UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232246

UNIVERSAL
LIBRARY

به توفیق خالق انس و جان و بفضل داری کون و مکان

شد این باغ انواع عالم آرا قالیم سبعه مربع مسکون بحکم آبیار انشیا و سلاطین والا شاخه بکیا و حیا آبیار بعنایت ربانی صنع نامتناهی

حدیقة الاقالیم

تالیف لطیف موضع همه دان اسیر غرض آصف عالم آرا روزگار کز تنتی تصنیف حسین سنه الحمد ملک آرای جهانداری بلگرامی

در مطبع نامی منشی نول کشور به طبع این سهار سر سبز رتبی یافت

اطلاع

اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب موجود ہیں شائقین کو فہرست مطول سے جو علحدہ موجود ہے وہ درخواست کرنے سے مل سکتی ہے وہ معلوم ہو سکتا ہے کہ خصوصیت اس سال میں نہایت ارزان مقرر ہوئی ہے ہم صرف کتب تاریخ بزبان فارسی و کتب تاریخ زبان اردو و مجموعات علم و غیرہ کتب نایاب زمانہ و مثنویات قصص نظم و نثر فارسی وغیرہ کی کچھ کتابیں ذیل میں درج کرتے ہیں۔

کتب تاریخ بزبان فارسی

اکبر نامہ ہر سہ دفتر و مجلد ہر سہ جلد مصنف ابوالفضل میں۔

آئین اکبری۔ ہر سہ دفتر ہر سہ جلد با تصویرات و نقشجات سرخ و سبز و سیاہ بمقابلہ چند نسخون کے صحیح ہو کر طبع ہوئی

تاریخ فرشتہ دو جلد مصنفہ ملا حیدر قاسم ہندو شاہ استر آبادی حالات راجگان و سلاطین ہند خاصہ اکبر شاہ تک مذکور ہے۔

طبقات اکبری۔ تصنیف خواجہ نظام الدین احمد ابن محمد مقیم ہروی یہ کتاب تاریخ شاہان ہند کے زمانہ سبکتگین سے عصر جلال الدین محمد اکبر شاہ تک نہایت مبسوط و مفصل ہے

عماد السعادت۔ تصنیف سید غلام علی آزاد بلگرامی ہے اس کتاب میں خاندان شاہان اودھ کا بیان ہے

منتخب التواریخ۔ تالیف کرنل ولیم نیل صاحب بہادر۔ مصنف صاحب کو نہایت لائق فارسی زبان کا پروفیسر کہنا بیجا نہیں اس کتاب میں اول حالات ہر ایک منہ کے من ابتدا الی انحضرت سے تا زمان فتح نگارش درج ہیں اور ہر ایک شاہ کے صحیح روایات کے ساتھ منظوم مادہ تاریخ لکھے ہیں خصوصاً اگرہ و دہلی وغیرہ کی عمارات کے کتبہ اور مقابر کی تاریخیں نہایت محققانہ و چیدہ کتب سو لغان قدیم سے منتخب کی ہیں یہ وہ کتاب ہے کہ آجتک مثل اسکی کوئی نہ لکھی نہ چھپی

صحیفۂ والا قدری۔ خواجہ محمد بشیر صاحب بہادر کی تصنیف ہے واقعات مصرح عمدہ شہر لکھنؤ کے نشر کے ہیں۔

عجائب القصص۔ قصص الانبیا مشہور فارسی ذکر انبیاء عظام علیہم الصلوٰۃ والسلام۔

تاریخ شاہنامہ فردوسی طوسی مشہور کتاب ہے جسکی شان عظمت محتاج بیان نہیں چند نسخہ سے مطابق کر کے خوش خط با تصویرات کاغذ نفیس تقطیع بکلان بہتر اہتمام طبع ہوئی۔

شاہنامہ قاسم گنابادی مولف اسکا بہت کامل اہل زبان مشہور شخص ہے بتتبع شاہنامہ فردوسی زور طبع دکھایا ہے حالات جنگ شاہان عمدہ طرز سے لکھے ہیں

وقائع نعمت خان عالی۔ حالات عالمگیر سوانح دکن۔

جنگ نامہ۔ تصنیف نعمت خان عالی سے ہے مشتمل جنگ شہزادگان عالمگیر عبارت نہایت سلیس اور چونکہ مصنف میر منشی و دبیر سلطنت عالمگیر ہے اور معرکہ آرا دونون حقیقی بھائی تھی توقف مطالب اور بلاغت فارسی جانبین کے بہ وفائی لکھا گیا اور مصنف اوس جنگ میں ہمرکاب شاہزادہ عظیم الشان تھا یہ ترجمہ دہلی تحصیل کر کے واقع کبوتر اور اس خانہ جنگی میں سلطنت کے مدبر اور منتظم استقدر وقائع دیکھے کہ عہد اولاد تیموریہ سلطنت کے زوال کا زمانہ ہوا۔

سیر المتاخرین۔ ہر سہ جلد حالات شاہان دہلی ابتدائے سلطنت اولاد سے انتہائے عہد شاہ عالم تک خوب شرح و بسط کے ساتھ بعبارت سلیس لکھا ہر دو مجلد۔

اقبال نامہ جہانگیری۔ یہ تاریخ نہایت معتبر تالیف جناب آصف مکان مفید فتان محمد شاہجہان تک تصنیف ہوئی ہے عبارت بمحاورہ اہل زبان ہے۔

اول دفتر میں حالات اجداد محمد جہانگیر شاہ از امیر تیمور تا ہمایون شاہ۔

دوسرے دفتر میں اکبر نامہ کا انتخاب بعبارت سلیس دکھا دورہ زبان تنگ ابوالفضل پر ایک لطیف زبان خاص کا طعن ہو گیا ہے۔

تیسرے دفتر میں حالات تاریخی حضرت جہانگیر بادشاہ کے دربارہ میں مع حالات تخت نشینی جہانگیر چونکہ یہ کتاب نایاب ہے دو نسخ خطی تلاش سے ہم پہنچے اون دو نسخ سے مقابلہ و صحت کر کے طبع ہوئی

جلاء التواریخ۔ یہ عمدہ یادگار تاریخ و زمانہ ابتدائے عالم سے احوال پیدائش ارض و سماء و عرش و کرسی و تخلیق جملہ کائنات و احوال انبیا علیہم السلام و خلفاء و ائمہ و طبقات ملوک و خوانین مع جغرافیہ ہر دیار بہت لطف کے ساتھ تالیف جناب عالم علوم عربیہ مولوی فقیر محمد رحمۃ اللہ تعالیٰ والد ماجد جناب معلی القاب جناب مولوی عبد اللطیف خان بہادر ڈی ایچ کلکٹر کلکتہ۔

تاریخ خزانہ عامرہ۔ زبان فارسی کی تاریخ اور کچھ کچھ تذکرہ اور انتخاب اشعار متقدمین جنہون نے قبل سخن عطا حاصل کیا ہے۔

تاریخ کلہن۔ کشمیر۔ عمدہ تاریخ ملک کشمیر کی مولفہ دیوان کرپا رام کلہٹہ باشی وزیر سرکار مہاراجہ صاحب کشمیر کا مذشفاء گندہ۔

رسالہ جواہر العجائب۔ ذکر عورات شاعرہ کا اسمین ہے مصنف اسکا فخری بن امیر الدین الہروی مشہور استاد ہے عہد میں طہماسپ شاہ ایران کے تھا یہ رسالہ تصنیف فرما کر بمقام سندھ اکبر شاہ غازی بادشاہ ہندوستان میں بطور ارمغان نذر کیا۔

خریدۃ الاصفیاء دو مجلد مبسوط تصنیف مفتی غلام سرور صاحب لاہوری در حالات جملہ انبیاء و اولیاء و ابرار۔

تاریخ طبری۔ یہ کتاب فن تاریخ میں مشاہیر کتب تواریخ سے ہے مصنف ابو جعفر بن جریر الطبری اور اوسکی چار جلدین ہین۔

جلد اول میں احوال ابتدائے آفرینش کل موجودات سے تا احوال غرق فرعون ہے۔

جلد دوم میں احوال حضرت موسیٰ تا حدیث حنان ربیع بادشاہ مصر ہے۔

جلد سوم میں ذکر دو نفر اصحاب کہف سے تا ذکر بادشاہ کسریٰ ہے۔

جلد چہارم میں احوال حضرت خاتم النبیین سے

فهرست کتاب حدیقة الاقالیم مشتمل بر تصریح هر اقلیم از اقالیم سبعه مع فواید منضمه

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۲	دیباچه و نام مصنف و سبب تالیف	۶۱	ذکر شیخ فرید الدین گنج شکر گنج	۱۳۵	ذکر لشکر کشی ابو المنصور خان
۵	**اقلیم اول منسوب بزحل**	۶۶	ذکر هلاک شدن تغلق شاه دو		برعلی محمد خان روهیله
″	مجملی مرصدات طول و عرض اقلیم		غیاث الدین	″	ذکر آمدن احمد شاه ابدالی بسمت دهلی
	تشریح بلاد و جبال و انهار و بحار	۶۸	ذکر شیر شاه	″	ذکر وفات محمد شاه و نخت نشینی
	موقوعه اقلیم اول	۷۹	بیان سلطان محمود عادل		احمد شاه
۱۷	ذکر اخبار آدم علیه السلام	۸۱	ذکر اخبار سلاطین گورکانیه	۱۳۹	ذکر نخت نشینی محمد عزیز الدین بادشاه
۱۹	ذکر اخبار شیث و ادریس علیهما السلام	۹۱	ذکر استخراج حکم از علمه جفر در نصرت		و دختر را از خاندان تیموریه
۲۰	ذکر اخبار نوح علیه السلام		بادشاه اکبر	″	ذکر بحبالهٔ نکاح آوردن شاه عالم
۲۴	ذکر ملوک عاد و کیومرث و هوشنگ	۹۴	تاریخ وفات جهانگیر بادشاه		ذکر حقیقت حال رانا و پرگنه کهنولی
	و هوشنگ و جمشید	۹۵	تاریخ جلوس شاه جهان بادشاه	۱۴۰	ذکر سرکار کرولی
۲۷	**اقلیم دوم منسوب بمشتری**	۱۰۹	ذکر اوقات بشارروزی شاه جهان	۱۴۱	ذکر جانگر
″	ذکر قصه نمرود و صالح پیغمبر علیه السلام		بادشاه	۱۴۲	ذکر کالپی و قنوج
۲۹	ذکر حدود اقلیم دوم و نام بلاد و	۱۱۰	ذکر احوال عالمگیر بادشاه و تتمات	۱۴۳	ذکر کمان پور و فرخ آباد
	عمارات و انهار و بحار و جبال موقوعه		و سخطی عالمگیر نسبت شاهزادگان عظام	۱۴۵	ذکر ملک شام و بیت المقدس
	اقلیم دوم	۱۲۵	ذکر تاریخ وفات عالمگیر و تتمات	۱۸۰	ذکر احوال لوط علیه السلام
۳۰	**اقلیم سوم منسوب بمریخ**		شاهزادگان بیدگر در بارهٔ تخت	۱۸۱	ذکر موسی علیه السلام
″	ذکر حدود اقلیم سوم و تشریح بلاد		نشینی	۱۸۹	ذکر نقل عبرت انگیز ولید و یزید و
	و عمارات و انهار و بحار و جبال	۱۲۶	ذکر احوال باهم جنگ هردو میان عظیم الشان		هشام
	موقوعه اقلیم سوم		و عظیم الشان	۱۹۰	ذکر بعضی از احوال آصف جاه
۳۹	ذکر احوال اصل نام شاهجهان آباد	۱۲۷	ذکر جلوس محمد معظم بهادر شاه	۱۹۱	ذکر شهر بیلبک و حلب
	و بنیاد و قرار داون دار السلطنت	۱۲۹	ذکر وفات بهادر شاه	۱۹۳	ذکر جزیره سقلابه
۴۲	ذکر خبر آمدن ایلچی شاه ایران	۱۳۱	ذکر احوال تخت نشینی معز الدین	۱۹۴	ذکر شهر عین الشمس دار الملک فرعون
۴۶	ذکر احوال سلاطین اندرپت در		جهاندار شاه و بیان اجرای سکه	۲۰۰	ذکر بعضی از احوال فرنگیان
	آخر دوا پر جگ	۱۳۳	ذکر سکه فرخ سیر بن شاه عالم بهادر		که قلعه انطاکیه را محاصره کردند
۵۰	ذکر کیفیت مهابهارت	۱۳۴	ذکر برخلافی سادات بارهه	۲۰۲	ذکر عراق عرب و بغداد
۵۴	ذکر احوال اولاد حام بن نوح		از فرخ سیر	۲۰۰	ذکر احوال معتصم بالله
	در مملکت هندوستان	۱۳۴	ذکر جلوس محمد شاه خجسته اختر جهان شاه		ذکر المتوکل بالله
۵۷	ذکر احوال سلاطین اسلام سلطان	″	ذکر آمدن نادر شاه بسوی دهلی	۲۱۰	ذکر المنتظم بالله
	قطب الدین ایبک		و قتل کردن مغلان حسین علی خان را	۲۱۲	ذکر بعضی از احوال وزرای اسلام
۵۸	ذکر احوال سلطان ناصر الدین	۱۳۵	ذکر فتن دهلی تا کلپاس		خاتمهٔ کتاب
″	بیان وجه تسمیه آلتمش	″	ذکر مراجعت نادر شاه از دهلی	۲۱۹	ذکر مقام نجف اشرف
۶۰	باعث تالیف قران السعدین امیر خسرو			۲۲۲	ذکر عراق عجم
		۱۵۶	بعد گرفتن زر و روپیه	۲۲۴	ذکر صفاهان و فریدون

صفحہ	مضمون
۲۲۳	ذکر منوچہر
۲۲۵	ذکر کرشاسپ و کیکاوس و کیقباد
۲۲۶	ذکر لہراسپ و گشتاسپ
۲۲۸	ذکر بہمن و دارا
۲۳۰	ذکر اسکندر رومی و فیلقوس
۲۳۳	ذکر برخی از احوال حکمای متقدمین آغاثاذیمون و سابی اسقلیبیوس ولقمان
۲۳۵	ذکر حکیم اساذقلیس و غیثاغورس
۲۳۸	ذکر حکیم ثالیس ملطی
۲۳۹	ذکر حکیم انکسامانس ملطی و انکساغورس ملطی و ذہبون اکبر دیمقراطیس
۲۴۰	ذکر اوسرس شاعر یونان
۲۵۰	ذکر حکیم فیثاغورس و سمسی سلس و بسطاقوس
۲۵۶	ذکر حکیم ارسطاطالیس و اسقلیبیوس و بقراط جس
۲۵۷	ذکر حکیم سقراط و فلاطون و ارسطو وغیرہ
۲۵۹	ذکر حکیم ابسلیوس و اقلیدس
۲۶۰	ذکر حکیم بقراط وغیرہ
۲۶۲	ذکر زردشت
۲۶۳	ذکر حکیم جاماسپ و بطلیموس
۲۶۴	ذکر مانی نقاش
۲۶۶	ذکر حکیم بابک حرمی و دین ستناد
۲۶۹	ورذکر بعضے از حکما کہ اسلام آوردند
۲۷۰	ذکر حکیم ابوعثمان دمشقی و ابوالخیر خمار
۲۷۱	ذکر حکیم ابوالفرج و یعقوب
۲۷۲	ذکر حکیم ابوالقیس و ابوقاسم و ابوالمنصور
۲۷۶	بیان ماہیت ہیئت و اراوت و غیرہ
۲۷۸	ذکر شیخ شہاب الدین مقتول
۲۸۲	ذکر ابوالنظر اسمعیل بن عبدی
۲۸۵	ذکر ابوالنظر طہماسپ شاہ
۲۸۵	ذکر شاہ عباس صفوی و شاہ حسین صفوی
۲۸۶	ذکر شاہ در شاہ
۲۸۶	ذکر الپ ارسلان
۲۸۹	ذکر ملغرشاہ
۲۹۲	ذکر ابوالفضل بلعمی
۲۹۸	ذکر سلطان زین العابدین
۲۹۷	ذکر وجیہ الدین بسنوار و ارتحال ملک
۲۹۹	ذکر ولایت تہتان
۲۹۵	ذکر ابواسحاق ابراہیم ادہم از اکابر مشایخ صوفیہ
۲۹۶	ذکر ابویزید بسطامی و ابوزکریا یحیی
۲۹۷	ذکر ابونصر سراج طوسی
۲۹۸	ذکر امام اعظم ابوحنیفہ نعمان
۲۹۷	ذکر شیخ فریدالدین عطار
۲۹۸	ذکر شیخ شمس الدین تبریز
۲۹۹	ذکر امیر خسرو دہلوی
۳۱۰	ذکر شیخ عمر و اغستانی و ذکر شاہ وجیہ الدین خلیل
۳۱۴	**اقلیم پنجم منسوب بہ مشتری**
۳۱۷	بلاد و سمرحدات اقلیم چہارم
۳۱۵	ذکر ولایت شروان و آرش و غیرہ
۳۱۵	ذکر شروان شاہ
۳۱۷	ذکر قطب الدین سلطان محمد
۳۱۹	ذکر غیاث الدین شاہ و ذکر جلال الدین منکرنی
۳۲۱	ذکر بعضے از وزرای خوارزم شاہیان
۳۲۲	ذکر ولایت ماوراءالنہر و ذکر ولایت سمرقند
۳۲۵	ذکر ولایت بخارا
۳۲۷	ذکر بغراخان و ملک خان و طغاج خان و سلطان عثمان
۳۲۸	ذکر شیخ نجم الدین کبری و شیخ سعدالدین حموی
۳۲۹	ذکر خواجہ قطب الدین بختیار کاکی
۳۳۰	ذکر خواجہ جلال الدین حسین معروف بخواجہ نقشبند
۳۳۲	**اقلیم ششم منسوب بہ عطارد**
//	ذکر حدود اقلیم ششم
۳۳۳	ذکر پشنگ و افراسیاب
۳۵۵	ذکر وزرا و امرای چنگیزخان و اولادش
۳۸۹	**اقلیم ہفتم منسوب بہ قمر**
//	بیان سرحدات اقلیم ہفتم
۳۹۰	ذکر یاجوج و ماجوج
۳۹۱	ذکر احوال ذوالقرنین و سد بستن او
۵۰۰	ذکر برخی از مشاہیر حکما و اہل اللہ
۵۴۱ / ۵۴۸	فصل در حقوق بزرگان و والدین و غیرہ
	فائدہ چند مفیدہ کتاب
۵۵۳ / ۵۶۲	معرفت خط ہستوار و تواریخ سال ۹۳۰ و ۹۳۱ و ۹۳۲ و ۹۳۳ و ۹۳۴ کہ بعد ہجرت نبی علیہ السلام واقع شدہ و ذکر خلافت ایمہ اطہار۔
۶۱۱	ذکر مہمات جنگ سراج الدولہ
۶۱۶ / ۶۱۸	ذکر صوبہ ارکاٹ و صوبہ خاندیس
۶۲۰	ذکر و سرگذشت و کہنیان
۶۲۴	ذکر سرکار چندیری
۶۴۱	ذکر گجرات و پھروچ و پٹن
۶۴۵	ذکر سرکار سیوستان
۶۶۶	ذکر سرکار اربل
۶۸۵	ذکر حضرت خواجہ معین الدین اجمیری چشتی قدس سرہ و شیخ بہاءالدین

به توفیق خالق انس و جان و بفضل داور کون و مکان

تذهیب باغ انواع حالات اقالیم سبعه و ربع مسکون کلها و اجزاء انبیاء و سلاطین و اشباه بهیر و عجایبات هر دیاری بصیح مفاهیم

حدیقة الاقالیم

تالیف لطیف مفرح همه دان ماهر فن واقف حالات روزگار کمین متضی حسین بهنا المخاطب آله غیاثی بلگرامی

در مطبع نامی منشی نول کشور به طبع بهار سر سبزی تازه یافت

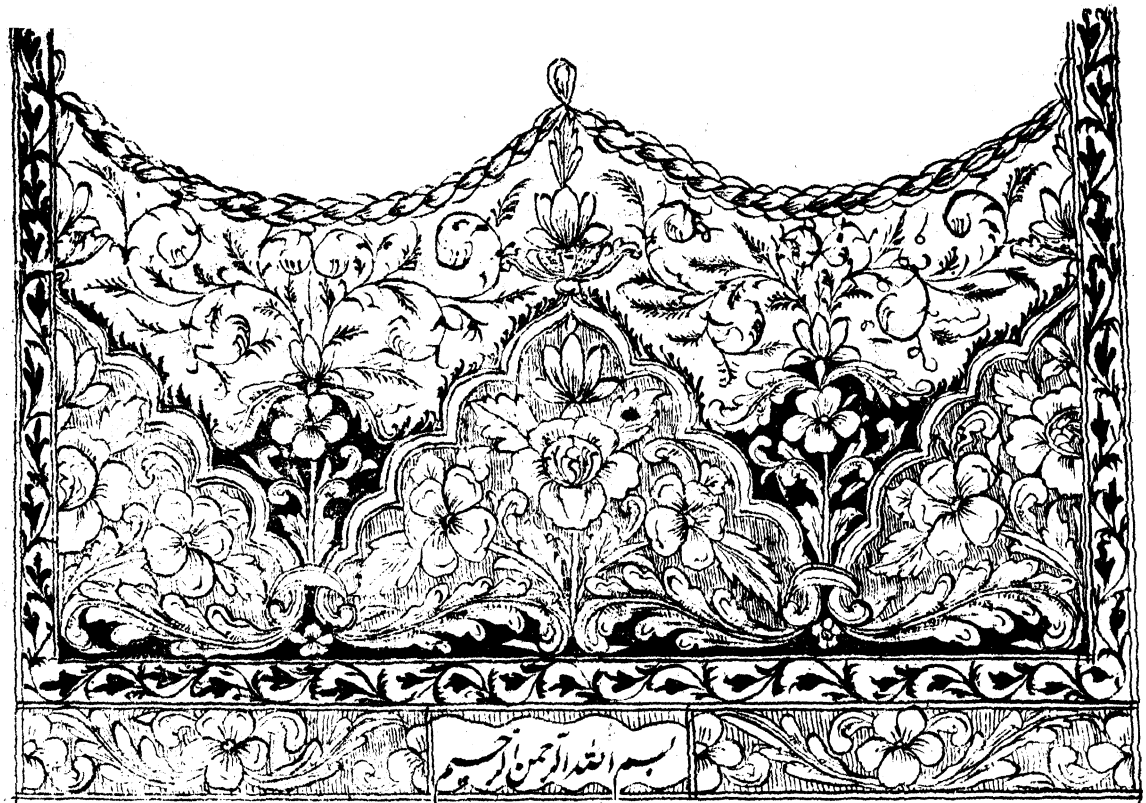

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بیحد و خدای عز و جل را که لسان عالمیان در ادای شکر شیرین بیانست و نعت و افر و درود متکاثر بران سرور فخر انبیا یعنی محمد مصطفی و بر آل و اصحاب او علیهم التحیة و الثنا باد **اما بعد** محرر این اوراق عاصی **مرتضی حسین** الملخاطب بالقاب عثمانی بلگرامی عفر لهما بصیرت جلوه میدهد که از عمر ده سالگی مطابق یکهزار و یکصد و چهل و دو هجری نبوی صلی الله علیه وسلم تا سن پنجاه و پنج موافق یک هزار و یک صد و هشتاد و هفت هجری از عهد وارث تاج و تخت صاحبقران امیر تیمور گورگان محمد شاه بادشاه صاحبقران ثانی خلد ایکان بمغفرتا بوسط سلطنت ابد مدت عالی گهر بادشاه الملخاطب بشاه عالم ثانی خلد الله ملکه در خدمت بسیاری از امرای هند مثل امیر اعظم عظیم الشان بهادر الملک و لاور جنگ سید سربلند خان بهادر تونی مرحوم که بوسیله اش بمنصب نوکری بادشاهی رسیده و دیگر امیر کبیر قاطع الکفره و المتمردین برهان الملک سید سعادت خان بهادر نشاپوری و دامادش امیر با تدبیر صفدر روزگار وزیر الملک صفدر جنگ ابو المنصور خان بهادر و ولدش شجاع دوران وزیر الملک شجاع الدوله بهادر نور الله مضجعهم و نائب وزیر المما لک فرزند جنگ و رای رایه نول رای ستر الله عیوبه و امیر عالی جاه میر محمد قاسم خان بهادر ناظم بنگاله و عظیم آباد عرف پٹنه و امیر بے نظیر سخندان شیرین بیان علی قلی خان بهادر و الی عباسی شش انگشتی و عثمانی و بشیر بشیه بجا امیر الامرا انجبتی الملک احمد خان بهادر ابن عمه فخر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی نور الله مرقدهم و غیره بصیغهٔ نوکری و خدمات عمده حضوری سر برده و چند سال از بزرگی زمانه خانه نشین گشته در سن پنجاه و هفت مطابق سنه یک هزار و یک صد و نود هجری در آخر ماه جمادی الاولی بتقریب دوستی بے ریو و رنگ رجب علی نامے ساکن بارهه در خدمت صاحبے از صاحبان فرنگ مسمی بستر و الاصفات بمجمع حسنات کپتان جونا تهان سکات انگریز الملخاطب بجلال الدوله مفاخر جنگ زاد الله مقاده که ترجمه نام شریفش دو انگریزی الله بخش شاه و سکاٹ نام جد آن قبیله است آثار سخاوت و شجاعت از ناصیه اش پیدا و علم و وقار از لهجه اش

جوید اورسیدن مرت بچوگان فتوت گوی از معاصران ربوده مشرف شد و در زمرهٔ منشیان که انیوقت درسرکار صاحبان انگریز امتیاز
مردم سنجیا ازین بالاتر نیست چه بعد قدرشناسی و معرفت دانش انتیان را صاحب و ندیم مجلس خویش می گردانند منسلک گردید و
صاحبان انگریز که ازراه فطانت و دانائی طالب علم و هنر اند صاحب مادر نیاب فهمی ذکاوند اقی رسامی دارد و در مطالعهٔ کتب و زمره
عربی و فارسی شنیدن حکایات عجیب و غریب و سخنان حکمت و احوال اسلاف دعوی تمام دارد و بنا بر ضیافت طبع عالی در عهد وزارت
وزیر ابن الوزیر ابن الوزیر صاحب جاه وزیر الممالک آصف الدوله یحیی خان بهادر ابن شجاع الدوله طال الله تعالی عمره و اقباله که ضیاے
احسانش چون نیر اعظم محیط عالم و عالمیان گشته سطرے چند از کتب معتبره که نامهای آن در ضمن کتاب اکثر جا مرقوم است مشتمل بر احوال
کرهٔ ارض و ربع مسکون و اقالیم سبعه و بندی از عجائب و غرائب هر دیار و شمه از اخبار انبیای کبار و سلاطین روزگار و برخی از احوال
حکما و مشاهیر امصار و اکثر حالات انگریز و دیگر فرنگیان انچه از کتب بدست آورده و از مسترجونا تهان اسکاٹ
وغیره استماع نموده و بهمراهے آن جماعه مشاهده در آمده بفهم ناقص اقتباس تمالیسته کرده مختصرے در
سلک تحریر کشیده **بحدیقة الاقالیم** موسوم گردانید و اندرین کتاب اقتباس از هر کتابی که کرده مخیر اکثر جا عبارت درین اوراق ثبت
نموده و در وقت عبارت و شدت اغلاق الفاظ خود را نا خته ساب پیشینان اهل سخن بهتر و خوشتر ازان گفته اند که اکنون این کم مایه
تفوق یا برابری با ایشان جوید و دیگر میل خاطر بر آن داشت که از فارسی و روزمره متنوعه چه از قدیم و جدید خوانندگان را معرفتے دست دهد
و از تفاوت و تبدیل زبان در هر زبان واقف شنوند و بدانند که در عالم کون و فساد هیچ چیز را انقلاب است ازینجاست کل من علیها فان
و یبقی وجه ربک ذو الجلال و الاکرام بالجمله این نسخه کمتر از عجائب و غرائب عالم و عالمیان می دهد حقا که در نظر طالبان
باغی است دل کشا که هر هفت اقلیم چون گلهای رنگا رنگ بطرزهای گوناگون در نظر مطالعه کنندگان جلوه پیرا است اما مقبول انگاه شود
که قبول نظر عالیش گردد و اگر دانایان و سخن سنجان انگریز بدقت و محنت مولف دیرینه سالی بچشم منیش نظر فرمایند از سر انصاف در
هر زمانه و اوقات بحال مولف و اولاد و اتباعش بامداد مراعات از پیش خود و سرکار کمپنی سلطان الوقت تا ابد الآباد که دور
فلک بکام باد پرواز ند عجب نبودنی فی افتقار بحضرت وهاب العطایاست **فرد** گرچه نیرزم بکمان همے گذرد + از کماندار بینند اهل خرد
و این اول تالیفیست بمن سیر که در هندوستان بزبان فرس پیرون از الفاظ غلاق در بدو دولت انگریز مشتمل اکثر احوال آن کرده
پرشکوه انچه از کتب بدست آورده و هندی از مستر والاصفات کپتان جونا تهان اسکاٹ اصغا نموده و بهمراهی این جماعه مشاهده در آمده
درین نسخه مرقوم ساخته و بعضے رموز و اشاره که در عین بهبود دولت کرده موصوف از عالم غیب بی قصد و خواهش در معاملات مشاهده رفته
اظهار و ترقیم آن طولانی دارد و اصل و اصولش این فقره است صعود من از جمله نبرد بدترست تفصیلش هر سه بمتبرع در پس پرده
گوشها باشد + اکنون که عمرم دو شصت آمد و می رود مراعات مستر والاصفات جونا تهان اسکاٹ بحالم مبذولست و آن موجب
مزید شکر چند انکه بر شمارم حالت تمثیل لوکان البحر مداد الکلمات ربی الی آخره واقعست بغلط نرفتم نقش بندے درون دلما اوست +
الحاصل عنان قلم را بوادی مدعا معطوف ساختن اولی است پوشیده نماند که این کتاب هنوز مسودهٔ نادرست بود که چند نقل ازان بجاها
رفتند ازان جمله بنیش صاحب والا کپتان جونا تهان اسکاٹ و کرنیل پهولیکر بفرنگ رسیده و دیگر در جونپور نزد مولوی درویش علی بعد ازان تمام
کتاب را بنظر ثانی کم و کاست کرده بدستخط خویش مرقوم ساخت باشد التوفیق **بد انکه** حکمای دقیقه شناس خرد اقتباس اتفاق دارند

که کرهٔ ارض مرکز سماست ونسبت بکلانی سما چون خشخاش است بر روی دریا ونصف ازان کره در بحر اعظم که بحر اوقیانوس وبحر محیط نیز نشر
گویند مستور است ونصف دیگر که در عالم شمایل ظهوری دارد بصورت بیضه که آنرا در آب افگنند واین نصف که بکشوفست نصفی ازان
که در جانب جنوب افتاده ویرانست ونهایت جانب شمال هم آب دارد پس از چهار بخش زمین یک بخش کمتر عمارت دارد وجمله کوهها
وبیابانها ازین جمله است اگر از روی حقیقت درنگرند وانگاه معمورست وطرفه انکه بر روی زمین از جمله پیدایشهای خلقت باری تعالی
یکی انسانست **ابیات** زمین در زیر این نه چرخ مینا ✣ چو خشخاشی بود بر روی دریا ✣ ببین تا قوت برین خشخاش چندی ✣ سزد
گر بر بروت خویش خندی ✣ بالجمله عادت چنین رفته که این قطع را ربع مسکون نامند وربع مسکون در شمال خط استواء است و
خط استوا خطیست که حکما در فلک محاذی روی زمین از مشرق تا مغرب اعتبار کرده اند بخلاف خط معدل النهار که از جنوب بشمال
مقرر نموده چنانچه از خطین مرقومین تقاطع روید هر دو ارض وسما را بر ابر چهار بخش گردد وبهر دو افق وتمامی خط معدل النهار قطبین که
عبارت از قطب شمالی وجنوبی است واقع اند وهر ناحیه که برین خط بود دو شب وروز در انجا مساوی باشد ودر سالی هشت
فصل در اندیار روی نماید دو بهار ودو تابستان ودو خریف ودو زمستان واکثر اوقات در صحاری گل وریحان باشد ومجمع الانساب
گویند که مجمع ربع مسکون صد ساله راه است چنانچه کسی همه وقت در سفر باشد بقدر طاقت وآن قدر طعام وشراب که قاعده است
بکار برد وآسایش که رسمیست بجا آرد ازین جمله هشتاد ساله راه بمرور دهور از سلطنت طوفانها خراب شده وآب گرفته نسبت ساله
راه بماند پس چهار ده سال تیر ازان کم آید چه در طرف شمال هفت ساله راه بسبب سردی هوا واز طرف جنوب هفت ساله راه بسبب
گرمی هوا جانور نمی تواند رفت پس شش ساله راه مانده واین قدر زمین را هفت بخش کرده اند وهر بخشی را اقلیمی خوانده اند ومجموع
اقالیم سبعه نامند وطول هر اقلیم از طرف مشرق است تا مغرب وهر اقلیمی بخط استوا نزدیک ترست درازی وپهنائی آن زیاده است
از اقلیمی که بعیدست از خط استوا وطرف جنوب هر اقلیم در راستست از طرف شمالی آن اما طرف شرقی وغربی برابر اند واز دریاهای
اعظم آنچه که حکما آنرا از حساب ربع مسکون گرفته اند پنج است واز بحور نیز پنج اگرچه دیگر بحار درین ربع است ودر بحار وبحور این ربع
جزائر بسیار بزرگ وکوچک بسیار است وایضا پنج کوه رفیع وسیع درین ربع واقعست وعدد مجموع جبال ازده بیست متجاوز است و
قریب بده بیست وچهل انهار وجوی بزرگ دارد که عبور ازان بکشتی میسر نشود وپوشیده نماند که انچه حکمای سلف احوال کرهٔ زمین
وربع مسکون وتقسیم هفت اقلیم نموده اند بیان کرده شد اکنون احوال هفت اقلیم شرح وبسط بقلم می آرد وبعد ازان تحول حکما وجدید
خصوص کوپرنیکس حکیم که دنیا را چهار بخش کرده وهر بخشی را نام نهاده مثل پورپ که عبارت از فرنگستست وبخشهای دیگر که آسیا و
افریقه که عبارت از هفت اقلیم مشهورست که حکمای سلف آنرا قرار داده اند بخش چهارم امریکه که امروز دنیای تو میگویند چه این ربع
که عبارت از دنیای نوست اکنون اهل فرنگ آنرا بسعی موفور دریافته وبدانجا رسیده استقامت گزیده اند چنانچه تفصیل این معنی
بعد از بیان هفت اقلیم کمنه اند فصلی که از کپتان جونا تهان هکاط است مرقوم قلم خواهد گشت باشد توفیق والمستعان ه

اقلیم اول

بزحل منسوب است وعامه اهل این اقلیم اسود اللون باشند جد اول این اقلیم نزدیک خط استوا است ازجائیکه روز دوازده ساعت ونصفی باشد بقدر سه وسط این اقلیم آنجاست که روز در ازترین هست سیزده ساعت ست وحد دوم آنجاست که ارتفاع قطب شمالی نزد درجه ونصفی بقدر سه باشند وابتدای این اقلیم از جانب مشرق شمال خبریره یاقوت باشد برجنوب بلاد چین وشمال سراندیپ ووسط دیار هند وسند کرده وبحر فارس را قطع کند پس در وسط بلاد حبشه گذرد وآنجا رود نیل مصر را قطع کند وبر بلاد نوبه ووسط خزر ابر یونان وخوب بلاد برطانیه گذشته به بحر اوقیانوس منتهی شود ومساحت سطح این اقلیم شش صد وشصت ودو هزار وچهل وچهار فرسخ ونصف فرسخ است وفرسخ بفارسی فرسنگ نامند در رسوید الفضلا تحقیق فرسنگ نموده چه یک فرسنگ سه میل بود یک میل عبارت از ثلث فرسنگ یعنی حصه سوم فرسنگ است وآن یک کروه باشد پس یک فرسنگ سه کروه بود ویک کروه بقولی تا چهار هزار گز شرعی مقرر کرده اند شاعر گفته **بیت** ثلث فرسنگ هست چار هزار + از قدم های اشتر بهوار + ودرین اقلیم بست کوه رفیع ونهی نهر بزرگ وهزار وسی صد وچهل شهر است واز ان جمله شروع از ولایت یمن می نماید یمن ولایتیست سایت نزهت وطراوت بعضی به یمن بن قطیف بن عامر بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح علیه السلام منسوب گردانیده اند وبرخی گویند که چون برمین مکه معظمه واقع شده هر آئنه به یمن اشتهار پذیرفته بهر تقدیر قطرے وطرفے مبارک ست واکثر ولایتش بخط استوا قریب واقع شده چون نوح عم رحلت فرمود سام بن نوح آن ولایت را بنظر احتیاط درآورده بهت خود اختیار نمود بعد ازسام اولادش عمرها دران ولایت بوای اقامت برافراختند راقم حروف اخبار سام واولادش را بتقریبے در اقلیم سوم وضمن اصل سام وبیت المقدس بقلم آرد باجمله چون سلطنت یمن به قحطان بن هود که پدر سلاطین یمن ست رسید اورا حق سبحانه تعالے اولاد بسیار کرامت فرمود که بعرب وعجم از ان جمله بودند ذکر ملوک یمن **قحطان** بن هود عم از اجداد سام اول ملوک یمن ست وعامه قبائل یمن از اولاد قحطان اند واشان را اعراب قحطانی گویند واورا از ان قحطان گفتند که در سالهاے قحط سخا بسیاری کردے واورا پسری بود **یعرب** نام او اول کسیست که بعربے سخن گفتے واعراب یمن تمام از نسل قحطان اند چنانچه گذشت وکنیت یعرب ابو الیمن ست ویعرب را انجخت سه نامند وبروایت مولف

صحیح صادق سبا بعرب است لکن تسمیت است **سبا** که آل سبا باو منسوب اند و او بعبادت آفتاب قیام مینمود لهذا او را عبد الشمس گفتندی و در تاریخ صحیح صادق مسطور است که سبا بن یشجب عامر نام داشت او را از بسیاری حسن و جمال اعرب الشمس خواندندی یعنی روشنی آفتاب و چون رسم سبا در عرب پدید آورد بآن لقب ملقب شد و سبی بالفتح و سبا بالکسر در لغت اسیر گرفتن باشد و گویند که سبا در لغت خمر خوردن است چون اول رسم شراب خوردن در ان دیار او پدید آورد از انرو سبا گفتند او را قبولی بست پسر داشت هر یک از ایشان جد قبیله اند و گفته اند که او را سه پسر بود کهلان و حمیر و شهر سبا که آنرا مارب گویند او بنا نهاده بقولی بند بر آب سبا از آثار اوست و گفته اند که آنرا بلقیس بسته داد چهار صد و هشتاد سال بر یاست قوم بر داخت و بعد ازو پسر مهترش قائم مقام او شد و سه صد سال ملک راندند و ملوک تبی نجم و غسانیان از اولاد او بنید و احوال غسانیان در شام و بیت المقدس و ذکر ملوک تبی نجم بعد ملوک ساسانیان گفته اند و بعد از فوت کهلان برادرش بن سبا که نسبت تمامی تبابعه یمن تا نزدیک زمان اسلام که بر سند حکومت متمکن بودند و با دو می پیوندد و پانصد سال سلطنت کرد و بعد از و پسرش **ابو مالک غالب** سه صد سال و پس از و جبار بن غالب بن زید بن کهلان یکصد و هشت سال حکومت کرد و بعد از و مملکت یمن به تبابع رسید اما بروایت مولف هفت اقلیم چون حمیر فوت کرد اختلاف در میان قبیله پدید آمد و یکی از ایشان در مدینه سبا و دیگری در حضرموت بادشاه گردیدی ملک راندند و گر تبابع اول کسی که او را تبع خواندند **تبع الکبیر** حارث را پس بود جمیع اولاد حمیر بر سلطنتش اتفاق کردند و نسب جاری بچهار رده پشت بحمیر بن سبا میرسد چون بسلطنت نشست خود را تبع لقب نام نهاده او را پس بدان جهت میگفتند که عطا بسیاری کرد او معاصر منوچهر بود و بعد فوت او ابرهه بن الحارث که به ذو المنار مشهور است بادشاه شد و لشکر به بلاد مغرب کشیده و در راه منارها ساخت تا هنگام مراجعت راه گم نکنند لاجرم مرد المنار ملقب شد و بعد از و پسرش **افریقس** بن ابرهه ملک راند و شهر افریقیه در مغرب از انیه اوست و بعد از و برادرش **ذو الاذعار العهد** بن ابرهه بحکومت نشست و او را از ان ذو الاذعار گویند که وقتی لشکر بولایت بلباس کشید و طائفه از ایشان را اسیر کرده به یمن آورد و اهالی یمن آن صورتها را بعیب بریدند و تبر رسیدند و او را ذو الاذعار خواندند و غرور نفت رئیس باشد و بزعم فارسیان کیکاوس بن کیقباد بعهد او به یمن رفت و دختر او سودابه را بخواست و به بند افتاد و رستم بن زال به یمن رفت و او را نجات داد و ها ماوران در شاهنامه فردوسی طوسی عبارت از ان دیار است و بعد از و **هدهاد** بن شراحیل بن حارث را پس بادشاه شد و بعد از و دخترش و بقولی خواهرش **بلقیس** بن هدهاد بسروری رسید و طائفه از بزرگان یمن خواستند که دیگری را بسلطنت برگیرند بلقیس او را بنا کامی خویش فریب داد و بخانه اش رفت بلقیس او را شراب بسیار داد و چون مست شد بکشت و بلقیس بی فراحت بر تخت نشست مادر بلقیس از جنبانان بود خویشانش بیامدند و تهنیت گفتند و بهر او تختی مرصع ساختند و بلقیس را سلیمان علیه السلام دعوت فرمود و به نکاح خویش آورد تفصیلش که پیش از آمدن بلقیس نزد سلیمان آصف بن برخیا وزیر سلیمان بموجب فرمان آنجناب تخت بلقیس را در مجلس حضرت بیک لحظه زدن از راه بعید حاضر آورد و قصه اش در قرآن مجید است و بعد از بلقیس **ناشر النعم** پیرایه شد اجیل به دولت رسید و تبع ثانی مخاطب گشت و از بسیاری انعام او را ناشر النعم گفتندی و بعد از و **ابو کرب شعر** بن افریقیس بادشاه شد او معاصر گشتاسپ بود و او با جنود موفور روی بشرق نهاد و از جیحون گذشته ماوراء النهر را مسخر ساخت و شهر سمرقند را بنیاد

وسوخت و در برابر آن شهری ساخت پس آن شهر سمرقند اشتهار یافت و سمرقند معروف است چوشیده نماند که بعضے مورخین رفتن او سمرقند در مصنفات خود ذکر کرده اند لیکن نگفته که دران وقت از ملوک فرنس و ایران کرام بادشاه بود و لاجرم این روایت ضعیف می نماید و در بعضے از روایات آمده که گشتاسپ اورا بقتل رسانیده و در بعضے از کتب مسطور است چون مسلمانان سمرقند را بگرفتند ستونی از آهن دیدند بغایت ضخیم طول آن دوسیت گز و صد و سی گز زیر زمین و هفتاد گز ظاهر بود چون بآن برسیدند سمرقند یان گفتند چون تبع بیامد و این دیار بگرفت باد ابنای فرنس بسیار بودند چون این شهر را بدیدند گفتند اینجا مقام کنیم و ازین شهر بیرون زویم و دیگر سلاح نبندیم پس شمشیرهای خود را بگداختند و این منار ازان ساختند و باین دیار اقامت گزیدند باینجا بعد ازو پسرش **ابو مالک** بادشاه شد و لشکر بسلاد شمال کشید و تا ظلمات برفت و ازانجا مریض شده در گذشت مدت مملکتش پنجاه سال بود پس از و پسرش **اقرن** درین جایش گشت و گویند که تبع ثانی عبارت از اوست و او معاصر بهمن بود مدت سلطنتش پنجاه و سه سال بود و بعد از و پسرش **ذو قنان** اسعد بن مالک والی شد و اتبع او سط خوانند او مردی قهار بود چون شصت و سه سال ملک راند میان پسرش حسان را بحکومت برداشته اسعد ابکشتند **حسان** بحکومت نشست و قاتلان پدر را بقتل رسانید و لشکر بسمانه کشید و بگرفت گویند که زنے ارزق چشم رزقانام خواهر ملک تمامه بود و نور باصره آنچنان بود که از سه روزه راه احساس می کرد و چون حسان بسه منزل تمامه رسید او را گفتند رزقا سپاه را خواهد دید و از ازدحام آگاهے خواهد داد تدبیر آنست که لشکریان را امر کنے تا شاخ بزرگ برگ درخت قطع کنند و بهمچنان بر پشت اسپ یا خود دارند چنان بفرمود تا چنان کنند رزقا برادران گفتگوے می کرد که سپاهی مانند درختان بجانب ما می آیند قوم با و نگرفتند بعد از سه روز حسان درسید دو الی سمامه را با برادران بگرفت و بکشت و رزقا را بدست آورده پرسید که چه کرده تا قوت باصره تو باین مرتبه رسیده گفت هرگز نمک نخورده ام تا سرمه در چشم نکرده نخفته ام حسان بفرمود تا چشمهایش بکاردبکاویدند و از حدقه بیرون آوردند و رکها را بدیدند که از سرمه سیاه شده بود باجمله حسان بر دست عمر بن ابی کرت بقتل رسید و بعد از و بر در دش **عمر** بن ابی کرت بسلطنت نشست هشت سال بادشاهی نمود و بقولے در عهد او سیل عرم شهر سبا را خراب کرد و بندی که بلقیس بر آب بسته بود بشکست و گفته اند که آن واقعه در عهد ذولادعار اتفاق افتاده و بقولی شایسته بود قصه سیل عرم در قرآن مجید است و در خبر است که سیزده پیغمبر پرآن قوم آمدند و آن محاذیل همه را تکذیب کردند و ایشان از کاهنان شنیده بودند که بند سبا را بوش خراب کند لاجرم بهر فرصه ازان گریخته بودند چون زمان وعود در رسید ایزد تعالی موشهای دشتی را زیر بند ایشان پدید آورد و گربه ها بگوشه گریختند موشان بند را شور اخ کردند تیم شب که مردم در خواب بودند بند بشکست و بسیاری ازان قوم بلاک شدند و خانهای ایشان پر آب شد ایزد تعالے سے فرماید پس فرستادیم بر ایشان سیل عرم یعنے سیل صعب و گفته اند که عرم نام شهر سبا است و بقولے نام وادی که آب از انجا سے آمده باینجا آن سبا از امارت بیرون آمدند از ایشان قبیله غسان بشام و فضاعه بمکه حرارت متجرین و اتمار بیسرت و خزم بیمامه و ازد نعمان و نخع بعراق و اوس و خزرج بمدینه افتادند قال الله تعالے صرفناهم کل ممزق یعنے پراگنده ساختیم همه ایشان را پراگنده ساختنے باینجا چون عمر ابی کرت در گذشت بن کلال بمنبری رسید و او خفیه مذهب عیسی علیه السلام داشت و از بیم مخالفان ظاهر نمے توانست کرد زمان زمانش هفتاد و چهار سال بود و بعد از و **تبع الاصغر** بن ابی کرت بن حسان بحکومت رسید و او

آخرین کسیست که او را تبع گفتند و او کسیست که کعبه را جامه پوشانید و او معاصر بهرام گور بود و در زمان سلطنت خود لشکر به تسخیر ممالک کشید و مدینه طیبه را محاصره کرد آخر شنید که آن شهر سرای هجرت پیغمبر آخر الزمان خواهد بود ترک محاصره کرد و عازم بحرب مکه شد و در اثنای آن حال مریض گردید اطبا از معالجه عاجز آمدند یکی از بزرگان گفتش که آن غریب در گذر تا شفا یابد تبع توبه کرد شفا یافت و هیبت جامه در کعبه پوشانید ملبس بلباس دین موسوی گردید بروایت مولف تاریخ صبح صادق از مکه بمدینه شتافت چهار هزار تن از علما با او بودند شاموال یهودی که از اکابر علما بود گفت بما چنین رسیده که این موضع دار هجرت پیغمبر آخر الزمان ست همان بهتر که آنجا اقامت نمائیم تا باشد که یکی از اولاد ما شرف صحبت آن حضرت مشرف گردد پس با چهار صد تن از علما هما نجا بماند تبع نیز خواست که اقامت کند لشکریان موافقت نکردند ناچار از آن غربت در گذشت و نامه برسول صلی الله علیه وسلم بقلم آورد مشتمل بر شرح حال و اشتیاق شرف خدمت پس نامه را شاموال سپرد و چنین رفت و آن مکتوب از شاموال بفرزندانش رسید تا آنکه به ابوایوب انصاری رضی الله عنه که بست و یکم فرزند شاموال است منتقل گشت ابوایوب آنرا بر رسول صلعم رسانید آن حضرت فرمود مرحبا بالاخ الصالح بالجمله چون تبع به یمن بازگشت ملت موسوی اشکارا کرد اهالی یمن بت پرست بودند مخالفت آغاز نهادند تبع گفتند درین حدود غاری ست هر که در آن شد آتشی بلند بیند اگر راست گوئی بود او را مضرتی نرسد و گرنه اب بسوزد بیائید که آنجا رویم پس با هم بغار رفتند آتشی ظاهر شد و بت پرستان را بسوخت تبع را ظفری رسید و صد سال مملکت راند و بعد از و خواهرزاده اش بن حجه و بروایت مولف هفت اقلیم ربیعه بن نصیر اللخمی در یمن بادشاه شد و شبی خوابی دید که آن سبب هدایت گردید به نبوت رسول صلعم و وقوع حشر و نشر ایمان آورد و بروایت تاریخ صبح صادق خواب فرید بن کلال و مبه چنانچه در احوالش بیاید طیسلج کابین دوسیق هر دو در عصر ربیعه بودند و باتفاق سور خان در اعضای سلیح استخوان نبوده مگر کله و سر دو دست و اصابع و بقولی او را روی در سینه بود و هرگاه در غضب رفتی پر باد شدی نشستی و مطلق بر قیام قدرت نداشتی و او را مانند جامه پیچیده بجایش بردند و سلیح شش صد سال بر پشت دوسیق سپه خالد سلیح بوده و با سلیح در یک روز متولد شده و او بصورت یک نصف آدمی بود و در کتابت نیز مهارت موفور داشت بالجمله بعد از عمر فرید بن کلال بادشاه شد و در ایام حکومت شبی خوابی هائل دید فراموش کرد چون بیدار شد حقیقت حال از کاهنان سوال کرد گفتند که خوابی که فراموش گردد تعبیر نتوان گفت روزی چند گذشت بشکار رفت و از لشکر جدا ماند و بدامی کوهی رسید ندخانه دید که عجوزی از خانه بیرون آمد و او را فرود آورد و مرید از رنج رها یافت سود و چون بیدار شد دختری خوب روی غفر انام بر بالین خود نشسته دید دختر او را دلداری کرد و طعام حاضر ساخت مرید در حسن و جمال دختر بنگریست عاشق شده بدختر گفت ملک شما کیست گفت فرید بن کلال که کاهنان را جمع آورد تا خواب فراموش شده را تعبیر کنند تو نیست گفت مگر تراد را تعبیر خواب وقوفی هست گفت آری گفت از ان خواب باری بگو گفت بخواب دیدی که کرد باد ها متعاقب یک دیگر پیدا شده به افق رسید و در میان آن لشها ظاهر می گشت و دود و بیرون می آمد پس جوی آب ظاهر شد و یکی مردم را به تشا میدن آن دعوت می کرد فرید گفت خواب چنین بود تعبیر آن چیست گفت گرد باد ها عبارت از ملوک ست دود لشکر موافقت و مخالفت ایشان و جوی آب شریعت غرا و منادی پیغمبر ست که مبعوث شود و از اولاد نضر و هر که متابعتش کند از عقوبات اخروی رهائی یابد پس گفت آن ملک می خواهی که مرا بکام در آوری و این ممکن نیست چه اگر چنان کنی کسیکه طاقت مقاومت با او نداشته باشی بدشمنی تو برخیزد همانا که یکی از همین ان را با او محبت بود مرید بپرسید و از ان غربت در گذشت و بعد از و پسرش **ولیعه** پس

ذوجدن پس ابرهه بن صباح بسلطنت نشست ونسبت پدر بلقب بن صبلح الاصغر الحمیری میرسد وبعد ازو ابرهه دیگر بن حسان بن عمر حکومت کردند وبعد ازو ذوشبار والی شد شبار بمعنی شیر است وشیر گوشواره در گوش داشت بآن ملقب شد واز ابنای ملوک حمیر بود چون بست وهفت سال ملک راند خواست که باو وسوسس بامری قبیح قیام نماید ووسوسس او را بخم کار هلاک ساخت ذونواس یوسف نام واز آل حمیر واز اهل ملک بود او را ازان ذونواس گفتندی که دگیسو دراز داشت وآن پیوسته آویخته بودی ذونواس در لغت آویختن باشد وبعضی نام او را ازرعه بن شرحبیل گفته اند هرگونه اوسر خیل اصحاب احدود است واصحاب اخدود عبارت ازتابعان اوست قال الله تعالی قتل اصحاب الاخدود النار قصه آن در قرآن مجید مشروح است مراو سه دختر اهل ظلم بوده ودر کشتن وسوختن عیسویان نهایت حریص وجهد بلیغ مینمود ومعاصر قباد پدر نوشیروان بوده قیصر روم که متابعت ملت عیسوی می نمود به نجاشی بادشاه حبشه نوشت که ذونواس را استاصل سازد وذونواس بگرفت وورا در گذشت وبعد ازو ذوجدن نامی روزی چند بحکومت نشست وبعد ازو ارباط نامی از متبان نجاشی بحکومت نشست وابرهه بن صباح امیر الجیوش حبشه که او نیز از امرای نجاشی بوده بر وخروج کرد وارباط را بقتل رسانید ابرهه بن صباح بحکومت یمن نشست ورغبت مردم بزیارت کنیسه بسیار دیده ودر صنعا کنیسه بنا نهاد آنرا قلیس نام کرد وخلق را بزیارت آن دعوت نمود وازین زیارت کعبه منافع آمده این خبر بمکه رسیده مردی نفیل نام ازبنی کنانه درغضب شد وبصفارفت ومحافظان کنیسه را گفت نذر کرده ام که شبی تا روز آنجا عبادت کنم مجاوران او را بگذاشتند نفیل شب دیوار خانه را بکاردست به اندود چون صبح دربکشاد ند بیرون آمد وراه حجاز پیش گرفت ابرهه ازان آگاه شده درغضب رفت وسوگند یاد کرد که کعبه را خراب سازد وآنگاه بعزم تخریب خانه کعبه با لشکر بسیار وفیلان کوه پیکر روی بحرم نهاد وبیت الحرم رسید وباجماعه خویش به زخم سنگ طیرا ابابیل هلاک گشت بروایت مولف صبح صادق درین سال ولادت باسعادت رسول صلے الله علیه وسلم اتفاق افتاد بعد ازو پسرش یکسوم درین بخت نشست ویک سال ملک راند ومادر وزن ذی یزن بوده بعد ازو برادرش مسروق حکومت کرد ودست برادر ومادرے خود سیف بن ذی یزن کشته گشت وبعد ازو سیف بن ذی یزن بحکومت نشست اورا ازدو دبان ملوک حمیر پدر اوذی یزن از وارثان ملک یمن بوده یزن چراگاه را گویند او در بعضے بلاد یمن که در تصرف داشت امر کرده بود که مردم دواب خود را در چراگاه نگذارند تا پوسته تبر وخرم باشد لاجرم او را ذی یزن خواندندی گویند که چون ابرهه بر یمن مستولی شد زن ذی یزن را که در حسن نظیر نداشت ازو بگرفت وبخواست پسرش یکسوم ومسروق ازو بوجود آمدند وی زن تظلم بقیصر برد ونا امید شده بنوشیروان پیوست ودر گذشت پسرش سعدی کرب معروف بسیف ذی یزن بخدمت نوشیروان رفته التماس اعانت نمود تا ملکت موروث را از حبشیان انتزاع نماید نوشیروان امر فرمود که از سپاهش هر کسیکه در زندان باشد همراه سازند سیف با آن جماعه وگروهے از بنی حمیر بحبشیان ظفر یافت ودر بلاد یمن بحکومت نشست وبعد از هفت سال تنها در شکارگاه بدست جمعی از حبشیان بقتل رسید ودولت آن حمیر سپری گشت وقتل شده در سال هفتم از عام الفیل اتفاق افتاد وبعد ازو تواما ن نوشیروان بحکومت بلاد یمن رسیدند از ان جمله است بازان بن ساسان قمی که بفرمان خسرو پرویز بحکومت نمی رسید او به نبوت محمد صلی الله علیه وسلم ایمان آورد وبعد ازو داذویه خواهرزاده مادر آن بحکومت نشست ودر سن دهم هجرے درگذشت بعد ازو حکومت یمن بخلفاء راشدین وبس ازان

بنی امیه و بعد از بنی امیه بآل عباس منتقل گشت و در عهد بنی عباس قرامطه خروج کرده بر بعضی از ان دیار استیلا یافتند و احوال قرامطه در بلده هجر که نشستگاه قرامطه بود مرقوم گردد و بروایت مولف صبح صادق **امام هادی** یحیی که از احفاد ابراهیم طباطبا که نسبتش به امام حسن بن علی علیه السلام می پیوندد در سن دویست و چهل و پنج هجری در مدینه متولد شد و در دویست و هشتاد هجری در یمن ظهور کرد و با قرامطه محاربات نمود و ظفر یافت و مستقل گشت و اولادش بطناً بعد بطن در انجا حکومت کردند و از ان طائفه است **امام منصور** که سید قباده شریعت مکه در حجاز بنام او خطبه خواند ناصر عباسی خلیفه بغداد بر وی حمله برد و طوایف اعراب یمن را بغرفت تا او را بقتل رسانیدند و بعد از ان طائفه از آل ایوب **شمس الدوله** پور انشاه بن ایوب برادر صلاح الدین یوسف بن ایوب والی مصر عبد النبی المستضف بن مهدی را که از علماء زمان بود در یمن می نشست خود را مهدی موعود پنداشته خروج کرده بر بسیاری از بلاد یمن مستولی شده بود در سن پانصد و شصت و نه هجری بقتل رسانید و ان بلاد بکشود و مستقل گشت و چند نفر از ان کرده بحکومت یمن قیام نمودند تا شش صد و بست و شش هجری حکومت کردند و بعد ایشان آل رسول که اول طائفه **ملک منصور** نور الدین ابو الفتح است مستقل گشت و در شش صد و سی و پنج هجری حج کرده بیمن مراجعت نمود و آخر این طائفه **ملک موید حسین** ظاهر است که در عهد خویش از استیلای عامر بن طاهر بن معصومه قریشی عاجز آمد و بمکه رفت و در گذشت و بعد از ان آل معصومه **ملک ظاهر** بن عامر بن طاهر بن معصومه قریشی بلوازم سلطنت قیام نمود و در شش صد و هفتاد هجری در گذشت و آخرین آن طائفه **ملک ظافر** صلاح الدین عامر بن ابو الوهاب است که با سلطان قانصوی غوری والی مصر مخالفت گشت و در دست لشکران قانصوی بقتل رسید و عمش **عامر** والی عدن آن شهر را مضبوط ساخت حسین بیگ و سلیمان بیگ امرای قانصوی انچه از یمن گرفته بودند بران قناعت کردند عامر بعدن والی بود تا آنکه در نهصد و چهل و پنج هجری دست سلیمان پادشاه بفرمان سلطان سلیمان عثمانیه صاحب روم که به تسخیر نهاد یمن روی آورده بود بقتل رسید و دولت سلاطین یمن سپری گشت و مملکت یمن بتصرف آن عثمان از ملوک روم در آمد و از مضافات یمن یکی است که سام بن نوح علیه السلام همت بر آبادانی او گماشت و در انجا خرما دانه خوب می شود و دیگر **مخا** هست که در تمام یمن بندرت بدان لطافت نیست و فرسخ ساد که وقوه خوردن از اختراعات اوست و در مخا واقع است و دیگر **تعز** از نبیه اصفت برخیاو زیر سلیمان روم و در جوانش در غنیت که آنرا اعراب گویند و برکش از افیون کیفیت می دهد و میوه سرد سیری در انجا نیک بعمل می آید و ایضاً صنعا است بطیب آب و هوا و لطافت کوه و صحرا مستثنی از جمیع شهرهاست چه قریب خط استوا واقع شده و در سالی دو زمستان و دو تابستان و همچنین خریف و بهار بحصول می پیوندد و انجا در سالی دو بار میوه می دهد و قصر همدان در صنعا است و از بزرگان آن قصر را سنگ ایوان ساخته اند که هر طرفی از ان نیز نگی ظاهری گشت و در قبلی دفرخانه بوده که سقف آنرا یک سنگ رخام پوشیده بودند و بر هر کنش صورت شیری ترتیب داده که چون باد در انجا وزیدی از ان تمثالهای آوازهای شیر مسموع شدی و در عجائب البلدان آمده که قصر همدان چندان ارتفاع داشته که در وقت طلوع و غروب آفتاب سایه آن سه میل سیر کرد و چهار فرسنگی صنعا صفوان نام مردی باغی داشته قریب دوازده میل که حاصل آنرا براه خدا نثاری نمود و بعد از چند گاه اورا سیری بهم رسید که بدر را از ان عطیه باز آورد و هر آنه آتش خط الهی بر آن قوم افتاد شجر آن باغ را مقرر گردانید و آن آتش در عرض سه صد سال التهاب داشته چنانچه در اطراف آن طیور را مجال طیران و وحوش را قدرت جولان نبوده و دیگر مضافات یمن

سبا است که آنرا مارب نیز نامند و از سبا تا صنعا سه روزه راه است و بانی الشهر سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان بوده اما اکنون از آن آثار چندانی باقی مانده و شهر سبا سخت گاه بلقیس بود احوالش در ضمن ملوک یمن گذشت و بقولی مدبر آب سبا از آثار بلقیس است و چون آل سبا در یمن به بلای سنگ سیل مبتلا شدند طائفه ها از آن سبا جا بجا متفرق شدند چنانچه مرقوم گشت و از آل از دشام افتادند و بر کنار رنکه آنرا غسان گفتندی فرود آمدند و بغسانیان اشتهار یافتند و احوال ایشان در اقلیم سوم در ضمن بلاد شام مرقوم است صاحب عجائب البلدان آورده که در سبا از غایت لطافت آب و هوا مگس و پشه و مار و عقرب و دیگر هوام نباشد **حضرموت** شهریست ماتره گویند در آنجا بیست هر که از آن بیاشامد مخنث گردد **عدن** در از منه سابقه نهایت آبادانی داشته و هم روزآبادانی آن به یمن انتقال شد و تا صنعا سه روزه راه است و بحر عدن همان قلزم است که بحر احمرش نیز خوانند و از جمله خلجات پیداست که طولش چهار صد و شصت فرسخ است و عرضش دویست فرسخ و مرتبه مرتبه کمتر شود تا بشصت فرسخ آید چون قلزم بساحل دریا بطرف غربی واقع شده هر آئینه بدین اسم موسوم گردید و بعضی عمانرا داخل یمن شمرده اند اگرچه گرمسیر است اما در ربیع و لا یاشتر سرما سخت شود و احیانا برف بارد و اصل معموره اش بر کنار دریای فارس که بحر عمان و بحر بصره و بحر هندش نیز خوانند واقع است و مردم را دران دریا منافع بسیار باشد و سفائن ازین بحر بسلامت بر آید و اضطرابش از دیگر بحور کمتر بود اما گردابی دارد که چون کشتی دران موضع افتد دیگر خلاصی ممکن نباشد طول این دریا صد و شصت و عرضش را هشتاد فرسخ گرفته اند و در میان دریای عمان و قلزم پانصد فرسخ زمین خشک افتاده آنرا جزیرة العرب خوانند و اعراب بسیار آنجا ساکن اند هیچ بلده ایست اضافات یمن بیمان عمان و عدن دران ناحیه نشناسی بسیار است و آن جانوریست مانند نصف بدن انسان در طول یکدست و یک پای و یک چشم دارد و دست او بر سینه بود و بزبان تازی تکلم کند و او را صید کرده می خورند از شخصی نقل است که گفت غلام من از صحرای هجر نشناسی زنده بیاورد و چون مرا نکریست گفت بخدا که مرا فریاد رس بغلام گفتم که او را بگذار غلام گفت که بکلام او فریفته مشو قبول نکردم او را رها نمودم آن بیک پا از پیش من چون باد بیرون رفت **ذکر قرامطه** در هجر نشین و استیلا داشتند و آن طائفه اند از اسمعیله و ایشان را عراقیان باطنه و فرو کنه و خرمدینان علمیه و ملاحده نامند و ملاحده الموت دیگر گروه اند که در ضمن قهستان احوال ایشان بیاید بعضی گفته اند که ملاحده الموت از ایشان بودند باجمله قرامطه گویند قوله تعالی باب باطنه فیه الرحمة و ظاهره من قبله العذاب و این آیه را دلیل خود سازند گویند که هر ظاهری را باطنی است و هر تنزیلی را تاویلی و قرآن بمقتضای رای خویش تاویلات گفتند و کلام خود را بکلام فلاسفه مخلوط سازند و دیگر از منقولات آن کرده است که خدا نه جاهل است و نه عالم و نه قادر است و نه عاجز و نه زنده است و نه مرده و همچنین جمیع صفات را سلب کند و گویند عیسی پسر یوسف نجار بود و آنکه مرده را زنده می کرد بتعبیر باین معنی کنند که دلهای مردم را علم سے آموخت و گویند نماز عبارتست از اطاعت مولی و امام و زکات آنکه آنچه از اصلاح توزیاده آید بفقرا رسانی و نیز عبارت از خمس است و از اشارت آنکه خلق را به اطاعت مقتدای خود خوانی و روزه آنکه خاموش باشی دیگر نگاه داشتن سه اروز و حج عبارتست از قصد بسوی او و محرمات جماعتی اند که ایشان را دشمن باید داشت و دیگر محرمات را حلال دانند مگر شراب حرام بود نماز آنقوم نه بجهة نماز مسلمانان بود و قبله نه بموجب قبله مسلمانان و دیگر ازین قبیل بود گویند هر کجا در قرآن فرعون دهامان ست مراد از ابوبکر و عمر ست و جبت و

طاغوت معاویه و عمر عاص باشند و روحه نسبیه ایشان تفرقه اطه لغوانی مختلف است اما اقم حروف بر یک روایت از تاریخ صبح صادق التقاط
می نماید محمد بن اسمعیل بن امام جعفر صادق عرم را غلاسی بود مبارک نام خطه مغرطه نیک نوشتی لاجرم او را مطبه گفتندی عبد الله نامی
یا مبارک دوست بود چون هارون رشید خلیفه عباسی اسمعیل را بگمان آنکه سر خروج دارد حبس نمود عبد الله مبارک گفت خواجه تو دوست
من بود و ما را خورد ای گفت مبارک از این سوال کرد و عبد الله سخنی چند از زبان ائمه مخلوطه بکلام اهل طبایع و فلسفه با او گفت و بکوفه
شد و جمعی با او پیوستند و ایشان را مبارکی و قرامطی خواندند و از ان طائفه است ابو القوارس بن بهرام و مطی که در سن و صد
و هفتاد و شش هجری خروج کرد و بر بعضی از بحرین مستولی شد و در مملکت فسادی کرد بعد از او پسرش ابو سعید حسن جانشین شد
و لشکر معتضد عباسی را هزیمت داد و بر آمدک دیار بحرین قناعت کرد نقل است که چون ابو سعید حسن رئیس لشکر معتضد عباسی را اسیر
کرد و او را گفت بشرط تر انجات دهم که از طرف من خلیفه را بگوی که مردی ام در بیابان نشسته اگر همه سپاه خود را برزم می فرستی
ظفر نیابی چه من بیست تن خورده ام و لشکر تو به پایش الفت دارد و در باغ دیوستان گذرانند اگر لشکر اندک فرستی از دست من جان
نبرند اگر بسیار فرستی به بیابانها روم و هنگام فرصت شبخون آرم و عاجز گردانم عباس گوید چون این سخن معتضد گفتم بظاهر غضب
کرد پس از ان نام ابو سعید نبرد و دائما زکرویه بن حمدویه قرامطی هیبت از دعات قرامطه بود بکوفه می نشست جمع از بنی کلب را
که بامین کوفه و دمشق اقامت داشتند بفریفت و پسر خود ابو القاسم یحیی را بریاست آن طائفه فرستاد یحیی بریاست آن قوم رسید
و دعوی نبوت کرد و سنگ دیلمی غلام معتضد را هزیمت داد و بقتل رسانید قرامطه متوجه شام شدند و با سپاه فتح که از قتل احفاد ملوک
طولیه والی مصر ایالت دمشق داشت رزم کردند و غالب آمدند و دمشق را محاصره کرده سپاه مصر در رسید و رزمی صعب نمود و ابو القاسم
یحیی بقتل رسید قرامطه متوجه حمص شد و حسین بن زکرویه الشهور بصاحب الشامه را بریاست برداشتند و چون او خالی بزرگ بود داشت
او را از ان صاحب الشامه می گفتند بالجمله صاحب الشامه حمص را محاصره کرد قهرا گشود و خود را امیر المومنین خواند بکتفی عباسی
خلیفه بغداد علی بن عیسی را بدفع او فرستاد صاحب الشامه بدمشق رفت و از اهالی آنجا خراج گرفت و بحماه و حلب شتافت
و قتل عام کرد و به سلمیه شد و به امان بگرفت و ابتدای قتل از ها سیستان نمود و ساکنان آنجا را مع بهائم کشت و زنان را
بر اصحاب خود مباح ساخت بسیار بودی که بنجاه مرد با یک زن جمع آمدندی علی بن عیسی خود را مردمید ان او ندید بکتفی ابو الاغر را
بمدد او فرستاد ابو الاغر بحلب و حلب رسید مطوق بفرمان صاحب الشامه روی با و نهاد و رزمی صعب کرد و ظفر یافت ابو الاغر به
قلعه حلب پناه برد صاحب الشامه حلب را محاصره نمود سپاه از مصر در رسید و صاحب الشامه را بقتل رسانید برادر صاحب الشامه
در حدود فرات خروج کرد و داعی به یمن فرستاد تا بر بعضی مملکت یمن مستولی شدند زکرویه کمین از ان خلیفه خود ابو عالم را بفریفت نهاد
پیش نبی کلب فرستاد ایشان زکرویه را ادای الله گفتندی و عبده کردندی ابو عالم متوجه دمشق شد و رشام فساد آغاز نهاد
و بر لشکر خلیفه بغداد تاخت قافله حاج را غارت کرد و با لاخر زو کرویه بر دست سپاه بکتفی زخمی و اسیر شده ببرد ابو سعد حسین که بماند ک مملکت
بحرین بقناعت می گذرانید و ذکرش بمقتدر عباسی در خلافت خویش لشکر بحرین فرستاد ابو سعید بحرین بگذاشت و در اطراف ممالک به
فساد پرداخت بالاخر با پانصد سوار روی به بغداد نهاد و مقتدر ابن ابی الساج را با سی هزار سوار بحرب او فرستاد ابی الساج دشمن را خوار
داشت و پیش آمد زم بمقتدر نوشت که ابو سعید را بنده کوه متناقب بدرگاه می فرستم او باز نوشت که هر چند لشکر تو از سپاه او زیاده است

لاجرم از احتیاط غافل مباش ابی الشاح اتفاقی بآن نکرد در سولی نزد ابوسعید فرستاد و به اطاعت خواند سعید گفت یا امیر با تو چه بند نیز مروت گفت سی هزار گفت و الله که سه مرد نیستند پس یکی از لشکریان خود را گفت سر خود را ببرید و دیگری را بفرمود خود را در آب غرق کن و دیگری را گفت که خود را از بلندی بزیر افگن ایشان بفرموده عمل کردند ابوسعید گفت مرا که چنین لشکری بود از بسیاری خصم نه اندیشید پس بر ابن الشاح شبخون برد و ظفر یافت و او را بگرفت و با مکان در یک زنجیر کشید سقتدر آگاه شد و از ترس او جسر از دجله برگرفت تا عبور نتواند کرد ابوسعید بجربن شتافت در تمام هجر مستولی شد و در سه صد و یک هجری عزم مصر کرد و به هجر باز گشت همدران سال از دست غلامی تقبل رسید پسرش ابوطاهر سلیمان بجای او نشست و آهنگ هجر بکرد بر سپاه خلیفه عباس ظفر یافت و در سه صد و یازده هجری در شب تار به بصره رخنت و مسجد جامع را بسوخت و حج کثیر را بگشت و در سه صد و سیزده هجری در موسم حج بمکه رفت و هر کرا یافت بکشت بکیان سلاح بر خود راست کردند ابوطاهر گفت مانع آمدم تا جمعی از اختلاف سپاه تیغ بر کشیدند ابوطاهر گفت من ایشان را مانع آمدم تا سلاح از خود دور کنید چنان کردند پس از هر دو جانب سوگند یاد کردند و به اطراف پراکنده شدند ابوطاهر خود را ناگاه در حرم افگند و به قتل عام فرمان داد در مطیان بسیاری از مجاوران و مسافران را بکشتند و در خانه را به کندند و حجر الاسود را قلع کردند و چاه زمزم را از کشتگان انباشتند و گفتند خدای شما را به آسمان شود و خانه بر زمین گذارد و لاجرم آنرا غارت کنیم پس جامه را از خانه باز کردند پاره پاره اش غارت بردند و بسبیل استهزا گفتند دمن و خلعه گان است چون در خانه نهان شدند چرا از تنهای ما امان یافتند و انبیاء مرسل را نا سزا گفتند که سه کس مردم و دو نیا مردم را تباه کردند شبانی و طبیبی و شتربانی یعنی موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم پس ابوطاهر سیزده روز در مکه بماند بفرمود تا حجر الاسود را بشکستند با تبر کردند و بالا به خطا آوردند و گرزی بر آن زدند تا پاره پاره از آن بشکست و حجر مدتی در میان فرماطه بماند و در سه صد و بیست و پنج هجری ابوطاهر به کوفه استیلا یافت و در این اوقات اکثر سپاه خلیفه را بشکست تا آنکه در صد و سی و دو هجری در ابله فوت کرد بعد از او **ابوالقاسم** احشاری والی مصر را محاصره کرد چون مغز اسمعیلی از افریقیه بمصر آمد حسن بشام بازگشت معز سپاه بدفع او فرستاد و حسن ظفر یافت و بر بعضی از بلاد شام مستولی شد و در سه صد و شصت و شش هجری در گذشت و بعد از او از قرامطه پادشاری بر نخاست و در بعضی از تواریخ مسطور است که در چهار صد و سیزده هجری جمعی از قرامطه بمکه شدند یکی از ان بمسجد الحرام رفت و حجر الاسود را سه کرز زد و سواران دیگر بر در مسجد ایستاده محافظت بار خود می کردند پس بیرون آمدند و سوار شدند و با هم آنان رفت کس ندانست که ایشان از کجا آمده بودند و کجا رفتند **ارم ذات العماد** در زمین ما بین صنعا و حضرموت بوده آورده اند که شداد بن عاد بر ارشد بعد فوت او در دیار شام بسلطنت نشست و هود پیغمبر علیه السلام را که معاصر او بود گفت که اگر تو ایمان آرم چه پاداش دهد فرمود بهشت و او صاف آن تقریر کرد شداد گفت که من چنان بهشتی بهر خویش بسازم آنگاه رسول نزد خواهر زاده خود ضحاک ماران بایران فرستاد و بسان پادشاهان جهان نامه نوشت فرد و سیم و جواهر طلب داشت و موضع شام اختیار کرد و باغی بنیاد نهاد و صد کس از معتمدان خود جهت آن امر متعین فرمود و هر یک را از هر کس تابع ساخت و ایشان را در اموال خود تصرف داد که زر و جواهر و عطر انچه سامان پذیرد بکار برند گویند مساحت آن قصر دوازده در دوازده فرسخ بود و در ون آن سی صد قصر ساخته بودند که خاک و خشت زر عفران بوده و در بیرون سه منظر با ارسیم و طلا جهت لشکریان ساخته بودند ارتفاع دیوارش سیصد ذرع بود و بعد از پانصد سال

آن عمارت تمام کردند و در تواریخ مسطور است که شداد در اتمامش آن نصیب نشد و از نتایج یمن یکی عقیق است دارروی اخبار انگشتری عقیق بهت قضای حاجت دارد امان از بلیات و یمن و یمنی بسیار نیکست و عقیق سرخ افضل است **بلاد الریح** ولایتیست وسیع رنگ و رنگبار سرشت گویند شمالی آن اصار مملکت یمن و جنوبش بیابانها بسکون و شهر فنبش ولایت بونه و غربیش مملکت حبشه است و مردم آن دیار بهرگز غمگین نباشند چنانچه شیخ ابوسعید ابوالخیری فرماید **بیت** بی غم دل کیست تا بر آن عالم دست + بیغم دل رنگیان شوریده دست + و حکما سبب تفریح آن جماعه را از ظهور کوکب مسهل یافته اند که آن هر شب بر ایشان طلوع کند و تمامی رنگیان از ریخ بن کوش بن کنعان بن حام بن نوح علیه السلام وجود آمده اند آن جماعت را سبا الابیض خوانند چه هرگاه بر دشمن خود ظفر یابند گوشتش را بخورند همچنین اگر از بادشاه خود برنجند او را بکشند و بخورند چون طلا دران دیار بسیار است و زیور و حلل خود را زنان آنجا از آهن سازند و گویند هرکه آهن با خود دارد شیطان بروی دست نیابد و شجاعتش افزون شود و گاو آن دیار با اسب تازی در کار زار پهلو زنند و غذای اهل رنگ پشه از گوشت فیل در رافه باشد و گویند در آن ولایت درختیست که اوراق آنرا هرگاه در آب اندازند و فیلان از آن آب بیاشامند چنان مست و بیهوش شوند که بسهولیت آنها را صید کنند و دیگر از احوال رنگیان آنچه از کتاب فرنگیان در ضمن دنیای نو مبرهن است بعد از بیان هفت اقلیم رقم زده کلک بیان خواهد گشت **جزیرة الجوف** از جزائر دریای زنگبار مردم کمتر بدانجا رسند و ساکنان این جزیره را هر سال از کوکبی آفتی عظیم رسد چه متعه و اشته و بضاعت ایشان از شدت حرارت آن کوکب می سوزد و آن جماعت منتظر آن می باشند که چون طلوع آن کوکب بمحل رسد که ضرر دهد از آنجا رحلت کنند چون کوکب از ان بگذرد باز بمنزل خود باز آیند **جزیرة سکیبار** هر از جزائر زنگبار است و شهری تمام دارد هرکه از روندگان بدین جزائر رسند خلاصی او ممکن نیست پوشیده نماند که جزائر جمع جزیره است آنرا گویند که اطراف او آب باشد و بدون گذار بر آب رفتن بدانجا میسر نشود و بندد آنکه بر ساحل دریا آبادی داشته باشد حبشه مولف هفت اقلیم حبشه بیوسته را قسم حروف گوید که حبش نیز ملک کلان وسیع می دارد و آن از کتب فرهنگ و بخش سوم افریقه در ضمن دنیای نو مرقوم است بالجمله مملکت حبشه غربی بلاد زنج افتاده احوال ملوک حبشه را از تاریخ صبح صادق می نویسد چه لقب سلاطین حبش نجاشی است و ایشان قبل از ظهور اسلام استقلالی عظیم داشتند و برخی از امرای ایشان بر مین استیلا یافتند چنانچه گذشت و از سلاطین حبش است نجاشی که معاصر محمد صلی الله علیه وسلم بوده بآنجناب ایمانی آورد و از منحنان اوست که الملک یبقی علی الکفرة ولا یبقی علی الظلم در زمان سلطنت او جمعی از صحابه رسول صلعم بحبشه هجرتی کرده بودند و کافران مکه عمرو عاص را با هدایا بدرگاه او فرستادند تا اصحاب را بدیشان سپارد نجاشی گفت که باخدا عهد کرده ام که رشوت نستانم هدایای ترسای نگه باز گردانید و اصحاب محمد را خواند و وصف آنجناب را از ایشان شنید و از دین عیسی عم بدین محمد صلعم میل نموده ایمان آورد **بلاد لوته** بر کنار بحر نیل واقع است طولش از ابد ثابت شبانروز قطع کنند و شهر تقله دار الملک بلاد یونه است و بر شرقی نیل واقع شد متوطنان آن شهر نصاری باشند و ایشان با حائض جماع بکنند بقول بعضی از ایشان هرکس که با زن حائض جماع کند بمرض جزمه البول و قرحه شانه مبتلا شود با لجمله خورش ایشان اکثر جو بود و کعب بسیار بکار برند و در رافه دران ملک بسیار بود مملکت یونه مشتمل است بر بلاد سودان که از انجا طلا از ریگ روید و هوایش در غایت گرمی باشد چنانچه اهالی آنجا در زیر زمین سرد بروند چون شب شود بیرون آمده زر ها بدست آورند متاع ایشان همان است و لباس ایشان پوست حیوانات

بود بخت بسیار دران دیار رسند و بعد از رسیدن دران نواحی طبل زنند و متعه خود را در موضعی جدا جدا نهند و باز گردند مردم آنجا به آواز طبل برآمدن تجار وقوف یافته بشب بر سر آن متاع آیند و در برابر هر متاعی در وجه قیمت آن طلا گذارند و صباح بازرگانان در آنجا رفته اگر راضی نگردند بضاعت را از طلا دور تر گذارند و باز گردند و دیگر شب باز آن مردم بیایند و پاره طلا بر آن بیفزایند تا وقتیکه تجار راضی شوند و نوبه از جمله پسران حام بن نوح عم بوده این ولایت بنام او مشهور است و بقولی حام در سلک اینها انتظام داشته الا از فرزندان او هیچ کس بمرتبه نبوت نرسیده و جام را نه پسر بودند و برین موجب هند و سند و زنج نوبه کنعان کوش قبط بربر حبش و هر یک بنام خویش شهرها بنا نهاد و چین مملکت مشتمل بر آب های خوشگوار و اثمار حلاوت آثار و از اقلیم اول تا سوم ولایت چنین است و بعضی با اقلیم چهارم نیز گفته اند و اکثری از مورخین چین را از مضافات خطا می دانند و خطای در اقلیم ششم است و ولایت چین از انبیه چین بن یافث بن نوح عم است و او بدقت طبع و حدت ذهن موصوف بود صور تگری و نقاشی و بافتن جامه ملون و ابریشم از کرم پیله بر آورده و گشاد مصنوعات که تا اکنون در میان مردم چین متعارف است او اختراع نمود و چین را فرزندی بود ماچین نام ماچین در زمان حیات پدر شهری بنا نهاد و ماچین نام گذاشت و رسم پرزدن بر کلاه و دستار او مانده و مشک از نافه او پدید آورده چین را نیکباس و ماچین را نیرمی نامند و سکانش بعبادت اوثان اشتغال می دارند و مجوسی در ایشان بسیار بوند و اکثر صنعتهارا نیک می شمارند خصوص تصویر را که در میان ایشان نوعی از عبادت است و اهل چین مردم ربع مسکون را کوری دانند الا مردم روم را که می گویند که یک چشم دارند و نیز مشهور است که وقتی گردونی از چوب ساخته بودند که بی حرکت محرک هر قدر که می خواستند حرکت می کرده و در وقت ایستادن بی اشاره مانعی بازمی ایستاده و پادشاه چین بقول مولف هفت اقلیم از قوم ملوک مغل است راقم حروف در تحقیق این معنی در اقلیم ششم در ضمن احوال چین مرقوم ساخته و ساکنان چین اگرچه بحسن صورت اتصاف دارند اما بیشتر کوتاه قامت و بزرگ سر باشند و دارالملکش را بجر خوانند و بلده بجر که در میان عمان و عدن است آن دیگرست و گذشت کیتان چو باتهان ممالک مسمی فرمود که اکنون دارالملک چین یکی نام دارد و رودی عظیم میان شهر جریان دارد و میان آن دریا یکی ظروف وارانی ست که ماده آن اینگست که در کوههای آن ملک بهم می رسد و آن سنگ را آتش کرده در حوض آبی افگنند و برنهند و بگذارند تا آنچه فضل و دُرد باشد در ته حوض نشیند و صاف آنرا گرفته در حوض دیگر بریزند و همچنین مکرر این عمل کنند تا به صاف تر بماند آنرا در سرکار پادشاه ضبط کنند و ظروف فغفوری و ماهی تیجی بحصول پیوندد و باقی را بسایر مردمان گذارند و در عجائب البلدان مسطور است که در یکی از قریه چین عذیر است که در سالی یک مرتبه اهل آن قریه جمع شده اسپی دران عذیر اندازند و بر اطراف عذیر ایستاده اسپ را از برآمدن مانع آیند و مادام که اسپ در آب باشد باران آید چون بقدر کفاف بارید شود اسپ را برآورده بکشند و گوشت را بر قله کوهی که نزدیک عذیر است گذارند تا طعمه طیور و وحوش گردد و نیز در حدود چین چشمه است که چون مریض آب ازان بیاشامد اگر اجلش رسیده باشد فی الحال بمیرد والا در فوریک شود و همچنین در یکی از مضافاتش آسیائیست که سنگ اسفل آن متحرکست و سنگ اعلای آن ساکن و از بر سنگ آردی سبوس و سبوس بی آرد بیرون آید و بحر چین را بحر اخضر نیز گویند و طول آن پانصد فرسخ و عرضش دویست و هفتاد و نیم فرسخ گرفته اند و دران بحر جزائر باشند و در اکثر آن جزائر معادن زر و یاقوت و دیگر جواهر باشند و ازان جمله جزیره الرائج است که طولش نیز فرسخ است پادشاه این جزیره معراج نام دارد و از خراج آنجا هر سال شش هزار من طلا حاصل می شود و درین

جزیره قاره الملک درخت کافور باشد و آن جزیره عمارات دارد **جزیرة الخزانی** در خانمه روضة الصفا مسطور است که آن در اقصای چین است و دران هزار فرسخ است و در وی کوهای رفیع با چشمهای آب روان است و هوای خوش دارد و مردم در انجا ساکن باشند و سود اگران جهت تحصیل یاقوت سرخ و زرد و کبود بآن جزیره روند و بدست آرند **جزیرة ولی واق** متصل جزیره رانج است در انجا طلا بسیار حاصل شود چنانچه طوق و زنجیر سگ و بوزینه طلا سازند و پادشاه این جزیره زنی جمیله باشد و ملازمان و ارکان دولتش جمع زمان باشند و با رجال اختلاط ندارند و درین جزیره آنوس بسیار بود بجای هیزم بسوزند **جزیرة نساس** نیز متصل جزیره رانج است و ساکنان انجا بقامت یک گز و نصف بدن انسان در طول که یک چشم و یک دست و یک پای دارند صنفی از طیور هر سال درین جزیره آیند و از ساکنان انجا که نساس اند بگیرند و منقار مار بکنند و ایشان را ایذای شدید رسانند **جزیرة قاهران** بروایت مؤلف روضة الصفا نیز در بحر چین باشد و در آن جزیره جانوری که آنرا اگرگ خوانند بسیار باشند **جزیرة مطامل** در بحر هند است و صندل و کافور و سنبل ازین جزیره آرند **جزیرة اسقصی** نیز در بحر هند بود در انجا قصربست هرگه در انجا زهره دیهیم شود و ساکنان آن جزیره قومی باشند که ابدان ایشان مانند ابدان بنی آدم بود در وی ایشان مانند روی سگ باشد **جزیرة الاسقر** نیز در بحر هند ساکنان این جزیره را روی بر سینه باشد و درین جزیره کوهیست رفیع که معدن گوگرد در انجا باشد و هنگام شب بران کوه آتشی عظیم از گوگرد مشتعل شود و نا بر میل و عود و نشکر درین جزیره باشد **جزیرة سراندیب** جزیره ایست از بحر هند که دور آنرا هشتاد فرسنگ گرفته اند و در مؤید الفضلا از عجائب البلدان می نویسد که سراندیب شهریست بزرگ و هشتاد محله دارد و در هر محله فرسنگی و یک صد سراندیب دارد و بر لب آن آب قبر آدم علیه السلام است و حد دیگر با ظلمات دارد و حدی بسوی مشرق تا مطلع آفتاب و حدی تا سر هندوستان رقم حروف می گوید شاید در زمان پیشین بدین حدود حکم آنجا متصرف باشد اما اکنون از بعضی مردم شنیده می شود که راجه آنجا چندان مملکتی ندارد و در سراندیب چند جا معدن زر و سیم و یاقوت و الماس دارد و از محمد صلی الله علیه وسلم نقل است که فرمود بهترین بقاع مکه است و در سراندیب کوهی است موسوم بدهون و آن را کوتاه باسره گویند و نیز قدم آدم علیه السلام در ان کوه ظاهر است سوای آنکه کوه سراندیب بی ابر و باد و باران همیشه روشنی برق ظاهر می شود و شبها نماند که چون نزول آدم از بهشت بر کوه سراندیب واقع شده بنابران سطری از اخبار انبیا آدم علیه السلام و اولادش در ضمن سراندیب مع بعضی از انبیای مرسلین و سلاطین عصره که قبل از طوفان نوح علیه السلام بوجود آمده اند باحوال مخترع خود مرقوم سازد **اخبار انبیا** بدانکه بنی آدم است از انکه وحی بوسطه جبرئیل علیه السلام نازل شود یا بمجرد الهام و یا بپیام بدعوت قومی مامور گردد و ایشان بر قومی هشت هزار و برواییتی یک صد و بست و چهار هزار تن بودند و از ایشان سیصد و سیزده تن رسول اند و رسول آن بود که وحی الهی بتوسط جبرئیل بر دی نازل شود بجای رسل بعد از محمد در سورهٔ انعام مذکور اند و ایشان شیزده تن اند ابراهیم و اسحق و اسمعیل و یعقوب و نوح و داود و سلیمان یعقوب و یوسف و موسی و هارون و زکریا و یحیی الیاس و عیسی و الیسع و یونس و لوط اولوالعزم از رسول خمس است و انبیای اولی العزم بر قولی هفت تن آدم و ادریس و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم گفته اند که اولی العزم و اصحاب شریعت اند و بر بن تقدیر ایشان شش تن اند ادریس اولی العزم نباشد زیرا که او واضع شریعت نیست و مولوی جامی در شواهد النبوة گوید که نبی آنرا گویند که بر دینی تبرعی فرود آمده باشد من عند الله بطریق وحی که متضمن باشد بر پرستش وی مر خدای را چون مامور شود

لهٔ ان شریعت بدیگرے رساند و یا رسول گویند و اولی العزم آنان باشند که بعد از تبلیغ رسالت مامور اند بقتال و جهاد بر کافران بخلاف
بی رسول کور ان شرط نیست و گفته اند که خاص شهید آدم تعلیم اسماء که نامهای همه چیز او را آموختند چنانچه در قرآن مجید هست و علم
آدم الاسماء کلها و مخصوص کشت نوح عرم یعنی آب با و اختصاص یافت بجمیع هر دو ابراهیم عرم و خاص شد موسی عرم بتنزیل یعنی فرود
آوردن آن و عیسی عرم بتاویل و محمد صلعم بجمع هر دو یعنی به تنزیل و تاویل و گفته اند که اولی العزم ناسخان شریعت ماقبل اند درین تقدیر
پنج تن اند نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلعم و بقولی آدم عرم نیز اولی العزم باشد که شریعت او جمله را منسوخ کرده و اصحاب کتاب
چهار اند موسی صاحب توریت که در و احکام شریعت باشد و داود صاحب زبور و در زبور احکام شریعت نباشد بجز حمد و ثنای
حق تعالی و افتقار باو سبحانه چیزی دیگر نباشد و عیسی صاحب انجیل که در و احکام شریعت است و محمد صاحب قرآن مشتمل است بر
احکام شریعت و منسوخ کنندهٔ شرائع ماقبل است بر آدم و شیث و دیگر انبیا صحایف نازل شده اند نه کتاب و خاتم از اولی العزم
اخص شد و آن یکی از نبیست و آن محمد است و ذکر هریک انبیاء بسبیل اختصار بجایهای خویش بیاید **اخبار آدم**
علیه السلام کنیت آنجناب ابو البشر و ابو محمد و لقبش خلیفة الله هست و او را آدم ازان گویند که از ادیم خاک مخلوق شده بود
آورده اند که چون حق تعالی آدم را بیافرید و بیاموخت او را نامهای مخلوقات همه از علویات و سفلیات ربقه ازان عرض کرده اشخاص
آن مسمیات را بفرشتگان و گفت خبر دهید مرا بنامهای مستمیات اینها ملائکه عاجز گشتند و نتوانستند پس حق تعالی بآدم گفت خبر ده
ملائکه را بنامهای مستمیات آدم ملائکه را خبر داد ملائکه بفضل آدم اعتراف کردند ایزد تعالی ایشان را بسجود آدم امر فرمود پس ملائکه آدم را
سجده کردند مگر ابلیس که از تکبر سجده نکرد و به لعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جای داد و آن بقولی جنت الماوی
بود و بروایتی بوستانی بود بر کوه جزیره یاقوت از نقاش چند انکه صعود بر آن ممکن نیست بالجمله آدم در بهشت بعبادت مائل شد
حق تعالی خواب بر و مسلط نمود و در ان حالت از استخوان پهلوی چپ او حوا را بیافرید چنانچه از ان خبر نداشت و او را از ان حوا
خوانند که از چیزے حی مخلوق شده بود چون آدم بیدار شد او را بدید و گفت تو کیستی گفت عضوی از اعضای تو ام آدم سجده کرد
و بامر الهی میان ایشان مناکحت منعقد شد در منصوص الحکم و شرح آن که از محب الله آله آبادیست بنظر رسیده که نکاح بمعنے
جماع است نیز در نص محمدی مرقوم است بالجمله حق تعالی خطبهٔ ایشان خواند و آدم را از خوردن گندم نهی کرد و گفت ابلیس تمنیست مر ترا و حجت
تراکه حوا است پس باید فرمان مبرید پس وسوسه کرد بسوی آدم شیطان و او را بخوردن گندم ترغیب نمود و حوا نیز با غوای شیطان
و ران باب مبالغه نمود اول خود بخورد و آدم را نیز خورانید هر گاه بخوردند گندم را پس عاصی گشتند و بامر الهی از علو مرتبهٔ بهشت
بمرتبهٔ انها زمین هبوط کردند حوا بجده افتاد و آدم بر کوه سراندیپ که متصل جزیره یاقوت است نزول کرد و قسم حروف گویند آن وقت
هزار و نهصد و پنجاه و سه سال از دور دوار چرخ گذشته بود و بقولی آدم بسوی هند نیامد بلکه بر آشوب فساد حاکی و بادشاهی نبود چه گویند که بعد رانده مان که دو هزار سال از عمر دوار چرخ
مانده بود دو هزار سال کسی به بادشاهی نرسید و بعد ازان چهار برج بحکومت رسید پس برین تقدیر هبوط آدم عرم در اواسط
سالهای آشوب بعد فوت راجه مان شده باشد و احوال هر چهار که اودهست جگ و تریتا و دوا پر و کلجگ نامند در ابتدا ے
اقلیم سوم بحث هبوط آدم و کیفیت آفرینش جان بن الجان و احوال ابلیس که مورخان اسلام نقل نموده اند دیگر از اقوال

هبوط و واقعات راجهان و آنانکه پیش از دور دوار بر جگ سلطنت کرده اند در تخت شاه جهان آباد یعنی اندریت و دهلی
مرقوم است بالجمله آدم عرم بقولی اولی العزم اول است و صوفیه چون محی الدین العربی وغیره گویند که در اواخر هر دوره فلک اثوابت
و غیرها خود آیند و هزار سال عمر یابند القصه چون آدم بر روی زمین بتعلیم جبرئیل در عرب بتعمیر خانهٔ کعبه کرد و مناسک حج بجا آورد بر کوه عرفات
در طلب حوا سعی گشت و حوا نیز از جده بتلاش او آمده بود آنجا تلاقی اتفاق افتاد یک دیگر را شناختند او مرا و را ردیف خویش
ساخت و بسر اندیپ مراجعت نمود و سالها خبر آدم و حوا در جهان از ایشان نبود آدم تا سه صد سال بنا بر معصیتی که از و بوجود آمده بود بگریست
و حوا اول مرتبه بیک حمل یک پسر و یک دختر توام بزاد و نام آن قابیل نهاد و در حمل دوم به هابیل هم یک دختر بستور آبستن شد و دیگر فرزندان
همچنین نیز متولد شدند آدم بموجب شریعت خویش توام قابیل را به هابیل و توام هابیل را بلقابیل نامزد فرمود چون قابیل بالغ شد
بر جفت و مناکحت خویش با پدر مخالفت کرد گفت توام من بمن رسد و هابیل را گذاشت و آن قصه در نقاسیر و تواریخ مبرهن است و با
توام خویش به یمن و عدن رفت و اقامت گزید و احوال او و اولادش بعد وفات آدم گفته اند اهل تواریخ متفق اند که بعد فوت هابیل
پس از سه صد و پنج سال که از عمر آدم منقضی شد شیث علیه السلام تنها از حوا متولد شد نکته سنجان طراز قلم گذشته چه مورخان گفته اند که نور
محمد صلی الله علیه وسلم از اصلاب پدران پاک و ارحام امهات پاک انتقال کرده تا بصلب عبد الله و از و برحم آمنه رسید و موید این
قول سیر ملا معین است که معارج النبوت نامند پس قابیل و دیگر فرزندان علیه السلام از ذکور و اناث مثل مادر عوج که دختر آدم بود
و بنیا دفسق و فجور و فحش اول در دنیا از و بظهور آمده در سه صد سال ایام معصیت متولد شدند و بعد از سه صد سال که توبهٔ آدم بحضرت
کبریا بقبول افتاد و او پاک از انجاس معصیت گردید پنج سال دیگر بر آن بگذشت و بدل حال ابدان معاصیه آدم و حوا بکلی سترده
شیث متولد شد و آدم شش صد و نود و پنج سال دیگر پر یست چنانچه هزار سال تمام عمر آدم عرم باشد جهت عمر طبیعی مردم که در دور دوار بر جگ
پیدا شوند هزار سال گفته اند پس متحقق شد که آدم علیه السلام در آخر دوار بر جگ بر زمین آمد و بعد هزار سال زندگانی و چهل هزار نفر از اولاد و احفاد
خویش دیده وفات کرد چنانچه ادریس علیه السلام در وقت وفات آدم صد ساله بود بالجمله فرزندان صلبی آدم هشت ذکور و نوزده اناث
و بقولی بیست و یک پسر و بیست دختر بودند حوا بعد از یک سال آدم فوت کرد و از سخنان آدم است که بطریق وصیت و نصیحت با شیث
عرم فرمود که بگفتهٔ زن کار نکنی و بی مشورت و اندیشه مباشر هیچ کار نشوی اگر من در اکل انجام گندم اندیشیدمی و با هنگام خوردن آن از لانگه
بمصلحت رسیدمی به اخراج از بهشت مبتلا نگشتمی و دیگر در کار یکه دلت مترود باشد آنرا نکنی که در خوردن گندم دل من مضطرب بود ذکر قابیل
و اولادش قابیل پسر بزرگ آدم عرم و اول مولود بیست از بنی آدم که بر روی زمین اند در سیر بلاد و دیگر مروی است که قابیل بعد از کشتن برادر
خود هابیل از بیم قصاص بامید خویش از آدم بگریخت و بر زمین یمن رفت و مقیم گشت و بهمتونی ابلیس به آتش پرستی اشتغال نمود و
اولادش آنجا بسیار شدند و آتش کده بنا نهادند و تو مال بن قابیل شراب از انگور و تعلیم ابلیس به بط ساخت و آن بنامد بالجمله
آدم عرم بعد از وفات شیث عرم بدعوت اولاد قابیل مامور گشتند و معجزه ها نمودند قبول ندا شتند و چنان در کفر و ضلالت اصرار کردند و بعد
از آدم رسم نکاح از میان برداشتند و بفسق و فجور افتادند ادریس عرم بدعوت ایشان مامور گشت و غرا کرد و سیر بر ده گرفت و چون
ادریس عرم عروج بآسمان کرد مدتی بر ان بگذشت و دین اسلام مندرس گشت و همه روی زمین از کفار پر گردید و در ان زمان اولاد
آدم و بطن بودند یک بطن در عمارت و کاخهای رفیع استقامت می داشتند و آنها اولاد قابیل وغیره بودند و بطن دیگر در کوهها بسر

می بردند ایشان از اولاد شیث عرم بودند چه آدم عرم به شیث وفرزندان او وصیت کرده بود که با اولاد قابیل اختلاط ومناکحت نیز دیکے نکنند لهذا شیث عرم مسکن خویش واولاد خود را در کوهستان اختیار کرده بود واین رسم تا عهد ادریس عرم بماند وبعد ازو باختلال در آمد تفصیلش آنکه مردمان اولاد شیث بغایت صاحب جمال وزنان ایشان بغایت بشکل واولاد قابیل برعکس آن خلق می شدند وروزی ابلیس بر اولاد قابیل آمد وساختن ونواختن بربط وبعضے فرامیر آموخت ایشان نشناختند ونبوختند بهجوم خلائق جهت استماع آن آوازمی شد آن جمله در سالی یک عید مقرر کردند ودران عید مردم امصار از اولاد قابیل از اطراف وجوانب جمع می آمدند اتفاقاً در یک عید معهود مردی از ساکنان آن بود از اولاد شیث عرم بدان مجلس رسید وزنان خوبصورت وناز نین بدید که در گوشه خویش مثل آن ندیده بود از انجا بکوه مراجعت نمود وخبر بقوم خویش بگفت وعید دیگر جامه کنیز از اولاد شیث را بهمنوائی کرد وبدان مجمع آورد زنان قابیل چون مردان صاحب جمال دیدند بصید دل وجان شیفته حسن آنها گشتند وکام دل ازایشان گرفتند وبسیار یرا از رفتن مانع آمدند چه ایشان را دام خود در راه افتاده پس همچنین در عید هر سال بدان اعلا شیث آنجا می رفتند وبرنا وفرخش قیام می نمودند ویدام ودانه زلف وخال زنان آنجا گرفتار گشته همانجا اقامت کردند وخلقے کثیر از ایشان بوجود آمد آتش پرستی بمرتبه اقصے رسید تا آنکه نوح عرم بدعوت مامور شد نه پذیرفتند آنهمه وآنانکه از اولاد قابیل ودیگر فرزندان آدم دران وقت بودند مع گروه جنیان ودیوان وغیره که بر روی زمین بودند بر طبق دعای نوح عرم که بحضرت کبریا مستجاب گشته که قال رب لا تذر علے الارض من الکافرین دیارا در طوفان بآب اندر غرق شد **اخبار شیث علیه السلام** ولی عهد آدم بود منصد ودوازده سال عمر داشته از جمله آن شش صد ونود وپنج سال با آدم عرم بسر برده وبعد از فوت آدم عرم دویست ومفتاد سال زندگانی کرد واورا زن اخنه وبقولی حوری بود سنے لفظ شیث بسریانی هبیت الله است وحکماء اورا در بار اول گویند واورا بسریانی معلم باشد اول کسیکه بدرس پرداخت او بود از انش باین نام خوانند وگفته اند که اعاباً ونمون عبارت از دست واز خنان اوست که بهترین تونگریها تندرستی است وبزرگترین شادیها بلند همتی است ودوست مخلص از برادر یکه تمنا در میراث توکند وفرمود که نسبت بادشاه با رعیت چون نسبت نفس است با بدن چنانچه نفس یک دم از تعهد بدن غافل نیست همچنین بادشاه را باید که یک لحظه از احوال رعایا غافل نباشد وگفت عمل کسی را دهند که بمکارم اخلاق موصوف بود ودر انواع شدائد ومحن صبور وبحسن تدبیر معمور باشد **اخبار ادریس علیه السلام** بقولی اولی العزم دوم است چه ما مور به قتال وجهاد بود ودر وقت وفات آدم عرم بقولے صد سال عمر داشت ونام آن جناب غیر اضوح است اعراب خواند از انکه پیوسته درس گفتی وتسلث بالنعمه نیز گویند از ان که نبوت وحکمت وحکومت بجمعی داشته یونانیان اورا اوریا ثالث دهرس الهرامسه خوانند وهرمس معرب ارمس است وارمس بیونانی عطارد باشد ابو المعشر گفته که هرمس بسیار اند وفاضل ترین ایشان سه کس بودند اول کسی است که پیش از طوفان بود اورا هرمس الهرامسه خوانند واعراب ادریس گویند اوا ول کسی است که از عالم بالا سخن گفته واز حرکات کواکب خبر داده وقوم خود را از طوفان نوح آگاه ساخته وهرمان بنیاد نهاد وقبله اش رو بجنوب بر خط نصف النهار بود واو در بدایت حال نزد اوریا ثانی اعاما ونمودن مصری تلمذے کردی به صعید مصر نشستی وهرمس دوم بابلی است او بعد از طوفان بتعمیر بابل کرد ودر طلب فلسفه ودانستن طبایع عدد ماهر بود وهرمس سوم مصری است او اکثر بسیر بلاد گردانیدن ودر کیمیا تصانیف کرد وهفتیوس اول که بعضے اورا واضع علم طب دانند

از شاگردان اوست بالجمله قصهٔ عروج ادریس علیه السلام در قرآن مجید و تفاسیر مبرهن است و از کلمات نایاب اوریس علیه السلام است که جوانمردی هنگام تهیدستی و عفو در وقت قدرت است و حلم هنگام غضب نیکو بود فرمود هر که تقصیری کند باز آمدن از ان شفیع بس است فرمود سبکه مسکن و وطن سازد جای که در انجا سلطان صاحب شوکت و قاضی عادل و طبیب حاذق و بازار معمور و آب روان باشد بتحقیق که ضائع کرده است نفس خود را و اولاد و خود و مال خود را و حصول فقر تقوی بهتر از تونگری با گناه فرمود مردمان دو صنف اند چو بنده که نمی یابند و بنده که اکتفا نمی کنند و گفت که تقصیر نگذشته کسیکه بدان سرزنش می کنند آنجناب را پرسیدند که جود چیست گفت آنکه ببخشی انچه داری و نفس خود را از سوال باز داری و فرمود اگر کسی علو مرتبه خویش خواهد باید که تواضع بسیار نماید هر که خواهد که دولت جمع شود ایثار کند و گفت مروت است که بکثرت مال تعدی بمال خود راه ندهد و گفت گستاخی بملوک و دست از جان شستن بغایت دیار عیش بر خود بستن و علما را خوار داشتن دین خود را بزبان آوردن و باد و ستان استحقاق و رزیدن نهال مروت را از بیخ بر کندن است و گفت که عاقل انست که اندوه عیش بر خوشحالی نیز مانع آید و همیشه طالب حکمت باشد و در مصیبتی که عام است خرج بنماید

اخبار نوح علی نبینا و علیه السلام

نوح بن ملک بن متوسلخ بن ادریس علیه السلام بقولی اول اولوالعزم اول و بقولی الوالعزم دوم است بعد ش آدم ثانی و نجی الله و شیخ الانبیا نامش شکر ده سال گذشت و یکصد و سی و عبد الجبار نیز گفته و الاول هو الاصح و قال بعض العلماء لما خرج نوح عم من السفینة اتاه الشیطان فقال یا نوح ان لک علی حق اریدان اقصه قال و ما هو فقال اناک دعوت علی قومک فاهلکهم و اسلم دعوة الی النار لو کان بذا لکنت من المجاهدین المرتاضین و لاعجل او ابید ان تصنع شیئا نافعا فقال نصنعک لابی آدم قال لا فاوحی الله تعالی الی نوح ان اسمع نصیحته فقال الشیطان یا کبر منی فانه اخرج اباک آدم من الجنة و اباک من ان اکبر منه لکبره لعنی و عبرة للعالمین و ابا ک الحدفانه جعل فابیل رئیس کل الاشقیاء و انخاسرین و ایاک و العجلة فانک لعجلت بالدعوة علی قومک و لو صبرت لعل قومک یجیئون من النار بدعوتک فناح نوح دهکی کثیر فلذا سمی نوحا و کان اسمه شکر و معنی این عربی چنین است و گفتند بعضی علما و قتیکه بر آمد نوح از کشتی آمد شیطان نزد او گفت شیطان ای نوح بدرستیکه مرترا است بر من حق اراده می دارم انیکه رد ابنی ادا سازم او را گفت نوح چه چیز است آن پس گفت شیطان بدرستیکه تو کردی دعا بر قوم خود بهلاکی آنها و فرستادی آنها را بیک دفعه بسوی دوزخ و اگر انیکه کردی یعنی اگر نمی کردی هر آئینه می شدند تو از جمله جهاد کنندگان در ریاضت کشندگان و برای ادای حق نصیحت می کنم ترا چیزی را که نفع بخشد ترا پس گفت نوح مثل نصیحت تو مر پدرم را که آدم است گفت شیطان پس وحی فرستاد الله تعالی بسوی نوح انکه بشنو نصیحت او را پس گفت شیطان دور دار خود را یعنی بپرهیز کن از حرص بدرستیکه حرص بیرون کرد آدم را از بهشت و بپرهیز کن از بزرگ داشتن خود پس بدرستیکه تکبر مرا ملعون گردانید که عبرت شد مر عالمیان را و بپرهیز کن از حسد پس بدرستیکه حسد گردانید قابیل را اسر حمله بدبختان و زیانکاران و بپرهیز کن از شتابی پس بدرستیکه نوشتابی کردی در دعای بد کردن بر قوم خود و اگر صبر کردی شاید که قوم تو نجات می یافتند از دوزخ بسبب دعای تو پس بگریست نوح و گریه کرد بسیار پس نام او نوح شد و بود پیش ازین نام او شکر آورده اند که بعد از رفع ادریس علیه السلام نوح علیه السلام در چهار صد و هشتاد سالگی بر اولاد قابیل و فاسقان اخفاد شیث و غیره مبعوث گردانید و در سیر ملاعین در صدد می نویسد که تولد نوح بعد از وفات آدم بعد دویست

سال بوده این روایت مخالف قولی است که می آید بالجمله بروایت سیر ملا معین در صد و پنجاه سالگی مبعوث شد و نصد و پنجاه سال دعوت کرد و بعد از طوفان شصت سال زیست چنانچه عمرش نهزار و هفتصد سال بوده و هزار و پانصد نیز گفته اند او اول پیغمبر است که بشب بدعای او هلاک شده گویند که نوح علیه السلام در ازقوم را دعوت کرد قلیلی از ایشان ایمان آوردند و اکثر آن حضرت را بجنون نسبت کردند بجنان در ضلالت کفر بماندند آخر الامر آنجناب بدرگاه ایشان دعای بد کرد چنانچه احوال قابیل گذشت القصه چون نوح ع از ایمان قوم مایوس شد پس از مدت تعلیم جبرئیل کشتی بساخت و باشتاد نفر از متابعان که شام و حام و یافث بودند پسر آنجناب باسه از ازواج خویش دران جماعه محسوب بودند دیگر ابلیس تا بوت آدم و اصناف جانوران از وحش طیور حشرات جنس دانواع حبوبات ماکوله و بعضی از درختان میوه دار مثل انگور که شاخ آنرا عرش کنند بستم مادر حب از کوزه بکشتی گذشت و در خلال این احوال سبعه سیاره در حرکت منازعت کرده در یک درجه یکدقیقه بین سرطان که برج آبی است جمع آمدند پس از هبوط دعوت بطالع دلو در فوران آمد نوح ع طبقه اول کشتی را جهت سکونت آدمیان و طبقه دوم آن را بطیور و سوم بسباع و بهایم مقرر فرمود منکوحه نوح و پسر بزرگش کنعان که او را ام تیه گویند از درون کشتی امتناع نمود و نوح با پسر گفت که ای پسر بیا در کشتی امروز روزی است که کسی را بر روی زمین از غرق نجات نیست کنعان بسایر کافران پناه بکوه برد و آب از سه کوه در گذشت کنعان و مورد پسر با دشاه کامران و تبع تمام آن با دشاه را دریافت بود و باتمامی کافران غرق گشتند آورده اند که شبانروز آب ارغنون و انهار می جوشید و بارانهای بزرگ قطره می بارید چنانچه همه روی زمین دریا شد و آب سر بلندترین کوه ها چهل گز در گذشت با انهمه از آبهای عموم در نگذشت و از گروه کافران غیر از عوج کسی از غرق کشتی پناه نیافت این بنا بران بود که حق تعالی رنج کسی ضایع نکند چه عوج با وجود کفر در ساختن کشتی معاونت نوح ع نموده بود لاجرم از طوفان نجات یافت گویند که عوج در حالت گرسنگی ماهی از دریا بگرفتی و بحرارت آفتاب بریان کردی و بخوردی بالجمله کشتی از کوفه در حرکت آمد و بمکه که در آب غرق بود رسید هفت بار گرد حرم بگردید پس ازان با قطار آفاق شتافت نقلست که اصحاب کشتی نوح ع را گفتند که چگونه مطمئن توان شد که تیره شب است نوح دعا کرد تا ایزد تعالی تیر و سطح کرد و بدان مشغول گشت و آن اول تیری بود که نازل شد و ازان است که تیر همیشه محموم است و حکایت پیدا شدن گربه از شیر و خوک از فیل بدعاء نوح و بوجود آمدن موش از خوک بتخیل ابلیس بعد دیگر حالات در تواریخ مبرهن است و بسیاری حکایات ازین نوع در نسخه معجزات الانبیا که تالیف رستم است مرقوم است بالجمله کشتی در سیر بود تا آنکه دهم ماه محرم بر کوه قرار گرفت و باران تسکین یافت و زمین آنها را فرو برون گرفت و نوح ع از کشتی بیرون آمد و دریاه به کوه جودی قریه بنا نهاد و چون همراهیانش مشتاد تن بودند آن بشوق التماس اشتهار یافت و بعد از اندک زمانی باسیان آنجا پدید آمد بجز نوح و فرزندانش سام و حام و یافث او از ازواج این سه کس بماند اسلامیان گویند که زمان اقامت نوح در کشتی شش ماه بود چنانچه گذشت و کپتان جوماتهان اسکات بار اقم می گفت که در توریت نوشته است که در طوفان نوح چهل شبانروز آب از آسمان می بارید و از زمین مثل فواره بجوشید و بعد از چهل روز مطلع صاف شد اما سیلاب بر زمین تا سه صد و هفتاد و چهار روز بماند بالجمله نوح ع بربع مسکون را در میانه فرزندان خود قسمت کرد حام بن نوح را دیار مغرب و پرنج و بربر و هندوستان و سند و سودان می رسید منقول است که چون نوح بکشتی نشست فرمان آمد که هر که از کشتی با منکوحه خویش مجامعت نکند حام بآن اقدام نمود دیگر روز رنگش متغیر و تیره گشت و پسرانش هم سیاه فام

بوجود آمدند در دیاری دیگر در آن آب نیز گفته اند بالجمله جام بفرمان پدر بسیلاد مغرب که با دجوالہ بود رفت و اقامت گزید ایزد تعالی اورا پسر کرامت نمود هند و سند و زنج و بربر و کنعان و کوس و قبط بر وجه ش هر یکی شهری بنا نهاد و آن بنام اوست و وبیان ایشان تبرده نعمت پدید آمد و احوال هر یک بجای خویش خصوص در اقلیم دوم و سوم اندر مملکت رقمزده کلک بیان گردد سام بن نوح بجاهای خویش خصوص در اقلیم سوم اندر بلاد شام ذکر یافت نوح در اقلیم ششم در ضمن مملکت ترکستان مرقوم خواهد شد بحول الله تعالی و علیه التکلان

ذکر و معرفت اسامی عمر آدم و اولادش تا سام بن نوح و تولد شدن پسران در عمر پدران و تتمه عمر آدم و در تولد شیث و دیگران و لغت و ایام دعوت و نزول صحائف و مضمون آن شریعت و اختراع و مخترعات قوم و مرگ و مدفن آدم رقم حروف گوید وقت رسیدن طوفان عمر سام بن نوح بهفتصد و هشت سال رسیده بود و بعد از طوفان سیصد و پنجاه سال دیگر زیست برین تقدیر عمر سام چهارصد و چهل و هشت سال بود و بقول مؤلف تاریخ صحیح صادق ششصد سال شده در گذشت و بقولے ادریس علیه السلام هنگام وفات آدم صد ساله بود گویند که بعثت ادریس بعد از دویست از فوت آدم بوده و نوح پس از فوت آدم بعد از صد و هشت سال متولد شده و بدانکه در اکثر کتب و تواریخ معتبره چنان مرقوم است که ادریس در وقت وفات آدم دویست و صد ساله بود و نوح بعد از دویست و شش سال از فوت آدم و پس از نه سال از فوت شیث متولد شده و بقول بعض نوح علیه السلام صد سال عمر داشته که شیث علیه السلام فوت کرد و مجوس و اهل خطا قایل طوفان نیستند و راقم حروف گوید که هندوان منکر طوفان اند و در کتب ایشان خبر طوفان نیست بعضی گویند که طوفان در زمین شام بود این روایت ضعیف است پوشیده نماند که راقم حروف را در هنگام تالیف این نسخه کتابی بپارسی بدست آمد چون دو چهار ورق از اول آن رفته بود نام آن کتاب معلوم نشد آثار روزمره اش فارسی قدیم و از شاهنامه بزرگ و سپهر مقنع محمد ابن الحکیم برادر وی شاهد و از نامه بهرام گور و از نامه پارسیان و موسی و عیسی الهروی و هاشم و قاسم اصفهانی و بادشاهان فارس دارگرد آورده فرهان موبد موبدان و اروست بن منیه التمان و غیره روایت می کنند و اکثر از محمد بن جریر طبری نقل می کنند و در و اعتراض می کنند در قسم حروف حالی که از ان کتاب می نویسد به الفاظ آنکه در تاریخی دیده مرقوم می سازد و قسم را از کتاب نصاری کپتان جوناتان اسکاط ترجمه کرده دارد که در سال دو هزار و سیصد و چهل و هشت پیش از پیدایش عیسی طوفان نوح شد بالجمله در تاریخی دیده که جنیان و دیوان و پریان در زمان پیشین ظاهر آشکار را بودند و چون آدم نبی آدم ظهور کرد ند با ایشان اختلاط داشتند و جنگ و آشتی میان خود با می کردند و نیز سوای آن کتاب در بعضی نسخها دیده که نبی آدم جنیه را زوج می گرفتند و توالد و تناسل می شد و قوی برین دلیل براین معنی آنست که مادر بلقیس جنیه بود بالجمله آن اختلاط با نوح علیه السلام پیش از طوفان بوده است و بعد از طوفان از نظر مردم غائب و پوشیده شدند و غلبه بنی ادم بر طائفه جنیان ظاهر است چنانچه در ان تاریخ و دیگر کتب مسطور است که برادم یا ادریس علیهما السلام صحائف منزله مشتمل بر تسخیر جن وغیره بوده چنانچه سابقا مذکور گشت و متفق ترانند بر انکه شیث علیه السلام بر طائفه جن و انس مسلط گشته و ایضاً گیومرث وغیره او هوشنگ بن سیامک و طهمورث و بوذ بن هوشنگ و جمشید از سلاطین پیشدادیه اداد دیوان را البته خویش بقبیل رسانیدند و با فسون و افسانه بند کردند و بکارهای شدید مانند سنگ تراشی و تعمیر قلاع و عمارات و سفر کار بر وغیره می داشتند تا آنکه ستوده آمدند و بگریختند و یا آنکه همه در طوفان غرق شدند بالفرض اگر کسی از ایشان مانده از دست برد حوادث طوفان که از بنی آدم مشاهده نموده در مجمی عظیم در دل راه یافته در غار و کوه خزیده و پنهان شده

انیب عند الله سبحانه بر قسم سیده چه کارهای جنیان لوط بقوت جسم ظاهر است و افعال بنی آدم که صاحب دل اند و بقوت هر دو
ظاهری و باطنی است از قوه بفعل می آمد و دیگر آنکه گروه اولی کارها بنسبت بخود کرده فخر و مباهات کنند و من اخباره ابیات
حق تعالی گفت با موسی براز ❊ کاخراز ابلیس رفری جوی باز ❊ دید چون بلیس لا موسی براه ❊ گشت از ابلیس موسی رمز خواه ❊
گفت ازمن یاد دار این یک سخن ❊ من نگوتا تو نگردی همچو من ❊ و اخر و بنی آدم از فریب رانی دانند و خود را در میان نه بینند
جنیان اگرچه عضو دل دارند اما صاحب دل نه اند و از احوال مطلع بخبر اند نکته غریب چون کالبد خاکی آدم تسویه یافت روزی
شیطان باگروه خویش بدیدنش آمد ما بزاه دهن بکالبد آدم در آمد و تمام جسم سیر کرد و بیرون آمد و گفت این هیچ نیست و از سر تا پا هم
خوف است زود بلای شکم مبتلا شود اما بطرف سینه چپ آن چیزی آویخته و آن درمی ندارد که اندران توان رفت هر چند سعی کردم رفتن در ان
میسر نشد پس حقیقت آن معلوم و گشت باجمله تا گه گشتن درون و سیر کردن و کارهای سخت دیدند فرمودن آن از بنی آدم برگرده جنیان
و ذیوان جاری بود در میان مردم سیر می برند و چون دست برد طوفان که بفرمان دانی از نوح علیه السلام وقوع یافته مشاهده گردید و علماء
برین حاکم و سه حلقه خود را که ابلیس بود عاجز و معترف که او را پناه از طوفان بجز در کشتی نوح نبوده هوس از سرها رفت از غایت وهن و
خوف نهان شدند و نقل است که ابلیس در آسمان و زمین پناهی از طوفان بجز کشتی نوح ندید پای خر بگرفت و خر دست خویش در کشتی
گذاشته کوشش می کرد که بکشتی رود میسر نشد ناگاه نوح ع بخر خطاب و عتاب کرد که ای خر در پناه کشتی بیا اگر باشد همراه تو شیطان
ابلیس پای خر بگذاشت تا خر بکشتی در آمد و بگوشه نشست نوح با ابلیس گفت که ای عدو الله از کجا آمدی ابلیس در جواب گفت که نه تو گفتی اے
بیا اگر باشد همراه تو شیطان و دیگر سوال جواب با نوح ع در تواریخ مبرهن است و این مختصر متحمل آن نباشد و آنکه گویند شیاطین از عروج
آسمان در عهد محمد صلی الله علیه وسلم منع شده اند پس سخن در انست که وقت طوفان شیاطین از عروج و صعود بر آسمان نگردند که از غرق یا
چون می یافتند شاید آن وقت حق تعالی قوت عروج و صعود از ایشان زائل کرده باشد چه مطلب غرق آنها بود و یا آنکه امیر از شیاطین
غرق گشتند و ابرار و صلحا بدر آلقوم عروج بر آسمان کرده از طوفان نجات یافته باشند سخن بر سخن می آید و آن بموافق فن سیر است
باجمله وقتیکه ابلیس را پناه در کشتی نباشد دیگری از ان فرقه چگونه از طوفان جان بسلامت برده باقی مانده باشد مگر آنکه ابلیس را بر شکل بنی آدم
بعد طوفان اولاد و احفاد پیدا شده باشند ایشان موجب وصیت و نصیحت پدر خویش از پشیم بنی آدم نهان گشتند منقول است که چون
ابلیس مردود ملعون گشت بامر ایزد تعالی در ران راست او ذکر و در ران چپ او فرج پدید آمده او با خود مجامعت می کند و از ان شیاطین
بوجود می آیند و از نبه او پیدا گشش و لبان صاحب طهارت و صلوات آمد چه آنرا که بطهارت و صلوات میل کنند اغوا کنند و دیگر اتفاق
داد صاحب صحراست که مردم را در صحراها و بیابانها سرے کرده راه بر ایشان غلط نماید و مره در سور ایشان صاحب آزارها اند و نشر او
صائب مصاب است که مردم را بگریبان و بدن لباس ماتم پوشاندن دلالت کند و بیض که پوشش انبیا و اولیاست باعور که
صاحب ریاست و دانیم که چون مرد بجانه در آمد بر نام خدای تعالی بر و بادا و باشد و او را اغوا کند و غلوش که دروغ پدید آورد
اند رسول صلعم مروست انبیه هر چند نوع از صنفی درین و لابرند و قسمی بصورت مار و عقرب باشند و برخی بصورت آدمیان در ایشان ابرار
و متقین بسیار این طائفه از ان قوم نزد آنجناب آمدند و ایمان آوردند و از ایشان بود هامه بن اما قیس بن ابلیس نزد رسول صلعم
آمده گفت یا رسول الله در ان ایام که قابیل و هابیل را کشتم من خرد سال بودم و هنگام نوح بر دست او مسلمان شدم و

ومدتی با او بسر بردم وهود ع را دیدم وبا او ایمان آوردم وابراهیم ع را دیدم چون برادرانش انداختند با او بودم پیش از وی بآتش رسیدم وبا یوسف ع بودم چون بچاه افتاد پیش از وی بقعر چاه رسیدم وموسی علیه السلام را دعیسی را ملازمت کردم مرا گفت محمد سلام من بگوی رسالت تبو رسانیدم وتو ایمان آوردم رسول گفت علیه وعلیک السلام چه حاجت داری گفت موسی وعیسی مرا توریت وانجیل بیاموختند خواهم که مرا قرآن بیاموزی رسول صلعم او را قرآن بیاموخت صوفیه گویند که در انسان عنصر نار قوت شیطانست و نفس امارة اشارت بدست او تا بع عقل نگردد وبالجمله اگر شخصی صاحب قدرت وعمل مانند سلیمان علیه السلام پیدا شود که گروه جنیان ودیوان بفرمانش کمر بندند القصه آفرینش ملائکه وجنیان بن الجان واشال آن در ابتدای اقلیم سوم مرقوم است فلیرجع الیه

ذکر ملوک پیشداد و کیومرث که از آدم ع تا طوفان نوح ع بسلطنت قیام داشتند وآنانکه در طوفان غرق شدند وجه تسمیه پیشداد وآنکه عدل وداد در جهان ایشان پدید آورند وذکر اول آن طائفه **کیومرث** است ونزد جمهور پسر خان او پسر سام بن نوح است که بعد از طوفان بحکومت نشست وپیش از انکه بسلطنت رسید جور وظلم در عالم شائع بود عقلای زمان گفتند عالم صغیر بدن انسان است وصلاح وفساد آن بر صحت وسقم مزاج میر صحت انتظام عالم گیر را که عبارت از دنیا است نیز باید که یکسی بازگذارند تا بحسن اهتمام او جهان باصلاح آید وظلوم وجور مستور شود پس فرع جسد بر کیومرث افتاد ملت کیومرث شد در جهان کتخدای + نخستین بکوه اندرون داشت جای + ومورتاریخی گوید که در احوال او روایات بسیار است از قول مجوس گوید که کیومرث عبارت از آدم ع است ونیز در ان تاریخ است که پس از آدم شیث بود خلیفه پدر پس انوش بن شیث پس قلسان بن انوش کیومرث نام قلیان بود ونخستین پادشاه اندر جهان او بود ونیز از سه منفع گوید که چون فان یعنی کیومرث بپادشاهی نشست سپاه گرد بود وبحرب جنیان شد ومهلایل بن جسان نام سالک بود وهوشنگ پسر سایک بود وباز از تاریخ علماء اسلام می نویسد که کیومرث یکی بود از فرزندان آدم ع جام نام او مروی نیکو روی ونیکو خوی بود کیومرث را کیومرث نیز خوانند وچون شیث بمرد او را با برادرزادگان ناسازگاری افتاد و با فرزندان خویش بکوه وبادند رفت وآنجا اولادش بسیار شدند ودیوان در ان حدود ماد داشتند همه را از انجا بیرون کرد و شهرها ساخت وسلاح او چون نی وفلاخنی بوده ونام خدا بران نوشته باز از قول دانایان عجم گوید که کیومرث از فرزندان مهلایل فلان بوده او را شاخ خواندندی ونشست او اندر کوه بود وبعض می گویند که در عهد قلبان که خلیفه انوش بن شیث بود کیومرث او را گفت که تو خلیفه پدر هستی بر بن کرده خلیفه باش ومرا بپادشاهی بشناس حاصل کلام آنکه از روی آن تاریخ معلوم می شود که کیومرث پسر سام بن نوح ع نباشد وپیش طوفان نوح ع اول پادشاه بر روی زمین او بود وهفت صد سال بزیست ودشی سال سلطنت کرد وموی تن وشیم بپوشید ان او پدید آورد واز اد پس جامه دوختن آموخته وشهر بلخ از بناء اوست پوشیده نماند که طائفه از مجوس که ایشان را کیومرثیه خوانند گویند آدم عبارت از کیومرثیه است وایشان دو اصل ثابت می کنند نور وظلمت واز ان یزدان واهرمن تعبیر نمایند ویزدان را قدیم واهرمن را مخلوق شناسند وگویند که یزدان با خود گفت که اگر مرا منازعت بودی چگونه بودی از ین فکر تاریکی خاست آنرا اهرمن خواندند آن بر نور یعنی بر یزدان خروج کرد وعاصی گشت فرشتگان در میان مصالحه قرار دادند که بهفت هزار سال عالم سفلی اهرمن را باشد واهرمن حالها که در عالم سفلی بود هلاک کرد پس از ان کیومرث پدید آید لشکرهای اهرمن هلاک شوند عالم سفلی نیز نور راشود وقیامت عبارت از انست ومعنی کیومرث بسریانی زنده گویا باشد وبعد از کیومرث هوشنگ

بن سامک بن کیومرث پادشاه شد **هوشنگ** در اصل هوشنگ هوشنگ است یعنی صاحب هوش و دانائی او را
پیش داد گویند او بر دین ادریس بود و بسیار چیزها او پدید آورد و چون تخته از چوب بریدن و خانه را در و دروازه کردن و زر و سیم از
کان بر آوردن و درشکستن و پرستیدن بوشیدن در سپ نشستن و زین بر نهادن و خر بر سپ افگندن تا اسپ آید و خط نوشتن
و بز و غیره جانوران فسکاری بر گرفتن و تعلیم شکار آنها را کردن و سگان را به محافظت رمه باز داشتن و بر نخت نشستن و خدام را
بقیام امر فرمودن او پدید آورد و کار پیزاد و اندر و حفر و جله کرد و دو آبادی جهان کوشید و شهر سوس و حوران بنا نهاد و دیوان و پلیس
را فرمانبردار خویش گردانید و ایشان را از آبادانی دور نمود و در بیابانها و کوهها فرستاد و آتش از سنگ او پدید آورد و آن را
از عنایت ایزدی دانست و قبیله خویش ساخت و پانصد سال نبوت و بقولی چهل سال پادشاهی کرد و بمرد از سخنان اوست
که من همت خدایم بر بندگان و عذاب کننده ام بر بدکاران و گفت سستی بر پادشاه حرام است چه او نگاهبان ملک و رعیت
باشد نگاهبان را نگاهبانی باید و گفت تر نگری در قناعت است و آزادی در ترک شهوت و دوستی در قطع طمع و گفت دشوارترین
چیزها چهار چیز است بینوائی در بیری و بیماری در غربت و فرض در قلت و تنهائی در رحلت گفت پادشاه را باید که بسته چیزها
عادت کند در تنگی در عقوبات و شتاب در خراب و صبر در حادثات و بعد از او **طهمورث** بن هوشنگ پادشاه شد
لقب او دیوبند است او اول کسی است که تاج ساخت و بقولی تخت نیز او ساخته و کرباس یافتن او پدید آورد و در کار دین متعرض
کسی نشدی و در عهد او هر کسی هر دینی که خواستی داشتی و خود بر دین ادریس بود و بسیاری از دیوان بگرفت و بکشت لاجرم بدیو بند
اشتهار یافت و اهل و مردوازین سبب و بگر شهرها آباد کرد و سی سال پادشاهی کرد منقول است که در عهد او قحط سالی افتاد و یکی از
صلحای زمانش تا بجان خود را اهل کرد که بقوت شام قناعت کنند و غذای چاشت به محتاجان دهند نام او در توریت مسطور است
چون طهمورث از ان آگاهی یافت جهانیان را به آن اشاره فرمود و سنت صوم پدید آورد **ابیات** سلم کسی را بود در دو گیتی
که در ماندگان را ندهد نان چاشت ۰ وگرنه چه حاجت که زحمت بری ۰ ز خود در ستانی و هم خود خوری ۰ از سخنان اوست قناعت
باندک چیزیکه نفع از ان بابی بهتر است و آن چیز نیکتر که ضرر دهد ترا و گفت پادشاه را باید که هنگام غضب آن کند که وقت رضا تدارک
آن تواند نمود بعد از و پسرش **جمشید** بقولی برادر با دادا و بوده پادشاه شد او جم نام داشت و شید لقب او ست
شید آفتاب بود و از غایت حسن بان اشتهار یافت و بقولی اول کسی است که تاج بر سر نهاد و در اول حال بر دین ادریس بود
و سلاح از آهن مثل شمشیر و کارد او ساخت و کرباس ساخت پسر عنها ی دیبا ی خوش چون عود و عنبر و غالیه و مشک او پدید
آورد و گرم و سرد را بر شیم و علم طب و بقول اصح شراب از انگور بروزگار او ظاهر شد او جهانیان را چهار گروه کرد اول دبیر و
دانایان دوم شکریان سوم کشاورزان چهارم اهل حرفه و پیشه و در جهان آبادکرد و شهرها چون همدان و **قومس** بقولی او ساخت
و روز نوروز که عبارت از خشن است او پدید آورد و از سخنان اوست که نزول حوادث را سبب و سبب مانع سلاحیکه پیش از
طوفان آید و قال الحکمة متاع المادای و العبارة ادراک الالهیات پوشیده نماند که بروایت آن تاریخ سلاحیکه پیش از
طوفان نوح بوده و انچه که پدید آورده بودند آنهمه در طوفان غرق گشت و بعد از طوفان هر کسیکه آن چیزها و رسمهای نشانی و سیمهای
آن که در جهان پدید آورده از تعلیم نوح و پسرانش علیهم السلام که قبل از طوفان دیده و شنیده بود نه پدید آورده اند بل مجدد ست

طبع والهام غیب و متانت عقل تبع پیشینیان کرده باشند باجمله چون جمشید هفت صد سال بادشاهی کرد بانوای ابلیس دعوی خدائی نمود و عاصی گشت ناگاه از کنارهٔ بادشاهی او را صاحب شرق مردی بغاست نام او پیور اسپ بود پیور زبان پهلوی ده هزار بود چه در طویلهٔ او ده هزار اسپ جوخوردندی با جمله پیور اسپ سپاه گرد کرد و جمشید را از مملکت براند و سلطنت نشست و بعد از چند سال جمشید را از زر بالستان دیار ازجان بدست آورده بآره دو نیم کرد و پیور اسپ از قوم نوح ۴ بوده که با و نگرویده در طوفان غرق گشت و بروایت مؤلف روضة الصفا بادشاه که در عهد نوح ۴ بود سفرد و سس نام داشته که در طوفان غرق شد باجمله بعد از طوفان پس از نهصد سال از نسل جام بن نوح ۴ ضحاک بازآن بادشاهی جهان بگرفت و او بر دست فریدون از احفاد سام بن نوح ۴ بقتل رسید چنانچه در عراق و عرب و کردان بیاید اما جمهور سیر خان کیومرث را پسر سام بن نوح ۴ می نویسند و دیگر ضحاک را پیور اسپ می دانند و در همان تاریخ باین عبارت می نویسد که منجمان گویند که ضحاک پیور اسپ بود و این سخن خلاف است چه پیور اسپ در عهد نوح ۴ قبل از طوفان بوده ضحاک پاسان بعد از عوغان پس از نهصد سال پدید آمده **جابل** شهریست در نهایت مشرق ابن عباس گوید که اهل جابل از اولاد ثمود اند و ساکنان جابل از اولاد عاد اما یهودان برآنند که چون بنی اسرائیل از بیت المقدس بیرون آمدند حق سبحانه و تعالی ایشان را بدان شهر اندخت تا بجماعت آنجا اقامت کردند پوشیده نماند چون بنده از احوال امصار و جزائر اقلیم اول سعه عجایب و غرائب آن و برخی از اخبار انبیا و سلاطین هر دیار بقلم آورده اکنون بذکر بعضی از مردم و مشاهیر این اقلیم می پردازد **سهیل** یمنی خواجه ادریس قرقی آفتاب پنهان و نفس رحمان بوده و قرن عربه نسبت از توابع بن که وطن اوریس بوده و پنهان از خلق خدا را عبادت می نمود عمر فاروق رضی الله عنه بعد از رحلت بموجب وصیت آنجناب به ادریس رسانید پس از ان ادریس او در میان اهل قرن چرمی عظیم پدید آمد الا جرم از ایشان بگریخت و بکوه شد و بسیاحت می گذرانید تا آنکه بخدمت علی علیه السلام شتافت و بر دانش او در جنگ صفین یاری معاویه رزم کرد و شهادت یافت و از سخنان اوست در خوردی گناه بنگرد و بزرگی خداوند مگر که در وی عاصی نشوی و گفت هر که خدای را شناخت هیچ بر وی پوشیده نماند **شیخ شادلی** بزرگی بر چشمه بود و قهوه خوردن از اختراعات اوست قبرش در بندر کاوا قع است **اشعث** بن قیس کندی در جاهلیت از رؤسا قوم خود بود تا نزد رسول صلی الله علیه وسلم آمد و مسلمان شد و بعد از رحلت آنجناب به یمن بازگشت و مرتد شد و باز ایمان آورد و بمدینه نزد ابوبکر رضی الله عنه آمد خواهر او را بزنی خواست و دران عروسی غلامان خود را بفرمود تا شتران مردم را از شوارع مدینه یافتند ذبح کردند تا طعام پختند مردم که آن بدیدند و گفتند هنانا نکبه شعث بازمرده است گفت در بیداد شما که خدای شوم و گله و رمه من آنجا نیست تا درین بلوی صرف کنیم شتران شمار اگر نخم تا مهم را کفایت کنند پس ضیاعت آنچه از ایشان گرفته بود از یمن طلب و تمت و بصاحبانش رسانید **ابو الحسن علی** از اعالی یمن و بزرگان آنجا بین بیت از سخنان اوست که چون در کودک دو وصف باشد که آن حیا و خوف است امید بهبود آن توان داشت و گفت آن کس که مدح تو کند چنانکه در تو نیست از و ایمن مباش که ذم تو کند بچیزی که آن در تو نباشد و قتی با حکیمی هم صحبت شدم و از و چند سوال کردم او جواب گفت گفتم از من فراخ تر چیست گفت حق گفتم از آسمان گفتیم چیست گفت طمع **ابن عباس** معروف به ابن رومی از شعرای عرب است شیخ ابو علی سینا بر اشعار او شرح نوشته همه حال ادیب البرگ گفته و ادیب البرگ گفتندی قاسم بن عبید الله وزیر معتصد عباسی از وی توهم نمود که سبا او را بجوگوید پس روزی در مجلس

آہر بخورد نشس داود ابن روے بخورد و در یافت بر خاست کہ بجانہ رود وزیر گفت کجامی روی گفت آنجا کہ فرستادہ گفت سلام من بہ پدر من برسان گفت مرا ہم بدو زنہ نخواہد افتاد

اقلیم دوم

و آن متعلق بہشتہ ہی است کہ او

بر فلک ششم ست بقول اصح

فصل اول ذکر قصہ ثمود و صالح پیغامبر علیہما السلام ثمود ہم از فرزندان سام بن نوح عم است و نسب او چنان بود کہ ثمود خانر بن آدم بن سام بن نوح و آن گروہ از فرزندان او بودند و ایشان بزمین حجر بودند و زمین حجر میان حجاز ست و میان جدا اول شام و حجہ ہا فرمودہ و لقد کذب اصحاب الحجر المرسلین و زمین حجر امروز پیدا ست و پیغامبر ما صلعم چون بغزوہ تبوک می شد از انجا بگذشت و یاران را گفت کہ این جای ثمود ست و ایشان بادیہ بودند نزدیک کوہہای شام و آن کوہ بیشتر از سنگ بود و قوم ایشان مردمانی بودند بزور و بقوت ہمچون قوم عاد و در ان کوہ از سنگ خانہا کردند چنانکہ خدای تعالی فرمود و تنحتون من الجبال بیوتا خارجین و ایشان را چشمہ آبی بزرگ این ہمہ گروہ از ان چشمہ آب خوردندی و ہمہ را بس بودی و ہمہ بت پرست بودند پس خدای عز و جل صالح را سوی ایشان فرستاد چنانکہ فرمود و الی ثمود اخاہم صالحا داد صالح بن عبید بن آسف بن نوح بود پس ایشان را گفتند یا قوم اعبدوا اللہ مالکم من الہ غیرہ ہو انشاکم من الارض و استعمرکم فیہا ستغفروہ ثم توبوا الیہ ان ربی قریب مجیب ایشان گفتند یا صالح قد کنت فینا مرجوا قبل ہذا اتنہانا ان نعبد ما یعبد آباؤنا و انا لفی شک مما تدعونا الیہ مریب فصل دوم در بیان بت پرستہ نبودن صالح علیہ السلام و نقل میکنند کہ صالح در میان ایشان بت پرستیدی ایشان گفتندی کہ چون بزرگ شود پرستد چون بزرگ شد ایشان را بخدای خواند ایشان گفتند کہ ما گفتیم کہ تو بزرگ شوی این بتان را بپرستی اکنون ما را نیز از پرستش ایشان مدران آنرا پرستیدہ اند باز مدار و با ازین چہ دعوے میکنی و میگوئی بر شکیم و صالح پیغامبر بسیار روزگار از میان ایشان بماند و کس بر و نگردید گفتند اے صالح ما را بر نائی ہماے تا بدانیم کہ تو پیغمبری صالح گفت چہ خواہید گفتند خواہیم از این سنگ شتر سے بیرون آری با بچہ سرخ موے کہ ما را شیر دہد تا بخورم صالح گفت این بر خدای آسانست پس جبرئیل بسوی صالح آمد و گفت یا صالح خدای تعالی پیش از انکہ ترا بیافرید ہزار سال تقدیر کردہ است دعا کن کہ وقت اظہار قدرتست چنانچہ او دعا کرد و از دعای او کوہ نالیدن گرفت و بقبگافت و از میان سنگ شتر سے بدان گونہ کہ ایشان خواستند با نچہ بقدرت حق تعالی بیرون آمد ایشان چون آن را بدیدند گفتند کہ جادوے کرد و گروہی ملحدان گویند نشاید بودن شتر از سنگ چگونہ بیرون آید و ایشان این عادت شناسند و خلاف عادت بینند و ما گوئیم کہ معجزہ ہای پیغامبران خلاف عادت باید تا معجزہ بود و گرہیچ فایدہ نبود و نصیحت مذاہب بسیار ست اگر شرح آن گوئیم آنقدر ستنیدہ ایم کتاب از قانون بیرون شود و خدای تعالے جمیع مسلمانان را بسلامت کناد و عدوے ایشان را بر باد و ما یوس دارا د پس چون آن شتر از میان سنگ

بقدرت خدا تعالی بیرون آمد با بچه و در زمان بانگی بکرد و بعلف خوردن بایستاد و ایشان گفتند این جادوئیست پس شتر بچه بچشمه آب آمد و بر آن
آب ایشان همه بخورد و ایشان روز آب نیافتند بسیے صالح آمدند و گفتند که ما را آب می باید صالح گفت یکروز شما را و دیگر از شتران را و آن همه
بهانه عذاب و هلاک ایشان بود پس برین بایستادند چنانکه خدا تعالے فرماید قال هذه ناقة لها شرب ولکم شرب یوم معلوم صالح گفت ایشان را
گر زنهار این شتر را میازارید و نکشید چون چیزی بود نیست بخواهد بود اول سنی در پیش آمد و مروم را حرص بر خلاف نهی بسیار شود چنانکه اول ابلیس را
گفت آدم را سجود کن مخالفت کرد و آدم را نیز مخالفت کرد و که ازین گندم مخور مخالفت کرد و قابیل را گفت که هابیل را میاز ار مخالفت
پیش آورد و ماروت و هاروت را گفت راستی کنید و معصیت نکنید مخالفت پیش گرفتند یوسف را گفت که از گرگ نگاهدارید خلاف
کردند گفتند که گرگش نخورد و پیغامبر ما علیه الصلوة والسلام گفت این آدم حریص علی ما منع پس چون ایشان را گفت که بکشید این شتر را ایشان
نمی کشتن کردند آن شتر سی سال در میان ایشان بماند پس صالح ایشان را گفت شما این شتر را نخواهید کشتن و هنوز از مادر نزاده هست
ایشان دو فرزند بر زنانیکه باز داشتند بگماشتند که هر که بدین نشانه پسرے زاید ما را آگاه کنید تا بکشیم آن زنان نگاه همیداشتند چون بران
نشان پسر دیدندے قوم را آگاه کردندے آن پسر را بکشتندے و همچنین سخنی نیارستندے گفتن ولیکن بر صالح دشمن شدند و نیت
کردند که صالح را بکشند پس برین که پسران ایشان را کشته بودند و مادر و پدر ایشان با صالح در نهان دشمنی میکردند و میگفتند که ما او را بکشیم و
اما ازین قوم هیچ نگفتند ی خدای عزوجل فرمود وکان فی المدینة تسعة رهط یفسدون فی الارض ولا یصلحون وفساد ایشان بزمین آن نیت بد بود
پس مردے از معتبران ایشان بدین صفت فرزندی خواستند که او را بکشند بعضے گفتند که سخن صالح را اصلی نیست او خواهد که باین بهانه همه
فرزندان ما کشته شوند و از و در بر ما وسوسه میکند و کس آن شتر را نخواهد کشت پس دست از ان فرزند باز داشتند و او آن بود که صالح
گفته بود پس آن پسر بزرگ شد و آن شتر بر داشت و قوم ثمود از ان جهت هلاک شدند و بر زمین شوم تر از وی فرزندی مادر نزاد و قوم خویش
تا امروز در عرب و عجم مثل زنند و گویند داقر النساقة و آن پسر را نام قیدار بود و عرب بمثل گویند اشام من القیدار و آن پسر بیست ساله شد
و بجای مردی رسید و آن نه کس که پسران ایشان کشته بودند هر گاه که در ان پسر نگریستند با یکدیگر گفتندی که اگر صالح پسران ما را بکشتن بعزمودی
امروز همچنین بودندی پس آن نه کس جمع شدند و عهد بستند و سوگند خوردند از پنهان کشتن صالح را بکشیم غرض فرزندان خود پس تدبیر کردند که ما که هستیم
بهانهٔ سفر بیرون می شویم و در پس کوهی بنشینیم چون شب در آید باز بشهر در آییم و روز استوار باشیم تا مردم پندارند که ما بسفر بیرون رفتیم شب
بیرون آییم و صالح را بکشیم بعد از روزی چند ظاهر شویم و گوییم که اکنون آمدیم تا کس ما را تهمت نکند چنانکه خدا تعالی و تبارک فرمود
قالوا تقاسموا بالله لنبیتنه واهله ثم لنقولن لولیه ما شهدنا مهلک اهله وانا لصادقون پس خدای عزوجل فرمود ومکروا ومکرنا ومکرا وهم لا یشعرون
گفت ایشان مر صالح را مکر کردند و من باد را بر ایشان بداشتم پس آن تدبیر کردند و از شهر بیرون شدند و در زیر سنگی بزرگ پنهان شدند
بران اتفاق خدا تعالی آن سنگ را بر ایشان بگردانید و همه در زیر سنگ بمردند چنانکه خدا تعالے فرمود فانظر کیف کان عاقبة مکرهم انا
دمرناهم وقومهم اجمعین پس روز چند برآمد مردی از ان قوم بران راه بگذشت ایشان را همه در زیر آن سنگ مانده و مرده دید و پیام
قوم را آگاه کرد بیرون آمدند و ایشان را بدیدند و بیرون آوردند و بشهر آمدند و صالح را گفتند پس تو بودی که ما را بفسوس فرا کردی
تا فرزندان این مردم را بکشیم اکنون پدران ایشان را تیر بکشتی ما را این شتر بکار نیست تا او را بکشیم جمع آمدند و کسی را ای جستند که آن
را بکشید پس هر که را گفتند ے کس اجابت نکرد آن غلام معتمر زاده را اجابت کرد و بر خاست آن را که بتعریب آب شتر بر آمد و بر شتر عقر

بایستاد با یاران خود شمشیر برکشید و بر پای شتر زد و بیفکندش و اسبنگ بچهٔ او کردند بچه شتر بگریخت و بران کوه شهر که با درش از انجا بیرون آمده پس صالح را خبر کردند که شتر را کشتند صالح بیرون آمد و گفت ای قوم عذاب را بیارائید که عذاب آمد ایشان پشیمان شدند و از عذاب ترسیدند صالح را گفتند که ما نفرمودیم و نه پسندیدیم این غلام کشت اکنون چاره چیست گفت بنگریدبچه او را دریابید که او در میان شما باشد عذاب بنیاید پس بران کوه شدند که بچه را دریابند بچه چون صالح را بدید با آن قوم بایستاد و روی سوی آسمان کرد و بانگ کرد و دران کوه که بیرون آمده بود برفت صالح گفت بدانید که این شتر بچه سه بانگ کرد شما را سه روز زیان ست اول روز روی شما زرد شود دوم روز سرخ سوم روز سیاه گردد چهارم روز عذاب آید چنانکه خدایتعالی فرمود و متوعدنا فی دارنا ثلثة ایام پس هر سه روز همچنان شد که گفته دانستند که عذاب آید و ندانستند که از کدام سو آید پس بانگی از آسمان بیامد که از سهم آن همه را جان از تن جدا شد و اخذ الذین ظلموا الصیحة فاصبحوا فی دیارهم جاثمین و کس از ایشان زنده نماند مگر صالح و آنکس که با صالح ایمان آورده بود چنانکه فرمود و لما جاء امرنا نجینا صالحا والذین امنوا معه برحمة منا و از ایشان یک کس بکه بود کنیت ابو رغال چون آن خبر بشنید همانجا بمرد پس خدایتعالی فرمود و کان لم یغنوا فیها چنان شدند گویا که هرگز درین جهان نبودند الا ان ثمود کفروا ربهم الا بعدا لثمود و صالح با آن مومنان همی بودند تا بمردند و بعد از صالح تا وقت ابراهیم هیچ پیغمبری نبود و بدانکه — اقلیم دوم مبدا آن موضع است که عرض آن بست و نیم درجه باشد و غایت درازی سیزده ساعت و ربع و طرف جنوبی او سه هزار و هشتصد و چهل و بست فرسخ و سدس بر سمت و طرف شمالی شمالی آن سه هزار و هشتصد و چهل و بست فرسخ و سدس فرسخ ست و طرف شمالی آن سه هزار و پانصد و پانصد و چهل و هشت فرسخ و نصف عشر فرسخ است و از طرف شرقی و غربی او یکصد و پنجاه فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم پانصد و هفتاد دو هزار و بست و شش فرسخ و سدس فرسخست **رومیه** از بلاد افرنجه است و افرنجه دوازدهم شهر عظیم دارد و اهل رومیه دران قابض اند و اهل رومیه در معرفت بقدام مهارت تمام دارد بمرتبه که میان اثر قدم غریب متوطن و مزدوران و روزوبنده گر نخته فرق کنند و درین اقلیم شهر لیست موسوم بماماس و ماس شهر بزرگ ست در بلاد مریوهر سریم شهر لیست باین سودان پیشه شهر ملس سیزده دروازه دارد و بر جانب غربی آن نهر لیست که بران سه هزار طاحونه است و در داخل شهر شش صد و شصت چشمه است و در هر شهری جوی آب لشبانیت در شرق و غرب مثل آن شهر نیست **جزیرة معانه** آن جزیره در بحر بنبت مردم آنجا موی در سینه دارند نزدیک آن جزیره کوه است که بشب آتش عظیم بماند در روز ببرد و بسیار خبری بنظر نیاید و هیچ کس نزدیک تواند شد جزیرة سقوطرا آن جزیره در بحر مغرب ست صبر و دم الاخوین از انجا آورند و جمعی از حکمای یونان دران جزیره ساکن اند و از نسل ایشان مردم آنند که با غیر خود مواصلت نکنند

اقلیم سوم

حد این اقلیم از جائی است که روز در ارتش سیزده ساعت و ربعی بود و وسط آنجا که روز در ارتش چهارده ساعت و انتهای این اقلیم آنجاست که ارتفاع قطب نمی درجه و ثلثان درجه باشد و این اقلیم بمرج تعلق می دارد ابتدای این اقلیم از حد شرقی عن بلاد چین بود و بر جنوبی بلاد یاجوج ماجوج و شمالی بلاد ترکستان و وسط بلاد هند و کابل گذرد پس با مصار قندهار و وسط بلاد کرمان است و سیستان و بلاد فارس و عراق و جنوب و یاربک و شمال بلاد مغرب و وسط ولایت شام گذرد پس بر بلاد مصر و اسکندریه و وسط فارسیه و وسط بلاد فردان و بلاد قلزم گذشته بحر اعظم منتهی شود مخفی نماند که چون خاتمهٔ اقلیم دوم بر شهرهای هند واقع شده لهذا در اقلیم سوم ابتدا از احوال امصار هند و برخی از حکایات عجیبهٔ آن دیار و اخبار پیغمبران که پس از طوفان نوح علیه السلام بوده اند موقوف بقصه های غریبهٔ سلاطین نامدار تا سلسلهٔ امصار هند که در اقلیم دوم گذشته منقطع نشود و بعد از ان احوال دیگر بلاد مخصوصه این اقلیم را تمام خواهد آورد و بدانکه هندوستان ولایتیست وسیع مملو از معدنیات متنوعه نباتات مفیده و حیوانات عجیبهٔ آن شکل و همه جا آباد از عمارات دلکشا و باغات فرح افزا و مزروعات سرسبز و اشجار خوشگوار و جویبار روان و گل و میوهٔ فراوان و حدودش برین گونه که جانب شرق بنگاله و سمت جنوب دکن و طرف مغرب ٹھٹو و دریای شور و سمت شمال کوهستان کلان که انتهایش بندر سیت و زبان هندی او را هولاکر نامند چه ستانگ آن کوه همه سفید است راقم حروف وقتی از سنبل که متصل دامن کوه مذکور است گذشته بود از انجا کوه و هولاکر مشاهده کرده بود بآن عظمت کلانی کوهی ندیده و از انجا چنان صاف بنظر می آید که کوهی ساقت پنج شش کروه داشته باشد اما مردم آن نواح روایات مختلفه می گفتند که چهل کروه از انجا مسافت می دارد و دیگری می گفت که چهل روزه راه است و زیاده تر اینکه بسیار دور است و کسی انجا نرفته و کوه قاف عبارت ازین باشد بالجمله در هندوستان موسم برشگال که آغازش از تحویل آفتاب ببرج جوزا و انتهایش بآخر تحویل آفتاب ببرج سنبله باشد و این چهار ماه شنوده که بهندی ساره ساون بهادون کنوار نامند و در هندوستان اکثر مدار زراعت بر باران است و از شهرهای هند در اقلیم اول جزیرهٔ سرندیب است و در اقلیم دوم و سوم بیشتر از امصار هندوستان مشحونست چنانچه در اقلیم دوم از شهرهای هند رقمزدهٔ کلک بیان گشته و در اقلیم چهارم کابل و کشمیر از شهرهای هندوستان است و این برایر ان است که از چندگاه مخصوص از عهد محمد بابر بادشاه و پسرش همایون بادشاه و محمد اکبر بن همایون بادشاه ذکر شهرین مذکورین در ضبط تسخیر سلاطین هند ماند بنابران در هندوستان می نویسد اما در حقیقت از شهرهای ترکستان است رقم حروف بعد گذارش قدری از عقائد و احوال معاش هندوان امصار هندوستان را انچه در اقلیم سوم می شمارند بیان خواهد کرد باید دانست که هندوان بر قدیم عالم قائل اند

اعتقاد دارند که عالم قدیم است و همچنین بر تناسخ متفق اند صاحب مرات الاسرار در طبقهٔ هفدهم در احوال شیخ سعد الدین جمعویه از
کتاب هنودی نویسد که به اعتقاد حکمای هندیش از خلقت افلاک و عناصر اول مخلوقی که بوجود آید برهماست و نیز راقم حروف
رسیده که محمد دارا شکوه برهما را در رسالهٔ مجمع البحرین تعبیر بحر فیل کرده باجمله چون حق تعالی کرهٔ زمین را بر کرهٔ آب آشکار اگر دزید زمین
میان آب مثل گل نیلوفر پدید آمد پس بفیض افلاک و عناصر وجود برهما از کل مذکور که زمین باشد پدید آمد و بحمد و ثنای قادر مطلق مشغول
شده و عمر طبیعی برهما صد سال آنجهانست و سبب ایجاد جمیع مخلوقات اوست و عمر او چندین هزار هزار بار زمین در آب غرق میشود
و عالم معدوم میگردد و بفرمان الهی باز آنرا نو پیدا می شود و جمیع حکمای هند متفق اند چنانچه که روز و هفته و ماه و سال و ایام اند
پی یک دیگر می آیند و میروند همچنان هر چهار زمانه که عبارت از هر چهار جگ باشند پیرو ابراند و معطل هرگز نمی باشند و مدت هر چهار
جگ موافق سالهای آنجهان دوازده هزار سال اوست و موافق سالهای دنیا چهل و سه لکهه و بست هزار سال میشود و بحساب راقم
حروف یک روز و نیم گهری یا دو گهری و یازده پل آنجهان یک سال و ده روز و سه پاس و دو گهری و یا دو گهری و نیم یا دو گهری و دو پل
این جهان می شود و شصت پل و بقول ضعیف شصت و چهار پل را یک گهری نامند القصه چهل و سه لکهه و بست هزار سال آنجهان
که عبارت از دنیاست از ان جمله زمانه اول که شب جگ است افتد آن هفتده لکهه و بست و هشت هزار سال دنیاست و
درین دور جهانیان جمله برست گوئی و پرهیزگاری و دور از فسق و فجور باشند تا زمانه که درین دور باشند عمر طبیعی آنها یک لکهه سال باشد
و زمانه دوم دور دوم که تریتا جگ نامند مدت آن دوازده لکهه و نود و شش هزار سال دنیاست و درین زمانه خیر بسر زیاده باشد
تا زمانه که درین دور باشند عمر طبیعی آنها ده هزار سال باشد و زمانه سوم که دواپر جگ گویند استدا او آن هشت لکهه و شصت و چهار هزار
سال دنیاست و درین دور خیر و شر برابر بود یعنی یکحصه خیر و یک حصه شر و عمر طبیعی مردم این جگ هزار سال باشد و دور چهارم
که آنرا کل جگ گویند مدت آن چهار لکهه و سی و دو هزار سال دنیاست و درین زمانه کار جهانیان اکثر دروغ و بد راستی باشد
و عمر طبیعی مردم این دور صد سال است و این هر چهار جگ را یک جوگری نامند و چهار زمانه و چهار دوره نیز گویند مدت یک روز
برهما را هزار جوگری جگ مذکور است و همان قدر شب برهماست چون یک روز برهما که هزار جوگری جگ است بآخری رسد شام
میشود تمام زمین در آب غرق بود و آنرا پرلو می گویند برهما در عالم مثال رفته در خواب می رود پس آن قدر مدت در روز برهما بود همان قدر
مدت در شب خواب می کند و باز صباح می شود و آب خشک می گردد و برهما از خواب بیدار شده شروع در آفرینش مخلوقات
می کند همچنین سه صد و شصت شبانه روز که می گذرند یک سال از عمر برهما تمام می شود و این چنین صد سال عمر برهماست و چون
برهما صد ساله میشود می میرد آن زمان اثر از عالم و عالمیان نماند آنرا مها پرلو گویند و باز حق تعالی از کمال و قدرت و حکمت خویش
برهمای دیگر پیدا می کند جمیع مخلوقات بدستور سابق موجود می گردد و تا حال هزار برهما پیشتر گذشته اند و این برهما هزار و یکم است
که پنجاه سال و نیم روز از عمر او گذشته است درین مقدمه حکمای هند سخنهای بسیار گفته اند و کتبها نوشته اند لیکن آنچه معتمد اینان بود
تحریر یافت و بغضی حکمای بی تعصب آنقوم از بید یعنی کتاب آسمانی خود چنین روایت کرده اند که چون سه هزار سال از زمانه
دواپر باقی نماند قادر مطلق از کرهٔ خاک به ترکیب عنصر بیضی نور ماهتاب و سما نام یعنی آدم صفی الله را پید اگرداند مردی جد شناسر
و جامع علوم و صاحب جمال و خوش قامت و عاقل و غیور باشد و زنش ارزان چپ او برآید و از وی اولاد خوب و بی شمار پید اشود

ورفته رفته در زمانهٔ کلجگ خلقت قدیم هر روز بیقدر و کم گردد و تمام ربع مسکون از انها پر شود و در هر وقت از اولاد آدم مقرب
الهی ممتاز باشند و دیگران را اهابت نمایند و قوم جنیات را از قوت اسمای الهی مطیع خود گردانند و بعضے بمرتبهٔ سلطنت و ریاست
رسند تا بهترین اولاد او حمایت باشد یعنی محمد که در زمانهٔ کلجگ پیدا شود مقرب و محبوب خدا گردد و بمرتبهٔ کمال رسد و بتدریج تمام
خلایق متابعت او نمایند بجز یکه بعضے ملایک و اکثر قوم جن فرمانبرداری او کنند و در زمانهٔ کلجگ متابعان او چنان غالب شوند که
معبد ها و بتخانهای اهل هند را منهدم و معدوم گردانند و آب دریای گنگ هم غائب شود بعد ازان از مشرق تا مغرب یک هند و
نبظر نه آید پس این دین بکمال برسد و بعد ازان بتدریج در خاتمهٔ زمانهٔ کلجگ اعمال خیر مطلق نماند و مردم برنگ حیوانات زندگانی
نمایند آنزمان باران از آسمان ببارد و نباتات تمام خشک گردد و زمین سیاه مثل انگشت گردد و چشمه ها و جویهای آب نماند ناچار
جمیع جانداران هلاک شوند و چندمدت عالم تاریک و بیرونق بماند تا آنکه دور کلجگ تمام شود آن زمان ابری سیاه با مهابت و وقار
ظاهر شود و بر تمام ربع مسکون باران بصورت آب بنی ببارد یک بار تمام عالم سرسبز و خورم گردد و جمیع جانداران گذشته باجسادشان
آشکار شوند و قادر مطلق هر کدام موافق کردار انها بعد از عتاب و خطاب بعضے را در بهشت و بعضے را در اعراف و بعضے را در دوزخ
جای در عالم مثال متعین گرداند بعد ازان دور زمانهٔ ست جگ در آمد و بر همان دستور سابق ماند حق تعالی باز بدستور شروع در پیدایش مخلوقات
بماند پس درین صورت پرلوک عبارت از قیامت است سه طریق باشد یکی پرلو کبیر است که بر هما بمیرد و دوم صغیر است که یک روز بر همائی تمام
شود و سوم پرلو متفرقست که بعد از تمامی هر چهار جگ مذکور روی بماند چنانچه گذشت حکمای هند در ان مقدمه سخن بسیار گفته اند و نوشته
اند که عقل از ادراک آن حیران است تا آنکه از صفای ریاضت بقبض موهبت الهی از نور مقدسش گذشته دیده بصیرت عارف از نور
مقدسش منور گردد و این سخن را موافق و مطابق واقع کشف نگردد شنیده کی بود مانند دیده بفهم فرق عظیم از کتاب اپنکهت
که در عقاید هنود معتبر است و محمد دارا شکوه آنرا از زبان هندی بفارسی ترجمه نموده طریق آفرینش مخلوقات می نویسد بر همائی که پیدا کردن مخلوقات
از و متعلق است و زن او سرستی نام دارد چون زن مذکور از شوهر خویش که بر همائست حامله شد اول مولود ایشان برادر آن زمان
زن موصوف بمباشرت مجمل و از در اینین منالم شده از شوهر تنفر گشت و از و بگریخت و در لباس صورت اسپ نر در انجمن
یعنے صورت اسپ گرفت شوهرش هنگام غلبهٔ شهوت او را تلاش کرد آخر بدن اسپ او را یافت بر همانیز بصورت اسپ شده با او مباشرت
نموده و ازان اسپ متولد شد و زنش نیز بار بصورت خر رفت شوهرش باز بدستور بهمان بدن ملبس شد و با او جماع کرد خر پیدا شد
همچنین هر بار زنش از خجالت و ترس در مدتی از آمد آن حیوانی چه بری و چه بحری و چرنده و پرنده از خر و بزرگ انچه در عالم مثال
بود پیدا شد و شوهرش بهمان بدن ملبس شده با او مباشرت کرد و یک مولدی پیدا می شد و جفت جفت با دنیا محمور و مسرور گشت و دیگر در
کتاب مرات الاسرار در احوال شیخ سعدی الدین مجبوبه مذکور می نویسد که در شرح دیوان امیر المؤمنین علی مرقوم است چون منطقة البروج
بر معدن النهار منطبق شود کرهٔ آب از احاطهٔ کرهٔ زمین طغیانی کند یعنے زمین در آب فرو رود آن زمان منشی بر روی زمین نماند بعد ازان
خطاب حق تعالی یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی برسد یعنی زمین فرو بر آب را و ای آسمان باز گردان که فرو گذشته و منطقة البروج از
معدن النهار جدا شود و زمین منکشف گردد حق سبحانه تعالی بسبب تاثیر اوضاع فلکی که بیشتر اقتضای خلق آدم و اولاد او می کرد و
دیگر انسان افراد انسان وغیره کند و بقول حکمای یونان این مقدمه بعد از بست و چهار هزار سال روی می دهد اما مشخص منطبق

انبیا مد که مراد از سالهای مذکور سال الهی که عبارت از سالهای آنجهان است و یا سالهای زمانی که عبارت از سالهای دنیاست بهر کیف
درین صورت اگر روز قیامت در روز حشر بگذرات واقع شود بقدرت قادر مطلق دور نیست جامع فضایل مولانای احمد رحمة علیه در تاریخ حکما مینویسد
که جماعتی از حکما بلکه کل ایشان ابتدا و انتهای آفرینش را منکر اند که عالم ذات واجب الوجود است هرگز نبوده و هرگز نباشد که نباشد
و ملتی اگرچه ذات واجب الوجود را وی ابتدا و انتهای گویند اما ابتدای عالم آفرینش را یقین نکرده و حکمای هند و چین و ختن و ختا بنا
و فرنگیان ابتدای خلقت از هزاران هزار سال در گذرانیده اند و اعتقاد ایشان آنست که چندین آدم بوده اند هر یک بلقبی موصوف
چنانچه آدم بمعنی الله مثل آن و چون نسل یکی منقطع می گردد دیگری وجود می گیرد و همچنین می باشد این اعتقاد است انچه شیخ
محی الدین عربی در باب سصد و شتاد و یکم در فتوحات مکی از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نقل می کند که آن سرور فرمود ان الله
خلق مائة الف آدم یعنی تحقیق خدا تعالی پیدا کرده است یکصد هزار آدم هم درین باب حکایت نقل می کند که آن
سرور فرمود که مراد ازین بعضی مشاهدات عالم مثال که بعضی از اولیای الله در طواف بیت الحرام
روی نمود چنین ظاهر شد که جماعتی همراه من طواف می کردند و من ایشان را نمی شناختم در اثنای طواف با من گفتند که ما نیز قبل ازین چند سال
طواف خانه کرده ایم چنانچه الآن شما می کنید شیخ گفت که من چون این کلمه شنیدم در خاطر من گذشت که ابدال عالم مثال اند و مقارن آنها
خطور یکی از ایشان جانب من نگاه کرد و گفت که من از جمله ابدال قوام پرسیدم که چند سال است که او را بدین مرتبه نقل کرده اند فرمود که از وقت من چهل هزار
سال گذشته من از روی تعجب گفتم که از ابتدای خلقت آدم تا این وقت هفت هزار سال بگذشته فرمود که از کدام منکوئی ما را این آدم
که در دور اول این هفت هزار سال خلق گشته شیخ می فرماید که مرا این وقت این حدیث رسول که سابق قلمی شد مضمون آنکه حق سبحانه و تعالی
هزار آدم مانند ابو البشر خلق کرده بخاطر رسید بعد ازان شیخ می فرماید می تواند بود بنا بر علی هذا که بعد از انقضای هر دوره از دورات سبعه
سیاره نسل یکی منقطع می شود و دیگری خلعت وجود می پوشد و از وی می زیند مانند اول نسل حاصل می آید فهذا منافات بحدوث عالم و
فنای آن با خود ندارد چه اراده فاعل مختار هر گاه که این وضع مسمی بعالم تعلق گیرد و فنای آن مانند ایجاد اوست بذات او ممکن پس
تواند بود یا آخره همچنانکه انبیا و رسل خبر داده اند درین وضع سیر بقیام قیامت منتهی می گردد و دران روز حق تعالی جمیع افراد مسمی بنا
آدم اولاد ایشان بر وجهی که بتفصیل بر وجهی در کتب ملتی مسطور است بیکبار خبر نماند و این نسبت بفاعل مختار هیچ اشکال ندارد و الله اعلم و
بعضی از محققین حکما در بیان طول اعمار مردم سابق و قصر اعمار مردم این زمان گفته اند این سخن ازینست که چون تحکیم علی الاطلاق که سبب ا
و موجد جمیع کائنات است اقتضای آن نمود که اجرام علوی مؤثر باشد در اجسام سفلی و از جمله اجرام علوی سبعه سیاره اند که تاثیر ایشان
در سفلیات متحقق است لهذا اجرام علوی را بر اصطلاح حکما آبا و عناصر اربعه را امهات می گویند و انچه از مناثر علویات و سفلیات و امتزاج
سفلیات با یکدیگر حاصل شود آثار امو الید ثلاثه که عبارت از معدن و نبات و حیوان است می نامند و می گویند که مدت سلطنت و ظهور
آثار هر یک ازین سبعه سیاره هزار سال دنیاست و چون حضرت ابو البشر در دوره زحل یا آخر زمانه سوم که دور دوره اخیر باشد خلعت وجود پوشید
عمر او و فرزندان او که دران دوره متولد شدند بسیاری بود چنانچه عمر آدم هزار سال رسیده و چنان عمر فرزندان او دراز بود و چون زمان
ظهور دولت حضرت محمد خاتم الانبیا در دور قمر و زمانه چهارم یعنی بدور گلگچ بوده است اکثر اعمار ما سیان هفتاد و شصت یا شصت
و بعضی تا صد سال می رسد چنانچه آنحضرت فرمودند که اکثر اعمار امتی ما بین ستین و سبعین و لهذا متحقق علما آنست که چون این نزاع

هفتم باتمام رسید هفته از ایام آلهی که هر یک روز از ان عبارت از هزار سال است یا تمام خواهد رسید پس باید دانست که ایام آلهی نزد
ایشان بر دو قسمست صغار و کبار و صغار را یام زمانی یعنی دنیا تعبیر کنند و از کبار با یام آلهی و نکتهٔ این تعبیر در کتب مسطور است و یوم زمانی
که عبارت از یوم صغیر است هزار سال است چنانچه در آیهٔ کریمه بران بوسطهٔ هر یک کالف سنة مما تعدون یعنی بتحقیق روزی به نزد پروردگار
تو هزار سال است و یوم کثیر از جملهٔ ایام آلهیه عبارت از پنجاه هزار سال است تعرج الملائکة والروح الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف
سنة یعنی بالا روند فرشتگان و روح بسوی الله تعالی در روزی که مقدار آن پنجاه هزار سال باشد و دانست بران بر تقدیر بر رفع بنائے
میان دولت که مقر مناظره است و فتوحات مکی می نویسد که یوم آخرت پنجاه هزار سال است و یوم عالم میان هزار سال دنیا است و آنکه
حکمای هند بر تناسخ اجماع دارند صاحب مرات الاسرار در احوال شیخ اوحدی حامد الکرمانی حقیقت تناسخ روح می نویسد و آن آنست
که شیخ موصوف مردی پارسا بزرگ بوده است و بصحبت شیخ محی الدین ابن عربی رسیده شیخ محی الدین در باب هشتم از فتوحات مکی از وی حکایت
نقل کرده است که شیخ اوحدی کرمانی گفت که در جوانی خدمت شیخ رکن الدین سجاسی مرشد خود می کردم در سفر بودم شیخ در عمارے
نشسته بود حرمت شکم داشت چون بجای رسید که آنجا بیمارستان بود درخواست کردم که اجازت دهد تا دارو بستانم که نافع باشد چون
اضطراب من دید اجازت داد رفتم و دیدم که شخصے در خیمه نشسته و ملازمان وی بپا ایستاده و پیش روی وی شمع افروخته اندوی مرا نمی شناخت
و من نیز او را نمی شناختم چون مرا دید برخاست و پیش من آمد و دست مرا گرفت و گفت حاجت تو صیت حال شیخ خود باز گفتم فی الحال
دارو حاضر کرد و بمن داد و با من بیرون آمد و خادم وی همراه من شمع می آورد پرسیدم شیخ آنرا به بیند سوگند بروی دادم که باز نگردد و چون
وی باز گشت من بخدمت شیخ آمدم و دار و گذرانیدم و آن اکرام وی را بگفتم شیخ تبسم کرد و گفت چون اضطراب تو دیدم مرا بر تو شفقت
آمد لاجرم ترا اجازت دادم و اینجا رسیدی ترسیدم که آن شخص امیر مومنیست تو التفات ننماید و شرمنده شوی پس از هیکل خود مجرد شدم
و بصورت وی بر آمدم و در موضع وی نشستم چون تو آمدی ترا گرامی داشتم و کردم انچه دیدی مؤلف مرات الاسرار می نویسد که این قسم
تصرفات از اولیای کمال عجب نیست حق سبحانه تعالی استعدادی خاص و تصرفاتی مخصوص به روحانیات این طائفه در اعیان نامسه
داده است پیش از وجود عنصری روحانیت ایشان بقوت ولایت معنوی تصرف می کنند چنانچه حکایت دشت ارزق معروف است
که روحانیت علی دویست سال پیش از ولادت خود وجود شمالی گرفته سلمان فارسی را از شیر نجات بخشیدند و حالا هم روحانیت
کاملان در هر امور بر اهل بصیرت اندا در صریح و اقع می شود بلکه روحانیات کمال گاهی بر ارباب ریاضت چنان تصرف فرمایند فاعل
افعال او می گردد و این مرتبه را صوفیه بروزی گویند و در شرح دیوان علی و دیگر کتب صوفیه می نویسد که اکثر حکمای عراق و هنود بر تناسخ قایل
اند می گویند که نفوس ناقصهٔ انسانیه متردد اند از بدنی به بدنی منتقل می گردند تا کامل شوند و در وقت کمال قطع تعلق از ابدان می کنند
اما مذهب قدما آن بود که نفس را در آخرت بدنی ست شمالی مناسب اعمال و اخلاق او ست بعضے بصورت انسان و بعضی بصورت
حیوان دنیای ایشان پیدا شده اند که سخن و بدن عنصری است و آن غلط است و بعضے محققان صوفیه هم بر یک تناسخ دارد و انسان ابعد
طوایف اند و به بروزخ قایل حضرت شیخ نور بخش می فرمایند که فرق بین التناسخ و البروز آن ست که چون روح از بدن عنصری انتقال
فرماید و در بطن حمل چهار ماهه داشته باشد در رحم او نزول نموده وجود جدید موافق معتاد اهل عالم گرفته ظاهر شود این را تناسخ گویند و
بروزخ آنرا مسه که روحانیت کمال در بدن کاملے تصرف نماید و فاعل افعال او شود چنانچه ذات الوهیت بصورت انشش

بیان قول صاحب مرات الاسرار

بیان قول شیخ اوحدی کرمانی در انتقال ارواح

حکایت مذکور از مرات الاسرار

بیان قول شیخ و دیوان علی و دیگر کتب صوفیه

قول شیخ نور بخش

بیان فرق بروزخ و تناسخ

بر شجره بر موسی تجلی کرد و بلسان حال فرمود انی انا ربک و نیز سید حسینی در شرح فصوص الحکم می نویسد که نزد محققان متحقق است محمد بود که بصورت آدم در سبعهٔ اطباء ظاهر شد و هم او باشد که در آخر بصورت خاتم بر آمد این را بروزات کمال گویند نه تناسخ و بعضی هم بر انند که روح عیسی در مهدی بروز کند که نزول عبارت ازین بروز است مطابق این حدیث صلعم لا المهدی علی عیسی بن مریم و الله اعلم بعضی ارباب تحقیق می کنند که بقایای این عالم صوری تا مدت چهار دوره است چنانچه مفصل در احوال شیخ سعد الدین حموی نوشته شده است پس تا سه دوره ملایک ارضی و حیات درین عالم متصرف بودند و عمل تناسخ دران قوم معمول بود و در دوره چهارم حق تعالی عمل تناسخ مطلق نسوخ ساخته چون جمیع اولیا و انبیا در دورهٔ چهارم وجود گرفته اند ازان جهت رد تناسخ نمودن بر ایشان واجب شد و بروز در هر وقت بوده است و آن حال نیز پیش اهل بصیرت هویدا است و هم آنجا می آرد که عیان نامه مظهر اسمای الهی که فیض اقدس بیواسطه بدو میرسد و فیض مقدس آنرا گویند که از اعیان نامه بر عوالم ناشی میشود عالم مثال مظهر اعیان نامه است و این عالم مظهر عالم مثال است پس همان یک حقیقت واحدست که بصفات متعلقه بصورت لطف که عیان نامه ظهور نمود با رکبوت لطیف در عالم مثال بصورت جمیع اشیا هویدا گشت و باز بتدریج درین عالم شهود که حادث و دنیا نیز گویند بانواع صورت مختلف بکسوت کثیف ظاهر شد است تا بشیوه یا آنکه این دورهٔ چهارم تمام گردد و قیامت موعد صغیر جمیع موجودات ربع مسکون ظاهر شود و حقیقت عالم کبری در عالم خواست الهی مسطور است رسیر بعضی سالک تا آنجا بود بشیتر در نجر در مناهویت مطلق الوست و قال النبی اللهم ما نحرانتهی پوشیده نماند که متوطنان هندوستان اکثر بت پرست اند و هر نوع هر کسی که خواهد بماند مسنی و تکلفی نمی باشد از عبد الله بن سلام منقول است که شادی را دو جزو آفریده اند یکجزو آنرا در هندوستان و یکجزو آنرا بباقی جهان داده اند و مصداق این سخن آنکه ساکنان ممالک دور دست چون رومی و فرنگی و زنگی و ایرانی و تورانی همه در هندی آیند رفته رفته هندوستانی میشوند و مغلان و مینوایان بدولت می رسند شخصی خوش گفته بیت غنیمت است برای رحمت تن آفریده اند ۰۰ در هندی توان دو سه روزی نفس کشید ۰۰ و خدا تعالی نیز در کلام مجید میفرماید و جعلنا اللیل لباسا و النهار معاشا و از جلادت مردم هند عبارت از هندو است که چون در جرگه مانند آن مغلوب مخالف و دشمن شوند عورات و اطفال را بکشند و کالای خانه بسوزند و دست بشمشیر برند و جنگ کنند این امر آنا کشته شدن بر زبان ایشان جوهر گویند که کنند و این امر اکنون نبوعی دیگر است چه در مغلوبیت زن و بچه بکشند و بهیئت اجماع حمله بر مخالف آرند و دست بردی کرده جان بسلامت بیرون برند و در انقیاد در میان زمینداران دیهات شایع است و زنان هندو را با شوهر خویش محبت آن قدر باشد که اگر زنی را شوهر بمیرد او خود را بلباس و زیور مثل عروس آراسته شادی کنان در آتش بسوزانند این چنین سوختن را بزبان ایشان ستی می گویند و زنانی که در خود جرات سوختن نیابند در لذات نفس خود چون با کل و شرب و آسایش و زیور هر گز تکلفی نکنند و به بدترین اوقات عمر خود را بسر برند و شوهر دیگر کردن میان ایشان رسم نیست و در مذاهب ایشان درست نباشد و هندو اخبر یعنی است از ان جمله است که همه ذکور و اناث هر روز که از خواب برخیزند اول غسل کنند بعد ازان بمحتان بپارچه تر عورت که آنرا اهل اسلام لنگی گویند در بر ایشان دهوتی نامند بسته بنشینند و بتان را در پیش نهند و پوجا و سمرن در میان پوجا و سمرن یعنی عبادت و نام خدا و بزرگان دین خود بر زبان آرند و کلام دیگر نگفتند و در میان بر رخ راه نمایان دین خویش که مها دیو و پارتبی و راهم و کپیمن و غیره باشند کنند راقم حروف از هندوان شنیده و فهمیده در باب بت پرستی حکایتی پرسید گفتند که ما ضد از اشریک نمی دانیم و نمی پرستیم و این بت ها صورت راه نمایان دین ما است

فرق اقوال بعضی از محققین

فرق بیان قول شیخ سعد الدین حموی

فرق قول عبد السلام

وقت پرستش پیش خود داشته تصویر میکل ایشان کرده خدا را پرستش می‌کنم چنانچه شما وقت عبادت برزخ پیر و مرشد خود می‌کنید لیکن
مردم جهان ما را بت پرست می‌گویند باجمله چون از پرستش پیش خود داشته به پردازند اکثر مفلس و بیچاره مان دریابند که بچه دست
کسی نخورده همچنان برهنه شده طعام به پزند بدین طریق که اول قدری زمین را جاروب کرده بسه گین گاوی که در صحرا یا در چراگاه چیزی
نخورده باشد بمالند بعقیده ایشان پوتر بفتح بای عجمی و واو مکسور و تای فوقانی مفتوحه و رای مهمله پاک و صاف باشد و آن
جای سه گین مالیده را چوکه بفتح چیم عجمی و واو مجهول و کاف تازی های متصله گویند و اگر سه گین نباشد اندک آب بران پاشند و چولهه
طعام پخته شود همانجا برهنه سر پاک تنگی بسته بنشینند و طعام پیش روگذاشته اوعیهٔ مقرره برو خوانده تناول کنند و نیز از بانات
و شال لباس پوشیده و یا بر دوش افگنده خوردن جائز دانند دیگر آنکه اگر کسی اندرون چوکه باچیزی از بیرون بچوکه اندازد آن
طعام چهوت بفتح چیم عجمی متصله و واو و تای فوقانی متصلین یعنی نجس و ناپاک شود و ازان نخورند و بکار ایشان نیاید باجمله چون از
خوردن فارغ شوند لباس پوشند و بکار حرفه و کسب های خویش پردازند و ایضاً از زن حایض پرهیز کنند و تا زمان حیض کارهای
خانه ازو نگیرند و ظروف و طعام وغیره از احداد ارند تا که از حیض پاک شود و غسل کند بهمه کارها بار دهند و معروف است که پارسیان
شب و روز را بست و چهار قسمت کرده اند و هر کدام را یک ساعت گویند هر ساعت شصت قسمت کرده اند هر کدام را یک دقیقه
اعتبار کرده اند که شب و روز یک هزار و یک صد و چهل دقیقه باشد و مقدار دقیقه آنست که کسی فاتحه بسم الله بخواند اهل هند
روز را چهار و شب را چهار قسمت کرده هر قسمت را پهر نامند که مجموع یک شبان روز هشت پهر باشد و هر شبان روز را شصت قسمت
کرده اند و هر کدام را یک گهری نامند و هر گهری را شصت قسمت کرده اند هر یک را پل می‌گویند و کل شبان روز سه هزار و شش صد
پل بوده باشد و مقدار پل را بر اجر چشم زدن او باز کردن گفته اند ایضاً اهل هند هشت بیج را یک رتی گویند سه جو میانه نیز یک رتی باشد
و رتی عبارت از دانه سرخ است و آنرا هندی گنگچی گویند و هشت رتی را یکماشه اعتبار کرده اند و چهار ماشه را یک ٹانک که سی و دو رتی و
دوازده ماشه را یک تولا است که تو بچه نیز ش گویند که نود و شش رتی باشد و پنجاه تولا را یک آثار اعتبار کرده اند و ازین آثار قدیم
است که از بست و پنج تنگه خام در وزن و این کشه در شهرهای کمنه رائج است و چهل آثار را یک من و دوازده من را یکمالی و صد
مالی را امناسه نامند پوشیده نماند که وزن آثار غله در هر امکنه و امصار اختلاف بسیاری دارد چنانچه اکنون در دیار ما قدم حروف
یک آثار هشتاد و چهار تولا باشد ایضاً صد هزار را یک لکهه خوانند و ده لکهه را آیوت و ده آیوت را که صد لکهه باشد یک کرور
نامند و صد کرور یک ارب و صد ارب را کهرب و ده کهرب را یک پدهرب و ده پدهرب را مهابروج و پدم نامند و صد پدم را
سنکهه توانند و ده سنکهه را سمندر و کوره نیز نامند ایضاً در بید یعنی کتاب هنود بسیاری از علوم و فنون مندرج است و از همان
کتاب گویند اول در عالم غیر از آب چیزی نبود حق تعالی از ان آب گل نیلوفر پدید آورد و از میان آن گل برهما که ذریهٔ آفرینش بزعم
ایشان اوست آن در صورت انسان ظاهر شد چنانچه او را چهار دهان بوده یا لقای از هر دهان او وید برآمده و آن چهار وید باشد
یجر وید و سام وید و اتهربن وید و رگه وید نامند و هنود را بر چهار وید عمل است و گویند که در یکی وید از وید ها از محمد نیز خبر داده است و ایضاً
هنود از وید های مذکور علوم و فنون بسیار برآورده اند و آن بزعم ایشان وسیلهٔ هدایت خلایق است و ابنای برهما ازان کتب بسیار
علوم استخراج کرده اند اول بیان توحید واحد مطلق و معرفت یگانهٔ برحق نوشتند و آن علمی است الهی که کتب شاستر یعنی

بیان پرستش

بیان طعام و طریق پختن

بیان احوال طعام و طهارت خوردن

بیان وزن و مقدار

شش کتاب ازان برآورده اند

گروه اول گویند که در موجود شدن هر چیز سه شرط باید فعل و سبب و فاعل چه فعلی و کاری را فاعل حقیقی بدون سبب نکنند اگرچه هر چه بخواهد بکنند که فاعل معبود مطلق است اما ارادت الله چنین جاری شده و عبد را هیچ اختیاری نیست چون گل بدست کلال هر چنانکه خواهد از ظروف وغیره بسازد و گل بدست او مجبور و بی اختیار

دیگر فرقه گویند هر چه که بنظر نیاید فنا پذیر است و روح باقی است یعنی نفس ناطقه بسیط و مجرد است پس سه کنند که روح از محسوسات مجرد شود

و فرقه سوم گویند هر چه هست زمانه و وقت است چه همه بروقت معهودی شود و اینها زمانه را بپرستند + + + + + + + +

گروه چهارم گویند که حبس نفس یعنی دم عامل شوند چه آن نور باطن را مشاهده کنند چون حبس دم بمرتبه اقصا رسانید به هوا پرند و بزور پرا روند و خطرات قلوب مردم آگاه شوند و از ماضی و مستقبل خبر دهند و عمر دراز یابند

و جمعی گویند که عالم عین ذات است و این کثرت پیش از وهم اعتبار نیست هر چند عالم در لباس غیریت جلوه نموده و از دست لیکن همه اوست چون زیور از زر

گروهی گویند هر چه هست عمل است چه کشاورز تا کار نه درود و هر چه کارد همان درود یعنی این همه خیر و شر و نیک و بد و بهشت و دوزخ نتیجه اعمال است که درین جهان و بدان جهان بعامل میرسد و همچنین دیگر دهر شاستر از بید برآورده اند و آن عبارت از متنوعه و چاره گری عصیان و قیام نیکوکاری و مثل آنکه اسلامیان از فقه گویند همچنین کرم شاستر و آن علمی است که ازان بشناسند بیماری بدنی را که عارض بدان شود چون قایل تناسخ اند گویند این بیماری فلان عمل که در جنم پیشین یعنی ولادت سابق سرزده اکنون درین جنم یعنی پیدایش حال بکافات آن مبتلا گشته و عجب بر آنکه چاره آن از خیرات و خواندن افسون شان کنند و ازان شفا رود و دیگر نیز ده پران یعنی تواریخ که متضمن است بر احوال قدسیه و عالم ملکوت و پیدایش جهان و جهانیان و احوال قیامت صغیر و کبیر و اخبار بادشاهان ماضی و مستقبل و حال وغیره و دیگر بیاکرن و آن علمی است از صرف و نحو در تحقیق الفاظ و اعراب وغیره و دیگر بید ک بدیا و آن طبابت که احوال صحت بدنی و مرض ازان دریافت شود تا بالعلاج پردازند و دیگر جوتک بدیا یعنی علوم نجوم و دیگر سامدرک یعنی علم قیافه ازان بر احوال نیک و بد انسان از خطوط جبهه و دست و پا وغیره هیئت و صورت انسان دریافت نمایند و دیگر نیلا دتی و آن علم هندسه و حساب است و دیگر شگون بدیا و آن علم است که از آواز مردم و جانوران و طیور و دواب وغیره خبر گرفته از تواریخ حال و مآل اطلاع دهند و دیگر سر بدیا از رفتن انفاس یعنی بچپ و راست احوال نیک و بد سائل گذارش کنند و دیگر آگم بدیا آن علم است افسون و جادو و دوست کردن دشمن و دشمن گردانیدن دوست را و تسخیر ساختن جنه و علاج اقسام بیماری بافسون و دیگر اندرجال بدیا و آن علم نیرنجاست و طلسمات و تسخیر قلوب بزرق و مکر و تبدیل صورت یعنی سیمیای و داخل کردن روح خویش در جسم دیگران و امثال آن تعلق بدین علم دارد و دیگر رس بدیا یعنی نشستن سیماب و خاکستر ساختن زر و سیم منظرفات و معدنیات و دیگر گاڑ بدیا و آن علمی است از فسون مار و گزدم و رهائے و ادن از گزندها و علاج ساختن اینها بافسون و دیگر دهنک بدیا و آن علم تیر اندازی است بهندی کمان را دهنک و تیر را بان

تیر نامند و دیگر رتن پرچها یعنی علم جواهر شناسی و دیگر سنک بدیا یعنی علم تعمیر خانه و مکان و هر گونه خاصیت آن از نیک و بد
دانستن و دیگر گشاستر یعنی دانستن عیوب و امراض فیل و علاج آن و دیگر ساونر بدیا یعنی شناختن عیوب و بیماری اسپ
و علاج آن و دیگر گان دهرب بدیا یعنی دانستن علم موسیقی و نغمه و سرود و معرفت و اصول و فروع آن و رقص که آنرا برهانند
هندی سنگیت نامند و هم سنگیت نوعی از اقسام رقص است و دیگر نرت بدیا یعنی بازیگری و رفتن بر رسن بهوا و امثال آن و دیگر
رسک بدیا و آن علمی است که بسته شود بدان احوال مردان و اقسام زنان که آنرا اناکاشاستر گویند ایضاً معرفت زنان از
پدرمنی و چیرنی و هستنی و شنکنی و منکامه عشق و محبت میان زن و مرد بقصص و حکایات انگیختن و دیگر کام شاستر و آن علم کوک
است که عبارت از انواع اشکال مجامعت و انگیختن شهوت زن بحال و گویند هشتاد و چار گونه طریق جماع است و سوز و زیان
طریق هر یک و اشکال مغلوب ساختن زن در مباشرت با نزال و فرود آوردن منی زن و فریفته گردانیدن مغوله را بر خود از جماع
و همچنین دیگر علمها نیز بیان کرده اند ارطیقی منطق و بحث و مناظره ضرب و قسمت و اکثیر و تکثیر و امثال آن و این قدر رقم حروف
که مرقوم شود دانسته آید که همه علوم حکمای هند از کتب آسمانی خویش می دانند و دیگر در هنود چهار شاستر است یعنی یکی برهمن یعنی
که خدا شود و تحصیل علوم صورت و معنی پردازد و دوم کرشتر یعنی که خدا شود و بکار متعلقه دنیا پردازد و سوم بان پرست
یعنی در حالت کهولت چون پیر را پسر شود ترک دنیا کنند و با زوجه خویش بصحرا رفته بعبادت پردازند و بغیر از نباتات و میوه های
دنیا نخورند و چهارم سنیاس که بمرتبه از دنیا دست کشیده بریاضت شاقه پردازد و دیگر در هنود چهار برن یعنی چهار فرقه است اول
برهمن که خود را از اولاد برهما شمارند و طریق ایشان بیدخواندن و علم حقیقی آموختن دوم چتری که بفرمانروائی سپاهانه سپر برند
سوم بیس که بتجارت پردازند چهارم شدر که اهل حرفه و مردم بازاری باشند و دیگر در هنود در رویشان را بر شمارند چون سناسی و جوگی
و بیراگی و نانک شاهی و امثال آن و اکنون که عبارت از وقت تسوید این اوراق است بموجب روایت مولف تاریخ
صحیح صادق و سعادت که از کتب هنود می نویسد یک هزار و یک صد و نود و دو هجری ست مطابق سنه یک هزار و هشت صد
و سی و پنج سموت ساکه شالباهن و دیگر باجیت موافق سنه یک هزار و هفت صد و هفتاد و هشت است که از تولد عیسی گذشته
از دور کلجگ چهار هزار و هشت صد و هشتاد و هشت سال و شانزده روز و چند گهڑی و پل گذشته و گویند که چون کلجگ تمام
شود و دیگر باره جگ دور آید تا که قیامت شود آنرا مهاپرلو گویند همچنین تسلسل او دارد باشد و هیچ یک دور از وجود
راجه ها و فرمانروایان دمی و اوتار یعنی پیمبران خالی نباشد تا اکنون قصه مهابهارت را قریب پنج هزار سال گذشته و از دور کلجگ
چهار هزار سال و هشت صد و هشتاد و هشت قریب سه سال گذشته پس از روی حساب یک صد و بست و یک سال از
دور دوابر باقی بود که مهابهارت شده و آخرش یک هزار و یک صد و نود و دو هجری هبوط آدم علیه السلام شش هزار و هشت
صد و چهل و یک سال می شود موافق روایتی که در تاریخ صحیح صادق از تاریخ هنود می نویسد و آن اینست که هبوط آدم تا وفات
نوح دو هزار و چهار صد و بست سال بود که از وفات نوح تا ابراهیم و موسی پانصد سال و از موسی تا سلیمان چهار صد سال
و از سلیمان تا سکندر پانصد و بست و چهار سال و از سکندر تا هجرت محمد منصد و یازده سال بود پس از هبوط آدم تا هجرت
پیغمبر هزار و شش صد و چهل و نه سال باشد تا اکنون که یک هزار و یک صد و نود و دو هجری ست از هبوط آدم عدد شش هزار و

هشت صد و چهل یک سال گذشته بسن یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال از دو اپر جگ و چهار هزار و هشت صد و هشتاد و هفت سال در دو اپر جگ بدین روچون از دور دو اپر جگ یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال باقیمانده پس بعد از یک صد و بیست سال از روے محاسبه که در اقلیم اول است بعد از دو صد و بیست و شش سال یعنی از روے محاسبه چون دو صد و بیست شش سال از دور دو اپر جگ بگذشت و هفتصد و بیست و هفت سال در دو اپر جگ باقی مانده نوح متولد شد و بقولے پس یک صد و پنجاه سال مبعوث شد یعنی چون یک صد و پنجاه سال از عمر نوح بگذشت آن زمان از دور دو اپر جگ پانصد و هفتاد و هفت سال باقی مانده بود که نوح بدعوت قوم نامور شده و نهصد و پنجاه سال قبل از طوفان نوح بدعوت قوم پرداخت پس از عهد و فات آدم تا آخر ایام دعوت که قبل از طوفان نوح یکهزار و سه صد و هشت سال باشد و از جمله آن نهصد و پنجاه سه سال در دور دو اپر جگ بوده سی صد و پنجاه و سه سال از کلجگ گذشته بود که بدعاے نوح طوفان واقع شد و بروایت عبد الله ابن عباس از هبوط آدم تا هجرت محمد پیغمبر یازده سال باشد از اول هجرت تا سن یک هزار و یک صد و نود و دو هجری شش هزار و دو صد و سه سال میشود بالجمله از اقوال هنود و کتب ایشان چنان معلوم میشود که در دو اپر جگ رام و لچمن و کورو و پنڈو و غیره بروے زمین فرمار وا بودند و آدم در آخر دو اپر جگ از بهشت هبوط کرد چنانچه در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیپ گذشت و در کتب هنود قصه های عجیب و غریب که بمطالعه و سماع آمد بعلت عدم دانش آموزی این قوم که بزبور باد و ضامین مستوره اش که در هر نکته هزار عالم شاهد حقیقت رو پوش است محروم و بی نصیب ماند و نزد یک جهالان و بیماران نادانے ازین ضحکه دست میدهد اگر عمر و فا نمود و پیری بجوانی مبدل شد و زمانه تحصیل این سعادت یعنی دریافتن حقیقت کتاب آسمانے ایشان که سراپا برموز است و راه نمائی عشرتکده وحدت و سجان و دل میکوشند راقم حروف را آرزوے که درین شیخوخیت با وجود فسردگی حال باقی مانده همین است چه خوش گفت **قطعه** مرد خردمند هنرپیشه را ✻ عمر دوبالست درین روزگار ✻ تا بیکے تجربه آموختے ✻ در دگرے تجربه بردے بکار ✻ بالفعل سطرے چند از اقوال ایشان که در معنی حقیقت زاست و در صورت هوش ربا در ضمن احوال سلاطین دهلی در سلطنت گورو پنڈو مع حادثات زمانه ایشان بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

شاه جهان آباد در زمان سابق به اندرپت و دهلی موسوم بوده مؤلف خلاصه التواریخ از کتب هنود مے نویسد که در زمان پیشین تختگاه سلاطین هندوستان شهر هستناپور بر دریاے گنگ بوده و فصحت و وسعت و آبادی آن شهر را در نهایت بلا نهایت میگویند و در ایام سلطنت کوروان پنڈوان یکجا بودند چون میان فریقین مخالفت رو داد پنڈوان از هستناپور برآمده در شهر اندرپت که الحال بدهلی مشهور است دار السلطنت خود مقرر کردند و در سمت چهار صد و چهل راجه بکرماجیت و راجه دگپال تونور نزدیک اندرپت شهر دهلی آباد کرد و بقولے راجه دهلو آباد کرد و بعد ازان راجه پتهورا والی اجمیر که بر دهلی دست یافت در سنه یکهزار و دو صد و کبر ماجیت قلعه شهر بمدرسج بساخت سلطان قطب الدین ایبک و سلطان شمس الدین ایلتمش در قلعه رائے پتهورا می بودند سلطان غیاث الدین بلبن بعهد ایالت خویش که آنزمان سلطنت رسیده در سن سیصد و شصت و سه هجری قلعه دیگر تعمیر کرد و آن را کوشک لعل نام نهاد و سلطان معز الدین کیقباد در سن سیصد و هشتاد و شش هجری بر ساحل دریاے جمن شهری دیگر طرح انداخت و نام ان کیلوگڈهی نهاد سلطان جلال الدین خلجی در کیلوگڈهی مقیم گشت امرا درین نزدیکی عمارت ساختند شهری عظیم بارونق آباد

شده و بدهلی موسوم گشت و سلطان علاء الدین خلجی در عهد خویش شهر کوشک سیدی عمارت نمود و تخت گاه ساخت و تغلق شاه در هفت صد و هشت و سه هجری شهر تغلق آباد بنیاد نهاد و پسرش ملک فخر الدین جونا الخاطب بالفخان در سه روز حدود آن شهر ایوانی هزار ستون تعمیر نمود و سلطان فیروز شاه کوشکی دیگر مسمی بفیروز آباد که عهد محمد شاه و پسرش احمد شاه از سلاطین گورکانیه بکوئله فیروز شاه مشهور بوده عمارت نمود راقم حروف وقتی آنجا اقامت نمود چون در تمام شهر دهلی آب شور است و اگر آنجا ینبع است که بطریق چاه تا سه گز زمین حفر کردند تا آب برآمد و در آن بعتی میگذارند که از ان محمر آب شهر بدان چاه رود و آب چاه محفوظ گردد و آن را در زاویه شیرین گردانند و استعمال میکنند آب بغایت تقیل و مضر باشد و انواع امراض از آن تولد کند و دیگر آب نهر است که جا بجا جاریست و استعمال آن در اخراجات دیگر است و کسانیکه بر ساحل دریای جمن باشند آب جمن استعمال کنند و آن نیز بنا ر قاروورات خس و خاشاک شهر بلطافت خود است اما تا هم از آب منبع شهر بهتر است در کوئله فیروز شاه چاهی بود که آب آن چاه شیرین و خوشگوار و بغایت سبک بوده از چهار گهری شب مانده تا وقت عشا تمام مردم شهر شاه جهان آباد از ان چاه آب کشیده میبرند برای بیماران و مریضان بغایت مفید بود و تندرستان را صحت و اعتدال مزاج بحال میداشتند و از کثرت برداشتن آب هر روز وقت عشا آب چاه کم میگشت و هر روز این قضایا واقع بالفعل بالجمله سلطان مبارک شاه مبارک آباد بنیاد نهاد و همایون بادشاه گورکانی قلعه اندرپت را تعمیر کرد و مرمت فرموده دین پناه نام نهاد و شیر شاه افغان در عهد خویش قلعه علاء الدین خلجی را که بکوشک سیدی مشهور بود و بران گرد شهری دیگر طرح انداخت و پسرش سلیم شاه قلعه بغایت متانت و حصانت تعمیر کرد و از اسلیم گذه نام نهاد که تا حال در میان جمن محاذی قلعه مبارک آباد و شهر شاه جهان آباد قائم است و در سنه یکهزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس خویش شهاب الدین محمد شاه چنان از سلاطین گورکانیه نزدیک دهلی شهری آباد کرد و بشاه جهان آباد موسوم گردانید اکنون شهرهای سلاطین سابق از نام افتادند و شهر شاه جهان آباد مشهور گردید و در شاه جهان نامه مینویسد شاه جهان بادشاه در ظاهر دار الملک دهلی متصل نور گذه مشرق بدریای جمن که قطع وسیع بدیع بود بنا آبادی شهر و قلعه تجویز فرموده و شب جمعه بست پنجم شهر ذی الحجه در سنه هزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس بنای شهر نهاد و نهر یکه سلطان فیروز شاه در ایام سلطنت خویش از خضر آباد تا صف میدان شکارگاه او بوده آورده و آن پس از رحلت او بمرور ایام از جریان آب باز مانده بود حسب الحکم از منبع تا ممر قدیم در آنجا نهری جدید حفر نموده بنا عمارات رسانیدند و اساس عمارات قلعه شاه جهان آباد در مدت هشت سال بخرج مبلغ پنجاه لکهه روپیه اتمام پذیرفت بالجمله آن شهر از نزهت باغ و صحرا از جمیع شهرهای هند ممتاز است و هوایش سرد تر از هوای اکبر آباد است مؤلف هفت اقلیم از تواریخ هند مینویسد که شهر دهلی در عهدی و عصری نهایت آبادی داشته و بعد ازان نوعی خراب گشته که مسکن و وحوش و طیور شده راقم حروف در عهد سلطنت محمد شاه شهر شاه جهان آباد را در کمال آبادی و رونق مشاهده کرده که آن رونقش را بمحو است و چنان شد بیان کرده اند که بالجمله شهر پناه شاه جهان آباد را از سنگ خام در غایت استحکام آراسته شاه جهان بادشاه است که بصرف چهار لکهه روپیه صورت اتمام پذیرفت و گویند که علیمردان خان در آن شهر نهری از سر دو جمن از جای آب تراز و کرده بریده آورده و آن در کوچه و بازار آن شهر جریان میدارد و آن غلط است و اصح آنست که گذر ست دور وسط آن شهر مسجد جامع بادشاهی نیز از بنیه شاه جهان بادشاه مسمی بمسجد جهان نماست که از سنگ سرخ تعمیر یافته در سن هزار و پنجاه و شش هجری باتمام سعد الله خان و فاضل خان بانجام رسیده

باهتمام آن هر دو پنجهزار نفر از بنا و سنگتراش و نجار وغیره جمع آمده کار میکردند و باهتمام سعد الله خان در مدت شش سال بصرف کرور روپیه
صورت اتمام پذیرفت و اندرون آن مسجد تخته های سنگ مرمر گذرده از آهک و گچ اتصال داده مجراهای از سنگ موسی که سیاه میشود تعبیه
کرده از تفاعش چندانکه بانگ موذن بگوش افلاکیان رسد و وسعت آنقدر که عالمی در آن بگنجد و حوضی مقطع با فواره پر از آب صاف
در وسط آن مسجد ساخته اند و دیگر عمارات و باغات و مساجد و حمام و مدارس و خورنق و دکاکین آنشهر بیرون از حصر و در غایت خوبی و لطافت
و پاکیزگی بیرون از حد بیان ست و مقبرهٔ همایون شاه در کیلوگذری کتیبا واقع ست و عمارتی بدان خوبی تا اکنون کسی نشان نداده
و مقابر علما و فضلا و سلاطین و امرا و وزرای دهلوی و حمید الدین ناگوری و امیر خسرو دهلوی و دیگران زیارتگاه خاص و عام ست راقم
حروف همراه مبارز الملک سربلند خان در عهد سلطنت محمد شاه در سن دوازده سالگی بشاهجهان آباد رفت آنوقت شهر موصوف در کمال
رونق و آبادی بوده خوبی و لطافت عمارات آنشهر و کثرت اژدحام خلایق را چه بیان نماید که هنگام شام در چوک سعد الله خان و
چاندنی چوک از هجوم مردم گذاره سوار هرگز نبوده مگر پیاده و آن بر مسافت ده بیست قدم را در آن جمع کشمکش میرفت و هر زن و بازار همه
گلزار و باغ و بهار بوده و افراط اجناس و امتعهٔ متنوعهٔ هر امصار در آن و یار آن مقدار که اگر کسی خواهد آلات و ادوات جشن سلطانی
و اسباب امارت و وزارت از صاحت و ناطق و امتعه و اقمشه وغیره اشیای مطلوبه بدریکروز از صبح تا شام چندانکه خواهد خرید نماید و
باجوره و کرایه نگیرد میسر بوده این مبالغه نیست چه از جمله معمولات آن شهر بوده و دیگر از اکل و شرب و هر اشیای که در بهشت پاس با
شبانروزی هر وقت که بخواهد بقیمت حاصل نماید و دیگر همه چیز را بایع و مشتری بوده مگر بول انسان و خیو که آب دهن باشد رایگان بزمین
می افگنند و دیگر از تجملات و شکوه و قوانین بادشاهی تا کجا نویسد از ان جمله آنست که روزی مبارز الملک سربلند خان دوازده نفر
عمده از روسای عساکر خویش جهت دلجویندن منصب نوکر بادشاهی گردانیدن بدار السلطنه همراه برده راقم حروف نیز در
آن جماعه بود چنانچه بمنصب دوهزاری و پانصدی ذات و هزار سوار بمراتب و خطاب خانی و انعام خلعت پنج پارچه سرافراز گردید
ضابطه و قوانین بادشاهی چنان دیدکه امیری از امرا دهر کس را که از رفقای خویش این مرتبه عظما شاسد تجویز کرده همراه خود بقلعه
که دار السلطنه ست برد و اندرون در دیوان خاص خلعت از سرکار بادشاهی پوشانیده بنشانند چنانچه ما مردم خلعت پوشیده بیستم
تا آنگاه که بر آمد بادشاهی از باغ که سمت جنوبی بوده شد ما مردم بر خاستیم و اندرون دیوان خاص صحنی دیدیم در غایت وسعت
و فراخی و مصفا که آنجا اگر خسی برای خلال جویند نیابند و بطرف مشرق آن عمارت دیوانخاص غرب رویه در غایت زیب
و زینت با رتفاع دو قد آدم تا مکانهای متعلقه در کمال پاکیزگی با پرده های بانانی زردوزی تاٹ بافی که بر هر یک در بسته
برداشته چندانکه مقدار نیم در مکشوف گذاشته و در های عمارت دیوانخاص یکی بطرف مغرب مقابل دروازهٔ باغ موصوف
بوده و پائین دروازهٔ باغ دیوانخاص و دیگری بر طرف مشرق مشرف بدریای جمن که آنرا جهرو کهنامند و طرف جنوب دیوان خاص
دروازهٔ محل سرای محاذی دروازهٔ باغ موصوف بوده و پائین دروازه باغ و محلسرای مسافت صحن دیوان خاص قریب یصد چهل
صد قدم انسان بوده باشد و اندرون صحن جانوران طیور چون بط و فیل مرغ شتر مرغ و مثل آن سیر کنان و هر سو چمان و دوان و چند
کسان بر آن مقرر که پنجال طیور را انجا افتاده نماند بالجمله تا مردم دروازه دیوان خاص را چند قدم پس گذاشته صفی زده رو بمشرق
طرف دیوان خاص ایستادیم بعد نیم گهڑی بر آمد بادشاهی از در باغ بر تخت طلائی شده یعنی بی سایه سوار بر آمد و متوجه محلسرا

شد و ازین اثنای شخصی یکی را از مامردم نام برده آنکس از صف برآمده بمقابله سواری بادشاهی سلام کرده دست بسته ایستاد و شخصی فقاره کوچک
از نقره بر دوش وی نهاده و دیگری بر دوش او دست بر داشته پیش رو در سم پرسیده بآواز بلند بالحان خوش گفت که فلانی بمنصب اینقدر و
خطاب خانی و عنایت مراتب نوبت سرافراز گشت چوبی بر نقاره زد و آنکس تسلیمات نموده بصف آمد و بایستاد و همچنین آنجماعه
را تمام بود کهاز صف برآمده پیش رفت و در برو ی تخت بایستاد و شخصی سراب تونخ که عبارت از علم است بدستم داد و گفت که فلانی
بمنصب دو هزار و پانصدی ذات و هزار سوار و خطاب خانی و مراتب نوبت سرافراز گشت آن گاه تسلیمات کرده بصف قرار گرفتم
و همچنان دیگران بمراتب رسیدند از در باغ تا در محلسرای مسافتی که بود آنچندان نبود اما بچندین تخت که عبارت از کهاران
و حمالان تخت است بآن تمکین و آرامستگی قطع مسافت کردند که ما همه مردم بمراتب و مناصب رسیدیم و همزمان تخت محاذی سراول
صف رسیده بود دیگر جماعت پیش تخت اهتمام میکردند و بعضی ازان کوتک یعنی لوله نقره را بر سر خود می زدند و دوبار آواز ملایم
در نهایت فصاحت میگفتند که باادب و ملاحظه باشید و دیگر الفاظ نیز میگفتند و اعتماد الدوله قمر الدین خان وزیر ابن محمد امین خان
و صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا بختی الملک و مبارز الملک سربلند خان و برهان الملک سعادت خان و روشن الدوله
طرهٔ باز خان و دیگر امرا همه ازان در دست راست و چپ پیاده در جلو بودند همه را نظر بسوی بادشاه بود که کدام وقت چه فرماید
گوئی که همچو تصویر بر چشم یار بودند چون تا دروازهٔ محلسرای سی و چهل قدم مسافت صحن باقیمانده همه امرا خدمهٔ شاهی سواری دو پنج نفر
خواجه سرا ناظر مثل بهروز خان و خاوند خان وغیره که همراه تخت بودند مع مامردم قریب دو صد کس یک صف رو بجنوب
طرف دروازهٔ محلسرای عقب تخت بادشاه و دست بدست بایستادیم چون تخت بادشاه بر در محلسرای رسید بادشاه
اندکے رو بقفا کرده بگوشه های چشم بگرسیت همه ها تسلیمات کردند و آن آداب رخصت بوده **خبر آمدن ایلچی شاه ایران**
و دیگر دران ایام ایلچی بادشاه ایران رسیده شاه پس ازمدتها دیوان عام کرده و اعیان مملکت ملازمت ایلچی بر در دیوان عام مقرر
کردند و روز تیاری آن پرداختند بادشاه بعد تیاری و آرامستگی دیوان عام فرمودند تا روز ایلچی با یکصد نفر معرفت سید سعادت خان ملازمت
نمود و همه را خلعت گرانمایه عطا شده آنروز طرفه طمطراق و شکوه بادشاهی مشاهده رفته از انجمله آنکه از لال کثره دیوان عام تا دروازهٔ
نوبت خانه که سمت مغرب بمقابل دیوان عام است و دروازهٔ عدالت که سمت جنوب دیوان عام است و دروازه بر دیوان خاص
که پهلوی دیوان عام طرف شرق است این همه عمارات دیوان عام و کوشکهای اطراف از هجوم منصبداران بادشاهی و نوکران امرا
مملو بود چنانچه گذاره ازان بدشواری میطرمی آمد و از صدای چوب چاوشان و اهتمام چوبداران گوشهای سامعان کر گشته و از طرفے
صدای نوبت خانه که بعمق رسیده و آنهمه ایستاده می نواختند فیلان کوه پیکر را از رنگهای متنوعه پیشانی و خرطوم سرخ زرد کرده
و حلهای بانات و مخمل و کار چوبی و زربفتی بر پشت افگنده و گردن از رنگ و رنگوله بالبته و آراسته و بر سائبان از بانات
سرخ زردوزی با جهالر و سنبل و کلابتون گذاشته و افراشته در پیش سلطان به توزک و مراتب خویش آمده از خرطوم
سلام کنان و از طرفے اسپان خوش منظر از عربی و عراقی و ترکی و نمائے مختلف اللون بر نگهای گوناگون از عنان و زنگار و شنگرف
منقوشش مانند غنچه پر گل و سنبل گلکاری کرده بازین و ساز طلا و نقره و مرصع کاری بجواهر نفیسه تیاری کرده و لحافهائے
زربفت بران افگنده و ایستاده و در کثرهٔ نقره که از بیرون بعد از کثرهٔ سرخ چوبی اطراف دیوان عام بوده در آنمیان

هر یک از امرای عظام در عمارت و انعام بمرتبهٔ قصر میخویش جا بجا مانند نقش دیوار دست بخدمت بسته ایستاده و دیگر درون لال کنهره
که از طرف انتهای عمارت دیوان عام بوده امیران و متصدیان بادشاهی قیام میداشتند و برون آب تا حالیکه عبارت از میدان
ریشمی کنده و پر کار مقدار بازوی ایشان و کمتر ازان که آنرا باستونهای خوب بسته و مانند جان بنیده بود دو سه دریکی براست چپ
و پیش روی آن گذاشته بودند و دیگران جاد اشتند و ازان در ها آمد و رفت میکردند مگر منصبداران ازدو شنبی پنجاهی و سه شنبی بود
دو صدی و سه صدی و مثل آن و نوکران و امرا مخلوط بهمدیگر از بیرون جالی تا گلال پاره که عبارت از بانسهای که بطین سرخ
رنگین کرده یکی بر دیگری محرف گذاشته مینمای آهنی و نقره هر دو سو آنرا از ستونهای چوبین سواخ کرده گذرانیده مثل ٹٹی و دیوار
مشبک ساخته و زمین را فرو برده افراشته بودند و بدستور جالی سه در ان سر گذاشته بودند در انجا قیام میداشتند بر در ها
چوبداران ایستاده بیرون و اندرون گلال پاره نیز نوکران امرا چنان که گذشت جمع بودند و دیگران حشری آنبوه از خلایق همه
بیرون گلال پاره بوده و اینهمه از جالی تا گلال پاره بمسافت بست و سه قدم زیر سایبان های سرخ که اندرون و بیرون کهاره
بودند بغایت وسیع و رفیع برافراشته بودند از گلال پاره تا دروازهٔ تو بخانه که مسافتی بعید داشته عمارت
نشست گاه بادشاهی که شه نشین نامند و آن مقامی رفیع و مختصر و چاق و وسعت عمارت دیوان عام تلقین
بدیوار آن ساخته بودند تخت بادشاه آنجا گذاشته بر آن بادشاه نشسته یا رچه سرخ پوشان که لباس ایشان
از بانات سرخ بود تفنگ و دیگر اسلحه گرفته دوش بدوش و قدم بقدم و دو دو یکه فاصله میان ایشان سه چهار
گز این ایستاده تا نظر بادشاه صاف و بی حجاب بسلامگاه رسد و ران باره کسی را آمد و رفت نبوده هر گاه که بادشاه
کسی را از امرای عظام چیزی انعام میفرمود بسلامگاه تا بدر نوبت خانه میرفت و تسلیمات مینمود و باز می آمد و بجای خویش
می ایستاد و آنروز از قوانین بادشاهی بسیار دیده که شرح آن اجمالا کند بالجمله بادشاه تا سه گهری نشست و برخاست
بدریچه که عقب شه نشین بود مراجعت فرمود آن مجلس تمام گشت کسانیکه زیر عمارت دیوان عام بودند برای تماشا
قصد رفتن بالا کردند و آنانکه بالای عمارت دیوان عام بودند عزم فرود آمدن کردند عجب هنگامی و کشمکشی از
تردد مردم بر زینه ها رو داده راقم حروف در ان اژدهام از مردم خویش جدا گشت متردد تلاش افتاد و بعمارت
دیوان عام رسید و لال کنهره و کنهرهٔ جالی نقریی را تماشا کرد و فرش آنجا همه قالین های گلگون کشمیری و کابلی و بغایت
صفا و پاکیزگی بوده سیر کنان بجای رسید که اعتماد الدوله قمر الدین خان وزیر با گروه خویش آنجا نشسته بود از
بادکش ها بر آن بادپیزند و از گلاب تاشهای طلائی مرصع گلاب بپیرامش میکردند بدستور طرفی امیر الامرا صمصام الدوله
چاند و رانخان بهادر بخشی الملک با جماعهٔ منصب داران عمله نشسته از انقدر محنت ایستادن می آساید جای
روشن الدوله طره باز خان با گروه منصبداران فراز رفقای خویش بیتاب نشسته خادمانش گلاب براوی آرند راقم حروف گوید
که باین نازک مزاجی و آسایش عاقبت شهر شاهجهان آباد ویران مسلطنت هندوستان خراب گشت بالجمله سیر کنان
بجای رسیدم که گروه ایلچیان حلقه زده نشسته بودند و هر یکی خلاع فاخره و جیغه و سرپیچ مرصع از انعام بادشاهی بر سر آنکه رئیس بود
سوای خلعت جواهر و بالای مروارید که هر یک مقدار کنار خرد صحرای باشد بر گردن آویزان داشت شوکت و حشمت بادشاهی را دیده با خود تبسم کنان

می گفتند که بادشاه هندوستان خدائی می کند از انجا که هر کاری را زوالی مقرر است پس از چند سال بعد قتل عام
نادر شاه بان آبادی که نادر شاه والی ایران کرده بود در عهد همایون محمد شاه پس نسبت سالگی آنشهر را دیدم در آبادی و رونق مانند
سابق نبوده و آن هنگام بادشاه را میل خاطر بتصوف اکثر درویشان بود و درویشان متصوف در مجلس جمع می ساخته ضیافت ایشان
میکرد و در میان ایشان می نشست و مسایل تصوف می پرسید از انجمله است که وقتی سوال کرد مرغ از بیضا است یا
بیضه از مرغ پس درین هر دو تقدم و تاخر کسی است و بهتر مسئله فرسیدند و قرب فرایض آپرسیدند از ولی سمع بی بصر و از نا میت افر میت
الی آخره جواب شنیدند و دیگر روز سلطنت عزیز الدین محمد عالمگیر ثانی ابن معز الدین جهاندار شاه بن بهادر شاه پس از تاراج آنشهر
کهنه دهلی که جواهر سنگ جات هنگام بغی وزیر الممالک ابو المنصور خان در عهد احمد شاه ابن محمد شاه بار خراب کردن شهر
کهنه و نو را احمد شاه ابدالی و درانی کابل و قندهار در عصر عالمگیر ثانی بر هر دو شهر صدمه عظیم رسانیده چه بطمع دفینه عمارات
آن شهر را از بیخ کنده و مبالغ بیشمار گرفته مراجعت بدیار خویش نموده راقم حروف همراه علیقلیخان شش ماهی آنجا رفته بود
آن شهر را بغایت ویران یافته چنانچه شهر آب نداشته و خشک افتاده و بر در قلعه بادشاهی بجای گل و ریحان گلخن بوده و بجای
هجوم مردم چیزی چند از گاوران در نواح سبزه چرا میکردند و اندرون قلعه در عمارت دیوان عام نوکران نجیب خان روهیله
که منظور توجه عیاز الدین خان وزیر عالمگیر ثانی نیز که نظام الملک آصف جاه نجیب الدوله شده بود و اسپان بسته بودند و آخور
و سرگین جا بجا توده گشته بود هر گاه راقم حروف و علیقلیخان بسواری میرفت و چون سعد الله خان و چاندنی چوک بجذاکتی چند
بنظر می آمدند قدری بازار خاتم و کهاری باولی آبادی و رونق باشد دیگر جا ها آبادی متعدد و اندک بوده و اکثر جا ها مثل
گورستان و کهیل پوره مطلق ویران و خراب بوده که کسی نام آنجاها را نمیدانست از سمت جنوب تا مزار پر انوار قطب الدین
بختیار کاکی رفتن ممکن نبوده و دو دلست کس متفق شده بزیارت شیخ نظام الدین اولیا خوف ناک میرفتند فاعتبروا یا اولی الابصار
آن وقت بادشاه عالمگیر ثانی در قدمبوسی با نهم استقامت میداشت و بر در باغ در خیمه بزرگ و وسیع و فرح بخش نشسته
بودند روزی راقم حروف با چوبداران شاهی در ساخت و نقدی با آنها داده اندرون خیمه رفت و مجلس جشن را تماشا
کرد که در کمال بی رونقی بود و بنام خیمه فرش قالین مستعمل بوده و در وسط خیمه شامیانه مخمل سرخ کار چوبی مستعمل تر الیتا دوزی
نقره و با طناب های ریشم افراشته بودند و زیر آن شامیانه تخت مربع از چوب بعرض و طول شش هفت گز ساده و قالین آن
گسترده و بر ان تخت بزرگ تختی از چوب رنگ آمیزی کار کشمیر شده و مختصر گذاشته و بادشاه محصب و مهذب بلباس سفید
و سیاه از دستار و جامه بر سر و در کرده بر ان تخت مختصر کشاده رو نشسته و بر تخت بزرگ که سه طرف اطراف و چوانب
تخت خورد مثل غلام گردش خالی بود طرف دست راست بادشاه سه نفر و طرف دست چپ نیز چهار نفر از شاهزادگان و
پسران و بندگان عالمگیر ثانی بادشاه مجموع هفت کس نشسته بودند و شاهزاده عالیگهر که اکنون بر تخت سلطنت نشسته
است منجمله آن هفت تن بود دست دیگر بر تخت اول پیش روی بادشاه مایل بطرف راست پسر خانه دوران که بجای
پدر بخشی الممالک بوده ایستاده و غازی الدین خان ابن عیاز الدین خان این آصف جاه جامه کلی که در وقت بیشین تا
عهد محمد شاه کسی با جامه کلی بدربار میرفت و صندلین رنگ در بر و دستار شلت آن بر سر و بجای کمر بند و دیگه عمدتی

و دیگر مالا بجنجاهای گل بسته که سرون آنها از کلاتون گرفته بودند گوئی کاله مروارید بسر بگرون حمایل کرده دراز انقدر که از کمر گذشته مانند سیرین رسیده و عصای انیسیب که صدف مانند در دست گرفته بر همان تخت بزرگ بطرف دست چپ محاذی پسر خان و ایشان پیش بادشاه ایستاده و هر چه بادشاه می پرسیدند بسمع کنان جواب آن بعرض میرسانیدند آن هنگام آداب محمد شاهی بتمام آمد پویتبی بادشاه عطر از عطر کش بدستش داد و بسلام گاه رفت و آداب و تسلیمات بجا آورده و باز آمد و بجای خویش بایستاد و دیگر بار بنظر توجه بر پسر خان انداخت و سیچ مرصع بر سرش از دست مبارک بست و طره زمرد برگوشه و ستار آورد و آن نیز بدستور بسلام گاه رفت و آداب تسلیمات بجا آورده بجای خود قرار گرفت همگی جمل پنجاه کس امرایان مثل سعید الدین و شاه سخان افغان و علیقلیخان بخشش انگشتے دو دو پله زیر تخت بزرگ ایستاده بودند مجموعه مردم صف خدمه صد و پنجاه کس شمار کردم و شخصی سپر و شمشیر و خلاف بانات سرخ و مایشه کار چولی با غلاف کلابتون و دیگر چیز شاهی با جمالر مروارید بدست گرفته مقابل بادشاه اندک مایل بدست راست بادشاه پس پشت امرا آخر صف ایستاده بودند و دیگر طرف راست بادشاه عقب شاهزاده های آسوی باعقال و نهزال و بهکیه مردم اهل طرب و بدستور جانب چپ پس پشت شاهزاده های دیگر طرف ملوایان و لوایان عقرب صورت و یوسیرت بهیئت اجماعی در رقص و سرود بودند که غیر از اصوات ناملایم بسمع نمیرسید هنگامه جشن را گرم میداشتند بیاد م آمد که در عهد محمد شاه پیش از بادشاهی روزی روشن الدوله طره با نیچها امیر الامرا خانه دوران خان و سربلند خان و سید سعادت خان را بضیافت خواند از جشن طوایفان آن مجلس چه نویسد کوئی خیال پری بوده و یا حوران برای ربائیدن هوش مردم از آسمان فرود آمده بودند خوبی نغمه و رقص بیرون از تحریر بوده شاید اینوقت کنیزکان ایشان جای ایشان گرفتند یا از زوال بایشان هم رسید بالجمله چون آفتاب بافق نبوت رسیده بادشاه هریک امرا را یک سرپان انعام فرموده برخاست و بر تخت سواری که نهایت مختصر بوده نشست بهوبیان آنرا برداشته اندرون باغ بردند شاهزادگان و وزیر و بخشی و علیقلیخان و نجیب الدوله برکاب رفتند و از آنجا رخصت شده برآمدند بالجمله جانب مشرق شاهجهان آباد صوبه اکبرآباد و جنوب صوبه لاهور و مغربش صوبه اجمیر و شمال کوه کاؤن ست و طولش از تلول که جانب مغرب اکبرآباد ست با لودهانه که بر ساحل دریای ستلج واقع ست یکصد و شصت کروه و عرضش از سرکار زیواری تا کوه کاؤن یکصد و چهل کروه باشد از سرکارهای شاهجهان آباد سرهند و حصار فیروزه و سهانپور و سنبهل دگمان و بداؤن و ریواری و نارنول اینجمله هفت سرکار مشتمل بر دو صد بست و نه پرگنه و چهار کرور و شصت و سی لکه و سی و پنجهزار دام دنقل انصوبه ست و درین صوبه بر سر کرک بر تن دو دریاست یکی جمن که چشمه آن ظاهر ست اما بقول سیاحان صاحب خلاصة التواریخ مینویسد که بعد از برآمدن از چین قطع کهار نموده در ولایت بشهر میرسد گویند از آنجا طلا بسیار میشود و ساکنان آنولایت از سنگریزه های آنجا بجهت زر احاصل میکنند در غازی پور با راقم مروف شاه فدا نامی درویش سیاح که تازه از شمال آمده بود میگفت که از غازی پور بسمت شمال مایل مغرب شهری کلان بقطع مسافت دو ماه در راه شهرهای عظیم و جاهای پیداوار برف باشد که مسافر بشدت آن تردد کند و آن شهر را الماسه نامند و بشده لاشر نیز گویند اکثر آنجا مردم چین و ختا آمد و رفت میدارند و بسیاری از مردم کشمیر در آن شهر آباد

و اشیای نفیسه از ظروف چینی و آبگینه و پارچه چین و شالهای کشمیر و زعفران از زمین جود و بانگ و نمازلعیب مردم کشمیری که اکثر مسلمان اند بوده آنجا سکونت دارند شود راجه آنجا که هندو ست متعرض بانگ و نماز نمیشود و تعسل و گوشت آنجا فراوان باشد و ساکنان آنجا همه متمول و سائر دوست اند با امام علی برادر زاده راقم شخصی سپاهی پیشه که از اهالسه آمده بود تعریف از زرافی غله و غیره آنشهر میکرد و از گوندتا اهالسه منزل بمنزل نوشته داده چون آن کاغذ بروقت تالیف این تاریخ حاضر نبود مفصل مرقوم منازل نگشت بالجمله دریای جمن از آن شهر گذشته در ولایت سرمور رسید راجه آنجا بخواقین مهند از راه دریا کشتیهای پر از پارکرده بطریق پیشکش میفرستد عوام آن راجه را راجه پرمی گویند نزدیک شهر سرمور دریای مذکور از کوه برآمده بزمین مسطح و هموار جاری شده و ران همکان شاهجهان بادشاه بر ساحل دریا عمارتی عالی تعمیر نموده وزرا و امرا در آنجا عمارت ساخته مخلص پورونائی بفیض آباد مسمی گشته از همین جا شاه نهر که در حقیقت منصف دریای جمن است بریده بشاهجهان آباد آورده اند بالجمله دریای مذکور بعد برآمدن از سرمور بر اکثر محال گذشته بانان شاهجهان آباد و سیر از آنجا مسافت پانزده کروه تا بان شهر متهرا و گوکل و بندرابن رسیده بعد ازان باکبرآباد از آنجا نامان قلعه آماده و شهر کالپی و از آنجا بشهر اکبرپور براه خود راجه سرپر اکبر شاهی می آید در اکبرپور بر ساحل آنجا عمارت راجه سرپر واقع است و دریای چنبل نزدیک اکبرپور در یاسے خود و دیگر دریاها از جانب گوندوانه فاوت یکدیگر در جمن متصل میشوند از آنجا بمحل ملکوشه گذشته بسمت جنوب شهر آله آباد متصل قلعه آن شهر گذشته قرب دروازه ترقیمی که یکی از دریای خورد قلعه مذکور است یکیک اتصال جسته دومی دریای گنگ از سرچشمه آن سرکشی واقف نیست باعتقاد هنود از بهشت نازل شده بعد عبور از بهشت بر کوه کیلاس از آنجا بولایت چین رسیده بر ولایت تبت مؤلف خلاصة التاریخ که از شاه نامه فردوسی طوسی اعتقاد کرده می نویسد که عمارت شاهزاده سیاوش بن کیکاوس بن کیقباد بن کیانی در چین بر ساحل گنگ بوده و این روایت ضعیف است بالجمله بعد برآمدن از چین در کوهستان بدری ناتهه می آمدکان همان حال یعنی محفوظ از برف در همین کوه است و درین کوه سواحل دریا آنقدر بلند است که آب بارشواری در نظر می آید و عبور بر کشتی متعذر است مگر در اماکن معهود مقرره رستهای سطبر و مستحکم بر آنجا طرفین ساحل استوار بسته نظر بر فسرده که زبان آندیا چهیکه نامند بران در یا آمده شده میکنند هنود در یاری بدری ناتهه میرسند در یا از کوه بدری ناتهه نایان شهر سری نگر میرسند و بانان رکیتی کمبش مرور نموده در مکان هردوار از کوه بیرون می آمده در انجا چهره گاؤ از سنگ تراشیده اند که آب از دهن این حیوان میبارد و آن چهره را هنود گوکهه می نامند هردوار را آبگینه متبرکه میدانند هر سال در روز تحویل آفتاب به برج حمل که آنرا هندیان ماه میکها نامند از دهام مردم در انجا بسیار میشود خصوصاً در سالی که مشتری به برج دلو رسد آن بعد دوازده سال باشد آن هنگام خلایق از جاهای دور و دراز بر انجا میرسند و بعد تعسل دموی سر و ریش تراشی و خیرات بروانند و اند خلق انبوه مردگان در میان گنگ خصوص آنجا سنگاری مرده از غرایب میدانند و آب آنجا را بطریق تبرک و هدیه بجاهای دور برند اگر سالها در ظرف ماند تغیر نشود آب گنگ آبی است خوشگوار و جمیع امراجه و طبایع سازگار با فواید بسیار و بیماران را موجب صحت و صحیح مزاجان را باعث تندرستی و مقوی شهوتین باشد بمبارز الملک سربلند خان آب گنگ استعمال مینمود در نظامت کابل و احمد آباد گجرات مبلغ خطیر در اجوره کهاران و شتران آب کش صرف میشد بالجمله این دریا بعد از برآمدن هردوار مقام بارهه سادات رسیده بانان نیساپور از آنجا نزدیک گذره مکنیسر و انوپ شهر و سورون و بداون گذشته بطرف شمال متوجه و جنوب بلگرام که وطن راقم حروف است مفاصله دو نیم کروه گذشته بشمال کوره سهمان آباد بتفاوت چند کروه همین شمال متصل کانپور که اکنون کوئی و جهاونی انگریز در آنجا است گذشته و شمال شیوراج پور و کنجوه و شمال کنره و منوب بانگپور و شمال شاهزادپور

و دیگر محالات گذشته بطرف شهر نواله آباد مرور کنند و از طرف مشرق مابل کلی شده بسمت جنوب مایل جنوبشی و شهر کهنه آله آباد روان گردد چنانچه جنوبی از آله آباد بطرف مشرق باشد پس بآنان قلعه آله آباد متصل مبنی دروازه قلعه موصوف بدریای جمن باچندر وده های دیگر پیوسته رود یک دریا شده شمال قلعه چنار گذه متصل آن بر جنوب شهر بنارس گذر دتا رسیدن بشمال عظیم آباد و پتنه تا هفتاد و دو دریای خورد و بزرگ که از جانب کوه جنوب و شمال می آیند بتفاوت یکدیگر اتصال میدارند بحری عظیم شود و آنهمه دریا با به گنگ موسوم باشد و از انجا بدیهات و قریات مرور کرده شمال مونگیر و اکبر پور که راج محال گویند و مرشد آباد گذشته تا بان شهر جهانگیر نگر رود و هاکه سیر سد بعد فرسنگ ها بروایت مؤلف خلاصة التواریخ دو شعبه شود یکی بسوی مشرق رفته پدماوتی نام دارد و نزدیک خانکا بودر دریای عمان ریزد و بخش دیگر بر یو بجنوب آورده سوی لکهت شود یکی سرستی و دومی جمنا و سوم گنگا نام باشد و اینکه گنگا نام باید قریب تر از شعبه گشته بدریای عمان داخل شود و جمنا نیز انجا اتصال یافته بعمان ریزد و سرستی بدستور پوشیده بماند چون سطری چند از احوال شاهجهان آباد و دهلی و کیفیت دیوان عام و جشن سلاطین و قوانین آن انچه که دیده بقلم آمده اکنون اخبار سلاطین انجا از ابتدای آفرینش تا سلطان عهد خویش در رسته فصل بیان نموده احوال سرکارهای توابع شاهجهان آباد را مرقوم خواهد ساخت

فصل اول در بیان احوال سلاطین اندرپت

پوشیده نماند که در آخر دور دوابر جگ راجه بهرت کنتری در هندوستان بادشاه بود و در هستناپور که اکنون بهنگا نو مشهور است نشیمن داشت و بعد از دو هفت تن از اولادش حکومت کردند و پس ازان چترنج مسلطنت رسید او را دو پسر داشت دهریر داشت که نابینا بود و دیگر پنڈ نام داشت گوردان اولاد دهریر داشت و پنڈوان اولاد پنڈ اند چنانچه بیاید راقم حروف انچه در کتب هنود دیده و از لفای جماعة هنود شنیده بقلم می آرد و چون از عمر دوابر جگ هفت هزار باقی ماند آنوقت راجه شنکر مسلطنت رسید هزار سال بادشاهی کرد بعد از و راجه دیپ و بعین و شیو او راجه مان یکی بعد دیگری یک یک هزار سال کم و بیش بادشاهی کردند بعد راجه مان هزار سال فتنه و آشوب ماند و حاکمی در میان نماند راقم حروف از سیاق کلام گوید که در خلال احیوال هنگام نزول آدم علیه السلام از بهشت بسوی زمین است چنانچه که در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیپ گذشت بالجمله بعد از هزار سال آشوب راجه چترنج مذکور و راجه جگوئی و پس از و چترنج مذکور بقولی راجه جگوئی و پس از و راجه چترنج بیادشاهی نشست و بعدل پرداخت و در گذشت و او را پسری نبود که بجایش نشیند اعیان سلطنت رجوع به بهاس آوردند بندقه آن از ازواج راجه چترنج پسران بهم رسانیده مولف تاریخ هنودی نویسد که چون زن اولین راجه چترنج و خدمت بهاس عارف رفت با آن مستاجده عارف نیاورده چشم خود را بسته بحجوابه او شد بعد نه ماه پسری آورد نابینا و نام دهریر داشت نهاندند و آن دومی راجه مذکور از مشاهده طلعت عارف ترسناک گشت چندانکه رویش زرد گردید از و پسری اصفر اللون بوجود آمده و نامش پنڈ نهاندند و پنڈ بزبان هندی زرد باشد چون پسر کلان دهریر داشت نابینا بود سلطنت به پنڈ رسید او وزیر بعزم شکار بصحرا رفت و آهوی را که با جفت خود فراهم آمده بود از تیر بزد و آن آهو عارف مترائض بود که در پیکر آهو در آمده بازن خویش در لذت مباشرت و جماع محو بود در حالت نزع گفت چنانچه تو ما را در فصل جانان جان کردی تو نیز در وقت صحبت زن خویش بجان شوی پنڈ از آنروز ترک مباشرت کرد و بازن خویش بعبادت پرداخت اما از بی اولادی ملول بودی روزے بازوجه کلان خویش که کنتی نام داشت گفت هر که اولاد ندارد در دوزخ جای او ست و در دین ناجایز است هر که بنا بر سستی بازن خود نزدیکی نکند آن از جهت حصول اولاد اگر از بهمن نزدیکی کند گناهی بنا شد چنانچه

پیش ازین در زمان جهربرج کردندرن گفت که با مرد بیگانه صحبت ندارم اگر ترا هوس فرزند است من از عابدی افسون خوانده ام
که بنابر آن افسون از عالم ملکوت و آسمان هر کرا بخواهند طلبیده فرزند حاصل کنند راجه بنابر پاس داری بزور خانه نشست و زن
عمل کرده افسون خواند و حامله گشت و بعد از نه ماه پسری زائید نامش جدهشتر نهادند رقم حروف گوید این حکایت فی الجمله مناسبتی
دارد بصفة القوا که جانان بتحول از اولاد اوست چنانچه در اقلیم ششم در ضمن ترکستان مرقوم است و همچنین مانده است بتحریم که عیسی علیه السلام
حامله شد و بالجمله دیگر بار زن راجه بدستور پسری آورد نامش بهیم نهادند و مرتبه سوم همچنین اورا ارجن نام گذاشتند و ازن دوم راجه
بهمین نمط که گذشت دو پسر یک شکم توامان بوجود آمدند و نام ایشان نکل و شهدیو نهادند این پنج برادر را پنڈو پنڈوان نامند چون
از راجه دهرب راشت نابینا کندهاری نام که دختر راجه قندهار بود حامله گشت بعد از دو سال مضغهٔ گوشت صلب چون مشک از شکم او برآمده
باشاره بیاس عارف کامل آب برادو پاشیدند و آن مضغهٔ گوشت را صد پاره کردند هر یک پاره را جدا جدا در کوزه ها کردند و روغن زرد
بران پاشیدند و مهر کرده نگاهداشتند و بعد از دو سال سرهای کوزه بگشادند از هر یک کوزه پسری برآمد و از همه آنها کلانتر جودهن بود
که از کشادن کوزه اول برآمده و یکی دختر نام که از زوجه دیگر متولد شده بود اجمالا صد و یک پسر و دختر راکوروان خوانند چون
راجه پنڈو بموجب دعای عابد آهو پیکر بسبب مباشرت با زن خویش که خود را از همچنان شهوت نگاهداشتن نتوانست وقت مباشرت
فی الفور در گذشت و زن که ستی از همراه نعش او ستی شد یعنی خود را بسوخت عابدان صحرانشین پنج فرزندان پنڈو را با مادر ایشان
کنتی نام در هستناپور آوردند چون جودهن و دیگر پسران دهرب راشت در نسبت ایشان طعن کرده اند آخر الامر در یک طفلی ایشان از غیب
ندای شنیدند منفعل شدند بهیکرم عم پنڈو به تربیت طفلان کوشید چون بسن تمیز رسیدند در قوت و شجاعت مانند خود دانستند گویند که
ارجن در فن تیراندازی بی مثل بوده و از تیرهای اختراعی خویش طوفان آتش و باد و آب و خانه بر روی کار آوردی و از یک یک
تیر جماعتی کثیر از دشمنان هلاک ساختی هزاران تیر مخالفان را در هوا بکشادی یک تیر دفع کردی و بریده بر زمین افتادی این نوع تیراندازی
و اختراع تیرها از ملکوتیان عالم علوی تعلیم گرفته بود و جدهشتر که از همه برادران بزرگ بود در صفات حسنه و در عدل و بذل در است
گوئی نظیر نداشت چون پنڈو در بزم و رزم سر آمد روزگار خویش گشتند عم ایشان دهرب راشت جدهشتر را بعهد گرفتند جرجودهن پسر کلان
دهرب راشت بر جدهشتر حسد برد و با پدر گفت که اطاعت جدهشتر نتوانم کرد دهرب راشت نصف ولایت را بجرجودهن و نصف دیگر را
بجدهشتر حواله کرد و امر فرمود که جدهشتر با مادر و برادران خود بمقام نرماوه بر در آنجا با مور سلطنت قیام نمایند پیش از انکه جدهشتر بدان
شهر رسد کسان جرجودهن باشارهٔ او در نرماوه رفتند و عمارتی از نی و چوب بسیر و نفتی اندود ساختند و اراده داشتند که چون پنڈوان
آنجا فرود آیند بهنگام شب در آن عمارت آتش زنند تا پنڈوان بسوزند جدهشتر از مکر جرجودهن آگاه شد و شبهر نرماوه آمد و از اتفاقات
همان روز تهیل زنی با پنج پسر خود در آنجا منزل کرده و بهنگام شب جدهشتر با مادر و برادران خویش از ان عمارت برآمدی کسان
جرجودهن آنرا آتش دادند آن عمارت مع تهیل زن و پنج پسر او که آنجا فرود آمده بودند بسوخت مردم جرجودهن سوختن پنڈوان دانسته
خبر بجرجودهن دادند و جدهشتر و غیره بلباس گدایان سیر صحرا و اماکن کنان هر جا که دبو و عقرب دشتر و گوزن بشدند میگشتند ناگاه
بگیملاس رسیدند راجه در دید حاکم آنجا دختری جمیله داشت جهت ازدواج با بین خویش راجه پای روسے زمین را طلبیده انشته مجلسی
عالی ترتیب داد تا به کس را که دختر پسند کند بعقد او در آید و گویند راجه در دید چه بدستی مرتفع و میدان وسیع برافراشت و بر سر آن

ماهی از طلا گذاشت و پای چوب دیگی پر از روغن بر دیگدان نهاد و صلای عام در داد که هر که این ماهی را ربود بعکس دوست بقضا
چنان بتر بندکه از تیر چوب جدا شده در دیگ افتد دختر او را بعد از عهدهٔ این شرط بیچکس برآمدن نتوانست که دران مجمع ارجمن تیر
بره کمان نهاد و شصت بگشاد و چنان بر ماهی زد که از سر چوب جدا شده در دیگ افتاد راجه در دید دختر خویش را که در دریدی نام داشت بازین
حواله کرد چون هر پنج برادران در انجا یکجا بقالب متعلقه بودند باشارهٔ مادر خویش آنها ختر سا هر پنج بزوجیت خویش درآورد و هر برادر را برآن زن
هفتاد روز مقرر شد آنچنان که زن مذکور هفتاد روز واحد زیست یکی از برادران پنڈو می ماند چون نوبت آخر میشد آتشی عظیم برمی افروختند و در دیگی
بالباس عروسانه دران آتش میگذشت و از طرف دیگر بر می آمد و نزد یکی از ان دیگر میرفت و بعد از انقضای نوبت بدستور باز راه میرفت
چون خبر بدهر تراشت رسید که پنڈوان بسلامتی در کنپلا میگذرانند ایشان را طلبیده نصفی ولایت عهد خویش بایشان داد ایشان
در اندرپت آمده بسلطنت نشستند و حوصله جگ راج بسوکه باصطلاح هنود عبارت از عبادت عظیم هست نمودند و آنچنانست که دران مجلس
راجهای جهان را دعوت میکنند و هر یک را شغلی از اشغال جگ فرمایند تا هر کس را از ثواب آن بهره رسد و آتشی عظیم بر افروزند و اقسام
اشیا دران ریزند و بسوزند و بطعام فقرا و ارباب احتیاج بردارند و هر که از هر چیز سوال کند او را محروم نسازند بالجمله چند هشتر برادران راج اباد آفاق
جهان فرستاد و بزنگار راجه آورد و بعضی از راجها که با پنڈوان مخالف بودند گفتند همان بهتر که جرجودهن را بر خزینه چند هشتر گذاریم تا بی محابا دست
بانعام کشاید زود خزانه تهی گردد چون ایام جگ با تمام رسیده باشد و خزانه خالی گردد و چند هشتر شرمنده شود تا جهانیان دانند که
او به آنست که جگ متوانند کرد و گویند که وهاب مطلق در دست جرجودهن اثرے نهاده که تا در هر خزانه که تصرف کند و هر چند از ان بخشد خزانه تهی
نشود و او و سایر راجها از بیعنی بیخبر بودند جرجودهن بخزانهٔ چند هشتر شد و هر چند بیشتر می بخشید و خزانه کمتر تهی نمیشد تا آنکه جگ تمام شد
نام چند هشتر روشن گردید و حسد جرجودهن افزون برگشت جرجودهن چند هشتر و غیره پنڈوان را بالطریق ضیافت از اندرپت بسمبا پور آورد و در
بکجنین قلعه ساخت و چند هشتر و برادران او هر چه داشتند در باختند و جرجودهن گفت که بکبار دیگر جنین را از انگنم اگر شما بر دید انچه برده ام باز پس
دهم و اگر من برم شما را باید که او معمورهٔ جهان بیرون رویده دوازده سال در بیابان بسر برند چند هشتر قبول کرد و جرجودهن کجنین را با فگنده برد چند هشتر
با برادران و در دیدی بیابانها سپرده یکایک تن رفت و دوازده سال بریاضت و مشقت بسر برد چون شناخت و یکسال بر سبیل اختفا
بماند پس چند هشتر راجهای دکن را مطیع ساخت و کشن یعنی کنهیا بن باسدیو را بسالت پیش جرجودهن فرستاد و مملکت بازخواست
جرجودهن النفاتی نکرد و چند هشتر باتفاق راجهای دکن روی بدیار خویش آورد جرجودهن لشکر با جمه آورد و در مساحت گورکهیت که
اکنون به تهانیسر شهرت دارد رزمے صعب کرد که آنرا هنود ان مهابهارت یعنی جنگ بزرگ گویند بعد از روز بانیز دهم روز جدال اشتغال
داشت با آخر جرجودهن بضرب گرز بهیم بقتل رسید و چند هشتر ظفر یافت گویند بهیم در آن معرکه فیل را از زمین برگرفت و بر فیل دیگر زد سے
و بسا بودی که فیل را بر هوا اندا ختی چنانچه از نظر غائب شدی گویند که در آن معرکه هفت کمونی از طرف چند هشتر بود و یازده از طرف
جرجودهن بود و هیجده کمونی دل یعنی لشکر بود کمونی بحساب هندی عبارت از پنج لاکهه و چهل و هشت هزار و یکصد و بیست نفر پیاده سواری
فیلان و اسپان و آرابه که آنرا رتهه نامند و پیادگان باشد گویند که آن همه سپاه در ان معرکه بودند بقتل رسیدند مگر یازده تن که
زنده ماندند پنج نفر از سپاه جرجودهن و شش نفر از لشکر چند هشتر و چند هشتر هر چهار برادر و کشنی کشن که دوست پنڈو بوده گویند که کندهاری
مادر جرجودهن مستجاب الدعوات بوده و چون او را بر و گفت شوهرم دیر تر داشت خبر یافت سزاوار نباشند که من فرزندرا به بینم پدیش

ازان بے نصیب باشد پس دیدہ ہا بربست و ہمچنان بود تا آنکہ جرجودہن بعزم رزم پندوان متوجہ کورکھیت گشت مادرش او را گفت اکنون کہ بزرم میروی باید کہ پیش مے آئی تا ترا بہ بینم و بہ برکت دیدار من اسلحہ بر تو کارگر نیافتد و جرجودہن گفت بچہ بیئت نزد تو آیم گفت پندوان اگر دشمنان توانند آثار است گوی اند و در مشورت خیانت نکند کہ از ایشان نہ ترسی جرجودہن پیش پندو رفت و حال با گفت گفتند فرزند اول کہ بنظر مادر آید برہنہ باشد و تو را کہ تا حال مادرت بدیدہ گوئی کہ او امروز تراچہ است پس عریان شوی و نزد یک آوردی جرجودہن ہمانا دوخواست کہ چنان کند کہ در راہ کشن را بدید کشن گفت چرا نزد دشمنان خود رفتہ بودی جرجودہن حال با گفت کشن کہ با او دشمن بود گفت کہ از خصم رہے جستی ہمانا کہ با او استہزا کردہ اند میخواہند کہ تا برہنہ خود را بہ بینی تا نظر بر عورت افتد و ترا دعای بد کند اکنون چون مادرت ترا فرمودہ کہ بقول ایشان عمل کنی پس باید کہ برہنہ شوی و چند حمائل گل در گردن انگنی و آن ہا را چندان دراز سازی کہ ستر عورت تو پوشیدہ باشد بدان ہیئت نزد مادر شوی جرجودہن چنان کرد چون مادرش او را بدید نعرہ کشید و گفت کہ ترا این تعلیم کہ کردہ گفت کشن کند ہاری کشن را دعای بد کرد و آن از ان بود کہ او از متہرا آوارہ کشتہ بدوار کا افتاد و آنجا بقتل رسید بالجملہ کند ہاری بجرجودہن گفت کہ ہر اعضای تو کہ بنظر می آمدہ ہران ہیچ حربہ کارگر نہ آید و اگر بر عضو یکہ آنرا در حمائل پوشیدہ زخمی رسد ترا از پا در آرد پس جرجودہن را ہر عضو یکہ مادرش گفتہ بود طعن گرز بہیم رسید و ازان در گذشت

مہابہارت بالجملہ بعد از واقعۂ مہابہارت جد اشتر سی و شش سال باستقلال سلطنت کرد و با لآخر تجرد گزید و بالتفاق برادران در سیاحت و عزلت بعبادت میگذرانیدند و در محوطہ ہمالہ گذشت و بعد از وے سی تن از خاندان پندو کہ اول ایشان پرچیت سیرہ آخر ایشان جماعہ راجہ کمن بدت یکہزار و ہفت صد و ہفتاد و دو سال و شش ماہ سلطنت کردند چون راجہ کمن را امور ریاست و قومی مداشت وزیرش پسیرا در انگرفت و سلطنت نشست راجہ انپسر دہ آخر از اولاد خود مجموعہ چہاردہ کس باشد یکی بعد دیگرے تا مدت یانصد سال و شش ماہ سلطنت کردند و آخرین انہا یفہ راجہ مدہمال کہ بغایت عیش دوست و نیک نوش بود راجہ مہرشاہ او را انگشت و بجکوت نشست و بعد از و چہاردہ تن از اولاد او چہار صد سال و دو ماہ ریاست کردند و آخر ایشان راجہ ادمست است کہ در مدہرز زیر او را انگشت و بجکوت نشست و پس از و بست تن از اولاد ش صد و چہل و یکسال و یکماہ کم سلطنت کردند و آخرین آن گروہ راجہ راج نامست کہ اکثر از دیار ہندوستان بہ تسخیر آوردہ فریب و مکر بسیار پیش گرفت سکوت نامے از امرائے او کہ بر کوہ کماؤن متصرف بودہ بر و خروج کرد و او را بقتل رسانیدہ در دہلی بحکومت نشست و بر خود مغرور شد و بر اعیان سلطنت بد سلوکی آغاز نہاد و بلیشہ کوکنار سہویل کردند راجہ بکرماجیت بن گندہرپ سین والی اوجین بہ تسخیر دہلی برخاست و او را بر زم بقتل رسانیدہ مدت سلطنت حکومت چہار سال بود و راجہ بکرماجیت بن گندہرپ سین کہ سیاحت دوست بود در اندرپت دہلی نائب گذاشتہ با وجین مراجعت کرد در تواریخ ہنود در قولد راجہ بکرماجیت حکایتے غریب کہ دور از عقل باشد مینویسد چہ زورے اندر کہ رضوان باشد در بہشت رقص حوران و پریان کہ بزبان ہند اپچھرا باشند بدید گندہرپ سین پسر اندر دران مجلس بر حسن حور یکہ منظور نظر پدر پرستش بود مبتلا شد و نظرے عاشقانہ بسوے او کرد اندر دریافت و بر پسر دعای بد کرد و گفت بعالم سفلی شو و روز بصورت خر و شب بصورت اصلی خویش شدہ صباش کن تا انگاہ کہ شخصے پوست خر یرا بسوزد آنزمان بعالم علوی بمقام خویش بار آئی گندہرپ سین فی الفور بر زمین افتاد و بصورت خر شد و در تالاب کہ متصل دہارانگر قوام دکن کہ راجہ دہارا آنجا حاکم بود مقیم گشت برہمنی برائے عبادت آنجا آمد گندہرپ سین از میان آب برہمن را

آواز داد که من پسر اندرام راجه خود بگو که دختر خود را بمن در عقد دهد و هر مقصد که باشد بمن بگوید بانجام دهم برهمن بار راجه پیغام را بگفت راجه برتالاب برآمد و همان جواب شنید گفت که در یکی شب قلیه آهنی در حوالی این شهر بسیار زر و دیگر راجه آنرا ساخته یافت پس دختر خود را بگند هرپ پسین داد ن قبول کرد گند هرپ پسین از تالاب بصورت خر برآمد راجه حیران گشت و از شماتت اعدا برانديشيد گند هرپ گفت غم مخور که من در شب بصورت انسان میشوم بالجمله گند هرپ در روز در طویله راجه بسر می برد و شب بصورت انسان شده با دختر راجه بعیش می گذشت مدتے بران بگذشت شبی راجه فرصت یافت آن پوست خر را در آتش سوخت گند هرپ پسین همانوقت از محل سرا برون برآمد حکایت دعای پدر خویش بار راجه بیان کرد و او را اشتگ گفت که اکنون بوسیله تو بمقام اصلی خویش بزوم اما پیش ازین پسر من بهرتهری نام بوجود آمده اکنون دختر تو که از من حامله است پسرے خواهد آورد نام او بکرماجیت کنی و او را زنهار فیل خواهد بود این بگفت و بسوی آسمان رفت راجه در شگفت ماند از این چنین پسر ماند انديشيد و محافظان بدخته گماشت و قت تولد آن پسر را نزد من آرید تا بدفع آن کوشم دختر ازین حال آگاه شد وقت آبستن شکم خود را بدریچه بیرون افتاد و خود و پسر آن بچه را نزد راجه آورد و ندا از مرگ دختر آگهی داد مدراجه را بر حال پسر شفقت آمد او را پرورش نمود نام او بکرماجیت نهاد چون بحد بلوغ رسید ولایت مالوه باو داد بکرماجیت گفت بنام بهرتهری برادر کلان من ریاست مقرر نمایند و من وزیر او باشم راجه پسر را بدو سپرد و خود بجهان گردی بهرتهری شهر اوجین را دار السلطنت کرد بکرماجیت وزیر او گشت و بسیاری از مملکت دکن و دیار هند تسخیر ساخت و حکایات بکرماجیت بهرتهری در کتب هندوان بسیار است اندکے ازان بقلم می آرد راجه بهرتهری باز وجه خویش بشکار رفتے همی پرداخت و کمتر بیرون آمد بکرماجیت بامور سلطنت قیام نمود و اکثر با بهرتهری میگفت که بازنان صحبت بسیار داشتن عجب امر است زنانی این سخن با بکرماجیت نمی گفت بسیار گشت تا آنکه راجه بهرتهری را برآن آورد که بکرماجیت را از مملکت خویش بیرون کند بکرماجیت این معنی دریافته بدو مدتے براین بگذشت روزی زنار داری بقوت ریاضت ثمری بدست آورد که هر که آنرا بخورد زندگانی ابدی یابد زنار دار بصلت زر وجه خویش آن ثمر را براجه بهرتهری گذرانید راجه از فرط محبت آنرا برانی اینک ستیا نام زوجه دوم خویش داد رانی که فاجره بود در دام محبت سیر آخور گرفتار بود آن ثمر را حواله او کرد سیر آخور بزنی خاسته گرفتار بود آنرا بداد لولی با خود اندیشید که از خوردن این ثمر مرا غیر از زیادتی عشق و خمور چه حاصل همان بهتر که این ثمر را راجه بخورد تا عالمیان تا مدتے از وجود فائده یابند او پیشکش راجه بهرتهری نموده راجه آن ثمر را بشناخت و تفحص کرد ازان باجراء واقعه گشت رانی از غایت خوف خود را از بام خانه بزیر انداخت و هلاک شد راجه روزے بعزم شکار بصحرا رفت دید که زنی با پیکر شوهر خویش خود را بسوخت و دستی شد راجه این احوال را با نیلکار انی بگفت رانی گفت محبت زن با شوهر آنست که از استماع خبر فوت شوهر فی الفور قالب از جان خالی کند روزے راجه بشکار رفت و از انجا بدست معتمدے جامه خود را بنجون گوسپندے آلوده نزد رانی فرستاد و قاصد آنرا برانی رسانید و گفت راجه را شیر در شکارگاه بگشت رانی تحقیق ناکرده اضطراب نمود و نعره زد و جان بداد راجه از مردن رانی ترک سلطنت کرد و در صحرا العبادت پرداخت و در شهر اوجین آشوبے پدید آمد و بعد چند سال بیتال نامے عفریت خلقی را از سکنه اوجین طعمه خویش ساخت اعیان مملکت با عفریت گفتند که یک کس بر دروازه شهر برے غذاے خود از ما بان وظیفه گرفته باشد و دیگر از ما نه آزارد دیو گفت که هر روز یکے از شهریان را بر تخت نشانید و او تمام روز بر تخت با حکام سلطنت پردازد و بشب غذاے من شود مدتے براین گذشت تجاران اطراف بجرات باوجین بے آمدند بکرماجیت نوکر یکے از تجاران بوده نیز در انجا آمد و دیگر روز بتماشاے شهر میل کرد و

برزگان کلال رسید و بدانکه تجمل شاهی برو زد آن کلال استاده و پسر کلان را لباس ملوکانه پوشانیده بر فیل سوار کرده ربدر و مادر گریه و زاری میکنند بکرماجیت بسیار تعجب نمود و سبب گریه پرسید و از احوال دیو و طمعه آن واقف شد و کلال را گفت که غم مخور من بجای پسر تو میروم بکرماجیت جامه لباس شاهی از پسر کلال گرفت و بخود پوشیده بر فیل نشست و بقلعه رفته بر تخت قیام نمود و فرمود که اقسام اغذیه بر در شهر از مرد و پوشند هنگام شب دیو آنجا آمد و غذاے لذیذ بخورد و خورسند شد و اندرون قلعه در آمد بکرماجیت از تخت بجست و کشتی کرد و بکشتی او را مغلوب ساخت و بر زمین زد و بر سینه اش نشست دیو عجز کرد و عهد بست که اکنون اندرین دیار و شهر در نیایم و در هر کار که مددگار تو باشم بکرماجیت از دیو قول و قرار حاصل کرده دیو را رها کرد دیو بکرماجیت را مردم بر تخت زنده و بدند و به نقص افتاد ند بکرماجیت خود را اظاهر ساخت و چون ایام هولی بود و آن در هند جشنی است عظیم و مشهور بعضے گویند که بانی جشن هولی بکرماجیت است که بعد قضا یاے دیو نامه جشنی عظیم نمود و خلقی عظیم را بخود و سخاے خویش بی نیاز گردانید و بعد ازان در مملکت هند بسیاری از مملکت دکن و بنگ و بهار و گجرات و سومنات بگشود و بسکونت نمود و راجه دهلی را بقتل رسانید تا آنکه کابل را ضبط کرد و بوشیده نماند که در ولایت بکرماجیت روایت مختلف نقل میکنند و بدستور در مزن او نیز اقوال است و یکے ازان آنست که سالباهن زمیندار دکن بر بکرماجیت خروج کرد و بر ساحل بریده محاربه عظیم نمود و بکرماجیت را بقتل رسانید و در هندوان سالکه سالباهن مشهور است و سمت بکرماجیت عبارت از سال جلوس بکرماجیت است چنانچه اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری از سمت بکرماجیت یکهزار و شصد و سی و هشت سال گذشته و تاریخ جلوس بکرماجیت بعد انقضاے ماه پهاگن که هولی تمام شود ماه اول چیت که تحویل آفتاب به برج حوت بشود ابتدا میکنند و سالکه سالباهن را که بکرماجیت دران کشته شد که یکهزار و شش صد و نود و هشت سال میشود پس بکرماجیت یکصد و چهل سال سلطنت کرد ازان جمله در دهلی گماشتگان او متصرف بودند و سوانح خلاصة التواریخ گوید که عمر بکرماجیت را هندوان یکهزار و یکصد سال گفته اند اما سلطنت همان است که گذشت منقولست که بکرماجیت در آخر عهد سلطنت خویش از سمندر مال جوگی که انتقال روح از جسدے بجسدے تعلیم میگرفت جوگی در جسد بکرماجیت روح خود را انداخت و بجاے بکرماجیت بسلطنت نشست و این روایت ضعیف است و اکثر سمت راجه بکرماجیت بر اجراے کارهاے خلایق مصروف بوده و از بزرگترین رایان عصر خویش بوده و او را برهمے رامان گویند یعنی ملک الملوک هندوان را با او اعتقادی تمام است گویند هرگاه خواستی بآسمان رفتی و هرچه در شب بملکش گذشتی دیگر روز بمردم ازان آگاهی ساختے و با خلق برادرانه سلوک کردے و در خانه خرگوزه دیو را پنهان نگهداشتی مهمان هندمدار تقادیم هند بر جلوس او و انداز دانایان هند را در فضایل او تصانیف بسیار است و از قوم پنوار بوده در بدو شباب بسیاحت و صحبت بسیاری از فقرا رسید و در پنجاه سالگی بموجب الهام ربانی طالب ملک شد و در اندک زمانه مالوه و بهرا و ل استیلا یافت و قلعه دهارو شهر اوجین و تنجانه مهاکل بنیاد نهاد و رے سهله دختر خود را امراده رے برنجید درخواست که او را بقتل رساند وزیرش گفت با دشاهان دست بخون درویشان نمی آلایند او را بحیلتے ازین دعوی باز دارم پس درویش را گفت عروسان را رو بما شرط است دختر را یک پیل دیک خزانه زر باید درویش در غم پیل و زر افتاد گفتند زر دے رایان او درویش برفت و حال باز گفت رے رایان پیل و زر او را داد درویش او را نزد رے سهله آورد رای وزیر را گفت اکنون چاره دیگر باید کرد وزیر گفت ای درویش دختر با دشاهان را بجانور سے و مشتی زر بدست نتوان آورد سر رے رایان را باید تا تاج مصاهرت

برسرت سایه درویش باز نزدرای رایان رفت دمال با گفت رای رایان گفت سالها است که این سر را میگردانم و گردنم بر بار است
دکسی نگفتند که مرا بکار آید مضایقه نیست لیکن بهاد اسم مرا بدیده باشی او پسر دیگر انگیزد و آنوبرا در پی همان بهتر که برسن در گردن کرده
نزد رای بری و گوئی سر را که خواسته بودی اینک بابن آورده ام و درویش او را رسن در گردن کرده با خود بر در رای سمانه قبول رای
رایان را بدید بپای او افتاد و گفت جوانمردی تراست پس دختر خود را بپای او افکند که این کنیز ک قسمت بهر کس که خواهی
بخش رای رایان امر کرد تا اسباب مصاهرت و خویشی مهیا سازند درویش این بدید و گفت اینهمه برای آنست که بدانند بوده و دختر چیانچه دختر
رای است و دختر من است پس از نظر غائب شد و کسی از و نشانی نیافت راقم حروف گوید از این قبیل حکایات راجه بکرماجیت
در سنگهاسن بتیسی وغیره کتب هنود بسیار است بالجمله بروایت مولف خلاصة التاریخ بعد از راجه سمندرپال در دهلی راجه شد و آخرین
او راجه بکرم پال چهارده نفر از ان فرقه پانصد و هشتاد و یکسال سلطنت کردند و راجه بکرم پال از کشمیر راجهای هند خراج بگرفت و لشکر
بر راجه تلوکچند راجه بهراچ کشید و آنجا بقتل رسید و راجه تلوکچند در اندرپت دهلی بحکومت نشست و از دماهات بهیم دیوی رانی زده
کس مدت یکصد و چهل سال و بعد رانی مذکور که زوجه راجه رگهوبنس چند که آخرین اولاد تلوکچند است از عقب ماندرانی اورا بر تخت
نشانیدند چون رانی بمرد اعیان سلطنت بمشورت یکدیگر درویشی را که بصلاح و تقوی آراسته بود بسلطنت نشانیدند و سه تن دیگر
از اولاد او مدت نهصد سال و چند ماه حکومت کردند آخرین ایشان راجه مهاپرتم است که ظاهرش بدنیا و باطنش بعقبی آراسته بود با اکثر
در ایشان مجلس داشتی راجه وهی سین بنگاله باستماع اینخبر که راجه اندرپت دهلی نشست و برخاست با درویشان دارد بر راجهای
دیگر که آرزوی تسخیر او داشتند بهمه پیشدستی کرده بدهلی شتافت بمنار عنی بر تخت نشست یازده نفر از اولادش یکصد و پنجاه سال و
پنجماه حکومت کردند آخرین ایشان رسوهر سین است که طریقه ظلم پیش گرفت دلبغر و جوانی دونان و سفله را پرورش کرد و در عهد او بعضی
مردم دهلی پیش راجه دیپ سنگ گوهی رفته ظلم او را گذارش کردند و ترغیب حکومت دهلی دادند و او بدهلی رسید و هوسهر سین را شکست
ساخته بسلطنت نشست مع اولادش نفر از اولادش یکصد و چهل و سه سال و هفت ماه حکومت کردند آخرین آن گروه راجه
جیون سنگه او طرب و دست و شهوت پرست بوده راجه پتهورا والی میرٹهه که با راجه جیون سنگه نیایش داشت و قتیکه راجه جیون سنگه
تمام عساکر و اعیان مملکت را بانبار ضرورتی بکوهستان که مسکن اجداد او بود فرستاد و خود با خدمه و خواصی چند در دهلی بغفلت گذرانید
راجه پتهورا بلشکری آراسته قصد تسخیر دهلی کرده راجه جیون سنگه بی جنگ بکوهستان گریخت و بهانجا در گذشت و پتهورا در اندرپت
دهلی مستقل گشت و چون یازده سال از حکومتش بگذشت شهاب الدین غوری مکرر با او محاربات کرد بالآخر در موضع ترائین پورتلاوری
او را بقتل رسانیدند قطب الدین ایبک را بنیابت در دهلی گذاشت و بغزنین باز گشت اما مولف خلاصة التاریخ روایت دراحوال سلاطین
دهلی دفتر سوم اکبرنامه که در سنه چهارصد و بیست و نه بکرماجیت راجه ایبک پال از قوم تونور رایت حکومت برافراشت قریب اندرپت
شهر دهلی طرح انداخت از اولادش هشت تن تا مدت چهارصد سال و یکماه و بیست و هفت روز کامرانی کردند آخرین این قوم راجه
پرتهی راج نام داشت او را با مالدیو چوهان قوم راجپوت محاربه بدست داد و دران محاربه بقتل رسید در سنه هشتصد و چهل
بکرماجیت سلطنت از قوم تونور برآمده بقوم چوهان قرار گرفت راجه مالدیو اولادش هفت نفر مدت سه صد و هشتاد و پنج سال
و هفت ماه حکومت کردند چون نوبت ریاست پتهورا رسید سلطان شهاب الدین غوری مکرر با او رزم کرد و منهزم گشت و بالآخر

اورا بگشت گویند راجه جے چندر اٹھور قوم راجپوت والی قنوج بزرگترین راجها غالب آمده مجلس جگ راجسوئ ترتیب داد و خواست که در آن انجمن دختر خود را به بزرگترین راجه بزوجیت دهد بدین تقریب راجهاے ممالک را طلبداشته چنانچه در مجلس راجه پتهورا نیز آمدند لیکن بوجود راجگی راجه پتهورا این جگ را از راجه جے چند بزوجیت پتهورا غیرت ترک عزیمت کرد راجه جے چند از راه آنشهر صورت راجه پتهورا را از طلا ساخته بر طرفی چوبدار بر در ایستاده کرد پتهورا از این آگاهی یافت و غضب رفت و با پانصد سوار گزیده ایلغار کرد و پیکر خود را از در در یافت و درین قضا با بسیارے از سپاه راجه جے چند کشته و خسته شدند بالجمله راجه جے چند جگ راجسوئ تمام کرد و دختر خود احدی را از آن انجمن قبول نکرد و دلش بر جوانمردی پتهورا آشفته شد و پدرش باطلاع این معنی دختر را از مشکوی خویش بیرون کرد و در منزلے علیحده نگاهداشت پتهورا را از این آگاهی مشتاق دختر شد و جابدا باد فرستاد راجه جے چند فرستاده و نامه رسیدن جابدا القنوج باجمعے از سواران آراسته بر سم مختفی القنوج رسیده دختر را از ان منزل برگرفت و بدهلی مراجعت کرد راجه جے چند بقصد پیکار برخاست و رزمے صعب نمود چنانچه هفت هزار کس از طرفین بقتل رسیدند راجه پتهورا ظفر یافت و بآن صنم ماه پیکر شب و روز بعیش پرداخت و یک سال بر آن بگذشت که سلطان شهاب الدین غوری از این داستان خبر یافته بار راجه جے چند داد کرد و در سمت هزار و دو صد و سی و نه (۱۲۳۹) مکرر باجیت مطابق پانصد و هشتاد و هشت (۵۸۸) هجری که چهل و نه (۴۹) سال از حکومت پتهورا گذشته بود با لشکر بسیارے روی بهندوستان آورد کسے رایارا ے عرض نبود که خبر سلطان بگوید اعیان سلطنت بوساطت جابدا و آلو بوسیله دختر راجه جے چند توجه سلطان را بعرض پتهورا رسانیدند پتهورا بزعم آنکه بر سلطان رامنهزم ساخته بود با عساکر فلیل آماده حرب گشت و چے چند که هر بار همدرد پتهورا می پرداخت این مرتبه بنابر مخالفت ملک سلطان برخواست سلطان ظفر یافت و پتهورا را اسیر کرده بغزنین برد و جابدا از راه وفاداری بغزنین شتافت و بنجابت سلطان نوازش یافت و از پتهورا ملاقات کرد و در زندان دمساز او گشت روزے بمشورت پتهورا اوصاف تیر اندازی او پیش سلطان نقل کرد سلطان میل تماشای او خواست کرد پتهورا تیر و کمان برگرفت و بکشید و بکشاد و تیر حواله سینهٔ سلطان کرد سلطان شهید گردید هواخواهان سلطان پتهورا و جابدا را بقتل رسانیدند مؤلف تاریخ صبح صادق می نویسد که شهاب الدین غوری در پانصد و هشتاد (۵۸۰) هجری دهلی بگشود و در پانصد و نود (۵۹۰) هجری راجه پتهورا که بزرگترین راجهاے هندوستان بود باتفاق راجه جے چند والی قنوج با یک لک سوار و پیاده و هفتصد فیل روبسوی سلطان کرد و سوگند خورد که تا فارس اسپ جان نبرد سلطان با او رزم صعب کرد و ظفر یافت پتهورا را بقتل رسانید و صاحب هفت اقلیم و مؤلف تاریخ صبح صادق متفق اند بر آنکه شهادت سلطان برین نوع بوده که کهوکهران در نواح لاهور عصیان ظاهر کردند بنابر تنبیه ایشان هندوستان آمد و بعد از تنبیه بجاندان معاودت کرده در دنگش نام دیهی از توابع غزنین بر دست رے کهوکهران شهید شد تاریخ شهادتش شاعری گوید ابیات تاریخ شهادت شهادت ملک بحر و بر شهاب الدین ملاذ اسلام و ملجا و پناه مکس هوسوم زغره شعبان و سال ششصد و دو (۶۰۲) فتاد در ره غزنین بمنزل دنگس هو پوشیده نماند که از عهد هشت تا پتهورا سلاطین دهلی از هنود ان بوده اند که بقلم آمد لهذا مؤلف تاریخ صبح صادق پس از چهار سال از فوت بکرماجیت بسلطنت نشسته آنرا راجه دهلی نوشته بنابران است که او از جمله راجهاے او جین بوده و بر اورنگ دهلی تسلط نگشته

فصل دوم در احوال اولاد حام بن نوح که در مملکت هندوستان بسلطنت رسیدند

پوشیده نماند که مؤلف تاریخ صبح صادق مینویسد که بعد از مهابهارت جدیشتر مسی و شش سال سلطنت کرده بعد ازان مع برادران به سیاحت و عبادت پرداخت چنانچه گذشت و از اولادش هیچ ننوشته مگر بعد ازان اولاد حام بن نوح را در مملکت هندوستان راجه جی نویسند ظاهرا اولاد حام سوای اندرپت در نواح هند چون مملکت دکن و بنگاله را حکومت کرده اند دار السلطنت ایشان ممالک مذکور بوده باشد شاید که در ضعف سلطنت سلاطین هند که آنزمان اندرپت نامداشته گاه گاه بران استیلا داشته باشد

بالجمله در تاریخ صبح صادق مینویسد که هندو بن حام بن نوح بزرگترین برادران بوده است و برادرش سنده که ملک سنده بنام او مشهور است افتاده به تعمیر عمارت پرداخت بهیر و ملتان بپسران سنده بودند و بنام خود شهرها ساختند چنانچه در ضمن بهیر و ملتان گذشت و هندو را چهار پسر بودند اول پورے او ولیعهد بود و احوال دیگران در ضمن دکن و بنگاله گذشت و پورے بن سنده را چهل و دو پسر بودند و در ملتان مقیم گشت چون در گذشت دو اولادش بسیار شدند کشن را سلطنت برداشتند و این نه آن کشن است که هندوان آنرا پرستش میکنند بالجمله این کشن مردانه و عظیم الجثه بوده است طاقت سواری اسپ نداشت لاجرم بفرموده او فیل را از صحرا بگرفتند و او بران سوار شده و چار صد سال ملک راند و در گذشت شهر او در بناهاے اوست و بعد از و پسرش مهاراج بادشاه شد و بهار بنیاد نهاد و امر کرد تا سر قوم را بنام بزرگ او خواندند چون راشهور و چوهان و تنور وغیره هم و بالجمله سپهدار او بوده و مملکت مالوه منسوب اوست و قلعه گوالیار و بیانه او ساخته مهاراج بعد عمد چوکش بار اجهاے ملتک محاربات کرده مظفر و منصور باز گشت و در آخر دولتش بهوکه که از بزرگان امرا بود بغی کرد مهاراج او ضحاک ملک فارس استمداد نمود ضحاک گرشنست بن بطریط را از راه دریا بمدد او فرستاد گرشنست با و پیوست و بر بهوکه ظفر یافت او را در ربگشت و باسر اندیپ برفت و مسخر ساخت مهاراج او را با تحف و هدایا رخصت نمود مهاراج هفت صد سال ملک راند و بعد از و پسرش کیشوراج بادشاه شد و با سنگلدیپ ضبط کرد بالآخر از ایان دکن انهزام یافت و از منوچهر ملک فارس استمداد نمود سیام بن نریمان بفرمان منوچهر با تفاق او مخالفانش را بقتل رسانید و باز گشت کیشوراج تا پنجاب بشایعت او کرد و آن مملکت با و مسلم داشت و باز گشت پنج سالها سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و پسرش فیروز راے جانشین شد و او به علم و دانش موسوم بوده و شهر سیروز در عهد او سیام بن نریمان در گذشت و نوذر بن منوچهر بر دست افراسیاب بقتل رسید و فیروز راے لشکر به پنجاب کشید و مکشود و جالندهر دار السلطنت ساخت و اطاعت افراسیاب کرد و رستم بن زال در عهد کیقباد بر وے باز نهاد فیروز راے بعد از جنگ بهرمیت رفت و بکوهستان مرهت گریخت و بجنگل چهارکنڈ افتاد و همدران ایام در گذشت مدت ملکش پانصد سال بوده بعد از و دیوراج که اولاد سنده بود و بفرمان رستم بن زال سلطنت رسید و در عهد او برهمنے که در عهد معاریت داشت ظهور کرد و او را به بت پرستی خواند دیوراج با و بگروید چنانچه گذشت قنوج بنا نهاد و آنرا دار السلطنت ساخت و در گذشت و او سی و پنج پسر داشت بزرگترین او بهرائچ که بعد از پدر بادشاه شد و بهرائچ بنا نهاد و شهر بنارس که پدرش بنا نهاده بود بنام رسانیده و برادران خود را برهمنوت نام کرد یعنے پسر راجه و چون سی و شش سال از ملکش بگذشت کیدار نام برهمنے در کوهستان سوالک خروج کرد و روی باو نهاد و بهرائچ بعد از زرم منزم گشت کیدار بسلطنت رسید و کانیجر بنا نهاد و اطاعت کیکاوس کرد و چون نوزده سال ملک راند سنگل رسید که از شجاعان زمان بوده بولایت کوچ که آنرا کامروپ گویند خروج کرد و روے بقنوج نهاد و بعد از محاربات فیرکیدار غالب آمد و بر تخت نشست و صد هزار سوار بحری او فرستاد و سنگل از قنوج به بنگاله رفت

دار الملک

سران اورا تعاقب کرد و تا کوره گهاٹ باو رسید و رزمے صعب کرد و پنجاه هزار مرد از سپاه سنگل بکشت سنگل اطراف ارو ولے
اورا تاختن گرفت ترکان از قلت راه عاجز آمدند سران ناچار از مملکت بنگاله بازگشت و بکوهستان متحصن شد سنگل
باتفاق راجهاے هند بجاره ربه پرداخت افراسیاب آگاه شد و با صد هزار سوار روے بهند نهاد سنگل بگریخت و به بنگاله رفت افراسیاب
اورا تعاقب کرد سنگل باماندگی نزد و آمد افراسیاب اورا به ترکستان برد تا سیران دلیسته بزرم ابرانیان بکوه همایون فرستاد و بر
دست رستم بقتل رسید و گویند ازان معرکه بگریخت و بهند آمد بعد از و پسرش راجه رهت بادشاه شد و قلعهٔ رهتاس
بنانهاد و هشتاد و یک سال ملک راند و درگذشت و بعد از و معاراج کهواهه در مارواز خروج کرد و بر قنوج متولی شد و
لشکر را به بهروالکشید و بگرفت و او سعاصر گشتاسپ بود و بعد از و خواهرزاده اش کیدراج جانشین شد و بعد از و فات
رستم بر پنجاب استیلا یافت و قلعهٔ خنبد بنانهاد و چهل و یک سال سلطنت کرد و درگذشت و بعد از و سپه سالارش جیچپند بادشاه شد
و بعیش و طرب پرداخت و از تدبیر ملک غافل ماند لاجرم خلل باساست و هند رو بسیرانی نهاد و او معاصر بهمن و دارا بود و
شصت و یک سال ملک راند و بعد از و پسرش بسلطنت نشست و هلاور برادر جیچپند برادرزاده را بکشت و به سلطنت نشست و شهر
دهلی بنانهاد و در عهد او فور که از خویشان راجه کماؤن بود خروج کرد و کماؤن را بگرفت آنگاه رو بقنوج نهاد راجه دهلو با و مصاف
کرد و اسیر شد فور او را بر هتاس حبس کرد و غرض مستقل گشت و پهاگ که عبارت از آله آباد است دار الملک ساخت و بعد از و
اسکندر رومی متوجه هند شد فور نیز در حدود سرهند با و مصاف داد و بقتل رسید راجه هند راجه دکن که شهر هندرا آئینهٔ اوست
راجه هندرا از اولاد او بندهٔ خود را نزد اسکندر فرستاد و اطاعت کرد و بروایت مولف سکندرنامه کبیر هندی آن وقت
بادشاه دهلی بود اسکندر رومی را تحائف فرستاد و فور راجه قنوج بود بالجمله چون اسکندر بازگشت سنارچند در قنوج
بادشاه شد و آن مملکت که خراب شده بود آباد ساخت و جهت گوید بر بسی که از ملوک طوائف بود تحف و هدایا فرستاد و در اخر
عهد او جونا خواهرزاده فور خروج کرد و او را بگرفت جونا بسلطنت نشست چون آردشیر بابک متوجه هند شد سجدست پیوست
مال وافر پیشکش نمود و نا بازگشت بعد از و پسرش کلیان چند والی گشت و او ظالم و سفاک بود بسیاری از اعیان را کشت
و هند و ستان خراب کرد و بر یکان از و متنفر شدند پس ازان راجه قنوج را حشمی نماند و بعد او راجه بکرماجیت بر الوه و نهروالهٔ دست
یافت چنانچه گذشت راجه بکرماجیت را رے رایان یعنی ملک الملوک گفتندے چون بکرماجیت را سالباهن بقتل رسانید
الوه خراب گردید و پس از انقراض زمانے راجه بهوج که او نیز راجپوت تور بوده در آن دیار بحکومت نشست و بعدل و داد پرداخت
و او رسالے و جشن کردی تا چهار ده روز عیش بسر بردے و شب با لباس در و پشان گرد شهر برآمدے و از حال فقرا و مساکین
خبر گرفتے و کهر کوسه هند چون تنگدرآنا راست در آخر عمر کمال ظاهر و باطن دریافته بشگفتگی پیشانی از نیهان فانی درگذشت بعد از و
باسدیو در قنوج بادشاه شد و بر بهار و بنگاله استیلا یافت و کاپی بنانهاد و در عهد او بهرام گور بر سم سیاحت بهند آمد
کارهاے مردانه کرد و در عهد آن باسدیو دختر خود را باد منسوب کرد و بعد از باسدیو در میان برادران مخالفت خواست ده سال
با یکدیگر قتال کردند راجه اجمیر بیست سال با سدیو فرصت یافت و ایشان را مستاصل ساخت و بسلطنت نشست و لشکر
به مالوه را کشید و آن ملک را از قوم کهواهه انتزاع نمود و قوم خود را در آن دیار آباد ساخت و بعد از فوت راجه بهوج که

ذکر کشت گذشت بر مالوه مستولی شد و باجمله رام و بوار شیو راج راجه دکن باج گرفت و بقنوج باز گشت و لشکر بکوهستان سوالک کشید
و رایان آن دیار را مطیع خود ساخت و باراجه کماون رزمے صعب کرد و ظفر یافت تا جه کماون بهر بیت رفت بالاخر دختر خود را برام دیو داد و
را مدیو باز گشت بلشکر کوٹ سده آنجا بهاراجه آنجا اطاعت نمود و دختر بپسر او دا دو رام دیو بساحل دریای بهیت رسید و بقنوج باز گشت
و بعد ان پرداخت بعد از و پرتاب چند که از امرای او بود دعوی سلطنت کرد چون فرزندان او را مدیو که با یکدیگر خلاف داشتند
ایشان را برانداخت و بقنوج استیلا یافت چرا بے که سلاطین هندوستان بایران مے فرستادند باز گشت نوشیروان عادل لشکر
بهند فرستاد و پرتاب چند عاجز شد و از کرده استغفار خواست و دختر خود را با مالی وافر نزد نوشیروان فرستاد و بعد از و رایان
اطراف بسیارے از هندوستان را بتغلب فرو گرفتند و چرا ندکے از ان لفرزندان او نماند و ایشان خود را راناها خواندند چون پرتاب چند
و دختر خود را بنوشیروان فرستاده بود اعتقادش خود را از خویشان نوشیروان بلکه از اولاد او شمارند و کوهستان کوسلم و جیتور در تصرف ایشان
ماند باجمله بعد پرتاب چند انند دیو بر مالوه خروج کرد و بر مالوه و نهروالہ استیلا یافت و قلعه هندونیا نها و بعد از و مال دیو بحکومت
رسید و قصد دهلی کرد و هر مملکتے که گذشت و در تصرف اولاد پرتاب چند بگذاشت آنگاه لشکر بقنوج کشید و بگرفت و لشکر و مملکت آباد
ساخت و در عهد او آبادی قنوج بجاے رسید که سی هزار دوکان نان فروش در آن جمع آمد و بعد او راجه پراگ در هند بسلطنت برسید
و ملوک الطوائف پدید آمدند چنانچه در عهد سلطان محمود غزنوی در قنوج کوره و در بیرا ب هر یک [illegible] مهابت علیحده و در لاهور جیپال بن
نیپال و در کالنجر چندر راجه بودند و هیچ یک اطاعت دیگرے نمیکردند و همچنین در مالوه و گجرات و دکن و غیره رایان علیحده بودند پوشیده نماند
اول کسیکه از سلطان بجانب هندوستان بسپاه رت نمود آلپتگین بود و ذکر او در ضمن غزنین مذکور شود و بعد از آلپتگین امیر ناصر الدین
که در رم خریده آلپتگین و پدر سلطان محمود غازی غزنوی بود با جیپال راجه لاهور رزمے صعب کرد و ظفر یافت و همچنان بگرفت و بعد او
سلطان محمود غزنوی در آورده و بقولے هفتاد و بقولے هشتاد کرت بهند آمد در مرتبه اول پنجاب و لاهور از جیپال والی آنجا انتزاع کرد گویند که
جیپال را بقتل رسانید و باز گشت و در چهار صد و نه هجری بعد محاربه قنوج بگرفت حمد را قم حروف محمد یوسف نام را بعد یاست
سری نگر که بعد ازان معروف بگلرام شده فرستاد و در لاهور نائب فرستاد و بغزنین باز گشت و همچنین هر سال از راجهاے هند
مثل راجه گوالیار و کالنجر و مهابن و متهرا و سومنات و غیره بجنگ و آشتی پیشکشها گرفته باز یکگشت بعد از و فرزندانش استیلا
یافتند و در لاهور تخت گاه ساختند و اول کسیکه قصد مجدد بر هند بست صاحب بود و از غزنین قصد هند کرد و راجه متهورا که از بزرگترین راجهاے هند بود
مولف هفت اقلیم والی اجمیر بود و در آخر عهد غزنویان بر بسیاری از بلاد هند که در تصرف ایشان بود انتزاع نموده روی بسلطان
شهاب الدین محمد شام غوری نهاد سلطان با او رزمے صعب کرد و ظفر یافت و بسی از هند بگشود و قطب الدین ایبک را
در دهلی گذاشت و بغزنین باز گشت و ضمن غور مرقوم است

فصل سوم در احوال سلاطین اسلام

که در دهلی سلطنت کردند و ایشان بزرگترین بادشاهان هند اند و جمعی که در سایر ممالک هندوستان بدولت و حکومت رسیده اند
از امرای ایشان اند باجمله اول آن طائفه **سلطان قطب الدین ایبک** است که بر تخت دهلی جلوس کرد

آلپتگین

وا ورا ایبک ان گفتند که یک انگشت خنصر از شکسته بود و از ترکستان بود در طفلی با سیری افتاد و چند جا فروخته شد و آخر سلطان شهاب الدین
او را بخرید و تربیتی نمود به حکومت دهلی بادا و ایبک در بلاد هند غزوات بسیار کرد و استقلال یافت و محمد بختیار خلجی از گماشتگان
او بود که بهار و بنگاله را مسخر ساخت و ملک عادل و باقل بوده اورا الکبخت گفتندی چه بخشش او اکثر لک سکه بود یا لک روپیه بودی
که بکسی بخشیدی چون در شش صد و دو هجری سلطان شهاب الدین غوری در گذشت قطب الدین ملقب سلطان و خبیر داد
و قطب الدین بسلطنت نشست و در شش صد و شصت هجری نوبتی در سیدان گوی بازی از اسپ افتاد و در گذشت ایالت و
سلطنت بر سه سال بوده از انجا چهار سال بر تخت سلطنت قیام داشته بعد او پسرش آرام شاه بر تخت نشست و بعیش پرداخت
امرا و اعیان التمش الدین التمش را که از قبل ایبک ایالت بداؤن میداشت بخواندند و بر تخت نشاندند سلطان شمس الدین التمش
بادشاه شد و ارا التمش ازان گفتندی که در شب خسوف متولد شده بود و اجمله التمش از بزرگان ترکستان بود با سیری بخارا افتاد
پس اورا بغزنین برند قطب الدین ایبک بهزار دینار بخرید و با خود بهند برد شمس الدین در خدمت او ترقی کرد و ایبک او را پسر خوانده
امارت بداؤن داد و چون شمس الدین در دهلی بادشاه شد بلندان ناصر الدین قتاغه برون آورد و تاج الدین یلدوز والی غزنین
را بگشت پسر خود ناصر الدین محمود را بتسخیر بنگاله و لکهنوتی فرستاد و او با حسام الدین عوض خلجی والی بنگاله رزم کرد و او را بگشت و در
بنگاله مستقل گشت و در شش صد و بیست و سه هجری بر تخت نشست و استمداد یافت مستعصم عباسی بهزار خلعت فرستاد و لقب سلطانی
ارزانی داشت چون بسریر ناصر الدین در بنگاله در گذشت سلطان جزنه و فزغ بسیار کرد و بعد از چند روز او را پسر سه آمد سلطان
او را ناصر الدین محمود نام نهاد و چون در بنگاله فساد خواسته بود سلطان به انجانب شتافت و ان ملک را صافی ساخت و ملک
علاء الدین جالدار را ایالت انجا داد و باز گشت و در شش صد و بیست و نه هجری قلع گوالیار بعد محاربه بیکسال و در شش صد و سی و
یک هجری شهر اوجین بگرفت و بتخانه مهاکل وغیره را خراب ساخت و در شش صد و سی و سه هجری در گذشت بعد او پسرش
رکن الدین فیروز شاه پس از رضیه و خترالتمش بسلطنت رسید او لباس مردان پوشیده بر تخت نشست بروایت مؤلف صبح صادق
در عهد او حسام الدین البونیه حاکم سرمند بغی کرد رضیه لشکر گران فرستاد و طوعا و کرها او را بسمت و متوجه دهلی شد امرای شهر معز الدین
بهرام شاه بن التمش را بحکومت نشاندند و ملک بلبن را که از غلامان التمش بود بر زم البونیه فرستادند بلبن بر البونیه ظفر یافت البونیه رضیه
گرفتار بدست زمینداران اسیر شده بقتل رسید بهرام شاه مستقل شد در عهد او لشکر مغل بلاهور آمد قتل عام کرد بهرام شاه قطب الدین حسین
و نظام الملک را بدفع مغولان فرستاد مغولان بازگشته بودند نظام الملک بشاه بهرام نوشت که قطب الدین حسین را اسر مخالفت است
بهرام شاه در جواب نوشت که او را بالقتل رسان نظام الملک همان مثل به قطب الدین حسین نمود و باتفاق او نمکی آشکارا کرد و بدهلی
رسید بهرام شاه را که بدهلی متحقق شده بود قهرا قهرا بگریخت و او را بالقتل رسانید **علاء الدین مسعود شاه** بن التمش را بخواند
بحکومت نشاندند و علاء الدین بلبن را الف خان نام نهاد و اعمام خود جلال الدین و ناصر الدین محمود را از حبس برآورد و بنواخت و
قسمیع جلال الدین و بهرایچ ناصر الدین داود و در عهد او لشکر مغول از راه کوهستان به بنگاله آمد و منهزم باز گشت و سلطان بطرب و نشاط
مشغول شد امرا به جان افتش برخاستند و ناصر الدین محمود را از بهرایچ طلب داشتند او در شش صد و چهل و چهار هجری بدهلی آمد
علاء الدین مسعود شاه را حبس فرمود و خود را **سلطان ناصر الدین** بن التمش خواند بر تخت نشست و بعدل و بذل کوشید

وقاضی منهاج طبقات ناصری بنام او نوشته گوید سر سال و مصحف نوشتے و بفروختے و چه ازیں صرف قوت خویش کردی امر کرده بود
که زیاده از بهاے متعارف بگیرند تا شش بهر او طعام پختے روزے از سلطان درخواست کنیزک کرد سلطان گفت بیت المال حق بندگان
خداست دران تصرف نتوانم کرد ماجراے این در آخرت یابی بالجمله در عهد او رونقی عظیم پیدا آمد و لشکر به دو آنه شمشیر و معافی
ساخت و بلبن را وزارت داد و در عهد او ایلچی هلاکو خان بهند آمد ناصر الدین پنجاه هزار سوار و دو لکه پیاده و دو هزار فیل و سه هزار آرابه
باستقبال فرستاد ایلچی شش ماه بماند و بعد از ملازمت با تحف و هدایاے هند باز گشت سلطان در شش صد و شصت و چهار ۶۶۴ هجری در گذشت
از و پسری بماند الف خان که بدار الملک بود بر تخت نشست و سلطان غیاث الدین بلبن مخاطب شد او بزرگ زاده فراخیا بود
در خوردی بر دست سپاه مغل اسیر شد تاجرے او را بخرید و هندوستان برده بهیئت سلطان شمس الدین بفروخت بالجمله بلبن بادشاهے
بارے و دین دار بوده کافر انر اعمل نفرمودی و تا از صلاح و دیانت کسی آگاه نگشتے با و شغلی ندادی و در نگاهداشت مراسم سلطنت
کوشیدے و همیشه در گاهش قبیلان مست و جوانان با شمشیر برهنه کشیده آراسته بودی و به نیتی عظیم باردادی و در سفر چون مالی رسیدے
وقف کردی با مر یتیمان و پیران و اطفال و چهار پایان لاغر بگذشتندے پس عود با لشکر عبور کردے هرگز خنده و قهقهه نکردے و در
لوازم سیاست علو نمودے و بگناه یکی لشکری بال کشور بر اندختی و در مدت سلطنت خویش هزار و سی سخنور را در مجلس خود باز ندادی و با او
سخن نگفتے یکی از هنود مالی وافر به پذیرفت که یکبار سخن با او بگوید قبول نکرد گفت که بهر اندک مال ناموس سلطنت را بر باد دهم شاهزاده هاے
ایران و توران از آسیب تیغ مغول با و پناه آوردند بلبن ایشان را اقطاع لایق داد و هر یکی را در دهلی محله ساختند و آن بنام ایشان
مشهور است همه ایشان از اعیان عباسی و سنجری و خوارزم شاهی و دیلمی و علوی و اتابکی و خلجی و چنگیزی و رومی و قیصری و یمنی و
موصلی و سمرقندی و کاشغری و ختائی و او امر کرده بود که با هشت کروه دهلی شکار نکنند و خود پیوسته در ان انواع بآن اشتغال نمودے و
با وجود آن در امور ملک غافل نگشتی هلاکو خان ایچ بزست بشنید گفت بلبن ملکے با تدبیر است چه بسواری و سفر خو میکند تا وقت کار عاجز
نماند راقم حروف مطابق دید خود گوید که همچنین بر هان الملک سید سعادتخان ناظم فوج اوده بوده فوج خود را در یکجا خو گر کرده و قتے
دکنیان در عهد محمد شاه خواستند که دهلی را آسیبی رسانند چه از سید سعادت خان متنفر شده بودند سید موصوف یکصد و پنجاه گزوه
ایلغار کرده بدهلی رسید و جماعهٔ دکنیان را پراگنده ساخت بالجمله وقتے سلطان غیاث الدین بلبن حکم کرد که اسامی لشکریان که پیر و ضعیف باشند
از دفاتر محو کنند و هر یک را مدد معاش و هندیان سپاه با میر الامرا ملک فخر الدین کوتوال حال بازگفتند و بگرستند و مبلغی بر سم رشوت پیش
او نهادند ملک فخر الدین متاثر شد و مبلغ را دو کرد و گفت اگر رشوت گیرم سخن از چوشش دل بجد مت سلطان نتوانم کرد پس برخاست و متفکرانه
بدرگاه رفت سلطان او را در شش شناخت و پرسیدش او گفت دیوان عرض سلطان پیران را اردی کند بر سم که روز قیامت نیز چنین شود آنگاه
حال من چگونه باشد سلطان بسی بگریست و مرسوم آنطایفه بحال داشت قرب سلطان مبارک آنکس را هست که گند کار مستمندان
را هست بالجمله بلبن لشکر بسیو سبت کشید و صد هزار کار آمد گشت و چون والی ملتان در گذشت سلطان پسر بزرگ خود سلطان محمد را که
ولیعهد بود و تا آن ملک لقب داشت بحکومت فرستاد امیر خسرو دهلی از مدحای او بود بعد چندے سلطان محمد بر دست امرو مغل که
از طرف جیحون خان والی توران ایالت کابل داشت در محاربه بقتل رسید مغلان در ملتان خرابی کرده باز گشتند امیر خسرو دهلوی
را با سیری بردند بلبن بهره خود گیخسرو بن سلطان محمد را بملتان فرستاد و طغرل را ایالت بنگاله او طغرل ملک بنوتی رسید و استقلال یافت

وراجه جاجهکر را شکست مال وافر یافت دلیر گردید وخطبه وسکه بنام خود زد سلطان امین خان والی لودر ابدفع او فرستاد امین خان منهزم
بازگشت سلطان او را از حلق آویخت وملک زیسی ترک را بدانجا فرستاد وطغرل اورا در زرے بگشت سلطان درخشم شد بنفس خویش
در بنگاله شتافت ودر منوتے رسید طغرل بگریخت بالآخر گرفتار شده مع توابعان واطفال ومال خویش واقربا بقتل رسید نقل است که
قلندر پسر سلطان برود که مصاحب طغرل بود سلطان اورا بگشت وامر کرد که هر کجا قلندر را بیابند بکشند وهمچنان شد آنگاه پسر خود بغرا خان
را حکومت لکهنوتے داد ودر بنگاله خطبه وسکه بنام او کرد وبعد سه سال بدهلی بازگشت ودر خلال این احوال امیر خسرو از مغولان رهائی یافت
ودهلی آمد وقصیده که در مدح سلطان محمد گفته بود در بارگاه سلطان بلبن بخواند سلطان بخیرهای ما گذشت مریض شد ودر آخر سنه صد وشصت وهشت
وپنج هجری درگذشت واز خانمان او دست که همت وبادشاهی لازم وملزوم یکدیگر اند اگر بادشاه صاحب همت نباشد میان او وسایر ایلات
فرقی نبود وبعد از وی پسر دانش کیقباد بن ناصر الدین بغرا خان بسلطان معز الدین کیقباد مخاطب گشته بسلطنت نشست بمقتضای جوانی چنانچه
والی بود بمباشرت ومعاشرت کوشید امرا وسایر مردم بموجب الناس علی دین ملوکهم بعیش پرداختند پدرش ناصر الدین بغرا خان از اطوار
پسر آگاهی یافته با لشکر انبوه از لکهنوتے بقصد دهلی کرد کیقباد از دهلی روبه پدر آورد وبرلب کنار سرسو میکدگر رسیدند وآب درمیان
فاصله بود چند روز میان صلح کیقباد خواست که بملاقات پدر رود وامرا گفتند که بادشاه دهلی را نشاید که نزد والی بنگاله رود پس پدرش
ناصر الدین اقتاب بگذشت چون بنگاله رسید تخت جای زمین بوس کرد وکیقباد از تخت فرود آمد بپای پدر افتاد وناصر الدین دستش بگرفت
وبر تخت نشاند خود بادب بگوشه تخت نشست شبی آنجا بسر برد وبا لشکر خویش آمد وچند روز آمد ورفت میکرد وپسر را وعظ وپند گفت وبه
بنگاله مراجعت نمود امیر خسرو دهلوی قران السعدین را در اثنای واقعه نظم در آورده ناصر الدین سالهاے دراز در بنگاله سلطنت کرد ودر عهد سلطنت
تغلق شاه درگذشت باجمله کیقباد چند روز بموجب نصایح پدر خود عمل نمود بالآخر بشرب خمر وعیش پرداخت وبفالج ولقوه مبتلا شد امرا بزرگ
پسرش کیومرث بن کیقباد را که سه ساله بود به سلطنت برداشتند خلجیان ملک جلال الدین را بهتری قبول کردند میان فریقین حرب اتفاق
افتاد وجلال الدین در آب خون انداخت ملک جلال الدین نام سلطنت را بر کیومرث پسر کیقباد نهاد وملک علاء الدین همچو برادر زاده سلطان
غیاث الدین بلبن را قطاع کره واوده بدانجانب فرستاد وچون جلال الدین مستقل گشت کیومرث را از میان برداشت در اوایل ششصد و
هشتاد وهجری در هفتاد وسالگی بر تخت نشست در مصر لنگوکه دهی مقیم گشت امرا در نزدیکی آن عمارات ساختند شهرے عظیم آباد شد دهلی نو موسوم
گشت سلطان جلال الدین مجلی بادشاهی حلیم بود وبقتل کسے فرمان ندادی هرگاه دزدی پیش او آوردندے توبه دادی ورها کردی چون
این قبیل حکایات سلطان در هندوستان شهرت یافت مفسدان گفتند که جلال الدین سیاست نیست لاجرم جمعی از اتصال جلال الدین
اتفاق کردند سلطان آگاه شد ذالیشان را بخواند وتیغ کشید وپیش ایشان انداخت وگفت اکنون سلاح نزد من نیست برخیزید وبامن
مقاتله کنید بعضی جاهل گشتند جلال الدین گفت شمار بقتل رسانم همان بهتر که باقطاع خود بروید وچندے از من دور باشید ایشان منفعل
گشتند ورفتند باقطاع خود شتافتند باجمله جلال الدین بدهلی گهنه شتافت چون بدار الامارت رسید بآواز بلند گفت چگونه از عهده شکر
ایزدی بیرون آیم که بر تخت که پیش ازین سالها سر بر زمین نهاده بودم بر آمدم پس بگوشک لعل که نشیمن خاص سلطان غیاث الدین
بود بر نشست ودر خانون قدیم بر دربارگاه فرود آمد ملک احمد چپ گفت که اکنون گوشک از سلطان است چرا بر در فرود باید آمد
گفت در هر حال رعایت حقوق ونعمت لازم است ملک احمد گفت دار الامارت این فقیر است خداوندا اینجا باید بود سلطان

گفت که این تصر بلین است و او پیش از انکه بسلطنت رسید ساخته بود و در اوران حق نیست ملک فرزندان اوست ملک احمد گفت بنراسور
سلطنت رعایت شرع نباشد سلطان گفت بهر صلحی خیر از قواعد اسلام شجاور نکنم پس بکوشک لعل در آمد و از بهر رعایت ادب بجای
سلطان بلبن نشست و در صفه که تشیمن امرا بود قرار گرفت پس برخاست و بدهلی نورفت و هما نجا اقامت گزید و چون عالم گرد و دختران خود را
به برادرزاده های خویش که علاء الدین رهبر اوش الیاس بیگ بود داد و امیر خسرو دهلوی را ندیم ساخت ملک چهجو با و رزم کرد و بگریخت چاتم خان
حاکم اودهه که با متفق بود و بسیاری از اعیان لشکر را سیر کرد و ندار گلیخان ایشان را دوشاخه برگردن نزدیک فرستاد و سلطان آن طایفه را
دید و چشم پوشید و امر کرد تا ایشان را انجام بردند و لباس فاخره پوشانیدند و حاضر آوردند با ایشان لطف کرد و گفت شما را گناهی نیست زیرا که
بندگان سلطان بودید و ملک بهر خویشان او میستند اگر با من مخالفت کنند کفران نعمت باشد و همان روز ملک علاء الدین چهجو نیز
اسیر گشته حاضر آمد سلطان او را با یارانش نبواخت و بملتان فرستاد و بوالی انجا نوشت که ابواب عیش بر ایشان گشاده میدار و پس داماد
خود علاء الدین را که برادرزاده اش بود بحکومت کوره فرستاد و در شش صد و نود هجری سیدی مولی را در زیر پای پیل هلاک کرد و میگفت است
که سیدی مولی از خرجان بود و از درویشان نظر بافت و بهند آمد و بخدمت شیخ فرید شکر گنج شتافت و متوجه دهلی شد شیخ فرمود که بدهلی
نزدوی بر روی و با طعام فقرا و مساکین بپردازی باید که از محبت امرا و مقربان سلطان دور باشی سیدی مولی بدهلی رسید بلبن پادشاه
شده بود سیدی مولی را لقاهی عظیم بنا نهاد و دست بندان گشاد و جمعی او را به کیمیای نسبت کردند و گروهی بولایتش اعتراف نمودند
چون بلبن در گذشت سیدی با ملوک و امرا اختلاط کرد و هر یک را مالی و اخواه گونه بزار من آرد و سنگ هند صرف مطبخ او شدی و
هر کرا مالی بخشیدی گفتی که فلان خار و فلان خشت را بر گیر زیرا آن هر چه گفتی ظاهر گشتی چون سلطان خلجی بادشاه شد پسر مهترش
خانخانان سیدی مولی را پدر بخواند لاجرم رجوع خلایق بیش از پیش شد قاضی جلال الدین او را بخروج تحریض نمودی سیدی
مولی مرافقه شد و عزم جزم کرد سلطان او را بخواند و آگاه گردید و خواست که بقتل رساند سیدی مولی گفت مرا مکش که پشیمان شوی
ارکلیخان بزعم برادرش خانخانان فیلبان را اشاره کرد تا فیل بر و راند سیدی مولی را بر پای پیل هلاک شد صاحبدلی که در دهلی حاضر بود
گوید آنروز که آن کشته شد باوی سیاه برخواست و جهان تاریک شد و در انسال در دهلی قحط افتاد و پسر بزرگ سلطان خانخانان
در گذشت و در شش صد و نود و یک هجری سپاه مغل رو بهند آورد سلطان بر ایشان غالب آمد انبوه مغل مهتر مغولان با چهار هزار
مغل بحمد ست پیوست و مسلمان شد سلطان دختر خود را با وداد مغلان در دهلی مغلپوره آباد کردند سلطان پسر خود ارکلیخان را
حکومت پنجاب و ملتان داد و در شش صد و نود و دو هجری لشکر کشید و در حدود آن قلعه عمارت کرد و درین سال برادرزاده او
علاء الدین از کوره لشکر بهیله کشید و ظفر یافت و در شش صد و نود و چهار هجری از راه چهار کند متوجه دکن شد و بایلچپور هزار رسید
و رامدیو صاحب دیوگذه که اکنون دولت آباد نامدار دساخت و آوازه در افکند که از امرای سلطان جلال الدین ام و از بیم او
گریخته پناه بتو آورده ام رای بآن سخن مغرور شد علاء الدین ناگاه بدیوگذه رسید و بر شهر استیلا یافت و دست بتاراج گشاد
رامدیو در قلعه متحصن شد علاء الدین بمحاصره پرداخت چون بست و پنج روز بگذشت راجه در صلح بکشود و سیصد من طلا و هفت من
مروارید و دو من و هزار من نقره و سنگ و کهن و چهار هزار جامه و زره و دیگر تحایف بخدمت فرستاد تا بار گشت در اوایل سال
شش صد و نود و پنج هجری سلطان جلال الدین متوجه گوالیار شد و به نشاط سرکار پرداخت و در ان حدود خبر رفتن علاء الدین

دیوگذه یافت چون بحکم او زنده بود در کارش تردد گشت ملک احمد چپ که مردے مستقیم الرائے بود گفت علاء الدین سر بغی دارد اگر سلطان چند بارے گیرد و ناچار بهنگام مراجعت بملازمت آید آنگاه که او در رکاب باشد سلطان در آنچه کند مختار است جلال الدین گفت علاء الدین را در کنار خویش پرورده ام از من بغی نکند ملک احمد آه برکشید و این بیت برخواند و برخاست بیت چو تیره شود مرورا روزگار ۴ همه آن کند کس نیابد بکار پس سلطان بدهلی بازگشت و علاء الدین بکڑه مراجعت نمود و بسلطان نوشت که متعاقب مع غنیمت دیوگذه بخدمت میرسم و در تاریخ فرشته یاد می آید که علاء الدین محضری از غنایم دیوگذه بخدمت سلطان جلال الدین فرستاد و مخالفانش گفتند که علاء الدین آنچه غنیمت یافته عشر عشیر آن بخدمت نفرستاد مزاج سلطان را از طرف او منحرف گردانیدند برادرش الیاس بیگ بعرض رسانیدند که علاء الدین از ملکه جهان و امرا متوهم گردیده میگوید که اگر سلطان از من برنجد قلندر شوم سلطان گفت معاذ الله او مرا فرزند است چگونه باو بدی اندیشم پس الیاس بیگ را امر کرد تا نزد او رود او را من راضی گرداند و خود را از پے او متوجه کرده شد علاء الدین از آب گنگ بگذشت و بمانکپور قرار گرفت سلطان باهزار مرد از راه دریا بجدود کڑه رسید علاء الدین الیاس را باستقبال فرستاد و سلطان گفت که علاء الدین از خداوندزادگان است چون لشکر مسلح شد تو هم بشتاب تا بشنود سلطان امر کرد که کسی با او نیاید و با معدودی چند بر کشتی بار دوی علاء الدین رسید و فرود آمد علاء الدین بخدمت پیوست و بپای او افتاد سلطان گفت که ترا از بیم کرده ام و بدولت رسانیدم چه شد که بدگمان گشتی پس دست او بگرفت و خواست که بکشتی برد چنانچه علاء الدین در کمین نشانیده بود بیرون آمدند و قصد سلطان کردند جلال الدین بجانب کشتی بدویدند گفت که ای علاء الدین بدبخت با من چه کردی پس آن کافر نعمتان او را بکشتند و قولی آنست که جلال الدین در کشتی بود و علاء الدین از کشتی خویش با جماعتے در کشتی جلال الدین رفت و قدمبوسی نمود در اثنای سخن کسان علاء الدین جلال الدین را بقتل رسانیدند چنانچه سر او بدریا افتاد و تن او بکشتی بماند و گفت شاه کرک مجذوب راست گشت و پیشینه ازان در ضمن بمانکپور مرقوم شد ملک احمد چپ که از راه خشکی بکڑه می آمد بدهلی بازگشت و رکن الدین سلطان بن جلال الدین خلیج را که قدر خان نام داشت و عنفوان شباب باتفاق ملکه جهان برتخت دهلی نشانیدند پس علاء الدین خود را بادشاه خواند و برادرش الیاس بیگ را الغخان خطاب داد و روی بدهلی نهاد و هر کجا منزل گزیدی هر روز بارگاهش منصب میکرد و هر روز پنج بدره زر سرخ و سفید در آن نهاده برخلق پاشیدے چون علاء الدین به بداؤن رسید قدر خان سپاهے عظیم بدفعه او فرستاد بسی از ایشان بعلاء الدین پیوستند و دیگران بگریختند ملکه جهان ارکلی خان بن جلال الدین را از ملتان بخواند و ارکلی خان گفت که اکنون کار از دست رفت پس اگر بدهلی آیم فایده نیست پس ملتان را مربوط ساخت علاء الدین بدهلی رسید قدر خان بعد از زدم بگریخت و با ملک احمد و ملکه جهان و دیگران بملتان رفت سلطان علاء الدین در آخر ششم صفر سنه نود و پنج هجری در دهلی برتخت نشست و الغخان و ظفر خان را با چهل هزار سوار بملتان فرستاد ایشان برفتند و ارکلی خان و قدر خان و اقبال مغول و ملک احمد چپ را بدست آورده باز گشتند و در راه نصرت خان بفرمان سلطان علاء الدین در رسید و این چهار تن را در چشم میل کشید و بقلعه هانسی حبس نمود سلطان علاء الدین استقلال یافت و قواعد سلطنت محمد ساخت و بروایت مؤلف سفت اقلیم بر پرگنه دیبی که بصیغه انطاع واو را وود ظلیفه در تصرف مردم بود همه را بخالصه ضبط کرد و هر کسیکه زر داشت بهر حیله که دانست از و بگرفت و حکم کرد که امرا باهم اختلاط نکنند و آمیزش ننمایند و بمجالست یکدیگر نروند و از منع شراب فرمان با اطراف ممالک فرستاد و نیز حکم کرد که زر کے

مساحت غله نصف محصول را از رعایا بگیرند و دیگر امر نمود که چودهری و مقدم وغیره را با رعایا در گرفتن بالواجبی برابر اعتبار کنند تا تسلط
چودهری و مقدم بر رعیت زبردست نشود همچنین در قیمت غله ضابطه چند اختراع نمود که با وجود امساک باران فتاوی در قیمت غله راه
نیابد دور ایام سلطنت او همیشه گندم یکمن بهفت جیتل می خریدند یک جیتل یک خرمهره است که بهندی کوری گویند و چهار جیتل را کنده و بتفصیل
جیتل وغیره در بنگاله گذشت بالجمله یکمن بخود به پنج جیتل و شالی و ماش و موته به سه جیتل و در قیمت پارچه سر بصاف باریک به پنج منگه پیش که
ده فلوس باشد و صلاحی اعلاکه گاژه نامند به چهار منگه و کرباس کنده چهل گز یک تنکه در بازار خرید و فروخت می شد و ایضاً در قیمت اسپ
وغیره و دواب ضابطه وغیره مقرر کرده چنانچه اسپ جوان بے عیب و کلان بقیمت بست روپیه بقول دسیری و سوزن و شانه و کاسه کلی وغیره
را پنج نهاده بودند مدیکی عرض رسانید که تولیان و ارباب طرب را پنج مقرر شده سلطان بخندید و آنرا نیز پنجی برجسته نهاد و امر فرمود
که هر روز نزخنامه از قاضی ملک بدیلی رسانند و جمعی کثیر را امر کرد که در ممالک محفوظ نرخ پردازند و بروایت مولف خلاصة التواریخ نرخ دانهٔ اسپ
و تاک چوکی در هندوستان و وقائع نگار او اختراع نموده و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که علاء الدین اول کسست که پرشیت پیل
عماری نهاد و او اکثر بر رسے خود عمل کردی و بشریعت التفات کمتر نمودی علمای زمان از بیم جان بموجب فرمان او فتوی دادندے
وقتی قاضی مغیث الدین را که از زهاد عصر بوده بخواندند و گفت که از تو مسئله پرسیم باید که جواب باصواب گوئی قاضی گفت همانا مرگ من نزدیک
رسیده است که سلطان از من مسئله می پرسد گفت هر آنچه دانی بگو و از حق مگذر پس از دو سخنان مے پرسید و جواب می شنید تا آنکه گفت مرا
در بیت المال چه حق ست قاضی گفت اگر موافق شریعت جواب گویم مرا بقتل رسانی و اگر مباهله کنم مجرم و گنهگار شوم گفت باک ندارد و
حق بگوئی قاضی گفت حق سلطان در بیت المال چندان که حق سایر لشکریان سلطان در غضب شد و گفت انیمه مال صرف مردم حرم
والا است و پارگاه و ادوات میکنم و آنیکه جهت مراعات مراسم سلطنت جمعی را بقتل میرسانم تا شروع است قاضی تبرسید و برخاست
و قدری راه رفت و باز گشت و سر بر زمین نهاد و گفت همه شروع است سلطان برخاست و رفت و قاضی را بخواندند و صله چندین بخشید
بالجمله در سنه صد و نود و شش هجری دو اخان صاحب ماوراء النهر سپاه بهندوستان فرستاد الغخان و ظفر خان حاکم ملتان بر ایشان
ظفر یافتند و بسال دیگر الغخان و نصرت خان را به تسخیر گجرات فرستاد رائے کرن والی گجرات بعد از رزم منهزم پناه برامدیو والی دیوگذه
فرستاد و در بکلانه مقیم گشت الغخان در گجرات نائب گذاشت و بدیلی باز گشت و در اواخر این سال دو اخان پسر خود قتلغخان را
با دویست هزار سوار هندوستان فرستاد و ایشان عبور سنده کرده بدیلی رسیدند سلطان با شش صد هزار سوار و دو هزار فیل برزم
او پرداخت و ظفر یافت قتلغخان بماوراء النهر گریخت سلطان بدیلی مراجعت نمود و کبر و عجب شعار خود ساخت و خواست که دعوی نبوت
کند و خود را محمد رسول الله خواند علاؤ الملک کوتوال را که بمتانت رائے مشهور بود بخواند و در این باب از او مشورت خواست علاؤ الملک
گفت که نبوت بے وحی معتبر نیست و آن بر محمد ختم شد سلطان گفت پس به تسخیر مغت اقلیم پردازیم علاؤ الملک گفت که تسخیر مغت اقلیم
نیز متعذر است چه آنرا که در دیلی گذاری چون باز گردی بدستور او اطاعت تونکند سلطان گفت ازان عزیمت در نگذرم علاؤ الملک
گفت پس باید که در سنگانه توقف کنی تا سپاه مغل در هندوستان و سپاه هندوستان ببلاد جنوبی هند فرستی تا هر آنگاه که دکن صافی گردد بعد
ازان مختاری سلطان این رائے به پسندید و لشکر بر سر شیور کشید و یک سال بمحاصره آن پرداخت و در سال هفت صد و سه هجری مکبوده
و بدیلی باز گشت در این سال سپاه مغول در هندوستان آمدند و خرابی بسیار کردند در هفت صد و چهار هجری علی بیگ مغل با چهار هزار

سوار از ماوراءالنهر بپنجاب آمد سلطان غازی ملک را بحرب او فرستاد و رزمے صعب کرد و ظفر یافت در هفتصد و پنج هجری کمک
سلطان از امرائے دواخان بانتقام علی بیگ از حدود ملتان بگذشت و قصد سوالک کرد غازی ملک بسر راه او شکست
لشکر بانش از قلب راه نجان رسیدند و بیاده قرار نتوانستند غازی ملک تعاقب کرده کمک را بفرمان سلطان بزیر پای فیل هلاک ساخت
بار دیگر سپاه مغول از بیم سلطان بهند نتوانستند آمد و او در اوایل هفت صد و شش هجری ملک کافور خواجه سرا را که معشوق او بود
بامرائے نامدار بفتح ولایت دکن فرستاد و سراپرده سرخ که مخصوص شاهان بود باو داد و امر فرمود که خواجه حاجی نائب عرض ممالک
یا صد هزار سوار و یمین الملک والی مالوه و الپ خان حاکم گجرات باو پیوندند و ملک نائب چون بدکن رسید رامدیو صاحب دیوگده
پسر خود بر کل دیو را در قلعه گذاشت و بخدمت او آمد ملک نائب او را با خود گرفت و بدهلی باز گشت سلطان چون ابتدائے سلطنت خود
کرده از مال او پنهان داشت که در عهد جلال الدین خلجی از رامدیو گرفته بود او را نبوخت در ازائے این لقب نهاد و چتر سفید که خلاصهٔ سلاطین بود
بپوشید و داد و یک لک تنکه طلا انعام فرمود و او رامدیو گده باز گردانیدند در این سال قلعه خانور بسعی ملازمان سلطان مفتوح شد و در هفت
صد و نه هجری سلطان ملک نائب کافور خواجه حاجی نائب عرض را بسمرقند فرستاد و امر کرد در ان سفر برفی که اسپ هر که سقط
شود اسپی بهتر از ان باو دهند ملک باین روے بدکن نهاد و رامدیو از دیوگده باو پیوست لاردیو صاحب وزن کل در قلعه متحصن شد و
عاجز گشت و شش صد فیل و هفت هزار اسپ و بسیاری از زر و جواهر بداد و تاج و خراج بذیرفت نائب باز گشت و در هفت صد و دوازده هجری
ملک نائب بسنجر و نهرسمند و بعبر شتافت و بسیاری از انرا غنیمت یافت و در اقاصی کرناتک که هرگز صیت اسلام در انجا
نرسیده بود مسجدے بقصر ساخت و بانگی محمدے گفت و خطبه بنام سلطان خواندند آن مسجد اکنون بر سمت بندر راهیشر موجود است ذکر این
سابقاً در ضمن احوال بیجانگر گذشت بالجمله چون ملک نائب بعد از فتح کرناتک در هفتصد و پانزده هجری بدهلی آمد و شش صد و دوازده
فیل و هشت هزار اسپ و شش هزار من طلا بسنگ و کن و صندل و متاعے جواهر پیشکش سلطان کرد سلطان بسیارے از ان بامرائے و
علما و مشائخ بخشید و دو دیگر طلا ها را پیش خود بگداخت و سکه و خطبه بنام خود زد و علمائے خواند پس از ان دولت سلطان روے براجع
نهاد و شیفته ملک نائب گشت و در هفت صد و دوازده شنگل دیو که بعد از فوت پدرش رامدیو والی دیوگده شده بود نافرمانی آغاز کرد
و ملک نائب بموجب امر سلطان بدکن شتافت و شنگل دیو را بگرفت و بکشت و آنملک صافی ساخت و باز گشت و بخدمت سلطان
آمد و پیش از عرض در مراجعش تصرف کرد و سلطان گفت که پسر تو خضر خان و شادی خان بانفاق مادر خود ملکه جهان و خال خود الپ خان
صاحب گجرات قصد قتل تو دارند سلطان باور کرد خضر خان و شادی خان را که مطلع بودند بقلعه گوالیار حبس نمود و ملکه جهان را بدهلی فرستاد
و ملک نائب را بقتل او فرمان داد و ملک نائب او را بدیگاه خواند و بکشت و کمال الدین را بفرستاد تا قطب الدین برادر الپ خان
را که والی جونپور بود بقتل رساند لشکریان الپ خان که در گجرات بودند بی آغاز کردند سلطان باشارهٔ ملک نائب سپهر کمال الدین
را حکومت گجرات داد گجراتیان او را بگرفتند و بکشتند و همچنین والی جونپور عصیان ورزید سلطان از استماع این اخبار بیمار شده و در ششم
شوال سنه ۷۱۶ هفت صد و شانزده هجری در گذشت گویند که ملک نائب او را مسموم ساخت و او ملکے ضابط و عابد و متحمی بود و اول کسے
که عماری بر پشت فیل نهاد امیر خسرو گوید بیت کسے در شاهی و دانگه سوارے ۰ بجز او نهاد بر فیلان عماری ۰ گویند هفتاد هزار
کس از ارباب خدمت داشت و از ایشان هفت هزار کس ارباب عمار و بیلدار بودند که در سفر ملازم سرکار بودند و از مشائخ کبار

در عہد او نظام الدین اولیا در دہلی و شیخ علاو الدین نبیرۂ شیخ فرید شکر گنج در اجودہن و شیخ رکن الدین نبیرۂ شیخ بہاؤ الدین ذکریا در ملتان بر سند ارشاد متمکن بودند و از شعرا امیر خسرو دہلوی و از اطبا بدر الدین دمشقی معاصر او بودند گویند بدر الدین دمشقی در طبابت مہارتی تمام داشت کہ اگر بول چند جانور در شیشہ کردہ نزد او بردندے گفتی کہ بول فلان جانور است بالجملہ چون علاؤ الدین خلجی در گذشت ملک نائب کافور خواجہ سرا ندا زالملک بودہ باتفاق امرا و اعیان مملکت شہاب الدین عمر بن علاؤ الدین خلجی را کہ ہفت سالہ بود بر تخت نشاندند و خضر خان و شادی خان را بہ اسیل کشید و با وجود بی عیاقی مادر شہاب الدین کہ زوجۂ علاؤ الدین خلجی بود نجواست و خبر نام سلطنت بر شہاب الدین نگذاشت و مبارک خان بن علاؤ الدین را حبس کرد و بعد از سی و پنج روز از فوت سلطان علاؤ الدین خلجی باریکان کہ حرامست ملک را جرم سرائے ملک نائب رسیدہ شتند ملک نائب را بکشتند و مبارک خان را از حبس بر آوردہ بر تخت نشاندند سلطان مبارک شاہ خلجی در محرم سن ہفت صد و ہفدہ ہجری بر تخت نشست و بر حسن نامی کہ پہلوان گجرات بود عاشق شد و اقبال ملک نائب یاد بخشید و خسرو خان خطاب داد و وزیر ساخت در ہفت صد و ہفدہ ہجری بر مالدیو دوا مادر امدیو والی دیوگڈہ تبغی کرد سلطان بدکن شتافت و او را اسیر گرفت و پوست بکند و آنجا مسجدے بنا نہاد و بدہلی باز گشت و بشرب خمر پرداخت و اعمال نکوہیدہ پیش گرفت و چیو چب بعضے از امرا را بکشت و اکثر خود را بلباس زنان آراستی و در جمع حاضر آمدے و لولیان و مسخرگان را امر فرمودے کہ تا بر کوشک ہزار ستون عریان شدہ با بستاندے و بر امرائے کبار بول کردندے بالجملہ حسام الدین برادر خسرو خان را بحکومت گجرات فرستاد و او آنجا رفت و بنی کرد و امرائے گجرات او را اسیر گرفتند و بدرگاہ فرستادند سلطان گناہش بہ بخشید و ملک وجیہ الدین قرشی را حکومت گجرات داد ملک مالک لکنے حاکم دیوگڈہ با شارۂ خسرو خان کہ بہ تغیر رفتہ بود در دکن مخالفت آغاز نہاد سلطان لشکرے عظیم بفرستاد و او را بدست آورد و گوش و بینی او ببرید با خسرو خان متوہم شدہ بنی آشکارا کرد او را ہم بگرفت و بر پالکی نشاندہ بدرگاہ حضور فرستادند و در ہر منزل حمالان تازہ پالکی او را بگرفتند بریں موجب در ہفت روز از دکن بدہلی رسید و زار زار پیش سلطان بگریست و گفت کہ امرا بر من حسد بردند و مرا بہ بنی نسبت کردند سلطان باور کرد و اعتبارش افزود و خسرو خان بست ہزار مرد از قوم خویش جمع آورد و قصد قتل سلطان کرد و ضیاء الدین صدر جہان سلطان را آگاہی داد سلطان باور نکرد خسرو خان امر کرد با شی طایفہ از موافقان او بکوشک ہزار ستون او در آمدند و ضیاء الدین را کہ کلید حرم با او بود بکشتند و روے بسلطان نہادند سلطان خسرو خان را در برداشت و خفتہ بود بیدار شد و گفت کہ آنچہ غوغا ست خسرو خان گفت کہ اسپان طویلہ رہا شدہ اند سلطان باور کرد و چون دید کہ قصد او دارند خواست کہ خود را بحرم سرا افگند خسرو خان از پے در رسید و موی سرش بگرفت سلطان بر سم عادت او را بزیر افگند خسرو خان موی او را در سر داشت تا آنکہ مخالفان در رسیدند و سلطان را بکشتند و سرش از بام ہزار ستون بزیر افگندند و مردم آنجا بدیدند و بگریختند حسام الدین برادر خسرو خان بحرم سرائے سلطان رفت پسران علاؤ الدین خلجی کہ خورد سال بودند ہمہ را بقتل رسانید و آنچہ خواست با اہل حرم کرد و در ربیع الاول سنہ ہفت صد و ہشت و یک سال ہجری روزگار خلجیان بسر آمد و گشت خسرو خان خود را ناصر الدین خسرو خان خواند و بر تخت نشست و حرم ہای سلطان را و در میان برادران خود قسمت کرد و زن مبارک شاہ را بنکاح خود در آورد و چون اکثر برادران او ہنود بودند بدسم بت پرستی شیوع یافت و امرائے بزرگ سلطان علاؤ الدین را چون عین الملک والی دکن و ملک فخر الدین جویا ابن غازی ملک حاکم پنجاب پیش تخت خود بر پای داشت پس از چند روز ملک فخر الدین جویا بگریخت و نزد پدر خود غازی ملک بدیالپور رفت غازی ملک

لشکر جمع آورد و اکثر امرا که با خسرو شاه در باطن مخالفت داشتند با غازی ملک در ساختند غازی ملک آنگاه فرصت را مغتنم برادر او
حسام الدین بعد از رزم های صعب در سلخ رجب سنه هفت صد و هشت و یک هجری بقتل رسانید و دیگر روز غازی ملک بدهلی
رفت و چون بکوشک هزار ستون رسید بزوال خاندان علاؤ الدین خلجی بگریست و گفت که من یکی از بندگان این درگاهم اگر کسی از
اولاد جلال الدین باشد بیاید تا بر تخت بنشانیم و اگر کسی از ایشان نمانده هر که را خواهید بسلطنت برگزیدیا اطاعت او کنم امرا گفتند که
کسے از ایشان نمانده و سلطنت بیکسی نمی رسید غازی ملک بر تخت بنشست و خود را **غیاث الدین تغلق شاه** خواند و از غازیان
سلطان غیاث الدین بلبن بود پدرش تغلق شاه نام داشت بالجمله تغلق شاه پادشاهی حلیم و کریم و عادل بود و نماز پنجگانه بجماعت گذاردے
و از صبح تا شام بدیوان نشستی و به بنای عمارت سری عظیم داشتی تغلق آباد در نزدیکی دهلی آراسته او بود و امیر خسرو دهلوی تغلق نامه
بنام او نظم کرده و در بدو دولت پسر بزرگ خود ملک فخر الدین جویا را بعهد ساخت و الف خان لقب نهاد و در هفت صد و هشت و دو
هجری الف خان را با لشکری عظیم به پلنگ فرستاد و لدرو یو صاحب در نگل رزمے صعب کرد و منهزم بسجاور در نگل متحصن شد الف خان
بمحاصره پرداخت و از طول مدت محاصره در لشکر دبا افتاد و دیگر خواجه عبید که از اعیان بود بجان رسیده آوازه در افگند که سلطان
تغلق شاه در گذشت از شنیدن این خبر الف خان سراسیمه گشته بدیوگذه رفت و بدهلی شتافت تغلق شاه بفرمود تا خواجه عبید را برداركردند
فقل است عبید بلطف طبع موصوف بوده وقتی که در دهلی بخانقاه شیخ نظام الدین اولیا رفت یکی از مریدان شیخ از مرض بواسیر
شکایت کرد شیخ مسواک میکرد همان مسواک را داد و فرمود هر گاه مسواک کند مرض زائل شود مرد رفت و خواست که بآن مسواک کند عبید گفت که
بواسیر را از مسواک کردن چه نفع شیخ مسواک را ازان ربوده است که بمحل مخصوص خود فرستی مرهم بار کرد پس از چند روز مرض زائل شد
نزد شیخ رفت و حال باز گفت شیخ متغیر شد و فرمود اگر عبید مسواک در تو کردے من بر سلطان دوان کردم پس چنان شد که گفته بود و بالجمله
سلطان دیگر بار الف خان را بمسخیر در نگل فرستاد و او برفت و حصار بندر را که در تصرف لدرو یو والی در نگل بود بگشود و به در نگل شتافت
و لدرو یو را با دختر زندان اسیر ساخته در دهلی فرستاد و او از انجا راه بجاجی گرفت و از انجا والی بنگش گرفت بدهلی باز گشت و سلطان
تغلق شاه در ۷۱۲ هفت صد و هشت و چهار هجری متوجه بنگاله شد و الف خان را به نیابت در دهلی گذاشت ناصر الدین بغرا خان ابن
سلطان غیاث الدین بلبن پدر سلطان سعز الدین کیقباد که در عهد خلجیان اطاعت ایشان میکرد و بدستور حکومت لکهنوتی داشت
بنجدمت آمد و سلطان او را چتر داد و لکهنوتے باو باز گذاشت چنانچه در ضمن بنگاله گذشت و تسیر خوانده خود نانار خان را بحکومت
ستارگانون و ترهت با حمد خان داد و بالبغار متوجه دهلی شد الف خان حکم فرمود تا در سه روز بحدود شهر بسه کروهی تغلق آباد کوشکے
ساختند تغلق شاه در رسید و آنجا فرود آمد الف خان بخدمت پدر پیوست تغلق شاه طعام خواست چون سفره بر داشتند الف خان دست
ناشسته از خانه بیرون آمد ناگاه سقف خانه بیفتاد تغلق شاه در ربیع الاول سنه ۷۲۵ هفت صد و بست و پنج هجری با پنج تن هلاک شد و گفته اند
که الف خان بقصد بدان کوشک از طلسم نهانداده بود چون خود بیرون آمد طلسم را شکست و پدر را هلاک کرد اما آنچه بتحقیق پیوسته است
که چون سلطان از شیخ نظام الدین اولیا رنجیدگی داشت بعد نزول دران منزل شیخ پیغام داد که هر گاه من داخل دهلی شوم
شیخ از دهلی بیرون رود شیخ فرمود که هنوز دهلی دور است و این لفظ در میان اهل هند مشهور است بالجمله تغلق شاه در دهلی نرسیده
هلاک گشت و بعد از و پسرش ملک فخر الدین جویا که الف خان خطاب داشت بر تخت بنشست و خود را سلطان محمد شاه بن

تعلق شاه خواند و در روز جلوس چندان زر و سیم بر اهالی شهر نثار کرد که فقرا و مساکین بآخر عمر محتاج نگشتند و او بادشاهی عالی همت بود و سر سلطنت هفت اقلیم فرو نیاورد و اگر اسلام سورونی نبودی دعوی الوهیت کردی گویند در اخبار املا مهارت تمام داشت عالم مرسل و شاعر کامل بود هر چه یکبار شنیدی بیاد داشتی و هرگز نماز قضا نکردی و ضعیفان را وظائف مقرر کردی و با نعیمه در خونریزی مبالغه کردی و از بریدن دست و پا و بینی و گوش و در بر فیل افگندن و برد ارکشیدن و پوست کندن و دو پاره کردن و بعضی اعضای انسان را بمنجنیق کوفتن و این همه بر اندک جریمه از قوه بفعل می آورد و پدر حاجی از مادحان او بوده وقتی شاعری قصیده گفت و مطلع آنرا خواند سلطان گفت بس کن که طاقت صلهٔ تمام ندارم پس بقدر سود تا چندان زر و سیم بر و افشاندند که زیر آن پنهان گشت و همچنین دیگری را نهفتاد لکه تنگه عبارت فهود و اینجا غرض از تنگه سکه نقره است که یک تنگه نیم روپیه باشد پس هشتاد لکه تنگه نقره چهل هزار روپیه بود بالجمله سلطان محمد شاه چون بر تخت نشست همدران آوان ناصر الدین بقرا خان صاحب لکهنوتی درگذشت سلطان بر لکهنوت حاکم فرستاد و این عم خود ملک فیروزی رخت را بارنگ ساخت و احمد ایازرا خواجه جهان لقب نهاد و بحکومت گجرات فرستاد ملک مقبول را عماد الملک خواند و وزیر ساخت چون سلطان در علم تواریخ و حکمت معقولات مهارت تمام داشت میخواست که ضوابط سلطان سلف را یکسو نهاده در سیاست و دیگر قواعد ضابطهٔ جدید اختراع گرداند و احکام مجدد احداث نماید و ضوابط سلاطین سابق را نسوخ گرداند چون احکام او خلاف قرار داد سلاطین سلف بود موجب تنفر عام میشد و خللهای عظیم در ملک راه می یافت ایضاً خراج ولایت دوابه را که یکی بده فراز داد ازین امر زراعت معطل ماند و خرابی رو بداد بالجمله در هفت صد و بست و هفت هجری بزم شیرین خان والی ماوراء النهر از ملتان تا حدود دهلی غازی کرد سلطان در شهر دهلی متحصن شد و تبسیاری از جواهر زر فرستاد با او از دهلی خوشنود شده بر خاست حدود سنده را غارت کرد و بملک خویش بازگشت صبا بر لے بمقتضای خواهش بزرگان زمان این حکایت را در تاریخ خود ذکر نکرده بالجمله سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بعد مراجعت بزم شیرین خان لشکر بانضباط و لایت دکن فرستاد و آن ملک را تا دریای عمان صافی ساخت امیر نوروز داماد بزم شیرین خان بابسیارے از نوازش امرائے خفیا با دو شاه آورده سلطان معزور شد و عزم تسخیر هفت اقلیم کرد و آنچه بنجزانه داشت بسپاه داد و حشری انبوه فراهم آورد سه لکهه و هفتاد هزار سوار را مرسوم داد و خواهر زاده خود خسرو ملک را امر فرمود که از راه کوهستان همانجال که مابین هندو دریاے چین است بتسخیر چین و ماچین و ختا و ختن باتمام تمام و هوشیاری بالا کلام بر آرد و خود متوجه نگرکوٹ شد و در سنه مقصد دسی و هفت هجری قهرا گفتهرا گنگشود و خسرو ملک در کوهستان همانجال در آمد قهرا گفتهرا تسخیر ساخت و سجده و چین رسید سلطان آنرا بر زبزم خسرو ملک پیش از خبر خسرو ملک طاقت رزم نداشت برگشت اهالی کوهستان راه بر و گرفتند خسرو ملک با بسیاری از سپاه از بے قوتے دران ممالک در گذشت و اندکی گریخته سلامت بدهلی رسیدند سلطان در غضب شد و تمام ایشان را بالقتل رسانید و دیگر از جمله کارهای او یکی آن بود که دیوگده را اوسط مملکت دانسته دار الملک ساخت و دولت آباد نام نهاد و دهلی را خراب و ویران ساخت و متوطنان آنجا را امر فرمود که بدولت آباد روند و خرج راه و بهای خانهٔ هر یک را از خزانه داد و دیگر اراده کرد که عراق و خراسان را تسخیر سازد چون خزانه باین اراده وفا نمیکرد امر فرمود تانش را مانند زر و سیم و نقره سکه زده رواج دهند چون دید که حکم پیش نمیرود پیش فرمان داد که هر کسے که سکه کس داشته باشد بخزانه آورد عوض آن سکه زر و نقره بستاند هر دم اطراف عوض مس زر و نقره از خزانه برند و خزانه خالی گشت امرا و هر گوشه باغی گشته فساد در مملکت برخاست سلطان بملتان رفت و بدو آبه بنجاب نشتافت دران ایام از رعایاے دو آبه مال و جهات چندان طلب میکردند

رعایا آتش در خانه‌ها و زراعت زده و بگریختند سلطان برنجید و امر کرد که در ان مملکت ده رهگذار ندهند چندین هزار کس از رعایا بگشت و بدهلی آمد
و هر که آنجا باقی مانده بود بدولت آباد فرستاد و بقنوج آمد و از رعایا عالم عالم را بقتل رسانید و بسیار بنهب تاخت و خلقی کثیر بگشت در خلال
این احوال ملک فخر الدین سلاح دار و بنگاله قدر خان را بگشت و بران دیار استیلا یافت سلطان خواست که به بنگاله رود و سید حسین والی
سمبر لکهنی آغاز نهاد سلطان بدولت آباد شد و عماد الملک را بسمبر فرستاد و بر سید حسین ظفر یافت و باز گشت و سلطان بقلع و قمع ساهوے
افغان که در حدود ملتان لکهی می ورزید متوجه شد و در آن سال قحطی عظیم افتاد و ساهوے ملک بهراور والی ملتان را بگشت و بافغانستان
بگریخت چون قحط بود مالی وافر از خزانه بر باد داد و بزراعت امر فرمود و ایلچی بمصر فرستاد تا از خلیفه عباسی منشور سلطنت بیارد ایلچی بمصر رفت
و در هفت صد و چهل و چهار هجری ایلچی سلطان با ایلچیان مصر در آمد سلطان به استقبال شتافت و قدمی چند در رکاب ایلچی رفت و
منشور بگرفت و خلعت خلیفه بپوشید و عریضه بخلیفه نوشت و ایلچی مصر را با تحف و هدایا رخصت کرد و در ین سال کیسالبسر لدر و بوکه در حدود
درنگل بسری بر و با اتفاق یلان و بوکه اعظم رایان کرناتک بنو و مخالفت آغاز نهاد و عماد الملک حاکم کرناتک بگریخت و بدولت آباد
آمد در زمان کرناتک و دهور سمندکه در تصرف مسلمانان بود بگرفتند و در هفت صد و چهل و پنج هجری سلطان از ملتان بدولت آباد
آمد و بدهلی باز گشت و در ین سال اهالی نواح دهلی از قحط بجان رسیدند و بسیارے از ایشان به بنگاله گریختند و در هفت صد و چهل و
شش هجری علیشاه خواهرزاده ظفر خان که از امرائے سلطان علاء الدین بود از دولت آباد تحصیل مال بگلبرگه رفت و آنحدود را
خالی دیده باتفاق امرائے صده چون حسن کانگویه و دیگران را بغارت بنهب برافراشت فیلیخان والی دولت آباد او را منهزم ساخت
و هجدهین سال بهین الملک حاکم او ده متوهم شده بنهی کرد سلطان متوجه او شد و بهین الملک گرفتار گشت سلطان در بهرائچ رفت و
مزار سالار مسعود غازی را که در پانصد و پنجاه و هفت هجری در معرکه کفار شهادت یافته بود زیارت کرد و بدهلی باز گشت و فیلیخان والی
دکن را که حوض فیلیو در دولت آباد از آثار اوست بدهلی خواند و برآورش نظام الملک عالم الدین را که حاکم بهرائچ بود بدولت آباد
فرستاد و عزیز جبار را که از ازل بود جرأت خواند و ایالت مالوه داد چنین بسیارے از امرا را بمارت رسانید ایشان ظلم بیش
گرفتند ملک خراب شد و امرایان صده گجرات بنهی آغاز نهادند سلطان متوجه گجرات شد فیلیخان بسلطان پیغام داد که حرکت
سلطان بهر فتنه چنین مناسب نیست سلطان التفاتی نکرد و در هفت صد و چهل و هشت هجری متوجه گجرات گردید در راه شنید
عزیز جبار والی مالوه عزم رزم مخالفان کرد و بگجرات رفت در معرکه بقتل رسید غضب بر سلطان مستولی گشت و در سیر سرعت نمود
امیران صده با مقدمه سپاه سلطان رزم کرده بهزیمت رفتند سلطان به بهروچ آمد هر کرایافت که در ان فتنه فی الجمله دخلی داشته بود
بقتل رسانید و قاضی کرنال که بچوب گده مشهور است بگرفت و به عالم الملک حاکم دولت آباد نوشت که اسیران صده حضرت را بدکن
فرستند عالم الملک حسام الدین و اسماعیل و میسج حسن کانگویه وغیره را که در گلبرگه در اتحاد و انقطاع داشتند با جمیر احمد لاچین که
از خویشان امیر خسرو دهلوی و امرائے سلطان بود روانه گجرات ساخت و امرائے صده بحدود گجرات رسیدند و از سلطان متوهم شده
باتفاق احمد لاچین را بگشتند چنانچه سابق در ضمن اخبار سلاطین دکن و امرائے صده باغی گذشت صبا برلے گوید در آن
او آن سلطان مرا گفت که مملکت را امراض متعدده پدید آمد اگر یکی را علاج کنم دیگری غالب آید چاره چیست گفتم سلطان بپیش
را اگر چنین جاے دست دادی پسر و یا برادر خود را که لایق سلطنت بودی بر تخت نشاندندے و با افغانی که موجب نفرت خلق باشد

ترک گردندے سلطان گفت چنین است لیک چنان فرزندے ندارم که جانشین تواند بود و ترک ریاست نمیتوانم کرد هرچه خواهد کو شود
پس متوجه گنج شده و از انجا بسیر شتافت امیر فیروز عن والی ماوراء النهر که با سلطان دوستی داشت اکنون بنغل را پانچهزار سوار بدد او فرستاد
و ایشان در حدود سمرقند بدست چوپانان سلطان دچار شدند و بست و یکم محرم هفت صد و پنجاه و دو هجری در گذشت مدت ملکش هشت و هفت
سال محمد بن صمد الدین لشتاپین الابس را بنام او نوشته و بعد از و ابن عمش ملک فیروز مالک ابن سالار رجب که برادر تغلق شاه بود و بزرگ
وسیع الانصاف داشت آبادانی هند او را اولیا شمارند و در ماه رجب روزه گیرند و علم بندند بالجمله ملک فیروز بن رجب در بست و سوم محرم در
هفت صد و پنجاه و دو هجری در سمرقند بر تخت نشست و بسلطان فیروز شاه مخاطب گشت و او ملکے عادل و عاقل بوده و سلطان بنده کارهاے
عظیم داشته دران باو میل بر سید در دهلی محمد آباد المخاطب بخواجه جهان که از خویشان سلطان محمد تغلق شاه نائب دهلی بود بسیرے
شش ساله امیر سلطان محمد خوانده و غیاث الدین لقب نهاد و بسلطنت نشانید سلطان فیروز شاه بدهلی رسید و خواجه و تابعان
سرها برهنه کردند و دستارها در گردن افگندند و بخدمت فیروز شاه آمدند فیروز شاه ایشان را در قلعهٔ هانسی بند کرد و در رجب آن سال در
دهلی بر تخت نشست در هفت صد و پنجاه و سه هجری بکوه سرمور رفت و زمینداران آنجا را مطیع ساخت و در هفت صد و پنجاه و چهار هجری
بقلع و قمع شمس الدین بهکره والی بنگاله که تا حدود بنارس ضبط کرده بود روے به بنگاله نهاد بهکره در اکدله متحصن شد و بعد از زرم بزمیت
رفت سلطان باز گشت و در هفت صد و پنجاه و پنج هجری آنجا حصار فیروزی تعمیر نمود و در ان سال ابو العباس الحاکم بامر الله خلیفهٔ مصر منشور سلطنت
و خلعت بهر او فرستاد و در نامه سفارش علاؤ الدین حسن کان گوید بهمنے صاحب دکن مندرج بود در ین سال شمس الدین بهکره در گذشت
و پسرش اسکندر جانشین شد سلطان به بنگاله شتافت و شیخ زاده نظامی از خلیفهٔ مصر خلعت بسلطان رسانید و اعظم الملک لقب یافت
سلطان بر شکال در خضر آباد بسر برد و آنجا شهر جونپور بنا نهاد و آن سابقاً در ضمن احوال جونپور گذشت بالجمله سلطان به نبرده رسید
سکندر در اکدله متحصن گردید و آخر الامر پیشکش داد سلطان بجاے نگر بشتافت راجه آنجا به پلنگ گریخت سلطان در هفت صد و شصت و
دو هجری بدهلی مراجعت نهاد و سر هند که داخل سامانه بود جدا کرد و به پیکر کوٹ شتافت راجه آنجا بعد از زرم اطاعت کرد سلطان نگر کوٹ
را محمد آباد نام نهاد و بتخانه هاے آنجا را خراب ساخت و مساجد و خوانق بنا نهاد و پسندیده شد و الی آنجا حمام بالی در قلعه متحصن گردید
سلطان بحاصره مشغول گشت و چون بر شکال در رسید بگجرات نشتافت و ظفر خان را و بعد از و پسرش در یا خان را ایالت گجرات داد و
دیگر بار قصد سند کرد و حمام امان خواست و سلطان او را بدهلی آورد و بدستور ایالت سند باو داد و ملک نظام فرح را فرحت الملک
خطاب داد و بحکومت گجرات فرستاد و در هفت صد و هفتاد و نه هجری زمینداران اثاوه بغی شدند سلطان خویش متوجه ایشان شد
و بسیار بر انگیخت و در هفت صد و هشتاد و یک بسامانه رفت و در هفت صد و هشتاد و دو بعزم گوشمالی قوم کتهر یه توجه شد و بسی را بگشت
و ملک داود افغان را در سنبهل گذاشت و بدهلی باز گشت و تا هفت صد و هشتاد و هفت هجری هر سال بشکار سنبهل میرفت آخرین
نوبت در حدود بداؤن حصارے بنا نهاد و فیروز پور نام کرد و ظرفا آخرین پور گفتندے چه پس ازان سلطان توفیق بناے شهر
نیافت درین ضمن ضعف پیری بر و غلبه کرد و از سواری باز ماند خان جهان وزیر بر دلتنش مستولے شد چون سلطان باطاقت
سواری نماند فرسوده عنکبوتان را گرفته در خریطه نگاه داشتند تا گرسنه شدندے آن بگسان را در خانه شکار کردی بالجمله سلطان
فیروز شاه در آخر وقت محمد خان را ناصر الدین محمد شاه لقب نهاد و بر تخت نشاند و غرلت گزید سلطان ناصر الدین بن فیروز شاه

در هفت صد و هشتاد و نه هجری بادشاه شد و امر کرد که بنام او بر خطبه خواندند و بسر پور رفت و آنجا نشنید که فرحت الملک با اتفاق امیران صده گجرات سکندر خان را که به تغیری او حاکم گجرات شده بود بسیر فت و بقتل رسانید و محمد شاه بدهلی باز گشت و آنجا نشنیده الکاشت وامرای خود را بدولت رسانید و از امیران پدر حسابی نگرفت ملک بهاؤ الدین وغیره امرای فیروز شاهی با غلامان فیروز شاهی ساخته فساد آغاز نهادند محمد شاه بر ایشان ظفر یافت مخالفان سلطان فیروز شاه را که از غایت ضعف طاقت نداشت بر پالکی کشانیده بیرون آوردند لشکریان چون علم فیروز شاهی دیدند گمان بردند که باختیار آمده لاجرم از محمد شاه جدا گشته بخدمت آمدند محمد شاه مگر بخت و بسر پور رفت امرای عاصی **غیاث الدین تغلق شاه** بن فتحخان بن فیروز شاه را بر تخت نشاندند تغلق شاه دوستان محمد شاه را بقتل رسانید و در سیزدهم رمضان سنه هفت صد و نود هجری سلطان فیروز شاه که عمرش از نود و هم متجاوز بود درگذشت وفات فیروز تاریخ اوست و آباد شاهی فاضل و عادل بوده بنای عمارت سرای عظیم داشته در مدت ملک خویش که سی و هشت سال و چند ماه بود پنجاه و چهل مسجد و سی مدرسه و سی خانقاه و صد کوشک و دو صد رباط و سی شهر و سی قلعه و صد حوض و پنج دار الشفا و یک شکارگاه و صد مقبره و ده حمام و ده منار و صد و پنجاه چاه که از انجمله یک منار از سنگ در غایت ارتفاع که مردم آنرا لاٹ فیروز شاه گویند اکنون در شاهجهان آباد موجود است و همچنین یکماه سیرین در کوشک فیروز شاه تعمیر حضر نموده و صد پل و صد باغ احداث کرده صبا بر تاریخ فیروز شاهی بنام او گفت باجمله بعد از وفات او غیاث الدین تغلق شاه استقلال یافت و بعد از و ابو بکر شاه بن ظفر خان بن فیروز شاه بر تخت نشست امیران صده سامانه مخالفت آغاز نهادند و حاکم آنجا را کشتند و سرش نزد محمد شاه بنگر کوٹ فرستاد و محمد شاه بسامانه آمد و بر تخت نشست و بکر را لشکر بدهلی کشید و منهزم گشت و آخر غالب آمد و ابو بکر شاه را گرفت و بقتل رسانید و غلامان فیروز شاهی را که هر لحظه فتنه می انگیختند همه را بکشت و اعظم همایون ظفر خان را بحکومت گجرات و دلاور خان را بمالوه و نصرت الملک را امیر الامرای ظفر خان لقب نهاد و بملتان فرستاد و بعد از و پسرش همایون شاه الملقب بسکندر شاه و بعد از و برادرش ناصر الدین محمود شاه بن سلطان فیروز شاه بر تخت نشست و در هند و سلطنت او در هندوستان هرج و مرج اتفاق افتاد چه سعادت خان بار بکی نصرت خان بن فتحخان بن فیروز شاه را سلطنت برداشت و ناصر الدین نصرت شاه خواند و در فیروز آباد بر تخت نشاندند میان این هر دو بادشاه سه سال مخالفت امتداد کشید تا آنکه در محرم سنه هشت صد و یک هجری امیر صاحبقران شاه تیمور گورکان روی بهندوستان نهاد و اقبال خان باتفاق محمود شاه در ظاهر دهلی رزمی صعب کرد و منهزم بیرون شتافت و محمود شاه بگجرات گریخت و دهلی خراب گشت چنانچه ازین قضایا در ضمن احوال صاحبقران در اقلیم ششم بیاید باجمله صاحبقران باز گشت و سخا کوکر را که از عهد تغلق شاه در لاهور علم بغی افراخته بود بقتل رسانید حکومت لاهور و دیپال پور بخضر خان داد و نصرت خان که در میان دو آبه بسر می برد بفیروز آباد آمد و بر دهلی که خراب شده بود استیلا یافت اقبال خان متوجه دهلی شد نصرت شاه بمیوات گریخت اقبال خان در دهلی مستعلی گشت و امرای کبار در هر گوشه لوای انانیت برداشتند اعظم همایون در گجرات و دلاور خان در مالوه ملک اشرف در جونپور داود ده و قنوج و گوره خضر خان در لاهور و دیپالپور و غالب خان در سامانه و شمشیر خان در بیانه و محمد خان در کالپی و مهوبه بسلطنت رسیدند و میانهٔ ایشان مخالفت بوده و در هشت صد و چهار هجری ناصر الدین محمود شاه که بگجرات رفته بود و از والی آنجا رنجیده بمالوه شتافته بود بدهلی آمد اقبال خان نام سلطنت بر او نهاد بالآخر سلطان از او رنجیده پیش سلطان ابراهیم شرقی رفت و از و نیز رنجیده بقنوج آمد و گماشتهٔ ابراهیم شرقی را

از انجا برآمد و استیلا یافت و بران اکتفا کرد و در هشت صد و هفت هجری اقبالخان سامانه بگرفت و بهرام خان والی آنجا بامان نزد او آمد و بقتل رسید اقبال خان قصد پنجاب کرد و خضر خان با وی رزم نمود و ظفر یافت و اقبال خان بقتل رسید و دولتخان و اختیار خان از امرای اقبال خان که در دهلی بودند محمود شاه را از قنوج طلبیده اشته بسلطنت برداشتند محمود شاه در هشت صد و یازده هجری لشکر بجهار فیروز کشیده از گماشته خضر خان پیشکش گرفته بازگشت خضر خان بانتقام متوجه دهلی شد و محمود شاه را در فیروز آباد محاصره کرد و بی نیل مقصود باز گشت و در هشت صد و چهارده هجری دیگر بار متوجه دهلی شد اختیار خان و ادریس خان از امرای سلطان با و پیوستند محمود شاه بقلعه سیری متحصن شد و دران دیار قحط افتاد و خضر خان بملتان بازگشت و محمود شاه در ذیقعده سنه هشت صد و یازده هجری در گذشت و دولت ترکان که غلامان و غلام زادگان سلطان شهاب الدین محمد شام غوری بودند سپری گشت و بعد ازان امرای دهلی دولت خان لودی را بران سلطنت برداشتند و سکه و خطبه بنام او کردند و ملک ادریس و مبارز خان از خضر خان جدا شده بدولت خان پیوستند خضر خان در ذیحجه سنه هشت صد و شانزده هجری در حصار سیری دولتخان را محاصره کرد در ربیع الاول سنه هشت صد و هفده هجری دولتخان بامان نزد او آمده و در قلعه محبوس شد رایات عالی خضر خان بن ملک سلیمان بن ملک مردان دولت بسلطنت دهلی رسید و خطبه بنام شاهرخ میرزا ابن صاحبقران خواند و لفظ شاهی بر نام خود بیفزود و از خود رایات عالی تغییر نمود و بعضی او را سید دانند ملک مردان دولت از امرای سلطان فیروز شاه بود و امارت ملتان داشت چون در گذشت پسرش ملک شیخ و بعد از ملک سلیمان که پسر خواندهٔ پدرش بود بحکومت ملتان رسیدند و پسرش خضر خان بن ملک سلیمان که پسر خواندهٔ پدرش بود چنانچه در ابن اوراق گذارش یافت و بر دهلی مستولی شد و بگوالیار رو بیانه رفت و از حکام آنجا باج گرفت و بدهلی باز گشت و در هشت صد و بست و یک هجری به کتهر و بداؤن شتافت و عوام خان و اختیار خان از امرای محمود شاه قصد قتل او کردند او دریافت و بدهلی باز گشت و در هشت صد و سی و سه هجری ایشان را بکشت و بعد از دو سال بمیوات شد و قلعه کوهده را خراب کرد و بگوالیار شد و مریض گردید و در جمادی الاول سنه هشت صد و بست و چهار هجری در گذشت و بعد از و پسرش مبارک خان خود را سلطان ابو الفتح معز الدین مبارک شاه خواند و بموجب وصیت بسلطنت نشست و در محرم سنه هشت صد و بست و پنج هجری بلاهور رسید و آن شهر را که ویران شده بود آباد ساخت و ملک حسن را ملک الشرق نام نهاد و حکومت آنجا داد و بدهلی باز گشت جسرت برادر سنگا کهوکهر لاهور را محاصره نمود کاری نساخت و لکلا پور رفت و بکوهستان گریخت و درین سال ملک الشرق از امارت لاهور معزول شده در گذشت و ملک سکندر تحفه که وزیر بود حکومت لاهور یافت و سرور الملک بوزارت رسید و بملک الشرق مخاطب گشت و سلطان باتاوه رفت و جسرت کهوکهر بار دیگر بهیم راجه جمو رزم کرد و او را بکشت و باده هزار سوار کهوکهر نواح لاهور و دیپالپور را غارت کرد و ملک سکندر از دفع او عاجز آمد و عمدترین سال سلطان هوشنگ والی مالوه گوالیار را محاصره کرد سلطان مبارک شاه روی باو نهاد هوشنگ پیشکش فرستاد و باز گشت سلطان بدهلی مراجعت فرمود ملک رجب را بحکومت ملتان فرستاد و مکرر لشکر بمیوات کشید و در محرم سنه هشت صد و سی و دو هجری ملک رجب را حکومت سامانه داد و بگوالیار شتافت و از راه آنجا پیشکش گرفت و باز گشت درین سال سلطان ابراهیم شرقی صاحب جونپور لشکر بکالپی بر دفادر شاه صاحب کالپی از مبارک شاه استمداد نمود سلطان مبارک شاه بسلطان ابراهیم در حدود خرد از تمام روز رزمی صعب کرد و شب هر دو بادشاه بممالک خود ها باز گشتند و در محرم سنه هشت صد و سی و دو هجری ملک رجب

حاکم ملتان درگذشت سلطان بجاے او ملک محمود بن ملک حسن و اعماد الملک لقب نہاد و بملتان فرستاد و در ہشت صد و سی و سہ ہجری امیر شیخ علی مغول والی کابل بفرمان میرزا شاہ رخ بن امیر تیمور صاحب قران روے بہند نہاد و عماد الملک را در ملتان محاصرہ کرد سلطان فتح خان بن سلطان بن سلیمان محمد شاہ گجراتی و دیگران را با لشکرے عظیم برزم او فرستاد و عماد الملک از قلعہ بیرون آمد و در مے صعب کرد فتح خان بقتل رسید اما بعد او عماد الملک ظفر یافت و شیخ علی با معدودے چند بکابل گریخت و در ہشت صد و سی ہجری شیخ علی باستقام از کابل بلاہور آمد و بگرفت دو ہزار سوار بحافظت دران شہر بگذاشت و باز گشت سلطان اماری لاہور شمس الملک عرف ملک سکندر تحفہ داد شمس الملک بلاہور آمد مغولان بانان شہر رسیدند و بکابل رفتند سلطان لاہور را بعماد الملک داد ملک اشرف سرور الملک وزیر بر بخشید و باتفاق جمعی در رجب سنہ ہشت صد و سی ہفت ہجری سلطان را بقتل رسانیدند و او ملکے عاقل و باذل بودہ و در مدت عمر خود کبیرہ از و سر نزد و کسی را دشنام نداد و بعد از و برادر زادہ اش چون محمد خان بن فرید خان بن رایات اعلے خضر خان کہ داماد سلطان شرقی بود بسی ملک اشرف وزیر بر تخت نشست و سلطان محمد شاہ مخاطب گشت سلطان محمد جویا عبارت از ہست و در سنہ ہشت صد و چہل ہجری سلطان روملتان آورد و بسیاری از مملکت جسرت کہو کہر خراب گردو بدہلی مراجعت نمود و بعیش پرداخت لاجرم در مملکت فساد برخاست و اہالی ملتان سر از اطاعت باز زدند ملک بہلول لودی کہ حاکم سرہند بود بلاہور و بیاپور استیلا یافت و بغی در زید سلطان سپاہ بدفع او فرستاد و ملک بہلول بکوہستان گریخت ہنگام مراجعت سلطان دیگر بار برآن مستولے شد سلطان شمنۂ دہلی حسام خان را بحرب او فرستاد و ملک بہلول بزم کرد و ظفر یافت حسام خان منہزم بدہلی گریخت بہلول بسلطان پیغام داد اگر حسام خان را بقتل رسانی اطاعت کنم سلطان حسام خان را بکشت و حمید خان را وزارت داد تلوک اطراف طمع در دہلی کردند سلطان ابراہیم شرقی والی جونپور بسیاے از مملکتش بگرفت سلطان محمود خلجی والی مالوہ در ہشت صد و چہل و چہار ہجری بعزم تسخیر دہلی تا ذکروہی بر شہر آمد سلطان محمد شاہ ملک بہلول را بمدد خویش خواند داو را بمدفع محمود خلجی فرستاد و خود از دہلی بیرون آمد بہلول با سلطان محمود خلجی بزم کرد محمود خلجی عزم صلح نمود سلطان محمد شاہ کہ از شجاعت بہرہ نداشت بصلح راضی شد محمود خلجی بمالوہ باز گشت بہلول او را تعاقب نمود و تا ے واضر بدست آورد سلطان محمد شاہ بہلول را فرزند خواند و خانخانان لقب نہاد و بدفع جسرت کہو کہر فرستاد بہلول را ہوای سلطنت در سر افتاد و با حرب در ساخت و روی بدہلی نہاد و سلطان محمد شاہ متحصن شد تا آنکہ در ہشت صد و چہل و نہ ہجری در گذشت و بعد از و پسرش سلطان علاؤ الدین محمد شاہ جانشین شد و بسیار امراے بجز ملک بہلول بخدمت آمدند و تہنیت گفتند سلطان در ہشت صد و پنجاہ ہجری متوجہ بیاپور شد و شنید کہ سلطان ابراہیم شرقی قصد دہلی کردہ آنکہ ثبوت رسد بدہلی باز گشت و از ان بجو صلگی و ہشتی تمام بجالش راہ یافت و در ہشت صد و پنجاہ و یک ہجری بہ بداؤن رفت و ہواے آنجا بہ پسندید و بخیر بداؤن در دہلی و چند پرگنہ دیگر در تصرف نماند بہلول لشکر بدہلی کشید و باز گشت سلطان باغواے مفسدان حمید خان را کہ وزیر بود حبس نمود در ہشت صد و پنجاہ و دو ہجری از دہلی بہ بداؤن رفت و خواست کہ حمید خان را بقتل رساند او در یافت و برادران و خویشان خود را آگاہی داد ایشان او را از حبس بیرون آوردند و بدہلی رفتند و استیلا یافتند حمید خان ملازمان سلطان را از شہر براند ملک بہلول روبدہلی نہاد حمید خان را بگرفت و بسلطان نوشت کہ حمید خان را حبس کردند سلطان گفت پدر من ترا بسر خواندہ و تو مرا برادری من بہ بداؤن قناعت کردہ ام این شہر بمن باز گذار و در دیگر اسصار ہر چہ خواہی بکن بہلول شاد شد و نام او را از خطبہ بیفگندند و در ہشت صد و پنجاہ و پنج ہجری

سکه و خطبه خود خواند و سلطان علاء الدین سالها در بداؤن بود تا آنکه در هشتصد و هشتاد و سه هجری در گذشت و بداؤن نیز در تصرف گماشتگان
بهلول آمد با الجمله بعد از متناعت کرسی سلطان علاء الدین بهلول بودی بر تخت نشست و خود را سلطان بهلول خواند آورده اند که جد
بهلول ملک بهرام لودی در خدمت ملک مروان دولت والی ملتان بسر بردی و بعد از و پسرش سلطان شه بن بهرام ملازمت خضر خان
حاکم ملتان گزیدو در رزم اقبال خان را بهمت خویش بگشت خضر خان او را بنواخت و اسلام خان لقب نهاد و حکومت سرمند داد ملک کالا
برادر اسلام خان با او بسر برد و قحبه خانه بر سر زن ملک کالا فرود آمد هلاک شد زن حامله بود شکمش چاک کردند و پسرے زندہ بیرون آوردند
و بلو نام نهاد و بهلول عبارت از اوست چون بسن تمیز رسید اسلام خان دختر خود را باو داد و ولیعهد ساخت و قحبه مادر بسامانه رسید آنجا در گذشت
بود که او را سید این گفتندی بجذبه اش برفت سید این گفت کسیست که ملک دهلی هزار هزار تنگه بخرد بهلول هزار و سیصد تنگه داشت پیش او
نهاد و گفت زیاده بر این ندارم سید این قبول کرد و او را بشارت داد بهلول در هشتصد و پنجاه با سپاه آراسته مدبار آمد چون حمید خان آنجا
استقلال داشت ناچار شده از بهت او بخود و نزدیک حمید خان را فریفت کرد بهلول افغان را گفت باید که در مجلس او حرکات ابهانه
کنند ایشان بموجب فرموده عمل کردند بعضی کفش های خود را بر کمر بستند و برخی در طاقهای خانه نهادند حمید خان گفت انچه عمل است
گفتند بر اے آنکه کفشهای مایان را و زود بر د حمید خان بخندید پس چون گل و عطر مجلس آورد ند افغانان آنرا بخوردند و پان را با چونه
فرو بردند چون دهان شان بسوخت اضطراب آغاز کردند حمید خان آنطایفه را احمق تمرد و دلجمعی کرد و بعد چند روز ملک بهلول نزد
حمید خان شد افغانانی که بر در مانده بودند بهلول را دشنام دادن گرفتند و گفتند که اگر بهلول نوکر حمید خان است ما نیز نوکر حمید خان
هستیم چرا او بدرون رود و ما بیرون باشیم حمید خان آواز ایشان بشنید همه را اندرون خواند افغانان در آمدند و حمید خان را گرفتند
و بند بر پایش نهادند و گفتند نمک ترا خورده ایم لاجرم قصد جانت نمیکنیم بهلول بر دهلی استیلا یافت خطبه و سکه بنام سلطان علاء الدین
خواند و پسر خود بایزید را در دهلی گذاشت و به پنجاب باز گشت چون از سلطان اجازت سلطنت یافت در هشتصد و پنجاه و پنج سکه و خطبه بنام
خود خواند چنانکه گذشت امرے مخالفت سلطان محمود شرقی والی جونپور را بخواندند شرقی در هشتصد و پنجاه و شش هجری بحاصره دهلی پرداخت
و بهلول از دیپالپور بدهلی آمد فتح خان امرے محمود شرقی را بهزیمت داد و ظفر یافت محمود شرقی بجونپور مراجعت نمود بهلول بدهلی مستقل گشت
و میان سلطان محمود شرقی و پسرش سلطان حسین شرقی و بهلول مکرر محاربه و مصالحه وقوع یافت آما در رزم هر بار ظفر به بهلول بوده آخر الامر
ضعف بر سلطنت سلطان حسین شرقی راه نمود و منهزم بجونپور رفت بهلول قصد جونپور کرد سلطان حسین شرقی به قنوج شتافت از آنجا نیز از
بهلول منهزم بجونپور مراجعت نمود بهلول در قنوج در آمده و کالپی متصرف شده بدهلی باز گشت و با لشکری عظیم متوجه جونپور شد سلطان
حسین در هشتصد و نود و یک هجری بگریخت و بگلپهها بود اندک ولایتی که در حدود بنگاله داشت قناعت نمود بهلول پسر خود بارنگشاه را
بر تخت سلاطین شرقیه نشاند چنانچه در تخت جونپور مرقوم گشت و پسر دوم خود اعظم همایون بن خواجه بایزید را حکومت کالپی و پسر خود مبارک خان
را کنوه مانک پور و برادر زاده خود شیخ محمد قریلی عرف کالا پهاڑ را بهرائچ و بنجا نخانان بداؤن تفویض نموده و دهلی و میانه دوآب و پنج آب
به پسر سوی خود نظام خان را داد و او را ولیعهد ساخت و در حدود بانگشت به هشت صد و نود و چهار رفت از عالم نا بیخ فوت او هست
و او ملکی صالح و متقی بود و با صلحا و مشائخ بحث داشتی و با رو سای افاغنه برادرانه سلوک کردی و پیش ایشان بر تخت نه نشستی و
هرگز طعام خانه نخوردی و بر اسپ خود سوار نشدی هر روز از بهر او طعام از خانه امیرے آوردندی و بر اسپ ایشان سوار شدی و گفتے

که مرا از سلطنت نامی کافی است و رعایت و حرمت مغل بسیار کردی و ایشان را بر افغانان ترجیح نهادی و قلوس بهلولی با و منسوب است بعد از و پسرش نظام خان بر تخت نشست و تخور را اسکندر لودی خواند جمعی از امرا خواستند که اعظم همایون بن خواجه بایزید ابن سلطان بهلول را سلطنت برگزیند خواستند سکندر شاه عیسی خان را که مقتدر ایشان بود بگرفت و حبس نمود و متوجه جونپور شد و در راه درویشی با او رسید و دستش بگرفت و گفت ظفر ترا است که سکندر دست از و باز کشید و درویش گفت فال نیک بتو نمی کرده میداری سلطان سکندر گفت سزاوار آنست که چون در میان من و مخالفت بود ظفر همیچکدام نخواهند بلکه گوسر انچه صلاح مسلمانان است پیش آید بالجمله چون سکندر شاه لودی بحدود جونپور رسید برادرش بازنکشاه با نفاق برادر دیگر مبارک صاحب کره کالا پهار حاکم بهرایچ روی باو آورد کالا پهار که در شجاعت ثابت بود با فوجی آراسته بر قلب سکندر شاه تاخت و زرمی صعب کرد و اسیر شد سکندر چون او را بدید از اسب فرود آمد و گفت از من بسیار بزرگتری خواهم که مرا بفرزندی قبول کنی کالا پهار منفعل شد و گفت مکافات این احسان بخیر جاندادن نتوان کرد اکنون اسپی مراده تا انچه گفتم از قوه بفعل آورم سلطان سکندر اسپی باو داد و کالا پهار بر نشست و بر فوج بازیک شاه حمله برد و ظفر یافت بازیک شاه بگریخت و مبارک خان گرفتار گشت بازیک شاه امان خواست و نزد سلطان آمد سلطان سکندر او را بنواخت و بدستور حکومت جونپور داد و بکالپی رفت و آندیار را از اعظم همایون بگرفت و بمحمود خان لودی داد و مبارک خان را بدستور ایالت کره داد و بدهلی بازگشت و بآخر بازنکشاه ستوهم گشت و عزم مخالفت کرد و سلطان سکندر کالا پهار و دیگران را بجونپور فرستاد و او را مجبوس بجونپور آوردند و در نه صد هجری بجونپور رفت و دران سفر اسپان لشکریان بسیار تلف شدند و سلطان حسان شرقی که در حدود دهبار بسر می برد از پریشانی لشکرش آگاه شد روی باو نهاد و بعد از زرم مهنرم به بهار رفت و از انجا بلکهنو شتافت سلطان سکندر بلکهنو رفت و استیلا یافت و محبت خان را انجا گذاشت و بترهت رفت رسم ترهت تجدید بیوست سلطان سکندر به بنگاله شتافت سلطان علاء الدین حسین شاه والی بنگاله که قلعه گوزار نباهای اوست پسر خود را بسجرف فرستاد و با آخر تحف و هدایای فرستاد و سلطان باگره شد و آنشهر تختگاه ساخت و انجا عمارتی عالی بنا نهاد و در نهصد و پانزده هزاره عظیم حادث شد و بسیاری از عمارت اگره فرو ریخت سلطان سکندر بگوالیار رفت و بسیاری از مفسدان انجا در ابکشت و در نهصد و بست و شش هجری در گذشت و او ملکی نیکوکار بود و بجمال ظاهری و کمال معنوی اشتهار داشته هر روز بار عام دادی و داد و رزیدی و نماز پنجگانه در یک مجلس ادا کردی و به هوای نفس هرگز نجنبیدی و بصحبت فقرا و درویشان رغبتی تمام داشتی و ایشان را در هر زمستان جامه ها دادی و هر روز در چند موضع طعام پختی و به بینوایان دادی و به تعصب اسلام مبالغه نمودی و امرا را بر کسب فضایل تحریص دادی و از قلیل و کثیر خبر گرفتی و هر گاه لشکر بجای فرستادی هر روز دو فرمان بامیران لشکر نوشتی یکی صبح که کوچ کنند و دیگری شام که از حزم و احتیاط غافل نباشند و از اخبار او آنست که وقتی دو برادر از اهالی گوالیار در سفر رفتند و دو لعل و قدری زر بقیمت غنیمت یافتند یکی خواست که باز گردد و برادر شر نصیب خود باو داد و گفت تا بارنش رساند او برفت و بزرفش زد و از لعل نام نبرد و بعد از یکسال آن دیگر نیز بخانه آمد و از زن خود لعل خواست زن گفت که کدام لعل آن مرد لعل را از او طلب نمود گفت بزن تو دادم مرد باور کرد و خواست که زن را در شکنجه کشد و زن بگریخت و نزد حاکم شهر رفت و حال باز گفت حاکم سر و برادر را بخواند و باز خواست کرد آنگه لعل از میان برده بود گفت که لعل را باین زن داده ام و گواه دارم پس برفت و دو مرد را مالی داده بگواهی بیاورد بموجب خواهش او گواهی دادند حاکم حکم کرد که لعل پیش زن است زن خود را بدرگاه سلطان سکندر افگند و آواز برکشید و داد خواست سکندر او را پیش خواند و بر ان گواهان را طلب داشت و موضع خواست

وایشان را از هم جدا ساخت و بهر یک قدری از آن سوم داد که صورت لعل یابد بسازید گوایان بموجب دانش خود صورتها ساختند و نزد سلطان آوردند زن صورتی بساخت منقوش گوایان مختلف یافت زن را بگفت تو چرا صورتی نساختی عرض نمود آنچه صورت ندیده بودم چگونه توانم ساخت سلطان امر فرمود تا خاین و گوایان را شکنجه کنند پس چنان کردند و لعل بدست آوردند و بخداوندش رسانیدند بالجمله چون سکندر سلطان درگذشت و پسر مهترش سلطان ابراهیم لودی بر تخت نشست و برخلاف جد کبر و نخوت شعار ساخت افغانان را گفت پدر و جد من با شما برادرانه سلوک میکرد با دشاهان را خویش و قوم نباشد همه شرایط و بندگی بجا آرند امراء بزرگ بیشتر در مجالس نمی نشستند و پیش مجلس بر پای ایستادند با او دل دگرگون کردند و خواستند که جلال خان بن سکندر خان حاکم کالپی در جونپور بر تخت نشیند پس جلال خان بجونپور رفت خان جهان لودی که از اعاظم امرا بود گفت دو برادر با دشاه در یک ملک استقرار نمی یابند باید که جلال خان در خدمت آید و اطاعت کند جلال خان توهم کرده بغی نمود سلطان ابراهیم بدریا خان لوهانی والی پٹنه و بهار و نصرت خان حاکم غازی پور شیخ محمد و علی ازاوده ولکهنؤ پیوست که بقلع و قمع او پردازند جلال خان طاقت اقامت در جونپور ندید و بکالپی شتافت و سکه و خطبه بنام خود کرد و اعظم همایون سروانی که بمحاصرهٔ قلعهٔ کالنجر مشغول بود با و ساخت سلطان ابراهیم روی بکالپی نهاد و اعظم همایون از جلال خان بگریخت و با و پیوست جلال خان از راه دیگر باگره رفت ملک آدم که بفرمان ابراهیم حکومت آگره داشت بجلال خان پیغام داد که اگر چیره وغیره علامت سلطنت نزد من فرستی از سلطان کالپی را تبوده نام جلال خان با و رضا داد سلطان ابراهیم که کالپی گرفته بود بران راضی نشد جلال خان سراسیمه بگوالیار رفت سلطان ابراهیم باگره رفت و امیر الامرا اعظم همایون سروانی را با سی هزار سوار و سه صد فیل به تسخیر قلعه گوالیار فرستاد جلال خان بالبوه گریخت و از انجا نزد راجه کریه کن شتافت راجه او را بگرفت و نزد سلطان ابراهیم فرستاد سلطان او را بکشت و از امرای پدر متوهم شده اعظم همایون سروانی و ولدش فتح خان را که بمحاصرهٔ گوالیار اشتغال داشتند بدست خواند و حبس فرمود اسلام خان بن اعظم همایون سروانی که از قتل پدر حکومت کره داشت بغی آغاز نهاد و اعظم همایون لودی و سعید خان که بعد از اعظم همایون سروانی بمحاصرهٔ گوالیار مشغول بودند بلکه منوشتاختند و باتفاق اسلام خان مخالفت سلطان آشکارا کردند سلطان ابراهیم خان را بسجرب ایشان فرستاد و در حدود قنوج تلاقی فریقین دست داد اسلام خان بقتل رسید و سعید خان گرفتار گشت و آن فتنه فرو نشست سلطان با امرا دل دگرگون کرد و میان بجوه و اعظم همایون سروانی را که محبوس بودند بقتل رسانیدند دیگران متوهم شدند و بغی آشکارا کردند دریا خان لوهانی در بهار بغی کرد و در گذشت و پسرش بهار خان بن دریا خان جانشین شد و خود را سلطان محمد شاه خواند و سکه و خطبه بنام خود کرد و بسیاری از امرای سلطان با و پیوستند سلطان محمد شاه صد هزار سوار جمع آورد و مکرر با لشکر سلطان ابراهیم لودی رزم کرد و ظفر یافت و در خلال اینحال غازی خان بن دولت خان لودهی والی لاهور از سلطان متوهم شده بگریخت و نزد پدر بلاهور رفت و دولت خان لودهی از سلطان ابراهیم متوهم شده و ظهیر الدین محمد بابر شاه را به تسخیر هند تحریص نمود بابر شاه لشکر به هند کشید و در نهصد و سی و سه هجری در پانی پت با سلطان ابراهیم لودی رزمی صعب کرد و ظفر یافت و سلطان ابراهیم بقتل رسید بتفصیل اینحال در حالات بابری بقلم آمد انشاء الله چون اینجا شیر شاه و اسلام شاه از بقایای سلاطین افاغنه بودند و در عهد همایون بادشاه این بابر بادشاه بر دهلی استیلا یافتند ذکر ایشان در آنجا مناسب نمود بعد از ان دگرباره سلطنت دهلی و سایر بلاد هند بدودمان تیموریه گورکانیه مستقل شد راقم حروف بعد از گذارش احوال شیر شاه و غیره حالات سلطنت بابر و اولادش را با شاه عالم ثانی عالی گهر

بادشاه که راقم در عهد زمان او حیات مستعار دارد مرقوم خواهد ساخت بالله التوفیق **ذکر شیر شاه** فرید الدین شیر شاه بن حسن بن ابراهیم افغان سور جد او ابراهیم در خدمت سلطان بهلول لودی بسر برد و چون در گذشت پسرش حسن بن ابراهیم بعهد سکندر لودی خدمت جلال خان گزید و سر انود خاص پور رانده جاگیر یافت و بدان جانب شتافت و با پانصد سوار جمع آورد و او هشت پسر داشت فرید و نظام مادر ایشان افغان بود و شش پسر دیگر از کنیزکان بوجود آمده بودند حسن با فرید که شیر عبارت از دست لطفی ندا شت او را بدیر گریخت و بجیو نپور رفت و گلستان و بوستان و سکندر نامه بخواند و در میان افغانان بفضیلت مشهور گشت بعد چندی حسن بجیو نپور آمد خویشانش فرید را عفو تقصیرات کنانیدند حسن وارد نمکی جاگیر یافت و او فرید بجاگیر پدر پیوست یکی از زمینداران آنجا با او مخالفت کردند فرید لشکری نداشت از مقدم برو بهی اسپی طلبید اشت و پیادگان را سوار ساخت و بر و تاخت بر و ظفر یافت حسن چون بجاگیر آمد ملک معمور دید فرید را نواخت و در حلال انجال کنیزکی که معشوق حسن بود گفت فرید بسیار دارد نمکی جاگیر کرد سلیمان و احمد که از کنیزک بودند بداد و فرید بپیوست و با برادرش نظام آگره رفت و بخدمت دولت خان لودی که از اکابر امرای سلطان ابراهیم لودی بود پیوست و گفت پدرم پیر شده و مبتلای کبر سنی گشته و از مملکت خبری ندارد و اگر جاگیرش با دو برادر دیگر با پانصد سوار پیوسته در خدمت سلطان باشد دولتخان این سخن بسلطان عرض نمود سلطان گفت بدمر دیست که از پدر شکایت میکند فرید دراگره بود که پدرش در گذشت سلطان بسعی دولت خان جاگیر او بفرید و نظام داد ایشان بسهسرام آمدند سلیمان و احمد نزد محمد خان حاکم چوندار رفتند و رعایت یافتند پس چون ابراهیم لودی در نزدیکی آگره با بر بادشاه مقتل رسید فرید از محمد خان سور توهم کرده نزد بهار خان بن دریا خان لوهانی صاحب پتنه و بهار که خود را محمد شاه میخواند رفت و قربت یافت روزی محمد شاه بشکار رشتافت فرید با او بود شیری از بیشه برون آمد فرید آنرا بکشت و شیر خان خطاب یافت و بعد چندی رخصت شد و بسهسرام رفت محمد خان در غیبت او در خدمت محمد شاه بعرض رسانیدند که شیر خان همه جاگیر پدر را متصرف شده و قصبهٔ ازان بسلیمان و احمد نمیدهد محمد شاه گفت که جاگیر را بسپارند ایشان قسمت کن محمد خان بجای سپاه پیش سلیمان فرستاد ایشان بخاص پور رفتند و رسیدند سکه بغلام شیر خان که پدر خواص خان آنجا بود با ایشان مصاف داد و بقتل رسید شیر خان را طاقت مقاومت نماند و بگره رفت و بخدمت سلطان جنید برلاس که از قتل بادشاه بابر والی آنجا بود پیوست و مستظهر شده بسهسرام آمد محمد خان سور چون بدانگذ اشت و برهتاس بگریخت شیر خان در سهسرام استقلال یافت لشکریان جنید را باز گردانید محمد خان سور نوشت که تو مرا بجای عم و پدری مرا بجاگیر تو احتیاجی نیست محمد خان هشت صد سپه داشت چون بدو امر رجعت نمود شیر خان برادر خود نظام خان را با سهسرام گذاشت و بگره نزد سلطان جنید متوجه اگره شد و او را با خود برد شیر در سفر چندیری ملازم رکاب بابر بادشاه بود روزی با یاران گفت که فغلان را از هندوستان آسان بیرون توان کرد چه ایشان معاملات با مرا باز میگذارند و انت بمقتضای رشوت کار میکنند اگر خدا اتفاق از افاغنه بردارم و فغلان را بر انم روزی در مجلس بابر بادشاه کاسهٔ ماهیچه پیش او نهادند شیر خان از خوردن آن عاجز شد بالاخر آنرا بزبان ریخت و بکار دریزه ریزه کرد و در کاسه انداخت و بقاشق بخورد بابر بادشاه بدید یکی را از مقربان بگفت که این افغان کاری عجیب و غریب کرده زود باشد که بدولتی عظیم رسد شیر خان این بشنید و متوهم شد و همان شب بجاگیر خود گریخت و بسلطان جنید برلاس نوشت که محمد شاه لوهانی تصد سهسرام دارد لاجرم بی رخصت پنجاب شتافتم پس چون بسهسرام رسید اطاعت محمد شاه بن دریا خان والی پتنه نمود و با و پیوست در همان ایام محمد شاه در گذشت پسرش جلال خان بن محمد شاه

جانشین شد و شیر خان به نیابت او کار سیکرد سلطان محمود صاحب بنگاله در ولایت بهار طلع کرد و قطب خان حاکم سونگیر را بدفع محمد وم
عالم حاکم جاجی پور که از دوستان شیر خان بود فرستاد و هر چند در صلح زد هیچ در نگرفت ناچار باتفاق مخدوم عالم باورزمے صعب کرد
و ظفر یافت و قطب خان بقتل رسید و تو هانیان بر شیر خان حسد بردند جلال خان را بر انگیختند تا قصد قتل او کرد شیر خان دریافت و در
محافظت خود کوشید ایشان از دفع شیر خان عاجز آمدند ناچار پٹنه و بهار بگذاشتند با جلال خان به بنگاله رفتند سلطان محمود والی بنگاله
ابراهیم خان بن قطب خان حاکم سونگیر را با فیلان بسیار و لشکر بیشمار در خدمت جلال خان بدفع او فرستاد شیر خان رزمے صعب نمود ابراهیم خان
بقتل رسید جلال خان به بنگاله گریخت شیر خان فیلخانه و توپخانه بنگالیان و لوهانیان بدست آورد و مملکت بهار صافی ساخت و دران
اوان تاج خان صاحب قلعه دار چنار که از امرای سلطان ابراهیم لودی بود بر دست پسر خود بقتل رسید شیر خان از و ملکه تاج خان صاحب را
بنخواست و بران قلعه دست یافت سلطان محمود بن سکندر لودی که بجانب رانا در جونپور بسر مے برد و به پٹنه آمد چون وارث ملک بوده
افغانان اطاعتش کردند شیر خان نیز لاچار متابعت نمود سلطان محمود بن سکندر و امرای او مملکت بهار را میان خود بگمان قسمت
کردند و بے بهبود بنشستند شیر خان از کبر و نخوت امرای عظام سلطان محمود نرنجید و با سیر سند و بیگ سپه سالار همایون بادشاه
به عزم رزم سلطان محمود نامه نوشت که بزودی به پنجاب آئی که از ایشان جد اشوم و تو بپیوندم سند و بیگ در سیر عجلت کرد و هنگام تلاقے
فریقین شیر خان بحیله روی از معرکه برتافت سلطان محمود با قبح وجهی منهزم گشت و به پٹنه رفت و بالآخر با و دیسه افتاد و انجا در نهصد و چهل و نهم
هجری کشته گذشت بالجمله چون امیر سند و بیگ ظفر یافت همایون بادشاه نامه نوشت و قلعه چنار خواست شیر خان عذر آورد همایون بادشاه متوجه
چنار شد شیر خان پسر خود قطب خان را بخدمت فرستاد و اطاعت کرد همایون بادشاه شنید که سلطان بهادر گجراتی قصد آگره کرد لاجرم
بمصالح رضا داد و هم ازراه مراجعت نمود قطب خان منزلے به اردو رفت و بالآخر بگریخت و به پدر پیوست همایون بادشاه بزرم سلطان بهادر و
فتح گجرات مشغول گشت شیر خان در آن ایام لشکر به بنگاله کشید و با سلطان محمود والی بنگاله مصاف داد و ظفر یافت و گوڑ بگرفت سلطان
محمود زخمی شد و نزد همایون بادشاه رفت بادشاه از گجرات بازگشته بود رو به بلاد شرق آورد و قلعه چنار را محاصره نمود قهراً قهراً آنرا بکشود و متوجه
بنگاله شد شیر خان گوڑ بگذاشت ازراه چهارکنده به بهار آمد و نامه براجه رهتاس صاحب رهتاس نوشت و قلعه رهتاس بمکر و فریب ازو
بگرفت و آن حکایت در رهتاس مرقوم است زنان و فرزندان و خزاین خود را در قلعه رهتاس بگذاشت و بجمع سپاه پرداخت همایون بادشاه
مدتے در کوڑ بسر مے برد و از و خبرے نداشت تا آنکه لشکر یانش بسبب عقوبت آب و هوائے کوڑ مریض شدند و اسپان سقط شدند همایون
بادشاه با لشکرے پریشان متوجه پٹنه شد و جهانگیر قلی را با پنجهزار سوار در بنگاله گذاشت شیر خان با لشکری آراسته در حدود جنوب راه بر و
گرفت چنانچه در احوال همایون بادشاه رقمزده کلک بیان خواهد گشت شیر خان ظفر یافت و اکثر لشکر همایون بادشاه در آب غرق شدند
شیر خان این بیت گفت ؎ سپاه همایون همی دهے ۔ فرید چین را تو شاهی دهے ۔ و این واقعه در سنه نهصد و چهل و شش
هجری اتفاق افتاد پس شیر خان خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را فرید الدین شیر شاه خواند و به بنگاله رفت و جهانگیر قلی بیگ را با
همراهیانش بکشت و سال دیگر با پنجاه هزار سوار روی باگره نهاد و در روز عاشوره نهصد و چهل و هفت هجری در حدود قنوج با همایون بادشاه
رزمے صعب کرد و ظفر یافت و کارش بزرگ شد و خود خواص خان را که بحسن سعی او بفتوحات مخصوص شده بود امیر الامرا لقب
نهاد و تخت ممالک محروسه را با قطاع او داد و در نهصد و چهل و نه متوجه مالوه گشت و از الپ قادر شاه والی مالوه آن مملکت را انتزاع نمود

ودرین سال ملتان از فتح خان بلوچ بحسن وسعی حشمت خان متفوض شد واورا اعظم همایون لقب نهاد ودرین سنه وبنجاه هجری صبیح شیرشاه رسید که پورنمل ولد سهلدی در اپسین زمان مسلمانان را مرید کرده در سلک زمان رقاصه انتظام داده لاجرم از غایت تعصب که در اسلام داشت با آنجانب شتافت وبحاصره پرداخت وکار بپورنمل تنگ شد وباچهار هزار راجپوت بامان از قلعه بیرون آمد وبفتوای علما با سایر راجپوتان بقتل رسید شیرشاه باگره مراجعت نمود ومتوجه تسخیر مارواگشت رای مالدیو صاحب ناگور وجوده پور بانیجاه هزار سوار وپیاده در راجپوت روی باو آورد ویکماه هردو لشکر در برابر یکدیگر نشستند شیرشاه نکوی اندیشید ونامه بنام رای مالدیو نوشت که نوشته های شما رسید باید که زود تر به لشکر ظفر اثر ما پیوندید آن نوشته ها بدست مالدیو افتاد در امرا اعتمادش نماند وبکوهستان جوده پور گریخت کوتپهار راجپوت باده دوازده هزار مرد دست از جان شست وبرزمگاه شتافت شیرشاه با هفتاد هزار سوار صف فیل بیارست راجپوتان رزمی صعب کردند آنوقت شیرشاهی بهم برآمد ونزدیک شد که بهزیمت بروند جلال خان جلوانی بافوجی از بهادران حمله برد وظفر بافت راجپوتان بالتمام بقتل رسیدند شیرشاه بفیروزی مخصوص گشت وگفتی بهرمشتی جوار سلطنت هندوستان بیاورفته بود چه در ملک مالدیو بجز جوار دیگر جبوب نمی شود بالجمله بعد ازین فتح شیرشاه بچتور رفت وپایان بگرفت وبرچتور شتافت پسرش عادل خان که برچتور باقطاع او مقرر بود همانجا بماند شیرشاه قصد تسخیر قلعه کالنجر کرد در آنجا متحصن گشت شیرشاه بحاصره پرداخت روزی در موضع که از انجا حقه بدرون قلعه می افگندند ایستاده بودند ناگاه آتش در حقه ها وکیسه های باروت که نزدیک او نهاده بود افتاد شیرشاه بامرشد خود شیخ جلال ومولانا نظام دانشمند ودریاخان سروانی بسوخت وبآنحال خود را بمورچال رسانید سپاه را بجنگ تحریص نمود وبی شعور گشت وهرگاه بشعور آمدی ایشان را بحرب تحریص نمودی تا آنکه قلعه مفتوح شد ودر آخر همان روز شیرشاه درگذشت واین واقعه در ربیع الاول نهصد وبنجاه ودو واتفاق افتاد واز آتش مردن نادر است واو ملکی عادل بوده ضابط وقاهر بسیار بود وهر روز چهار هزار مرد بسفره اش طعام خوردندی پنج سال باستقلال سلطنت کرده ویانزده سال بامارت گذرانیده وباندک زمانی از نگاله تا آب سند ضبط کرد ودر هر کروه سرای مسجد وچاه ساخت ودر هر سرا امر کرد که مسافران را طعام دهند واسب مهیا دارند تا در هر روز اخبار ممالک باور سانند گویند هرگاه در آبنه ریش سفید دیدی بگریستی وگفتی سلطنت بمن رسید لیک بوقت شام فرود باشم که در گذرم وآنچه در فوه است بفعل نه در آید قوم سور از افاغنه اورا گفتند باید که قوم خود را از دیگر افاغنه بیشتر رعایت کنی تا از سایر طایفه ممتاز باشند گفت اندیشه کردم پس گفت اگر چنین کنم مرا بادشاه قوم سور گویند واگر این همه عافیت وعاطفت با همه سبدول دارم بادشاه جمیع افاغنه باشم تعمد او در هندوستان الفت ورفاهیت عظیم روی داد واو در میان افغانان بفضل ودانش امتیاز داشت وبهارسی شعر مضحک گفتی گویند سبع بگنبش این بیت بود

بیت سه آئینه باقی ترا یاد دایم ✻ همان شیر شه بن حسن سور قایم ✻ بالجمله شیرشاه درگذشت پسرش سلیم خان بر تخت نشست وخود را اسلام شاه خواند اهالی او را اسلیم شاه گویند چون بسلطنت رسید به برادرش عادل خان عریضه نوشت که خداوندحاضر بود بحافظت اردوئی پرداختم هرگاه رایات عالیات متوجه انجانب گردد تخت وتاج بخداوند سپارم پس باگره شتافت وعادل خان نیامد واو فراغت ودست بوده لاجرم اسلام شاه بر تخت نشست ومبارک باد گفت ودر مجلس اول رخصت شد وبیانه بجاگیرش مقرر گشت وعیسی خان نیازی وخواص خان باورقتند وتجدد وماه اسلام شاه غازی نامی محلی بازنجیر طلا نزد عادل خان فرستاد وعادل خان برنجید ونزد خواص خان بمیوات رفت خواص خان همان زنجیر بر کعب غازی محلی نهاد وبا عادل خان روی

بجانب اگره نهاد و قطب خان و عیسی خان تتاری بوساطت ایشان سبهان برادران مصالحه اتفاق افتاده بود و از خوص عهد اسلام شاه متوهم شدند عادل خان و خواص خان بجدود اگره رسیدند عیسی خان حجاب بفرمان اسلام شاه روی برزم ایشان آورده مقابله عظیم کرد و ظفر یافت عادل شاه بهزیمت رفت و مآل کارش معلوم نشد خواص خان و عیسی خان تتاری بسیوات گریختند اسلام شاه قطب خان را بتعاقب ایشان فرستاد خواص خان بکوه کماون پناه برد اسلام شاه به قلعه چنار شد ازین جا از انجا بقلعه گوالیار فرستاد و متوجه دهلی شد و عزم لاهور کرد خواص خان با اعظم همایون هیبت خان تتاری متوجه شد با لشکری عظیم روی باسلام شاه نهادند و در حدود پنیالهٔ تلاقی فریقین اتفاق افتاد خواص خان بجنگ گریخت و تتاریان بعد از زرم بهزیمت رفتند اسلام شاه تا قلعهٔ رهتاس برآمد و خواجه اولش سروانی را بتعاقب تتاریان فرستاد و بگوالیار بازگشت شجاع خان حاکم مالوه در سنه نهصد و پنجاه و چهار هجری بخدمت پیوست متوهم شده بهمالش داره گریخت و اعظم همایون هیبت خان تتاری و تتاریان بکشمیر افتادند و کشمیریان قصد ایشان کردند و بعد از زرم ظفر یافتند سرهای روسای آن طایفه را نزد اسلام شاه فرستادند اسلام شاه از امرای متوهم بود مدتی در گوالیار بسر برد و در اواخر عمر بدهلی شتافت سبز را کامران ابن بابر شاه از بیم همایون بادشاه باو پناه آوردند افغانان چون او را نزد سلیم شاه بردند گفتند مقدم زاده کابلست چون میترا رایش خوش نداشت سلیم شاه خواست که با سبز را کامران مزاح کند گفت شما مرا سه تن رشید آثار نشان شما نیز چنین میکنند سبز را کامران گفت که ایشان مانند شما میگذارند سلیم شاه بر خندید سبز را تو هم نمود و دیگر بخدمت اسلام شاه شتافت شنید که همایون بکنار نیلاب آمده و قصد هند دارد فی الفور متوجه لاهور گردید و چون همایون بکابل مراجعت کرده بود بدهلی بازگشت و در آخر سنه نهصد و پنجاه و نه هجری تاج خان و خواص خان را که اهالی هند او را اولیای شمارند باشارهٔ اسلام شاه بکشتند و قتلش بر اسلام شاه مبارک نماند و در اوائل نهصد و شصت و یک هجری و نیلهٔ برمقعدش برآمد و بآن درگذشت و در بن سال سلطان محمود گجراتی و نظام شاه بحری وفات یافتند **حال خسرو** تاریخیست و او ملکی شجاع و مغرور بود و بارعایا سلوک نیکو کردی لیک سپاه را از راه دلجوئی دانستی گویند از غایت غرور و دم نزع حاضران گفت که ایزد تعالی را بر خود چنین غالب نمیدانستم نعوذ بالله من الخذلان و از قضایای زمان اسلام شاه واقعهٔ شیخ غلامی است که بگمان خویش سید محمد جونپوری را مهدی موعود دانسته خلق را بآن مذهب دعوت کردن گرفت و بر طبق فتوای علمای زمان اسلام شاه او را تازیانه زدن فرمود و در سوم تازیانه در سنه نهصد و پنجاه و پنج هجری در لحیت حیات سپرد بالجمله بعد از اسلام شاه پسرش فیروز شاه که دوازده ساله بود بر تخت نشست و چون سه روز بگذشت مبارز خان بن نظام خان برادر زن اسلام شاه خواهرزاده را بکشت و بسلطنت نشست و خود را **سلطان محمد عادل** خواند عوام هند او را عدلی گویند و او همیون بقال را که در عهد اسلام در امور مدخل بسزا نبوده بکبر ماهیت لقب نهاده کار مملکت باو گذاشت و بقرب مدام پرداخت و همیون از غایت حرارت بکارهای بزرگ قیام نمود و دیگر روز جنگ آمد او سواری اسپ ندانستی و پیوسته بر فیل سوار شدی با جمله عدلی در خزاین بگشاد و اندوخته شیر شاه و سلیم شاه را اندک زمانی تلف ساخت گویند او یکه های طلا ساخته بود در هر خانهٔ مردم افگندی هر که آنرا برگرفتی بصد سکه یافتی و یکه بزرگ را افغانان اورا ند هلی خوانند یعنی کور و در بدو دولتش احمد خان سور حاکم بنگاب که شوهر خواهر شیر بود مخالفت آغاز نهاد و خود را سکندر شاه خواند خطبه و سکه بنام خود کرد همچنین ابراهیم خان سور در بیانه و شجاع خان در مالوه و محمد خان سور در بنگاله دعوی سلطنت کردند عدلی در گوالیار بود امر کرد که قنوج را از شاه محمد قربلی تسخیر کنند و با قطاع سرمست خان سرهنی و هند سکندر سپهر شاه قربلی گفت

کار باینجا رسیده که انطاع مار ابشیر پنیان سگ فروش میدهند سرمست خان وشیر خان با او بجنگ پیش آمدند کار بجنگ نمیرسید یکسند
و سرمست خان مقتول رسیدند و تاج کرانی توهم نموده راه مدینه و بهار پیش گرفت و بچندری چنار رفت و بران دیار استیلا یافت و عدلی
قصد تاج خان کرد و با تاج خان رزم کرد و ظفر یافت و قلعه چنار نشیمن ساخت و عزم استقبال ابراهیم خان سور کرد و ابراهیم خان
نامه باو نوشت که اگر حسین خان و بهار خان سر والی میامد با ایشان بخدمت آیم عدلی ایشان را بفرستاد و ایشان ابراهیم خان
یار شدند عدلی را طاقت رزم نماند و بچنار باز گشت ابراهیم خان خود را سلطان ابراهیم خواند و در آگره بر تخت نشست سکندر سور
عرف احمد خان حاکم پنجاب باتفاق سیت خان و تاتار خان و نصیب خان با ده هزار سوار و ابراهیم خان با هفتاد هزار رو در روست
امیر که اکثر ایشان خیمه مخمل داشتند عزم رزم کرد سکندر را از آمدن پشیمان شده التماس بکرد که پنجاب با و گذارد تا باز گردد و ابراهیم
از نمایت غرور رضا نداد و روی باو آورد و در حمله اول سپاه پنجاب را شکست و لشکر پش بغارت مشغول شدند سکندر از کمین بیرون
آمد و قلب تاخت و ظفر یافت و ابراهیم بسنبهل گریخت سکندر مستقل شد و از آب سند تا کنگ ضبط کرد و گفتند که همایون با دشاه
متوجه هند است لاجرم به پنجاب مراجعت نمود ابراهیم از سنبهل بکالپی آمد عدلی همیون را از چنار بدفع او فرستاد همیون ظفر یافت ابراهیم
بگریخت و پدر و برادر خود غازیخان به بیانه رفت همیون بجانب آگره روی نهاد چون سه ماه بگذشت شنید که محمد خان سور صاحب بنگاله خود
را جلال الدین محمد شاه خواند و قصد جونپور و الهاباد کرد همیون باز گشت و ابراهیم او را تعاقب کرد و در بنارس با او برسید و همیون باز گشت و رزم
کرد و ظفر یافت ابراهیم منهزم بسرگردان باز میگشت تا آنکه در نهصد و هفتاد و نه هجری سلیمان کرانی برادر و لیعهد مستولی شد و او را بعهد و
پیمان خواند و بقتل رسانید باقی همیون در چنار بعدلی پیوست و با محمد شاه سور مصاف داده ظفر یافت محمد شاه بقتل رسید بکار همیون
بزرگ تر سکندر سور که بر پنجاب و آگره استیلا داشت جنبشی عظیم کرد و افغانان را جمع آورد و گفت من یکی از شما ام بهلول لودی مارا
بلند آوازه کرد اکنون همایون با دشاه قصد هند دارد اگر مرا قابل سلطنت دانید اطاعت کنید و نفاق از میان برگیرید و اگر من شایسته
انبکار رستم یکی را با دشاه خوانید تا اطاعت کنم افغانان گفتند تو ابن عم شیر شاه و شاهزاده مالی پس مصحف در میان آوردند و سوگند
یاد کردند که مخالفت او نکنند و چون روزی چند بگذشت همان طایفه بجهت القاب و انقطاع نفاق آغاز نهادند همایون با دشاه
به پنجاب رسیده تا سرهند ضبط کرد و سکندر تا آنگه نفاق امرا را امید نیست با هشتاد هزار سوار متوجه لاهور شد و در حدود سرهند با شاهزاده
محمد اکبر ابن همایون با دشاه و بیرام خان خانخانان مصاف داد و هزیمت رفت و بکوهستان سوالک گریخت شاهزاده بتعاقب پرداخت
سکندر گریزان به بنگاله افتاد و بعد از وفات بهادر شاه بن محمد شاه سور بر آندیار استیلا یافت و بعد از اندک زمانی در گذشت و بعد
از و تاج خان کرانی و برادرش سلیمان در میانه و بنگاله بسلطنت رسیدند و ذکر ایشان در اخبار بلوک بنگاله مرقوم است بالجمله از انهزام
سکندر شاه همایون با دشاه بدهلی رسید و در همان ایام در گذشت عدلی در چنار این اخبار شنیده همیون را با پنجاه هزار سوار
با فصد فیل به تسخیر دهلی فرستاد همیون بحدود دهلی رسید و با یزدی بیگ خان که از اکابر امرای اکبر با دشاه بود رزم کرد و دستگیر شده بقتل
رسید و این واقعه روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و چهار هجری اتفاق افتاد و بعد از همیون کار عدلی ضعیف شد و خضر خان
بن محمد خان سور که بعد از پدر و در بنگاله بسلطنت رسیده بود و خود را بهادر شاه میخواند با مقام پدر روی بعدلی آورد و عدلی در اول
نهصد و شصت و چهار هجری با و رزم کرد و بقتل رسید و دولت آن طایفه سیری گشت و بعد از و بقایای افاغنه در بنه و بنگاله

بدولت رسیدند و همه ایشان سازنده رفته اکبر بادشاه برانداخت **اخبار سلاطین گورکانیه** سخن کسیکه ازان سلسله بر بلاد هند استیلا یافت و در آندیار تختگاه ساخت فردوس مکانی محمد بابر بادشاه غازی بوده و او ابن عمر شیخ میرزا ابن سلطان ابوسعید میرزا ابن سلطان محمد میرزا ابن میرزا امیران شاه ابن صاحبقران تیمور گورکان آو بادشاه شجاع و کریم و بامروت بوده و در فقه حنفی و موسیقی و شعر و انشا رمهارتی تمام داشته و بپارسی و ترکی شعر میگفت در هند اقامت نمودی و چون بر خصم ظفر یافتی بر بخشودی تا آنکه عمر بمحاربه و مقاتله گذرانید عیش و عشرت از دست نمیداد و در مرغزار کابل حوضی از سنگ تراشیده بود و در کنار آن این بیت نوشت **بیت** نوروز و نوبهار و می و دلبر یار خوش است ۰ بشنو سخن راست که عالم دوباره نیست ۰ وآنرا پر از شراب کردی و باندیمان بخوردی و در روزهای جمعه روزه داشتی گویند با موزه پاشنه دار جسته بر کنگره ها دویدی و گاه بودی که دو مرد در برگرفتی و از کنگره بکنگره جستی طناب پیمایش هند و ستان او پدید آورد و کروهی قلد طناب و طناب چهل گز هر گزی شش مشت مادر بابر شاه دختر یونس خان بادشاه مغولستان بود ولادت بابر در سنه تسعمائة و هشتاد و هشت هجری باندجان اتفاق افتاده شاعری گوید **بیت** اندر شش محرم زاد آن شه مکرم ۰ تاریخ مولدش هم آمد شش محرم ۰ پدرش میرزا عمر شیخ صاحب فرغانه بود و در هشتصد و نود و نه هجری در گذشت میرزا بابر جای نشین پدر گشت اگر مفصل احوالیکه در مملکت موروثی بر سر او گذشته بپردازم این مختصر متحمل آن نشود و نباران انچه در ممالک آثار سفر او ارمخالفان رسیده نبذی ازان بقلم آمده عنان شکیب از قلم را بصوب قضایا که در تسخیر هندوستان و اقعشده معطوف میسازد و پوشیده نماند که بابر بادشاه را با عمش سلطان احمد صاحب سمرقند و خالش سلطان محمد بادشاه مغولستان و با میرزا بایسنغر میرزا ابوسعید و الغ بیگ میرزا و سنگینخان اوزبک از الوس خوجی خان بر سمرقند و فرغانه و آجی و اوش و دیگر امصار مکرر محاربه و مصالحه روی داده و گاهی هزیمت و گاهی نصرت دست میداد و در وقتی چنان شده که سپاه او متفرق شدند زیاده از دویست چهل کس با او نماندند تا بجماعة قلیل متوجه سمرقند شده و در انشهر افگندا هالی سمرقند با او پیوستند و ازاو بکان هر کرا یافتند بکشتند جهانگیر میرزا که از قبل سنگینخان در سمرقند بود منهزم بگرزیست و بسنگی خان پیوست و در نهصد و شش هجری مرتبه دوم سنگینخان از بخارا بسمرقند شتافت بابر بادشاه باتفاق سلطان محمود خان و الی مغولستان و میرزا جهانگیر صاحب اندجان که آنزمان بمصالحه و اتحاد میدانستند و بمدد او آمده بودند رزمی صعب کرد و بشهر سمرقند پناه برد سنگینخان بحاصره پرداخت و چون چهار ماه بگذشت در شهر قحط افتاد و از سگ و گربه نشان نماند بابر بادشاه در اوایل سنه نهصد و هفت هجری نیمشبی از شهر برآمد و بیاسگند رفت سنگینخان از سمرقند روی بایغی نهاد سلطان محمود خان باتفاق برادر خود سلطان احمد خان و بابر بادشاه با او رزمی صعب کردند بر او رش سلطان احمد خان گرفتار گشت سنگینخان بیاسگند بگرفت و احمد خان را رها کرد و بابر بادشاه از معرکه برون آمد و پس ازان بمغولستان رفت و چندی با سلطان محمود بسر برد آنگاه بحصار شادمان و زرند شتافت امیر محمد باقر اولی آنجا بخدمت آمد بابر بادشاه عزیمت کابل کرد تا از شر دشمنان ایمن ماند پس در نهصد و ده هجری بجدود سمرقند در رسید و آلی آنجا خسرو شاه با هشت هزار سوار بخدمت آمد بابر بادشاه لشکریان او را بفریفت و باخود یار ساخت خسرو شاه آگاه شد و بگریخت بابر متوجه کابل شد محمد مقیم ابن امیر ذوالنون بیگ ارغون که کابل را از میرزا عبدالرزاق بن میرزا الغ بیگ بن میرزا ابوسعید سلطان انتزاع نموده بود و دختر میرزا الغ بیگ را خواسته در شهر متحصن گشت و بالآخر امان خواست و قلعه بسپرد و بابر بادشاه در کابل بسلطنت نشست و برادر خود میرزا جهانگیر را غزنین داد و برادر دیگر میرزا ناصر را بدخشان فرستاد و در نهصد و سیزده هجری

الوس افغانان را غارت کرد و روی بقندهار نهاد و شاه بیگ و محمد مقیم پسران ذوالنون بیگ رزم کرده بهزیمت فرستاد شاه بیگ بشهر شتافت و محمد مقیم بزمین داور شده نزد سنگینخان رفت و بابر قندهار گرفت و حکومت آنجا بمیرزا ناصر داد سنگینخان متوجه قندهار شد و محاصره کرد و باز گشت و عبد الله سلطان را بمحاصره گذاشت عبد الله سلطان قندهار را بگرفت و بمحمد مقیم سپرد و باز گشت و در شب سه شنبه چهارم ذیقعده سنه نهصد و سیزده هجری شاهزاده همایون بن بابر شاه متولد شد (شاه فیروز قدر) تاریخیست و در نهصد و هفده هجری بابر بادشاه چون از قبل سنگینخان بر دست شاه اسمعیل صفوی آگاهی یافت رسولی بحصار شادمان نهاد خان میرزا انیره سلطان ابو سعید میرزا با و پیوست بابر بادشاه بقندز و میرزا خان را بهرات نزد شاه اسمعیل فرستاد و مدد خواست شاه اسمعیل فوجی شایسته بمدد او فرستاد و بابر بادشاه با اوزبکان رزم کرد و ظفر یافت و مستقل شد و عدو سپاهش نشصت هزار سوار رسید پس قصد بخارا کرد و بگرفت و بسمرقند رفت و مستولی شد و ناصر میرزا را بکابل فرستاد و سپاه شاه اسمعیل را بخراسان باز گردانید و هشت ماه در سمرقند بماند تیمور سلطان و عبد الله خان و چالی بیگ خان از ترکستان با سپاه اوزبک روی به بخارا نهادند بابر بادشاه در سنه نهصد و نوزده هجری از رزم منهزم بحصار شادمان افتاد آنگاه امیر نجم ثانی امیر الامرای ایران لشکر بمازندران شاه اسمعیل روی بماوراء النهر آورد و به بابر بادشاه پیوست امیر نجم روی بسمرقند نهاد و بقتل رسید بابر بادشاه منهزم بکابل شد و میرزا ناصر را بغزنین فرستاد و در نهصد و بست و چهار هجری لشکر بسوا و بجور کشید و سه هزار افغان را بکشت و آن ولایت بخواجه کلان بیگ سپرد و در نهصد و بست و پنج هجری عزم تسخیر هند کرد تا ببره بگرفت و درین سال او را پسری آمد چون عزم تسخیر هند داشت او را هندال نام نهاد و آن بزبان ترکی بمعنی پکیر باشد یعنی هند بگیر و بکابل باز گشت و در آخر این سال باز متوجه هند شد چون شنید که سلطان سعید خان والی کاشغر عزم تسخیر بدخشان کرده لهذا باز گشت و میرزا محمد سلطان ابن میرزا سلطان اویس بن میرزا الغ بیگ ابن میرزا عمر شیخ ابن امیر صاحبقران تیمور گورکان را با چهار هزار سوار بجانب لاهور فرستاد و میرزا بلاهور رسیده بود که بابر خبر مراجعت سلطان سعید شنید و در نهصد و بست و شش هجری نوبت سوم متوجه هندوستان شد و سیالکوت بگرفت و سی هزار اسیر بدست آورده باز گشت و در نهصد و بست و هفت هجری بقندهار رسید و محاصره کرد و درین سال همایون میرزا را بحکومت بدخشان فرستاد و در نهصد و بست و هشت هجری قلعه قندهار را قهراً بگرفت و بمیرزا کامران بسپرد و امیر ذوالنون ارغون والی قندهار بسند بگریخت و بابر بکابل باز گشت و لنگان لودی والی لاهور از سلطان ابراهیم لودی صاحب دهلی تو هم نموده او را بتسخیر هند تحریص کرد بابر بادشاه نوبت چهارم در نهصد و سی هجری قصد کرد و بدشش کروهی لاهور رسید بهادر خان و مبارک خان لودی و دیگر امرای سلطان ابراهیم لودی رزم کرده بهزیمت رفتند بابر بادشاه لاهور بگرفت و بدیالپور رفت و قتلغ تیمور و دولتخان لودی با پسران خود علیخان و غازیخان و دلاور خان بجندیت پیوست و جالندهر وغیره پرگنات جاگیر یافت و از طلب بابر بادشاه پشیمان شده قصد غدر کرد پسرش دلاور خان بابر را از ان اطلاع داد و بابر بادشاه دولتخان و غازیخان را حبس نمود و دلاور خان را خانخانان لقب نهاد و اقطاع ایشان باو داد و پس هر دو را بگرد و بکابل رفت و لاهور بمیر عبد العزیز پسر آخور و سیالکوت بخسرو گکلتاش و دیالپور بیایا قشقه و سلطان علاء الدین عالم خان بن سلطان بهلول لودی که از برادرزاده خود سلطان ابراهیم لودی گریخته بکابل رفته بود تفویض نمود و دولتخان و غازیخان بحیلتی دلاور خان را بگرفتند و حبس کردند و بدیالپور شدند و با یاقشقه و سلطان علاء الدین رزم کردند و ظفر یافتند و علاء الدین بکابل

بابا ثقه بلاهور رفت بابر علاء الدین را باز گردانید و دولتخان و غازیخان بامرا بے لاهور نوشتند که علاء الدین شاهزاده ماست اورا نیازرد مانفرستید تا در دهلی بر تخت نشانم تا سر هند بشما مسلم دارم ایشان علاء الدین را بفرستادند علاء الدین باتفاق دولتخان با سلطان ابراهیم لودی نرم کرد و ظفر یافت و منهزم بلاهور باز گشت و غازیخان بکلانور رفت و از دست محمد علی بیگ چنگ خیگ گماشته بابر انتزاع نمود و بابر ازین واقعات آگاهی یافته در غرهٔ صفر سنه نهصد و سی و دو هجری با نه هزار سوار روبے هندوستان نهاد و در سیالکوت علاء الدین بخدمت رسید و دولتخان و غازیخان و علیخان که در کنار آب راوی اجماع داشتند متفرق شدند و غازیخان نزد سلطان ابراهیم رفت و دولتخان بخدمت بابر آمد بادشاه او را رعایت فرمود و نزدیک خود نشاند و لاورخان خانخانان که در حبس برادرش غازیخان بود بحیلهٔ بگریخت و بخدمت بابر آمد و نوازش یافت و در همان ایام دولتخان در گذشت سلطان ابراهیم با صد هزار سوار و هزار فیل از دهلی روی به پنجاب نهاد و داؤد خان و حاتم خان را با سی و هفت هزار سوار در مقدمه روان کرد بابر بادشاه چون تهمور سلطان را و سلطان جنید برلاس و دیگران را بدفع ایشان فرستاد و بعد از مقابله حاتم خان بقتل رسید و دیگران بهزیمت رفتند سلطان ابراهیم متوجه پانی پت شد بابر بادشاه با دوازده هزار سوار و شش هزار پیاده روی باو آورد و در روز جمعه هفتم رجب بپانی پت بگذشت و صف قتال بیاراست و میمنه بشاهزاده همایون میرزا و خواجه کلان و غیره و میسره بمیرزا احمد سلطان و دیگران سپرد و خود گوکلتاش و محمد علی چنگ خیگ و امثال آن در مقدمه گماشت پس مقابل بخطیم افتاد و میمنه و میسره بابر بادشاه از عقب مخالفان در آمدند و ظفر یافتند سلطان ابراهیم با شش هزار افغان در گیومنع بقتل رسید تاریخ فتح آن واقعه این است **قطعه تاریخ**

پانی پت ابراهیم را + شاه بابر خسرو عالی نسب + خواستم تاریخ فتحش عقل گفت + صبح بود و جمعه و هفتم رجب + بالجمله بابر بادشاه همایون را با گروه فرستاد و در دوازدهم رجب بدهلی رسید و خطبه و سکه بنام خود خواند و متوجه آگره شد و داؤد خان کرانی و فیروز خان سور با دیگر امرا ابراهیم در قلعهٔ آگره متحصن شدند و بعد از پنج روز امان خواستند و شهر بسپردند و در واقعات بابری مسطور است که سه تن از اسلام بهندوستان در آمدند و استیلا یافتند اول محمود غزنوی دوم شهاب الدین غوری سوم من و کار مرا با ایشان مشابهتی نیست چه محمود با ده از صد و بست هزار سوار داشت و خوارزم و خراسان او را بود و در هند ملوک الطوایف بودند و سلطان شهاب الدین صاحب غزنین برادرش بادشاه خراسان بود و با صد هزار سوار بهند آمد و مسخر ساخت و من اول بار که بهند آمدم دو هزار سوار داشتم و نوبت آخر دوازده هزار سوار و خزانهٔ کابل و بدخشان و قندهار با من داشتم آن نسبت و تمکنی بمضبوط نبود و هندوستان از بهره تا بهار در تصرف ابراهیم لودی بود با صد هزار سوار و هزار فیل برزم آمد و این فیروزی در سعی و همت من نیست بلکه از عنایت ایزد نیست بالجمله چون بابر بادشاه را آگره و خزاین افاغنه دست یافت یکمانه در بسته و سه لکهه و پنجاه هزار روپیه همایون میرزا داد و دو لکهه روپیه بمیرزا احمد سلطان بخشید و امرا را علی الاختلاف مراتبهم انعام فرمود و تسخیر قندهار و خراسان و کابل و کاشغر و کربلا و نجف اشرف و مشهد مقدس و دیگر اماکن شریفهٔ هر دو ستان و مستحقان بالهامی فرا دادن فرستاد و هر یک از اهالی کابل را یکه ارشاهرخی که فی شاهرخی یک مثقال نقره باشد ارسالداشت و آنچه بادشاهان هند در سالها اندوخته بودند بسیاری ازان در یک مجلس صرف کرد باکهه بعد ازان افاغنه که در هندوستان پریشان بودند مخالفت آغاز نهادند قاسم سنبهلی و سنبهل و علیخان قنولی در میوات و محمد زیتون در هولپور تا جان بن سارنگ و حسین لوهانی در بنری و قطب خان در اتاوه و عالم خان معروف بسلطان عالم در کالپی و

ف تاریخ جنگ شدن سلطان ابراهیم با بابر بادشاه

نظام خان در بیانه و نصیر خان لوهانی معروف بقبرلی در تتوج دعوی استقلال کردند در هندوستان شورشی عظیم پیدا آمد در ایشان بسیاری از سپاه بابری در آگره ودیعت حیات سپرد ند خواجه کلان بیگ باتفاق امرا گفت صلاح در مراجعت بکابل است بادشاه پسندید و فرمود هر که خواهد برود من نه بابری هم سپاه را مرا بماندند مگر خواجه کلان بیگ که اکثر فتوح بسعی او شده بود بابر شاه کابل و غزنین بادو داد خواجه کلان بیگ رخصت شده بدهلی رسید و بر یکی از عمارات آن این بیت نوشت و بکابل رفت **بیت** اگر بخیر و سلامت گذر پسند کنم ۱۲ سیاه روسی شوم گر میوه سی هند کنم ۱۲ پس بادشاه با باقلی را برزم نظام خان والی بیانه فرستاد و نظام خان رزم کرد و بهزیمت رفت و بالآخر استغفار خواسته بمذلت آمد و بسبب لکمه تنگه را از حاصلات میان دوآبه باقطاع او مقرر گشت و همچنین بسیاری از افاغنه بخدمت آمدند و اطاعت کردند در سنه نهصد و سی و سه هجری تا در ابراهیم لودی مطیع بادشاه را لفریفت تا او را از هر دو بادشاه دریافت مطیعی را بکشت و مادر ابراهیم را بکابل فرستاد و در این سال رانا سانگا باتفاق حسینخان میواتی و راولدیو راجه مالکدی و میدنی رای راجه چندیری و محمود خان بن سلطان سکندر لودی با صد هزار سوار عزم رزم بابر بادشاه کرد بادشاه روی بایشان آورد و از حدود بیانه طایفه از افاغنه که در خدمت بودند بگریختند و با مخالفان پیوستند تا افغان بابر را اول از جای برفت بعضی گفتند که بپنجاب باید رفت و برخی گفتند که یکی از قلاع متحصن باید شد بابر سر سود کرد ل شهامت نهیم و بجان کوشش کنیم پس از خرید شراب و جمیع معاصی توبه کرد و در روز سه شنبه نهم جمادی الآخر آن سال که نوروز بود با بست هزار سوار بر زرم گاه بشتافت و با علاء الدین بن سلطان لودی در تحلب بایستاد و تمینه و شیره بیاراست پس قتالی فاحش اتفاق افتاد حسن خان میواتی که آبای او قریب به بست سال ایالت میوات داشتند و راولدیو رای چندیری و رانا سانگا و مانک چند چوهان و کرم سنگه بقتل رسیدند رانا سانگا بقبیح وجهی بهزیمت رفت تا بر بادشاه ظفر یافت و پس از آن او را در امین غازی نوشتند از فتح بادشاه اسلام تاریخ یافتند و در نهصد و سی و چهار هجری بابر بادشاه بعزم استقبال همایون رای متوجه چندیری شد چندیری متحصن گردید و چون عاجز گشت تمشیر بدست یکی داد تا او را با سایر رجپوتان بقتل رسانید و بالآخر قاتل خود را هلاک کرد و فتح دار الحرب تاریخ است بابر بادشاه احمد شاه ابن ناصر الدین محمد شاه ابن ناصر الدین بانوی را حکومت چندیری داد و متوجه متوجه شد افغانان که آن روی آب گنگ بنی بطرف سری نگر بلگرام جمعیت کرده بودند بگریختند بادشاه بآگره بشتافت و از انجا روی بگوالیار نهاد و در نهصد و سی و پنج هجری بازگشت و در این سال نظام شاه بحری تحف و هدایا فرستاد و در آخر این سال شاهزاده همایون را از کابل بخواند و میرزا هندال را بآنجا فرستاد و در نهصد و سی و شش هجری بادشاه مریض شد و شاهزاده همایون را به تسخیر قلعه کالنجر فرستاده بود باز خواند و ولیعهد کرد و در پنجم جمادی الاول در نهصد و سی و هفت هجری در گذشت هشت روزی بادو تاریخ است نعش او را بموجب وصیت بکابل بردند و دفن کردند عمرش پنجاه و یک سال بود بعد از ان جنت آشیانی نصیر الدین محمد همایون بادشاه غازی در آگره بر تخت نشست خیر الملوک تاریخ است و آو بادشاهی ملطف طبع موصوف و نشاط و عیش مشغول بوده و بشجاعت و سخاوت و مروت انصاف داشته پیوسته با فضلا و علما صحبت داشتی و اکثر با وضو بودی و بیوضو نام خدا نبردی بعضی اورا به تشیع نسبت کرده اند لیک اعتباری ندارد ظاهری بوده لیک برغم میرزا کامران سنی متعصب بوده و از دشمنان سرسخت او که ولالت بر تشیع میکرده چنانچه که گویند روزی با هم براهی میرفتند سگی دیدند که بر قبری بول میکرد و میرزا کامران گفت که همانا صاحب این قبر رافضی است همایون بادشاه گفت که شاید این سگ سنی است بالجمله چون همایون بادشاه بسلطنت نشست پنجاب و مشاپور و لمغان و کابل و بامیان و

حصار قلعه رنتهبور بهرا درش میرزا کامران که بفرمان پدر ایالت قندهار داشت بازگذاشت و برادر دیگرش میرزا هندال که از کابل بخدمت آمده بود همایون بادشاه او را بامیوات و برادر دیگر میرزا عسکری را بمالک تنواپس نمود و جشنی عظیم کرد و بکشتی نشسته بزم بخشید از کشتی زرین تاریخ جلوس او مست و دو قصد و سی و شصت هجری همایون بادشاه لشکر بگالیر کشید و محاصره نمود چون شنید که سلطان محمود ابن سلطان سکندر لودی از بهار قصد جونپور کرده استیلا یافته از راجه کالنجر پیشکش گرفته بجونپور رشنافت افغانان بهزیمت رفتند و بادشاه کره و جونپور بار دیگر بملک سلطان جنید برلاس مسلم داشت و باگره بازگشت پس قصد چنار کرد شیر خان معروف شیر شاه پسر خود قطب خان را بخدمت فرستاد بادشاه بازگشت قطب خان از راه بگریخت و به پدر خود شیر خان پیوست محمد زمان میرزا که از همایون بادشاه گریخته به بهادر شاه گجراتی پناه آورده بود مددان بسمت نشنافت سلطان بهادر در نهصد و چهل و دو هجری رو بهزم همایون بادشاه نهاد و منهزم بمندو بگریخت اول بهادر تاریخیست و شرح این قصه در ضمن سلاطین گجرات مرقوم است و همدرین اثنا برادر دیگر میرزا عسکری از خطبه نام همایون بادشاه بیفگند و روی بهزم نهاد و بجنگ بگریخت و متوجه آگره شد همایون بادشاه در مندو این خبر شنید آن مملکت رها کرد و به آگره آمد میرزا عسکری استغفار کرد و بخدمت پیوست گجرات و مالوه که بدست آمده بود از تصرف بیرون رفت و در سال نهصد و چهل و سه هجری شاه طهماسب صفوی بر قندهار متصرف شده بازار و میرزا کامران بگرفت و بخواجه کلان بیگ سپرد و خود بلاهور آمد و درین سال سلطان جنید برلاس فوت کرد و شیر خان افغان در صدد و در پی استقلال یافت و خبر یافتن شیر خان افغان و استقلال او در پیشه و بهار بهمه بادشاه رسید بادشاه بدفع او و اوایل نهصد و چهل و چهار بچنار آمد و قلعه آنرا محاصره ساخت و بعد از شش ماه استیلا یافت و هندال میرزا بدفع فتنه سلطان محمد میرزا و غیره که در صدد و اگره آنگیخته بودند فرستاد و خود در اوایل سنه نهصد و چهل و پنج هجری متوجه بنگاله شد جلال خان و غیره گریخته نزد شیر خان رفتند شیر خان بجنگل چهارکهند گریخت بادشاه بگور رفت و از راحت آباد نام نهاد و بعیش پرداخت و قلعه ماه بار را دار الملک ساخت و بنگاله اکثر اسپان سپاه تلف شدند و مهام ملک همه برآمد خواص خان بحکم شیر خان از رهتاس امان خواسته بود بگیر رسید و خانخانان لودی را که بفرمان بادشاه آنجا بود اسیر کرد و بر هتاس باز گردید خانخانان بفرمان شیر خان بقتل رسید و در خلال این احوال هندال میرزا و آگره شیخ بهلول را که مقتدای بادشاه بود بگشت و خطبه بنام خود خواند و قصد دهلی کرد همایون جهانگیر قلی بیگ را با پنجهزار سوار در بنگاله گذاشت و متوجه آگره شد شیر خان در حدود جونان سر راه بگرفت و سه ماه در برابر نشست شیر خان با همایون بادشاه سخن صلح در میان آورد و او را غافل ساخت و ناگاه روی بهزم نهاد بادشاه فرصت صف آرائی نیافت شیر خان غالب آمد و سپاه همایون بهزیمت رفتند و خود را بآب گنگ زدند بسیاری از ان غرق شدند بادشاه با دشقا از ان مهلکه نجات یافت و بکنار رسید و این واقعه در سنه نهصد و چهل و شش هجری اتفاق افتاد پس بادشاه باگره آمد میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا احمد سلطان که باغی شده بود ندبخدمت آمدند بادشاه خواست که باتفاق البسان شر شیر خان دفع کند میرزا کامران نفاق آغاز نهاد و عزم لاهور کرد بادشاه بهیچ وجه در توقف او الحاح نمود هیچ در نگرفت شیر خان قصد اگره کرد با دگار میرزا و قاسم خان و حسین سلطان و سکندر سلطان او زبک بفرمان بادشاه بحرب او رفتند و رزم نمودند و ظفر یافتند و شیر خان بقتل رسید شیر خان با پنجاه هزار سوار متوجه قنوج شد بادشاه سوار بقنوج رفت از گماشتگان نامانموده عهد گنگ نمود محمد سلطان میرزا از وجه استمداد و بآن سبب بادشاه و سپاه در شکسته شدند و بهزیمت برشکال در رسیدند و محال نزدل لشکر بر آب گشت بادشاه در روز عاشور اسنه نهصد و چهل و هفت هجری کوچ کرد تا بجای دیگر

فرود آمد شیر خان در رسید و رزمی صعب کرد و سپاه مغل با تیغ و جهی بسیار گشت و خود در آب گنگ افگندند و بادشاه از اسپ جدا شده در آب افتاد و بامداد شمس الدین اتکه المخاطب بخان اعظم از ان مهلکه بنجات یافت و با گره رسید و مجال توقف ندید و بلاهور شتافت افغانان بادشاه را تعاقب نمودند بادشاه متوجه بهله شده و درین اثنا برادر انش میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا عسکری و دیگر میرزایان در کابل و قندهار و بدخشان فساد انگیختند و متصرف شدند و همایون بسمبسوان رسید و میرزا شاه حسین حاکم سند راه ها مسدود ساخت سپاه بادشاه از قلت آب عاجز آمدند بادشاه ناچار بنگر شد از آنجا قصد جیسلمیر کرد و از راجه آنجا مخالفت دید متوجه ملک راجه مالدیو گشت راجه مالدیو خواست که او را بدست آرد و نزد شیر خان برد بادشاه دریافت و بسرعت تمام بامرکوٹ شتافت و در آن راه اسپ خاصه بسی کرد بادشاه بر شتر سوار شد و در راه محنت بسیار کشید راجه امرکوٹ لوازم خدمتگاری بتقدیم رسانید و آنجا دو روز یکشنبه پنجم رجب سنه نهصد و چهل و نه هجری شاهزاده جلال الدین محمد اکبر متولد شد و بیرام خان که در گجرات بود بخدمت پیوست بادشاه متوجه قندهار شد میرزا عسکری خواست که او را بدست آرد بادشاه دریافت و از اردو بجای گذاشت و با سی سوار که بیرام خان از ایشان بود متوجه خراسان شد میرزا عسکری اردو را غارت و شاهزاده اکبر را با خود بقندهار برد بادشاه چون بجدود سیستان رسید احمد شاملو حاکم آنجا باستقبال شتافت و خدمتگاری کرد بادشاه متوجه هرات شد شاهزاده سلطان بن شاه طهماسپ صفوی با اتالیق خود محمد خان شرف الدین اوغلی ایکلو باستقبال آمد و در تعظیم و تکریم بادشاه کوشید با احتیاج سفر بوجهی ترتیب داد که تا زمان ملاقات شاه طهماسپ بهیچ چیز حاجت نیفتاد و بادشاه متوجه عراق شد و در راه حکام و اهالی منازل لوازم ضیافت موجب فرمان بادشاه طهماسپ بتقدیم رسانیدند چنانچه نقل فرمان در ضمن احوال شاه طهماسپ صفوی که بدستخط خاص در باب تعظیم و ضیافت همایون بادشاه بحکام خویش نوشته بتوفیق الله مرقوم خواهد گشت بالجمله در جمادی الاول سنه نهصد و پنجاه و یک هجری قران السعدین اتفاق افتاد شاه طهماسپ گفت سبب غلبه دشمن ضعیف چه بود بادشاه گفت نفاق برادران شاه طهماسپ گفت سلوک با برادران همچنان نباید کرد که شما کردید بالجمله بعد چندے شاه طهماسپ پسر خود شاهزاده مراد را که دوازده ساله بود با بوداغخان قاچار دوازده هزار سوار بمدد او تعین کرد همایون بادشاه با ایشان متوجه قندهار شد میرزا عسکری در قلعه تحصن گشت بادشاه در محرم سنه نهصد و پنجاه و دو هجری بمحاصره پرداخت و چون شش ماه بگذشت محمد سلطان میرزا و الغ خان و دیگران از میرزا کامران جدا شده بخدمت پیوستند میرزا عسکری امان خواست و قلعه بسپرد و چون مقرر شده بود که بعد از فتح قندهار را بشاهزاده مراد باز گذارند شاهزاده و بوداغخان بقلعه رفتند همایون بادشاه متوجه کابل شد و در راه شنید که شاهزاده مراد در گذشت بادشاه بقندهار باز گشت ناگاه بقلعه در آمد و بوداغخان عذر خواست و بعراق فرستاد و قندهار به بیرام خان بسپرد و متوجه کابل شد میرزا هندال و دیگران و بسیاری از امرای میرزا کامران بدرگاه آمدند میرزا کامران بگریخت و به بهشه رفت بادشاه بکابل رسید و شاهزاده اکبر را که چهار ساله بود بدیدار و در نهصد و پنجاه و سه متوجه بدخشان شد و یادگار ناصر میرزا که پیوسته نفاق می ورزید بادشاه او را بکشت میرزا سلیمان حاکم بدخشان بعد از جنگ بگریخت بادشاه بطالقان رسید کامران میرزا بکابل رسیده بگرفت و شاهزاده اکبر را بموکلان سپرد و بادشاه باز روی بکابل نهاد شیر افگن بیگ بفرمان میرزا کامران بزرم بادشاه رفت و بقتل رسید میرزا کامران و میرزا عسکری در قلعه کابل متحصن شدند و بالآخر میرزا کامران بلنج گریخت و با عانت پیر محمد خان والی بلخ بر مغلان متصرف شد و به تسخیر دیگر بلاد بدخشان پرداخت قراچه خان از امرای همایون بگریخت و بمیرزا کامران

پیوست بادشاه متوجه بدخشان شد میرزا ابطایفان متحصن گشت وبالآخر امان یافته رخصت مکه حاصل کرد و بامیرزا عسکری متوجه حجاز شد
و دوماه سبع رفته سنجد بدست بادشاه بازگشتند بادشاه ایشان را نبوخت وکولاب باقطاع میرزا کامران داد و بکابل بازگشت و در نهصد و
پنجاه و شش بعزم رزم میرزا محمد خان والی بلخ شتافت میرزا کامران و میرزا عسکری بازمخالفت کردند بادشاه از بلخ کارناساخته بازگشت
و رزمی میرزا کامران آورد و قراجه سلطان وغیره که از کامران گریخته نزد همایون آمده بودند و را بخواندند میرزا کامران روی برزم بادشاه نهاد
و چون صفها آراسته شد قراجه خان وغیره بگریختند و میرزا کامران پیوستند همایون دران معرکه زخمی شد و بیامیان رفت میرزا کامران دیگر بار
بر کابل استیلا یافت میرزا هندال و میرزا اسلیمان در بامیان بخدمت پیوستند بادشاه باتفاق ایشان متوجه کابل شد میرزا کامران با
او رزمی صعب کرد و بهزیمت رفت و قراجه خان بقتل رسید میرزا عسکری اسیر شد و بشفاعت میرزا اسلیمان رخصت مکه حاصل نمود و برفت و
در نهصد و شصت و یک هجری میان شام و مدینه درگذشت این مصرع تاریخ است (عسکری بادشه در بادل) بالجمله میرزا کامران چون از معرکه
بگریخت سر در پیش چون قلندران ترا شید و بمیان افغانان برفت بادشاه روی باو آورد و در نهصد و پنجاه و هشت هجری میرزا کامران
باتفاق افغان بر لشکر همایون بادشاه شبخون آورد و کاری نساخته بازگشت و در آنمعرکه میرزا هندال بقتل رسید (شبخون) تاریخ است
میرزا کامران گریزان بلاهور رفت و سلیم خان بن شیر خان پناه آورد و چنانچه در احوال سلیم خان گذارش یافته بالجمله سلیم خان بناپرخواهی اجی
از میرزا کامران بریده و خواست که او را حبس کند شاه محمد قرملی از بندهای سلیم خان بود خواست که میرزا کامران را آگاهی دهد روزی شطرنج
میباخت میرزا کامران در مهره های او در آمده بود و شاه محمد گشت متواتر میگفت نزدیک بود که اومات کند میرزا کامران گفت که حال شما
در میان ماکه تنها اید چنین است میرزا کامران آگاه شد و بگریخت و بولایت گمگه رفت سلطان آدم والی گمگه او را بگرفت و نزد همایون بادشاه
فرستاد شاه او را میل کشید و بمکه روان کرد او حج کرد و در پانزده هم و پنجه نهصد و شصت و چهار هجری بمکه درگذشت این مصرع تاریخ است (میرزا
کامران بکعبه بمرد) هو بعد از کامران کابل و بدخشان و قندهار همایون بادشاه را اصافی شد و در نهصد و شصت و یک هجری میرزا محمد حکیم
بن همایون بادشاه متولد شد و در آن سال خبر وفات سلیم خان و نوشته های بعضی اهالی دهلی بهادشاه رسید بادشاه با پانزده هزار سوار
روی بهندوستان نهاد و میرزا حکیم و منعم خان را در کابل گذاشت و در نهصد و شصت و دو هجری به پیشاور رسید و آنجا بیرام خان از قندهار بخدمت
پیوست بادشاه از نیلاب بگذشت سپاه افاغنه بیجنگ در پنجاب بگریختند بیرام خان بطریق منقلا بشهر هند رسید بادشاه شاه ابوالمعالی
پسر بزرگ را که فرزند میخواند باتفاق علی قلیخان زمان بدفع افاغنه بدیبالپور فرستاد خان زمان بر مخالفان ظفر یافت تاتار خان و
حیبت خان بفرمان سلطان سکندر سور با سی هزار سوار روی برزم بیرام خان آوردند بیرام خان مقابله عظیم کرد و بهزیمت بکوهستان
سوالک گریخت (تاریخ شمشیر همایون طلبید) در لفظ شمشیر همایون تاریخ اینواقعه از تاریخ طبع بیرام خان است پس بادشاه بدهلی آمد
و بعد از پانزده سال خطبه دران شهر بنام خود خواند و یزدی بیگ خان را حکومت دهلی و خانی زمان را ایالت سنبهل و سکندر خان
پسر بیک را امارت آگره داد و شاهزاده اکبر و بیرام خان را بدفع سکندر بکوهستان سوالک فرستاد و در منتصف ربیع الاول سنه نهصد و شصت
و سه هجری از بام کتابخانه افتاد و بعد از سه روز بگذشت (همایون بادشاه از بام افتاد) تاریخ وفات اوست بکمی یک عدد عمرش
شصت سال بود بعد از و خلف ارشدش عرش آشیانی ابوالمظفر جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی در کالنور باتفاق بیرام خان خانخانان
و دیگر امیران در ربیع الثانی آن سال بر تخت نشست (نصرت اکبر) تاریخ است و او از سلاطین اسلطین روزگار بود و بشجاعت و

شهامت و فور عقل و تدبیر و قوت بازو اشتهار داشته و بعهد او سلطنت هندوستان رونقی عظیم پیدا آمد و در بدو دولت اکبر بادشاه بیرام خان
مدار المهام گشت و با اکبر بادشاه بقلع و قمع سکندر سور متوجه دامن کوه سوالک شد سکندر بگریخت و در آن اوان همیون وزیر عدلی با پنجاه
هزار سوار و پانصد فیل مست از چنار متوجه آگره شد سکندر او را یک حاکم آگره بدهلی رفت و شادلخان افغان از امرای عدلی بکنار آب
رهنت رسید علی قلیخان زمان با او رزم کرد و منهزم گشت و همیون بر آگره استیلا یافت و در دهلی بدهلی نهاد و تردی بیگ خان حاکم دهلی
باتفاق دیگر امرا با او رزم کرد همیون ظفر یافت تردی بیگخان بسرهند گریخت بادشاه در حدود سوالک از انحالت خبر یافت امرا گفتند که
صلاح دولت در آن است که بکابل باز گردیم بیرام خان خانخانان گفت صواب آنست که رزم کنیم پس خضر خواجه خان را که از شاهزادگان
مستغنی بود و اما دبا بر بادشاه بود بحکومت ۱۱ هور و دفع سکندر سور که تا سجود رفته بود فرستاد و با بادشاه متوجه سرهند شد و خانزمان و اسکندر خان
از بک و دیگر امرا را بر سم منقلای او پیش روان کرد همیون باتفاق شادلخان در حدود پانی پت صبح روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و
چهار هجری قتالی فاحش کرد و گرفتار شده بقتل رسید بادشاه بدهلی آمد و بتجدید بر تخت نشست خانزمان را بحکومت جونپور فرستاد او
افغانان آنجا را دفع ساخته آن مملکت مسخر ساخت و در آن اوان سلطان حسین میرزا نبیره شاه اسمعیل صفوی بفرمان عمش شاه طهماسپ
بقندهار باز آمد و محاصره کرد و آنرا بامان از گماشته بیرام خان بگرفت و در آن اوان خضر خواجه خان در حدود سوالک با سکندر رزم کرد و
منهزم بلاهور رفت بادشاه بقلع و قمع سکندر متوجه پنجاب شد سکندر بقلعه مانکوت متحصن گشت بعد از شش ماه بشفاعت خان اعظم
پسر خود شیخ عبد الرحمن را بدرگاه فرستاد و قلعه بگذاشت و به بنگاله رفت بادشاه در نهصد و شصت و پنج هجری بدهلی رسید و در محرم نهصد و
شصت هجری بادشاه به آگره و درین سال قلعه گوالیار که در تصرف اهل تغلام سلیم خان بود مفتوح شده همدرین سال خان زمان
غازی پور و نواح آنرا که افغانان بگرفته بودند مسخر ساخت و درین سال بهادر خان برادر خانزمان به تسخیر مالوه شتافت و بادشاه در نهصد و
شصت و هفت هجری از تسلط بیرام خان به تنگ آمد و به بهانه شکار از آگره بیرون رفت و با غوای ناهم انکه دایه هم خان از شکارگاه
بدهلی شتافت و طایفه از امرا که با بیرام خان در آگره بودند از وجدا شده بخدمت پیوستند بیرام خان عزیمت حج کرد و با غوای مفسدان
عزیمت حجاز موقوف کرده هنگامه آرا گشت و در مرتبه با فوج بادشاه هنگامه عظیم کرد و هر بار بهزیمت رفت و در جنگ ثانی از لشکر بادشاه
سلطان حسین جلایر بقتل رسید بیرام خان چون سزاوار دید بگریست و گفت نشاید که بهر من چنین مردم هلاک شوند پس غلام خود جمالخان را
بدرگاه فرستاد و حقوق خدمات خود را شفیع ساخت پادشاه او را امان داد و در نهصد و شصت و هشت هجری بیرام خان متوجه درگاه شد
بادشاه او را بنواخت و بجائیکه پیشتر می نشست بنشاند و گفت اگر خواهی که کالپی و چندیری بجاگیر تو دهم تا آنجا آسوده باشی بیرام خان گفت
در تواعد اخلاص فتور راه یافته همان بهتر که بمکه روم پادشاه پنجاه هزار روپیه او را داد و بجانب گجرات گسیل ساخت و خود عزم بالوه کرد باز
والی مالوه بعد از رزم منهزم گشت بادشاه بسارنگپور آمده او هم خان غنایم مالوه بعرض رسانید بادشاه باگره باز گشت و در نهصد و شصت
و نه هجری بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی متوجه اجمیر شد و چون باجمیر رسید زمیندار آنجا راجه پهاژامل دختر خود را به بادشاه
و پسرش سهگو اندامس نوکری اختیار کرد و میرزا شرف الدین حسین بن خواجه معین را که از احفاد خواجه احرار بود و ایالت اجمیر داشت
سیرتمه و ولایت راجه مالدیو بود فرستاد و باگره باز گشت میرزا شرف الدین بعد محاصره قلعه بانان بگرفت دیو بداس و جیمل راجپوت که در قلعه
بودند بیرون آمدند و با پانصد راجپوت بدرگاه شتافتند و مقابله عظیم کردند و بقتل رسیدند و درین سال پیر محمد خان شروانی حاکم مالوه

بیجانگر بگشود و تماندیس شتافت و بر بارها پور بگرفت و قتلغام کرد باز بهادر صاحب مالوه و میران مبارک شاه فاروقی و خاندیسی و بقایانجان
والی برار باتفاق یکدیگر روی به پیر محمد خان آوردند پیر محمد خان بعد از زرم منهزم گشت بقایانجان فاروقی او را تعاقب کرد پیر محمد خان
هنگام عبور نریده غرق شد باز بهادر باز بر مالوه مستولی شد با دشاه عبد الله خان اوزبک حاکم کالپی را برا و تعیین نمود باز بهادر بگریخت
عبد الله خان در سند و بحکومت نشست و درین سال ایلچی شاه طهماسپ بدرگاه آمد تعزیت همایون با دشاه و تهنیت جلوس رسانید
و در نهصد و هفتاد و یک هجری فتو غلام عدلی قلعه چنار پیشکش کرد با دشاه متوجه مالوه شد عبد الله خان اوزبک حاکم مالوه متوهم گجرات
بگریخت با دشاه از بهارک شاه خاندیسی دختر گرفت و مالوه بقرا بهادر خان داد و باگره باز گشت و نهصد و هفتاد و دو هجری قلعه آگره بنا نهاد
درین سال خانزمان و برادرش بهادر خان حکام جونپور و اسکندر خان و ابراهیم خان اوزبک والی لکهنؤ یغی شده با فوج با دشاه رزم کردند
و در نهصد و هفتاد و سه هجری منعم خان خانخانان از پی مخالفان بقنوج لکهنؤ رسید سکندر خان اوزبک از لکهنؤ بگریخت و بجونپور نزد خانزمان
رفت خانزمان از آب گنگ بگذشت و بولایت بهار در آمد با دشاه بجونپور رسید و بدفع خانزمان خانخانان را فرستاد و خان زمان
بهادر خان و اسکندر خان را باگره فرستاد تا آنجا فتنه انگیزند با دشاه بسیاری از امرا را بسر راه بهادر خان فرستاد پس در حدود لکهنؤ میان فریقین
رزمی صعب اتفاق افتاد بهادر خان ظفر یافت و در خلال این احوال خانزمان مادر خود را نزد با دشاه فرستاد و صلح خواست با دشاه
بشفاعت خانخانان از گناه خانزمان درگذشت و بجونپور بدستور باو داد و متوجه قلعه چنار شد خان زمان بغازیپور آمد و بر مخالفت اصرار
نمود با دشاه خانخانان را سعاتب ساخت و روی بخانزمان آورد و اشرف خان میر منشی را بجونپور فرستاد تا مادر خانزمان را حبس کند
بهادر خان خبر یافت ناگاه شبی بجونپور آمد و نرد بانها بر قلعه نهاد و در آمد و مادر خود را از قلعه برآورد و اشرف خان را بگرفت و حبس نمود و
به بنارس در شد با دشاه بجونپور مراجعت نمود و خانزمان دیگر بار بعذرت کرد با دشاه جونپور باو گذاشت و باگره مراجعت نمود درین سال
میرزا سلیمان حاکم بدخشان در کابل آمد و فساد انگیخت و خواست که لاهور بگیرد و در سنه نهصد و هفتاد و چهار هجری با دشاه بسرعت تمام متوجه
لاهور شد و بسرهند رسید و آن فتنه فرو نشست درین سال خانزمان و بهادر خان و سکندر خان اوزبک و دیگر امرا باغی شدند با دشاه
از لاهور باگره آمد و روی بجونپور نهاد خانزمان که میرزا یوسف خان را در قلعه شیرگڈه قنوج محاصره داشت بجونپور باز گشت و برادرش بهادر خان
که مجنون فعال را در قلعه مانکپور محاصره کرده بود بیرون خود پیوست با دشاه متصل رسید بر لی از آب گنگ بگذشت و الیغار کرد و ناگاه بمردی
خانزمان رسید و در غره و یجه آنسال رزمی صعب کرد بهادر خان مقابله عظیم نمود با دشاه که بر فیل بود فرود آمد و بر اسپ نشست بهادر خان
بچپ و راست بیساخت و مردمی اندخت تا آنکه آسیش از پای در آمد و پیاده ماند فیلبان با دشاهی روی بخانزمان آورد بهادر خان اسیر شد
بقتل رسید و خانزمان در پای پیل هلاک شد با دشاه بجونپور شتافت و خان قلی بیگ اوزبک و غیره روسای اوزبکان و میرزا شاه رخی
و دیگران از اعیان سپاه خانزمان بودند زیر پای پیلان هلاک کرد و اسکندر خان اوزبک که در اوده بود بگور کپور گریخت با دشاه حکومت
جونپور بمنعم خان خانخانان داد و در نهصد و هفتاد و پنج هجری باگره باز گشت و روی برانا نهاد و چون بکالپی رسید میرزا
امان از احفاد میرزا اشرف شیخ ابن صاحبقران تیمور گورکان در رقعتی که با دشاه بدفع خانزمان مشغول بود و بر سند و استیلا داشتند بحال
اقامت در آن دیار ندیدند و بگجرات شتافتند و در آن مملکت پنج برادر ان مشهور اند و در ضمن گجرات احوال ایشان مرقوم است باجمله
بعد از هزیمت میرزایان حکومت مالوه بشهاب الدین محمد خان نیشاپوری تفویض نمود و روی بدیار رانا نهاد و قلعه چتور را محاصره نمود

قهراً گرفت و جمیل که از ارکان دولت رانا بود عیال و اطفال خود را گذاشت و اموال را بسوخت و با وه هزار مرد قتالے فاخش کرد تا آنکه بقتل رسید بادشاه حکومت چتور با صفحان داد و باگره باز گشت و میرزایان از گجرات آمده قلعه اجین را محاصره کردند کارے نساخته بگجرات باز گشتند و در سنه نهصد و هفتاد و شش هجری بادشاه متوجه قلعه رنتهمبور شد و محاصره کرد جهار خان غلام سلیم شاه بن شیر شاه متحصن شد و بالآخر بامان بیرون آمد و قلعه تسلیم نمود بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر رفت و باگره مراجعت نمود و در بدن شیخ سلیم سیکری رفت و آنجا مسجدی عالی طرح انداخت و در هفتم جمادی الاول سنه نهصد و هفتاد و هفت هجری در منزل شیخ سلیم شاهزاده دیگر موسوم بمحمد مراد معروف بهاری متولد شد در این سال دیگر بار بادشاه باجمیر رفت رائے کلیان مل راجه بیکانیر بخدمت پیوست پادشاه دختر او را بخواست و پسرش رائے سنگه را در ملازمت گذاشت پس باجودهن رفت و بلا بورشت و در صفر سنه نهصد و هفتاد و نه هجری باجمیر باز گشت و در آن سال بادشاه موضع سیکری را شهری عظیم ساخت و چون در آن اوان گجرات مفتوح شده بود فتح پور نام کرد و در سنه نهصد و هشتاد هجری متوجه گجرات گشت و چون به پٹن گجرات رسید شیر خان فولادی که اعتماد خان گجراتی را در احمد آباد محاصره کرده بود گریخت بادشاه حکومت پٹن را بسید احمد خان بارهه داد و چون بدولتی احمد آباد رسید سلطان مظفر گجراتی و دیگر امرایان گجرات بخدمت پیوستند پادشاه بجنگ برگجرات دست یافت و چون میرزایان ربهروج و بروده و سورت استیلا داشتند روی بایشان آورد و اعتبار الملک امیر گجراتی از لشکر ظفر اثر بگریخت لاجرم بر دیگر امرای گجرات اعتبار نماند و محبوس گشتند ابراهیم حسین میرزا خواست که از هشت کروهی اردوی بادشاه بگذرد و به پنجاب رود بادشاه بایلغار متوجه او شد ابراهیم حسین میرزا با هزار سوار که ملازم بودند مقابله عظیم کرد و بهر بهیت رفت بادشاه در تسخیر قلعه سورت در حرکت آمد گلرخ بیگم بنت میرزا کامران که در حباله ابراهیم حسین میرزا بود قلعه را بمردم جنگی سپرد و پسر خود مظفر حسین میرزا را بگرفت و متوجه دکن شد بادشاه بسورت رسید و محاصره کرد میرزایان با ابراهیم حسین میرزا و غیره متوجه پنجاب شدند تا در آن دیار فتنه انگیزند و محمد حسین میرزا و غیره میرزایان باتفاق شیر خان فولادی روی به پٹن آورند سید احمد خان بارهه را در قلعه آن محاصره کرده خان اعظم از احمد آباد متوجه ایشان شد و در پنچکروهی پٹن رزمے صعب اتفاق افتاد میرزایان میمنه و میسره خان اعظم را شکستند و به اردو ریختند و بغارت پرداختند خان اعظم و شاه بداغ خان که در قلب بودند فرصت یافته حمله بردند و ظفر یافتند محمد حسین میرزا بدکن رفت خان اعظم منظفر و منصور در سورت با اردوی بادشاه پیوست و قلعه سورت بامان مفتوح شد اشرف خان میرمنشی در تاریخ فتح آن قلعه قطعه گفته اند از آنجمله است (تاریخ فتح شد که عجب قلعه گرفت) و در صفر سنه نهصد و هشتاد و دو هجری بادشاه باگره آمد و ابراهیم حسین میرزا که در سنبهل فتنه می انگیخت متوجه بسدشت تا از آن راه بگجرات رود و به برادران پیوندد و خان جهان حاکم پنجاب باو رسید بعد از زد و خورد حسین میرزا اسیر شد و ابراهیم حسین میرزا منهزم بجالندهر رفت و بر دست والی آنجا بقتل رسید سر حسین را باگره آوردند و از دروازه قلعه آویختند و حسین میرزا بگوالیار محبوس بود و نادر گذاشت و در این سال بادشاه کسب رائے راجه علیر و طاب داد و در این سال محمد حسین میرزا و اعتبار الملک گجراتی در گجرات فساد کردند و خان اعظم را در احمد آباد محاصره کردند بادشاه دو هزار سوار را پیش پیش فرستاد و با سه صد سوار که اکثر امرا و اعیان بودند سوار شد و چون نزدیک گجرات رسید عبد الرحیم میرزا خان بن بیرام خان و حبیب خان

گوکه را در قلب بازداشت و خود با صد سوار طرح شد و چون بظاهر احمد آباد رسید سید محمد خان با رجه را انقلابی ساخت رخان کلان را با سیمنه و وزیر خان را با سیصد کماشت و چون بکنار احمد آباد رسید محمد حسین میرزا بکنار آب آمده آواز برکشید که سالار این سپاه کیست سبحان قلی از ملازمان بادشاهی گفت که پادشاه است گفت چهار روز پیش ازین کسان من بادشاه را در آگره دیده بودند و اگر بادشاه بودی البته فیلان همراه داشتی سبحان قلی گفت بادشاه در نه روز بسواری شتران از آگره بانجا رسید فیلان انهمه مسافت در نه روز چگونه قطع کنند محمد حسین میرزا تعجب کرده اعتماد الملک را با پنجهزار سوار بمحافظت دریای احمد آباد باز داشت و خود با هفت هزار سوار عزم رزم بادشاه کرد و با هزار و پانصد سوار بر قلب خیمه آورد و سبحان گوکه را که بجای بادشاه در قلب ایستاده بود بگشت و با آخر اقبال اکبری غالب آمد و محمد حسین میرزا از خمی شد از اسب بیفتاد و اسیر شد بقتل رسید اعتماد الملک بزدم پیش آمده بهزیمت رفت خان اعظم از شهر برآمده بکدست پیوست و دیگر بار حکومت گجرات بادو مقرر شد قطب الدین خان بموجب فرمان بدفع شاه میرزا که در بروچ بود رفت و بادشاه باگره باز گشت و درین سال داؤد بن سلیمان کراتی صاحب بهار و بنگاله مخالفت آغاز نهاد و بر حسب فرمان منعم خان خانخانان از جونپور قصد پتنه کرد و این قضایا در ضمن احوال بنگاله مرقوم است باکجا بادشاه از سید میرک اصفهانی که در علم جفر استاد بود پرسید که انجام من و داؤد چگونه خواهد بود و سید برک در حضر ملاحظه نمود این بیت بیرون آورد و بعرض رسانید

بیت بزد دوے اکبر از تخت همایون ✻ برد ملک از کف داؤد بیرون ✻ نقل است که شیخ محمد تقی که از شجاعان زمان و ملازمان داؤد بود بعد از رزم رخمی و گرفتار شد اکبر بادشاه چون از شجاعتش بسیار شنیده بود فرمود که اگر ملازمت ما اختیار نمائی ترا جان بخشی کنم شیخ محمد گفت تا زنده باشد شوهر نعمت دیگر نتواند کرد بادشاه فرمود که او را بگذارند سر کجا که خواهد برود شیخ محمد بنگاله رفت و باز بداؤد پیوست و انجام کار داؤد در داؤدیه مرقوم گشت اکبر بادشاه در سنه نهصد و هشتاد و چهار هجری متوجه قلعه رهتاس شد شهباز خان کنبو قلعه رهتاس را محاصره کرد و بامان بگرفت و مظفر خان بموجب فرمان بدفع بقایای افاغنه پرداخت و در سنه نهصد و هشتاد و هشت هجری بادشاه روز جمعه بمسجد فتح پور رفت و بر سم خلفاء بر منبر برآمده خطبه خواند و این سه بیت بر زبان آورد **ابیات** خداوندیکه ما را خسروی داد ✻ دل دانا و بازوئی قوی داد ✻ بعدل و داد ما را ز همون کرد ✻ بحر عدل از خیال ما برون کرد ✻ بود وصفش ز حد فهم برتر ✻ تعالی شانه الله اکبر ✻ و درین باب علمای زمان تذکره نوشتند که سلطان الاسلام کهف الانام امیر المومنین ابو الفتح جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی عالم و عادل است اگر بجهت تسهیل معیشت بنی آدم حکمی بر خلاف کتب بر آن عمل باید کرد و خلایق از دعوی نبوت نام نهادند و طعن آغاز کردند سیدی لاهوری گوید **بیت** شاه ما امسال دعوی نبوت میکند ✻ سال دیگر کز خدا خواهد خدا خواهد شدن ✻ و درین سال میرزا احمد حکیم بن همایون بادشاه از کابل عازم تسخیر لاهور شد امیران لاهور در قلعه متحصن شدند بادشاه متوجه لاهور شد میرزا احمد حکیم بکابل باز گشت بادشاه شاه منصور شیرازی را که وزیر بود بجهت آنکه با میرزا احمد حکیم در ساخته بقتل رسانیدند روی بکابل نهاد میرزا احمد حکیم با سفدنه بادشاه زرم کرد و بهزیمت رفت و ایلچیان فرستاده عذر خواست بادشاه کابل را باو گذاشت و باز گشت و در رمضان سنه نهصد و هشتاد و نه هجری بلاهور رسیده بفتح پور مراجعت نمود و جهت دفع قاقشالان که در نواح بنگاله فساد انگیخته بودند بحکام جونپور و بیاگ و جونپور و پتنه افواج قاهره تعین نمود و فوج شاهی مظفر و منصور گشت و در نهصد و نود و یک هجری بادشاه به بیاگ رفت و قلعه الهآباد بنا نهاد و در محرم سنه نهصد و نود و دو هجری سید مرتضی شیرازی و خداوندخان حاکم برار از صلابت خان منهزم بدرگاه پناه آوردند بادشاه شاه فتح الله غضنفر الدوله نام نهاد. و امر گردید که خان اعظم و سید مرتضی و خداوندخان به تسخیر دکن پردازند خان اعظم متوجه مالوه شد حاکم مالوه بادبیوست

خان اعظم ازراه کنده وارد داخل برار شد و آن مملکت را غارت کرد و محمد تقی نظیری وغیره امرای دکن با راجه علیجان خاندیسی روسے باو آمدند خان اعظم ازراهے که رفته بود مراجعت مستعذر رید متوجه سلطان پور شد دیار باز گشت و در راه بسیاری ازاردوش بغارت رفت خان اعظم باحمد آباد نزد خانخانان رسید و باز بدربار آمد و درین سال شاهرخ میرزا از غلبه سپاه عبدالله خان ازبک بدخشان بگذاشت و بدرگاه پناه آورد و همدرین سال میرزا محمد حکیم میرزا کابل در گذشت راجه مان سنگه با بالت کابل رسید و پسر خود را آنجا گذاشت و فرزندان محمد حکیم میرزا ابلاهور آورد و پادشاه متوجه کابل شد و میرزا شاهرخ میرزا و غیره را به تسخیر کشمیر فرستاد و بالآخر در سنه نهصد و نود و پنج هجری بر دست قاسم خان میر بحر کشمیر مفتوح شد و درین سال ایلچی عبدالله خان ازبک را که در لاهور آمده بود رخصت انصراف داد و حکیم همام و سید صدر جهان ساکن بهانی را باو روان کرد و در نهصد و نود و هفت هجری بادشاه بسیر کشمیر رفت و یکهزار و یک هجری خان اعظم بر کهکار زمیندار که مظفر گجراتے عرف بهنوا پناه برده بود رفت و مظفر را بدست آورد و متوجه گجرات شد مظفر در راه خود را باسترة بکشت و این قضایا در احمد آباد گجرات مرقوم است و درین سال شاهزاده مراد را بگجرات فرستاد و حکومت آنجا داد و در هزار و دو هجری خانخانان به تسخیر دکن مامور شد و در هزار و سه شاهزاده مراد و خانخانان از راه بکلانه بدکن در آمدند و احمد نگر را محاصره کردند میرزا شاهرخ حاکم مالوه و راجه علیجان حاکم خاندیس با ایشان پیوستند و در یک هزار و چهار هجری چاند بی بی بنت نظام شاه که در قلعه احمد نگر بود پرتقه بر روی انگند و اهالی قلعه را بر جنگ تحریص نمود و این واقعه در احمد نگر مرقوم است بالجمله سنبهل خان امیر الامرای عادلشاه با هفتاد هزار کس روی باینجانب آورد شاهزاده مراد و خانخانان به برار شتافتند شاهزاده اینجا شاهپور بنا نهاد و اقامت گزید سنبهل خان متوجه برار شد شاهزاده مراد باستصواب خانخانان در شاهپور بماند و خانخانان و راجه علیجان با هشت هزار سوار متوجه سنبهل شدند و از بان گنگا گذشتند و در هزار و پنج هجری رزمی صعب کردند فوج خانخانان هزیمت خورد و خانخانان شب با سید قاسم بارهه و جمعی قلیل در ان معرکه بایستاد و تا صبح سه هزار سوار بر او جمع شدند و روی بمخالفان نهاد سنبهل روی بایشان آورد و مقابله عظیم نمود و سنبهل چند زخم خورد و از اسپ در افتاد و پایانش او را از معرکه بیرون بردند خانخانان مظفر و منصور بشاهپور مراجعت نمود و در یک هزار و هفت هجری شاهزاده مراد با فراط شرب خمر در شاهپور در گذشت این مصرع تاریخ است (از گلشن اقبال نهانی شد گم) او شاهزاده عالی همت بود و در تربیت ملازمان کوشیدی و هرگز سلاح نه بستی و گفت سپاه سن امرا و لشکر یانند بالجمله شاهزاده مراد در دکن فساد خواست پادشاه شاهزاده مراد و انیال را که حکومت الله آباد داشت بخواند و دختر خانخانان را بنکاح او داد و همه خانخانان بدکن فرستاد و در هزار و هشت هجری خود از پی متوجه شد و درین سال شاهزاده سلیم که بموجب فرمان بدفع رانا رفته بود بحکم بادشاه به الله آباد که جاگیرش بود رفت و خود را بادشاه خواند و شاهزاده و انیال و خانخانان وغیره باحمد نگر رفتند و بمحاصره پرداختند بادشاه بخاندیس آمد و بمحاصرهٔ قلعه مشغول شد و در یک هزار و نه هجری قلعهٔ احمد نگر بحسن اهتمام خواجه ابوالحسن و نوائب شاهزاده و انیال مفتوح گشت همین سال خطاخان المعروف به بهادر شاه ابن راجه علیجان والی استر یه متحصن شد بادشاه بمحاصره مشغول گشت و بالآخر بهادر شاه امان خواست و قلعهٔ استریه بسپرد و بادشاه به برهان پور آمد شاهزاده و انیال و خانخانان بمجلس بادشاه رسیدند و ابراهیم عادل شاه والی بیجاپور پذیرفت پس خاندیس و برار و دکن بشاهزاده و انیال داد و خاندیس را و اندیس نام نهاد و خانخانان را بانا او آنجا گذاشت و در هزار و ده هجری باگره رسید و درین سال عثمان افغان لشکرے فراهم آورد و قصد او دلیر کرد و راجه مان سنگه والی بنگاله بحضور بود گماشتگان چاره کردن نتوانستند راجه بفرمان بادشاه قصد عثمان افغان کرد و بار مصاف داد و ظفر یافت عثمان یازباقاصی بنگاله افتاد و در یک هزار و یازده هجری شیخ ابوالفضل که از دکن بدرگاه میرفت و در حدود مرار بشاهزاده

شاهزاده سلیم بدست راجپوتان هرسنگه و بوندیله بقتل رسید بادشاه از شاهزاده سلیم رنجیده بعزم آله آباد کرده خبر بیماری مادر خود مریم مکانی
شنیده مراجعت نمود و چون مریم مکانی درگذشت شاهزاده سلیم تقریب تعزیت ادای رسوم ماتم داری باگره آمده و بعد از دوازده روز اطلاق یافت و
در هزار و سیزده هجری شاهزاده دانیال ببرهان پور درگذشت بادشاه از شنیدن خبر فوت شاهزاده دانیال رنجور گشت و در روز چهارشنبه
سیزدهم جمادی الثانی سنه یکهزار و چهارده هجری درگذشت **بیت** فوت اکبر شد از قضای آله ۔ گشت تاریخ فوت اکبر شاه ۔
مدت ملکش پنجاه سال و چند ماه و عمرش شصت و چهار سال و چند ماه و بعد از و شاهزاده سلیم روز پنجشنبه سوم جمادی الثانی بر تخت نشست و
بابو المظفر نور الدین جهانگیر بادشاه ملقب گشت (میصرع تاریخست از سریشاه سلیم بادشاه ملک ارزانی) و او بادشاهی کریم و شجاع بوده و در انعام و
احسان مبالغه بسیار مبذول داشت و در ملوک گورکانیه چون خسرو پرویز است و در اکاسره در دیجه آن سال شاهزاده خسرو بن جهانگیر
که بعد از فوت اکبر بادشاه اراده سلطنت داشت متوهم شده از آگره بگریخت و متوجه لاهور شد آهالی شهر در پا بستند شاهزاده آنجا مجال
اقامت نیافته متوجه کابل شد و بر کنار آب بدست محمد قاسم گرفتار گشت او را با همراهیان بدرگاه جهانگیر آوردند شاهزاده محبوس گردید
و همراهیانش بعقوبت تمام بقتل رسیدند از آنجمله حسن بیگ را در پوست گاو کشیدند تا هلاک شد و عبد الرحیم خر را در پوست خر گرفتند و بالآخر
نجات دادند در هزار و پانزده هجری شاهزاده پرویز را بادشاه ولیعهد ساخت و راجه مان سنگه را از حکومت بنگاله عزل کرد و شاهزاده
جهاندار شاه را که یکساله بود با تالیقی قطب الدین خان به بنگاله فرستاد و متوجه کابل گشت و باز بهادر المخاطب بجهانگیر قلیخان را آتینه و بهار
داد و در هزار و شانزده هجری بکابل رفت و چندی آنجا بسر برد و مراجعت فرمود و در هزار و هفتده هجری زمانه بیگ المخاطب بمهابت خان
بدفع رانا نامزد شد و در هزار و هیجده هجری مهابت خان بدرگاه آمد و عبد الله خان بجای او تعین شد و شاهزاده پرویز با تالیقی آصفخان و راجه مانسنگه
به تسخیر دکن مامور شد و در درین سال بادشاه صلابت خان را خانجهان لقب نهاد و فرزند خواند و بدکن فرستاد و درین سال بادشاه دختر
غیاث بیگ طهرانی را که سابق در نکاح شیر افگن خان بود و او را در بنگاله قطب الدین خان اتالیق شاهزاده جهاندار شاه بقتل رسانیده
بنکاح است و نور جهان بیگم لقب نهاد و غیاث بیگ طهرانی را وزیر ساخت و اعتماد الدوله خطاب کرد و درین سال چون خان جهان در دکن
کاری نساخت معزول شده بحضور آمد و خان اعظم بجای او نشسته منصوب گشت و در هزار و بست بادگار علی سلطان بفرمان شاه عباس
برسالت آمد و شمهٔ سلطنت گفت و درین سال شاه قلی ایلچی دیگر از شاه عباس بیامد و التماس کرد که دکن را بدستور بکام آمد بازگذارند
بادشاه بفرمود که چون آنملک مسخر سازیم بموجب التماس شاه باز بایشان دهیم و در هزار و بست و دو هجری شاهزاده خورم بهم رانا تعین شد
رانا امر سنگه آبن رانا پرتاب سنگه آبن اودی سنگه آبن رانا سانگا سنگه بعد از محاربات عاجز شده بخدمت پیوست و اطاعت کرد و
درین سال اسلام خان والی بنگاله آن ملک را اصافی ساخت و هزار و بست و شش بادشاه بمندو رفت ملک عنبر و سایر بزرگان دکن
باج خواج بپذیرفت بادشاه باز گشت و در هزار و بست و نه ملک عنبر مخالفت آغاز نهاد شاهزاده خورم بفرمان پدر متوجه دکن شد سپاه
ملک عنبر از قصبه پیخور بهم بعد از زدوخورد بهزیمت رفت سپاه منصور بکهرکی رسید در آن شهر و بار بگذاشت ملک عنبر از کرده استغفار کرد و بسیاری
از مملکت خویش بگماشتگان خورم باز گذاشت و درین سال بادشاه بسیر کشمیر رفت و هوای آنجا موافق طبع افتاد و مقرر نمود که هر سال
در فصل بهار بدان دیار شتابد و در هزار و سی و دو هجری شاهزاده خسرو که در حبس درگذشت و خورم از تسلط نور جهان بیگم که دختر خود شهریار
بن جهانگیر داده بود بر ملک و مال استیلا داشت ملول شده با لشکری انبوه از دکن متوجه دهلی شد بادشاه با عسکر هندوستان

بنظر زندنهاد و در حدود دهلی بکرباجیت پیوسته خورم باعساکر جهانگیری رزم کرد و بقتل رسید و خورم چون معلوم نمود که بادشاه نفس خویش متوجه
است خود را از محاربه بدر باز داشته متوجه مالوه گشت بادشاه باجمیر شتافت شاهزاده پرویز از مینه بازپیوست و در سنه اروسی و سه بموجب فرمان
برانا لیقی مهابت خان بر سوی مالوه نهاد و طایفه از امیران خورم به پرویز پیوستند خورم به برهانپور شتافت و متوجه دکن شد و ازان راه عزیمت
بنگاله نمود و پرویز بضبط دکن پرداخته روی به بنگاله نهاد خورم از دکن باوڑیسه رفت و جهانگیرنگر و اکبرپیوسته بنگاله جهانی ساخت و روی به پتنه
آورد و گماشته پرویز پتنه بگذاشت و بجونپور شتافت و بالله آباد رفت خورم از پتنه بجونپور رسید و عبدالله خان و غیره را به تسخیر الله آباد فرستاد
و حاکم الله آباد در قلعه متحصن شد بعد از چهار روز شاهزاده پرویز و مهابت خان در رسیدند عبدالله خان بجونپور بازگشت خورم به بنارس شتافت
و از آب گنگ بگذشت و بکنار آب یونس اقامت نمود پرویز و مهابت خان بدو رسیدند آقا محمد زمان طهرانی را با طایفه آنجا گذاشته از آب گنگ
بگذشتند و خواستند که از آب یونس عبور نمایند بیرام بیگ الخ مطلب بنجاندوران بقرمان خورم از آب گنگ روی به آقا محمد طهرانی آورد بجونپوری رفت
خاندوران بمقابله او شتافت محمد زمان طهرانی رزمی صعب کرد خاندوران بقتل رسید محمد زمان سر او را بریده بدرگاه پرویز فرستاد و آنجا بزنیره
گردن زدند شیخ خان که سابقا در خدمت خورم میبود و گرسنجیده به پرویز پیوسته بود گفت خوب شد که حرام خور بقتل رسید جهانگیر قلیچ خان اعظم سرزا
گویا کاشمخان حاضر بود گفت او را حرام خور نتوان گفت چه در راه صاحب خود جان داده و آنرین زیاده چه باشد که اکنون سرش از همه سرها
بلندتر است بالجمله در محرم سنه هزار و سی و چهار هجری در حدود خیر آگنده میان خورم و پرویز بمقابله عظیم افتاد و ابتدا بهیم سراول خورم بقتل رسید و
سپاه پراگنده گشت خورم بالتماس امرا از معرکه بیرون آمد بقلعه رهتاس شتافت و جمعی را بحافظت آنجا بداشت و به پتنه شد و به بنگاله رفت
و بدکن شتافت شاهزاده پرویز و مهابت خان بمظفر و منصور به بنگاله شتافتند و مهابت خان خانخانان لقب یافت خورم از دکن قصد برهانپور
کرد و راه تن در شهر متحصن شد شاهزاده پرویز و مهابت خان از بنگاله بکنار آب نربده رسیدند خورم از تسخیر برهانپور درگذشت و بدکن بازگشت
و در ناسک اقامت نمود پرویز و مهابت خان به برهانپور رسیدند و دران اوان نورجهان بیگم که با مهابت خان عداوت داشت مزاج جهانگیر
بادشاه را از و متغیر ساخت و او را بدرگاه خواند مهابت خان با لشکری آراسته بنگاه میکه بادشاه بعزم کابل بلکنا رچناب رسیده بود و سایر
سپاه عبور کرده بود بادشاه با جمعی قلیل در آنطرف آب مانده بود آمده ملازمت بادشاه نمود امرای حضور که آنطرف آب بودند عزم رزم
کردند مهابت خان پریشان خاطر بانت و در امور ملک و مال تزلزل یافت و دستبردی گشت و خانخانان را معین نمود و در خدمت بادشاه بکابل
رفت و بازگشت و چون بهمان منزل که قضیه شده بود در رسید و جمعی کثیر از لشکر نورجهان بیگم از لاهور در رسیدند و ناگاه در لشکرگاه بخدمت بادشاه
پیوستند مهابت خان متوهم شده بطرف ملک را نا شتافت و در ششم صفر سنه هزار و سی و شش شاهزاده پرویز در برهانپور درگذشت عمرش
سی و هفت سال بود و او بحلم و علو همت و شجاعت و سلامت نفس اتصاف داشت و او یک پسر و یک دختر داشت که دختر را بحباله شاهزاده دارا شکوه
بن شاهجهان بادشاه بود و پسرش را احوال معلوم نیست و در همین سال مهابت خان خانخانان عارض بخدمت شاهزاده خورم در سرستاد
و اظهار اطاعت کرد و در بست و هفتم سنه هزار و سی و هفت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه هنگام مراجعت از کشمیر بمنزل چنگ بتی در گذشت لفظ غزل
تاریخ وفات اوست و هنگام وفات جهانگیر پسرش شهریار که داماد نورجهان بیگم بود در لاهور اقامت داشت و خود را شاه شاهان خواند و
بر تخت نشست نظام الدین آصفخان بن اعتماد الدوله که مدار الملک جهانگیر بود و سلطنت را شایسته تر از شاهزاده خورم نمید انست
در توسع و قلع شهریار چاره اندیشید و باتفاق امیران تا رسیدن شاهجهان عرف شاهزاده خورم از دکن نام سلطنت بر داور بخش بن خسرو

بن جهانگیر بادشاه نهاد و در روی بلاهور کرد و چهار یکه از شجاعت بهره نداشت تبریز ابا بسینغر بن شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه را بزرم او فرمان داد بابسینغر بعد از زرم به بربت رفت نظام الدین اصفهانی ظفر یافت و متوجه لاهور گشت شهریار گرفتار شد و نکحول و محبوس گردید و او بحسن منظر و لطف طبع موصوف بوده لیک از انچه بادشاهان رامی باید بهره نداشت و مغلوب زن خود که دختر نورجهان بیگم بود و باجمله اصفهانی بادادر بخشش بلاهور رسید و نام سلطنت بر نهاد و تورم یعنی شاه جهان بادشاه از بنجبر متوجه گجرات شد و امرای آندیار بخدمت پیوستند رایات عمالیات بصوب آگره در حرکت آمد قاسم خان صاحب آگره باستقبال شتافت و قلعه بسپرد و آصف خان چون از رسیدن شاهجهان باگره آگاهی یافت دادر بخش را با تخت بزندان فرستاد و بعنفر یب او را با برادرش شهریار و ظهمورث و تهمورث پسران شاهزاده دانیال بوادی خاموشان روان کرد و ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاهجهان بادشاه غازی ولادت او در سنه هزار هجری در لاهور از بطن بیگم دختر راجه اودی سنگه بن راو مالدیو واقع شده از شرب خمر و جمیع مناهی توبه کرده در سنه یکهزار و سی و هشت هجری در اگره بر تخت هندوستان نشست تاریخ جلوس امیدبخش است ارادت ملک سلیمان آمده نظام الدین آصف خان و سایر امرای جهانگیری بدرگاهش پیوستند و نوازش یافتند در بدو دولت نذر محمد خان والی بلخ و بدخشان که بعد از وفات جهانگیر بادشاه کابل را محاصره کرده بود منهزم بدیار خویش بازگشت و جوجهار سنگه بن هرسکه دیو بوندیله که از عظمای راجپوتان بود بنی ورزیده تهانجهان خانخانان از راه گوالیار و خانجهان لودی حاکم دکن از جانب برهان پور و عبد الله خان فیروز جنگ از راه کالپی روی باو نهادند جوجهار سنگه از کرده استغفار کرد و امیران بدرگاه پیوستند و بسبی نگذشت که خانجهان بنی ورزیده واز اگره بجانب دکن گریخت خواجه ابو الحسن بموجب فرمان او را تعاقب کرد و خانجهان منهزم بیالای گهاٹ رفت بادشاه روی بدکن آورد و به برهان پور رسیده افواج قاهره را بقلع و قمع او فرمان داد خانجهان بیطاقت شده دست از دکن نماند و از راه پکلانه بمالوه شتافت عبد الله خان بهادر فیروز جنگ او را تعاقب کرد خانجهان بملک بوندیله رسید و با پسر جوجهار سنگه رزم کرد و منهزم بجانب مالوه افتاد فیروز جنگ باو رسید خانجهان با طایفه قلیل رزم صعب کرد و بقتل رسید بادشاه بحکومت دکن بنخانخانان جهانبت خان داد خانخانان روی بدکن آورد و در یکهزار و سی و نه هجری قلعه دولت آباد را محاصره نمود و قهرا گرفت آنرا بکشود و نظام شاه فتح خان اهل ملک عنبر را بدست آورد و بدرگاه فرستاد و به برهانپور رسیده در گذشت و بعد از و پسرش خانزمان بن خانخانان بحکومت دکن رسید و نظام الدین آصف خان خانخانان لقب نهاده در سال هزار و چهل و یک هجری فرنگیان در هوگلی قلعه متین استوار کردند قاسم خان ناظم بنگاله آنرا محاصره کرده نقبها زده به باروت انباشته یورش کرده فتح نمود در چهار هزار و چهارصد و نود و نه فرنگیان باسیری آمدند و قریب ده هزار تن از رعایا بر گنات آن نواح که به بندر فرنگیان افتاده بودند نجات یافتند بود از ابتدا تا آخر این قضایا یا هزار کس از لشکر اسلام کشته شدند و همدرین سال محمد علی بیگ ایلچی از سلاطین صفوی والی ایران رخصت انصراف یافت و از روز ملازمت تا هنگام رخصت سوای خلعت خنجر مرصع و فیل خاصه با ماده فیل با حوضه سیمین و دیگر اجناس چهار لکهه و بست هزار روپیه نقد انعام یافت و در سنه یکهزار و چهل و دو قلعه دولت آباد بجنگ و صلح بر دست خانخانان سپه سالار مفتوح گشت و همدرین سال محبوسان هوگلی بندر بعضی دین اسلام قبول کردند و برخی در حبس بادبه پیمای عدم گشتند و در سنه یکهزار و چهل و سه هجری بحسن تردد ظفر خان والی تبت اطاعت نمود و سکه و خطبه بنام بادشاه مقرر کرد و همدرین سال بادشاه مع شاهزاده با بزیارت شیخ منیر لاهوری رفت و چون شیخ خبری نگرفت لهذا بسجده و زاری بنظر السان گذرانیده و اظهار قابلیتی نقد بجهة تقسیم فقرا کرد شیخ فرمود که تغیر مسخ نمیباشد چه هر که خدا دارد احتیاج ما سوا ندارد و در سنه هزار و

تاریخ جلوس شاهجهان

چهل و چهار هجری بادشاه بروز نوروز که تحویل آفتاب به برج حمل است برتخت مرصع که در هفت سال بصرف یک کرور روپیه از انجمله هشتاد لکهه روپیه راجواهر و یکنیم کرور تولهٔ طلا سوای اجوره تیار شده بود بنشست طول آن تخت سه ذرع و عرض آن دو نیم ذرع و ارتفاع از پایه تا نشیمن گاه یکذرع و از انجا تا سقف پنجذرعه بود و آن تخت را در عهد محمد شاه نادرشاه والی ایران از شاهجهان آباد بایران برد و همدرین سال جوهار سنگ بندیله این هر سکه و یونبی کرد و از دست انواع بادشاهی بسر گردگی ارزنگ زیب آواره دشت ادبار گردید و با آخر بقتل رسید و قلعه و هاسولی و اورچه و غیره مسخر ساخت و منجمله ضبطی اموال جوهار سنگه یک کرور روپیه برد و صد فیل بار شده با گبر آباد رسید و همدرین سال عادلخان والی بیجاپور از قصد توبه کرد و دختر ابیض بدرگاه بادشاه فرستاد و سکه و خطبه بنام بادشاه کرد و قبول شیده نماند هنگامیکه شاهجهان در وقت شاهزاده گی خسرو را کشته بالشکر عظیم از برهان پور عزیمت ملازمت پدر خود جهانگیر بادشاه نموده بود و اهل نفاق نوع دیگر خاطر نشان جهانگیر بادشاه کرده بودند شاه عباس والی ایران که از مدت خواهان قندهار بود فرصت وقت یافت چه میان پدر و پسر مخالفت در یافته عزم تسخیر قندهار کرد عبد العزیز خان که از پیش جهانگیر بادشاه ایالت قندهار داشت متحصن شد شاه عباس بمحاصرهٔ او پرداخت عبد العزیز خان از قلت زاد و توپه ی کومک در هزار سعی مطابق سنه هفده جلوس جهانگیر بادشاه از قلعه برآمده قلعه را تفویض شاه عباس نمود شاه او را رخصت هندوستان کرد و قندهار را بکنج علیخان سپرده بایران بازگشت و چون شاه جهان بادشاه مسلط نشست و از همه سو خاطرش جمع گشت در سنه هزار و چهل و هفت هجری بعزم قندهار از اکبر آباد به نجاب نشاءت علیمردان خان بحراست قندهار قیام داشت از شاه عباس طلب اعانت نمود شاه عباس انیمنی را حمل بر و کامداری او کرده سیاوشخان را که در مشهد بود نوشت که بهانه کومک خود را بقندهار رسانیده علیمردان خان را بالقتل رساند و خود از قلعه قندهار خبردار باشد علیمردان خان بعد از اطلاع این اراده از شاهجهان بادشاه اظهار رسوخ و بندگی کرد و بسیاوشخان نوشت که تا جان در بدست گیرد قلعه قندهار نتواند گذشت و در قندهار سکه و خطبه بنام شاه جهان بادشاه نمود شاه جهان بسعید خان صوبه دار کابل حکم فرمود که باتمام لشکر کابل متوجه قندهار شود و هرگاه قلیچ خان ناظم ملتان از نبد و بست قلعه قندهار فراغت نماید علیمردان خان را با توابع روانه حضور کند درهمان سال سعید خان بقلعه قندهار رسیده میرزا شیخ پسر خود را در قلعه گذاشته با بست هزار سوار و بمصاف سیاوش خان تعاقب نمود و یک کروهی از قندهار سیاوشخان را زمی صعب کرد و منهزم گشت سعید خان ظفر یافت شنزدهم ذیحجه سنه هزار و چهل و هفت علیمردان خان از قندهار روانه شده بملازمت شاهجهان بادشاه اختصاص حاصل کرد سعید خان قلاع اطراف قندهار را مسخر ساخت و مستقل گشت تخلی نمود که آنچه [illegible] ایران بطهور پیوست هنگی لشکر یکلونه خوار ایران در ان وقت سی هزار سوار بوده و محصول ولایت ایران دو کرور و بست لک روپیه که نیم حصه هندوستان است بوده بالجمله در سنه یکهزار و چهل و هشت شاهزاده محمد اورنگ زیب بجهت تسخیر ولایت بگلانه تعیین شده هر چی زمیندار آنجا بلا زحمت آمد و قلاع بگلانه تسلیم نمود و بگلانه مشتمل بر قلاع نه گانه که سالمیر و سولهیر و غیره قلاع متعین ندرسی و چهار پرگنه و محاصل چار لکهه دینار و یکقریه طولش صد کروه و عرضش هفتاد کروه و اندبار که از یکهزار و چهار صد سال مرزبانی آن در سلسله بهرجی زمیندار بود در تصرف بادشاهی در آمد بالجمله شاهجهان بادشاه بنابر تنبیه اهل دکن و دیار شرقی چهار سال در اکبر آباد و غیره توقف نمود و شانزدهم ربیع الاول سنه یکهزار و چهل و هشت سیف خان را صوبه دار پتنه و مهلدهس را قلعه دار اکبر آباد مقرر نموده بلاهور نشاءت و در لاهور علیمردان خان آمده ملازمت نمود و بخلعت چارقب و یراق مرصع و منصب شش هزاری ذات و دو اسپ بارین طلائی مرصع و چهار فیل و تحویلی اعتماد الدوله سرافراز گردید و بعد ازان بخلعت خاصه نادری و یراق مرصع و برخی از اقمشه

هندوستان و کشمیر و پنج لکهه روپیه نقد اختصاص بخشیده بصوبه داری کشمیر مقرر نموده شاهزاده اورنگ زیب را رخصت دولت آباد نمود
و در شوال آنسال شاهجهان بادشاه با پنجاه هزار سوار بجانب کابل شتافت و چون خبر آمدن شاه ایران بر قندهار شنیده بود شاهزاده
محمد دارا شکوه را با فوج و توپخانه رخصت آنطرف فرمود و در همین اثنا بادشاه آب اٹک عبور کرده بشهره مقیم و مخیم سرادق گردیدند و در ربیع الثانی
سنه یکهزار و چهل و نه هجری متوجه لاهور شد و سعید خان را بدستور بصوبه داری کابل گذاشت و در هشتم جمادی الثانی آن سال داخل لاهور شد
و علیمردان خان از کشمیر آمده ملازمت حاصل نمود بادشاه حکومت پنجاب نیز باو تفویض فرمود و حسب التماس علیمردان خان برای آوردن آب نهر
از دریای راوی بشهر لاهور یک لکهه روپیه مرحمت شده معماران از موضع راجپور که تا شهر لاهور چهل و هشت کروه جریبی است شروع بحفر نهر
نمودند بعد از انجام کار چنانچه باید آب بنیاد صد هزار روپیه دیگر حواله فرمود و پنجاه هزار روپیه صرف شد کاری نتوانستند کرد آخر باشاره
ملا علاء الملک توقی از پنجکوره راه نهر آوردند و نهر علیمردان خان را گذاشته سی و دو کروه نو بریده آب وافر آوردند و همدرین سال شاهزاده
اورنگ زیب از دولت آباد بحضور آمده بانعامات اختصاص یافت و بادشاه بمنزل او رفت شاهزاده باقسام جواهر و پنجاه فیل با یراق
نقره پیشکش نمود و در ششم شوال آن سال آتش باکبرنگر راج محل افتاد و در اندک فرصت بعمارت شاهزاده محمد شجاع رسیده همه جا منتشر گشت
و هفتاد و پنج کس از خواص محل سوخته شد و از جواهر خانه و غیره کارخانجات سوخته خاکستر گشت بادشاه فرمان مشتمل بر عواطف بادولکهه روپیه نقد
و دو لکهه روپیه را جواهر و الحمشه یک لکهه روپیه را بپور ارسال نمود و بست و پنجم شوال آن سال بادشاه از لاهور براه پیرپنجال بکشمیر شتافت
و علیمردان خان را نظامت کابل داد و شاهزاده اورنگ زیب را بدولت آباد رخصت فرمود و سلطان مراد بخش را بکابل فرستاد و گفت
که در موضع بهیره توقف نماید و هرگاه فرمان رسد روانه کابل شود و پنجم دیقعده آن سال بادشاه بسواری کشتی داخل کشمیر گردید و هفتم جمادی الثانی
سنه هزار و پنجاه هجری بادشاه از کشمیر بلاهور مراجعت نمود و همدرین سال شیخ سعد الله لاهوری بسفارش مهوی خان صدر کل نظر
گذشت و نجم طالع در چند سال او را بوزارت رسانید و بادشاه یکدو سال بمنزل و فسق نواح لاهور و غیره پرداخته شب دهم شعبان سنه
هزار و پنجاه و دو هجری از لاهور متوجه اکبرآباد شد و چهاردهم شوال آن سال از نواح بوریه بسواری کشتی قلعه و عمارت دهلی را که
بتمامیت نرسیده بود تماشا نموده در یازده روزه داخل قلعه اکبرآباد شد و علیمردان خان ناظم کابل از پیشاور بحضور آمد و بخطاب
امیر الامرا و انعام کرور و رم و حویلی اعتقاد خان باو مرحمت شد و بادشاه بخانه او رفت علیمردان خان یک لکهه روپیه پیشکش نمود
بادشاه او را قبول کرد و او را بصوب کابل رخصت ساخت و در اکبرآباد عمارت و مقبره ممتاز محل که در ابتدای سال پنجم جلوس مشرق
بر دریای جمن که شمالی آن آب میگذرد طرح افگنده بود و آن در غایت وسعت و زیبائیش مع چهار مینار زینه دار که در هر چهار جانب آن
بر کرسی سنگ مرمر بارتفاع پنجاه گز تعمیر یافته و غربی مقبره مذکور مسجد عالی که در هر چهار گنج چهار برج متمن سه طبقه عمارت کرده
درین سال باتمام رسیده و خرچ عمارت مقبره که در دوازده سال باتهمام مکرمت خان و میر عبد الکریم باتمام رسیده پنجاه لکهه روپیه
شده و سی موضع از اکبرآباد که جمیع آن چهل لکهه دام و حاصلش یک لکهه روپیه نادو لکهه روپیه محصول سراها و دکاکین وقف این روضه
بوده در سنه یکهزار و پنجاه و سه در سلخ جمادی الاول بعد از هفت ساعت و هفت دقیقه از شب گذشته شاهزاده دارا شکوه
از بطن سلطان پرویز ممتاز شکوه بوجود آمد و بادشاه برای جشن دو لکهه روپیه انعام فرمود پوشیده نماند که اختر شناسان هندو و بهشت
را شصت گهری قرار داده اند ذیک نیم گهری پیش از طلوع آفتاب و یکگهری بعد از غروب از عدد گهریهای شب کم کرده بر روز

افزوده اند چنانچه روز بطول در اکبرآباد و در شاهجهان آباد سی و شش و نیم گهری و در لاهور سی و هفت گهری و کابل سی و هفت و نیم گهری و در کشمیر سی و هشت گهری و در دولت آباد سی و پنج گهری باشد تهدرین سال در ماه شعبان بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی به اجمیر شتافت و حکم فرمود که در ریگ کلان که اکبر بادشاه وقف آن مقبره کرده بود تا اکنون که یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است موجود است و یکصد و چهل من پخته بوزن شاه جهانی در آن طعام پخته میشود و از گوشت و بریج و مصالح وغیره طبخ نموده بفقرا تقسیم مینمودند و پانزدهم رمضان آن سال از اجمیر باکبرآباد شتافت و در اوایل سنه هزار و پنجاه و چهار هجری شاهزاده اورنگ زیب حسب الحکم به برهان پور و شاهزاده مراد بخش از ملتان بخدمت پیوستند و شاهزاده محمد اورنگ زیب ترک منصب و دولت زده عزلت اختیار نمود و صوبه داری دکن بخانمدوران خان بهادر مرحمت شد و شاهزاده مراد بخش را بامتان رخصت فرمود در جمادی الثانی آن سال اسلام خان را صاحب صوبگی هر چهار صوبه دکن تفویض نمود و در سنه هزار و پنجاه و پنج هجری راجه جگت سنگه بانذر اته از حدود توران رسیده بود آوزبکان براو هجوم آورده قتالی فاحش کرده منهزم بمساکن خود بازگشتند و غره ربیع الاول آن سال بادشاه بکشمیر داخل شده بود چهارم شعبان بلاهور مراجعت نموده در اوایل ذی الحجه آن سال شاهزاده مراد بخش را با پنجاه هزار سوار و یکهزار و هفتصد امر اوده هزار تفنگچی به تسخیر بدخشان و الماس از لاهور روانه نمود و بیست و یکم صفر سنه هزار و پنجاه و شش هجری بادشاهزاده براهی تسخیر بلخ و بدخشان از لاهور بکابل شتافت و بیست و نهم ماه جمادی الاول شاهزاده مراد بخش بقندز رسید و در اجپوت را بقندز گذاشت و بیست و یکم جمادی الاولی بلخ شتافت بهرام شاه و سبحان قلی پسران نذر محمد خان والی بلخ باراده استقبال بی اطلاع داخل لشکر شدند امیر الامرا علیمردان خان تاردیوانخانه پیاده شده آمد شاهزاده اعزاز بسیار نموده و هر کدام را خلعت خاص و خنجر مرصع و اسپ بازین طلا داده رخصت نمود و بیست و هشتم جمادی الاول آن سال شاهزاده با امیران لشکر داخل بلخ شده و بضبط مداخل و مخارج آنجا پرداخت و به نذر محمد خان پیغام فرستاد که خاطرم آرزومند ملاقات هست نذر محمد خان منغیر و متوهم شده اشرفی و غیره هر قدر که توانست همراه برداشت و با دو پسر سبحان قلی و قتلق محمد و جنید اوزبک و غلام باخود گرفته راه فرار پیش گرفت شاهزاده فوجی در تعاقب او فرستاد نذر محمد خان بعد از زرم منهزم بجانب آمد خود شتافت و سبحان قلی با اوزبکان بمخالفت رفت و بدست شاهزاده مراد بخش و امیر الامرا علیمردان خان متعلقان و احوال نذر محمد خان که از نقد و جنس قریب هفتاد لکهه روپیه بود افتاد و مخفی نماند که محصول تمام ولایت ملک بلخ و بدخشان و سرتاسر ماوراء النهر که در تصرف نذر محمد خان و برادرش بود بهمه وجوه خصوص مال وجوهات و نقدی و غله قریب یک کرور و بیست لکهه خامی که سی لکهه روپیه هندوستان باشد بوده سعد الله خان در پانزده روز از کابل به بلخ رسید و اصالت خان و بهادر خان را صوبه داری بلخ و قلیچ خان را نظر بهادر و نور الحسن را نظامت بدخشان داد و همچنین دیگران را باطراف و نواحی بلخ و بدخشان تعینه و شرعان رموس آباد و باندان تعین نمود و مهاریین اثنار شاهزاده مراد بخش از بیدانشی قدم در راه نافرمانی نهاد و بنابران بلخ و بدخشان نیک بضبط نیامد و سعد الله خان از بلخ براه جنجان در چهار ده روز بکابل رسیده ملازمت بادشاه نمود و بادشاه بیستم شوال آن مقضی المرام از کابل داخل لاهور شد و پانزدهم محرم سنه یکهزار و پنجاه و هفت شاهزاده محمد اورنگ زیب را رخصت بلخ فرمود و چون از عرایض بهادر خان وغیره دریافت شد که عبد العزیز خان والی بخارا با جماع لشکر توران عزم بلخ دارد بادشاه دهم ربیع الاول آن سال داخل کابل گردید آلمانان باشاره عبد العزیز خان با بهادر خان و اصالت خان رزمی صعب کردند بهادر خان و اصالت خان منهزم بلخ رفتند اصالت خان آنجا در گذشت نذر محمد خان پیش شاه عباس والی ایران رفت و طلب امداد نمود شاه او را دلداری کرد چون دادن امداد بطول کشید نذر محمد خان نومید

شاه عباس پیغام داد که من اینجا برای خوردن آتش و تماشای چراغان مانده بودم و رخصت خواست شاه او را بسیار دلدار اگر که توقف
کند هیچ درنگرفت آخر الامر شاه سارو خان را با جمعی از سپاه همراه او نمود و گفت که از هرات پیش بروند نذر محمد خان از بسطام گذشته براه متعارف
بمشهد شتافت و سارو خان را معاودت نموده رخصت ساخت و خود بطرف مرو روانه شد و آنها بفوج باج آمد جمعی فراهم آورده قلعه میمنه را
محاصره نمود و سارو خان متحصن شد ایام محاصره تا سه ماه کشید در خلال این احوال نذر محمد خان شنید که شاهزاده محمد اورنگ زیب با لشکری
آراسته در نواح بلخ رسیدند نذر محمد خان از پای قلعه میمنه و متعلق محمد پسرش که با هیچده سوار به تسخیر بلخ رفته بود بشورت سعید قلماق روی
عبد العزیز خان نهاد و محمد اورنگ زیب از کابل متوجه بلخ شد و بموضع فراه رسیده شنید که اوزبک و الامان با انبوه در تنگی دره کرز نزدیک پیوسته
شاهزاده محمد اورنگ زیب قبچاقیان وغیره را با فوجی شایسته بر دره فرستاد و ایشان از دره بگذشته چون فوج اوزبکیه خبردار شدند ایشان را
احاطه کردند جنگی عظیم میان آمد اوزبکان غالب آمدند که ناگاه هراول شاهزاده نمودار شد اوزبکان متفرق شدند روز دیگر شاهزاده متوجه
پیش شد اوزبکان و الامان فوج فوج از دره ها نمودار شده هنگامه رزم برپا کردند حسب الحکم شاهزاده امیر الامرا بر مخالفان تاخت آورده
و هزیمت داد سلخ ربیع الثانی آنسال بهادر خان مع فوج بر کنار پل نذر محمد خان ملازمت نمود شاهزاده غره جمادی الاول آن سال مظفر و منصور
از بلخ بگذشته منزل نمود و تا دو سه رسنگه و شمشیر خان را با جمعی بمحافظت بلخ بگذاشت و بعد سه روز از آنجا کوچ نموده دیگر روز بموضع نمونه
فرود آمد لشکر غنیم از هر طرف بهجوم آوردند بهادر خان و امیر الامرا بر مخالفان حمله آوردند و اوزبکان بزدمی صعب کرده روی بگریز نهادند فوج
شاهزاده با لشکرگاه تعاقب نمودند جیحه و دواب قتلق محمد و غیره غارت نموده باز گشتند و سعید خان ظفر جنگ که محافظت جانب چپ بعهده او
بود و او بسبب بیماری صادق بیگ بخشی را تعیین نموده و گفته که ثبات ورزیده مقهوران را بگذارند که از آب بگذرند مردم صادق بیگ از
بی تدبیری تردد کنان پیشتر رفتند مخالفان از کمین برآمده همه را بقتل رسانیدند سعید خان خان زاد خان و لطف الله خان پسران خود را بکمک
صادق بیگ فرستاد و اوزبکان قتالی فاحش کردند پسران سعید خان بقتل رسیدند و سعید خان نیز بقتل رسید شاهزاده باستماع این خبر جلو ریز بآنجا
رسید و بعد از تردودات بسیار اوزبکان را پراگنده و پریشان ساخت و علیمردان خان نیز مساعی جمیله بجا آوردند آنروز از صبح تا شام رزم بود
شب همانجا مانده روز دیگر هنگامه رزم زیاده ازان برپا گشت آخر الامر اوزبکان روی بفرار نهادند روز دیگر خبر رسید که قتلق خان و سبحان قلی
عزم تاخت بلخ دارند شاهزاده متوجه بلخ شد از علی آباد بگذشت اوزبکان فوج فوج از باغات برآمده اطراف لشکر شاهزاده را فروگرفتند
شاهزاده صلاح در باختن ندید فیل سوار ثبات ورزیده از هر طرف که مخالفان هجوم می آوردند بهادران در دفع آنها میکوشیدند هنگام شام
هر دو لشکر بمقر خود ها باز گشتند و دران شب اوزبکان با شاره عبد العزیز خان ترکتازی کرده اطراف لشکر را احاطه داشتند شاهزاده با جمیع
لشکر تمام شب سوار در مدافعه کوشید روز دیگر فوجی از فتح آباد و آنچه بدو شاهزاده رسیده ملازمت نمودند روز دیگر بوجه فیض آباد از اغاز
سواری تا انجام منزل اوزبکان چون مور و ملخ پراگنده گشت و از هر طرف حمله آوردند و غالبا یافتند چندے از اهل اردو را مقتول ساخته
چند قطار شتر بار بردند علیمردان خان جلو ریز برآمده هر چه برده بودند باز گرفت و در آن رزمی صعب کردن اتفاق افتاد بالآخر شاهزاده
ظفر یافت شانزدهم جمادی الاول شاهزاده کوچ نموده باز اوزبکان اطراف لشکر را فروگرفتند و تیر اندازی نمودند همچنین شش روز دیگر
شاهزاده و ظاهر بلخ نزول نمود و الامان و اوزبک گرد اگرد او برآمده دست اندازی نمودند قریب بین انشنا خبر رسید که بلخ ماه ندکور عبد العزیز خان
از دریای جیحون گذشته و بسیاری از لشکر با نفس غرق آب شده هر کدام بطرفی پراگنده شدند پوشیده نماند که چون شاهزاده اورنگ زیب

از شاهجهان شاه رخصت به تسخیر قلعه بلخشد پنجاه هزار سوار که همراه شاهزاده مراد بخش تعین شده بودند با ایشان مقرر شد نذر جمعیت او زبکان
بریک لکه سوار همراه عبدالعزیزخان وسبحان قلی بوده شاهزاده با این جمعیت قلیل با ممالفان محاربه نموده با جمله غره جمادی الثانی بعرض رسید
که لشکر اوزبکیه اراده تاخت بدخشان دارند بادشاه شاهزاده مراد بخش را مامور کشمیر تفویض نمود وچون نذر محمدخان بعد از شکست بایر ان رسیده
از شاه عباس امداد چنانچه میخواست نیافت لاجرم بر بلخ مراجعت نمود و بهزیمت عبدالعزیزخان وتمامی لشکر ماوراالنهر شنیده از همه جانب نومید شده
مکتوبی مشتمل بر اظهار اطاعت بشاهزاده اورنگ زیب نوشته خواهش ملاقات نمود شاهزاده اورنگ زیب نامه نذر محمدخان را پیش بادشاه
فرستاد بادشاه گروه های اورا ناکرده انگاشته متوقعات اورا قبول نمود و بشاهزاده محمد اورنگ زیب نوشت که اگر نذر محمدخان شمار املاک
کند بلخ و بدخشان اورا داده بالشکر بادشاهی عازم حضور شوند بادشاه بعد ازین سلخ رجب از کابل بلاهور شتافت و غرة شوال آن سال
داخل لاهور شد و باکبرآباد رفت نذر محمدخان بعارضه بیماری توقف ورملازمت شاهزاده نمود و بمیرزا خود قاسم سامان را با کفش کاری
قلیچ خان پیش شاهزاده فرستاد شاهزاده اورنگ زیب او را اعزاز کرد و بر مسند خود نشاند و بعد از رخصت او امیرالامرا علیمردان خان
بطریق اصلاح ظاهر کرد که باوجود گرانی غله وعدم کاه نهضه وقرب زمستان توقف اینجا محالست وتا رسیدن جواب از بادشاه راه
از برف مسدود خواهد گشت لاجرم شاهزاده قلاع بلخ را تسلیم کفش قلیچ خان کرده چهارم رمضان آنسال بکابل مراجعت کرد و بصعوبت تمام
بیست و دوم شوال آنسال بکابل رسید مخفی نماند که از آغاز تسخیر مملکت بلخ وغیره تا تاریخ مراجعت شاهزاده اورنگ زیب دو کرور روپیه
در وجه سواجب و دو کرور روپیه در سرانجام ضروریات آن مهم صرف شد و در محرم سنه یکهزار و پنجاه و هشت هجری عنبر اشهب یکقطعه که بوزن
هفتصد تولچه بقیمت ده هزار روپیه در سرکار بود و بحسب اتفاق فتیله قندیلی بشکل افتاد از اطلاعی بشکل گرفته دمبا کاری بران کرده
و بجواهر مرصع نموده و الماس بوزن صد سرخ که قیمتش دو لکه و پنجاه هزار روپیه بود نصب نمود مجموع در تیاری آن سته لکه و پنجاه هزار روپیه صرف
شده و آن بگل محمدی موسوم شده از الطریق تحفه مصحوب حاجی محمد سعید با یک لکه و شصت هزار روپیه خیرات بمکه فرستاد و حاجی را
بمنصب پانصدی ذات و انعام دوازده هزار روپیه سرافراز ساخت و بادشاه دوازدهم ربیع الاول آنسال از اکبرآباد بشاهجهان آباد
مراجعت نمود و عمارت نواحداث شاهجهان آباد را تماشا نمود و بیست و چهارم ربیع الاول آن سال که یکهزار و پنجاه و هشت مطابق بیست و یکم
جلوس بود داخل قلعه و عمارت شاهجهان آباد شد نخست بر سریر بارگاه چهل ستون که در پیش آن اسپک دلبادل بطول هفتاد و عرض
چهل و پنج در عه در مدت مدید بصرف یک لکه روپیه تیار شده بود هر چهار ستون نقره بار تفاع بیست و دو گز بسعی سه هزار فراش ایستاده شده
بود نزول فرمود و خاص و عام را بمرادخاطر کامیاب گردانید تا نه روز جشن نموده و همدرین سال از عرضداشت امیرالامرا علیمردان خان
بعرض رسید که عبدالعزیزخان والی بخارا لشکری از ماوراالنهریان بتسخیر بلخ بر سر نذر محمدخان فرستاده بادشاه راجه مهلداس و نذر بهادر
را با فوجی شایسته روانه کابل نمود و همدرین سال از عرضداشت خواصخان قلعدار قندهار بعرض رسید که شاه عباس والی ایران بعزم تسخیر
قندهار از اصفهان برآمده بمشهد رسیده بادشاه ستوم ذیقعده آن سال را از شاهجهان آباد بلاهور شتافت و دوازدهم ذیحجه داخل لاهور شده
و در محرم سنه هزار و پنجاه و نه هجری از عرضداشت قلعدار قندهار بوضوح پیوست که دهم ذیحجه سال گذشته والی ایران قندهار را محاصره نموده
بادشاه سعدالله خان و بهادرخان و راجه جسونت سنگه وغیره را با پنجاه هزار سوار بانعام مساعده و تنخواه سه ماهه پیشگی سرافراز ساخته بهمراهی
بجانب قندهار نمود و حکم شد که شاهزاده اورنگ زیب از ملتان از راه بهیر بیاست این فوج پرداخته بجانب قندهار رسیده و حدود و نغره [illegible]

آن سال از لاهور بکابل شتافت و در دوازدهم ماه مذکور از آب چناب عبور فرمود و در وقت کوچ عرضی سعد الله خان بدین مضمون رسید که هشتم صفر سنه هزار و پنجاه و نه هجری خواجه خان قلعدار قندهار بهوای ایران باز گذاشت و سایر قلاع متعلقه آنولایت بتصرف اودر آمد بادشاه شاهزاده اورنگ زیب و سعد الله خان را نوشت که اکنون که قزلباش بعد از تسخیر قلعهٔ قندهار متوجه دیار خود گردیدند بسرعت تمام بقندهار رسیده در تسخیر قلعه سعی نمایند شاهزاده و سعد الله خان از آب نیلاب گذشته بسبب کثرت برف از پشاور روانه شده بیست و یکم ربیع الثانی آنسال داخل کابل گردیدند قحط غلا بدید آمد اما بنابر تاکیدات بادشاه بعد از پانزده روز روانه قندهار شدند و بغزنین رسیده عرض داشتند که در آنجا روپیه او و آثار غله و کاه نایابست و تسخیر هیچ بهم نمیرسد حکم شد که این قسم امور منظور ندانسته البته متوجه قندهار شوند و ما هم رسیده و اند شاهزاده و سعد الله خان روانه پیشتر شدند چهاردهم جمادی الاول آن سال شاهزاده با لشکر بقلعه نگریده از قندهار فرود آمدند و در گرفتن قلعه قندهار کوششهای مردانه کردند موسم زمستان نزدیک رسید صلاح در مراجعت دیدند در خلال انحوال بوضوح پیوست که از والی ایران سی هزار سوار عنقریب رسیده بنابران دوازدهم شعبان شاهزاده رستم خان وغیره را بدفع قزلباشان زرمی صعب نموده منهزم گشتند فوج شاهزاده ظفر یافت شاهزاده آن فتح را غنیمت دانسته تسخیر قندهار را بسال آینده قرار داده بجانب هندوستان شتافت و بادشاه از نیلاب عبور نموده در چهار روز به پشاور رسید و مهدیین انتظار محمد خان بعد یافتن بلخ و بدخشان استدعای خلاصی متعلقان نموده بادشاه بر طبق آن متعلقان نذر محمد خان را بانعام سرافراز ساخته رخصت بلخ فرمود و خسرو خان سلطان و بهرام سلطان دو پسر کلان نذر محمد خان برفتن بلخ راضی نشدند و بموجب عطفی سرافراز شده بهندوستان ماندند بادشاه سلخ شعبان آن سال شاهزاده محمد دارا شکوه را تا رسیدن شاهزاده اورنگ زیب وغیره لشکر از قندهار حکم استقامت در شهر کابل فرموده متوجه هندوستان شد و پنجم شوال آن سال داخل لاهور گردید بازدهم ذیحجه آن سال اورنگ زیب و سعد الله خان از بساق قندهار آمده بخدمت پیوستند پیش ازین نظامت صوبه ملتان بشاهزاده اورنگ زیب بوده در ینولا صوبه ٹهٹه و بهکر و سیوستان نیز مرحمت شده دوازدهم ذیحجه آن سال بادشاه از لاهور کوچ فرموده بیازدهم محرم سنه هزار و شصت هجری داخل عمارت شاهجهان آباد شد و شاهزاده مراد بخش را نظامت کابل و او و شاهزاده محمد دارا شکوه و بیست و پنجم سنه مذکور از لاهور بخدمت پیوست چون سن بادشاه از شصت تجاوز نموده بود ارباب شرع از روی کتب فقه فتوی دادند که اگر کار فرمائی زمانه بسبب ضعف بدن افطار نماید فدیه بدهد لاجرم حکم شد که در هر رمضان شصت هزار روپیه بفقرا داده باشند و مهدیین سال بغرض رسید که سلطان محمد خان والی روم سید محی الدین نامی را بر سالت فرستاده و او داخل سورت گردیده حکم شد از سورت تا اکبر آباد هر شهر که برسد ده هزار روپیه جهت خرچ باو بدهند فوزدهم محرم سنه یکهزار و شصت و یک هجری شاهزاده اورنگ زیب از ملتان بخدمت پیوست غره ربیع الاول بادشاه از شاهجهان آباد بسمت کشمیر روانه شده در اکبر آباد منزل کرده شاهزاده اورنگ زیب ازین منزل رخصت ملتان گشت بادشاه بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بکشمیر نزول کرد و تعرضی رو نمخان بعرض رسید که میرزا امیی که از حضور فرار نموده بولایت تبت متصرف شده بود با قبال بادشاه میرزای مسطور فرار شده تبت را با توابع متصرف بادشاهی آمده بادشاه رو نمخان را باضافه منصب سرافراز ساخته ولایت تبت را که هشتاد لکهه دام جمعدار دیجا گیر او و برادرانش قرار یافته بود مرحمت فرموده غره رمضان آنسال از کشمیر متوجه هندوستان شدند فرمودند که این همه تصدیع کشیده بکشمیر آمدن محض فعل عبث است بعد ازین هرگز بدین طرف نخواهم آمد و در راه شاهزاده دارا شکوه مع پسران از لاهور آمده بخدمت پیوست و دهم ذیقعده آن سال بادشاه داخل شده و سید محی الدین ایلچی قیصر روم بخدمت رسیده و نامهٔ قیصر با دو اسب مع سازمرصع و تحفهای مروارید از جلت قیصر نظر گذرانیدند و پانزده هزار روپیه انعام یافت مهدیین

سال بعرض رسید که نذر محمد خان والی بلخ که روانه مکه معظمه شده بود در نزدیکی همنان سلخ جمادی الثانی سنه هزار و شصت و یک وداعت حیات سپرد و بادشاه خسرو بهرام سیران خان مرحوم را تعزیت کرده مهربانی نمود و عمره و بجه آن سال حاجی احمد سعید را برسالت پیش قیصر روم فرستاد و دوازده هزار روپیه باو داد و شمشیر مرصع و چیغه بقیمت یک لکه روپیه با نامه قیصر ارسال داشت و متاع یک لکه روپیه بفقرای مکه معظمه و مدینه منوره نیز ارسال داشت و سید محی الدین بانعام پانزده هزار روپیه سرافراز شده با حاجی احمد سعید رخصت یافت و هشتم ربیع الاول سنه هزار و شصت و دو هجری بشاهزاده محمد اورنگ زیب فرمان صادر شد که شانزدهم ربیع الاول ساعت کوچ بجانب کابل مقرر شده و ایشان همین ساعت از ملتان روانه قندهار شوند پیشکش لکه روپیه نقد و پنجاه هزار روپیه راجواهر وغیره بشاهزاده فرستاد و فوازش خان و قلیچ خان و راجه بهار سنگه بوندیله وغیره بهمیت امرای نامدار با جمعیت بیست هزار سوار بخدمت شاهزاده تعین نمود و شانزدهم ربیع الاول مذکور از لاهور بجانب کابل شتافت و در همین ساعت سعد الله خان با پنجاه هزار سپاه بسمت قندهار روان ساخت و چهارم ربیع الاول داخل کابل شده دهم ماه مذکور شاهزاده محمد شجاع حسب الحکم از بنگاله بنجمیت پیوست و همدرین اثنا بعرض رسید که شاهزاده محمد اورنگ زیب و سعد الله خان سوم جمادی الثانی قلعه قندهار را محاصره کرده و سبر کردن نقب و ساختن سایاست کوچه و نقب و مدرسه و امثال آن مستعد شده قلعه دار قندهار در غایت استقامت بشجاعت و پردلی با ایشان رزم میکنند شاهزاده و سعد الله خان بنابر اتفاق امیران کاری از پیش نتوانستند برد و تبریزستان بسر رسیده بود بمجال توقف نه انجامیده بود و ناچار تسخیر قلعه را بسال دیگر گذاشته معاودت نمودند بادشاه تعمیر نظم صوبه کابل بمجدد دارا شکوه و کابل و ملتان بمجدد اورنگ زیب مقرر شد و شاهزاده محمد شجاع رخصت بنگاله یافت و بعهده اش سلطان سلیمان شکوه و تفویض نمود و چهار صوبه دکن بشاهزاده محمد اورنگ زیب مقرر شد و شاهزاده محمد شجاع رخصت بنگاله یافت و شانزدهم رمضان آنسال که اورنگ زیب و سعد الله خان و غیره که دوازدهم شعبان از قندهار روانه شده بودند بخدمت پیوستند یازدهم رمضان بادشاه از کابل بلاهور تشانت و شاهزاده محمد دارا شکوه را با پسرش سلطان سلیمان و دستوری کابل داد و امیر الامرا علیمردان خان و راجه جیسنگه وغیره را باشاهزاده مرخص نمود و بیست و یکم رمضان شاهزاده اورنگ زیب بانعام ولایت بکلانه جمع کرور دام سرافراز شده رخصت دکن یافت و یازدهم محرم سنه هزار و شصت و سه هجری بادشاه بشاهجهان آباد و سید شاهزاده محمد دارا شکوه معروض داشت که سوم ربیع الاول سنه هزار و شصت و سه هجری ساعت روانه شدن لشکر و غنیم جمادی الثانی سال بیست و غنیم جلوسی تاریخ محاصره قلعه قندهار مقرر شده امیدوار رخصت است بادشاه بخط خاص نوشت که آن نوید کامگار مبارک ساعتی بهیت نهضت قندهار اختیار نمود و مهراهی مدرقه تائید الهی براه ملتان متوجه قصد شود و در تسخیر قلعه قندهار سعی موفور بکار برند و از حضور برای شاهزاده بدفعات از جواهر مرصع آلات و شمشیر اسپ و فیل و یک لک اشرفی و یک لکه روپیه نقد بمجموع بیست لکه روپیه ارسال داشت و دو توپ کلان یکی کشورکشا و دوم گنده پیچی که هر کدام یکمن کولابی میباشد و هفت توپ هوائی و شش توپ خورد و هزار کلوله و پنجهزار من باروت و پانصد من سرب و چهار هزار بان و سه هزار شتر خزانه و فوجداری و صد لکه روپیه نقد همرسول داشت و از امیران عظام هفتاد و کس و پنجهزار منصبی از مجموع هفتاد هزار سوار قلمی و ده هزار تفنگچی و شش هزار بنیله اهرو پانصد نقب کن و پانصد سقا و شصت فیل وغیره که تفصیلش طولی داشت همراه شاهزاده تعین نمود و شاهزاده محمد دارا شکوه بقندهار شتافت و فوج اخیر روانه قندهار نمود که بروز ساعت مسعود قلعه را محاصره کنند دوم جمادی الثانی رستم خان وغیره با دوازده هزار سوار بقندهار رسیده و هفتم ماه مذکور محاصره نموده و شاهزاده تاریخ پانزدهم در باغ میرزا کامران که یکروهی از قلعه قندهار بر کنار کلانی واقع است نزول نموده در تضیق حصار کوشید و نقب زدن در است کردن کوچه خم و پیچ و کوچه سلامت بنیاد نهاد و متحصنان قلعه کلوله چون اله دبارش

برداشته نقب و کوچه در اخراب ساختند جعفر حسب الامر شاهزاده و مدمه بطوایف بفتاد و پنج عرض پنجاه و پنج ذراع انتفاع بیست و هفت ورع تصرف یک لکهه روپیه در چهل روز برافراخته ده توپ بالای آن برآورده کار بر متحصنان تنگ ساخت و دیگر بعد از پنجاه و شش روز از هزار گذراه قلیچ خان و عبد الله خان بکنار خندق رسیدند و مردم راجه راجروپ دیوار برج را کاواک نموده در انجا گرفتند متحصنان آنقدر توپ و تفنگ و چادرهای توپ الوجه را آتش زده اند خندند که مردم را جزوی ثبات نورزیده باز گشتند و در خلال این حوال قلعه بر دست رستم خان مفتوح گشت چون مدت محاصره قلعه قندهار یکسال و ماه کشید سپاهیان باتفاق یکدیگر زنبه با بر دوش گرفته بپای حصار داشته یورش کردند و تردد ات نمایان بکار بردند و برجان دست از جان شستند و بجان کوشیدند و بمدافع مخالفان هم بجان کوشیدند الحاصل هزار کس در آن یورش زخمی و قتیل شدند و کاری پیش نمی رفت بر دو همچنین چند مرتبه یورش نمودند و انواع تدابیر و تسخیر قلعه انگیختند هیچ فائده مترتب نشد چون محاصره از پنجاه و رگذشت رستمان آغاز نمود و مراجعت بکلی و بارد ت بآخر رسید و در صحرا علف و از قلعه در شکار نیامد ناچار ا مرتبه هم تسخیر بسال دیگر گذاشته پانزدهم ذیقعده شاهزاده مراجعت نمود و بغره ذیحجه آن سال در منزل دوکی رسید و رستم خان را با لشکر بتعاقب گذاشته خود بطریق ایلغار در ۹ روز در رستم خان در بیست و یکم ذیحجه بمانان رسیده بعد از توقف یازده روز بتاریخ دهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل الامور شد و بادشاه شانزدهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل اکبر آباد شد و در مسجد جامع که در درون قلعه سراپا از سنگ مرمر بصرف لکهه روپیه در عرصه شش سال باو آخر سنه هزار و شصت و سه هجری باتمام رسیده بود و دو گانه شکر بجا آورده و چهارم ذیحجه مظفر داخل قلعه شاهجهان آباد شد و یازدهم مظفر شاهزاده محمد دارا شکوه با سلطان سلیمان شکوه از قندهار بکوچها متواتر بخدمت پیوست از توشحانه سورت بعرض رسید که سلطان محمد خان بادشاه روم ذوالفقار آقا برادر صالح پاشا وزیر اعظم سلطان ابراهیم بهر خود را بطریق رسالت فرستاده بود به بندر سورت رسید حکم شد که از خزانه بندر سورت محمد طاهر ملازم شاهزاده اورنگ زیب و در رباهیو و اوحدین محمد بیرک دیوان شاهزاده محمد مراد بخش از جانب آن والا گهر و از خزانه اکبر آباد مجموعه پنجاه هزار روپیه بایلچی مذکور بعنوان ضیافت رسانیدند و در ربیع الثانی آن سال شاهزاده مراد بخش با پسرش ابزد بخش ملازمت نموده و همانوقت بعنایت خلعت و عهده احمد آباد گجرات تغیری شایسته خان و اضافه سه هزاری سه هزار سوار منصب پانزده هزاری دوازده هزاری دوازده هزار سوار و پنج هزار دو اسپه و یک کرور دام و پنج لکهه روپیه نقد بطریق انعام سرافراز شد خسروی بیرمه که از نوکران بادشاهی بود از بیرون محجر سیمین شمشیر آخته بجانب بادشاه دویده تا بین زنبه ایوان و دیوان عام رسیده بود که توچیان کرتوال و خواجه رحمت الله میر ترک و اردات خان بضرب چوب و شمشیر او را کشتند و هر سه کس با اضافه سرافراز گشتند ذوالفقار آقا ایلچی روم که بمزاج شاهجهان آباد رسیده بود لشکر خان بخشی و قباد خان و طاهر خان تا کنار شهر استقبال کرده بملازمت رسانیدند ایلچی بعد از ادای تواضع نامه پادشاهی و خنجر مرصع و دو اسپ رومی نژاد با زین مرصع با عبای مروارید دوز از طرف قیصر تربت گذرانید بقطای خلعت و خنجر مرصع و سی هزار روپیه نقد سرافراز گشت و بعزه جمادی الثانی آغاز سال بیست و هشتم جلوسی ایلچی روم بانعام سی هزار نقد و مهر صد صد تولکی و یکزنجیر مروارید موزون آن دو اسپ با ساز طلا از سرکار خاص و انعام جیغه مرصع و هشت هزار روپیه نقد و دو اسپ با زین مرصع نقره از سرکار شاهزاده محمد دارا شکوه و پانزده هزار روپیه نقد از سرکار بیگم صاحبه و پنجزار روپیه از سرکار سلیمان شکوه سرافراز شده و پانزده هزار روپیه عمدة الملک سعد الله خان نیز بایلچی مذکور داده و قایم بیگ را که کوتوال اردو بود بعنایت جیغه مرصع و شمشیر و سپر و جمدهر با ساز مینا کار و اضافه منصب و یک لکهه روپیه عوض جاگیر مقرر ساخته بانامه یکقطعه خنجر مرصع و حقه بلور مملو از عطر و یکقطعه زمرده [illegible] پارچه بقیمت دو لکهه و پنجاه هزار روپیه بطریق هدیه بجهت قیصر روم با ذوالفقار آقا روانه نمود و در ربیع الثانی آن سال بزیارت حضرت خواجه معین الدین [illegible]

باجمیر شتافت و هنگام بازگشت بعرض رسید که در زمان جنت مکانی مرمت قلعه چتور منع بود اکنون راجه جگت سنگه بان مرتکب شد و حسب الحکم سعد الله خان باسی هزار سوار بدانجا شتافت تا قلعه را منهدم سازد و رانا عجز نمود و بشفاعت محمد دارا شکوه اظهار اطاعت معروض داشت حکم شد که اگر پسر خود را با ئین پیشین بحضور فرستاده باهزار سوار در دکن حاضر دارد عفو تقصیرات او نموده آید رانا قبول کرد و بیستم ذیحجه آن سال سعد الله خان بظاهر چتور رسیده در عرصه چهار کروه روز بروز باره آن را با خاک برابر ساخته متوجه حضور گشت حاجی احمد سعید که پیشتر رفته بود آمده ملازمت نمود و سلخ ذیحجه مذکور امیر الامرا علیمردان خان از کشمیر تا بایران رسیده بخدمت پیوست قیصر رانا که شش ساله عمر داشت باهزار سوار بیست و یکم محرم سنه هزار و شصت و پنج هجری بحضور رسید بادشاه او را باهشت کس از همراهیانش بانعام اسپ و خلعت سرافراز فرمود بیست و ششم محرم مذکور بمرحمت پیل و اسپ رخصت وطن فرمود هفدهم صفر آن سال بادشاه داخل اکبرآباد شد و شاهزاده سلطان محمد خلف اورنگ زیب که از دکن براه کمائی جانده با شایسته خان سه پیشکش پدر خود بملازمت رسیده بود بعطای خلعت و اسپ و از اصل و اضافه بمنصد روپیه یومیه نقد سرافرازی یافته بود نوزدهم صفر آن سال بانعام مرسوم پنجاه هزار روپیه نقد سرافراز شده رخصت برهانپور شد و لکهه روپیه از خزانه برهانپور بشاهزاده مرحمت شد بادشاه در اکبرآباد بسواری کشتی داخل قلعه شاهجهان آباد گردید و هشتم ربیع الثانی سال هزار و شصت و پنج هجری مطابق سنه بیست و نه جلوسی جشن نوائین وزن بیزان آغاز سال شصت و ششم قمری از عمر بادشاه زیب و زینت یافته و رسم داد و دهش و آئین آرایش فرمود و نخستین شاهزاده محمد دارا شکوه را بعنایت خلعت خاصه با نادرے زرنگار که برگلهای آن تخمهای مرصع الماس دوخته بودند و ورش بادرهای آبدار مطرز بود و دو لکهه و پنجاه هزار روپیه قیمت داشت و سرپیچ بقیمت یک لکهه و هفتاد هزار روپیه نقد مرحمت گردانیده بخطاب شاه بلند اقبال سرافراز ساخت و بمنصب طلاکه متصل تخت گذاشتند بود فرق عزت بر افراخت و پسر شش ساله شاهزاده سلیمان شکوه را باضافه دو هزاری سه هزار سوار منصب دوازده هزاری هفت هزار سوار و شایسته خان بصوبداری مالوه کامیاب گردیدند و امیر الامرا علیمردان خان رخصت کشمیر یافت و سعد الله خان و غیره پنجاه و نه امرا عظام را از سرکار شاهزاده باچار قب و خلعت فاخره و تمشه و نیز خلعت نقد عنایت شد و شاهزاده محمد شجاع پنجاه و دو اسپ و سلطان محمد پسر عالمگیر یک کرور دام از صوبه بنگاله و اوڑیسه انعام شد و بحکیم صالح تمام زرجیب مرحمت شد و زرجیب عبارت است از خوانچه که مشتمل بر انگشتوریچه اشیا چون تریاق و دوا و المسک و نوشدارو و کموني و زهرمهره و دوا و خطائی و جوارخطائی و امثال آن و صد اشرفی و صد روپیه نقد همواره و همه جا در حضور میباشد و نورالدین قلی دستوری یافت که بوجه طلاکه سبب الالتماس عادل خان منشور نوازش او بر آن مرقوم شد با برخی تمشه و خنجر مرصع به بیجاپور رساند و دهم ذیحجه آن سال بادشاه بعبیت دوگانه عید الضحی بعیدگاه بیرون دروازه شهر شاهجهان آباد و در عرض یکنیم سال بصرف پنجاه هزار روپیه آخر ذیحجه آن سال باتمام رسیده بود رفت بعرض رسید که ذوالفقار آقا ایلچی روم از سورت بر جهاز رضائی سوار شده و چون بجائی رسید که از انجا بمکه معظمه دوازده منزل است اکثر اسباب خود را در آن جهاز گذاشته بجده روانه گشت و سی هزار ابراهیمی و صد و پنجه جواهر همراه گرفته باهمی براه خشکی در شش روز داخل جده شد و چون جهاز مذکور بسه منزل جده رسید در آب غرق شد و ذوالفقار آقا که بیمار بود از شنیدن این خبر بحسرت ازین منزل ناکام رحلت نمود و در محرم هزار و شصت و شش هجری از خزانه دکن لکهه روپیه بشاهزاده محمد اورنگ زیب مرحمت شد محمد سعید مخاطب بمیر جمله که بدار الملک قطب الملک دکنی بود و ولایتی از کرناتک بطول صد و پنجاه و عرض سی کروه مشتمل بر معادن الماس از کرناتکیان انتزاع نموده

وبعد از انحذاین ملک که چهل لکه روپیه حاصل گذاشت جمعی سعاندان مزاج قطب الملک را از فرخرف ساختند آنچه مبنی او بر هم شده
بشاهزاده محمد اورنگ زیب توسل جسته التماس طلب جوده نمود شاهزاده فرمان مشتمل بر الطاف و منصب پنجهزاری ذات و دو نیم هزار سوار و
پسرش محمد امین دو هزاری و هزار سوار بمصحوب قاضی محمد عارف روانه نمود حاجی مولا ایلچی عبد الله خان والی کاشغر مشمول اسپ
بنظر گذرانید شش هزار روپیه انعام یافت سری پت زمیندار جوار که سمت شمال آن بسر حد بنگاله و جنوبی ولایت کوکن پیوسته و بندری دارد و چول نام
سر منزلش بود بر داشت اورنگ زیب زمینداری آنجا بر او کرن داد بیست و دوم جمادی الثانی آن سال سعد الله خان که از فنون علوم رسمی و
فصاحت زبان از سایر اهل روزگار ربقه عقل اول داشت بعارضه تهوع در گذشت بادشاه ازین واقعه متالم گشت و نوکران او را عنایات گوناگون
فرمود و الطف الله خان پسر شانزده ساله او را بمنصب پنجهزاری سه هزار سوار و دیگر پسران و دختران و چهار زن آن مرحوم بمراسم مناسب مفتخر
گردانید بدرای گمناته دیوان تن را حکم فرمود تا مقرر شدن دیوان اعلی بعهده سپرده باشد بهادر چند مرزبان کماون بخدمت آمد و دو فیل و بعضی
اشیای دلگیر پیشکش گذرانید بادشاه او را بمنصب پنجهزاری و تمجد سر و شمشیر و سپر با یراق مینا کار و سپر بچ مرصع و مالای مروارید و دست بند و غیره بخشید
دو برگنه و غیره دیگر بجمع دوازده لکه دام عطا کرده بخدمت وطن کرد و قطب الملک محمد امین پسر محمد سعید پسر خواجه را عقد کرده اموال او را متصرف شد
اورنگ زیب حسب الحکم بادشاه بگلکنده شتافت و پسر خود سلطان محمد را در مقدمه روانه کرد قطب الملک عذر تقصیرات نمود و محمد امین را
با والده اش روانه درگاه ساخت محمد امین هر دو از ده کروهی حیدرآباد بخدمت پیوست چون قطب الملک از قصد و جنس هر دو پیشکش باز پس فرستاده بود
بنابران سلطان محمد بحیدرآباد که از گلکنده سه کروه انصراف است نزول نمود قطب الملک سه لک نقد و جواهر از حیدرآباد گرسنجته بقلعه گلکنده در آمد
روز دیگر سلطان محمد قمر آفسر از نوکران قطب الملک حیدرآباد را گرفت و از تاراج و غنیمت شهر را محافظت نمود شاهزاده اورنگ زیب بعد
شانزده روز بحیدرآباد رسید و غرض گلکنده نمود و قلعه گلکنده را محاصره کرد و در قبضه حصار کوشید کار بر متحصنان قلعه تنگ شد قطب الملک
زمینها خواست و پیشکش مقرری سنوات و اسباب سیر جمله و نسبت دختر خود بسلطان محمد قبول کرد شاهزاده اورنگ زیب عفو جرایم
قطب الملک کرد از گلکنده مراجعت نموده داخل اورنگ آباد شد محمود عادل شاه والی بیجاپور در گذشت نوکران که اکثر غلامانش بودند
علی نامی را که محمود عادل شاه پسر زندی گرفته بود بجایش نشاندند شاهزاده اورنگ زیب فرمان رسید که بالشکر دکن بدانجانب شتابد و
بهدرین سال بادشاه بمجلس پور که بر کنار دریای چمبل متصل و امان کوه شمالی که بکوه سرمنجال است و بفاصله چهل و هفت کروه از شاهجهان آباد
دور سال میمنت و هشتم جلوسی حکم احداث عمارت آنجا شده بود نشاط آب و هوای آن موافق طبع یافته بفیض آباد موسوم ساخت و غره
جمادی الثانی آنسال سلطان بخجسته بخت دوم و منصب دو هزاری و پانصد ذات و سه صد سوار و خواجه رحمت الله میر ترک که سابق سر بلند خان
خطاب یافته بود اکنون بخدمت آخته بیگی از تغیر اسد خان سرافراز شدند دوازدهم رجب آن سال بادشاه از فیض آباد بسواری کشتی داخل قلعه
شاهجهان آباد شد در یوقت بسمع بادشاه رسید که علیمردان خان فوت کرد پسرش ابراهیم خان و عبد الله بیگ بانضافه منصب و دیگر نوکرانش
علی قدر مراتبهم سرافراز شدند و سترو که علیمردان خان که از نقد و جنس یک کرور روپیه بضبط بود سی لکه روپیه به ابراهیم خان میست لکه به
پسر و دختران مرحمت شد و پنجاه لکه روپیه عوض مطالبه کشمیر در سرکار ضبط شد دوازدهم ربیع الاول آن سال شاهزاده اورنگ زیب
حسب الحکم بادشاه بر علی که بعد فوت محمود عادل بسلطنت بیجاپور رسیده بود لشکر کشید و قلعه بندر را محاصره کرد سیدی مرجان قلعه دار که غلام
ابراهیم عادل شاه بود و از سنی سالها بحراست آنقلعه می پرداخت متحصن شد اورنگ زیب بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بر قلعه بدر تسلط

میرجان قلعه دار که با هشت پسر و تمام جمعیت نزدیک برج آمده ایستاده سرگرم مقابله و مدافعه بود درین اثنا رشراره آتش از حقه بان در جایگه بارود بان متصل میرجان جمع بود افتاد میرجان با دو پسر و چند کس دیگر بسوخت مجاهدان از اطراف و جوانب حمله آورده قلعه دار که منهور از جان بیقین داشت امان طلبیده و میران خود را با کلید قلعه پیش شاهزاده همراه ملک حسین که پیشتر امان نامه برده بود فرستاد روز دیگر میرجان در گذشت شاهزاده جمعی را بمحافظت قلعه و شهر بیدر برگماشت از نقد و جنس بیست لکهه روپیه و دویست و صد و سی توپ بقبضه ضبط آمد شاهزاده سلطان محمد معظم را در قلعه بیدر گذاشته بیست و سوم رجب آن سال بتنبیه سنوا بهو شده و تسخیر قلعه کلیانی شتافت و بیست و نهم رجب مذکور قلعه کلیانی را محاصره نمود دلاور خان جنبی متحصن شد شاهزاده در تضییق حصار کوشید نوزدهم شعبان آن سال که سنه یکهزار و شصت و هفت هجری بود دلاور خان با کلید قلعه بخدمت رسیده رخصت یافته برگشت قلعه مسطور بتصرف شاهزاده درآمد بادشاه ولایت بیدر و قلعه کلیانی با مضافات و قلعه رنکدیده با توابع که دو کرور دام باشد بشاهزاده انعام کرد شاهزاده بمظفر و منصور بارنگ آباد مراجعت نمود و هفتم ذیحجه آن سال ناگاه بادشاه را حبس بول و طبع و درم اسافل و بدا و بعد هفته اندک فرصت از معالجه اطبا حاصل شد شاهزاده محمد دارا شکوه را باضافه ده هزاری و ده هزار سوار دو اسپه و منصب پنجاه هزاری چهل هزار سوار سی هزار دو اسپه و انعام یک کرور دام که از سابق و الحق بیست کرور دام باشد سربلند ساخت و هفت لکهه و پنجاه هزار روپیه زکات سایر شاهجهان آباد معاف فرمود و حکم نمود که هر جا که باشم زکات آنجا معاف باشد پنجم محرم سنه شصت و هشت هجری بصحت تخفیف الم از شاهجهان آباد باکبر آباد شتافت و در راه از خوردن ماء اللحم فرصت قلیل حاصل شد و در ماه صفر آن سال داخل اکبر آباد گردید و چون درین کوفت محمد دارا شکوه و طالیف خدمتگاری از حد گذرانیده نفسی دوری نمیگزید بدا بجرم بادشاه بعد یافتن صحت و مقام تربیت دادای حق خدمت شده بانعام کرور روپیه نقد و سرپیچ جیغه و کلغی مرصع و بازو بند و تسبیح مروارید خانه که شصت لکهه روپیه قیمت بود و دیگر مرصع آلات بقیمت چهارده لکهه روپیه سرافراز نموده ده هزاری ذات سوای بر اصل منصب که شصت هزاری و چهل هزار سوار دو اسپه باشد تنخواه نموده تمام مطلب بانعام که هشتاد و سه کرور دام و حاصل آن بقرار دوازده ماه دو کرور و هفت و نیم لکهه روپیه میشود و باضوبه بهار و صدر اس اسپ و فصیحه معزالدین محمد و پسرش سلطان سلیمان شکوه و سلطان سپهر شکوه را علی قدر مراتبهم انعام و اضافه منصب وغیره عطا فرمود و جعفرخان را بحکومت وزارت کلکانه و سربلندخان را ابدار و خانگی توپخانه سرافراز نمود یازدهم جمادی الاول آن سال مهابت خان بصوبه داری کابل رخصت شد بالجمله بادشاه هر چهار پسر را ملکی وسیع از زانی داشت محمد دارا شکوه را لاهور وغیره و مراد بخش را احمد آباد گجرات و اورنگ زیب را دکن و شجاع را بنگاله تسلیم نمود و محمد دارا شکوه را که از همه بسال و قدر کلانتر بود پیوسته جلیس محفل خویش میساخت تا آنکه غارضهٔ بیماری بادشاه بطول کشید درین اثنا تجویز دارا شکوه ابواب رسل و رسائل از دیگر شاهزاده ها مسدود گشت بادشاه دل از خلافت برداشته درین اثنا بعرض رسید که شاهزاده مراد بخش میر علی نقی دیوان بادشاهی را بگناه کشته و سکه و خطبه بنام خود کرد و همچنین شاهزاده محمد شجاع بغی نمود بادشاه بنابر رعایت خاطر شاهزاده کلان لشکری بسرداری پسرش سلیمان شکوه و اتالیقی میرزا راجه جیسنگه وغیره مجموع بیست هزار سوار و دو هزار پیاده و پنجاه توپخانه بمواجههٔ محمد شجاع تعیین نمود و در بنارس تلاقی فریقین دست داد شاهزاده شجاع بیرنگ از راه دریا پتنه شتافت و عرضداشت متضمن بر عفو تقصیرات بحضور فرستاد بادشاه عفو جرایم او فرموده بمعاودت سلیمان شکوه با سایر لشکر فرمان داد و در خلال این احوال بیماری بادشاه بالکل مرتفع شد و خبر است که بشاهجهان آباد روانه شود شاهزاده محمد دارا شکوه امور سلطنت خود را در نظر داشته عرضه نمود که مراد بخش از جادهٔ اطاعت پا بیرون گذاشته صوبه گجرات را از و تغیر کرده بجاگیر داری برار مقرر فرمایند اگر متوجه آن سمت شود

فیما والا تقید بحضور پایه طالب و اورنگ زیب را نیز بهمین راه برده اند چنانچه با شکایت آراسته بحیله عیادت روبحضور نهاده جواب آن بسمع
که در باب طلب سایر قعنایتیان دکن و خزانه آنجا فرمان صادر شود من بعد تدبیر آن کرده شود چنانچه خواه مخواه در طلب لشکر بیاول فرصت کنایه
نیاوران و فتنکه اورنگ زیب مشغول تهیه اهل بیجاپور بود رسیدند اورنگ زیب با اهل بیجاپور معلوم نموده با اورنگ آباد آمده معظم خان
را بقلعه دولت آباد حبس کرده شاه نواز خان را نظر بند نموده احوال او ضبط نمود با استماع انخبر بادشاه ملول شده فرمان بخط خاص بشاهزاده کوکه
که آن فرزند و سید بیگناه را تحریک بعضی ساده مزاجان مجبوس ساخته کسانیکه در اخلاص ثابت قدم باشند انجمعا ملتمانیاید مساعدت باز آن
که هنگام غلبه قوت غضبی عنان اختیار از دست نداده مالک نفس خود باشند اکنون هم اگر عفو آنرا برانتقام سبقت دهد موجب رضامندی انجانب
است و فرمان دیگر بشاهزاده مراد بخش قلمی نموده چون آنفرزند مراسم ادب را بیاد نسیان داده انواع بیرسلیکی که اصلا با آئین عقل نسبت ندارد
آغاز نهاده مصدر تقصیرات شده دیده و دانسته بمقام انتقام درنی آیم سر و شیهارا عفو فرموده حکم میفرمایم که بمجرد رسیدن فرمان روانه برار
شود و سر یک شاهزاده ها در جواب فرامین عرایض معذرت آمیز ارسالداشته شاهزاده دارا شکوه هیبت و دوم ربیع الاول آن سال مهاراجه
جسونت سنگه را بصوبه مالوه و قاسم خان را بصوبه احمد آباد گجرات تفویض فرموده حکم داد که بهر دو در اوجین اقامت کنند اگر مراد بخش
احمد آباد را خالی نکنند در استخلاص احمد آباد کوشند چون هر دو سردار باوجین رسیدند مراد بخش با لشکر آراسته بدافعه مقابله روانه شد بعد از
وصول بمقام قرب تنها با لشکر بادشاهی روبرو شدن صلاح ندیدند الفور برگشته با اورنگ زیب که بشهرت عیادت بادشاه با سایر کومکیان
دکن روی بدرگاه نهاده بود پیوست هر دو شاهزاده بنواح اوجین رسیدند مهاراجه جسونت سنگه ذخیره آماده حرب گشتند شاهزادگان باتفاق
رزمی صعب کردند و ظفر یافتند راجه جسونت سنگه و قاسم خان منهزم شدند شاهزادگان به اوجین رسیده بعد از یک مقام بطرف اکبر آباد
شتافتند بادشاه با استماع انخبر بیست و پنجم شعبان آن سال از اکبر آباد فوجی بمقدمه روان ساخت پس ازان دارا شکوه را با لشکر بیشمار
رخصت فرمود دارا شکوه بدهولپور رسیده گذرهای دریای چنبل را مسدود ساخت اورنگ زیب بسکروه بهمنونے زمیندار انجا دو برابر
لشکر دارا شکوه رخت قتالی فاحش رویداد دارا شکوه منهزم قریب شام داخل اکبر آباد گردید و زیاده بر یکپاس
شب در انجا توقف نموده بلاهور شتافت و اورنگ زیب ظفر یافت و بظاهر اکبر آباد لشکرگاه ساخت سایر اعیان دولت بادشاهی
بطمع مناصب و اضافه بخدمت اورنگ زیب شتافتند بادشاه از نمیعنی ملول شده شاهزاده اورنگ زیب نوشت که زمان هجر بآخر انجامید و
اشتیاق دیدار دو بالا گشته آن قره العین سخت حالی و سست مهری یکسو نهاده بحضور نیایند و نمیعنی تکرار نیافت بجامل نامه جواب داد که
خاطر از جانب بادشاه جمع ندارم و ظن غالب است که هنگام ملازمت قصد امر دیگر نمایند بادشاه از پیغام او رنجیده ابواب
قلعه اکبر آباد را مسدود ساخت اورنگ زیب بمحاصره پرداخت توپ و تفنگ بمیان آمد ملازمان بادشاه تاب محاصره نیاورده
بعضے بهانه آب خود را بیرون قلعه افگنند و جمعی بوسیله امان خواستند که بیرون آیند بادشاه چار ناچار بمصالحه کوشید و فاضل خان
را با مکتوب باز فرستاد که با توفیق الهی از کیفیت مطلع شده با نغیرت کشیدیم سررشته نظام سلطنت بهر که خواهد باشد چه بر من داشته
که باقتضای بد اندیشی های غرض پرستان بخیال محال خود را بدنام و مار استبک میسازد والدعا اورنگ زیب مردم بادشاهی را
بالکل از آمد و رفت پیش بادشاه منع نمود و سایر کارخانجات را زیر مهر خود در آورد و بادشاه نظر بند حوادث زمانه گشت و زندگانی
بر بادشاه تلخ شده و سلیمان شکوه که حسب الحکم بادشاه از مونگیر دست از تعاقب شجاع باز داشته مراجعت بجانب اکبر آباد نموده

باکبرآباد رسیده بود لشکریان باستماع خبر شکست دارا شکوه چشم از حق پوشیده نقد و جنس شاهزاده را غارت کرده رو بگریز نهاده بسلیمانگڑھ شتافتند شکوه تنها بعسرت تمام داخل سری نگر شده پناه بزمیندار آنجا برد و اورنگ زیب از رفتن دارا شکوه بلاهور و فراهم کردن لشکر خبر یافت متوجه جناب شد و متصل متهرا رسیده فکر مراد بخش پیش خاطر نهاده و بطلب او کس فرستاد آن ساده دل بحیله اورنگ زیب آمد اورنگ زیب اورا بسخنان چاپلوسی خوشدل ساخت و بعد از تناول طعام که پهلو باستراحت نهاده و بخواب رفت چند خواصان اورنگ زیب از جا برجسته مراد بخش را از بستر برآورده بند آورنگ زیب اورا مقید و شاهجهان آباد و فرستاد و روز دیگر خدیو جهان آباد و آمد و بر تخت سلطنت جلوس نمود و همگنان را بانعامها و انعام متنوعه سرافراز ساخت و بعد از چند روز بلاهور شتافت و بر دریای ستلج بنا بر ایام برسات عبور متعذر دید برای پل کشتیها طلبید متقارن اینحال خبر رسید که دارا شکوه بجانب ٹھٹھه رفت اورنگ زیب جریده بسوی ملتان شتافت و از انجا شیخ میر و دلیر خان را بتعاقب دارا شکوه بجانب ٹھٹھه رفتن رخصت کرد و خود بنا بر مقابله محمد شجاع که بعزم جنگ از بنگ گذشته از طرف الله آبادی آید بسرعت تمام روی بکوه تلاقی فریقین دست داد سپهر دو شاهزاده صف قتال آراسته رزمی صعب کردند و شب را بروز آوردند و در آخر همان شب راجه جسونت سنگه از لشکر اورنگ زیب برآمده و لشکریان را تاراج کرده راه وطن خود گرفت اورنگ زیب عدم وجود او را مساوی شمرده بنگام صبح صف قتال بیاراست از طرف دیگر محمد شجاع آماده حرب گشت قتال فاحش میان آمد و نزدیک اورنگ زیب افتاد اورنگ زیب با هزار سوار ثبات ورزیده و ظریف و ذخیره را که از فوج شجاع دلیرانه میکوشیدند دستگیر کرد و درین وقت بعضی سرداران نامی محمد شجاع بخدمت اورنگ زیب پیوستند اورنگ زیب قوی دل شده بر فوج محمد شجاع حمله آورد محمد شجاع مقدمه دگرگون دیده منهزم بمشرق گریخت اورنگ زیب ظفر یافت و بسپهر خود سلطان محمد معظم خان را با هزار سوار تعاقب محمد شجاع تعین نمود و خود پس از فتح قلعه الله آباد غره ربیع الاول سنه یکهزار و شصت و نه هجری رحلت باکبرآباد نمود و شاهزاده سلطان محمد معظم خان بتعاقب محمد شجاع متصل راج محل رسیدند محمد شجاع سلطان محمد را بچاپلوسی و دساز ساخت سلطان محمد پیش محمد شجاع رفت و باتفاق یکدیگر با معظم خان زورمهای مردانه کردند معظم خان نیز ثبات ورزیده پای یکی نگردید و شروع برسات محمد شجاع از مقابله سپر آمده در خلال احوال سلطان محمد از محمد شجاع متوهم شده بلشکر معظم خان آمد محمد شجاع ازین معنی با بعضی از خوانین و پنجاه نفر کشتی سواره بجانب مکه معظمه روانه شد مؤلف شاهجهان نامه مینویسد که تا الیوم که سن هزار و هفتاد و هشت هجری است هیچکس از حیات و ممات محمد شجاع نشان نمیدهد بالجمله سلطان محمد را معظم خان نظر بند بر پا لکی کرده بشاهجهان آباد فرستاد اورنگ زیب او را در قلعه نور گذه محبوس ساخت و فوجی بنا بر تنبیه راجه جسونت سنگه که هنگام جنگ محمد شجاع حرکت ناشایسته کرده راه وطن گرفته بود باجمیر فرستاد راجه جسونت سنگه از دارا شکوه طلب کومک نموده از شکوه از ٹھٹھه بسرعت تمام نزدیک مالک راجه جسونت رسید اورنگ زیب باستماع اخبار متوجه اجمیر شد و براجه را فرمان تهدید نوشت راجه بمجرد رسیدن فرمان بسرعت تمام از دارا شکوه بریده بوطن خود رفت و بوسیله میرزا راجه جیسنگه که بزمان جمعیت دارا شکوه بود اطاعت اورنگ زیب نمود چون خبر انهزام واقعه طلب دارا شکوه رسید باوجود هجوم لشکر اورنگ زیب تا سه روز جنگ توپ و تفنگ سرگرم داشت و بنگام شب احمال و اسباب گذاشته با خدمه محل از معرکه بیرون رفت اورنگ زیب مظفر و داخل شاهجهان آباد شد و بیست و چهارم رمضان آن سال خطبه و سکه بنام خود کرد و جشنی عظیم نمود محمد بن اثنا خبر گرفتاری دارا شکوه شنیده چه دارا شکوه براه ولایت جام بجانب ٹھٹھه اراده رفتن کرد و بعد از آب بهکر بقندهار رسیده بوائی ایران پناه برد و درین ضمن زوجه اش بیمار شده در گذشت دارا شکوه اندوه ناک گشته

بقدر قوت قطع راه میکرد و فوج اورنگ زیب تعاقبش سرگرم سیر فت دارا شکوه خود را البسر عدد و با سر رسانید و با عتماد جیون زمیندار
از انفضله که مرجون احسانات دارا شکوه بود آنجا اقامت گزید و همراهان بیوفا را میان رفاقت و جدائی ساخت جیون زمیندار چشم از
حقوق او پوشیده باتفاق جسی او را دستگیر ساخت و بهادرخان جسونت فرستاد و بهادرخان آنجا رفته دارا شکوه را با اهل و عیال دستگیر ساخت
و پیش اورنگ زیب فرستاد و ششم ذیحجه آن سال موکلان شدید القهر بر دارا شکوه تعین نمودند و او را اشهیه ساختند و همان لباس در مقبره
همایون بادشاه دفن ساختند گویند که بعد قتل دارا شکوه اورنگ زیب سر بدرویش را که دارا شکوه با او اعتقادی تمام داشت طلبیده
گفت که تو دارا شکوه را بسلطنت امیدوار نبودی اکنون کذب تو ظاهر شد که او بقتل رسید سر بگفت که من او را بسلطنت امید
داده بودم و آنیک بر سر زبان مشهور است بالجمله سلیمان شکوه پسر کلان دارا شکوه که در کوه سری نگر بحمایت زمیندار آنجا بسر میبرد
سیزدهم ربیع الاول سری نگر را گذاشته شاهزاده رفیع الشان نمود و زمیندار مذکور شاهزاده را مقید ساخته بدرگاه اورنگ زیب بعد دو روز
او را دیده مرا بخش او را بقلعه گوالیار محبوس ساخت بعد چندی سپهر ان علی نقی دیوان را که پدر بیش را مرا بخش کشته بود بعوض
قصاص بحرکت داده بگوالیار فرستاد و امر کرد که از نبوده احکام شرعی مرا بخش را بقصاص رسانید بیست و یکم ربیع الثانی سنه یکهزار و
هفتاد و دو هجری سلیمان شکوه با اهل طبلی در گذشت و هر دو در قلعه گوالیار مدفون شدند رقم هروف قبر هر دو را در گوالیار زیارت
کرده چون و بسنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری انگریزان بران قلعه دست یافتند تعویذ هر دو قبر را که از سنگ بود برکندند آخر
بگفته کسان چنانچه اسکاف بجایش نهادند تا مقاومت قدیمه چند و راسته که درست کرده بودند و شاه جهان بادشاه که سی و
دو سال سلطنت کرد چون نوبت باورنگ زیب رسید بشاه جهان تا هفت سال در قلعه اکبرآباد غرلت گزین بود و چون سن او هفتاد و
شش سال و چهار ماه قمری رسید بعارضه بیماری حبس بول وغیره در گذشت و در روضه ممتاز محل مدفون گردند اوقات شباروز
شاه جهان بادشاه که شاهزاده اورنگ زیب بدستخط خاص یکی از فرزندان خود بنابر آگهی نوشته این است **اوقات**
شباروزی شاه جهان بادشاه خود بدولت نفس نفیس چهار گهری آخر شب از خوابگاه برآمده بآبشار توفیق وضو
کرده بنوافل و وظایف می پردازند و پیش از صبح صادق بعد بانگ صلوة با جماعة فضلا و علما نماز صبح ادا کرده بجهروکه تشریف می آورند
و بعد برآمد چهار گهری روز دیوان عام میفرمودند دران مجلس جمیع منصبداران خبر و گل بار مجرا یافته دیوان اعلی و میر بخشی تجویز اهل
خدمات و حقایق حسن خدمت و جانفشانی ناظمان و موجداران و امینان و گزرداران صورتحالات بعرض رسانیده دامن امید هر کدام
خاصه بانجاح مرام پر ساخته دل گرمی دیگران مینمودند و بعد از ملاحظه معتمد خیلان و اسپان یکپاس و دو گهری روز برآمده از دیوان عام
بدیوان خاص رونق می بخشیدند و در آن مقام بخشیان عظام احوال نویسندگان منصب معروض نموده حکم عرض مکرر و نظر ثانی حاصل
میکردند و انتخاب وقایع و سوانح هر صوبه عرض کرده فراخور هر مقدمه صدور احکام و فرامین را حکم ناطق میگردانیدند تا قریب دو پهر این
معاملات در پیش بود و من بعد رغبت طعام خاصه که تاکید از روی حلال مرتب میشد متوجه شده برای تقویت تن و قوت عبادت و
داد گستری بقدر رمق نوشجان فرموده حبر اکل و شرب وظیفه خواران که اکثر ازان فضلا و علما و طلبه علم و مساکین و غربا و یتیمان
و بیماران بودند و بسیاری از بیماران در نظر کیمیا اثر شتاب میداشتند استفسار نموده در خوابگاه تشریف فرموده ساعتی تسلی کرده
بعد انقضای دو پاس و چهار گهری روز از خوابگاه برآمده در تسبیح خانه آمده وضو کرده بتلاوت قرآن مجید مشغول میشدند و پس

از ادای نماز ظهر آورا در لب و تسبیح در دست در اسد برج آمده می نشستند دیوان اعلی در آنجا حاضر شده بعرض مطالب ملکی و مالی پرداخته اکثر کاغذها بستخط میفرمودند و چهار گهڑی روز باقی مانده باز دیوان عام میفرمودند در آن وقت بخشی و دیوان نویسرا فراز این منصب و طلبداران جاگیر را از نظر انور میگذرانیدند و آنحضرت بغور تمام تفتیش احوال حسب و نسب و جوهر ذاتی و کاردانی هر کدام فرموده برای تشخیص منصب و جاگیر و تنخواه آن حکم میفرمودند و قبل نماز شام از دیوان عام برخاسته و نماز مغرب خوانده در خلوت کده خاص تشریف میبردند و نماز عشا خوانده بخلوت کده استراحت میفرمودند و آنجا سورخان شیرین زبان و قصه خوانان فصیح بیان و قوالان خوش الحان و سیاحان عرصه جهان حاضر شده از احوال اسلامی بزرگان و بادشاهان و عجایب و غرایب دیار و امصار هر یک موافق طبع اعلی بعرض رسانیده عرض جوهر خود میرساندند تا ثلث شب اوقات شبانروزی خود را بتقسیم داده بودند و از زندگی و کامرانی می بخشیدند میفرمودند که بسیر و شکار کار بیکاران است انسان اگر با امور عقبی نتواند پرداخت ساختگی کارهای دنیا چه بد است که الدنیا مزرعة الآخرت واقع است و از پاکاعتقادی و انکسار آن بادشاه مینویسد در عصر اعلی حضرت شخصی بهنگام عبور سواری خاصه بآواز بلند برخواند که عصر همین است خیر عادل وزیر اعظم چون عرس میرسد این مقدمه الحال شکرانه این عطایای جناب ایزدی بر ذات مقدس از جمله مفروضات است آنحضرت بعد استماع این حروف در سواری راندن اندکی مکث فرموده بندهای خاص را از دور طلبیده دست بفاتحه برداشتند و ایشان را بعنایت خلعت بنواختند و بسیاری ازین قبیل از خدا ترسی و اخلاق و تواضع و حسن تدبیر در ضمن احوال عالمگیر تقریر بیان کرده اند بالجمله القصه چند فقره از بیانات شاهجهان مرقوم میشود چند چیز بهترین اعمال است بهر رندادن بمردم بدبه ترسیدن بعدم حصول مقصد ترنجانیدن مردم خوب مزاج بنخواستن با وجود کمال احتیاج بصحبت داشتن با اهل معاد بهجست و جو کرده بدست آوردن قابلان با استعداد را بازنداشتن پیش خود مردم جهال و اذن باریاب استحقاق بقدر توفیق پیش از سوال بکرم داشتن اهل فضل بصرف نمودن مزاج بعدل میل نکردن باقوال غیر عقاید با خبر بودن از حال اهل هر کاید بمغتنم داشتن وجود یگانگان که بیگانه از خلق باشند پیش داشتن جمعی که مصالحه آموز دنیا و عقبی شوند عالمگیر این را البقر زندخود مرقوم نموده مینویسد که در عصر حال هم مردم خوب بسیار اند اما دل متخلص و توفیق پیش آوردن آنها گو ظاهر اما بعد ازین بدتر ازین خواهد شد شما که داعیه دارید بجوئید و بخواهید دیگر بدیدگاه دارید ایضاً دیگر می نویسد که روزی پیاده اهل دیوان دار اشکوه فردی از نظر اعلی حضرت گذرانیدند که ده لکهه روپیه تفاوت ایام مابین در سرکار والا طلبست به تنخواه فرمان رود آنحضرت فرد حساب بسعد الله خان دادند که از روی دفتر دیوانی تحقیق نموده بعرض رساند خان مذکور فی الفور التماس نمود که چنین زرها از خزانه تنخواه نمیشود تا فی الحال در مطالبه و تصرفات نقدی محسوب خواهد شد دارا شکوه بعد برخاست در بار با دیوان اعلی کلمات تند گفت چون از روی فرد مرسله مشرف غسلخانه در مجلس ما سامع علیا رسید همانوقت شقه خاص به پسر کلان نوشت بیت باصاف دل مجادله با خویش و شمنی است هر کس که شد به آئینه خنجر نخود کشد و در بافت صدق و بطل خاصه انبار بملوک است تباه اهل کفایت شما و سعد الله خان صیانت مال ما میخواهد هر گاه این فرد از دفتر شما درست شده بود تحقیق بایستی نمود که تنخواه از سعد الله خان قریب الامکان است بانه ملول ساختن بنده های بادشاهی مثل سعد الله خان بد است و بد دست آوردن دل انسان خوب بمصالح کاران متدین صاحب شعور و اسطه افزایش مال و خوشنامی و خوشنامی نامی صاحب معامله اند آخر روز چند تهان محمدی یک رنگ بوته دار زر روزی برای سعد الله خان مرحمت نمود ابو المظفر محی الدین اورنگ زیب عالمگیر بادشاه غازی غره ذیقعده سنه هزار و شصت و

هشتصد هجری بر تخت سلطنت هندوستان نشست سکه اش این بود سکه زد در جهان چو بدر منیر ۔ شاه اورنگ زیب عالمگیر
(آفتاب عالمتاب) تاریخ تولد آن بادشاه است وچون بتخت نشست تاریخ جلوس خود بزبان خویش فرمود (آفتاب عالمتابم) باجمله
عالمگیر در عهد سلطنت شاهجهان بتعهدی معظم تخت بار و بلخ و رانا چپور بود و در هنگام صوبه داری دکن قلعه دولت آباد را بتصرف آورده شهر
اورنگ آباد بنا نمود این همه قضایا که بابر اورنگش محمد دارا شکوه و محمد شجاع و مراد بخش انبار شاهجهان گذشته در ضمن سلطنت شاهجهان بادشاه
مرقوم شده اگر اکنون تمام احوال زمان سلطنت عالمگیر بقلم آرد کتابی دیگر مرتب شود بنابران بندی از واقعاتش مرقوم ساخته بارقام کلمات
طیبه آن بادشاه اکتفا نموده وآنچه بعد از رحلت عالمگیر واقع شده بطریق اجمال رقمزده کلک بیان خواهد شد تخفی نماند که چون عالمگیر بعد از سلطنت
خود در سنه بیست و پنج جلوس بدکن شتافت و بیجاپور و حیدرآباد را از سلاطین آنجا انتزاع نموده متصرف گشت و بیست و پنج سال در تسخیر
ولایت دکن صرف نمود و آن مملکت را تاسیت بندر انیشر که در دریای شور از آئینه رام و لچهمن پرست ضبط نمود و به تنخواه ملازمان و خالصه قسمت نموده
در بدو سلطنت خویش اکثر رسوم نکوهیده خلاف شرع برانداخت و بجای آن آئین پسندیده نهاد از آنجمله است که جشن نوروز را که در روز تحویل
آفتاب به برج حمل میشد بامین جمشید و کسری مقرر داشته از عیدهای بزرگ پنداشته رعایت رسم فشاط میکرد و عالمگیر بجای جشن نوروز
هر سال در ماه رمضان جشنی بادشاهانه ترتیب داده و بخاص و عام از بذل و انعام بهره زیاده از اندازه عطا میفرمود و اندران سال که
جلوس بر تخت نموده در قلعه اکبرآباد حصار شیرجاجی که عبارت از قلعه نگرکوت باشد بنا فرمود و دیگر آن سال دارا شکوه را که اسیر شده آورده
بودند بقتل رسانیدند و در ضمن احوال شاهجهان بادشاه گذشت و عمدترین سال محصول راهداری ممالک محروسه از رسد غلات و سایر اجناس
بر سبیل دوام معاف فرموده چنانچه از خالصه شریفه هر ساله مبلغ بیست و پنج لکه روپیه بخشیده میشد و آنچه از ممالک محروسه معاف می شد
از اندازه ضبط بیرون بود و راههای کوچ و آشام و کامروپ که در سال هزار و شصت و هفت هجری در عهد سلطنت شاهجهان خبر بمایرسی
شاهجهان شنیده شورش انگیخته بعضی از دیار بادشاهی سرحد ممالک خود را متصرف شده بودند در سنه هزار و هفتاد و یک هجری مطابق
سال چهارم جلوس خویش خانخانان را بانبار تنبیه مفاسید امر فرمود خانخانان بدانجانب شتافت و مفسدان را براند اخت و بتفصیل
این قضایا در ضمن بنگاله در اقلیم دوم گذشت و ایضاً در سال پانزدهم جلوس عالمگیری مطابق سنه هزار و هشتاد و دو هجری سانحه عجب
خروج بعضی نامیان که آنها را موندیه سرنامند بروز یافت چه طایفه باغیه زرگر و درود گر و کناس و صباغ دباغ و دیگر از ارذل مخرفه بر زمین میوات ناگاه
چون مور و ملخ اتفاق نموده بجوشیدند و بعقیده خویش پندا شتند که ما زنده جاویدایم و اگر یکی از میان ما کشته شود عوض آن هفتاد تن
دیگر بهم رسد القصه در نواح نارنول دست نهیب و غارت بر پرگنات دراز کردند فوجدار نارنول تاب مقاومت در خود ندیده بحضور آمده
بادشاه بیست و هشتم ذیقعده آن سال شاهزاده محمد اکبر را بارحمت اندازخان و حامدخان وغیره امرا با فوج و توپخانه بسیار بقتل جماعه
اشقیا فرمان داد چون افواج قاهره متصل انگروه رسید اشقیا بعدم مصالح کارزار رزمی صعب کردند چندانکه کشته شدن اقبال آن مهر که بطلوع
رسیده اکثر امرا را مادر ران ساخته گریخته گشتند تا آخر چاهل ستیران منهزم شدند فوج بادشاهی متعاقب آنها پرداخت و خلقی کثیر را ازان مقهوران بقتل
رسانیدند کم کسی ازان معرکه جان بدر برد ایضاً عالمگیر در اواسط ایام سلطنت خویش اخذ جزیه موافق شریعت غرا اجرا نموده چنانچه
در قلمرو او بعمل آمد اخذ جزیه در هندوستان در هیچ ازمنه و در عهد سلطنت هیچ یک بادشاه بوقوع نیامده و دیگر بسیاری از بتخانه های
نامی خراب ساخته بجای آن مساجد تعمیر نموده تا در آخر سلطنتش فتنه و فساد اطراف وجوانب نمودار شد بالجمله آن بادشاه

در استحکام شریعت غرا نهایت میکوشید و اوقات شبانروزی خود را از صوم و صلوة و اوراد معمور میداشت و در اجتماعی که شرع نمی پوشید
بنابر رعایت شرع سرود و نغمه نمی شنید و بظرف نقره و طلا استعمال طعمه و اشربه نمی نمود و در کمال تقوی و پرهیزگاری اوقات می گذرانید
حافظ کلام الله بود و اکثر قرآن مجید را کتابت میفرمود و بمدینه منوره تا خیر این جهت مستحقان و تحایف هر سبیل نذور ارسال میداشت و خط
نسخ و شکسته نهایت خوب مینوشت و در انشا پردازی دستی تمام داشت و چون پنجاه سال از سلطنتش بگذشت صبح روز جمعه بیست و هشتم
ذیقعده سنه پنجاه و یک جلوسی مطابق سنه هزار و یکصد و هفده هجری قدسی رایات حق را لبیک گفت آرجمایر قایم عالمگیری که شاهزادگان
و امیران و غیره مرقوم نموده و آن کلمات طیبه معروف است مرقوم میشود و شاهزاده اعظم شاه در باب پرسش نوشته الحمد لله
فرزند راد و خوب برآمد و لیکن روز بروز ادعای استقلال مینماید و غافل نمیباید بود و صورت اقبال مهر پیشه و قهر پیشه جهانیان تمام فرزند بهادر
بجال خواهد ماند فرزندان عمده که از راجپوتان عمده نشان همراه گیرد و همراه خود دارد و توپخانه و غیره اسباب حرب مطلوبه از قلعه
اکبرآباد بگیرد و والد بزرگوار را آن سو نگذارد و بدو راه است یا بسیاه آنها حرف متصل بر سد رقعه دیگر ظاهرا سواری خیلی جلد و تند
سیر و زیرک بفرستد چنانچه سامانیان بدان اعتبار از پا در افتاده و جان عزیز باد و تعلق و حضور بجا مانده طریق سواری بدرستی دیده اند چرا اینقدر تعلل
سیر و زه بیست آهسته خرام ملک منزل بر پرند دست بزر جهان است رقعه دیگر سه بیک ویران کار چکله کوتاه بر سانید تفصیل اجمال
معروض شد سکنه آنجا و یا دارد و سر بسنگ میزنند و میگویند بمصرع اگر توی ندهی دادرس داد کی است بتحاسبان حقیقی تمام عمال تمام
ما و شما را بدیده بینای اعمال راقم و انسته به احوال سکنه آنجا و ایستند و آنجا گیر تغیر خواهد شد و عوض نخواهد یافت رقعه دیگر
معلوم میشود که مصطفی قلی دیوان خالصه آن فرزند کار با بخبر دهی سر انجام میدهد بغنیمت است اضافه نصب و خطاب خانی اگر نشود عهده
داده آید آدم خوب مثل طلای خیش است مصرع و انچه بر جستم و کم دیدیم و بسیار است نویسد بغنیمت جزو انسان در بعالم که در کار است و بیننده
روزی سعد الله خان مرحوم بعد فراغ اوراد و ادعیه بر دست بدعا بر داشته بودند یکی گستاخ پرسید که کدام آرزو باقی است گفت آدم خوب
الحق حرف خوبی گفت هر چند جوهر دیانت و امانت در خلقت انسان جبلیست لیک بهر کدام حقتعالی کرامت کرده باشد اما همت و انصاف
آثار انهم خیلی هست که نوکر را امر فراخ الحال دارد و جود معاش فارغ البال دارد و تا ضرورتش خلل انداز نشود مصرع که نمرود خدائی کند
کار بیش رقعه دیگر باظهار جاسوسان معلوم شد که شاهراه از بهادر پور تا بجنه بنیا و خالی از مخاطره نیست قطاع الطریقان مال جویان یا
و مسافران را بغارت می برند و متردد بین نمیتوانند بامنیت آمد و رفت کرد سرکاه در قرب لشکر باشد اینحوالی بوده باشد رای هر حال
طرق دور دست معلوم میشود که منهیان اخبار معتبر آن فرزند میرسانند از آنجا که غفلت و بی پروائی خلاف طریق ریاست و جهانبانی است
کاتبان شدید و جدید تعین نمایند غلوله و تعلله پیش نیاید بسزا رسانند و توجهی مقرر مستعد سازند که استیصال مفسدان از بیخ و بن کرده شاهراه را
از جماعه حرامیان پاک سازند و بنک و دغل را تاکی گوار اخواهند نمود رقعه دیگر آنچه بسفید چینی خویش قماش که اکنون با وجود
تلاش هم نمیرسد بطریق نیاز آورده بودند در بین فصل گرمی گجکو نیز بنظر گذشت برای آن فرزند دلبند فرستادیم شکر هر دو عطیه بجا آرند و در
ارسال ژاله تلافی مافات کوشند رقعه دیگر روزی بخدمت میان عبد اللطیف قدس سره رفتم در اثنای کلام گفتم که اگر اجازت
باشد چند ده از مصافات کهرکون بر اسکه مصارف خانقاه مقرر کرده شود این بیت بر زبان صدق ترجمان خواند بیت شاه
ما را داده و بیوست سعدیا رازق ما رزق بی منت دهد گفتم چنین است آنا تقدیم خدمت فقرا و اهل الله برای خیر و برکت دنیوی و عقبی است

خود و عمال نیز بنصیحت و دوست نه برسے نمود و منت گفتند اگر فی الحقیقت تصمیم ارادهٔ باطل چنین است نصف غلات را از رعایا می بگیرند
ملکه بمظلومان منت کش باید انسان بگذارند و او را وظیفه برسے گوشه نشینان متوکل گذران سوال بسنه در زاویه ها و دیها با نها مسکن دارند مقرر سازند
و بعد از مظلومان نوعی برسند که حق کسی تلف نشود و دست اقویا از ضعفا کوتاه باشد در آنوقت افزونی دولت مشاهده کنی تقریب نالش سکنه چکله
کوڑ این نقل بیاد آمد که بآن فرزند دلبند قلم بند گردید رقعه دار و نهٔ دار و نهٔ توپخانه و دیوان خانه را نو بدار احمد آباد کرده اند فادار
تنها نجات با قربا و خویشاوندان مردار خور سپرده مستغیثان بحمایت دار و نهٔ مذکور عدالت آن فرزند نمی یابند و جمعی مال مردم خورد و باش
رفیق و اما بیش شده و خلق الله را ایذا امید مند خیرانم که در وقت جزای اعمال چه جواب خواهند داد حق تعالے عادل است اگر
ظالم بر اکار فرما کنم هر عذابیکه از ظالم مامور ما رود بما آید عدل است بآن سزاوار یم که ظلم را رو در داون و بداد داد خواه نرسیدن
در معنی خود مجوز بظلم بودن است قرد گندم از گندم بروید جو بد از مکافات عمل غافل مشو پدر رقعه دیگر زاید با نو ضعیفه دیگر
بحمایت تباه و محروم منجوب خواهد بود بر ما و شما حقی دارد نو اسهایش انچه کردند نتیجهٔ آن دیدند تلف حق بهیچ حال نیاید بود باد داشته باشند دیگر
فیل فتح جنگ خان برآن فرزند حمله آور و سپر بدر الدین کار رستمانه کرده فیل را از شوخی باز داشت و خلعت عنایت الگوفت گفت حق خانه زادی
بجا آوردم تو چرا بگیرم برسے خدا و خاطر ما کینه و بریه بر دارند و آن ضعیفه را که غیر از شما دیگری ندارد شمول عواطف سازند فقره
قدر جان خود را بیفزای قدر + که هرگز نیاید زپرورده غدر رقعه روزی سعد الله خان مرحوم در حضور پدر آمد اعلی حضرت سبب پرسیدند
عرض نمود که فقره چند در بیاضی بنظر آمد نقل برسید اشتم تا عرض رسانم قیام بنیان سلطنت از عدالت و افزایش ملک و مال از سخاوت و
شجاعت صحبت داشتن با علما و فضلا و محترز بودن از صحبت جهلا نشان عقل است عامل بودن بر عقاید و مستقل بودن در عین شدائد
و مقتدر بودن در امور دنیوی از تدبیر و راضی و شاکر ماندن بر تقدیر و محتاج نشدن خود از کام روائی محتاجان انصرام امور ملکی باصلاح
خواهد پذیرفت و آنحضرت ظفر و منصور بودن با ستماع همت فقرا و تندرست ماندن از بیت الاذی و دور و مندان را امید رحمت داشتن از جناب
حق بعضو جهایم مجرمان آنحضرت خیلی محظوظ شده نوشته پریشانی خان سپرورده غدر در آخر روز چند تهان محمودی زر روزی مرحمت فرمودند خاتم
که ناقصا مشتمل نو شتیم بآن فرزند دلبند نوشتیم توفیق همگنان رفیق باد رقعه دیگر فرزند سعادت توام محمد اعظم حفظ الله سبحانه
و سلم ظاهر است پسر پناظر دیوانخانه آن فرزند عالیجاه در فقار خانه قمار بیازد و حیف صد حیف با وجود دعوی جهانبانی اینهمه غفلت و بیباکی
هر کاره ها را رشد که خبر نمیرسانند یار فروشی خواهد بود کاتبان جدید مقرر سازند و تمدید نمایند رقعه دیگر ظاهر ایشان
یکبار طرف ریا بگنگ در صید کانگ مسبر برند اگرچه شکار شغلیست که هم تماشا و هم اندک امید بر آمد در صورت فراغ از سر انجام امور
متعلقه که بمنزله فرایض توان گفت خوشنما و خوش آینده تر است خصوص ادای حقوق ریاست که شرعاً و عرفاً واجب آمده و
خبر باز پرس آن از احادیث معتبره و تواریخ مشتهره وغیره و کتب سیر یافته میشود بر جمیع مقدم باید دانست شما را انچه نسبت امور
یک صوبه اگر اطمینانش کلی حاصل شده باشد و به تنظیم و نسق معاملات متعلقهٔ خانجهان و عاقلخان و شجاعت خان
و محمد بیگ چه انجی پردازند ما را فوق قلاع شکنی و شما را شوق صید افگنی و خرد و سی بچگان را اگر نقشی بهمات معاش
نگارند صفا کوه و هر کی ناصح برسے دیگران بد ناصح خود باشم کم و بیش عمر بطالت می گذرد و کار ها از دست برنمی آید
خبر فرخنده اجوا بنا باید داد و صبح کریما بخیر می بر جمال ما رقعه اخیر می اگرچه آن فرزند جوان مشتاق پدر پیر نیستند اما پدر

مشتاق پسر جوان است مصرع سیاه دل ما کوهنای غم بزار رقعه اخری قصبه دو صد از مضافات صوبه گجرات متولد این عاصی پر معاصی رعایت سکنه آنجا واجب و لازم و پیوسته همی که از مدت فوجدار آنجا است بسمال و بجا لدار مذکور حرف مریضان عرض که الدین فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا در شان آنها است در حق او شنوند فرو عنایت بر ضعیفان گوشته چشمی دگر داده و بهر کجا یک خود لطف دیگر هست شاهان را بود رقعه اخرے فعل و عمل عامل محال جاگیر آن عالیجاه از فرد مرسله سوانح نگار فقیر بگذرد غفلت از روزگار چرا مصرع داد و داد از دست غفلت داد و داد در رقعه اخری یاد دارم در نگاشته اعلے حضرت برادر مرادی بخش را بجهت تسخیر ولایت قدیم بجانب بلاد مرخص فرموده و بوان فوج مطلوب بود در حالت تجویز بیشتر کس از اهلکار دیگر بسیر سیدند حالا نایک کس پهاے و بوانی نگاشته که بجایه کارروائی و راستی آراسته باشد همیخواستم که یافته نمیشود داز نایابی آدم کار آه آه در رقعه اخرے روزی بحضور اعلے حضرت مذکور شد که رونق خانه و افزایش مال و آبادی محالات جاگیر سعد الله خان را عبد النبی و بوان و خان موصوف کرده خویش بیجان و دل مصروف در امور سرکار والا است حقتے کنایتا سخن مذکور فرمودند که باشنیده ایم که سنگ پارس دارید از نظر نگذرانید عرض نمود که فلانے را بصورت انسانی و صف زر افشانی و ارم تحضرت کلمه الحمد بر زبان آورده فرمودند که با من وصف ناشمار ایم موصوف میدانم اورا بشمار زرائی و اشتیم آدم موشیار و بانت دار خدا مرس آباد آن کار کیاب خان مذکور آداب تفصیلی بجا آورده نوکر خوب را نوازش امتیاز بخشیدن و بدر اهلیفر عمل رسانیدن عدل ست انتظار جواب دارم در رقعه اخرے طالبی از عالمی و رحق خود فاتحه خیر خواست جواب داد که در باره ستمگاران جز دعاے مظلومان خیر اثری ندارد در رقعه اخرے مرقوم احمد آباد میر عرب در رویش را دیده اند البته باز برود و سلام این شرمنده عقبی و طالب دنیا را ابلاغ نمایند و خیر عواقب امور و سلامتی ایمان از زوال و جان مسلت کند خوبگو بندۂ نمرود کی با جلل و دوری از حسن عمل عمر انیسا فل بیحاصل گذشت قدری که مانده نیز ناکمیل بسر رود تدارک عبادات پیش بسر رود و فکر نجات پس سر فرو انچه ما کردیم با خود هیچ نا بیناکرده در میان خانه گم کردیم صاحب خانه را در رقعه اخرے اعلے حضرت آرسعد الله خان مرحوم پرسیدند که اسباب خوشنودی خالق و خیریت عاقبت چیست عرض کرد عدالت و سخاوت که حضرت آفریدگار در ذات اقدس آفریده در رقعه اخرے شخصے از راه کنایه بسعد الله خان مرحوم گفت که مردم متدین ضعیف دار دیانت شما در عرصه روزگار کمتر اند شاید که بنظر شما در آمده باشد جواب داد که زمانه از آدم پر جوهر هیچگاه خالی نمیباشد صاحب خرد باید که دریابد و بانتظار بسر رود از دیگر خود سازد و گوش بر اهل غرض در حق او نکند در رقعه اخرے اعلے حضرت می فرمودند که مردم متدین آبرو طلب و متصدی خوب غنیمت اند هر گز اهتمالی بهمرتبه اعلے فایز گردانده باید که تفحص آنها نماید و جوهر قابل را بیگانه ساز و اگر بیگانه باشد و از جاهل بچه پیگانه سر چند که او خود را بیگانه دارد در رقعه اخرے ماجرا ے بے ادبی و ناهمواری سر زده مرقوم که از رفایع رکاب آنعالیجاه مفصل بانکشاف گرایید بیت مولوی معنوی مصداق حال اوست بیت لطف حق با تو سوا ها کند چونکه از حد بگذرد رسوا کند معاتب ساختن و از نظر دور انداختن او همت و جوب داشت که بر حق نادر پیری نازد و قول سعدی نمیداند فرومنت منه که خدمت سلطان همی کنم بهمت شمار اندکه مجد ست بداشت است بهر تقدیر بملک منان ایشان را بجوهر خرد و خلعت خلق خلق کرده اگر این جرم بگفته ما بخشند خوب است مصرع که شرق کرامت گناهگاران اندر رقعه اخرے روزی اعلے حضرت در خلوت مدار اشکوه ارشاد نمودند که در حق امیران با دشاهی که خلق در بدگمان ایشان باشند و جبه را شمول عواطف دارند عرض عرض نمیند

سخن سازان در حق ایشان جماعت شنوند که این حرف وقتی بکار خواهد آمد از بسکه دل میسوزد حرف ناگفتنی میگوید چه نفاق با مردم کار ضایع کار است رقعهٔ اخری روزی اعلی حضرت همتالم بتسلی نه تشریف آوردند سعد الله خان و علیمردان خان موجب ملال خاطر اشرف بسته استفسار نمودند آنحضرت فرمودند که چند کس از ناظمان ملک و مال طمعهٔ اجل شدند و مردم دیگر با فرو شکوه بالفعل بنظر نمی آیند که زود متحمل چنان امر خطیر شوند باید دیشه آنکه مبادا انتظام آن ملک ابتر شود خاطر مترود است قلیچ خان عرض نمود که رونق مهمات خلافت ازل نبیاد منحصر بهمیت شخص اقدس اعلیست بالفعل تخمیناً از نوکران خانه غلام چنان تربیت شده اند که بمنصب والای بادشاهی و خدمات صوبجات سرافراز اند بچه داستماع انحرف فرحت بمزاج اقدس پدید آمد و حکم شد که بملازمت بیارد تا سیر صورت و سیرت آنها کرده شود چه خوش باشد اگر کارهای خاطر خواه تمشی گردد چنانچه بروقت بحضور پر نور آمده بعد تحصیل دولت ملازمت عرض جوهر انسانی و کاردانی داده هریک بعنایات و قدردانی بعد دیوانی منصب لایق عز اختصاص یافتند و ان حضرت خان مذکور را نیز مشمول عواطف خاص فرموده یک هزاری ذات سرافراز ساخته داده فرمودند مصرع ای وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی بدخان موصوف در جنب شکرانهٔ پذیری عرض جوهر و تفضلات خداوند نعمت یکهزار مهر با بل استحقاق بخشش کرد رقعهٔ اخری سعید خان بهادر ظفر جنگ شخصی را از نظر اعلی حضرت گذرانید که بعضی کلمات خیر در حق شاه نواز خان و سعد الله خان بزبان حق ترجمان عرض کرده که خوشا حال سعید خان که چنین آدم پیشکش میکند و عرض خوش کرد اریش سعید بدهد بزبان مبارک اعلی حضرت رفت که نوکر کماینبغی کار شناس و پیش آوردن نوکر خوب کار ماصاحبان رساله این نعمت بر ما گذارند که دبیر خوش تدبیر و تحریر و تقریر و محاسبه آباد ان کار و سپاهی قبیله دار بسیار میخواهم هر جا که باشد بهم رسانند و از نظر اشرف بگذرانند سعد الله خان عرض نمود که آدم هر صنف در عصر اقدس هر عمل که میکند آخر کار بمنصب درخور و عطای خلعت فاخره میباید حکم شد که امتحان جوهر ایشان خلعت لایق تجویز نمایند سعید خان بهادر در کفایه و امیمه حسن توفیق خدیو آفاق ده هزار روپیه بفقرا و صلحا وغیره تقسیم نمود رقعهٔ اخری روزی اعلی حضرت سعید خان و علیمردان خان را در خلوت عز اختصاص بخشیده فرمودند که رتق و فتق ملک و مال شعبه بر فهم و انصاف ایست نعوذ بالله اگر بادشاه مجبور بر تبهٔ خلافت رسد امر سهل و ترک بی حسن را سر بروی کار آرد و احتمال کلی در نظم و نسق بلاد و دیار ایه و بیرانی ملک بوید اگر دوشنا جسته شد شتر با فقرا و صلحا صحبت داشته بعد نماز پنجگانه بر سر ما دعا خواسته باشید که بهمچکدام بدی بابر زبان نیاید و رتق و فتق امور پادشاهی بخاطر ما گذرد چون ما فرمان دهشور بتوفیقات خیر موفق شود و بعضی از اوقات اندیشه بخاطر راه میابد که مبین بور خلافت اگرچه اسباب شان و شوکت و سامان تجمل همه دارد لیک عمدهٔ میکوان رو دست بدان نمی رسد مصرع ما بدان نکبت بدیم کان ستاده شجاع عیار سیر چشمی و صفی ندارد و مرا و بخش مجهول الکیفیت باکل و شرب ساخته و ایم الخمر است مگر فلانی یعنی این عاجز فانی ذوی عزم و تامل اندیش بنظر می آید اغلب که متحمل امر خطیر ریاست تواند شد سعید خان این مصرع بر خواند مصرع مرد آخر بین همبارک بنده ایست + آن حضرت فرمودند که مصرع تا دو دست کرا خواهد دهیش بلکه باشد رقعهٔ اخری گویند علیمردان خان و ابو سعید و میرزا قلیچ خان روز چوکی سپاهیان را اول تواضع قهوه میکردند و وقت حاضری حاضری و هنگام طعام طعام و وقت رخصت خوشبو و پان میدادند و بمردم خانهٔ آنجماعه اتمام طعام میفرستادند و میگفتند که اهل و عیال اینها بر تنها خوری این فرقه و کم همتی ما طعن نکنند و حسرت نخورند رقعه دیگر تقریر حدیثی نوشته بودند که حضرت پیغامبر صلی الله علیه وسلم از حضرت جبرئیل علیه السلام پرسیدند که کدام عمل بهترین اعمال ایست گفت خدمت مالک که نفع رسد بر اهل حاجت رسانیدن خواهم که در خدمت باشم و قضای حاجت مسلمانان میکرده باشم فرمودیم که لقمان نسبت

رقعهٔ دیگر موسوی خان را تجویز آنفر نمودند چون کردیم آوری اگر بار عمده کلکته هم خوب برآمد نیست است صورتش بد نیست و سیرتش نمیدانم مصرع که خبث نفس نگردد بلها معلوم بد کلیه این است که هر کرا خدا میخواهد باید فرمود مخفی متفحص احوالش باید بود که اینها را در ابتدا بتقدیم خدمت فرعیه می نمایند و باز اغراض فضائی را کاسیفر باشد اعراض بدنی را البته علاج توانند نمود تا مرتفع اغراض را مقلب القلوب دور اکند رقعهٔ اخری آنکه وقایع بعد انفصل معروض بارگاه والا گردیده که امان الله بیگ داروغهٔ توپخانه آنفرزند ارجمند حسنتای شیطان همتای شقی بیحیا را شکست داده و پیره با تمامهٔ خود فاقله را سلامت آورد فی الواقع تلاش و جانفشانی او در قضایش سزاوار تحسین و آفرین است رعایتی که مناسب باشد نمایند و بحضور هم معروض دارند رقعهٔ اخری میر جلال الدین کیا ازان فرزند جدا شده ظاهر امشیرزاده همت خان مرحوم است که میر بخشی بود سید ابن کریم النسب است و صحیح الحسب چرا برآورند میران شمشیر خان چرا جدا شدند استعفا نهایی سببی نخواهد بود قدیمان را باندک حرف براندا ختن و از جدیدان توقع کار داشتن محض بیمعنی است تا آفتاب لب بام و ایشان در چنین خیال بهر حال اگر بحضور اقدس بیایند و بمنصب بادشاهی اختیار نمایند مضایقه نداریم رقعهٔ اخری از دیار مسموع میشود که در محالات جاگیر شما ظلم صریح بعمل می آید چاره که بوالی رسد داد رفع ظلم از میران نکند مظلمه در دیوان قضا بوالی نویسند فکر و تدبرش از آه مظلومان که هنگام دعا کردن به اجابت از درحق بهر استقبال می آید رقعهٔ دیگر بوزیری از خانسامان از خوش فطرتی و همه دانی حرف خوبی عرض نمود که بیدماغی مخصوص باخود نیست راستی را خلاف و خلاف را بر است و انمودن هم عین خیانت است خوش گشتیم و جمیع مقربان را بلند دست خود قدغن فرمودیم که احوال هر کس را بی کم و کاست عرض کرده باشند و پاس قهر و خوشی و آشنائی و بیگانگی منظور ندارند رقعهٔ اخری ماجرای بی ادبی هدایت کیش بیحیائی که بر مزار فایض الانوار شاه بنده نواز گیسو دراز خمر خورده رفته و حوصلهٔ خود را عرض داده مفصل از فرد سوانح نگار دریافت شد آن عالیجاه را بایستی که هرگاه آن نابکار باین حال مست کرده در آن مقام رفته بود کسان خود تعین نموده میفرستادند که او را بسته نزد ما بیاورند بحضور بفرستند ظاهرا رعایت واقعه نگاری برین نیاورده از انجا گذشته از تعین نمودیم که آن تعین احوالان گرد بیاورد تا کسان که بر روی کار آیند چنین نکنند ما را در چنین مقدمات روادار نباشند هیچ یکی از فرزندان نیست تا بعنایت الله خان چه رسد و او هم خدا نخواسته مجوز دوادار ارتکاب چنین امور بست نیست نیست سلام الله علیکم از کلم رقعهٔ اخری پیری رسید و ضعف قوی شد قوت از اعضا رفت یگانه آمدیم و بیگانه میرویم خبر از خود نداریم که چه کسیم و چه کاره ایم نفسی که باقی است نیز سپرد و افسوس آن باقی بماند ملک داری و رعیت پروری از من نیامده عمر عزیز بسفت رفت خداوند در خانه داریم روشنائی آن از چشم تاریک نمی بینم حیات پایدار نیست و از نفس بفته نشانی بدیدانه و از استقبال توقع مقصود تمپ مفارقت کرد و پوست تهماگذاشت فرزند کام بخش اگرچه بجا پورفت اما نزدیک است و آن عالیجاه ازان هم نزدیکتر عزیز القدر شاه عالم از همه دورتر فرزند زاده محمد عظیم بحکم الله العظیم ببندوستان رسید لشکریان همه بید ست و پا و سراسیمه همچو من بیضطرب که از خداوند خود جدائی گزیده در حالت اضطراب است و چون سیماب بیقرار نمی فهمند که صاحب نعمتی دارم که بیع باخود نیاورد یم تمرد گناهان باخود می بینم نمیدانم که درجهٔ عقوبت گرفتار خواهم شد هر چند بر الطاف و رحمت امید قوی است امانظر بر افعال و اعمال خود تفکر میکنم از چون از خود گذشتیم دیگری کجا ماند رقعهٔ اخری حرف چند روز است محمد اعظم شاه عرض نمود که کس دشمن جانی بنده انند حیدر قلی خان و امیر خان و مسلم خان گفتم امیر خان مرد نیک ذات است و احوال مسلم خان برین مطلوم و مجهول بر مجهول شاید خان بهادر

جمید هم بنا شد باری فکر بهرد و که حقیقت خان نیکبختی است خود کرده اند از احوال خود چرا غافل اند موت قریب است الموت اقرب من شراک النعال فالقباست قریب الله اقرب من حبل الورید فسر و گهی از دست و گاهی از دل و گاهی زپا مانم بسرعت میروی ای عمر مبرسم که دا مانم اگر مناسب دانند بعالیجاه بسپاریم و اگر کدورتی باشد بعفو و هم تا در امانت باقی فانی خیانت نکند هر چه بخاطر رسد بزگار زندیاغ فضل

رقعه دیگر مصیبتی که اجرد ارد مصیبت نتوان گفت تا مین نشود و از جاده مستقیمه عبودیت پا بیرون نگذرد اگرچه اختیاری نیست الحمد لله که زر در رقعه شاهزاده سلطان ابن العاصی سر رشته مصابرت از دست نداده و شاکی از دست حق فراموش کننده نعمای ما سبق نشده و انا لله و انا الیه راجعون لا حول و لا قوت الا بالله العلی العظیم

رقعه دیگر ابو الوفا دیروز حاضر بود که درویش ساده در آمد و چیزی برای عیال خواست بخیر را بجد عاجه کار فقیر دل بریده و گریبان دریده می باید مردم فقیر فقیر میگویند و نمی دانند که فقیر چیست و چه معنی دارد فسر و جهان آئینه و هم است و این خود پرستانش بنفس پرواز تقلید اند و میگویند الهی اللهم بیناعن فوتة الغافلین آمین آمین آمین

رقعه همین پور خلافت نعیم بنادر رشاه عریضه کند که اعلیحضرت فردوس آشیانی را اگر فتن ولایت بلخ و بدخشان و بخارا و خراسان و هرات ملک قدیم خود و توجه بسفر طرب بود نکردند و خواجه بادشاهی بانصوب فرستاده بودند چنانچه اکثر اوقات هم فتح شد لیک بسبب کم حوصلگی مراد بخش که بطلب حضور بسته آمد و باستمالت اکابر و اهالی آنها پرداخت بملک متصرفه و متعارفه دست رفت و محنت و زر ضایع گشت آن آنجاست که گفته اند از پسر ناخلف و دختر بتر نظر بر هان و این فانی را هم این آرزو بایست

رقعه مصرع اگر پدر نتواند پسر تمام کند بندبهرش غیر از این نیست که نیره تخصرت را با فوج شایسته و سامان بایسته بانصوب بفرستیم دیگر از ما چه آید با وجود تاکید از حضور بی نور قند هار هم شما نگرفتید نا به این مهم چه رسد ظاهرا کار ما از شما نیست عارف بخود بسر عارف است این نمودی بود خود آفتاب سر کوه است بدست آمد چه و نیامد چه شما فکر خود کنید که در اینجا هم در همچشمان چه رخ خواهید نمود و در آنجا بحضرت اعلی و قبله تعالی الحول و لا قوة الا بالله حسبی الله و کفی

رقعه دیگر شاه عالم عریضه کند که از نوشته بیغرض مرض ظاهر شد که جشن نوروزی امسال بطور مردم ایرانی غول بیابانی نمیکنند تکلف کرده ارند عقاید خود بفضل الهی درست دارند این بدعت تازه کی از که آموخته اند ظاهرا آن عرب که خود را سید میگوید باید مصرع بد نام کنندهٔ نکو نامی چند بتعلیم کرده باشد بهر حال این چه از اعیاد مجوس است و نزد کفار هندو روز جلوس بکر ماجیت لعین و مبدا تاریخ سنین من بعد تعمل نباید و این گونه بدعت هرگز بقبول نگراید و در بیطور جهالت کرده نشود فسر د گفته گفته من شدم بسیار گو تو از شما یک تن نشد اسرار جو

رقعه استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه **رقعه اخری** فقیر یکه امروز روح الله خان آورده بود دیدیم بطور اجلاف است شش بر طریقه اسلاف برهمین حرف پسند میان عبد اللطیف قدس سره الشریف بیاد آمد که روزی با بنعاصی فرمودند شما فقرا را ندیده باشید گفتم که ما دنیا داران عرق عصیان اگر لحظه بدیدن فقرای صاحب کمال مشغول بحق شویم حالت بیکبارگی رسد گفتند نهی از برای این است که درویشان حال پرروش بزرگان ماضی نمانده اند چون ایشان را به بینند از آنها نیز بدظن شوند و این خوب نیست نعوذ بالله منه آن فدوی با تمیز بگوید که حکم شده است استغفار لوجه الله العظیم و اتمتا بالامر به الکریم هر جا که باشد اختیار دارد و بعد ازین بار او خود را از ملاقات نیاز اندوزد وظیفه آنچه مقرر شده خواهد رسید

رقعه ایمة الامداد و اعانه الاسلام **رقعه** محمد معز الدین بهادر عریضه کند فرزند انیکه قاعده دان و مزاج شناس اند التماس اضافه برای وقایع نگاران و محله داران نمیکنند آنفرزندزاده چرا التماس نمودند بنجاهی اضافه دادیم لبیک من بعد برای یکی ازین جماعت نخواهند نوشت بل اگر فتنه شود دیگری مقرر کنند که این وقایع نگار و تجایع نگار نماند **فسر** و چون غرض آمد هنر پوشیده شد صد حجاب ازدل بسوی دیده شد بفرزندزاده بهادر مینویسد که فتح ملک غازی و شکست او موجب مجرای شما است تحسین فرمودن باشد خوجداری

لشکر جنگل آزده و هزار سوار و دو اسپه یک اسپه اضافه در جلدوی آن مرحمت گشته تعاقب غربان مشتمل بر خلعت و اسب و فیل و جواهر خواهد رسید باید که پیش از پیش بر ملک گیری و قلع و قمع مفسدان تاخته از بیخ و بن کوشد و بر اهالی ملوک سمت توجه بر گمارند و متفکر حکم و تنبیه سرکشان و متوقع اضافه مثل نوکران نشوند که ماخود آفتاب بر سر ایام مصرع مرد آخر بین سبارک بنده ایست ۱۲ العاقبت الاتقوی و الآخرة خیر و اتقی و السلام علی من اتبع الهدی رقعه دیگر ۱۲ ای مراتب بخشش بزرگی ضابطه نیست که عنایت شود لیک چون متخلص بکرنک مدت ۱۲ نصرت خان عرض کرده و کار دست بسته از و بظهور آمده و ایم از همان ماهی مراتبها که از آنجا آورده بگیرد و شکرانه این عطیه عظمی که فوق الرتبه امرست بصدق دل بجا آرد لیکن شکر تیم لازید نکم رقعه دیگر نوشته معتمد خان دی نیست که خواه مخواه بر وغمل باید کرد بنده و بست ازین چیزها بسر رود اگرچه این فانی خود هم میرود و هر حال چون او نیز از خود بیزار است مستقبل بد پروائی اکبر آباد آماده خبردار باشد و دست ناظم از امور دیوانی که دیوان را ساده و بدره دراز نموده کوتاه کند و دیوانی لاهور بدیگری تجویز نماید رقعه اخرے عتیق الله خان که حسب الالتماس آن قدردی بحال شده و در شرط بسیار است اول آنکه جمع پرگنه زیاده آرد دوم آنکه بر کسی ظلم نشود سوم آنکه جمعدار و فوجداری خود خان از قطاع الطریقان خالی و از امن بر کند که مسافرین و تجار دین بلا هراس آمد و رفت کنند باید که اخبر اتب با او بر نگارد اگر تعلل و تعلیل آورد نی باشد سند حواله وکیل او کند و الا لا خلیفه ثانی امیر المومنین عمر رضی الله عنه در خلافت خود هر گز ۱۲ سیر نا حیه که میگذرد عهد نامه چند چیز از و میگرفتند یکی آنکه بر دهاحب نگاه ندارد تا مردم بی تکلیف آماده مطالبات خود باد رنج نتوانند کرد دوم دیگر آنکه اوقات خویش را مصروف کار خلق الله دارد سوم آنکه مرکوب اضیاف نکند چهارم آنکه برای خود و عیال خود چیزی از بیت المال نگیرد و کسب کند و از وجه حلال قوت نماید اگر پاسبان یا عارضه نتواند منصوبات مومنین نقد یکدیگر ۱۲ تا سه درم بگیرد زیاده ازین جایز ندارد پنجم آنکه بیت مصروف بر عدل دارد و در تحصیل قضایا رعایت نمیباید داری و آشنائی خانه دیگر هم شروط بسیار در کتب معتبره سیر و تواریخ مسطور اند ما کی پیرو ایشان مسلم بقدر طاقت خود بکوشیم اللهم اهدنا الصراط المستقیم و السلام علی اهل التکریم رقعه اخرے منعم خان وکیل شاه عالم بهادر که دیوانی سرکار ایشان هم یافته امروز برای رخصت بیارد تا از دعائیه ناصواب اگر بگیرد باد اداد ایرانی غول بیابانی در هرات قریب قندهار مستقیم شده باشاره والی ایران طرفی نمیرود و انتظار قضیه نامرضیه میکشند فرموده آید ابیات نرفت از دلم قول آنکاسه گر ۱۲ که میگفت با کاسه بر خطر ۱۲ ندانم که سنگ جفای سپهر ۱۲ ترا شکند یا مرا بیشتر ۱۲ و تدبیر شش غیر از بنگ پسر خود را گذاشتن با فوج بزرگ یعنی محمد معز الدین را در ملتان با سامان بسزگ تا انفصال مقدمه یعنی بعد رفتن این فانی صلح نمودن و راضی بودن بر تقسیم ملک نیست بطریق قضایا گفته شود که بسا نادیدان صاحب دعیه بافر رفتن بهران اقبال و دولت بحسرت گذاشته و عمر نبلخی داده اند یکی از ۱۲ دارا شکوه بوده اگر نصائح اعلے حضرت می شنید و زر بیقدر می دید حق بطرف او بود و حرص آدمی را نمیگذارد که دمی چند با سایش برآرد اللهم صل است محمد و ارحم است محمد و مرضی عن محمد صلے الله علیه وسلم و لله الحمد فی الاولی و الآخرة و السلام رقعه محمد امین خان را نوبت هم خواهد شد از قبول نشدن عرض امروزه دل گران نشود و راضی رضای باشد بسرمایه خوبیهای ملازم راضی بودن از صاحب است در حال و مال الحمد لله علی کل حال مصرع در خانه اگر کس است یک حرف بس است رقعه از نوشته عزیزی ظاهر شده که محمد عظیم کسان البطرق داک چوکی در راه نشانده چه معنی دارد با آنکه افراد و قایع اکثر پیش او سیر سنجب که ایمقدمه بعرض رسانیده شاید دماغ یاری نداده باشد جبرا در مقدمه با دشاهی که نمونه عالم بزرگاه آلی است می آمد با و نبوید که بدعت خانگی را که از راه چنده بردارد و الا بر داشته خواهد شد استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه بیت بس کنم من زبرکان را این بس است ۱۲ با نگ دو کردم اگر مرد کس است ۱۲

رقعه دیگر امیرخان امسال والی بلخ بدیر فرستاده اکثر چیزها ضایع برآمد باو نوشت که زود ارسال داشته باشد اگرچه درکار نیست بمصرع هرچه
ما درکار داریم اکثری درکار نیست رقعه دیگر امیرخان در گذشت اگرچه یار ما بدگذشت بمصرع تا نفس باقی است راه زنده کی بمسدود است
بدیوان دار السلطنت لاهور براداوست ۱۲ حوال آن مبرور رسید دکد تمام که نقیر و قطمیر و درمی و دمری فرو گذاشت نشود ضبط نماید و از خارج نیز
هرچه ضبط کرفته و از متبعه و محقه با مید و بیم هم استقصا نموده هرجا هرچه یابد در قید خود آرد و که این حق عباد است چه شخصی را که خلیفه بصلاح و قت
یا مفسد رای رعایای فرمان از حد شرع نماید حق مومنین پامال کرده است و را یام حیات او برای خاطرش این معصیت بر خود گرفته بودیم اکنون چه او
بار یکبر و فرد و گفتگو بسیار شد خاموش شدم ۱۲ مسئله تسلیم کردم و دم نزدم رقعه نجان فیروز رنگ از من بنویسند فرد هرچه دل را فکر آن میشوست
اخیر و بود ۱۲ آخر از بیمهری گردون با نهم ساخته ۱۲ بجد الله قلب ما هست بمصرع که در بینی چو ما هستی پیش ستم از احوال شما نروزی خود
اکثر اطلاع میداده باشد نامه حلت صوری نیز دست و بدخانزاد جانات الله رانده یم جای شما خالیست ع شاخ گل هر جا که روید هم
گل است ۱۲ فدوی زاده اخلاص پرور حسین قلیخان بهادر میگوید فان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین رقعه اخر ی
ابو محمد خان را پانصدی اضافه مرحمت شده و بخشی الملک حکم رساندر رقعه دیگر سر پیچ یعنی به پسر محمد خان و او یم بصاحب جمع جواهر خانه
ابلاغ حکم نماید که ۳۰ سه لقیمت مناسب آخر روز بنظر گزراند اگرچه ضابطه نیست سر پیچ شخصیکه از چهار هزاری منصب کم داشته باشد عنایت شود اما
چون طفل است برای دلخوشی او چنین عطا مضایقه ندارد ۱۲ حال حضرت هم به پسر صادق خان بخشیده بودند وقتی که پسر تمیز رسید و بزرگ شد
از پسر آن نمی فرمودند رقعه دیگر حسن علی خان با فرزند زاده بهمنصب دسکی نموده بی اجازت برخاسته آمد چنانچه شاهزاده گله او نوشته می
باید کرد و جاگیر ضبط باید نمود تا دیگران را عبرت شود فرد کند تحمل بسیار مرور ایمقدر ۱۲ کمان چون بکشیدن و بد کباده شود ۱۲ اعوذ باللہ من
شرور انفسنا و من سیات اعمالنا رقعه اخر ی فرزند ارجمند بآن اخلاص پیوند نوشته بود بمطالعه در آمد برای تتمه جاگیر تجسته اختر
لازم نیست بسیار رسیده اند بحال تجویز نماید و جهت تسلی ایشان چیزی باید نوشت خبر خانه خود ندارند از بچه طور خبر بسر یافته اند ع عمرش دراز باد که انهم
غنیمت بست رقعه دیگر رخصت فتح الله خان بکابل شاید که خوب نباشد اول آنکه صاحب ازادوس است دیگر جاگیر سیر دارد سوم مغلوب الغضب
و زیاده گو روح الله خان همراه بود هیچ سلوک میکرد گویا که او تعین است و با وجود آدمیت و مدارات او کم منصبی و تمیت خود و تاکید حضور و رکاب
اطاعت خان مذکور چنان حرفهای تند و تلخ میگفت که او پیش مردم سبک میشد چنین عزیز سه هزاری شده و خطاب بهادری یافته بجای
دور دست و دشمن بهادر شاه باخبر و هوشیار سیر را باید دید که چه میکند اگر خاطر از خلاص ازین امور جمع باشد چه بسا لیقه والا بودن او در رکاب
او لیست گله او الحال نوشته تا وقت رخصت خان مسطور رسید انشاء الله که بعنایت این فضول بیاد شاهزاده برادر نخواهد آمد چنانچه ما را بطور یا نیگذارند در روزی
مطالب خود برا میکنند باری پانصدی منصب فتح الله خان و سه صد تا یمان کم باید کرد و سیاهیکی با برطرفی خطاب بهادری بدفتر بخشی دوم
رسانند و بآن زیاده گو حسب الحکم نوشت که نمک حلالی همین معنی دارد که مرشد زاده را انیکس از خود آزرده کند و با یقاع نعمت و خود
فروشی که وضع سفله رویان رسم مردمان حال جهان بناموس داده است همین پور خلافت و ولی نعمت را سرگران نماید بایستی باین وسیله
بزرگ بالتماس ایشان اضافه گرفت حالا اگر تلافی ما فات کند خوب است و اول این ارشاد در حق او بد بد و بجا و شاهزاده نیز
عرضداشت کند رقعه دیگر که بزبان او دیس رفت با وجود سلامت نفس خان مذکور را چرا نا خوش کردند من در ایام شاهزاده کی با امرا همچو سلوک
میکردیم که همه راضی بودند در حضور و غیبت بخوش دلی تعریف و توصیف میکردند بل بمبنی با وصف اقتدار ایشان که ترک رفاقت

او گردیده ملازمت را اختیار کرده بودند جمعی باشارت برادر نامهربان حرکات ناملایم و حرفهای بیادبانه نموده و گفته بتازیانه اغماض تحمل متنبه شده از سر انصاف اقرار بصاحب حوصلگی ما کردند تا نقش سرداری و بهادری ما بر لوح خاطر اشرف اعلی حضرت مرتسم گردید بود و کاریکه دست بسته بزور بازوی این نحیف و ضعیف صورت بسته شما مثل فتح الله خان را از نخبه خاطر گردید نیچه سپاهی جگردار همه کاره را بکار عمده شما می آید و نیاز مند دل شکسته گردید اگر در برابر گذشته دلجوئی کنند بهتر است و باصلاح کار مفید تر **بیت** نصیحتے کنمت بشنو و بهانه مگیر ۔ که هر چه ناصح مشفق بگوید پند پذیر ۔ پیشتر هر چه رضا و السلام علی من اتبع الهدی **رقعه اخرے** عنایت الله خان زبانی محمد اخلاص عرض نمود که مهین پور خلافت مفروض اند و طلب سپاه بسیار گردیده جائیکه بقدر مناصب و مراتب بملاحظه لیاقت مردم شود انعامات و رعایات بیجا بظهور آمد چرا نباشد حافظ قرآن اند و فاضل هیچ از آن مبتذل ندارند و تفسیر این مکرر کاهی سهواً هم نخواهند فرمود چشم باز و گوش باز و این دو کار خیره ام در چشم بندی خدا را **رقعه دیگر** سید ابوالوفا عرض کرد که اسباب جانماز خانه مستعمل و فرسوده شده دیگر کارخانجات تیار باشند و همین کارخانه تیار و اشتغال مدرس شود از مسلمانی بعید است سامان زود حکم بر ساند که هر چه در کار باشد باظهار دارو غه سرانجام نماید **مصرع** حیف صد حیف که ما دیر خبردار شدیم **رقعه اخرے** فقیر شنیده بهره از علم ندارد و زاهد خشک معلوم میشود شاید آن هم برپا باشد اکثر افعال و اقوال او که یکی از آنها رد و فتوح است خلاف شرع اول اینکه خلیفه این بیت المال است هر چه بکسی دهد برو حلال است و اگر محصول چندروپیه که بفتوای علمای ملت و مشورت امرا و شریک ملک دولت برای خود اختیار نموده و آن را صرف خاص قرار داده مروت کند نیز حلال خاصه بدرویش بی پروبال چطور حرام توان گفت و جنس پرسید اگر معقول گوید عرض نماید تا این مغلوب نفس معقول کند و الا همچو بدعتیانرا که از خود چیزی تراشیده نسبت بشرع و هند متنبه باید کرد و سلطان محمود غفرله سنت مذهبان را و مبتدعان را در مجلس راه نمیداد بل در ولایت خود جا نمیداد تا دیگران آنها را بصورت فقیر دیده گمراه نشوند اللهم اهدنا الصراط المستقیم **رقعه اخرے** مهین پور خلافت میل بودن دار السلطنت ظاهر مینماید و دلم رفتن ایشان بقندهار نمیخواهد باید دید از این بیان **مصرع** تا دوست کرا خواهد و میلش بکه باشد **رقعه دیگر** از منعم خان اینکار زود سرانجام نشد و چنانچه باید از عهده اش برنیاید ناکرده کار است و بیهوده گفتار تعلیم باید کرد و تکمی مراتب منتهی نمود اگرچه همین خود تربیت طلبم **مصرع** مبرم و سرکشته و گم کرده راه **رقعه دیگر** این عریضه بعرض رسید که مهین پور خلافت با وجود بی زری مردم بیش علوفه نوکر میگزیند ظاهر اقصد قندهار دارد انشاء الله خوب است خیلی بهتر از این همت دارد و نیک التماس آمدن دار السلطنت نموده چه چیز است پانصدی ناصر خان کم باید کرد و این همه پنجهزاری پنجهزاری نمود ایشان را مضمون آیه کریمه مثل الذین اتخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنکبوت چیزے باید نوشت **مع** از ماست همه ناز و ادائی **رقعه اخرے** ابو نصر خان در لاهور بنگامه برپا کرده است و مردم آنشهر را بجان آورده اگر سر حاضریت او بدربار آمده است یا نه بملک دیده مراتب او را از بخشی نویسانیده مطلبد و آخر روز یافرداالعرض رساند تا کمی منصب فرموده شود و تا باین تنبیه هوش این بیهوش نرود آید فسرد باید نواخت فرق فرق است از انچوب دست بیرون نمیدهند چون قدم از جاده بیرون نهند **رقعه دیگر** زبردست خان سپاهی است و در کار بادشاهی به از بسیار در دار السلطنت خوب عمل کرده و اکثر مفسدان این شهر و نواح را تنبیه کرده حسب الحکم آفرین بخان مذکور برنگارد و جلعت مهربانی برای او علیحده کند **مصرع** که مزدور خوشدل کند کار بیش ۔ از اول این ملک یعنی دکن در تصرف فرمان روایان دهلی بود همینیان بتغلب از دست آنها برآورده بودند ایشان را اهلک و مستهلک لذات نفسانی متوجه و مستغرق

باسور ولی دیده فرصت از دست نداده تخت و تخت بر پای خود ساختند و هر چه کرده بودند مکافات آن از پیشگاه عدالت متقم حقیقی یافته اند یعنی همان
بیوفائی و نمک حرامی بولی نهتان نموده بودند از نوکران خود دیدند مصرع در رباب کنون که دولت هست بدست بمغرب خان را که به تسخیر
برنالا مامور شده حسب الحکم در رباب تسخیر کردن او را باید نوشت و تاکید زور در فتن بخان مذکور بر سرش در چنان وقت که آن سرمست باده غرور
فتابر نزاع بقوم ترکی جریده لمکنده رفته زوری ترمیم نمود غالب که بر دست یابد و آن بی راه و رو مسلم آزار را پابند مکافات کند استغفر الله
او چه میکند و بجزای کردار میرساند اتهم یکیدون کیدا و اکید کیدا فمهل الکافرین امهلهم رویدا رقعه اخرے بخانه محمد اعظم شاه کام بخش
معامله نافهم را باید برد و استعداد نموده باهم صفادادی مصرع و دنیا متاعیست که از دزد و رهزن مخلص خان بیمار است آن مخلص را بسرای
عیادت آن مخلص باید رفت و از مانیز احوال پرسند آنچه مردم غنیمت است و سنیقه عرض که ایام حضرت را بسیار خوش می آید جای آن است که
دیانت و فدویت چنانچه باید داد خدا شفا دهاد پرسش امروز نیاندوزه کجا است هر چه کار است بطور او او را نباید گذاشت و تربیت باید کرد چند
سپاره هم حفظ نموده شنود که فراموش کند رقعه اخرے الحمد الله چغتی فتحشد و رانای مردود گرسخت گرفتن او را چندان کار نبود اما از اغماض چغتی بدد
کرده عنان از دست رفت و چندی دکان سردشتی شان کرد ماندان الذین اتخذوا العجل سینالهم غضب من ربهم و ذلة فی الحیوة الدنیا و
کذلک نجزی المفترین دنیا را بخورید پیش از آنکه شما را بخورد رقعه اخرے اعلی حضرت را در طراوت باغ حیات بخشد و دیگر اماکن واقع و لتعرفنهم
از آن آستگی انجا را پرورش اثمار و صفای آبگینه و حیاض و ترتیب نهالان و انهار توجه محفوظ بود و تا ایام اقامت دار الخلافت این مسافر نیز
برانها نظر میبود اگر محمد یار خان همیشه خود رفته در تربیت و خوبی آن بوده است چه بهتر و الا حالا باید یکبار سر روز خود رفته کما ینبغی ترمیم و تصفیه یابد
باشد و جمیع کیفیات کم و بیش معروض دارد و تفصیل باغات و عمارات قلعه مبارک صاحب آباد و غراآباد و نوباری و سهرندباری که تعلق بهمشیره
عزیز القدر دارد و غیره و تقید انهار و اشجار از وقت بیرون آمدن این رقیمی و تا حال بزنگار و دل نقشه بقلم بیارد تا حقایق باحسن وجوه معلوم شود و زمانه
در صورت شکست و ریخت آنها دلها و آید افسوس تعمیر خانه دل نکردیم و نچیدیم اطفال بلهو و لعب و خیال باختیم رباعی افسوس که عمر رفت و هوشیارے
نیست بر در واکه امید خویشتن داری نیست گفتم که چو بیدار شوم روز شود هیهات که روز رفت و بیداری نیست رقعه دیگر قید بدعے
خلاف شرع است آنها را از دست این پای بند نفس رهائی داد و قاضی القضات رجوع کرد تا موافق شریعت غرا فیصل دهد و حیف بر
کسی نرود الحمد الله که قاضی ملا هم متدین است و صالح و متقی چشم بر این و آن ندارد و در انفصال حق و حساب منظور میدارد و ارضوا بحکم القضای القاضی
رقعه اخرے شجاعت خان در گذشت انا لله و انا الیه راجعون آدم کاردان بود در گجرات عمل داشت صوبداری آن ملک تجویز باید کرد
و در سه کس دیگر بجای خود مقرر کرده عرض باید نمود غالبجاه هم خبث دارند اگر با شاهزادگی را کار نفرمایند به از دیگران سر انجام تواند نمود و التوفیق
من الله و در رقعه اخرے در باب دنیا داری تحقیق و حق از نداد خان چه معنی دارد از انجا است که گفته اند قاضی تحقیقات مدقق و
متعصب باید کرد تا بیک قرار داد انکار مدعی تمام کند و در انفصال قضایا اصلا کوتاهی نرود اعتنا بجنبه غالب بر آنمنظور ندارد و از این قسم مردم
پیشه کم بودند و در این وقت که ایمان ضعیف و شیطان قویست خود کجا تفحص غربی که از زبان ایرانی راست گوشنیده بودیم نوشته
می آید روزی در اصفهان یکی از باطل نه بیان بحضور سنی پاک اعتقاد در جناب حضرت خلفای راشدین حرفی مناسب حال خود گفت
آنعزیز حمیت اسلام بغضب آمده خنجری بحلقوم او زده و او را بآب خنجر بیباک از نجا هست پاک نمود غرض او از حاضران پرخاست آخر او را گرفته
پیش شاه عباس آوردند شاه اول القاضی و بعد از ان بصدر سپرد و در باب تنبیه او بسیار نمود چون قتل بر و ثابت شد اسناد بقصاص

رفت یکی از بزرگان جنفی سیرت شفیع شد و شفاعت قبول نیفتاد و آن یکه جهان بجنگ ایستاد بفضل الٰہی بر فوج باطل کوش غالب آمده و هنگام شب
از شهر بدر رفته بمحمد خان والی روم پیوست و در آنجا مکرم و مرشد هر کسیکه حق میشناسد از برای حق نمیکند بلکه بمقتضای حق است و حق یاور اوست **فقره**
این سعادت بزور بازو نیست ✻ تا نبخشد خدای بخشنده ✻ **رقعه دیگر** برای دیوانی برهان پور شخصی با مانت مطلوب است الاهم فالاهم ✻ فلانیم
رقعه اخرے مکرم خان درچه کار است با وجود اشتیاق زیارت حرمین شریفین توقف از چه راه اولی ازین امر چیست **فقره** حج زیارت
کردن خانه بود هوج رب البیت مردانه بود ✻ اللهم ارزقنا خیر آره **رقعه اخرے** عبد الرحیم خان رحلت کرد و بیدار و متقی بود و با عبد
هم بهره تمام داشت روزی در حضور ایستاده بود و خنجر و لاتی در کمر داشت خوشم آمد گفتم که این خوشطرح است در جواب عرض کرد که نام
این به ازطرح است پرسیدم چیست گفت رافضی کش گفتم در سرکار والا هم دو سه همون طرح و نام تیار ساز نداز کمر برآورده نذر کرد و عرض
نمود تا که آنها تیار شود و این تیار حقیر در سرکار اشرف باشد و رفته آداب بجا آورد احوال فیسران او معروض دارد و بعنایت اندخان
بگوید تا بقدر هر یک رعایت کرده شود **رقعه دیگر** خانجهان درگذشت انا لله و انا الیه راجعون سجانه آدمی چه قدر غافلست و نفس
تا کجا غالب درین ایام صوبداری دکن میخواست و بچه دل کرمی آرزوی آن میکرد آدمی کار نفس بدتر ازین است **ابیات** کشتن او
کار عقل و هوش نیست ✻ شیر باطن سخره نخر گوش نیست ✻ عالمی را لقمه گردد در رشید ✻ معده اش نعره زنان هل من مزید ✻ قوت از حق
خواهم و توفیق لاف ✻ تا بسوزن بر کنم این کوه قاف ✻ او تعالی کرامت کند و ازین روزبهای بخشد بحرمت محمد و آل محمد **رقعه اخرے**
از عریضه واضح شد که بمهابت بسزا رسید الحمد لله علی ذلک هزاری ذات سزا رسوار و تابینان اضافه باید داد و خلعت و شمشیر و اسپ
و فیل ارسال باید کرد و برای همراهیان اضافه تجویز نمود و او را ازین مژده مسرور ساخت و وکیل را هم اگر رعایت ضرور باشد باید
کرد و نعم المولی و نعم الوکیل **رقعه دیگر** از عریضه فرزندزاده عظیم ظاهر شد که همین پور خلافت نسبی ازان نور چشم آزرده شده اند عجب که
از همچو پسر رشید برنجیده خاطر شوند حسب الحکم در جواب باید نوشت در مادهٔ عفو انام که فی الواقع نیت عرضداشت نمود العذر
عند الکریم مقبول **رقعه اخرے** فرزندزاده های سعادتمند از مرخصت شده اند اگر سجانه عالیجاه هم بروند و رخصت شوند بهتر است
فقره بهواداری ادب کن خصم سرکش را که خاکستر ✻ بنرمی زیر دست خویش گردانید آتش را ✻ این همواره هرگاه که از جناب اعلی حضرت ظل
الله رخصت شده طرفی راهی میشد بخانهٔ برادر بزرگ میرفت و هر قدر که ایشان میگویند از بیجانب انکسار بظهور میرسید اگرچه در آنوقت
آنهم وضع خوش نمی آمد انا لله الحال خوب فهمیده نوازش حق سبحانه تعالی بطفیل همون دیدر **رقعه اخرے** مرحمت خان امروز بسیار
لباس فاخره پوشیده بحضور آمده بود و در اثنا جامه آنقدر دراز میداشت که پا بنظر نمی آمد بحرمخان فرمودیم که از دامن آن کوته عقل و گره
دور کند امروز الفت با لباس شاید که خوب بنا شد رنگ و بوی زیب زنان باشد زرد روئی هم بگوید که انچه در حضور دستور دامن شده
همین قدر مقرر کنند والا قدم در غسلخانه نگذارد و حرفهای دیگر نیز موافق مقام بطریق موعظه بگوش او بخواهند **رقعه اخرے** ما که بان نمیخوریم این کارخانه
همچنگ دیگر پیدا کرده آبدارخانه هم باب و تاب نیست هوشیاری و خبردرسی دارو غه مقتضی آن است که همه جا همه وقت کارخانجات
عمده خود بتوزک و آراسته دارد تا وقت کار مجراي او شود و قدر است مزاج و با کیزگی طبعش بر ما ظاهر گردد و هم مردم شانش دیده
و دولت خداداد معلوم نمایند تمهیات دعوی فقر و انیمه مباهات حقا بجیساب ما السراب و رب الارباب **رقعه اخرے**
سوانح او چین شب از نظر گذشت وزیر خان دیوان شما بعالم بالا رفت جوهر انسانی و کاردانی داشت حالا سیر زنیا هر آئینه استحقاق

دیوانی دار دباید داد والا میر عبد الوہاب بخشی است کہ بدیست محمد علیخان خانسامان و دیوان بیجاپور بود بہ پیری و صد عیب با
فریفتہ حسن و بانست و جوہر ایشانیم رقعۂ اخرے آنقدوی مدار المہام حسب الحکم قضا امضا الفقرہ عالیجاہ قلمی نماید کہ از نوستہ
بنگنام خان بعرض رسید شما بسرکہ پسران دیوان قدیم خود را برآورند فہم و ذکای ساوارید مختار باید حالا با فضایل خان و سیر ہادی فرد خانم
عنایت اللہ خان را واسطۂ المطالب ایشان کردیم بیاد داشتہ باشند کہ کو کلتاش و رجین فطانت و کن و روح اللہ خان ہنگام صوبدارے
حیدرآباد و مصدر بعضی اوہای نامناسب شدہ بودند مصلحۂ چندی معاتب داشتم آخر نظر بر قدیم خدمت با نہا ساختم از زبان اعلے حضرت شنیدہ ام
کہ عرشی آستانی اکبر بادشاہ روزی بپسر مرحوم کہ اوڈیر بل بود گفت کہ تقصیر قطمیر امور ملک و مال شعور تندہ دارد و آنا غرور ش خوش نمی آید ابو الفضل با او بدبود
شکایت گو عرض نمود جواب یافت کہ نو اختہ را نمیتوان انداخت تندا باد م کار چار ناچار باید ساخت فرد خدای را است مسلم بزرگی و الطاف ہ
کہ جرم بندوناں بر قرار میدارد ہ خان جہان چہ او اہا با منکر و ا منظر بحقوق دیرینہ او چشم می پوشیدم کہ گفتہ اند متملف حق نباید بود قدیمی اگر
مفسد ین و با اخلاص مثل طلا غیر است و اگر این ہر دو صفت ندارد کار نباید داد و از نان و نفقہ محروم نباید ساخت انیوقت ہر چہ بسیاط قدر گفتم معذور دارید
رقعۂ اخرے بہدایت اللہ خان زرین رقم بگوید کہ ابیات در بیاضی کہ بشما نوشتہ بود کام بخش مرحمت میشود بخط خود نویسید قطعہ کاش
بود دست خویش و در دہن خویش ہ من خود زدہ ام چہ نالم از دشمن خویش ہ کس دشمن من نیست کہ من دشمن خویش ہ ای وای من و دست من و دامن خویش
رقعۂ دیگر گرسنہ بخیریت داون بستان غربا است دیدہ و دانستہ از عمدہ باز پرس آخرت برآمدن مشکل جاگیر نباید داد مصرع داد و داد از دست
غفلت داد و او ہ سفارش کو توال برائے بحالہ داشتن او بہ بالغہ نوشتہ بود در شبک انتظام مثل مشہور کہ چون سخن گفتہ آید قبول کردم چون بہ بالغہ نمود
قسم خورد و یقین دانستم کہ در وغ است ہر چہ بظہور آید بنہ ران حکمت و سعدیت دوران و دیعت نہادہ است قدرت او ست دیدہ باید کہ بہ بیند دار
دار العدالت داور حقیقی ہیچ دولت سرمدی نمیشود و ہیچکس از آسمان عزت بزمین ذلت نمی افتد مادام کہ خوی نیک گذاشتہ سالک راہ انحراف
نگردد نا دیدہ است کسی خانہ نو بنیادہ تراز دنیا و طالب جویندہ تراز مرگ و غافل عجب تراز آدمی بیت پر تو عمر چراغی است کہ در بزم وجود ہ
بہ نسیم خفتہ بہ مژگان خاموش است ہ اگر چہ دنیا امروز و واقع است اما خود حکایت خواہد شد غافل آئندہ را شنیدہ و داند و شنود را رفتہ زیرا کہ
آئندہ را روی در شدن است و شنیدہ را روی در رفتن فرد فرصت از کف رفت دل کاری نکرد افسوس عمر بیکار دان بگذشت و من در خواب
ماندم و ای من بدوار اشکوہ با سعد اللہ خان خوب نبود بنجان مذکور آنہا را بر ساند روزے گفت شکر نعمت بندگان اعلے حضرت بر شما بسیار است
از کجا بگجا رسانید خان مذکور حاضر جواب بود گفت الحق چنین است اما اول حسن عدد علما میشد الحال در دربار اعلے حضرت فرمودند فہم من فہم
رقعۂ اخرے از عرائض مثنیان بعرض رسید کہ در محاصرہ قلعہ جنجی پرتو الفقار خان غنیم لئیم ہجوم آورد و در سد نمیرسید اگر کومک برسد کارش
از شدت با سانی بزمد بنام عمدۃ الملک فرمان دیگر بدستخط خاص زینت ترتیب یافت کہ ایشان خود را عاشق پیشہ میگویند حالا بروز عرصہ
تنگست در زود رسیدن تراخی و تساہل چرا دارید بیت مالک الموت شابہ معشقہ ام ہ من یکی پیر زال مجتہ ام ہ مدعی شدن و دو
دعوای صادق برآمدن دیگر چون بجای گفتہ بودند کہ بجا کاری بستہ اگر ما معزول شدیم خواہند دید کہ ترکیب چہ می باشد مصرع دیگر بخود مناز کہ
ترکی تمام شد رقعۂ دیگر فرزندا جمند فیروزمند قلعہ بر کنند و لول کنڈ از اشقیای ضلالت پیوند گرفت الحمد للہ کارہای آن نور العیان
سزاوار تحسین و آفرین بسیار است و شمشیر خان ہم مدبر و بستی کار خوب از آدم کار آید بر کند رہ الشمشیر کند موسوم کردیم یکے را گرفتن دیگر را
دعوی کردن خاصہ عرض بیت المال عالمگیر است بیت کانرا چشم حریصان پر نشد ہ تا صدف قانع نشد پر در نشد ہ

رقعه فرزندزاده سعید در عرضه داشت قلمی کرده که این قلعه باقبال لازال ابد اتصال فتح شد بنویسند که در پیشگاه جناب کبریائی بجمال این سریع الزوال راچه دخل و مجال انیمه ازمآثر افضال آن مفضل برکمال شده و میشود غم نوالد **رقعه اخرے** بشاهزاده محمد حیدر بخت قلمی نماید که دلداری خان عالم نمودن بالفاظ متین ازین مستحسن افتاد آفرین چنین باید کلام الملوک ملوک الکلام وفعل الملوک ملوک الافعال عبارت ازین است دلوگران بزدل و بیکار جان سپرند جانفشانی و تلاش خان زمان مدرس لایق فراوان تحسین آفرینده است و پسرش هم بوقت کار بر اعتماد خودی افزاید چون از خاج پریشانی او معروض گردند فرمودنش فیل مصداق این عنیست سی هزار روپیه مساعده سپرند هم و در حاضر جاگیر کماحقه مضایقه نمیکنم اگر آن نور الابصار هم نظر برانیکه با ایشان بسیار و دیده بقدر پانزده بیست هزار روپیه نقد رعایت کنند حق پروریست و در حلد وی حسن تردد آن کامگار انچه مافی الضمیر است انشاء الله تعالے در اسرع الزمان بظهور انجلا خواهد کشید خاطر تو قعدات شما بیفزاید **مصرع** کار ما را کار فرما آب و تابی میدهد **رقعه اخرے** افتخار خان در ایام خدمت خانسامانی از خوش خلقی و همه دانی روزے حرفے خوب عرض کرد که هرگاه کسی بوسیله حسن و شعور منظور نظر بادشاهی میشود اهل حسد در اندختن آن و بدنام ساختن او بقدر وسع میکوشند باخود ش باغراض از رتبه می افتد بهر دو تقدیر ارباب کار و الا اعتبار را هر اسان و در سان و الحفیظ گویان باید بود **رقعه دیگر** غلام محی الدین بدرویشی متهم گردیده در لشکر عالیجاه دکانی برچیده برآورد نش ضرور است **فرد** و این نمیرزد و انهمه صورت اندوخته نان اند و مرده شهوت اند ۴ جهال مستعدان مزاج مختال اقوال معطل دارند **رقعه مبین پور خلافت** اجاره داون جاگیر خود بنوکران بادشاهی مشکل منصب چه معنی دارد **مصرع** گفته گفته من شدم بسیار گو ۴ جاهلان اگر عذر نا مسموع جعل کنند شاید الکریم مادام الکریم کرم کند آنا عالمیان را چه گذر بست مکرر باواز بلند میگویم که مارا در احقاق حق و رفع تعدی رو بدر هیچکس از فرزندان نیست بحمد الله العظیم زرد و بنگار و که این سود ای خاص که عبارت از جنون محض است از که اخذ کرده اند نه جد شما دارد و نه پدر شما شکر الهی بکنند که صد و بیست و سه حاصل یافته اند که همه چیز آنان و فراوان است **فرد** ما خود نخریم و نے فروشیم ۴ آنکس که خرید و نه فروشد رسم و آئین سلطنت نیست طن خانصاب ایشان از کمک و اجمال عبد الله خان تعاقب سگ بچه بے نام و نشان اطلاع یافته باشند اگر از کمر کمر زده و تیر بساخت خان زمان و شیخ نظام مدد گرفتن سنها چنان تلاش کرده بودند و این حق ناشناس و خدا ناترس چنین عرض شجاعت دارد **فرد** بد باتو نکند هر که بد کرد ۴ آن بد تو بدان بجای خود کرد ۴ خدا عادل است که در مکافات آن کفران نعمت روزندروزی غم خواهد بود **فرد** پندا شت ستمگر که جفا بر ما کرد ۴ برگردن او بماند و بر ما بگذشت **رقعه اخرے** آن فرزند کامگار یقین که جاسوسان متواتر فرستاده باشد اخبار آن آوارهٔ کوی او بارزو و بطلبد و نبوید که کجا رفته تا نظر بران برآن فکند که تواند بگنبیم تیر از کمان جسته و وقت از دست رفته چه باید کرد بیدماغی که از ورود این مقدمه دل ما را گرفته نمی تواند نگاشت **ابیات** گفت عیسی را یکی هوشیار سر ۴ چیست در هستی ز همه صعب تر ۴ گفت آنجا صعب تر خشم خدا ۴ تا از و دوزخ همی لرزد چو ما ۴ گفت از خشم خدا چه وه امان ۴ گفت ترک خشم او اندر جهان **رقعه اخرے** فرزند عالیجاه طلبی که در سرکار والا دارند التماس پرگنه یا تو هی کرده همه طلب ایشان اگر خواهد ماند چه مضایقه در حساب مطالبه و نقدی قیمت جواهر و غیره منسوب خواهد شد سود اے سود اگر اینه بست اعلے حضرت زیاده بچهار م حصه از جاگیر بادشاهزاده و امرا موقوف میدانشتند و در غیر صیه همه ضابطه بیضابطه شد **رقعه اخرے** خان فیروز جنگ یکرنگ من هیچ دانستم که برسم عیادت آیند و نخواهد بیایم اما چه رود کدام نظر میشاید نمایم لهذا

سیادت خان را نیابتاً فرستادیم تا چشم ما بیند و اظهار رمانی المضمر کند از مبهوتی و تورش که نیجا بهم میرسد انگیز است اما اطبای یونانی بهر آن
عمده مخلصان خراجدان بمضر میگویند تا هم بر خود ناگوار کردیم انشاء الله تعالی و تقدش بعد صحت کامل و شفای عاجل بکجا میخوریم فرو یارب این
آرزوے من چه خوش است ۱۲ تو بدین آرزو مرا برسان ۱۲ بالجمله چون عالمگیر بیمار شد شاهزاده محمد اعظم شاه بیستم ذیقعده بصوبداری
مالوه دستوری یافته بود حالت بادشاه را از بیماری سقیم دیده نظر بر قفا داشته سیر فت بیست و هشتم ذیقعده بوقت صبح جمعه عالمگیر درگذشت اعظم شاه
هنگام شام آنروز منتقده کروه ایلغار نموده باحمد نگر رسید و عالمگیر را تجهیز و تکفین نمود و محمد کام بخش خبر رحلت عالمگیر شنیده از پرنده اسهر کن برکن
ایلغار نموده ببیجاپور رسید چه عالمگیر قبل از رحلت چند ساعت وصیت کرده بود که بادشاهزادگان بدین نوع عمل نمایند وصیت عالمگیر وقت دفنا گزیر
شاهزاده ها و عالم بهادر شاه از کابل تا نزدیکی اکبرآباد و شاهزاده محمد اعظم شاه از اکبرآباد تا دریای نربدا که در دکن مشهور است و شاهزاده
محمد کام بخش در بیجاپور کامرانی نمایند و فتنه و نزاع فیمابین نجویند بالجمله محمد اعظم شاه بعد تجهیز و تکفین علیین مکانی یعنی عالمگیر دهم ذیحجه عید الفطح
روز سه شنبه بر تخت سلطنت جلوس نمود و هر یک سپران و امیران خویش را باضافه منصب و خطاب سرافراز ساخت چون بدست چیزے
نداشت بشیرین زبانی و چاپلوسی اجرائے کار میخواست و بر ملازمان پادشاهی چندان اعتماد نداشت و کم کسی را از سعادت و انعام
بهره ور گردانید و برادران را بخفت و سبکی عقل بادنمود و در شجاعت و دلاوری هم ترازوی خویش نمیدید تو پهای کلان و خورد را در
احمد نگر گذاشت و با تمام بهیر و بنگاه روانه هندوستان گشت و میگفت که جنگ توپخانه بازی کودکان است سوائے شمشیر بحربه دیگر
دست نباید برد و من باین چوبدستی سر کنجی بنگ شاهی مدار بانه الف آلهی که در دست دارم انگاه پرداری یعنی بهادر شاه را میزنم
امرائے دکنی مثل سرافراز خان و رائے کانهو وغیره از اعظم شاه جدا شده بکام بخش پیوستند و برخی مثل اندر سنگه راٹهور وغیره راه
وطن خود با گرفتند و بعضی فرار شده دست بتاراج ملک دراز کردند بالجمله شاهزاده بیدار بخت ابن اعظم شاه از احمد آباد گجرات آمده بود
مقدمه فوج اعظم شاه شد و در ملا بجه شش کروه از تر در رسید و شاهزاده عظیم الشان ابن بهادر شاه که حسب الحکم و طلب عالمگیر بادشاه
از بنگاله روانه حضور شده بسیر خود فرخ سیر را در آنجا گذاشته در اثنای خبر رحلت عالمگیر شنیده امواج اکثر قریب هفتاد هزار سوار فراهم آورده
باکبرآباد رسید و مختار خان ناظم آنجا را که دختر بش در حباله نکاح بیدار بخت بود با فتخار خان نبیرش نظر بند کرد و خانه اش را ضبط نمود
و قلعه اکبرآباد را محاصره نمود با فیخان قلعه از متحصن شد و گفت که بهادر شاه از کابل در همین شب اعظم شاه از دکن هم آیند هر کسکه بسلطنت
مستقل خواهد شد قلعه او را باشد فوج عظیم الشان دست از محاصره قلعه باز داشتند اعظم شاه ذوالفقار خان و خان زمان و خان
عالم و کنور راجه دلیپ راو سنگه بوندیله و راجه چترسال وغیره با نزده امرا را با جمعیت هفت هزار سوار در مقدمه پیش بیدار بخت
فرستاد و راجه ساهو ابن سنبها ابن سیوا که در عهد عالمگیر نظر بند و باز حواله نصرت جنگ شده بود صریح رخصت داد و او را
صلاح ندیدند با شاره اعظم شاه از نزدیکی دوراهه با چندے صوم از رفقای خویش فرار نموده راه ملک دکن گرفته پیشه غارتگرے
گرفت و جمعی فراوان هم رسانیده بیرون شهر اورنگ آباد بریوره جات دست تعدی دراز کرد و ذوالفقار خان به بیدار بخت
پیوست اعظم شاه بگوجهای متواتر بسر وقت رسید و گوپال قانوگوی انجا را که غرورے داشت بقتل رسانید در لشکر بیدار بخت
که در بلا پور رسیده بود ارحرارت هوا و باستان ورے آبی یک بکمال نرگاو پر از آب مغوش بکل و لای بمبلغ بازده روپیه بشواری
بدست می آمد و گرانی غله علاوه بران عظیم الشان از اکبرآباد بختشم خان را جهت انسداد گذرهای چنبل تعین نمود و او در دهولپور

رسیده گذر گداو گور کمه رسیده ورساخت بیدار بخت در گوالیار رسیده بیره وسکاه در آنجا گذاشته بهیره رسیده از آنجا گذشته بچنبل رسیده
دریای چنبل را پایاب عبور نمود محتشم خان شبانه شب گریخته باکبرآباد پیش عظیم الشان رفت و بیدار بخت در دهولپور رسیده انتظار اعظم شاه
در خلال این احوال گوالیار رسیده بیره وسکاه با بیگم صاحبه و مردم محال و امیر الامرا اسد خان را در آنجا گذاشته روانه پیش شد چنبل را عبور نمود
بیدار بخت و ذوالفقار خان بخدمت پیوستند هرگاه بخبر رحلت عالمگیر در پشاور بیست و نهم و پنجم بهادر شاه استماع یافت پنجم محرم با فوجیکه
در رکاب بود کوچ فرمود و نهم محرم بر دریای اتک رسید حکم پل بستن پیشتر شده بود فی الفور عبور اتک نموده و دریای جهلم و چناب را بر پل
کشتی عبور کرده در نواح لاهور رسید منعم خان نائب صوبه آنجا بخدمت پیوست و خزانه لاهور را پیشکش نمود بهادر شاه دریای راوی را
پل بسته بگذشت و شاهزاده معز الدین با فوج شایسته از ملتان بخدمت پیوست بهادر شاه با سی هزار سوار بیست و پنجم صفر شاهجهان آباد
رسید عرایض شاهزاده عظیم الشان در سرعت سیر بنظر گذشت بهادر شاه در رفتن شتاب کرده بمتهرا رسیده و با عظم شاه نوشت که
بعنایت آلهی از آباد اجداد امجاد ما ملکی وسیع که متضمن چندین سلطنت است رسیده مناسب آن است که باهم شمشیر از میان
برنیاریم و ملک را باهم قسمت نمائیم هرچند که ز من برادر بزرگ ام اما اختیار قسمت بشما واگذاشته ام آن مشهور مقرر یعنی اعظم شاه در جواب
گفت که عنقریب جواب انیقدمه خود آمده میرسد بهادر شاه ناچار منعم خان را نزد باقیخان قلعه دار اکبرآباد فرستاد و امر اشغال عنایات
ساخته بیاورد و یازدهم ربیع الاول بهادر شاه بباغ دهره نزول فرموده شاهزاده محمد عظیم الشان بخدمت پیوست قریب یک لکه و پنجاه
هزار سوار جمع کرده و منعم خان مع باقیخان قلعه دار بخدمت پیوست پانزدهم ربیع الاول بهادر شاه چاجو را دست چپ گذاشته هفدهم
ماه مذکور افواج را آراسته روانه جنگ شد بعرض بهادر شاه رسید که محمد اعظم شاه بعزیمت اکبرآباد میدارد بهادر شاه تعجیل متوجه چاجو شد
در خلال این احوال بعرض رسید که محمد اعظم شاه از چاجو بمقابله دو کرده رسیده شاهزاده عظیم الشان بسرعت تمام صف ارا گشته بهادر شاه
شاهزادگان دیگر را بکمک عظیم الشان تعین فرمود و فوج عظیم شاه پیشخانه بهادر شاه که متصل جاجو ایستاده بود ریخته رستم دلخان که برای
حفاظت پیشخانه تعین بود کاری پیش نبرد فوج اعظم شاه بغارت و تاراج مشغول شدند بهادر بن اثنا فوج عظیم الشان نمودار گشت ذوالفقار خان
بمقابله شتافت فوجیکه بتاراج مشغول بود همراه ذوالفقار خان رفت سر رشته تدبیر از دست رفت سرداران متفق شده راو دلیپ بوندیله و
رام سنگه هاره و خانعالم و منور خان که در مقدمه بیدار بخت و ذوالفقار خان بودند حسب تاکیدات اعظم شاه و اشاره نصرت جنگ از ذوالفقار خان
انتظار فراهم آمدن جماعه متفرقه نکشیده بمقابله فوج عظیم الشان روانه شدند راو دلیپ پیش فیل سواری خود را نزد یک فیل بازخان افغان
که هراول عظیم الشان بود رسانیدند و جنگی رستمانه کرد از شلک توپخانه گوله زنبورک بر رخ راو دلیپ رسید و از عقب پشت بگذشت راو دلیپ
بقتل رسید و همچنین خانعالم و منور خان دکنی فیل خود را متصل شاهزاده عظیم الشان رسانیدند و نیزه بر شاهزاده انداختند امیکه
در خواصی عظیم الشان بود پای خود را سپر عظیم الشان نموده نیزه بر ران خواص رسید عظیم الشان از تیز کار خانعالم را تمام کرد و دیگر
رام سنگه هاره وغیره مردانه بقتل رسیدند و همچنین دیگران داد مردانگی داده خسته و کشته شدند نصرت جنگ ذوالفقار خان دل از
دست داده از عرصه جنگ فیل را تعجیل رانده عقب سواری اعظم شاه دور مقرر رفته ایستاده و خلقی از اعظم و فوج اعظم شاه
روبباد و با دندور لشکر اعظم شاه و زبدن گرفت از افراط گرد و غبار جهان در چشم عالمیان تیره و تار یک گشت و بهادر بن اثنا
هراول عظیم الشان بازخان نام زخمی شد دیگر امیران بهراولی پای ثبات مستحکم کرده و همدران گرد و غبار راجه جیسنگه پسر

ورموج صاحبرشاه بلحق شدا تا چندان اعتزاز نیافت باجمله چون خبر قتل امرا و فرار ذوالفقارخان باعظم شاه رسید پای همت در عرصه گاه
رزم افشرده سر قدم پیش میگذاشت عظیم الشان متواتر از بهادرشاه طلب کومک مینمود بهادرشاه هردم سپاه تازه بکمک عظیم الشان
میفرستاد و هر ساعت سپاه اعظم شاه قلیل و اندک میشد بیدار بخت و والاجاه پسران اعظم شاه مردانه میکوشیدند و بقتل رسیدند محمد اعظم شاه
خبر قتل پسران شنیده بر سپاه دشمن زد و بقتل رسید و این واقعه در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری در ماه ربیع الاول اتفاق افتاد باجمله
بهادرشاه ظفر یافت و ذوالفقارخان که عقب سواری اعظم شاه سراسیمه ایستاده بود بعد انفصال هنگامه رزم بگو الیار پیش پدر خود امیرالامرا
اسدخان رفت تا کی در آن رزم تلف شد اسپ و فیل بسیار در آن رزم بکار آمد زیاده از ده هزار سوار در آن معرکه بقتل رسیدند
و بهادرشاه بعد از ده روز باکبرآباد شتافت و مسطور که عالمگیر را خلد برکانی نوشته و در باغ دهر آتصل اکبرآباد بر تخت سلطنت نشست و
خود را بخطاب ابوالمظفر قطب الدین محمد معظم بهادرشاه عالم بادشاه غازی مخاطب ساخت در مصر جلوس جلوه
ظل الهی و تاریخ جلوس او دست بافرونی یکصد و باجمله در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری بر تخت سلطنت نشست امیرالامرا اسدخان
با پسرش ذوالفقارخان از گوالیار بدرگاه آمد و بخطاب آصف الدوله و خدمت وکالت و ذوالفقارخان بخدمت امیرالامرا بخشی الممالک
افتخار یافتند و هر چهار شاهزادگان اول ایشان محمد معزالدین بخطاب جهاندارشاه بهادر و عظیم محمد عظیم الشان بهادر و رفیع القدر و
رفیع الشان بهادر و نجیبه اختر جهان شاه بهادر سرافراز گشتند و هر یکی از شاهزادگان از اصل و اضافه بمنصب سی هزاری و بیست و پنج هزاری
سوار ممتاز شدند و منعم خان بخطاب خانخانان بهادر ظفرجنگ و بمنصب وزارت رسید و یک کرور روپیه انعام یافت و هر یک بدستور
بخدمات و انعامات سرافراز شدند حسین علیخان و حسین علیخان پسران سید عبدالله خان بارهه اولین بمنصب چهارهزاری و دومی
بمنصب سههزاری و کمتر که برادر خورد راجه جیسنگه کچهواهه و راجه جیسنگه پسر راجه مان سنگه را تهور بمناصب سههزاری سرافراز
شدند و در خلال احوال اودی پوری مادر کام بخش محل عالمگیر از رحلت عالمگیر و جدائی پسر کشته شدن اعظم شاه که بفرزندی خود
گرفته بود از غایت غم درگذشت احمدخان را با بیگم زوجه اعظم شاه بقرب نظم و نسق شاهجهان آباد رخصت نمود و او را صوبه
لاهور داد و نیابت صوبه لاهور از طرف اسدخان بمنعم خان پسر اسدخان مقرر گشت و نیابت اسدخان به پسرش
ذوالفقارخان تفویض نمود چون بهادرشاه را از اختفا کردن گوبند نانک در عهد سلطنت عالمگیر بادشاه اسیر شده بحضور آمد و بقتل رسید و
چون بهادرشاه بسلطنت نشست سماده نشین کرده حسب الحکم بلازمت پیوست و دریافت شد که طریقه فقر و درویشی ندارد و غرور سپه گری
در سر دارد و سپهدارخان از اله آباد بخدمت پیوست و بخطاب پدر بتش خانجهان بهادر و اضافه منصب سرافراز گشت آوری سنگه زمیندار اودیپور
در آوری مال جماله قلعه دار برنا و رام چند قلعه دار استاده و دیگر چندی قلعه داران دیگر قلاع را حواله مرتهانموده از دکن بخانسامه یعنی بحضور آمدند و دیگر بوطن خود مراجعت
بهادرشاه حکم کرد که تا مقرر شدن صوبه دار دکن رستم خان دکنی از آن دیار خبردار باشد و غازالدین خان طلب حضور شد او قبول نکرد و در خواست
صوبه داری دکن نمود پدر انشد فرمان رفت که بصوبه داری احمدآباد گجرات رود و غازالدین خان بعمل میگذراند پسرش
چین قلیچ خان و محمد امین خان از دکن بخدمت بادشاه آمدند چین قلیچ خان بتظامت آورده و محمد امین خان بصوبه داری مرادآباد
بتعمل رسیده در بارگاه بهادرشاه افواج بسیار فراهم آمد و خزانه عهد عالمگیر بتصرف در آمد بسیاری از امرا طلبدار جاگیر و تنخواه ماندند
منعم خان خانخانان تدبیری انگیخت و عرض نمود که ملک وطن را بهپوتان بتصرف والا آورده باید اقامت نموده متوجه دکن باید شد

بهادر شاه بدین عزیمت از اکبرآباد در سنه احد جلوسی باجمیر شتافت و زیارت حضرت خواجه معین الدین چشتی نموده آسیر را
از راجه جی سنگه برادرش بجی سنگه و بعد فوت جسونت سنگه راتهور جودهپور را انتزاع نموده بجاگیر امیران داد بملک رانا شتافت
راجه ساهو که از نزد محمد اعظم شاه برخاسته بدکن رفته بود دران ملک فساد انگیخت چپه پوره جاٹ اورنگ آباد را آتش داده بسوخت
و غارت کرده بتحصیل ملک و مال پرداخت درخلال این حال عرض بادشاه رسید که کام بخش قلعه داکن را قهراً گشوده و
گلبرگه را متصرف شده بحیدرآباد رسیده قلعه گلکنده را محاصره نموده و غازی الدین خان که بگجرات نرفته بود با دیگر امرا با کام بخش
متفق است بهادر شاه مهم رانا را بروقت دیگر موقوف داشته متوجه دکن شد و بحالوه رسید چون اسپر و جوده پور و طن جیسنگه
و جسونت سنگه بتصرف راجپوتان نماند تا موجبانگاهداشته برکاب حاضر باشند برخاسته باولحان خویش رفتند بهادر شاه به اسد خان
نوشت که از شاهجهان آباد باکبرآباد آمده راجپوتان را سامان سازد و خود بعبور دریای نربده نموده گرانی غله و کاه و بسیار واقع شد جماعه
کثیر از لشکر و بنگاه فراوان برخاسته راه شاهجهان آباد و اکبرآباد گرفتند همدرین اثنا بعرض رسید که راجه های کچهواهه و راتهور با رانا
متفق شده افواج بیشمار خود جهت ناظمان باد شاهی فرستاده اند چنانچه که حسین خان فوجدار انبر با مخالفان حرکت مذبوحی کرده و
محراب خان جودهپوری جنگ جابارا گذاشته بدرفتند راجپوتان مستقل گشتند و باغوای رانا ارادهٔ باجل دارند بهادر شاه مکرر به اسد خان
نوشت که بتنبیه راجپوتان پردازد و خود بدولت از برهان پور براه ملک برار متوجه حیدرآباد جهت تادیب کام بخش گردید جماعه که کام بخش
فراهم آورده بود از آمد آمد بهادر شاه از وجد افتادند کام بخش با سه چهار هزار سوار باستقلال میگذرانیدند تا آنکه بهادر شاه نزدیک رسید
و کام بخش نوشت که والد بزرگ شما ملک بیجاپور داده بود یا حیدرآباد و نیز بشما تسلیم نمودیم باید که نزاع نکنید کام بخش نرفت و با جماعه
قلیل صف قتال بیاراست سپاه بهادر شاه اورا زخمی بر فیل اسیر کرده نزد بهادر شاه آوردند بهادر شاه او را بدید و دیگر بست و جراحان
طبیب که زخمهایش به بندند کام بخش به بستن زخمها راضی نشد بهادر شاه از شفقت بگفت که ما نمیخواستم که شما را اینچنین به بینم گفت غنیمت است
کرم می فرمایند لیک من اگر باین وضع نمی آمدم شما را چه روی مینمودم جهان شاه گفت صاحب چرا راضی بصلح نشدند گفت ما خطا کردیم شما نیز با
برادران خود اینچنین نخواهند کرد بهمان حال تا سه پهر بر بستر افتاده ماند و نگذاشت که زخمها ببندند و آه و نالهٔ اصلا نکرد و آخر شب در گذشت
بالجمله بهادر شاه بعد از اتمام هنگامه کام بخش از دکن بنابر تنبیه نانک گرو و سرکوبی سکهان که از مرور و بلغ زیاده فراهم آمده بودند متوجه
لاهور شد و فوجی بسرگردگی سلطان قلیخان بمقدمه روان ساخت سکهان بعد تاراج سرهند و استیصال مساجد و مقابر و رسانیدن شر بسیار
و سجال سکنهٔ آنجا ایزدی متوجه رسانیدند سلطان قلیخان از پانی پت پیشتر رفت سکهان رزمی صعب کردند و بهزیمت رفتند سلطان
قلیخان ظفر یافت بهادر شاه بنواح شاهجهان آباد گذشته سلطان قلیخان پیوست و در شاه دهوره نزول فرمود بارش کنده بهار شب
روید و چنانکه تا یکماه و چند روز آفتاب از حجاب برآمد گرانی غله بمرتبه اتم رسید آرد و گندم مطلق نایاب و هر هیچ بهیچ بدست می آمد و در
تلاش نخود و مردم از خود میرفتند نایافته چیزی بیکشتند آسیان طحاق و محشر شدند دیگر باریابان از پی علفی الف دار خشک را لاغر گشتند و بصحرا
عدم شتافتند لشکریان در بیگاهی و ولای از زندگی خود بیزار از روزیکه باران رحمت کمتر داد و سلاعتی متوقف شد لشکریان بالا توقف
ماندند زندانیان از اردو پیشتر نقاره کوچ برآمدند و بغاصله چند گروه بر زمین مرتفع خیمه زدند هانگ که با جمعیت سکهان فرصت یافته
در لوهه گده ماوا و منزل گزیده بود بدبخت و تاراج پرداخت روزی بر فوج خانخانان که مقدمهٔ سپاه بادشاه بود بدبخت و رزمی صعب مغلوب و

قریب بود که فوج خانخانان منهزم شود ناگاه رستم دل خان چون بلای ناگهانی خود را بر مخالفان زد مقهوران بهیچ ترین وجهی منهزم بلوه گاه پناه بردند خانخانان بمحاصره آن پرداخت نانک مجال مقاومت انجا ندیده فراری در خزید یاموس و بسمر اپیش بدست سباز رخان افتاد و غنیمت بسیار وقف لشکریان شد چون اثنا سم خان خانخانان در گذشت و سراغی از مخالفان پیدا نشد و در آن وقت یورش سکهان بر طرف بنگاله در عهد سلطنت فرخ سیر باز سر بفساد برداشتند چنانچه در سلطنت محمد فرخ سیر شمه از ان مرقوم شد باجمله بهادر شاه بلاهور رحلت نمود و حکم فرمود که هندوان موی سر بتراشند چه سکهان ریش دراز میدارند و ازیشان دیگر هندوان خصوص در ضلع لاهور هم ریش میدارند پس تفرقه در هندو و مسلمان یک بیک معلوم نمی شد لهذا فرامین ریش تراشی هندوان در ممالک محروسه فرستاد و تیاری جشن جلوس نمود چه دل باول که در عهد شاهجهان بادشاه تیار شده بود حکم بنصب آن فرمود آن در عرصهٔ چند ماه ایستاده شد و چشم نظارگیان در تماشایش خیره گشت بهادر شاه در آن هفته جشنی عظیم نمود و شهزاده معز الدین جهاندار شاه و محمد عظیم الشان و نجسته اختر جهان شاه و رفیع القدر رفیع الشان و پسران ایشان و زنوادامرا از خورد و بزرگ بنوازش و عطایای بادشاهانه از نقد و جاگیر و خلاع فاخره و جواهر بمنی سرافراز گشتند و هنگامه جشن تا هفت روز برپا ماند بعد از انقراغ نشاط جشن در مزاج بادشاه اختلال راه یافت اول در باب کشتن سگان از نزد و شهر حکم فرمود هنگامه سگ کشی بلند شد و دیم روز جمعه بنابر نماز بجامع لاهور رفت و در آنجا وقت خواندن خطبه چتر خطیبی دار و گبر و اداشت ملایان بنجاب آنروز یورش سخت درمیان آورده سنگ و خشت از هر کنار ریختند بالآخر بعضی در قلعه گوالیار و اکثری در لاهور محبوس گشتند و گویند که بهادر شاه میخواست که مذهب شیعه را رواج دهد همه درین اثنا بیمار شد و در عرصه سه چهار روز در گذشت مدت سلطنتش پنجسال بود بعد از وی هر چهار پسرانش یعنی معز الدین جهاندار شاه و محمد عظیم الشان و نجسته اختر جهان شاه و رفیع القدر رفیع الشان بدعوی سلطنت برخاستند شیخ یار محمد ملازم نواب امین الدوله مولف انشاء قلمدر که در آن واقعه حاضر بود مینویسد که امین الدوله و دیگر مشیران شاهزاده عظیم الشان بعرض رسانیدند که ذوالفقار خان سر مخالفت میدارد و از تجهیز و تکفین بادشاه فراغت کرده میخواهد که گلال باز پس زند و اکنون که جریده است او را دستگیر باید کرد عظیم الشان قبول نکرد و ذوالفقار خان بخیمه خود رفت و از انجا پیش شاهزاده معز الدین شتافت و با جهاندار شاه عهد و پیمان در اتفاق موکد گردانید انگاه شاهزاده نجسته اختر و رفیع القدر با معز الدین جهاندار شاه متفق ساخت هر سه برادران باتفاق یکدیگر ایستاده عظیم الشان صف قتال بیاراستند جنگ توپ و بان آغاز شد و آن تا هفت روز گرمی پذیرفت امین الدوله و نصرت الله خان و عزیز خان و راجه دیا بهادر و اکبر داد خان و عمر خان وغیره عرض نمودند که فرمان شود مخالفان را بیک حمله منهزم گردانم شاهزاده عظیم الشان فرمود که اندک باشید تا مل عظیم الشان بنابر آن بوده که خزینه پیش ما بسیار است و چون من جات و بنجاره تکفل ارزانی غایه شده اند و مخالفان مفلس اند عنقریب لشکر آنها بعلت گرانی غله از گرسنگی هلاک خواهد شد پس توقف نیک میدانست و دیگر چشم برآمدن مرزا محمد رفیع سر لشکر خان که در موضع تهی نواح کوتره با لشکر آراسته استقامت داشت و بداد و دهش با سپاه بحیله و مساک می ورزید باجمله ذوالفقار خان با فوج هر سه شاهزاده اطاعه تسریع توپهای کلان که از قلعه لاهور آورده بودند فراز تپه نصب کرده زیر پش گوله ها نمود بعضی سپاه و چیا آثار دکری کم که ازان تگرگ وار میبارید چ عظیم الشان تنزل شده راه لاهور که دابود بطریق هزیمت عزیمت کردن میخواستند امیران بزرگ تنگدل شده باز عرض کردند که اگر حکم شود بر مخالفان بزنیم عظیم الشان همان فرمود که اندک باشند باوجود آن دلیران لشکر یکحکم شاهزاده خود را از خشم بر خصم زدند و اعدا را بشکستند و توپها و توپها بدست آوردند آنزمان هم شاهزاده بی نصیب را توفیق حرکت رفیق نشد و کسی را بحد و پیشبان فرستاد

بلکه بعضے سرداران که قدم جرات بکمک پیشینیان گذاشتن میخواستند فرا اولان فرستاده آنهارا از پیش قدمی منع فرموده چون ذوالفقارخان دید که احدے بمدد این اجل گرفتگان نمی آید با فوج کثیر بر سر آنها ریخت و بسیار را بقتل رسانید و بقیه السیف را پسای هزیمت گشتند همراه عظیم الشان هفتاد و هشت هزار سوار بود آزمان نجم زده دوازده هزار سوار باقی بماند و قت مقام عظیم الشان بخیمه داخل شد گوله های توپ بدستور در بارش بود و از لشکر هر کسیکه بود در فکر رفتن سرگرم بود. مگر چندی از روشناسان منتظر جا ماندن بودند تمام شب بیداری و بدعا و گریه و زاری گذشت و روز هفتم صبح عظیم الشان بر فیل سوار شد نعمت الله خان با ده هزار سوار تهانه راجه رام سنگه بقریب هزار سوار و احقر یعنی امین الدوله شیخ یار محمد عمش عنایت علیخان و واسع علیخان و چندی دیگر بهمه جمعیت دو هزار سوار همراه رکاب عظیم الشان بودند که بر زنگاه رسید آنروز باد تند بر روی عظیم الشان وزیدن گرفت و ریگ آب راوی در چشم مردم خلیدن و غبار مانع چشم کشادن شد غیر از اوازه توپ بگوش نمیرسید جماعه اوباش مغلیه از لشکر مخالف بعزم تاراج خزاین بمقابله آمده تیر باران کردند از یطرف هم سپاه شاهزاده چشم پوشیده تیرے چند از شصت کشادند مخالفان مانند باد شتاب از پیش نگریختند در این اثنا گلوله بر سیکله بر فیل سواری عظیم الشان رسید تکیه آتش گرفت شاهزاده آن بالش را بر زمین انداخت امین الدوله گوید که پرسیدم خیر است فرمود که بخیر گذشت چون شاهزاده را بدینحال دیدم گریه و فغان بنیاد نهادم شاهزاده فرمود که اینقدر بیصبری چرا عرض کردم که کشتی عافیت مراد من تباه شد اگر فغان نکنم چه کنم هرچند در باب تحمل و تجمل عرض کردم غیر از اندک باشد از زبان نه برآمد تقدیر همین بود که شد بالجمله صلاح چنان بست که خود بدولت بر اسپ سوار شوند و در ملک بنگاله شاهزاده یعنی محمد فرخ سیر و در دربار دکن داؤد خان پنی از قندوبان سرکار است هرجا که بخاطر بگذرد رسیده و اسباب جنگ فراهم آورده متوجه تدارک شوند فرمود که دار اشکوه و محمد شجاع بهر جهت چه گریزند اگر سلطنت مقدر است بمصداق آیت کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة بفتح یافتن بعید نیست امین الدوله گوید بعد اندک فرصت مرتبه دوم عرض کردم که حال همین میست و دو سوار همراه مانده اند دیگر همه باز شدند فرمود که ده سوار همراه ما کنند که بر معز الدین بیازیم و شما با دوازده سوار بمقابله بخسته اختر روان شوند بدل گفتم زهے تدبیر ناگاه دوستی ازان میان گفت که اینک راه بنگاله میگیرم میاید گفتم که شاهزاده زنده است نتوانم گذاشت تهدرین اثنا رکلوله توپ بر خرطوم فیل سواری شاهزاده رسید روی از میدان برگردانیده بقدم گریز بطرف آب راوی روان گردانید فیلبان بر زمین افتاد و جمال خان لودی که در خواصی بود بر میان فیل گرفته بزیر آمد و پیاده شده بر فت فیل بسرعت میرفت که گریبان بدست نمیتوانست رسید اسپان سواری ما مردم هرچند پاشنه کوب میکردیم دور تر میماندند ناگاه فیل از ساحل بلند خود را در آب راوی انداخت و بگرداب افتاد و فرو رفت و غرق شد چون در آنجا رسیدیم دیدیم که کل و لاے به نشین بالای آمد معلوم شد که فیل همه شاهزاده غرق گردید بالجمله چون کار شاهزاده عظیم الشان باتمام رسید بخسته اختر جهاندار شاه برادر کش معز الدین جهاندار شاه پیغام داد که تقسیم ملک مورونی و قسمت غنایم عظیم الشان پردازند معز الدین جواب نامناسب داد بخسته اختر بشنید و برنجید و آماده پیکار گشت و شیخ یار محمد مولف انشا قلمدر مینویسد که چون خزاین عظیم الشان بدست بخسته اختر افتاد ذوالفقارخان داوری پیشکرد و پیغام تقسیم غنایم فرستاد و همین برخسته اختر گران آمد بهر صورت ذوالفقارخان صف قتال بیاراست جنگ توپ و تفنگ بمیان آمد ناگاه رستم جنگ و حالی خان و غیره امرای بخسته اختر بسپاه معز الدین حمله آور شدند و دست برد عظیم نمودند معز الدین سراسیمه شده مضطرب بر حوضه فیل بغلطید لشکر پالش پراگنده شدند معز الدین هم در پراگنده گے مبلغ را این سو و آن سو فرستاد بخسته اختر

پاشنه کوب عقب سپاه خویش با مداد من آمد ناگاه از طرفی که او باشی چند برای تاخت غرا بین ایستاده بودند گلوله تفنگ بتصل خجسته اختر رسیده و در گذشت سپاهش بزمیت رفتند مردم ذوالفقار خان دویده ذیل خجسته اختر را بانش گرفته آورده ذوالفقار خان بسعی و تلاش بسیار معز الدین را بدست آورد و بتمهید فتح عرض نمود معز الدین و ذوالفقار خان در عرض راه شب بسر بردند در فیع القدر نادیده کار بلا حوله شب تار و بمشورت نادرست شمشیر خان متوطن حصار فیروزه شتافتن و تاختن و شب معز الدین بیافت و شبانی و تامل بالای فیل بامید بهبود شب را بآخر رسانند چون سپیده صبح بدمید ذوالفقار خان نصرت جنگ تجمیل بر سر شاهزاده رفیع الشان شتافت و اطراف او را فروگرفت شاهزاده رفیع الشان از فیل برجست و دلاوری و شجاعت داد و شمشیر خان بقتل رسید معز الدین ظفر یافت

معز الدین جهاندار شاه ابن شاه عالم بهادر شاه هر سه برادران را کشته بر تخت سلطنت نشست و اسد خان را وکیل مطلق و پسرش ذوالفقار خان را وزیر الممالک ساخت و کوکلتاش خان کوکه امیر الامرا انجنی الملک گشت و باستصواب ذوالفقار خان سلطان محمد کریم برادر فرخ سیر ابن عظیم الشان را و بسیاری از امرای عظیم الشان را نشل رستم دلخان و مخلص خان و بدستور از امرای دیگر شاهزاده ها بالقتل رسانیدند و کمر را جهان بسلامت ماندند و اکثری محبوس گشتند معز الدین خود را از امور ملکی و مالی معذور داشته ذوالفقار خان را مدار المهام گردانید و خود بالعلل کنور نیت خصوصیت خان از بنابر میان تا سین که محبوبه او بود بعیش پرداخت و سکه معز الدین این بود

بیت بزد سکه در ملک چون مهر و ماه ✻ شهنشاه غازی جهاندار شاه ✻ القصه معز الدین باستصواب ذوالفقار خان بعبد الله خان و حسین علی خان سادات بارهه از امرای معتبر عظیم الشان که حسین علیخان در عظیم آباد و همراه شاهزاده فرخ سیر برادر کلانش عبد الله خان بنظامت الهآباد قیام میداشتند نوشت که سلطان محمد فرخ سیر را محبوس کرده بشاهجهان آباد دیا بند و مورد تفضلات بادشاهی شوند والا به ضلالت خواهند کشید محمد فرخ سیر از قتل پدر شش عظیم الشان آگاه گشته با حسن علیخان و غازی الدین خان عرف احمد بیگ کوشته در سر منازعت نموده به بنارس و الهآباد رسید و عبد الله خان را با خود متفق ساخت و تمامی شیوخ و سادات و افاغنه ذوالفقار دار اجپوت متنه و الهآباد را ملازم گرفت با وجود بے زری و لهای مردم را بتواضع و خلق بدام تسخیر کشیده رقم حروف از بزرگان خویش کشیده که در موضع نبی از توابع کوڑه که جاگیر عظیم الشان بوده و میر زا محمد رفیع سربلند خان لوی دیوان عظیم الشان انجا قیام میداشت بست سزا رسوار فراهم آورده قصد عزیمت پیش عظیم الشان میداشت درین اثنا خبر قتل عظیم الشان شنیده متوقف گشت و در خلال این احوال جلوس معز الدین بگوشش رسید و بر تفصیل آن بر طبق فرمان معز الدین و مکتوبات اسد خان و پسرش ذوالفقار خان از صوابدید همچشمان و اقران خویش بجانب معز الدین روان شد و در راه فرامین محمد فرخ سیر مشتمل بر متابعت خویش رسیده و الد راقم حروف هر چند که عرض نمود که از سر شد را بر خود گسیختن و بدیگرے پیوستن صلاح و دولت نیست اقربا پیش نگذاشتند که بافرخ سیر پیوندد و بلشکر معز الدین شتافت و معرفت اسد خان ملازمت معز الدین حاصل کرد و مورد الطاف گشت اسد خان بعد چندے از راه دور اندیشی که سربلند خان رفیق عظیم الشان است بودن او در حضور معز الدین بمصلحت ندید چه بهنگام رزم مبادا فساد کند و شورش انگیزد و با ایشان از راه دوستی با سربلند خان گفت که شمار او در جنگ بمقابله محمد فرخ سیر شدن مناسب نمی دانم لهذا بخاطرم میگذرد از طرف من به نیابت احمد آباد گجرات پردازند سربلند خان بمنت داشت اسد خان او را از بادشاه خواست گجرات و بایشان داد بگجرات رفت القصه چون خبر رسیدن محمد فرخ سیر بآله آباد بسمع معز الدین و ذوالفقار خان رسید عزم گرم تدبیر

گردیدند و شاهزاده محمد اعزالدین ابن معزالدین با خاندوران شوهر خواهر گوکلتاش خان و لطف‌الله خان صادق پانی‌پتی و دیگر
امرا با جمعیت کثیر باستیصال محمد فرخ سیر تعیین شدند و مقرر فرمود که تا الله آباد و پٹنه بروند و بنای این فتنه که هنوز مستحکم نشده است بیندازند
و معزالدین با ذوالفقارخان و گوکلتاش خان و محمد امین خان و عبدالصمد خان و غیره سرداران مغلیه تورانی مشورت خواست
عبدالصمد خان گفت که فوج شرقی را از سر راه مصادفت با سپاه بادشاه نبست مگر سادات بارهه که پیاده شده جان
میدهند فکری بکار رود که اینها از راه مفاوقت محمد فرخ سیر پهلو تهی کنند باید که بفرمان پیشین منصبی و امید انعامات و خدمات عمده بنام
آنها رود تا اطاعت ورزند و این عمل آندلیک پیش نرفت باالجمله چون خبر رسیدن فرخ سیر در الله آباد مکرر بسمع معزالدین و
ذوالفقارخان رسید ذوالفقارخان معزالدین را از لاهور بشتابان آباد آورد و بفراهم آوردن سپاه و بدست آوردن قلوب
مردم سرگرم گردید و کف داد و دهش بکشود و نقود خزاین و اجناس همه در هوای اینکار خرج شد بالآخر نوبت بسقف دیوان خاص و
عام شاهجهان آباد که از نقره و طلا بود رسید و آنرا شکسته بخرج آوردند محمد اعزالدین ابن معزالدین با لشکری آراسته بکمبوه رسید
و بمورچال پرداخت محمد فرخ سیر از الله آباد بدانجانب شتافت محمد اعزالدین چنگ بهنگام شب از مورچال برخاست و باکبرآباد رفت
محمد فرخ سیر ظفر یافت باستماع اینخبر ذوالفقارخان معزالدین را از شاهجهان آباد برآورد و متصل اکبرآباد رسید و بر کنار سمونگده
برآب جمن بجمعیت یک لکه سوار خیمه و خرگاه زد و سایر جمن را از مردم سپاه و توپخانه فرو گرفت و گذاره بسیدو ساخت جاسوسان
بمحمد فرخ سیر رسانیدند که بالای عبور سمونگده بمسافت پنج شش کروه پایابست محمد فرخ سیر بر جناح استعجال بدانجا رفت ولی سنارعت
عبور جمن نمود معزالدین و ذوالفقارخان ازین ماجرا باخبر گشته بترتیب افواج پرداختند عبدالله خان و حسین علیخان و راجه
جیسنگ را هم برادرزاده و داماد راکه و غازالدین خان کوسه و غیره از اطراف حمایت آوردند و گوکلتاش خان را که مقدمه سپاه معزالدین
خان و پیش روی ذوالفقارخان چون کوه آهن ثبات میداشت با او زرمی صعب کرده بقتل رسانیدند از ثقات شنیده که ذوالفقارخان
که از طرف گوکلتاش خان کدورتی در دل میداشت در صدد اوا غماض نمود و بمظنه بغرور آنکه چون کار گوکلتاش خان تمام شود البته سپاه
محمد فرخ سیر شکست و مانده گردد و آنزمان بدفع ایشان باید پرداخت همین که گوکلتاش خان از دست برد سپاه محمد فرخ سیر بقتل رسید فدائان
طمع ذوالفقارخان کندگردیدند تمونست بران جماعه زدن توپ و بان بانتظام سر و اون آغاز نهاد و پای ثبات در معرکه پیشتر و چون فوجی از
محمد فرخ سیر و بعضی گویند که عبدالله خان صبحی از لشکر فرخ سیر با چند هزار سوار برآمده و کشت زده قلیلی از زده مانده پس شب معزالدین در آمد
آنجا محمد امین خان و عبدالصمد خان و غیره بعقول توزانی محافظت میداشتند چون خبر قتل گوکلتاشیان شنیدند و یورش افواج محمد فرخ سیر دیدند صاف
بدر رفتند گویند که توزانیان با عبدالله خان در خفیه ساختگی داشتند والله اعلم بالجمله چون معزالدین یورش افواج محمد فرخ سیر از پس پشت شنیده
مضطرب گشت و دوران سر که بعقل کنونر معتوقه اورد بهزیمت نهاد و در راه بر دست محمد یار خان ناظم دهلی اسیر شد معزالدین سراسیمه
گردیده از قلعه‌گاه بدر رفت ذوالفقارخان چون خبر هزیمت معزالدین شنیدند دست تغلب بر سر زده منهزم گشت و محمد فرخ سیر ظفر یافت معزالدین بدر
قلعه شاهجهان آباد رسید و خواست که اندرون رود مستحفظان خراج شدند معزالدین بخانه اسدخان رفت اسدخان او را محبوس کرد پس
از زبانی ذوالفقارخان پیش پدر رسید و گفت که معزالدین را امین دهنده اولی تر و مناسب‌تر است و لکن مناسب جمعیت خواهم آورده بتدارک ملک پردازیم
اسدخان گفت از نیخیال فاسد باباهی محمد فرخ سیر هم وارث ملک است بر حال من تفقد خواهد فرمود ذوالفقارخان بالطبع الجیل خواست

که از پیش پدر بدر رود در فتن نیافت و بدستور معزالدین محبوس گشت اسدخان سردو محبوسان را احوالگی محمد یارخان نمود و التماس بخشایش جرایم
بانوید دستگیر ساختن جهاندارشاه بدرگاه محمد فرخ سیر فرستاد محمد فرخ سیر فرستاد محمد فرخ سیر بشاهجهان آباد شتافت و فرماندار که سر جهاندارشاه بریده بدرگاه
آرید اسدخان و پیرش ذوالفقارخان بملازمت رسیدند اسدخان بخصوصت مراجعت یافت ذوالفقارخان بقصاص سلطان کریم ابن
عظیم الشان و مخلص خان همه بلاک گردیدند مدت سلطنت معزالدین جهاندارشاه یکسال و چند ماه بود و بعد از و محمد فرخ سیر ابن
عظیم الشان ابن شاه عالم بهادرشاه ابن عالمگیر در آخر محرم سنه یکهزار و یکصد و بیست و پنج هجری بسلطنت نشست و سکه اش این بود
سکه زد از فضل حق بر سیم و زر ۔۔۔ بادشاه بحر و بر فرخ سیر ۔۔۔ و بعد و سلطنت او قحط افتاد و سید عبدالله خان را خطاب قطب الملک و وزارت
و برادرش سید حسین علیخان را امیرالامرا بخشی الملک و محمد امین خان حسین بهادر را خطاب اعتمادالدوله و بخشی دوم و خاندوران مسمی بخواجه
عاصم را داروغگی دیوان خاص و میر جمله را داروغگی خواصان و همچنین هر یک را بداروغگی و خدمات و رساله و مرتبه اش بلند ساخت و
محبوسان ذوالفقارخان را که اکثر در آنمیان امرا بودند حکم نجات داد پس ازان بخشن جلوس اجلاس فرمود و تا هفته هنگامه جشن سرگرم
ماند و بعد ازان باسورات ملکی پرداخت و چون وصل برخیج اکتفا نمود با منصوب اهلکاران در سال شش ماهه تنخواه و جاگیر بامیران و
ملازمان داد در خلال انحوال جماعه سکهان در لاهور باز مصدر شورش گشتند عبدالصمدخان ناظم لاهور آنجماعه را بحسن تدبیر بستاصل
ساخته و اکثر از انها را بحبیه کلاه کرده بر شتران سوار کرده به بلی فرستاد و این قضایا در ضمن پیمایه سمت تحریر خواهد یافت و در عهد سلطنت
محمد فرخ سیر سربلندخان بموجب طلب از احمد آباد گجرات بدرگاه آمد و حسین سعی عبدالله خان و حسین علیخان عفو جرایم او شده و
ملازمت حاصل کرد و مورد تفضلات خسروانه گردیده نظامت اودهه شتافت و بعد ازان نظامت الهآباد رسید و حسین علیخان
براجپوتانه رفت و موافق ضابطه قدیم دختری از اخفاد راجه جسونت سنگه راتهور باز دواج بادشاه در آورد و این حکایت امیر عبدالجلیل
ملگرامی واسطی بنظم آورده این بیت از انجمله است هنگامیکه محمد فرخ سیر با نفضم خلوت کرده در ابیات گفته بیت باسلام آن صنم را
آشنا کرده گره از رشته زنار وا کرده و پس ازین که سلطنت سست گشت راجپوتان رسم را ازمیان برداشتند بالجمله بادشاه
سیر جمله بر انظامت عظیم آباد و مهم راجه دهیرسنج پوریه که سرحلقه متمردان بود تعین فرمود و حسن علیخان را انابر نظم و نسق دکن و تادیب
داؤد خان افغان بیتی فرستاد و میر جمله ترخان معه بائیسی که عبارت از بیست و دو امرای نامدار با فوج کثیر است از شاه جهان آباد
بعظیم آباد شتافت و مهم و میر از و سرانجام نیافت و بطلب بحضور رفت فرخ سیر سربلندخان را از الهآباد بنظامت عظیم آباد و مهم راجه دهیر
تعین فرمود سربلندخان بعظیم آباد شتافت و راجه دهیر امر دست و الد راقم و شیخ عبدالله غازی پوری بقتل رسانید و این قضایا
در ضمن عظیم آباد و احوال اقلیم دویم در سمسر انوشته گشت بعد ازان سربلندخان طلب حضور شد و سرفت عبدالله خان بنظامت کابل و
تفویض شد و دو کرور روپیه انعام یافت و ملک پنجاب از توابع لاهور ضمیمه صوبه کابل و بجاگیرش مقرر گشت سربلندخان متوجه کابل
شد و مابین شاهجهان آباد و سرهند با نظاره واقعه مقامات فرمود پیش ازین غمازان خانه برانداز مزاج بادشاه فرخ سیر را از طرف سادات بارهه
و طبع ایشان از جانب دیگر رمانیده بودند و آن مرحفیه رفته رفته دو بالا شد مکتوبات عبدالله خان متضمن برطلب حسین علیخان و سوء مزاج بادشاه
با و رسید حسین علیخان برداشتن و مجهولی را راسا نهزاده قرار داده و در عماری مغلف بر فیل نشانیده با لشکر آراسته و مرتبه ها از دکن متوجه شاهجهان آباد
شد محمد فرخ سیر از پیشناک گردیده میرخان میر بخشی را انابر استمالت پیش حسین علیخان فرستاد و آن مشورتست انچه بنا بایست از جانب بادشاه

حسین علیخان رسانیدند و در ظاهر استمالت داده او را بشاهجهان آباد آورد حسین علیخان بعبد الله خان پیوست و بصلاح یکدیگر بدرگاه
بادشاه عرضه داشت که رسوخ قدیمیت مانده ها از همه بندگان زیاده است اما حسودان در کمین اند امید داریم که درگاه معلی از وجود ملازمان
سرکار خالی نشود و بندگان بست غلام نشود تا بملازمت برسیم بادشاه کلید ابواب پیش او فرستاد و عبد الله خان و حسین علیخان آمده ملازمت نمودند
و بادشاه را بمع خدمه محل از صغیر و کبیر به قبیح ترین وجهی اسیر کردند و اینواقعه هشتم ربیع الاول سنه یکهزار و یکصد و سی و یک اتفاق افتاد و یکی را
از شاهزاده های محبوس برآورده بر تخت نشانیدند بعد چند روز بمرگ طبعی درگذشت و همچنین دیگری و محمد فرخ سیر را بانحال جلالت نمود
مدت سلطنت محمد فرخ سیر قریب هفت سال بود و بعد از و محمد شاه مخاطبه اختر جهان شاه ابن بهادر شاه ابن عالمگیر را از
زندان برآورد و در ذیقعده سنه یکهزار و یکصد و سی و یک هجری بر تخت سلطنت نشانیدند سر بلند خان که به انتظار آشوب بابین
سرحد بود بشاهجهان آباد میگذرانیدند بطمع وزارت عزیمت دهلی نمود عبد الله خان فرمان محمد شاه بنام سر بلند خان فرستاد که بتعجیل
سمت کابل روانه شود سر بلند خان بکابل نشافت عبد الله خان و حسین علیخان بدستور پیش محمد شاه بوزارت و امیر الامرائی قیام
نموده مدار المهام ملک گشتند در بدو سلطنت محمد شاه محمد امین خان تورانی بمکافات محمد فرخ سیر بصوابدید محمد شاه حسین علیخان را که
با محمد شاه بادشاه بنا بر تادیب نظام الملک بدکن میرفت بضرب خنجر بکشت چون زوری حسین علیخان از دربار بادشاهی رخصت
شده بسواری پالکی بخیمه خودی آمد در راه دو کش از منصوبداران بادشاهی که یکی از ایشان عبد الرحیم نام داشت فرار پیکشیدند
و نالش محمد امین خان نمودند که زر تنخواه ما مردم نمیدهد یکی از ان بدست راست و دیگری بدست چپ متصل پالکی حسین علیخان
آمدند و یکی عرضی بدست حسین علیخان داد او بخواندن مشغول شد شخصی دیگر از انطرف پالکی پیش آمد او نگرشید و زیر پهلوی حسین علیخان
زد همین که حسین علیخان با و نگریست دیگری از طرف دیگر پیش قبضی حواله او کرد و کارش تمام ساخت و این واقعه در آخر سنه
هزار و یکصد و سی و دو هجری اتفاق افتاد چنانچه شاعری در تاریخ انیواقعه گفته از انجمله است بمصرع قتل حسین کرد پدید عین هند
یکی از آنها بقتل رسید و دیگری جان بسلامت برد شورشی عظیم در لشکر پدید آمد و انجا شش خیمه و بنگاه حسین علیخان بتاراج
رفت چه بموجب حکم محمد شاه هر یک از امرای و خیمه های متعلقان حسین علیخان تسلط شدند چنانچه سید سعادت خان برهان الملک
بر خیمه و احمال و اثقال غیرت خان همشیره زاده حسین علیخان متصرف گشت و از ان روز اقبالش روی بتراجع نهاد و باکمله بعد ازین
قضایا محمد شاه و محمد امین خان بشاهجهان آباد مراجعت کردند عبد الله خان که در دهلی بود خبر قتل برادر شنیده شاهزاده را
از حبس برآورده بر تخت نشاند و با فوج بیشمار و توپخانه بسیار قصد محمد شاه کرد در رزمی صعب کرده اسیر گشت و در حبس بمرد محمد شاه مستقل شد
و سی سال سلطنت نمود و در سال بیست و یکم جلوسی نادر شاه والی ایران به تسخیر هند متوجه شاهجهان آباد شده محمد شاه با
عساکر و توپخانه و افر از دهلی برآمد در پانی پت کرنال با اسیران محمد شاه چون صمصام الدوله خان دوران خان امیر الامرا و
برهان الملک سید سعادت خان ناظم اوده و افواج نادر شاه محاربه دست داد خاندوران خان زخمی شد و برگشت و
همان شب در گذشت و سعادت خان را فوج نادر شاه سه فیل سواری او اسیر کرده پیش نادر شاه بردند و اینواقعه هفدهم سنه یکهزار
و یکصد و سی و یک هجری اتفاق افتاد و بالجمله روز دیگر بموجب طلب نادر شاه نظام الملک آصف جاه و اعتماد الدوله قمر الدین خان
و دیگر بعضی رفتند و دیگر روز بطلب ایشان محمد شاه بادشاه بپیش نادر شاه رفت نادر شاه همه را با لشکر خویش تواضع نگاه بدشت

پس ازان رفتن نادرشاه با محمد شاه سوار شده داخل قلعه شاهجهان آباد شد هنگام شب مردم بازاری افواه کردند که نادرشاه قصد مخدوم خود محمد شاه نمود قلماقیان محلسرا بادشاهی اورا در قلعه بکشتند شورشی عظیم برپا شد مردم شهر از سپاه نادرشاه هرکس را که یافتند دران شب بقتل رسانیدند در آن هنگامه قریب سه چهار هزار کس از سپاه نادرشاه کشته شده چون سپیده صبح بدمید نادرشاه از قلعه برآمد و بمسجد رکنشی اردو که متصل چاندنی چوک است رفت و نشست امیران محمد شاه هر کاب او حاضر بودند حکم بقتل عام فرمود تا کیپاس هنگامه قتل عام خلقی کثیر دران یک پهر قتل رسید و عمارات بعضی جا بار اصبوختند و ناموس اکثرے بر باد رفت پس ازان بشفاعت امیران محمد شاه مثل نظام الملک و قمرالدین خان و مبارز الملک سربلند خان از قتلعام درگذشت و همین که از زبانش امان برآمد فی الفور آتش شورش و هنگامه بطرف شد کیماه و چند روز نادرشاه در دهلی بماند و از ابوالمنصور خان داماد سعادت خان که در لکهنوه نیابت صوبه داری داشت و سعادت خان در همان ایام از بیماری سرطان که داشت در دهلی فوت شده بود و دو کرور روپیه طلب فرمود چنانچه روز دیگر کلاه پوش همراه نثار محمد خان سپهسالار برادرزاده سعادت خان بلکهنوه پیش ابوالمنصور خان فرستاد و مبارز الملک سربلند خان را خدمت تحصیل زر از مردم شهر دهلی چه شریف و رذیل و اداشت چار ناچار آن را قبول کرد و ابوالمنصور خان دو کرور روپیه نقد بمردم نادرشاه تسلیم نمود و رخصت انصراف داد و نادرشاه انچه ازین نقد و اجناس محمد شاه بادشاه که اندوخته اسلان بود انچه که یافت بگرفت همچنین از همه امیران عظام و سکنه بصادره مالے وافر بدست آورد و آتا از قمرالدین خان و نظام الملک و دیگر توران همان هیچ نگرفت و بر بستور او مبارز الملک سربلند خان که او هیچ نداشت و هنگام غربت ایران محمد شاه را بدستور سلطنت داده بایران مراجعت نمود محمد شاه بادشاه سلطنت میراند پس ازچند سال محمد شاه بصوابدید ابوالمنصور خان که آن هنگام داروغه توپخانه بود بر علی محمد خان روهیله که خود می پسندید از اتفاقات نزاع سیلے از مردم او و ابوالمنصور خان واقع شده بود لشکر کشید علی محمد خان روهیله در بنکنده که از محدثات او بود متحصن شد انواع بادشاهی بحاصره بنکنده پرداخت چند روز در توپخانه بمیان ماند و بالاخر معرفت قمرالدین خان وزیر علی محمد خان روهیله بخدمت بادشاه آمده رقم حروف در کنوفت ملازم ابوالمنصور خان و تعینه راجه نول رای در یورش حاضر بود این قضایا در ضمن آنوله از توابع شاهجهان آباد مرقوم خواهد گشت بالجمله بعد ازین وافعه از پنج سال احمد شاه ابدالی والی قندهار و کابل بعزم تسخیر دهلی بلاهور رسید محمد شاه پسر خود احمد شاه را با قمرالدین خان مدبر و ابوالمنصور خان و راجه ایسری سنگه این چهار سنگه سوائی کچهواهه راجه جے نگر وغیره راجهاے جاٹان بمقابله ابدالے فرستاد و در پانچی عماره مابین سرهند و لاهور ملاقاتی فریقین دست داد و زرمی صعب بمیان آمد و قمرالدین خان زیر بر از گله توپ در جمله کشته شد و راجه ایسری سنگه همان روز هر اسان گشته بجنگ ازار و دیگر بجیت سعین الملک معرف میر منو ابن قمرالدین خان بوزیر و ابوالمنصور خان قرار برقرار اختیار کرده متعالی خاسته کردند روز دیگر احمد شاه ابدالی بعزیمت رفت احمد شاه بهنیت فتح به پدرش محمد شاه بادشاه عرضه داشت محمد شاه معین الملک را صوبه لاهور تفویض فرمود و در خلال این احوال محمد شاه بمرض طبعی درگذشت پسرش احمد شاه ابن محمد شاه در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری بسلطنت نشست و ابوالمنصور خان را بمنصب وزارت نمود و بشاهجهان آباد آمد حمد بن اشنار نظام الملک آصف جاه در دکن درگذشت ابوالمنصور خان بوزارت رسید و خانه زاد خان را بمنصب امیر الامرا بادشاه محمد شاه مشغول بعیش و عشرت گردانید و تقرب الحضرت گشت و تصرف در کار وزارت کردن گرفت ابوالمنصور خان همچند و بند در ارکان سلطنت احمد شاه از ابوالمنصور خان متوهم شده و سوء مزاج گردید ابوالمنصور خان خواست که او را سیر کند میر نشد

احمد شاه انتظام الدوله ابن قمرالدین خان را منصب امیرالامرا بخشی الملک و غازالدین خان ابن نظام الملک را وزارت داد ابوالمنصور خان بریجی و سورج مل جاٹ را باخود متفق ساخت و دهلی را محاصره نمود و غازالدین خان نجیب خان روهیله را که در آن وقت چندان گروفر نداشت و پیش دوندیخان و حافظ رحمت خان در سنبهل مراد آباد وغیره سر بر میزدند نجیب خان با جماعه کثیر از روهیله ها بدهلی رفت و با ابوالمنصور خان زدوخوردهای صعب کرد و ابوالمنصور خان ملکهنوه مراجعت نمود احمد شاه مستقل گشت و نجیب خان بر فاقت غازالدین خان بمرتبه اعلی رسید و نجیب الدوله خطاب یافت و تیرگرده اقطاع او مقرر شده و غازالدین خان که در آن وقت نوزده یا بیست ساله بود مقرب الحضرت و مدار المهام گشت و بالآخر از احمد شاه مخالف شد و احمد شاه با ابوالمنصور خان در ساخت احمد شاه از شاهجهان آباد عزیمت لکهنوه کرد و بسکندره رسید و آنجا و مقامات کرد غازالدین خان مرهٔ را بر احمد شاه بادشاه تعین نمود تا غارت کنند مرهٔ ها را در سکندره با لشکر احمد شاه رسیدند و بتاخت و تاراج پرداختند احمد شاه منهزم بشاهجهان آباد رفت و لشکر غارت گشت غازالدین خان اورا بگرفت و میل کشید و مادرش او و هم بائی را نیز در چشمان میل کشید و بزندان فرستاد عزیزالدین محمد بن عزیزالدین محمد بن بهادر شاه را از حبس برآورده در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و پنج هجری بسلطنت نشاند عزیزالدین محمد خود را بعالمگیر ثانی مخاطب گردانیده بر تخت جلوس کرد و غازالدین خان وزیر و مدار المهام ملک گشت در آن هنگام احمد شاه ابدالی والی قندهار بتسخیر هندوستان شتافت غازالدین خان نجیب الدوله را با عساکر بسیار بمقابله احمد شاه ابدالی فرستاد و خود با بادشاه بیخوا است که از دهلی برآید لیک بادشاه اجابت نمی کرد و گویند که بادشاه احمد شاه ابدالی را خفیه جهت تادیب غازی الدین خان طلب کرده بود بالجمله نجیب الدوله با احمد شاه ابدالی بساخت و بخدمت او برفت غازی الدین خان بجرأتی و شجاعت یکه داشت برابسپ سوار شد و تنها بلشکر شاه ابدالی برفت احمد شاه ابدالی او را بنواخت و بخطاب فیروز خان او را بنواخت و مخاطب ساخت و با او بدهلی آمد و با عالمگیر ثانی دوستی کرد و عمارات عالیه آنشهر را از اعلی و ادنی بکند و مبالغ بسیار که نوبت از کرورها گذشته بسنکهه رسید بدست آورد و دو وصیه از احفاد تیموریه که یکی از ان دختر محمد شاه بود و دیگری از عالمگیر ثانی یکی بنام خود و دیگری بنام پسر خود خطبه کرد و عالمگیر ثانی را بدستور بر سلطنت هندوستان مقرر داشت و بقبولایت خویش بقندهار مراجعت نمود شاهزاده عالی گهر ابن عالمگیر ثانی که در حجیر و نواح آن بود معزول شده بشاهجهان آباد رسید و در حویلی دارا شکوه منزل گزیده سپاه غازالدین خان را محاصره کرد شاهزاده بتهور یکه داشت از آنجا برآمده براه سنبهل مراد آباد با آنوله و بریلی با حافظ رحمت خان و دوندیخان روساے روهیله ملاقات کرده ملکهنوه شتافت و بصوابدید شجاع الدوله بالله آباد رفت محمد قلیخان معروف بمیرزا کوچک ناظم الله آباد ابن عم شجاع الدوله با شاهزاده متفق گشته متوجه تسخیر احمد آباد شد راجه رام نراین که از قبل میر محمد جعفر خان ناظم بنگاله ایالت عظیم آباد داشت در قصبه پهلواری بخدمت شاهزاده آمد و هنگام شام بحیله آوردن کاغذ ملکی رخصت شده بقلعه عظیم آباد داخل شده باستحکام برج و باره آن پرداخت شاهزاده عظیم آباد را محاصره کرد رام نراین متحصن شد در خلال این احوال شجاع الدوله بالله آباد شتافت و بر قلعه و صوبه الله آباد مستولی شد و گماشتگان محمد قلیخان را براند محمد قلیخان از استماع این خبر مضطر گشته از شاهزاده جدا شد شاهزاده ناچار از محاصره عظیم آباد برخاسته به بوندیل کهنڈ رفت و محمد قلیخان نزد شجاع الدوله آمد محبوس گشته بقتل رسید شجاع الدوله جماعه قزلباشان را که با محمد قلیخان مربوط بودند از الله آباد واداوده اخراج کرد شاهزاده دیگر بار افواج مراسم آورده

روسے بعظیم آباد نهاد و محاصره کرد و در خلال این احوال غازی الدین خان که با عالمگیر ثانی مخالفت داشت روزے پیش بادشاه رفت و گفت
که چند نفر از عمده ولیان مستجاب الدعوات از بلخ و بخارا وارد شاهجهان آباد شده اند غلام بزیارت ایشان رفته بود بسیار مستغنی یافته
بادشاه آرزوی ملاقات در ویشان کرد و روزی سوار شده بمقام درویشان رفت و بحجره ایشان در آمد و بملاقات نمود و ساعتے نیاسود
آن سفاکان دیو سیرت کارد از نیام برکشیده آن بادشاه فرشته سیرت را بشهادت رسانیدند امور سلطنت بکلی برهم خورد همدرین اثنار
احمد شاه ابدالی باستصواب احمد خان بنگش فرخ آبادی و روسای روهیله و دیگر بار بنابر استیصال بسوانس راو بهاؤ و دکنی از کابل رسیده
آمده شاهزاده عالی گهر را که بمحاصره عظیم آباد مشغول بود طلب نمود تا بسلطنت نشاند شاهزاده رفتن شاهجهان آباد مناسب وقت ندید
ابدالی در عمدو و پانی پت با دکنیان زورے صعب کرد و ظفر یافت چنانچه این قضایا در اقلیم دوم در تحت صوبه خاندیس بعد از حالات
سلاطین آنجا مرقوم است بالجمله ابدالی بعد از ظفر میرزا جوان بخت این عالی گهر ابن عالمگیر ثانی را به نیابت پدرش در شاهجهان آباد
بر تخت سلطنت نشانید و نجیب الدوله امدار المهام ساخت و غازی الدین خان پیش سورجمل جاٹ رفت و احمد شاه ابدالی بکابل مراجعت
نمود همدرین اثنار میر محمد قاسم خان با عانت انگریزان خسر خود میر محمد جعفر خان را از امارت برکناره خلع کرد و خود بجای او نشست و بعظیم آباد
آمد و ارام زرین را بحبیل محبوس ساخت آن هنگام انگریزان با شاهزاده عالی گهر رسوخ در زیدند شاهزاده با استصواب انگریزان و میر محمد قاسم
خان در عظیم آباد در سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و دو هجری بسلطنت نشست و خود را بشاه عالم ثانی مخاطب ساخت بعضی حوال
این بادشاه در ضمن بیان رود بگر جا بامر قوم است بالجمله از عظیم آباد باوده و لکهنوه رفت و با شجاع الدوله نسبت جهانسی و بر
پسران چهار سال دنکله شتافت همدرین اثنا میر محمد قاسم خان ناظم بنگاله و عظیم آباد از انگریزان متنفر با میدِ استعانت بشاه عالم
و شجاع الدوله پیوست شاه عالم و شجاع الدوله با عانت میر محمد قاسم خان بر سر انگریزان لشکر بعظیم آباد کشیدند و در آن سال
کاری نساخته و برگشته در کهسر چهاؤنی کردند انگریزان با میر محمد جعفر خان که او را پیش ازین از حبس برآورده ایالت بنگاله و پٹنه داده بودند بکهسر
شتافتند و با شاه عالم و شجاع الدوله رزم کردند و ظفر یافتند نواب شجاع الدوله بهادر در صوبجات خویش اقامت مصلحت ندید پیش احمد خان بنگش
فرخ آبادی و روسای روهیله گالپی رفت و با دشاه با انگریزان پیوست انگریزان کوره و اله آباد و بسیت و شش لکهه روپیه سالیانه بمداخل
بنگاله جهت تصرف بادشاه مقرر کردند بادشاه قریب شش مفت سال در اله آباد استقامت نمود چون نجیب الدوله فوت کرد باتفاق دکنیان
بادشاه از اله آباد بشاهجهان آباد نهضت فرمود و آنزمان کوره و اله آباد از تصرف بادشاه بیرون رفت گماشتگان شجاع الدوله بران متصرف
شدند و مرسوم بنگاله که از انگریزان بیادشاه میرسید موقوف گشت و تا امروز که سلخ ذیحجه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری و بیست
سه سال از جلوس گذشته اورنگ سلطنت هندوستان را اورشاهجهان آباد زینت بخش است و در عهد او سکهمان از لاهور تا دریاے اٹک
و سمت مشرق تا حدود و نواح شاهجهان آباد متصرف اند و از سورت بندر تا کلکته تمام ساحل دریاے عمان را و از کلکته و بنگاله و پٹنه
و نابه پیمگده و متصل دیلی صاحبان انگریز کوٹهی ساخته در لباس سوداگری بر حکام بنگاله و اوده و اله آباد و غیره محیط و حکمران اندو اله آباد
و اوده نابه پیمگده بامداد انگریزان آصف الدوله بهادر عرف میرزا امانی ابن شجاع الدوله صوبه اکبر آباد و در تصرف ذوالفقار الدوله
نواب نجف خان بهادر است که تمام آندیار را از دست تصرف قوم جاٹ بجوان مردی و یاوری طالع برآورده بحیطه ضبط خویش
درآورده بچیری محتقر بادشاه را خدمت میکنند و اورنگ آباد و حیدر آباد و دیگر صوبجات مملکت دکن در تصرف نظام علیخان ابن

آصف جاه نظام الملک است و احمد آباد گجرات و مالوه و کتک و اودیسه نامند و دیگر امصار دکن در تصرف دکنیان است
در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری احمد آباد گجرات را کلنل کاوُر انگریز از گماشتگان مرهٹیه بقتال و جدال استخلاص کرده متصرف
شده از هیچ جا وامی و درمی بپادشاه نمیرسید لیک تا هنوز خطبه بسکه در هندوستان بنام نامی اوست پائی تخت از جاهای
معروف است و توابع شاهجهان آباد است مزار شاه اشرف بوعلی قلندر در آنجا است و قلمرش آنجا مشهور تر و تماشا
شهری مختصر است و در نزدیکی آن حوضیست که آنرا کرکت گویند و معبد هندوان است و در روز کسوف و خسوف مردم اطراف و جوانب
در آنجا حاضر آیند و غسل و خیرات بردازند اکثر اماکن آنجا که در بای سرستی نزدیک آنشهر میگذرد و بوسعت چهل و هشت گرده است
بنام عابدان هنود متقدمین منسوب است و آنهمه سرزمین را افضال ترازو دیگر سرزمین هند انند اعتقاد دارند که هرگه در آنجا بمیرد از آمد و شد
زمانه رهائی یابد و بزبان هندی او اکون گویند باز ماندند اکوروان و هندوان در آنجا جنگ مهابهارت کردند و آن زمین جهل گروهی
از شاهجهان آباد سمت مغرب مایل بشمال است سرکار سنبهل از توابع شاهجهان آباد شهری قدیم است و در آن شهر هندو
مکانی است معبد هنودان و باعتقاد ایشان بعد از مرور دهور شخصی مظهر انوار الهی از آنمقام پدید آمد که بزبان ایشان آنرا بکلنکی اوتار
نامند و عوام گویند که دجّال از آنجا ظاهر گردد بخلاف جمهور مسلمین که دجال از هندنجیر و متصل سنبهل تانک متة جا مست که
معدن زر و نقره و مس و آهن و سرب و زرنیخ و تنکار در آنجا یافته اند و آهوی مشکین و گاو و اسب کوهی و گرم پیله و باز و شاهین و عسل
فراوان از آنجا آرند و زمینداران آنجا بنا بر صعوبت راه مطیع حاکم نباشند و بفاصلهٔ قرب سنبهل مراد آباد نام آبادی است محمد فرخ سیر
در عهد سلطنت خویش اقطاع بران افزوده آنرا صوبه قرار داده و در همه امکنهٔ آنجا بنجیا از شیوخ و سادات بکثرت قیام سید اشفند
در عهد سلطنت محمد شاه بادشاه کورکانی عظمت الله خان شیخ زاده لکهنوه نظامت آنجا از طرف قمر الدین خان وزیر الممالک قیام سید اشفند
و علی محمد خان روهیله در زمره ملازمان او بود احوال او و اولاد و اتباعش در ضمن آنوده مرقوم شود و بالجمله اولاد و احفاد عظمت الله خان
در آنجا کارهای بانام کرده اند و در آخر سلطنت محمد شاه شیخ محامد ساکن سنبهل قاضی طبیب عمله پرگنه سورام از توابع الله آباد که پیش ازین
ملازم قدیم مبارز الملک سربلند خان و آورده والد راقم بوده و عاقبت بدار و گلگی تونجانه رسیده چون در شاهجهان آباد سربلند خان
پابد اسی قناعت کشید شیخ محامد جدا شده چندی ملازمت خاندوران و بعد نادر شاهی ملازم قمر الدین خان گردید قمر الدین خان
او را بنظامت مراد آباد فرستاد و بعد چندی همان جا درگذشت و بالاخر آنملک تمام بقبضه تصرف علی محمد خان روهیله در آمد امروهه
آبادی بهجته است اکثر قوم سادات در آنجا سکونت مبدارند طرفه گلی منقش برنگ های گوناگون مطلا گاه کاریهای طلائی بغایت
باریک و نازک و صاف و لطیف میسازند چنانچه یک حقه با نحو پنجه و چلم سرپوش وغیره اسباب گلی بقیمت یک اشرفی یا دو سه بدست
می آید و آنجا توره و کالا همچنین آنوله شهریست نواحدات از املاک علی محمد خان روهیله از عمارات عالیه و مساجد و خورنق بسیار و هند مساجد
با گنبدهای غلاف مس بملمع کاری طلا بطور مساجد شاهجهان آباد که نظارگیان را از آن فرحت افزاید مبنی بوده آنشهر در یورش
نواب شجاع الدوله و انگلوزیان که بر حافظ رحمت خان شده خراب گشته بالجمله در وقت آبادی خویش اشیای سرو بار در آنجا موجود بود
راقم حروف در رفاقت میر محمد قاسم خان آنمکان را بسیار تماشا کرده شهری کلان و پر رونق بوده روهیله و افغانان بسیار در آنجا مسکن
داشتند و اجرای اسلام در آنشهر از بانگ و صلوات و زکات بسیار بوده چون ستاره اقبال روهیله هدی بجنرل ساهر دمه آمد بار ادبیت بر

اعمال حسنه مبدل بسیئه گردد چنانچه که با امرداد فرخنده خوش شکل سیل نکاح سیکردند و رسم امست لوط تازه شد زر و نقره نقوش بضاعت کمیابی دخل ساخته بکاری نمیخرد و دیگر از ین قبیل بسیار بوده امست چون طغیانی سیئات بدرجه اتم رسید حق تعالی شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان وزیر و انگریزیان را ابران قوم و شهر تعین نمود و در اندک فرصت آنشهر بل تمامی مسکن برومیله وغیره بتاخت و تاراج بغارت رفت اکنون آن شهر آبادی بالی رونق سیدار دحکایت عروج علی محمد خان بدین منوال امست که در عهد محمد فرخ سیر بادشاه تیمور کورکانی شاه عالم خان حسن خان دو برادر بودند از قوم تنیچ از ولایت روهه اردو مراد آباد و بداؤن و بریلی که آن ضلع بکمپنی مشهور و معروف نشست گردیدند و بعلاقه نوکری حیات مستعار بسری بردند حسن خان چند پسر داشت از آنجمله ارا خفا داود و دندیخان امست که پیش علی محمد خان مقرب و مسلم بوده و شاه عالم خان برادر فرزند بوده یکی داود خان و دیگر حافظ رحمت خان و حافظ رحمت در عهد ریاست علی محمد خان نیز بدستور دوندی خان رکن دولتش بوده حافظ رحمت آن امست که شجاع الدوله با عانت انگریزیان اورا در زرم بقتل رسانید بالجمله داود خان بنوکری زمینداران و راجهای ضلع کتهر میگذرانید تا بنزد پیش راجه کماؤن بصیغه سپه سالاری مقرب و مصاحب گشت و کارهای هنگرف از و بظهور آمد بالآخر راجه از گفته غماران از و متوهم گشت و او را بسیاست بکشت داؤد خان دو پسر داشت یکی محمد خان و دوم علی محمد خان گویند که علی محمد خان از قوم راجپوت بوده که با سیری آمده داؤد خان او را بجای پسر پرورش و تربیت نموده بعد کشته شدن پدر علی محمد خان پیش عظمت الله خان ولد عصمت الله خان معروف بقاضی زاده لکهنوه که در آن هنگام از حضور محمد شاه بادشاه بنظامت مراد آباد و غیره کمپنی سر برافراخت بذریعه رساله داری نوکر گردید و در اندک عرصه ستاره اقبالش روی بترقی نهاد چهار گنات چند بجاگیر رساله او تنخواه بود دست آن بر گنات دیگر باجاره گرفت و در قصبه بسولی استقامت ورزیده بتالیف قلوب اوشاق و قشون پرداخت و خلال انجوال عظمت الله خان بعزول شده بشاهجهان آباد رفت علی محمد خان در کتهر متوقف شده تا که عامل از حضور بادشاه دنیا بدار او در ساخت و مبلغ اجاره تمام او نمود و دیگر پرگنات اجاره گرفت و اسباب امارت و ایالت بقدری بهم رسانید و قوت گرفت و آنگاه عامل را در دست بر داشته سیداد و فوجداری بعد استعداد را بلیعت و عمل سید اشت و بار اکین بادشاه نوشت و خواند پیش نمود و تحف و هدایا و نذورات بدرگاه بادشاه و وزیر اعظم اعتماد الدوله قمر الدین خان باز مسال کردن گرفت چندانکه خود را در زمره منصبداران بادشاهی منسلک ساخت و این منشا خواجه سرا از طرف عمدة الملک امیر خان بنابر انتظام متونه که بجاگیرش مقرر و باجاره علی محمد خان بود تعین شد قلعه بسولی معموله آنوله متونه از علی محمد خان باز خواست کرد علی محمد خان او را بالقتل رسانید و توپخانه وغیره اسباب حشم و خدم خواجه سرا بدستش افتاد و در آنوله و متونه مستقل گشت و از امیر خان سیر بدو با قمر الدین خان وزیر پیوست همدران ایام سیف الدین علی خان وغیره سادات بارهه افسرهای عبد الله خان و حسین علیخان بمرتبه ارش افراخته بودند قمر الدین خان که با سادات بارهه خصومت میداشت عظیم الله خان را از شاهجهان آباد با فوج بیشمار و توپخانه بسیار بر سر سادات از پیشگاه خلافت تعین نمود و به محمد معین الدین خان ابن عظمت الله خان و علی محمد خان حکم کرد که شریک عظیم الله خان باشند در روز جنگ محمد معین الدین خان و علی محمد خان مرده اکشیدند سیف الدین علیخان بقتل رسید عظیم الله خان ظفر یافت و جلدوی این خدمت قمر الدین خان وزیر الممالک علی محمد خان بخطاب نوابی و عنایت طوغ و نوبت ماهی مراتب منصب پنجهزاری ذات و پنجهزار سوار سرافراز ساخت بعد چندی علی محمد خان سر از اطاعت وزیر باز زده و آداب مالوجب باین اجاره نهادن و رزیدر آنجه هرنندا از حضور قمر الدین خان عامل مراد آباد شده بکمپنی رسید علی محمد خان با او الحاح کرد و صلح خواست هرنندا باکرد و بحرکه رزم بیار است علی محمد خان با او مصاف داد هرنند و پسرش مولی سامع عبد النبی خان برادرش

دلیرخان ابن سنجرخان ساکن ملیح آباد بتقبل رسیده علی محمدخان ظفر یافت وغنایم بسیار از صامت وناطق وتوپخانه وافر ودیگر آلات حرب بدست علی محمدخان افتاد وقمرالدین خان ازین ماجرا رنجیده معین الملک عرف میرمنو خلف خود را با لشکری آراسته بر علی محمدخان تعیین نمود معین الملک با شولاپری مادر خود زوجه قمرالدین خان برگهات دار انگرخیمه گاه ساخت علی محمدخان بعجز ولجاجت پیش آمد وبهایا پیشکش بسیار تحف وهدایای بیشمار مزاج اعتمادالدوله قزلباش شولاپری ومعین الملک را زیاده از سابق برخود ساخت وبرکشتی میان دریای گنگ بخدمت معین الملک پیوست وصبیهٔ خود را به برادرش میرصدرالدین ابن قمرالدین بنکاح داد معین الملک بدهلی مراجعت نمود وعلی محمد مآنوله شناخت وتمکین نیست وهموواره باجتماع افواج سرگرم مے بود برارادهٔ آنکه بدعوی خون پدرش بدل داؤدخان باراجه کماؤن بیاویزد وچون اسباب حرب بوفور فراهم آورد پاینده خان را سپهسالار وملا سرور را بخشی وفتح خان را میرسامان مقرر کرده باحشری انبوه از افغانان وروهیله عازم کماؤن گشت پاینده خان انقطاع ملک کماؤن مثل صوبه کاشی پور ورودرپور وغیره را که در دامن کوه بود مهم آن را تاخت وتاراج نمود وننگ وناموس عالمی را برباد داد وسکنه آن نواح را قتل واسیر کرد وچون علی محمدخان بمقدمه خویش ملحق گشت امر کرد که تمام فوج پیاده شده برکوه بنا نهند وخود نیز با تمامی اراکین پیاده شده برکوه کماؤن قدم همت نهاد وتا چنتا دلی که تا حال احدی از پادشاهان هند دست قدرت بران نرسیده متصرف گشت راجه کماؤن منهزم براجه سری نگر پناه برد علی محمدخان بشفاعت راجه سری نگر مردم وانا از دعوی خون پدر درگذشت وپیشکش بسیار واموال بیشمار بطریق خون بها از راجه کماؤن بگرفت وملک بالاے کوه را که در تصرف آورده بود بعوض سه لکهه روپیه راجه سری نگر اجاره داد وکاشی پور ورودرپور وغیره ملک دامن کوه را متصرف خویش گرفت وبانوله مراجعت نمود وچون چندے بآن برآمد بار ومیله ها ومردم داروغه میرعمارت صفدرجنگ ابوالمنصورخان که آن وقت بداروغگی توپخانه بادشاهی سرنگر یا بار یشود تبار ارسال چورکه در دامن کوه مذکور درخت بریده بشاهجهان آباد می برند وحشت خاست نوبت بتیغ وخنجر رسید ومردم طرفین زخمی شدند داروغه عمارت بشاهجهان آباد گریخت ابوالمنصورخان بمطلب رفت وقمرالدین خان وزیر را ازان ماجرا مطلع ساخت واعانت خواست که بادشاه را متوجه استیصال روهیله ها سازند که صلاح دولت است قمرالدین خان بظاهر متفق شد ابوالمنصورخان عمدة الملک امیرخان وفیروزجنگ غازی الدین خان ابن نظام الملک آصف خان وصمصام الدوله ابن صمصام الدوله خانه دوران ودیگر رکن السلطنت را باخود یار ساخته آهنگ محمدشاه را بعزم استیصال علی محمدخان آوردند وبناء بصارف بادشاهی یک لکهه روپیه نقد وزرکوچ وتیچاه هزار روپیه مقام برزمه خود مقرر نمود محمدشاه باعساکر وتوپخانه بسیار متوجه مرشد وبرورودرپای جمن وگنگ پل کشتیها بسته عبور فرموده برساحل بان گنگا لشکرگاه ساخت وابوالمنصورخان راجه نولرائے نائب خود را از صوبه اوده طلب فرمود راجه مزبور باکثر جمعیت بمدد آمد وبهادر خان ابوالمنصورخان بصیغه رسالداری همراه راجه نولرائے در آن یورش حاضر بود وقایم جنگ ابن مخمورخان بنگش بحسب الحکم بادشاه از فرخ آباد داخل لشکر بادشاهی گشت قمرالدین خان وعلی محمدخان چست اجهان شسته وزبنگاده که مابین آنوله وبداؤن از معدات او بود متحصن گردیدند فوج هندوستانی تمام واکثر روهیله ها که بهره از علم میدانستند بطریق فتوای علما که یاری پادشاه لازم کردن موجب نکال عاقبت است از علی محمدخان جدا شدند ودیگر اوس افاغنه ولایت کمر محمد بادشاه پیوستند وبرورودرپای جمن همراه بودند بالجمله افواج بادشاهی بحاصره بنگذه پرداخت بطرف آن سو رجال شدند ودیگر اطراف باحاطه آمد بقصبه چندوز جنگ توپخانه میان نانامل بال صحرا قمرالدین خان وقایم جنگ از محمدشاه بادشاه شفاعت خواستند بادشاه از تقصیرات او درگذشت علی محمدخان بخدمت بادشاه پیوست

بادشاه اورا ابشاپمان آباد آورد و منگامیکه علی محمد خان از بنگذه برای ملازمت بادشاه آمدن خواست راقم حروف با چند سواران توخانه بطریق سیر از لشکر بدروازه بنگذه آمد و منتظر بایستاد وکه هنگام برآمدن خیمه علی محمد خان را تماشا کند و قیافه اش به بیند دروی سفید پوست راست قدر و فربهی و لاغری متوسط ریش تنه انگشت دراز و سیاه و بروت تالب تراشیده سر تراشیده و چشمان کشیده پوشاک سفید پوشیده در غایت وقار و تمکین که گرد و ملال و غبار اضطراب هرگز بر چهره اش ننشسته از خیمه که بر در گذهی بنگذه زده بودند برآمده بر فیل سوار شده با بشتاد تا خیمه اسپک و جونرکه و سرائچه فرود آورده بر شتران بار کردند گفت که همه را بمردم بادشاه داده رسید بگیرند روان شد و بمجلست بادشاه بهمراه برادر قایم جنگ شتافت و قمرالدین خان و محمد فرید الدین خان ابن عظمت الله خان را حکومت کنهر داد و علی محمد خان را البه هند فرستاد و علی محمد خان آنجا بود در زمانیکه احمد شاه ابدالی بعزم تسخیر هند بلاهور رسید و محمد شاه پسر خود احمد شاه را بمقابله ابدالی فرستاد و علی محمد خان فرصت یافته از سرهند بملک خویش شتافت و بر تمام کنهر از دوآب گنگ و مرادآباد و سنبهل و امروهه و بریلی و شاه جهان پور که جاگیرات اعتماد الدوله قمرالدین خان و ابو المنصور خان و خالصه شریفه بود متصرف گشت و بانوله مستقل نشست و بعد چندی بمرض استسقا مبتلا شد و پسرانش عبد الله خان و فیض الله خان را احمد شاه ابدالی بعد از انهزام از احمد شاه همراه خود بقندهار برده بود بالضرور پسر سومی خود سعد الله خان را بنیابت عبد الله خان و فیض الله خان بریاست نشانیده و حافظ رحمت را نائب مستقل سعد الله خان و دوندی خان را سپه سالار و ملا سردار رشید بخشی و فتح خان را خان سامان بدستور سابق قرار داده سوم شوال سنه احد احمد شاه بن محمد شاه مطابق سنه یک هزار و یک صد و شصت و یک هجری درگذشت و او شش پسر داشت سه ازان مرقوم شد و سه ازان دیگر محمد باز خان و اله یار خان و مرتضی خان بالجمله بعد از و پسرش سعد الله خان ابن علیمحمد خان بحکومت نشست قطب الدین پسر عظمت الله خان از طرف احمد شاه ابن محمد شاه بوساطت انتظام الدوله ابن قمرالدین خان بحکومت کنهر مقرر شده با دو سه صد سوار بانضلع رسید و دوندیخان وغیره با جمعیت بیست هزار سوار و پیاده با قطب الدین خان مقابله و مقاتله نمود و قطب الدین بعزم رحمانی با آن سه صد کس رزم کرد و بقتل رسید و دوندیخان ظفر یافت و در خلال این احوال و بر تصل آن قایم جنگ ابن محمد خان نیکش بمخالفت سعد الله خان برخاست و با انوشش افاغنه بجمعیت موفور کمر باستیصال روهیله ها بست سعد الله خان و دیگر روسای روهیله هر چند که عجز و زاری کردند و مصحف در بغل گرفته صلح و آشتی و پیشکش و پرگنات سواحل گنگ میدادند قایم جنگ بصوابدید محمود خان بخشی که مدار المهام او بود قبول نکرد و روهیله ها دست از جان شسته از آنوله کوچ نمودند و قایم جنگ از آنسمت در حرکت آمد و در ساحت موضع دوری که از بدائون بسمت مشرق بمسافت چهار گروه است تلاقی فریقین اتفاق افتاد و رزمی صعب بمیان آمد هزیمت بر فوج سعد الله خان افتاد و سعد الله خان با حافظ رحمت خان و دوندیخان و دیگر روسای با معدودی چند ثبات ورزیده و یک طرف ملا سردار بخشی با جمعیت خویش ایستاده بود و قایم جنگ با سه صد فیل سوار بر سعد الله خان حمله آورد و ملا سردار با سپان آنگیخته بر پشت قایم جنگ تاخته و شکستگی فاحش بر اوندفوج قایم جنگ منهزم و پراگنده شد از قضای آلهی همه فیل سواران بزخم تفنگ کشته شدند و قایم جنگ از مرگ و حیات نشانی نیافتند سعد الله خان ظفر یافت و بحمایت ابو المنصور خان میگذرانیدند تا زمانیکه احمد خان ابن محمد خان نیکش ابو المنصور خان را منهزم ساخت و ابو المنصور خان با بلهار رفت و کنی بر احمد خان بتاخت سعد الله خان با احمد خان تفق شده با ابو المنصور خان رزم کرد و منهزم بکوه کماون پناه برد و این قضایا در ضمن فرخ آباد مرقوم است بالجمله چون خبر فوت علی محمد خان با احمد شاه

ابدالی رسیده تا سف خورد و محمد امدخان و فیض الله خان پسران علی محمد خان را ولدارث کرد و بحسب استدعای ایشان از قندهار رخصت هندوستان نمود هر دو برادر بکشمیر رسیدند بموجب وصیت پدر و فرمان احمد شاه ابدالی از سعد الله خان خواهان ریاست شدند حافظ رحمت وغیره اراکین محمد علی خان ملک سوروثی را سه حصه کردند و با مک و اورکلان یک برادر خورد را نیابر تربیت همراه دارند چنانچه بر یک حصه عبد الله خان و مرتضی خان و بر حصه دوم فیض الله خان و محمد یار خان و بر حصه سوم سعد الله خان و امد یار خان قایم شدند و حافظ رحمت و دوندی خان و فتح خان و ملا سرداربخشی مدار المهام انها شده ملک را متصرف گشت و حاصل هر حصه از ملک سنبر و ملکه بوده بالجمله عاقبت عبد الله خان بحرکات لغو جوان شیرین را جدا و فنا در داد چه اکثر اوقات باران و گزیدگان را در مجلس خود سرزنش میداد و بافسون آن را بدست گرفتی روزی او را از گزیده ورشته جانش ببرید و فیض الله خان در رام پور بسکونت گزید و سعد الله خان بلهو و لعب پرداخت حافظ رحمت و دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سر سامان بر تمام ملک کشمیر متصرف شدند و هشت لکهه روپیه سالیانه بنابر اخراجات سعد الله خان و همچنین برای خرچ دیگران مقرر کردند و مرتضی خان و اله یار خان ابنای علی محمد خان در گذشتند ریاست بر سعد الله خان و فیض الله خان قرار گرفت تا آنکه سعد الله خان در پنجم شعبان سنه هزار و یک صد و هفتاد و پنج هجری در گذشت و برادرش فیض الله خان ابن علی محمد خان در رام پور بر مسند امارت قیام و اشت حافظ رحمت خان و دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سر سامان بر ملک علی محمد خان مستقل گشتند و فیض الله خان را همچنین رئیس داشتند و در میان خود با اتفاق میگذرانیدند چون دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سر سامان در گذشتند شجاع الدوله ابو المنصور خان طمع در ملک کشمیر کرد و مبالغ که در باب صلح مرشه و حافظ رحمت بکنیان بر طبق تمسک حافظ رحمت داده بود از حافظ طلب نمود حافظ مبلغ و خزانه بدو اشت خرچ او بر وفق افزون بود مبالغ را از پسران دوندی خان وغیره طلب نمود ایشان در ادای آن موافقت نکردند و تغیر در جوانی هر یک جوانی از شجاعت خویش نسبت چنین بشجاع الدوله کرده و او نیز گفتند که تمسک بنام شما است سعی انجام کرده و هند حافظ گفت که ملک شما را از تاخت و تاراج دکنیان حفاظت کرده ایم پس مبالغ بر ملک است و سید انند که من زر ندارم جوانان نشنیدند فیض الله خان نیز بحافظ گفت که زر شجاع الدوله داد و صلح نمودن او بست چون حافظ رحمت سیدست بود با نمود و آماده حرب گشت شجاع الدوله باتفاق انگریزان با حافظ رحم کرد حافظ رحمت بقتل رسید لشکر افاغنه منهزم و پراگنده گشت و فیض الله خان در دامن کوه کماون بلال دانک پناه برد شجاع الدوله اولاد و اخفاد روسای روهیله را اسیر ساخته باله آباد و اوده فرستاد و خرابی بسیار در آنها کرد و هر کسکه فرصت یافت بلال دانک شتافت و پیش فیض الله خان اجماع شده شجاع الدوله در حالت بیماری از بیسولی بلال دانک شتافت و راه رسد غله بر فیض الله خان مسدود ساخت و چند روز که مرفش زیاده شده بخبر برگشتن چار ناچار فیض الله خان هم از شومی طالع از تنگی غله تنگ آمد بمعرفت جنرل جانکین انگریز پیغام صلح بشجاع الدوله داد شجاع الدوله صلح کرد و رام پور و چند محال دیگر بفیض الله خان واداو به اوده مراجعت نمود و بعد چند روز در گذشت اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است فیض الله خان در رام پور بریاست قیام دارد و ملک کشمیر در تصرف آصف الدوله خلف شجاع الدوله است که باعانت انگریزان استقلال پیدا نمود کماون مملکتی علمی و بیرون از تصرف مماوک هند بقول مؤلف آئین اکبری از توابع شاهجهان آباد است و آنمقهری است بر کوه مدار یه که بسمت شمال اهصار هند مثل بنگاله و شاهجهان آباد میگذرد و گویند که کشمیر و دیگر اهصار ما بین غربی و شمالی درین کوه واقع است و بعضی گویند که مملکت چین و ختا نیز

درین حمیلست و نیپال که شهری است بوفور آبادی و آنجا از خاک شوئی طلا حاصل مینمایند چهار رین کوه است شیخ یار محمد مصنف افشار نامه
بکماؤن رفته بود آنچه که در آنجا مشاهده کرده دران انشای مرقوم نموده سطرے چند ازان بر سبیل اختصار تحریر می آرد در آخر سنه سوم از
از جلوس محمد شاه مطابق سنه یکهزار و یک صد و شصتی خطر راجه دیپی چند باز بهادر این راجه جکت چند باز بهادر مالک کوهستان کماؤن مشتمل بر واقعه
پدرش و شکوه عدم تبلیغ تعزیت نامه بخدمت محمد شاه بادشاه فرستاد بوسیله امین الدوله از درگاه محمد شاه بادشاه گورکانی خلعت و جواهر
و اسپ و یک زنجیر فیل و نامه مشتمل بر تسلی حواله بنده یعنی یار محمد شد تا ایلچی شده برساند چنانچه بنده از شاه جهان آباد کوچیده عبور
جمن نموده بهاریه آبادی سادات رسیده در پهلا دوه رسیدم و از انجا بقبضه اولان مملوکه شاه مرتضے رسیده شد و از انجا گذشت
روز بکاشی پور که صوبه آنست از توابع کماؤن و از کاشی پور راه اسپ و فیل نیست در آن طرف در آمدم چهیان و دانگی از سرکار
راجه رسیده بود من بسواری چهیان در قفا بردانکها سوار شده بر بهری کمان راجه روانه شدیم اسپ و فیل را مردم
راجه از راهیکه هندوستانیان را بان راه واقف نمے کنند برند از صعوبت و سختی راه و رنج صعود و نزول کهائی و وعث جبال
و دامنگیر بهاے خارستان بیابان و کوه و دشت بایدکه برتابد در عرصه چهار روز کماؤن منزل گاه شد راجه در هواے
باغ که تقلیل باغ شاله مادار الخلافت شاه جهان آباد از کماؤن بفاصله چند کروه ساخته و بنا گذاشته اسلافش است رفته بود
همانجا المطلبید و علی الصباح در آنجا رفتن ماشد مردم در تیاری فروش و آرایش و تزئین و پیرایش باغ مذکور تگاپوے میکردند همه
سکنه کماؤن و دیهات آن میرسیدند ضروریات بجلدی هرچه تمامتر می آوردند وزیر و بخشی و میر سامان و مصاحبان و عمده ها
در رنگ برازان و فروران و بیکاران و دهقانیان و روستایان کرم دویدن و بار بر سر آوردن بودند تا شام تیاری آنباغ
باتمین تمام کردند آنگاه وزیر و بخشی و میر سامان و منشی و مصاحبان و جمعداران بلباس فاخره و فراشان متوافره رسیدند
نشستن و حرف زدن مبالغه و مصانحه بسیج بظهور نیاوردند زنار داری پیش آمده گفت که مهاراجه انیمه ارکان دولت را برای
استقبال شما فرستاده و خود براه شما بهمان زمان روانه شدم چون بدروازه باغ رسیدم هزاران روهیله شمشیر علم کرده رقص و
سرود میکردند و همه دیوار باغ بادله چسپیده و در پرده ها هاے و خورد همه از تماش و بادله و فرش از دروازه باغ تا دیوان خانه تمام
قالین هاے ولایتی تازه و نو درختان بالکل از سر تا پا بنایش و بادله گرفته و محاذی هنکهایش یعنی تنگناه بر دو گوشه حوض دو
درخت بقامت انسان نونهال که ثمر دو یکی از طلا دوم از نقره و برگهایش بنا کاری سبز و بر هر شاخ بصورت طوطی و شارک و فاخته
و کبوتر و زاغ و زغن و بلبل و غیره و الک جانوران از طلا و نقره نشسته و در منقار هر یک طیور فتیله هاے رنگارنگ افروخته بودند
و سرخ پوشان و زرد لباسان و پیاده هاے سیاه و بان داران و خاص برداران و دیگر همه تجمل و حشم بادشاهان برجاے
خود ایستاده و عقب سنگهاسن رام جنی ها و دیگر اهل طرب و لشاط در لباس و پوشاک هندوانه جلوه گر کوئی خیل پریان است
یا مجمع حوران باغ جنان متصدیان پیش پیش من سیر فتند و از سلام گاه مجرا کردند چوبدار نام هر یکی را گرفته مجرا کنانیدند من هم
به ادب تمام سلام کردم چوبدار همین قدر گفت که وکیل بادشاه هند مهاراج سلامت راجه دست برسر گذاشت و اشارت
پیش آمدن کرد و آداب بجا آورده پیشتر رفته برابر حوض ایستادم گفت ای شاهی یعنی صاحب پیشتر بیائید. و نغل هاے
معانقه راست کرد و بدستور و ضابطه دربار بادشاهی دویدم دو دست بر قدمش بردم هر دو دست من گرفته هم آغوش شد

یک اشرفی پیش آوردم بگرفت بعد ازان نامهٔ بادشاه گذرانیدم گرفته در رومال دان گذاشت به تسلیمی و به تعظیمی بجا آورد آنگاه برای نشستن برسنگهاسن فرمود بعد آداب نشستم اول از خیر و عافیت من پرسید بعد ازان گفت که در راه تشدیع یعنی تصدیع بسیار کشیدند گفتم چنین دولت بی محنت در کنار نمی آید باز از کوالیف بادشاه محمد شاه پرسید و شکوه بانوشتن خط ماتم پرسی سر کرد گفتم انجناب از شما شکایت دارند در برادری رسم خاص و عام چنان است که هرگاه بخانهٔ کسی ماتم رو دهد در تمام برادری خبر میکنند شما درین معنی اهمال گردید گفت فی الواقعه تقشیر یعنی تقصیر شد بار گفتم خوش وقتی راج شما بجدی دست داد که غم برادر فراموش شد بسیار خوشنود گردید و متصدیان کرده گفت که مردم هندوستان چنین قابل می باشند که تا این مدت از وکلای بادشاه چنین کسی نیامده است همه اری و بلی تعریف کردند پس ازان فرمود که ضابطه خاندان ما این است که هرکه بوکالت از هند می آید خلعت ملازمت می یابد گستاخی یعنی بی ادبی میدانم اندو زکرم اگر نام خلعت برزبان می آرم مناسب نیست و اگر این نشود ضابطه قدیم بهم خورد گفتم شما کم از بادشاه نیستید خلعت شما موجب فخر است میخواهم که ضابطه بزرگان شما بهم نخورد زیاده تر مهربانی فرمود دیوان را گفت بتوشخانه خاص برده خلعت خاصه پوشانیده بیارند بعد پوشیدن خلعت بحضور آمده آداب بجا آوردم جوبداران را منع کرده بود که بدستور دیگران نام ایشان برزبان نیارند بدستور تخمین بجای خود نشستم و احوال بادشاه و راجه بینگمه سوائی کمپوا پرسیدم بیان کردم بعد ازان گفت که این راجه ها شان و شوکت بسیار داشته باشند گفتم هرچند جاه و حشم بسیار دارند لیک بشما نمیرسند آنها نوکر بادشاهند و شما همسر بسیار بسیار فرخناک گردید چون راجه بعمر چهارده سالگی و بحسن و جمال بی همتا بود چشم بر دلیش باز داشته تماشا کرد قدرت صانع بی همال بودم در خلال این احوال گلبانگ مبارکباد تولد فرزند راجه از هر طرف بلند شد من یک اشرفی پیش بردم گفت این حالا چرا گفتم نذر مبارکباد تولد کنور صاحب است گرفته بدیوان گفت که خلعت از سرکار کنور هم پوشانیده بیارید خلعت سابق در سنگینی کم بود باز این خلعت که پوشیدم در زیر بار این خلاع احوالم متغیر شد و نفس تنگی گرفت آداب بصد محنت بجا آورده شد باز بهمان دستور نشستم راجه از من بشتاق شنیدن احوال هند بود و من لحظه بلحظه میدانستم که حالا طایر روح از قفس قالب پرواز میماند تشنگی غالبه کرد بدیوان اشاره کردم او در آبخوره سیمین آب آورد خوردم آن آبخوره بخدمتگار من حواله شد و باندان گذاشته پیش من گذاشت دوسه بره برداشتم و برخاستم آن باندان نیز بدستور آبخوره بعمل آمد چون نزدیک آن اشجار شمع السیادم راجه خود دست برسر گذاشت و برخاست و گفت فردا باز ملاقات خواهد شد چون اندرون رفت هردو خلعت از برخود جدا کردم و ازان سبکدوش گردیدم هنوز بفرودگاه نرسیده بودم که مشعلها افروخته مردم بسیار می آمدند من قدمی چند پیش آنها از پس چون بمکان من در رسیدند ظاهر کردند که مهاراج پرشاد یعنی تبرک فرستاده اند ظروف سابق که بمجرد رسیدن در آن مکان پر از انواع شیرینی و شیرینهای خوشگوار آمده بود و این ظروف که پوری و کچوری و دیگر اغذیه یکی از دیگرے شیرین تر و لذیذ تر در آن آورده بودند بافتخار تاکید کردم که حواله آزنده ها نمایند آنها آن ظروف را چهارده خوان و چند کشوره و تهالی سیمین بوجه اکرند که از شما است و ظروف حال را گرفته بردند پانزده روپیه انعام دهانیدم نگرفتند گفتند که حکم نیست اگر بگیرم کشته شویم و زن و بچه همه بغارت روند بعد رفتن انها منشی دوصد روپیه نقد در وجه ضیافت و پنجاه و یک روپیه یومیه بنام همراهیان آورد و همین قسم تا نوزده روز و چهار مرتبه هر روز پکوان فونبود شیرینی های

گوناگون و فواکه خشک و تر و نقد بقدر روزاول می آمد همراهان را بآنقدر که همه تمام توانند خورد و فقیران و گدایان را اطعام میدهم احدے نمی آمد و متنفس از سکنه آنجا را از ترس راجه مجال نبود که بیاید و نمیدانستم روزگه بودیم هرگز از پرستاران و خدمتگاران و دیگر شاگرد پیشه طلب میدیم یک کس هم نیامد بر اے حجام براجه گفته فرستادم آنزمان موی تراشش میسر شد شبی چیتی و پنج اساے رام جنے را راجه پروانگی داده که بعد دو دور قص اوقات مهمان را خوش سازند همه شب بکار خود ها عشرت افزائی کردند علے الصباح مبلغها دیانیم انگشت بدندان گذاشتند و سر بر تافتند بالجمله از کثرت اغذیه حیران شدم که نعمتها را چگونه ناچار در پرده شب بجویبار آنجا انداختن ناگزیر بے افتاد ناچیزے و پنکهی باریک و طبور شکاری خریدن و در پیش گردم فرو شندگان هجوم آوردند قیمت تعین تمام میگفت سودا راست نمی آمد سوگند گنگا و مهادیو و رام لکهن و اتمام غلظه که هندوان بملاحظه آن راستی می ورزند بانها حواله میکردم لیک ممکن نبود که راست بگویند و بقیمت مناسب فروشند سر ناقه دوازده روپیه و بیری چهار و پنجیزه پیه و پنکهی سه روپیه و باز سه صد روپیه و بیره بیست روپیه بعد انچه سوگند درخواست نمودم همان حجام که بموجب پروانگی راجه دو وقت هر روز آمد و شد داشت بگوش من گفت که ساکنان این دیار رام و لچهمن و مهادیو وغیره را مبعد انند دو هرم و ادهرم در حساب آنها واحد است یعنی برابر است هر یکی پرتمان یعنے تصویر راجه را پرستش نمایند آنانکه صاحب استعداد اند از طلا و نقره و کسانیکه وسعت ندارند از مس و سرب و آهن تصویر بتها نموده می پرستند شما همین بگوئید که قسم راجه بشما است راست بگوئید روز دیگر همان مردم باز رسیدند و اشیای آن ملک آوردند گفتم بقسم راجه راست بگوئید آن زمان قیمت ناقه دو روپیه و بیری دوازده روپیه و پنکهی چهار آنه و باز شصت روپیه و بیره دو روپیه مشخص شد دست برهم میسودند و میگفتند که کدام بدخواه ما اینهمه بشما خاطر کرده دیگر بینیم دیگر مسموع شده که هر کرا انجا دست محالے ما سور میسازند جامه کرپاسی و دوسار و فوطه از همین جنس و یک راس تانگهن باو میدهند یکی را انچشم خود دیدم جامه تا بند زانو و بر و دستار کنده بر سر و فوطه بشت بر کمر و لنجام تانگنے بدست گرفته تنها پیاده میرود و همراهان گفتم که تحقیق نمایند که این کیست معلوم شد که صوبه دار کاشی پور است هرگاه که منصوب بمکان متعلقه میرود و مرده کچهری آنحال تانک دهل و یک قتلغه جغرات با جماعه از سکنه آنجا پیشتر آنده درون کچهری میرود و تصویر راجه از سر اول گرفته پیه منصوب میگذارند و در کچهری نشانده ماجرای کار ها سر گرم میسازند و معزول را قید کرده همراه یک پیاده جماعه خود بحضور میفرستند متصدیان راجه او را قید مینمایند و زن و دختر و خواهرش را در قبه خانه می نشانند تا مبلغی که بر طریق مصادره بر و مقرر نمودند از زر بانش روز مره بوصول رسد تعد یک سال یا دو سال یا زیاده برین بعد بیباقی خلاص میشود و باز بر آن محال میرود و بهمین قسم بعد سه سال معزولی و منصوبی معمول آن ملک است طرفه انیکه هرگاه تقریب کدخدائی پسر و کار دختر با همدیگر درمیان مے آمد تحقیق می نمایند که زنانش چند بار در قبه خانه نشسته اند اگر معلوم شود که چهار مرتبه یا سه مرتبه نشسته معتبر و کلانتر اعتبار مینمایند و آنکه زیاده از یک دو مرتبه باین درجه نرسیده اند او را کمتر از سه مرتبه نمیشمارند و کسانیکه یک مرتبه باین مراتب رسیده اند نسبت به آنها قبول نمیسازند و آنرا شایسته اعتبار نمیدانند و زنان آنها خوش نظر در آمدند لیک زنان دو نسبت تنی و بی شرم اند اشتیاق تمام کو بمرتبه دارند که هریک چلم تمام کو هر کسے که خواهد بکند حاضر شود در حقیقت سیاه بدیگو است که مردم هندوستان هر وقت که با چند سوار و پیاده رسیدند در سیمان هائی پای اسپان یعنی بچهار ای هر قدر که بمنزل رسیده و اگذارند نقیب و نویسندگان

وپچهاری شمرده میروند ومواجب آنها علی العموم مقرری نمایند همان زمان عمالان وفوجداران در سر پایل سپاهان درآمده حکم
الجانگی بهمرسانیدند وزر یکه از سرکار تنخواه میشود بدست زنان مذکور می افتد بقدر قوت لایموت وکاه ودانه خرچ مینمایند ودیگر همه
پنهان پنهان کرده درحساب مصارف مقرره سرکار میرسانند بر آنهم اکتفا نکرده راجه بهانه شکار کوچ بعد گذشتن ماه
می کند مجال نیست که بقالی جنس خوردنی بلشکر برد مردم ودهیات را تاکید میرود که یک دانه بدست لشکریان نفروشند چون
خلق الله از گرسنگی قریب بهلاکت میشوند محکم آرد که عبارت بقدر کم از یک آثار یکه وپیه از سرکار میدهند وچند روز
مقامات مینمایند وطلب بانها در یک کوچ فارغ میسازند اگر کسی خواهد که خرچ بخانه بفرستد مهاجنان را منع است که
هندوی نتوانند بقدر بردن مجال احدی نیست از زمانیکه مردم روهیله ها مسلط شده این رسم برطرف شده نزدیک
که روهیله ها آن ملک را بقبض وتصرف خود در آرند راقم حروف گوید که انچه از دست علی محمد خان روهیله در آنونه گذشت
ودیگر رودباری است روان طلا از میان آن برمی آید روزے تماشاے آن آب رفته بودم دیدم هزاران مردم از هر طرف
آن مشغول بریگ پیزی اند جا بجا توده های ریگ بدستور خرمن جمع کرده از آب میشویند تاریک بگلی در آب میرود وتمرینه های
زر فروش نشیند آنگاه سه حصه کرده یک حصه بسرکار ودو حصه آنها را بسر سر طلای صاف برنمی آید مگر بعد گداختن تاب و
سوده بقدر نصف طلای خالص حاصل میشود چند تولچه از آنها خرید کرده شده بوقت فروخت دو آنه منافع سر روپیه
بدست آمد دیگر غرایب یکی این بنظر آمد که خانه سر روز نها قسمیکه بدیوار قلعها میسازند مشاهده افتاد عند الاستفسار ظاهر گردید که
نشان شهد است زنبوران عسل وقت گرفتن عسل حرکتی نمیکنند وکسی را نمیش نمیزنند وهر قدر که حصه مگسان در شهد از قدیم مقرر
است اگر کسی بالطبع کندنا خوش شده راه صحرا میگیرند مالک خانه جمعی را همراه گرفته بدنبال آنها میدود ودر یافسون وسماجت
از حد افزون سوگند وقرار وعهود استوار باز میگرداند آنوقت باز میگردند ودر روزن ها جا میگیرند ورسم مقرر است که در کار خیر
وخیران مردم آندیار یک دنکاره یا دو یا زیاده جهیز میدهند ودنکاره بدال فارسی بزبان هندی کوبان یعنی سردار سرخیل را گویند
القصه بعد نوزده روز رخصت از خدمت راجه حاصل گردید وبدستور شد آمد راه مصحوب متصدیان ودراهیران راجه بکاشی پور رسیده
واسپان ومردم همراهی که در آنجا گذاشته رفته بودم همه را باخود گرفته بتاریخ روز ورود مراد آباد پیش عظمت الله خان ناظم آنجا رسیده شد
واز آنجا بشاهجهان آباد مراجعت کردم سرهند که شهریست بمبرش نامند سلطان فیروز در سنه مقتصد وهشت هجری آرسامانه جدا ساخته سرکار گردانده
وحصاری در آنجا بنا فرمود موسوم بفیروز آباد وساکنان سرهند بخیر خواندن ونوشتن شغلی دیگر ندارند وصنعت مصوری انیکو میدانند لاهور شهریست
در هندوستان بر ساحل دریاے راوی مولف خلاصه تاریخ مینویسد که هندوان آبادی آنرا انجلف رام چندر که لهو نامداشت نسبت میدهند ولهاور ولاهاور
ولوهر ولهاور ولوها ورنیز نامند وچون بمرور ایام معموری آنرو ی بانحطاط نهاد دارالحکومت شهر سیالکوت مقرر گشت وچون سلطان محمود غزنوی فتح هند
نمود وملک ایاز بآبادی آن کوشیده وشهری تجدید وقلعه پخته تعمیر ساخت وچون خسرو شاه از اعقاب سلطان محمود غزنوی از سلطان علاء الدین غوری
جهانسوز هزیمت هند در لاهور بسلطنت نشست وبعد از و پسرش خسرو ملک یکی بعد دیگری تا سی وهفت سال آنجا حکومت کردند چنانچه احوال ایشان تحت تعین
مرقوم است بعد ازان از سلاطین هند در آنشهر جابس بسیار نکرده بنابر آن آبادی آنجا از رونق بافتاد وپس از مدت تاتارخان امیر سلطان بهلول لودی
دارالحکومت ساخت وبعد از و میرزا کامران مخلف بابر بادشاه در آنشهر اقامت گزید وپس از و محمد اکبر بادشاه بعهد خویش قلعه خشتی وشهرپناه ودولتخانه عالی

تعمیر نموده و بعد ازان جهانگیر بادشاه عمارت عالیه ساخت و شاهجهان بادشاه این جهانگیر بادشاه بندی مدرازی دور کرده جهت محافظت بدست آورد و حسب الالتماس علیمردان خان بجهت آوردن آب دریای راوی بشهر لاهور یک لکه روپیه مرحمت شد عمارات از موضع راجپوره که تا شهر چهل و شش نیم کروه جریبی مسافت میدارد شروع در حفر نموده بعد از انجام چنانچه باید آب آمد صد هزار روپیه دیگر حواله رفت چون پنجاه هزار روپیه ازان صرف شد کاری پیش نرفت حسب الحکم ملا شاهی لونی نهر علیمردان خان را بمفاصله پنجکروه گذاشته سی و دو کروه راه نو بریده آب وافر آورده در عجائب المخلوقات مینویسد که دو تن پارهٔ استخوان از زانوی آدمی در زمان سابق در لاهور افتاده بود متوطنان آنجا یکی را انبار غله و دیگری را قطره اب ساختند بالجمله لاهور بغور قدیمه و زیادتی اسعه و کثرت مردم در تمام هند شهریست بدین عظمت نیست مردمش در اکثر صناعات مهارتی تمام دارند و بر کنار دریای محاذی عمارات جهانگیر بادشاه و عالمگیر بادشاه و مسجدی عالی از سنگ بنا نموده و مقبره جهانگیر بادشاه آنروی دریای راوی نزدیک شاهدره واقع است و در حواشی آن باغهای دلکشا فراوان است و از میوه انگور و خربوزه و غیره خوب و بسیار میشود و برف و یخ نیز بافراط بدست می آید و شهر لاهور بامین شاهجهان آباد و پیشاور واقع است چه از شهر لاهور پانزده منزل سمت مشرق شاهجهان آباد و پانزده منزل سمت مغرب پیشاور مسافت دارد و بالجمله طول این صوبه از آب ستلج تا دریای سنده صد و هشتاد کروه و عرضش از شهر مدناجوکی کهدی هشتاد و هفت کروه شرقی آن سرهند و غربی آن ملتان و شمالی آن کشمیر و جنوبی آن دیپالپور و منج سرکار یعنی پنج دوآبه شصت و سه صد و شانزده محال و هشتاد و نه کرور و سی و سه لکه و هفتاد دام دخل این صوبه است و احوال هر پنج دریا که عبارت ازینجاب است و آن در حقیقت شش دریا اند که معروف به پنجاب گشته بعد از گذارش معموره متعلقه لاهور مختصره کلک بیان خواهد گردید بالجمله دوآبه جالندهر نام قصبه ایست قدیم و هم دران دوآبه نجواره نیز قصبه ایست پاستانی پارچه سری بافی و اردو سرسه ڈوریه و چمتولیه و چیره سفید و کمربند طلا دار نیک میشود و دیگر دوآبه بست پور بلی پرگنه ایست که اسپ عراقی بقیمت ده پانزده هزار روپیه آنجا پیدا میشود و چند کروهی پیالا قصبه ایست دلکشا و خوش آب و هوا گویند نوبتی آنجا طوفان آب آمد که از دریای ستلج تا دریای چناب تمام زمین بآب غرق شد و ساکنان آنجا هلاک گشتند بعد از رفع طوفان مدتی آن سرزمین ویران بود و اگر جایی قدری آباد میشد از شرکت غیل و بلچ و کابل آبادی خوب نمیشد در عهد سلطان بهلول لودی برای راندو بیسی از تاتارخان ناظم لاهور تمام پنجاب را ناچاره گرفت و آبادی گشتکار ساخت و در هشتصد و هفتاد و هفت هجری باجازت تاتارخان ناظم لاهور قصبه پیالا آباد کرد و آن قصبه ایست معمور و وجه تسمیه آنکه در هنگام طرح بنا شگون نیک نشد تسمیه از آنجا موقوف کرده در نزدیکی آنجای دیگر بر بسته بنای آبادی گذاشتند چون بزبان پنجاب پیالا مبادله را گویند لهذا آنشهر به پیالا موسوم گشت و از عهد محمد اکبر بادشاه هر جا ملیکه آنجا سے آمد بمواقفت رو سای آنشهر و متمولان هنود و مسلمان بزیادتی عمارت در رونق شهر میکوشید و دوازده کروه از پیالا تا ساحل دریای راوی مکان نانک گرو است که تا حال آنجا سکونت دارند جماعه سکهان از مریدان اویند و گویند که گروی مذکور در هشتصد و هشتاد و سه هجری در عهد سلطان بهلول لودی در مکان بلوندی متولد شده و بس تمیز رسیده شناخت کرد و خلقی کثیر معتقد وی گشتند در پیالا آمد و کنجد اشت و در رهی از دیهات پیالا بر لب دریای راوی چنانچه گذشت اقامت گزید خلایق از اطراف و جوانب آمده معتقد و مرید او گشتند و او را بابا نانک شاه گرو گفتند و او مریدان خویش را سکه نام گذاشت و نانک شاه طرفی داشت مردانه نام که ابیات هندی او را بنغمه و سرود سرایندی و دلهای سامعان را در دام عقیدش کشیدی و پسر نانک گرو لکهمیداس چون از بعل باطنی بهره نداشت بنا بران نانک شاه پسر نام کهتری

بزمین بکرد و مکند مخاطب ساخته و بعهد نمود و در سنه سلیم شاه بن شیر شاه در گذشت بعد از و کرد و مکند سیزده سال سجاده نشین ماند پس
از و رام داس داماد کرد و مکند هفت سال و بعد از و پسرش گرو ارجن سیزده سال و پنج سال و بعد از و پسرش گرو هرگوبند شش سال و شصت سال
و پس از و پسرش گرو هرارای هفتده سال و بعد از و پسرش کرو کشن سه سال و بعد از و پسر او گرو هرگوبند یازده سال سجاده نشین
ماند و بالاخر تا اجماع سکهان سر بفساد بر داشت و در هزار و هشتاد و پنج هجری مطابق سنه هفتده جلوس عالمگیر بادشاه کور کانیه
گرفتار آمد و تا شاهجهان آباد بقتل رسید و بعد از و پسرش گرو گوبند سه بر سجاده نشست و کثرت سکهان در آنوقت بسیار
شد و در عهد بهادر شاه سجاده نشین نانک شاه گرو با اجماع سکهان مقصد شورش گشت و بسیاری از انجماعه قتیل و اسیر
گشتند چون محمد فرخ سیر بسلطنت نشست شورش آنجماعه زیاده تر شد چندانکه سجاده نشین نانک شاه گرو سکه بنام خود کرد
و این بیت مسکوک نمود سکه سعادت نانک گرو هم ظاهر و هم باطنست ۱۱ بادشاه دین و دنیا اوست سچا صاحب است ۱۱ و
گویند که شورش آنجماعه در آخر عهد بهادر شاه بمرتبه کمال رسید عبد الصمد خان ناظر لاهور متوجه استیصال او شد او بقلعه لوه گده
متحصن گردید عبد الصمد خان بمحاصره پرداخت و امر نمود که اطراف قلعه را بفاصله گاه توپ قلعه خام تعمیر کنند و این طرف دیوار
لشکریان باد مخالفان باشند سرگاه سکهان از قلعه بر آیند به تیر و تفنگ بزنند چون ذخیره قلعه آخر شود ناچار شوند بالقصه چنین
گردید چون ذخیره نماند سکهان عاجز شده هر روز گروه گروه از قلعه بر آمده خود را بکشتن میدادند تا آنکه از بی توشگی بجان
رسیدند و بی سلاح از قلعه بر آمدند و اسیر گشتند از نقات شنیده که وقتیکه میرزا الملک سر بلند خان بنظامت صوبه کابل میرفت و
آن سنه احمد محمد شاه بود عبد الصمد خان با سر بلند خان ملاقات نمود و باتفاق یکدیگر بر آن جماعه و قلعه تاخت و خلقی کثیر را قتیل
و اسیر ساخت بالجمله عبد الصمد خان بسیاری از انجماعه را بخیه کلاه کرده بر شتران سوار کرده بدرگاه بادشاه فرستاد و بعضی
گویند که این قضایا در وقت فرخ سیر بوده بهر حال بر آنجماعه اسلام عرض کردند هیچ یک ایجاب نکرد همه بقتل رسیدند اکنون که هزار
و یک صد و نود و پنج هجری است سکهان غلبه دارند و از دریای اتک با نواح دهلی متصرف اند و در همین دو آبه زمینداری
لاهور کوهستانی است موسوم به نگر کوٹ قلعه بغایت رفیع دارد و بر دامن این کوه پایان نگر کوٹ گنبدی ساخته اند و هنود آن
آن را به هوائی نسبت میکنند و اندرون سنگ پاره ایست از تکلف ساده صخره اش بهیوت افتاده و هنود آن را به اعتقاد تمام
پرستش مینمایند و در سالی دو مرتبه خلقی کثیر از صغیر و کبیر و غنی و فقیر سر و پا برهنه بزیارتش آیند و حاجتمندان زبان خود را بدست
خود ببرند جمعی را در همان ساعت و بعضی را در چند روز بمیامن اعتقاد مستقیم زبان تازه میروید و دوده گروهی نگر کوٹ جوالامکهی
نام جائیست که چند جا شعله از آنش سر بر آورده و آن بعد هنودان است و موقف هفت اقلیم مینویسد که کوه نگر کوٹ بر شمال هندوانه
واز نگر کوٹ تا کوچ که اقصی ولایت بنگاله است زمینداران اند که هر کدام زمین سه چهار روزه راه در تصرف دارند و جمله هنود باشند
تحقیق کرده اند که یک لکهه و بیست و چهار هزار کوه متصل این کوه است از جهت اهل هند تا اسوالک بر بت همچو اندر و همین کوه است که
تا نهایت ولایت خطا رسیده و همچنین از هند گذشته بکابل و بدخشان و خراسان شده از شمال پشاور گذشته و بهری و فروه و طبرستان
رود و الف هفت اقلیم در تحت نگه معظم اظهاری بانگوه کرده و کوه مذکور مسمی بچیل پور است که در نگه معظمه گذشت و کشمیر و تبت
و رین کوه است و آب کبسا را زین کوه بولایت هندوستان جریان میکند و بنا بر دامنه سلیم و بیاه و راوی و چناب بست و نیلاب

آین انهار در نواحی ملتان بایکدیگر پیوسته در حوالی شهر لعمان میریزد و ایضاً آب گنگ و جمن در تبت و لوهی سوازین کوهستان آمده جابجا یکجا شده در ولایت بنگاله ملحق میشود و سیالکوت دوآبه جناب که صاحبرس گویند شهری قدیم است مولف خلاصه تاریخ مینویسد که آنرا سیالکوت نیز گویند چه آبادی آنرا راجه سال طغای پاندوان منسوب میکنند و بعضی از امینه سیالباهن زمیندار که راجه بکرماجیت او را کشته بود انرا قلعه کاروانسرا وساخت و آن در زمان سابق دارالسلطنت پنجاب بوده دو سه گروهی آبادی داشت اکنون سیالکوت شهرت دارد و سلطان شهاب الدین غوری چون مرتبه پنجم در پانصد و هشتاد هجری لاهور را محاصره کرد و بر آن دست نیافت سیالکوت آمد و قلعه کهنه آن را مرمت کرده جماعه کثیر از عساکر خویش آنجا گذاشت و بعد از امتداد ایام راجه مان سنگه اکبرشاهی فوجدار جمو و سیالکوت همت بر آبادی شهر و مستحکم قلعه گماشت و پس از ان صفدر خان جهانگیرشاهی فوجدار جمو قلعه از نوج تعمیر ساخت بالجمله در سیالکوت کاغذ مان سنگی و حریری و جهانگیری نیکو میشود و کارچکین از ابریشم و کلابتون و از اسلحه خنجر هندوان که جمدهر و کتار گویند و برچهی بهتر میسازند در جمو کان قلعی است که سنگریزه از دریای لوهی که پایان جمو میگذرد برآورده میگذرانند و قلعی در غایت سفیدی و محکمی میآید لودهرنه قصبه ایست معروف شش لکهه روپیه در عمارت باغ آنجا خرچ شده و ایضاً درین دوآبه گجرات قصبه ایست و در عهد محمد اکبر بادشاه آباد شده چند دهیات از پرگنه سیالکوت جدا کرده پرگنه علیحده نمود و آن شهر مشهور بگجرات شاه دولاست چه مزار شاه دولا متصل آنشهر است و اسپ عراقی آنجا پیدا میشود که بعضی از امرا قیمت تا بده هزار روپیه رسیده و در دوآبه مسنده کان نمک سنگ متصل شمس آباد از دامن کوه برمی آید نمک لطیف و شفاف که بنمک لاهوری اشتهار دارد و انرا نمک سنده گویند در دوآبه مذکور تمام کوه از نمک واقع شده که طول آن زیاده از صد گروه نشان میدهند چنانچه نمک برآورده آنها را لاسه گویند و در دامن کوه نقبی زیاده از دوسه صد درع عمیق بر کنده هر یکی سر و پا برهنه چراغی در دست و کلیدی بر کتف نهاده در نقب میروند و کلوخی مقدار سه من از نمک کنده برپشت نهاده بیرون آرند و بسیاری از سنگان آنجا از نمک ظروف طبق و پکاله و شمعدان میسازند و بالای آن کوه قلعه رهتاس بنای مال ناتهه جوگیست که آنرا بلیه سر گویند و جمعا گروه ملهاری میباشد و در برآمد رهتاس شبی که منوداران آنرا منسوب بمهادیو کنند و آن روز را شیورات خوانند خلقی کثیر و گروه جوگیان در آنجا جمع شوند و پرستش نمایند مولف خلاصه تاریخ که متوطن پنجاله است شمه از احوال اماکن مشهوره بیچ دوآبه و شش دریاب آنصوبه که معروف به پنجاب اند مینویسد اول دریای ستلج از کوه بهوپت برجوشد و از حدود ولایت دکلو بشهر میگذرد و بعد ازان در کوه سرکهند حدود کهلور رسیده آنولایت را از سه طرف احاطه کند و دو شعبه شده از پایان مالکودان مسکن گروگوبند راے گذشته تا رسیدن قصبه روپر یکجا میشوند و از انجا پایان قصبه ماچهی واره گذشته نزدیک لودهیانه میرسد و دریچا (شاگذرد واقع است و از انجا نزدیک ملول و بهارت گذشته متصل موضع لوه کده از اعمال پرگنه تبت تورنی بدریاے بیاه می پیوندد و میان این هر دو دریا دوآبه ایست جالندر که شهر اول نامند دومی دریاے بیاه و آن نیز از کوهستان بهوپت از میان تالاب برجوشد و از قصبه کلوگذشته در قصبه سندی میرسد و از حدود ولایت کیست و بحق و محمودے جاری شده پایان شهر هندوان که مکان پورن فوجدار کوهستان است میرسد پس از انحدود دهوال و سروکوه و گوالیار میگذرد و از انجا از دهیات نورپور گذشته از کوه برمی آید و بر زمین مسطح رسیده از پایان کالواهی که شکارگاه

بادشاه است و قصبهٔ المیه گذشته نزدیک بموضع لوه گذره بدریاے ستلج اتصال مے یابد نزدیکی مے شود و از قصبه فیروزپور و محمدو
مے گذرد و از آنجا در حدود محال سرکار دیپالپور رسیده در ایام برشکال پهنے می شود و بعد گذشتن از دیپالپور دو شعبه
شده یکے بجانب جنوب رفته و دومی بطرف شمال برده میول و کیادی و بلندی انحراف ورزیده بیاه نام مے پذیرد و این
هر دو شعبه پس از چند فرسنج باز بهم پیوندند و از حدود دلوچان بدریاے سنده که راوی و چناب و بهت نیز در و داخل
است ملتقی مے شود و از انجمه دریاے سنده نام با هشت شعبه دریاے راوی است درمیان بیاه و درین دریا دو آبه مانجمه
مشهور است و دریاے راوی از کوه سن بهس تابع ولایت چنبه که مکان منسوب بمهادیو رجوشد و پایان شهر چنبه مے گذرد
و آن ولایت دارالحکومت مرزبان آنجا است و از بارش برف هواے کشمیر و کابل دارد و اکثر میوه لطیف و شیرینها
پیدا میشی دارد و راجه آنجا بفوج جمعیت فوج و خزاین دم استقلال میزند و این دریا سد راه لشکر بادشاه است
بعد برآمدن از چنبه بحدود ولایت بسوهلی گذشته پایان قصبه شاهپور تابع نورپور میرسد و بشاه نهر در باغ
شالامار واقع لاهور میرود و سه دوم در پرگنه سهان و سوم بپرگنه پٹیاله و چهارم بپرگنه لهاسے بهنی پور نهی
سیرود و از نزدیک شان پور از ان دریا نهرے برآورده اند و بمزروعات آب دهند و این دریا از آنجا روان شده
از حدود سهال و کلانور و پٹیاله و بریسه و رواسین آباد و دیگر محال گذاشته بلاهور رود پایان عمارت شاهی
راگذار واقع شود و از آنجا برآمده بحدود سنده بون و دیپالپور و یک دهانه گذشته قریب سرحد سنده بون بشت
گرده بهے بملتان بدریاے چناب که یکجا میرود داخل میگردد و چناب نام مے یابد چهارم دریاے چناب میان دریاے
راوی و این دریا دوآبه چناب شهرت میدارد و چناب را در کتب هندی چندر بهاگا نویسند و برآمدن چندر از ولایت
چین نشان میدهند چون از حدود ولایت چین گذشته بکشتوار که عفران آنجا مشهور است برسد و دریاے بهاگا
از جانب تبت آمده باو ملحق شود و چندر بهاگا نام میگردد و از آنجا براه سال و بهونه سرور کرده پایان قصبه انبالان نه
گذرد و دریاے ناب از کوه بدرے آید از نزدیک کوه برگت تابع جموکه مکان منسوب بمهوانی است و بعد از گذشتن آنجا بفرده لفت
شده میرود و تا رسیدن پایان بهلول پور مسافت دوازده کروه با نیکی میکرد و از دهیات پرگنه سیالکوت پایان
سوه هر گذشته بزیر آباد میرسد چوب سال وغیره را سوداگران براه همین دریا از کوهستان چنبه وغیره بزیر آباد مے آرند
و در مکان وزیر آباد شاهگذر واقع است پس ازان پایان جاکونا گذشته بلودهیانه و بهونه و هزاره میگذرد و از انجا نزدیک
شهر چنیوت از میان کوچه جاری شده متصل قصبه جنک سیالان مسکن ناپسر در آنجا که حکایت عاشقی و معشوقی ایشان مشهور است
بدریاے بهت رود اتصال یافته بیشتر میرود و چهارم دریاے بهت پایان چناب و درین دریا دو آبه جوبهت مشهور است و بدریاے بهت
از کوهستان نمت از حوض برجوشد و در شهر کشمیر رسیده از میان بازار و کوچه ها میگذرد و جا بجا در کشمیر برین دریا و دیگر دریاها
پل بسته اند و بعد برآمدن از کشمیر در حدود ملکی دریاے کشن گنگ درین رود داخل مے شود و از آنجا پایان قصبه و رنگلی
سه گروه لگهران مے رسد پس از انجا از میرپور وغیره حدود لگهران پایان قصبه جهلم که درین محال شاهگذار واقع
است دریاے جهلم نام یابد و از انجا از کنر جهاک و هند به و شمس آباد و بهیره و خوشاب و خوردخانه گذشته و یک قصبه

ف دریاے راوی و بیاه و چناب و غیره

ف نام چهارم شاهگذار سوم پرگنه پٹیاله و چهارم پرگنه لهاسے

ف بیان زیر آباد دوم دریا

جهنگ سیالان بآب چناب مے پیوندد و چناب نام مے یابد ششم دریاے سنده مابین بهیت و این دریا ولایت توهر و لوهاور و دوآبه
سند ساگر مشهور است و این رود در میان هندوستان و کابل و زابل جاے است که چشمه آن ظاهر نیست اما بقول سیاحان
از ولایت قلماق برجوشد و از حدود کاشغر و کافرستان و حدود ولایت کشمیر و بکلی و دمتور گذشته باولکهه یوسف زئی میرسد
و پایان قلعه اٹک در باے نیلاب با چند رود دیگر از جانب کابل آمده اتصال مے یابد چون آنجا عرض کم دارد و نهایت بسیار تند
میرود و درین محال شناگذر مقرر است بسبب تندے آب کشتی بیک چشمزدن بآن ساحل میرسد و جانب مغرب بر لب دریا
سنگ سیاه است که جلالیه نام دارد و بعضے اوقات کشتی بآن سنگ خورد و بشکند و اهل کشتی غرق شوند عوام گویند که بر آن
سنگ قبر بزرگے بوده که جلال نام داشت و دیگر وجه تسمیه آن در تواریخ چنین دیده که در عهد محمد اکبر بادشاه جلالیه نام افغان
مفسد در اسیران مشهور بوده نوبتے محمد اکبر بادشاه بعزم سیر کابل ازین دریا عبورے کرد ناگاه کشتی جواهر خانه بسنگ مذکور
رسید و شکست بزبان بادشاه گذشت که این سنگ هم جلالیه گردید از آن زمان جلالیه نام یافت و نزدیک آن
عمارت راجه هودلیت که در ایام سابق حاکم ولایت بوده و بر ساحل مشرق قلعه اٹک واقع است که وارد و صادر را بجز
آندرون آن قلعه راهے دیگر نیست و این معمور معتدل الهوا مابین هندوستان و کابل چون برزخی است که این روے
طرز و زبان هندوستان و آن طرف آب مسکن افغانان و آئین زبان افغان است بالجمله دریا از ان مکان برآمده از کوهستان
افغان وغیره گذشته و حدود افغانان برزمین مسطح میرسد و از آنجا از حدود بلوچان و ملتان میگذرد و پنج دریاے پنجاب
را تکمیل درآمده همه از کوه شمال برآمده و آن طرف ملتان بتفاوت یکدیگر و حدود بلوچان باین دریاے پیوندد و همه یکے
شود و دریاے سنده نام مے یابد و دریاے عظیم گردد و از انجا پایان قلعه بهکهر دولخت شده قلعه را درمیان گیرد و از انجا
براه سیوستان از اعمال هندے در آید و سی گروهی بلده ٹٹهه که بندر لاهور مشهور است بدریاے شور منتهی مے شود
بالجمله صوبه لاهور همه آب و هواے خوش دارد تابستان بسیار گرم و زمستان نسبت بهند سرد است و خربزه و انگور
بسیار ایران و توران و مانند هندوستان و بهتر ازان و ترنج خوبتر از بنگاله و شکر خوشتر از دکن پیدا شود و
درین صوبه اکثر مدار زراعت بر آبشاری چاه است که دولابے از کوزه هاے چرمین ساخته بزور نر گاوان آب از
چاه مے کشند و بمزروعات مے دهند مدار فصل خریف و ارزانے غلات بر بارش است و بر دریاے
بیاه از ریگ شوئی طلا برمے آرند و در کوه شمالی بعضے جا معدن نقره و مس و روئین و جست است
او وده شهر بست بزرگ بر دریاے گهاگهره که سرجو نیز مش گویند و آن شهر را در کتب هنود ان اجودهیا
نامند و گویند که درست جاے آن شهر تخت گاه راجه رام چندر عرف رام بوده و پل بستن رام بر دریاے شور در فتن بلنکا
در ضمن بیانگر مرقوم است و بعد از رام آن شهر را در دور کلجگ کشن بن پورب بن هندن بن جام بن نوح عمارت نمود و
در سواد شهر اوده در زمان پیشین مردم خاکبیزی مے کردند و طلاے ریزه بسے گرفتند و در نزدیک شهر
بسمت مغرب بمفاصله یک گروه قبر حضرت شیث بن آدم و ایوب پیغمبر زیارت گاه خاص و عام است و قبور انبیا
درین مقام از تواریخ اصلی ندارد طول صوبه اوده از سرکار گورکهپور تا قنوج یک صد و سی و دو گروه و عرض از شمال

کوه ناسد هور تابع آله آباد و صد و پانزده کروه شرقی صوبه بهار غربی قنوج شمالی کوهستان جنوبی تلک پور سرکار هاے
انصوبه گورکهپور و بهرایچ و خیر آباد و لکهنوه ازین جمله مشتمل بر یکصد و نود و هفت محال و بیست و شش کرور دام دخال انصوبه
است و در عهد سلطنت محمد فرخ سیر سلاطین کورکانی بنظامت صوبه مذکور ببهادر الملک سربلند خان بوده آمیه داران و
وظیفه خواران آنجا بی رنج آمد و رفت کچهری موافق منمول حکم عام معافی داد و در عهد سلطنت محمد شاه نظامت صوبه ادوه
بتنبیری راجه دیا بهادر ماکر بهربان الملک سید سعادت خان شده او در ۲ و ۳ کروه بطرف مغرب شهر اوده بر کنار دریاے
گهاگهره شهرے طرح انداخت اگرچه دریا بعد چندے از ان تبغاوت رفته اشهر بالفیض آباد موسوم گردانید و عمارات عالیه و
باغات متعلقه و دلکشا در آن احداث کرد و بنظم و نسق آنصوبه از کوه شمال مفاسد آنجا کما ینبغی کرده وزیر الممالک ابو المنصور خان
صفدر جنگ داماد و همشیره زاده سید سعادت خان در ایام امارت خویش بر عمارات و آبادی آن شهر بیفزود و چون زاد بوم
سید سعادت خان نیشاپور است بنابران در اقلیم چهارم در ضمن نیشاپور سطرے چند از احوالش مرقوم است بالجمله
شجاع الدوله خلف وزیر در امارت خویش در آبادی فیض آباد سعی موفور نمود و عمارات مطبوع ساخت و همانجا استقامت گزید
و آن شهری گشت در کمال معموری و شجاع الدوله وزیر شاه عالم ثانی المعروف تعالے گهر بوده وقتیکه در کلکته از انگریزان
هزیمت یافت و باز بصلح بصوبه اوده و اله آباد استقلال یافت و حشمت و شوکته زیاده از سابق مبرسانید و آمیه و وظیفه خوارے
خواران هر دو صوبه را که از عهد محمد اکبر بادشاه تا عالمگیر ثانی جاری بوده بکلم ضبط نمود و در انجا هم بست و سعادت سلطانین تیموریه
را بجاے مناسب قیاس باید کرد که در تمام ممالک هندیچه قدر از خوان انعام آن عالی همتان بهره مند انجا از شیخ و سادات
و دیگر قوم از مسلمان و هنود بهره میرسد بالجمله شجاع الدوله در آخر ایالت وزارت خویش با اتفاق انگریز منوجه بریلی و آنوله
و یار روهیله ها شد حافظ رحمت با او محاربه کرد شجاع الدوله در رزم او را بالقتل رسانید آن مملکت را از تصرف اعیان
و پسران علی محمد خان روهیله انتزاع کرد و بعد از فتح پس از دو سه ماه در گذشت و خلفش آصف الدوله عرف بزرگ مانے
بجایش نشست احوالش در ملحقات تقریر یابد در ضمن حکایت انگریزان گذشت سرکار گورکهپور شهرے متوسط
است از اوده آن رو سے دریاے گهاگهره سمت شمال بمسافت چهل گروه متصل کوه ماریه واقع است آب و هوایش
نیک و خوشتر است و انواع آن بغایت وسعت را دارد و برنج و روغن زرد و مرغ و چاچ و امثال آن انجا ارزان باشد
و غلام و کنیز بکثیرت بسهل و آسان بدست مے آید و آنجا مردم را بنابر ارزانی غله و خورش و پوشش نوعی از آسایش
است که هر که در آنجا در آید کمتر برآید و قتی علی قلی خان شش انگشتی دار و نوکر خواص و میر بورنگ اول محمد شاه بادشاه بارقم
حروف فرمود که چون نادر شاه والی ایران مرتبه ثانی عزیمت هندوستان نمود محمد شاه بادشاه از امیران خویش مثل قمر الدین
خان وزیر و ابو المنصور خان که آن وقت میر آتش یعنی داروغه توپخانه بود و دیگران مصلحت خواست که از دست نادر شاه چگونه
در امان باید ماند وزیر گفت که ساکنان شاهجهان آباد را باید بار دکن که ملکیست وسیع و قلاع متین دارد کوچانیده همبیریم چون نادر شاه
عازم دکن شود بقلاع پناه گیریم و انبار غله و ذخیره را انچه از ذخیره قلاع افزون شود آتش زنیم و کیاه و کاه را همچنین ظاهر است که نادر شاه
زیاده از یکماه سرسات یعنی ذخیره در عسا کر نمیدارد چون غله از بیرون لشکر نرسد از قلاع تا کجا سر زند ناچار برگردد و ابو المنصور خان

نفت که دریں تدبیر مبالغ کثیر بخرج آید و ازین ملک بکقلم بیرون نتیم و درکن بعید المسافت است فکر آسانتر آن است که قلاع این ملک مثل ناهور و اکبرآباد را مستحکم باید کرد و مردم چند از سکنه شاهجهان آباد باید گرفت تا در عهده آنروسے دریاے گهاگهره در سرکار گورکهپور که شمال آن کوهست طویل و در تسبیع قرورد امن آن از شرق تا غرب جنگل و بیشه هاے هولناک و رودهاے سهمناک است تا در شاه و بنابر صعوبت راه مخالفت آب و هوا سے آنجا نتواند رسید و زیر گفت که صوبه اوده خود چقدر بهست و اندرین گورکهپور که پیش از سرکار رسیاست ممکن نیست که شکوه شاهی را متحمل شود محمد شاه بادشاه فرمود که مصلحت آن میدانم که چون نادرشاه درین شهر گذر و حریده پیش او رویم هر چه خواهد بر سر ما کند و خلق را از قتل و غارت نگزارد چون جماعه امرا بیرون آمدند حسن یعنی علی قلیخان گستاخانه ابو المنصور خان گفتم که قتلی بیاد م آمد شیری بر خری کمین کرد خری دید و از هیبت شیر پایش از گریز بست شت با خود گفت که اکنون صلاح آن است که گوش در سر انداخته دم جنبانان پیش شیر رویم اغلب که بر بیگانگی من رحم کنند تدبیر آن است که من گویم و بحضرت بادشاه رسانید گفتند آن چیست گفتم که فوج فوج خیمه بیرون زنند و تا سر هند هیچ خانه باقی نگذارند و بادشاه نبوسند که عزم ما بدولت بولایت ایران بود و ما بتدارک و تلافی خرابی شاهجهان آباد بپردازیم درانبولا بسمع ما رسید که قصد انبطرف ها دارد ازینجا بهتر بادولت و اقبال از سر هند تا قندهار رویم اگر رنج کشیدنها و الاتلافی در کابل و قندهار خواهد شد و البته که ازین جرات بادشاه هراسی در دل او رشاه خواهد آمد غالب که در عزیمت این همت در تردد افتد و در گذرد تا بادشاه تاجکسن ابدال برود و چندی بانتظار آنجا بسر برد که بادشاهان چنین کرده اند **مصرع** زگرگان بگرگے تو انیم رست ✻ همه با نبسم کردند و آفرین گفتند ✻ **بهرائچ** شهریست قدیم بر ساحل دریاے سرجو طرف شمال از ابینه راجه بهرائچ و در آن شهر از که بستان که سمت شمال واقع است مردم کوهی از طلا و مس و سرب و صفر و موم و چوک که از آب لیمو و ترنج پیدا شده سے سازند و او بغایت ترش میباشد و دیگر زرد چنار که کچور نامند و زرد چوب و زنجبیل خشک و تر و انار دانه و انگور و کهربا و مشک و مانه و فلفل دراز و نمک و شیشه و زبور شیشه و جانوران شکاری چون باز و جره و شاهین و امثال آن و دیگر اشیا بسیار می آرند و ازران در آنجا می فروشند و میرزا سید سالار مسعود غازی که از نبوتیان سلطان مسعود ابن محمود غازی غزنوی که بروایت مولف صبح صادق در پانصد و پنجاه و نهصت هجری در سفر که کفار شهادت یافتند در آن شهر است و صاحب مرات الاسرار سے نویسد که سالار مسعود غازی ابن سپه سالار سید سالار سیاهوا ابن عطا الله علوی که سلسله نسبش بمحمد حنیف ابن علی سے پیوندد و مادر سالار مسعود غازی شیر مبلے نامداشته و او خواهر سلطان محمود غازی غزنوی بود و سالار سیاهوا او را در حباله نکاح داشت و سالار مسعود در سنه چهار صد و پنج هجری هجریت و یکم شعبان روز یکشنبه وقت طلوع آفتاب در اجمیر از مادر متولد شد و غرا بسیار کرد و چهارده رجب در سنه چهار صد و بیست و چهار هجری مرحوم شهید شد چنانچه ازین بیت تولد و وفات او استفاده میشود **بیت** در چهار صد و پنج در آمد بوجود ✻ در چار صد و بیست چار رحلت نمود ✻ و در بهرائچ مدفون گردید و در تحویل آفتاب بسرچ تورا همنوردان آن را ماه ذیقعده سے گویند خلقے کثیر از نزدیک و دور با علمهاے مختلف اللون بزیارتش سے آیند و بدور میگردانند و مراجعت سے کنند و میگویند که روسرک نیز گویند بر ساحل گومتی قلعه ناموده و در نزدیک آن حوضی است موسوم بسرتپیا و آبش بچنان خلیان کند و بگوید که آدمی در آن غرقه شدن نتواند

و [illegible] دانا [illegible] بیرون افتند بقول هنودان وقتی از گردش روزگار و انقلاب ادوار کتبهای علوم هندی منعدم شده
بود برآهمنان اهل [illegible] بران حوض اجماع کرده نشستند و علوم رفته را بجدت طبایع از سر نو بمنصه ظهور آوردند متصل آن
[illegible] گرداگرد یک گز عرض و چهار انگشت زرف دارد و هرچه از برنج و مثل آن در وی اندازند
[illegible] چون برهمنان بید خوان پرستش کنند ناگاه از ریگ پیکر مهادیو پدید آید و مردم مشاهده آن کنند و زود ناپدید
[illegible] بخودی خود شعله آتش از انجا بر می آید **سرکار خیرآباد** و سهرست
[illegible] انواع گوناگون معروف و پسندیده بود راقم حروف در خدمت عارف بالله حاجی
صفت الله خیرآبادی [illegible] ملا قانش بندی در نسخه لوح محفوظ که تالیف راقم حروف است
[illegible] گوپامئو قصبه [illegible] مردم آنجا بصفت تواضع و مهمانداری معروف اند نواب سید صدرجهان ساکن
پیهانی در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه [illegible] و برسالت پیش بادشاه توران رفته وطن خود و نواح آن مشتمل
[illegible] قاضی گوپامئو [illegible] کمال داشت هرگاه سیرکنان متصل گوپامئو میرسید بخانه قاضی
آمدی [illegible] اطعمه های متنوعه مهمانی میکرد چندانکه پسند بود سید صدرجهان بفکر دراز
[illegible] که مائده تمام نکشیده باشد بنابر امتحان روزی بعد
[illegible] قاضی گفت که خوان در ایوان کشیده اند چیزی تناول باید
[illegible] از لطیف و کثیف مشاهده کرد چندانکه همراهیانش از درون و بیرون بهره یافتند
[illegible] است ما امروز بنابر امتحان بیوقت آمده بودیم قاضی گفت ما را ضابطه است
[illegible] مسافر و ابن السبیل که عزیمت آنجا داشته باشد بغریب خانه بیارند تا دو پاس روز
[illegible] طعام [illegible] و هرگاه که شما متصل گوپامئو و لشکرگاه میسازید جاسوسان تعین کنم
[illegible] آنزمان چیزی [illegible] امروز وقت طعام گذشت و شما نخوردید تعجب ساعتی
[illegible] ضیافت شما است امروز هم آسان گذشت و اینکه طعام متنوعه حیثی که
[illegible] بیشتر آن است که خانه من دریچه بعقب دارد که از آن راه بخانه یک برادر تو آن
رفت و همچنین خانه [illegible] دریچه [illegible] بخانه دیگران تو آن رفت و بدستور همه خانه های خویش و
[illegible] دریچه ها دارند که مردان و زنان بهر خانه بی تکلف آمد و رفت میدارند و برادران ما را قاعده
است تا که من نخورم هیچکس از زن و مرد سوای طفلان صغیر کسی دست بطعام نبرد پس هرگاه که شما مهربانی بغریب خانه
کنید طعامها از خانه برادران و متعلقان هر کسی که درین شهر است گونه گونه هرچه ایشان را میسر آمده و پخته اند
بدست کنیزکان و غلامان از دریچه ها بخانه من میرسانند و آن بنظر مبارک شما میدرآید و چون طعام فرستاده
شد دیگر بار بسرعت در پختن مشغول میشوند و گرم گرم میفرستند تا که پسند بود نواب گفت این عظمت و کلانی
ز اتفاق برادریست که بوقوع می آید القصه ضیافت و مهمانی گوپامئو مشهور و معروف است که بکشاده پیشانی خدمت

ف: حقیقت [illegible] صورت مهادیو [illegible]

ف: بیان سرکار خیرآباد

ف: [illegible] گوپامئو مهمانی و حال صدر جهان

ف: حقیقت حال مهمانی [illegible] ضیافت طعام [illegible] صدرجهان بخانه قاضی

معمان می کنند راقم را با شیوخ و قضات آنجا برابر و بسبب زیادہ بریں نوشتن نمایش خود و قطویل کلام مے داند در گوپامؤ و قبیلہ کلان از شیوخ اند یکے شیوخ قضات کہ بقضیارہ معروف اند و دیگر شیوخ قنوجے کہ از قنوج آمدہ مسکن گزیدہ اند و در میان این ہر دو قبیلہ خویشیت دارند و انوار الدین خان گوپامؤے کہ بندے از احوالش در آرکاٹہ گذشت از قبیلہ شیوخ قنوج است و او از منکوحہ قبیلہ مغلانے چہار پسر داشت محمد محفوظ خان و بدر السلام خان ابناے نور الدین خان و بدر السلام خان اکثر با نائب فوجدارے فیروز آباد و شکوہ آباد و اٹاوہ وغیرہ قیام داشتہ و پسر اوست صدر اسلام خان ابن بدر السلام خان کہ مفلوج شدہ در گذشت و پسر اوست مخر الاسلام خان ابن صدر الاسلام کہ اکنون در قید حیات است و پسر دوم محمد محفوظ خان در آرکاٹہ با مجمع علی خان ابن انور الدین خان بسر برد و آخر از وجد اشدہ بحیدر نایک والی میسور پیوست و دیگر پسران انور الدین خان از منکوحہ مغلانی عبد الوہاب خان و محمد علی خان ابناے انور الدین خان اند و محمد علی خان امیرے با سروت و قبیلہ پرور است گویند راقم رسید کہ آرزوی آن داشت کہ کسی از ابنا شیخ الہ یار و روح الدین خان بلگرامی اگر بحضور من رسد چہ خوش باشد حقیر را چند بار خواہش خاطر ہا نگوشید اما تشجو با نصوب نکشید **بیت** ہر کہ نان از عمل خویش خورد ہمت حاتم طائی نبرد و الحمد للہ علی کل حال با لجملہ محمد علیخان بعد قتل پدرش بخلافت ارکاٹ رسید و بالاخر از پسران آصف جاہ انحراف دائم الحالات ورزید با انگریزان در ساخت و تا اکنون بر مسند ایالت آرکاٹ متمکن است و بندے از احوالش در اقلیم دوم در ضمن آرکاٹ مرقوم است

لکھنؤ شہرے است بر ساحل دریاے گومتی زور یا بطرف شمال شہر گذر و آب و ہوا خوش دارد قند و آنولہ شیرینی و کمان آنجا معروف بودہ اما اکنون کمان بآن خوبی ساختہ نشود و در آخر سلطنت و ہمد محمد اکبر بادشاہ قاضی محمود از اسلاف راقم حروف دیوان لکھنؤ بودہ دروازہ اکبری و دروازہ ہمراہی اکبری متصل سنحاس بنام اکبر بادشاہ و پل کہ اکنون قصابان بران می نشینند تعمیر کردہ اوست اما الحال دیگرے تعمیر دروازہ اکبری کردہ و پل کہنہ ہنوز موجود است وزیر الممالک آصف الدولہ میرزا امانی ابن شجاع الدولہ در گرد و نواح بیچ محلہ وغیرہ عمارات کہنہ بر انداختہ کاخہاے وسیع و باغہاے بدیع بغایت شگفت در کمال وسعت و زیبائی احداث فرمودہ مشہور است کہ ہر کس خانہ در دنیاے ساز د آنمالی حوصلہ و بنا در خانہ ساختہ بناے امام باڑہ و مسجد بر ساحل دریا متصل مسجد عالمگیر چنان نہادہ کہ ہیچ ملک را از املاک ہفت اقلیم بانی آن در رفعت و متانت و وسعت پیہ نمیست راقم حروف در ہنگام نوکری ابو المنصور خان ہمراہ راجہ نول راے نائب صوبہ اودہ در لکھنؤ بسیار ماندہ و با بزرگان آن وقت مثل مولوی نظام الدین کہ در علم و فضل ثانی نداشت و شاہ عبد الغنی وغیرہ ملاقات داشتہ ہفت گروہ از لکھنؤ سمت مغرب راجہ نول راے شہرے مشتمل بر عمارات دلکشا و باغ فرح افزا و حصار پختگی تعمیر نمودہ و چند جریب بیرون اطراف حصار گذاشتہ خندق بعرض چند درع حفر کردہ و محاذی ہر چہار دروازہ از چوب و گل پل بست کہ معبر مردم وغیرہ بر آن باشد و آن شہر را نبول گنج موسوم گردانید و ہر دو طرف آن شہر در راہ گذار نایک کروہ دور و بہ درختان برشاند و صراطے استوار از خشت و گچ و سنگ بر تہر سی زیر قصبہ موہان کہ یک گروہے غربی نول گنج است بنا کرد و خواست کہ بنجا و شد فاظہ اف را باحسانات و خلق راضی کردہ در آنجا آباد سازد چنانچہ بفعہ مودہ اورا قم حروف حویلی از خشت و گچ در غایت

وسعت که خانه باغ وچاه پخته داشته اندرون شهر پناه پخته متصل دروازه جنوب از حویلی وگذهی راجه بطرف مشرق وکتهره خام بیرون حصار پشت حویلی معه چهاونی مردم برادری تعمیر ساخت در اندک عرصه آبادی از شهر پناه پخته تجاوز کرده بطرف مغرب متصل موهان واز سمت مشرق با قریب خوشحال گنج که دو کروه از نول گنج بنام پسر خود خوشحال رای باعمارات پرزیب وباغهای دلفریب تعمیر کرده بود رسید بحکم آنکه آنچه زود برآید دیر نپاید چون راجه نولرای در جنگ احمد خان بنگش فرخ آبادی کشته شد زمینداران آن نواح آن شهر را غارت کردند وبعد از انکه قلیلی از اهل حرفه در آن آباد شدند شجاع الدوله بنابر عداوتی که با راجه نول رای داشت چه او غیر از ابو المنصور خان کسی را بخاطر نمی آورد حصار بند نول گنج خراب ساخته مابین نول گنج ولکهنو آبادی بنا نهاده بوزیر گنج موسوم گردانید وساکنان نول گنج را آنجا آباد ساخت ومصالح حصار نول گنج را نقل کرده در تعمیر وزیر گنج صرف کرد وبعد فوت پسرش آصف الدوله میرزا امانی نظر بر حقوق راجه کرده وزیر گنج را ویران ساخته نول گنج را عمارت نمود وبندوبستی باستقوریکه بود بحوالی آن کشید وآن باتمام راجه جهاو لعل بانصرام رسید اکنون آبادی آن از اهل حرفه پیوپاریان در ترقیست واز عمارات راقم غیر از چاه پخته در آنجا هیچ باقی نیست

بلگرانو در زمان پیشین سری نگر نام داشته مولف خلاصة تاریخ ودیگران مے نویسند که بلگرانو قصبه ایست خوش آب وهوا در آنجا چاهیست هر که چهار روز آب آن بیاشامد حسن منظری وخوش الحانی افزاید طرفه آنکه بخلاف آن در عوام مشهور است وآنچنانست که مُنعلے در زمانه پیشین ندانم که کدام وقت در حکومت فوجداری خویش آن چاه حفر کرد وآن چاه سمجن نام دارد وظاهرا او علت اُبنه داشت ویا مُنعلم بوده اکنون آینده وروندهٔ بطریق مزاح از آنجا بکسان وغیره خصوصا از زنان مے پرسند که چاه سمجن کجاست او پیر سند که او شنا همای انجا مے رسید وسایل مے خندد بالجمله قصبه بلگرانو از قنوج بسمت شمال مایل بمشرق بمفاصله پنجکروه واقع است ودریاے گنگ بمسافت دو کروه ودر وسط آن هر دو شهر گذرد وآن وطن مالوفه راقم حروف ست وتولد حقیر در ایام صوبه داری کابل که در بدو سلطنت محمد شاه بمبارز الملک سربلند خان لولی بوده در غرة محرم سنه یکهزار ویکصد وسی وسه هجری در پیشاور روی داده غلام نبی تاریخ است ونسب مادری حقیر بخواجه عبد الله احرار قدس سره مے پیوندد ودر پیر وبنجات نشو ونما یافته چون جد حقیر در آن قصبه اقامت گزیده بنابران سطرے چند مشتمل بر احوال اجداد واسلاف خویش وبرخی اخبار از مردم مشاهیر آنجا که در زمانه راقم بوده اند فیض ترتیب وحسن آداب از ایشان یافته بر صفحه روزگار بنابر یادگار بتر قیم مے آرد پوشیده نماند که چون جد راقم عبد الرحمن عثمانی ارد ار النبوت مدینه منوره در فارس آمد وبکاوزون اقامت گزید وبعد از و پسرش خالد بن داؤد وبعد از و عاصم بن خالد بجاے او نشست هنگامیکه در سن چهار صد ونه هجری سلطان محمود غازی غزنوی عزیمت هندوستان نمود وتا قنوج بگشود وقلاع آنرا مفتوح ساخت محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داؤد عثمانی جد راقم راکه در خدمت سلطان بسر مے برد حکومت ریاست قضاے سری نگر که بعد از و پرگاه موسوم به بلگرانو شده تفویض فرموده رخصت نمود محمد یوسف مستطهر بفوج سلطانی گشته بسری نگر بلگرانو آمده لوای اسلام وحکومت قضا رتقاد احکام شریعت غرا برافراشت وبر سجلات وکواغذ طغراے خود احکم قصبه سری نگری نوشت تا آنکه در گذشت راقم حروف در سنه یکهزار ودو صد هجری بر مینامه زمین که بخانه سید محب الله دمیه برآمده بر آن طغرا

بیان بهباوی نول گنج وآبادی وزیر گنج

بیان قصبه بلگرانو

بیان مولد ولادت راقم و تاریخ وانام

بدستخط قاضی محمد یوسف چنان نوشته دید کتبه محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داؤد حاکم سری نگر و تحریر بعینائه مذکور تاریخ چهارم شهر جمادی الاول سنه چهار صد و بست یک هجری بوده و در تاریخ صبح صادق سال وفات سلطان محمود غازی غزنوی شب پنجشنبه بست و سیوم ربیع الاخر سنه چهار صد و بست بقول مؤلف مرات الاسرار چهار صد و بست و یک هجری مرقوم است پس تحریر بعینائه در همانسال وفات سلطان و مابعد یکسال از فوت سلطان محمود مرقوم شده باشد و میر غلام علی آزاد بن محمد نوح بدنه ساکن محله میدان پوره در بلگرامی انوار الکلام وغیره تالیفات حویش مینویسد که مملکت هندوستان محمد قاسم ثقفی در خلافت ولید بن عبد الملک مروانی از سند تا قنوج مفتوح ساخته و بروایت مولف صبح صادق فتح مملکت سند بر دست او شده چنانچه در سیوستان و ملتان رمز ده کلک بیان گشت و مهدران تاریخ و روضه الصفا مسطور است که از سلاطین اسلام محمود غزنوی در سنه چهار صد و نه هجری قنوج مکشود و معلوم نمیست که میر غلام علی آزاد از کدام تاریخ فتح قنوج بر دست محمد قاسم ثقفی نوشته و آئینه مهدران کتاب سنه نوشته که در سنه شصد و چهارده هجری در عهد سلطنت شمس الدین التمش سید محمد صغرا که جد سادات واسطی ساکنان محله سیدواره است و سلسله نسب خود را با و رسانیده می فرماید که رواج اسلام در بلگرام او داده اگر مینوشت که در بلگرام اسلام که مندرس شده بود او تازه گردانید پسندیده بود هر کونه بتحقیقات او محال تعجب است و دیگر مینویسد که حکومت قصبا از قبیله شیوخ فرسوریان بعشیره عثمانی رسیده و درین سخن معذور است چه آنوقت اسناد و کواغذ پیشین مردم شهر بلگرام که سجل و طغرا بدستخط قضات عثمانیه اند بنظرش نرسیده بالجمله بعد فوت قاضی محمد یوسف اولادش بطناً بعد بطن بامور قضاے بلگرام قیام نمودند چنانچه غلام حسن داماد قاضی محمد احسان از وقت قاضی محمد یوسف تا اکنون بقید اسامی از روے اسناد و مرقوم بطغراے قضات اجداد قاضی محمد یوسف را بنام نعمه بندی از احوال آنها بدقت تمام تحقیق کرده رقم نموده ازان مبرهن است بالجمله بانکه امر قضا از ابناے محمد یوسف بطناً بعد بطن به بندگی عبد الکریم رسید و او سه پسر داشت قاضی کمال و عبد الحی دانشمند و محمد باریدز و لی و آن عبد الحی را خرقه خلافت داده بر مسند ارشاد نشاند عبد الحی و بعد از و اولادش چندی بر مسند ارشاد پرداختند و لب تشنگان بادیه شوق را سیراب میگردانیدند و پسر دوم محمد باریدز را مربد رس علم ظاهری فرمود تا طالبان را از ان علوم بهره مند سازد و امر قضا بعد فوت قاضی عبد الکریم بموجب وصیت به پسرش قاضی کمال رسید و بعد چندی المداد صدیقی فرشوری از حضور محمد اکبر بادشاه تغیری قاضی کمال بر مسند قضا نشست قاضی محمود ابن قاضی کمال بحضور محمد اکبر باشاه شناخت فتر فته روشناس گشت و بعد چند سال قاضی المداد را تغیر کرده مسند قضا از درگاه شاهی بنام قاضی کمال حاصل کرده فرستاد قاضی کمال باز بر مسند قضا نشست مدتے مصروف قضا بوده تا آنکه در گذشت و قاضی کمال از دختر قاضی معروف قدوائی از احفاد مخدوم ابی محمد رشید راجکری سه پسر داشت قاضی بهکهاری و قاضی محمود و قاضی بده و احوال ایشان مرقوم شود قاضی موصوف بعد فوت منکوحه اول دختر بندکے شیخ عبد الرحیم ابن مخدوم مصباح العاشقین صاحب ولایت قصبه ملانوه را در نکاح اورد و از و قاضی عبد الصمد و قاضی سدن ابن قاضی کمال بوجود آمدند قاضی سدن لاولد رفت قاضی راجا ابن قاضی عبد الصمد جد القبیله اهل الله ورحم الله و امیر الله ابناے محمد افضل و غلام علے و غلام احی و کرم الله و عظمت الله ابناے غلام صفی برادر خرد محمد افضل است و قاضی سهابن جد القبیله محمد حیات و دوست محمد ابناے عبد الواحد و نور الله ابن علیم الله و محمد عارف و برادرش ولی الله است و قاضی حسین ابن قاضی عبد الصمد که در عالم سپاگیری طفلے در تاشت

بدست آورد و عبدالواحد نام گذاشت و به پسر خواندگی گرفت و عبدالواحد نیز پسر داشت از دو پسر عقب ماند سوسے
عبدالمجید ابن عبدالواحد راوی پسر بود دیگی عبدالکریم محمد نواز و محمد سرفراز ابنای عبدالکریم اند از محمد نواز عقب تماند
محمد سرفراز ابن عبدالکریم را یک پسر و دو دختر بوجود آمدند دختر کلانش در نکاح حاجی رحم علی ابن صدر مینا و دختر دیگر در نکاح محمد علی
برادرزاده حاجی مذکور است و دوم عبدالرحیم ابن عبدالواحد را یک پسر از منکوحه نانش اسدالله عرف اسدو و از سه به
خیر الله که لاولد رفت وفضیا والله که بدکن رفت و گمنام شد و بوطن گزید اما قاضی بهکهاری ابن قاضی کمال و او از همه در سن
بزرگ بود بوجد القبیله قاضی محمد احسان و قاضی بهورے است و سرای قاضی بهوری در بلگرام و سکن اولاد اوست دوم قاضی محمود و سوم قاضی
پذره و بعد فوت قاضی کمال پسر خرد ش پذره پرسند قضا نکن گشت و پس از چندے باتفصواب قاضی محمود قضا را حواله برادر کلان خود قاضی بهکهاری
نمود و این روایت از کتاب غلام حسن است و اصح آنست که قاضی پذره ترک قضا نگفته تمام عمر بآن پرداخته و بعد فوت قاضی پذره پسرش
قاضی محمد لشکرت قاضی بهکهاری بامر قضا پرداخت و این سخن از روی کاغذی ست که محمد یوسف عرف پذره پسر کلان قاضی محمد احسان
آن کاغذ را از خانه راقم وقت تسلط خویش برده و تفصیل این اجمال آنکه چون راقم حروف بمشرق زمین بوده والده راقم اورا به پسر خوانده کرنه
و در حویلی جاداد و کارهای دیهات وغیره محمد یوسف عرف پذره متعلق گشت در آن هنگام آنکاغذ از اسناد برآورده گرفت بالجمله قاضی بهکهاری
امور قضا را باستقلال و امانت تمام سرانجام میداد و بعد از و اولادش بران مستقل گشتند تا آنکه نوبت قضا بقاضی محمد احسان رسید و احکام
قضا را بشوکت و شجاعت جاری فرمود و در زمان او چند کس او را تغیر کرده اسناد احکام عصر حاصل کرده حوصله قضا نمود قاضی محمد احسان
آماده جنگ شد و هیچکس را دخل نداد و قصه قاضی مذکور بر راقم حروف شفقته تمام سیداشته از انجمله است وقتیکه راقم بنوکری میگذرانید جهت حصول
کار از ناظمان وقت بلشکری آمد و بخیر بخانه استقامت می فرمود اغره و برادران تکلیف استقامت دیره های خود می نمودند می او جواب داد
که این خانه رس شما با شمول خانه همه با ست هرچند که خطی خوش نداشت اما از غایت شوق صحیح بخاری را تمام کتابت کرده و آن بزرگ
از مدتے خلف ارشد خود احمد الله عرف محمد عثمان را ولیعهد گردانیده ریاست قضا را بقبضه اقتدار او نهاده خانه نشین گشته بسنش
از هشتاد تجاوز کرده و حواس خمسه ظاهری و باطنی تا وقت رحلت صحیح و درست داده یکروز بعبارت ظاهری نقصان پدید آورده بود
قاضی احمد الله عرف محمد عثمان ابن قاضی محمد احسان اکنون که تاریخ بست و ششم محرم سنه یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست مسند
قضا متمکن است و او بجلیه علم ارسته است خصوص در فقه و مسایل شرعیه و حدیث در بلگرام او دوم ندارد و مردے سلیم الطبع است قاضی
محمد یوسف عرف پذره پسر بزرگ قاضی محمد احسان هم سن تقریبے بے تکلف و سپاهی وضع است بالجمله مروت و همت بهم می دارد
محمد صدیق ابن محمد احسان از علوم بهره میدارد و علم طب را نیک حاصل کرده بنابر جوایحات اتفاق عمل در حضور عامل یافتاده
با وجود این عمل دستے رسا دارد و بغایت راست باز و راست گو و مطبع است بنظر عوام شورے دارد و حافظ کلام الله است
و بالحان خوش می خواند و در شعر سخنور تخلص میکند و بغایت شسته و برجسته و نیکو می گوید و صاحب دیوان است غلام حسن
همشیره زاده و داماد قاضی محمد احسان از عمده مشهور است مخلص بے یوو رنگ حقیر است و بهمراهی حقیر در نوکری گذرانیده
مردیست بزیور دانش و بینش آراسته و در شعر مبین تخلص مے کند و او کتابے مشتمل بر احوال قاضی محمد یوسف جد القبیله
شیوخ عثمانیه بلگرام و اسلاف و اجداد او از عهد عثمان ابن عفان رضی الله عنه تا زمان خویش بتحقیقات تمام معه

بقول فرامین سلاطین در تفویض سیاست قضا و تغیر و نقوش مهر هریک از قضات تالیف موده و احوال هریک را از حسب و نسب
دخل ناکرده درج نموده و مثل دیگران طبع آزمائی و بلند حوصلگی نکرده و بر خود نخنبیده و از غایت حزم از بیان واقع کمتر نوشته غلام است
از اخفاء قاضی بهکهاری در احمد آباد گجرات همراه عالمدر راقم ملازم مبارز الملک بوده از انجا بحجاز شتافت و مناسک حج بجا آورده
و باز آمده در آله آباد همراه حقیر نوکر شاه نواز خان ابن مبارز الملک مانده مردے متقی و پرهیزگار بوده قاضی محمود پسر دوم قاضی کمال
است و او بدرگاه محمد اکبر بادشاه رفت و سند قضا تغیری شیخ الاله آباد صدیقی قرشوری بنام پدر خویش فرستاد چنانچه گذشت و در
آخر عهد سلطنت محمد اکبر بادشاه بخدمت کوتوالی در گزے صوبه اوده بدیوانی سرکار لکنئو فوجداری پرگنه بلگرام نور سید و در عهد
سلطنت جهانگیر بنایت متغیر گشت و در آخر عهد او بدیوانی لاهور رسید و در عهد سلطنت شاهجهان بگو الیار در گذشت سرائے
اکبری دروازه متصل سنخاس بنام اکبر بادشاه و پل قصاب بر پرناله که در شهر لکنئو سر دواز ابنیه اوست آثار اکبری بدروازه و پل که بنابر
تنگی از هم ریخته و شکسته بود اکنون دیگرے تعمیر نموده و باغ و حویلی پخته برزمین زر خرید در لاهور از تعمیرات اوست نیز هست علی اکبر
نبیره پسر دختر وقتے همراه لشکر ابو المنصور خان بهنگام منهزم شدن احمد شاه ابدالی بلاهور رفت و بر کسانیکه بر حویلی و باغ متصرف بوده
دعوی کرد آنها کاغذ بهری قاضی محمود و بدستخط او که با آنها ترکه و عمله بخشیده بود برآورده و بدستش داده علی اکبر بدید و بگریست و
بیوسید و بر سر و چشم نهاد و گفت که من از کاغذ مطلع بودم آنا غرض من آن بود که ندانم آن کاغذ پیش شما هست یا نه و بدر خواست
کسان خود بدستخط بران کرده داد و باتقراین نقل مے فرمود تا بالجمله قلعه و مسجد جامع خشتی بالاے حصار و عیدگاه بیرون شهر
سمت شمال در بلگرام او باهتمام برادرش قاضی پذده از بناهاے اوست قلعه مذکور بنابر مرمت حاکمان فی الجمله تا هنوز حاکم نشین
است و از جامع مسجد غیر از دیوار غربی آثار باقی نمانده و عیدگاه را در سنه هزار و یک صد و نود و یک هجری انگریزان از پا در آورده خشتهاے
آن را در عمارت کنئو که مابین بلگرام و ملانوه طرح انداخته بوده صرف کردیوان نیز بعد یک سال منهزم و منعدم گشت و اکنون از
عیدگاه غیر از یکدو منبر باقی نمانده بالجمله قاضی محمود جد القبیله محمودیان گشت و از اولادش که بعرصه آمدند و حقیر آنها را ندیده از ان
در گذشته و کسانیکه در وقت حقیر روزگار میگذرانیدند بدو فیض تربیت از ایشان یافته بقلم مے آرد علی اکبر نبیره احمد فلی ابن قاضی
محمود است حافظ کلام الله و قرات بنایت درست باد اے مخارج حروف مے خواند و خط ثلث نیک مے نوشت چنانچه مصحفے
بهوشت و مذهب و مجلد ساخت و او فراخ حوصله و صاحب سلوک و صلح کل بوده در هنگام صوبه داری کابل که میبارز الملک سر بلند خان
بوده نه نیابت روح الامین خان بحکومت مالپور و راهون و غیره محال بیجاپور مے پرداخته آنجا رام ساکن آنجا که بعد
ازان بیاورے طالع بدیوانی برهان الملک سید سعادت خان ناظم صوبه اوده رسید و اولادش هر زاین و رام زاین
و پرتاب زاین و دیگران در سرکار او جون اولاد کوزه که در عهد کیخسرو و محیط سلطنتش بوده در دفاتر گشتند هر زاین در
راهون با علی اکبر اتحاد داشت و بصیغه مالگذاری سر انجام زر باقی هر دو شوار گردید روح الامین خان با و نوشت
که هر زاین را سفته متعلقان گرفته بحضور بفرستد علی اکبر از اپوشیده داشت و شب خفیه بدیره او تنها رفت و او را گریزانید
روز دیگر سوار شده بدیره شتافت و دیره گریخته بود بخان عرضی کرد که او گریخته رفت از انجا که دانایان گفته اند هر
در حالت توانائی نکوئی کند در وقت بینوائی زحمت نه بیند از اتفاقات علی اکبر از صدمه انقلاب زمانه

بیان نسب و تعریف و توصیف ناظم

ور وفات عمده گی سرفراز این دره آوده پیش او رفت سرفراز این او را بنابت معزز داشت علی اکبر بحسن سعی خویش در یک سال تا آنکه ابو المنصور خان مخالف روح الامین خان بوده پروانه سپه سالاری سعادت خان در باب طلب روح الامین خان معرفت او شیخ غازیپوری حاصل کرد و خان موصوف بر طبق آن ملازم سعادت خان شد روزی باحقیر نقل کرد که در محال متعلقه مادر فصل انبه ارباب کچهری گفتند که ضابطه آنجاست که حاکم وقت انبه های باغات اهالی شهر را فرق میکند کسانیکه باغ داشتند طلب کردم و باغ نداشتند بارشان واگذاشتم و معاف کردم چون انبه ها بمراد خویش پخته شد هر روز از خانه های هر یک آنقدر می آمد که عمله کچهری را صرف آن دشوار گشت گفتم انبه خوردن به بدنامی بهتر با به نیکنامی دیگر گفت در ضلع پنجاب زمیندار نیز بود که من او را بهوپ مادرمی خواندم بعیوض مبلغ یانصد روپیه باب باقی ذمه خود بنابر ناداری در فید بود با او گفتم که اقساط آخر شد و تمام پرگنه بیباق گردید مبلغ سرکار از تو نرسید گفت که اکنون ما را بگذارید تا ببندوبست سال انجام دهم ضامن طلبیدم گفت ندارم مگر پسرے جوان دارم عیوض من در زندان باشد قبول کردم و پسر او را بجایش در زندان داشتم چون ده روز بگذشت پیاده بنابر تقاضای مبلغ پیش او فرستادم زن پسر ش خفیه بمن پیغام داد که مارا پسر فلان کس دو ماه می شود که نکاح کرده و او در قید شماست و من بمفارقت او میگدرانم ازین شنیدن این سخن دردی بدلم رسید روز دیگر زندانی را طلبیدم و زنجیر از پایش گرفتم و رها کردم عمله کچهری فریاد کردند که زر بدست نخواهد آمد گفتم اندیشه نیست من از پیش خود در سرکار خواهم داد پسرک بخانه رفت پدرش پرسید که چگونه آمدی گفت مدانم اما حاکم زنجیر از پای من برداشت و رها کرد و گفت که من زر از پدر تو خواهم گرفت همان وقت پدرش پیش من آمد و نشست و پای خود را پیش آورد و گفت چون پسرم را رها کردید اکنون بند بر پای من نهید گفتم که من ترا نیز رها کردم برو و بخانه بیارام اگر بخاطر آید زر ما بده آن سر بسیار گفت که بجای پسر باشد قبول نکردم روز سوم آن زن از خانه پدر خود پانصد روپیه نقد سر انجام کرده و چیزی شیرینی بطریق هدیه بدست شوهر خود پیش من فرستاد و عذر خواست وقتی راقم حروف او را در معامله دیوانی امین و منصف کرد و از طرفین محلکه گرفته حکم نمود چون خارت کلی حقیر کرده بود سر باز زدم و از راه جوانی حرفی چند بے ادبانه با و نوشتم جواب برپشت خط این بیت نوشت فرد

تبر زانم که خواهی گفت آنی ✽ که دانم عیب من چون من ندانی ✽

بهوش آمدم و دانستم که بر مزاج مبارک گران ملال نشسته روزے بخانه او رفتم و گفتم هر چند نقصان ما را روا داشتند اما عفو تقصیر اینکه در خطر افتاده التماس میدارم التفات نکرد و گفت که ریاست عبارت از غمخواری و بردباری است و زیاده برین نیست که فیصله ما را قبول نکردید تامل کردم و دستار از سر خود گرفته بپایش افتادم و گفتم اگر معاف نشود سر بندارم بگریست و سرم در کنار گرفت و عفو کرد و بوسه چند بر پیشانی داد هر چه او فیصله کرده بود بپذیرفتم اکثر احوال آنجناب را سعد فرزندانش غلام حسن در تالیف خود مرقوم ساخته و این مختصر متحمل آن نباشد و او دو پسر داشت هر دو حافظ کلام الله بوده همراه راجه نولرائے کشته شدند مرثیه حسین المخاطب باله یار ابن اله یار نام راقم حروف است چون در کمال پراگنده گی خاطر همت بر تالیف این نسخه گماشته بمقتضاے حال احوال خود را تقریباً در بعضے از بلدان و امصار مرقوم ساخت و چون ازان کیفیتی حاصل نبود تکرار نپرداخت التماس از صاحب طبعان آنکه بر بے ترتیبی این نسخه نظر نکنند و سائر عیوب باشند فرد در باغ عقل تخم تربیت کاشتند ✽ صحرائے عشق بین که چه بستانه رسته است ✽ محمد سبحان پسر دیگ دختر راقم حروف از دختر سید عظمت الله شیخ بهیه و آن دختر در نکاح بشارت الله فرتوری بود در گذشت

ودیگر محمد یحیی ولقبش کہ نامش از تاریخ تولد اوست وایضاً غازی الدین محمد کہ ان نیز بحساب جمل خیر از تاریخ تولد اومید ہد ولفظ کام بخش یعنے غازی الدین محمد کام بخش ایراد کردہ صاحب راقم حروف کپتان جونا تھان اسکاٹ است کہ خطاب کام بخشی بخشیدہ یعنی غازی الدی محمد کام بخش ودیگر موجب مشاہدہ رباعی شیخ جلال الدین علی جنونہ اضافہ میکند وشیخ جلال الدین جنونہ بے کم وکاست تاریخ تولد جلال الدین است ریاض الدین محمد کہ اسمش سر تاریخ تولد اوست ومولوی محمد علیم اسم محمد اظہر تاریخ او یافتہ ودر قطعہ آورد **البیات** اللہ تعالے چو بشیخ آلہ یار ++ فرمود عنایت پسر نیک اختر ++ این مژدہ شنید ہاتف غیب وبگفت ++ نام وی وتاریخ محمد اظہر ++ این چہار پسر ویگر ختر این ہر دو ودیگران از بطن منکوحہ صبیہ افغان لودی ناسن یک ہزار ویک صد ونود وہشت ہجری بوجود آمدند ودختر موصوف در حبالہ نکاح شیخ رعایت اللہ ابن شیخ علیم اللہ قدوائی ساکن موضع اسراوست ودستبش بقاضی معروف از احفاد وخواہرزادہ مخدوم اجی جمشید اجمیری میرسد ورضی الدین محمد ابن محمد سبحان نبیرہ راقم اسمش نیز تاریخ تولد اوست **اکبر آباد** در سابق آبام اگرہ نام دیہے بودہ از توابع پرگنہ بیانہ سکندر لودی ہمت بافتہ وفی آبادی آن برگماشتہ تختگاہ ساخت وآن بشہر بادل گدہ مشہور گشت شیر شاہ وپسرش سلیم شاہ افغان سور نیز در زمان سلطنت خویش بآبادی آن کوشیدند بعد ازان محمد اکبر بادشاہ در عہد سلطنت خویش از احاق وسط ممالک ہندوستان تصور نمودہ تختگاہ ساخت وآن را اکبر آباد نام نہاد ودر سنہ نہصد وہفتاد ودو ہجری قلعہ سنگین تعمیر نمود وآن در عرصہ چہار سال اتمام یافت ہفت کرور تنکہ رس کہ بحساب سی وپنج لکھ روپیہ باشد در تعمیر آن قلعہ خرچ شد از صفات اکبر آباد یکے آنست کہ در پاے جمن باچہار کروہ از میانہ شہر بگذرد وہر دو طرف ساحل جمن عمارات وباغات بازیب وزینت تعمیر یافتہ اما اکنون بحد کمال ویرانے دارد وکار زرچوب ودیگر پارچہ ہا انجا نیک میبافند وکلابتون وکناری وگلاب وعطر آن شہر بغایت پسندیدہ بود از میوہ ہاے خربزہ آن شہر مشہور بجاے بسیار شیرین وبرگ تنبول بہتر ہم میرسد وہواے آنجا بسیار دلکشا وروح افزا وموافق ابدانست ومزار اکثر اولیا در آنجا واقع است ومقبرہ محمد اکبر بادشاہ ونبیرہ اش شاہ جہان بادشاہ متصل آن شہر در موضع سکندرہ واقع است ودر آن مقبرہ بسبب لکھ روپیہ صرف شدہ ودر بست سال عمارت شدہ راقم حروف ہمراہ مبارز الملک سربلند خان در عمر دہ سالگی بعہد محمد شاہ آن شہر را دیدہ فی الواقع آبادی داشتہ واکنون کہ بس شصت سالگی در عہد شاہ عالم ثانی در سن یک ہزار ویک صد ونود ودو ہجری در وقت نظامت امیر الامرا میرزا نجف خان بعد استیصال جاٹان بتقریبے آنجا رفتہ تماشا کردہ قلعہ جا بجا ریختہ وعمارات آن شہر اکثر شکستہ یافتہ از دروازہ قلعہ تا پھول منڈی وکنارے بازار آبادی در رونق نیکو میدا شت وبعد ازان در رجعت بدرجہ کمتر اطراف وجوانب آن شہر ہمہ خراب افتادہ وبا فعل امیر الامرا نجف خان بحکومت آنجا قیام میداردو آن صوبہ را از تصرف جاٹان بسالہاے دراز بیرون آوردہ باجملہ شرقی صوبہ اکبر آباد گہاتم پور تاپلول عمدہ صوبہ شاہجہان آباد یکصد وہفتاد کروہ وعرضش از قنوج تا چندیرے مضاف صوبہ مالوہ صد کروہ سرکارش الور ونجارہ وباڑی وآبرج وکالپی ورسانو ان وقنوج وکول وسیدن پور وکوالیار وغیرہ ہمارہ سرکار مشتمل بر دو صد وشصت وبست محال ونود وہشت کرور وشش صد ہزار وہفتصد دام داخل این صوبہ است کہ دو کرور ونہاد لک روپیہ کمتر باشد واندرین صوبہ دو دریاے نامور اند یکے جمن ودوم چنبل قو سرچشمہ چنبل از مقام حاصل پور تابع مالوہ برآمدہ در ہشت کروہی از اکبر آباد از حدود بہدا ورگذشتہ نزدیک اکبر پور تابع سرکار کالپی

بدریای تهن سیر یزه **بیانه** در قدیم شهرے بزرگ بوده و قلعه محکم داشته و اکنون خبرنامی ندارد و حنا و نیل آنجا خوب میباشد و میوه انجا
قریب یک آتار سنجه بهم میرسد **سیکری** از توابع بیانه بمسافت دوازده کروه از اکبرآباد بسمت جنوب واقع است آنجا اکبر بادشاه
باشاره زبدة الاولیا شیخ سلیم چشتی قلعه سنگین و عمارات دلنشین و مساجد و مدارس و خوانق تعمیر نموده و بفتح پور سیکری موسوم
گردانیده چه در اثنائے تعمیر آن گجرات مفتوح شده بود آنرا فتح پور نام کرد و بوسط آن تالابیست بزرگ در عرض و طول دو کروه
و صفه والا و منار عالی و دایره گاه فیلان بادشاهی و عرصه چوگان بازی در غایت وسعت بر کنار آن تالاب واقع است و در نزدیکی
آن معدن سنگ سرخ است که بکار عمارات صرف می شود **چگله گوالیار** از توابع اکبرآباد است و چهار سرکار دارد و چون سرکار
پواوان و کرولی و ویرور وغیره اکنون رانا جهر سنگه لوک آنرا بهادر راجه گوهد چند محال ازان سرکار در تصرف خود دارد و گوالیار شهرے
مختصر است و شهر پناه سنگین بدور آنا الحال جابجا شکسته و از هم ریخته است و در گوالیار چند جا معدن آهن باشد و گل یاسمین آنجا در غایت
افزونی میباشد و تیل خوشبو ازان میسازند و بطریق تحایف بجاهاے برند و ساکنان آنجا در نغمه پردازی مشهور اند و قبر میان تان سین
که در زمان خود در نغمه پردازی و سرایندگی معروف و معاصر محمد اکبر بادشاه بود قریب آن شهر متصل مقبره زبدة العارفین شیخ محمد غوث
گوالیاری است و عمارات مقبره شیخ دلکشا و لطافت بطبوع واقع است و اولاد شیخ اکنون در آنجا سجاده نشین اند و صاحب سجاده
آنجا شاه سلطان بخشی نام دارد و در علوم حلم ابراسته و پیراسته است و آثار حروف را با اوضاع است و قلعه گوالیار از ابنیه قدیمیست
و آنرا راجه سورج پال باشاره گوپاچل درویش صاحب کمال تعمیر نموده چنانچه در گوالیار نامه مسطور است بر فراز کوهه در غایت
متانت با عمارات رفیع و مکانهاے منیع مشتمل بان هندل که از ابنیه راجه مان سنگه اکنون محال و رنگ محل وغیره سر آبهاے بدیع
واقع است و در آن قلعه افزونی آب از چاه و باولی و کولاب بسیار و بهبودت در طوبت در آن قلعه بمرتبه ایست که ذخیره
حیوانات ماکول زیاده از یکسال بحال خود میماند و بیرون بیوست آن مکانیست معروف به اُور وائے و گویند که از ابنیه جهانگیر بادشاه
است و آنچنان است که بسمت مغرب قلعه اندک مائل بجنوب بر روے زمین دیوارے کشیده و طرفین آنرا بقلعه پیوسته و آن هم
در می نیاره و آمد و رفت از درون قلعه باشد و در گوالیار نامه مسطور است که سلطان شمس الدین التمش در شش صد و سے
هجری قلعه گوالیار را قهراً گشود و چون آب در آن قلعه کمتر دیده بفرمان سلطان مکان اور وائے تعمیر نمودند و بان قلعه ملحق ساختند
و در مکان مذکور بست چاه کان شیرین و خوشگوار واقع است و ایضاً بسمت شمال مایل بمشرق مکانے دیگر است معروف
بادل گده بر روے زمین که کوه و قلعه ملصق بشود و گویند که از محدثات محمد اورنگ زیب عالمگیر است و این القول ضعیف است
چه بادل گده از آئینه قدیمیست مگر دروازه ششم از طرف قلعه بر روے زمین باهتمام معتمد خان قلعه دار عالمگیرے تعمیر یافت و از قلعه
دیوارش کمتر از دیوار قلعه است و آب و هواے آن قلعه بغایت سازگار مردمان است و آن قلعه در زمان پیشین تعمیر یافته
چه در گوالیار نامه می نویسد هنگامیکه سه صد و سی و دو سال از عهد سلطنت بکرماجیت گذشته بود راجه سورسین که از و بسورج پال
تغیر کنند از قوم راجپوت کچهواهه در مدت سی و شش سال باشاره گوپاچل نامی شده چوگی باتمام رسانید و اولاد اتباع شیخ العالم
دراز سجگوست آن پرداختند تا آنکه در سنه شش صد و نهه هجری شمس الدین التمش والی دهلی لشکر بگوالیار کشید و بعد از محاصره
یک سال مفتوح ساخت و تا مدت دراز بدست سلاطین اسلام ماند تا آنکه در عهد محمد شاه غازی از سلاطین تیموریه کورکانی از تصرف

بیرون رفت و تصرف دکمنیان آمد و آن تقریر در ضمن احوال کوهدوا جداد رانا جبر سنگه مرقوم گردید بالجمله چهل سال در تصرف دکمنیان ماند در سنه یکهزار و یک صد و نوه چهار هجری انگریزان بر آن قلعه مستولی شدند راقم حروف در رفاقت صاحب والامناقب کپتان جونا تهان اسکات بود و مشاهده نمود چه سیجر ناخم رئیس لشکر انگریز که با مداد رانای کوهدنا بر تنبیه دکمنیان باستدعای رانا از حضور منشن گورنر صاحب کلان کلکته تعین شده بود بزرجمهای متواتر دکمنیان را از ملک رانا کوهدبر اند با انبهه رانا از سیجر نائم سوء مزاج شده سخن رخصت بمیان آورد سیجر باقی مبلغ معهوده طلبید اشت و در خفیه کمر همت بر تسخیر گوالیار بست و در تفحص افتاد که پیش از بن بعضی مواتیان ملازم رانا چند مرتبه از طرف او در والی بحیله در شب تار برآسے وزدی بدرون قلعه میرفتند و بر انا این احوال منکشف بود آما سر چند که خواهش تسخیر قلعه بجا طر سیدا شت در پے این سخن کارے از خود پیش نبرد روزی رانا هنگام موافقت حکایت وزدی از سیجر نائم بمیان آورد سیجر مواتیان را طلبیده استفسار نمود و بانعام امیدوار ساخت و بنا برآسے اقوال و تحقیق راه صعود بر قلعه جاسوسان را همراه کرده فرستاد و در اثنای آن موید اشد چه طرف اورا ئی جائے بود که دیوارش چندان بلند نبود اگر بر کوهچه رفته کمند بر کنگره اندازند رفتن بالاے قلعه میسر آید سیجر مایم پنهانی به تیاری اسباب قلعه گیری آرزمند نرد بان وغیره کوشید و از همت گدده کوچیده بموضع راسے پور که رسے پور نیز ش گویند و از گوالیار چهار نیکروه سمت جنوب مائل بمشرق مسافت داشت لشکرگاه ساخت و چند روز بر آن و شب غره شعبان با چند انگریزان فیلبه پیشتر همراه بادو پلٹن سپاهی که یکهزار و شش صد تا منگه باشد جریده از لشکر نیابر تسخیر قلعه گوالیار تاخت و چون شب تاریک بود کسی در راه ملاقی نشد نزدیک کس رسیدگانی که با گاوان برآسے فیلبه رانی بمزرع خویش میرفت دهقان بالاحظه هجوم مردم بگریخت و آواز برکشید و غوغا کرد چند کس از سپاهیان بدویدند و او را بگرفتند و هنوز از پارچه برنستند و همراه گرفتند و بپای قلعه رسیدند آنوقت هنوز طرف اندرون قلعه طلیعه گردش کرده رسیده بود چه شعاع روشنی مشعلها نظر وی آمد قصد اے فقاره و بقبر بسمع ساکنان برسید آنجا توقف گزیدند چندانکه طلیعه بگردش میرفت یکنفر مواتی بر زردبان معهود چند کس بالای کوهچه رفت زردبان بپای دیوار رسید و کمندها را با کنگره استوار کرد و فرود آمد و گفت که کسی در قلعه انطرف بیدار نیست تجدازان گاون که کنده کپتان بود زردبان چوبی و رسنی بر کوهچه نهاد و سپاهیان که کفش ها از پنبه و پارچه در پا داشتند بر آن زردبان برآمدند و قاعده کفش پنبه آن بود که پای برفرزندگان بر زردبان مستحکم نشیند و دیگر هنگام بشے آواز پا ظاهر نگردد بالجمله سپاهیان و صاحبان انگریز از زردبان گذشته بکمند بالا رسیدند و از ان باندرون قلعه آتش دار در آمدند مجموعه نزده دوازده نفر چه بروس صاحب داخل شدند و دیگران پے در پے داخل شان سرگرم رفتن بالای قلعه بودند دو سه کس از قلعه داران بخواب شیرین آنجا خوابیده بودند سه چهار کس از سپاهیان انگریز از اندازه بندوقهای خود ابران خوابیدگان سرو اندند و فتنه خوابیدار بیدار کردند چه از آواز بندوق ساکنان قلعه بیدار شدند و جوق جوق به سر سپاهیان انگریز رسیدند آنوقت سپاه انگریز کمتر بیرون قلعه مانده بود و کوشش و صعود میکردند چندانکه همه باندرون قلعه در آمدند سپاهیان انگریز زمی صعب کردند تا گاه که کالنگ سرباز که رئیس قلعه بود رسیده دکمنیان او را گرفته کشان کشان روی بگریز نهادند بعضی بطرف رنگ محل و برخی بیرون رفتن از قلعه دویدند و چندی از غایت اضطراب خود را از دیوار فصیل قلعه بدهوشانه بزیر انداختند اعضایش از هم رسخیت و بابو رهمان کشمکش بادیه پیمای عدم گشت و زنش و آنچه در قلعه بود بدست انگریزان آمد و کمتر قتیل و اکثر اسیر گشتند سیجر نائم بحسن سعی کپتان جونا تهان اسکات اسیر از اسعه و همه بابو و دیگر زنان دکمنیان سواری در اداره داده بطرف مالوه رخصت انصراف داد و راقم حروف نیز در باب رهائی اسیران پیش صاحب خود ساعی کار بود بالجمله فتح چنان تسخیر چنین از جمله

تائید غیبی است راقم حروف که بیچگاه میل بگفتن نظم و اشعار ندهشت صاحب با تکلیف تاریخ انیوا قعه کرد ناچار طبع را دخوه از رطب و یابس تاریخ صوری سرانجام داد **ابیات** صبح جمعه دوم شعبان چهارم از اگست ۴ هیجر بامیم نموده فتح حصن گوالیار ۴ در رفاقت کمرن و برو پس دیگر صاحبان ۴ سعی و کوشت دهر یکی کرد مدار کار و زار ۴ منبع جود و سخا اسکاٹ صاحب باحقیر ۴ گفت تاریخی بگو در فتح این سنگین حصار ۴ حسب ارشادش بپے تاریخ صوری فکر کرد ۴ هاتف از غیبم بگفت ای بندهٔ الله یار ۴ در هزار و هفتصد هشتاد و سال عیسوی ۴ شد چنین فتحی عظیم از دست آن عالی تبار ۴ گر تو پرسی سال هجری را زمن ای مهربان ۴ بود هزار و یک صد و بسعتن و بالایش چهار ۴ بالجمله اکنون که شهر صفر سنه هزار و یک صد و نود و پنج هجریست هیجر بامیم در قلعه گوالیار بر پاست آنجا قیام سیدارد و صاحب با مهراهی کلیل گمک ارصاحب کلان کلکته مامور شد و کلیل گمک نبرد رسید و رام سنگه مهی چت جگ اندر بهادر راجه نرور را با خود گرویده ساخت و سپاه انگریز بشیوپوری فرستاد یک حمله که بعد از دو ماه یک بیک واقع شده قلعه شیوپوری را از ثانیا که از طرف دکهنیان لوای حکومت می افراشت انتزاع نمود شیوپوری را معه توابع از حسن سعی صاحب مارا جه رام سنگه بخشیده و خود نا به بودها و دیگر و بهدرد اس رسیده عازم مالوه شد و تفصیل رفتنش در ضمن صوبه مالوه بعد از احوال سلاطین سلف رقمزده کلک بیان گشت **گوهد** پیش ازین دیهی بوده و اکنون شهری مختصر فواحداث است رانا چیتر سنگه لوک اندر بهادر از قوم جاٹ ریاست آنجا میدارد و باحشمت میگذراند راقم حروف وقتی همراه میر محمد قاسم خان ناظم معزول بنگاله آنشهر را تماشا کرده ظروف و دیگر آلات سنگ آنجا بسیار بهم میسازند و خیار و راز آنجا بسیار بافراط میشود و طرفه اینکه تخم آنچنان تلخ که نتوان خورد و گوشت و پوست او مستعمل است میر محمد امین نامی دستکار آنجا خوشباش که اصلش از روم است با راقم حروف لغایت دوستی میدارد وقتی فواره از برنج بساخت آنچنان از فواره میجوشید و در طشت می افتاد و باز بهمان آب در خزانه فواره میرفت و از فواره میجوشید همان یک آب عروج و نزول میکرد و ایضاً تفنگی ساخت که بارود و گله بصدای خفیف ازان برمی آمد چه بحکمت عملی در خزانه تفنگ هوا بند نموده بود و گله بر آن نهاده هرگاه حرکت میداد از صدمه هوای مسدود گله از تفنگ برمیجهد و بهر که میرسید کار میکرد و زخم می نمود و دیگر چیزها ازین قبیل بسیار ساخته بود که بمشاهده رفته و در ریختن توپ و تفنگ دستی عظیم میدارد بالجمله چون راقم حروف همراه انگریز در آنصفع بسیار سیر کرده بنابران سطرے چند ازان دیار بسبیل اختصار بقلم آورد نوشیده نماند که گوهد سابق ازین دیهی بوده از پرگنه کهنولی از چکله گوالیار مضاف صوبه اکبرآباد و اکنون شهرے آباد است بهیم سنگه جاٹ تمرد و لیاعموی رانا چیتر سنگه زمیندار گوهد بود و آنیکه ایشانرا رانا میخوانند این خطاب از طرف بادشاه هست و رانا او دی پور که خود را از اولاد نوشیروان عادل میدانند تحقیق در هندوستان رانا ایشان را میگویند و از تمام راجه های هند جلیل القدر و اجداد رانا چیتر سنگه راکه رانا می نامند چنین میگویند که راجه اودرانا چیتر سنگه شخصے بود که یکچشم او از نور بهره نداشت و آن یکتا نامشهور بود روزے راجه آنوقت بشکار رفت و شیری قصد او کرد و کانا بیدستی کرده شیر را بزخم شمشیر یکشت راجه را دلش خوش گشت گفت که این کانا نسبت رانا است ازان روز او را رانا گفتند و آنخطاب تا اکنون در اولادش مستمر است و گویند که اجداد رانا چیتر سنگه بصیغه نوکری بادشاهی میگذراندند همراه راجه بیربر اکبر شاهی در جنگ افغانان کابل بقتل رسیدند و پس ازان نمره ازان بزمینداری گوهد رسیدند و سر نفسا و برداشتند عمال آنصفع البتانرا اخراج نموده تا آنکه رانا بهیم سنگه در وقت خوش به هاجی راو دکنی پیشوا راجه ساهو پیوست و اعزاز یافت و با عانت او بزمینداری موروثی قیام نمود و مستقل گشت و در گوهد قلعه تعمیر نمود و اقبالش بمرتبه رسید

مولف تاریخ فتح قلعه گوالیار تاریخ است

بیان رسیدن صاحب بطرف گوالیار

حقیقت حال رانا چیتر سنگه

که غیر قلعه گوالیار متصرف گشت بر در قلعه گوالیار قلعدار بادشاهی قیام داشته دیهات اطراف بجاگیرش بوده در عهد سلطنت محمد شاه بنابر ضعف سلطنت عمل قلعدار سست شد رعایای اطراف و دکنیان بر دیهات متصرف شدند قلعدار بنابر اخراجات عاجز گشت در خلال این احوال دکنیان بقلعدار پیغام کردند که اگر قلعه را بمن تسلیم کنند در عوض آن مبلغ کثیر بشما بدهم قلعدار قبول نکرد همچنین رانا بهیم سنگه جاٹ زمیندار کوهدار قلعدار گفت که اگر قلعه را بمن بسازند خدمت دلپشت بر پشت بآن اقدام نمایم قلعدار پسندید بنابر آنکه دکنیان مخالف بادشاه اند قلعه را بایشان تسلیم نمودن مناسب نیست و رانا بهیم سنگه که زمیندار این نواح است قلعه را باو باید چنانچه قلعه را تسلیم رانا بهیم سنگه نمود بهیم سنگه با قلعدار سلوکے نمایان کرد چنانچه تا اکنون اسباع قلعدار را چیزی محقر رانا چتر سنگه وظایف مقرر داشته بالجمله چون رانا بهیم سنگه بر قلعه گوالیار متصرف شد دکنیان با او نزاع کردند بهیم سنگه در یکی از محاربات امبهل را و غیره دکنیان بقتل رسید ملجو برادر رانا بهیم سنگه در قلعه گوالیار متحصن شد دکنیان تسخیر قلعه متعذر دیدند و هرنا نهه سنگه را که از طرف ملهو در قلعه کوهدبود محاصره کردند مدت محاصره تا شش ماه کشید و از ملجو امداد و هرنا نهه نشد و عاجز گشت دکنیان پیغام دادند که اگر قلعه گوالیار بدهند دست از محاصره کوهد باز داریم و صد و بیه آباد در عوض قلعه بدهم ملجو قبول نمود و قلعه گوالیار را تسلیم امبهل را و دکنی کرد دکنیان صد و بیه بملجو داده دست از محاصره کوهد باز داشتند ملجو در کوهد مستقل گشت و او سه پسر داشت پسر کلانش پرتاپ سنگه را برانا مخاطب ساخته بر ریاست نشاند رانا پرتاپ سنگه بعد از یک سال در گذشت ملجو پسر دیگر خود چتر سنگه را که اندر بهادر و دلیر جنگ از درگاه شاهنشاه عالم ثانی عالی گهر او را خطاب ست اقبالش چندان یاوری نکرد که علو مرتبه اش از آباو اجداد در گذشت گویند زنے جمیله از اقربای رانا بهیم سنگه در قتل و غارت موضعی باسیری در دست سورج مل جاٹ رئیس ڈیگ و کمنهد افتاد سورج مل شیفته جمال او گردید و باز دواج کشید ازان هنگام مرتبه رانا چتر سنگه بنابر نظر رعایت سورج مل روے سراج نهاد رانم حروف این را تحقیق کرد اصلے نداشت و تحقیق آنست که راجه سورج مل را اگر مرگ امان میداد از رانا چتر سنگه نشان نمے گذاشت مرگ سورج مل را از جمله اقبال رانا میگویند اکنون سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری ست رانا چتر سنگه در ریاست استقلال میدارد و در آخر سن مذکور سمجر بام حکیم صاحب کلان کلکته قلعه گوالیار را برانا چتر سنگه تسلیم نمود و بالله آباد و بنارس شتافت کلیل کملک که برهم سند بیا وغیره دکنیان والی مالوه باتفاق چتر سنگه تعین شده بود بجاے او کلیل مسمور مامور شد چون رانا از پیشتر حرکات مخالف عهدنامه میکرد تا آنکه قلعه گوالیار هم باو سپرده شد لیکن از انجا رانه آمد کلیل میور باسند بیا صلح کرد و نام رانا در صلح نامه داخل نکرد و از ضلع کوهد و نرور مراجعت کرده عبور جمن نمود اکنون شنیده میشود که سند بیا بارانا بر قلعه گوالیار نزاع میدارد و چنانچه هنگامه رزم در پیش است بجهور قصبه ایست قلعه مختصر و سنگین بر فراز کوهچه دارد و در آنجا هندو بت نامی از قوم جاٹ است و بارانا چتر سنگه قرابتی دارد و مداخل ملکش یک لک روپیه است کجروره پرگنه ایست از بجهور سمت مشرق مایل شمال واقعست و راجه آنجا از قوم جاٹ بهارتنه سنگه نام از هم فرمان رانا ست و در آنجا قلعه ایست مستحکم بر فراز کوهچه و اطراف کجروره عمل رانا ست اناسی چهل موضع در ڈانک عمل بهارتنه سنگه است و مداخلش قریب هفتاد هزار روپیه تخمیناً باشد و در آنجا مکانیست در دامن کوه از درختان سامحات و عمارات مرتفعات و آب ریز و حاض پر از آب بسیار و لهذا پرفضا و سیرگاه نیکوست و بریح کجروره امام است بهتر و او ایست

قلعه سنجیده دارد و حاصلش قریب سی چهل هزار روپیه باشد رام پور آبادی میانه دارد عمارتش اکثر خام است از خان پور اودر یا پانج شش کروه سمت جنوب واقع است و قلعه سنگین میدارد و در آنجا کلیان سنگه نامی از قوم راجپوت کچهواهه بود اکنون فوت نمود و پسرش سجای او متمکن است و پرگنه کچواکهار و لهار در تعلق و تصرف او بوده دکمنیان از و انتزاع کرده بوده میجر پایم باتفاق رانا گوهد در سنه یک هزار و یک صد و چهار هجری قلعه لهار را تا یکنیم ماه محاصره داشت و باو کمنیان که از بیرون هنگامه آرای رزم بوده رزم های مردانه کرد و بالآخر نقب زده برجی را از ان انداخت و یورش کرد رزمے صعب میان آمد ساکنان قلعه رزمے سخت کرده و آخر اسیر و قتیل گشتند ملوبدرا و پنڈت که رئیس آن قلعه بود با سیرے آمد راقم حروف در آن رزم حاضر بود حسن سنگی کپتان جوانان اسکاے صاحب راقم حروف بلوغان اسیران رهائی یافت و بعد انها رانزاد راه و لباس داده رخصت انصراف فرمود **بهداور** راجهاے آنجا از قوم راجپوت چوهان راجه موروثی و از منصبداران بادشاهی بوده و ایشان را راجه بهدور به نامند گویند که پیش ازین در ملک بهداور قطاع الطریقان تاختن گرفت افغانش باوری کرد و چیزے از انجماعت بتاراج و غنیمت بدست آورد و بست پانزده اسپ بخرید و پیاده گان را سوار ساخت و بر قطاع الطریقان میفرستاد تا که قریب صد و صد سوار و پیاده فراهم آورد و ناگاه رئیس قطاع الطریقان را بدست آورد و بکشت و آندیار را از راهزنان صافی ساخت و مورد الطاف بادشاه عصر گشت و مستقل شد و اکنون اولادش در آن ضلع راجه اند اما بر انقلاب زمانه از چند بدت ضعف بحال ایشان راه یافته چه بسیارے از ملکش در تصرف راجهاے اطراف است بر ملک قلیل قناعت میدارند سر اسر نشین گاه ایشان است و بهندره انیز در تصرف میدارد گویند که چون بهت سنگه چوهان راجه شد اور اپسرے نبود که بجایش بنشیند طفلی از هم قوم خویش بخت سنگه نامی را بپسری بر گرفت و ولیعهد خویش گردانید اکنون بخت سنگه بحکومت آنجاے پرداز د بالفعال انیطرف دریای چنبل راج بهداور و آنروے چنبل طرف شمال عمل آصف الدوله ابن وزیر الممالک نواب شجاع الدوله است و بطرف مغرب چنبل عمل میرزا انجمن خان است و سرحد بهداور بطرف جنوب با سرحد راجه کوهد متصل مهه کاوان که پنجکروه از کوهد است اتصال مے دارد و اکنون انچه از ملک بهداور در تصرف راجه بهداور است قریب بست و نه لکه روپیه تخمیناً مدخل آن باشد **اور چهه** سابق آبادی کلان داشته عمارت جهانگیر نگر و تا الاب مشهور و مسطے بدیاره از آئینه نرسنگه دیو است و احوال نرسنگه دیو در ضمن دتیا قمر دهٔ کلک بیان شود بندیل کهنڈ عبارت از اور چهه و دتیا وغیره است اکنون راجه اور چهه را راجه ور راجه دتیا را راوے نامند و بالفعال راجه اور چهه بکرماجیت بندیله نام دارد و بحمایت راو ستر جیت بندیله حاکم دتیا بر قلیلی از مملکت اور چهه متصرف ست مدخلش سی چهل هزار روپیه باشد و اکثر از ملک اور چهه در تصرف بکرماجیت است و اکنون این هر دو باج گذار دکمنیان اند **دتیا** شهری مختصر است و قشمه و قلعه از آئینه نرسنگ دیو است اما اصح آنست که راؤ دلیپ ابن سهکرن ابن بهگوان ابن راجه نرسنگه دیو بندیله تعمیر کرده و حکایتی عجیب در تعمیر آن بر السنه خاص و عام است چه وقتی راؤ دلیپ میل شکار نمود بجنگل که اکنون دتیا در آنجا آباد است رسید روباهی از سوراخے بیرون رفت سگان شکاری قصد روباه کردند سگے متصل روباه رسید روباه بر سگ حمله کرد سگ از هیبت روباه جان بسلامت برد راؤ دلیپ آن موضع را بپسندید و جنگل را ببرید و طرح عمارت نمود و قلعه و حویلی و باغ احداث کرد و این راؤ دلیپ آنست که در پرگنه محمد اعظم شاه

ابن عالمگیر معزز و مقرب بود و در محاربه محمد معظم بهادر شاه و محمد اعظم شاه پسران عالمگیر بهراولے اعظم شاه رزمے صعب کرد بالقبض رسید
بالجمله سرحد شمالی و تیا مابل بمشرق دیهات کوهستان است و نهر سپهد در میان آن فاصله است و مداخلش قریب بست و پنج لکهه روپیه
تخمیناً باشد و اکنون راه و سفر جهت آنجا بریاست قیام میدارد و احوال راجه نرسنگه دیو برنمیوال است که کاشی راج نامے جد
کلان راجه نرسنگه دیو در سنه پانصد و پنجاه هجری از بنارس آمده در کمر اگده کنت در عمله سرکار ارپل مضاف صوبه الهآباد استقامت گزید
در کنپ متصل میرزاپور بتخانه ایست مسمے به بندباسنی دیبی به پرستش آن قیام نمود و کهروا لقب یافت و از کاشی راج تا نرسنگه دیو بست پشت
بیکس میشوند و ایشان را بندیله نیز نامند و جهت تسمیه آنکه از اعقاب کاشی راج هردیو نامی که او را هردوور پرتاب رود در پرستش گویند چون زشن
فوت کرد کنیزکے در خدمت خویش نگاهداشت از و دخترے بوجود آمد بعد چندے با دختر کنیزک از کمیر اگده کنپ را و سفر بسته با
دیگر اتباع خویش در کده گزار که اکنون ویرانست از توابع اورچه رخت اقامت افگندند و او را از ان کنیزک آنجا پسری آمد و مده کرشناه
نام نهاد و آن به بندیله مشهور گشت یعنی زائیده باندی چه کنیزک را بزبان هندباندی گویند آما بندیله با بنا بر افتخار و عظمت خویش میگویند
که چون جد کلان ما بکمر اگده رسیده به پرستش بندباسنی دیبی قیام نموده بود مبارزان ما را بندیله لقب افتاد لیکن این قول نزد یک
راجهای آن ضلع خصوص راجپوتیه نبوار اعتبار ندارد بالجمله هردو رملازم راجه کده گزار که آنزمان از قوم کهنکار و در آنجا راجه بود و رعیت گشت
بسمع راجه رسانیدند که هردو در پس پرده دختری در کمال حسن و زیبائی میباشد راجه او را خواستگاری نمود هردو را با کره و گفت که ما از
قوم راجپوت و شما از زمره کهنکار خویشی فیمابین صورت نه بندد راجه با او در شتی نمود هردو بدیکه ناموس بر باد میرود از راه فریب در آشتی
بکوفت و گفت چون بر و راجه بلمعت این خاندان ام خدمت کنم و نسبت عروسی قبول کردم بشرطیکه در مجلس شراب و طعام همنواله و هم پیاله
شوند راجه قبول نمود هردو را سباب شادی مهیا ساخت راجه در ساعت سعید با خویش و اقربای خود در مجلس عروسی آمده طعام و
شراب خورد و در خلال این احوال باشاره هردو مرد مانش در شراب زهر آمیخته جماعت راجه کهنکار و غیره و او نیز راجه کهنکار و غیره
اقربای او در عالم بیهوشی ازان خوشیدند بعد از ساعتی زهر در ایشان اثر نمود و هریک را دماغ مختل و اعضا سست گشت و از
مدهوشی بجان کندن افتادند هردو در همه ایشان را طعمه تیغ بیدریغ ساخت و بر جناح استعجال آتش و از اندرون قلعه گران در آمد هرکرا
آنجا یافت بقتل رسانید حتی که بر زنان کودکان شیرخواره به بخشود و بر آن قلعه متولی شد و بریاست آنضلع رسید بعد از و
پسرش مدکر شاه بجاے او مستقل گشت و چون او در گذشت پسرش نرسنگه دیو بجایش مستقل گشت و در ایام شاهزادگی
جهانگیر ابن محمد اکبر بادشاه نوکری شاهزاده جهانگیر اختیار نمود و حسب الامر شاهزاده ابوالفضل را که اکبر بادشاه از دکن طلبیده شده
بود در اثنای راه دبار خویش بر سواری بگشت و اموال و امتعه کلی غارت کرد و از ان جمعیت تمام بهم رسانید و چون عهد سلطنت
جهانگیر بادشاه رسید نرسنگه دیو در جلدوے آن خدمت بمنصب پنجهزاری و خطاب راجگی عز امتیاز یافت و ملک بندیل کهنند
از تغیری برادر کلانش رام سنگه بجاگیر او مقرر گشت و او در بندیل کمنڈ راجه کلان بوده و بر تعمیر عمارات و تحلاع شهر بهی عظیم و اشته قلعه
جهانسی و قلعه دهاموله و کوپره و سهپد و قلعه بهروله و غیره قریب پنجاه و دو قلعه تعمیر نموده و نه مرتبه سلیه شده بر سم
هندوان خود را در میزان کشید و در هر مرتبه نهمن طلا موزون شده را خیرات نمود و زردن و براهمین مثل نذر بان شفا خویش
ساخت و بدنکه مشهور گشت و دنکه بزبان هندی راهزن را نامند و اکثر جاها از توابع الهآباد در ابدنکمالے متصرف است

از اودی چه بسمت شمال تا ساحل جنبل ز جهت شرق تا سرحد پیاگ آله آباد و طرف مغرب تا سرحد نروروکرولی و جانب جنوب اورچه تا کره منڈله ضبط کرد و بر سرحد کده منڈله قلعه دهاموے بنا کرد و او را هشت پسر بوده مملکت خود را بر آنها تقسیم نمود و در گذشت از انجمله یکے را قلعه دهاموے و دیگر پرا سپهده و دیگر پرا دیتا داد و بدستور ملک دنکهائی که عبارت ازان ندی دهامدار موان که در سرکار اربل از توابع صوبه آله آباد است و آن ضلع را از تاخت بدست آورده بوده برادر زاده خود جیت راے تفویض نمود جیت راے در دنکهائی مستقل گشت و پسر او ست چتر سال بن جیت راے که بعد او بجایش نشست و احوال او و احفادش در ضمن صوبه آله آباد مرقوم است سمهتر جائیست مختصر بیشتر از توابع دیتا بوده قلعه مستحکم از سنگ بر روی زمین دارد و آن از ابنیه لچهمن سنگه گوجر بن مدن سنگه بن لونے شاه است و درون قلعه قریب دو کروه تخمیناً باغات و دو کروه از اطراف آن از آب و اشجار نشانی پیدا نیست و قلعه ملنے که یک کروه از سمهتر طرف مغرب بر تلے رفیع واقع است و اطرافش نخل و اشجار جنگلی بسیار دارد و زیر آن ناله ایست که آبش همیشه ازان جاری است و اکنون لچهمن سنگه مذکور که پدر و جدش از رفقا و ملازم معتبر راجه دیتا بوده حکومت سمهتر میدارد و میان او و راجه دیتا سیر جیت نام مخالف است گویند که لونے شاه پیش راجه دیتا رام چندر نام عظیم معتبر بوده چون رام چندر فوت کرد ذهیره اش اندر جیت بن رام سنگه بن رام چندر در سن چهار سالگی ما غات لونے شاه و راجپوتان پنوار و دیگر کار پردازان بحکومت نشست و بالآخر کار پردازان مخالف لونے شاه شده لونے شاه را بکشتند پسرش مدن سنگه ابن لونے شاه بسمهتر آمد و طوعاً و کرهاً با راجه اندر جیت بساخت و بعد چندے درگذشت پسرش لچهمن سنگه بن لونے شاه در سمهتر بجای او نشست هنگامیکه شجاع الدوله بآباده رسید کسی از راجهای عمده مثل راجه دیتا وغیره بملاقاتش نرفتند لچهمن سنگه بخدمت شتافت و اعزاز یافت ازان وقت مخالفت راجه دیتا که اکنون سنر جیت بن اندر جیت است آشکارا کرد و کمینیان باشاره راجه دیتا با او نزاع انگیختند بداخل راجه سمهتر قریب دو لکهه روپیه تخمیناً باشد و قتیکه سیندهیه والی مالوه باکلیل کمک مقابله سید اشت لچهمن سنگه راجه سمهتر با سندهیه در ساخت و با او متفق گشت پرگنه ابرج و بهادیر و کونچ و جالون و جهانسی انجمله بیشتر خالصه شریفه بوده یعنی صرف خاص بادشاهی و در وسط سلطنت محمد شاه راجهای اطراف بنابر ضعف سلطنت بر آن پرگنات متصرف شدند و از ایشان کمینیان انتزاع کرده بر آنها بر سلط گشتند و نصفے از هر یک مکانات و بعضی بالکل در قبضه خود داشتند و بر نصفے دیگر راجها متصرف اند گویند که قلعه جهانسی از ابنیه راج اندر گرگشائین است و این سخن مردود است چه قلعه جهانسی از ابنیه راجه نرسنگه دیو است چنانچه گذشت و قلعه موتهه که تعمیر راج اندر گرگشائین است مشهور است و موضع موتهه را کمینیان بگوشائین داده بوده بعد چندے او لبغی کرد و کمینیان بمحاصره آن پرداختند و آخر از و انتزاع کردند راج اندر گرگشائین بالله آباد شتافت در آن هنگام احمد خان فرخ آبادی در قلعه الله آباد راے پرتاب سنگه دیوان وزیر الممالک ابو المنصور خان و خانعالم بقار الدین خان و علی قلی خان المخاطب بحمید رقلی خان را که از جانب وزیر نظامت صوبه الله آباد بمیدانست دو ماه در محاصره داشت راقم حروف بهمراهی دیوان نیز در آن قلعه متحصن بود در آنوقت راج اندر گرگشائین بارای پرتاب سنگه متفق شده رزم های مردانه کرد و پیش رفت موصوف مغفر گشت و بالآخر پیش وزیر رفت و کارهای بانام کرد و در یکی از معارک شاهجهان آباد که ابو المنصور خان وزیر با احمد شاه ابن محمد شاه بادشاه بغی نموده بود و غازی الدین نبیره آصف جاه نظام الملک که بوزارت رسیده بود بقتل رسید چیله های راج اندر گرگشائین امرا و گروانوپ گر که همت بها و خطاب دارد

بعد قتل گشائین پیش شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان وزیر بغایت مقرب بوده واکنون پیش نجف خان باعتبار و شوکت میگذرانید و قلعه مونه در تصرف میداشت نخفی نماند راقم حروف که کونچ وجالون وجهانسی را وقتیکه از جانب میر محمد قاسم خان بریاست پیش رام چندر گنیش پیشوا و دیوانش ایشاجی پندت رفته بود در آن شهرها منازل کرده در جهانسی تالابی است مقطع و پخته از خشت و گچ از ابنیه راج اندر گرگشائین که اطرافش عمارات میدار و مسافران در انجا منزل و مقام میکنند پرگنه ایرج و سهاندر بتعلق از جهانسی میدارد واکنون رگهناتهراو دکهنی حاکم آنجاست و پرگنه جالون مع کالپی را گنگادهر بالا پسر گویند پندت که فوج احمد شاه ابدالی آنرا بقتل رسانیده بود در تصرف میدار و سرکار کروله شهریست در دامن کوه باندک فاصله قلعه متین دارد و قلعه مرا قلم حروف در آن شهر شده شهریست دیدم در غایت آبادی از ذکور و اناث آنجا اکثر صاحب جمال و عشوه پرداز اند و نهرے بفاصله یکروه از شهر میگذرد گویند سرکه از امرودان آن آب را نبوشد عادلی و علمی شود و آنجا مانک پال راجه است و راجه آنجا را خطاب پال است چون مانک پال و فلان پال و از قوم جاد و است و در آنشهر اکثر جاد و ان مسکن دارند و نسب جاد و ان به بلبهدر برادر کرشن که کنهیا بن باسدیو است میرسد بالجمله راجه مانکپال باجگذار امیر الامرا ذوالفقار الدوله نجف خان است و بعضی از ملکش را دکهنیان و همچنین رانا چتر سنگ جاٹ و تصرف خود ها میدارند و پرگنات نه ده لکه روپیه تخمیناً در تحصیل راجه مانکپال است سرکار نرور شهریست در دامن کوه و شهر پناه سنگین از ابنیه راجه چتر سنگ کچهواهه و دیگر آبادی بر قلعه میدار و قلعه متین بر منع کوه واقع است و از دو راه بر آن کوه و قلعه توان رسید و طرفین آن راه را پائین کوه تا منبع آن بمقابل بقلعه دور و یه دیوار ی سنگین کشیده و تفنگ انداز و تیر کشها در انگذاشته و درهی مستحکم بر آن نصب کرده مابین آن هر دو دیوار راه آمد و شد مردم باشد و اگر در بند کنند راه مسدود گردد و طریق دیگر بدستور است و بر سر کوه اندرون قلعه شهرے دیگر آباد است و نهر سنده بتفاوت یک کروه از نرور بسمت شمال و بدستور سه چهار کروه بطرف جنوب میگذرد و هر دو طرف آن دریا صراطی از سنگ بر آن بسته اند و گویند محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه تعمیر نموده و اکنون آن هر دو صراط شکسته شده آمار اه آمد و شد میدار د سیاحان گویند از سر منبع سمت جنوب بمفاصله پنج شش گروه موضعیست سمی بکهریها و آن طرف موضع تالابی است از ان تالاب نهر سنده میجوشد پوشیده نماند بزعم هندوان نسب راجه نرور به رام برادر بهیمن که در ست مملک فرمانروائے اوده بوده سے پیوندد و راجه نرور و انبرد و برادر حقیقی اند در جنگ تریتا و لادرام از انقلاب زمانه از اوده برآمده در بنارس رسیده بریاست آنجا قیام نموده و بمرور و دهور بر هنا س گذه علم ریاست برافروختند و بعد ازان بگوالیار آمده جلوه پرداختند و قلعه گوالیار بر وایتی تعمیر نمودند و از آنجا بتقریبی در انبر رسیده بریاست نشستند گویند که در اجداد ایشان دو برادر حقیقی بوده برادر خورد کلان را ترغیب داد که پدر را بکشم و بر مسند حکومت بنشینم او ابا کرد و آخر با نخواهے برادر خورد پدر را بقتل رسانید آنگاه برادر خورد کلان را گفت که از تو کار شنیع واقع شده باید که به پرستش معبد ها و تیرتها بروی تا از گناه پاک شوی آنگاه بر مسند حکومت نشینی برادر کلان بران اقدام نمود و سیر سفر اختیار کرد برادر خورد بحکومت نشست برادر کلانش چون از پرستش و زیارت معبد ها فراغت کرده باز گشت برادر خورد او را در ریاست دخل نداد او نوعی بحکومت گوالیار رسید و بر آن قناعت کرد بعد مرور دهور از اولادش همشیره زاده خود را در گوالیار بریاست نشانیده بتقریبی از انجا برآمده به نرور رسید و بحکومت البصلح متمکن گشت اکنون که سنه یکهزار و یک صد و نود و پنج هجریست راجه رام سنگه حمیت جنگ

راجه چتر سنگه کچواهه بریاست نروز قیام میدارد و راجه چتر سنگه آنست که بحکم محمد شاه همراه مبارز الملک سربلند خان بگجرات احمد آباد
تعینه شده رفته بود تا والد راقم حروف استخلاصی میداشت و احفاد برادر خرد که در انبر کوس ریاست مینوازند و آن در ضمن
جی نگر مرقوم شود الغصه در بدو حکومت رام سنگه دکنیان بر مملکتش متصرف گشتند و بعضی ازان صلح کردند ازان هنگام رام سنگه بر بعضی مملکت
بلکه کمتر ازان قانع گشته از قلعه کوه و قلعه فرودنی آید راقم حروف در آخر سنه یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری همراه کپتان
جونانمان اسکاٹ انگریز از طرف کلیل کمک برسالت پیش راجه رفت و بمعرفت سابق اورا مطمئن ساخت و بملاقات کلیل کمک
ترغیب نمود و بحسن سعی کپتان جونانمان اسکاٹ فریقین را ملاقی دست داد چون کلیل کمک دکنیان را در سیری و گلدرکس و
سرونج برانداز سیری نا شاه دهوره تسلیم رام سنگه نمود آنا بنا بر یورش دکنیان از قصرف اوبیرون رفت بجے نگر
شهر بست کلان متصل آنبیر در غایت خوبی بار استگی تمام از آبیئه بجے سنگه سوائی بن بجے سنگه از احفاد برادر خرد که احوالش در
ضمن نزور گذشت و او از قوم راجپوت کچواهه است و سواد بجے نگر اکثر سرسبز و جابجا آبشارها جاری و شهر پناه سنگین میدارد و در صدد
دران شهر از آبیئه بجے سنگه سوائی است آنا با تمام نرسیده راقم حروف در آن شهر بتقریبے یک روز منزل کرد چه قافله در سر ساعت
کرد اتفاق دیدن آن شهر نیافتاد راجه بجے سنگه سوائی مردے باتدبیر و پر فکر و زبان ریاست خود جمله کوه های قلعه و خویش را از
برج و باره و قلعه متین محکم و استوار ساخت و عمر دکنیان از امصار خود بسر دو نمود تا که ماند دکنیان بر آن ملک دست نیافتند و
اکنون مشاهده رفته که بر آن کوه ها غیر از دیوارهای شکسته اثری باقی نمانده و دکنیان بر آن ملک دست یافته بر نمیے
ازان صلح نموده با جمله چون بجے سنگه سوائی در گذشت پسران ایسری سنگه بریاست نشست و او آنست که در عهد سلطنت
محمد شاه بحسب فرمایش همراه پسرش احمد شاه بن محمد شاه وزیر الممالک اعتماد الدوله قمر الدین خان وزیر بضرب گله توپ احمد شاه درانی
بمقابله احمد شاه درانی والی قندهار و کابل عازم شده و در روزیکه قمر الدین خان وزیر بضرب گله توپ احمد شاه درانی
و دیعت حیات سپرد در همان روز ایسری سنگه مضطرب شده از لشکر احمد شاه بن محمد شاه بملک خویش مراجعت نموده
بعد چندے در گذشت و بعد از و برادرش مادهو سنگه بن بجے سنگه سوائی بر مسند حکومت نشست و پس از و پسرش پرتهی سنگه بن
مادهو سنگه چندے حکمرانده و باند اکنون که سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجریست برادرش پرتاب سنگه بن مادهو سنگه بر مسند
ریاست در بجے نگر قیام میدارد و شهر ایشهر بست بر ساحل دریاے جمن مشتمل بر خانه های عظیم و دریاے جمن سمت شمال آن گذرد
و مولد کشن بن باسدیو که اورا هنودان کنهیا گویند و اورا محل حلول واجب تعالے میدانند که بزبان هندا و تار میگویند آنجا بود و در آنشهر
مکانے بمعابد کیسو رائے مشهور بوده محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه در عهد سلطنت خویش قدری ازان بشکست و باقی را همچنان گذاشته
مسجد مقرر فرمود و بر ساحل جمن عبد النبی خان حاکم آنجا زینه مسقف تعمیر نموده در وسط شهر مسجدے عالی احداث کرد تا هنوز مسجد
عبد النبی خان مشهور است راقم حروف وقتی آنشهر را دیده مینار طرفین مسجد با آنمرتبه ارتفاع میدارد که کمتر کس را یارای صعود
بر آن باشد گویند عبد النبی خان در شفقت و مرحمت سر آمد روزگار خویش بوده تسخیر دلهاے هنودان شهر بمرتبه کرده بود که چون
در گذشت مردم هنود تا هنوز بسیر اسمے بینی جی تم بن متهرا سوفی + با جمله آنجا اکثر هنودان مسکن میدارند و پیرو متهرا که قسمی از شیرینی
است معروف و در لطافت و لذت مشهور و از متهرا سمت شمال اندک مائل بمغرب بمسافت سه کروه بر کنار جمن بندر ابن

نام جائے است با عمارات آراستہ و پیراستہ و بازاری مختصر کہ بست و پانزدہ دکاکین بقال و پان و گلفروش و مثل آن دارد و اکثر درویشان ہنود اہل کمال در کنجہائے بندر ابن و قلیلی از فقرائے اسلام در حجرہا استقامت میدارند و مشہور است کہ آن مکان سیر گاہ کشن بودہ ذکور و اناث آنجا ہمہ در کمال خوبصو. تی میباشد ہر کسے کہ آنجا سیر و تماشا کند بے شبہ سورش عشق و شوق مجازی و حقیقی بسبب استعداد دو بالا گردد و در آنجا حروف در سن یازدہ سالگی مطابق سن یک ہزار و یک صد و چہل و سہ ہجری موافق سال سیزدہم از جلوس محمد شاہ ہمراہ شاہ نواز خان ولد سپہ سالار الملک سر بلند خان کہ از دہلی ناظم صوبہ آگرہ آباد بہ نیابت پدرش شدہ میرفت وارد تہرا گردید و باشاہ نواز خان بسیر بندر ابن رفت تماشائے عجیب و غریب و حسن بدیع کہ بیرون از توصیف و احاطہ تحریر بہ شاہدہ کردہ چہ ہر روز سہ چہار گہڑی روز ماندہ از مردان امرد و سبزہ آغاز و زنان فتنہ خیز نار پستان مابین سیزدہ و بست سالہ در حسن و جمال چون حور و غلمان بازیب و آرائشگی تمام ہوش ربائے مردم در جائے معہودہ کہ عرصہ گاہ فراخ دل کشادہ است حاضر آیند و تا یک گہڑی شب بچہا با بسرود و نغمہ و خندہ و بازی با یکدیگر بسر مے برند بعد ازان مجلس تمام شود زنان چراغہائے چہار رو بہ دو رو بہ خود را بدست گرفتہ بمقام خویش مراجعت کنند و مردان نیز با مشعلہا بخانہائے خود روند و این مجمع را کپان گدڑی نامند در تواریخ مسطور است کہ لشکریان سلطان محمود غازی غزنوی شہر تہرا را غارت کردہ بتخانہا را آتش دادند و یک بت زرین کہ بفرمودہ سلطان شکستہ وزن گردید نود و ہشت ہزار روپیہ و سہ صد و چند مثقال زر بودہ و یک پارہ یاقوت یافتند کہ چہار صد و پنجاہ مثقال وزن سید اشت بالجملہ در عہد سلطنت محمد شاہ جاتان در شہر تہرا وغیرہ بر باست مستقل بودند و ایشان از احفاد چوراسن جاٹ و مدن سنگہ اند چنانچہ سورجمل و سپرش جواہر سنگہ روزگار بحشمت و اقبال گذرانید سورج مل ہمراہ ابو المنصور خان وزیر بجنگ احمد خان فرخ آبادے آمد و با ابو المنصور خان منہزم گشت و چون ابو المنصور خان وزیر از احمد شاہ بن محمد شاہ بنی کرد سورجمل بر فاقت ابو المنصور خان بر دولت و تمام شہر کہنہ شاہجہان آباد را غارت کرد و عمارات عالیہ را بکندو آخر بر دست نجیب خان روہیلہ در رزم بقتل رسید پسرش جواہر سنگہ بجائے او نشست و مرتبہ اش در حشمت و شوکت از آبا و اجداد در گذشت و آخر بر دست درویشی کیمیا جملے مہنائے تعلیم صنع کیمیا رجم کار دیش کشتہ شد و بعد از و برادرش نول سنگہ بن سورجمل بر ریاست نشست و آن را امیر الامرا ذو الفقار الدولہ نجف خان ہزیمتہائے سنوالے از ڈنک وغیرہ قلاع معتبرہ جاتان دفع کرد چنانچہ اکنون ملک متفرقہ جاٹ از توابع اکبر آباد در قبضہ تصرف نجف خان است **کالپی** شہر یست بر ساحل دریائے جمن و مصری واولہ کالپی کہ قسمی از شیرینی است بانام بود اکنون آن ملک را گنگا دہر بن گوبند پنڈت دکھنی متصرف است شاہ سید محمد ولد ارشد ش شاہ سید احمد کالپوی در زمان خویش باکمال ذوق و وجد آن حال باخرق عادات و کرامات کو سس شہرت می نوا ختند و اکنون اولاد و احفادش در مکانے از توابع کالپی این روے دریائے جمن جانب شمال بر سجادہ ارشاد تمکنا اند **قنوج** شہر یست قدیم در زمان پیشین تختگاہ رایان ہند بودہ و از آبائے راجہ سورج است از احفاد ہند بن جام بن نوح ع چنانچہ در ضمن دہلی اندر احوال راجہائے اولاد ہند بن جام مرقوم است بالجملہ شہر قنوج بر روایت مؤلف خلاصۃ تاریخ بر ساحل دریائے گنگ واقع است و اکنون از ان دریائے مذکور خصوص در تابستان یکدو کروہ فاصلہ دارد و در سوہم بر شکال متصل آن شہر بسر برد در تاریخ روضۃ الصفا مسطور است کہ پنج تل بزرگ پنج قلعہ داشتہ چنانچہ اکنون

از ان قلاع بحر تل باقی نمانده و آن هر پنج قلعه را سلطان محمود غازی غزنوی قهراً قهراً بگشود و در زمان سابق در قنوج راجه فور حاکم بود و بجنگاهش آله آباد بود معاصر اسکندر ذوالقرنین بوده و اسکندر با او رزم کرد و او را بقتل رسانید چنانچه خواجه نظامی گنجوی بسکندر نامه بری بیفرماید فرد و چو فارغ شد از کینهٔ فوریان ✻ کمر بست بر کین فغفوریان ✻ و آن تبصره در آله آباد مرقوم است بالجمله قنوج بروایت مولف صبح صادق در عصرے چنان آباد بوده که سی هزار دوکان پان فروشش در انجا بود و آن شهر آب و هواے نیک میدارد اما اکنون چندان آبادی ندارد که تعریف توان نمود و بسیاری از سادات بخاری از ایام قدیم آنجا مسکن دارند سید شرف الدین ساکن آنجا در سرکار مهابت جنگ علی وردیخان ناظم بنگاله رساله دار عمده و جلیل القدر بوده و اکنون پسرش رحیم الدین علی عرف میر بنگالے پر از علم آراسته و بجلیهٔ ادب پیراسته است بوسیله صاحب ما در خدمت میجد پایم صاحب در زمرهٔ منشیان منسلک و معزز بود بضعفاء نوکری داده بوطن رفت گنده قنوج که قصبے از شیرینی است در طبقاے چون بلاشیر صبح مشهور است ملکن پور تابع پرگنه بلهور سرکار قنوج مزار پر انوار بدیع الدین شاه مدار آنجاست که هر سال در عشره دوم جمادی الاول خلقے کثیر از دکن و بنگاله و دیگر امصار هند با علمهاے رنگارنگ آنجا جمع آیند و بعد از اختتام عرس باوطان خویش روند و آن جاے را بندرے شاه مدار نامند فرخ آباد شهریست جدید از ابنیهٔ غضنفر جنگ محمد خان بنگش که در عهد محمد فرخ سیر بنام بادشاه طرح انداخت و دریاے گنگ از شمال بمشرق آن میرود و آن شهریست در غایت کشادگی و وسعت بوفور آبادی تمناے هر کس در آنجا موجود امرود و کنار پیوندی در آنجا بغایت پسندیده بود محمد خان بنگش در ابتداے بجعدارے سوار و پیاده نوکری میگذرانید در بنگاله که شاهزاده محمد فرخ سیر ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه از عظیم آباد بتنبیه بر معز الدین ابن بهادر شاه خروج کرد و متوجه بغرب گردید محمد خان بنگش با چهل هزار سوار ملازمت محمد فرخ سیر نمود و بمنصب هفت هزارے هفت هزار سوار و بخطاب غضنفر جنگ سرفراز گردید و در جنگ شاهزاده اعز الدین ابن معز الدین ساعی جمیله بظهور رسانید و از حضور محمد فرخ سیر در جلدوی آنخدمت پرگنه شمس آباد و بهوج پور و مهر آباد و غیره جاگیر یافت و بلفاصله دوازده کروه از قصبهٔ شمس آباد که آبادی افاغنه است در حدود پرگنه بهوج پور بر لب دریاے گنگ شهرے عظیم بنا نهاد و بفرخ آباد موسوم ساخت و دیگر آبادی قایم گنج بنام پسرش تعمیر نمود و بتدریج از سرحد کول باشاه پور اکبر پور که مسافت صد کروه تخمیناً باشد امصار متعدده مثل محمد آباد و دریا گنج و خدا گنج و نبی گنج و علی گنج و یاقوت گنج و شمشیر گنج و کاسگنج وغیره آباد ساخت و بعد چندے اکثر ازین آبادیها بدست ابو المنصور خان و نایبش راجه نول رائے خراب و ویران گردید و حقیر درین هنگامه باراجه نول رائے بوده الغصه محمد خان بنگش بعد شهادت عبد الله خان و حسین علی خان سادات بارها در عهد سلطنت محمد شاه تغییری گردیده باکر بنظامت اله آباد رسید و از خلافت بمناصب پسران و همراهیان سرافراز گردید و در السنه عوام بهنجاه و دو هزاری شهرت داشت و پیش ازین بر اجه ستر سال دکمه و بوندیله نیز پیش گویند کالپی و مهوبه و سنده وغیره محالات جاگیر او را در تصرف آورده بود محمد خان بنگش با بست هزار سوار از اله آباد عبور نموده متوجه چتر سال گشت چتر سال با جمعیت شصت هزار سوار و یک لک پیاده و توپخانه بسیار بزرم پیش آمد و نزدیک بموضع اجونی عمله پرگنه مهوبه قتالے فاحش نموده منهزم بکوهستان گریخت و غضنفر جنگ ظفر یافت و آخر الامر چتر سال از راه مکر و فریب اطاعت اختیار نمود محمد خان بنگش تا دو سال نواح جیت پور را

خیمه گاه ساخت و در خلال این احوال چند سال باجی راو دغیره فوج دکنیان را طلب داشت و خود از آمدنش مطلع نشده بجهاله
سر انجام سفر که همراه محمد خان بنگش پیش بادشاه روانه نشود رخصت نشده بمسکن خود رفت ناگاه باجی راؤ دکهنی با منصب هزار سوار
در رسید و بوندیله ها از سوار و پیاده هر قدر که توانستند باجی راو را امداد گردید شورش عظیم برپا شد محمد خان بنگش آماده جنگ گردید
در اکثر زد و خورد با فوج مخالف ظفر یافت باجی راو تاب صف جنگ نیاورده در انسداد راه و رسد غله کوشید بمرور ایام گرانی غله در
لشکر بنگش پدید آمد و نرخ جنوب ماکوله فی آثار بده روپیه گشید ازین سبب اکثر سواران راه بیدلی سپرده متفرق شدند و قلیلی از سواران
ثبات ورزیدند محمد خان بنگش ناگزیر برگشته بقلعه جیت پور پناه برد مخالفان بمحاصره قلعه پرداختند محمد خان متحصن گشت مخالفان در تضیق
حصار سعی بلیغ نموده غله حکم عنقا گرفت غیر از آب زر آن قلعه چیزے نبود و آن بدل ما یتحلل ابدان حیوان نمے شد ابدان و بهان تحلیل شان
گرفت مردم بیرون قلعه شبها مخفی زیر دیوار قلعه آمده از جنوب ماکوله آرد منقوش ماسنجوان بهایم فی آثار بقیمت صد روپیه
سودا میکردند و آنچنان بوده که مردم قلعه صد روپیه در فوطه بسته از دیوار قلعه زیر آویختند و تجاران صد روپیه میگرفتند و عوض
آن در همان فوطه یک آثار آرد نے بستند تا مردم بالا میکشیدند و این گرمی بازار زیاده از سه چهار روز نماند مسلمانان گوشت
اسپ و شتر روزگار میگذرانیدند تا آنکه موسم برسات بر سر رسید باجی راو ملک خود مراجعت نمود و بندیله ها همچنان قلعه را
محاصره داشتند در خلال این حال قایم خان خلف ارشد محمد خان بنگش که قایم جنگ خطاب داشت با سی هزار سوار
بکنار دریاے جمن بکمک محمد خان رسید بوندیله ها هراسان گشته در مصالحه زدند همگی چهار صد یا پنصد کس از قلعه برآمدند بخضیکه
درین قضایا حاضر بوده راقم حروف انحکایت از کنایش مرقوم نموده بالجمله محمد خان بنگش بعد ازان بصوبداری مالوه رسید و دو
سال آنجا بسر برد و بدهلی آمد و در خلال این احوال نادر شاه والی ایران اکثر ممالک ترکستان را بالضبط در آورده بقندهار رسید
در یکنیم سال آنرا از افاغنه بگرفت و متوجه هندوستان شد محمد خان بنگش در آن وقت حسب الحکم محمد شاه در دهلی بحفاظت
محله اقیام میداشت بعد از قتل عام دهلی و مراجعت نادر شاه از محمد شاه رخصت شد بفرخ آباد آمد راقم حروف ازان اوان
براه فرخ آباد بدهلی میرفت سعادت ملازمتش دریافته راهی شد و غضنفر جنگ محمد خان بعد چندے بمرگ طبعی در گذشت بعد
ازو پسرش قایم خان که قایم جنگ خطاب داشت در فرخ آباد بجاے او نشست او شکار دوست بود با سعد الله خان ابن
علی محمد خان روهیله مخالفت آغاز نهاد سعد الله خان مصالحه خواست قایم خان از گفته محمود خان بخشی که مدار المهام او بود
نه پذیرفت سعد الله خان آماده حرب گشت قایم خان با او مصاف داد و بقتل رسید و این قضایا در ضمن آنوله در صوبه شاهجهان آباد
در احوال علی محمد خان روهیله مرقوم است بالجمله نعش قایم خان را بنا فتند تا مدتے در از شهره زندگانی او در آفاق ماند و شخصے بهان
هیت خود را بآن نام مشهور کرده چند سال گرمی بازار خود نمود راقم حروف او را دیده بود بالجمله بعد قایم خان وزیر الممالک ابو المنصور خان
بفرمان احمد شاه بفرخ آباد آمد و خانه او را ضبط کرد گویند که از نقد و جنس شصت لکهه روپیه سر انجام یافت و تمام اولاد و احفاد
و چیله هاے نامی محمد خان بنگش را اسیر کرده بقلعه آله آباد فرستاد و آنجا بقتل رسانید و بر مملکتش متصرف گشت و آنرا بر اجه نول رائے
تفویض نمود و احمد خان بن محمد خان بنگش را که مجبول و مفلوج پنداشته و ازان جاے گرفته رها کرده بود او باغوای افاغنه
شمس آباد که سرگرده آن رستم خان نام داشت خروج کرد و بر اجه نول رائے متصل سمدن رزمے صعب نموده او را

بقتل رسانید وزیر الممالک ابو المنصور خان با امیران شاهجهان آباد و جاٹ بجمعیت یک لکھہ و سی ہزار سوار کہ از دہلی بنا بر اغوا و
راجہ نول رائے برآمدہ تا بمرہرہ رسیدہ بود خبر قتل نول رائے شنیدہ بسراحمد خان رسید احمد خان با نہ دہ ہزار سوار و پیادہ
باوزیر رزمے صعب نمودہ رستم خان افغان کہ باعث این شورش و ہنگامہ بود از دست افواج جاٹ و اسمٰعیل خان رسالہ دار زخم
مجروح گشت جاتان و اسمٰعیل خان تاختہ و او را تعاقب کردہ بقتل رسانید در خلال این احوال احمد خان فرصت یافتہ قرار بر قرار اختیار نمودہ
مردانہ بکوشید و بر وزیر حملہ آورد و اصحاب خان کہ با جمعیت آراستہ پیش روے وزیر ایستادہ بودہ او را بقتل رسانیدہ بر وزیر الممالک
ریخت ہنجہزار مغلیہ کلاہ پوش کہ با تفنگ ہا از اسپان پیادہ شدہ اطراف فیل وزیر ایستادہ بودہ یک قلم رو بگریز نہادند احمد خان
بر فیل وزیر رسید و وزیر زخم تفنگ خوردہ در حوضہ بغلطید افغانان بر غنیمت افتادند فیلبان بہ یکبار فیل را از معرکہ برآوردہ روے بگریز
نہاد وزیر بشاہجہان آباد آمد احمد خان با فتح چنان مستظہر شدہ مستقل گشت و پسر خود محمود خان را با جماعہ افغانان بلکھنؤ وا داشتہ و
شادیخان نامی را بالہ آباد فرستاد تا بر ملک وزیر متصرف شوند رائے پرتاب زراین و خانعالم بقاء اللہ خان کہ در لکھنؤ بسر
و ہر اسان مے گذرانیدند از استماع خبر آمد آمد راجہ نولرائے بجمعیت ہزار و نہصد سوار از لکھنؤ با آلہ آباد مراجعت نمودہ و بجونپور رسیدند
راقم حروف درین قضایا رفیق پرتاب زراین بودہ علی قلیخان کرجی نائب صوبہ آلہ آباد کہ خطاب حیدر قلیخان میداشت بملاقات
رائے موصوف و خانعالم آمد چون شنیدند کہ شادیخان با جمعیت بست ہزار سوار و پیادہ حشری انبوہ از فرخ آباد متوجہ آلہ آباد است
بصوابدید رائے مذکور با فوج خویش و قلیلی از سپاہ رائے موصوف بمقابلہ شادیخان شتافت متصل کورہ جہان آباد تلاقی فریقین اتفاق
افتاد شادیخان بعد از زد و زدم سنہرم بفرخ آباد رفت و علی قلی خان مظفر و منصور با آلہ آباد آمد و محمود خان ابن احمد خان کہ از جانب پدرش
بلکھنؤ رسیدہ بود بے منازعتی استقلال یافت احمد خان از ہزیمت شادیخان بہم برآمد و با عساکر بسیار از سوار و پیادہ متوجہ الہ آباد
شد رائے پرتاب زراین و خانعالم و علی قلی خان در قلعہ الہ آباد در آمدند و بر دریاے جمن متصل نبی دروازہ قلعہ پل کشتیہا بستند
و لشکر بر آنسوے جمن بجنوب قلعہ قرار بر استقرار دادہ احمد خان بالہ آباد رسید و راجہ پرتہی بت این خبر دہاری ابن بے سنگھ
سوم پسر راجہ پرتاب گڈہ او را اطاعت کردہ بخدمت پیوست و تسخیر قلعہ آلہ آباد را برذمہ خود گرفت رائے پرتاب زراین در
قلعہ متحصن شد احمد خان بمحاصرہ پرداخت و حسب الحکم راجہ بلوند سنگھ بنارسی از بنارس بجونپور آمدہ استقامت کرد و پیشکش و تحائف
بہ احمد خان ارسالداشت و بخدمت بآمد و بعد چند روز رخصت بانصراف حاصل کردہ بہ بنارس شتافت ہمدرین اثنا محمود خان ابن
احمد خان حسب الطلب پدرش از لکھنؤ بجونپور آمد و خیمہ زد و راجہ اندر گر گشائین کہ در آلہ آباد برائے غسل گنگ آمدہ بود و رفیق رائے پرتاب زراین
شدہ و رزم سائی جمیلہ بظہور رسانید در خلال این احوال وزیر الممالک ابو المنصور خان شکستگیہاے شکست را درست نمودہ
و ملہار راو و کہنی را با مبالغ کثیر قریب شصت لکھہ روپیہ دادہ بمدد خود خواند ملہار راو با شصت ہزار سوار بخدمت وزیر پیوست وزیر از
شاہجہان آباد با لشکرے آراستہ بفرخ آباد شتافت در خلال این احوال شیخ معز الدین خان با شیخزادہ ہا و ملک زادہ ہاے لکھنؤ و
کاکوری اتفاق کردہ گماشتگان محمود خان از لکھنؤ براند احمد خان از استماع مراجعت وزیر بعد از پنجاہ و چہار روز از پاے قلعہ الہ آباد
برخاست و ایلغار کردہ بفرخ آباد رسید و بر متصل آن وزیر الممالک ہم بفرخ آباد آمد احمد خان توقف در فرخ آباد مصلحت ندیدہ در
کنہل گنگ کہ بمقابلہ واقع است لشکرگاہ ساختہ آمادہ جنگ گشت وزیر متصل سنگین رام پور بر دیاے گنگ پل بستہ

بسمت دلمهار راؤ وغیره دکهنیان با فوج خود حکم عبور فرمود و خود با جماعه قلیل پرسپل ایستاد سعد الله خان ابن علی محمد خان که بظاهر
بے استصواب حافظ رحمت دوندیخان وغیره رؤسا بکمک احمد خان آمده بود با دکهنیان رزمے صعب کرده منهزم گشت و همان شب
احمد خان با جماعه خویش از دریا گذشته بسعد الله خان پیوست و با یکدیگر بکوه کماؤن پناه برده و حافظ رحمت خان بگرگ آشتی پیش وزیر
آمد و در لشکر بماند وزیر بتعاقب افاغنه ورهیله شتافته بمحاصره آنها پرداخت و بالآخر بعد چند ماه فیمابین بمصالحه اتفاق افتاد و وزیر نصف
ملک احمد خان را بدکهنیان بخشید و دیگر ازان باحمد خان تفویض نمود احمد خان بفرخ آباد مستقل گشت به نیکنامی تمام امارت نمود و در عهد
سلطنت عالمگیر ثانی معرفت غازی الدین خان وزیر بمرتبه آصف جاه نظام الملک از پیشگاه خلافت امیر الامرا بخشی الممالک غالب جنگ
احمد خان بهادر خطاب یافت هنگامیکه در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاه ابدالی تحریک حافظ رحمت خان وغیره رؤسای رهیله و
بخشی الملک احمد خان بنگش از قندهار و کابل بهند آمد و بهاؤ دکهنی را بالقتل رسانید و دیار مابین گنگ و جمن از دکهنیان انتزاع نمود از انجمله
چکلهٔ کوره بشجاع الدوله واماوه بحافظ رحمت خان و ملک احمد خان که از وقت مصالحه وزیر الممالک ابو المنصور خان و بخشی الملک احمد خان
شده و وزیر موصوف نصف ملک احمد خان را بلهار راؤ دکهنی داده بود آنرا باحمد خان تفویض نمود چنانچه بندسے ازان بتقریبے در اقلیم دوم
در ضمن آخر صوبهٔ خاندیس در احوال بهاؤ دکهنی مرقوم است بالجمله او امیرسے عالی همت و قدردان نجبا و مردم خاندان بزرگ بود و در مروت و
شجاعت و سخاوت و پاک اعتقادی در عصر خویش ثانی نداشته در زمان امارت او اکثر امیران دهلی که از دست بُرد احمد شاه ابدالے که در
شاه جهان آباد واقع شده بود بشمل غازی الدین خان ابن نظام الملک آصف جاه و امیرزاده گان عظام و بسیارے از درویشان و فقیران
نامور و محتاجان و غربیان از شهر دور و نزدیک او ازه سخاوتش شنیده بفرخ آباد آمدند و مقیم گشتند و بهره وافر بقدر خود ها از خوان نعمتش
می یافتند و بدستور خادمان بدرگاه تبرکات می آوردند و نذورات گرفته میرفتند و اوراد و ضابطه ها بوده که هرچه از ملک تحصیل می آمد اندران یک
حصه بخشیش خانواده و سلسله مثل قادریه و سهروردیه و چشتیه وغیره در خریطه های علیحده نگاه میداشت و از هر جاکه خادمی میرسیدے می پرسید
که خادم کدام درگاه و از کدام سلسله است او را ازان خریطه بهره میداد و دیگر هر چیز از ماکول و مشروب و ملبوس و امثال آن بنظر او
می در آورده اول ازان یک چیزے بنام الله بر آورده بفقیران میرسانید و قتی برائے خود لباس جامه لباخت و از اتفاقات حق نظر
فراموش کرد هنگام پوشیدن بیادش آمد که حق نظر ازان جامه نداده خیاط را بخواند تخته تخته ازان جدا کرد و فرمود که این تخته ها را هر یک
فقیران برسانید روزے راقم حروف در مجلس نشسته بود عرض شد که درویشے از جونپور آمده او را بخواند درویش بیامد و مصافحه کرد و شیشه
روغن خوشبو پیش نهاد و بسیار خوشوقت شد و کرم بپرسید و بخدمه فرمود که پنجه ازان تر کرده و دور دهی نهاده بنام الله بدرویش رسانید
و بعد ازان خود بوسے کرد و قتی در شب برات آلبش باری بسیار پیش او آورده فرمود که ازان بنام خداالفقیر اید هند تا طفلان درویشان
تماشا بینند و اکثر بنا بر سیر و تماشاے شهر فرخ آباد سوار شدے و خیرات و نذور بدست جیله هاے عمده مثل فخر الدوله و مهربان خان و رحمت خان
وغیره میداد و میفرمود که تا بفلان محله و مقام میرویم و شما فلان فلان طرف بروید و بهریک درویش و سایل این نذورات رسانید و دیگر
خاصه تفریح طبع او بوده که اقمشه زربفت و کمخواب در موسم سرما سالبسته و امثال آن از بسر سامان تخته ها و بسته ها می طلبید و آنرا بر فرش
پراگنده میکرد و ساعتی میدید و برخاسته بطهارتخانه میرفت خدمتگاران و فراشان و چیله هاے عمده و دیگر اهل خدمت هرکسے که میخواست
ازان اقمشه میگرفت و نهان میشد چون از طهارتخانه بیرون می آمد حکم میفرمود که اقمشه را بدستور در بسته ها و تخته ها بگذاشته پیش

میرسامان ہیربد و ہیچ از کم و کیف آن چیزے نمی گفت و کاہی ہمالغ بر فرش میریخت و باسیبجا میرفت مردم دست بغما کشادہ جیب و آستین خود را پر سیکردند و چون بازمے آمد چیزے بفقرا میرسانید و باقی را ہمچنان ناشمردہ باندرون محل میفرستاد و تا صرف کنند راقم حروف از رفاقت میر محمد قاسم خان عالیجاہ ناظم سرکار صوبہ نیک از کوہدر خاستہ باکمال بے سامانی بوطن نشست گزید و لے اسند عامی راقم بر والا طلب بدست میورہ فرستاد راقم حروف با پنج کس یکے از سجان محمد پسر راقم و دیگرے غلام محی الدین ابن غلام قطب الدین نبیرہ روح الامین خان و امام علی ولد مصطفے حسین برادرزادہ حقیر و حیدر بخش ابن سعد اللہ برادرزادہ رضاعی راقم منجمی احمد اللہ از زمرہ برادران شیوخ و ہمہ در اسب در کمال شکستگی بر پالکی کہنہ نشستہ بجنبش رفت و ہنگام ملازمت بتقریب مبارکبادی تخت نشینی پسرش مظفر جنگ کہ در ہمان ایام شدہ بود پنج کلہ قند لکھنؤ مع پنج روپیہ نذر گذرانیدہ ہمانشب مع پنج خوان طعام مرحمت فرمود مردم گفتند کہ پانصد روپیہ جہت ماہوارے مقرر شد چہ برخوان اسارت پانصد روپیہ است و ہمچنان شد کہ خریطہ پانصد روپیہ نقد بر دست چوبدارے فرستاد حال آنکہ شرح یک سوار خوش اسپہ در سرکارش بست و پنجر وپیہ بود یکسال اتفاق اقامت آنجا افتاد و چون شورش مرہٹہ بصلح انجامید ہر یک رؤسا را دوشالہ ہا انعام دادہ رخصت نمود را قم نیز رخصت شدہ بوطن آمد و او بعد از یکسال بسرے آخرت خرامید و بعد از و پسرش مظفر جنگ بہادر ابن امیر الامرا سخنثی الملک غالب جنگ احمد خان بہادر ابن عظفر جنگ محمد خان بنگش در فرخ آباد بر مسند امارت نشست و از پیشگاہ سلطنت شاہنشاہ عالم عالی گہر بادشاہ بخطاب امیر الامرا سخنثی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بہادر سرفراز شد و دست جود و کرم بکشاد و در مراعات علما و فقیران عصر از سالیانہ در روزینہ داد سخاوت بداد روزے در محفلش درویشی مجذوب آوردہ پانصد روپیہ نقد و لباس فاخر از دوشالہ و فرغل و امثال آن نذرش کردند بمی عرض کرد کہ مجذوب است و خبر ندارد و فرمود کہ میدانم اما مزوت نمیخواہد کہ محروم رود ہنگامیکہ شاہنشاہ عالم عالی گہر بادشاہ موجب عرض حماجی سیند پیہ بمبئی دکھنی از آلہ آباد بسمت دہلی براہ فرخ آباد منعطف فرمود امیر الامرا سخنثی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بہادر باستقبال شتافت و بملازمت رسید ہمانروز بخلعت فاخرہ ملبوس خاص و چیغہ و سرپیچ مرصع و شمشیر و زنجیر فیل و اسپ اعزاز یافت و ہمچنین عزت اللہ خرد مند خان ابن خدا بندہ خان و بعضی از برادران بخلاع شاہی ممتاز شدند و بادشاہ را بفرخ آباد آورد و گویند کہ چہوترہ یک لک و بست ہزار روپیہ کہ عبارت از چہوترہ سوا لک روپیہ است بسبب بادشاہ بر آن جلوس فرمود از فیلان کوہ پیکر و اسپان تنادر و جواہر آبدار و اقمشہ اسلحہ و دیگر تحائف بسیار بہ نذر گذرانید و یکدو منزل ہمراہ رکاب بادشاہ رفت و رخصت انصراف حاصل کردہ بفرخ آباد مراجعت نمود و اکنون خوان احسان بر حاضر و عوام گسترده بکامرانی بسر میبرد و انگریزان با او اختلاطی عظیم دارند خدا بندہ خان ابن عظفر جنگ محمد خان بنگش بابر او رخویش امیر الامرا احمد خان سخنثی بمنت و شوکت تمام باتفاق بسرے برد و در جود و سخاوت و متانت رائے معروف بود و صبیہ اش در حبالہ نکاح سخنثی الممالک فرزند خان مظفر جنگ ابن غالب جنگ احمد خان است چون برادرش امیر الامرا احمد خان درگذشت خدا بندہ خان پس از یکدو سال بدہلی شتافت و از پیشگاہ سلطنت شاہنشاہ عالم ثانی عالی گہر بادشاہ بخطاب و خلاع و فیل و اسپ و شمشیر و ہمچنین خلعت ارشد پسرش خرد مند خان اعزاز یافت و فرمان جاگیر از پرگنہ سکندر آباد با پرگنہ آبر دنے مجموع بست و دو محال بنام برادرزادہ خویش سخنثی الممالک فرزند خان حاصل کرد و بفرخ آباد مراجعت نمود و بعد از خلعت ارشد پسرش خرد مند خان ابن خدا بندہ خان بہادر بر جنگ افتخار یافت و اکنون مدار المہام و مختار کار سرکار امیر الامرا فرزند خان مظفر جنگ بہادر است و در اخلاق حمیدہ و صفات پسندیدہ کوے از اقران ربودہ از جملہ آن دستگیرے ضعفا و قدردانی نجبا و آراستگی عساکر دستی قوی دارد و از راہ حق پرستی و خدا ترسی سیان

بخدمت آزاده گان بسته و بر در دلها نشسته دارد و صادر از بحر احسانش بهره یاب و کامیاب اند اکنون کیفیت قلم در میسمار اظهار احوال املاک پیغمبران و سرگذشت ایشان سبکخان ساز دپوشیده نماند **شام** ولایتیست وسیع حق سبحانه تعالی آن را ارض مقدسه خوانده و محمد عا فرموده که نیکوئی ده قسمت و نه قسم آن بشام است و یک قسم در تمام جهان و از خواص شام یکی آنست که هرگز از ولی خالی نبوده و ابدالان که هفتاد تن اند در شام میباشند و مولف عجائب المخلوقات مے آرد که یک ارش زمین در شام نمانید که جبرئیل علیه السلام بر آنجا نزول نکرده و یک صد و هشت و چهار هزار پیغامبران ازان دیار برخاسته اند در کتاب مسالک ممالک آورده که غربی شام روم سیاهے بر اقیم میگفت که از شام چهل منزل قسطنطنیه که دار الملک روم است مسافت میدارد اکثر منازل آب و آبادانی ندارد شرقی آن بادیه ایست تا فرات و جنوبیش سر حد مصر و تیه بنی اسرائیل است **فرد** جسیم است زمین بهفت اندام ✻ نانقش غرب است و پشت او شام ✻ و بهترین ولایات شام فلسطین است و ابتدای شام نیز از وست و در زمان سابق شداد بعد برادر خود شدید بسلطنت شام رسید و بهود علیه السلام ایمان نیاورد و او آنست که بهشت ساخت و حوالش در اقلیم اول گذشت و دار الملک شام بیت المقدس است **بیت المقدس** مهبط وحی الهی و محل قوطن انبای بنی اسرائیل بوده و گویند که از بیت المقدس تا شهر مصر هفده روز مسافت است و آب در آن منازل نیست مگر یک چاه در منزل هشتم و چاه دوم نزدیک بیت المقدس که ازین چاه بیت المقدس تا چکروه مے ماند بالجمله آن شهر را العمری المیا مینوشته اند و در کتاب عجائب المخلوقات مینویسد که در آخر الزمان تمام عالم خراب گردد الا مکه و مدینه و بیت المقدس و در قیامت حشر آدمیان در آن موضع کنند و نبی اسرائیل از والد خود کنعان هجرت کرده در بیت المقدس توطن گزیدند داؤد عا در وقت خویش باتفاق علماے بنی اسرائیل مسجد اقصے را بنا نهاد چون دیوار آن بقدر آدمی رسید بر طبق وحی که اختتام آن بر دست دیگرے حکم رفته دست از تعمیر باز داشت و چون سلیمان عا بر مسند نبوت بنشست در اتمام مسجد اقصے و تعمیر بلده بیت المقدس اهتمام فرموده شهرے بساخت مشتمل بر دوازده سور و بناے آن شهر را از سنگ رخام نهاد و گویند که هر روز صد هزار سنگ تراش در آن شهر کار میکرده اند و سی هزار کس از جبال سنگ را بریده اند و هفتاد هزار فیل و شتر سنگبار کرده بشهر مے آوردند و بعد از اتمام آن شهر دیوان بمعاون و بحور ستافتند جواهر مرفوره و دُرَر غیر محصوره جهت زینت مسجد آورده و در آن قبه نمودند مسجد اقصے در شرقی بیت المقدس واقع شده و طول آن مسجد هفتصد و هشتاد و چهار ذرع است و عرضش چهار صد و پنجاه و پنج ذرع و شش صد و هشتاد و چهار استوانه دارد و هر شب چهار هزار قندیل روشن میکرده اند و هزار گز حصیر هر سال صرف فرش آن مے شد و هفتصد فراش در خدمت آن مسجد بوده و پنجاه خم از خمیته آب کردن در آنجا گذاشته بوده و چهار صد منبر داشته و در صحن مسجد مصطبه ایست که ارتفاع آن پنج ذرع است در میان مصطبه قبه عظیم است مثمن که آنرا قبة الصخره گویند و درون قبه سنگیست که اثر قدم محمد عا بر یکطرف آن ظاهر است و آن حضرت ازین سنگ بمعراج رفته و یکطرف آن سنگ بموافقت رسول عا قریب ده ذرع از زمین برخاسته بود که آنحضرت فرمود تا همچنان بحال خود ماند محراب مریم و ذکریا که نماز آنجا میکردند و کرسی سلیمان علیه السلام که در آنجا خدا را یاد میکرده و در بیت المقدس است القصه مسجد اقصے اول مسجدیست که در عالم ساخته شده چنانچه کعبه اول خانه ایست که بر روی زمین عمارت یافته و از ابن عباس مرویست که در تمام مسجد اقصے بگذشت زمین نیابی که بران پیغمبرے نماز نگذارده باشد و یا آنکه فرشته مقام نکرده محراب داؤد علیه در بیرون شهر است و مقام خلیل در سفیره میلی واقع است و گویند که در دو فرسنگ بیت المقدس دیهی است که آنرا ناصره جلیل خوانند و لاب عیسی عا در بیت اللحم که شش میل

از بیت المقدس است متولد شده و هم از آنجا باسمان رفته پیغمبر ابراهیم و اسحق و یعقوب و یوسف و ساکنده آنجاست حدیث اول در خصه
اسلام محراب مسجد اقصی بر سمت کعبه است ساخت و در چهار صد و هفتاد و نه هجری فرنگیان بر آن شهر مستولی شده محرابهای اهل اسلام
را خراب ساختند و قریب پنج سال در تصرف داشتند تا در پانصد و هشتاد و پنج سال هجری ایوب آنرا بجوره اسلام در آورده و شعار مسلمانی
آشکارا کردند داود و سلیمان و یونس و شعیا و دانیال و عزیز و ذکریا و یحیی و عیسی ع و دیگران در بیت المقدس متولد شده بالجمله بعد
فوت سلیمان ع اولاد آنجناب در بلاد شام حکومت کردند و ایشان در میان بنی اسرائیل چون خلفای راشدین آمدند در اسلام اول
آن طایفه رحبعیم بن سلیمان بن داود ع است و بعضی او را پیغمبر دانند و بعد از و پسرش ابیا بحکومت نشست و بت پرستی گزید و بعد از و
پسرش آسا بخلافت رسید و بدین خدا باز گشت و گویند که پیغمبر بوده و خلق که در عهد پدر او بت پرست شده بودند بدین حق خواند
ایشان ملک هند را بخواند ملک هند از راه دریا به بیت المقدس رسید آسا بزرگاه شتافت هندوان هر تبر که انداختند ایشان
باز گشت همه بگریختند و بکشتی های خود رفتند ایزد تعالی کشتی ها را غرق کرد و آن محاربل همه بمردند آب آنها را خواسته ایشان بیرون
افگند لشکر آسا مال را بدست آورده و ظفر و منصور باز گشتند و بعد از و پسرش و چند دیگر از احفاد وی یکی بعد دیگری بخلافت نشستند
تا آنکه احدا هو بخلافت رسید از رحبعیم تا احدا هو شش صد و سی و چهار سال سلطنت کردند و بعد احدا هو پسرش عثلیا هو بدولت
رسید و بر کنیزک ساحره عاشق شد کنیزک بر ملک او استیلا یافت و بسیاری از ذریه سلیمان ع را بقتل رسانید عثلیا هو هفت سال
سلطنت کرد و در هفتصد و هفتاد و هشت از وفات موسی ع درگذشت و بعد از و برادرش لواش چهل سال و بعد از و پسرش اصاهو
بیست و نه سال و بعد از و پسرش عزریا هو پنجاه سال و بعد از و پسرش یوتم شانزده سال خلافت کرده یونس ع در زمان او مبعوث
گشت و بعد از و پسرش احد شانزده سال و بعد از و پسرش حزقیا بحکومت نشست و شعیا ع وحی یونس در عهد او مبعوث گشت و
در سلطنت او سحاریب ملک بابل لشکر به بیت المقدس کشید و با حزقیا رزم کرد حزقیا اسیر شد و نجات یافت مدت سلطنتش بیست و
نه سال و بعد از و پسرش منوشاه پنجاه و پنج سال و پس از و پسرش امون شصت و یک سال و بعد از و پسرش یوشیاسی و یک
سال پس از و پسرش یهوناحین که او را فرعون نیخم از مصر تاخته اسیر کرد و بعد از و برادرش یهوماقیم در بیت المقدس بر تخت نشست
یازده سال سلطنت کرد بخت نصر از بابل لشکر به بیت المقدس کشید و او مطیع گشت و باز نافرمانی کرد بخت نصر او را اسیر کرده
ببابل فرستاد و بعد از و عمش صدقیا بر تخت نشست و مطیع بخت نصر گشت و از مهاد عهد او مبعوث بود صدقیا بعد نه سال مخالفت
بخت نصر آشکار کرد بخت نصر با شش صد هزار به بیت المقدس آمد و قتلعام نمود و صدقیا را اسیر کرد و بیت المقدس را خراب ساخت
و دولت ملوک بنی سلیمان ع اسیری گشت و این واقعه در نهصد و نود و نه از وفات موسی ع اتفاق افتاد و بعد از بخت نصر و اولاد و دیگران
بحکومت شام رسیدند تا آنکه بنی عشان از آل سیا که چون ببلاد یمن ببلاد سیل مبتلا شدند طایفه از ان بشام افتادند و قوی شدند
بنا بامبطوریش که بحکم قیصر روم والی شام بود مخالفت کردند و بر شام مستولی شدند و اول طایفه غسانیان ما السما عامر بن حارث
و اجران طایفه جبله بن الیم که سی سوم ملوک از ما السما و بست جبله بعد از و بست و چهار نفر به هود ع میپیوندند و چون سه سال
از حکومتش بگذشت مسلمانان بر دیار شام استیلا یافتند و جبله از شام بمدینه نزد عمر فاروق شتافت و ایمان آورد و آخر بقسطنطنیه
نزد قیصر روم رفت و مرتد شد و آنان گروه است حسان بن تبع غسانی که ملک العرب و الشام بود ایمان آورد و در شام او و دیگر

بجزای روم درگذشت و بعد از و ویار شام بتصرف مسلمانان در آمد و بسی نگذشت که بنی امیه و بعد ایشان بنی عباسیان بر آنجا استیلا یافتند و امیرے از امراء ایشان بشام و مصر حکومت کردے چنانچه در خلافت هارون رشید طولون بحکومت مصر رسید و در مصر بماند و حکومت بعضے از شام بسلاجقه رسید و اول ایشان تاج الدین بیش است که در حدود سنه اربعمائه هجری از طرف برادرش ملکشاه سلجوقی حکومت بعضے از بلاد شام بالجمله چون زاد بوم اکثر انبیاء مملکت شام است بنابران اخبار انبیاء علیهم السلام بتفصیل اختصار در ولایت شام بقلم آرد تحقیق نماند که نوح علیه السلام از شوق السماء بین پسر خود شام علیه السلام که و بعد او و از انبیاء مرسل بوده مملکت شام و جزیره و عراق و فارس و خوزستان که بهترین جهانست تفویض نمود و اولاد و اتباعت او حکم کرد و دعا نمود و اکثر انبیاء و اولیا از نسل او باشند و او نه پسر داشت اول ابوالانبیا ارحشد دوم ابوالملوک کیومرث که احوال او در ضمن اقلیم اول نوشته شده سیوم اسود که یمن و شام و روم و اهواز و بلوسپران او ینید و فارس پسر بلوست چهارم لوج و بعضے بر انند که توران او ساخته پنجم اولاد و که فراعنه مصر از اولاد او ینید ششم غیلان که خراسان و منبال پسران او ینید و عراق پسر خراسان است و کران و کران پسران منبال اند مفتم خورشید و هشتم نور که آذربایجان و ازان و موعان پسران او ینید نهم ارم و اد اول کسیست که باغ ارم ساخت و باغ ارم باو منسوب است و آن بحوطه دمشق بوده و شداد بن عاد که نسب عاد نیز بشام سے پیوندد و همدران مقام بهشت بنا نهاد لاجرم از انجا باغ ارم گفتندے و ارم بن شام ارمن نیز گویند و ضمیر ارمن نیز از بنائے اوست و او یازده پسر داشت عملیق و نمود از انجمله اند و شام شش صد سال شده در گذشت و بعد از و پسرش ارمخشد بن شام نوح علیه السلام بارشاد قوم پرداخت و علوم افلاک که بعد از طوفان مطموس شده بود ظاهر ساخت و شهر حران بنا نهاد و چهار صد و شصت و پنجسال عمر یافته در گذشت و بعد از وفات او فرزندانش صورت او بسجده گرفتندے و آن رفته رفته ببت پرستی کشید و بعد از و شالخ و اورا سرلخ نیز گویند جانشین شد و چهار صد و سی سال عمر یافت و پسر او سنت عابر و مولد پیغمبر هود علیه السلام و او را عابر نام بوده و لغت عبری باو منسوبست و پیش ازان لسان بابلی سخن گفتندے جمهور مورخان گویند بعد از نوح و شام پیش از ابراهیم جز هود و بعد او صالح پیغمبر مبعوث نشده راقم حروف گوید که صاحب تاریخ صحیح صادق ذوالقرنین اکبر را بعد صالح از انبیاء مرسل نوشته اند و گوید که از اولاد یافث بن نوح علیه السلام است نه از اولاد شام بن نوح و آن در اولاد یافث مرقوم شود بالجمله هود علیه السلام بر قوم عاد و شداد ابن عاد که آن وقت بادشاه بود مبعوث گشت و آن مخالف رسل را منکر شدند و بطوفان باد هلاک کردند مگر قلیلے که ایمان آورده نجات یافتند و شداد بن عاد آنست که بهشت ساخته بود و احوالش در ضمن اقلیم اول در تحت ولایت یمن گذشت و در حضرموت اقامت فرمود و پنجاه سال دیگر زیست عمرش چهار صد و شصت و چهار سال بوده و گویند که بمکه در گذشت و بر بیت البدده مدفون گشت و انتخاب بزبد و ریافت کوشیدے و تصدق بسیار فرمودے و بتجارت معاش کردے و آنحضرت دو پسر داشت قانع که نور محمد علیه السلام از هود یافت او انتقال کرد و دیگر لحطان که اعراب یمن که ایشان را لحطانی گویند از اولاد لحطان و لحطان پدر سلاطین یمن است و احوال ایشان در یمن گذشت و اعراب مجاز که ایشان را عدنانی خوانند از اولاد قانع اند قانع در شام اقامت گزید و سه صد و چهل و سه بزیست و بعد از و ارعوین قانع و بروایت سیر ملا معین اشروع بن قانع جانشین پدر گشت و نور محمدی بدا و انتقال کرد و او سه صد و نه سال عمر یافت و بعد او بمرد و بادشاه شد و بعد از و پسرش سارغ بن ارعو و بعد از و ناخر و بعد از و پسر ناخر تارخ است و آذر عبارت از و ست و او مقرب و ندیم نمرود بوده و آذر چون هفتاد و سه ساله شد ابراهیم علیه السلام در

از و بوجود آمد و نور محمد ﷺ از آذر بابراہیم و از ابراہیم باسمعیل ؑ انتقال کرد ابراہیم خلیل اللہ بن آذر بقولے اولوالعزم دوم و بروایتے اولوالعزم سوم است و اول کسیست کہ رسم ضیافت نہاد و سنہ بر و ابراہیم و دنانیز و سر آویل و نعلین پوشید و قص سارب یعنے بریدن موے بروت و چنبیدن ناخن و کندن موے بغل و ستردن موے عانہ و مسواک و مضمضہ و استنجا باب و ختنہ کردن از سنتہاے اوست و اول کسیست کہ غنیمت را قسمت نمود و اول کسیست کہ در راہ خدا ہجرت کرد و اول کسیست از فرزندان آدم کہ موے او سفید شد و او معاصر نمرود بودہ و بر و مبعوث گشتہ و قصد در آتش انداختن نمرود انجناب را و قربان کردن آنحضرت اسمعیل را و فدیہ آمدن گوسفند از آسمان و غیرہ اخبار در کتب آسمانی و تواریخ منسب است رائم حروف آنچند مواعظ از صحایف آسمانی کہ بر وے نازل شدہ تحریر ے آرد ؛ ای پسر آدم آفریدہ ام ازبرے چشمہاے تو پوششے کہ عبارت از ملکست ما چون چیزے نادیدنی در پیش تو آیدفی الحال چشم خود را بپوشی و ہمچنین از برے دہان تو طبقہ ابانت ترتیب دادہ ام کہ از سخن ناگفتنی لب بہ بندے ای پسر آدم چون در دل خود فسادے یابی یا در بدن خود بیماری و یا در مال خود نقصانے یا در روزی خود قصور فہم مشاہدہ کنی بدانکہ ہمہ اینہا از شامت سخن لایعنی است کہ بآن متکلم گردہ ای پسر آدم رزق مقسوم است و حریص محروم و بخیل مذموم و الرزاق مولج الحبوب و دینار اہم شکے نیست ای پسر آدم گرامی دار مہمان مرا ابراہیم گفت خدایا مہمان تو کیست وحی آمد کہ فقیر و حقیر کہ نزد تو آید آن کس مہمان منست دیگرے پسر آدم چون غضب بر تو مستولے شود مرا یاد کن تا ترا یاد کنم بر حمت خود در وقتیکہ غضب و قہر بر من ظہور کند ے پسر آدم مرا بعد نماز بامداد و عصر ساعتے یاد کن تا مابین این دو وقت را از برے تو کفایت کنم ای پسر آدم بہ پیوند با کسیکہ از تو ببرد و عطا کن با آنکہ ترا محروم کند و سخن کن با کسیکہ از تو سخن بگوید و نصیحت کن کسے را کہ با تو خیانت کند و عفو کن از ہر کہ در حق تو ظلم کند و نکوئی کن در حق کسے کہ با تو بدی کند تا از جملہ سابقان باشی در جیب ابراہیم ؑ روزے گفت خداوندا ہیچ بندہ ات ہست جزاے آنکہ متکفل یتیمی و بیوہ شود فرمود کہ او را برروز قیامت زیر سایہ عرش جائی دہم و انجناب روزے میگفت یا کریم العفو جبرئیل ؑ گفت معنی آن و انے کہ چیست گفت بگو گفت آنکہ ہر سیئہ کہ محو کند حسنہ بر جاے او ثبت کند عمر آنجناب دو بست سال است علے اختلاف الروایات و بروایت مؤلف روضۃ الصفا و روضۃ الاحباب بفجات در گذشت و بقولے بہ بیاسی سالہ رحلت کرد در کیمیاے سعادت می نویسد کہ مرگ مفاجات راحت مومن است و حسرت فاجرہ و ایضاً گوید کہ در خبر است کہ مومن را در جات ماندہ بود کہ بدان بعمل خود نرسیدہ بود جان کندن بر و دشوار کند تا بدان در جات رسد و فاجر کہ نیکوئی کردہ بعوض آن جان کندن بر و آسان کردہ حبت آنکہ اجر نکوئی او ہمدرین دنیا دارد و در عقبی از بہشت و درجات او را نصیبہ نداد و محروم ساخت

لوط برادر زادہ ابراہیم بودہ و بر اہل مؤتفکات مبعوث گشت و بقولے مؤتفکات پنج شہر از دیار شام بودہ و قوم او عزم بعمل لواطت و اغلام ہر مہ نے ابلیس مے بردا ختند و تا الاخر آنہمہ بشومی عمل قبیح ہلاک گشتند ؛ بالجملہ ابراہیم ؑ را از سارہ اسحق و از ہاجرہ اسمعیل بوجود آمدند و لقب اسمعیل ذبیح اللہ است و او جد پیغمبر ما محمد است و اسمعیل ؑ اسحق تعالی بوفاے وغیرہ ستودہ و احوال ایشان ہمہ در اقلیم دوم در ضمن یکہ سطر مرقوم است و پسر دوم ابراہیم ؑ از سارہ کہ اسحق است یعیص و یعقوب پسران اسحق شدند و یعیص ؑ بوجود آمدند دو قت ولادت دست یعقوب بر پاشنہ یعیص بودہ بانستہ را العربے عقبت گویند لہذا نام او یعقوب گذاشتند

وجه اسرائیل گفتن او را این است که چون اسحق درگذشت یعقوب بموجب وصیت او همانشب از کنعان بیرون آمده به قدیرام
از دیار شام نزد یک خال خود بفدان رفت و چون از وطن بهجرت گزید با اسرائیل موسوم گشت و آنجا دو دختر خال خود را که در
سن ایام جمیع بین الاختین درست بوده بنکاح آورد و دو کنیزک که خال او داده بود برآنها نیز متصرف شد و او را دوازده پسر که
چهار از منکوحه اول و دو از ثانی که یکی یوسف و دوم بنیامین نام داشتند و سه پسر از ان دو کنیزک بوجود آمدند اسباط در
قرآن مجید عبارت ازین دوازده تن است و از اولاد عیص بن اسحق ایوب پیغمبری رسید یعنی گویند که از اولاد عیص کسی به
پیغمبری نرسید و عیص پدر ملوک روم است و بعضے خضر ع را از اولاد هود و بعضی از احفاد عیص بن اسحق دانند و دیگر شعیب ع
یعقوبی از اولاد مدین ابن ابراهیم ع است که ابراهیم بعد از وفات ساره زنے از کنعانیان بنجواست و از و شش پسر بوجود آمدند
و از ان همچکدام نبوت نیافتند و مدین جد شعیب از انجمله بوده بالجمله همه پیمبران بنی اسرائیل از دوازده پسران و فرزندان یعقوب
بوده آمدند و اولاد و احفاد یعقوب را بنی اسرائیل گویند و کثرت توالد در ایشان بسیار شده چه هنگام خروج موسے ع از مصر بطرف
رود نیل و قتلیکه فرعون را غرق کرد عدد فرزندان یعقوب مافوق بست ساله و مادون پنجاه ساله بلکه بود چنانچه فرزندان
یوسف ع هفتاد هزار و پانصد مرد شمار آمده و از دیگر پسران یعقوب ع علی هذا و مجموع قوم از نسوان و صبیان بنی اسرائیل زیاده
بر آن بوده و این جمله بر دین و شریعت ابراهیم بوده اند و دعوت میکرده اند تا آنکه بر موسے توریت نازل شد و او شریعت سابق
موافق توریت بدیا آورد **موسے کلیم الله** ابن عمران ابن یصهر ابن قاهث ابن لاوی ابن یعقوب سوم و یعقوبی چهارم است و آن جناب و برادرش هارون
بن ولید بن مصعب والی مصر که فرعون چهارم است بموجب گشت و کپتان جوناتهان اسکات از کتب خویش با سند ثمم می گفت که از سال
یک هزار و چهار صد و نود و یک پیش از پیدایش عیسے ع موسے ع در مصر خروج کرد و در ترجمه انجیل متیو یک که از برآمدن موسے و بنی اسرائیل
از مصر و غرق شدن فرعون در رود نیل یک هزار و پانزده سال گذشته بود که عیسے ع متولد شد بالجمله بعد غرق شدن فرعون
بر او نازل شد و شریعت و احکام جدیده که در توریت بود مردم را امر فرمود که بعد از و چون یوشع و حزقیل و الیاس و الیسع و دو و الکفل و اشموئیل
و داؤد صاحب کتاب زبور که در آن جمله مجید و موعظه است و از احکام شریعت در آن هیچ نیست و سلیمان و یونس و سبعیا و ارمیا و دانیال
و عزیر و ذکریا و یحیے و غیره همه بر شریعت موسے ع مبعوث بوده و بر آن عمل و دعوت میکردید تا آخر بر شریعت عیسے ع دعوت
و عمل میکرد و قصص همه انبیا در قرآن و تواریخ مثبت است نقلست روزے موسے در مناجات گفت الهی آنچه در کلیه کرمائی من موجود
است در خزانه بادشاهی تو نیست خطاب آمد که تو چه داری که ماندار یم گفت من همچو توی دارم تو مانند خودی نداری را نهم حروف
را رباعی حسب حال بیاد آمد **مترا** او اول همه چیز را اجتباکردم ۰ دولت این است ۰ آخر همه را ترگ بیکبا کردم ۰ همت این است
او همچو خودی نکرد پیدا قابل ۰ صد قرن بر بد است ۰ من خوب تری تخویش پیدا کردم ۰ قدرت این است ۰ و قتیکه آنجناب گفت
یا رب العزت کجا یابم ترا ندا آمد که هرگاه قصد کردی رسیدے کپتان جوناتهان اسکات بارائم میگفت که یهودان قابل شبیه اند
اگر خواهند که شبیه خدا یک شند یک تصویر آدم سر ریش سفید یک شند و گویند تصویر خدا است و این خلاف توریت است و نیز میگویند
که موسے ع در کوه طور رفت و کلمات چند بر تخته نوشت و آن دو یا سه تخته بود و چون از انجا نزد قوم آمد قوم را گوساله پرست دید در
غضب شد و آن الواح بینداخت و یکے یا دو از ان بشکست و توریت بر آن تخته منقوش بود و آن زیاده از ده کلمه نبود و مفسران

آنرا طول گردید. دازان دفاتر پرداختند و آن کلمه ها این است اول آنکه من آله ستم و بجز من خدائی نیست و بیسازید بشکل چیزیکه در آسمان
و زمین و یا بزیر زمین و یا در آب باشد آنرا تمثال نسازند و پرستش آب بکنند که من خدا ستم و گناه شمارا تا به پشت سوم تر اخواهم داد و
آنانکه مارا فرمان بردارمی شوند نعمتها خواهم داد هزاران سال و دوم یوم شب که شنبه است آنرا عید بدانند که من در آنروز آرام گرفتم از
ساختن دنیا و شش روز مخلوقات را ساختم سوم پدر و مادر عزیز دار تا عمر دراز یابند چهارم دزدی نکنند پنجم خونریزی نکنند ششم زنا نکنند
هفتم سوگند دروغ مخورند هشتم گواهی دروغ ندهند نهم مال و فرزند دیگران آرزو نکنند یعنی طمع در آن ندارند که مالک آن شوند و هم جد
حقد بسیزند عیسی روح الله ابن مریم چون او متولد شد نجاشی بزرگ در رومیه کرسی بافتاد و در ترجمه انجیل که در عهد عیسی جمع
شدند دو چیز مخالف که خلاف است و آدمیت باشد و بر قولے اولوالعزم چهارم و بروایتی اولوالعزم پنجم است و مسیح از آنش گفتندے
که شفای مجذوم و مبروص مسیح او می شد و احیاء موتی از معجزات او بوده یحیی ابن ذکریا در آخر عمر خویش بسر بعیش میل فرمود و عیسی ع
نهایت فرخناک و خندان و شاداب بودے و یحیی برخلاف آن روزی عیسی ع یحیی را گفت که ترا پیوسته گریان می بینم مگر از
رحمت خدا نومید شدی یحیی گفت ترا همیشه خندان می بینم مگر از غضب خداوند آگاه نیستے درین اثنا وحی بر هر دو نازل شد که سخن
عیسی است ان الله غفور الرحیم دیگر واقع است ان رحمتی سبقت علی غضبی بالجمله یهودان که بر دین شریعت موسی اند آنجناب را
دشمن اند بروایت مؤلف صبح صادق بجز خوار یا که گاذر بوده کسی دیگر با آنجناب در سابق نگرویده اند و ایشان از آنجناب معجزه خواستند
عیسی ع جاهائے ایشان در یک چشم فرو برد و بیرون آورد و هریک بر نگی ایشان ایمان آورده حواریان بقولے ذوالقرنین
بوده و بعضی از جمله خواریان و وصی آنجناب و خلیفه بوریش خلیفه مسیح ع بوده و باب لقب داشته و باب لقب خلفای
مسیح است بالجمله عیسی ع چیزے چند از شریعت موسی منسوخ نموده و در ماضره از اعمال اروم انجیل مشتمل بر احکام شریعت جدید بر و نازل شد از آن
تا بعانش را نصاراے نامند کیتان جونانمان اسکات بار اقسم میگفت که صوم نصارا آنست روزیکه نیت صوم کنند آنروز
گوشت نخورند و دیگر هرچه خواهند بخورند روزه داشته باشند و اکثر مثله حلال و حرام و امثال آن برخلاف احکام توریت
در آن مندرج است و آنجناب بقولے در عمر چهل و دو سالگی مرفوع گشت و نصارے گویند که عیسی با غواے مخالفان کشته
شد و بعد ازان بآسمان رفت روسے کیتان جونانمان اسکات کتابے بخط و زبان انگریزی بمن خواند و ترجمه آنرا بزبان فارسی
پیش راقم تصویر نمود که عیسی ع را یهودان بردار کردند و نعش او را تا بعانش دفن کردند عیسی از قبر برآمده بشهر گلیلی رفت
تا بعانش شنیده آنجا رفتند و او را آنجا دیدند عیسی چهل روز در آن شهر ماند و بمریدان وعظ و نصایح گفت و احکام شریعت
بیان نمود و در چهل و یکم ناگاه ابرے از آسمان بیامد و عیسی را در خود پیچید و از جماعه مریدان بسوے آسمان برد و اسلامیان
از اخبار گویند که یهودان عیسی را با چندے از مریدان او محبوس کرده و دار نصب نموده بعضے از یهودان در زندان
رفت تا عیسی را گرفته بیاورد و بردار کند حق سبحانه تعالے عیسی را پیش ازان بآسمان برده بود آن یهود چون در
زندان رسید حق تعالے شبیه عیسی را بر او انداخت او عیسی را در زندان نیافت بیرون آمد و با یهودان گفتن گرفت
که عیسی را در محبوسان نیافتم یهودان گفتند که عیسی تو ئی باین حیله میخواهی که از دست ما رهائی بابی نگذاریم و او را بردار
کردند بعد ازان که اسیران را بشمردند باز خود را نیافتند حیران گشتند مفسران از اول تا آخر امه ولاکن شبه لهم الخ

همان یهودی را کردند چنانچه گذشت اما پیش رانم حروف جای نظر است بالجمله بعد از رفع عیسی پس از شش صد و سبت سال ولادت محمد صلعم اتفاق افتاد مریم بعد از شش سال از رفع عیسی درگذشت در ترجمه انجیل که در عهد سلطنت محمد اکبر بادشاه زیر سے تیموشویر پاوری کرده می نویسد که مریم از احفاد داؤد ع بود با خدا عهد کرده که شوهر نکند ذکریا وغیره با انجام کار او متردد بوده که ناگاه بالهام الهی ملهم شدند که رضای خدا آنست که مریم را اتخاذ کنند پس قرار بر آن افتاد که مردان اولاد داؤد را جمع کنند و عصا بر دست هر کسیکه سرسبز شود و گل آورد مریم را با و عقد ببندند از احفاد داؤد یوسف نامے که درودگری میکرد عصا در دست او سبز شد و گل آورد پس مریم را با یوسف عقد بستند و یوسف با خدا عهد کرده بود که زن نکند با ایشان با مریم مباشرت نکرد و با مریم معاش و خدمت برادرانه نمود و حکمت الهی در اتخاذ مریم آن بود که اگر او را شوهر نبود سے نزنا بهتان کردندے چون عیسی پیدا خواهد شد در طفلی او را با مادرش محبت هجرت از وطن خواهد افتاد و پس ناگزیر صحبت مرد احتیاج خواهد شد و همراهی زن با مرد بیگانه مردم را خوب نمے نماید بالجمله چون از عمر مریم سیزده سال و شش ماه بگذشت جبرئیل ع از پیش خدا بر مریم آمد چنانچه مفسران و مورخان میگویند همچنان در ترجمه انجیل است و نیز مسطور است که تا عیسی ع سی ساله شد یحیی بن ذکریا با او ملاقات نکرد عیسی ع خلق بدین خویش دعوت نکرد و قتیکه یحیی را بدیده شد از حمل مریم سه ماه گذشته بود انبیا اسلامیان گویند چون مهدے ظهور کند و دجال خروج نماید عیسی ع نزول کند و بمتابعت شریعت محمدی یا اعدائے دین محمدی محاربات کنند و چهل سال زندگانی باند و زن کند و از و فرزندان آیند پس بمدینه رحلت فرماید و در قرب و جوار قبر محمد که جاے یک قبر باقی است مدفون گردد و بعضے گویند که روح عیسی در مهدی بروز کند و نزول عیسی ع عبارت ازان بروز است الغیب عند الله کیتن جونا تهان اسکاٹ سیگفت که من در متن انجیل خوانده ام که عیسی نوشته است که بعد من بسیار دعوی پیغمبری خواهند کرد و آنهمه دروغیان باشید و خلایق را ازدین متین برگردانند و هنگامیکه من باز خواهم آمد بار دیگر دین متین تازه خواهد شد نقل ست که عیسی ع فرمود من از معالجه مکه و ابرص عاجز نماندم و از معالجه احمق عاجز ماندم و آنجناب را گفتند که صعب ترین چیزها چیست فرمود خشم خدا گفتند بچه چیز ازان ایمن توان شد گفت بفرو بردن خشم خود آنجناب را گفتند که اشرف ناس کیست و فیصله خاک برگرفت و فرمود که ازین دو کدام اشرف است پس هر دو را جمع کرد و بنید خت آنجناب وقتے تشنه گفت میخواهی که ترا چیزے آموزم که در دنیا و آخرت نفع یابی گفت بخواهم عیسی فرمود که چرا گفت هیچ کلمه را بکار نبسته ام فرمود که آن چیست گفت تا راست باشد دروغ نگویم و تا حلال باشد حرام نخورم و تا حاجتم در خانه خدا باشد از دیگرے نخواهم و تا خدا را حاضر و بینم بعصیان او نمے پردازم و تا عیب خود را بینم بعیب دیگرے مشغول نمے شوم از سخنان عیسی ع است که اگر کسے بر خاره نور ماده کرده طعانچه زند بر خاره دیگر پیش او حاضر کنی که بران نیز زند در ترجمه انجیل مے نویسد که وقتے عیسی ع خود را به نیت روزه بصحرا کشید و چهل شبان روز در عبادت بسر برد و هیچ نخورد شیطان در لباس پیری پیش او آمد گفت اگر تو پسر خدا هستی همه چیز در دست قدرت تست چرا خود را از کرستگی هلاک میکنی عیسی ع گفت که آدمی همین بنان سیر نمیشود که از دهان خدا بیرون مے آید انسان را سبب زندگانی مے شود پس شیطان عیسی را به بیت المقدس برد و بر کنار برج بلندی که نهایت بلند بود ایستاده کرد و بر زیر انداخت و گفت که تو یک کلمه از مزمور پوشیده میداری اگر پسر

خدا هستی خود را بزیر انداز تا فرشتگان ترا بر دستهای خود گرفته بر روی زمین گذارند و ترا آسیبی نرسد عیسی گفت که نوشته اند که صاحب
خود را نه آزمائی شیطان شریر آمده همان صحرا او را بر دو بالای کوه برآورد و ملک دو نیاید بدو نمود و گفت اینهمه ملک از من هستند و
اینجا ترا امید هم اگر مرا سجده کنی و سپیدانی که من کیستم من ابوسقرام یعنی آرنده نور تمام عالم عیسی گفت که برو ای ملعون چرا که نوشته است
که سجده و پرستش بجز خدای را لایق نیست و او را نے شریک بندگی باید کرد شیطان در حال غائب شد و عیسی ع او در همان صحرا
بماند و در همان زمان فرشتگان خوردنی برے او از آسمان آورده باید دانست که عیسی در همه حال انکه گذشت ما مردم را نمود که اگر در حالتے
خویش محتاج بچاره شیطان نے شوم خدا علاج ما میکند بالجمله چون روزه تمام گشت عیسی از صحرا با بادی آمد و بجائیکه بے بر دم بند
سپید او گذر کرد و سخنان بلند گفت یحی بمردم گفت اینست آنکه شمار اسیگفتم که در میان شما میگردد و شما نمیدانستید و خدا را کس
ندیده و اما پسر یگانه او خبر بشما داده و نیز در ترجمه مذکور مرقوم است که آنجناب با یهودان گفت که راست با شما میگویم حرا که پدر من
یعنی خدا میکند همانست که پسر میکند همچنان که پدر مردگان را بے انگیزد و زنده میکند پسر نیز همچنین زنده میکند و پدر بر کسے حکم نمیکند
همه بدست پسر داده و مرقوم است که آنجناب در ابتدا موافق دین توریت زندگانی میکرد یعنی دین خود را بر طریق دین موسی که از توریت متعلق است داشتے
یهودان بدست آرد و نیز موافق دینهای دیگر هم ظاهر میساخت کپتان جونا تهان اسکاٹ میگفت که این سخن مردود است چه عیسی متابعت هیچ
دین نکرده دین خود را ظاهر ساخت و مولف صبح صادق گوید که عیسی در ابتدا بر دین مجوس دعوی میکرد تا آنکه دین خود را ظاهر ساخت والله اعلم بالصواب
گوید که ابو البشر خلیفه الله است و خلف بمعروف است و الولد سر لابیه مشهور فهم من فهم بالجمله بروایت مولف صبح صادق اصحاب و خلفای
عیسی ع حواریان و باب لقب سید اشتند و اول حواری شمعون نام داشته و او وصی عیسی ع بوده چون عیسی ع عروج نمود یهودان حواریان
را گرفته میکشتند و آخر بحکم ملک روم شامیان اطاعت او کردند و بعد از مشاهده معجزات نبویه ملک انطاکیه با سعد و دے چند ایمان آورد و بعد از
شمعون فیطرس از حواریان عیسی ع او در انطاکیه باب بوده و بروم میشد ناز دن اکبر قیصر روم او را بشکنجه هلاک کرد و بعد از و لیهوس
باب گشت و کرامات زیاد و میان سحر گفتند و هلاکش کرده و بعد از و هرکه جانشین گشتے باب لقب او بودی و از ایشان و الکلیطوس
بعهد توطاس قیصر باب شد و امر کرد و نا صاره موی سر و ریش تراشند بالجمله هرگاه که قباصره بملت مسیح در آمدند هرکه بقیصری نشستے باب
تاج بر سرش نهادی و در تاریخ بنا گیتی مسطور است که در هفتصد و هفتده هجری اطلطکوس باب بوده و خلیفه صد و دوم است و او معاصر طلقشر
قیصر که صدم قیصر است از اغشطوس و پسرش ابرطوس بن اطلطس بوده و اطلقش معاصر غازخان بوده اکنون خلفای مسیح را لقب باب است
بالجمله جمهور مورخان اسلام گویند که بعد هشتاد و یک سال از رفع عیسی ع باسمان قوشش بگفتار یونس یهودی که خود را بمکر نصرانی کرده بود قابل ناثلث
نام نهاده شد و حکایت آن در تواریخ و مثنوی مولوی رومی مشرح و بسط بسزا من است و این مختصر متحمل آن نباشد مگر بسبیل اختصار حکایت میکند یونس یهودی
سه اصحاب بوده یعقوب و ملکا و بطور قوم نصاری بعد از یونس سه فرقه شدند یکی یعقوبیه و ایشان گویند کلمه یکبار گشت و خون بدل شد یعنی خدا
عیسی ع ظاهر گردد و ملکانیه گویند که لاهوت و ناسوت عیسی ع الباس خود ساخته و بعضے از ایشان گویند که چیزی از لاهوت و ناسوت در
عیسی فرود آمده بطور یکه قابلیند باشراق الهی در عیسی ع چون اشراق شمس در روزن و نقش در موم راقم حروف انچه که بگوش رسیده است
که گویند عیسی ع را اگر خدا گویم هم کفر است و در مثنوی مولوی رومی است که نصاری بعد از فوت یونس دوازده فرقه شدند و مشهور از بلاد شام است
نخست ارم بن سام بن نوح ع او را خندق و باغی ساخت و آن را باغ ارم موسوم گشت راقم حروف گوید که باغ ارم که اکنون در عوام اشتهار

و اردوستیاحان صوبه ارکاٹ ضلع دکن باراقسم نقل سے کردند که دران نواح باغ ارم نام بیشه ایست در عرض و طول
فرسنگها که انتهای آنرا کسے نداند پُر از اشجار میوه دار وغیره و آن در بعض جا کثرت درختان بمرتبه دارد که آفتاب مرئی
نمی شود فقیران وسیاحان دران بیشه روند زبانی ایشان است که بعد پانزده و شانزده روز از قطع مسافت فقیری منحنی
دران بیشه دو چار میشود و از رفتن بیشتر منع میکند و گوید که بیش ازین گذر و مسکن دیوان و پریانست و راهی پیدا نیست و میگفتند که غذای
آن درویش غیر از میوهٔ آن بیشه نیست و چشمه های آب شیرین بسیار دران موجود است العهدة علی الروائی بالجمله گروهی گفته اند که دمشق
بن قال بن مالک بن ارفخشد بن سام بن نوح است که همت بر آبادی آن شهر گماشته و بقولی پدر ابراهیم آباد نموده اما سکندر رومی
در صدد آبادی آن کوشیده و نزد جمعے از محدثات ضحاک است بهر تقدیر شهر مزبور بدان لطافت کس نشان نداده محمد چند کرت از
نزدیک دمشق گذشته و قدم دران شهر نگذاشته و فرموده که دمشق بهشت دنیاست قدم من آنرا نه سپر و القصه دمشق دار الملک
معاویه بن ابی سفیان بوده و در آن شهر بادشاهان بنی امیه عمارات رفیع و کاخهای بدیع بنا نهاده اند و دران شهر هیچ منزل
و برزن و رواق و اسواق بے آب روان نیست و عمارات و اسواق بی تکلف و حمامات نیکو بسیار میدارد و از جمله عمارات مشهورهٔ
آنشهر یکے مسجد ولید بن عبد الملک ست از خلفای بنی امیه که در هشتاد و هفت هجری آنرا بنا نهاده و بعد از مسجد اقصی بدانعظمت و لطافت
مسجدی ساخته نشده بعضی پنجاه ساله و برخی هفت ساله خراج شام را نوشته اند که صرف آن مسجد شده و آن مسجد دو طبقه است
و تمام فرش و ستونهای آن از سنگ رخام ست و سقف و حذاران را بلاجورد و طلا منقوش منقوش غریبه و تصویرات عجیبه
گردانیده اند و حاصل اوقات آن هر روزه در انوقت هزار و دویست دینار زر سرخ بوده و دویست دینار هر شب صرف
روشنائی آن همیشه و هوای دمشق بگرمی مایل باشد و اندک عفونتی دارد و آبش که از طرف بعلبک می آید اکثر در سایهٔ درختان
حریان میدارد و گوارا نبوده و در بهار چنان عارض شود که گذر ازان بدشواری میسّر گردد و طول آن نهر هژده فرسخ باشد
و در ظاهر دمشق کوهی است مملو از مقابر انبیا و اولیا و در آنجا مغاره ایست که آنرا مغارة الجوع خوانند و گویند که چهل پیغمبر
از گرسنگی در آنجا مرده اند و زعم بعضے بر انست که قابیل هابیل در آنجا کشته و این روایت ضعیف ست چه اصح آنست
که قتل هابیل در سراندیپ واقع شده و ایوب پیغمبر در یکے از مضافات دمشق متولد شده و آن موضع الحال بدار ایوب
شهرت دارد و چشمهٔ که از افرقدمش پیدا شده امروز جاری ست معین بن جبریه طبری آورده که من در سال سه صد و سی
هجری بدان چشمه رسیدم و آن آب آشامیدم و هر بیمار که از ان آب بیاشامد صحت یابد و ارباب مسالک الممالک گفته اند
که از دمشق تا مصر صد و بیست و شش فرسنگ مسافت است پوشیده نماند که مملکت شام و دار الملک دمشق
در عهد خلافت عمر رضی الله عنه بدست ابو عبیده بن الجراح مفتوح گشت و چون او در گذشت معاذ بن جبل
بجای او نشست و عنقریب در گذشت پس بفرمان عمر رضی الله عنه یزید ابی سفیان بامارت شام
رسید و هریرهٔ ورقه و حمران و لصیّن و غیره مفتوح ساخت و گویند که بروست سعید بن وقاص
فتح شد گویند که یک سال بمحاصرهٔ لصین پرداخت و کارے نساخت بالآخر کوزه ها می پر از کژدم در منجنیق نهاده
بفصیل انداخت کژدم ها در حصاریان آویختند ایشان لاچار شده شهر سپرد و بالجمله بعد فوت یزید بن ابی سفیان والی شام شد و بکا

وعسقلان وطرابلس وغیره بکشود و پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد او بقسطنطنیه رسید و با غنائم بسیار
بازگشت **معاویه بن ابی سفیان** اوّل کسی ست از بنی امیه سلطنت سیزده و مدت سلطنت بنی امیه بر سایر بلاد اسلام
هزار ماه که هشتاد و سه سال و چهار ماه میشود و چهار کس از بنی امیه بخلافت رسیده اند و معاویه بن ابی سفیان صخر بن حرب
بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف از مؤلفة القلوب ست و در روز فتح مکه مسلمان شد و خواهرش ام حبیبه زوجه محمد
بوده و معاویه بریت و جبل شعفی عظیم داشته اوّل کسے ست که اسلام هزار درم بیک کس بخشید اول کسی ست که بوی خوش را
غالیه خواند و اول کسے ست در اسلام که بنام پسر خود یزید بیعت ستاند و اول کسی ست که در مساجد مقصوره ساخت اول
کسی ست که در اسلام خواجه سرایان را بخود مخصوص گردانید و اول کسے است که خاتم بدست چپ کرد یکے با معاویه گفت
که خلافت حق تو بود یا علی گفت حق علی گفت پس چرا حرب کردی گفت الملک عقیم هر که بادشاه خواهد بدینها بنگرد
شمه از ذکر طغیان او در احوال علی و امام حسن گذشت و گفته اند که معاویه بسجود و حلم معروف بوده و در غدر و مکر نظیر نداشته
روزی عمر عاص با معاویه گفت که در غدر و مکر چون من نتوانی بود معاویه گفت ظاهر کنم که من از تو ماهرم پس خلوت شد معاویه
عمر عاص را پیش خواند تا در گوش او سخنی گوید عمر پیش آمد معاویه گفت اینک تر ابفریفتم گفت چگونه گفت در نیخانه
کسے نیست و میدانی که خلوت ست و مذلتی که چون کسی نباشد سخن بگوش گفتن حاجت نباشد و از سخنان معاویه است
که اگر میان من و اهل عالم یکتار موے ماند و ایشان خواهند که او را بگسلانند نتوانند زیرا که اگر بکشند فرو گذارم و اگر فرو گذارند
بکشم و دیگر از غدر او بیعت یزید گرفتن از امام حسین ست و آن مرقوم شود و دیگر از غدر او آن ست که در خلافت
علی طعنی کرد و گفت که عثمان را با شارهٔ علی کشتند و من که خویش عثمانم خون او باز خواهم **نقل** ست که همدان آوان
بدمشق و مشقی بر کوفی دعوی شتر ے کرد و قصه بمعاویه رسید و مشقی پنجاه گواه از اهالی دمشق بیاورد تا گواهی دادند که این ناقه
و مشقی ست معاویه حکم کرد تا شتر کوفی را بدمشقی دادند کوفی گفت اصلحک الله این حمل ست یا ناقه معاویه گفت هذا احکم قد قضی
پس کوفی را در خلوت بخواند و گفت که بهای شتر چند ست او گفت صد دینار معاویه مضاعف آنرا بداد و گفت برو لعلی بگوئی
که با صد هزار کس که ناقه از حمل ندانند و نشناسند با تو جنگ خواهم کرد و فی الواقع اگر شامیان اینقدر دانش داشتندی
با علی رزم نکردندے با مداد معاویه در جبل و یک هجری امام حسن را از خلافت خلع کرد و در جبل و دور راشدین
عمر بفرمان معاویه ببلاد سند شدند بسیارے از کافران را بکشت و در جبل و چهار هجری زیاد را ایالت بصره داد
و ضبط بحرین و عمان و خراسان و سجستان تا حدود سند با و مقرر نمود و در جبل و شش ربیع بن زیاد حارثی امارت سجستان
یافت و با والی کابل رزم کرد و غالب آمد و در جبل و نه معاویه پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد و عبد الله بن
عباس و ابو ایوب انصاری و عبد الله ابن زبیر در ان سپاه بوده ایشان بقسطنطنیه نرسیدند و با غنائم موفور باز آمدند
و در پنجاه و چهار ابن زیاد حکومت خراسان یافت و ما وراء النهر رفت و بسے بکشود و در ین سال محمد بن مالک بغزوهٔ روم رفت و جزیره
اورا بگرفت و در پنجاه و شش هجری پسر خود یزید را و لیعهد ساخت مالی وافر بدیار اسلام فرستاد تا مردم آنجا را خوشنود سازند
بیعت یزید بستانند چون آن مال را بگرفتند بیعت یزید نموده و اهل حجاز آن مال را رد کردند معاویه در ان باب با محمد بن عمر

که از بزرگان مدینه بود مشورت نمود محمد گفت یزید را در حسب و نسب نظیر نیست لیکن باندیش که بر امت محمد کرا والی میکنی در دین گفت تو نیکخواه منی اما اکنون هر که از اصحاب رسول ماند نبا بر کبر سن سزاوار اینکار نیست و اولاد صحابه شایسته این کار نیستند امامن پسر خود را از پسران ایشان دوست تر میدارم و با نهزار سوار روی بحجاز نهاد و بمدینه آمد امام حسین و عبد الله بن عمر بن الخطاب رض و عبد الرحمن بن ابی بکر رض و عبد الله بن زبیر نزد معاویه رفتند و باز نیافتند و رنجیده بمکه شتافتند دیگر روز معاویه بر منبر شد و گفت یزید را ولیعهد کردم با او بیعت کنید و اگر حسین فلان و فلان مخالفت کنند با ایشان آنچه باید باید و ابن عباس را در خلوت بخواند و در تعظیم و تکریم او کوشید و گفت ما و شما آل عبد مناف ایم پیش از نیکه خلافت در قبیله تیم یعنی ابو بکر و عدوی یعنی عمر بود راضی بوده و چون عثمان رض را بکشتند از بنی امیه اعراض نمودند چون این کار مرا رسیده شمارا بمال بنواختم و مخالفند ابن عباس گفت چنین است لیکن حسین را مرنجان که ترا امامت کنند معاویه نپذیرفت و بمکه شد و بهر کس صله فرستاد امام حسین آزار دکرد معاویه آنحضرت را بخواند و گفت شایسته خلافت جز یزید نیست امام فرمود که یزید فاجر خمار به از من باشد معاویه گفت برخیز و باز گرد و از شامیان بپرهذر باش پس عبد الرحمن بن ابو بکر را بخواند عبد الرحمن پیشتر از انکه معاویه سخن گوید گفت با غوای تو با یزید بیعت نکنم معاویه گفت من سفاهت ترا شنیده ام بر خود بخشای و از شامیان بترس پس عبد الله بن عمر را بخواند عبد الله گفت هیچ یک خلیفه با آنکه پسران لایق داشتند و لیعهد خود ها و لیعهد نکردند و من با وجود آن مخالفت مسلمانان نکنیم معاویه او را انذار نمود و باز گردانید پس عبد الله زبیر را بخواند چون او را از دور بدید گفت این روباه است که هر راه که بروبه بندند از راه دیگر بر آید پس گفت ای پسر زبیر بر جان خود بخشای و مخالفت مکن عبد الله زبیر گفت اینک من مخالفت مسلمانان نکنم لیکن ترا باید که فتنه بجوئی و این کار بشورے باندازی معاویه او را نیز بدستور باز گردانید و دست بانعام گشاد و مالی وافر بقعر لیش داد روزی مکری و غدری اندیشید و بر منبر رفت و اهل قریش و امام حسین و عبد الله بن عمر و عبد الرحمن بن ابو بکر و عبد الله بن زبیر را بخواند و در باب بیعت یزید سخنان گفت و ایشان را از شامیان تحذیر نمود و خطبه خواند و گفت دیروز شنیدم که جمعی میگفتند حسین بن علی و عبد الله بن عمر و عبد الرحمن بن ابو بکر و عبد الله زبیر بخلافت یزید راضی نیستند این چهار را بخواندم و از ان استفسار نمودم لطفها کردند بیعت یزید بپذیرفتند و این سخن حضور ایشان از ان میگویم که کس را شکی نماند و درین اثنا شامیان تیها بر کشیدند و گفتند این چهار را اگر بیعت با یزید آشکارا نکنند بقتل رسانم که بیعت خفیه راضی نیستم معاویه گفت ساکن باشید و تنها نام کشید امام حسین و عبد الرحمن بن ابو بکر و عبد الله بن عمر و عبد الله بن زبیر از مکر معاویه بتعجب گردیدند و هیچ نگفتند دیگران گمان بردند که ایشان به بیعت یزید رضا داده اند پس معاویه از منبر فرود آمد و بشام باز گشت در شصت هجری بمرض لقوه گرفتار شد و یزید را وصیت کرد که حسین و عبد الرحمن بن ابو بکر و عبد الله بن زبیر را تو بیعت نکرده اند و نخواهند کرد حسین را رعایت کن و اگر مخالفت کند بتهدید کفایت کن و از عبد الله بن عمر دلجمعدار که او را بملک حاجت نیست و بعبادت مشغول است و عبد الرحمن بن ابو بکر را باز نا حرصی و بمباشرت شرهی عظیم است و را مالی وافر ده که از تو راضی گردد و از عبد الله بن زبیر غافل مباش که بر تو خروج کند و رعایت شامیان کنی که دوستدار تو اند و ایشان را بهر کجا فرستی چون مطلب حاصل شود باز خوانی و اگر جایی دیر بماند اخلاق متغیر گردد معاویه

بعد چندی درگذشت و بعد از و پسرش یزید بن معاویه بخلافت نشست و از طرف او عبید الله ابن زیاد امام حسین را بکربلا بشهادت رسانید و مسلم بن عقبه مزنی را جهت اخذ بیعت بمدینه فرستاد مدنیان با عبد الله بن حنظله بیعت کردند و گفتند که مروان بن حکم و سائر بنی امیه که در مدینه اند بقتل رسان عبد الله بن حنظله بپذیرفت اما از سائر بنی امیه قسم گرفت که با ما حرب نکنید و از مدینه بیرون کرد مروان با بنی امیه بشامیان پیوست مسلم با مروان در کار جنگ مشورت پرسید مروان گفت ما را سوگند داده اند که سخنی در میان نگویم لیکن پرسش عبد الملک را سوگند نداده اند مسلم از عبد الملک پرسید او گفت باید که در فلان موضع فرود آیند و از نیجا ب مشرق قتل کنند که آفتاب بر روی مدنیان باشد مسلم بمدینه رسید و با عبد الله بن حنظله رزم کرد و سه روز محاربه صعب گردید و عبد الله بن حنظله با جمعی کثیر از مدنیان بشهادت رسید مسلم مدینه را تاراج کرد و بمسجد شد و اهالی مدینه را جمع کرد تا بیعت یزید کنند عبد الله بن ربیعه بیره ام المؤمنین شده نزد او آمد مسلم گفت با یزید بیعت کن گفت بمقتضای کتاب خدا و سنت رسول صلی الله علیه وسلم بیعت کنم مسلم گفت چنین بیعت کن که خلیفه هر تصرف که خواهد در اولاد و اموال شما نکند عبد الله بن ربیعه ابا کرد و شهادت یافت مسلم عمر بن عثمان رضی بن عفان را بخواند و یک یک موی از محاسن او بر کند و بشفاعت عبد الملک بن مروان از سر خونش درگذشت و مسلم امام زین العابدین را بگفته یزید اعزاز و احترام کرد چرا که مدنیان اول خواسته بودند که بیعت با امام زین العابدین کنند و آنحضرت قبول نفرمود و در اوائل سال شصت و چهار هجری مسلم متوجه مکه شد و در راه بمرد و حصین بن تمیر سکونی را امارت داد و وصیت کرد که حرمت حرم بدل بگیری و مجانیق نصب کنی و از ویرانی و خرابی کعبه باک نداری حصین بمکه رسید و عبد الله بن زبیر را که بمکه بود متحصن شد و در ربیع الآخر آنسال یزید بن معاویه در حالت مستی شراب رقص میکرد ناگاه بیفتاد و سرش بزمین آمد و بجهنم رفت دست از محاصره باز داشت و بشام شتافت و بعد از و پسرش معاویه بن یزید بخلافت نشست و بعد از چهل روز بزرگان شام را جمع آورد و بر منبر شد و گفت مردی عاجزم و پدر و جد من انچه خواستند کردند اکنون خلافت حق زین العابدین است باید که او را اختیار کنید و گرنه هر که را دانید بحکومت برگزیدید پس بخانه رفت و بیرون نیامد و در گذشت و بعد از و مروان بن حکم بحکومت نشست پدر او حکم بن ابو العاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف بود و نقلست که رفر بن حارث از دوستان ضحاک بن قیس بعد قتل ضحاک که مطیع ابن زبیر بوده از مروان بگریخت و بقرقیسیا شد و بعیاض بن مسلم والی آن قلعه پیغام داد که مرا بقلعه راه ده او بپذیرفت رفر گفت مرا چندان رخصت ده که بقلعه در آیم و بحمام غسل کنم و بر آیم عیاض او را سوگند داد و بقلعه خواند رفر آنروز آنجا بماند و گفت فردا بحمام روم و بیرون شوم پس اهالی قلعه را که خویشان او بودند بفریفت و دیگر روز گفت من سوگند خورده ام که بحمام روم و بیرون شوم و اکنون نه بحمام میروم و نه از قلعه بیرون میشوم و عیاض او را از قلعه برانداخت استیلا یافت بالجمله مروان عبد الملک بن مروان بخلافت نشست و اول کسی است که از اسلام زد و نقره اسکه کرد و اول خلیفه ایست در اسلام که نخل و رزید لاجرم عطای او را شیخ الحجر خواندندی و دیگر خلق از اکلام پیش خلفا مانع اند پیشتر چنان بود که هر کس هر چه خواستی بگفتی و بدستور محاسبات دیوانی را از پارسی بعربی نقل کرد و او گفته که اگر مشورت کنم و خطا کنم و ده ستر دارم که بر عقل خود کار کنم و گویند که چون عمر بن سعد اسدق که از بزرگان بنی امیه بود بدمشق خلیفه ساخت و خود قصد تسخیر عراق کرد عمر بنی نمود عبد الملک از

راه بازگشت و با برادر دمشق محاصره کرد پس بمصالحه اتفاق افتاد مقرر بر آنکه خلافت در میان ایشان مشترک باشد عمر و شاد شده بیرون آمد و عبد الملک او را با خود بر تخت نشاند و پس از چند روز با او گفت من در ایام محاصره سوگند خورده بودم که علی بر گردن تو نخهم اکنون چه زیان دارد که سوگند من راست شود پس غلی بر گردن او نهاد و سوگند خورد که آنرا بر گیرد یحیی برادر عمر بر برادر بالشکریان در رسید و آماده حرب گشت عبد الملک سر عمر را ببرید و از بام در میان ایشان انداخت و صد هزار درم فرو ریخت لشکر و سر بدیدند از هم پاشیدند و سر خود بر گرفتند نقل عبرت انگیز وقتیکه عبد الملک در قصر کوفه نزول کرد قاضی عبد الملک لحمی در انجا حاضر بود سر مصعب را بیاوردند و پیش عبد الملک نهادند قاضی گفت یا ابن زیاد درین قصر بودم سر امام حسین شهید را پیش او دیدم و با مختار بودم سر ابن زیاد را پیش او دیدم و با مصعب بودم و سر مختار پیش او در همین مکان دیدم اکنون با تو ام و سر عبد الملک پیش تو می بینم عبد الملک بخندید و امر کرد تا دار الامارت را خراب کردند و عاملان عبد الملک پسرش عبد الله بمصر و حجاج بن یوسف نوح بعراقین و مهلب بخراسان و هشام بن اسمعیل مخزومی بمدینه و موسی ابن نصر لحمی با افریقیه و محمد بن مروان بجزیره و پس از عبد الملک پسرش ولید بن عبد الملک بخلافت نشست و بر عم شامیان افضل خلفای بنی امیه بود مدینه را خانه می ساخت و مجذومان را از خلق جدا ساخت و مهتر ایشان را وجه معاش تعیین نمود و در بیمارستان شهری تمام داشت و در دمشق مسجدی عالی بنا نهاد چنانچه در ضمن احوال دمشق گذشت و در عهد او شبه اندلس مفتوح شد و قتیبه بن مسلم باهلی والی خراسان لشکر بتوران کشید و بسیار بکشود و بعد از و برادرش سلیمان بن عبد الملک بر تخت بنشست روزی عمر عبد العزیز را گفت چگونی در سلطنت گفت سوء لسیت اگر نباشد غرور و اعجاب است اگر نه ترسم که عذاب آخرت باشد اگر بدون حالت بالجمله امور را بجور دون طعام خفی عظیم نبود هر روز صد طاق نیمتا شای جلوه نخواهد کاسته شد و اندیشه می ماند گاه بجانبی او ان نقل کردی بالجمله سلیمان برادر خرد مسلمه بن عبد الملک را با صد هزار سوار بغزای روم تعیین کرد او از آذربایجان و ارمنیه که والی آنجا بود بانجانب شتافت و النون را که از بزرگان روم بود و با آذربایجان لشکر میبرد با او مردان کرد ملک روم دران آوان در گذشته بود مسلمه بقسطنطنیه رسیده محاصره کرد و غلبه بسیار جهت آورد و امر کرد تا ندا عت کنند و بهر خود منازل زید اهالی قسطنطنیه بجان آمدند و مصالحه خواستند مسلمه بدین رفت رومیان با النون گفتند اگر مسلمه را باز گردانی ترا سلطنت روم دهیم النون بمسلمه گفت رومیان بسبب آنکه غله جهت میکنی را بتصعف نسبت میکنند باید که در انبارها آتش زنی تا شوکت تو ایشان را معلوم شود مسلمه فریفته شد و آتش در انبارها زد و پس ازان شوکتش نماند و مقاربان آن خبر وفات سلیمان شنیدند و بشام باز گشت و بعد از سلیمان عمر بن عبد العزیز بن مروان بخلافت نشست و او از مروان دین بود نماز آخر تن علی و اهلبیت طاهرین را او در خلافت خود مردم را منع کرد و آن بدعت شنیع را از میان برداشت و او در خلافت خود عمر بن مسلم را بغزای سند فرستاد و او بعضی از آنرا بگرفت و طایفه از ملوک سند اسلام کرد و ایشان در زمان هشام بن عبد الملک مرتد شدند و بعد از و یزید بن عبد الملک و پس از و هشام بن عبد الملک بخلافت رسیده در عهد خلافت او زاج بن عبد الله حکمی و بعد از و سعید بن عمرو حرشی را بسند امارت دادند و در حدود آن محاربات اتفاق افتاد و در همه آن غلبه مسلمانان را بود و بعد از هشام برادر زاده اش ولید بن یزید بن عبد الملک و پس از و یزید بن ولید بن عبد الملک بحکومت نشست و عمو ر ایشان

الاعظم المدلقب نهادند و مذهب فدویه گزید و او را پسر پیدا نا قص گفتندی زیرا که انچه ولید بخلق داده بود بسته بود و پسر او
ابراهیم بن ولید بخلافت رسید و بعد از و مروان حمار بن محمد بن مروان بخلافت رسید و او را مروان حمار از ان گفتندی که او را
هر صد سال راستة الحمد خوانند یعنی که حمار عزیز صد سال مرده و پس از ان زنده شد و از ابتدای دولت بنی امیه تا ملک او قریب
بصد سال بود او قران را مخلوق می گفت و از سخنان اوست اذا انتهی المدة لم ینفع المدة و در عهد خلافت او دولت
بنی امیه سپری گشت چه شفای عباسی بسلطنت رسید و او را بکشت و بعد از و طایفه از بقایای بنی امیه باندلس سلطنت نهاده
و از جمله وجوه بنی امیه خالد بن یزید بن معاویه بن ابو سفیان از علمای زمان بوده و در صناعت کیمیا و طب سخنان گفته و
فرموده تا کتب یونانی بعربی نقل کردند اگرچه پارون و هامون عباسی در نیاب اصلی عظیم بوده فصل نهدی از احوال بعضی از
امرای بنی امیه از انجمله زیاد بن امیه که پسر او ست عبد الصمد بن زیاد که بفرمان یزید بن معاویه امام حسین را در کربلا بشهادت
رسانید و دیگر ابو محمد حجاج بن یوسف ثقفی بزرگترین امرای عبد الملک مروان و پسرش ولید بن عبد الملک بوده داد
در ظلم و جور از خیار یاد گار گذاشته و او را در سفک دماء و عقوبات اختراعات بوده از انجمله که رندانش سقف نهاشت و او با
دشمن علی و اولاد امجادش بوده و چون در گذشت صد و پنجاه هزار کس در زندان او بودند و در مدت عمر خود سوای انچه در جنگها
بقتل رسانیده صد و بست هزار کس را بکشت و من کلامه اکبر الکذابات سفک الدماء و ارتکاب امور لا تقدر علیها غیره و قال جور
السلطان خیر من ضعفه و قال سلاطین الشیاطین خیر من شیاطین السلاطین حجاج روزی باندمانش گفت چه چیز ماندگی را
دفع می کند هر یکی سخنی گفتند حجاج گفت چیزی که مطلب آن مانده شده باشی چون بیابی ماندگی را دفع می کند مردی
وکیل خود را گفت مال مرا بکسی بده که از و نتوانم ستد وکیل گفت آنکه باشد که تو مال از و نتوانی گرفت گفت آنکس که
مفلس بود از و چه گیرم و او اول کسی ست که سقایین را بقیر اندود و او اول کسی ست که مروان را با زنان در یک تخت نخفت
کشید و او اول کسی ست که محمل ساخت و او اول کسی ست که در جنگ بسر بر نشست و شهامت ورزید و او اول کسی ست که هزار
مائده بیکبار در مجلس او می نهادند و بر هر مائده دو کس نشاندی و گفتی رسول من آفتاب ست چون سر زند عاجز نشوید و او اول
کسی ست که بر حروف نقط نهاد و گویند که چهل سال بعد از ان که عثمان بن عفان قرآن را جمع کرد و قرآن بسیار شد
و دران تصحیف پدید آمد حجاج نقاط پدید آورده تا حروف از یکدیگر متمیز شدند و شهر واسط از بناهای او ست و شاید که
زمرهٔ سادات بعد از مرگ حجاج دران شهر سکونت گزیده باشند که اکنون واسطی مشهور اند ابو سعید مهلب ابن
ابی صفره از اکابر امرای بنی امیه بود و جز دروغ گوئی عیبی نداشته و در سخاوت و شجاعت نظیر و قرین بوده و او اول
کسی ست که رکاب از آهن ساخت و پیش از ان از چوب ساختندی از سخنان مهلب ست که الحیاء خیر
من الموت و ان الحسن خیر من الحیوات و گفت مرا از کسی عجب می آید که بندگان را بمال می خرند و آزادگان را
بخلق خوش نمی خرند پسرش ابو خالد یزید بن مهلب در جود و سخاوت و شجاعت با او مثل زنند ابن خلکان گوید
مورخان متفق اند که بعهد بنی امیه اکرم از مهالبه و بعهد بنی عباس از برامکه کسی نبود از سخنان ابو خالد ست که بدو بست
داشتمی که کاسهٔ خمر بهزار دینار بودی و زن جمیله در پیشانی شیر با خمر نخوردی مگر شیخ و نکاح نکردی مگر شجاع او را گفتند

چه ابهر خوشش خانه تابی گفت خانه من آماده است گفتند کجاست گفت اگر منصور بم دار الامارة و اگر معزول ام زندان
وقتی بحجام رفت و حجام سر او را بتراشید یزید فرمود تا او را هزار درم بدادند حجام متحیر بماند و گفت این از زر دار و خود برم که از دو جهت
مرا داده یزید فرمود تا هزار درم دیگر بدادند حجام گفت کافر باشم اگر بعد ازین سر دیگری بتراشم یزید او را هزار درم دیگر داد
ایضاً عبد الملک بگفته حجاج یزید را از خراسان عزل کرد و حبس نمود حجاج او را معذب ساخت و گفت اگر روزی
صد هزار درم دهد آنروز نعذیب بکنند دوستانش صد هزار درم جمع کردند و نزد او بردند تا عذاب یک روزه خویش
بخرد اخطل شاعر در آمد و قصیده در مدح بر خواند صد هزار درم باو بخشید حجاج بشنید او را بخواند و گفت در بخالت نیز چنین
بخشش ما بکلی پس بفرمود تا او را دیگ عذاب بکنند گویند که چون از حبس گریخت زنی پیر او را بخانه برد و گوسفندی جهت او
بکشت یزید بسیار بوجاوه گفت وجه خرج چه داری گفت صد دینار گفت باین زن ده گفت این زن را با تو چیزی
راضی تواند کرد و ترا نمی شناسد گفت اما من خود را شناسم پسر مش ابو حداس مخلد بن یزید بن مهلب در جود و کرم
نظیر نداشت بسا بودی که صد هزار درم بیک کس بخشیدی یکی نزد او رفت و صله یافت و دیگر باز رفت و جائزه گرفت و چون
سوم بار حاضر آمد مخلد گفت ترا دو نوبت جائزه دادم شاعر گفت آری و این بیت بر خواند بیت فاعطی ثم اعطی ثم
اعطی ؛ فاعطاهم عدت تلاد ؛ مخلد مضاعف انچه بشیتر داده بود باز بخشید و بالآخر مخلد در عهد خلافت یزید بن عبد الملک
خروج کرد و در بصره مستیلا یافت و در موضع عقر که از کربلا نزدیک است بر دست سپاه یزید بقتل رسید و گفته اند که بنی امیه
بر در کربلا دین بر انداختند و روز بخصر بنیاد کرم و سنجار را منهدم ساختند و ایضاً آنکه در عهد خلافت بنی امیه حروج کرد بسیار
ایذا رسانیدند و از انجمله یکی مختار بود و دیگری صاحب الدولة عبد الرحمن بن مسلم مروری که دولت بنی امیه بر انداخت
و عباسیان بالسلطنت نشاندند بعلبک در نزدیکی دمشق است و قلعه در غایت حصانت دارد و بعضی از مورخان
گویند که آن شهر را بک نام بوده و در زمان الیاس پیغمبر بادشاه آن شهر را بعلی بود از طلا موسوم به بعل
پس از آن بعل را بک ترکیب کردند و بعلبک خواندند غزه شهری است بلطافت آب و هوا و نضارت کوه و صحرا
از اکثر بلاد شام رجحان دارد و در وصف آن شهر محمد صلی الله علیه وسلم فرمود که شما را بشارت دادم بدو عروس
یکی غزه و دیگری عسقلان و امام شافعی از غزه است طلال عراقی گوید که خدای تعالی بچهار نفر منت نهاد
یکی امام شافعی که فقه از حدیث محمد صلی الله علیه وسلم استخراج نمود و دوم امام احمد حنبل که در خلق قرآن محنت
بسیار کشید سوم یحیی بن معین که کذب از احادیث محمد دور کرد چهارم ابو عبد بن قاسم طرسوسی
که تعجب احادیث را تفسیر کرد حلب از بلاد مشهور شام است و هوای تنگ دارد چون
ابراهیم خلیل الله علیه السلام در روزه های جمعه گوسفندان خود را در ان موضع می دوشید
و شیر آن را بفقرا صدقه میکرد هر آئینه بحلب موسوم گردیده و در لغت عرب حلب
بمعنی دوشیدن باشد گویند که در نواحی آن شهر چاهی است که آب آن سنگ گزیده اگر بیابند شفا
یابد و در سال شش صد و بست و چهار هجری اژدهائی در حلب پیدا شد که دوازده فرسنگ از لفت و حرارت

نمیرسد تا آنکه بقدرت خدا تعالی ابری پیدا شد اژدهارا در هم پیچیده از نظر مردم غائب ساخت فتح میان حلب و فرات واقع است نوشیروان آنرا آباد ساخت و هارون رشید نیز در آن کوشیده عسقلان شهریست بر ساحل بحر روم و گویند که مشهد سر امام حسین علیه السلام در آنجا است و در آن مقام اکنون زیارتگاه خاص و عام است و محمد صلی الله علیه وسلم فرمود هر که از عسقلان بگذارد و بعد از شصت سال بمیرد در جنة شهداء یافته باشد طرسوس شهریست بر ساحل دریای شام و در سال صد و شصت و هشت هجری مهدی عباسی آنرا بنا نهاده و از آنجا تا درة اسکوتست که بحر شام است گویند آنرا بحر روم و بحر فرلقه و بحر الکبیر گویند و طولش هزار و شصد فرسخ است و بعد بعضی جا عرض او دو صد فرسخ باشد و چون بحدود شام رسید دو لسیت و شش فرسخ باشد و دیار اندلس بر شمال و بلاد مغرب بر جنوب آن دریاست و اکثر رودها که بدروم آید بدین بحر پیوندد و دو شعبه ازین دریا بمیان این اقالیم درآمده یکی را خلیج اندلس و دیگر را خلیج یونان گویند و درین بحر دو لسیت و شصت و دو جزیره معمور است و مسافت این جزیره از دو فرسخ تا پانزده فرسخ است و دیگر از شهرهای شام اسکندریه است و آن نیز بر کنار رود نیل واقع شده تمام عمارت آن شهر از رخام الوانست و حصارش چهار دروازه دارد که یکی همیشه مسدود است و دیگر باب الرشید و سوم را باب البحر گویند از آنجهت که بجانب دریای روم بازمی شود و در کنار آن دریا نیز حصاری در کمال متانت ساخته اند تا که سفاین مغرب و روم و شام بدین بندر آیند و شده میدارند و از امتعه و اقمشه آنچه که خواهند درین بندر یافته میشود این دریا بقسطنطنیه که از خشکی سه ماهه راه است بپنج روزه بهوای موافق مانند کم و بیش میروند دروازه چهارم را باب سدره گویند چه درخت سدره نزدیک آن دروازه واقع است و این درخت از زمان اسکندر مانده و مؤلف تاریخ صبح صادق میگوید که ذوالقرنین اکبر که شصد سال سلطنت کرده و سد یاجوج و ماجوج از بنای اوست و آن در اقالیم هفتم نوشته آمد و ذوالقرنین اکبر بعد اتمام سد متوجه شمال گشت و بهند شده باز گشت و باراضی اسکندریه رسیده شهر ماقدونیه عمارت کرد و در صد و پنجاه سال آنشهر را باتمام رسانیدند و گرد آن شهر سوری از صاروخ کشیدند و آنچنان شفاف و براق بوده که ساکنانش جهت محافظت چشم ببند نقاب می بستند و آن شهر تا هزار و پانصد سال معمور بود و هزار سال دیگر خراب ماند پس ازان اسکندر رومی هم بهان صفت که تاریخ اوائل معلوم کرده بود آنجا شهری بنا نهاد و اسکندریه نام کرد و اکنون آثار ازان باقی است بلیناس حکیم بفرموده اسکندر رومی در یک گوشه شهر مناری بارتفاع ششصد گز ساخته و بقدر هفت درع آینه در آن نشانده و بقولی در آن منار سوراخها که بر دریا نگاه میکردند در آن آینها نصب کرده که هرگاه لشکر عازم شهر میشدی اهالی آنجا بدیدندی و مطلع شدندی مؤلف هفت اقلیم مینویسد که هر کشتی که در قسطنطنیه بر روی آب حرکت کردی در آئینه پدید آمدی اهالی آن مطلع شده آماده حرب گشتندی و از خواص آن شهر بود که موذیات مثل مار و گردم در آنجا نباشند و هر صباح که اهل آن دیار بر میخاستند منازل خود را پاکیزه رفت و روب داده ملاحظه می نمودند و دودی که بر هوا صاعد گردی اثر آن مرئی نشدی در تواریخ منقولست که خبر دار گشتن اهالی آن شهر از فوج کشتی فرنگیان که ازان منازل و آبگینه ها بود ایشان را بر روم فرنگ دشوار می آمد که دست تصرف ایشان بر آنشهر نمیرسید آخر الامر اعیان فرنگ جمعی را باسکندریه فرستاده تا در ایام سنه بدو تقوی خود را بایشان ظاهر سازد و چون ایشانرا در خاطر با قبول پدید آمد آوازه داد که اسکندر دیگر آئینه گنجی نهاده است عمر مخالص با این همه دانش بدان سخن فریفته شده فرمود تا

آئینه را از آن موضع برکنند و چون بغیر از مکر و حیل چیزے نیافتند باز آئینه را بموضع اصلی نصب کردند اما آن خاصیت ندیدند کذا فی
جوانمهان اسکاٹ میگفت که منار مذکور از ابنیه بنوئیس سپه سالار روم است و بران تاریخ استیلای خود در اسکندریه پرسنگے
منقوش ساخته است و آن منار تا اکنون موجود است و آنچه در تاریخ شما از آئینه وغیره مینویسید همه خلاف است مؤلف تاریخ صبح صادق
مینویسد که چون عمر عاص اسکندریه فتح نمود یحیی نحوی نزد او آمد و گفت که کتب خانهٔ ملوک آنجا مراد تا مستفید شوم عمر گفت بے اذن
خلیفه نمیتوانم شد نامهٔ بعمر ابن الخطاب نوشت عمر گفت اگر این کتاب ها موافق کتاب خدا است بآن حاجت نبود و اگر مخالف است
باشد بباید عمر عاص چهار هزار کتاب که از عهد اسکندر رومی دران شهر جمع بود گفت بنابر حمامهای اسکندریه قسمت کردند مدت
شش ماه حمامهای آنجا بآن برداخته شد کپتان جوانمهان اسکاٹ از تاریخ فرنگ میفرمود که در سال ششصد و چهل عیسوی بفرمان
عمر فاروق خلیفه ثانی کتبخانهٔ اسکندریه در آب غرق کردند و دیگر چیزها که در دریای شام اند بسیار اند از انجمله جزیرهٔ مقابله
است و دوران نود فرسنگ باشد و ساکنان آنجا کریه الخلقت و ذمیمة الاوصاف جزیرة الطریقه جزیرهٔ مبارک است
و دریای شام دور او سه صد فرسخ باشد و بخارا از انجا مصر شهر بیست و سیع و از مدینه چهار و زه راه مسافت دارد و همه
بر آمست مسافران آب و دانه همراه میدارند اما جاها در جائیکه مکان و قفه و منزلست واقع است و امتداد مسافت آنقدر
که یک پاس شب مانده روانه شود و در دو پاس روز بر آمده بمنزل رسد و شهر مذکور بمصر بن ابرهیم بن جام بن نوح منسوب
و از تندهٔ اسکندریه یک رود نیل است که از جنوب بشمال میرود بر خلاف دیگر آبها و ابتدای رود نیل از پس خط استوا است
من جبل القمر بمصر روم منتهی مے شود و مؤلف اسباب العجائب می نویسد که سبب ارتفاع و هیجان آب نیل است
که بر روضه در فصل میجان کند و از موضع خود مرتفع گشته در پیش آب نیل چون سدّ ما بسند و بگذارد که آب نیل در وی ریزد
هر آئینه رصدیت نماید یوسف ع در انجا مقیاسی وضع فرموده که بآن مقادیر زیاده و نقصان آب را معلوم کنند و آن ریسمان
نیل موضوع است و بر انجا خطی چند است و چون آب بخط شانزدهم رسد خیر و منفعت بسیار در آن شهر حاصل آید و اگر آب
زیاده پانزده خط بود و هر گاه آب او بین بیشتر بود در مصر خرابی بسیار پدید آید و دیگر از عجائبات مصر احرام است و آنعبارت
از سه گنبد بیت که حکما و سلف ساخته اند و گویند که عمر الویکلی آنرا بنا نهاده و در مدت هفتاد و سال ساخته شده و هفتاد
هزار مرد در آنجا کار میکردند و بعضے گفته اند که ادریس ع را بوحی احوال طوفان نوح علیه السلام معلوم شده بود که همه عالم را فرو
گیرد قبر خنیسے از آباء اجداد خود را بازر و جواهر بسیار دران مکان دفن نمود و بر زیر آن قبها ساخت
گویند هیچ وجه آلات آهن وغیره دران اثر نکند بادشاهے بطمع زر در انهدام آن سعی موفوره نمود و آخر
بے نیل مقصود باز ماند و باعتقاد بعضے آن بنا از ظلم است کپتان جوانمهان اسکاٹ بارقم مے فرمود
که بر احرام سه قبه مثل قبهاے تبخانه ساخته اند و آن مانند که مدوّر مے شود نیست و اکنون عمارت
احرام نا تمامست و در یک فرورفته در آثار البلاد گوید که شخصے را در مصر طلسم کشائی بدست افتاد در حوالی
قبه کلان زمین را حفر کرد چاهے ظاهر شد هر که دران نظر کردی خندے از و ظاهر شد هر که دران نظر کردی خندے از و ظاهر شد
پس بلوه کش بدرون چاه رفت چهار صفه بنظرش آمد و در هر صفه ده خم زرین نهاده بودند و بر سر خم شیشے از زر

لشکر بهر که دست بپیش آن خم بردی شیر آنرا مجروح ساختی و همچنین در هر صفه جواهر بسیار افتاده شخصی ازان گروه خانه
ازان برداشت فی الفور در نظر آن طائفه غائب شد پس از ساعتی دیوار خانه شگافی بهم رسانیده برآمد آن سر بمهر دیده
آنمز ظاهر شد و آنجماعه چون طریق تصرف آن نمیدانستند بحرومی تمام برگشتند مؤلف تاریخ الفی گوید که در عهد ملک عادل
بسال پانصد و هشتاد و هفت هجری در مصر قحط افتاد که در عرصهٔ یکماه دویست هزار کس از گرسنگی بمردند ملک عادل
همه آنهارا از مال خود کفن پوشانید آخر کار بجائی رسید که در مصر سگ و گربه نماند چه همه آنرا خورده و بعد ازان مردم فرزندان
خود را خورده بعد از انکه فرزندان نماندند شروع در خوردن اطبا نموده چه به بهانهٔ بیماری هر طبیبی را که آنجا می بردند آن را
میکشتند و گوشتش را میخوردند و در تمام مصر آب روان نیست مگر رود نیل و برف اصلا نباشد و باران نیز احیانا بارد
و هرگاه بسیار بارد علامت قحط باشد زیرا که حبوبات در زمین بوسیده شود و در مصر حوضی هست و چشمه که آب آن چشمه بدانحوض
آید و هرگاه زن حائض و جنب دست بآن چشمه کند آب چشمه بازایستد و آب حوض بدلو گیرد و تا آب حوض را بیرون نکنند
آب چشمه روان نشود و در یکی از نواحی مصر مزبوره که دو عدد آن را بریک شتر بار کنند و سر بسر پیچیده دارد به هیئت مار
قریب به نیم گز و دنباله او برکشیده هست چنانچه میان دنبال و شکم فرق بسیار هست و بر زمین مصر دریاچه ایست که آب
آن شور است هرگاه رود نیل غلبه کند آب آن دریاچه شیرین گردد چون رود کمی نهد باز شور گردد و از حدود این دریا تا ولایت
شام همه ریگ روان هست و آن مابین را حجار ماران گزیده و جثه بسیار اند که جثه محمل سوار را بگیرند و گزیدن آن ماران
مهلک باشد و حجار حدی بدریای روم و حدی به ثنیه بنی اسرائیل دارد و مسافت ثنیه بنی اسرائیل چهل فرسنگست
و ثنیه مابین فلسطین و بابل واقع هست و ثنیه آنمقام هست که موسی ع بعد غرق کردن فرعون از مصر بقصد
تسخیر شام که آن هنگام عمالقه در تصرف داشتند بموجب فرمان الهی بدانجا رسید و بنا بر نافرمانی قوم تسخیر شام در بوتیق
افتاد و آنجناب مع قوم همانجا بماند و من و سلوی در آنجا فرود آمد و بقولی موسی ع و برادرش هارون در ثنیه گذشتند
و بروایت اصح یوشع بن نون خلیفه موسی ع مملکت شام را مفتوح ساخت و عوج بن عوق که بدرازی قامت
مشهور بود در جماعت عمالقه بسر مرد بقتل رسید القصه طول و عرض مصر شصت روزه راه هست مخفی نماند که مملکت
مصر در زمان پیشین فراعنه در تصرف داشتند و فرعون لقب ملوک مصر هست و ایشان از اولاد عملیق بن لاوذ بن
شام بن نوح ع اند و فرعونیان نجکس بوده اند اول ایشان سنان بن ملوان و او فرعون بن ابراهیم
خلیل هست چه وقتیکه ابراهیم ع از بابل بقولی بعد فوت نمرود هجرت کرده بمصر رسید آنوقت سنان بادشاه مصر
بود شنیدند که مردی با زنی جمیله بشهر مصر آمده پس زن ابراهیم که ساره نام داشت آنرا بخواند و بقولی آنکه ابراهیم ع از بابل
بنواح شهر مصر رسیده بود ساره را جائی گذاشته برای هیزم رفت بادشاه مصر که از شکار مراجعت کرده بود بانجا رسید ساره را بخود
گرفت و بمصر برد و خواست که با ساره دست درازی کند دستش خشک گشت گفت آنرا بحر کردی ساره گفت ایزد تعالی دستش
کرد و او دستش درست شد سه نوبت آنحال تکرار یافت بالاخر سنان از و عذر خواست و کنیزی باو بخشید و گفت ها اجر کنیزت هاجر لاجرم
کنیزک بهاجره موسوم گشت و او آنست که ساره آنرا بابراهیم ع بخشید از ابراهیم ع از هاجره اسمعیل جد پیغمبر ما محمد صلی الله علیه وسلم

متولد شد بالجمله بادشاه ساره را نمود ابراهیم فرستاد امر کرد تا از مملکتش بیرون رود بالجمله ساره خواست که حال بازگوید
ابراهیم سبقت کرده بگفت چه حق تعالی حجاب از پیش ابراهیم برداشته بود تا انچه میان ساره و بادشاه گذشته بود مشاهده
نمود پس ابراهیم بفلسطین شد و در بیابانی مقیم گشت و بتدریج انجا آبادانی روید و مردم انجا انحضرت را ارجمند دانند و انجناب
از انجا برخاسته میان رمله و ایلیا که بیت المقدس خوانند اقامت فرمود تا اکنون آبادی اول بموضع ابراهیم آباد و ثانی
بقدس خلیل موسوم و اشتهار دارد و فرعون دوم **ابان** بن ولید که فرعون یوسف است و در عهد او یوسف را انجا بمصر
و عزیز که آنزمان لقب و خطاب وزیر مصر عزیز بود باشارهٔ زلیخا یوسف را خریداری نمود و قصهٔ یوسف در قرآن مجید و در تفاسیر
و تواریخ از دیدن خواب یوسف که آفتاب و ماه یازده ستاره او را سجده میکنند و گذاردن تعبیر آن یعقوب و حسد بردن
برادران بر یوسف و بچاه افگندن پدر او را و از چاه و فروختن آنجناب را بدست بازرگان بدرمی چند معدوده
و محدود بازرگان یوسف را بمصر و خریدن عزیز مصر باستصواب زلیخا آنجناب را و به تهمت زلیخا افتادن در
زندان و خواب دیدن ملک ریان و تعبیر گفتن یوسف آنرا و بیرون آمدن از زندان و بوزارت رسیدن یوسف
و متابعت دادن مملکت مصر را از حسن تدبیر خود از قحط هفت سال و باز دواج کشیدن زلیخا را آنجناب و آمدن برادران
یوسف جهة خواستن و خریدن غله و مع غله باز رفتن و بار دیگر آمدن بحکم یوسف بن یامین برادر یوسف را در مصر پیش یوسف
گذاشتن و صراسیه بکنعان پیش یعقوب رفتن و باز بموجب حکم یعقوب جهة مخلصی ابن یامین پیش یوسف آمدن و بموجب
امر یوسف باز بکنعان رفتن و یعقوب را مع متعلقان بمصر آوردن و زنان بن ولید بادشاه مصر یعقوب را استقبال نمودن
و دیگر واقعات همه بشرح و بسط مثبوت است بالجمله ابان بن ولید بیوسف ایمان آورد و فرعون سوم **قابوس**
بن مصعب است که بعد از آبان بسلطنت رسید و کفر ورزید و بنی اسرائیل را باعمال شاقه فرمود و فرعون چهارم برادر او
ولید بن مصعب که فرعون موسی است بود دعوی خدائی کرد و موسی و برادرش هارون برو مبعوث شدند و موسی معجزات
نمودند و او ایمان نیاورد بالآخر او را موسی با تباعان دعا کرد رود نیل غرق نمود و آن نیز در قرآن مجید مبرهن است
نقل است که هر روز رانبه خوان فرعون چهار هزار گوسفند و چهارصد گاو دود و لیست شتر بود موسی در شتاب رفت
که زود هلاک شود و مناجات کرد که الهی وعدهٔ هلاک فرعون دادی و سالها گذشت ندا رسید که هزار هزار از بنده من نعمت
میخورند و او را زود هلاک نکنم تا که او نان و نعمت بر خلق فراخ دارد هلاک نشود پس چندی بگذشت فرعون هامان وزیر
خود را گفت ندانم که کار من و موسی بکجا کشد اکنون از خزانه ناچار لیست هامان گفت نیمه اندابته کم کنم و بر خزانه
افزایم پس چنان کردند و هر ماه و هر روز چیزی از ان کمتر می کردند تا آنکه روزیکه
فرعون محرق شد در مطبخ او بروی دو میش کشته بودند مخفی نماند جماعهٔ فراعنه که گذشتند
همه یک الملوک عجم و غیره را مطیع نبودند و باستقلال سلطنت داشتند تا عهد کیخسرو
بن کیکاوس کیانی بالجمله فرعون پنجم **نقل** است که تخت مصر که از طرف
ملک گشتاسپ بن لهراسپ ملک فرس ایالت شام داشته اورا تقبل نمایند تخت قصر اولادش

بطالیه در مصر بسلطنت رسیدند چون وقتی که سکندر رومی بر یونان دست یافت دغوس بن اغوس را در یونان خلیفه ساخت تا آنکه سکندر عوس مستقل گشت و بر مصر مستولی شد و آنرا دار الملک ساخت و خود را بطلیموس خواند و بطلیموس یونانی بادشاه بزرگ باشد و کتاب مجسطی در علم هندسه از تصانیف اوست و گفته که او نه بادشاه بود احوال بطلیموس حکیم در ضمن حکما مرقوم است بالجمله بعد از بطلیموس پنج شش کس از پی یکدیگر بحکومت مصر رسیدند تا آنکه اعسطوس قیصر که اول قیاصره است از روم لشکر بمصر و یونان کشید و بگرفت و دولت بطالسه بسر می گشت و اعسطوس قیصر معاصر سابور بن اسبک اسکانی بادشاه فرس بوده و احوال او در ضمن روم و قسطنطنیه و قضایای شابور در ایران و فارس مرقوم است و مصر در خلافت عمر رضی الله عنه بدست عمر عاص مفتوح شد و در عهد هارون رشید عباسی طولون نامی از بندگان عباسیان بموجب فرمان هارون رشید بحکومت مصر رسید و در دویست و چهل هجری در گذشت و بعد از و پسرش احمد بن طولون بحکومت نشست و در سخاوت و تواضع کوشید و هر ماه هزار دینار تصدق کردی روزی دکانش کربر صدقه بود گفت زنی از من تصدق میخواهد و انگشتری طلا در دست دارد او را صدقه توان داد احمد گفت هر که دست دراز کند او را صدقه توان داد ایضاً هر روز خلعتی نوکه قیمتش هزار دینار بودی پوشیدی و شام آنرا بخشیدی و کلا از راه کفایت همان خلعت را بقیمت کمتر از اول میخریدند و در خزانه می داشتند و بعد از چند روز دیگر می پوشیدند احمد چون از ان کار آگاه شد هر جامه که پوشیدی انگشت سیاهی بر آستین آن کشیدی تا داند که آنرا پوشیده است بامداد احمد روزی طعام میخورد درویشی حاضر آمد غلام بموجب امر احمد درویش را طعام داد احمد در درویش نگریست و او را پیش خواند و سخنان پرسید پس گفت راست گوئی که جاسوس کیستی و نامه ها ظاهر کرد درویش گفت ابدا چه میگوئی احمد باز نامه و خطش خواست و درویش اقرار نمود و نامه ها را داد گفتند از چه دانستی که او جاسوس است گفت چنانچه مشیوهٔ درویشان است در گرفتن طعام تعجیل نکرد راقم حروف گوید همچنین بابر بادشاه هنگام خوردن طعام شیر شاه را بابر حرکتی که از و صادر شد بنظر سنجیده بود و آن در ضمن احوال بابر بادشاه و شیر شاه افغان مرقوم است بالجمله حکومت در دویست و نود و دو هجری از تصرف طولونیه بدر رفت و بعد از اندک زمان ایالت مصر بمملوک اخشیدیه رسید و اول ایشان ابو بکر محمد است که خلیفه الراضی بالله عباسی در سه صد و بیست و سه هجری امارت مصر و شام و جزیره و حرمین شریفین به محمد داد او اخشید لقب یافت معنی اخشید بلغت فرغانه ملک الموت باشد و نسبت او بملوک فرغانه می پیوندد و خلیفه ایشان در سه صد و پنجاه و هشت هجری سپری گشت و پس از ان خلفای اسمعیلیه که عبیدیه نیز گویند و تفوقی نسبتش با مام جعفر صادق می رسد بحکومت مصر رسیدند و گروه اینجماعه مهدیست که بزعم اسمعیلیه هرگاه که المعز لدین بالله از اولاد مهدی چون در مهدیه بجای پدر نشست غلام خود ابو الحسن جوهر کاتب را بمغرب فرستاد او تا ساحل بحر او قیانوس و جزائر خالدات برآمد و مصر بگشود و المعز در افریقیه ثابت گذاشت و با مال و عیال متوجه مصر گشت گویند در ان سفر پانزده هزار شتر و ده هزار استر را مسکوک او را می کشیدند نقل است که چند صندوق پر از زر هر روز در پیش بارگاه او نهادندی و اجازت داده بود که هر محتاجی چندانکه دستش گنجد از ان

برگیرو بعد او خلیفهٔ پنجم است از اولاد او المستنصر بالله بالبو تمیم معد و انچه او را بسلطنت ملک و کثرت
اعوان و انصار میرسد هیچ کس از پدرانش را نبوده و بعد او در سنه چهار صد و شصت هجری در مصر زلزلهٔ عظیم افتاد چنانچه
ماهیان در قعر دریا مضطرب شدند و سه سال قحط روی نمود و هفت سال کشید و قیمت یک رغیف یعنی گردهٔ
نان به پنجاه دینار رسید بالجمله مستنصر پسر بزرگ خود نزار را ولایت عهد داد و المصطفی لدین الله لقب نهاد و این نزار است که حسن صباح
نوشته اند مستنصر از نزار برنجید و پسر خود احمد را ولیعهد ساخت المستعلی بالله خواند المعز لدین الله اسمعیل از ضبط زمین
مغرب فراغت حاصل کرده ابو الحسن جوهر بن عبد الله را با قصی بلاد مغرب فرستاد جوهر تا ساحل دریای اوقیانوس و جزائر خالدات
که انتهای معموره بجهانست و اسنای اقالیم را از انجا گرفته اند متصرف آورد و مصر را نیز متصرف شد و نام عباسیان از
خطبه افگنده اسکندریه و دیار مصر و دو مناطر و مکه و مدینه و فلسطین و دمشق را از تصرف عباسیان بیرون آورد چهار
سال سلطنت راند و در سه صد و شصت و یک هجری نزار پسر خود را ولیعهد ساخت و در گذشت العزیز بالله لقب یافت
مدت عمرش چهل و دو سال و ایام خلافتش بست و یک سال و بعد از و پسرش الحاکم بالله جانشین گشت حاکمی عادل بود
و در امر معروف و نهی منکر مبالغه فرمودی و در حکومت او دروازه حصر و دکاکین بند بکردی شبها در بازار روشنی
بغایت مستقل بود که گویا جشن کرده اند و شب پسر بخاستی زمان حکومتش بست و پنجسال و بعد از و پسرش الظاهر لدین الله
بادشاه شد در زمان او قیصر روم با ششصد هزار مرد متوجه شام شد در حدود عرب از حرارت هوا تشنگی بر آنجماعه غلبه آورد
جلبیان بر ایشان شبخون زده بسیاری را بقتل آورده رومیان بهزیمت رفتند زمان حکومتش شانزده سال بعد از و پسرش المستنصر بالله
در عنفوان هفت سالگی بر تخت نشست قریب یک سال در بغداد خطبه بنام خود خواند در عهد او مصر ساره ظاهر شد مقارن آنحال هر روز قریب
صد هزار کس از فقدان نان جان میدادند از زلزله بسیاری خرابی رو نمود ناصر خسرو و حسن صباح در خدمت حاضر بوده
در عهد خود پسر دوم المستعلی بالله احمد را جانشین ساخت و بعد از فوت او اسمعیلیه دو فرقه شدند المستعلی بالله
بر طبق وصیت جانشین گشت نزار برادر خود نزار را بقتل رسانید بعد از هفت سال و دو ماه حکومت نمود در سنه اربعین
و اربعمائه بر دست هوا داران نزار کشته شد الامر بالاحکام بالله بن مستعلی بالله در پنج سالگی بر تخت نشست
در زمان وی حسن صباح بمرتبهٔ اعلی رسید در سنه خمس و عشر خمسمائه فدائیان ملک افضل که لایق امور سلطنت
بود کشتند و احوال او را که بجیساب بود متصرف گشتند بعد نه سال در سنه اربعه و عشر و خمسمائه فدائیان امرا را
کشتند پس از و الحافظ لدین الله بن مستعلی بالله بر تخت نشست وزارت با احمد پسر ملک افضل داد او نیز بدست
فدائیان کشته شد بعد ازان حافظ پسر خود حسن را وزارت داد و او را نیز کشتند حکومتش بست سال
بوده در پانصد و چهل و چهار در گذشته پسرش الظاهر بامر الله بجای پدر نشست و با نسر و نیز میلی
بهم رسید و زیرا و را در خانه طلبیده بجان گشت مدت خلافتش پنجسال و کسری بوده و بعد از و
پسرش الفائز بنصرة الله بر ده قتل پدر مسند نشین گشت در پانصد و پنجاه و پنج انتقال کرد و مدت سلطنتش شش سال
و چند ماه بود المعاضد لدین الله بن ابو القاسم الفائز بنصرة الله بر تخت نشست و در ایام او فرنگ تسخیر مصر آمدند عاضد عاجز بنگی که والی شام بود طلب

امداد نمود نورالدین اسدالدین سرکوه را با هشتاد هزار سوار بدانجانب فرستاد فرنگان انهزم شنیده معاودت نمودند سرکوه در پانصد و شصت و چهار سرانجام امور ملک عاصد را از پیش خود گرفت و در شصت و پنج وزد خیل شده بمرد پس ازو صلاح الدین برادرزاده اش خلعت وزارت پوشید در خلال این احوال عاصد در پانصد و شصت و هفت فوت شد صلاح الدین خطبه بنام المستضی بالله عباسی کرد بعد ازان مملکت مصر گرفت پس ازو هفت نفر از اولاد سلطنت کردند مدت دولت ایشان دویست و شصت و شش سال بود اول آن طائفه که بسلطنت رسید ابوالقاسم محمد بن عبدالله که او را مهدی منسوب باسمعیل بن جعفر صادق علوی گردند بزعم آنکه نفر ازمان عبارت از محمد بن عبدالله مذکور است در سنه بیست و شش و مائتین در ولایت افریقیه خروج کرد گماشتگان خلیفه را از انولایت خارج کرد مملکت اندلس و قروان و طرابلس و دیار مغرب مسخر ساخت در شش صد و سی و دو در قلعه مهدیه در گذشت عمرش شصت و دو سال بود بعد از و پسرش القائم بالامر الله احمد بن محمد بجای پدر نشست در ایام او ابو یزید مخلد بن کیداد متفق ساخته محاربه نمود قائم بقلعه مهدیه منهزم رفت اسمعیلیه را عقیده است که دجال کنایه از ابو یزید مخلد است و گویند که دجال بمهدی خروج کند اما پیش از انکه ابو یزید مندفع شود قائم در شش صد و سی و چهار در گذشت امر او فاتش را نهان داشته با پسرش اسمعیل بیعت نمودند قائم دوازده سال بسلطنت نشست المنصور بقوت الله اسمعیل بن قائم بجای پدر نشست ما نقلعه بر آمده با ابو یزید مصاف داد و او را بدست آورده بقتل رسانید بعده در شش صد و چهل و یک هجری منصور در گذشت هفت سال بسلطنت نشست سنی مهدی است عمرش سی و نه بعد او پسرش المعز الدین الله بجای پدر نشست و بسیاری از ولایات تسخیر نمود در پانصد و شصت و نه در گذشت در حسب السیر مذکور که چون ملک صلاح الدین ساوی نام داشته در زمان مسعود سلجوقی کوتوال تکریت بوده پس از فوت هادی پسرش نجم الدین ایوب بجای وی نشست با اسدالدین برادر خود بموصل آمده نزد نورالدین پسر عماد الدین هردو را منصبی لایق سرفراز ساخت و بمرتبه سالاری فرستاد در انجا وزیر عاضد گردید و بعد از و برادرزاده اش صلاح الدین بجای او قیام یافت از جمله مسموعات عاضد یعنی زر دو صد هزار کتاب بدست صلاح الدین افتاد در پانصد و شصت و نه نورالدین در گذشت صلاح الدین بجای او استقلال یافت و بادشاهی عادل بوده و مملکت شام تصرف آورده بارها بفرنگیان رزم ها کرده و امان داده در پانصد و هشتاد و نه فوت گشت پسرش را عثمان نام بود سه برادر داشت یکی ابی بکر دوم عمر سوم علی بعد از و ملک عزیز ابوالفتح عثمان روزی چند ملک راند و در پانصد و نود و پنج در گذشت پس از و عمش ملک عادل ابی بکر باسپاه بسیار بدمشق رفت و مستقل گشت ملک کامل پسر خود را در مصر گذاشت و دمشق را بملک معظم پسر دوم و جزیره را بملک اشرف پسر سوم داد مملکت احد سطر ابه پسر چهارم ملک اوحد که ایوب نام داشت سپرد و در پانصد و نود و هشت در گذشت ملک کامل بن ملک عادل بادشاه شد با علما و فضلا گذرانیدی و دمشق را از ملک معظم ناصرالدین برآورده بملک اشرف داد حلم و علم بسیار داشت و عادل بود در شش صد و پنج در گذشت و همدرین سال ملک اشرف نیز در گذشت ملک عادل در مصر بسلطنت رسید بعد یکسال امرا عصر اطاعتش نکرده برادرش ملک صالح را که ایوب نام داشت بپادشاهی برداشتند از مصر فارغ شده بدمشق شتافت عم خود اسمعیل را که بملک صالح مشهور بود محاربه کرد ملک صالح منهزمیت بجانب کرک رفت صاحب کرک قید نمود او را در شش صد و چهل و هفت وفات یافت بعد از و پسرش ملک معظم را

قائم مقام پدر ساختند در خلال این احوال غلامان صالح بر ولی نعمت زاده خروج نمودند بقتل رسانیدند و عزالدین ترکمانی را مقدم سپاه ساخته و ملک ناصر حاکم کرک از قضیه واقف گشته لشکر به انجانب کشید امرای مصر استقلال کردند بعد از جنگ هزیمت یافتند ملک ناصر بقاهره آمده خطبه بنام خود خواند غلامان با برادرش ملک صالح که حکومت دمشق میکردند در این وقت مستقل گشتند ناصر این خبر شنیده بجدود ولایت شام شتافت در سال ششصد و پنجاه و دو امرا عزالدین ترکمانی را که از ملوک ملک صالح ایوب بود بسلطنت برداشتند و از ان تاریخ بادشاهی تعلق بغلامان گرفت و غلامی چند که در مصر حکومت داشتند معاصر چنگیز بودند و با او شان محاربه کردند اول ایشان عزالدین ایبک بوده و ابتدا ملک ایشان ششصد و چهل و دو مدت ملک ایشان دویست و یک سال بوده و سیزده نفر حکومت کرده اند تا در نهصد و بست سلطان سلیم بن سلطان بایزید در حوالی حلب با قانصوه غوری که آخر سلاطین جراکسه است صف قتال آراسته قانصوه با اکثری از امرا کشته گشته مصر و شام بتصرف سلطان سلیم در آمد و از ان زمان تا حال در تصرف آل عثمان است از هفت اقلیم نوشته شد قسطاطه در زمان سابق دار الملک مصر بوده بر شمال نیل واقع است و درین شهر کوچه های و محله های عالی است که مردم کثیر از هر قبائل و ادان می باشند و عمارتش جمله سه مرتبه و چهار مرتبه است و مزار امام شافعی در قسطاط است صاحب مسالک و ممالک آورده که قسطاط منقسم بدو قسم است علمای آنرا صعید و سفلی را از لف خوانند و در غرائب الاسرار آمده که صعید در جنوبی قسطاط واقع است و در صحرای آن منارهٔ ایست که مردگان در آنجا افتاده اند و اموات مسلمانان کتاب های سطر کرده اند و در ویرا در ان مالیده که پاره پاره و پوسیده نشوند گویند نوبت جامه را از ان مردگان باز کرده اند اصلا تغیری به بدنش راه نیافته بود اثر حنا در دست و پای آن میت باقی بوده و در عجائب البلدان آمده که مومیائی مصر از ان مردگان حاصل می شود گویند آن بهترین مومیائی هاست نزد راقم آنچنان نیست و اثر حنا در پای میت نیز از قبیل محالات است در نزدیکی قسطاط کوهی هست که آنرا مقطم خوانند از انکوه زیر جد حاصل می شود قاهره یا معزیه الحال دار الملک مصر است و حبیب السیر آمده که در زمان المعز لدین الله اسمعیل خوجه غلام که در سلک غلامانش انتظام داشت در سال سه صد و پنجاه و هفت هجری مصر را بتصرف آورده میان قسطاط و عین الشمس شهری بنا نهاد و آنرا القاهره بمغربیه موسوم گردانید و در سن سه صد و شصت و یک هجری المعز لدین الله از افریقیه بقاهره آمد و آن بلده را دار الملک ساخت و چون نوبت بآل ایوب رسید در ان بلده بقاع خیر و عمارات عالی بسیار ساخته شد و قاهره بر کنار نیل واقع است و عمارتش چهار طبقه دارد و منقش و ملون مشتمل بر طاقهای بدیع و رواق های دلکش و رفیع و اقسام عمارات از رخام الوان است و دیگر از شهرهای معروف مصر عین الشمس است و در جنوب قسطاط واقع شده و دار الملک فرعون و یوسف علیه السلام بوده و قصری که زلیخا جهت یوسف ساخته بود درین شهر است و درخت بلسان در باغ فرعون درین شهر بوده و گویند که اکنون ناپید است عطاران اینوقت بجای حب بلسان و عود بلسان حب و چوب لبشام را که آن نیز درختی است استعمال میکنند و روغن بلسان بدستور ناپید است و از ثقه مسموع شده که در سلطنت جراکسه مردم کوهی و دهقانی بر آمده درخت می آرند و گویند که روغن بلسانست پس شاید درخت

کردان نواح پیدائی میدارد و بالجمله از عجائب آنشهر مناره ایست از یک پارچه سنگ سرخ که تقطها دارد و طولش زیاده از صد ذرع است و بر آن صورت انسانی است از مس و بر بمین و یسار او صورت دیگر است و پیوسته آب ازان تمثالها ترشح کند و بهر جا که رود سبزه از آنجا بدمد و گویند که دیوان در زمان سلیمان ساخته اند حکم دار الملک اینای طولون که از ظرف هارون رشید عباسی حکومت مصر داشته بود و خرابی آنشهر با نام ست و ایضاً فراماس شهر کیست کوچک اما نهایت خوشست و آبادانی دارد و از فراماس تا تلیس دو فرسنگ است تلیس بر زمین مرتفع واقع شده و بر یکطرف آن تلی ست بر کوه نام و باغیست و رفعت را و آنست که بر بالای یکدیگر مردم را دفن کرده اند و این رسم گویا پیش از زمان موسی شائع بوده قیعوم شهر لیست در غربی نیل از نواح صعید و زمینش مسطح است افیون مصری در آنجا حاصل می شود و خشخاش آن سیاه است و بدستور سورنجان مصری و شقاقل مصری و ثعلب مصری که خصیه الثعلب نامند ازان دیار با نام بوده و قند مصر نیز با نام بود اصمیم در بیابان واقع شده و اطراف او رگ و نخلستان بسیار ست و ارتفاعاتش نیک بحصول می پیوندد و ذوالنون مصری از انجاست

فصل نبذی از احوال فرنگیان قلعه انطاکیه را محاصره کردند بعد از یک سال قهرا مغلوب شود و در سال چهار صد و نود و دو هجری تقدس و در سال چهار صد و نود و سه هجری بر اکثر سواحل شام و در چهار صد و نود و چهار هجری بر قبارییه استیلا یافتند ملک افضل ابو القاسم شاهنشاه پدر جمالی در هر مشغلی قصد فرنگیان کرد و از دفع ایشان عاجز آمد و بمصر مراجعت نمود و در عهد خلافت الامر بحکام الله المستعلی شاهنشاه قصد فرنگیان کرد شمس الخلافت بابت عسقلان که از شاهنشاه توهم داشت با فرنگیان عسقلان در ساخت شهنشاه روی بعسقلان آورد و شمس الخلافه بالاتفاق فرنگیان با و رزم کرد و بقتل رسید شاهنشاه ظفر یافته و بمصر باز گشت و کشته شد و در سال چهار صد و نود و هفت هجری فرنگیان عکا بگرفتند و در پانصد و دو هجری طرابلیس و در پانصد و بست و دو هجری صور و در پانصد و بست و سه هجری سروب را بگرفتند و در پانصد و بست و چهار هجری سرو دنیل فرنگی که امیر فرنگیان بود با لشکری عظیم قصد مصر کرد و شهر فرمان بکشود و مساجد آنرا بسوخت و در راه مرتین شده و در گذشت قبر او در میان مصر و شام واقع است و چون از آل ایوب ملک ناصر صلاح الدین یوسف بن ایوب بسلطنت مصر رسید و فرنگیان از استقلال او خبر یافتند گفتند او البته قصد ما کند همان بهتر که پیش دستی کنم انگاه بسال پانصد و شصت و پنج هجری روی ببلاد اسلام نهادند و با لشکر بسیار بر در قلعه دمیال نزول کرد صلاح الدین متوجه مناط شد و با فرنگیان رزمی صعب کرد و ظفر یافت و در پانصد و هشتاد و سه هجری روی بفرنگیان که بر سواحل شام استیلا داشتند نهاد و بحسب طریقه محاصره کرد و بگشود فرنگیان جمع شده روی باو آورده صلاح الدین سه شبانروز با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و اسیر بسیار بدست افتاد ملک فرنجی که با دشاه فرانسیس بود و برادر او بر نس ارنت والی کراکه و لونک که مشهور بطرابلس ست و دو تن دیگر از امرای فرنگ گرفتار شدند و صاحب طرابلس که طرابلیس گویند از معرکه بگریخت و بشهر خود رسیده در گذشت و صلاح الدین صاحب کراکه را بخواند و اسلام بر و عرض داشت بپذیرفت و کشته شد و کنتان جوتانهان اسکاث از تاریخ فرنگ بارا قم می گفت که برنس ارنت قافله حاج را اسیر کرد و بزندان داشت و صلاح الدین جهت خلاصی اینها با و نوشت برنس ارنت بپذیرفت صلاح الدین برنجید و سوگند خورد که اگر برارنت دست بیابم او را

بقتل رسانم چون برنس ارنٹ والی کراکہ و دیگران دررزم باسیری آمدند صلاح الدین برنس ارنٹ را بقتل
رسانید دیگران را اعزاز کرد و این واقعہ در قریہ اتفاق افتاد کہ حضرت شعیب علیہ السلام در آنجا بود پس صلاح الدین لعکا شتافت و
بگرفت وطرابلس و قیصریہ و صفوریہ و ناصریہ و صیدون و سروت و رملہ و عسقلان بگرفت و مستیلا یافت و در رجب آن
سال بقدس رسید اہالی شہر خواستند و شہر بسپردند صلاح الدین در شب بست و ہفتم رجب کہ بر قولے معراج است بشہر
در آمد و بمسجد رفتہ خطبہ و سکۂ اسلام خواند و کے بمرس کہ شاید قرص باشد کہ فرنگیان آن را متصرف شدہ بودند باز متصرف
مسلمانان در آمد و فرنگیان عوض ہر اسیر از مردے بست دینار و ہر زنے پنج دینار و ہر کودکے یک دینار فداداده اسیران
نجات یافتند صلاح الدین بصور شد و محاصرہ کرد چون زمستان در رسید اطراف صور را سوختہ بعکا شتافت و در ربانصد
و ہشتاد و چہار ہجری بقلعہ کراکہ شد و کارے نساخت و بدمشق شد و نیچر و زلسبر بر د شنید کہ فرنگیان با جماعۂ عظیم روے
بدیار اسلام آورده و صیتی تباکید نمود و روے بالیشان نہاد و عماد الدین والی سنجار و مظفر الدین گوکبوری حاکم اربل با دیگر
و عز الدین مسعود فرمانروائے موصل سپاہ بسیار بمدد او فرستاد صلاح الدین چند شہر بگرفت و انطاکیہ را محاصرہ کرد و
فرنگیان صلح کردند و اسیران مسلمانان را بگذاشتند صلاح الدین بحلب باز گشت پس بحماة شد برادر زادہ اش
تقی الدین تعمیر نیافت کرد و صلاح الدین از انجا بہ بعلبک رفت و در رمضان بدمشق شتافت و بصد صد کہ از بلاد کفار
بود کرد و بامان بگرفت در آن سال قلعہ کراکہ بر دست امرائے صلاح الدین مفتوح گشت صلاح الدین بقلعہ کرک
شد و بگشود و از آنجا بہ حکار فت و بہاء الدین فراموش را آنجا بگذاشت و بدمشق آمد تا ربیع الاول سال پانصد و
ہشتاد و پنج ہجری آنجا بود فرنگیان جمعے انبوہ جمع آورده و عکا را محاصرہ کردند صلاح الدین بمجنت بسیار بعکا رسید
و فرنگیان در تضیق حصار کوشیدند و ایشان زیادہ از چہار صد ہزار مرد بودند در عکا کار بر بہاؤ الدین فراموش و سیف الدین علی
تنگ شد و صلاح الدین را از بیرون کار پیش نرفت و بر ین قصہ دو سال بگذشت کپتان جوناتان اسکاٹ از تواریخ
فرنگ بارا تم حروف میگفت کہ چون فرنگیان دانستند کہ شورش مسلمانان بسیار است بہ اندیشیدند و تمام
بادشاہان فرنگ باتفاق یکدیگر بر دفع فتنہ صلاح الدین و غیرہ مسلمانان کمر بستند و مملکت فرنگ را
از آسیب صلاح الدین و غیرہ نگاہداشت و این قضایا تا دو سہ سال کشید بالجملہ در روز جمعہ ہفتم جمادی الاول
سال پانصد و ہشتاد ہجری عمارہ حسابی از عکا بیرون آمدند و خواستند کہ مصالح کشتند بر آن موجب کہ آلات
و ادوات حرب و شہر گذارند و دو صد و بیست ہزار دینار و پانصد نفر اسیر از فرنگیان دہند صلاح الدین منکر مصالح گشت
و در تدبیر کار بود کہ ناگاہ فرنگیان بشہر در آمدند و بغارت پرداختند و فراقوس را اسیر ساختند و بسیار خرابی
در شہر کردند صلاح الدین شہر عکا در باخت و بر مدد آمد فرنگیان قصد عسقلان کرده صلاح الدین از ایشان
توجہ عظیم نمود و بیت المقدس شد و از غایت ہراس امر فرمود کہ شہر آن را خراب کنند و در خرابی
آن مبالغہ تمام مینمود و بہزار محنت یک شب آنجا بسر برد را تم حروف گوید کہ این قضایا بعینہ قضایا محمد آن محمدان
و صاحبان انگریز بوده و آن در ضمن بسیار گذشت بالجملہ ملک عادل برادر صلاح الدین کہ در برابر فرنگیان بود

بصلاح الدین نوشت که با الکلنار ملک الملوک فرنگ ملاقات کردم بصلح راضی است بشرطیکه بعضے بلاد از سواحل شام بایشان گذارم صلاح الدین منت داشت و در شعبان سن پانصد و هشتاد و هشت هجری مصالحه باتمام رسید صلاح الدین به آبادی بیت المقدس پرداخت ملک عادل بکرا که و ملک طاهر بحلب و ملک افضل بدمشق رفتند پس صلاح الدین شنید که الکلنار قصد دیار او کرده لاجرم بدمشق شد و به بیت المقدس باز گشت و بمصر رفت و قلاع و ولایات خویش محکم ساخت و بدمشق مراجعت کرد و در پانصد و هشتاد و نه هجری در گذشت و در ششصد و شانزده هجری فرنگیان و مناطر محاصره کردند ملک کامل را که والی مصر بود کارے پیش نرفت فرنگیان در ششصد و شانزده هجری و میاطر بگرفتند و قتلعام کردند و قصد مصر نمودند ملک کامل با فرنگیان صلح کرد و در ششصد و بست و شش هجری بیت المقدس بایشان داد و در سال ششصد و چهل و سه هجری در عهد ملک صالح ایوب بن ملک کامل والی دمشق روے بدیار او نهادند و مناطر اقهر آقهر آ بگشودند و چون ملک اشرف صلاح الدین خلیل بن یوسف الدین فلان غلام زاده علاء الدین شامی مسلطنت رسید لشکر بطرابلس کشید قهرا قهر آ بگشود و لبیاری از فرنگیان در آن رزم کشته شدند پس بعکا شتافت محاصره کرد روزے فرنگیان یکی از مسلمانان را که در حبس بود در کف منجنیق نهادند و پرتاب کردند آخر آن بیچاره در هوا ے پاره پاره شد ملک اشرف در غضب شد و در تضییق حصار کوشید و بگشود و نهصد هزار فرنگی اسیر کرد و این واقعه در سال ششصد و نود هجری افتاد چون در سال ۶۹۰ صد و ده هجری ملک اشرف قالصوغوری غلام ملک طاهر چون بمصر و شام بادشاه شد سامری والی ملیبار را از توابع مملکت دکن جهة دفع فرنگیان از و استمداد خواست ملک اشرف قالصوغوری سیزده غراب بسواحل هند به امداد او فرستاد چنانچه در اقلیم دوم در ضمن احوال ملیبار گذشت ملک اشرف قالصوغوری و سایر جرا کسه راسلطان سلیم صاحب روم در نهصد و بست و دو هجری بقتل رسانید و بلاد مصر و شام در تصرف بادشاه روم رفت سوجده از آنار ملک اشرف قالصوغوری است پوشیده نماند که چون برخی از احوال بلاد شام بقلم آمده اکنون باحوال امصار عراق عرب که بنهم در اقلیم سوم است مے پردازد **عراق و عرب** ولایتے است در غایت وسعت حدودش از کوهستان تا بادیه کوفه دیار بنی سلیمان تا بحر فارس و بصره و خبیر و قادسیه پیوسته است و حالیفین نیز داخل عراق است و در عهد خلیفه ثانی عراق را پیموده اند بغیر از بیابانها و زمین نامزروع شش بار صد هزار جریب بحیطه ضبط آمد و مطبوع شهرها از عراق یکے **بغداد** است گویند که در زمان پیشین باغی بود که نوشیروان آنجا بعد الت نشستے و بسیاغ داد مشهور بوده چون منصور دوالقی در سن یک صد و چهل و پنج هجری آنجا شهرے بنا نهاد و بکثرت استعمال الف از لفظ باغ حذف شده به بغداد شهرت گرفت گویند که چون منصور دوالقی شهر بغداد را بنا نهاد خواست که عمارت مداین و طاق کسرے را بشکند و مصالح آن را به بغداد نقل کند وزیرش خالد برمکے گفت زشت باشد گویند که پادشاهے خواست که شهرے نباشد تا شهرے خراب نگردد شهرے نتوانست ساخت منصور پند پذیرفت چون دید که انچه از ان حاصل مے آید بخرج نقل تا به بغداد وفا نمیکند آن را ترک نمود خالد گفت چون در آن باب شروع کردے باید که باتمام رسانی وگرنه گویند بادشاهی عمارتے ساخت و ملک دیگر آن خراب نتوانست کرد منصور بدان نیز عمل نکرد و در عجائب البلدان آورده

که چون منجم در وقت تعمیر بغداد ملاحظه نمود آفتاب در برج قوس بود و این دلیل است بر آن که هیچ خلیفه در آن شهر نمیرد و همچنان شد که او گفته بود چنانچه از جمله سی و هفت تن از خلفای بنی عباس یک تن در آن خاک پهلو بر لشکر هلاکو ننهاد و همچنین دیگر سلاطین که در بغداد بحکومت نشستند کسی آنجا نمرد مگر میرزا اسپندیار برادر جهان شاه از احفاد قراقوینلو که در هشت صد و پنجاه هجری در بغداد در گذشت در مجمع الحکایات آورده که در بغداد کنیزی دختر را بشوهر داده هنگام زفاف شوهر فوت کرد الت مروان از میان فرج او ظاهر شد بعد ازان کتخدا شد فرزندان از و بوجود آمدند همچنین محمد هادی همشیره زاده والد راقم حروف پدر نظام الدین احمد المتخلص بفصایح مطابق مشاهده و دیده خویش بار راقم سیگفت که در عهد محمد فتح سیر بادشاه گورکانیه در دهلی شخصی عمده را دیدم که آلت مروان و زنان هر دو بکار داشت چه او شوهرے داشت و ازان او را فرزندان بود و یکی را در حضور من از پستان خود شیر میداد متعجب گشتم و سوال کردم گفت قدرت حق سبحانه تعالے است که با این ریش و بروت شوهر دارم و این پسر از شکم من متولد شده و همچنین دو پسر از زنان میدارم که لبن تمیز رسیده اند و دو زن در نکاح خویش میدارم رحمتا ابی المطلب گویند که دور بغداد چهارده فرسنگ بوده و عرض اهر افش چهل گز تعیین نموده بودند و حمام و مساجد بسیار در آن شهر بوده و عمارات که بخلفا و توابع ایشان تعلق داشته دو فرسنگ بوده اما الحال ازان بغداد اثرے نمانده چنانچه سباع و وحوش و طیور در آن بقاع آشیانه نهاده مؤلف لب التواریخ گوید که امیر شیخ حسن ایلکانے بر آذربایجان استیلا یافت شیخ حسن جوپانے بروے خروج کرد و میان ایشان محاربات بسیار واقع شده آخر سپر حسن ایلکانے بعراق و عرب رفته بغداد و نواحی را نهاد و در اندک زمانے چنان معمور گشت که بسبب آبادانی آن کوفه خراب گردید ازان زمان تا حال همان رونق آبادے دارد اگرچه هوائے بغداد گرم است اما صحت تمام با اوست و قحط و غلاے از روے ندرت اتفاق افتد و مردم نبک ازان دیار بسیار برخاسته اند گویند هر که در آنجا بمیرد عذاب قبر برو نشود و بالجمله آن شهر دار السلطنت خلفاے عباس بوده چه منصور دوانیقی آن عمارت کرده تختگاه مقرر نمود بنده از احوال خلفاے بنی عباس در تحت بغداد مرقوم قلم میگردد اول آنطایفه ابو العباس عبد الله بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس عم محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم است و او را سفاح گفتندے چرا که خون بسیارے از بنی امیه بریخت و تسفح در لغت خون ریختن باشد و آخرین خلفاے بنی عباس مستعصم است و از سفاح تا مستعصم سی و هفت تن بوده که بخلافت رسیدند و سفاح اول کسے است که در اسلام نام وزارت نهاد چه در عهد بنی امیه کس را وزیر نگفتندے بالجمله چون ابو العباس بخلافت نشست بمسجد جامع رفت و بر منبر ایستاده خطبه خواند بر خلاف خلفاے بنی امیه که نشسته خطبه خواندندے القصه قبل ازین تر متصل امراے خراسان و دیگران در چهاردهم ربیع الآخر در سن یک صد و سی و دو هجری باسفاح بیعت کردند سفاح عم خود عبد الدین علی را با لشکر آراسته بر زرم مروان حمار که آخرین خلفاے بنی امیه و مروانیان بود و ازان ساخت او با مروان حمار زرم کرد و ظفر یافت و مروان را بالاخر در سن یک صد و سی و دو هجری در آخر ذیحجه بقتل رسانید

پس چون سفاح از قتل و غارت مروانیان فراغت یافت برادر ابوجعفر را در یک صد و سی و چهار و بعهد سلطنت و بعد از سفاح برادرش ابو المنصور بالله ابوجعفر عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباس معروف بمنصور دوانقی بخلافت رسید او را بظلم و بخل نسبت کردند ازان او را دوانقی گفتند که از هر کس دو دانگ بگرفت و در حفر خندق کوفه صرف کرد و دوانق سدس درهم است و قیراط نصف آن باشد و اسپ چوکی بنوبت بر در قصر مهیا داشتن او رسم نهاده چه وقتی جماعتی قصد قتل او کرده منصور پیاده از قصر بیرون آمد و چون اسپ حاضر نبود بر اشتری سوار شد و پس ازان اسپ تبار بر در مهیا داشتند و شهر بغداد از ابنیهٔ اوست چنانچه گذشت منصور در آخر عمر روزی بر بام قصر بود فراشی پیر را دید که دوانی و اطراف قصر را آب میزد او را بخواند و گفت چرا سلاطین کوتاه عمر باشند و شما عمرها دراز یابید گفت ازان که ایشان روزی خود را بکبار می خورند و ما بتدریج بکار میبریم منصور بخندید و او را صد درم بخشید و بعد از هفته کودکی را دید که بآن کار اشتغال داشت گفت تو کیستی گفت پسر آن پیرم و او درگذشت منصور گفت پدرت راست گفته بود و بسی نگذشت که منصور در یک صد و پنجاه هجری در حدود کوفه درگذشت و او را سر برهنه و روی کشاده دفن کردند زیرا که احرام حج بسته بود و بعد از و پسرش ابو المهدی بالله بخلافت نشست و زندانیان را انجات داد او ملکی کریم بود نقلست که مهدی در شکار از لشکر جدا ماند و شب بخانهٔ اعرابی رسید اعرابی ماحضری و کوزهٔ شرابی حاضر آورد و مهدی چون کاسه را بخورد گفت من یکی از خلیفه ام و چون کاسهٔ دوم درکشید گفت از امرای اویم و چون کاسهٔ سوم بخورد گفت من خلیفه ام اعرابی کوزه را از پیش برداشت و گفت اگر کاسهٔ دیگر خوری دعوی نبوت کنی دیگر روز لشکر بر و جمع آمدند اعرابی ازان گستاخی بترسید و بگریخت مهدی او را بخواند اعرابی حاضر آمد او را دید بر تخت نشسته بود و دیگران زیر او ایستاده گفت السلام علیک یا الله گفت من خدا نیستم گفت رسول الله گفت من پیغمبر نیستم گفت خدا نیستی و پیغمبر نیستی چرا بر تخت نشسته فرود آی و در میان دیگران بنشین مهدی بخندید و او را صله داد القصه مهدی بحج شتافت بزرگان مکه گفتند هر که از خلفای بنی امیه و بنی عباس بحج آمدی کعبه را جامه پوشیدی اکنون از بسیاری انواب دیوارها گران بار است مهدی بفرمود تا آن جامه ها را بفقرا و مساکین دادند و دو لیست جامه زربفت در خانه بپوشیدند و بمشک و عنبر و گلاب دیوارها بمالیدند پس حج بگذارد و بمدینه رفت و شصت هزار درم و دو لیست هزار دینار بخشید و به بغداد شتافت و در یک صد و شصت و پنج هجری مهدی دختر برادر خود زبیده خاتون بنت جعفر بن منصور دوانقی را بعقد پسر خود هارون رشید کشید و او را بعزم روم فرستاد هارون بروم شتافت و اسیر بسیار گرفت تا باز گشت و در یک صد و شصت و هفت هجری مهدی دیگر بار بحج رفت و زمین بسیار داخل مسجد حرام ساخت و بعد از و پسرش الهادی بالله موسی بخلافت نشست و او بغایت قلب و خشونت طبع و شرارت نفس و شجاعت و سخاوت انصاف داشت روزی در باغ بر خر سوار شده بود سر میکرد یکی از خوارج را حاضر ساختند خارجی چون برابر او رسید

شمشیر کی بگرفت و روی باو نهاد معدودی چند که با هادی بودند بگریختند هادی از مرکب فرود آمد چون خصم نزدیک رسید
آواز برکشید که گردنش بزن خارجی بگمان آنکه از عقب کسی می رسد باز پس بگریست هادی خود را باو رسانید و شمشیر از دستش
بگرفت او را بکشت و ازان پس بجمار سوار شد و سلاح از خود دور نساخت هرثمة بن اعین گوید روزی
هادی مرا نزد یک محلسرای در خلوت بخواند و گفت می بینی که این سگ ملحد یعنی یحیی برمکی با من چه نوع
معاش میکند و میخواهد که هارون را بخلافت نشاند هم اکنون برو و سر رشید را نزد من آر پس بزندان شو و آل
ابی طالب را که آنجا اند بقتل رسان پس بکوفه رو و هر کس را از عیاسیان یابی با تابعان بکش و آتش در کوفه زن
گفتم یا امیر المومنین این کاری عظیم است گفت از آنچه گفتم چاره نیست اکنون درین مقام باش و فلان وقت
برو و خود بسرای عورات رفت و در همان شب ببرد و در همان شب هارون رشید بخلافت مقرر گشت و جعفر بن
هادی که پدرش او را بخلد عهد ساخته بود مخلوع و مامون متولد شد و یکشب خلیفه ببرد و خلیفه جانشین گشت
و خلیفه مخلوع و خلیفه متولد شد بالجمله بعد از هادی برادرش الرشید با امر هارون بن مهدی در عمر بست و
دو سالگی در سنه یکصد و هفتاد هجری بخلافت نشست و وزارت به یحیی برمکی داد و او اول خلیفه ایست که در میدان
گوی بازی کرد و اول خلیفه ایست که شطرنج باخت و اول کسی ست در اسلام که خربزه ست انگند و او را بصحبت علما
و فضلا و شعرا شرهی تمام بود و بغایت متواضع بود و یکی او را گفت با چنین تواضع مهابت خلافت نماند گفت مهابتی که تواضع زایل
شود مرا باید روزی جوانی را که در وی کرده بود بفرمود تا دستش ببرند مادر جوان اضطراب کرد و گفت دستی را که خدای
بما داده قطع مکن گفت بفرمان خدا میکنم زن گفت قوت از ضعیفه دست او دست هارون گفت که اگر دست او را نه برم از
گناه گاران باشم پیرزن گفت ای خلیفه ترا گناه بسیار ست این را نیز از انها انگار و دست ازین بیچاره باز دار هارون بخندید
و پسر را باو بخشید بالجمله در سن یکصد و هفتاد و هجری محمد امین بن هارون رشید از زبیده خاتون بعد از هفت ماه و بست روز
از تولد مامون بوجود آمد در یکصد و هفتاد و پنج هجری هارون محمد امین را ولیعهد ساخت و در یکصد و هشتاد و دو هجری مامون را
ولیعهد ساخت و امین را دران تقدیم نمود که مادرش زبیده بود و مادر مامون کنیزک بود و لیکن مامون بعلم و فضل انصاف
داشت و امین را ازان بهره نبود هارون امر کرد تا سجلی بنویسند و گواهی اکابر و علما و وجوه بنی هاشم و بنی عباس
و سائر امرا بر آن ثبت کردند که از شرقی حلوان که عبارت است از کرمان و نهاوند و قم و کاشان و ماوراء النهر و ترکستان و
ری و قومس و طبرستان و جرجان و خراسان و کابل و زابل مامون را باشد و بغداد و واسط و بصره و کوفه و شام و موصل
جزیره و حجاز و مصر و افریقیه تا اقصی مغرب امین را و امین به بغداد نشیند و مامون قزوین تختگاه سازد و اگر یکی پیش از دیگری
وفات یابد آن مملکت نیز دیگر را باشد و پسر سوم که قایم نام داشت بعضی از ولایات جزیره که بروم متصل بود با و دادند او را
مومن لقب نهاد و بهیچ نشتافت و بمدینه رفت و سه مرتبه اهالی آن دیار را عطا داد اهالی مدینه آن سال را عام الاعطیه الثلثه
خوانند گویند که هارون رشید امین و مامون را در خانه کعبه سوگند داد که با هم مخالفت نکنند و یکی را امر کرد که تا آن سجل را که
نوشته بودند از خانه کعبه بیاورند در وقت آویختن آنکاغذ از دست دارنده بیفتاد و حلق آن را بغال بد گرفتند بالجمله

چون هارون در سنه یکصد و هشتاد و هفت هجری که از زیارت مکه و مدینه بیرون آمد بعفور نایب عطرز وجه قیصر را که فرمان فرمای روم بود بگوشه نشاند و خود بسلطنت نشست و آنچه هر سال عطر بهارون میفرستاد و بار گرفت بار بمدینه هرقل رسید و قتل و غارت کرد بعفور چراغ به پذیرفت و عهد کرد که بغی نورزد و چون هارون برگشت باغی شد و لشکر بدیار اسلام کشید و بسیاری از مسلمانان را اسیر کرد هارون در یکصد و هشتاد و نه هجری دیگر بار روی بروم نهاد و بعفور امیران بگذاشت هارون باز گشت و در یکصد و نود و هجری دیگر بار بآن دیار شتافت و با یکصد و سی هفت هزار سوار سوای آنانکه بر رعیت و خواهش بغزا آمده بودند بمدینه هرقل رسید و قهرا قهرا آن شهر بگشود و سپاه بقدس فرستاد تا شانزده هزار اسیر از آنجا بیاورند و استقف در میان ایشان بود بعفور مالی وافر با زن خود بنجد ست فرستاد و عهد کرد که دیگر بهرقل آباد نسازد و هر سال سه صد هزار دینار بخزانه رساند هارون قبول نمود و باز گشت و دیگر بروم لشکر نکشید و در یکصد و نود و سه هجری بطوس در گذشت محمد امین بن هارون در بغداد بحکومت نشست مامون بن هارون رشید در مرو بحکومت قرار گرفت گویند که محمد امین در ابتداء بغلامان رغبتی عظیم داشت مادرش زبیده لباس مردان در زنان پوشانید تا رفته رفته با ایشان مایل گشت القصه امین روزی چند با مامون بصلح گذرانید و با لآخر مخالف گشت و بدست طاهر ذوالیمنین که امرای مامون بود در محرم سنه یکصد و نود و هشت هجری بود بقتل رسید ابو العباس عبد الله المامون استقلال یافت و او ملکی عادل و عالم و بلند همت بوده و قرآن حفظ داشته و گفته اند که پیش از و جز عثمان و علی کسی از خلفا حافظ قرآن نبوده گویند که یکی نزد مامون آمد و گفت از عرب ام گفت عجب نباشد گفت خواهم که بحج روم گفت راه کشاده است گفت چیزی ندارم گفت حج از تو ساقط شد اعرابی گفت من آمده ام که از تو چیزی بگیرم نه آنکه فتوی خواهم مامون بخندید و او را عطای جزیل داد گویند مامون در خرد سالی پیش پدر شوخی کردی روزی هارون او را گفت یا ابن الزانیه مامون این آیه برخواند الزانی لا ینکحها الا زان او مشرک یعنی زانی نکاح کرده نمی شود مگر با زانیه یا مشرکه روزی یکی را پیش هارون آوردند که دعوی نبوت میکرد هارون بفرمود تا او را تازیانه زنند مدعی زاری آغاز کرد مامون آن آیه برخواند و صبر کما صبر اولوا العزم من الرسل یعنی صبر کن چنانچه کردند اولوالعزم از رسولان هارون از لطف طبع او تعجب نمود گویند که در عهد خلافت مامون یکی دعوی نبوت کرد او را نزد مامون آوردند مامون او را گفت تو کیستی گفت پیغمبرم و روح موسی در من حلول کرده مامون گفت موسی اعصای خود انداختی تا مار شدی تو نیز چنان کن گفت عصای موسی انگاه مار می شدی که فرعون انا ربکم الاعلی گفتی تو آن گوئی تا هر معجزه که خواهی نمایم مامون گفت خواهم که همین لحظه برجهی از زمین بیرون آری گفت سه روز تو مرا مهلت ده گفت هم اکنون خواهم گفت که ایزد تعالی بکمال قدرت خود در سه ماه آنرا بیرون می آرد تو مرا مهلت سه روز نمیدهی مامون بخندید و او را توبه داد و از ندمای ساخت با لجمله در عهد خلافت او در هر گوشه علویان خروج کردند و مملکت پر آشوب گشت فضل بن سهل وزیر او بمامون گفت تدبیر آنست که یکی از جمله سادات را ولیعهد کنی مامون بپسندید و در سنه دویست هجری امام علی موسی رضا را از مدینه

بخراسان طلب داشت پس صغیر و کبیر اولاد عباس را بمرو خواند ایشان سی و سه هزار کس جمع آمدند باتفاق امام را
ولیعهد کرد و امر فرمود که رایات و لباس سیاه که شعار عباسیان بود برایات و ثیاب سپید بدل کردند فتنه و فساد
برطرف شد و آخر آنجناب را در انگور زهر داد و مامون قول بخلق قرآن ظاهر کرد یعنی قرآن مخلوق است گویند
که مامون روزی نزد زبیده خاتون رفت و او را دل تنگ یافت گفت ای مادر مگر بهر فرزند عزیز خویش محمد امین دل تنگ
هستی که او را بکشتند گفت نه ولیکن از کرده خود پشیمانم گفت چه کرده گفت اگر گویم دل تنگ شوی مامون گفت بگوئی زبیده گفت
روزی بپدرت شطرنج می باختم پدرت بر من خشم گرفت عریان شو و گرد قصر طواف کن و دران باب الحاح نمود ناچار
چنان کردم پس دیگر بار با او شطرنج باختم و به بردم گفتم بمطبخ رو و با جاریه خرزاق نام که آنجا است جماع کن و خرزاق
کنیز کی قبیح منظر بود و پدرت هر چند زاری کرد سود نداشت و چندان الحاح کردم که ناچار با او گرد آمد و تو بوجود آمدی
و رسید بمن و پسران من انچه رسید مامون گفت لعنت بر الحاح که اگر الحاح نکردی این حدیث آنگاه نگشتی بالجمله زبیده در آخر
جمادی الثانی در سنه دویست و دو هجری در گذشت و او ملکه عادله و عاقله بود هارون را بخیرات دلالت کردی و در راه ها
و بادیه ها بر کها ساخت و از بغداد تا مکه بمعظمه دیوارے کشید تا بینان دست بران نهاده بمکه رفتندے و بر منبر جای نشستے
بالجمله مامون متوجه بلاد روم گشت و چهارده قلعه ازان دیار بگشود و مراجعت نمود و در رقبه در گذشت گویند وقتی مامون
بخواب دید که مردے سرخ روی با جامهٔ زربفت بر کرسی نشسته بود پیش رفت و سلام کرد نامش پرسید گفت منم
ارسطاطالیس گفت رخصت دهی که از تو سوالے کنم گفت بپرس گفت خوب چیست گفت انچه نزد عقل
خوب بود گفت دیگر چیست گفت انچه نزد شرع خوب بود گفت دیگر چیست گفت انچه در عرف خوب بود گفت
دیگر چیست گفت دیگر هیچ خوب نباشد مامون بیدار شد و معتقد او گشت و بعلم حکمت رغبت نمود و رسولی
نزد ملک روم فرستاد و تا کتب یونان بدست آورد و علما را فرمان داد تا آن را بعربی ترجمه کردند و آن علم را رواج
دادند و بعد از مامون برادرش المعتصم بالله بن هارون بخلافت نشست و او عادل و شجاع و
بقوت بازو اشتهار داشته و امی بود و از ان هارون او را در شمار پسران نه آورده و عجب تر آنکه بخلافت رسید
و در اولاد او بماند گویند صد و سی هزار اسپ در طویلهٔ او جو خوردندے چون شهر عمورا نهاد امر کرد تا توبره های
اسپان را پر از خاک کرده در موضعے ریختند پلی بلند پدید آمد معتصم بر آن گوشکے ساخت روزی معتصم مگس را
در پیش خود گردن زدن فرمود مجرم گفت اے امیر بحق خدا و رسول مرا یک شربت آب ده معتصم فرمود
تا او را آب دادند مرد آب بخورد گفت ای امیر المؤمنین باین شربت مهمان تو بودم اکنون اگر مهمان
کشتن واجب بود بفرما تا مرا بکشند معتصم گفت حق مهمان بزرگ بود او را اطلاق فرمود و در
سال دو صد و بست و سه هجری قیصر روم ملیطه را غارت کرد و بسیارے از مسلمانان اسیر ساخت
معتصم با دویست هزار سوار که ازان جمله صد و سی هزار که همه اسپان ابلق داشتند متوجه روم شد
و با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و عموریه را محاصره کرد و بگرفت و متوجه قسطنطنیه شد

قیصر هر که را از مسلمانان گرفته بود فداداد و معتصم بدیار خویش باز گشت و در دویست و بست و هفت هجری بسامره
در گذشت و او را خلیفه متمن خوانند زیرا که هشتم خلیفه است از بنی عباس و هشتم اولاد عباس است و هو معتصم بن رشید
بن مهدی بن منصور دوانقی بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس و در مدت سلطنت هشت شهر فتح کرد و هشت تن از ملوک
زادگان عجم در خدمت او بسر میبردند و هشت پسر و دختر داشت و هشت هزار غلام و هشت هزار کنیزک و هشت صد زنان و هشت سال خلافت
کرد و چهل و هشت سال عمر یافت و هشت هزار دینار و هشت هزار درم میراث ماند و این از عجایب اتفاقات است و بعد از و پسرش
الواثق بالله بخلافت نشست بجود و اخلاق ستوده موصوف بوده و با علما بسر بردی و در تعظیم علویان
کوشیدی وقتی زنی نزد او آمد و گفت من پیغمبرم واثق گفت رسول صلی الله علیه وسلم فرموده لا نبی بعدی گفت
آری لیکن نفرموده لا نبیة بعدی واثق بخندید و او را توبه داد و خورسند ساخت گویند واثق در قول بخلق قرآن
مبالغه نمودی بعضی او را شیعه و گروهی مغربی گفتندی و در سنه و صد و هشت هجری واثق خواست که بر حقیقت
سد یاجوج و ماجوج اطلاع یابد پس سلام ترجمان را با پنجاه نفر بمشرق فرستاد راقم حروف این واقعه را در ضمن اقلیم هفتم در احوال
سد یاجوج و ماجوج مرقوم ساخته گویند واثق بطعام خوردن شره عظیم داشته لاجرم در جوانی باستسقا مبتلا شده
طبیبی تنور گرم کرد و او را بیرون آورده واثق را آنجا نشانیدند تا رحمت زایل شد چون دیگر بار آن مرض عارض شد
واثق بفرمود تا تنور را پیشتر تافتند پس بدستور در آن نشست و از غایت حرارت طاقت نیاورد و بیرون نه آمد
و در گذشت و در سنه و صد و سی و سه هجری بعد از و برادرش **المتوکل علی الله** بن معتصم بالله بخلافت نشست
و او زشت ترین خلفای بنی عباس بود و با اولاد علی ع عداوت ورزیدی و در سال اول از جلوس او در دمشق زلزله
افتاد و تا سه ساعت بماند خلق کثیر هلاک شدند و همچنین در خلافت او اکثر زلزله در شهرهای وی واقع شد و مردم بسیار
تلف شدندی و در دویست و سی و نه هجری مسلمانان بحوالی قسطنطنیه رفتند و هزار هزار قریه از مضافات آنولایت غارت
کردند و در این سال متوکل امر کرد که اهل جزیره و خرم و اشتر سوار نشوند و در این سال آب دجله زیاده شد و بعد سه روز سر بگشت پس بحالت
اصلی باز آمد متوکل پیوسته بهزل میگذرانیدی و بسیار بودی که با ندمای خویش ظرافت های کیک کرده و شیرینی قلاده بمجلس سرداده
و گاه ماهی در آستین یکی افگندی و چون او را بگزیدی به تریاق علاج کردی و موافق این قضایا راقم حروف
دیده آنست که عبد الله خان ابن علی محمد خان روهیله با بازی کران مار و کژدم میلی تمام داشت و از ایشان
افسون مار و کژدم می آموخت و بسیار بودی که در مجلس خویش ماران را سر دادی و بدشت گرفتی
و بگردن آویختی و ندیمان او را از ان منع کردندی و او نشنیدی و ندیمی را که مار گزیدی او از افسون خویش هزار
را دفع کردی ناگاه روزی او را مار گزید و بمرد و هر چند با فسون و افسانه پرداختند هیچ حاصل نشد
بالجمله در شبی که متوکل را بکشتند و بعد از و پسرش **المستنصر بالله** بن متوکل بخلافت بنشست و او صبور و عاقل و کثیر الخیر بود و دوستی
با اهل بیت رسول میداشت و شش سال خلافت کرد و در گذشت و گویند که با شاره ترک او را بزهر هلاک کردند و بعد از و
المستعین بالله بن معتصم با شاره امرای ترک بخلافت بنشست و او بعلم و فضل معروف بوده و در اخبار انساب مهارت

داشته خلافتش رونق نیافت ترکان المعتز بالله بن متوکل را که محبوس بود بخلافت نشاندند و او اول خلیفه
که بزین مذهب سوار شد با جمله ترکان ازو مرسوم طلبیدند و شورشی عظیم نمودند و او را بگرفتند و در آفتاب گرم بپا داشتند
تا خود را از خلافت خلع کرد و بعد ازو المهتدی بن واثق بن معتصم خلافت یافت و زاهد و عابد بوده و او در بنی عباس
چون عمر عبد العزیز در بنی امیه و او آوانی و ظروف زرین و سیمین را بگداخت و سکه زد و صورتها که بر بساط بود محو کرد و بساط را
که در زنجیر بوده بکشت و امر کرد که زیاده از صد درم خرج مطبخ نکنند و بیشتر ده هزار درم هر روزه در مطبخ خلیفه صرف شدی
و در دو صد و پنجاه و شش ترکان بگرفتند و بقتل رسانیدند گویند که در خوابگاه او صندوقی مقفل یافتند گمان برده که گنج است
چون بگشادند غلی یا جامه پشمین دیدند و از خادمش بپرسیدند او گفت او آخرهای شب بیدار شدی و این جامه پوشیدی و
غل بر کردن نهادی و تا صبح نماز گذاردی و بعد ازو المعتمد بالله بن متوکل بخلافت نشست و بسامره بسر میبرد و با ارباب
موسیقی مجالست میکرد و بعهد او دولت عباسیان دیگر بار رونق گرفت و ترکان هرگاه خواستندی خلیفه را بکشتندی و دیگری
بجای او نصب کردندی مغلوب شدند و در دو صد و شصت و یک هجری معتمد پسر خود جعفر را ولیعهد ساخت و افریقیه و مصر
و شام و جزیره موصل و ارمنیه و آذربایجان و حلوان او را داد و برادر خود ابو احمد موفق را بولایت عهد مقرر نمود و بغداد و
کوفه و سواد و طرق مکه و مدینه و اهواز و فارس و عراق عجم و خراسان و جرجان و طبرستان و کرمان با و تفویض نمود و یعقوب
لیث که در عهد او بر بعضی دیار استیلا یافته بود برادر معتمد موفق او را نهیب داد و بعد از معتمد برادرزاده اش المعتضد بالله
بن موفق الملقب بسفاح ثانی بخلافت نشست او امیری ضابطه و شجاع و سفاک و بخل مفرط داشت و بگناه یکی
خلقی را بکشتی و در بنیاد عمارت حریص بوده و علویان را محترم میداشت و سبب آن بود پیش از آنکه بخلافت رسد
بخواب دید که مردی بکنار دجله نشسته هرگاه دست در از کردی آب تمام دجله بدستش آمدی و چون باز کردی
بجای خود رفتی معتضد را گفت مرا می شناسی گفت نه گفت منم علی بن ابی طالب چون خلافت بتو رسد باید که با
فرزندان من نکوئی کنی و بعد ازو المکافی بالله بن معتضد بخلافت نشست و بعد ازو برادرش المقتدر بالله
بن معتضد در عمر چارده سالگی بخلافت نشست و او بجود و کرم موصوف بوده و بعضی از مورخان حادثات
خلافت او را در هزار ورق نوشته اند و بعد ازو برادرش القاهر بالله بخلافت نشست و در عهد او وزیری
ظاهر شد زن گفت روح فاطمه زهراء در من حلول کرده و یکی از مردان خود را علی و دیگری را جبرئیل میخواند
قاهر ایشان را بتازیانه نبواخت تا توبه کردند با جمله ترکان مخالفت قاهر آغاز نهادند و او را بگرفتند و میل کشیدند
و او زندگانی دراز یافت و مانند سایر کوران جامع مسجد بغداد گدائی میکرد و فاعتبروا یا اولی الابصار
و بعد از خلع او برادرزاده اش الراضی بالله و بعد ازو برادرش المتقی بالله و پس ازو این عمش
المستکفی بالله بر یکدیگر بخلافت نشستند و در عهد مستکفی معز الدوله دیلمی از اضطراب و انقلاب مملکت
بغداد آگاه شد و روی بدانجانب نهاد و استیلا یافت مستکفی او را نبواخت و برادرش را عماد الدوله و رکن الدوله و او را معز الدوله
لقب نهاد و بالآخر معز الدوله ازو برنجید و او را بگرفت و در سنه سه صد و سی و پنج هجری او را میل کشید و بعد ازو المطیع بالله

بفرمان معز الدوله بخلافت نشست معز الدوله خواست که ابو الحسن محمد علوی را بخلافت بنشاند چه خلافت حق علویانست وزیرش گفت
آن را که خلافت دهی اطاعتش کنی با مخالفت گفت مطاوعت وزیر گفت اگر گوید دست از حکومت باز دار
چکنی معز الدوله گفت اگر نفس با من مسامحت کند بفرموده عمل کنم و اگر عصیان ورزم بدو زخ روم وزیر گفت
پس چرا نام خلافت بر شخصی باز بگذاری که با سمی قانع باشد معز الدوله پذیرفت و از ان عزیمت در گذشت
القصه بعد از بیماری مطیع پسرش **الطائع بامر الله** بفرمان پدر بخلافت نشست و بعد دو ماه پدرش در گذشت
و در عهد او ترکان با عز الدوله دیلمی محاربات کردند و عضد الدوله به بغداد رفت و استیلا یافت و طائع
خلیفه بود تا آنکه بهاء الدوله بن عضد الدوله بسلطنت رسید و طائع را خلع کرد و انچه داشت ازو ستد و در سنه صد
و شصت و یک هجری **القائم بامر الله** در بن مقتدر بفرمان بهاء الدوله بخلافت نشست و بر طبق خوابیکه علی را دیده بود
در تعظیم علویان میکوشید و از محسن بود و از محاسنش یکی آن است که طائع مخلوع را انیس و جلیس خود ساخت و بعد او
چندی در خراسان بدستور خطبه بنام او و طائع خواندندی چون سلطان محمود غزنوی در خراسان استیلا یافت خطبه
بنام قادر کرد و قادر شصت و شش سال عمر یافت و یکسال و چند ماه خلافت کرد و بعد از و پسرش **القایم بامر الله** بخلافت
نشست و در عهد او دولت و بالمه منقرض گشت و بساسیری که مقدم اتراک بود خروج کرد و بر بغداد استیلا یافت
و خطبه بنام مستنصر بالله علوی عبیدی صاحب مصر خواند قایم به ابو الحارث پناه برد و نامه بطغرلبیگ سلجوقی
نوشت و او را بتقلع و قمع بساسیری تحریص نمود طغرلبیگ بیامد و بساسیری را مستاصل ساخت و دیگر بار قایم را به بغداد
خواند و بخلافت نشاند و بعد از و پسرش **المقتدی بامر الله** بخلافت نشست و او بزهد و ورع اتصاف داشت
بعهد خویش کبوتر خانه منهدم ساخت و امر کرد که ملاحان زنان و مردان را در یک کشتی ننشانند و در چهار صد و شصت و
هجری مقتدی دختر سلطان ملک شاه سلجوقی بخواست او را از دختر سلطان پسرے بوجود آمد موسوم بابو الفضل جعفر
و در چهار صد و هفتاد و پنج هجری سلطان ملک شاه به بغداد آمد و بمقتدی پیغام داد که پسر خود مستظهر را که ولیعهد
کرده خلع کن و ولایت عهد به ابو الفضل جعفر ده و بغداد با و باز گذار و به بصره رو و اقامت گزین مقتدی طوعا
و کرها قبول کرد و ده روز را مهلت خواست سلطان اجازت داد مقتدی در ان ایام روزه گرفتی و هنگام
افطار بر خاکستر نشستے و سلطان را دعای بد کردی و هنوز آن مدت بسر نه آمده بود که سلطان در گذشت
و مقتدی به بغداد ماند و بعد از و پسرش **المستظهر بامر الله** بخلافت نشست و او با خلاق حمیده اتصاف
داشت و خط خوب نوشتی و شعر نیک گفتی بعهد او ستارگان سوای زحل در برج حوت جمع آمدند ابن عیسی منجم
گفت اگر زحل با ایشان بودے طوفان چون طوفان نوح اتفاق افتادے اکنون باید که در قطرے
از اقطار عالم سیلی عظیم آمد پس چنان شد که گفته بود چه دو بست هزار کس از قافلهٔ حاج در ممر سیل فرود
آمده بودند و سیل بیامد و همه را به برد و او در پانصد و دوازده در گذشت و بعد از و پسرش **المسترشد بامر الله**
بخلافت نشست و از سلاجقه حسابے گرفت و در پانصد و بست و نه هجری طایفه از سلطان مسعود سلجوقی

مسعود را مسعود سلجوقی

با او مصاف داد و ظفر یافت لشکریان مسترشد بگریختند مسترشد بجای خود ایستاده بود در دستی مصحف و در دستی شمشیر داشت و همی از کشتگان
با وزیرش علی بن طراد باز ماند بود مسعود او را گرامی داشت و تعجب نمود و همی بفرستاد تا او را بگرفتند مسعود سلجوقی بهمدان رفت
و بر او امیری در غیبت فدائیان ملاحده مسترشد را بکشتند و بعد از و پسرش الراشد بامد در بغداد بخلافت نشست
و با لشکر سلطان مسعود سلجوقی رزم کرد و ظفر یافت داود بن محمد بن ملکشاه از آذربایجان و اتابک عماد الدین زنگی صاحب
موصل براشد پیوستند و راشد نام مسعود را از خطبه برافکند و نام داود را در لقب نام خویش ساخت مسعود به بغداد آمده بحصار
پرداخت اتابک بموصل گریخت و داود و راشد بمراغه شتافتند سلجوقی بر بغداد مستولی شد و راشد با صفهان شتافت
و در ان دیار بر دست فدای ملاحده بقتل رسید و کان ذلک فی پانصد و سی و یک هجری و بعد از و المقتفی لامر الله
بن مستظهر باشارهٔ مسعود سلجوقی بخلافت نشست مسعود با و پیغام داد که ما سیحتاج تو اتباع تو چند است که موازی آن معین کنم
گفت هر روز چهل استراب کند بدار الخلافت می کشید دیگر چیزها بر این قیاس باید کرد مسعود سلجوقی گفت مردی عظیم القدر را
بخلافت نشانیدم خدا شر او را دفع کند و گفته اند که از هنگام ظهور و یا لمه تا آن زمان هیچ خلیفه با استقلال و شوکت
نکرد و تا مسعود سلجوقی زنده بود خلافتش رواج نیافت و بعد از و مستقل گشت و سلجوقیان را در بغداد راه ندادند و بعد از و
پسرش المستنجد بالله بن مقتفی بخلافت نشست و بعد از و پسرش المستضی بنور الله و پس از و پسرش
الناصر لدین الله بخلافت نشست و در سنه ششصد و چهارده هجری سلطان محمد خوارزم شاه با سپاه
غلاؤ الملک ترندی بیعت کرد و لشکر به بغداد کشید ناصر شیخ شهاب الدین سهروردی را برسالت نزد خوارزم شاه
فرستاد تا باز کرد و شیخ در حدود همدان بسلطان رسید و بعد از محنت بسیار اجازت ملاقات یافت و چون سلام کرد
سلطان جواب نداد و بجلوس نیز اشاره نکرد شیخ خطبه برخواند و ناصر را بستود و خوارزم شاه گفت ناصر چنان نیست
که تو گفتی چون ببغداد رسم آن را خلافت دهم که چنین باشد پس شیخ باز گفت و خوارزم شاه بقصبهٔ جلوان رسید برفی
سخت بارید و اکثر دواب سپاه سلطان تلف شد خوارزم شاه ناچار از عزیمت بغداد در گذشت و ناصر باشارهٔ نصیر الدین
طوسی جهت استقبال خوارزم شاه چنگیز خان را طلبیده اشت در ظاهر خوارزم شاه را و در معنی خاندان خود و تمامی مسلمان را
بباد نیستی و فنا داده گویند که چون ناصر خلیفه خواست که نامه بمحمود بلواح وزیر چنگیز خان بنویسد تا او را بر خوارزم شاه
تحریص دهد گفتند فرستاده را باید که تا چهار ماه در ملک خوارزم شاه برود اگر نامه بدست کسی از خوارزم شاهیان افتد چگونه
باشد پس از سر مردی موی تراشیدند و به استره انچه خواستند بر آن نقش کردند و داروئی بران مالیدند و چون موی
بر آمد نزد چنگیز خان فرستاد و چون آنجا رسید سر او را تراشیدند آن نقوش نمایان گشت تا مدعا دریافتند بالجمله ناصر در
ششصد و بست و دو هجری در گذشت و بعد از و پسرش الظاهر بامد و پس از و پسرش المستنصر بالله بن ظاهر
بخلافت نشست او بجود و انصاف داشت و روزی با یکی از ندمای عرض خزانه می دید و بر سر حوضی رسید که پر از دنانیر بود
مستنصر گفت ای چندان مهلت یابم که این را به بخشم ندیم بخندید مستنصر سبب این باز پرسید گفت نوبتی با جد تو الناصر لدین الله
بر سر این حوض رسیدم مقداری تهی بود گفت آیا چندان زندگانی یابم که انچه خالی مانده است پر کنم بالجمله بعهد مستنصر خراج عراق

بفرمان او کتای قاآن بن چنگیزخان قصد بغداد کرد و منهزم بازگشت و مستعصم در شش صد و چهل هجری درگذشت
و بعد از و پسرش المستعصم بالله بخلافت نشست و او آخرین خلیفهٔ خلفای بنی عباس است و او به تجرد و تکسر
معروف بوده و از ملوک جهان کس بر در مجلس او بار نبودی بر آستان ایوان او سنگی چون حجرالاسود انداخته بودند
و یک اطلس سیاه بر هیئت آستین از مخرجه فروگذاشته هر که بدرگاه آمدی آستین را زیارت کردی و بر سنگ بوسه زدی
و صد و بیست و چهار هزار سوار در دیوان او علوفه داشتندی و خدام امرا غیر ازین بوده و در سنهٔ ششصد و پنجاه و شش هجری
هلاکوخان بن تولیخان بن چنگیزخان بفرمان برادرش منکوقاآن متوجه ایران شد و بسی نگذشت که لشکر به بغداد کشید
و بعد از رزم و محاصره بر بغداد استیلا یافت و معتصم را با پسران و چند بن هزار کس بکشت و دولت بنی عباس از بغداد و سپری
گشت و بعد از معتصم کسی از عباسیان در بغداد نام خلافت نه بردند مگر چند نفر از ایشان در مصر نام خلافت یافتند و اول
ایشان مستنصر بالله بن طاهر بن مستضیء مشهور به اسود الوجه بود و چون معتصم بر دست هلاکوخان بقتل رسید مستنصر بگریخت و بمصر رفت
و بفداز صاحب مصر و شام در سن ششصد و پنجاه و نه هجری نام خلافت بر و گذاشت و مستنصر بالله که سلطان محمد
تغلق شاه پادشاه هندوستان در بلاد خویش نام او خطبه خواند و همچنین دوازده تن دیگر از عباسیان یکی بعد دیگری
خلافت یافتند و آخرین آن گروه دوازدهم نفر متوکل علی الله است که در سنهٔ نهصد و بیست و دو هجری به اتفاق سلطان
قانصوی غوری صاحب مصر و شام با سلطان سلیم خونکار روم رزم کرد و اسیر گشت و نام خلافت از خاندان بنی عباس
برخاست بالجمله گویند که چون هلاکوخان در بغداد بقتل عام فرمان داد مغولان هزار هزار و هشتصد هزار مرد بقتل رسانیدند جمعی
باز مانده را پیش هلاکوخان بردند هلاکوخان گفت از اهل حرفه ناگزیر است و ایشان را بگذاشت و بخارا را فرمود تا بهر او تجارت
کنند و جهودان گفت قومی مظلوم اند و بسیر به از ایشان قانع شدند و قضات و مشایخ و صوفیان و حاجیان و واعظان و
سرخوان و گدایان و قلندران و کشتی گیران و شاعران و قصه خوانان و بازی گران و مسخرگان و امثال ایشان را جدا کرده فرمود
که در آفرینش زیاده اند و نعمت خدای را بزیان می برند پس امر کرد تا همه را در شط غرق ساختند و بخلیفه گفت که مهمانیم بمیزبانی قیام نما
خلیفه مالی حاضر ساخت هلاکوخان گفت هر آنچه ظاهر است از مخفیات چیزی ده خلیفه بصحن دار الخلافه اشاره کرد
آنرا بکندند و حوضی پر از طلا یافتند پس هلاکوخان طعام از خلیفه باز گرفتند و چون نهایت گرسنه شد طبقی پر از زر و جواهر نزد
او بردند خلیفه گفت این را چگونه خورم گفت آنچه نتوان خورد چرا فدای جان خود و چندین هزار کس نباید کرد و ملک از بیگانگان
نگاه نباید داشت پس امر کرد تا او را بقتل رسانیدند و گفت نشاید که خون خلیفه بر زمین افتد انگاه او را در نمد پیچید و چندان بسالید تا
که در گذشت پوشیده نماند که بعد خلفای راشدین بنی امیه خلافت با اولاد عباس عم رسول صلی الله علیه وسلم رسید چنانچه گذشت و در عهد عباسیان
اکثر طبقهٔ از سلاطین اهل اسلام چون ظاهر و المعین و صفاریه چون یعقوب بن لیث و سامانیان سبکتگین و غزنویه که سلطان محمود غازی
ازان گروه است و سلاجقه و خوارزم شاهیان و غوریان و دیلمیان و امثال ایشان بسیار و همچنین ملوک هند در متابعت و بعضی در مخالفت چون
حسن بهاح و دیگران بسلطنت رسیده اند احوال هریک بجاهای مناسب مرقوم است **فصل** نهدی از احوال
وزرای و عظمای خلفای عباسیه موسی عباسی شیخ عباسیان بوده گویند قصبه داشت روزی با او گفت اگر از

ماه نیکوتر باشی طائفے زن در حجاب شد و موسی از گفتهٔ پشیمان گشت دیگر روز نزد منصور دوانقی رفت و حال باز گفت منصور فقهارا جمع آورد و ازان سوال کرد همه گفتند آن مطلقه است مگر یکے از ایشان گفت نه چنین است زیرا که آدمی از ماه نیکوتر است و قال الله تعالی و لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم موسی شاد شد مالی وافر بفقیه داد ابو الولید معن بن زائدهٔ شیبانی از مشاهیر اجواد است در عهد بنی امیه حکومت آذربایجان داشت چون دولت بنی امیه بسر آمد بخدمت منصور دوانقی رفت و اغراز یافت صاحب ابن عباد گوید یکے معن را گفت مرا سوار کن و خلقے در من بپوشان معن لفرموده تا اشتر و اسپی و اشتر ے دختر ے و کنیز کے او را دادند و انگاه جامه و کرته و ردائے و کنیلے و موزه و چادر ے و لنگے با و عطا فرمود و گفت بخدا سوگند اگر خزاین مرکب و لباس میکرانستم آن نیز ترا می بخشیدم جعفر برمکی لقب جعفر است و برانکه از اکابر و زراء اسخیا بوده اند و اجداد او وزراے سلاطین عجم بوده اند و جعفر آنست که زر و نقره را صافی ساخت و زر جعفری با و منسوب است و در باب لقب هریک و جوهات بسیار گفته اند از انجمله آنست که چون سلیمان وزیر بگزیست و از مجلس برانداندی گفت که جعفر را باعزاز طلبید و از مجلس راندن سبب چه بود سلیمان گفت که او بدمردیست گه با خود زر میدارد و ندیم گفت که اگر فرمان دهی تفحص کنم سلیمان رضا داد ندیم پیش جعفر رفت و استفسار نمود جعفر گفت راست ست و زیر نگین انگشتری من ست بهر احتیاط داشته ام که اگر کسی به اهانت ما را تنگ کند آنرا بزهر مکم و از مذلت برهم ندیم حال با سلیمان گفت پس سلیمان جعفر را بطلبید پس ران او را بریک خواند نداگاه سلیمان از حزم او تعجب نمود و او را وزارت داد و وقت خلوت جعفر گفت که خداوندا چگونه دانست که با من زهر است گفت دو مهره بر بازوی منست و خاصیتش آنست که چون بوی زهر بدو رسد بحرکت آید پس چون تعویض می آمدی مهره ها در حرکت آمد ندازان دانستم که زهر داری بالجمله بعد چندے سلیمان و پس از و جعفر درگذشت پسرش خالد بریکے در ضمانت رای چون او دوران عصر نبوده و او آنست که هنگام خراب کردن قصر کسرے بمتانت رای منصور دوانقی را ازان منع نمود و این حکایت در ضمن بغداد مرقوم است و پسر او ابو علی یحیی بن خالد برمکی از مشاهیر اجواد است و او چهار پسر داشته که هریک در کار خود نظیر ندارستند فضل در جود و سخا و جعفر در فصاحت و بلاغت و کتابت و محمد در عناوسرور دنیا و موسے در شجاعت و شهامت ارسخنان یحیی ست ثلثه بدل علی عقول ارباب الهدیة والکتاب والرسول و قال اکتبوا احسن ما تسمعون و احفظوا احسن ما تکتبون و نجد لو الاحسن ما یحفظون و گفت هر کسی که عنبار موکب من بر دزدند بر من واجب است که عنبار احتیاج از و بردارم روزے خواست که با معاویه بن مسلم مصافحه کند معاویه دست باز کشید یحیی گفت چه واقعه شده معاویه گفت هیچ واقعه نشده لیکن ترسم که کف من خوے کف تو گیرد و انچه دارم از دستم رود و اسحق ندیم گوید یکے از غلامان یحیی را در خدمت آواز داد و هم جواب نداد یحیی بدل علی حلم الصاحب سوے ادب غلمان منقول ست که مهدے عباسی بعهد خویش یحیی را بنواخت و پسر خود هارون رشید را که زن دیے دایهٔ او بود با و سپرد تا تربیت نماید یحیی هارون را تربیت کرد چون خلافت بهادی رسید چندان سعے نمود که بعد از و هارون خلیفه شد و او را بنواخت و در یکصد و هفتاد و هجری وزارت داد یحیی بر ملک و مال مستولی شد و او و پسرانش دست بجود و عطا برکشادند در سوم حاتم طائی و معن بن زائده را احیا کردند

اسحق ندیم گوید مرا پسرے آمد عبد اللہ بن ملک چراغی وہ نہ ہزار درم بہر من فرستاد و مرا بخواند نزد او رفتم شراب میخورد و گفت ای اسحق سرودے بگوئی چون ہرگز با من گستاخی نکردہ بود دانستم کہ از بہر آن ہزار درم است بتکلیف سرودے آغاز کردم باندیمان گفت اسحق سرود نیک پیش برمکیان گوئید و برمکیان ہر چند کہ حالا مسلمان اند اما از اولاد کبرا اند گفتم چنین مگوے کہ انچہ در کرم و بخشش ایشان را بود دیگران را نبود و اکنون یک کرم از ایشان باز گویم گفت بگوی گفتم مرا خانۂ تنگ بود خواستم کہ خانۂ ہمسایہ بخرم ہمسایہ نداد روزے صبح فرستادۂ یحیی آمد و مرا بخواند کہ میخواہم صبوحی بکنم خواستم کہ روانہ شلوم ہمسایہ بیامد و گفت کہ کارے ضرور دارم اگر خواہی ہمین لحظہ خانۂ مرا بخر و الا بدیگرے فروشم یکپاش بخرید آن مشغول شدم پس بخجالت شدم گفت ازین بہتر رعایت صبوحی نتوانکرد حال باز گفتم گفت ازین چیزی از حال تو شرمندہ شدم پس صد ہزار درم و اسپی گران بہا بمن داد و یکی را گفت کہ بخانۂ اسحق برو و بر بام شو ہر خانہ کہ گرد اوست بخر و معماران را جمع آر تا خانۂ عالی بنا نہند دیگر روز خواجہ احمد وکیل یحیی بیامد و سیزدہ خانۂ دیگر را کہ اطراف خانۂ من بود بخرید و بہا مضاعف داد و در اندک زمانے خانۂ عالی ساختند و فرشہا ران افگندند و از قمشہ و خدام انچہ در سرای بزرگان باید آنجا فرستاد و صد ہزار درم بہر خرج آنجا نہاد و انگاہ مرا گفت ای اسحق وقت آن رسیدہ کہ مرا ضیافت کنی پس با پسران و ندیمان بخانۂ آمد و بفضل و جعفر گفت ہدیۂ اسحق چہ ساختہ آید ہر کدام از ایشان ہزار دینار دادند یحیی با ایشان تمام روز آنجا بود و چون برخاست کہ بخانہ رود بست ہزار دینار دیگر مرا داد اسحق گوید چون این سخن تمام کردم عبد اللہ بن مالک برپای خاست و انصاف داد کہ با برامکہ ہمسری نتوانکرد و قتے بیحے با ہارون رشید سوارہ مے رفت غلامے از غلامان ہارون عرض کرد کہ اسپم سقط شد ہارون گفت کہ پانصد درم با و دہید تا بہر خود اسپی بخرد با و اشارتے کرد ہارون در خلافت پس خلوت شد و گفت انچہ اشارت کردی گفت تو خلیفۂ زمانے نشاید کہ بر زبانت عددے کمتر از ہزار رود ہارون گفت چون خواہم کہ بہای اسپے کہ پانصد درم ہست بغلام دہم چہ باید گفت گفت باید گفت کہ بہای این غلام اسپے بخرند گوید چون بیحے چندے وزارت ہارون کرد ازان شغل استعفا خواست ہارون گفت اگر خود آن کار نکنی پسران تو فضل و جعفر ہر دو شایستہ اند ہر کدام را خواہی وزارت دہ بیحے فضل را اختیار نمود فضل بن یحیی برمکی رضیع ہارون رشید و اکرم برمکیان است و گفتہ اند کہ جود برمکیان از و شہرت یافتہ و او را حاتم اسلام خواندندے باگمان جود بغایت متکبر بود و گفتی الجبل و الجبل مع التواضع ازین بالرجل من الشجاعۃ و العلم مع الکبر ازو منقول است کہ گفت کہ من کبر و سخا از عمارہ بن حمزہ آموختہ ام گفتند چگونہ گفت پدرم وقتے عامل سواد فارس بود در مطالبہ ہر چہ داشت بداد شش صد ہزار درم بروی باقی ماندہ دراد اے آن متحیر گشت و با من گفت با آنکہ در میان من و عمارہ وحشت خاست لیکن جزاو کسے مرا اعانت نخواہد کرد پس من بخانۂ عمار رفتم او در صدر دیوان بر مسند نشستہ بود سلام کردم جواب نداد قصہ باز گفتم لحظہ خاموش ماند پس گفت درنگرم تا چہ شود من ملول از پیش بیرون آمدم و از غایت اندوہ در مسجدے بخفتم چون بیدار شدم

بخانه نشانه فتم استرے چند پرزر دیدم که بر در خانه ایستاده بودند حال به پرسیدم گفتند زر است که
عمار بهر یحیی برمکی فرستاده اند بدر را ازان آگاه کردم تعجب کرد و آن بدیوانیان داد پس از اندک زمانی پدرم شغلی بزرگ
یافت و مالی وافر بدست آورد و مرا گفت که آن وجه بعمار برسان نزد او رفتم و او را بر وجه اول نشسته دیدم سلام کردم
جواب نداد گفتم آن زر را آورده ام بر نجهید و گفت باز گرد و پدرت را بگوی که من صراف نیستم که هرگاه خواهی مال از من بستانی
و باز دهی پس گفت از پیش من دور شو ناچار با مال باز گشتم و از نگاه بر وجود و طبیعت من جای گیر گشت یکے نزد فضل آمد فضل
گفت چه حاجت داری گفت در همسایگی تو می باشم و نام من تو یکے است و ولادت من و تو در یک شب اتفاق افتاده
فضل گفت چه عمر داری گفت سی و پنج سال گفت راست گفتی پس او را ده هزار درم و اسپی بداد و مقرر نمود
که هر سال دو هزار درم با و رسانند و قتے پیش از انکه وزیر شود با جمعی آمدند تا بشکار رفت و از صید گاه مراجعت نموده بمنزل
می آمد اعرابی بزناقه سوار پیش آمد و چون فضل را با سپاه بدید پیاده شد و گفت السلام علیک یا امیر المومنین فضل گفت من خلیفه نیستم گفت السلام
علیک یا ابا العباس یا الوزیر گفت من وزیر نیستم گفت السلام علیک یا ایها الامیر گفت و علیک السلام پس بخیمه او را بخواند و گفت از کجا می آئی گفت
از قبا فضاعه گفت آن از بهر چند فرسخ است گفت هشت صد فرسخ گفت اینهمه راه چه آمدی گفت از انکه بخدمت برامکیان رسم و از سخاوت ایشان بهره یابم فضل گفت بر امکیان را
تو از ایشان کرا اختیار کردی گفت من هر دو طایفه را باعتبار سخن کفاه و اشهد بهم کرا گفت آن کیست گفت فضل برمکی گفت فضل
مردے بزرگ است چون بار دهد جز علما و فقها و شعرا بمجلس او راه نیابند اگر از ایشانی خوش آمدی والا نه و را رنجه
داشتی اعرابی گفت من نزد او آمده ام و دو بیت در مدح او گفته ام فضل گفت بر خوان اگر قابل آن باشد که در مجلس
فضل خوانده شود ترا نزد او برم والا از مال خود ترا چیزے دهم اعرابی این دو بیت بر خواند رباعی الم تران الجود من ظهر
آدم ❊ سجد رفتے صبا را الملک الفضل ❊ فلو ام طفل مضاجوع طفل ❊ و نده باسم الفضل لاستعصم الطفل ❊ فضل گفت
نیک گفتی لیکن اگر فضل گوید این دو بیت را شاعرے دیگر در حق من گفته چگونی گفت دو بیت دیگر از اشعار خود بر خوانم
و بر خواند فضل همان سخن گفت اعرابی بر خواند و همچنین فضل میگفت و اعرابی شعر میخواند تا آنکه ملول شد فضل گفت اگر بعد ازین
گوید که این را دیگرے گفته چگونے گفت چهار بیت دیگر گفته ام که هیچکس نگفته گفت بر خوان اعرابی
گفت آن چهار بیت این است که چهار دست و پای ناقهٔ خود را در فلان ماد رفضل کنم و خایب و خاسر
بفضاعه باز گردم فضل منفعل شد و سر بزیر افگند پس سر بر آورد و گفت من فضلم بگوئی که چه سخواهی
اعرابی گفت ده هزار درم فضل بفرمود تا او را بیست هزار درم دادند ما بر اعرابی حسد بردند و گفتند
معلوم نیست که این اعرابی شعر تواند گفت و گمان آنست که آنچه خوانده شعر دیگران است فضل گمان
بر گرفت و نیز دران پیوست و گفت بیک بیت مناسب این را از خود دفع کن اعرابی بیهه این بیت بر خواند
بیت فقوسک قوس الجود والمدے ومدلها ❊ وسهمک سهم الیسر فازعم به عمرے ❊
فضل به پسندید و بیست هزار درم دیگر با و بخشید و ازین قبیل حکایات جود او بسیار است بالجمله
چون فضل دو سال وزارت کرد هارون خواست که برادرش جعفر بن یحیے وزیر باشد پس نامه به یحیے

نوشت که انگشتری مرا از دست راست بدست چپ کن یحیی دریافت بفضل نوشت که قد امیر المومنین بتحویل
الخاتم من یمینک الی شمالک فضل آگاه شد وزارت به برادرش جعفر باز گذاشت و در یکصد و هفتاد و هشت هجری
بفرمان هارون به ایالت خراسان و طبرستان و جرجان رسید و برادرش موسی بن مهدی بامارت سند رسید و بالآخر
فضل از امارت خراسان معزول شد جعفر بن یحیی برمکی عالمی و فاضلی بوده و در فصاحت و بلاغت
نظیر نداشته و از ذکای او آنست که یهودی گفت که هارون درین سال بمیرد هارون بشنید و مغموم گشت و یهودی را
حاضر کرد و تفحص نمود یهودی گفت که درین شکی نیست انچه از مرگ خلیفه گفته ام همچنان شود جعفر گفت سخن او را
معتبر نتوان داشت و هر چند ازین قبیل سخنان گفت هارون شادمان نشد جعفر گفت اے یهودی بگوی که
از تو چند باقی مانده گفت چندین سال جعفر گفت یا امیر المؤمنین او را بقتل رسان و ظاهر شود که کذاب است
و ازین اندوه رهائی یابی هارون بخندید و یهودی را بقتل رسانید روزے جعفر با فضل بن ربیع در امور دنیوی
مناظره کرد و با او سخنان درشت گفت فضل بن ربیع برنجید و روی به هارون آورد و گفت یا امیر المؤمنین
گواه باش که جعفر با ین چه میگوید جعفر گفت ای اله فلیک هرگاه امیر المؤمنین میان من و تو شاهد باشد
حکم که خواهد بود هارون بخندید فضل بن ربیع را گفت چرا با کسی مناظره کنی که از جواب او عاجز مانی اسحق ندیم
گوید روزے جعفر در خانهٔ خود خلوت کرد و لباس حریر در پوشید و حاجب را گفت کسے را بدرون مگذار
مگر عبد الملک را و ابن عبد الملک ندیم او بود و حاجب گمان برد که عبد الملک بن صالح هاشمی را میگوید
پس جعفر بشراب مشغول شد ناگاه عبد الملک بن صالح در آمد و او مردے باشرع بود و خلیفه مکرر او را تکلیف شراب
کرده و او ازان ابا نموده چون جعفر عبد الملک را بدید رنگش متغیر گردید عبد الملک دریافت طیلسان
بغلام داد و جعفر را گفت مرا در کار خود شریک گردان پس جامهٔ حریر در پوشید و شراب نوشید
جعفر ازان حیران بماند و گفت حاجت خود باز گوئی که شرمسارم عبد الملک گفت خلیفه را با من سوء
مزاج است خواهم که آنرا دفع کنی جعفر گفت امیر المومنین از تو خوشنود گشت گفت چهار هزار درم وام
دارم جعفر گفت آن از جانب من حاضر است گفت لیکن از خزانهٔ خلیفه اولی باشد گفت پسرم ابراهیم
بصفات حمیده آراسته است خواهم که خلیفه دختر خود او را دهد جعفر گفت امیر المؤمنین دختر
خود عالیه را با و داد و امارت مصر با و تفویض فرمود اسحق گوید ازان سخنان تعجب نمودم و
بر مستی حمل کردم و شب بخانه نشدم و صبح بدار الخلافه شتافتم قاضی ابو یوسف و محمد بن حسن شیبانی
را آنجا دیدم ناگاه ابراهیم بن عبد الملک بن صالح بیامد و بدرون رفت و با خلعت و لوا و منشور حکومت
مصر بیرون آمد و عالیه دختر خلیفه را با و عقد بستند و چهار هزار درم با و بخانه اش بردند تعجب کردم و بخانهٔ جعفر
رفتم چون از دار الخلافت باز آمد حال پرسیدم گفت صبح مرا خلیفه شدم و انچه در دوش گذشته بود بگفتم
و انچه تعهد نموده بودم رضا داد و بالآخر با اینهمه اقتدار و اعتبار هارون جعفر را بکشت و موسی و محمد

ومحمد برادران جعفر را بقتل رسانیدند و پدرش یحی و فضل بن یحی در حبس در گذشتند و سبب قتل ایشان در تواریخ مذکور است و از خاندان را بر انداخت چندانکه زمان بقوت شبینه عاجز شدند محمد بن عطیان گوید روز عید بخانه شدم زنی در لباس سوگواران دیدم از مادر خود پرسیدم که این کیست گفت مادر جعفر برمکی ست از حالش پرسیدم گفت در حیات پسر من گذشت که چهارصد مقنعه گران بها داشتم و درین عهد دو پوست گوسفند دارم یکی بستر و یکی لحاف منت بر حال او رحم کردم و پانصد درم باو دادم گویند که چون یحی و پسرش فضل به زندان افتادند یحی قدرت آن نداشت که بهر وضو آب گرم تواند کرد فضل ابریق پر آب بر شکم خود نهادی تا بقدر گرم شدی و یحی بآن وضو کردی بالجمله چون هارون رشید بر انکه راستا صل ساخت امر کرد که هیچکس نام برامکه نبرد جوانی بخانها ی برامکه که خراب شده بود میرفت وزاری میکرد هارون این را بشنید و آن جوان را بدست آورد و گفت از من نترسیدی که خلاف امر من کردی گفت یا امیر المؤمنین برامکه را بر ذمهٔ من حقوق بسیار ست اگر فرمائی یکی از ان عرض کنم گفت بگوی گفت من مندرین معنی دشتقی ام از خاندان بزرگ مالی وافر داشتم از دستم برفت به آوازه برامکه قصد بغداد کردم و چون برسیدم زنان و فرزندان را در مسجدی فرود آوردم و ایشان را گرسنه و تشنه نگذاشتم و بمسجدی دیگر رسیدم جمعی نشسته دیدم برخاستند و روان شدند من از پی ایشان برفتم بدر سرای رسیدند و درون رفتند من نیز برفتم یحی بن خالد برمکی را دیدم بر تخت عاج نشسته من با همراهان نشستم خادمان ما را شیر و ند یکصد و یک تن بودیم یکصد و یک محمل عود آوردند و ما را معطر ساختند پس جوانی خوبصورت در گوشه بنشست یحی قاضی را گفت دختر من عایشه را بر این پسر کن عم او ست خطبه کن قاضی عقد بست نثارها کردند پس صد و یک خادم بیامدند هر یک بطبقی از نقره و در یکنار دینار ریش هر یک طبقی نهادند همراهان من یکان یکان بر میخواستند و طبق مع زر گرفته بیرون میرفتند من تنها بماندم خادمی گفت طبق برگیر و بیرون رو چنان کردم و هنگام رفتن هر لحظه باز پس می نگرستم که مبادا کسی از پی بیاید و آن زر از من بستاند یحی مرا بآن حالت بدید و باز خواند پس گفت بنشین بنشستم گفت بیگانه و غریب می نمائی حال باز گفتم پس پسر خود موسی را بخواند و گفت این مرد از دودمان بزرگ الکست بخانه ببر و با و نکوئی کن موسی مرا بخانهٔ خود ببرد و خلعتی فاخر در من پوشید و آن شب در رزبا او بعیش بسر بردم دیگر روز برادرش محمد بدستور با من سلوک کرد و همچنین هر روز یکی از برامکه ضیافت ما میکرد تا ده روز گذشت و دران ایام ندانستم که بر سر فرزندان من چه آمد و هر چند میخواستم که بیرون روم رخصت نمی یافتم بعد از دو روز خادمی بیامد و گفت برخیز و نزد عیال خویش برو با خود گفتم اگر فایده توقف بود در روز همان طبق و زر بود و کاش همان روز رفته بودمی پس برخاستم و روان شدم خادم پیش پیش میرفت تا بسرای خویش رفتم به فرشها و پرده ها آراسته چون بدرون رفتم فرزندان خود را دیدم که جامهای اطلس در بر پوشیده بودند و در صحن سرا منجر امیدند متحیر ماندم ناگاه صد هزار درم و چند تخته خیز و قبالهٔ آن خانه نزد من آوردند و آنچه بود نوشته تسلیم من کردند خدمت برامکه گزیدم و از عطاهای ایشان ضیاع

وعقار خریدیم چون ایشان درگذشتند عمر بن معده خراج کران بران نهاد لاجرم هرگاه دل تنگ می شوم باین ویرانه می آیم وساعتی بگریه وزاری مشغول می شوم وروزگار را به بیوفائی نکوهش میکنم هارون چون این حکایت بشنید رقت کرد وعمر بن معده را بخواند وگفت هر خراجی که دران مدت ازو گرفته بود باز دهد وخراج بدستور عهد برانکه گرفته باشد جوان بهای پای بگریست هارون گفت با تو احسان کردم موجب گریستن چیست جوان گفت نه ایضاً من برکات البرامکه چنین است که امیر المؤمنین میفرماید لیکن اگر من ایشان را یاد نکردمی مهربانی تو شامل حال من نشدی هارون بپسندید واورا صله داد وگفت همبر بن شیوه باش که وفا مبارک است وحسن العهد من الایمان ـ

ابو العباس فضل بن سهل ذوالریاستین سرحلقه از اکابر وزرای بنی عباس است اول دین کیرے داشت وخدمت یحیی برمکی گزید وبر دست او مسلمان شد واو اول کسی است که عنوان رسایل نوشت وپیش ازین چنین نوشتندی که من فلان آبے فلان **کوفه** نیز از توابع بغداد است ؎ چون بگذرے از حدود بغداد ؎ کوفه شهرے سعادت آباد ؎ دراز منه سابق از بناهای هوشنگ پیش داده بود بعد از انکه شکرش بزهر وسمش بسموم مبدل گشت در سال هفتد هم سعد وقاص بفرمان خلیفه ثانی عمر ابن الخطاب بنا نموده چون از تخت ازتی تو بنا منازل ترتیب نموده بودند بکوفه شهرت یافت چه عرب آن نوع جاے را کوفه گویند امیر المؤمنین علی علیه السلام بعد از فوت فاطمه زهرا در کوفه اقامت می نمود وخط کوفی اختراع آن حضرت است پیش ازان خط معقلے شایع بوده وقول اهل کوفه اعتماد را نشاید چنانچه گفته اند الکوفی لایوفی **نجف اشرف** در دو فرسنگے کوفه بطرف قبله واقع شده ومزار علی علیه السلام آنجاست ودر سنه سه صد وشصت وشش هجری بر زیر قبر آنجناب عضد الدوله دیلمی عمارتے عالی ساخت ولیس از وغازان خان عمارات بران افزود سر من رای شهرے مشهور بسامره از ابنیه معتصم عباسی است وسببش آنکه چون معتصم در تربیت غلامان ترک کوشیده از ایشان اعانت بسیار به اهل بغداد رسید روزے جمعی سر راه بروی گرفتند وگفتند که از شهر ما بیرون رود والا با تو حرب کنیم معتصم پرسید که بکدام قوت گفتند درون شب با چشمهاتر ودلهای ریش معتصم از شنیدن این سخن متاثر شده ودر موضع قاطول شهرے بساخت وسر من رای نام نهاد یعنی هرکسیکه آنرا بیند مسرور گردد تا بتدریج بسامره مشهور گشت ودر زمان معتصم هفت فرسنگ طول ویک فرسنگ عرض آن شهر بود ومسجد آن شهر در غایت وسعت ورفعت تعمیر یافته وحوضی از یک پارچه سنگ در میان مسجد ترتیب داده بودند که قعرش بیست وسه گز وارتفاعش هفت گز ومنحاستش نیم گز بود ودر جنب آن مسجد منارے بطول صد وهشتاد گز برآورده ودران شهر اکثر خلفای عباسی مسکن مید اشتند واکنون گویند که بقدر دو سه مانده وگویند که غیبت ایام مهدی آخر الزمان در سر وائیه سر من رای شده مدائن از شهرهای معروف عراق عرب است اول طهمورث دیوبند پیشداد آنرا بنا نهاده کرد آباد خواند اما جمشید بن طهمورث به اتمام رسانید واز انکه معظم ترین مدائن سبعه بوده وشش دیگر فاوسیه ورومیه وجره وبابل وحلوان ونهروان وهر هفت شهر امروز خراب است ومدائن بالها دار الملک اکاسره بوده عمارتیکه نوشیروان آنجا ساخته بود ومنصور دوانقی عباسی در شروع ساختن بغداد خواست

که اثر اخراب کند و بصلاح بغداد را بسازد و وزیرش سلیمان بن خالد مشورت آن نداد و این حکایت در ضمن بغداد و احوال خلفای عباس گذشت رومیه بقول مؤلف تاریخ صبح صادق در عراق شهری بوده از ابنیهٔ نوشیروان مانند انطاکیه که شهریست در روم و احوال بنای رومیه در اقالیم ششم بعد قسطنطنیه بتقریبی مرقوم گردد و آن مبرهن خواهد شد

بابل از مدائن سبعهٔ مذکوره است و در میان عراق واقع شده و همچنان که عراق در میان جهان واقع شده و اول فیسان نیز شبیه بآن را آباد کرد و پس ازان طهمورث بتجدید عمارت نمود و بعد از ضحاک دارالملک ساخت و قلعه در وی بنا نهاد و موسوم بکنک در که اکنون اثر آن باقی است و نمرود ازانشهر سالها بسر برد و ذکر هر دو بتقریبی مجملاً در عراق گذشت و پس از وی رفته رفته خراب گشت و کثرت دیگر ذوالقرنین اصفر که اسکندر رومی است آن را عمارت کرد و الحال باز خراب است و از توابع جله است و در حین معموری دوازده فرسنگ عرض آبادانی آن شهر بوده و دوازده هزار قصر رفیع داشته و در انجا چاهی است که بنام دانیال خوانند و بقولی هاروت و ماروت در ان چاه محبوس اند آورده اند که حجاج در زمان ایالت خود مجاهدنامی را فرستاد تا حقیقت آن معامله را معلوم گرداند از مجاهد نوشت که با شخصیکه دلیل بود بدان چاه در آمدیم ایشان را دیدیم که هریک برمثال کوهی سرنگون آویخته و بندهای آهن برپای ایشان نهاده گفتم الله و اکبر چون این بشنیدند اضطرابی عظیم در ایشان پیدا شد چنانچه نزدیک بود که بندها را پاره پاره سازند و دیگر قصهٔ ایشان در اخبار و تواریخ مبرهن است و مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که چون منوچهر نبیرهٔ ایرج بن فریدون بر سلم و تور بن فریدون ظفر یافت و بایران بازگشت گلدانیان بر بلاد روم خروج کردند و اول از طایفه کوش بن ارم بن شام بن نوح است که جد وشلم بسر می برد خروج کرد و در ان دیار استقلال یافت و بابل تخت گاه کرد و بت پرست بود و بعد از و پسرش کنعان بن کوس و پس از و پسرش نمرود بن کنعان بادشاه شد و بر بسیاری از ربع مسکون مستولی گشت و دعوی الوهیت کرد و ابراهیم را با وزیرش لوط و نمرود ایمان نیاورد و نمرود گوید که بعهد نمرود در بابل هفت طلسم ساخته بودند اول عذریکه صورت جمیع بلاد قلم و نمرود بر کنار آن نوشته بود هر گاه اهالی شهری نافرمانی آغاز نهادندی جوی ازان قدری بانجانب برآمدی و دران سال بان دیار سیل آمدی و مخالفان غرق ساختی دوم حوضی بود که هر سال نمرود بر کنار آن جشن کردی و اکابر و اصاغر شهر جمع آمدندی و هر کدام قدحی پر از گلاب و یا شراب و یا عسل و یا سرکه و یا شیر و امثال آن در آن حوض ریختی ساقی جامی ازان حوض بهر کس دادی سهم هر کس آن بودی که دران ریخته بود سوم طبلی بود که احوال غایب ازان معلوم می شدی چه دست بر آن زدی اگر آواز برآمدی غایب زنده بودی و گرنه وفاتش بوضوح انجامیدی چهارم آئینه بود که از حال غایب خبر دادی چه دران نظر کردندی غایب بهر وجه که بودی در آن نمودی راقم حروف از عجایب هندوستان آئینهٔ جمل است مینویسد چه بعضی از زنان قدری روغن تلخ و یا کنجد در تابهٔ آهنین بطرف اندرونی آندیار بر چیزی دیگر که از آتش دور بسیار باشد بانتظار عنقا و منبسط میگردانند و در خانهٔ تاریک بجمعیت حواس تنها شده در آن یکدو ساعت دراز نظر میکنند صورت غایبه را بطور یک مست نیک مشاهده میکنند و ازان بپرسنده خبر میدهند اکثر آن در شب باشد و بعضی در بهر و ناخن انگشتان ابهام چراغ دست و سیاهی مخلوط کرده میمالند و چراغی بر افروزند و در خانهٔ تاریک نشسته سر انگشتان را در مقابل چراغ کرده و بر ناخن ها که بر دو متصل گذاشته اندمی بینند و این را بزبان ایشان جنی گویند مؤلف هفت اقلیم گوید که از طبل مذکور احوال بیمار معلوم میشد چه اگر آواز بیمار صحت می یافت و الا علاوه آواز غیبه احوال غایب چنانچه گذشت و پنجم بطلی از مس ساخته بودند که هر گاه غریبی بدان شهر آمدی آواز دادی و بقول مؤلف هفت اقلیم هر گاه

جاسوسی وران شهر آمدی آواز ازان بطهور آمدی و آمدن غریب و مسافر هیچ نه ششم غدیری قاضی شهر بر کنارش
نشستی و مدعی و مدعا علیه را گفتی که پای در آتش نهند هر که بر باطل بودی غوطه خوردی و هر که بر حق بودی با آتش فرو نرفتی
هفتم درختی بود از مس که بر هزار کس سایه افگندی و اگر یک بر هزار زیاده بودی همه در آفتاب بودندی و استحکام سلطنت
نمرود به آنها بوده و چهارصد سال ملک راند و ابراهیم علیه السلام را مطیع نشد و آنجناب را در آتش افگند و او علیه السلام
سالم ازان آتش برآمد چنانچه در قرآن مبرهن است القصه بالآخر پشه بدماغ نمرود رفت و بعد از چهل روز و بقولے هفت
سال هلاکش کرد و بعد از و اتوش ولبس از وسی و یک تن از پی یکدیگر سلطنت کردند و بعد از ایشان سنجارب
پادشاه شد و لشکر به بیت المقدس کشید و بسیاری از بنی اسرائیل را کشت و بعد از و منوسا والی شد آنگاه بخت نصر
به ایالت بابل رسید بخت نصر بقول هورخان عبارت از زهام بن گودرز بن کشواد بن کاوهٔ آهن گر هست و دیگر روزایات
نیز میدارد و بالجمله کے لهراسب وے کشتاشب در عهد سلطنت خویش او را سپه سالار ساخته ببابل فرستاد تا
آن مملکت را بگرفت و بیت المقدس را بعد از محاربه بکشود و قتلعام کرد و خرابی بسیار در ان دیار کرد و زمرهٔ بران هستند که
بخت نصر از ملوک گلدانیه بوده و بعد از و پسرش فومودوج و نه تن دیگر از پی یکدیگر بحکومت رسیدند که آخرین ایشان
اقطش است که بفرمان سکندر رومی چندان بایران سلطنت کرد و در عهد او اسکانیان غالب آمدند و در ایران سلطنت
رسیدند و آنگاه قیاصره بران مملکت مستولی گشتند و ذکر قیاصره در تحت اقلیم ششم در قسطنطنیه سابد بصره شهری معمور است
در جیب السیر منقولست که عمر فاروق رضی عتبه را که یکی از اصحاب رسول صلی الله علیه وسلم بود بابله فرستاد تا در ان ناحیه بلده
بنا کند که میان بادشاه عجم و ملک هند طریق استمداد از یکدیگر مسدود گردد و عتبه در سال هفدهم هجری شهر بنا نهاد و در سوم بصره
گردانید و گویند شط العرب بر کنار بصره واقع شده و در شبانه روزی دو مرتبه مد و جزر یافته اطراف و جوانب بصره را از باغ و بوستان
صفی کند از ان سبب اطرافش همیشه سرسبز باشد و صاحب تاریخ گزیده آورده که چون معاویه دمشق را دار الملک ساخت بصره
به زیاد بن عبید داد و گفت که در آنجا شرایط سیاست بتقدیم رساند چه از سبب فرو نشاندن مفسدان تا سه سال بود چون زیاد ببصره رسید
فرمود تا منادی کردند که هیچ کس در شب از خانه بیرون نیاید هر که را بینند بکشید در شب اول یکهزار و هشت صد کس و در شب دوم
چهارصد کس و در شب سوم سی کس تقتل آوردند بعد از ان کس را زهره نبود که بشب پای از خانه بیرون نهد تا سی اعرابی را
بگرفتند گفت من مرد بدین شهر آمده ام و منادی را نشنیدم یا گفت که راست میگوید یا گذاشتن موجب خلل سیاست
است او را نیز بکشت بعد از ان فرمود که شب و سای و کاکین نه بندند و هر چه برود من او را جواب گویم همچنان کردند و خوش و گلاب
بشهر در آمده در دوکانها خرابی میکردند فرمود که حق کشیدند از ان وقت رسم حق کشیدن پیدا شد ابله بالفتح همزه و با موحده و لام مشدد
به های زده شهریست بر چار فرسخ بصره و یکی از سلاطین عجم نهری از شط العرب جدا کرده که اطراف ابله بسبب آن آب تمام دارد و باغ و بوستان
و مزارع آن همیشه سرسبز و خرم میباشد مخفی نماند که از بغداد تا ابله عراق عرب بوده که مرقوم گشت اکنون از شهرهای عراق عجم تبریز می آرد و عراق عجم
پوشیده نماند که عراق عجم مشترک است میان اقلیم سوم و چهارم و اکثر بلادش موافق اعتدال پیدا نموده حدودش بولایت آذربایجان و کردستان و خوزستان و فارس و جبال ناب
پیوسته است و طولش از سفیدرود تا نزدیک دامغان و شصت فرسنگ و عرض او از جبال ناب تا خوزستان صد فرسنگ است

ایران مملکتی است وسیع و در زمین وسط اقلیم سبعه افتاده شرقیش ولایات سند و کابل و ماوراء النهر و خوارزم هست تا حدود سقین و بلغار و غربیش ولایات روم و نکنور و دشت شام و شمالیش ولایات ارس و دشت خزر و چرکز و مه طاس و دشت خورک که آنرا دشت مبچاق خوانند و آلان که قفجاقستان گویند فاصل میان این ولایت و ایران بحر طبرستان است که بحر گیلان و بحر خزر نامند و جنوبیش بیابان تهامه است که بره مکه و مدینه و حضرموت و یمن منتهی میشود و بکیومرث منسوب داشته اند و گفته اند که اورا ایران نام بوده و برخی هوشنگ بن سیامک بن کیومرث که او نیز ایران نام داشته نسبت سید هند اما اصح آنست که ایرج بن فریدون منسوب است و مردم عراق مدتهای صحیح و اعصای سلیم دارند و صاحب عقول صحیح و رای صایب اند و در تحصیل اسباب حشمت و بزرگی جد و جهد و تمام بکار می برند و بنور فطنت و کیاست از دیگران برتر اند مخفی نماند که چون ابتدای شهرهای ایران از این اقلیم است بنابران احوال سلاطین عجم را در ضمن ایران مرقوم میسازد پوشیده نماند که مولف صبح صادق و دیگر مورخان ملوک عجم را چهار طایفه مقرر کرده اند شدادیان و کیان و اشکانیان و ساسانیان در طایفهٔ شدادیان اول کیومرث است نسبش هوشنگ و طهمورث و جمشید و ضحاک تازی سفاک نزد ایشان داخل شدادیان است و راقم حروف از تاریخی احوال کیومرث تا جمشید و بیورسپ که سوای ضحاک است و پیش از طوفان نوح بوده اند تقریبی در اقلیم اول و ضمن احوال سراندیپ بیان کرده و احوال ضحاک و تازی و فریدون و غیره از گروه شدادیان و دیگر طایفهٔ کیان و اشکانیان و ساسانیان را انجام قوم میسازد بدانکه سلاطین عجم از عهد ضحاک تازی و فریدون تا یزدجرد و شهریار که آخرین ملوک عجم است در شهرهای عراق عرب و عراق عجم مانند اصفهان و غیره تخت گاه داشتند و در تاریخی دیده که بعد طوفان پس از گذشتن هزار سال ضحاک تازی که بیوراسپ لقب اوست نه نام او از نسل جام بن نوح مرقوم بوده بسلطنت نشست و بربسیاری ربع مسکون مستولی شد و هزار سال یکرنگ سلطنت نمود و تعالیف روایات در باب جمشید و بیورسپ و ضحاک و قتل نمودن فریدون ضحاک را و احوال دیگر سلاطین عدا اقلیم اول مرقوم است بالجمله چون ضحاک بسلطنت نشست پس از فوت حال خود شداد بن عاد بر مملکت شام و دیار عرب استیلا یافت و بابل تختگاه ساخت و کرشسپ سپه سالار خود را که از احفاد رستم بن زال بود بمهاراج ملک هند و ستاد و آن در ضمن ملوک هند و ستان گذشت روزی ابلیس پیش ضحاک آمد و گفت بحسن سعی و تدبیر من بسلطنت رسیدی اکنون مرا بر خود متوکل ساز تا ترا طعامهای لذیذ خورانم ضحاک پذیرفت ابلیس هر روز طعامهای جدید و تازه بهر او ساختی ترکیب اقسام اغذیه از ابلیس پدید آمد تا آنکه روزی خاگینه و کوکو و شش رنگ بساخت ضحاک بخورد و شاد گشت و در صلهٔ آن ابلیس بمسب استدعای او بوسیدن کتفهای خود را مرفوع ابلیس کتفهای او را ببوسید و ناپدید شد و دو مار سیاه از کتفهای ضحاک پدید آمدند که مغز سر ان غذای ایشان گشت و خلقی کثیر بدان سبب در سلطنت او بادیه پیمای عدم گشتند و دیگر جور و ظلم ازین افزون تر چه باشد تا یازده زمان و بر دار کشیدن و سلخ نمودن از اختراعات اوست و بقول مولف تاریخ روضة الصفا ابراهیم خلیل اسم در زمان او مبعوث گشت و همدران تاریخ هست که نمرود بن کنعان بن کوس بن ارم بن سام بن نوح عم جباری بوده و بابل از گماشتگان ضحاک پس اصح نزد راقم حروف انست که چون ضحاک را فریدون بکشت نمرود در شام مستقل شده و بابل را تختگاه ساخته باشد و در عهد فریدون اطاعتش کرده باشد و بعد از کشته شدن ایرج بن فریدون که در مملکت ایران اتفاق افتاد نمرود

سر از اطاعت پیچیده در شام نهایت مستقل گشت تا آنکه دعوی الوهیت کرد و ابراهیم علیه السلام دران وقت بوجود آمده بر و مبعوث گشت پس درینصورت میتوان شد که ولادت ابراهیم در عهد نمرود هنگامیکه گماشته ضحاک بود شده باشد و بعثت بعد از کشته شدن ضحاک و استقلال یافتن نمرود در بابل واقع شده باشد الغیب عند الله اما این بقیاس اقرب می نماید لیکن این سخن مخالف قول صاحب تاریخ صبح صادق و آن تاریخ است چه وقتی که منوچهر پیرو ایرج تور و سلم را کشته بایران باز گشت کوس بن ارم بعد از و کنعان بسلطنت شام رسیدند و پس ازان نمرود بر ریاست رسید و بابل تختگاه ساخت چنانچه در بابل گذشت و ابراهیم در عهد نمرود متولد شد و در تاریخی دیده که آنجناب بعد از هزار و دویست سال پس از طوفان نوح متولد شد و آن عهد سلطنت ضحاک تازی بود الغیب عند الله و تفصیل احوال خروج کردن کاوه آهنگر بر ضحاک و چرم پاره که آهنگران جهت محافظت شرار آتش بر کمر بندند و یا چرم دم و حدادی را بر طریق علم بر چوبی بستن و اول علم بوده که در جهان بسته شده و بدست آوردن کاوه آهنگر فریدون را که پسران ثلثین بود و بسلطنت برگرفتن او را و کشتن فریدون ضحاک را در تواریخ مبرهن است بالجمله بعد از قتل ضحاک فریدون بسلطنت نشست و او اول کسی است که بر فیل سوار شد و فیل را حرب فرمود و اول ملوک است که بنجوم نگریست و طبایع گرامی داشت و از کیفیت مزاج بحث کرد و او عادل و باذل بوده کاوه آهنگر عظیم و معتبر شد و نهرهای فریدون بعمل رفت و مسخر ساخت و تا بحر اوقیانوس صافی کرد و عراق عجم که اصفهان و غیره است اقطاع یافت و کرشسپ بن انرط را که از اجداد رستم بود به تسخیر بلاد شرق فرستاد و او منظفر شده بحدود کوچ که از ولایات بنگاله است رسیده بر نهرے عظیم که آنجا بود پلے ببست و آن بود تا در عهد محمد بختیار خلجی خراب گشت بالجمله کرشسپ از انجا منظفر بسیستان باز گشت بالجمله فریدون آن علم چرم را برخود مبارک دانسته بزر و جواهر مرصع ساخت پس از و هر که از ملوک عجم بحکومت نشستی چیزے از زر و جواهر بر آن افزودندے و در رفش کاویانی عبارت از آنست فردوسی طوسی در تعریف آن در شاه نامه گفته فسرد هوا سرخ و زرد و کبود و بنفش ✣ ز تابیدن کاویانی درفش ✣ مآن درفش کاویانی در فتح قادسیه بدست مسلمانان افتاد عمر رضی الله عنه خلیفه ثانی زر و جواهر آن را کنده و شکسته بر مسلمانان قسمت نمود و آن چرم و چوب را بسوخت مشهور است که در لشکری که آن درفش بود ے ظفر شدی چه میگویند که بران چرم پاره از شرار های آتش دود ے که بران نشسته بود شکل صد در صد نقش بسته بود چون سپاه عجم بآن درفش قصد رزم مسلمانان کردند علی ۹ نقش صد یک هر صد یک نوشته خلیفه ثانی داد تا نزد سعد بن ابی وقاص که سپهبد فوج اسلام بوده فرستاد و آن را بر رایت اسلام بستند و ظفر یافتند نقل است که فریدون وزیرے پسندیده داشت زر نقرض مردم داد ے و او ای آهنگر بر مرگ فریدون اقرار گرفتے فریدون بشنید و بر نجید و عتاب فرمود وزیر گفت فرد چو مرگت بود و عده سیم من ✣ بقا بیش خواهند از بیم من ✣ تخواهی که مردم بصدق و نیاز ✣ سرت سبز خواهند عمرت دراز ✣ فریدون پسندید و قدرش بفزود القصه فریدون را از دختر ضحاک و پسر سلم و تور

و ارجان

وازین در پسر یک پسر ایرج نام بوجود آمده بودند چون بسن تمیز رسیدند فریدون ربع مسکون را سه قسم کرد
و نواحی روم و دیار مغرب و مملکت فرنگ بسلم و بلاد چین و ماچین و دیار مشرق و تمام ترکستان بتور داد و بلاد ایران
که عبارت از کنار آب فرات و وسط معمور عالم و زمین عراق است تا شط جیحون و حجاز و بصره و واسط و بغداد به ایرج
مقرر فرمود و او را ولیعهد ساخت سلطنت فریدون پانصد سال بود سلم و تور بدو باری خویش رفتند و استقلال یافتند
تور با سپاه موفور از راه دشت قبچاق بروم رفت و سلم پوست هر دو برادران بر ایرج حسد بردند و بر تقسیم پدر
نارضا شده نامه بفریدون نوشتند ایرج پیش برادران رفتن خواست فریدون منع کرد ایرج نشنید و برفت
برادرانش سلم و تور او را بقتل رسانیدند و سرش را بریده پیش پدرش فریدون فرستادند فریدون ماتم و
تفحص حال سیستان ایرج کرد کنیزکی از ایرج باز داشت فریدون او را منجنب نمود او دختری زائید
هنگام بلوغ او را به یکی از احفاد بسلک ازدواج کشید و بقولی فریدون باو گرو آمد که در شرع ایشان جائز بود
و از و پسری آمد و برسنی گویند که همان کنیزک که از ایرج باز داشت پسری زائید فریدون آنرا منوچهر
نام نهاد و به پرورد چون بسن تمیز رسید بکین ایرج با سلم و تور محاربه کرد و هر دو را بکشت و سرهای ایشان بریده
پیش فریدون فرستاد — منوچهر بن پشنگ در ایران بسلطنت نشست و فردوسی گوید بیت ندائی
برآمد ز هفت آسمان ✤ منوچهر شاه است شاه جهان ✤ فریدون بعبادت پرداخت و احوال سلم و روم و ذکر
تور و ترکستان رتمزده کلک بیان خواهد گشت بروایت مولف روضة الصفا شعیب و موسی علیهما السلام در وسط سلطنت
منوچهر مبعوث گشتند و منوچهر را ملوک شام و یمن تا مغرب سوای سلاطین مصر که فراغته بودند از عهد ابراهیم خلیل الله و
یوسف تا عهد موسی علیه السلام مطیع بودند و بدستور سلاطین مصر از عهد فریدون هیچ یک بادشاهان را فرمان نبرده بودند
در وقت بعثت دعوت موسی علیه السلام منوچهر به محاربه افراسیاب نپرداخت تور تا سالهای دراز مشغول بودند و آخر الامر فیمابین
مصالح واقع شد بر آنکه این طرف رود جیحون منوچهر را و آن طرف جیحون که عبارت از ماوراء النهر است افراسیاب
بن پشنگ را باشد و جیحون در میان مملکت هر دو حدی فاصل باشد و در آخر سلطنت منوچهر یوشع علیه السلام بپیغمبری رسیده
گویند چون منوچهر از حرب افراسیاب عاجز شد و بحصار طبرستان پناه برد افراسیاب تا ده سال بمحاصره
آن پرداخت همه چیز انچه می بایست در شهر طبرستان تا ایام محاصره موجود بود که حاجت از بیرون آوردن نبود مگر
پیل که از هندوستان می آورند و یکی نهاد و آن شهر مشرف بدریاست هوای رطب دارد پیل را در دیگها و
یخنی ها کردندی تا از رطوبت محفوظ ماندندی منوچهر چاره آن از حکما پرسید گفتند که درین شهر تره ایست که آنرا
زنبیل خوانند و رتا تیر مانند پیل بود منوچهر شاد گشت و باستعمال آن فرمود منوچهر اول کسی است که حفر خندق کرد و اول کسی
است که صبح و شام نقاره زدن فرموده رقم حروف گوید که نصاری بجای آن نقاره صبح و شام بکنیسه ها بزنند و سر سپید هند بالجمله
منوچهر صد و بست سال سلطنت کرد و این چند کلمه از وصیت نامه و دستور العمل اوست که مشهور بخطبه منوچهر است نخست اند
ابتدای خطبه خدا پرستان سپاهداری کرد پنجلایق گفت که ای مردمان آگاه باشید که بادشاهان را بر لشکریان و سپاه و رعیت

حق بود و رعیت و سپاه را نیز بر پادشاه حق بود اما حق ملک بر سپاه آنست که جمله پادشاه را مطیع باشند و با دشمن او جنگ کنند و بهر نوع که باشد دشمن و مخالف پادشاه را دفع کنند و پادشاهی بر وی نگاه دارند و حق سپاه و رعیت بر ملک آنست که ایشان را هر چه در ماهیه و وظیفه مقرر کند بر وقت معهود برساند بی تاخیر و رعیت و غیره تالبین را باید که ملک آبادان دارند و زراعت و عمارت کنند و درخت بنشانند و در خراج دادن و خزانهٔ سرکار پادشاهی سایند تاخیر نکنند و حق رعیت بر ملک آنست که بر ایشان داد و عدل کند و خراج واجبی از ایشان بستاند و زنهار در گرفتن خراج سختی و درشتی نکند و ستمگاران را بر رعیت نگارد و اگر رعیت را بر کار آبادانی و زراعت حاجت آید پادشاه ایشان را از خزانهٔ خویش مدد کند و اگر سالی از آسمان باران نیاید خراج نباید خواستن و بدانکه ملک را ایدون باید که سه خصلت در وی بود یکی راست گوئی بود که در وی آبروی ببرد و دیگر سخاوت و سوم خشم نگیرد زیرا که خلق زیردست و اندر دست و است و هر چه سلطان بخواهد بر ایشان تواند کردن پس نباید که خشم او بخویشتن راه دهد چرا که هر چه خواهد بی خشم تواند کردن و باید که هر چیز که ملک را بود از نعمت و خواسته و فراخی همه آنرا بر رعیت دهد تا رعیت آبادان و آسوده باشند و آن چیز که ملک را باشد در رعیت را بکار نیاید چون اسپان و آلات حرب و جواهر که خبر ملوک را بکار نیاید و باید که عفو ملک بر عقوبت ملک زیاده بود چرا که اگر جائی عقوبت باید کردن و بغلط عفو کند تواند که آنرا بار عقوبت کند و اگر جائی عفو باید کردن و بغلط عقوبت کند آن از دست رفت و تدارک آن نتواند کردن خصوص در قتل نفسی و اگر کسی از رعیت پیش ملک تظلم کند از کارداری که بروی ستم کرده باشد ملک را باید که آن ظالم و تظلم را حاضر آرد و اگر ظلم آن کاردار ثابت شود البته او را سزا دهد و اگر چیزی بقهر ستده باشد بفرماید که باز دهد و آن کارداران دار آرد پادشاه از خاصه خود بدهد و بتدریج از عامل بستاند تا دیگر بار چنان نکنند و هم او را باید اسجای باز بفرستد تا هر تباهی که در آنجا کرده است او خود نیکو کند و اگر عامل نفسی را بقتل رسانیده است ملک را باید که بفرمان او قصاص دهد و هرگز دیت از وی نستاند مگر آنکه وارثان مقتول او را عفو کنند و راضی بدیت شوند و بدانکه ابتدای خلق بدانکه پادشاهی نتوانکرد دیگر با اعتقاد درست و فرمان برداری خدا و هرگاه پادشاه راه راست و سپاه و رعیت او را فرمان برداشوند و بی شک و شبهتش شکسته گردد و گرنه ملک از دشمن نگاهداشته باشد و در میان شما که کارداران و عاملان اند باید که بر رعایا داد کنند و ستم نکنند چرا که این رعیت سبب خورش طعام و شراب شماست و شما هرگاه که داد کنید رعیت آبادان باشد و خراج من زود تر حاصل شود و روزبهای شما از سر کار بیشتر بیش برسد و هرگاه که ستم کنید رعیت از آبادانی دست بدارد و ملک ویران شود و خراج من تاخیر شود و روزبهای شما نیز بتاخیر افتد و شما با مفلس گردید و دشمن بملک در آید و از بیدلی و ضعف شما دست بیابد پس ملک بر ملک نماند نتیجه ستم کردن بر رعایا این ثمره دهد لازم است که رعیت را نیکو دارید این است راه و سیرت من که منوچهرام و بشما گفتم همه بجواب دادند که سمعنا و اطعنا پس منوچهر همه کسان را طعام و شراب داد و بعد ازان سپاه را فرستاد تا با دشاه ترک را هزیمت داد و من کلامه عقوبته الملک بقاء ملکه و بعد از و پسرش تور بن منوچهر بحکومت رسید و بر دست افراسیاب پادشاه توران بقتل رسید افراسیاب دوازده سال در ایران بماند و خرابات بسیار کرد و اثاب بن طهماب

از احفاد فریدون با تفاق زال بن سام قصد افراسیاب که بتسخیر مازندران متوجه بود کرده و هفت ماه هر دو لشکر در برابر یکدیگر بوده در لشکر افراسیاب قحط افتاد ناچار بمصالحه رضا داده و بماوراء النهر باز گشت و زاب در ایران بحکومت نشست و هفت سال خراج از رعایا برداشت تا آن ملک آباد شد و سی سال ملک راند و بعد از و برادر زاده اش

گرشاسپ که بروایتی مادر او دختر ایرج بن یعقوب بود و بحکومت نشست و در گذشت و او آخرین سلاطین شداد بان بوده و چون او نماند افراسیاب لشکر بایران کشید پوشیده نماند که بعد از زاب که او را در نیرش گویند کیقباد که از خلیفه دوم و از سلاطین کیان است و کے بلقب پهلوی چهار را گویند و اول ایشان کیقباد است که بکوه البرز سکونت داشته کیقباد و نسب او بمنوچهر می پیوندد و رستم بن زال باشاره پدر او را از کوه آورده بسلطنت نشاند کیقباد بزرم افراسیاب شتافت و رستم دران معرکه دست برد می عظیم نمود و افراسیاب صلح خواست کیقباد تا آنکه رستم وغیره راضی نبودند صلح کرد و بفارس شتافت و مطمئن نشست فردوسی گوید قطعه

از آنجا سوی پارس لشکر کشید
که در پارس بد گنجها را کلید

نشستن که آنگاه اصطخر بود کیان را بدانجا که فرّ بود و کیقباد اول کسی است که تعین فراسنج نمود و رستم را سپه سالاری داد و صد سال ملک راند و کیکاوس او لیعهد ساخت و در گذشت و الیاس والسیع و اشموئیل و خزقیل بقولی بعهد او مبعوث گشتند و او ملت ایشان تبدیر فت و من کلامه العارت کالحیوانات الجیدات کالملات و بعد از و پسرش

کیکاؤس بر تخت نشست و او قوی هیکل و خوب روی و زشت خوی بوده و تلوّنی در طبیعت داشتی و محاربات او با افراسیاب و دیگر احوال در تواریخ مرقوم است و داؤد و سلیمان در عهد او مبعوث گشتند و آن هنگام مملکت عجم کیکاؤس را و ترکستان افراسیاب را و ناحیه حجاز و سیستان و یمن تا حد مغرب سلیمان علیه السلام بوده و کیکاوس از سلیمان دیوان را طلب کرد تا شهر و قلاع سازند آنحضرت دیوان را باو فرستاد کیکاؤس رستم بن زال را سلطنت زابل و کابل داد و سیجهان پهلوان و تهمتن او را ملقب ساخت فرمود که چون سلطان تاج بر سر نهد و بر تخت نشیند و کارهای شگرف رستم در جنگ و غیره از عهد کیقباد و کیخسرو تا سلطنت گشتاسپ بن لهراسپ که اسفندیار بن گشتاسپ را کشته در شاهنامه فردوسی طوسی مثبت است از سخنان کیکاؤس است که نیکوترین چیزها صحت است و ملیح ترین چیزها عاقبت و تمام ترین اشیا امن و لذیذ ترین چیزها غنا و بزرگترین چیزها دین و ایمان و اصفاها عدل است و گفت نیکوئی رافع بلیات است و کارها مرهون است به اوقات کیکاؤس را پسرے بود سیاوش نام کمند زن کیکاؤس از پدر مرنجید نزد افراسیاب بترکستان رفت افراسیاب باستقبال بیران ویسه که وزیرش بود و دختر خود فرنگیش را باز و واج گزید بالآخر بغمازی گرسیوز برادر خود سرش از تن جدا کرد و مشهور است که چون خون سیاوش بزمین افتاد خون سیاوشان که بعربی دم الاخوین نامند از زمین بروئید فرنگیش از سیاوش باز داشت پسرے آورد کیخسرو نام نهاد افراسیاب او را بدشت و صحرا باز داشت تا میان شبانان و مجهولان تربیت پذیرد و چون خبر قتل سیاوش به پدرش کیکاؤس رسید ماتم داشت و فتنه خوابیده از سر نو بیدار شد کیوین گودرز از اولاد کاوه آهنگر تهمتن بر سم استفاضه توان رفت

و بعد از شش سال با کیخسرو ملاقات کرد و او را با مادر او فرنگیس با ایران آورد و گویند که کیوشش سال در تحصن کیخسرو
بتوران بسر برد و شهر و نیا مدتی دلبصر او پیشه بسر بردی چون لباش کهنه و بوسیده شد کیخت را به اختراع طبع ترتیب داد
و بوشید نام کیخت کیو آموخت است که اکنون بکثرت استعمال کیخت نامند و بهترین کیخت از پوست خر باشد
بالجمله کیکاؤس بعد از مناظره و ردو بدل کیخسرو را بسلطنت نشاند کیخسرو یکین پدر شش سیاوش با افراسیاب
مکرر محاربات کرد چنانچه شاهنامهٔ فردوسی طوسی از آن مملوست و بعد از مدتها او را بدرش کرشیوز قاتلان سیاوش
را بدست او رده بقصاص خون سیاوش بقتل رسانید و جمن بن افراسیاب را بسلطنت ترکستان و لهراسپ را ولایت عهد
خویش داد خود ترک سلطنت نمود و بغاری رفت و ناپدید گشت و بقولی چون سلیمان ع قصد مملکت او کرد کیخسرو بلخ
گریخت و آنجا هلاک شد جام جهان نما از اختراعات اوست و گویند کاول صافی او جام جهان نما بود و از سنخدان کیخسرو است
که آبادی و زراعت چشمهٔ مالها است و بندولست ملک و البته مال است چه گوانیده است حق سبحانه تعالی مال را
اسباب اصلاح معاش و آبادی و گفت بزرگ ترین خطا آنکه کار را کسی با کسی که صلح خواهد و گفت سعادت در مساعدت
قضا است و این سخن بلند است و بتوکل گراید پس از وی لهراسپ از احفاد کیقباد است بموجب وصیت کیخسرو
بسلطنت نشست و او اول کسی است که سراپرده وضع کرد و او اول کسی است که اصحاب دیوان چون مستوفی و عارض
و مشرف و غیره تعیین نمود و رهام بن گودرز که نسبتش بکاوهٔ آهنگری پیوندد و سپه سالار ساخت و بقولی بخت نصر که بیت المقدس
خراب کرد و قتل عام نمود و عبارت از زهام است و لهراسپ او را به تسخیر بابل فرستاد چنانچه در خبر من بابل مرقوم است از سنخدان
لهراسپ است نمکدان عیبت انسان را نگر آنکه او خود معیوب است و گفت عمل مکن در پنهانی چیزی که آنرا عیان میکنی
ازان چیز در ظاهر و گفت که بادشاه در عذاب گنهکاران و مهربانی بر ایشان چون طبیب مشفق است که از بهر دفع مضرت
اعضا عضو پر ا بشکافد و باز بدرد و بعد از لهراسپ پسرش گشتاسپ بسلطنت نشست و در عهد او زردشت
ظهور کرد و دعوی پیغمبری کرد و معجزه او دین آتش پرستی و ملت مجوس را تازه ساخت و کتاب اوستا زند و شرح
آن پازند است گشتاسپ باو بگروید و پسر گشتاسپ اسفندیار است که از کتابون دختر ملک روم متولد شد و بعد
او اوست که مانند رستم براه هفت خوان برسم تجارت بترکستان رفت و همشیره های خود را از بند ارجاسپ والی
ترکستان برهانید ارجاسپ را بقتل رسانید و مظفر و منصور بایران آمد و موجب عهد از پدر درخواست سلطنت کرد و بمکر
پدرش گشتاسپ بدست رستم بن زال بقتل رسید چه گشتاسپ با اسفندیار گفت اکنون مثل تو پهلوان نیست
که خواهران خود را از حبس ارجاسپ بشاه نجات دادی حالا یک مخالف که رستم است باقی است باید او را در زنجیر
کشیده بیاری آنزمان مطمئن به سلطنت شستی اسفندیار نا آزموده کار بطمع ریاست بی تدبیر فریب رستم آمد رستم او را
کرد اسفندیار بار رستم گفت که دست بسته همراه من بیا تا بایران بدست گشتاسپ بپرم و عفو تقصیرات نمایم
و بوزارت خویش برگزینم رستم باین اهانت رفتن قبول نکرد و در عتاب الحاح نمود اسفندیار شنید کار بمقابله انجامید
اسفندیار بزخم تیر گز رستم چشمانش زوه خسته و کشته شد رستم پسر او تهمتن را بایوان خویش برد و تربیت نمود

گشتاسب بهمن را از رستم طلبداشت رستم او را با خواسته بسیار پیش گشتاسب فرستاد و بهمن بخدمت پیوست و گشتاسب
اول کسی است که شکل آتشکده بر یکطرف درهم و دینار و طرف دیگر صورت خود نقش نمود و از سخنان اوست
میت و کسی که دین ندارد و برابر است گفت مناسب نیست مر پادشاه را آنکه حسد کند بر پادشاهان نگرنیکو می خصلت
و بعد از گشتاسب بهمن بن اسفندیار بن گشتاسب بسلطنت نشست و بهمن بمعنی نیکو باشد رستم بن زال
در عهد سلطنت بهمن مکند برادر خود شغاد بن زال در کابل بچاهی افتاد و شغاد را در حالت نزع بیک چوبه تیر بدوخت
چنار که شغاد پناه بآن درخت برده بود بدوخت این مصرع از شاه نامه بیاد م آمد مصرع شغاد و چمار و هم بر
بدوخت ۱۲ انحاصل شغاد و رستم هر دو از جان قالب تهی کردند بهمن بقصاص خون پدر ش اسفندیار لشکر
به نیمروز کشید و فرامرز ابن رستم را بقتل رسانید و آنجا ندا نرا بدار بدا خت و زال را بعد از عقوبت نجات داد و بهمن
اول کسی است که نام و راول بکتوب نوشت عنوان نامه اش چنین بوده که نامه آرد شیر بهمن بنده خاص خداوند
حاکم شملا اول کسی است که بدرگاه خود بزبان دری سخن گفتن فرموده و پیش ازین به پهلوی سخن گفتندی و دختر خود
همای را که از وحمل میداشت چه در دین زردشت و مجوس نکاح با دختر و خواهر درست بوده چنانچه اکنون نیز در
مجوسیان شائع است و لیعهد ساخت و پسر خود ساسان را از سلطنت بی نصیب گردانید ساسان انقطاع
گزید و بمقراطیس و لقراط معاصر بهمن بوده و از سخنان بهمن است ذکر نیکو ثمره عمر است گفت که انصاف نیکوترین اوصاف
است و گفت تجربة المجرب تضییع العمر یعنی آزموده را باز آزمودن ضایع کردن عمر است گویند که بهمن هرگاه عاملی
بجای فرستادی منتهی برگماشتی منتهی اگر از عدل او بارعایا بیان کردی عامل را پایه اش بلند ساختی و اگر نه
جزایش دادی و در سال یکبار رعایا را بدرگاه خواندی و از تخت فرود آمدی و بر زمین نشستی و گفتی یکسال شد
که میان شما حکومت میکنم اگر امرے از من صادر شده باشد که بآن راضی نیستند اعلام کنند پس موبد موبدان
یعنی قاضی القضاة برپا خاستی و گفتی خاص و عام از تو راضی اند پس سفرهٔ عام کشیدی تا بخورند و چون
فارغ شدے شخصے تاج بلند بدا کردے که عمارت و زراعت کنند و از خدا بترسند و گرد خیانت نگردند و بعد
ازان رخصت شدندی و گفته اند که از کیان هیچ بادشاهی بفضل و دانش او نبوده و بعد از تهتن همای
بنت بهمن بسلطنت نشست و چون از پدر ش بهمن حمل داشت پسرے زائید و از مردم پنهان داشت و از
حسب سلطنت او را در صندوقی کرده در آب انداخت آن صندوق بدست گاوذرے افتاد و چون بکشاد پسرے
نیکو روی دید او را به پرورد و داراب نام نهاد و چون بسن تمیز رسید سر بگاوزری فرود آورد و ملازم همای گشت
و کاری بزرگ کرد و بمرتبهٔ عظیم رسید و بالآخر همای او را دانست که پسر اوست لاجرم ملک بادا باز گذاشت کے
داراب بن کے بهمن بحکومت نشست و او را دارای اکبر گویند و او دختر فیلقوس را بخواست و آخر بعد چندی پیش
پدر ش بروم فرستاد و فیلقوس تاج گذار او بوده و هر سال هزار مضهٔ طلا که وزن هر یک چهل مثقال بوده بخزانه
میرسانید و بعد از داراب پسر ش کی دارا که او را دارای اصغر گویند بادشاه شد و او آخر بن ملوک طبقهٔ کیان است

طبعے ناخوش داشت و با اسکندر رومی مصاف داد و بر دست ندیمان خویش بحیل اسکندر را بقتل رسید اسکندر قاتلان او را بکشت دولت طبقهٔ کیان منقرض گشت **سکندو** و **اسکندر رومی** بن فیلقوس و کپتان چوناتهان اسکاٹ میگفت که فیلقوس نام داشت و معنی آن امیر لشکر باشد باجمله اسکندر را ذوالقرنین اصغر نامند بر تخت ایران نشست و در تاریخ الحکما مسطور است که اسکندر را بزبان یونانی اخشیدروشن گفتند و اسکاٹ موصوف می فرمود که الک زندروش بفتح الف و کسر لام بکاف تازی زده و فتح را بنون زده و فتح دال و ضم را به واو زده و فتح سین مهمله میگویند یعنی محب حکمت اسکندر و پدرش بادشاه روم بوده و اسکندر را ارسطو وزیر بوده و اسکاٹ موصوف میگفت که درمیان فرنگ وزیر بودن ارسطو اسکندر را قول مردود هست چه زمانهٔ ارسطو پیش از اسکندر بوده و آن گفته آید القصه اسکندر رومی بیونان آمد و ملوک آن ملک براند اخت و بمغرب رفت و بکشور و بمصر رفت و مسخر ساخت و بشام شتافت و بگرفت و اخبار یهود را گفت که تاریخ موسی را ترک کنند و از زبان ناگزیر قبول کردند و آن سال بست و هفتم بود از عمر اسکندر و اکنون که به تسوید این اوراق هزار و یکصد و نود و پنج هجریست و هزار و پنجاه سال ازان گذشته باجمله اسکندر بهند آمد راجه فور سحدود سرهند با او مصاف داد بقتل رسید و گفته اند که فور اطاعت اسکندر کرد و حکیمی را که بدانش معروف بود با دختر و کانسه که هرگاه آن را بر زمین نهادندی پر آب شدی نزد اسکندر فرستاد و اما قول اول اصح است چه مؤلف تاریخ روضة الصفا گوید که اسکندر فور را بقتل رسانید و گوید هندی که ملکی دیگر بود و را قصد بلاد هند و قریب سه صد سال عمر داشت سکندر را و را با طاعت خواند گوید هندی دختر خود را که در حسن و جمال شهرهٔ آفاق بود با فیلسوفے و کاسه نزد سکندر فرستاد و در اسکندر نامه مینویسد که فور در رزم کشته نشد زهر خورده مرد این مصرع شاهد این معنی **مصرع** ز مرد انگی فور کافور خورد و باجمله چون اسکندر دانائی بر همنان هند شنیده بود پیش ایشان رفت دید که در بیابانها نشسته اند و بکناه روزگار میگذرانند پس سوال کرد و جواب ها بشنید و بفضل ایشان اعتراف نموده بازگشت و روے بلاد چین نهاد چنانچه در سکندر نامه گوید فرد چو طاغ شد از کینهٔ فوریان ❊ کمر بسته بر کین فغفوریان ❊ ملک چین غلامے و کنیزے بے یکدست پوشیدنی و طعام یک روزه و اسپی بهر او فرستاد و سکندر حکما را ازین معنی سوال کرد گفتند اشارت است به آنکه اگر مالک همه جهان شوی هر آینه ترا کفافی است جاریه بهر دفع فضله و غلامے که خدمت تو کند و جامه که بپوشی و طعامیکه بخوری و اسپی که بران سوار شوی پس چرا طلب زیادتی کنی و خود را و جهانیان را بزحمت میداری اسکندر گفت مرا پند دادهٔ و متعرض او نشد و گفت هیچ بادشاه بر من غالب نشد مگر خاقان چین و صاحب سکندر نامه گوید که آن کنیز ک چینی در رزم روس جنگی عظیم نمود و بر دست ولوروسیان اسیر شده و اسکندر بر اسپے که خاقان چین داده بود سوار شد و بر زم در لوشتافت و او را اسیر ساخت و بالآخر آن ویلو کنیزک را بطریق هدیه پیش اسکندر آورد و اسکندر بر روسیان ظفر یافت باجمله چون سکندر نوبت دوم بایران رسید فرمود که تا کتب فرس ایونانی نقل کردند و شروع شتافت و بر سوئے نزد زنے نوشابه نام که حاکم بر دبع بود رفت نوشابه او را بشناخت سکندر از ان

انا نمود نوشا به سکندر را گفت مصرع به ابروی خود آسمان را بپوش ۞ و تصویر او را که کاغذی نقش کشیده
بودند بدستش داد سکندر حیران گشت نوشا به خدمت کرد و او را بشوهری قبول نمود و بعد ازان سکندر بطلب
آبحیوان شتافت و نیافت و گفته اند که آن ذوالقرنین اکبر بود که اخبار او در قرآن مجید مبرهن است و ذکر او بیاید
از عجایب المخلوقات تقلست و مؤلف صبح صادق ازو نیز مینویسد که آدم آبی نزد اسکندر آورده بودند که دم و دشت
و نخش مفهوم نمیشد نی را با او دادند ازو پسری متولد شد گفتند که پدر تو چه میگوید گفت میگوید که دم حیوان نر است
و این مردم را چیست که دم بر روی میدارند و ایضاً اسکندر خواست که بر ساحل بحر محیط مطلع شود پس کشتی
با نگار فرستاد یکسال رفته و هیچ ندید پس بجاه دیگر رفتند کشتی دیگر دیدند و دران مردم بسیار و زبان ایشان فهم نمیشد
زنی از ایشان بدست آوردند و پیش سکندر بردند و سکندر آن زن را بمروی داد و فرزندی ازو بوجود آمد که هم زبان مادر و هم زبان پدر
آموخت او را گفتند از مادرت بپرس که از کجا آمدی مادرش گفت ملک ما را فرستاده بود تا حال آنجانب دریا معلوم کنیم گفتند آنجا چه
معموری هست گفت آری ملکیست ازین عظیم تر خلقی ازین انبوه تر پوشیده نماند که انچه اخبار سکندر از زبان کپتان جوناتان انگلیس
شنیده در انجا مرقوم مینماید چه می گفت شخصی که همراه سکندر بسیر و سفر مانده بود و کتابی مشتمل بر احوال سکندر تالیف نموده و آن در میان ما
معروف و مشهور است چه سکندر مملکت ایران را از دارا انتزاع نموده و در هیچ بلاد از چین و روس و زنگ و غیره نرفت غیر از تسخیر ایران همه را
نادرست میگفت چه در کتب فرنگ مرقوم نیست و نیز تمام ملک یونان را تسخیر نکرد و بعضی از بلاد یونان را بخشود و آنکه در میان ما مردم مشهور است
که تمام دیار یونان در آب غرق شده این را نیز غلط میگفت مبنی بر مود که بعضی از شهر یونان را آب برده و دیگر اکنون موجود است و بادشاه آنجا
است و آنکه سکندر کشتی برای تحقیقات ساحل بحر محیط فرستاده این را هم نمیگفت اما میگفت که قریب سه صد سال ست که صاحبان فرنگ
مانند این دنیای جدید پیدا کرده اند چه آنجا رفتند بالآخر بادشاه آنجا را برانداختند و دران ملک حربه تیر و کمان و شمشیر و امثال ان بود و از توپ و هکله
و تفنگ و دیگر آتش بازی هرگز واقف نبودند و اسپ تیز دران دیار نبود فرنگیان با سوار و پیاده و توپ و تفنگ آنجا رفتند چون مردم
آنفرقه سواران را دیدند که گاهی ندیده بودند دانستند که مردم شکلی مهیب میدارند که بچهار پا میروند و اسپ و سوار را حیوان واحد
و گمان بردند که این بلائیست که از آسمان فرود آمده و یا از دریا برآمده هرگونه بترسیدند و دیگر فرنگیان با توپ و تفنگ آنجا رفتند و
دست بروی نمودند آن جماعه منهزم گشتند فرنگیان ظفر یافتند و آن ملک متصرف شدند و آن را دنیای نو نام گذاشتند و آن
از فرنگیان سه گروه اند که آن دنیای نو را در تصرف دارند یکی بادشاه اسپین و دیگری والی پرتگیز و سومی بادشاه انگریز و آن دنیای نو
در کلانی و طولانی زیاده از مفت اقلیم است و آنرا دیار را امرقه نامند و میگفت که امرقه جنوبی است از خط استوا بطرف جنوب یعنی مابین مغرب
و جنوب در تصرف بادشاه اسپین است و همچنین دیگر از جاها در قبضه والی پرتگیز است و امرقه شمالی است از خط استوا جانب شمال
مابین مغرب و شمال در قبضه تصرف بادشاه انگریز است و هرچه درین هفت اقلیم پیدا می میدارد زیاده بران در ان دنیای نو پیدا میشود
و مردم آنجا اکثر اسود اللون باشند و روی بهن و بینی پست و مژگان فربه و چشمان سیاه و کلان و موی سیاه دارند و زنان ایشان موی سر و را
و سیاه و در حسن و جمال زنان از مردان آنجا برتبه افزون تر اند و تمام آن گروه بت پرست اند و از زر او امراد عده های آن دیار و دیگر
هر کسی که نذر کند دختر و شیزه و پسران نوخیز خود را جهت خدمت بتخانه ها میدهند

آن زنان بی شوهر و مردان بی زنان عمر را بسر میبرند و هرگاه از اتفاقات زنا مرد جامهٔ خدام بتجانه واقع شود و مردم از آن
آگاه شوند زن را زنده در گور کنند و مرد را بسته و آتش اندازند و اکنون فرنگیان آنجا رسیده اند و اسپ ابرماده اسپ انداخته اند
اسپان خوب بسیار پیدا شدند بالجمله اکنون ریاست بران گروه مر فرنگیان است و متعرض هر رسم و آئین جماعه نمیستند و آن دنیای نو از ملک
انگریز و شهر لندن که تختگاه انگریز است بشرط موافقت هوا از راه دریا سه ماه راه مسافت دارد و راقم حروف کتابی پیش کپتان موصوف
دیده اندران نقشه و تصویر مجمع ملکها و شهرهای امرقه و نامهای امصار امرقه و آنچه در هر امصار آنجا یافت میشود از جنوب ماکوله و اجناس مطعمه
و قماشه و نباتات و حیوانات و غیره پیدائی میدارد و مرقوم است گفتم که نیشکر و انبه و دیگر میوه های هندوستان مثل انگور و سیب
وغیره آنجا پیدا میشوند فرمود که همه بافراط و از انجا چندان بفرنگ میرسد که همه فرنگ از رسیدن چیزهای آنجا از دیگر دیار مستغنی است
و ایضاً اندران کتاب دو دایره مقابل یکدیگر که هیچ یکی ازان کم و بیش نبود کشیده دیدم یکی را دایرهٔ دنیای کهنه که عبارت از هفت اقلیم
است نامهای امصار اقلیم و بعد و دوری آن از یکدیگر و بسیار چیزهائی مثل این بخط انگریزی مرقوم بود و در دایرهٔ دیگر که مملکت
امرقه است و آن دنیای نو نامند دران بدستور نامهای شهرهای دنیای نو بخط و زبان انگریزی بطریق اجمال مرقوم است و
بعد ازان بتفصیل هر یک امصار مع آنچه آنجا پیدائی دارد مرقوم است درخواستم که مجملی از احوال دنیای نو به فارسی ترجمه نمایند تا بالاجمع
در عالم و عالمیان نماید قبول فرمود اما تا هنوز بنا بر عدم فرصت از قوه بفعل نیامده اگر حاصل میشود بعد ازین هفت اقلیم کهنه را این
خواهد نوشت و بالله التوفیق و دیگر سخنی غریب از زبان کتاب پیش آمد مرخواند که در سال سه صد و سی و یک پیش از پیدائش عیسی
علیه السلام اسکندر ذوالقرنین پادشاه ایران را بکشت و در سال نهصد و سی و دو پیش از پیدائش عیسی علیه السلام ارسطو بمرو در صورت
وزارت ارسطو مر اسکندر را بخوب نمیرسد شاید پیش ازین چندی بوده باشد بالجمله اسکندر اول کسی است که سوبق ساخت و اسحق
و غندر را عاشق و معشوق بعد او بوده گویند که اسکندر در باب ملک داری ایران از ارسطو مشورت خواست و دران باب نامه
با و نوشت فرستاده بمرو نزد ارسطو رفت ارسطو او را بباغی برد و درختی چند سال خورده بر کنده در جاهای آنها نهالی نشانده
فرستاده باز گشت و حال اسکندر باز گفت اسکندر دریافت و طایفهٔ ازامرای دارا را بکشت و اقربای دارا را نیابت خود
حکومت فارس داد و ایضاً وقتی نامه از مادرش با اسکندر رسید مضمونش آنکه ای عجب سخوت را بخود راه مده و از بخل بپرهیز
و گنجهائی که بدست آورده با مردی جلد بر اسپ دونده نزد من فرست اسکندر نامه بخواند و با حکما گفت چندین گنج و خواسته
بر اسپی چگونه توان فرستاد ایشان را سخنی نیامد اسکندر گفت آنچه بدست آورده ام بر کاغذی نویسید و بمردی دهید تا به اسپی
جلد بنشیند و با ورساند که مراد او همین ست حکما بر دانش او آفرین کردند و قتی اسکندر از ارسطو را پرسید که در باب فلان مجرم
چگونی ارسطو گفت اگر گناه نبودی صفت عفو که بهترین فضالست ظاهر نشدی اسکندر مجرم را ببخشید و هم از ارسطو پرسید
که عفو در چه وقت نیکوست گفت در وقت قدرت اسکندر را گفتند لذت سلطنت در چیست گفت در سه چیز مغلوب
ساختن دشمنان و تربیت دوستان و روا کردن حاجت محتاجان و خزاین هر چه بود آن را اعتباری نباشد و قتی بگشتن
وزدی اشاره کرد و او گفت مرا مکش که درین کارگاه بودم گفت اکنون نیز در گشته شدن کاره باش شخصی با جامه های
کهنه با اسکندر بنمان فصیح گفت اسکندر او را گفت که لباس خود را چون سخن خود کن گفت مرا بر سخن قدرت است

رسالهٔ نشاط را

وپادشاه را بر لباس سکندر بخندید و او را خلعتی ملوکانه داد و روزی از وشاعری وه هزار دینار خواست سکندر گفت این
مال از قدرت تو بسیار کمتر است سکندر شاد شد و مضاعف آن باو داد سکندر را گفتند که چگونه است که تعظیم او ستاد بیش
از تعظیم پدر کنی گفت از آنکه پدر سبب حیات فانی است و او ستاد سبب حیات باقی پدر مرا از آسمان بزمین آورد و او ستاد مرا
از زمین با آسمان هر روزی در مجلس نشسته بود کسی از وحاجتی نخواست گفت امروز از ایام سلطنت خویش نمی شمارم وقتی هرمز خود
با یکی گفت و در محافظت آن مبالغه نمود و آن را رفاش شد سکندر بلیناس حکیم را گفت سزای آنکه راز سلطان فاش کند چیست
عباس گفت از دو مرنج که افشای سر خود را خود کرده باز اسرار خویش خود نتوانی کشید اگر دیگری نتواند کشید عجب نبود یکی از اعدای ما
مفسد بدرگاه آورد و سکندر خواست که از و عفو کند یکی از امرا گفت اگر من بجای ملک بودمی او را بکشتمی سکندر گفت اکنون که
بجای من بنشستی بشکر آنکه آن او را بخشیدم عالمی درست کردار نزد او در سخنان دلبری کرد گفت از من نمی ترسی گفت ترس بنده
از خیانت او باشد و یا از ظلم خداوند تو و من ازین دو عیب مبرا ایم از سخنان سکندر درست که چه قبیح است گفتن
و ناکردن و چه جمیلست کردن پیش از گفتن و گفت احتیاج آدمی بعقل بیشتر است نه بمال گفت خدام سلاطین چهار گروه اند
چنانچه بقای بدن بی چهار عنصر راست نمی آید سلطنت بی ایشان تمشیت نپذیرد اول اهل شمشیر امرا و لشکریان
و ایشان بمثابه آتش اند دوم ارباب قلم چون وزرا و کتاب و ایشان بمنزله هوا اند سوم اهل معامله چون بازرگانان
و اهل حرفه و ایشان بمثابه آب اند چهارم اهل زرعه و ایشان بمنزله خاک اند گفت صاحب کرم کیست و اگرچه درویش باشد
و بخیل خوار باشد اگرچه تونگر باشد چون سکندر بیمار شد و دانست که مرین موتست نامه بمادر خویش روفنا نوشت
چون مادرش بر خواند نوشته بود طعامیکه ترتیب کنی زنان بزرگان سالخوردان و اجمعی غرامی من کن و ایشان طعام
نصیب کسی را ده که با و مصیبتی نرسیده باشد روفنا چنان کرد هیچکس دست بطعام نبرد همه گفتند از ما کسی نیست که مصیبتی
گرفتار نشده باشد روفنا گفت که مرا وعظ کرد که در مصیبتش صبر کنم بالجمله سکندر بقول موبدان مابر هشتاد و دو طبقه که یک
را بادشاهی جداگانه بود غالب آمد و عدد سپاهش که همراه او بودند از شش صد و بیست هزار مرد زیاده بودند و شمار
آنانکه در اطراف ممالک بودند خدای بهتر میداند در تاریخ صبح صادق مینویسد که عسکر چنگیز خان هشتاد هزار
سوار بود پس هشت صد هزار سوار که بزبان هندی هشت لکهه باشد در رکاب چنگیز خان بودند که با او در تسخیر بلاد میگردیدند
با این کثرت عساکر و سفک دماء تسخیر هفت اقلیم نتوانست کرد بیت از تواضع میتوان کردن مسخر عالمی را
خاتمی ملک سلیمانی همین پشت تا است بالجمله بعد از فوت سکندر رومیان خواستند که پسرش روس
بن سکندر را بسلطنت برنشانند نه پذیرفت و انقطاع گزید مردی دعوس نام در روم پادشاه شد و بطلیموس
لقب یافت یعنی ملک بزرگ و او یونان و مصر و شام و مغرب تا کنار دجله ضبط کرد و مذهب یهود داشت و بعد از او
وقیانوس بادشاه شد و او آنست که اصحابش از و بگریختند و در کیف بیاسودند و قصه اصحاب کهف بیاید و نزد برخی
وقیانوس بعد از اعسطوس بوده و ذکرش در روم بیاید مخفی نماند که بعد از طبقه سلاطین کیانیان اسکاتیان که
طبقه سوم اند از ملوک عجم در ایران بسلطنت رسیدند اما چون اینجا احوال سکندر بقلم آمد و آن بادشاه جم جاه حکمت

دوست بود بنابران مناسب نمود که سطرے چند در احوال حکما و برخے از مشاهیر هر دیار از ابتدای آفرینش تا پیش از ظهور اسلام و بعد از اسلام که بوده اند در دو فصل مرقوم ساخته بعد ازان طبقهٔ سلاطین اسکاتیان بتحریر آرد و باللہ التوفیق **فصل اول در ذکر حکما** و برخے از مشاهیر که پیش از ظهور اسلام بوده اند **آغاثادیمون** مصری و او از قدمای حکماست و او را اوریای ثانی خوانند و گویند از ابنای مرسل بوده و بهاهل مصر مبعوث گشته و گفته اند که او شیث علیه السلام است و در تاریخ الحکما مسطور است که اوریای اول شیث است که آغاثادیمون نیز خوانند و او استاد هرمس الهرامه است که عرب او را ادریس گویند و معنی آغاثادیمون نیکبخت باشد و اصح آنست که شاگرد شیث و استاد ادریس بود و لیدر اعلم بالصواب **صاب** پسر ادریس است و صابی باو منسوب انداز سخنان اوست گفت کسے که صاحب عقل نیست غضب را مغلوب نمیتواند کرد و گفت که بادشاه عاقل برفق و مدارا میرسد بجائی که بجور و صولت نتوان رسید خصوصًا بانیکان و برگزیدگان و گفت که طریق بادشاه صاحب رای اینست که اعتبار کند مروان را بکردار ایشان نه برجهت و بزرگی جسم ایشان و گفت با کسے که قدرت دفع آن مداری مخالفت ظاهر مکن — **اسفلینوس** از اکابر متقدمین حکماست وطن و مسکن او شام بوده و شاگرد اوریس بود و بقول جالینوس او پیغمبر بوده و بروایتے و اصح علم طب اوست و تعلیم آن بالمشافهه نکردی جز بفرزندان خود و دیگران را نیاموختی تا آنکه در عهد بقراط بیگانگان را آنرا آموختند و اکثر علما از اولاد اسفلینوس اند از سخنان اوست که بسیار روزگار باشد که ان را مذمت کنند و چون روزگاری دیگر پیش آید ستایش نمایند و گفت قوت حاجت ازان بهتر است که منت نااهل کشند و گفته سزاوار احسان آنکس است که کافر نعمت نبود و گفت عطا بر فاسق تقویت اوست بر فسق و گفت دشمنان شما ناصح شما نیستند و گفت عابد بے معرفت چون گاو اسیانیست که میگردد و بر جای خود ایستاده درویشی گفته زاهد بے علم مسخرهٔ شیطان بود و گفت تعجب دارم ازان که باحتمال ضرر از طعام مضر پرهیز و بسبب بیم آخرت از گناه خود را پاک نمیدارد **لقمان حکیم** بقولی پیغمبر بوده اکثر بر انند که حکیم بوده هرگونه در عهد داؤد بوده و او غلام اعرابی بود و گویند میچر ائید اعرابی او را بدست اسرائیلے بفروخت اسرائیلے او را هیزم کشی فرمود گویند که خداوندش او را روزے گفت که گوسفند بکش و بهترین اعضای او نزد من بیار لقمان برفت و دل گوسفند را بیاورد و خواجه گفت بدترین اعضایش را بیار لقمان برفت و همانرا بیاورد خواجه تعجب نمود و از سبب آن سوال کرد لقمان گفت دل بهترین اعضاست اگر دران حکمت بود و بدترین اعضاست اگر برخلاف این باشد خواجه بردانائی او متحیر بماند و آزادش کرد گویند روزی خواجه او را گفت در فلان مزرعه کنجد بکار او جو کشت و هنگام درو خواجه بسیر مزرعه رفت بجای کنجد جو دید گفت نه ترا گفتم که کنجد بکار گفت جو کاشتم بگمان آنکه کنجد بار آرد خواجه بخندید گفت چگونه کنجد آرد لقمان گفت تا نی بینم که باعمال نکوهیده بهشت میخواهی یا خود گفتم اگر با این اعمال به بهشت رسے تواند بود که کنجد بار آرد خواجه بر دانائی او آفرین کرد و آزادش کرد حکایات دیگر در باب آزادی لقمان نیز مسطور است بالجمله چون لقمان آزاد شد خواجه اش او را مایه داد و دران بکتبی عظیم پدید آید لقمان مالدار شد

و بجدیت داؤد پیوست و در حکمت کامل گشت روزے لقمان نزد داؤد در رفت دید که داؤد حلقهاے آهن میسازد
نه پرسید لیکن تعجب نمود داؤد آنرا تمام کرد و برخاست و در بر کرد و گفت نیکو زرهی است لقمان بے سوال حال
بدانست و گفت الصمت خیر الحکمة و راگفتند ادب از که آموختی گفت از بے ادبان که هر چه از افعال ایشان در نظرم
ناپسند آمد احتراز کردم نقلست که لقمان صاحب مال بوده مردم قرض داد می و گفتی که بگیر این امانت خداست و دیگران
او اکثر و کتبان جوناتهان اسکاث از کتب فرنگ بارا قم میگفت که لقمان هرگز مالدار نبوده و در غایت تنگدستی میگذرانید
در حبیب السیر مینویسد وقتی رئیس دهی را دام داد چون یکسال بگذشت پسر خویش به الطلب آن فرستاد و هنگام
وداع گفت در راه زیر فلان درخت چشمه ایست آنجا فرود نه آے و رئیس فلان موضع اگر ترا بدام می قبول کند
قبول نکنی و چون رئیس بدیون برسی در قصرے که بکنار دریا دارد ست بنشینی پس گفت اگر در راه پیری رفیق تو شود از فرمودهاش
تخلف جائز نداری پسر برفت و در راه پیری همراه او شد چون بچشمه رسیدند و درخت رسیدند گفت اینجا فرود آئی گفت
پدرم ازان منع کرده گفت این نیز گفته که سخن پیر بشنو گفت آرے پس فرود آمد و بخفت پیر او را حراست میکرد مارے
از درخت قصد پسر کرد پیر او را بعصا بکشت و چون جوان بیدار شد پیر گفت دانستی که لقمان ترا از نزول اینجا منع
کرده بود پس سر مار را از تن جدا کرد و با خود گرفت و روان شد پس بموضعی رسیدند رئیس آنجا ایشان را بخانه
خود برد و خواست که دختر به پسر لقمان دهد او ابا نمود یا لآخر باشارهٔ پیر قبول کرد و پیر آن سر مار را در شب نهفته به پسر داد
و گفت پیش از مباشرت این را بر آتش نه و زن را بگوی که تن خود را بران محیط کند و دو با سفل بدنش رسد پسر به فرموده
عمل کرد و دو بموضع مخصوص دختر رسید نعره بزد و بیهوش شد و کرمی مرده از فرجش در افتاد پیر گفت هر که باین
دختر گرد آمدی کریم قضیب او را بگزیدے تا هلاک شدے لقمان ازان ترا منع کرده بود پس روزے چند در خانه رئیس
بماندند و بدیهه رئیس مدیون شدند او پسر را احترام کرد و خواست که شب در قصر کنار دریا بسر برد پسر لقمان
بموجب وصیت پدر ابا نمود و بدستور باشارهٔ پیر قبول کرد شب چون همه بخواب رفتند پیر پسر لقمان را بیدار
ساخت و گفت عادت این رئیس آنست که چون فرض خواهش آید او را در کنار دریا بخوابانند و شب بامعدودے
چند بیاید و آن بیچاره را با سر بریده بران خفته است بردارد و در آب افگند اکنون برخیز پسر لقمان برخاست
پیر باتفاق او سریر برداشت و بموضعے برد که پسر رئیس در خواب بود ناگاه سر پسر او را بگرفت و آورده
بجاے خود نهاد رئیس شب بدستور انجا آمد که پسر لقمان را جاے داده بود و سر بر پسرش را بگمان پسر
لقمان برگرفت و در آب افگند چون روز شد از حال آگاه گشت و متحیر بماند و مال بدو پسر لقمان را
مختصی المرام باز گردانید کبتان جوناتهان اسکاث می فرمود که در توریت هرگز مرقوم نیست که لقمان متمول بود
و شاگرد داؤد بود و چه او بعسرت و فقر روزگار گذرانیدے و بعد از داؤد و بچندین سال بوجود آمد و از
جمله نصایح لقمان است که به پسر خود اخلاق مردم بیچا و بدبخت و اخلاق مردم سعادتمند نمود و گفت
اے پسر تقع که هیچ از چیزیکه حق تعالے ترا دانا نیده است بدرستے که دانا جاهل نیست و گفت

اے پسر من بدرستیکه مخنث گوینده بیحیا و بدبخت است اگر سخن گوید بان امور امر سوا سازد و اگر سکوت ورزد
سوا نگرد و اگر عمل کند بد میکند و اگر فعلے کند ضائع میسازد و اگر استغنا ورزد تکبر میکند و اگر مفاسس میشود ایوس
میگردد و اگر کسے بر و قدرت می یابد خوار و حقیر میگردد و اگر خوشحال شود باطراطی نشود و اگر غمزین گردد اسیر میگردد و اگر
بر کسی تهمت یابد بے اندامی میکند و اگر سوال کند ابرام و مبالغه مینماید و اگر مسئول می شود بخل می ورزد و اگر خنده میکند
مثل آواز خر میکند و اگر مکافات کند جور را روا میدارد و اگر زجر میکند عنف و تعدی میکند و اگر کسے باو زجر میکند خشم
و غضب میکند و اگر عطا میکند منت می نهد و اگر کسے باو عطا میکند شکر نمیکند و اگر سترے باو سپاند خیانت میکند
و اگر بکسے ستری سپارد تهمت می بندد و اگر رتبه اش پائین تر است از تو ترا عیب میکند و اگر بالاتر است
غلبه میکند و اگر مصاحبت تراکند و رنجے می اندازد و اگر ازو کناره کنی ترا نمیگذارد و از زجر کسان استراحت نمی یابد
تعلیم او بآخر نمیرسد و اهل او از و خوشحال نمیشوید و از ایشان بدی را دور نمی سازند و اگر بزرگ از ایشان است
همه ایشان را در رنج میدارد و اگر خورد تر است بزرگ را در آزار میدارد و راه بندگی نمی یابد و اگر راه نماید اطاعت
نمی کند کسے که با او معاشرت کند خوبی نمی بیند کسے از گوشه گزینند سالم نمی ماند و اگر سخن گوید صواب نمی گوید
و اگر با او گویند نمی فهمد و سیانه روی در فراخی نمی کند و در بلا و تنگدستی صبر نمی نماید و در مسئله تامل و توقف
نمی ورزد و انچه معروف و نیکو است بفعل نمی آرد و شکرگذاری خدا نمی کند و دغابازی ترک نمی سازد
و قبول نصیحت نمی کند با حکما موافقت نمی نماید و علم او را در عجب میدارد و اگر موافق علما در رای نباشد چنین
میداند که نیکوکار است اگرچه بدکار باشد و مفتر خود را شریف می بیند و شر خود را خیر می پندارد و تقریظه خود را خرم
و جهل خود را علم می انگارد و هر چه بنفس او را خوش کند فرا میگیرد و هر چه بخوشش نه آید ترک می کند و خود را نیز بدان
ستوده میگرداند و اگر مخالفت افتد حق را تکذیب میکند و اگر محتاج بحق شود با وسیل نمی کند و اگر از حق سوال
کنید منع کند و اگر حاضر شود اهل حق را بار سے نمیدهد و اگر از ایشان غایب گردد در ابطال حق کوشد و اگر با علما
مجالست کند ادب و تعظیم ایشان نگاهدارد و اگر با زیردستان خود نشیند بر ایشان فخر میکند و سخن حق که
از ایشان سر زند خنده می زند و مخالف ایشان میگوید از لقمان پرسیدند که کیست از مردمان دانا تر گفت
آنکه از علم مردمان بعلم خود می افزاید و گفته عجز در سخن خیر از عقل میدهد پس نظر کن آن چیز را که میگوید و گفت بجلسے
که در آئی بالاتر از همه منشین و گفت حسن نیت از عبادت است و حسن استماع از حکمت خوشخوی از کرم است
و حسن جواب از دانش است و گفت اگر کسی را بجا جتے فرستی حکیمی را فرست و اگر حکیم را نیابی خود برو و گفت
سنگها را از جای خود نقل کردن آسان تر است ازان که بکس چیزے فهمانیدن گفت دور شوید از مردمان بد
تا سالم ماند دلهای شما و راحت یابد بدنهای شما و نیکو شود نفسهای شما و گفت صبر دو قسم است یکے
صبر است بر آنکه مکروه داری آنرا مثل نقصان مال و ضیاع و عقار و قوت اطفال اشال ان و دوم صبر از انچه
دوست داری آنرا و در تحصیل آن اضطراب میکنی و می باید که صابر باشی در تحصیل آن و گفت شکرگذاری کن

کسی را که تو انعام دهد و انعام ده کسی را که شکرگذاری تو کند بدرستیکه بقای نعمت در نعمتی که کفران کنی زوال نعمت
نعمتی را که شکر گوئی و گفت شریف باشد که پرهیزگار گردد و متواضع میشود و خسیس چون پرهیزگار شود متکبر میگردد
و گفت مرا و کلید حاجت است و بحاجت کلید گناه است و گفت علم بهتر از گنج است گنج ترا نگاه باید داشت
و علم ترا نگاه میدارد و گفت در تضییع مال خود و اصلاح مال دیگران بکوش که مال توان بود که ذخیرهٔ آخرت سازی
و آنکه بمیراث بدیگران گذاری ازان دیگران بود و گفت احمق هرچند صاحب جمال بود با او صحبت نباید داشت که شمشیر
هرچند خوب رخسار است زشت کردار است و گفت سه کس را در سه حال توان شناخت حلیم را نزد غضب
و شجاع را بروقت خوف و برادر را نزد حاجت و گفت چهار هزار کلمهٔ حکمت جمع کردم و چهار ازان برگزیدم و دورا فراموش
باید کرد و دو را بیاد باید گرفت خدا را و مرگ را یاد باید داشت و نیکی را که با مردم کنی و بدی را که با تو کنند فراموش باید
کرد و گفت دخوشخوی یعنی خوی خوش و خوب خویش بیگانگان است و بدخوئی یعنی خوی بد بیگانه خویشان سعدی گوید

فرو بندهٔ حلقه بگوش ار بتوانی برو و بند لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش

و گفت اصل عاقل به از متکلم جاهل **اسا دفلیس** و انباذقلیس نیز ش نامند از اکابر حکماست حکمت از لقمان و سلیمان بشام
آموخت و بقولے از دائود تعلیم یافت داود مجرد و متوکل بود و هرچه از قوت یکروزه اش زیاده آمدے
تصدق کردے و ذخیره نهادی و او بیونان رفت و از کیفیت خلقت عالم سخنها گفت نه پسندیدند و
از شهر براندند و در تاریخ الحکما مسطور است که حکمت او حکمت پیغمبری بوده که متزوج بفلسفه بود و او اول
کسی است که جمع میان معنی و صفات الله تعالے کرد و همه را راجع بیک معنی ساخت و گفت که نیت حق تعالے
را معنی متعدد متمیز از یکدیگر که هریک از آنها مخصوص بنامی باشند بلکه او یکیست فی الحقیقت جمع من الوجوه
بخلاف موجودات دیگر بدرستیکه مجردات عالیه را بکثرت و تعدد عارض می شود یا به اجرای الیشان و یا بمعانی
و نظایر و ذات حضرت باریتعالے منزه و مقدس است از همه اینها و بسیاری از بزرگان حکما و بنیاب با او متفق اند و علی
علیه السلام حسن بصری و جماعهٔ معتزله همین مذهب دارند **فیثاغورس** حکیم اول کسے است که حکمت را فلسفه نام نهاد و علم شما
پدید آورد و بعضے او را حکیم خواندند و گروهی برآنند که فیثاغورس معاصر لهراسپ و وزیر او بوده حکمت از اصحاب سلیمان
آموخت و بیونان شد و علم هندسه و طبیعی ظاهر ساخت و موسیقی اختراع نمود و دویست و هشتاد کتاب تصنیف کرد
و به بقای نفس بعد از فنای بدن قایل گشت و اینکه بعد از نیکه اگر از اهل ثواب است ثواب می یابد و اگر از اهل گناه است
عذاب با و خواهد رسید برای حکمای آلهی و او هر روز بهر خود غذائی ترتیب داده بود که هرگز بیمار نشدے و گاه فربه و گاه لاغر
نبودے و گاه شاد و گاه غمگین نگشتی و خنده و گریه نکردے و در تاریخ الحکما مسطور است که طعام صباح او شیر گاو و غسل او بوقت
شام نان و آب و سبزی و طعام مطبوخ او قربانهای کاهنان بود که برای خدا قربان می نمودند و هرگاه که رئیس کاهنان شد غذای
خود از چیزے ترتیب داد که کم گرسنه و تشنه شدی و او مطلوب دوستان را بر مقصود خود مقدم داشتی و گفتی که مال و دوستان
مشترک است میان الیشان و او بشهر فرو طونیا شتافت اقلون از اهالی آنجا که بکثرت مال معروف بود نزد او آمد پس

خوشنائی آغاز نهاد فیثاغورس او را ملامت کرد افلون برنجید و قصد فیثاغورس نمود فیثاغورس با تفاق شاگردان
با او درزم کرد و ظفر یافت افلون با چهل تن بقتل رسید حکیم از اهالی آن شهر متوهم شده نه فارا نونیا رفت و از آنجا بشهر فارس
شتافت بزرگان آن دیار نزد او آمدند و گفتند آنکه قتل چهل تن را روا دارد حکیم نبود اکنون بشهر دریا بار کرد و فیثاغورس
بشهری دیگر رفت چون قصد او کردند فیثاغورس بجای رفت آن را هیکل گفتندی دشمنان او را محاصره نمودند
و آتش در هیکل زدند فیثاغورس با اصحاب بسوخت از سخنان اوست هر چیزی بعقل محتاج است الا دولت و گفت خنده
بیوقت این غم گریه است او را گفتند تو حکیمی گفت فیلسوفم یعنی دوستدار از حکمت از قلم حروف از کبتان چوناتهان
اسکاٹ تحقیق این لفظ فرمود که فیلسوف لفظ یونانی است مرکب از دو لفظ فیلو بمعنی محبت و عاشق و سوف بمعنی علم
و بکثرت استعمال واو فیلو حذف شد فیلسوف ماند بالجمله او را گفتند شیرین چیزها چیست گفت انچه کس را بآن میل باشد
گفتند فلان ترا بد گفته گفت از انکه راه بنجوبی نمیرود گفت شرمدام به از چیز زائل و گفت خاموشی موجب سلامت است
از ندامت و گفت باید که شرم از خود بیشتر کنی که از دیگران یعنی در خلوت نیز با دب باشی و گفت عتاب با خود بهتر از
عتاب دیگران و گفت جهد کن تا ناکردنی در دل نگذرانی و هم آن کنی که شاید نه انچه خواهی و گفت مدح خود هیچ خود است
و گفت سوگند بسلف خوردن نشان دروغگوئی است گفت اگر از کسی خطا نه زند چه نیکو بود اگر سه زند و بر آن مطلع
شود چه مفید باشد گفت بدترین مردم کسی ست که مال بهر دیگری جمع کند و گفت نگاهداشت انچه در دست تست
بهتر ست از طلب انچه پیش تو نیست و گفت آنکه مداح خود را مال ندهد مالش برود که او را بدگوید یکی را دید که لباس فاخره
پوشیده بود و سخنی ناصواب میگفت گفت با سخن راچون لباس خوبکن یا لباس را چون سخن و گفت سفر او از انست
که بشناسی وقت را که سخن گفتن یا در آن خوب ست یا سکوت و رزیدن و گفت طبیب کسی ست که بدن خود را از
بیمار یها نگاهدارد و کسی که محتاج بمعالجه غیر شود طبیب نیست و می گفت بیشتر آفتها که بر حیوانات میرسد بنا بر بی زبانی
ست و اکثر کلفتهای انسان را که روی میدهد از باعث زبان است و گفت کسی که نفس خود را دور سازد از چهار چیز هرگز
مکروهی به او نرسد و آن اول عجلت است دوم لجاجت سوم عجب چهارم کاهلی چه ثمرهٔ تعجیل پشیمانی است و ثمرهٔ لجاجت
حیرت است و ثمرهٔ عجب منقصت و ثمرهٔ سستی ذلت و خواری و گفت حکیم محافظت نفس خود نخواهد چنانکه دیگران محافظت
بدن خود مینمایند و گفت نفس میان نیکان در لذت و نعمت است و میان بدان در کلفت و الم گفت کسانیکه گرفتار
شهوت بدنی اند بندگانند حواس را و ارباب فضائل موافق اند عقل را و گفت حذر کنید در بیعالم از کسی که بی باکانه
عیوب خود را بشمرد و گفت فکر را پیش از عمل بعمل آرند و گفت با همه کس بگشاده روئی و تلطف به پیش آئی نه بگرفتگی
و کراهیت و گفت پیش حق تعالی فعلها و کردارها معتبر است نه قولها و گفتار و گفت چه نافع است انسانرا که
سخن گوید بچیزهای نفیس و اگر ممکن نباشد گوش کند از کسیکه آنرا بگوید و گفت پیش از انکه کاری کنی فکر کن و از کار زیرا که
کار بدر شفیعی و مددگاری نیست و گفت محافظت و صحت بدن خود به میانه روی از طعام و شراب کنید و نکاح
و ریاضت چندان بکنید بلکه طلب کنید صحت نفس را و گفت ملاحظه کنید از کاریکه در کردن آن نفس شما مدحی کسب کند

وگفت طمع مدار یدازمردم بدوشریر نکوئی را وگفت زاد توسنهٔ خوب ازبرای زندگانی خوب اینست که بمصاحبان کلفت
دیدی برساند وگفت که اعتقاد کنید که مدح کردن وهجو نمودن وخشیدن وسجل ورزیدن کسیکه معرفت ندارد لایق خنده
مسخرگیست که شمارا ستایش جاهل ننگ وعار است وگفت چرکین آلوده میسازند زبان خود را بدشنام وگوش خود را ضائع مکنید
بشنیدن آن وگفت شخصیکه بر خاکستر نشسته باشد وتوکلش بر خدا باشد بهتر ازانست که بر تخت از طلا متمکن باشد وتوکل او
شک وسستی باشد وگفت نتیجهٔ ترس خدای تعالے رحمت است چه هرگاه که ترس غالب باشد خلاف رضای او سبحانه
نخواهد کرد ازینجاست که مولوی روم گفته مصرع مرد ترسنده مبارک بنده ایست ۱۲ وگفت آرام دهید وعادت بخشید
نفس را بقبول حالات تا ازانچه باعث خوشحالیست مسبب کرامت مسرور نشوید ورنج نکشید وگفت که واجب ست بر تو که
اجتناب نمائی ودور کنی خود را از آرایشهای دنیا که تیره وگمراه سازد فکر را وگفت چون بخانهٔ خواب درآئی پیش ازانکه
بخواب روی تامل گفتار وکردار آن بزرگ کن اگر باقی چیزے ناشایسته را که کرده ولایق آن بود که آنرا نمیکردی پس باید که
نفس را ملامت کنی واگر چیزے یافتی که سزاوار کردن بود وننکردی در رفوت آن افسوس کن وپشیمان شو واگر بدی بفعل آید و
عمل ستوده نیز فوت شده خوشحال باش وخدای را شکر گوی بدرستیکه این طریق نزدیک میرساند برای بفضل وحمت الهی
وگفت هرگاه که ابتدای کاری کنی او لا بتقرع وافتادگی بمبدا عه رجوع کن تا ترا مدد کند وگفت بادشاه را باید که از
مملکت خود اهل فضل ودانش وضعیفان عالم را بهره مند ومحفوظ دارد وحاجات ایشان را بحصول رساند تا حاجات او نیز
از درگاه عزت بحصول پیوندد وگفت شخصے را که بدوستی اختیار کردی بعد ازان او را اهل آن نیافتی با او نوعے
سلوک کن که دشمن تو نشود وگفت دور تر از خوبی وخیر آنکس است که قادر نباشد بر ضبط خود وگفت که بر اطوار
مردم نظر کرده بدوستی بگزین ونظر بر گفتار او کرده اختیار کن چه بسیاری از مردمان با اخلاق مذموم وسیرت بد از روے
سخن گفتن بے عیب وبے نقصان اند گفت کسیکه بانداز رسانیدن تو از روی حسد عادت کرده چون بران قدرت
یافتی بانتقام آن سرعت منمائی وگفت اگر خواهی که زندگانی تو خوش گذرد ومخلوط بالم نباشد باید که راضی شوی
از مردمان بانیکه ترا احمق گویند بجای آنکه ترا عاقل نامند وگفت هرگاه که نفس خود را ستوده ساختی بعد از مرگ سیرگاه تو عالم
ملکوت است واگر رجوع نمیکنی باخلاق انسانے مرگ بر تو روا نیست یعنے بازمے آئی ازین سخن بوی تناسخ
می آید وگفت ظاهر مکتسب وزوے کسی را که از روی فقر مرتکب بآن شده زیرا که او در حقیقی نیست فقر او وزوال است
ازو پرسیدند که چه چیز مضرت بسیار دارد وگفت زیادتی مال وگفت پیمانچیز انیکو پیماست پوشیدن وداشتن فاقه وافلاس
ومصیبت واندوه ودرد وصبر وقت قوت دوستان گفت طریق بادشاه آنکه حذر کند از عجب وتنها بودن در رای وتدبیر
وقتیکه بسیار از لشکریان مخالف شوند رای او را وحذر کند از رای که نداند آن راه وحذر کند از سواری در شب تاریک وهرگاه که
میان لشکر خود درآید باید که بر اسپ آزروی تمکین خوب نشسته باشد بار وی کشاده ونگاه خوش بمردمان کند ورد سلام ایشان
بزبان ودست نماید ودل ایشان را چه نظر ها بطرف اوست از دشمن ودوست داخل نشوند بر اهل حرم او زنان خدمتکاران اگر آنکه
مدت مدید مثل پنجاه سال ویا زیاده آزموده باشند واگر محتاج شود در حرم بمردی که در خدمت ایشان می بوده باشد باید که سن

وده رسال دکر به منظر و دین دار و امانت گزار باشد و چون با دشاه بخواب رود و پاسشغول پچزے از لذت شود
باید که اعتماد کند بر دربانان و نگهبانان قصر خود و حذر کند از خوردن و آشامیدن از دست زنان که نزدیک اویند و همچنین
لباس از دست ایشان نپوشد و استشمام رایحه و بخورات آنها نه نماید کر نهایت اعتماد بر و داشته باشد و گفت بهتر است
اناث را نسوان و ذکور را مردان تعلیم کنند تالیس ملیطی از حکماء کبار پیشین بوده بمصر شد و علم آموخت و بملیطه باز گشت
واو اول کسے است که در ان دیار فلسفه ظاهر ساخت واز سخنان اوست که مبدا اول آب است و هوا و خاک از ان
متکون شده واز صفوت آن آتش پدید آمده واز دود و بخار آن آسمانها ترتیب یافته و کواکب از شعله های کره اثیر ظاهر
گشته واین قول موافق توریت است و در قرآن شریف است قال الله تعالے وکان عرشه علی الماء وایضا ثم استوی
الی السماء وهی دخان از سخنان اوست عاقل کسے است که زبان خود را از مذمت نگاهدارد و گفت فاضل ترین هر کس
ملاقات است بر وجه نیکو گفت صورت رواز ضمیر خبر میدهد و گفت بخاموشی عادت کردن مورث مستی است و
گفت لجاجت دور میکند رای و عقل را والواب سبکی میکشاند بسوی لجاجت کننده و گفت لایق نیست ترا کردن چیزے
که هرگاه ترا بآن سرزنش کنند درخشم شوی و گفت اگر خواهی که غنی شوی شهوت را مغلوب و مقهور سازبدرستی که فقر کسی
است که زیر دست شهوت ست و گفت ایشان نیکوکار بهترین چیزها ست که بر روی زمین است از سایر حیوانات
و گفت که مردم سه طبقه اند یکے موسوم به نیکی و دیگرے موسوم به بدی و سوم عاقل که نه خیر شناسد و نه شر گفت همزبانی
بسیار باعث انکسار قدر است و گفت کیست که داند که حیات موجب بندگیست و موت باعث آزادی و گفت اگر بر
حصول غرضها صبر کنی هر آئینه سعید شوی و گفت کسی که احسان کند بر کسی و او بذکر خیر تا نی ننماید شکر گذاری آن نکرده است
و گفت کسی که تحمل مصیبت های سخت شود او مرد است و گفت بسیار ضررها که بمردم میرسد بجهت ترک مشورت است
و گفت ملامت مکنید احدی را که پیش ازان که تفحص از کار او کنید و گفت چیزهای ظاهر را ترک مکنید و طلب چیز پنهان ظاهر
نباشد مکنید و گفت که ادب باعث انس همه چیزها ست و گفت بگریزید از مشورت مرد شریر و اگر بمشورت عمل کنید
و بر سد و شما را مضرتے پس تحقیق شما سزاوار مضرت هستند و گفت از کلام مردود انسته میشود مذهب او و گفت
عادل آن نیست که طلسم بکند بلکه عادل کسے است که اگر تقویت دهند و رهبری کنند او را نظلم طلسم نکند و گفت آن کسی
که بیگریزد از جنگ پس باز میگردد و جنگ میکند او مرد ست و گفت دوستدار زر مرد مال را آزادی نیست و گفت شقی
زندگانی میکند باز آرزو و گفت سخن خوب نگاهدارنده غضب ست و گفت عمر آنست که به فرح میگذرد و انچه برنج گذرد
زندگی زندان است و گفت جمیع مردمان می مانند و انچه در اندیشه ایشان است چنانچه حق تعالی جزا میدهد ایشان را
موافق عقیده ایشان و گفت عمر یکه بعمر غیر گذراند عمر او نیست اقم حروف راحسب حال بیادم آمد مصرع هر کس که بکام
دیگری زیست که اوست بنه و گفت بدرستیکه زن عمر مرد را کوتاه میسازد و اگر نباشد تراز نی پس زندگانی کن به بهترین وجهے
و گفت زینت هر زن سکون و آرام اوست پس زن صالح سالم میدارد منزل را و گفت هرگاه منزل را تجویز کردی طلب
کن زنی را یاری دهد ترا در کارها و گفت عاقبت نکاح ندامت ست و گفت زن نیکوکار سهل و آسان بدست نیاید

وزن عاقله باعث سلامتی شوهر است وگفت زن اگر وفن کرده شود بهتر است از اینکه تزویج کرده شود وگفت زنان بطبع
میل دارند باقراط نفقه وگفت نکاح کنید زنانرا نه چهار ایشان را بدرستیکه مردمان تزویج میکنند بچهار نه بزنان وگفت بطبیعت اخلاق
بزرگی بر زنان نمیکنند وگفت هرگاه اراده تزویج کنی پس نظر کن بهمسایه صاحبان زن که نمی پوشند چیزیرا که در آن صلاحی باشد
وگفت زن قدرت میدارد بر آنکه چیزی از تو فراگیرد وگفت کسی که در یک چیز دو با غلط کند حکیم نیست وگفت اگر بدهی
صاحب دولت وکرم را چیزی اندک فراگیری از و بسیار وگفت ایشان قاهرترین حیوانات ست بر حیله وگفت او
دشمنان انتقام بیدلی کمن تا ترا مضرت نرسانند وگفت آماده ساز آنچیزیرا که محتاجی بآن از برای ایام پیری وگفت
گرسنگی وتنگدستی عشق را بر طرف میسازد راقم حروف گوید شاید عشق مجازی را بر طرف سازد ونه حقیقی را وگفت مرد نیکوکار
در آرام وسکون است وگفت کمتر یافت می شود امانت در زمان وگفت بعضی از مردمان باشند که رای ها بد میدهند
وکردارهای شان خوب ست وگفت اگر عمل بقول دشمنان کنی مضرت کشی وگفت کسی که صاحب سکوت شود بسبب
آن مهابت پیدا میکند وگفت بعضے از مردمان دشمن میدارند وکسے را که احسان کند بسوی ایشان وگفت صالح از مردمان
کسے ست که نیکو باشد ظن او راقم حروف گوید از آنجا ست ظن المومنین خیر او گفت خوبیها حاصل نمی شود ونمی توان کرد
مگر بمشقت وگفت نیکو میشود زندگانی تو اگر مغلوب سازی غضب را وگفت عاقل مرگ را بر زندگی ترجیح می نهد و
گفت بدرستیکه از بد مهیا وآماده نمیکرد وبرای فاسق وحریص وگفت بگریزید از خوی بد واز تزویج زن بد واگر زن میکند
پس نگاه دارد او را از اخلاق رویه وگفت سکوت بهتر است از سخنانیکه سزاوار نیست وگفت پدر ومادر را قدر ومنزلت
پیش عاقل است وحسد غالب است بر اکثر طبایع وگفت نیکوی کن بر کسے که قدرت بر نفع تو نداشته باشد و
گفت یاری کردن بدان را بر بدے کفر است بحق تعالے **انکتاس ملیطی** از کبار حکمای ملیط است صاحب
مذهب بود وگفته که اول مخلوقات هوا ست وجزآن هرچه هست ازان متکون شده **انکیاغورس ملیطی** از اکابر
حکما بوده اول کسے است که کون وفساد قابل گشته وارسطو قول او را در کتب خویش آورده وانچه موافق خود نیافته
رد کرده ومذهب او آنست که اصل اشیا جسمیست که همه اجسام وقوی ازان متکون شده واو پیوسته در تعب ومشقت
بودے وگفتی اگر نفس بزیردست می باشد ازان بهتر که من زیردست او باشم وهرکه او را ستایش کردی الحاح نمودی
که ازان نگوید شهر او انقلاب پدید آمد وخلق مضطرب شدند او بود چنانچه بود گفتند در حالت چگونه آرامی گفت اگر
استمال این در جواب بیندا ضطراب کنند یا نه گفتند نه گفت مرا همان خوابست که کارهای نیجهانی را خوابی وخیالی میدانم
وقتی رئیس ما او سخنهای درشت گفت حکیم تحمل نمود زن از تحمل حکیم در غضب شد ودر آنوقت رخت نشست بر خاست
وعاله بر سر حکیم ریخت آن وقت حکیم کتاب مطالعه میکرد سر برداشت وگفت مرا مهمانی کردی وطعام خوب دادی
وباران بارانیدی وچیزے دیگر نگفت **زهون اکبر** از اکابر حکمای یونان است معاصر انکیاغورس ودر بعضے از
او ستاد لاوقوس سوفسطائی بوده بادشاه او را گفت مرا وعظ بگو در کاسه آب بیا برد وگفت اگر لشکری بر تو غالب آید
این را بچند میخری گفت بنصف مملکت خویش گفت چیزے که بشربت آبے برابری نکند فخر نتوان کرد روزے

جوانے دید که یکبار دریا از غایت فقر مخزون نشسته بود گفت چنان انگارکه تاجرے صاحب مایه بودے و صد هزار
کشتے داشتی و بران دریا میرفتے ناگاه بادے عظیم برخاست و تو بآن راضی گشتی که کشتی ها غرق شوند خود بسلامت
مانی چنان شمارد دست از تفکر معاش بدار جوان شاد شد و خدمت گزید گویند که او را دوستان بسیار بودند پادشاه عهد
گمان برد که سر فروج دارد پس بگرفتش خواست که نام موافقان خود باز گوید ریتون بگفت او را شکنجه کردند زیتون
زبان بریده پیش انداخت و در شکنجه بگذشت از سخنان اوست که ترس از مردن بدن و بترس از مردن نفس و گفت
که اگر چیزے بدست شما افتد نگوئید که از ماست و اگر از شما برود نگویند که ما را بود چنان عاریت بوده که اگر ملک شما بود
از شما بودی و از شما بدیگرے و از دیگرے بشما منتقل نشدی گفت مشکل ترین چیزها آنست که نفس خود را شناسی
و سر خود را نهان داری و گفت زبان مرد فصیح از شمشیر بریده تر است و گفت حکیم شراب المقدار که مست سازد نمیخورد
او را پرسیدند که خواب چیست گفت راحت ست از مشقت و مناسب تست بمرگ و گفت سزاوار نیست
مردان را که نکاح کنند زن صاحب جمال را چه بسیار میکنند مباشرت ما او و آن باعث ضعف است و او تکبر می کند
بر مرد و گفت خواب مرگے ست کوتاه و مرگ خوابی ست دراز **دیمقراطیس** از اکابر مشاهیر حکما ست معاصر بهمن
بن اسفندیار بعد ارسطو سخن او را بر سخن اوستاد خود افلاطون ترجیحی نهاد از سخنهاے اوست که تا شهوت را متعلق
خود نکنی خود را از افراد ایشان نشماری و گفت چنان شیرین مباش که ترا فرو برند و چندان تلخ مباش که از دهانت
بیرون افگنند نقاشی او را گفت که خانه خود را بگچ بندی تا آنرا مصور کنم گفت اول تصویر کن تا آنرا بگچ بندم او را
گفتند بگوئی دست بر دهان نهاد گفتند مشنو دست بر گوش گرفت گفتند مبین چشم بپوشید گفتند بدان گفت بر من
قادر نیستم **اومیرس** شاعر اقدم افاضل شعرای یونان بوده بعد از موسی پانصد و نود سال ظاهر شده
ارسطو دیوان شعر او را از خود جدا کردی و وقتی با سمیرے او عتاد یکے خواست که او را بخرد گفت از کجائی گفت از
مادر و پدر گفت ترا میخرم گفت نتوانی خرید زیرا که خریدار زان بود که آفریننده بود دیگری او را بخرید گفت بچه کار می آئی
گفت بکار آزادی پس چندی بنده بماند ناگاه آزاد گشت صد و هشتاد سال عمر یافت از سخنان اوست الخیر فی
کثیر من الرؤسای و گفت خاموشی بسیار گمراهی آرد و بسیاری سخن قدر سخن زایل میکند گفت عاقل آن بود که بر زبان
خویش قادر بود و آنچه بعنی نشاید نگوید و گفت حیات موجب بندگیست و ممات موجب آزادی **سقراط** از اکابر فلاسفه
است شاگرد میشاغورس و استاد افلاطون بود نام سقراطیس است و سقراط مخفف آنست بعضی بر انند که او وزیر
بهمن بود دل از همه برداشت و تجرید گزید و در طریق عبادت مخالفت یونانیان نمود و لهذا از حکمت طبیعی برگردانید
حکمت عملی را نیک سر انجام داد او را گفتند که خداشوی زنی را که بسفاهت میل بود چرا خواست گفت این بهر آن
کردم که بصبر و تحمل عادت کنم گویند چون انتهان اسکات با را قم میگفت که نام زن سقراط زان چنتی بود و در فرهنگ
هر زن که زیاده گویا شد او را زان تنی تا مندروزے سقراط از زیاده گوئی آن علم شده از در خانه خواست که بیرون کند و
آن زن دیگی پر از بول از بام خانه بر سر او ریخت مردم نخندیدند و از حکیم پرسیدند که این چیست حکیم گفت که بعد از رعد

بلیش می آید سخنهای یاوه آن زن مانند عدد بود و بوی بکار می بدان است القصه سقراط حکمت را عزیز داشتی و در صحائف ثبت نکردی و گفتی که حکمت پاک است و دلهای پاک باید و پلوست حیوانات و گفته اند که بهمین سبب هیچ کتاب تصنیف نکردی گویند که در ابتدا آنچه از اوستاد شنیدی بنوشتی اوستاد گفت که اگر یکی در راه بتو رسد و سخنی پرسد تا چار بخانه روی و در کتاب نگری و جواب گوئی سقراط همینه غذا آنچه نوشته بود بشست و پس ازان آنچه آموختی بیاد گرفتی آورده اند که سلاطین یونان هرگاه بحرب رفتندی حکمتی را با خود بردی یکی از افشان سقراط را با خود بردی زمستان سخت بود سقراط شب با اندشدت سرما بخرابه پناه بردی و روز در آفتاب نشستی و گفته اند که در حمام بسر بردی روزی با دشاه در آن حالت او را دید گفت چرا نزد ما نه آئی گفت ازانکه مشغولی دارم گفت بچه مشغولی گفت بانچه مرا زندگی بخشد ملک گفت نزد ما آئی که انچه خواهی هست گفت اگر چنین دانستمی در خدمت تو بسر بردمی ملک گفت حاجتی که داری بخواه گفت حاجت آنست که باز کردی که پس پای من پرتو آفتاب شده اند و سرما میخورم ملک خواست که او را خلعت دهد سقراط گفت که وعده کردی که مرا چیزی دهی که زندگی را بر پای دارد اکنون لعاب کربان بیدهی مرا حاجت نیست آورده اند که سقراط همیشه از بت پرستی ترامی نمود و لاجرم یونانیان که بت پرست بود و بعداوتش برخاستند و یازده تن از قضات ایشان بقتلش فرمان دادند ملک را مخالفت آنجماعه بسیار بود بقتلش فرمان داد او را گفتند چه مرگ اختیار میکنی سقراط گفت بزهرم هلاک کنید ملک او را حبس نمود فریطون شاگردانش نزد او آمدند و گفتند اگر فرمائی ترا شب از حبس بیرون آریم و بر دمیه رسانیم گفت این شهر وطن منست انچه بمن میرسد مستحقم از بهر نصرت دین حق ست اگر بدمیه روم و تصرف دین حق کنم آنجا نیز همین واقعه پیش آید پس شاگردان را وصیت کرد و کاسه زهر که بهر او فرستاده بود بیجرد و افریطون را پیش خواند و بر وی او نهاد و گفت پس خود را بفایض نفوس حکما سپردم و در گذشت گویند چون شاگردانش بمرگ او متیقن شدند گفتند ای اوستاد ترا کجا دفن کنم گفت اگر مرا بابید هر جا که خواهید دفن کنید یعنی آن نه منم مل کالبد من است گویند او سخن مرگ بسیار گفتی و هرگاه از و سخنی پرسیدندی زمانی سر بپیش افگندی آنگاه جواب گفتی و او منهای دوست بود و کمخور و بسیار عبادت و کم سفر بود صاحب تواریخ الحکما گوید که سقراط اکثر سخن مرموز گفتی چنانچه گفت ظرفها پر سازند از بویهای خوش یعنی پر سازند نفس خود از حکمت و با خلاق را که مزین گردانیده و گفت حوض ثلثت از سر کوه ما پر کن یعنی حوض ثلثت که عبارت از ترکیب بدیع انسانست چه ازان او که مرگیست از نفس نباتی و حیوانی و انسانی میفرماید که حوض ثلثت غالبیت انسان را از سادی عالیه که بمثابه خلل اند از سر کوهها که عبارت از ذوابر جواهر و لالی آبدار حقایق است پر کن و گفت مخورید مگر گوشیر یعنی حذر کنید از گناهان که گناه مثل شیر و گرگ ست که می خندد و گفت وقت مردن مورچه باشد یعنی در وقت کشتن نفس التفات بر چیزهای خواهش نکنید و گفت باید سیاه و بدرو سفید را یعنی گریه را بکارید و خوشحالی و سرور را بدرو بدادند و گفتند مثل دنیا چیست گفت دنیا ازان حقیرتر است که بهر او مثلی زنند و گفت هیچ گنج بهتر از عقل نیست و هیچ غربی بهتر از دانش و هیچ پیرایه بهتر از شرم و هیچ دشمن بدتر از خوی بد نیست و گفت با دشمن مشورت کن تا پایه دشمنی او را بدانی و گفت هرگز با دانا مشورت کند از رسوائی ایمن باشد و گفت سعی در کار یکه نشاید سود ندهد

از کاهلی بدتر است و گفت اگر خاموش نشود و آنکه بداند اختلاف بر خیزد و گفت کسی که علم بداند چون حیوانی ست که روح ندارد و گفت
حکمت آنگاه بکمال رسد که از ستایش خود خورم نشوی و از مذمت غمگین نگردی و گفت نیک و کس اند عالم گویا بسیج و خاموش
شنوای حق روزی بر کشتی سوار بود و طوفانی عظیم برخاست ملاح را گفت از کنار آب تا کشتی چه مانده گفت مقدار دو انگشت
گفت کشتی بساحل رسید ان که میان ما و مرگ دو انگشت مانده اورا گفتند چرا ترک دنیا کردی گفت یقین دانم که مرا به اکراه از ان
بیرون برند خود برغبت ترک کرده ام تا حسرت در دل نماند یکی نزد او آمد و گفت جای سقراط کجاست جای خود باد نمود
مرد آنجا رفت و چون دانست که سقراط اوست و باز گشت و گفت چرا نام خود نگفتی گفت تو مرا از جای سقراط پرسیدی
نه از سقراط جواب مطابق سوال باید یکی اورا گفت پدران تو از ازل اندر اهل بیت تو شرمی نیست گفت تو عار اهل سبب خودی و اهل بیت
من عار من اند و گفت حوادث دنیا هلاک طایفه ایست و غظ طایفه و گفت تو نگری صحت تن است و علم صحت مزاج و گفت اگر کس را همه کار ها
بر مراد بود عقلش زایل گردد و گفت باید دوما در چنان باش که پسر خود را چنان باخود خواهی او را گفتند دشوار تر از مرگ چیست گفت ندگانی
به بطالت گذرانیدن گفتند چرا پادشاه خود را استحقاف کنی گفت او چگونه پادشاه من باشد که بنده بنده من است چه شهوت و غضب
هر دو بنده من اند و بنده آنهاست و گفت طالب دنیا چون سوار کشتی ست اگر غرق شود خطا کرده باشد و اگر نه مرتکب خطر باشد و در هر دو
حال او را صایب توان گفت و گفت نزدیکترین چیز ها مرگ ست و دورترین حصول آرزو و گفت مرگ نیکو کار آسودگی اوست و مرگ بدکار آسودگی
جهانیان گویند که سقراط در شهر علم موسیقی می آموخت گفتند شرم نداری که با این همه فضل و دانش شاگردی میکنی گفت ازان فتح تر باشد که
درین جاهل باشم و گفت اگر خاموش نشود دیگری او را خاموش کند و گفت اگر ساکت شوی تا دیگران بسخنت آرند ازان بهتر است که سخن
گوئی و خاموشت کنند یکی از و مشورت خواست که کدخدا شود گفت هذر کن ماهی در دام است میل خروج دارد و آنکه بیرون است
هوس دخول و گفت خواب مرگیست کوتاه و مرگ خوابیست دراز و گفت بهترین گروها قناعت است اورا گفتند فلان دشمن تو بمرد گفت
نمیخواستم که گویند که کدخدا شد و قتی با تونگری براهی میرفت و ابنزنان در رسیدند تونگر فریاد برکشید و میگفت ای وای اگر مرا نشناسند
سقراط میخندید و میگفت ای وای اگر شناسند و گفت آغاز دوستی نیک گفتن است و آغاز دشمنی بدگفتن او را گفتند آدمی
بی عیب باشد گفت آدمی اگر بی عیب بودی هرگز باو راه نبردی گفت اقرار و اعتراف بیگانگی حق تعالی و آراستن خانه دل را بزیور
اخلاص او و پوشیدن بدن و اعضا بلاس طبیعت و اعمال شریعت خلاص است اهل جور و گمراهی را از سرگشتگی و بی راهی و گفت
در عجم از کسی که داند و شناسد فنا و زوال را دنیا چگونه او را یاری میدهد و غافل میگرداند از چیزیکه زوال و فنا را بران راه نیست
نقلست که سقراط روزی پیش پادشاهی که او را کشت در آمد پادشاه گفت ای سقراط تو میگوئی که بت پرستی خوب نیست سقراط
گفت آری این سخن گفته ام و میگویم که بت پرستی خوب نیست و کرا خوب است پادشاه پرسید که کرا خوب است سقراط
جواب داد که سقراط را خوب نیست و ملک را خوب است از برای آنکه کسی که شناخت ندارد تعالی را چنانچه حق شناخت او
احتیاج نیست او را بچیزیکه از بدیها نگاهدارد و بترساند او را و این از لوازم و اجبات شناخت پروردگار
است که شناسنده حق تعالی از بدیها و ترسها در وحفوظ می ماند و آنکس که خدای را
نه شناخت محتاج است بچیزیکه او را نگاه دارد و باز دارد از گناهان و کردارهای بد بترس

تبها که می پرستند ان را پس چون پرستندهٔ بت از ترس بت از کردارهای بد باز میماند بنابران گفت بادشاه راست پرستی خوب ست و هر کسی که اعتقاد بخدا آرد آنکس را از تبها فایده نیست بجهت آنکه جسدهای مرده اند و در تاریخ الحکما مسطور است که سقراط را گفتند که ترا اکتخدا باید شد گفت اگر لابد است پس زن بد روی و بدخلق از برای من بهم رسانند گفتند فائدهٔ این چیست گفت بدروئی جهت آنکه مرا بر تزویکی او بسیار میل نشود و بدخلق بنابر آنکه تا بسیار است او ملکه و تحمل بهم رسانم گفتند چرا نزویکی بر مباشرت مکروه میداری و حال آنکه در مباشرت از لی ست بی پایان گفت مباشرت را از برای چهار وجه خوش نمی آید اول آنکه دانا و عاقل ابا دارد از اینکه پروردهٔ خود را شیفتگا فد یعنی عورت خویش را مکشوف کند و ستر غیری مشاهده نماید دوم آنکه در آوردن و انداختن چیزی باشد در جای نجس یعنی آلت را بفرج فرو بردن باشد سوم آنکه ضعف قوتست و عاقل محافظت قوت را ضروری داند چهارم آنکه هم سوگند و مصاحب شدنست تا وقت مرگ اگر آن زن می زید و زندگانی یابد این کس مرهون او ست و اگر می میرد این کس محزون میگردد و عاقل نفس خود را مرهون چیزی نمیسازد و سقراط را گفتند که مثال و منال حال عاقل را تعبیر میدهد و گفت آنکس که چنین باشد عاقل نخواهد بود و گفت شخصی که علم نداشته باشد صیدیست که روح نداشته باشد روزی بادشاه بر سر او ایستاده و گفت از من نمی ترسی گفت تو نیکی یا بد گفت نیکم گفت از نیکان چرا ترسم و گفت نفس خامیست همه چیز یعنی همه اشیا در نفس حاضر و جمعست کسی که شناخت نفس خود را می شناسد همه چیز را و گفت از سه طبقه اندوه و غم جدا نمیشود یکی حسود که در فکر آنست که نعمت از آن شخص زایل شود و با و رسد و دیگر حقود که عنا و کسی را در دل خود محکم ساخته همیشه در فکر آنست که او را بکشد و سوم تونگری که از فکر و اندیشهٔ فقر و پریشانی بترسد و خواهان رتبه باشد که او را قدرت آن رتبه نباشد و گفت بهتر از بهتر آنکسی ست که عمل کند به بهتر و تدبیر از تدبیر آنکسی ست که عمل کند بتدبیر و گفت عقول موهبتی است و علم کسبی و گفت سعی را کار غیر موقع بدتر از کاهلی در کارهای کردنی و گفت کامل نشوی تا آنکه ایمن نشوی از تو دشمن تو و چگونه کامل توانی بود هرگاه که دوست از تو در امن نباشد و گفت هیچ خیر و خوبی در دنیا نیست الا دو کس را عالم گویا بحق خاموش و شنوندهٔ بحق و گفت دنیا دوزخ است کسی را که پرهیز کند از ان و خبیث است کسی را که دوست دارد آن را و گفت چه عاقل است کسی که گویا شود بر وقت و باز گشتن از دنیا و سعی و اهتمام راند در آبادانی دنیا و گفت کسی که ترک کرد دنیا را استراحت کرد از مشقت ها و رنجها او و دوست دارند او را اهل دنیا و ایمن شود از خوف عاقبت بعد از مفارقت دنیا و گفت که واجب است تامل کند عاقل در ین که بجد نباشد در عمارت چیزیکه بگذارد او را از برای دیگری گفتند سقراط را همگی بغربت میگذرانی گفت اگر شما شناسید نفع عزلت و بچشید آن لذت را هر آینه وحشت کنید و بگریزید از خود و چه جای دیگران پیش سقراط حکایت نبوت موسی علیه السلام مذکور شد گفت ما گروه یونانیم احتیاج نیست در تهذیب اخلاق ما را بغیر خود و بنابر آنکه ما اخلاق خود را پاکیزه ساخته ایم و گفتند سخن گفتن در باب چیزی که مدرک و مفهوم نباشد جهل و نادانی است و مباحثه و مناظره در چیزی که بحقیقت او نتوان رسید خطاست و گفت دنیا همچو صورت ماست در طومار پیچیده

هرگاه کشود و بشهر بیضه پیچیده گرد و گفت در شکم زمین میت است و مرده بر پشت زمین سقیم است و بیمار و گفت چه خوب است شهوتهای مباح و چه قبیح است شهوتهای بد و گفت ملاحظه نمایند و پس هیچ پدید او سخن پیش اگرچه راست باشد از سقراط پرسیدند که چیزی دشوارتر از مرگ هست گفت زندگانی زیرا که در بستن غم است و اندیشه بیماری و محنت سفر و رنج و در مرگ آسایش و خلاصی است از همه آفت ها و گفت عاقل سزاوار آنست که هرگاه سخن گوید با اهل نوعی سخن گوید که طبیب مشفق با بیمار و گفت طلب دنیا خانه نیست از اندوه و قتیکه بیافته ست او را و طلب آن اندوه میکشد و هرگاه که یافت او را اندوه می برد از آنکه چگونه نگاهدارم که فوت نگردد و اگر ایمن باشد از اینکه فوت نخواهد شد یقین میداند که از برای غیر خواهد گذاشت پس در غصه است همه حال و گفت شاگرد خود را ای پسر من قناعت کن از دنیا بخوراک روز که تو رسد و اکتفا کن از مشروبات بهر یکه تشنگی را بنشاند و راضی شو از پوشیدنی ها به هر چیزیکه دفع سرما و گرما کند و فناور از مسکنها بجائیکه در آن گنجی و خود حاضر باش و مستغنی شو از وسایل بغیر و نعلین را مرکب ساز و زمین را خوابگاه و ماه و ستاره ها را چراغ و مشعل و علم و دانش را مطلوب و عمل را از آداب و شعار آموختن حکمت را شیوه و دثار که میشوی فاضل ترین اهل زمان خود و لاحق میگردی به نیکان که پیش از تو بوده اند و گفت طالب دنیا همچو بیننده سر الست که تشنگی آن را در نظر او خوب و مستحسن مینماید پس خود را در جست و جو در رسیدن بآن در تعب می اندازد و چون رسید بآن زمین معلوم او شد که گمان او بخیانت کرده است و مقصود را فوت نموده و از آن نشسته ست و حسرت او زیاده شده است و رنج او ضایع گشته و گفت دوستی دنیا مورث ریا و نکاریست و کاشتن تخم حسد و نگاهداشتن بدیها و بار آوردن از بیکیها و گفت انسان در دنیا بجمیع احوال در عذاب و ملالست انچه با و میرسد از نعمتهای آن همگی در معرض تغیر و زوال و بهره و تمتع از لذات آن کم و گفت دنیا فریب میدهد و رسوا می سازد طالب خود را چنانچه می بیند از تغیر اینکه بر اهل دنیا واقع میشود از اینکه ساعتی لذت چشاند و در عقب آن لقمه تلخ در کام نهد و می گفت جماعه حکما و اهل دانش همه مخدوم اند و کسیکه غیر خود را خدمت کند او بنده ست نه آزاد و گفت مرگ حق ست و مکروه نمی وارد آن را مگر آنکس که بسیار شده باشد جور و ستم او و کم باشد عدالت او و گفت فضیلت مرگ همین بس است که باعث نقل است از عالم خواری و ذلت بعالم عزت و از عالم فنا بعالم بقا و از عالم حبس بعالم عقل و دانائی از عالم تعب بعالم سرور و گفت کسیکه خوب گذاشته است زندگانی او خوب ست مرگ او و گفت در محالست نیکوان سعی کن و دور باش از صحبت بدان اگرچه تو نیک باشی و گفت مردمان را چرا دو گوش و یکزبان داده اند از برای آنکه شنیدنهای او زیاده از گفتن های او باشد و گفت نفس برین چیزها که جوانان با و رغبت گیرند ادب ست چه کمترین نفع ادبیست که انسان را باز میدارد از چیزهای رذیله و گفت سکوت اسلم است از برای آنکه سخن بسیار بی خطای بسیار نیست و گفت اکثر خطا کسی را در سخن عارض میگردد که نداند که چه میگوید و گفت اگر جاهل سخن اندک گوید کمتر خطا کند و گفت نفع سکوت زیاده ست از نفع سخن گفتن و ضرر سخن گفتن از حد زیاده است از ضرر سکوت و گفت که عاقل دانسته میشود به بسیاری خاموشی نادان و جاهل دانسته میشود به بسیار گفتن و گفت کسی که سکوت می ورزد منسوب میگردد بسستی و کاهلی اما سالم میماند و سخن منسوب می شود بفضول و گفت سکوت کننده را

همین بس است که ارم مجادله و گفتگو نمیکشد و گفت حکمت طب نفوس است و حکیم معالج نفوس و گفت سخن ملوک دندان است و ام
گاز دهن تر نیامده است و چون از دهن برآید از ملکیت برآید و گفت کلام کلید بهاست و سکوت قفل ست و گفت خاموشی
ستوده است و اکثر جاها و سخن نکوهیده است و در بیشتر مواضع و گفت هرگاه سخن گوید دانسته می شود و کمال نقصان او و اگر سکوت
ورزد دانسته نمی شود و حقیقت او چه بکمالش حکم توان کرد و نه بنقصانش و گفت سخن را از نفس خود تامل و اندیشه او کنند تا کلام غیر
شمارا باندیشه باندازد زنی که معروف و مشهور بود بمسخره گی سقراط را گفت ای شیخ چه قبیح است صورت تو سقراط گفت اگر
تو آئینه رنگ گرفته نمی بودی هر آئینه روشن میشد بر تو حسن و خوبی صورت من و گفت مستی بر طرف سازنده نفس عقلست
و نفس را چون هیولے بے نفس و صورت سگرداند یعنی نفس و عقل بے پوشش و بی زینت مینماید گفت اگر دوست داری
که دیگران سر ترا بپوشند سر دیگران را بپوش و گفت هرگاه ترا سینه تنگ آمد و حفظ اسرار خود نتوانی کرد سینه
دیگران زیاده تر تنگ خواهد بود پرسیدند که چرا عاقل در کار مشورت میکند گفت از برای آنکه رای خود را از هوا و هوس مجرد
ساخته است و مشورتش از جهت آنست که مبادا آلوده بهوا شده باشد گفت فرق میان بنده و آزاد آنست که
آزاد بالطبع محافظت و حراست حق میکند و بنده بجهت غرض ها می نگاهداشت حق مینماید و گفت کسے که زیاده بر احتیاج
خود طلب میکند غافل میشود از فائده و منفعت آن و گفت قناعت پیشوای کفایت است و گفت بدی و مکر زنان بسیار
است هرگز آن را کسے نتوانست شمرد و مرد شهوت پاک پیمان ست در آخر کار و مذموم ست الحال و مخالف
شهوات در امن و سلامت ست از روی عاقبت ستوده است الحال و گفت کسے که از خواهش ها نفس خود را
بار میدارد و ایمن میشود از بدی های روزگار پرسیدند که آب دریا چرا شور ست گفت شما دریا بیان کنید که از ان بشما فائده
میرسد تا من بیان کنم که چرا شور ست و گفت آدمی از سه چیز عاجز آید اول بے پروا ماندن در تربیت و مصالح و صلاحیت
نفس خود دوم مخالفت نکردن با شهوتها و میل ها که دارد سوم سخن زن خود شنیدن در هر چه میداند و نمیداند سقراط
نظر کرد بر پنبه که بوی خوش و زینت بکار برده بود و گفت آتشیست که هیزم بسیار بر آن ریزند تا تیز شود و شعله آن دو چندان گردد و
ضرر او گفتند که تو چه وقت متوجه کسب فضایل شدے گفت وقتیکه ابتدا بسرزنش نفس خود کردم و گفت هرگاه که
احساس کنید دوریا بید از نفس خود که در تحصیل حکمت کراهیت از مذمت مردمان ندارد و تحقیق که حکیم می شود و گفت نفس
فاضل شریف در مرتبه اول آنست که طلب فضایل و کمالات بخواهش نفس و اراده خود کند و نفس فاضل در مرتبه دوم
آنست که چون از دیگران فضایل بشنود رغبت و میل کند بکسب و کسے که داخل هیچ یکے از این دو قسم نباشد از درجه مردمی
ساقط است چه خسیس است و دنی مردی سقراط را گفت که چه قبیح است صورت تو گفت خلقت من بقدرت من بست
پس ملامت را سزاوار نیم اما انچه مقدور من است آنرا بکمال رسانیده ام یعنے اخلاق تهذیب لیکن انچه در ملک
تست بغایت خسیس و قبیح ساخته آنرا آن شخص گفت که چه چیز است آن گفت زینت های ظاهر بازشتی های شهوانی
باطنی که در تحت و تصرف تست و انچه که من بر زینت های ظاهری بران قادرم و ازان معموری و آبادی خاطر است
این ست که بحکمت مصفا و روشن ساختن عقل است با ادب و برکندن خلق بن غضبست از ریاض دل و تبدیل

حرص ست بقناعت وکشتن حسد است بپرهیزگاری وتحریک مزاجست بسلوک ساختن وریاضت نفس ست تا آنکه
بسر حد اطمینان رسد واز زشتی ها که خود را ازان پاک ونزدوده گردانیده ام معطل گردانیدن ذهن است سوای زیاده
گرفتن حکمت پوشیدن عقل تضایع گردانیدن ادب یعنی عقل را از ضائع گردانیدن ادب باز داشته ام چه عقل من
ادب را ضائع نمیسازد وقوت دادن غضب کشیدن انتقام یعنی غضب را قوت نداده ام وذل نفس با ارتکاب شهوتهای
حیوانی یعنی نفس خود را به این ذلت نیالوده ام وگفت صبر قلعه انسانست وعجلت وتندی مروت را فاسد ونابود میسازد
وبسر حد پشیمانی میرساند آشتی مروت وحرص یاوه ترین شهوتهاست وگفت کسی که با همه کس در مقام صلح باشد
عزیز الوجود ست وخوبی زندگانی بفراخی خلق است وگفت برای انتباه اهل بصیرت گردش روزگار کافی ست وگفت
تنگفتگی وکشاده روئی بیجشده ومیپوشاند لباس محبت صاحب خود را وبدخوئی وکریه روئی لباس قبول از صاحب خود
پریمیکند وگفت فائده مند کسی ست که بمحاسبه نفس خود پردازد وزیان کار کسیکه خود را ازین غافل سازد وکسی که صبر کرد
غنیمت یافت وکسی که تحمل نکرد ندامت کشید وکسی که هوشیار شد فهمید وکسی که فهمید دانست وگفت قناعت باندک
مال عزت ست وحرص بسیار مال ذلت وگفت مصاحبت دروغ مردود ست ومصاحبت عاقل فائده مند ست
ومصاحبت نادان از اهل خسران وزیان ست وگفت عاقل کسی ست که داب وروش خود را پوشیده دارد و
والتفات وتوجه نکند بفریب نفس خود یعنی فریب نخورد وجاهل کسی ست که تقصیر خود نداند واگر ازان آگاه کنی نفهمد ونصیحت
ناصحان نشنود وگفت شرم مدار ازان که حق را قبول کنی از هر که باشد اگرچه نکوهیده صورتی باشد چرا که حق از نفس خود
عظیم المنزلتست یکی از شاگردانش پرسید که ما هرگز اثر جنون در تو نمی بینیم گفت از برای آنکه من مالک چیزی نیستم که اگر
فوت شود مرا اندوهگین سازد ومردی را که از حرب میگریخت سقراط گفت که الحرب فضیحة شخص گفت الموت شدید من الفضیحة
یعنی مرگ بدتر است از فضیحت سقراط گفت زندگی بهتر ست از مرگ اگر در ان کسب فضائل وتهذیب نفس ودوری
از گناه میسر گردد واگر زندگانی ناستوده باشد مرگ بهتر ست وگفت زن خود را وقتی از زندان برآوردند نا بکشند
گریه میکرد گفت چرا گریه میکنی گفت چگونه گریه نکنم وحال آنکه ترا بناحق میکشند بخندید وگفت اگر مرا بحق کشتندی آنوقت
جای گریه است نه این وقت وگفت جائیکه شراب والهو باشد عفت وحکمت از آنجا گریزان ست بلکه شراب برطرف
سازنده آنست وبعضی از سفیهان سقراط را دشنام داده برخی از اصحاب گفتند که ما را رخصت ده تا دفع کنم گفت
حکیم نیست کسی که رخصت شر دهد بعضی از امرا پادشاه او را دیدند که گیاه صحرا میخورد گفتند اگر خدمت پادشاه
اختیار کنی مستغنی خواهی شدن از گیاه خوردن گفت اگر شما را قدرت بر گیاه خوردن مے بود پرستش مثل خودی
هرگز نکردندی وگفت هرگاه اراده کنی که در باب نفس با کسی مشورت نمائی نظر کن که او چگونه است در کار نفس خود اگر نفس
خود را بصلاح نیاورده است وکسب خیر وخوبی نکرده بطریق اولے نفس ترا از خیر وخوبی نخواهد رسید وگفت کسی که
تجربه کرد وعلمش زیاده شد وکسی که نفیس زیاده شد زیاده میکند سعی واجتهاد در او وکسی را حرص وخواهش بر عمل باشد قولش
زیاده میگردد وکسی که توکل میکند زیاده میشود خوبی های او وگفت همچنانکه جمیع احوال واغراض که بیرون اندازه بدن تابع اند مرض های

بدی را و چیزها که بیرون از طبیعت اند مانند سخنان غضبناک و فعلهای دشوار که ظاهر میشوند از نفس تابع اند امراض نفسانی را
و گفت حذر کنید از حلم حاکم که بازی مخورید از بیشگی حلم او بدرستیکه درخت صندل تا آنگه طبیعت سرد است اما چون باد بران
می وزد و شاخها را با یکدیگر میساید و ازان آتش برمیخیزد و میسوزد آنرا درخت را شخصی پیش سقراط آمد گفت فلان دشنام میدهد ترا
سقراط گفت اگر او گمان برده است که از دشنام من او را فائده خواهد رسید گو دشنام بدهد او و غیبت ما را و دشنام داد و تو
اکنون بر روی من دشنام میدهی شخصی در مجلس بزرگی از بزرگان آنوقت بر سقراط رفعت گزید و بلند نشست سقراط
ازان در خشم نشد سبب پرسیدند گفت این دیوار که در برابر ماست بلندتر از همه مردم مجلس ست که در آنجا جمع اند نمی بینم
کسی را ازینجماعت که در خشم باشند و من از کسی وقتی در خشم شوم که همتش بلندتر از همت من باشد چون همت من بلندتر از همت
اوست در معنی من در مجلس از و بالاتر نشست دارم راقم حروف را مطابق این حکایت نقلی بیاد آمد شخصی در مجلس بر حکیم
خاقانی بالاتر نشست خاقانی فی البدیهه گفت قطعه گر فرو تر نشست خاقانی ❊ نه مراعیب و نه ترا ادب ست ❊
قل هو الله که وصف خالق ماست ❊ زیر تبت یدا ابی لهب ست ❊ سقراط جامه کهنه پوشیده بود که بعضی از اعضای
او برهنه بنظر می آمد شخصی بحقارت بطرف او گفت که این ست سقراط که شریعت و سنن وضع کرده است سقراط با او گفت
سبب و علت ناموس و شرایع حق جامه تو نیست سقراط در وقت مرگ خود چند وصیت بشاگردان خود نمود ازان جمله
که گفت طبایع خود را عادات دهید بقناعت و بگوئید شکر را در وقت زیادتی نعمت تا خوش گذرد زندگانی شما دیگر کار خرد
و حقیر که شما را پیش آید آنرا خرد مدارید که قابل زیادتی ست تربیت دوستان و مخلصان خود بکنید بمحبت چنانچه تربیت
اطفال میکنند و اظهار محبت و دوستی بیکدیگر فرو نگذارید زیرا که هرگاه از شما تغیری مشاهده نماید بدشمنی خواهد برخاست و اجتناب
کنید از پیران سالخورده که ایشان خوار میکنند مروت را تازه می سازند بردبار سادگی و شرف فضیلت را ضائع میسازند و محبت را سهل
می آرند باهمه کس مدارا روی حق و حساب معاملات را بانجام رسانند تا نقوش شما سالم ماند از اشرار و نزدیک شوید نیکان
و زجر و عتاب بکنید کسی را به فعلی که مانند آن از شما سر زده باشد تا که اجتناب ازان فعل بکنید سرزنش با اولازم نیست
راقم حروف گوید مثل مشهور است خود فضیحت و دیگران را نصیحت و گفت از حکمت و دانائیست که هر کس بشناسد نفس خود را
که از و چه کاری می آید و قابلیت چه خبر میدارد تا با آن کار او را بدارد و گویند که افلاطون بسقراط نوشت که سه چیز از تو می پرسم اگر جواب
گوئی بشاگردی نزدیک تو آیم سقراط نوشت سوال کن از هرچه خواهی خدمت یاری و هندست افلاطون نوشت که سزاوارتر خرم
کیست و کار مردم کی ضائع میشود و کس به چه چیز بنعمت رسد سقراط جواب نوشت که سزاوارتر خرم کسی اند نیکی که محکوم حکیم بدی میشود و
که او همیشه با مجاورت او حزین و غمگین است از آنچه می بیند و می شنود و عاقلی که بدبرا و جاهلی باشد که در هنگام روزگار رس بتعجب
میگذرد و کریمی که محتاج لئیمی شود که تمام ایام در خضوع و خواری ست و کار مردم سه وقت ضائع میشود وقتی که برای صواب باگبی غفت
و ادنه پذیرفت و سلاح و آلات حرب همراه داشت کار نتوانست فرمود و مال پیش کسی بود که فائده ازان بمردم نرسد و رسیدن بنعمت
غیر بسبب چیز بود بشکر و همیشه باطاعت و بندگی قیام نمودن و اجتناب کردن از گناه پیش افلاطون چون جواب شنید شاگردی سقراط گزید و مدتها با او
بسر برد پیش از انکه سقراط وفات یابد بشهری دیگر رفت و اقامت ورزید و دران هنگام که سقراط در گذشت حاضر نبود دیوجانس کلبی

از قدریه فلاسفه است حکیمی فاضل و با قطاع مائل بود ذخیره نه نهاد و بمنزل التفات نکرد و هر جا که شب شدی
بهمانجا بسر بردی واز ویوشش بانچه ستر عورت کند کفایت کردی وچون گرسنه شدی هر جا که طعام
یافتی بخوردی روزی بدوکان خبازی نانی بگرفت وبخورد پس هرگاه گرسنه شدی آنجا برفتی ونان خوردی
روزی چند بگذشت خباز گفت چند روز شد که نان میخوری قیمتش نمیدهی گفت چه کنم هر روز من گرسنه میشوم
تو نان میپزی او را گفتند چرا بهر خود خانه نسازی گفت اگر وسعت خانه مرا بدانید این سخن نگوئید اهالی یونان او را بر رسالت نزد
ملکی فرستادند ملک چون او را بدید گفت چه چیز یونانیان را از من خوشنود سازد گفت گمانم آنست که جز بمرگ تو از تو خوشنود
نشوند شاعری در آمد مدح بادشاه خواندن گرفت ویوجانس نان پاره از لبلبش برآورد وخوردن گرفت ومقربان
گفتند نان میخوری ومدح بادشاه نمی شنوی گفت نان خوردن نافع تر است از شنیدن سخنان دروغ گفتند ترا چرا
کلبی گویند گفت از انکه با بینکان تملق میکنم وبر بدان بانگ میزنم گفتند طعام کی باید خورد گفت غنی را هرگاه گرسنه شود و
فقیر را هرگاه که بیابد گفتند چرا بجهان نیک نیستی گفت با بینکان از انکه بدان را وعظ نمیگویند و با بدان از انکه بدا ندوقتی یکی را دید
که کتخدا میشد گفت راحت اندک است و تعب بسیار روزی مردی خوبصورت وبیدالش دید گفت خانه خوب ست
وصاحب خانه بدیکی او را دشنام داد جواب نگفت گفتند چرا تحمل کردی گفت او را همین بدی بس که دشنام میدهد کسی را
که او را دشنام نمیدهد او را گفتند دوستان کیانند گفت نفس اندر اجسام متعدده وقتی دو کس را دوست یکدیگر بوند یکی تونگر و دیگری درویش
بود گفت میان ایشان دوستی نباشد چه اگر دوست بوندی یکی تونگر و یکی درویش نبودی روز عید وقتی زن نیکوروی را دید
که بهر نظاره از شهر بیرون رفته بود ویوجانس گفت این زن از خانه بر آمده است برای نظاره کردن بلکه بر آمده است برای
نمائیدن خود بمردمان او را گفتند چرا علما بدر اغنیا میروند و اغنیا بسخانهٔ علما نمی آیند گفت علما منافع اغنیا را میدانند
و اغنیا از فواعد علم آگاه نیستند از علما غافل اند او در حمی مسکن داشت و پیوسته میگفت مرا خانه ایست متحرک و در زمستان
آنرا رو بمشرق می نهم و در تابستان رو بمغرب و در جهان کس را چنین خانه نباشد گویند کاسهٔ داشت که دران آب میخورد روزی
پسری را دید که بکف دست آب میخورد کاسه بزمین زد و بشکست چون سکندر بشهر او مستولی شد نزد او رفت حکیم
خفته بود سکندر سر پای بر او زد و گفت چه خفته که شهر ترا بگرفتم گفت شهر کشودن کار پادشاهان و لکدزدن کار خران از سخنان
اوست که چون آتش خشم شعله کشید اول در خداوندان خشم افتد پس بدیگران ازان شراره رسد و گفت سگی از خداوند خود
به برید و عقب تو گرفت او را بران و دور کن که روزی ترا نیز بگذارد و پی دیگری گیرد روزی اسکندر بر سر او رسید حکیم التفات
نکرد سکندر گفت ای دیوجانس ترک ما کردی و احتیاج بما نداری گفت مرا چیز احتیاج ست از بنده بندهٔ خود پس در جواب او
سکندر گفت چه گونه من بندهٔ بندهٔ تو هستم گفت بنا بر انکه من شهوت را مغلوب و بندهٔ خود ساختم چه خواهش او همگی بر رضای
من ست و شهوت بر تو غالب ست یعنی تو مطیع شهوت خود هستی پس تو بندهٔ بندهٔ من باشی سکندر گفت اگر با ما
صحبت داری ترا از اسباب دنیوی مستغنی سازم گفت چگونه مصاحبت کنم با تو که من
غنی تر از تو هستم سکندر گفت بچه چیز همچنین شدی گفت بمعرفت آنکه

گفت بجهت آنکه بیاندیشی که دانستم اعتماد من زیاده از اعتماد تو بود بسیاری که داری از جماد آواب دیو نیست که گفت مرد آنگس که خود را از شهر نگاهدارد اما نیک مرد کسی است که عمل نیکو کند و را گفتند با دشاه ترا دوست نمیدارد گفت بزرگ ترین از خود را چگونه دوست دارد روزی عسس را دید که دزد را چه میبرند گفت بسیار عجب ست که دزد پنهانی دزد ظاهری را میبرند روزی سکندر را گفت که ای ملک فخر مکن بجمال خوبی و لباس خود و جمندگی و روندگی اسپ خود و لیکن باید که حریص باشی بر انیکه فخر کنی بظاهر گردانیدن آنچه کرد طبع تست از نیکی ها و بخشش با مردی از و خواست و سوال کرد که نفع از حکمت بر ساند حکیم گفت اگر میل تعلیم دوم گفتن بیدانشم البته ترا فایده میرسانیدم گفتند او را ترا خانه هست که در ان استراحت کنی گفت بلی خانه بجهت استراحت ست و هر جا که استراحت سیکنم خانه منست و گفت زیادتی در همه نیکوست و مگر زیادتی در سخن عیب ست وقتی جوانی دید که روی خوب و خلق نیکو میداشت گفت او را که جمع کردی فضایل نفس را با خوب روی روزی مردی بی ادب خوبصورت را که بر کرسی سنگی نشسته بود بدید گفت سنگ بر سنگ ست و زمان او مردی مصور ترک مصوری کرده طبیب گشته بود او را گفت خوب کردی چون دیدی که خطا و عیب تصویر را چشم می بیند و خطای طبیب را خاک می پوشد ترک تصویر کرده طب اختیار کردی گفت من غنی تر و براحت تر از پادشاه فرسم گفتند چگونه گفت بجهت آنکه اندک مرا بسیار ست و بسیاری او کافی نیست و من محتاج نیستم با حدی و او محتاج ست بهمه عالم مانید رئیس دیوجانس را دید بر کنار جوی آبی که تره می چید و می شست و میخورد او را گفت این ست طعام تو گفت اگر ممکن می بودی ترا که طعام خود را ازین می ساختی نمیرفتی بر در ملوک دیوجانس را پرسیدند که چرا انگشتری در دست راست کردی گفت تا انتظام عضو راست از چپ وقتی بیمار شد و ستان بعیادت او آمدند و گفتند او را صبر کن و اضطراب مکن که امر خداست و ازان چاره نیست گفت این سخن شما پیش من سخت تر از بیماریست پیری را دید که ریش خود را رنگ کرده بود گفت او را اگر سفیدی را بسیاهی خضاب پوشیدی ضعف و ناتوانی را چگونه خواهی پوشید اسکندر بطلب او کس فرستاد او پیغام داد که انچه مانع ست از آمدن من پیش ما همان مانع ست مرا از آمدن پیش تو شخصی او را گفت که ما را سخن نمیگوئی گفت نه از برای آنکه شما ظاهر میبینید چیزهای پنهان مرا و سن پنهان میسازم چیزهای ظاهر شما را گفتند او را که بملاحظه باش در آمدن بشهر که مردمان جمع اند نا ترا نبرند گفت از انخالت مقدار حلم خود را معلوم خواهم کرد و نگاه کرد به حبشی پسری که خود را آراسته میساخت گفت اگر خود را برای مردان می آرائی خطا کرده و اگر برای زنان میکنی پس خود را در هلاکت می اندازی وقتی زنی را دید که زینت خود میکرد بجهت زنده ها مهیا می سازی پس تو دام فریب دیگری هستی زندگان بدام تو آیند و اگر آماده میشوی از برای مردگان پس زود باش مسخره با او گفت طعام نمی خوری گفت انچه از شما باقی ماند گفت چون گفتی این را و گفت از برای آنکه شما میخورید هر چه من می خواهم گفت پیش کسی سخن مگو تا بشنوی سخن او را و انچه در دل اوست از علوم ما قیاس نکنی با انچه در نفس تست پس اگر یافتی او را زیاده از خویش ساکت باش و بشنو سخن او را و اگر از خود کمتر یابی او را لگاه زبان بکشا بهر چه میخواهی او را گفتند چرا به نفس خود سیاشر جنگ نمی شوی گفت بجهت آنکه مال من نفس من ست هرگاه آنرا ضایع کنم پس بر چه چیز باقی مانم ازین سخن پوشیده میشود زندگانی این جهان معلوم می شود او را گفتند کیست از مردمان مالک تر بر نفس خود گفت کسی که او را شهوتش دیوانه و مصروع نساخته باشد گفتند او را فلان طالب زیادتی

شان و بزرگی خود ست گفت پس او همه اهل زبان را بر خویشتن دشمن مے سازد و او را عتاب کردند بر ترک زمان گفت من
یافتم لذت های سختی شهوت را آسان تر و خوار حیله کردن ها بجهت نفقه و تربیت عیال جماعه از اهل تنعم عیب میکردند
زندگانی دیوجانس را او گفت اگر اراده کنم که زندگانی خود را مثل زندگانی شما بگذرانم قدرت دارم و میتوانم و اگر شما اراده
کنید که مانند زندگانی من زندگانی کنید قدرت ندارید و گفت نانے زیاده تر از عقل نیست و غصے سخت تر از جهل
نه و همنشینی بهتر از خلق خوب نیست و گفت هیچ پشت پناهی موافق و معتمد تر از مشورت نه و هیچ راهبری نیکوتر از
توفیق نیست و میراثی بهتر از ادب نیست و گفت بیماری زندان بدن ست و غم زندان روح گفت احوال خط مرد و در
گو شهای اوست و خط غیر او در زبان شنیدند که مردے او را به بدی یاد میکرد و گفت احوال ما حق تعالی میداند زیاده
ازان ست که آن مرد میگوید پرسید از مردے که بچه چیز دشمن خود را غمگین سازم گفت با اینکه بوده باشی در غایت
فضیلت و کمال و گفت هرگاه اراده کنی که در چشم مردمان عظیم الیشان باشی پس خود را بر نفس خود عظیم بدان گفت بسیاری
از مردمان را مراد از زیستن خوردن ست و مراد من از خوردن زیستن یعنے ان قدر باید خورد که زندگانی بر پا میماند
و مطلب حکیم از زندگانی عقل است پرسیدند او را که دوستان را کے توان شناخت گفت شدت و سختی و شخصی او را
دشنام داد گفت اگر راست گفته چشم بے تقریب است و اگر دروغ گفته بطریق او بے درخشم نباید شد دیوجانس
بر سر مفلسی گذشت گفت او را با تو چیزی هست که توان خورد گفت آرے پس فرود آورد کیسه خود را او کاوید
آنرا و نیافت چیزے را حکیم گفت کجا شد انچه ترا گفتی آن مرد سینه خود را او کرد و گفت اینجا نیست که من قدرت
بر آوردن آن ندارم دیوجانس دید زنے که بر سیداشت آتش را پس گفت که بردارنده آتش زیاده میدارد
ازین آتش آتش شر و فساد کیتان چونانهان اسکات از کتب فرنگ نقل مے فرمود که دیوجانس اکثر اوقات
قضیب خود را راست و ایستاده کرده در بازارها می گشت و زلیخ می زد و منی ازان بر مے آورد و میگفت که
این جهت آن مے کنم که انسان چنانچه می باید پیدا نمی شود و اینکه پیدا اند انسان نیستند پس بهتر آنست که
پیدائے انسان سعدوم شود و دیگر اینکه گاه گاه مشعله ها افروخته در کوچه های شهر مے گردید و مردم ازان حال
پرسیدندی و میگفت که من انسان را میجویم ازین قبیل و نظایر حرکات ناپسندیده اکثر ازو بوقوع مے آمد
لهذا اورا یونانیان تعلیم کتبے کردند سوفون حکیم از کبار حکمای یونان ست از کلماے سحر علم آموخته و بقای
و هفت سال زندگانی کرده و او از حکمای هفت گانه ست که در یک عهد بودند آن شش دیگر تالیس ملیطی و
بیطاکوس و باماندروس لیلون و قیافوس و شمشی سلمن بعد ایشان جهی بمردے رسیدند که ماهی
میگرفت دو مے چند او را دادند و گفتند بهرها دامے بیند از هر چه برآید ما را باشد صیاد در مها بر گرفت و دام
انداخت و برکشید زیوری از طلا بیرون آمد صیاد گفت من ماهی بشما فروخته ام نه زیور و آن مراست میانه
ایشان وحشت خاست نزد تالیس شدند و قضیه باز گفتند او ایشان را به حکیمی دیگر اشاره کرد که از من افضل ست
ایشان نزد او فرستند و او هم چنین بدیگرے حواله کردند تا بتالیس رسید بفرمود تا آنرا در بعدے نهادند

از سخنان سولون است گفت دوست آن بود که در هوا و هوس مخالفت تو کند و در زیروی عقل متابعت تو کند و نیز گفت جواد آن بود که نان خود بدهد و از آن دیگران نگاهدارد خود را یعنی از کسی چیزی نگیرد و گفت جاهل در خطای خود مذمت خویش کند و طالب ادب مذمت خویش و آنکه ادیب بود مذمت هیچ کس نکند و گفت دوستان آنند که چون حاضر شوند یکدیگر را گرامی دارند و چون غایب شوند بخوبی یاد آرند و از پسری در گذشت گریستن آغاز نهاد و گفتند از آن فایده نبود و گفت من نیز از آن می گریم و گفت که زن اصیل و آزاد را نکاح کنید تا او لاً خسیس و ارزل بهم نرسد و گفت اگر خواهی بشناسی نیکوکار را پس ببین که در چه چیز اطاعت تو می کند و در چه چیز نافرمانی می نماید اگر تابعت در کارهای خیر نیک است والا فلا و گفت بزرگان خود را تعظیم نمایند و ملاحظه کنند از کسانیکه شما بزرگ ایشانید تا تعظیم کنند شما را و گفت در وقت ضرورت دروغ را استعمال توان کرد چنانچه استعمال کنند و او را در وقت احتیاج پرسید از و شخصی که نکاح کنم یا نه گفت اگر بکنی پشیمانی و اگر نکنی پشیمانی و گفت نسبت سیان خالق و مخلوق فاصله حسب زبان بلکه جدائی و دوری ماهیت است که یکی علت است و دیگری معلول و علت مرگ عالمیان این است که همه بقائی دایمی یابند راقم حروف گوید هنود ان و کسانیکه قایل تناسخ اند گویند اگر روح ایشان در بدن انسانی کمال حاصل کرد بقاء دایمی یافت و باز در این عالم و ابدان عنصری نیاید و اگر در بدن انسانی به کمال نرسد و انسان بمیرد روح آن در بدن حیوانات می افتد و میگردد تا وقتی شود که باز بدن انسانی بیابد و این مرتبه اگر حاصل کرد از آمد و رفت متوقف ماند و الا باز بدستور آمد و رفت میدارد با بدان این چنین تا آنکه ببدن انسانی رسیده به کمال رسد و هرگاه همه عالمیان به کمال رسند و عالم تمام شود یعنی معنی این عالم و عالمیان نماند این عالم فانی بعالم باقی مبدل شود و همچنین مجوسیان گویند که چون عالم سفلی نور زا شود قیامت عبارت از آن است نزد مجوسیان قیامت این باشد و در احوال کیومرث مرقوم است هر علم که ایمن سازد ترا از ترس مکروهی او گنجی است از گنجها و گفت کسیکه کارهای نیکو کند باید که اجتناب کند از خلاف انکار تا او را شر برومد کار نگویند پرسیدند از و که طفل را حیا ستوده تر است یا ترس گفت حیا دلالت می کند بر عقل و ترس دلالت میکند بر بزدلی نفس پرسیدند از و که دشوارترین چیزها بر انسان چه چیز است گفت اینکه نفس خود را نشناسد و اسرار خود را پوشیده دارد و در نسخه دیگر است که عیب نفس خود نشناسد و آنچه لایق گفتن نباشد نگوید و گفت کسیکه ضبط یک نفس نتواند نمود ضبط نفوس بسیار نتواند کرد و گفت از شاگردان خود را که مزاج ترک کنند که آثار کینه است پرسیدند از و که حکما چرا در آداب و سنن خود عقوبت کسیکه پدر را بکشد بیان نکرده گفت نمیدانم که این امر متوانند بود و گفت کسیکه طلب چیزی کند که نهایت نداشته باشد جاهل است و آنکه او را نهایت نیست آن ابلهست و گفت نفس فاضل بلندرتبه تر از آنست که مغموم و مسرور شود جهت آنکه خوش حالی و فقر عارض میگردد که نظر کند

در خوبیهای چیزی نه در بدیها والم گاهی بهم میرسد که به بیند بدیهای چیزیرا بغیر خوبیها ونفس فاضل تامل مینماید
در کلیت چیزها که در عالم عقل موجود است فضایل وزوایل آنهارا که درین عالم محبوس موجودست شادی میداند
پس غالب نمیگردد وبران یکی ازین دو چیز سوای ذخیرهٔ قوت زیاده از یکروز را حلال نمیداند گفتند اورا که
بادشاه ترا دشمن میدارد گفت کدام بادشاه دوست میدارد بادشاهی راکه غنی تر از دست افلاطون حکیم
آلهی اشهر حکمای یونان وحاتم حکمای اشراق است او را فلاطون وفلاطن نیز گویند ومعنی این لفظ بزبان
یونانی پرشفقت وبسیار علم باشد نسبت او به اسفلینوس اول مے پیوندد ومادرش از نسل اسرلون ست که صاحب
شریعت بود گویند چون فلاطون متولد شد تا یکسال یکسان انگبین در دهانش مے گردید در ابتدا تعلم لغت
وشعر اشتغال نمود آنگاه بخدمت سقراط پیوست ودر انواع علوم ماهر گشت ولبث وبچنال با او بسر برد
آنگاه بمصر رفت وباز گشت وقتی در سفری جمعی از شاگردان را هنگام مے مسافرت درس مے گفت لاجرم آنها را
مشائین خوانند ارسطو ویاران او از ایشانند آورده اند که اسفلینوس اول در علم طب حجرت بتنها عمل نمودی مینوس قیاس را
بران ضم کرد وبر مایندس بقیاس تنها عمل نمود چون نوبت بافلاطون رسید هر دو را باهم ضم ساخت وپنج نفر از شاگردان خود
را بهر تدبیر امور معالجه تعیین نمود متراوس را بهر تدبیر ابدان وفوارس را بهر علاج نامردان ویکی را بهر علاج خراجات وسرجس را بنابر
علاج چشم بهفورس را بهر بستن استخوان شکسته وبعد از فلاطون اطبا برسنت او رفتند تالیف وتصانیف فلاطون بسیار ست از انجمله
است کتاب ماوون النفس وغیره وانچه که ارسطو تصنیف وتالیف نموده ست از ادنی تا اعلی خلاصه وثمره آنچیزست که فلاطون
گاشتهٔ فلاطون خبر یافت که در مصر جماعه هستند از اصحاب فیثاغورس متوجه مصر شدند تا از ایشان آنچه نمیدانند فرا گیرد وپیش از آنکه
بخدمت سقراط رسد اعتقادش موافق رای ابرفلیطس بود پسندکرد وچون بصحبت سقراط رسید برگشت از مذهب ابرفلیطس
اما تابع بود او را در چیزهای محسوس پس ز فیثاغورس بود ودر چیزهای معقول وبعیت سقراطے نمود ودر تدبیرات دینوی عبدالرحمن
چشتی مولف میراث الاسرار در رسالهٔ مرات المخلوقات مینویسد که افلاطون قایل تناسخ بوده وشاگرد کوتم وجمن حکمای هندے
وجمن وکوتم موصوف در زمرهٔ هنود از حکمای هنود وقایل تناسخ اند باجمله فلاطون بسیرت خود را بغایت پسندیده گردانیده بود
وهر که بعد از افلاطون آمده از حکما وعلما افلاطون به پیشوائی مسلم داشتند واگر کسی خواهد که مشاهدهٔ کثرت علوم او کند بوسعت
علوم ارسطو که هم عصر اوست شیخ شهاب الدین مقتول در تلویحات ذکر کرده که ارسطو را بخواب دیدم که مدح فلاطون میگفت رسید
که هیچ کس از فلاسفه اسلام بمرتبه او نرسیدند گفت نه پس جمعے که میشناختم مے شمردم او ملتفت نه شد چون ابویزید بسطامے وسهیل تستری
وامثال ایشان را نام بردم خورم شد وگفت ایشان فلاسفه وحکمای بحق اند واز علوم رسمی گذشته اند وبعلم حضوری واتصال
شهودے رسیده اند وسخن ایشان از انجاست که سخن باست گویند در عهد فلاطون در بنی اسرائیل بانبی پدید آمد وایشانرا
ندیجی بود بکعب بشکل وحی به پیغمبر ایشان رسید که فرمانگاه خود را دوچند سازند تا وافع شود ایشان چنانچه دانستند زمینے
بیفزود وهیچ اثری نکرد ووحی بآن نبے رسید که قربانگاه دوچند نشده ایشان نزد فلاطون شدند وحال
باز گفتند او بانشکل هندی زمینے برابر قربانگاه بران بیفزود ودر مرفوع گشت فلاطون گفت حکمت در آن بود که این زمین

شما را آگاهی کند که حکمت را منزلتی عظیم است شما از آن متنفرید با جمله فلاطون وعظ بسیار گفتی از انجمله آنست که سعی نمودن در طلب زیادتی خود را همیشه در تعب و رنج انداختن است پس باید که اکتفا نمائید بانچه خدای تعالی انعام کرده است شما را و خبر میدهم بشما از روی راستی که من نمیبینم در خود سر و روخوشحالی در وقتیکه طلا و نقره ندارم آنچنان اسروری که کنی یابم در وقت زیادتی ازین طلا و نقره بلکه عمها زیاده می گردد از انقطاع و توجه باتمام نگاهداشت آن و من میخواهم ازین خوشحالی حکمت و رسیدن بآن تا آنکه ذهب و فضه را فضیلتی نیست اصلا بجهت آنکه من می بینم جماعتی را که زر و نقره را تبدیل می کنند باد تا آن که مس و نقره باشند اگر زر و نقره را فضیلتی می بود بایستی که در هر جا یافته می شود مرغوب و مطلوب باشد چنانچه حکمت در اقطار عالم پسندیده هست و جهل و نادانی مکروهیده و گویند فلاطون تنهائی دوست داشتی و در صحرا با بسر بردی آواز گریه اش بدو میل رفتی و با آن اورا راه بردندی که او هشتاد و یک سال عمر یافت آنچنانکه گویند روزی اورا در کوهستان دیدم آتخوانی چند بوسیده در چپ و راست نهاده میچندید و گاه می گریست گفت خنده برای آن می کنم که بدنیا مغرور بودند و بازی خوردن اینها از دنیا و گریه از آن می کنم که در ترک دنیا متفکر اند بعضی از علما برانند که فلاطون با سایر حکمای سلف در مسئلهٔ قدم عالم مخالفت نموده و برآن رفته که عالم حادث است و این سخن را بسیاری معتبر می دانند و در تاریخ الحکما مسطور است که فلاطون تصریح کرده که عالم را ابتدا نیست اما ابتدای زمانی نیست از سخنان فلاطون است که نام آنست که توبر خویش نهی و اینکه پدر و مادر نهاده اند نشان ست نه نام و گفت خصلت نکوهیده عمل را فاسد و ضائع می گرداند چنانچه صبر عسل را و گفت بادشاه آنست که مالک آزادگان شود و مالک بندگان بادشاه نبود و گفت جاهلترین مردم آن بود که عجبش بیشتر بود گفت عاقل وقتی آزرده شود که باجاهل سخن گوید و گفت مردان از سه کس بهترستانند مالداری که محتاج شود و از عزیزی که ذلیل گردد و از حلیمی که جاهل بر و مسلط شود و گفت هیچ درد چون نادانی نیست و رنج دل چون دل سوال نیست و گفت بدترین جراحت آنست که کریم از لئیم حاجت خواهد و نیابد و سخت ترین مذلت آن بود که بزرگی بر در سفله رود و باز نیاید و گفت تحمل را عفو کردن گناه آسان تر پس باشد از مکافات نیکی که یاد کند و گفت چون مصیبتی بشما رسد باید که مصیبتی سهلتر از آن در دل گذرانید تا آن بر شما آسان گذرد و گفت بزرگترین مفاخر شما آنست که فخر نکنی و گفت لازم است که دوست دوست را دوست داری ولازم نیست که دشمن اورا دشمن داری و گفت چون عقل شما تمام شود و حرص بشهوت ناقص گردد و گفت چو پیش از خواستن دانی که خواستن است و بعد از خواستن مکافات خواستن ست گفت هر که نیکی از تو نادیده شکرت گوید در یکی کردن تعجیل نما تا به شکایت برساند و گفت هر نفس اظهار بد دیگران و اخفای نیکی ایشان کند چنانکه نفس همیشه بر جای مجروح فشند و بر دست نه و گفت نفس را بنده روزگار کند و عقل روزگار را بنده تو کند و گفت آنکه فضیلت باسب و جامه حاصل کند جاهل باشد چه فضیلت آنست و جامه راست راست بر ابدان و جامهای دیگر نه او را بر مردم دیگر و گفت مردن مال بدشمنان گذاشتن بهتر از زیستن و بدوستان محتاج شدن و گفت ضعیف ترین مردم کسی ست که از پوشیدن سر خود عاجز آید و گفت کمال مردم بآن باید شناخت که اگر رای صواب از و سر زند بآن افتخار ننماید و هنگام ندامت او را غیرت از جای نبرد و هنگام مدح نخوت باو راه نیابد و کار خیر به تکلیف نکند و گفت کسیکه تعلیم کند مردمان را بخیر و خود نکند بمنزلهٔ شخصی ست که چراغ را در دست دارد بجهت روشنی دیگری و گفت غنی کسی ست که

وعقل صرف کند و نگاه دارد نه کسیکه جمع سازد و صرف نه نماید شخصی پرسید از فلاطون که بچه رسیدی و یافتی علم و حکمت
را گفت سوختن روغن چراغ را پیش از شراب آشامیدن تو شخصی او را دشنام داد فلاطون گفت چون کار تو است شر
و بدی پس بگو و بکن آنچه میتوانی نیکی او را گفت که فلاطون را دیدم که ترا ثنا همی گفت فلاطون دل تنگ شد و
بگریست مرد گفت ترا ازین چه رنج رسید گفت ازین هول ترچه باشد که جاهلی مرا ستاید ندانم که کدام کار کرده ام
که بطبع او نزدیک است و او را خوش آمده که ستایش من بنابران کرده مردی بعد از فوت پدر وارث ملک و مال
گردید و در اندک زمانه تلف کرد فلاطون گفت زمین مرد از فرق ببرد و این جوان زمین را فرمی برد از فلاطون پرسیدند
که چه قسم مردم لایق و احمق اند تدبیر شهر گفت کسیکه نفس خود طریق ستوده باشد فلاطون را پرسیدند کیست جاهل ترین
مردمان در کردار خود گفت آنکه همگی تابع تدبیر خود باشد و ترک مخالفت رای دیگران نماید و در تدبیر کارهای خود بجز
ظن خود مغرور باشد پرسیدند فلاطون را کیست که سالم باشد از سایر عیوب و کردارهای ناستوده گفت آن کس که عقل
خود را امیر ساخته باشد و پرهیز و حذر را وزیر و موعظه را مهار و صبر را رهبر و ترس خدا را دوست خود و ذکر مرگ را
مصاحب خود کرده باشد پرسیدند کیست که ضایع ساخته باشد نفس خود را و خوار کرده باشد قدر و منزلت خود را گفت
کسیکه تواضع کند کسی را که آنکس اکرام نکند او را و قبول بکند ستایش کسی را که او را ثنا نسد فلاطون را گفتند آیا کسی هست
که ترا خدمت کند گفت آنهائیکه شما ایشان را خدمت و بندگی می کنید یعنی قوای سبعی و بهیمی و شهوی که شما را مغلوب خود
ساخته اند مامور و محکوم من هستند و گفت متلذذ و محفوظ نشوید از چیزهای عالم تا آنکه میان حس و عقل مصالحه کنید و با یکدیگر
موافق سازید یعنی اگر خواهید که از لذت حسی بهره گیرید باید که رجوع کنید بعقل اگر عقل تجویز کند و رخصت دهد بعمل آرید والا
هرگاه که مصالحه گردید میان حس و عقل هر چیز را چنانکه هست در واقعه می بینید نیک را نیک و بد را بد و گفت هر چیز را بقدر
و اندازه آنچیز ستایش کنید زیرا که بعد از اندک مائی حقیقت آن در روشن خواهد گشت و نادانی تو هم آنوقت معلوم میگردد
که تو ستایش بحردی بلکه بیان مذمت خود نموده پرسیدند که عاقل کی آزاده می شود گفت وقتیکه او را بهیمزبانی نادان بدارند
و گفت هر جا که عقل بصورت کمال شود آنجا شهوت بیمار است و ضعیف و گفت هرگاه که حاکم والی در عمل خود قوت پیدا میکرداند
آنچه که در تحت و تصرف اوست بر طبع خود اگر خیر است خیر و اگر بد است بد و قبیح است قبیح و بجز راست نگفتن هیچ رغبت کسی حرفی نباید
گفت که راست باشد و گفت ممنوع است نیک گرفتن معذور را در عذر بخیلی کردن بر کسی که عاجز است از سوال و طلب و غلبه کردن بر
کسی که از شر او ایمن باشد و گفت سعادتمند ترین مردم آنست که خود را از تسلط حادثه و رسوم برآورده باشد و بر
فرمان برداری غضب بخند و مشغول بگرداند فکر عزیز را که در نکوهیدنیها او را است بربدی و گفتنهای که بر و وارد شود و گفت
هرگاه نفس انسانی قوت پیدا کرد در رای کسی تابع نمی شود و اگر ضعیف باشد مایل مباحثه می گردد و گفت حلم نهایت
نمی شود کسی را مگر وقتیکه قدرت دفع داشته باشد و هم چنین زهد گاهی منسوب نمی شود به کسیکه ترک کند آنچه
قدرت دارد و گفت یاری مجو از کسیکه مثیل صحبت تو کند تا آنکه بدانی غرض او را اگر بجهت محبت صفات ذاتی تست
بخانه او برو و اگر برای چیزهای عارضی است با او همنشینی مکن چه این دوستی بآن غرض است و هرگاه که

غرض برطرف نشود دوئی برطرف نشود و گفت مذانستم و رین دنیا الا آنکه مذانستم و گفت سزاوار نیست که از طلب فایده علم حیا کنی زیرا که جهل قبیح تر از حیاست رسید که نافع ترین مردم کیست از روی علم گفت آنکه رغبت کند بتحصیل آنچه تحصیل نکردست و گفت هرگاه که اهل شود بر چنین مجالس سخن راتا ترتیب ماغ حاصل آید و گفت العالم کقولا ارض مرکز والافلاک دوایر والحوادث سهام والانسان هدف الرامی هو الله تعالی فان المفر فعال انظر الی وجهک فی المرات لو کان حسنا فاعملا نیاسیه ولو کان قبیحا بیج بین النقیضین یعنی بین طرف وجود در آئینه اگر هست ترا صورت خوب پس کار باید کن مناسب صورت خویش اگر هست صورت بد پس جمع مکن صورت بد را با کارهای که جمع کردن هست و بدی پسندیده یعنی اگر بد صورت هستی کارهای نیک بکن تا کار نیک صورت زبون ترا نپسندد و پهلانجاز دو گفت واجب هست دو چیز را بیاد ذکر کردن یاد خدا و موت و دو چیز را فراموش کردن واجب دل احسان تیکه در حق کسی کنی دوم بدی که در حق تو کند گفت اذا دخلتم علی الکریم فعلیکم بتخفیف الکلام و تقلیل الطعام و تعجیل القیام یعنی وقتیکه داخل شوید بر کریم پس بر شماست اندک گفتن و اندک خوردن و بشتاب برخاستن از پیش کریم تا بملامت نه انجامد و گفت حریص ترین همه کس هست و قانع ترین عنکبوت هست پس قدرت خدای را که مستولی کرد حق تعالی قانع را بر حریص چه کس طعمه عنکبوت هست انچند کلمه از جمله آنست که افلاطون بجهت ارسطوا لاموده اصبح بشناس خدایرا و حق او را و همگی توجه خود را مصروف دار بتحصیل علم نافع پیش از انکه مصروف میداری بغدادی بدن خود را هر روز طلب کن از خدای تعالی چیزیرا که نقش و ایمی نهست اگر از دمی طلبی باید که نعمت دایمی به طلب که همیشه با تو باشد و بیدار باش همیشه که طلل و اسباب بنیا بسیار هست مطلب آنکه چیزیرا که سزاوار کردن باشد بنا باید کرد و ایضا طلب زندگانی خوب بهترین بکنند دولت بنا باید کرد بلکه طلب کن مرگ خوب را و خواب مکن تا محاسبه نفس خود نکنی بر سه چیز اول آنکه برافروز خطای یا صوابی کرده است یا نه دوم انکه سزاوار بود ترا که بکنی و در امروز آن عمل را و نکردی آن از سوم آنکه در نفس خود تامل و اندیشه نمائی که من چه چیزام و بجا آمدم و بکجا می روم و شقی و بدبخت کسی هست که هرگز عاقبت خود را باد نیاورای بسر برد گفت سه چیز اول کاری مکن که بسبب آن گمراهی مردم شود دوم آن کسیکه استحقاق کند با او کلمه حق نگوید و ران بخیلی مکن سوم همیشه در ذکر موت مشغول باش بدانکه حکیم را خوشنهای اینعالم بفرح نیاورد و مصایب آن او را غمگین نسازد و از بسیاری سخن در چیز یکه ضرور نباشد و جبر دادن از چیز یکه از و پرسند کم عقلی گوینده هست بسیار دراندیشه نمائی و بعد ازان بگوئی و زود خشمگین مشو که چون حادث شود خشم بر تو غالب گردد حاجت امروز مستحفان بفردا مینداز چه دانی فردا چه حادث شود بگذران تقصیر کسی را که بلای مبتلا شده باشد اگر چه آن بلا از بدی کردار او باشد و دوست مدار کنیزک خوشخو روی را که ناچار دو رمشوی دوستی و نزدیک مشوی یکی از بدی ها را بری کنیزک موصوف و تنها بر سخن حکیم مباش و ناظر بعمل حکیم شو چه حکمتی که با عمل باشد از و در عالم باقی ترا فایده خواهد شد پیش حق تعالی سخنان حکمت نویسند علمهائیکه نگوئی بماند اگر در تحصیل نکوئی رنج بخشی عنقریب آن رنج برطرف می گردد و نکوئی بنماید همچنین اگر از گناه ندامت یابی آن گناه زود تر برود گناه بماند و یاد آر روزی را که فرا دکنند بشنوی زبانهای گویا در انروز لال گردند و فکرها باطل و چشمها تاریک شوند و اعضا در خاک پوشیده و کنده کردند و آگاه باش که بمکانی باید رفت که آنجا نه دوست شناسی نه دشمن و برابر باشد آنجا صاحب بنده و جمیع ارادت و ریاضت را که تو میدانی که چه وقت سفر خواهد کرد و بدانکه باز دارد وجود را از شر تا همه وقت محفوظ باشی و بکار خود تغافل کن و بکه مکن بر چیزی از امور عالم

و دور مشو از خیرات و نزدیک مشو بهیکی از بدیهای ایشان فانی و بجهت سرور زبان بی ثبات ترک شادمانی عالم انجائی
بیاید کرد بر طرف مساز در هیچ وقت آداب نیکو فرمان بردار شو سلطان را و مکن چیزی را در غیر وقت خود اگر در وقتش کنی از روی
فهمیدگی بکن و تباه بسخن گفت که در آن نفعی نباشد و اگر سخن نافع خواهی که بگوئی فکر کرده بگو و لایق نیست که تکبر کنی در وقت عنایت
آواز بلند مساز در مصیبتها و بچشم حقارت حقیران را مبین بلکه مددگاری کن بر چیزیکه عیب نباشد و دشمن مشو کسی را و سزاوار
است ترا که بکنی آنچه لایق ست بی آنکه تحریک نمایند ترا بکردن آن و باز دار خود را از کردن بحریکه ناکردنی ست بی آنکه ترا باز دارند
و گفت سزاوار است عاقل آنکه نگهبان نفس خود باشد و خطای او را اگرچه خرد باشد بزرگ شمرد و صواب او را خرد داند
اگرچه بزرگ باشد و گفت نظر مکن بمردان بسبب موضعی و مکانی که در زمانی آنرا مرتب ساخته لیکن نظر بکن بارجمندی او در
حقیقت زیرا که نیست مکان طبعی او گفت کیکه بجانب فکر گراید او ضعیف ست بسبب هدایت و بسبب عقل و کسی که طلب ممتنع کند کودن
و ناقص فکر ست و گفت غضب و شهوت و سایر اخلاق نفس مقدار و اندازه ایست که باآن اصلاح حال آن شخص که
اینها در رواند میکند و اگر از آن مقدار زیاده شوند بیرون می آرند آن شخص را بربدی و بدذاتی زیرا که غضب شبیه ست بنمک طعام
که می اندازند در آن اگر باندازه ست مصلح طعام ست و الا فاسد میسازد طعام را و همچنین ست سایر قوتها که در بدن ایست و
گفت ادیب و معلم را بر بسیاری علم و دانش نیاز نباید بلکه بنمودن شر بدی در و باید آزمود و گفت مباش از کسانیکه زود خشمگین
شوند که عادت سفیهان و بی عقلان بر تو مسلط خواهد گشت و گفت خوشحال مباش ببطالت و گفت کسیکه عار و خواری را انکرده دارد
سزاوار نیست او را که در بلند ساختن نام کوشش نماید و گفت سزاوار نیست ادیب را که غیر ادیب را خطاب کند
بدرستی بلکه ببرفق و مدارا چنانکه اهل هوش مستانه ابلاهیت و نرمی خطاب کنند و گفت سعادتمند ترین آزادان و سزاوار
ترین ایشان بتفصیل کیست که خود را از تسلط عادات و رسوم برآورده باشد و دور ساخته باشد خود را از فرمان
بردار ی غضب و فکر خود را که در نکوئیها مصروف میدارد آنرا مشغول نگرداند در آنچه که وارد شود او را از بدیها و کلفتها
و گفت هرگاه ببیند کسی را که کاری که او را نافع نباشد تو پیش خدا میکند پس او را داخل نرسنده گان از خدا بداند و گفت
شگفتگی و بی گفتگی عورتست از عورات تو او را تغیر نباید نمود و اظهار نباید کرد ارسطاطالیس شیخ حکمای مشائین است
و نسبتش بآسقلیبوس اول میپیوندد و او را ارسطو و ارسطاطالیس نیز گویند و معنی آن بیونانی فاضل و کامل باشد و
پدرش لقوباجش نداشت و در طب ماهر بود و معنی لقوباجش مجاهد قاهر باشد و او در خدمت جد اسکندر بسر برد
و چون ارسطو هشت ساله شد او را بشهر حکما دیستاد ارسطو نه سال آنجا بماند و در تعب سفر که یونانیان آنرا علم محیط
گویند ماهر شد پس بخدمت افلاطون پیوست و بست سال با او بسر برد و بمشافهه علم آموخت گویند هرگاه از افلاطون سخن
خواستندی گفت صبر کنید تا عقل حاضر آید و گاه گفتی که صبر کنید که عقل حاضر نیست و چون ارسطو حاضر آمدی گفتی هیچ سید که مرا ن ما حاضر شد
و ازین جهت دو مراجعضوری ارسطو بود و همچنین روزی افلاطون گفت اگر سامع یا متعلم سخنی گفتند نهار شاگرد در خدمت اند و گفت خواهم که چون
دیگ بود مراد ش ارسطو بود زیرا ارسطو واضع منطق ست و ارسطو را در صغرش رد حانی گفتندی و او طریق نظر پیش گرفت و حکمت
را تدوین ساخت و او را معلم اولین گویند و افلاطون او را عقل خواندی حاتم عظمای حکمای یونان ست و ایشان بر

نسبت ارسطاطالیس
نسبت اسقلیبوس
نسبت لقوباجس

بر قول مشهور بر نهج تن اند ۱ ابنای نفس وفیثاغورس و سقراط و فلاطون ۲ ارسطو پس جز ایشان یونانیان کسی را حکیم
نخوانند ۲ دیگر آنرا طبقی که دران مهارت داشتند نسبت دادند چنانچه بقراط را طبیب و میرس را شاعر و ارشمیدس
را مهندس ۱ دیوجانس را کلبی ۱ و بقیر اطیس را طبی چون جالینوس در حکمت تصانیف بسیار کرد خواست که او را
حکیم خوانند یونانیان زبان بمستهزا کشادند و گفتند کار تو ترتیب مرهمها و مسهلها و علاج آنهاست سزاوار نباشد که ترا حکیم خوانند گویند
که چون ارسطو تدوین حکمت کرد فلاطون او را ملامت نمود و گفت چرا حکمت ظاهر ساختی گفت آنانرا که خواهش حکمت است سزاوار نیست
که ازان بی نصیب مانند و منکران را بآن که ظاهر ساخته ام از آن اصلا بهره نبود و ارسطو بسیار متواضع و بسیار مغذار ۱ و استماع
نغمه میلی عظیم داشت و در رعایت جانب دستان جهدی بلیغ میکردی و اکثر با اهل ریاضت بسر بردی و انصافش چندان بود
که در عین مناظره با خصم بخطا معترف میگشت و گفته اند که او پیغمبر بوده و بشهری رفت تا خلق را از بت پرستی باز دارد قوم بجنگش
برخاستند باز گشت و بماقدونیه شد نقل اینست که عمر عاص نزد رسول صلی الله علیه وسلم گفت وقتیکه باسکندریه رفتم و جمعی را
دیدم که بر ارسطاطالیس لعنت میکردند آنحضرت بما فرمود که بد میکردند چنین نگوئی که ارسطو پیمبر بوده قوم او را تکذیب کردند ازایشان
بگریخت ۲ بجمله ارسطو بعد از فلاطون بما قدر و مرتبه شد و بتعلیم اسکندر یه پرداخت متابعان ارسطو را مشائین خوانند و قراطیس کبیر گرین
تلامذه افلاطون بود و بعد از فلاطون بجای او نشست و با فادهٔ علوم اشراقیان مشغول گشت و ارسطو قریب بعصد کتاب در منطق و
حکمت الهی و طبعی و سیاست و اخلاق تصنیف نمود و پنجاه و سال نزیست از سخنان ارسطوست که رغبت بصحبت آنکه از تو اغراض
کند خواریست و اغراض از آنکه بصحبت تو رغبت کند کم همتی و گفت سلطان چون بزرگ است و ارکان دولت چون جوی پهنا
کمتر ازان جدا شده هر رنگ و طعم که آب رود را بود آب جوی را نیز چنان باشد پس پادشاه را باید که بشرت خود پسندیده کند
تا دیگران نیز نیکو شوند و گفت سعادت گوینده که شنونده وی بفهم بود و گفت هر که از مردمان شرم دارد و از خود شرم کند
نفس او را پیش او قدری نبود و گفت مزاج نباید کرد که اکثر با بزرگی کینه درون گیرد اگر با کوچک کینی دیگر گردد و گفت هر که
بچشم خرد عاقبت کار را تواند دید چون بآن رسد اندوهگین نگردد یکی او را گفت شنیده ام که مرا عیبت میکنی گفت نزد من
چندان قدر نداری که دست از عمل صالح و فکر مسایل حکمت بازوارم و تو بپردازم او را گفتند مال جمع میکنی و این از حکما پسندیده
نباشد گفت حکما از آن مال جمع کنند که محتاج لئیمان نشوند و گفت هیچ فساد بدتر از حاکم ظالم نیست و گفت تونگری قناعت
است و آنرا که قناعت نباشد بمال میسر نشود هر چند که بسیار بود و گفت کسیکه حکیم نباشد همیشه سقیم بود و گفت طلب کنید تونگر یرا
که فانی گردد و زندگی را تغیر نباید و ملکی را که زایل نشود و گفت آنکه بر مردم تکبر کند خواری خود را دوست دارد و گفت لیکه
بطلب معیشت مشغول بود از حکمت فایده نیابد و گفت شکفت آید مرا از آنکه او را گویند نیکوست و نباشد و شاد شود
و از آنکه گویند نه نیکوست و بود بغضب رود و گفت جاهل چون غریقیست او را زود دریاب گفت حکیم کن و نزدیک دهر و گرنه هلاک
شود مرا با خود ببر و سکندر با ارسطو و دیگر حکمای زمان در کار ملک رای پذیر و هر کسی سخن گفت ارسطو تدبیر اسکندر
بپسندید گفت در رای او چه دیدی که برای چندین حکم برگزیدی ارسطو گفت تا آل کار معلوم نیست اگر تقدیر نه بر وفق
تدبیر بود بازی بسبب موافقت او از عتاب ایمن باشیم و گفت کسیکه خنده زند ترا بحق بگریاند ترا باطل بخنداند و کسی را که

باری تعالی بی فهم آفریده باشد موعظه حکیم او را فهیم خواهد ساخت و گفت فرماینده نیکوسعادتمندتر از فرمان پذیرنده نیست
و آموزاننده بهتر از آموزنده و نصیحت کننده ارجمندتر از نصیحت شنونده گفت دور شو گفت از حرص دور زهد و
پرهیزگاری چه پرهیزگاری و زهد مصلح نفس و بدن است بدانکه زهد و پرهیزگاری بیقین است و یقین بصیر است و صبر بفکر
است و هرگاه فکر کنی در ماوده دنیا لائق بخواهی یافت دنیا را آنکه بجهت خواری آخرت او را برخود لازم داری زیرا که دنیا خانه بلاست
منزل بهم سایندن اسباب راه است گفت باطل مگردانید مال خود را در کاریکه نفعی بران مترتب نباشد در غیر حق و صرف
مساز قوت خود را بغیر فائده و ضایع مکن رای خود را در چیزها بیکه رشد و صلاح کار تو در آن نباشد پس بر تو باد حفظ آنچیزیکه ترا برای
آن آورده اند و علی الخصوص در حفظ عمر خود که در آن بیشتر کمالات بحصول میشود که عمر گرانمایه عمل نمیشود اگر نه چارپا ترا مباشر لذاتی باید شد باید که آن
در همزبانی علما و درس کتب حکمت باشد و گفت عدل ترازوی خداست بر زمین که بران ترازو ضعیفان از ظالمان خلاص
یابند و حق از بطل ممتاز میگردد پس کسیکه باطل گرداند بران حق را آنکس بجهل بزرگ مرتکب می شود و گفت سه کس را سزده
باید داشت تا خیر نشوند زن و فرزند و بنده گفت طلب علم طمع رفعت و بزرگی رسیدن نکرده ام اما چون جهل مرا خوش نیامد بعلم
به تحصیل علم کوشیدم و گفت تخلق باوصاف چیزیست در وقت احتیاج بدو دیگر آنکه بر ساند خود را بامتحان بقدر طاقت پس کسیکه کفاوت
و تجاوز کند ازین اندازه او مفرط است و از حد تجاوز بیرون میرود و اسکندر را پسری فوت شد ارسطو در آمد و گفت ترس از
چیزیکه روا نباشد صفت کسی است که عقل ندارد و گفت کسیکه بگریه میکند بر مردمان دوست می دارد و ذلت خود را او کسی افزاید
کند و سر زنش و ملامت مردمان دوست می دارد مرگ او را گفت بادشاه که با اهل بازار مناقشه و منازعه کند پرده خود را
بدرد و گفت کسیکه محبت دنیا را بافراط رساند فقیر و مفلس مرد و کسی که قناعت گزیند یعنی مرد و کسیکه اسراف کرد در آشامیدن شراب
پس از زبون ترین مردمان است از روی طبیعت بکشتن آبرو پیش مردمان خرد و بزرگ و گفت کسی که قدرت بر کردن فضیلتی نداشته
باشد باید که همتش مصروف دارد بترک رذیلتی و گفت حکمت نیز همه علوم و او بست و بار و برگ دانندهٔ تنهاست و بنائی
آرام سهل و آسان میشود مطالب و تفکر صحیح یافته می شود رای پوشیده و بزبان خوش و ملایم بمحبت می رسد و مودت صفت
دوام می پذیرد و بخلق وسیع پسندیده میشود و عیش و زندگانی به کمال می رسد و خوب می گذرد و بحسن خموشی بزرگ می شود
از روی هیبت و بحق و راستی بزرگ قدر میشود و ترقی می کند از روی شرافت و بانصاف می رسد بمهتری و بتواضع و محبت بسیار
می گردد و بعفت و عصمت علمای پاکیزه وقت میکردند و بعدل غالب میشود بر دشمن و بحلم زیاده می شوند یار و امداد کار و بمدارا
رفیق طلب خدمت دلهای می توان نمود و بصنعت بدن و ایثار مستوجب نام جوادی گردد و راقم حروف در نسخهٔ نفایس الفنون دیده
که اگر کسی خواهد که دولت بهم رساند باید که ایثار کند و گفت سرعت نمودن در جواب مسبوق بلغزش است و گفت ریاضت تغیر میدهد
طبیعت را و گفت بمنتهی احمق عذاب روح است و گفت اسکندر را که صورت خوب مفرط است صاحب صورت را فائده مند است
بینندهٔ ارسطو دید شخصی ناقه را که از بیماری برآمده بود و طعام بسیار میخورد و ارسطو گفت ای فلان زیادتی قوت
بجز دن بسیار نیست اما قوت تبعد ادر بافتن بدن است یعنی قوت آنزمان حاصل میشود که بدن غذا یابد راقم حروف
گوید که غرض حکیم آن ست که طعام آنقدر باید خورد که غذای بدن شود نه آن قدر که هاضمهٔ زان عاجز آید و چون هاضمه

هضم نیک نکند غذای بدن نشود و پس قوت حاصل نگردد بنا بر آن است که گفته اند که اندک گرسنگی داشته دست از طعام باید کشید
و گفت سه چیز بخداوندش زیان رساند کار کردن باعتماد نیروی تن و بسیار خوردن باعتماد صحت و تکلیف کردن باعتماد قدرت
و گفت که دفع بدی به بدی جلادت است و دفع بدی به نیکی فضیلت هست و گفت بپرهیز از شهوتها بدرستیکه پرهیز کنندهٔ عقل
و صنایع سازندهٔ دای و معیوب کنندهٔ مطلب و غرض تست و مشغول میسازد ترا ببازی و هرگاه بازی آمد کوشش برخاست و اگر منازعت
نکند نفس تو با تو در شهوتها و خواهشها تحقیق راغب میگرداند ترا به بدترین منازل و گفت سعادت سه گونه است سعادت در نفس و
آن معرفت و حکمت و شجاعت ست و سعادت در بدن و آن صحت و قوت و جمالست و سعادت سوم خارج از نفس و بدن است
و آنمال و جاه و حشمت است و گفت هر که بترسد از چیزی میگریزد از آن و هر که بترسد از خدا میگریزد بسوی او
گفت سخن عاقل قوت است و جواب جاهل سکوت است و گفت عشق چیزی است که کور میکند چشم را از دریافتن عیبهای معشوق و گفت حکمت برای ارواح مانند طب برای اجساد و گفت
نیکوئی ادب بپوشد بدی و زبونی نفس را و گفت فضیلت بعلم و آدب است با صل نسب و گفت شغل کردن و مشغول شدن باچه که فوت شده
از تو ضائع کردن قیمت است و قال المحرب حکم من الطبیعة بقوله حرکت الاقبال الطبیعة و حرکت الادبار سریعة لان المقبل کالصاعد و المدبر کالمقذوف من علو الی
اسفل و قال اذا اعطاک الله ما یحبه من لطفه فافعل ما احب الله تعالی من العفو فانه اولی و گفت مسطیس مرطیس نیز بنظر رسیده پسر خاله ارسطو و خلیفهٔ
او بوده از سخنان اوست که حکمت غنی کنندهٔ بدن و غنی النفس ممدوده و غنی المال مجدوده سخن از اکابر شاگردان و اصحاب
ارسطو بوده از سخنان اوست هر تیر که بسنگی رسد باز گردد همچنان اذر ریس بد چون بمردی نیک گویند دروغ کار نکند و نکوهیده باز
گردد و گفت سلاح با جاهل مگو که طاقت پوشیدن آن ندارد و قدرت تحمل آن بر حکیم راست از و پرسیدند که چه چیز محال است
گفت چیزی که صورتی از و در نفس نیست اسخیلوس و اشخاوش نیز نامه بزرگ ترین شاگردان ارسطو بود اسکندر او را
تعظیم کردی و قتی بحبس فرمان داد بزندانش بردند زندانیان تفحص کردند که اگر با اذر ریس باشد بستانند گفت نادان مشید
اینجا بهر تجارت نیامده ام که با من مالی باشد این حدیث با سکندر رسید بخندید و به اطلاقش فرمان داد او را گفتند که چرا زن نکنی گفت
با صلاح نفس خود در مانده ام با صلاح دیگری نتوانم پرداخت یکی او را گفت تو جاهلی گفت در دروغ گفته جای خشم نیست زیرا که
سخنان است و اگر راست گفته از دو نتوان رنجید بلیناس حکیم از اکابر حکمای زمان و تلامذهٔ ارسطو بوده و اکثر با سکندر
بسر برده بقول مورخان منارهٔ اسکندریه از آثار اوست اسکندر را فرو وسی از اکابر حکمای یونان است و مفرکت ارسطو
بوده از سخنان اوست اگر خواهی که بر حقیقت دانش کسی اطلاع یابی در اثنای سخن گفتن محال مگو اگر انکار نکند احمق باشد و گویند
او معاصر جالینوس بود فلوطرخیس حکیم از عظمای پیشین بوده اول کسی است که بفلسفه مشهور گشته عصر نشستی بملا قطرلیطان
حکمت از و آموختند روزی اهالی شهر از سلهر بتان خویش فرمان میکردند فلوطرخیس کاوی از گل ساخت و قربان کرد
مردم با او عتاب کردند گفت جاندار بهر چیز یکه جان ندارد قربان نتوان کرد با سلیموس از اکابر حکمای یونان بوده
از سخنان اوست لباس پاکیزه و تن چرکین نزد عقلا قبیح بود پس نفس خود را باخلاق ذمیمه گذاشتن و تن را زینت کردن
نیکو نباشد شیخ سعدی گوید مصرع تو در بند آنی که خر پروری و گفت نفس در دنیا غریب است و غریب را گرامی باید داشت
اقلیدس صوری از اکابر حکما بوده و در هندسه نظیر نداشته اقلی بیونانی کلید را گویند و دوس هندسه را خواهند

اول کسیست که بهند سه رامدون ساخت و کتاب او مشهورست و نام او و من کلامه الخط هندسته روحانیة ظهرت بآلة جسمانیة
وقال بعض العلماء الخط لسان البدن وقال البعضهم الخط عند الفقیر مال وعند الغنی جمال وعند الاکابر کمال واز سخنان اقلیدس است
که بدترین مردم آن ست که بنا بر سوء ظن بر کسی اعتماد نکند وکسی بنا بر سوء عمل بر و اعتماد نکند وگفت میان دو دوست خصومت
میفگن که ایشان اگر با یکدیگر صلح کنند ترا ملامت حاصل آید وگفت هر آنچه از دست بزود اگر بتحصیل ان قادر باشی تاسف
بنا ید خورد و اگر باشی آنرا فایده نبود یکی او را گفت جهد کنم تا ترا نیست کنم حکیم گفت جهد کنم تا غضب ترا نیست کنم ارشمیدس
مهندس از اکابر حکمای بوده از مخترعات او میزانی ست مشهور بنام او که مان غش از صافی شناخته شدی واز حکمای اسلام
ابو حاتم حکیم بعهد سلاطین سنجر آنرا بساخت گیتان جونا تان اسکاٹ از کتب فرنگ میفرمود که تولد ارشمیدش در شهر مرکوس که شهریست
در جزیره سیسلی در دریای فرنگ بوده ارشمیدش حکیم میگفت که اگر جایی مقدار ایستادن سوای ایجهان بیافتی ایجهان را بر همزدی یعنی واژگون
گردی مهاد حیس از اکابر یونان بوده وگفته اند که در علم ریاضی بعد از بطلیموس چون او کسی بر نخاسته از سخنان اوست که بیمار
زندان بدن ست و غم زندان روح را بقراط طبیب از مشاهیر حکمای یونان و ابلهای شهنگانه و بقول صحیح بعد از اسکندر بوده و بسبب
باسقلیوس اول می پیوندد او مردی خدا پرست و عابد بوده و معالجه بهر رضای خدا کردی واز فقرا و اوساط الناس هیچ نگرفتی و
از اقتنا طوق و تاج و یاد ست برنجن گرفتی آورده اند که چون اسقلیوس ثانی در گذشت بقراط بخانهٔ او نشست نزدیک شد که علم
طب مندرس گردد چه اسقلیوس اول وصیت کرده بود که اینعلم بیگانه را نیاموزند تا شرف در خاندان او بماند فرزندان او بماندر
وصیت عمل میکردند تا آنکه از ایشان گم ماندو اما آنکه بودند صلاحیت ندا شتند بقراط مسائل طب را مدون ساخت و امر کرد
که هر که خواهد این علم بیاموزد جمع کثیر بدان مشغول شدند و از بقراط پرسش تا تالیس آنرا در آفاق منتشر ساخت از
سخنان بقراط ست که حاصل من از فضل علم از نست که بر جهل خود مطلع ام وگفت چهار چیز باجره را زیان دارد طعام شور خوردن
و آب گرم بسیار بر سر ریختن و در آفتاب نگریستن و روی دشمن دیدن وگفت سه چیز لاغری آرد آب بنا شتا آشامیدن و بر
زمین سخت خواب کردن و با و از بلند سخن گفتن و گفت معالجه بدن کرده می شود بپنج قسم آنچه در سرست بعز غره و آنچه در معده
است بقی و آنچه در بدن ست باسهال و آنچه در خلاست بعرق و آنچه بعمق و درون رگهاست به برآمدن خون وگفت بآنها که
بنا شده و از اخلاط رد یه هر چند غذا داده شود زیاده میشود در واب دبدی او همچنین ست نفس بیمار قیاس بغذای او که حکمت است
وگفت چهار چیز ست که بدن را خراب میسازد و بیماندن در حمام و جماع با خلا و معده و خوردن گوشت قدید خشک شده و آشامیدن
آب بنا فشا وگفت جمع میشود امراض شش چیز یعنی سبب پیدای بیماری شش چیز ست کثرت غذا و کثرت جماع و اندک خوابیدن
در شب و زیادتی خواب در روز و زیاده خوردن آب و خوف نهار و بند داشتن بول وگفت که انسان آنست که تواضع کند در
دولت و عفو کند نزدیک قدرت و بخشش کند بغیر منت وگفت که محبت میان دو عاقل واقع میشود بجهت مناسبت و مشاکلت
هر دو در عقل واقع نمیشود میان دو احمق ارباب مناسبت در حماقت بجهت آنکه عقل جاری در و آنست و بر ترتیب و ضوابط
پس میشاید دو عاقل خلاف در بیان واقع نمیشود و حماقت را تربیتی نیست که دران موافق افتند میان هر دو احمقان وگفت که قناعت کنید
بقوت که شما را گر بزپا وارد و دور کنید از خود حاجت را تا باشد مربی شما حق تعالی چه حق تعالی محتاج نیست بچیزی پس چند انکه

احتیاج شما زیاده است از حق دور تر اید و بگریزید از خوشحالی ها و گناهها بعد از ان طلب و اخذ از نیکیها و غایات آنها را و گفت
بذل کم پایدار به از بسیار ناپایدار او گفت لایق است که آشیان در دنیا همچو کسی باشد که او را بمهمانی طلبیده باشند اگر کاسه پیش او
نهند بخورد و اگر از و بگذرانند توقع نداشته باشد و خواهش نکند و همچنین خود را نگاهدارد و از مال و اهل فرزند یعنی اگر بافت
بهتر و اگر نه خیر او را پرسیدند از زبان سکوت و زید گفتند چرا جواب این مدعی گفت جواب این خاموشی است و گفت کم خوردن از چیزهای مضر بهتر است
از بسیار خوردن از چیزهای فائده مند گفت اگر مردمان مخلوق و آفریده میشدند از یک طبیعت هرگز بیمار نمیشدند بحیث عدم ضدین و گفت
مریض را که من و تو مرض سه پیزایم اگر بسخن من عمل کنی هر آینه غالب می آیم بر مرض از برای آنکه دو بر یک غالب است
و اگر با رشتوی مرض را پس من مغلوب شویم زیرا که بدستور دو غالب است هر یک و قال افنا مثل الحیوة و الصحة فوقه و الفقر
مثل الموت و المرض فوقه و قال ثلثة ان لم اظلهم ظلموک و ارک و عبدک و زوجک جالینوس حکیم شیخ حکمای زمان و
خاتم اطبای محققگانه است و اسامی آن هفت دیگر این است اسقلینوس اول و غورس و میمیوس و برمانیدس و افلاطون و
اسقلینوس ثانی و بقراط و جالینوس سیر و سفر بسیار کردی در سماع و الحان شوقی عظیم داشتی روزی در صحرا کی را دید که زبان
در چشم کاره کرده میلیسد و گفت چرا چنین کنی گفت هر ماه سفیدی در چشم این بدید می آید و نشکوبر میشود من آنرا میلیسم زایل شود
جالینوس مرمی چند او را داد و گفت ای مرد مرا فائده در طب سایندی و بعضی گویند که او در خدمت فیثی رسیده بود جالینوس
هشتاد و هفت سال عمر یافت و گویند او باسهال در گذشت هنگام مرض او را گفتند چگونه عاجز شدی از علاج خود با همه آلیکه دارای
جالینوس طشتی پر از اب خواست و دارو در ان افکند اب منجمد گشت و هر چند از ان دارو بخورد هیچ فائده نداشت پس گفت
علم و تجربه با قضای الهی سودی نکند روزی جوانی جوبر و را دید از و سخنی پرسید و جوابی درشت شنید گفت ظرفی از زر است
و در ان سرکه است وقتی الهی را دید با دانشمندی در آویخته بود گفت اگر و انا بودی کارش بانجا نرسیدی و گفت که آنرا
که عقل نباشد عملش فایده ندهد و گفت مریض را که اشتها باشد او بصحت نزدیکتر است از تندرستیکه او را اشتها نباشد روزی
مرد را دید که خلق او را تعظیم میکردند گفت چه کرده که او را تعظیم میکنند گفتند گاو میرا از زمین برداشته گفت گاو نیز او را از زمین
برمیدارد و او را فضیلتی نیست گفت صاحب علم شو تا بمقام عالی برسی و محجب مباش تا خوار نشوی گفت هم زوال دولت و غم بیماری دل
را تمام حروف گوید که فرق میان هم و غم آنست که صاحب هم در طلب چیزی باشد و آن او را نرسد و صاحب غم را چیزی از
دست رفته و قوت شده باشد و گفت کسیکه از خوردن بمیانه روی در تدبیر بدن عادت کند حرکات شهوات او همه بر نهج اعتدال
خواهد بود کسیکه عادت کند بمنع کردن شهوات خود از نفس صبی منع کند نفس خود را از بدی و شرارت آنگه سخت میشود
و قوت بیابد بعمل ناشایسته و فعلهای بد که او را عادت میشود گفت بد تبیر در صبیان بیچاره تر از ایشان است پس سزاوار است
که طمع اصلاح نداشته باشند البته از آنکه بدترین صبیان بیچاره است از اصلاح او نهایت مانوس نمیباید بود و گفت چار نرسیدن
صاحب حیاست از تقصیر یکه واقع شود پیش کسیکه او را فضل اوست گفت انسان کسی است که قدرت بر جور و ستم داشته باشد
و نکند و عاقل کسیست بفناسد هر چیز که در طبیعت انسان است از حقیقتان قال الطبیعة کالمدعی و العلقة کالخصم و الطبیب
کالقاضی و سئل عن الاخلاط فقال الدم عبد مملوک و ایما قیل العبد مولاه ذالصعر الکلب عفور فی حدیقة و البلغم الماء حکما علق علیه

با نام فتح با نا اجرا و انشود ان الارض اذا تحرک ما علیها قیل امن سقی الانسان ان یموت یقال اذا اجهل بالفقر و ما ینفع عن بفور رس و اهی
عالم و حکیمی متکلم بوده بعالم لاهوت بوده و پیش از ظهور اسلام باندک زمانی در گذشت از سخنان اوست مخالفت دوستان و
نیکان بهتر است از گرامی داشتن دشمنان و بدان گفت اعتقاد کن بخود انچه هستی بدرستیکه که هلاک میگردی و گفت همه چیز
را التصور بعقل کن پس از آنها انچه سزاوار است بعمل آر و گفت هرگاه سیر و سفر گشتی ترا خوش آید ملاحظه غرق شدن
بکن و گفت نفس خود را محافظت بکن و خوشحالی تو بخوبی که داری و گفت آخر بخشایش ملامتهاست این است که جد
بچیزی تبری و ذلت و خواری این است که حسود باشی و گفت هرگاه که قادر شدی بر انتقام کشیدن از دشنام بر بنده پس
بدقت تمام تامل نمائی در انچه که عمل مورث عجب است از دشنام و گفت نزدیکی زنان آتش شهوت را می افروزد چنانچه روغن
چراغ را باستماع سخن زنان شهوت بزرگ میشود سخن حکمت بحرکت می آرد علم را و علم جمع میگرداند کراست و آداب فرو مینشاند
آتش حسد را قصه از حکمای هندی و واضع شطرنج است و آن را بهر شهرام ملک ملاب هند وضع کرده در شاهنامه
فردوسی طوسی در قضایای کیو و طلخند بنا بر تفهیم معاملات رزم باین هر دو بما در شش نقل نموده و آن لعب را از آن
شطرنج خوانند که چون نزد نوشیروان بردند شش رنگ خواند چه مهره های آن بر شش گونه است و شاه فرزین و اسپ
و رخ و فیل و پیاده و این نام را بر زجمهر نهاده است و شطرنج معرب شش رنگ است اما در هند مشهور است که شطرنج را
بجلاج ساخته بهر تکیف از روی شاهنامه فردوسی طوسی در عهد کیو و طلخند ملوک هند ساخته شد و حکایت ایشان در شاهنامه
معنوان عجیب و غریب است بالجمله چون شطرنج را قصه وضع کرد و نزدیک ملک برد از جای در آید و گفت چه حاجت داری
گفت خواهم که در خانه اول شطرنج یک حبه طلا نهی و در دوم دو و در سوم چهار و در چهارم هشت و همچنین مضاعف سازنا بآخر
پس انچه جمشده باشد مرادهی شهرام گفت انچه خواستی قدری ندارد چیزی دیگر خواه گفت حاجت مرا هست نه ترا شهرام
گفت تا چنان کنند ظاهر شد که اگر محصول جهان را جمع آرند از عهده آن برآمدن نتوانند شهرام متحیر بماند و قصه را بخواند و گفت
حاجت خواستن تو از وضع شطرنج بهتر بود پس او را بنواخت و شطرنج با یران فرستاد از دانش حکمای دیار خویش خبر داد و شیروان
بفرمود تا بزرجمهر یعنی در برابر آن وضع کند بزرجمهر نرد پدید آورد و گفته اند که واضع نرد آردشیر بابکست و آزاز دشیر گفتندی
برهام نیز از حکمای هند بوده و گفته اند که براهمه با و منسوب اند و در ملل و نحل مسطور است که براهمه را با براهیم علیه السلام نسبت
دهند و این صحیح نیست چه ایشان منکر نبوت اند و گویند آدمی پیغمبر نتواند بود و ایشان منسوب اند به برهام و او بهندوستان
بوده و گفت که انچه بتی را بوحی معلوم شود اگر معقول بود عقل ادراک ان را کافی بود و این سخن مردود است چه مسلم
نیست که عقل ادراک هر معقول را کافی باشد و شرح ان در کتب مبسوط است راقم حروف گوید که لفظ معقول خبر میدهد
از انیکه که هر چه آنرا عقل درک کند چه معقول بمعنی در آمدن بعقل باشد پس در نصورت هیچ معقول از ادراک عقل خالی نباشد
صوفیان گویند که کار انبیا نا معقول است و شاهد انیکه این است که در مثنوی مولوی رومی است بیت کار انبیا معقول کار انبیا
کار معقول است کار اشقیا یعنی کار انبیا از عقل و فهم بیرون است و هر کار انبیا مبسوط است بحکم الهی که هر چه فرمان شود
بکنند نه بر عقل خویش و نذر زردشت صاحب ملت مجوس است او را زر داشت و زردشت در زراعت

نیز گویند و بعضی بر آنند که زردشت بسر یانی نام ابراهیم علیه السلام ست و گفته اند که او را در زمین امامان ملت ابراهیم اند و
گفته اند اول کسیست که مذهب کسری نهاد و زند و پازند از مصنفات اوست تا بعانش راز ندیق خوانند و نسبتش بمنوچهر میپیوندند
و او شاگرد افلاطوس حکیم و او شاگرد فیثاغورس بوده و مجوس او را پیغمبر دانند و بدو آلهٔ قایلند و نور ظلمت یعنی خالق خیر و خالق
شر و از آن یزدان و اهرمن تعبیر کنند و در صبح صادق مرقوم ست که بعضی بر انند که اوایل عیسی علیه السلام خلق را بدین
زردشت میخواند و راقم حروف بوی از ان در ترجمهٔ انجیل نشنیده آورده اند که زردشت در آذربایجان بزیر زمین خانه ساخت
و سادیکسال خود پنهان در آنجا برد پس خود را بر بخوری انداخت و گفت چون در گذرم مرا آنجا دفن کنند انگاه تن بمرگ نهاد و چون
دم نمود و همان سرد ابه و فتش کردند و چون سال با آخر رسید زردشت پاپلی که آنجا نهان کرده بود زمین را سوراخ کرد و بیرون
آمد و کتابی با خود آورد و گفت من رسول خدایم و این کتاب اوست و از زردشت منقول ست که مردی بودم از
آذربایجان و در بحران بحکیمی رسیدم و چندی با او بسر بردم و بفکر افتادم که اجسام فلکی اجسام مرکزی را چگونه تدبیر میکنند پس
بدو رزحل رسیدم نوری بدلمن رسید و رسیدم با نجا رسیدم پس با آذربایجان باز گشتم اشارت من چهد بر دو ملوک را بر قبول دین
تحریف نمودند بکوهی تاریک رفتم و مدتی بعبادت مشغول بودم پس نزد رستم زال رفتم و دین خود را بر و عرض کردم گفت بر گرز
بادشاهان گشتاسپ ست در رای محلط نکند نزد او و القصه زردشت بتبلیغ نزد گشتاسپ رفت و باز نیافت روزی گشتاسپ در
ایوان نشسته بود سقف ایوان بشگافت و زردشت از انجا فرود آمد گشتاسپ گفت تو کیستی گفت منم زرتشت رسول خدا علما و حکما
با او مناظره کردند زرتشت بر همه غالب آمده علما گفتند مس گداخته بر وریزند و تنبیی بر زردشت نرسید گشتاسپ و علما با او
بگرویدند و آتشخانه ها ساختند گویند او داروی بر تن مالیده بود که از ضرر مس گداخته مصون ماند بالجمله زردشت در
عهد گشتاسپ معتقد فیه اکابر و اصاغر بود تا آنکه در گذشت و مجوس گویند بآسمان رفت جاماسپ حکیم مدبر امور گشتاسپ
بود گویند که جاماسپ علم از لقمان آموخته بود و در نجوم مهارتی داشت و از ظهور اسکندر و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم و اندرا
ملت مجوس خبر داد و از سخنان اوست که بدترین خصلت کریم ترک عمل اوست و بهترین خصلتم لئیم ترک عمل او گفت عوام چون انعام
اند و تونگران چون کوران بطلیموس از مشاهیر حکمای یونان ست و بعضی او را از ملوک بطالسه شمرده اند که از طرف اسکندر
بمصر و یونان سلطنت کرده اند و گذشت مولف تاریخ الحکما مینویسد که بطلیموس از ملوک بطالسه دیگر ست و حکیم بطلیموس دیگر
و حکیم بطلیموس در ریاضی نظیر ندارد و اکنون مجسطی کتاب او مشهور ست و از سخنان اوست که حکمت در خلوت کردن دل
بروید و از زبان بمیرود و گفت آنکه بموعظ دیگران پند گیرد و گفت نیکبخت آنکه از حال دیگران پند
گیرد و بدبخت آنکه از حال او پند گیرند و نیکوترین مردمان کسیست که قول و فعل او موافق باشد و گفت نعمت ناوان چون باغیست
در مزبله و گفت سزاوار آن است که خرج تعالی اگر در ضمیر تو گذرد از پروردگار خود شرم کنی و گفت شادی کردن بنا کردن تا
صواب بهتر از شادی کردن و نگفتن صواب و گفت مردمان دو صنف اند یکی آنکه یافته و دیگر آنکه میخواهد و نمیابد و گفت حاسد زوال
نعمت دیگران از نعمت خود میداند و گفت زوال ملک بادشاهی شش چیز بود سختی روزگار تنگی خزانه بانقطاع باران مداومت سلطان
بر لهو و لعب و گفت هر گاه بخشم آئی مرسان خشم را بسر حد گناه او گفت عفو کن هر گاه که ترک انتقام از روی عجز

بنا شد و گفت علما غریب اندر جماعه نالوتان و گفت مباحثه کن با منصف و جواب مده کسی را که از تو راه سخنوری نخواهد و راز خود را
بکسی سپار که حافظ آن باشد و گفت کیکه قبول بخشش و عطا از تو کند بدرستیکه یاری داده است ترا بکرم و کامه خیر چه از تو اگر
قبول کننده بخشش نباشد عطا و بخشش ظاهر نگردد و گفت همچنان که بدن هر گاه که سقیم و بیمار شود شراب و طعام آن را نفع
نیکند همچنین دل نیز هر گاه حب دنیا او را غافل سازد پند و مواعظ او را نفع ندهد و گفت رفیع بزرگ ترین مردمان کسی است
که مغلوب دنیا اهل نشود و گفت هیچ چیز بهتر از این نیست پیش خدا یتعالی از روی حرکات که بد کننده را مکافات کنی باحسان
با وجود دوام بدی او اسکندر رومی و اقلیمون بن فیلقوس اکثر از حوالش و من من سلاطین ایران مرقوم است چون بر طریق
حکما موجب حکمت بود اینجا نیز سطری چند از و بقلم می آرد سکندر را پرسیدند که چرا گنج جمع نمیسازی و همه با صحاب می بخشی گفت
تفویض گنج برندگان که اصحاب باشند بهتر است از انکه مردگان سپارند چه خانه و زمین حکم میت و مرده میدارد که در آن
می نهند و دفینه کنند گویند چون سکندر وفات یافت در بازوی صحیفه یافتند که دران نوشته بود کمی دنیا باعث سلامتی ست و کمیت
قضاء قدر سبب راحتست و حسن ظن موجب سعت اعتبار یعنی از ظن نیک غیر مخالف مطلع میشود مانی نقاش از ائمه دین مجوس است
اتباع او را مانویه گویند و انسان و واصل قدیم تایب میکنند زمانی را پیغمبر دانند در نقاشی ماهر بود و بانگشت دایره کشیدی
که نظر آن هیچ گز بودی و اصحاب او این را معجزات شمردندی چون عیسی مرقوم گشت مانی شنید که او با صحاب خویش گفته بعد ازین
فارقلیطا مبعوث شود مانی بر خود گمان برد پس دعوی پیغمبری کرد و پیراهنی ساخت که هر گاه آنرا پوشیدی کسی او را
ندیدی و کتابی ترتیب داد و گفت که از آسمان فرود آمده و نزد شاپور بن اردشیر بابک رفت شاپور با و نگرویده و پشیمان شد
و قصد قتل او کرد مانی بهند گریخت و از انجا بختا و ختن رفت و بغاری پنهان شد و بعد از یکسال با نوحی مرتب که ساخته بود و
آنرا نیک خواندی پیرامون آمد خلایق متعجب شدند و آنرا معجزه او پنداشتندی از ختن باز این شد بهرام بن بهرام بن بهرام مرین شاپور بادشاه بود او را بخواند و موبدان را بمناظره او
فرمان داد مانی مغلوب شد و مع تابعانش بحکم بهرام شاه بقتل رسید نزدک نیز از ائمه دین مجوس است تابعان او را مزدکیه
گویند و ایشان دو اصل ثابت میکنند ظلمت نور را قایم دانند لیکن گویند افعال نور بقصد و اختیار ست و افعال ظلمت
بحیطه نفاق و گفته اند که او اول کسی است که مذهب معطل پدید آورد و بحوم نیک میدانست از آن دانست که مردی آمد
و دینی آرد که تا قیامت ماند با خود گفت که آن مذهب پنهان نکنند چنانچه مرسوراخ باشد رسیده دعوی نبوت
کرده و گفت خدا مرا فرستاد تا دین زردشت تازه کنم قباد و این فیروز پدر نوشیروان عادل بادشاه بود معجزه از او
طلبید گفت آتش را بسنجن ارم که آن قبله شماست موبدان گفتند این از قدرت آدمی نیست پس روزی مزدک با موبدان
با شکده رفتند مزدک کسی را در آن سوراخ فرستاد پوچون بجنار آتش رسید مزدک آن را بخواند زردشت را ثنا گفت از میان
آتش آواز برآمد که سخن مزدک بشنوید قباد و موبدان با و بگرویدند مزدک گفت مال همه کس از خداست و همه بندگان خدا اند
باید که مال خدا در میان همه بندگان خدا بیشتر مشترک باشد تا کی تونگر و یکی درویش بماند عوام بآن راضی شدند و مذهب او
گزیدند مزدک گفت زنان شما نیز چون مال شما اند زن هر کس را از خود شناسید تا از بدت بی نصیب نماند از اول با رجوع
آورند و کا بجای رسید که اگر مردی بیست در را بخانه خود مهمان بردی همه با زن او کرد آمدی و عیب ندانستندی

وعادت چنان بود که هر که بخانه شدی تا با زنی زنا کند گلاه بر در نهادی تا هر که آنحال دیدی باز گشتی نوشیروان آن بدید و
منکر مزدک شد و موبدان را گفت چرا با او مناظره نمیکنید که مال و ناموس خلق از دست رفت موبدان نزد قباد شدند و با مزدک
مناظره خواستند مزدک گفت انچه من میگویم در زند و پازند راست است لیکن شما تفسیر آن نمیدانید و اگر با او رندارید از آتش بهرسید
پس ایشانرا بآتشکده برد و چنانچه خواست جواب شنید مزدک قباد را گفت نوشیروان در مذهب من نه آمده قباد نوشیروان را تنگ
گرفت نوشیروان گفت کسی زند و استا را چنین تفسیر نکرد که مال و زن یکدیگر مباح باشد و این طریقه بهایم ست قباد
گفت سخن مزدک را اگر توانی باطل کن والا ترا سیاست کنم نوشیروان چهل روز مهلت خواست و از فارس موبدی دانا
طلب داشت و حال با زمزمه موبد گفت اکنون پیش از انکه مزدک خبر یابد مرا پیش قباد ببر و نوشیروان موبد را نزد قباد برد
موبد قباد را تنها گفت که ایملک مزدک را در نجوم غلط افتاده و ندانسته که پیغمبری ظاهر شده و دعوی نبوت باطل کند او نیست چه او از
عرب باشد و منکر زردشت به دو مزدک عجمی و معتقد زردشت است و میخواهد با دشمنی از خاندان بیرون برد قباد را سخنان
موبد پسند افتاد و دیگر روز مجلس بیاراست موبد مزدک را گفت تو سائل خواهی بود یا من مزدک گفت تو آمده که مرا باطل کنی سائل
سائل باید بود موبد گفت مرتبه سائل دون مرتبه مجیب است پس از کرسی زرین فرود آمد و گفت من آنجا نشستم و تو بجای من نشین
مزدک مجلل شد و گفت مرا اینجا ملک نشانیده است هر چه خواهی پرس موبد گفت رباطها و پلها و آتشکده ها که میسازند بهر ثواب
آنجهان ست تو مال مردم را مباح کرده هر گاه کسی را مال نباشد چگونه تصدق کند و زنان مباح کرده چون بیست مرد با زنی گردد آنچه
فرزندی که آید کرا باشد مزدک را سخن بنیاد موبد گفت حاشا که بموجب حکم تو با زن قباد که با دشاه است و سلطنت بارث دارد چند مرد
مباشرت کنند و فرزندیکه آید آن از نسل که باشد ناچار نسل ملک بریده شود پس تو میخواهی که خاندان ملک را برانداز می قباد گفت ای مزدک
جواب آن بگو مزدک گفت جواب آنست که تقبیل فرمانهای قباد گفت بموجب کسی را نتوان کشت مزدک گفت از آتش بپرسم که امر من حق است جواب نتوانم گفت
پس بران مقرر شد که دیگر روز بآتشکده روند مزدک بخانه رفت و دوستان خود بخواند و گفت بنهان دو شمشیر گرید و با آتشکده روید
که هیچکس با شمشیر در آتشکده نیاید چون قباد و بزرگان و نوشیروان متوجه آتشکده شدند موبد نوشیروان را گفت
دو مرد م را الفرمائی تا با شمشیر همراه تو بآتشکده در آیند اگر مزدک مکری سازد کار گر بنیاید نوشیروان چنانکرد پس چون بآتشکده رسیدند مزدک موبد
را گفت تو از آتش سخن بپرس موبد هر چند سخن گفت جوابی نیافت مزدک گفت ای آتش ربان ما سلم کن تو از آمده که از سر با نیست شوی
مرا از دل و جگر قباد زور دهید تا سخن گویم و مزدک بهنمای شماست مزدک گفت آتش را زور دهید و هم با نیمهای کشیده آهنگ قباد کرد
نوشیروان آن دو مرد الفرمود تا اینرا از پای آورند پس قباد در شب موبد را بخواند و خلوت کرد موبد گفت مزدک [illegible]
است تو نوشیروان را خرد و سال مدان و سخن گفتن آتش با مزدک بر تو ظاهر شود پس موبد نوشیروان را گفت [illegible]
مزدک را بقبر ستی و حال آتش را معاوم کنی نوشیروان بگفت تا از نقب سوراخ آتشگاه یافت قباد را آگاه کرد و او
قباد بموبد گفت اکنون تدبیر هلاک او چیست موبد گفت [illegible]
مقر آیم و بقاس شوم آنگاه انچه نوشیروان صواب بیند بجای آرند قباد دیگر روز با موبد با مزدک گفت [illegible]
از سخن گفتن آتش با مزدک مزدک گفت این را من نمی کنم بلکه یزدان می کند موبد برخاست و گفت کسی از و آتش و یزدان سخن گوید جواب

گفت پس برخاست وراه فارس گرفت قباد درکشتن مزدک با نوشیروان سخن گفت نوشیروان گفت کشتن مزدک آسان است لیکن تابعان بسیار اند مبادا بعد کشتن او خروج کنند ودر ملک خلل افتد آن باید کرد که همه یکبار کشته شوند قباد گفت که آن چگونه شود گفت چون مزدک بیاید بگوی که نوشیروان میخواهد که تو بگردد قباد چنان کرد مزدک شاد شد بر نوشیروان مهربانی کرد نوشیروان گفت که مذهب تو نو ست لیکن من می ترسم که اگر آنرا قبول کنم مخالفان خروج کنند بتابند پس اگر دانم که عدد تابعانکه درین مذهب اند چند ست ایشان را سلاح وهم ودین را اشکار کنم پس جریده بکن مزدک بنوشت ودوازده هزار مرد بودند مزدک ازدور وقت دیک همه را بخواند وجمع نمود نوشیروان سه صد بیلدار را امر کرد که چند هزار چاه امشب که عمق هر چاه یک گز ودو گز باشد درصحن سرای بکنند وچار صد مرد مسلح درصحن باز داشته وگفته که هر بیست مرد را یاران مزدک که از مجلس برای فریسیم آنها گرفته برسنه کرده سرنگون درچاه کنند نافت وپایهای ایشان از رهوا بود وبالجمله چون مزدکیان فراهم شدند نوشیروان مهمانی مزدک ومزدکیان کرد وقباد نوشیروان ومزدک بر تخت نشستند چون از طعام فارغ شدند نوشیروان بامزدک گفت که اصحاب شما را خلعت سپید هم میخواهم که در سرای تبدیج رفته همه را خلعت پوشیده بنشینند تا بادشاه وشما وبانظاره کنم مزدک شادی نمود وقبول کرد وبست کس بسر امیر فرستاد تا آنکه همه سلاح دارند وبسرای اعمال خود رسیدند آنگاه نوشیروان پدر را گفت همه مردم را خلعت بپوشانیدم برخیزید ونظاره کنید قباد ومزدک درسر اشدند وسراسر صحن سرا را پایهای درهوا دیدند نوشیروان مزدک را گفت لشکر یرا که پیش روایشان تو باشی خلعت ازین بهتر نتواند بود پس مزدک را بستور درچاه سرنگون فرو بردند آنگاه فرمود تا در سرا را بکشادند اهالی شهر از زن ومرد بیامدند ونظاره کردند زن مزدک بگریخت وبروستای رفت وخلایق را بمذهب شوهر خواند جمعی او بگرویدند **ستیا** مجوسی از احفاد ایشان بود که بعهد منصور دوانقی خروج کرد منصور فوجی شایسته بدفع او فرستاد وستیا در رحدود ساوه باو رزم کرد وهفتاد هزار کس از یاران او بقتل رسیدند ستیا بگریخت وبالاخر اسیر شده با اولاد واقربا واتباع بقتل رسید وایشان واقعه در ابتدای سال یکصد وچهل هجری رویداد ودیگر **بابک** حرم دین مردی بود از اهالی حرم فارس بجلال وحرام ایمان نیاورد وخدایرا انکار کرد وتناسخ ارواح قایل بود بعهد مامون عباسی خروج کرد وبر سپاه مامون ظفر یافت وبالاخر بدست عبد الله ظاهر دوالمینین بعد رزم بگریخت ودیگر بار قوت گرفت ودر عهد معتصم عباسی از آتشین سپهبد معتصم هزیمت خورد وبا معینه افتاد سهیل بن سنباد بطارقه روم والی انجا بود او را میهمانی کرد ودر خدمت بایستاد وهنگام طعام خوردن بابک برسفره نشست بابک برنجیده گفت بزرگی رسد که با من بر یک خوان طعام خوردی سهیل برخاست وعذر کرد پس چون بابک از خوردن فارغ گشت سهیل آهنگر بیاورد وگفت پای مبارک دراز کن که عذر گناه خویش خواهم پس بند بر پای او نهاد ودو تن قراشین فرستاد آتشین او را ببغداد نزد معتصم فرستاد معتصم بفرمود تا دست وپای بابک ببریدند بابک دراتخال دست در خون زد وبرروی خود مالید معتصم گفت چرا چنین کردی گفت چون خون از تن بسیار زود برود ورنگ زرد شود ازان روی خود را سرخ کردم که گفتندی از بیم هلاک رویش زرد شد پس او را مرد ار کردند وکان ذلک فی رمضان سال دویست وسه هجری گویند بابک در ایام تسلط خویش هزار هزار مسلمان کشته بود یکی از اجلاد الناس سر شد بابک چند هزار کس کشته باشد گفت اورا چند جلاد بود

یکی از آنها منم وسی هزار گشته ام بزرجمهر بن بختگان مردی از اکابر حکما است پانزده ساله بود وزارت یافت آورده اند که نوشیروان شبی بخواب دید که بپیش تخت او درختی بزرگ رستی هرگاه جام بدست گرفتی خوکی پدید آمدی و آنرا در کشیدی چون بیدار شد از معبران تعبیر خواست ایشان عجز نمودند نوشیروان جمعی را بالطلب معبری ماهر فرستاد و آزاد سرو نامی بمرو رسید و نزد معلم رفت و گفت از علم تعبیر خبر داری گفت ندانم بزرجمهر کودک بود و پیش معلم میخواند از او سر در آگفت خواب را با گوی استاد یا یک برو زرد آزاد سرو بالغ آمد و خواب نوشیروان بگفت بزرجمهر گفت نگویم من این نکته جز نزد شاه نگویم بدانگه که نباشم بپیگاه از او سر دا و را با خود گرفت و پیش گشتری آورد نوشیروان از او تعبیر خواست بزرجمهر گفت خلوت کن جهان کر و گفت و شبستان خداوند خلامیست که بایکی از اهل حرم بعمل ناشایسته قیام مینماید نوشیروان بحرم رفت و امر فرمود تا همه کنیزکان برهنه شوند پس چنان کردند مصرع غلامی پدید آمد اندر میان پس ظاهر شد که او را دختر حاج از خانه پدر بهمراه آورده بود و در لباس کنیزکان میداشت نوشیروان غلام را بازن بکشت و بزرجمهر را تربیت کرد و چون پانزده ساله شد وزارت داد و بزرجمهر سالها وزیر بود تا آخر دین کسری بگذاشت و ملت عیسی گزید و خلق را بدان دعوت کردن گرفت و از بعثت محمدی صلی الله علیه وسلم خبر داد و فرزندان و شاگردان را بقبول ملت اسلام وصیت کرد نوشیروان برنجید و حبس فرمود و در حبس نابینا شد و دران آوان نامه او ملک روم رسید کسی نتوانست نوشیروان از بزرجمهر چاره خواست بزرجمهر گفت نوز باصره نداشت نامه بیرون کرد چه بگر مابه رفت و امر کرد تا طشتی پر از یخ بیاوردند و اشکال حروف نامه را بر یخ برپشت او نوشتند او حروف را ضبط میکرد چون تمام شد ترجمه کرد نوشیروان میخ بماند و او را اطلاق فرمود بزرجمهر نوذ آنگه بعهد خسرو پرویز در گذشت و گویند که بفرمان نوشیروان به قتل رسید از سخنان بزرجمهر است که بزرگترین پادشاهان آن است که از دو ایمن باشد و گناهکاران را ترسان و قال شنیده بعد از رفیق نظر الرفیق بعد الشدت قول گفت اگر بالای حیات چیزی بودی صحت بودی و اگر مثل حیات چیزی بودی تونگری بودی و اگر بالای مرگ چیزی بودی قرض بودی و اگر مثل خیر بودی درویشی بودی او را گفتند که در عالم چیز یافته که از آن خرم شده گفت قوت و قدرت بر مکافات آنکه با من احسان کرده باشد و گفت پنج چیز بقضا و قدرت است و سعی بنده در آن مفید نیست زن موافق خواستن و فرزندان آوردن و مال یافتن و موت و حیات و پنج چیز بجد و جهد حاصل شود علم را دب و شجاعت یافتن بهشت و رستن از دوزخ و پنج چیز مورو ثی است روی خوب و خوی خوش و همت بلند و مکبری و مفلسی و پنج چیز طبعی است وفا و مدارا و تواضع و سخاوت و راست گوئی و پنج چیز عادتی است رفتن و خفتن و جماع و بول و خایط کردن و قتی نوشیروان حکما و موبدان را جمع آورد و گفت بقدر دانش خویش کلمه چند در مصالح پادشاه بگویید بزرجمهر گفت پادشاه را دوازده چیز باید پرهیز از شهوت و صدق گفتار و مشورت با دانایان و اکرام با علما و تفحص زندانیان و تعهد بازاریان و تادیب رعایا و جمع آلات حرب و اکرام اولاد و اقارب و اسعاد جواسیس و تفقد وزرا و خیل و حشم نوشیروان ازجای درآمد و گفت این همه آب زر بنویسند که جامع سیاسات ملکیست نوشیروان او را گفت حلم چیست گفت بلیغ خوان اخلاق حلم را اگر بگردانند ملح میشود چنانکه هیچ طعام بی ملح مزه ندهد و هیچ خلق بی حلم نیک ننماید نوشیروان گفت شجاعت چیست گفت قوت دل گفت چرا قوت دست نگفتی گفت اگر دل قوی نبود دست قوت نماند بزرجمهر گفته که از استاد پرسیدم که از خدا چه خواهم تا همه چیز خواسته باشم

گفت پس برخاست وراه فارس گرفت قباد درکشتن مزدک با نوشیروان سخن گفت نوشیروان گفت کشتن مزدک آسان است
لیکن تا یعان بسیار اند مبادا بعد کشتن او خروج کنند و در ملک خلل افتد آن باید کرد که همه یکبار کشته شوند قباد گفت که آن
چگونه شود گفت چون مزدک بیاید بگوی که نوشیروان میخواهد که تو بگردد قباد چنان کرد مزدک شاد شد بر نوشیروان مهربانی
کرد نوشیروان گفت که مذهب تو خوست لکن من می ترسم که اگر آنرا قبول کنم مخالفان خروج کنند بشتابند پس اگر دانم که عدد آنانکه
درین مذهب اند چند است ایشان را سلاح دهم و دین را اشکار کنم پس جریده بکن مزدک بنوشت و دوازده هزار مرد بودند
مزدک از دور فرا نزدیک همه را بخواند و جمع نمود نوشیروان سه صد بیلدار را امر کرد که چند هزار چاه امشب که عمق هر چاه یک گز
و دو گز باشد در صحن سرای بکنند و چار صد مرد مسلح در صحن باز داشته و گفته که هر بیست مرد را یاران مزدک که از مجلس برخاسته
فرسیم آنها گرفته برهنه کرده سرنگون در چاه کنند نانف و پایهای ایشان از رهوا بود و باکلیه چون مزدکیان فراهم شدند نوشیروان مهمانی مزدک
و مزدکیان کرد و قباد و نوشیروان و مزدک بر تخت نشستند چون از طعام فارغ شدند نوشیروان با مزدک گفت که اصحاب شما را خلعت سپید هم میخواهم
که در سرای تدریج رفته همه را خلعت پوشیده بنشینند تا بادشاه و شما و با نظاره کنم مزدک شادی نمود و قبول کرد و بستند بست
کس بسر امیر فتند تا آنکه همه سران و سرافتندان بسرای اعمال خود رسیدند آنگاه نوشیروان پدر را گفت همه مردم را خلعت
پوشانیدم برخیزید و نظاره کنید قباد و مزدک در سر شدند و سر اسر صحن سرا را پایهای در هوا دیدند نوشیروان مزدک را
گفت لشکر بیا که پیش روایشان تو باشی خلعت ازین بهتر نتواند بود پس مزدک را بدستور در چاه سرنگون فرو بردند
آنگاه فرمود تا در سرا را بکشادند اهالی شهر از زن و مرد بیامدند و نظاره کردند زن مزدک بگریخت و بر وستای رفت
و خلایق را بمذهب شوهر خواند جمیع او بگرویدند **ستیا** و مجوسی از احفاد ایشان بود که بعهد منصور دوانقی خروج کرد منصور
فوجی شایسته بدفع او فرستاد و ستیا را رحمه و ساده باو زرم کرد و هفتاد هزار کس از یارانش بقتل رسیدند ستیا بگریخت
و بالاخر اسیر شده با اولاد و اقربا و اتباع بقتل رسید و اینواقعه در ابتدای سال یکصد و چهل هجری رویداد دیگر
بابک حرم دین مردی بود از اهالی حرم فارس بحلال و حرام ایمان نیاورد و خدایرا انکار کرد و تناسخ ارواح
قایل بود و بعهد مامون عباسی خروج کرد و بر سپاه مامون ظفر یافت و بالاخر بدست عبد الله ظاهر دوالیمین بعد رزم
بگریخت و دیگر بار قوت گرفت و در عهد معتصم عباسی از آتشین پیمبر معتظم نهریمت خورد و بارمینیه افتاد سهیل بن سنفیا بطارقهٔ
روم والی آنجا بود او را ضیافت کرد و در خدمت با ستاد هنگام طعام خوردن بابک بر مائده نشست بابک بر نجید و
گفت بزرگی رسد که با من بر یک خوان طعام خوردی سهیل برخاست و عذر کرد پس چون بابک از خوردن فارغ گشت
سهیل آهنگر بیاورد و گفت پای مبارک در از کن که عذر گناه خویش خواهم پس بند بر پای او نهاد و مترجمان فرستاد تا شین
او را بنزد معتصم فرستاد معتصم بفرمود تا دست و پای بابک ببریدند بابک در انحال دست در خون زد و بر روی
خود مالید معتصم گفت چرا چنین کردی گفت چون از تن بسیار زد و برد و رنگ زرد شود ازان روی خود را سرخ
کردم اگر گفتندی از بیم هلاک ویش زرد شد پس او را بر دار کردند و کان ذلک فی رمضان سال دویست و سی و سه هجری گویند
بابک در ایام تسلط خویش هزار هزار مسلمان کشته بود یکی از اجلاد دانش سیر شد بابک چند هزار کس کشته باشد گفت او را چند جلاد بود

یکی از آنها منم وسی هزار گشته ام بزرجمهر بن بختگان مردی از اکابر حکما است پانزده ساله بود وزارت یافت آورده اند که نوشیروان شبی بخواب دید که بپیش تخت او درختی بزرگ رستی هر گاه جام بدست گرفتی خوکی پدید آمدی و آنرا در کشیدی چون بیدار شد از معبران تعبیر خواست ایشان عجز نمودند نوشیروان جمعی را بطلب معبری ماهر فرستاد آزادسرو نامی بمرو رسید و نزد معلم رفت و گفت از علم تعبیر خبرداری گفت ندانم بزرجمهر کودک بود و پیش معلم میخواند از او سر در آگفت خواب را با کیست استاد با یک بروز و آزادسرو ملتفت آمد و خواب نوشیروان بگفت بزرجمهر گفت سگ نگویم من این نکته جز نزد شاه نگویم بدانکه نشاندم بیگاه از او سر و او را با خود گرفت و پیش گشتاسپ آورد نوشیروان از او تعبیر خواست بزرجمهر گفت خلوت کن چنان کرد و گفت دشمنان خداوند خلافیست که بایکی از اهل حرم بعمل ناشایسته قیام مینماید نوشیروان بحرم رفت و امر فرمود تا همه کنیزکان برهنه شوند پس چنان کردند مصرع غلامی پدید آمد اندر میان پس ظاهر شد که او را دختر حاج از خانه پدر همراه آورده بود و در لباس کنیزکان میداشت نوشیروان غلام را بازن بکشت و بزرجمهر را تربیت کرد و چون پانزده ساله شد وزارت داد و بزرجمهر سالها وزیر بود تا آخر دین کسری بگذاشت و ملت عیسی گزید و خلق را بدان دعوت کردن گرفت و از بعثت محمد صلی الله علیه وسلم خبر داد و فرزندان و شاگردان را بقبول ملت اسلام وصیت کرد نوشیروان بر نجید و حبس فرمود و در حبس نابینا شد و دران آوان که مسلمانان بملک روم رسید کسی خواندن آن نتوانست نوشیروان از بزرجمهر چاره خواست بزرجمهر گفت نامه را بمن بفرست تا بحضرت او برم و ملک روم را بگویم چنان کرد چه بگذرانید رفت و امر کرد تا طشتی پر از یخ بیاوردند و اشکال حروف نامه را بر یخ برپشت او نوشتند او حروف را بر پشت میکرد چون تمام شد ترجمه کرد نوشیروان متحیر بماند و او را اطلاق فرمود بزرجمهر نوشت تا آنکه بعهد خسرو پرویز در گذشت گویند که بعد از نوشیروان به قتل رسید از سخنان بزرجمهر است که بزرگترین پادشاهان آن است که از وا من ترسند و گناهکاران را ترسانند قال بعضهم بعد الرفق بقدر الرفق بعد الشدت قدر الشدت قال گفت اگر بالای حیات چیزی بودی صحت بودی و اگر مثل حیات چیزی بودی تونگری بودی و اگر بالای مرگ چیزی بودی قرض بودی و اگر مثل خیر بودی درویشی بودی اورا گفتند که در عالم چه چیز یافته که از آن خرم شده گفت قوت و قدرت بر مکافات آنکه با من احسان کرده باشد و گفت پنج چیز بقضا و قدرت است و سعی بنده در آن مفید نیست زن موافق خواستن و فرزندان آوردن و مال یافتن و موت و حیات و پنج چیز بجد و جهد حاصل شود علم را دب و شجاعت یافتن بهشت و رستن از دوزخ و پنج چیز نیروئی است روی خوب و خوی خوش و همت بلند و میکری و سفلگی پنج چیز طبعی است وفا و مدارا و تواضع و سخاوت و راست گوئی و پنج چیز عادتی است رفتن و خفتن و جماع و بول و خایط کردن و قفی نوشیروان حکما و موبدان را جمع آورد و گفت بقدر دانش خویش کلمه چند در مصالح پادشاه بگوئید بزرجمهر گفت پادشاه را دوازده چیز باید پرهیزگار شهوت و صدق گفتار و مشورت با دانایان و اکرام با علما و تفحص زندانیان و تعهد بازاریان و تادیب رعایا و جمع آلات حرب و اکرام اولاد و اقارب و اهال جواسیس و تفقد وزرا و خیل و حشم نوشیروان از جای درآمد و گفت این همه آب زر نبویسند که جامع سیاسات ملکیست نوشیروان او را گفت حلم چیست گفت بلیغ خوان اخلاق حلم را اگر بگرداند ملیح میشود چنانچه هیچ طعام بی نمک مزه ندهد و هیچ خلق بی حلم نیک ننماید نوشیروان گفت شجاعت چیست گفت قوت دل گفت چرا قوت دست نگفتی گفت اگر دل قوی نبود دست قوت نماند بزرجمهر گفته که از استاد پرسیدم که از خدا چه خواهم تا همه چیز خواسته باشم

گفت سه چیز تندرستی و تونگری و ایمنی گفتم در جوانی و پیری چکار بهتر است گفت در جوانی دانش آموختن و در پیری بکار بردن
گفتم از جوانان و پیران چه چیز بهتر است گفت از جوانان شرم و دلیری از پیران دانش و آهستگی گفتم بهتر چه باشد گفت نکه نیک از بد
بداند و کار بکاروان دهد گفتم سخی ترین مردم کیست گفت آنکه ببخشد و شاد شود گفتم نیکی کردن بهتر یا از بدی دور بودن گفت از بدی دور
بودن سر همه نیکوئیهاست گفتم از زندگانی کدام ساعت ضایع تر گفت آنرا نیکه بجای کسی نیکی نتواند کرد و نکند گفتم کدام چیز است که همه آنرا
بجویند و کسی همگی نیابد گفت آن چهار چیز است تندرستی و راستی و شادی و دوست مخلص گفتم کدام راست است که نزدیک مردم خوار
نماید گفت عرض هنر خود گفتم از دوست ناشایسته چگونه باید برید گفت بسه چیز بدیدنش فرفتن و حالش نه پرسیدن و از او آرزو خواستن
گفتم کارها بکوشش است و یا بقضا گفت کوشش قضا را سبب است گفتم بهتر از زندگانی چیست گفت فراغت دامن گفتم بدتر از مرگ
چیست گفت درویشی و هم گفتم چکنم تا بطبیب حاجت نباشد گفت کم خور و کم گو و خواب باندازه کن و خود را بهر کس میالا گفتم از
مردم کدام عاقل است گفت کم گو و بسیار دان گفتم دل از چه خیزد گفت از نیاز گفتم نیاز از چه خیزد گفت از کاهلی گفتم کم رنج تر کیست
گفت آنکه تنها تر گفتم تنها تر کیست گفت آنکه پر عیال تر گفتم که چه چیز است که جمعیت را ببرد گفت طمع گفتم در زمین جهان چه بدتر
گفت تندی از بادشاهان و بخیلی از تونگران گفتم با درشاه را بیشتر چه چیز حاجت افتد گفت بمردم دانا گفتم در نهان کدام کاریکارتر
گفت آنکه نادان تر گفتم عبادت چند بهره است گفت سه یکی بهره تن عمل کردن و بهره زبان ذکر کردن و بهره دل فکر کردن
گفتم نیکوئی با که باید کرد گفت با عاقل و خداوند حسب گفتم بکنم تا زندگانی بسلامت بگذرد گفت پرهیز کن از استخفاف کردن
بر بادشاه وقت و علمای دین و دوست صادق گفتم نیکوئی با که نباید کرد گفت با ابله و بدگوی و بدفعل گفتم چه چیز است که زندگانی
بر ایشان آسان تواند کرد گفت پرهیزگاری و بردباری و دلی طمع گفتم چکنم تا مردم مرا دوست دارند گفت در معامله ستم مکن و دروغ مگوی
و بزبان کسی را مرنجان گفتم چه چیز است اگر چه نخورده اندر تن را سود دارد گفت جامه نرم و دیبا رنگو و صحبت نیکان و نیکی دیدن از دوستان
و گرمابه معتدل و بوی خوش گفتم هیچ هست که وقتی عیب شود گفت سخاوت که با سنت باشد گفتم در نهان چه تدبیر گفت حق خویشتن
بگذاری و توشه آنجهان برداری برخ اسود مروزی مستجاب الدعوات بود بعد موسی علیه السلام وقتی قحط افتاد و موسی بر عادت استسقا رفت
باران نبارید و ندا رسید که ای موسی نزد برخ رو موسی نزد او رفت برخ را دید گفت دعا کن تا باران بارد برخ اسود روی بآسمان کرد
و گفت خدایا بهر چه باران بفرستی آنجا نیان از محنت نجات بیابند در حال باران ببارید و وحی بموسی رسید که بنیکوئی او را جز بنیکوئی
عیب نیست که نسیم سحر را بسیار دوست میدارد و بر صیصا عابد بعد از مسیح علیه السلام و پیش از محمد صلی الله علیه وسلم بود گویند هفتاد
سال عبادت کرد و در آخر ابلیس بنگرفت حیله از راه ببرد و در کفر ببرد (ابو حاتم طائی) گفت مرا دختری بود و او را گفتند
کریم تری دیدی گفت بلی روزی در خانه غلامی یتیم فرود آمد او را گوسفندان داشت یکی را ببرد و بگشت و بخیمه من آورد
آورد و دل او را بخوردم و گفتم والله که این بسیار خیمه غلام بیرون افتد و یک یک گوسفند را بگاشت و دل او را می بخت و
بهر من می آورد از آن آگاه نبودم چون بیرون آمدم که سوار شوم بر در خانه اش خون بسیار دیدم که گوسفندان گفتم چیست گفتند
او همه گوسفندان خود را کشته او را ملامت کردم که چرا چنین کردی گفت سبحان الله خواجه چیزی او را خوش آید و من مالک آن
باشم دوران بخیلی کنم پس حاتم را گفتند که تو دران معامله او را چه دادی گفت سه صد شتر و پانصد گوسفند گفتند پس تو کریم تر باشی

گفت ۲ حیوانات او هر همه داشت و او دو آنچه من داوم او بسیار نمی بود و هم او را گفتند از خود بلند همت تر دیده گفت آری روزی
چهل شتر قربان کرده بودم و امرای عرب را بضیافت خوانده و بگوشه صحرا بیرون شهر خارکشی را دیدم پشته هیزم فراهم آورده گفتم
چرا بمهمانی حاتم نمی آئی گفت بیت هر که نان از عمل خویش خورد ۲ منت حاتم طائی نبرد ۲ و الی شام او را خواست بیازماید
صد شتر سرخ موی سیاه چشم بلند کوهان از وطلب نمود حاتم را چنان شتران نبودند از قبایل عرب قرض کرده و بهر او فرستاد ملک
شام گفت ما او را می آزمودیم و او بهر ما خود را در قرض افگند پس شتران را با متعه و تحایف دیار شام باز کرده پیش حاتم فرستاد
حاتم بفرمود تا ندادند که هر که شتری بمن داده بیاید و همان شتر را با باریکه بر آنست بستاند پس شتر آن را با بار بمالکان باز داد
وقتیکه قومی از خزیمیان بغارت قبیله طی رفتند حاتم بر اسپ نشست و نیزه بدست گرفت و با تفاق قوم مجالدان
حمله برد و ظفر یافت رئیس مخالفان در حالت هزیمت روی باز پس کرد و گفت یا حاتم هیت بی رجمک یعنی ای
بخشش بمن نیزه خود را حاتم نیزه او انداخت او نیزه برگرفت قوم او گفتند ای حاتم تو در هلاک ما کوشیده بودی چه چیز نیزه
سلاحی نداشتی و اگر او با تو کشتی و بهمان نیزه ترا بقتل رساندی همه را اسیر کردی حاتم گفت این را میدانستم لیکن خجالت آنکه
کردم چاره ندیدم چه اگر نیزه باو نبخشیدمی جواب سخن او چه گفتمی گویند که چون حاتم در گذشت او را بموضعی دفن کردند که میدان
بود و قتی سیل بیامد و نزدیک بآن شد که قبرش را آب ببرده پسرش آنرا بکشود تا آنرا بجای دیگر ببرد همه اعضای حاتم ریخته بود
مگر دست راستش خلق ازان در تعجب بماندند یکی گفت عجب آرید که باین دست عطا کرده و وقتی رسول علیه السلام
طایفه اصحاب را بقبیله طی فرستاده ایشان جمعی کثیر را اسیر کردند و بخدمت آوردند رسول بقتل اسیران فرماند و زنی
از ایشان گفت من دختر حاتم ام رسول فرمود که او را رها کنید و دیگر آنرا بقتل رسانید دختر حاتم گفت مرا نیز با ایشان بکشید
که مروت نباشد که من بتنهائی رها یابم و دیگران بقتل رسند رسول فرماند تا همه قوم را بنجات دادند که از فرزندان حاتم است
عدی بن حاتم طائی که اصحاب رسول علیه السلام از دوستان علی علیه السلام بود فصل دوم در ذکر بعضی از حکما که بعد از ظهور
اسلام بودند حنین بن اسحق مترجم و او اول کسی است که لغت یونانیان در زمان خلافت مامون عباسی و معتصم عباسی بعربی
نقل کرد از سخنان اوست کسیکه از خواری و مذلتهای دنیا ترسد کسب سعادت آخرت نمیتواند کرد و گفت در فرع همه بدبختی است
و گفت تارک حدث البته میرسد بامور علیه محمد بن ذکریا رازی و او اول حال زنگ زر بوده بعد ازان بعلم کیمیا مشغول
شد تا آنکه چشمان بجهت عقاقر آمد آشوبی پیدا کردند پیش طبیب رفت تا معالجه کنند طبیب گفت تا پانصد دینار زر ندهی علاج
نکنم محمد ذکریا مبلغ بداد او طبیب گفت کیمیا این است تا پنج تو بآن مشغول شدی و بر مدگر فتار کشتی پس عمل کیمیا ترک کرد و
مشغول بطب گشت و در ان فن بجای رسید که تصانیف را سلف را منسوخ ساخت از سخنان اوست که اگر ترا دانی
بغذا معالجه کنی زینهار بادویه مکن و اگر بدارو می معزو تو انی بمرکب التفات مکن محمد زکریا رسالت اقلیم منقول است که امیر منصور بن نوح
بن نصر سامانی را عارضه افتاد که مزمن گشت اطبا عاجز آمدند امیر کسی بری فرستاد و محمد ذکریا را بخواند حکیم چون بیامد
گفت من در کشتی نشستم که از حکمت بنا شد آنکه بطلب آیم بخانه بنجارا نوشت و حال باز نمود امیر منصور بفرمود که اگر بمدارا نه آید
بسته بکشتی زنگمند و بیاورند فرستاده چنان کرد پس از آب بگذشت مردم پادشاه دست و پا بکشادند و عذرش خواستند

حکیم چون بنجا را رسید امیر منصور را معالجه آخر مفید و فائده از ان مترتب نشد روزی نزد بادشاه آمد و گفت علاجی دیگر میکنم باید که فلان اسپ و فلان اشتر را بمن بخشی و آن دو مرکب معروف بودند که در زمین چهل فرسنگ راه رفتندی بادشاه قبول کرد محمد ذکریا روز دیگر او را بحمامیکه در بیرون شهر بود برد آن دو مرکب را ببرد داشت و امر کرد که همچکس از خدام حاضر نباشد و شهر بندی ساخته بود بادشاه را بمدد بغت تا اخلاط را نضجی پدید آمد پس بیامد و ملک را سقط گفت که با فلان توقف مودی تا مرا بستید و در کشتی افگنند اگر مکافات این از تو نکنم پسر ذکریا نباشم بادشاه خشمگین شد حکیم دید که اثری پدید آمد و روشنائی فزود بادشاه از جاد رآمد حکیم را نوبه نشست حکیم کار بکشید و تشنه پیش کرد امیر از بیم جان و غایت چشم برپای برخاست حکیم چون امیر را برپای دید باز گشت و از حمام بیرون آمد جامهای غلام خویش سیاه شد و راه حجون گرفت و از آب بگذشت و تا مرو هیچ جا نایستاد و بادشاه چون برخاست غش کرد و چون بهوش آمد یکی را آواز داد که طبیب کجاست گفتند برفت بادشاه توانا از حمام بیرون آمد روز هفتم نامه حکیم در رسید و اسپ و اشتر باز آورد و در نامه مسطور بود که چون هنگام علاج بی ادبی کرده بود صواب ندید که دیگر در خدمت بادشاه باشد لاجرم خود را بمرو رسانید بادشاه بهر حکیم تشریف فرستاد و چند موضع در ری او را سیورغال داد ایضاً شخصی را منفلی بسته شده بود هر چه خوردی می کردی اطبا از معالجه او عاجز آمدند محمد ذکریا فرمود تا سه درم سیماب بخورد بدهند از مجرای طبعی او بیرون آمد و مرض زایل گشت **ابو عثمان دمشقی** از افاضل زمان بوده و کتب پیشینیان را خوب پیروی همی نمود بعد از حنین و پسر او ثابت بن قره کسی در فن طب مثل او نبوده و بلغت عربی و یونانی فصیح النقل بوده از نخستان اوست هر گاه چشم سر بشهوت بیناشد چشم دل از دیدن نیکی و نیکوان کور گشت و کسیکه بچشم از زود آرزو در موت می بیند و کسیکه بچشم عقل در موت مرد بیند نزدیک میداند و گفت عقل سبب صفای نفس است و جهل باعث کدورت **ابو الخیر بن بهام** در طب بجائی رسیده بود که او را نحمود الارض میگفتند و از خصوصیات آوان بود که هر گاه او را فقیری طلب میداشت پیاده میرفت و می گفت که این رفتن را کفارت درهای ملوک میسازم و اگر سلطان طلبی نمود سوار و باحشم و خدم میرفت گویند که بادشاه عصر اسلام بر و عرض کرد او ابا نمود شبی محمد علیه السلام را در خواب دید که میگفت ای ابو الخیر مثل و کمال علم مسیح که سنگر نبوت باشد همان لحظه بر دست حضرت مسلمان شد چون از خواب بیدار شد اظهار اسلام نمود و فقه آموخت و قرآن حفظ کرد و اسلام خود را نیکو گردانید **متی بن یونس** حکیم مترجم بقرآنی بود و کتب ارسطو را شرح کرده و از سخنان اوست که سعادت سه قسم است نفسانی و بدنی و خارجی نفسانی عبارت از اخلاق ستوده و فضایل پسندیده و سیرت حسنه و سعادت بدنی کمال اعضا است که آلت اند و خوبی تالیف و ترکیب است و سعادت خارجی بیرونی عبارت از حسن اکتساب دنیا و تحصیل آن و صرف آن و نفقه آن در موضعیکه عقل و شرع تجویز کنند این سعادت بالتمام در یک کس جمع نشود مگر نادر **حکیم ابو نصر فارابی** از اکمل حکمای اسلام و باتفاق جمهور معلم اول ارسطو ثانی ابو نصر فارابی است آورده اند که ابو نصر بدمشق رفت و در مجلس سیف الدوله همدانی الی شام حاضر آمد و بایستاد سیف الدوله گفت بنشین گفت بجایگه بنشینم گفت جائیکه سزاوار تو بود فارابی پیش رفت و بر مسند سیف الدوله در پهلوی او به نشست سیف الدوله بر نجید لیک از حکم سخنی نه گفت اما یاران خاص او بنهانی گفت این مرد رعایت ادب نکرده چون برون رود سزا دهیم فارابی گفت ای امیر تو خود مرا گفتی که جائیکه سزاوار تست بنشین پانچه کردم مرا گناهی نیست سیف الدوله گفت این سخن تو چه دانی گفت من هفتاد زبان میدانم پس با علماء که حاضر بودند مناظره

و غالب آمد آنگاه مطربان در آمدند و ساز نو ساختن گرفتند فارابی بر بهر یکی خطای گرفت سیف الدوله گفت تو این صنعت نیز دانی
گفت آری و از کیسه خود چند پارچه چوب بیرون آورد و آنرا بر یکدیگر فصل کرد و سازی ساخت و بنواخت که اهل مجلس تمامی
بخندیدند پس اجزای او جدا کرد و ترکیبی دیگر ساخت و بنواخت که حاضران بگریستند پس بگریانید بار جدا کرد و سازی دیگر ساخت و
بنواخت حاضران بخواب رفتند فارابی برخاسته بر بط بنهشت که نزد اعمل الفارابی فارابی برخاست و بیرون رفت و دیگر راه بر دست
قطاع الطریقان زده کرده به قتل رسیده گویند که در دمشق در گذشت و از سخنان اوست که تمام سعادت بمکارم اخلاق است
چنانکه تمامی درختان بوجود میوه و گفت کسیکه علم و اخلاق او را مهذب و پاکیزه نساز د نفس او در آخرت سعادت نخواهد یافت و
گفت کسیکه نفس خود را فوق رتبه داند نفس او از رسیدن بکمال خود باز میماند یعقوب بن اسحق کندی منجم سی ماهر بوده و گویند که
او یهودی یا نصرانی بود و مسلمان گشت از سخنان اوست گفت کسیکه بهترین اعضای خود را فاسد سازد او مذموم است و اشرف
اعضاء دماغ است و از وست حس و حرکت و سایر افعال ستوده پس کسیکه استعمال مسکرات کند داخل میگرداند فساد را در دماغ خود
دهرگاه مستی پی در پی روی نماید دماغش بیمار و ضعیف شد آنگاه قوتیکه ممد افعال نفسانی ست از و دور میشود گفت کسیکه مالک
نفس خود شد بر مملکت عظمی وارث میگردد و از موت مستغنی میشود و گفت که نظر در کتب حکمت نزدیک نفس ناطقه است و گفت که
فلاطون شهوت را بخوک تشبیه داده است و قوت غضبی را بسگ نسبت نموده است و قوت عقلی را بملک منسوب ساخته پس کسیکه
شهوت بر و غالب است خوکست و کسیکه خشم بر و غلبه دارد سگ است و کسیکه قوت عقلی بر و غالب است فرشته است
دهرگاه فرشته باشد از روی مناسبت نزدیکست بحق تعالی از برای انکه چیزهائیکه بحد انسبت میدهند و او بسجانه موصوف است
بآنها آن حکمت است که قدرت و عدل و خیر و کرم و احسان و فضل و انعام بخشش و غیر نیکوئیها باشند و انسان آنوقت صاحب
فضیلت و شرف میگردد که باین صفات متصف شود و این صفات حاصل شود و بر و غالب گردد پس ازین مقدمات معلوم شد
که عاقبت و بازگشت مردمان در میان عالم کون و فساد صفات است یعنی صفات رذیله بصفات حسنه مبدل شود و
گفت از نجبهت است که بعضی از فاضلین تناسخ نفوس گفته اند که نفوس بر دو قسم اند یکی مائله یعنی ناقصه که موصوف شده اند بصفات
مذکور که ایشان را دیگر رجوع به بدن نیست و از عذاب تعلق بدن نجات و رستگاری یافته اند و قسم دوم نفس سالکه و آن
نفسی اند که صفات مذکوره را ملکه خود نساخته اند مادام که ناقص اند متعلقات بدنی گرفتار اند تا کمال بهم رسانیده و فلاطون
گفته است که هرگاه نفوس عقلیه را قدرت و تمکین و تجرد بهم رسید همچنانکه قدمای فلاسفه میگویند که افلاک را پس پشت خود گذاشته
بعالم ربوبیت که آنجا مقام قرب باریتعالی ست عروج مینمائید و منیت همچنین که هر نفسی که از بدن مفارقت کند همان ساعت بآن
محل میرود از برای آنکه در طبعش از نفوس بعد مفارقت از بدن چیزهای خسیس باقیست بعضی از زمینها بر فلک عطارد صعود مینماید
دور انجا مدتی تهیا میشود هرگاه که متقی و پاکیزه گردد بعالم عقل ترقی کند و در بزرگترین محل از آن قرارے یابند و هیچ چیز از و پوشیده
نماند و واصل میگردد بنور الهی و قصور اشیا از قلیل و کثیر منکشف میشود همچون علم انسان نیک بمکتب خود و جمیع را اشیا منکشف میگردد
پس در این هنگام فایض میگردد بر و آرمیده باقی چیزها از سیاست و تدبیر عقلی متلذذ میشود و بآنها بعقل و تدبیر آنها میکند
حکیم ابو الفرج بغدادی بود و میگفت که من از اولاد قونوس پسر خواهر جالینوس ام چون عیسی علیه السلام مبعوث شد

جالینوس پیر شده بود کتابی بدست قونوس پیش مسیح فرستاد و گفت ای طبیب نفوس وبنی خدا بسیار است که مریض بمحبت عوارض بدنی عاجز میشود از خدمت طبیب و باین رسیدن میتواند فرستادم قونوس تزویکی خود را بخدمت رسول یا نفس او را باداب نبوی معالجه کنی السلام قونوس چون بخدمت مسیح رسید رفته از خواریان گشت مسیح جالینوس نوشت کسیکه از علم صحیح خود از روی انصاف بانفس خود معامله او احتیاج طبیب ندارد دیگر در حفظ صحت بدنی و بعد مسافت مانع نفوس از نفوس ابو جابر بن احمد اسفراری حکیم متقی و فیلسوف نمایان بود و از سخنان اوست که علم بحق تعالی باندک لفظی حاصل است و الفاظ بسیار و لیل است بر عدم علم و گفت مظلوم بیکه ظلم تجویز نکند مستجاب الدعوات است و گفت در خوشحالی و شگفتگی مبالغه و افراط روا مدار بدرستیکه این شیوه بیعقلان است همچنانکه غم گوئی از بیخبر است ابو علی هشیم بعلوم ریاضی و معقولات دانا بود از سخنان اوست که انسان محمول است بر اینکه دور شود و از کسیکه نزدیک اوخواهد و نزدیک شود و بکسیکه دوری جوید از و گفت موعظت بنصیحت حکما اگرچه اندک باشد منفعت او بسیار است ابو علی مجوسی ملت بود از سخنان اوست که عقل انیس است و رغبت و گفت لذات عقلی شفای است که در وی لاحق آن نمیگردد و صحتی است که بیماری لازم آن نیست و گفت کسیکه علوم عقلی را بیاموزد و متخلق باخلاق و آداب آنعلوم نشود جاهل حقایق علوم است و گفت هر حکمتی که زیاده بر حاجت خود طلبد او اعلم و حکمت حاصل نیست و ذوق آن را نیافته است ابو المنصور الحسین بن طاهر عالم بود بریاضات و در طبقات شفا اختصاری کرد و در صنعت موسیقی ماهر بوده و در سن بست و دو سالگی در گذشت از سخنان اوست گفت که در آموزاینده مکر ممنوع و در گذشته نافع و در حال که موجود است دران چه فکر نیز حاضر را استقراری نیست پس حاصل معنی آنکه خود را از فکر امور دنیوی باز داشته بخود بپاسی باید گذرانید حکیم ابو القاسم عبد الرحمان نیشاپوری بن ابو صادق در حکمت بمرتبه اعظم رسید خصوص در طب مهارتی کلی داشت و ملقب به بقراط ثانی است از سخنان اوست که طبیب حقیقی حکمت که معالجه نفس خود کند بفضایل و کمالات انسانی و به بلند مرتبت خود را در امور دنیای خسیسه بعد ازان فرود آید معالجه اجسام پس کسیکه معالجه نفس نکرده بمعالجه بدن مشغول شود باسفل السافلین فرود آید وقتی او را ملک عهد بخدمت خواند نپذیرفت و گفت آنکه قناعت کند قابل خدمت ملوک نباشد و آنرا که باکراه بخدمت آرند از نفعی نیابند ملک آن حدیث بشنید و ازان غرامت در گذشت ابو الحیض بن ابو الحسن در هندوسه و شگاهی عظیم داشت از سخنان اوست بهمت عالی و راست گوئی مرد و بمطلوب خود میرسد یکی و حد شاگردان خود را میگفت اصحاب صنعتها باشد تا و به معیشت ازان حاصل کنند و از سوال کنندگان بنباشند که ایشان سیر نشوند هرگز قاضی زین الدین عمر بن سنبهلان ساوجی حکمت و شریعت باهم ترتیب داده و ترک قضای شهر نموده عزلت گزید از سخنان اوست کسیکه از خدا بترسد از همه کس میترسد و کسیکه از خدا نترسد از هیچ کس نمیترسد ابو القیس حکیم نوادر فلاسفه را از همه یاد میداشت او میگفت که بعضی از حکمای پیشین گفته اند مال بجهت بقای زندگانی محبوب است هرگاه قوت تمیز نفس سستی پیدا کرد توهم بقا در عالم او را باعث طلب مال میشود و گفت تندرستی و تیزی قوت مطالب است و در بلاج نقصان مراتب امور عجب حیرت غالب و میگفت امیدواریم که حق تعالی ما را بخشد آن مقدار عقل که بشناسم بآن نفس خود را و آن قدر ادب که مباشرت کنم بانی نوع خود را و آن مثابه کفاف که غنی سازد ما را از اکرام مردم در ایام باو آنقدر شکر که مستحق شویم باو مزید نعمت را از پروردگار خود و آنقدر صبر که بکشیم بان تلخی روزگار را بهاء الدین محمد جرمی از حکمای وقت بود از

سخنان اوست کمال نفس ناطقه ادراک معقولات است وجمال او هیئت وصیقل آن موسیقی وهندسه است محمود حکیم از سخنان
اوست کیسکه متابعت وهم را در جمیع احوال خود خواهد همچو شنوائیست که از کر خبر بر سد یا همچو گریست که گوش شنوا کند ابو ریحان
محمد بن احمد بیرونی فخیرون بلده ایست ورسند از سخنان اوست تکرار اخلاق حکما وعلما زنده میدارد وسنت رادی میراند
بدعتها را وسنتهای مصالحه ونیکو علامات خیرست وانچه لایق امروزست در آن روز حاضر وانچه بر لب فردا ست بغرد آماده
ابو الحسن اوفی در تقسیم موجودات رساله لطیف میدارد از سخنان اوست فضایل مبدا چیز آنست وترا زایل نبای شر و
گفت خاموشی بهتر از آن ست که سخن بد گوئی وازان بد گردی وگفت اقدام بر عمل بعد از تانی وتامل بهتر است که بعد از اقدام
بر آن عمل خود را ازان باز داری وگفت بمشورت عقلها یک عقل میشوند ابو الحسن بن هارون الحرامی حکیمی فیلسوف
وطبیبی ماهر بود از سخنان اوست که گفت مشورت نادانا های غیر خود باید کرد وگفت مرد ترسناک رای را ضعیف میکند وگفت
بخیل به نهایت مطلب نمیرسد وگفت حریص میخواهد که استکمال کارها بغیر استکمال آلات اسباب کند سید امام زین الدین
بن حسن خرفانی اخبار علم طب وسایر علوم نمود وار رساله ایست واز انجمله است که ای برادر هیچ چیز است ترا وهراکه آرام
وسکون نموده وباین دنیای فانی نفس را مطیع ساختی بقوت غضبی وسعی که یکی ترا میکشد ببعیت ودیگری ببوی بهیمه و
دد سوار گردیده اجابت نمودن قوت عاقله را که میرساند ترا به بهشت وبدرجه عالی پس بازی نخوری از دنیا ومغرور نشوی
بمباشرت لذات آن که فی الحقیقت همه آلام اند وچه آلام آیا نمیدانی که همه لذات دنیا به که خوردن چیزهای خوب و
آشامیدن مرغوب وپوشیدن لباس پر زینت وسوار کی اسپان بیش قیمت وغالب شدن بر دشمنان بسعی خود و
ونکاح زنان وامثال آن ازانجمله نیست مگر طالب لذت بدنی واین احتیاجات که گذشت بنفسه خوب ولذیذ نیست و در حقیقت
همه حاجات آلام اند پس لذات نیست که عالم جوع وتشنگی وتعب مسافت ورفتن راه بخشد واز گرما و سرما متاثر نشوند
وعیش وزندگانی را بتعصب مفرط کمدر نسازند وتحقیق که من مصاحب شدم کسی را که چون گرسنه میشد صبر بسیار میفرمود
وچون طعام حاضر میساختند گریه میکرد وبعد از آن میخورد ومیگفت که خداوند تعالی مرا خلق کردی وتو را محتاج گردانیدی پس
بخشش مرا انچه وعده کرده ابو الحسن محمد بن یوسف عامری در خراسان حکمت آموخت وبه بغداد رفت وکتب ارسطو را شرح نمود
از سخنان ابو الحسن است عاقل زیرک کسی ست که فارغ سازد ایام خود را از برای اداء آنچیزیکه از برای آن مخلوق
شده است وزیانکار کسیست که همت او مصروف باشد بچیزیکه مشغول دارد او را چیزی مطلق وجمعیت آنست که در خود
از شهرت بقدری بگذاری که لاف بسیار نزند او فاسد میگرداند خلق خود را گفت در صفت باریتعالی ظهور او مانع از
ادراک اوست مانند آفتاب که مانع ویدن افتاب سوای شدت شعاع کثرت نور آن نیست ابو الفتح بستی حکیمی شاعر بوده و
از عهد ملوک سامانیه تا روزگار سلطان محمود بن محمود غزنوی زندگانی کرد از سخنان اوست که گفت هر کار را وقتی است
مقدر را برای انکار که در غیر آن وقت صورت نمی بندد پس در طلب چیزیکه مطلوب است شتابی عجب که بچنه شدن باز
پیش از رسیدن ستوده نیست پس بشارت باد ترا که ریاض خاطر تو بنفرات سبز وشاداب ابو علی سینا وصفش
زیاده بر آفرین وثناست داد در تمام فنون ماهر وسر آمد روزگار خویش بود گویند که حکمای پیشین سترا می خوردند

ابوعلی سینا ترک سنت ایشان کرد و شب و روز بمطالعه مشغول بودی و هرگاه خوابش غلبه میکرد و ضعف مزاج روی مینمود
قدحی از شراب کشیدی و هرگاه در مسئله شبهه روی نمودی وضو ساختی و دو رکعت نماز گذاردی و بخشوع و خضوع کشف آن از
درگاه ایزدی مسئلت نمودی منکشف گشتی در شانزده سالگی تبدریس پرداخت و کتاب مابعد الطبیعت را چهل بار بخواند و نفهمید
و مایوس شد و مطالعه آنرا ترک کرد روزی در بازار صحافی گفت کتابی بیفروشم ابوعلی رغبت نکرد صحاف گفت کتاب بسه
درم می ارزد و قیمتش چندان نیست ابوعلی بخرید و چون نیک نظر کرد کتابی دید از تصانیف فارابی در حل مشکلات مابعد الطبیعت
ابوعلی عظیم شاد شد و در آن فن نیز بی نظیر گشت وقتی امیر نوح بن منصور سلیمانی مریض شد ابوعلی را معالجه کرد و صلاح در آن
دید که امیر فصد کند ابواب کتبخانه را بر او مفتوح دارند ابوعلی بجهد بمطالعه کتاب اشتغال نمود و فوائد اندوخت پس از چندی التفات بکتبخانها
نامه بسوختن پرداخت مستعفر و شد و او را متهم داشتند بانکه در کتبخانه آتش زد تا دار علم حکمت او را نظیر نباشد بالجمله در شهر ده سالگی کامل گشت و بخدمت امیر ملوک
رسید و وزیر او گشت و جاها بغازی حاسدان محبوس گشت و رهائی هم یافت گویند ابوعلی بجماع شهوتی عظیم داشت بسبب آن مریض
شد و بقولنج مبتلا گشت و کار بجای رسید که دریکروز هشت بار حقنه کرد بالاخره همان مرض در گذشت واقعه او در چهار صد و
بیست و هشت هجری روز جمعه غره رمضان رویداد و در ماه صفر سنه سه صد و هفتاد و سه هجری متولد شد و از بوعلی سینا منقولست
که چون بزرگ شدم چنان دیدم که در ظلمتی رفتم پس برگشتم باز آمدم از مادرش حال پرسیدن گفت چون او را بزادم کسی نبود از
بیم گریه در زیر طشتی که پیش من نهاده بود او را نهان کردم پس بیرون آوردم از سخنان ابوعلی است گفت دوستان زمانه
چون شمع یک شبه اند دیگر روزه چون لاله و یک ساعت چون خواب و گذرنده چون آب و بر قند که بجهند نمانند و رعد اند که بگرند
و نپایند از وی پرسیدند که فلان کس چگونه است گفت که یک عیب ندارد و دیگر همه هنر گفتند آن کدام است گفت آنکه هیچ عیب
ندارد و نقلست که ابوعلی وقتی در سفری بموصلی فرود آمد و اسب را بر درختی بست و گاه پیش او ریخت و سفره پیش خود نهاد و
تا چیزی خورد روستائی خرسوار آنجا رسید انخر فرود آمد و خر را در پهلوی اسب ابوعلی بست تا در خوردن گاه شریک او
شود و خود در پیش نهاد تا بر سفره نشیند شیخ گفت خر را پهلوی اسب مبند که همین دم لگد زند و دستش بشکند روستائی آن سخن نشنیده
انگاشت و با شیخ بنان خوردن مشغول گشت ناگاه اسب لگدی زور روستائی گفت اسب لگد خر را لنگ کرد شیخ دم در کشید
و خود را لال ظاهر نمود روستائی او را کشان کشان نزد قاضی برد قاضی از حال سوال کرد شیخ همچنان خاموش بود قاضی بروستائی
گفت این مرد لالست بر وچه دعوی میکنی روستائی گفت این لال نیست بلکه خود را لال ظاهر ساخته تا تاوان خر مرا ندهد پیر دیر
ازین باز من سخن گفته قاضی گفت با تو چه سخن گفت گفت خر را پهلوی اسب من مبند که لگد زند و دستش بشکند قاضی بخندید و بر دانش
شیخ آفرین گفت مثل مشهورست که روستائی بگذرد و که بزبان خود اقرار کند گویند شیخ در مدت عمر از هیچکس چنان ملزم نشد که از
کناسی روزی در همدان باکوکبه وزارت میرفت کناسی را دید که بکار خود مشغول بود و میگفت فردا گرامی دانستم ای نفس از آنت
که آسان بگذری بر دل جهانت + شیخ بخندید و گفت افتخار همین باشد که کناسی بگوید کناس گفتا شغل خسیس خوردن به که بازمانت
ریئس بر دون شیخ برآفرید و خاموش گشت وقتی در اصفهان فقها او را تکفیر کردند این رباعی را بایشان نوشت رباعی کفر
چون منی ای گداف آستان نبود + محکم تر ز ایمان من ایمان نبود + در هر چو من یکی از آن هم تم کافر + پس در همه دهر هیچ مسلمان نبود

بعضی را گمان آنست که او بحشر و نشر اجتماعی نبوده و این صحیح نیست چه در شفا و نجات بآن تصریح نموده و گفته بجنب آن تعلیم آن المعاد نیز
ما هو معقول من الشرع والاسبیل الی امیاتة الامن طریق الشریعة وتصدیق خبر النبوة وهو الذی البدن عند البعث و
ذات البدن وسروره معلوم لایحتاج الی آن تعلم وقد بسطت الشریعة الحقیقة التی اتاها سیدنا مولانا محمد صلی الله علیه وسلم حال الشقاوة
والشقاوة وان کان الاوهام منا تقصر عن التصور بهما الآن یعنی کفایت میکند انیکه تو بدانی بدرستیکه معاد از ان چیزیست که
انچیز معقول است از شرع و نیست راه بسوی ثبات آن مگر از راه شریعت وتصدیق خبر نبوت و آنچیز نیست برای بدن نزدیک
برانگیزانیدن و خراب شدن بدن و سرور او معلوم محتاج نیست بی آنکه بدی بود بتحقیق که گشاده کردم من شریعت حقه را که آورد
بها سیدنا محمد علیه والسلام بحال سعادت و شقاوت و اگرچه هست اوهام تا که قصور میکند از تصور آن هر دو الحال
بهر دو و دیگران راقم را از شیخ رسالة بنظر رسیده که عقاید شرع و ایمان دریافت میشود و آن این است

بسم الله الرحمن الرحیم ✤ سپاس خداوند آسمان و زمین را ستایش مهنده جان و دین و درود و بر پیغمبر گزین را محمد مصطفی
صلی الله علیه وسلم اما بعد وصیت میکنم که آینچند کلمه در تحقیق شرع میرود و از اغیار نامحرم و بریخ دارند که مدتها از ظهور این کلمات
بحکم خطر محترز بودم که الامر امنوعا عن الاغیار واجب برحسب آنکه سخن آشنا بامر و بیگانه موضع از سر ار نزد یک جاهل خطا بود
چنانکه رسول علیه السلام فرموده لاتطرح الدرا فی اعدام الکلاب آما منع معانی از غافل ناشنوده بود همچنین خاتم الانبیا بنی
علیه السلام فرمود یا علی علیه السلام اذا اقرب الناس الی خالقهم بانواع البر یقرب البر بانواع العقل تسبقهم و از برای این توانست
گفت علی بالوکشف الغطا لما ازدت یقینا بهشت آراسته بانواع نعیم و سلسبیل ادراک معقول است و دوزخ بعقاب و اغلال و
اشغال جسمانی بود که در بند هوا و حجاب خیال بناند و بند خیال و اشکال العلم زود تر بر خیزد و انا یخه بعمل زیرا که عمل حرکت
بدن است و علم قوت روح چنانکه فرمود که قلیل العلم خیر امن کثیر العمل و نیز فرمود که نیة المومن خیر امن عمله بهره مند و برخوردار
مباد انکس که این رساله را که بهر دو می و حبسی بیوزد و یا بدید و هر که مخالف بود سخن ما را خاین بود و از ابهود قال من غشنا فلیس
منا والله بیننا و بین القوم الظالمین ربنا شرح لی صدری یسر لی امری و احلل عقدة من لسانی یفقهوا قولی فصل در
بیدا کردن حال ۵ ۰۰۶۵ ۴ و حقیقت کلام ربانی و معجزه و تشریح بدن بدانکه ایزد تعالی آدمی را از دو چیز مختلف بیافرید
یکی جسم و یکی روح اول جسم را از اجتماع اخلاط و ترکیب ارکان فراهم آورد یعنی آتش و باد و آب و خاک و قوت عقل
فعل بدو پیوندد و آنگاه چشم را بیاراست با عضا روست و پا و سر و صورت و حواس هر یکی چیزها انگاه سه عضو شریف از وی
برگزیده و در هر یکی قوت روحی نهاد روح حیوانی را در دل روح طبعی را در جگر و روح نفسانی را در دماغ و هر یکی را از منها
بیاراست و بقوتهای روح حیوانی را بشهوت و غضبیت و روح نفسانی را بحس و خیال و روح طبعی را بقوت جاذبه و هاضمه
و مواقعه بدانکه جاذبه قوتی بود که ماکول اکل را جذب کند و ماسکه طعام را نگاهدارد و هاضمه هضم کند و دافعه آنچه متنفس بود
باندازد و روح نفسانی را بقوت تفکر و تذکر و حفظ نیز انا روح حیوانی و طبعی و نفسانی بر شرف و زوال اند و فنا پذیر و روح
انسانی را زوال و فنا نه و باقی بود و همیشه بدانکه روح ناطقه و روح انسانی را جان بخوانند زیرا که جان جسمی لطیف است و بخار
از لطافت آتش و باد اما روح انسانی قوت است الهی منبع علم و خیر و شر در آدمی بنفس ناطقه بود و مرکب و آلت جسمی است

لابد مرکب و آلت نگاه باید داشت و قوت باید داد بقدر حاجت نادرناپاکی و هلاک نیفتد و از کار نماند پس بجهت تغذیه
روح طبعی را در جگر نهاد و او را قوتها داد تا از غذا مدد خواهد و مرکب را تربیت کند و طبیعت آنها باعتدال با عضا فرستد و با ایشان قوت
روح حیوانی نیز داد تا بقوت غضبی هر چه ناموافق خاطر باشد دور کند و بقوت شهوانی هر چه آن موافق طبیعت است نزدیک
میدارد و قوتهای حواس ظاهر پنج است اول سمع دوم بصر سوم شم چهارم ذوق پنجم لمس و قوتهای حواس باطن هم پنج است
متفکره و حافظه و متخیله دوم حس مشترک و هر چه بحواس ظاهر پیدا شود بحس مشترک رساند که از ظاهر به باطن خبر کند و از باطن بظاهر
اثر کند و صورت پذیرد همه چیزها راست تا آنچه متخیله را باید بدو رساند و آنچه عقل را باید بدو بدهد تا او را بمدد فکرت در خزانه حافظه
بدست گرداند تا بوقتیکه عقل را بکار آید قوت متفکره را از حافظه طلب کند و بذاکره رساند آنچه مطلوب و مقصود اوست پس معلوم
شد که در آدمی سه روح نهاده است و تفاوت آدمیان از غلبه قوتهای این روح پدید آید آنرا که قوت روح طبعی غالب بود هر چه
بلقمه و حرص تعلق دارد کار وی کند و هر کرا روح حیوانی غالب افتد شهوت و غضب و حسد و حقد حریص بود و کار او کند و آنرا
که روح نفسانی غالب بود آنچه بعلم و خرد بفکر و تمیز تعلق دارد از و ظاهر شود بدانکه حواس ظاهر شاگردان حواس باطن اند و حواس
باطن شاگردان عقل اند و عقل مهتر ایشان که مدرک همه چیزهاست و قابل همه صورتها و هر علمی که به نفس انسان رسید و هر سعادتی که
در وجود پدید آید تربیت عقل است و عقل همیشه روی به بالا دارد و از شرف تخضیض فرود نیامدی داده است نفس را که
مصلحت عالم زیرین و احوال محسوسات را تدبیر کند و از اعقل مکتسب خوانند پس شرف آدمی بدو چیز بود یکی نفس ناطقه
دوم بعقل مکتسب و هر دو از عالم علوی اند متصرف بدن نه ساکن به بدن و در حقیقت هر دو یکی اند اما تمیز در الفاظ و ترتیب
ظاهر شود چنانکه روح حیوانی و روح نفسانی در حقیقت یکی است هر وقتیکه اثری از ان قوت بعضوی معین ظاهر شود همه
دیگر پذیرد چون پذیرای صورت شود نور خوانند و چون شنوا شود سمع خوانند چون بمحل بینی ظاهر شود شم
و چون پذیرای طعم شود ذوق خوانند و بحقیقت در قوت تمیز ظاهر آید و همچنان قوت ناطقه نیز باعتبارات
مختلفه ناهای دیگر پذیرد و نفس ناطقه جوهریست قایم بذات خود از لطافت جایی ندارد و موضع نمی پذیرد و
آنچه را در یابد بصیرت خوانند و چون در ادراک رود و نهایت ادراک طلب کند آنرا تفکر خوانند و چون بدرا از
یک جدا کند تمییز خوانند و چون آن جدا کردن را قبول کند آنرا حفظ خوانند و چون بظهور نزدیک رسد
آنرا ذکر خوانند و چون ارادت کشف مجرد شود آنرا عزم و نیت خوانند و چون بزبان پیوندد آنرا قول
گویند و چون در عبارت آید آنرا کلام گویند و بیشتر آنمقدمه را نطق گویند و فضل عقل روی در عالم خود دارد
و ناظر مهتران خود است تا چه بدو رسانند که از آن واسطه مصلحت ظاهر و باطن پیدا شود و انتظار عقل را که بمدد علم
حاصل شود آنرا شوق و همت خوانند و ارادت گویند که بروی حیرت و اضطراب روانیست در شناس علوم
است دو دیده بصیرت دارد است باختیار مداومت می طلبد و آن مداومت را شوق میخوانند و آنچه که بر بصیرت
او کشاده است و در حس بصر پوشیده آنرا غیب گویند و این عقل همیشه دیده علم از حدقه بصیرت کشاده است
و ترتیب مدد آنرا مهتران خود میطلبد و همیشه از عقل فعل فایده میشناسد تا قوت او بعقل کل دهد و محسوس او متلاشی شود

وحرکت وسکون او از شرع پاک شود باختصاص بامور واجب الوجود گردد **امر الاول** روح او را از خود مدد دهد و آنرا القدس خوانند
کما قال تعالی و ایدناه بروح القدس آنگاه خود را بداند و نماید تا تمیز معلومات را دریابد زیرا که بر کل چون وقوف افتاد علوم اخر بتضمین حاصل آید
و این روزگار مهلت یابد کما قال النبی صلعم او نبی زنی فاحش تا دریابی و ایزد تعالی چنان یاد کرده که علمناه ارتاعلا و روح القدس
که برتر ارواح است جبرئیل امین است نظیر خود پیوگرداند بدانکس که نظر بدو رسد وحی است و حرکت و سکون او را بهم نگ بهیت دهد چنانکه
حق سبحانه تعالی فرموده صعبه ان و من احسن من الله صعبه و انچه از روح القدس بعقل پیوندد نبوت است و انچه از و بعقل ظاهر رسد رسالت است
و انچه نبی گوید دعوتست و انچه از دعوت پیدا شود شریعت است و قانون وی ملت است و قبول انجمله ایمان و آمیش در یافتن وحی نبوتست
و روح القدس خود را بوی گشاده گرداند تا پاک دعائی و کم طمع و بیحقده و بیحسد گردد و هر چه کند از قوت روح القدس کند چنانچه در خبر است
اسلک ایمانا دنیا سر قلبی پس باین دلایل واضح روح القدس شریفترین ارواح است و همه ارواح تبع تقلیدی روح القدس و اسطهٔ اوست
میان واجب الوجود و عقل اول و ایمان قوت نبی است که گشیدهٔ فیض قدسی است چنانچه صاحب الشریعت خبر داده که ایمان الایمان
و الحکمة ثمانیه و مدد القوت از روح القدس گشیده چنانچه فرموده الی لاجد نفس الرحمن من قبل الیمین و روح القدس قوتیست الهی جبرائیل
یقرص امریست ایزدی الا له الخلق و الامر و کسانیکه رونداردند که روح را شرام خوانند از برای آنکه از حقیقت بیخبر باشند دالا شرف
ازان بشیتر نیست که روح بامر ایزد تعالی مصاف ست چنانکه گفت قل الروح من امر ربی پس امر مطلق جز این نیست که نبی حقایق را
در راه شرع آورد پس امر ایزدی ان قوی است که عقلش نفس کل خواند و عرش جبرئیل و او در شرف با جمله عقول و ارواح برابر است
و از راه مرتبه چنانکه حق سبحانه تعالی فرمود که یقوم الروح و الملایکه صفا و چون این مقدمات معلوم شد بباید دانست که نطق دریافتن
حقایق بود بجود و نبوت و دعوت ما عقل انچه خواهد ار معانی بجبرئیل رساند و جبرئیل آنرا بدست ذکر دهد تا آنرا بشکل و حروف آورد و بقول
پیوندد تا سمع دریابد همچنین ۵ ب ۶ ت نیز خواهد تا امر ایزد بخلق رساند قوت رسالت را اجازت دهد تا آن معانی را بخیال آورد
و مجسم کند پس زبان دعوت بامت رساند لاجرم دعوت چون قول نبوت چون نطق و رسالت به نبوت شد و لکن رسالت بی نبوت
بود کما کان صلعم کنت بنیا و آدم بین الماء و الطین و بدانکه روح قدسی چون نطق است و رسالت چون سطح و نبوت
چون خط و دعوت چون جوهر و ملت چون جسم پس همچنین ملت نبوت بود جسم عام و نقطهٔ خاص و جسم محسوس و معنی نامحسوس
قال الله تعالی لا تدرکه الابصار پس ابتدای همه چیزها نقطه ست و ابتدای همه کار روح القدس سلطنت نقطهٔ موجودات معلوم و سلطنت
نفس قدسی بر معقولات ظاهر چنانکه حقتعالی فرمود هو القاهر فوق عباده و این در وهم نماند زیرا که خیال در جبل اشکال می افزاید
اما در عقل نزدیکتر ازان ست که اجمال یقین وضع باشد چنانکه فرمود لن اقرب الیه من جبل الورید و حاجت [illegible] گفت و هو معکم اینما کنتم و الله
همه چیزها محتاج فیض قدس ست و از همه فارغ نه بارواح متعلق است و نه باجسام مشغول چنانکه گفت [illegible] الله و قت لا یسعنی فیه
و ملک مقرب و لا نبی المرسل و چون دانسته شد که قوت فیض قدسی است بباید دانست که نبی کلام یزدان است زیرا که قول بحرف
و صوت نتواند بود و آن آلت در دهان و دندان و شش و نقفا و مخارج حروف نباید و آنچه بآلت اسم بود در [illegible] شان باریتعالی خطا عظیم بود
پس بباید دانست که اثبات قول ایزد تعالی از جانب کون محال بود پس کلام ایزدی [illegible] بود که روح القدس کند

بوسیله عقل بروح دست می یابد پس آنچه نطق مخبر است جمله عین کلام ایزد است حکم خود باطل کرد نام قدس بی وی افتد
نامش قرآن بود و آنچه گوید نیز حقیقت گوید بلکه باجازت امر گوید چنانکه فرموده است الرحمن علم القرآن و چون کشف نطق را
مستغرق خود گرداند حقایق معنی محل نبی گیرد و لیکن هر کس را بران اطلاع نتواند بود که حواس بند ایشان باشد و از برای مصلحت خلق
نبی را اجازت امد تا خیال و وهم را در کار آورد و آنچه که ادراک وهم بود بوهم سپارد و فیض را در عمل آورد و قوت قدسی را در کار کشد تا قوت
متخیله را مجسم کند و آنرا بنماید تا معجزه باشد و آنچه عقلی باشد بخیال سپارد تا ذکر در وی متصرف گردد و آنرا در قول آورد تا کتاب گردد
و آنرا مصاف کند که کتاب الله چنانکه ثبت الله و رفع الله پس آنچه دریابد از روح معقول محض بود و آنچه می گوید محسوس باشد بترتیب خیال
در وهم آراسته چنانکه گوید بخن معاشر الانبیاء و کلم الناس علی قدر عقولهم پس شرط انبیا آن است که معقولی را در محسوس تعبیه کنند
و در قول آرند تا است آن محسوسات امتابعت کنند و در وغیره امیدها بافزایند تا شرطها بکمال رسند تا قواعد و ناموس و شرع
و اساس عبودیت مختل نشود اما چون بعاقلی رسد و بعقل خویش ادراک کند داند که گفتهای نبی همه رموز است اگنده معقول و آنرا
غذای روح الحمد لله بل اکثرهم لا یعقلون فصلی الله علی محمد خاتم النبیین و از اشعار ابو علی سینا است فرد جمیع اللب فی البین روحی
و حس القول فی قصر الکلام ؛ فقل ان اکلت و بعد اکل ؛ بحسبک فاسقنی الانهضام ؛ و لیس علی النفوس اشد ها من اوقل
الطعام علی الطعام شیخ شهاب الدین مقتول سهروردی در حکمت مشائیان و اشراقیان یگانهٔ عصر و متبحر بوده و از کتب او
مفهوم میشود که در اثنای سیر و سفر با جماعهٔ صوفیه نیز ملاقات کرد و صحبت داشت و بعد ازان تفریط گزید و بریاضت و خلوت بکار نفس خود
مشغول گشت تا انگه رسید بجایی که رسیدها اکثر عبادتش گرسنگی و بیداری و فکر و تامل در عوالم الهی بود و قلیل التفات کثیر السکوت و مشغول
بود و بغیر را لغایت دوست میداشت و بعضی وی را منسوب ببعیمیا داشته اند مؤلف تاریخ الحکما منکر انمعنی است و صاحب هفت
اقلیم از مردم حکایت میکند که روزی شیخ با جماعتی از دمشق بیرون آمد و برمه گوسفندی رسید آنجماعه گوسفندی گرفتند و ده درم
بر کمان کرد صاحب گوسفندان بود و اصلا راضی نمیشد شیخ اصحاب را گفت شما بروید من او را خوشنود میسازم ایشان پیش رفتند
شیخ او را بسخن داشت چون اصحاب از نظر غائب شدند شیخ نیز خواست که برود ترکمان در وی رخت و دست شیخ را گرفت و نمی گذاشت که
برود ناگاه ملاحظه کرد که دست شیخ از شانه جدا شده بدست ترکمان بماند چون برفت ترکمان بترسید و دست وی را بیندا خت دیگر نخست شیخ دست خود را
بر داشت و بیاران پیوست و دست او بجایی دست شکسته چون قندیل چیزی بنود و در تاریخ امام یافعی مینویسد که وی را بعضی فقهای عصر زندیق و ملحد گویند
و او شافعی مذهب بود و بعضی او را صاحب مقامات و کرامات شناسند اما علمای ظاهر بقبول وی فتوی دادند و او را کشتند قتل او در پانصد و شانزده هفت
هجری بود ست ملک ظاهر بن صلاح الدین بن یوسف بن ایوب واقع شده از سخنان اوست هرگاه نفس خود را از جانب امور ضروریه بدن
معطوف گردانیدی خود را بمرتبهٔ کمال علم رسانیدی و اکثر عنان توجه را از اشتغال نامزاها نگاه داشتی بتحقیق بیابی از فضایل رسیدی
و گفت در کار آخرت بیشتر بدعا بخشوع و خضوع باید بود و بطلبند از خدا چیزیکه از شما جدا نشود و با شما باشد تا آنکه ببیداری خود واصل شوند
و گفت سخن مکن پیش از فکر یعنی هرچه که خواهی بگوئی اول تامل کنی و بعد ازان بگوئی و گفت در شگفت مباش از حالات خود بدستیکه خدای تعالی
قوت نامتناهی است و بر تو باد بقراءت قرآن چنانچه گویا نازل شده مگر در شان تو پس این خصلتها را در نفس خود جمع آر که از ستگاران کردی
و گفت حقیقت یک آفتاب است که متعدد و منکثر نبود و تعدد در مظاهر از دریچها و روزنها و شگافها و گفت اول شروع حکمت بر آمدن است

از دنیا و سیاحت آن مشاهدهٔ انوار الهی است و آخرش سفر چیزی تناهی است و گفت صاحب مروت ننگ و ناموسی است اگر بساند بسخن مرد بکسی پس آنرا بصورت صدق و راستی می‌آراید اگر وعده کنی البته از آنچه میگوید و بجای آرد و گفت ترا این علوم حکمت بیدار میسازد از خواب غفلت و تو مخلوق نشدی از برای آنکه در مملکه فرد روی و التفات سوای مسکین بترک دشمنان خود و صعود کن السماطه و لیس امید است که نه بینی پروردگار خود را براه راست و گفت باید که امروز تو بهتر از دیروز تو باشد والا تو از زبان کارانی و خوشحال و فرخناک مسارون خود را از آنچه گران است بر تو مکافات دهد و گفت صاحب عزم باش بدرستیکه عزم مردان محرک ایشان است و گفت نیکو رفیق از گرسنگی و بیداری که قوای شیطانی و حیوانی را ضعیف میسازد و گفت فقیر تازیانهٔ خداست که بآن میراند صدیق را بدرجات فاضله و غالیه و گفت اگر عبادت کند حق را از روی محبت و دوستی بهتر از آن است که ببیند روی ترس و بیم بدرستیکه پرستش از روی ترس دین و ایمان است و گفت از برای خود کار را آنچنان بگیر که محتاج شوند بتو تا بیشک خواهند گشت و گفت شکر گفته نشد پروردگار را بچیزی دیگر از صبر و راضی نساخت او را چیزی همچو رضا حکیم ناصر المشهور شاه صبر بن خسرو سید حسنی است یگانهٔ دهر بود و محبت تخلص میکرد و بعضی او را موحد و عارف دانند و بعضی او را طبعی و دهری و قابل تناسخ نشناسند و برخی گویند او بدو الله قائل بود آورده اند که شیخ ابو الحسن خرقانی روزی اصحاب خود را گفت فردا مردی چنین و چنان بدر خانقاه آید او را اکرام کنند و اگر از علم سخنی گوید چون نشنوند باز گردد روز دیگر ناصر خسرو بدر گاه خانقاه شیخ رسید اصحاب بفرموده عمل کردند و او از در شیخ آوردند شیخ او را اعزاز نمودند و گفت خواهم که از این قیل و قال در گذرم و با اهل حال پناه برم شیخ گفت تو با من چگونه صحبت داری که سالها در سیر عقل ناقص خود بوده ناصر خسرو گفت که اول ما خلق الله العقل و اقعست شیخ فرمود آن عقل انبیاست دلیری مکن که عقل ناقص تو پور سینا است و دلیل بران قصیده ایست که دوش گفته و مطلع آنست بیت بالای هفت طاق مقرنس دو گوهرند کز کائنات هرچه در وهست برتر اند ناصر خسرو از کرامات شیخ متحیر بماند و عظیم معتقد شد شیخ فرمود که سخنان تو بسیار بلند و فهمیده و علمای خراسان قصد تو دارند باید که خود را بگوشه رسانی ناصر از خراسان ببلخ رفت و از آنجا بکوهستان بدخشان شتافت و منزوی گشت تا در گذشت صاحب هفت اقلیم گوید که در وقت تحریر کتاب رساله ازوی بنظر آمده که احوال خود را بالتمام در آن ذکر کرده که همیگوید ابو المعین ناصری خسرو بن حارث بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب که در آوان طفولیت و سن تمیز بتحصیل کمالات مشغول بودیم تا در سنه سالگی بحفظ قرآن مشرف شدم و بحساب دیگر لغت و صرف و نحو و عروض و قافیه و اشتقاق و مسائل حساب و سایق بپایان رسانیدم پس ده سال در نجوم و هیئت و هندسه و رمل ماهر گشتم و تتبع طرق مختلفه در بصره و روم و هند و یونان و بابل کردم پس بفقه و حدیث پرداختم و نه صد جلد در آن فن بدست آوردم و آنچه می بایست از توریت و انجیل و زبور بیاد گرفتم تا کارم بجایی رسید که هیچ علمی نماند که ندانستم و هیچ مشکلی نماند که نگشودم و بعد از چند وقت بوزارت مصر اتفاق افتاد با آنجا مباشرت کردم و از ایشان سبق بردم از راه حسد مرا بکفر نسبت کردند و فتوی بقتل دادند آگاه شدم تا برادرم سعید عم در میان نهادم و در شب تاریک متوجه بغداد شدم و التجا بملازمت امیر المومنین القادر بالله آوردم و در خدمت او بوزارت رسیدم پس از مدتی مرا بدیار ملاحده فرستاد تا از ایشان بیعت او ستانم حاکم ملاحده طالب من بود چون ملاقات دست داد گفت نام تو چیست گفتم ناصر گفت پسر خسرو علوی هستی گفتم او مرده است من ابنا شم گفت تر از علمای بایم پس کتابی حاضر ساخت گفت این از تصانیف ناصر خسرو است و در این دریا کسی از علمای نمی‌فهمد چون نیک نظر کردم اکسیر عظیم بود از مصنفات من در منطق و در این اثنا شخصی از در در آمد و سلام کرد و نعره بر دو مدهوش شد چون نیک دیدم تا طوس مغربی بود

در بابل مرا تلمیذی میکرد چون بهوش آمد حاکم گفت مگر این شخص رامی شناسی گفت آری این ناصرخسرو است حاکم برخاست و دست مرا ببوسید و گفت الحمدلله که طالب بمطلوب رسید پس جواب نامهٔ القادر بالله و اجازت مراجعت خواستم اباو امتناع نمود و نامهٔ قادر را پاره کرد و لکاتبین وزارت داد و مبالغه کرد ناچار مرتکب آن شدم و دائم الاوقات بران بودم که خود را یکبار کشم تا آنکه گریختیم بعد از چند روز مرا یافته نزد او بردند گفت ای ناصر مرا تمنا بود که ترا در خواب بینم اکنون که در بیداری یافتم ممکن نیست که جد گشته از من خلاصی یابی پس بند بر پای من نهاد حاکم را پسری بود که در امارت شادی میکرد می گفت چاره نیست از تصنیف کتابی که موافق ملت پدرم باشد که استخلاص تو در ان می بینم چون چاره نبود کتابی بتفسیر تصنیف کردم موافق رای ایشان و حق علیم و علام است که مذهب و اعتقاد من چنان بود آن خود سبب خلاص نشد و کتاب در آفاق منتشر گشت مرا بکفر و زندقه نسبت کردند حق گواه است که من بصحبت حاکم ملاحده راضی نبودم برادرم سعید گفت چیست سود که التجا ببر و جانیان بری پس در تفکر شدم و نزد حاکم رفتم و گفتم عمر من باخر رسید و مرا ضعف پیری دریافته اگر مرا بامی دهی و در دعوی بر ادرم رامند کنی هنر او ار بود او را رحم آمد و بند از من بگرفت من به تسخیر روحانیات پرداختم و حاکم را مرا نقص گردانیدم مرا طلب نمود و از علاج پرسید گفتم در دمشق گیاهی است که دوای این مرض است من بابرادر بروم و آنرا شربت اخذ کنم گفت نیکو باشد پس بچاره سوار بنگاه بابانی همراه من کردند چون سیزده فرسنگ برفتم علمی از اعمال مریخ ظاهر ساختم که ایشان باد و اب بسوختند چون خانوارم جمع شد بابرادرم سعید و یکی از شاگردان به نیشاپور آمدم و نفش خود را که پاره شده بود بگرفتم و بدو گفتم نفش دوزی رفتم برادرم و شاگرد را حال آگاه نبود ناگاه شور و زیاز پدید آمد و برادرم تنها می آمد نفش دوز تعجیل بازار رفت و باز آمد و بر سر نفش پاره گوشت و استخوان دید گفتم این چیست و این کیفیت چیست گفت جوانی از شاگردان ناصرخسرو با فقیهی بحث کرد سخن ناصرخسرو را حجت آورد فقها او را پاره کردند و از گوشتش تبرک بردند من نیز فصیله بدست آوردم تا ثواب یابم گفتم ای برادر کاش مرا بدو نمودی که در جایگه نام خسرو برند خیر نیست پس عزم بدخشان کردم و نزد حاکم آنجا دو سال وزیر بودم بدخشان را جای مبارک یافتم همه مسلمانان در مذهب اهل بیت بودند مگر جمعی از فقهای متعصب که دعوی ایمان میکردند و بهره از ان نداشتند هر دم مهمان درحق من میکردند متوجه شده بقریه یمگان از توابع بدخشان آمدم اهل آنجا بگریدند مگر اندکی اندیشه کردم که مبادا از ایشان بمن آسیبی رسد و به بلخ سماتی که واقع ملاقات ایشان باشد مشغول شدم و بست سال درین بسر بردم و خدایرا عبادت کردم تا حالم بجائی رسید که بمیوی از طعام قانع شدم و بست و پنج روز یک نوبت طعام خوردم و الحال قریب یکصد و چهل سال از عمر من گذشته و عمر من بانجام رسیده که بمیوی از طعام قانع شدم و اعمال کوتاه شده عقل نقصان یافته و تقصیرات در عبادات واقع شده ای برادر صبح روز جمعه دوازدهم ربیع الاول در یغمار روح از بدنم مفارقت میکند با ایمان و از زمان بابکه هیچ کس را خبر نکنی تا وقتیکه مرا غسل دهی چون بمن مشغول گردی دو فقیر از علمای حی بامداد تو آیند متعرض ایشان مشو که ترا یاری دهند پس تو امامت کن و بر من نماز گذار آنگاه مرا دفن کن بعد ازین در یغمار معاش و کتاب مرا که در علم یونانیان است با کتاب دیگر من که در سحر یات ملحدانست بسوز اگرچه مشهور شده اند و قانون اعظم را نزد پسر عم من منصور هدیه فرست و کتاب مرا که زاد المسافرین نام است پیش سید الحکما علی بن اسد علوی فرست و کتاب دیگر مرا که در فقه است و دستور اعظم نامدار و لقبقیه نصیر بالله قاضی بدخشان بده و کتاب اشعار را بجهان شاه بن گیسو بمکانی و نانی موقوف بر ای تمام شد انچه شاه ناصرخسرو هنگام وفات بابرادرش گفته برادر مسلمان گوید دیگر روز

چون در گذشت آنچه فرموده بود بعمل آورد و آنیکه در شیشه کرده بمن سپرده بود بر دو رغار بیاشیدم و برفتم و باز گشتم در غار بستگی عظیم محکم شده بود گفتم ای ناصر لوی که در هر چیز حیله چاره پدید آوردی چه حاصل که مرگ را چاره نکردی و اینواقعه در چهار صد و هشتاد و یک هجری رویداد فردوخدا استند و پیمبر شدند بوده و نبوده علاج مرگ نکردند احتیاج نبوده چون احوال بعضی از حکما و مشاهیر که پیش از اسلام و بعد آن بودند بقلم آمده تا بقیه از آنجماعه در ضمن خاتمه هر اقلیم مرقوم است اکنون بذکر طبقهٔ سلاطین اشکانیان می پردازد پوشیده نماند که طبقهٔ سوم ملوک عجم اشکانیان اند و ایشان را ملوک طوایف نیز گویند اول الطایفه **اشک** بن کی دارا ابن کی دارا ابن است و او اشکان لقب داشت و اشکانیان باو منسوب اند چون اسکندر بر ابر آن دست یافت مملکت فارس را بر اولاد ملوک فرس قسمت نمود ناحیه ازان باو رسید اسکان مستقل گشت و بعد از فوت اسکندر بر الطخش رومی که از بزرگان دولت اسکندری بود بر عراق عرب و فارس استیلا داشت خروج کرد و او را بگرفت و بکشت و بر تخت نشست و بهمین قدر از ملوک طوایف خوشنود گشت که نام او بر بالای نام خود نویسند و الی روم از قتل الطخش آگاه شد و روی باران نهاد اشکان باتفاق بادشاه دست خورد و بگیر ملوک طوایف بار دیگر رزم کرد و ظفر یافت و بعد از و پسرش **اشک** بن اشکان بن دارا و بعد از و پسرش **شاپور** که او را اشاپور بزرگ خوانند از پی یکدیگر بسلطنت رسیدند خسر اهن بر دجله از آثار شاپور بزرگ بوده و آن تا زمان نوشیروان بر دجله بود **دلیس و رامین** عاشق و معشوق در عهد او بودند و گویند که عیسی ع بعهد او مبعوث گشت و بعد از و پسرش **بهرام** پس از و پسرش **بلاس** بن بهرام بادشاه شدند و در عهد بلاس جمعی از بنی اسرائیل بنیر معصیت بصورت بوزنه مسخ شدند و بعد از هفت روز هلاک شدند و پس از و پسرش بهرفرین بلاس بن بهرام بحکومت نشست و بقول نویس در عهد او مبعوث گشته گویند که هرمز در شکارگاه گنجی از نگاه داشت فریدون یافت همه آنرا بر سپاه قسمت کرد و خود هیچ نگرفت و بعد از و برادرش **الوس** بن بلاس و نزدجمی بعد هرمز برادرش **نرسی** بن بلاس بادشاه شد و اینهمه عادل و باذل بوده اند و بعد ازان **فیروز** بن هرمز بسلطنت نشست و ظلم کرد رعایا او را میل کشیدند و پسرش **بلاس** را بتخت نشاندند و بعد ازان **خسرو** بن بلاس بن نرسی بادشاه شد و او مشهور پرست بود چنانچه از او در وخواهر در نگذشته و پس از و **بلاش** بن بلاس بن فیروز بحکومت رسید و سمعون عابد بقولی صابر بوده و بعد از و **اردوان** بن بلاس والی گشت و در زمان او اردوان بن اشغ که هم از ملوک طوایف بود بر و خروج کرد و او را بکشت و بر مملکت استیلا یافت و اردوان بن اشغ و اولادش را اشغانیان خوانند و در شاهنامه داخل طبقهٔ اشکانیان اند **ذکر اشغانیان** و نسب اشغانیان فقر سزرین کیکاوس بن کیقباد می پیوندد و اول ایشان اردوان بن اشغ که هم از ملوک طوایف بود که خروج کرد اردوان بن بلاس را بکشت و بر مملکت استیلا یافت چنانچه گذشت و در تاریخ جعفری مسطور است که در زمان وی تمامی ملوک طوایف بت پرست بودند حقتعالی جبرئیل ع را برسالت ایشان فرستاد و بعد از و خسرو بن اشغ و بلاس بن اشغ از پی یکدیگر بادشاه شدند و عیسی ع بعهد بلاش بن اشغ متولد شد و اصح اقوالست و بعد از و گودرز بن بلاش که او را گودرز بزرگ گفتندی بادشاه شد و گویند یحیی از نبی اسرائیل او خواست و پس از و نرسی بن گودرز و پسرش **هرمز** بن نرسی و **نرسی** از پی یکدیگر یازده سال بادشاهی کردند و بعد ازان **اردوان** بن نرسی بر تخت نشست و او آخرین ملوک طوایف است اردشیر بابکان بر و خروج کرد و او را بقتل رسانید از سخنان اردوان است که من و النصیحة ای الفضیحة بالجمله دولت

ملوک طوایف سپری گشت **ذکر ساسانیان** که طبقهٔ چهارم اند از ملوک عجم و ایشان را اکاسره خوانند و آن طایفه بساسان بن بهمن بن اسفندیار منسوب اند و ساسان نامی دیگر داشت چون پدرش بمن دختر خود همای را بسلطنت داد ساسان بر رنجید و در نیشی گزید پس از آن هرکه نامش پرسیدی او نام خود را ساسان گفتی پسران ساسان بزبان دری گدا باشد اول ساسانیان **اردشیر بابکان** است و او را ساسان الاصغر خوانند او بقولی بعد چهارصد سال و بروایتی پانصد سال و بقول مغان پس از دویست سال بعد از اسکندر ظاهر شد و نخستین گشتاسپ لشمند شاه مخاطب گشت بادشاه عادل و عالم با ضابطه بوده و کارنامه و آداب بعیش از مصنفات اوست و بقولی لغت یزدان مخترعات اوست و آذر اردشیر گفتند می گفته اند که او اکثر اوقات بمسکون بر انگیخت و عیسی در عهد او مبعوث گشت و پیغمبر نزد او فرستاد اردشیر دین عیسی پذیرفت و از سخنان اردشیر است دفینه یا بادشاه رغبت کند بعدل خواهش کند رغبت اطاعت و دولت ملک و بادشاه هیبت قائم نماند مگر باجماع مردم و کثرت و اجتماع مردم موقوف است بمال و گردآمدن مال موقوف بر عمارت رایاد ملک و موقوف است بر عدل راقم حروف گوید اجتماع بتواضع فاسق نیز میسر میشود چنانچه ابنیار را حاصل بود و رسم اردشیر چنین بود که هر روز مهرگان و هر روز نوروز بار عام دادی و پیش ازان چند روز منادی فرمودی که آنروز را نسازند هر کسیکه شغلی داشتی نساختی و محبت خود بدست آوردی بروز سهوده اردشیر قصد مردمان بگرفتی دیگ بنگر بستی و اگر آنجا کسی اردشیر را تظلم کرده بودی از تخت فرود آمدی و بدو زانو نشستی و بموبد موبدان گفتی که او را دادهیر دبه پس موبد بنگر بستی اگر حق بجانب دادخواه بودی داد او بدادی و اگر دعوی باطل کرده بودی او را عقوبتی بزرگ کردی پس چون ازان دادری بپرداختی باو بر تخت سندی و تاج بر سر نهادی و بر زگار را گفتی که از خود ابتدا کردم تا شمار املاع بریده شود و بر کسی ظلم نکنند و این رسم از عهد او تا آخر زمان دولت ساسانیان مستمر موجود بود پسر خود را دید که جامهٔ قیمتی پوشیده بود گفت ای پسر چنین جامه بسیار یافته می شود سلاطین را جامه باید که در هیچ خزانه نباشد پسر گفت آنجامه چگونه است گفت نارش از سنگو کار بست و پودش از بردباری و بعد از و پسرش **شابور** بن اردشیر بادشاه شد و از سخنان اوست که لا عصمة الا بالتوفیق و لا الا بالنافذ و لا راحة الا مع الالوف مانی نقاش در عهد او ظهور کرد شابور خواست که او را بقتل رساند مانی ببند بگریخت و بچین رفت و بعد از و پسرش **بهرمز** بادشاه شد و از سخنان اوست که بادشاه را چهار خصلت باید ذکا و سخاوت و شجاعت و صدق و گفت کسیکه مجانست کند با ملوک پس لازم ست او را صمت و نگاهداشتن آواز یعنی سخن با همتگی گوید و اسرار نگاه دارد و مستعمل وقار کند و گفت هر که در یک عیب باشد آن بغض مردمان باشد او را هیچ عیب نبود و بعد از و **بهرام** بن هرمز بر بادشاه رسید و من کلام الامرور الامع الامین و لا لذة الا مع العافیة و بعهد او مانی نقاش بایران آمد بهرام او را بگرفت و بکشت و بعد از و پسرش **بهرام** بن بهرام که پدرش از غایت محبت او را بنام خود خواندی بادشاه شد و از سخنان اوست الدنیا فانیة و الاموال عاریة و بعد از و پسرش **نرسی** بن بهرام بسلطنت نشست و از سخنان اوست الجود افضل الذخر و العفو احد افضل العفی و المودة افضل القرابة و بعد و پسال انزوا گزید و پسر خود هرمز را بر تخت نشاند **هرمز** بن نرسی ملکی بلند همت و سخی بود دختر بادشاه کابل را بخواست و شبی خواست که خلوت کند دختر مانع آمد بر نجید و کس نزد وزیر فرستاد پیغام داد که سزای آنکه نافرمانی بادشاه کند چیست وزیر در خانه بمود پرسش جواب داد که چنین کسی واجب القتل هرمز از غایت خشم بقتل دختر فرمان داد و دیگر روز پشیمان شد دهبان مسئله از وزیر پرسید وزیر گفت آن شخص مستوجب قتل است مگر آنکه زنی باشد و او دگ و یا مست ملک گفت سزای آنکه

خون بیگناهی را معاف گرداند چیست وزیر گفت او را باید کشت هرمز امر کرد که پسر وزیر را بقتل رسانند پسر را بپای دار بردند وزیر آنجا رسید گفت ای پسر ما چه کسیکه در دنیا و آخرت طاقت مقاومت ندارم چه در دنیا بال هست و در آخرت حق بجانب اوست اینجا رسید پسر هرمز رسید و او را بخواند در منظر نشش بفیروزی و بعد از و پسرش شاپور ذوالاکتاف بادشاه شد و او ملکی شجاع و قاهر و ضابط بود آورده اند که چون پدرش هرمز از دنیا رفت رسید زنش حامله بود اعیان بموجب وصیتش تاج بر سرش آویختند و بعد زمانی اندک شاپور متولد شد بر بسلطنت موسوم گردید بزرگان عرب خصوص بنی عبد القیس خبر یافتند که در ملک فارس کودکی بگهواره بسلطنت موسوم است لاجرم طمع ایران کردند و فساد آغاز نهادند شاپور چون بحد بلوغ رسید آثار رشد از ناصیه ظهور رسید از جمله آنکه وقتی از غوغای خلق بیدار شد و سبب پرسید گفتند از دحام آمد و رفت است برخیز گفت حسبری دیگر نشاندگان حسبری باشند و روندگان بر حسبری دیگر پس چون شانزده ساله شد با چهار هزار سوار روی باعراب نهاد و جمعی از ایشان که بحدود فارس رسیده بودند بشکست تا بحجر تعاقب کرد و بسیاری از اعراب بکشت چون از کشتن ملول شد فرمود تا شاهنهای ایشان سوراخ کنند و ریسمان در گردن کفنهای افگنند لاجرم او را ذوالاکتاف خوانند آنست که چون شاپور در استیصال اعراب کوشید طایفه از بنی تمیم ملاذی و ملجا در یمامه اختیار کردند و بگریختند عمر بن تمیم که از اعیان ایشان بود رسیده سال عمر داشت در قبیله بماند شاپور چون بر نشیمن بنی تمیم رسید جز او کسی را ندید از حال باز پرسید گفت نفس خود را فدا کرده ام و از موافقت اصحاب باز مانده ام اکنون اگر رضا دهی کله بعد بفرستم شاپور اجازت داد عمر گفت سبب این همه خونریزی از چیست گفت ایشان در مملکت من فساد و خرابی بسیار کردند و مکافات بطبیعت لازم است عمر گفت اکنون ایشان بسزای خود رسیدند شاپور گفت از علما شنیده ام که روزی اعراب بر مملکت ما مستولی شوند از ایشان انتقام بر سانم عمر گفت بمجرد گمان خلق کثیر را چگونه توان کشت شاپور گفت انگمان بلکه یقینی است عمر گفت بنده تقدیر صواب آنست که ایشان را اسراعات کنی یا چون بستانی ایشان را یا بند پاداش آن بعمل آرند شاپور بسیار بدو از تعرض اعراب در گذشت و بعد از و آردشیر بن هرمز برادر شاپور ذوالاکتاف بادشاه شد و پس از و شاپور بن سابور ذوالاکتاف بسلطنت نشست از سنخان او ست و پس شنی احسن من الجود والشکر احسن منه بعد از و برادرش بهرام بن شاپور ذوالاکتاف بریاست رسید و بعد از و برادر زاده اش یزدجرد بن شاپور بسلطنت نشست و ظلم پیش گرفت و گفت بلیته الزمان البحر و النار و السلطان و بعد از و اعیان عجم کسری را که از احفاد آردشیر بود بسلطنت برداشتند لهنگی گذشت که بهرام گور جانشین پدر شد منقول است که برادر خرد را هرمز نداد تولد شدی بزرو می در گذشتی چون بهرام آمد منجمان گفتند از بادشاهی بزرگ شود لیکن باید که در عزبت نشو نما یابد لاجرم یزدجرد او را بنعمان بن امرالقیس ملک حیره سپرد و نعمان او را بملک خود برد و معمار را که بهندبس مشهور بود از روم بخواند تا بهرام را دو قصر ساخت یکی را خورنق و دیگر را اسد بنام نهاد خورنق مغرب خورنق نگاهداشت و سر بر را ازان باز نام خواندندی که مشتمل بر سه گنبد بود و آن عمارت صبح ارزق و هنگام استوا سنفید و بعد ازان زرد نمودی بالجمله بهرام گور در بلاد خیره بسن تمیز رسید و چون نعمان مملکت بگذاشت و در دیری گزید پسرش منذر بن نعمان جانشین گشت و او تربیت بهرام پرداخت و چون یزدجرد در گذشت عظمای فرس که از ستمش بجان رسیده بودند گفتند شاید که پسر او را سلطنت دهیم که او نیز چون پدر ظلم کند چون پس کسری را بسلطنت نشاندند بهرام عزم تسخیر مملکت و رقی کرد منذر بن نعمان پسر خود نعمان را با او روان ساخت بهرام چون بکسر نزدیک شد میان او و کابوس معارضات اتفاق افتاد

بالآخر بران مقرر شد که تاج میان دو شیر گرسنه نهند تا هر آنکه بر گیرد بادشاه باشد اسپهبد بسطام تاج را با شیران بمیدان آورد
بهرام بکسری گفت پیش رو و تاج بر گیر کسری گفت من صاحب تاجم و تو طالب آنی ترا باید که نخست با نیکار قیام نمائی بهرام
پیش رفت و هر دو شیر را بگرز بکشت و تاج را بر گرفت و بر سر نهاد اول کسیکه بیادشاه بهلام کرد کسری بود بهرام گور بن یزدجرد
بسلطنت نشست و او از اکابر سلاطین روزگار بوده و بلقب گور شوئی تمام داشته ازان بهرام گورش خواندند بشفاعت نعمان بن
منذر از گناه ایرانیان بگذشت و بعدل و داد پرداخت نقل است دران آوان که ببلاد عرب بود روزی در شکار قصد آهو کرد آهو
بگریخت بهرام از پی براند و چون هوا گرم شد آهو را طاقت نماند بکنار قبیله طی رسید و بخیمه قبضه اعرابی در آمد قبضه او را بگرفت و بر بسیان
به بست بهرام در رسید و تیر و کمان نهاد و گفت شکار من اینجا آمده آنرا بمن ده قبضه گفت از مروی نباشد جانوری را که بمن پناه
آورده بدست تو بدهم تا بکشی بهرام درشتی آغاز نهاد و قبضه گفت تا باین تیر که در کمانداری مرا بکشی این آهو ترا نرسد و چون
مرا بکشی مردم این قبیله جمع آیند و ترا بقصاص کشند بر جان خود رحم کن و از مغز میت در گذر و این اسپ تازی که بر در خیمه من
بسته هست در عوض آهو بگیر و باز گرد بهرام را این حمایت خوش آمد و باز گشت و چون بیادشاهی رسید قبضه را بخواند و تربیت
فراوان کرد و او را در عرب فخر الغزالان خواندند یعنی زنهار دهنده آهو و بهرام گور اول کسی است که شعر پارسی گفت و فدای بهرام از غایت
جود او بتنگ آمدند و بعرض رسانیدند که قاعدهٔ دولت خزانه است چون از مال متهی گردد اساس ملک پایدار نماند بهرام گفت
اگر دلهای آزادگان را بخود صید نکنم چگونه صید توانم کرد و آنچه میگویند من نیز میدانم و اگر مال جمع کنم سپاه متفرق شوند و اگر
و اگر سپاه جمع کنم مال نماند اکنون چاره چیست ایشان گفتند مال جمع کن و اگر صبح متفرق شوند و چون حاجت آید دل بر ایشان
عرض کنی شام حاضر آیند گفت مرا این دعوی دلیلی بست گفتند آری در ینخانه هیچ مگس نیست بفرماتا طرفی پر عسل بیارایند
بهرام بفرمود تا چنان کردند مگس بسیار جمع آمدند بهرام گفت راست گفتند سبب نزول من آنست که در نیکار اندیشه کنم ایشان
نزدا و رفتند بهرام بفرمود تا طرفی پر عسل بیاوردند هیچ مگس پیدا نشد بهرام گفت چون است که در نیوقت کسی هم نیاید
و ازین ظاهر شود که لشکر باشد که لشکر حاجت افتد و هر چند مال بایشان عرض کنم جمع نشوند و زر انفعل شدند بهرام دیر در خشی
خفته بود مرغی آواز بر کشید بهرام او را بهتر برزد و گفت ما احسن حفظ اللسان بالطائر و الانسان اگر خاموشی گزیدی هلاک نگشتی
و در نیمعنی در امثال آمده که ملک فارس و روم و چین و هند جمع آمدند و از حکمت سخن گفتند ملک فارس گفت هرگز بنا گفتن چیزی
پشیمان نشده ام ملک روم گفت بر دعوی آنچه بگفتم قادرترم از آنچه گفته ام ملک چین گفت هر سخنیکه بگفته ام بالک آنم چون من گفتم
او مالک من گشت ملک هند گفت عجب میدارم از کسیکه سخن بگوید که در گفتنش مضرت باشد و در ناگفتن منفعت گوید بهرام همیشه
بعیش و عشرت بسر بردی و چون آوازهٔ عیش او بملوک اطراف رسید قصد مملکتش کردند خاقان چین با دو صد و پنجاه هزار سوار
بمرو آمد و بگرفت اعیان مملکت بهرام را بحرب تحریص دادند و بر گرفت پس با هفت هزار سوار از تختگاه بیرون رفت و براه خزر
نرسی بعید الجاشین بساخت و با آذربایجان رفت نرسی اطاعت خاقان کرد خاقان بخاطر جمعی تمام بمرو رسید و بعیش
پرداخت بهرام از آذربایجان متوجه ری شد و در شب تار چون بلای ناگهان بر خاقان زد خاقان که مست غرور بود
بهزیمت رفت و بالآخر گرفتار شده بقتل رسید بهرام مظفر و منصور باز گشت آورده اند که بهرام هوس سیر بند کرد تنها با آنجانب

شتافت و در دار الملک هند مقیم گشت پیوسته بسیر و شکار رے پرداخت هندوان از تیر اندازی و چابک سواری او تعجب نمودند و شمه از ان بملک خود باز گفتند دران ایام پیلے راه مسافران میگرفت و هر چند سپاه بدفع او می رفت منهزم باز می آمد بهرام این حدیث بشنید و بجنگ فیل رفت داورا به تیر بکشت و سر او را از شمشیر جدا کرد و از بیشه بیرون آورد و ملک باحضار بهرام فرمان داد و حالش می پرسید بهرام گفت از اعیان فرسم و از بیم بهرام تو پناه آورده ام ملک او را ندیم خویش ساخت و در خلال این احوال دشمنی قصد ملک کرد و ملک خواست که باج بپذیرد بهرام مانع آمد و ملک بر زمگاه بر دو مقابله عظیم کرد و ظفر یافت ملک دختر خود را بهرام داد و خواست که ولیعهد کند بهرام گفت که مرا بملک تو حاجت نیست منم بهرام گور پس دختر ملک هند با ایران باز گشت و تربیتی را که جانشین او بود بروم فرستاد و قسطنطنیه بگرفت و خود بمین رفت و استیلا یافت مراجعت نمود و هفت منظر بنا نهاد و هر کدام از انها مخصوص بیکے از بنات ملوک بود و هفته یکشب بهر منظر بسر بردے و عیش کردی تا آنکه روزی در شکار از پی گوری تاخت و در چاهی افتاد و ناپدید شد مدتی آن چاه را بکندند و از بهرام و از اسپش نشانے نیافتند **فرد** کمند صید بهرامی بیفگن جام جم درکش ✤ که من نمیرم و این صید صد ساله نه بهرامست ولی گورکش ✤ و بعد از و پسرش **یزدجرد** بن بهرام بسلطنت نشست و یزدجرد را دو پسر بود فیروز و هرمز فیروز را بحکومت سمرقند و هرمز را که کهتر بود ولیعهد ساخت و بعد از و پسرش **هرمز** بن یزدجرد بادشاه شد چون برادرش فیروز از فوت پدر آگاه شد نزد خوشنواز صاحب بلاه و هیاطله رفت خوشنواز سی هزار سوار باو روان کرد فیروز بامداد او بهرمز غالب آمد و بسلطنت رسید **فیروز** بن یزدجرد بادشاه شد و سپاه هیاطله را باز گردانید گویند برادرش هرمز لعهد خویش بایکی از امرا گفت روزی با تو درمیان نهم باید که بکسے نگوئی گفت میخواهم که برادر خود فیروز را بقتل رسانم امیر آن حدیث بفیروز گفت فیروز بگریخت نزد خوشنواز رفت پس چون بپادشاهی رسید بقتل آن امیر فرمان داد امیر گفت ای ملک مرا بر تو حقی است عظیم چه اگر خبر نمیکردم بقتل میرسیدے فیروز گفت ترا بسبب همان بقتل میرسانم چه تو از برادرم که با تو احسان کرده بود فاش کردی هر آینه برادر نیز فاش کند اورا بقتل رسانید و چون یک سال از سلطنت بگذشت قحط افتاد و هفت سال باران نبارید و در جیحون و جلم نماند و هیچ گیاه نرست فیروز خراج بر رعایا ببخشید و تو انگران را بر رعایت درویشان امر نمود و مقرر کرد که در هر شهری کاریزے از گر سنگے بمیرد در عوض او یکی از اعیان را بقتل رسانند از حسن تدبیرش در ان مدت جز یک کس در تمام مملکت او از گرسنگی نمرد و بعد از هفت سال باران بارید فیروز قصد بلاه هیاطله و روم و خوشنواز کرد و از کفران نعمت ناندیشید خوشنواز نامه ها و نوشت و حقوق خدمت خود بر شمرد و هیچ در نگرفت خوشنواز متحیر بماند یکے از سرهنگانش گفت مرا دست و پاے دهد در خلال موضع که ممر سپاه فیروز است اندازتا کار او بسازم خوشنواز

چنان کرد فیروز چون بآن موضع رسید او را که پیشتر در خدمت خوشنواز دیده بود بشناخت و از احوالش پرسید سرهنگ گفت اگر قصد استیصال خوشنواندواری باید که از راه بیابان که نزدیک است برود تا ختن بری و من دلیلم که از تظلم او بجان رسیده ام فیروز بگفتار او فریفته شد و راه بیابان پیش گرفت و زرا هر چند دران باب سخن گفتند در نگرفت و دران بیابان بی پایان آواز تشنگی و باد سموم هلاک شدند فیروز با سه چند خلامی یافت و از خوشنواز امان خواست خوشنوا را و را امان داوند و مناری در میان ملکان و خود بنا نهاد و او را سوگند داد که از ان منار در نگذارد حکایتی موافق این واقعه امیر خان تهوکیه امیر دکنیان بارا قم حروف سر گذشت خویش مے گفت که جالوجی بهوسله از نگ پور که نشیمن او بود بر سکر را و از احفاد باجی راکه در پونا استقامت مے داشت لشکر کشید لشکر را جا فرزم کرد و ظفر یافت جالوجی بگریخت شنکر را و با سی هزار سوار متعاقبش بر اخت جالوجی منهزم خود را در بیشه عظیم افگند شنکر را و از راه جوانے نیز در پے او در بیشه شتافت اعیان لشکر ممانعت کردند نه پذیرفت و پانزده روز بر اند جالوجی در سیر مسارعت کرد و چند کروه این سو آن سو رفته بر انیکه جاسوسان او میدانستند از بیشه بیرون رفت شنکر را پنج روز دیگر در آن بیشه لگمان آنکه متعاقب جالوجی میرود و بر اند باشنکر را و گفتم که کجا میروید گفت بتعاقب جالوجی میرویم گفتم که آثارش پدید نیست نشنید و سه روز دیگر رفت و بجای رسید که از کثرت درختان عظیم آفتاب بنظر نمے آمد و جمیعه هاے مے که دران بیشه بکثرتی بود انجا کمتر یافتند ریخ تشنگی بر گرسنگے غالب آمد آن زمان رئیس فوج مضطرب گشت از رهگیه آمده بود عزیمت بازگشت نمود و در دو سه روز آن راهم گم کرد و در آن بیشه شش روز سرگردان گردید و آذوقه مطلق نماند و برگ درختان و گوشت اسپ دستر خوان مقرر شده و مرکوب از غایت ناتوانی فرو ماندند سواران پیاده شده قطع مسافت میکردند و نمیدانستند که کجا میروند و بسیاری از لشکر یانش تلف گشتند روسای لشکر از تدبیر آن عاجز شدند پنج روز دیگر از صبح تا شام در آن بیشه پریشان حال بر اندند ناگاه بر ساحل دریاے که عبور ازان بحر کشتی میسر نبود رسیدند و هوش از سر باختند که اکنون گذاره ازین دریا چگونه میسر شود بمشورت نشستند و از ما گفتند که شما مرد کهن سال و آزموده کار و همراه باجی راو دیگران بسیار واقعه دیده اید تدبیر چیست گفتم پیش ازین سخن ما نشنیدند گفتند که اکنون ملامت سود ندارد بالفعل صلاح آن ست که ساحل این دریا را بگذارند هر چه بالیقین این دریا پایین شهرے و یا موضعی آباد گذشته بود تا بتوسل ساحل بادے بر سم نه پسندیدند و نه روز تمام در کمال بے برگی و ناتوانی قطع مسافت کردند و روز دوم بدیهی مختصر رسیدند همچنانکه با خود را دران دیهه افگندند و غله انبار رعیت و غنیمت بتند و یک روز آنجا بسودند و سیاه را برسمشمردند ده هزار کس بشمار آمدند و آنموضع از توابع جالوجی بوده از هر دو نهیه تفحص احوال جالوجی کردند و گفتند که قریب یکماه میشود که جالوجی در قلعان قلعه استقامت میدارد و انتها بالجمله فیروز

بدار الملک خود رسید دیگر بار کفران تعجب ورزید و با لشکر انبوه قصد خوشنواز کرد و موبدان هر چند الفرض عهد منع کردند نشنید پس بموضع مثار رسید و امر کرد تا سرب گداخته بران ریزند تا آن مهار بکناره شده پس آنرا بکند و برارا بهاکرد پیش پیش لشکر میرود و گفت سوگند خورده بودم که ازین مثار در بگذرم خوشنواز از قصد او آگاه شد خندق عریض و عمیق عقب لشکر خود بکند و آنرا بچوبهای ضعیف بپوشید و عهدنامه فیروز را برنیزه کرد و روی بر زمگاه نهاد و بجنگ روی از معرکه برتافت و از راهی که میان خندق گذاشته بود بگذشت فیروز او را تعاقب نمود و با اعیان فرس در مضاک هلاک افتاد و خوشنواز بر تخت و غنیمت بسیار یافت و دختر فیروز را بسیری فرستاد چون خبر هلاک فیروز بسوخرا که از اولاد منوچهر بود و فیروز او را یا یالاش و قباد پسران خود در تحتگاه خویش گذاشته بود رسید با خوشنواز صلح کرد و بلاش بن فیروز را بر تخت نشاند و قباد بتخرستان گریخت و بعد از و قباد بن فیروز السلطنت نشست و چون دو سال از ملکش بگذشت مزدک ظهور کرد و دعوی نبوت کرد قباد باو بگروید جهان بر دشمن دید اعیان ملک برادرش جاماسپ را جامه خواب پیچیده و قباد را حبس کرد خواهرش بملت مزدک از برادر کام حاصل کرده بود بهانه بزندان رفت و او را در جامه خواب پیچیده بیرون آورد قباد بگریخت و بهیاطله رفت و از والی آنجا مدد یافته دیگر بار بسلطنت نشست و پس از چندی مزدک را باستصواب پسر خود نوشیروان بقتل رسانیدند و بعد از قباد پسرش نوشیروان عادل بر تخت نشست و کسری لقب اوست و بعد از و هر که از اقطاعیه سلطنت نشستی او را کسری خواندی ولادت محمد در سال چهلم از سلطنت او اتفاق افتاد و آنحضرت او را بعدل ستوده و او مملکت را بچهار قسم منقسم ساخت و بر هر قسمی معتمدی منصف گماشت قسم اول خراسان و ماوراء النهر و فرغانه و کریان قسم دوم عراق عجم و آذربایجان قسم سوم فارس و اهواز قسم چهارم عراق عرب تا سرحد روم و چون او پادشاه شد بلاد باطله بکشود و دیار او را قهر شد خاقان صلح کرد و نوشیروان بدشت قپچاق شتافت و حالم آنجا را قهر کرد و روی بلاد روم نهاد و با قیصر رزم کرد و ظفر یافت و با انطاکیه رفت و طرح آن شهر در نظرش خوش آمد و بصورت آن شهر در عراق شهری بنا نهاد و رومیه نام کرد و ایلچی بهندوستان فرستاد و ملک هند او را اطاعت نمود و در آخر عهد او سیف ذی الیزان از یمن بجنگش آمد و بمدد مستظر گشته یمن و آن مملکت از دست مخالفان مستخلص ساخت و نوشته آن بر ماوراء النهر و خراسان و طبرستان و جرجان و آذربایجان و فارس و کریان و بعضی از هند و جزیره موعان و عراقین و بحرین و تمامیه و سرحد روم و شام استیلا داشت و بروایت صاحب روضة الصفا و حبیب السیر نوشیروان مزدک را بکشت از و زاد را نوشیروان خواندند و چون این لفظ جدید الملوک نوشته است در زمان دولت نوشیروان کتاب کلیله و دمنه و شطرنج از هندوستان بایران آوردند و دیگر حساب آسود که معروف بحساب هندی در انوقت از هند بعجم آوردند و آن حسابی بود که چون بر سومی سفید میاندیشند هر عددی را چنان سیاه میکرد که سوا ازان نمیرفت در آخر ایام سلطنت نوشیروان شغال سندی بنیال گوئیدند از بلاد ترکستان در بلاد عراق ظاهر شد مردم گرد آوا شتافتند و در هدایت حال نرسان شدند نوشیروان متعجب شده از موبدان پرسید که سبب ظهور سباع در بن سرزمین که امروز تواند بود موبد گفت که از اخبار اولین بگوش من رسیده که چون در مملکتی ظلم بر عدل غالب آید سباع متوحش از مساکن خود بجوی ظلم ظالمان افتاده و جماعه ظلمه را از قلمرو خویش بدست آورده لبزار سایند و انانی با تمام میگفت که در عرب شغال نباشد و در عجم شغال بسیار باشد و در عراق عجم شغال از

عراق عجم خوانند نقلاً ما رگه یند پیش ازانکه نوشیروان بعدل مشهور گردد در لباس باز رگانان بخانه مردی که بکرم معروف بود رفت با ار
حالش آگاه کرد میزبان او را نشناخت لیکن بر عادت خویش بحجمتش پرداخت وقت رخصت نوشیروان گفت که بگوی تا بهر تو
چه تحفه تشحیم میزبان گفت قدری انگور گفت در باغ تو انگور بسیار ست چرا ازان نخوردی گفت پادشاه مردی غافل ست انگورهای
مارسیده او هنوز کس تعیین نکرده که عشر ستاند و من ناحق سلطان ترسانم انگور نخوردم چه اگر چنان کنم بد پاتی کرده باشم نوشیروان
بگریست وگفت آن پادشاه غافل منم وبسبب دیانت تو از خواب غفلت بیدار شدم و از جمله حکایات عدالت او یکی آنست که حاکم
آذربایجان از پیرزنی که پاره زمین داشت خواست که بقیمت بستاند و داخل سرای خویش نماید پیرزن نفروخت حاکم بظلم گرفت پیرزن نا رخا شد
یافت و دو سال برین بگذشت پیرزن رنج سفر کشید و بدین آمد و چون بدرگاه نوشیروان رسید با خود گوی را در سرای حاکم
آذربایجان که چاکر نوشیروان ست نیگذاشتند درین سرای چگونه گذارند پس روز یکه بشکار رفته بود پیرزن راه نوشیروان گرفت و حال با ار
گفت نوشیروان فراشی را گفت که پیرزن را بدیهه ببرد و مهتر ده را بگوی که تمارش نیکو دارد و چون بشهر رود او را بشهر آورد
وغلامی معتمد را گفت که بآذربایجان برود و بگوی که بطلب غلامی گرنجته آمده ام و از هر کس پرسم در فلان پیرزنی بوده چه شد دان
پاره زمین که داشت چه کرد با جمله غلام بآذربایجان رفت و حال معلوم کرده باز گشت و بعرض رسانید نوشیروان دیگر روز او را
با رداد و بدیهزرکان گفت سخنی از شما مے پرسم باید که براستی جواب بدهید گفتند فرمان بردار یم گفت امیر آذربایجان چه دستگاه دارد
گفتند چندین چندین نوشیروان گفت کسیکه اینهمه نعمت داشته باشد ستم روا دارد مستوجب چیست گفتند مستوجب عقوبت ست
نوشیروان گفت هم اکنون خواهم که پوست او را برآورند و کوشش را بسگان دهند هفت روز منادی کنند که هر که بعد ازین ستم کند با او چنین
کنم پس فراشش را چنین بفرمود تا پیرزن را حاضر ساخت و غلام را گفت باز گوی غلام حال با ز گفت پس امیر آذربایجان را بدستور یکه
فرموده بود بقتل رسانید و این سیاستی که بود از وصادر گشت پس پیرزن را گفت آنزا که بر تو ستم کرده بود سزا دادم و سزای او را
که بر زمین تو در آنجاست تو بخشیدم آنگاه او را بنواخت و بآذربایجان فرستاد گفت که چرا باید که سرای ما بر ستمگاران گشاده بود
و بر مظلومان بسته رعایا دهنده اند و لشکریان ستاننده واجب چنان بود که سزا بر دهندگان گشاده تر بود از ستانندگان اگر پیرزن
اینجا راه یافتی او را بشکار رفتن حاجت نبودی پس بفرمود تا سلسله بساختند و جرسها در آویختند چنانچه دست هفت ساله بدان
نرسد تا مظلومیکه بدرگاه آید او را بحاجب حاجت نباشد سلسله بجنبانید جرسها باز در آیند و حال معلوم شود پس امر آنجا ل
پدیدند و خصمان جمع در آخوشنود ساختند روزی نوشیروان در دیوان مظالم نشسته بود ماری پدید آمد خواستند که آنرا
بکشند مانع آمد وگفت گمان من نیست که این مظلوم ست چه اگر مظلوم نبودی صحیح حاضر نماندی پس امر کرد که تا او را بجوید و در دم مردم پیدا کردند
مار بسر چاهی رسید و بایستاد نوشیروان را خبر کردند امر کرد تا یکی بدرون چاه رفت ماری مرده دید که عقربی بر بالای آن نشسته عقرب را بکشت و بیرون آمد
دیگر روز نوشیروان در دیوان نشسته همان مار بنامد و تخمی در دهان داشت در برابر نوشیروان بگذاشت و برفت نوشیروان گفت گمان من آن ست
که چون دشمن را نقتل رسانیدم بهر من تحفه آورده ست پس آن تخم را بکاشتند بریحان بروید و پیش ازان کس ریحان نبود و نوشیروان آنرا شاه ریحان
نام نهاد و چون گفت زکام و وجع مفاصل داشت بشغال نمود و شفا یافت گویند که چون نوشیروان ایوان مداین باتمام رسانید حکما مدائن را بخواندند
وگفت که این عمارت هیچ عیبی ندارد و بعد از ما بحفظ تمام گفتند هیچ عیبی ندارد مگر نزدیک بایوان خانه مختصر ست که دو دان بیرون مے آید و دیوار

تیر و سپاسا زد نوشیروان گفت آنخانه از پیرزنی تست او را گفتم هر بهایکه خواهی آنخانه را بفروش رضا ندارد و گفت که من با نخانه انس گرفته ام و من همه عالم ترا توانم دید و توانیقدر خانه مرا نمی توانی دید متاثر شدم و هیچ نگفتم چون ایوان تمام شد با پیغام دادم که این پیرزن چرا مسکنی گفت چیزی میپرسم شب خوان آراسته بهر او فرستادم و گفتم هر شب خیر از خوانی بر تو فرستم آتش در کلبه نجوید و میفروز گفت بسبب خویش نمیخورم و نان کسی منت نمیخورم و این کلبه سهل ارزد ار که زینت ایوان تست و سواد دوش ایوان ترا از عین الکمال نگاهدارد و این سخن از و پسندیدم و بهتر ازین رضا دادم گویند آن پیرزن گاوی الاغ داشت هر روز بصحرا بردی و باز آوردی گاو از پیش ایوان آمد و رفت کردی پیرزن را گفتند که چنین مکن که شکست ناموس سلطنت است گفت شکست ناموس سلطنت ظلم است نه بعدل وقتی رسول قیصر نزد نوشیروان آمد چون طاق کسری را دید بر زمین گفت آفرین کرد و چون چشمش بر انجاج میدان پیش ایوان افتاد سبب آن باز پرسید گفتند پیرزنی اینجا مقام دارد و حال باز گفتند رسول تکلف اعوجاج بعدل باز استقامت ظلم است بعهد نوشیروان مردی بویرانه در آمدی را دید که افتاده بود و سرش بریده و کاردی بر سینه اش نهاده میخوانماند همان زمان ملازمان شحنه در رسیدند و او را بگرفتند که کشنده تویی هر چند انکار نمود اسود نیداشت دیگر روز او را بپای دار بردند تا بقتل رسانند جوانی از نظارگیان پیش آمد و گفت این شخص بیگناه است و آنرا که در ویرانه افتاده بود من کشته ام شحنه او را حبس نمود و حال نوشیروان باز گفت نوشیروان گفت اگر او یکی را کشته سبب حیات دیگری گشته باطلاقش فرمانداد و گویند رسم ساسانیان آن بود هر پیشه ایشان سخن نیکو گفتی و یا کاری ایشان را تحسین کردی خزینه دار هزار درم بانگس دادی روزی نوشیروان بشکار رفت و بر دیهی گذر کرد پیر را که بنو در رسیده بود دید که درخت خرما میکاشت نوشیروان او را عجب آمد از بهر آنکه دوازده سال می بایست که خرما بار آرد گفت ای پیر چندان خواهی زیست که ثمر این بخوری پیر گفت کشته مغز ردیم کار ما خورند نوشیروان را خوش آمد گفت زه و ردم خزینه هزار درم با و بسپرد و پیرزن گفت ای خداوند هیچ کس نه و تر از بنده از خرما بر نخورد گفت چگونه گفت اگر خرما کشتمی خداوند ما هیچ نگفتی و مرا صله ندادی نوشیروان را بغایت خوش آمد گفت زه خزینه دار دو هزار درم دیگر و را من پیر بخت مرا هر روز بعهد نوشیروان بهزار آمدی و گفتی سه سخن گویم اگر کسی هر سخنی را از آن بهزار دینار بخرد حدیث نوشیروان رسید او را بخواند و از آن سوال کرد مرد گفت اول آنکه در مردمان خیر نیست دوم آنکه ناچار با ایشان باید بود سوم آنکه هرگاه چنین باشد موافقت با ایشان باید کرد بقدر حاجت نوشیروان بفرمود تا او را سه هزار درم بدهند مرد چند بر فت و گفت غرض من سخن نبود بلکه سخن آنست که بشنوم که کس حکمت را بمال نخرید یا نه تعلست که حکیمی از نوشیروان پرسید که ترا بعدل کرده است گفت شکارگاهی پیاده رادیدم سگی میتاخت و پای بسگ بشکست و چون گامی چند بر فت سواری رسید پیش لگدی زد و پای پیاده بشکست چون قدری راه رفت پایش بسور اخی فرو شد و مکافات یافت لاجرم متاثر شدم و عدل گزیدم مردی گوناه قد نزد او آمد و تظلم نمود نوشیروان گفت در رفع میگوید که گوناه قد جمیل و تمگر باشد پس چون تحقیق کردند چنان بود که گفت دنی گوناه قامتی دیگر پیاید نوشیروان همان سخن بزبان آورد و مرد گفت ای ملک گوناه قامتی من فریضه شوانکه بر من ظلم کرده است از من نیز یاد کند تا عدالت نوشیروان بخندید و در وا قیصر باز نوشت که بقای پادشاهی تو در چیست گفت من هرگز کار بیهوده نفرمایم و هر سخنی که بآن امر کنم با تمام رسانم یکی بنوشیروان نوشت که پادشاه را گنج نیست و این ملکی را عاری عظیم بود نوشیروان در جواب نوشت که آنچه در خزانه است حق مستحقان است اگر با ایشان نرسانم عار بود گویند که نوشیروان را گفتند چرا مردم با گران را نوازند بر داشت و تحمل و مصاحبت آنان متوانند کرد گفت هر آنکه با گران مدارا نکند با سبکساران مصاحبت جانبس بر روح او را گفتند خدا فلان دشمن ترا برداشت گفت بیع نشنیدی که مرا خواهد گزاشت او را گفتند رشت باشد که بسر پیر

چیزی آموزد گفت هر که داند که جهل و جاهلی زشت ترست و هر که عمر یکه باشد بیاموزد و از سخنان نوشیروان است که در ولایت متعلقه من اگر یکی
ویران شود و رمه گوسفندی بران بگذرد و پای گوسفندی بسوراخی فرو رود هرآینه در قیامت از عهده آن بیرون باید آمد حکایت موفق
آن سخن بیاد م آمد هنگام وفات عمر رضی الله عنه بپسرش عبد الله بن عمر از عمر پرسید که ترا کی مینیم گفت یا نجهان گفت زود تر خواهم گفت
شب سوم مرا خواهی دید در خواب عبد الله بعد از دوازده سال عمر را بخواب دید گفت ای پدر گفته بودی که در شب سوم مرا خواهی دید اکنون
دوازده سال بگذشت گفت مشغول دل بودم که در سواد عراق بعهد من پلی ویران شده بود گماشتگان چاره آن نکرده بودند
گوسفندی را بران دست در سوراخی فرو شده بود تا حال خجالت آن میدادم نوشیروان راست که گفت فاضل ترین پادشاهان از
وزیر و فاضل ترین زنان از شوهر و بهترین اسپان از تازیانه و نیکوترین شمشیرها از صیقل بی نیاز نبوند و ایضاً گفت آنکه مال ندارد
آبرو مدار د آنکه فرزند سعادتمند ندارد روشنائی چشم ندارد و آنکه برادر مطیع ندارد قوت بازو ندارد و آنکه زن فرمان بردار ندارد عیش و سرور
ندارد و آنکه این هر چهار ندارد هیچ غم ندارد و گفت روز بلا بهر خوابست و روز را بهر شکار و روز باران بهر شراب خواران و روز
و آفتاب بهر یار و گذاردن مهمات راقم حروف گوید روزیکه ابر و تر شیح قطرات باران و هوا در غایت اعتدال بود و او رنگ زیب
عالمگیر پادشاه گورکانیه که بغایت متقی و پرهیزگار بود از راه سرور و تفرج خاطر با آله ورد یخان که از ندیمان ظریف بود فرمود که امروز
هوا همچنان ست یعنی مخموران آرزو دارد یخان خدمت کرد و خاموش ماند پرسید که این حوال روزی پادشاه بشکار سوار شود آفتاب گرم
گشت و هوا در غایت حرارت و زیدن گرفت مزاجها کدر گشت آله ورد یخان خدمت کرده عرض نمود که امروز هوای نیکجهان است عالم
تبسم نمود القصه از سخنان نوشیروان ست که گفت چرا مردم از کاری پشیمان برند که دیگری پشیمان برده باشد و گفت چگونه خسپد کسیکه با پادشاه
آشنا باشد و گفت چون زنده شمار و خود را کسی زندگانی او مراد نباشد و گفت پرهیز از کسی خود را دانا و اندرزدان باشد و گفت حق بگوی
اگرچه تلخ باشد و گفت اگر خواهی که کسی راز تو ندانند بگوی و گفت مرگ بهتر که نیازمند بچو خودی باشی و گفت از گرسنگی مردن به
بنان دونان سیر شدن و نیز گفته اند که در گرسنگی مرده به که حاجت پیش کسی بردن و گفت فریفته آن مباش که یافته نیابنده دهد
گفت اگر خواهی که مردم ترا نیک گویند نیکی ایشان گوی و گفت اگر خواهی که زیانت نباشد کوتاه دست باش گفت فاسق نجهان جوی
به از مار سالی نجهان جوی و من کلامه الملک بالجند والجند بالمال والمال بالخراج والخراج بالعمارة والعمارة بالعدل العدل اصلاح الاعمال و اصلاح الاعمال
باستقامت الوزراء و راس کل تفقد الملک حاله و قال صلاح الرعیة الفرس المجهود و قال ایام السرور کلمة البصر و ایام الحزن لجام
و یکون مشهورا و قال للاساس مثل العقل و الاحاسس مثل العدل و قال اربعة قبایح وهی فی اربعة انجل فی الملوک
الکذب فی القضات و الحسد فی العلماء و الوقاحت فی النساء و قال الرجس یاقوت اصغر علی زمرد احقر من لولو احقر و از نصایح
نوشیروان ست بخوانی عزه شنوند و از دبیر و شاعر کینه مجویند و کار ناکرده کرده شمارند و طاعت ناکرده کرده انگارند و کار امروز
بفردا میفگنید و بر پدر و مادر نخندید روزگاری اگرچه دراز بود یکروز و انید و از مردم کینه ور بترسید مست و دیوانه را پند مدهید و از مکر زنان ایمن
نباشید و بر مرگ خشمگان غم مخورید دنان خود را بر سفره دیگران متاول نکنید و میان نان و خوهر کینه منهید و از آموختن ننگ نارید و خوام
مهمان کس نشوید و آزموده را میازمائید و با خداوندان دولت کینه ندارید و از پادشاهان پرهذر باشید و بمرگ دشمن شاد نشوید و
قدر بتی بهترین نعمتها دانید و خرسند و روی فرهنده دانند حوزید و کم گویند گویند که چون نوشیروان در گذشت بموجب وصیت

تا بوتش در قلم و او بگردانیدند دند او دادند که هر کرا بر ما حقی باشد و یا جوری از من رسیده بود باید که حاضر شود و هیچ کس را نیافتند که بر و دعوی کنند یکی از علما گوید در مجلس مامون عباسی حدیثی روایت کردند که چند ملک عادل و زبر متفرق نشود و مامون گفت خواهم که نوشیروان را به بینم که بادشاه عادل بود رسول او را بعدل ستوده پس بمداین رفت و خیمه اش بکشاد و او را تا دو دیدخفته بر تخت و سه انگشتری در دست داشت و بر هر یکی پندی نوشته بودند اول آنکه با دوست و دشمن مدارا کن دوم آنکه بی مشورت در کاری شروع مکن سوم آنکه رعایت رعیت را فرو مگذار نقل ست چون بعیف ذی الیزن با جماعه قلیل از نوشیروان بمدد مستظهر شد گفت که با این طایفه اندک بنجاه هزار مرد را نتوان شکست نوشیروان گفت کثیر الحطب فگفته قلیل من الغار یعنی هیزم بسیار را اندک آتش کفایت میکند و قتی نوشیروان در شکار از سپاه جدا ماند تشنگی بر و غلبه کرد بدیهی رسید و بدر خانه شد و آب خواست زنی جمیله با کوزه آب بیرون آمد نوشیروان آب بخورد و در دیگر سیه مفتون شد زن در آمد و بدرون خانه رفت و کاغذی بیاورد و بدست او داد نوشیروان بر خواند کلمه چند نوشته دید از زجر ارباب زنا و عذاب ایشان نوشیروان منفعل شد و باز گشت شوهر زن بخانه آمد و از حال مطلع شد ترسید و از زن دوری گزید چه دران زمان رسم چنان بود زنی را که بادشاه خواهد دیگر را نرسد مدتی دبرین قصه بگذشت خویشان زن آگاه شدند و آن مرد را بگرفتند و نزد نوشیروان بردند و گفتند ای بادشاه عادل انیمرد زنبیه از ما اجاره گرفته از بهر زراعت و هنوز آنرا زراعت کرده اکنون معطل گذاشته ست نه زراعت میکند و نه میگذارد که آنرا بدیگری دهیم نا زراعت کند نوشیروان شوهر زن را گفت چرا زراعت نمیکنی گفت شنیده ام که شیری بآن سرزمین آمده و مرا با شیر طاقت مقاومت نیست لاجرم زراعت از بیم آن شیر نمیتوانم کرد نوشیروان دریافت و گفت زمین تو قابل زراعت ست آنرا زراعت کن شیر آنجا نخواهد آمد پس بفرمود تا ایشان را صله دادند و باز گردانیدند نوشیروان را گفتند درین شهر دو بازرگان اند و پیوسته بشرب خمر اشتغال دارند نوشیروان گفت اگر کسی را از ایشان رنجی بنا شد هر که خواهد مانند ایشان بسر برد نوشیروان را گفتند که یا معدوی پیدا آمد و شد میکنی مبادا از اعدا چشم زخمی رسد گفت نگاهبان بادشاهان عدل ست یکی بنوشیروان نوشت که فلان خازن تو صد هزار درم از مال تو تصدق کرده در جواب نوشت که هر چه با هل استحقاق رسیده از ماست روزی در معرکه به درختی رسید پیری از لشکریان را دید که سلاح افگنده و بر درخت برآمده بود از غایت بیم میلرزید گفت من جنگ میکنم و تو اینجا ای لشکری گفت اگر چنین نمیترسم هرگز با بن عمر نمیرسیدم نوشیروان بخندید و گناهش بخشید بعد از نوشیروان هرمز بادشاه شد و مادرش دختر خاقان بوده و او در سیاست مبالغه بسیار کردی گویند در نه سال که بادشاه بود سیزده هزار کس از اکابر عجم بکشت خلایق از و متوحش شدند و ملوک دیار قصد او میکردند قیصر با هشتاد هزار سوار مشیین و اهالی دشت خزر با آذربایجان و اعراب بکنار فرات آمدند و خرابی بسیار کردند و شاه ترک خاقان کوچال هرمز بود با سیصد هزار سوار از جیحون بگذشت و بیا دعیش رسید هرمز در باب دفع مخالفان با قیه اکابر مشورت نمود گفتند قیصر روم ترسای متدین ست اگر آنچه نوشیروان از مملکت او گرفته باز گذارد باز گردد و اهل خزر را کشودن مملکت مطلب نیست میخواهند که مالی چند از غنیمت اضافه مالهای خویش کنند اگر الهای آذربایجان بهیئت اجتماعی روی بدیشان نهند از بیم تلف مال که بدست آورده اند بدست باز گردند و اعراب با گرمسار شادکنی مطیع تو باشند

پس دشمن ملک پسر خاقان ست که بطمع تسخیر ولایت ایران متوجه بدین صوب است هرمز بران راے عمل نمود و بدفع ساوشاه پسر خاقان تدبیر خواست یکے از امرا گفت پدر سن تدبیر این نیکو میداند هرمز پدر را و را بخواند پیرے کهن سال بیامد و بنشست و گفت نوشیروان بخواستگاری دختر خاقان که مادر خاقان این ست مرا بترکستان فرستاد خاقان از منجمان حال دختر باز پرسید گفتند از پادشاه عجم او را پسری آید کوتاه قد فراخ چشم بزرگ سر و بعد از پدر پادشاه شود ملک این دیار قصد تسخیر مملکت او کنند و مردے بلند بالا بزرگ پیشانی جعد موی پر گوشت روی پیوسته ابرو گندم گون خشک اندام بدین شکل را بجرب او فرستد تا او را بکشد بهرمز در طلب مردی چنان ساعی شد و بالآخر بهرام چوبین را که از اولاد گرگین میلاد و ملک زادگان ری و سرآمد سواران عجم بود بدست آورد و او را بجرب سیاه شاه فرستاد بهرام چوبین با دوازده هزار سوار چیده و برگزیده از چهل سالہ تا پنجاه سالہ با ساوشاه رزمی صعب کرد و ظفر یافت ساوشاه را بالفعل رسانید و غنایم موفور بدست آورد و چند شتر بازان از نقود و ظروف بهرمز فرستاد وزیر بهرمز عرض نمود که بهرام محقری از غنایم بدرگاه فرستاد بهرمز را این سخن مؤثر آمد و علی و مغربی که چرخه نامند و دو کدانی که در ان ریسمان تنیده و پنبه و تخمے سنند جهت بهرام فرستاد بهرام غل در گردن کرد و چرخه و دوکدان بیش نهاد و بآن هیئت سپاه را بار داد و گفت خلعت ملک ست دایره قبچی که کردم بهین فرستاد اعیان سپاه آنصوب را سنگر شمردند و در مخالفت هرمز با بهرام اتفاق کردند بهرام نام هرمز از خطبه برافگندند و بنام پسرش خسرو پرویز سکه زدند و هرمز بر پسر بدگمان شد خسرو تبرسید و با رمن بگریخت و دختر ملک آنجا شیرین را بخواست و با ذربایجان رفت هرمز بند و به بسطام خالان خسرو را حبس فرمود ایشان باتفاق جمعی از حبس بیرون آمدند و هرمز را گرفته میل کشیدند خسرو بدین باز گشت و بر تخت نشست بهرام چوبین از خراسان روی بدین آورد و بر کنار شط نهروان با خسرو پرویز رزمے صعب کرد و ظفر یافت خسرو بدین گریخت و از انجا قصد روم کرد بهرام چوبین در مدائن بر تخت نشست و او را ازان چوبین گفتندی که بغایت خشک اندام بود گویند چون بنیادی و بستعجا فرگذاشتی نخجیای او از نوشیش گذشتی و از جمله سخنان بهرام ست سردار سپاه را که به صفت از صفات حیوانات متصف باشد چون شیر قوی دل و چون پلنگ با خصم شکر و چون خروس شجاع که بجمیع خوارج خود حرب کنند و در حمله چون خوک که باز گشتن نداند و در غارت چون گرگ که اگر از جاهی نا امید شود بجانب دیگر شتابد و در برداشتن سلاح چون مور که اضعاف مضاعف وزن خود بر دارد و در وفا چون سگ و در صبر چون خر و در نگاهبانی چون کلنگ و بالجمله چون خسرو بروم رسید قیصر او را گرامی داشت و دختر خود مریم را با و داد و بعد چندی خسرو پرویز بعد و قیصر مستظهر شده با بهرام چوبین رزم کرد و ظفر یافت بهرام بچین گریخت خاقان او را معزز داشت و او کارهای شگرف آنجا کرد خاقان دختر خود را با و داد و با لشکری عظیم تسخیر ایران فرستاد خسرو شخصے برزین نام را برسالت نزد خاقان فرستاد برزین بچین مردی فلون نامی را بفریفت و نامه با و داد و گفت که نزد بهرام برو و بگوی که این را دختر خاقان فرستاد و او را بقتل رسان فلون برفت و در حدود خراسان نامه بدست بهرام داد و او را بگارد ملاک کرد و این را نگرفتند و بود که پیرزن تعلیم نموده با بجمله چون بهرام منهزم بچین افتاد خسرو پرویز پادشاه شد نقطه پرویز مترادف مظفر ست خسرو لشکر قیصر را بخت و هدایا باز گردانید خسرو پرویز از سایر ملوک عجم بسیاری ملک گذشت خزاین جمتاز بوده و او هشتصد گنج داشت که را بخانه گنجها او روست که قیصر در کشتیها کرده بجزیره میفرستاد با دانرا بموضعی افگندند که گمان شکافتن خزینه را آنجا بودند خسرو آنرا گنج باد آورد نام نهاد فردوسی گوید

فرود گنج باد آورش خوانده اند ✦ در مخزن خاص شه رانده اند ✦ دهم دستی هزار زرین مرصع داشت و پنجاه هزار اسپ
در طویله او جو خوردندی و دوازده هزار شتر بارخانه خاص او کشیدندی و منصد و شصت فیل داشت و در زمان او بار
فیل بچه آورد چون خسرو سوار شدی دوازده کس با مجمرها در حوالی او در فتندی تا بوی خوش با و رسیدی و هزار سقا بر اهش
آب پاشیدی و فعله سپ خاص را اندر ساختی و پنج چوبین بران زدی تا زود تر پیاده شدی و هر که یافتی بر گرفتی و کاسه داشت که چون
او را بر آب کردندی هر چند از ان بخوردی تمامی نشدی و دستی از عاج داشت پانصد مثقال که چون او را فرزندی خواست متولد شد
آنرا در آب نهادندی منجم و ران منجمی بیستی و چون فرزند تولد شدی انگشتان بهم برآمدی و منجم طالع گرفتی و قدری طلای دست افشار
مانند موم داشت هر چه خواستی از ان بساختی و دوازده هزار کنیزک در شبستان داشت و مهتابی چون شیرین در حرم سرای نبود که او را نغمه
بجمن و جمال او کس نبود روزی خسرو شیرین را گفت خوش چیزیست پادشاهی اگر همیشه بودی شیرین گفت اگر چنین بودی
تو از رسیدی باز بد که در موسیقی با وشل زدند مطرب خسرو بود وقتی غلامی با وسیچ دنادر مطربی ماهر شد خسرو را بغلام عنایتی عظیم پدید
بار بد از غایت حسد غلام را بکشت خسرو بشنید باز بد را بخواند و بقتلش فرمان داد و گفت لذت من از نغمه تو بود و تمه از غلام تو
او را بکشتی و نمی عیش مرا منغص ساختی باز بد گفت تو همه آنرا منغص میدارستی خسرو آن سخن بشنید و از خونش در گذشت مهدی
عباسی از معتمدین مخلد بن الضن بن مالک پرسید که ملوک فرس چگونه خوان کشیدندی گفت نیز غاله بر سر خوان خسرو آوندی که چهار
هزار درم خرج ان شدی گفت چگونه گفت بزغاله از زر زنگ از زق چشم بشیر پیش پرورده بالیستی و از اچند بار بگلاب بشستندی به معطر
کردندی و نمودی چنین بعود تافتندی و مشک و زعفران بران مالیدندی و چون بریان شدی بگاردند زرین آنرا پاره کردندی
و آنرا در طبق زرین کشیدندی و گوهر قیمتی سائیدندی و بران پاشیدندی پس آن کاردند طبق زرین دنوشیدین بفرادادندی
دیگر روز از سر نو ساختندی گویند که خسرو مرض سل داشت و بزغاله چنان دوای او بود و قتی غلامی طبق آس مجلس خسرو آورد و
دستش بلرزید و قدری در دامن خسرو بریخت خسرو بر نجید و بقتلش فرمان داد غلام باز گشت و تمام طبق در کنارش ریخت خسرو
در خشم عظیم شد غلام گفت که ای خداوند با بنقدر که قطره در دسه اشتی رسیده مستحق قتل نبودم اگر مرا باین قدر
جرمی بکشتندی ترا بظلم نسبت کردندی روا ندارم که دولی نعمت من بظلم منسوب شود باین بی ادبی از ان گذرم که
ناگناه عظیم شود و زاد رقتل من ملامت کنند خسرو گفتا هش بشنید و او را مقربان گردانید وقتی بسیع او رسیدند که فلان
سپه سالار را مرفیا دست خسرو گفت چاره چیست گفتند او را نهد باید کرد خسرو برای ایشان آفرین کرد
روز دیگر سپه سالار را منزلت بیفزود و آنانکه بحبس اشاره کرده بودند هنگام خلوت از ان سوال کرد گفت گفته بودند که
او را بند کنم خواستم که محکم چنین بندی برو نهم هیچ بند محکمتر از ید احسان ندیدم گفتم هر بند بعضوی معین است خواستم که بر دلش
بند نهم که سلطان اعتماد است پس سلطان را باید که مثل خود را بند کند و قتی یکی بتظلم نزد خسرو آمد که فلان عامل
ضیاع مرا غصب کرده خسرو گفت که چند سال است که در ان تصرف میکنی گفت چهل سال گفت اگر یکسال عامل من تصرف
کرده بود چه شد گفت تو چرا ملک به بهرام چوبین بگذاشتی خسرو بر نجید فرمود تا او را بسیلی چند بزدند مظلوم گفت یک ظلم بدر گا
آوردم و اکنون بد و مظلمه باز گردم خسرو بخندید و او را بنواخت و امر فرمود تا ضیاع او را باز گذاشتند از سخنان خسرو پرویز است

که بزرگان را فرمان برتا خوردان فرمان تو برند باجمله چون چهارده سال سلطنت خسرو بگذشت رومیان قیصر را با لشکر بسیار نامعدود بکشتند و هرقل را بر خود بادشاه ساختند پسر دیگر قیصر بخسرو پناه برد خسرو او را با سپاه عظیم بروم فرستاد سپاه عجم تا قسطنطنیه برآمدند و در روم خرابی بسیار کردند و هرچند خواستند که رومیان پسر قیصر را بسلطنت بپذیرند قبول نکردند هرقل از خوف سپاه عجم تنگ آمد بتجدای تعالی بنالید و سپاه پراگنده جمع آورد و با مخالفان رزم کرد ظفر یافت و اشاره باین نصرت در قرآن مجید الم غلبت الروم فی ادنی الارض و هم من بعد غلبهم سیغلبون فی بضع سنین القصه چون سی و دو سال از سلطنت خسرو بگذشت فعال حسنه او باعمال سیئه مبدل گشت چه نامهٔ رسول علیه السلام را که با دو شبدیز پاره ساخت چنانچه در اخبار محمد علیه السلام گذشت ایزد تعالی پسرش شیرویه را بر وی گماشت تا بقتلش رسانید و در زن پدر خود که شیرین نام داشت طمع کرد و در تجلیات الحاج ممدوح شیرین بحیله خود را بدخمهٔ خسرو رسانید و آنجا خود را بخنجر هلاک کرد و باجمله بعد از خسرو پسرش شیرویه بن خسرو بسلطنت نشست مادرش دختر قیصر بود و بعد از و پسرش اردشیر بن شیرویه پس از و بعد از یکسال او قیم شهریار حاکم سرحد روم او را بگشت و به بادشاهی نشست چون از خاندان ملک نبود عظمای فرس از و متنفر شدند عاقبتش غارت کردند باتفاق یکدیگر او را بکشتند جوان شیرین خسرو را که از کردیه خواهر بهرام چوبین متولد شده بود بسلطنت نشاندند او یک سال ملک راند و نماند و بعد از و توران دخت بنت خسرو بسلطنت نشست و در رسول علیه السلام فرمود فلاح نیابند قومی که والی ایشان زنی باشد و او در عهد خویش پلهاور با طما عمارت کرد و در رسول در زمان او رحلت فرمود و او یکسال و چهار ماه سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و خواهرش ازرمی دخت بحکومت رسید و او زنی حمیله و عاقله بود پیوسته برای خود عمل کردی بعهد او فرخ زاد که از زمان خسرو پرویز بر ولایت خراسان بود پسر خود رستم را بحکومت آذربایجان گذاشته بدین آمد آزرمی دخت را دید و عاشق شد و خواست که او را بخواهد آزرمی دخت گفت که بادشاهان را شیوهٔ کردن نیاز بود که فلان شب بقصر ای نابکام رسی فرخ زاد شاد شد و در شب معهوده بپای قصر آمد آزرمی دخت پاسبانان را بفرمود تا او را بقتل رسانیدند پس رستم بکین پدر لشکر بدین کشید و رزمی دخت را بقتل رسانید مدت ملکش چهار ماه و بعد از و کسری را که از احفاد آنوشیروان بود و بعد از و فرخ زاد بن خسرو چند ماه سیکے بعد دیگرے حکومت کردند و بعد از و یزدجرد شهریار بن خسرو پرویز که آخرین ملوک عجم ست بسلطنت نشست و تاریخ عجم را که از زمان جمشید بود بگذاشت و از عهد خود تاریخی جدید گرفت و آنرا اکنون که تقاویم مینویسند و رستم بن فرخ زاد که او را بر تخت نشانیده بود مدار المهام گشت و در عهد یزدجرد میان عرب و عجم محاربات اتفاق افتاد و آن از زمان خلافت عمر فاروق تا خلافت عثمان رض بن عفان بوده باجمله چون لشکر سپاه اسلام بجزایر سان گریخت و دختر ملک شهریانو و دیگهان بانو و نخیره بایسیری بدست اسلامیان افتادند شهریانو بنکاح امام حسین بن علی علیهما السلام و گیهان بانو بنکاح محمد ابن ابی بکر درآمد و بالآخره یزدجرد در آخر سال سی و یکم هجری در عهد خلافت عثمان رض بدست آسیابانان دچار گشته شد و روزگار ساسانیان بسر رسید و مملکت ایران بتصرف اسلامیان درآمد و ذکر ملوک بنی لحم که از مطیعان سلمانیان بودند و بجزیره موصل حکومت کردند چون از اتفاقات احوال موصل درین نسخه بقلم نیامده که در بخت آن احوال ملوک

انجامی نوشت بنابران بعد طبقه سامانیان بطریق اجمال سطری چند مشتمل بر احوال ملوک آنجا مرقوم قلم مے گردد پوشیده نماند
که ملوک بنی عم را ملوک بنی نصر و ملوک بنی نصر را ملوک خجره نیز خوانند و اول ایشان مالک بن فهم طمیت از احفاد کهلان بن سبا آورده اند
که در آن آوان که اشکانیان برابران سلطنت داشتند ایزد تعالے آل سبا را بسبب عفو کردو بندیله بطلیموس بسته بود بشکست
مالک بن فهم با جمعی از قبیله خود بگرنجت و بحرود و بخیبار رسید و با داد قبیله آزد که دران نزدیکی قیام داشتند بران غلبه یافت
و بعد از وبرادرش عمر بن فهم و بعد از و خدیمه بن مالک بن ابرس یکے بعد دیگری بحکومت رسید و خدیمه مبروص بجز از لقبش
ابرص گفتندی و اندک زبان پیش از ظهور عیسیٰ بوده و بحجر و تکم معروف بود و هرگز با کسی شراب نخوردی و گفتی ندیم من خرستارگان
نشایند لاجرم او را ندیم الفرقدین خواندندی چون مستقل گشت آوازه حسن عدی بن نصر بن ربیعه ازدی که زرگران بنی ازد بلوم
بشنیدند و او را طلبیدانشت نصر قبول نکرد و خدیمه بدیار او کشید نصر خواست که با او حرب کند مصلحیان درمیان آمدند و عدی را نزد خدیمه آوردند خدیمه
او را شراب دادی فرمود از فاس خواهر خدیمه او را بدید و عاشق شد و بکام رسیده از و حامله گشت این سخن بخدیمه رسید عدی
متوهم شده بقبیله خود گریخت پدرش نصر در گذشته بود عدی ریاست یافت و در زمین اثنا زنے بر او عاشق شد و شبی نزد او پنهان
آمد برادران زن آگاه شدند و عدی را در شکارگاه بکشتند از فاس خواهر خدیمه پسری آورد که در حسن و جمال مانند پدر
بود و خدیمه او را عمر نام نهاد و پسر خواند چون پسر تمیز رسید خدیمه او را ولیعهد ساخت عمر بعد از خدیمه بحکومت رسید
و چون جد او نفرزنا مداشت او را و اولاد او را ملوک بنی نصر خوانند بالجمله عمر بن عدی بن نصر ازدی
در انبیار بادشاه شد و شهر خجره بنا نهاد و تبزریا نام زنے که بر جزیره حکومت داشت لشکر کشید زباذ غیرت خود از بهر ملاک کرد
عمر بر جزیره مستولی شد چه آن شهر بحسن تدبیر قیصر بن سعد لخمی که ابن عم خدیمه بود مسخر گشت و قیصر اول کسی ست که غاره ساخت
و عمر بسیاری از توابع جزیره بکشود و خجره و تخت گاه ساخت و در عهد او آردشیر بابکان خروج کرد و ملوک طوایف را بر انداخت
عمر بن عدی تا چهار متابعت آردشیر کرد و صد و بست سال ملک راند و بعد از و پسرش امرا القیس بن عمر بن عدی
بادشاه شد پس از و عمر ابن امرا القیس و بعد از و امرا القیس بن عمر بن امرا القیس بادشاه شده و بعد از و پسرش
نعمان اغور بسلطنت یافت اعراب دراب او را بجز زبا خوانند زیرا که پسر خود بهرام گور را با و بسپرد نعمان عمارت خورنق و سدیر بهرا و ساخت
و آن گذشت نقل ست که چون سی سال از سلطنت نعمان اغور گذشت زوری با وزیر خود عدی که دین عیسوی داشت در کوهستان خجره
طواف بسکر و عدی گفت وای که اصحاب قبور پیکر نیکو نگفت گفت که ما چون شما بودیم شما نیز بسی نیکو زید که چون ما شوید نعمان ملک بگذاشت و دین عیسی
گزید و صومعه بنا نهاد و معتکف گشت و گفته اند که نعمان روزی بر خورنق نشسته بود و وزیر را گفت ازین نیکوتر موضعی در جهان هست وزیر گفت نه ولیکن
علیشن نیست که باقی خواهد بود گفت انچه باقی نیست چیست گفت بهشت نعمان متاثر شد و پلاس سیاه پوشید و پس ازان از و کسے
نشان نیافت بعد از انقطاع نعمان پسرش منذر بن نعمان بسلطنت نشست و او آن ست که بهرام گور با داد او بسلطنت رسید و بعد از و
اسود بن منذر و منذر بن منذر و نعمان بن اسود و ابو الیعفر بن علقمه از خویشان نعمان از پی یکدیگر بحکومت کردند و بعد از ایشان
منذر بن امرا القیس مشهور بابن ماء السما بحکومت یافت چه ماء السما لقب او راست و غایت حسن بیان آمش خواندندی
وقتی که مردک ظهور کرد در مملکت منذر نیز فساد خاست و حارث بن عمر بن حجر کندی بر و غالب آمد منذر بگرنجت و در عهد نوشیروان بمعاونت او دیگر

با بسلطنت رسید و بعد از او پسرش عمر بن منذر و منذر بن منذر بسلطنت کردند انگاه نعمان بن منذر بحکومت یافت و او آخرین ملوک خیره ست و شقایق نعمان باو منسوب ست گویند وقتی بسیر رفت و بمنزلی خورم رسید شقایق بسیار دید امر کرد که هر کرشاخی از آن بچیند و پیش او برند لاجرم آنرا شقایق النعمان خوانند و گفته اند که نعمان معنی خون ست و شقایق النعمان که گویند آنرا در سندی بگون نسبت دهند بلغت نعمان باخسرو پرویز در مخالفت گشت خسرو سپاه را بگرفتن او فرستاد تا او را بگرفتند خسرو در مداین او را زیر پای پیل هلاک برد و بعد از او اباس بن قبیصه طائی بفرمان خسرو پرویز بحکومت خیره رسید و بعد از او اراوماسان همدانی از امرای عجم ایالت خیره یافت و بعد از وی بگذشت که مملکت خیره بدست سپاه اسلام گشاده گشت و پس از وچندی منذر بن نعمان بن منذر که بغرور مشهور بود بفرمان یزدجرد شهریار بخیره آمد و استیلا یافت خالد بن ولید در بحرین با او مصاف داد منذر در سنه ۱۲ از هجری مقتل رسید و دولت بنی نصر بسر می گشت پیرو شهریست از عراق عجم در غایت لطافت و در هفته سه روز دکور و اهالیش آنشهر بمسرت و سروری پردازند و اثاث آنشهر تمام ملیح و صحیح بنیشند و بناهای دلفریب و عمارات پرزیب و رانخطه بسیار بهست خصوصاً در نقب که از جاهای نیک برداشت و بسیار دوا از مردم قابل گاه در گاه هزت را بالقب بخیه اند و مقابل دانسته اند اما هریک را خصایصیست که دیگر را نیست و آنکه بکطرف گاذرگاه نزدیک شهرست و از سر پرتاب آبکان تا سر پل نعمت آباد که ابتدای خیابان گاه در گاه است تمام باغیست و دیگر آنکه گاذرگاه کوهست و سه طرف دیگر کشاده بهست و انتفاع آنرا نفع آنرا شهر هرگز نمیدهد و گفته اند بر خلاف نقت که از یزد تا انجا نهاز نرسنگ ست درمیان دو کوه رفیع واقع شده اما بکسرت عمارت مسدول نشین و باغات بهشت آئین ترجیح بر گاذرگاه دارد و رود خانه درمیان نقت واقع شده که اکثر وقت خشک ست که اگر آنرا آب بودی نقت را بر روی زمین شبه بنودی و دو محله هر دو طرف آن رود خانه واقع ست که یکی را گرم سیر و دیگری را سرد سیر میگویند و تفاوت آب و هوا میان دو محله بمثابه آیست که هر زوعات محله گرم سیر زودتر بحصول میرسد از محله سرد سیر زودتر بحصول میرسد و دیگر از مدت آن شهر افشه و اشربه بهست و ایضاً از فواکه انار راست که دانه اش در غیرت در شاهوار است پوشیده نماند که در یزد اتابکان که اول آن قوم اتابک سام ست که بنیابت دختران علاؤالدوله دیلمی والی شده و او حلم بسیار داشت و سیاست اندک بنابران حکومت ببرادر خود عزیز الدین لشکر باز گذاشت و عزیز الدین در بانصد و شصت و چهار هجری وفات یافت و بعد از او برادرش اتابک علاؤالدوله بن سام بحکومت نشست و عمری در ایالت یافت و چون سلطان جلال الدین ابن خوارزم شاه از هندوستان باز گشت باو پیوست سلطان او را پدر خواند و ایالت اصفهان داد و همچنین ایالت یزد در اولاد اتابکان ماند تا آنکه در عهد اتابک یوسف شاه امرای مغول بحکومت یزد رسیدند و پس نگذشت که امیر مظفر الدین فارخان بحکومت یزد رسید و فرزندانش ببادشاهی رسیدند آل مظفر عبارت از ایشان ست طیس کیلک چون داخل این اقلیم ست در جوار یزد واقع شده لهذا ایجاز کرده و طیس مثنی داخل اقلیم چهارم ست و در بحث فاین مرقوم شود و طیس کیلک شهریست کوچک قلعه اش در غایت استواریست ابرقوه سابق داخل فارس بوده و اکنون تعلق بعراق دارد و در نزهة القلوب آمده که اول آن شهر را بر زیر کوهی ساخته لهذا ابرکوه می گفتند چون خراب گشت پس ازان در زمین که الحال معمورست ساختند آمش سبب گفتگوی عوام ابرقوه قرار گرفت گویند کیکاؤس پسر خود سیاوش را در ابرقوه از آمش گذرانیدند و مال بزرگی که الحال آنجاست همان خاکستر ولایت فارس طاهر آباد و فارس بن اشور بن سام بن نوح علیه السلام آباد کرد و مردم آنجا را از اصحاب عقول کامله دانند و صاحب مسالک ممالک آنرا حد شرقی فارس حدود کرمان ست و غربی خوزستان و صفاهان و شمال پایان سهری از عمده کرمان و جنوب دریای فارس ست و در دریای فارس جزایر بسیار بود و اینچند جزیره مشهور مرقوم گشته اند جزیره خارک در بحر فارس ست و لوور آنجا نیک می باشد جزیره دال

در بحر فارس بود و گاه گاه چون این دریا بدکند ماهی عظیم در خشکی بماند و دران سال مردم آن جزیره بعیش گذرانند چه آن ماهی را بگیرند
و بجوشانند و روغن آنرا اخذ کنند تمام سال مردم آنجا را کفایت کند اهل دول را جهت سوختن و محتاجانرا جهت خوردن بکار آید و
این روغن را در ظرف چوبین کنند والا در جایی که باشد ترشح کند و مجموع ضایع گردد جزیرهٔ سهور یا در بحر فارس ست و ساکنان
آنجا قومی باشند بر ملت ابراهیم خلیل الله القصه فارس در زمان قدیم پنج کوره داشته که شگرف ترین آن اصطخر بوده و مسافات آنرا
از شصت فرسنگ گرفته اند و الحال نه ملوک ست و معظم ترین ملوکات شبانکاره است و دار الملک ان خرد ست دار البحر و شهری ست
در غایت نزهت و خضرت در تاریخ بیاکنی مسطور ست که دار بجرد بنا کرده رشید او زیر دارا بن بهمن ست و بعضی گویند
که بهمن بنا کرده ست و یکی از جبال ان موم بیاتی بحصول می پیوندد که نهایت نفاست دارد و در سالی از یست مثقال زیاده نمی شود
و این در عهد فریدون پیدا شده گویند که یکی از رسای فریدون کبش کوهی را به تیر زد چون نشب بود کبش زنگاف کوهی متواری شد
اتفاقا ازان سنگاف زنی متفاطر بود چون کبش ازان بجرد شکنگی او درست گردید صباح همان شخص آن کبش را بدست کرد
نزد فریدون آورد و کیفیت را باز نمود فریدون مزعی شکسته بال را ازان آب خوراینداتمزع نیک شد ازان هنگام در خبر ضبط آورد
و اطراف دار البحر و بوفور اشجار سایه گستر و انهار روح پرور و ترنج بربیاری از شهر کشور دارد یکی از شهرهای مختصره البحر
است و ساکنانش اکثر اصنعت کمانگری اشتغال می دارند و از مصانعاتش سوهنی ست بدره نام که زراغش خانه نفیه و لاله آ
اصطخر نسا بها دار الملک عجم بوده و بر طبق آیهٔ کریمه خدوها شهرا و رواحها شهر سلیمان بهباج و بعلبک و شام و رفعت شهر
و آتشکده که فرومردن آن از جمله علامات ولادت محمد بوده همدران بلده بوده و کیومرث که آغاز بادشاهی جهان
بر داست اول شهریکه در جهان بنا نهاد اصطخر بوده و طول آنشهر باقی نمانده که رفعتش چون همت کریمان بلند تر در انها نظر خورده بنیان مار بکتر آورده که جمشید دران شهر قصری بدیع ساخت و بروز تحویل آفتاب برج حمل که روز نوروز
است بعیش و جشن بر داخت و الحال ازان آثار چهارده ستون باقی است بیضا در ازمنهٔ سابقه شهری معروف بوده
و نزد بعضی از بناهای گشتاسپ ست و برخی گویند که جیهان بفرموده سلیمان بنا کرده اند و در حدود و آن مرغزاری بوده دزه فرسنگ در ده فرسنگ
در کمال خضرت و لطافت آب و هوا و میوه اش در کمال بایدگی بحصول می پیوست چه دیه آنموضع ده و جب بوده اما الحال ان مرغزار
برطرف شده و عوض آن ده کده ها بعمل آمده و قاضی ناصر الدین بیضاوی ازان شهر است گاذرون بر ابت
صبح صادق از امهات قبادبن فیروز ست که پدر نوشیروان بوده بجا باتره بر ادات ست خصوص در فصل ربیع از کثرت گل و ریاحین بگلخانچین
است جد راقم حروف از مدینهٔ منوره بگاذرون آمد و مقیم شد شیراز بحسب لطافت آب و هوا از باغ ارم آبی دارد و نهٔ رضوان
کنایتی است محمد قاسم این عقیل عمزاده سراج آن شهر را در هفتاد و چهار هجری بنا کرد و چون در تصرف عمر لیث در آمد و مسجدی و بیمارستانی
و موسوم بتحقیق گردانیدند و در زمان عضد الدوله دیلمی معموری موفور بهم رسانیدند و او سور دیگر بار ه بگرد شیراز بگردانیدند و ملک اشرف ایچو بن مجدد
در ربع و بارهٔ آن سعی بتقدیم رسانیدند و بهترین آبهای شیراز آب کاریزکن الدوله بوده و قلمی ست که آب رکنا باد و رکنی اشتهار یافته
و نزه ترین جاهای شیراز سبزه زمین ست که اکثر سیرگاه خاص و عام ست و در ده فرسنگی شیراز چشمه ایست موسوم بآب چاپشت که در
فصل تابستان آب چشمه خاصیت جلاب بخشد و دران ایام از خاص و عام چندین هزار آدمی بدان موضع رفته و سه روز صبح و شام ازان آب

آشامیده دفع فضلات مینماید بشرطیکه در وقت خوردن باید که در دل بگذرانند که از معده و یا از دهان یعنی از طرف اسفل یا اعلی دفع شود و اگر هیچ در دل بگذرانند نفخی در شکم پیدا شود که هم هلاکت باشد و فضلات دفع نگردد و در فارس و شیراز امیر شیخ ابو اسحق انجو حکومت داشت و امیر مبارزالدین محمد مظفر که آل مظفر مشهورست آن دیار را از انجوا انتزاع نمود و ذکر آل مظفر در خوان که وطن اجداد اوست نوشته شود اما احوال شیخ ابو اسحق انجو آنست که پدرش امیر محمد شاه انجو از اعیان اکابر فارس بود و بواسطه خواجه عبد الله انصاری می پیوندد و شیخ در عهد اتحاد اولاکو خان متصدی خانسامانی فارس شده و چون مغول خالصه را انجو گویند لهذا باین اشتهار یافت و شیخ ابو اسحق انجو امیری باسخاوت و عیاش و طرب دوست بود و هنگامیکه امیر مبارزالدین محمد مظفر ابو اسحق در شیراز بعشرت خمر و صحبت مطربان مشغول می بود تا آنکه امیر محمد بشهر در آمد و در اثنای حالت شیخ ابو اسحق مست بود و گفت اینچه آشوب است گفتند صدای کوس محمد مظفرست گفت هنوز این مژدگرانجان نرفته است لار از شهرهای قدیم است اما اینکه در چه عصر و زمان بنا شده و کدام یک از سلاطین همت بر آبادانی آن گماشته بنظر نرسیده بود و در تاریخ صحیح صادق مینویسد که آذر یار بعهد ملوک عجم باقطاع لارین گرگین میلاد بود از اینجهت دریافت میشود که از ابنیه لارین گرگین بن میلاد باشد باجمله قلعه لار از بناهای او و بنام اوشهورست و بعد از او اولاد شن بتا سلطنت میکردند تا آنکه جلال الدین ایرج از اولاد گرگین میلاد در عهد خلافت عمر عبد العزیز مروانی الهالت یافت و اسلام آورد و بعد از و فرزندانش در اندیار حکومت میداشتند تا آنکه ابراهیم شاه والی شد و در سنه یکهزار و ده هجری شاه عباس صفوی بر اندیار استیلا یافت و دولت اولاد گرگین بسر رسید گشت خوستان ولایتی پر نعمت است اما هوایش فاسد و ناخوش میدارد و حدودش ولایت عراق عرب و کردستان کرمان و فارس پیوسته صاحب طبقات محمود شاهی آورده که در سنه چهار صد و چهل و چهار هجری بخوستان و توابع آن زلزله دست داده که خانهای کثیر خراب شدند و کوهی متفرج گشته از میان آن نر دبانی از اجر ظاهر شد که گویا در میان پنهان کرده بودند فتح آنولایت را چنان نوشته اند که الوسیره بفرمودهٔ عمر فاروق لشکر بر سر هرمزان که حاکم آن اصقبا بود کشید و هرمزان با وی صلح کرده همراه او بمدینه آمد و مسلمان شد و بروایتی تسخیر خوستان بسعی موسی اشعری شده و در ازمنهٔ سابقه اهواز و ولایت خوستان را کوره معتبر بوده و هوای آنجا در غایت بدی و گرمی بوده آورده اند که هر که سالی در انجا مقیم شود در عقل خود نقصان بیند و باعث آبادی آن شهر آردشیر بابکان بوده و شوش از شهرهای معروف خوستان بوده بروایت ابن مقفع اول سوریکی بعد از طوفان نوح علیه السلام در جهان بنا شده سوشوشن بوده و سام بن نوح همت بر بنای آن گماشته و ابو موسی اشعری در عهد فاروق آنشهر را فتح کرده و سه صد زینه دران یافت پس از ان خانه دید که هر چه دران آویخته بودند قصد اندرون کرده خازن گفت که در اینخانه مالی نیست مگر تابوت دانیال پیغمبر چون در آن بگشاد سر بریده دید که شخصی بران خفته و اصلا خللی در جسم او راه نیافته موسی اشعری بفرمودهٔ عمر رضی الله عنه دانیال را در قعر آبی دفن کردند عسکر مکرم شهری بنام بوده اول لشکر بن طهمورث دیوبند در انجا شهری بزرگ ساخت و آنرا لشکر خوانند بعد چندی ویران گردید شاپور ذوالاکتاف تجدید تعمیر کرد و سوسنج شاپور خواند و بار دیگر ویران گشت کرم و فنیکه بحکم حجاج بن یوسف ثقفی بخوستان رفت و فرخ زاد را بکشت آن شهر را آباد ان ساخت و موسوم بعسکر مکرم گردانید و این سه شهر که مذکور شد الحال خرابست و از شهرهای سابق خوستان که حالا ذکر قول اشتهر و غیره است بندر آنهامی پردازد ذکر قول از اینجا سیر بابکان است و در کتاب دوری تحفة الغرائب گوید که شهری کوچک است اما مضافات بسیار دارد و در حوالی آن مرغزاری ست نیم فرسنگ در نیم فرسنگ که نام نرگس زار خوانند است

وهمدرین حدود دو فرسخان اند که آنرا زرین گویند و شنگوفه آن زرد است و سیاه نقطه تا آخر مهر بهشتر نیز تعبیر کنند دارالملک خوزستان ست بعضی گفته اند که بنا کرده شاپور بن شاپور ست و در زمستان انقلوب گوید که خشت پوشنگ شاه اورا تعبیر کرده و ابدان اردشیر بابکان تجدید آبادی ساخت و بنای آنرا بصورت سپید بنا نهاد و آن شهر بر کنار نهر الشرفان برزمین مرتفع واقع شده و قلعه اش در غایت محکمی ست کرمان ولایتی ست وسیع دلی پایان شرقی آن نگران و غربی آن فارس و شمالی آن خراسان ست و کرمان بن فارس و بقولی کرمان بن نبیال آنرا آباد کرده و در تاریخ گزیده گوید که چون اردشیر بابکان بر ملوک الطوایف دست یافت متوجه کرمان شده و در انجا مردی بود هفتواد نام و او کرمی داشت موسوم بتخت کرم که کسی را با او تاب مقاومت نبود و غذای او شیر برنجی بود اردشیر با او جنگ کرد و مغلوب گشت و بالآخر بحیله یکی از پینکاران آن کرم را بفریفت تا در کام آن کرم ارزیز گداخته بجای شیر بتخت و آن هلاک گردید این حکایت در شاهنامه فردوسی طوسی بشرح و بسط مرقوم نموده و گفته آن کرم از سیب متولد شده بود و کرمان با و منسوب ست القصه بعد کشته شدن بخت کرم اردشیر شهر کوا شیر را تعمیر کرده و آن شهر سالها دارالملک کرمان بوده و اردشیر از کنار جله بغداد تا رود جیحون مسخر ساخت حمدالله مستوفی در زهت القلوب آورده که کرمان ده شهر دارد و اکثر شهرها را هوای معتدل است و شهر کلان چرقب و سرجانست و در بعضی از کتب کرمان خرما و انجیر سالی شش ماه بار میدهد و در حوالی کوه تابان پشته ایست که خاک آنرا مردم عوض صابون بکار برند و در عجائب البلدان گوید که در جبال کرمان سنگهاست که چون آنرا برهم سایند باران آید و اینها سنگیست کرامند هنرمند میگوید ابو علی محمد بن الیاس مشهور بآل الیاس از امرای امیر نصیر بن احمد سامانی بود و در سنه ثلث عشر و ثلثمایة هجری معزالدوله دیلمی قصد کرمان کرد امیر علی متحصن شد روزها و با له رزم های صعب کردی و شب بهر ایشان میوه و طعام فرستادی معزالدوله گفت اگر دوستی جنگ چیست و اگر دشمنی مهمانت چرا گفت بزور دشمن هستید با شما جنگ میکنم و چون اینملک ماست و شما غریب مهمانید نباید آزاری نباشد که مهمان را بنان تواضع نکنم معزالدوله خجل شد و دست از کرمان برداشت و دیگر از ملوک کرمان فرامرز بن ابو علی بن الیاس و برادرش ابو براق صاحب ست که در عهد سلطان محمد خوارزم شاه مسلمان شد و سلطان بحسن تدبیر او بر کور خان غالب آمد و چون سلطان در حادثه چنگیز خان رگذشت متوجه کرمان شد تا از انجا بهندوستان رود و سلطان جلال الدین منکبرنی بن سلطان محمد خوارزم شاه بمیمنت طالع ابو القاسم زوزنی والی کرمان و زمان براق حاجب که بجنوبروئی مشهور بود بدو طمع کرد و راه بر و گرفت براق با چند سپاه نبود زنان را بلباس مردان پوشانیدند و عقب خود نگاه داشت و با معدودی چند از مردان آنچنان رزمی بر زم آورد و ظفر یافت و بکرمان شد و بگرفت و در هفت صد و نوزده هجری بسلطنت نشست و با و کنایی تو آن ابن چنگیز خان متوصل گشت و قتلغ خان خطاب یافت و چند کس از اولاد او حکومت کرمان کردند و آخرین این طایفه شاه جهان ست که بحکم غازان خان والی کرمان شد قتلغ بیگم که او را احمد و مه شاه نیز گفتندی مادر شاه شجاع ابن مبارزالدین محمد بن مظفر دختر شاه جهان ست طغایتمور از شهرهای مشخص کرمانست و آب و هوا نا خوش دارد و قلعه اش در غایت محکمی ست سیستان ولایتی ست که حدودش از خراسان ست در مغازه کرمان و جانب غزنین و اطراف افغانستان هند و در ازمنه سابق نوعی آبادان بوده که بحسب دین با وجود قلت آب بهزار دینار کنکی قیمت نموده و غور و اسفزار در اول حال داخل سیستان بوده و آنولایت را سجستان نیز گویند چه سیستان بن نارس تعمیر کرده و بزابلستان و نیم روز نیز شهرت دارد و اهل آنرا یار راشکرستان

نیز خوانده اند و عرب معرب ساخته سجزی خوانند و بزرگترین نهر سیستان نهر مرمند ست که اکثر وقت از ان بگشتے عبور مے نمایند و فاضلاش
در بحر زره می ریزد و زره دریاچه ایست سے فرسنگ و درمیان آب جزیره ایست مرزوع و مردم نشین و مولف مبارکشاهی
گوید که در همه شبستان یک کوهی ست بر در شهر بام و باری که از بهشت برآمده بران کوه افتاده و از عجایب آنست ریگ روان
ست نزدیک اوق و قلعه گاه آن کوهیست که قریب ششصد فرسنگ بلندی دارد و یکروی او را ریگ گرفته و در انجا چند مزار متبرک
است که مردم شبها آنجا بزیارت روند چون بسر کوه رسید خود را بروی ریگ ها کرده میل پایان میکنند و در انوقت آواز نقاره و نفیر
بسیار و بغایت شدید و سخت در گوش آید و عجب آنکه چون بپای کوه میرسند بر هر ریگی که پایان آمده باز میگردد و هرگز تخلف نمیکند
در عهد پیشدادیان و کیانیان تختگاه زال و رستم و اسلاف ایشان بود و فکر رستم و اسلافش رستم بن زال بن سام
بن نریمان بن کورنگ بن اطرط بن شم بن طورک بن شیداسپ بن جمشید چون جمشید از بیم ضحاک گریخت ضحاک صورت
بر کاغذ پاره ها نقش کرده باطراف جهان فرستاد که تا او را بشناسند و بدست آرند یکے از آن صورتها بسیستان رسید ملک
سیستان دختری داشت بحسن و جمال و بعقل و کیاست موصوف بوده و گفته اند که تیر و کمان از مخترعات آن دختر ست بنریمان هیچ
رغبت نکردی بدرش رضا داده بود که هر کرا خواهد شوهر کند دختر آنصورت بدید و عاشق شد جمشید بلباس درویشان بسیستان
رسید و در باغی که دختر ملک در آنجا بود سر کنان رفت دختر جمشید را بدید و بشناخت و خلوت کرد و آن صورت پیش نهاد و
اسدی گوید شر و بشد خانه آن نیلگون پریشان ۴ بیاورد و بنهاد اندر میان ۴ جمشید بعد از انکار و سخنان بسیار با دختر اقرار
کرد که جمشید منم پس جمشید دختر را بخواست دختر او را در قصر خویش پنهان کرد پدرش آگاه شد بنا بر عهدی که با دختر کرده بود
در محافظت جمشید کوشید جمشید چندی بسیستان ببرد و او را پسری آمد شیداسپ موسوم گشت و چون حدیث جمشید فاش شد از سیستان
بگریخت و چنین افتاد بقتل رسید ملک سیستان شیداسپ را پسر خود میخواند چون او درگذشت شیداسپ بحکومت نشست و بعد
از و پسرش طورک بن شیداسپ والی شد و لشکر بکابل کشید و ضحاک او را بنواخت و سپه سالاری داد و بعد از و
پسرش شم بن طورک و پس از و پسرش اطرط بن شم بحکومت نشست اطرط را اول پسری آمد او را گرمک نام کرد
و پسر دیگر اطرط بگرشاسپ موسوم گشت و گرشاسپ کارهای بزرگ نمود ضحاک او را بخواند و سپه سالاری داد و مهاراج ملک هند
که از امرای خود که بر و خروج کرده بود و ند تظلم نمود ضحاک گرشاسپ را با دوازده هزار سوار از راه دریا بهند فرستاد گرشاسپ
کرد خصمان مهاراج را بکشت و تا سرندیب برفت و مظفر و منصور از راه لاهور بسیستان بازگشت و بفرمان ضحاک با رتنجیه و بلاد مغرب
بکشود و مستولی گشت و مراجعت نمود و چون فریدون بر تخت نشست او را بدستور جهان پهلوانی داد و به تسخیر ولایت
مشرق فرستاد و گرشاسپ ملوک آنممالک را بر انداخت و برادر زاده خود نریمان بن کورنگ بن اطرط را که پسر میخواند
بچین فرستاد تا فغفور را مستاصل ساخت پس باز گشت و بجدود و کوچ از بنگاله رسیده بزنهری عظیم که آنجا بود پیلے بست و
آن زمان محمد بختیار خلجی بود آنگاه بسیستان باز گشت و بعد از و برادر زاده اش نریمان که او را بنیم نیز خوانند بن
کورنگ بفرمان فریدون والی سیستان شد و جهان پهلوان گشت و در عهد منوچهر لشکر بکوه سفید کشید و آنجا بزخم سنگ
هلاک گردید و بعد از و پسرش سام بن نریمان بفرمان منوچهر والی سیستان شد جهان پهلوان شد و سوار لقب یافت و

وسپاه بهند برد و بسی کشتو و بر حکام هند خراج نهاد و بازگشت و او را پسری آمد که موی او سپید بود سام برنجید و او را تنگ بصحرا انداخت
سیمرغ او بکنام خویش برد و پرورد و گفته اند که سیمرغ نام زاهدی بود که سام فرزند را باو سپرد و سیمرغ او را زال نام نهاد و تربیت
نمود و چون زال بزرگ شد سام برفت و او را بیاورد و زال او به دختر والی کابل را باز دواج گشید و سام در زندگی خویش حکومت
سیستان بزوال داد و زال بن سام بحکومت نشست و او بتعقل و دانش و تدبیر موصوف بوده و در کتاب ذخیره ذکر
کرده که زال بصحبت یکی از اصحاب سلیمان رسیده بود و زبان مرغان آموخته بود و در شجاعت بعد از پدر نظیر نداشته
رودابه دستان لقب او ست و چون چندی از حکومت او بگذشت پسرش رستم از رودابه متولد شد و او نیز چون پدر
بعلم و فضل اتصاف داشت بعضی او را از حکماء شمرده اند در قوت و شجاعت با وشل زند و در فرهنگ رشیدی
مینویسد که او در روز هفت صد فیل داشت و گویند که بر یک فیل زور صد کس میدارد پس حق سبحانه تعالی رستم را
روز هفتاد کس داده بود چون رستم بسن تمیز رسید شبی فیل سفید سواری پدرش رها شده رستم برخاست و گرز جدش
برگرفت و فیل را بیک زخم گرز از پا در انداخت زال او را امر کرد که بکوه سفید رود از ساکنان آنجا کین جدت زمان
باز خواهد رستم گرز خود را در ننگ نمک پنهان کرد و بر سم بارگان بکوه برفت و چون شب شد با همراهان روی بکاخ
و اله قلعه نهاد او را بکشت و بر قلعه مستولی شد و دران اثنا منوچهر در گذشت و پسرش نوذر بسلطنت رسید و در
آوایل دولت نوذر رستم وفات یافت و زال بر تربت رستم مقیم گشت و تعمیر او جنبه پرداخت افراسیاب و اله
توران سپاه بایران کشید ایرانیان بزال پناه بردند زال باتفاق ایشان زاب بن طهماسب را که از احفاد
فریدون بود بسلطنت برداشت و افراسیاب را از ایران براند و بعد از زاب کرشاسب و پس از و کیقباد را
بسلطنت برگرفت کیقباد پسر او بعهد خویش رستم دستان را جهان پهلوانی داد و رستم بعد از کیقباد بعهد پسرش کیقباد کیکاوس
کار ها بانام گردید و بلقب یافت و در شاهنامه فردوسی طوسی بسیاری از احوال او مرقوم است داود و پسر داشت سهراب و فرامرز سهراب بسن
خود رستم تقبل رسید و بعد از و رستم تهمینه را در سهراب را شهر سمنگان بخواند و از و فرامرز بوجود آمد و فرامرز بگیاست و شجاعت موصوف
بوده و چون سهراب بعد از کیخسرو بسلطنت نشست رستم از اطاعت او عار داشت و با بدامن گشید و بسیستان مقیم گشت و او را
برادری بود شغاد نام رستم خود و دختر ملک کابل را بهر او بخواست شغاد بکابل رفت و باتفاق شاه کابل در دفع برادر
کوشید و در شکارگاه چاهی چند بکند و دران شمشیرها و خنجرها تعبیه کرد و بظاهر از شاه کابل بر نجید و بسیستان آمد و از
رستم دا خواست رستم با برادر دیگر خود زواره بکابل شتافت و استقبال نمود و عذر گناه خواست و او را بشکارگاه
او برد و ناگاه رستم بچاهی فرو اره بچاهی دیگر در افتاد شغاد بر سر چاه آمد و شماتت آغاز نهاد و رستم مجروح شده بعد
باو گفت اکنون با من غدر کردی نیرو کمان مرا بده تا اگر جانور ی قصد من کند تا زنده ام خود را دفع توانم کرد
شغاد تیر و کمان باو داد و رستم کمان برگرفت و خواست که شغاد را تیر زند شغاد پس درختی نهان گشت چنانچه فردوسی
فرموده و نظم درختی بداند بر او چنار ✦ بر و بر گذشته بسی روزگار ✦ میانش تهی بود و بر گش بجای ✦ نهان شد
پسش مرد ناپاک رای ✦ چو رستم چنان دید بفراخت دست ✦ چنان خسته از تیر بگشاد شست ✦ درخت

وبرادر بهم برید خست ✤ بهنگام رفتن دلش بیم فروخت ✤ شغاد ازپس زخم او آه کرد ✤ تهمتن برو دست کوتاه کرد ✤ فرامرز پس
رستم چون از حال پدر آگاهی یافت باسپاه روی بکابل نهاد و نغش رستم وزواره بسیستان فرستاد و شغاد را با درخت بسوخت
پیاد شاه کابل رزم کرده او را بکشت و بسیستان باز گشت بهمن بن اسفندیار بکین پدر لشکر بسیستان کشید فرامرز برزم او شتافت
و پنجاه سال حرب کردند عاقبت اسیر شد بهمن او را بر دار کشید و زال را اسیر کرده با خود ببرد و دولت آن دودمان بسری گشت
بهمن بعد چندی بشفاعت بشوتن کین عمش بوذزال را رها کرد فردوسی گوید فرد ✤ بفرمود تا پای دستان زنند ✤ بکشادند و دادند و بسپارند
زال در دا به در غم فرامرز بسیستان میگرانید تا آنکه کیهای بنت بهمن بعد فوت بهمن بسلطنت رسید زال و رودابه را تعزیت کرد
واز کرده های بهمن عذر خواست فردوسی طوسی گوید نظم بزال و رودابه پیغام کرد ✤ که بهمن بد کار پس خام کرد ✤ بدان خانه
بزال سام سوار ✤ نیایست کردن چنان کار و زار ✤ از تعزیت و غدر گی های زال و رودابه را نغم فرامرز تازه شد فردوسی گوید
نظم ازان پس همه رود کریان شدند ✤ جو بر آتش تیز بریان شدند ✤ بزاری بگفتند با یکدگر ✤ که دیدی که ما را چه آمد بسر ✤ چه سود
اکنون بگفت های ✤ دل ما همی بازنماید بجای ✤ همان چون فرامرز بر دار شد ✤ همه خواسته پیش ما خوار شد ✤ چو وه روز بگذشت بر
رنج زال ✤ بنا کرد بگریدن رویش زحال ✤ بدادار دارنده گفت آنزمان ✤ که ای برتر از جان کون و مکان ✤ پشیمانم از هرچه کردم گناه
بدین گفت ما را تو هستی گواه ✤ بگفت این وجان را بیزدان سپرد ✤ از گیتی بجز نام نیکی نبرد ✤ چو روذابه ان دید شد دردمند ✤ غریوش
برآمد بچرخ بلند ✤ سرانجام مر خویشتن را بزهر ✤ بکشت از غم شوی و بیمار دهر ✤ بدخمه نهادند پس شوی زن ✤ بر ایشان کسی گریه نه
گونه کفن ✤ واز ان هنگام از ان دودمان مردی نامور بر نخاست معتبر یکه که همراه انگریزان بمبی و مدراس را سیر و تماشا کرده بود با
راقم حروف مے گفت که اکنون اولاد رستم بن زال در بمبی و مدراس سکونت دارند بر دین مجوس و طریق زردشت اند و
قشقه بر پیشانی میکشند و با من ملاقات میدا شتند و اکثر از ایشان تجارت میکردند العهدة علی الراوی و در عهد خلفای بنی عباس یعقوب
بن لیث صفار بحکومت سیستان رسید گویند یعقوب بن لیث صفار یعنی روی گر که پدرش در سیستان روگری کردی یعقوب
مرد نابکار فرودین و دو با تفاق چندی براه زنی پرداخت و بالآخر بحکومت سیستان رسید منقول است که بعهد طاهر بن عبد الله از اولاد
دو الیمین والی خوزستان هم بعصر سیستانی خروج کرد و طاهر با نزابراند و مستقل گشت یعقوب لیث شبی خود را بخزانه در هم رسانید و در هم
و دینار بسیار بدست آورد و در بین انثنار نظر بر جواهر آبدار افتاد و بگمان آنکه دری گران بهاست در دهان افگند آن خود نمک بود یعقوب
گفت نمک اینم و خورده ام رعایت آن ضرور افتاد پس اموال را بالتمام بگذاشت و برفت دیگر روز خازن از روی تعجب آنوا نقد بهم
رسانید و در هم امر کرد تا نداور داوند که داوان را امان ست باید که حاضر شوند یعقوب نیامد و حال با زگفت در هم را خوش آمد و او را
ملازم گردانید و حاجب ساخت و بالآخر سپه سالاری داد یعقوب جز نام بر در هم نگذاشت امیر خراسان بحیله در هم را مجبور کرد
و بغداد فرستاد یعقوب در دو صد و پنجاه و یک هجری جانشین در هم شد و در همان سال هرات و قوشیج بگرفت پس بکرمان
شتافت و استیلا یافت و والی فارس را بکشت و بلخ بگرفت و عظیم مستقل گشت گویند که چون یعقوب بدولت رسید مال یکے
از اغنیا ی بلخ بدید پس ازان او را بدید گفت حالت چون ست گفت چنانچه دیروز حال تو گفت دیروز حال من چگونه بود گفت
چنانچه امروز حال من ست یعقوب متاثر شد و مالش بدو باز داد در دو صد و پنجاه و ستة هجری قصد خراسان کرد و محمد بن طاهر طاهریه

خراسان بگرفت و پناه بداعی کبیر برد و یعقوب بر خراسان استیلا یافت گویند رستم یعقوب لیث آن بود که هر گاه او را خشم آمدی یکساله با محتاج باو دادی و اگر پیش از انقضای آنمدت دیگر چیزی طلبیدی آنچه داده بودی از و باز گرفتی و او را براندی و هر سه ماه سپاه را یکبار رسم دادی و از لشکر بانش کسی را مجال نبود که دست بتاراج بردی و دو هزار مرد برگزیده بود و بدست هر یک چتری و دادی هزار زرین و هزار سیمین و در خیمهٔ او چیزی پلاسی که بران نشسته بود چیزی نبود و پیلچی خلیفه او را گفت که در عهد پیشوای داری و چنین پلاس نشینی و جز سلاحیکه پوشیده چیزی نداری گفت سردار را باید که چنان معاش کند که لشکریان نیز بر آن نهج زندگانی تواند کرد و بعد از و برادرش عمر بن لیث جانشین شد و او ملکی قهار بود و در دو صد و هشتاد و هفت هجری خلیفه بغداد منشور ایالت خراسان و فارس و کرمان و سیستان و ماوراالنهر فرستاد و عمر ضبط ماوراالنهر فرمان داد امیر اسمعیل سامانی صاحب ماوراالنهر با ده هزار سوار از جیحون بگذشت و عمر با هشتاد هزار سوار متوجه او شد چون صفها بیاراستند اسب عمر لیث که بغایت سرکش بود در جولان آمد و او را بصف اسمعیل سپاند بی آنکه کسی بقتل رسد امیر اسمعیل ظفر یافت و عمر را در خیمهٔ در حبس نمود عمر با کی از فراش گفت گرسنه ام فراش قدری گوشت در شطل کرد و زیر او آتش افروخت و بکاری رفت سگی در آمد و سر در شطل کرد دامنش بسوخت منجیل سر بر زمین آورد و دسته شطل در گردنش سگ بدید و بدو غطل را بر سر عمر زد عمر از آن حالت بخندید یکی از نگاهبانش گفت چه وقت خنده است گفت امروز بامداد خوان سالار من شکایت میکرد که سیصد شتر آلات مطبخ را بجنت می کشند اکنون می بینم که سگی آنرا بسهولیت می برد پس معتقد خلیفه او را ببغداد طلب داشت امیر اسمعیل بفرمود تا عمر را بغداد رفت و محبوس گشت و در حبس خلیفه مریض شد و در حبس بگرسنگی بمرد و از عجایب آنکه هیچکسی از سلاطین را سفره و شیلان مانند او نبوده و عاقبت از گرسنگی هلاک شد چه کسی از مردم خلیفه خبر از و نگریست از سخنان اوست که در راز گوش با خود بردید که اگر بار شما نبرد باری راه شما بنهاید جامع عنق شیراز از آثار اوست و بعد از و بقایای از صفاریه در سیستان حکومت کردند قراه ولایتی است مختصر و در یک فرسخی قراه کوهی است که آنرا ماندکی گویند در بن کوه طاقی ست از سنگ که همیشه آب از اینجا میچکد و مردم از اینجا دست برداشته بدعا طلب حاجت مینمایند اگر چکیدن آب زیاده شود و برداشتن مطلوب امید میدارند و الا محروم باز میگردند قندهار شهر بندی دارد که در میان قلعه چاهی ست عمیق از سنگ خارا که دران خوض کرده اند آب آنرا جاری دیده اند و در وقتیکه از انجا آب میکشند بر گهای درخت و شاخهای گیاه بر می آید و یکی از مضافات قندهار زمین داور ست که دار الملک سوری بوده که جد سلاطین غور ست و دیگر نیست که شهری بعظمت بوده و در ان ناحیه گنبدیست و در اینجا دفن قبر ست که ایشان را شهزاده های گنبد سر باز میگویند مگر سقف آن گنبد پوشانیده اند و صباح آن شکافته یافته اند چنانچه از آن گل و خاک در درون گنبد بافتاده بعمیق شهر چه ایست از ضمایم قندهار نزدیک بفلات و آنرا مقر زیر گویند و دیگر میمنه ست که الحال بقدر دیهی مانده و در جنوب کوهستان بتل که نزدیک زمین داور واقع ست مولف تاریخ صبح صادق گوید که امیر ذوالنون پیک ارغون از امرای سلاطین غور کانیه بوده و بفرمان سلطان حسین مرزا گور کانیه در هشت صد و هفتاد و چهار هجری حکومت داور و غور یافت پس قندهار و قراه بگرفت و زمین داور نشیمن ساخت و بعد از و پسرانش شجاع بیگ که بشاه بیگ مشهور ست و محمد مقیم در قندهار و کرمان بحکومت رسیدند شاه بیگ فاضلی شجاع و مشهور بوده و در روز رزم پیش از همه لشکریان مباشر قتال شدی او را گفتند

سرو وار را چنین تهور منزاوار نباشد گفت اگر چنین نباشد پس آنگاه اعتبار من از دست میرود و گمان مے برم کہ ہیچ کس در پیش من نخواہد ایستاد
و او بعد از پدر بقندہار باستقلال یافت و لشکر بسند کشید و شش ماہ و اتوالیت از جام فیروز برگرفت چنانچہ در اقلیم دوم در احوال سیوستان
مرقوم ست و بعد از و پسرش شاہ حسین بن شاہ بیگ از غزنین بحکومت رسید و سند نیز در تصرف داشت و بعد چندی بملک ترخانیہ رسید
و او از امرائے شاہ بیگ بود اول ایشان میر ابا علیے بن رخان ست و از احفاد او مرزا غازی بفرمان محمد اکبر بادشاہ ایالت سند
و در عہد جہانگیر بادشاہ حکومت قندہار نیز یافت و بعد از و کسے از ترخانیان بحکومت نرسید و در بدو سلطنت محمد شاہ گورکانیہ
افاغنہ قندہار خروج کردند و ازان گروہ بود سلطان محمود خان غلزئہ کہ بایران شتافت و استیلا یافت و بنج و بن سلاطین
صفویہ از آمدیار بکند و احوال او و دیگران در اقلیم چہارم در ضمن نیمروز مرقوم شود و دیگر احمد شاہ ابدالی درانی در قندہار
بسلطنت نشست و از ین پیش ملازم نادر شاہ بود و بعد او بخت طالعش ترقی کرد و در عہد سلطنت محمد شاہ و عزیز الدین محمد عالمگیر
ثانی گورکانی لشکر بہ شاہجہان آباد کشید و کردوانچہ خواست بندی از قضایای او در ضمن شاہجہان آباد دہلی بگذشت و
اکنون تیمور شاہ بن احمد شاہ در رالی ابدالی بر قندہار استیلا میداد و کابل تختگاہ اوست و شمہ از احوال او در ضمن کابل بیاید

غزنین مولف تاریخ مبارکشاہی گوید غزنین در عہد سلطان محمود غازی چنان آبادی بود کہ ہر روزہ ہزار خروار گنجشک
صیاد ان بہ شہرے آوردند و غزنین آب و ہوائے نیکے دارد و ادویہ میفیدہ در جبالش بسیار یافتہ میشود و گذرد م و
دیگر موذیات در انجا کمتر ے باشد و در واقعات بابری آمدہ کہ در زمان پاستان غزنین و قندہار را از بلستان گفتہ اند
راقم حروف گوید کہ در آخر عہد محمد فرخ شیر و بدو سلطنت محمد شاہ گورکانیہ ایالت کابل بمبارز الملک سر بلند خان بود و
ہمراہ میبارز الملک ایالتپناہ والد راقم بخدمت بخشی گری قیام میداشت مبارز الملک خلف بزرگ خود خانزاد خان را با فوج کثیر
سوارے والد راقم کابل فرستاد خان موصوف بکابل رفت و از انجا بغزنین شتافت کسانیکہ ہمراہش بودند در
مے گفتند کہ الحال آبادی غزنین بیش از و یہی نماندہ و قبر سلطان محمود سبکتگین در انجا ست بر بالین قبرش مسجد
بجید و پہلوے قبر گردی ثقیل و گران از ہفت جوش نہادہ و بالجملہ غزنین نشیمن گاہ الپتگین و تختگاہ سلطان محمود غازی
و پدرش سبکتگین و اولادش بودہ و در تاریخ مرقوم ست الپتگین در خریدہ امیر شہید احمد اسمعیل سامانی
بودہ و در عہد عبد الملک بن نوح بن نصیر سامانی امارت خراسان یافت و انجا کارہاے بزرگ کردہ و چون عبد الملک
درگذشتہ امرا از انجا زنامہ با و نوشتند کہ منزاوار سلطنت عم عبد الملک ست و پادر عبد الملک منصور بن نوح ست
الپتگین در جواب نوشت کہ منصور نوجوان ست و بعد از پنج شش روز شنیدند کہ منصور در بخارا بر تخت نشست الپتگین
کسان بتعجیل فرستاد کہ قاصدان را باز گردانند ایشان از جیحون گذشتہ بودند چون نامہ الپتگین بخارا رسید منصور کہ بادشاہ
شدہ بود دل دگرگون کردہ بدنگاہش خواند تا بقتلش رساند الپتگین ہر چند خواست بجاے نرسید و امرائے خراسان را
بخواند و گفت مرا خواندہ اند کہ بقتل رسانند چارہ چیست گفتند خوارزم و خراسان نیمروز ترا ست خود را سلطان خوان تا
اطاعت کنیم گفت نخواہم کہ در پیرانہ سر کافر نعمت شوم شما چاکران او بید بدرگاہ آوردید تا کہ من بہندوستان میروم
تا غنہ اکنم پس امرا را وداع کردہ بلخ آمد روزے چند اقامت گزید منصور آگاہ شد و شاہزادہ را با ہزار سوار بدفع او فرستاد

وسپاه چون خبر یافتند رسید الپتگین بخلج رفت وخلج دره تنگ ست واز بلخ چهار فرسنگ مسافت دارد و آنرا محکم کرده سپاه پس منصور نتوانستند گذشت دو ماه همچنان بنشستند الپتگین سه هزار برده داشت از انجمله دو هزار دو ویست غلامان او بودند در الپتگین در طلایه بود با سه صد غلام بر طلایه سپاه منصور آمد جمعی را بکشت و باز گشت الپتگین گفت شتاب روی کردی اکنون که بشوید تدبیر کار باید کرد پس مقرر نمود با نماز خفتن کوچ کردند و بنگاه از دره بیرون بردند الپتگین طغانرا با هزار مرد و سبکتگین را با هزار مرد در دریا پنهان کرد و خود با هزار تن عبور دریا کرده بمیدان ایستاد و روز دیگر لشکر منصور برنشست کرا و گریخته وقت تعجیل بر آمدند چون از دریا بگذشتند الپتگین را در میان ایستاده دیدند الپتگین روی بایشان آورد طغان و سبکتگین از دو جانب در ایشان آویختند و از اطراف تیغ در مخالفان نهادند امیر سپاه منصور بقتل رسید الپتگین ظفر یافت و بیامیان رفت امیر بامیان رزم کرد و اسیر گشت و پس ازین نواحی پیش یافت و حکومت کابل بدستور خود آورد و رفت و بغزنین رفت و محاصره کرد ابو علی کوچک در غزنین بود الپتگین فرمان داد که هیچ کس از لشکریان چیزی از کسی نستاند روزی غلامی را دید توبره کاه مرغی بقتل ک کرده و بسته است الپتگین گفت که این را که گرفتی گفت خریده ام الپتگین تحقیق کرده چون او را از روستائی بجور گرفته بود امر کرد تا غلام را بدو نیمش کردند و در سر ره با توبره و مرغش آویختند و منادی کردند که این سزای آنکه مال کسی را بزور بستاند پس در سنه ثلثمائة و یک هجری شهر غزنین را قهرا گشود و کسی را امان نداد و هند وستان تاخت برد و غنیمت بسیار آورد و چون سپاهش دو شش هزار رسیدند پشاور بگرفت بلک هند گریخت قصبه الپتگین کرد و رزم نمود تا ظفر الپتگین را بود و در حدود پشاور در گذشت چون سپاهش در ملک بنگاله بودند رئیس گذارده متعذر دیدند پس سبکتگین را امیر ساخته و بحسن تدبیر او سلامت بغزنین رسیدند و اسحق بن الپتگین که بغزنین بود بنشستند اسحق بن الپتگین بحکومت نشست و اطاعت منصور بن سامانی کرد و بعد اسحق که او فرزندی نداشت اعیان ملک سبکتگین را که مقدم امرا بود امیر خواندند و چون نماند پیری که از غلامان معتبر سبکتگین بود با بارت غزنین رسیده و بدستوری آغاز نهاد و سپاه عرض کردند سبکتگین را امارت دادند

امیر ناصر الدین سبکتگین غلام الپتگین بود و الپتگین در رم خریده امیر سعید ابو نصر احمد بن اسمعیل سامانی بوده بعضی گویند که نسب امیر ناصر الدین منبر دجرد شهریاریست پیوندد و بغلامی افتاد و بالجمله امیر ناصر الدین قبل از حکومت روزی بصحرا رفت و اهوی با بچه بچرا دید و اسپ را بر انگیخت آهو بگریخت بچه گرفتار شد سبکتگین راه شهر پیش گرفت آهو بمحبت بچه از پی میدوید و فریاد میکرد سبکتگین را بر و رحم آمد بچه را بگذاشت مادرش او را پیش گرفت و سر بآسمان کرد و برفت پس سبکتگین همان شب رسول را بخواب دید که فرمود بان شفقتی که کردی ایزد تعالی ترا پادشاهی دهد باید که با خلق خدا شفقت کنی و قتی الپتگین دولت غلام را بهر تحصیل مالی نزد خلجیان و ترکمانیان فرستاد سبکتگین از ایشان بود و ترکمانان در ادای مال اهتمام کردند غلامان عزم رزم کردند سبکتگین گفت خداوند ما را بجنگ نفرستاده اگر جنگ کنم ما را بکند حشمت خداوند مرا زیان تواند داشت و مخالفت ترکمانیان الپتگین گفتند چرا جنگ کردید غلامان گفتند سبکتگین نگذاشت الپتگین او را گفت چرا چنین کردی گفت خداوند ما را بجنگ نفرموده بود اگر بفرمان جنگ میکردیم هر یکی خداوندی مینمودیم نه بندهٔ الپتگین را خوش آمد و در خزینه بفزود و چون

پشتگین در گذشت کار سبکتگین بزرگ شد و در شب پنجشنبه دهم محرم سنه ۳۷۷ صد و شصت و یک بحجره بخواب دید که از میان آتش خانه درختی بیرون آمد و بزرگ شد و سر بفلک گشت چون از خواب بیدار شد یکی از خادمان خبر تولد پسر باو رسانید سبکتگین او را محمود نام نهاد وقتی پسرش محمود باغی ساخت و سبکتگین را آنجا نیابت کرد سبکتگین از چاکران ماهر که خواهد باغی چنین تواند ساخت ملوک را باید که چنین باغی سازند که دیگری نتواند ساخت محمود گفت آنچگونه گفت نهال احسان بنشان تا بادخزان را در ان تصرفی نباشد سبکتگین در سنه ۳۷۷ صد و شصت و پنج هجری بر بست مستولی شد ابتدای سلطنت غزنویان ازین سال اعتبار کنند انوشروان عادل گوید چون سبکتگین بست گرفت روزی یکی از فیلبانان او فیل را بپای درخت خرما بربست خرما چیده بگرفت مالک خرما ستان بدرگاه آمد و داد خواست سبکتگین تنها بود آواز بشنید و برخاست با من و یک غلام دیگر سوار شد و بآنجا رفت و فیل بسته بود فیلبان را دید که بر درخت خرما برآمده بچندین مرا گفت که بر درخت خرما رود و بچگمان فیلبان بخلق بیاویزد برفتم و بفرمود عمل کردم پس ازان کس را مجال ستم نماند بجمله در سنه ۳۷۷ صد و هفتاد و پنج هجری جیپال صاحب هند با لشکری عظیم بعزم غزنین از بلغان بگذشت سبکتگین مکرر با او رزم کرد و پسرش محمود با وجود صغر سن آثار رجلادت بظهور رسانید گویند نزدیک لشکر جیپال چشمه بود که هرگاه بخاست در انگلندی رعد و برق و سرمای عظیم پدید آمدی و بادهای مخالف وزیدی سبکتگین امر کرد تا قاز و رات دران ریختند رعد و صاعقه و سرمای عظیم پدید آمد هندوان عاجز شدند جیپال تضرع نمود سبکتگین بصلح راضی شد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه فیل قدی قبول کرد و محمود را نزد آمد جیپال گفته فرستاد که در هنود ان رسم ست که هرگاه عاجز آیند زن و فرزند را بکشند و اموال را در آتش سوزند و جنگ کنند تا کشته شوند و حالا شدت سرما و باران و احوال ما باین مرتبه رسید اگر صلح بکنند بآن پردازیم سبکتگین با محمود گفت که صلح اصلح است چه هنودان عاجز شده اند و دست از جان شسته محمود خاموش ماند سبکتگین برضا داد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه فیل قدی داد و مقرر کرد که چند قلعه با و مسلم دارد و پس چندی از اعیان امرای خود پیش او فرستاد سبکتگین طایفه با و راه دادن کردند تا آنکه قلاع را متصرف شوند جیپال بهند بازگشت و فرستادگان سبکتگین را حبس فرمود و گفت تا او را که هوا پیش او بند بار بفرستد شمار هائی نیابید سبکتگین آگاه شد و روی بهند نهاد و لمغان بگرفت و بازگشت جی پال با تمام متابعه غزنین آمد سبکتگین با و رزم کرد و ظفر یافت جی پال تضرع نمود و محبوسان را رها کرد سبکتگین بغزنین مراجعت نمود پس باستدعای امیر نوح بن منصور سامانی بماوراء النهر رفت لشکر بخراسان کشید و ابو علی و فائق را منهزم ساخت امیر نوح امارت خراسان بپسرش محمود داد و او را سیف الدوله لقب نهاد محمود بنیشاپور مقیم گشت سبکتگین بجانب بلخ شتافت و متوجه غزنین شد و در سنه ۳۷۷ صد و هشتاد و هفت هجری در راه در گذشت بعد از و پسرش اسمعیل بن سبکتگین که از دختر الپتگین متولد شده بود بموجب وصیت در بلخ بر تخت نشست و از ضبط ملک عاجز آمده برادر محمود را از پشاور قصد او کرد اسمعیل بغزنین رفت محمود بهرات آمد عمش بغراق و برادرش ابو المظفر سبکتگین با و پیوستند محمود بغزنین متوجه شد و بعد از محاربه بر اسمعیل ظفر یافت و منصور گشت و با و گفت که اگر من بدست تو گرفتار میشدم چه میکردی گفت ترا بقلعه میفرستادم جواب داد عیش بر تو مفتوح میداشتم تا بفراغت روزگار میگذرانیدی محمود امر کرد تا با و همان کردند و بعد از و سلطان ابو القاسم محمود غازی غزنوی در غزنین بر تخت نشست و در همان روز بجهت ضبط خراسان متوجه بلخ شد و او از خلیفه قادر عباسی یمین الدوله لقب یافت و اول کسیست از سلاطین اسلام که او را سلطان گفتند او بادشاهی شجاع و غازی مجاهد بود در حق او دین مذهب و تعصب

تمام داشته گویند محمود کشیده روی و کوسه بود روزی در حجره خاص چون از نماز فارغ شد قبا بپوشید و کلاه بر سر نهاد و در آئینه نگریست و تبسم کرد و گفت مرا هم که خلق مرا دوست ندارند از بنکه روی نیکو ندارم وزیرش حسن میمندی حاضر بود گفت این را چاره هست گفت بگو گفت زر خرد و دشمن دار تا ترا دوست دارند پس محمود چنان کرد و گویند انعامش نام دوست و دینار بود و بر میخشیدی و مادرش دختر رئیس زابل بود از آنش زابلی گفتندی و در اجرای امور شرع مبالغه بسیار کردی شبی با ندیمان شراب خورد و با مداد صبوحی کرد علی پوستکین از اکابر امرای دران مجلس حاضر بود و او را در شجاعت برابر هزار مرد و نهاد و پنج هزار مرد در خیل او بودند چون روزی بجایگاه رسید خواست که بخانه رود سلطان گفت در حالت مستی بدر خانه رفتن صلاح نیست اگر محتسب ترا با خمار در بازار بیند بی آبرو کند علی پوستکین نشنید و گفت البته بروم برخاست و بر اسپ بر نشست و با فوجی عظیم روی بخانه نهاد و در راه محتسب با صد سوار پیش آمد و او را مست دید بفرمود تا آزار از اسپش در کشیدند پس مست خود را چهل تازیانه زد و بخانه رفت و دیگر روز بخدمت سلطان شتافت سلطان گفت از دست محتسب چگونه خلاص یافتی علی پشت برهنه کرد و بار نمود و شاخ شاخ شده بود گفت این سزای آنکه فرمان سلطان نبرد محمود بخندید و گفت توبه کن که دیگر بار دستی از خانه بیرون نبری یکی تر دمحمود تظلم کرد که دو هزار دینار بکیسه سر بسته بمهر بقاضی شهر بامانت دادم و بسفر رفتم اکنون که باز آمدم آنچه سپرده بودم همچنان سر بمهر بستم چون سر کیسه بگشودم در سنهای مس یافتم نزد قاضی رفتم و حال باز گفتم گفت کیسه سر بمهر بمن سپردی و همچنان گرفتی دیگر چه خواهی سلطان تعجب نمود و آن کیسه از و بستد و هم چندین نگاه کرد و اثر شگافتن نیافت و با خود گفت شاید که رفوگر ده باشند پس شب بر خاست و چادر مذهب که بر نهالی افگنده بودند یکسر بگشاد با مداد ان را فراپیش دید تر سید و بگریه افتاد و فراش دیگر او را با محمد رفوگر نشان داد فراش رفت و دیناری با مداد رفوگران را چنانچه مے بایست رفوگر د فراش آنرا بر نهالی افگند سلطان از شکار باز آمد چادر درست دید گفت این دریده بود فراش گفت ندریده بود سلطان گفت کیسه آنرا من دریده بودم فراش قصه باز گفت سلطان رفوگر را بخواند و گفت مترس حق گوی هم راست گو درین سال هیچ کیسه سر بمهر رفو گرده گفت آری بخانه قاضی گفت آن کیسه را شناسی گفت آری محمود کیسه آورد و رفوگر گفت همان است گفت بگمار رفوگرده رفوگر نمود و سلطان تعجب نمود قاضی را بخواند و گفت تا زر بصاحب کیسه رساند آنگاه امر کرد قاضی را بگون سازیا و بخشند قاضی پنجاه هزار دینار فدای داد و از قضا معزول شد و از جان امان یافت عامل نا صناع مردے را بگرفت مرد بغزنین شد و تظلم نمود سلطان بعامل نوشت که صناع بدهد عامل بفرمود تا عمل نکرد و مظلوم دیگر بار بغزنین رفت و تظلم کرد سلطان در آنوقت تنگدل بود گفت بر من نامه داده است اگر فرمان نبرم چگونه مظلوم گفت من چکنم گفت برو و خاک بر سر کن گفتای پادشاه عامل تو بفرمان تو کار نمیکند مرا خاک سر باید کرد محمود گفت غلط گفتم مرا خاک سر باید کرد و در ساعت امر کرد که عامل را ازان جا بخواندند و آن نامه بگردنش آویخته گرد شهر بگردانیدند پس بقتلش رسانیدند بزرگی از سیاه نیمشبی بخانه درویشی رفت و او را بر اند و در زنش تصرف کرد و درویش نزد سلطان شد و حال باز نمود سلطان گفت اگر دیگر بیاید مرا خبر کن بعد از سه شب باز بخانه درویش آمد و درویش محمود را آگاه کرد محمود با چندی بخانه درویش رفت و او را بفرمود تا چراغ خاموش کن پس بزرگ را بقتل رسانید آنگاه چراغ طلب نمود روی مقتول بدید و سجده شکر بجای آورد و درویش

را گفت خوردنی هر چه داری بیار درویش فان جو و سرکه پیش آورد سلطان بخورد چون خواست که باز گردد درویش گفت چرا امر کردی که چراغ خاموش کردم گفت با خود گفتم که جز فرزندان من کس این جرأت نتواند کرد شاید درویش بمحبت پدری از قتل او مرا مانع آید پس چون روی بدیدم دانستم که بیگانه است سجده شکر کردم و از آن روز که این قصه مرا گفته بود هیچ خوردنی و سوگند یاد کرد تا داد تو ندهم چیزی نخورم چون او را بکشتم عظیم گرسنه بودم لاجرم چیزی از تو خواستم دوزی در بادغیس بشکار اشتغال نمود از سپاه جدا ماند و شب بخانه عجوزه می رفت و دیگر روز خواست که بسپاه پیوندد عجوزه را گفت من سلطان ام فردا پسر خود را نزد من فرست تا او را خوشنود سازم دیگر روز عجوزه پسر را بدرگاه فرستاد چون بدرگاه آمد حاجبان را گفت مرا سلطان خوانده گفتند لحظه صبر کن که سلطان بنماز مشغول است پس عجوزه با خود گفت سلطان نیز چون در تخصیص مرام خود محتاج بدیگری است بهتر آنکه حاجت از کسی خواهم که بکس محتاج نبود پس او نزد مادر شد و حال باز گفت و بدستور دیگر روز تیشه برگرفت و بهیزم شکستن بصحرا رفت تیشه اش بر سنگی آمد آواز برگرفت گنجی طلا پدید شد نزد مادر رفت و حال باز گفت مادر گفت نزد محمود رو و حال باز گوی پسر چنان کرد محمود تمام آن مال را بدید و بخشید و قصه محمود در قصر خود نشسته بود و هر طرف می نگریست بی سر و پای دید که جنبشی سریع و درست داشت و با او اشاره میکرد سلطان او را پیش خواند و حال باز پرسید گفت مردی مقامر امروز بشرکت سلطان نرد باختم و دو جفت مرغ بردم یک جفت خداوندست سلطان بسر کرد تا مرغ نماز از و بستد. نه مقامر دیگر روز بیامد و دو مرغ دیگر بیاورد روز سوم بدستور با گوسفندی بخدمت رسید چهارم روز تهیدست باز آمد سلطان او را مثول و بدحال باز پرسید گفت امروز بشرکت خداوند قبای باختم هزار دینار ازمن ببردند سلطان بخندید یا نصد درم باو داد و گفت از امروز پس تا حاضر نباشم بشرکت من قمار مباز سلطان روزی بر درگاه نرا گفت با بترین مردمان پیدا کنید بعد از جستن بسیار مردی آوردند که بر شاخ درختی نشسته بود و آنرا می برید سلطان گفت کسی از این آبله تر تواند بود گفتند نه گفت این آبله تر باد شاه خاصه حمت که یکروز در رعیت را براند و بسبب آن در کار خود و را ند چه این تنها در خون خود سعی میکند و آن خون خود چندین هزار کس و رد یگر نقل ست که چون سنه چهار صد و بست هجری بر ری استیلا یافت مجد الدوله بن فخر الدوله دیلمی و والی ری را محبوس بقزوین فرستاد و مهران آوان زنی را فرمود ان کوچ بلوچ در حدود ری غارت کردندی تظلم نزد محمود رفت محمود گفت مال را کجا بردند گفت برباط و برگنجین محمود نام آنجا نشسته بود گفت آن کجاست زن گفت لا یعلم چندان بگیر که بدانی چه اگر داری بحق آن ترسی در قیامت از عهده جواب آن بنائی گفت راست گفتی محمود کاروانی را براهیکه نزدان کوچ بلوچ آنجا راه زنی میکردند فرستاد امیر با صد و پنجاه سوار بدرقه داد و شیشه زهر قاتل با و سپرد و گفت دزدان خرد ار سبب بیکار روان پیر چون نزدیک من دزدان برسی و در تمام آن زهر تعبیه کن و شتر از اکه سبب بار دارند پراگنده ساز چون دزدان در کاروان افتند جنگ مکن و در عقب کاروان مرو که گمان آن ست که پیش از رسیدن تو بیشتر ز هر هلاک شده باشند امیر بفرمود عمل کرد و دزدان کوچ بلوچ از کاروانیان خبر یافتند و چهار هزار تن بر ایشان نفد کاروانیان بگریختند دزدان بار ها بتگا فتند چون بسیب رسیدند خوردن بگرفتند پس یک یک می افتادند و میمردند چون ساعتی بگذشت امیر بیامد و بسیار یرا مرده دید و بقیه آن محاذیل را اسیر کرد و کاروانیان بگشتند حادثات زاد سلطان

بسیار ست چون رزم با املک خان والی ماوراالنهر وظفر یافتن بران در ملتان وٹھٹھہ استیلا یافتن و بکر لشکر بہند کشیدن چنانچہ
درسنہ صد و نود و یک ہجری لاہور از جی پال بگرفت و درسنہ سہ صد و نود و نہ ہجری چند قلعہ از ہند گرفتہ بغزنین باز گشت و پنجنیر
در چہار صد و نہ ہجری بعد از محاربات قنوج بگرفت و پنج قلاع آنرا قہرا مفتوح ساخت و بدستور در چہار صد و شانزدہ
ہجری روی بسومنات آورد و بگشود و حکایت و تسلیم والی سومنات کہ از عجائب روزگار ست در اقلیم دوم در ضمن سومنات
مرقوم ست و در ہفت اقلیم نوید کہ ہفت دہ کرت بر ہند یورش نمودہ آوردہ اند کہ چون سلطان در سنہ سہ صد و نود و ہفت
ہجری املک خان بادشاہ ماوراالنہر را کہ از جیحون عبور کردہ بزرم پیش آمدہ بود ہزیمت داد پس ازان سلطان محمود بفادر
عباسی خلیفۂ بغداد نوشت کہ ماوراالنہر مرادہ تا آنجا روم و آن مملکت را بشمشیر بستانم خلیفہ گفت در اسلام از اہالی ماوراالنہر
کسے مطیع تر نیست اینکار مکنم اگر بفرمان من قصد آن دیار کنی عالم را بر تو بشورانم محمود نیرہ شد و رسول را گفت خلیفہ را بگوی کہ
من از ابو مسلم کترم انیک با ہزار فیل بے آیم و دار الخلافہ را از پاے ویران کنم و خاک آنجا را بر پشت بغزنین
آرم رسول برفت و باز آمد و باندازہ بکدستہ کاغذ پیچیدہ پیش سلطان نہاد سلطان نامہ بکشاد و اول نامہ نوشتہ بود
بسم اللہ الرحمن الرحیم آنگاہ سطور چنین مقطعات الم الم الم و سواے این چیزے دیگر نبود و در آخر نامہ
اینکہ الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علے رسولہ محمد و آلہ اجمعین سلطان حیران بماند و از کتاب معنی آن سوال
کرد و در ہر سورۃ از قرآن کہ الم بود بجز اندند و تفسیر کردند جواب نوشتہ سلطان بنود ابو بکر قہستانی کہ مرتبۂ بدبیہی داشت نوشت
دران مجلس بپاے ایستادہ بود گفت خداوند خلیفہ را تہدید کردہ بود کہ بر فیلان از دار الخلافہ خاک بغزنین آرد خلیفہ در جواب
آنسورہ الم ترکیف نوشتہ ست سلطان بسے بگریست و از خلیفہ عذر خواست و ابو بکر قہستانی را خلعت داد و ندیم ساخت و
امر کرد تا در ندیمان بنشیند و چون در شب پنجشنبہ بست و سوم ربیع الآخر سنہ چہار صد و بست و یک ہجری سلطان در گذشت
پسرش ابو احمد محمد بن محمود غزنوی در غزنین و پسر دیگرش مسعود بن محمود غزنوی در ری بسلطنت نشست
مسعود بخراسان آمد و برادر خود نوشت کہ غزنین و خراسان تو باز گذارم و بلاد عراق و جبال طبرستان قناعت کنم بشرط
آنکہ در خطبہ نام مرا بر نام خود مقدم داری محمد قبول نکرد و بالاخر امر یانش او را محبوس کردہ بخدمت مسعود در ہرات آوردند
مسعود برادر خود را میل کشید و کسانیکہ او را محبوس کردہ بودند انہا را بکشت مسعود ملکے سخی بودہ و با علما و فضلا مجالست کردی
وقتی تپ دق بہم رسید علاج ہیچ یکے از اطبا مفید نہ افتاد حکیم ابو بکر باقلانی فقہ حمزہ را ترتیب داد تا آنرا پیش او خواندند
گرفتند آن علت زائل شد بنا بر آنکہ از شنیدن قصہ حرارت غریزی مسعود بجوش آمد و حرارت عارضی را مغلوب و فانی
ساخت و در مسعود سلاجقہ غالب آمدند و بعد مسعود پسرش مودود بن مسعود بحکومت نشست و بر غزنین و بلخ و لاہور
و قندہار مستولی گشت و در چہار صد و سی و پنج ہجری سپاہ بدفع سلاجقہ فرستاد و آن از الپ ارسلان بن چغر بک سلجوقی
منہزم گردید و لشکر دیگر تعین نمود کہ طایفۂ سلاجقہ را از حدود قندہار براندند و ہمدرین سال رایان ہندوستان باتفاق
یکدیگر لاہور را محاصرہ کردند مودود لشکرے عظیم بدفع ایشان فرستاد ہندوان منہزم باز گشتند و ہر قلعہ کہ گرفتہ بودند مسلمانان
باز دادند و در سنہ چہار صد و چہل ہجری مودود بامداد ملوک اطراف بغزیمت آنکہ خراسان را کہ سلاجقہ متصرف شدہ بودند

انتزاع نمایند یک منزل از غزنین برآمد و بقونج گرفتار گشت و بغزنین مراجعت نمود و در بستم رجب سنه چهار صد و چهل و یک بغزنین در گذشت امر السپرش مسعود بن مودود را که خرد سال بود بسلطنت نشاندند و بعد پنجروز خلع کردند علی بن مسعود بن محمود را بحکومت برگزفتند و او بدون هیچ بست رائی معروف بود و بسعی عبد الرزاق بن احمد بن حسن میمندی مجد الدوله عبد الرشید بن مسعود که در یکی از قلاع حدود سیستان محبوس بود بسلطنت نشست و روی بغزنین نهاد و علی بگریخت عبد الرشید استقلال یافت طغرل که از امرای مودود بود بفرمان عبد الرشید در حدود سیستان با امرای سلاجقه رزم کرد او ظفر یافت و در سیستان مستقل گشت و بعبد الرشید نوشت که سپاه بفرست تا خراسان بگیریم عبد الرشید اکثر سپاه خود را نزد او فرستاد طغرل همه را با خود متفق ساخت و متوجه غزنین شد عبد الرشید متحصن گشت طغرل شهر بگرفت و مودود را با سایر محمودیان بقتل رسانید و از ایشان جز سه تن که در قلعه محبوس بودند زنده نماند پس طغرل کار فرمانفرمائی یافت دختر مسعود بن محمود را باجبار بخواست و بر تخت نشست و بجزجیر والی لاهور نامه نوشت و بتهابعت خویش خواند جزجیر او را تهدید کرد و بدختر مسعود و امرای غزنین نامها نوشت که در افنای طغرل سعی نمایند چندی از لشکریان متفق گشته روزیکه طغرل بار داده بود و بر تخت نشست پیش افتادند و تیغ در وی نهادند و بعد از قتل طغرل جزجیر از لاهور بغزنین آمد و فرخ زاد بن مسعود را که در یکی از قلاع محبوس بود بخواند و بر تخت نشاند جمال الدوله فرخ زاد بن مسعود بسلطنت رسید و دوستان طغرل را بکشت و بعد از زمانها با سلاجقه صلح کرد و ایاز که معشوق محمود غزنوی بود در عهد فرخ زاد در سنه چهار صد و چهل و نه هجری وفات یافت و فرخ زاد در چهار صد و پنجاه و یک هجری در گذشت و بعد از دو برادرش ظهیر الدوله ابراهیم بن مسعود بادشاه شد و او ملکی عادل و فاضل بود و زاهد و دولت یار بود و در سالی سه ماه رجب و شعبان و رمضان روزه داشتی و خط خوب نوشتی و هر سال یک مصحف باتمام رسانیدی و بامثال مزد آن بکاتبان فرستادی سلاجقه او را تعظیم بسیار کردندی و بزرگ نوشتندی در مدت سلطنت خویش کوشکها و منظرها بساخت و قریب پنجاه صد خانقاه و مساجد و رباطها بنهاد و در بدو دولت او سلطان ملکشاه سلجوقی عزم غزنین کرد ابراهیم آگاه شد نامها بامرای او نوشت که شما ملکشاه را بران داشته اید که متوجه اینجانب شوید خدمت شما مستحصن افتاد باید که سعی نمایند که زود تر بدین ملک در آیند خاطر از و فارغ کرده ایم و چنانچه عهد کرده ایم و سوگندان شما را مضاعف کنیم پس مکتوبات بیکی سپرد تا به لشکر ملکشاه رود و چنان کند که در شکارگاه گرفتار شود و ملکشاه چون باسفرا رسیده عزم شکارگرد تا صلدن خود را بلشکارگاه رسانید و گرفتار گشت او را نزد سلطان بردند سخنی چند پریشان گفت سلطان امر کرد تا او را تبازیانه نواختند قاصد مکتوبات اظهار کرد ملکشاه برخواند و صلح در عتاب امرا مدیده از ان عزیمت در گذشت و بالاخر میان هر دو صلح اتفاق ملکشاه دختر خود را به پسر او مسعود بن ابراهیم داد در چهار صد و نود و دو هجری در گذشت و بعد از و پسرش علاء الدوله مسعود بن ابراهیم بر تخت نشست و در پانصد و نه هجری در گذشت و بعد از و پسرش ابو الملوک سلطان الدوله ارسلان شاه بن مسعود بن ابراهیم بادشاه شد و برادران خود را حبس نمود و برادر دیگرش بهرام شاه بگریخت و نزد خال خود بسنجر سلجوقی رفت سنجر روی بغزنین نهاد و ارسلان شاه باو مصاف داد و منهزم بغزنین متحصن شد و مادر خود را که خواهر سنجر بود با دویست هزار دینار و تحف و هدایا

زمواو فرستاد تا باز گردد و هیچ در نگرفت ارسلان شاه با او مصاف داد و منهزم بهند گریخت سلطان سنجر در پانصد و ده هجری
بغزنین رسید و چهل روز آنجا توقف کرد و خزاین غزنویان بدست آورد و آن مملکت بهرام شاه داد و باز گشت و مقرر
نمود که هر روز هزار دینار بخزانه رساند و با آخر ارسلان شاه در پانصد و دوازده گرفتار شده بفرمان بهرام شاه
بقتل رسید و بعد از و برادرش معز الدوله بهرام شاه بر تخت نشست و بن ابراهیم استقلال یافت و او ملکی باشکوهت
و حشمت بود و علما و فضلا را بعطایا نوازشی یک از دست عامل او تظلم کرد بهرام شاه نامه بعامل نوشت و مضمون داد
مظلوم نزد عامل رفت عامل بر نجید و امر کرد تا آن مکتوب را پاره پاره کنند بعنف بگرفتند آن مظلوم داد مظلوم دیگر بار بزور بهرام شاه باز آمد کرد
عامل نامه نویسانید و داد بگرفت تا فرمان نویسد مظلوم گفت برای خدا فرمان را بر کاغذی بنویس که وقت خواندن کمتر تشویش باشد بهرام شاه بشنید و بخندید مظلوم گفت
اگر ترا عبرت بودی بر کار خود دیگر گونی که عامل تو فرمان نبیره بهرام شاه متغیر شد و دیدم برخاست و تیغ بر میان بست و بان ناحیه برفت
و عامل را بکشت و او در عهد خویش مکرر بشکر بهند کشید و تا بنارس بگشود و در پانصد و چهل و هفت هجری در گذشت
بعد از و پسرش خسرو شاه بن بهرام شاه بغزنی بادشاه شد و بر بدو دولتش سلطان علاء الدین جهانسوز غوری قصد غزنین
کرد خسرو شاه بهند گریخت و آن مملکت بتصرف علاء الدین غوری در آمد و خسرو شاه در لاهور بسلطنت نشست و در پانصد
و پنجاه هجری در گذشت و بعد از و پسرش خسرو ملک بن خسرو شاه در لاهور بادشاه شد چنانچه در ضمن لاهور در گذشت و او
طرب دوست بود و بعیش می پرداخت و در پانصد و هشتاد و سه هجری سلطان غیاث الدین محمد بن سام غوری
آنمملکت از و انتزاع نمود خسرو ملک از لاهور بامان نزد او آمد غیاث الدین او را بغزنین فرستاد و چون تمام غزنویه
را بدست آورد همه را بقتل رسانید ملک لانام نداد لهذا ذکر بعضی از امرای و وزرای سلاطین غزنویه خواجه ابو العباس
در ابتدای عهد سلطنت محمود بوزارت رسید و آخر سلطان از و رنجیده احمد بن حسن میمندی را وزیر ساخت نقل است که
چون سلطان محمود از ابو العباس قرض خواست و گفت مرا مانیست سلطان از و برنجید و گفت در مملکت آنچه بقلم خود
جمع بسته است و آن تمام حاصل نشده هر چه باقیمانده است آنرا جواب گوید کار بطالبه کشید ابو العباس اینرا داشت بداد و
ورطائی نیافت سلطان گفت سوگند یاد کن که دیگر هیچ نداری ابو العباس بجان و سر پادشاه سوگند خورد که هر آنچه
مانده سلطان او را بیکی از قلاع حبس نمود و بعد چند روز علی خویشاوند که با ابو العباس دشمن بود با سلطان گفت
که او را مال بسیار است از جمله آنکه قبضه خنجر مرصع بست پیاله یاقوت اگر فرمایند آن را بدست آریم سلطان بآن رضا داد
علی خویشاوندان خنجروان پیاده را که از خزاین ملوک هند بدست آورده بود و ازیم سلطان ظاهر نمیکرد
باخود گرفت و بقلعه برد و با ابو العباس سخنان گفته باز آمد و بعرض رسانید که او را امید نوید می نمودم تفصیل این دو چیز خواست
داد سلطان آن هر دو را با و بخشید و امر کرد که ابو العباس را در شکنجه کنند و هر چه داد باز ستانند علی خویشاوند او را در شکنجه
هلاک ساخت احمد بن حسن میمندی بعد ابو العباس بوزارت محمود رسید مادر او سلطان را شیر داده بود و با همه احمد وزیر کافی
بوده چون هر دو سال از وزارت خواجه احمد بگذشت شاهزاده محمد بن محمود که ولی عهد بود خواجه احمد را دوست نمیداشت
و النوشاش صاحب و علی خویشاوند و جنگ سنگال و سایر امرای درگاه بران متفق شدند که مزاج سلطان را

از خواجه متغیر سازند لیک بحمایت حرم سلطان که دختر خان ترکستان بود و بخواجه احمد عنایت داشت کاری پیش نمیبرفت
و دختر خان ترکستان را در غزنین مهد چکل گفتندی و جمیلهٔ قندهاری از خدمتگاران او در حمایت خواجه بغایت کوشیدی قضی
کاروانی تبرکستان میرفت خواجه ظرائف غزنین یکے از معتمدان را دو با آن کاروان روان ساخت تا بترکستان برند بعوض
آن پوستین آرند جنگ منکال این حدیث با النوشاش حاجت رسایند که بعرض سلطان رساند که خواجه احمد حسن با خان ترکستان
متفق است و اینک بهر او تحف و هدایا فرستاده خواجه احمد از حیال ایشان آگاه شد و جمیلهٔ قندهاری را آگاهی داد جمیله نزد مهد
چکل رفت و حال باز گفت مهد چکل باشارهٔ جمیله نامه بوالده و خویشان خود نوشت و آنچه خواجه فرستاده بود بطریق تحفه هدایا
نسبت کرد و چند چیز دیگر از ملبوسات زنان بران افزود و نزد خواجه فرستاد و النوشاش کسان بفرستاد تا از پی کاروان
برفتند و آن مرد را حاضر آوردند و بدرگاه سلطان رسانیدند فرستاده چون بدرگاه رسید موجب مواضع فریاد برآورد
که فرستادهٔ مهد چکل ام و مکتوبات بمهر او باز نمود و مقنعه و حمایل و غیر آن برون آورد النوشاش مشغول شد مهد چکل باسلطان
عتاب آغاز نهاد و گفت انیهمه ملامت بفرستادهٔ من رسیده و مقنعه و حمایل بر سر و یوان نمودند سلطان بقبل ستانیان فرمان داد
مهد چکل شفاعت نمود تا نجات یافتند و بالآخر بعلتے دیگر سلطان محمود احمد بن حسن میمندی را بقلعه کالنجر از قلاع هندوستان
حبس نمود و جنگ منکال را وزارت داد و چون سلطان مسعود بسلطنت رسید او را بنجات داد و وزیر خویش ساخت ابو علی
حسن معروف بجنگ منکال از آن منکال بود و سلطان از روی خواهش او را جنگ خواند گویند سلطان محمود را با مشائخ
کرامیان عقیدتی عظیم بوده و جنگ دران باب پیوسته با سلطان مناظره کردی و فتی محمود قصد رزم علی سمجور کرد و بجرد و
بجام رسید و بزیارت زاهدی از کرامیان که معدود بود رفت و گفت چیزی از من بپذیر گفت مرا بمال حاجت نیست و دست
در هوا کرد و مشتی زر بگرفت و بدست سلطان داد سلطان آنرا بجنگ سپرد و جنگ بنگریست نوشته دید که الوبدین اسمار
ابو علی سمجور چون سلطان از پیش زاهد برخاست جنگ را گفت این کرامت را چگونه منکر شوی جنگ گفت منکر نیستم لیک
خداوند را بحرب کسے نباید رفت که مر آسمان سکه بنام او زنند سلطان بخندید و پس ازان منکر کرامیان شد راقم حروف
را در آگره آباد فقیری هندو دو چار شد و مجلس داشت روزی زنی با دو بچه چندی بر او را طلبید و یکعدد بادبچه در دست
گرفت و گفت درین بادبچه چهل خرمهره است چون بشکافتم همانقدر خرمهره که گفته بود ازان برآمد چون او را تفحص کردم
گفت که هرچه بطلبم ازان بکار خود صرف بکنم اگر چنین کنم عمل از دست برود و او بر طلبیدن تا یکفلوس قادر بوده و آن
غیر از بدام آوردن مردم بنود و فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم سوم جنید بغدادی شیخ المشایخ عالم و امام ایمه بود
ابو جعفر حداد در حق او گفته که اگر عقل مردی بودی بصورت جنید آمدی یکے از وی پرسید که دل کدام وقت خوش بود گفت
آن وقت که دل بود شخصے پانصد دینار پیش جنید آورد و گفت غیر ازین چیزی داری گفت دارم گفت دیگر مے باید
گفت یکدرم گفت تو بدین دنی تری که من هیچ ندارم و مرا هیچ نباید از سخنان اوست ملاجراغ عارفان ست و پیدا کنندهٔ
مریدان و هلاک کنندهٔ عاقلان گفت که غایت صبر توکل ست و صبر خوردن تلخهای ناکامی رضا آن ست که بلا را نعمت شمری
و گفت که میان حق و بنده چهار دریاست تا از آنها نگذری بمقصود نرسی یکے دنیاست و کشتی آن زهد و یکی مخلوق و کشتی آن

غرقت و دیگر ابلیس و کشتی عاد و ثمود با او و دیگر هوا و کشتی آن مخالفت بادی شیخ ابو محمد بن احمد رویم بغدادی از بزرگان
وقت بوده و مذهب ملامتیان در نیشاپور راز و منتشر شد گفت توبه آنست که توبه کنی از توبه گفت رضا آن بود که اگر دوزخ بر دنیا
گذارند نگوئی که از سوی چپ می باید و گفت اخلاص در عمل آن بود که بهر دو سرای عوض آن چشم داری سمنون محب مقبول زمانه بود و محبت را
سه درجه نهاد این طایفه معرفت را بر محبت تقدیم دادند و نزد راقم حروف همین پسندیده است که محبت بر معرفت
است چه اگر محبت ذوق معرفت و شناخت نباشد معرفت چگونه حاصل شود از شمنان سمنون است که
تصوف آن ست که هیچ چیز ملک تو نباشد و تو مالک هیچ چیز نباشی ابو عبد الله قلانسی از اکابر قوم و بزرگان
طایفه است وی گفته که در بعضی سیاحت خود در کشتی نشسته بودم پای برخاست و طوفان عظیم شد اهل کشتی بدعا و زاری
درآمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز نظری بکن گفتم نذر کردم که اگر ازین تهلکه نجات یابیم هرگز کسی گوشت فیل نخورم گفتند انچه
نذر بست هرگز کسی گوشت فیل نخورده هست گفتم اینچنین در خاطر من افتاده ناگاه کشتی بشکست و باجماعتی بخار افتادیم چند روز
گذشته بود که از خوردنی چیزی نیافتم فیل بچه پیدا شد و ما را گرفتند و بکشتند و پختند و گوشتش بخوردند و استخوانش براندا ختند و هر چند بر من عرض کردند
گفتم من نذر کرده ام که گوشت فیل نخورم هر چند الحاح کردند نپذیرفتم چون هنگام شب درخواب شدند مادر فیل بچه
بیامد و بوی کردن گرفت و استخوان بچه خود را بیافت پس از ان آمده انرومان را بوی کشید از هر کدام که آن بوی بیافت
دیرا در زیر دست و پای خود بیمالید تا همه را بکشت و من ترسان و لرزان از ان بدیدم پس بسوی من آمده و مرا تا دیری بوی کرده
هوش از سرم رفته بود از من هیچ بوی نیافت پشت بجانب من کرد و پای ها دراز نمود و انستم که اشارت بسوار شدن میکند
شادان و توکل کنان برنشستم بشتاب تمام روان شد و مرا در شب بموضعی آبادان رسانید و بخرطوم اشارت کرد که فرود آی
فرود آمدم و وی باز گشت چون بامداد شد پیادافی رفتم زبان من کسی نمی فهمید و نه من زبان ایشان را ترجمان از احوال
من باز پرسید قصه خود را گفتم گفت از انجا که ترا آورده اند تا اینجا چند راه است گفتم که ندانم گفت هفت هفته روزه راه
هست اینحکایت را مولوی روم در مثنوی خویش نقل کرده هست همچو عربی بیامد مصر در شکار فیل بچگان نگرید و از پیل بچه اراده بگرفتن
داشته شیخ ابو بکر کتانی بر زمانه بوده از سخنان اوست که صوفی کسی ست که طاعت او نزد یک او خیانت بود که ازان
استغفارش باید کرد میگوید که شبی بخانه بودم و با محمد علیه السلام را در خواب دیدم گفتم که چه دعا کنم تا خدا تعالی دل مرا بمیراند فرمود
هر روز چهل بار بگوی یا حی یا قیوم یا لا الله الا انت یکی از وی درخواست دستی کرد چنانچه فردا خدای ترا خواهد بود امروز تو او را باش
و گفت تصوف همه خلق ست هر کرا خلق بیشتر تصوف بیشتر ابو العباس ابن عطا معدن حکمت ربانی بوده از سخنان اوست که اگر کسی
بست سال در شیوه قدم زند و در یکدقیقه یکقدم برای نفع برادری بردارد فاضل تر ست از انکه شصت سال عبادت کند خالص
و گفت همت آن بود که در دنیا نبود عباس بن یوسف اشفلی از مشایخ قدیم بغداد بوده وی گفته که هر که بحضرت خدا تعالی مشغول ست
از ایمان وی نیاید پرسید ابراهیم بن ثابت شخصی از وصیتی درخواست گفت کاری کن که از ان پشیمان نشوی ابو العباس محمد
بن زید المبرد در نحو و لغت امام زمان بوده در یکی از تالیفات خود می آرد که منصور دوانقی یکی را مستقر داشته بود که هر جا بنائی قدیمی
و عورت بی شوهری باشد جمع ساخته از احوال ایشان باخبر را شیده عرق طمع یکی از بغداد وی در حرکت آمد نزد

آن شخص رفت وگفت مرا داخل آنحورت ساز ونفقه مقرر گردان آن شخص گفت تو مردی چگونه تراد رعورت نویسم پس گفت یاری دهمن نابینایان منهمک گردان آن شخص گفت قبول کردم چه اگر چشم ظاهر تو پوشیده نیست اما نابینائی دل میداری ابو الهیثم الصوفی الکوفی اول کسیست که او را صوفی خواندند واول کسیست که خانقاه جهت صوفیان ساخت ابو عمر شیبی کوفی جلیل القدر وارد العلم بوده اورده اند که عبد الملک بن مروان او را برسالت نزد والی روم فرستاد وصحبت شیبی ملک روم را خوش آمد تا مدت نگاه داشت هنگام رخصت مکتوبی مهر کرده بدو سپرد که در وقت خاص بصاحب خود دهی شیبی وقت خلوت آن نامه بگذرانید خلیفه آنرا بخواند ودست شیبی داد نوشته بود که عجب از حماقت قومی که درمیان ایشان آنچنین مردی باشد ودیگری برابر خود بادشاه سازد شیبی گفت بخدا که من بر مضمون این نامه اطلاع ندارم عبد الملک گفت خاطر مطمئن دار که والی روم بر تو رشک برده ومیخواهد که تو با من باشی واین راجهت آن نوشته که من ترا بقتل رسانم چون والی روم این ماجرا شنید وآنچه خواسته بود بظهور پیوست بر حسن رای خلیفه آفرین گفت طفیل بن بلال آزاد کرده عثمان بن عفان بود وه بکوفه نوشته ازسخنان اوست که میخواهم بکوفه کوهی باشد ومن بالای آن نشسته باشم تا هر جماعتی بضیافت دوستی شوند آگاه گردم وآنجا روم اورا گفتند چرا لنگ تو زردست گفت از بیم آنکه مبادا طعام زود آخر شود وطفیلان با دمنسوب اند وایشان جماعتی اند ناخوانده بسر خوانها روند واز ایشان ست بنیان طفیلی واو از ظرفای عصر بود اورا گفتند از قرآن کدام آیت دوستداری گفت کلوا واشربوا گفت کدام آیت بود اورا حتی گفت بنا انزل علینا مائدة اورا گفتند روزے چند بار طعام میخوری گفت اگر داشته باشم یکبار واگر نه چند اند گفتند چگونه است گفت از آنکه اگر چیزے نداشته باشم معلوم نیست که چند بار بدست آید واگر داشته باشم از صبح تا شام خواهم خورد پس بکبار باشد ابو بحر ضحاک معروف باحنف کوفی از کبار تابعین بوده یک چشم از نور بهره نداشت ویک پایش کم بود از انش احنف گفتندی گویند که چون ابن زیاد جانشین گشت احنف را و قمرے بنهاد ابن زیاد بشام نزد معاویه رفت وروسای عراق را با خود برد چون بدرگاه معاویه رسانید امر کرد که ایشان را حاضر سازند احنف را بعد از همه بیاوردند معاویه احترام او کرد والی عراق شکر این زیاد را گفتند احنف سخن نگفت معاویه گفت چرا سخن نگوئی گفت اگر سخن گویم مخالفت ایشان کرده باشم معاویه گفت ابن زیاد را از امارت عراق عزل کردم پس وبدو سپرد عراق آورد وگفت بروید وباهم مشورت کنید وامیری بهر خود اختیار نمایید وسه روز شمارا امهلت ست ایشان برفتند وچندے دران میان امارت عراق بهر خود میخواستند سخن بطول کشید معاویه باحنف گفت تو چه گوئی احنف گفت گر کسے را هم از اهل بیت خود امارت خواهی داد ابن زیاد را که غالبتون کسے ست از اهل بیت تو امیر کن اگر دیگرے را امارت میدهی اختیار ترا ست داری معاویه ابن زیاد را امارت عراق داد ودر خلوت با بن یاد گفت قدر احنف را نیک شناسے باید که در تعظیم او کوشی ابن زیاد بعراق باز گشت واحنف را محرم اسرار خود ساخت او معمرے بود تا آنکه در ایام حکومت مصعب بن امیر در سنه شصت وهفت هجرے در گذشت داو بغایت حلیم بود روزے بر لبے میرفت مردی همراه او شد واورا دشنام بسیار داد احنف چون بقبیله خود نزدیک رسید گفت اگر چیزے باقیمانده است بگو که مبادا بقبیله نزدیکتر شوے وسفهاے ایشان ترا جواب گویند یکے را با احنف عداوتی بود مردی را هزار درم داد تا نزد او رود وسفاهت کند سفیه چنان کرد احنف جواب

نگفت سفیه را خشم زیاده گشت مرا گفت تا آنکه وقت زوال رسید احنف گفت امروز زحمت بسیار کشیدی بیا که با هم طعام خوریم
دانم که از غایت غضب تا حال هیچ نخورده باشی و از سخنان احنف است که زیادتی خنده میرساند و افزونی مزاح می برد مروت
را گفت عاقل آن است که پوشیده شما را گناهان خود کند و گفت شریفترین آدم خیانت نکند و عاقل دروغ نه گوید و مومن غیبت
نکند ابو محمد سلمان کوفی بن مهران الغنی از دانشمندان بوده و همواره میان او و امام اعظم کوفی ابواب طیبت مفتوح بود
روزی امام بدیدن وی رفت و از روی طیبت پرسید که هر گز احق تعالی بینائی از چشم باز نمیگیرد و در عوض چیزی
بهتر از آن نمیدهد تر اچه چیز در عوض او داد گفت نادیدن کرانان و از انجمله خواجه حسن بصری از فیکان زمان بوده
از سخنان اوست که گوسفندی از هر دم آگاه تر است از آنکه یک شبان چندی از ایشان را از چراکردن باز آورد و مردم را چندین
سخن خدا از هر اباز نداد و گفت که سنگین فرزند آدم راضی شده که حلال آن حسابست و حرام آن عذاب روزی بما عتی بگذشت دید
که میگفتند عجب از کسان میدارم که میخندند و حقیقت کار خود نمیدانند و گفت هر چه بنده بر او در و پدر نفقه کند آن را حساب بود مگر طعام که
پیش مهمان نهند رابعه بصریه زنی بوده که در محبت و معرفت حق تعالی گوی سبقت از مردان ربوده و وقتی بمکه میرفت در میان راه
کعبه را دید که باستقبالش آمد گویند که ابراهیم ادهم در عرض چهارده سال بکعبه رسیده از آنکه در هر قدم دو رکعت نماز میگذارد چون
متصل کعبه رسید کعبه را ندید گفت آه چه حادثه است مگر چشم را خللی رسیده هاتفی آواز داد که چشم ترا خللی نرسیده است کعبه باستقبال
ضعیفه رفته است چون ابراهیم ادهم از رابعه ملاقات کرد گفت اینچه شورست که در جهان افکنده گفت شور تو در جهان انداخته که
در عرض چهارده سال این راه را طی کرده فرقی که هست این است که تو در نماز قطع کرده و من در نیاز رابعه را گفتند حضرت پروردگار
را دوست میداری گفت دارم گفتند شیطان را دشمن داری گفت نه گفتند چرا گفت از محبت رحمان پروای عداوت
شیطان ندارم از سخنان اوست اگر صبر مردی بودی کریم بودی و فتی چهار درم سیم بیکی داد که مرا گلیمی بخر که برهنه ام
آن مرد رفت و باز آمد که چه رنگ بخرم گفت چون رنگ که در میان آبد بمن دهد آن سیم بشست و در وجله انداخت حارث
بن اسد المحاسبی بصری عالم معلوم ظاهر و باطن بوده از دست که خدایا باش والا خود را میباش ابو بکر محمد بن سیرین
امام معتبرین بوده و در باب تعبیر خواب حکایت غریبه از ان نقل کنند چنانچه مردی روزی آمد و گفت چهل حزما در خواب
دیدم که بیافتم گفت فردا هما بخانه تراچهل چوب بزنند و همچنان شد پسال دیگر همان شخص آمد و گفت که امشب در واقعه دیدم
که بر در سرای سلطان چهل خر بابا فتم گفت چهل هزار درم بابی پارسال تعبیر این خواب بگونه دیگر بود خواب داد که پارسال
خر بار خربزه بود و تاویل آن چوب بود و امسال خر بار درست تعبیر چنین شد باز گفت در خواب دیدم که کبوتری سفید بر کنگره مسجد مدینه نشسته است
ناگاه ماری پیدا شد و کبوتر را ببرد ابن سیرین گفت که حجاج دختر عبد الله بن جعفر طیار را تزویج کند گفت بچه دلیل انحکم راند
گفت کبوتر در تعبیر زن ست و سفیدی حسن اوست و کنگره بزرگی او امروز هیچ زنی خوبتر و بزرگتر در مدینه از دختر عبد الله
نیافتم و در بارنامل کردم سلطان عالم یافتم و از سلاطین هیچ کس ظالم تر از حجاج نیافتم ابو العجی مالک بن دانار اهالی بصره است
و از اصحاب حسن بصری ست گویند که چون احمد میخواند ندی بپاک بغداد پاک نشین رسیدی زنار بر کمر بستی و گفتی اگر نه از کتاب خدا
بودی نخواندمی چه میگویم ترا می پرستم و نفس خود را پرستش نمی کنم و از تو یاری نمی خواهم و بدر سلطان میروم او را گفتند چگونه

گفت نان خدا میخورم و فرمان سلطان میبرم وقتی مرد را دید که خانه نمیساخت و مزدوران را اجرت میداد مالک دینار دست پیش کرد
مرد درمے باو داد مالک آنرا در گل انداخت مرد گفت چرا درم در گل انداختی گفت چرا از ربای خود را بگل مے اندازی یعنے صرف
عمارت حی کمی راقم حروف گوید وای بر آنکه متنبه نشود چه برای بود و باش طفلان از راه طول امل عمارت مے سازد اگرچه نیت دارد
که نوعی فائده بمردم رسد که این حکایت بنظر در آمد آیت کاوین مے آیت فی السموات والارض بمردن علیها وهم عنها معرضون یعنے
نسبت ظاهرے شوند از نشانها و دلایل در آسمان و زمین که میگذرند بران و ایشان از ان نشانها رو گردانند یعنی تعقل نمیکنند
درست آمد چه بیچاره انسان چقدر در طول امل گرفتار است اللهم نبهنا عن نومة الغافلین مالک دینار روزی سگے همراه بود گفتند
با سگ صحبت میداری گفت این بهتر است از همنشین بد ابو وائله ایاس بن معاویه بن قره بن ایاس بن هلال مزنی بصری
از بزرگان علما و قضای عصر بوده و در ذکاوت و فراست یا و مثل زنند او را گفتند ترا با بن همه دانش سه عیب است اول آنکه جواب
بیفکر گوئی و دوم آنکه با دونان مے نشینی سوم آنکه جامه کم بهائی پوشی گفت سه گفتند چهار گفت چرا در تعجیل گردید گفتند در
جواب بفکر حاجت نیست گفت جوابهای که من بید هم نزد من همه از ان قبیل ست و با دونان از آن نشینم که عزت من میدارند
و خدمت میکنند و در آسایشم و اگر با بزرگان نشینم مرا خدمت ایشان باید کرد و در زحمت باید بود و جامه کم بها زان مے پوشم
که جامه باید که نگهبان من باشد نه من نگهبان او او را گفتند که براه رفتن تعجیل مے کنی گفت به ازین طریق رفتن از تکبر دور است
و بقضای حاجت نزدیک شیخ سری سقطی مرید معروف کرخی و استاد جنید بغدادی و سایر بغدادیان ست از سخنان اوست
هر معصیتے که بشهوت صادر شود امید عفوست و معصیتے که از تکبر متولد شود امید مغفرت ندارد که ذات آدم از شهوت بود و گناه ابلیس
از تکبر ابو وهب بهلول کوفی از اکابر علمای محدثین بوده گویند چون هارون رشید از علمای زمان فتوی خواست که امام
موسی کاظم را بشهادت رساند بهلول خود را دیوانه ظاهر کرد تا از و فتوای نخواهند روزے هارون رشید او را بدید که چون
کودکان بر اسپ نی سوار بود و با ایشان مے دوید هارون بر و سلام کرد پند خواست بهلول گفت نه قصور هم نه قبور هم
یعنی مشاهده قصور هم و قبور سلاطین را پندی عظیمست هارون گفت حاجتی از من بخواه گفت که حاجتم این ست که از من و شوی
و ازین پس نه تو مرا بینی و نه من ترا پس با اسپ نی در حرکت آمد و گفت دور شوید که اسپ من لگد میزند سری سقطی گوید بهلول را در
گورستان دیدم بر قبری نشسته ناخاک باری میکرد گفتم بشتیر در گورستان بسرے بری گفت آری با جمعی بسرے برم که مرا
ایذا نمیرسانند و چون از پیش ایشان میروم غیبت نمے کنند روزی هارون رشید او را گفت حاجتی از من بخواه گفت حاجت
من آنست که گناهان مرا به بخشی و مرا به بهشت رسانی گفت انکار نتوانم کرد گفت هرگاه اینچه مے خواهم نمے توانی کرد
از تو چیزے نخواهم وقتی جمعی را دید که بدعای باران میرفتند و اطفال با خود میبردند گفت اینها را بکجاے برید گفت شاید
دعاے ایشان مستجاب شود گفت اگر نبودی یک معلم زنده نماندی وقتے بمحله بجلسی رسید که مذاکره حدیث میکردند
یکے از عائشه روایت کرده که گفت لو ادرکت لیلة القدر ما سالت ربی الا العفو والعافیة یعنے اگر میبافتم من شب قدر را سوالے
نے کردم من از رب خود مگر عفو و عافیت را بهلول گفت نصف ازین فراموش کرده اید گفتند آن چیست گفت
الظفر فی الجمل بهلول وقتے نزد هارون رفت هارون تبسم ساخته بود گفت برین چیزی بنویس بهلول قلم برداشت و ازان نبوشت

رفعت الطین ووضعت الدین ورفعت الخبص ووضعت النص ان کان من مالک فقد اسرفت والله لایحب المسرفین والا کان من مال غیرک فقد ظلمت والله لایحب الظالمین یعنی بلند کردی گل را واندا ختی دین را بلند کردی کج را واندا ختی نص را یعنی اگر هست از مال تو پس تحقیق اسراف کردی تو و خداوند دست نمیدارد مسرفان را واگر هست از مال دیگرے پس بدرستیکه ظلم کردی و خداوند دوست نمے دارد ظالمان را واورا گفتند دیوان را بشمار گفت از شمار بیرون اند اگر گویند عاقلان را بشمارم که معدودی چند پیش هستند محمد ادریس مشهور بشافعی از غزه هست نسبتش بهاشم بن عبد المطلب بن عبد المناف می پیوندد او صاحب مذهب مستقل ست و اول کسے ست که واصول فقه تصنیف کرده ولادت شافعی در روزیکه امام ابو حنیفه در گذشت بصره اتفاق افتاد در یک صد و پنجاه هجری مذهب امام شافعی معروف و مشهور ست و او از امام چهارگانه هست و سه دیگر ابو حنیفه و مالک و احمد حنبل باشند از امام احمد حنبل که شاگرد شافعی بوده نقل ست که عقل شافعی را اگر وزن کنند بعقل یک نیمه جهان راجح آید وقتی مامون عباسی در دو صد و یک هجری شافعی را گفت که تحقیق قرآن قایل شو شافعی بر منبر رفت و انگشتان بشمرد و گفت صحف و توریت و زبور و انجیل و قرآن این همه پنج مخلوقند یعنی پنج انگشت پس باین حیله رهائی یافت و بمصر رفت و تو طن گزید و روز جمعه آخر رجب در دو صد و چهار هجری در گذشت و از سخنان اوست نه دوست بود آنکه ترا بد مدارا باید کرد و گفت هرگز فرهه عاقل ندیدم و گفت که در توریت ست اگر کوتاهی بینی که جنت نباشد بدانکه صورت او را مسخ کرده اند و گفته اگر دراز عاقل بینی او را سجده کنم یعنی دراز عاقل نباشد ابو الهذیل بصری رئیس طایفه ایست از معتزله که ایشان را هذیلیه خوانند و منقول ست که وقتی بدیر هرقل پرسیدم مردی آنجا بدیدم گفت تو معتزلی گفتم آرے گفت پس لابد تو ابو هذیل باشی گفتم همانم گفت خواب را لذتی هست گفتم آرے گفت آنرا که تواند یافت اگر گوئی در حالت خواب این در ست نبود چه از چیزیکه نیامده هست لذت نتواند یافت و اگر گوئی بعد از ان نیز راست نه آید چه در چیزیکه گذشته است لذت نبود من از جواب عاجز آمدم و گفتم تو چگونه گفت بیکی انیمیت و چون خواب آمد آن مقصود گردد و رفع الم الذ باشد یعنی کسی که گریه میکند بر موتی و چون او را خواب آمد آن گریه و اندوه او موقوف شد پس رفع الم و اندوه لذت باشد م گریه کننده را ابو سعید معروف باصمعی شیخ بصری و صاحب اخبار و نوادر بوده او گوید اعرابی دیدم و صد و بست سال عمر داشت گفتم چه دراز ست عمر تو گفت جندرا ترک کردم لاجرم باقی ماندم و گفت از نشان های احمق آن باشد که پیش از آن سخن نشنود و بجواب مشغول شود روزی زیر درخت جوز بول کرد بادی از و صادر شد الفال عرب بازی میکردند اصمعی خواست که با ایشان مزاح کند گفت ثمره این درخت چیست یکے از اطفال گفت پارسال عربی بود و امسال عجمی شد چه جوز معرب گوز است و اصمعی در عهد مامون خلیفه در گذشت ابو معن ثمامه بصری معتزلی فاضل فاسق بود و ندیم مامون خلیفه بود و مردی ثمامه را گفت مرا با تو حاجت ست خواهم که بر آری گفت مرا نیز با تو حاجتی ست نخست حاجت مرا بر آر تا حاجت ترا برآرم گفت بگوی که چیست گفت حاجت من آنست که از من حاجت نخواهی ابو عبد الله محمد بن کرام سیستانی فرقه کرامیان بانسوب اند محمد بکه بستو لد شد و علم آموخت و بوطن شتافت و مذهبی جدید پدید آورد و گویند او از هر مذهبی چیزی اختیار کرد و در کتاب خویش نوشت و بعد از و در عهد سلطان محمود غزنوی آن مذهب نصرت یافت و ایشان بسیار شدند و از مقولات

ازایشان ست که هرچه در عرش جهت نبود معدوم بود پس خدا را تشبیه دهند و گویند در جهت ست و بایین آیت متمسک شوند الرحمن علی العرش استوی و بنما نوا فثم وجه الله و ید الله فوق ایدیهم و گویند ایزد تعالی جوهر ست لیکن واحد الذات و واحد الجوهر و بر عرش قرار دارد و باشتعال و تحویل و نزول بر وجا یز ست و اکثر سخنان ایشان بمذهب مذشته و محمد راجع گردد

موسی بن شاکر از فضلای حکمای زمان بوده و دو سه پسر داشت و آن هر سه در علم قدیم هندسه و موسیقی و نجوم مهارت تمام داشتند و به بنی موسی مشهور بودند برادر بزرگ را ابو عبد الله محمد گفتندی و دیگر را احمد و حسن نام بود و در زمان اسلام عجایب حکمت از ایشان ظاهر شد چه علمای سلف و ارباب رصد که پیش از اسلام بوده اند یقین کرده که دوری کوه زمین بست و چهار هزار میل ست و هر سه میل یک فرسنج است چون این حدیث بمامون خلیفه رسید خواست که آن را محقق شود از ایشان تدبیر خواست گفتند آن را ظاهر کنیم چنانچه شک نماند پس اراضی مساویرا انتخاب کردند صحرای سنجار و کوفه را در غایت استوا یافتند تا بنی موسی بصحرای سنجار شدند مامون جمعی همراه ایشان کرد ایشان در موضعی ازان صحرا ارتفاع قطب شمال گرفتند و آنجا میخی در زمین فرو بردند و رسمانی بآن بستند و روی بجانب شمال نهادند و بسی برفتند پس ارتفاع گرفتند ارتفاع قطب یکدرجه ازان بیشتر شد که در موضع سابق گرفته بودند انگاه ریسمان را مساحت کردند شصت و شش میل و دو ثلث میل بود و ازان معلوم شد که مقابل هر درجه از آسمان شصت و شش میل و دو ثلث ضرب کنند بست و چهار هزار حاصل آید بنی موسی بموضعی گشتند که میخ در زمین فرو برده بودند آنگاه رو بجنوب نهادند و شصت و شش میل و دو ثلث برفتند و ارتفاع گرفتند کمتر آمد از انچه که پیش گرفته بودند یکدرجه پس انچه گذشت همرا هیان را مستحق شد مامون بفرمود تا در صحرای کوفه نیز همان عمل کنند هم انچنان ظاهر شد پس ایشان را عطای جزیل داد ابو معشر جعفر بن محمد عمر بلخی از اعلام علمای منجم ست از احکام او آنست که وقتی فتنه نقره در خانه ملک ندر دیدند ابو معشر گفت نقره خود را گرفته است ملک تجسس فرمود ظاهر شد که آن را کنیزک فضه نام دزدیده ایضاً ملک میخواست که یکی از امرای خود را بقتل رساند امیر دریافت و پنهان شد و دانست که هر نوع که باشد ابو معشر او را پیدا کند پس جستن اندیشید و طشتی پر خون کرد و ماولی از طلا در میان آن نهاد و هر روز ساعتی چند بران نشستی ملک او را هرچند جست نیافت بالآخر ابو معشر را گفت بنگر که کجاست ابو معشر تامل کرد گفت کو میست از طلا در آبی چون هوا بران مقیم ست و هرچند دران باب تامل میکنم خلاص چیزی نمیبابم ملک فرمود تا ندا دردادند که امیر حاضر آید که کس متعذر نخواهد شد امیر بیامد و حال عرض نمود پادشاه شاد شد و او را و ابو معشر را نوازش نمود ابو القاسم سمنون بغدادی از سخنان اوست که گفت محبت بنده را صافی نشود تا ذشتی بر همه عالم نه بیند و قال اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه و اول هجران العبد للحق وصاله نفسه ابو سعید خراز بغدادی از اجله مشایخ صوفیه بود وقتی در عرفات بود خواست که دعا کند هاتفی آواز داد که پس از وجود حق دعا کنی یعنی پس از یافت ما جزی میجوئی ابو الحسین احمد بن محمد بغدادی المعروف با بو الحسین نوری از سادات مشایخ صوفیه ست و او را ازان نوری گفتندی که چون شب تاریک سخن گفتی نور از دهان او تافتی چنانچه در خانه روشن شدی روزی بر کنار دجله میرفت روزنی دید سی خم در و نهاده ملاح را گفت در آنها چیست گفت تو مردی درویشی

تراباآنها چکار گفت باری بگو گفت شنیده ایست که بهر معتضد خلیفه مے برم شیخ چوب بگرفت همه را بشکست او را بگرفتند و نزد خلیفه بردند
خلیفه بدید و باگرد بروزد و گفت چرا چنین گستاخی کردی گفت من محتسب ام گفت ترا که محتسب کرد گفت آنکه ترا خلافت داده
معتقد نیز در پیش افگند پس گفت ترا چه برین داشت گفت شفقت بر تو و بر رعیت تو اگر شراب خوری ایشان دلیر شوند
و مرا در ین عزل نبود و جز خوشنودی خدا معتضد بگریست و گفت نیک کردی پس از ین چنین کن ابو عبد الله احمد
سالمی بصری از بزرگان صوفیه بوده او را گفتند او یا را بچه چیز توان شناخت گفت باطایف زبان و حسن اخلاق
و سخای نفس و قلت اعتراض و پذیرفتن عذر ابو محمد سهیل بن عبد الله تستری و تستر را شستر نیز گویند از اکابر مشایخ و
علمای صوفیه بوده ریاضت بسیار کشیده سالها در هر چهل روز یک مغز بادام خوردی سهیل بن عبد الله تاریخ اوفات او ست
از سخنان اوست نشان بدبختی آنست که ترا علم دهند و توفیق عمل ندهند و اخلاص ندهند و گفت شیطان از گرسنه بگریزد و حمید
بن ابو الورد از بزرگان مشایخ عراق بوده و گفته که چون حق تعالے در کسے سه چیز افزاید او نیز سه چیز بیفزاید باید که او در تواضع
و فروتنی بیفزاید و چون در مالش بیفزاید باید که در اجتهاد و عبادت بیفزاید مولانا جمال الدین محمد دوانی گاورونی
از اکابر علماست از سخنان اوست که یک معنیست که اگر در اجزای ممتزجه ظاهر شود اعتدال مزاج نماند و اگر در حرکات
بود غنج و دلال گردد و اگر در اعضا باشد حسن خواند و اگر در کلام بود فصاحت نماند بقول شاعر که یکذات واحد است
برنگے جدا جدا به گفت از دلایل توچند انست که در کلمه لا آله الا الله چون ملاحظه کنی بعسر از تکرار حروف الله هیچ بنظر در نیاید
شاه شجاع کرمانی از اکابر مشایخ صوفیه بوده گویند چهل سال نمک در چشم کرد و نخفت روزی بخواب رفت خدایرا
بخواب دید گفت الهی ترا به بیداری میجستم یا تو مرا بخواب آمدی که مرا در خواب ازان بیداریها یافتی روزے در مجلس نشسته بود
درویشی بیامد و دو من نان خواست کسے نداد شاه شجاع گفت کیست که هیچ حرا بجزد و دو من نان او را بدهد یکے گفت
ایها الشیخ باشریعت استخفاف مے کنی گفت هرگز خود را یکے نهاده ام کردار خود را چه نهیم ثم سنیان بن علے
مصری از معتمدان مشایخ مصر بوده یکے از مریدانش خواست که هیچ بدهد هیچ بدو شیخ گفت دل را از سهو و غفلت
و نفس را از هوا و زبان را از لغو مجرد کن تا تجرید حاصل آید انگاه خواهی دنیا دار و خواهی مدار ابو سلیمان دارانی
و شقیق از بزرگان مشایخ صوفیه بوده اند از سخنان اوست که چون آدمی سیر شود همه اعضایش بشهوت گرسنه گردد و گفت هر طاعت
که در دنیا ذوق ندهد در آخرت ثمره به نبخشد و گفت افضلترین اعمال مخالفت نفس ست و گفت مفتاح الدنیا النبیذ و مفتاح
الجوع یعنے کلید دنیا سیریست و کلید آخرت گرسنگی ست ابو جعفر معروف بابن کرسی از جمله مشایخ بغداد ست پیاپے گوید
هنگام وفات جنید بر سرش نشسته بود جنید سر بآسمان برداشت ابو جعفر گفت بعد است و دوری و گفته اند یعنے در ین
مقام ان یلحق اقرب الی البعد من انشائ الله و صحبت شیخ ابو محمد مرتعش از بزرگان مشایخ شیراز ست بشیر کفش دوزی کردی
لاجرم او را با فتوت گفتندی وقتی با مشایخ شیراز در مجلس نشسته بود و در مشاهده سخن میرفت گفت حقیقت مشاهده آنست
که حجاب منکشف گردد وقتی در بادیه تبوک بودیم ناگاه حجاب منکشف شد خدا را بر آسمان نشسته دیدم و سجده کردم
قوم خاموش ماندند موبل خصاص شیرازی گفت برخیز تا مشایخ شهر را زیارت کنم پس او را بخانهٔ ابن سعد محدث برد

وگفت خواهم که حدیث ان الشیطان عرشا الی آخره روایت کن ابن سعد آن گفت حدیثی فلان بن فلان ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ان الشیطان عرشا بین السماء والارض اذا اراد بعبد فتنة کشف الله عنه ابو محمد آن حدیث بشنید وبگریست وبر خاست وبرون رفت وروزی چند کسی اورا ندید پس ظاهر شد وگفت درین ایام نمازهای که درآن وقت گذارده بودم قضا میکردم زیرا که شیطان را پرستنده بودم پس گفت چاره نیست آن را همان موضع که اورا سجده کردم باز کردم وبر ولعنت کنم پس برون رفت کسی ازو چیزی نیافت سعید بن هارون فارسی حکیمی شاعر وفاضل وفصیح بود ودر خدمت امون عباسی بسر برده در بخل بادشل زنند وعیال خراعی گوید روزی نزد او شدم وشبی بیستم واز گرسنگی عاجز گشتم غلامش بیاید وکاسه بیاورد خوردسی پخته وران بود سعد وران نگریست سر خروس را ندید گفت سران کجاست غلام گفت آنرا بدورانداختم گفت من نیز خواهم که پای اورا بدور افگندمی چه پای سر که آن رئیس اعضاست وخروس بان آواز میکند تا خلق بیدار شوند ونماز گذارند تاج او نمودار بادشاهان است ومراورا درای ورم دل وگرده ست وبچشم اوشعر امثال زنند وگویند رای کعین الدیک یعنی شراب مانند چشم خروس ای سرخ چشم خروس وآن بهترین شرابست وهیچ استخوانی درزیر دندان ازان خوشترنی آید اگر تو میپنداشتی که من آنرا نخواهم خورد شاید بر عیال واطفال ومهمانان میخورند اکنون راست گوی که آنرا چه کردی غلام گفت والله که بدورانداختم سعد بر بخندید وگفت رب فی بطنک فاملک الله یعنی مرترا در شکم تو تبل کند ترا خدا پس بر خاست وبر غلام آویخت پایش بکاسه خورد وشور بابر سفره ریخت وخروس برزمین افتاد وگریه ورکمین بود وآن را در ربود مناسب این مقام ست پسر خواجه بخیلی دانکی بدرویش داد پدر بشنید با پسر عتاب کرد پسر گفت من در فلان کتاب خوانده ام که هرکه بزرگی خواهد باید که هرچه باید انبار کند ازان این کار کرده ام خواجه گفت غلط کردند وتصحیف خوانده گفته اند هرچه بابلی باید که انبار کنی نه اثیار گویند که در بصره بخیلی معروف بود وبخیلی از کوفه بزیارتش رفت وچون اورا بدید گفت بهر دیدن تو آمده ام گفت از راه دور آمده نا چار ترا ضیافت باید کرد بارے چه خواهی گفت نیز بریان برخاست وبدوکان پنیر فروش رفت وپنیر تازه خواست پنیر فروش گفت ترا پنیر سے درم چون زید بخیل گفت از پنیر زبده بهتر است همان بهتر که آن را بر مهمان برم انگاه بدوکان مسکه فروش رفت مسکه فروش گفت ترا زبده صاف درم چون روغن زیت بخیل گفت چون روغن از زبده بهتر ست همان را بهر مهمان باید برد انگاه بدوکان روغن گرشتافت وروغن خواست روغن گر گفت ترا روغن صاف درم چون آب زلال بخیل گفت پس آب بده از روغن ست وآنرا در خانه دارم انگاه بازگشت وکاسه پر آب پیش مهمان نهاد وگفت تمام بازار بصره بگشتم هیچ چیز بهتر از آب نیافتم وقصه بازنمود مهمان بخندید واورا بر تری قبول کرد وبکوفه بازگشت خلیل بن احمد واضع عروضست شیخ ابو الحسن کرد ویه صاحب علم وتقوی بود از سخنان اوست که نه از افتخار دهشت که از بار خود فراموش کنی واز بار خود پرسی که از کجامی آئی وکجا میروی ودرچه کاری گفتند تصوف چیست گفت وفا بعهد ابو بکر طمستانی صاحب کرامات بوده او گفته که وصل بفصل است وچون فصل ابد وصل نماند گفت که عاقل آنست که سخن بر قدر حاجت گوید وزیاده نگوید وگفت هرکرا خاموشی وطن نیست اورا فضولیست وگفت زندگانی درمرگ است یعنی حیات را ول درمرگ نفیست ابن مقله بعنایت زیرک بوده قاهر خلیفه عباسی ودیگر خلفا را وزارت کرده ورافضی خلیفه حکم بقطع بداو کرده پس ازان این مقله قلم را برساعد بسته کتابت میکرد واو گفته که جمیع کنایات امم ربع مسکون از شرق تا غرب

دوازده نوع است - عربی حمیری - یونانی - فارسی سریانی - عبرانی - رومی - قبطی - بربری - اندلسی - هندی - چینی ۱۲ راقم گوید خط الغوری را کدام ازینها شامل داشته واول کسی ست که خط مثلث را از خط کوفی استنباط نمود قطب محی دین سلاست نظم ونثر بیدل است در مکتوبات خود می آرد که شور در جهان افتاده عالم پر غوغاست مردمان چرا نمی شنوند مگر کر اند و باکری کوراند و باکری وکوری دنگ اند و باکری وکوری دیوانه اند نه از خدا بیگانه اند وهم او گوید سبحان الله زمین چنین ساکن وفلک چنان در حرکت وآسمان چنان در کار وآدمی چنین بیکار شیخ نصیر الدین خلیفه دوم شیخ نظام الدین است از سخنان اوست که نفس آدمی بمنزله درختیست که بعد دهها در ذات آنکس قرار میگیرد و محکم می شود واگر آدمی بزور عبادت هر روز انداخت را بجنباند بیخ او سست می شود و قابل قلع میگردد والنواح مصری از اکابر صلحا واولیا وصاحب خوارق کرامات وعادات بوده اکثر اهل مصر او را از بزرگان میدانستند وبعضی در کار او متحیر بودند تا وفات نکرد کس واقف حال او نشد از سخنان اوست دوستی با کسی مکن که بتغیر تو متغیر گردد واو را پرسیدند توبه چیست گفت توبه عوام از گناه است وتوبه خواص از غفلت وعبودیت آنست که بنده او باشی بهمه حال چنانچه او خداوند است در همه حال شخص از وی چیزی خواست گفت همت خود را باش ولیس مقدر ست گفتند این را شرح باید کرد گفت ز هر چه گذشته واز هر چه بیاید اندیشه مکن ونقد وقت را باش ونیز او گفته که در بادیه ابلیس را دیدم که هر روز سر بسجود نهاده بود که برنداشت گفتم بعد از بیزاری ولعنت این بر همه عبادت چیست گفت لے ذوالنون اگر من از بندگی معزول آواز خدائی معزول نیست از سخنان ذوالنون ست توکل ترک تدبیر باشد از و پرسیدند اندوه کرا بیشتر گفت بدخوترین مردمان را گفتند دنیا چیست گفت هر چه ترا از خدا غافل سازد گفت در سفری زنی را دیدم غایت محبت چیست آن را نهایت نبود از آنکه جمال محبوب را غایت نبود وابو شعیب المقنعه هفتاد حج پیاده گزارده گویند در حج آخرین سگی را از تشنگی زبان از دهان بیرون افتاده بود بدید فریاد برآورد وگفت که کیست تا هفتاد حج بیک شربت آب بخرد شخصی یک شربت آب بوی داد داد آن را لیک داد ابو بکر ولف شبلی مصری از اکابر مشایخ صوفیه است ودر سنه ۳۳۴ صد وسی وچهار هجری در گذشته وقتی بمسجدی رفت تا نماز گذارد کودکان وپیرستان آنجا بودند ونان میخوردند وکودک نزدیک او نشسته بود ندیمی تو نگرزاده بود وقدری حلوا در زنبیل داشت ودیگری درویش زاده واو جز نان خشک نداشت از تو انگرزاده حلوا خواست تو نگرزاده گفت سگ من باش تا ترا حلوا دهم گفت من سگ توام گفت بانگ سگ کن بیچاره دو تا شد وبانگ کرد وحلوا یافت شبلی را ایشان نظاره میکرد ومیگریست گفتند ای شیخ ترا چه افتاد گفت در نگرید که طمع خلق را بچه میرساند اگر کودک درویش نان خشک قناعت کردی ودر حلوا طمع نکردی او را سگی همچو خودی بنایستی شد او را گفتند فرق در اولیا وانبیا چیست گفتا انبیا را بر احوال مسلط کردند احوال را بر اولیا یعنی انبیا بر احوال غالب اند تا تبلیغ رسالت میکنند که بندو بست عالم بآن مربوط ست واولیا مغلوب احوال خویش اند که ایشان را بجز حق پرستی کاری نیست ازین کلام معلوم میشود که انبیا ابو الوقت واولیا ابن الوقت باشند لهذا گفته اند رباعی گویند نبی وجهتین از نیست ۱ روی بخلق دارد و روی بحق ۲ بجلیست ۱ روی که بخلق داشت آنست نبی روی که بحق داشت همان روی علیست ۱ النبی روی بخلق والولی روی بحق از فتوحات یکے شخصی میگفت که محی الدین بجز

گوید من وقتی بمقام خضر علیه السلام رسیدم ما را در آن مقام وحشت خاست چون دیدم که کارخانه نبوت بسیار بزرگ است و نیز کلام بزرگ گفت که گفت چون عقل بکمال رسد ابتدای ولایت است یعنی انتهای عقل ابتدای ولایت باشد و ابتدای ولایت انتهای نبوت ست شبلی را پرسیدند اکرم الاکرمین که بود گفت آن بود و هستی گناه کسی را آمرزیده باشد دیگری را بآن گناه عذاب نکند چه گوید که این آن گناه است که من فلان بنده خود را بخشیده ام و من کلامه من عبد الله خوفا من النار فانه عبد النار و من عبد الله شوقا الی الجنة فانه عبد الجنة لان من خاف شیئا او رجاه فهو معبوده یعنی کسی که عبادت کرد حق تعالی او را بخوف آتش پس تحقیق او پرستنده آتش است و کسی که پرستش کرد خدای را بمحبت بهشت پس تحقیق او پرستنده بهشت ست پس آن کس که سرش چیزی و با امید چیزی پرستش نمود پس همان پرستش و با امید معبود اوست که حسب حال نقول بزرگی بیاد م آمد که گفته اگر ما را قدرت باشد دوزخ و بهشت یک لقمه کرده فرو بریم تا مردم خدای را بی غرض پرستش کنند شبلی راست کرد عبارت زبان علم ست و اشارت زبان معرفت و گفت علم الیقین آنست که بما رسیده از زبان مرسل و عین الیقین آنکه خدای را عزوجل بما رسانند از نور هدایت با سر قلوب و حق الیقین آنست که بدان بپیوندیم پس را را نیست از شبلی پرسیدند که انس چیست گفت آنکه ترا از تو وحشت بود شبلی هنوز زنده بود که مردم برای نماز جنازه او آمدند شبلی معلوم کرد و گفت عجب که مردمان آمده اند تا بر زنده نماز گذارند او را گفتند بگو لا اله الا الله گفت چون او غیر نیست منفی کرا گوئیم گویند شبی عزیزی شبلی را پس از مرگ بخواب دید پرسید که با او آخرت را چگونه دیدی گفت دل خوش و جگر سوخته را مرهمی نهند و هیچ چیز دیگر التفات نمیکنند مجوسی صد دینار صدقه کرد شبلی گفت ترا ایمان نیست صدقه را سودی نبود مجوسی بگریست و بآسمان نگریست رقعه از آسمان افتاد و این دو بیت بران نوشته بود شعر مکافات السماحت را رخاء یعنی عوض جوانمردی و بخشش بهشت است ۱ و امن من مخافت یوم بوسن ایناء ست آن بخشش از روز سختی ۱ و ما نار بحرقة جواد ۱ و نیست آتش آنکه بسوزاند سخی را ۱ و الکان الجواد من المجوس ۱ اگرچه باشد سخی از مجوس ۱ مجوسی آن بداد و ایمان آورد شبلی را گفتند ترا زر دویست درم چند درم زکات باید داد گفت ترا از دویست درم پنج درم و مرا از دویست پنج گفتند این دویست و اینم آن پنج چیست گفت دویست بدرهم و پنج دیگر وام کنم و بدرهم از شبلی منقول ست که گفت وقتی از بغداد با قافله حاج روان شدم جوانی دیدم نعلین مرصع در پا و دستاری مصری بر سر گلاب بر خود میپاشند و خوش خوش میخرامند گفتم ای برنا بجمال رو گفت بخانه گفتم کدام خانه گفت بخانه پرستاری که نامها را آواره کرده میروم تا در نگرم که آنجا گرامی بنده گفتم کار باین تنعم میسر نشود و ختم خوانده اند خواستم که با او موافقت کنم گفت تو مرقع پوشی و من جرعه نوش همرهی راست نه آید او را گذاشتم چون بمکه رسیدم او را زیر میزاب خفته دیدم ترا در بحر دامنم بگرفت و گفت مرا غماسی گفتم آری این حال چیست گفت بمعشوقی آرند و عاشق کنند اول گفتند معشوقی و چون بباد به رسیدم عاشقم خواندند و بعرفات نداد دند که طفلی چون بخانه رسیدم گفتند تا محرمی حاقه بر در زدم گفتم انا المطلب لقتند اخرج ما محجوب از بن تفکر بیمار شدم دلم بزاری او بسوخت گفتم با من بیا گفت بگذار که در بن حسرت سری دارم از دیگذشتم و شب در حوالی مسجد بعبادت گذرانیدم صبح دیدم که از کنار خیمه جوان را مرده برگرفتند و بدفن بردند حال او را از محرمان راز سوال کردم و گفتند بیت عاشقان کشتگان معشوقند ۱ بر نیاید ز کشتگان آواز ۱ و فتی شبلی از میان مردم چند روز بنهان و غائب شد اصحابش بطلب او افتادند بآلاخر در محنت خانه یافتند این نه جای تست و این حالیه لایق تو نیستند گفت جای من همین ست جهت آنکه نه مردانند و نه زنان من نیز در کار خود نه مردم نه زن پس متفقت

حال سن انیست ابو بکر محمد بن داود دینوری الاصل است از اکابر مشایخ صوفیه بوده و در سنه نمد و پنجاه و نه درگذشت از سخنان اوست معده محل طعام است اگر حلال در او افکنی قوت طاعت یابی و اگر شبهت بود راه حق را بپوشد و اگر حرام باشد ازان معصیت زاید ابو الحسین محمد بن احمد بغدادی معروف به ابن مسعود در وعظ و حسن عبارت وحید عصر بوده روزی در مجلس وعظ بر زبان آورد سبحان من النطق باللحم و البصرة باسحم و السمع بالعظم یعنی پاکست آنکه گویائی نهاده است در گوشت یعنی زبان و بینائی نهاده است در چسبانی یعنی چشم چه نگون چشم از پیه بی است که طبقه شحمیه و غیره باشند شنوائی نهاده است در استخوان چه سوراخ گوش در استخوان ست و این از لطائف اشارت ست و از سخنان اوست که هر سخن که از ذکرت خالی ست لغو است و هر نظر که از غیرت خالی ست لهو و هر خاموشی که از فکرت خالی ست سهو قاضی ابو بکر محمد بن عبد الرحمن بغدادی معروف باین فریقیه از افاضل زمان بود و بحدت فهم و سرعت بدیهه و مثل زندی و زیرک این جملتی او را احترام کردی و همکنان بر اشارة وزیر از و مسایل پرسیدندی و سوال کردندی و قاضی بدیهه جواب ان گفتی یکی او را گفت مردی گوسفندی بخرید گوسفند بگریخت بیفتاد از چشمه یکی آمد و گوشت گوسفند بپخت بر بالغ شد یا بر مشتری قاضی گفت بر بالغ ازانکه هنگام فروختن گوسفند گفت که در مقعد این بتحقیق که مردم را گوریکند بشنزار مردی از ظرفای کوفه بود و وقتی بخلیفه گذشت شد اعرابی را در بازار دید که شتری را فروخته بهای آن در دست داشت پیش رفت و گفت چه نام داری لواحه گفت نوزده دینار نزد تو دام دارم مرا بده اعرابی گفت من ترا نمیشناسم بشنزار در آویخت نزد قاضی این فریقیه رفت دعوی کرد قاضی گواه خواست بشنزار گفت گواه من ایزد تعالی ست اعرابی گفت شهادت تو فواخته البر علیها است عمر قاضی بخندید و نوزده دینار از خود بپرداخت و داد و در همان مجلس زنی جمیله نزد او آمد و از شوهر شکایت کرد که حق مرا ضایع میکند و بمن نمی پردازد شوهر پیش گفت برابچه من قدرت دارم او را مرا نمیتواند زن گفت کمتر از پنج نوبت راضی نشوم مرد گفت مرا قدرت زیاده از سه نوبت نیست قاضی بخندید و گفت عجب حالتی است هیچ دعوی واقع نشود که مرا از خنده چیزی نباید داد پس زن را گفت باز گرد که از بهر قطع خصومت شما یان دو نوبت دیگر را بر خود گرفتم ابو عمر عبد الرحیم اصطخری از کبار اولیا بوده بصحبت او بهم و سهیل بن عبد الله بصری و غیره از مشایخ رسیده گویند احوال خود پوشیده داشتی و پنهان عبادت پروا ختی پدرش مردی مالدار بود چون درگذشت بست هزار درهم از و بر ذمه مردم قرض ماند عبد الرحیم الیشان را گفت ده هزار نقد بمن دهید و ده هزار دیگر بشما حلال کنم پس آن نقد بگرفت و بخانه برد و شب در ده هوسه افتاد و گاه گفتی آرام نمیگیرم و گاه گفتی بر فقرا وقف نمایم پس خاست و زیر بام برد و خشت خشت بهر جا انداخت چون صبح شد همسایگان گفتند که شب در ما بریده است عبد الرحیم گفت بنشانده ایم در ما بنشانید و با اصحاب گفت بشارت باد کنان و با قلاشان مردم گفتند این دیوانه را ببینید که ده هزار درم تلف کرده و به نیم درم شاد گشته ابو جعفر این نابویه از ملوک سیستان و حکمای زمان بوده سخنان از یونانیان بسیار بیاورده است و گفته شی گفتگو شد که سخن راست آنست که چون گفته شود و کس را عطسه آید حکما گفتند که عطسه از آثار تر طبیعت است آن تابع اخلاط بود و انواع چیزی را دخل در راستی و کذبیت گفت نه چنین ست چه نفس را بر سخن راست اطلاع ست چون گفته شود و طبیعت باشاره او خواهد که آن را ظاهر کند لاجرم عطسه آید شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن شهریار کازرونی شیخ عهد بوده در چهارصد و بست هجری درگذشت او گفته که رسول را بخواب دیدم گفتم یا رسول الله تصوف چیست فرمود ترک الدعاوی و کتمان المعانی گفتم توحید چیست فرمود ان تنزه عن الشک و الشرک و التعطیل یعنی اینکه منزه شود از شائبه شرک و تعطیل گفتم عقل چیست فرمود

او را ترک الدنیا و اعلاه ترک التفکر فی ذات الله تعالی یعنی کمتر او گذاشتن دنیا و بزرگ ترین او ترک کردن فکرست در ذات باری تعالی
یکی را با او عقیدتی عظیم بود و خواست که چیزی از وی بپذیرد و قبول نکرد و آلاخر بشیخ نوشت که چون از من چیزی نپذیری و فتی صد
بنده آزاد کردم و ثواب آن ترا بخشیدم شیخ گفت ندسب با آزاد کردن بندگان نیست بلکه بنده ساختن آزادان ست بر فوق احسان
روزی دانشمندی در خدمت ابو اسحق بود بخاطرش گذشت که علم من از شیخ افزون ست چون ست که اوقات من بعبث میگذرد و اوقات
شیخ بفراغت این را سبب چه باشد در حال شیخ را نظر بر قندیل افتاد گفت آب در روغن بهم مناظره کردند آب گفت بار و غن که
من از تو شریف و عزیز ترم و حمایت همه چیز بمن ست چه کل شئ حی من الماء واقع ست چون تفوق تو بر من چراست که پیوسته بر سر
من نشستی روغن گفت از برای آنکه من رنجها دیده ام و محنت ها کشیده ام در زدیدن و کوفتن و از انجام را بخور و رمی افگنند و اینهمه گوشمالها
میبایم و بالین همه آتش در من میزنند و میسوزند و من همه را روشنائی مے رسانم چون سخن آن دانشمند شنیدند دریافت که تبلیه بود
پس توبه کرد و ابراهیم بن داود شانی بزرگ عهد بود از سخنان اوست که اینچه کفایت ست تو میرسد و رنج تو در زیاده طلبیدن
است و گفت راضی آن که سوال بخند شیخ ابو سعید ابو الخیر مهمی سلطان وقت بزرگ عهد خدیش بوده و قتی شیخ ابو سعید ابو الخیر را
با شیخ ابو علی سینا صحبت اتفاق افتاد چون جدا شدند از هر یکی یا دیگری پرسیدند ابو سعید گفت اینچه من جمع بینم و میدانم ابو علی گفت اینچه
من میدانم او می بیند وفات شیخ در چهار صد و چهل هجری اتفاق افتاد و عمرش هزار ماه بود و یکی و مجاهد او گفت لا خیر فی الاشراف
شیخ فرمود الاشراف فی الخیر و فتی اصحاب برای میرفت بجای رسیده که چاه مزبله پاک میکردند ماران بگرفتند شیخ بالسناد و گفت میدانم
که این بجاست چه میگویند نه ایم گفت میگوید که دیروز در بازار بودم همه کیسه های خویش بر من می افشاندند تا مرا بدست آرند
یک شب با شما صحبت داشتم بدین صورت کشتم مرا از شما باید گرفت یا شما را از من او را گفتند ایزد تعالی خلایق را از بهر چه آفرید فرمود
که بهر سه چیز قدرتش بسیار بود و انظار کی میخواست و حشمتش بسیار بود و خورند میبست و دزدیتش بسیار بود و گدا هکار میطلبید از سخنان شیخ ابو سعید
ابو الخیر ست که الله بس و ما سواه هوس و انقطاع النفس و زی زیر و رختی بر کش زرد شده بود و نشست و این بیت بر خواند
فرد تو از مهر زرد و من از مهر زرد تو از مهر ماه و من از مهر ماه با او گفت معوفی انست که اینچه در سر داری بنهد و اینچه در کف داری
بدهد و از اینچه بر آید بجهد او را گفتند که فلان بر روی آب میرود گفت سهل ست زناغ و قاز بر روی آب زور گفتند که بر هوای پرد گفت فلان
در لحظه از شهری بشهری رود گفت شیطان در یک نفس از مشرق بمغرب رود این ها را قیمتی نیست مردان بود که میان شهر نشیند
و داد و ستد با خلق کند و زن خواهد و با خلق در آمیزد و از خدای خود غافل نباشد آورده اند که وقتی در خوالی نفاقا شیخ جمعی خمر میخوردند
و بانگ سرود میکردند اصحاب شکایت بنظر یقان بشیخ عرض کردند گفت ایشان بر باطل اند و چنان مستغرق مزاج خود اند که پروای شما
ندارند و شما که حق آید چنان مشغول حال و کار خود نمیباشند که پروای باطل ایشان بکنید همشاد و دینوری از بزرگان مشایخ عراق
و یگانهٔ عصر بوده در علم ظاهری و باطنی و کرامات یگانهٔ آفاق از کمک مریدان شیخ جنید بغدادی ست از سخنان اوست که
اجسام مختلفانند و از حد بیرون بعضی کسان را نفس انسان تب ست و بعضی را زن و بعضی را فرزند بعضی را کسب حرفه و بعضی را بیکار روزه
و همچنین بیان بسیار اند و هر کس بسته بت ست راقم حروف بجگ در ترجمه اسم دود و دیده که همه کس مودت حق دارند بعضی در دنیا واصل
شوند بر حقیقت حال بعضی بعد از موت دریابند که معروف و دوستی مال و زن و فرزند و غیره همه مودت حق تعالی بود و اما اسم خلق

بر آن حجاب بود و ندانستم آخر او را روزی چنانچه بعد از موت بر من ظاهر شد که نه پرستیدم مگر حق تعالی را که مسمی بود بلات و غیر و مناسب
و غیر و این باشد معنی لا آله آخره فهم من فهم از اینجاست که شیخ محب الله آله آبادی در تصنیفی میگوید که الحمد لمن وجد بکمال ما وجد و سجد
بکل ما سجد یعنی بپای نشانی و محنت و اخلاص جبانی و خدمت و طاعت ارکانی مردانی راست که موجود باشد بوجود و بر موجود بلطف کسی
جیند راست ملتمسی فی الصفا وحده فی الکدره بیت عزیش عزیز در جهان نگذاشت ۴ لاجرم جمله عین آسیا شد ۴ و گفت طریق
حق بعید است و صبر بر او نشد ندارد و زبهان مصری معروف بروزبهان کبیر از اکابر علمای مشایخ زمان بوده از شیخ نجم الدین
کبری منقول است که گفت سمعت روزبهان بمصر یقول قیل لی مرارا اترک الصلوات فانک لا تحتاج علیها فقلت یا ربانی لا ارتکب
ذلک کلفنی شیئا آخر یعنی شنیدم من روزبهان را که میگفت گفته شد برای من مکرر که ترک کن نماز را پس بدرستیکه تو نیستی محتاج بسبب
نماز پس گفتم من بخدای من بدرستیکه من نمی دارم طاقت این را که تکلیف دهی مرا بشی آخر ای متبرک نماز نه بینی من نمیخواهم
که بترک نماز مرا تکلیف دهی پس اگر بترک امر چیزی دیگر مرا کنی قبول دارم و نماز را ترک نمی کنم شیخ صدقه از اکابر مشایخ
زمان بوده و دمی بر بالای شیخ عبد القادر گیلانی شد شیخ بر منبر رفت و هنوز چیزی نگفته بود که مریدان او در وجد شدند صدقه گفت
این چه بیت شیخ عبد القادر فرمود که یکی از مریدان من از بیت المقدس یکبارگی اینجا آمده و بر دست بمن توبه کرده مریدان در زمانی
او نیز شیخ صدقه گفت اینکه یک قدم از بیت المقدس اینجا آمده او را از چه چیز توبه باید کرد و سخنش چه محتاج شیخ عبد القادر گفت
او توبه میکند آنکه در خود پیر و محتاج او بمن آنست که او را بمحبت حق رسانم شیخ سعدی شیرازی از بزرگان صوفیه و اکابر شعرای
عجم بوده معروف و مشهور و بیرون از توصیف است در کتاب گلستان و بوستان اکثر از احوال سیاحت خویش نوشته و از سخنان
اوست دو کس رنج بیهوده بردند و سعی بی فایده کردند یکی آنکه اندوخت و نخورد و دیگر آنکه آموخت و عمل نکرد و گفت سخنان در میان دو دشمن چنان
گوی اگر دوست گردند شکر ریزی بهری و گفت هر چه نرود در آید و بر نیاید و گفت هر که نصیحت نشنود ملامت نفرماید یکی از صلحا
با شیخ عداوت می ورزید شبی بخواب دید که درهای آسمان گشاده و جمعی از روحانیان با طبقهای نورانی بر زمین می آیند گفت کجا
میروند گفتند بر سعدی شیرازی گفته و این بحال آنست عابد بیدار شد و روی بصومعه شیخ نهاد بدر صومعه شیخ رسید و از درون زمزمه شیخ
شنید که رخ از خون دیگر پر میخورد و با خود این بیت مکرر نمود فرد برگ درختان سبز در نظر هوشیار ۴ هر ورقی دفتریست معرفت
کردگار ۴ زاهد بپای شیخ افتاد و معتقد گشت راقم حروف میگوید که حکایتی بیادم آمد و قبضی بر او شیخ ابو الفضل در شعر گوئی مهارت
حوصله کرد من همین بیتی بهتر از بیت شیخ سعدی بگویم و از جناب کبریا امید وار صلاح روزی بصحرائی رفت و حالتی بر خود پیدا
کرد و وجد نمود بیتی بگفت فرد و هر گیاهی که از زمین روید ۴ وحده لا شریک له گوید ۴ بخشوع و خضوع ساعتی مراقبه نمود و سر بر
داشت و با میدصله روی بسوی آسمان کرد و هنوز باز نگشت زغنی از بالا بچنگال نمود بدهن او افتاد و قیئی کرد شعر فمی از علما لا معلوم
شد و این ضرب المثل است القصه کلام شیخ عذوبت بسیار دارد گویند وقتی خضر علیه السلام در مجلس شیخ نظام الدین اولیا حاضر آمد
امیر خسرو دهلوی استدعا کرد که دعا فرماید تا کلام من موزون و شیرین شود خضر علیه السلام فرمود این سعادت نصیب سعدی شد
بدیگری ممکن نیست شیخ نظام الدین محمد المشهور بشیخ نظام الدین اولیا از اکابر اولیا و بزرگان مشایخ هندست صاحب عالی
و مقامات و خوارق عادات بوده و مرید شیخ فرید شکر گنجست و شیخ فرید مرید شیخ قطب الدین بختیار کاکیست و او مسترشد

خواجہ معین الدین چشتی ست و چشتی مرید خواجہ عثمان ہارونست و شیخ نظام الدین را از انجا خرقہ حاصل آمدی بر مریدان قسمت کردی
و ہر روزہ چندین ہزار کس بر خوان احسانش طعام خوردندی و گفتہ اند کہ ہر روز ہفتاد من نمک در مطبخ او صرف شدی امیر خسرو ہم
از مریدان او بود و سلطان علاؤ الدین خلجی با او عقیدتی تمام داشت لیکن ہرگز بزیارتش نرفت و چون قطب الدین مبارک شاہ
بسلطنت رسید با شیخ دشمنی پیش گرفت و منع کرد کہ ہیچکس بدیدنش نمیرفت و در اواخر عمر گفت باید کہ ماہی یکبار شیخ ببارگاہ ما بیاید
شیخ قبول فرمود مریدان بران انکار کردند گفت چون یک ماہ بگذرد او زندہ باشد بدرگاہش روم پس چون روز معہود رسید شبی
سلطان بر دست خسرو خان کشتہ شد و خسرو خان در دہلی دعوی سلطنت کرد و پنج لکھہ بیگہ بہر شیخ و مالی وافر بہر دیگر مشایخ فرستاد و
دیگران آنوجہ نگاہ داشتند شیخ ہمہ را صرف نمود و چون تغلق شاہ بادشاہ شد باز خواست آنمال کرد و از دیگران ستد و چون شیخ چیزی
نداشت از و بر نجید بسا کسان فرصت یافتہ عرض کردند کہ او مبتدع و کافرست و مرتکب سماع میشود و سماع در مذہب ابو حنیفہ کوفی جایز
نیست سلطان شیخ را بتغلق آباد خواند و علما را بمناظرہ او امر فرمود ناگاہ مولانا علم الدین از احفاد شیخ بہاء الدین زکریای
ملتانی کہ سلطان معتقد او بود در آمد سلطان او را استقبال کرد و علم الدین آن حال بدید گفت قال رسول اللہ السماع لاہل
حلال تغلق شاہ چارہ ندانست و شیخ را بخانقاہ باز گردانید پس چون بسفر بنگالہ باز رفت و عزم مراجعت نمود گفت چون سم شیخ
را اخراج کنم این سخن بشیخ رسید گفت ہنوز دہلی دور ست و ہر کسے کہ آمد آمد سلطان مے گفت ہمچنین مے فرمود تا آنکہ تغلق شاہ
بسبب کروہی دہلی رسید و ہلاک شد این مثل مشہور گشت مولانا قطب الدین محمد علامہ شیرازی از اکابر علمای زمان بود و
علم از خواجہ نصیر الدین طوسی آموخت و در فنون علم کامل گشت و در خدمت سلاطین عہد اعتبار یافت گویند مزاج بر دغالب
بود و پیوستہ با شیخ سعدی شیرازی مطایبہ کردی روزی باہم بمجلس فتحمند یکے از شاہزادگان کہ بحسن معروف بود آن را
عمارہ میکردند گل بر رخسارہ شاہزادہ رسیدہ بود مولانا گفت بالتثنی کنت ترابا یعنی ای کاشکے من مے بودم خاک پای شاہزادہ
گفت چہ گفتی گفت بقول الکافر یالتثنی کنت ترابا مولانا سعد الدین از تلامذہ سیاہ جردہ بود شبی شیشہ سیاہی بر جامہ اش ریخت
سعد الدین دیگر بار باہمان جامہ بدرگاہ رفت حاضران تجندیدند و گفتند اینچہ رسوائی ست مولانا گفت رسوائی نیست عرق مولاناست و قتے بعیادت بزرگی رفت و گفت چہ حالی داری گفت تپ مسکینم و گر و نیم در و میکند لیکن امروز تپ شکست دو، گرون
باقیست مولانا گفت دل جمع دار کہ آن نیز شکند روزی پیش یہودان رفت و گفت دانید کہ عالم مسلمانم اکنون دلم از مسلمانی
گرفتہ است چہل روز خدمت کنید کہ بدین شما در آیم ایشان شاد شدند و خدمت چہل روز قبول کردند مولانا دران ایام دوستان را
جمع آوردی یہودان الوان اطعمہ و اشربہ حاضر آوردندی و گمان بردندی کہ آن طایفہ نیز بموافقت او یہودی خواہند شد چون
چہل روز بگذشت مولانا گفت ذا تمنا ہا بعشر یعنی تمام کنید ہمہ روز دیگر دہ روز بران بیفزودند پس علمای یہود جمع آمدند گفتند
کہ مولانا یہودی شو گفت شما زندہ مردمانید پنجاہ سالست کہ طعام و شراب مسلمانان میخورم ہنوز مسلمان نشدم چگونہ بپنجاہ و یک روز کہ طعام
شما خوردہ ام یہودی شوم و فتی پیش امیری نشستہ بود امیر کعبے در دست داشت کعب گفت براندازیم ہر کہ شک کند دیوث باشد امیر
براند اخت شک کرد مولانا بیندا خت شک کرد امیر گفت تو دیوثی مولانا گفت آری من دیوث ام باشک و تو دیوثی بیشک نگاہ امیر خان بر
زانوی مولانا تکیہ کردہ بود با وی مزاح میکرد و گفت تو دیوثان را چہ باشی گفت متکا خواجہ شمس الدین محمد حافظ شیرازی نادرہ زمان

وخجوبه جهان بوده و در قرارت نظر نداشته چون امیر تیمور صاحب قران گورکان فارس بگرفت خواجه را بخواند و گفت ربع مسکون را ویران کرده ام تا سمرقند و بخارا را آباد کنم و تو ان را بخانی مے بخشی و میگوئی بیت اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل ما را ؛ بخال هندوش بخشم سمرقند و بخارا را ؛ خواجه گفت که ازین بخشید گیها ست که باین روز افتاده ام صاحبقران بخندید و او را بنواخت ایضاً چون شاه اسمعیل ماضی به شیراز رسید خواست که بدستور دیگر اکابر بال سنت جماعت قرار را بسوزد دیوانش برآن نهاده بود و گفت آنرا بخشایند هر اینچه برآید از آن بقصیده اش پی برم چون باز کرد قصیده بیرون آورد رباعی جوزا سحر نهاده تمایل برابرم ؛ یعنے غلام شاهم سوگند مے خورم ؛ نامم محمد ست و علی حرز جان من ؛ دراین دو نام نیک بر اعدا منظفرم ؛ شاه او محب اهل بیت بوده پس مزعی بر مزارش وقف کرد دیوان حافظ متداول است و اکثر مردم با و فال گیرند و بسیار درست افتد الجو منصور شیخ جمال الدین حسین بن یوسف بن علی مظهر حلی از اکابر مستعدان شیعه است در علم و فضل سرآمد عصر بوده گویند چون الجا ہو سلطان مسلمان شد خواست که مذهبی اختیار کند علمای هر طائفه را بخواند تا با یکدیگر مناظرات کنند اهل شیعه شیخ جمال الدین حسین را اختیار کردند و اهل سنت جماعت سید رکن الدین را که وافیه و شرح کافیه از مصنفات اوست و مولانا قطب الدین محمد شیرازی را که محاکمه ساخته شیخ جمال الدین سید رکن الدین غالب آمد چون نامت علی ابی طالب را بثبوت رسانید بصلوات و سلام بران جماعه مشغول شد رکن الدین گفت مستحق صلوة جز نبی نتواند بود شیخ جمال الدین گفت خضر از جانبات شده و این آیت برخواند الذین اذا اصابتهم مصیبة قالوا انا لله و انا الیه راجعون اولئک علیهم الصلوات من ربهم سید رکن الدین گفت نه مصیبت بلکه بلا و او رسید که بر ایشان صلوات نیفرستی شیخ جمال الدین گفت کدام مصیبت ازین زیاده بود که فرزندی چون تو ایشان را پدید آید حاضران بخندیدند و رکن الدین خجل منفعل شد الحاصل سلطان از مولانا قطب الدین که محاکم بود کیفیت بحث سوال نمود قطب الدین گفت شیخ جمال الدین از سید رکن الدین میگوید که پدر تو علی از همه افضل ست و سید میگوید که همه از پدر من افضل اند چون سلطان از اهل بحث نبود و از علم بهره نداشت شیعی شد و مذهب امامیه را رواج داد و شیخ شرف الدین ابو علی قلندر که از اکابر مشایخ بهت پیوسته مستغرق بودی و سخن گفتی و از و منقول ست که رسول علیه السلام و سنت خود را امر انجشید چهل سال فریضه بی سنت او اکردم پس فرمان در رسید که حبیب من سنت خود را ترا انجشیده ما نیز فرض خود را انجشیدیم یعنے از خواجه سرایان سلطان علاء الدین خلجی صاحب دهلی درویشی را بر بخانیند شیخ بنشیند نامه بعلاء الدین نوشت بر بن موجب علاء الدین خلج خوطه دهلی را الاعلام آنکه خواجه سرائی پیش بریده و پس دریده فقیر خود را طباپچه زده که عرش الرحمان لرزیده اگر او را سزاد هد بهتر و الا دهلی را خوطه دیگر خواسته شود خوطه بزبان دهلی رئیس ده باشد و هم از رقعات اوست که بسلطان علاء الدین نوشته علاء الدین خلج خوطه دهلی چندین مال بفلان رسانند که روز قیامت زیر عرش مجرا خواهد یافت سلطان محمد تغلق شاه وقتی این رباعی بشیخ فرستاد رباعی که راست کند موسوی مردی و زنی ؛ که بشکند این طلسم جانی و تنی ؛ کس نیست که او ستاد قضا را پرسد ؛ کز بهر چه سازی و چرا مے شکنی ؛ شیخ بدیهه این رباعی در جواب گفت و نبوشت رباعی شرط ست که در امر قضا دم نزنی ؛ زین گونه که گفتی تو مردی نزنی ؛ گل را به مجالست که پرسد زگلال ؛ کز بهر چه سازی و چرا مے شکنی ؛ شیخ جمال الدین خطیب پانسوی شیخ عهد و خلیفه شیخ فرید گنج شکر بود و شیخ نظام الدین اولیا مرید که چون شیخ فرید او را خلافت داد و جمال الدین بهر من قیام نکرد و پیش ازان بر پای خاست گمان بردم که مگر خلافت من

موافق مزاج او نبود و شیخ بکرامت دریافت گفت نه چنان ست که تو دانسته چون محبت در میان پدید آید رحم و مروتی برخاست و خود را تعظیم کردن روا نباشد امیر ابوالمعالی صدرالدین محمد شیرازی از اکابر سادات فارس و اعظم فضلای جهان بوده وقتی بخدمت یعقوب بیگ اق قویونلو رفت او را تکلیف صدارت کردند با نمود و گفت اگر صدارت بپذیرم دین از دستم برود و گفتند چگونه گفت اکنون مرا میر صدرالدین میخواند نه نگاه مرا میر صدر چون خواند دولت ارشاد و امیر غیاث الدین منصور از اکابر افضل جهان بوده و در سایر علوم دستگاه داشته او را عقل حاوی عشر گفته گویند او علوم عربیه نیک دانستی در شیراز نزدیکی دیوانه داشت چون تقاضا کردیوانه منکر شد میر گواه نداشت پس او چند روز دیوانه را گفت باغی پر میوه دارم اگر خواهی ببوی بفرستم پس او را از شهر بیرون کرد باغی خوش دید گفت قیمت آن چندست میر همان مبلغ گفت که از و طلبیده است آنگاه رشید و باغ او را داد و دیگر روز مرد بمعونت آمد از باغ اثری ندید چه آب اپسیا ساخته بود مرد نزد او رفت و حال باز گفت میر گفت حق مرا بمن نمیدادی باین وجه از تو ستدم مردی معمائی نزد او رفت و سخن از معما گفت میر فرمود تو معمای قولی دانی یا فعلی گفت معمای فعلی کدام ست میر بر پای ایستاد و بر کوع رفت و سه نوبت دست بر ریش زد و گفت این معماست بسم او ریس گفت آن را نمیدانم پس گفت ترا در معما نیز دستی نیست مرا و از ایستادن الف ست و از خم شدن دال و سه نوبت در ریش دست بردن اشارت ست یا آنکه نقطها نماند

شاه عبدالجلیل لکهنوی درویشی صاحب حال و کمال بوده مزارش در لکهنو زیارت گاه خاص و عام ست بیت جلیل اش نام ست و ار دواز سخنان او که معروف ست بر موزات راقم حروف ازان سطری چند بر چیده و مرقوم میسازد در رموز طریقت یعنی راه رفتن یعنی در خود رفتن آیا بافتن خدا در خود ست نه که در آسمان و زمین از ابجاست که گفته من عرف نفسه فقد عرف ربه یعنی هر که خود را شناخت خدا را شناخت پس تحقیق شد که پروردگار ناگفت خاموشی آنست که دم بنیاید و نزند یعنی هر چه گوید از او گوید گفت تقوی آنست که پرهیز کند از خود نه از طعام و شراب ایضا گفت در بیان سخی کریم یعنی کرم در همه حال بسیر طبایع کوشیدن و بر رضای دلها جوشیدن یعنی دوستان خدا را نیکی یاد می و حاضران را بعد ازان ادای فرض با بخیران پیوند و بحجاب جان میم ✤ با خردان بلطف و با بزرگان خدمت ✤ هر که باین کرم کریم باشد هو الرحمن الرحیم آنرا کشف کرد و نیز از آن بزرگ ست حروف تهجی در خود شناسی بود چون خود را شناخت بهیچ نیافت و گفت طالبی سالها در طلب حق بود چون حق را شناخت نامش گرفتن غیرت آمد و گفت هر که جوید نیابد و هر که گوید نداند و هر که بوید نرسد و گفت در راهی بسیاحی لایزال گردم پرسیدم که از کجائی و تا کجا رسیدی بخندید و گفت که از ملک عدم بیرون آمدم و بولایت رسیدم هر چند که جستم باز نیافتم آنست معنی لا الله الا الله ایضا رموز در بیان قلب که در قالب ست گاهی حاضر ست و گاهی ناظر و گاهی عاجز ست و گاهی قادر و گاهی عاقل ست و گاهی ذاکر و گاهی خیر ست و گاهی شر و گاهی جاهل ست و گاهی عالم و گاهی با او و گاهی بیرون از هر دو از ابجاست که محمد صلعم گفته مالیت رب محمد لم یخلق محمدا هر که این مذکور در یابد که قلب

سمعنی گردنده ست یعنی بر یک حالت نماند و آن دل ست که بعربی قلب گویند رموز در بیان بهشت بهشت در یگانگی ست یعنی یکی بدن و یکی دانستن و یکی شنیدن و یکی گفتن و یکی شدن چنانچه جنید بغدادی گفته لیس فی جبتی سوی الله نبی صلعم فرموده لانی الجنة خواه المقصود ولالین ولا عسل بال تجلی رب شما حکایه هر که درین مقام رسید او را همیشه لذت مشرب و مرتبه ست که عبارت از حور و قصور ست و گفت دوزخ عبارت از مهجوری و مسکانگیست چون سالک یگانگی را دوزخ کند تا ابد یکدیگر را نشناسند یعنی نه اندازند و نه شناسند خود را در تهلکه مفهوم کند دیگر رموز در بیان عزلت یعنی عزلت از علم خلق نه که از خلق چه جمیع انبیا و اولیا از خلق نمودند یعنی در خلق بنمودند گفت تا که نبینند نابینا بود م چون هیچ ندیدم بینا شدم و گفت بنده آنست که از بند خود بگسلد مولانا علی احمد مهر کن دهلوی از ارباب حال بوده او را قصیده ست در مدح اکبر

اکبر بادشاه مطلعش نیست بیت صورت معنی بگردد جمع در هر بادشاه ✤ بادشاه صورت و معنی است اکبر بادشاه ✤ روزی در خدمت نواب امیر محمد جهانگیر بادشاه تو الان این بیت میخواندند بیت هر قوم راست راهی دینی و قبله گاهی ✤ من قبله راست کردم بر طرف کج کلاهی ✤ برخی از حاضران گفتند جمعی از اهالی هند خود را صوفی خوانند و بزرق و تلبیس وجد کنند مولانا علی احمد گفت نه چنین ست بسا باشد که ایشان را در وجد خالی دست دهد که در گذرند طایفه عیان انکار کردند مولانا را حالی دست داد بوجد در آمد و آهی بر کشید و در گذشت و این واقعه در هزار و بست و شش هجری اتفاق افتاد ابو عبد الله سالمی از خلفای سمیل تستری بوده از و پرسیدند که کسی بچه چیز اولیا الله شناسد گفت بلطائف زبان و حسن اخلاق تازه روی و قلت اعراض و پذیرفتن عذر ابو عبد الله نحوی بسیار دریده دهن و بدزبان بوده که از وی تیز بجهد و مزاج سخت زده روزی پیش موسی بن عبد الرحمان بلالی رفت موسی چون از احوال او نیک واقف بود بغلامان تقیید نمود و در کمال حرمت و رعایت احوال او کوشید قضا را وقت آتش کشیدن چند قطره شوربا بر دامن او ریخت موسی از ان بهم بر آمد از راه معذرت گفت خاطر جمع دارید که در عوض ده قبا خدمت کرده خواهد شد ابو عبیده گفت باکی نیست چه اش شما چندان چیزے نداشت که از ان نقصانی بجا مانده اینجانب رسد حسین بن منصور حلاج کاری عجیب و غریب داشته و از شهر بیضا بوده و شاگرد عمر بن عثمان مکی در تذکرة الاولیا آمده که وی نه حلاج بوده بلکه او را دوستی بود حلاج نام و روزی منصور وی را بکاری فرستاد بخاطر رسید که کاروی را خود بکند به انگشت اشاره پنبه کرد دانه از پنبه بکسوشده از انجا او را حلاج گفتند مشایخ در کاروی اختلاف کرده اند بعضے چون ابن عطا و ابو عبد الله خفیف و شبلی و ابو القاسم بکشتن او رضا ندادند و فتوی نبوشتند و شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو القاسم کرکانی و امام یوسف همدانی در کار او متوقف بودند و بعضے او را ساحر میدانند و برخی از اصحاب خلوتش میشمارند بالجمله او در مقام اظهار اسرار شد لاجرم او را اصلاح الاسرار گفتندی پس بغداد شد روزی ببرای جنید رفت جنید گفت کیست گفت حق چه میگوید گفت هوقی ما برجوای چیزیا یکه نسبت بمو دهند آنست که گفت مرا سجده کنند که خدایم و سبب قتال او آن شد که سطری چند بخط او یافتند نوشته بود هر که زر آرزوی حج بود و در سرای خود خانه مربع سازد و آن را پاک کند و چون امام حج برسد طواف آن نماید و مناسک حج بجا آرد و سه نیم را بخانه آورد و نیکوتر طعامی دهد این بجای حج باشد حامد بن عباس وزیر مقتدر عباسی از علمای زمان فتوای قتل او حاصل کرد و بحکم خلیفه بقتل رسانید ابو ذکریا یحیی بن معاذ رازی واعظ از مردان دین بوده او را گفتند که قومی گویند که ما بجای رسیده ایم که ما را نماز نباید کرد گفت رسیده اند اما بدوزخ شیخ ابو الحسن شیرازی صاحب علم و تقوی بود شصت سال در خانه نخفته ماند و جز بادای نماز جمعه و عید بیرون نه آمده او را پرسیدند تصوف چیست گفت وفا معهد شیخ ابو سلیمان عبد الرحیم دمشقی را ئی یگانه عصر خود بوده از سخنان اوست که چون آدمی پیر شود همه اعضای او بشهوت گرسنه گردد گفت رضا آنست که از خدا ے تعالی بهشت نخواهی و از دوزخ پناه نطلبی گفت هر عطا که در دنیا ذوق دیدار نبخشد ابو عمر از اجله مشایخ شام بوده وی گفته پیغمبر ما فرض است بر همگان اظهار آیات و معجزات همچنان فرض ست بر اولیا پنهان داشتن کرامات با خلق در فتنه منفتد ✤ ✤ ✤

اقلیم چهارم

تعلق بآفتاب دارد و در وسط معموری عالم و سکن اشراف اولاد بنی آدم است و مبدا اول این اقلیم از انجاست که روز چهارده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که روز بچهارده ساعت و نصف سدس و مبدا دوم آن آنجا که ارتفاع قطب سی و شش درجه و ثلثی بوده و ابتدای این اقلیم از مشرق و شمال بلاد چین بود و بر بلاد تبت و خزر و خطا و چین و شمیه و بدخشان و جنوب بلاد یاجوج و ماجوج گذرد پس بر وسط بلاد ترک و شمال بلاد هند و وسط بلاد کربان و فارس و بلاد خوزستان گذرد پس بوسط عراق و دیار بکر و ربیعه و شمال بلاد شام گذشته آنجا بحر ادم را قطع کند و بر جزیره قبرس و سفله و شمال بلاد مصر و اسکندریه و بلاد فرنگ تا آنجا گذشته بساحل بحر اوقیانوس که بحر محیط گویند منتهی شود و درین اقلیم دویست و پانزده شهر عظیم و چهارصد شهر کوچک و بیست و پنج کوه و بست و دو نهر بزرگ باشد و ساکنان این اقلیم اگر بحسب صورت و سیرت و بوفور حسن خلق و لطیف طبع مظهر اصناف فضل و هنر اند و درین اقلیم اکثر شهرهای عراق عجم چون اصفهان و امثال آن و بسیاری از امصار خراسان و چند شهر از ماوراءالنهر داخل این اقلیم اند و قسم حروف درین اقلیم ابتدا از شهر عراق عجم می نماید بنابر آنکه چون خاتمه اقلیم سوم بر امصار عراق عجم واقع شده تا سررشته بیان شهرهای عجم گسیخته نگردد و بعد ازان احوال امصار خراسان و ماوراءالنهر بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

اصفهان از بلاد معظم ایران و در عراق عجم است و بعضی حکما آنرا بحسب طول و عرض از اقلیم سوم شمرده اند اما اصح انست که داخل اقلیم چهارم و در ابنای اصفهان اختلاف بسیارست بعضی گویند که اصفهان بن ولوح بن بوطی بن لومان بن یافث بن نوح علیه السلام بنا کرده و برخی از انبیه اصفهان بن شام نوح علیه السلام می دانند و این در بده آورده که اصفهان لفظ مرکب است از اصبهب که شهرلست و هان بمعنی سواران یعنی شهر سواران و بعضی گفته اند که اصفهان نام تمام شهرست و مولف عجائب البلدان گوید که این شهر را در قدیم الایام دار الیهود خوانند باعث آنکه چون بنی اسرائیل از نبوت نصر بگریختند پاره از خاک بیت المقدس را گرفته کردند عالمی گردند چون خاک اصفهان را موافق خاک بیت المقدس یافتند و ران زمین شهری

بنا کرده موسوم بدار الیهود گردانیدند وصاحب آثار البلاد از ابنیهٔ اسکندر گفته وصاحب نزهت القلوب آورده که اصفهان که ابتدا اسے چهار قریه بود گران وکوسک وجویبار ودومیت وچند مزارع نیز داشته که بعضے ازان را طهمورث دیوبند پیشداد وچند یرا جمشید ساخته بود چون کیقباد که اول کیانیان است او را دار الملک ساخت آن چهار ده در آباد سے بهم پیوسته شهرے بحصول انجامید واکنون بچهارده شهر موسوم بگردیده وچون رکن الدوله حسن بن بویه دیلمے بر آن شهر استیلا یافت فرمود تا روزے که قمر در قوس بود سوران را برکشیدند وتا امروز آن بحال خود است ودو بارسیت ویک هزار گام است ودر تمام مملکت ایران شهرے بزرگی وعمورے اصفهان نیست واصفهان بکنار آب زنده رود که بعضے بر آینده رود گویند واقعست واز زنده رود دو هزار یک نهر جدا شده وبسیت ملوک را کفایت کنند وآب فاضلش بر زمین رنگے فرو رود از کرمان که سنگ است بیرون مے آید وبعضے ازان ولایت را نیز منفعت رسانیده بدریاچهٔ شور منتهی شود ودر اصفهان بنا بر نفاست آب وهوا مار وکژدم کم باشد ودر گرما گوشت زود منفض نشود وسیوه اش از بادنجان تا زوه مانده وهرچه از قسم غله دران خاک دفن کنند نیکو نگاهدارد وزلزله وصاعقه وباد وبیماریها مزمن کمتر رود وهوا وعمارات وحمامات وباغات نیک دران شهر بسیار ربط خصوص باغ نقش جهان که از باغات نیک ایرانست ومردم نیک ازان دیار بیرون از حد شمار برخاسته اند واصفهان تخمگاه ملک سلجوقے بود

قطیفر ولایتے باژده وباطراوت است مشتمل بر انهار روان وجنات وأشجار فراوان وقریب سی پانزده دارد روارده سے پانزده دهدار دروارده برادر رستم بن زال تصرف نموده —

اردستان ولایتے است متضمن بر پنجاه پاره ده چون زمین آنهمه ریگ است از رقفا عاتش چوب بهم نمی شود یا فواکه اش بیک خصوص آثار که بهمه صفات موصوف است حمد الله مستوفی در نزهت القلوب آورده که بهمن بن اسفندیار در اینجا آتشخانه ساخته بود که مردم از اطراف عالم آمده بعبادت آن قیام می نمودند

کاشان شهریست ارسته عمارت آن چون عارض حوران پر نور واسواق آن چون دامن عروسان پر سرور واز ابنیهٔ آنست خانهٔ منکوحهٔ هارون رشید است که آنرا بطابق سنبله بنا نهاده متوطنان آنجا در هفته سه روز صرف سیر وصحبت نموده بساط نشاط بقدم انبساط می سپرند ودیگر در سال دو سه مرتبه دارند اول در فصل ربیع از بیرون بر ناو اعلی وادنی از شهر برآمده قریب بکیاه بر کنار سبزه وصحرا خیمهٔ اقامت برپا می کنند وصحبت می دارند ودیگر سیر گلان فین است ودر فین چشمه ایست عظیم که از یک سنگ برمی آید اکثر زراعات وباغات کاشان برین آب است ومتوطنان آنجا اکثر نصفی مشغول مے دارند واز قسم میوه انچه در زمستان آن شهر میسر ست هیچ شهرے نیست وفواکه را انواعے نگاه می دارند که بعد از نوروز اگر هزار من امتیاج افتد شخص سامان نماید واز حرارت عقارب قتاله وغیره دران شهر بسیار ست اما طرفه آنکه نوبب ومسافر مضرت نمی رساند

حصار باوقان همانے نسبت بن اسفندیار ست گویند که چون همانے آن شهر را باتمام رسانید موسوم بمیره گردانید چه نام همانے سمره بود وگره بعد اخرے که آباد ان شد کلیا وکان اشتهار یافت وعرب ومعرب ساخته جرباذقان خوانند والله اعلم

کمره جاییست معتدل در الشفاعش نیک محصول مے آید

کمره جاییست معتدل در الشفاعش نیک حاصل مے شود

خوانساره ولایتیست قریب چهار فرسنگ که تمام باغ و باغچه است و کشمش خوب می شود خصوص سیب که آنرا اخلاطی نامند و دیگر شهد که دران کوهستان بسیار میشود

فراهان ولایتیست آباد ان و در زمان سابق از مضافات قم بوده و بعد از ان جدا گشته و آب و زمینی نیک دارد و اقسام غلات آنجا نیک بحصول می پیوندد

نعرشس ولایتیست که اطراف آن کوهستان است و از هر طرف که بدینجا روند بکریوه باید رفت هوای آن معتدل است و آب از چشمهاسے وکار نزها ست همه وقت دران ولایت ارزانی بوده و از میوه و انگور و امرود و شفتالو خوب می شود و در یکے از کوههاے او مغاره ایست که کس به نهایت آن پی نبرده و مردم آن شهر گویند که وقتے گاوے بدرون آن مغاره رفته و در فراهان بیرون آمده بنا بران آنرا مغاره گاو محل می گویند حمل بزبان آنولایت سور را می گویند

قم از شهرهاے معروف عراق و عجم است اکنون چندان معموری ندارد مولف عجائب البلدان گوید که از ابنیه حجاج است و هوا ے قم معتدل و انار و خربزه و انجیر نیک می شود و گویند دران ولایت عود تومیدهد **فاق** از ابنیه طهمورث دیوبندان خداوند است نقش از رودخانه مرد فاق است و قنات نیز بسیار دارد و از میوه انگور و انجیر و انار و سیب و بهی نیک می شود اما خود گاه آنولایت بسیار پایان سازگار نبود و گاه قم بهتر از خوشاوه گرد شه الله راقم حروف گوید که همچنین گاه بلگرام که وطن مولف است هرگز به اسپاره سازگار نیست هر چند که فربه آرند لاغر برند عجب بر آنکه قصبه ساندی که از بلگرام منبع کرده است بطرف شمال مائل بمغرب واقع است اسپ از انجا بسیار سازگار است در چهل روز بهیچ لاغر فربه می شود بالجمله در سوابق ایام بر کنار شهر رودے بوده که اکنون علامت آن ظاهر است گویند در شب ولادت پیغمبر ما صلے الله علیه وسلم خشک شده و ایضاً در یکے از مضافات ساده کوهی است و در ان کوه غارے بر مثال ایوانی و در شقف آن ایوان چهار سنگ نشان پستان آدمی بیرون آمده که همیشه آب از انها منقاطر است مگر یکے که آنرا وقتی کاوے بکنده و از ان ناخن خشک شده

همدان شهریست قدیم در آثار البلاد آمده که آن شهر را همدان بن شام بن نوح علیه السلام بطالع نور بنا نهاد و بقولے شید بطالع جمال تعمیر نموده هواے آن سرد است و نقش از کوه است و اطراف آن همیشه سبز و شاداب باشد گویند اگر غمگینی دران شهر در آید شادمان شود و لهو طرب بر مردم آن ولایت غالب باشد و کوه الوند بر یک فرسنگی همدان بجانب غربے واقع شده و دور آنرا دوازده فرسنگ دیده اند و گویند که دوازده هزار چشمه روان از اطراف آن باشد و هیچ وقت برف از زیر آن کوه خالی نباشد

رے ولایتیست بانام در ممالک و مسالک آورده که از خراسان و عراق غیر از بغداد هیچ شهرے بزرگ تر و آباد تر از رے نبوده مگر نیشاپور که عریض نیز واقع شده آورده که الری عروس البلاد و در بناے شهر رے اختلاف بسیار کرده اند بعضے برین اند که رے را رازی بن نقلان بن اصفهان بن فلوح بنا کرده و برخے گویند که رازی بن خراسان ساخته و جمعے مهوسنگ منسوب می سازند اما حمد الله مستوفی آورده که شهر رے شهر شیث علیه السلام است و در زمان مهتدی بالله عباسے عمارت شهر رے بدین منوال بوده مدارس و خوانق شصت هزار و چهار صد حمام هزار و سه صد و شصت مساجد چهل و شش هزار

هزار و چهار صد طاحونه نه هزار و دو بست کاروان سرای و دوازده هزار و هفت مناره و پانزده هزار و سه پنج پنجال چهار صد و پنجاه و عصارخانه هزار و هفت صد قنیات حارنه سیزده هزار و نود و یک رودخانه نیز بسیار بوده و محلات نود و شش و در هر محله چهل و شش کوه و در هر کوه هزار مسجد و در هر مسجد هزار چراغ و آن از زر و سیم و غیرها بوده و هر شب روشن می کرده اند و مجموع خانها هشت بار هزار هزار و سه صد و نود و شش بوده و اصحاب تاریخ چنین نوشته اند که مکرات آن شهر بقتل عام و زلزله ویران شده و باز عمارت یافته تا آنکه در زمان خلافت جعفر و واسفی عمارت بر اصل یافت باز در حادثه چنگیز خان و دیگر بار بقتل عام خراب گردید شیخ نجم الدین دابه در کتاب مرصاد العباد که از تالیفات اوست آورده که در بن ایام از شهر رسی که مولد و منشای این فقیر است هفت صد هزار مردم صاحب اعتبار بقتل رسیدند و مولد هفت اقلیم که امین احمد رازی نام دارد از آن شهر بوده و اگر ضروریات فروین که قریب چهل سال اقامت سلاطین صفویه بود از ری بحصول می پیوست و ایضاً غله و سامان علاوه مردم کاشان از ری سر انجام می شده اهالی رسم داد و ستاوه و قم را نیز از آن منفعت بوده و انواع میوه در آن دیار خوب و فراوان است خربزه و انگور و آثار اهلیتی که رگ سرشی با اوست و انجیر در روابود و امرود و شفتالو و رغایت شاداب بحصول می پیوندد اما ندست آن شهر نیز گفته اند چه در فصل خریف که ابتدای اختلاف آب و هوای ست مردم آنجا بنا بر رسوم و عادات سیلاحطه ناهار میوه بسیار بکار برند و در تب و لرزه گرفتار می شوند و این تب و لرزه در شبانروزی از دو ساعت زیاده نیست بعد از آن برخاسته هر چه می خواهند می خورند و بکار خود می روند چه مشهور ست که جمعی از دوستان با یک دیگر براهی می رفتند یکی را تب آمد یاران گفت که شما ساعتی توقف نمائید تا من رفته بلزم و بیایم القصه قضیه طهران که در حادثه چنگیز خان چنانچه گذشت نوعی خراب کردند که نقش آبادی بکلی از وی محو شد و بعد از آن دار الملک ری طهران مقرر شد **طهران** در زمان سلطنت شاه طهماسب صفوی بسبب کثرت عداول انهار و اشجار سایه و از هزار اثمار ممتاز از امصار و دیار بوده و بر شمال رویه آن کوهستانی ست موسوم بسمیران که قطعه ایست از قطعهای جنان و در زمان پیشین این کوهستانی را شمیرانات می گفته اند و در مصافاتش میوه با فراط بحصول می پیوندد و خصوص کیلاس همچنین کوهستانی ست و در فرسنگی مشهور بکند و سلفاس که آن نیز از بسیار ی آب روان و کثرت درختان و میوهای الوان غیرت بوستان جنان تواند بود و ماوند اول شهریست در عالم تعمیر شده ماوند بود و کیومرث در ایام حیات خود سه شهر بنا نهاد اول ماوند دوم اصطخر سوم بلخ و ماوند کوهستانی ست و هیچ منزلی بی آب روان و سرابستان نیست از فواکه سیب و امرود نیک می شود و جیل ماوند کوهی ست در غایت بلندی و رفعت که هر گز از سر آن حالی نمی شود و از صدف و سنگ پدیدار بود بعضی گفته اند که سلیمان علیه السلام صحره چینی را در آنجا محبوس کرده برخی گویند که فریدون ضحاک را در اینجا مقید ساخته و نیز گفته اند که بر بن کوه معدن کبریت احمر است چنانچه در عجائب البلدان از محمد بن ابراهیم مسراب نقل می کنند که پدرم خواست که چیزی از آن کبریت احمر بردارد و معرفها ساخت که دنباله آن دراز بود چون معرفه این نزدیک آن می رسند گداخته می شد و گفت شنیدم که مردی از خراسان بیامد با او معرفها بوده از وها اندوده از آن کبریت چندانکه خواست برگرفت محمد بن ابراهیم گوید در خدمت امیر موسی این حفص بودم قاصد ماموز عباسی رسید و گفت حکم چنانست که بکوه ماوند شوی و احوال محبوس ماوند را معلوم نمائی امیر برخاست و بدان موضع

برفت واز احوال آن محبوس پرسید پیری بیامد که او پیش از نو سال بود گفت این محبوس را نتوان دید اما اگر خواهی در رسے
آن شمارا معلوم کنم امیر پسندید آنگاه پیر برکوه رفت ومردم از پس او تا بجای رسیدند که گفت این مکان را حصر کنند چون حصر
کردند خانه پدید شد از سنگ کنده ودر آنجا مثالے برصورت عجیب دیدیم بردست او مطرقه ودر پیش او سندلی او پس بعد ساعت وقت
آن مطرقه را بران سندان میزد آنگاه فرمود تا آنرا بطریق اول مسدود ساختند وگفت این طلسم هست وبجهت همین ساخته اند
که تا دام این طلسم باقی باشد مهر این محبوس مندفع شود وبعد ازان فرمود تا نردبانها بیاوردند وبریک دیگر نشستند تا مقدار
صد گز شد آنگاه آنرا برافراشتند وبران برفتند دری از آهن پدید آمد وبران نوشته یافتند وبر این قلعه کوه هفت در است
وبر دے چهار قفل وبر عضاده نوشته بود که دریغا حیوانے است که شرح آن را نهایت نیست باید که در را بکشایند وبهرگاه این
در کشوده شود این اقلیم را آفتے رسد که دفع آن ممکن نیست امیر گفت همچنین بخلیفه باید نوشت مامون در جواب نوشت
که متعرض چیزے نشوند **طبرستان** بکثرت اشجار سایه دارد وانهار خوشگوار از فواکه چون انگور وانار بسیارے از شهرود یار
رجحان دارد **خصوصا** وسخت نزهت وطیب هوا وافزونے اشجار هیچ وقت از سبزه وهوا زین آنجا از تشنج خالے
نیست وصحرائش پر از گل ورجحان ولاله وضمیران دارد ومیوه گرم سیری وسرو سبزی در انجا می شود ودر ایام سابق تختگاه
خرجان بود واکنون از ان شهر جز بلے باقی نیست **طبرستان** ولایتے است در غایت نزهت وطراوت ودر نهایت صفا
وهوا از خوابی خرجان وحدود دامغان تا کوهستان ری وطائفه آن همه طبرستان است ورستمدار وکور تعلق بطبرستان دارد
وبحر طبرستان را دریای گیلانے وبحر گرگان ودریای باب الابواب وبحر خزر نیز مامند وطول این دیار از مشرق تا بمغرب
دویست وشش فرسخ است وعرضش دویست فرسخ واین دریا بطرف دیلم وتارستان وباب الابواب وشیروان
ودریا خزر یکدیگر رود وبزمین منتهے شود ودرین دریا مد وجزر بوقوع نه آمد واین بحر هفت جزیره دارد که ازان جز از نقط سپاه و
سپید حاصل می شود ازان جمله جزیره **پرسین** از جزیره دریای طبرستان است که تمام سنگ خارست ومسافت و
مساحت آن جزیره چهار صد فرسخ است واکثر مرغزار بود ونقط سپید از انجا خیزد وطبرستان اکثر بسیار موی وپیوسته ابرو
باستا وسخن بشتاب کنند ومرغ وماهے وران دیار بسیار بود واحوال ملک طبرستان صاحب هفت اقلیم می نویسد که
بعد فوت سکندر اعیان ممالک عجم را برملوک طوایف تقسیم نموده وحکومت طبرستان بیکے از اولاد ملوک فرس رسید واولاد او
کامران بودند تا آنکه آرد شیر بابکان ملوک طوایف را برانداخت حیف شاه نامے از اولاد همان شخص بحکومت رسید او و
احفادش دویست وشصت وپنج سال بریاست پرداختند چون قباد بن فیروز بادشاه عجم شد آن دیار بپسر خود کیومرث
تفویض نمود واولاد حیف شاه را ستاصل ساخت وبحکومت رسید میان کیوس وبرادرش نوشیروان مخالفت
خاست کیوس بر دست برادر اسیر شد تقبل رسید نوشیروان شاپور بن کیوس را بحکومت طبرستان عنایت نمود وبعد
از و پورش **یاوند** بن شاپور بن کیوس بحکومت رسید واشان را برواییت مؤلف صبح صادق یاوندیه خوانند ومازندران
نیز در تصرف داشتند وملوک یاوندیه سه فرقه اند در فرقه اولین کیوس اول شخص است چنانچه گذشت وآخرین فرقه اول
اسپهبد رستم بن شهریار است که در چهار صد وبیست وهجری بعهد علاء الدوله کاکویه در گذشت وفرقه دوم بعد از ا

فرقه سوم از ماوند بحکومت رسیدند اما اهل طبرستان در سال سبت و دوم هجری ایمان قبول کردند و بروایت هفت اقلیم نخستین کسے که قدم جهاد در اراضی آن ملک نهاد امام حسن بن علی علیه السلام است و این واقعه در زمان خلیفهٔ ثانی روے نمود پس از چند وقت امام حسن از ستوطنان آنجا صلح نموده مراجعت فرمود و در خلافت منصور دوانیقی عباسی ابو الخنیف برسر جاب بن مهرویه تاخت سر جاب خود را بزهر هلاک کرد ابو الخنیف استیلا یافت تا آنکه حکومت آنجا بحسن المشهوره

داعی کبیر بن زید بن محمد بن اسمعیل بن حسن بن زید بن امام حسن علیه السلام بن علی علیه السلام رسید چه بواب ظاهر به که در خراسان سلطنت داشتند در طبرستان حکومت کردند و برادران طبرستان ظلم نمودند ایشان داعی کبیر را از ری بخواندند و در سیم رمضان در رد و صد و پنجاه هجری با او بیعت کردند او زیدی بود و مذهب تشیع بنا ساخت بعد از و برادرش محمد بن زید بریاست رسید و او اول کسے که قبه بر مرقد علی علیه السلام ساخت و بعضے او را داعی صغر گویند و از جمله فرمان روایان طبرستان

امیر شمس المعالی قابوس بن وشمگیر است که از احفاد آل بابزین و روان شاه جیلی که یکے از اعیان و اکابر و بالجمله چون خبر وفات که نقیون بن وشمگیر در سنه سه صد و شصت هجری در گذشت قابوس بسلطنت رسید گویند که قابوس با کمال فضل و دانش و سیاست افراط نمودی اقرار او را بحبوس کردندی و در آنشاے راه که او را بقلعه می بردند یکے از امراے عاصیان که بزندان او را می برده قابوس رسید که فتنه که انگیخت گفت که چون تو در قتل و سیاست افراط مے کردی یکے من و پنج کس دیگر از امراے تو قابوس گفت اینچه نمی رسیدند از افراط قتل بود چه اگر ترا و ان پنج کس را بکشتمی و هر گز باین بلا گرفتار نگشتمی پس چون بقلعه رسید امراے عاصے تبعی را بقلعه فرستادند تا او را بکشند **عنصر المعالی کیکاؤس** بن اسکندر بن قابوس امیری عادل و عالم بود پیش از آنکه بسلطنت رسد در خدمت سلطان محمود غزنوے سر بردی از و منقول است که چون از جد باز گشتم عزم غزا کردم و بگنجه رفتم امیر ابو اسوار و سار بن فضل بادشاه گنجه مردے خردمند و عادل و شجاع بود و مرا گرامی داشت روزی از عجائب جهان سخنے بمیان رفت گفتم که در فرجان دهی هست و چشمه آبے دارد و زمان آنجا بطلب آب روند و دران زمین گرمے هست تر اگر مایه یکے دران گرم رسد گرم نمیرد و آن آب که در سوراخ هست کنده شود و عجب بر آنکه سوبهای که از نے زنند نیز متغیر گردد امیر ابو اسوار روی ترشی کرد پس از چند روز با من نه بر حال سابق بود یکے مرا گفت امیر از تو رنجیده و می گفته که فلان چه اباس سخنے چنان گوید که باکودکان گویند من در ین باب تحقیری از روساے فرجان طلبیدم بعد از چهار ماه محضر من رسید بگواهے معارف آنجا و بر روی و عنصر المعالی در تصنیف هست در علم اخلاق مسمے و مشهور بقابوس نامه و او را در نصیحت فرزند خود کیلان شاه نوشته حکایات غریب و فقرهاے مفید دران مندرج هست از انجمله حکایت یکی از ملوک فارس بروز بر خود خشم گرفت و او را عزل کرد و گفت بهر خود جاے اختیار کن تا آنجا روی و قرار گیرے گفت چند ده ویران مرا بخش تا آنرا چنانچه خواهم آباد کنم ملک گفت چند ده ویران باو دهد پس در همه مملکت نخشید هیچ جاے بے ویران نیافتند ملک را خبر کردند و زیر معزول حاضر بود گفت ای ملک می دانستم که چین هست اکنون ولایت چین از من بازگرفته بمن بخش ده که هر گاه از وی باز خواهی همچنان تو بازسپارد ملک از و عذر خواست و دیگر بار بخش و عمارت داد و ایضاً از ان کتاب هست که دو صوفی برابے میرفتند یکے مجرد بود و دیگرے با عیال میرفت و هر جا که رسیدی بخفتے و ازین نماند شبے دیگرے پنج دینار داشت باری موافقت کردے لیکن درهم بود نے قضیه ای رسیدند

که در رسیار بود مجرد بخفت آن دیگر پیاس محبت خفته نشسته بود چه کنم چه کنم می گفت مجرد بیدار شد گفت ترا چه رسیده گفت پنج دینار دارم و از دزدان می ترسم گفت آن پنج دینار همه وقت تا بمیرکنم صوفی پنج دینار آزاد مجرد بپسندید و در چاه افگند و گفت اکنون از بیم رستی این پیشین و نخست آیینا مردی صد ساله کوزه پشت بر عصا تکیه کرده می رفت جوانی با و رسید بر سبیل استهزا گفت که این گمان را بچند خریده تا من بخرم گفت اگر عمر مابی را یگان بتو بخشید این چند فقره نیز از ان کتاب است زبان را بخوب گفتن آموخته کن و بر بلا اندر نمای و تا نخواهد کسی را نصیحت مکن و کسی که بلجی بر آمده باشد گرد راست گردن او نگردد و نیم مردم شادی مکن تا دیگران بنیم تو شادی نکنند خوب گوئی تا خوب شنوئی نیکی سزاوار نیکی در ربع مدار بر شادی باز گشت او نیم است از اشادی شمر ربع پیچکس فضائل مگردان و اگر از بیخردی و بی هنری نام و نان توان بدست آوردن بیخرد و بی هنر مباش دانش از نادان باید آموخت از انکه هرگاه بخشم دل نادان نگری و فضارت عمل بر دگماری انچه از وی نا پسند آید آن نکنی از سکندر مے آرد که من منفعت اندیشه از دوستان شے یابم که از دشمنان نیز مے یابم از انچه اگر در من فعلے زشت بود و دوستان بموجب شفقت پوشیدند تا من ندانم و دشمنان را ظاهر کنند و من انفعل را از خود دور کنم سرمایه نیکوئے در دانش و ادب نفس تواضع در راست گوئی و بے آزاری و شرمگینی است و جاے باشد که شرم بر مردم وبال گردد باید چنان نکنے که از شرم کنے در مهمات خود تقصیر کنے و خلل در کار تو راه یابد که بے جا بے شرمی باید کرد که تا غرض حاصل شود همچنان که شرم کنی نتیجه ایمان است بے نوری نتیجه شرمگینی است و چنان نرم مباش که از نرمے رنجور مدت و نیز انچنان درشت مباش که از درشتی بیرون افگنند و پیچکس را بدی میاموز که بد آموختن بجای بد کردن است و کس را میازار که اصل مردی کم آزاری است و خویشتن را نادان شمر که تو دانا تا انگاه باشی که بر نادانی خود واقف شوے و اگر خواهے که راز تو دشمن بداند با دوست مگو از گرسنگے مردن به که بیان فرومایگان سیر شدن مردم بے هنر به دوستی را شاید و دشمنی را از ان کسی نبود که کسی حاجتے آورد او رو انکند اگر خواهے که کم دوست نباشی کینه دار مباش که از زندگانی او بکام نباشد زنده اش شمار اگر خواهے که بی اندوه باشی خود مباش اگر خواهی که با آبروئی پیشه کن اگر خواهی که شرم زده نگردے انچه نهاده بر مدار اگر خواهے که قدر بجای باشد قدر دیگران بشناس اگر خواهے که برتر از دیگران باشی فراخ شده باش اگر خواهے که آزاد باشی طمع را در دل جاے مده **مازندران** ولایتی است نا پیره و یار طراوت بسیار و در بعضے چیزها مانند سپندے دارد و مازندران راه های سخت و بیشه های پر درخت بسیار دارد و او را چند قلعه در غایت حصانت میوه گرم سیرے و سرد سیری اکثر دران دیار پیدا ے دارد اما انچه قابل ایراد باشد نا ریخ و لیموست و حاصلش بیشتر برنج و ابریشم است و ولایات مازندران مشتمل بر چند شهر است و در زمان سلاطین مازندران ملوک ماوندبود چنانچه در طبرستان مرقوم گشت و از جمله مازندران **ساری** شهرے است در غایت خوبی و معموری و بر یک طرف شهر مرغزاریست قریب بدو میل و نهایت حضرت و خرمے را دارد در از زمان قدیم تا اکنون آبادانے بسیار دارد و ساری از نیه سار و یه الویه است و بست سار و نه بکار و باره سے پیوندد و وجه تسمیه کاوباره آنکه خلیل بن فروزین نرسی بن جاماسپ عم نوشیروان حکومت ری داشت قصد تسخیر طبرستان کرد و بصورت مجهول کاوے چند را سطاع ری باز کرد و ببطبرستان شتافت و ملازم و اے آنجا اورد لاس شد و بر مداخل و مخارج ملک مطلع شد و مراجعت نمود پس سپاه جمع آورد و روی به آنجا نهاد او رد لاس از زد و خرد شهریار

که بادشاه عجم بوده و خواست زن و غرو گفت خلیل ابن عم من است باید که اطاعت کنی امر و لاچار بسنجیده و بعد از اندک زمان درگذشت خلیل در طبرستان استقلال یافت در سال چهلم هجری درگذشت و او دو پسر داشت انوبه و باد و ستان و اولاد او ملوک رستمدار آمدند انوبه بعد از پدر در طبرستان و مازندران بحکومت رسید و نیز با او ست سارویه بن فرحان بن انوبه که شهر ساروبه از ابنیه او ست و دیگر بارهٔ قروس و یه که شهری نایزده و باطراوت ست و بنای آن درین زودی شده **اهل** از جمله بلاد قدیم ست بعضے گویند که جمشید بنا نموده و بقول برخے فریدون و در نزهت القلوب از ابنیه طهمورث دیوبند می نویسد و مولف کتاب مسالک ممالک گوید که از روزگار فریدون تا عهد بهرام گور تختگاه سبع مسکون اهل بود و در اصل شهر گنبدی که تمام اشجار بران روئیده گویند که فرایرج بن فریدون دران گنبد است و قریب شهر رودی ست که آنرا نهاره می خوانند و قدوم آن شهر نهرها از ان جدا ساخته برزراعات و عمارات خود مے برند نابران پنج منزل بے آب روان و سر استان نیست **اسمدار** قریب صد پاره ده دارد و ولایت آن بازندران و گیلان و دریای خزر و کوهستان ری متصل ست و حاصلش شش تومان نیج و آهن ست و قلاع معتبر بسیار دارد و ساکنانش اگرچه بکسب کمال کمتر متوجه می شوند اما بعضے که موافق ے کردند نهایت خوبی و دینداری را دارند و ملوک رسمدار از اولاد باد و ستان خلیل اند و ذکر بعضے از ایشان در ساری گذشت و ازان طایفه است فخر الدوله مامور بن شهریار کنم ملکے عادل و متشرع بوده و در مملکت خویش ندا ورد آد که بمقتضاے آیهٔ کریمه یا ایها الذین آمنوا اذا نودی للصلوٰة من یوم الجمعة فاسعوا الے ذکر الله در اینج هیچ کس در روز جمعه بکار دنیوے نه پردازد و همه بمسجد جمع آیند ضعفای محرفه بعرض رسانیدند که بجهت کثرت عیال ما را طاقت نیست اگر بآن نپردازیم وجه معیشت آن روز بدست نه آید شاه امر کرد که بهر ایشان وظیفه مقرر کنند تا تلافے روز جمعه شود پس چنان کردند وقتی محتسب یکے از ایشان را که بے وضو نماز کرده بود بگرفت خواست که صد کند گفت که مرا از خداوند بهر ادای نماز وظیفه مقرر ست اگر خواهند که وضو نیز کرده بران باید افزود و درین حدیث بملک رسید بوجود تا بهر وضو نیز وظیفه مقرر کنند و درین مقام صاحب صبح صادق نقلے می نویسد که عبد الله خان اوزبک والی ما وراء النهر پیوسته نماز بجماعت گذاردے و سائر سپاه طوعاً و کرهاً بآن پرداختند و سبا بودے که تا وضو نماز کردندے عبد الله خان آگاه شدے خواست که معلوم کند که آنها کدام کس اند پس امام را گفت چون اذان گوئی فریاد کن که هر که را وضو نباشد باید که بجانب چپ آید امام چنان کرد جمعے آزادگان که بجانب راست ایستاده بودند بجانب چپ میل کردند عبد الله خان بسے بخندید و ایشان را سیه کرد و تو به داد بعضے ثقات بارقم می گفتند که وقتے عالمگیر بادشاه مردم لسیار را پیشتر هجوم آوردند شکسته بودند کشمکش بر مردم بادشائی چندان شد که جائے ایستادن نیافتند بادشاه بیدماغ شد خانجهان بهادر بعرض رسانید که اگر فرمان شود بخوشے بطبعے از دحام خلایق را که مفید به نماز نشسته اند و جائے بر مامردم تنگ کرده نمی دانند بادشاه حکم داد خانجهان بهادر با آواز بلند گفت که حکم بادشاه جهان پناه است که مردم بے وضو از دست راست بدست چپ آیند خلقے کثیر از دست راست بدست چپ رفتند خانجهان بفرمود که ایشان را از اهتمام بجوب سلطان اند اینجا بر اند فراغے در امکان پدید آمد بادشاه بخندید و فرمود که چنین دیده کرده و ایضاً رقم حروف از بزرگان خویش شنیده که سید مبارک محدث ساکن بلگرام در بلگرام بمحلهٔ خویش مسجد و سرائے تعمیر نموده و در سرائے قوم جولاهه و غیره مردم رعایا که اکثر مسلمانان اند و آباد ساخت و بر سر نماز پنج وقت با ایشان تقید کرد ایشان گفتند اگر بنماز تقید شویم از کسب معاش باز مانیم و عیال از گرسنگی بمیرند امیر گفت

گفت که هر روز هر پنج وقت نماز را نی تفریک فلوس از من بگیرند و در نماز حاضر شده باشند چون چندی بران برآمد بعضی بسمع میرسانیدند که جولاهگان بی وضو نماز میگذارند مرایشانرا بطلبید عتاب کرد گفتند که میر چون بر یک فلوس دو کار یعنی نماز و وضو نمیشود میر نمیخندد و هر فلوس برآن مزید کرد تا آنکه بر زنده بود رونق مسجد بحال بود و اکنون آن مسجد موجود است اما کسے بغلط هم آنجا نمیرود و گیلان ولایتی ست مشتمل بر جبال و دران دیار قریب پنجاه بر می بارد طول آن از رستمدار تا موغان و عرض آن از دیلمان تا ولایت مازندران و عراق عجم و آذربائجان و بحر خزر پیوسته و باصطلاح مردم آنديار بسيد رود و اب را گویند چون سپید رود از میان ولایت گیلان جریان میدارد و هر آئینه یکطرف آب آن را بیشه بیش و طرف دیگر را پس گویند و دار الملک بیشه پیش را هجان است که شهری معمور و آبادان ست و ازان بیشه پس شهر رسیده ست که زشت نیز گویند و حاصل آن بیشتر ابریشم و برنج بود و دختران آنجا در غایت طنازی خود را بازار خود فروشی جلوه میدهند و بند تنبان در دست متاع خود را هر یک کتابت بیشتر یا ان عرض مینمایند تا که شخصی بنظر خواستگاری یکی از آنها را دید و دیگران دختر بازار نمیرود و چنانچه در بیتاب مولانا شاکی گیلانی گوید ۵ دختر انکه ساکن رشد اند ۵ همچو طاؤس مست در گروانده ۵ طلب مشتری بهر بازار ۵ بند تنبان بدست میگردند ۵ پوشیده نماند که ملوک گیلان را از روی تعظیم کار کیا گفتندے و اول آن طائفه علی کیا ابن کیا ست و نسبت آن بانام زین العابدین میرسد چون در احوال ملوک گیلان نقلی عرب و عجیب بنظر نرسیده بنابران حادثات زمان ایشان را بنوشت دیلم و دیلمان پیش گویند مؤلف هفت اقلیم آن را ننوشته راقم حروف از فرهنگ جهانگیری مینویسد که شهریست از شهرهای گیلان و مردم آنجا معتقد باشد و اکثر جهای ایشان روئین بود و سلاطین دیالمه که ایشان را آل بویه نیز گویند متوطن دیلم و از انجا ملوک اسلام اند که بشهرهای عراق عجم و عرب و غیرها حکومت کردند و از آن طائفه است عضد الدوله بن رکن الدوله دیلمی و او اول سلاطین دیالمه بود و او اول کسے ست که او را ملک الاسلام خواندند و اول کسے ست که او را در اسلام شهنشاه گفتند و او کسی ست که در بغداد بعد از خلفا نام او را بر منبر بردند در فارس استقلال یافت و او بفضل و علم موصوف بوده بزرگے نیز و او رفت تا کار یکے بسازد عضد الدوله اغماض نمود آن بزرگ هر چند سخن گفت هیچ در نگرفت و بالآخر عضد الدوله برنجید و گفت عجب مردے بود این همه آمدن و گفتن کارت نساختم و باز مے آئی و مرا خود را رنجه میدارے گفت کار من رضاے خدا بود و آن ساخته شد اما کار تو ساخته نشد که در مهم مسلمانے اهتمام نکردی عضد الدوله بگریست و کار او بساخت منهی باو نوشت که بیرون شهر جوانے زرد چهره دیدم گفتم چه ایستاده گفت همراه میجویم تا بشهرے روم که دران پادشاه عادل و قاضی و متصدق باشد گفتم پادشاه از عضد الدوله عادل نرود از قاضی یا متصدق هر کجا ست گفت اگر پادشاه عادل بودے در کار ها بیدار بودے گفتم از غفلت او چه دیدی گفت پدرم مالے وافر داشت چه در گذشت بیمار شدم و نذر کردم اگر صحت یابم حجی و غزوی کنم چون شفا یافتم پنجاه هزار دینار تصدق دهیست هزار درود آفتابه مسین نهادم و نزد قاضی بردم و به امانت گذاشتم و سی هزار برگرفتم و راه سفر کرده از عهد و عهد برآمدم و در غزوه اسیر رومیان شدم و چهار سال در بند ماندم قیصر مریض شد و اسیر انرا آزاد کرد من نیز خلاصی یافتم اکنون باز گشتم و تا امانت از قاضی بستانم نزد او رفتم جوابے نگفت مکرر سخن گفتم بجاے نرسید اگر عضد الدوله بیدار بودے قاضی چنین بیداد نکردے عضد الدوله نامه برخواند و منهی و جوان را بخواند و گفت و جوان را باصفهان فرستاد و گفت آنجا باش تا ترا

طلب نمایم پس شبی قاضی را بخواند و گفت که از عاقبت مے اندیشم که ملک را بقاے هست ترسم که در گذرم و ملک دیگری رسد
و اطفال و عیال من بیچاره باشند از تو پارسا تر نمی بینم میخواهم که دو هزار دینار پیش تو بنهم قاضی گفت فرمان برادرم و بدل
شاد شد عضد الدوله خادم را بفرمود تا صد و چهل آنتا بجزر و سه قرابه مروارید و امثال آن در خانهٔ قاضی نهند قاضی را دل از شادی
در بر طپیدن گرفت که این همه بعد فوت عضد الدوله ما را باشد عضد الدوله جوان را از اصفهان بخواند گفت قاضی برو و بگوی که زر ما
بده وگرنه بعضد الدوله تظلم برم جوان چنان کرد قاضی با خود گفت اگر او نزد عضد الدوله رود مقدمه دگرگون شود و بی اعتبار گردم همان
که مال جوان باز بدهم و آن همه مال بستانم پس هرو و آفتابه بجوان داد جوان بعضد الدوله حال باز گفت عضد الدوله بخندید و گفت
تا قاضی سر و پا برهنه و دستار در گردن افگنده حاضر ساختند پس آنچه داشت از وبستند و بشفاعت جمعے از قبلش در گذشت و از
قضا معزولش کردند گویند عضد الدوله خواست که چنانچه ابعد ملوک عجم سلاطین روم بهر ایشان تحف و هدایا مے فرستادند بهر او نیز
بفرستند پس تاجرے معتمد را مالے وافر داده و گفت برو م روچنان چنین کن تا جر بخدمت قیصر شتافت و مال وافر پیشکش کرد
و چنین نمود که نصرانی ست و هر بار که نزد قیصر رفتی تحف و هدایا گذرانیدے تا آنکه معتبر گشت و در موضعی که قریب بخانهٔ او بود صنعے
که عضد الدوله بنا کرده بود دفن کرد چون مدتے بگذشت بقیصر گفت نزدیک خانهٔ من خرابه ایست خواهم که در آنجا موضع
کلیسای بسازم قیصر رضا داد تا جر بمقر آن مشغول شد تا اساس بنیاد نهد مزدوران هنگام کندن صندوقچهٔ مقفل یافتند از فولاد کهنه در
بسته آمد از تو و باز رگانان آورند بازرگان بچنان نزد قیصر برد قیصر گمان برد که گنج نامه ایست سرش بگشاد آنجا طومارے دید از کاغذ هاے
قدیم که بخط قدیم نوشته بودند یکے را بخواند نوشته بود که فلان تاریخ موافق سال جلوس عضد الدوله بشیراز پادشاهے
بر تخت نشیند که صفات او چنان و چنین ست و القاب او این و آن و چون سکندر جهان گیر شود قیصر توجه نمود تا جر را گفت
تو به فارس رفته گفت آرے گفت صفات و القاب پادشاهی باز بگوی تا جر بگفت و قیصر گفت با او آشنائی داری
گفت آرے قیصر رسولے با تحف و هدایا بیشمار همراه او بفارس فرستاد و عضد الدوله خبر یافت برسم شکار از شهر بیرون رفت
و بر کنار رودے خیمه زد هنگام شام رسول و تا جر بملازمتش رسیدند عضد الدوله یا رسول در تکلم آمد و از آواز و رسم اظهار ملال
کرد یکی را بفرمود تا برود و بدرغان بگوید که حکم عضد الدوله هست که خاموش باشند فرستاده رفت و نیابر موافق رود بخشید
از گوسپندان پر باد کرده در آب ریخت و رغان آنرا باز تصور کرده خاموش گشتند رسول قیصر متعجب شد بر آنکه
حیوانات نیز در دریا از حکم این پادشاه تجاوز نمیکنند پس چون بروم باز گشت بعرض قیصر رسانید قیصر جزم کرد که
آنچه در طومار ست موافق واقع ست پس در از داد و او کوشید نقلست که روزے دولت عضد الدوله کنیزکے از کنیزگان
او را با لشکرے سر و کار پدید آمد لشکری روزے بشکار رفت روباهے بسوراخے خزید لشکرے فرود آمد و سوراخ را کافتن
گرفت به نزدیکی رسید نر بران رفت خانه یافت و در انجا چند خشم پر از زر قدرے ازان بر گرفت و ملامتے بران
نصیب کرد و بشهر باز گشت و در حالت مستی حال بمعشوقه باز گفت کنیزک نزد عضد الدوله رفت و گفت گناهے کرده ام
اگر امان بخشی بگنجی دلالت کنم عضد الدوله او را امان داد کنیزک حال باز گفت عضد الدوله او را گفت که از لشکرے درخواه گنج را بتو نماید
کنیزک چنان کرد مقرر نمود که شبی با هم بر سر گنج روند بادشاه مقدار کاغذ پاره باد داد تا هنگام رفتن در راه بیفشاند کنیزک با لشکری بر سر گنج رفت و کاغذ

ورا بنشاند عضد الدولہ برابر ایشان بشتافت تا بسر گنج رسید لشکر ہا را بدید عضد الدولہ گفت مترس پس کنیزک بایک خم زر باو داد و باقی را بخزانہ برد
وبدان بر تربت علی علیہ السلام عمارتے عالی بنا نہاد و نقل ست کہ چون در سنہ سہ صد و ہفتاد و یک ہجری بیمارستان عضدی در عراق بغداد باتمام رسانید
و بتماشای آن رفت دیوانہ را دید کہ بند بپایش نہادہ اند پرسید کہ چہ کردہ کہ زنجیر و پایت کردہ اند دیوانہ گفت ای امیر عجب حالتی است کہ دیوانہ توئی بند بر پایم
چرا ست مال از عاملان گیری و حرف از دیوانگان پرسی ترا با این چہ کار شفا و راحت خدای راست و تو دار الشفا بسازی بر ترازین دیوانگی چہ باشد
عضد گفت زہ ای سرآیندہ رو بہ سخن ہیچ عاقل نگفت از تو بہ بیوفات عضد الدولہ در سنہ سہ صد و ہفتاد و دو ہجری در بغداد اتفاق افتاد و دیگر
از سلاطین دیالمہ فخر الدولہ بن رکن الدولہ ست کہ ری و ہمدان باو تعلق بود وزیر باتدبیر ابو القاسم اسمعیل المعروف بصاحب ابن عباد کہ در فضائل
و مکارم از تعریف مستغنی بودہ نقل ست کہ چون زمان وفات صاحب نزدیک رسید فخر الدولہ بعیادت رفت صاحب گفت بعنایت خداوند
با خلق نیوعی بسر بردم کہ نام پادشاہ من در جہان بہ نکوئی مثل ست اگر بعد از من ہمین شیوہ مرعی باشد ہمہ آن را از پادشاہ دانند و اگر بخلاف
بود از من و انید و نام خداوندی مشہور گردد و چون صاحب فوت کرد و فخر الدولہ بر وصیت صاحب عمل نمود و بکرم و بذل سلطنت
نمود و دیگر از ملوک دیالمہ مجد الدولہ بن فخر الدولہ است کہ بخرد سالی در رے بحکومت رسید و مادرش صیدہ کہ دختر مادر عم امیر
عنصر المعالی کیکاوس بن اسکندر بن قابوس بود تدبیر ملک پرداخت و او عورتے عاقلہ و عادلہ بود وقتی محمود غزنوی بہ او پیغام داد
کہ خطبہ و سکہ بنام من کن وگرنہ خنک را آمادہ باش سیدہ در جواب گفت تا شوہرم فخر الدولہ زندہ بود از ین اندیشہ مند بودم
کہ اگر سلطان چنین گوید چہ کنم اکنون از ین غم رستہ ام چہ سلطان عاقل ست داند کہ چون او پادشاہی را بجنگ نتوانی بیاید آمد کہ
شیر ہم نر بود و ہم مادہ اکنون اگر آمد نخواہم کرد بجنگ و جنگ را ساختہ ام حال از دو بیرون نیست ظفر یابم یا ہزیمت اگر مرا ظفر باشد بطرف
نامہ نویسم کہ محمود را شکستم و مرا فخر بود و نام تو بیدے بر آید کہ زنی محمود را ہزیمت داد اگر ظفر ترا بود جزاین چہ توانی نوشت کہ زنی را شکستم و باین
ہیچ فخری و نامی نباشد چون جواب بمحمود رسید ازان عزیمت درگذشت و تا سیدہ زندہ بود قصد رے نکرد چو سیدہ فوت کرد مجد الدولہ از
تدبیر مملکت عاجز آمد و امرا بنافرمانی آغاز نہادند سلطان محمود غازی آگاہ شد در ششصد و ہیجدہ ہجری قصد ری کرد مجد الدولہ از امیر خود
شکایت نوشت و استمداد نمود محمود غزنوی برے رسید مجد الدولہ بخدمت او رفت سلطان گفت شاہنامہ خواندہ و شطرنج باختہ گفت
بلے گفت ہرگز دیدہ کہ دو پادشاہ در یک مملکت حکومت کنند دو پادشاہ در بساط شطرنج در یک خانہ باشند گفت نہ گفت ترا چہ بر ین داشت
کہ مرا بملک خود خواندی و اختیار خود بکسی دادی کہ از تو قوی تر ست آنگاہ او را با پسرش بغزنین فرستاد و در اسیجاہر دو در گذشتند
سلطان مملکت بہ پسر خود مسعود داد و باز گشت و آخرین ملوک دیالمہ ابو علی کیخسرو بن عز الملک بالکالنجار ست کہ بخدمت سلطان الپ ارسلان
رفت و اقطاع لائق یافت و در چہار صد ہفتاد و ہفت ہجری در گذشت و بعد از و از آل بویہ خبر نامے دیگرے نماند نبذی از احوال
وزراء و امراء دیالمہ ابو الفضل محمد بن ابی عبد الحسین کاتب معروف بابن عمید رکن الدولہ دیلمی بود از غایت
دانش کہ داشت او را حافظ ثانی گفتندے و سخن کم گفتے و پرگوئے عیب کردے حافظ او چنان بود کہ پنجاہ بیت شنیدہ
یاد گرفتے و صاحب عباد در صحبت او بسر بردے ابو القاسم اسمعیل بن ابی الحسن عباد طالقانی قزوینی معروف
بصاحب ابن عباد در مکارم و فضائل نظیر نداشت و نادرۂ عصر و اعجوبہ دہر بود چہار صد شتر کتاب خانہ ہا
مے کشیدند سے و بعد او ابو الفتح بن عمید وزارت مؤید الدولہ یافت و بعد از وفات او برادرش فخر الدولہ را

بسلطنت نشانید نقل است که قابوس وشمگیر وقابق وغیرهما بفرمان امیر نوح بن منصور سامانی روی بجرجان آوردند وعزم رزم مؤید الدوله کردند صاحب عباد جاسوس بسپاه دشمن فرستاد او برفت وبازگشت وگفت لشکر چندان است که توان شمرد وچندین فیل دران سپاه است گفت بگو چند پیرمرد ایشان هست گفت آنرا ندانم صاحب گفت ازپیران رای زن می ترسم نه ازپیلان چون لشکر پس فانین را بفریفت تا روز جنگ بهزیمت رفت وهمه سپاه بیکبار بر برلشیان شد نوح بن منصور از فضل او آگاه شد ونامه باو نوشت که بدین جانب شتاب کن وزود بیا صاحب جواب نوشت که مرا چهارصد شتر بهر نقل کتابخانه ماند ودیگر چیزها برین قیاس باید کرد وبخدمت رسیدن چگونه میسر گردد گویند روزی تمارض کرد وبدیوان ننشست فخر الدوله پیغام فرستاد که اگر کوفتی عارض شده بخدمت برای عیادت آیم گفت کوفتی نیست که خداوند را تصدیع باید کشید ودیگر روز فخر الدوله رفت فخر الدوله از حال سوال کرد صاحب گفت فجر من درکاشغر است نوشته بود که خاقان با فلان سپه سالار من گفت ندانستم که چه گفت ازین معنی آزرده شدم که چرا خاقان با فلان درکاشغر سخن گوید که من ندانم شب نوشته دیگر رسید که آن سخن فلان بود لاجرم قبض بسط تبدیل یافت ربیع بن ظفر عضدی کاتبی ماهر بود وفاضلی برجسته لیکن خط او بد بود روزی صاحب آگاه شد وبسبب فضیلتی که داشت ملال نگرفت گفت روزی رنجور شد بربیع بعیادت او آمد ونشست وگفت سبب ناتوانی چیست وچه میخوری صاحب گفت ازانکه تو میسازی یعنی تزویر ربیع دانست که او چه گفت گفت ای خداوندگان بجان وسر تو که دیگر نکنم گفت از انچه کردی عفو کردم ربیع تو نیز از انچه میکرد ودرگذشت کمترین همت صاحب آن بود که هر روز قریب سه هزار کس بر مائده او طعام خوردندی روزی صاحب عباد با جمعی بر سفره نشسته بود مردی لقمه برگرفت موی در لقمه بود صاحب دید وگفت موی از لقمه بیرون آر مرد لقمه از دست بیرون نهاد وبرخاست ودرفتن خواست صاحب گفت چرا نیم خوردی واز خوان من برخاستی گفت مرا نان آنکس نباید خورد که موی در لقمه من بیند صاحب خجل شد وعذر خواست وگویند صاحب این عباد مخرج راند است او را گفتند بگوی امیر الامرای ان یحضر سرای الطریق یشرب منه الصادر والوارد وگفت خشم صاحب الحکام ان یعمل فلیلیا فی النیل لینفع من العادی ولنادی

فخر الملک ابو غالب محمد بن علی بن خلف واسطی گویند که بعد از ابن عمید وصاحب عباد بزرگترین وزرای دیالمه است واو اول کسی است که در شب برات حلوا بر فقرا قسمت کرد وآن رسم اکنون نیز شایع است یکی رقعه باو داد فخر الملک برخواند سعانت مردی دید بر ظهران نوشت العایة فتحیه وانکانت صحیحة گویند سر ماه هزار درویش را جامه دوخت

قزوین از شهرهای قدیم است مؤلف تذکره گوید که ان را شاپور بن اردشیر بابکان ساخته وصاحب لب التواریخ گوید که چون شاپور ذوالاکتاف از زندان قیصر رمد کنیزکی که بر وعاد عاشق شده بود بگریخت وتا زمین قزوین همچ جا نه ایستاد ودران وقت غیر از باغی کوچک ومومعه نبود ان پرست چیزی دیگر نبود چون دران سرزمین لشکر بدو پیوست آن جا را مبارک دانسته شهری دران سرزمین بنیاد وحمزه اصفهانی را اعتقاد آنست که اول در زمان بهرام نباشده بود وبعضی گفته اند که از ملوک اکاسره لشکری بجنگ دیلمان فرستاده بود ودر صحرا بر قزوین قتال واقع شده سپهدار اکاسره در لشکر خویش خللی دیده یکی را گفت مصرعه که آن کس دین یعنی آن گنج لشکر راست کن ✤ چون ازان جانب فتح [illegible] آئینه در انموضع شهری بنا کرده موسوم بکبیسوین گردانید عرب آن را قزوین خواندند

و در زمان خلیفه سوم یعنی عثمان رضی الله عنه ولید بن عقبه که والی عراقین بود سعید بن عاص را فرستاد تا تعمیر آن شهر نمود و چون
هادی عباسی خلیفه شد شهرے دیگر در جنب آن بساخت و مدینه موسی نام کرد و آن شهرستان داخل محله درج و جوسق کردند
و هارون رشید مسجدی دران شهر بساخت و تازه بنیاد نهاد و آن به اتمام نرسیده بود که هارون وفات کرد و زیر سلطان سلجوقی صدر الدین محمد آنرا باخر رسانید اما در فترت مغول اثرے ازان نماند و بهترین قزوین حمارباسی و حمارباس زاید سے
متوکل بود و در بالفصد هجرے بنای این کار برنهاده و شاه طهماسپ صفوی قریب سی سال دار الملک ساخته و شاه عباس
کارے بران افزوده و در قزوین مسجد است که آنجا دعاے مستجاب شبے دو از غرائب دنیا معاملهٔ باغات انگور آنجاست که در سال
یکمرتبه زیاده آب نخورند و از میوه هاے انگور و خربزه و مشق نیک ترشود و مردش در روشن و گرمی اختلاط بے انباز اند و
اکثر از علم موسیقے باخبر اند و بی تمرج آهنگ و حسن صوت هستند چنانچه شاعر گفته ؎ شاه را باید که باشد چار صف از چار شهر ✤ تا بود
ممتاز دائم بر سریر سروری ✤ از خراسان مطرب از قزوین ندیم همزبان ✤ از صفاهان عامل از تبریز مروے لشکری ✤ و هر
شهر لیست قدیم از ابنیه کیخسرو بن سیاوش بن کیقباد و دارابن دارا ب آنجا قلعه از گل بنا نهاده آنرا اسکندر رومی باتمام
رسانید و بقولے شاپور ذوالاکتاف بنا کرده هواے آنشهر سرد است و آبش از رود خانه هست و غله و میوه دران نیک
بحصول مے پیوندد و ولایتش بست و پنج پاره دیهست ریحان شهرے بانام از ابنیهٔ آردشیر بابکان بوده چون در
فترت مغول خراب گردید و بکمال اصلی باز نیامد الحال شهرے کوچک و صد پاره ده دارد و هواے آن بسردی مائل است
حاصل ربیع آن از آب کاریز و خریف آن از آب رود بحصول مے پیوندد و میوه اش خوب نمیشود و نقل کنند که مے فرخ
یکی از اکابر اولیا ساکن ریحان بود دیراگربه بود که هرگاه جمعے مهمانان بخانقاه شیخ آمدندے گربه بعدد هریک از مهمانان
بانگے کردی خادم بهر بانگی از یک کاسهٔ آب در دیگ ریختی روزے عدد مهمانان بر عدد بانگهاے گربه زیاده آمد تعجب کردند
گربه درمیان انجماعه درآمد یک یک را بوے میکرد تا هریکی از آنها بول کرد چون تفحص کردند از دین بیگانه نبود دیگرے وقتی
خادم مطبخ براے اصحاب در دیگ شیر برنج می پخت خادم برای کارے برتصل رفت ناگاه مارے از راه دود گذار در دیگ
افتاد گربه آنرا بدید کرد دیگ بهیکشت و بانگ میکرد و اضطراب می نمود خادم چون از بیمغنے اطلاع نداشت و براه زجر کرد و دور
می انداخت چون خادم بهیچ جه تنبه نشد گربه خود را در دیگ انداخت چون شیر برنج را برپختند ماری سیاه ازان ظاهر شد شیخ
بفرمود که چون این گربه خود را فداے درویشان ساخت ویرا در قبر کنند و زیارتے سازند گویند که هنوز آن قبر ظاهر است
و مردم زیارت آن کنند راقم حروف گوید در خانقاه برانشین نیکی کوچک بود هرگاه موذن بانگ نماز میگفت آنسگ
عقب موذن آمده نیز بانگ میکرد تا آنکه موذن اذان را تمام میکرد در پنج وقت هیچگاه نشد که آنسگ بموافقت موذن
نپرداخت هرجا که بعضے بودی بشنیدن اذان دو بده عقب موذن حاضر شدے سخا وتش و سهرورد اول دو شهر بودند
در غایت معموری و در فترت مغول خراب شده بود از هریک بقدر دیهی مانده و ولایتے سردسیر است و حاصل آن غله
و اندک میوه باشد و زیاده بر صد پاره ده نتوانع دارد و بخبیر و دار مصافات شهر در دست در جنوبی سلطانیه بیک
روزه راه افتاده مغول آنرا بمغوالیق نام کرده و یکی ولیاتے آنرا آباد کرده و دران موضع سرلے است بزرگ و در صحن سرا

چشمهٔ آبست بقدر دریا هر چند هر چند سعی کرده اند بقعرش نرسیده اند و دو جوی آب بزرگ که هر یک بمقدار آسیا گردانی باشد از انجا بیرون می آید چون پیش آنرا می بندند آب حوض زیاده نمی شود و چون میگشایند بر قرار خود جاری است و در هیچ موسم کم و بیش نمی باشد طارم محلی باتره و باطراوت است و بر جانب شمال سلطانیه یک روزه راه واقع شده و اکثر قواکه آنجا خوب تر میشود و زیتون بحصول می پیوندد سلطانیه از بنیهٔ الجایتو سلطان است آنرا مربع وضع کرده طول هر دیوار کان آن پانصد گز قرار داده و دیوار قلعه را از سنگ تراشیده نوعی عریض ساخته که چهار سوار بفراغت بران راه روند و مضجع آن بادشاه گنبدی بران صورت و قطرش صد گز و ارتفاعش صد و بیست گز و همچنین گنبد بی تکلف در عرصهٔ چهل روز به اتمام رسانیده گویند که چون آن عمارت به اتمام رسید سلطان با حضار جمله افاضل ممالک محروسه امر فرمود تا اکابر و افاضل و سادات و شیوخ هر بلاد جمع آمده دران گنبد مجالس سازند تا ببرکت قدوم و نفس آنجماعه دران بقعه بحصول پیوندد و از جمله حضراتیکه در آنحضرت حاضر بودند یکی شیخ صفی الدین اردبیلی و دیگری شیخ علاء الدوله سمنانی بوده که هر کدام در یکطرف بادشاه مسکن نموده بودند چون سفرهٔ طعام گسترده شد شیخ علاء الدوله بطعام میل نموده شیخ صفی الدین میل نمود بعد فراغ تمام سلطان گفت در بزرگی و شرافت شما هر دو عزیزان شکی نیست اگر این طعام حلال بود شیخ صفی الدین چرا میل نکرد و اگر حرام بود شیخ علاء الدوله چون میل نمود شیخ صفی الدین گفت که حضرت ایشان بحر اند بحر از ملاقات هر نهر ارتجیب نمی افتد شیخ علاء الدوله گفت که حضرت ایشان شاهباز اند و شاهباز بهر طعمه نمی نشیند بادشاه را بسیار خوش آمد که آن دو بزرگ یکدیگر را ستایش کردند آذربایجان ولایتی است مشتمل بر بلاد و قصبات و از بنیهٔ ملک آذرین ایران بن اسود بن شام بن نوح علیه السلام است صاحب تذکره گوید که بعهد شاپور ذوالاکتاف مردی آذرباد نام در آذربایجان دعوی پیغمبری کرد و بسیاری از اهل آن دیار با و ایمان آوردند سالور او را بگرفت و بعضی از غازات را بر سینهٔ او گداخت ضرر با و نرسید مردم شهر معتقد او شدند و او مردم را بشباب تحریص نمود و اباحت میفرمود بعضی آبادانی آذربایجان را به نام او میخوانند نهر ارس در میان ولایت آذربایجان جریان دارد گویند هر کسی که بناه بران بگذرد و دو پای خر بشکم زن بار دار نهد وضع حمل بر او آسان شود و نهر کر بکنار آن ولایت افتاده و فارق است میان گرجستان و شروان و آذربایجان و مرغه چشمه ایست که چون آتش برآمده اند راهی جریان می ماند سنگ شفاف التقاطی یابد که آنرا مرغوانند و اکثر هوای شهر آذربایجان بسردی مائل است و حدودش بولایت عراق عجم و موغان و گرجستان و ارمن پیوسته طولش از ناکونه تا شهر خلخال و عرضش از مروان تا کوه سینا پنجاه و پنج فرسنگ است و دار الملک آذربایجان اول مرغه بود و باز تبریز گشت تبریز معظم ترین شهرهای آذربایجان ملک ایران است زبیده خاتون زوجهٔ هارون رشید در سنه یکصد و نه هجری آنشهر را بنا کرده بروایت مؤلف صبح صادق از بنیهٔ بلاس پیروز اشکانی است شاید بنا بر بلاسل زلزله خراب شده باشد و در عهد هارون زوجه اش تعمیر فرموده القصه تعمیر زبیده خاتون بعد از چندی بسبب زلزله خراب شده بود در زمان متوکل عباسی باز عمارت یافت و باز ویران شد و همچنین چند مرتبه خراب و آباد ان گشت تا در عهد واثق باللہ عباسی حکم ماشاء اللہ مصری بطالع عقرب آنشهر بنا نهاد گویند از زمان آنشهر از زلزله خراب نگشته و بعضی گفته اند که چون کاریز بسیار در اطراف شهر ساخته شده و شافذ زمین گشاده گشته بهر اینه نجارات القدر محتبس نمی گردد که زمین را در حرکت آورده شهر را خراب سازد و تبریز در عهد سلاطین مغلیه

دار الملک بوده بتدریج عمارات بسیار از مساجد و مدارس و اسواق و حمام و غیره ذلک ساخته شده و غازانخان عمارتی عظیم جهت مضجع خود در آنشهر ساخته و خواجه رشید الدین بموضع لنبان کوه ویورا و غیاث الدین محمد و دیگران ابنیهٔ رفیع و مساجد عالی بنا نهاده اند و اکثر میوه های آنجا خوب تر پیدا میشود خصوص سیب و امرود و زردآلو و کیلاس و انگور و آب نهر آن رود که از کوه سند می آید بالنصد و ابدکار بزازان اخراج نموده اند تمام در باغات و ارتفاعات تبریز صرف میشود و ستوطنان آنجا سپید چهره و خوبصورت و صاحب نخوت باشند و معاشران لطیف و صاحب جمال در آنشهر بسیار بوده اند شستر از مضافات تبریز است اردوبار از شهرهای تمره آذربایجان است و بر کنار رود ارس واقع شده و هفتاد و چند چشمه از میان معموره آن جاری میگذرد و مردم آنجا در عبادت نهایت دقت را بکار میبرند چه مردم اردوبار راخانه پرست و اهل تبریز زن پرست و ساکنان نخجوان را زر پرست میخوانند در اردوبار میوه سیب سلطانی و امرود نیکو ترمی شود مراغه بحسب وسعت و فصحت و لطافت کوه و صحرا و کثرت میوه روح افزا بر بسیاری از بلاد ایران رجحان دارد اما و ماوران دیار بسیار اتفاق می افتد و در تمام ایران جهت بستن رصد بهتر از مراغه یافته نشده لهذا خواجه نصیر الدین طوسی بعد از تفحص بسیار در انجا رصد بسته خلخال شهری مختصر میوه در انجا فراوان می باشد و در یکی از دیهات آنچشمه است که آبش در تابستان یخ می بندد و بر طرف مناره تیز چشمه است که در آتش بقیهٔ مرغ پخته میگردد و در یک فرسخی خلخال کوهی است همچون دیوار کم و بیش دویست گز ارتفاع دارد و بر فراز آن بشکل محرجه کوهی تخمیناً پانزده گز بیرون آمده همیشه از ان مخرجه قطرات فرومی ریزد که نزع آن بر این آب است اردبیل بکثرت درختان و آب های روان از بسیاری امصار ایران ممتاز است و هوایش در غایت سردی است چنانچه در بعضی مکان غله که به در و اندخورد نتوانکرد و از میوه های قلیل چون سیب و امرود چیزی دیگر حاصل نمیشود اما بنا بر قرب و جوار تبریز هر چند که خواهند میرسد است وصل سبلان که از اعظم جبال جهان است در چهار فرسنگ اردبیل واقع است و بر زیر کوه قلعه بوده موسوم بدر بهمن که رویین دژ نیز ش خوانند چون میان کیخسرو بن سیاوش و فرامرز سیاوش بن کیکاوس کیانی جهت سلطنت مهم نزاع رسید سر آن سیاه قرار دادند که هر که فتح در بهمن نماید بادشاهی او را باشد نخست فرامرز باطوس کسهم بود در انجا رفت و کارنا ساخته باز گشت چنانچه فردوسی در شاهنامه بیان آن نموده پس از فرار کیخسرو دیاکو در رویین و غیرهما فتح نمود کیکاوس او را بادشاهی نشاند و خود را تنزل گزید و کیخسرو بفیروزی تا اردبیل عمارت کردند و گویند چون ارموغان و قراباغ بیرون آمده و رشه باشد و آن گیاهی است که ترکان آنرا بوستان گویند هر چهار ماهی که آنرا بخورد البته بمیرد اما آنقدر زمین که از انجا کوه سبلان را توان دید آن زمان کارنه نباشد شیخ صفی الدین اردبیلی که نسبتش به امام موسی کاظم علیه السلام میرسد از آنشهر است صاحب مقامات و کرامات بوده سلاطین صفویه که در ایران بسلطنت رسیدند از اولاد او بند و نبیره اش خواجه علی که بدستور جد بزرگوار خویش بوده امیر تیمور صاحبقران چون از سفر روم باردبیل رسید خواجه علی را بدید و معتقد او شد و بحسب خواهش او اسیران روم را که در محبس داشت نجات داد ایشان مرید شیخ شدند بدیار خویش بشتافتند و چون سلطان جنید بن شیخ صدر الدین ابراهیم بن خواجه علی بر مسند ارشاد نشست و مریدان بسیار جمع آورد میرزا جهان شاه بن قرا یوسف والی ایران توهم نمود و پیغام داد که از مملکت من بیرون رو سلطان با جمعی کثیر از مریدان بجانب شتافت

اما بدیار بکر رفت امیر کبیر ابو النصر حسن بیگ اسقا قوینلو صاحب دیار بکر در اعزاز و اکرام او کوشید و خواهر خود خدیجه بیگم را با او در سلک ازدواج کشید سلطان حیدر از و متولد شد پس سلطان جنید با مریدان بغزای گرجستان شتافت و بسیاری از کفار را بکشت و چون بگجوان و شروان رسید امیر خلیل شروان شاه قصد او کرد میان ایشان رزمی صعب اتفاق افتاد سلطان جنید شهادت یافت مریدان او معتقد پسران او سلطان حیدر شدند و با او پیوستند سلطان حیدر بجای پدر نشست و لشکر بشروان کشید شروان شاه با او رزم کرد سلطان حیدر کشته شد چنانچه در شروان مرقوم است بالجمله سلطان حیدر باجی از بقر قسه مزی مشتمل بر دوازده ترک برتارک نهادی و هر که مرید او گشتی باجی چنان باو دادی و آن طایفه را قزلباش گفتندی یعنی سرخ سر پس چون وقتی حسن بیگ اقا قوینلو ولایت دیار بکر که خواهرش خدیجه بیگم مادر سلطان حیدر بود جهان شاه والی ایران را بکشت و بر آذربایجان و عراق استیلا یافت و دختر خود علم شاه بیگم بهمشیره زاده خود سلطان حیدر داد از و سه پسر متولد شد سلطان علی و شاه اسمعیل و سید ابراهیم ولادت شاه اسمعیل در دوشنبه بیست و پنجم رجب سنه هشت صد و نود و دو اتفاق افتاد و دولت قزلباش تاریخ است گویند که سلطان حیدر بر دست شروان شاه شهادت یافت یعقوب بیگ بن حسن بیگ اق قوینلو فرزندان سلطان حیدر را القلعة اصطخر محبوس نمود چون رستم بیگ اق قوینلو بسلطنت رسید و هشت صد و نود و هشت هجری ایشان را انجات داد و سلطان علی مرزا که از بزرگترین فرزندان سلطان حیدر بود نزد او رفت و در معرکه رستم بیگ را نامالبفر مرزا واقع شد مراسم شجاعت بظهور رسانید رستم بیگ ظفر یافت و از و توهم نمود و غدر اندیشید سلطان علی میرزا دریافت و به اردبیل رفت رستم بیگ فوجی بتعاقب ایشان فرستاد و در یک فرسخی اردبیل میان ایشان محاربه دست داد سلطان علی میرزا شهادت یافت و شاه اسمعیل با برادرش سید ابراهیم بگیلان شتافت کارکیا میرزا علی صاحب گیلان در اعزاز و اکرام او کوشید رستم بیگ هر چند نامه با دلنوشت که شاه اسمعیل را بحضور نفرستد هیچ در نگرفت شاه اسمعیل در بازدهم محرم سنه نهصد و پنج هجری بسن سیزده سالگی بعزم جهانکشای با چهار صد صوفی از کارکیا میرزا علی مرخص شد و در بهار آنسال بگجوان و اردبیل رسید در حدود آذربایجان و از ربجان از طوالف استخلو و شاملو و رملو ذوالقدر و افشار و قاجار و غیرهم قریب هفت هزار کس که مریدان سلسله عالیه بودند بر و جمع آمدند در سنه نهصد و شش هجری او بشروان نهاد شروانشاه فرخ یسار با بیست و شش هزار سوار قصد او کرد رزمی صعب اتفاق افتاد شروانشاه بقتل رسید و پسرش شیخ شاه بکنار دریای خزر گریخت و از آنجا بگیلان رفت ابو المظفر شاه اسمعیل صفوی بر شروان استیلا یافت و خطبه بنام خویش خواند قاتلان پدر را بکشت کارها بانام کرد و به بعد از رسیده بر تخت متمکن شد و مذهب امامیه را رواج داد و ندهبک؟ الحق تاریخ یافتند و در نهصد و هشت هجری متوجه عراق عجم شد و مفتوح ساخت و محمد خان سیستانی صاحب ماوراء النهر و ترکستان و طبرستان و خراسان را بعزم رزم شاه اسمعیل از هرات بمرو رفت شاه اسمعیل از مسجد مقدس متوجه او شد مقدمه سپاه سینک خان با مقدمه شاه اسمعیل در نواحی قریه طاهر آباد رزم کرد و منهزم بمرو رفت سینک خان در مرو متحصن شده شاه اسمعیل روزی چند بظاهر مرو توقف کرده بر سبیل هزیمت کوچ نمود امیر خان موصلی را با سه صد سوار بر سبیل کمین گذاشت و مقرر نمود که چون او ز بکان قصد او کنند روی بهزیمت نهد سینک خان آنرا بر ضعف حمل کرد و با پانزده هزار او ز بک بیرون آمد عزم تعاقب کرد امیر خان او را

از سنه نهصد

بدید و بگرنخیت سینک خان از نهر محمودی بگذشت چون قدری مسافت طی کرد با لشکر شاه رسید که در صحرائی وسیع مستعد قتال ایستاده
است بس رزمی صعب اتفاق افتاد سینک خان بهزیمت رفت و هنگام فرار از غایت اضطراب با یا نصد کس بچهار دیواری در آمد
که راه بیرون شدن نداشت سپاه شاهی در رسیدند و آن محوطه را احاطه کردند و بسیاری از ازبکان را بکشت و سینک خان را
در میان کشتگان جستند و در زیر جیفه یافتند سرش را ببریدند و نزد شاه بردند فتح شاه دین پناه تاریخ این واقعه است و در نهصد
و هفتاد و هجری عزم تسخیر ماوراء النهر و غیره نمود و از خراسان لشکر جمع کرده باصفهان بازگشت و در نهصد و هشت هجری سلطان ابراهیم
صاحب روم بعزم رزم شاه روی بایران آورد و در موضع خالدران که هشت فرسخ از تبریز است تلاقی فریقین اتفاق
افتاد سلطان سلیم با دویست هزار سوار روی به رزم آورد و دوازده هزار توپچی پیش خود یا رداشت و پیش ایشان دیوارهای
ازاره بکشید و آنها را از زنجیر بیک دیگر بست محمد خان استاجلو والی دیار بکر بعرض شاه رسانید که صواب آنست که هنگام کوچ
با رومیان مصاف دهم که در آنوقت دیوارها را به ترتیب نتوانند داد شاه بصلاح دولتش خان بآن رضا نداد و بالآخر مقابل
عظیم اتفاق افتاد و بسیاری از رؤسای سپاه شاه و امرای قزلباش بزخم توپ و تفنگ رومیان بر خاک هلاک افتادند
شاه حال بدینمنوال دیده با شجاخان قزلباش فدائی و از بر رومیان حمله آورده و بارآنها رسانیده زنجیری که از آنها
بدان بسته بودند بضرب تیغ برمیدند بمیان مخالفان در آمد و دست برسی عظیم نمود چون اکثر سپاهش بقتل رسیده بودند
شاه برگشت و بدر کین رفت و سلطان سلیم به تبریز آمد و بعد از هفته بردم مراجعت نموده شاه به تبریز آمد و در آخر
این سال حکومت خراسان به شاهزاده طهماسپ مقرر شد و شاه از کثرت شرب خمر مریض شد و در گذشت طاب مضجعه
تاریخ است و بعد از دلپورش ابو المظفر شاه طهماسپ بن شاه اسمعیل در سن یازده سالگی بسلطنت رسید لغط حتال تاریخ
است و او بادشاهی دیندار پرهیزگار بود اهالی ایران بعهد او آسودگی تمام داشتند در محرم سنه نهصد و سی و پنج هجری
عبید خان با سایر سلاطین اوزبکیه با شاه طهماسپ رزمی صعب کرد سپاه شاه بهزیمت رفت شاه بجمعی قلیل در میدان
بماند و در خواب بشارت فتح یافت صبح دیگر روز با جمعی قلیل بر اوزبکان که بغارت مشغول بودند حمله برد و ظفر یافت
عبید خان زخمی شد و بگرنخیت شاه طهماسپ به نیشاپور شد و خراسان مضبوط ساخت و بعراق بازگشت و به بغداد شتافت
و در نهصد و پنجاه هجری نصیر الدین همایون بادشاه فرمان روای هندوستان از شیر خان افغان منهزم بایران
آمد و از جمله تحایف که گذرانید قطعهٔ الماس بود که چهار مثقال و چهار دانگ وزن داشت در کتابی دیده و گفته که
همایون بادشاه از قندهار عزیمت ایران نمود و این چند ابیات بدستخط خاص بشاه طهماسپ قلمی نموده فرستاد
بیت خسرو اعظم ایست اعتقادی عالی همتم ✣ قانعم کوه قناعت را نشین کرده است ✣ طالعم شیر است عمری پشت
برمن کرده بود ✣ این دم از کین و عداوت روی برمن کرده است ✣ روزگاری سفلهٔ گندم نما و جو فروش ✣ طوطی
طبع مرا قانع بارزن کرده است ✣ التماس از شاه آن دارم که با من آن کند ✣ آنچه با سلمان علی در دشت ارزن
کرده است ✣ شاه طهماسپ شعری چند در جواب آن انشا نمود و فرمان بنام محمد خان حاکم هرات مشتمل بر مهمانداری
و تواضع همایون بادشاه قلمی فرمود رباعی ای مژده دای پیک صبا کز خبر مقدم دوست ✣ خیرت راست بود در همه جا محرم دوست

باشد آنروز که در بزم وصالش یکدم ✣ بنشینیم براد دل خود همدم دوست ✣ اقدام آن بی ملال توجه آن بادشاه جم جاه فرستاده احترام غنیمت دانسته شکرانه ها بجا آورده فرمان که بنام محمد خان بدستخط خاص نوشته این است ایالت پناه شوکت و دستگاه شمت الایالت والاقبال محمد خان شرف الدین اوغلی یکلواله و فرزند ارجمند ارشد و حاکم دارالسلطنت هرات و میر دیوان بانواع اعطاف و الطاف بادشاهی سرفراز گشته اند انچه درباب توجه رایات عالیات نواب کامیاب بهرهٔ کاخ خورشید قنات گوهر دریای سلطنت و کامگاری دوحهٔ چمن آرای فرمان دهی و جهانداری نور عالم افروز ایوان سلطنت و جلال همسر و سرافراز جویبار سعادت و اقبال گلشن شوکت و عظمت ثمرهٔ شجرهٔ سلیلهٔ خلافت و نقیبت بادشاه برین خهنشاه بحرین میر عالمتاب فلک کامرانی بدر بلند قدر اوج خلافت و جهانبانی قدوهٔ و قبلهٔ سلاطین عدالت آئین مهتر و بهتر خواقین صاحب تمکین شهریار عالی نسب تخت سروری خاقان معالی حسب ملک عدل گستری سلطان سکندر نشان جم جاه علی مان سلیمان قدر تخت نشین صاحب هدایت و یقین جهان بان وارث تخت و تاج صاحبقرانی مصباح مشکوت گورکانی نورچشیم سلاطین روزگار تاج فرق خواقین نامدار المؤید من عند الله لفیر الدین محمد همایون بادشاه غازی خلد الله تعالی عزه حسب الامال الی یوم المال بمتعلق نوشته بود چه گوید که چه قدر سرور حضور روی نموده مژده ای پیک صبا اقدام نداند که این خبر خجسته ورود سردار را از ابتدای عمل بوشفان نیل به آن ایالت پناه مرحمت فرمودیم می باید که متصدیان خود آنجا فرستند که مال واجبی و وجوهات دیوانی آنجا را از ابتدای سال حال تصرف نموده بمواجب لشکر ظفر اثر و ضروریات خود صرف خود نمایند بدستور گذشتگان مذکور شد فصل بفصل روز بروز عمل نموده از مضمون مطاع تخلف ننماید پالنصدس از مردم عاقل روزگار دیده که یک اسپ کتل و یک استر کاب براق درخوران داشته باشد تعین نماید که باستقبال آن شاه صاحبقبال رفته باصد راس اسپ خوشرنگ که از درگاه معلی معه زین طلا جهت آنحضرت فرستاده شد و آن ایالت پناه در طوایل خود سی راس اسپ قوی جثه آسوده که لایق سواری آن شهسوار معرکهٔ دولت و کامرانی بوده باشند انتخاب نموده زین های لاجوردی منقش باعنانهای زربفت و زردوزی که لایق اسپان سواری آن بادشاه جم جاه باشد بالای اسپان نهاده هر اسپ را بدو نفر از ملازمان خود داده روانه گرداند و کمر و خنجر خاصه سربفه نواب کامیاب مرحومی مغفوری علیین آشیانی انار الله برهانه شاه بابا ام به نواب همایون مارسیده بجواهر نفیسه مکلل است معه شمشیر طلا و کمربند مرصع جهت فتح و نصرت و شگون آن بادشاه سکندر آئین فرستاده شد و موازی چهارصد توپ و محمل و اطلس فرنگی مرسل شد یکصد و پنجاه جامه بجهت خاصهٔ آنحضرت است همه ملازمان جهت کاب ظفر انتساب آن کامیاب و قالیچه مخمل دوخوابه طلا باف و نمد تکیه کرکی که با ستر اطلس است و سه روج قالین دوازده درعی کوشالی خوش قماش دوازده چادر قرمز سبز سپید فرستاده شده بطریق حسن سایند روز بروز استره لذیذه سربراه نموده بامان های سپید که بار و غن و شیر خمیر کرده باشند راز پایهٔ خشخاش داشته باشند مکمل نموده جهت آنحضرت فرستاده باشند و جهت مقربان مجلس حضرت عالی و دیگر ملازمان فردا فردا ارسال مینموده باشند و آنچنان قرار دهند که فردا در منزل و مقامی که نزول فرمایند همانروز چادرها بالصفا و لطیف و منقش و شامیانه های اطلس و مخمل زردوزی برپا کرده در کارخانه سماط و جمیع کارخانهای ایشانرا مرتب ساخته نصب نمایند که هر کارخانه ضروری آن مهیا باشد چون ایشان بدولت و اقبال نزول فرمایند شربت به آب لیمون و گلاب خوش طعم ساخته و با برف یخ سرد کرده

بگشند بعد از شربت مربا های سیب بشکانی و مشهدی و هندوانه و انگور و غیره میوه های لطیف با نانهای سپید بدستوری که مقرر شده حاضر سازند
وسعی کنند که تمامی اشربه در نظر آن سلطنت پناه آید گلاب و عنبر شهب و فل نمایند هر روز بالقصد طبق طعام الوان با اشربهای خوشگوار مقرر دارند که میکشیده
باشند و ایالت پناه بگلربیگی هرات و ایالت پناه جعفر سلطان فرزندان و قوم خود را با هزار کس که بعد از سه روز که آن
بالقصد کس رفته باشند باستقبال فرستند دران سه روز لشکریان و امیران مذکور رنگ برنگ در نظر آرند و اسپان
یونجاقی نامی مقرر دارند که بلازمان خود بدهند که هیچ مزر نیست سپاهی به از اسپ خوب نیست سراپای آن هزار کس پاکیزه و رنگین
کرده باشند و چنین قرار دهد چون آن امرا بلازمت آنحضرت رسند زمین ادب بوقار و تمکین بوسیده یکیک خدمت نماید
احتیاط کنند در سر سواری و غیره میانه ملازمان امرا ملازمان آنحضرت گفتگو واقع نشود و بهیچ وجه از وجوه آزردگی بلازمان
آن حضرت نرسد در وقت سواری و کوچ لشکر از امرا دور دور خدمت کنند نوبت کنتک هریک از امرای مذکور که باشد
در محل و مکان آنحضرت کنتک داده باشند و بنوعیکه در خدمت بادشاه خود خدمت میکنند خدمت کنند آنچه تمامی ملاحظه ادب باشد
منظور داشته بعمل آرند در هر ولایت که برسند همین فرمان بوالی آنجا روا نمایند مقرر دارند که آن امیر خدمت شایسته
نماید مهمانی بدین دستور لظهور آورد که مجموع طعام و حلاوه و اشربه کمتر از یکهزار روپیه بالقصد طبق نبوده باشد و خدمت
ملازمت آن سلطنت پناه تا بشهر معلی مرکی تعلق به ایالت پناه محمد خان بیگلربیگی دارد چون امرای مذکور بلازمت رسند
هر روز یکهزار روپیه دولست طبق ایوان که لایق حال بادشاهان بوده باشد در مجالس آن بادشاه گرامی بکشد هریک از
امرای مذکور در روز مهمانی نه راس اسپ پیشکش نمایند که سه اسپ خاصگی باشد و یکی بامیر اعظم محمد یرام خان بهادر
پنج اسپ دیگر بامیران مخصوص بهرکس که لایق باشد بهریک فراخور حال بدهند نه اسپ تمامی از نظر خجسته اثر گذرانند
اگر نمایتی که کدام اسپ از نواب کامیاب و هریک که قبل گذشت قرار یافته باشد که از فلان امرا باشد بگویند و این حکایت
هرچند بدنماست لایق خواهد بود بدنخواهد بود بهر دستوری که مقدور باشد ملازمان رکاب ظفر انتساب را مسرور دارند
و انچه نهایت یکجهتی و نخواری باشد لظهور آورند و خاطر انجماعت را که از گردش روزگار غبارے دارد بدلداری مهربانی
که درین نوع اوقات لایق ست مسرور گردانند که خوشنماست بدین دستور همه وقت منظور باشد تا بحضور بارسند و بعد ازان انچه لایق
باشد از جانب معمول خواهد گشت بعد از طعام مفرحات و حلاوه و پالوده که از قند و نبات طبخ نموده باشند مربا های مطبوخ در سنه
خطائی خاصه که بگلاب و عنبر و شهب و مشک معطر باشد بمجالس برند و حاکم بعد از مهمانی و خدمات مذکوره از ولایت آنجا خاطر جمع نموده
تا بدار السلطنت هرات همگی رفیق خدمت بوده دقیقه از دقایق خدمت نامرعی نگذارد چون آنحضرت بدروازده فرسخی ولایت مذکور برسد آن
بگلربیگی یکی از ادیاق کاروان خود را در خدمت فرزند ارجمند گذارد که از شهر و خدمت آن فرزند ارجمند خبردار باشد باقی لشکر ظفر قرین از
شهر ولایت و سرحدها از هزاره و کلدرے و غیره قاسی هزار کس بشمار صحیح رسد از ملازمان کمک آن ایالت پناه همراه برده شایسته استقبال نماید
و چادر و سائبان و اسباب ضروری از شتر و استر قطار همراه برد چنانچه اردوی آراسته بنظر آن بادشاه درآید
چون بلازمت آن بادشاه سرفراز گردد پیش از جمع حکایات دعای بسیار از جانب مارسانند و هما نروز که بلازمت مستانه
کردد بموزک و قاعده لشکر نزول نماید ایالت پناه در خدمت ایستاده رخصت مهمانی سه روزه طلبیده سه روز دران منزل مقام کنند

روز اول جمیع لشکریان پادشاهی را بجماعت فاخره که از اطلس و کمخواب بر دوی و دارائیهای جامی و شهدی باشد مخلع سازد و مجموعه را بالا پوش مخمل بدهند بهر نفر از لشکریان و ملازمان دو تومان تبریزی یوم الخرج بدهند و طعام های الوان بدستوری که مقرر شد سر براه نموده مجالس ملوکانه بدارد که زبان ها بتحسین و آفرین گویا گردد و آوازه بگوش عالمیان رسد تفصیل لشکریان را داده روانهٔ درگاه عالی گردانند و مبلغ دو هزار تومان تبریزی از تحویلات خاصهٔ شریفه که بدارالسلطنت مذکور میرسد باز یافت نمایند و صرف ضروریات خود کنند و آنچه نهایت بندگی و خدمتگاری بوده باشد بجان منت داشته بظهور آورند از منزل مذکور تا شهر بچهار روز بیایند هر روز مهمانی طعام بدستور اول مهیا داده باشند باید که در روز مهمانی اولاد آن اعظم ایالت پناه مانند چاکران و خدمتگاران کمر خدمت بر میان بسته آداب خدمت بجا آورند لشکر آنکه این نوع پادشاه که بدیه ایست از هدایای آسمانی مهمان ما شده در ملازمت خدمت آنچه نهایت خدمت باشد بجا آرند و تقصیر ننمایند هر چند انواع جان سپاری و خون گرمی نسبت بآنحضرت میسر باشد سپندیده تر خواهد بود چون فردا بشهر خواهند رسید امروز درون باغ عیدگاه سبز حیابان چادرها درون اطلس قرمزی به کرباس اصفهانی که درین ایام اتمام داده عرض کرده بودند ترتیب دهند و ملاحظه نمایند که هر جا خاطر عاطر آن عظمت مسرور باشد در هر گل زمین که در آب و هوا نیز بهجت و لطافت امتیاز داشته باشد رضاجوئی آنحضرت نمایند و در خدمت ملازم و از دست بر سینه نهاده پیش رود و عرض نماید که از دو لشکر و اسباب تمام پیشکش نواب کامیاب است در راه کوچ دمبدم خاطر اشرف را بهمزبانی که در کمال استحکام باشد خوشوقت سازد و خود از منزلی که فردا بشهر خواهد آمد رخصت طلبیده روانهٔ خدمت فرزندارجمند کرد و علی الصباح آنفرزندارجمند را بعزیمت استقبال از منزل بیرون آورده سراپا که در نوروز یا رسال بدان ارسال داشته ایم بپوشاند و یکی از ریش سپیدان اویماق بلکه از معتمدان آن ایالت پناه بوده باشد در دارالسلطنت مذکور گذاشته فرزند ارجمند را سوار کند در وقتیکه بشهر برود ایالت پناه قراسلطان در خدمت نواب کامیاب باشد و چون فرزند از شهر بیرون آید قدغن نمایند که جمیع لشکریان مقرر سوار شده متوجه استقبال شوند و چون نزدیک آن بادشاه عظمت دستگاه رود چنانچه سیدان میانهٔ ایشان و بادشاه یک تیر پرتاب باشد آن ایالت پناه پیش رفته التماس نماید که بادشاه از اسب فرود ترنه آیند اگر آنحضرت قبول کنند در ساعت باز گردد و آن فرزند برخوردار را پای ذکرده به تعجیل تمام روانه گشته زان رکاب آن بادشاه سلیمان بارگاه را بوسیده قواعد خدمت و عزت و حرمت آنچه مقدور باشد بظهور آورده خدمت کند و بار اول آنحضرت را سوار کرده دست نواب کامیاب را بوسه داده فرزندارجمند را متوجه سواری سازند بدستور سوار گردانیده متوجه اردوی خود شوند و آن ایالت پناه خود نزدیک فرزندارجمند باشد اکبر بادشاه سخنی و حکایتی از برخوردار نیکو خصال پرسد و آن فرزند بواسطهٔ حجاب جواب نتوان داد آن ایالت پناه جواب لایق عرض نماید در منزل مذکور آن فرزند بادشاه را مهمان نماید بدین دستور چون چاشت گاه رسد فی الحال سه صد طبق ماحضر مجالس بهشت آئین آورده بین الصلاتین عشایکهزار و دویست طبق الوان بر طبق های نقره و لنگر که مشهور است بمحمدخانی و طبق های نقره و لنگریهای طلا چینی و فغفوری با سرپوش با نصف طلا و نصف نقره و نمکدان ها تمام مرصع کاری بر سر آن انها بمجالس آرند و سفره های قلمکاری و مطبق کاشانی و بعد ازان بیات لذیذ انچه موافق حال مجلسیان

بعمل آرند هفت راس اسپ رعنا از طریق اول از طویله آن فرزند جدا سازد و جلهای مخمل پوشانیده و پنک های قصب
و ابریشمی برین عمل پنک سپید بر جل مخمل سرخ پنک سیاه بر جل مخمل زرد باشد باید که حافظ صابر و حافظ دوست محمد و قاسم قانونی
و استاد شاه محمد سرنائی و استاد یوسف کمانچه و دیگر گوینده و سراینده و سازنده که در شهر مشهور اند همه وقت حاضر بوده باشند
که اوقات خجسته ساعات آن بادشاه بعشرت گذرانیده چه هرگاه نواب کامیاب خواهد بنغمه و ترنم آنحضرت را خوشوقت
سازند و کدورت از ایشان بردارند هرکس که قابل آن مجالس باشد از نزدیک و دور بوقت حاضر الوقت والخدمت
باشند و دیگر از شکار باز و باشه و شاهین و چرغ و بحری در سرکار موجود باشد از نظر بگذرانند هر قرر خوش کند پیشکش نمایند
ملازمان ایشان را تمام خلعت فاخره ابریشمی از هر جنس رنگ برنگ فراخور حال هرکس از الوان مخمل خارا و تکمه کلابتون
دور و طلایات پوشانیده و چون بمنزل خود روند ایشان را یک یک از نظر خجسته اثر آن فرزند ارجمند درآرند و آن فرزند
از خلق کریمه که از آباواجداد و میراث یافته با ایشان تلطف نماید و بهریکی از ایشان جدا جدا فراخور حال اسپ را بدهد
و انعام زیاده از سه تومان تبریزی نبوده باشد دوازده توفور پارچه ابریشمی از مخمل و اطلس و کمخا بی فرنگی و مردوی
بافته شامی و غیره که بنائت لطیف باشد پارچه نفیسی که در سرکار خرج میشود باسه صد نفر که هرسه کیسه پنجاه تومان باشد
برای خرج سرکار عالی بدهند هر روز تا سه روز در سیر خیابان و کاذرگاه سر میفر موده باشند و درین سه روز در باغ
چهار باغ که منزل بادشاهانه است سیر خیابان که در باغ عید گاه است و اصناف چهار طاق و آئین بندی شیرین بندند
و بهر صنعت گری یکی از امرای مذکور را شریک سازند تا به تعصب یکدیگر هر صنعت شیرین کاری که دانسته باشد بعمل آرند چون
بادشاه آن مرز بوم را بالقدوم فرخنده لزوم مشرف سازد آنشهر از غبار سمندان بادشاه آنمرز بوم رشک فردوس گردد و از
مردم خوش طبع و لطیفه گو که در شهر هستند تمامی در نظر کیمیا اثر درآورند که باعث سرور باشد روز سوم که ازین چهار طاق
خیابان شهر و صفا داون چهار باغ فراغ خاطر نموده باشد در شهر و محلات حدود مواضع نزدیک شهر مقرر دارند که
چار نمایند که تمامی مرد و زن صبح روز چهارم در سیر باغ خیابان حاضر گردند در هر دکان بازاری آئین که بسته باشند
قالین و پلاس فرش انداخته عورات بیکدیگر داد و ستد میکرده باشد چنانچه قاعدهٔ آنشهر است از هر کوچه و محله تعمیر بردارند
بیرون می آمده باشند که مثل ایشان در بلاد عالم نبوده باشد تمامی آن مردم را به استقبال فرستد و بعد ازان بادشاه
را بعزت و ادب گویند که پای دولت برکاب نهاده سوار شوند فرزند ارجمند در پهلوی آنحضرت چنانکه سر و گردن
است بادشاه پیش ما باشد براه روند آن ایالت پناه خود از عقب ایشان نزدیک میرفته باشد که از عمارات و منازل
و بساتین هرچه پرسند جواب سنجیده عرض دارند چون بسعادت در شهر درآیند چار باغ را گشت فرمایند در باغچه که هنگام
آمدن سکن نواب همایون مابود جهت بودن و خواب کردن و خواندن و نوشتن تعمیر یافته و الحال بباغ شاهی مشهور است
نزول فرمایند و حمام چار باغ و حمامات دیگر را سپید و پاکیزه ساخته بمشک و گلاب و عنبر خوشبو سازند تا هرگاه که میل
فرمایند بران آسایش بوده باشد روز اول فرزند ارجمند بطعام وافر مهمانی نمایند خوان سلمانی بکشند چون ایشان
بفراغ اقبال متوجه خواب شوند آن ایالت پناه خود بدستور تمهید مهمانی کند که مذکور خواهد شد چون ایشان بشهر درآیند همانروز

عرضداشت روانه درگاه معلی نمایند قوام الدین حسین کلان تردر بلدهٔ فاخرهٔ دارالسلطنت هرات مردخوشنویس صاحب وقوف است تعیین کند که از روزیکه آن پالفدکس باتفاق ایالت پناه قرا سلطان مهماندار بشیرف ملازمت مشرف گردیده تا روزیکه بشهر درآمده روزنامچه منقح درست کرده از روایات وحکایات ومطایبات از هرقسمیکه در مجالس عالی از معتمدان وخوش طبعان ظاهر گردد ونوشته دران طومار کرده بدرگاه عرش اشتباه میفرستاده باشد که برجمیع اوضاع نواب همایون ما را اطلاعے حاصل گردد وبدستور مهمانی آن ایالت پناه از اطعمه وحلاوه ومیوه ها سه هزار طبق تکشیده شود تا بودن آن بادشاه در دارالسلطنت عراق یراق ضروری بدین دستور سر براه نماید اول پنجاه چادر دست سایبان وچادر بزرگ موافق خیمه ها که برائے دولتخانهٔ نامیسازند وشامیانهٔ لاجوردی وقنفورے بیست گزی وپنجاه گزی یک چوبه خاصه برائے ماترتیب داده قالین هائے چهل گزی وبیست ودوازده گزی کرمانی یکصد قطار اشتر دویست وپنجاه طبق قنفورے چینی بزرگ وکوچک واطباق دیگهائے ضروری باسرپوش باهرچه هست پیشکاش نمایند امرائے دیگر بدین تفصیل بعمل آرند از طعام وحلاوه وپانزده یکهزار وپانصد طبق وسه اسپ خاصه ویک قطار اشتر ویک قطار اشتر که آن ایالت پناه اول آزادیده وپسندیده باشد پیشکاش نمایند حاکم غوربان وقوشنج گویند درولایت باحرز مهمانی نمایند وحاکم ماحرز وجام وحاکم خاف در برشتر در راه ومحولات در محال سرائے فرهاد که پنج فرسخ مشهر است ازین مقولات که بقلم درآمده دریابان تفاوت نماید بطریقے که ذکر کرده شد که باعث عتاب خواهد شد امراء وسای هر محال همین فرمان دستور داشته بعمل آورند بالجمله شاه طهماسپ در تعظیم وتکریم همایون بادشاه کوشید چنانچه گذشت وبعد چند سال شاهزادهٔ سلطان مراد میرزا بادهٔ هزار سوار باو فرستاد تا برفت ومملکت موروثی بدست آورد شاه طهماسپ در نهصد وشصتاد وچهار هجری درگذشت پانزدهم شهر صفر تاریخ است بعد از و پسرش شاه اسمعیل ثانی بن شاه طهماسپ بر تخت نشست واز مذهب تشیع تبرا کرد وخود را از اهل سنت وجماعت ظاهر ساخت چون در سنن تعصب داشت وبرادران وخویشان خود را تقبل رسانیده بود اعیان ملک از و برنجیدند تا آنکه بقصد خواهر خود مسموم گشت شهنشاه روے زمین تاریخ جلوس او ست وشهنشاه زیر زمین تاریخ وفات اوست وبعد از و برادرش سلطان محمد بن شاه طهماسپ بادشاه شد وبسلطنت رو باختلال کرد وبالآخر تاج از سر خود برگرفت وبر سر پسرش عباس نام نهاد شاه عباس صفوی بر تخت نشست وکارهائے با نام کرد ومملکت ایران که بهم برآمده بود ضبط نمود وعراق عرب وحدود روم که رومیان گرفته بودند از ایشان انتزاع نمود وسالها باستقلال سلطنت کرد ودر سنه یکهزار وسی هجری لشکر بقندهار کشید ملک را از عبد العزیز خان که بفرمان نورالدین جهانگیر بادشاه هندوستان حاکم قندهار بود انتزاع نمود وهمران سال امام قلیخان حاکم فارس را فرمان داد تا جزیره هرمز را باتفاق انگریزان بگرفت وجمعے کثیر را از انگریزان پرتگال بکشت چنانچه جزیرهٔ هرمز بگشت و عساکر روم را که بانتقام آن روے بدان دیار آورده بودند مکرر هزیمت داد واورا مکرر با سپاه روم محاربات اتفاق افتاد وغالب آمد ودر هزار وسی وهشت هجری درگذشت وازان دودمان است سام میرزا ابن صفی میرزا ابن شاه عباس المخاطب بشاه صفی صفوی بسلطنت رسید وبعد از و پسرش شاه سلطان حسین صفوی بسلطنت رسید

میر اولیس خان

میر اویس خان غلزے قندہاری شاہ نواز خان حاکم قندہار را کشتہ بر قندہار متصرف شد و بعد ازان پورش شاہ سلیمان صفوی بسندِ حکومت رسید و ضعف سلاطین صفویہ دیدہ دست تطاول بر معمورہای ایران دراز کرد و شاہ سلطان حسین صفوی را در اصفہان محاصرہ نمود و چون ایام محاصرہ طول کشید و کار بر متحصنان تنگ گردید شاہ سلطان حسین با نزدیکان و مقربان خویش پیش محمود خان رفت و پانزدہم محرم سنہ یکہزار و یکصد و سی و پنج ہجری محمود خان داخل اصفہان شد و بر عراق عجم مستولی شد شاہ سلطان حسین را با نزدیکان و مقربان محبوس نمود و خود را بمحمود شاہ ملقب ساختہ بر تخت نشست در خلال این احوال ملک محمود سمنانی ولے نیمروز کہ بعد از محبس شاہ سلطان حسین اکثر بلاد خراسان را از تصرف عمالان محمود شاہ برآوردہ متصرف شدہ بود نادر قلی بیگ کہ بالآخر نادر شاہ عبارت ازاوست ملازم ملک سمنانی گشت و عاقبت الامر از وجدا شدہ او باشی چند فراہم آوردہ قطاع الطریقے پیشہ گرفت ملک محمود سمنانی بستوہ آمد و شاہ طہماسپ بن شاہ سلطان حسین بن شاہ سلیمان صفوی کہ پیش از غلبۂ محمود شاہ غلزے از اصفہان بطرف مازندران رفتہ اقامت میداشت حسب الطلب نادر قلی بیگ متوجہ خراسان گشت و ملک محمود سمنانی را بہ اتفاق نادر قلی بیگ اسیر کرد و بر بلا و مقبوضۂ او متصرف گشت و نادر قلی بیگ را بخطاب طہماسپ قلیخان و بخدمت قورچی باشی سرفراز فرمود محمود شاہ این میر اویس خان غلزی قندہارے سہ سال بر تخت ایران سلطنت کرد و سلکۂ آنجا را بانواع ایذا بر نجانید و اولاد سلاطین صفویہ را از صغیر و کبیر ہفتاد تن سوای شاہ سلطان حسین کہ او را امان داده بود بقتل رسانید و خود نیز بہ ایشان در گذشت و بعد از و اشرف شاہ غلزی کہ ابن عم او بود بسلطنت ایران رسید و بہ اشرف شاہ مخاطب شد در خلال این احوال افواج قیصر روم بر سر وقتا ورسید تا شاہ سلطان حسین را از زندان بر آورده پیش ولے روم برند اشرف شاہ سلطان حسین را بالقتل رسانید و با رومیان صلح کرد و با عساکر موفور از اصفہان متوجہ خراسان شدہ شاہ طہماسپ و طہماسپ قلیخان در شہر صفر سال یکہزار و یکصد و چہل و دو ہجری بمقابلۂ اشرف شاہ شتافتند و قتالی فاحش نمودند اشرف شاہ منہزم باصفہان رفت و آنچہ از خزاین و اموال قوانست برداشت بسمت فارس شتافت شاہ طہماسپ بن شاہ سلطان حسین بسلطنت رسید سلطنت ایران بعد از ہفت سال باز بخاندان صفویہ منتقل گشت نادر قلی بیگ المخاطب بطہماسپ قلیخان بتعاقب اشرف شاہ شتافت و او را بار باز ساخت چہ عبد اللہ بلوچ اشرف شاہ را با معدودی چند اسیر کردہ بدرگاہ شاہ طہماسپ فرستاد و طہماسپ قلیخان بعد ازین قضایا متوجہ ہمدان شد و بر والے آنجا ظفر یافت و حدود و عراق عجم از مخالفان صافی نمود شاہ طہماسپ از استیلاے طہماسپ قلیخان بخاطر اندیشہ داشت بہر حال طہماسپ تبریز در تصرف اولیاء مستخلص گردانید و الوس برکمان و افاغنہ را استاصل کرد و افاغنہ ابدال را در ہرات محاصرہ کرد و بعد از ہشت ماہ قلعۂ ہرات را مفتوح ساخت و بخدمت شاہ طہماسپ آمدہ و بنا بر بعضے اطوار کہ لائق بسلطنت نبود در خاطر غزل شاہ طہماسپ را مقرر نمود و بالآخر او را بلطائف الحیل از سلطنت خلع کرد و باستصواب شاہ طہماسپ پسر او را کہ کودک دو ماہہ بود نام سلطنت بر او گذاشت و بہ شاہ عباس موسوم ساخت و شاہ معزول را بخراسان فرستاد بر جمیع ممالک متصرف و مستقل گشت و لشکر بہ بغداد کشید احمد پاشا حاکم بغداد متحصن شد و طہماسپ قلی خان مجاصرہ

پرداخت ایام محاصره قریب بیکسال رسید نوپال پاشا از طرف ولایت روم بمدد احمد پاشا رسید وطهماسب قلی خان بعد
از رزم از بغداد یان نوپال پاشا منهزم بهمدان شد ودر عرض چهار روز لشکر پراگنده را جمع کرده بمقابله افواج روم که نوپال پاشا
تعاقبش فرستاده بود پرداخت ودر یکهزار و یکصد وچهل وشش هجری بران ظفر یافت افواج روم منهزم بموضع کرکو
نزد نوپال پاشا رفتند طهماسب قلی خان تعاقب او نموده نوپال پاشا از کرکوک بشکرے جرار بیرون آمد وصف قتال بیاراست
طهماسب قلیخان قتالے فاحش کرد نوپال پاشا بالقتل رسید رومیان منهزم شدند غنیمت بیشمار بدست سپاه ایران
افتاد طهماسب قلیخان اندیشید که در حالت مالداری سپاهیان در خودداری وحفاظت مال خود ها خواهند بود وتن در
رزم نخواهند داد حاکم فرمود که غنیمت را جمع آرند چون فراهم شد همه را آتش داد وبسوخت ودلهاے سپاه کباب شد
ومتوجه بغداد شد وآنرا باز محاصره کرد احمد پاشا متحصن گردید ودر خلال این احوال خبر رسید که محمد خان بلوچ حاکم دیار فارس
بعنی کرد طهماسب قلیخان از احمد پاشا صلح کرد وبا محمد خان رزم نمود وغالب آمد اورا اسیر گردانید وچشمان اورا بکاروار حدقه
بیرون آورد وخاطر از مخالفان پرداخت وشوکتی عظیم بهم رسانید ودر سنه یکهزار و یکصد ونشست هجری بر تخت سلطنت
ایران نشست چنانچه انجرفی ماوقع تاریخ جلوس اوست وخود را به نادرشاه مخاطب ساخت واورا پیش ازین نادر سلطان
نیز میگفتند واو از قوم افشار بود وپیش ازین نادرقلی بیگ افشار پسر امام قلی بیگ از سایر الناس عده ابیورو بوده باختلال
احوال وتنگی معیشت امام بسپرده بابا علی بیگ که رئیس جمعی از افشار ابیورو بود وبعد از فوت امام قلی بیگ زن دوم اورا که
مادر نادرقلی بیگ باشد در عقد خود در آورد ونظر بروفور شعور نادرقلی بیگ نموده دختر خود را که از زن اولین داشت باو منسوب
نمود یعنی سبب رفاه احوال نادرقلی بیگ گردید وشد وشده رسید بجایگه رسید یعنی نادرشاه شهنشاه گو
یند بالجمله بعد از جلوس بر تخت ایران بسمت قندهار شتافت مدت شش ماه قندهار را محاصره کرد ودر جنب آن شهرے آباد کرد ونبا در آباد
موسوم گردانید وبالآخر قلعه قندهار را مفتوح کرد واثرے ازان نگذاشت وحسین خان برادر محمود شاه والی قندهار
را محبوس نمود ومتوجه کابل شد ناصر خان که از طرف محمد شاه پادشاه هند نظامت کابل داشت بخدمت پیوست
نادرشاه کابل بگرفت وعزیمت هندوستان کرد ودر سنه یکهزار و یکصد وپنجاه ویک هجرے با فواج محمد شاه پادشاه هند که سرگروه
آن افواج برهان الملک سید سعادت خان بهادر وصمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا بودند در پانی پت رزم
کرد وغالب آمد وبعد ازین واقعه محمد شاه با نادرشاه صلح کرد وبا نادرشاه بشاهجهان آباد آمد وبنا بر بدخوئی مردم شاهجهان آباد
آتشهر را قتلعام نمود وبالآخر امان داد وخزاین موفور را از انجا برگرفت واز امیران تورانی مثل آصف جاه نظام الملک
واعتماد الدوله قمر الدین حسن خان بهادر ودیگر از سبا رز الملک سربلند خان که او هیچ نداشت واز ملکه زمانیه حرم محترم محمد شاه
بادشاه وغیره خدمه محل هیچ نگرفت وبدستور محمد شاه را سلطنت هند داده بایران مراجعت نمود وبروم شتافته واکثر ازان
دیار بگرفت وبه تسخیر دیار لوران ودیگر امصار پرداخت ومتصرف گشت ودر سنه یکهزار و یکصد وشصت هجری بدست امیران
خود بقتل رسید وپس از وچندین از اولاد او بسلطنت رسیدند تا آنکه کریم خان نامے والی ایران شد وخود را نائب
امام آخرالزمان خواند واکنون شنیده میشود که او هم نماند ودیگری بجاے اوشست هنگام تحریر این وقایعه کتابی که مشتمل بر احوال

نادر شاہ و احفادش و افاغنہ قندہار و کریم خان وغیرہ باشد حاضر نبود و بنا بران بر یاد خوش و سماعت باختصار مرقوم نمود
ظاہرا ہنگام سلطنت اولاد نادر شاہ شاید در وقت شاہرخ میرزا ابن نادر شاہ بعضے از دیار ایران از تصرف اولاد نادر شاہ
بیرون رفت چنانچہ در بعضے امصار احمد شاہ ابدالے درانی متصرف گشت و احوال احمد شاہ ابدالی در کابل مرقوم شود کپتان
جوناتھان اسکاٹ زبانی محمد قلیخان ایرانی بارقسم میگفت کہ چون نادر شاہ بقتل رسید و بعد از و برادر زادہ او عادل شاہ
و پس از و برادر عادل شاہ ابراہیم شاہ نامے و بعد از و شاہرخ میرزا ابن نادر شاہ بسلطنت رسید بعد چندے امرا
اورا محبوس و مخکول کردند و یکی از اولاد صفویان باسمے بشاہ سلیمان صفوے را بر تخت نشانیدند و بعد از چیلی روز او را
محبوس نمودند شاہرخ مخکول را بر تخت نشانیدند علی مردان خان کریم خان کہ از امرای عمدہ بودند بیانہ خود رزم کردند علیمردان خان غلبہ یافت و مرتبہ ثانی
کریم خان بر علیمردان خان متصرف شد و مرتبہ ثالث علیمردان خان بر کریم خان غالب آمد و کریم خان بہفتم ششش سال در کوہستان بسر برد و سپاہ جمع آورد
اورده با علیمردان خان مقابلہ کرد و بر او ظفر یافت و بر ریاست رسید کریم خان ولی ایران شد و خود را نائب امام مہدی صاحب آخر الزمان خواند و خطبہ
و سکہ بنام صاحب آخر الزمان نمود و تا الکنون کہ سنہ یکہزار و یکصد و نود و پنج ہجری ست کریم خان در اصفہان و غیرہ شاہرخ میرزا ابن نادر شاہ در مشہد
مقدس و تیمور شاہ ابن احمد شاہ ابدالی در کابل و قندہار سلطنت میکنند پوشیدہ نماند کہ معمار عراق عجم بانجام رسید الکنون خراسان و شہرہائے آنرا
کہ تعلق از اقلیم چہارم سیدارند بروایت مؤلف ہفت اقلیم بقلم مے آرد خراسان ولایتے ست کہ در ہمہ روی زمین
عرصہ ازان وسیع تر و بہیچ مملکت و ناحیت بطول و عرض خراسان نیست گویند در عہد مامون عباسے روم را پیمودند
ثلث خراسان برنیامده و مثل اشجار و اثمار و ریاحین و انہار خراسان در ہیچ اقلیمے نشان نمیدہند مرو شہجان از بلاد معظم خراسان
است بقولے از بناہائے اسکندر رومی ست برخی از ابنیۂ شاپور دوالاکتاف میگویند اما اصح آنست کہ طہورث ویو بجد آباد
نمودہ در عہد سلطان محمود غازے غزنوے در چہارصد و یک ہجرے در خراسان قحط افتاد و از سگ و گربہ نشان نماند
و مردم یکدیگر را خوردن گرفتند بالجملہ خراسان سالہا دار الملک سلطان سنجر سلجوقے بودہ چون عراق بر سلطان ستولے
شد غرہ شباہ روز آن شہر را غارت کردند ازان جہت خرابی بسیار بمرور راہ یافت و پس ازان تبدیج آباد ان گشت تا در ان
زمان کہ چنگیز خان از قتل و غارت بلخ باز پرداخت پسر کہتر خود تولیخان را با ہشتاد ہزار سوار بطرف خراسان روان ساخت
تولیخان آنشہر را محاصرہ کرد مخبر الملک از امرائے سلطان محمد خوارزم شاہ حاکم مرو با پیش کشہائے فراوان بخدمت
تولیخان شتافت بعد ازان لشکریان تولیخان آنشہر را محاصرہ کردند چہار روز متوطنان مرو را بصحرا رانده چہارصد نفر از
محترفہ و پسران و دختران کوچک را بجان امان داده بقیۃ السیف را بالقتل رسانیدند و تا مدت آنشہر ہمچنان خراب بود تا
در زمان میرزا شاہرخ ابن صاحب قران تیمور گورکان فی الجملہ آباد ان گردید و مرو در زمین ہموار واقع شدہ و توابع
بسیار دارد و آبش آرزو داشت کہ عبارت از مرغاب باشد و مرغاب در مروستے میشود و از میوہ ہائے انگور و خربا نیک
و وافر میشود اما ہوائے بد دارد و بیماری بسیار دران دیار بود سلطان سلجوقے را در عہد سلطنت خود در معمورے آن شہر
سعی موفور بتقدیم رسانید و مدینۂ جدیدی بساخت و کہنہ ہم از ابنیۂ او بودہ کہ دران تصرف کردہ داود و مدینہ دارد مخفی نماند
کہ سلاحقہ بزرگترین ملوک اسلام اند سلجوق بن دقاق کہ آنطایفہ باو منسوب اند از امرائے بزرگ بود و نسب او چہار پشت

بافزاسیاب می پیوندد و پدر شمل و فاق در خدمت بیغو ملک خطا منزلتے عظیم داشت و چون بمرو بیغو پسرش را که سلجوق بود تربیت
نمود بالآخر میان ایشان وحشت خاست سلجوق با جمعے نمود با پانصد سوار و هزار و پانصد شتر و پنجاه هزار گوسپند روے به ماوراء النهر نهاد
و در نواحے چند با الهام ربانی مسلمان شد قوم متابعت او گزیدند سلجوق در صحرا اقامت گزید و بسیارے از قبیلهٔ او که در دشت
خوزمانده بدو پیوستند دران آوان کفار چندین سال خراج گرفتندے با ایشان رزم کرد و غالب آمد سلجوق را پسران
بودند از انجمله یکی میکائیل نام داشت و میکائیل را دو پسر بود که طغرلبک و جغربک نام داشتند چون میکائیل در محاربت بخارا کشته شد سلجوق پسران خود را
تربیت کرد و چون سلجوق بچندین درگذشت طغرلبک و جغربک بریاست قوم رسیدند طغرلبک اول سلاطین سلاجقه است که ممالک خراسان را از مسعود
بن سلطان محمود غزنوی انتزاع نموده و آن دیار در چهار صد و سی و یک هجری سلاحقه را صافی شد و خوارزم نیز بگرفت و دست از یکسان نهاد عراق عجم
بشوئے گشت و در چهار صد و چهل و شش هجری آذربایجان بگشود و بقزای روم رفت و ظفر باز آمد و در چهار صد و چهل و هفت هجری با عساکر خلیفه ببغداد
رفت و ملک رحیم دیلمے را محبوس کرد و در بصره و اکثر عراق عرب خطبه و سکه بنام طغرلبک خواندند و دران کرت برادرش طغرلبک
صاحب خراسان در مرو در چهار صد و پنجاه و یک هجرے فوت کرد و پسر او الپ ارسلان بن جغربک بجاے پدر
نشست و از مرو بعراق آمد بعد از طغرلبک پیوست و چون طغرلبک فوت کرد و از و عقب نماند الپ ارسلان در پادشاهی
مستقل گشت و او بسخاوت و شجاعت و حشمت و شوکت موصوف بوده و محاسن دراز داشته و طاقیه دراز بر سر
می نهاد از سر طاقیه تا نهایت بچه او دگر بنظر آمدے سلطان الپ ارسلان در بدو دولت خود عبد الملک کندرے
وزیر طغرلبک را بکشت و نظام الملک را وزارت داد و در ایام جهانداری خود از جیحون تا فرات مسخر ساخت و قصد
بلاد شام کرد و از فرات عبور کرده و اول کسے است از ملوک ترک که از آب فرات بگذشت و حلب را محاصره کرد و اهل
حلب اطاعت نمود آورده اند که در چهار و پنجاه و شش از جالوس قیصر روم با سه صد هزار سوار فرنگ و روس
وارمن وغیره هما عزم تسخیر بلاد بغداد و عراق عرب کرد سلطان بزیارت خلیفه متوجه بغداد بود با استماع این خبر داده هزار سوار که ملازم رکاب
او بودند متوجه قیصر شد و بنا بر اعیان بسپاه را مضمون آیه کریمه کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله مطمئن گردانید و فرمود که جنگ در روز جمعه
که خطبا اسلام زبان بکلمه اللهم انصر دین محمد و اللهم انصر جیوش المسلمین گشاده باشند و خواص و عام شب با مین
برداشته آنوقت حمله باید کرد الغرض روز جمعه هر دو بادشاه صف برقتال تیار داشتند قیصر با سپاه خود که بهیئت مجموعے
برین فوج اندک حمله آوردند پس رزمے صعب اتفاق افتاد و از صبح تا نیم روز بازار قتل گرم بود سلطان با طایفه از خواص
در کمین ایستاده انتظار وقت معهود می کشند چون آفتاب بنصف النهار رسید باد سے که از آتش دوزخ نشان میداد
بر روے مسلمانان وزیدن گرفت اسلامیان بیطاقت شدند سلطان در گریه آمد و سر برهنه بمناجات قیام نمود و بگریست
معارف لشکر بهوا فقت سلطان در گریه افتادند ناگاه آن باد متوجه مخالفان شد و سلطان بر اسپ نشست و خود را
بر مخالفان زد جنگے صعب نمود ظفر یافت و قیصر اسیر گشت و خواست که بقتل رساند قیصر گفت اگر مرا بقتل رسانی رومیان
دیگرے را بسلطنت برنشانند و اگر مرا بخشی خدمتگار باشم سلطان او را بخشید و دختر او را بهر پسر خود ارسلان بخواست و
بعد از طوی قیصر را رخصت فرود و بقولے این واقعه در چهار صد و شصت و سه هجرے اتفاق افتاد و بالجمله سلطان بدیار خود

مراجعت نمود و بر اکثر معموره عالم فرمانروا گشت و پسر خود سلطان شاه سلجوقی را ولی عهد گردانید و بر فارس و عراق مستولی ساخت و بدیگر ممالک را بر پسران دیگر تقسیم کرد و بخراسان مراجعت نمود و به نیشاپور که دار الملک او بود رسید و در آخر عمر متوجه رزم حاکم ماوراء النهر شد و چون از جیحون بگذشت طایفه از غلامان بقلعه که بکنار آب بود شبخون بردند کوتوال آنجا یوسف نامی را اسیر ساخته بخدمت سلطان آوردند سلطان از دوشمنان می پرسید او بر ایشان گفتن آغاز نهاد سلطان در غضب شد و فرمود که او را بیرون برند و بسیاست رسانند یوسف دست از جان بشست و کاردی از میان بیرون آورده قصد سلطان کرد ایستادگان درگاه خواستند که او را بالقتل رسانند سلطان مانع آمد چه خواست که او را بدست خود کشد چون تیرش هرگز خطا نمی کرد پس تیری بجانب او نهاده انداخت خطا کرد یوسف پیش تخت رفت و سلطان را بشهادت رسانید گویند سلطان را رمقی باقی بود که مردم بر و جمع آمدند گفت من در عمر خود جز امروز صبح بر بستر برآمده ام و سواد لشکر دیدم و با خود گفتم که بعد ازین کسی را با من طاقت مقابله نباشد نباشد برخورد رسید آنچه من رسید و این واقعه در چهار صد و شصت و پنج هجری اتفاق افتاد و بالجمله یوسف کوتوال قاتل سلطان را فراشی بیخ کوب بر سرش زد و بکشت و بعد از سلطان الب ارسلان پسرش سلطان ملک شاه سلجوقی بر تخت نشست و از کاشغر تا بیت المقدس ضبط کرد و اصفهان تختگاه کرد و در سایر بلاد اسلام بجز دیار مغرب و سکه بنام او خواندند و او بر بر صید رغبتی تمام داشت و شکاری که بدست خود افگندی دیناری تصدق کردی عدد جانورانی که بدست خود افگنده بود از ده هزار زیاده بود و در عهد خویش بگرد مملکت برآمد و در راه ها منازل و رباطها بنا نهاد و در هر شهر حاکمی عادل فرستاد هر ساله املاک خاصه او بیست یکهزار تومان از رکنی بود و هر ساله بیست هزار دینار خرج داشت و چهل و هفت هزار سوار پیوسته ملازم رکاب او بودند و عدد دیگر سپاه را خداوند روزی بر اهی میرفت شخصی را دید که گربه بیکرد از سبب آن سوال کرد گفت خربزه کمیاب است من خربزه بدرمی خریده بودم سه غلام ترک بیامدند و آن از من بستدند سلطان گفت صبر کن تا آن را برسانم پس بفراشی گفت مرا بخربزه میل شده در لشکر نیگر اگر خربزه یابی بیاور فراش برفت و خربزه نزد غلامی دید صاحب غلام را که از امرا بود ندانست گفت سلطان را میل خربزه شده است او خربزه از غلام بگرفت و نزد سلطان برد گفت از کجا آوردی گفت غلامان من آورده اند سلطان گفت ایشان را حاضر کن امیر غلامان گفت چنانکنم پس رفت و غلامان را پنهان کرد و باز باز آمد و بعرض رسانید که ایشان گریخته اند سلطان بصاحب خربزه گفت این امیر غلام من است او را عوض خربزه تیر دادم صاحب خربزه دست او بگرفت و بیرون آمد امیر خود را از و بسه صد دینار باز خرید صاحب خربزه بخدمت سلطان آمد و گفت غلامی را که بمن بخشیدی بسه صد دینار بفروختم سلطان گفت اکنون راضی شدی گفت آری پس او را خلعت داد و خدمت فرمود وقتی زنی مغنیه نزد او آوردند سلطان خواست که با او گرد آید او گفت ای سلطان مرا عادت آید که روزی چنین را با خویش در دوزخ برم میان حلال و حرام بجز کلمه تفاوت نیست پس سلطان او را خطبه کرد روزی بکنار رنده رود اصفهان شکار میکرد زنانی بهر استراحت فرود آمد غلامی بدیهی فرو رفت دگاوی بکشت عجوزه که صاحب کاو بود بر سر پلی که در راه سلطان بود بایستاد و چون سلطان از شکار باز گشت عنان مرکب او بگرفت و گفت اگر برین سر پل داد من ندهی فرو برانم بدل از تو

داد ستانم اندیشه کن و ازین هر دو سر پل یکے اختیار نمائی سلطان از مهابت این سخن از اسپ فرود آمد و گفت ای مادر مراطاقت آن سر پل نیست عجوزه غلام سلطان محمود سلطان غلام را سیاست نمود و هفتاد گاو در عوض آن بعجوزه داد و بعد از فوت آن سلطان آن پیرزن شبے بر سر قبر سلطان رفت و گفت الهی آن بنده تو وقتے داد من داد و در ماندگے دست من بگرفت و اکنون او در ماندہ است او را دستگیرے کن یکی از اولیاء سلطان را بخواب دید گفت خدائے با تو چه کرد گفت اگر دعاے پیرزن نبودے خلاصی دشوار بودی و در بعضے کتب این حکایت را بسلطان سنجر نسبت داده اند گویند قادر خلجوقی صاحب کرمان عم سلطان ملک شاه عزم رزم ملک شاه کرد ملک شاه بر و ظفر یافت و او را اسیر کرد خریطه مراسلات امرایان ملک شاه بقادر نوشته بودند در سر باب قادر و بدست آمده سلطان امرا را جمع آورد و خریطه بخواجه نظام الملک وزیر داد تا بخواند خواجه آن خریطه را در شعله که پیش بود انداخت تا مبسوخت سلطان در خلوت شب آن را پرسید خواجه گفت سائر امرا القاد زنامها نوشته بودند اگر آنرا مطالعه میکردم از بیم مخالفت می ورزیدند لاجرم در حضور ایشان بسوختم تا در مخالفت دلیر نشوند آورده اند که برادر ملک شمس این الپ ارسلان در نیشاپور خروج کرد سلطان روی باو آورد و بطوس رفت بمشهد امام علی موسی رضا علیه السلام شتافت نظام الملک بدعا اشتغال نمود سلطان بعد فراغ خواجه را گفت از خدا چه خواستے آنکه برابر برادرت ظفر دهد سلطان گفت من آن خواستم که حق سبحانه تعالی از ما دو بر هر کدام که از و مسلمانان را نفع و اصلح باشد ظفر دهد پس نیشاپور رسید برشمس ظفر یافت گویند قیصر مخالفت ملک شاه کرد و روے بدیار اسلام آورد ملک شاه متوجه او شد و دران اثنا با جمعے قلیل از غلام بلشکار رفت و بر دست و میان گرفتار شد و با غلامان گفت مرا تواضع مکنید که اگر رومیان مطلع شوند مرا زنده نگذارند نظام الملک وزیر سلطان آنگاه شد شب غلامے چند را بگشت و بمنزل سلطان فرود آورد و آوازه در انداخت که بادشاه نزول فرمود و برسم رسل نزد قیصر رفت قیصر طالب صلح شد نظام الملک بان رضا داد قیصر گفت طایفه از لشکریان شما گرفتار شده اند نظام الملک گفت بهولی چند خواهند بود و این خرد را ردوے ما نبود قیصر ایشان را با و سپرد نظام الملک سلطان و غلامان را سخنان درشت گفت و چون از اردوی قیصر بگذشتند از اسپ فرود آمد و رکاب سلطان ببوسید و گفت اگر تندی نکردے شاید رومیان حمل دیگر کنند سلطان به لشکر پیوست و دیگر روز با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و قیصر را اسیر کردند و نزد سلطان آوردند قیصر سلطان را بگرفت و بشناخت و گفت اگر بادشاهے بخش و اگر بازرگانے بفروش و اگر قصابے بکش سلطان گفت بادشاهم پس او را امان داد و گفت از ان با تو محاربت کردم تا قوت و عجز خود دانے آنگاه او را بروم فرستاد و بسے باز نگذشت که قیصر بگذشت سلطان حکومت روم بسلیمان بن قتلمش و حکومت شام به برادر خویش الشمس داد وقتے که سلطان ملک شاه خواجه نظام الملک را باصفهان فرستاد نامه نیست هزار دینار فراهم آورد خواجه روی باصفهان آورد و شب بدهی فرود آمد رئیس ده بخدمت آمد و از سبب سفر آگاهی یافت و گفت دویست هزار دینار فراهم آورده همین جا هم بشرط آنکه اذن دهند که پسر من علم سیاق آموزد خواجه سلطان ما را در نیکا رنیع کرده و از بیم او با و ستاد نمیرهم خواجه همانجا بماند و نامه بسلطان فرستاد سلطان در غضب شد و به او نوشت ندانی که ما را بمال و بهتان احتیاج نیست تا از حرص مال او بستانم و پسرش را خصومت تعلیم دهم

(۱۲ هزار)

و از وکارهای ناپسندیده آید و مرانکوهش کنند و از جمله سلاطین سلاجقه سلطان سنجر بن ملک شاه است که بعد از قضایای
وفوت برادر او برکیارق بن ملک شاه بر تخت تمکن شد اتابک ایاز وصدقی بموجب وصیت برکیارق پسر او ملک شاه
بن برکیارق را در اصفهان بر تخت نشاندند سلطان غیاث الدین محمد روی بملک شاه آورد و در روز رزم بر سر ملک شاه
فوج ابری بشکل اژدها پدید آمد و آتش از دهان باریدن گرفت لشکر ملک شاه از هول آن واقعه بهزیمت رفتند و ایاز
وصدقه بقتل رسیدند سلطان غیاث الدین محمد بر ممالک برادر فرمان روا شد و در عهد او احمد بن عبد الملک عطاش
اردعاب اسمعیلیه چارتاق قلعه در کوه رابفریفت حارتان به بهیتش رفتند سلطان ازان آگاه شد و در کوه را محاصره کرد
و ایام محاصره بطول کشید و ذخایر قلعه به اتمام رسید احمد سعد الملک وزیر سلطان محمد که دوست او بود حال باز نمود
سعد الملک گفت هفته توقف کن که سلطان را بقتل رسانم گویند سلطان را حرارتی مفرط بود لاجرم در هر ماه یکبار قصد
کردی سعد الملک هزار دینار بقضایا داد سلطان را به نیش زهر آلود قصد کند حاجت وزیر از ان حال آگاه شد و حال باز
باز گفت زن را مشوقی بود با او تقریر نمود راز فاش شد و کسبلطان رسید سلطان قضا در انجواند تا قصد کند
قضا دخواست تا نیش زند سلطان بفرمود تا قضا در را بهمان نیش قصد کردند و ران دم در گذشت سلطان سعد الملک
وزیر را با فرزندان بکشت و زن حاجب را بمشوقی او داد و بهم در ان هفته احمد قلعه بسپرد سلطان امر کرد تا او را بر آتش
نشاندند و با صفهان بردند و آن روز زیاده از هزار کس به استقبالش بتماشا آمده بودند سر گین و خاکستر بر سر
شمار میکردی او گفت تو منجمی ما را در زایچه طالع خود انحالت را دیده بودی گفت دیده بودم که درین سال با خلقی
عظیم با صفهان در آیم لیکن باین کیفیت ندیده بودم و ازین قبیل مشهور است که منجمان حکم کردند که طوفان باد شود پس
چنگیز خان ظهور کرد و ایضاً حکم کردند که طوفان آتش بود پس تفنگ ظاهر شد بالجمله سلطان احمد بالقبیح وجهی بکشت
و در نگارستان مرقوم است که سلطان احمد بغزو بهند رفت و بتی بزرگ بدست آورد و بنود گفتند اگر بازوی بعوض
آن مروارید باز درهم و وزن آن بت ده هزار من شرعی بود سلطان گفت چنین نکنم که بعد از من گویند که آذر بت تراشی
بود و محمد بت فروشی پس آن بت را باصفهان برد و در آستانهٔ مقبره پدرش انداخت بعد از و برادرش ابو القاسم محمد
بن محمد بن ملک شاه سلجوقی از اسلاطین سلاطین اسلام است ملکی بادادو دین بوده و بکرم و زهد اشتهار داشته و
چند آن مملکت داشته که بعد از وفات او تا یکسال در اقاصی مملکتش خطبه بنام او میخواندند چون مادرش در گذشت و
سادات علما به نماز جنازه اش حاضر آمدند سلطان گفت کسی از شما امامت کند که مدت العمر عمداً نماز قضا نکرده باشد
هیچ کس متصدی امامت نشد پس سلطان پیش رفت و نماز گذارد و ازان ظاهر شد که هرگز نماز عمداً قضا نکرده بود و وقتی
پنجروزه بخشش او را حساب کردند هفت صد هزار دینار نقد بود و شمار اسپ و خلعت خدا داند گویند چندان شفقت داشت
که وقتی خیمه زده بود کبوتری بالای ستون خیمه آشیانه کرد سلطان هنگام کوچ واقف شد امر کرد تا خیمه را بنجاد اشتند
چون بچهای کبوتر بپر آوردند پرواز کردند تا خیمه را برکندند روزی سلطان برابهی گرفت خرقه پوشی بر سر راه ایستاده
بود سلام کرد سلطان چیزی بخواند سر در جنبانند و جواب نداد درویش گفت سلام سنت است و جواب فرض من سنت را

غیاث الدین محمد

و سلطان سنجر

بجا آوردم تو چیزا ترک فرض کردے سلطان گفت بشکر مشغول بودم درویش گفت کرا شکر میکنے گفت خدائے را گفت چگونہ میگفتے گفت میگفتم الحمد للہ رب العالمین درویش گفت شکر بقدر نعماے آلہی باید هرچه که دارند شکری مناسب بجا آورند سلطان گفت پس چگونہ شکر سلطنت بر عالمیان عدل است و شکر فرخے مملکت طمع ناکردن در املاک رعیت است و شکر کثرت معمورے خزانہ صدقہ دادن است بمستحقان و شکر قوت و قدرت بر عاجزان بخشودن است و شکر کثرت معمورے خزانہ و سپاہ مساکین را از نزول حدم و حشم معاف داشتن سلطان را خوش آمد و خواست که از اسپ فرود آید چون یک درنگ بست درویش را اندیشہ رفتے همره رسید و بر آب بروہ بگذشت پس از مدتی باز بران نهر رسیدہ پیادہ شدہ از پل بگذشت گفت خداوندا وقتے بر آب دہ سوارہ بودی اینجا چرا پیادہ شدہ از پل بگذشت و گفت آن وقت جوان بودم دولت محافظت ما میکرد و اکنون پیر شدہ ایم ما را محافظت دولت باید کرد و واقعات ملک ستانی سلطان بسیار است و اکثر اوقات فتح و نصرت قرین حال بود و چون تخمہ اقبالش بروی بهبوط آوردہ در سنہ پانصد و شش هجرے از گورخان بادشاہ قراختاے منهزم گشت گویند که مقابلہ عظیم روی داد و سی هزار کس از سپاہ سلطان بشهادت رسیدند تاج الدین ابو الفضل ولے سیستان سلطان را گفت جهد کن تا از معرکہ بیرون روی سلطان با سه صد سوار بر صفهاے کفار که در میانش گرفتہ بودند رو بانہزام نهاد و تن بحیات یافت و در معرکہ دہ هزار کس از معارف اصحاب سلطان بقتل رسیدند و برکان خاتون حرم سلطان و تاج الدین ابو الفضل اسیر شدند گورکان بعد یک سال ایشان را با غزا از تمام بخراسان فرستاد نقل است که ترکمانان ما غر قریب بچهل هزار تن جاندار معدود و جیلان و لنج اقامت داشتند و هر سال بست و چهار هزار گوسپند بطنج سلطان میرسانیدند و چون ایام مستخوالنسالا ریسان ایشان رفت و جوز آغاز نهاد و عزان طاقت نیاورد و ایلچیان فرستادند خوانسالار را از بیم سلطان مدتے آن حال پنهان داشت و گوسپندان از خاصہ خود سر انجام نمود و چون والی لنج بمرو آمد خوانسالار باو باز گفت اسیر قماع والی لنج چون سلنج باز گشت از عزان گوسپندان طلبید شت گفتند با آخر سلطان کس را نشناسم والی لنج بر نجید و با عزان مصاف داد عزان او را بکشتند سلطان خبر یافت و از مرو به جنگ عزان رسوے فرستاد و عذر خواستند و صد هزار غلام و صد هزار دینار بقبل کردند سلطان قبول نکرد و روے بمنازل ایشان آورد عزان نا زن و فرزندان پیش راندند و زاری آغاز نهادند سلطان را رحم آمد و خواست که گناه ایشان بخشد امیر مؤید الدین ابنیه فرزند امیر نفش مسروری بسلطان گفتند اگر چنین کنے حمل بر ضعف سلطنت کنند سلطان ناچار در معرکہ بماند عزان دست از جان شستند و رزم کردند امیر مؤید و بر نفس که با خود اتفاق داشتند در جنگ بستے کردند سپاہ سلطان بهزیمت رفت و این واقعہ در بانصد و چهل و هشت هجرے رو داد یا بجمله عزان معاقب سلطان بر دا ختند و سلطان را بدست آوردند و بر تخت نشاندند و پوشش زین پوش گردند و در رکاب او بمردند و استیلا یافتند و دست بتاراج برگشادند و به نیشاپور شدند و آنجا دیار بگذاشتند تمام خراسان از ظلم عزان خراب شدہ و سلطان چهار سال میان ایشان بماند و روزاورا بخرت نشاندندی و شب در قفس آهنین کردندے کار سلطان دران اوان بجاے رسید که هرگاه چیزے یافتی قدرے خوردے و قدرے ذخیره نهادی چون حرمش سرکان خاتون با او بود خود را از ایشان خلاص کردن نتوانست و چون تمکان خاتون

درگذشت سلطان امیرے راکه بجا نشینش مامور بود بغربیت تا اورا لشکار برد سلطان شکار کنان بمجرد رسید امیر احمد
بن قماع که کشتے ها مرتب ساخته بود سلطان را در ربود واز آب بگذشت و روبرو نهاد گویند سلطان را گفتند چرا سلطنت
تو مختل شد گفت از انکه بزرگان را کارهاے خرد و خردان را کارهاے بزرگ فرمودم خوردان از عهدهٔ کار بزرگ
بیرون نیامدند و بزرگان را از کارهاے خرد عار آمد و به آن التفات نکردند و هر دو تباه شدند و از سلطان ملکشاه
با سلطان سنجر در دفع حسن صباح کوششها کردند و استیصالش میسر نشد چنانچه شمه ازان در ضمن قهستان در احوال حسن
صباح مرقوم گردد بالجمله بعد از سلطان سنجر محمود خان خواهرزاده اش در خراسان بر تخت نشست و در عهد او دولت
سلاجقه از خراسان سیری گشت و بخوارزمیان رسید و در خوارزم نوشته آمد و از جمله سلاجقه که در عراق عجم بسلطنت رسیدند
یکی ابوالقاسم محمود بن محمد بن ملک شاه است و لشکار شهر بے عظم داشت چهار صد سلکی تازے با قلادهاے مرصع
وجل هاے زربفت داشتے و اکثر بسراے زنان نشستے و بمعاشرت و مباشرت مشغول بودے و با وجود آن از حال
ملک و سپاه غافل نبودے روزی در شکار پیرے ضعیف را دید که پشتارهٔ هیزم بر دوش میداشت برادر حسم آورد
و گفت اگر خواهی هزار دینارے چند بهم و با دراز گوشی بارمه گوسپندی یا غی رحمت رهائی یابے پیر گفت ای سلطان
زر بده تا در میان بندم و بر دراز گوش سوار نشوم و گوسپندان پیش کنم و بباغ روم و ترا دعا گویم سلطان بخندید
و چنان کرد و بعد از و چند نفر از سلاجقه بسلطنت رسیدند تا آنکه طغرل شاه بن ارسلان شاه بادشاه شد و در
پانصد و نود هجری در معرکه یکس خان والی خوارزم بر دست قتلغ انباچ که اعظم امراے طغرل و موافق یکس بود کشته شد و دولت سلاجقه
از عراق عجم بسر بے گشت و خوارزم شاهیان بران متصرف شدند گویند که در عهد طغرل سبعه سیاره در اول درجهٔ میزان که برج هوائی ست در یک
دقیقه قران کردند منجمان حکم کردند که ازین واقعه باد سخت کیهان الهی برخیزد و طوفانی عظیم از باد مثل طوفان نوح علیه السلام که از طغیانی آب بود روے
زمین در هم نوردد درین باب انوری گوید که ندیم سلطان بود مبالغه بسیار میکرد بحسب اتفاق در وقت حکم منجمان چندان باد نوبهاری و بارکی از درختے نجنبید
کذب منجمان بر خلایق ظاهر شد شاعرے گوید انوری گوید انوری ۵ گفت آنروز که از سبب بادهاے سخت ۵ ویران
نشود عمارت کهسار بر سری ۵ در روز حکم او نوزیدست هیچ باد ۵ یا مرسل الریاح تو دانے و انوری ۵ اما باتفاق
اهل سیر در خلال این احوال چنگیز خان در ولایت ایران رسیده خلقے را قتل عام نموده محسن زندگانی عالمیانرا
باد نیستی بر فنا در داد الغرض سلاجقه که بروم سلطنت میکردند اول ایشان سلیمان بن قتلمش بن اسرائیل بن
سلجوق ابن عم سلطان طغرلبک سلجوقی است که الپ ارسلان بن جغرایک چون بادشاه شد با برسر کشی قتلمش که در حیات
خود کرده بود خواست که اولادش را بقتل رساند خواجه نظام الملک شفاعت کرد گفت سزاوار نست که نام شاهزادگی
از ایشان برگیرند و ایشانرا بسپاه سالارے اطراف ممالک نفرستند سلطان رائے خواجه را پسندیده طلبیداشت
و سلیمان بن قتلمش را بشحنگی بعض از خام فرستاد و او در چهار صد و هفتاد و هفت هجری انطاکیه را که پیش ازان فرنگیان
گرفته بودند بکشود آورده اند که شرف الدین علے که از قتل سلطان ملک شاه سلجوقی ولے حلب بود فرنگیان باو
خراج میدادند از سلمان طلب آن وجه نمود سلمان گفت اکنون که ملک را مسلمانان میدارند خراج باید خواست و

آخرین ملوک از سلاجقه بروم کیقباد بن غلام است که بحکم غازاخان والی روم شد و بغی کرد و بر دست لشکر غازاخان در جنگ کشته شد و بعد از وامرای ملکو خان بحکومت روم رسیدند و بسی بگذشت که ملوک عثمانیه بران دیار استیلا یافتند و گروهی از سلاجقه بکرمان نیز حکومت کردند و اول آنطائفه عماد الدوله قاورد بن جغربک است که در چهارصد و سی و سه هجری بفرمان پدرش جغربک از خراسان متوجه کرمان شد و آن دیار را از بهرام که از قبل کالنجار بن سلطان الدوله دیلمی آنجا بود انتزاع نمود و آخرین آن گروه محمد شاه بن بهرام شاه سلجوقی است که از مخالفت عران بخدمت سلطان شهاب الدین غوری پیوست و بود تا آنکه در پانصد و هفتاد و سه هجری درگذشت و بعد از و کسی از سلاجقه بحکومت کرمان نرسید نقل است که در عهد طغرل شاه بن محمد شاه بن ارسلان شاه بن قادر و سلجوقی که یکی از ملوک کرمان است در سنه پانصد و پنجاه و هفت هجری در برج ثور آفتاب را کسوف واقع شد و چندانکه تمام آفتاب منکسف شد و جهان تیره و تاریک گردید طغرل شاه از هول آن واقعه مریض شد و درگذشت راقم حروف گوید که در سنه هزار و یکصد و هفتاد و پنج هجری در برج جوزا سه چهار گهری روز مانده تمام آفتاب منکسف گشت و جرم ماه بر جرم آفتاب از هر سو منطبق شد اما از هر طرف جرم آفتاب برابر یک جو و طول بیرون مانده بود عجب هیئتی بهم رسید از آن حالت مذایان گشته و ازان دریافت شد که جرم آفتاب از جرم ماه زیاده تر است القصه جهان تاریک شد نه مثل شام ملک همگین که از مشاهده آن دلها خوف می آمد و آن حالت اندک بماند پس ازان جرم آفتاب از زیر جرم ماه برآمدن گرفت و آن بتدریج زائل شد بیرون و دلها ازین خوف خلاص یافت و بعد از آن حالت آنشهر و ولایت خوار بوده و طعام باوردی اختراع آنشهر است و آب و هوای آنشهر بسیار بد است نسا بجب آب و هوا جایی باتره و دلکشاست چه شهرت تمام دارد که در آنشهر و ولایت دوازده هزار چشمه و دوازده هزار چنار است و نیز مشهور است که دوازده هزار ولی الله ازان ولایت برخاسته اند و بدین سبب نسا را شام خرد خوانده اند سرجس مابین مرو و هرات واقع است و امتعاش نیک محصول سی پیوندد و قلاعش از قلاع معتبر خراسان است و وقتی که محمد خان سیستانی فتح خراسان نمود صد و هفتاد هزار خانه در سرجس بشمار آمدند و چون شاه اسمعیل ماضی بعزم مقابله او بجانب خراسان در حرکت آمد محمد خان مردم تنگسان ولایت را کوچانیده بماوراء النهر فرستاد و بنا بران سرجس روی بویرانی نهاد و پنجاه سال خراب ماند و در زمانی که شاه طهماسب والی ایران مرعبد الله خان والی توران چیره گردید و در صدد معموری سرجس کوشید از انوقت تاحال آبادان است تلخ از ابنیه کبومرث است اما کیکاوس کیانی آب بلخ زده و در زمان اسلام بدست اصفیا بن قیس خراب گردید تا لفرسیاب بفرمان یکی از خلفای بنی امیه کرت و یگر آن شهر را آبادان کرد و چون قلعه آنشهر را غلامان نفیر تعمیر کردند هر آینه بلقمه هندوان موسوم گردید و از عمارات عالیه بلخ یکی نوبهار بوده گویند خلایق نام کعبه و عظمت آن شنیدند هر آنکه از روساء آن مملکت بود بتخانه مقابل آن بنا نمود و در و بزرگ بر آن تمهالبسته علم ها برافراختند گویند ارتفاع آن خانه صد ارش بوده چون نوبت خلافت بعثمان رضی الله تعالی عنه رسید خالد که صاحب اهتمام آنخانه بود مسلمان گردید و خود را عبد الله نام نهاد و مردم را از عبادت ملنع آمد لاجرم

ملک زمان بخشم آمده لشکر بروے کشید و او را با فرزندان بگشت بکرک پسرش که بر یک نام داشت گریخته بکشمیر رفت و بعد چند وقت آمده بجاے پدر بر نشست چنانچه بر کیان منسوب باو اند و در عجایب البسر گوید که چون چنگیز خان به بلخ آمد او قت بلخ در عهود سے بمثابه بوده که در شهر و قریه هزار و دو دلیت جا نماز جمعه میگذاردند و هزار و دو لیت حمام بانام داشت چنگیز خان آن شهر را قتل عام نمود و باز بتدریج عمارت یافت و تا اکنون آباد ان است و قلعه در غایت حصانت دارد و سیوه نکو و خربزه بسیار و انه آنجا نیک سے شود چه مشهور است که چهار سیر و انه آنجا یک من است و در هشت صد و هشتاد و نهم هجرے که مرزا ابو سعید با فراز جانب برادر خود سلطان حسین میرزا در بلخ اقامت داشت عزیزے شمس الدین محمد نام و ملقب او به ابو یزید لبطائے میرسد از کابل بر بلخ شتافته تاریخے ظاهر کرد که آنرا در زمان سابق عهد سلطان سنجر سلجوقی تصنیف نموده بود و در دران کتاب مسطور بوده که مرقد شاه اولیا علی مرتضے علیه السلام در قریه خواجه جران در فلان موضع است بنا بران مرزا نامبرد آنجا که از شهر سه فرسنج است شتافت و در آن موضع چنانچه در کتاب مرقوم بوده لعد کندن گنبدے و اندران قبرے پدید آمد چون اندکے دیگر حفر کردند لوحے از سنگ سفید ظاهر گشت که بران منقوش بود هذا قبر اسد الله اخو رسول الله علی ولی الله مرزا سلطان حسین میرزا نوشت سلطان از هرات بدانجانب شتافت و عمارتے در غایت وسعت طرح انداخت یکی از آنها که نهر شاهی منسوب است بران مزار وقف کرد و بتدریج بجاے رسید که هر سال مردم قریب صد تومان کابلی از نقد و جنس ندرے آورند تا غایت هیچنان زیارتگاه است و سلاطین سامانیه از بلخ اند سامان موضعے است از اعمال بلخ مردے از آبای سامانیه انجا نشسته و او را سامان خداے خواندے و مولف صبح صادق گوید کسانے که از سامانیان بسلطنت رسیده اند حکیم عنصرے در ذکر اسامی ایشان گوید ؎ نه تن بود ند از آل سامان مشهور ✤ هر یک بامارت خراسان مذکور ✤ اسمعیلے و احمدے و نصرے ✤ دو نوح دو عبد الملک و دو منصور ✤ و نسب سامان به بهرام گورے پیوندد و سامانیان بدو منسوب اند و در تاریخ روضة الصفا مرقوم است که بهرام چوبین میرسد بالجمله بعد از سامان پسرش اسد بجاے پدر نشست و اسد چهار پسر داشت نوح و احمد و یحیے و الیاس ایشان وقتے که مامون عباسے بخراسان بود خدمات لایقه کردند و بمرتبه اعلی رسیدند امیر ابو المظفر اسمعیل محمد بن احمد سامانے که اول سلاطین سامانیه شمارند بر سایر برادران برتری یافت و بخارا را تختگاه ساخت و در دو صد و هشتاد و چهارے لشکر ترکستان کشید و منظفر باز گشت و دیگر بار بگرفت چنانچه در اقلیم سوم در ضمن سیستان بگذشت آورده اند که امیر اسمعیل بهرات رسید و از خراسان عمرو لیث چیزے نیافت سپاهش بعشرت مبتلا شدند و اعیان دولت گفتند در هرات صد هزار کس باشند که هر یک دو دینار تو انند داد ایشان را زیاده زمانے نرسد امیر گفت چون مسلمانان را داده ام خلاف نکنم و بسرعت از هرات روان شد بزرگان دولت باز همان گفتند امیر اسمعیل گفت خداے که عمرو لیث را بمن داد بدان قادر است که بی عدد جمعے مظلوم لشکریان ما را برگ دهد در نخالت کنیزکے که از گنیزکان امیر اسمعیل حمائل مرصع بقطعات لعل بجامه نهاده بنو ضارفت غلیوازان را گوشت پند اشت و برگرفت نزدیکان آگاه شدند و سواره از پے آن شتافتند غلیوا از حمایل

از مجلب بیفگنند در چاہ افتاد و یکی را بجاہ فرستادند تا حمایل بیرون آرد ازان بجاہے دیگر راہ بود و دران خزانہ عظیم دید
کہ سام آنرا پنہان کردہ بود پس امیر اسمعیل بسبب نیک نیتی دو چند انچہ از مردم ہرات ضبع داشتند بدست آورد
وقتی عالمے پیش او رفت امیر اسمعیل در تعظیمش کوشید و ہنگام وداع ہفت قدم از پیش رفت او را خصت کرد شب
رسول صلے اللہ علیہ وسلم را بخواب دید کہ فرمود ملے اسمعیل یکے از علماء امت مرا دوست داشتی و ہفت قدم از پے
او رفتی تا بجہ کردے ہفت پشت از نسل تو پادشاہے کنند گویند کہ قبل از سلطنت خود تواضع دوستان مبالغہ کردی
و ہنگام سلطنت ہمچنان کردے او را گفتند این نہ لایق پادشاہان بست گفت رعایت دوستان در دولت بہتر
است خدائے درجۂ ما را بلند تر ساخت من نیز مرتبۂ ایشان بلند کنم تا شکر نعمت گذاردہ آمد و بعد از وفات او را امیر ماضی
گفتند و بدستور پسرش امیر ابو نصر محمد بن اسمعیل سامانے را بعد از وفات امیر شہید میگفتند چہ او را غلامان شہید کردند
پسرش امیر سعید ابو الحسن نصر بن احمد بسلطنت رسید و او امیر کریم و عادل و عاقل بودہ در ابتدائے جوانی
از عدم تجربہ و غرور سلطنت زود در خشم شدے و بہ اندک گناہی عقوبت بسیار کردی روزے وزیر خود را گفت
در من چہ عیبے مبنی گفت خشم و ستمگارے کہ خاندان بزرگ ازان برباد رود گفت راست گفتی پس امیر فرمود ہر کرا
بسیاست فرمایم سہ روز موقوف دارند و سہ بار عرض کنند و ندامت جمع را از گنہگاران کہ موجب عقوبت باشند شفاعت کنند
و دیگر ازان دودمان نوح بن منصور سامانیست کہ طالع عباسے خلیفہ او را نواداد و بسلطنت رسید و این نوح دوم است
چہ نوح اولین را امیر حمید لوح نام نہادہ بالجملہ نوح بن منصور سامانے را ملک سپنجاب یعنی ہندبہ فرستاد کہ دو سہ رود
پاو و دو پرداشت و آن طران میکرد و پدر سلطان محمود غزنوے کہ ناصر الدین سبکتگین نام داشت درم خریدہ انگیخت
غلام امیر شہید احمد بن اسمعیل سامانے بودہ بالجملہ آخرین جماعۂ سامانیان ابراہیم بن نوح سامانی است وقتے
کہ عبد الملک بن نوح سامانے در ذیقعدہ سنہ سہ صد و ہشتاد و نہ بجرے بر دست املک خان گرفتار شد املک خان
در بخارا مستقل گشت و عبد الملک با برسامانیان محبوس با در کند فرستاد و ابراہیم بن نوح سامانے کہ او را منصر نیز گویند
کشش و کوششے بسیار کرد و بالآخر در سنہ صد و نود و پنج بجرے بقتل رسید و بعد از ابراہیم کسے از سامانیان بدولت نرسید
و بندے از احوال وزرائے سامانیہ ابو الفضل بلعمی وزیر امیر اسمعیل سامانے بود وقتے سہیل خجندے را دیوانے
سمرقند داد سہیل بوداع او رفت و خلوت خواست و گفت چون بسمرقند رسیم من فرمانہا بر سند خداوند یا بندہ نشان ندہد
کہ کدام فرمان درست باشد کہ پیش باید برد و کدام نباید برد ابو الفضل گفت نیک گفتی روزے چند توقف کن تا جواب
کنم سہیل بخانہ رفت ابو الفضل سلیمان بن یحیے اصفہانی را دیوانے سمرقند داد و بہ آنجا فرستاد و سہیل را امر کرد کہ یک سال
از خانۂ خود بیرون نیاید سہیل یکسال در خانہ بزندان بود ابو الفضل پس ازان او را بخواند گفت ما را چہ وقت دیدہ
بودے بدو حکیم فرمان یکے راست و دیگرے دروغ فرمان ما یکے باشد در ماچہ احمقے دیدہ بودے کہ بجہت آن نافرمانے
آموزیم بفرمایم انچہ میخواہم و نفرمایم انچہ نخواہم کہ ما را ازکسے بیم نیست و عاجز نیستم دیگر امیر ابو علی محمد بن الیاس است
کہ حکومت کرمان داشتہ و در کرمان مرقوم است و ایضاً البتگین و سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازے است و ذکر ایشان

دو غزنین گذشت بجکنو و میمنه دو ناحیه معمور است و مرغزارهای باثره و طراوت و صحارے پر منفعت بسیار دارد و متوطنان آن صاحب رمه و قبیله و اکثر و صحرا البرے برند اندر جود ولایت پر منفعت است و هرات را ازان تمتع بسیار است و بعضے میمنه از دخل اندجود دانند حصار کوهستان باثره است و نگور و انار آنجا نیک می شود دولت را ملک حصار شادمان است و نهر سکاب از اعظم انهار آن دیار است بر یکطرف آن شهر چریان دارد و قطعه مشتمل بر طاق بر آن آب بسته غنیلان بوفور فواکه مکان بانام است و انتعاش نیک بحصول مے آید و اسپان خیلے بین الجمهور مشهور اند و مردم اشتهر بر نهر در شجاعت و پیکار ثالث رستم و اسپندیار و در الملک آن کولاب است که حصارش در غایت استواری بدخشان بکثرت مزارعه و وفور مرافع و زیادتے انهار و بسیاری اشجار و افزونے اثمار رشک افزاے کشمیر و غیرت بخش قندهار است و اهل آن دیار اکثر لوس و احشام اند و بنابر لطافت آب و هوا و کثرت سبزه همیشه در صحرا البرے برند و اسپان قوے قوایم فراخ کفل میان لاغر درمیان ایشان بسیار هم میرسد و معاون بسیار از بسیار دران دیار باشد اما لاجورد لعل کانے انجا بانام است در جبور اقالیم آورده اند که شاه ناصر خسرو وقتے که در مکان از اعمال بدخشان لبسرے برد حمامی ساخت از عجائب عالم چنانکه جامه کن آن جامه مربعے بوده که بیست و چهار حلقه داشته و هر حلقه را که میکشیده اند دری باز میشده و نسیم پیدا مے آمده بر مثال جامه خانه اول الا آنکه بر دیوار خانهاے این خانه هفت حلقه بوده و باز هر حلقه را که ازین هفت خانه غیر حمامی دیگر نبوده و اگر غیر حمامی دیگران صعب حلقه را میکشید خود در اندر جامه خانه اول میرسید عجب دیگر آنکه همه خانهاے این حمام بیک جام روشن مینموده گویند هنوز آثار آن عمارت باقیست و در هفت اقلیم مے نویسد که نسب سلطان سلاجقه و بدخشان با سکندر فیلقوس میرسد و سالها حکومت دران سلسله بوده و هیچ کس از سلاطین مزاحم احوال ایشان نمی شده اند و باندک خراج و باج از ایشان قانع گشته آنولایت را بایشان مسلم نداشته اند چون سلطان ابوسعید گورکان بسلطنت رسید طمع در نزاهت و طراوت بدخشان کرد و در صدد استیصال بنای شاهان بدخشان گردیده سلطان محمود را که آخرین سلاطین آن مملکت بود بدست آورده جمیع اولاد و اقربا بالقتل رسانید و در همان نزدیکے بمکافات آن او نیز بقتل رسید ترند داخل ماوراءالنهر است و دران طرف جیحون واقع است چون از مضافات این اقلیم است و بدین سمت واقع شده مرقوم گشته و ترند در زمان سابق شهرے بانام و نشان بوده چون چنگیز خان بران استیلا یافت آن شهر نوعے خراب گردید که دیگر بار بر رونق نرسید الحال بقدر شهرچه آبادانے دارد اما همواره مردم عالی همت و صاحب ثروت که از ترند برخاسته اند کابل از شهرهاے قدیم است مؤلف خلاصة التواریخ مینویسد که کابل بنا کرده پشنگ بن تور بن فریدون است قلعه استوار دارد و کوه بنی که آنرا حصار عقابین نامند شرف القلعه است و در دامن آن باغهاے مطبوع است از انجمله باغ جهان آرا که بشاه لالان مشهور است و آنرا بابر بادشاه در نهصد و بیست و پنج هجری طرح انداخته و دیگر متصل آن باغ جهان آرا که جهانگیر بادشاه بن محمد اکبر بادشاه در سال هزار و شانزده هجری احداث نموده و آن در گذرگاه برلب جوی مقبره بابر بادشاه و پسرش هندال و میرزا محمد حکیم پسر همایون بادشاه واقع است و در حوالی آنشهر دو دریا اند یکی از کلندری آید و از میان هر دو باغ مذکور و کوچهاے گذرد و آخر

جوے جلسان سے نامند دیگرے از جانب غزنین دلوکر و آمدہ از تنگے درہ بشدت گذشتہ از پیش دروازۂ لاہور سے
گذرد و آنرا جوی پل ستان می نامند آبش صاف و خوشگوار است بدامان و دامن کوہ کہ آنرا پنجاب نامند بہاری و لکشا و خرمے
ہست باغہا و خانہا لہان و کاہ درہ و فیروزہ و سر مخ و اشتالف کہ ذکر این ہر دو بیاید اکثر سیر گاہ سلاطین ہست و بجانب بلخ
تومان غور ہند واقع است دیہا ہمہ سبیار دست و سہ اقسام لالہ آنجا میروید قسمے از لالۂ بوی گل بیخ میدہد و کان نقرہ و
لاجورد نزدیک اوست اما بعمل نمے آرند دیگر کوہ ریگ روان نزدیک ہست و آنرا خواجہ ریگ روان گویند و در تابستان
آواز نقارہ و دہل ازین ریگ زار بسمع میرسد ماین تومان بر روی گذر لشکر لقمان و حدود بلخ سدی محکم ہست و دیگر تومان خواک
و باسیان ہست و دوازدہ ہزار فرسخ دران تومان نشان میدہند کہ در میان کوہ جا بہا کندہ و بیخ اندوزہ اماکن ساختہ در
موسم زمستان مال و اثقال دران نگاہ میدارند و در موضع سخ تبریست گویند کہ در عہد چنگیز خان شہید شدہ تا حال اعضاء او
در تابوت درست است این تومان بر روے بدخشان نہایت استوار ہست و بجانب قندہار تومان غزنین آنرا زابل گویند
در زمان سابق تختگاہ سلاطین خراسان بوجہ خصوص پاے تخت ناصر الدین سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازے و
سلطان شہاب الدین غورے بودی و فخر حکیم سنائی در اینجاست برف و شدت سرما در اینجا بسیار مانند سمرقند میشود و در
زمستان آن چشمہ ایست اکثر قاروزات در و افتد شورش ابر و برف و باران پدید آید و این بتومان بر روی قندہار است
و آنرا دوازدہ اتران گویند دیگر تومان کہ کہ اسرافان نشین ہست و نزدیک آن موضع مادہ حباب سہ چشمہ ایست کہ
آنرا گنگا گویند و در کتب منود آن آنرا رکل گویند و باو اعتقاد دارند و دیگر تومان زمین دار و علی بیگ بر روی کافرستان
بودہ و آنرا تومان کافر گویند و دیگر تومان ہزارجہ در کافرستان ہست و چلغوزہ آنجا مشہور ہست و چراغ مردم آن
ملوک از روغن چلغوزہ است کہ چون شمع روشنے میدہد و درین کوہستان روباہے ہست کہ میان ہر دو دست
ہر دو ران او پردہ ایست بہ شبیہ بال غب پردہ کہ از درختے بدرختے قریب بیک گز اندازہ میرسد چون بر دو آنرا روباہ پرانی گویند
و آنجا موش میشود از وی بوے مشک آید و دیگر تومان سنگہار و قدیم بر جوے شاہی مشہور بودہ و بقول مولف ہفت اقلیم
بیخ گندم نارنج و کیلہ و لیمو و نیشکر در تومان خوب می شود و در عہد اکبر پادشاہ بر کنار دریاے نیلاب شہر جلال آباد است
کہ نو ساختہ دو کروہی آن باغ صفاست کہ بہار باغ اشتہار دارد و دیگر باغ وفا از آثار بابر پادشاہ است انار بیدانہ آنجا
مشہور است و درین حدود برف بارد و سرما بسیار می شود کافر دزہ و کوہ کافران از اینجا نزدیک است و دیگر تومان
بحور جانب کاشغر است ہوے آن گرم است و سرد و ہمگی شدان نواح سکن افغان است و در حواشے قلعۂ بحور مردم
سکن دارند و آنہا خود را از قوم عرت قرار دہند و گویند کہ در عہد سکندر رومی اسلاف با آنجا اقامت کردہ اند و آنجا عہ
بر تمامے افاغنہ غالب آند و این تومان بست و پنج کروہ طول و وہ کروہ عرض دارد و دیگر تومان سواد بجانب کاشغر است
و از تومان کربو تا حدود بجور و سواد رسم آنست کہ چون زنے بمیرد او را بالاے تختہ انداختہ از چہار طرف بر گیرند و اگر
آن زن عمل بد نکردہ آنجا عہ بے سعی و خواہش در حرکت آیند و اگر عمل بد کردہ مردم حرکت نتوانند کرد دیگر مدشوار ہے
بالجملہ کابل درہ بسیار دارد و گل و سرما در اینجا اکثر واقع شود برف و باران بارد و زیادہ از دو سہ ماہ روز نماند و در کوہسار

تمام سال بماند بستان و بهار و باران مانند هندوستان بود و اکثر میوه و گیاه و بنفشه و نرگس خودرو بود و شفتالو و ناشپاتی نیک میشود باروجره نیز بهم رسد کان آهن آنجا باشد هیکل پور جائے است حاکم نشین و این تومان چهل کروه طول و بیست و شش کروه عرض دارد تمام یوسف زے در انجا سکونت دارند مگر تومان بکرام مشهور است نیشاپور بر جانب هندوستان است انگور و شفتالو و خربزه بسیار میشود و گرما و سرما و بارش مانند هند شود و برنج سکهدرس که قسمے از برنج است بهتر از بنگاله بود و غله افزون شود و تمام این تومان مسکن افغان مهمند و غیره است نیشاپور شهریست قدیم و در کتب قدیم پشاور را پرشاور و فرشاور نویسند تولد راقم حروف در عهد نظامت کابل که ببارز الملک سربلند خان بوده در شهر پشاور شده و یک ساله بود که سربلند خان ازان صوبه معزول شده بشاهجهان آباد رسید القصه متصل پشاور کورکهتر نام معمور و معبد گاه جوگیان بود و آن در عهد شاهجهان بادشاه مهندم گشت اما هیچ جا هنود غسل میکنند و آنرا بزبان ایشان تیرتهه میگویند و جوگی و سنیاسی و بیراگی و غیرهم درون تیرتهها در حواشی تالاب که چشمه سار است عمارات ساخته سکونت میدارند دیگر تومان نیکستان بجانب ملتان واقع است افغانان بسیار در انجا مقیم اند و زرع بسیار خصوص شالے و کان آهن نمک آنجا بود زمستان در بعضو به بشدت بود بدون پوشش نتوان بود و برف بدستور توران بسیار بارد اما نیک و پسندیده آب و هوائے آنجا بن میوه فراوان و انگور اقسام باشد اما صاحبی و حبینے و قندهارے که اقسام انگور اند بغایت پسندیده بود گندم و جو زیاده پیدا شود و رسم مالگذارے آنجا در عهد جهانگیر بادشاه و شاهجهان ما در شاه و عالمگیر بادشاه چنان بوده که از زرع جو بیار سوم حصه و از نبات دهم حصه میدادند و از میوه نقد داخل میکردند حاصل سرکار حتی معاف نموده و از کل معصفر چیزی نمیدانند گردانه معصفر را سوم حصه می دادند و در نواح کابل بغول سکونت دارند و ساکنان این صوبه یازده رئیس بشماری آمدند و بغول و افغانانے و ترکی و لمغانے و عربی و غیرهم رعیت گنری میکنند و عورات این قوم بر مردان غالب اند و در وقت عقد بستن کابین نوشتن امر محال می گویند بعضے زنان از شوهر طلاق گرفته شوهر دیگر میکنند مؤلف خلاصة التواریخ گوید که مشاهده رفته یک زن چهارده شوهر نموده و در بعضو به قوم بزرگ هزاره و افغان است هزاره خود را از نژاد چغتائے خان بن چنگیز خان میگویند و از غزنین تا قندهار و از توران سیدان تا حدود بلخ در محال جبال مشکله سکونت دارند و افغانان خود را از اولاد بنے اسرائیل شمارند و مؤلف خلاصه تاریخ فرشته گوید که ایشان از اولاد قبطے اند و هنگامیکه موسے علیه السلام فرعون را در رود نیل غرق کرد بعضے از ایشان از مصر باین نواح افتادند و سکونت در کوزه سلیمان گزیدند و رفته رفته گروهی عظیم شدند بالجمله افغان نام بزرگ ایشان بوده و در باب اسم افغان وجهے دیگر نیز بنظر رسیده الغرض افغان سه پسر داشت یکی مرنے و دوم عرعث و سوم سهے و ازین هر سه پسران بوجود آمدند و هر یکی از قبیله بنام یکے از نیاکان خویش رونماس و الوس جدا جدا گشت چون کاسے و جوریکے و مهمند و یوسف زئی و آفریدے و لوهانے و غلزئے و خلیل مانند ان بسیار اند اینهمه افغان از دریاے سند تا کابل یکصد کروه و از حدود قندهار و ملتان تا توران سه صد کروه و بکاشغر و کافرستان رسند و زیاده از سه صد کروه مسافت دارد و بتقویت کهسار و ذره هاے دشوار گذار با تظلم صوبه مطیع نباشند و کمابینغے مالگذارے نمیکنند چون شاه راه باختیار ایشان است مبلغ خطیر بطریق انعام از صوبه دار

بصیغۂ راہداری از تجار میگیرند و بعضے اوقات بزور و تعدی دست تطاول برمال کاروان و مسافران دراز میکنند و در
سلطنت محمد شاہ بادشاہ صوبۂ کابل ببہادر الملک سربلند خان مفوض شد نواب بہ نیشاپور رفتہ استقامت گزید و پسر
بزرگ خود خانزاد خان با فوجے سنگین سمت کابل فرستاد و افغانان گذر سبلغے کہ بطریق الغنام از صوبہ دار
سیگرفتند طلب داشتند عقل خان کہ مدار المہام صاحب زادہ بود بآن رضے نشد چون خانہ زاد خان اکثر دریا
عبور کردہ بود افغانان قالو نیا فتند خانزاد خان در کابل و غزنین رفت و سنجر ساخت ہنگام مراجعت افغانان راہ در ہا را بستند
و جنگ در پیوستند و در دزہ کلدلک رزمے صعب اتفاق افتاد و فوج خانزاد خان بہزیمت رفتہ پناہ گشت
و بنگاہ را افغانان غارت کردند و صاحب زادہ با پانصد کس از رؤساے لشکر اسیر افاغنہ شد افغانان او را
بجراست و حرمت نگاہ میداشتند چون این خبر بسربلند خان رسید آلہ یار والد راقم را بآن مہم تعین
نمودہ والد راقم افغانان بیست مکرر را مقتل عبد الصمد خان با والد راقم دستار بدل بود ابو سعید خان
و بزرگ ریگے وغیرہ رؤساے افاغنہ را با خود رفیق ساختہ با دہ پانزدہ ہزار کس سوای فوج سربلند خان بدان
سمت شتافت و بعد از کوششہاے بسیار و رزمہاے متواتر تا بدرۂ کلدلک رسید و آنجا رزمے صعب اتفاق
افتاد افغانان بعد از رزم منہزم رفتند و پیغام صلح دادند پنجہزار روپیہ بطریق الغنام بآنجماعہ دادہ خانزاد خان را
مع اسیران بدست آوردہ بہ نیشاپور مراجعت نمود راقم گوید وقتیکہ در عہد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاہ ابدالی درانی
بشاہ جہان آباد آمد و بے منازعتے مسخر کرد عبد الصمد خانزاد در سرہند گذاشتہ متوجہ قندہار و دیار خویش شد فقیر
خواست کہ پیش عبد الصمد خان برود در خلال اینحال سکھان و دکنیان و غیرہا مفسدہ لاہور و عبد الصمد خان
را بقتل رسانیدند کہ در عرض مدت لوقف افتاد و بعد از چند سال کہ دوبارہ شاہ ابدالے بہندوستان آمد فیض طلبخان
پور عبد الصمد خان بعمدگے تمام ہمراہ او بود راقم رفتن آن طرف خواست کرد کہ درین اثنا شاہ ابدالے از
عالمگیر ثانے ہم لست برگشت و آن آرزو از روے بفعل نیامد بالجملہ از پیشاور سر راہ بکابل میرود یکے راہ
کمیاب است مسافت بعید دارد و لشکر بسختی گذرد دوم راہ کہر کہ جلال آباد بشاہ راہ راہے پیوندد و این
طریق نیز از تنگی درہا و قلت آب و دست برد افاغنہ صعوبتے دارد سوم راہ درہ علی است و خیبر است و درین
راہ اردکہ تا بکہ قریب سی کروہ کوہ و کریوہ اضلا نیست و از بلہ تا کابل چہل کروہ ہر چند کتل دارد اما چندان
دشوار نیست و کابل از نیشاپور پانزدہ روزہ راہ دارد و کابل از ہر چہار طرف کریوہ بلند دارد یکایک در آمد عساکر
مخالف دشوار است و صوبۂ کابل چندان حاصل ندارد و آنرا دروازۂ ہند قرار دادہ اند لہذا والے ہند
مبالغ بسیار بخرج سپاہ آنجا میفرستاد تا حدود ایران و توران محافظت نمایند و از عہد نادر شاہ آن صوبہ
از تصرف سلاطین دہلی بیرون رفت اکنون دران دیار تیمور شاہ ابن احمد شاہ ابدالی و درانی متصرف گشت و کابل تختگاہ اوست و تا دریاے
اٹک در فرمان اوست از اتفاقات وہم صفر سنہ یکہزار و یکصد و نود و پنج ہجری مطابق پنجم ماہ فروری انگریزی سنہ یکہزار و ہفت صد و ہشتاد
و یک عیسوی مغولان تجار از کابل آمدہ بودند در موضع پیسرے تعلقہ سرکار روز مصاف صوبہ اکبر آباد ہنگام بودن

ہمراہ کپتان جونا تہان اسکاٹ انگریز کہ برفاقت کانتل کمک متوجہ مالوہ بود بارانسم اتفاق ملاقات افتاد از یوسف بیگ نامے استفسار احوال آنجا نمود گفت کہ حالا تیمور شاہ ولد قندہار بر صوبۂ کابل فرمان روا است وخلایق بعدل و داد او بامنی بیگدر اند وسکہ اش این بیت است قرد خرج مے آرد طلا و نقرہ از خورشید و ماہ ✤ ناکند بر چہرہ نقش سکۂ تیمور شاہ ✤ طرف دیگر جلوس سمنیت مانوس ضرب دار السلطنت سنہ سہ بالجملہ طول صوبہ کابل از اٹک تا ہندوکوہ صد و پنجاہ کروہ و عرض از کرہ باغ باحسان سرا صد کروہ شرقی کابل دریاے سند و غربی غور وشمال اندران و بدخشان و ہندوکوہ و جنوبے دل و بر ہر چہار طرف کوہستان اما ہمہ حامز روعات است وہفت سرکار مشتمل بر سے وشش و پنجاہ و چہار تومان و دوازدہ کرور و شصت و پنج لک و ہشت و نہ ہزار دام دخل آن صوبہ است وصاحب ہفت اقلیم گوید کہ شرقی کابل لمغانات و پسادر و بعضے ولایت ہند است و غربے او کوہستان است قوم وکمدزے و ہزارہ آنجا سکونت دارند و شمالے آن ولایت قندز و اندراب است و کوہ ہندوکش فاصلہ واقع شدہ و جنوبیش فرمل و بلفر و افغانستان ست ولایت کابل طولانے افتادہ و اطراف آن تمام کوہ است واز کابل در یک روز بجاے توان رسید کہ ہرگز آنجا برف نبارد واز آنجا بدو ساعت بجاے میتوان رسید کہ ہیچ وقت برف از انجا خالے نباشد و کابل چہار دہ تومان دارد و پنج تومان داخل لمغانات است کہ سر فرو بہ کابل واقع شدہ سیزدہ فرسنگ و معظم ترین توناتات سکہار است برنج و گندم و تارنج و کیلہ و لیمون و نیشکر در انجا خوب میشود و گذشت استالف و اشترعنج کہ در لطافت ثانے دوم ندارند و میرزا انع بیگ بن میرزا سلطان ابو سعید این دو موضع را سمرقند و خراسان میخواند و ازین دو موضع گذشتہ قریب یکفرسنگ درہ ایست موسوم بخواجہ سہ ماران کہ از خانہ نیک آنشہر است و محل خواجہ سہ یاران چشمہ ایست کہ برابر آن بسیار انہار آمدہ و بر یمین و یسار آن چشمہ درختان بلوط است و در پیش چشمۂ ارغوان زار یست زرد و سرخ کہ در یک وقت شگفتہ میشود و ابو حنیفہ کوفی ازین شہر است کشمیر جنبت نظیر از مشاہیر بلاد جہان است از لاہور بود و ہفت کروہ مسافت دارد و در ظفر نامہ گوید کشمیر ولایتی است قریب بحاق وسط اقلیم چہارم و بمعارضع و انشا لتہار دا سپے سواری از ما سیاست حیل پیرامون آن کشیدہ کہ اہالے آنجا نسبت آن از تعرض اعدا فراغت دارند و تمام کشمیر حکم یک باغ دارد و بقول مؤلف ہفت اقلیم آبادانے کشمیر منسوب بحضرت سلیمان علیہ السلام است و در ہمان کتاب است کہ برخی گویند کہ عابدے بود آکاش نام جہت عبادت کردن خود از خداے تعالے خلوتے طلبیدہ بحکم او سبحانہ فرشتہ زمین رمین کشمیر را از زیر آب برآورد و آن نسنت نام عابد کاشمیر موسوم گشت و آنکہ تمام کشمیر حکم یک باغ دارد چہ در انولایت جمعی باشند کہ ایشانرا ریشے گویند و کار انجماعت است کہ با اہل و عیال خود در محل دیرانے اقامت گیرند و اطراف خود را سخر میسازند و چون نو یا دہ آنرا بکارے برند کوس رحلت کوفتہ بار اقامت بر زمین دیگرے کشایند بنا بران از بسیارے ریاض و حیاض و انہار و ارہا و اشجار تمام کشمیر حکم یک باغ دارد و در اصل شہر دو ہزار کارخانہ شالبافے است کہ نہایت مہارت درین شیوہ کار می نمایند

واکثر مردم آنجا بنفقه وسرد وسائل اند اما در خورش وپوشش نهایت بی تکلفی را بعمل آورند واکثرے از ایشان در سالے بیک جامه شال قناعت کنند تا آنکه کهنه وپاره شود نمی شویند وچون در انجا همیشه لقاطر جیوستگی ترشح میباشد سکنه آنجا ملبس بلباس شال اند واکثر خوراک ایشان برنج خالص است وآن نیز تا غب نمیشود ونمیخورند رقسم حروف گوید که مردم کشمیر از زن ومرد سلیقه بچنین طعام نیک میدانند ولغایت لایذی می پزند هرچه که پزند وبروایت مؤلف خلاصة التواریخ مرد وزن آنجا همه خوبصورت وصبیح باشند غنی کشمیری ودیباب گوید بلیت حسن سیاه آنجا که هست خال خال است ✣ کشمیر در صباحت روشنگر جمال ست ✣ وهنرمندان هرکسب وفضلا وعلما در انجا سکونت دارند وخانها وعمارات باهمه از چوب واز هر چهار منزل افزون سازند منزل مابین دو اب ودر منزل دوم اسباب ودر سوم محل آسایش ودر چهارم رخوت خانه میدارند وعجب آنکه بر قراز سقف لاله وریاحین کارند وبار وکثرت مور آنشهر نباشند وکیک وپشه در آنشهر بسیار بود ومگس وپشه همچنین ودر زمان پیشین دار الملک کشمیر سری نگر بوده که چهار فرسنگ تا دیر باز آباد انے داشته دریاے بهت وبارو نخر از میانه آن درگذرد ودیگر نزدیک شهر کولابے است بدرازی چند فرسخ وآب شیرین دارد ویکطرف آن پرگنه پهاک پیوسته مدار کاروبار مردم آنجا اکثر بر کشتی است وساکنان آن دیار را زبانے خاص است وخط بر برگ توز وبرگ بید نویسند وکتابهاے ایشان بزبان سنس کرت وترجمے تمام آنولایت برستش گاه است القصه کشمیر ولایتے است دلکشا آب هوا خوشتر دارد وگلهاے روح افزا خاصه گل سرخ ونبفشه ونرگس خودرو صحرا بصحرا واکثر میوه ها فراوان دارد وبهار وخزان آنجا بسے شگرف باشد واکثر زمین آنجا از گل وریاحین سرسبز بود محمد شهباز خان که از طرف اعظم خان به نیابت صوبۂ کشمیرے پرداخت اکثر احوال کشمیر را بارام نقل میفرمود از انجمله است که مردم آنجا زمین باغ را بر روے آب تخته بندی کرده مے افزایند عجب تر آنکه آن زمین را دهقان خود بدزدے می برند چه بشب از باغ آنرا بریده در باغ خود وصل مے نمایند آن چنانکه کمتر کسے آنرا تفرقه کند ودرین قضایا داورے پیش حاکم برند میگفت روزے بنود که این قضیه بعدالت نمی آید ومردم کشمیر در قضایا و مناظره بسیار درست می باشند وقضایا میانه ایشان تا ماهها ومسالها فیصله نیابد بالجمله گندم آنجا ریزه وسیاه واندک حاصل مے شود ومشک کمتر خورند ونخود وجو نباشد وگاو سیاه رنگ بسیار وشیر ورغن شایسته دارد واسپان زور آور کریوه گذار بسیار وفیل وشتر آنجا نباشد وبقولے خورش مردم آنجا برنج وماهی است وآنجا موضعے ایست سندنام که سند براری تیرش گویند ودر انموضع حوضے است از سنگ بسته شده که اصلا منفذے در خنه ازان معلوم نمیشود وچون آفتاب برج ثور آید هر روز پیش از طلوع صبح اثر تبرشحے ظاهر میشود وبتدریج علیان کرده از زیر آن سیلان نماید وبعد ازان در پنج وشش ساعت در تخفیف کوشد تا وقتے که هیچ آب دران حوض نماند بروایت خلاصة التواریخ نزدیک سند چشمه ایست خیرین که شش ماه خشک باشد ودر روز معهود کشاورزان گوسپندے بزقربان کنند آب در حوض آید مزروعات پنج مواضع سیراب کند وچون طغیانے کند نیازمندیها نماند آب کم شود

و در موضع بین پور دوازده بیگہ زمین زعفران زار است آخر ماہ فوردی کہ بہندی بیاکہ نامند با تمام ماہ اردی ہشت کہ اول روز بہندی جیٹھ گویند قبلہ را نرمہ زمین نرم کنند و بیاز زعفران بخاک نشانند و در یک ماہ نیز میشود و در آخر ماہ الہی بکمال رسد و در خرداد تا ہفت گل آرد و شش ورق سوسنے و اکثر میان گل شش تا رسہ تا دو سہ سرخ باشد و زعفران از تا رسرخ بود و چون گل سرخ آخر شود تنہ سبز گردد و از کاشت یکبار شش سال گل زعفران دہد و در سال اول تا ہشت گل و در سال دوم از دہ تا سی گل برآید و در سوم بکمال رسد و تا شش سال یا در زمین بجا کند و اکثر ہمان جایگاہ دارند مایہ روبکمی آرد بنابران آنرا برآورده بجاے دیگر کارند گویند کہ در سال چہارصد من بوزن ہند زعفران حاصل میشود و در موضع دلون چشمۂ است و حوضی آنرا ہنود مے پرستند چہ در آغاز کشتکار زعفران آنجا رفتہ پایش کنند و شیر دران ریزند و اگر شیر فرو نشیند فالی نیک دانند زعفران دلخواہ شود و اگر شیر بروی آب ماند فال بد دانند الیقنا و بوسر از محال معتبرۂ آن کشور ست و آنجا چشمہ است در غایت وسعت ہر کرا مطلبے و مقصدے باشد پارچہ برنج در طرفی کردہ و سر آنرا محکم بستہ دران چشمہ اندازد اگر مقصد حاصل است آنطرف بعد از چند روز برآید چنانچہ قابل خوردن شود و اگر مقصد حاصل نیست برنج متعفن بیرون آمد و کاہ باشد کہ بجاے برنج گل و لاے ظاہر گردد و ہمچنین جائے است سوسوم بتلہ مولہ و دران حوالے قطع زمین است کہ ہر جاے آبزا حصر کنند و آب رسند و ہر قدر کہ خواہند ماہے صید کنند گہ راج یکطرف آن بکاشغرے پیوندد و غرب رویہ آن بگلی است آنجا درگندہاے آب پوست درخت بستند و اطراف آن پارہاے سنگ گذارند تا آب راہ برد و بعد از دو سہ روز برداشتہ در آفتاب گذارند چون پوست ہا خشک شوند بر افشانند طلاے ریزہ تا دو سہ تولہ برآید الیقنا گروہ دیگر کلاب نام وارد و آن نیز بکاشغر پیوندد و در آنجا بخاک شوی زدہ پدید آرند الحاصل صوبہ کشمیر ازین قبیل خصوصیات بسیار دارد پرین قدر اختصار رفت سرکار پکلی داخل این صوبہ است سی و نیکروہ عرض میدارد و مانند دیار توران در آنجا برف بارد و سرما بیشتر بود و برسات مثل ہندوستان بارد و مردم آنجا از سہ دریا فیض میگیرند کشن گنگ ہشت و سوم سند و زرد آلو و شفتالو و چہارمغز کوچک و کشمش رسمے میشود و گاؤ گاؤمیش میانہ و سرو و خروش بسیار شد است و در کشمیر از ہندوستان در ہشت و شش روز راہ میروند لیکن راہ پکلی خوش گذر است و گزیدہ کہ لشکر ازان گذرد و طول آن ولایت از ممر دریاے کشن گنگ صد و بیست کروہ و عرض ہشتاد کروہ جنوب کشمیر لاہور و ہندوستان واقع است و شرقیش ارائے تبت است و شمالی آن بدخشان و جانب خراسان و غربے آن بجائے ست کہ محل اقامت افاغنہ است و تمام کشمیر چہل و شش محال مشتمل بر دوازده کرور و دو لک و ہشتاد و پنجہزار دام دخل این صوبہ است و بقولے مؤلف ہفت اقلیم سے و دو پرگنہ دارد و مال واجبے سہ کرور و نگہ است پوشیدہ نماند کہ سلطنت کشمیر در زمان سابق آفتاب پرستان را بود کہ ایشان را شماسین خواندندی مقولہ ایشان آنکہ چون آفتاب ظاہر شود جزء صلاح و نیکوئی نشاید کرد و شب کہ آفتاب غائب شود ہر چہ کنند گناہے نبود و ازان کردہ بود زمینہم دیو دریا لفد و سے و یک ہجرے سلطنت آن مملکت داشت و گفتہ اند کہ او ہندو بود و ابتداے اسلام در کشمیر در ہفتصد و چہل و ہفت ہجری اتفاق افتاد و اول بادشاہ اسلام در کشمیر سہمیر است کہ چون

او دن دیو دلی کشمیر در هفتصد و چهل و دو هجری در گذشت و بعد چندے سهمر والے ملک گردید و خطبه بنام خود خواند
و خود را سلطان شمس الدین خواند و مملکت که از امرائے مغول خراب شده بود سے سر آبادی آن خود گرفتند که
چون سلطان سکندر بت شکن از اولاد سهمر الملقب بشمس الدین بسلطنت رسید در عهد او امیر تیمور گورکان روے
بهند نهاد و سکندر تحف و هدایا بصاحب قران امیر تیمور گورکان فرستاد او فتحی بتخانه بعظیم در کشمیر کند و بسوخت آوی
از زیر آن ظاهر شد نوشته بود که بعد یکهزار و یکصد سال مردے سکندر نام پدید آید این را خراب کند معلوم شد که
هزار و یکصد سال را ابد ایش از کدام عهد و شمار است گویند یکی از امرا برادر سلطان را که سعید خان نام داشت
شبے بزهر هلاک کرد سلطان خواست که او را بقتل رساند گفت مرا بیت فرست تا آن مملکت بهر تو فتح کنم و یا بقتل رسم سلطان او را بیت فرستاد
او بر فت و بت را بچک بگرفت و یعنی آنکاره کرد سلطان روے بهاونهاد و ظفر یافت و او را اسیر ساخت و مجوس کرد و او خود را بزهر هلاک کرد و عهد سکندر
میر سید بن میر سید علی همدانی بکشمیر آمد سلطان معتقد او شد و سلطان سکندر در شصت صد و هفده هجری در گذشت و بعد از و پورش میر خان مخاطب
بعلی شاه بر تخت نشست و بعد چندی علی شاه برادر خود شاهی خان را سلطنت داد و عزیمت حج نمود و بجمبو رسید و باغوای راجه جموا ازان عزیمت در گذشت
و باتفاق او روی بکشمیر نهاد شاهی خان بگرفت علیشاه دیگر بار بسلطنت رسید شاهی خان ببیالکوٹ رفت و بحسرت برادر بجا نکهو کهر نیاه بر د علی شاه
قصد ایشان کرد و بعد از زد و خورد بهزیمت رفت پس ازان کس ندانست که چه شد شاهجهان بکشمیر رفت و بحکومت رسید و خود را سلطان زین العابدین
خواند سپاه بمدد حضرت او فرستاد تا بمعاونت ایشان بر نجاب رسیدند یافت و لشکر بهبت کشید و بکشود و هدایا بمیرزا شاهرخ
ابن صاحب قران بخراسان فرستاد و چون میرزا ابو سعید گورکان در ماوراء النهر بسلطنت رسید با او دوستے
آغاز نهاد و سلطان را عادات عجیب بود از انجمله آنکه بصحبت علما و فضلا پرداختے و ایشان را تربیت کردے و
علماء هنود را نیز رعایت فرمودے و گاو کشی و جزیه از بهر رعایت خاطر ایشان منع کرد و فرمان داد تا بت خانها
که در عهد پدرش سلطان سکندر خراب کرده بودند میساختند و از ایشان عهد گرفت که موجب دین خود عمل کنند
و خلاف آن جائز ندارند گفت کسی را با کسے کاری نیست هر مذهبی که خواهد اختیار کند بر همنان که بعهد پدرش مسلمان
شده بودند مرتدش گشتند و او بادشاهے رحیم بود هیچ جانور را نکشتے و گوشت کمتر تناول کردے و در ماه رمضان
اصلا ازان نخوردے و امر فرموده بود که هیچ کس را هیچ گناه نکشند و اگر شخصے واجب القتل باشد و یا دزدے
کند بر نجیرش کشند و بکار کل باز دارند و جانوری را که گوشت او نخورند نکشند و شکار نکنند و در زمان او بادشاه کاشغر
لشکر بهبت کشید سلطان بامیست هزار سوار و صد هزار پیاده با او رزم کرد و ظفر یافت و باز گشت و در هشتصد و چهل و شش
هجرے سلطان در گذشت و بعد از و پورش حاجے خان المخاطب بحیدر شاه و پس از و پسرش حسن خان
المخاطب بسلطان حسن شاه و بعد از و پورش محمد شاه و دخترزاده سید ناصر الدین هیقے در سنه هشتصد و نود
و سه هجرے بحکومت رسید روزے که او بر تخت می نشاندند سلطنت بیشش نهادند بدیگر چیزها التفات نکرد و کمان
بر گرفت گفتند ازین ظاهر می شود که دولتش امتداد یابد و همچنان شد او را با خویشان و کشمیریان محاربات و قضایا بسیار واقع
شد و چند بار از سلطنت بیفتاد و باز بسلطنت رسیده چنانچه مرتبه پنجمین در سنه نهصد و سی و پنج هجرے بامداد بابر پادشاه

سپاه بخدمت رسید و سپاه بارمی را نواخته بهشت انگرد و اپس شد و در نهصد و سی و هشت هجری مرزا کامران که از لاهور بکشمیر
عزیمت کرده بود بمحرم بیگ و شیخ علی بیگ را در مقدمه لشکر بطرف کشمیر روان کرد محمود شاه از کشمیر بکوشش رفت مرزا کامران
محرم بیگ و شیخ علی بیگ را در کشمیر گذاشت و خود بلاهور مراجعت نمود کشمیریان بهیئت اجتماعی متوجه شهر شدند محرم بیگ
و غیره را طاقت مقاومت نماند شهر گذاشتند و برگشتند محمود شاه ششم بار بسلطنت رسید و حکومت میکرد تا که سکندر خان بن سلطان سعید خان بادشاه
کاشغر بقربان پدر رسالت بکشمیر کشید محمود شاه باو در هم گردید و بهزیمت رفت و بالآخر دختر خود را بسکندر خان داد و صلح کرد و بار سلطنت رسید و بعد از واقعه
کشمیریان که جاغ چکان و اکران و دیگران بودند با یکدیگر صلح کردند و در نهصد و چهل و چهار هجری محمود شاه درگذشت مدت ملکش باوجود اختلال
بسیار و مرج بنجاه و یکسال بود بعد از محمود شاه پسرش قسم خان بجایش از اعضاوش مشت من تلی بعد دیگری بسلطنت قیام نمودند و بحافظت و رفاقت چکان
و اکران ملک میراندند تا آنکه یوسف شاه بحکومت رسید و حکیم علی گیلانی بفرمان اکبر بادشاه برسالت بکشمیر آمد یوسف شاه استقبال کرد و خلعت اکبر بادشاه
پوشید در نهصد و نود و دو هجری یعقوب شاه را در گاه فرستاد اکبر بادشاه عزم تسخیر کشمیر کرد یعقوب شاه از راه دریا بپایه بکشمیر رفت یوسف شاه تواضعت کرد بخدمت بادشاه
شتابد تا باجلیل و دیگر امیران او ملتفت آمدند بادشاه در نهصد و نود و پنج هجری میرزا شاهرخ و راجه بهگوانداس و چندر بیگ و شاه
قلیخان مجرم را به پیشگر کشمیر فرستاد یوسف شاه بعد و پیمان نزد راجه بهگوانداس آمد و هر ساله خراج بدیوانخانه راجه
صلح کرد و یوسف شاه را با خود گرفت و باز گشت بادشاه ازان صلح ابا نمود و قاسم خان میر بحر را بآن دیار فرستاد
یعقوب شاه که در کشمیر جانشین پدر بود و عزم رزم او کرد بعضے از کشمیریان که مخالف او بودند بقاسم خان پیوستند
یعقوب شاه بکوهستان کشمیر گریخت قاسم خان بسرے نگر که تختگاه کشمیر بود رفت و استیلا یافت یعقوب شاه
متوجه سرے نگر شد و با قاسم خان رزم کرد و بهزیمت رفت و دیگر بار با لشکر انبوه روے باو آورد و قاسم خان
در شهر متحصن شد اکبر بادشاه میرزا یوسف خان را با لشکرے عظیم به کمک فرستاد یعقوب شاه بکوهستان رفت
و بعد از دو سال به اماینزد یوسف خان آمد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت و پدرش یوسف شاه در سلک امرای
اکبرے انتظام یافتند و دولت ملوک کشمیر سپری شد و کشمیر در تصرف بندگان اکبرے در آمد و آن تا عهد محمد شاه
و پسرش احمد شاه در تصرف سلاطین کورکانیه ماند و بعد ازان به تصرف احمد شاه ابدالے در آمد تبت ولایتیست
متصل بکشمیر و بطرف شرق کشمیر افتاده و آن معروف است به تبت کلان و تبت خرد و در تبت غاریست در آن
از یخ پیکرے ایستاده نام منهود آنرا معبد بزرگ دانند چون تخت الشعاع آخرے شود آن پیکر بچ و رون
غار غائب گردد و بار هر روز قدرے افزاید تا پانزده روز مقدار دو گز آلے برسد و چون ماه رو کمی نهد ان پیکر نیز کاهد
و تا آخر ماه اثرے نماند و همچنین در هر ماه پنهان و ظاهر شود آنرا پیکر مهادیو دانند و دیگر شنکر نام چشمه ایست که
تمام سال خشک باشد و در ماهے که غره اش روز جمعه باشد بر جوشد و صبح تا شام روان بود و مردم بران هجوم
آرند و دیگر بانهال بت خانه ایست منسوب مد کا از هر کس که مردم آنجا رفته از حال خود و دشمن آگاهے طلبد و نخبا
باشد که برنج و رآورند ترسا زندیکی بنام خود و دیگرے بنام مخالف و دران بتخانه سر بمهر کرده بنهند رود و بتخانه
بنهند و روز دیگر نیایش کنان در بکشایند آوندے که کل و زعفران پر شود دشمن را باشد

واگر نجس وخاشاک پرشود از دشمن رنج بیند واگر آوند دشمن عجل وزعفران پرشود وشایستگی کار وظفر مرد دشمن را باشد وعجب ترآنکه وخصوصیتی که
حق از باطل شناخته نشود ومرغ بادو پر را چیزے از بهمیات قتاله خورانیده بنام هر دو کس مقرر کرده دران تجانه بنظر متمندرو نهند دیگر هر کدام
دست برجانور خویش مالند جانور آنکس که حق با اوست اصلا ضرری بدو نرسد واز دیگرے بیفتد وبمیرد ودر تبت خرد کوه بابیت بزرگ
مولیسر نام دارد وبست وهشت کروه دریای تبت بدو آمیزد نخستی ناپدید کردو کپتان جوانان اسکات میفرمود که شهر لهاسه که
شهر بمش گویند تختگاه تبت است وشهرے بزرگ است وبو بور آبادانے معروف واکثر اشیا درانجا بافت میشود
واحوال آنشهر بتقریبے در اقلیم سوم درضمن شاهجهان آباد در تذکره دریاے جون مرقوم است بنابران اینجا
تکرار نپرداخت دیگر کپتان موصوف بارا قم میگفت که اگر پرستش ساکنان آنجا موافق هنود است وخطاب راجهای
ولایت تبت لامه است وساکنان آنجارا اعتقاد آن است که لامه نمی میرد چه روح لامه در حد دیگر میرود ولامه
میشود روزے که لامه یعنی راجه رائی میرد طفلان که آنروز بوجود مے آیند اعیان ملک رفته هریک طفل راے بیند
وهر یکے ازان طفلان که نجدمت طبع وعلامت ها که مقرر است میدهند که روح لامه درین طفل آمده
وحلول کرده اورا در تختگے بسلطنت برمیگیرند وپرستش او میکنند وبه آن طفل که لامه شده است اعتقاد تمام میدارند
حتی که برادر آنرا در طفلے وجوانے جنگ کرده بطریق تبرک میخورند ودران نجات اخروے میدانند تاکه لامه بسن
تمیز رسد اعیان مملکت بکارهاے پردازند ولامه حال از صاحب کلان کلکته مراسلات ورسم تحف دهدایا ازخاکیر
جاری بوده ووقت مردن از اعیان خویش گفت که بهشتن صاحب خواهند نوشت که حالا عنقریب روح من در
بدن دیگر میرود امیدواریم که چنانچه درین بدن برما شفقت ومهربانے میفرمایند همچنان دربدن دیگر مارا نیز
مهربانے میفرموده باشند ولایت تبت هندلامه یعنے چندراجه مے دارد امالامه تبت کلان ازهمه بزرگتر است
عرجستان ولایتے مشهور است وکوه هاے محکم وحصول استوار وعقبات ناهموار بسیار دارد وسیب دانجیر
وانار دران دیار نیک میشود مردم آنجا سخت جبان وسخت گو ودرشت خوی باشند غور در قدیم الایام معمور
وآباد ان بوده هرگز ازانجا واهل وآندیار در خلافت علی علیه السلام بشرف اسلام مشرف شده اند واز عجایب
غور چشمه ایست که آنرا چشمهٔ بانگ نماز گویند وآب او ایستاده است هرگاه که کسے بانگ نماز گوید آب ازان چشمه
روان شود نزدیک تکبیر نیز میرود وچون بانگ نماز تمام میشود آب بازمی ایستد ودیگر مسجد ریاست وعجایب آن آنکه ازبرون مسجد هرطرف
دست مردم ببام میرسد واز درون پنج گز ارتفاع ظاهر میشود وحال آنکه مسجد بازمین بیرون مساوی است وستون ها آنرا چند انکه میشمارند
چهل عدد یکی کم ویا زیاده می آید وباعانت عدد آن مشخص نشده راقم گوید که شماران چندان کار نبود چه بر هریک ستون نشانها پارچه می بستند
وتا بپای ستون یک کس ایستاده می کردند وآنمردم را میشمردند عجب آید از دانای هردم آنجا فی الجمله دریکی از مضافات غور چشمه ایست مردم درسالے
یکبار درانجا میروند ودرشب هریک علامتی برترے بسته بجانب آن چشمه می اندازند وروز دیگر رفته میزهاے
خود می بینند اگر مقصود حاصل خواهد بود البته برسر یکان نیز مرغے ویا ماهی ویا حیوانے دیگر خپیده است اگر
مقصود حاصل نخواهد شد برسر یکان خپیده نباشد وارتفاع منبع آندیار که برجبال رفیع واقع است قلعه چنار

بود و در تاریخ مبارک شاہی آمدہ کہ بعہد حضرت سلیمان علیہ السلام ہیچ صاحب سریرے بفتح آن قلعہ فایز نگشتہ جہت آنکہ راہے بغایت تنگ و تاریک دارد و غور مابین غزنین و خراسان واقع شدہ و آب و ہوائے نیک میدارد و اکثر فواکہش نیک میشود و ملوک غور از مشاہیر سلاطین اسلام اند و نسب ایشان بہ نسب غورے میرسد و او از احفاد ضحاک بود و در خلافت علی علیہ السلام حکومت بلاد غور داشت بخدمت آنجناب بیوست و سلمان شد آنجناب منشورے بخط خود نوشت و حکومت غور باو داد آن منشور تا عہد بہرام غزنوے در دست فرزندان او بود و از انطایفۂ قولاد سے در زمان ابو مسلم مروزی یحیی کہ ششم ست است بعہد ہارون رشید و سوری بن محمد بن یحیی بعہد یعقوب بن لیث و محمد بن سوری در عہد سلطان محمود غزنوی حاکم اضماکت بود سلطان او را بدست آورد و بند فرمود و پسرش ابو علی حسن ہند گریخت و او را پسرے بود سام نام و پسر سام حسین نام داشت و وقتے حسین بر کشتی بود کشتے غرق شد حسین بن سام دست بر تختہ زورقے در کشتی بود با او رفیق شد حسین و ہمراہی چنان سہ روز بر روی آب ماند و چون بساحل رسید خبرے راہ صحرا پیش گرفت حسین بشہرے کہ در اندریار بود رفت و بدکانچہ بخفت عسس او را بگرفت و بزندان فرستاد ہفت سال در زندان بماند بادشاہ آن دیار رنجور شد و بہ اطلاق زندانیان فرمان داد حسین رہائی یافت و عزم غزنین کرد و در نزدیکی غزنین بدست قطاع الطریقان افتاد ایشان اسپ و سلاح داوند و باخود یار کردند ہمان شب فوجے از سلطان ابراہیم غزنوے بر دزدان ریختند و ہمہ را گرفتند و نزد سلطان بردند سلطان بقتل ایشان فرمان داد حسین روے بآسمان کرد و گفت الٰہی دانم کہ غلط بر تو روا نیست اکنون بگناہ مرا مے کشند جلاد از حالش پرسید حسین قضیہ باز گفت سلطان بشنید و او را بخواند و نوازش کرد حسین خدمت او گزید و در عہد مملکت مسعود بن ابراہیم غزنوی بحکومت غور رسید و روایتے دیگر نیز گفتہ اند خوفا لاطالبا در گذشتم و از ان زمرہ است سلطان علاؤ الدین حسین بن اعز الدین حسین بن قطب الدین حسین المعروف بجہانسوز کہ بحکومت غور رسید و بسبب عداوت و کین برادرش سیف الدین سورے کہ بر دست بہرام شاہ والی غزنین در سنہ پانصد و چہل و چہار ہجرے بقتل رسیدہ بود سپاہ جمع آورد و قصد غزنین کرد و رباعی بگفت ازان است

بیت گر غزنین را ز بیخ و بن نکنم ✤ پس من حسین بن حسین حسن نیستم ✤ بہرام شاہ متوجہ او شد علاؤ الدین قتال فاحش کرد و ظفر یافت گویند در روز رزم علاؤ الدین قبائے اطلس سرخ بر جوشن پوشیدہ بود از سبب آن سوال کردند گفت این از ان کردم کہ اگر زخمے بمن رسد و چون بر آید سپاہ بطلب اطلاع نیایند تا دل شکستہ نشوند بار دیگر علاؤ الدین با بہرام شاہ رزم کرد و ظفر یافت بہرام شاہ بہند گریخت و در لاہور تغمین ساخت و بشرب خمر اشتغال نمود علاؤ الدین غزنین را بسوخت و ہفت روز شہر غزنین مے سوخت و ہوا از دود چنان تیرہ بود کہ روز از شب متمیز نمیشد و شب از شعلہ ہائے آتش بروز مے بایست چون غزنین تمام بسوخت علاؤ الدین بفرمود تا قبور سلاطین غزنویہ بجز قبر سلطان محمود بکندند و ہر استخوانے کہ یافتند بسوختند پس علاؤ الدین بجہانسوز اشتہار یافت و بہ انتقام سید مجد الدین نائب سوری کہ بفرمان بہرام شاہ بقتل رسیدہ بود امر کرد تا سادات غزنین را تو برہ ہائے خاکستر گردن نہادہ بفیروز کوہ غور بردند و ایشان را گردن زدہ خاکہا را بخون آنہا گل کردند و در برخے از قلعۂ

آن بکار بردند و عاقبت الامر سلطان علاؤالدین باتفاق امیر علی چنبرے والی هرات با نجر سلجوقی عصیان ورزیدو
با او رزم کرد و اسیر گشت و پیغام داد که سلطان با من همان کند که من با او اندیشیده بودم سلطان گفت آن چه
بود گفت بندے از نقره ساخته بودم که اگر سلطان گرفتار شود بر پایش می نهادم سلطان بفرمود تا آنرا بدست آوردند
و بر پایش نهادند علاؤالدین بمبوس بود تا آنکه یکی از مقربان سلطان اورا بدید بوسیدنے کنه در بر وکلاهی چرگین بر سر
حال بسلطان باز گفت اورا بخواند و بآن حالت بدید گفت چرا غم سر خود نخوری و کلاهے چنین بران نهی گفت آنروز
که سه من بود هزار کس غم او میخوردند اکنون سلطان راست چنانچه دانند آن را بدارد سلطان را خوش آمد باطلاق
آن فرمانداد و ندیم محفل خود گردانید وقتے سلطان تکیه کرده بود و پا بر کنار علاؤالدین نهاده علاؤالدین خالی بر کف
پاے سلطان بدید ببوسید و این رباعی بخواند رباعی ای خاک سم آبرش تو افسر من ✣ وی حلقه بند گیت
زیور من ✣ تا پاے کف حال ترا بوسه زدم ✣ اقبال همے بوسه زند بر سر من ✣ سلطان اورا در بر گرفت و طبل
و علم داد و بحکومت غور فرستاد علاؤالدین دیگر بار بسلطنت غور رسید و در پانصد و پنجاه و شش هجری در گذشت
و بعد از و پسرش ملک سیف الدین محمد بن علاؤالدین جهانسوز و پس از و عم زاده اش غیاث الدین محمد
بن سام بسلطنت رسید و او را پیش از سلطنت معزالدین خواندند از بامیان با و پیوست غیاث الدین محمد بن
کرم میزیست و عیش و در پانصد و هشت هجری لشکر بدر شاد باخ کشید و علی شاه بن ملکس خان را محاصره کرد و
دران ایام روزے برابر برجے آمد و گفت ازین برج تا فلان برج بتنگ منجنیق رخنه توان کرد از اتراق لشکر
آنقدر دیوار که گفته بود فی الحال بیفتاد و فرجه عظیم پدید آمد و شهر مسخر شد بموجب فرمان لشکریان شهر را غارت
کردند تا نیم روز بآن اشتغال داشتند پس امر کرد که کس متعرض کس نشود گویند ضبط بر سپاه چندان بود که در انفس
هر کس هر چه در دست داشت بینداخت و سال دیگر برون نگرفت و بر تمام خراسان استیلا یافت و بعد از و برادرش
سلطان ابو المظفر شهاب الدین محمد بن سام بسلطنت رسید خراسان و بسیاری از هند رسید و معزالدین
لقب یافت او بعهد برادر حاکم غزنین بود و در پانصد و هفتاد و یک هجری ملتان بگرفت و در پانصد و هفتاد و
و چهار هجری از راه ریگستان از ملتان بگجرات شتافت و از راجه آنجا منهزم باز گشت و بغزنین شد و پشاور
بگرفت و در پانصد و هشتاد و سه هجری بر لاهور استیلا یافت و بروایت صبح صادق در پانصد و هشتاد و نه هجری
دهلی بگشود و در پانصد و نود هجری با راجه پتهورا که بزرگترین راجه های هند بود باتفاق راجه جی چند والی قنوج
با هزار هزار مرد و هفتصد فیل روے باو آورد و سوگند باو کرد که تا فارس هیچ جا نه ایستد سلطان با او رزمی صعب
کرد و ظفر یافت و سه صد و اند فیل غنیمت برد و غلام خود قطب الدین ایبک را در دهلی نائب گذاشت و بغزنین باز گشت
و بروایت مؤلف خلاصة التواریخ در پانصد و هشتاد و هشت هجری پتهورا بکشت و قلعه ها بنسے و اجمیر که دار الملک
پتهورا بود بتصرف سلطان در آمد و چندے دران سرزمین استقامت نمود پس در قصبه کهرام هفتاد کروهے از
دهلی قطب الدین ایبک را نائب گذاشت و بعد یک سال ایبک دهلی را مسخر ساخت و شهاب الدین مرتبه نهم در سنه

پانصد و نود و شش هجری از غزنین بهند آمد و قنوج مفتوح ساخت و سه صد زنجیر فیل و غنایم بسیار گرفته بغزنین شتافت
و نزد برادرش غیاث الدین محمد بخراسان رفت و در فتح مملکت مساعی جمیله نمود چون غیاث الدین در گذشت او میان سرخس
و طوس بود بباد عیش رفت و ماتم داشت و تخت فیروز کوه بعم زاده اش ضیاء الدین که داماد غیاث الدین بود داد
همچنین هر ملکی را با قربای خویش داد و بغزنین رفت و با سپاه انبوه قصد خوارزم کرد و منهزم بازگشت و عزم
یورش ترکستان نمود و دران اوان شنید که ساکنان کوه جودی عصیان ورزیده و بسیاری از ایشان را
باشت و در راه بمنزل دمبک در شش صد و دو هجری بدست فدائی بقتل رسید چنانچه تقریر یابد شمه از احوالش
در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد در فصل آخر اول سلطان اهر قوم است گویند سلطان شهاب الدین
را پسری نبود و در جمع غلامان شهریاری عظیم داشت و دوازده هزار از ایشان فراهم آورده بود و میگفت که
دیگر بادشاهان را فرزندان معدود اند مرا چندین هزار فرزند است که بعد از من هریک ضبط ملکی توانند کرد
چنان شد که گفته بود چه از غلامان او تاج الدین یلدوز در غزنین و ناصر الدین قباچه در ملتان و بهاء الدین
طغرل در بکر و قطب الدین ایبک در دهلی سلطنت سالها کردند و بعد از شهاب الدین برادرزاده اش
سلطان غیاث الدین بن غیاث الدین محمد پس از و پسرش بهاء الدین سام و بعد از و البسر غوری بن
علاء الدین جهانسوز بفرمان خوارزم شاه بحکومت غور رسید و ازان گروه است علاء الدین محمد ابن عم البسر بحکومت فیروز کوه رسید و بعد از چندی
حکومت غور به امرای خوارزم شاهیان رسید و از بقایای غوریان ملوک کرت اند که در بعضی از خراسان حکومت کردند و همچنین ملوک بامیان از
بطانهٔ سلاطین غور اند که چند نفر از ایشان سلطنت کردند باد غیش ولایتی است وسیع مشتمل بر آبهای فراوان و مزارع بی پایان
از جمله بیشه ایست و در دار محتوی بر اقسام اشجار میوه دار و خصوص پسته که از انجا بجمیع ایران و توران و هند
می برند و در زمان سلطان حسین مرزا بغایت معموره بوده و قلعه بر توبه نواحی آنولایت بر قلهٔ کوهیست از سنگ خارا
در غایت محکمی و زیاده از یک راه تاریک ندارد و دیگر بخت ملک است که از مراتع لطیف آن ناحیه است و
همچنین بیلاق هزار مسی است که در فصل بهار آن لاله زاریست که گلشن گردون در مقابلهٔ آن تیره و دیدهٔ
کواکب در نظارهٔ آن خیره می ماند در چهار مقاله گوید که بادغیس قریب هزار دشت دارد و مملو از اشجار و
انهار که هر دشتی لشکر را از هیمه و علف و محل گستراندن خیمه و خرگاه وفا کند صاحب ماه نخشب کذکرش در اسنه
افواه مذکور است از موضعی است کاریزه نام از اعمال بادغیس و نامش حکیم بن هاشم بوده و چندگاه وزارت
ابو مسلم مزوری داشته و در زمان مهدی باللّه در خراسان و ماوراء النهر خروج کرده خلق بسیار با و
جمع آمدند و چند قلعه از کس و دیگر از نسف که نخشب نیز شمرش خوانند بگرفت و در نخشب چاهی ساخت که هر هشت ماه
نوری ازان برآمده بر روی هوا ایستاده اما آنکه در نخشب هر هشت ماه چیزی ساخت مؤلف صبح صادق نام
او را عطا بن تقنع خراسانی نوشته ذکرش در اقلیم پنجم در تحت نسف مرقوم است گویند که او صورت کریهی
داشت لهذا از طلا چیزی ساخته بر روی خود میکشید اسفزار در زمان سابق قلعه در آن حدود بوده موسوم بحصار

نظر کوه و کرسی آن قلعه سنگین است مدور که قلعه بالای آنست و بالای قلعه و میان آن و بیرون آن زمین نرمی است که هر جای آنرا یک گز حفر کنند آب میرسد و بدین سبب گفت و گوی ان قلعه ممتنع است صاحب تاریخ مبارکشاهی آورده که امیر خواجگی که از اصیل زادگان آنولایت است چندگاه در ویرانه های آنحصار ساکن گشته کلانک را تربیت بجای رسانیده بود که کلانک راشکار میکرده و گویند که آهو را نیز میگرفته در صبح صادق مے نویسد که در زمان چنگیز خان شخصے زنبورے را آموخت که کلانک راشکار میکرد چه آن زنبور پرواز میکرد و پیش خود در چشمان کلانک میزد کلانک نابینا شده بر زمین افتاد چنگیز خان اورا طلبیده و امتحان نمود و آن چنان بود که گذشت بعد از کور شدن و افتادن کلانک بر زمین زنبور بیامد و بر دست صیاد نشست حضار برصیاد آفرین کردند چنگیز خان بفرمود تا زنبور را بکشند و دست صیاد ببندگفت جزاے خروے که بزرگے مستولی شود و سزاے کسے که دست وے قوی کند این است قوشنج از ابنیهٔ پشینگ بن افراسیاب است و رباطے و مسجدے دران قصبه است که آنرا ابنیهٔ ابراهیم علیه السلام میدانند و هر سال مردم بسیار از هرات و مضافات بزیارت آن مسجد و رباطے میروند و کوهے بر جوار رباط واقع است که دران کوه نشان قدم هاے آدم پیدا است و سنگریزه هاے آن کوه اکثر بهیئت طنبور است هرات در مفاخرت بلده و دیگر صفات ثانے ندارد و مؤلف هفت اقلیم از تاریخ قدیم هرات مینویسد که محمد صلی الله علیه وسلم فرموده که بهترین خراسان هرات است و بدترین بخستان درمیدا و نیاد اسم بانے آن بلده اختلاف بسیار است لهذا راقم حروف اکتفا باین رباعے مینماید رباعی هراسپ نهاد است هری رانبیاد کشتاسپ و گروران بنائے نهاد ✤ بهمن پس ازان عمارتے عالی کرد ✤ اسکندر و رویش همه داد بباد ✤ شهر بندش مشتمل است بر پنج دروازه و دو فصیل و فاصله میان هر دو دوازده گز است و صد و چهل و نه برج دارد دورش را پیموده اند هفت هزار و سه صد قدم آمده و خندق کرده شهر بند بیست گز عرض دارد و در درون شهر چهار بازار است که از هر دروازه تا بچهار سو یک بازار است که بنام آن دروازه منسوب است الا دروازهٔ قبچاق که تا بچهار سو بازار ندارد و مسجد جامع دروازه خرشش و قبچاق واقع شده و قطر شهر از درب ملک تا فیروزآباد و از درب جوش تا عراق هزار و نهصد قدم است الحاصل که آن شهر را بوضع عجیب و طرح غریب ساخته اند و طرح قلعه اختیار الدین بجانب شمال آن بلده است و از عمارات نفیسهٔ آنشهر مدرسه و خانقاهے است که سلطان حسین میرزا آنرا عمارت فرموده و دیگر خیابان گاه است که مشهور جهانست صاحب تاریخ صبح صادق در احوال محمد خان المعروف بسنیک خان نبیرهٔ ابوالخیر خان از احفاد جوجے خان بن چنگیز خان که بخوارزم سلطنت کردند مینویسد که در شش صد و شانزده هجرے ضعیفه پیرے زاد که چهار چشم و دو بینی و دو دهان داشت و در دهان او دو دندان رسته و بر پشتش گوشت زائدے بود صاحب حبیب السیر گوید که در مجالس شیخ الاسلام سیف الدین تفتازانے یوزم آن بزید و سعتبر گشت و گفت این علامات انتقال ملک است بدیگرے و قضایاے قتل عام هرات که از دست چنگیز خان شده بود در اقلیم ششم در احوال چنگیز خان بیاید گویند که دران قتلعام شانزده نفر در الشهر زنده مانده

بودند و بعد چندے بیست و چهار نفر از نواح هرات بالیشان پیوستند و پانزده سال خزاین چهل تن کسے در هرات نبوده و چند گاه از کنار جیحون تا آباد اگر کسے زنده بود بگوشت فاق مرده معیشت میکرد و بالجمله مشهر هرات دار الملک سلطان حسین میرزا بود با خیرات

توابع و مزارع خوش و دلکش و آب و هوای خوش میدارد و اقسام غلات و انواع میوه دران خطه بنهایت بحصول میپیوندد و از مضافات آن یکی ماتیاد است که هر سال دو هزار من انگور دو شاب میشود دیگر کاریز است و جزیره اش بانام است خواف همیشه نشانه سلاطین باداد و دین و محول مشائخ و علما با آفرین و وزرا سے کفایت آئین بوده و در تاریخ هرات می نویسد که شیخ ملاحده حسن صباح پیش از ظهور عقیده نکوهیده بروزن که موضعست از خواف رسید خواست که از فراست مردم آنجا چیزے معلوم کند چون در روزن اشجار کم است از کنیزکے پرسید که این اشجار کم کنیزک در جواب گفت رجال اشجار بانوع دیگر رسید و از کودکی پرسید که چهار اقچه دارم میخواهم که چیزے بخورم که چاشت من حاصل شود بقیه را بفروشم و چهار اقچه خود حاصل کنم کودک گفت سکنه بجرد خشوها را بخورد و باقے را بفروش حسن صباح برداشش مردم آن دیار استدلال کرد و از انجا برگشت بالجمله در خواف ده هاے معتبر است مانند برآباد و هندین و خرخرده و در روزن مسجدے است و در پیش طاق آن سنگ کنده اند گویند وقتے هنگام ربیع بوفت کوفتن خرمن صاعقه پیدا شده و برف باریدن آغاز نهاد و هفتاد جفت گاو که خرمن مے کوفتند از شدت سرما و برف مردند و روز دیگر حرارت بمرتبه غلبه کرد که همه مردکان متعفن اند و دیگر بیجان است و افراد طوائف ساکنان آن سرزمین در هر جاکه افتاده اند بعلو همت و سمو مرحمت ممتاز بوده اند از انجمله سلاطین آن مظفر اند که در عراق عجم سلطنت کردند جدش غیاث الدین حاجے از سجاوند خواف بوده وجد عظیم و قوے صحیم داشت و شمشیر او بوزن بزده و نیم من بود از آسیب سپاه تاتار وطن بگذاشت و با سه پسر خود ابوبکر و محمد و منصور بروشتافت و پسرانش ملازم اتابک بن علاء الدین طغانشاه شدند و از دو پسر که ابوبکر و محمد بودند عقب نماند و منصور را سه پسر بودند امیر محمد و امیر علی و امیر مظفر و امیر مظفر را چهار پسر بود شاه شرف الدین مظفر و جلال الدین شاه شجاع و سلطان ابوبزید و سلطان قطب الدین محمود شاه شرف الدین مظفر در عمر بیست و هشت سالگے بسرای راحت و سرور شتافت و چهار پسر گذاشت و شاه نصیر الدین یحیے و شاه منصور شاه حسین و شاه علی اما علی را فرزند نبود و محمد یک پسر داشت موسوم بدر الدین ابوبکر و او پدر شاه سلیمان است و شاه سلیمان مظفر بشجاعت مشهور بود و شبے در رود بخواب دید که آفتاب از جامه اتابک بیرون آمد و برفت سعبرے تعبیر کرد که دولت اتابکان بتو رسد و چنان شد چه مظفر با رودے ارغون خان شتافت و خدمت یساولے یافت و در عهد غازان خان معتبر شد و در شش صد و نود و چهار هجرے بفرمان غازان خان امیر هزاره صاحب طبل و علم گشت و بعهد الجایتو سلطان حکومت هند یافت و در هفتصد و نه هجرے با مارت نیز در رسید و تادیب حکام شبانگاه مامور شد و بر ایشان ظفر یافت و همانجا مریض شده درگذشت و از و یکدختر و یک پسر ماند و دختر زاده سلطان شاه است که در حبالهٔ برادر زاده اش بوده و بعد از وفات مظفر پسرش امیر مظفر سباز الدین محمد

بن منظفر در سیزده سالگی باتفاق عمزادهٔ خود بدر الدین محمد ابو بکر بخدمت الجانیو سلطان رفت و حکومت مند و
یافت و در هفتصد و نوزده هجری بفرمان سلطان ابو سعید بهادر خان بحکومت نیر در رسید و در هفتصد و
سه هجری شاه شجاع از و متولد شده و مادر شاه شجاع مخدومه شاه تبت شاه جهان بن سیورغمیش بوده و در
هفتصد و سی و چهار امیر مبارز الدین بهاردی سلطان ابو سعید خان رفت و طبل و علم یافت و محمود انزا کشت یکی بعرض
سلطان رسانید که او غاره بر کاه از نیزه بر میکرد و از پس سر مے افکند سلطان امر کرد تا غاره پر کاه کردند حاسدان
در غاره سندانی نهادند امیر محمد به نیزه غاره در ربود لیکن نیزه اش بشکست پس پیاده شد و بعرض رسانید که دین
غاره بجز گاه چیزے دیگر است سلطان بفرمود با از غاره کاه بیرون آوردند سندان ظاهر شد سلطان تعجب نمود و امر
فرمود که او را امیر زاده محمد گویند پس نزدش بار کردانیده آورده اند که امیر از کرمان عزم تسخیر قلعه یم کرد انرا هفتصد نفر
گویند کرد کوتوال انجا ادمے شجاع الدین بعد از مقابلهٔ عظیم پناه بقلعه برد و امیر شهر مند بگرفت کوتوال در قلعه
از قلت زاد تنگ آمده پیغام داد که اگر دو منزل بار گردند قلعه تسلیم نمایم امیر باز پس نشست کوتوال از قلعه بیرون
آمد و آنچه حاجت داشت بدست آورد و باز بقلعه رفت امیر محمد بکرمان باز گشت و دیگر بار روی بدانجانب نهاد و در تضییق حصار کوشید کوتوال
با تیغ و کفن نزد او آمد امیر محمد قلعه بمعتمدان سپرده بکرمان باز گشت و اخی شجاع الدین را بکشت و بهمران آوان خبر یافت که ایزد تعالی پسرش
شرف الدین منظفر را فرزندی کرامت کرده بهر نام او بقران تفاءل کرد این آیه بر آمد انبئک بغلام اسمه یحیی پس او را نصرت الدین
خواندند امیر در تسخیر عراق عجم ساعی جمیله بظهور رسانیده از انجمله هست که ابو الاسحاق انجو را در شیراز محاصره کرد و بکشود گویند که امیر در
اوایل دولت روزے بخضر خندق معبد مشغول بوده محمود حاجے شاه از صلحاء روزگار بر امیر بگذشت و گفت
بجهت دفع دشمنان میازے امیر محمد دست پسر خویش شاه شجاع که از مخدومه شاه بنت شاه جهان ترک حکام احیاے
که حکومت کرمان میکردند بگرفت و پیش کشید و گفت نمیدانے که چون او باز بر سر ابن ترک بگیرد و چون شاه
شجاع بنیت ترک بود از انش او را انتسبت ترک نمود پس چنان شد که گفته بود چه در سنه هفتصد و شصت بحرے
شاه شجاع و برادر دیگر شاه محمود با هم در ساختند و پدر خود امیر محمد را در اصفهان بگرفتند و میل کشیدند خواجه حافظ
شیرازے دران باب گوید نظم دل منه بر دنیے و اسباب او + زانکه از وے کس وفا دارے ندید + هر که بر بالاے
چرخے بر فروخت + چون تمام افروخت بادش در دمید + شاه غازے خسرو گیتے ستان + آنکه از شمشیر آن
خون میچکید + عاقبت بر بزد خیراز و عراق + چون سکندر دفترش در رسید + آنکه روشن بر جهان بینش بدو + میل در چشم جهان بینش کشید +
بالجمله امیر مبارز الدین محمد از طاهی و دنیاهی محترز بوده و در تقویت دین و تعظیم سادات و علما میکوشید و در چستی و چالاکی نظیر نداشته و قتے
با شوکت از بازار شیراز میگذشت بجاے تنگ رسید که چند پشتاره هیزم از سر راه افتاده بود جمعے که پیش پیش میرفتند بایستادند امیر محمد در غضب شد و از
اسپ فرود آمد و دامن بر کمر زد و پشتاره هاے هیزم از سر راه بر گرفت و بر دکانها نهاد و بهمراهیان گفت باین مردمی نان سپاهگری میخورند و او
باین صفات بقساوت قلب و شرارت نفس و خونریزے و بدزبانی اتصاف داشت لیکن بوے که در وقت تلاوت
قرآن گناهگارے را که پیش او می آوردند او ترک تلاوت کرده برخاستے و داد او را دادے یعنی بکشتے و باز آمده تلاوت

مشغول شدے بالجملہ او در محبس پسرش شاہ شجاع مریض شدہ درگذشت آنحاصل بعد از محبس امیر مبارز پسرش
جلال الدین شاہ شجاع بادشاہ شد و او خلاصۂ آل مظفر است بفضل و دانش اتصاف داشتہ و حافظہ اش چنان
بود کہ قرآن در نہ سالگی حفظ کرد و از محاسن او آن است کہ روزے پیرزنے باو رسید و گفت شوہرم مرد و دو دختر
از و ماندہ شاہ شجاع از اسپ فرود آمد و بایستاد و ملازمانرا گفت ہر کہ مرا دوست دارد باید کہ متاعی نیاورد و در یک
لحظہ صد ہزار دینار حاصل شد شاہ شجاع گفت کیست کہ آرزوی دامادے داشتہ باشد و جوان پیش آمد مرسوم
ایشان سفاعف ساختہ و دختر آنرا بجوان دو از مال خود بہر یک پنجاہ ہزار دینار داد و آن صد ہزار دینار پیرزن
باز گذاشت و امر فرمود تا طوے عظیم کردند و خود در ان طوے حاضر آمد و دختر انرا بجوانان داد روزے باشوکتے تمام
در شہر شیراز میرفت زنی را شنید کہ با دختر خود میگفت ای فاطمہ خاتون اگر آرزوے دیدن بادشاہ داری زود
بیام در آے شاہ شجاع عنان باز کشید تا از سبب آن سوال کردند گفت مروت نباشد کہ فاطمہ خاتون میل دیدن
او داشتہ باشد و زود بگذریم نوبتے شاہ یحیے برادر زادہ اش شرف الدین مظفر کہ در نزد ہا او مخالفت سے ورزید
کس بشیراز فرستاد تا معلوم کند کہ آن سال شاہ شجاع لشکر بزد خواہد کشید یا نہ فرستادہ بشیراز رسید و یکی را کہ برو او
فرض داشت لقا نمود شیرازے گفت تو بجاسوسے آنجا آمدہ رفتم کہ پادشاہ را خبر کنم جاسوس سبقت کرد و نزد شاہ شجاع
رفت و گفت شاہ یحیے مرا بجاسوسی فرستاد چون بر قول دیگران اعتماد نیست نمیدانم کہ از لفظ پادشاہ بشنوم کہ او را
لشکر بزد خواہد بود تا بہ شاہ شجاع بخندید و گفت عزم آن داشتم لیکن بہر خاطر تو ازان درگذشتم جاسوس گفت
نزد فلان زرے دارم خواہم کہ بخلصے دہی تا زر بمن رساند شاہ شجاع چنان کرد جاسوس قدے چند برفت و باز گشت
و گفت مبادا کہ از قول خود برگردے و لشکر بزد کشیدے و مرا شرمندہ سازی شاہ شجاع بخندید و او را خلعت داد
نقل است کہ کاریجے بغایت بر مکر و فریب بود و او مرے نشست و دختر شجاع را در حبالۂ نکاح داشت وقتی لشکریان شاہ
شجاع بنزد رسیدند بحاصرہ پرداختند شاہ یحیے بایشان پیغام داد کہ کس را بشیراز فرستادہ ام تا جواب باز آمد دست
توقف کنند ایشان باور کردند و از حزم و احتیاط غافل گردند ناگاہ شاہ یحیے بیرون آمد و بعد از محاربت ظفر یافت و
شیرازیان منہزم باز گشتند بالجملہ شاہ شجاع در ہفتصد و ہشتاد و یک ہجرے بدفع عادل آقا و الے سلطانیہ کہ از امراء
سلطان حسین ایلکانے بود و بسارق عادل در حدود سلطانیہ با او رزمے صعب کرد و ظفر یافت و شیرازیان التفات
گشتند شاہ شجاع از اسپ در افتاد مخالفان قصد او کردند باز ملک ماورجے است خود را باو داد باز ازان تملک بیرون آمد
و خواست کہ رو بفرار نہد اجے کوچک کہ از شجاعان زمان بود دست در عنان او زد و گفت بگذار م کہ بیرون روے
ناگاہ فوجے از لشکریان شاہ حسین امیر الامرا بنظر آمدند کہ با توغ و نقارہ بہزیمت میرفتند اجے کوچک ایشان را نزد
شاہ شجاع آورد و امر کرد تا کوس بشارت زدند کہ نخجیگان آواز شنیدہ باز گشتند و بہیئت اجتماعے بر سپاہ سارق عادل
کہ بغارت تاراج مشغول بودند حملہ بردند و ظفر یافتند رستم گوید فائدہ این حکایت آنست کارے کہ از دست رود در ان
استقلال از دست ندہد شاید برادر رسد و قول دانایان است الشجاعت صبر ساعۃ و چون شاہ شجاع بشرب مدام مریض شد

پسر خود زین العابدین را ولیعهد ساخت و سفارش او بسایر خویشان امیر صاحب قران تیمور گورکان نوشت و برادرش سلطان عماد الدین احمد را بکرمان فرستاد و در گذشت حیف از شاه شجاع تاریخ است و بعد از و شاه منصور در شیراز سلطان عماد الدین احمد در کرمان بسلطنت رسیدند و اصفهانیان شاه یحیی را از یزد بخواندند و شهر باو سپردند سلطان زین العابدین بن شاه شجاع در شیراز بجای پدر نشست و در هفتصد و هشتاد و هشت هجری امیر صاحب قران تیمور گورکان بعراق عجم آمد آل مظفر بجز شاه منصور و زین العابدین همه بخدمت او رفتند صاحب قران عزیمت ماوراء النهر نمود و کرمانرا بسلطان احمد و شیراز را بشاه یحیی و ترخانرا بابو الاسحاق بن قطب الدین اویس بن شاه شجاع داد و زین العابدین متوهم از صاحبقران بشتر رفت شاه منصور او را استقبال نمود و بالآخر بگرفت و محبوس کرد او از بند نجات داده مصدر شورش شد و باز اسیر گشته مکحول شد و شاه منصور روی بشیراز آورد و شاه یحیی که بفرمان صاحب قران بحکومت شیراز رسیده بیگ نیز دگر نخیت شاه منصور بن شرف الدین محمود بن امیرزاده مبارز الدین امیر محمد مظفر بن منصور بن غیاث الدین حاجی سجاوندی الحوالی در شیراز بسلطنت رسید و با اقربای خویش پیغام داد که شما در دفع امیر تیمور گورکان مرا امداد و شکر مدد کنید تا بکنار جیحون بردم و بگذارم که از آب عبور نماید کسی جواب بی بافت و بسی بگذشت که صاحبقران متوجه عراق شد سلطان عماد الدین احمد بخدمتش بپیوست شاه منصور در شیراز بعیش و عشرت پرداخت و صاحب قران بقلعه سپید رفت و بکشود و نائب شاه منصور را با سائر اهالی قلعه بکشت و زین العابدین بحول را بجوئی نمود و روی بشیراز نهاد شاه منصور سپاه خود را بغایت کم دیده خواست که بفرار رود در راه زنی راشیدند که میگفت آنانکه ترکش هفتده من آهن دوختند اکنون چرا میگریزند شاه منصور با سپاه خود از غایت جمعیت بشیراز بازگشت و با سه هزار سوار بنه فرسخ از شهر بیرون رفت و در برابر عساکر صاحب قران که زیاده از سی هزار بودند صفها بیاراست و هزار سوار بمیمنه و هزار سوار بمیسره فرستاد و با هزار سوار در قلب جای گرفت صاحب قران در جسارت او تعجب نمود و سپاه را بحرب اشاره فرمود میمنه و میسره شاه منصور بهزیمت رفتند شاه منصور با هزار سوار بر قلب تاخته قشون خاص را برهم زد و با تیغ کشیده نزدیک صاحب قران رسید و تیغ حوالت او کرد عادل احسانی پیرسپ پیش روی امیر صاحب قران کشید شاه منصور گمان برد که صاحبقران در سون میرزا شاهرخ است پس روی بآنجانب آورد و جنگ میکرد تا آنکه تمامی همراهانش بقتل رسیدند و ابزی بر شانه و شمشیری بر روخورده متوجه شهر شد جمعی از ملازمان شاهرخی باو رسیده بقتلش آوردند ملک هشت تاریخ قتل اوست بعد ازان تمام آل مظفر بار دو آمدند صاحبقران سایر آل مظفر را محبوس کرد و فارس با امیرزاده عمر شیخ و دیگر بلاد بملازمان خود تفویض نمود سلطان شبلی و سلطان زین العابدین پسران شاه شجاع را که مکحول بودند بسمرقند فرستاد و با صفهان شتافت و در موضع شمس سلطان عماد الدین احمد و شاه یحیی و صغیر و کبیر آل مظفر را در هفتم رجب سنه هفتصد و نود و نهج هجری بقتل رسانید جام مقام بانام است و خربزه‌ها بانسخ آنجا نوعی خوب می‌شود که هر قدر که صفت بپذیرد کند در یکی از کوههای او چشمه ایست که در تابستان یخ بندد و در زمستان آبش در غایت گرمی است تربت حصاری در غایت حصانت

خصائص و محکی دارد و معافات آن در غایت نکوئی است مثل راوه و چندر که همواره مردم نیک ازان دو مکان
برخاسته اند مشهد مقدس از بزرگترین بقاع عالم و کعبهٔ حاجات بنی آدم است چه مزار با انوار امام علی موسے
رضا در انجاست و آنولایت در زمان پیشین بطوس شهرت داشته باعث آبادانی آن طوس بن نوذر بود
چنانچه در شاهنامه فردوسے مسطور است و در احادیث آمده هر کسے که بزیارت آنجا از سر صدق رود
ثواب هفت حج یابد و در جوار شهر مزار علی موسے است که هر کسی که دران مرقد سوگند بدروغ خورد البته هلاک گردد و مشهد مقدس منقسم بدوازده محلهٔ
است که یکی ازان محلهٔ عاوع است و از غوان دره است که جائی بدان لطافت در خراسان نیست و پند طرق و پند گلستان هم ازجاهای معروف است
توان ولایتی است معمور از اقسام میوه مثل خربزه و انگور و انار و زرد آلو و شفتالو و توت در انجا نیک بعمل مے آید و در فصل بهاران هر روز
پانصد بره کشته میشود و در توان بره را در ترازو نهاده بوزن سیر فروشند و از استخوان خر مانوعی فربه میسازند که زیاده بران
تصور نباشد مبارز الملک دلاور جنگ سربلند خان بهادر باشندهٔ توان است راقم حروف که از طفلی پرورش
و تربیت یافتهٔ آنجناب است هرچند که ذکر جمیلش درین اوراق اکثر جا رقم زدهٔ کلک بیان گشیدا ما چون
مولدش توان بوده آبا و اجدادش وزارت توان داشتند بنا بران سطرے چند از احوالش در ضمن توان مے نگارد
چه او میرزا محمد رفیع نام داشته سید اسند است و اسلاف او در عهد سلاطین صفویه وزارت توان میداشتند پدرش
سید محمد افضل مع سه پسرش مرزا محمد رفیع در عهد عالمگیر بادشاه بهند آمده ملازم بادشاه شد و با افضل خان مخاطب
گشت و بعد چندے درگذشت مرزا محمد رفیع این افضل خان رفیق و دیوان سلطان عظیم الشان بن بهادر شاه
بن عالمگیر بادشاه شد چون عالمگیر درگذشت و بهادر شاه با برادر خود اعظم شاه مصاف داد و دران معرکه
فیل سوارے مرزا را از زخم کله رهگله رسید والد راقم که باده کس ملازم مرزا بود دران معرکه زخمے گشت و چون
بهادر شاه بر اعظم شاه ظفر یافت میرزا به اضافهٔ منصب و خطاب سربلند خان سرفراز گشت و در عهد محمد فرخ سیر
بادشاه ناظم صوبهٔ آله آباد گردید و بعد تغیرے میر جمله ترخان با یالت عظیم آباد پٹنه و استیصال راجه دهیر بهوج بوده
که سر حلقهٔ مفسدان بود مامور گشت چنانچه شمهٔ ازان در ضمن عظیم آباد پٹنه مرقوم است و در جلدوی استیصال
راجه دهیر بخطاب مبارز الملک دلاور جنگ و منصب چهار هزارے سرافراز گشت و بعد ازان با یالت صوبهٔ اودهه
رسید و همچنین اقبال او روز بروز در ترقے بود تا آنکه در آخر سلطنت محمد فرخ سیر بادشاه هفت هزارے شد و ناظم
صوبهٔ کابل گشت و پسرش خانزاد خان تا عزنین رفت و آن قضایا در ضمن نیشاپور مرقوم است و او فیروز جنگ
بوده بالجمله بعد از عزل صوبهٔ کابل بشاهجهان آباد آمد و در عهد سلطنت محمد شاه پس از چندے با یالت صوبهٔ احمد آباد
گجرات رسید و در انجا کارهاے بانام کرد و بالآخر بعنی کرد و ماهاے راجه ابهی سنگه عرف دهوکل سنگه برادر
راجه بخت سنگه راٹهور اولاد اجداد راجه جسونت سنگه راٹهور که از حضور محمد شاه ناظم گجرات شده بود رزم کرد
و ظفر یافت و این حکایت در ضمن احمد آباد گجرات در اقلیم دوم مرقوم است القصه سربلند خان از گجرات
به اکبر آباد آمد و بعتاب بادشاهے چند ماه در انجا ماند و بالآخر ناظم صوبه آله آباد گردید راقم حروف همراه بود

و یک و دو سال آنجا بسر برد و حسب الحکم محمد شاہ بادشاہ بشاہجہان آباد شتافت و پسر خود شاہ نواز خان را بہ نیابت خود در آلہ آباد گذاشت و بعد چندے او را بشاہجہان آباد طلبید و محمد امین خان را ہزارہ نوکران عمدہ بود صوبۂ اکبر آباد تفویض نمود ہمین کہ محمد امین خان بآلہ آباد رسید و ہنوز نفس راست نکردہ بود کہ معزول گشت شاہ نواز خان بنظامت صوبہ آلہ آباد مقرر شد راقم حروف را با دیگر افواج از سائر توپخانہ از شاہجہان آباد ہمراہ شاہ نواز خان رخصت فرمود و چون نادر شاہ والے ایران بشاہجہان آباد قتل عام نمود سر بلند خان خانہ نشین بودہ او را محترم داشت و بسبیل تحصیل زر مردم شہر کہ بطریق مصادرہ مقرر کردہ بود با و حوالت رفت سر بلند خان چار ناچار آن خدمت را بر سر گرفت و بعد نہضت نادر شاہ مطلق متنوی شدہ در یکہزار و یکصد و پنجاہ ہجرے در گذشت و او بنیابت سپاہ دوست و در بذل و خوشخلقی ضرب المثل بودہ و با ہم چشمان متکبر و غیور تر ہان الملک سعادتخان و دیگران چندے ملازم او شدہ بتقریبے از و جدا گشتہ بخدمت محمد شاہ رفتہ بر تبۂ امارت رسید ہر گاہ کہ خوش می نشست می فرمود کیست کہ گنجفۂ پالکی ما گرفتہ ندیدہ و قتے کہ از صوبۂ گجرات معزول شدہ بلقاب بادشاہے در اکبر آباد میگذرانید امیر الامرا صمصام الدولہ خاندوران خان چیزے با و نوشت سر بلند خان بر ظہران رقعہ جواب بدستخط خاص نوشت آقاے درمیان ہست شما مردم انچہ میخواہید میکنید ما خود خاک شدیم ہر کس کہ خواہد بر روے خود بمالد و قتے در آلہ آباد نشستہ بود راقم حروف و دیگران در خدمت نشستہ و ایستادہ از میر رستم علی دارو غہ جنسے فرمود کہ چیزے بگو رستم علی عرض نمود کہ شنیدہ می شد کہ در تیارے قلعہ آلہ آباد محمد اکبر بادشاہ دو کرور روپیہ نقد صرف نمودہ منارام خزانچے سرکار میگوید کہ از دست من در سرکار عالی پنجاہ و چہار کرور روپیہ بمردم سپاہ رسیدہ اگر خداوند عوصلہ تعمیر قلعہ میکرد بہشت و شش قلعہ مثل قلعہ الہ آباد تعمیر مییافت منارام خزانچے حسب الحکم حاضر آمدہ از و فرمود کہ چہ قدر روپیہ از سرکار ما از دست تو بلعبۂ سپاہ رسید عرض نمود کہ پنجاہ و چہار کرور نقد بدست این ضعیف تقسیم یافتہ سر بلند خان شکر آللہ گفت و او سہ پسر داشت و از پنا بیگم کہ بآخر نامش عائشہ نام داشت و رجالۂ نکاح عظیم الشان ابن بہادر شاہ بود و او پنا بیگم را بفرزندی بر گرفت و تربیت نمودہ بعقد زوجیت سر بلند خان داد با جملہ پسر کلان سر بلند خان خانزاد خان نام داشتہ و دیگرے را شاہ نواز خان نام بود و ہنگام ایالت صوبۂ کابل سر بلند خان خانزاد خان را از پیشاور بکابل فرستاد و او تا غزنین رفت و سخر ساخت و ہنگام مراجعت بر دست افاغنہ درہ اسپر گشت و این حکایت در ضمن کابل مرقوم است و در نظامت گجرات احمد آباد نشست سوء مزاجی سر بلند خان بنا بر تغافلی کہ در تعاقب دکنیان مثل جمنا کنہیا و بیلا بمشورت سیف الدین علیخان وغیرہ سادات بارہہ واقع شدہ بود بشاہجہان آباد رفتہ بخشی الملک صمصام الدولہ خاندوران مقدم او را گرامے داشتہ رفیقش ساخت و او ہنر تیر اندازے نیکو میدانست حسب الامر محمد شاہ بادشاہ در وقت تیر اندازے حاضر شدہ تیرے انداخت و گاہ گاہ بانعامات شاہی سرفراز میشد و در وقت احمد شاہ عالمگیر ثانی بعبرت میگذرانید چہ با بناے جنس سر فرو نمی آورد پسر دوم شاہ نواز خان ابن سر بلند خان سالہا بہ نیابت پدرش سر بلند خان بنظامت صوبۂ آلہ آباد قیام میداشتہ چنانچہ شمہ ازان در ضمن آلہ آباد گذشت و پسر سوم میر حسن گجراتی بن سر بلند خان کہ در گجرات متولد شدہ بود و آخر باسم جد خویش افضل خان مخاطب شد و او را محمد خان

شیر جنگ برادر زادهٔ برهان الملک بجای فرزند تعین نمود و دختر خود را با و منسوب کرد و بعد فوت شیر جنگ بجای نکاح او در آمد اکنون میر حسن موصوف در لکهنؤ اقامت میدارد و پسران شاه نواز خان چندان بعرصه نیامدند و یکے را سرفراز علی خان نام بوده و در غازی پور با راقم ملاقات نموده بود و دیگر پسر خانزاد خان که ناشیچ هندیخان است چندے بوساطت منیر الدوله داروغهٔ خواص عالے گهر بادشاه شد و ازان استعفا خواسته کجا کجا رفت و چها چها کشید و چشید و اکنون شنیده میشود که از بنارس بلکهنوه شتافت **نیشاپور از شهرهاے مشهور خراسان است** و در تعمیر آن خلاف نموده اند بعضے از انبیهٔ طهمورث میدانند اما اصح انست که نیشاپور بن اردشیر آباد ان کرده بے نام نهاد مردم آنرا نشاپور گفتندے تا بمرور ایام نیشاپور قرار گرفت و فی بزبان فرس شهر را گویند و در عجائب المخلوقات آمده که نیشاپور را ایران شهر ها گویند و صاحب عجائب البلدان گوید که در زمان سابق آنرا امهات بلاد گفتندے چه بحسب آب و هوا کیفیت کوه و صحرا در تمام خراسان جائے بدان نزهت نیست و این بلدهٔ فاخره اکثر بسبب زلزله خراب گردیده و باز معمورے رسیده در پانصد و پنج هجرے بواسطهٔ استیلای عران فتورے عظیم دران شهر راه یافته و در غلبهٔ جنود چنگیزیه خراب گشته که تا مدتے نسایم راحت و شمایم عافیت بشام ساکنان آنمقام نرسیده گویند دوازده روز شمار مقتولان آنشهر کرده اند هزار هزار و هفتصد و چهل و هفت هزار کس بشمار آمدند و گویند بر آبے که از سر کوه بلند که بر دو فرسخ واقع است آسیاے آب ساخته اند که بمقدار دو جوال گندم آرد میکردند و از نقایش آنشهر یکے کان فیروزه است در نواح رهتاس که ریواس نیز ش گویند بدان لطافت و بزرگی در هیچ ولایت نشان نداده چنانچه معین استقرائے در تاریخ مبارکشاهی آورده که وقتی جهت خلفاے بنی عباس ریواج برده بودند بوزن هفتاد من بوده مخفے نماند اکثر مجاورین اوراق به تقریبے گذارش احوال برهان الملک سید سعادتخان و ابو المنصور خان صفدر جنگ و اولادش مرقوم است اما چون مولد و منشاء ایشان از نیشاپور است بنابران سطرے چند از احوال آن امیران عالے منش بقلمے آرد برهان الملک سید سعادت خان و برادرش سعادت خان ساکن نیشاپور بودند بهند آمده ملازم مبارز الملک سید سربلند خان شدند روزے سربلند خان سعادتخان را گفت که خیمه و خرگاه بر سر کاریزے که متصل دهے در غایت طولانی و کلانے بوده و گل نیلوفر و نسرین دران بکثرت تمام شگفته تماشا گاهے خوب داشت راست سعادتخان آنجا رفته بر ساحل کاریز تجویز خیمه زدن کرد زمین دارده باندیشه اندازے شکنے ده نجد متش آمد و بباغے چند نذر گشید و ظاهر نمود که بر کنار کاریز مارو کژدم بسیار اند مبادا بخادمان سرکار ضررے از آنها رسد خبر کردم بنا بر انکه مبادا در اخفاء آن معایب شوم سعادت خان خیمه را از کنار کاریز بفاصلهٔ نیم کروه برپا کرد چون سربلند خان با خدمهٔ محل بسیر و تماشای آن مقام رسید خیمه را جائے که منظور بود در نیافت بر نجید و سعادتخان را سعایت داشت سعادت خان اظهار زمیندار عرض داشت سربلند خان گفت بهمین عقل و دانش از ولایت بهند آمده میخواهے که بر مسند امارت رسی هندیان مردم ولایت را بر فرنگ و صداے انگشتان مے پرانند حیف که از علماے جنگلی فریب خوردی سعادتخان خندید

وگفت اکنون که از زبان مبارک بر آمده انشا الله تعالے به امارت میرسیم و رخصت شد و به شاهجهان اباد آمد
وبوسیلهٔ امیر الامرا سید حسین علیخان سعادت بار یه ملازم فرخ سیر بادشاه شد و بعد چندے بفوجداری هندون
بیانه رسید و در ابتدائے سلطنت محمد شاه بادشاه برتبهٔ اعلی رسید و در ۱۱۱۱ ناظم اکبر آباد شد و برهان الملک خطاب
یافت و تنبیهے راجه گردهر بهادر ناگر بنظامت صوبهٔ اوده سرافراز گشت و مفسدان آنصوبه را استیصال نمود آندیار را
نیک ضبط کرد و فوج خود را در دواد و بش خوگر نمود و هیچ گاه از شکار رمنے آسود چنانچه چهل کروه در یک روز
رفتن با سپاه پیشش آسان بود وقتے در عهد محمد شاه بادشاه در سنه یکهزار و چهل و هشت هجرے بیلاجے پسر بهد
باجے راو که امرائے راجه ساهو دکهنے خواست که عبور گنگ کرده بر صوبهٔ اوده که بنظامت برهان الملک سید
سعادت خان بهادر بود متصرف شود با هشتاد و نود هزار متصل مانکپور عبور دریائے گنگ نموده مابین گنگ و
جمن آمادهٔ رزم نشست بیلاجے پایاب جمن یافته بگذشت و متصل جاج مؤتلاتے فریقین اتفاق افتاد دو سه روز
نا یره قتال مشتعل ماند روز چهارم بیلاجے از اطراف و جوانب بقولے چپ و راست جنگ سواران گرفت رزمے
صعب کرد و سعادت خان هم قتالے فاحش نمود و مردانه بکوشید بیلاجے تاب جنگ نیاورد و منهزم بسوے جمن
شتافت وقت فرار و در هنگام گیرودار از فوج پیش نه ده هزار سوار از ساحل پایاب بمقاومت سعی خود را بر آب جمن
زدند آب بسیار بود اکثر غرق گشتند بیلاجے عزیمت دهلی نمود و نواح دهلے را تباخت امراء محمد شاه مثل زبدة الملک
قمر الدین خان امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران خان و دیگران که بغفلت و آسایش میگذرانیدند از دهلی بر آمدند و بر
درهاے شهر پناه دهلی مورچال بستند دو سه روز در خود دارے خویش بخرابی بسر بردند برهان الملک
صفدر جنگ ابو المنصور خان بهادر را رخصت او فرمود و خود در شب و روز در تعاقب بیلاجی پاشنه کوب میرفت تا
متصل فرید آباد رسید بیلاجے خبر آمد برهان الملک شنیده دست و پا گم کرده بدکن گریخت برهان الملک ظفر یافت و
سرافراز خلعت پادشاهے گردید و رخصت انصراف حاصل کرده باوده مراجعت فرمود در اوائل سنه یکهزار و یکصد
پنجاه و یک هجرے که هنگامهٔ نادر شاه بادشاه روم داد حسب الحکم محمد شاه برجناح استعجال در پانی پت کرنال پیشتر
محمد شاه رسید و بخلاع ملبوس خاص سرفراز گشت و همانساعت از حضور معلے رخصت شده بزرم نادر شاه شتافت
هنگام گیرودار رزم ناگاه فیل سوارے برادر زاده اش نثار محمد خان شیر جنگ بر فیل سوارے برهان الملک دویده حمله
آور و شورشے عظیم برپا شد نثیر از ده جمعیت فوج برهان الملک از هم گسیخت و سپاه نادر شاه باطراف فیل برهان الملک
در آمدند کلاه پوستے از انجماعه بر فیل برهان الملک بر آمد او را با فیل پیش شاه ایران بردند نادر شاه دراغوشش کوشید
و مقدم او را مقدمهٔ نصرت خویش ساخت تا او بشاهجهان آباد آمد برهان الملک بعد از چند روز که از خشتی بیمارے
سرطان داشت رحلت فرمود بالجمله برهان الملک سید سعادت خان مبارز الملک سربلند خان را بسیار ادب میکرد
چنانچه راقم حروف شاهد نموده روزے هر دو باتفاق از دربار محمد شاه بادشاه برآمده شدند سعادت خان
تکلیف خانهٔ خودش کرد و در پالکی خود بطرف بالا نشانید و خود با همین نشست سربلند خان از راه اخلاق امر فرمود

تا کیہ عقب پالکی را بر دارند ہر گاہ کہ بخانۂ خویش میبرد ہمین پاس ادب مرعی میداشت و ایضاً روزے ہر دو بالتفاق از دربار محمد شاہ
بادشاہ برآمدہ شدند میر توزک سعادت خان سیف کہ بزبان ہندے و ہوپ نامند بدست او داد عصا بردار سربلند خان قدری جنبید
دور بود زود تر برسید سعادت خان از روے تواضع با ادب شدہ دہوب را بر ہر دو دست گذاشتہ بطریق نذر گذرانید ہینکہ سربلند خان
آنرا بگرفت سعادت خان قدمے چند پیشتر رفت لشکرانہ قبول نذر تسلیم خدمت نمود سربلند خان دست او بگرفت و گفت از براے خدا
معاف دارند دست بکیسہ برد و اشرفی عوض دہوب بدستش داد چہ درین ولایت و نیز در ولایت رسم است کہ اگر دو
دوستے را از شمشیر و خنجر و مانند آن تواضع کند در عوض ان اشرفی و یا روپیہ میدہند بالجملہ سعادت خان سپاہ بسیار
جمع میداشت و مواجب قلیل میکرد و شرح عام سی روپیہ در ماہ بود و آما مساعدہ بسیار بمردم سپاہ میداد چنانچہ وقتی
کہ فوت شد دو کرور و چند لکھ روپیہ بر ذمۂ سپاہ مساعدہ ماندہ بود و آنرا یک قلم ابو المنصور خان بمردم سپاہ معاف نمود
و گفت آن دفتر گاؤ خورد و او ہمشیرہ زادہ و داماد سعادت خان بودہ صفدر جنگ ابو المنصور خان خطاب میرزا تقیم نامداشت
و چون سعادت خان پسرے نہ داشت او را تربیت کرد و بالآخر اقبالش بجائے رسید کہ وزیر احمد شاہ بن محمد شاہ گشت
و آخر الامر او و برخیزد و غازی الدین خان نبیرۂ نظام الملک و انتظام الدولہ پسر قمر الدین خان و جملہ لوزانیان و روہیلہ کہ گروہ
جماعۂ روہیلہ نجیب خان بودند باہم اتفاق نمودہ رزمہاے مردانہ کردند ابو المنصور خان از شاہجہان آباد بصوبۂ
اودہ کہ نظامت آنجا داشت آمد و بعد چندے از بیماری سقا قلوس کہ ورم دموی و صنفے از غانمونے است در گذشت
اجل را لبیک گفت او امیرے باوقار و تمکین و سودب و مہذب با اخلاق ستودہ بود از انجملہ آداب او یکی آنست ہنگامیکہ
سربلند خان از حضور محمد شاہ بادشاہ بایالت صوبۂ آلہ آباد مامور شدہ در اکبر آباد متوجہ آنصوب گشت راقم حروف در آنوقت
بجاے والد خود بخدمت میر بخشی کہ بخشی اول باشد و مقدمۃ الجیشے کہ عبارت از ہراول است در سرکار سربلند خان
سرفرازے داشت چون دائرہ دولت بہ کانکر آباد کہ از آلہ آباد چہار دہ کروہ واقع است رسید ابو المنصور خان بموجب
حکم سعادت خان از اودہ و لکھنؤ بہ مانپور رسید و بر دریاے گنگ از کشتی پلی بستہ بخدمت شتافت چون خبر عبور گنگ
بہ سربلند خان رسید راقم حروف را امر فرمود تا لقا لوتیکہ حکم میکنم بران تجاوز ننمود باید کہ باجاغہ برادران معتمد خویش
باستقبال ابو المنصور خان پیشتر از خیمہ نقار خانہ رفتہ شنید کہ چون ابو المنصور خان بمقام ایک تیر از خیمہ نقار خانہ برسد
آنجا صف زدہ سلام کن و او اکثر از فرط ادب آنجا از فیل فرود آید عرض باید کرد کہ خود بدولت با نقار خانہ سوار بر فیل
روند اگر قبول نکند بسیار مبالغہ نباید کرد و چون بر پالکی سوار شود ندر باید گذرانید و او ہمچنان تا ڈیوڑھے اول بر پالکی
بیاید و از انجا بر اسپ نشستہ صبحی دو خیمہ را بسوارے اسپ طی مسافت نماید و صحن خیمۂ سوئیے را پیادہ قطع کند بر ڈیوڑھے
چہارم خیمۂ خاص کہ نشست ماست برسد شما ہمہ ہا بران ڈیوڑھے بنشینند و او تنہا اندرون آید این بفرمود و گفت اشرفے
بنا بر تذرش داری چون آنوقت اشرفی پیش راقم حروف نبود عرض کردم کہ میطلبم دست بکیسہ برد و اشرفی جہت نذرش داد
رخصت فرمود و راقم حروف حسب الامر دو ستہ جریب از نقار خانہ بیفتر رفتہ نشستم ناگاہ سوارے ابو المنصور خان با تحمل و استقلے
تمام رسید تا مردم صف ہا زدہ بسلام خدمت کردیم ہما نجا فیل را بنشاندند عرض کردم کہ تا نقار خانہ بر فیل تشریف فرما شوند بنا بر

پاس ادب قبول نکرد و بر پالکی نشست در نیم رمه مذکر گذرانیدم قبول فرمود و اندک پرسان احوال مے شد و متصل لفاخانه رسید و از پالکی فرود آمد و بر اسپ نشست دیگر بار عرض کردم که تا ڈیوڑهے خیمهٔ اول بر پالکی باید رفت فرمود که از ادب بعید است حاصل که بر ڈیوڑهے خیمهٔ اول پیاده شد و سخن سه خیمه را که سرانها باطراف کشیده بودند مسافتی بعید گذشت پیاده طے کرده بر ڈیوڑهی خیمهٔ چارمین رسید و تنها با یک دو خواص باندرون رفت و از سلام گاه تا نشست سربلند خان دو صد قدم پیشباز سلام کرد چون قریب بمسند رسید سربلند خان برخاست و بر مسند در کنارش گرفت بوسه بر پیشانیش داده بر پهلوے خویش بنشاند ابو المنصور خان با ادب تمام بر گوشهٔ مسند نشست تا دو پاس شب در حضور ماند هنگام رخصت خلعتے از دستار و گلوبند و مروارید و سرپیچ و چیغه مرصع و جامه و حرکتے الماس و کمربند و بندی و دوازده کشتی پارچه و سه کشتی جواهر نفیسه و شمشیر و جمدهر با قبضهٔ مرصع و سپر و دو اسپ عراقی با ساز طلائی یکے مینا کار و دیگرے مرصع بجواهر آبدار که در تیارے ان سه لک و چهل هزار روپیه صد و اندروپیه صرف شده بود با دو زنجیر فیل بخشید و رخصت فرمود پسر اوست وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ابن ابو المنصور خان که بعد وفات پدرش قائم مقام کردند و در عهد شاه عالم ثانی مرتبهٔ وزارت رسید اکنون که یکهزار و یکصد و نود و هشت هجری هست آصف الدوله بهادر بن شجاع الدوله بهادر بر مسند وزارت و نظامت صوبهٔ اوده و آله آباد باشکوه تمام متمکن است و انگریزان با آصف الدوله بهادر بغایت مبسوط و مربوط اند و اکثر احوال او و اسلاف او از کارهاے نامور و پرورش بجا و شرفا بر سکنهٔ صوبهٔ اوده و آله آباد که در عهد نظامت خود ها و استیصال اکثر نمایندگان چون بهگونت اڑاڑو از دست سعادت خان و استیصال و انهزام احمد شاه ابدالی در آخر عهد سلطنت محمد شاه بحسن تردد ابو المنصور خان و جماعهٔ رومیله کهیر چون حافظ رحمت خان و غیره بر دست شجاع الدوله ابو المنصور خان بهادر از قوه بفعل آمد برخے از ان بجاهاے خویش مرقوم است و راقم حروف از سعادتخان تا شجاع الدوله همه را دیده و خدمت نموده و آصف الدوله بهادر را نیز دیده اما از ان اتفاق تمتع نیافته و همه ایشان بقدر دانے و بذل موصوف بوده اند وزیر الممالک آصف الدوله بهادر بشکار و تعمیر عمارات و باغات شهرهے عظیم دارد سبزوار از افزونے عمارات و باغات و اشواق بهتر از دیگر شهر و دیار است و مبدأ آن سبزوار از جاهاے نیک آنشهر و مکان است چنانچه گفته اند که در بشت و رخت تا فوق آنست و بیکار رستم با پسرش سهراب در سبزوار بوده و الحال آنموضع در میدان دیوسپید اشتهار دارد شب سبزوار از روز و صال دلدار حکایت میکنند و در تاریخ مبارکشاهی مرقوم است که مردم آندیار بمذهب شیعی اشتهار دارند وقتے سلطان ملک شاه سلجوقے و یا دیگرے متوطنان آنمکان را در رفض معاتب ساخت و ایشان انکار کردند سلطان گفت اگر راست میگوئید ابو بکر نامے از ولایت خود پیدا سازید ایشان بسیار تردد کردند کم یافتند و بالاخر ابو بکر نامے در غایت ضعیفے و نحیفے یافتند و در زنبیل نهاده پیش سلطان بردند سلطان در خشم شد گفت این چیست گفت نه زنده و نه مرده گفتند اے سلطان معذور دار که در ولایت با ابو بکر بهتر ازین نمیشود مولوے روم این حکایت را بعنوان پسندیده بنظم آورده ایضاً آورده اند که سبزواری جهت خریدن هیمه بر سر راه هیمه کشان رفت اول کسے که آنجا رسید از و پرسید که چه نام دارے گفت ابو بکر برنجید و او را ایذا رسانید پس هیمه کش دیگر آمد از و پرسید او گفت عمر او را نیز بازار تمام روانکرد دیگرے رسید

ازو پرسید گفت عثمان اورا معذب ساخت و همچنین از چهارمین پرسید گفت علی سبزواری گفت ای پیشوای اهل اسلام در
هیزم کشی نیز پس مانده مرزا لیمین ترکمان باراقسم نقل طریفانه کرد چه سبزواری شنید که در فلان منار در فلان روز علی
علیه السلام تشریف می آرد و تا نماز خفتن آنجا ماند سبزواری آن روز وقت شام زیر منار رفت و آنجا نشست بعد نماز
عشا شخصی از منار فرود آمد سبزواری باشتیاق قدمبوسی برخاست و نامش پرسید گفت ابوبکر نام دارم سبزواری
گفت بوان کسی که خلافت حق علی بود از و گرفت ابوبکر لعلین چند بر سرش کوفت و برفت شخصی دیگر از منار فرود آمد و
سبزواری پیش او دوید و نام پرسید گفت عمر سبزواری گفت بلی تو ان هستی که حق علی تلف کردی عمر سیلی بر قفاش
زده برفت شخصی سوم در انجا رسید سبزواری نامش پرسید گفت عثمان سبزواری بدستور سخنان ناپسندیده گفت
عثمان اورا جبر کرد و برفت شخصی چهارمین در انجا رسید سبزواری باستقبال شتافت نام پرسید گفت علی سبزواری
بگریست و از اصحاب ثلثه شکوه آغاز کرد و ناسزا گفت علی کاردی بکشید و بینی او را برید و برفت سبزواری بینی از دست
داده بخانه باز آمد دوستان او آگاه شدند پرسیدند و پرسش آمدند سبزواری گفتن گرفت که از ابوبکر و عمر و عثمان
چنین بر سرش رسید یکی از دوستان او گفت مگر علی آنجا نبود سبزواری بینی خویش نمود و گفت اینجا نه خرابی که کرد
یعنی علی کرد که بینی ما را برید انتهی کلامه ذکر ملوک سربدار که در سبزوار نیشاپور حکومت کردند خواجه عبدالرزاق ابن خواجه فضل الله
اول ملوک سربدار است بعهد سلطان ابوسعید بهادر خان به تبریز شد و تربیت یافت و تحصیل اموال نمود و گران بار
حوالت رفت عبدالرزاق بکربان رفت تمام آن اموال را صرف شاهد و شراب کرد چون وقت آن رسید که مال بخزانه
رساند روی بوطن نهاد تا املاک موروثی بفروشد و ادای مال سلطان کند و در راه خبر وفات سلطان ابوسعید بهادر خان
شنید و چون بیاستین رسید افرمای او گفتند خواهرزاده خواجه علاء الدین و تونده وزیر خراسان اینجا آمده
شراب و شاهد میخواهد عبدالرزاق گفت بادشاه نماند و دنیا بهم برآمد چرا اطاعت روستائی کنم پس همان شب
با یاران بخانه او رفت و بقتلش رسانید و صبح در بیرون ده دار ها نصب کرد او یاران او مندیل های
خود بران نصب کردند و گفتند ما سربداریم هر که اطاعت ما کند باید که به آن رضا دهد هفت صد مرد باو بار شدند و هر کدام
بهر خویش داری نصب کردند و خواجه علاء الدین وزیر خراسان آگاه شد و هزار سوار بدفع آنها فرستاد عبدالرزاق
با او رزم کرد و غالب آمد و روی بفرار نهاد و خواجه علاء الدین بگریخت و گویند که بقتل رسید فی الفور عبدالرزاق در سنه هفتصد و سی و هفت
بجری متوجه سبزوار شد و برگرفت و بر سفراین و جوین و خاجرم استیلا یافت خطبه و سکه بنام خود کرد او مردی فاسق و بدخوی بود خواست که دختر خواجه
علاء الدین را بخواند او آگاه شد بگریخت عبدالرزاق برادر خود وجیه الدین را به تعاقب او فرستاد وجیه الدین در نیشاپور باو رسید خاتون گفت دانی که
برادرت فاسق و بی اعتدال است بران مباش که رسوا شویم وجیه الدین مردی باآزرم بود او را بگذاشت و باز گشت و نزد برادر آمد گفت او را بیافتم
عبدالرزاق زبان بدشنام گذاشت وجیه الدین نیز همچنان جوابی داد و عبدالرزاق خواست که حربه باو زند وجیه الدین تیغ برکشید
و برو دوید عبدالرزاق خود را از دریچه حصار بر انداخت و بخاک زیر آمده گردنش بشکست همران سلخت در سنه هفتصد
و سی و هشت هجری در گذشت و بعد از و برادرش وجیه الدین مسعود سبزوار بسلطنت رسید و او صاحب قران

سربداران است مردے شجاع دستوده اخلاق بوده وبسیارے از خراسان بگرفت ودوازده هزار سوار وهفت صد غلام جمع آورد واو در ابتداے دولت متوجه نیشاپور شد وبا امیران ارغون شاه واسلے آنجا ملازم کرد وظفر یافت ارغون شاه لبوس گرفت وجه الدین به نیشاپور آمد واستقلال یافت امیر ارغون در دفع سربداران ساعی شد وهفتاد هزار مرد جمع آورد امیر محمود انجرائی را با بیست هزار مرد وامیر محمد توکل را با بیست وپنجهزار مرد از دوراه بجانب نیشاپور فرستاد مقرر نمود که در روز معین دران حوالی جمع آیند تا او نیز با بیست وپنجهزار سوار با اسپان سپیوند آنگاه بزدم پردازند امیر وجه الدین مسعود با هزار سوار وده هزار پیاده از شهر بیرون آمد چون ساعتے از روز بگذشت امیر محمود در رسید وبکثرت سپاه مغرور شد پیش از انکه امیر محمد توکل وارغون شاه بدانجا رسند روے لشکر سربداران آورد پیادگان سربداران خواستند که بهزیمت روند امیر وجه الدین گفت هر کدام سه تیر بیندازید اگر خصم بهزیمت برود ایشان چنان وجه الدین با سواران حمله برد وظفر یافت وغنیمت بسیار گرفت وهمه را بر پیادگان بخشید وایشان را بر اسپان غنیمت سوار ساخت وچون چاخت شد امیر محمد توکل در رسید امیر وجه الدین نیز او را شکست وهنگام ظهر امیر ارغون شاه نمایان گشت همراهیان او خبر هزیمت یاران شنیده هراسان شدند وروے بگریز نهادند امیر وجه الدین تعاقب وغنیمتے چنان مخصوص گشت ودر هفت صد وچهل وهفت هجرے مازندران در تصرف آورد وهنگام مراجعت مازندران بر وشیخون آوردند وجه الدین با جمعے کثیر از سربداران بقتل رسید ملک شمس الدین از حکام تاوامغان واز جنوبسان تا ترشیز بوده واز ان گروه است خواجه شمس الدین که بعد از امیر وجه الدین پس از سه کس بحکومت رسید وادمردے دانا ومردانه ومدبر بود هرگز برات سوشے ودر مجلس تقدشمردے وگناهکاران درمیان هزار تن بشناختی وشبها تنها گرد محلات گشتی واخبار معلوم کردے ودر امر معروف ونهی منکر مبالغه فرمودے وچندان سیاست داشت که هرگز اطلب کردی لفن ترتیب داده بخدمت وی فرستی یا لفد فاحشه را زنده در چاه انداخت ورسوم فسق وفجور برافگند سربداران از سیاست او متنفر شدند تا حیدر قصاب را ایران در بستند تا در سبزوار در سنه هفتصد وپنجاه وسه هجری بقتل رسانید واز ان زمره است خواجه نجم الدین علی مؤید سردار که بعد از شش تن بحکومت رسید واز جوانمردان جهان بوده در مذهب تشیع غلو داشته هر روز هر سه ساعت صاحب الزمان اسپ کشیدی واز رعایا دره سه حصه گرفتے ودیگر بعرض نرساندے وجاهلے بی تکلف بپوشیدی وزیر قبا پیوسته جوشن داشتے وهمیشه سفره اش افگنده بودے وخاص وعوام از ان بهره یافتندے هر روز در محلات سه نوبت طعام دادی وهر سال خانه خود را به نعما دادے واوازه او از امغان تا سرخس ضبط کرد وبا امیر صاحب قران تیمور گورکان اساس دوستے نهاد وبالآخر مملکت خویش را بالطوع ورغبت بصاحبقران باگذاشت صاحبقران در رعایت خاطرش بسیار کوشیدی وهمیشه گفتے که چون خواجه علی مؤید مردے ندیدم پس خواست که ایالت خراسان او را دهد قبول نکرد ملازم اردو بود تا انکه در حرم آباد اسنان زخمے شده در هفت صد وهفتاد وهشت هجرے درگذشت تاریخ بروال محمد جوهے یک نقطه تاریخ وفات نجم دین خواجه علیست + یعنے محمد هفت صد وهشتاد وعدد واو ولبعد الف

ی سربداران بدولت رسید سفر ابن ولایتی ست در غایت وسعت ونزهت چه در تمام خراسان دوره کاریست

یکی اسفزاین و دیگرے فاین اما اسفزاین بحسب آب وهوا و دیگر صفت ها برفاین زحمان دارد و فواکه آن نیک میشود خصوص امرود که بطریق ارمغان بدیگر مکان مے برند و در اصل شهر درختان چنار و هر سال عجیب المثل است که از غایت کهنگی مجوف و میان تهے گردیده اما در سر سبز و خرم باشد گویند که در زمان نوشیروان آن درختان را نشانیده اند حوبن در زمان سابق داخل بهیق بوده و اکنون بسر حد خود ولایتے است بحسب اشجار و اثمار و انهار و باغات جنت آثار برلبیارے از شهر و دیار رجحان دارد جوشان از جاهاے نیک خراسان است هلاکو خان بتجدید در صدد آبادانے آن کوشیده و نبیره اش ارغون شاه نیز بران عمارت افزوده و در نزهة القلوب آورده که جوشان را در زمان سابق اسهوم مے خواندند آب و هوایش در غایت درستے و سازگاریست حاصل آن از قسم غله وغیره نیک مے آید نرشیز بکثرت فواکه و انواع محصولات آراسته است از بیهق بهمن بن اسپندیار رسیده اند از مضافات آن یکے از قند است که انار و املے آن بانام است و دیگر کشمیر است که در عهد پیشین سروے در انجا بود که بوقت طلوع و غروب آفتاب یک فرسنگ سایهٔ آن میرفته و در نزهة القلوب آورده که آن سرو را جاماست حکیم نشانیده بود و دیگر در کشمیر هرگز زلزله بوقوع نه پیوسته جنایاد که بعضے بجامد و برخے مکوناباد اعتبار کرده اند از ابنیهٔ پسر زردشت است و اقسام میوه و غله در انجا خوب مے شود و یکی از مضافات آن کاریز است که از اول تا آخر چهار فرسنگ است و جاه نخستین آن مقصد در عه است قهستان ولایتے است وسیع و طول و عرض آن ولایت را چهار صد در چهار صد فرسنگ گرفته اند و مضافاتش بسیار است که یکے ازان طبس مناسب دیگرے پرصید است و ایضاً دشت بیاض و اصل شهر وے شهر فاین است و فالین آن شهر بانام است و اکثر متوطنان آنجا صاحب فراست و نوشنده و حساب دان باشند اگرچه بعضے بالحاد مشهور اند اما مردم نیک اند یار بغایت نیکو خصال باشند و در یکے از مواضع فاین کوهے است و غارے که هیچ کس بغور آن نرسیده و در پیشگاه غار صفه ایست که در زمان گذشته چندی از سادات را مقابله دست داده و در حین بزمیت دران غار مختفی شده اند و از ان زمان تاحال همان نوع مانده اند که اصلا اثر پوسیدگی در بخشے از ایشان مفهوم نمے شود چنانچه بعضے نشسته و بعضے خوابیده و یکی ازان زخمے بر سر دارد که هرگاه دستار چه بران زخم که بسته اند باز کشد چون ورسیلان مے آید و الحال آن موضع بغار سادات مشهور است و جمعے از مجاوران در انجا سکونت میدارند و در یک سال بکنار انهار البالس مے پوشانند و مردم قهستان که بلاحده منسوب اند سبب آن آنکه چون حسن صباح شیخ ملاحده قلعة الموت را بدست آورد چنانچه بیاید حسین قاسے را بقهستان فرستاد او برفت و بسیارے از مردم انجا را بمذهب اسمعیلیه در آورد هرچند که حکایت حسن صباح طول و طویل است اما مردم مکار و گریزرا در امورات دنیا دستور العمل است مخفی نماند حسن صباح اول طائفه

ملاحده است و اسمعیلیه و را سیدنا خوانند و بعضے نسب او بمحمد صباح حمیری میرسانند اما خواجه نظام در قدح کرده شاید از روے تعصب باشد آورده اند که خواجه نظام الملک و حسن صباح و حکیم عمر خیام پیش امام موفق نیشاپوری علم آموختندی روزی حسن صباح و عمر خیام با خواجه گفتند مشهور است که شاگردان امام موفق بدولت رسند اکنون هرکه از ما بدولت رسد باید که عهد کنم علی التسویه شریک باشم پس برین عهد روزگاری بگذشت و خواجه نظام الملک را وزارت سلطان الپ ارسلان نصیب شد حکیم خیام نزد خواجه آمد و ایفاء وعده از خواجه خواست و گفت آن خواهم که در گوشه نشینم خواجه هر سال دویست مثقال طلا بر املاک نیشاپور نوشت حکیم بعزلت گزید و عمر بفراغت گذرانید و حسن صباح در زمان ملک شاه نزد خواجه آمد و خواجه را گفت دنیا متاع قلیل است نباید که همران نقص میثاق کنے خواجه گفت حاشا حسن گفت عهد کرده بودے که دولت بالسویه باشد اکنون مرا تربیت کنی تا بدولت رسم خواجه او را نزد سلطان برد و چندان ستود که بدرجهٔ اعتماد رسید و در مزاج سلطان تصرف کرد و هر سهوے و خطائے که در دیوان از خواجه واقع شدے بسلطان رسانیدے تا آنکه سلطان را با غوای حسن از طرف نظام الملک غبارے بر ضمیر نشست روزے سلطان با خواجه فرمود که بچندگاه دفترے مشتمل بر جمع و خرج ممالک تیار شود خواجه گفت در دو سال حسن گفت بچهل روز تمام کنم سلطان نویسندگان را نزد او فرستاد حسن بوعده وفا کرد خواجه بشنید و مضطرب گشت و ببارگاه سلطان رفت و رکابدار حسن صباح را دید که دفتر نزد او بوده و آن رکابدار پیش ازین ملازم خواجه بود و خواجه آنرا تعنات حسن صباح کرده بود و او در خدمت حسن صباح ماند گفت این اوراق با بنار رکابدار حسن صباح دفتر بخواجه داد و خواجه آنرا منتخ ساخت همه را بزمین زد و پراگنده ساخت راقم حروف گوید که آن وقت ورق داغ نبود و گویند که در هند ورق داغ راجه لوڈرمل اختراع کرده است بالجمله خواجه آنکاغذ را دیده گفت مجملے چند نوشته آید رکابدار اوراق نامرتب جمع کرد و از بیم جان حال حسن بگفت حسن صباح هنگام عرض دفتر را اینرا یافت سلطان از جمع و خرج سوال کردن گرفت حسن از جواب عاجز شد سلطان متغیر گشت خواجه گفت در اتمام امرے که دانایان دو سال مهلت خواهند و جاهلے در چهل روز خواهد که باتمام رساند جز هان و هوس کردن جواب نتواند داد حسن شرمسار و آزرده خاطر بیرون آمد و برے رفت و باصفهان شتافت و بخانهٔ رئیس ابو الفضل شد و چندے با او بسر برد روزے او را گفت اگر دو یار موافق میداشتم سلطنت این ترک و وزارت این روستای یعنی ملکشاه سلجوقی و خواجه نظام الملک برهم میزدم ابو الفضل دانست که این مرض مالیخولیا عارض گشته لاجرم وقت طعام غذای مقوی دماغ حاضر کرد حسن نعرات که داشت دریافت و ازو جدا شد پس وقتی که برالموت دست یافت ابو الفضل تردد ورفت حسن گفت ای رئیس دماغ من مختل شده بود با دماغ تو چون دو یار موافق داشتم دیدی که چگونه بقتل وفا کردم الغرض حسن صباح از رئیس ابو الفضل جدا شده بمصر رفت و بخدمت مستنصر باللہ اسمعیلے پیوست و اعتباری عظیم یافت و خلق را بنابر اصل مذهب خود که نص اول معتبرست به بیعت المصطفے باللہ براران مستنصر دعوت کردن گرفت امیر الجیوشش که مردم به بیعت

مستعلی مستنصر بخواندہ میان او و حسن وحشت خاست امیر الجیوش خواست که او را بقلعه دماوند حبس کند مستنصر رضا نداد امیر الجیوش حسن را برکشتے نشاندہ بمغرب روانکرد کشتے از باد مخالف تباہ شد بشہرے از شہرہاے نصاریٰ از سید حسن از انجا بشام رفت حلب شد و بغداد و خوزستان و یزد و کرمان مشتافت و بدعوت پرداخت و بداصفهان رفت و سه سال آنجا بماند جمعے کثیر از اہالے آن دیار باو گرویدند پس بجرجان رفت و داعیان بالموت فرستاد انگاه بسارے و دیلمان و بهاوند مشتافت و بقصبهٔ قریب الموت صومعه ساخت و بزہد و عبادت پرداخت ساکنان الموت که دعوتش پذیرفته بودند نزد او آمدند و شبے او را بقلعه بردند مهدے علوے را که بحکم ملک شاه کوتوال الموت بود اختیارے نماند و چون کار حسن بزہد مبنی بود مهدی را گفت زمینے که پوست گاوے بر و محیط شود ازین قلعه بسه هزار دینار من بفروش مهدے قبول کرد حسن نوشت پوست گاو را مانند الفراست کرد و بر گرد قلعه کشید و بهاے آنرا بر رئیس مظفر حاکم کرد کوه که دعوتش را پذیرفته بود تنخواه نمود و علوے را از قلعه اخراج کرد مهدے چون محتاج شد آن زر از رئیس مظفر بر طبق رقعه حسن بگرفت القصه حسن صباح در چهار صد و هشتاد و سه باشد پس آن تاریخ استیلاے حسن است بران قلعه بالجمله اہالے آن قلعه را امر فرمود که در بیرون قلعه زراعت نمایند هولاے الموت که پیش ازین متعفن بود خوش شد و موجب اعتقاد اہالے آنجا باو گشت حسن صباح حسین فاسینے را بالقهستان فرستاد و او مردم آنجا را بمذهب اسمعیلیه درآورد الموتیان از بیم سپاه سلطان ملک شاه خواستند که بجاے دیگر روند حسن گفت امام مستنصر مرا گفته بود که دران موضع اقبال بسیارے دہد الموتیان همانجا بماندند و الموت را بلدهٔ اقبال خواندند و فدائیان اسمعیلیه دست بقتل جمعے که موافق ایشان نبودند دراز کردند این حدیث بسلطان ملک شاه رسید فرمان بحسن نوشت بدینموجب بدانکه بسمع ما رسانیده اند تو که حسن صباحے و دین ملت نو پیدا کردهٔ و مردم را بفریبے و بعضے مردم جاہل کوهستان را جمع آورده سخنان ملاحم طبع ایشان میگوئی و کار بایشان میدہے مرد میکه نه بطور و روش تو اند میکشید و نیز بر خلفاے اسلام که قوام ملک و ملت اند طعن میکنے باید که مسلمان شوے و از عقیدهٔ فاسد برگردے بر خود و متابعان خود رحم کنے و بدانکه استحکام قلعهٔ الموت مغرور نشوے و بیقین دانے که اگر آن قلعه برجے از بروج آسمانی باشد آنرا بخاک برابر کنم و الله تعالے اعلم بالصواب چون جوابے طویل نوشت راقم حروف ازان سطرے چند اقتباس کرده مینویسد زندگانی بندگان سلطان جهانگیر دادگستری و رعیت پروری دلیرے بادنامه از درگاه سلطان بما رسانیدند مشتمل براینکه بسمع همایون ما رسیده که دین و ملت نو پیدا کرده مثال سلطان را بوسیدم و بر چشم نهادم اکنون شرحے از احوال خود بار نمایم امید دارم که سلطان اصغا فرماید و باخصمان من خصوص نظام الملک مشورت بفرماید بعد ازان انچه راے جهان آراے از سخنان من در دل فراگیرد بران مزیدے و ازان گریزے نباشد من کیستم چون از دین مسلمانے برگشته باشم و در خداے و رسول او عاصی شده باشم بر مذهب شافعے بچهار سالگے رسیدم و تا چهارده سالگے

در علم قرآن و حدیث و انواع علوم ماهر گشتم و در کتب شافعی در فضیلت فرزندان پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم و امامت
ایشان بروایت بسیار یافتم خاطرم بآن طرف میل کرد اما در دنیا القتاد م حق تعالے آن از من نه پسندیده
و خصمان چون نظام الملک وغیره بر من گماشت تا مرا باضطرار ازان کار بیرون آوردند من گریزان شهر
و بیابان ها میگشتم و مردانه بطلب دین برخاستم و به بغداد شدم مدتے بماندم و تحقیق حال خلفاے عباسی
را و پیشوایان دین مسلمانے کردم خلفاے عباسے را از مروت و مسلمانے بیرون یافتم پوشیده نیست
که منصور دوانقے بزرگے چون ابو حنیفه کوفے را که از بزرگان مسلمانان بودند بفرمود تا چند تازیانه زدند و قتلغ
عباسے بن منصور حلاج متقدای را بفرمود تا بر دار کشید ندازین قبیل بدتر ازان کردار بلاے ایشان
بسیار است اگر یاد کنم دفتر ها شود بالجمله بمصر شدم خلیفه بحق امام مستنصر آنجا بود از خلافت و امامت
عباسیان او را بسیار بهتر و بحق یافتم بدو اقرار آوردم امام مرا منشور داد که مسلمانان را از امامت من
خبر ده اگر سلطان را سعادت و اطیعوا اللہ و اطیعوا الرسول و اولے الامر منکم در طالع باشد از سخنان در بگذرد
و بدفع عباسیان برخیزد و نعوذ باللہ من که چنین امرے صادر شود که خلاف راے سلطان باشد
اما دشمنان در رنج نبده بیکوشند بحیلتے این گوشه بدست آورده ام و پناه خود ساخته بعد از آنکه
فراغت از کار خصمان حاصل آید بدرگاه سلطان آیم و السلام علی من اتبع الهدی چون نامه بسلطان رسید بر خواند و در غضب
شد و عدد چهار صد و هشتاد و پنج بحرے ارسلان باش را بدفع او فرستاد ارسلان باش الموت
را محاصره کرد حسن باستقبال مردانگی بداشت قلعه بپرداخت و هدارا بوعلے که در نواحے قزوین مقام
داشت و با حسن موافق بود سه صد کس بمدد او فرستاد ایشان باتفاق جمعے از اهالے رودبار
بر ارسلان باش شبخون بردند او بهزیمت رفت سلطان قزل سارق را بدفع حسن فالی که در قهستان بود
فرستاد قزل سارق بدفع اشتغال داشت که خبر فوت سلطان شنیده بازگشت و سلطان برکیارق
و سلطان محمد پسران ملک شاه سلجوقے در عهد سلطنت خود بدفع حسن صباح شکرها تعین کردند و باندک
عرصه درگذشتند حسن قوت گرفت و قلعه لامسه و چند قلاع دیگر بسخر ساخت و چون سلطان سنجر بادشاه
شد لشکرها بدفع اسمعیلیه قهستان فرستاد حسن صباح یکے از خدمهٔ سلطان را بفریفت تا شبے که
سلطان در خواب بود کاردے بالاے سر او در زمین فرو برد سلطان بیدار شد آنرا بدید و
اندیشناک گردید حسن بعد از چند روز سلطان را پیغام داد که اگر نسبت بسلطان چیزے بدے در خاطر
میداشتم آن کارد را که در زمین داشت نشانده بودند سوگلان در سینه بزم سلطان می نشانیدند سلطان توهم نموده بمصالحت ضلا
داد بشرط آنکه تجدید قلعه نسازند و آلات حرب نخرند و دران ایام حسن فالے بقتل رسید جمعی تحقیق رسانیدند که او پسر حسن
کشته حسن پسر خود را بقصاص او بکشت و پسر دیگر خود را نیز که شراب خورده بود بقتل رسانید و حسن بالموت وافی
بود تا آنکه در ربیع الاول بالنفید و شش صد و شش هجری مریض شد و پسر خود کیا بزرگ امید را که در قلعه لامسه بود بخواند و بجای خود نشاند

وده دارا ابو علی را وزارت داد و در گذشت و او ترویج شریعت کوشیدی و پیوسته بر صف پرداختی وقتی شنید که شخصی
در الموت فی نواخت اورا از قلعه بیرون کرد و در عهد او پسرش کیا بزرگ امید و نبیره او محمد از اعیان عالم
چون خواجه نظام الملک وزیر مستر شد و ارشد از خلفای بنی عباس و غیره که با اسمعیلیه عداوت داشتند خم
کارد فدائیان اسمعیلی بقتل رسیدند بالجمله کیا بزرگ امید بن حسن جانشین شد و قلاع حصین ساخت و
در پانصد و بیست و سه هجری لشکر بقزوین کشید و چهار صد مرد را بکشت و باز گشت در عهد او قاضی
ابو سعید هروی رسید و دولت شاه رئیس اصفهان و بسر مستعلی اسمعیلی و سلمی سعرو اسنفرصاحب مراغه
و مستر شد خلیفه عباسی و حسن بن قاسم مفتی قزوین و بسیاری از اعیان بزخم کارد فدائیان بقتل
رسیدند بعد از و پسرش محمد بن کیا بزرگ امید جانشین پدر در پانصد و سی و سه هجری گشت و در بدو دولت او را
عباسی خلیفه بغداد بر دست فدائیان بقتل رسید و از او قات خلفا عباسی برسیدند و روی
از مردم نهان کردند و در عهد او فدائیان اسمعیلی که ایشانرا رفیقی گفتندی ظرافت تاختن بردند و او
در اقامت رسوم اسلام مبالغه نمود و بعد از و پسرش حسن بن محمد بن کیا بزرگ امید المشهور علی ذکره
السلام جانشین شد و اورا خداوند گفتندی بکثرت استعمال خداوندان بخوندان مبدل گشت و ازان
ایشان را خوانندیان خواندند و او بعلم موصوف بوده چون بسلطنت رسید بشرب خمر پرداخت
و در پانصد و پنجاه و شش هجری در هفتم رمضان در مصلی منبری روی بقبله نصب نمود و چهار
رایت سرخ و سفید و زرد و سبز بر چهار طرف آن برپا کرد و بر منبر رفت و خطبه خواند و رسوم شرع برانداخت
و خلق را در ضلالت افگند و از منبر فرود آمد دو رکعت نماز بگذارد و دایه نهاد و گفت افطار کنید
و نمود که امروز قیامت است و رسول صلی الله علیه وسلم فرموده که بعد از قیامت بر مسلمانان تکلیفی
نیست و نباشد امروز قیامت است و بهشت همین باید که پس ازین هرچه خواهند بکنند و ازان است
که ملاحده هفتم رمضان را عید قیام خواندند آنحاصل در عهد او رسوم آشکارا گشت و او
در پانصد و شصت و یک هجری بر دست برادران خود حسن مامور که از بقایای آل بویه بود بقتل رسید
و بعد از و پسرش خوند محمد بن حسن علی ذکره السلام جانشین گشت و حسن مامور را بانتقام بکشت و در
علوم معقول و منقول مهلات بسیار گفت و خداوند نامه فخر رازی فرستاد تا او را تنبیه نمود و آن در احوال
فخر رازی بیاید داد و چهل سال حکومت کرد و در ششصد و هفت هجری در گذشت و بعد از و پسر او خوند
جلال الدین محمد معروف بنو مسلمان بحکومت رسید و زبان بلعن و طعن آبا کشود و تصانیف حسن
صباح را بسوخت و مادر را بحج فرستاد و بعد از و پسرش خوند علاء الدین محمد ملقب بجلال الدین
محمد بو مسلمان و رنه سالکی بجای پدر نشست و رسم و آئین پدر بگذاشت و بدستور حد بالها و فرستاد
و چون رسم اسمعیلیه آن است که امام در کودکی و جوانی یکسان است هر حکمی که کند برحق است هر کس را

برو انکار مجال نباشد در عهد او ملاحده بر سر کار خود رفتند و او با وجود الحاد معتقد شیخ جلال الدین بوده
و هر سال پانصد دینار کنکی بهر شیخ فرستاده و شیخ آنرا ماکول و مشروب خود میکرده و میگفت خون و مال ایشان
نزد ایمهٔ دین حلال است و آنچه بارادهٔ خود دهند بطریق او لی حلال خواهد بود و علاؤ الدین بر
مرحوم قزوینی منت می نهاد که اگر شیخ در میان شما نبودی خاک قزوین را در تبره ها کرده بالموت رودی
و او بظلم و ستم مشهور آفاق افتاده و در ششصد و پنجاه و سه هجری بدست حسن مازندرانی بقتل رسید
و بعد از و پسر او خواندر کن الدین بن علاؤ الدین جانشین شد و حسن مازندرانی را با فرزندان و بقصاص پدر کشت
و اطاعت منکوقاآن نمود و برادر خود شاهنشاه را پیش هلاکو خان فرستاد هلاکو خان او را بدرگاه طلبید
خورشاه اول اهمال و حیله با بر انگیخت و آخر برفت و در سنه ششصد و پنجاه و چهار هجری محبوس گشت
هلاکو خان در اندک زمان چهل و اند قلعه از ملاحده با خاک برابر ساخت و بحر الموت و لامسر در لقرف ملاحده
نماند و بالآخر آن نیز از دست رفت چه مغولان در الموت چند حوض سرکه و عسل یافتند که لشکریان
دران غوطه ها کردند و اکثر آن ذخایر از عهد حسن صباح بود و دران تغیری راه نیافته و ملاحده آنرا برکرامات
حسن عمل کردند بالجمله خورشاه محبوس بفرمان منکوقاآن بقتل رسید پس حکم قاآن بهلاکو خان رسید که در
استیصال اسمعیلیه چنان سعی نماید که طفلان ایشان در گاهواره زنده نمانند هلاکو خان مجموعهٔ خدم و حشم
خورشاه را بقتل رسانید پس لشکر بقهستان فرستاد تا دوازده هزار کس از اسمعیلیان آن دیار بقتل رسانید
و قلیلی که از ایشان نجات یافتند بگوشه ها خزیدند و دولت ملاحده در سنه ششصد و پنجاه و پنج هجری منقرض گشت
و در ششصد و هفتاد و چهار هجری بقایای ملاحده پسر خورشاه را که در گوشه پنهان بودند بدست آوردند و دولت
تمام نهادند و بر الموت مستولی شدند آقا خان لشکری فرستاد تا تمامی ایشان را بکشتند و الموت را خراب کردند بسطام
شهری کوچک است از خواص آن شهر یکی آنست که کسی در انجا عاشق نشود و در و چشم نه بیند و دیگر در ان ولایت
آب تلخ است که کندی ذهن را دفع کند و بو اسیر میگویند و از عجائب آنشهر است که همیشه بوی خوش بشام
رسد و چمن بسطام از جاهای بنام است و آن مرغزاری است در غایت لطافت و نزاهت و در یکی از منافات
بسطام اثر تمام جائیست که اگر ناپاکی در انجا اندازند البته باد و طوفان آید تا که آنرا بنارند و او معان
در جوار بسطام واقع است و در انجا چشمه ایست باد خانی نام که هرگاه رکوی را با خون حیض آلوده ساخته
دران چشمه اندازند و هوا در حرکت آید و هر که از ان آب بخورد شکم منتفخ گردد و بعضی گفته اند چاهیست که این خاصیت
ازان بعمل آید فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم چهارم عطا بن عبد الله خراسانی از علماء تابعین است از خنان اوست
که میل معتکف در مسجد مثل کسی است که خود را در آستانهٔ پادشاه اندازد و گوید تا مقصود من حاصل نشکنی برنخیزم
امام ابو عبد الله احمد بن محمد بن حنبل شیبانی بروی صاحب مذهب مستقل بوده و هزار هزار حدیث بیاد داشت
معتصم خلیفهٔ عباسی او را تکلیف کرد که قرآن مخلوق گوید نگفت خلیفه فرمود تا او را دستها بر پشت بستند

دنا زیانہ زوند ناگاہ ندا ازارش بگشا دند الغور دستہایش بگشا دتا ازار خویش بہ بست و اصحاب او گو بند دستی از غیب پیدا شدہ و دست او بگشود و انیو افعہ در دو صد و ہشت ہجری اتفاق افتاد پس معتصم او را محبوس ساخت و در روز خلافت متو کل رہائے یافت و در دو صد و چہل و یک ہجری در گذشت و او را در قدم کلام رہانے مبالغہ تمام بود و بعضے از اصحاب او مے گفتند کہ قرآن با جلد و کاغذ قدیمست ابو الحسن قوفیجی از اکابر صوفیہ است از سخنان اوست مردم سہ گروہ اند اول اولیا کہ باطن ایشان بہتر از ظاہر ایشان است دوم علما کہ ظاہر و باطن ایشان برابر است سوم جہلا کہ ظاہر ایشان از باطن بہتر است

ابو اسحاق ابراہیم ادہم از اکابر مشایخ صوفیہ است و بقولے از ابناء ملوک بودہ آوردہ اند روزے در بلخ بار دادہ بود کہ ناگاہ مردے در آمد و ہیچ کس یارائے آن نداشت کہ مانع او شود تا آنکہ نزدیک او رسید ابراہیم گفت تو کیستے و بچہ کار آمدہ گفت آمدہ ام کہ درین رباط فرود آیم گفت این رباط نیست بلکہ خانۂ من است گفت پیش از تو کرا بود گفت پدر مرا گفت پیش از وے کرا بود گفت جد مرا گفت ہر گاہ یکے آید و دیگرے رود خانہ نبود رباط باشد ابراہیم گفت تو کیستے گفت منم خسرو ناپدید گشت ابراہیم را در دزیادہ شد و قصے بندہ بخدمت گفت ترا چہ نام نہم گفت ہر چہ مراد خداوند است گفتا چہ جامہ دہم گفت ہر چہ مراد خداوند است گفت ترا چہ غذا دہم گفت ہر چہ مراد خداوند است گفت ترا ہیچ مراد نیست گفت بندہ بودن و مراد داشتن راست نیاید ابراہیم متاثر شد و ازین قبیل حکایت افسردگے دل او از محبت دینی است و از انجملہ است کہ وقتے بشکار رفت آوازے شنید کہ ترا باین کار نیافریدہ اند او را گاہے پدید آمد و از انجملہ دران بود بیرون آمد و سیاحت گزید و با بسیارے از مردان دین ملاقات کرد و خرقہ ارفضل عباس پوشید و ملازمت امام محمد باقر دریافت و رسید بجائیکہ رسید آوردہ اند کہ در چہار سال بادیہ قطع کرد چہ در ہر قدمے دو رکعت نماز میگزارد و چون بحرم نزدیک رسید بزرگان آنجا باستقبال وے بیرون آمدند ابراہیم خود را پیش قافلہ انگند خادم حرم با و رسیدند و گفتند ابراہیم ادہم را چنین میگوئے زندیق تو ئے گفت من نیز چنین میگویم و چون دانستند دیگر روز بعذر خواہے آمدند ابراہیم گفت من ہما نروز بخشیدم از سخنان ابراہیم است کہ کعبہ جوانمردان است کہ مستحق رنجانیدن را نرنجاند و آزاد آنکہ از رنجاندن کسے نرنجد ابراہیم ادہم وقتی شفیق بلخے را گفت در معاشش چہ میکنے گفت اگر مے یابم ایثار و اگر نے یابم صبر کنم گفت نیکان خراسان نیز چنین کنند شفیق گفت تو چہ میکنی گفت اگر مے یابم اخبار و اگر نے یابم شکر میکنم و بعضے بر عکس این گفتہ اند یعنی شفیق بلخے از ابراہیم پرسید بالجملہ از وے پرسیدند کہ فتحے کہ گرسنہ بود و چیزے نداشتہ باشد چہ کند گفت صبر کند گفت تا کے گفت تا بمیرد گفتند و بیت بر کہ بود گفت و بیت بر کشیدہ بود وقتی باغی با ابراہیم

پیر دہ روزے خداوند باغ از وانار شیرین خواست ابراہیم انار بیاورد و آن ترش برآمد
خداوند گفت کہ انار شیرین بیار ابراہیم بیاورد آن نیز ترش برآمد صاحب باغ گفت بدست
کہ در باغ میمانی و نمیدانی کہ انار شیرین کدام و انار ترش کدام است ابراہیم گفت تو مرا مزد است باغ فرمودی و نگفتی کہ انار
من چہ دانم کہ شیرین و با ترش کدام است صاحب باغ دریافت کہ باین زہد ہا تا کہ ابراہیم ادہم است ابراہیم ازانجا برفت ابو علی فضل عیاض
بن مسعود بن بسر قندی الکوفی از اکابر مشائخ صوفیہ بود در اوائل حال راہزنے کردے و از غایت مرد و گرد کاروان کہ دران
زمان بودندے بگفتے و مال کے۔ بالتمام مردے دیہ را دیہ بگذاشتے حال نزدیک است و توبہ کرد
و از مردان دین گشت از سخنان اوست کہ ابلیس لعین بارے تعالے و سبحانہ گفت خلائق
ترا دوست دارند و فرمان ترا نمیبرند و مرا دشمن میدارند و فرمان بردار من ہستند حق تعالے
فرمود آمرزیدم نافرمانے ایشان را بدوستے ایشان باین و فرمان بردارے ایشان بدشمنے باتو
گفت مردوستے بکمال رسد کہ منع و عطا و ذم و ثنا پیش او یکسان باشد ابو علی شقیق بلخی از بزرگان
مشائخ صوفیہ است از سخنان اوست کہ مرگ را ساختہ بود کہ چون بیاید باز نگردد و گفت از گناہ ناکردہ
پیش ازان ترسم کہ از گناہ کردہ چہ ہنگ کردہ ام میدانم و نمیدانم کہ چہ خواہم کرد و گفت کہ ہلاک مردم در سہ چیز است گناہ
میکند امید توبہ دارد و توبہ نمیکند امید زندگانی دارد و توبہ کردہ ے ماند امید رحمت ابو یزید بسطامے از مشائخ صوفیہ است
او را گفتند چہ بہتر گفت دولت مادرزاد گفتند اگر آن نبود گفت چشم بینا گفتند اگر آن نبود گفت گوش
شنوا گفتند اگر آن نبود گفت مرگ مفاجات وقتے ارپلے مردے نماز گذارد و چون فارغ شد امام
گفت روزئے تو از کجا ست گفت باش تا از اول نماز خود را تفحص کنم انگاہ جواب ترا گویم چہ
نماز در پے کسی گذاردہ ام کہ رزاق را نمے شناسد روزے در آئینہ نظر کرد و گفت ظاہر شد پیرے
و نرفت غیبت دنہ دریا فتم آنرا کہ در خانہ است از سخنان اوست کہ شبے ایزد تعالے را بخواب
دیدم گفتم راہ تو چون است فرمود از خود گذشتے و بما رسیدے آوردہ اند کہ بایزید را پس
از مرگ بخواب دیدند پرسیدند حالت چون است گفت مرا گفتند اے پیر چہ آوردے گفتم چون درویشے
بدرگاہ ملک آید و بیرانگویند کہ چہ آوردے بلکہ بگویند چہ خواہے لقلے موافق این حکایت زنے
ضعیفہ بود کہ از خدا سوال کردے چون از دنیا رحلت کرد در خوابش دیدند کہ خوشحال بود گفتند با تو چہ کردند
گفت مرا گفتند چہ آوردے گفتم آہ عمرے مرا حوالت باین در میکردند کہ خدا بدہد اکنون کہ آمدہ ام
میگویند چہ آوردے بزنے بغماغے من رحم کردند و دست از من باز داشتند ابو ذکریا یحیے
رازی واعظ از مردان دین بودہ است وقتے بہ بغداد رفت مشائخ صوفیہ پیش او جمع آمدند و بہ پیشاوند
تا وعظ گوید چون در سخن شروع کرد جنید خواست کہ سخنے گوید یحیے گفت جائے کہ مردان سخن گویند
ترا رسد کہ سخن گفت جنید عذر خواست از سخنان اوست کہ زہد سہ حرف است از ترک زینت

دنیا ترک ہوا و دال ترک دنیا او را گفتند قومے گویند کہ بہ آنجائے رسیدہ ام کہ مارا نمار نباید کرد
گفت رسیدہ اند اما بدوزخ و وقتے باکی بردہے بگذشت رفیق او گفت خوش وہی است یکبے
گفت خوشتر ازین وہ دل کسے است کہ ازین وہ فارغ است و گفت ہرکہ از دوست غیر دوست بجوید
ندید و گفت زاہدان غرباے دنیا اند و عارفان غرباے آخرت یکی او را گفت باکہ صحبت دارم گفت
باآنکہ چون نماز شوے بعیادت آید چون از تو جرمے بیند او عذر خواہد او را گفتند مرد متوکل کے رسد گفت
آنگاہ کہ بوکیلے حق تعالے رضا دہد ابو نصر پسر حافے گویند مردے الاصل بود از جملہ زہاد
و صلحا بودہ است و در بغداد سے نشستہ و او را ازان حافے میگفتندے کہ کفش در پا تکردے
از سخنان اوست بدترین گناہ یارے دادن ظالمان است و برندہ ترین شمشیر نالۂ مظلومان
گفت دلیل عقل کم گفتارے است و دلیل فضل بردیارے فاطمہ نیشاپوریے از زنان
عابدان بودہ و با بزید بسطامے او را ستودہ و من کلامہ من عمل اللہ علی المشاہدۃ فہو عارف یعنی
کسے کہ عمل کند خدائے را بر دیت او پس آن شخص عارف است و من عمل علی مشاہدۃ اللہ
اباہ یعنے کسے کہ عمل کند بر دیدن اللہ یعنے اللہ او را مے بیند پس آنکس در عمل خود یگانہ است
ابو اسحق ابراہیم بن احمد البلی الاصل است از قرآن خیدو نورے بود با خضر علیہ السلام
را صحبت داشتہ وی گفتہ کہ وقتے در بادیہ میرفتم کنیزکے را دیدم در غلیان شوق و وجد سر
برہنہ گفتم اے کنیزک سر بپوش گفت اے ابراہیم چشم بپوش گفتم اے کنیزک من عالم
و عاشق چشم بپوشد گفت اے ابراہیم من ستم ستان سر بپوشند گفتم اے کنیزک
مصاحبت من خواہے گفت اے ابراہیم خام طمع مباش من در راہ او میروم و مرد بچو تو
نہ از ابراہیم منقول است کہ گفت در بادیہ بانصرانے اتفاق افتاد و ہفت شبانروز
برفتم و ہیچ جا نیافتم کہ بخورم راہب گفت خفیہ انچہ باشد بیار کہ جوع غالب شد
من ہیچ نداشتم بخدا نالیدم کہ مرا پیش این فضیحت مکن ناگاہ طبقے دیدم کہ برنان و گوشت
بریان و خرما و کوزہ اب ظاہر شد ہر دو سیر بخوردیم و ہفت شبانروز دیگر نرفتیم من با او گفتم
یا راہب النصرانیہ تو نیز انچہ داری بیار کہ این بار نوبت تست او نکیہ بر عصا ے خود کرد و دعا نمود
ناگاہ دو طبق ظاہر شد رحمہ ان چیزہا کہ در طبق من بود در ان بود من بغایت مشوش شدم
و چیزے نخوردم او لحاح میکرد پس گفت کہ بخور کہ ترا دو بشارت دہم یکے اشہد ان لا الہ الا اللہ
و اشہد ان محمدا الرسول اللہ دیگر آنکہ گفتم یارخدایا مرا در پیش آنکس شرمندہ مگردان پس
بخوردم و بمکہ شدم چون طواف کردم نصرانے در گذشت او را در ابطحا دفن کردم ابو تراب عسکر
ترجمہ اکثر مشائخ صوفیہ و اکابر خراسان بودہ از سخنان اوست کہ عارف آن بود کہ ہیچ

بخیز او را میره نماز دهمه چیز بر او روشن شود گفت هیچ چیز از عبادات نافع تر از اصلاح دل نیست
ابو عبد الرحمان حاتم اصم از اکابر مشایخ صوفیه و اهالی بلخ است گویند او کر بود
وقتی زنی نزد او آمد تا مسئله پرسد با وی جدا شد حاتم بشنید و گفت سخن بلند کن
که نمی شنوم زن آواز بلند کرد حاتم همچنان میگفت تا زن را معلوم شد که او کر است و
ازان فعل باز آمد و تا سه سال دیگر زنده مانده بود و حاتم دران مدت خود را کر می نمود و
از سخنان اوست که زینت عبادت خوف است و گفت باید که از خانهٔ خود بیرون نیائی
اگر مصاحب خواهی خدا کافی است و اگر رفیق خواهی کرام الکاتبین و اگر انیس خواهی
قرآن و اگر وعظ خواهی ذکر موت بزرگی بهر او چیزی فرستاد حاتم او را قبول کرد گفتند چرا
گرفتی گفت در گرفتن ان عز او ذل خود دیدم و در نا گرفتن عز خود و ذل او پس عز او بر عز خویش مقدم داشتم و ذل خود را بر ذل او
اختیار کردم و گفت اگر عمل کنی یاد دار که خدا تعالی جل شانه مینگرد و میشنود و چون خاموش باشی یاد دار که خدا تعالی میداند
که چه گوئی باشی یکی نزد او آمد و گفت دخل ندارم بچه روزگار میگذرانی گفت از
خزانهٔ خدا گفت آن از آسمان بهر تو مے آید گفت اگر زمین او را نبود ے از آسمان فرستاد
از و پرسید چه خواهی گفت آنکه یک روز بعافیت گذرد گفتند عافیت چه باشد گفت آنکه
روزے گذرد و دران عصیان بوجود نیاید وقتے بسفر میرفت زنرا گفت تا چهار ماه نفقهٔ
تو چند گذرانم گفت چند انکه زندگانی خواهی گذاشت گفت زندگانی بدست من نیست
گفت روزے هم بدست تو نیست او در قاضی بلخ درگذشت حاتم به تعزیت رفت و گفت سی سال
است که حکم میکنی هیچ حکم تر از دیگر و تو نیز یک حکم را قبول کن ابو حفص حداد نیشاپوری
سالوری پادشاه مشایخ بوده از سخنان اوست خوف چراغ دل است خیر و شر بدان
چراغ توان دید و گفت دعوی فقیر درست نیاید ما دادن دوست تر از گرفتن ندارے
ابو عثمان حیرے نیشاپوری از اکابر صوفیه بوده از سخنان اوست که مرد تمام نشود
تا در دل او چهار چیز برابر نگردد منع و عطا عز و ذل و گفت غافل آنست که از هر چه مے ترسد
پیش از انکه دران افتد کار آن نسازد ابو علی دقاق نیشاپوری امام وقت خود بوده گویند که ابو علے
حاکم کرمان از وے پندے خواست گفت تو مال خود را دوست تر داری یا دشمن خود را گفت
مال را همه کس دوست میدارند شیخ گفت پس چرا مال خود را در دنیا گذارے و مظلمهٔ دشمن
با خود به آخرت می برے حمدون قصار او گفته که من نیکو خوے را ندانم الا در سخاوت
و بد خوئے را ناشناسم الا در بخل ابو القاسم نیشاپورے نصرآبادے شیخ اهل حقایق
گویند که چهل حج بر توکل کرده بود در یک روز بمکه میرفت سگی را دید تشنه و گرسنه شیخ چیزے

نداشت کہ بوے دہد گفت کیست کہ بخرد چہل حج نیک کردہ نان یکے نیامد و یک کردہ بہ آن بدادد و چہل حج بخرید و گواہ بگرفت شیخ آن نان پیش سگ بینداخت صاحب واقعہ بدید از گوشہ درآمد و گفت اے احمق پنداشتے کہ کارے کردی گفت بیت پدرم رفتہ رضوان بدو گندم بفروخت + ناخلف باشم اگر من بجوے نفروشم + گفت ہر کہ شکر نعمت کند نعمت او زیادہ کنند و ہر کہ شکر منعم کند محبت و معرفت آن افزودن کنند ابو یعقوب یوسف بن حسین رازے از اکابر مشائخ صوفیہ است در تذکرۃ الاولیاے نویسد کہ تاجرے در نیشاپور کنیزکی بخرید و خواست کہ بسفر رود و بر کسے اعتماد نداشت نزد ابو عثمان چیزے بامانت بگذاشت و برفت ابو عثمان کنیزک را بدید و عاشق شد و حال را با بو حفص حداد باز گفت ابو حفص گفت نزد یوسف بن حسین شو ابو عثمان برے رفت و بدر خانۂ یوسف رسید پیرے دید با پسرے صاحب جمال نشستہ و مراحی و پیالہ پیش خود نہادہ ابو عثمان درآمد و بنشست یوسف سخن بسیار گفت ابو عثمان حیران بماند و گفت اے خواجہ با این سخنان این چہ حال است گفت این پسر فرزند من است قرآنش مے آموزم و این مراحے در گلخن افتادہ بود چون کوزہ ندانشتم برگرفتم و بشستم و پر آب کردم و این از ان کردم کہ خلق بر من اعتماد نکنند و کنیزک من بسپارند ابو عثمان بپاے او افتادہ بہ نیشاپور باز گشت گویند ہنگام وفات میگفت الٰہی خلق را بجد و جہد بتو خواندم مرا یکے از ایشان بخش پس از مرگ بخوابش دیدند گفتند حالت چیست گفت ایزد تعالے مرا گفت آن سخن بارے دیگر بگو گفتم فرمود ترا بتو بخشیدم شیخ ابو بکر وراق ترمذے بلخی شیخ صوفیہ و بزرگ عہد بودہ توریت و زبور و انجیل نیکو دانستے لاجرم بوراق اشتہار داشت آوردہ اند کہ او پیوستہ آرزوے صحبت خضر کردے و باین نیت ہر روز بگورستان رفتے و در آمد و شد جزوے از قرآن بر خواندے روزی بر درخانۂ پیرے نورانے دید با او روانشد و در راہ با یکدیگر سخنان گفتند تا بگورستان رسیدند و باز گشتند شیخ چون بدر خانہ رسید پیر گفت عمرے در طلب من بودے نیم خضر با تو صحبت داشتم فائدہ صحبت من آن بود کہ از ثواب خواندن جزو قرآن محروم ماندے از سخنان اوست کہ مردمان سہ گروہ اند علما و امرا و فقرا فساد علما بطمع و فساد امرا بظلم و فساد فقرا بریا بود و من کلامہ من ارخے عنان الجوارح فی الشہوت فقد غرس فی قلبہ شجرۃ الندامات کسے است سست کرد لجام اعضاے خود در شہوت پس بہ تحقیق کاشت در دل خود درخت شرمندگیہا و گفت زہد سہ حرف است زا ترک زینت و ہا ترک ہوا و دال ترک دنیا شیخ ابو عبد اللہ محمد بن علی حکیم ترمذے بلخی از اکابر مشائخ صوفیہ است خضر علیہ السلام او را درس گفتہ و علم آموختہ و ابو بکر وراق از مریدان اوست و من کلامہ الیقین استقرار القلب علی اللہ و کلی قولہ دامہ او را گفتند اشارۃ چیست گفت الاشارۃ اقتباس الحظ غیرک علی حظ نفسک

وگفت تقوے آنست که ہرکس دامن تو بگیرد و جوانمردے انکه تو دامن کسے نگیرے وگفت عزیز آن است که او را معصیت خوار نکرده باشد و آزاد آنکه او را طمع بنده نساخته وگفت فرخ آنکسے که سلطان را در دنیا برو خراج نیست و سبحانرا در عقبے با او حساب نیست وگفت صاحب وقت آنست که تاسف نخورد بر ماضے امید ندارد بر مستقبل تا حال را ضایع نکند یکے از و دعا خواست گفت حق تعالے ترا از شر خود نگاہ دارد ابو حمزه خراسانے از جوانمردان مشایخ صوفیه بوده روزے جنید ابلیس را دید که بر کردن مردم پیچست جنید گفت اے ملعون از مردم شرم ندارے گفت مردم آنانند که در سوترة نخلوت نشسته اند و جگرم سوخته اند جنید بسوترة رفت ابو حمزه آواز برکشید وگفت کذب الملعون اولیا خدا تعالے ازان نزدیک تراند که ابلیس را از حال ایشان اطلاع باشد و از سخنان ابو حمزه است که توکل آنست که چون یامداد برخیزے از شب بادت نیامد و چون شب شود مرور از یادت رفته باشد عباس مروزے از فضلاے تجرد و شاعرے خوش تقریر بوده وگفته اند که اول کسے است که بعد از بهرام گور لغازے شعر گفته چون مامون عباسے بر در رفت در مدح او قصیده بگفت و بعرض رسانید ازان ست مطلع قصیده ؎ ای رسانیده بدولت فرق خود تا فرقدین ✣ گسترانیده بجود و فضل در عالم یدین ✣ و این اول شعر فارسے بود که در زمان اسلام گفته شد مامون خلیفه پسندیده داشت و عباس بنواخت و صله جزیل داد و ندیم خویش گردانید ابو علی حسن بن علے حورلے از بزرگان مشایخ جهان است از سخنان اوست بدبخت انکه حق تعالے گناه او را بپوشانید و آواز اظهار کند و سن کلامه الخلق کلهم فے مبادی الغفلات یرکضون و علی الفنون یعتدون و عند هم فی الحقیقة یقال و عن المکاشفه ینطفون یعنے جمیع خلق در ابتداے غفلت پامیزنند و برهم اعتمادے میکنند و نزدیک آن خلق این است که در حقیقت نقل میکنند و از مکاشفه حق گواهی میکنند و حال آنکه این نیست ابو محمد عبد الله بن مبارک شاه نیشاپورے و من کلامه ترک الغضب راس حسن الخلق امام اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت کابلی استر غنجی کوفے او صاحب مذهب مستقل است و مذهب امام ابو حنیفه در هند بسیار شایع است نوبتے در حمام مردیرانے از دید چشم برهم نهاد مرد گفت ای امام روشنائی از تو کجا باز گرفتند گفت آنگاه کتراز تو برداشتند شیخ عبد الله محمد بن حسین طوسی از مشایخ صوفیه است از سخنان اوست ترک الدنیا لدنیا من الدنیا شیخ ابو علی احمد بن محمد رودباری از اکابر اولیا صوفیه است از سخنان اوست الفقیر بین مقهور الافتقار او یعنی تنگ تر زندان نشستن با مخالفان است و قال علامة العرض الله تعالے عن العبد ان تغفله بلا یقظه یعنی علامت اعراض الله تعالے از بنده آنست که غافل کند بنده را از ان چیز یکه نباشد دران نفع او شیخ ابو عبد الله نجیر خراسانی از اکابر مشایخ صوفیه است اورا گفتند فتوت چیست گفت خلق را معذور داشتن و تقصیر خود دیدن و شفقت بر نکوکاران و بدکاران کردن یکے گفت او را که دینارے ترا دهم گفت اگر دهے

ترا بہتر و اگر ندہے مراتبہ شیخ الاسلام ابو اسمٰعیل خواجہ عبد اللہ احرار در ہرات بودہ از سخنان اوست کہ
چون دوست خود را مصاحب دشمن بینے از و دلتنگ نشوے چہ اگر محل اعتماد است بگذارد کہ از دشمن
مضرتے بتو رسد و اگر محل اعتماد نیست اینچنین دوست را گذاشتن اولے تر است گفت اگر بہوائے
نگسے باشی و اگر بر آب روی خوشی باشے دل بدست آر تا کسی با تو نہ شیخ ابو الحسن علی بن جعفر خرقان خرقان موضعیست از بسطام شیخ
از اکابر اولیا ست گویند چہل سال نماز خفتن بوضوے گذارد و شبے نماز بیکرد آوازے
شنید کہ ہان ابو الحسن خواہے کہ آنچہ از تو پوشیدہ ام با خلق بگویم تا سنگسارت بکنند گفت آلہی خواہے
کہ آنچہ از رحمت تو پوشیدہ ام با خلق بگویم و ظاہر کنم تا ہیچ کس ترا سجدہ نکند آواز آمد کہ نہ از تو دنہ
از ما شیخ ابو علی سینا بہ آوازہ بجرقان شد و بخانہ اش رسید شیخ بصحرا رفتہ بود گفت شیخ کجاست
رنش منکر او بود گفت آن زندیق کذاب را چہ کنی ابو علی منجر بماند و بصحرا شد شیخ را دید خروار
درمنہ بر پشت شیرے نہادہ مے آید ابو علی گفت آنچہ حالت ست شیخ گفت تا باز چنان کرکے کہ
زن است بکشی شیرے چنین بار تو بکشد پس باو سے بوثاق رسید ابو علی بنشست و سخن آغاز نہاد
شیخ را دل بگرفت پس برخاست و گفت مرا معذور دار کہ دیوار خانۂ خود را عمارت میکنم چون بر سر
دیوار رفت تیشہ از دست وے بیفتاد ابو علی برخاست کہ آنرا بدست وے دہد تیشہ برجست و
بدست شیخ باز شد ابو علی متحیر بماند و بر دست شیخ توبہ کرد وقتے سلطان محمود غزنوے از غزنین
بزیارت شیخ بجرقان رسید و رسول فرستاد تا او را گوید کہ سلطان بہر تو از غزنین بجرقان
آمد تو ہزار خانقاہ ببارگاہ بیا و گفت اگر شیخ نہ پذیرد این آیت بر خوان یعنے اطیعوا اللہ
واطیعوا الرسول واولے الامر منکم رسول برفت و پیغام بگذارد شیخ فرمود مرا معذور دارد بمحمود بگوکہ
در اطیعوا اللہ چنان مستغرق ام کہ از اطیعوا الرسول محالت مے برم با اولے الامر منکم کار ندارم
رسول باز گشت و حال بمحمود باز گفت محمود در ارفت شد و گفت برخیزید کہ او نہ آن مرد است کہ ما گمان
بردہ بودیم پس جامۂ خود یا باز پوشید و کنیزک را جامہاے غلامانہ در بر کرد و خود حاجب شد و ہنجان
را روی بصومعہ شیخ نہاد و بصومعہ رسید و در آمد و سلام کرد شیخ جواب داد لیکن بر نخاست و در ایاز نگریست و
روے بمحمود کرد محمود گفت بہر سلطان بر نخاستے این ہم وے بود شیخ گفت وام است ادا مرش
آن نیست محمود گفت سخن بگوے گفت تا محرمان را بیرون فرست کنیزکان بیرون شدند محمود گفت از بلندیہ
سخنے بگو گفت باید گفت ہر کہ مرا دید از شقاوت ایمن شد محمود گفت ابو جہل و ابو لہب محمد را دیدند
و از شقاوت مرستند پس محمد را بزید از محمد زیادہ باشد شیخ فرمود اے محمود ادب
نگاہدار و تصرف در ولایت خود کن مصطفے را بدید مگر بعضے از اصحاب قال اللہ تعالے و ترا ہم
ینظرون الیک وہم لا یبصرون یعنے می بینے تو اے محمد ایشان را کہ بدیہاے ظاہر سے نگرند

بسوے تو حال آنکہ ایشان نے بینند تراچہ ببصر حقیقت بینا ہستند محمود از شیخ پرسید کہ سر این سخن چیست کہ بایزید فرمودہ کہ ہرکہ مرا دید آتش دوزخ بروحرام شد و رسول صلے اللہ علیہ وسلم این سخن بگفت و او را کفار وغیرہ دیدند شیخ فرمود کہ این دیدن را حمل برویت ظاہر کمن معلوم است کہ پیغمبر را چند کس دیدہ باشند در وقت بایزید ہرچند کس بحال بینا شدہ باشند محمود وقت رخصت بدرہ زر پیش شیخ نہاد شیخ نان جوین پیش سلطان ازان لقمہ در دہان انداخت و در کلوے او بگرفت شیخ گفت بدرہ تو ہمچنین در گلوے من بگیرد و این را بردار کہ من دل اند محبت آن برگرفتم او را گفتند کہ صوفے کیست گفت صوفی بمرقع و سجادہ صوفے نشود و صوفی برسوم و عادات صوفی نبود صوفی آن بود کہ نبود آنرا گفتند کہ صدق چیست گفت صدق آنست کہ دل سخن بگوید یعنے آن گوید کہ درویش بود و گفت ہمہ چیز را غایب دانستم الا للہ چیز را اول درجات محمد صلے اللہ علیہ وسلم را دوم کیمیا نفس را سوم غایت معرفت را شبلے گفت آن خواہم کہ نخواہم شیخ گفت این ہم خواست است از شیخ است رباعی بادل گفتم کہ اے دل بر جاش طلب در صومعہ بر سر مصلاش طلب ✣ دل گفت کہ اول بخرابات بجوے ✣ این جاے اگر نیابی آنجاش طلب ✣ شیخ ابو ذرعہ عبد الوہاب از وہلے عالمے زاہد و عابد و عارف بود و شیخ عبد اللہ خفیف وقتے عزم سفر کرد و نزد او شد تا رخصت بگیرد ابو ذرع مقدارے گوشت بوے کردہ بیاورد و شیخ عبد اللہ خفیف بآن رغبت نکرد و بہ سفر شتافت و در بیابان راہ گم کرد و چند روز گرسنہ بماند ناگاہ سگے پدید آمد آنرا بگرفتند و بکشتند و میان یکدیگر قسمت کردند سر شش بشیخ رسید ہرکس نصیبۂ خود بخورد شیخ سر را پیش خود نہاد و بتفکر فرو رفت چون صبح شد سر سگ بسخن درآمد و گفت این سزاے کسے است کہ گوشت بوے گرفتہ از سفرۂ ابو ذرعہ بخوردہ شیخ برخاست و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیائید تا پیش ابو ذرعہ رویم از وے عذر خواستند حرجہ غلام یکی از اہالے ہرات بودہ خواجہ اش ہمیشہ در او آثار فلاح مشاہدہ کردے لاجرم آزادش کرد خواجہ عبد اللہ انصارے او را بسیار ستودہ از و حکایت نقل کردہ گویند ہرکہ بیمار شدے حرجہ بر او الحمد خواندے و بر او بدمیدے او شفا یافتے دانشمندے بیمار شد نزد او رفت حرجہ بر او الحمد برخواند و بر او بدمید او شفا یافت دانشمند دید کہ الحمد را درست نمیخواند گفت الحمد را درست نمیدانے آنرا بر تو راست کنم حرجہ گفت تو دل خود را راست کن از مناجات حرجہ است کہ خدایا ہرکہ سیم ماند سیم دہ و ہرکہ زر خواہد زر دہ ہرچہ خواہد او را ہمان دہ حرجہ را ہمین تو بس شیخ عبد الرحمان محمد بن عبد اللہ بن حسین بن محمد از وے نیشاپورے از اکابر مشایخ صوفیہ است و پدر او حسین بن محمد از مشایخ بودہ و او شبلے را دیدہ گویند چون پسرش عبد اللہ متولد شد ہرچہ داشت بفروخت

وتصدق کردند ترا پسرے آمد ہیچ بہرا دنگذاشتے گفت اگر صالح بودہ ہو ہوانسے الصالحین یعنے دوست دارد صالحان را و اگر مفسد بود بارے من ازست فساد باد ندادہ باشم شیخ نعمان سرخی از اکابر جہان و عقلاے مجانین بودہ و شیخ سعید ابو الخیر فرمودہ کہ او در امر و نہے آزاد کردۂ خداست و آزادی او آن بودہ کہ عقل از و باز گرفتند شیخ ابو سعید ابو الخیر فرمودشتے با پیر ابو الفضل سرخسے نشستہ بود سخنے میرفت مسئلہ مشکل شد نعمان را دیدم کہ از بام خانقاہ بزیر آمدہ پیش ما نشست و آنرا حل کرد و باز بدفرار ہمان راہ کہ آمدہ بود برفت پیر ابو الفضل گفت مرتبۂ آن مے بینے گفتم آرے گفت اقتدا آن شاید ازان کہ علم ندارد پیر ابو الفضل محمد بن حسین سرخسے از اکابر اولیاء خداے است مرید ابو نصر سراج و پیر ابو الخیر بودہ و من کلامہ الماضی لا یذکر و بالمستقبل لا ینظر و بالوقت تقریراً ہذا صفۃ العبودیہ یعنے انچہ گذشت ذکر نباید کرد و انچہ آیندہ است دران نظر نباید کرد و انچہ در حال است بیان بہ ان باید کرد این است صفت بندگے **قفال** مروزی نامش ابو بکر عبد اللہ بن احمد گوید در صنعت قفالے استاد بود روزے پیش امیر مرو قفلے ببرد و بر پاے استاد ناگاہ مردے بیامد امیر بر پاے خاست و او را بہ پہلوے خویشتن جاے داد قفال گفت کہ این کیست گفتند مردے عالمست ازان گاہ قفالے ترک کردہ بجد و جہد علم آموخت و افضل علماء جہان گشت این خلکان گوید وقتے سلطان محمود سبکتگین اختیار مذہبے خواست قفال بمذہب شافعے با آب پاک وضو بترتیب نیت غسل نمودہ دو رکعت نماز در غایت خضوع و خشوع و رکوع و سجود انچہ بایست از فاتحہ و دگر سورہ و اطمینان و تشہد و سلام ادا نمود و بمذہب حنفے بجاے آب با ذک بنید خرما وضو کرد و پوست سگے کہ مدبوغ بود در فع آن نجاست آلودہ مصلے گردانید و بے نیت و ترتیب وضو ساخت چنانچہ اول پاشست و بعد ازان دست روی و بجاے سورۂ فاتحہ خدایی بزرگ ترست گفت و آیتے قصیر مثل مدہامتان ترجمہ گفت و در رکوع و سجود اطمینان نکردہ بے تشہد باوے رہا کرد و برخاست و گفت این مذہب حنفی و آن مذہب شافعے ہر کدام کہ خواہے اختیار کن آنگاہ مذہب شافعے اختیار نکرد اما در صبح صادق سے نویسد کہ بعد وضوے منعکس روے بقبلہ آورد و احرام نماز بست و تکبیر بفارسے گفت و بعد از فاتحہ دو برگ سبز کہ ترجمۂ مدہامتان است بر زبان راند و رکوع آورد و سجدہ کرد بزانو برخاست و چون از نماز فارغ شد باوے رہا کرد و سلام نداد و گفت اینست نماز ابو حنیفہؒ اصحاب امام ابو حنیفہؒ بر این معنے انکار کردند سلطان گفت اگر این نماز بر مذہب ابو حنیفہ جائز نباشد ترا بقتل رسانم قفال گفت تا کتب ایشان را حاضر سازند سلطان نفرانے را بفرمود تا کتب ہر دو مذہب را مطالعہ نماید نفرانے بر صدق قول قفال گواہے داد سلطان قفال را نواخت و مذہب شافعے اختیار کرد و قفال در چہار صد و دہ ہجرے درگذشت ابو الحسن قوہستانی از جوانمردان خراسان بودہ کسے از وے پرسید چگونہ گفت ندانم فرسودہ شد از نعمتہاے خداوند زبانم از کار شد چند انکہ از حق تعالے شکایت کردم از وی پرسیدند

که مروت چیست گفت دست باز داشتن از انچه بر تو حرام است و گفت تو به آن بود که اگر ذکر گناه
کنی حلاوت نیابی گفتند توکل چیست گفت آنکه از پیش خود خوری و تقدیر انیک بخای و ندانی که انچه تراست
پیش او از تو شود ابو عبد الله مختار هراتی از بزرگان زمان بوده او گفته که طعام خیان خورکه تو خورده او را
باشی نه که او ترا چه اگر تو او را خورے همه نور شوے و اگر او ترا خورد همه دود گردد شیخ ابو نصر سراج
از اکابر مشایخ طوس و بزرگان صوفیه است شاگرد شیخ ابو القاسم کرکان و احمد غزالے
بوده است وقتے در میان مناجات گفت الهے الحکمة فی خلقے ها تفے جواب داد که الحکمة فی خلقک
روحے فی مرآت روحک و مجے فی قلبک یعنے اے خدا معالے چیست حکمت در پیدا کردن من
جواب آمد که حکمت در پیدا کردن تو دیدن من است در آئینه روح تو و دوستے من در دل تو و
از سخنان اوست که توکل آنست که منع عطا بجز از خدا نه بینے حجت الاسلام امام محمد غزالے
طوسے یگانه فقهاے شافعیه و علماء روزگار بوده است و بعد از سیر و سفر لطوس رفت و خانقاهے
جهت صوفیان بساخت و در گوشه آن توطن گزید و بتدریس و تصنیف پرداخت مؤید الملک
بن نظام الملک او را بهر تدریس مدرسه بسطامیه بغداد بخواند امام محمد این رقعه در جواب بنشت
الحمد لله رب العالمین و الصلوٰة و السلام علی محمد و آله و صحابه اجمعین اما بعد خواجه جهان و ملجأ جهانیان
متع الله المسلمین لقبایه این ضعیف را از حضیض بشرے باوج مراتب ملکے دعوت نماید الغوث
از طوس به بغداد راه بخدا نزدیک است و یکسان الا از روح انسانے تا حضیض حیوانے تفاوت
بسیار است و آنچه التماس حضور این فقیر کرده است لاشک این حقیر را وقت فراق است
نه وقت سفر عراق اے عزیز فرض کن که غزالے بعراق رسید و ستاقف فربان در رسید
فکر مدرس دیگر باید کرد امروز را همان روز انگار و دست ازین بچاره بردار و السلام من
کلامه لو رای الغضبان فی الحال الغضب فتح صورته سکن غضبه حیاء من فتح و فتح باطنه اعظم من فتح
ظاهره لان الظاهر عنوان الباطن اگر بیند غضب در حال غضب کشادگی صورت خود را ساکن شود
غضب او کردن از کشادگی صورت خود کشادگے باطن اعظم است از کشادگے ظاهر
بدرستیکه ظاهر نشان باطن است و قال من جاوز الاربعین و من تقلب فیره علی شره فلیجهز الے
النار یعنے گفت امام غزالے کسے که تجاوز کند چهل سال را و نه غالب شد نیکوی او بر بدے
او پس بگو که سامان خود کند بسوے دوزخ و قال ان الحکماء حصروا افراد مصایب العالم
و مجتمعها فی خمس المرض فی الغربة و الفقر فی الشیب و الموت فی الشباب و العمی بعد البصرت
و النکرت بعد المعرفت یعنے گفت امام غزالے بدرستیکه حکماء احاطه کرده اند نواحر از مصیبت عالم
در پنجاے او را در پنج اول بیمارے در مسافرت دوم محتاج شدن در پیرے سوم مردن

دریوانے چہارم نا بنیاد شد بعد از بنیائے پنجم غیر معین دانستن بعد معین یعنے چیزیکہ معین و مقرر دانستہ است
ازان انحراف کند و تغال الشکل شیئے اذا فارقتہ عوض ولیس الدہر ان فارقت من عوض یعنی گفت
امام غزالی و قتیکہ جدا شدے تو ازان چیز بدل ہست و نیست خدائرا عوض و بدل اگر تو ازان جدا
شدے و قال فوت الوقت عند ارباب الحقیقۃ اشد من فوت الروح لان فوت الروح انقطاع
عن الخلق و فوت الوقت انقطاع عن الحق یعنے گفت امام غزالے کہ فوت شدن وقت
نزدیک صاحبان حقیقت سخت تر است از فوت روح چہ جدا شدن روح فوت از خلق است و فوت وقت
جدا شدن از خدا است شیخ الاسلام ابو نصر زندہ پیل احمد جام بن الحسن جامی بزرگ عہد بودہ
خوارق عادات او بسیار واقع شدہ از سخنان اوست کہ مردم بد نفس چون خوانند کہ عیب
کسے بر شمارند اول بدیہا کہ در ذات ایشان است بر زبان ایشان جاری گردد چہ آن بفہم
ایشان نزدیکتر است عین التقضات ہمدانے شاگرد حجت الاسلام بودہ و خوارق عادات
از و بسیار نقل کردہ اند گویند او سخنان حکما را با سخنان صوفیہ مختلط ساختے لاجرم فقہاے عصر
و ارباب ظاہر بزندقہ نسبت کردند و فتوے بقتلش دادند پس او را بکشتند و سن کلامہ لسان
الحال انطق من لسان المقال یعنے زبان حال گویا تر است از زبان گویا یعنے روشن بہ بین
و حاشی مپرس راقم حروف گوید وقتے پیش مغل بہادر خواجہ سراے و دارو غہ دیوانخانہ
صمصام الدولہ خاندورانخان کہ در سرکار شجاع الدولہ بعالم نوکرے سیگذرانید نشستہ بودم
درویشے مفلس آمد و سوال کرد و بران بہ افزود مغل بہادر بر نجید و گفت این فضولی چیست
احوال تو دلیل است بر افلاس تو و ما نداریم چیزیکہ بتو دہیم از سخنان عین التقضات
است کہ ہر چہ ہوا یتو خدا یتو و گفت تا از خود پرستے فارغ نشوے خدا پرست نتوانے
شد و تا بندہ نشوے آزادے نیابے تا پشت بہر دو عالم نکنے بہ آدمیت نرسے تا ہمہ برہم نزنی
ہمہ نشوے و ہمہ نرسے و تا فقیر نشوے غنے ناشئے و تا فانے نشوے باقی نتوانے شد و لفلک
ندیم سلطان محمود سلجوقے بودہ و بعضے او را دلفک و ملک نویسند حکایات او مشہور است روزے سلطان
از ندماے خود پرسید و گفت کہ آن چیست کہ پارسال نرسید و امسال رسید و سال آیندہ نخواہد رسید
و لفک گفت کہ آن مرسوم سپاہست سلطان بخندید و او را صلہ داد و وقتے سلطان بر و لفک غضب شد و
غلامانرا گفت چوب بیارند و او را سزا دہند غلامان پے چوب رفتند و لفک بدو زانو نشستہ بود
و جمعے از عقب ایستادہ گفت ای مردمان بیکار مباشید گردنے میزنند باشید تا چوب بیارند
سلطان بخندید و گناہش بخشید غوث الثقلین شیخ محی الدین ابو محمد عبد القادر نسب آنجناب
با مام حسن بن علی علیہ السلام میرسد لفظ عاشق تاریخ ولادت اوست او خرقہ از دست

ابو سعید مبارک بن علی عجز وے پوشیدہ و سلسلۂ او بشبلی میرسد گویند کہ نزد مادر آمد
و گفت مرا در کار خدای کن و اجازت دہ کہ بغداد روم مادر بگریست و بر خاست و چہل
دینار زیر نغل جامۂ من بدوخت و از من عہد بصدق در جمیع احوال گرفت پس مرا وداع
کرد من با قافلہ متوجہ بغداد شدم در حدود ہمدان شصت سوار از حرامیان قافلہ را بگرفتند
و مرا تعرضے نرسانیدند یکی بن گذشت و گفت اے فقیر با خود چہ داری گفتم چہل دینار گفت
کجاست گفت در جامۂ من است گمان برد کہ استہزا میکنم برفت و دیگرے بیامد و ہمان پرسید و ہمان
شنید مہتر ایشان آگاہ شد و نزد من آمد ہمان شنید جامۂ مرا بشکافت و آنچہ گفتہ بودم یافت
و گفت ترا چہ بر این داشت کہ اعتراف نمودے گفتم مادر مرا عہد دادہ کہ جز راست نگویم
مہتر دزدان بگریست و گفت چندین سال است کہ در عہد خداوند خیانت کردہ ام پس بر دست
من با جماعۂ خویش توبہ کرد و آنچہ از قافلہ برده بودند باز دادند و اول تائبان بر دست
من آنہا بودند بالجملہ عبد القادرؒ بہ بغداد رسید و در فنون علم کامل گشت و مجلس وعظ نہاد تاجرے نزد
او آمد و گفت مرا مالے است کہ نذر کردہ ام خواہم کہ بفقرا و مساکین رسانم لیکن مستحق از
غیر مستحق نشناسم گفت ہر کرا خواہے از مستحق و غیر مستحق بدہ تا ترا خدائے بدہد آنچہ مستحق آن ہستی
و میستے وقتی عجوزہ پیش او آمد و پسر خود را ہمراہ آورد و با و سپرد و باز گشت شیخ او را
ریاضت فرمود مادر پس از چند روز پیش پسر آمد دید کہ نان جو میخورد و زرد و لاغر شدہ بود
نزد شیخ رفت دید کہ مرغ بریان خوردہ و استخوانہا را پیش خود نہادہ عجوزہ گفت روا باشد
کہ تو گوشت مرغ خورے و پسر من نان جوین شیخ رضؓ دست بر استخوانہا نہادم و گفت قم باذن اللہ
آنمرغ زندہ شد پس بعجوزہ گفت وقتی کہ فرزند تو چنین شود ہر چہ خواہد بخورد یکی از مریدان شیخ گوید
شیخ را دیدم کہ از خانہ بیرون آمد و روے بدر مدرسہ نہاد و در کشادہ شد شیخ بیرون
رفت من نیز از عقب روان شدم چون بدر بغداد رسید در کشادہ شد و بیرون رفت و
در باز فراہم آمد شیخ میرفت تا آنکہ بشہرے رسیدیم ندانستم کہ کجاست بر باطے در آمد آنجا شش
تن نشستہ بودند بر و سلام کردند من پس ستونے روانشدم و از جانب یک رباط آواز ملامے آمد
در اندک زمانے ساکن شد ناگاہ مردے بیامد و جائے کہ آواز نالہ آمد رفت و بیرون آمد شخصے
بر دوش گرفتہ و دیگرے در آمد سر برہنہ و پیش شیخ نشست شیخ او را تعلیم شہادتین
کرد و طاقہ در او پوشید و او را محمد نام نہاد و آن شش تن را گفت کہ ما مور شدم کہ این را بدل آن
گردانیدیم گفتند سمعاً و اطاعتاً پس شیخ بیرون آمد و ایشانرا بگذاشت من عقب او آمدم تا بدر
بغداد رسیدم بدستور اول در کشادہ شد پس بدر مدرسہ رسیدیم آن نیز کشادہ گشت شیخ

بخانه آمد با مداد پیش او نشستم تا درس خواجم هیبت بر من مستولی شده بود نتوانستم خواندگفت
اے فرزند بخراسان اورا بخدا سوگند دادم که حال شب بیان فرماید گفت که آن شهر نهاد بود
و آن شش تن ابدال بودند و آنکه بیرون آمد و شخصے بدوش داشت خضر علیه السلام بود که
مرده را بیرون آورد تا کاروبے بسازند و آن را شهادتین تعلیم کردم ترسائے بود از
قسطنطنیه که مامور شده بودم که اورا ابدال آن مرده گردانم اورا بیاوردند تا بدست من
مسلمان شد و اکنون یکے از ایشان است روزے شیخ سخن میگفت ناگاه چند گام بهوا رفت
و گفت اے اسرائیل بایست کلام محمدے بشنو و بجاے خود باز آمد پرسیدند که چه بود
گفت خضر بود که بر مجلس ما گذشت اورا استقبال کردم کرامات و خوارق عادات از و بسیار
است این مختصر متحمل آن نباشد و عمهٔ آن ام محمد از نساء صالحات بوده توبتے در
گیلان خشک سالے شد مردم بدعا استسقا رفتند باران نبارید همه بدر خانه ام محمد
آمدند و دعاے باران خواستند ام محمد پیش خانهٔ خود رفت و گفت خداوندا من چارپا
کرده ام تو آب بپاش بسے نه برآمد که باران بریخت حمزهٔ اصفهانے از فضلاے مورخین
بوده از سخنان اوست که دنیا سه چیز خوش گذرد اینے و تو انگرے و تندرستے و سه چیز
ناخوش بالعکس این یعنے ترس و فقر و رنجورے شیخ ابو علے جرجانے
اشتر آبادے از بزرگان صوفیه بوده از سخنان اوست که بخل سه حرف ست باد و بلا
خاسران و ام اولوم شیخ فرید الدین عطار بزرگ عهد بوده از بزرگے پرسیدند
که فرق میان عطار و مولوی معنوی چیست گفت مولوے روم شهباز ریست که بیک طرفة العین
بقلهٔ قاف معرفت رسیده و عطار چون موے که به آهستگی آنرا قطع کند و هر جزو جزو را
اطلاع یافت مولوے روم در حق عطار گوید ؎ هفت شهر عشق را عطار گشت + ما هنوز
اندر خم یک کوچه ایم + بالجمله پدر شیخ عطارے ذے القدر بوده و چون درگذشت
شیخ فرید الدین محمد عطارے میکرد روزے در دوکان نشسته بود درویشے بیامد
و تیز تر و رو بنگریست شیخ گفت چه ے نگرے باید که درگذرے درویش گفت ای خواجه
چون من سبکبارم و بجز خرقه هیچ ندارم زودے تو انم گذشت و تو خرطیلهاے
عقاقیر هنگام احمل چه تدبیر خواهے کرد عطار گفت چنانکه تو خواهے مرین نیز خواهیم
مرد گفت چون من نتوانے مرد پس کاسه چوبین که داشت زیر سر گذاشت و الدرگفت
و درگذشت حالے بر عطار بگشت که دوکان برهم زد و بسلوک مشغول گشت و رسید بجائیکه
رسید مشغول ست که چون چنگیز خان خراسان بگرفت یکی از مغول اورا بگرفت و خواست که

بتقبل رساند یکی گفت این را بکش که چون بهای او هزار دینار رسد هم شیخ گفت سفروش که زیاده ازین بها ارزم دیگرے بیاید و گفت که این پیر را بکش که تو بزه کاهے خوبهاے او بید هم شیخ گفت بفروش که بیش ازین نے ارزم مغل درخشم شد او را بقتل رسانید شیخ شمس الدین محمد تبریزے مرید با کمال چندے بود در خدمت او ریاضت بشگرف کشید و بکمال رسید و بقریهٔ روم شتافت روزے مولانا جلال الدین رومے با جماعهٔ فضلا در راه دو چار گشت شمس پیش آمد عنان مرکب مولانا گرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بسطامے بزرگست یا محمد صلے الله علیه و سلم مولوے گفت محمد بزرگترین عالمیان است چه جاے بایزید شمس گفت پس چیست که محمد میفرماید ما عرفناک حق معرفتک یعنے نشناختم حق شناختن ترا و بایزید میگوید سبحانی ما اعظم شانے مولوی گفت تشنگے بایزید بیک جرعه ساکن شد و دم از سیرابے داد محمد را تشنگے زیاده بود استدعاے زیادتے قربت کرد شمس لغزه بزد و بیهوش افتاد مولوے فرود آمد و او را بمدرسه برد و با او صحبت داشت و یافت انچه یافت مولانا جلال الدین بلخے رومی وصفش از تعریف و توصیف بیرون است در طلب علم ریاضت کشید و کامل گشت چون بهاؤ الدین ترندے از مریدان پدرش مولوے را گفت بظاهر کاملی و از باطن بهره ندارے و آن از پدرت مرا رسیده اگر مرید شوی آنرا یابے مولوی بر بیعت تمام مرید او شد و چون او درگذشت بصحبت شمس تبریز رسیده چنانچه در احوال شمس گذشت روزے شمس او را گفت غرض از علم چیست گفت آداب شریعت شمس گفت علم انست که معلوم رسے و این بیت برخواند ؎ علم کز تو ترا نه بستاند ٭ جهل زان علم به بود بسیار ٭ مولوے از درس و بحث باز ماند و صحبت شمس گزید و بعد از و مصاحب صلاح الدین زرکوب شد و با شاره حسام الدین چلبے که بزرگترین اصحاب پدرش بود مثنوے نظم آورد مولوے جامی در توصیف مولوے روم گوید ؎ من چه گویم وصف آن عالے جناب ٭ نیست پیغمبر ولی دارد کتاب ٭ از مولوے پرسیدند که درویش کے گناه کند گفت آنگاه که طعام بے اشتها خورد چه طعام بے اشتها خوردن گناهے بزرگ است از سخنان مولوے است که چنانچه گدا طالب کرم کریم است کرم کریم نیز طالب گداست اگر گدا خیر کند کریم بطلب او رود اگر کریم خیر کند گدا طالب او شود لیکن صبر کریم نقص کریم است و صبر گدا کمال گدا و گفت مرغے که از زمین بالاتر پرد اگرچه بآسمان رسد اما از دام دور باشد و همچنین درویش اگر بکمال نرسد از زمرهٔ خلق ممتاز بود گفت آزاد مرد آنست که از رنجانیدن کسے نرنجد و جوانمرد آنکه مستحق رنجانیدن را برنجاند مولانا سراج الدین مولوی صدر زمان بوده و با مولوے سوء مزاجے داشت شنید که مولوے فرموده که من با هفتاد و یک

ملت یکی ام سراج الدین یکے را گفت نزد او رود بگوید کہ چنین گفتہ اگر اقرار کند و شناسش بدہ فرستادہ رفت و سوال کرد مولوے فرمودہ با این سر کہ میگوئے یکی ام فرستادہ مشغول گشت و باز شد گویند مولوے ہموارہ با خادم خود سوال کردے امروز در خانۂ ما چیزی ہست مشغول شدے و گفتے از خانہ بوے خانۂ فرعون مے آید یکے از ارباب دینی نزد او رفت و عذر خواست کہ از خدمت مقصر ام فرمود کہ حاجت باعتذار نیست چنانکہ دیگران از آمدن تو منت دارند من از نیامدن تو منت دارم بغل یکے بخدمت در ویشے رفت و گفت چرا منہا نشستہ گفت اکنون تنہا شدم کہ تو آمدے و مرا از یاد حق مانع گشتے من النعالج او صیکم بتقوی اللہ فی السر والعلانیۃ و بقلۃ الطعام و المنام و الکلام و ہجران المعاصی و الانام و مواظبۃ القیام و دوام الذکر و ترک الشہوات و احتمال الاطفار من جمیع الانام و ترک مجالسۃ السفہاء و العوام و مصاحبۃ الصالحین ذالکرام و خیر الناس من ینفع الناس و خیر الکلام ما قل و دل و الحمد للہ وحدہ یعنے وصیت میکنم بعبادت خدا در ظاہر و باطن باندک طعام و خوابیدن و گفتن دورے گزینید از گناہ و ہمیشگی نماز و ذکر و ترک کنید شہوت را و بردارندۂ سخنے باشید از جمیع مردم و نہ نشینید با کینگان و عوام الناس و مصاحبت کنید با صالحین و بزرگان و بہترین مردمان آن کسے است کہ نفع رسد از و بمردم و بہترین آنکہ اندک باشد در گفتن و سخنے بسیار داشتہ باشد و شکر است خدا یرا کہ یگانہ است شیخ عالم قزوینے عالم و عارف بودہ از سخنان اوست چہار کردہ بہترین مردم اند عالم کامل و حکیم گویا و عابد مجرد و واعظ بے طمع امیر خسرو دہلوی از بلخ بودہ و عمرے دراز یافتہ و مرید شیخ نظام الدین اولیا بودہ و پیغمبر نوبت رسول علیہ السلام را بخواب دیدہ و قتے بخدمت شیخ نظام الدین اولیا بصحبت خضر علیہ السلام رسید و التماس کرد کہ آب دہان خود را در دہانش افگند خضر فرمود این سعادت نصیب سعدے شد شیخ نظام الدین اولیا آب دہان خود او را داد و ببرکت آن بود و نہ کتاب تصنیف کردہ او گفتہ کہ اشعار من زیادہ از چہار صد ہزار و کمتر از پانصد ہزار است و از سخنان اوست کہ انگشت ہنر کلید روزے است و بی ہنر طبق گدائی است عبید زاکانی قزوینے از مشاہیر ظرفاے شعراے عصر است ہزل و نوعے تمام داشتہ و در فنون علم ماہر بودہ نسخہ در عربیت تصنیف کردہ و بشیراز شد و بدرگاہ بادشاہ شیخ ابو اسحق بخورفت تا بعرض رساند گفتند بار نیست پادشاہ مسخرہ مشغول است عبید گفت ہر گاہ کہ صحبت ما دک بہزل میسر است چرا طلب علم کنند لاجرم بشاعرے پرداخت و این قطعہ انشا کرد قطعہ

اے خواجہ کہن تا تو آنے طلب علم ۔ اندر طلب رایت دہ روز نمانے
زو مسخرہ گے پیشہ کن و مطربے آموز ۔ تا داد خود از کہتر و مہتر بستانے

او را چند رسالہ است در ہزل و این چند کلمات

ازان است الکریم آنکه درچاه مردم طمع نکند الدنی آنکه جاے هیچ آفریده را در او جاے آسایش نباشد العاقل آنکه بدهی و اهل آن ملتفت نشود و غم و شادی سبب انفعال او نگردد الادمی آنکه نیکخواه مردم باشد المرد آنکه سخن بریا نگوید الدانشمند آنکه عقل معاش ندارد و الجاهل دولت بار العالم بی دولت الجواد درویش النفیس مالدار کلیست الاگر شبه المشرف رودالمتقب دوزخی است النفس آنکه در شب راه زند و بروز از بازار اجرت خواهد القاضی بیخ در کل نایب قاضی ایمان ندارد الوکیل آنکه حق را باطل کند الشت انچه بیند الحلال انچه بجهد و حرص القاضی طرفی که بهیچ چیز پر نشود الندیم خوش آمد گو الشاعر طامع خود پسند الصراف خورده و زد القلاب زرگر و العطار همه کس را بیمار خواهد الطبیب جلاد الدلال خر ابی بازار الشراب مایه آشوب الدهر خراب کاشتا القارغ مسموت الحاصل احتیاج الفکر رجماع حلال البکارت اسمے که مسمے ندارد الفکر مردم را میوجب بیمار دارد القایم اللیل مرد غریب الصایم الدهر فرج زن بے شوهر الندلست حاصل کتخدائے الرشوت کار سار بچارگان الواعظ آنکه نگوید و بکند الذات الخبیث همسایه بد المشهور آنکه جماع بسیار دهد الصاحب خر آنکه بازن پیره جماع الریش درد دست آویز شفاران و بدستور از هزلیات ملا دوپیازه در اقلیم دوم سطور است شیخ عمر و اغستانی از بزرگان مشایخ عهد بوده یکے او را گفت همت چیست گفت بر سفره نان نهادن و در معرکه جان دادن او را پسرے بود ظهور نام در نجابت او فرموده ؎ ملامشو و بشیخ مشو مسلمان مشو مولانا مظفر هروے و گفته اند که از قریه واب سن اعمال هراف است ازان در بعضے بشیخ او را مظفر والے نوشته اند شاعرے ماهر و برجسته بود و گویند بغایت بی تکلف بود و همیشه رفت کهنه و جامه کثیف پوشیدی و گفتے لبطاهر منگرید یعنے بنگرید ملک معزالدین کرت روزے بدریچه او رفت و او را بر خاک نشسته دید گفت در صفه قصیده که گفته هزار دینار ت دادم چرا کلیم تخرے که بر خاک نشیند گفت این کلیم که گسترده ام بصد هزار دینار خریده ام پس بدست خود خاک دور کرد و کلیم از زیر آن نمایان شد وقتے از غیاث الدین کرت برنجیه و بشیراز شد و بخدمت شاه شجاع رفت بر کنار سند او نشست شاه شجاع برنجید و گفت میان خراسانے و خرچه فرق است گفت سند و پایکے شاه شجاع آنرا نا شنیده انگاشت پس چون طعام آوردند ظروف زرین و سیمین بسیار بود شاه شجاع گفت ملوک خراسان را تکلفات نیست گفت کاسه و طبق زرین است لیکن در کاسه های ایشان آتش بیشتر باشد شاه شجاع بهر آنکه رعایت حقوق ملوک خراسان کرده سخنے ازو پسندید و صله جزیل داد شاه وجیه الدین خلیل اشتراباد ی جد جاے شیرازے از احفاد سید شریف جرجانے است بصفات حمیده موصوف و بجود و کرم

اشتهار داشته از دوستان نقل میکنند که دلالت بر سادگی او کند از جمله آنکه شبی فریاد برآورد
که وزد وزد جماعتی نشسته بودند گفتند چگونه معلوم شد که وزد آمد گفت از پدر شنیدم که گفت
وزد چنان آمد که او از پایش برنیاید هرچند گوش داشتم آوازی نشنیدم دانستم که
وزد آمده است روزی اشترش سرکشی کرد برنجید و گفت او را چوب بزنید روزی دو نه
بگذشت سیه آخر گفت اشتر از گرسنگی خواهد مرد گفت او را چوب بزنید و گویند که شاه فیروز
روزی رنگریز را گفت که استر مرا رنگ کن گفت استر را در خم نتوانم کرد گفت هزار گز
پارچه در خم توانی کرد و استر را دو گز است رنگ نتوانی کرد قاضی نظام الدین سرخسی
از افاضل زمان بوده روزی دو کس دستاری بحکمه او آوردند و هر کدام گفتند که از
من است قاضی بریکی بدگمان شد و گفت برخیز و این دستار را به بند مرد برخاست و بر بست چیزی از ستر آن باقی ماند پس
دیگر را گفت به بند و او دستار به بست ولی زیاده و نقصان درست آمد قاضی بآن یکه حکم کرد که او راست که درست آمده
بعد از تحقیق همچنان ظاهر شد معین الدین علی بن الخسیر تبریزی معروف بشاه قاسم
انوار او در هدایت حال ریاضت صعب و مجاهدت کشیدی و صاحب علوم ظاهری و باطنی
گردید چون بکمال رسید بمنعم پرداخت یکی او را گفت نشان عاشقی چیست گفت لاغری
جسم و زردی روی گفت شما را خلاف اینست گفت پیش ازین عاشق بودیم و اکنون
معشوقیم و این بیت برخواند ؎ من گدای بودم اندر خانقاه ✣ شاه کشتم قصر باید
بهر شاه ✣ درویش دهلی فروشی از شعرای زمان بوده وقتی بهرات رفت سلطان حسین
ماند تا بباغ بود درویش را آنجا راه ندادند زار آب خود را ساغ انگشت و چنان بایستاد
میرزا گفت تو کیستی گفت آبم گفت آب متحرک باشد و تو ساکنی گفت شما را دیدم یخ بستم میرزا
گفت بارے بگو که کیستی گفت پسر خدایم سلطان ندیدی تنگ چشم داشت گفت اگر تو پسر خدای
چشم تنگ او را فراخ کن گفت پدر مرا بعالم سفلی فرستاده و مهام این عالم بمن سپرده و عالم
علوی را مخصوص بخود داشته از کمر بالا برادر است و از سرین تا پا مادر اگر میخواهید هرچه
از و بمن تعلق دارد فراخ کنم میرزا بخندید و او را پیش خود خواند و دریافت که درویش دلی
است در رعایت او کوشید مولانا حسن شاه هراتی از ظرفای شعرا بوده و در نظم نثر داشته
و در خدمت سلطان محمد بن میرزا بایسنقر بسر برده است روزی در مجلس او را معایب
ملوک سخن میرفت مولانا هریکی از ایشان را بعیبی نسبت کرد میرزا گفت اکنون بگوی که من
را چه عیب دارم گفت خرکاهی در خداوندی عیبی نیست گفت این را چه معلوم شود گفت از انکه
می نوازی گفت که مراده هزار دینار بدهند و نمی گوئی میرزا بخندید و امر کرد که او را پنجهزار دینار بدهند

مولانا گفت این هنر کاهلے دیگر کرده که ده هزار بگفته مبرم سباح هردی شاعری ظریف بوده بنزل نوعے تمام داشت وگفته اند که ازو اصلان حق بوده و بهرستر خاک بگفتن اشعار مبادرت میکرده و این چند بیت از هزلیات اوست ؎ گاه گون یابم وگاهی کس زخشت + عیب رندان مکن اے زاهد پاکیزه سرشت + بکس انداخته بودم بغلط در کون رفت + همه جا خانه عشقیست چه مسجد چه کنشت + مولانا کمال الدین حسین واعظ سبزواری المتخلص بکاشفی از فضلاء آن دیار بوده تفسیر حسینی و روضة الصفا و دیگر کتب از تصنیف اوست و در جواهر التفسیر در تفسیر کریمه الذین یؤمنون بالغیب ویقیمون الصلوٰة ومما رزقناهم ینفقون ذکر کرده که اظهر آنست که مراد نفقه زکات باشد وزکات هرچیزے از جنس اوست زکات مال مواسات بوده و با درویشان زکات عزوجاه تواضع و احسان وزکات دولت نصرت ضعیفان وزکات فرزندان نواختن یتیمان وزکوت خانه آوردن مهمان وزکوت اختیار دستگیرے درماندگان وزکات علم تعلیم دیگران وزکوت صحبت پرهیزکردن از گناهان وزکوت قوت جهادکردن با کافران وزکوت آواز خوش خواندن قرآن وزکوت کوشش ناشنیدن عیب و بدگوئی و امثال آن وزکوت زبان ناگفتن غیبت و دروغ و بهتان وزکوت دیده ننگریستن به بیگانگان وزکوت اسلام مخالفت شیطان علیه اللعن وزکوة زهد دور بودن از در سلطان وزکوة فقر استغنا از غیر حضرت سبحان وزکوة دل تعظیم اسلام و ایمان وزکوت سر موافقت امر پروردگار جهان وزکوت زندگانی فداکردن جان در راه رضاے رحمن مولانا بدرالدین هلالی استرابادی از شعراء زمان بوده بهرات افتاد و بسلطان حسین میرزا پیوست روزے در مجلس سلطان بر نرگسے شاعر تقدیم کرد نرگسے برنجید گفت ترا بر من تقدیم نرسد گفت مرا بر تو بسه وجه تقدیم رسد اول آنکه نرگس از زمین میروید و هلال بر آسمان است و دوم آنکه هلال نام غلام و نرگس نام کنیزک سوم آنکه نرگس مشابه چشم است و هلال مشابه ابرو و ابرو از چشم بالاتر است و هلالے عمرے دراز یافت و عبد الرحمان چون هرات بگشود هلالے نخدمت شتافت و معزز شد حاسدان برقص اورا بست کردند عبد الله خان بقتل وے فرمان داد گویند پس ازان عبد الله خان پشیمان شد و دیوان تصنیف اورا بگشود و این بیت برآمد ؎ مارا بجفا کشته پشیمان شده باشے + خون دل ما ریخته حیران شده باشے + ثنائی هراتے از شعراے زمان بوده امیر علی شیر با و مزاح کردے و ثنائے جواب هاے درست دادی روزی امیر علی شیر بحمام رفت و هنگام بیرون آمدن از حوض فوطه از میانش جدا شد مضطرب آنرا برخود بپیچید و گفت اے ثنائے کون مرا دیدے گفت آرے اما درست نه

و دیگر مزاحها و احوال امیر علی شیر نوشته شد سید قاضی محمد رضا بلطف طبع موصوف بوده بجدت

شاه طهماسپ پیوست و انیس محفل خاص او گشت شاه طهماسپ شبها بسیار نشستے و بسیا بودی که تا صبح بیدار بودی گلستان
ازان درستوده بودند و چهارده تن استند شبی بسی نشست و در اثنای راه سخن بگفت اینجا که بروم رفته بود و برگرده که تا حال
نیامده قاضے گفت نشسته ایم یا بیا مدشاه بخندید و او را صلای حنبل داد **شیخ بهاؤالدین محمد آملے**
آملے از بزرگان مجتهدان امامیه است و در خدمت شاه عباس صفوے منزلتی عظیم داشته و علوم عربیه نیکو میدانسته
و از مصنفات اوست کشکول و از ان کتاب است سئیل رجل حکیما کیف حال اخیک وقال مات فقال ما شیت
قال حیاته یعنے سوال کرد شخصے از حکیم چون است حال برادر تو گفت مرد او پس گفت سبب موت چه بود گفت
حیات او یعنے حیات سبب موت بود **میر حیدر معمائے** از شاهیر شعرائے زمان بوده و در فن معما
مهارتے تمام داشته او بعضے از الفاظ را که در عدد حساب حمل موافقتے دارند جمع کرده از ان جمله است

عالم	فانے	خواب	راحت	کاشان	عقرب	ساوجے	نیک	محبوب
۱۴۱	۱۴۱	۶۰۹	۶۰۹	۳۰۲	۳۷۲۰	۸۰	۸۰	۵۰
ناز	شاه	قهار	طهماسپ	جهان پناه	شاه عباس	شاه نجف	مست	شیر
۳۰۰	۳۰۶	۳۰۶	۱۱۶	۱۱۶	۴۳۹	۵۲۹	۵۰۰	۵۰۰
عاقی	عاصے	سفرے	شیطان	اصفهان	قلم زن	یزد	زوجه	کیلک	کودن
۱۷۱	۱۷۱	۳۷۰	۳۷۰	۲۲۷	۲۲۷	۲۱	۲۱	۸۰	۸۰

پوشیده نماند که همچنین مرزا سنجر خوشگو عرف محمد افضل چند الفاظ جمع کرده منظوم ساخته است ازینجاست مصرعه

بے عقل دراز گفته و کوته قد

۵۳۵ | ۵۳۵ ۲۱۲ | ۲۱۲

اقلیم پنجم

صاحب این اقلیم زهره است وحدّ اولش آنجا بود که درازترین روزش چهارده ساعت و نصفی و ربعی و وسط آنجا که درازترین روزش تا بدوازده ساعت رسد و حدّ دوم آنجا که ارتفاع قطب چهل و یکدرجه و ربعی باشد و ساکنان این اقلیم اکثر سپید پوست سیاه باشند و این اقلیم از جانب مشرق امتداد یافته بر وسط بلاد ترکستان و ماوراءالنهر گذرد و آنجا جیحون را قطع کند و بر شمال بلاد خراسان بجستان و کرمان و فارس و وسط بلاد وری و شمال عراق عجم و جنوب آذربایجان و وسط بلاد ارمینه و بلاد روم و جزایر بومان گذرد پس بر جنوب بلاد هیکل الزهره و میان بلاد اندلس گذشته بحر قیانوس منتهی شود و درین اقلیم یکصد و شصت شهر و بقولی دویست و پانزده شهر است و از انجمله است **شروان** در زمان پیشین نام شهری بوده اکنون چند شهر بدآنجا ملحق گشته و نام ولایتست از کنار آب کر تا دربند باب الابواب و ولایت شروان است باب الابواب را نوشیروان تعمیر نموده باعث آنکه مردم خزر همیشه بآنحدود موصل و همدان آمدندی و غارت کردندی چون نوشیروان پادشاه شد کس بملک خزر فرستاد و دختری بخواست و صلح بدان نسق اتفاق افتاد که یکدیگر را به بینند نوشیروان جماعتی از لشکر پنهان ساخت تا مردم خزر را غارت کردند خاقان کلمه نموده پیغام فرستاد نوشیروان ابا از نمیعنی نموده گفت مرا ازین قصه خبری نیست بلکه مفسدان میخواهند تا بین الجانبین خصومت راست سازند هر آینه مهندس چنان می نماید که دیواری و سدی در سر حد سازیم تا مخالفان انچه اندیشیده اند بران کامیاب نشوند پس خاقان رضا داد نوشیروان باب الابواب و السنک را خام اقامت کرد و دژ آهنین بران ترتیب داده محافظان بران گماشته و در بعضی نسخه اصل شهر شروان را که ازابنیه نوشیروان است و تقرب باب الابواب واقع از اقلیم چهارم شمرده اند و باقی توابع را از اقلیم پنجم گرفته اند اکنون انچه ازان شهر شهرت دارد اینچند شهرست که باکوارش و شماخی و غیره ها نامند و هر ابنیه شروان را از اقلیم پنجم می نویسد. **باکو** از شهرهای شروان است بر کنار دریای خزر و اقعشده و از اطراف آن قریب دو فرسخ یک سفال خاک بمقدار سه گیاه و درخت در ان زمین نروید چون آن زمین را که براق سنگ و گل است ده کر حفر کنند تا بخاک رسد و در انجا حیوانیست که سنگ آنرا بجای هیزم بکار برند و از مضافاتش **علیان** که قریب پانصد جاه دارد که نفط سیاه و سپید حاصل میشود و درهمین موضع زمین است که هر جای آنرا بهمت طرح حفر کنند و دیگ بران گذارند بی هیزم و آتش بعد از ساعتی و کمتر ازان طعامی پخته بحصول می پیوندد. **ارش** از ابنیه نوشیروان است و هوای آن بغایت گرم بود و قافله گاستان در غایت استکام و ارتفاع بالا کلام از توابع انجاست **شماخی**

شهری مختصر است آباد در کمال معموری چنانکه نیست هزار خروار ابریشم هر سال در انجا بیع و شری میشود و از میوه ها سیب و انار و هندوانه در غایت خوبی بحصول می پیوندد **قبیله** از ابنیه قباد بن فیروز ساسان است و آب و هوای نیک میدارد و از مضافات آن دره ایست در کمال خضرت و بیرابی دارد در غایت حرارت که بخار آن مانند شعله آتش گداز نده و سوزنده است چون قدمی چند بدرون پذیرد و در مناقذ اشجار فرو رود و بمقدار یک تیر پرتاب پنهان گشته باز ظاهر میشود و در نهایت خشکی و کوارندگی پوشیده نماند که پادشاه شروان را شروان شاه گویند و در نسب ایشان بعضی گویند که از نسل بهرام چوبین اند و بقولی از دشیر بابکان میرسد و مولف تاریخ صبح صادق بجاماسپ عم نوشروان میرساند آورده اند که جاماسپ ایالت اندیار داشت بعد از او اولادش آنجا سلطنت کرده اند تا انکه **ابو النجا منوچهر الملقب بخاقان** بادشاه شعر و قافی شاعر را تربیت کرد و در تخلص بخود منسوب ساخت و چون سلطنت شروان بعد **سلطان خلیل** بپسرش **شروان شاه** المشهور بفرخ بسیار رسید و شروان شاه تاریخ جلوس او ست و در زمان او سلطان حیدر صفوی پدر شاه اسمعیل صفوی لشکر بشروان کشیده و کشته شد پس چون شاه اسمعیل خروج کرد در سنه نهصد و هفت هجری در حوالی شماخی و با شروان شاه فرخ بسیار رزمی صعب کرده او را بالقصاص خون پدر بقتل رسانید و بالآخر روزگار شروان شاهیان در نهصد و چهل و پنج هجری سپری گشت و آن مملکت در تصرف سلاطین صفویه ایران در آمد **ایران** ولایتست مختصر و در برابر موعان افتاده و از کریوه سنگ بر سنگ تا کنار ارمین آب ولایت موعان است و هوای آن در ناحیه بگری مایل است صاحب اقلیم گوید که در ان گیاهی هست بشکل آدمی که گیسو ها دارد و حکما آنرا از سمیات میدانند و حدود ش تا ولایت ارمن و شروان و آذربایجان در بحر خزر پیوسته و مولف مسالک سالک شروان آنجارا داخل ایران شمرده اند و در ان چند شهر است مثل الفلیس و سلطان و سائر آن و گنجه و شروع آماد ارالملکش شروع بود **بردع** از ابنیه اسکندر رومی است و قباد بن فیروز شاهی بتجدید آنرا تعمیر کرده **تفلیس** از شهرهای معروف ایران است و بانی آن نوشروان بوده و در آن چشمهای آب گرم بسیار است و یکی از چشمهایش را خاصیت اگر دیوانه بیضه در او گذارند بیضه پخته میشود و یکی معدوم میشود **گنجه** شهری جان فزا و خطه دلگشاست شاعری گوید **قطعه** چند شهر است اند ر ایران مرتفع تر از همه بهتر و سازنده تر از خوبی آب و هوا گنجه بر گنجه در ایران صفاهان در عراق بدر خراسان مرو طوس و روم باشد جان فزا **بیلقان** آباد کرده قباد بن فیروز است و قلعه مستحکم دارد چون هلاکو خان بران دست یافت ساکنان آنجارا هلاک ساخت و سالها آباد ان نگشت مولف هفت اقلیم از صور اقالیم نقل میکند که لشکر ایلخان که هلاکو خان باشد مدتی بیلقان را محاصره نمود صورت فتحی نشد چه سنگ جهت منجنیق یافته نمی شد هلاکو خان از خواجه نصیر الدین طوسی که همواره در رکابش میبود پرسید خواجه فرمود تا در ختانرا بصورت سنگ تراشیده و درون آنرا کاویده از زیر و سر پر ساخته بجای سنگ در منجنیق نهند و بدرون افگنند چنان کردند قلعه مفتوح شد و در روضة الصفا مسطور است که امیر تیمور گورکان بعد از مراجعت دوم در صدد آبادی بیلقان گردیده هر لاس را اخراج نمود و در نهب الشهر آمده که میرزا شاهرخ خواست که شهر را عمارت کند بعضی مانع آمده نگذاشتند و وجوهات گفتند هر ابنیه بخضر جوی آبے اشارت فرمود که تا حال جاری هست و آبادی بیلقان از ان بحصول پیوسته بهر تقدیر گویند که اکنون بقدر دهے آبادے دارد

خوارزم اسم ولایتی است از آبادانی عظیم و اطراف آن بیابان است و باعث آبادانی آن چنین نوشته اند که یکی از ملوک پادشاه بر جمی غضب کرده فرمود که آن جماعت را بمصنوع بقید برند که از آبادانی دور باشند فریان بردازان ایشان را بدین ولایت که الحال خوارزم است و در آنوقت مانند قضیهٔ موسی علیه السلام از آبادانی دور بوده آورده گذاشتند آن جماعه در آنجا زرد بوم نقد عافیت را غنیمت شمرده دل را بر اقامت نهادند و غریبانه هر کس روی بکاری آوردند تا بعد از مدتی ملک از احوال ایشان پرسید **فرد** معلوم نا شد که سرانجام شان چه رفت ✤ در بلخ و شور در قدح و جام شان چه شد ✤ ملک را رحم آمد و کس به تفحص ایشان فرستاد آنشخص آنجا رفته دید که جهت خود خانه ها از چوب و کاه ساخته اند و هیزم بسیار جمع آورده اوقات بگوشت ماهی میگذرانند چون بران آنجماعه خورنام گوشت و رم همیشه باشد هر آینه بخوارزم اشتهار یافت پس ازان که ملک بکیفیت ایشان مطلع گشت فرمود تا چهار صد ران ترک برای ایشان فرستادند و آنجماعه چهار صد نفر بودند و بعد ازان از توالد و تناسل ایشان بسیار شدند و از خیر سمار در گذشتند و اهل آنجا اکثر لشکری و شجاع اند و قتی سلطان محمد بن ملکشاه تشکر یافت بشهر در آمد صباح آن سی هزار همراه وی شده و هوای خوارزم نوعی سرد داشت که اگر هنگام صبح از شهر بیرون روند بیم آن بود که دست و پای ایشان ضایع گردد و چون موسم کاسنی حریره شود هر کس پارچه زمین را که در سر خار و ران باشد متصرف شود و به سر پونه سر خار را قلم کرده شبگاه گذارند بر ابینهٔ آن حریره در غایت شیرینی و تازگی حاصل میشود و این نوع حریره به آب احتیاج ندارد و از مضافات خوارزم یکی **اورگنج کبری** است که دار الملک بود و در الحال شهر خوارزم عبارت ازان است و دیگر **اورگنج صغری** که آنرا اجر جانیه خوانند و جر جانیه از انهات بلاد جیحون است و جیحون نهریست در خراسان مسعود از رسول صلی الله علیه وسلم نقل کند که فرمود رسول صلی الله علیه وسلم که شب معراج جبرئیل با من گفت هر کس که در گرد جیحون بر فراش هیمز در روز قیامت شهید بر خیزد و دیگر کات در رعان و جنوق که مقام نجم الدین کبری بوده و هزار است ازان جمله است **هزار اسپ** شهریست در غایت محکمی و آب انهار او را احاطه کرده و از یک راه بیش ندارد و خوارزم شاه عمر ها آن حصن حصین ما من خود ساخته با سلطان سنجر مخالفت در زیده آورده اند که وقتی سلطان شنجر قلعه هزار اسپ را محاصره نموده انوری گوید که ملازم سنجر بود این رباعی بر سری بست و بدرون قلعه انداخت **رباعی** ای شاه همه ملک جهان حسب تراست در دولت اقبال و جهان گشت تراست ✤ امروز بیک حمله هزار اسپ بگیر ✤ فردا خوارزم و هزار اسپ تراست ✤ و رشید بلواط که درون قلعه بود ی نیز این رباعی بگفت که بیت آخر او بدین است **بیت** کر خصم توای شاه بود رستم گرد ✤ یک حمزه هزار اسپ تو نتواند برد ✤ و آن قلعه را لشکریان مغول نیز پنج ماه محاصره داشتند تا بدان دست یافتند و در حبیب السیر گوید که لشکر مغول زیاده بر بست هزار بودند و چون فتح نمودند هر نفر بر بست و چهار کس از مردم شهر حصه رسیده بود که بقتل رسانیدند شیخ نجم الدین کبری در هنگام قتل خویش این رباعی گفته **قطعه** ای خالق مور و مار و زاغ و بلبل ✤ نابود شدند دشمنانت بالکل ✤ مشتی سگ را بهانه ساخته ✤ از تست تو میکنی چه تاتار و مغل ✤ حکایت رحمت الله دختر ابراهیم هزار اسپی که از غرایب روزگار ست ابو العباس عیسی المروزی گوید که من قصهٔ او شنیده بخوارزم رفتم و از اهل آنشهر پرسیدم گفتند سی سال است که رحمت الله طعامی نخورده است هر آینه بزیارت او رفتم زنی خوبروی مشاهده کردم بعد از سلامی از و استفسار حال کردم گفت من زن بخاری بودم وقتی پادشاه ترک حصار هزار اسپ را محاصره کرد اهل قلعه خواستند که بیرون روند و

محاربه کنند والی شهر مانع شد و گفت چندی صبر کنید تا ببینیم که والی خراسان است بعد دیگر بیاید جمعی جوانان از شهر بیرون آمده
بر ترکمان حمله کردند کافران پشت دادند جوانان تعاقب نمودند چون ایشان را از دیوار پشت بصحرا کشیدند کافران برگشته چهارصد
از مسلمانان را شهید کردند در آنمعرکه شوهر من نیز بشهادت رسید چون شوهر را کشته دیدم جزع و فزع بسیار کردم گفتم اشد قوت من
از کسب شوهر بود اکنون باعث رزق من که خواهد شد درین اثنا بانگ نماز شنیدم نماز گذاردم و تضرع کنان سر بسجده نهادم خوابم
در ربود خود را در زمین درشتی دیدم که سنگ بسیار داشت من افتان و خیزان به تلاش شوهر بآن وادی می نمایم و شوهر را بچشم
ناگاه منادی ندا کرد که ای زن چه می طلبی گویم شوهر خود را دست داز کرد و گفت دست من گیر را بزمین پاکیزه رسانید که نهایت طراوت
و پاکیزگی داشت قصرها دیدم که هرگز ندیده بودم و نهرهای آب شار بر زمین جریان بی انگله کننده باشد و مردم حلقها دست بسته نشسته
بودند و جامهای سبز در بر پوشیده و حضره ها در پیش افگنده و طعام می خوردند چون نیک نظر کردم شوهر خود را در آن جماعه دیدم و از
آوازی شنیدم که ای رحمت پس شوهر مردی بمجلس کرد و گفت این عورت گرسنه است اگر رضا باشد قدری از طعام
دهم آنجماعه گفتند روا باشد مردی پارچه نان که در دست داشت بداد نانی دیدم در کمال سفیدی و نرمی آنرا بخوردم لقمه اصل
شیرین تر و بچربی از مسکه چرب تر شوهر م گفت برو تا در دنیا باشی نیازت بخوردن نباشد چون بیدار شدم خود را اسیر یافتم
و از اندوه تا حال بآب دنان حاجت نشده و از بوی طعام آزرده میشوم مخفی نماند که از سلاطین خوارزم یکی بکس خان
است که اجدادش پوشتگین غرچه غلام ملکانکین مملوک سلطان شاه سلجوقی بود و آخر الامر مرتبه اش بجای رسید که در پانصد و
هشتاد و نه هجری بر مرو که بجنگ گاه سلاجقه بود دست یافت و تمامی خراسان را ضبط نمود و در پانصد و دو طغرل سلجوقی را بکشت و
بر عراق مستولی شد و در ترجمه طغرل سلجوقی والی عراق و عجم گذشت بالجمله بعد از بکس خان قطب الدین سلطان محمد
خوارزم بن بکس خان از پیشگاه خوارزم آمد و بر تخت نشست و تمام خراسان و عراق عجم بوادی بر غور و غزنین بگرفت او بادشاه
در غایت شکوه و حشمت بوده و پدر جدش که تاج گذار گورخان فراختائی اول و ثانی بود ندر سم خراج برداشت و باسکوطرار سپهد
گورخانی رزم کرد و ظفر یافت گویند دران آوان که میان خوارزم شاه و سلطان شهاب الدین غوری مصالحه اتفاق افتاد و
شهاب الدین غوری برادر علیشاه بن بکس خان را که در حبس داشت بخوارزم فرستاد علیشاه با برادر بود یا آنکه متوهم شده بگریخت
بسلطان محمود غوری پیوست محمود غوری او را کمال اعزاز نمود پس از چند روز محمود را کشته یافتند چون از اولاد ملوک غور
کسی نمانده بود غوریان علیشاه را بسلطنت برداشتند چون خوارزم شاه بهرات رسید منشور سلطنت غور با خلعت ملحوب
بسر و نامی نزد علیشاه فرستاد و علیشاه را بخلعت پوشانیدن بخلوت برد و بکشت غور و فیروزکوه خوارزم شاه را صافی نمود و در
شش صد و پانصد هجری بعد از فوت تاج الدین ملدور صاحب غزنین عزم آندیار کرد و بگرفت و در آن سفر بست و هفت
خروار طبل زرین ساخت و اول امر کرد که بست و هفت تن از شاهزادگان بجای نقاره چیان آنرا بنوازند و در آنوقت بست و
پنج تن از امرا در رکاب بودند و بعد از کوس نوبت سلطانی بر در بارگاه ایشان کوس میزدند چون سلطان محمد خوارزم شاه
غزنین بگرفت و بر خزاین سلطان شهاب الدین غوری دست یافت مناشیر دار الخلافه که ناصر عباسی از بعد او
بشهاب الدین غوری نوشته او را بر مخالفت خوارزم شاه تحریص نموده بودند بدست افتاد این معنی موجب از دیاد وحشت

از خلیفه گشت و در استیصال ناصر عباسی ساعی شد و از علماء مملکت فتوی حاصل کرد که اولاد علی علیه السلام را خلافت باید
پس محضری مملو از مهرها نموده بجیت خویش تحریص کرده باسه صد هزار سوار روی ببغداد نهاد و بهمدان رسید ناصر عباسی خلیفه از فوج کشی
خوارزم شاه عظیم ترسید و شیخ شهاب الدین سهروردی را بر سالت نزد خوارزم شاه فرستاد و آن در ضمن بغداد در احوال خلفاء
عباسی گذشت بالجمله چون سلطان از عزیمت بغداد ناچار شده بازگشت در شوکتش نقصان و بجانش وهمی تمام راه یافت
و پس ازان به اندک زمانی چنگیز خان روی باندیار نهاد که کرد انچه کرد و سبب توجه چنگیز خان باندیار آن بود که احمد خان محمدی
که از اعیان مارا ارکان بود بعهد خوارزم شاه نزد چنگیز خان شد و خوشنود بازگشت چنگیز خان امر کرد که هر یک شاهزادگان و
امرا دو کس از ملازمان خود را بمملکت خوارزم شاه فرستند و بالقابش و استعه آن دیار بیاورند چهار صد و پنجاه مرد مسلمان
جمع آمدند چنگیز خان بخوارزم شاه نوشت که چنانچه بازرگانان اندیار را خوشنود ساختم تو هم اینجماعه را خوشنود بازگردانی چون
الطالیقه بامدار رسیدند از انجا مدار جکم آنجا امیر ابنا الحق که غابر خان خطاب داشت رفتند یکی از انجماعه که با میر سابقه معرفتی داشت
او را ابنا الحق خطاب کرد و غابر خان بر مجید و همه را موقوف داشت و بسلطان خوارزم نوشت که فرستادگان چنگیز خان با مالی فراوان
بر سم جاسوسی آمده اند سلطان بقتل ایشان فرماند و غابر خان همه را بکشت چنگیز خان بشنید و بخوارزم شاه نوشت
که غابر خان را بمن گذار تا از و انتقام کشم خوارزم شاه ایلچی او را هم بکشت چنگیز خان با سپاه موفور که عشر لشکرش هشتاد هزار
سوار باشد و به ازین حساب هشت صد هزار سوار یعنی هشت لک سوار میشوند روی بدیار سلطان محمد خوارزم شاه نهاد
گویند که چون حادثه قتل جماعه بازرگانان واقع شد چنگیز خان در عزم مملکت خوارزم شاه متفکر و متردد بود که ناگاه فرستاده
ناصر علی عباسی خلیفه که از خوارزم شاه متوهم بود به طلبش رسید شادمان گشت و در دانشد خوارزم شاه آگاه در عراق بود
از انجا به نیشاپور و ماوراء النهر چند شتافت میرفت تا بجائی رسید که آنجا کشتگان بسیار بودند مردی زخمی یافت و از حال او سوال
کرد او گفت که شاه چنگیز خان اینجا به اتفاق لقا شاه رزم کردند و غالب آمدند و سلطان بی آن لشکر شتافت و دیگر روز به پیشاور
رسید امیر لشکر جوجی خان بود بسلطان پیغام داد که پدرم چنگیز خان مارا با تو بجنگ نفرمود سلطان سخن او را گوش نکرد و رو
بزرم آورد جوجی خان مقابله عظیم کرد و قلب سلطان پراگنده ساخت جلال الدین منکرنی پسر بزرگ که بر میمنه بود حمله آورد و
جمعی از مغول را بکشت پس چون شب شد جوجی خان آتش بسیار در پیوسب برافروخت و پیش چنگیز خان رفت چنگیز خان بر شفقت
و سلطان را توهمی عظیم از سپاه مغول بخاطر راه یافت و بسمرقند بازگشت و از چهار صد هزار سوار که بالو بودند باطراف سر حد
ممالک جهت نگاهداشت فرستاد و پراگنده ساخت و خود را از محارب معاف داشت و بخراسان آمد و مادر خود و برکان خاتون
و سایر حرمها را از خوارزم بخواند چون به بلخ رسید پس پسرش جلال الدین منکرنی گفت سپاه مراده تا کنار جیحون نگاهدارم
و دشمنان را از عبور مانع آیم نه پذیرفت و متوجه عراق و عجم شد و در راه شنید که چنگیز خان بخارا را بگرفت و در صفر سنه ششصد
و هفده هجری سلطان به نیشاپور رسید و مجلس بزم آراست و هیچ وقت با صحاب حاجات نه پرداخت و بلهو و طرب
مشغول گشت و درین اثنا جثه یوبان سویدای بهادر مقدمه سپاه چنگیز خان از جیحون عبور کردند سلطان ماوراء النهار ان در
فرستاد چون سلطان سرلی چند از ری جثه یوبان سمنان شهر استیلا یافت سلطان بقارن دژ و از انجا به استراباد

رفت و بجزیرة السکون پناه برد و سپاه مغول که چند یوم تعاقب او فرستاده بود بعد از جزیرة السکون رسیده
بازگشتند و قارن در را محاصره کردند اهالی قارن در که هرگز از تنگی آب هیچ گاه از راه منع نکشیده بودند در آن زمان بر کماحقی گشت
بر کاخاتون و ناصر الدین وزیر سلطان زاده نماند از حصار بیرون آمدند و بیاضاعت باران عظیم بارید مغولان تمام اهالی
قلعه را بخدمت چنگیز خان فرستادند چنگیز خان همه مردمانرا که از ایشان بگشت این خبر در جزیرة السکون بسلطان
محمد خوارزم شاه رسید از غایت حزن رنجور گشت و در گذشت بعد او کفن نیافتند بجائی که در برداشت دفنش کردند این واقعه
در ذی حجه سنه ششصد و هفت هجری اتفاق افتاد و در بعضی تواریخ آن طور نوشته که در آن ایام که سلطان از سپاه مغول بگریخت
و پهلوتهی کرد پسرش جلال الدین منکرنی گفت همه کس خداوندی دانند اگر ما بیچین گریختن سزاوار نباشد گفت ای
فرزند انچه من شنوم تو نمیشنوی گفت آن چیست از زبان که با جوبی خان محاربه اتفاق افتاد از دور دیوار شنوم آنها الکفرة
اقتلوا الفجرة یعنی ای کافران بکشید فاجران را پس ما فاجریم و مغولان کافر یا نه پس بر من متوسل گشت و گفته اند
که خضر علیه السلام پیشه و سپاه چنگیز خان هر چه از مملکت خوارزم شاه بیغما کنند بکشود مردم آن شهر را قتل عام نمود و هر شهری
که بصلح و امان بگرفت بعضی از ایشانرا از قتل عام نجات داد گویند که خوارزم شاه در سنه ششصد و یازده هجری جاسوسان
بلشکر چنگیز خان فرستاد و بیامدند و گفتند سپاهش از مور و ملخ زیاده است و لشکریانش اگر سالها ما مشغول جنگ باشند
بآن محتاج نشوند که چیزی از ایران بیرون آرند و گوسپند و بز و اسپ و امثال آن با خود دارند و بشیر و روغن قناعت کنند و
چارپایان بسم خویش زمین را بکنند و بیخ بادی خورند و از علف و چوبها گاهی توجه نکنند و مطلق نخورند و آن گروه حلال و حرام نشناسند
و گوشت سگ و خوک و سایر حیوانات بخورند و سفره از کاه ندانند و بازنان پدر فساد کنند و چون بر خصم ظفر یابند خرد و
بزرگ را بالقتل رسانند و اگر باب بزرگ رسند کشتی نخواهند یو شب جانوران را بیکدیگر بدوزند و انچه که دارند در آن نهند
و بر دم اسپ بندند و سرش محکم سازند و از آب نگذارند خوارزم شاه عظیم متوهم شد بالجمله قتل و غارت چنگیز خان در ضمن
اقلیم ششم در تخت ترکستان مسطور است و بعد از سلطان خوارزم شاه پسرش **غیاث الدین شاه** بکرمان شد
والی انجا راه ندادنا چار بفارس شتافت و امانک سعدی زنگی را بکشت و بری رفت و چندی بسر برد و مرتبه دیگر که براق
حاجت بعهد و پیمان او را نزد خود خواند غیاث الدین بکرمان رفت و براق حاجت استقبال نمود و بشهرش در آورد
و با وشریک مسند نشست و غیاث الدین را بفرزندخطاب کرد روزی غیاث الدین او را گفت اینهمه نخوت تراکه داد
گفت انکه از سامانیان بغلامان ایشان غیبویان و از سلجوقیان و بندگان ایشان خوارزم شاهیان داد پس طوعاً و کرهاً
غیاث الدین را بخواست و بالآخر غیاث الدین را هلاک کرد و با دردی زاری آغاز نهاد و براق او را در ششصد و هفتده
هجری از پی پسرش فرستاد و دیگر از پسران خوارزم شاه **جلال الدین منکرنی** او را زان منکرنی گفتند که خالی
بر مینی داشت و او بعد از فوت پدر از جزیرة السکون بر آمد و عزم خوارزم کرد و برادرانش آقا سلطان از براق تا امیر
که آنجا بودند بخدمت آمدند جلال الدین امیرا را منافق یافت و بطایفه اندک روی به نیشاپور نهاد و از ذر بسپاه مغول
رسید و هفته روز مدافعه کرد و شب بدر رفت و برادران وی از پی بدانجا رسیدند مغولان یکی را از انها زنده نگذاشتند

جلال الدین بغزنین که بعهد پدر او حکومت آنجا داشت رفت سیف الدین عراق که امرا بدرش با چهل هزار مرد یمین الملک
والی هرات بخدمت وی آمدند جلال الدین در غزنین استیصال یافت و روی بلشکر مغول نهاد و هزار کس از ایشان را بکشت
فیقور یوسان بحکم منکرخان با سی هزار سوار عزم رزم او کرد و جلال الدین بزمگاه شتافت با دشاه پیاده شده بفر مود تا جسکو
اسپان بر میان بندند و از صبح تا شام رزمی صعب کردند دیگر روز فیقور بفرمود تا هزار سواری از چوب و ندشال از عقب خویش
نصب کنند ایشان چنان کردند سپاه جلال الدین بگمان آنکه لشکری دیگر ست بدد مغولان آمدند هزیمت خواسته رفتند جلال الدین
ایشانرا دل داد و روی برزم نهاد و جنگی صعب کرد و ظفر یافت در آن سال هفت مار با سپاه مغولان مصاف داد منظفر گشت
و چنگیزخان از طالقان آن متوجه اندراب شد و قلعهٔ آنرا بگرفت و قتل عام نمود بامیان شد و دو بکشود و هر کرا یافت بکشت و در ششصد
و نیوه هجری قصد غزنین کرد چون جلال الدین آگاهی یافت مجال توقف ندید و عزم هندوستان کرد چنگیزخان از پی برآمد و در آب
سند که عبارت از آب اتک است با و رسید سلطان جلال الدین با سه هزار سوار برزم پیش آمد و سه صد سوار مقدمه ساخت
و هزار بمیمنه و هزار بمیسره و گاشت و شصد سوار در قلب بایستاد و سپاه چنگیزخان که زیاده از قطرات مطرات بودند یکحمله
از مقدمه و میمنه و میسره اش اثری نگذاشتند سلطان با آنکه در قلب بودند بمیدان شتافت و رزمی صعب کرد چنگیزخان
از نهایت شجاعت او متعجب شد امر فرمود که زنده او را بدست آرند جلال الدین رزم میکرد تا آنکه زیاده کشی با او نمانده پس
بلشکر دشمن حمله برد ایشانرا دور کرد و جوشن بینداخت و تیر خویش بر گرفت و بار بار بر اسپ زد و خود را بدریا افکند آنانکه مانده بودند
با او موافقت کردند چنگیزخان بکنار دریا آمد و امر کرد که به نیزه زنند آب سند بخون مبدل گشت و جلال الدین نجات یافته
بساحل رسید و خبر به تره کرد و در سایهٔ آن بنشست چنگیزخان نماند بفرزندان گفت پسر چنین باید آوازی شنید که
ای شاهزاده قدری عناداری برخیز تا بنگرم جلال الدین برخاست چنگیزخان گفت بنشین که غرض من فرزندان تو بود
اکنون بسلامتی برو پس امر کرد که اولاد ابنای او را انچه در قید داشت و بر ابرش بکشتند تا جلال الدین هفتاد کس از
لشکریان از آب گذشته بودند جلال الدین هنگام شام روی براه آورد و در ششصد و هفت هجری بطالقان طرق
رسید بمراهیان که صلاح در آب انداخته بودند گفت ما از جنگل جوند شبها بریدند و بر ایشان شبخون زدند و اسلحهٔ ایشان
قطاع الطریق بدست آوردند پس پانصد مرد بر او کرد آمدند و جلال الدین رزم چهار هزار مرد از هنود که در رکب حدا قامت
داشتند رفت و بسیاری را بکشت و قریب شش هزار کس بانتقام روی باو آوردند جلال الدین بر ایشان نیز ظفر یافت
و لشکریانش بسه هزار رسیدند جلال الدین بسوی دهلی شد و از شمس الدین ایلتمش که در انهنگام سلطنت دهلی
داشت جای خواست که صدی بسر برد شمس الدین از شجاعت وی بتر سید و ایلچی و پیرانر بر هلاک کرد جلال الدین
از دنا امید شد و تاج الدین خلجی را بکوه جودی فرستاد و امانی خواسته آورد پس ده هزار مرد کرد و چتر رای کهکهار سنگه
را بخواست ناصر الدین قباجه والی ملتان بهشت هزار سوار عزم دیار رای کرد جلال الدین شصت هزار مرد بمدد رای
فرستاد ایشان بر فتند و با چهل لشکر تند سلطان عزم ملتان کرد و قباجه ظفر یافت و شهر باچه بسوخت و لشکر از راه
سند بگجرات فرستاد و دران اثنا چنگیزخان عازم اجعت گشت بر برادر خویش غیاث الدین بعراق بشنید از راه

گنجه دیگران بهایران شتافت براق صاحب نبکش دو چیز بهر او فرستاد و باستقبال آمد او را بشهر برد روزی سلطان بشکار رفت براق در قلعه بربست و پیغام داد که این عرصه خشم سلطان بر نیاید و این قلعه را نا چار کو توالی ماند و این خدمت را از من کسی مناسب تر نخصیت سلطان متوجه فارس شد اتابک سعد بن زنگی پسر خود سلغرشاه را باستقبال فرستاد و سعد باستقبال نرسیدن خود کرد سلطان عذرش بپذیرفت و دخترش را بخواست و چندی در شیراز بماند و باصفهان شد اتابک علاء الدین و اتابک سام صاحب نزد بخدمت آمد سلطان بنابر کبر سن او را پدر خواند و به پهلوی خود نشاند و وزارت اصفهان داد و بری رفت و در خانه برادرش غیاث الدین که آنجا بود نزول نمود نور الدین منشی در مدح او قصیده بگفت که مطلع آن این است **فرد** بیا جانان که عالم شد دگر باره خوش و رنگین ❊ بغرخسرو عالم ایلغ سلطان جلال الدین ❊ پس سلطان متوجه سوتمر شد و ناصر الدین عباسی و سمور را با هشت هزار سوار برزم او فرستاد کبوتر یا مانند ناریل روان کرد که مظفر الدین کوکپوری باده هزار کس باد شوند و فرسمور با غرور موفور پیش از رسیدن مظفر الدین برزمگاه شتافت و بقتل رسید سلطان بنگر پت رفت و بر مظفر الدین کوکپوری ایلغار کرد او را اسیر ساخت و بعهد و پیمان بگذاشت و نیز بر شتافت اتابک او زبک بقلعه سحق پناه برد بلکه خاتون بنت سلطان طغرل سلجوقی سلطان را از باره بدید و عاشق شد و دعوی کرد که شوهرم مرا طلاق داده سلطان بوساطت اغر الدین فرد تنی او را بخواست و بر شهر استیلا یافت و غر الدین را قاضی ساخت اتابک ازین غصه نمود آذربایجان سلطان را صاف شد پس ابغای غرجیان شتافت و در شصد و هشت و دو هجری ظفر یافت دیگر بار در شصد و هشت و پنج هجری ابغای غرجیان رفت بنفس خویش مناشر رزم گشت و مرد خواست و سه دلاور گرجیان را پی یکدیگر گشت و بهور خازنین برزم او آمده بود اسپ سلطان از کوفتگی سستی میکرد سلطان از اسپ جسته به نیزه کار او بساخت و با فوج خویش بسر تازیانه اشاره کرد تا سایر سپاه برزم پرداختند گرجیان بهزیمت رفتند و در شصد و هشت هجری اخلاط را قهراً قهراً بگشود و با دشاهان روم و شام متفق شده متوجه اخلاط شدند سلطان با وجود مرض به استقبال شتافت رزمی صعب کرد و نزدیک بآن شد که سلطان ظفر یابد در اثنا لحالت در محفه عیش کرد و خواصان محفه را دو سه قدم باز پس بردند تا اندکی برآساید رایات خاصه از سے حرکت کرد و سایر سپاه بگمان آنکه بهزیمت میرود بگریختند سلطان ناچار با خلاط بازگشت و چون شنیدند که فوج چنگیز خان بیامد برای خبر جاسوسان را بفرستاد ایشان خبر آوردند که فوج مغول بازگشت سلطان شاد شد و بلهو و لعب پرداخت و بکناره از امور ملک غفلت ورزید و چون روزی چند بگذشت لشکر مغول در رسیدند او رجان که رکن سلطنت بود سلطان را بیدار کرد و آبے سرد بر سرش ریخت تا سکرش کمتر شد و روی راه نهاد او رجان ساعتی کوشش عاجزانه کرد و بهزیمت رفت و بعضی گویند که او طمع در اسپ و لباس وی کرده هلاک کردند و نیز گفته اند که لباس صوفیان پوشیده و ساحت گیرند و از شیخ علاء الدین سمنانی منقولست که او یکے از مردان حداست

ذکر بعضی از وزرای خوارزم شاهیان نظام الملک ناصر الدین محمد بن صالح خوارزمی وزیر خوارزم شاه بود بالآخر از افراط طمع معزول گشت و بعد از عزل او سلطان منصب وزارت را بر پنج شخص مقرر نمود نجم الملک کافی الدین و تاج الدین نیشاپوری و ضیاء الملک روزنی و نجم الدین کلاربادی و فرید الدین انشان با یکدیگر نفاق ورزیدند

رعایا مضطر شدند و شکایت نزد سلطان بردند همه را معزول فرمودند و بدرالدین عمید را وزارت دادند بدرالدین عمید از بزرگان سلطان محمد خوارزم شاه بود و وزارت یافت و در آخر عمداد تو هم نموده بگریخت و چنگیز خان نوشت چنگیز خان براشارهٔ امیر ظهر همان نامه جواب نوشت بدرالدین آنرا بقاصدی داد بلشکر خوارزم شاه فرستاد او را گفت چنان کن بر دست سلطان گرفتار سوی قاصد بفرمود عمل کرد چون خوارزم شاه نامها بدید از انزا متوهم شد و ازان بود که بجنگ بگریخت ماوراالنهر ولایتی است در غایت معموری و آبادی شرقی آن فرغانه و غربی آن خوارزم و شمالش ماسگند و جنوبی آن بلخ بخت کرت وافر و فی نهایت بسیاری میوه جات و وفور مراعی و مواشی ترجیح بر بسیارے ولایت دارد یکی از غلامان معمورے انست که هرگز قحط نشود و اگر شود چندان نماند و مردمش از رعایا و غیر اصناف شجاع و سپاهی باشند و معدن بسیار دارد و مابین بحر خجند و سیحون و اقعست منبع هیجون باعتقاد صاحب مسالک و ممالک کوهستان بدخشان است و بعقیدهٔ دیگران خیال چنانست که در میان مغرب و شمال واقع شده بعد از مسافت بسیار آب خس بروخشم گشته بولایت قباد بآن آمد در انجا هیچ آب دیگر دران داخل شده هیجون بحصول پیوندد آن موضع را چناب نامند بعد ازان کنار بلخ و بهر نگذشته بحر خوارزم منتهی میشود و در زمستان رود هیجون بمرتبه منجمد شود و یخ بندد که چند ماه الوس و احشام مع کلبه و قبله بزر بران نشینند که اصلا چیزی نبیند و در عجایب البلدان آمده که بدیای هیجون کوهی است و بران درخت است و در مهرکان برگ آن فرو ریزد و روزے چند بر زمین بود و بعد آن مرئی شده طیران نماید و شخوان بر رودی عظیم است و منبع آب در ولایت ترکستان جائی است که آنرا شخوان خوانند آن آب بریش ازان که بسیاری از ولایت را قطع کنند میخوارزم ریزد و شخوان را بعضی صغان و بعضی آب شهر شمرده خواند مؤلف مسالک مسالک آنرا آب حاج خوانده چون دار الملک ماوراالنهر سمرقند است ابتدا ازان نماید سمرقند از بلاد معظم توران است بر جنوب بغداد افتاده و در آثار البلاد گوید که اول آنشهر را اکیکاوس بن کیقباد کیانی بنا نهاد و پس ازان اسکندر ذوالقرنین عمارت نمود و مؤلف هفت اقلیم از خامهٔ روضة الصفا میگوید که در زمان سابق قلعه داشت که مسافت دورش پنجاه هزار گام بود و بمرور منهدم گشت و چون جهان پهلوان کرت شب که از اجداد رستم بن زال در عهد ضحاک و فریدون بوده بران جا رسیده گنجی یافت و فرمود تا ازان گنج قلعه را ساختند پس ازان گشتاسب بن لهراسپ کیانی آن قلعه را آباد ان ساخت و دیواری میان ولایت ماوراالنهر و ترکستان کشید چون نوبت باسکندر ذوالقرنین رسید در وصف آن افزود و آن بود تا اینکه سمر نامی از سلاطین یمن زافضا و بیع از اکسران شهر زادیر انکرده و از آنعمارت اثری نگذاشت بنا بران بسمرقند اشتهار یافت عرب آن را مغرب شناخته سمرقند گفت نبذی ازین حکایت در ضمن یمن آمده احوال سلاطین آنجا گذشت و برخی بدین وجه توجیه کرده اند که چون ابوکرت سمرین اقریص بادشاه یمن بجانب مشرق نهضت نمود و بهجرت بلده معهد که در آن آوان آبادی تمام داشت امر فرمود و وزیر ایران شهری دیگر اساس نموده که ترکان آن شهر را سمرقندی گفتندی یعنی دیگر چه کند بر هان ترک نام وه است بعد ازان بمرور ایام بسمرقند شهور گشت و در حبیب السیر آمده که در زمان ولید بن عبدالملک قتیبه بن مسلم الباهلی از جانب حجاج سمرقند را محاصره کرد و حاکم آنجا بعد از پنج ماه طالب صلح شده خراج قبول نمود قتیبه بعد از صلح بسمرقند در آمد و مسجدی بساخت و هر بتے که یافت در آتش انداخت

ذکر ماوراالنهر

ذکر سمرقند

و در واقعات بابری گوید که اهل سمرقند در عهد خلیفهٔ ثالث عثمان بن عفان مسلمان شده اند و از تابعین قثم بن عباس بران ولایت دست یافته بعضی او را داخل صحابه شمرده اند و قبرش در سمرقند است مشهور بمزار شاه سمرقند و در زمان فردوس روانی صاحبقران تختگاهش بود و نوعی آبادی داشت که بر جمیع بلاد ایران و توران ترجیح داشته بعد ازان الغ بیگ گورکان در آبادانی آن کوشید و در وسط آن شهر مدرسه رفیع و خانقاهی منیع بنا فرموده و در ظاهر بلده رنج بنیاد نهاد تا حال بقایای آن رنج را ازان رنج اخراج نمودچه قبل ازین رنج ایلچی که هلاکو خان بن تولیخان بن چنگیز خان باشد بشبه معمول باشد و ایضاً در واقعات بابری است که ابتدای صدبستن از بطلیموس حکیم شده پس ازان در هندوستان راجه بکرماجیت در آن حین دوهارا نگری رصدی بسته که تا حال در مغول آن رنج است و در زمان اسلام اول رصدی که بسته شده است در عهد مامون عباسی بوده آن رنج مامونی گفته اند بعد ازان تا زمان هلاکو خان دیگر رصدی بسته نشده بود راقم حروف گوید که راجه جی سنگه سوای کچهواهه در سلطنت محمد شاه بادشاه گورکانی در شهر چنگیز که از ابنیه دلنشین او بوده است و در شاهجهان آباد به تمام نماند وارجی نگر نیز گویند که به اتمام نرسید الحاصل در سمرقند جائی است که آنرا دشت جلوران گویند از حدیث رسول صلی الله علیه وسلم آورده اند که در روز قیامت هفتاد هزار شهید ازانجا برخیزد که هر شهیدی هفتاد هزار کس را شفاعت کند چون در آن عرصه آنمکان مسکن کفار بوده حقیقت این حدیث بر ارباب کیاست پوشیده بود سلطان سنجر را با کفار فرانچهای محاربت دست داد خلقی کثیر از لشکر اسلام بدرجهٔ شهادت رسیدند و در زمان مغول نیز بسیاری از مسلمانان در آن مکان شهید شدند هر آینه معنی این حدیث بر همگنان روشن گشته و در اطراف سمرقند مرغزارهای نیک است که یکی ازان کال کل نام دارد که بجانب شرقی سمرقند واقع شده دیگر سیاه آب که آب رحمت میگذرد و در اطراف آن تمام انگبین است که سیاه آب ازوی گذشته لکال کل میگذرد و اطراف آنرا چنان احاطه نموده که بعد از دو سه موضع جای عبور نیست دیگر اولانکه غول و کول برس خوانند و آن مغاکی است چه کوه یکطرف آن واقع شده اکثر میوه در سمرقند خصوص سیب و بهی و امرود و انگور و انار و خربزه بسیار پیدا میشود که هر کدام پسندیده باشد **کش** در جنوب سمرقند واقع شده سمرقند ازانجا بست فرسنگ است و بنا بر آنکه اطراف آن در غایت حضرت و سرسبزی میباشد هر آینه قبة الخضرا و سرسبزش نامند و فواکه اش در غایت خوبی میشود از جمله مصاف آن یکی **لکاب برکاهی** است که منقطة الراس امیر تیمور گورکان است و امیر تیمور هر چند سعی کرده که آن شهر را دار الملک سازد بنا بر قرب و جوار سمرقندان مطلب بحصول نپیوست پوشیده نماند که راقم حروف میخواست که بندی از احوال صاحبقران تیمور گورکان و اولاد و احفادش در تحت کش سمرقند که دار الملکش بود بقلم آرد بنا بر آنکه هر یک آنجناب در یکی از مضافات کش است چنانچه گذشته و نیز مزار صاحبقران بسیاری از اولادش در شهر مذکور است چه مزار صاحبقران هر که آنجا می میرد نعشش آورده دفن می کردند اما چون سلطنت چنگیز خان بیش از سلطنت صاحبقران بوده بی سر و سامانی کمال واقع می شد از آنغریمت درگذشته و اقلیم ششم در ضمن ترکستان احوال اجداد چنگیز خان و صاحبقران که یکی اند مع احوال چنگیز خان و اولادش نوشته و بعد ازان تذکرهٔ امیر تیمور گورکان و اولاد و احفادش بر سبیل اختصار بیان خواهد کرد بالله التوفیق **بسعی یوسف** در زمان گذشته معموری موفور داشته و چندی ویران و باز آباد گشته تا الکنون

موجود ست اورا قرشی و بجیت نیز گویند و چون بزبان مغولے قرشی بمعنی گورخانه است و غالب که بعد از تسلط چنگیز خان باین موسوم گردیده اگرچه کم آب است اما بقاعش نیک بحصول میشوند و در فصل بهار بغایت سرسبز میشود و در ماوراالنهر طایرے است که ترکان آنرا ماغزی فراگویند چون در قرشی آن مرغ بسیار میباشد هرآینه آنرا مرغک قرشی می نامند و قرشی بجنوب سمرقند واقع شده سمرقند ازو شصت فرسنگ است که عطای بن مقنع افراسیابی ساحری ماهر بود و بنا سنج قایل گشت و بماوراالنهر رفت و دعوی الوهیت کرد گفت حق تعالی در صورت آدم علیه السلام جلوه کرد لاجرم ملائکه را بسجود او امر کرد و همچنین در صورت انبیا و اولیا و حکما حلول میکرد تا نوبت بالو مسلم مروزی رسید اکنون در من حلول کرد او را گفتند پیش از تو کسان دعوی نبوت کرده اند و بقتل رسیده اند و تو دعوی الوهیت میکنی ناچار بقتل رسی گفت نیکو کردند که ایشان را بکشتند چه من آنها را بفرستاده بودم بالجمله عطا از عجایب و غرایب انچه مینمودیکی آن بود که در تخت چاهی ساخت و ازان ماهی طلوع میکرد و چهار شهر از پرتو آن روشن میشد و آنرا ماه تخت و ماه مقنع و ماه سیام نیز گویند عوام بپرستش آن قیام مینمودند و مسلمانان قصد او کردند و ماه مقنع بقلعه متحصن شد و چون بر هلاک خود متیقن گشت قدم را گفت من آسمان خواهم رفت پس سرابی ساخت و خود را در ان انداخت که همه اعضایش بگداخت و جز موی و سرش باقی نماند مسلمانان بقلعه در آمدند و اتباع او را بقتل رسانیدند و از هریکی پرسیدند که خدای شما چه شد گفت بآسمان رفت پس کنیزکی ایشانرا خبر داد که چون کار بر و تنگ شد اقربای خود را بزهر هلاک کرد و خود را هلاک ساخت معاد بن مسلم سرا و را که از گداختن باقیمانده بود در یکصد و شصت و نه هجری نزد مهدی عباس ببغداد فرستاد و نیز قلعهٔ قرشی را امیر تیمور صاحبقران گورکان بکمال پروبلی بدست آورد چه وقتی که صاحبقران به سلطنت خود رسیده بود میان او امیر حسین که خواهرش در نکاح امیر تیمور بود مخالفت روی داد و در هفتصد و شصت هجری مصلحان مقرر بران نمودند که هریک با سه صد سوار از سپاه خود بیرون آیند و در فلان جا با یکدیگر ملاقات کنند صاحبقران با سه صد سوار متوجه اردوی امیر حسین شد گمان برد که او را شبخون است سه هزار سوار بر زم صاحب قران فرستاد ایشان در راه بصاحب قران رسیدند و بعد از رزم صعب ظفر یافتند انچه بقیه سپاه صاحبقران رسید سپاه متفرق گشت صاحبقران بقرشی شتافت و اهل و عیال و سپاه خود بگرفت و از جیحون بگذشت و باخان رفت امیر حسین بقرشی آمد و امیر موسی را امیر هندایالت آنجا داد صاحبقران ایلچیان نزد ملک حسین کرت والی هرات و محمد بیگخان قرمانی حاکم طوس فرستاد تا متعلقان او را جای دهند و راه کاروانیان بگرفت و ایشان را از زمین ماوراالنهر مانع آمد تا آنکه جمعی کثیر از کاروانیان گرد آمدند پس آوازه در انداخت که بهرات میروم و به آن جانب روانشد و کاروانیان را راه کرد چون کاروانیان بمنتهای راه رفتند و بازگشت در همان منزل افرود آمد کاروانیان بماوراالنهر رسیدند و گفتند که صاحبقران بهرات رفت و در آنوقت سه صد و چهل و سه سوار بودند و امیر حسین هزار سوار در حوالی و نواح قرشی اقامت داشتند و صاحبقران از جیحون بگذشت و در قرشی نهاد و هنگام کت که موضع است قریب بقرشی رفت سپاه را اینجا گذاشت و با دو کس کنار خندق قرشی شتافت آب بسیار میرفت تا بزانو در آب در آمد و بخاک زیر رسید و راههای قلعه را بدید و از محافظان و تیراندازان ایشان

آگاه شد و باز گشت و بسپاه پیوست و بایشان به تعجیل بر اندر نزدیک بقلعه رسید و چهل و سه نفر را پیش ایشان گذاشت
و صد نفر را از همان راه بقلعه در آورد و خود با دو صد نفر بر در بایستاد آنانکه بقلعه رفته بودند محافظان را که مست
خواب بودند بکشتند غلغله در حصار افتاد اهالی قلعه بیرون دویدند صاحبقران بر در ایستاده بود هر که آنجا میرسید
بقتل میرسانید چون در قلعه کسی نماند صاحبقران با همراهیان وزن و فرزند امیر خونی را بدست آورد امیر موسی ملک
بهادر با دوازده هزار سوار که بان حدود اقامت داشتند بمحاصرهٔ قلعه قرشی پرداختند صاحبقران دل شخص نهاد
و روزی با سه نفر از قلعه بیرون آمده رزمی صعب کرد شصت تن از مخالفان گرفته بقلعه در آمد و بعضی از مخالفان
جدا شده بقلعهٔ آمدند و بصاحب قران پیوستند و بالآخر امیر موسی از فتح قلعهٔ قرشی مایوس شده برخاسته رفت صاحبقران
بر قلعه مستولی شد بخارا از شهرهای معتبر توران است در مغرب رودی بسمرقند واقع است و از سمرقند بست و پنج فرسخ
است و بکثرت خلایق بسیاری غله و خوبی میوه خصوص خربزه بر تمام ماوراءالنهر رجحان دارد و از حدیقة بن الیمان
نقل است که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود زود باشد که دار النهر شهری مفتوح شود که مردمش مستغرق رحمت الهی باشند
و بخارا را از ان فاخره گویند که روز قیامت بکثرت شهدا فخر بدیگر شهرها کند و از ان شهرها چندان اولیا و غیره برخاسته
اند که به تحریر در نمی آید و در خاتمه روضة الصفا گوید که در ظاهر آن شهر باغ و بستان فراوانست و مردم آنجا عمارت
را در غایت استحکام میسازند و در زمان سابق سوری بگرد بخارا کشیده بودند که قطران دوازده فرسنگ بود و در چند گاه
مردم محلات آنجا با یکدیگر تهوری در مقام جنگ و معارضه می آیند و سنگ و فلاخن سر و روی یکدیگر را خون آلوده
می سازند و آن حرکت را موجب افتخار و مباهات میدانند و آن شهر را چنگیز خان قتلغام نمود و بعد ازان مسعود
بلواج آنرا آباد آن ساخت آورده اند که در سنه ششصد و سی شش هجری در موضع نارات که سه فرسخ بخارا است
مردی محمود نام ظاهر شد گفت چنان مرد که از عجایب منیاست خبر میدهد و بسیاری با او بگرویدند شمس الدین محمد از
عمار بخارا با و پیوست پدر من در بعضی مصنفات ذکر کرده که عنقریب مردی ظاهر شود و بر همه جهان مستولی گردد
و این حدیث از زبان سخن سایر اهالی بخارا معتقد محمود و آتفاق ایشان در بخارا بر سخت نشست و خطبه بنام او خواند
و داروغهٔ بخارا از شهر بیرون رفت و با طائفهٔ مغول روبشهر نهاد و محمود مازندرانی و شمس الدین محمد بزرم پیش
آمدند مغولان شنیده بودند تیری که بلشکر محمود اندازند باز میگردد مغولان خواستند که بهزیمت رفتند دو تن از مغولان
جواب کرده دو تیر انداختند و از عجایب اتفاقات هر دو بمحمود مازندرانی و شمس الدین محمد رسید ند ناگاه غباری عظیم ساطع
شد مغولان که از قتل محمود مازندرانی اطلاع نداشتند آن را بکرامات او حمل نموده بهزیمت رفتند بخاریان تعاقب مغولان
نموده بسی را بکشتند و از محمود مازندرانی نشانی نیافتند گفتند از غیب گردی برخاست و باز اندیشش برآورد آنش محمد علی را جانشین
ساختند او دست بفساد برداشتند فراخان یرلیغ نامان دو امیر را بفرستاد تا بایشان مصاف دادند محمد علی را با بیست هزار
مرد بقتل رسانیدند فرخانه ولایتی است در کنارهٔ معمورهٔ عالم واقع شده شرقیش کاشغر و غربیش سمرقند جنوبیش کوهستان
بدخشان و شمالش اگرچه پیش ازین آبادانی داشته مثل المرابع والمالون و بانکی که آنرا طراز میگویند اما اکنون جمعیت

عبور جنود از یک خراب است مرزا عمر بن سلطان ابوسعید باشد سلطان محمود بن محمد میرزا امیرانشاه بن امیر تیمور صاحبقران گورکان حکومت فرغانه و اندجان وغیره داشته او را سه پسر بوده از آن جمله است میرزا بابر که بیاد شاهی هندوستان رسید و در واقعات بابری آمده که سروج الضم که آنرا مهر گیا خوانند و در فرغانه میباشد اما دیده نشد ند راقم حروف گوید که آن گیاه را در هندوی لکهنا کهنی گویند بجای کاف جیم فارسی برآمده و آن در هندوستان در نواح بنارس اکثر پیدا میشود و آن پنج لفاح بریست بشکل دو انسان که روی بر روی یکدیگر داشته باشد و او را سنگ کن نیز نامند چه آن را از سنگ میکنانند بطریق که اطراف آنرا حفر میکنند تا بیخش از زمین بکشوف شود و بیست گرد دو پس ریسمان در بنه آن پیچند و طرف دیگر ریسمان بر گردن سگ بندند از دو سه قدم پاره نان به سگ مینمایند و میطلبند آنسگ در آمدن شتاب و قدری قوت کند بیخ آنگیاه از زمین کنده شود آنرا بر آید این تدبیر جهت آنست گویند که ایشان اگر آن را بکنند دستش خشک گردد و این اصلی ندارد و نزد راقم در بنیاب اشتباهیست عجب چه هر گیاه انسانی را خراب و ضایع کند دستش خشک گردد پس آنکه انسانی اصلی را منهدم و خراب سازد و آنرا چه حال واقع شود آب شنجون باب خجند اشتهار دارد و از طرف مشرق و شمال آمده در میان آن ولایت جریان می پذیرد و از جانب شمال خجند و قبا ک که حالا بشهر چه مشهور است گذشته بجانب ترکستان میرزد و در رنگ جوب میشود و در فرغانه هفت شهر خرد و بزرگ است و از آنجمله پنج بجانب جنوب رود و طرف شمال دریا واقع شده و در شهرهای جنوب یکی **اندجان** است که در وسط فرغانه واقع شده و حصارش در غایت حصانت محکم است و چند جوی آب همیشه در درون قلعه جاریست و مرغ دشتی که ترکان قرعادل و فارسیان تدرو گویند در اندجان بسیار باشد و در واقعات بابری آمده که در آبدار اسکنه یکمرغ دشتی چنان میشود که قبچی که او را شکار کنند چهار کس از خوردن او سیر شوند و غلهٔ سیده اش خوب میشود اما آب و هوایش نیک نباشد و آشوب چشم در آنملک بسیار باشد **اوس** مابین شرق و جنوب اندجان واقعست بالطافت آب و هوا الطراف وقت بهار در غایت سبزیست **مرغیان** غرب اندجان واقع شده و اندجان هفت فرسنگ است و از فواکه آنجا زرد آلو خوب میشود **سفرکوهستان** است مابین مغرب و جنوب بافرغان نه فرسنگ است و بو فور آبهای روان و کثرت باغ بوستان رجحان به اکثر جاها میدارد و در کوهستانش بجانب جنوب پارچه سنگ است که گز گز عرض و دو گز طول که همه چیز ها در و منعکس و منقش میگردد مانند آئینه بدین سبب آنرا سنگ آئینه میگویند **خجند** بجانب غربی اندجان واقع شده و از اندجان پنج فرسخ است انار آنجا خوب میشود و قلعه اش بغایت مستحکم و بر شمال رویه اش کوهیست موسوم بملوغل که فیروزه و دیگر چیزها در انکوه یافته میشود و سر کارگاه نیک میدارد و آشوب چشم در آنجا بغایت میشود حتی که کنجشکان نر در ان ولایت آشوب چشم میباشند و در میان خجند و کند مادام که هم از توابع خجند است دشتی است که همیشه در ان دشتها باد بشدت میوزد گویند وقتی چند درویش بدان دشت رسیده اند و شدت باد بنوعی بود که ایشان را پراگنده ساخت و بعد ازان بطلب یکدیگر در ان دشت ها می دروید گفته تمامی هلاک شده اند و از ان زمان تا حال آن دشت را راههای درویش مینامند **خنکبت** و **اخیلی** نیز گویند و بشمال رو بشنجون واقع است

در تمام فرغانه بعد از اندجان ازان وسیع بر جائیست و تا اندجان نه فرسنگ است و قلعهٔ محکم دارد و در واقعات بابری نام آنرا خیلی نوشته و گفته که در حیلهٔ جزیره ایست منوسوم میر تیموری که از بخارا خریزه بهتر آنجا میشود ساس از شهرهای قدیم است و بناکسب نیز اشتهار داشته و اکنون بیاسکند و ماشکب معروف است اگرچه در عمارات و اشواق آن شهر چندان تکلیفی بکار نبرده اند اما مضافاتش تخت گل و لاله و افزونی آب و جلگا نهایت نظارت و لطافت را دارد خصوصاً لالهٔ هفت رنگ که خاصهٔ انوار این است چه لاله زار باسکند و گلرخ بخارا بین الجمهور معروف است در آنولایت چاهیست که بر کم آب آنرا بیاسایند هر خلطی که فاسد که در معده داشته شد دفع گردد و اکثر آن آب را بجای دیگر برند چون گردد و اگر بمسافتی بعید برند مجرگردد و اگر رکوار بخون حیض آلوده ساخته در انچاه افگند صاعقه پدید آید له دیوارها برافگند ناله بیرون بکند شش السوری صاعقه فرو نشود ایضاً چشمه ایست که همیشه مانند دیدهٔ ظالم بی آب است و چون اندک سحابی بر روی هوا ظاهر شود بر فور از ان چشمه آب در سیلاب آید و در انتهای آنولایت کوهست له آنرا عیال سفره گویند و در انکوه چشمه ایست که آب آن نفت باشد و ران گوناآهن و فیروزه حاصل میشود و همچنین قریب آن کوه کوهی دیگر هست که سنگش چون انگشت آتش در خود گردد و بسوزد و بخاکستر آن هرچه بشویند سفید گردد و پاکیزه شود آورده اند که چون جمن بن افراسیاب فرزنگی از معارک بقتل رسید بعد از و احفاد افراسیاب در ممالک توران متصرف شدند هر یک در گوشه بسلطنت رسیدند و از ایشان اندجان که سالها ماوراءالنهر و ترکستان حکومت کردند اول ایشان **بغراخان** شهاب الدوله هارون بن سلیمان است و از جانان ترکستان آورده و بحدود کاشغر می نشسته چون دولت سامانیان ضعیف شد ابو علی سمجور و فائق از امرای سامانیان باخذ خویش مخالفت آغاز نهادند و بغراخان را به تسخیر ماوراءالنهر تحریص نمودند او بر اندیار استیلا یافت و در سنه ثمانین و مائتین هجری در گذشت و بعد از و **ملک خان** که بقولی از خویشان بغراخان بوده و علی تگین نام داشته بحکومت نشست و بر بخارا استیلا یافت و باتفاق قدر خان صاحب ما سلطان محمود غازی غزنوی در نزدیکی بلخ نزدیک صعب کرد و بهزیمت رفت و در چهار صد و بست و سه هجری در گذشت و یکی از سلاطین ماوراءالنهر **طمغاج خان** بن محمد خان از احفاد بغراخانست چون سلطان سنجر سلجوقی از گورخان والی مرو خطائی هزیمت یافت طمغاج خان در بعضی از ماوراءالنهر بسری بر د چون گورخان بدیار خویش باز گشت طمغاج خان در سمرقند بحکومت نشست طمغاج لغت ملوک سمرقند است طمغاج خان بن محمد خان ملکی عادل و در اندیار بود و بنوشتهٔ قرآن کتابت کردی و بفروختن و از وجه آن قوت حاصل کردی گویند دهقانی از و داد خواست او رنجه بود و گفت که در و نمانده دهقان گفت که داد ده داد او را بداد و آخرین سلاطین آنطایفه **سلطان عثمان** است که در برابر بغراخان است او را گورخان والی نزاخنای دختر خواست گورخان مضایقه نمود سلطان محمد خوارزم شاه بر غم او دختر خود باو داد آخر الامر میان دختر خواست سلطان عثمان بگورخان متصل شده خوارزم شاه لشکر بسمرقند کشید و بگرفت و او را بدست آورده ششصد و نه هجری بقتل رسانید و بعد از و کسی از خانان بسلطنت نرسید و گماشتگان خوارزم شاه در ماوراءالنهر حکومت

کردند بسی بگذشت که فوج چنگیز خان برانديار دست یافت **فصل** در ذکر بعضی از مشاهیر اقلیم پنجم **سلطان السوا ابوالحسن** جعفر بن محمد الرودکی اصل وی از رودک من اعمال بخارا بوده استاد شعرا عجم است و اول کسی است که دیوان شعر ترتیب داده گویند که سه شاعر در سه دولت آسایش کردند که دیگرانرا میسر نشود رودکی بعصر سامانیان و عنصری بدور غزنویان امیر معزی در زمان سلجوقیان رودکی راست **رباعی** ای از گل مشک بوده تو ❊ رنگ از پی رخ ربوده تو از پی مو ❊ گل رنگ شود چو رخ بسوئی همه جو ❊ مشکین گردد چو موفشانی همه کو ❊ **خواجه عبدالخالق** مجددانی سر دفتر خلیفه خواجگان چشت است آورده اند که چون خواجه یوسف همدانی بمجارا آمد با پیوست رفته رفته کارش بجائی رسید که در هر وقت براسے نماز بجمعه میرفت گویند در روز عاشوره جمعی در خدمت خواجه عبدالخالق نشسته بودند در معرفت سخن میرفت جوانے در صورت زاهدان در آمد و گفت رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که اتقوا فرصة المومنین فانه ینظر بنور الله تعالی براین خدمت هست یعنی بر سر هر دانش مسلمانی بدرستی که آدمی بیند بنور خدای تعالے خواجه گفت که سر اینخدمت آنست که زنار ببری و ایمان آری جوان گفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد خواجه بخادم اشاره کرد خادم خرقه از بر جوان بیرون کرد زنار پیدا شد جوان زنار ببرید ایمان آورد خواجه گفت اے یاران بیائید تا ما سر موافقت این نو عهده زنار را قطع کنیم چنانچه او زنار ظاهر ببرید زنار باطن را که عجب است ببریم ما چنانچه او امرزنده باشد ما نیز امرزنده شویم تا یاران بپای خواجه افتادند و بر تجدید توبه پند از سخنان او دست که در درد وقت خود را نگاهدارند در وقت سخن گفتن و هنگام چیز خوردن و گفت مرشد چون سر شکار است می باید که بحواصل خویش هر مرغی را دانسته طعمه در خوان میداده باشد **شیخ نجم الدین کبری خوارزمی** از اکابر اولیاست اورا ولی تراش گفتندی چه در حالت وجد بهر که نظر افگندی ولے شدی روزی صعوه را بدید و بازی واپس او بوده صعوه بازگشت و باز را گرفت و پیش او فرود آورد و او در مدت عمر خود زیاده از دوازده مرید قبول نکرد همه ایشان از اکابر اولیا بودند چون مجدالدین بغدادی و سعدالدین حموی وغیره هما آورده اند که چون سپاه چنگیز خان متوجه خوارزم شد شیخ اصحاب خود رضی الدین اوعلی لالا و نجم الدین دابه و سعدالدین حمویرا گفت برخیزید و بگوشه روید که آتشی از مشرق افروخته تا مغرب خواهد سوخت و این فتنه ایست که در ین امنست دیگر چنین واقع نشود گفت چه شده که بامانه آمے گفت ما را اذن نیست اصحاب تخت فرمان بخراسان شدند و چون لشکر مغول بخوارزم رسید کس نزد شیخ فرستادند که از میان اینجماعت بیرون شو شیخ گفت هفتاد سال در زمان خویشی مصاحب ایشان بودم اکنون تخالف مروت نباشد پس چون لشکر مغول بکنار شهر رسید شیخ خرقه در پوشید و میان به بست و لعل هزار سنگ کرد و نیزه بدست گرفت و بیرون آمد و سنگ بر ایشان انداخت مغولان تیر باران کردند شیخ دست پر پرچم کافری زد و آن را محکم بگرفت و نگذاشت تا که بشهادت رسید و بعد از شهادت هر چند که خواستند که پرچم را خلاص کنند نتوانستند ناچار پرچم را بریدند **شیخ سعدالدین حموی** از مشایخ صوفیه و اصحاب نجم الدین کبری است از علوم ظاهری و باطنی بهره عظیم داشته روزی بر دولابے رسید اسپ او از آب نمیگذشت گفت آب را تیر کنند و بگل آلوده سازند چنان کردند بگذشت شیخ فرمود

تا خود را بمید یا زین وادی عبور نتوانستند کرد شیخ مجد الدین مشرقی بن مومد بغدادی خوارزمی از اکابر اولیاست
بعضی بر آنند که پدر او مومد بن ابو الفتح از اطبای بغداد بود خوارزم شاه از خلیفه طبیبی خواست خلیفه او را بخوارزم فرستاد
مجد الدین بعد از پدر بخدمت شیخ نجم الدین کبری میگذرانید شیخ او را خدمت متوضا فرمود و ماورش شیخ پیغام داد که فرزند
من این کار نتواند فرمانی ده تا غلام ترک این خدمت ما مور کنم شیخ گفت از تو که در طب آگاهی این عجب نبود چه پسر را
غلبه صفراست این خدمت اگر بغلام ترک دهم او شفا نیابد و گفته اند که اصل شیخ مجد الدین از خوارزم است و ببغداد که
قریه ایست در خوارزم در جمادی الآخر سنه پانصد و پنجاه و شش هجری همانجا متولد شد و نشو و نما یافت و بخدمت خوارزم شاه
بپیوست و معتبر گشت و مالی وافر بدست آورد ناگاه محبت الهی در دل وی جا گرفت همه را بگذاشت و خدمت نجم الدین
کبری گزید و ریاضت های شگرف کشید و در پانزده سال شیخ الشیوخ خوارزم شد و پانصد هزار دینار بر صوفیه وقف
کرد گویند هر سال اخراجات مایده خانقاه او دویست هزار دینار بود روزی گفت ما بیضهٔ بط بودیم بر کنارهٔ دریا شیخ
نجم الدین ما را تمیه کرد بیرون آمدیم انگاه در دریا رفتم و شیخ بر کنار بماند و شیخ نجم الدین این سخن بشنید بخندید فرمود
که مجد الدین در دریا بمیرد مجد الدین بشنید نزد سعد الدین حموی رفت و تضرع نمود گفت روزی که شیخ را وقت
خوش باشد مرا خبر ده بآنحضرت آیم وقتی که شیخ در سماع حالی خوش داشت سعد الدین او را خبر کرد مجد الدین پای
برهنه طشتی پر آرایش بر سر نهاد و پیش شیخ آمد بجای کفش بالیتاد شیخ فرمود چون بطریق درویشان عزیز
میخواهی ایمان بسلامت بری لیکن تو بتر دود در دریا بمیری ما در سر تو شویم و سرهای سرداران و ما در ملک خوارزم شاه
بوغا رغبت داشت و گاه گاه بزیارت وی میرفت حاسدان بسمع سلطان رسانیدند که ما در تو بمذهب ابو حنیفه نیکا
شیخ در آمد و عطا شنیدن را بهانه ساخت سلطان مست بود گفت مجد الدین را در جیحون اندازند پس چنان کردند
و این واقعه در پیش اوایل در سنه ششصد و شانزده و اقولے در ششصد و هفتده هجری اتفاق افتاد شیخ نجم الدین
آگاه شد و سر بسجده نهاد و بعد از زمانے بر داشت و گفت از حضرت عزت درخواستم تا خون بهای فرزندم مجد الدین
ملک از سلطان بستاند محمد خوارزم شاه خبر یافت و پیاده بخدمت شیخ آمد و سر برهنه ساخت و طشتے پر از زر و شمشیر و کفن
بیاورد و گفت اگر قصاص خواهی اینک از زین شمشیر سر من جدا کن و اگر دیت و خونبهای اینک زر شیخ گفت قریب
او جمله ملک تست سر تو بر دود و سر با خلائق و ما نیز در سر تو شویم سلطان خایف و خاسر باز گشت و عنقریب چنگیز خان
خروج کرد و کرد انچه کرد خوارزم شاه در ذی حجه سنه ششصد و هفتده هجری از چنگیز خان که بران در حریر السکون شده
درگذشت **خواجه قطب الدین بختیار کاکی** اوشے از اکابر خلفاء خواجه معین الدین چشتی است
او را سلطان العاشقین گفتندی و او را کاکے از ان گفتندی که زنش از همسایه گاه گاه دام گرفتے روزی همسایه
او را گفت اگر ما نباشم کار شما بهلاکت رسد زن خواجه قطب الدین بر نجید و سوگند یاد کرد که دیگر روز از در جز
نکرد خواجه بشنید گفت بعد ازین بسم الله بگوئی و دست بطاق خانه می بر چندانکه خواهی کرد های کاک بدست آید
پس چنان شد او را کاکے اشتهار یافت گویند او نیز از دویست و پنجاه رکعت نماز ادا کردی و هر شب هزار بار درود

برسول صلی الله علیه وسلم فرستادی چون کرد خدا شد سه شب آنرا فراموش کرد یکی از مریدان وی رسول صلی الله علیه وسلم را بخواب دید که فرمود قطب الدین را بگو که هر شب تحفه بهر نامی فرستادی سه شب شد که نمیفرستی قطب الدین زنرا طلاق داد و به بغداد شد و بصحبت شیخ شهاب الدین سهروردی رسید پس عزم ملاقات پیر خود معین الدین چشتی کرد او بهند رفته بود لاجرم روی بهند باز نهاد و بملتان رسید و با شیخ بهاؤ الدین ذکریای ملتانی صحبت داشت قلعه والی ملتان مرید او شد پس خواجه قطب الدین بدهلی شتافت در راه شیخ فرید شکر گنج با وی دست خواجه بدهلی رسید خواجه قطب الدین گوید که باعزیزان مسافر بودیم تا بکنار دریا رسیدیم و گرسنگی در ما اثر کرد ناگاه گوسپندی دوتان خشک در دهن گرفته پیدا شد و پیش ما نهاد و رفت و هم برابر آن گذر دمی نزدیک رسیده خود را در آب انداخت و گذشت و با یکدیگر گفتیم و بین حکمتی خواهد بود و بیاما نا نیز از دنبال رویم دست بدعا برداریم بفریاد آلهی دریا شق شد و زمین خشک پیدا گشت یاران گذشتیم و در ریگ درختی مروید افتاده دیدیم در آمدتا او را هلاک کند این گرگ دم از جای نجنبانید و آن مار را هلاک کرد و در اثنای راه شاتر و یک شدیم تا آن مرد را دریابیم البته کسی بزرگ خواهد بود دیدیم مشتی خراب بدبو می کرده و افتاده شرمنده شدیم که این مرد شراب خوار بلی فرمان او را خدای تعالی چنین نگاهداشت ناگاه آوازی آمد که عزیزان اگر همین مصلحان و پارسایان را نگاه داریم مفسدان و گناهکاران را که نگاه خواهد داشت و همدرین بودیم که آن مرد بیدار شد کیفیت باو گفتیم یاد شد ازان فعل باز آمد و از اصحاب حق گشت بالجمله خواجه قطب الدین بدهلی رسید و حمید الدین ناگوری که پیش ازین در بغداد او را دیده بود بملازمت وی آمد سلطان شمس الدین التمش صاحب دهلی معتقد خواجه گشت خواجه معین الدین چشتی در اجمیر بود خبر قطب الدین شنیده آنجا آمد و هنگام مراجعت خواست که او را با اجمیر برد اهالی دهلی چندان جزع کردند که او را همانجا گذاشت باجمیر شتافت و در سیر اولیا آورده که از عید خواجه قطب الدین از نماز باز گشت چون بدان مکان که الحال روضه ایست رسید و بایستاد و متامل شد و گفت من ازین [illegible] دل [illegible] هم بود و زمان صاحب زمین را طلب داشت و قیمت آن زمین باو داد و فرمود که این موضع مدفن من خواهد بود باید که [illegible] در میان حقیقی او بسازند پس بجایگاه شیخ علی سیکری آمد و در آنجا مجلس سماع بود قوال این بیت می خواند کرا مرگ خویش دهی وعده بیت کشتگان خنجر تسلیم را ✤ هر زمان از غیب جانی دیگر است ✤ خواجه را این مضمون در گرفت و بخانه خود آمد بیهوش و متحیر شده و فرمود که همین نیست بگویند قوالان همین میگفتند و او را تحیر بود تا چهار شبانروز بست پنجم در سنه ششصد هجری در گذشت و قبر ایشان در نواح دهلی کهنه از قلعه دهلی نو که شاهجهان آباد بود تمام روز خلقی کثیر از شاهجهان آباد بزیارت مقدس میرفتند و پنج شبی بود که از شاهجهان آباد تا مقبره منوره اش یکی از امرا و اغنیا شهر تا مزار شریف او میگردد تمام شب مردم سوار و پیاده بزیارت وی میشتافتند چون در عهد عالمگیر ثانی بشاهجهان آباد رفتم و از شهر تا مزارش خرامان راه میرفتند کسی را مقدور گذاره نبود که تا آنجا برفت بلکه کس از دست خرامیان بسلامت برون چه جای آن تا مزار شیخ نظام الدین اولیا که در شهر بود ایران ده پانزده کس متفق شده میرفتند

خواجه جلال الدین حسین معروف بخواجه نقشبند از اکابر اولیای عصر بوده وجه تسمیه نقشبند در رساله بهاریه

بیان سید جلال الدین حسین

بیان سید صدر الدین راجو قتالان

بیان خواجه شمس الدین

که در مقامات حضرت خواجه است می نویسد که حضرت خواجه فرمود من و پدر بصنعت کمخواب بافی و نقش بندی مشغول بودم مردم از و طلب کرامات کردند گفت کدام کرامات زیاده برین است که با وجود چندین گناه بروی زمین می توانم رفت

سید جلال الدین حسین بن سید احمد بن سید جلال الدین بخاری معروف بمخدوم جهانیان از اکابر اولیای جهان است در هفتصد و هفت هجری متولد شده و چون شش هفت ساله شد گفت چون شش روز از ولادت من بگذشت عورتی مرا شست و شو کرد و رخت در من پوشید آن حالت مرا بیاد است بالجمله مخدوم جهانیان در علم ظاهری و باطنی سرآمد عصر شد و از پدر خرقه یافت و بحجاز و مصر و روم و شام و عراق و خراسان ماوراء النهر رفت و بخدمت سید صدر الدین کماش از مشایخ رسید و چند حج بگذارد و آنگاه بمدینه شتافت و هنگام زیارت روضه رسول صلی الله علیه وسلم گفت السلام علیک یا جدی از روضه آواز برآمد وعلیک السلام یا ولدی بهند آمد و شیخ نصیر الدین چراغ دهلوی را دریافت و برادر او

سید صدر الدین راجو قتالان نیز از اکابر بزرگان بوده و از علوم بهره تمام داشته و صفت جلال برادر غالب بود در هر که بغضب نظر کردی او بمردی لاجرم او را قتال گفتندی و احوال پیره مخدوم جهانیان ابو محمد بدهان قطب الدین شاه عالم بن محمود بن مخدوم جهانیان در اقلیم دوم مرقوم شد

خواجه شمس الدین محمد بن محمود حافظی بخارائی معروف بخواجه محمد پارسا از کبار اصحاب خواجه نقشبند است و از بزرگان اولیا رعهد بوده و کلامه اینک اللسان عن را الفضول الکلام نطق مع الله سبحانه وقتی که ساکت شد زبان از زیاده گوئی پس سخن میگوید از الله تعالی داد نطق اللسان شکست یعنی وقتیکه بگویائی آمد زبان ساکت شد قاب

ابو القاسم بن سماس از بزرگان وقت خود بوده یکی گفت از وی که ادب چیست گفت آنست که خود را بشناسی

اقلیم ششم

تعلق از عطارد دارد و مردمش اکثر زرد رنگ میباشند و حد اول این اقلیم از انجا که روز دراز بیست و پانزده ساعت و نصفی بود و حد دوم آنجاست که ارتفاع قطب چهل و پنج و ربعی باشد و مبدا آن در مشرق بوده و از شمال دیار یاجوج و ماجوج و بلاد خاقان و کیماک و منفحات گذر و پس بعضی از نواحی خوارزم و حوالی ختلان و بر جنوب بحر صفالیه و شمال بنگال الزهره و اندلس گذشته به بحر اعظم منتهی شود و مساحت این اقلیم دویست و سی و پنجهزار فرسخ و ثلثان فرسخ است و درین اقلیم بقولی صد و چهارده و بقولی دویست و چهل شهر است و دو کوه و چند شهر عظیم دارد پوشیده نماند که اکثر ترکستان درین اقلیم واقع شده **ترکستان** اسم جامعی است جمیع بلاد ترک را از اقلیم اول تا اقلیم هفتم و از ترک اکثر ایشان صحرانشین اند و از قبایل دیگر به بسیاری عدد و زیادتی شجاعت و جلادت ممتاز اند و بر جلادت و شجاعت ایشان دلیل ازین قوی تر نیست که قول رسول صلی الله علیه وسلم بن نوح در باب ایشان جاری شد که اتمک الترک ما ترکوکم یعنی قصد ترک مکنید باد ام که او قصد شما نکنند و بزرگان را روی و بینی پهن و چشمان کوچک و تنک و ابرو و شینهٔ فراخ میباشد موخان گویند که چون کشتی نوح علیه السلام بر کوه جودی قرار گرفت و باز مشرق و شمال به پسر خویش یافث علیه السلام داد و یافث از شوق الیما بین عازم آنسو زمین شد و از نوح علیه السلام التماس کرد که دعای آموزد که هرگاه خواند با یشان بیارد نوح علیه السلام او را اسم اعظم بیاموخت یافث آنرا بر سنگی نقش کرده بیرد آنرا حجر المطر خواند و ترکان همه باس عجمیان سبک بده خواند تا اکنون در میان ترکان و اوزبکان آن عمل متعارف است یافث بقولی از ابنای مرسل است کنیتش ابو المرک و ترکان از اولاد او ینند بالجمله **یافث** بر زمین ترک رسید و او را فرزندان پدید آمدند و آن زمین را آباد کردند و او بقولی پانزده پسر داشت ترک و چین و سقلاب و مسیح و کماری و خلج و خزر و روس و خزر و پس و عرو مارج و سدسان و کمارنی را پسری بود کردوام که دزن از اولاد او ینند و هر یکی بنام خویش شهری آباد کرده و آن سکونت کردند و گویند یاجوج و ماجوج از اولاد مسیح بن یافث از و گفته اند که یافث هشت پسر داشت و از انجمله آنست لومان و اندلس و خراسان و افرنجه و غیره و هر کدام بانی شهریست که بنام او مشهور است و جوج یاجوج بن یافث که یاجوج و ماجوج دو قبیله از نسل انسان اند ذکر هر یک باختصار بجای خود بیاید یا ماشک بن یافث بقول مولف صبیح صادق معاصر کبومرث و وصی پدر بوده و این قول صحیح ست اگر گویند که ترک بن یافث که در دیار مشرق چون کبومرث بوده و در دیار بحشم مناسب است بالجمله ترکان او را یافث اعلان گویند و اعلان بتر

پسر را گویند یعنی پسر یافث او بعد از پدر قواعد بلگداری محمد ساخت و سلیکا از ممالک مشرق طرح اقامت انداخت و از چوب
و گیاه خانه ساخت پس خرگاه اختراع کرد و از پوست حیوانات لباس ترتیب داد و حجر المطر را که بعد از یافث بدست عسرین
یافث افتاده بود طلب نمود و عراجابت نکرد میان انسان محاربات اتفاق افتاد و بالا آخر بقرعه مقرر گشت و قرعه بنام
ترک برآمد عرستگی بهمان هیئت در رنگ پیدا کرد و نقشها که بر حجر المطر بود بران بکند و پیش ترک فرستاد ترک وقتی به باران محتاج
شد هر چند دعا کرد هیچ در بگرفت برحسده و پسر خود مغور الحرب برا نفرستاد و مغور دست غبن کشاد و لاجرم قتیل رسید و دشمنی میان
برادران و فرزندان ایشان بماند و ترک و دلبست و چهل سال ملک راند و در گذشت و ترکان اصلی از ذات او نیاد و ایران
بودند لوذک و جنگل و برسخار و املاق و بعد از و پسرش **خودک** بحکومت رسید و به ایلچه خان مخاطب گشت بقوت و ران
لواح نمک در طعام او پدید آورد چه روزی در شکارگاه طعام میخورد و طعمه از دستش بیفتاد و زمین شور بود آنرا برگرفت و بخورد
و خوش آمد حکم نمود تا آن خاک برداشتند و بکار بردند و بعد از و پسرش **دنبت یاقوی خان** بن ایلچه خان پادشاه
شد لفظ دنبت بترکی بخت و جاه یاقوی بزرگ را خوانند و بعد از و پسرش **کیوک جان** انکاه پسرش **علیجه خان** بسلطنت
نشست و در عهد او ترکان تمول و از دین خویش منحرف شدند و علیجه خانزاد و پسر بنام شکم آمد یکی را تاتار اسپ و دیگری را
مغول اسپ نام نهاد چون بزرگ شدند علیجه خان مملکت خویش را قسمت نمود و در گذشت و دگر هرد و بنیاد پوشیده نماند
که چون ملوک توران دو فرقه اند کردهی از احصار بن نوح عرم و طایفه از اولاد یافث که ترکستان حکومت داشتند چنانچه
گذشت پس از مرور دهور اولاد شام مملکت ترکستان را از اولاد یافث انتزاع کردند تفصیلش انکه چون فریدون که از اولاد
سام بن نوح عرم بود ضحاک باران را بقتل رسانید و بسلطنت رسید چنانچه در عراق عروات گذشت و فریدون سه
پسر داشت و مملکت را بر هر سه پسران خویش قسمت کرد یکی **تور** بن فریدون که تور آنرا بنام او خواندند و اراخ نیز گویند و از
کنار جیحون با فضای مشرق باد و ادی سخر سازد و تور بآن دیار شتافت و استقلال یافت و باتفاق سوبح خان در گذشت
و تور بر مملکت او نیز استیلا یافت و قوم تاتار ببلاد چیا دافتادند و بسلطنت آنجا رسید مدوآن در ضمن جا گفته اند بالجمله
بعد از و پسرش **رروسم** و پس از و پسرش **پشنگ** بن زاد سم و بعد از و پسرش **افراسیاب** بن لبک بسلطنت
رسید محاربات او با سلاطین ایران که از احفاد ایرج بن فریدون اند از منوچهر با کیخسرو در شاهنامه فردوسی طوسی مرقوم است
از سخنان افراسیاب که بزرگ حریص باشد بازندگانی دراز یابند و گفت شجاع را همه کس دوست دارند حتی که دشمن و بعد از و
پسرش **جهن** بن افراسیاب بفرمان کیخسرو بسلطنت رسید و بعد از و پسرش **ارجاوست** بن جهن بادشاه شد و داد
آنست که دختران کشاسپ که خواهران اسفندیار بودند با بنری بردو اسفندیار بلباس بنجارتبوران رفت مجبوسان
از حبس نجات داد و بالجمله از حالت و رنگی از معارک بقتل رسید و بعد از ان احفاد افراسیاب در مملکت توران یکی پس
بگوشه بحکومت رسیدند و از ایشانند آل خاقان که سالها بماوراء النهر ترکستان ملک را بدیدند و در ضمن ماوراء النهر برخی از
از احوال ایشان نوشته اند بالجمله الجه خان بن کنوک خان به پسران خویش تاتار و مغول تقسیم نمود و هریک بر حصه خویش
بحکومت رسید قیام نمودند و پس از ایشان فرزندانش بدوستی و اتحاد میانهٔ خود را امور ریاست را تجویه بین وجه

سر انجام میداد تا آنکه **ماندوخان** هفتم بادشاه از ملوک تاتار بر مسلمت خویش مغرور گشته بجدود الوس مغول لشکر کشید و مخالفت دینی اعمام پدید آورد از و پسرش **سوغنج خان** بن ماندوخان که آخرین ملوک تاتار است و معاصر نوربن فریدون بوده نور با تفاق او با اهل خان بن منکرخان که از سلاطین مغول بود رزم کرده او را با سایر قوم مغول بکشت چنانچه گذشت **ذکر مغول ملوک بن ملجه خان** که ششم نسب ترک بن یافث بن نوح عرم می پیوندد و جمله طایفهٔ مغول است او بفرمان پدر بعضی از دیار ترکستان والی بود او چهار پسر داشت و بعد از و پسرش **فراخان** بن مغل ملوک جانشین شد و در حدود فرارزم نشیمن داشت و بعد او مغولان در ترک مبالغه کردند و کرکان را پسری متولد شد و سه روز شیر نخورد و هر شب مادرش بخواب دیدی گفتی ای مادر مسلمان شو تا شیر خورم مادرش در خفیه ایمان آورد و نام پسر اعود بوده چون بزرگ گشت پدرش از وی آگاه گشت روی بوی آورد اعود خان در شکارگاه آگاه شد و پدر را بزخم کرد او را بکشت و بر تخت نشست **اعورخان** بن فراخان بن مغل خان او در ملوک ترک در حشمت و شوکت چون جمشید بوده و در ملوک عجم نامی جلیل و حشم را از ظلمت شرک بر آورد و بنور اسلام مشرف ساخت و مالک چنین مقابله کرد و ظفر یافت و قصد ماوراءالنهر کرد و صافی ساخت و باز گشت و به اتراک لقب داد چون ما نقلی العود و قبچاق و فاریق و خلج و امثال آن و اعود خان شش پسر داشت کون و ائی و بلدور و کوک و باق منکر هر یک را چهار پسر بودند که مجموع بست و چهار باشند و بعد اعود خان پسر بزرگش **کون خان** بادشاه شد و باشانزده وزیر خود هر یک از فرزندان و برادرزادگان لقب و کشت داد و بهر یک جای معین ساخت و ایشان را بست و چهار شعبه ساخت و میانهٔ ایشان اساس محبت متذکر داشت و بعد از و برادرش **ای خان** و پس از و **بلدورخان** و بعد از و پسرش **منگلی خان** بن بلدورخان الکاه پسرش **منکرخان** و بعد از و پسرش **ایل خان** بن منکرخان پادشاه شد و بعد از و نوربن فریدون بفرمان پدر بحکومت ترکستان رسید و سوغنج خان که آخرین ملوک تاتار است و ذکرش گذشت بیورموست نور متوجه ایل خان شد ایل خان با سایر قوم خویش در محاربه بقتل رسید و از ایشان حرفیان پسر ایل خان و بعد و پسر حال او با زنان خود از معرکه بر نیامدند و این واقعه بعد از اعود خان بهزار سال اتفاق افتاد و این چهار از بیم شاه نور و ما نا گریزان شدند صبح دیگر روز بجای رسیدند که کوه بسیار در اطراف آن بود و یک راه پیش بدست نه حرکت هر چه بقلعه کوه رسیدند مرغزاری دیدند در غایت سرسبزی و شادابی کمان را از کنه قون گفتندی یعنی کمر بندوا نجا رحل اقامت افگندند و از بیم نور و تاتار نتوانستندی آمد و پس از مرور دهور از نسل ایشان جمعی کثیر پدید آمدند و چند شعبه شدند اولاد سنان انسان و اولاد معویه ورلکمن مشهور گشتند چون بسیار شدند از کنه قون را تنگ یافتند و خواستند که بیرون آیند بر مجمر کوه معادن آهن بود خمر و ج متعذر بود پس هیزم جمع کردند و آتش زدند و از حرم گوزن و مهات ساختند چندان بدمیدند که بعضی از آن بگداخت و راه پدید آمد و بدره ها بدید آمد و بسیاری از مغول که وطن اصلی ایشان بود شتافتند و با تاتار و دیگر قبایل که دران یورب بودو جنگها کردند و ظفر یافتند و بسیاری از ما آنکه در بیرون بودند خود را از قوم مغول شمرده با ایشان پیوستند و آن طایفه بمغول مشهور شدند **ابیات** بپیش مغل باشد آن در حساب ✻ که دارد بیایی هر دو قوم آسیب ✻ نه آنکس که از راه تدبیر و فن ✻ بیاید ن کند نسبت خویشتن ✻

بالجمله مغول بر دیار خود استیلا یافتند و یکی از قوم قبال را بسلطنت برداشتند و بطنا بعد بطن سلطنت میکردند تا آنکه **بلدو رخان** بن منگلی خواجتمور بر اریکه سلطنت رسید اهل الوس را ساخت و مقر ساخت و در روزی که اولاد خان و دیگمن از پرگنه قول ببیرون آمدند تمام مغولان جمع آیند و دم آتشی در پیش نهند و به عیش و طرب مشغول شوند و او بروات نزدیک بعهد محمد صلی الله علیه وسلم بوده و دختر پسر اوست **الان قوا** و خامان مغول از احفاد اویند و الان فواد رعقد ابن عم خود بود و از و دو پسر داشت لکدی و بکجدی چون شوهرش در گذشت الان قوا بحکومت اهل الوس رسید شبی خفته بود دید که پوری بخانه آمد و بدهان او فرو رفت و از آن آتشین شد اکابر مغول زبان تشنیع کشادند الان قوا رشان را جمع آورد و حال باز گفت و جماعه را بخوانی خرگاه به نشاند هنگام شب نوری که از روان خرگاه بدر دان میرفت ببیرون می آمد ایشان قول او را تصدیق کردند و او را از ان نور سه پسر آمد اول **اومون** که فسقی و اروغ و متعین از اولاد او بند دوم **هوسن** که سالنی و قبیله ئسالنوت از اولاد اویند سوم **نوربحر خان** که خان خانان مغول از اولاد اوند مغولان اولاد پسران الانقوا را که از شوهر پیشین بودند در لکمن خواندند و اولاد نوربحر خان و احفاد و برادران حقیقی نوربحر خان را ببیرون گفتند بالجمله بعد از الان قوا پسرش **نوربحر خان** ملقب قاآن شده بادشاه شد و او معاصر ابومسلم مروزی بوده آن هنگام که اتراک ملوک طوالف بودند همه ایشان را مطیع ساخت و بعد از و پسرش **لوفاخان** و پس از او **دوبین خان** بن لوفان خان سلطنت بداد کردند و دوبین خان نه پسر داشت بعد از دوبین خان زن از او **مغولون** بحکومت نشست بغداد طایفه از قوم جلایر از بیم سپاه جای پناه باد آوردند و آخر باد عذر کردند او را باهشت پسر بکشتند **قایدخان** بن دوبین خان که مرد عم خویش باختن بن لوفان خان بدآمادی رفته بود نجات یافت باختن قوم جلایر را باز خواست نمود و در سار ایشان هفتاد مرد را که در قتل مغولون دخل داشتند بکشتند و اطاعت قایدوخان کردند و قایدون خان بسلطنت رسید و سه پسر داشت اول مالعرخان و خانخانان مرک از اولاد اویند دوم حرفه لسکوم و قبیله باحوت فرزندان اویند سیوم سحارخان سحوب از احفاد او بند سر و قد بزرگترین پسران حرفه لسکوم در صحرا با سپاه تاتارخان و دچار شده او را بگرفتند و نزد الیاخانصاحب جای بردند الیاخان بفرمود تا میر خرچونیش از میخ آهن بدوختند بعد از قایدوخان پسرش **یاسنغر خان** پس از و پسرش **نومبه خان** بن یاسنغرخان بسلطنت نشست او نه پسر داشت و دو از دایشان نوام بود قتل خان که جد سوم چنگیزخان است و فاجوبی بهادر که جد هشتم امیر تیمور صاحبقران گورکان است سی قاحولے بهادر بخواب دید که از نجبت قتل خان ستاره بر آمد بعد از و دیگری و همچنین بانوبت چهارم که رکے لغایت نوالے ظاهر شد و آفاق را روشن کرد فاخونی بهادر بیدار شد و باز بخواب رفت دید که از جنب او ستاره بر آمد و فرو رفت و همچنین تا آنکه هشتم ستاره در غایت روشنی و بزرگی طلوع نمود فاخونی بهادر دیگر روز احوال خواب با پدر گفت بوقیه خان با قتل خان که چهارم پسر بود هشتم پسر فاخونی بهادر بدولت عظیم رسید و سالها ملک در فرزندان ایشان بماند پس لشکر کرد تا برادران با یکدیگر عهد بستند که بقتل خان پادشاه و فاخونی بهادر سپه سالار باشد و بگنا بعد بطن

وصیت کنند تا همین شیوه منظور دارند پس دران باب عهدنامه بخط الغوری نوشتند و برادران و اعیان نامه ها
خود بر آن ثبت کردند و لومه خان آن تمغا بر آن نهاد آن کاغذ بود تا آنکه علی سلطان از اضداد ذکیای قاآن بن
چنگیز خان آن را پاره کرد بالجمله بعد لومه خان پسرش **قتل خان** بن نومیه خان بادشاه شد و بداد او چون مهر صفت
سر و سامان و هوشیاری سردار قوم کنان ال خان والی فراخیل که دران آوان قتل خان و سایر ملوک ترک اطاعت
او کردندی او را نزد خود خواند قتل خان بحای شتافت و اجرا یافت روزی مست شراب بمجلس ایشان خان رعیت
دریش او را که دراز بود بگرفت و دشنامش داد الناخان از حلم چیزی نگفت و خواص که قصد او میت او داشتند مانع
آمد و روز دیگر قتل خان عذرخواهی نمود الیاخان او را همی نخواند و قتل خان متوهم گشت و انتقامی نکرد الناخان
در غضب شد و جمع را تعاقب او فرستاد و قتلخان براستی خواند برنشست و خود را بیورب خویش رسانید سپاه الناخان
از غضب وی در رسیدند قتل خان با اتفاق فاخونی بهادر با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و بعد از قتل خان
قوبله خان بن قتل خان با اتفاق فاخونی بهادر بصوابدید او بسلطنت نشست و بعد از و پسرش **سرتاخان**
بهادر بن قتلخان بحکومت نشست و بقولی اول سه قوبله خان بوده چون در شجاعت اشتهار داشت لفظ خانی را
بهادری تبدیل داد و بعد از فاخونی بهادر در گذشت برناخان ابن فنجی بن فاخونی بهادر را سپه سالاری داده برلاس لقب نهاد و بعد از و
پسرش بموکا بهادر بن برتان خان بهادر بسلطنت رسید و در عهد او ابن فنجی برلاس در گذشت و از و بست نه پسرش ماندند بزرگترین ایشان سرعوجن بود
و معنی آن یگانه عاقل است و او سپه سالار گشت سوکا بهادر قصد تاتار کرد بسیای از قوم تاتار بکشت و بموختن و فراوان غارت کرد از سر و سار آنطایفه بوذند اسیر ساخت
دران آوان او را اسیری آمد چون بموختن را اسیر کرده بود او را بموختن نام نهاد چنگیز خان بعبارت ازان بپرست سوکا بهادر ملک میراندتا در گذشت پس ازان
پسرش **بموختن** که چنگیز خان باشد بن سوکا بهادر بسلطنت نشست و او بزرگترین ملوک جهان بسفک دماسکی عظیم
داشته و بگناه یک تن خلقی را بکشتی و باندک جریمه جز بقتل فرمان ندادی و متابعت هیچ دین و ملت نکردی و باشیای
مقرر نموده ازان تجاوز نمی نمود و آن نوشته اند نام اصلی او نموختن است و در پانصد و چهل و نه هجری متولد شد
و دران وقت قدری چوب بسینه در دست داشت و این معنی دال بوده بر شکل و مار و بموختن را برادری بود موسوم
بجوجی او را از غایت دلاوری جوجی فسار گفتندی فسار یعنی موختن باشد و او چون پهلوی خشتی گمان باره از زیر پهلو
بیرون رفتی که باو پرشدی و در پانصد و شصت و دو هجری که پدر چنگیز خان در گذشت آن سنوعوجن را سپه سالار
بوده تر و فات یافت در سنه پانصد و شصت و سه هجری بموختن با اتفاق قوم جانشین پدر گشت و فراخار یوان
بن سوعوجن را سپه سالار کرد مخالفان بر نموختن هجوم آوردند آوازه دفع مخالفان ساختند و با ملک خان که
خانان ترکستان بود پیوست قوم شالنجوب تاتار و دیگر مخالفان با اتفاق یکدیگر روی به نموختن آوردند و بعد از
رزم بهزیمت رفتند بالاخر او ملک خان گفته ساجیان و غازان از به نموختن دل دگرگون کردند نموختن در یافت
و با اتفاق سپه سالار خود فراخاتونان بن سوعوجن رزم کنان منهزم با جماعه قلیل بگوشه رفت و ایشان را
بمناصب عالیه امیدوار ساخت و دو کودک را که خبر قصد او بکسا باور سانیده بودند ترخان لقب نهاد تفت ترخان

از ان وقت ظاهر شد بالجمله پس بسر جای خبای افتاد و انوقت همراهیانش چهار هزار و شش صد بودند و طایفهٔ از قبیلهٔ فیضرات بر و جمع آمدند باز میان بموختن و اونک خان محاربه اتفاق افتاد اونک خان منهزم باجماعهٔ قلیل بولایت مانانگ خان که والی بایمان که از خانان ترکستان بود افتاد امرای مانانک خان او را بگرفتند و بگشتند نوشت که مانانک خان سر او زیک خان را در رزم گرفت روزی بسبیل تمسخر باو گفت چرا سخن نگوئی آن بیچاره نوبت زبان از دهان برون آورد و آنرا حیران بدیدند و بتر و ال دولتش مقیمین گشت و در پانصد و نود و نه هجری نموختن بر تخت اونک خان نشست و مانانک خان بدفع نموختن کوشید و مالا یوس و اسے انگشت نوشت ؎ کنون گر الانوس بازی کند + نموختن کجا شهریاری کند + و الانوس او را جوانی نگفت و نه نموختن پیوست هر دو روی با مانانک خان نهادند و بادشاه مرو حاکم گردیدند خاموفه و دیگر خانان ترکستان به مانانک خان پیوستند نموختن برادر خود جوجی بسیار را در قلب جای دارد و قوپلانوان وجه لوبال را منقلای ساخت و از صبح تا شام رزمے صعب کردند مانانک خان از جراحت شست گشته بود برجا ماند امرا با جمعے قلیل فرار کردند او را بر صفت نموختن حمله آوردند چندان رزم کردند که بقتل رسیدند مانانک خان زخمها خورده در گذشت پسرش کفش تلک بگریخت و بر دغمس لوبروق خان رفت نموختن استقلال یافت و قبلهٔ خاموفه را نزد نموختن آوردند نموختن گفت ایشان با خداوند خود وفا نکردند با من نیز نکنند پس همه را بکشت خاموفه را بپندار پند همراه کرد و در ان حالت او اضطراب نمیکرد و مفاصل خود با ایشان میمود و میگفت میخواستم که شما را پاره پاره کنم اکنون که بر من دست یافتند هر انچه خواهند بکنند بالجمله نموختن بعد از استقبال مانانک خان عزم رزم لوفیا بیکی دهتر قوم تکرب کرد لوفیا بیکے از مقابله بگریخت و نزد لوبروق خان رفت نموختن به نیکے که آنرا فاسین نیز گویند لشکر کشید و مسخر ساخت و بسیاری مخالفان را بکشت و در سنهٔ ششصد و دو هجری قرلمنای کرد و بر تخت نشست عابدی از مغولان که او را بت مکرے گفتندی و دعوی آن میکرد که خدای با من سخنی میگوید و گاه گاه بآسمان میرود و در زمستان برف مینخ نشینی و برف از خرابیس بگداختی و مغولان بر معجزه اش حمل کردندی نیز خود نموختن آمد گفت ؎ نهادیم نام تو چنگیز خان + و ران پس تو خود را نموختن مخوان + معنی چنگیز خان خانخانان باشد گویند بت بنکری را هوس ملک افتاد روزی با جوجی قصار در امری بحث میکرد و حومی فسا خلقش را چنان فسرد که بمردش از ان چنگیز خان قصد رزم تو بروق خان که برادر مانانک خان کرد او را در شکارگاه بقتل رسانید کوسلک خان از خان عم آگاه شد و بازدش رفت چنگیز خان قصد اقر بکشود و روی بازدش آورد و فوفیانیکے در رزم کشته شد و کوسلک خان منهزم بکور خان حاکم قراخیای پناه برد چنگیز خان عزم خیای کرد و الناخان والی خبار ابتابعت خواند الناخان با یار بر نجید و عزم رزم کرد چنگیز خان ظفر یافت الناخان بحال مالیغ رفت و دختر خود بچنگیز خان داد خیابان از الناخان بر نجیدند و بچنگیز خان پیوستند چنگیز خان فوجی آراسته بحال مالیغ فرستاد تا مسخر ساخت الناخان خبر یافت و زهر خورد و خود را بکشت چنگیز خان متوجه جنای شد و دو سال بسیاری از مملکت خبای مسخر ساخت بعد از الناخان انکه معاصر چنگیز خان بوده با برون

جهودان نام داشته در خبا بسلطنت نشست چنگیز خان در شش صد و سیزده هجری معلی کومانک نام را بضبط
خبای فرستاد وجود استقلال تمام یافت در رسم قاعده حد که آن را نوره دماسا گویند بر مقتضای رای خود وضع
کرد و امر فرمود با اقوام مغول که از خط نوشتن عاری بودند خط الغوری اد حتندوان قواعد نوشته در خزاین
مضبوط ساختند تا بهر وقت که حادثه روی دهد شاهزادگان جمعیت کنند و آن طومار حاضر سازند و بآن عمل
نمایند و اگر خلاف کنند پشیمان شوند و از ماهیات او آنست بهر شهری که بروز و جنگ دست یابد اهالی آن را
قتلعام کنند و انواع خرابی بتقدیم رسانند نقلست که چون عار لغان دمشق بگرفت قتلغ لومان گفت بحکم یاسا
عمل باید کرد یعنی قتلعام باید نمود عار اخان رضا نداد پس چون بازگشت اهالی انجا باغی شدند و عار اخان
انچه کرده بود پشیمان گشت و از نابینای چنگیز خان است که در دو قطاع الطریق را بهیچ وجه زنده نگذارند و ایضاً
بهر که چیزی نویسند او را باطاعت خوانند چنین نویسد که مطیع شوند با بحال امان یابند و اگر خلاف کنند ما چه دانیم
خدا داند و این قول کلان است ایضاً از قواعد انست که نامه بهر که نویسد که مطلع شوند فی الحال امان یابند و اگه
خلاف کنند ما چه دانیم در تعریف او مبالغه نکنند وقتی چنگیز خان بمنشی گفت که بدرالدین لولو والی موصل را نامه نویس
او را بمتابعت خوان ناحیه لومان باتفاق او لشکر بشام کشد پیشی را چنانچه رسم است نامه نوشت چنگیز خان از
مضمونش آگاه شد گفت القاب او را از ان نوشته که چون بخواند و در باغی کری سعی کند همانا که باباغی اتفاق دارد
پس منشی بیچاره را بقتل رسانید و دیگر از ناسازی او آنست که چون شاهزادگان مانع هیچ دین و ملت نبستند
شاید و باید که در تعظیم عظمی و زهاد و هر طایفه مبالغه نمایند و ازین قبیل از ابنای او بسیار است بالجمله چنگیز خان
بعد از مملکت خبای قصد استقبال کوسلک خان که در ختن و ملاساعون کاشغر استقلال داشت کوسلک منهزم
و گرفتار شده بقتل رسید و چنگیز خان ختن و کاشغر بالب ساک که عبارت از رود سیحون شنخ ساخت پس وزیر خویش
محمود باوراج را برسالت نزد سلطان محمد خوارزم شاه فرستاد و او را بسر خواند سلطان با چنگیز خان عهد بست که
با دوست دوست و با دشمن دشمن پس بگذشت که میان ایشان بتابر گشتن بازرگانان چنگیزی مخالف
دوست داد و آن بتقریبی در بغداد خوارزم در ضمن احوال خلفای بغداد و سلطان محمد خوارزم شاه گذشت بالجمله
چنگیز خان با هشت صد هزار سوار قصد عراق عجم کرد و بهر شهری که از مملکت خوارزم شاه او د سپاهش رسید آنرا
بجنگ بگشود و قتلعام نمود و خراب ساخت ازان جمله است قتلعام سمرقند و طوس و اسفراین و دامغان
و مازندران و آمل و دری و قم و قزوین و خوارزم و مرو و بدخشان و بلخ و مرو و شاپور و طالقان
و هرات و بامیان و ریگان و اردبیل و مراغه و همدان و امثال آن در هر شهری بزرگ بجرده بست
کس باصد و دو صد کس بنجات یافتند و اهالی شهری که متابعت او کردند از خان امان یافتند اما موبها بر باد
و اموال بتاراج رفت و اهالی اکثر ازان بلاد هم باندک جریمه بقتل عام رسیدند چنانکه در محرم پیش شش صد
هفتده هجری چنگیز خان بیچارا شتافت و اهالی شهر بخدمت آمدند و از قتل محفوظ ماندند چنگیز خان بشهر در آمد

بمسجد جامع رفت تا مقصورهٔ عیان باز نکشد و پرسید که سرای سلطان است گفتند نه خانهٔ نبردان است
چنگیز خان از اسب پیاده شد بر میر رفت و گفت گاه در صحرا نیست لشکر اسپان سر سازند مغولان در انبار ها بگشادند
و صید و مهای مدارس از کیب پرداختند و آخر اسپان ساختند و اوراق مصاحف در میان قاروره ات انداختند
و افشار تهار پایان بدست علما دادند و بشراب خوردن مشغول شدند چنگیز خان سوار شد و به عیدگاه رفت و زبان
بمعاتب مسلمانان گشود و گفت از شما یان گناه بزرگ صادر شده خدا مرا گر جسم ادیم بشما فرستاده اینچه دارید بدهید و
و گرنه از شما بستانید هر کس هر چه داشت بداد چنگیز خان گفت باید که مردم خوارزم شاه را پنهان بکنند انگاه ظاهر شد
که طایفه از ایشان در موضعی مخفی اند چنگیز خان در غضب شد و امر فرمود که تا شهر را قتلعام کردند و بسوختند پس از آن
بخارا خراب شد تا آنکه مسعود بلواج آنرا آباد ساخت و همچنین دیگر شهر ها قتل و غارت نمود گویند که مغولان بعد از
محاصرهٔ شش ماه بر هرات دست یافتند و قتلعام کردند بحر شاهزاده نفر در هرات زنده نماندند بعد از مراجعت مغولان
یکی از مردم هرات بایشان بیرون آمد هیچکس را ندید و بر دوکان به نشست و گفت الحمد لله لحظه ذمی بفراغت برآوردم
پس بست چهار نفر از نواحی هرات با ایشان پیوستند و پانزده سال خزاین چهل کس کسے در هرات نبود مثل آن دیگر شهر ها
قیاس باید کرد ایضاً چند گاه از کنار جیحون با انزایاد اگر کسی زنده بود بگوشت قاق برده معیشت میکرد و بالجمله چنگیز خان
بدفع جلال الدین منکرلے ابن خوارزم متوجه غزنین شد و آن در ضمن خوارزم مرقوم است و دران دیار و بار بگذشت
و سپاه چنگیز خان نموده تا ملتان تعاقب منکرلے نمود ملتان را محاصره کرد چون هوای تابستان رسید باز گشت
قاضی غرجستان گوید روزی در ایام محاصرهٔ هرات پسر بر جے برآوردم و از آنجا بام بچاگیر برافتادم مغولان تیرے چند
بر من انداختند اما بمن نرسید مغولان مرا بگرفتند و نزد قول خان بردند گفت دیوی یا پری کز این آفت سالم ماند
گفتم چون منظور نظر بادشاه بودم نجات یافتم شاد شد و مرا تحسین کرد گفت قابل آنے که بملازمت چنگیز خان اشتغال
نمای پس مرا نزد چنگیز خان فرستاد خان ما من عاطفت و احسان کرد که مرا بمجلس خاص راه داد روزی گفت از قبیلے
که در ولایت سلطان محمد اغری بمعنی خوارزم شاه کردم عجب بهر من در میان مردم خواهد ماند روی بر خاک نهادم و
و گفتم اگر امان یابم سخنے بعرض رسانم گفت بگوی گفتم چون همه مردم را هلاک سازند نام در میان کدام مردم خواهد ماند
در غضب شد و گفت ترا و از عقلا میدانستم لیکن آنکه آبله بود سم ریز زمینی که سم اسپ سلطان محمد اغری رسیده قتل
و غارت میکنم و با دیگران کاری ندارم من تیر سیدم و بگوشه گریختم بالجمله چنگیز خان در بلاد ایران که در تصرف
خوارزم شاه بود آبادی نگذاشت و خواست که بهند در آید و به بنگاله برود و از آن راه بدیار خویش بازگردد و لسانه لغائل
نمود و راه نیافت و از ان عزیمت در گذشت و بسمرقند رفت قاضی شرف الدین را با یکے از واعظان بخواند و
و عقیده شما چیست گفتند خدا ترا یگانه میداند نیم چنگیز خان گفت چنین است گفتند او ایلچے بطرف بندگان فرستاد
بالفرض وده عمل کنند چنگیز خان این سخن بشنید و گفت نمی دانم چه روز ایلچیان میفرستم اگر او را بفرستند و از یکو
گفتند پنج وقت نماز را فرض دانند گفت چنین باید منکه بندهٔ او ام میخواهم که هر روز مردم بسلام می آیند اگر پنج وقت بسلام

خداوندزرندلبعیدنبودام کرده سالی یکماه روزه دارند گفت چنین اسپ یازده ماه طعام نخورند یکماه هیچ نخورند
گفتند که فرموده سالی یکبار زکوت مال بدرویشان دهند گفت نیک کرده چه بآن ضعیفان آسوده کردند گفتند که ام
کرده که بندگان اگر استطاعت داشته باشند بخانهٔ خداروند چنگیزخان گفت این خوب نیست زیرا که همه عالم خانهٔ خداست
ازهمه جا باو توان رسید پس هردو را بازگردانید قاضی اورا مسلمان گفت واعطا جهته انکار حج بکفر فرمود راقم حروف
گوید چنگیزخان را فهمید مطابق آیه فاینما تولوا فثم وجه الله بود پس چنگیزخان ایمهٔ قصبات ماوراالنهر را پریغ داد که
ازتکالیف دیوانی معاف باشند گفت سلطان محمد خوارزم شاه ازشما طلب آن میکرد گفتند بلی گفت دعا چگونه
مستجاب شود که دعاگو بنا زخواست گرفتار بآن پس چنگیزخان ازسمرقند متوجه یورب اصلی شد چون یکبار
شبخون رسد حصای واکثامی امصار را قتل وغارت کرده باو پیوستند وجوجی ازدست محاق درربسید ازجمله پیش
سکهای جوجی صدهزار اسپ که دویست راست اسپ ازان جنگ یکرنگ بوده چنگیزخان همانجا قرلنای نمود
چندی ازامرایان خود را بگشت جوجی خانزاده بدست محاق بارگردانیده درذی حجه ششصد وهشت ویک هجری بیورب
اصلی رسید وبعد ازهفت سال احفاد را بدید ودرصفرش سیصد ونوزده هجری که جهته بوران وشوبدای بهادر بطرف
مراغه وغیره رفته بودند بمراغه دهمدان وامثال آن قتلعام نمودند دربکیر وصغیر التفات نفرمودند وبسماجی شدند وهرکه را
یافتند بکشتند وبفرمان چنگیزخان ازراه دربند متوجه دربند یورب اصلی شدند ازعهد اسکندر تاآن زمان هیچ لشکر
ازان نگذشته بود پس بمملکت ازآن رسیدند وهرکه را یافتند بکشتند وبپارس شتافتند وقتلی بافراط کردند وظفر
ومنصور بچنگیزخان که دران ایام بطور رفته بود پیوستند وچون زمستان بگذشت سدرو خانصاحب جکیسفوتکه آن را
قاسین نیز گویند پانصد هزار مرد جمع آورد چنگیزخان متوجه او شد ودرمیانه ایشان قتالی فاحش اتفاق افتاد
مغولان گویند صدهزار مرد کشته شدند لیلی بفرق سرانشد دران معرکه سه کس ازمردمان فیلان لشکر سدرقوله ایستاده
بودند چون سه صدهزار کس ازلشکر سدرقو بقتل رسید سدرقو نهزیت رفت ودرصلح کوشند وگفت اگرامان یابیم بخدمت
آییم چنگیزخان امان داد ودرخلال این احوال خوابی هولناک بدید وازان رنجور شد واولاد واحفاد را بخواند وترسی
ازتبرکش برآورد وبشکست ویکیک می افزود ومیشکست تابجای رسید که آبش آنرا نتوان شکست آنگاه گفت این
مثال شماست اگر بیک بدست دشمن افتند هلاک شوند واگر متفق باشید کسی برشما دست نیابد پس که بظاهر امر
سلطنت بریکی باشد ودرحقیقته همه دران شریک باشد وانگاه حکومت حدود یورب خود وحکومت خیالی به برادر
خود جوجی قشاردادواذکیای فارل را ولیعهد گردانید وفراخارلوبان را مدارالمهام ساخت وگفت من فراخارلوبان
برعهد نامهٔ قتلغان وفاحوی بهادر درعمل کردیم باید که شما چنین کنید چون جلال الدین منکرنی که ازهند آمده بود در
ایران کرد وفر میکرد نوهم داشت خود که فراخارلوبان باچغتای خان بماوراالنهر رود انگاه عهد نامه مذکور بچغتای خان
داد وگفت چون درگذرم مرکب مرا پنهان دارند باسدرقو انگاه اورا بقتل رسانید پس درسیصد وبست وچهار
هجری درگذشت چنگیزخان چندایلچ وچند کنیزک ازخدمهٔ مجلس بگسستند وبهرخدمت چنگیزخان دران عالم فرستادند

دو دیگر از پسوم که در مغلان بود بجا آورد ندا در اد فن کردند چنگیز خان را از خاتون به جوجین چهار پسر بودند اول جوجی دوم
چغتای سوم بوئی ایر صید شکار که نزد اتراک کاری بزرگ است بجوجی متعلق بود داد حکومت خوارزم شاه و دشت خزر
باقصای سقسین و بلغار داشت و بر عودسان و سیاست بچغتها متعلق بود داد از لغور باسم قمند و بخارا و کاشغر و بدخشان
و بلخ و غربنین در تصرف داشت و پیش ازین بحدود المالیغ می نشست و تدبیر امور و رای ماوکیای مقرر بود و بعد از پدر
جانشین گشت بر ای پشت پناه و کمک سپاه و محافظت خزانه سپه سالاری تولخان را بود و الغ بومان خطاب داشته بعد از ما
اوکیای قاآن بسری بهر دو از دیگر خواتین پنج پسر داشته و اقطای ایشان بحدود ختای بود و آنها در رتبه نه مانند چهار
بودند **اوکیای قاآن** پسر سوم چنگیز خان است و او ملکی عادل و جواد بود و دین و اسلام بر دیگران ترجیح داد
یکی از کافران او را گفت چنگیز خان را بخواب دیدم مرا گفت که قاآن را بگوئی که مسلمانان را بقتل نرساند قاآن تامل کرد و
گفت لور ان مغولی وای گفت میگفت چنگیز خان خوارزبان مغول نمیدانست و ازین کذب فوال تو معلوم میشود
پس بقتلش فرمان داد و ربد و دولت او بموجب باساغی چنگیز خان کسی ظاهر کوسفند را ذبح نمیکرد روزی مسلمانی
در خانه خود بنشست و گوسفندی را پنهان ذبح نمود تو ترک آن نموده که از بام خانه آن در آمد پس بقتل قحاسی
فرمان او یکی کیسه پر زر و از فراقوم کم کردند الموده که هر که آن را نیافته شد باو دهند نصف آن باید مسلمانی آنرا یافته
بود حاضر ساخت صاحب مال در تمام آن طمع کرد و گفت درین کیسه زر ازین بیش بود اینچه گرفته ذکافی است میان ایشان
چیب جاسپ این حدیث بقاآن رسید هر دو را بخواند تا بر طبق مدعای خود سوگند خورند پس گفت هر دو درست میگفتند
که آن را که زر یافته بود فرمود که کیسه پر زر را برابر صاحبش بهم رسد که این کیسه زر این مردنیست خداوندیکه هر چند اضطراب
کرد فایده ندانست و همچنین از سخاوتش بسیار حکایات است و ازان جمله هست روزی بخزانه گفت بنشست هزار بالش
آنجا دید گفت از محافظت آنها خر شقت حاصلی نیست ندا کنند هر که بالش خواهد بیاید خلایق روی بخزانه نهادند
و همه را ببردند و قحتی هست بود یکی بهر طایفه آوردند بوجود باد و نیست بالش باد و هند دیوانیان آن را از شکر و استند
دیگر روز حال بعرض رسانیدند گفت سه صد بالش باد و هند ایشان موقوف داشتند و همچنین باشصد رسید
پس ایشان را جمع آورد و گفت در دنیا خرد کجا میل چیزی باقی نماند و شما نمیخواهید ایضاً بوسی درویشی را گفت صد
بالش دهند کتاب گفتند او بالش نمیداند که چند است آن وجه را برد عرض باید کرد تا بداند پس بالشها را در
راه بگستراند قاآن دید و گفت چیست گفتند بالش است که بغلان درویش میدهند گفت بسیار که است پس
آن را مضاعف ساخت یکی از شتار بفراقرم رسید گفت از فارس باد از نو آمده بودم و پانصد بالش قرض دارم
بفرمود تا هزار بالش او را دادند دیوانیان عرض داشتند فرمود اگر باد پانصد بالش میدادم آنچنان که محرر
بازگشته باشد در روضة الصفا گوید که از هندوستان هر مردم آنجا رفته و از انعام او بهره مند شده باز گشتند
گویند در سیزده سال که مدت سلطنت قاآن بود صد و شصت هزار بالش زر بخلق بخشید و یک بالش بقولی
پانصد مثقال طلا و یا نقره است و ازین زیاده و کمتر نیز گفته اند گویند قاآن را با وجود این خود تمنای مال بود و غلب

که آن برای دشتش باشد قا آن در ایام سلطنت خویش دو کس را از بخشش محروم ساخت یکی گفتن گرفت که اجای گنج دیده ام و یکی نشان ندهم مگر اقبا آن ظاهر کنم قا آن پسندیده او را در طلب دشت دجای گنج از او پرسید او گفت بنا بر رسیدن خود بحضرت آن حیله کرده بودم تا رسیده عرض مدعای خود کنم و گنج جای ندیده ام و ندانم قا آن بر نجید و او را هیچ نداد اکنون شمه از احوال سلطنت او بیان کنم چه او کتای قا آن بعد از انکه ایل چغتای را تکلیف نکرد این امر را قبول نمود و بزرگان بر سم مغول کلاهها از سر برداشتند و کمرها بر دوش افگندند پس چغتای خان دست راست داد یکتن دست چپ قا آن گرفته بر تختش نشانیدند و الغ نویان او را کاتبه داشت پس او را قا آن خواندند و شاهزاده گان بر سم خویش از در و بیرون رفتند و سه نرد آفتاب را پیمودند و باز گشتند و مجلس بزم بیاراستند او کتای قا آن در خزانه بزر بکشاد و مجموع آنرا بجانمازان بخشید و چهل دختر باحلی و خلل بر اسپان سوار کرده نزد روح چنگیز خان فرستاد یعنی بقتل شان فرمان داد و بتخت نشست قا آن بعد از وفات چنگیز خان پس از دو سال اتفاق داد کرد تا از زمان فوت چنگیز خان تا این وقت که شش صد و هشت و شش هجری است از هر کس گناهی سر زده باشد عفو کنند پس جرماغو لو مانزا باسی هزار سوار بدفع جلال الدین منکرنی که بر آذربایجان و عراق مستولی شده بود فرستاد تا او را متاصل ساخت و در شش صد و بست و نه هجری باتفاق چغتای خان و لویخان لشکر بجناب کشید و چند شهر بگشود و پسر خود کیوک خان را با ده هزار سوار از پیش فرستاد ناگاه صد هزار از ختاییان در رسیدند و کره لویخان و چغتای خان حلقه زدند خواستند که همچنانش بخدمت خان ختا می رسانند لویخان بعمل امر فرمود لشکر بانش باران بر سر گرفته سه روز باران عظیم بارید پس شروع در برف نمود ختاییان در نالیان آنحال دیده متحیر بماندند و دست شان از کار رفت لویخان حمله برد و ظفر یافت و بسیاری را اسیر کرد امر فرمود تا بآن قوم عمل لغطا بجا آوردند خان ختای این خبر بشنید و آتشی افروخت و خود را بازن و فرزند بسوخت و موجب سلطنت رسید و در سال سلطنت کرد لشکر او کتای قا آن بر باختن که آنرا بنک بس نیز خوانند استیلا یافتند سوجو الماعت کرده بخدمت قا آن بسرمے برد تا در گذشت قا آن بر جای نیز استیلا یافت و قا آن قصر قریشی در فراخرم و چار دیوارے آن دوازده روز راه بود که بچوب و گل برآورده و در ربابان نشانده چون سر کار خواستنی کرد فرماندادی تا از یکماه شکار تا بجار آمدندی و قا آن در آن شکار کردندی راقم حروف گوید همچنین قایم خان بن محمد خان نیکش باشکار سرے عظیم داشت و در قصبه اسپیهی فرخ آباد چار دیواری شکارگاه چند فرسخ ساخته بود در آن تا تمنا شکار میکرد بالجمله قا آن در شش صد و سی و شش هجری اسیران بلده هرات را بوطن ایشان فرستاد تا آن شهر را آباد ساختند و در شش صد و سی و نه هجری زلزلهای عظیم کرد و در هشت سال پسرش کنوک خان و دیگر شاهزاده گان که در شش صد و سی و سه هجری تسخیر ولایت ارس و خرکس و بلغار رفته بودند تسخیر ساخته باز آمدند و درین سال قا آن در گذشته بود بعد از منکوحه اش **توراکیان خاتون** بسلطنت نشست چه کنوک خان بنا بر تسخیر ولایتی رفته بود بالجمله فاطمه خاتون نام عورتے از طوس که با پیری افتاده بود بر دولت توراکیان خاتون مستولی شد و اکثر کار ها رو بخرابی نهاد بالآخر متهم بساحره کرده کنوک خان که بتسخیر بعضی ولایت بود در رسید و بر تخت نشست امرا که از فاطمه خاتون کینه در دل داشتند کنوک خان را برانگیختند

و عملیات علوی و سفلی را دوخته و در آتش انداختند **گیوک خان** بن اوکیای قاآن چون بسلطنت نشست ازانکار مغول عهد و خط گرفت که بعد از و سلطنت بآنگاه چنگیز خان مر برادران و فرزندان باشد و بعد مرگش بیسر نشیند چه حکومت تختگاه چنگیز خان به منکو قاآن پسر تولیخان بن چنگیز خان نشست و در ترتیب اصطبار کوشید ترسایان بزرگ شدند و حکمی از و حاصل کردند که مسلمانان را خصی کنند یکی از ایشان بگفت و از بارگاه بیرون آمد سگان شکاری پادشاه که با خود میجنگیدند زنجیر بگسلانید مر و در افتادند و دو خصمین او را بر کندند مثل مشهور است چاه کنده را چاه در پیش است بالجمله ترسایان غریمت در گذشتند بعد از گیوک خان حکومت تختگاه چنگیز خان بمنکو قاآن بن تولیخان بن چنگیز خان و برادران او رسید اکنون چندی از اولاد قاآن که در بعضی از جهان سلطنت یافتند باز گوییم از ایشان است **قیدو خان** بن کاسین بن اوکنای قاآن که بسلطنت نشست و در هفتصد و دو هجری در گذشت و او کوسه بود و بمکارم اخلاق اشتهار داشته و این رباعی او راست رباعی اندر ره حق بنده و شاه یکیست ✣ محبوب مقربان درگاه یکست ✣ بتخانه شدم دوش تبی را دیدم انگشت برآورد که الله یکیست ✣ و اما داد به یکی از بزرگان میل کرد و ازین خبر فندو آگاه موی سر او بگرفت و شقاوت آغاز نهاد و مر و لکدی بر و زد تا آنکه فرزندکه در شکم داشت هلاک شد پدر و اما د پسر را دست در گردن بسته بدرگاه فندو فرستاد و فرزندان فندو در قتل او الحاح کردند فندو گفت از قتل او نفعی نیست پس امر فرمود تا او را صد چوب زنند و در خفیه اشاره کرد که ده چوب بر هم بندند و ده بار آهسته باو زنند پس پسر آنرا گفت شرم ندارید که بیگانه بر فراش خواهر شما سد آنگاه دختر دیگر خود را باو داد و از احفاد اوکنای قاآن است **علی سلطان** که از لسو تیمور خان نبیره چغتای خان مغلیت بر الوس چغتای دست یافته و عهد نامه قتل خان و قاچولی بهادر که بتوقع لوسه خان بود پاره کرد و امرا مخالف او گشتند او را بگشتند و از ایشان است **دانشمند چه اعلان** بن صدوخان که باشاره امیر قزغن بحکومت الوس چغتای رسید و پس از و پسرش **سیورغتمش خان** در هفتصد و هفتاد و یک هجری بفرمان صاحبقران امیر تیمور گورکان بحکومت نشست و بعد از و پسرش **محمود** بفرمان صاحبقران جانشین پدر گشت و در هشتصد و پنج هجری در گذشت و بعد از و کسی از احفاد اوکنای تا آن بسلطنت نرسید **ذکر تولیخان** پسر چهارم چنگیز خان است در سخاوت و مروت و فتوت نظیر نداشته و فیروز جنگ بافرهنگ بوده بغایت دوستی تا اوکنای قاآن داشت وقتی قاآن بیمار شد ترکان بر عادت خویش افسون خواندند و زنخ قاآن را در کاسه چوبین و شیشه آن را پر آب کردند و گفتند هر که از خود بگذرد و این آب بنوشد این نمیرد و قاآن سنقا بیامد تولیخان از غایت محبت که با قاآن داشت او را بنوشید و قاآن در ساعت شفا یافت و تولی بعد از چند روز بمرد و این واقعه بر قاآن بغایت صعبی نمود فرمود که دیگر کسی نفظ تولی بر زبان نیارد چون اینه را بزبان مغول تولی گویند بفرمود تا پس ازان اینه را گورکی گویند و تولی چهار پسر داشت منکو قاآن و هلاکو خان و اریق بوقا هلاکو خان و فرزندانش بمملکت ایران سلطنت کردند و آن سه دیگر به تختگاه چنگیز خان بحکومت رسیدند اول ایشان منکو قاآن بن تولی خان با تفاق مالوحان بن جوجی خان صاحب دست قبچاق و اکثر بزرگان چنگیزی پادشاه شد قوبلا قاآن تسخیر بعضی از جنای و برادر دیگر هلاکو خان را بعراق تعیین فرمود امر کرد که از هر ده نفر دو نفر با آورده صد و بیست هزار

مرو بر بالا کوخان جمع آمدو ازین لشکر منکوقاآن قیاس باید کرد و خود و شش صد پنجاه و سه هجری باشصت تومان لشکر که شش صد هزار سوار باشد تسخیر
نیکساس که ماچین و پری که چین نامند و رحرکت آمد و به باچین رسیده حاصرهٔ قلاع انجا پرداخت و کاری نساخت و در لشکرش وبا افتاد و هر چند گفتند باز گردد
نپذیرفت و در شش صد و پنجاه و پنج هجری همانجا در گذشت که او کیای قاان منکوقاآن را عظیم محترم داشتی یکی او را گفت چندین سابقه در تعظیم او
چیست گفت با چو و آن زنده باشی بینی که فرزندان مرا از چه رسد و آنچنان شد که منکوقاآن و قتی بتسخیر چین و ماچین در حرکت آمد یاریچو کاترا
بطاوعت جوابی باصواب گفت قاآن روی باو نهاد و چنانچه گذشت هر دو خانه فراموزان رسیده پیرامون و پسران کبوک خان را در آب غرق کرد
بالجمله در عهد او مسلمانی در آمد باو شیوع یافت چه در ایام سلطنت او ابدی قوت بت پرست و اما د چنگیز خان در پیش نالیغ بام کشان خود
در ساخت که در روز جمعه هنگام نماز مسجد بر وند و مسلمانان را بکشند این حدیث بمنکوقاآن رسید ابدی قوت را بخواند و به پیش نالیغ باز گردانید
و امر کرد تا او را بقتل رسانیدند و تا آن مسلمان نبود الحاصل بعد از منکوقاآن برادر **قوبلا قاآن** بن تولیخان ابن چنگیز خان در قوام
خود را پادشاه خواند و میان او و برادرش اریق لوکا محاربات اتفاق افتاده بالآخر قاچار شده بخدمت قاآن شتافت قوبلا قاآن چار دیوار ای
از مغیلان ساخته و اریق لوکا را با خواص و خواتین آنجا فرستاد و در راه خروج و دخول مسدود ساخت اریق لوکا آنجا بود تا آنکه در سن
ششصد و شش هجری در گذشت پس قوبلا قاآن در تخت گاه چنان اهتمام و ظرب پرخیت که از احاطهٔ تحریر بیرون است او رده اند که او را دو وزیر بود یکی حنای و دیگر امیر احمد
نام داشت و بر حنای نخشد و ضد امیر احمد کرد و امیر احمد باو شاه گفت قاآن او را بالطبع وزیر حنای از ترس قلعه از قلاع چین گرفت و بحاکم
آنجا ستوصل شد قاآن سپاه فرستاد تا آن قلعه را محاصره کردند وزیر حنای از درون قلعه پیغام داد که اگر قاآن از گناه ما در گذرد چنان
کنم که قلعه مسخر شود قاآن پذیرفت وزیر حنای بحیلتی از امرای قاآن را بقلعه برد و او را قلعه بگرفت و قلعه بدست آمد گویند که در زمان او
یهودان ایران بعرض ابا قاخان بن هلاکوخان رسانیدند که مسلمان گویند که خدای فرموده **تقتلوا المشرکین** کافه میخواستند که با آن امر
مسلمانان را بکشد ابا قاخان گفت قوبلا قاآن از من دانا تر است پس حال باو عرضداشت قاآن مولانای بهاء الدین ماوراء النهری را
بخواند و از ان سوال کرد مولانا معنی آن آیه بگفت قاآن گفت چرا مشرکان را نمیکشند گفت مالا قدرتی نیست اگر شمار انیست ما را هست پس
مولوی لا بقتل رسانید و خواست که با جمیع مسلمانان همان کند بدر الدین بیهقی از علما و حکما بود گفت مرا نزد قاآن ببرید جواب گویم پس نزد قاآن
رفت گفت قال الله تعالی **تقتلوا المشرکین** کافه خطاب بر رسول و اصحاب اوست که مشرکان را بقتل رسانید چون چنگیز خان و اولاد او بر سر
مردمان نام خدای مینویسند چگونه مشرک باشند قاآن از ان غریمت در گذشت و او پیوسته با علما و فضلای هر طائفه صحبت داشتی بعهد خویش
امر کرد تا قاآن مجید و توریت و انجیل و زبور و کتاب ساکمونی را به معولی ترجمه کردند و بعد از و پیرداش **تیمور قاآن** بحکومت نشست
و در عهد او بسیاری از مغولان مسلمان بود و بعد از و دو نفر دیگر **آینده** بن بیقلای بن قوبلا قاآن پادشاه شد و در عهد او مسلمانی
در آندیار امتیاز یافت گفته اند که او مسلمان بود و بعد از و **قتلتی قاآن** بن برنه بن حکیم بن قوبلا قاآن پادشاه شد و او مذهب
نصاری داشت و بعد از و سه تن دیگر از ایشان سلطنت کردند آنگاه **مادی قاآن** پادشاه شد و آخر در تخت گاه چنگیز خان که قرقرم
بود بسلطنت نشست و او اخرین قاآنیان ست و بعهد او بمفور در حنای خروج کرد و بران مملکت ستیلا یافت مادی قاآن بگریخت و
بخدمت امیر تیمور صاحبقران پیوست و مسلمان شد و صاحب قران خواست که او را بمملکت موروث برساند لاجرم با شصد هزار سوار
روی بدانجانب آورده و در راه گذشت تا قاآن به قلاق رفت و بر قرقرم استیلا یافت و در گذشت پس از اندک زمانی امرای

قوبلا قاآن

قومی انحال بوده شدند تولای را نیز از قا آنیان انتزاع نموده بمنجورخان هرکه در جبابر تخت نشستی او را دیده سگ خان گفتندی و دیگر **هلاکو خان** بن تولیخان بن چنگیز خان است که اولادش در ایران سلطنت کردند چون برادرش باکو قاآن هلاکو خان را با صد و شصت سوار بضبط آذربایجان فرستاد ملک شمس الدین کرت والی هرات و دیگر والی خراسان در کس نپیوستند و چون بر جون پل بسبزه بگذشت سلطان رکن الدین سلجوقی والی روم و آتابک سعد صاحب فارس بملازمت رسیدند هلاکو خان اول خاندان ملاحدة الموت را برانداخت و از انجا عزیمت هر قدر که یافت بقتل رسانید چنانچه در میان گذشت دوم چون از سر براه همدان مراجعت کرد الچی بر دمعصم عباسی خلیفه بغداد فرستاد او پیغامهای درشت داد هلاکو خان برنجید و با ستصواب خواجه نصیر الدین طوسی روی ببغداد نهاد و خلیفه را بقتل رسانید و کرد انچه خواست و رعضن بغداد گذشت هلاکو خان اکثر از بلاد شام نیز بگشود و در شصد و پنجاه و نه هجری میان هلاکو خان و ترکه خان چوجی خان بن چنگیز خان بادشاه دشت قبچاق وحشت خاست و اکثر ظفر ترکه خان را بوده و هلاکو خان برخویش چون ماری پیچید اما فرصت نیافت که تلافی تیمار نماید او ملکی فاسد بود و در تعمیر عمارت و تعلیم کیمیا اموال را فرو نمی گذارد و بنج الحاقی او بسته که بنامش مشهور گشته چه او را خطاب ایلخان بوده و در حیات خویش حکومت ماوراء النهر و خراسان بکنار جیحون به آناقاخان داد و او را ولیعهد ساخت و بر دیگران پسران و امیران مملکت ایران و غیره تقسیم نموده در گذشت تاریخ فوتش خواجه نصیر الدین طوسی گوید رباعی چون هلاکو رفت راه رستان که شد * کرد تقدیر ازل نوبت عمرش آخر * سال پانصد شصت و هشت و سه تاریخ رسول * که شب نوزدهم ربیع آخر * و بعد هلاکو خان پسرش **اباقاخان** بن هلاکو خان بسلطنت نشست و او ملکی بارای داد بوده خواجه نصیر الدین طوسی روز جلوس کلمه چند از روی نصیحت بعرض رسانید اباقاخان برادر خود لشموت را بستور بدربند فرستاد و بردیگر شاغول را بحکومت مازندران و خراسان و املکان و لوران و لومان بداد و سونجاق لومان که بدایر خوبان است بردم و دریای لوبان را بدربار بکرد و بار سوم سر اخون لوران را بگرجستان فرستاد و خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان را به ستور امارت و وزارت بغداد داد و اعزاز کرد و هرات و سیستان را بشمس الدین کرت و فارس با بانک سامری و خواجه بهاء الدین بن شمس الدین صاحب دیوان را باصفهان فرستاد و نیز برادر را بملک سلغر ترکه خان صاحب دست قبچاق با سه صد هزار سوار [illegible] اباقاخان متوهم از آب گذشت و خبر قطع کرد ترکه خان عبور مشکل دید و خواست که بفلس رود و آنجا از آب بگذرد و در راه مریض شده در گذشت و سپاهش بدست باشمند و او را پیش از سلطنت بایراق خان والی ماوراء النهر زمی صعب اتفاق افتاد و بالاخر ظفر اباقاخان را بود و اباقاخان در شصد و هشتاد از نجا ببغداد آمد و بهمدان شد و مریض شده در گذشت **قطعه** چه هشت روز برآمد ز ماه ذیحجه * بروز چرخ که برکس نمیکند انصاف * چهارشنبه هنگام صبح در همدان * بسال ششصد و هشتاد در گذشت ابقاخان * و بعد از و برادرش **احمد خان** متبنی خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان بادشاه شد و او مکود از اغول نام داشت چون مسلمان شد بسلطان احمد خان ملقب شد و تنجا نما خراب ساخت و مساجد بنا نهاد و بعد از و ارغو خان بن اباقاخان بن هلاکو خان و پس از و برادرش **کنجاتو خان** بحکومت نشست و بروم شتافت و منصور منصور از و در شش صد و نود و یک هجری تمامی زندانیان را رها کرد و بالاخر امرا باتفاق یکدیگر بقتل رسانیدند و بعد از و **بایدو خان** بن طرغای بن هلاکو خان چند ماه حکومت کرد و بر دست عاراخان بقتل رسید **عازان خان** بن اغوخان بن اباقاخان بن هلاکو خان بن تولیخان بن چنگیز خان بسلطنت نشست و امر کرد هر که را معقول بالفوه مسلمان شود او را بقتل رسانید و بر سر مکتوبات بالله علی توسینده طائفه از امرا که کنی لون را بقتل رسانیده بودند بکشت گویند که تا زمان عاراخان و فا سیر مربوط بتاریخ هجری بود و طلب خراج بآن میگردید

و در هر سال بآن سمت پای متوجه رعایا میشدند و در سنه شصد و شصت و نه هجری خواجه رشید طبیب و سعد الدین اوجی که لشکرکت و زارت داشتند و غازرا بتاریخ شمشی مبدل ساختند بالجمله رعایا را نخان قصد دیار مصر کرده و بر پادشاه ظفر یافت و دران معرکه ده هزار مرد و بست هزار اسپ بدست معز افتاد و فرقه مغولان بسختی تمام از فرات بگذشتند رعایا نخان در حدود وادی خان امرای نهرم را چوب باساق زده امیر خوبان را که گمان شجاعت بظهور رسانیده بود خلعت داد بهت موافقت بزرگان سه چوب زده متوجه قزوین شدند و بحدود ان در گذشت و این یمین گوید **قطعه** بسال هفتصد و سه زهجری از شوال ۵ بروز پانزدهم وقت عصر بگشت ۵ شداز نواحی قزوین سه جهان عاران ۵ بسوی خلد که ماوای جهان از پیش ۵ و بعد از و برادرش **التجانیو سلطان** که والی خراسان و مازندران بود بسلطنت نشست و سلطان محمد خدابنده لقب یافت و امر کرد تا سر در اهم و دنانیر علی ولی الله و نیز لا الله الا الله محمد رسول الله ساختند و اسامی ائمه معصومین ثبت کردند حکایت بنای سلطانیه و ضیافت کردن جمله افاضل و اکابر ممالک را در سلطانیه گذشت و از عجائبات التجانیو سلطان آن بود که دختری یا هنگام بلوغ در روزها گرفت و بعد از چند روز آلت و خصیتین از موضع مخصوصش پدید آمد تاریخ فوت التجانیو سلطان عماد الدنیا مستوفی گوید **فرد** از هفتصد و شانزده چو نه ماه گذشت از کاه و کلاه سروری شاه گذشت ۵ بعد از و پسرش **ابو سعید خان** بن التجانیو سلطان بعمر دوازده سالگی در هفتصد و هفده هجری بگذشت سلطانرا امیر خوبان در دشت دیگر را امیر سوچ والی بغداد گرفته بر تخت نشاندند و دران آوان امرایان با رعایا شدید میکردند و سلطان الیشانرا گفت اگر مصلحت دانید همه رعایا را غارت کنید بشرط آنکه مرسوم از بدان نخواهند گفتند نی مرسوم شاه نماید و چه آن از رعایت و زراعت است اگر رعایا را غارت کنم عمارت و زراعت نخاند سلطان گفت هرگاه چنین است در رعایت رعیت سعی کنید و مملکت معمور گردانید و در عهد سلطنت ابو سعید بهادر خان تیمور باش بن امیر خوبان که حاکم روم بود بغی کرد و سکه و خطبه بنام خود نمود که من مهدی آخر الزمان هستم امیر خوبان با لشکر بسیار متوجه روم شد تیمور باش بعد پیمان نزد پدر آمد امیر خوبان او را حبس کرد و بخدمت سلطان بیوست بر رعایت حرمت خوبان گناهش بخشید و بازپس ایالت روم داد و در هفتصد و بست و پنج هجری سلطان ابو سعید بهادر خان بغداد خاتون بنت امیر خوبان را که در حبالهٔ نکاح امیر شیخ حسن ایلکانی پسر عمهٔ سلطان ابو سعید صاحب روم که شیخ حسن بزرگ عبارت ازو ست آمد بدید و عاشق شد و چون در دربار شاهی چنگیز خان مقرر بود که هر زنی که پادشاه خواهد باید که شوهرش او را طلاق دهد امیر خوبان پدر بغداد خاتون را از خان آگاهی دادند خوبان در غضب شد و جوابی درشت گفت و سلطان بر نجید و بظاهر هیچ نتوانست گفت و آخر الامر خوبانیان را بر انداخت و در سال هفتصد و بست و شش هجری امیر شیخ حسن ایلکانی طوعاً و کرهاً بغداد خاتون را طلاق داد سلطان او را بخواست و از کمال اختیار بغداد خاتون طالقه زن خوبان که مانده بود و ندانست بدولت رسیدند و تاریخ فوت سلطان این ابیات است **قطعه** چون گذشت از سال هجری هفتصد و یاسی و شش ۵ از ربیع آخرین هم سیزده بگذشته بود ۵ در قزوین ۵ ارغ از سر سلطان اعظم بو سعید ۵ دست تقدیر الهی از سر شاهی ربود ۵ و بعد از و **ارزنا خان** که از احفاد هلاکو خان بود بسلطنت نشست و غیاث الدین لقب یافت و در بدو دولت خود بغداد خاتون را بعصمت بانکه تا ملک دست تعجاق و اصفهان دارد و سلطان بو سعید را بزهر هلاک کرده بقتل رسانید و در عهد او دولت آن چنگیز خان ضعیف شد و امیر علی پادشاه خان سلطان ابو سعید بهادر خان **موسی خان** بن علی خان بن باندو خان بن طرغای بن هلاکو را بسلطنت برداشت و از دیار بکر قصد تبریز کرد و ارباخان روی بایشان آورد و در روز رزم ارباخان دو غول ترتیب داد و در یکی خود جای گرفت و دیگری خواجه غیاث الدین وزیر خویش را جای داد هر دو لشکر روی بر زم آوردند امیر علی پادشاه مکری اندیشید چه پسر ارشد بعضی از ارباخان

وسواری بقول غیاث الدین که هر کدام از نظر دور بود فرستاده و باهر کدام او را برگشیدند که آن فوج دیگر بهر سمت رفته سپاه از باغان آنرا باور کرده و هر فوج بهر سمت رفتند امیر علی پادشاه ظفر یافت و غیاث الدین وزیر را بگرفت و بشهادت رسانید پس ازان از باغان بدست آورده بکشت و موسی خان بسلطنت نشست و امیر علی پادشاه رنجیده مخالفت کرده و شیخ حسن ایلکانی صاحب روم رفت امیر شیخ حسن **محمد خان** نبیره زاده هلاکو خان را بسلطنت برداشت عاصر ازسارا را به نیابت روم گذاشت و قصد تبریز کرد و تلاقی فریقین دست داد امیر علی پادشاه خواست که حیلتی کند پس با امیر شیخ حسن ایلکانی نوشت که نزاع درمیان دو پادشاه است همان بهتر که در گوشه قرار گیریم تا آن هر دو با هم رزم کنند هر که ظفر باشد بخدمت او ستابیم امیر شیخ حسن قبول کرد با دو هزار سوار جدا شده بگوشه بایستاد امیر علی پادشاه بر بالا ز فوجی بگوشه رفت و قرار گرفت فوج موسی خان بر لشکریان محمد خان حمله برده و غالب آمدند علی شاه پادشاه شد و خواست که تجدید وضو کند از اسپ فرود آمده بگوشه رفت امیر شیخ حسن ایلکانی آن بدید و فرصت یافت بر فوج علی پادشاه حمله برد و کار او و همراهیانش بساخت منظفر و منصور با محمد خان به تبریز رفت و دلشاد خاتون را که محبوبهٔ سلطان ابوسعید بهادر خان بود بخواست و بحبالهٔ بغداد خاتون را بآن مبدل ساخت راقم گوید که کرد که نیافت و در سال مقتصد و سی و شصت هجری امیر شیخ حسن خوبانی المعروف بشیخ حسن بزرگ منهزم به تبریز رفت و شیخ حسن کوچک **ساقی بیگ** بنت التجانیو سلطانة السلطنت برداشت و عزم رزم شیخ حسن بزرگ کرد و آخر مصالحه روی داد و در آنوقت در هر سه سودای پدید آمد امیر حاجی طغای در دیار بکر و امیر رسمان در بعضی از بلاد روم و ملک اشرف بن تیموتاش بن امیر شیخ حسن خوبان در برجی دیگر از روم استقلال یافتند و پسران امیر اکرابخ بر کردسان و خوسان و اولاد امیر شاه رنجور فارس مستولی شدند و سید جلال الدین میران و عماد الدین سنائی در اصفهان و امیر مبارز الدین محمد مظفر که ذکرش در جوانگذشته در مرو و ملک قطب الدین غوری در کرمان و ملک شجاع الدین در یزد و ملک معز الدین حسین کرت هرات قطغا تیمور خان در مازندران و بعضی از خراسان و امیر ارغونشاه در غوش و سرمدازان در سپیدوار و امیر عبد الله بن امیر ملای در قهستان فرمان روا گشتند و ایشان همه از امرایان اولاد چنگیز خان بودند بالجمله امیر شیخ حسن کوچک را توفی نداشت طغا تیمور خان از مازندران بخواند لسلطنت برکرد طغا تیمور خان با سپاه بسیار آمد و امیر شیخ حسن بزرگ با او بپیوست امیر شیخ حسن کوچک الطغا تیمور نوشت که اگر با من اتفاق کنی ساقی بیگ را در حبالهٔ نکاح تو در آورم طغا تیمور خان شاد شد و باو نوشت که من از تو ام باید که خوبانیان ایلکا سائر بقتل رسانید امیر شیخ حسن کوچک همان نامه را نزد شیخ حسن بزرگ فرستاده پیغام داد که مراد شمن می پنداری و آنرا که مازندران میخوانی نامه چنین نمی نویسد امیر شیخ حسن بزرگ حیران بماند و آن نامه را نزد طغا تیمور خان فرستاد و طغا تیمور خان از غایت انفعال راه مازندران پیش گرفت لشکریان از یک دیگر جدا شدند که چه نویسیم پس امیر شیخ حسن کوچک از هم بریخت پس امیر شیخ حسن بزرگ **جهان تیمور خان** نبیره زاده اباقا خان لسلطنت برداشت و شمس الدین دیگر بار باو زاد و امیر شیخ حسن کوچک دید که از ساقی بیگ سلطنت نمی آید **سلیمان خان** بن سکی سموت بن هلاکو خان را بر تخت نشاند و ساقی بیگ را در سلک ازدواج او کشید پیش از ین ساقی بیگ را زنا خان در نکاح داشت بالجمله سلیمان خان با ازان و سوعان و اوجان و آذربایجان و گرجستان استیلا یافت امیر شیخ حسن بزرگ با سپاه عراق عرب و دیار بکر و خوسان با امیر شیخ حسن کوچک رزم کرده منهزم گشت امیر شیخ حسن کوچک ظفر یافت و در مقتصد و چهل و یک هجری با سپاه آذربایجان به تبریز نزول کرد امیر سورغان ابن امیر شیخ حسن کوچک خوبانی بخدمت آمد و حکومت عراق عجم یافت و از اولاد هلاکو خان آخرین ملوک **انوشیروان خان** است که ملک اشرف و برادرش ملک قیصر او را لسلطنت نشاندند و گفتند که از اولاد هلاکو خان هست و امر کردند که او را انوشیروان عادل خوانند و خود ظلم و جور پیشه گرفت سورغان خوبانی بدیار بکر رفت و از انجا بر دست امیر ایلکان بن شیخ حسن

ایلکانی گشته شد و بعد از و نوشیروان خان از اتحاد ملاکو خان کسی بسلطنت نرسید **ذکر برکجی خان** احفاد اوجی خان بن چنگیز خان بزرگترین برادران بوده الوس خوجی که اکنون مالوس ازبک مشهور است بادمی پیوندند و آورده اند که قوم مکریت منزل چنگیز خان که هنوز بدولت رسیده بود غارت کردند و خاتونی را که حامله بود با پادشاه بگریبد او رنگ خان نام آن زن را باحترام نزد چنگیز خان فرستاد و خاتون پسری آورد چنگیز خان او را خوجی نام نهاد یعنی مهمان رسیده و دران وقت خوجی بلغت کردندی با ایشان الفتی نداشت چون چنگیز خان دشت قبچاق مسخر ساخت حکومت آنجا باو داد و بعد از فتح خوارزم خوجی خان از برادران رنجیده بدشت قبچاق رفت چون چنگیز خان از مملکت ایشان بازگشت بخدمت آمد و بسیار پیشکش نمود و بدشت مراجعت کرد و شش ماه پیش از پدر درگذشت صد و بست و سه هجری درگذشت و بعد از و پسرش **باتو خان** بحکومت دشت قبچاق و بلغار و الان رسید و او جودی مسفر طواشت نبیانی که بدرگاهش آورندی پیش از انکه بخاران سیارد بدو بخشیدی تا تقلید بیچون و چرا بین ولت نکردی و در عهد کیوک بن اوکتای قاآن متوجه ارمین و ژوبین شده بخرکس رفت و هفتاد هزار کس بگشت و مملکت را کشود و آنگاه روی بملکاریوا شقر که بفرنگ متصل است آورد و انصاری با پنجاه هزار قصد او کردند باتو خان در می صعب کرد و ظفر یافت و بدشت قبچاق باز گشت و او آنست که منکوقاآن اولیجان را بعد فوت کیوک خان بن اوکتای قاآن بر تخت گاه چنگیز خان انشاند و آن در احوال منکوقاآن در گذشت و او شهر سرای بنا نهاد و بعد از و برادرش **ترکه خان** پادشاه شد او مسلمان متدین بود و با نعال با کوان احتراز تمام کردی میان ایشان و شنت خواست پنجاه گذشت و بعد از و پسرش **منکوتیمور** بحکومت رسید و بعد از پسی بگذشت کرد و اصفاد خوجی خان منافقت خواست و بالآخر ملک بفرزندان اردو بن خوجی خان رسید و ایشان دو فرقه شدند اول سلاطین دست راست کرانس و بلغار در تصرف ایشان بوده و ایشانرا کول آواره گویند دوم سلاطین دست چپ که از الغ باهر آن ایشانرا بوندا لطاقه را آق اوردو خوانند و در دو گروهی کول آورده اول پادشاه **توقتیاخان** بن توقتوی بن خوجی خان بست و نهم غازان خان اوربا خان طلب داشت و در هفتصد و ده هجری درگذشت و بعد از و پسرش **طغرل خان** پس از و پسرش **اوزبک خان** بن طغرل خان بر تخت نشست و سائر الوس خوجی خان را مطیع ساخت و پس از الوس خوجی بنام او اشتهار یافت چه ایشانرا اوزبک خوانند راقم گوید قوم اوزبک که مشهور اند ظاهر اعبارت از خوجی خان بن چنگیز خان است القصه در عهد اوزبک خان اسلام در ان دیار بغایت قوی شد و بعد از و پسرش **حالی بیگجان** بسلطنت نشست و حکمش بمرتبه بود که قاضی محیی الدین از ظلم ملک اشرف خوبان شکایت کرد حالی بیگجان بگریبد و از شهر برای با صد هزار سوار متوجه آذربایجان شد و درین یورش سیاه او را در دولوبت بر سر اعات عبور افتاد که می گویند شه از ان شکست و بآذربایجان رسید و ملک اشرف را بگشت و بیار قولیش باز گشت و بعد از و پسرش **یزدی بیگجان** سه سال سلطنت کرد و در هفتصد و شصت و سه هجری درگذشت و پس از و کسی از کول آورده بسلطنت نرسید و دیگر در گروه آق اوردو اول **توداءمنکا** بن لوقان لوی بن اردوه بن خوجی است و از احفاد اوست **توقتمیش خان** بن ابوالخواجه اعلان که بامداد صاحب قران امیر تیمور گورکان حکومت دیار خویش یافت و آخر با صاحبقران مخالفت آغاز نهاد و مکرر با و رزم کرد و نیز مستاصل گشت تا انکه در هشتصد و هفت هجری در غربت و سرگردانی وفات یافت و تبدی ایشان در ترجمه صاحبقران امیر تیمور بیاید و بعد از و توقتمیش خان با پانزده کس دیگر یکی بعد دیگری بحکومت رسیدند و از انجمله است **براق خان** بن توبری اعلان بن ارس خان

که بر محمد خان بن تیمش خان خروج کرد و در شصت و دو هجری بماوراء النهر رفت و از میرزا الغ بیگ بن میرزا شاهرخ تربیت یافت بامداد او بدشت قبچاق بازگشت و در شصت و بست هجری بر محمد خان مصاف داد و غالب آمد و بسلطنت نشست و کفران نعمت آشکارا کرد و روی بماوراء النهر نهاد و در احوال سغلاق با میرزا الغ بیگ مصاف داد و ظفر یافت و ماوراء النهر تاراج کرد و آخرین آن گروه **حسن نظر خان** بن قاسم خان بن سگ خان حاکی بیگجان بن یراق خان بسلطنت رسید و در زمان او احفاد شامی بن خوجی خان بخوارزم و ماوراء النهر استیلا یافتند و سلطنت از فرزندان ایشان **ابوالخیر خان** است که بدو از ده نسب بخوجی جان بن چنگیز خان میرسد بدشت قبچاق نشئین و شصت و شش هجری از مسکن خود بخوارزم آمد و ابراهیم بن امیر شاه ملک را که بفرمان شاهرخ ابن تیمور صاحبقران والی آنجا بود بشکست و آنجا را بگرفت و سلطان ابوسعید گورکان را استمداد نمود و باز میرزا عبد اللّٰه والی سمرقند غالب آمد و بر ماوراء النهر مستولی گشت و ابوالخیر خان بخوارزم والی بود تا در شصت و هفتاد و سه هجری در گذشت و بعد از و پسرش **شیخ حیدر خان** بسلطنت رسید و پس از دو سال برادرش **محمد خان** بن شاه رداق سلطان بن ابوالخیر خان المعروف بسگ خان که بخوارزم پایتخت نشست و او اول کسی است که از سلاطین اوزبکیه به امیر ماوراء النهر مستولی شد و با سلطان محمود خان بن لوقش خان صاحب الوس جغتای داد آغاز نهاد و بامداد او در نهصد و شش هجری بر سمرقند استیلا یافت و لکای کل رفت و در غیبت او با سپاه بادشاه از اندجان در رسید و سمرقند بگرفت سگ خان بسمرقند شد و باز بران استیلا یافت و آوازه آن که سلطان محمود خان صاحب مغولستان و الوس جغتای را واقعه افتاد ملک بگذاشت و بحکم سابقه مودت پناه آورد سگ خان در بنا بر نیکوئی که با و کرده بود سلطان محمود خان را در کنار دریای خجند به قتل رسانید و خود در نهصد و شانزده هجری در رزم اندوست شاه اسمعیل صفوی را بقتل رسید و خوارزم از تصرف اولاد ش بدر رفت و ماوراء النهر تصرف ماند و از ان گروه است **عبد اللّٰه خان** دوم بن اسکندر خان که چون پدرش اسکندر خان بر بلخ مستولی شد و در نهصد و نود هجری در گذشت عبد اللّٰه خان بجای پدر در ماوراء النهر بسلطنت نشست و او ملکی عادل و مدبر و اقبال مند بوده پیوسته با علما صحبت داشتی و در رعایت احرام ایشان مبالغه کردی و بعهد خویش ماوراء النهر و ترکستان با ماسکند و بلخ و بدخشان و خوارزم صفا ساخت و به فراغ لشکر کشید و سنجر ساخت و در نهصد و نود و پنج هجری لشکر بخراسان کشید و هرات را محاصره کرد و بعد یکسال تهرا قهرا بگشود و علی قلیخان شاملو والی آنجا را با جمعی کثیر از قزلباش بقتل رسانید و دیگر سال پسرش عبد المومن خان لشکر بمسجد مقدس کشید و بگرفت و حاکم آنجا امت خان اسباجلو را بکشت و در آشیانه رفته غلو به قتل عام کرد و بسیاری از سادات و اکابر را بقتل رسانید و او متعصب و بجد موصوف بوده وقتی در شکار قصد پدر کرد نزد عبد اللّٰه خان پیش از معدودی چند بپیوندد و ناچار روی گریزان شد بشهر رفت و پسر را دعای بد کرد و گفت مدت العمر پشت بدشمن نموده بودم امروز بشومی این پسر دران گرفتار شده و اسحال خواهم کرد از دولت سلطنت محروم ماند و بالآخر چنان شد که عبد المومن خان بعد از پدر زیاده از چهار ماه عمر نیافت باجل عبد اللّٰه خان بعد از فتح مسجد بزیارت روضه رضویه رفته و اکثر خراسان دست یافت بماوراء النهر باز گشت و لشکر به بدخشان که از تصرف پدر بیرون شده بود کشید و میرزا ابن میرزا شاهرخ بن میرزا ابراهیم بن میرزا سلیمان که آنجا خروج کرده بود هزیمت بکابل شد و سپاه عبد اللّٰه خان بماوراء النهر مراجعت کرده بود تا آنکه بسمرقند در گذشت در سن میرزا و شش هجری

قیامت قائم شد تاریخ ست و بعد از و پسرش **عبد المومن خان** بجای پدر نشست و ظلم پیش گرفت و بسیاری از امرای پدر را بقتل رسانید و بالآخر بعد از چهار ماه دو تن از ایشان هلاک گردیدند و بعد از و پنج تن دیگر بعد دیگرے سلطنت کردند و ششمین ایشان خاتمه و آخرین ایشان **امام علیخان** ست که بادشاه شد بلخ و بدخشان براد. پدر محمد خان بود و امام علیخان بجود و سخا اشتهار میداشت و هر چه بدستش می آمد نمی بخشید چنانچه گویند هرگز در طویله اش زیاده از دو اسپ نمی ماند و بعضے اوقات ابراهیم می بخشید و دیگر از اولاد جوجی خان که ایشان نیز در خوارزم بحکومت رسیدند اول ایشان **ایلیارس خان** ست چه وقتی سگ خان بر دست شاه اسمعیل صفوی بقتل رسید شاه اسمعیل الیندی بیگ را ایالت خوارزم داد ایلیارسخان قبچاق لوزی داشت به تعجیل خود را بخوارزم رسانید و استیلا یافت و بعد از و ده تن دیگر یطناً بعد بطن ریاست کردند می یازده همی آن کریم سفندیار خان بن غزت خان ست که بسلطنت خوارزم رسید اطاعت شاه طهماسپ صفوی کرد **ذکر چغتای خان و فرزندان او** چغتای خان پسر دوم چنگیز خان و الوس چغتای باو منسوب ست در سن ششصد و نوزده هجرے وقتیکه چنگیز خان از کنار آب سند باز گشت حکومت ماوراء النهر و خوارزم و بلاد الغور و کاشغر و بدخشان و بلخ و غزنین او را داد امر تورہ و یاساق باو تفویض فرمود چغتای خان تا آنکه برادر مهتر بود اما او کنای قاآن مرحمت بسیار میداشت روزی هر دو برادر شراب میخوردند و بسیر رفتند و با یکدیگر اسپ بکرو باختند اسپ چغتای خان در گذشت پس هر دو بخانه باز شتافتند دیگر روز چغتای پایجان اینجالت بیاد آورد گفت چگونه بودیم با قاآن گفت یکروز یادم اسپ من در گذرد و دگر بعد ازین چنین گستاخی کنم تورہ و یاساق نمایم پس سوار شد و برخلاف معهود از پس بارگاه قاآن آمده بنشست قاآن کسان بفرستاد و از آمدنش سوال کرد چغتای خان گفت من و سائر بزرگان مچلکا داده ام تا بیاساق روم قاآن خجل شد گفت او آقای بزرگ منست چنین محقرات را چرا بدل آورد چغتای خان آنرا نپذیرفت و به سپ لشکرانه پیشکش کرد با قاآن گناه او ببخشید و نکجنان پوشید که قاآن از همشیرگی چغتای در گذشت و نشست آن بزرگان معزول سر بر خط قاآن نهادند پس چغتای خان از برادر مرخص شد و بدیار خود شتافت و بحکومت پرداخت قاآن که در معظمات امور ایلچیان فرستادی و با او مشورت کردی و گاه او را نزد خود بفرا فرخواندی و چغتای خان بحکم وصیت پدر را صواب دید فراخار بومان تجاوز ننمودی راقم حروف گوید که اکثر مردم هندوستان صاحب قران امیر تیمور گورکان و اولادش را که تا اکنون بسلطنت هند قیام می دارند از عدم دریافت گویند که سلطنت هندوستان در اولاد چغتای ست و بابر و امیر تیمور گورکان را از اولاد چغتای میدانند و حال آنکه در اجداد امیر تیمور هیچکس نام چغتای نداشته و اصل این غلطی و اشتباه آنست که فراخار بومان که جد امیر تیمور صاحب قران ست چنگیز خان او را امدار المهام ساخته ردیف پسر خویش چغتای خان ساخت چنانچه در احوال چنگیز خان گذشت که جد صاحبقران امیر تیمور گورکان و اولاد او در الوس چغتای بدار المهامی بسر می زدند لهذا عام و خاص از راه عدم معرفت اولاد صاحبقران را منسوب بآن میکنند و آن اصلے ندارد و بالجمله چغتای خان پادشاهی ماصاحب فراست بوده و شوکتے عظیم داشته و در امور بوره و تاساسا بالغه نمودی و بموجب آن فرمان داده بود که بر در دربار بیاید و خلط سبب در آب بفگنند و گوسفند بکشند بلکه اشراحیه کنند مدتی در خراسان و ماوراء النهر بر علایه کسی گوسفند نتوانست کشت و او ملک میراند تا آنکه در ششصد

وچهل هجری بقتل درگذشت و بعد از و نبیره اش **قراهلاکوخان** بن مالکان بن چغتای خان بسعی قراخار یومان پادشاه شد و در ششصد و چهل و شش هجری کبوک خان بن اوکتای قاآن او را عزل کرد و گفت باوجود پسر ما ملک بنبیره نرسد پس مونکو بن چغتای خان را حکومت آن الوس داد و در ششصد و چهل و نه هجری مونکو وفات یافت قراخار یومان دیگر بار قراهلاکوخان را السلطنت نشاند و او در ششصد و پنجاه و یک هجری و قراخار یومان در ششصد و پنجاه و دو هجری درگذشتند و بعد از و پسرش **مبارکشاه** بن قراهلاکوخان پادشاه شد و مسلمان گشت و ملاقا آن براق خان بنده زاده چغتای را که در خدمتش بسر می برد حکوالوس چغتای داد **براق خان** در ششصد و هفت و سه هجری پادشاه الوس چغتای گشت و مبارکشاه را ملازم خود ساخت و لشکر بچین فرستاد و ستیلا یافت و نجبه و مکرر زید الحال یومان بن قراخار یومان از و بر نجید و به آذربایجان رفت و براق خان عزم تسخیر خراسان کرد و خواست که بهر ما یحتاج سپاه سمرقند و بخارا را غارت کند مسعود بن ملواح گفت هر مملکتی که در تصرف انیست ملک خود را خراب متوان کرد براق خان بر نجید و امر کرد با مسعود را هفت چوب زنند لیکن از ان عزیمت در گذشت و چون براق خان از اباقا آن منهزم بخارا رسید مفلوج گشت و اسلام آورد و درگذشت و از انطائفه هست و واجین **خان** بن براق خان که بعد از و بلغرمان قندوخان پادشاه شد و اسکر یومان بن انکل قراخار یومان را مدار الملک و الوکر چغتای را آباد کرد لشکر بهند فرستاد و در هفتصد و شش هجری درگذشت و بعد از و پسرش **کنجک خان** پادشاه شد چون فرزندان قندوخان که نبیره اوکتای قاآن بودند مکنتی بماند کنجک خان مغولستان و سایر ولایت ایشان را بگرفت و بعد از و **مالتقوخان** از احفاد چغتای خان پادشاه شد و اسلام آورد و قصد اولاد و واجین خان کرد آتش لوفاین دو واجین بهند بگریخت **کنتک خان** بن دواجین و یار الفهر بماند و بحیله که دانست مالیقوخان را در سن هفتصد و بست هجری بقتل رسانید پس کنتک خان برادر را از هند بخواند **النسر لوفاخان** بن دواجین خان از هند در رسید و بر تخت نشست و کنتک خان را مدار الملک ساخت پس از چندی درگذشت و بعد از و **کنتک خان** بن دواجین خان پادشاه شد [illegible] و در هفتصد و بست و یک هجری درگذشت گویند وقتی در صحرا استخوانی چند بدید تامل کرد گفت این استخوان باشد که [illegible]

پس تحقیق حال نموده معلوم شد که جمع از قطاع الطریقان را آنجا کشته بودند پس آنطائفه را بدست آورد و بکشت و انچه از اموال مقتولان نزد ایشان بود بگرفت و به ترکستان پوریه که بقوم فرستاد و برادرزاده کنتک خان بست **ترمشیرین خان** بن ایلچکدای خان را بعد از ایلچکدای خان پادشاه شد او مسلمان و متدین بود و لشکر بهند کشید و دهلی را محاصره کرد و سلطان محمد تغلق بهراو تحائف و هدایا بفرستاد تا از دهلی برخاست و متوجه گجرات شد زمانی و افر بدست آورد و بماوراء النهر باز گشت برادرزاده اش داود تیمور خان که حکومت خبه که شهر قبا گشت عبارت از دست میداشت و کافر بود در سن هفتصد و بست و هشت هجری **برنشیری** را بقتل رسانید و بعد از و برادرش چغتای که پادشاه شد یکی در ختبه و مغولستان و دیگری در ماوراء النهر بسلطنت رسید اول انجماعه **جنکوخان** و بعد از و برادرش **لسبوتیموخان** که دو سال بحکومت نشست و بعد از و **فولادخان** بسلطنت نشست و در عهد او علی سلطان از احفاد اوکتای قاآن بیعت برالوس چغتای دست یافت و عهدنامه قتلغ خان و ماجونی بهادر را پاره کرد امرا او را بکشتند چنانچه در احوال اوکتای قاآن درگذشت و بعد از و پسرش **محمدخان** بن فولادخان و پس از و **قراسلطان خان** در هفتصد و سی و سه بر تخت نشست و او متکبر و ظالم و سفاک بوده اگر پیش او دو نفر نشستی اکثر آن بودی که یکی را بکشتی و گاهی

هرود را بقتل رسانیدی وقتی امیر قزغن که از اکابر امرای الوس چغتای بود بخواند او نیز هم نمود باتفاق امرا رسالی برای جمع آورد
و دانشمندجه اعلان را که نسل او کنای قاآن بوده بسلطنت برداشت و در هفتصد و چهل و شش میان قزاسلطان و دانشمندجه
رزمی صعب اتفاق افتاد و سری بر چشم امیر قزغن رسید و از نور عاطل ماند لاجرم بهزیمت رفت قزاسلطان بقرتبی رفت و همدرین سال
تغلق تیمور خان بن انسالوقاآن دوا چیجون در ختبه و مغولستان پادشاه شد و بعد از هشت سال مسلمان شد زیرا شیخ جمال الدین
ترکستانی از اولیای زمان بود چون شهر کنک در ریگ پنهان شد و آن در شهر کنک مرقوم هست شیخ جمال الدین پیش از انجا متوجه قبچاق شد
و آنجا مقیم گشت و دران وقت تغلق تیمور خان به اقتیوا قامت داشت و بسلطنت نرسیده بود روزی در شکار شیخ را گذر افتاد
تغلق تیمور خان بر نجید و اشاره بسگی کرد بان شکار میکرد نمود شیخ را گفت تو بهتری باسگ شیخ گفت مرا اگر ایمان باشد من بهتر ام
و اگر نه سگ از من بهتر تغلق تیمور گفت ایمان چیست شیخ بیان نمود تغلق تیمور خان بگریست و گفت اگر خان یعنی پادشاه شوم نزد
آئی تا مسلمان شوم پس شیخ از و جدا شد چون زمان وفات شیخ نزدیک رسید پسر خود مولانا ارشد الدین را وصیت کرد که چون
تغلق تیمور خان پادشاه شود نزد او رود که مسلمان شود چون او پادشاه شد مولانا بر دو رفت ملاقات متعذر دید نیز نزدیک آرد
و بانگ بماند گفت روزی خان بستند و او را بخواند و باز خواست مولانا حال باز گفت تغلق تیمور خان گفت از انگاه که پادشاه
شده ام هر روز آن وعده بخاطر میرسد پس مسلمان شد و یک یک امرا را در خفیه بخواند و گفت که اگر مسلمان نشوید بقتل رسانیدم بخست
امیر بولک و دعلات را که امیر الامرا بود بخواند امیر بولک بگریست و گفت سه سال هست که بر دست صلبی برکاشغر شده ام و از
سرس ظاهر نمیتوانم کرد خان همه را مسلمان ساخت و در هفتصد و چهل و هفت هجری امیر قزغن از پریشانی قزاسلطان آگاه شده
روی باو نهاد و در حدود قرقنی با و رزم کرد و او را بقتل رسانید و در هفتصد و چهل و هشت هجری دانشمندجه اعلان را بکشت
زیرا که امرا از [illegible] و بحیره پس بیان قلیخان را بسلطنت برگرفت و ترکستان ابدال و داد
بیاراست قتلغ تیمور برادران امیر قزغن از دو ابالت لورالدی خواست امیر قزغن بپذیرفت قتلغ تیمور آن کینه در دل داشت
و در شکارگاه در هفتصد و پنجاه و نه هجری امیر قزغن را بقتل رسانید پس از و پسرش امیر عبد الله بن امیر قزغن بجای پدر نشست
و در زمان وسیستان بتان قلیخان طمع کرد و بیچاره را بگناه بکشت تیمور شاه اعلان را بجای برداشت امیر بیان سلدوز
و امیر جوجی برلاس که از احفاد قراچار نویان بود و دیگر امرا انجا لغت برخاستند و در هفت صد و شصت هجری بعد از زوم
امیر بیان سلدوز بسعی و مکر امرای باغی تیمور شاه اعلان و سائر خویشان امیر قزغن را بکشت و بر ماوراء النهر استیلا یافت و بسبب
مدام پرداخت امرا سر از اطاعت امیر بیان سلدوز بر ماوند و هر یک گوشه دعوی ریاست کرد نامیر حسین که خواهرش در حبالهٔ نکاح
امیر تیمور صاحب قران بوده بن قلای بن امیر قزغن در حدود سالی امیر حاجی برلاس از اولاد قراچار نویان در کش و نخشب و بلخ
و جغندو سرخاب و یک دختلان و بدخشان بحکومت نشستند و هیچکدام اطاعت دیگری نمیکردند و با خود نامی جنگیدند تغلق
تیمور خان از مغولستان متوجه ماوراء النهر شد و بگرفت انگاه امیر حسین بن قلای امیر قزغن باتفاق امیر تیمور صاحب قران در
ماوراء النهر بحکومت رسیدند و در هفتصد و شصت و پنج هجری نبیرهٔ ایلچیکدای خان کامل خان نامی را بسلطنت برداشت
و بالآخر امیر حسین صاحب قران وحشت خاست و آن در ضمن احوال امیر تیمور بیاید و از دهم رمضان سن هفتصد و هفتاد

ویک هجری کامل شاه در بلخ بقتل رسانید و ذکر جماد دوم از اعقاد چنگای که رتبهٔ مغولستان کاشغر و افتو سلطنت کردند باز گوییم تغلق تیمور خان موصوف نومسلم چون از قتل تیمور شاه اعلان و اختلال ماوراءالنهر خبر یافت و در هفتصد و شصت و یک هجری متوجه آن دیار شد امیر بایزید جلایر باد پیوست و امیر حاجی برلاس دانی کس نجراسان گریخت امیر تیمور صاحبقران گورکان آمد و در کس بود و فرد اسرای خانان رفت و امارت کس یافت تغلق تیمور خان آن سال بمین اکتفا نموده تخته باز گشت امیر حسین بن امیر قزلای بن امیر قزغن که ایکابل رفته بود متوجه ماوراءالنهر شد و عزم رزم سربیان سلدوز کرد امیر صاحب قران امیر حسین سربی ماویار شدند امیر سابان سلدوز بتبدستان گریخت امیر حسین بختلان رفت و امیر کیقباد برادر کبک و دجیلانی را بکشت و در هفتصد و شصت هجری تغلق تیمور خان دیگر باز قصد ماوراءالنهر کرد رسید و امیر بایزید جلایر و امیر خان سلدوز بخدمت او رفتند امیر تیمور صاحب قران نیز بملازمتش پیوست بدستور امارت یافت تغلق تیمور خان سپاه بدفع امیر حسین فرستاد و کبک و دجیلانی با تغلق تیمور باز شدند امیر حسین ایکابل گریخت سپاه تغلق تیمور خان تا عرصهٔ هند و کس تعاقب نموده باز گشتند تغلق تیمور خان امیر بیان سلدوز ریخته باز گشت نیکجنگ دست تظلم گشاد و امیر تیمور از وجد شده بطلب امیر حسین شتافت و در هفتصد و شصت و پنج هجری تغلق تیمور خان بمولستان در گذشت پسرش **الیاس خواجه خان** بن تغلق تیمور خان با امیر حسین و امیر تیمور رزم کرده گرفتار شد مغولان که باحفاد چنگیز خان عقدی عظیم داشتند او را شناختند از لشکر بیرون کردند الیاس کردند الیاس خواجه خان بمولستان رفت و بادشاه شد و دیگر سال با امیر حسین و امیر تیمور در حوالی باسکند رزمی صعب کرد و الیشانرا العمل مد متهزم ساخت تا سمرقند برآمد و محاصره کرد و با در رستان افتاد ناچار بمغولستان مراجعت نمود و بعد چندی در گذشت و بعد از و **قمر الدین** از اکابر امرا بود و رتبهٔ استقلال یافت و برادر امیر لولک و علاء النسب و بعد تیمور خان الوس بیگی بود چون لولک در گذشت و بعد از و برادرش امیر لولاجی بفرمان تغلق تیمور آن منصب یافت و بعد از و پسرش امیر خداداد بن لولاجی که هفت ساله بود تغلق تیمور منصب پدرش حواله نمود قمر الدین برنجید و آن کینه در دل گرفت و هنگام فرصت امل و الوس را با خود متفق ساخت و مستقل گشت و شورده و شانزده را یکروز بکشت با امیر تیمور رزم کرد و بزمیت رفت و بعد از و استقلال یافت **قمر الدین خضر خواجه خان** بن تغلق تیمور خان در رتبهٔ مغولستان بادشاه شد آورده اند که او خرد سال بود که پدرش در گذشت چون قمر الدین اسرخداداد خضر خواجه و مادرش را بکوهستان میان کاشغر و بدخشان فرستاد قمر الدین آگاه شد قصد او کرد و مادرش را بکوهستان چنین بردند چون قمر الدین بماند امیر خداداد او را از چین بخواند و بسلطنت نشاند و در آمادی ابل و الوس کوشید و لغرای حنا لسکر کشید و طرفان و قراخواجه بگرفت و اموالی آن مملکت هذا مسلمان ساخت و سپاه امیر تیمور صاحب قران مکرر بمغولستان رفت و رزم نمود و بالآخر میانهٔ الیشان مصالحه افتاد مؤلف تاریخ رشیدی گوید که چون لعین تیمور قصد حناکرد هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد بخضر خواجه خان نوشت که آذوقه مهیا سازد که مملکت نو بر سر راه ست گوئید این نامه خضر خواجه جهان را وقتی رسید که امیر خداداد او را کاسهٔ شراب داده بود خان کاسه بگرفت و بفکر فرو رفت خداداد با و گفت کاسه بنوش و بنگر ما چه را بدستی چون مهوا اندازیم تا فردا آمد غداداند که چه شود در بن سخن بودند که از کنارهٔ اردوی مردی با جامهٔ سفید و اسپ سپاه در رسید همچنان سواره پیش خان مرکب برآمد و آواز برکشید در ایراد در گذشت ربرفت کس ندانست که او که بود و بعد از چهل و پنج روز حروفات امیر تیمور تحقیق پیوست و نزد بعضی این سخن درست نیست چه خضر

خواجه در شصت و دو هجری فوت از انطائفه ست اولیس خان پسر سنیره خضر خواجه خان که پس از چهار کس بسلطنت نشست چه قبل از
سلطنت دو نوبت با والی قلماق مصاف داد و گرفتار شد و نجات یافت بار سوم خواند خود را قدیر بوده امارت را مسلمان کرد و بعد از عم خود
بشیر محمد اعلان بسلطنت رسید و در عمد او خداداد که نود سال امارت کرده بود تمام کاشغر و چین و اقسو وغیره بامیر خداداد تعلق
داشته اولیس خان را بدست خود بر تخت خود نشانده بحج رفت و بگذارد و چون منزل چند بار گشت گفت نشاید که زیارت مدینه منوره ناکرده
روم پس جریده بمدینه شتافت بعد زیارت روضه منوره لغزی در رحال او پیدا شد همان شب در گذشت و بقیع مدفون گشت و همان شب
زنش در پورب خود وفات یافت بالجمله بعد او اولیس خان پسر کهترش اسالو قاخان بن اولسخان بالسر السلطنت نشانیدند و برادر
بزرگش یونس خان برنجید و بماوراء النهر نزد میرزا الغ بیگ رفت اسالو قاخان افشوتختگاه ساخت و با جانی بیگ خان و
کوربخان او نزبک که از بیم ابوالخیر خان گریخته بمغولستان آمده بودند دوستی آغاز نهاد و ایشانرا اقطاع داد و بعد وفات ابوالخیر خان
بسیاری از الوس اوزبک با ایشان پیوستند و لفظ اوزبک فراق بران قوم اطلاق یافت و یونس خان بماوراء النهر بود تا آنکه سلطان
ابوسعید گورکان او را با لشکری عظیم بتسخیر مملکت موروثی فرستاد و ایسا موقاخان در کاشغر بر او در کاشغر امتناع داد و ظفر یافت در
هفتصد و شصت و شش هجری در گذشت و بعد از و پسرش دوست محمد خان بن اسالو قاخان بسلطنت نشست آن زمان
عمرش هفده سال بود بر جرم پدر عاشق گشت و از علما فتوی خواست ندادند هفت تن از ایشان بکشت مولانا محمد عطا از بیم جان
فتوی داد و دوست محمد خان حرم پدر را بخواست شب پدر را بخواب دید که گفت ای پسر بعد از سه سال از مسلمانی کافر شدی در و سیاه
ساختی و دوست محمد خان از هول آن واقعه بیمار شد و پشیمان گشت و غسل برآورد و دیگر روز بیمار شد و در گذشت بعد از و عش یونس خان
بن اولیس خان بسلطنت نشست روح اعلان بن ابوالخیر خان که از احفاد جوجی خان بن چنگیز خان بود ده حدود ترکستان او را
داشت و با هشت هزار سوار ایلغار کرد و بر سر او دوستی یونس خان آمد او لشکار رفته بود طائفه از مغولان که در از دو بودند دم
در کشید و از خانها بیرون نیامدند روح اعلان بمنزل یونس در آمد و بر تخت نشست و ملازمانش هر کدام بخانه مغولان فرود آمدند
یونس خان خبر یافت بایلغار با شش هزار سوار یکبار شبخون رسید و بفر لواخت زبان اردو و آواز شنیدند و برا و یکه در خانه بود
یگرفتند روح اعلان خواست که برا سپ شیند و بدر رود کنیز کان یونس خان در او بختند و بگذاشتند تا آنکه یونس خان در رسید او را بقتل رسانید و از ان
بست هزار مرد و جز معدودی نجات نیافتند یونس خان دختر خود قتلغ نگار خانم را در هشتصد و شصت هجری بمیرزا عمر شیخ بن سلطان ابوسعید گورکان
والی فرغانه داد و از و با بر پادشاه متولد شد بالجمله آخر میان میرزا عمر شیخ و یونس خان محاربه اتفاق و ادمیرزا ظفر یافت و یونس خان
اسیر شد او را بنشر و عمر شیخ بر و نداز جای برخاست و استقبال کرد و بوسیله خواجه نصیر الدین عبد الله خان اخر از میان ایشان
دوستی اتفاق افتاد و استحکام یافت و یونس خان بدیار خویش بود تا آنکه در گذشت و بعد از و پسرش سلطان محمود خان
بن یونس خان در هشتصد و نود و دو هجری پادشاه شده دو نوبت با اوزبک فراق محاربه کرد و هر بار بهزیمت رفت و بعد از
وفات خسرو سلطان احمد خان ابن سلطان بر ابوسعید در ماوراء النهر طمع کرد و با میرزا با یسنغر بن سلطان محمود میرزا بن سلطان
ابوسعید مصاف داد و منهزم بمغولستان رفت و محمد خان سالی المعروف بسبسک خان که ذکرش گذشت و او در آن هنگام
با سلطان محمود بسمرقند بود او را بسمرقند فرستاد و سمرقند و ماوراء النهر بگرفت و استقلال یافت و قصد مغولستان کرد

سلطان محمود

سلطان محمود به اتفاق برادر خود سلطان احمد خان در اجیی مصاف داد پس هر دو گرفتار شدند سسک خان نیابر حقوق سوابق ایشان را اعزاز کرده به مغولستان فرستاد و محمود خان به نخلستان که تختگاه اولوس بود رسید اما او را چندان شوکتی نماند تا سکندر از دستش بیرون رفت بامداد نزد سسک خان آمد سسک خان او را با سایر فرزندان بکنار آب نجمند در نصد و چهارده هجری بقتل رسانید و برادرش احمد خان بن یونس خان در عهد پدر خویش مکرر با قلماق رزم کرد و بسیاری از ایشان بکشت و به الاخی خان اشتهار یافت یعنی خان کنده و در عهد برادرش سلطان محمود خان در سن نصد و نود و دو هجری در گذشت و بعد از فوت سلطان احمد خان پسرش منصور خان بن سلطان احمد خان در افسوباد شاه شد و چهل و سه سال ملک راند و در نصد و پنجاه و دو هجری در گذشت و بعد از و پسرش شاه خان چندی سلطنت کرد و پسر دیگر سلطان احمد خان سلطان سعید خان بن سلطان احمد خان در معرکه سسک خان بابدر زخمی شده کجا کجا رفته و اسیر گشته رهائی یافته بالآخر عم زاده خود بابر پادشاه بکابل رفت و بعد از قتل سسک خان بابر پادشاه به اندجان آمده متولی گشت میرزا ابابکر بنده امیر خدا داد والی کاشغر که از امرای اعظم خضر خواجه خان بود با لشکر سوار رونی باو آورد سلطان سعید خان با نهزار و پانصد سوار باو رزم کرده ظفر یافت و در نصد و بست هجری کاشغر بگرفت و بار کند نیز مسخر ساخت و بعد از و پسرش عبد الرشید خان پادشاه شد او سیزده پسر داشت پس از و عبد الکریم خان بن عبد الرشید خان و بعد از و اولادش در کاشغر و چین و مغولستان سلطنت کردند ذکر در احوال بعضی از وزرا و امرای چنگیز خان و اولادش محمود بیگ ملواح خوارزمی وزیر چنگیز خان بوده در زمان او کنای قاآن بحکومت جبار سید و همانجا در گذشت و پسرش وست برهان الدین مسعود بیگ که در عهد کیوک خان و منکو قاآن عامل ماوراء النهر و ترکستان بوده چندان مال و جاه داشت که در شعبان سن ششصد و پنجاه و سه هجری هندکو خان را که با صد هزار سوار متوجه ایران بود در کالکل چهار روز نگاه داشت و در ان ایام همه سپاه او را نزل داد الحاصل او چندکس را از اولاد چنگیز خان خدمت کرده بمرتبه وزارت رسید از انجمله براق خان را وزیر بوده چون براق خان عزیمت خراسان کرد خواست که بهر فرسوخ سپاه سمرقند و بخارا را غارت کند مسعود بیگ بخارا را رسید و بخشبش وسعی او سایر بلاد ماوراء النهر آباد گشت او در مفتصد و نود و یک هجری در گذشت نوروز بیگ بن امیر ارغون آقا بعهد عارفان امیر الامرا بود پیم و هراس او چندان بر خراسانیان مستولی بود که اگر اسپه آب بجوی روی گفتندی مگر در آب عکس نوروز دیده خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان در ششصد و شصت و یک هجری وزارت هلاکو خان یافت و در زمان اباقا خان عظیم معتبر گشت و برادرش عطا ملک حکومت بغداد و پسرش بهاء الدین محمد ایالت اصفهان داشت او بغایت متکبر و متهور بود در ضبط ملک و سیاست جد بلیغ داشت روزی در اصفهان باتجمل تمام براهی سیر رفت یکی برعادت عوام در رهی نگریست بغیر جوده تا چشمانش را برون آوردند و گویند که او پسر بهاء الدین محمد امارت اصفهان یافت و بعد او بازاریان اصفهان شبها دکان خود را بانواع امتعه و اقمشه بی محافظت بگذاشتندی و بخانه خود رفتندی و کس را مجال نبوده که در آن تصرف کند عیسی مقداری خوردنی از دکان بگرفت و بهای آنرا دو چند آنجا گذاشت و یکروز صاحب دکان آگاه شد یکرا نهان داشتن انجال نداشت بخدمت بهاء الدین شد و باز گفت خواجه بهاء الدین بفرمود تا عیسی را بجائی در آویختند چه سودای مالک چرا گذاشتی غلامی را فرستاد تا تفحص احوال عیسی نماید او برفت و باز آمد و گفت فلان

بیدار است و فلان در خواب و یکروز امر کرد تا ایشانرا بنهتاد و چوب زدند شیخ الاسلام جمال الدین حاضر بود گفت آنکه بیدار بود چه گناه داشت گفت اگر بیدار بودی غلام که بتفحص احوال ایشان رفته بود بگرفتی بالجمله وقتی مجد الملک که از وزرا زادگان آتابک ابو بکر بود بسیاست شمس الدین به اباقاخان نمود اباقاخان صاحب دیوان را معاتب ساخت انچه که مجد الملک گفته بود از و باز خواست کرد صاحب دیوان گفت سر و مال و دین و جان فدای خداوند باد انعام پادشاه را پنهان نتوان داشت درین دولت من دیوانرا و فرزندان بندیم و دادیم و برداشتیم و نهادیم و صرف کردیم انچه در تصرف منست لوالهٔ از خداوند ست هرگاه فرمان شود بهر که رود تسلیم کرد آمد اباقاخان شاد شد دیگر روز او را بوزارت رسانید گویند در ان آوان که مجد الملک بغایت او مشغول بود روزی صاحب دیوان در طوی سه نوبت پادشاه را کاسه داد و صاحب دیوان زمین بوسید و آنرا بخورد اباقاخان جام از دست او بگرفت و گفت در دل داشتم که اگر از خوردن او ابا نماید بقتلش فرمان دهم پس چون سعایت مجد الملک در حق صاحب دیوان کارگر نیامد تقریر بیرادرش عطا ملک پرداخت عطا ملک بخواری افتاد و تدبیر پایش نهاد و از بغداد او بار دو آورده همدرین اثنا اباقاخان در گذشت و برادرش احمد خان بسعی صاحب دیوان پادشاه شد و عطا ملک را از حبس نجات داد امر کرد تا انچه از عطا ملک در زمان اباقاخان گرفته اند باو باز دهند عطا ملک آن وجه را هم در مجلس پادشاه کرد انبار کرد پس مجد الملک بخواری افتاد و خانه اش بغارت رفت در استعه او مقداری از پوست پشم یافتند که بر عفران و شنجرف سطری چند بر آن نوشته بودند ترکمان چون از تحریم تمام دارند حالف شدند مقرر نمودند که از اباب آغشته بخوردن مجد الملک گمان برد که آن نوشته را شیخ عبد الرحمان رافع که دوست صاحب دیوان ست در امتناع او نهاده لاجرم از خوردن آن امتناع نمود احمد خان بر نجید او را بعطا ملک سپرد تا بقتل رساند و هر عضوی از اعضایش را بملکی فرستاد و سرش را بغداد و پایش را بفارس و دستش بعراق و عجم رسید عطا ملک در قضا او این رباعی گفت رباعی روزی دو سه دفتر بر و بر شدی * جوینده و مال و ملک تو فر شدی * اعطای تو هر یکی گرفت اقلیمی * فی الجمله بیک هفته جهانگیر شدی * عطا ملک دیگر بار بجلوست بغداد در رسید و هجدهان سال در ششصد و هشتاد و یک هجری در گذشت او از علمای زمان و کرام جهان بوده بغداد که بعد از قتل معتصم عباسی خراب شده بود معمور کرد و حفر بحر نمود که آب فرات از ان بمشهد نجف آمد بالجمله خواجه شمس الدین صاحب دیوان در عهد احمد خان دیگر بار مستقل گشت چون احمد خان بقتل رسید خواجه در اصفهان بود خواست که بهندوستان رود گفت که فرزندان را در دست کافران نتوان گذاشت پس در سن ششصد و هشتاد و سه هجری بار دوی از نجون خان رفت از نجون خان خواست که او را بوزارت دهد لوفاکه اعظم امرا بود از راه حسد بعرض رسانید که صاحب دیوان اباقاخان را بزهر هلاک کرد ارغون خان باز خواست نمود صاحب دیوان گفت انچه از تصرف من در اموال سلطانی گفتند قبول ست لیکن از تهمت قصد ولی نعمت بری ام ارغون بقتلش فرمان داد صاحب دیوان غسل کرد و دو رکعت نماز گذارد و مصحف خواست و فال بگشود این آیه بیرون آمد ان الذین قالوا ربنا الخ بالجمله التی کنتم توعدون پس کاغذ و قلم خواست این مکتوب بفرزندان نوشت جماعه اعزه و فرزندان حفظهم الله تعالی سلام و سحابا خواند ایشانرا بخدای عزوجل و ودیعت سپرده شد و بموجب ان الله لا یضیع اجر المحسنین واعیه در خاطر چنین بود که تلافی افتاده باشد و صیتی کرده آمد چون روزی نبود تا بجهان افتاد باید که در مخالفت فرزندان تقصیر ننمایند و ایشانرا بوصل شر عیب کنند و الا بگذارند و مکر و عمل گردند و آنچه خدای عزوجل روزی کرده باشد لنسازند اگر فرزند اتابک ابو بکر والده اش

جوینی گفته اند

جوسک خاتون خوانند و بولایت روند اجازت باشد اگر روزی مسعود با والده اش ملازم باشد اگر از املاک چیزی حرمت کنند بستانند و بآن قناعت کنند حرم کجا تواند رفت و هم آنجا بر سر مرست و دگر مومنه خان نوهر کرا آسایشی ندیده اگر خواهد شوهر کنند فرح الدین والده اش با اتابک بهم باشند دگر بار ما املاک پادشاهی با میر لوقان داده ام او را باز نمانند و دیگر املاک را عرضه دارند اگر چیزی رد کنند فبها والا قناعت نمایند بار تعالی بر ما رحمت و بر شما برکت کند درین زمان خاطرم با حضرت ایزدی بود همین قدر بیش نتوانم نمود نقلست که گفت بنده آزاد را نیکو دارند و برخانه نسبت عزیز ما را فراموش نکنند با نچه دست دهد والسلام آنگاه در روز دوشنبه چهارم شعبان الیشان در فراباغ اورا بشهادت رسانیدند و پسرانش فرح الدین یحیی و مسعود را از پی روان کردند و از مناقب او آنست که روزی خواست که سوار شود در روشنی نابینا باضطراب می آمد و نخواست که سخن بعرض رساند خواجه توقف کرد تا در رسید و ناگاه سر عصا و زبانش جا گرفت و بر زمین رسید پس او برآورد و بخانه باز گشت و موزه دیگر پوشید و سوار شد و دیگر روز صاحب فراموش شد روزی در حوض آب نشسته بود ندمدنعاج رقعه باو داد و این رباعی در ان نوشته بود رباعی عالم چو محیط است و کف خواجه نقطه * پیوسته نکرده نقطه اسیکرد خط * پرورده نکهنه مه دوان دو شرط * دولت ندهد خدای کس را بغلط * خواجه و دید که این رباعی بگفت و در طهران نوشت رباعی سه صد بره سفید چون بیضه بط * بروی زیبای تو دهیچ نقطه * از کله خاص مانه از جای غلط * چوپان بدهد بدست دارنده خط * بدید برفت و بر ما بگرفت وقتی خواجه دستاری با پانصد دینار مصحوب شمس الدین حسین بهر شیخ سعدی شیرازی فرستاد و صد و پنجاه دینار از ان صرف کرد شمس الدین حسین رسانید شیخ قطعه بخواجه نوشت که آنست قطعه ای که پسر بعم فرستادی و مال * مالت افزون باد و دشمن پامال * هر صد دینار بت سالت عمر باد * تا بتمامی سه صد و پنجاه سال * صاحب دیوان از بند نابینی شمس الدین حسین آگاه شد لیکن بر روی او هیچ نگفت تا آنکه روزی صاحب دیوان را دعا کردند که پانصد سالت عمر باد خواجه بخندید و گفت اگر شمس الدین حسین صد و پنجاه را از میان ببرد شمس الدین منفعل گشت و توبه کرد خواجه تاج الدین علیشاه گیلانی ابهرا بجانبو سلطان بشر اکت خواجه رشید الدین طبیب در تبریز بود و در عهد سلطان ابوسعید بهادر خان بعد از قتل خواجه رشید الدین طبیب استقلال یافت و در گذشت از وزرای اولاد هلاکو خان خراکسی تا حال طبیبی در گذشته چه دیگران همه بقبل رسیدند راقم حروف را وقتی حال شعری بیاد م آمد شعر دم پادشاهان امید ست و بیم * گهی با سموم و گهی با نسیم * مبین نرمی بهر پشت شمشیر تیز * کنارش گرگاه خشم و ستیز * طایفه که در زمان سلطنت چنگیز خان باطاعت این دودمان السلطنت رسیده اند در ضمن احوال سلاطین بعضی ازان باختصار تمام مرقوم گشته از انجمله اند لوک ایلکانیه الیشان باسر ایلکان جلایر منسوب اند او از اعظم امرای هلاکو خان بوده و بعد از و پسرش امیر لوقا امیر الامرای کجانون بوده و پس از و پسرش امیر حسن داماد ارغون و حاکم خراسان بوده پسر اوست امیر شیخ حسن ایلکانی خواهر زاده الجایتو سلطان و داماد امیر خوبان که بعد او خاتون دختر امیر خوبان در حبالهٔ نکاح او بوده اول کسی ست که از ملوک ملکانه او را شیخ حسن بزرگ گویند شیخ حسن کوچک عبارت ست از شیخ خوبانی و ذکرش بیاید بالجمله شیخ حسن بزرگ در عهد سلطان ابوسعید بهادر خان حکومت روم یافته و بعد از وفات او سلطان محمد خانزاده السلطنت بر داشت و میرموسی خان و علی پادشاه ظفر یافت و بر آذربایجان و عراق و عرب و خوزستان مستولی شد و بغداد تخت گاه ساخت و بشبادخاتون منکوحهٔ سلطان ابوسعید بهادر خان را بخواست چنانچه

گذشت و در عهد امیر شیخ حسن کوچک خروج کرد و آذربایجان بگرفت و جزء عراق و عرب در تصرف امیر شیخ حسن بزرگ نماند و بعد از و پسرش **سلطان اویس ایلکانی** در بغداد بر تخت نشست و او بلطف طبع موصوف بوده و بغایت ماهر بوده گویند بقلم و اسطی صورتها کشیدی که مصوران آنزمان حیران شدندی و بعد از و پسرش **سلطان حسین ایلکانی** بموجب وصیت بر تخت نشست او بکمال جمال موصوف بوده هرگاه مولد شدی خلائق تمام شهر بنظاره اش بسر راه رفتندی القصه بعد از سلطان حسین ایلکانی برادرش **سلطان احمد ایلکانی** در تبریز بر تخت نشست و بعد او در سنه هفتصد و هشتاد و هفت هجری تومیش خان پادشاه دشت قپچاق بر تبریز لشکر کشید و خراب و غارت کرد و باز گشت و پس ازان بسی در گذشت که سپاه امیر تیمور صاحب قران بر بغداد استیلا یافتند گویند که سلطان احمد ایلکانی چون از سپاه صاحب قران منهزم بدمشق افتاد و دیگر بار بحکومت بغداد وغیره رسید و دران ایام از امرای خود متوهم گشت و یکیک را میطلبید و میکشت تا آنکه در یکهفته قریب ده هزار کس بکشت روزی سلطان احمد مجرمان را بدست خویش گردن بزد و فراشی باو رسید سلطان گفت فلان فلان را بکشتم فراش گفت نیکو کردی من و تو باید که زنده باشیم سلطان بخندید و شمشیر از دست بنداخت پس بسیاری از اهل حرم را در آب غرق کرد و بر دم نزد قیصر رفت ایلدرم بایزید قیصر او را مغزر داشت و فرا یوسف بن قرا محمد بن تبریز بر دم رفت قیصر او را نیز محترم داشت راقم حروف مطابق این قضایا گوید وقتی ندیم امیری گشتم که قوت واهمه بر طبعش غالب بود و در امارت خویش بسیاری از ملازمان را بخیالات اندیشیده تهمتی بر گردنش نهاده بقتل رسانید چنانکه طبایع مردم ازو بر سر هم و متنفر گشتند چون از مرتبه حاکمی افتاد و امارت نماند هنگام فرصت که از گذشته عرض مینمودم میگفت شما که از زمره ظالمونید خیر آید و خیر ازان شایع خود را باز میداشت و هرگاه که بامنی رسید غلامان و خواجه سرایان امثال الیشان را بخیال آنکه مبادا آثار ما بر مخالفان کنند و بعضی را بقتل و بعضی را بسیاست و نیفر مود روزی درویشی از همسایگانش که بدانائی موصوف بوده بتقریبی سخن گفت حشم و خدم او را بسابقه رویی با خطاط نهاد هواخواهان متفرق گشتند اکنون چندی که از گروه خدمه مانده اند برخی مقتول و جمعی محبوس یا پراگنده ما در فکر گریز منتظر فرصت اند و ما شمارنده با شم و دیگران در افزایش زایداند روی در هم کشیدند بدستور باندیشه فسق و فجور اکثر دیگران را بر هر و ما را از روزگار برآورد و خود نیز بماند بالجمله سلطان احمد بعد از وفات صاحب قران باز بحکومت بغداد رسید بالآخر بدست فرا یوسف بقتل رسید و بعد از و برادرش **سلطان محمد بن شاه ولد بن شیخ اویس ایلکانی** بحکومت بنشست شاه محمد بن میرزا یوسف او را محاصره کرد **سلطان محمد** بشیراز گریخت پس از ده سال **سلطان اویس بن شاه ولد** بحکومت بنشست و بعد از و برادرش **سلطان محمود** و پس از و **سلطان حسین** بحکومت رسید و در هشتصد و سی و شش میرزا اسکندر بن قرا یوسف والی بغداد او را در حال محاصره کرد و بگرفت و بکشت و دولت ایلکانیان سپری گشت و **کرملوک خوبانیه** که در زمان سلاطین چنگیزی رسیدند و الیشان بامیر بن خوبان سلدوز منسوب اند او از اعظم امرای هلاکو خان بوده و بغداد خاتون دختر ش بوده و در عهد الخانیو سلطان ابو سعید بهادر خان امیر الامرا گشت و او نه پسر داشت اول امیر حسن حاکم خراسان دوم تیمور باس حاکم روم سوم دمشق خواجه خوبد یکاه ابو سعید بهادر خان نائب پدر بود و دیگران هم بهمین سبیل مراتب عالی داشتند چون سلطان ابو سعید بهادر خان عظمای خوبانیان را برانداخت و لفعاد خاتون منت امیر خوبان را که در حبالهٔ نکاح شیخ امیر حسن ایلکانی بود بخواست از غایت محبت که با و داشت بقایای

حاشیه: خراسان

خوباسان را بنواخت و باز بامارت رسانید و از ایشان بود امیر شیخ حسن چوپانی بن تیمور باس بن امیر خوبان که شیخ حسن کوچک مشهور است او در هفتصد و سی و بست هجری خروج کرد او را با امیر شیخ حسن بزرگ گاهی موافقت و گاهی مخالفت دست میداد و طغان تیمور خان را که امیر شیخ حسن بزرگ بمدد خویش طلبیده بود امیر شیخ حسن کوچک نیک فکران لشکر را کشته ساخت چنانچه گذشت و آخرین طائفهٔ خوبانیان **ملک اشرف** ست که از ظلم او اکابر آذربایجان جلای وطن اختیار کردند و شمهٔ از احوالش در ضمن احوال عالی بیگیخان پادشاه دشت قبچاق مرقوم ست **ذکر ملوک طغا تیمور** طغا تیمور خان از احفاد جوجی قسار برادر چنگیز خان ست چون سلطان ابوسعید بهادر خان در گذشت او بر جرجان مستولی شد و در هفتصد و چهار هجری خواجه یحیی سربدار او را بگرفت و بکشت و بعد از و امیر ولی بن شیخ علی قوشجی که در خدمت طغا تیمور خان مرتبهٔ عالی داشته با معدودی چند به نیشاپور رفت و در هفتصد و شصت و یکهجری ماسرا باد بگذاشت و عدل پیش گرفت و ملک معمور ساخت و لقمان پسر طغا تیمور خان که در گوشهٔ استرآباد می بود نجواند تا تاج بخت نشاند چون لقمان بجرد و استرآباد رسید امیر والی آن از کرده پشیمان گشت باو پیغام داد که بجای دیگر رو و پس بگرد از خویشان طغا تیمور خان را که دانست از ملک براند و استقلال عظیم یافت و بسیاری از ملک ماندد امغان و نظام دشمنان و فیروزکوه و غیره بگرفت و باری مسخر ساخت چون امیر صاحبقران تیمور کورکان روی باندیار باز نهاد و مخالفت کرد و بالاخر از اسپ سپاه صاحبقران اسرا باد بگذاشت و تبرستانرا بگرفت بسلطان احمد ایلکانی در هفتصد و شصت و شش هجری پیوست و امیر صاحبقران **لقمان** طغا تیمور خان را بنواخت و با بالت استرآباد و دامیر ولی ماسلطان احمد ایلکانی بود تا بعد از زمستان بخلجان افتاد خواجه محمود کلان سرانجا او را بگرفت و بفرمان صاحبقران تسلیم رسانید و پس از لقمان حاکم استرآباد پسرش **میرک پادشاه** بن لقمان بن طغا تیمور خان بحکم صاحبقران جانشین پدر گشت و در شصت و ده هجری با میرزا شاهرخ مخالفت آغاز نهاد و او در معرکه زخمی شده و در شصت و دوازده هجری در گذشت و بعد از و کسی از اولاد طغا تیمور خان بسلطنت نرسید و دیگر **آل مظفر** که در زمان سلاطین چنگیزیه بحکومت عراق و عجم رسیده اند و آن در تحت اقلیم چهارم در ضمن خوان که مستقط الراس جد اول مظفر ست مرقوم ست و ایضاً **ملوک کرت** اند که در سلطنت اولاد چنگیزی بمرتبهٔ امارت رسیدند و کرت از فرزندان سنجر سلجوقی بوده و ملک **شمس الدین کرت** خواهرزادهٔ رکن الدین هرمی اول ملک کرت ست چون چنگیز خان خراسان بگرفت رکن الدین اطاعت چنگیز خان کرد او را پسری نبود رکن الدین که در شصت و چهل و شش هجری در گذشت **ملک شمس الدین محمد کرت** جانشین شد منکوقاآن او را امارت هرات و غور و غرجستان و اسفزار و فراه و سیستان داده خصت کرد استقلال یافت و از نطائف ست **ملک معز الدین حسین کرت** که بعد از پنج نفر بحکومت نشست و او ملکی عادل و فاضل بود و در سن هفتصد و سی و شش هجری بعد فوت سلطان ابوسعید بهادر خان خطبه و سکه بنام خود کرد و او آنست که سربداران را بعد از زمستان هزیمت داد و بعد ازین فتح ملک چین مقرر شده آمد خود سربداران را غارت کرد و امرای ازلات و غزه جمع آمدند و در باد عیش باو مصاف دادند ملک ظفر یافت و بسیاری از ایشان بکشت باز ماندگان بماوراء النهر نزد امیر قزغن رفتند و گفتند **قطعه** مگر نسل چنگیز خان برفتاد * که کس گوهر شاه نارد بیاد * چنان عزه شد غوری بدگهر * که جز خود نیارد کسی در نظر * امیر قزغن در غضب شد باتفاق الجایتو سلطان متوجه هرات شد ملک حسین در ظاهر شهر باو مصاف داده منهزم بشهر متحصن گشت

وچهل روز مقابله کرد پس پیشکش بفرستاد و با امیر فرغن و سلطان باز گشتند و ملک حسین ملک میرانند تا آنکه در سنه تسعمائة و هفتاد و یک هجری در گذشت بعد از و پسر مهترش ملک غیاث الدین میر علی در هرات سلطنت یافته بموجب فتوای علماء هرات عزم استیصال سربداران کرد بنابر آنکه در مذهب تشیع غلو میدانستند روی به نیشاپور آورد و محاصره کرد کاری نساخته باز گشت و دیگر سال باز آمد و از باغات و عمارات اثر نگذاشت و اطراف را غارت کرد و بهرات مراجعت نمود و بسال سوم باز به نیشاپور آمد و در خرابی کوشید روزی یکی از نیشاپوریان را بدید چون میدانست که مذهب تشیع میدارند گفت یکوی که بنای مسلمان هرچند خواست نیشاپوری گفت و در مذهب غیاث الدین والی هرات بر سه چیز علات مسلمانان را چرا ایدان و کار بزها انباشتن و درخت بریدن ملک غیاث الدین منفعل شد و بهرات باز گشت و بالآخر در سنه تسعمائة و هفتاد و شش هجری باتفاق و سکندر سنجی او سعی او بر نیشاپور استیلا یافت ملک غیاث الدین را اسکندر سنجی ایالت نیشاپور داد و بهرات مراجعت نمود و در سنه تسعمائة و هفتاد و بست هجری امیر صاحب قران تیمور گورکان ایلچی را بهرات فرستاد و مقرر نمود که سلنوج قتلغ آغا بست شیرین آغا را و ریسلک از معراج ملک زاده پیر محمد بن غیاث الدین بر علی منکر و حمار کوده عایا از ظلمش بجان آمدند و نزد شیخ رکن الدین ابو بکر بنالیدند شیخ هرچند او را نصیحت کرد و در نگرفت مولانا بر نجید و فرمود که ملک از ملک ظالم بگیرد و مقری را بخشیدم و بسی نگذشت که صاحب قران بر هرات مستولی شد و کمر امیر غور صاحب قران گورکان پوشید و نماند انچه در اقلیم ششم بندی از احوال چنگیز خان و احفاد و اولادش برخی از امرا و ورای آن و دودمان کسانیکه در زمان سلطنت چنگیز خان بدولت و حکومت و سلطنت رسیدند بقلم آمد اکنون سطری چند از احوال صاحب قران امیر تیمور گورکان تحریر می آرد **امیر صاحب قران** قطب الدین امیر تیمور گورکان ابن طراغای لومان بن اسکر لومان بن امیر انجان لومان بن امیر فراخار لومان بن سوغوجین بهادر بن ابزد فخی برلاس بن فاخوتی بهادر بن نومیر خان بن بالیسغر خان بن قندوخان بن دومین خان بن لومانیان بن نوربحر خان بن تالا بقوا صاحب قران و چنگیز خان و ربلومیه خان بهم پیوندد و نسب همه ایشان بیافت بن نوح علیه السلام میرسد و صاحب قران اعظم سلاطین جهانست در ان باب شاعری گفته قطعه سلطان تیمور آنکه مثل او شاه نبود * در هفتصد و سی و شش بیاید بوجود * در هفتصد و هفتاد و یکی کرد جلوس * در هشتصد و هفت کرد عالم بدرود و گورکان تبرکی داماد را گویند چه او خواهرزاده امیر حسین بن امیر قزلای بن امیر فرغن در حبالهٔ نکاح داشت و در انوقت که امیر حسین از صاحب قران بزرگ و عالی بود و مخفی نماند که بلومیه خان وصیت کرده بود که بعد از و پسرش فیل خان که جد چنگیز خان میشود پادشاه باشد و پسر دیگرش فاخوتی بهادر که جد امیر تیمور است امیر الامرا باشد و درین باب عهدنامه مدین موجب از ایشان گرفته که همین طریقهٔ اولاد ایشان مستمر دارند و لو قبح خود بران نهاده چنانچه در احوال بلومیه خان گذشت بالجمله چنگیز خان بموجب آن نوشته در عهد خویش فراخار لومان را سپه سالار ساخت و چون ترکستان و ماوراء النهر به پسر خود چغتای خان داد فراخار لومان را سپه سالار الوس چغتای بود تا آنکه اسکر لومان بن الجبال لومان در عهد سلطنت قوجین خان بن براق خان بن بوقرا خان بن چغتای خان امیر الامرا و مدار المهام گشت و بعد از و فرزندانش بامارت کس قناعت کردند و انجا ایشان تولد و ولادت صاحب قران در هفتصد و سی و شش هجری در کس اتفاق افتاده و درین سال سلطان ابو سعید بهادر خان که ذکرش گذشت وفات یافت چون صاحب قران بست و پنج ساله شد مطابق سن هفتصد و شصت و یکم هجری پدرش امیر طراغای لومان در گذشت

دیهم درین سال صاحب قران خواهر امیرحسین را بخواست و اکثر میان صاحب قران و امیرحسین بموافقت و مخالفت میگذشت که تفصیلش از مدعا باز میماند اما از جمله آن یکی آنست که در گرفتن قلعه فرشی در شهر نسف مرقوم است و پس ازان میانه هر دو مصالحه دست داد و کارهای بزرگ امیرحسین بحسن سعی و رزمهای صعب از دست صاحب قران برآمد صاحب قران را اتفاق رسیدن بعلو مرتبه سلطنت بسیار حاصل شده و از انجمله است وقتی الیاس خواجه خان پادشاه جیه و مغولستان از احفاد چغتای ابن چنگیز خان روی بزرم صاحبقران و امیرحسین او را از صبح تا شام رزمی صعب اتفاق افتاد و روز دیگر سپاه جیه مدد کردند باراني عظیم بارید و امیر شمس الدین از امرای جیه دران روز رزمی صعب کرد و بر پیشه امیرحسین ظفر یافت چون شب شد الیاس خواجه خان بگریخت صبح دیگر او از بوق امیر شمس الدین در معرکه پدید آمد امیرحسین و صاحب قران روی بزرم او نهادند امیر شمس الدین مقابله عظیم کرد لشکریان امیرحسین و صاحب قران بازالو در کل فرو رفتند و ده هزار مرد از ایشان بقتل رسیدند امیرحسین و صاحب قران شکستی فاحش خوردند و دیگر دره بدخشان است چه امیرحسین پسر خود جهان ملک و امیر تیمور را از پیش فرستاد و جهان ملک بعد از فتح از اتفاق منهزم شد صاحبقران خبر یافت و بر کوه رفت با سیزده کس بر سر راهی تنگ که ممر مخالفان بود بایستاد و رزمی صعب کرد و ایشان شش صد و سی کس را از سپاه جهان ملک که بدخشان بناگرفته باز شد از صاحب قران منقول است که مدت العمر جنگی بآن صعوبت ندیدم بالجمله وقتی امیرحسین با صاحب قران اراده غدر کرد و صاحب قران دریافت و مخالفت آشکارا کرد و روی به بلخ نهاد و اکثر از امرای امیرحسین به صاحب قران موافق گشتند چون بجدود پدر رسید هر که از عظمای سادات مکه بود جمله او ملاقات حرمین نزد امیرحسین آمده اتفاق یافت نزد صاحب قران آمده طبل و علم پیشکش کرد صاحب قران آنرا بفال نیک بگرفت و تمامی اوقاف بازتفویض فرمود میان سیّد و صاحبقران الفتی پدید آمد چنانچه بعد از وفات در یک مقبره آسودند بالجمله مقدمه صاحبقران بر مقدمه امیرحسین بعد از رزم ظفر یافت صاحب قران سورغمش بن دلشمند چه اعلان بن نورخان بن ملک بن اوکتای قاآن را بجالی برگرفت و بسیاری از امرای امیرحسین نزد صاحب قران آمدند امیرحسین در بلخ با قلعه هندوان محصور شد صاحب قران عهد کرده بمحاصره پرداخت و بالاخر امیرحسین عاجز آمده و امان خواست تا بمکه رود صاحب قران عهد کرد که قصد او نکنند و کس را نیازارند پس چون شب شد امیرحسین با دو نوکر از قلعه بیرون آمد و راه گم کرده بشهر کهنه افتاد و نوکرانش از و جدا شدند امیرحسین ترسان بر مناره مسجد جامع رفت و از غرایب اتفاق آنکه یکی اسپی گم کرده بود بر مناره برآمد تا باطراف بنگرد دگر از اسپ نشان ماند امیرحسین را آنجا دید و بشناخت امیرحسین مشتی گوهر بدو داد تا آنکه سخن را پوشیده دارد مرد نزد صاحب قران رفت و حال باز گفت صاحب طالقه را بفرستاد امیرحسین ایشانرا بدید از مناره بزیر آمد و در سوراخ دیوار مسجدی بگریخت مردم آنرا بدیدند و او را بگرفتند و نزد صاحبقران بردند صاحبقران گفت من مالو لعضی برسانم پس از مجلس بیرون بردند امیر کیخسرو و جلایر که پیش ازین از امرای حسین بود آخر از رنجیده رفیق صاحبقران شده بود گفت امیرحسین برادر من کیقباد را کشته است او را بقتل رسانم دیگر مراد انگوشه چشم اشارت کردند که امیر کیخسرو از پی امیرحسین برفت او را جانی بیگ بقتل رسانید صاحبقران قلعه هندوان خراب ساخت و خزاین و خوانین امیرحسین بدست آورد و در هفتصد و هفتاد و یک هجری روز چهارشنبه دوازدهم رمضان صاحبقران باتفاق بویان سائر امرا رسید بر کنار بلخ

وبماورا النهر شد و بکبس شتافت و سمرقند تختگاه ساخت باستمداد لوقمیش خان خوجی برادر الوس خوجی لشکر کشید بالآخر او را بحکومت الوس متمکن گردانید و صاحب قران در هفتصد و هفتاد هجری روی بچغتا و مغولستان نهاد و از شبخون در گذشت کبک تیمور بخدمت او پیوست صاحبقران بازگشت کبک تیمور مخالفت آغاز نهاد و صاحبقران سپاه بدفع او فرستاد انساری کاری نساخته بازگشتند صاحبقران بنفس خویش حرکت کرده باسکر لغاج برفت و بازگشت و در راه امیر موسی و برادر چشم و دیگران باتفاق یکدیگر عذر اندیشیدند صاحبقران دریافته زنده جسم را بگرفت و بکشت و دیگر آنرا بخشود و چون از ضبط ماوراء النهر و بلخ و الوس چغتای فراغت یافت علقه نواحی را نزد حسین صوفی و الی خوارزم فرستاد که کات خنوق مالوس چغتای متعلق بست آنرا بگذار حسین صوفی حوالی بگفت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و سه هجری روی بخوارزم نهاد حسین صوفی بعد از رزم منهزم بشهر متحصن شد و بیمار گردیده در گذشت و برادرش یوسف صوفی بجای او نشست و اطاعت نمود و بعد چندی مخالف گشت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و چهار متوجه خوارزم شد یوسف معذرت نمود تا باز گشت و در شعبان سن هفتصد و هفتاد و پنج نوبت سوم عزم مغولستان کرد و مقدمهٔ صاحب قران با قمر الدین امرای خیه تمام روز رزم کرد شب قمر الدین خان بهزیمت رفت سپاه صاحبقران الوس او را غارت کردند و خاتون امیر شمس الدین نومان و دختر ش و لساد خاتون آنرا اسیر ساختند صاحبقران ولساد خاتون را بخواست و باو رکندر رفت و نجمد شتافت و در هفتصد و هفت دیگر بار متوجه خوارزم شد بعضی از امرای صاحبقران مسل سار لوغا وغیره یعنی کردند صاحبقران از خوارزم باز گشت مخالفان بعد از رزم منهزم بگریختند و آخر بقمر الدین پیوستند باتفاق ایشان به اندکان شتافت برارهٔ فراق از میرزا عمر شیخ کوالی فرغانه بود جدا شده باو پیوستند و مرزا عمر شیخ بکوه پناه برد صاحبقران آگاه شد و روی بآندیار نهاد قمر الدین باز گشت صاحبقران او را تعاقب کرده باز گشت و همچنین در هفتصد و هشتاد و بست سپاه صاحبقران روی بچیه آوردند و با قمر الدین رزم کرده غالب آمدند و بسمرقند باز گشتند و این پنجم بار بود که سپاه صاحبقران بچیه رسید پس دیگر بار صاحبقران عزم مغولستان کردند و محمد بیگ وغیره را بمقدمه روان کرد و قمر الدین باز بایشان مصاف داد و بهزیمت رفت صاحبقران در هفتصد و هشتاد و بعزم لشکر رزم و نبیره یوسف صوفی که هنگام اقامت او بجدو و سفیاق برماوراء النهر آورده بود شتافت یوسف صوفی متحصن شده و در ایام محاصره در گذشت خواجه لاق صوفی از مانیق صوفی مغلوب شده گریخته بصاحبقران پناه آورد و صاحبقران روی بقلعه آورده قهراً بگرفت و سادات و نجبا و مشائخ و بازاریان خوارزم را کوچانیده بکبس فرستاد و داروغگی خوارزم بشیخ علی بهادر داد و بکبس باز گشت و در هفتصد و هفتاد و یک هجری ملک غیاث الدین کرت صاحب هرات را بقراملکی خواند او قبول نکرد بالآخر اهال نمود علی بیگ پسر امیر ارغوشاه خالی فرمانی بخدمت صاحبقران پیوست و در عهد کرت که در سفر هرات ملازم باشد پس ایطوس باز گشت صاحبقران در هفتصد و هشتاد و دو هجری روی بخراسان نهاد ملک محمد برادر ملک غیاث الدین کرت والی میر حسین بخدمت پیوست و علی بیگ حوالی صاحبقران از وعده فراموش کرد صاحبقران بکهمرد رسید و بیابید و نزد مولانا زین الدین ابوبکر بانبادی رفت و گفت ملک خود یعنی ملک غیاث الدین را چرا از شرب خمر منع نمی کنی گفت کردم و نشنید ایزد تعالی ترا بر دگمارد اگر تو نیز نشنوی دیگری بر تو گمارد و صاحب قران باز رفت تمام بر خاست و متوجه هرات شد و در راه قلعه وسنج را قهراً بگشود و بهرات ملک غیاث الدین بشهر متحصن شد و رزمهای صعب کرد بالآخر آمالی شهر در رزم سستی کردند اسکندر سنجی

گریز از مغولستان

که از مازندران گریخته باو پناه آورده بود ملک را گفت که ای ملک امانی محالات بسخن لوکا نمیکنند یکی را بکش تا سخن بشنوند ملک گفت خون ناحق نتوان کرد اسکندر گفت پس بهر نگاه نتوان داشت بالآخر غیاث الدین مضطرب شده پسر خود میر محمد و اسکندر شیخی را بخدمت صاحبقران فرستاد و خود نیز بخدمت پیوست و افسر دیگر یافت صاحب قران خزاین غوریان بدست آورد حصار قدیم و جدید هرات را با زمین برابر ساخت و این واقعه در هفتصد و هشتاد و سه اتفاق افتاد پس فوجی بنیشاپور و سرواز فرستاد و خود متوجه طوس و کلات شد علی بیگ حاجی فرمانی از کرده استغفار کرده بخدمت آمد خواجه نجم الدین علی محرم پیوند سردار صاحب سرواز به نیشاپور بخدمت آمد صاحب قران گفت چه مذهب داری گفت الناس علی دین ملوکهم خداوندرا در تعظیم سادات مبالغه هست و مرا نیز با ایشان حسن اعتقاد هست پس صاحبقران به نیشاپور و از انجا باستقراین شتافت و سرسواری قلعه مسخر ساخت و بسیاری از امانی استقراین بکشت امیر ولی صاحب استقراین و استرآباد اطاعت کرد صاحب قران میرزا امیر انشاه را بسبب حسن گذاشت و حکام خراسان را بمساکن ایشان رخصت فرمود و بسمرقند باز گشت بعقربب نام علی پیوند سردار در رسید که علی بیگ جوبی فرمانی حاکم طوس و امیر ولی را استرآباد عزم سرواز دارند صاحب قران در زمستان آن سال از جیحون بگذشت و آوازه عزیمت مازندران افگند و ناگاه بکلات تاخت برد و غنیمت بسیار گرفت آنجا میرزا امیر انشاه و ملک غیاث الدین از سرخس و هرات بخدمت پیوستند صاحبقران بمحاصره کلان پرداخت علی بیگ جوبی فرمانی را مهمای صعب کرده بالآخر یک روز محمد شیخ جوماني فرمانی را با دختر خود که نامزد شاهزاده محمد سلطان بود بیرون فرستاد و دیگر روز بخدمت آمد و راهی که بسبب آن امانی قلعه مضطرب شده بودند برآورد و بحصار رفت مخالفت از سر گذشت صاحبقران از در کلات برخاست و خواهرزاده خود امیر علی بن امیر مرید از لاب را بمحاصره کلات باز داشت و لتعمیر قلعه قهقهه که میان انبور و کلات هست فرمان داد و بقلعه برسر رفت ملک علی سدیدی که از قتل ملک غیاث الدین کرت کوتوال بر سر بود اطاعت ننمود و رزمی صعب نمود و بالاخر پایان بیرون آمد صاحب قران او را بنواخت و بجاور اء النهر فرستاد و تا قلاع سرحد ترکستان متصرف بماند پس سارق انکه را از قتل میرزا امیر انشاه ایالت بر سر داشت و پس متوجه استرآباد شد امیر ولی پیشکها فرستاد و تا سرحد ترکستان تا تار گشت امیر علی که بمحاصره کلات مشغول بود شبی از بیم تحقیق عمرهای قلعه با چند کس نهفته بر سر کوه رفت امانی قلعه در رسیدند و او را بگرفتند نزد علی بیگ جوبی فرمانی بردند علی بیگ او را شفیع آورد تا صاحب قران از سر خویش در گذشت امر کرد تا او را با سائر امرای جوبی فرمانی و ملک غیاث الدین کرت بسمرقند بردند پس حکومت هرات بملک غوری پسر ملک غیاث الدین بکرت و بسمرقند باز گشت بالآخر ملک غوری را نیز حبس فرمود و باندجان فرستاد و ملک محمد بن فخر الدین کرت را که بفلاکت میگذرانید حکومت غور داد او مخالفت ورزید و در هفتصد و هشتاد و چهار با تفاق ابو سعید شهید غوری متوجه هرات شد و بسیاری از اوباش با و پیوستند ملک محمد بر هرات مستولی شد و از مغول هر کرا یافت بکشت میرزاده میرانشاه و رکنا رفرغانات بود شیخ داود امیر حاجی سیف الدین و میرافغوغا را بهرات فرستاد و مخالفان را منهزم ساختند و میرزا امیر انشاه ازلی بهرات رسید صاحبقران ازان واقعه خبر یافت فرمانداد ملک غیاث الدین کرت و پسرانش میر محمد غوری و علی بیگ جوبی فرمانی و سائر امرای خراسان را که در سمرقند محبوس بودند بقتل رسانیدند صاحبقران در هفتصد و شصت و پنج هجری در مغولستان فرستاد و ایشان از قمر الدین منهزم باز گشتند صاحبقران فوجی دیگر باندیار فرستاد ایشان را فتند و از قمر الدین اثری نیافتند باز گشتند و در آخر این سال صاحبقران نوبت سوم متوجه امیرجا کو برلاس حاکم کابل در کنار رفرغانات

بخدمت پیوست صاحبقران متوجه هرات شد و باسفرار شستافت قمر اقمر اقلعه بدر آباد را بگرفت و بسیاری از اهالی آنجا را بکشت
پس متوجه سیستان شد سیستانیان رزمی صعب کردند قطب الدین والی سیستان بعد از رزم عاجز شد و بخدمت پیوست سیستانیان
با وجود آنکه پادشاه ایشان در لشکر بود از شهر برآمده رزم کردند چندانکه زخمی ماست صاحبقران رسید و بالاخر منهزم بشهر رفتند
صاحبقران شهر بگرفت و قتل عام نمود و قطب الدین را مقید بسمرقند فرستاد و به بست شد و بگرفت و بقندهار شتافت و مسخر ساخت
و بعد ازان زابل را ضبط کرد و بسمرقند باز گشت و در سن مفتصد و هشتاد و شش عزم تسخیر مازندران کرد چون بنجبگل مازندران
رسید هر روز نیم فرسنج جنگل می بریدند و میرفت تا آنکه بمازندران رسید و مسخر ساخت و رسمی بگشود و بدار الامر مراجعت نمود
تابستان در سمرقند و زمستان در نخجیرسرای بسر برد و در مفتصد و هشتاد و هفت هجری بوقیمش خان والی دشت قبچاق و اوزبک
شاهزاده جوجی نژاد را با صد هزار سوار به تبریز فرستاد تا هر انچه خود شنیده نکردند و باز گشتند صاحبقران در مفتصد و هشتاد
و هجری بعزم یورش سه ساله روی بایران نهاد و دران یورش بسیار فتوحات دیرا دست داد با گرجیان رزمی صعب کرد
و ظفر یافت بقلعتش بگرفت و متوجه عراق عجم گشت و اهالی اصفهان از مفسدی خویش بقتل رسیدند صاحب قران متوجه شیراز شد
زین العابدین والی شیراز که از آل مظفر بود بشستر گریخته و سلطان عماد الدین والی کرمان و شاه یحیی صاحب یزد و والی سرخان
و حکام لار بخدمت پیوستند در خلال این احوال بوقیمش خان والی دشت قبچاق با خوای قمر الدین با شاهزاده هامی جوجی نژاد
قمر الدین را با سپاهی گران بممالک صاحب قران فرستاد قمر الدین دران دیار خرابی بسیار کرد و این خبر در مفهده روز ازسم فند
بشنید از رسید صاحبقران فوجی بسمرقند فرستاد و والیت فارس و کرمان برآل مظفر منقسم ساخت بسمرقند شتافت و پیش از وصول
او منخالفان باز گشته بودند پس خبر رسید که طائفه از شاهزادگان جوجی نژاد هتوز در خوارزم آند صاحب قران در مفتصد و نود
متوجه خوارزم شد منخالفان بدشت گریختند صاحبقران خوارزم چنان ویران کرد که یک کس دران نماند و ان مملکت سه سال
همچنان خراب بود و انگاه آباد گشت و دران آوان محمد امیر این سرتهام که دختر صاحبقران را در حبالهٔ نکاح داشت و والی
ختلان بود عصیان ورزید میرزا عمر شیخ میرزا با و آورد او را بگرفت و با برادرش ابو الفتح بقتل رسانید و درین سال عمر شیخ
در گذشت صاحبقران بپسرش سلطان محمود خان را بجای او بجالی گرفت و در اواخر این سال بوقیمش خان با سپاه قبچاق و بلغار
و خرکس و سائر ممالک جوجی خان روی بجاده راه النهر نهاد صاحب قران روباه آورد و بر مقدمه او بعد از رزم ظفر یافت و روبه
به بوقیمش آورد و بوقیمش بجنگ بدشت قبچاق گریخت و دران ایام حاجی بیگ ابن عم علی بیگ جوبی فرمانی بن امیر ارغونشاه جوجی
فرمانی والی طوس بگمان آنکه صاحب قران از بوقیمش خان منهزم شده در طوس بنام بوقیمش خان خطبه خواند و یوسف خواجه پسر
قمر الدین را که آنجا محبوس بود بیرون آورد و با مارت نشاند طائفه از سرداران با و پیوستند افیوط و غیره امرای صاحبقران
که در هرات بودند طوس را محاصره کردند صاحبقران آگاه شد میرزا امیرانشاه را بخراسان باز گردانید میرزا به نیشاپور شد و
سرداران را بهزیمت داد متوجه طوس گشت افیوط و غیره بخدمت پیوستند حاجی بیگ جوبی فرمانی از قلعه بگریخت و گرفتار شده
بقتلش رسیدند امیرزاده هزار کس از اهالی طوس بکشت و شهر را ویران کرد و در سن مفتصد و نود و دو هجری صاحب قران
بعزم رزم بوقیمش خان سپاه کرد و بست هزار سوار برنجته فرستاد ایشان از اکالیغ بگذشتند و شنیدند که قمر الدین گریخته

بموضعی رفته که از انجا سمور و قاقم می آرند امرا چندی را از آب بگذرانیدند تا ایشان واغ و تمغای بروز ختان صنوبر که در انمقام بود و ند
نهادند و بعد از شش ماه بسمرقند آمدند پس همدرین سال صاحبقران متوجه بوقیمش خان شده امر فرمود که هر کس یک کمان و سی تیر با ترکش همراه دارد
و فرمان نیز همراه کردند هم این حکم نمود که میان هر کس یک اسپ کوتل باشد و هر کس یک کلند و یک داس و یک آره و یک تیشه برد و صد سوزن و یک درفش و
خیمه من ریسمان و یک چرم درشت و یکیک برک با خود دارند پس بر آب خجند پل بست و بگذشت و زمستان در تاشکند سلاق در گرفت
و در صفر مفتصد و نود و سه هجری روی بدشت قبچاق آورد و در راه بالبیان بوقیمش خان رسیدند نه اسپ یک ستاره آورد ند و از
جانب او معذرتها کردند هیچ در نگرفت صاحبقران یکجک طاق رسیدند و به الغ طاق رفت و آنجا منارها ساخت و سکرا سان تاریخ
وصول او را بران کندند صاحبقران مترقب با آنکه چند ماه راه آبادی و در ماند و در لشکر قحط افتاد و بهای گوسفند بصد دینار
رسید و یکمن غله بسنگ کلان که ده من شرعیست بصد دینار کنگی رسید لشکریان در ان بیابان بشکار و علف روزگار میگذرانیدند
صاحبقران بفرموده تا شکار جمع آورند و مدتی بآن قناعت کردند گویند در ان صحرا شبها موشان از سوراخ بیرون آمدندی و دنبه
بلبل سرا نیدندی پس صاحبقران از آب نوبل بگذشت و در ان بیابان هیچکس ندید شیخ داود ترکمان بر حسب فرمان با جمعی بحرکبری
رفت و چند جالوزان در صحرا بدید آنها گرفته بخدمت رسانید صاحبقران از و اخبار بوقیمش خان پرسید و میراند تا آنکه در لب جیحون
جماوی الثانی بق رسید و بگذشت انجا خبر یافت که مخالفان نزدیک اند پس در غره رجب النسال بکنار آب نیک رسید و آنجا شنید
که بوقیمش خان در فرق قول نشسته هشت لشکر عظیم جمع آورده پس انکو تیمور برلاس را بخبر گیری فرستاد و او بسپاه بوقیمش خان
دوچار شده ناچار رزم کرد تا بر تملک بن یادگار برلاس و رمضان خواجه از لات بقتل رسیدند و دیگر همراهیانش دگر بختند و
صاحبقران را خبر کردند صاحبقران شش ماه بود که بجانب شمال میرفت لشکریان بموضعی رسیدند که قتل از غروب شفق اثر صبح
ظاهر میشد با جمله در پانزدهم رجب النسال صاحب قران در موضع مندرجه سر بسبت سپاه پرداخت و هفت غول مرتب ساخت
و بوقیمش خان با شاهزادگان جوجی نژاد چون باس تیمور اعلان سبک بارق و ایلتفش اعلان و جیا علان و امرای ان الوس
چون سلیمان صوفی و نوروز فقیرات و عیسی بیگ نوقوری روی برزم گاه نهاد پس محاربه عظیم اتفاق افتاد بوقیمش روی
بمرز اعمر شیخ آورد و حزنی صعب کرد صاحبقران خود متوجه او شد بوقیمش خان بگریخت و از شاهزادگان جوجی نژاد کونجه اعلان
و قتلغ تیمور اعلان که از بیم بوقیمش خان در گوشه های لپسر مه بردند بخدمت پیوستند صاحبقران سپاه بتعاقب مخالفان فرستاد
بست شش روز در تختگاه جوجی خان گذرانیده باز گشت و در ذیقعده النسال به ابرار رسید پس بسمرقند رفت و میرزا ابوبکر
و انجا بسان فرستاد و در مفتصد و نود و چهار هجری حکومت شمائل و غربین تا حدود هندبمیرزا امیر محمد جهانگیر تفویض نمود و در
رجب النسال دیگر بار متوجه ایران شد مورخان ازان هیچ سال تعبیر میکنند بالجمله صاحبقران بمازندران رسید سید
کمال الدین والی مازندران متحصن شد صاحبقران بمحاصره پرداخت و بالآخر سید کمال الدین و سید رضی الدین امان
خواستند و بخدمت پیوستند چون مذهب شیعه داشتند معاتب گشتند صاحبقران سید کمال الدین را بخوارزم فرستاد و بسیاری
از مازندرانیان بسبب بودن شیعه بقتل رسانید و در محرم مفتصد و نود و پنج هجری بسمانیان کوه بسیتون و در قول شتر قدت
رحمود سبزواری را حکومت خسترواه و قلعه سفید بکشود و بشیراز رفت شاه منصور از اولاد مظفر والی شیراز بمقابله

پیش آمد و بقتل رسید صاحبقران تمامی آن مظفر جمع آورده بگشت چنانچه در رجوف گذشت پس صاحبقران باصفهان و بهمدان
شد و قرا محمد ترکمان را که در کوهستان نشسته و راتیها بسته بود به تجمیل برسر او رفت و معه همراهیانش بقتل رسانید و در رمضان
آنسال ایلچی سلطان محمد ایلکانی صاحب بغداد و شد سلطان جسر ببریده بگریخت صاحبقران کشتی بدست آورده و از آب بگذشت
سلطان احمد از راه کربلا بدمشق رفت حافظ نورالدین عبدالله المشهور بحافظ انیزه گوید صاحبقران روزی مرا گفت در آن روز
از من تقصیر رفت اگر چنانچه بر دجله رسیده بودم به آب رده میگذشتم سلطان احمد را دستگیر میکردم بالجمله صاحبقران چندی ببغداد
بسر برد و در آخر آنسال قلعه نگریت را قهراً بگشود و در ربیع المقصد و نود و هفت هجری دیگر بار عزم رزم بوقمیش خان کرد و روی
بدشت قبچاق نهاد و عرض سپاه دیدار اب تیمور که در دامن کوه البرز است تا دریای قلزم که پنج فرسخ است سپاه بالیستاد و در
خلال این احوال سلطان احمد ایلکانی بر بغداد استیلا یافت بالجمله بوقمیش خان لشکر گرد کرد و در زمی صعب نمود بهزیمت رفت صاحبقران
او را تعاقب نمود و لشکر صاحبقران با اطاعات غارت کردند صاحبقران قومری خان اجلان را که همراهش بود از اب آتل بگذرانید
و حکومت دشت قبچاق داد میرزا ابوبکر بن میرزا عمر شیخ متوفی را بشیراز باز گردانید و شمس الدین عباس و غیره را بسمرقند فرستاد
ایشان بشیروان آمدند و خبر یافتند که قرا یوسف با لشکری از پی اگندتاله طاق آمده میرزا ابوبکر بمقابله او شتافت قرا یوسف
منهزم گشت میرزا ابوبکر بشیراز بشتافت صاحبقران متوجه بروس گشت و همت بر ضبط دشت قبچاق بست و مشکور را که از اعظم بلاد روس
است رسیده تاراج کرد و بحصار ارزق شد و بگرفت و متوجه کوه البرز شد و بسیاری از کافران آنجا را بگشت الکاه بشهر سرای
رسید و خراب کرد و در دشت قبچاق فتوحات بسیار دست داد پس در بهار سن مفتصد و نود و هشت هجری براه دربند مراجعت نمود
باستحکام قلعه دربند که ازان راه بدشت قبچاق رفته بود فرمان داد میرزا میرانشاه را تخت هلاکو خان داد و آن عبارتست از
دربند ماکور تا بغداد و از حدود همدان تا سر حد روم پس میرزا میرانشاه را رخصت کرد و بسیاری از باقی ماندگان آن مظفر
در نزد او گذشت و بهمدان شد و نهاوند بگرفت و بسیوخت و اموالش بشیراز شدند تا بلاد سواحل و کرمرات بگشودند صاحبقران متوجه
ماوراء النهر شد و بسمرقند رسید و خراج سه سالهٔ آن دیار بر عایا ببخشید و در مفتصد و نود و نه در سمرقند باغ سمال طرح انداخت
و عمارات آنرا در چهل و پنج روز باتمام رسانید و حکومت خراسان و سیستان و مازندران تا حدود ری بمیرزا شاهرخ تفویض فرمود و
درین سال ایلچیان مغوخان از حدود ختای نیامدند و رخصت انطرف یافتند و درین سال پیر محمد جانگیر محاصره کرده صاحبقران
خبر یافت و با لشکر بسیار روی بهندوستان نهاد و به اندراب رسید از ده هزار مرد برگزیده بکافران کبوتر و سیاه پوشان شتافت
و بموضع حادل رسید سواران پیاده شده بر کوه رفتند تا آنگاه آفتاب در برج سرطان بود برف بسیار یافتند و زر قلیل حبال
بطناب فرو آمدند و بهر صاحبقران چرخی از چوب ساختند و طنابها بران بستند صاحبقران تا چندی دران نشسته فرود آمد
و یک فرسخ پیاده رفت پس چند اسب را طنابها بر گردن و اعضا بسته از کوه بزیر آوردند و اسب بسلامت برسید صاحبقران
سوار شد و دیگران پیاده روان شدند و بکوه مخالفان رفتند کفار کثیر را مقابلهٔ عظیم کردند بعد از سه روز امان خواستند
و بخدمت پیوستند و مسلمان شدند صاحبقران ایشانرا خلعت داد و باز گردانید مردانها عهد نشکستند صاحبقران دیگر روز
روی بایشان نهاد و بکوه رفت و هر کرا یافت بکشت و امر کرد تا کیفیت آن فتح را بر سنگ نقش کردند پس بکابل شد

ایلچیان حکام جیه و منولستان و ماوراءالنهر بخدمت رسیدند صاحب قران سلطان محمود خان و میرزا رستم را با سپاه سرا بلغار بهندوستان روان کرده با صد هزار سوار از پی متوجه شدند و در شش قصد و یک هجری بر کنار آب سند بموضع رسیدند که سلطان جلال الدین منکرنی با چنگیز خان انجا رزم کرده بی کشتی بر آب رده گذشته بود و پس پل بست و بگذشت و به بلخی شد و غارت کرد و پس بکنار آب سپاه رسید بضرب کمر گیر بعد از رزم منهزم گشت ایلچی سکندر شاه والی کشمیر بر کنار آب سند بخدمت رسیده بود چندی در اردو بماند میرزا پیر محمد جهانگیر که ملتان را محاصره کرده بود بعد از شش ماه بکشود و در کنار آب سپاه بخدمت پیوست صاحبقران چون اسپان لشکریان او تلف شده بودند سی هزار اسپ در یک روز بایشان بخشید پس به اجودهن رفت و قلعه را قهراً قهراً بکشود و با خاک برابر ساخت و ده هزار کس بکشت پس سرسی و قلعه فتح آباد و اهروی بگرفت و بکنبهل رسید و آنجا سلطان محمود خان که بیشتر تبار اج بعضی از ان دیار آمده بود بخدمت پیوست صاحبقران بتربیت سپاه پرداخت و میمنه و میسره و قلبگاه و سر اول چند اول بیاراست او را بکمر سپاه ماسره بگرفتش فرسنگ و دو میل بود و از اب جمن گذشت و روی بدهی نهاد سلطان محمود بن سلطان فیروز صاحب دهلی و بلو اقبال خان عزم رزم کردند طائفه از اهالی هند که در لشکر صاحبقران محبوس بودند گفتند انیک پادشاه تا قصد پادشاه شما کرده باشد که خلاص شوم صاحبقران از انکه مبادا هنگام رزم دارد و فساد کنند صد هزار کس از محبوسان بکشت و دیگر روز سلطان محمود و ملوخان با ده هزار سوار و چهل هزار پیاده و صد و بست فیل از دهلی برآمدند سپاه صاحبقرانی را از فیلان توهمی عظیم بود تا خندقی کندند و در پیش ان گاومیشها پهلوی ندشتند و پای های ایشان را بچرم گاو استوار ببستند و خاری خشک در راه پیلان ریختند اگاه مقابله عظیم اتفاق افتاده و بالآخر ملو اقبال خان با پیلان از قلبگاه حمله آورد و سپاه صاحبقران برجم آمده قبلبانان را بر خاک انداختند ملو اقبال را زمی صعب کرد و با سلطان محمود منهزم بشهر گریخت و همان شب سر خود گرفت دیگر روز صاحب قران بشهر رفت و شهر دهلی باسم سلطان محمود و صاحبقران و ولیعهد میرزا محمد سلطان ترتیب یافت صاحبقران چند فیل بسمرقند و همچنین دیگر جاها بولایات خویش فرستاد و از اهل صناعات و اهل حرفه هر کرا یافت از دهلی کوچانیده بسمرقند روان کرد و پانزده روز در دهلی بسر برد پس روی بقلعه میرته نهاد قهراً قهراً بکشود و قتلعام نمود پس بکنار رود گنگ رفت و موعه فتوح شد و بگرفت و بکنار دریای گنگ از طرفی که دریای مذکور بجرجان یافته بود میرفت تا بجای رسید که سنگی بشکل گاوی ساخته بودند راقم گوید منو و آن را کوتکمه خوانند که آب گنگ ازان بیرون می آید صاحبقران لشکرها بتاخت اطراف فرستاد پس الیشانرا جمع آورده متوجه کوهستان سولکه گشت ریان آندیار بخیال سافحه پناه بردند صاحب قران در مدت یکماه در کوهستان سولکه شصت نوبت با کفار مقابله کرد و غنایم موفور بدست آورد و بسیاری را بگشت و متوجه جمون شد و در آندیار دریا بگذاشت و خضر خانرا که از امرای هند بود و از سید سارنگ خان گریخته بخدمت پیوسته ایالت ملتان داد و پس روی بماورا النهر نهاده و در شعبان آنسال بسمرقند رسید و سازنکیان استیشده بود تا او و فیل نزد میرزا محمد سلطان که در حد منولستان بود فرستاد و در سمرقند بعبارت مسجد جامع فرمان داد و در ششم محرم سنه تسع و تسعمایه بعزم تسخیر ایران شد منوخان را از ان یورش و رسن مهمت سال التعبیر کنند و در ان ایام خضر خواجه خان پادشاه منولستان درگذشت و میرزا اسکندر تا آنکه پانزده سال بود و باتفاق امرای صاحب قرانی روی بمنولستان آورده بکاشغر رسید و بیاد کندن را غارت کرد و با فتوحات فراوان و استقلال یافت بسیاری از منولستان بگرفت و عزیمت چین کرد و اهالی آنجا اطاعت

کردند شهر بسپردند میرزا اسکندر چین ضبط کرده بکاشغر بازگشت و درین سال صاحبقران بگرجستان شتافت و در بسیاری ازان دیار و دیار
بگذاشت و دران ایام سلطان احمد ایلکانی که بارویگر بر بغداد مستولی شده بود از امرای خویش متوهم گشته یکیک از ایشان را طلب
میکرد و میکشت و متنبه شدن او از سخن فراش ست از فیل بازداشتن و بسیاری از اهل حرم را در آب غرق کردن اینهمه در ضمن همین اقلیم
بعد از احوال چنگیزی و در ذکر ملوک ایلکانیه مرقوم ست باجمله سلطان احمد از بغداد باستقبال سوار بیش قرا یوسف رفت و او را باتفاق
بشهر در آورد از بیم صاحبقران انچه توانست برگرفت و بروم شد و در راه میان او و قرا یوسف از و تخلف کرد سلطان احمد ایلکانی
نزد قیصر روم ایلدرم تا شیر ندرفت و قیصر باستقبال او شتافت و از اسب پیاده شد امیر طرین والی آذربایجان بخدمت پیوست
و کلاه و کمر مرصع و علم و بوق و نقاره یافت و بازگشت صاحبقران از نهر بلوغ بگرجستان رفت پانزده قلعه بگرفت ملک گرگین
حاکم گرجستان بگریخت آخر بایان بخدمت آمد و دران اثنا ایلدرم بایزید امیر طرین والی آذربایجان را بمتابعت خود خواند صاحبقران
نامه باو نوشت او را ازان منع کرد قیصر نشنید و در مخالفت صاحبقران با لشکر فراوان روی بسواس نهاد و در راه امیر طرین
بخدمت پیوست صاحبقران در محرم سن ثمانمائة و سه هجری قهرا قهرا سواس بگرفت و هزار مرد از رومیان زنده بگور کرد و آن
حصار را خاک برابر ساخت و ملطیه و ابلستان بگرفت و در ولیشام نهاد امالی ثمثمه قلعه بسپردند و امان خواستند صاحبقران در
نهم ربیع الاول بحدود حلب رسید سمرون و تیمورباش با عساکر شام از شهر بیرون آمدند صاحبقران ترتیب سپاه کرده
و مقدمه را بفیلان کوه پیکر براست و روی بزرمگاه نهاد شامیان بعد از زرم بهزیمت رفتند صاحبقران شهر حلب بگرفت
سمرون و تیمورباش بقلعه الی پناه بردند و بالآخر امان خواستند و قلعه بسپردند صاحبقران الیشانرا حبس فرمود احمال و
اثقال را در قلعه حلب گذاشت و سید بدرالدین شاه شامان سیستانی را بحفظ آن تعیین نمود و بکبا رفت و بکشود و پس بحمص
و بعلبک شتافت و مسخر ساخت و متوجه دمشق شد ملک فرج والی مصر از مصر بدمشق آمد و دو خدای را در صورت رسولان نزد
صاحبقران فرستاد تا فرصت یافته بزوی نمایند صاحبقران را خواجه مسعود سمیالی ازان کید آگاه ساخت صاحبقران هر دو را بکشت
و بقتل سمرون و تیمورباش بر سائر اسیران حلب فرمان داد و میرزا سلطان حسین دخترزاده صاحبقران باغوای مفسدان زاده و برانده
بدمشق رفت شامیان او را مقدم نظفر انگاشتند صاحبقران بحدود دمشق رسید و در غربی ان نزول کرد و دو روز بماند چون
دران حدود از علف اثر نماند کوچ فرمود بالفوطه دمشق رود شامیان آنرا بر ضعف حمل کردند و از شهر بیرون آمده تعاقب کنند
صاحبقران بازگشت و رزمی صعب کردند شامیان منهزم بشهر بازگشتند میرزا سلطان حسین که سردار میمنه شامیان بود بدست
سپاه شاهرخ گرفتار شد و بحکم صاحبقران محبوس گشت پس او را چوب باساق زدند و بگذاشتند صاحبقران دیگر روز روی
بقلعه دمشق نهاد و هنگام شب ملک فرج صاحب مصر از دمشق برآمده بمصر گریخت صاحبقران بر دمشق استیلا یافت و در روز جمعه
بر سر منبر بنام او خطبه خواند مولانای جلال الدین و مولانای سلمان طبیب را با جمعی پیشه وران آنجا گوچانیده بسمرقند فرستاد
و دو قبه از سنگ سپید بر سر قبر امیر المومنین ام سلمه رضی الله عنها جهت بافت صاحبقران در شعبان آنسال بتاخت دمشق امر فرمود
لشکریان هر چه یافتند بگرفتند و هر کرا دیدند اسیری بردند و در دمشق خرچیک بگذاشتند پس آتش در شهر زدند همچنین طاکیه
و دیگر شهرهای شام را و حلب را غارت کرده و از آب فرات بگذشت حکام اقطاع اطاعت کردند صاحبقران بقلعه نصیبین شد

وسوار از خراب ساخت و میرزا سلطان حسین و میرزا پیر محمد بن عمر شیخ و میرزا ابابکر امیر شاهجهان را به تسخیر قلعه الستی فرستاد ایشان برفتند و قلعه
بگشودند و گیرجیان شدند ملک گرگین اطاعت کرد تا بازگشتند صاحبقران بموصل شتافته و روی ببغداد نهاد و عراق را بامیرزا شاهرخ ببرزید
فرستاد و فرخ که بعد از رفتن سلطان احمد بر بغداد مستولی شده بود متحصن گشت سپاه صاحبقران بحاصره پرداختند فرخ برکشتی نشست و بکرخیت
و در راه غرق گشت صاحبقران بغداد بگرفت و قتلعام نمود بر صغیر و کبیر و بر باد نیز الفا نفر مود و غیر از مساجد جمیع عمارات را منهدم ساخت
و اوایل سنه ثمان و ثمانمائة هجری متوجه آذربایجان شد گویند که در ان ایام صاحبقران ابشام بود ایلدرم بایزید بامقام قلعه سواس
بآذربایجان آمد قه اقمرا گرفت و بشفاعت سلطان احمد ایلکانی امارت آنجا بدستور امیر طهرن راداد و زن و فرزندان او را بتوسر
فرستاد و خود عزم تسخیر آذربایجان کرد صاحبقران متوجه تبریز شد و از انجا ملحق شد و امیر طهرن از انجا بخدمت پیوست صاحبقران
متوجه صحرای نیکو گشت ملک گرگین والی کرجستان برادر خود را با تحف و هدایا بدرگاه فرستاد و میرزا محمد سلطان بموجب فرمان که از تسخیر فند
متوجه اردو شده بود جمع آمدند میرزا ابابکر و امیر جهان شاه بموجب فرمان روی ببغداد نهادند ناگاه در رسیدند سلطان احمد
با پسرش سلطان طاهر بجله رفت و از انجا نیز بگریخت و در فراباغ ایلچیان قیصر روم در رسیدند و سخن از صلح گفتند صاحبقران گفت
قرا یوسف را از ملک برانند و یا نزد ما فرستند و یا بقتل رسانند و گرنه رزم را آماده باشد پس بخفر برلاس فرمان داد و در رسیزوهم
رجب آنسال متوجه روم شد و بحدای سیمره رسید و به الاطاق شد لشکریان را از رومیان هراسی عظیم بود چه شنیدند که ایلدرم
بایزید دوازده هزار سنگ بان دارد و دیگر چیزها را باین قیاس میکردند بالجمله صاحبقران از الاطاق ایلچی نزد ایلدرم بایزید
فرستاد و قلعه کماخ طلبد شت پیغام داد که چون قرا یوسف از روم گریخته بود فرزندان او را نزد من فرستاد هنوز ایلچی برنگشته بود
که صاحبقران بآذربایجان رسید و میرزا محمد سلطان بقلعه کماخ که هفت فرسخ آنست فرستاد میرزا محمد سلطان قهرا قلعه مسخر
ساخت صاحبقران آن قلعه بامیر ظهیر الدین داد و بحدود سمواس شد ایلچیان از روم در رسیدند و مخالفت قیصر عرض داشتند
صاحبقران عرض سپاه دید و ایلچیان قیصر را باز گردانیدند و چون شنیدند که قیصر با لشکری عظیم به بوقات آمده صاحبقران اراق را
عدول نمود و از سواس شش روزه بقیصریه رفت و از انجا بچهار روزه بنفرشهر و از انجا به سه روزه به انکوریه رفت و قلعه مکوپه را محاصره کرد
و هنوز مسخر نکرده بود که قیصر نزدیک رسید صاحبقران باز دو باز گشت و دیگر روز سوار شد و در قلب جای بگرفت و میرزا شیخ
خلیل سلطان و امیر سلطان و امیر یادگار را بدخودی و رستم طغای طوغاو سونجک بهادر و دیگر امرا را بمیسره فرستاد و میرزا سلطان
حسین و علی سلطان نواجی بود و میمنه به میرزا میران شاه و امیر نورالدین و امیر زندق برلاس و علی قوجین امیر طهرن و شیخ ابراهیم میرزا
سپرد و قبل ایشان میرزا ابابکر و امیر جهان شاه و فرامان تا نبد بودند و نزدیک قلب بدست راست ماسمور را علان شمس الدین
المایلقی و بر جانب چپ جلال اسلام و اسکندر یحیی و شاه شاهان سیستانی جای گرفت و در پیش امیرزاده محمد سلطان و میرزا پیر محمد
عمر شیخ و برادرش میرزا اسکندر و امیر شمس الدین عباس و امیر شاه ملک بودند قیصر نیز صفها بیاراست و پسر خود سلمان جلبی را بر
میمنه و پسر دیگر را بر میسره گماشت و پسر دیگر محمد جلبی را با عطای امرا چون مال فوج با سپاه علی پاشا تیمور باش و خواجه فیروز مسز
پاشا و عیسی بیگ و خلیل پاشا و مراد پاشا و مرزا پاشا و امیر البوقان و دیگری همش را پیش شاه باز داشته بود و پسر لاس فرنجی
که برادر زاده اش بود با سی هزار سوار از مردم فرنجی پیش قول جای دادند ایشان همه سپاه پوشیده بودند و برعادت خود سرتاپا

ورجلسای این نهان بودند و بجمع عضوی از ایشان پیدا نبود و بیدخلنا را برشست پاسها بسته بودند تا اگر بند بکشودی ان چلتا از ایشان جدا
نشدی پس هردو لشکر بزرگاه شدند و نخست مرزا سلطان حسین از قبل میمنه بحرکت آمد و بر سلمان جلبی زدمی صعب کرد و همچنین امیر شاه بهشاه
و امیر فراغمان تا بندرون معرکه مقابله تخلیم کردند و آن روز چند بار طرفین را غلبه دست داد و یک دیگر را برانداختند و بالآخر صف پادشاهیان
قیصر هم برآمد و بسیاری از ایشان بقتل رسیدند امیرزاده محمد سلطان بر گرفت و از پلیدی سپاه خود را احتیاط کرد و میمنه و میسره شکسته
متحیر گشت صاحبقران روی باو آورده و از اطراف سپاه متوجه او شدند ایلدرم بایزید با شام رزم کرد و شب بگریخت سلطان محمود خان
بتعاقب او رفت او را دستگیر ساخته بخدمت آوردند این واقعه در اوایل هشتصد و پنج هجری روی داد قوله تعالی الم غلبت الروم
الی آخره نکته الیست بر موز که آن حادثه نشان میدهد چه اولی الارض ضاد ست و ضاد ملفوظی هشتصد و پنج عدد بحساب جمل
میدارد و باجمله چون قیصر را دست بسته بردند صاحبقران بر دو با سخنان درست گفت او را مطمئن ساخت و نزد خود نشاند و لشهرهای روم
افواج فرستاد قیصر گفت پسر آنم موسی و صدیق باین بودند ندانم که کجا شدند صاحبقران کسان بفرستاد تا بعد از چند روز موسی را بدست
آورده بخدمت آوردند پس فحشا مها بنوشتند و بسمرقند نزد میرزا عمر و لکابل نزد میرزا محمد جهانگیر و بشیراز نزد میرزا رستم و همچنین بجمیع
ممالک فرستادند و غنایم موفور بدست آوردند میرزا محمد سلطان سرسار شد و بی مانعی استیلا یافت و دختر قیصر را اسیر کرد علماء اکابر
را که از شهر گریخته بودند رفته و غارت نموده با سپاه باطرافی فرستاد تا هر کرا یافتند بکشتند و مالش بستدند صاحبقران دختر قیصر را
بامیرزاده ابابکر داد امیر شیخ نورالدین دختر لاس فرنگی را که زن قیصر بود بدست آورده بدرگاه رسانید صاحبقران او را مسلمان
کرد و نزد شوهرش ایلدرم بایزید فرستاد صاحبقران شنیدند که دران حدود بر کنار دریا قلعه ایست که هردو را از میر خوانند یکی
از مسلمانان و یکی از کافران و پیوسته میان ایشان مخالفت است پنج کس از میر کافران بکشود صاحبقران متوجه اینجانب شد و بعد از
محاصره بست روز از میر کافران را قهراً بگرفت قیصر که از مصائب القلعه مطلع بود متحیر گشت پس صاحبقران مسلمانان از میر خلعت
داد و ملک فرخ صاحب مصر و ماکوز صاحب قسطنطنیه و جلبی پسر ایلدرم که از معرکه گریخته بود بکران حصار رفته بود ند تفویض فرمود
چهاردهم شعبان ایلدرم بایزید که دران شهر بود بضیق النفس در گذشت و هجده سال قرا یوسف بر بغداد استیلا یافت و میرزا ابابکر
با پادالی بغداد پرداخت صاحبقران متوجه گرجستان شد ملک گرگین با آنکه مطلع بود هر چند التماس نمود که از ان عزیمت گذرد و زنگر
و بسیار از بلاد گرجی تاراج رفت و در محرم سن هشتصد و شش هجری صاحبقران بقلعه گرگین رسید و القلعه محکم بود و بعد از محاصره
نه روز مسخر گشت پس ایشان عازم انجانب که اقصای ممالک گرجستان ست گشت و لشکریان جنگل می بریدند و میگفتند گریبان بدریها
و غارها متحصن شدند صاحبقران بفرمود تا صندوقها بر پسیما نها و زنجیرها بستند و از بالای کوه آهسته آهسته بغارها و دریها فرو گذاشتند
و سپاهیان در ان نشسته نخالفان را بقتل رسانیدند صاحبقران از انجا باز گشت و به تعمیر بلگان امر فرمود پس متوجه بسمرقند گشت
و آذربایجان تا حدود روم بمیرزا عمر داد شاهزادگان عراقین و فارس را تابع او ساخت و بسیر کنان بهر ملک و شهری که در راه افتاد
گماشته و حکام تعیین فرموده در سن هشتصد و هفت هجری صاحبقران بسمرقند رسید و از انجا ایلچیان پادشاه دشت قبچاق و هندو
پادشاه فرنگ با تحف و هدایا بخدمت پیوستند صاحبقران عزم تسخیر ختای کرد و قرلتای می فرمود و در غره ربیع الاول بکلی رفت
و اسیر فرمود ریاکه وندان از جمله تحف بود ظاهرش از سقرلاط هفت رنگ و اندرونش محل فرنگ با طنابهای ابریشمی و قصرهای

زرین که بسیاری از فراشان در یکهفته آنرا بپای کردندی و دوازده پایه داشت و پهنای وسیع بود که در سایه اش دوازده هزار کس توانستند نشست پس دران ملوک آفاق جمع آمدند و دران اوان والی سمرقند تحف و هدایا بخدمت فرستاده پیغام داد که سلطان احمد و قرایوسف آنجا باشند هرچه فرمان شود با ایشان عمل کند صاحبقران ایلچیان سلاطین مصر و روم و شام و دشت قبچاق و هندرا باز گردانیده میرزا پیر محمد با میرزا میرک احمد را بقندهار روان کرد و مکتوبی بعرض سه گز و طول مفتاد گز که آن را بآب زر نوشته بودند یا مولانای عبد الله کسی بمصر فرستاده پیغام داد که سلطان احمد جلایر را بدرگاه فرستند قرایوسف را بنداز بند جدا گذاشته گاه حکومت باسکندر سرام وجیه باجدود حنای میرزا الغ بیگ و اندکان و خشکنت و طرز و کاشغر و نواحی چین میرزا ابراهیم سلطان تفویض فرمود و ایشانرا بآن دیار فرستاد و فرماندا د که سپاه در سکنت جمع آیند پس طایفه را که در یورش گذشته همراه بودند سه صد و هشتاد و دو هزار و ششصد و دوازده جرار بودند و در تاریخ رشیدی مسطور است که صاحبقران قصد جنای کرد هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد و آنچه بخضرخان نوشت در احوال خضرخواجه خان گذشت القصه سپاه شاهزادگان و نبیره نبیره زادگان صاحبقران زیاده بر علوفه خواران صاحبقران بوده اند بالجمله از عوالشاه راه رسمرقند گذاشت و بامداد باندی قاآن بادشاه جنای که از بمبور خان نزدی منهزم شده بخدمت صاحبقران آمده مسلمان گشته بود چنانچه در ضمن فرزندان لویخان گذشت و در جمادی الاول عزم جنای نمود و از شبخون لیخ بسته بود بگذشت و دوازدهم مهرابراز رسیده در شعبان مریض شد و چون دانست که مرض موت است فرزندان و امیران را وصیتها کرد و از مخالفت اولاد خود تحذیر نمود و گفت از روی نماند مگر ملاقات فرزندم شاهرخ که در خراسان است پس گفت ولیعهد میرزا میر محمد بن جهانگیر است پس در مقدم شعبان آنسال در گذشت و در سمرقند مدفون گشت و سی و شش پسر و نبیره و نبیره زاده باز ماند او چهار پسر داشت اگر وقایع تمام اولاد و احفاد صاحبقران را بنویسد دفتری باید بنابران از ان گذشته بذکر بعضی ازان باختصار می پردازد ذکر میرزا جهانگیر میرزا غیاث الدین جهانگیر بن امیر تیمور گورکان ولیعهد و بزرگترین برادران بوده بعهد پدر در گذشت و پسر بزرگ او محمد سلطان ولیعهد گشت او نیز وفات یافت صاحبقران بعد ازو برادرش میرزا پیر محمد بن جهانگیر را ولیعهد ساخته در گذشت حکومت بلخ و قندهار و لغمان و کابل و حدود هندوستان میداشت ذکر میرزا عمر شیخ که پسر دوم صاحبقران است بفرمان پدر ایالت فارس داشته از اولاد میرزا عمر شیخ سلطان حسین بالقرا میرزا بن میرزا غیاث الدین بن میرزا بالقرا بن میرزا عمر شیخ از مشاهیر سلاطین روزگار است و بعد از و پسران او بدیع الزمان و میرزا مظفر حسین میرزا البشر اکت پادشاه شدند و در یک سکه اسامی هر دو نقش کردند و ولایات بالمناصفه قسمت پذیرفت هرچند امیران گفتند که دو پادشاه در یک مملکت صورت نبندد هیچ در نه گرفت و مدتی سلطنت کردند و احفاد ایشان در آخر از آسیب سپاه قزلباش در عهد همایون پادشاه بهند افتادند و بسر بردند و بسخاوت و شجاعت اشتهار یافتند ذکر میرزا میرانشاه پسر سوم صاحبقران است آوخت هلاکو خان را که عبارت از عراقین و آذربایجان تا حدود روم و شام است در تصرف داشته و میرزا خلیل پسر میرزا میرانشاه است که بنوعی در سمرقند بر تخت نشست و دست ببذل کشاده و خزاین صاحبقران را در اندک زمان بخلایق بخشید و چون میرزا شاهرخ بسمرقند مستولی شد بحرانه رفت و آثار بی یافت ناگاه سر عصای او بدرمی رسید آنرا بگرفت و در جیب افگند و گفت همین یکدرم از گنج پدر یافتم و نبیره میرانشاه سلطان ابوسعید میرزاست که از عمر شیخ میرزا از اسلاطین سلاطین روزگار است چون عبد اللطیف میرزا ابن الغ بیگ

میرزا ابن شاهرخ ابن صاحبقران در خراسان بادشاه شد سلطان ابوسعید میرزا در آخر عبد اللطیف میرزا از سمرقند بجانب رفت و داروغه بخارا را گرفت و حبس کرد چون عبد اللطیف میرزا بقتل رسید متوجه سمرقند گشت و با میرزا عبد الله بن میرزا ابراهیم سلطان بن میرزا شاهرخ صاحب آنجا رزم کرده منهزم بترکستان افتاد قلعه در حدود دیار ما وراء النهر بدست آورد و فوجی از سپاه میرزا عبد الله را که بحرکت آمده بود بحیلهٔ بشکست میرزا عبد الله نفس خویش قصد او کرد سلطان ابوسعید از ابواسحق جان او ننگ استماده نمود ابواسحق جان باد پیوست سلطان ابوسعید از پا شکیب و فخند لشکر جمع آورد و با میرزا عبد الله رزمی صعب کرد و ظفر یافت و او را بگرفت و بکشت و در سمرقند بر تخت نشست آورده اند که در عهد سلطان ابوسعید در خراسان خصوص هرات قحط افتاد سلطان سپاه از قلت سپاه او آگاه گشته باتفاق یکدیگر روی باو آوردند سلطان ابوسعید میان هر دو میر حسن باو مصاف داده و میمنه و میسرهٔ سلطان ابوسعید و قلب الیستاده بود چون مخالفان بتاراج مشغول شدند حمله آورده و ظفر یافت و در شصد و هفتاد و یک هجری بدخشان را مسخر ساخت و شاه سلطان محمود بدخشی را که از اولاد اسکندر رومی بود مع فرزندان بقتل رسانید و آن در بعض بدخشان گذشت بسی بگذشت که دولتش زایل شد چه در ماه شعبان سن شصد و هفتاد و دو هجری هرگاه که ماه در عقرب بود متوجه عراق شد حسن بیگ آق قویلو والی آنجا اظهار اطاعت کرد قبول نیفتاد حسن بیگ عرضداشت که هنوز آفتاب از مغرب نه برآمده و در توبه باز است اگر گناهی کرده ام ببخشند و چندان فرصت دهند که زمستان بگذرد و برفش کم گردد و راتها صاف شود تا نیز چه کرم سلطان قبول نکرد و در جواب گفت که رایات عالیات متوجه آنصوب است هرچه صلاح باشد خواهد شد راقم حروف گوید از سخنان کنجشک است که بزرگترین خطاها آن است که کار زار کنی با کسی که صلح خواهد چنانچه شاه عالم ثانی با دشاه و شجاع الدوله وزیر با مداد میر محمد قاسم نمکین متوجه عظیم آباد شدند و انگریزان هرچند صلح خواستند شجاع الدوله نپذیرفت بالآخره در رزم منهزم گشت بالجمله حسن بیگ نامیشد و تختی زرین نهاد و میرزا یادگار محمد بن میرزاده میرزا شاهرخ را بر تخت نشاند سلطان ابوسعید بجدود قراباغ رسید بسبب قلت خوردنی متوجه محمود آباد شد و در راه بصحرای رسید که علف آن زهر بود هر چهارپای که بخورد بمرد سلطان ابوسعید برابر محمود آباد رسید مقام حسن بیگ براه نزدیک بود راه ها ضبط نموده و طائفه را که از فارس و عراق بار دوی سلطان میرفتند چنین بیگ مانع آمده همچنین روزی از شروان هرچند کسی خوردنی بار دوی میبردند شروانشاه را تهدید نوشت شروانشاه مخالفت سلطان آشکارا کرده از بردن خوردنی بار دوی سلطان ابوسعید مانع آمد و سپاه را از قلب زاد طاقت نماند و متوجه اردبیل شد و در راه حسن بیگ با سه هزار سوار در رسید و با نصد کس از امرای چغتای را بکشت دیگران بهزیمت رفتند سلطان ابوسعید عاجز آمد و صلح خواست و حسن بیگ شیراز صلح باز آورد و ایلچی باز گردانید و از پی آن لشکر حسن بیگ در رسید سلطان بهزیمت رفت خواست که از آن مهلکه بیرون رود و سپش یاری نداد و سلطان آنروز بر اسپی سوار بود که چهل فرسخ در یک روز میرفت و آن اسپ در زیر او سستی کرد یکی از انش گفت این همان اسپ است که روزی چهل فرسخ میرود پس سپ خود را السلطان داد سلطان بر نشست و خود بر اسپ سلطان سوار شد جان از آن مهلکه بیرون برد سلطان گرفتار گشت حسن بیگ اول شرائط تعظیم سلطان بجا آورد پس شکایت آغاز نهاد و او را باز گردانیده خواست که اسپی باو برسانند امر اگفتند اگر او خلاصی یابد در خراسان رود از و ایمن نتوان بود پس او را بمیرزا یادگار محمد سپردند او بقصاص جد خویش آماده شد و بقتل رسانید

واوده پسر داشت وازانجمله است میرزا عمر شیخ که بامر پادشاه پسر او ست ومیرزا عمر شیخ ابن سلطان ابوسعید حکومت فرغانه واندجان
داشته آنولایت را بنوعی ضبط کرد که یونس خان صاحب مغولستان دندان طمع ازان برکند ومیرزا عمر شیخ سه پسر داشت میرزا بابر
ومیرزا جهانگیر ومیرزا ناصر میرزا بابر بسلطنت هندرسیده احوالش مع اولاد اجداد در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد مرقوم ست

ذکر میرزا شاهرخ معین الدنیا والدین میرزا شاهرخ پسر چهارم صاحبقران ست وخورد ترین برادران وبزرگترین پادشاهان جهان
بوده ودر سلطنت خویش کارهای بزرگ کرده وازده دم تا حدای وازهندوستان ظهیر بنام او خطبه خواندندی ورایات عالی خضرخان
والی دهلی خطبه بنام او خوانده ابعد بر حکومت خراسان داشت وبعد از نوه در هرات درسنه تصد وهفت هجری بر تخت نشست و
ملک میراند تا درگذشت لفظ اشمیشم تاریخ وفات اوست بعد از و پسرش میرزا الغ بیگ بسلطنت نشست ودر صدد بست وآن بهیچ
گورکان والغ بیگی مشهور ست وبعضی آنرا از تزنیخ المیخانی ترجیح میدهند گویند که منجمان میرزا الغ بیگ گفته بودند که ترا از پسری بعبد اللطیف
میرزا بد رشد وخضرخان صاحب میل نیز اینمعنی را از منجمان دریافته بادنوشته بود بالآخر از دست عبد اللطیف میرزا الغ بیگ
بدیار رسید واین نامه آنکه او بایچ خصومت داد ودر راه مردم فرستاد تا بقتل رسانیدند در وسیاه ابدی گشت را قم را با
میرزا اسد الله خان خواهرزاده میرمحمد قاسم خان که در دفن تاریخ مهارتی تمام داشت باب استخراج شوره حکایتی بمیان رفت چه کنم که
در کتب طب بمینویسد که شوره را سالوت حکیم صیقلا جهة تحریک اشیا القیه وتقیه معادن استخراج کرده دهم شوره را بارود می نامند
شوره اسم اصطلاحی اهل عراق ست اسدالله خان گفت بالفعل بعد مرکب ست از شوره وگوگرد وزغال وبانی ان میرزا الغ بیگ
بن شاهرخ ست که آنرا بساخت وضبط کرد وفرنگیان ازان مطلع شدند وآن مرکب را بنوعیکه توانستند بدست آوردند وبعد چندی
بفکر خود تفنگ وپس ازان توپ ساختند وعالمی را ازان حربه زبون وزبر نمودند وکپتان جونا تمان اسکاط بارا قم حروف میفرمود که
از هزار سال زیاده گذشته که چینیان آنرا اختراع کرده اند والحال قریب دوصد سال میشود که فرنگ بجرئت طبع آنرا اتحاد کرده وسبب
اتحاد آن در کتب فرنگ مع سال وماه مرقوم ست یکی معروف ودیگر آنکه اگر توپ تفنگ انداخته سرد شود آنرا نکند ودیگری آنقدر مشتعل
شود ونوع آخرین را قم حروف بپیش محمد امین رومی دیده که او میساخت العهدة الراوی بالجمله میرزا الغ بیگ ملک میراند تا آنکه پادشاه
پسرش میرزا عبد اللطیف وسپاه عباس نامی بقصاص خون پدر خود در راه مکه بقتل رسانید **بیت** چو عباس گشتش بتیغ جفا به
بود سال تاریخ عباس گشت ۸۵۳ واو در فنون هندسه ماهر وهرد ایکانه عصر بوده وگفته اند **فرد** چون الغ بیگی بعلم هندسه ۸۵۳ یافت بنود
ودر هزاران مدرسه ۸۵۳ وبعد از و پسرش میرزا عبد اللطیف وعافیت در ماوراء النهر بر تخت نشست ودر شصد وشصت هجری بمشهد
رفت ودران ایام اکثر بسیه میرفت ودر نیشابور درویشی ژولیده موی ظاهر شد وترجیعی خواندن گرفت که بند آن این بود مبند
این همه طراق کن فیکون ۸۵۳ همه هیئت ببرد اهل جنون ۸۵۳ بعد از خواندن این بیت غائب شد ومیرزا از کثرت شراب مرا لیف شد
ودر شصد وشصت ویک هجری درگذشت او بسخاوت وشجاعت موصوف بوده هرچه بدستش آمدی بخشیدی ونگذاشت جوا
تلمذ رگفتندی وآخرین پادشاه از احفاد میرزا شاهرخ **میرزا یادگار محمد** ست که در هرات بر تخت نشست واو آنست که پدرش
امیر حسین اق قویونلو سلطان ابوسعید را بگرفت او را بمیرزا یادگار محمد داد تا بقصاص جد خویش بقتل رسانید چنانچه عنقریب
بعد از و کسی از احفاد میرزا شاهرخ بسلطنت نرسید وکان ذلک فی خمس وسبعین وثمانمائة **ذکر طائفه** وزراء امرای

امیر تیمور صاحبقران و فرزندانش جلال اسلام وزیر صاحبقران بود و وقتی معزول گشته بهندوستان رفته متبلا گشت محصلان بشکنجه کشیده انچه داشت
بگرفتند و باز شکنجه کردند داو کاردیکی بگرفت و بر شکم خود زد و بمیوش افتاد بحکم صاحبقران جراحان بعلاج او را نیک کردند خواجه
عماد الدین مسعود بهمالی وزیر صاحبقران بوده وقتی ایلچی از مصر بیامد خواست که با صاحبقران مصافحه کند خواجه گفت که در مصر
وبا می بسیار است و دستور نیست که پادشاهان با ایلچی مصافحه کنند پس احتیاط کردند چوبی از آستین آن بیرون آمد صاحبقران بقبل
ایلچی فرماند او امیر علی کوکلتاش از امرای میرزا شاهرخ زر بقرض داد وی و مرگ میرزا شاهرخ میعاد کردی این حدیث بمیرزا رسید
او را عتاب کرد امیر گفت ایخداوند این ازان میکنم که قرضداران دوام عمر تو از خداخواهند میرزا منش خفیف و در اقرار حروف گوید
امیر علی که در تواریخ این دانش را که از وزیر فریدون سرزده بود دیده بعمل آورده چنین مطالعه تواریخ فائده بسیار دارد امیر علی شیر
از مشاهیر زمان ست برادر رضاعی سلطان حسین میرزا بود و بالآخر امیر الامرا گشت او ظریف و خوش طبع بود فضلا و علما و شعرا را دوست
میداشت و الیشانرا بی نیاز ساخت آنگرده تصنیف و تالیف بنام او نوشته اند او مساجد و معابد و خوانق و مدارس و رباطات بسیار بنا کرد
گذاشت وقتی با ندیمان گفت سخنی گویند که مشتمل بر چیزی عجیب بود همه بالفکر رفتند ناگاه علی شیر مبارک نامی غلام را آواز داد ندیمی گفت
که سخنی بخاطر رسیده اگر امیر نرنجد بگویم گفت بگوئید گفت ریش مبارک شما در کون مبارک شما امیر بخندید او را صله جزیل بحساب داد
روزی در حمام فوطه او از عقب کشاده شد مزودی بر بست و پس نگریست ندیمی بر در حمام ایستاده بود امیر گفت کونم دیده باشی
ندیم گفت درست امیر بخندید او را صله داد و از رسائل امیر علی شیر ست از زنی آید گندش مهند بالتش فرستادم نخود برآمده بجوش
نهند که جوجو حساب ست فاراب اسم ولایتی ست و مدینه آن گذر بام دارد صاحب مسالک ممالک آورده که طول و عرض ولایت
فاراب یکمنزل در یکمنزل ست و بعضی گفته اند که فاراب شهر لیست بالای ساس نزدیک بیلاد صاعون و مردمش شافعی مذهب باشند
جمله الحال خراب ست کاشغر ولایت ست در غایت نضارت و نزاهت حد شمالیش کوههای مغولستان ست و ازان جبال رود
خانها بجانب جنوب روان ست و حدی بساس دارد و حدی بطرفان گذشته بزمین قالماق و رسی آید و آنطرف را بغیر قالماق کس
ندیده و ارساس باطرفان سه ماهه راه ست و حد غربیش هم کوهی ست طولانی که کوههای مغولستان ازین کوه منبعث میشود و ازین کوه
نیز رود خانها از مشرق بمغرب روان ست و در خاتمه روضة الصفا مینویسد که کاشغر از بلاد شرقست و ابن سعید گوید که کاشغر
قاعده بلاد ترکستان ست و از سیاحان شنیده شد که کاشغر شهری مختصر ست و تمامی ولایت کاشغر و چین در دامن کوه مذکور
افتاده و حد شرقی و جنوبیش صحراست که تمام جنگل و بیابان و بشتهای رنگ روان ست و در زمان قدیم دران بیابان شهرها بوده
که ازان جمله دو شهر را نام باقیست که یکی را توپ و دیگری را کنک گویند و باقی در زیر ریگ پنهان گشته آورده اند که شیخ
جمال الدین ترکستانی از اولیای زمان بوده و در شهر کنک اقامت داشته روز جمعه بعد نماز وعظ گفت که حق تعالی بر ین
شهر بلای نازل فرموده وسی لفرار ما مورام پس فرود آمد موذن که معتقد او بود نزد شیخ که از شهر بیرون رفته بود رفت
و بنا بر کاری بشهر باز گشت خواست که باز نزد شیخ رود بمسجد رفت وقت نماز خفتن شده بود با خود گفت ترسم فریاد بانگ نماز
گویم پس بمناره رفت و بانگ گفت دید که چیزی از آسمان سی بار فرو خواست که بزمین آید و راست ایستاده بود باز بمناره رفت
و حال باز گفت و احتیاط کرد که نگوید سه بار و پس چون ساعتی بگذشت زمین را نزدیک دید خود را بزمین افگند و ترسان ترسان

نزد شیخ رفت و حال باز گفت از غضب الهی دور شهر پس شیخ بافتور رفت و مقیم گشت و شهر کتاب بزیر ریگ نماند القصه دار الملک کاشغر بر دامن کوه غربی افتاده آن کوه بر آبی که فرود می آید تمام صرف زراعت و عمارت و ازان انهایکه بس نام دارد که در زمان سابق در میان شهر کاشغر میگذشته و میرزا ابابکر یکی از سلاطین آنولایت بوده آنشهر را خراب ساخته بر یکجانب آن شهری بنا نهاده و این و آن آب الحال از کنار شهر جبریان می پذیرد و در شهر کاشغر قبری هست و سوراخی و ران گذاشته که اهل آنجا یار صاحب قبر را ملاحظه میفرماید و در جلد دوم آن اصلا قصوری راه نیافته میرزا حیدر در تاریخ خود آورده که علمای کاشغر را هرگاه مسئله مشکل شود حقیقت را بر کاغذی نوشته و ران سوراخ گذارند و روز دیگر کاغذ را بیرون آورند و جواب آن بر خاسته باشد آن نوشته بیابند و دیگری بار کند هست آن نیز در زمان قدیم شهری عظیم بوده و گنجها ازان شهر یافته شده اما بتدریج رو بخرابی نهاده که وحوش در ان مسکن و آشیانه دارند میرزا ابابکر را آب و هوایش موافق طبع افتاده آنرا دار الملک ساخته و جویهای آب جاری گردانیده چنین گویند که در زمان میرزا ابابکر در اصل شهر و مضافات آن دوازده هزار باغ احداث شده و ایضا حصاری در ان شهر ساخته که ارتفاع دیوارش سی درعه هست و در تمام کاشغر بجوب انهار و اشجار و باغات بهتر از بار کند جای نیست و آبش بهتر از آبهای دریاست و از عجایب آن یکی آنست که اول بهار که وقت زیادتی دیگر آبهاست قلت و کمی دارد چون آفتاب بشدت می رسد غایب غلبکی را پیدا میکند در سنگ پشت و درین آب بسیار یافته میشود و با وجود این صفات همواره گذر می و غباری بر هوای بار کند منسوب است و ممالک کاشغر آبهای نیک میدارد و بیماری در ان دیار کم بحصول می پیوندد و سرد سیر است اگرچه فواکه و میوه اش فراوان هست اما ارتفاعش در غایت مشقت و زحمت بحصول می پیوندد و مردمش منقسم بچهار قسم اند اول اویمان که مراد از رعایا باشد دویم قوچین که عبارت از سپاه باشد سوم الماق که بازرگانان و امثال آن باشد چهارم منصب شرعیه و متصدیان بقاع خیر از بار کند تا الاخوف که سه منزل هست انهار و اشجار و بساتین از ان گذشته تا چین که دو روزه راه هست بغیر از منازل معموده دیگر آبادی نیست آبوشیده نماند که قبل ازین ملوک کاشغر از نسل افراسیاب بن پیره بن فریدون بوده از انجمله سالوق بغرخان شهاب الدوله که در طفلی مسلمان شد چون بسلطنت رسید تمام ولایت کاشغر را مسلمان ساخت و چند نفر از اولاد او در کاشغر و ماوراء النهر بسلطنت کردند چنانچه ذکرش در خجند که از شهرهای ماوراء النهر هست گذشت از اولاد فراخان کورخان فراخانی متملکت را بگرفت و پیش از استیلای چنگیزخان کوسلک پسر ماتاخان از چنگیزخان گریخته بآنملک از اولاد گورخان فراخانی انتزاع نموده و کوسلک را چنگیزخان بکشت و آنولایت را متصرف گشت و در تغلق تیمور و پسرش خضرخواجه خان اولادش که از احفاد چغتای خان بن چنگیزخان بوده ایالت کاشغر و بار کند و اقسو و ختن و غیره با مرخداداد و پسرش امیر محمد بن پیره زاده اش امیر میرعلی و میرزا ابابکر وغیره بوده تا آنکه سعیدخان بن سلطان احمدخان چغتای میرزا ابابکر را بقتل رسانیده و درین دیار متصرف گشت چنانچه شمه ازان در احوال اولاد چغتای خان گذشت ختن از جمله بلاد مشهور بوده گویند که اکنون چندان آبادی ندارد و در ختن دو رود خانه هست یکی بقدر افراس و دیگری باندرنگ باس موسوم هست سنگ لشیب ازین دو رود بحصول می پیوندد و در میان اهل ختن شود او معامله بجنس و اکثر بکربا س و ابریشم و گندم میشود هر متاعی را کم و زیاده این سه جنس برخی نهاده و در روز جمعه قریب بسبت هزار مردم از اطراف بختن جمع گشته بدین نهج سودا می نمایند بقول مؤلف هفت اقلیم در ختن بحطسنی باشد اگر احیانا شود بفال بانسبت گیرند و در زمان سابق از ختن

تا نخجوانی و عرض چهار ده روز میرفتند و این مابین نوعی آباد بود که مردم را احتیاج بهمراهی قافله نبوده الحال آن راه بواسطهٔ حسام قلاق بسته شده و راهی که الحال متعارف است صد منزل مسافت آنولایت یکسنگ شیب است که بغیر از خرخشه و کاشغرجای دیگر پیدا نمیشود راقم حروف گوید شاید آن کجاوه باشد و ایضاً سگ فسان است از سپید و گلگون که هدیه باطراف می برند و از غرائب آندیار یکی شتر صحرائیست که آنرا نوعی بتعبید آرند که آزاری باو نرسد بار بردار می شود و دیگر قوباس است که در کوههای آنولایت بسیار می باشند و ضرر او زیاده از حیوانات ضاره است چه شاخ زدن و لگد زدن او بسیار است میرزا حیدر در تاریخ رشیدی آورده که وقتی از بیست سد چنان میگذشتم بست و یک کس بودیم در راه قوباسی را بکشتیم که چهار کس بسبب بسیار او معاودت نمودیم بیرون آوردند و بعد ازان انجماعت جهت خود چند انکه توانستند از گوشت آن برداشتند منور ثلث آن باقی مانده بود مولانا قطب الدین در شرح کلیات قانون نقل میکند که مولانای جلال الدین حفص نام فرزندی بوجود آمد که سرش چون سر آدمی و بدنش چون مار بوده و دو ماه بر بست و دران هنگام شیر مادر خوردی بعد از سر کشتن خود را در حوض آبی که دران خانه بود انداختی و چون ماهی شناوری کردی و هرگاه گرسنه شدی نزد مادر آمدی و شیر خوردی و راقم حروف گوید که اکثر شیر خان افغان ساکن مراد آباد که شهر مذکور آراسته اوست و از بلگرام وطن راقم هفت کروه بسمت مشرق واقع است حیدر شیر خان و محبوب شیر خان از احفاد اکبر شیر خان که بارا قم حروف ملاقات میداشتند و میگفتند که در ولایت زده چند مار بسیری آمد تو ام که یک بشکل آدم و دیگری بر صورت مار بود مادرش آنرا میان مونا نام کرد و هر دو را شیر میداد تا مار که شماه بزرگ و قوی شده با برادر خویش بازی میکرد و بلغایت است داشت و هر جا که میخواست و بخانه و بیرون خانه میرفت چون گرسنه میشد پیش مادر می آمد و شیر میخورد تا آنکه زده ماهر شده آنگاه او را شیر گوسفند و بز میداد و روزی هنگام شام پیش مادر نیامد مادرش جستجو نمود و اضطراب کرد و شب خوابش نبرد و روز دیگر بر بهادی مهود کنیکی خاکستر از مور برآورده که میان مونا در آتش تنور سوخته مثل خلخال پیچ پیچ شده مانده و ذهب خالص گشته چه علامت دهن و دم آنرا کنیز ک مشاهده کرد و برداشته پیش خاتون آورد و گفت که میان مونا در تنور سوخته چون نیک نگریستند از سر تا دم همه طلای خالص دیدند مادرش دید و بگریست و مردم را ازان عجب آمد که این مار را ازان آتش اضطراب او حرکت نکرد و همچنان نشسته بسوخت و با آنکه بیشتر از فرو ختن آتش باجل طبیعی مرده باشد و میگفتند که مار مردم از اولاد آن گشتم که با مار متولد شده و مار مردم را مار نگزد اگر بگزد هرگز اثر نه کند و آن طلا تا الکنون در میان ما موجود است اما مغشوش بزیور ها و مایان را رسم است که اگر زنی از قبائل غیر کاج آریم او را ازان حلقه بینی از ان طلا بسازیم که از گزیدن مار محفوظ باشد اگر زنی از خویش قبیلهٔ خویش بعروسی دهم آنرا احتیاج نباشد مخفی نماند که پیش ازین سلطنت مختص در نسل افراسیاب بود پیران بن فریدون بوده چون ارجان که لقب جمام فراخنای است و معنی آن بزرگترین خانان باشد اول کسی که از قوم فراخنای بسلطنت نشست و بان ملقب گشت و فقط طغا لیغ بود او مذهب مانی تفاش داشت فراخنایان از اهالی ختای بودند از وطن خویش بحدود فرغانه آمدند و با صحرانشینان آندیار منازعت آغاز نهادند و به آمل در آمدند و شهری آباد کردند چهل هزار خانه دار از ایراک با ایشان پیوستند کور خان بر یاست قوم رسید حاکم ملاحاعون که از احفاد و خویشان افراسیاب بود زیاده شوکتی نداشت و قوم دشت قبچاق و قانقلی مملکت را غارت میکردند ایلچی نزد کور خان فرستاده التماس قدوم او نمود کور خان در پانصد و بست و دو هجری بسپلاسباعون رسید و نام حوالی از نیره

افراسیاب

افراسیاب برگرفت و او را ترکمان خوانند و آن بزرگ آن نواحی را مطیع ساخته روسای فرقه و پیشین تا بیع اطاعت او کردند و آخر لشکر بکاشغر کشیده و بکشود و بر محمود خان والی ماوراء النهر ظفر یافت و در پانصد و سی و شش هجری در حدود سمرقند با سلطان سنجر سلجوقی رزم کرد و منظفر گشت و ترکمان خاتون زوجهٔ سلطان را اسیر ساخت و بعد یک سال با عزاز تمام نزد سلطان فرستاد و عزم خوارزم کرد و پسر خوارزم شاه سی هزار دینار خراج بپذیرفت چون کورخان بمرو زوجه اش تونانگ بجوار رحمت ایزدی شتافت و سالها او بود و بالآخر نبا وفق اقدام نمود و امرا او را بکشتند و کوچلان برادر کورخان را السلطنت برگرفتند و کورخان خواندند بعد از زمانی پادشاه شد قطب الدین سلطان محمد خوارزم شاه که او و پدرش با کلار ابو دند خراج باز گرفت کورخان بانیکوتر از ایجرب او فرستاد خوارزم شاه ظفر یافت و در شش صد و ده هجری کوسلک بن باماک خان حاکم قوم بایمان از اسپ چنگیز خان باو پناه آورده کورخان او را دختر داد و کوسلک خان خواند و بعد از کورخان کوشلک خان بن باماک بن انتایخ خان در کاشغر و چین و بلاد و سانعون استقلال یافت و الی را لشکارگاه بقتل رسانید کوسلک خان بت پرست بود و در زلش دین نصاری داشت هر دو خلق را بدین خود دعوت کردن گرفتند کوسلک خان بکاشغر شد و مسلمانان را به بت پرستی امر کرد امام علاؤ الدین محمد جیبی در ترجیح دین محمدی دلائل راسخ بسیار گفت کوسلک در غضب شد و در نسبت رسول ما و با سخنان بر زبان آورد امام گفت خاک در دهان تو باد کوسلک او را محبس کرد خواست که بت پرست شود امام قبول نکرد و بشهادت رسید و بعد ازین از ان دیار رسم بانگ و نماز برخواست و پسی بگذشت که چنگیز خان بدانجانب شتافت و کوسلک را بکشت او و اولاد او بران دیار مسلط گردیدند آورده اند که چون حبیبه لو مان شهید شد چنگیز خان کوسلک را بکشت و منادی کرد هر کس بر دین که خواهد باشد طراز در عهد سابق شهری با نام لوبود و آنرا اما یکی نیز خوانند اکنون بنا برخود او رتک خراب است چگل بکسر جیم مکانی از آبنیهٔ چگل بن برک بن یافث بن نوح علیه السلام ست و مسکن خوبرویان بوده و شکلش سهیل و جوزا و بنات النعش را بمعبودی می پرستیده اند و خواهر و دختر نزد ایشان حرام نبوده حنای ولایتی ست وسیع که اکثر شهرها آبادان دارد و در شرقی این اقلیم واقع ست و از شهرهای ولایت خانیکو و قمجو رچندین مواست و همه آن بعمارات و باغات و کثرت خلائق و تجانهای عظیم آراسته و بتان زرین و سیمین و رویین در غایت بزرگی که پنجاه گز و زیاده بران طول مناسب آن عرض میدارند به اشکال متنوعه در آنجا نهاده و در شهر چندین بتی ست بر نجی در غایت عظمت و گویند صد هزار خروار از برنج دران صرف شده و آنرا مطلا ساخته و آنرا ایستاده گذاشته اند جگلد و ست در غایت آراستگی و کلانی و پیش ازین تختگاه سلاطین حنا بوده و نزدیک آن شهر قویلاق آن شهر جدید که بجان نالیغ اشتهار دارد او بنا نموده تختگاه خویش ساخت چنانچه در شاهنامه تزکان گویند بیت بفرسی همی خواندند تختگاه * در شاه قویلا چو بر چرخ ماه * القصه مسکن قوم بانارست قتاتار در جلادت و خصومت و خونریزی در تمام عالم مشهور و معروف اند بجلال و جمال چندان مقید نیستند و زبان مخالف ترک میدارند و آفتاب را بخدای می پرستیده اند و احوال تاتار خان و مغول ملوک پسران الیخان که نسبش به ترک بن یافث بن نوح عرم می پیوندد در ضمن ترکستان گذشت و آنجا نیز مرجعی از احوال اولاد تاتار مرقوم میشود و پوشیده نماند که سوغ خان با تاتار آخرین ملوک تاتار ست او با تفاق بورن بن فریدون تحمل ملوک را با قوم او بقتل رسانید و مملکت او را ضبط کرد و پسی بگذشت که سوغ خان در گذشت بورن بن فریدون بر مملکت او نیز استیلا یافت چنانچه در ترکستان مرقوم ست پس از ان قوم تاتار در بلاد حنای افتادند و آنجا بسلطنت رسیدند و لقب پادشاهان حنای الثاخان ست و از ایشان آنکه معاصر چنگیز خان بود

تا بیرون خود نام داشته و آخرین پادشاهان آن مملکت سوخواست و برغم خسائیان در مدت چهل و دو هزار و شصد و هفتاد و پنج سال وی و شش طبقه گذشته سه صد و پنجاه پادشاه در آمد یا ز سلطنت کردند بالجمله چون سوخوده و سال سلطنت کرد و اشکر او کتای تا آن مرقوم ست پس از ان اولاد و لولیخان برخنای مستولی شدند چنانچه قویلقا آن ابن لولیخان بن چنگیز خان آنجا تختگاه ساخت و بعد از و اولادش آنجا الطبنا العد بالطن سلطنت کردند تا آنکه در عهد باندی قا آن بمقور نامی در خنای خروج کرده بر روی مملکت استیلا یافت و باندی قا آن منهزم بخدمت صاحبقران امیر تیمور گورکان پیوست و مسلمان شد صاحبقران خواست که او را بملک مورو ثی باز گرداند لاجرم با هشت صد هزار سوار روی بدانجانب آوردند و در راه گذشت چنانچه شمه از احوال فرزندان لولیخان و صاحبقران مرقوم ست بالجمله بمقور خان در خنای مستقل گشت که بعد از و هر که بر تخت نشستی و همه بیگ خان لقبش لو دی آورده اند که بمقور خان خواست که مسلمانان خنای را بقتل رساند از اتفاقات صاعقه بقصرش افتاد و بسوخت بمقور خان متنبه شد و از ان عزیمت در گذشت و او آنست که میرزا شاهرخ این صاحبقران والی هرات و غیره ایلچی پیش او فرستادند آن حکایت را مؤلف روضة الصفا از تالیف شادی خواجه خان نقاش ایلچی مذکور نوشته و ایلچی موصوف مقرر نموده بود که از ان زمان که از هرات بیرون آید تا زمانیکه باز آید انچه در اثنای راه و شهرها و در خدمت پادشاه خنائی و مجالس او مشاهده رود آنرا بطریق وقایع نویسد راقم حروف از خاتمه مذکور اقتباس کرده بقلم آورده شانزدهم ذیقعده سنه ثمان تصد و بست و دو هجری شادی مذکور را زهرات عازم خنای شد و در راه ما ایلچیان دیگر سلاطین که از اطراف و صاحبقران بودند بخنای میرفتند متفق شده و قطع منازل از آبادی و ویرانی و کوهها و بیابانها و صحرای سهمناک و چی آن و در بعضی منازل شدت بارش و کثرت برف و تماشای شهرهائی ولایت خنای مثل شکوه که نخستین شهر از شهرهائی خناست و دیگر قمچو و چند رود و از دره های عظیم بر گشتی دل گشته بمالهای دراز عجائب و غرائب بسیار دیده و در هر شهر بضیافت و مهمانی حکام از طرف پادشاه خنای بهره مند گشته مشتم ذی الحجه سال دیگر بنهگام صبح بدروازه خان مالیغ که دارالملک خنای بوده رسید و شهری دید در غایت عظمت که دیوار یک طرف شهر یک فرسخ طول داشت و همه اطراف دیوار شهر از برج و کنگره و بیرون دروازه که هنوز در یکشوده بود ده هزار مغنی و مطرب بر پا ایستاده بزبان خنای دعای و ثنای پادشاه در سرود و ساز خوش الحان میکردند و ده هزار مرد سپاهیان با جمع و سین و در باس و سرزین و نیزه و شمشیر و گرز و بعضی با دیرن های خنای در دست گرفته ایستاده بودند چون آفتاب طالع گشت آنانکه بر بالای کوشک بودند کوزکه دو نامه و دهل و نی و ناقوس و بفرمی نواختند و در یکشادند خلائق ما بدرون شهر رفتند ایلچیان بشهر در آمدند از سه برزن دو کاکین و عمارات رفیع گذشته بر در پادشاه رفتند و قصای اول را طی مسافت نموده بر در قصای دوم که از اول وسیع تر بود در رسیدند و عمارتی عظیم در غایت لطافت و پاکیزگی دیدند و تختی مرصع و مرتفع که باطلس سبز و بزر آفشانی خنای منقش بصور تهای سیمرغ و از دره های بزرگ گرفته بودند و بالای آن تخت کرسی مقطع از زر نهاده و چپ و راست آن تخت امرایان خنای بمراتب خود ها ایستاده و در عقب ایشان خنائیان حریه پوش افزون از حسین شهرها بعضی بعضی شمشیرهای برهنه در دست گرفته و صف زده و مجموع خان خاقوس که گویا نقش دیوار اند ایستاده بودند بعد از ساعتی پادشاه از حرم سرا برآمد و از نردبان نقره بالای تخت رفت و بر کرسی زرین نشست و چپ و راست مابین تخت و حوران خنائی ماه پیکر مهای خود را پس سر کرده داده چنانچه شاعری گوید قرد بهم بست موزالصد و نیم و تاب ۴ کرده داد و شب را پس آفتاب ۴ گردن و رخسار کشاده و مروارید های آبدار بزرگ بمقدار در گوش کرده ایستاده چون پادشاه بر کرسی نشست اول گنگاران را پیش خواند و از راه عدالت برآئین خویش بعضی را حبس و بعضی را

را لقبال امر فرمود و بعد ازان ایلچیان را پایانزده گز از دور ایستاده کردند مولانا حاجی یوسف قاضی که از امرای مقرب پادشاه خنای بود پیش ایلچیان آمد گفت بحسب قاعده ختم کنید پس ازان سه بار سر بزمین نهادند ایلچیان دو تا گشته سر فرود آوردند و سجده کردند و پیش رفته مکتوبات شاهرخ و دیگران که در پارچه پیچیده و بودند بدست خواجه سرا که بالای تخت ایستاده بود دادند او مکتوب را بگشاد و بدست پادشاه داد و مکتوبات را با آب زر نوشته بودند بدیدند و بخواجه سرا باز دادند و پس ازان سه هزار جامه و هزار قبا بفرزندان و اقربایان خویش پیشکش یعنی بخشش کرد و هفت کس از ایلچیان پیش خواند اول از ایلچی شاهرخ میرزا آنقدر سئی میرزا پرسید و بعد ازان از نرخ غله و نعمت ممالک شاهرخ میرزا استفسار کرده شادی خواجه گفت غله و نعمت همه افزون ست فرمود چون پادشاه عادل و دلش با خدای آسمان راست باشد نعمت بسیار باشد پس ازان از دیگر ایلچیان پرسید بعد ازان فرمود اکنون شما از راه دور آمده اید برای استراحت ایشان را با جماعت ایشان که قریب دو هزار کس از خادم و مخدوم بودند و اقتصای اول بردند و پیش هر یک از مخدوم دو لیره و پیش خادم لیره نهادند و لب بزبان ایشان خوان باشد که بران طعام گذارند بعد از طعام خوردن بموجب فرمان بسراچه رفتند و آنجا کوشکهای متعدده در کمال آراستگی دیدند و در هر کوشک لبسیری و بالتقی و لباسی از پارچه نفیس و نقشی از مخمل زرکار و دیگر اسباب ضروری مطلوبه گسترده و نهاده آنجا هر یک بیاسودند و هر روز دو کس را از خداوند و خدمه میراس گوسفند و یک قاز و دو مرغ و دو من ارد و بوزن سی و یکیاسه بزرگ از ترنج و دو طرف یکی پر از حلوای معطر مشک خنای و دیگری از عسل مصفا و ایضا سیر و پیاز و بقول متنوعه معروف و نمک و یک کوزه شراب و سرکه و یک طبق لقل مقرر شد و روز دیگر نیم ذابحه بدستور هر روز خدمت و شوکت پادشاه زیاده بران مشاهده رفته چه قریب سیصد هزار کس از سپاه بآراستگی تمام صف صف ایستاده و پادشاه با شکوه بر تخت نشسته و نخل بندی از کاغذ خنای و اوراق زر و سیم و مجمر ها و عود و سوزنا تمامی ان فضا را رونق بهشت می نمود و مغنیان و مطربان خوش الحان و پیران صاحب جمال از چپ و راست تخت پادشاه در رقص و سرود و در رقاصی از زنهای لشکر که عقل در ان خیره بماند مشاهده میرفت شش ماه در انجا بسر بردند و همه اسباب طوی و خشت را هر روز در ترقی و بعنوان خیر مقرری می دیدند و هر چه در روز اول از طعام و شراب و لباس و غیره و طعمه بالیشان داده بودند بروز دیگر بی نقصان می رسید روز دهم عید الضحی ایلچیان با جماعه مسلمانان در مسجدی که پیش ازین بموجب حکم پادشاه باهتمام قاضی موصوف نماز عید تعمیر یافته بود رفتند و نماز گذاردند بعد ازان روزی پادشاه بطریق سیر سوار شد و بجهت شکار چند روزه از شهر بیرون آمد و داخل اردو شد و روزی براستی که میرزا شاهرخ هدیه فرستاده بود سوار شد اسپ تیزی کرد پادشاه بیفتاد و بر دستش ضربی سبک رسید و پادشاه غضبناک گشت و امر فرمود که ایلچیان را لقبال رسانند بالآخر بگفته مولانا حاجی یوسف قاضی ازان عزیمت درگذشت و در جمادی الاول سال دیگر مجبور ارخوانین پادشاه بهر روز دیگر دفن کردند و از اتفاقات قریب انصاعقه از آسمان در قصر پادشاه که از احداث بعامه طول و عریض و وسیع و بازینت تمام بود و هر ستون آن در آغوش سه مرد بگیرند می افتاد و تمام بسوخت و آنشب تا نماز دیگر هر چند که مردم الخانها کوشش کردند آتش فرو نشست و خدمه پادشاه ملتفت بآن نشدند چه آن روز روز مذهب الیشان هیچ کاری مشغول نبودن منع بود پادشاه در تنجا نه رفت و بتضرع پرداخت و گفت خدای آسمان بر من غضب کرد و تحکگاه مرا بسوخت تا آنکه من کار بد کرده ام و پدر و مادر را بیازردم لاجرم حاصل مدمن هیچ معلوم نشد که خاتون متوفی را چگونه دفن کردند اما خاتبان میگفتند که در خنا که سه معین ست چون یکی از الیشان بمرد او را بدان کوه برند و غیر ایشان خاصه اش را دران کوه رها کنند تا بسیر خود نخورند و کسی تعرض الیشان نشود و دیگر اطراف آن دخمه عمارت سازند و اندران بسیاری از دختران و خواجه سرایان را کشته و وظیفه پنج سال زیاده بران داده

ساکن گردانیده و کسی از انجا با آبادانی بیاید چون اندکی تمام شود از گرسنگی همانجا بمیرد القصه در نصف جمادی الاول بادشاه ایلچیان را برای آزمایش فرستاده و قباهای ملون زربفت امثال آن از انعام وافر داد و در یک از سلاطین تحفه و پنجهای و ساخت و سیفار جانور است پرنده و شکار کننده که کلنگ را صید میکند و از هدایای عظیم آنولایت است داده رخصت انطرف داد ایلچیان با بدرقه از خان بالیغ که بالیق نیز گویند بیرون آمدند و قطع مسافت از آبادی و صحرا و بیابانهای هولناک نموده نجم شعبان بفراموس رسیدند و از انجا بشهر مخوه پس از ان شهر سکجو بعد ازان بشهر فراول و از انجا بشهر شت روم ربیع الاول سال دیگر بشهر خین رسیدند و از انجا بکاشغر و از کاشغر بست و یکم ماه رجب از عقبه اندکان گذشته جمعی براه سمرقند و زمره خراسان بلغره رمضان در بلخ رسیدند و در اواخر ماه رمضان در سن شصد و بست و پنج هجری داخل هرات شدند چنانچه سه سال در آمد و رفت مع مقامات راه و استقامت در شهر خنای گذشته استیجات و اسفحات بر سر خوانند و از شهرهای مشرق از بغور تر کستان ست و در انشهر طائفه از خداوندان عقل و دانش میباشند و آن سرزمین مشتمل ست بر آبهای روان و بساتین و اشجار خزر شهر لیست از ابنیه خزر بن یافث بن نوح علیه السلام و او حلیم و کم آزار و کم گفتار بود گویند که در مملکت مشرق بسر کنان با بامل رسید و آنموضع پسندافتاد و شهر خزر بنا نهاد و بچسیم کار ریش زراعت کرد و دشت خزر باو منسوب ست در تاریخ صبح صادق گوید که چون خزر را پسری بمرد متحیر گشت که با دیگران چون دیده بود که پدرش یافت در دریا غرق شد آتش که خدا آنست برافروخت و جسد پسر را بسوخت و این رسم در بلاد خزر در غایت حسن و جمال مے باشد چون پادشاه ایشان از چهل سال از عمر بگذرد او را عزل کنند و یا بکشند و اعتقاد آن قوم آنست که روز و شب با زمان و زمین و آسمان هر یک را معبودی علاحده ست اما معبودی آسمان از همه معبودان بزرگ ست مخفی نماند که بهر امل معروفست شجر خزر انرا در دریای طبرستان و گیلان دیگر گان نیز گویند و طول و عرضش در طبرستان مرقوم شد و دریای مذکور جزیره ها دارد از انجمله جزیره قبرس ست و بجاس قرسی مشهور ست که از انجا با طراف برند و کشتی از مرحله شام دو روزه بفرس میرود و از فرس بسه روز بروم رسد کنان معروف آن جزیره بود و دیگر جزیره خمن ست که از جمله جزائر دریای خزر ست و درین جزیره اصوات میه استماع میکنند و قاطویلی پیدا نیست و هیچکس نمی بیند لهذا آن جزیره را منسوب بجنت میدارند و گویند سلیمان عرم بعضے از دیو و شیاطین را حبس کرده روس گروهی عظیم اند اولاد روس بن یافث عرم اند و روس مردی بے آزرم و اولادش سرخنای لودند چون یافث بمرد روس بمملکت خزر شد و یورب یعنے جای استقامت خواست خزر بعضے از نواحی ملک خویش او را داد و روس انجا مقیم گشت و آنموضع بنام او مشهور ست و لشکر کشیدن اسکندر رومی و رزم کردن با آنطائفه در سکندر نامه و دیگر تواریخ مسطور ست اما در کتب فرنگیان هیچ از ین قضایا مرقوم نیست بالجمله اولاد روس جمله سرخ روی و بلند بالا و سپید اندام باشند و زبان آنها بقدر حالت مقدار خویش عقها از طلا و نقره و چوب سازند و از طفلی بر پستانها نبندند تا بحال خود بمانند و کلان نشوند و دیگر رسم آن بلاد ست هر که هزار دینار داده رسن طوقے از طلا در گردن خود می افگند و دیگر بجای زر پوست سنجاب رایج ست که بدان سودا میکنند و ایضاً میزان دران دیار خرید و فروخت خوک می نمایند و گوشت خوک خورند و بغایت عزیز میدارند و جمعی از ایشان که میر بن بلباس اسلام متبع آنها کرده بگوشت خوک رغبت می نمایند و پادشاه ایشان همیشه در قصری که بغایت رفیع و بلند ست بسر مے برد و چهار صد مرد لشکری پیوسته در ملازمت او می باشند و شبها در پایان شهر بر او نوبت خوانند و باهر یک درین چهار صد مرد کنیزکے می باشند که هر گاه میل جماع شود در حضور پادشاه کنیزک را خدمت کنند و پادشاه نیز چهار صد خازنه الیست که از اهل فرانس اویند و تختی کلان بمکلل بجواهر

قیمتی ساخته که بران بانزده چهار صد محبوبه می نشینند و در حضور اصحاب با ایشان مجامعت میکنند و این امر را قبیح نمیدانند و پادشاه ایشان هرگز از تخت بپایان نمی آید هرگاه اراده سواری مینماید اسپ را پیش تخت کشند او از بالای تخت بر اسپ سوار شود و در وقت فرود آمدن بدستور بالای تخت فرود آید و خود بغیر از صحبت داشتن و شراب خوردن و نشاط کردن کاری دیگر ندارد و مردم نیک ایشان الصنعت باعث اشتغال مینمایند و آن چیز را مکروه نمی شمارند و کنان آن دیار را مام باشند خصوصاً کنان دارالملک روس در هفت اقلیم مینویسد که دارالملک آن کنان نام دارد و اکنون شنیده میشود که مسکو دارالملک روس هست معلوم نیست مسکو و کنان یک شهر هست یا علاحده و دیگر از شهرهای روس که بسیار مشهور هست خرسک و دیگری حرزه هست مؤلف هفت اقلیم می نویسد که روسیان بیمار شونده را از آبادانی بیرون می برند و قدری آب و نان پیش او میگذارند اگر صحت یافت بخانه باز می آرند و اگر نوت شد سباع و وحوش او را بخورند و اگر شخصی عمده خویش و اقربا بسیار داشته باشد بستور بده بیماران برود و هر چند روز مردم از دختر میگیرند و چون ببرد او را میسوزند بدین نوع که اول او را ده روز در قبر میگذارند و مال را بقسم منقسم میسازند یک قسم از ان برای دختران و زنان و یک قسم برای جامه ها که جهت پوشش میباشد یکی را می برند و یک قسم برای شراب کردن ده روز شراب میخورند و صحبت می دارند و کنیزکی که خود را خواهد سوخت درین ده روز شراب میخورد و عیش میکند و باز روز یازدهم خود را می آراید و باز میت تمام بر مردم جلوه می دهد و روز ششم کشتی آورده در کنار دریا لنگاه میدارند و در میان آن کشتی گنبدی از چوب راست میسازند و آن قبه را با انواع اقمشه می پوشند و روز دهم آن مرده را از قبر بیرون آورده در میان ان قبه میگذارند و اقسام گل و ریاحین در پیش او می برند و خلائق بسیار از مرد و زن جمع میشوند و سازها نواز ند و هر یک از خویشان مرده در اطراف قبه و می قهار ایستند و کنیزکی که خود را آراسته ساخته هست اول بقبه های خویشان مرده میرود و صاحب هر قبه یکبار قبه بدان کنیزک صحبت مینمایند و بعد از مباشرت بآواز بلند میگوید که بصاحب خود خواهی گفت که من حق یاری و دوستی بجا آوردم و همچنین صاحب تمام قبه ها بعد از فراغ جماع بآواز بلند میگویند پس ازان سکه دو نصف کرده در میان کشتی و خرومی را دو پاره کرده یمین و یسار کشتی می اندازند و بعد ازان جمعه که با کنیزک صحبت داشته او دستهای خود را فرش کنیزک میسازد و با کنیزک پای خود را بر کف دست آنها نهاده بالای کشتی میرود و بعد ازان ماکیانی بدست آن زن میدهند تا سر او را کنده در کشتی می افگند و قدحی شراب خورد بخان میگویند و شمه مرتبه پایان می آید و همچنان پایان آنجماعت نهاده بر کشتی میرود و چیزی چند میخوانند و در ان قبه که شوهرش را گذاشته اند میرود و شش کس از خویشان متوفی نزدیک شوهرش بدرون قبه رفته یکی بعد دیگری در حضور مرده با آن زن مجامعت میکنند و بعد ازان هر زنی که باعتقاد آن جماعه ملک الموت هست رفته زن را میلوی شوهرش میخوانند و ازان شش نفر دو کس هر دو پای آن کنیزک را میگیرند و دو کس مگیرو و دست او را و پیرزال چادر را بآب داده در گردن او می افگند و بدست دو نفر دیگر میدهند و ایشان را آب میدهند که جان آن کنیزک از بدنش بیرون میرود و بعد کشتن کنیزک دو کس آتشی در کشتی میدهند و کشتی همه سوخته و خاکستر گردد و اگر در آنوقت بادی پیدا شود که آتش را تیز کرده خاکستر را پریشان سازد آن مرده بهشتی هست و الا درگاه آنمرده را مقبول نمیدانند و از جمله اشقیا میشمارند و دیگر رسم در انجماعت هست که هرگاه میان دو کس خصومت و نزاع قائم شود پادشاه ایشان از اصلاح عاجز آمد حکم میفرماید که بشمشیر با یکدیگر جنگ کنند هر که غالب آید حق بجانب او بود کپتان جوناتهان اسکاط بار اقم حروف میفرمود که این رسم و عادات مرقومه هیچگاه در روس نبود و نمیدانم که مورخان شما از کجا این را نوشته اند که اکنون که سن یکهزار و یکصد و نود و پنج هجریست در بلاد روس زنی پادشاه هست که بسیاری مملکت

روم را از تصرف سلطان سلیم عثمانیه که حالا پادشاه روم است غلبه کرده بحیطه ضبط خویش در آورده خلیج اندک جاعتی است خواهر را زن میکنند مادر زن زیاده از یک شوهر نمیکند و مهر زن جمیع مملوکات شوهر لو جود و پادشاه ایشان را زن نبود اگر زن میکرده بر تو اقتل میرسید لفراج قومی بزرگ اند و اصل ایشان نیز ترک است و اهل آندیار را زپس و سلیشت نمیباشد و بلاد ایشان یکماهه راه است و آن کردهی را وقتی بلکی بود و از او لاد یحیی بن زید که تا حال او را پادشاه نامند و نهایت اعتقاد بدان سلسله دارند و علی علیه السلام را بخدائی می پرستند و علامت پادشاه ایشانست که زلفش دراز و بینی کشیده و چشمهای کلان داشته باشد و از رعایا هر چه باشد خراج ده یک میگیرند و در ولایت بزرگاوی نمیباشد کماک و کماری و کماس و کمال نیز گویند قومی اند از ترک چه کماری بسیار یافت عرم است و او عیاش و شکارو دوست بوده وسعت ولایت ایشان از یکماهه راه زیاده است و او در دماه و شمور تجارت بدست آورده و از ان بلبوسات ساخت و بجارود بلغار مقیم گشت و آندیار را آباد کرده مرطاس و بلغار از فرزندان اویند هر یک شهری بنا نهاده از رو بنام او مشهور گشت و لباس فرزندان کماری از پوست است و علم بدن را خوب میدانند و طلا در آندیار بسیار است و الماس نیز در رودخانهای آنولایت بهم میرسد و ایشانرا امیدی نیست و پادشاهی در میان ایشان نمیباشد هر کس که از شصت سال در گذشت او را پیر و مرشد خود میدانند و او را می پرستند و ان بزرگ انجا گوشت حیوان ماده نخورند و در ولایت ایشان صنفه از انگور هست که نصف آن سیاه و نصف سپید میباشد و نیز سنگی است که چون در آب اندازند البته باران آید و یکی از آبزن آنجا خفره است و بعقدار یک وجب هست میدارد و اگر لشکری از ان حفره آب خورند هیچ کم نشود قسطنطنیه دار الملک روم است و آن شهر لیست معروف بعظمت و تسکر فی آن شهر شهری در تمام روی زمین نیست و به اسپیون شهری دارد و آنشهر را از دست فرنگیان سلطان محمد از سلاطین عثمانیه بگرفت و مؤلف صحیح صادق قسطنطین رومی آنرا بنا نهاد و دار الملک ساخت و الحال دار الملک سلاطین عثمانیه است و بروایت صاحب هفت اقلیم از ابنیه شام بن نوح است و آنشهر مدور بنا نهاده اند و حصاری در غایت استواری و محکمی سیدارد چه پاره بحر روی یکدیگر گشیده اند و مابین آنرا از خاک انباشته کهیچ وجه ثوب کشر هست و ارتفاع پاره اش نیست و یکدیگر عه هست و عمارت از قیاس و حساب بیرون در آنشهر ساخته اند و نزدیک دار الامارة مسجد هست در غایت خوبی و بزرگی بنای آنرا از حضرت سلیمان علیه السلام میدانند و در اطراف آن مسجد نیز عمارت ساخته اند که الحال مرسوم به بابا صوفیه گردیده و ایضاً مولف هفت اقلیم راست گوید نیز ی در ان ایام شهر و مقام آمده بود نقل میکرد که در استنبول چهار مسجد هست که در روزهای جمعه نماز بجماعت میگذارند و دیگر نمیگذارند و همچنین در دار الامارة مانیتهای شهر بازار دو دکاکین هست که از انجمله هفت هزار دکان قهوه فروشی هست که در هر دکان جوانان گل اندام شیرین کلام مقناطیس وار جذب دلها میکنند ایضاً هفتصد میخانه هست که هر میخانه مشتمل بر چندین خم و پیمانه هست و اصل شهر سی و شش محله هست که یکی را غلاط خوانند و در شصت هزار خانه هست و شهر مذکور بر کنار بحر اطلس واقع شده و این بحر را بحر طرابزون و بحر الروس نیز خوانند و آن دریای بزرگ هست و بزمین روس متصل شود و طول این دریا چهار صد و سی و نه فرسخ هست و درین بحر جزایر بسیار هست و در ان حیوانات غریب الاشکال میباشند و از جزایر آن بحر تجار بمنافع نمیرسند و درین بحر دو شعبه خورد هست که یکی از ان نزدیک جزیره شود و آن رود و از ان صد جوی بزرگ بحصول می پیوندد و شعبه دوم را خلیج فرنگ گویند و بیلاد سقلاب و کیمال ممتد شود و آراضی بلغار از جمله سواحل این دریاست و در حدود قسطنطنیه قریه ایست که در ان قریه خانه از سنگ ساخته اند که در تمثال رجال و نسوان

افتاده ترکش را حضوری بدر رو آید بدان نماند در آید و حضور موصوف بر صورتیکه مشاهده او باشد بالاجمال فرو نخواهد یابد پوشیده نماند که مملکت روم در سوابق ایام ملوک عجم را بوده چه وقتی که فریدون بسلطنت رسید ایالت آندیار بپسر خود سلم ارزانی داشت چون او را منوچهر بکشت گلدانیان خروج کردند و بران مملکت استیلا یافتند و نمرود از گردهٔ گلدانیان بوده و ذکر گلدانیان و لخت و بصره و غیره در ایالت قرم گذشته و پس از گلدانیان اولاد عیص ابن اسحق بن ابراهیم عم بسلطنت روم رسیدند و بروایتی پدر اسکندر از احفاد عیص علیه السلام ست و بعد از ایشان موبائیان بحکومت آندیار رسیدند و بروایتی از ایشان بوده فیلقوس رومی پدر اسکندر رومی و بعد از فیلقوس پسرش اسکندر پادشاه شد و ذکرش در ایران گذشت و بعد از و طائفهٔ از امرای اسکندر بر ران دیار بسلطنت رسیدند و الگاه قیاصره بران مملکت مستولی شدند و اول از ملوک قیاصره اغسطوس ست و او اول کسیست که بقیصر مخاطب گشت گویند که مادرش در حین گذشت تشکمش بر انشگافته باشد و معاصر شالوز بن اسک اسکانی بوده و عیسی عم در سال چهل و سوم از سلطنت او متولد شده تاریخ اغسطوس از زمان سلطنت او گرفته اند و از ان تا هجرت رسول صلی الله علیه وسلم شش صد و سی سال ست گویند بر اغسطوس بت پرست بود و لشکر بمصر و شام کشید و ایطالیه را نیز انداخت و قیصر پیش از آثار او ست و بعد از او طیبار لوس قیصر بادشاه شد و در عهد او عیسی علیه السلام خروج کرد و پس از و نفاوشر از امرای آندیار بسلطنت نشست او در فسق افراط کرد و با دختر خواهر مباشرت نمود و اطراف را بهجوم آوردند او را بکشتند و پانزده سال کسی را بپادشاهی برنداشتند پس فیلودلوس بقیصری رسید و بعد از و انتسبانس بقیصری رسید قیطوس باب البشکنچه هلاک کرد عاقبت دیوانه گشت طیطوس امیر او بسلطنت نشست و پس از طیطوس شصت هزار کس از انصاری بکشت چون پدرش بمرد طیطوس بن اسفیانس بادشاه شد و بعد از و برادر دیگرش دوسطار قیصر شد پس منازا که حواریان عیسی عم هاجی کثیر از علمای انصاری را در روم اخراج کرد و بعد از و باردون والی سرکسالی را که از علمای نصاری و وسطاس اخراج کرده بودند باز آوردند و پس از و قلدیوس قیصر شد او معاصر سالورس از سر دیک بوده و او اول قیصری ست که دین عیسی عم کردند و بعد هفت سال رومیان کلی دین بودند بر و هجوم آوردند و او را بکشتند و بعد از چند کس بقیصری رسیدند تا الگاه دقیانوس بادشاه شد و او ملک اصحاب کهف ست و قصهٔ اصحاب کهف چنان بوده که دقیانوس بشهر فروش که آنوقت دار الملک روم بود می نشست و او را شش تن از اشراف اولاد آن دیار خدمت میکردند مخصوص و مقرب حضرت گشتند و قیانوس دعوی الوهیت کرده و ایشانرا تکلیف پرستش خویش نمود و ایشان باو نه کردند و از و بگریختند و در بیابان نینوا رسیدند سنان از احوال ایشان آگاه شد و ایمان بخدا آورده با ایشان روان گشت و سک سبان نیز همراه شد و بر همه سبان بر در غاری آمدند و در ان خزیدند و بخواندند پس از ان که دقیانوس بر در غار رسیدند کس در ون غار فرستاد و ایشانرا دید و باز گشت و در خواب کران آمد گوئی مرده اند و قیانوس امر فرمود که در ان غار بسنگ و گچ محکم ببندند چون بیدار شود از غار بیرون خواهند آمد ظهور دقیانوس بعد از رفع عیسی بسالهای دراز شده و اصحاب الکهف و الرقیم که در قرآن مجید واقع ست رقیم نام قریهٔ اصحاب کهف بوده یا نام آن غار ست و اصح آنست که رقیم آنجماعه بوده اند که چون بفرمان قیانوس در غار مسدود گردیدند اسامی و القاب و یار نجم از ایشان او دقیانوس بر سنگی نقش کرده بر در غار نصب کردند القصه بعد از دقیانوس دو تن دیگر بادشاه شدند آنگاه قسطنطی رومی قیصر شد قسطنطنیه بنا نهاده و آنرا دار الملک ساخت و مبروص گشت اشفه باب او را

گفت بدین عیسی عرم در آی تا آن مرغ زایل شود و قسطنطین و عیسی عرم قبول کرد صحت یافت و بعد از چند کسان دیگر بسلطنت رسیدند آنگاه
بوسطاس بادشاه شد و در سال دوم از جلوس او میلاد با سعادت رسول صلی الله علیه وسلم اتفاق افتاد و آنسال آتشی مشتعل در حوالی
قطب شمال ظاهر شد تا آخر آنسال بماند و عاقبت خالد عمران بمعجزه بعصای خویش فرو نشاند و این حکایت در ضمن شام و بیت المقدس گذشت
و این فضا با پیش حکما از جمله کائنات بوده و در عهد بوسطاس نوشیروان سپاه به روم فرستاد لوانطاکیه بگرفتند و چون موزلفی
قیصر شد خسرو پرویز از بهرام چوبین منهزم با و پناه آورد و چون موزلفی کشته شد پیش خسرو پرویز که از امداد موزلفی بهرام چوبین را منهزم
ساخته بسلطنت متمکن شده بود پناه آورد بعد موزلفی قوباس قیصر شد و بعد بست سال امرا بر و خروج کردند و مقرر کردند هرکه او را
بقتل رساند بادشاه شود هرقل که از روستای روم بود بر سید و او را بکشت و بادشاه شد خسرو پرویز پسر موزلفی را با سپاه گران
بر سر هرقل فرستاد پسر موزلفی ظفر یافت از روم میان که از هرقل راضی بودند بادشاهی پسر موزلفی بن نداوند و هرقل سپاه پراگنده
جمع کرده و نذر نمود که اگر بر سپاه عجم و پسر موزلفی ظفر یابد پیاده به بیت المقدس رود و در راه بساط انداختی تا پای بران
نهادی او بروی رسول صلی الله علیه وسلم وجهکلا را بر سالت نزد او فرستاد و هرقل خواست که مسلمان شود رومیان گفتند
که اگر چنین کنی ترا بقتل رسانیم هرقل از ان عزیمت در گذشت آورده اند که شام بن عاص را ابوبکر رضی الله عنه بر سالت پیش
هرقل فرستاد شام گوید که روزی هرقل مرا بخواند و امر کرد تا صندوقی مذهب آوردند دران خانهای کوچک بود یکی را بکشاد
و جریره پارهٔ سپاه بیرون آورد بران صورت مردی سرخ و سفید بلند گردن و محاسن کنده بود و گیسو تا فته داشت گفت این صورت
آدم عرم ست پس دیگر برآورد و گفت صورت نوح عرم ست پس جریره پارهٔ سفید برآورد بران صورت پیغمبر با لبود چون بدیدم
و بشناختم و بگریه افتادم و گفتم این صورت محمد ست صلی الله علیه وسلم هرقل گفت بخدا که این صورت اوست و این صندوق
بمغرب در خزینهٔ آدم بود که ایزد تعالی با و فرستاد چون ذوالقرنین بدانجا رسید بدست آورد و بعد از و بدست ایشان افتاد
و امرا بعریه کشید پس بخزانهٔ سلاطین منتقل گشت و بما رسید بالجمله بعد از هرقل پسرش قسطنطین بادشاه شد و در سی و پنج
سال هجری با هزار کشتی قصد مسلمانان کرده و در راه طوفان شد و بسیاری از سفاین غرق گشت او بجریرهٔ صقلیه افتاد و رومیان
گفتند او شوم ست بکشتند قسطنطنیه از آثار اوست هرقل بن هرقل را بقیصری نشاندند و در بدو دولتش مسلمانان اسکندریه
گرفتند رومیان گفتند که او نیز شوم ست پس بخلقش آویختند و بعد از و شش تن بقسطنطین بوس قیصر شد فرنگیان سه نوبت
او را زهر دادند و کار گر نیامد و چهارم بار شبی او را زهر دادند و یکروز و نیم زنده داشت لاجرم زهر کار کرد و بمرد پس از و
بادون و بعد از و طیالوس و بعد از و چهار کس دیگر الکاه قسطنطین بن اردون بادشاه شد بالشکری عظیم روی بلاد
اسلام نهاد و ملیطه بگرفت و ویران کرد صالح بن علی عباسی عم منصور و ابقی که امارت بعضی از شام داشت با او رزم
کرد و ظفر یافت قسطنطین بروم باز گشت من بعد پسرش لادون بعد از و زوجه اش اعطر بادشاه شد و مهدی عباسی
پسر خود هارون رشید را بر زم او فرستاد اعطر صلح کرد و خراج پذیرفت و چون بعفو ر بقیصری رسید مخالفت ها بر آشکار کرد و خراج باز گرفت و با هارون رشید رزم کرد و منهزم گشت و بعد از و سه تن دیگر قیصر شدند و چون نوبل
بادشاه شد معتصم عباسی لشکر بروم کشید و عموریه بگرفت و بعد از و نیلش ملدوره و همچنین نیکفس دیگر یه یکی بعد دیگری

کسطنطنیه

بسلطنت رسیدند تا آنکه رومانوس بسلطنت رسید و در سنه سیصد و پنجاه هجری درگذشت لیعفور نصرانی که از اکابر امرا بود و بیشتر ملت اسلام داشت به نیابت پسرانش لیسیل بن رومانوس و قسطنطین بن رومانوس که یکی هفت ساله و دیگری پنج ساله بود بحکومت نشست و مستقل گشت و در ایشان را طوعا و کرها بخواست و قصد بلاد اسلام کرده صد و هشت هزار سوار با پیاده رومیه رسید و آنشهر را البسوخت و بسیاری از مسلمانان در آن هنگامه از تشنگی هلاک شدند پس قریب پنجاه قلعه بگرفت و حلب بگشود و لشکر نمود جمعی قلیل در قلعه حلب متحصن شدند لیعفور بروم بازگشت و خواست که پسران رومانوس را خصی کند و مادر ایشان با اتفاق ابن اسمعیل که از اکابر امرا بود او را بقتل رسانید و بعد از و ابن اسمعیل به نیابت پسران رومانوس بحکومت رسید و در سنه صد و شصت و شش هجری روبلاد اسلام نهاد و بعلبک گرفت و بعد از و سبل بن رومانوس استقلال یافت و ولایت روس بگشود و پس از و برادرش قسطنطنیه و بعد از او مادرش ارمانوس به نیابت زن حکومت یافت و زنش بر پسر صرافی منخایل نام عاشق شد و شوهر را بکشت و بعقد منخایل در آمد منخایل به نیابت زن قیصر شد و بعد از و خواهرزاده اش که او نیز منخایل نام داشت پادشاه شد و بعد از او مادرش که از احفاد قیاصره بود قیصر شد و بعد از او ارمانوس قیصر شد و روی بلاد اسلام آورد سلطان الپ ارسلان سلجوقی با او مصاف داد و ظفر یافت قیصر اسیر شد و خراج پذیرفت و دیگر بار بسلطنت روم رسید و در چهار صد و شصت و چهار هجری درگذشت و بعد از و منخایل قیصر شد و بعد او دولت قیاصره ضعیف شد و سلاحقه بر بسیاری از روم استیلا یافتند و بعد از و کرامکس در بعضی آندیار بحکومت رسیده و در پانصد و یازده هجری درگذشت پس پسرش لوحیا جانشین شد و بعد از و سلاحقه بر سائر بلاد روم مستولی شدند و بعد از ان طائفه از قیاصره در فرنگ بسلطنت رسیدند و از ایشان بود فریدیرون کوس و او در قسطنطنیه بسلطنت نشست و او را سلطوس گفتندی یا تاج بر سر نهادی و بعد از و لمس قیصر پادشاه شد و او امیر هولند بود و بر سائر بلاد فرنگ دست یافت و در عهد او لشکر مغول از راه دشت قبچاق و بعضی از فرنگ در آمدند و قلعه عظیم بگشتند و بعد از و رولفس قیصر شد و در عهد او سپاه اسلام عسکار و طراسس و اکثر بلاد ساحل شام بگرفتند و بسیاری از نصارا را بکشتند و بعد از و اطاعس قیصر شد که صد به قیصر پست اعطوس والی شد و دویست هزار مسلمانان را بانتقام بکشت و او معاصر عارانخان بود و بعد از و برطولس قیصر پادشاه شد و او معاصر سطنطنکوس باب بود که در صدر دوم خلیفه است از خلفای عیسی عرم سلاحقه که بروم سلطنت کردند جد ایشان شهاب الدوله قیلمش ابن اسرائیل ابن سلجوقی ابن سلطان طغرلبیک سلجوقی است چون بلنگ عراق عجم استیلا یافت قلعه کردکوه تقبلمس تفویض نمود ارپ ارسلان چون پادشاه شد خواست که اولاد قتلمش را بقتل رساند خواجه نظام الملک وزیر شفاعت کرد و گفت سزاوار نیست که نام شاهزاده یکی از ایشان برگیرند و بسپه سالاری اطراف ولایت فرستند و سلطان را خواجه را بپسندند و سلیمان بن قتلمش را بشحنگی بعضی از بلاد شام فرستاد و او در چهار صد و هفتاد و هفت هجری آنطائفه را پیش از ین فرنگیان انطاکیه گرفته بودند بگرفت شرف الدین علی که از قتل سلطان ملک شاه والی حلب بود فرنگیان انطاکیه بر سالیانه باو خراج میدادند از سلیمان طلب آن وجه نمود سلیمان گفت اکنون که مملکت را مسلمانان دارند خراج نباید خواست و بعد از و پسرش داود بحکم سلطان ملک شاه بحکومت نشست و با قیصر روم که قصد لبوه باقی داشتند بود اشت نموده کرد و ظفر یافت آنها را از بلاد

روم بگرفت وآنجا برتخت نشست وبعد ازو برادرش قوبچ خان جانشین شد وچهار صد ونود هجری که فرنگیان انطاکیه را گرفتند ظفر یافت وحران وسروج بگرفت واز انطائفه ست سلطان علاء الدین کیقباد خلاصهٔ سلاطین آن بلده بوده واو آنست که با سلطان جلال الدین منکرنی رزم کرد وظفر یافت چنانچه درضمن خوارزم گذشت وپس ازان علاء الدین اطاعت اوکنای قاآن نمود آخرین انطائفه کیقباد بن قلامرا ست که بحکم غازان خان والی روم شد ولغی کرد غازان خان اورا بگرفت ودرشش صد ونود ونه هجری بکشت ودولت سلاجقه از روم سیری گشت وبعد ازو امرای احفاد هلاکو خان بحکومت روم رسیدند وبسی بگذشت که از ملوک عثمانیه برآندیار استیلا یافتند ذکر سلاطین عثمانیه ایشانرا ازروی تعظیم خواندکار خوانند اول انطائفه سلطان عثمان بن امیر طول ست که اورا عثمان حق گویند جد اوسلیمان شاه از احفاد اعور خان بود در قرب مغول از وطن بروم رفت مدتی باکفاران دیار بجهاد به قیام نمود ودر فرات غرق گشت پسران وبرادران اوغرم وطن کردند ونهیر طغرل ابن سلیمان از برادران واعمام جدا شده بروم بازگشت طائفه از قوم با او مراجعت کردند سلطان علاء الدین کیقباد سلجوقی وحصار وطوماناغ به ایشان مسلاغ وفلان واو امیر طغرل آنجا اقامت کردند تا بعد پس ببسیار شدند ودر تاریخ جهان آرا مسطور است که او شبی در موضع نزول کرد تخت نشست صاحب خانه بیامد وگفت قوان پس لیت آمد طغرل برخاست وبدوزانو بنشست وتمام شب بعبادت گذرانید ودرمیان خواب وبیداری آوازی شنید که چون این ادب بجا آوردی سلطنت باولاد تو ازانی داشتیم داد با تو عمر یافت ودر شصد وشصتا وهفت هجری درگذشت پسرش عثمان بن امر طغرل بعد از پدر بطلب ملک برخواست ودر احصار استیلا یافت بدو عثمانیه تاریخ ست وپس ازان برصابر مستولی شد خطبه بنام خود خواند وبسیاری از روم ضبط کرد ورسوم وقوانین نهاد وبرفرزندان وصیت کرد گویند تا اکنون سلاطین روم برقوانین او عمل کنند وبعد ازان پسرش ارورخان سلطان عثمانیه پادشاه شد وبسیاری از روم بگشود وپس ازو پسرش سلطان مراد غازی پادشاه شد وغلامان را تبکری نام کرد وکلاه زرد وزری برسر ایشان نهاد این رسم تا اکنون دران دیار شایع ست وحکایتی از اقبال او آنست که قلعه لولیت را که به تبکری باقروعی مشهور ست محاصره کرد چون کاری از پیش برفت بازگشت ودر زیر درختی متفکر وانشسته بود که خبر رسید که کیجانب حصار بکیبار فرود آمد سلطان آله شاهین را بفرستاد تا آن حصار را مسخر کرد تا آنکه در هفتصد ونود ویک هجری بحرب لاد فرنگ رفت وغالب آمد بدو برگشته ایستاده نظاره میکرد یکی از مجروحان فرنگ افتان وخیزان آنجا رسید خواص پادشاه خواستند که اورا دور کنند سلطان گفت بگذارید که شاید خبری داشته باشد پس اورا پیش خواند فرنگی آن پادشاه را بیک ضرب بشهادت رسانید وبعد ازو پسرش سلطان بایزید بن سلطان مراد معروف به الملدرم بایزید پادشاه شد وبرادر خود یعقوب چلبی را بکشت ودفتر ومحاسبه که تا آن غایت درمیان ایشان معمول خود باشاره واخلیل وفرا رسم وضع کرد واو پادشاهی عورد قهار بود تا عهد او اهل عثمان از ملاحظه علانیه ظاهر شراب نخوردند او بعلانیه مجلس بزم آراست ودر زمان او ارباب دولت پسران امر علانیه همراه داشتندی وپس ازان رفته رفته این رسم دراندیار شایع گشت بالجمله سلطان بایزید بلکن بدرجهٔ بلاد فرنگ گشت فرنگیان روی باو آوردند سلطان ایلغار کرده با ده هزار سوار تا معسکر ایشان رسید پسرش از طغرل با بست هزار سوار باو پیوست فرنگیان

زیاده از چهار صد هزار بود ند سلطان بایزید پسر را در برابر ایشان بداشت و خود در کمینگاه قرار گرفت فرنگیان حمله آوردند و امر طغرل را از جای برداشتند سلطان بایزید از کمین گاه بیرون آمد و مانند برق و باد خود را بر ایشان زد و ظفر یافت پس از آن اورا ایلدرم بایزید بگفت و ایلدرم تبرکی برق تندر را گویند او در ایام دولت خود آنقدر بسیاری از بلاد بگشود چون دولتش کمال رسید معزول گشت و در شصد و پنج هجری با امیر تیمور گورکان مصاف داد گرفتار شد چنانچه در احوال امیر تیمور صاحبقران گذشت فوت ایلدرم بایزید تاریخ وفات اوست و بعد از وی چهار تن از پسران او و احفاد او بسلطنت رسیدند آنگاه سلطان محمد بن سلطان مراد بن سلطان محمد بن ایلدرم بایزید پادشاه شد و در جمادی الاولی سنه هشتصد و پنجاه و هفت هجری قسطنطنیه را که استنبول مشهور است تسخیر کرد غربیه از فرنگیان گرفت و دار الملک ساخت و کپتان جوناتهان اسکاط میفرماید که در سال هزار و چهار صد و پنجاه و سه عیسوی مسلمانان قسطنطنیه را از فرنگیان انتزاع کردند و آنزمان از طبقه و سلطنت فرنگیان در ان شهر یکهزار و یکصد و بست و سه سال گذشته بود و بعد از و پسرش سلطان بایزید پادشاه شد و برادرش سلطان از خشم از فرمان روی باز آوردند و منحرم مصر گریخت و از انجا بفرنگ افتاد سلطان بایزید جمجامی را بفریب آنجا فرستاد تا به اشتره زهر آلود شش سرش تبر اشید سلطان جم در گذشت و پس از ان قانون شد هر که پادشاه شود برادران را بقتل رساند القصه سلطان بایزید بسیاری از ممالک فرنگ گرفت و بعد از و پسرش سلطان سلیم در چهل سالگی پادشاه شد و سائر برادران و برادر زاده گانرا بکشت و بعد خویش بسیاری از جهان بگشود و بر اکابر سلاطین عصر غالب آمد و پادشاهی مدبر عاقل و شجاع و کریم بوده و در عهد خویش لشکر بایران کشید و در موضع خالدران با پادشاه اسمعیل صورت رزمی کرد و ظفر یافت باسر بر آمد و باز گشت و در نهصد و بست و دو هجری بر شام استیلا یافت و متوجه مصر شد و آندیار را از تصرف خزاکیه بیرون آورد و خلفای مصر را که نام خلافت داشتند بر انداخت و در حرمین شریفین بنام او خطبه خواندند و بعد از و پسرش سلطان سلمان پادشاه شد خلد الله ملکه سلمان تاریخ جلوس اوست بعهد خویش بسیاری از ممالک بگشود و از بلاد انگردوس فتح کرد و در نهصد و چهل هجری شهر یکه احداث نمود و بعد از سه دین دیگر پادشاه شد و هر سه را با سلاطین صفویه مصالحه بوده و بعد از و سلطان احمد نبیره زاده سلطان سلمان در سنه هزار و چهل هجری پادشاه روم شده بود و بعد از و معلوم راقم حروف نیست که کدام کس آنجا پادشاه شد الا در سنه هزار و یکصد و نود و چهار هجری مستر و الاصفات جوناتهان اسکاط انگریز در تقریبی با راقم میفرمود که اکنون در بلاد روم سلطان سلیم نامی آن عثمان پادشاه است و در دیار روس که ترقی بامور سلطنت می پردازد و بسیاری از مملکت روم را در تصرف خود آورده جزیرهٔ ثورانیه جزائر دریای روم است و در ان صد و پنج است ساکنان آنجا در علوم غریبه مثل طلسمات مهارتی عظیم دارند جزیرة الطیور از جمله جزائر روم است و در آنجا طیور ساکن اند موی بغایت بارد و برم دارند و اصناف طیور در انجا قریب صد و سی صنف باشد جزیرهٔ فالطیه نیز در بحر روم است و در ان جزیره غیر از گوسفند چیزی دیگر نباشد و آن گوسفندان بغایت بزرگ اند و تجار را چون گشتی در انجا رسد و گوسفندان بسیار بی مانع بگیرند جزیرهٔ ابیض نیز از جزائر بحر روم است و در وی معادن نقره باشد لهذا آنرا به بیاض نسبت کرده اند و منافع بسیار در ان حاصل میشود انطاکیه شهر لیست از بلاد روم در غایت بزرگی و شکوفی و شش هزار کرمانه وارد و بازار مرصع فروشی

را یک فرسخ نوشته اند و اطرافش بقولی چهل فرسنگ و روایتی سیزده فرسخ و عرض باره اش شش ذرعه و ارتفاعش شصت ذرعه نهاده اند و دو دروازه که یکی را باب الذنب و دیگری را باب الملک گویند و مابین این دو دروازه بازاری است که ستون های آن همه از مس است و سقف آنرا از مس ساخته اند و بر بالای آن بازاری است که درز کاکنیش نهایت تکلف بکار رفته و از انجمله عمارتی است که هزار در و دو بست ستون از مس دارد که طول هر ستون پنجاه ذرعه است و هزار در و دو بست در از مس که اکثر آنرا به سکهٔ طلا و نقره گرفته اند و ابواب عاج و آبنوس و صندل و عود و بسیار است و صد و سی زنجیر است از زر و نقره که مقادیل طلائی بر آن محکم گردانیده و طول و عرض آن عمارت یک فرسخ است از ولید بن مسلم منقول است که در شهر انطاکیه ببازار بطاران رسیدم نردبانی ظاهر شد ببالا رفتم بازاری و دیدم عظیم طویل که صرافان نشسته بودند چون باره ازان سیر ده شد بازرینه پدید آمد فرود آمدم فضای دیدم قریب بشش میل که مردم در وی به تیغ و تبری مشغولی داشته لکن در میان آن قضا ساخته بود که دری بسوی مشرق و دری بطرف مغرب داشت و درین ریاحین ها همه رنگ است و زر لفتهای مصر و فرنگ آویخته بودند و مؤلف صبح صادق میفرماید چون لشکر قلاوون بر بوهیطاس بادشاه روم ظفر یافت و به انطاکیه رفت و طرح آنشهر بنظر خویش در آمد و فرمود تا بصورت آنشهر در عراق شهری بنا نهادند و رومیه نام کردند و انطاکیه را کوچانیده در آنجا آوردند نیز گویند که خانه های رومیه را چنان مشابه خانه های انطاکیه ساخته بودند که از اهالی انطاکیه هر که بر رومیه بخانهٔ خود در رفت هیچ تفاوت نیافته گمان کرد که در انطاکیه بر در خانه در خویش در شده و در رومیه نبوده شاید در انطاکیه همان یکدرخت بود بسیار درختان بوده باشد یکی را سهو کرد **شلوی** شهری بزرگ است بعضی سلوق و برخی سلیوق نیز خوانده و بر کنار قحط واقع است و مردم آنجا نه بنسب نصاری دارند و در انجا نوعی سره سازند که چون در چشم کشند سیاهی آن زائل نشود و بمذهب ایشان اختیار طلاق در دست زن باشد **فرشیه** از بلاد فرنگ است و بعضی گرسیه گویند و در انجا صنفی از مردم که نصف روی ایشان در غایت سفیدی و نصف دیگر در نهایت سیاهی است و در ره سران و سره سران ولایتی است در طرف باب الابواب که اهل آنرا یاقامتهای طویل و دهنهای بین و چشمهای کبود دارند بغیر از زره ساختن صنعت دیگر نمیدانند و بغایت غریب دوست می باشد چنانچه شخصی بخانهٔ شخصی مهمان شده باشد پس از ده سال بدان ولایت وارد شده باشد و خواهد که جای دیگر منزل گزیده و میان مهمر تابان بر سر مهمان جدال و قتال می انجامد و پیش ازین ایشانرا مذهبی و ملتی نبوده که سره گوشت اورا طعمهٔ کلاغان ساخته استخوانش در سر دانه میگذاشتند اما الحال بشرف اسلام مشرف گشته مذهب شافعی میدارند

اقلیم هفتم

این اقلیم بقمر منسوب است و لون عامهٔ ساکنانش میان صفرت و بیاض باشد و جدا ول این اقلیم از انجاست که درازترین روز پانزده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که طول روز شانزده ساعت تمام باشد و حد دوم آنجا که ارتفاع قطب چهل و هشت درجه و ثلثی رسد و بقولی آخرین این اقلیم آنجا که طول روز شانزده ساعت و ربعی باشد و ارتفاع قطب پنجاه درجه و ثلثی برسد و ابتدای این اقلیم هم از مشرق است و بر بلاد یاجوج ماجوج گذشته بر بلاد کیمال و والان و شمال بلاد خلج گذرد و بر جنوب بلاد ترخان که عبارت از دریای خزر است رود و طول این اقلیم صد هشتاد و هفت هزار و بست و یک فرسخ و ثلثان فرسخی است و در این اقلیم عمارت کمتر است و در تمام این اقلیم بست و شش شهر و دو کوه و چهل رود باشد و بقولی پنجاه شهر بزرگ و هزار شهر کوچک و دو کوه عظیم باشد یاطق بلده ایست از بلاد روم مردم آنجا بیگدیگر مشفق و مهربان باشند و چون کسی بدزدی و یا اسیری و دیگر متهم شود قدری آهن گرم کنند و چیزی از انجنبل بخوانند و متهم آن آهن را بردارد و قدمی چند رود و بیندازد و روز دیگر اگر دستش آبله کرده گنهکار است و الا بیگناه یاطق الروم موضع ایست که جمعی از اهل نصاری انجا متوطن باشند و با یکدیگر دوستی دارند و از ایشان هر که بگناهی متهم شود دست و پای او را بسته در آب اندازند و اگر به آب فرو نرود گناه ندارد و اگر فرو رود گنهکار است او را بسرا رسانند و از شهرهای مسلمانان این اقلیم یکی بلغار است متصل رود اتل و شهر مذکور از امنیه بلغار پسر کیمال بن یافث بنا کرده است در اقلیم ششم اشارتی بآن رفته و از غایت برودت دران موضع اشجار نروید و شهر بلغار با عتقاد بعضی در نهایت شمال واقع شده و با عتقاد مؤلف مجمع الانساب بلکین مغرب و شمال ست نزدیک تقطب شمالی و در اوایل فصل

تا بستان شفق در انجا غایب نمیشود و کوتاهی شب بچهار ساعت میرسد و روز به بست ساعت باشد و باز بعکس میگردد یعنی روز بچهار ساعت
و شب به بست ساعت رسد و در ناحیهٔ بلغار عرعیست که نصف منقار اعلای او شماه بجانب یمین مایل ست و شماه بجانب یسار مثل لام
الف و وقت اکل بهم و شامل میگردد و گوشت او اکثر امراض را نافع ست خصوصًا سنگ گرده و مثانه را و اگر بیضهٔ او بر برف گذارند گداخته
شود از ابو حامد از بسی عرو یست که در بلاد بلغار شخصی دیدم از نسل عادیان که بغایت طویل القامت بود و در خدمت بادشاه بلغار
تقرب تمام داشت و در هر لشکری که او بودی فتح میسر شدی و اهل بلغار جمله مسلمانان اند و مذهب حنفی دارند و باعث این چنین گفته اند
که وقتی یکی از صلحای که در طبابت نیز مواشت بدان دیار وارد گشت قضارا بادشاه آن ناحیه را عارضهٔ بیماری بوده و اطبای آن دیار
از معالجهٔ آن بعجز معترف بوده اند آنمرد صالح گفت که اگر سلطان عهد نماید که بعد از صحت مسلمان شود من معالجه کنم بادشاه قبول کرد
و بعد از دوای آن شفا یافت و مسلمان شد و بتدریج مردمش نیز مسلمان گشتند **سقلاب غربی اقلیم ششم** را نیز دارد و سقلاب از ابنیهٔ سقلاب
بن یافث بوده چنانچه بعضی منسوب باو کرده اند اما بنیرهٔ سقلاب که نامش نیز سقلاب بوده آن شهر را ساخته و تفصیل این اجمال از تاریخ صحیح
صادق آنکه چون سقلاب بن یافث را فرزندان بسیار شدند بعذاب کثرت اولاد و اعتقاد گرفتار شدیکی از پسران که مادرش در طفلی فوت کرده بود
او را بشیر سگ پرورید و او میان مردم میعیت و او را پسری آمد سقلاب نام و آن پسر بعد از فوت پدر بجای پدر بریاست قوم رسید پس سقلابیان که بسیار
بسیار شده بودند قصد دیار روس که در جوار حریر بود کردند و پورت یعنی موضع جهت سکونت خود ها خواستند روسیان گفتند جای ما
تنگ است و شما جمعی کثیر چگونه جای اقامت بشما و هم ایشان از کمال حرز پورت خواستند و همان جواب شنیدند ناگاه مرزم
میش آمدند و متهزم بجای افتادند که آنجا رودت هوا در غایت شدت بود و در زیر زمین خانها ساخته اقامت کردند و
املاک بسقلاب موسوم گشت و بعضی از ایشان در آن طرف اقلیم مفتم یعنی بیرون از حدود و اقالیم توطن میدارند و سقلابیان
چند قوم اند از غایت صولت و تهور هر قوم را بادشاه علیحده هست و همواره میانهٔ خود با قتال و جدال ست اگر اختلاف در میان ایشان نبودی
هیچکس طاقت مقاومت ایشان نداشتی و انجماعت بعضی مذهب نصاری دارند و بعضی آفتاب را بخدائی می پرستند و پسران ایشان چون بحد
بلوغ رسند تیر و کمان گرفته از پدر و خویشان رخصت خواهند تا بهر خویش معیشت بهم سانند و دختران ایشان سر و پا برهنه بیرون می آیند
و در کوچه و بازار سیر میکنند هر کرا از مردان میلی بهم رسد مجوزی آورده بر سر دختر اندازد و نام زنی بر و گذارد از آن روز آن دختر از منزل
خویش بیرون نه آید و در مذهب ایشان تا بست پنج زن جایز ست و در نزد یکی ایشان موضعیست که قوم آن موضع از نصف یاجوج و ماجوج
اند چنانچه یک گوش را بجای فرش بزیر خود دارند و بگوش دیگر خود را بپوشند و قد ایشان یکشبر و نیم ست و مانند سباع چنگالها دارند و چون سگ
کنند مخفی نماند که یاجوج و ماجوج باعتقاد بسیاری از اهل شهر از اولاد منسخ بن یافث بن نوح علیه السلام اند و بعضی گویند که از اولاد جوهر و یاجوج بن
یافث بن نوح علیه السلام اند چنانچه در صحن ترکستان نامه از ان گذشت و در عین المعالی گوید که آدم علیه السلام محتلم شد و منی او بخاک آلوده گشت
حق تعالی از ان یاجوج و ماجوج را بیافرید این روایت نزد راقم چندان اعتبار ندارد و بالجمله هر یک از نسل یافث قطری از اقطار زمین برفته و
سکونت نمودند و آغاز زراعت کردند یاجوج و ماجوج با قصای اراضی مشرق بجائیکه ذوالقرنین اکرسد تعمیر نمود مقیم گشتند و از نسل ایشان خلقی
کثیر بوجود آمد چنانچه عبد الله بن عمر گوید که نبی آدم ده جزو اند از انجمله نه جزو یاجوج و ماجوج و یکجزو سایر اهل عالم باشند بقول بعضی یاجوج و ماجوج دو طایفه
اند و هر طایفه بچهار صد قسم منقسم اند و یک نفر از ایشان نمیرد تا هزار کس از نسل خود نبیند و تمام طبقات یاجوج و ماجوج بحسب جهات منحصر در شش صنف اند اهل

جماعتی اند که طول وقامت ایشان صد وبست گز بود وعرض بدن بآن مشابه بناشد وصنف دوم راطول قامت وعرض بدن صد و بست گز بوده باشد وصنف سوم راطول وقصر قامت از یک شبر تا چهل گز باشد واین صنف راحکیم کوس گویند وفیل وکرکدن تا بطاقه مقاومت ننوانند کرد واز اجناس وحوش وسباع صناره هرچه بدیشان بازخورد بنجات نیابد همه راطعمهٔ خویش سازند وهرکس که از ایشان بمیرد گوشش رابخورند ودیگر طعام ایشان دانهٔ خرنوب است که در آن سرزمین بسیار پیدائی دارد واقم حروف درکتاب عجائب المخلوقات دیده که تین جانوریست که ورخشکی پیدا شود وبزرگ گردد وحیوانات خشکی راخوردن گیرد وبنهایت عظیم الجثه شود وچندانکه اگر دردریا فرسنگها بشود وزیر وبالا شود حیوانات آبی درفع آن بحضرت عزاسمه تضرع نمایند رزاق مطلق آنرا بجزیره برساحل آن بلاد یاجوج وماجوج واقع است براند وبمیرانند وآنطایفه آن راشکار کنند وبخورند وهرروز درآنجا هزارها برسند وطعمهٔ یاجوج وماجوج شوند وکپتان جوناتهان اسکاٹ می نویسد که دربعضی شهرهای فرنگ که برساحل دریای شور اند انجا تین را فرنگیان شکار کنند وفی الواقع نهایت عظیم الجثه باشند وآن ازجمله شملهست وگوشت آن بکار برند مگر روغن ازان بگیرند که بسیار بکار آید بالجمله یاجوج وماجوج راندهی ومکنی نباشد ومانند حیوانات معاش کنند وتفسیر حسینی این چند ابیات درصفت ایشان می نویسد شاید که ازشاهنامهٔ ترکان باشد **ابیات** بگوتا چیشی سگ جیفه جوی ۴ بگوش دراز از خران برده گوی ۴ بهنگام فرصت بخسبند دیر ۴ یکی گوش بالا ودیگر بزیر ۴ تنکن هرتنکن باشد ابر دی ۴ شتابان کشان ریش تا زیر زانوی شان ۴ برون آمده استنک شان چون کزاز ۴ شکم همچون وباخرد وگردن دراز ۴ چو یوزیکان آمده در وجود ۴ فروزرد ورخ سرخ وچشمان کبود ۴ ندارند وجز خواب خود هیچکار ۴ یکی رویکی نا زمینند هزار **واقوا القرنین وسلسین** وجمهور مورخان برانند که شد یاجوج وماجوج راذوالقرنین اکبر بسته وبرخی گویند که ذوالقرنین همخسر که عبارت از سکندر رومی است واز احفاد عیص بن اسحق بن ابراهیم علیه السلام والاظهر هوالصحیح واو معاصر وارابن وارادت ملک العجم وزمانهٔ او بعید تر از طوفان نوح علیه السلام بوده وذوالقرنین اکبر از اولاد یافث بن نوح علیه السلام ست وزمانهٔ اش قریب تر بعد از طوفان نوح بوده چنانچه از هود وصالح علیهما السلام ظاهر گشت وآنجناب از انبیای مرسل ست واز جمله معجزاتش یکی آن بود که بزبان هر قوم عارف بود وقصهٔ آن جناب در قرآن مجید در آخر سورهٔ کهف واقع ست واقم حروف بالهام ومشاهده از آن آیات شریفه نسخه صنع اکسیر تباویل معه اجزا واذان برآورده ودر صحایف وظایف که لوح محفوظ نیز نامند وآن مشتمل بر فواید کثیره ست تالیف کرده مشروحا بیان نموده اما از اتفاقات وبدست نه آمدن هفر نسخه مذکور بعمل نه آمد بالجمله چون ذوالقرنین از مشرق بمغرب مسافت وتا غایت بلاد ترک سد بسته برآمدن آفتاب که طلوع می نمود برسر گروهی که ایشان که هیچ پوششی ولباسی ندارند وایشان از اولاد سقلاب بودند که درانجا اقامت داشتند وزمین ایشان از غایت سستی وتری بنا نگاه نمیداشت وشدت برودت هوا بمرتبه بود که ایشان در سرداب ها بسر برند ذوالقرنین ورامصاحبان ایشان شده نزدیک ساکن یاجوج وماجوج رسید که دارالملک سقلابیان بوده بادشاه آنجا نخدمت آمد ذوالقرنین شریعت بدو عرض کرد رئیس سقلاب بدیرفت وگفت که چون میان ازدست بردیاجوج وماجوج درمعرض تلف ایم گرمیان ما وبه آن کرده شدی بندی که مانع خروج ودخول آنجماعه شود باعث مزید استحکام اطاعت باشد ذوالقرنین قبول کرد وطلب یاری ازان بادشاه نمود پس ازآن بفرمود تا درمیان دو کوه که ممر یاجوج وماجوج بود حفر کردند چندانکه به آب رسیدند پس سنگهای

عظیم خانها نهادند و بازمین برابر ساختند و خشتهای آهن برابر یکدیگر چیدند و مرتفع ساختند گویند میان آن دو کوه فاصلهٔ چهار هزار قدم بوده که شد کشیدند و عرض شد شصت و پنج گز و بقولی پنج میل و طولش صد و پنجاه فرسخ و ارتفاعش دو هزار و شش صد و شش و زیاده بران اندازه که برابر فاصلهٔ هر دو کوه گشته و از خشتهای آهن که برابر یکدیگر چیدند یکے بر دیگرے نهاده مرتفع ساختند تا چون مساوی شد میان هر دو کوه پس بفرمودهٔ ذوالقرنین کوره ها در میان آن نهادند مردم در دمیدند چون آن خشتهای آهن هر نگ آتش سرخ گردید بالای آن قطر النحاس یعنی سفر ای روی گداخته ریختند تا سوراخ ها که مانده بود استحکام یافت فروبهر روے فرشی که انگیختند بابر و روی هلکرده میریختند و بقول مؤلف هفت اقلیم ولدی دران سد ساخته اند و بخت و ارد عرض هر یکی شصت گز و ارتفاع هفت گز و ضخامت هر دو نیم گز که از روی ریخته اند و قفلے بران در زده که طول آن هفت گز است و کلیدی نیز بقدر هفت گز بآن آویخته و بست و چهار وندانه دارد و هر روز اندیک گزد رخورد سنه ها دن و بادشاه آن حوالے هر روز جمعه قرار داده است که جمعی کثیر از مردم بر آن وارد حاضر آیند و بیکبار کز بها بران در زنند تا دلالت بران کند که این در پاسبانی دارد پس نتوانند یاجوج و ماجوج که بالا روند بر آن سد و یا آنرا سوراخ نمایند پیش کپتان جونا تهان اسکاٹ این سخن ظلمات است بعد از ساختن آن سد سجدهٔ شکر کرد و گفت این شد بخششے است از پروردگار من پس چون بیاید وعدهٔ آفریدگار من دانند این سد را باز مین همواره و مست وعدهٔ خدا درست و راست چنانچه در قرآن مجید ازان خبر داده و گویند که آن نزدیک قیامت خواهد شد که یاجوج و ماجوج سد را شکافند و بیرون آیند و عالم و عالمیان را خراب و ویران کنند و از کتاب مسالک مسالک نقل است که واثق خلیفه عباسی بخواب دید که سد یاجوج و ماجوج گشاده گشت و بقول آنکه بخواب بیند خواست که از احوال سد مطلع شود و بنابران سلام ترجمان را بانجا به کس فرستاد تا بتحقیق سد نماید سلام از سامرین از منه و از انجا ببلاد ازان و از ان موضع بباب الابواب و از انجا بولایت خزر رفت و بادشاه خزر که ترخان نام داشت کسان همراه سلام گردانید سلام و غیره از ولایت در آمد و بست و شت روزه راه رفتند تا زمینی رسیدند که بوے ناخوش همیشه بمشام ایشان میرسید و ده روز دیگر قطع مسافت کردند تا بجاے رسیدند که کوهی بنظر در آمد و جماعت خصی در و بودند اما آبادی بنود سلام ازان منزل نیز ور گذشت و هفت منزل دیگر رفت تا بقصبے از ان حصون رسید که نزدیک آن کوه شد یاجوج و ماجوج در شعب آن بوده اگرچه ملاوش اندک بوده اما همه صحرا و اماکن سهناک داشت و دران سد زمین حفنی بود بغایت مستحکم که محافظان شد انجا ساکن بودند و دین اسلام داشتند و زبان عربی و فارسی میدانستند اما از وجود خلفاے بنی عباس بیخبر بودند بهر تقدیر سلام را روز دیگر تزدیک سد بردند سلام کوهے دید و رودے بزرگ که عرض او صد و پنجاه گز تخمیناً باشد آب نداشته و بران کوه هیچ رستنی از گیاه و هیچ ذے حیات نبوده و باره بنظرش در آمد که از خشت پخته دران رهگذر آورده که زیاده بران گنجایش نداشت بعد ازان سلام از انجا مراجعت کرد مدت رفتن و آمدنش از رساله که سلام از رورو انگی از بغداد تا باز آمدن نزد خلیفه منزل بمنزل معه عجایب و غرایب راه که مشاهده کرده بتفصیل مرقوم نمود دو سال و چهار ماه بود و بالجمله ذوالقرنین بعد از طواف جهان و بستن شد به اراضی اسکندریه رسید و شش ماه دنیا عمارت کرد و دو صد و پنجاه سال عمارت اشهر

با تمام رسید ذوالقرنین فرمان داد که گرد آن شهر سوری از صاروج کشیدند و آنرا چنان شفاف و بیضی ساختند که
کرساکنانش جهت محافظت چشم مدتی نقاب مے بستند و در یک گوشه شهر منارے بود و شصت گز دران سوراخ ها
گذاشته و آبگینه ها در آن نصب کرده که ازان بر دریا نگاه میکردند هرگاه لشکری عازم آنشهر شدی اهالی آنجا مطلع شده
سامان جنگ کردندے آنشهر هزار و پانصد سال معمور بود و بعد ازآن هر سال دیگر خراب ماند پس ازآن سکندر که
عبارت از ذوالقرنین اصغر است هم بران صفت که از تواریخ پیشین معلوم کرده بود آنجا شهرے بنا نهاده و اسکندریه نام
کرد چنانچه در اسکندریه گذشت باجمله ذوالقرنین بعد از فراغ این و آن سکونت اختیار نمود و سپاه را اجازت
انصراف بمساکن ایشان داد و بدو نه الجندل بعبادت پرداخت تا آنکه رحلت نمود و مدفنش بقبولے جبال نهامه مدت
ملکش بقولی چهل سال و روایت اصح ششصد سال و او زنبیل یافتی و قوت خود ازان حاصل کردی و ایخه زیاده ماندی
تصدق کردے قمر شهرست و قلعه متین بر قرار کوهی دارد و وسعت آنکوه بمرتبه است که گنجایش تمام اهالے
آن نواح دارد و مردم دران نواح بسیارند نزدیک آنقلعه کوهی دیگر است که سر در هوا کشیده و صعود بر قله آنکوه
بعسرت دست دهد و لباس قرمزی از ملبوسات معروف آن دیارست سوامی مدینه عظیم ست و جانب شمال
تاتار واقع شده و بحر خزر که رود اتل نیز گویند در جانب شرق و جنوب این شهر جریان میدارد دیگر سرای ترسا بر ساحل
رود اتل از جانب شمال ست و آن شهرست که تجار از طرف دریا تا رو بلاد تاتار آنجا بیا میروند صواوق بضم صاد مهمله
شهرست که در دامن کوه واقع ست و زمین آنشهر سنگستان ست و بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و مردم آنجا مسلمان اند و تجار مسافران
بدان سرزمین آیند و اکثر سکان آن شهر نصاری اند شقتا قومیه ایست جلیله و میان آن شهر و بحر محیط یکروزه راه باشد
و دیگر از شهرهای این قلیم بلاد اندلس و مدمیر و افریقیه و طرطبه و حربیه وغیره از بلاد مغرب اند آورده اند که چون سلاطین فارس
بر بلاد یونان ست یافتند اهالی آن دیار به اندلس که اقصی بلاد مغرب ست رفته اقامت گزیدند و دران قوم حکما بسیار
بودند حکمت دران مملکت شیوع یافت و ان بلاد آباد ست و در هر گوشه یکے دعوی سلطنت کرد ازایشان بادشاهی بود
که دخترے جمیله داشت ملوک اطراف بخواستگاری او برخاستند پدر دختر گفت اما دختر ملکی حکیم نشاید دروتن ازآن جمله گفتند که ما حکیم ایم
ملک گفت هر یکے از شما را بکاری امر کنم هر که اول از عهده برآمد مصاهرت مقرر گردد پس یکے را بفرمود تا آب از کوه
برآورد یکے آشنا بگرداند و بدیگری گفت بر زبان بادیشان دشمن اند بر کنار بحر طلسمے بساز تا چون قصد آن دیار کنند مغلوب شوند پسر
هر دو بکار خود مشغول شدند آن یک آب بیرون آورد و آسیا بساخت و دختر را بخواست و آنکه طلسمی ساخت آگاه شد و خود را
هلاک ساخت انکه بکام رسیده بود بعد از پدر زن بسلطنت نشست و طلیطله دارالملک ساخت و آنجا خانه بنا نهاد و بیت حکمت
نام کرد و حکما را جمع آورد تا دران طلسمها ساختند و در خانه را بستند و قفلے بران زدند و بعد از دهر که از اداالاشر
بخبث نشستی قفلی بران افزودی تا آنکه بست و شش قفل بران بزدند رزق بادشاه بست و هفتم بود چون بر تخت نشست گفت اینجا
را کشایم و بنگرم که دران چیست بزرگان عهد گفتند این موجب خرابی ملک و پادشاهی است لرزق الاتفاقی نکرد و قفلها
بگشود آنجا جوانے مرصع بجواهر دید که بران نوشته بود هذا مائدة سلیمان بن داود تا بوقتے از زحام یافت که

نشست و او چهار صد مرد خواه داشت و در یک روز از ایشان هفت ده فرزند بوجود آمده و از انطائفه ست تمیم بن معز
نیز و ابو الفتح که بحکومت نشست و او یک صد پسر و شصت دختر بیادگار گذاشت و بعد از و یحیی بن تمیم و رافریقیه و بعهد سلطنت
کرد و در عهد او سه کس عمره بمهدیه آمدند و گفتند ما کیمیا میدانیم یحیی ایشان را بخواند و خلوت کرد و تبر و اره خرشریف و قاید کسی
تمام آن سه تن کار و ها بر کشیدند و یحیی را زخم زدند و شریف را بکشتند و قاید تنها با هر سه تن جنگ غازیها و آواز
بلند کرد جمعیکه بر در بودند در آمدند هر سه را بکشتند چون ایشان بری اهل اندلس بود محی بفرمود که هر کرا در ان
شهر بلیس بزبان ایشان یافتند بقتل رسانیدند و دران واقعه بسیاری از بیگناهان کشته شدند و یحیی نیز عنقریب
بشومی قتل بیگناهان بفجاءت در گذشت و در عهد نبیره یحیی آل رجا فرنگی از اکابر ملوک فرنگ بود بجزیره سقلد
نشست بر طرابلس غرب و مهدیه استیلا یافت و مستقل گشت و طرابلس را در پانصد و چهل و یک هجری قتلعام کرد
و باز آمد و ساخت و بعد از و پسرش تمیم بحکومت نشست و در رعایت مسلمانان کوشید پس از و یکی بعد دیگری
از اناث و ذکور و سومی از فوش فرنگی بسلطنت رسید ذکر ملوک بنی عبد المؤمن اول ایشان المؤید بالله طاعنی
که نسبش بنعمان منذر آخرین ملوک جره می پیوندد و آبا و اجداد ش بحجاز و مصر و شام مقیم بودند با آخر ماندیس شد عمر و بسیله
توطن گزیدند طارق بن اتفاق روسای شهر بر و شبخون بزدو او را بکشتند و مردی را اظاهر کرد که این هشام بن حکم اموی
صاحب اندلس است پس او را بسلطنت برداشت و بکار ملک پرداخت و چون هشام جعلی در گذشت استقلال تمام یافت و خود را المؤید
بالله طاقر لقب نهاد و نبیره طاقرست المعتمد علی الله که در استیله بر تخت نشست و بعد از چند سال از فوش فرنگی ملک
فرنگیان اندلس و صاحب متلیه قوی شد و در چهار صد و هفتاد و هشت هجری قهرا قهرا طلیطله
را بگرفت و رسولی نزد معتمد فرستاد و بعضی از بلاد اسلام طلب نمود و معتمد رسول را بکشت از فوش سپاه
جمع آورد و روی بدیار اسلام نهاد معتمد از سایر ملوک آن دیار مدد خواست صاحب مرسیه و سنا دجیه
و تلمسیه با و پیوستند معتمد علی الله از یوسف بن یوسفین ملک ملثمین صاحب مراکش مدد خواست یوسف بمدد معتمد
رسید و هر دو لشکر در سطلبوس بهم رسیدند و در چهار صد و هفتاد و نه هجری رزمی صعب کردند مسلمانان
ظفر یافتند از فوش بگریخت سال دیگر معتمد به اتفاق یوسف وی بدیار فرنگ نهاد و چهار شهر بگشود
و باز گشت یوسف از انکه مراکش از بلاد بربر بود و هوای ناخوش داشت و از شنیله از بلدان اندلس
و بعد و بت آب و لطافت هوا مشهور بود دران مملکت طمع نمود و چون بمراکش باز گشت سپاه بسیله فرستاد
و بگشود و معتمد را حبس کرد و او در حبس بمرد و گویند که معتمد از هشت صد مخدره یک صد و هفتاد و سه فرزند داشت
و بعد از معتمد علی الله ملوک ملثمین بها دشاهی آنها رسیدند ذکر ملوک ملثمین و ل ایشان امیر المسلمین و ملک الملثمین
ابو یعقوب یوسف بن تاسفین بود و او اول کسی است که به امیر المسلمین مخاطب گشت قبیله او را ملثمین خواندندی چه تمام
و رنست نقاب باشد ایشان یا موسی بن نصیر بمغرب رفتند و بجدود آن توطن گزیدند و هر گاه مردان ان قوم کارزار
از قبیله بیرون فرستادی طایفه از زنان ایشان تا خت آوردندی و زنان ایشان را به اسیری بردندی ایشان چاره اندیشیدند و ماتند زنان نقاب برخ

انداختند و در خانها نشستند و او از ها افگندند که بفلان شهر میروم مغربیان بخاطر جمع روی بمنزلگاه ایشان آورده و لقاب دران تیغها آختند و خاطر از دشمنان بپرداختند و لقاب را بر خود مبارک دانستند و آنرا التزام نمودند باینهمین اشتهار یافتند یوسف بن سفیان مردی شجاع و مدبر بود و مردان مغرب پنج گفتی و جز آن پنج زبان نفهمیدی و در حدود زمانه شهر مراکس را بنا نهاد و دزدان که اینجا بسیار بودند بقتل رسانید و بسیاری از بلاد مغرب بگشود و خطبه بنام عباسیان خواند و در چهارصد و هشتاد و چهار هجری براسلبیه و قرطبه و مریه و صاویه دست یافت و مستقل گشت و در محرم پانصد هجری درگذشت و از محاسن او نقل میکنند که روزی سه تن در شهر مراکس با یکدیگر نشسته بودند یکی آرزو کرد که هزار دینار یابد و دیگری شعله آتش و نمود سوم گفت که زن امیر یوسف از جمله زنان عصر است دآرزوی من او دست انچه حدیث یوسف رسید هر سه را بخواند و آنرا که مال و شغل خواسته بودند بکام رسانید و انرا که طمع در زنش کرده بود تیز و زن فرستاد و گفت انچه مناسب دانی بعمل آر زن یوسف بفرمود تا او را محبس کردند سه روز او را یکنوع طعام داوند پس او را بخواند و گفت که درین ایام چه خوردی گفت انچه تو دادی گفت هر یک را مرد خاص بود یا نه گفت همه یک مرد داشت گفت زنان عالم نیز همه یکنوع اند مرا نیز چون زنان دیگر بدان داشت از آزدی خود برآر پس هزار دینار او را داد و اطلاق فرمود و بعد از یوسف پسرش ابو الحسن علی بحکومت نشست و در پانصد و پنج هجری فرنگیان که قصد او داشتند رنجه صعب کرد و ظفر یافت و در عهد او عبد المومن خروج کرد و بعد از ابو الحسن برادرش اسحق بحکومت نشست و از دست عبد المومن بقتل رسید ذکر حکام موحدین عبد المومن و اولادش ایشان را حکام موحدین گویند بنا بر آنکه در ابتدا و شروع مبالغه نمودند در دعوت ایشان این بود که بر سر که در جنگ ظفر یافتندی تمام سپاه مخالف را بقتل رسانندی مولف تاریخ صحیح صادق گوید که پدر عبد المومن عبد المومن را بسیار دوست داشتی روزی دید که ابریق قصدخانه اش کرد و عبد المومن را که در گهوارگی خفته بود فرو گرفت و بعد از لحظه ناپدید گشت پدر بر سلامتی پسر شکر گفت و دانست که کودک بدولتی عظیم رسد پس چون عبد المومن بسن تمیز رسید محمد تومری بیامد و او با خود بمراکس و از انجا بتلین بل همراه برد و بسلطنت بنشاند ابو عبد الله محمد بن عبد الله تومری به عتی خویش صاحب دعوی عبد المومن است و اول او را مهدی گفتندی محمد تومری با قصای مغرب متولد شد و همانجا نشو و نما یافت و بطلب علم بمشرق رفت و بصحبت امام محمد غزالی رسید و حج گذارد و در سایر علوم خصوص در جفر ماهر گشت و از اسباب دنیا خبر کوزه و بوریا و عصا با خود نداشتی از که بمصر و اسکندریه شتافت و قصد بلاد خویش کرد و در کشتی نشست اهالی کشتی را بامر معروف و نهی منکر اشارة نمود و در پانصد و پنج هجری بمهدیه رسید و در مسجد نزول کرد و هر روز در شارع منهی و آلات مناهی که دیدی شکستی و خلق را بعبادت تحریص نمودی این خبر بوالی مهدیه یحیی ابن تمیم صباح رسید او را بخواند و احترام کرد محمد تومری چندی آنجا بود و سفر گزید بقصد رسید آنجا عبد المومن را دید یا خود گرفت و در طلب ملک ساعی گشت گویند که او را از حقر معلوم شده بود که در اقصای مغرب از اولاد محمد صلی الله علیه وآله وسلم مردی ظاهر شود که حروف نامش این بود م ح م و ت د م ر ت و او بدولت رسند ما استقامت امرش موقوف بردی باشد که متصف بصفات معهوده باشد و حرف نامش این بود ع ب د ال م و م ن و اینحالت بعد از مانیه و خامسه اتفاق افتاد و محمد تومری دانسته بود که مرد اول او دست لاجرم در طلب عبد المومن می بود چون او را بدید علامات معهود در او مشاهده کرد او را با خود گرفت و رفیق خود ساخت چنانچه گذشت و از اصحاب

عبد المومن مردی بود فصیح و بلیغ او را عبد الله نشران گفتندے محمد تومرے او را از اراده خود مطلع ساخت و گفت خود را بخلق گنگ ظاهر کن و سخن نگوے تا انگاه که حاجت افتد نشران لب از سخن به بست و محمد تومرے با همراهان بمراکس رسید و بمهدیه نزول کرد و بر عادت خویش زمان بطن ملوک کشود که در رعایت حدود شرع مشاهده میکنند این حدیث به ابو الحسن علی بن یوسف بن سفیان صاحب مراکس رسید او را بخواند و از گفته باز خواست کرد قاضی مرید محمد تومری گفت که سخنان ناحق در باب ملوک بے سبب چرا میگوئی محمد تومرے گفت که افترا نمیکنم انچه راست است میگویم ملک را چگونه عادل و عالم توان گفت که در شهر او خمر در بازارها میفروشند و خنازیر بدوش مسلمانان میگیرند و ازین نوع بسیار بشهر و ابو الحسن علی از غایت حیا سر بزیر انداخت شخصی اندبسے که مردے عالم و دانا بود و در خدمت ابو الحسن اعتباری تمام داشت گفت ایملک اگر سخن من نشنوے بپشیمان نشوی و آن اینست که این مرد را وظیفه مقرر کن تا در شهر تو باشد و بگوشه بنشیند و اگر نه چنان شود که خزینه هاے تو در پس کار او صرف شود ابو الحسن خواست چنان کند وزیرش گفت زشت باشد که گویند ملک از درویش تبر سید مرا فاسد آنست که او را خراج از ملک خویش نمائے ابو الحسن چنان کرد محمد تومری باعمان رفت و آنجا دوستی داشت باوے در کار خویش مشورت کرد او گفت که به بلین بل باید رفت که اهالے آنجا رو بتوبه گردند محمد تومری بدانجا رفت شناخت اهالے جبال بلین بل او را در لباس علما دیدند معزز داشتند مدتے آنجا بماند روزے ایشان را گفت ارزق نیستید فرزندان شما چرا ازرق چشم هستند ما رعایاے ابو الحسن علی بن یوسف بن سفیان ایم هر سال غلامان او بهر خواستن خراج می آیند و در خانه هاے ما نزول مے کنند و با زنان ما انچه خواهند بکنند ما را طاقت دفع ایشان نیست محمد تومری گفت ازین زندگانی که شما راست مرگ بهتر بود اگر ازین بلیه شما را نجات دهم مرا چه دهید گفتند مال و جان خود نثار کنم محمد گفت سلاح جمع آرید و چون غلامان بیایند ما را مطلع کنید بعد چندے غلامان بیامدند و هر کدام بخانه یکے رفتند و شراب خوردند و با زنان ایشان بفراغبال بخفتند محمد تومرے با ایشان گفت که چون ساعتی از شب باقے ماند بر ایشان تاختن برید و همه را بقتل رسانید ایشان چنان کردند غلامان که از خود خبر نداشتند اکثری براه عدم رفتند و معدودے چند از غلامان بمراکس گریختند و ابو الحسن را از ان حال اعلام دادند او سپاه بدفع آن قوم فرستاد محمد تومری گفت تنگی هاے کوه را محکم کنید و دل قوی دارید پس لشکر مراکس بکوه رسید کوهیان بمقابله پیش رفتند و رزمی صعب کردند سپاه مراکس از تنگی راه کاری نکرده منهزم گشتند و انچه با ایشان بود بدست یاران محمد تومری افتاد ایشان با آن معزز شدند محمد تومرے گفت که غنیمت جمع آرید کوهیان چنان کردند محمد بفرمود تا غنایم را بسوختند پس عبد الله نرینی را که کنک جعلے بود اشاره کرد که بسخن آید عبد الله نرینی چون دیگر روز از خواب بیدار شد گفت بخواب دیدم که دو فرشته از آسمان بیامدند و دل مرا بر گرفتند و پر از علم کردند اهالے جبل که او را کنک مید گفتند این را حمل بر معجزه کردند محمد تومری گفت اکنون ما را از کار ما آگاه کن نرینی گفت تو مهدی هستی و قایم بامر خدا هر که بیعت تو کند نیک بخت است و هر که مخالف تست بهلاکت قریب است پس گفت اصحاب خود را بمن عرض کن تا مطلع سازم که کدام بهشتی و کدام دوزخیست محمد تومری اهالی کوه را جمع آورد نرینی هر کرا با دی مخالفت داشت گفت از اهل نار است و بقتلش فرمان داد دیگران بفرموده او عمل کردند

وایشان را بکشتند محمد را ورلین بل مخالفے نماند و عرض یاران ندیده هزار مرد بشمار آمدند پس خود آنجا بماند و عبد المومن و عبد الله نسرینی را با سپاه جرار بمراکس فرستاد و در محاصرهٔ مراکس عبد الله نسرینی بقتل رسید و عبد المومن بهزیمت رفت محمد تومرے در نماز بود چون ازین حالت خبر یافت گفت چون عبد المومن بیاید با او بگویند که عافیت ظفر تر است و در طلب ملک سعی کن پس در همان دو سه روز که سی و نه سال از عمر محمد تومری گذشته بود در پانصد و بست و چهار هجری وفات یافت و او مردی متقی بود و بمال دنیا رغبت نکردے و در لباس او فیدے و بفرد حتے و اندک اوان بکار بردے و باقی را تصدق کردے بعد از وفات محمد تومری عبد المومن به تین مل رسید و بموجب وصیت محمد تومری اهالے تین مل با و بیعت کردند عبد المومن با سپاه متوجه دهران شد و بگرفت و بر متیهان و فاش استیلا یافت و بمراکس رفت و بعد از یازده ماه قهراً قهراً شهر مراکس را از آل یوسف بن سفیان بگرفت و مستقل گشت بر افریقه و اندلس و با قصاے مغرب فرمان نبرداشته و در پانصد و چهل و دو هجری با امیر المومنین مخاطب گشت و بعد از و پسرش او یعقوب یوسف بسلطنت نشست و دنا سر یوسفیه با و منسوب است و پانصد بست و شش هجری با صد هزار سوار با سبلیه رفت و والے آنجا اطاعت کرد امیر یوسف قصد طلیطله کرد ارقوس فرنگے والے آنجا متحصن شد امیر یوسف را کارے پیش برفت با سبلیه باز گشت مادر سر دلیس والی مرسیه و اسبلیه و اندلس با یکی از شکریان خود سر و کار داشت از پسر توهم نمود و او را بزهر هلاک کرد بعد ازین واقعه امیر یوسف بر مرسیه وغیره استیلا یافت و برادران مردلس را بنواخت و خواهر ایشان را بخواست و بسے نگذشت که دولت آل مردلس سپرے گشت و بعد از امیر یوسف پسرش ابو یوسف یعقوب بن یوسف بسلطنت نشست و دنا سر یعقوبیه با و منسوب گشت و در عهد او علی بن اسحق از بقایاے ملثمین قوی شد و سخامه بگرفت یعقوب بیست هزار سوار بزرم او فرستاد و در پانصد و شصت و سه هجری خود نیز روان شد و در پانصد و هشتاد و شش هجری بمراکس مراجعت نمود از قولش قصد دیار اسلام گردد و شهر شلب بگرفت یعقوب آن شهر از فرنگیان بگرفت و چهار شهر دیگر که پیش ازین بچهل سال فرنگیان از مسلمانان گرفته بودند قهراً قهراً بگشود از قولش پنج ساله صلح کرد و چون مدت منقضی شد طایفه از فرنگیان رو دیار اسلام آوردند یعقوب قصد رزم ایشان کرد و در راه مریض شده باز گشت و در پانصد و نود و سه هجری دیگر بار رو بفرنگیان آورد ایشان صلح کردند یعقوب بعد از وفات علی بن اسحق ملثمین با فریقیه شد و آنجا شهری بنا نهاد و رباط الفتح نام گذاشت و بمراکس رسید و در گذشت و او بادشاهے زاهد و عابد بود و در عهد خود به ترک فروع فقه امر کرد و فرمود که فقها تابع هیچ مذهبی نباشند و جز بکتاب مجید و سنت عمل ننمایند لاجرم ازان دیار جمعی برخاستند که تابع هیچ امامی نبودند چون ابو الخطاب ابن دحیه کلبی و برادرش عمر و شیخ محی الدین عربی وغیرهم پس از و عمر بن ابراهیم بن یوسف بحکومت نشست و ابو العلا ادریس بن عبد الله بن یوسف بن عبد المومن او را بهزیمت داده بر تخت نشست و در ششصد و هشت هجری مرین بر او خروج کرد ابو العلا در ظاهر مراکس با و مصاف داده بقتل رسید و دولت آل عبد المومن سپری گشت و در بنی مرین اول کسی که بسلطنت رسید سلطان یعقوب بن عبد الحق مرینی بود او در عهد ابو العلا ادریس بر و خروج کرد و ابو العلا را بقتل رسانید چنانچه گذشت و بر بلاد مغرب استیلا یافت و هفتاد و سه سال ملک راند و در ششصد و هفتاد و پنج هجری نماند و هفتاد هم کسست از احفاد بنی مرین عثمان بن محمد

که آخرین حاکم مغرب گشت و هشتاد سال بزیست و در شصت و نود و سه هجری درگذشت کپتان جوناتهان اسکات از نایبان فرنگ بار اقم میگفت که در سال هفتصد و سیزده از تولد عیسی علیه السلام مطابق نود و یک هجری که زمان خلافت عبد الملک مروانی بود مسلمانان بر ملک استنبول که اسپین سرش گویند از دیار مغرب و از ملکهای فرنگ مستولی شدند و دو سال یک هزار و چار صد و نود عیسوی علیه السلام مطابق سن هشتصد و شصت و هشت هجری محمد صلی الله علیه و آله وسلم در آخر زمان احفاد ملوک بنی مرین فرنگیان اسپین متفق شده مسلمانان را از دیار اسپین براندند مسلمانان از انجا برخاسته ببرابر افریقه سکونت گزیدند و انجا حاکم شدند اکنون که سن یکهزار و هفتصد و هشتاد و عیسوی مطابق یکهزار و یکصد و نود و ششش هجری است مردم اسپین بدیار خویش باستقلال میگذرانیدند جابلقا شهریست در نهایت مغرب و اهل آنشهر از اولاد عاد اند که بمرور دهور از حجاز و شام رفته بدانجا مقیم شدند یهودان اعتقاد دارند که چون اولاد موسی علیه السلام از بیت المقدس هنگام سخت نصر بگریختند حق تعالی اشیانرا بجانب جابلقا انداخت ایشان در انجا سکونت گزیدند جزیرة النار در اقلیم هفتست و در انجا منارهٔ ایست از حجر خالص و ارتفاعش صد گز و صعود بران میسر نشود و بر بالای آن صورت شخصی بطلسم ساخته اند که دست خود بجانب بحر مغرب دراز کرده گوی به بحر اشارت میکند و الیفنگوران جزیره گنبد بلیست از سنگ تراشیده و مسجدی مقابل آن ساخته اند و دعای در انجا اکثر مستجاب میشود و بر سر قبه اکثر صورت طلسم ساخته اند هر کسیکه بدانجا رسد آنصورت آواز دهد که مهمانی آمده است پس در انجا گنبد گشاده شود و طعامیکه محتاج او باشد از انجا بیرون آید و باز در بسته شود و هر چند که مسافران در انجا رسند نه بفرنگ او از انصورت آواز شنید هند و همانقدر طعام از گنبد بیرون من آید پیوسته حال بر منوال باشد و کس سر آن ندانند و بعضی از عقلا در همچنین سخنان تامل دارند و ازین نوع عجایب و غرایب المخلوقات و غیره تواریخ خصوص در کتب هندیان و اسلامیان و دیگران بسیار است مثل سخت طلسم در شهر بابل در عهد نمرود و آسیا در دیار چین که سنگ اعلی ساکن و سنگ اسفل متحرک که هیچ عاقل آنرا نه پسندد و خدا داند که مولفان تحقیق بلیغ کرده نوشته اند و یا بر گفته مباحان تالیفات را بعهده علی الراوی داشته تحریر کرده اند راقم حروف مطبع اصلاح متحده سطرے چند از کتب نقل نموده تا دانند که اسلاف همچنین حکایات در کتب خویش مرقوم ساخته اما نزد عارف محقق نظر بر قدرت قادر مختار هیچ عجب و محال نیست چه هر چه خواهد کند که حکم او راست + گویند که حق تعالی بر محال قادر نیست بدانکه ازین قبیل بتجلی اسم بدیع و ظاهر بعرصهٔ ظهور آوردن نزد او تعالی شانه غیر ممکن و محال نیست اما محال آنست که مثل خود پیدا کردن نمیتواند بزرگی گوید که اول همه چیز را مهیا کردم + دولت این است آخر همه را یکجا کردم + همت این است او هیچ فودے نکرد پیدا قابل + مقدور نداشت + من چو سری ز خویش پیدا کردم + قدرت اینست جزیره برتانیه نیز در اقصاے مغرب ست و عمارات غربی بران جزیره منتهی میشود و ازانرا برتانیه نیز گویند و بطور حمله نیز دیده شد کپتان جوناتهان اسکات باراقم فرمود که جزیره برتانیه مسکن فرنگیان انگلنزیه است و ذکر آن در ضمن احوال دیگر هم نوگفته آید۔

فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم هفتم

شیخ علی بن محمد معروف بابو الحسین شیروانی از کبار بزرگان معروف و مشایخ زمان بوده و بد مناطقے نشسته دارد بسالها

بکہ معظمہ مجاورت نمودہ از منحان اوست التصوف مع الواردات وقال من ترک تدبیرے معاشا طبیعاً وقال تافت الناس الا الناس
یعنے صوفی باد ارد است نہ باوراد یعنے انچہ کہ بالہام و ہدایت نماید بران عمل میکند نہ وظایف وقال من ترک الے آخرہ وگفت کسی کہ
ترک میکند تدبیر کارہاے خود را زندگانی میکند پاک و پاکیزہ وگفت نیست آفت مردم مگر بمردم شیخ ابو مدین سعید بن حسن
مغربی انا کابر مشایخ صوفیہ است و شیخ مغرب بودہ شیخ عبد القادر جیلانی شیخ متفق بودہ شیخ محی الدین عربی مرید
ابو مدین بود و در فتوحات یکے نقل کردہ چہ خلق بحبت یمین و بنرک دست و پاے اوی نوسیدند او را گفتند در نفس خود
ازان اثرے می یابے گفت انبیا و اولیا حجر الاسود را می بوسند آن ہیچ اثر نمے یابد مرا نیز ہمان حکم است یکے از
اولیا ابلیس را گفت با ابو مدین در چہ کارے گفت چون چیزے بخاطر او مے باید مثال آن کسم کہ در دریاے
محیط بول کند و گوید ازان نکردم تا ناپاک گردد روزے بکنار دریا رسید فرنگیان او را اسیر کردند و بکشتی بردند جمعی از
مسلمانان نیز امیر بودند فرنگیان با دبان کشیدند تا روانہ شوند کشتی از جاے نجنید با ہم گفتند شاید این از بہر مسلمانے است
کہ الحال در کشتی در آوردہ ایم پس او را گفتند بسلامت از کشتی بیرون رو گفت بیرون نروم تا ہمہ از مسلمانان برا بگذارند
پرتگالیان چارہ ندانستند ہمہ را نجات دادند آنگاہ کشتی روان شد باب ابو مدین بازجسب و من کلامہ اذا اظہر الحق
تم سبق معہ وغیرہ یعنے وقتیکہ ظاہر شد حق باقی نمیماند با او غیر او و قال القلب سوائے وجہۃ واحدۃ فاے وجہ وجہتہ
حجۃ من غیرہ یعنے گفت نیست مرول را سواے وجہ واحد یعنی بگرو شدن پس اگر بیکطرف متوجہ شد محجوب شد از
طرف دیگر شیخ ابو بکر محی الدین عربی حاتمی طائی اندلسی شیخ موجدان و بزرگ زمان بودہ و در مذہب متابعت کسی
نکردی نسبت خرقہ او در تصوف بیک واسطہ بخضر علیہ السلام و نسبت دیگر بو اسطہ بخضر علیہ السلام میرسد بسیاری
از علما بکمال او قایل بودہ اند اکثرے از علما او را بکیفہ کردہ اند او را گفتند فی الصبر عذاب یعنے آیا در صبر عذاب ست
گفت الصبر کل عذاب یعنے صبر تمام عذاب ست و ہم در کتاب خود فتوحات مکی مینویسد کہ یکے از برادران من یحیی بن لقمان
بادشاہ بلتمسین بود و او شخصے بود از خلق منقطع او را ابو عبد اللہ نویسے گفتند روزے بلتمسین میرفت یحیی بن لقمان
با خیل و حشم در راہ باو رسیدہ جامہاے فاخر در بر داشت بر و سلام کرد و گفت ایہا الشیخ باین جامہا کہ پوشیدہ ام
نماز مایز است کہ شیخ بخندید و گفت از نادانی حال تو بحال سگی ماند کہ در مرداری افتادہ باشد و سر تا پاے او بخون
و نجاست آلودہ باشد و چون بول خواہد کند پاے بردارد تا قطرۂ بول باو نرسد شکم تو از حرام پر شدہ و مظالم
بندگان خدا بر گردن تو جمع آمدہ و می پرسی کہ نماز باین جامہا رواست یحیی اگر لیست و از اسپ فرود آمد و سلطنت
بگذاشت و ملازم شیخ گشت شیخ او را بخانہ برد و چون سہ روز بگذشت رلیمانے آورد و باو داد و گفت ایام میہمانے
بسر آمدہ اکنون برخیز ہیزم بکش و میفروش یحیی ہیزم فروشی پیش گرفت ہیزم بر سر گرفتے و بہ بازار شہر کہ سلطنت
دران کردہ بود بردے و بفروختے و از وجہ آن اندکے قوت ساختے و باقی را تصدق کردی و ہر گاہ کسے از شیخ التماس
دعا کردی گفتے از یحیی خواہند کہ او سلطنت گذاشتہ بزندآمدہ شاید اگر من مبتلا بودمے بزہد دنیا مدی دیگر در لقمات
مذکور است کہ شیخ محی الدین عربی را یکی از مشایخ گفت کہ دختر فلان بادشاہ کہ اعتقاد شما دارد میاہ است آنجا فتم

شوهرش بر بالش او بزد او در حالت نزع بود چشم باز کشاد و بشیخ سلام کرد و گفت شیخ ترا هیچ باک نیست لیکن اینجا یک دقیقه
ایست آنکه ملک الموت که نازل میشود خالی باز نمیگردد و چاره نیست ازو من تا ترا ازوے خلاص گردانم این زمان حق خود
ازما میطلبد و باز نخواهد گشت مگر آنکه جانے قبض کند و در زندگانی تو مر خلق را فایده است و مرا دختر ایست که دوستترین
دختران منست آنرا فداے تو میکنم پس ازان روی بملک الموت کرد و گفت تا آنکه جانے نیرین نزدیک پروردگار خود
نمیروی پس جان دختر مرا بگیر بدل وے که ویرا از حق تعالے باز خریدیم بعد ازان شیخ نزد دختر خود رفت و با او گفت
الیفرزند روح خود را من بخش زیرا که تو قایم مقام دختر بادشاه هستی و بدفع بخلی رسانیدن گفت ای پدر جان من در
حکم تست پس ملک الموت را گفت جان این دختر که صحیح البدنست بگیر در حال دختر شیخ بیفتاد و بمرد پس شیخ میگوید
که نزدیک ما نیست از انکه چیزے بدهند و جان مریض را باز خرند چاره نیست و لازم نیست که در عوض جان جان دیگری
بدهند زیرا که ما خود این مشاهده کرده ایم که جان کسے را که باز خریده ایم و هیچ جان در عوض نداده ایم راقم گوید شیخ
جاے دیگر چیزے داده جان مریض را خریده باشد اما درین حکایت عوض جان دختر بادشاه جان دختر خود داده جان
او را خریده چنانچه گذشت و کلام شیخ که چیزے بدهند و جان مریض باز خرند موافق حدیث شریف ست چه آنجناب
علیه السلام فرمود بیماران خود را دوا کنید به صدقه پوشیده نیست که از شیخ محی الدین عربی سخنهاے بلند
واقعست که لفهم علماء دنیا ید چه جاے دیگران بنابران ازان نوشت مگر بضیافت طبع دانایان یک دو کلمه ایراد مینماید
چه شیخ محی الدین عربی قدس سره حق تعالے را وجود مطلق گفته علماء آن شهر او را بخطیه گرفتند و تکفیر نمودند و بعضے
گفته اند که بخطیه و تکفیر راجع بدان معنی ست و شیخ علاء الدوله از کلام شیخ فهم کرده و بآن معنی که مراد شیخ و همچنین ببسیاری
از علماء تر اتکفیر نموده اند و بعضے مصلحتا بظاهر مثل شیخ عبد السلام دمشقی رحمة الله علیه او را زندیق گفتے روزی یارانش
گفتندے خواهیم که قطب را به بینیم عبد السلام اشاره بشیخ ابن عربی کرد گفتندے که تو او را زندیق میخوانے گفته
بهر نگاه داشت ظاهر شرع است و شیخ در فصوص الحکم در فصوص هودے گفته اند العالم صورت الحق و هو روح العالم
المدبر له فهو انسان الکبیر یعنے عالم صورت حق تعالے است روح عالم است و حق تعالے مدبر عالم مدبر صورت خود است پس حق تعالے
مدبر صورت خود باشد که عالم است پس حق تعالے انسان کبیر است که شامل است و محیط مر عالم صغیر و کبیر را
مانند دریا احاطه بسیاطرات را بکوزه آب و انسان کبیر را اسم کل موجود است و انسان عالم صغیر بظاهر و در معنے
کبیر است و مراد ازان انسان کامل است و نیز او قدس سره گفته مات فرعون ظاهرا و مظهر اظهارة ایمان فرعون
را ازانیکه متکلمان کفر فرعون ثابت نمیکنند و این آیته نیست فلم یک ینفع ایمانهم لما رأوا بأسنا یعنے نباشد انیکه سوگند
ایشان را ایمان و گردیدن ایشان بهنگام که دیدند عذاب ما را و هاس معنی عذا لسبب و شیخ میگوید که ایمان هنگام
عذابست نفع نکند آنکس را معنی چنین است یعنی ازان شخص در دنیا این عذاب را بر نمیدارد و دور نمیکند تا آنکه در آخرت
فایده ندهد چه میفرماید که ایمان مثل چراغیست و کار چراغ آنست که هرگاه در خانه تاریک گذارند آنخانه را روشن میکند
پس همچنان کار ایمان مظهر گردانیدن کافرانست از انجاست کفر هرگاه که بر زبان راندند و برداشتن عذاب در دنیا شرط

نیست چنانچہ گذشت راقم گوید کہ در عہد پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وسلم بسیار کسان از ترس جان وجلای اوطان و اکثرے بطمع اخذ غنایم ایمان آوردند و از ایشان مولفۃ قلوب گویا بندد و دنیا و عقبیٰ ناجی گشتند ہر چند کہ ایمان بطمع و خوف شمشیر بود اما نتیجہ نجات داد بعضے گویند کہ ایمان منافی برگشت نیست این را از حکایت عبداللہ بن ابی بے مبلول منافق کہ در ضمن اقلیم دوم در وقایع سال نہم از ہجرت شفقتہائے بحضرت صلی اللہ علیہ وسلم در بارۂ او مبذول است فہم کند و دیگر موافق کلام شیخ ابن عربی اکثر احادیث دلالت است و از انجملہ قولست من قال لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ فدخل الجنۃ بلا حسنات یعنی ہر کسیکہ گفت لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ پس داخل بہشت است بے محاسبہ وحساب و ایضاً در مشکوٰۃ از عثمان رضی اللہ عنہ بن عفان مسلم روایت میکند قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من مات وہو یعلم انہ لا الہ الا اللہ دخل الجنۃ یعنی از عثمان روایت میکند کہ فرمود رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کسیکہ مرد حال انکہ او میداند بتحقیق آنکہ نیست سزاوار بندگی مگر خدا تعالے داخل میشود آنکس بہشت نظر کند در معنی آیۂ شریفہ کہ در حق پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وارد است وما ارسلناک الا رحمۃ للعالمین الحمد للہ والمنۃ کہ بمساعدت توفیق ازلی ومعاونت سعادت لم یزلی احوال ہفت اقلیم مشتمل بر تقسیم قدیم در کتاب حدیقۃ الاقالیم بر سبیل اختصار در سلک تحریر کشیدہ آمد والحال مصاحف اوراق را باحوال تقسیم جدید ہفت اقلیم معہ امرقہ کہ دانایان فرنگ چہار قسمت مقرر کردہ اند مے آراید و لسان خامہ را بہ بندے از احوال امرقہ کہ عبارت از دنیا نو است و فرنگیان حال آنرا ظاہر و پیدا ساختہ اند و در حیطۂ تصرف مے دارند میکشاید با اللہ التوفیق بر ضمایر ارباب بصایر مخفی نماند کہ چون کتاب حدیقۃ الاقالیم بپایۂ اختتام پوشید بنظر کیمیا اثر کپتان جوناتہان اسکاٹ کہ در فتوت و مردت و دانش و بینش بر اکثر مردم عصر رجحان مے دارد و در فن سیر و تواریخ فارسی سرآمد روزگار ہست گذشت بعد از تحسین بلیغ فرمودہ ہر چند این نسخہ از عجایب و غرایب امصار و حکایت سلاطین روزگار و مشاہیر ہر دیار مشحون و مملوست اما از احوال دنیاے نو عاری و عاطل است گفتم کہ در تاریخ اسلامیان احوال دنیاے نو بر سبیل اجمال چنانچہ فرستادن کشتی جہت دریافت عمارات ماسوائے معروفہ در اخبار اسکندر رومی بغیر از شہرہاے بزرگ و کوچک در اقالیم سبعہ اشارتے رفتہ و مورخان کمتر ازان بیان کردہ اند و اکثر را فروگذاشتہ اما شرح و بسط این خصوص احوال دنیاے نو در کتب فرنگ سیر است اگر ترجمہ این پردازند مناسب این کتاب و یادگار آنخطاب بماند پس بر حسب آن آرزوے راقم از کتاب فسخیم کہ بزبان ایشان بود اقتباس شایستہ بطریق اجمال بزبان فارسی ترجمہ نمود چنانچہ فصلے کہ می آید بنام نامی اوست بدانکہ اکنون دانایان فرنگ بر طبق تفہیم خود تقسیم اقالیم سبعہ بر چہار بخش نموده اند و این پس از بیان سبحۂ سیارہ نموده اند نوشتہ مے شود اما فہرست ہر چہار بخش و امصار این است **بخش اول** یورپ نام دارد امصار یورپ ملک الیمان ملک اسپین ملک فرانس و ملک پرتگال ملک برک کہ عوام دنیا مارگویند و باردی ملک اسویدن ملک روس و ملک پولاند ملک پلس ملکہ خلیفہ ماباکہ اینہا عبارت از دست ملک و اندیز ملک سوئیلاند ملک قطیعہ ملک انگری جزیرۂ انگلند جزیرۂ ایرلند و یپ منار جزیرۂ کارسیکہ جزیرۂ سار دنیا جزیرۂ سیلے **بخش دوم** ایشیا و آن عبارت از ایران و توران و ہندوستان بلکہ اکثر از امصار ہفت اقلیم کہنہ است چون احوال امصار ہفت اقلیم قدیم در حدیقۃ الاقالیم نوشتہ شدہ

بنابران ازان درگذشته بخش سوم افریقیه امصار افریقیه ملک مراقه ملک الخیر ملک توس ملک نزی لوبلے ملک مارکه
ملک بلاد الجرید ملک زار وملک منکر ولید ملک کنتی ملک لوانکو ملک زنگبار ملک مولو موتا به ملک سفله ملک موتے مولے
ملک تراونات ملک کفاریه جزیرهٔ باب المبدل جزیرهٔ زنگیره جاردین جزیرهٔ مدکر جزیرهٔ یوربن جزیرهٔ سنبهلیه جزیرهٔ کنبرے
جزیرهٔ مدیری که شراب آنجا را مدبره نامند بخش چهارم امصار بخش چهارم امرقه جنوبی ملک کسکو ملک بره فره ملک بیرو
ملک خیبر ملک لیلانه جزیرهٔ اسپاهوله جزیرهٔ پوتوریکو جزیرهٔ مارکارینا جزیرهٔ حوان فرنادیر ملک برازل امرقه شمالی ملک کشاده
ملک اسکاتلاند ملک نوانگلاند ملک نوبارک نیلونیا فری لاند لحینا کارولینا قوریدا جزیرهٔ جمیکه جزیرهٔ برمادر اوصاف
وحدود امرقه ملک انگلاند که جزیرهٔ ایست وسکن اصلی انگریزان وشهر لندن پای تخت بادشاه انگریز است امان
برزمین عمارات وآبادی آن شهر وضوابط بادشاه انگریز واحوال سلاطین انگریز ودشواریها ان ایشان تاسن یکهزار
وهفتصد عیسوی مطابق سن یکهزار ویکصد ونود وشش هجری احوال کمپنی اکاف تازی برانکه کپتان چوناتهان اسکاٹ
میگوید که بقول بطلیموس حکیم بیان میکنم احوال این دنیا را که عبارت از هفت اقلیم کهنه است چه حکیم موصوف این دنیا
را هفت بخش نهاده وهر بخش را موسوم باقلیمے ساخته چنانچه درمیان مردم بهفت اقلیم مشهور است واحوال هر
هفت اقلیم بطریق دانایان سلف یازدفادار شیخ آله بار بلگرامی وبر صفحهٔ بیان نگاشته اما دنیاے نو ملکیست
وسیع وآبادی بسیار وزراعت بشمار دارد چنانچه در اکثر خبر تست از ملکهاے هفت اقلیم قدیم ترجیح دارد واین ملک
یعنے دنیاے نو بیرون از هفت اقلیم کهنهٔ معروفه است واصلا مردم پیشین بآن سرزمین نرسیده اند ملک اوزان خبر نداشتند
چه لمطلاع بران ورسیدن بان دیار وتسخیر نمودن این از فرنگیان شده چنانچه بیان کرده خواهد شد باید دانست که
دانایان حال از فرنگ ویونان بعد از فکر بسیار چنین نوشته اند که این دنیا یعنے مسکن ایشان وغیره را که کوه ارض یافتند
یکے از سیاره هاے سیاره ایست دشل سیاره هاے سیاره بر دایرهٔ خود میگردد از انجا که این قول خلاف حکماے
سلف واسلامیان است لهذا این خاکسار سراپا انکسار بندهٔ خدا جوناتهان اسکاٹ فرنگی از قوم انگریز چند سخن از کتب
فرنگی درباب حرکات آسمانی وترکیبات آن وتقسیم کرهٔ ارض برائے تفرج خاطر عاطر دوست یکرنگ ورفیق بیبدل
شیخ آله یار بلگرامی مینویسد امید که ازدوستان قبول فرمایند تا مقصود دوستدار حاصل شود چه نشان دوستی مسلمان
وفرنگی قایم ماند معلوم باد اول کسیکه کتب درباب ادوار آسمانی وترکیبات این دنیا نوشت حکیم تالیوس پاتالیس
یونانے بود واو اول کسیست که حقیقت وسبب کسوف وخسوف دریافت کرده بود وبعد از وے پس از پنجاه سال
حکیم فیثاغورس پیدا شد واو از همه اسلاف در قول خود تفرقه میدارد وفیثاغورس اول کسی است که قایل گردش
کرهٔ ارض وثابت شدن آفتاب گشت لیکن کتب فیثاغورس سابع نشدند لهذا قول او در بینباب درمیان حکماء
جهان چندان رواج نیافت وبعد از فیثاغورس یکصد وسی سال قبل از تولد عیسے علیه السلام در شهر اسکندریه
حکیم بطلیموس که تولیموس نیز گویند احوال دنیا وادوار آسمانے بطوریکه تاحال در کتب واقوال دانایان
فرنگ وغیره نوشته مشهود شایع آنست ودر سال یکهزار ویانصد وسی از تولد عیسی علیه السلام حکیم کوپرنیکوس فرنگے

در ملک پولاند کتابے در باب مذکورات نوشت و اقوال او با سخنان فیثاغورس بسیار موافق اند و چون اقوال کوپرنکوس شایع گردید حکماء فرنگ اقوال مذکور را اقوال کوپرنکوس نامیدند معلوم باد که بقول کوپرنکوس آفتاب در وسط همه سیارات بر مرکز خود نشانیده شد و همه سیارات گرد او میگردند حالا بموجب قول حکیم مذکور اوصاف و حرکات هر یک سیارات و گردش آنها گرد آفتاب بیان کرده میشود تا اهل دانش تفرقه از قول بطلیموس و کوپرنکوس معلوم شود اگر حالا نفهم خوانندگان باید وقتے یاد خواهد کرد و این خاکسار قولهاے نویسد اما دلیل درستی آن آوردن در اراده نبود که طویل بود و اینقدر برای تفرج دوست یکرنگ مرقوم گشته تا دانسته شود که حکماء یونان و فرنگ و هند در اقوال خود هاچنین و چنان تفرقه میدارند و اقوال راست و دروغ هر کس بر وجه او و بدلیل رسانیدن انها بر عهده کوشش کنندگان نجومیان و اهل علم هیئت و صدونجیره میگذارد باید دانست بقول کوپرنکوس کرهٔ آفتاب روشنی بخشنده و تاب دهندهٔ همه سیاره هاست لهذا در وسط آنها نصب کرده شده و آن همه گرد آفتاب میگردند و آفتاب از کرهٔ ارض در طول و عرض در پرده کرور دو لکهه درجه کلان تر است و یک حرکت بر مرکز خود از مشرق تا مغرب سے دارد و انچه حکماء سلف گفته اند که آفتاب در فلان و فلان برج میرود محض خیال است چه این کرهٔ ارض از برج تا برج گردیده و قتیکه برابر یک برج میرود بنظر آنکه میان برج و آفتاب ایم چنان سے نماید که آفتاب در میان آن برج میگردد چنانکه اگر کسی بر کشتی نشسته در وقت جلد روی نظر بر ساحل و زمین بندد چنان مینماید که کنارهٔ زمین اورمی دود و این سخن نزد دانایان دلیل قویست که آفتاب ثابت است و کرهٔ ارض و دیگر سیارات گرد آفتاب سے گردند و الله اعلم کسے بر آسمان نرفته که سنگ انسان را حل کردن تواند کرهٔ زهره بقول کوپرنکوس از همه سیارات بآفتاب نزدیک تر است و بعد ازان عطارد و این کره ارض و ماه و مریخ مشتری و زحل در رجه بدرجه دور تر از یکدیگر گرد آفتاب میگردند چنانچه زحل از بالا و ماه از پائین به سبب دیگر سیارات از آفتاب دور تر اند و کرهٔ زهره از کرهٔ ارض هفت درجه خرد تر است و یکبار در هفتاد و هفت روز و بست و سه ساعت و شانزده دقیقه نجومی کرد آفتاب میگردند و کرهٔ عطارد در دو صد و بست چهار روز و هفده ساعت نجومی کرد آفتاب میگردد و دوری آواز آفتاب سی و چهارده لکهن کروه هندی خواهد بود و کرهٔ زهره از کرهٔ دنیا قدرے خرد تر خواهد بود و کرهٔ ارض یعنی این دنیا در طول و عرض از آفتاب خرد تر خواهد بود چنانچه گذشت و دوری آن از آفتاب نود و سه لکهن یعنی نهصد و سه لکهه ای هفتصد لکهه کم هزار لکهه و هفتصد و بست و شش هزار و نهصد میل و یک میل نیگرده هندی نزد اهل فرنگ باشد و میل نزد اسلامیان یک گرده مقرر است که دو میل اهل فرنگ باشد و کرهٔ ارض در سه صد و شصت و پنجروز و پنج ساعت و پنجاه و پنج پل نجومی گرد آفتاب یکبار میگردد و در بست و چهار ساعت یکبار در مرکز خود میگردد و پس از گردش کرهٔ ارض گرد آفتاب سال و فصل و از گردش بر مرکز خود تفاوت روز و شب حاصل میشود کرهٔ ماه از کرهٔ ارض یعنے دنیا بسیار خرد تر است و دوری ماه از دنیا ششصد و بست هزار کروه خواهد بود کرهٔ ماه سه حرکت دارد یکے بر مرکز خود و دیگر گرد این دنیا گرد کره ارض نامند و دیگر گرد آفتاب یعنی همراه دنیا گرد آفتاب میگردد کرهٔ مریخ هشت آثار خرد تر از کرهٔ ارض بوده باشد و از آفتاب یکصد و چهل و سه لکهن و ششصد و بیست و ده هزار میل دور خواهد بود دو صد و بست و یکروز چند ساعت

گرد آفتاب میگردد کرهٔ مشتری از کرهٔ دنیا دوازده صد و رصه کلان تر خواهد بود و یکبار و دوازده سال گرد آفتاب میگردد و دوری آن از آفتاب چهار صد و چهل و هفده لکهن و چهار صد و هفتاد و دو هزار میل خواهد بود و مشتری چهار ستاره گرد خود میدارد که بخو میان آنرا قندیل مے خوانند و ستاره های مذکور همراه او گرد آفتاب میگردند کرهٔ زحل از همه سیارات دیگر کلان تر است و یکبار و رسی سال گرد آفتاب میگردد و قندیل او از پنج ستاره است که همراه گرد آفتاب میگردند معلوم باد که سوای این سیارات مذکوره سیاره های گردنده دیگر هستند که گاه ها در نظر ما مردم تا دم آلستن میماند و ستاره های مذکوره همین گردش اند اما سر ایشان گرد آفتاب مقرر است و بخو میان و ذوصد بندان جهان مے نویسند گاه گاه از اتفاقات کرده ستاره دام دار بکرهٔ ارض یعنے دنیا یا گرد دیگر ستاره در گردش برسد و بخیپه برس بسیار است که کوه آخرین از کوه اولین سوخته شود چرا که کرهٔ ستاره دم دار که بسیار نزدیک با فتاب میگردد خصلت آتش بر میگیرد پس هر چند بآن چند سوخته خواهد شد اما حافظ حقیقی مالطو همیه گردها را در حدود خود نگاه داشته است که مرضی خود آفرینش خود را نگاه خواهد داشت دیگر معلوم باد که ستاره های ثوابت بیشمار اند اگرچه بخو میان سلف برای حساب خود چندے را نام و نشان میدهند اما از روزیکه دوربین های فلک سیر در فرنگ اختراع شده اند شبے گذشته است که دقیقه بینان از دوربین مذکور ستاره های نو نیافته اند و نے یابند ستاره های ثوابت از ما چنان دور اند که دوری این در حساب نمے آید دیگر معلوم باد کرد چنانچه انسان بر زمین و فرع در هوا و ماهی در آب زندگانی میدارند یک چیزے است باسم طبیعت که از قوت و زور این آفتاب و ماهتاب و آب و زمین و سیارات و ثوابت و ستاره های دم دار و تمام آفرینش خود بجا های خود بے امداد و بے قصورے نماند و علما درین باب جلدها نوشته اند اما هر قدر غور و دریافت این بکار برده اند زیاده ازین گفتن نتوانستند که فلان چیز فلان طبیعت میدارد چنانچه سنگ زمین قایم ماندن و حرمان آب از و ارنشوی نسبت نموداند گویند که در بدن چو طبیعت میدارد پس تمام آفرینش همین طور کار خود را مے کند و طبیعت برای هر کار رسیدارد و الله اعلم بالصواب باید دانست که کرهٔ ارض بصورت گوے مدور است اما بالطرف هر دو قطب اندک سطح و پهن است و مدور شدن کوه دنیائے سبک مقرر شده چه در سال یک هزار و پانصد نوزده عیسوی یعنے از تولد عیسی علیه السلام جهازے از بندر فرنگ بالطرف مشرق روانه شد و مایل بالطرف شمال و هیچ طرف نشد همین کنار زمین گرفته میرفت در یکهزار و یکصد و بست چهار روز بعد از سه تمام دنیا باز بهمان بندر رسید پیش دانایان این دلیل قویست که دنیا مدور باشد دلیل دیگر آنکه دنیا یعنے کرهٔ ارض پابند سیارات گرد آفتاب میگردد و نوشیده نماند که چون قدرے از اقوال حکماے فرنگ در باب کل آفرینش بیان کردم اکنون تفصیل ارض را بطوریکه ایشان دنیا را تقسیم کرده اند مینویسم تا معلوم کنند که این کرهٔ ارض یعنے مسکن ایشان و مخلوقات که هست یکے از سیارات که مقرر کرده بودم حالا تفصیل اجزاے دنیا را بیان میکنم باید دانست که حکماے فرنگ اول تمام دنیا را دو بخش کرده اند یکے از آن آب و دیگر زمین و هر بخش را در بخش های دیگر تقسیم میکنند چنانچه هر یک ایشان کرده خواهد شد اما اول در تفصیل بخش های آب مے پردازم آب که تمام دنیا را فرو گرفته او را دقیانوس مے نامند و شاخی ازان که یک ملک از ملک دیگر جدا کنند آن را

بحر نامیده اند و شاخی ازان که اندرون ایک ملک میریزد آنرا دریاے نامند و بجز آشاخها خرد خرد مانند نالہ که اینجا و آنجا می رود نامهاے جدا جدا موجب جا و مکان بودن انها میدارند اما بنا کردن آن ضرورندارد و چه نام هریکے در ملکها متفرقه میخواهد آمد اما اجزاے زمین عبارت از کوهیست لکاف فارسی بواو زده و فتح نون بنون زده و فتح با نیز منقوط باشد و جزایر او شمس و کوه هاے باشد اما اول باید دانست که کونتینت عبارت از حصهٔ زمین که دران ملکهاے گلان گلان و با دشاهیهاے جدا جدا ے باشد و پاره گلان از بحر اوقیانوس یعنے بحر محیط درمیان انها ریزد و براے رفتن از ملکے بملکے دیگر راه خشکی هم باشد و سفر بحر ضرور نبود جزیره عبارت است از زمین که هر چهار طرف آن آب باشد و انرا دیپ گویند و بے کشتی در انجا نتوان رسید و نتوان برامد و استمش عبارت است از قدرے زمین که درمیان دو کونتینت میباشد دیکے را با دیگری پیوست میکند بدین مانند ۵ معلوم باید که برین کرهٔ ارض دو کونتینت هستند و در یک کونتینت سه بخش کرهٔ ارض واقع شده که آنرا حکماء سلف هفت اقلیم مے نامند و در دیگر کونتینت یک بخش از کرهٔ زمین واقعست و آن عبارت از ملک امریقه است که امریقه نیز شش گویند و آن عبارت از دنیا نو است که بمردم سلف معلوم نبود و این هر دو کونتینت را شرقیه و غربیه نیز نامند و حکماء حال این هر دو کونتینت را چهار بخش مقرر کرده اند نام بخش اول یورپ دوم ایشیا سیوم افریقه چهارم امریقه و امریقه را دنیا نو نیز شش خواهند چه حالا آنرا دریافته آنجا رسیده اند و اکنون هریک ازین بخشهاے چهارگانه بیان مے نمایم اول بخش یورپ و آن عبارت از تمام فرنگ و بعضے از قوایع روم است اول تفصیل ملک فرنگ مرقوم میشود ملک المال طولش سه صد کروه و عرضش دو صد کروه و دار الخلافتش شهر فرنسه و آن شهریست در غایت خوبے و آبادی موفور و همه چیز در آنجا موجود است و سواے این شهر ها گلان گلان بسیار اند و با دشاه الیمان را و یگر با دشاهان فرنگ در مرتبه از خود بزرگ میشمارند و او را جانشین با دشاه روم قدیم میدانند که پیش ازین همه فرنگ و اکثر از ملک افریقه و ایشیا در تصرف او بوده اما حالا بر ملک موروثی قایم است و عظمت او همین است که اگر چند با دشاه از مملکت فرنگ در مجلسی جمع آیند او از همه با دشاهان بالا و بلند تر به نشیند و مردم الیمان اکثر عالم و فاضل و بفراغبالی می باشند و با دشاهان الیمان صد هزار سوار و پیاده میدارند که در هر وقت موجود و حاضری باشند و هنگام رزم زیاده از دو صد هزار سوار و پیاده فراهم کردن میتوانند ملک سپین طولش سه صد گز و پنجاه کروه و عرضش دو صد و پنجاه کروه و دار الخلافتش شهر مارد است فرمان روا ے سپین هم از با دشاهان کلان است و در هر وقت هفتاد هزار سوار و پیاده موجود میدارد و در هنگام رزم یک لکهه و ده هزار سوار و پیاده جمع کردن میتواند و سواے این جهازات جنگی بسیار دارد و بسیاری از ملک دنیا نو که امریقه نامند و ذکرش خواهد آمد در تصرف با دشاه سپین است ملک فرانسیس در طول سه صد کروه و در عرضش دو صد و پنجاه کروه و دار السلطنتین شهر پارس است و آن شهریست در غایت لطافت و نزاهت و در نهایت آبادانی و فراوانی اشیا و اجناس ممتاز از اکثر امصار است شراب انگوری آنجا فراوان پیدا میشود و سپاهش در همه وقت دو لکهه سوار و پیاده حاضر الخدمت باشند و در بعضے اوقات چهار صد هزار سوار و پیاده در میدان رزم فراهم آورده و سواے آن جهاز جنگی بسیار میدارد **ملک پرتگال** ساکنان آنجا را پرتگیز مے نامند طولش

یکصد و پنجاه کروه و عرضش پنجاه کروه و دار الخلافتش لشبن بن بگیرم نام دارد و همیشه بست و هشت هزار سوار و پیاده مدام ملازم او هستند و چند جهاز جنگی نیز مے دارد و در مرتبه ملک بسیار میدارد و اول فرنگیان که بر جزایر مملکت هندوستان دست یافته پرتگالیان بودند **ملک سویدن** طولش چهار صد کروه و عرضش دو صد و پنجاه کروه و دار الخلافتش استکلمست و شهریست در غایت آبادانی و کلانی با رونق تمام و بادشاه آنجا پنجاه هزار سوار و پیاده مدام و چهل جهاز جنگی میدارد و دیگر ایام جنگ سپاه فراهم کردن میتواند **ملک دیمرک و ناروی** طولش شش صد و بست کروه و عرضش دو صد و چهل کروه و آن دو ملک اند که بادشاه آن یکے باشد و دار الخلافتش آن کوپن همکن نام دارد و آن شهریست بسیار خوب و آباوان و بعضی ازان ملک بسیار سرو سبز است اما آبادی بسیار میدارد و بادشاه آنجا همیشه سی هزار سوار و پیاده سوائے جهازات ملازم میدارد و ملک روس در هفت اقلیم کهنه مرقوم است طولش هفتصد و پنجاه کروه و عرضش پانصد و پنجاه کروه و دار الخلافت آن الکنون ملینبرزبرک نام دارد بجائے فارسی مکسو رشهرے بسیار آباد است و بادشاه آنجا بسیار از ملک توران و دیگر از توابع ایشیا نیز در تصرف میدارد و الکنون بادشاه روس ازان است و مذهب نصاری میدارد اما در دلاوری از مردان فوقیت دارد و از بادشاه قسطنطنیه آل عثمان سالها رزم نمود و بسیاری از مملکت از توابع روم متصرف خود آورده چنانچه سولف صدیقة الاقالیم در بیان روس ضمن اقلیم ششم مرقوم نموده و الکنون از بادشاه روم صلحست و انچه از دیار روم گرفته بود هیچ ازان به بادشاه روم باز پس نداد بلکه در رزم از و خراج شده بود همه از بادشاه روم بگرفت گوی صلح برین قرارداد واقع شده و سپاه مدامی بادشاه روس دو صد هزار سوار و پیاده است و در هنگام رزم آنقدر مردم از توران و تاتار و اویک و قلماق و کردولزکے و قذاک وغیره که در توابع اوست جمع میکند که در حساب نیاید **ملک لولاند** که پولند نیز خوانش گویند طولش سه صد و پنجاه کروه و عرضش سه صد و چهل کروه و دار الخلافت آن **درنمانام** دارد و آنشهریست که تمنائے هر کس در آنجا موجود است و بادشاه هست آنجا در خاندان یک کس نیست و نمی ماند چه وقتیکه بادشاه آنجا مے میرد بادشاه فرنگ سوائے پسر کلان خود دیگرے را آنجا به دیگ و دول میفرستد امرا آنملک جمع شده یکے را ازان شاهزادگان فرنگ تجویز کرده بر تخت مے نشانند و او آنجا سلطنت میکند و دیگران مراجعت بوطن و دیار خویش میکنند و هر گاه که آن بادشاه مے میرد باز بدستور سابق شاهزادگان فرنگ میروند و ارکان سلطنت آنجا یکے را ازان میان بپادشاهیت مے نشانند و در آنجا بادشاه متوفی مع اجمال و اثقال خویش کوچیده بوطن خود میرود الحاصل گوئی انجا امراء حاکم اند و هر کس را از امراء آندیار مثال رایه های هندوستان ملک را در تصرف خود ها میدارند و سپاه این ملک یک لکهه و هفتاد هزار سوار و پیاده است باید دانست که تمام سپاه سلاطین فرنگ از الیمان تا پولاند هفت لکهه و چهل و هشت هزار سوار و پیاده حاضر الوقت و ملازم اند و کسانیکه بر جهازات مامور اند خارج از حساب اند و نیز سپاه بعضے از بادشاهان داخل حساب نیست چنانکه بادشاه ولندیز که سپاه خشکی کمتر و جهاز جنگی بسیار میدارد و جمله سلاطین فرنگ در وقت جنگ ده پانزده لکهه سوار و پیاده بلکه زیاده بران فراهم کردن مے تواند **ملک سیلیس** طولش یکصد و چهل کروه و عرضش صد کروه و بادشاه آنجا پسر دوم بادشاه اسپین مے باشد گوئی ملک مذکور مطیع بادشاه اسپین است **ملک خلافت پاپا** طولش یکصد و بست کروه و عرضش

یکصد کرده و پای تخت آن شهر روم قدیم است که سابق در ایام سلطنت دار الخلافت سلاطین روم بوده و پیش ازین پاپا جانشای
خلفاء بغداد همه بادشاهان اسلام را منصور دسند خلافت سلطنت میداد ند همچنان پاپا که خلیفهٔ عیسی علیه السلام است همه
بادشاهان زنگ را که عیسوی اند سند بادشاهی میداد و باج و خراج بابت قیام دین عیسوی از بادشاهان فرنگ میگرفت
دوران زمان هرگاه که یکی از بادشاهان فرنگ قریب بمردن میرسید پاپا را امید نجات اخروی و آنکه از دعای او بهشت
خواهم رفت یکدو صوبه از ملک خود بطریق نیاز به پاپا میداد ازین جهت بسیار ملک و صوبجات در تصرف پاپا بوده و پادریان
که عبارت از مردم فقها و مشرعان دین عیسوی که دایر و سایر در همه بادشاهیست فرنگ اند تا بیان پاپا اند و ایشان
نیز گرده نصاری ظاهر کرده بودند که پاپا نایب خدا است پس هر که گناه میکرد در عاقبت معذب خواهد شد و هر کس را
که معاف کند به بهشت خواهد رفت پس تمام مردم اکبر بادشاه خود را در هر عملی که خلاف مرضی پاپا است شریک شوند
از دعای بد او بدوزخ خواهند رفت پس مردم هر بادشاهی را اینچنین نرسانند و قتیکه یکی از بادشاهان حکم پاپا قبول
نمیکرد یک لعنت غلیظ و سخت و انیکه این بادشاه دوزخیست معرفت پادریان در مملکت او و دیگر آن شهرت میداد
این بادشاه چار و ناچار از خوف عاقبت در سوای در خلق نرسید بمتابعت پاپا می پرداخت اگر برین هم نافرمانی پاپا
میکرد مردم ملک او را از دمی بریدند فرمان بادشاه نمی بردند پس همین آئین رفته رفته حکم پاپا در تمام فرنگ نافذ بود
اما همه سلاطین فرنگ در باطن از دست پاپا برنج اندر بودند و ایضا پاپا حکم داده بود که کسے کتب حکمت و تواریخ مطالعه
نکند و غیر از فقه و مسایل دین عیسوی و معجزات و مانند آن چیزے نخواند و اگر چنین نکنند در عذاب ابدی گرفتار خواهند
شد و در دنیا آنکس را در آتش مے اندازند الحاصل مردم فرنگ مثل شتران مهار پاپا در بینی انداخته شتر قطار
کوران را میرفتند تا آنکه در سن یکهزار و پانصد و بست و هفت عیسوی بادشاه انگریز در ستانت رائے ممتاز عصر خویش بود
امرا و دانایان مملکت خود را گفت که پاپا در لباس شرع غیر از حکم رانی خویش نمیخواهد اگر شما ها با ما اتفاق کنید دنیا و مالها که
آبا و اجداد شما سپرد پادریان کرده اند من از ایشان مستر د ساخته بشما ها میدهم و ظاهر است که پاپا برنوشته آنجناب
خویش مے رود و اما اختلاف بسیار در دین پیدا کرده است مردم بطمع استرداد زمین و مال با بادشاه متفق گشتند و عهد
بستند بادشاه پیک ناکام نام خلیفه یعنے پاپا از خطبه بنگیزند و خود را رئیس دین عیسوی در گرده انگریز مقرر کرده و حکم نمود
که در تمام قلمرو انگریز در یکروز و یک وقت همه مردم امصار بر پادریان تاختن کنند پس بموجب حکم مال و اسباب ایشان
ضبط گردید و زر گرچه ها که عبارت از پرستش خانهٔ نصاری است و در ان تصاویر عیسی علیه السلام و مریم و دیگر بزرگان
دین عیسوی که پادریان بخلاف شرع آنرا بجواهر در مرد لباس نفیسه آراسته در محراب نصب کرده بودند و کسان را
به پرستش تصاویر که نوعی از بت پرستی است امر فرموده بودند همه آنرا برانداختند و زر و جواهر آنرا کنديده بدرگاه بادشاه
رسانیدند و اکثر پادریان که متابعت حکم نکردند و در دادن اموال و غیره توقف نمودند کسان بادشاه خانهاے ایشان را
ضبط کرده مفلس و اربر جهاز نشانیده نزد پاپا فرستادند پس ازان بادشاه موجب قرارداد خود زمین و اسباب ضبطی پادریان
را سه حصه کرد یکے بجهت خود و دیگر بامیران و سپاهیان خویش و سوم بے پادریان و اهل دین عیسوی داد و از مردم

شرح سوگند گرفت که نام پاپا در خطبه نگیرند و تصویرات که در معنی بصورت تبان باشند در گرچه نهند و دیگر حکم فرمود انجیل که اصلش بزبان یونانی و توریت که بزبان عربست در انگریزی ترجمه کنند تا همه مردم از دین و آئین عیسوی باخبر شده چندان محتاج پاپا و پادریان نشوند و از رسم های یونس و ازلام نواحداث که پاپا بیان نهاده بودند دست ازان باز دارند از حسن تدبیر آن بادشاه اینکار ساخته آمد و رونق سلطنت انگریز روز افزون گشت وقتیکه پاپا این قضایا بشنید برنجید و بروست معتمدے از پادریان مکتوبے مشتمل بر لعنت و نصیحت پیش بادشاه انگریز فرستاد بادشاه آنخط را زیر پاے خود بمالید و معتمد را ذلیل گردو پیش پاپا فرستاد و پاپا ازینمعنے چون هار بر خود پیچید و بدیگر بادشاهان فرنگ نامه نوشت که بادشاه انگریز کافر شده و از دین برگشته شما همراه من شده با او غزا کنند والا از ثمرهٔ افعال بادشاه انگریز آتش از آسمان خواهد بارید بعضی بادشاهان مثل بادشاه اسپین و یرمنے و دیگران با پاپا رفیق شدند و اکثر دریا جهاز فرستادند و جنگ کردند و کار از پیش نبردند و حریف مرد میدان نشدند چه مقدور نداشتند و دیگر بادشاهان فرنگ مثل دیمرک و روس وغیره ترقی سلطنت انگریز دیده دانیکه بموجب گفته پاپا نه از آسمان آتش بارید نه عذاب الیم رسید سر از اطاعت پاپا باز زدند و پادریان را از ملک های خویش بدستور انگریز یکسر مفلس کرده برآمدند و بر آئین انگریز آبادی ملک و متانت دین عیسوی کوشیدند و شریک انگریز شدند و ملوک که رفیق پاپا شده یا بادشاه انگریز رزم کرده بودند بتدریج ملکها که پاپا بآن از آباو اجداد ایشان یافته بودند در تصرف خود ها آوردند یک چیزے وظیفهٔ مقرر به پاپا و پادریان مقرر کرده دادند چنانچه اکنون کار پاپا غیر از تعویذ و نقوش نویسی و دعاے ازدیاد عمر و جاه و در طلب فرزندان و مانندان هر کسیکه ازوی دعا کند چیزے دیگر نیست چه بدستور سابق دخل در مملکت فرنگ نمی کنند اما در ملک اصلی خود که عبارت از شهر روم قدیم و توابع آنست ریاست و سلطنت میکنند و آنجا خطبهٔ پاپا خوانده میشود و رسم و آئین لعن و دشنام انهمه موقوف کردید مگر بر السنهٔ بعضے جهان که مفتون عجایب و غرایب بیرون از قیاس و عقل اند هست اما انقدر آئین تا هنوز درمیان پاپا هست که در سالے یکروز معهود به پرستش خانه میروند و تمام مردم از خرد و بزرگ آنجا جمع آیند و بر آئین عیسیٰ علیه السلام نماز و پرستش میکنند پاپا دست بدعا برداشته میگوید که لعنت باد بر آنها که در دین عیسیٰ و روش او آئین او نیستند از یهود ان و مسلمانان و بت پرستان وغیره و بعد ازان فی الفور که لعنت بر زبان رانده است بدعا میگوید که معاف کرده شد و حالا خدا این کردهاے مختلف را بر راه راست بیارد و اما روش ریاست پاپا و بخلافت نشستن او چنان است که هفتاد و دو امیر کلان هستند که ایشانرا بزبان فرنگ کاردونال بکاف تازی مے نامند و ایشان برگزیدهٔ گروه متفرقهٔ پادریان هستند و هرگاه یکے از ایشان بمیرد پاپا یک کس دیگر را بجاے موتا مقرر میکند پس در هر وقت و هر زمان هفتاد و دو امیر قایم و برقرار میمانند و قتیکه پاپا میرد این هفتاد و دو کاردونال بعد از تجهیز و تکفین پاپا در یک عمارت بزرگ که هفتاد و دو کوچه میدارد در آنجا رفته خدا خدا در هر یک کوٹهری مے نشینند و تا که کسے پاپا مقرر شود حکومت آن شهر باختیار چهار امیر که ازین هفتاد و دو کس نباشند مقرر میباشد و این چهار امیر کلید های کوٹهری نزد خود میدارند و پاسبانان از طرف خود بر دریک کوٹهری مے نشانند و همه پاسبانان طعام و شراب آن هفتاد و دو کس را از راه دریچه و سوراخے در شبانروزے یکمرتبه میرسانند و شرط است که هیچکس سخنے با ساکنان کوٹهری از پاسبانان نگوید و اگر بگویند مجرم باشند پس

بعد از چند روز بمان جهاز امیر بندر هرکونها رفته از هر یک کس ازان هفتاد و دو تن یکیک کاغذ که بران نام آنکس از گروه خود نوشته اند
که اشکس پاپا باشد می ستانند و نادیده در یک صندوق مے اندازند پس وقتیکه کواغذ از همه گرفتند ان جهاز امیری نشیند و آن صندوق
را میکشایند و شخص را که نام او زیاده برین کواغذ دیگران نوشته شده انرا خلیفه و پاپا قرار میدهند و تعین مدت نشستن
کارده نالان در کوتهریها مقرر است و قتی تا ده ماه و هفتاد روز و گاهے کمتر از دو ماه میباشد چه ایشان میگویند وقتیکه ما ملهم
میشوم که نام فلان در کاغذ بنویسیم آنزمان مینویسیم تا ملهم شدن همه کسان هر وقت که حاصل شود در کوتهری نشسته مے مانند
پس آن جهاز امیر بر کوتهری آنکس که پاپا اقرار یافته میروند و دروازه را مے شکنند و سجدهٔ تهنیت میکنند و میگویند که عمر خلیفه
دراز باد بعد ازان دیگر کارده نالان را از کوتهری ها مے برآرند و همه ایشان خلیفهٔ نو را سجدهٔ تهنیت کرده او را بر تخت نشانیده
برده شهر خود گرفته بدار الخلافت میرسانند و بر تخت خلافت می نشانند و مردم از اطراف و جوانب بزیارت خلیفهٔ نو می آیند
و ندورات مے گذرانند و پاپا را احتیاج فوج نیست چرا که کسے بر فوج کشے نمیکند اما سه چهار هزار کس جهة تحمل نگاه میدارد
و اگر مال خود را در زینت و آرایش شهر روم قدیم که تخت گاه اوست و دیگر در آراستگی گرجه ها خرچ میکنند و پادریان مذهب
پاپائے خلافت رسم پادریان انگریز و غیره زن نمیگیرند و اگر زن کنند و ظاهر شود همانوقت در آتش انداخته میسوزند و بالامرقوم
شده که پاپا و هفتاد و دو کارده نال موصوف از کرده متفرقهٔ پادریان برگزیده هستند اگر شاهزادگان فرنگ سوائے پسر کلان
که بولیعهدی مقرر است و دیگر پسران امیران همچنین از ارازل و اهل حرفه هر کس که خواهد خود را از دنیا کشیده بطمع آن خدمت
و مرتبه یعنے کارده نال و پاپا شدن در سلک پادریان کشیده اوقات میگذرانند پس گاه باشد که یکی از شاهزادگان پاپا
میشود و گاه یکے از مردم کمتر که بدانائی خود را بمرتبه کارده نال رسانیده رفته رفته آنکس پاپا میشود چنانچه دو سال است که بعد
از فوت پاپا بسر ماهیگیر بدرجهٔ پاپائے رسیده و در متانت رای و تقوے و علم مثل آن کسے نبوده و او را تمام فرنگ دوست
میداشتند حتی که انگریزان هم برخوبے و دانائے او تحسین میکردند بعد فوت او دیگرے پاپا شد و اکنون همانکس بر جادهٔ خلافت
نیسوی قیام میدارد و نام و نسب او معلوم نیست شهر ولندیز و حکومت و طولش هفتاد و پنج درجه و عرضش پنجاه کروه دار الملکش امیردام
نام دارد و آن شهر بغایت آباد ان و در تمام شهر نهرهائے آب جاریست و نهرها بدانقدر عمیق ساخته اند که جهاز در ان نهر شده
بر دروازه هائے سوداگران آنشهر میرسد و هر گاهکه اسباب از جهازها بر میگیرند آنزمان جهازها را بجائیکه برای ایستادن مقرر است
میفرستند و هر اطراف انها درختان کلان میوه دار سایه دار نشو و نما دارند و دیگر عمارات عالیه بسیار دارد و همه ساکنان آندیار
و شهر تجارت میکنند حتی که امیر انجا علانیه بتجارت قیام مینماید و فخر خود میداند ملک ایشان در طول و عرض از دیگر مملکت
فرنگ کمتر است اما بنا بر تجارت در آبادی و دولت ترجیح بر بسیارے از ملکهائے فرنگ میدارد و طریق ریاست و حکومت
ایشان چنین است که بادشاه نمیدارند و ملک ایشان هفت حصه است و در هر حصه مردم مملکت یک امیر معتبر و دانشمند
هر سال برائے ریاست خود مقرر میکنند و این هفت کس جمع شده در شهر دار الحکومت که شهر امیردام است می نشینند و مشورت
دیگر لبکار و بار ملکے مے پردازند و تا که همه ایشان بر یک حکم متفق نمیشوند ان حکم جاری نمیگردد و سوائے این هفت کس یک امیر
دیگر است از همه بزرگتر که در مجلس با آن هفت کس امیرے نشیند اما دخل در کار نمیکند و بزرگے آن امیر جهة آنست که در زمان گذشته

اجداد او کارها بانام کرده چه وقتے این مملکت را از تصرف بادشاه آهنین برآورده لهذا تا اکنون مردم آنرا اولاد و احفاد او را در مرتبهٔ بزرگی میدارند و وظیفهٔ مقرر داشته اند تا بفراغبال و عمدگی مانند سلاطین اما در مرتبه اندک کمتر از بادشاهت میگذراند و آن هر هفت امرا را در آخر سال مردم مملکت معزول میکنند و دیگر انرا بجاے ایشان مے نشانند اما آن یک امیر عظیم الشان که مذکور شد بحال و برقرار میماند و ملک ولندیز بسیار بر زمین پست است چنانچه دریاے سمندر در اول و دوم و سوم هر ماه بعد ازان بتاریخ سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه طغیانی میکند و قبل ازین اکثر پرگنات که بر سواحل دریا بودند در آب غرق مے شدند و آبادی خراب میشد و سکنهٔ آنجا میگریختند بالآخر برای دفع طغیانی آب یک بند در عرض قریب نیم کروه و در طول آنقدر که آن آب پرگنات و آبادی ساحل سمندر را محافظ باشد بر بستند چه آنزمین را صدگز حفر کردند و آنرا از آهن و سنگ و گچ و چوب و غیره انباشتند و بنای مستحکم بارتفاع صدگز تخمیناً بنیاد نهادند و بر بن بند اکثر عمارات معماران و مزدوران هزاران هزار تعمیر یافته انمردم در حال و هر وقت و محافظت آن بند مینمایند و هیچگاه ازان کار غافل نمیشوند تا آن بند استوار بماند و ملک را از آب سمندر طغیانی آن آسیبے نرسد و لندیز را سپاه جنگی کمتر و جهاز جنگی بسیار است کلنل بکربل مسکن کلنل سولبر است و لفظ کلنل بکربل معروفست و او اکنون در لکنو یا بدامن قناعت کشیده بخوبی میگذراند و آنملک در طول یکصد و سی و در عرض پنجاه کروه است و دارالحکومت آن بزن نام دارد و بغایت آباد است و همگی چهارده پرگنه دارد و مردم آنجا رئیس مانند ولندیزے دارند شبیش آنکه در زمان سابق ملک سولبر لاند در تصرف بادشاه الیمان بود و سکنهٔ آنجا فرمان بردار او بودند بعد مرور دهور در ملک الیمان شخصے از خاندان او سر به که یکے از امراء خرد آنملک بود اما اجدادش از قدیم امارت آنرا رسیده اشتند اقبالش روے به تراجع نهاد چندانکه بمرتبهٔ سلطنت رسیده و تمام الیمان متصرف گشت و بالآخر دست تعدی بر رعایاے آنمرز و بوم دراز کرد ساکنان ملک سولبر لاند از جور و ستم بجان آمدند و در خلع آن ساعی شدند و راے میزدند در خلال این احوال حاکم شهر آنطرف بفتح و ظلم زده و طاء مهمله براے مهمله زده و نعم فامردی سفاک و بے باک بود روزے در قضاے وسیع بر چوبلی در از کلاه خود را بعینه نمود و امر کرد هر کسیکه باین چوب بگذرد آداب باین کلاه بجا آورد روزے ویلم تل نامے که در شجاعت و تیر اندازی سر آمد زمانه بود بران کلاه و چوب یکدست و آداب بجا آورد مردم بسمع حاکم رسانیدند حاکم بر نجید و ویلم تل را زخبر نمود و گفت این را زیر تسمه کشند حاضران گفتند که او مردے تیر انداز و صاحب هنر است انچنین کس را بایگان نباید گشت حاکم گفت اگر انچنین است پس بر سر پسر او بر نجی نهند و او آنرا به تیر زند ویلم تل قبول نکرد حاکم درخشم شد گفت که پدر و پسر هر دو را بکشند مردم بویلم تل فهمانیدند که آخر کشته میشوی پس انچه حاکم مے گوید باید کرد و اگر تیر بر هدف مراد او نرسد شاید حسنود شده از سر خون شما در گذرد ویلم تل تیر در کمان کرد و بکشید و ترنج را از سر پسر به تیر زد نظارگیان حیران ماندند آفرین خواندند ویلم تل سواے آن تیر تیرے دیگر در دست داشت حاکم از و پرسید تو حکم اندازی چرا تیر دیگر میداری ویلم تل گفت باندیشه اگر بر من از ترنج خطا کند و به پسر من رسد او کشته شود آنزمان تیر را بر سینهٔ پر کینه تو بزنم و قصاص خون پسر خود بستانم حاکم ازین سخن در غضب شد و بهم برآمد و امر بزندان ویلم تل قرار داد و جاے محکم براے حبس او مقرر نمود چه یک قلعچه در میان جهیل که هشت کروه تخمیناً طول و دو کروه

عرض میداشت برای حبس او مقرر نمود و از راه حزم و بدگمانی که کسی او را در راه بندر ها کند با او در کسی نیست و بسوی قلعه رسولان
شد چون مبلغی راه قطع کرد ناگاه بادی تند و طوفان عظیم از برق و صاعقه برخاست و بارش بزرگ قطره بلدیدن گرفت و قریب
بود که کشتی غرق شود و مردم کشتی با حاکم گفتند که ویلم تل مردی قوی هیکل و زور آور است اگر او را از بندر ها کنی شاید چیزی بنزد
شما یان گردد که باعث نجات حیات نامردم از این طوفان شود حاکم که دست از جان شسته بود دست و پای ویلم تل بگشاد
و رها کرد ویلم تل بشجاعت و پر دلی که داشت از کشتی خود را در آب انداخت و نام کشتی را بگرفت و تکیه بر خدا کرد و آنرا کشان کشان
بجانبی رسانید و خود از انجا بگریخت و در سعی آن شد که حاکم ظالم را از میان بردارد چون مردم از ظلم حاکم بجان آمده بودند گرد
او ویلم تل بگردیدند و ویلم تل با حاکم رزم کرد و ظفر یافت و او را بهزیمت داد و همچنین رفته رفته اجتماع خلایق بر ویلم تل شد چون شورش
ویلم تل بسمع پادشاه الیمان رسید سپاه بسیار بدفع او فرستاد و ویلم تل با فوج شاهی رزمی صعب کرد و ظفر یافت سپاه
پادشاه الیمان با قبح وجهی منهزم گشت پادشاه الیمان مکرر بر مردم سولیسر لاند افواج بی شمار فرستاد و مردم سولیسر لاند مردانه
بکوشیدند و رزمهای صعب و قتالهای فاحش کردند هر بار سپاه الیمان را بهزیمت دادند و این قضایا بطول انجامید تا چهل و
پنجاه سال کشید چه هر پادشاه که بر تخت الیمان می نشست فوج کشی بر ملک سولیسر لاند میکرد و مردم سولیسر لاند مردانه میکوشیدند
و رزمهای رستمانه مینمودند تا آنکه تمام دیار سولیسر لاند از تصرف پادشاه الیمان برآوردند و مطمئن نشستند چنانچه از ازمان حاکم
در ئیس و ملک سولیسر لاند مقرر نیست و کثرت سپاه آنجا بیشتر است تا آنکه ایشانرا از کسی جنگ نیست و بر ملک دیگری
بعزم ملک ستانی نمیروند و هر رعیت آنملک در وقت بکار سپاهیست که در حفاظت ملک خویش میکوشند و بر اندک مملکت
قناعت نموده اوقات بمیانه روی میگذرانند و نزد و با دشاهان هر یک میطلبند سپاه خود را بکرایه میفرستند و بعد از دو سه
سال طلب میدارند و عوض آن فوجی دیگر تعیین میکنند تا سپاه اولین بملک خود بیاساید و بیشتر اینان را ضابطه است
جائیکه بکرایه میروند تنخواه خود بموجب قرارداد میگیرند و اگر اندک خلاف قرار و تغافل بمیان آید همانوقت از دو جدا میشوند و
هرگز نمی باشند و در وفاداری و دلاوری چنان ثابت قدم اند که اگر هر دو طرف مردم سولیسر لاند باشند هنگام رزم مخالفانه
رزم میکنند و مردانه میکوشند و دیگر خطهٔ بعضی بزرگ که از انجمله نیمان و مسرت و میل و مونینه و مسوه و دیس و جنوه و
لشکنی اینهمه از خطه های کلان اند و دیگر کوچک و خرد و این جمله را ویله پورب الفاظیکه ترجمه آن بزبان فارسی باغ قرار است
مے نامند همه آن آبادی و شهر های بسیار خوب و آراسته میدارند و در ساوا آنجا خود را پادشاه مینگویانند و هیچ تابعت
کسے پادشاه نمیکنند، سکه بنام خود میزنند و بطور پادشاهان میگذرانند دیگر دیو رب ملک بکری است و این آن دیار کاه نبومان
که همه در تصرف عثمانیه بود و اکنون بسیارے ازان در تصرف اوهست و بعضے ازان را پادشاه روس متصرف شده
و این ملک ها بسیار آباد اند و در همه این ملک مسلمانان و یهودان و نصاری سکن دارند اما از انجا که پادشاه این دیار
مسلمان است بسیار سکونت میدارند دیگر ملک اکری است طولش یکصد و پنجاه کروه و عرضش صد کروه و پای تخت
او میوده نام دارد و این ملک در تصرف پادشاه الیمان است پس همه مملکت فرنگ را تفصیل بیان کردم الیون طول عرض
و حدود آنرا باجمال میگویم بدانکه طول مملکت فرنگ دو هزار و پانصد کروه است و عرضش یکهزار و دو صد و پنجاه کروه و سر حد

این سمندر بج بسته است و سر حد شرقی آن بخش آسیا است و سر حد جنوبی آن سمندر مختصر است که آن سمندر بخش افریقه را از پور
یعنی فرنگ جدا میکنند و بطرف مغرب دریاے سمندر کلان است که آن سمندر موصوف مابین فرنگ و امریقه که دنیاے نو عبارت
از وست حدی فاصل است پوشیده نماند که در پورب جزایر بسیار هستند از انجمله جزایر انگلند بکاف فارسی و آنرا بریتان
و برطانیه کلان نیز نامند و جزیرهٔ مذکور در طول سه صد و سی کروه و در عرض دو صد و پنجاه کروه و پاے تخت این جزیره
شهر لندن است و بادشاهت آن جزیره انگلستان یعنی انگریزان میدارند و مرقوم خواهد شد و دیگر جزیره ایران است
که طولش یکصد و چهل و دو نیم کروه و عرضش یکصد کروه است و پاے تخت این جزیره شهر ولین است و در آنجا نایب
بادشاه انگریز میباشد و دیگر در دریاے شمالی فرنگ بعضے جزایر هستند که در تصرف بادشاه دیمرک اند و دیگر مابین مشرق و شمال
ملک یورپ جزیره هاے ویلند و دیگر جزیره هاے در تصرف بادشاه دیمرک است و متصل این جزیره ایلند و الند در وحی سه
دیگر جزایر در حکومت بادشاه سویدن اند و در میان سمندر بطرف جنوب که ملک فرنگ را از بخش افریقه جدا کنند جزیرهٔ امریکه
و محارکه بکاف های فارسی و این در تصرف بادشاه اسپین اند و دیگر دیت لیارد در تصرف انگریز است جزیرهٔ کارسیکه در حکومت
فرانسیس است جزیره سارد نیا آنجا بادشاه علاحده است و آن را بادشاه سارد نیا نامند جزیره نبلی تکرسین اول در تصرف
بادشاه نپلس است جزیره بوسینه و کرفو و سفالونیا و زیت و لوکادیه بکاف تازی مجموع پنج جزیره در تصرف مردم وینس است
و دیگر جزیره کندیه بکاف تازی و رودس و کیپرس و تندس و مبلن و سیودت و ساموس و پمیس و پارس و سرکوسی برسس که اینجا
درخت سرو بسیار پیدا شود و شیرین وغیره که همه آنرا ملک لوبان میگویند آنجمله در تصرف سلاطین عثمانیه اند و مردم این جزایر که
لوبانے اند همه مذهب نصاری دارند و جزیره بسلاطین عثمانیه میدهند امصار جزایر فرنگ که پورب است تمام بخش دوم آسیا است
که عبارت از ایران و توران و دیار هندوستان و ملک کرجستان و ارمنی و بعضے ملک روس ملک تمام هفت اقلیم کهنه است چون
اکثر امصار هفت اقلیم کهنه را یاد دارم مولف حدیقة الاقالیم از کتب متعدده مثل کتاب هفت اقلیم وغیره نوشته بنابران از آن
درگذشته بخش سوم می پردازد بخش سوم افریقه که مشتمل است بر ملکهای بزرگ و اکنون آنرا بتفصیل بیان میکنم ملک مراقه که مراکو
نیز ش گویند طولش دو صد و پنجاه کروه و عرضش دو صد و چهل کروه و دار الریاست این شهر فص و بادشاه اینجا مسلمان است از احفاد
خلفاے مصر و دیگر اینجا که طولش دو صد و چهل کروه و عرضش پنجاه کروه و دار الخلافت این ملک هم اینجا نام دارد و حاکم اینجا پیشتر
از طرف سلاطین عثمانیه بود و اکنون بر آنخود است اما حصه بنام عثمانیه میخواند و باج و خراج بیچ نمی دهد و ساکنان اینجا مسلمان اند ملک
یونس طولش یکصد و دو گروه و عرضش هشتاد و پنج کروه و دار الریاست نیز یونس نام دارد و نبش از زمان اینجا از طرف عثمانیه حاکم می گشت و
اکنون بسپر خود است ملک تونس طولش سه صد و پنجاه و عرضش یکصد و بیست کروه و دار الخلافتش نیز تونس نام دارد و حاکم اینجا فقط خطبه بنام
سلاطین عثمانیه میخواند ملک طرابلس طولش دو صد کروه و عرضش دو صد و پنج کروه و دار الخلافتش طولی نام می دارد و آن شهر بیست بزرگ و رئیس
اینجا بظاهر خطبه دسکه سلاطین عثمانیه میدارد و این هر پنج ملک از مراقه تا طرابلس از ملک بربر میخوانند و دیگر دو بخش افریقه ملک طرابلس است و طولش
این سه صد و عرضش یکصد و بیست پنجکروه و دار الخلافتش را قاهره می نامند و این شهر بر ساحل دریاے نیل واقع است و احوال مصر مولف
حدیقة الاقالیم در ضمن اقلیم سوم نوشته است و اکنون در آن دیار از طرف سلاطین عثمانیه والی روم بآسانی نشیند بالفعل عمل سلاطین

عثمانیه آنجا ضعیف هست و بست چهار کس از اولاد غلامان خلفای علوی که در مصر خلیفه بودند از چند سال املک رابهست و چهار حصه کرده میان خود بالتقسیم نموده متصرف اند و گاهے سلاطین عثمانیه روم را خراج باتحایف میدهند و گاهے نمے دهند و اگر از بادشاه ناخوش مے شوند از شهر آنرا امیر انند و بباد شاه روم مینویسند که بادشاه دیگر بفرستید پس بادشاه بموجب التماس شان بادشاهے دیگر میفرستد ملک بلاد الخزید طولش یکهزار و دو صد و پنجاه و عرضش یکصد و بست و پنج کروه و پایه تختش شهر وارست و بادشاه و مردم آن ملک همه بت پرست اند ملک راره طولش یکهزار و دو صد و عرضش سه صد و سی کروه و پایه تختش شهر تکسے بفتح تای فوقانی و فتح کاف فارسی و بین مهمله مشدده بیارنده هست و بادشاه و مردم آنجا همه بت پرست اند ملک بنکر و لندبک نون بیای تحتانی زده و فتح کاف فارسی و بضم رای مهمله و واو زده هست طولش یکهزار و یکصد و عرضش چهار صد و بست کروه و پایه تخت این شهر مدکیه بکاف فارسی و بادشاه و ساکنان آنجا همه بت پرست اند گندینه بالکاف و نون فارسی طولش نهصد و عرضش یکصد و سی کروه و پایه تختش ننینه بکسر کاف تحتانی و نون و بیای تحتانی زده و فتح نون آخر بدستور شاه و مردم آنجا همه بت پرست اند و دیگر سه شهر کلان که نام ان لونیه و ابلی سینه و ابرکه له این هر سه امصار آبلش نامند طول هر سه ملک یکهزار و دو صد و بست و دو نیم کروه و عرض ان یکصد و چهل و پنج کروه و پایه تخت ان گوندار هست بکاف فارسی و بادشاه آندیار دین عیسوی میدارد و ساکنان آنجا بت پرستان و مسلمانان و عیسویان هستند و دیگر وسط افریقه را حبش ریزی نامند اما احوال ان هیچ معلوم نیست گندهر بکاف فارسی گگماس بکاف اول تازی و دوم فارسی طول انجمله دو هزار و هفتصد و عرضش یکهزار و یکصد و پنجاه کروه و پایه تختش لونکو است و بادشاه انجا عیسوی و ساکنانش عیسویان و مسلمانان و یهودیان هستند و این امصار را کبی ریزی بکاف فارسی مے نامند و اکثر از کنار دریاے آن در تصرف مردم پرتکیه هست معاهطولش هفتصد و عرضش یکصد و هفتاد و کروه است و پایه تخت ان میکنده و موزمبیک هست و بادشاه انجا بت پرست است و بعضے بندرهاے این ملک در تصرف فرنگیان پرتکیه هست و رسم آندیار چنانست که مردم آنجا طفلان و خویشان خود را می فروشند حتے که بادشاه آنجا نیز و اکثر فرنگیان و اطفال ایشان را خریده بملک امرقه مے برند و آنجا کشتکارے کنانند گشیلا بکاف فارسی طولش چهار صد و پنجاه و عرضش سه صد و سی کروه و پایه تخت املک جنبکوه است و بادشاه و ساکنان آنجا بت پرست اند سفلا طولش دو صد و چهل و عرضش یکصد و پنجاه کروه است و پایه تخت ان ملک نیز سفلا نام دارد و بادشاه و مردم آنملک بت پرست اند ملاکو طولش سه صد و عرضش یکصد و هفتاد کروه است اکثر جا ریگستان و کمتر شهر آباد ان میدارد و رئیس و مردم آنجا همه بت پرست اند علیان طول آن سه صد و نود و عرضش سه صد و سی کروه است انجا ملوک الطوایف اند و همه ایشان بتانرا پرستش میکنند و اکثر جاے آنملک در تصرف فرنگیان و لندیز هست و اکثر امصار دیار مذکور در آبادی و زراعت و لطافت هوا بر تمام ملک افریقه ترجیح میدارد و میوهٔ هر جنس که در دنیا پیدا است در آنملک پیدا مے شود و سر شمالی افریقه یورپ یعنے فرنگ و سر حد شرقی آن ایشیا که عبارت از هفت اقلیم کهنه است و حد غربے آن سمناء کلان مغربے که فاصله هست میان افریقه و امرقه و حد جنوبے ان سمندر کلان جنوبے تا آنجا که خط استوا در عین وسط ملک افریقه مے گذرد و مملکت افریقه از دیگر ملک ها دنیا بسیار گرم هست و اکثر جا ها ملک مذکور ریگ روان و سراپا ویران هست اما زمین کنارهاے دریاهاے بزرگ چون رود نیل وغیره تر و تازه و بسیار آباد ان و همه چیز آنجا

پیدا می شود پس چنانچه جزایر یورپ ذکر کرده شد اکنون جزایر افریقه بیان کرده میشود شمالی متصل بحر احمر است و آن در تصرف گروه های متفرقه است و ساکنان آنجا دین و ملت بطریق متنوعه میدارند پای تخت آن کلتره بادشاه آنجا مسلمانست این جا دیپ آنرا کهتره نامند و پای تخت آن شهر عوبه است و بادشاه و ساکنان آنجا مسلمان این جا دیپ از دیگر جزایر آباد است بسیار میدارد و جهازها که از فرنگ هندوستان می آیند چندے آنجا بنابر ضروریات مثل آب تازه و اشیاء خوردنے مقام میکنند و آنجا ذخیره میگیرند گمیر بکاف اول فارسی پای تخت آن شهر اسپین نام دارد و بادشاه آنجا مسلمانست یورپن پای تخت آن نیز یورپن نام دارد و آن در تصرف فرنگیان فرانسیس است گویپای تخت آن ولی تصرف فرنگیان انگریز است یلمه و پای تخت آن ملمه و تصرف فرنگیان اسپین است شتران و باہی تخت آن نجال است و در تصرف فرنگیان پرتگیز است و شراب مدبره در آنجا پیدا میشود که باقطار عالم می برند و دیگر چند جزیره ها که آنرا درے می نامند و پای تخت انگره بکاف فارسیست و آن در تصرف فرنگیان پرتگیز است اکثر بلکه همه این جزیره ها آبادی تمام و هوا و خورد میدارد و قریب مملکت امرقه که آنرا افریقه نیز نامند بر عاقلان پوشیده نیست که حکماء دانایان سلف در کتب خویش نوشته اند که احتمال دارد چنانچه بطرف مشرق و شمال زمین است همچنین بطرف مغرب و جنوب بر زمین وسیع و کلان خواهد بود بعضے دانایان در نیاب خیالهاے دور و دراز بسته اند اما از گفته و نوشته ایشان حل این مشکل نشد پس از مرور و هور اهل فرنگ خراب کرده و توکل بر حافظ حقیقی نموده آنزمین را که پیش ازین مردم هند و روم و شام بلکه تمام هفت اقلیم ازان واقف نبودند پیدا کردند و گوی معرفت و تحقیق بچوگان جرات از عالمیان ربودند چنانچه بتفصیل مرقوم قلم میگردد پیش ازین قریب سه صد سال فرنگیان آمد و شد هندوستان از راه دریاے عمان که اکنون مسلوک است واقف نبودند اما فرنگیان سوداگر از راه خشکی مابین اسکندریه و مصر تا بسویز که بر ساحل دریاے احمر است رسیده و زر و تحایف فرنگ همراه آورده تجاران عرب که در انوقت سوداگری هندوستان بدست ایشان بود خرید و فروخت می نمودند چنانچه در هر یک سال بماه معهوده اجتماع سوداگران فرنگ با تجاران عرب بنا بر آوردن اشیاء که طرفین را مطلوب می بود فیمابین خود قول و قرار می نمودند و از طرف فرنگیان ساکنان دو شهر یکی دهس و دیگر جنوه که ذکر آن در یورپ گذشت همه کار تجارت را در دست خود داشتند و دیگر گروه فرنگیان را داخل در امر تجارت خصوص در هندوستان نمیدادند چه هر اشیاء هند به قیمت مناسب از هندیان میگرفتند و بهر قیمت که میخواستند میفروختند منفعت او سه چندان و زیاده بران میگرفتند چنانچه در انوقت یک آثار ابریشم خام هم وزن زر میفروختند و سالها دراز بر همین وال یکدست ازین جهت ایشان بسیار متمول و مالدار شدند و فرنگیان دیگر بر ترفع و ترقی احوال ایشان حسدها می بردند و حسرت می خوردند تا وقتیکه در سن یکهزار و چهار صد و هشتاد و سه عیسوے کلینس نامی بکاف تازی و کلمش بمیم هم مینویسد ساکنان جنوه که عالم و فاضل بود از علم نجوم و هیئت و هندسه و احوال دنیاے نوساکن و قومے تمام داشت و گویند که اوائل کسیست که بر احوال سنگ مقناطیس در زمره نصاریے واقف شد و قطب نما بساخت و در دریاها جهات چهارگانه را در روز و شب و ابر و تاریکی شناسا گشت و راه رفتن جهات مذکوره می توانست و این اسرار چندے پوشیده داشت و قوی دل شده قیاس کرد که البته راهے

بوده باشد تا ازطرف مغرب بسنواری جهاز بخوب شده بهندوستان میتوان رفت وقول اصح آنست که قطب نما اختراع شخصے دیگر است وآنکه آنرا ساخته زمانه او وکلنس ازان کار گرفت چه کلنس منصوبات خود را با دلایل قوی براثبات دعوے خویش برکاغذی نبوشت ومنظر سرداران جیوه گذرانید ودرخواست چند جهاز ومدد خرج برائے رفتن خود بهندوستان نمود سرداران موصوف نافهمیده ازانچه گاهے نشنیده بودند متنفر شدند وآنرا خیال باطل ودیوانگے اندیشیده بچشم حقارت وتسخیر بر کلنس نگریستند ولبکترین وجه درخواست اورا رد کردند کلنس برنادانے قوم خود گریست وگفت که شما دولتے عظیم از دست دادید ومن انیک از شما جدا میشوم تا باد شاهے زیرک بدست آرم واین دولت نصیب او گردد پس اورا پیش بادشاه فرانسیس رفت وماقے الضمیر عرضه داشت وروی نیافت ازانجا بجرد با دشاه انگریز رفت اوبخیل بود بنابران التماس اورا قبول نکرد بعد ازان پیش والے پرتگال رفت وبے نیل مقصود بازگشت کلنس انچه که داشت درخراج آمد ورفت ونذور سلاطین صرف کرد عاقبت کارش بعسرت کشید وبالآخر نزد بادشاه نسنے عاقله بود احوال اوبشنید واورا پیش خود طلبید وهمه منصوبات ودلایل اوبشنید وبه پسندید واز شوهر خویش اجازت گرفته قلیلے ازجواهر خود فروخته سه جهاز مع اسباب ومردم کارآمدنی بکلنس بخشید ورخصت فرمود وکلنس درسال یکهزار وچهارصد نود ودو عیسوی برجهاز سوار شد ودرپے مقصود برآند درچند روز مردم همراهی او که گاهے کنارهٔ زمین را از نظر نگذاشته بودند وجهاز را ازکنارهٔ دریا دور تر بردن نمیتوانستند چه تا آنوقت سیر وسفر دریا همین طور بوده چون یکبار خود را درمیان سمندر که زیرش آب وبالا آسمان باشد بدیدند وساحل وزمین از نظر ایشان ناپدید گشت چون ازجهات خبر نداشتند که درین بحر بے پایان کجا وکدام سمت میروند ودیگر بادهاے تند وطلاطم امواج که هویدا میشد بدل وخراسان گشته دست ازجان شستند واز کلنس بے ادبانه گفتند که مارا مردم را بازبملک ما برسانید والا شمارا بدریا خواهیم انداخت کلنس با ایشان گفت ازمرگ نمیترسم اگرچنین کنید کیست که شمارا بوطن رساند باید که روزے چند صبر کنید پس اگر بساحل نرسید هرچه خواهید بکنید مردم او گفتند که اگر این را هلاک میکنیم گوئی درهلاک خود کوشیدیم پس طوعاً وکرهاً روانه بیشتر شدند وبعد ازسی وسه روز زمین بنظر ایشان درآمد وآن یکے ازجزیرهٔ هاے ماهانه بود کلنس ازکشتی فرود آمد وتماشا را بشهر نمود وحیران شده باخود گفت که این آن هندوستان نیست که درپے تجسس آن این همه محنت ها کشیدم وساکنان آن جزیره همه سیاه رنگ وعریان بودند از اکل وشرب هرچه داشتند بتواضع پیش آمدند کلنس مقدرے ازتحایف فرنگ بایشان داد وچندے درانجا استقامت گزید بازبار سفر برجهاز کشید واز مغرب پاره راه بطرف جنوب رفت وبجزیره کلان رسید وهمه اسباب ضروری ازماکول ومشروب وملبوس ترتیب داد ساکنان آن جزیره بسیار خوشخوے وخلیق وبزم گوی بودند بحاضر متواضع شدند وتحایف آنجا چون مروارید وریزه هاے یاقوت سرخ گذرانیدند وکلنس بسیار راضی وخوشنود گشت ودانست که عنقریب سرشته مقصود یعنی سیر وتماشاء هندوستان میسر خواهد آمد چند کسان خود را دران جزیره گذاشت وبملک اسپین عزیمت خواست کرد ودو سه کس از ساکنان آنجا را همراه گرفت وازرنده مروارید وسلحه آمده باز دیگر کارخانجات وزیور آلات ومیوه جات وانچه دران جزیره پیدا میشد اندک اندک همه ازان باخود گرفته وباسپین آمد

وبخدمت بادشاه پیوست وانچه آورده بود بنظر بادشاه درآورد واحترام یافت وبعد ازده ماه هفتده چهارده یک هزار پانصد مرد که
درانمیان بعضے ازصاحبان عالیمرتبه ومتمول بودند از بادشاه رخصت شده برجهاز نشست وبجزیره اسپانبوله رسید
دسه صد کس آنجا گذاشت وآن ملک را بی جنگ بتصرف بادشاه اسپین درآورد وچند قلعه برای استقامت ومحافظت
مردم عمارت فرمود پس ازان بطرف جنوب شده بجزیرهٔ کلاف ناکاف تازی رسید وآن جزیره را بسیار آبادان یافت و
معدن زر در آنجا بسیار بوفور دیده سکنهٔ آنجا بی جنگ محکوم ومطیع او شدند وآن جزیره را باسم ازبله بیگم یعنے باغ بیگم
موسوم ساخت وچند کسان خود را در انجا گذاشته باز با سپانبوله شتافت ودرخلال این احوال بعضے از دشمنان که
از اقبالش حیرت میخوردند در حضرت او انچنان درائے وخیال ریاست متوهم ساختند بادشاه جاسوسان پیش او
فرستاد کلمنس از ینمعنے خبر یافت ومزاج بادشاه را ازخود مطمئن ساخت وبدستور مقرب آنحضرت گشت وحسب الحکم
بادشاه باسپانبوله شتافت ودو رسال دیگر در جهاز ها سوار شد وهفتده شبانروز راست سمت مغرب رفت
بر ساحل رسید آن از جزیره بامرقه جنوبیست اقدرے دیگر بطرف مغرب رفته دو جزیره دیگر یافت وباز بسمت
مغرب روان شد وبالاخر بکنار ملک امرقه رسید واز جهاز فرود آمد آن جزیره بسیار آبادان یافت ومردم سفید
پوست مایل بسرخی خوبصورت بودند وکلاه ها از پرهاے رنگین بر سر داشتند ولباس مکلف ساخته در بر کشیده وسه
عورت کرده بودند وحلقه زلبر وارید وهر دو گوش سید اشتند وزبان آنجا حلقه زر بامروارید در هر دو گوش وبینی کشیده بودند
باادب وتواضع تمام بازر ومروارید پیش کلمنس آمدند کلمنس نیز بیشتر تحایف فرنگ بایشان تواضع نمود وفیمابین رابطهٔ دوستے
استحکام یافت کلمنس بعد چندے باسپانبوله مراجعت نمود ودرین اثنا دیگر بادشاهان فرنگ احوال کلمنس شنیده سرداران
خود را معه جهاز ها بتلاش زمین نو فرستادند مردم پرتگال مملکت که یکی ازملکهاے امرقه است دریافتند وانگریزان پیدا کردند
وامریکس نام شخصے سوداگر شهر فلارس دیگر دیار بسیار ملک پیدا کرد وانمملکت بنام امریکس بامریکه موسوم گشت واز عجائب
روزگار آنکه کلمنس در تلاش ملکهاے تواریخ ولغت کشید وهیچ یک ازملکها بنام او مشهور نشد نتیجهٔ آن همه محن وخرابی وبد حالے
نصیب او گردید چه مخالفان ازباز بحضرت بادشاه اورا بهوس ریاست وشل ان متهم ساختند ودران باب غلو کردند بادشاه
اورا طلبیده بزندان فرستاد کلمنس درسن یکهزار وپانصد وشش عیسوی درحبش بمرد واو به تدبیر صایب وخوش خلقی وشیرین
زبانی این همه ملکها را بے جنگ ودر تصرف بادشاه اسپین درآورده بود بعد ازاو ناظمان وحاکمان دست تعدی وتظلم بطمع
زر وجاه برسکنهٔ اسپانبوله دراز کردند ودر ابتداے سال قریب شش لکهه کس را کشتند ومردم آنجا را ازشکار کنانیدند
تا آنکه از ساکنان اسپانبوله کسے در آنجا نماند ونیک پرداخته شد بعد ازین قضایا پس از یکصد وسال ازطرف بادشاه اسپین حاکمی
مسمے بفرماندو کارتر با ششصد پیاده وهفتاد سوار وچند ضرب توپ خرد بدانسمت نام زد شد وبا این فوج قلیل عزیمت تسخیر ملکو
هر دو کاف تازی که بادشاهیست بسیار کلان وآبادان ممالک امرقه کرد انرا امریکه بیشتر ش خوانند نموده پاے تخت کسکو شهرے
بود بغایت وسیع وبزرگ در وسط کولابی عظیم واقع آمده شد دران شهر بران کولاب که هر چهار طرف ان کولاب مراطهاے
سنگین درغایت متانت ساخته بودند وعمارات آنشهر همه سنگین ورفیع ودوکاکین آراسته وچهار سوی بازار ترتیب وآراستگی

تمام تعمیر یافته و تمام شهر معمور از زر و نقره و جواهر و آلای آبدار بیشمار و تمنای هر کس در آنشهر در هر وقت با ندک تردد موجود و سا کنان آنجا بکثرت و ازدحام تمام در غایت جمعیت و فراغبالی بی زحمت در عیش و کامرانی شب و روز میگذرانیدند و بهشت آنجا که آن دیه بنا شده کسی را با کسی کاری نباشد و در حاق وسط شهر عمارت بادشاه در غایت متانت و آراستگی تعمیر یافته چهل ستونهای آن همه از سنگ بسم گوناگون بپرداخته و گنبدها و منارهای با کارهای طلا و نقشهای رنگارنگ و تصاویر غریب و عجیب زینت یافته و بادشاه آنملک که نامش موتی رومه بود بادشاهی بود بحشمت و شوکت بنهایت که صد هزار پیاده هر وقت به پاسداری و حراست او قیام داشتند و هنگام سواری بر تخت مرصع کاری سوار شده و امیران عالیقدر آنرا دوش بدوش خود ها میکشیدند و فخر خود میدانستند و او بعلو همت و سخاوت و عدالت و انصاف و راست و درستی و شجاعت گوی از بادشاهان عصر خویش ربوده و اکثر ملکهای اطراف را از دور و نزدیک تسخیر کرده خلایق در ظل عاطفت آن بادشاه با سودگی و رفاه میگذرانیدند و اسلحه سپاه آنملک تیر و کمان که پیکان تیر از سنگ چقماق و یا استخوان و خارماهی که در تیر تعبیه میکردند و دیگر نیزه خرد که بر چوب باشد از نی و چوب که سر آنرا بر سنگ باریک میکردند و هنگام رزم آنرا بر مخالف میانداختند و از آهن چون شمشیر و دیگر اسلحه ساختن نمیدانستند و از بارود و گلوله و توپ و تفنگ مطلق خبر نداشتند و اسپ در اندیار بسیار نبود و گاهی بنظر آن کرده نه درآمده و ندیده القصه فرماید و کار نیز با فوج قلیل که بسبب حربه توپ و تفنگ با وجود کثرت یک کس فرنگی صد چندان بودند در توابع مکسو رسید اول چند کس از باشندگان آنجا بتواضع بخلق پیش آمدند و اسباب ضروریات از ماکول و مشروب و ملبوس وغیره حاضر آوردند رئیس فرنگی نیز با آنها تواضع و مدارا کرد و چندی آنجا سکونت ورزیده با آن جماعه اختلاط پیدا نمود چنانکه فی الجمله بزبان ایشان آشنا گشت و احوال ملک ملک پرسید کسان آنجا کیفیت ملک مکسو و شهر آنرا از آبادی و وسعت و لطافت و نزهت و وفور زر و اسباب بیان کردند باستماع آن فرماید و کار سر ماخواهش سیر و تسخیر آن در دل از یکی مدشد و کسان آنجا از آمدن مردم نوسفید پوست بگمتر یوس که در دل خود یک جانور مهیب الشکل قیاس میکردند به بادشاه مکسو خبر دادند هزار الطاف و اخلاق فرنگیان که درباره خود مشاهده میکردند به بادشاه گفته فرستادند و آنکه در کتب ما وسیبه بسیفه مایان از سلف بخلف شنیده ایم که این مملکت بر دست کسانیکه پسران آفتاب خواهند بود مسخر خواهد شد همانا که این مردم پسران آفتاب اند که باین شکل و صورت و اخلاق پسندیده متصف اند و چون مردم آنملک گاهی جهاز و صورت این مردم ندیده بودند بقیاس خویش میگفتند که جهاز جانور زنده بر روی آب روان و انیکرده یعنی مردم از شکم این جانور بانصورت مهیب برآمده اند و وقت سر دادن توپ هنگام صبح و شام موافق ضابطه بر جهاز سر میدادند بزعم خویش میگفتند که این جانور یعنی جهاز جانوری عجیب است که در بر جهار پاس انس و شعله از شکم خود بیرون میدهد و دیگر چون اسپ ندیده بودند هر گاه سوار اسپ دیدندی گفتندی که این عجب آدمی است که مثل دیو چهار پا و دیگر اعضا میدارد چه آنجماعه اسپ و سوار را یکی میدانستند و همچنین از دیگر حرکات فرنگیان متعجب میشدند و همه کیفیت به بادشاه خویش میرسانیدند فرماندار بر چندی و توابع مکسو مانده پیش بادشاه آنجا که مولی رومیه نام داشت شتافت و با او ملاقات کرد و بر دوستی در باخت و بالآخر هوس تسخیر مملکت در دماغش جای گرفت بادشاه را بدغا قید کرد

ساکنان ملک از دغاء او وحبس بادشاه خویش خبر یافته بجنگ پیش آمدند و برای خلاصی بادشاه سعی بسیار کردند اما بدست آن مطلوبان جزیه سر و سنگ بنود پس جنگ کردن و جان دادن و از گله توپ صدها پریدن و از تفنگ و سنگین هزارها کشته و خسته شدن همان بود درین گیرودار بادشاه آلقوم که بر بام زرآن خانه مقام میداشت و بصحن بام استاده تماشا رزم میکرد ناگاه سنگی بر سر او رسید و ازان کشته شد و بسیاری ازان قوم بقتل رسیدند و بقیة السیف منهزم گشتند و مابه و کافه ظفر یافت و خویشان و فرزندان مولی رونیه را از سلطنت بی دخل کرد تمام ملک بتصرف خود درآورد و باندیشه آنکه ساکنان آن ملک سرکشی نکنند همه از مرد و زن و بچه که بدست آمدند بطلم تمام بکشت کسانیکه خبردار شدند گریخته بجاهای دور و دراز و جنگلها و بیشه ها و کوه ها پناه جستند چنانچه بعضی تا حال از اولاد ایشان در کوه ها و جنگلهای باشند و چون وماندو کارنز و دیگر بهر داران اسپین مملکت را از ساکنان اصلی خالی کردند زمان و بچگان و مردان کشاورز و رعایا ارباب حرفه از اسپین طلبیده شهرها و آبادیها بطور خود ساخته آنجا مقیم گشتند و بمرور ایام در همه ملک مکسو آباد شدند و ملک دیگر که نام آن برده است نیز گرفتند و اکنون اسپانیان بر تمام امرقه جنوبی مستولی اند و امرقه جنوبی که عبارت است از ملک وسیع و زرخیز و حصار آن مکسو و ببردوتره فرما و حصلی و لیلابه و جزایر آن ملک کوپا و استانبوله و لولور مکو دیرینداد و مارکارنیا و جوان فرماندیز و غیره اند پوشیده نماند که مکسو در طول یک هزار کروه و عرضش سه صد کروه و ملکی است خوش آب و هوا لایق زراعت که تخم های فرنگ و هند در آنجا بخوبی میکارند و انار و انناس و ترنج و لیمو و سنگتره و خوبانی و سیب و نارجیل خوب میشود و نیشکر آنجا بسیار کلان و رس دار و بغایت نرم و شیرین مے باشد و معدنهای زر و نقره در آنجا بسیار چنانچه هر سال زر و نقره بیشمار از آنجا بپادشاه اسپین میرسد و در آندیار ادویات نباتی و حیوانی و معدنی چون برگ و گل و ثمر و حب و صمغ و مانند آن و از عنبر و مشک و لادن و دیگر زمرد و یاقوت و لولو و زهر مهره پیدا میشود که تمام فرنگ ازان مستغنیاست القصه ملک مکسو در بعضے فواید از دیگر ملکها دنیا برتری میدارد و ساکنان آنجا که اکنون عبارت از مردم اسپین است همیشه در کمال عیش و عشرت میگذرانند ملک تره و ما در طول هفتصد و در عرض سه صد و پنجاه کروه بغایت خوش آب و هوا و مزروع ملک پیرو طولش نهصد و عرضش دویست و پنجاه کروه و در نیملک معدن نقره بسیار و کشتکار از هر جنس بخوبی تمام میشود و در نیملک امصار بزینت و آراستگی تمام و آبادی الاکلام اند ملک چیلی در طول شش صد و در عرض دویست و پنجاه کروه و آب و هوایش بملک پیرو مشابهت تمام دارد و ملک لپلانه در طول هفتصد و پنجاه و در عرض پانصد کروه باید دانست که قدر مقومه در طول و عرض عبارت از آبادیست و در باقی جاها مردم اسپین نرفته اند و حد الملک تا حال نمیدانند که تا کجاست و اعتقاد که آباد کرده اند سکونت میدارند آب و هوای نیک میدارد لایق زراعت و تماکو خوب در آنجا میشود چنانچه هر سال بسیار بسیار از آنجا بفرنگ جهة فروخت میفرستند اما جزایر آن ملک یکے و کونه پیدرس گویند طولش سه صد و پنجاه و عرضش سی و پنج کروه بوفور آبادانی معروفست فلفل کردمرچ دراز نیشکر تنباکو آنجا بسیار خوب و فراوان میشود و دیگر هرچه لایق عیش و زندگانی انسانست دران جزیره حاصلست اسپانیولیه سازی آن دو صد و بست و پنج کروه و نهنای آن هفتاد و پنج کروه و دران جزیره شهرها بغایت آباد و بارونق تمام اند و آب و هوای آنجا بغایت سازگار ابدان انسان ست نیشکر

و سمه گنیل نامند و تنباکو و اقسام خورش از نباتات اقول جنوب در آنجا بخوبی پیدا میشود بوتوریکو طولش پنجاه و عرضش بست کروه است هرچند که خرد است اما همه آباد است دیگر جزایر آبادی رجحان دارد ترمنداد در طول چهل و پنج درجه عرض سنی کروه در آبادی از دیگر جزایر کم نیست مادکارنیا طولش بست و عرضش یازده کروه اگرچه خرد است لیکن همه آباد و ساکنان آنجا از دریا دشور صدف مروارید می یابند و میفروشند جوان فرمانذیز بسیار کلان و لایق تر زراعت است اما مردم اسپین آنرا یاد نکرده اند لیکن هر سال کاوان جنگلی هزاران هزار از آنجا گرفته می آرند و سوای جزایر مرقومه دیگر جزایر بسیار اند و مردم بسیار اسپین بدان رسیده و دیده اند اما تا حال دران آباد نشده اند لیکن آن همه وجوه قابل کشتکار و آبادی را هستند معلوم باد که چون دیگر فرنگیان دریافت کردند که مردم اسپین ملکهای وسیع در امرقه پیدا کردند و حاکم بران گشتند و زر و نقره و جواهر از معدنیات آنجا بدست آوردند و دیگر قوایدبسیار از ان ملک و دیار بانجماعه رسیده هوا سر امرقه در سر هر قوم فرنگ جای گرفت فرنگیان پرتگیز و انگریز و فرانسیس و ملاندیز که ولندیز گویند فوجها و جهازها بر تلاش ملک و جزایر امرقه فرستادند فرنگیان پرتگیز برازل پیدا کردند و متصرف گشتند و ملک مذکور بسیار آباد است پرتگیز طولش یکهزار و دو صد پنجاه و عرضش سه صد پنجاه کروه میگویند و سر حدا و طرف شمال و مشرق سمند و سمت مغرب ملک لیلانه و جانب جنوب دریای اماران جریان میدارد و اهل پرتگیز با ساکنان اصلی آنجا موافقت کلی کروه اوقات بخوبی میگذرانند چه با یکدیگر نسبت دختر و پسر نموده نکاح و شادی میکنند اما ریاست و سلطنت آنجا بدست پرتگیز است و بادشاه پرتگیز را که پرتگال نیز شش گویند هر سال از اندیار فایده جزیل میرسد و کان الماس آنجا هست اهل پرتگیز در سن یکهزار و پانصد و چهل و نه از تولد عیسی علیه السلام از فرنگ دران ملک رسیده اند و با بادشاه آنجا رزمها کردند آخر و سار برازل باج و خراج به بادشاه پرتگال پذیرفتند پرتگیزیان با ایشان صلح کردند از ان تا اکنون که قریب دو صد و چند سال میشود فیما بین بنا مصالح قایست و هر دو فرقه دران ملک وسیع با عیش و عشرت میگذرانند انگریزان در سن یکهزار و پانصد و هفتاد و سه عیسوی با فوجی شایسته و چند جهاز آراسته بسمت امرقه روان شدند و بملکی رسیدند که از مکسو و غیره بسیار مایل بشمال و قسمت اندکی از اکنا دانا مند و امرقه شمالی با امرقه جنوبی پیوستگی دارد تبرصل یک اسمش یعنی پاره زمین که در طول زیاده و در عرض اندک مانند پل در میان هر دو امرقه که شمالی و جنوبی باشد واسطه و برزخ است که از امرقه شمالی با امرقه جنوبی براه خشکی میتوان راه یافت و استمش مذکور را اسمش دارین می نامند بالجمله انگریزان بصلح و جنگ اکثر اندیار و امصار امرقه شمالی را بتصرف خود آوردند و شهرها و آبادیها بر طریق خویش ساختند و مسکن گزیدند و اکنون انگریزان امرقه شمالی دم همسری با انگریزان فرنگ میزنند و از بادشاه باغی شده آتش پیکار با انگریزان فرنگ مشتعل میدارند و ملکهای امرقه شمالی یکی کشاد است طولش چهار صد و عرضش صد کروه و هوایش بسیار خوش و دلکش و اقسام فواکه در ملک گرم سیر و سرد سیر حاصل میشود و در آنجا پیدایش میدارد و حبوب و غله از هر جنس در آنجا کشتکار میکنند و امصار بسیار آباد ان دران ملکست و هر چه برای عیش و آرام انسان ضرور است در آن ملک موجود است و پیش ازین کناد ا در تصرف فراسیسان بود و انگریز آنها

از فراسیسان بجنگ گرفتند ملک بآسکات لاندطولش یکصد و هفتاد و پنج و عرضش یکصد و بست و پنجگروه است و هوای آن در خوبی از هوای کناداکمتر است و نیز چندان آبادان نیست و آنجا یک نبات در کلانی مثل درخت پنبه می باشد که ازان پارچه بسیار خوب و باریک می بافند و تجارت مردم انملک ازین پارچه است ملک نود رطول دوصد و هفتاد و پنج و در عرض یکصد کروه هوایش بغایت خوب و آبادی بسیار و اسباب خورش و پوشش در آنجا بخوبی و ارزانی بدست می آید ملک قدیم طولش یکصد و پنجاه و عرضش هفتاد و پنجگروه و هوای خوش و شهرها آباد دارد و حبوب ماکوله و بقول و درختان و نباتات مفیده و کارآمدنی دران دیار فراوان میباشد مقاره در طول یکصد و پنجاه و عرضش یکصد و بست کروه است و آن از دیگر ملکها بسیار بسیار آباد است و اسباب طرب و نشاط در آنجا نیک بحصول می پیوندد بیر لاندطولش یکصد و بست عرضش یکصد و پانزده کروه است هوایش خوش و آبادی بسیار میدارد مقدشو در طول سه صد و پنج و در عرض یکصد و بست کروه بدستور بهری لاند هوای نیک و آبادی بسیار میدارد تکرور در طول سه صد پنجاه و در عرض یکصد و چهل کروه آب و هوای سازکار و آبادی بسیار میدارد جزیرة الانسانیه و شتاد و صد و بست کروه است اینملک قابل زراعت است اما چندان آباد نشده است باید دانست که سوای اینملکها جزایر بسیار متصل امرقه در تصرف انگریزان است از انجمله جزیره سلطانشه طول او هفتاد و عرضش شصت کروه است نشیکر آنجا بوفور پیدا میشود و ساکنان آنجا از فرقه شکر بروم انگریز و فرنگ بسیار متمول میباشند مقابله در طول بست و یک و در عرض چهارده کروه است آنجا نیشکر و نیل و نخیل و پنبه بسیار میشود و مردم آن جزیره با آن چیزها تجارت بسیار میکنند و سوای آن جزایر بسیار از جمله تصرفات انگریز سیزده جزیره مثل بربادوس و بسیار آباد دلند و باقی چندان آبادی ندارند و باید دانست که سیر فرار سیسان و بلاد ایران ازین ملکها و جزیره ها برامرقه تصرف میداشتند اما چند سال است که اکثر تصرفات ایشان بدست انگریزان ماند و اکنون چند جزیره خرد بتصرف اوشان هستند پوشیده نماند که ملکهای امرقه و جزایران و کل بتفصیل مرقوم شده اکنون بطریق اجمال بعضی اوصاف امرقه و حدود این بقلم می آرد و مخفی نماند که ابتدای امرقه بطرف شمال نهر اتل است و شهر مذکور دیار امرقه را از مملکت فرنگ و افرلقیه جدا می کنند و ابتدای امرقه طرف مغرب آب ما سفکه است یعنی دیار امرقه بر ساحل غربی یعنی الطرف دریای ما سفکه واقع است و انیطرف دریای مذکور مملکت اسپاسپ کوئی دریای ما سفکه میان امرقه و سیاحدی فاصل است و بطرف جنوبی امرقه دریای جنوبی است و ابتدای امرقه که بر ساحل شمالی نهر اتل است انجا بست شمال تا حال معلوم نیست که تا کجاست اهل فرنگ هر قدر که بطرف شمال رفته اند بسر حد آن نیافته اند اما تا هنوز دست از تلاش برنداشته اند و قیاس آنست که امرقه بطرف شمال از ملک روس و باچین اتصال دارد و هر سال جهازها بنابر دریافتن این راه روانه می شوند لیکن تاب و توان شدت سرما که بطرف شمال می شود ندارند بنابران مراجعت می نمایند جهازها در یخ بسته شود و همانطور بماند و نیز مترددین براه خشکی روانه می شوند اما اوشان هم وقتیکه طرف شمال می روند از شدت سرما و هیشه و دشت سهناک بی نیل مقصود باز میگردند اما آمید میدارند که راه یافته شود بر آنکه مملکت امرقه بسیار دراز و کلان است هر جاکه دور و نزدیک بنادر واقع شده است در ازی روز و شب و فصول و پیدایش نباتات و حیوانات تفرقه میدارد و گرم سرد

واعتدال همه دران می شود و امرقه در کثرت و کلانی نهرهای شیرین و خوشگوار و درختان کارآمدنی برای ساخت عمارات
و شجرهای دوامجش و نباتات خوش مزه و گلهای رنگین و خوش منظر و خوشبو و معدنیات از جواهر و نقره و زر مملو و دیگر متصرفات مثل
سیماب و کبریت و زرنیخ وغیره بر ملکهای دنیا سے کهنه که هفت اقلیم پیشینان هست امتیاز و برتری میدارد اکنون بفنیافت طبع
سامعان و خوانندگان بندی از احوال ساکنان اصلی امرقه مے نویسد چه وقتیکه مردم اسپین اول بامرقه رسیدند در ملک مکسکو
و یزد آبادی بسیار دیدند و در هر دو ملک بادشاه علیحده باشوکت و حشمت تمام بوده و همه ایشان آفتاب پرست بودند و بعضے
از مردم دشتے و شهری بتان بشکل های عجیب و غریب ساخته نیز می پرستیدند و درمیان ایشان کتب و کتابت نبود اما کتب تصاویر
بسیار میداشتند و هرچه پیخواستند در تصویر پیکردند چه اگر میخواستند که چیزے بنویسند پس تصویر و نقشه همه احوال بر تخته میکشیدند
و بجاے رنگ پرهاے رنگارنگ زرد کرده ازگوند بر تخته می چسپاندند و لون اکثر مردم ملک مکسکو سرخی مایل بسرخی بود و
در اخلاق بغایت متواضع و لباس ایشان از پارچه پنبه وغیره و چرمهای نفیسه و برهای خوش رنگ که بازر و جواهر پارچه مثل
کارچوب و زردوز میچسپانیدند و غذای ایشان از گوشت جانوران هر جنس و حبوب ماکوله بود و از خواندن و نوشتن عاری بودند اما
بطور خود بخوبی تمام میکنزانیدند فرنگیان انچه کثرت و اژدهام مردم در شهر مکسکو دیدند در دیگر ممالک امرقه مشاهده نکردند و نیافتند
و ساکنان اکثر جاهای اینملک مثل مردم دشت غرب و تاتار در یکجا قایم نمانده گاه در اینجا در دست و گاه در انجا در دست و همچو اسپیر کنان خانه بدوش بسری برند رنگ
ایشان از مردم شهر مکسکو بسیار تیره و سیاه و علم در میان ایشان مطلق نه بت پرست بوده و بت ها بشکل قسیح بنا که انرا مالک شرقی نامیدند
می پرستیدند و میگفتند که حق تعالے مالک نیکی هست و پرستش نمیخواهد چه از پرستش مستغنی هست اما مالک شرقی ترسم دارد از جا پلوسی پرستش
میکنم تا او را از ضرر رسانیدن باز دارم و لباس این مردم صحرا سے و دشتے از پوست جانوران شکاری که گوشت انرا میخورند و پوست
انرا لباس میکردند و شراب ایشان آب شیرین و کشکار گندم میکردند و خانهای ایشان از چوب و نی بوده و مردم صحرا سے و دشتی
چنانچه بودند حالا نیز هستند چون تواریخ درمیان ایشان نبود هیچ احوال مردم امرقه از صل و نسل معلوم نیست اما همینقدر معلوم
نیست که مردم مکسکو و پیرو از دیگر ملک امرقه بلندتر بودند در اخلاق و اطوار و میگفتند که اجداد ما از مشرق زمین آمده بودند و انایان قیاس
میکنند که این زمین فراخ و مملکت وسیع که اکنون پیدا شده است و این در فهم و قیاس حکمای سلف و دانایان پیشین نبوده احتمال
میدارد که بطرف جنوب کره ارض زمین بسیار خواهد بود که ما حالا از ان خبر نداریم اما هر کسیکه بر کوه و شکل کوه ارضی نظر خواهد کرد خواهد دید
و انان برهین است و دیگر دلیل بر بودن زمین دیگر بطرف جنوب آنست که هر سال جزایر نو در بحر جنوب یافته میشود و دران جزایر مردم
اباد اند و ایشان میگویند که اجداد ما از جنوب و مغرب آمده اند و صورت شکل این مردم از دیگر مردم تفرقه میدارد و بغایت سیاه فام و کریه
منظر اند و اطوار ایشان که از اطوار ایشان از اطوار و رسوم دیگر مردم جدا گردیده اخلاق و خوراک ایشان بخوبی میباشد و عاقلان را نظر باخلاق
است نه بر منظر و رسوم چه هر رسم خطست از قلم تقدیر بالجمله پنج سال مے شود که فرنگیان جزیره دیگر بطرف جنوب پیدا کرده اند و ساکنان انجا
ازن و مرد و طفل روی خود پلک تمام چشم را از کارد و سوزن ریش کرده رنگ سرخ و نیلگون و مانند این دران تعبیه می کنند و بعلاج بسیار چنانچه در هند هم زنان ارازل در روے و دست و پا از سوزن ریش کرده و سه روز دران نهینه میکنند و چون به شود آن داغها مینمایند و آنرا موجب آرایش
سید هند و در هند آنرا گودنه بخطای دادمی نامند و دران جزیره همه را این آرایش باشد و احوال این جزیره عالی درین کتاب که بفارسی ترجمه کرده

بوده چه این نسخه مشتمل بر بیان کردن جزایر مشیین است که گلستن فرانسه و کاترو دیگران پیدا کرده اند اما اکنون که کتاب مرتب خواهند نمود دران
جزیره و هر چیزیکه دیگر خواهند یافت خواهند نوشت مخفی نماند که بعد تحریر حقیقت چهار بخش دنیا بخاطر این احقر العباد گذشت که بندی از احوال
ملک انگریز نوشتن خالی از فائده نخواهد بود و پیش دوست یکرنگ یعنی مولف حدیقة الاقالیم دیگر اهل هند پذیرا و پسند خواهد افتاد چرا
اکنون در هندوستان فرنگیان انگریز بر بعضے صوبجات متصرف شده در معنی حکمرانی می کنند البته در دل دانشمندان هند احوال انگریزان
دریافتن خواهش بود بنابران بضیافت طبع طالبان سخنهای راست ساده از الفاظ اعلاق می نویسد چه این کم پاشکسته قلم گسسته رقم بعبارت
رنگین و الفاظ دقیق مشقت اندر که شیوه نویسندگان شیرین بیان هند و ایران است سخنان خود را بپیرایهٔ الفاظ دقیق و لباس رنگین
نمیتواند پوشانید اما وعده میکند که سخن خالی از راستی وقوع نخواهد نوشت و اغلب که نزد دانشمندان مدعا فهم سخن راست و صاف از زینت
جهانی بهتر خواهد بود و کار کن کارگزار گفتار باید دانست که ملک انگلاند یعنی مسکن انگریز جزیره ایست از جزایر فرنگ و آن را پرتانیه و پرتانه
کلان نیز نامند چنانچه جزیره برتانیه مؤلف حدیقة الاقالیم در ضمن آخر اقلیم هفتم مرقوم نموده است چه جزیره مذکور مسکن اصلی انگریزان است
و آن در طول یکصد و هشتاد کروه و در عرض یکصد و پنجاه کروه است و اطراف این سمندر است لهذا جزیره نامید شد چه بے سواری جهاز
از انجا بر آمدن و یا بانجا رسیدن میسر نیست و این جزیره تا اکنون از حوادث و انقلاب زمانه محفوظ مانده است و در دولت و جمعیت
بر اکثر ملکهای جهان بمرتبه افزون تر است و جزیره مذکور از فرنگ نیست اما چون متصل ملکهای فرنگ واقع است لهذا آنرا از اضلاع
فرنگ میشمارند و دراز ترین روز در جزیرهٔ انگلاند هفده ساعت و سی دقیقه بخوبی میشود و هوای این جزیره گاهے سرد و گاهے گرم اما
هر دو به نسبت دیگر ملکهای شمالی مایل باعتدال است و فصل بهار اینجا از داخل شدن آفتاب در برج حوت تا آخر جوزا و تابستان از
تحویل آفتاب به برج سرطان تا آخر سنبله و فصل خزان از داخل شدن آفتاب در برج میزان تا آخر عقرب و فصل زمستان از وقت
رسیدن آفتاب به برج قوس تا آخر دلو میباشد و در هر چهار فصل باران میشود چه اکثر بعد سه چهار روز دو سه کهری می بارد ازین سبب
همین زمین سرسبز و هوا خورم می ماند و در زمستان برف می بارد و یخ بسته میشود و سردی بسیار می شود و در تابستان اگرچه گرمے
می شود اما احتیاج دور کردن لباس و باد کش نیست تابستان اینجا مثل آخر زمستان و اول بهار هندوستان میباشد و در انگلاند
و اضلاع آن چند نهر آب شیرین بر وزمی دارند و آن باعث وفور زراعت و آبادانی آن ملک است و دیگر نهرهای خرد بسیار اند
که صرف زراعت و شرب حیوان مے شوند و اکثر کشتکار ها اینجا گندم دوجو دیمی میکارند و فواکه هر قسم چون شفتالو و زردالو و سیب
و ناسپاتی بکثرت و بهتر میشود و سوای این میوه جات گوناگون و نباتات مفیده چند در چند که نام و نشان آن در هند ندیده و ندانم که در
هندوستان انها را چه می نامند تفصیل و تشریح این از عهده و راین عاجز باصلاح و زبان هندیبرون است و دیگر از اختراع صاحبان
باریک بین جهت پیدا کردن میوه های گرم سیری در انملک آنست که در باغات سردابها میسازند و اندران آتش مے افروزند میگزانند
و بر سقف سردابه فواکه و نباتات گرم سیری میکارند و باغبانان آگرمی گرم و زیاده موجب طبیعت این کاشت می دهند تا ان نیک پایده
و نیک پخته می شود و همین طور میوه تابستان در زمستان بحصول می پیوندد و در انگلاند هر چیه از نباتات و حیوان و گل و ریاحین که سبب
پرورش و تفریح انسان و ران است بخوبے و کثرت پیدائی میدارد و اشیاء متنوعه هندوامریکه و روم و شام و چین و ایران و دیگر
ملکهای جهان که تجاران هر دیار و هر قوم بر جهاز ها بار کرده بسیاری آرند همین بار زانی و آسانی بدست می آید و مردم انگلاند از کثرت

تجارت و بیع و شری اشیاء ملک خود از مصار دیگر اکثر متمول و صاحب دولت بیباشند و اکثر چیزهای ملک انگلاند نایافت خصوص بانات از
هر رنگ و اقمشهٔ ابریشمی و ساده و زرد و توپ و تفنگ و شمشیر و امثال این آلجنیه های گلان و قصادیر از قلم سیاه و رنگ آمیزی گوناگون و ظروف
شیشه های و بلور و دوربین خورد و بزرگ و ساعت فرنگی که عوام گهری نامند انیمه بخوبترین وجه بیسازند و در تمام ممالک میفروشند و زر و
اشیای مطلوبه بهر ملک عوض ان می ستانند و در ملک انگلاند اسپ و گاو خوب بیشود و بز و میش و آهو و دیگر جانوران چرند و پرند بسیار است
با وجود بیدانیش گاو قلبه رانی و کشتکار از اسپان میکنند و در انجا از حیوان ضاره از جنس سباع و دوبانیش هرگز نیست گویند در زمان
گذشته گرگان بسیار بوده آن همه را اشکار بکشتند و از حشرات ارض انجا هیچ نیست و از هوام مکس هم انجا کم است و ملک انگلاند بطوری
آبادی است که اگر بتفصیل پردازد و فاتر مرتب شود می ترسد که مردم هند و غیره اعتبار نکنند بنابران از تفصیل احوال ملک انگلاند درگذشته
عنان خامه در بیان احوال بگرد شهر گلان معطوف میسازد بعد ازان ابتدای احوال انگریزان و سلطنت ایشان خواهد نوشت
بگرد الخلافت و مستقر السلطنت انگریز است و این شهر بست بر ساحل نهر تمیز و که در عرض برابر گنگ که در برشکال متصل چنار ندهٔ میشود
و آبادی این شهر هر دو ساحل نهر است و برای آمدن مترددین سه صراط از سنگ سفید ساخته اند که نهایت عمارت این قسم رحت بخشی
بینندگان است و طول این آبادی از هر دو طرف دره زیاده از چهار کروه و دو یعنی گرد آن قریب ده کروه و درین شهر سه صد و پنجاه و
دو گرجا یعنی عبادت خانه از سنگهای سرخ و سفید که با سنگ مرمر و شبم و عقیق و غیر آن آراسته اند و مدرسه شفاخانه بسیار و بیشمار و دیگر عمارات
بادشاه و ارکان دولت با رونق و آراستگی تمام است و همه عمارات این شهر از خورد و بزرگ از خشت است و فرش راه این شهر
در هر کوچه و بازار از سنگ سفید است و هر دو طرف راه برای پیادگان جدا مقرر است و گاڈی و بهل و اسپ پا بین می دوند تا ایذا
و آفت پیادگان نرسد راه سواران از راه پیادگان جدا باشد و نهر آب دران شهر همین جاری است و حکم است هر کس که قاذورات
و نجاسات و گلاو بخس پیش دروازه خود ها سیدارند انرا در نهر بافگنند و در دریا برده شود و آب نهر محض برای صاف داشتن شهر ساخته اند
و نهر دیگر جهت آبنوس و غیره اختراع است چنانچه در هندوستان آب از خزانه برای فواره بحوض میرسانند همچنین از دریا پوشیده
شاخهای سرب زیر زمین تا نهر یک خانه شهری رود و آن آب از دریا بخانه های هر یک ساکنان شهر میرسد و در حیاض میرود و این
آب که در غلافهای شاخ سرب میرود از نجاسات صاف می ماند و آب اندرین شاخها همین جاریست و برای ساخت و مرمت این
بگیرند ساکنان شهر موافق قدر و طاقت هر سال بدارو غگان نهر نقد میرسانند و برای صاف داشتن راه های شهر در وقت شب و روز چار دهکشان مقرر اند که سر در ازدهان
صبح هر بخاست که در راه افتاده باشد انرا برکاڈی بار کرده بیرون شهری برند و دیگر برای روشن داشتن راه های شهر در وقت شب فانوس های آلجنیه بر ستونهای مرتفع قریب
یکدیگر نصب کرده اند و در هر فانوس دو چراغدان کلان نهاده اند و هر شب از شام تا صبح چراغها افروخته میباشد و جهت صاف کردن فانوس و چراغها هزاران شعلچیان مقرر اند
و خرچ ایشان مثل خرچهای شهر از مدخل شهر مقرر است و برای کار نیز داروغه مقرر است که مشعلچیان تابع حکم او بند و بلا شک اگر کسے بیگانه که از این سیاه و رسم
واقف نیست دارو آنشهر شود از دیدن رونق چراغ افروزے قیاس کند که سبب این غیر از جشن نخواهد بود و این
روشنی هر شب که میباشد کسی را شعلچے همراه سواری برون احتیاج نباشد و کسی نمی برد و سواری دران شهر بر گاڈی و بهل و پا بلکه
که موجب می نامندی شود بعضے کسان آنرا از خود میدارند و کسانیکه ندارند کرایه باسانی بدست می آرند و در ملک انگلاند پنجاه و دو پرگنه
که آنرا کوئنی نامند و در هر یک ازین کوئنی شهرهای کلان شهرهای خورد و قصبات و دیهات بسیار و همه آن بازنیت تمام آباد اند و تحصیل انگلاند سال

بسال هنگام صبح هفت کرور و هفتاد و پنج لک روپیه هند میباشد از انجمله یک کرور و بست لک روپیه بمصرف خاص بادشاه مقرر است
و دیگر خرچ برای حفاظت ملک و اجزای کارقواعد سلطنت مقرر است و بادشاه بی مشورت مشیران سلطنت زیاده از مصرف خاص
خرچ کردن نمیتواند و دیگر در وقت کار هر قدر زیاده از تحصیلات مقرری برای خرچ سپاه و جهازهای جنگی درکار می شود تحصیل میکنند
اما بطور یکه هیچ ایذا بر ملک نرسد چنانچه درین سال که یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو عیسوی علیه السلام مطابق یکهزار و یکصد و نود و شش
هجریست برای خرچ جنگ که اکنون انگریزان با فراهیسان محاربه دارند سی کرور روپیه تحصیل شده است و تحصیل باین نوع مقرر است
در سال آینده که جنگ واقع خواهد شد خرچ آنرا در آمدنی آخر سال حال شخص و تجویز کرده تحصیل میکنند بنا برانکه بسبب زیادتی تحصیل
بر رعایا تصدیع نشود بادشاه و مشیران ملک مبلغ مشخص شده را در شروع سال از مهاجنان بطریق قرض میگیرند و چون قواعد
سلطنت بغایت درست است مهاجنان بخوشی خویش زر بقرض می دهند و نفع مهاجنان از انچه که داده اند زیاده پنجروپیه در ماهه
مقرر است زر بآسانی و آسانی از رعایا تحصیل کرده میشود و دیگر در سال جنگ و یا سواری این اگر بادشاه خرچ زیاده از صرف
حاضر خود میکند بمشیران ملک حساب میدهد اگر چیزی خرچ غیر موقع باشند که پسند مشیران نباشد در سال آینده تحصیل صرف خاص
کم میدهد برای دریافتن ضوابط سلطنت انگریز از بسیار اندک که خلاف سلطنت هند است بلکه اکثر ملک جهانست نوشته اند
دیگر باید دانست که پسران کلان بادشاه ولیعهد میشود و هرگاه که بادشاه فوت گردد او بسلطنت می نشیند و اگر از اتفاقات
پسر کلان در زندگانی پدر بمیرد و او را پسران بوند پسر کلان او یعنی نبیرهٔ کلان بادشاه بعد از مردن بادشاه فرمان روا میشود
و این برای درستی نسل و نسب و رفع خونریزی مقرر کرده اند چنانچه یکی از پسران خورد بادشاه متوفی دعوی سلطنت کند
یک کس از سپاه و رعایا موافق با و نخواهد شد پس مملکت از فتنه و فساد شاهزادگان محفوظ میماند و برای خرچ شاهزادگان وظیفه
فراخور حال ایشان مقرر است بخوبی میگذارند و آن از تحصیل ملک بادشاه بایشان میرسد بانکه مردم شاهزادگان بر مواضع
رفته تحصیل کند شاهزاده های خورد را هرگز با حکومت سلطنت کار نیست و اگر خواهد صدمتی عمده در فوج بادشاه گیرد و الا در خانهٔ خود
بعمدگی نشسته و دوجه مقرری بگذراند و اگر بادشاه را پسر نباشد دختر کلان بادشاه بعد از فوت پدر جانشین میشود و اگر آن
دختر با کسی بادشاهزاده نکاح کند شوهر او را در سلطنت هیچ تصرف نیست و بسلطنت ملک انگلاند رسیدن نمیتواند اما پسر
کلان او که از شکم آن دختر پیدا شده است بعد از فوت بادشاهت میرسد و بادشاه انگریز زیاده از یک زن که بادشاهزادی
باشد نکاح کردن نمیتواند و اگر از سریا اولاد باشد او را اعتبار نیست و این قاعده برای آن مقرر شده است که نسل و نسب
سلطان خراب نشود و در صورت نبودن پسر و یا دختر از زن منکوحه بادشاه متوفی برادر دوم بادشاه متوفی اگر در حیات
باشد بادشاه میشود و بعد از و پسر کلان او و اگر برادر بادشاه که بادشاه شده است و او را فرزند نباشد برادر سوم بادشاه بعد
فوت او بادشاه میشود و دستور پسران او شان بموجب ضابطهٔ مرقومه بسلطنت میرسند و باید دانست که سلطنت انگریز
عبارت از سه حاکم است یکی بادشاه دوم مجلس امیران معظم و سوم مجلس مردم رعایا و عمده که عمدة الرعایا نامند پس بادشاه
انگریز بی مشورت امیران و عمدة الرعایا حاکم خود جاری کردن نمیتواند لهذا ملک و آبادی آن در امن میماند و اگر یک کس
ازین هر سه که بادشاه مجلس امیران و عمدة الرعایا باشند خواهند که زیادتی و ظلم بر زیردستان کنند نمیتوانند کرد و اگر عیاناً کنند پیش

نمیرود واگر از اتفاقات بادشاه ظالم باشد از سبب ان دو مجلس کاریکه خلاف ضابطهٔ ملک و موجب سبکی باشد کردن نمیتواند
واگر بادشاه خواهد که مبلغ زیاده از وجه مقرری از ملک تحصیل کند در ان باب استرضای هر دو مجلس بطلبند و آن هر دو
بحکم بادشاه راضی بشوند حکم بادشاه جاری نشود و ضابطهٔ مجلس امیران چنان باشد وقتیکه کارعمده درپیش آید همه
امیران در دربار خود جمع آیند و در باب نیکی و بدی کار مذکور با یکدیگر مباحثه کنند و هرچه در دل آید میگویند و یک امیر برای
اینکار مقرر است که با هر یک امیری باشد که تو ازین کار راضی هستی یا نه اگر راضی است میگویند که راضی هستم و اگر
راضی نیست گوید راضی نیستم و امیر پرسنده نام هر یک امیر جدا جدا در کتابچه مع جواب مینویسد و چون از پرسیدن و
نوشتن فارغ میشوند آن کتابچه را می بینند اگر نامهای امیران راضی شده زیاده از نامهای امیران ناراضی شده در کتابچه می آید
انکار در انمجلس درتحت جاری شدن باشد پس چند امیر معظم برای اینکار مقرر اند که بحضور بادشاه رفته عرض دارند که
برای اخیذهٔ فلان کار مجلس امیران راضی شده اند و دیگر باید و انست چنانچه مرضی بادشاه و امیران برای
اجرای کار ضرور است همچنین مجلس عمدة الرعایا نیز ضرور است چه بی مرضی ایشان جاری نمیشود و مجلس عمدة الرعایا
عبارتست از پانصد و پنجاه و هشت صاحبان نجیب الاجداد مالک المال که رعایای هر پرگنه و هر شهر و هر قصبه بکنار دهند
سال از طرف خود برای نشستن در مجلس و نگاهداشتن آبروی سلطنت تجویز میکنند و طریق تجویز کردن ایشان
چنین است که رعایا و ساکنان شهر و پرگنه در یک مجلس جمع آیند و صاحبان که داعیهٔ اینخدمت دارند حاضر می آیند
بعد ازان یک کس که برای اینکار حاضر و مقرر است از رعیت میگوید که فلان و فلان صاحب میخواهد که وکالت شما
در مجلس عمدة الرعایا بگیرد بس تو از وکالت کدام صاحب راضی هستی آنکس جواب میدهد که برای وکیل بودن فلان
صاحب راضی هستم بس نام آنکس زیر نام آنصاحب که قبول کرده است مینویسند و وقتیکه نام همه رعایا نوشته شود
پس آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب
وکالت او مینماید و این صاحب را عمدة الرعایا نامند و اگر کسی از عمدة الرعایا پیش از تمام شدن هفت سال بمیرد رعایا
جهت تجویز کردن دیگر عمدة الرعایا برای هر قدر روز و ماه که در هفت سال باقی مانده است جمع میشوند و بطریق مرقومه یکی را وکیل
میکنند باید دانست که طریق مباحثه کردن و صلاح کردن و رضا طلبیدن در مجلس عمدة الرعایا همان نهج است که در مجلس امیران
مذکور شد و دیگر باید دانست که سه ماه در سال این مجلسها هر روز برای اجزا دادن کار سلطنت و در دربارهای خود در شهر لندن
جمع میشوند و هر یک ازین دربار در عمارت عالی که متصل دربار بادشاه است انجا جمع آیند و گاه باشد که تمام سال می نشینند
تا حکم برجسته در باب اجزا دادن کار سلطنت مقرر کنند پس وقتیکه بادشاه خواهد که حکم توجاری کند یکی از امیران خانگی و نزدیکی را
پیش مجلس عمدة الرعایا برای اجرای حکم بادشاه راضی اند چند صاحبانرا از مجلس خود بمجلس امیران میفرستند و ایشان از امیران
میگویند که بادشاه از ما مردم در فلان کار رضامی خواهد و ما برای جاری شدن آن رضی ایم پس مجلس امیران چنانچه مذکور
شده مشورت میکنند و رضا یکدیگر می جویند اگر مجلس امیران هم راضی شدند بباد شاه میگویند که مبارکست پس بادشاه آن
کار را جاری مینماید والا فلا باید دانست که از بودن اختیار در دست هر سه فایده ظاهر است چه اگر هر سه متفق نشوند کار جاری

و در وقت مشورت هر سه بنا بر پاس مرتبهٔ خود در باب حق از باطل جدا کردن بحلم و دور اندیشی سخن میگویند تا بدیشه یکدیگر بیاد اگر از سخن نالایق از مرتبهٔ خویش بچشم مردم همچشمان حقیر نشوم و دیگر باید دانست که خلاف شرع عیسوی و قواعد سلطنت نمیتوانند کرد چه شرع و قواعد سلطنت در قیاس مردم و ملک از حکم بادشاه هر دو مجلس بزرگتر است بنا بران کار را بالا بالی از خیال خود نمیتوانند کرد و بادشاه امیر و فقیر همه در قید قواعد سلطنت و شرع می مانند و برون نمیتوانند رفت و دیگر باید دانست که سوای بادشاه کسی از شاهزادگان و وزیر و بخشی و امیران بزرگ و خورد و مرد سپاهی و سلاحدار نوکر داشتن نمیتوانند مگر معدودے چند برای خدمت نگاه میدارند لهذا از وزیر و امیر و همه کسان در قید حکم بادشاه میمانند و قواعد ملک بحال و برقراری ماند دیگر همه سپاه در حکم بادشاه اند اگر بادشاه سپاهے کار خلاف شرع و قواعد سلطنت فرماید کسے قبول نمیکند ازین سبب آئین ملک و دین دست مے ماند چنانچه در ملک انگلاند کسے زیر دست را چه مقدور دارد که یک پرکاه از زیر دست بگیرد القصه ملک انگلاند در غایت رونق و کمال آبادیست چه هیچکس از خورد و بزرگ پای از حد خود بیرون نمی نهند اکثر انگریزان بسیار خدا ترس و رحم دل اند و کمتر نتیجهٔ خدا پرستی آنست که اکثر ایشان بملکهاے دور دست مظفر و منصور میشوند و معروفست که مردم انگلاند دین نصاری میدارند و شرع ایشان از کتاب توریت و انجیل ست و اگر در بعضے چیزها از مسلمانان خلاف اند اما در جزا و سزا دادن پیوسته دنیا مشابهت میدارند چنانچه برای هر یدی یدی حد است و برای قتل قصاص مقرر است و برای اکثر کار طریق و بندوبست چنانچه اسلامیان دارند آنجا هم نمایانست و تفصیل مسایل وغیره از کتب فقه عیسوی فرصت بنود حالا بموجب وعده در بیان ابتدا آبادی جزیره انگلاند و بادشاهان آنجا که در زمرهٔ انگریز است سطری چند تحریر می آرد بدانکه در باب ابتدا آبادے جزیرهٔ انگلاند اقوال مختلف اند و در هر یک قول فقرات غریب و عجیب منقول اند که از بیان کردن آن از مطلب باز میمانند اکنون سلاطین آنجا را مع مبدی احوال ایشان مینویسد که بر تواریخ اعتبار تواند شد باید دانست که پنجاه و دو سال پیش از تولد عیسے علیه السلام جولس قیصر بادشاه روم قدیم که در انوقت همه فرنگ و روم و شام و اکثر از ملک افریقه در تصرف او بوده چند جهاز با فوج جنگی بنا بر تسخیر انگلاند تعین کرد و مردم انگلاند در انوقت بت پرست بودند و رئیس بادشاه در میان خود نداشتند اما از علم و رسمیات دنیوی چندان واقف نبودند و اکثر شغل و کار ایشان شکار بوده و مثل صحرائیان عرب تجارت و دیگر معاملات نمے پرداختند لباس ایشان پوست جانوران و خانهاء ایشان از سنگ بے کج و اوضاع و اطوار بی پرواے و عدم تربیت اخلاق بود و قتیکه سپاه قیصر روم در ملک انگلاند رسید اگرچه بر انگریزان ظفر یافتند اما ماندن ایشان دران ملک مقدور و یارا نبود بعد از چندے از بادشاه انگریز صلح کرده بروم مراجعت کردند از وقت رفتن آن فوج تا سال پنجاهم پس از تولد عیسی علیه السلام کسی از بادشاهان روم بر ملک انگلاند لشکر نفرستاد و در سال پنجاه و یک عیسوی کلادیوس قیصر یکے از سپهسالاران را با فوج بسیار جهت تسخیر انگلاند تعین کرد آن سپهسالار اکثر از اضلاع و نواح و مملکت انگلاند بدست آورد و رومیان در انجا قلاع و امصار تعمیر کردند و استقامت گزیدند پس از انوقت تا سال چهارصد و چهل و هفت عیسوی ملک انگلاند در تصرف متصرفهٔ روم ماند و در نیمه صده ملک بغایت آباد شد و انگریزان و رومیان با یکدیگر آمیخته شدند پس ازان بادشاهت روم قدیم از انقلاب زمانه خراب شد و در تمام فرنگ ملوک طوایف گردیدند و همچنین

در انگلاند هفت بادشاه شدند و سالها همین طور بماند تا آنکه در سال هفتصد و شصت و هفت عیسوی یکی از بادشاهان هفتگانه انگلاند در سنه صد و هشتاد و هفت عیسوی مطابق یکصد و شصت و پنج هجری پانزده سال از خلافت مهدی عباسی باشد منصور دوانقی عباسی گذشته بود هرشس سلاطین انگلاند را برانداخت و بر تمام مملکت انگلاند متصرف گشت و خود را بادشاه انگلاند خواند و با شکوه و رونق تمام تا سی سال راند و در سن هشتصد و بست سه عیسوی درگذشت و بعد از و پسر کلانش بن اکبرت بادشاه شد و نوزده سال سلطنت کرد بعد فوت او پسر کلانش بن ایلولف بسلطنت رسید و پنج سال ملک راند و بماند و او را هم پسر بنود برادر دیگرش جانشین شد و در هشتصد و چهل و هفت عیسوی درگذشت و بعد از و پسر کلانش بن آلمر و پنجاه و یک سال با رونق تمام سلطنت نمود و اکثر قواعد ملک که تا اکنون جاسے انداخت راع کردهٔ اوست و بعد از و پسر کلانش در هشتصد و نود و هشت عیسوی بادشاه شد و بست چهار سال ملک راند و نماند و بعد از و بر تخت نشست و پس از دیگے بعد دیگرے سلطنت کردند و درگذشتند و پس از قلمز بر تخت نشست و بعد از کنوت بادشاه شد و تمرک بر و لشکر کشید و او را از ملک براند و خود بر تخت انگلاند بنشست و بادشاه گشت او با اولاد و قبایل خویش بر جهاز سوار شده بملک دانش پناه گرفت و همانجا درگذشت و ملک انگلاند از سن یکهزار و هفت عیسوی در تصرف کنوت و اولادش ماند تا آنکه در سن یکهزار و چهل عیسوے ۱۰۴۲ و درین یاومید مملکت انگلاند را از بادشاه و تمرک باز گرفت و بادشاه شد و بعد از و پسر کلانش و پس از و پسرش تا لدکه آخرین ملوک این طبقه است بادشاه شد و در عهد او در سن یکهزار و شصت و شش عیسوی هفصد رئیس و حاکم با رماندی بر و خروج کرد و بر ما لدظفر یافت و باستقلال بست و یک سال ملک راند و بمرد و بعد از و پسر کلانش که نام داشت بحکومت نشست و سیزده سال سلطنت کرد و در شکار بر خم تیر یکے از امرا خویش که بر او انداخته بود خطا کرد و بر چشم او رسید و از ان زخم بعد از یکدو ساعت درگذشت و او اولاد نداشت برادر خوردش بسلطنت نشست و سی و شش سال ملک راند و او نیز اولاد نداشت بعد از و همشیره زاده اش نوزده سال سلطنت کرد و پس از و دوم از خویشان او بسلطنت نشست و سی و پنج سال ملک راند و نماند و برادر دیگری بر تخت نشست و او خیرات سخاوت هم داشت و فوجے برائے دفع مسلمانان به بیت المقدس و نواح شام برد با صلاح الدین رزمهای صعب کرده و جاهائے بسیار را و بگرفت و آخر صلاح الدین از و صلح نمود و در سن یکهزار و یکصد و نود و دو عیسوی از دیار شام بملک خود مراجعت نمود و پنج سال دیگر با رونق تمام سلطنت کرد و درگذشت ذکر شروت و فتوت او در بعضے تاریخ عربی در ضمن احوال صلاح الدین دیده ام و بعد از فوت او برادر خوردش بسلطنت رسید و او بغایت زاهد خشک بود چه خود را غلام پاپا میخواند و جاگیرات سیر حاصل بسیار بپاپائیان پاپا داد بنابران امرا از و رنجیده سرکش شدند و بادشاه ترسیده پاپیان پاپا را از ملک خویش بیرون کرد و انچه امیران خواستند قبول نمود و هیزده سال ملک راند و درگذشت و بعد از و پسرش سوم بسلطنت نشست و او اخلاق حمیده داشت و با رونق تمام پنجاه سال ملک راند و نماند و بعد از و پسرش بر تخت نشست و سی و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و او مردانه و عالم و فاضل بود و در عهد او رعایا بآرام تمام زندگانے کردند و پس از و پسرش ثانے بسلطنت نشست و بعد از چندے طبعش از راستی و انصاف برگشت امرا و رعایا او را

از سلطنت خلع کردند پسرش را طفل بود بجای پدر شش نشانیدند و او پنجاه و یک سال پادشاهت کرد و ملک بسیار از فرانسیسیان بگرفت و در تمام بادشاهان فرنگ مشهور و نام او را بود و بعد از و نبیره اش صاحب تخت گردید اما مثل پدر و جد خویش نبود یکے از خویشان او بر و خروج کرد و ظفر یافت و او را اسیر و هفت سال سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و پسرش ده سال سلطنت نمود و کارهاے بانام کرد که دیگران بسالهاے دراز نتوانستند کرد چه دمار فرانسیس تمام در تصرف خود آورد و بعد از و پسرش که طفل شیر خواره بود در عمر نه ماه بگهوارهٔ سلطنت آرام گرفت و انچه گفته اند که افسوس بران ملک که طفل باشد بظهور آمد چه خویشان بادشاه برای نیابت سلطنت درمیان خود فساد انگیختند و با یکدیگر رزم نمودند و بادشاه گاه در دست هم و گاه در دست عم افتاد و درین قضایا ملک فرانسیسیان از دست رفت و در ملک انگلاند فساد عظیم پدید آمد اما با انهمه شورش سهزی سی و هفت سال سلطنت کرد و در خلال این حال یکے از خویشان ابدرو نام بر و خروج کرد و او را اسیر ساخت و بر تخت نشست و خود را هنری چهارم لقب نهاد و بست سال بادشاهی کرد و بمرد و بس از و پسر کلانش که طفل هفت ساله بود بر تخت نشست و بعد از چند ماه از مخالفت عم خویش لقبل رسید و عم او بسلطنت نشست امیران ملک از و رنجیده بیش هنری که با دختر بادشاه ابدرو مرحوم منسوب بود پناه جستند و او با آن قابل جنگ کرد و او را بکشت و بجاے او بیادشاهے نشست و خود را هنری هفتم خواند بست و چهار سال ملک راند و در سن پنجاه و پانصد و نه عیسوے در گذشت و بعد از و پسرش بادشاه شد و خود را هنری هشتم خواند و او آنست که خود را از مکر و فریب پاپا و پاپاییان رهانید و سر از اطاعت ایشان باز زد و ریاست پاپا برانداخت و تفصیل این قضایا در بیان احوال پاپا در ضمن روم کهنه گذشت هنری هشتم سی و شش سال بارونق و عدالت حکومت کرد و در گذشت و بعد از و پسرش به سلطنت نشست و هفده سال ملک راند و نماند و او فرزندے نداشت خواهرش سهزی نام بر تخت نشست و شش سال بریاست پرداخت و بسوء عدم شقاوت و چون سر را پسر و دختر نبود خواهرش بسلطنت نشست و چهل و هفت سال بداد و دهش و رعیت پروری سلطنت کرد و در عهد او انگریزان اول برای تجارت به هند آمدند و در بندر سورت مسکن گرفتند و او زنے عاقله و فاضله بود چند کتب مشتمل بر قواعد سلطنت و جهانداری تصنیف نمود و او را هر چند که امیران ملک بنا بر حصول فرزند حبه روح گرفتن عرض کردند تا با یکی از بادشاهان فرنگ مناکحت کند قبول نکرد و گفت که ملک من شوهر منست پس چگونه شوهر کنم و دیگر آنکه اگر شادی کنم فرصت برای انتظام امور سلطنت کجا خواهد بود ایلیزا در عمر متعاد سال که از انجمله چهل و هفت سال سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و خاص دختر زادهٔ هنری هفتم بود بر تخت نشست و او نه نیک بود نه بد بتمام بست و سال بادشاهت کرد و ایلچی پیش جهانگیر بادشاه هند با تحف و هدایا فرستاد و در خطوط درخواست مکان برای عمارت کوٹهی تجاران انگریز نمود جهانگیر التماس او را قبول کرد و جاے در شهر سورت برای سکونت انگریزان بداد چنانچه ذکر آن در تاریخ محمد قاسم فرشته در ضمن بیان مسطور است و بعد از فوت حامض پسرش جانشین پدر گشت و بست و چار سال بادشاهت کرد در سال اخر از جلوس او اکثر امراء نمک حرام درمیان

خود خیالها بسته میگفتند که ما مردم در فرمان یک کس بودن خلاف حق است پس خروج کردند و بادشاه را گرفته بکشتند و
اطفال و عیال آن شهید را از ملک بیرون کردند و خود مستولی شدند و اطفال شاه مظلوم در ملک فرانسیس پناه
گرفتند تا بعد از ده سال مردم ملک از ظلم امرا و نمکحرام رنجیده بر و خروج کردند و اطفال بادشاه مقتول را طلبیده
و پسر کلانش را بر تخت نشانیدند و امرا و نمکحرام بعضے کشته شدند و برخے بملک دیگر گریختند و او بادشاه نیک
نهاد و عیاش و طرب دوست بود سی و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و پسران بسیار از و باقے ماندند
اما هیچ یکے از بطن بادشاه بیگم نبود لهذا بموجب ضابطه سلطنت انگریز برادر خوردش بسلطنت نشست و
او خوب سیرت بود اما عیبی درشت که از ارتکاب آن سلطنت از دست داد چه پیش ازین مرقوم شده
که پاپاے روم سلف در اکثر ملک فرنگ بنا برانکه مردم او را پیش رو دین عیسے شمرند حتے که او را از کسی بادشاه
ناخوش میشد رعایاے ملک جهة پاس خاطر پاپا آن بادشاه بد دشاکے میگویند چون هنری هشتم بادشاه
انگریز همت بر دفع استیلا و ظلم نابایسته بود و پادریان پاپا را از ملک انگلاند بیرون کرده خود را خلیفهٔ دین عیسوے
در قلمرو خود مقرر نموده بود و این قضایا بگذشت چون تمام سلطنت هنری هشتم در جنگ و جدل پاپا و بادشاهان
که رفیق پاپا بودند گذشت و بدستور ایام سلطنت هر دو دختر او در دفع سر پاپا صرف شد چه در هر جنگ رفقاے
پاپا خراب و پامال گردیدند و آخر از شرارت خود باز آمده در ایام سلطنت حامض اول و حاریص اول و حاریص
دوم مقدور نبود که سر بفساد بردارند اما وقتیکه حامض ثانی که ذکر او حالا بیان کرده میشود بر تخت برادر مرحوم
جلوس کرد امیدهاے پاپا و رفیقان او باز از سر نو سرسبز شد چه حامض ثانی در ایام شاهزادگے خود از پادریان
فریب خورده در مذهب پاپا گردید ازین سبب امرا و ملک با خود مصلحت کرده پیش برادر او حاریص بادشاه فریاد
بردند که حامض حالا مذهب پاپا گزیده و فکر اجراے آن در تمام ملک میدارد و چون حضرت بادشاه پسر شرعے
ندارند که بعد از حضرت بر تخت نشیند پس حامض وارث ملکست خدا داند که سلطنت او چه فساد خواهد خاست و مردم
پاپا از روز بادشاه هم دین خود و مذهب پاپا جاری کرده سر غرور خواهند برداشت اگر بادشاه او شانرا حمایت کند همه
قواعد سلطنت ابتر گردد و مملکت بظلم پاپا باز گرفتار شود لهذا فکرے فرماید حاریص بادشاه بر احوال برادر
خورد بگریست و گفت هرچه شما گفتید پسندیده است اما حامض برادر منست و بعد از من بجز اولادش کسے دیگر
وارث تخت و تاج نباشد دل نمیخواهد که بنا بر متابعت پاپا او را از ملک بیرون کنم اما تدبیرے اندیشیم که او هم بادشاه
شود و قواعد سلطنت نیز از سر پاپا محفوظ ماند چه اولاد حامض را تربیت خود بگیرم تا که دین پدر خراب نشود و دیگر از
حامض سوگند بگیرم که اگر بعد از من بادشاه شود متعرض دین کسے نگردد و خدمات عمده بکسے که دین پاپا دارند دهد چون
حامض این را قبول کند و خود تنها بر مذهب پاپا ماند از دین یک کس قواعد سلطنت ابتر نمیشود و بعد او که اولادش
بسلطنت خواهند رسید بطریق ماخواهند بود امر اتدبیر حاریص به پسندیدند و اولاد حامض را بطور دین مملکت
تربیت دادند و نیز حامض سوگند خورد که من تنها بر دین پاپا پرستش کنم و در باب دین و آئین کسے متعرض نشوم چون

حاریض درگذشت حامض برتخت نشست ده و سال برقرار خود قایم ماند وکسی را در باب تبدیل دین و آئین متعرض نشد و در سال سوم از جلوس خود هفته پاپا و پادریان فریب خورده و مزاجش بنوعی دیگر متغیر گشت و در خلال این احوال از البطن بادشاه بیگم پسرے متولد شد و سوائے این طفل او را پسر دیگر در حیات نماند مگر دو دختر بودند که بموجب قرار بر خلاف دین پدر تربیت یافته بودند و هرگاه که شاهزاده پیدا شد امرا از حامض گفتند که شاهزاده را برطریق و آئین ملک تربیت کنیم بما تسلیم فرمایند حامض برنجید و قبول نکرد و خدمات عمده مثل وزارت وغیره از اوشان انتزاع نمود و به بندیمان و هم مذهبان خویش تفویض نمود و فرمود که حالا بجز همدین ما کسے دیگر در خدمت مانیاید و نیز در مفصلات غیر از همدین خود دیگریرا نخواهم فرستاد امرا چون این سخن بشنیدند متفکر گشتند و دل برهلاک نهادند و برائے دفع شه بادشاه باتفاق یکدیگر کمر بستند چه خواستند که ولیام داماد بادشاه حامض را برتخت نشانید و شاهزاده نوپیدا را بدست آرند و بمردم متدین ملک بسپارند تا تربیت کنند و هرگاه شاهزاده بسن تمیز رسید اورا بادشاه کنند و لیام شوهر دختر کلان حامض باشاره امرا بر حامض خروج کرد و وزان هنگام حامض خواست که با امرا باغے درسازد و التماس آنها قبول کند امیران قبول نکردند حامض ناچار شده پسر خود را همراه گرفته بے جنگ برجهاز سوار شده بملک فراسیسیان گریخت و داماد ش وسلام نام بتخت نشست حامض مکرر جهازهای بے شمار با سپاه بسیار از بادشاه فراسیس گرفته بجنگ داماد خویش آمد و منهزم بازگشت و بالآخر لباس زهد پوشید و در ملک فراسیس گوشهٔ عزلت گزید و یازده سال بسر برد و درگذشت القصه بعد از حامض داماد ش ولیام بنیابت زوجهٔ خویش که دختر حامض بود بسلطنت نشست و او بادشاه با همت و شوکت و در قواعد ملک داری و پرورش رعایا سرآمد روزگار بود و بر دقایق تمام سیزده سال سلطنت کرد و او را اکثر فتوحات بر فراسیسیان دست داد و در سال یکهزار و هفتصد و یک عیسوی درگذشت و چون او را پسرے نبود و زوجه اش پیش از و فوت شده بود خواهر اوکه دختر حامض بود برتخت نشست و او زنے عاقله و نیک خصلت بود و در عهد او ملک را رونق بسیار رشد و عالمان و فاضلان را بسیار پرورش میکرد و سیزده سال سلطنت نمود و در هزار و هفتصد و چهارده عیسوی درگذشت بعد از و جارج که دخترزادهٔ حامض اولین برتخت نشست و در ابتداے سلطنت پسر حامض افواجے که پدرش همراه خود بملک فراسیس برده بود و برین و آئین پاپا تربیت کرده بود خروج کرد و بے نیل مقصود ماند و حامض در سلطنت مستقل گشت و در سن یکهزار و هفتصد و هشت و شش عیسوی که دوازده سال از سلطنتش گذشته بود در گذشت بعد از و پسر کلانش جارج ثانی سی و چهار سال باستقلال سلطنت کرد و در سال یکهزار و هفتصد و شصت عیسوی درگذشت و بعد از و پسرش که پسر کلان بود و پدرش مرده بود برتخت جد خویش نشست و ملقب بجارج ثالث گردید و او بادشاه صاحب عدل و داد و رعیت پرور بوده و اکنونکه یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو عیسوی مطابق سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجری باشد بست و دو سال از جلوس جارج ثالث گذشته و در تصرف این بادشاه سوای جزیره انگلاند که ملک اصلی و مسکن انگریزان است ملکهاے وسیع و بسیار آباد در هر بخش زمین هست چنانچه

ذکر انگلصار یکه در امریقه هستند بیان کرده شد و انچه در هندوستان است بیان آن نیز بجا های خویش گذشت امید از جناب
خدای عزوجل آن دارد که بادشاه عادل باقبال و دست نواز دشمن گداز را بارونق و شوکت تمام تا سالهای دراز در حفظ
امان خویش نگاهدارد و پوشیده نماند که دوست یکرنگ شیخ آله یار بلگرامی از من پرسید که کمپنی چه معنی دارد و بنا بر ضیافت
طبعش سطری چند دران باب مینویسد که لفظ کمپنی بزبان انگریز عبارت از جماعه مردمست خواه دو نفر باشند و یا
صد کس از تجار باشند و کمپنی انگریز که اکثر بلاد هند حکومت میدارند عبارت از گروه تجاران ست و اصل کمپنی همین ست
که گذشت پس چند سوداگران کلان اموال و خزاین خود را بدست چند کس گزیده و از زمره خویش که از بیع و شری هندوستان
واقف اند سپرند و از بادشاه انگریز فرمان گرفتند و بخزاوشان کسی دیگر انگریز بطرف هندوستان برای تجارت نرود و
وجهه حصول فرمان چند لکهه روپیه سالیانه بادشاه انگریز میرساند و نیز رخصت یافته اند که در هند هر جا که خواهند قلاع سازند
و سپاه برای حفاظت آن نگاهدارند و هر قدر ملک از هند که بتصرف خود دارند مبلغ معهوده بخزانه بادشاه انگریز رسانند
چنانچه کمپنی انگریز یعنی سوداگران انگریز الکنون کم سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست از بندر سورت و مندراج و ارکاتهه
و بنگاله و بهار و پتنه وغیره دیار هند را از بادشاه انگریز بعوض مبلغ سی و شش لکهه روپیه سالیانه اجاره گرفته و زر معهوده
بخزانه بادشاه انگریز میرسانند و دیگر از مال تجارت هند از هر جنس فی صد چهار روپیه بطریق محصول بادشاه میدهند
بالجمله کمپنی تجاران فرنگ گماشته های خود را جهازات مع مال فرنگ و زر نقد برای خرید و فروخت بهندوستان فرستادند و کمپنی انگریز
در وقت سلطنت نورالدین محمد جهانگیر بادشاه در هندوستان مقرر شده و ازان بادشاه چند عمارات برای
سکونت گماشتگان خود در بندر سورت یافتند و بعد چندی بفرمان جهانگیر بادشاه چند مکان از فرنگیان پرتگیز
گرفتند و رفته رفته در بنئی و مندراج و دیگر بنا در هند کوتهی ها ساختند و در عهد سلطنت اورنگ زیب عالمگیر بادشاه
رخصت تعمیر کوتهی در بنگاله یافتند چنانچه کلکته بنا نهادند تا که ناظمان هند با اوشان متعرض نشدند گماشتهای
کمپنی مثل دیگر سوداگران مبلغ محصولات بخزانه بادشاه هند میرسانیدند هنگامیکه صاحب ناظم ارکاتهه سراج الدوله
بمیرهٔ مهابت جنگ آله وردی خان ناظم بنگاله براوشان ظلم کردند تجاران استغاثه بادشاه انگریز بردند و بامداد
فوج شاهی مستظهر شده برار کاتهه و کلکته متصرف شدند و رفته رفته بر بنگاله و بهار نیز استیلا یافته قدم جرات پیشتر نهادند

فصل در دوستی که از برای خدای بود هر که مطیعان او دوست دارد و برای خدای تعالی جل شانه بصورت کفار
و فساق و ظلمه را دشمن دارد از برای خدای تعالی که هر که کسی را دوست دارد و دوست وی را نیز دوست دارد
و دشمن وی را دشمن دارد اگر مسلمان باشد برای مسلمانی وی را دوست دارد و اگر فاسق ست برای فسق وی را
دشمن دارد و میان دوستی و دشمنی جمع تا مقدار معصیت مخالفت و دشمنی نماید و مقدار طاعت دوست دارد و
چنانکه کسی که سه فرزندان دارد یکی زیرک و فرمان بردار و دوم ابله و نافرمان بردار یکی ابله و نافرمان بردار
اول را دوست دارد دوم را دشمن و سوم را از وجهی دوست دارد و از وجهی دشمن و اثر این در مقابله پیدا شود
یا نیکی اکرام کند و دیگر را اهانت کند و اعراض و در حق ظالم متابعت پیش کند مگر سنگی

که ظلم خاص در حق تو کند از وعفو و احتمال نیکوتر بود و سیرت سلف مختلف بوده است گروهی متابعت کرده اند در دوستی برای سلامت دین و سیاست شرع و گروهی وی را بچشم رحمت دیده اند و نظر ایشان از توحید بود و همه را در قبضهٔ ربوبیت مضطر بینند بضرورت همه را بچشم رحمت نگرند و نشان توحید آن بود کتبردن و مال بردن و اهانت کردن خشم نگیرد و هم بچشم شفقت نگرد چنانکه رسول علیه السلام را دندان مبارک بشکستند و خون بروی فرو میدوید می فرمود اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون نقلست که درویشی را ظالمی منت زد درویش گفت ترا کلفت رسیده باشد معذوری گفت من ترا منت زدم و تو اعتذار میکنی گفت از حاکم رسیده که ظلم و غلط را با آنجناب راه نیست و تو در میان از فرمان برداری بیش نیستی و چون در حق خود متغیر گردد و در حق خدای تعالی خاموش بود این نفاق و حماقت بود و لیاقت توحید ندارد و هر که فسق فاسق را دشمن نگیرد دلیل ضعف و سستی ایمان وی بود چنانکه اگر کسی دوست ترا بد گوید و تو خشم نگیری دلیل آن بود که دوستی اصل ندارد **بدانکه** درجهٔ مخالفان حق تعالی متفاوت است خشم و تشدید با ایشان باید که همچنان متفاوت بود درجهٔ اول کفار اند اگر از اهل حرب باشند دشمنی با ایشان فریضه است و معامله با ایشان کشتن و بند گرفتن است درجهٔ دوم اهل ذمه اند دشمنی با ایشان نیز فریضه است و معامله با ایشان آنست که ایشان را حقیر دارند و اکرام نکنند و راه بر ایشان تنگ دارند در رفتن و دوستی با ایشان بغایت مکروه است که رسول صلی الله علیه وسلم فرموده است هر که نجدای تعالی و بروز قیامت ایمان دارد با دشمنان خدای تعالی دشمن باشد اما ایشان را عمل فرمودن و بر ایشان اعتماد کردن و بر مسلمانان مسلط کردن استخفاف مسلمانی بود و این جمله کبایر است درجهٔ سوم اهل بدعت است که خلق را ببدعت دعوت کنند دشمنی وی نیز مهم باشد تا خلق را از وی نفرت افتد و اولی تر آن بود که وی را سلام نگویند و سلام وی را جواب ندهند درجهٔ چهارم معصیتی بود که دران رنج خلق باشد چون ظلم و گواهی بدروغ و هیجا کردن در شعر و غیبت کردن ازین قوم و عراض کردن و با ایشان درشتی نمودن سخت نیکو بود و دوستی با ایشان مکروه است لیکن بدرجهٔ حرام نرسد در ظاهر فتوی درجهٔ آنجم آنکه کسی بود که خمر خورد و فسق کند و کسی را از وی رنجی نباشد کار وی سهل تر باشد و با وی تلطف و نصیحت اولتر اگر امید قبول بود و گرنه اعراض باید کرد اما جواب سلام باز باید داد و لعنت نشاید کرد **فصل** در آنکه دوستی را شاید انگاه برای دین گفته اند با کسی چون دوستی خواهی کرد او را بچشم آور انگاه کسی را پنهان بوی بفرست تا حدیث تو کند اگر هیچ سر تو آشکارا کرد دوستی را نشاید و گفته اند صحبت با کسی کن که هر چه حق سبحانه تعالی از تو بهنت دارد چنانکه خدای تعالی بر تو پوشانیده است سرت بپوشاند بر تو **ذکر عباس** به پسر خویش عبد الله رضی الله عنهما را گفت که عمر خطاب ترا بخواند بخود نزدیک میدارد

وبر پیران تقدیم میکند زنهار تا هیچ نگا بداری هیچ سرّ وی آشکارا نکنی دوم درویش وے کسی را غیبت نکنی وباوی هیچ نگوئی وهرچه فرماید خلاف نکنی وباید که هرگز از تو خیانت نه بیند وبزرگان گفته اند که چون برادر خویش را گوئی برخیز گوید تا کجا وے صحبت را نشاید بلکه باید که برخیزد و نپرسد آنکس قوام صحبت موافقت است وهرچه موافقت توان کرد صحبت با آن کسی باید داشت که وے را از تو فائده دین بود یا ترا از وے وهرکس صحبت وودستی را نشاید بلکه صحبت باکسی باید کرد که در وے سه خصلت بود **اول** عقل که صحبت احمق فائده ندهد وآخر بوحشت کشد که احمق وقتی خواهد که با تو نیکی کند باشد که کارے کند حماقت که زیان تو دران باشد واو خود نداند **سفیان ثوری** رحمة الله علیه گفته که در وصف احمق نگریستن خطیئه است و **شیخ حسن بصری** رحمة الله علیه فرمود که بریدن از احمق پیوستن باحق ست واحمق آن بود که حقیقت کار را نداند وچون باوے گویند فهم نکند **خصلت دوم** خلق نیک که از بدخوئی سلامتی نبود چون خوی بد بروے بیخهد حق تو فرو نهد و باک ندارد **خصلت سوم** آنکه بصلاح باشد هرکه بر معصیت مقر باشد از خدائے تعالے نه ترصد هرکه از و ترسد اعتماد را نشاید چنانچه **قوله تعالے** ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا واتبع هواه یعنی اطاعت مدار کسے را که از ذکر خود وے را غافل کرده ام و در پس هوا خویش اوست از مبتدع دور باید بود که بدعت وے سرایت کند وچون صاحب شرع مومن را باهانت مبتدع فرموده است چگونه صحبت را شاید وهیچ بدعت ازین عظیم تر نیست که اکنون پیدا شده است که گروهی میگویند که با خلق خدائے وا وے نباید کرد وهیچکس را از فسق ومعصیت یاد نباید داشت که ما را بخلق خصومت نیست ودر ایشان تصرف نیست واین سخن تخم اباحت است البته باین قوم مخالطت نباید کرد امام **جعفر صادق** رضی الله عنه فرموده که با پنج کس صحبت ندارید اول با دروغ گوی که دروغ گو چون سرابست است که چیزے مینماید وترا بدان میفریبد ودر حقیقت هیچ نیست دوم با احمق که از و ضرر است سوم بخیل که اگر سالها بدو پیوندے در حال احتیاج روی از تو بگرداند چهارم تهمت زدال که در حال حادثه همت خلاص خود و ترا بدشمن سپارد پنجم فاسق طامع که ترا بلقمه فروشد ونزد اهل تحقیق صحبت حقیقی آنست که مقرون بنصیحت وتقوے بود وهر صحبت که بتقوی مقرون نباشد آخر سر بعداوت کشد که الاخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدو الا المتقین وحاصل مصاحبت اشرار ومجانست فجار در موقف فزع اکبر جز حسرت وبالیست بینی وبینک بعد المشرقین نخواهد بود ودر محشر قیامت حسرت وندامت یا لیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا فائده ندهد وگفته اند که خلق سه جنس اند بعضی چون غذا اند که از صحبت ایشان چاره نیست وآن ارباب قلوب اند که وجود شریف ایشان مجموعه علم وتقوے است ودوم چون غافلان که مرده است بصحبت ایشان زنده شود وبعضے چون دارو اند که در بعضے حال با ایشان حاجت افتد وبعضے چون علت اند که هیچ وقت با ایشان حاجت نیست وبنود وچون صحبت اشرار واگر با ایشان مبتلا میشود تحمل ومدارا کند یا برهد وبمشافهه دوستی نکند **که ابن عباس** رضی الله عنهما میگوید در معنی این آیت ویدرءون بالحسنة السیئة که فحش را بمدارا وسلام مقابله کنند و **عائشه** رضی الله عنها میگوید که مردے دستوری خواست تا نزد یک رسول

علیه الصلوة والسلام آید فرمود دستوری دهید که او بدمرد است در قوم خویش چون درآمد چندان مراعات او مردمی کرد که پنداشتم که وی را نزدیک منزلتی ست چون بیرون شد گفتم فرمودی که بدمرد ست و مراعات کردی فرمود یا عایشه بدترین مردمان نزد حق تعالے در قیامت کسی ست که بیم شر وی مراعات کنند و در خبر ست که هرچه بدان عرض خویش از زبان بدگویان نگه داری آن صدقه تو باشد عایشه رضی الله عنها می فرماید بسیار کسے اند که مادر روی می خندیم و دل بر وی لعنت میکند و فرمود عقد اخوت و دوستی را حقوقست که معرفت آن شیوه به اهل وفا و قیام باداء آن نتیجهٔ اهل صفاست درین بعضے فصول ذکر کرده آید در تقدیم حاجت دوستان و بذل مال بر ایشان بدانکه درجهٔ بزرگترین آنست که حق دوست را تقدیم کند و مهم او را بر مهم خویش مقدم دارد قال الله تعالے ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة حق تعالے میگوید بر آن کسان که باوجود احتیاج انچه دارند ایثار میکنند بر برادران دینی قال رسول علیه السلام مثل دو برادر مسلمان مثل دو دست که یکدیگر را میشویند و اگر حق وی را تقدیم کند باید که وی را هیچ خویشتن دارد و مال میان خود و میان وی مشترک شمارد و درجهٔ بازپسین آنکه وی را چون غلام و خادم خود داند و در انجام حاجت وی سعی بلیغ کند پے آنکه وی را باید خواست و چون بخواست گفتار حاجت وی کند این از درجهٔ دوستی بیرون باشد که اندیشه و بیماری از دلش برخاست این صحبت عادت بود این قدر نباشد عتبه رضی الله عنه را دوستی بود گفت مرا بنجاه هزار درم از تو حاجت ست گفت بیا دو هزار درم بستان از وی اعراض کرد و گفت شرم نداری که دعوی میکنی و در مال خست می ورزی و نسخ موصلی در خانه دوستی شد وی حاضر نبود و کنیزک را گفت تا صره بروی آورد و هرچه خواست برگرفت چون باز آمد و بنشست شاد شد و از شادی کنیزک را آزاد کرد ابن عمر رضی الله عنهما گویند یکی از صحابه را سرے بریان فرستادند گفت فلان برادر من بدان اولے ترست و بوی فرستاد آنکس نیز به برادر دیگر فرستاد همچنین بگشت بعافیت باز اول رسید و امیر المومنین عمر رضی الله عنه میگوید که سی صد درم بدرویشان بدهم و بیست درم در حق برادری صرف کنم این بیست درم دوست تر دارم از ان سیصد درم و میان مشروق و خشمهٔ دوستی بود و هریکے وام گران داشتند این وام او ادا کرد چنانکه او نداشت و یکی نزدیک ابو هریره رضی الله عنه آمد و گفت میخواهم که با تو عقد برادری کنم گفت دانی که حق برادری چیست گفت نه گفت آنکه برزر و سیم خود را از من اولی تر نشناسی گفت بدین درجه نرسیده ام گفت پس برو که این کار تو نیست در رسول صلی الله علیه وسلم در پیشه شد و دو مسواک راست کرد یکی راست و یکی کج و یکی از صحابه رضی الله عنهم که با وی بود آن راست بوی داد کج خود گرفت گفت یا رسول الله این نیکوتر است تو بدین اولے تری فرمود نه که هیچکس یکساعت با دیگر صحبت نکند که نه ویرا مسواک کنند از حق صحبت که نگاهداشت ست یا ضایع کرده است و این اشارتے است بران که حق صحبت ایثار است

و در مثل گفته اند مقادیر النفقة موازین المحبة یعنی بذل کردن مال خود را در رضاء محبوب میزان محبت اوست زیرا که حق تعالے مال را محبوب خلق گردانیده است و آدمی با این علایقه فدای دعوی محبت حق میکند پس نشان صدق محبت آنست که محبوبات فانی را فدای محبوب باقی گرداند نقل است که سفیان بن عتبه رحمت الله علیه را از پدر خود پنجاه هزار دینار میراث رسید همه را بدوستان و برادران دینی نفقه کرد گفتند چرا بجهت عیال چیزے ازان ذخیره نکردی گفت من از حق جل و علا از برادران بهشت میخواستم محقر دنیا را چگونه از ایشان دریغ دارم این نشانے صدق و محبت ست و باید که قیام نماید بمهمات دوست بدل خوش پیشانی کشاده و سلف چنین بوده اند که بر در سرای دوست هر روز میشدند و از احوال اهلخانه می پرسیدند و از هیزم و نان و نمک و روغن و آنچه در کار باشد خبر داری می بودند و کار ایشان از کار خود مهم میداشتند و چون بدان قیام میکردند منت نمیداشتند حسن بصری رحمت الله علیه میگفت برادران برما عزیز تر اند از اهل و فرزند که ایشان دین بیاد ما دهند و زن و فرزند دنیا بیاد میدهند و بعضی از علماء سلف بعد از وفات برادر دین چهل سال بر در خانه برادر دین تردد کردندے و تعهد اهل و اولاد بر خود واجب دانستندی نگاهداشت حق صحبت را و باید که مقصود تو از صحبت آن باشد تا خلق خود را مهذب کنی باحتمال کردن از برادران دینی نه آنکه نیکوی از ایشان چشم داری ابو علے رباطی گفت یا عبد الله الداری انباز شدم در باویه گفت امیر من باشم با تو درین راه گفتم تو باشی گفت باید که هرچه من گویم آنرا رد نکنی و اطاعت من داری گفت سمعاً و طاعتاً پس زاد و راحله و جامه هر دو چه داشتیم برگفت سمعاً و برپشت آو سخت و می برد هر چند گفتم مرا ده که مانده شدی گفت نگفتی که امیر توئی تو فرمان بردار باش و دیگر شب باران آمد و تا روز بر پای ایستاد و گلیمی بر سر من میداشت تا باران بر من نبارد و چون حدیث کرد می گفتی امیر مهم تو طاعت دارتا باخویشتن گفتم کاشکے ویرا امیر نکردمی و تعلیم و ارشاد برادر دینوی و دینی بر خود لازم داند که وے را از آتش نگاه داشتن اولی ترست از انکه از برای وے رنج دنیا کشیدن پس در تعلیم علم دین سعی بیشتر نماید اگر بیاموخت و بدان کار نکرد باید که نصیحت کند و بند دهد و او را از خداء عزوجل بترساند و لیکن باید که این نصیحت در خلوت کند تا از شفقت بود که نصیحت در ملا فضیحت بود و آنچه گوید بلطف گوید نه بعنف **فصل در ستر عیوب** برادران دینی و اجتناب از غیبت ایشان بدانکه بی عیب خدا ست و در سرشت آدمی عیبها ست اگر دوستی طلب کند که در وے هیچ تقصیرے نبود هرگز نیابد و از صحبت خلق بیفتد و نوع انسان را در اکتساب مطالب و اجتلاب مارب و استیفا لذات و استنفا خیرات از مصاحبت چاره نیست و در خبر است که مومن همه عیب جوید و منافق همه عیب و باید که بیک نکوئی باده تقصیر بپوشند رسول علیه السلام و الصلوة فرمود سخن را پنهان دار تا پیدا نیاید که شرے بیند آشکارا کند و چون خیری بیند بپوشد پس باید که راز دوستان افشا نکند و عیوب ایشان پوشیده دارد و در خبر است که هر که

در غیبان ستر کند بر مسلمانان حق تعالی در قیامت گناهان او را ستر کند اگر خواهید که خدای تعالی گناهان شما پوشد
شما نیز گناهان مردمان بپوشید مصرع پرده کس را مدری تا کس ندرد پرده تو ۰ چون پیش سلطان برسد چاره نباشد
از اقامت حدود رسول علیه الصلوة والسلام فرمود هر که گوش دارد تا سخن مردمان که پی وی میگویند بشنود پس
روز قیامت سرب گداخته در گوش وی ریزند و اگر کسی دوست را مدح کند بوی نگوید که او رنج وی را بیناید
بود و چون نیکوی کند از وی پنهان ندارد که آن از حسد بود و اگر در حق وی تقصیر کند گله نکند و معذورش دارد که تقصیر
باز اندیشد که در اطاعت حق تعالی میکند و هر تقصیری را که عذر توان نهاد عذر نهد و بر وجه نیکو حمل کند
و گمان بد نکند که رسول علیه الصلوة والسلام فرمود که حق تعالی از مومن چهار چیز حرام کرده است مال
و خون و غیبت حق و آنکه بروی گمان بد نکند که چون اطلاع دادن دوستان را بر عیوب و در معنی ستر عیوب ست
باید که دوستان را از عیوب نفسانی آگاه گرداند و از قول سیئه و افعال قبیحه باز دارد و از اکتساب مخالفان
و از نکبات شهوات مهلکات منع کند در حالت نصیحت و ارشاد وظیفه اسرار و لطف را رعایت کند
امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفتی رحمت خدای بران باد که عیب من در پیش من آرد و چون
سلیمان در پیش وی آمد گفت یا سلیمان راست گوی تا چه دیدی و چه شنیدی و از احوال من آن را
اگاهی ده گفت شنیدم که بر خوان تو دو نان خورش بود بیکبار و دو پیراهن داری یکی شب را و دوم روز را
گفت این نیز هرد و نباشد هیچ دیگر شنیدی گفت نه و اینچنین دوستان و برادران دینی که عیب این کس را
بی شایبه غرض و حسد کما هو حقه ادا کند کم یافت و نادرست و باید که نقائص دین خود را از زبان
اعدای باز یابد که نظر دوست عیب پوشد و دیده دشمن در عیب کوشد امروز نوبت بامثال ما هوا
پرستان تیره روزگار رسیده است که دشمن ترین نزدما آنست که ما را به عیوب ما بینا گرداند و خواهد که
ما را از گرفتاری ابدی باز رهاند و چون برادر مشفقت عیب تو در خلوت با تو گفت باید که منت داری و
خشم نگیری که همچنین بود که کسی ترا خبر دهد اندرون جامه تو مارے یا کژدمے است ازین خشم نگیری و منت
داری همچنین عیوب در آدمی مار و کژدم است ولیکن رقم آن در گور پدید آید و بروح بود و آن صعب
تر از مار و کژدم این جهانست که رقم وی بر تن بود و هر موضعی که از برادر عیبے بیند که آن عیب بدین تعلق دارد
او را از آن آگاه نکند در دین خود خیانت کرده باشد و هر که ناصح را دوست ندارد رعونت و کبر بر دین و عقل او
غلبه دارد و اگر عیب پاک بود که در حق تو تقصیر کرده باشد اولے تر پوشیدن بود و نادانسته انگاشتن
بشرط آنکه دل متغیر نشود در دوستی و اگر شود عتاب کردن در سر اولے تر ست تا صفای خاطر شود
و هیچ چیز دوستی را تباه نکند مگر مناظره و خلاف کردن در هر حدیث و معنی رد کردن سخن بر دوست
خویش آن بود که وے را احمق و جاهل گفته باشی و خود عاقل و فاضل و بروی تکبیر کرده باشی و
بچشم حقارت در وی دیده باشی و این بدظنی نزدیک ست که اگر کسے غیبت دوست کند جواب ندهد و چنان انکارد

کہ وی در پس دیوار میشنود و در غیبت و حضور یکسان باشد خلل و خطا کہ در سخن برادر واقع شود و عمارات و مجادلہ پیش نماید و علامت صحت محبت دینی و مودت حقیقی آنست کہ مومن لا یزال مراقب و مراعی عیب برادر دینی باشد چون جمعے قصد غیبت او کند بداند کہ ممکن بود از تقریض و تصریح و تغلیظ منع کند و در مخالفت رو تقصیر نکند و سکوت و تحمل روا ندارد **قتادہ** رضی اللہ عنہ گوید عذاب قبر سہ قسم است یکے از غیبت و دیگر از سخن چینی و دیگر جامہ را از بول نگاہ نداشتن و در خبر است کہ عیسی صلوات اللہ علی نبینا علیہ فرمود چون برادر شما خفتہ باشد و ببینید کہ باد جامۂ او را میکشد و عورت او را میکشاید چکنید گفتند باز پوشیم و لکن بے نکد و عورت وے را کشف کنید گفتند یا روح اللہ این چگونہ بود گفتند چون از شما عیبے از برادر می بینید یا بشنود و آن را آشکارا کند این زشت ست و مثال کسے کہ غیبت برادر دینی میشنود و دیگر خاموشی می باشد ہمچنانست کہ یکے برادر دینی را می بیند کہ در میان سگان آدمی خوار افتادہ است و سگان او را میخایند و پوست و گوشت او را می درند و او را آدمی می بیند و میچ شفقت برادری باعث او نمی شود کہ آن مضرت از ان برادر دفع کند و شک نیست کہ تمزیق عرض و آبروی بر نفس دشوار تر است از تمزیق گوشت و پوست و از ینجاست کہ حق جل و علا غیبت را با کل میت تشبیہ کردہ آنست کہ فرمود ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیہ میتا و در خبر ست کہ غیبت از زنا سخت تر است و این بچند وجہ است اول آنکہ زنا گناہ پنہان است و غیبت آشکارا دوم آنکہ زنا قلیل الوقوع است بسیار کس از دی سالم باشند و غیبت کثیر الوقوع است کم باشد کہ از دی کسے سالم ماند سوم آنکہ زنا بداعیۂ شہوت بر آدمی غالب آید و غیبت بداعیۂ شہوت واقع می شود و بداعیۂ دیگر چہارم آنکہ آلت زنا بزنے میسر دو زنے بر زنے واقع نشود و آلت غیبت بغیبت فتور نپذیرد و غیبت بر غیبت واقع شود پنجم آنکہ ساعت زنا در دل مومن و کافر و صالح و فاسق متمکن است و از استحلال و استحقاق بعید است بخلاف غیبت کہ بر وجہ حکایت در مجلس واقع شود و بعضی مردم او را شنیع نہ انگارند معاذ اللہ در معرض استحقاق افتد و استحقاق معصیت کفر ست و رسول علیہ الصلوۃ و السلام فرمود ہر چہ گوئی کسے را اگر آن نشنود کراہیتش آید غیبت است اگرچہ راست بود و اگر دروغ گوئی بہتان باشد و ہر چہ دلالت نقصان کسے کند غیبت است اگرچہ در نسبت جامہ و تن و سیرت و فعل بود در نسبت چنانکہ گوئی ہند و بچہ است یا جاہل ست و مانند آن و در جامہ چون دراز آستین و دراز دامن و در تن چون دراز یا دیگر بہ چشم یا احول و سیرت چون متکبر و بد خو و زبان دراز و عزل و فعل چون زنا و بے نماز و جامہ پلید و حرام خوار بسیار خوار و سجود تمام نمیکند و قرآن بخطا میخواند و غیبت ہمہ بزبان بود بلکہ بدست و بچشم و باشارت ہمہ حرام بود و عائشہ رضی اللہ عنہا گوید کہ بدست اشارت کردم کہ زنا کوتاہ است رسول علیہ السلام و الصلوۃ فرمود

غیبت کردی وگر نام نبردی غیبت نبودی مگر آنکه حاضران دانند که کرا میگویند واگر بدل کاره بنودی بزبان گوید خاموش هم نفاقست و هم غیبت زیرا که سامع شریک ست و بداند که بهر غیبت حسنات وی باد یوان او نقل کنند تا او مفلس ماند **فصل** در اظهار محبت بدوستان وعفو از تقصیر و ذلت ایشان بدانکه شفقت و دوستی اظهار کند رسول علیه الصلوة والسلام فرمود اذا حبب احدکم فلینجبر چون دوست دارد یکی از شما کسی را وی را خبر دهید و برای آن فرمود تا دوستی در دل وی بزیادت آید و مودت مضاعف شود پس باید از همه احوال بزبان بپرسد و اندوه و شادی بوی نماید که باوی شریک است و اندوه و شادی وی چون اندوه و شادی خود داند و چون وی را آواز دهد بنام نیکو خواند و عمر بن خطاب رضی الله عنه گفت دوستی برادر سه چیز صافی شود آنکه وی را بنام نیکو خواند و سلام ابتدا کند و در نشست وی را تقدیم کند و ازین جمله آن بود که در غیبت بروی ثنا گوید و بر جای که وی دوست دارد نه نشیند همچنین بر اهل و فرزند و اخوان وی و هرچه تعلق بوی دارد ثنا گوید که این در دوستی اثر عظیم دارد و در غیبت وی را نصرت کند و سخن متعنت بروی رد کند و جفا عظیم باشد که در پیش کسی که بسخن وی بر شتی گویند آنکس خاموش بود که زخم سخن عظیم تر است **بیت** انچه زخم زبان کند بامرد ✻ زخم شمشیر جان ستان نکند ✻ یکی میگوید هرگز از دوست سخن نگفتم که نه تقدیر کردم که وی حاضر ست و بشنود یا آن گفتم که خواستم که وی شنود و گر در برادر زلت و تقصیری و معصیت از وی پدید آید وی را ملطف و بصحبت کند تا دست از وی بدارد و اگر باز نایستد نادیده انگارد و اگر اصرار و مداومت نماید صحابه را درین مسئله خلاف ست که چه باید کرد مذهب بوذر رضی الله عنه آنست که از وی باید برید و بگوید که برای خدای تعالی وی را دشمن دارم و امیر المومنین عمر رضی الله و علی رضی الله عنه و ابو الدرداء و جماعتی از صحابه رضوان الله علیهم اجمعین برانند که قطیعت نباید کرد و که امید آن باشد که ازان بگردد اما در ابتدا بهمچنین عهد اخوت نباید بست و چون بسته شد قطع نباید کرد که برادری ناکردن خیانت نیست اما قطع محبت خیانت ست و ابراهیم نخعی میگوید رحمت الله بگناهی که برادرت بکند وی را معذور کن که امروز کند و فردا توبه کند و دست از وی بدارد و در خبر ست که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که حذر کنید از ذلت عالم و از وی بپرهیزید و چشم میدارید که زود ازان باز گردد و حکایت دو برادر بودند در دین از برگان یکی بر هوا و هوس بر مخلوقی مبتلا شد و آن دیگر برادر را گفت که دل من بیمار شد اگر خواهی که عقد برادری قطع کن گفت معاذ الله بیک گناه از تو منقطع کنم با خویش عهد کرده ام که هیچ طعام و شراب نخورم تا آنکه حق تعالی وی را ازان عافیت دهد تا چهل روز هیچ نخورد و پس پرسید که حال تو چیست گفت همچنان ماند آن برادر بران صبر کرد و گرسنگی میکشید و میگداخت تا آنگاه که بمرد پس گفت خدای تعالی کفایت کرد و دلمن ازان عشق سر گردید پس وی طعام بخورد و ابو الدرداء را گفتند برادری که معصیت کرد چرا وی را دشمن نداری گفت معصیت وی را دشمن دارم اما وی برادر منست و یکی را گفتند که برادر تو از راه دین برگشته ست و در معصیتی افتاده دست از وی بدار گفت دست از وی چون بدارم که دست گیرم تا وی را

بتلطف از دوزخ برہانم پس طریقت بود رسیدن نزدیک تر ست اما این طریقت لطیف تر ست بیرا کہ
بسبب استمالت بشفقت ورفق ولطبعت برآوری غالبا اورا بخجالت وحیا وتوبہ آرد وتقاطعت او بسبب
احتراز او گردد وبہ ہلاک انجامد اما در فقہ آنست کہ عقد اخوت قرابت معنویست ونشاید قطع رحم کردن بسبب
معصیت وبرای این فرمود حق سبحانہ تعالی فان عصوک فقل انی بری مما تعملون اگر عشیرت وخویشاوندان
تو عاجز شوند در تو گویند بیزارم از عمل شما گفت بیزارم از شما وباید تقصیر ے کہ در حق تو کند عفو کنی وچون عذر
کند اگرچہ داند کہ دروغ میگوید باید پذیرفت رسول علیہ السلام فرمود ہر کہ برادر وی عذر خواہد وے
نپذیرد بزہ وے ہمچو باشد کہ کسی کہ در راہ از مسلمانان باج ستاند در خبر ست ہر کہ برادری را
عفو کند جز عزیزے وبزرگے ویرا نیفزاید رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ مومن زود بخشنده گردد و
زود خوشنود شود ابو سلیمان دارانی بمرید خویش گفت چون از دوست خطا بینی عتاب مکن کہ دیر نپاید
سخنے شنوی کہ از جفا عظیم تر بود گفت چون بیارمودم اینچنین دیدم فصل در حقوق مسلمانان بدانکہ
حق ہر کسی ہر قدر نزدیکی وی بود و نزدیکی را درجات است ورابطۂ قوی تر برادری خدای ست یعنی برای دین و
حقوق آن مذکور شد و باکسی کہ دوستی نبود ولیکن قرابت اسلام باشد این نیز حقوق ست حق اول آنکہ ہر چہ
بر خویشتن نہ پسندد ہیچ مسلمان نہ پسندد کہ رسول علیہ السلام فرموده اند مثل مومن جمله چون یکی تن ست کہ
اگر عضوی را رنجی رسد عضوہای دیگر اگاہی یابند وہمہ رسول شوند رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر کہ خواہد از
دوزخ خلاص یابد باید کہ چون مرگ وی را دریابد بر کلمۂ شہادت دریابد وہر چہ نہ پسندد کہ باوی کنند وی نیز ہیچ مسلمانے
نکند و موسی صلوات اللہ علی نبینا وعلیہ گفت یارب از بندگان تو کہ عادل تر فرمود آنکہ انصاف خویشتن بدہد
حق دوم آنکہ ہیچ مسلمان از دست وزبان وی نرنجد کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود مسلمان است کہ از دست
وزبان وی سلامت وایمن باشند ومہاجر آنست کہ از کار بد بریده باشد ورسول صلی اللہ تعالی علیہ وآلہ وسلم
فرمود حلال نیست کسی را کہ بیک نظرت اشارت کند کہ مسلمانی برنجد وحلال کہ چیزے کند کہ مسلمانی بہ رسد
ومجاہد رحمۃ اللہ میگوید کہ خدای تعالے خارش وکرم اہل دوزخ مسلط کند تا خویشتن را ہمی خارند چنانکہ
استخوان ایشان پدید آیند ومنادی ندا کند این رنج چگونہ ست گویند عظیم صعب ست گویند این بدانست کہ در
دنیا مسلمانان را میرنجانیدند حق سوم آنکہ ہیچ کس تکبر نکند کہ متکبر از در دوزخ در رود رسول صلی اللہ علیہ
وسلم فرمود کہ وحی آمد بمن کہ تواضع کنید وہیچکس بر ہیچکس فخر نکند وازین بود کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم با این
بیوہ ومسکین میرفتی تا آنکہ حاجت ایشان روا کردی ونباید کہ در ہیچکس بچشم حقارت نگرد باشد کہ آنکس ولی خدای تعالے
باشد ووی نداند کہ خدای تعالے اولیای خود را پنہان کرده است تا کسی راہ بایشان نبرد حق چہارم آنکہ سخن تمام
بر ہیچ مسلمانے نشنود کہ سخن از عدل باز نشنید وتمام فاسق ست وور خبر است کہ ہیچ تمام در بہشت
نشود وباید دانست ہر کس را کہ پیش تو بد گوید بچنین بدی ترا پیش دیگران گوید از وی ذور باید بود ورا

دروغ گوید دانست حق پنجم آنکه بهیچ مسلمان وعده خلاف نکند بیت دست وفادر کمر عهد کن ❊ تا نشوی عهد شکن جهد کن ❊ در خبر ست از رسول صلی الله علیه وسلم که سه چیز در هر کس که بود منافق است اگرچه نماز گذار و روزه دارست اول در سخن دروغ گوید دوم وعده خلاف کند سوم امانت را خیانت کند حق ششم آنکه حرمت هر کس بدرجه وی دار دهر که عزیز تر بود میان مردمان وی را حرمت بیشتر دارد نقلست که عایشه رضی الله عنها در سفر بود و سفره بنهاد درویشی گذشت گفت قرصی بوی بدهند وسواری گذشت گفت وی را بنجوانید گفت تو درویشی را بقرصی گذاشتی و تونگری را خواندی گفت حق عزوجل هریکی را درجه داده ست و ما را نیز از حق آن درجه نگاه باید داشت درویشی بقرصی شاد شود و زشت بود که با تونگری چنان کنند بلکه آن باید کرد که وی نیز شاد شود در خبر ست که چون عزیز قومی نزدیک شما آید ایشان را عزیز دارید و پیرانرا حرمت دهید و بر کودکان رحمت کنید و در رسول صلی الله علیه وسلم فرمود موسی سفید اجلال خدای تعالی ست عزوجل و فرمود صلی الله علیه وسلم هیچ جوان پیری را حرمت ندانست الا بحق سبحانه تعالی جوانی را بنیکی زود در وقت پیری تا وی را حرمت دارد و این بشارت بعمر دراز که هر که توفیق توقیر مشایخ یابد آن بود که به پیری خواهد رسید تا مکافات این بیند حق هفتم آنکه چون میان مسلمانان وحشت باشد جهد کند تا میان ایشان صلح و بدکه رسول صلی الله علیه وسلم فرمود بگویم شما را که چیست که از نماز و روزه و صدقه و حج فاضل ست نزد خدا و رسول او و آن صلح افکندن میان مسلمانانست و انس گوید رضی الله عنه که رسول صلی الله علیه وسلم روزی نشسته بودند بخندید عمر رضی الله عنه گفت پدر و مادر ما فدای تو باد از چه خندیدی فرمود دو مرد از امت من بزانو پیش رب العزت در افتند یکی گفت بار خدایا بر من ظلم کرده است انصاف من از وی بستان خدای تعالی فرماید که حق وی بده گوید بار خدایا حسنات من همچنان بار وندمرا هیچ چیز نماند پس خدای تعالی مظلوم را فرماید که چندکه هیچ چیز از حسنات نماندست گوید بار خدایا معصیتهای من همه باوی حوالت فرمائی پس معصیت وی همه بر وی نهند هنوز مظلمی بماند انگاه حق جل و علا مظلوم را فرماید در نگر تا چه بینی گوید بار خدایا شهرها بینم از زر و مرصع بجواهر و مروارید آیا این کدام پیغامبر راست یا کدام صدیق راست یا کدام شهید را حق سبحانه تعالی فرماید این کسی راست که بخرد و بها دهد گوید بها را این که تواند داد فرماید که تو گوید بار خدایا بچه فرماید با آنکه از برادر خشنود و میشوی و عفو کنی گوید بار خدایا عفو کردم فرماید که بر خیز و دست وی گیر هر دو در بهشت شوند حق مشتم آنکه از راه تهمت دور باشد تا دل مسلمانان از گمان بد وزیان ایشان از غیبت صیانت کرده باشد هر که سبب معصیت دیگری باشد دران معصیت هم شریک بود که رسول صلی الله علیه وسلم فرماید چگونه باشد کسی که مادر و پدر خویش را دشنام دهد گفتند این که کند یا رسول الله فرمود کسی مادر و پدر دیگری را دشنام دهد هر گو که باوی داده باشد فرمود صلی الله علیه وسلم در آخر ماه رمضان با صفیه سخن میگفت در مسجد و مرد بروی بگذشتند و هر یک از ایشان میگفتی که این زن منست صفیه گفت یا رسول الله اگر بکسی گمان بد برند تو نبرند فرمودند شیطان در تن آدمی روانست چون خون در وی عمر رضی الله عنه مر وی را دید که با زنی در راه سخن میگفت وی را بدره زد و گفت این زن

منست گفت چرا سخن جائی نگوئی کہ کسے نہ بیند حق نہم آنکہ اگر ویرا جاہی باشد شفاعت دریغ ندارد و در حق
ہیچکس کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم صحابہ را میفرمود کہ از من حاجت خواہید کہ در دل دارم کہ بدہم و تاخیر
میکنم تا کسے شفاعت کند از شما تا وی را ثمرہ بود شفاعت کنید تا ثواب یابید و میفرمود صلی اللہ علیہ وسلم
ہیچ صدقہ فاضلتر از صدقہ زبان نیست گفتند چگونہ یا رسول اللہ فرمود سخن کہ کسی منفعت یکسے رسد یا رنج از وی
دفع گردد حق دہم آنکہ چون بشنود کہ کسے در مسلمانی زبان دراز میکند یا بمال وی قصد میکند و وی غایبست
نائب آن غائب باشد و در جواب و رفع ظلم از وی کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہیچ مسلمانی نیست کہ
نصرت کند مسلمانے را جائز کہ سخن بر زبستی گویند کو حرمت وے فرو نہند کہ نہ حق تعالے ویرا نصرت کند آنجا کہ
حاجت مند تو بود و حق یازدہم آنکہ جہد کند تا شادی بدل مسلمانی رسد و حاجت وی قضا کند کہ رسول صلی اللہ
علیہ وسلم فرمود ہر کہ حاجت مسلمانی روا کند چنان باشد کہ ہمہ عمر حق تعالے را خدمت کردہ باشد فرمود
صلی اللہ علیہ وسلم ہرگز در حاجت مسلمانے یک شب نگذراند از روزہا است حاجت وی بر آید یا نہ وی را
بہتر ازان باشد کہ در مسجد دو ماہ معتکف نشیند و فرمود صلی اللہ علیہ وسلم کہ برادر خویش را نصرت کنید اگر ظالم بود
یا مظلوم گفتند یا رسول اللہ اگر ظالم بود چگونہ کنیم فرمود کہ باز داشتن از ظلم نصرت وی باشد فرمود صلی اللہ
علیہ وسلم کہ دو خصلت است کہ ہیچ ستر از وی نیست یکے شرک آوردن بخدای تعالے دوم خلق را رنجانیدن
و دو خصلت ست کہ ہیچ عبادت ورای آن نیست یکی ایمان آوردن بخدای تعالی دوم راحت رسانیدن
بخلق اللہ تعالے فرمود صلی اللہ علیہ وسلم ہر کہ اندوہ بر مسلمانان بست از ایشان نیست حق دوازدہم
آنست ہر کہ رسد سلام ابتدا کند پیش از سخن وی نزد رسول صلی اللہ علیہ وسلم شخصے آمد و سلام نکرد فرمود کہ برو شو
و باز در آے و سلام کن انس میگوید رضی اللہ عنہ کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود یا انس طہارت تمام کن
تا عمرت دراز شود و ہر کہ رسی سلام کن تاخیر در خانۂ تو بسیار شود و مبتدی سلام را ثواب بیشتر است حق
سیزدہم آنست نشست و خاست با درویشان دارد و از مجالست توانگران حذر کند کہ رسول صلی اللہ علیہ وسلم
فرمود کہ با مردگان نشینید گفتند آن کیانند یا رسول اللہ فرمود توانگران و سلیمان صلوات اللہ علی نبینا و علیہ
در مملکت ہر جا کہ مسکینے را دیدی با وے بنشستی و فرمودی مسکینے با مسکینی نشستے و عیسی صلوات اللہ علی نبینا علیہ
ہیچ دوست تر ازان نداشتی کہ گفتندے ما مسکین ام و رسول صلی اللہ علیہ وسلم گفتی بار خدایا تا زندہ داری مرا مسکین دار
و چون بمیرانی مسکین بمیرانے چون حشر کنی با مسکینان کنی و موسی صلوات اللہ علی نبینا و علیہ گفت بار خدایا ترا
کجا طلب کنم فرمود نزد یک شکستہ دلان حق چہاردہم آنست اگر کسے را عطسہ آید الحمد للہ رب العالمین گوید
و ابن مسعود رضی اللہ عنہ گوید کہ فرمود صلی اللہ علیہ وسلم نارا بیا موختند کہ کسے را کہ عطسہ آید باید کہ بگوید الحمد للہ
رب العالمین و شنونده گوید برحمک اللہ چون بگفت وی گوید یغفر اللہ لے و لکم و اگر کسے نگوید مستحق
برحمک اللہ نباشد فرمود صلی اللہ علیہ وسلم را چون عطسہ آمدی آواز فرو داشتی و دست بر روی نہادے

واگر کسے را در میان قضا حاجت عطسه آید بدل گوید الحمد لله و ابراهیم نخعی رحمه الله علیه گفت بزبان نیز گوید اما کافی نباشد حق پانزدهم آنست که عیادت بیمار آشنا کند اگرچه دوست نباشد واو عیادت آنست که بسیار پاسند و بسیار نپرسد و دعا بعافیت کند و چشم از خانها و در ها که در سرای باشد نگهدارد و چون بدر سرای رسد دستوری خواهد حق شانزدهم آنکه کس جنازه رود و بعبرت مشغول باشد و خاموش بود و نخندد و از مرگ خود اندیشه کند و اعمش رضی الله عنه گوید که پس جنازه رفتمی و در راه تسلی که کرا تعزیت کنم که همه از یکدیگر اندوهگین تر بودند حق هفدهم آنست که بزیارت گور ها شود و دعا گوید و بدان عبرت گیرد و بداند که ایشان از پیش رفتند و وی نیز رود و بجای وی رود و جای وی بیچون جای ایشان باشد و سفیان ثوری رحمة الله علیه گوید هر که از گور بسیار یاد کند گور خود را روضه خود یابد از روضهای بهشت و هر که گور را فراموش کند غاری یابد از غارهای دوزخ و عمر خطاب رضی الله عنه گوید که رسول صلی الله علیه و آله وسلم بگورستان شد و بر سر گور بنشست و بسیار بگریست گفتم یا رسول الله چرا گریستی فرمود این گور مادر منست از حق تعالی دستوری طلبم تا زیارت کنم و ویرا آمرزش خواهم در زیارت دستوری فرمود و دعا نفرمود از بن سبب شفقت فرزندی در دل من جنبید و بگریستم **فصل در حقوق استادان و مرشدان** بدانکه وصول معلم و انتفاع باو بتعظیم اوستاد و توقیر اوست گفته اند هر که رسید از آخر راه حرمت رسید و هر که افتاد به ترک حرمت افتاد و حرمت به از طاعت ست چه گر ایشان بسبب معصیت کافر نگردد و بترک حرمت کافر گردد و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هر که تعلیم کند یکے را آیتی از کتاب خدای وی مولای اوست و امیر المومنین علی رضی الله عنه گفت من بنده کسے ام که یک حرف مرا تعلیم کرد و شعر

لقد احق ان یهدی الیکم کرامة ❊ لتعلیم حرف واحد الف درهم ❊ و هر که حرفے تعلیم کند از یک کلمه که محتاج الیهاست در دین او بدرست که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود سه پدر است یکے آنکه او زاده است تراد دوم آنکه دختر داده است ترا سوم آنکه تعلیم کرده است ترا و بهترین پدران آن معلمست چه که پدر از آفات دنیا نگاه میدارد و استاد از آفات آخرت و از توقیر معلم آنست که بپیش او نرود و بجای او نه نشیند و ابتدا بکلام نکند مگر باذن او و نزد او سخن بسیار نکند و سخن او بر ورد نکند و وقت سبق قریب او نه نشیند و مقدار قوس فاصله دارد که این تعظیم قرب است و وقت ملالت چیزے نپرسد و او را نگوید بلکه صبر کند تا بیرون آید و اصل آنست که طلب رضای او کند و از سخط او محتشم باشد و امتثال امر او کند در غیر معصیت و تعظیم اولاد او و تابعان او تعظیم اوست و یکی از کبار آئمه بخارا درس میگفت و در اثناء درس احیانا می ایستاد و گفتی پسر او ستاد من با کودکان بازی میکند و احیانا بدر مسجد میرسد چون او را من می بینم برای تعظیم او می ستم و کسے که استاد را ایذا کند از برکت علم محروم ماند و منتفع بدو نشود مگر قلیل **تفلست** که هارون رشید پسر خود را پیش اصمعی فرستاد تا تعلیم ادب کند روزی اصمعی را دید که وضو میکند و پای می شوید و پسر او آب میریزد با اصمعی عتاب کرد که پسر را پیش تو فرستادم تا ادب آموزد باید که یک دست آب ریزد و بدست دیگر پای شوید باید که علم و حکمت بحرمت نشنود و بفکر و رای خود

شروع در عملی نکند و تعویض این امر باستاد کند که وی داناست بطبع او و طالب علم از اخلاق و سمه احتراز کند
که اخلاق و سمه کلاب معنویه اند و فرشته رحمت سبحانه که کلاب است نزول نفرماید و تکلیم ایشان نباشد فرشته
است و هر که خواهد که پیر او عالم گردد باید که رعایت غربا در طعام و لباس کند اگر پیر او عالم نگردد و حافد او گردد و
حق عالم بر جاهل همچنانست که حق استاد بر شاگرد و تقدیم بر کبیر و مشی مورث فقر است و تملق پسندیده نیست مگر
برای معلم و مؤید در علم و پیر اعلم پنهان و آشکارا دعا کند و خادم و ناصر او باشد و شعیب رضی الله عنه گفت
کسی که من چار حدیث از و بگیرم نویسم بنده او یم تا بمیرم و مشائخ گفته اند که توبه عقوق والدین را محو کند و عقوق
استاد و دین توبه محو نشود یعنی استاد شریعت و استاد طریقت بدانکه فرمان شرع امت عوام را فاسالوا اهل
الذکر ان کنتم لا تعلمون و چون کار بفرمان عالمان شریعت و سالکان کنند هر چند خطا بود ماجور و مثاب باشند
و اگر بفرمان خویش کنند هر چند صورت بود آثم و معاقب گردند و هر چه کند بفرمان پیر کند که در شرع وقتی بود که
واجب حرام گردد و وقتی بود که حرام واجب گردد یعنی که مردار حرام است وقتی بود که خوردن وی واجب گردد و روزه ماه رمضان
فرض است وقتی بود که داشتن وی حرام گردد و اگر غالب کمال نداند که بروزه داشتن هلاک شود و هر چه
از اصحاب قلوب حرکات و سکنات مختلف بیند باید که تنزاور ان هیچ انکار نبود و بداند که همه راست است
و همه صواب و اگر نفس به پیش آید و شیطان وسوسه کند قصه موسی و خضر صلوات الله علی نبینا و علیهما یاد
کند عجب یکی سیر خورد و خوش بخسپید و یکی روزه دارد و شب نخسپد یکی با همه در آویزد و یکی از همه
بگریزد یکی حال بپوشد و یکی آشکارا کند و یکی از خلق چیزی نخواهد و یکی چیزی نخواهد همچنین همه
افعال از صاحبدلان همه صواب است و اگر کسی بخود کند همه خطا و معصیت است از اینجا معلوم شود که پیر
شرط راه است و اگر پیر چیزی فرماید که خلاف دین نماید نگوید که این خلاف دین است چون کشم
و اعتقاد او در ان چنان باید که وحی منزل داند و گرنه مرید مراد خود بود نه مرید پیر مریض را کسی رسد که
که طبیب را گوید که این دوا خورم و آن نخورم زیرا که مهلک است بسا علت بود که طبیب آنرا در کار بندد و علتی
که بدارو ی حلال صحت نپذیرد و معالجه کردن آن بدارو ی حرام بضرورت مباح ست طبیب دارو در خور بیمار
کند بعضی را تلخ و بعضی را شیرین و مثال اولیا مثال طبیبان ست و مثال خلق مثال بیمار انست و مرید آن بود که
خود را در پیر باز دود یگر پیر را بر و اختیار نکند و ترک اعتراض کند و اقوال و افعال او را بوجه نیکو حمل کند و ارادت او
ترک ارادت خود باشد مرید پیر پرست باید تا خدا پرست تواند بود من یطع الرسول فقد اطاع الله اشارت
برین ست مرید صادق و مخلص باید صدق اینست که مستقیم باشد بخدای تعالی ظاهر و باطن و پنهان و آشکارا
و به تن و نفس و دل طالب حق باشد و اخلاص آنست که بجمیع حرکات و سکنات و قیام و قعود و افعال و اقوال
وی از برای خدا بود و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که خدای تعالی بفرماید من طلبنی وجدنی و من طلب
غیری لم یجدنی و طالبان را در ین حدیث رجا عظیم ست بدانکه خرقه مشائخ از لوازم طریق نیست بلکه

از استحسانست و اعتبار صحبت و اقتباس علوم ست واز جناب عالی عالم شریعت مسالک طریقت مرشد حقیقت
شیخ ابو اسحاق ادام الله ظلاله علینا و علی رؤس الطالبین روزے پرسیدم که نسبت خرقه مشایخ چه صورت دارد
فرمود از لوازم طریقت نیست معرفت ظرف سلوک و اقتباس علوم از صحبت مشائخ اعتبار تمام دارد و شیخ مذکور
کرامات ظاهره و احوال فاخره و کمال تصرف دارد و بیان فضایل و مناقب او مفید راست و برای افادهٔ طلبه بتقید اعطاء
خرقه نیست بلکه طلبه از صحبت آنحضرت مستفید میگردند **فصل** در حقوق همسایگان و اهل قرابت رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که همسایه
هست که وی را یک حق ست و آن همسایه کافر ست و همسایه است که او را دو حق است و آن
مسلمان ست همسایه ست که وی را سه حق ست و آن مسلمان خویشاوند است و رسول صلی الله علیه
وسلم فرمود که جبرئیل همیشه مرا در حق همسایه وصیت میکرد تا پنداشتم که وی را میراث خواهد رسید و گفت هر که بخدای
و قیامت ایمان آرد نگوید همسایه خود را گرامی دارد و فرمود صلی الله علیه وسلم مومن بود کسی که همسایهٔ وی از
رنج ایمن بود و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که فلان کس بر در روزه دارد و شب بنماز گذارد و لیکن
همسایه را بر نجاند فرمود جای وی در دوزخ است و هر که سنگ در سنگ همسایه انداخت وی را بر نجانید و
چهل خانه نزدیک بهمسایه باشند و زهرا رضی الله عنها گفت که چهل از راست و چهل از چپ و چهل از پیش و
چهل از پس و بدانکه حق همسایه نه آن بود که وی را بر نجانی و بس بلکه با وی نیکوئی کنی که در خبر است در قیامت
همسایه درویش در همسایه تونگر آویزد و گوید بار خدایا ازین بپرس که چرا بمن نکوئی نکرد و در سرای بر من ببست یکی
از بزرگان از موش در رنج بود گفتند چرا گربه نداری گفت ترسم که موش آواز گربه بشنود و بنجانه همسایه من رود
آنکه چیزے بر خود نه پسندم وی را پسندیده باشم و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود حق همسایه آنست اگر از تو یاری
خواهد یاری دهی و اگر وام خواهد وام دهی و اگر درویش باشد مدد کنی و اگر بیمار باشد عیادت کنی و اگر اندوهی
رسد تعزیت کنی و اگر بمیرد بجنازه روی و اگر شادی بود تهنیت کنی و دیوار خانهٔ خویش را بلند بر ندارے تا راه
بار ازوی بسته گردد و چون میوه خوری وی را فرستی و اگر نتوانی فرستاد پنهان خوری و نه پسندی که فرزند تو
دست گرفته بیرون رود تا فرزند وی به بیند و بدو چشم دوزد و بدان خدای که جان محمد بدست قدرت اوست
که حق همسایه برسد الا کسی که حق تعالے بروی رحمت کرده باشد و از جملهٔ حقوق وی آنست که از بام خانهٔ
خود بنجانهٔ وی نگری و اگر چوب بر دیوار تو نهد منع نکنی و راه نادان وی نه بندی و اگر خاک پیش در سرای
تو افگند جنگ نکنی و هر چه از عیبها خبر یابی پوشیده داری و چشم از جرم او نگهداری بوذر رضی الله
عنه میگوید که دوست من رسول صلی الله علیه وسلم مرا وصیت کرده است که چون طبخی کنی آب بسیار در
کنی و همسایه را ازان بفرست و یکے از عبد الله بن المبارک پرسید که همسایه من از غلام من شکایت کند
و اگر وی را بے حرمتی بزنم بزه کار شوم و اگر نزنم در حق همسایه چه کنم گفت وقتی که علامت
بخشم وی کند که مستوجب ادب باشد آن ادب را تاخیر کن تا بهمسایه گله کند پس انگاه

وے را ادب کن تا حق ہر دو نگاہ داشتہ باشی **حق** اہل قرابت آنست کہ خدای تعالی میفرماید ہر کہ خویشی پیوستہ دارد
بوی پیوندم و ہر کہ بریدہ دارد از وے ببرم و رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہر کہ خواہد کہ عمر وی دراز و روزی وے
فراخ گردد و گوید کہ با خویشاوندان نیک باشد و باشد کہ اہل بیت بفسق و فجور مشہور بود چون صلۂ رحم کند مال و فرزندان
ایشان از برکت آن افزاید و رسول صلی اللہ علیہ وسلم فرمود ہیچ فاضل تر ازان نبود کہ بخویشاوندی وہی کہ با تو
بخصومت باشند و پیوستن رحم آن باشد کہ چون ایشان قطع کنند تو بہ پیوندی و در خبر **ست** کہ حق برادر کلان بحق
پدر نزدیکست **فصل در حقوق والدین و اولاد** بدانکہ حقوق مادر و پدر عظیم است کہ حق تعالی آنرا بعبادت خود برابر
فرمودہ ست و قضی ربک ان لا تعبدوا الا ایاہ و بالوالدین احسانا حضرت جل جلالہ میفرماید ما کہ خداوند و پروردگار
شما ایم حکم کردم کہ بندگانید کہ بغیر جناب کبریای ما را بندگی نکنید و در حق مادر و پدر نیکوی کنید و بعد از شکر نعمت آنحضرت
شکر ایشانرا بر فرزندان واجب گردانید کہ اشکرلی ولوالدیک فرمود و ابو الدرداء رضی اللہ عنہ گفت از رسول صلی اللہ
علیہ وسلم شنیدم کہ میگفت رضای پدر بزرگ ترین درہای بہشت ست میخواہی کہ بدین در محافظت نمائی و رسول
صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ دعای مادر زود تر مستجاب میگردد از پدر گفتند چرا گفت زیرا کہ مادر مہربان تر ست و دعای مہربان
رد نمیشود و یکے نزد یک رسول صلی اللہ علیہ وسلم آمد و گفت یا رسول اللہ ہیچ حق مادر و پدر بر من ماندہ ست بعد از انکہ
وفات یافتہ اند فرمود رسول علیہ السلام بی دعا خیر بر ایشان و آمرزش خواستن ایشانرا و وصیت ایشان بجا آوردن
و دوستان ایشانرا گرامی داشتن **نقلست** کہ ماضیہ در مصر عادت بود کہ ہر بادشاہی کہ بجہت احترام کسے بر خاستی
گفتندی کہ او از سر ملک بر خاست و او را از سلطنت عزل کردندی چون یعقوب صلوات اللہ علی نبینا و علیہ بدین
یوسف علیہ السلام آمد یوسف خواست کہ بر خیزد نگذاشتند و گفتند درین بر خاستن خطر ملک ست یوسف علیہ السلام
بر خاست حق تعالی جل جلالہ بیوسف وحی فرستاد کہ ای یوسف بجہت مصلحت ملک فانی حرمت پدر فرو گذاشتی
بعزت و جلال ما کہ بعد ازین از پشت تو ہیچ پیغامبری بیرون نیاریم رسول فرمود صلی اللہ علیہ وسلم کہ بوے
بہشت از پانصد سال راہ آید و عاق و قاطع رحم نشمیند یعنی عاق مادر و پدر چنان از رحمت حق دور باشد در قیامت
کہ از پانصد سال راہ بہ پیرامن بہشت راہ نیابد و بیشتر علما بر انند کہ طعامی کہ از شبہ باشد او محض حرام نباشد اگر مادر
و پدر بخوردن آن فرمایند اطاعت باید داشت و باید خورد کہ خشنودی ایشان بہم تر ست از شبہہ مذکور کردن و سفر
بی دستوری ایشان نشاید مگر آنکہ فرض عینی بود چون علم نماز و روزہ چون آنجا کسی نیابد و بیچ نباید شد بی دستوری ایشان
کہ تاخیر آن مباح ست اگرچہ اصل فریضہ ست و حق تعالی وحی فرستاد بر موسی علیہ السلام ہر کہ فرمان مادر و پدر برد و فرمان من نبرد
ویرا فرمان نبویسیم و ہر کہ حقوق بزرگی من بجا آرد و در حقوق مادر و پدر تقصیر کند او را در بد کاران نبویسیم و گر از فرزندی فعلے
صادر شود کہ سبب ایذای ایشان گردد چنانکہ عود در رباب و آلات مناہی بشکند و یا خمر ایشان بریزد و یا جامۂ حرام از ایشان
کشد و بخداوندش دہد یا مال غصب از خانۂ ایشان بیرون آرد و مستحق رساند اگرچہ ایشان بدین افعال خشمگین شوند صحیح آنست
کہ فرزند بدین افعال عاق نشود و چشم ایشانرا اعتبار نماند زیرا کہ او از حقوق فرمان حضرت جل و علا بر حقوق ایشان مقدم ست

واز اینجاست که در قرآن مجید حضرت حق جل وعلا میفرماید یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا آباءکم و اخوانکم اولیاء ان استحبوا الکفر علی الایمان یعنی ای آنکسانی که ایمان آورده اید بدوستی نگیرید پدران و برادران خود را چون باطل راه بر حق اختیار کنند و از فرمان حق گردن پیچند ابن خرام رضی الله عنه گفت که از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدم که بانکوئی کنم گفت بامادر گفتم پس ازان باکه گفت بامادر گفتم پس ازان گفت بامادر گفتم پس ازان گفت بپدر چون بامادر وجود ضعف و عجز والده ومشقت حمل و رضاعت و تربیت و شفقت و محبت از جهت او بیشتر است بر آئینه حقوق او بر حقوق والده متضاعف بود وحق فرزندان بر پدران نیز ست که یکی از رسول صلی الله علیه وسلم پرسید که نیکوئی با که کنم فرمود با مادر و پدر گفت ایشان مرده اند فرمود با فرزندان که همچنان که حق پدر راست فرزندان را نیز حق ست و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود رحمت کناد بر پدری که پسر خویش را بنافرمانی نیارد و میان فرزندان در عطاء و شفقت و در همه نیکوئی برابر دارد و کودک خود را نواختن و بوسه دادن سنت ست و رسول صلی الله علیه وسلم حسین رضی الله عنه را بوسه داد و اقرع بن حابس رضی الله عنه گفت یا رسول الله مرا ده فرزند ست کسی را بوسه نداده ام فرمود به که رحمت نکند بر دی رحمت نکنند و یکبار رسول صلی الله علیه وسلم نماز میگذارد ند چون بسجود شدند حسین رضی الله عنه پای بگردن مبارک در آورد و رسول صلی الله علیه وسلم چندان توقف فرمود تا صحابه پنداشتند که مگر وحی آمده ست که سجود دراز کرد و چون سلام داد پرسیدند که وحی آمده ست در سجود فرمود نه لیکن حسین مرا شتر خود ساخته بود نخواستم که بروی بریده کنم انس بن مالک رضی الله عنه روایت کرد که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود فرزند را روز هفتم عقیقه کنید و موی او را پاک کنید و چون شش سالگی رسد او را ادب کنید و چون هفت ساله شود جای خواب او جدا کنید و چون نه ساله شود برای او زن خواهید پس بدست او بگیرد و بگوید ترا ادب کردم و تعلیم کردم و تربیت کردم پناه میگیرم بخدا ترا از عذاب گور و از فتنه گور و از فتنه دنیا و از عذاب آخرت **فصل** در حقوق زوجه بر زوج و حقوق زوج بر زوجه بدانکه نکاح از محاسن امور دین و مصالح دنیا ست و بسبب اتفاق وجوه انام ست و بر جمیع مسلمانان معرفت شرائط و حقوق آن واجب ست رسول صلی الله علیه وسلم فرمود کسی که بر دین و امانت وی مرشما را اعتماد بود و از شما طلب نکاح کند قبول کنید یعنی اگر بچنین کس درویش بود از درویشی تنگ مدارید و تقوی و دیانت را غنیمت شمارید و آنچه طالب حق را در رعایت حقوق نکاح از دانستن و عمل کردن بدان چاره نیست هفت شرط ست شرط اول معاشرت ست قال الله تعالی و عاشروهن بالمعروف یعنی با زنان زندگانی کنید به نیکی و خلق خوش و آخرین وصیتی که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود در حالت وفات این بود که بر شما باد که نماز بر پای دارید و بر بندگان شفقت کنند و از خدای تعالی بترسید و حقوق زنان رعایت کنید که ایشان اسیر اند در دستهای شما و از حقوق معاشرت اهل بر مرد است که اهل خود را بخشونت قول و فعل ایذا نرساند بلکه بدخوی و سبکی و از افعال ناقصه ایشان از بقوت حلم و صبر و تحمل کند و ترش روی نباشد و در روایت ست که رسول صلی الله علیه وسلم عایشه را گفت ای عایشه من خدا ترا از غضب میدانم عایشه گفت از کجا میدانید رسول فرمود صلی الله علیه وسلم هرگاه که از من خشنم میباشی میگوئی نجدی ابراهیم عایشه بخندید و گفت است گفتی و در خبر ست که عایشه رضی الله عنها یکبار در خشم شد دست بر سینه مبارک رسول صلی الله علیه وسلم زد و گفت تو منی دعوی میکنی که من پیغامبر خدای ام رسول صلی الله علیه وسلم تبسم کرد و از غایت کرم و رحمت انرا تحمل کرد پس مرد را باید که در معاشرت و مؤانست با اهل اقتدا بدان حضرت کند و بملاعبه و مزاح خاطر ایشان را خوش گرداند

پوشیده نماند که چون کتاب حدیقة الاقالیم از تحریر و تقریر رقم حروف وصاحب والاسناقب کپتان خوتهاز اسکاط بانجام رسید خواهش که اصرار و جزابر که اکنون اهل فرنگ یافته اند و از ادنیای نو قرار داده اند در کتب پیشینان بایدست پس در شیخوخیت پس از هفتاد سالگی مطابق سن یک هزار و دویست و دو هجری محمدی در ماه ربیع الاول بسیر کتب پرداخته مافی الضمیر جلوه نمود چه در ربع مسکون از ان آثارے بیافت خواهش که از اندوخته افتباسی که عرض از ان بحر از تذکره عجایب وغرایب قدرت قادر مختار نسیت در حدیقة الاقالیم در ضمن هر اقلیم تحریر آرد چون کتاب حدیقة الاقالیم متعدد مجلد شده اکثر جا رسیده بود نتوانست ردیف هر اقلیم ساخت بنابران در آخر حدیقة الاقالیم پس از تقریر و گفتهای صاحب موصوف که مناسب آنجا نمود مرقوم ساخت بالله التوفیق

بدانکه حکماے دقیقه شناس خط استوا را در ملک مجاری روی زمین از شرق تا مغرب فرض کرده اند و ابتداے آن از شرقے جزیرهٔ یاقوت و جنوبے از ارضی است پس بر جنوب بلاد چین و جزیرهٔ سراندیب و شمال جزیرهٔ سنگلدیپ و جزیرهٔ سیرز و جبال القمر گذرد و بر جنوب بلاد مغرب گذشته بحر اوقیانوس منتهی شود و دیگر خط معدل النهار اعتبار کرده اند و آن از جانب شمال مرور کرده در عراق وسط خط استوا گذشته بجانب جنوب می رود و بر هر دو کناره خط معدل النهار قطبین که از قطب شمالی و قطب جنوبی است واقع اند و باتفاق حکما کرهٔ ارض سه ماست پس از قطبین مذکورین تقاطع روے سه گانه ارض و سما بر ابر جهار بخش از فوق تا تحت الثری شود اما نصفے از ان کره در بحر اوقیانوس مستور است و نصف دیگر در عالم نمایش مظهر بصورت بیضه که در آب افگنند پس نصف کرهٔ ارض مستور بخشانی و شمالے و جنوبے از

مشرق تا مغرب مقاطر نصف کرهٔ ارض یکشوف فوقانی شمالی وجنوبی از مغرب تا مشرق باشد و این نصف کرهٔ ارض فوقانی که یکشوف است نصفی از ان در جانب جنوب خط استوا افتاده و بیان است اما بقول بطلیموس در ربع غربی آن اندک عمارت ست چه در خبر افریامی گوید که در پس خط استوا در اطراف ربع حبشه تا مسافت شانزده درجه و بست دقیقه عمارت یافتم و در ربع شرقی پس خط استوا جزیرهٔ یاقوت است پس نصف کرهٔ ارض که جانب شمال خط استوا افتاده است آن معمور ست و در ان کوه ها و بیابانها و دریاها و نهرها هم بسیار ست و نهایت بجانب شمال آن تیراب دارد و آنجا برودت هوا بمرتبه است که حیوان در روزندگانی نتواند کرد و نباتات نروید و عادت چنان رفته است که این قطعهٔ ربعی نصفی که جانب شمال خط استوا ست آنرا ربع مسکون می گویند و ابتدای ربع مسکون از جانب شمال خط استوا ست و انتهای آن در نهایت طرف شمال بجائیکه قطب شمالی آنجا بر سمت الراس بود و در ان موضع شش ماه آفتاب بر روی زمین و شش ماه در زیر زمین باشد یعنی تمام سال آنجا یک روز و یک شب باشد اما نهایت عمارت موضعیست که عرض شمالی آن شصت و شش درجه و نیم باشد و روز در آنجا بست و چهار ساعت بود و در ان موضع شش موضع که از اول حمل تا آخر سنبله است یک بار طلوع کند و شش بروج دیگر که از اول میزان تا آخر حوت است بطریق باقی معموره معهوده طلوع و غروب کند و بائین نهایت عمارت تا نهایت ربع مسکون بر روج هر چهار قسم شود یک قسم ایدسے بطهور که همیشه ظاهر شوند و قسم دیگر ابدی الخفا که هرگز ظاهر نشوند و آنجا گردش فلک بر جوی باشد یعنی آنجا آسمان مانند اسیا بگردد و قسم سوم بطریق معهوده طلوع کند و قسم چهارم معکوس طلوع کند مثلا آخر حمل اول طلوع کند و اینجا ست تا آنجا باشد که قطب شمالی بر سمت الراس بود و آنجا یک شبانروز یک سال تمام باشد چنانچه گذشت و جای که قطب شمالی بر سمت الراس بود درجه از کرهٔ ارض فوقانی بطرف خط استوا که عبارت از ربع مسکونست منتهی شود و دیگر بود درجهٔ کره ارض فوقانی جانب جنوب خط استوا ست و انتهای آن موضعیست که قطب جنوبی آنجا سمت الراس باشد این جمله یک صد و هشتاد درجه کرهٔ ارض یکشوف که فوقانی نیز مانند نسبت و همچنین بود درجه کرهٔ ارض بجانب شمال خط استوا ست و نود درجه کره ارض بجانب جنوب خط استوا ست که جمله یک صد و هشتاد درجه باشد این نصف کره ارض در آب مستور ست که آنرا ارض مقاطر مانند تحتانی نیز نامش گویند پس مجموع کرهٔ ارض از یکشوف که فوقانیست و مستور که تحتانی ست سه صد و شصت درجه باشد اگر کسی مثلا بر زمین مقاطر بایستد و یا بر زمین یکشوف نسیم مابین قدم آن کس زمین بر خ و حایل باشد و نیز انکس و سر بالبوی آسمان بود و وقتی که آفتاب از مارم که خود را بر زمین یکشوف فوقانی شمار یم پنهان شود یعنی زیر زمین رود مارا شب بود و آنجا یعنی بر زمین مقاطر که تحتانی نامند روز شود پس نسبت ما آنرا بر ارض تحتانی اند و ما بر ارض فوقانی ایم و همچنان نسبت او شانی ما بر ارض تحتانی ایم و او شان بر ارض فوقانی اند و ترد بطلیموس یکدرجه بست و دو فرسخ و دو تسع فرسخ مقرر ست و بقولے یکدرجه نوزده فرسخ است و طول معمورهٔ عالم از مشرق تا مغرب تا چند ایر خالدات یک صد و هشتاد درجه فوق الارض است و همین قدر تحت الارض قیاس باید کرد و خبر ایر حالات بر سمت ارضی حبشه است و آن پیش ازین معمور بوده و اکنون در آب غرقست و عرض معموره عبارت است از بعد دوری هر بقاع که از ابتدای خط استوا بجانب شمال باشد و عرض معموره بقولی شصت و شش و نیم درجه است

ومتفق اند بر انکه هر شهر ناحیه بر خط استوا و قریب تر بآن بود آنجا شب و روز مساوی باشد اما در اقصاص آورده است که عرض عمارت نزدیک سن بهشتاد درجه و بست و پنج دقیقه است بدین نوع که تا عرض چهل و هفت درجه بقولی با عرض پنجاه درجه و کسری عمارت هفت اقلیم می شمارند و بعد از ان عمارتی که هست آنرا ماسوی الاقالیم و الدنیا گویند و از بلاد مشهوره ماسوای الاقالیم یکی شهر استوا است اهل بلغار و بجار آنجا روند و دیگر بوره است که ساکنان آنجا بنی آدم اند اما وحشی صفت باشند و با مردم الفت نگیرند چون بجار بنجا روند بیع و شری بر طریق بلاد پونه می شود و آن صدیقة الاقالیم در اقلیم اول و ضمن بلاد پونه گذشت و بکلای شهر استوا و بوره سیمات و سمور بود و این جمله در عرض پنجاه و چهار درجه باشد و بر دایی باشصت و یک درجه بود و روز در ان درجه موضع به نزدیک و نوزده ساعت رسد و دیگر در عرض شصت و سه درجه عمارت بزرگست از تواریخ بلغار لیکن خارج از اقلیم هفتم و داخل عمارت ماسوای الدنیا شمرند آنرا اما ورای بلغار نامند و سه ماه مسافت از بلغار دارد و آنجا هم تجار میروند و بیع و شری بدستور شهر بوره کنند و ساکنان آنجا از شدت سرما شش ماه در حمام باشند بر هنه روز در ایشان بیست ساعت رسد و در عرض شصت و چهار قومی باشند کهیچ چیز نداند کسی را نشناسند و از جمله صفاییه باشند و روز در ایشان بست و یک ساعت بود و در عرض شصت و پنج و کسری عمارتی عظیم باشد و اهل آن موضع را قامت پنج شتر و روی ایشان سیاه باشد و دران نقطه های زرد و سیاه بود و جمعی دیگر از ایشان جناح دارند که بدان طیران کنند اما از مقام خود بیرون نتوانند آمد اگر بیرون آیند فی الحال بمیرند و روز دران موضع را بست و دو ساعت باشد و در عرض شصت و شش درجه و کسری نیز قومی باشند که در طبیعت مانند وحوش اند و هرگز تمیزی در میان ایشان نباشد چه خورد و زیدن مثل حیوانات باشد و مانند حیوان معاش کنند و روز دراز آنجا را بیست و سه ساعت رسد مخفی نماند که نزد مولف بدیع الآثار ابتدای عمارت از طرف شمال خط استوا تا انتهای ما وراء الاقالیم شصت و شش درجه و نیم تمام است و خاتمه وفته الصفامی نویسد که در عرض شصت و هفت درجه و ربعی یک روز برابر یک ماه باشد و همچنین رفته رفته در عرض هفتاد و هشت و نصف درجه یک روز برابر چهار ماه باشد و یا بعرض هشتاد و نیم درجه بر جسم مولف اقصاص جانب شمال خط استوا عمارتی عظیم و غیر عظیم است و بعد از ان عمارت نیست و چون عرض ربع مسکون بهشتاد و پنج درجه رسد یک روز آنجا برابر پنج ماه باشد و در عرض درجه یک روز و شش ماه بود و یک شب شش ماه باشد یعنی شبا روزی آنجا یک سال تمام باشد و قطب شمالی آنجا بسمت الرأس نود و نود درجه کره ارض فوقانی جانب شمال خط استوا باتمام رسد و بقول بطلیموس از کتاب جغرافیا عمارتی که جانب جنوب خط استوا است و آنرا اهل هیت خط استوا گویند و آن در ربع غربی فوقانی جنوبی خط استوا قریب شانزده درجه و کسری عمارت هست و از شهرهای معروفه این بدیع سیره است که معدن کافور آنجا بوفور است و دیگر کوکر و عقلابه و سوق الاکتم و غیره غزیره لیک پابوس که اهل جزیره مردم خوار اند و تجار خود را مسلح کرده نزدیک آن جزیره رونده و این بدان ایشان فروشند خریداری کنند و دیگر جزیره سنگلدیپ که پدر ماوت دختر را به آنجا بود و راجه رتن سین و الی چتوره از قوارع اجمیر معاصر سلطان علاء الدین خلجی والی دهلی در اوایل بر جهار است و بمغرب مائل بجنوب شتافت

وبراه دریا بمجن تمام بسنگلدیپ رفت و بدماوت رانجواست و شد اید بسیار سخنور آمد این حکایت را ملک محمد حالبی بزبان هندی بعنوان شایسته نظم درآورده و دیگر بر جبال القمر که قماری در انجا بسیار است و آنچنان منبع رود نیلست از جبال القمر برآید و از جنوب بجانب شمال گذرد و نهری بزرگ از رود نیل نهری دیگر در معموره عالم نیست اول به بیابانهای مغرب مرور کند و تا صدود زنگبار رسد و از انجا به بیابانها وضحاری پونه ممتد شود و از انجا بدریا مصر رسد تا آنکه بدریای روم بریزد و ایضاً جزیره قمراست و در آنجا جماعتی باشند که آدمی را صید کنند و معاش ایشان بدان گذرد و دیگر ناحیه ایست که اهل ناحیه مسخر نوریکان اند و خراج به بوزنکان گذارند چه هر روز مبلغی معین خرج طعام ها کنند و مهیا دارند تا ایشان بیایند و بخورند و اگر در رتبه نوریکان یک روز تاخیر شود مضرت رسانند در قصبه گویا مو از قوابع او ده سر روضه لعل پیر که متصل شهر است دو سه گهری روز مانده هر روز نوریکان جمع آیند حاکم آنجا چند من بخود به بوزنکان دهد و اگر در آن قصور شود بوزنکان از بام خانه مردم شهر اپارچه انچه بیابند ضایع کنند و بطفلان آزار دهند اکنون شنیده می شود که از چند سال حاکم آنجا بوزنکان را چند روز متواتر به تیر و تفنگ بر دتا بگریختند و دیگر شهر حافظ و سیلاب و جزایر خون و رعایا و برعایا وغیره و ذکر هر یک ازین بلاد و جزایر مرقوم مشتمل است بر قصبات و دیهات، و این امصار از شهرهای بزرگ ربع غربی جنوبی خط استوا است پس دو ربع کره ارض فوقانی جانب شمال خط استوا است از مشرق تا مغرب و یک ربع فوقانی غربی جانب جنوب خط استوا عمارت ندارد و ربع چارم فوقانی جنوبی خط استوا که طرف مشرقیست مشتمل است بر جزیره یاقوت و آن بر جنوب خط استوا و قعست و جزیره سراندیپ بطرف شمال خط مذکور افتاده پس خط استوا مابین این هر دو جزیره می گذرد و جزیره یاقوت و آن بر جنوب و اکثر از ان در میان بحر معلم افتاده و در وی انواع یاقوت زرد و سرخ توان یافت و درین جزیره نوعی از جواهر است که آنرا در بلاد مشرق از یاقوت بهتر می دانند و گران بها باشد و در زمین گویند وقتی که حق سبحانه تعالی آدم را بیافرید و ملائکه را بسجده او امر فرمود ابلیس از تکبر سجده نکرد و ملعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جاید او و آن بقولی جنت الماوا و بروایتی بوستانی بوده بر کوه جزیره یاقوت و از ارتفاع عرش چندانکه صعود بر آن ممکن نیست آدم آنجا سکونت گزید و با کل شجر و منهیه عاصی گشت و از انجا بکوه سراندیپ که بجانب شمال خط استوا و متصل جزیره یاقوت است نزول نمود پس درین صورت در هر دو بخش فوقانی کره ارض جنوبی خط استوا است مسکن ایشان شده و هست و اهل فرنگ که اکنون امصار و جزایر یافته اند و آنرا دنیای نو نامیده اند و امرقه بیرشس گویند و امصار امرقه شمالی را انگریزان یافتند و امرقه جنوبی را امردم آسپین بدست آوردند همچنین دیگران گویند که آن ارض وسیع و بر ابر دنیای کهنه است که ما بدانجا رسیده ایم چنانچه گذشت تلخصی که در فن هیئت مهارتی داشت گفت که شاید فرنگیان در نصف کره ارض تحتانی که مقاطر فوقانی است یافته باشند اگر گویند که در ربع جنوبی خط استوا بجانب غربی امصار و جزایر یافتندی تواند شد اما امرقه شمالی در ارض فوقانی یافته می شود پس احوال کره ارض فوقانی جانب شمال و جنوبی خط استوا از ابتدای تا انتها از روی کتب اسلاف مرقوم شد الحمد لله که احوال کره ارض فوقانی و تحتانی که بکشوف و مستور عبارت از وست ربع بعضی امصار و جزایر ماسوای الاقالیم که جانب نهایت اقلیم هفتم آید و بدستور بربعضی امصار و جزایر جنوبی خط استوا که آنرا ماوراء ای خط استوا نامند مرقوم نمود و

اکنون بعضے از مواضع که مابین خط استوا است و اقلیم اول آمد و عمار و خرابه که در اقلیم هفتگانه واقع اند و پیش ازین درین کتاب بنا بر عدم تمامی مرقوم نگشته اینجا اندک از بسیار بقلمے آرد بعد انکه از خط استوا انتهای یازده درجه که بعد از ان مبدا اقالیم اولست آن قطعه را مابین خط استوا و اقلیم اول مے نامند و در ان قطعه حدت و حرارت آفتاب بمرتبه ایست که در روز آنجا درختان گیاه و نهالهای سبز مے برند لهذا آن قطعه آبادی کمتر دارد و از ابتدای درجه دوازدهم مبدا اقلیم اول می شمارند و اقالیم مساوی هستند چه هر اقلیم که بخط استوا قریب است طول او زیاده از اقلیم المعمور است و طرف جنوبے هر اقلیم دراز است از طرف شمالی او لیکن طرف شرقے غربی هر اقلیم برابر است و طول هر اقلیم از مشرق تا مغرب است و عرض هر اقلیم نیز هفت آن مقدار از مبدا جنوبی هر اقلیم تا نهایت شمالی او بهم ساعت در درازی روزگار تفاوت کند و چون کوکب سیاره و هفت اند اقالیم نیز هفت قرار داده شوند زیرا که بر هر اقلیم آثار یکی از سبعه سیاره از اخلاق مردم و الوان وغیره یافته اند چنانچه درین کتاب در ضمن هر اقلیم بقلم آورده و عمارت مابین خط استوا را مانع اقلیم دوم و معموره شمالی خط استوا سوای هفت اقلیم که ما سوای المعمور نامند آنرا تابع اقلیم هفتم شمرده اند و معلوم رقم شد که عمارت پس خط که آنرا ما وراے خط استوا نامند بکدام کوکب مقرر داشته اند شاید آنرا نیز بدستور جهت اتصال ضمیمه اقلیم اول شمرده باشند و الله اعلم بالصواب

معرفت مابین خط استوا و اقلیم اول

بدانکه جانب جنوب این قطعه خط استوا است چه جنوبی این قطعه ملتصق است بخط استوا و آن از مشرق تا مغرب چهار هزار فرسخ طول مے دارد و جانب شمال خط مذکور پیوسته است بمبدا اقلیم اول و آن سه هزار و نهصد و سه فرسخ و سه ربع فرسخست و هر یک از طرف شرقی و غربی آن دو صد و هشتاد و یک و نیم فرسخست و مساحت سطح این قطعه بسیار است و در خط استوا همیشه شب و روز برابر باشد چون اکثر اعمار قطعه مذکور در حدیقه الاقالیم در ضمن اقلیم اول مرقوم شده مانند ارم شداد و بلاد بلاد رنج و غیر ذلک و جزیره سراندیب و بعضے از بلاد بین چون صنعا بران اینجا تکرار نپذیرفت است و انچه از شهرهای این قطعه بالا مرقوم نشده بعضے از ان ابزار دمی نماید **هرایات** شهریست و آن میان حضرموت و بلده عمان واقعست لوبان که نوعے از کندر است از انجا به بلاد برند و غیرت در مردم آن شهر نباشد چه هر شب زنان ایشان در بیرون شهر با مردیگانه سر برند و ازواج ایشان با وجود مشاهده آنحال مانع نمے شوند و با زنان اجنبی صحبت مے دارند و در قطعه مذکور و بعضے از بلاد بین که خارج از اقلیم اول و داخل این قطعه اند آنجا درسالے دو ربیع و دو تابستان و دو خریف و دو زمستان واقع شود **مقدشو** شهرے بزرگ است مابین زنج و حبشه و آنجا سهیل نیک مرتفع مے شود و قطب جنوبی ظاهر شود۔

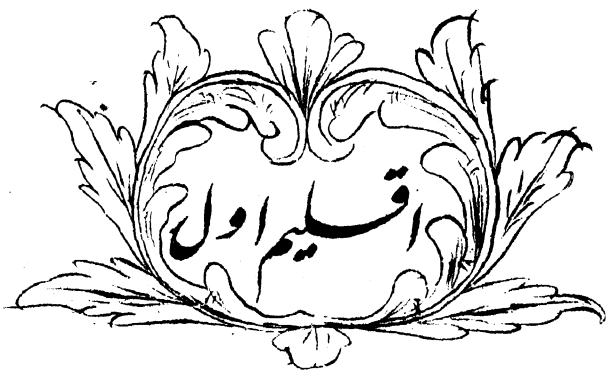

اقلیم اول

مبدا او آن موضعیست از مشرق تا شمال جزیرهٔ یاقوت و عرض دوازده درجه و چهل دقیقه باشد یعنی بعد دوری مبدا از اقلیم اول از طرف شمال خط استوا دوازده درجه و چهل دقیقه است و درازی روز در مبدا اقلیم اول دوازده ساعت و چهل و پنج دقیقه است و جای جنوبی اقلیم اول یعنی طولش از مشرق تا مغرب سه هزار و نهصد و سه فرسخ و سه ربع فرسخت و جانب شمال از سه هزار و نهصد و چهل و هشت و سدس فرسخت و هر یک از طرف شرقی و غربی دو صد و هشتاد و سه فرسخت و ساحت سطح این اقلیم شش صد و شصت و دو هزار و چهل و چهار فرسخ و نصف فرسخت —

بکیل شهریست از نواحی یمن و آنجا درختیست که انسان زهر قاتل ازو گیرند و ضبطی نمایند و در هیچ موضع آن درخت نیست چنانچه درخت تاسان در دیار مصر —

مقاره شهریست نزدیک بحر محیط سوار آن شهر و دیوار خانهای ساکنان آنجا همه از نمکست و در های ایشان نیز از قطعه های بزرگ نمکست و اراضی آن همه شوره زارست و باغ و زراعت آنجا نباشد و عجب آنکه آب چاه های آنجا همه شیرین است و نمک از آنجا بشهر سودان برند و بقیمت تمام فروشند —

تکرور شهریست بزرگ از بلاد سودان و مردم آن شهر بعضی کافرند و اندکی مسلمان و کفار آنجا همه از مرد و زن برهنه باشند و مسلمانان آنجا جامهای دراز پوشند بر وجهی که خادمان داخی نامی ایشان گرفته همراه روند و آنجا حیوانیست که از پوست او سپر سازند خاصیتش آنست که آهن بر آن گذارند رقم حروف این چنین سپر در سلاخخانه عمدة الملک امیر خان دیده —

جزیرهٔ لنسا در بحر چین است آنجا همه زنان باشند و مرد نباشد و گویند که زنان آنجا از باد آبستن شوند و بقولی

آنجا درختی است که چون از میوه آن بخورند بد خو السنن شوند و بر دانی آنجا چشمه است که چون زن از طهر در آن غسل کند اکثر السنن بد خو شوند

سلماشه شهریست بزرگ در جنوب مغرب نزدیک بلاد سودان و نهری عظیم دارد و بر کنار آن نهر باطین و نخل بسیار است و اراضی که دران زراعت می شود از هر جانبی دوازده فرسخ است و در هر سال دو بار زراعت شود و اگر زیاده از خمس زراعت کنند محصولات آنرا کسی نمی خورد و اکثر مردم آنجا متمول باشند

سقالیه شهریست در نهایت بلاد زنج و آن غیر سقلاب است مردم آنجا گاس خوانند و گویند که در آن موضع بر اثر نهر رسمیت

سندریل از بلاد چین است مستقر مال و آنجاست قطر آن مسافت یک روزه راه است و ارتفاع سور آن هفتاد ذراع است و عجب آنکه بر سر نور شهر عظیم ست و آن شصت نخلش می شود هر نخلی از آن از بالای یک دروازه سیر زند و نصفی از آن آب در خارج شهر صرف زراعت و باغات می شود و نصف دیگر در شوارع شهر در می آید و هیچ خانه نیست که در آن آب روان نیست و آنجا فواکه و انواع طیب و جواهر بسیار می باشد و استانه خانه های آنجا همه از چوب آبنوس است و اکثر ساکنان آنجا کاوند و گویند که غلامان خرند و بر لفطیان وقف کنند و آزاد اهل سخاوت و اند

شمنیج قریه ایست بزمین یمن از عجائب آنجا شقی است تا قد هر کس که والد الزنا باشد نتواند که از آن شق بگذرد

شیلا از بلاد چین است آب و هوای نیک دارد و مرض کم باشد و اگر بیمار در آنجا آید صحت یابد چون آب بر زمین آنجا ریزند بوی عنبر آید مردم خوبصورت در آنجاست و باش و زنبور و سایر هوام آنجا کمتر باشند

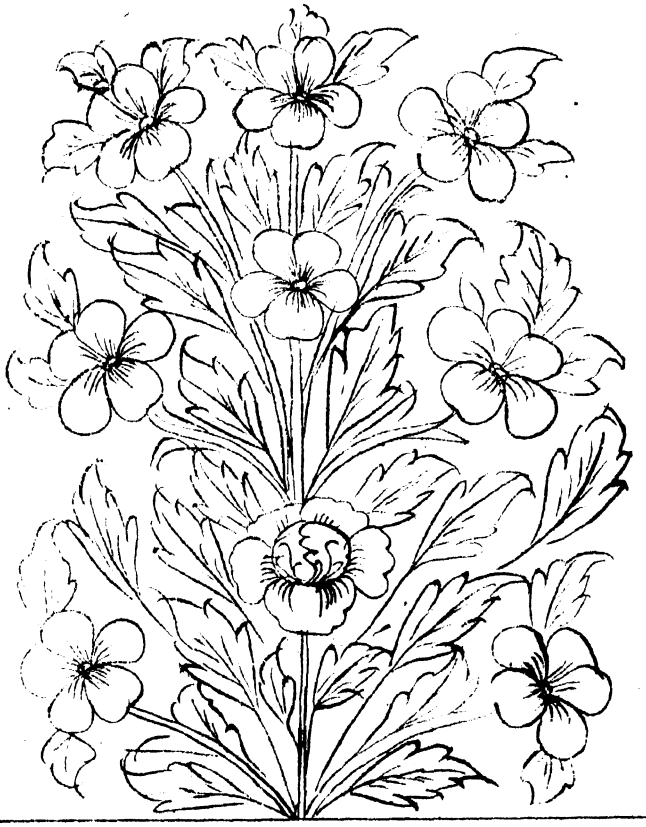

جدول اختراع راقم حروف در معرفت اسامی و عمر آدم علیه السلام و اولادش تا شام بن نوح و تولد شدن پسران در عمر پدران و همه عمر آدم علیه السلام در تولد شیث و دیگران و بعثت و ایام دعوت و نزول صحایف و مضمون آن و شریعت و اختراع معجزات و قوم و نسب و مدفن هریک

جدول اقلیم اول

شام و حام و یافث	نوح	ملک	متوسلخ	ادریس	برد	مهائیل	فسان	انوس	شیث	آدم علیه السلام	اسامی
نوح	ملک	متوسلخ	ادریس	برد	مهائیل	فسان	انوس	شیث	آدم علیه السلام	خاک	ابن
عمر شام پانصد سال	یک هزار و چهار صد و پنجاه سال	هفت صد و هشتاد و پنج سال	صد و شصت و نه سال	چهار صد و پنج سال	نهصد و شصت و دو سال	نهصد و شصت و پنج سال	هشتصد و دوازده سال	نهصد و دوازده سال	هزار سال	خاک	سنون عمر
		بعد یکصد و هشتاد و دو سال از عمر ملک گذشته نوح تولد شد	بعد شصت و پنج سال	بعد یکصد و شصت و دو سال	بعد شصت و پنج سال	بعد شصت و پنج سال	بعد یکصد و پنج سال	بعد نود سال	تولد پسران در عمر پدران		
			چهل و چهار سال بعد از عمر آدم باقی بود که نوح تولد شد	سیصد و هفتاد سال	دویست و شصت و پنج سال	چهار صد و پنج سال	پانصد سال	پانصد و نود سال	همه عمر آدم در تولد شیث و دیگران		
	ذکر عمر یکصد و پنجاه سال لگ			بعد گذشت سیصد سال از عمر				بعد فوت آدم	در عمر پانصد سال	بعثت	
	نهصد و پنجاه سال قبل از طوفان			یکصد و پنج سال بعد آن عروج باسمان					پانصد سال	ایام دعوت	
	پانزده سنه بعثت قبل از فرض شریعت عبریه			مشتمل بر صد و چهار صحیفه و نیز و دو جانات و سور و آیات					نفع و ضرر و ادویه و استعمال آن و تنجیم و علوم و حکمت و طب و هندسه	صحایف	مضمون
				آدم				آدم علیه السلام	نماز و روزه و تعظیم و قربان و ختنه و حج و زکوة و عبادت	شریعت	
	سفینه			طبقه فوقانی و تحتانی و میانه و دروازه و پنجره و نشیمن و گردش و غیره					آنچه از کوه بودان برآمد و قربانی چون شد و ساختن و خوشبو	اختراع	
	طوفان در یک بیابان گندم بریان شده							بحکم او	گواهی دادن سگ بر موت آدم در غیب	معجزات	
بنین	مجموعه اولاد آدم و اولاد در قبایل			اولاد و قبایل				جن و انس	قبایل و اولاد او	قوم	
بنین	بعد طوفان انوف انفا بین			مصر و مصر				کره شام	سراندیب	نشست	
								در بیت المقدس	در یکی از سراندیب و مقبولی کوه ابو قبیس	مدفن	

اقلیم دوم

بمشتری منسوب ست وحد اوش از انجا است که درازترین روز بسیزده ساعت ونصفی رسد وحد دوم آنجا که ارتفاع قطب بیست وچهار درجه ونصف وسدس بود تقریبًا وابتدای این اقلیم از مشرق بود پس بر وسط بلاد چین وشمال سراندیپ وبلاد هند وقندهار وسط بلاد کابل و جنوب بلاد کرمان گذرد وبعد ازان بحر فارس را قطع کند وبر وسط بلاد رفته وافریقیه وشمال بربر وجنوب قیروان ووسط بلاد برنانیه گذشته به بحر اوقیانوس منتهی شود ومسافت سطح این اقلیم پانصد وهفتاد ودو هزار وشصت وشش فرسخ است وهفتاد وهفت شهر + وبقولی سه صد شهر دارد وزان جمله بچند شهر که داخل دیار عرب وهند است اکتفا کرده میشود ودیار عرب مکه ومدینه ویمامه وبادیهٔ شام وعمان است وازمکهٔ معظمه تا نجف اشرف که دویست وسی فرسنگ گرفته اند جزیره عرب است وایضًا مابین بحر فارس وبحر حبشه ودجله وفرات نیز داخل جزیرهٔ عرب است ومسافت نیمی تعلق باقلیم دوم ونیمی باقلیم سوم میدارد وچون کسی بحجاز رود درست هر آینه بشروع ازان شهر مینماید مکهٔ معظمه که تمیم عبارت ازان بلده است وآن شهر سقط الرسل محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم وابوبکر وعثمان وعمر وعلی رضی الله عنهم واکثر صحابهٔ کرام رضی الله عنهم است واخبار انجناب وخلفای راشدین دوازده امام در مدینهٔ منوره مرقوم قلم گردد ومکه بنای موحده موضع خانه کعبه راگویند واطراف مکه تمام کوه است مثل اخشان وخشب ولبنع وابوقبیس از عبد الله بن عباس مرویست که اول کوهی که بر روی زمین مخلوق گشته ابوقبیس است وقبر آدم صفی علیه السلام بقولی دران کوه است وشق قمر نیز درانکوه واقع شده بود گویند هرگه دوگله گوسفند بر سر ابوقبیس خورد تا دام الحیات ازو در سراپین باشد وعقب ابوقبیس جبل جنده است که درانجا قبر هفتاد نبی است وایضًا صفا ومروه است آورده اند که صفا ومروه دو زن اند که درخانهٔ کعبه بامر زنا سیاست نموده بودند حق تعالی ایشان را سنگ گردانید مردم جهة عبرت هریکی بر کوهی نهاده بودند وآن دو کوه بنام ایشان موصوف گردید وصورت ایشان تا زمان محمد صلی الله علیه وسلم بوده در وقتی که بشکستن بتان مامور گشته وآنها را سر شکسته ودیگر گوه خمر است که محمد صلعم پیش ازو حی درانجا بخلوت می نشست وجبرئیل علم مرانجا وارد میشد ودیگر جبل ثور است که محمد صلعم از غاران کوه بمدینهٔ طیبه هجرت نموده وبدایت جبل ثور ازدیار مکه ومدینهٔ معظمه است وتا شام تمتد شود وبحمد وحمص رسد وازانجا به انطاکیه کشیده بر دریای طرستان گذرد وبر نواحی دیار دیالمه وگیلان قزوین وری وجرجان ودامغان وطوس ونیشاپور عبور کرده تا حدود غور وغرجستان وبلخ گذرد وازانجا بجزیرهٔ سراندیب رفته به بحر محیط منتهی شود

وبعضے را اعتقاد آنست کہ کوہ قاف عبارت ازین کوہ است وخانۂ کعبہ دہ نوبت نباشدہ اول ملائکہ زمین بفرمودۂ حضرت رب العالمین درمحاذی بیت المعمور خانہ ساختند کہ ہرگاہ ملایک آسمان بیت المعمور راطواف کنند ملایک زمین دربیت الحرام رسم طواف بجای آورند ومدت نباے بیت الحرام بعد از نبای بیت المعمور چہل سال بودہ ونبای دوم نبای آدم علیہ السلام است کہ بتعلیم جبرئیل آدم وحوا زمین راسیر کردہ درانجا از گل خانہ ساختند وفاصلہ میان این عمارت تا زمان نباے ملایک دوازدہ ہزار سال بودہ سوم نبای اولاد آدم کہ در زمان شیث علیہ السلام خانہ از گل وسنگ ساختند کہ تا طوفان نوح علیہ السلام باقی بودہ چہارم نبای حضرت ابراہیم علیہ السلام پنجم وششم نبای جرہم وعمالقہ است ہفتم نبای قصی وکلابست ہشتم نبای قریش است وقریش ارتفاع خانہ را نہ گز از نبای ابراہیم بلند گردانیدہ بیست وہشت درعہ ساختہ بودند ودر انوقت محمد صلعم بیست وپنج ویقولے سی وپنج سال عمر داشت نہم نبای عبداللہ زبیر است کہ چون ہنگام محاصرہ نمودن حصین بن نمیر سکونی در عہد یزید بن معاویہ بواسطۂ سنگ منجنیق خللی بہ ارکان خانہ راہ یافتہ بود ہر آئینہ عبداللہ زبیر بعد از فوت یزید خانہ را ویران ساختہ برطریق نبای حضرت ابراہیم بنا نہاد دہم نبای حجاج است آوردہ اند حجاج ابن زبیر را بقتل رسانید وبعد الملک مردان نوشت کہ ابن زبیر چیزی در نبای کعبہ افزودہ کہ در زمان رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نبودہ عبد الملک درجواب نوشت ہر نوع کہ در وقت جاہلیت بودہ آن چنان بساز حجاج در سنہ ہفتاد وچہار ہجری انچہ ابن زبیر داخل کردہ بود بیرون نمودہ باقی را چنانچہ بود بگذاشت وخانۂ کعبہ مربعۃ الشکل واقع شدہ وطولش ہشت وچہار ویا ہفت گز ودوازدہ رسن وشبری است وعرضش بیست وسہ درعہ وشبری وارتفاع بیست وہفتد رعہ بودہ ودوازدہ رسن جانب مشرق است وحجر الاسود کہ استلام آن از جملہ فساسک حج است بر رکن شرقی است بر در خانہ موضوع ودر عجائب البلدان از عبداللہ عباس منقولست کہ ہیچ چیز از بہشت بر زمین نیست مگر حجر الاسود ومقام ابراہیم سنگیست کہ ابراہیم علیہ السلام در وقتی کہ مردمان را بحج میخواندہ بران می ایستادہ واثر عمق قدم آن جناب دران سنگ ہشت اصبع است ودیگر چاہ زمزم است کہ از برکت قدم اسمعیل علیہ السلام ابن ابراہیم علیہ السلام پیدا شدہ وآنچاہ ہم محاذی درخانۂ کعبہ است وآب آن تشنہ را سیراب سازد وگرسنہ را از جوع اطمینان دہد وہر قدر کہ بردارند کم نشود وخوردن وغسل کردن آن فائدہ دہد وایضاً مسجد الحرام است کہ طولش را بعضے سہ صد وبرخی سہ صد وہفتاد درعہ گفتہ اند وعرضش را سہ صد وپنجاہ درعہ وچہار صد وسی وچہار ستون دارد وخانۂ کعبہ در وسط مسجد واقع ست از عبداللہ عباس منقول ست کہ ندانستہ ام کہ شہری را کہ یک نیکی را دروی صد حساب کنند مگر مکہ وگفتہ اند کہ داخل حرم جہت ادای حج وعمرہ امین است کہ از عقوبات خدا ے واخراجات مکۂ معظمہ از بادشاہ روم تعلق میدارد ودر تاریخ ثبت است کہ اسمعیل ذبیح اللہ ابن ابراہیم خلیل اللہ جد پیغمبر محمد صلی اللہ علیہ وسلم بجدود شام متولد شد ودر طفلی بلای ہجرت مبتلا گشت چہ ابراہیم علیہ السلام اورا با مادرش ہاجرہ بنا بر رشک بردن سارہ زوجۂ خویش باشارۂ او در بیابانی آب برزمینے خراب کہ پیش از طوفان نوح دران موضع خانۂ کعبہ بود بگذاشت وبرفت ودرانجا از یمن قدم اسمعیل علیہ السلام چشمۂ آب کہ زمزم نامند پیدا شد وطائفہ از قبیلہ جرہم وقبیلہ فطور ساکنان یمن آنجا بہ اجازت ہاجرہ متیمم گشتند وآن موضع را بہ آبادانی نہاد واسمعیل در قبیلہ جرہم نشو ونما یافت وبقیۂ عمری بیاموخت ودر سالی یکبار ابراہیم علیہ السلام بدیدنش آمدی وہمچنان

سواره ساعتی توقف نموده بازگشتی چه از طرف سارة با مور فرود آمدن نبود و اسمعیل بعد فوت مادر دختری از قبیلهٔ جرهمیان بخواست و آخر او را بوغط ابراهیم طلاق داد و زنی دیگر از آن قبیله بنکاح آورد و بخانهٔ خویش جا داد و ابراهیم علیه السلام بامر رب المنان خانهٔ کعبه بنا نهاد و مناسک حج از پدر بیاموخت و ابراهیم علیه السلام تولیت آنخانه با اسمعیل داد اسمعیل علیه السلام بریاست مکه رسید و ابراهیم علیه السلام بشام باز گشت و بعد چندی در گذشت اسمعیل بزیارت مرقد پدر بشام رفت و بعد ازان بدعوت عمالقه مبعوث گشت و صنعت وی سر تراشیدن بوده و بشکار شتر بسی تمام داشته و او را دوازده پسر بوده بعد از فوت او پسرانش قیدار و ثابت بحرم اقامت کردند و دیگران در دیگر بلاد عرب توطن گزیدند قیدار بعد از اسمعیل در مکه بریاست قوم رسید و نور محمد صلی الله علیه وسلم از اسمعیل به قیدار انتقال کرد و بعد از قیدار پسرش حمل بجای او نشست و همچنین ریاست از سلف بخلف میرسید تا آنکه عدنان رئیس شد و اولاد قیدار و ثابت بسیار شدند و مکه را گنجایش نماند لاجرم طائفه از حرم بیرون آمدند و هر که از ایشان سفر گزیدی سنگی از سنگهای حرم با خود بردی و بزیارتش پرستیدی تا آنکه با غوای شیطان رفته رفته آن کار به بت پرستی کشید و ایشان با وجود آن در تعظیم حرم و مناسک حج دقیقه مهمل نگذاشتندی بالجمله عدنان از احفاد محمد صلی الله علیه وسلم است و آن جناب چون نسبت خود را بعدنان رسانیدی فرمودی که کذب النسابون من فوق عدنان و نسبت عدنان به قائم پسر بزرگ هود علیه السلام می پیوندد و بعد عدنان پسرش معید بن عدنان بریاست قوم رسید و همچنین از سلف تا بخلف امور ریاست رسیده تا آنکه نضر بن کنعان از اولاد معد جانشین گشت لقب او قریش است و قریش دانه ایست بحر که مستولی است تردد بحر چون او بر سایه عرب استیلا داشت لهذا او را قریش گفتندی و بعد از و پسرش مالک بن نضر و پس از و پسرش فهر بن مالک بریاست رسیدند تا آنکه عبد مناف بن قصی بن کلاب رئیس قوم شد و نور محمد صلعم به عبد مناف انتقال کرد عبد مناف را دو پسر توام آمدند هاشم و عبد الشمس که پیشانی ایشان بهم چسپیده بود آن را بشمشیر جدا کردند حاضران گفتند این علامت آنست که اولاد ایشان با یکدیگر عداوت ورزند و میان ایشان خونهای ناحق ریخته شود بالآخر چنان شد و عبد مناف را دو پسر دیگر بودند مطلب و نوفل و بعد از عبد مناف پسرش هاشم بن عبد مناف بریاست قوم قریش رسید و هاشم عمر نام داشت و هاشم لقب او ست وقتی در سال قحط از مکه بشام رفت و از انجا مال بسیار بمکه آورد و نان خشک می شکست و عرب را به یزید ضیافت میکرد ازان بهاشم اشتهار یافت و هاشم در لغت شکستن نان باشد و اول کسی ست که نان در سکنه شکست و بنو هاشم با و منسوب اند و برادرش عبد الشمس که توام بوده جدایی سفیان و معاویه ست بالجمله هاشم وقتی جوانی دید و سلمی را که از اشراف مدینه بود بنکاح در آورد و بدو سلمی عهد کرد که هرگاه او حامله شود بمدینه آنجا متولد شود و نشو و نما یابد پس چون سلمی حامله شد بمدینه رفت عبد المطلب آنجا متولد گشت و هاشم در آخر عمر بشام افتاد و در گذشت و وصیت کرد که کمان و علم اسمعیل علیه السلام که از آبا و اجداد بمیراث رسیده برادرش مطلب نگاهدارد و چون پسرش از سلمی متولد شود آنرا باو رساند و هاشم شش پسر داشت و از ایشان است امید پدر و مادر علی علیه السلام بالجمله بعد از هاشم برادرش مطلب بن عبد مناف بریاست قریش رسید و پسر هاشم که از سلمی بوجود آمد بابو الحارث عبد المطلب بن هاشم موسوم گشت و او بمدینه نشو و نما یافت و می بود تا آنکه یکی از قریش بمدینه رفت او را که خرد بود دید که تیر می انداخت و میگفت که انا ابن هاشم آن مرد بمکه باز گشت و بمطلب گفت که برادرزادهٔ آنرا به مدینه دیدم پریشان حال بود مطلب از مکه سوار شد و بمدینه رفت و بی وقوف مادر و خویشان او ابو الحارث عبد المطلب را ردیف خویش ساخت و روی بمکه نهاد چون ابو الحارث جامه های نامناسب داشت هر که از مطلب میپرسیدی گفت که این غلام من است لاجرم بعبد المطلب اشتهار یافت و بعد از عم ابو الحارث

عبد المطلب بن هاشم بر است قوم رسید طائفه از علمای او را بت پرست شمارند و امامیه گویند آبای انبیا کافر نباشند و دلیل و محل
مسطور است که او مبعاد قایل بوده و از آثار او دست حفر چاه زمزم چه در وقت لغه بن کنعان و یا مالک بن نضر ش قبیله جرهمیان از راه
حسد چاه زمزم را انپیا شتند و باز بمن هموار ساختند و آن ناپدید بود و عبد المطلب بر طبق رویا آن را حفر کرد تا آنجاه پدید آمد منقول ست که چون
ابرهه والی یمن بعزم هدم خانهٔ کعبه با فیلان کوه پیکر بدان حدود رسید عبد المطلب نزد او رفت ابرهه او را اعزاز کرد و به پهلوی خویش جا داد
عبد الملک گفت شتران مرا لشکریان تو گرفته اند بفرمای که باز دهند ابرهه بر نجید و گفت تو سید قریشی و شرف ایشان بکعبه است و من بویرانی
کعبه آمده ام از سخن گفتنی و شتری چند که قیمتش معلوم است در خواستی آنخانه را پروردگار یست و اتا دو تا که محافظت آن نماید من خداوند
شتر انم مرا از ان سخن باید گفت ابرهه بفرمود تا شتران او را باز دادند عبد المطلب باز گشت ابرهه و لشکریانش بزخم سنگ طیرابابیل هلاک
شدند و عبد المطلب در سال هشتم از ولادت رسول صلعم وفات یافت و او را پسران بسیار بود و یکی از ایشان عبد الله پدر محمد رسول الله
صلے الله علیه وسلم است و او قبل از تولد محمد صلعم درگذشت و دیگران پیش از بعثت رسول صلعم درگذشتند مگر چهار کس که زنده ماندند ابو طالب
که پدر علی علیه السلام است و ابولهب و حمزه و عباس و از ین چهار کس دو کس حمزه و عباس و بقول امامیه ابو طالب ایمان آوردند و ابولهب در
ضلالت کفر بمرد و دیگر عبد المطلب را چهار دختر بوده و از ان جمله است صفیه گویند که صفیه روزی نزد رسول صلعم رفت و بگفت که دعا کن تا بهشت
بروم رسول فرمود که زنان پیر به بهشت نروند صفیه بگریست رسول فرمود غمگین مباش که زنان پیر اول جوان شوند آنگاه به بهشت روند قال الله
تعالی انا انشاناهن انشاء فجعلناهن ابکارا خالد بن سنان العبسی بروایت مؤلف صبح صادق از اولاد اسمعیل و از انبیا مرسل ست دختر او محمد صلی الله علیه وسلم را
اسمعیل کسی پیغمبری برنخاسته او در زمان فترت که عبارت از میانه عیسے علیه السلام و ظهور محمد صلعم ست مبعوث گشته و معاصر نوشیروان بوده قحطی عظیم که از چند ماه در دیار عرب مشتعل بوده
بعد از رفع دست تا سه روزه راه در روشنائی آن مردم شتران را مے چرانیدند و بر روز سواے دو چیزی از ان نمودی بالتماس قوم آنجناب آنجا
رفت و آن آبش را بعصای خویش زد و آن خاموش شد پس گفت اجل من نزدیک رسیده بعد از مرگ من پس از سه شب گور خری بر قبر من آمد و آن
بانگ کند باید که آن را بکشند و شکمش شگافته بر قبر من زنند تا از خاک بر آیم و شما را از حال دنیا و آخرت خبر دهم و این حکایت را شیخ محب الله
الله آبادی در شرح فصوص الحکم شیخ محی الدین عربی در فص خالدی به عنوان خوب شرح کرده بالجمله موجب گفته او گور خر آمد و بانگ کرد خویشان
خالد مانع قوم شدند بدان که اکثر از قبر بیرون بیاید این ما را ننگ و عار باشد و گویند دختر خالد علیه السلام در کبر سن نزد محمد صلعم آمد آنجناب ردای
مبارک خود بگستر د و او را بر آب نشانید او گفت مرحبا و سورهٔ اخلاص از محمد صلعم شنید گفت پدر من این را بسیار قرأت میکرد مدینه منوره
در از منه سابق یثرب نام داشته چه یثرب بن قاهر آن را بنا نهاده و رسول صلعم آن را مدینه خوانده هر ائینه بمدینه اشتمار یافت گلستان فردان
دارد و هوایش بسیار گرم است و آب روان دران شهر توان یافت آورده اند که در میان مرقد و منبر محمد صلعم قطعه ایست از قطعه های جنت
و بر شمال مدینه کوه احد است و بر جنوب آن جبل ببره و بیر بعنا عه که در باب آن احادیث وارد گردیده در اصل بلده واقع است و هر مریض
و علیل که از ان آب بخورد و غسل کند البته شفا یابد و دیگر بیر المسک چاهیست که محمد صلعم آب دهان خود را دران چاه افگنده و بیماران آن شهر را تا
اکنون از استعمال آن آب شفای کلی حاصل است و ایضاً مسجد رسول صلعم هم آنجاست و قتیکه آنجناب از مکه بهجرت فرموده بمدینه طیبه رفت و موضع
که اکنون مسجد است زمینی ساده بود رسول آنمکان را بخرید و مسجد و خانه ساخت از چوب خرما و خشت خام بعد ازان عثمان بن عفان بران چیزے
بیفزود و دیوارش از سقف بر آورد و سقف را از چوب شاخ ساخت و ولید بن عبد الملک مروان در عهد خلافت خویش عمارتی دیگر ضخیم کرده

وعهد خلیفه عباسی آن را وسیع گردانید و مامون عباسی در عصر خویش متصدی احیای آن
بقعه گشت و امیر حوبان در عهد خویش کسان بمدینه فرستاد تا در جنب مسجد و مدرسه و حمام ساختند
و پیش ازان دران بلده حمام نبود بالجمله در فضیلت مسجد رسول صلی الله علیه وآله وسلم احادیث بسیار واقع
است و گورستان بقیعه در شرقی شهر واقع است و ابراهیم ولد آنحضرت و بنات آنحضرت و عباس و
ابن عبد الملک و امام حسن و امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق و بسیاری از صحابه
رضی الله عنهم اجمعین دران مقام مدفون اند و ازجمله خواص مدینه آنست که هر که آنجا رسد بوی خوش
شمود و عطر در آن شهر بیشتر از موضع دیگر بوی دهد و هرگز بدانجا طاعون نباشد و دیگر از ائمه
معصومین بغیر از امام موسی کاظم که در منزل الوا که میان مکه و مدینه واقع شده و امام محمد مهدی
که در سامره متولد گردیده جمله دران بلده بوجود آمده اند از ابو شیبه روایتست که در مدینه طیبه در سنه
شش صد و چهل و نه هجری آوازی عظیم برشال رسید که از دور آید ظاهر شد و آن گاهی کم و گاهی
زیاده می شد و دو روز بدین طریق گذشت و از عقب آن زلزله عظیم آمد و آن شب زلزله مکرر شد
و سه شبانروز برین منوال ماند و بعد ازان هنگام چاشت از ذخیره آتشی ظاهر شد که از ارتفاعش
سه ستاره و طولش مقدار چهل فرسنگ و عرضش یک فرسنگ و ازان دودی سفید برخاست
و بر شمال ابر سفید بر آسمان تخته بست و کوه کوه زبانه میزد و اشتعال آن بمرتبه بود گویا در خانه
از بیوت مدینه شعله افروخته اند چهار روز برین منوال ماند بعد ازان چون سیل روان شد و بهر سنگی
که رسید آن سنگ چون سرب میگداخت و تا وام که گرم بود سرخ می نمود و چون سرد می شد
مانند فحم سیاه بود و ام النار که این اشتعال ازان منبعث می شد در فریفته بود و او سر چون رو دران
روان شد خلایق را گمان آنکه مقدمه عذاب مردان و زنان و صبیان غسل کردند و استغفار خواندند
و بخیرات مبادرت جستند آنست بدینگونه گذشت و چون سیل آتش روان شد زلزله با ستاد برای
مطالعه کنندگان پوشیده نماند که چون پاره از احوال آتشهر نوشته آمد الحال از اخبار محمد صلی الله
علیه وآله وسلم که دران شهر استقامت داشتند هما نجا رعایت فرمودند نوشته می شود اخبار
سرور انبیا محمد صلی الله علیه وسلم در ولادت آنحضرت اقوال بسیار است راقم حروف ازان یک روایت
اکتفا میکند که آن جناب بعد از گذشتن چهل سال از سلطنت نوشیروان عادل در مکه معظمه متولد شد
و از زمان بعثت عیسی علیه السلام تا زمان ولادت آنحضرت بروایت ابن عباس از سیر لاسعین ششصد سال
گذشته در سال عام الفیل که عبارت از سالیست که ابرهه والی الیمن بتخریب خانه کعبه آمده بود بروایت
ابو المعین روز دوشنبه دوازدهم ماه ربیع الاول مطابق بستم ماه نیسان اتفاق افتاد وقتیکه محمد صلعم نزاد
چهارده کنگره از سر قاب ایوان نوشیروان بافتاد و آتشکده فارس سرد شد و رود ساوه خشک گردید

و آنجناب خفته کرده و نائب بریده بوجود آمد جدش عبد المطلب او را محمدؐ نام کرد و مطیبغی لقب اوست و بقولی محمد نام پیش از آنحضرت زیاده برشد تن نبوده بالجمله آن حضرت خاتم انبیا است و خاتم از اولی العزم احسن باشد القصه آنجناب را اول مادرش آمنه شیر داد و چند روز ثویبه کنیز ک ابی لهب و بعد از و حلیمه تا مدت رضاع شیر داد و در سال ششم از ولادت آنحضرت آمنه مادر آن جناب وفات یافت و در سال هشتم از ولادت آنحضرت عبد المطلب و نوشیروان عادل و حاتم طائی که در سخاوت با وشل زنند بمردند و در سال سیزدهم از ولادت آنحضرت ابو طالب عزم تجارت شام کرد و آن جناب بالسبب اشتد عائش بشام برد و در سال هفتدهم از ولادت آنحضرت زبیر بن عبد المطلب همراه خود بین برد و در راه خوارق عادات از ان جناب بسیار مشاهده کرد و در سال بستم از ولادت ملائکه بر آنحضرت ظاهر شدند و در سال بیست و پنجم آن حضرت از طرف خدیجه تجارت شام رفت و باز آمد و همدران سال خدیجه را که چهل ساله عمر داشت بخواست و آن جناب اول با و رسید و ابو طالب بیست سه مائه و بقولے با لفصد و رم و بروایتے چهار صد مثقال طلا مهر او کرد و در سال سے و پنجم از ولادت آنحضرت جناب روسای مکه خانه کعبه را از نو بنیاد نهادند و همدرین سال بروایتے فاطمه زهرا از خدیجه متولد شد و در سال سے و هشتم از ولادت آنحضرت از غیب آوازها می شنید و روشنائی می دید و در اوایل سال چهل و یکم از ولادت مطابق سال بیست و هم و بانوزدهم از سلطنت خسرو پرویز نزول وحے اتفاق افتاد از ان جمله شش ماه وحے بخواب می آمد بعضے از محققان در تاویل رویای صالحه جزوین السنته و اربعین جزو من النبوت گفته اند چه مدت وحی بیست و سه سال بود چنانچه گذشت پس خواب صالحه برین حساب یک جزو باشد از چهل و شش جزو نبوت چرا که بیست و سه سال چهل و شش حصه باشد بهر حصه شش ماه است و بعد ازان بوسیله جبرئیل علیه السلام نزول وحی در بیدارے شد و اول روزیکه وحی در بیدارے فرود آمد روز دوشنبه ماه رمضان بود که بر سر کوه حرا جبرئیل علیه السلام آمد و بآن جناب گفت اقرا آنحضرت فرمود که من امی ام جبرئیل آنجناب را بفشرد و گفت اقرا باسم ربک الذی تا لم یعلم پس جبرئیل پاشنه بزمین زد چشمه آبی ظاهر شد خود و نمو کرد و محمد صلی الله علیه وسلم را تعلیم نمود و پیش رفت و آن جناب با و اقتدا کرد و دو رکعت نماز گزارد و پس تا آنکه نماز پنجگانه فرض شد گاه گاه دو رکعت نماز گزاردے بالجمله آنجناب به نبوت و غفرت مبعوث گشت و از بعثت تا سه سال خلق را خفیه دعوت میکرد پس باظهار آن ما مور گشت و اول کسے که بر رسول ایمان آورد خدیجه کبرے بود و بعد از و علی و زید بن حارث و بعد از و ابو بکر تصدیق کرد و ایمان آورد و گفته اند که در ایمان آوردن خدیجه اول زنان و علی اول صبیان و زید بن حارث اول موالی و ابو بکر اول رجال احرار اند و بعد از ایشان عثمان بن عفان و زبیر بن العوام پسر صفیه بنت عبد المطلب که ذکرش گذشت و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص و طلحه بن عبد الله که از جمله عشره مبشره اند و دیگران بعد ایشان ایمان آوردند و همدرین ایام ابلیه و شیاطین از صعود آسمان ممنوع شدند و در سال پنجم از بعثت یازده مرد و چهار زن از مسلمانان مکه بنا بر شدائد اضرار کفار به حبشه هجرت کردند و عثمان بن عفان با زوجه

خود رفته بنت رسول صلعم از انجمله بوده و در سال ششم از بعثت حمزه بن عبد المطلب و عمر فاروق بن الخطاب
ایمان آوردند و در اوائل سال دهم از بعثت ابو طالب عم رسول صلعم در گذشت اما شیعه گویند که او به ایمان مرد و بعضی
علما گویند که کفر بر چهار نوع است اول کفر انکار که حق تعالی و محمد صلعم را نشناسد نه بدل و نه بزبان و دوم کفر جحود که
حق تعالی و محمد صلعم را بدل نشناسد اما بزبان اقرار بکند چنانچه کافران یهود ۲ محمد صلعم سوم کفر نفاق آنکه بزبان
اقرار کند اما بدل اعتقاد نکند چهارم کفر عناد که بدل خدا و رسول صلعم را بشناسد و بزبان اقرار کند اما معتقد
نشود مانند ابی طالب و مقرر است هر که متصف به یکی ازین انواع اربع باشد از مغفرت الهی خارج است بالجمله
بقولی بعد از سی و پنج روز از فوت ابی طالب خدیجهٔ کبری درگذشت او افضل امهات مومنین بوده است
تا او زنده بود محمد صلعم زنی نخواست بعد فوت او همدرین سال عایشه بنت ابو بکر و سوده را بخواست و عایشه
در آنوقت شش ساله و عمر و هشت و زفاف او بعد از سه سال اتفاق افتاد و در سال یازدهم از بعثت برقول
مؤلف سیر معارج النبوت معراج روی نمود و در رویت حق تعالی که بمحمد صلے الله علیه وآله وسلم شده اختلافست
که بچشم سر دید یا به چشم دل دید از امام حسن و مالک و عکرمه روایت ست که به چشم سر دید و شیخ سعید
گوید که محمد صلعم را با روح و جسد در بیداری بآسمان بردند و حق تعالی را به چشم سر دید و امام ابو مالک
در تاج المذکرین گوید که حق تعالی جمیع احساسات از محمد صلعم سلوب ساخت و از چشم مبارکش نور
کیفیت را برداشت و بعد ازان در کسوت نور بر دل آنحضرت ظهور فرمود تا از نور دل آن نور مطلق را مشاهده
کرد و سرمد درویش از گروه صوفیان گوید ۵ هر کس که سر حقیقتش باور شد ✣ جود بهمن هزار سر
بهنا ور شد ✣ تا گوید که بر فلک شد احمد ✣ سر مد گوید فلک باحمد ور شد ✣ بالجمله در معراج به اشارهٔ موسی
علیه السلام پنجباره وقتی پنج وقت نماز رسید که فجر و ظهر و عصر و مغرب و عشا باشد همدرین
سال فارسیان بر رومیانی در سال دهم بر روم غالب شدند اندرین باب کفار هر مسلمانان طعن کردند
و بگفتند بر رومیان که صاحب کتاب انجیل اند فارسیان که صاحب کتاب نیستند غالب آمدند ما نیز کتاب
داریم بر شما که صاحب کتاب یعنی قرآن هستیم ازغالب آییم درین باب نزول سورهٔ الم غلبت الروم و کردن
ابو بکر با کفار هر انکه در سال بضع سنین که عبارت از سه یا نه سال باشد رومیان که صاحب کتاب
انجیل اند بر فارسیان غالب آیند و دیگر ایمان آوردن جنیان در تواریخ به شرح و بسط ثبت است
همدرین سال بقول ملا معین که مؤلف معارج النبوة است در سال دوازدهم از بعثت شش نفر
از اهل مدینه که از قبیله خزرج بودند بموضع عقبه بخدمت رسول صلے الله علیه وسلم آمدند و ایمان آوردند
و بروایت مؤلف تاریخ صبیح صادق در سال دوازدهم از بعثت دوازده کس از مدینه بطواف کعبه
آمدند و ایمان آوردند و همدرین سال بفواد در آخر سال سیزدهم از بعثت مسلمانان نبا برشدت اضرار
کفار بموجب امر آنحضرت از مکه متعاقب یکدیگر بمدینه هجرت کردند تا آنکه با محمد صلی الله علیه وآله وسلم جز ابو بکر و

علی عرم در مکه کسے از اصحاب نماند و بروایت مولف صبح صادق در بست و ششم صفر سال چهاردهم از
بعثت محمد صلعم ابی بکر از مکه بمدینه هجرت کردند و در ماه ربیع الاول بمدینه رسیدند پس از سه روز علی علیه السلام
که بموجب امر آن جناب صلعم بنا بر مصلحتے نفس خود را فدای محمد صلی الله علیه وسلم نموده بعد ده از مکه بمدینه هجرت
کرد و بخدمت آن جناب پیوست و کپتان جوناتهان اسکاٹ از کتب فرنگ بارا قم میگفت که در سال
شش صد و بیست و دو که از تولد عیسے علیه السلام گذشته بود محمد صلعم از مکه بمدینه هجرت فرمود
وقایع هاے سنون هجرت رسول صلے الله علیه وسلم وقایع سال اول در سال اول از
هجرت آن حضرت علیه السلام در محله قبا مسجد قبا بنا نهاد و درین سال نماز ظهر و عصر و عشا که دو رکعت
بود بچهار رکعت مقرر شد و اذان بتعین فرمود و بلال بنوذنے مامور گشت و او قدرے گرفتگی زبان هم داشت درین
سال فاطمه را مرام المومنین سوده را از مکه بمدینه طلب نمود پس ازان عبد الله بن ابے بکر
بمکه رفت و عایشه و اتباع پدر را بمدینه آورد و همدرین سال آنحضرت میان مهاجر که عبارت از کسانیست
که از مکه بمدینه هجرت کردند و انصار که عبارت از مومنان ساکنان مدینه است عقد مواخات نمود که یکدیگر
را معاونت کنند و میراث برند و این مستمر بوده تا انکه در غزوه بدر بموجب آیه منسوخ گردند و درین سال
سلمان فارسے بخدمت آمده مسلمان شد **وقایع سال دوم** درین سال بتحویل قبله از بیت المقدس بطرف
کعبه و فرض شدن روزه ماه رمضان و تغییر دادن مسجد قبا بطرف کعبه و عقد فاطمه زهرا با علی علیه السلام
بر صداق چهار صد مثقال بغزده و آمده بجهاد و قتال با کفار شد و آن جناب اول تیر به هشتاد کس
بر ابو سفیان که با دویست کس از مکه بیرون آمده بود با علم سفید فرستاد و سریه آنست که اصحاب
بموجب حکم متوجه قومے شوند و غروه آنکه محمد صلعم بنفس خویش در سپاه بود بالجمله ابو عبد الله بن
عبد المطلب رئیس سریه با فوج خود بکفار رسید و یک کس را بقتل رسانید ابو سفیان بمکه
گریخت درین سال غزوه بدر کبرے اتفاق افتاد و اندران غزوه سه صد و سیزده مرد با محمد صلعم
بودند و هشتاد و دو اسپ و سه سپر و هشت شمشیر و شش زره دران لشکر بوده و بقولے کم و بیش دران نیز
واقع است و در لشکر کفار از نهصد زیاده و از هزار کم مرد جنگے و هفت صد سپر و صد اسپ و سواران همه زره پوش
بودند دران رزم بے چهل با هفتاد کس از کفار بقتل رسید و محمد صلے الله علیه وسلم ظفر یافت
و عباس عم رسول صلعم و عقیل ابن ابی طالب در جماعه اسیران بدست مسلمانان افتادند
و دو کس از اسیران بموجب حکم محمد صلعم بقتل رسیدند عباس مسلمان شد از دیگران فدیه
گرفته نجات داد و از مسلمانان شش نفر از مهاجرین و هشت نفر از انصار دران معرکه
شهید شدند محمد صلعم از غنایم غزوه بدر خمس را برگرفت و بر شتر سواری ابو جهل و شمشیر
بسته ابن الحجاج که آن را ذو الفقار نامند رقسم اختصاص کشند و آن شمشیر را در غزوه احد وقتے که شمشیر

علی عرم شکست و باز در غزوه خندق به علی عرم داد و ان پیش علی و اولادش بود و بروایت مؤلف صبح صادق رفته رفته آن ذوالفقار به هادی و هارون رشید خلفای عباسی رسیده هارون یزید بن سربسنای نخشبیه بعد ازان معلوم نشد که بدست کدام افتاد و باقی غنایم را بر اصحاب قسمت نمود و گویند که ورنه شهدا و مدرر انیز ازان غنایم نصیبه داد و آنانکه بنابر عارضه در مدینه مانده بودند ازان جمله عثمان بن عفان بود که بعارضه بیماری زوجه خود رقیه به بنیت محمد در مدینه رفته در چند روز ازان مرض در گذشت القصه آنهمه را ازان غنایم قسمت و بهره داد و همدرین سال در غزوه بنی قینقاع پانزده شبان روز حصار های یهودان را محاصره کرد و یهودان اموال و سلحه در قلاع گذاشته سجود و شام رفتند و محمد صلعم ازان غنایم دو کمان و سه نیزه و دو زره برچید و خمس جدا کرد و باقی را بر اصحاب قسمت ساخت و در غزوه سویق ابوسفیان بی جنگ گریخت و محمد صلعم او را تعاقب نمود ابوسفیان جهت سهولت رفتار انبان های سویق را که ماجود داشت بینگندند و مسلمانان آنرا برداشتند و آن غزوه را غزوه سویق خواندند

وقایع سال سوم از هجرت

درین سال غزوه قرقرالکدر و غزوه انمار انفاق افتاد و ایضاً گفته شد ان بست یهودی بر دست قبیله اوس و ابو رافع یهودی بر دست خزرجیان که چندکس بر سر قراری در حصار آنها رفته به قتل رسانیدند و همدرین سال محمد صلعم کلثوم دختر دیگر خود را که پیش ازین در زوجیت عتیبه بن ابولهب بود و او را طلاق داده بود بعد فوت رقیه بنکاح عثمان بن عفان داد و از آنروز عثمان ذی النورین ملقب گشت و همدرین سال شتربه قرقره بوده که صد هزار درم از کفاریه بست آید بن حارث رئیس جماعه شتربه که صد نفر بودند افتاد محمد صلعم بست هزار درم در وجه خمس ازان جدا کرد و باقی را بران صد نفر قسمت کرد و همدرین سال زینب بنت خدیجه و فضه بنت عمر فاروق بحباله است و همدرین سال در نصف رمضان امام حسن علیه السلام از فاطمه زهرا در مدینه متولد گشت و همدرین سال غزوه احد اتفاق افتاد چه ابوسفیان با سه هزار مرد و هفت صد کس ازان زره پوش بودند و سه هزار شتر و دویست اسپ از مکه برآمد و قصد مدینه کرد و انانیان محمد صلعم گفتند که در مدینه جنگ کنیم مجدد بیند جوانان بغرور جوانی عرض کردند که کفار حمل بضعف ما خواهند کرد محمد صلعم به کراهیت سلاح بر تن راست کرد و بیرون آمد جوانان ازان منفعل گشتند محمد صلعم فرمود که آن وقت شما گفتید از مدینه بیرون رفتن صلاح نیست قبول نکردید اکنون بر او نیست که چون پیغمبر سلاح پوشد و بار بیرون آید پس بیک فرسخی از مدینه فرود آمد و لشکر هزار مرد که چندان زره پوش بودند و دو اسپ بودند بنای عرصه رزمگاه بیارامید مسلمانان با کفار که ابوسفیان پدر معاویه رئیس القوم بوده بحرب پرداختند و آنها را شکست دادند و دست بتاراج دراز کردند مقدمه لشکر گردیده و نزدیک محمد جز علی و ابو دجانه انصاری و سهل بن حنیف و طلحه بن عبید الله هیچ کس از اصحاب نماند گویند که علی و ابوبکر و عبد الرحمن بن عوف بن سعد بن ابی وقاص و ابوعبیده زبیر بن العوام و طلحه بن عبید الله بن الجراح این هفت نفر از مهاجرین و حباب بن المنذر و ابو دجانه انصاری و سهیل بن حنیف و رشید بن نصر و سعد بن معاذ و عمر بن سجاد و حارث بن صمه از انصار این جمله چهارده اصحاب با محمد صلی الله علیه وسلم در آنمعرکه ثابت قدم

ماندند و شصت کس از انصار و چهار از مهاجر که حمزه بن عبد المطلب عم محمد صلعم و ازین جمله بوده ابن هفتاد تن از اصحاب محمد بشهادت رسیدند و دران معرکه دندان مبارک بزخم سنگ کفار بشکست و قریب سی کس از کفار بقتل رسیدند محمد بمدینه بازگشت و ابو سفیان با گروه کفار بمکه شتافت کافران از مراجعت خویش پشیمان شدند و گفتند کار محمد را تمام نساختیم همان بهتر که بازگردیم و خاطر از و فارغ کنیم صفوان بن امیه گفت که اصحاب محمد کمیت اندک و کسانی که درین جنگ بمدینه مانده اند منفق شوند سباه مقدمه دگر گون گردد این اخبار بمدینه رسید محمد صلعم باصحابی که در جنگ رفته بودند بعجالیه از مدینه برآمد و کافران را باحمر الاسد تعاقب نمود ابو سفیان با این خبر شنیده تعجیل بمکه رفت

وقایع سال چهارم از هجرت

درین سال شتر بست صد و پنجاه کس با ابو عبیده بن الجراح و سعد بن ابی وقاص بر سر ابو سلمه ابن عبد الله مخزومی فرستاد ایشان سالم و غانم بمدینه باز آمدند و ذکر واقع رجیع اتفاق افتاد اندران واقعه عاصم بن ثابت انصاری با سه صحابه از قرب سفیان بن خالد بن نبیل بشهادت رسیدند و آخر خالد هم بدست عبد الله بن انیس که محمد صلعم بر وتعین نموده بود بقتل رسیدند و دیگر واقعه بئر معونه بوده که بر دست قبیله بنی جماعتی از دریشان صحابه بشهادت رسیدند ایضاً غزوه بنی نضیر یهودی بوده که با محمد صلعم اراده غدر کردند و آنجناب دریافت و ایشان را ازان دیار بر بدر و ضیاع و عقار ایشان را بخود اختصاص داد و همدرین سال غزوه بدر اتفاق افتاد چه در غزوه احد ابو سفیان بآنخانه آمد صلعم بمدینه مراجعت نمود و درین سال آیه تحریم خمر نازل شد و همدرین سال محمد صلعم ام سلمه را که پیش ازین در حباله نکاح ابو سلمه عبد الله برادر رضاعی محمد صلعم بوده چون ابو سلمه درگذشت محمد صلعم او را بخواست و همدرین سال امام حسین عم از فاطمه زهرا متولد شد ✣ ✣ ✣

وقایع سال پنجم از هجرت

درین سال غزوه ذات الرقاع اتفاق افتاد چه بسمع محمد صلعم رسید که بنی ثعلبه و بنی غطفان قصد تاراج مدینه دارند محمد صلعم با چهار صد مرد متوجه ایشان شد و آنجا خبر زنان کسی را ندیدند چه مردمان بکوه رفته بودند اصحاب توهم کمین آنها نکرده چیزی غنیمت نگرفتند و محمد صلعم در آن موضع نماز خوف بگذارد و این اول نماز خوف بود که گذارده شد و درین سال حج فرض شد و آیه حجاب نازل گشت یعنی زنان از مردان بیگانه پرده کنند و دیگر غزوه دومة الجندل واقع شد دومة آن موضعیست ذو منزل از کوفه و الی آن قلعه داشتند ربن عبد الملک نصرانی از تابعان قیصر روم بوده بسمع محمد رسید که بعزم تاخت مدینه سپاه فراهم می کند محمد با هزار سوار بیک فرسخ آنجا رسید و موشی آنجا را غارت گرد و رعایا بحصن پناه بردند محمد چند روز آنجا ماند و سرایا باطراف فرستاد سالم و غانم بمدینه آمد و همدرین سال ام سلمه زینب مطلقه زید بن حارث را می خواست و دیگر درین سال غزوه بنی مصطلق بوده که آنرا غزوه مریسع خوانند و مریسع جائیست که بنی مصطلق بن سعد بن عمرو بن ربیعه بن حارث و بنی عمر ابیه در آنجا اقامت داشتند حارث بن ضرار رئیس آنگروه بوده و درین سفر اصحاب بجای رسیدند که آب آنجا نابود تا بیمم نازل گشت کفار رزمی صعب

کردہ بہزیمت رفتند و بسیاری اسیر گشتند جویریہ بنت حارث در سہم ثابت بن قیس انصاری افتاد ثابت او را بہ محمد داد محمد او را بخواہش اصحاب گفتند کہ شاید اقرباے خود محمد اسیر باشند پس ہمہ را او باگردند و ہمدرین سال گم شدن کردن بند عائشہ رض بود کہ حمیت آن منافقان بر وہتان بستہ سخنان زشت گفتند و آخر در پاکی و عصمت عائشہ رض آیتہا نازل شد خاطر محمد از ان مطمئن گشت و منافقان کہ چہارصد بودند یکی از انہا عبد اللہ بن ابی سلول منافق بود و محمد ہر یک را ہشتاد تازیانہ حد قذف بزد و در ہمین سال غزوۂ خندق اتفاق افتاد چہ ابوسفیان با چہار ہزار مرد و ہزار و پانصد شتر و سہ صد اسپ از مکہ روی بمدینہ نہاد و جہود قریظہ کہ با محمد عہد داشتند عہد نامہ پارہ کردہ با ابوسفیان متفق شدند محمد با سہ ہزار مرد از مدینہ بیرون آمد و در میان کوہ لشکرگاہ ساخت و بصلاح سلمان فارسی رض خندق امر فرمود ابوسفیان و لشکریان او آنجا رسیدند و خندق را دیدند و تعجب کردند و در محاصرۂ آن پرداختند و کار بر مسلمانان تنگ شد روزی عمر بن عبدود کہ او را در قبائل عرب در شجاعت و قوت برابر ہزار مرد شمردند از خندق بگذشت و مبارز خواست و ابوسفیان و دیگران بکنار خندق آمدند محمد چون دید کہ کسے برزم او نمیرود فرمود کہ آیا کسی ہست کہ ہنر این را کفایت کند علی رض امر را جازت خواست و بعد سہ مرتبہ حکم یافت و نزد او رفت و بگفت کہ مسلمان شو اما کرد و دیگر بگفت فرمود کہ دست از محاربہ مسلمانان باز دار قبول نکرد دیگر گفت کہ پیادہ شو تا با تو جنگ کنم بخندید و گفت کہ ہنوز ان عرب کسے را ندانم کہ چنین التماس کند باز کرد کہ خود نہالی دوست ہمیدانم کہ پیوست من گشتہ شوی علی گفت من دوست می دارم کہ بر دست من بقتل رسی عمر بشنفت و از اسپ فرود آمد و اسپ را پی کرد و تیغے بر فرق علی زد و سپرش شق شدہ و سر علی مجروح گشت آنگاہ علی بیک ضرب ذوالفقار او را بخستم فرستاد و روز دیگر کفار با تفاق یہود ان بنی قریظہ روی بزرم مسلمانان آوردند و تا شام جنگ کردند و حسین مقابلہ نعیم بن مسعود بن عامر عطفانی نزد محمد صلعم آمد و ایمان آورد و گفت اگر فرماے بنا بر تفرقہ کفار رہ خواہم تا بنہا بگویم محمد صلعم رضا داد و فرمود الحرب خدعۃ نعیم بتقریب دیگر سنگ تفرقہ در میان بنی قریظہ و ابوسفیان انداخت کفار مسکن ہاے خود رفتند و محمد صلعم بعد از انہزام کفار بمدینہ آمد و نماز ظہر بخواند و ہمدران ساعت بموجب وحی بہ قلاع بنی قریظہ رفت و نماز عصر آنجا بخواند و بمحاصرہ حصار پرداخت یہود ان گفتند کہ ما نیز چون بنی نضر جلائی وطن اختیار کنیم محمد صلعم بہیچ وجہ ایشان را امان نداد چون در قلعہ عاجز آمدند بفرمان محمد صلعم از قلعہ بہ ثبت شتافتند و ان ہفت صد کس بودند محمد بفرمود تا دست ہاے ہمہ را بستند و ضبط نساء و صبیان و اموال ایشان کردہ بمدینہ بردند و نزد ان ہفت صد کس را بقتل رسانیدند و در یک ہفتہ محمد صلعم ابو صبیدہ بن الجراح را با طائفہ بجانب سیف البحر فرستاد و در ان سفر زاد اصحاب خرما بود و کار ایشان در ان سفر بجاے رسید کہ بر کدام روزی نیم خرماے خوردند آنگہ تعالے ماہی از دریا بساحل انداخت تا سہ صد نفر یکماہ گوشت آن خوردند

وقایع سال ششم از ہجرت

درین سال محمد صلعم سریہ بجرب بنی کلاب و طائفہ بجد فرستاد ایشان مظفر و منصور با غنایم بمدینہ آمدند و درین سال غزوہ بنی لحیان واقع و بنی لحیان بگریختند محمد صلعم بمدینہ مراجعت فرمودند و ہمدرین سال غزوہ ذی قرد اتفاق افتاد و ہمدرین سال بمدینہ خط افتاد محمد علیہ السلام با جامہ ہاے کہنہ بصحرا رفت و بے اذان و اقامت دو رکعت نماز گذارد و دعا باران بزرگ ہند

درساعت ابری برخاست و باران بارید گرفت و درین سال آمده و اتوا بحج و العمرة الله نازل گشت و محمد صلعم بنیت عمره گذاردن متوجه مکه شد و فرمود که هیچکس سلاح با خود دیگر قرار دق نگفت لذا ابوسفیان امین ستم سلاح با بدر گرفت آنجناب فرمود لست احسب ان احمل السلاح معنا الشهر روی بمکه نهاد و نزدیک ضدمه رسید و آنجا فرود آمد و عثمان بن عفان را بمکه فرستاد تا از ابوسفیان رخصت دخول مکه حاصل کند مسیر نشد و عثمان در مکه موقوف داشتند و در لشکر شهرت یافت که عثمان را شهید کردند محمد صلعم زیر درختی نشسته بود پشت بآن داده اصحاب را بیعت دعوت فرمود ایشان بفرموده عمل کردند و این بیعت را بیعت الرضوان نامند و اصحاب آن بقول اصح هزار و پانصد تن بودند پس چندی از قریشیان سجده و لشکر محمد صلعم آمدند ناگه یکی از اصحاب بدست آزمد محمد بن سلمه طلایه بود ایشان را بگرفت و نزد محمد صلعم آورد و بفرمانش محبوس گشتند سهل بن عمر از نزد قریش برسالت آمد و آن حمامه را خلاص کرد عثمان را که با ده تن در مکه محبوس بودند فرستادند و بالآخر میان محمد صلعم و قریش مصالحه اتفاق افتاد و مقرر گشت که آن سال رسول باز گردد و سال دوم در میان نباشد و پس از صلح که سال دیگر مسلمانان بمکه آیند کسی فراحم ایشان نشود و زیاده از سه روز در مکه نمانند باجمله صلحنامه بعهد و شرائطی چند که در کتب تواریخ مرقوم است نوشته شد محمد صلعم در همان موضع شتران را قربان کرد و در آن موضع سوره انا فتحنا لک فتحا مبینا نازل گشت و رسول صلعم بمدینه مراجعت نمود

وقایع سال هفتم از هجرت

درین سال محمد صلعم بملوک عصر نامها نوشت و باسلام دعوت فرمود اصحاب گفتند که ملوک نامه بی مهر اعتبار نکنند پس نگشتری را از نقره بساختند و بر آن محمد رسول الله نقش کردند و بر نامها مهر کردند و آن نگشتری با خلفا و اصحاب بود تا آنکه در عهد عثمان بن عفان از دست او بچاه افتاد و هر چند که جستند کمتر یافتند باجمله آن هفت نامه بود یکی بخسرو پرویز پادشاه ایران دوم به نجاشی والی حبش سوم به هرقل ملک روم چهارم المقوقس سلطان اسکندریه پنجم به حارث صاحب شام ششم به جوده حاکم الیمامه هفتم به منذر فرمانروای سدویه خسرو پرویز در نامه نام محمد صلعم را بالای نام خود دید بر خشمت و نامه را پاره کرد و جواب ننوشت محمد صلعم فرمود کسیکه بذرید کنایت من بدرید الله تعالی ملک او را خرد و به یاران والی یمن نوشت که مرا بمدینه فرست تا آنرا که دعوی نبوت می کند بسته نزد من آرند یاران دو کس را بمدینه فرستادند ایشان محمد صلعم گفته که خسرو تراخواند محمد صلعم گفت که فردا آنچه که مصلحت است گفته و گروه آیند دیگر روز آنجناب بایشان فرمود که خدای من خسرو پرویز را بدست پسرش شیرویه بقتل رسانید برویدو به یاران بگوئید دیگری از زر و سیم بایشان بخشید ایشان پیش یاران آمدند باران گفت آنچه او گفته راست است و خلال این حال نامه رسید به یاران رسید که تا محمد بعوض رسانید یاران ایمان آوردند و آبنای فرس و اهالی یمن ایمان آوردند و نجاشی صاحب حبش نیز ایمان آورد و هرقل ملک روم در جواب گفت که اگر بیم زوال ملکت نبودی ایمان آوردمی چه آبای و جدم بر زند فعند قتل من کنند و مقوقس حاکم اسکندریه جواب مکتوب باین شاکله نوشت و چهار کنیز و هزار مثقال طلا و اشتری که از او دلدل خواندندی و دیگر اجناس و یاد خواهد آمد

و در از گوش که آوازه بعفور گفتندی بر سم هدیه ارسال داشت و صد مثقال طلا و نیم جامه به خاطب که نامه رسول برده بود داد و ازان چهار کنیز ک یکی بار تبه مطیه مادر ابراهیم ابن محمد مصطفی صلعم و حارث و الی شام اماده حرب رسول شد و هرقل بادشاه روم او را مانع آمد حارث صد مثقال طلا بشجاع که نامه رسول آورده بود داد و جوده و الی الامیه در جواب نوشت که زمام حل و عقد بعضی از دیار خود بمن گذار تا اطاعت کنم محمد فرمود که یک غوره خرما که بر زمین افتاده باشد و از دست خواهد او را ندهم و مندر والی بحران ایمان آورد و در ین سال فتح خیبر کرد یهودان آنجا ده هزار مرد مقابل جمع آمده بودند اتفاق افتاد در دیوان علی مرم نبویسند که خیبر موضعی است بحجاز که میان او و مدینه از طرف شام هشت برید مسافت دارد و بر برید چهار فرسخ است پس مجموعه سی و دو فرسخ که نود و شش میل تخمینی کرده باشد و خیبر هفت قلعه است آورده اند که محمد با هزار و چهار صد مرد از مدینه بخیبر توجه نمود رو بطاب وسق از قلعه به خیبر منفتح ساخت و قلعه قموص که محکم ترین قلاع خیبر بود بر دست علی منفتح گشت گویند که علی را نزدیک حصار بتموض بر یهودان از قلعه بر آمدند و چندی از مسلمانان را شهید ساختند و قصد علی کردند و علی با ایشان رزم کرد و هزیمت داد ایشان متوجه قلعه شدند علی مشاعب ایشان پرداخت یکی از یهودان باز گشت و ضربتی بر دست علی زد که سپر از دستش بافتاد یهودی سپر بگرفت و بگریخت علی خشمناک خود را بدر حصار رسانید و در این حصار تموض را بقولی سه هزار تن بود بر کند و سپر خویش ساخت از علی الاسلام مرویست که فرمود از نیروی روحانی گندم نه بقوت جسمانی بعد ازان که بر زم فراغت کرد و آن در از پس پشت خود مقدار هشتاد دست دور افگند و بعد از فتح تموض اهالی دیگر قلاع خیبر امان یافتند محمد با بن شرط آنان داد که یک آثار طعام هر مردی از ان دیار برداشته بیرون روند و خیر آن هرچه باشد باز گذارند علی پس بلشکر باز گشت محمد او را استقبال نمود و در کنار گرفت و صفیه زوجه کنان یهودی و الی انجا را رسول بخواست بموجب وحی زین فدک را به فاطمه داد و دیگر فتوح و غنیمت بسیار ازان دیار بدست آمد هجدرین سال عمره بقضا اتفاق افتاد آورده اند که چون محمد بمدینه آمد بموجب امر اصحاب بیعت الرضوان و شش صد تن دیگر که مجموعه دو هزار و یک صد کس باشند روایت است که صد اسب حبیب بحمد بن مسلمه و اسلحه بشر ابن سعد داده با طائفه از پیش روان ساخت اصحاب گفتند که یا رسول الله از شروط صلح این بوده که با سلاح بمکه بنای نکرد شمشیر در غلاف فرموده آنها را بجرم نمی برم و بنا بر احتیاط است که اگر مخالفان عهد شکنند اسلحه با ما باشد پس بمکه آمد و بر ناقه قصوری سوار شده بمسجد الحرام در آمد و سواره طواف بجا آورد و آنوقت مشرکان بر قلل جبال رفته بودند و مکه را خالی گذاشتند بلال بر حسب فرمان بر بام کعبه شد و بانگ نماز گفت و محمد بعد سه روز بموجب عهدی که در صلحنامه مدینه کرده بود متوجه مدینه شد و نذر رواد که هیچکس از اصحاب در مکه نماند هجدرین سال آنجناب نامه بنجاشی بن ابجر عثالی حاکم سام نوشت و او مسلمان شد و هجدرین سال عروة بن عمر که از طرف هرقل والی ملقا بود مسلمان شد و هردو را بمدینه فرستاد

وقایع سال هشتم از هجرت

در اوائل این سال خالد بن ولید و عمرو عاص با جماعه مسلمانان سالم و غانم از انجا بمدینه آمدند نقل است که بمحدثان رسانیدند که در ان سفر عمر عاص روزی نماز بامداد به خیانت گذارد و محمد از و باز خواست کرد او گفت که آنروز سرما بسیار بود از هلاک خود

رسیدم وغسل نکردم قال الله تعالی لاتقربوا الصلوة وانتم سکاری یعنی گفته است خدای تعالی که نیندازید دستهای خود را در تهلکه محمد تبسم نمود و فرمود در گزید که بهر خود مخلص پیدا کرده و همدرین سال غزوه تبوک اتفاق افتاد و آن قریه از بلغار است بحدود شام که از انجا بیت المقدس دو مرحله است گویند که سرخیل والی آنجا نامه بر آنجناب را بگرفت و بگسست و گفته اند که از نسل انبیا جز او کسی نگشته محمد باستماع این خبر سه هزار مرد بدان صوب تعیین فرمود و زید بن حارث را امیر ساخت و گفت که اگر او کشته شود جعفر بن ابی طالب و اگر او کشته شود عبد الله بن رواح امیر باشد و اگر او کشته شود مسلمانان هر که را خواهند امیر گردانند یهودی دران مجلس حاضر بود گفت ای محمد اگر در دعوی نبوت صادقی و هر که را نام بردی کشته شوند زیرا که انبیای بنی اسرائیل اگر صد کس را نام بردندی آنها بقتل رسیدندی بالجمله رسول بود اع اصحاب رفت و زید سپاه براند و بحدود موته رسید سر خیل با لشکر عظیم بمسلمانان رزمی خلعت کرد و برادرش بقتل رسید و او در قلعه متحصن شد و بسیاری از مشرکان عرب بمدد او رسیدند سر خیل با لشکر عظیم از قلعه بیرون آمد و رزمی صعب کرد و آن هر سه اصحاب یکی بعد دیگری علم گرفته شهید شدند بعد ازان خالد ولید را مسلمانان امیر ساختند اما بهزیمت رفتند خالد ایشان را بجنگ خواند فائده نکرد کافران تعاقب کرده بسیاری بکشتند یکی از موسنان گفت در معرکه کشته شدن بهتر است که در گریز مسلمانان بازگشتند تا شب جنگ میکردند دیگر روز خالد اوضاع سپاه را تغییر داده به ایستاد مخالفان گمان بردند که لشکر بمدد ایشان رسیده تیز رسیدند و بگریختند خالد بسیاری را بگسست و ظفر یافت مورخان این را غزوه نوشته اند با آنکه محمد در ان جنگ حاضر نبود اما ازا غزوه برای آن نوشته اند که چون موسنان با مخالفان در معرکه موته برزم پرداختند ایزد تعالی حجاب برگرفت و انچه در ان رزم می گذشت رسول آنرا امید دیاران را مفصل از احوال در مدینه آگاهی می داد پس گویا که بنفس خویش آنجا حاضر بود و همدرین سال فتح مکه اتفاق شد آورده اند که در صلحنامه حدیبیه یک شرط آن بود که تیوجرئت که در امان محمد اند و تیونکر که در پناه قبائل قریش اند اگر با خود ها بجنگند کسی از دوستان نهماند ایشان نکنند روزی در مکه یکی از تیونکر زبان بیجو رسول برگشاد چراغی سروی او بشکست دیگر با نتقام او برخاستند و از قریش استمداد خواستند عکرمه بن ابی جهل و دیگر قریش پیمان شکستند و نقابها بر روی گرفته بمدد مکریان پرداختند و بسیاری از ایزموجز اعه را به قتل رسانیدند ابوسفیان از حال آگاه شد و به مکه رسید و دیگران ملامت کرد و بعد آن چند روز روی بمدینه نهاد و در مدت صلح بیفزاید اما پیش از ابوسفیان چند کس از بنو جزاعه بمدینه رفته صورت حال را بعرض آنحضرت رسانیده بودند سخن ابوسفیان را آنحضرت کسی از اصحاب جواب ونمی دادند و او را تو قیری نکردند ابوسفیان پرسید بمکه آمد محمد صلعم چند روز تغافل نموده محافظت طرق مکه کرد چون بمکه نزدیک رسید امر فرمود و با هفت صد مرد از مهاجر که در میان ایشان سه صد اسپ بودند و از انصار چهار هزار مرد که با پانصد اسپ داشتند و همچنین از هر قبائل فوجی آراسته از مدینه برآمد و تا سیدن در ظهران ده و دوازده هزار مرد و اسپان بسیار و صلحه بیشمار در عسکر بودند آنجا نزول فرموده و حکم فرمود که کسی که آتشی افروزند قریش که از آنجناب خبر نداشتند بدیدند و عظیم بهراسیدند ابوسفیان از مکه بجهت گیری برآمد و عباس از لشکر بیانون برآمده بود ابوسفیان را دید و بر اشتر خویش سوار کرده نزد محمد صلعم آورد و محمد گفت که ایمان از او امتناع نمود عباس گفت اگر ایمان بیاری خلاق نزنه قتل رسانم ابوسفیان تبرسید و ایمان آورد و محمد او را نفرمود قریش را با ایمان خواند عباس گفت که او بکه رود مرتد گردد اول افواج

مسلمانان برو عرض کن تا ازهم مرید نشود پس عباس اورا بموضعے که مرفوج بود باز داشت چندانکه طبقات چشم از پیش او گذشتند
ابوسفیان بتحیر بماند و بمکه آمد اهالی مکه از و پرسیدند که از پے تو این غبار چیست گفت وای بر شما محمد است قریش چون از رسیدن محمد
آگاه گشتند عکرمه بن ابوجهل و دیگران روی برزم نهادند خالد ولید مقدمه اسلام بود با ایشان مصاف داد و رزم کنان بدر مسجد الحرام
رسید مخالفان به قلل جبال گریختند خالد هفتاد تن از گریختگان بکشت گفته اند که خالد را آنجناب از قتل بنے کرده فرستاد پیام
ما بر و رسانید که محمد صلعم مے فرماید که کافران را به قتل رسان خالد هفتاد تن بکشت چنانچه گذشت پس نزد رسول آمد آنجناب
از خالد پرسید که چرا بفرموده عمل نکردے گفت که فرستاده تو چنین گفت آنجناب از دیار خوست کرد گفت که یا رسول الله
خواستم که بفرموده عمل کنم شخصے را دیدم که سرش با سمان و پاش بر زمین بود حربه بر سینهٔ من نهاد و گفت که خالد را به قتل امر کرد
والا من ترا به قتل رسانم آنجناب امرد از اخدای راست کرد پس بمسجد الحرام در آمد و علی را بفرمود تا بتان را بشکست و بتان
که بر بلندی بودند و دست با نهانی رسید علے را بفرمود تا مای بر کتف آن جناب نهاده بتان را بر زمین زد و کلیه خانهٔ کعبه
بطلبید و در بکشود و اندرون رفت و دو رکعت نماز گذارد و پس اهالی مکه طوعا و کرها ایمان آوردند و محمد صلعم بفرمود که پانزده
مرد و شش زن هر کجا که بیابند به قتل رسانید و از ان جمله هر کس به قتل رسیدند و شهادت نفر بشفاعت اصحاب امان یافتند و
ایمان آوردند و از ان جمله بود عکرمه بن ابوجهل که بخدمت آمد و ایمان آورد و دیگر وحشی غلام قاتل حمزه بن عبد المطلب که بگریخت
و آخر ایمان آورد و او آنست که در عهد خلافت ابوبکر کاری بزرگ کرد چه مسلمه کذاب که دعوی نبوت کرده بود در رزم بقتل رسانید
و از ان شش زن یکے هنده زوجهٔ ابوسفیان بود و یکے دیگر که ایمان آورد و دیگر چهار که بقتل رسیدند و همدرین سال غزوهٔ
حنین اتفاق افتاد آورده اند که بعد فتح مکه معظمه اشراف هوازن و ثقیف گفتند که اکنون محمد بجا بر آورد همان بهتر که پیش دستے
کنیم پس مالک بن عوف رئیس هوازن و کنان بن عبد و عره امرای ثقیف باشی بالاخر و بجنگ چنین نهادند محمد صلعم با
پانزده مرد متوجه حنین گشت ابوبکر انبوه لشکر اسلام دیده گفت باین کثرت سپاه مغلوب نشویم محمد آنرا پسندید و مکروه داشت
بران سبب حق تعالے بسبب اسلامیان را منهزم ساخت و بالاخر مظفر و دشمن هزار اسیر و بست چهار هزار شتر و
چهل هزار اوقیه نقره و چهل هزار گوسفند در ان معرکه غنیمت بدست آمد مالک بن عوف بقلعه طائف پناه برد رسول غنائم
را در موضع حصران نگاهداشته بطایف شتافت و قلعه را محاصره کرد رزمهای صعب اتفاق افتاد و بقولے بعد از هیزده روز
بفتح قلعه مقید نشده کوچ نمود و بموضع حصران رسید و دست عطا برگشاد و طائفه از مسلمان که مؤلف القلوب مشهور اند عطاے
وافر بایشان فرستاد چنانچه چهل اوقیه نقره و صد شتر با بوسفیان داد ابوسفیان گفت پسر من یزید را چیزے بده آنجناب
همان قدر او را بداد و باز گفت که پسر دیگر معاویه را بے نصیب مگردان رسول نیخندان او را داد ابوسفیان گفت سخت هوگند
که کردیم هم در جنگ و هم در صلح و بهمین سبیل دیگران را عطا فرمود نقل ست که امروز عباس بن مرداس را چهار شتر داد
عباس محروم شد و تنی چند از روی غضب بگفت محمد گفت برخیز و زبان او را قطع کن علی دست او را بگرفت و بجای شتران آورد
و گفت از تنها شتر بگیر که رسول بقطع زبان تو بدین وجه حکم فرمود عباس گفت پدر و مادرم فدای شما با وجه گریم و حلیم آید
علے گفت که رسول ترا چهار شتر داد که مهاجرین و انصار نکاشت اگر خواهے از مؤلف القلوب تا سے صد شتر بگیر عباس

رسیدم وغسل نکردم قال اللہ تعالے لاتقربوا الصلوٰۃ وانتم سکاری یعنی گفتہ است خدا تعالی کہ مبیند ازید دستہا سے خود را
در تملکہ محمد تبسم نمود وفرمود در گزید کہ بہر خود مخلص پیدا کردہ وہمدرین سال غزوہ تبوک اتفاق افتاد وآن قریہ از بلغار است بحدود
شام کہ از انجا بیت المقدس دو مرحلہ است گویند کہ سرخیل والی آنجا نامہ بر آنجناب را بگرفت وبگسست وگفتہ اند کہ ارسل
انبیا خبر او کسی نگاشتہ محمد باستماع این خبر سہ ہزار مرد بہ نصوب تعین فرمود وزید بن حارث را امیر ساخت وگفت کہ اگر او کشتہ شود
جعفر بن ابی طالب واگر او کشتہ شود عبد اللہ بن رواح امیر باشد واگر او کشتہ شود مسلمانان ہر کرا خواہند امیر گردانند یہودے
در ان مجلس حاضر بود گفت ای محمد اگر در دعوی نبوت صادقی وہر کرا نام بردی کشتہ شوند زیرا کہ انبیاے بنی اسرائیل اگر
صد کس را نام بردندی آنہا بقتل رسیدندی باجملہ رسول بود اع اصحاب رفت وزید سپاہ براند وبحدود موتہ رسید سرخیل
با لشکر عظیم بہ مسلمانان رزمے فلعت کرد وبرادرش بقتل رسید واو در قلعہ متحصن شد وبسیاری از مشرکان عرب بمدد او
رسیدند سرخیل با لشکر عظیم از قلعہ بیرون آمد ورزمے صعب کرد وآن ہر سہ اصحاب یکی بعد دیگرے علم گرفتہ شہید شدند
بعد ازان خالد ولید را مسلمانان امیر ساختند امابہزیمت رفتند خالد ایشان را بجنگ خواند فائدہ نکرد کافران تعاقب
کردہ بسیاری بکشتند یکی از موسنان گفت در معرکہ کشتہ شدن بہتر است کہ در گریز مسلمانان باز گشتند ناشب جنگ میکردند
دیگر روز خالد اوضاع سپاہ را تغییر داد تا بہ ایستاد مخالفان گمان بردند کہ لشکر مدد ایشان رسیدہ تبر سیدند وبگریختند خالد
بسیاری را بگسست وظفر یافت مورخان این را غزوہ نوشتہ اند باآنکہ محمد در ان جنگ حاضر نبود اما از اغزوہ برای آن
نوشتہ اند کہ چون موسنان با مخالفان در معرکہ موتہ برزم پرداختند ایزد تعالے حجاب برگرفت واینچہ در ان رزم می گذشت
رسول آنرا میدید ویاران را مفصل از احوال در مدینہ آگاہی میداد پس گویا کہ بنفس خویش آنجا حاضر بود وہمدرین سال فتح
مکہ اتفاق شد آورده اند کہ در صلحنامہ مدتہ بیک شرط آن بود کہ ہر جماعت کہ در امان محمد اند وہر کہ در امان قریش اند
اگر باخود ہا بجنگند کسی از دوستان ایشان نکند روزے در میکے از ہر دو بیکے از ہر دو نکرد زبان بیجور رسول برگشاد چراغی سرورے او
بشکست دیگر بانتقام او برخاستند واز قریش استمداد خواستند مکرمہ بن ابی جہل ودیگر قریش پیمان شکستند ونقابہا ہر دو گرفتہ
بمدد مکریان پرداختند وبسیاری از ازہر جراعہ را بہ قتل رسانیدند ابوسفیان از حال آگاہ شد وبہ مکرمہ ودیگران ملامت کرد
وبعد آن چند روز روی بمدینہ نہاد ودر مدت صلح بیفزاید اما پیش از ابوسفیان چند کس از بنو جراعہ بمدینہ رفتہ صورت حال را
بعرض آنحضرت رسانیدہ بودند سخن ابوسفیان را آنحضرت کسی از اصحاب جواب ونعم ندادند واورا تو قیرے نکردند ابوسفیان پیمودہ
بمکہ آمد محمد صلعم چند روز تغافل نمودہ محافظت طرق مکہ کہ خبر بوجہ بمکہ نرسد امر فرمود وباہفت صد مرد از مہاجر کہ در میان ایشان
سہ صد اسپ بودند واز انصار چہار ہزار مرد کہ با پانصد اسپ داشتند وہمچنین از ہر قبائل فوجے آراستہ از مدینہ برآمد وتا سید در
در ظہران دہ دوازدہ ہزار مرد اسپان بسیار واصلحہ بیشمار در عسکر بودند آنجا نزول فرمودہ وحکم فرمود کہ کسی کہ آتشی افروزند قریش
کہ از انجناب خبر نداشتند بدیدند وعظیم بہ ترسیدند ابوسفیان از بکہ بجہ گیری برآمد وعباس از لشکر بیانون برآمدہ بود ابوسفیان را
دید وبر اشتر خویش سوار کردہ نزد محمد صلعم آورد محمد گفت کہ ایمان از او امتناع نمود عباس گفت اگر ایمان بیاری خلائق را بقتل رسانم
ابوسفیان تبر سید وایمان آورد ومحمد او را نفرمود قریش را ایمان خواند عباس گفت کہ او بمکہ رود مرتد گردد اول افواج

مسلمانان بروعرض کن تا ازهم مرید نشود پس عباس اورا بموضعے که مرفوج بود باز داشت چندانکه طبقات چشم از پیش او گذشتند ابوسفیان نمیر نماند و بمکه آمد اهالی مکه ازو پرسیدند که از پے تو این غبار هیبت گفت وای بر شما محمد است قریشیں چون از رسیدن محمد آگاه گشتند عکرمه بن ابوجهل و دیگران روی برزم نهادند خالد ولید مقدمهٔ اسلام بود با ایشان مصاف داد و رزم کنان بدر مسجد حرام رسید مخالفان به قتل جبال گریختند خالد هفتاد تن از گریختگان بکشت گفته اند که خالد را انجناب از قتل بے کرده فرستاد پیام ما بر و رسانید که محمد صلعم مے فرماید که کافران را به قتل رسان خالد هفتاد تن بکشت چنانچه گذشت پس نزد رسول آمد انجناب از خالد پرسید که چرا بفرموده عمل نکردے گفت که فرستاده تو چنین گفت انجناب ازو یاد خواست کرد گفت که یا رسول الله خواستم که بفرموده عمل کنم شخصے را دیدم که سرش باسمان و پایش بر زمین بود حربه بر سینهٔ من نهاد و گفت که خالد را به قتل امر کن والا من ترا به قتل رسانم انجناب امرداد اضدای راست کرد پس بمسجد الحرام در آمد و علی را بفرمود تا بتان را بشکست و تان که بر بلندی بود ند و دست با تمنا نمی رسید علے را بفرمود تا مای بر کتف آن جناب نهاده بتان را بر زمین زد و کلیهٔ خانهٔ کعبه بطلبید و در بکشود و اندرون رفت دو رکعت نماز گذارد و پس اهالی مکه طوعا و کرها ایمان آوردند و محمد صلعم بفرمود که پانزده مرد و شش زن هر کجا که بیابند به قتل رسانید و ازان جمله سه کس به قتل رسیدند و هشت نفر بشفاعت اصحاب امان یافتند و ایمان آوردند و ازان جمله بود عکرمه بن ابوجهل که بمدینه آمد و ایمان آورد و دیگر وحشی غلام قاتل حمزه بن عبد المطلب که دیگر بخت و آخر ایمان آورد و او آنست که در عهد خلافت ابوبکر کاری بزرگ کرد چه مسیلمهٔ کذاب که دعوی نبوت کرده بود در رزم بقتل رسانید و ازان شش زن یکے هنده زوجهٔ ابوسفیان بود و یکے دیگر که ایمان آورد و دیگر چهار که بقتل رسیدند و همدرین سال غزوهٔ حنین اتفاق افتاد آورده اند که بعد فتح مکه معظمه اشراف هوازن و ثقیف گفتند که اکنون محمد بما باز آورد همان بهتر که پیش دستے کنیم پس مالک بن عوف رئیس هوازن و کنان بن عبد وعره امرای ثقیف باشی بالاخر و بجنگ چنین نهادند محمد صلعم با پانزده مرد متوجه حنین گشت ابوبکر انبوه لشکر اسلام دیده گفت باین کثرت سپاه مغلوب نشویم محمد آنرا بشنید و بگریست و گفت بران سبب حق تعالے بحسب اسلامیان را منهزم ساخت و بالاخر مظفر و دشمن هزار اسیر و بست چهار هزار شتر و چهل هزار اوقیه نقره و چهل هزار گوسفند دران معرکه غنیمت بدست آمد مالک بن عوف بقلعه طائف پناه برد رسول غنائم را در موضع حصران نگاهداشته بطایف شتافت و قلعه را محاصره کرد در زمهای صعب اتفاق افتاد و بقولے بعد از هیزده روز بفتح قلعه مقید نشده کوچ نمود و بموضع حصران رسید و دست عطا برگشاد و طائفهٔ از مسلمان که بمؤلف القلوب مشهور اند عطاے وافر بایشان فرستاد چنانچه چهل اوقیه نقره و صد شتر بابوسفیان داد ابوسفیان گفت پسر من یزید را چیزے بده انجناب همان قدر او را بداد و باز گفت که پسر دیگر معاویه را بے نصیب مگردان رسول نیچندان او را داد ابوسفیان گفت سخت هوگند که کرد بے هم در جنگ و هم در صلح و بهمین سبیل دیگران را عطا فرمود نقل است که امروز عباس بن مرداس را چهار شتر داد عباس محروم شد و تنی چند از روی غضب بگفت محمد گفت برخیز و زبان او را قطع کن علی دست او را بگرفت و بجای شتران آورد و گفت از تنها شتر بگیر که رسول بقطع زبان تو بدین وجه حکم فرمود عباس گفت پدر و مادرم فدای شما با دیه گریم و حلیم آید علے گفت که رسول ترا چهار شتر داد که مهاجرین و انصار را نکاشت اگر خواهے از مؤلف القلوب تا سے صد شتر بگیر عباس سر

همان چهارشنبه بگرفت آورده اند که آن روز از انصار گفتند چون محمد بقوم خویشین رسید از ما فراموش کرد و خبر ایشان را نجوید و مال خود با ایشان ندهد محمد شنید و انصار را جمع آورد و گفت که کدام یک میخواهید از مؤلفة القلوب باشید و با مال شتر بخانه روید و یا رسول خدا را بگیرید انصار بگریستند و عذر خواستند و در آن منزل جمعی از قبیله سوروان بخدمت آمدند و ایمان آوردند و اخلاق سپیران خود خواستند و رسول آنها را آزاد کرد و مالک بن عوف آگهی یافت و از انصار طائفه بخدمت پیوست و ایمان آورد آنجناب اموال و عیال او را باز داد و صد شتر دیگر او را عطا فرمود و در دوازدهم ذی قعده از قصران احرام عمره پیشت بمکه شد و عتاب بن اسید را امارت مکه داد و ابوسفیان بن حرب را بهجران از بلاد دین والی ساخت و محضران مرخصت نمود و بقیه غنائم را قسمت فرمود و در خر ذی قعده بمدینه رسید و درین سال ابراهیم ابن رسول از ماریه قبطیه متولد شد

وقایع سال پنجم از هجرت

درین سال بعضی را بنا بر اخذ زکات بقبایل عرب فرستاد و علی را بقبیله طی فرستاد علی بتخانهای آنجا را خراب ساخت و دختر حاتم طائی را با سیری گرفته بمدینه آورد رسول او را و آنجا را دو عدی بن حاتم طائی که از شام گریخته بمدینه آمد و مسلمان شد و در سال چهارم سلیقه عام که زه گرده بود نمود و همدرین سال غزوه تبوک افتاد و تبوک موضعی و قلعه و چشمه ایست بشام بسمع محمد رسید که ملک شام قصد مدینه دارد و مقدمه لشکر او به بلقا رسیده و در ان سال هر یک از مهاجر و انصار زمانهای خود را براه خدا حسب الامر رسول در ساختگی مهمات آن غزوه صرف کردند چنانچه ابوبکر خانه خود را بچهار هزار درم آورد و عثمان فرمود که برای اطفال چه داشتی گفت خدا و رسول او را و آن سیصد شتر علی را در مدینه خلیفه ساخت و با سی هزار مرد و با فرسی هشتاد هزار مرد که ازان جمله ده هزار سوار و دو آزده هزار شتر بودند بتبوک رسید و دو ماه آنجا بماند و ازان غزوه مسلمانان را از طرف زاد و توشه و شدت گرمی هوا و بی آبی عرب بسیار رسید که گویند آب بمرتبه کمیاب بود که مردم شتران را می کشتند و از رطوبت امعا و احشای آن دهن های خود را تری میساختند چون از مخالفان در آن بدست اثری نیافتند آنجناب بمدینه مراجعت نمود و همدرین سال در ماه ذی قعده آنجناب قصد حج کرد و چون شنید که مشرکان برسم جاهلیت عریان و برهنه طواف خانه کعبه می نمایند از کراهیت اختلاط با ایشان منصرف فرمود و اول ابوبکر را بموجب نیابت علی را بلکه فرستاد که بقوم برساند هر که ایمان آرد بیشک و شبه درشت در آید و دیگر برهنه بحج نیاید و بعد از ین سال هیچکس از کافران و مشرکان حج بگذارد و دیگر آنکه بعد ازین کافر کافر نشود خویش پدر باشد ابوبکر و علی بمکه آمدند ابوبکر شما سی حج بردم آموخت و علی هم از پیام برگشید و تبلیغ رسالت نمود تمام بجا آورد و پس هر دو بمدینه بازگشتند و همدرین سال عبد الله بن ابی رئیس منافق نمازش محمد بعیادت او رفت و بحسب التماس او پیراهن خود را که ملصق بدن شریف بود جهت کفن او را داد و گفت که بعد مرگ بر من نماز گذارد و دعای استغفار بهر او خواند آنجناب قبول فرمود و در روضة الاحباب بنظر راقم رسیده که بعد از دفن او را از گور بیرون آورد و سرش در کنار نهاد و آب دهان مبارک از انگشت خود در دهان او کرد منافقان دیگر عجز بنیاز مندی

عبد اللہ منافق کہ در حالت نزع بارسول دیدہ بود و شقفت ہائے آنحضرت دربارۂ او پس از مرگ مشاہدہ کردند ہمہ منافقان بصدق دل و خلوص نیت ایمان آوردند و ہمدرین سال قبائل عرب گروہ گروہ بمدینہ آمدند و ایمان آوردند۔

وقایع سال دہم از ہجرت

درین سال گروہ نامعدود بمدینہ آمدند و ایمان آوردند و ہمدرین سال رسول علیہ السلام نامہ بہ ترسایان نجران نوشت و ایشان را باسلام دعوت فرمود چہار دہ کس از روسائے ترسایان بمدینہ آمدند و گفتند کہ در شان عیسے علیہ السلام چہ گوئے محمد گفت کہ بندہ خدا و پیغمبر او بود گفتند کہ پدر او کہ بود فرمود کہ او را پدر نبود گفتند پس چگونہ بندہ مخلوق باشد رسول گفت کہ جواب این فرد انگویم پس دیگر روز این آیت نازل شد ان مثل عیسے عند اللہ کمثل آدم خلقہ من تراب ثم قال لہ کن فیکون رسول این آیت بر نجرانیان برخواند ایشان بپذیرفتند و سخنان گفتند رسول گفت بیائید تا مباہلہ کنیم یعنے بایک دیگر سوگند کنیم و گوئیم کہ لعنت خدا بر اہل کذب ترسایان از سوگند اندیشہ کردند و ترسیدند رسول ایشان را باز دعوت کرد و با نمودند فرمود کہ محاربہ را آمادہ باشید گفتند صلح کنیم و ہر سال دو ہزار حلہ کہ ہر یک بقیمت چہل درم شود بدہیم رسول عرض قبول کرد و با ایشان شرط کرد کہ از جملہ روسائے ترسایان بود فرمود گوئی کہ سے بینم پالان شتر و اژگون نہادہ ایشان گفتند روز کوچ از روی غفلت پالان شتر وارکون نہادہ چون آگاہ شد بخدمت رسول آمد و ایمان آورد و در آخر این سال رسول صلعم حج گذاردن کرد خلایق بسیار بمدینہ نہادند آنحضرت در مدینہ غسل کرد و فاطمہ زہرا امہات مومنان را در ہودج ہا نشانیدہ ہمراہ گرفت و با یک لک و ہشتاد ہزار مرد از مدینہ بیرون آمد و چون بمکہ رسید مناسک حج بجا آورد و رسول صلعم شصت و شتر بعد دسالہای عمر خود قربان فرمود و بعد از حج عزیمت مدینہ نمود و بغدیر خم رسید و بفرمان آنجناب از پالانہای شتران منبر ساختند رسول بر ان شد و فرمود کہ گویا مرا بعالم قدس میخوانند و زود باشد کہ از میان شما بیرون روم و دو چیز در میان شما میگذارم و آن قرآن و اہل بیت من است باید کہ با ہمدیگر کنار حوض کوثر با من ملاقات کنند پس دست علی گرفت و او را برداشت چنانچہ قدم او بر سر زانوے آنحضرت رسید و گفت من کنت مولاہ فعلی مولاہ تا آخر حدیث پس فرود آمد و اصحاب را بتہنیت علے امر فرمود پس بمدینہ رسید و ابراہیم بن رسول کہ از ماریہ قبطیہ متولد شدہ بود چند ماہہ شدہ درگذشت۔

وقایع سال یازدہم از ہجرت

در اوایل آن سال محمد صلعم مریض شد و صحت یافت و بروز چہار شنبہ بست و ہشتم صفر باز بیمار شد و ہر روز مرض در تزاید بود و وقتے در شدت مرض با اصحاب فرمود کہ دوات و کاغذ و قلم بیارید تا وصیتے بنویسم کہ بعد از من گمراہ نشوید فاروق گفت رسول را علیہ مرض غلبہ است و قرآن در میان ما بسنده است بعضے گفتند کہ قلم و دوات و کاغذ باید داد و درین گفتگو آواز ہا بلند شد رسول چون بہوش آمد گفت نشاید کہ پیش من نزاع کنند از نزد ما برخیزید این اول اختلافست کہ در اسلام پدید آمد بروایت سمیر ملا معین بعد از ان آنحضرت را اندک تخفیف شد و مکرر مہاجرین و انصار را در موقفت

یک دیگر و فاطمه و علی عرم را بیعیتها نمود و باز مرض اشتداد یافت عباس با علی گفت بیا تا پیش محمد رویم و در امر خلافت استفسار کنیم اگر از ما باشد فبها والا التماس کنیم تا ما را وصیت کند علی قبول نکرد عباس گفت اگر حالا درین محل مدخل نکنیم دیگر هرگز خلافت بما نرسد علی گفت که من هرگز از ان حضرت سوال نکنم و دنیا نطلبم بالجمله شدت مرض بانحضرت بسیار شد و آخرین سخن این بود الصلوات الصلوات و حال بران حضرت متغیر گشت و رحلت فرمود علی و عباس و قثم و فضل و اسامه بن زید و صالح مولای انحضرت آنجناب را غسل دادند و تکفین کرده بر سریر نهاده بیرون آمدند اول ملایکه بر انحضرت نماز گذاردند و بعد از ان مردان صحابه بی امامت و پس از ان زنان بدستور نماز گذاردند و در هر جا که قبض روح پیغمبر شده بود یعنی در حجرهٔ عایشه دفن کردند رحلت محمد بقول اکثر در دوازدهم ربیع الاول آن سال بود و سن شریف شصت و سه سال از انجمله چون چهل سال شد بنبوت و دعوت مبعوث گشت و سیزده سال در مکه بماند پس بمدینه هجرت فرمود و ده سال در مدینه بسر برد و در ان ده سال که در مدینه بود پنجاه و شش سپر بر سر دشمن فرستاد و بست و هفت بار با مخالفان دین غزا کرد و در نه غزو بنفس نفیس خویش مقابله فرمود و معجزات از انحضرت بسیار است از انجمله یکی شق القمر است و اقوال از ان جناب نیز بسیار است و آثار احادیث نامند از انجمله است من لم یقدر علی کتب الفضائل فلیکتب قصیدة ترک الرذائل و قال ملک اتمنی فی شمائلکم ترک العلم و جمع المال و بقولی پسران رسول چهار تن بودند قاسم و ابراهیم و طیب و طاهر ایشان از خدیجه بودند و پیش از بلوغ بگذشتند و ابراهیم از ماریهٔ قبطیه بود و بمدینه در خردی فوت کرده و بروایتی دو پسر بودند که طیب و طاهر کنیت ایشانست و چهار دختر بودند و هر چهار از خدیجه متولد شده بودند زینب و رقیه و فاطمه و ام کلثوم زینب را هالهٔ ابوالعاص ابن ربیع بود و از و پسری و دختری آمد پسر فوت کرد و دختر ش را علی عرم بعد فوت فاطمه بموجب وصیت او بخواست و ام کلثوم در نکاح عتبه بن ابی لهب بود عتبه او را بغوای کافران طلاق داد رقیه رسول صلعم بعثمان بن عفان داده بود و او در گذشت رسول عرم ام کلثوم را بعثمان بن عفان داد و از ان هنگام عثمان بذی النورین ملقب گشته و عثمان را از رقیه پسری بوجود آمده بود عبدالله نام چون دو سال شد در گذشت و بعد از رقیه را دیگر فرزند نشد و از ام کلثوم نیز فرزندی بوجود نیامد و امامیه گویند که رقیه و ام کلثوم دختران رسول نبودند و پدر ایشان شوهر پیشین خدیجه بود و صاحب روضة الاحباب گوید که ایشان هر دو از صلب محمد صلعم بوجود آمدند و دختر چهارمی فاطمه زهرا رضی الله عنها که نکاح علی علیه السلام بود و فاطمه سه پسر داشت و سه دختر پسرانش حسن حسین و محسن محسن در خردی فوت کرد و دختران رقیه و زینب و ام کلثوم رقیه بطفولیت در گذشت زینب در حبالهٔ نکاح عبدالله آمد و ام کلثوم را عمر فاروق بخواست و بعد از عون بن محمد بن جعفر طیار او را خطبه کرد و در ازدواج رسول روایات مختلف رفته است که چند نکاح کرده و بعضی را طلاق داده و انچه گویند اشهر اول خدیجه کبری زینب بنت خزیمه این هر سه در زمان رسول فوت کردند و هنگام رحلت محمد نه زن بحبالهٔ نکاح او بودند و از ایشان سه پسر و چهار دختر بماندند و از سریهٔ آن بقولی چهار اند و حیات بودند و اسامی ایشان اینست عایشه بنت ابی بکر که با کره و شیزه بود و دیگر همه صبیه چون سوده و حفصه بنت عمر فاروق و ام حبیبه بنت ابوسفیان خواهر معاویه و ام سلمه و ام حلیمه و جویریه و صفیه بوجه الی خیبر و میمونه از سخنان عامهٔ است او را گفتند که کسی که نیکو باشد گفت انگاه که بیدار و بدکار باشد گفتند انگاه که بیدار و که نیکوکار است بالجمله بعد از رسول علیه السلام ابی بکر بن ابی قحافه تمیمی القرشی بخلافت نشست لقب او صدیق است و نسب او با محمد در مره بن کعب بهم میرسد و ابوبکر اول کسی است از رجال احرار که ایمان آورده و او اول کسی ست که او را خلیفه خواندند و اول کسی ست در

اسلام کرد او را صدیق خواندند و او در خلافت خود یازده امیر در سپاه فرستاد تا عدد را تمام کرد و در ایشان یکی خالد ولید بود در خلافت او مسیلمهٔ کذاب که در یمامه دعوی نبوت میکرد و خلقی کثیر با او گرویدند و بعد از زحمت بسیار بدست وحشی غلام جبیر بقتل رسید و خالد ظفر یافت و بسیاری از لشکر مخالفان عراق و عجم و شام بخلافت ابوبکر منهزم و شکسته شدند و او مریض شده و گفتند که او را زهر داده اند و از پسران او یکی محمد بن ابی بکر و عبد الرحمن و از سخنان اوست که سه چیز یافته نمیشود در سه چیز دولت بی آرزوی و جوانی بی شتاب و معجت با دوست گویند که علی عرم بعد از چهل روز بقولی پس از شش ماه بعد از فوت فاطمه با ابوبکر بیعت کرد و امیه گویند او بیعت نکرد و بعد از وی عمر بن الخطاب عدوی القرشی بخلافت نشست و نسب او فاروق است نسبش بمحمد و کعب بن لوی بهم میپیوندد و بعد ایمان او عدد مسلمانان بچهل رسید و او اول کسی است که او را امیر المومنین خواندند و او اول کسی است که تاریخ از هجرت بنا کرد و او را افتتاح الامصار گفتندی چه در خلافت او شهرهای بسیار مفتوح شد و از ان جمله است اکثر بلاد شام چون دمشق و طبریه و فلسطین و عسقلان و بعلبک و حمص و حلب و قنسرین و انطاکیه و بیت المقدس این جمله بدست ابی عبیده بن الجراح و سائر عراق عرب بدست سعد بن ابی وقاص و اهواز بدست موسی اشعری و اسکندریه و مصر و طرابلس عرب بدست عمرو عاص و اصطخر و اصفهان و دینور و آذربیجان و طبرستان و کرمان و خراسان و دیگران بدست دیگران و گویند که در عهد خلافت او فاروق هزار و سی و شش شهر با توابع مفتوح شد و چهار هزار مسجد ساخته آمد و او را ابو لولو از مغیره ابن شعبه بقتل رسانید و او بعدالت موصوف بود و قتی پسرش عبد الرحمن خمر خورد عمر بر حد زدن فرمود و حد تمام نشد تا که عبد الرحمن بمرد عمر بفرمود تا بر تنش زدند چندانکه حد تمام شد و عمر را شش پسر بود و از ان عبد الله بن عمر و عاصم بن عمر در قید حیات ماندند و از سخنان عمر است که ندامت چهار نوع ست اول ندامت روزه و ان چنانست که کسی ناهار نا خورده از خانه بیرون می آید و ندامت سال آنکه ترک زراعت کند و قت آن و ندامت عمر آنکه زن خشن غیر موافق باشد و ندامت ابد آنکه ترک کند حق تعالی را تا فراموش کند پروردگار را و گویند که علی عرم با او بیعت کرد و بعد از عثمان بن عفان بن ابی العاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف القرشی در اول محرم سال بست و چهار هجری بخلافت نشست و او بعلم و حیا معروف بود و جامع آیات قرآن شریف بود و ذی النورین لقب اوست چه دو دختر محمد یکی بعد فوت دیگری بعقد نکاح در آورد و معاویه بن ابو سفیان را که در خلافت عمر بدمشق عامل بود بدستور او بر ملک شام بحال داشت و اکثر از عمال عمر را عزل کرده دیگر را نصب نموده در عهد خلافت عثمان گنجه و برده و خزران و بلقان و شروان و طوس و هرات و سجستان و نیشابور و مرو و طالقان و خاریاب و طبس مفتوح گشت و یزدجرد شهریار عجم از سپاه او بخراسان گریخت و بمرو افتاد و بنجا در گذشت و قسطنطین بن هرقل ملک روم از لشکر اسلام منهزم بخجیره افتاد و انجا بدست سپاه خود بقتل رسید و بسیاری از ملوک اطراف که بعضی از ان ایمان آوردند و برخی جزیه قبول کردند و در زمان او فتوحات بسیار روست داد و مال بسیار شد و او در خلافت حجاب بر در نشاند تا خلق را از دخول بیجا مانع آمدند و انگشتری رسول که بر نامها و سنا شیر شیخین که عبارت از ابوبکر و عمر است مهری نهادند بچاه افتاد و هر چند که آنرا جستند کمتر یافتند و در آخر خلافت او میان او و اصحاب رسول مخالفت افتاد و خلقی کثیر بقتل او فراهم آمدند و خانهٔ او را محاصره کردند و در حین محاصره علی چند شبانه روز بر آب یکبار شش بسیار بخانهٔ او فرستاد و بالاخر مخالفان بخانهٔ او در آمدند و آنروز جمعه دوازدهم ذی حجه سال سی و پنجم هجری که بود او را شهید کردند و او وقت تلاوت قرآن شریف سیکرد خونش بر این آیت

افتاد نسیکفیلکم اللہ وہو السمیع العلیم و رسید ان بودند غیر از بنات رسول چون خالد بن عثمان جد راقم حروف است و عبد الرحمن عثمانی
از اولاد اوست و ذکرش در اقلیم سوم در ضمن بلگرام مرقوم است و بعد از عثمان علی بن ابی طالب بن عبد المطلب بن ہاشم
الہاشمی القرشی بن عبد مناف بخلافت نشست و بقبش اسد اللہ و مرتضے علی است از سنا قبتش کتابہا مملو است و علی عرم را
در خلافت خود بسہ طائفہ اتفاق محاربہ افتاد اول با اصحاب جمال کہ ام المومنین عائشہ سرکردہ آن جماعت بود و وجہش آنکہ چون
محمد بن ابی بکر و دیگر رفیقان علی عرم در قتل عثمان شریک بودند، عائشہ رضی اللہ عنہا برسو مزاجی با علی از محمد رسول اللہ صلعم داشت و دیگر انگیختہ
طلحہ و زبیر وغیرہ مخالفان علی عرم دعوی خون عثمان رضی اللہ عنہ از علی کرد و مہم محاربہ انجا سید و عائشہ بر شتر سوار شدہ با علی رضی اللہ عنہ رزم کرد و آخر
بہ تہدید علی رضی اللہ عنہ بمدینہ نشست و در ان حرب ہیزدہ ہزار کس از سپاہ عائشہ و نہصد کس از لشکر علی رضی اللہ عنہ کشتہ شدند و دوم محاربہ با معاویہ
بن ابی سفیان بودہ کہ علی رضی اللہ عنہ خواست کہ معاویہ را از حکومت عزل کند عباس گفت اگر چنین کنے او ترا بقتل عثمان متہم سازد و علی نشنید
و معاویہ را بیعت خواند و ہمان پیش آمد کہ عباس گفتہ بود معاویہ برزم پیش آمد یازدہ ماہیان فریقین ہنگامہ رزم بودہ و در غرہ ماہہای
حرام کہ ذی قعدہ و ذی حجہ و محرم و رجب اند مقابلہ ے کردند و بجنگ سلطانی بنا بر خوف استیصال رضا نمیدادند لیکن با
بودی کہ ہر دو جانب چہ بسیار از شتاقتندی و چندان رزم کردندی کہ یک کس از ایشان باز گشتندی و گفتہ اند کہ در ان
معرکہ شصت ہزار و بقولے ہشتاد ہزار کس بہ قتل رسیدند و ہفتاد تن از اصحاب بدریان کہ در فوج علی بودند بہ قتل رسیدند
بالآخر علی بر طبق استرضا معاویہ و دیگران بہ اکراہ راضی بصلح شد و مہم مصالحہ را بر حکم ایشان رضا داد و ہنگام صلح
مردم از بنی امیہ از [illegible] بر لشکر معاویہ حملہ کرد و چندین کس را بکشت و باز گشت و چندی از اصحاب علی
را بہ قتل رسانید و گفت کہ من از علی معاویہ بیزارم کہ بحکم رضا دادند پس آنمرد را بکشتند اول خارجے بود کہ بہ قتل رسید
و خوارج عبارت از ان جماعت آمد کہ از ہر دو بیزار اند و آن گروہ بسیار شدند و ذکر ایشان بیاید بالجملہ بعد از تحریر صلحنامہ علی
علیہ السلام بکوفہ و معاویہ بشام مراجعت نمودند و مصلحان بر دومۃ الجندل شدند تا آنجا حکم کنند بالجملہ عمر عاص کہ از طرف معاویہ
امین بود موسی اشعریرا کہ از جانب علی رضی اللہ عنہ حکم بود بفریفت چہ موسے اشعری گفت کہ مصلحت نیست مایان بخلع ہر دو اتفاق نمائیم
و امر خلافت را بالشعرای اندازیم و بعد ازان روز دیگر بہ صلاح یک دیگر یکے را شایستہ خلافت دانیم حکم کنیم موسی بپسندید
عمر عاص او را اول بہ منبر فرستاد تا حکم کند موسی اشعری بر منبر برفت و از مکر عمر عاص علی را از خلافت خلع کرد و فرود آمد
پس عمر عاص بر منبر رفت و گفت کہ موسے اشعری امین علی صاحب خود را از خلافت خلع کرد و ما کہ از طرف معاویہ
امین و حکم ایم معاویہ را بخلافت مقرر داشتیم ازان امر شوری عظیم در خلایق پدید آمد جمعے از حاضران گفتند لا حکم الا اللہ و
منکر اقوال ایشان شدند عمر عاص پس ازان بدمشق رفت و بخلافت معاویہ سلام کرد اہالی عراق زبان طعن و لعن بر معاویہ
عمر عاص و نابعان او بکشادند معاویہ بشنید و امر کرد کہ علی و حسنین و ابن عباس و دیگر شیعان علی را بر منابر ناسزا گویند
و ابتدای سب گفتن از سال سی و ہفتم ہجرے پدید آمد علی عرم بزرم شام بجہت لشکر فرمان داد در خلال این احوال مہم خوارج
پیش آمد و بآن پرداخت گروہ خوارج چہار ہزار و بقولے ہشت ہزار مرد بودند و ہمہ بقتل رسیدند مگر
نہ کس از ان بقتل نرسیدند و بیرون رفتند یکے از ان بنجریرہ و دو تن بسجستان و دو کس بعمان و چہار کس بجاہای دیگر افتادند

خوارج تمامی ملک بایشان منسوب اند خارجیان این قوم باشند و چنین رافضیان آنکه وقتی تابعان زید شهید بن امام زین العابدین بن امام حسین بن علی علیهم السلام در عین روم اورا گفتند که از ابوبکر و عمر تبرا کن والا از تو جدا شویم زید شهید ابا کرد پس از و جدا شوند زید گفت فضوا پس آن قوم رافضی خواندند و این واقعه در یک صد و دوازده هجری که زید شهید بر هشام بن عبد الملک مروان خروج کرده بود اتفاق افتاد بالجمله چون آن جماعه از زید جدا شدند زید جنگ میکرد تا آنکه شصت و شش نفر بشهادت رسید القصه علی بعد از قتل خوارج خواست که لشکر بشام کشد در آن دو سه روز عبد الرحمن بن ملجم در نوزدهم رمضان سال چهلم هجری تیغی بر فرق علی زد و بست و یکم رمضان همان سال از آن زخم رحلت نمود از سخنان علی است که عاجز ترین خلایق کسی ست که دوستی بدست آرد و از و عاجز تر این که چون بدست آرد او را بداند دلالتی بگذارد نقل ست که اعرابی روزی بمسجد رسول آمد و به تعجیل تمام نماز گذارد و در رعایت ارکان نماز بجا نه آورد و چون خواست که بیرون رود علی عرم بانگ بر آورد و نعلین بر داشت که بر او زند و گفت آن نماز محسوب بست اعرابی نماز از سر گرفت و بخشوع و خضوع تمام بگذارد علی فرمود اکنون بگوی که آن نماز بهتر بود یا این اعرابی گفت زیرا که آنرا از برس خدای تعالی کرده بودم و این را از بیم نعلین علی علی بخندید و او را انوارش فرمود فصل فرزندان علی علیه السلام بست و هفت تن بودند پانزده از اناث و دوازده از ذکور و از جمله ذکور حسن و حسین از فاطمه زهرا و محمد که صنفیه مادر او بود و او محمد بن صنیف معروف و مشهور بوده و او بقوت بازو و بعلم در ع معروف بوده نقل ست که وقتی ملک روم دو تن نزد معاویه فرستاد و نوشت که مانند آن بهر سان یکی بغایت بلند بالا و دیگری در قوت بازو نظیر ندارد معاویه محمد حنیف را بخواند او بیامد گفت روی اگر بخواهد بنشیند من او را دست گرفته بر خیزانم و یا من به نشینم و او مرا بر خیزاند روی بجلوس اختیار کرد محمد دست او را گرفته بر خیزانید و دیگری که بغایت بلند بود حاضر آمد و با معاویه گفت که مرا بایستادن برابر روی خوب نیک می آید از ار خود با دهم تا بپوشد از ار تا بینند روی رسیده بود از سخنان محمد حنیف است هر که غرت نفس خواهد دنیا در نظرش خوار گردد و دیگر از فرزندان علی عرم عمر است که بانتخاب ترین عبده التقفی خروج کرد و بدست سپاه عبد الملک مروان شهید شد و ایضاً از فرزندان علی عرم عباس ست که در رکاب برادر امام حسین شهید شد و دیگر عثمان و جعفر وغیره و هر کرا از سیادت نسب باین کسان میرسد آنرا سید علوی گویند و هر که انتساب به امام حسین و امام حسن میرساند را مطلق سیدی نامند حسینی باشند یا حسنی بالجمله بعد از علی علیه السلام **امام حسن** بن علی عرم بخلافت نشست و اول کسی ست که باین نام موسوم گشت زکی لقب اوست و شبیه ترین خلایق به رسول بوده بعد علی عرم شش ماه بخلافت نشست و اثر کراهت حرب در یاران خود مشاهده کرد و اصح آنکه رسول صلعم فرموده بود که بعد من سی سال خلافت بر خلفا عادل خواهد ماند و پس از ان ظالمان و ستمگاران خلیفه خواهند شد چون ایام معهود آخر شد امام حسن بعبید الله عامر امیر معاویه پیغام داد که خلافت بمعاویه باز دهم گذارم بشرط آنکه اهالی عراق و شیعه علی از و در امان باشند و ترک سب علی کنند و بی مشورت من ولی عهد نکنند و بنی هاشم را بر خود ترجیح نهند و هر ساله دو صد هزار درم نقد و مال دار البجرد اهواز بمن فرستد معاویه همه قبول کرد دگر ترک سب علی نکرد و لیکن گفت که علی را در حضور امام حسن ناسزا نگویند رقعه حروف گویند ناسزا و سب گفتن از ان هنگام تا سال نود و نهم هجری در میان خلفای بنی امیه شایع بوده چون عمر عبد العزیز بن مروان بن حکم بخلافت نشست آن رسم نکوهیده را

برانداخت و امر فرمود که هیچ کس بر اهل بیت طاهران زبان بدشنام نگشاید از آن وقت باکمل موفور شایع است مذهب اهل سنت و جماعت که کسی را ناسزا نگویند و علی العموم و اهل بیت رسول صلعم و اصحاب او را حرمت کنند و امام پیشوای خود دانند امامیه و رافضی و گروه شیعه که تا اکنون زبان بدشنام اصحاب ثلاثه و تابعان ایشان و ام المومنین عایشه رضی کشایند در میان ایشان حاکمی صاحب ضبط برنخواست و یا آنکه روا ندانست که ان رسم نکوهیده برطرف شود از آن است که تا حال جاری است خصوص در زمره شیعیان اوباش و ممالک ایران و اکثر از بلاد هندوستان که از غره محرم تا عشر اول آن هر سال دران غلو زیاده از حد بکنند و نزد ایشان اصحاب و غیره را ناسزا گفتن از جمله عبادات حسنه و رکنی از ارکان مذهب ایشان است بالجمله از امام حسن عم معاویه بکابر و فریب بیعت گرفت و امام باکراه بیعتش پذیرفت چنانچه در تواریخ مرقوم است بعد ازان معاویه با امام حسن گفت که حسین نیز با من بیعت گیرد امام حسن گفت که او را تکلیف مکن و بیعت نخواهد کرد معاویه ازان درگذشت و ازان است که چون یزید بن معاویه بخلافت نشست از امام مظلوم بیعت خواست و او اباد کرد سپاه یزید که رئیس ایشان عبد الله بن زیاد بود امام حسین را در کربلا با خویشان و افربا و رفقا شهید ساخت و بایذا اهل بیت طاهر را کوشید گویند که چون معاویه خواست که پسر خود یزید را ولی عهد کند با خود گفت تا حسن زنده است این امر صورت نبندد چه با و عهد بسته بودم که بی مشورت امام حسن ولی عهد نکنم پس امام حسن را بفریب مسموم ساخت و فرزندان امام حسن علیه السلام از ذکور سه تن بودند و از ایشان اند زید بن حسن و حسن مثنی و دیگر امام زاده قاسم رحمهم الله که در کربلا به رکاب عم خود امام مظلوم حسین علیه السلام شهادت یافتند و دیگران در کربلا نبودند بعد از امام حسن علیه السلام امر خلافت بر معاویه ابن ابی سفیان و احفادش بالاستقلال مقرر گشت احوالش بر سبیل اختصار در ضمن دمشق که تخت گاه سلاطین بنی امیه است نوشته آید اما اینجا شمه از فضل و علو مراتب در حلت دوازده امام علیه السلام و نبذی از احوال اولاد و احفاد ایشان بقلمی آرد از تاریخ صبح صادق روایت است که علی علیه السلام بر قلب عیسی عم بوده و عبد الرحمن بن ملجم او را بشهادت رسانید چنانچه گذشت امام حسن علیه السلام بر قلب رسول صلعم بود معاویه بن ابی سفیان او را بسم مسموم ساخت **امام حسین** علیه السلام بن علی عم زمان حمامش شش ماه بود و حضرت یحیی بن ذکریا علیه السلام هیچ فرزندی شش ماهه بزمین نیامده او اول کسی است که باسم حسین موسوم گشت و پیش ازین آزادم تا این وقت کسی را این اسم نبوده و او بر قلب اسمعیل علیه السلام بود ایزد تعالی عوض اسمعیل عم او را بقربانی بپذیرفت و فدیناه بذبح عظیم مراد اوست نه گوسفند و او را ابن زیاد بفرمان یزید بن معاویه در کربلا بشهادت رسانید

جدول کنیت و نام و اشکال نقش نگین انگشتری و مدت خلافت و ایام عمر از محمد صلعم تا امام حسن علیهم السلام

کنیت ها	نام ها	اشکال	نقش نگین انگشتری	الوزیر	مدت خلافت	مدت عمر
ابوالقاسم	محمد	سفید رنگ گندم گون ابلکشاده پیشانی باریک و چشمان سیاه بلند بینی گرد و ریش کشاده و دندان هر دو دست دراز باریک انگشتان راست قد در بدن او موی نبود مگر خطی از مو از سینه تا ناف	محمد رسول الله	ابوبکر بن عثمان و عمر و علی علیهم السلام	بیست و یک سال و یازده ماه و نود روز کم و بیش	شصت و سه سال
ابو محمد	عبد الله	سفید محاسن نیکو روی	یا بالله نعم القادر	عثمان بن عفان	دوازده سال و هفت روز	شصت و شش
ابو حفص	عمر	سرخ و سفید	کفی بالموت واعظا یا عمر	زید بن حارثه	نهصد و پنج سال و پنج ماه و بیست روز	نهصد و پنج سال
ابو عبد الله	عثمان	میانه قد بینی نه کوتاه و نه دراز	یا مالک امت	مروان حکم	هشتاد و دو سال و پانزده ماه و بیست روز	هشتاد و دو سال
ابو محمد	حسن	چشم فراخ گندم گون	الملک لله	حسن بن سید بوسف	چهارصد و سی سال و شش ماه	شصت و سه سال
ابو محمد	حسن	گندم گون	اسد رسول الله	عبد الله بن رافع	شش ماه و پنج روز	چهل و شش سال

امام زین العابدین علیہ السلام بن امام حسین عرم بر قلب تکے عرم بود و بر گ طیبی در گذشت

امام محمد باقر علیہ السلام بن امام زین العابدین عرم بر قلب شیث پیغمبر عرم بود و او را بقولے ابراہیم بن ولید بن عبد الملک مروان بفرمان پدر زہر داد۔

امام محمد جعفر صادق ابن امام محمد باقر بر قلب نوح عرم بود و بر گ طیبی در گذشت۔

امام موسیٰ کاظم ابن امام محمد جعفر صادق بر قلب موسیٰ عرم بود و ہارون رشید خلیفہ عباسی آنجناب را مسموم ساخت

حضرت امام ضامن ثامن علی رضا بن امام موسے کاظم بر قلب یوسف عرم بود و مامون ابن ہارون رشید آنحضرت را در انگور زہر داد امام **علی نقی** ابن امام موسے رضا بر قلب صالح پیغمبر بود و باجل طبیعی در گذشت پسرش امام **علی نقی** بر قلب ادریس بود و بمرگ طبیعی در گذشت و آن حضرت مے فرمود کہ اسم اعظم ہفتاد و سہ حرفست و یکی از ان نزد آصف بن برخیا وزیر سلیمان عرم بود و ہفتاد و یک حرف از ان نزد من است و یکے از ان جز خدای تعالے ندانند و آنرا حروف گویند کہ حروف تہجی بست و ہشت حرف باشند شاید ہمہ ہفتاد و سہ حروف زبانہای دیگر را شامل باشند امام **حسن عسکری** ابن امام علی نقی عرم بر قلب ابراہیم عرم بود و در سال دو صد و ہشتاد ہجرے بمرگ طبیعی بر در سامرہ در گذشت و از وجز امام مہدی علیہ السلام صاحب الزمان فرزندے نماند امام **محمد مہدی** ابن امام حسن عسکری بر قلب شیث و بقولی بر قلب محمد بودہ پوشیدہ نماند کہ مراد از ین کہ فلان بر قلب و یا بر قدم فلان ست انست کہ فیض حق تعالے بر ہر دو از یک جنس است و امام مہدی امام دوازدہم است ولادت آنحضرت در سال دو صد و پنجاہ و پنج ہجرے از نصف شعبان و در آخر خلافت معز باللہ محمد بن متوکل عباسی اتفاق افتاد و بہ قول امامیہ در سرداب سامرہ در سال دو صد و شصت و پنج ہجری در خلافت معتمد علی اللہ احمد بن متوکل عباسی غائب شد و گویند کہ آنحضرت دو غیبت داشت صغرے و کبرے در غیبت صغری سفران بودند کہ حاجات و سوالات شیعہ را باو مے بردند و آن سفارت بر علی ابن محمد ختم شد و وفات علی ابن محمد در سال سہ صد و بست و شش ہجری اتفاق افتاد و اخبار آنجناب منقطع شد و شیخ علاء الدولہ سمنانی گفتہ کہ امام محمد مہدی بن عسکری عرم در وقت اختفا از ابدال بودہ چون قطب آنزمان در گذشت قطب شد و نوزدہ سال قطب بود و بمدینہ وفات یافت و اہل سنت و جماعت گویند مہدی کہ رسول صلعم بادشارت و بشارت داوہ ہنوز نزادہ و چون قیامت نزدیک آید مہدی پیدا شود و عیسے عرم از آسمان فرود آید و دجال و دیگر اعدای دین محمدی را ہر دو باتفاق بکشند چنانچہ شمہ از ان در اخبار عیسے در اقلیم سوم در ضمن شام مرقوم است و کسانیکہ بہ امامت محمد حنیف قایل اند گویند کہ مہدی موعود او ست و او زندہ است و بکوہ رضوی مقیم است و در آخر زمان ظہور کند ہمچنین ہر یکہ بہ اولاد علی اعتقادے دارند از احفاد دوازدہ امام و دیگر پسران علی عرم را مہدی موعود می دانند و ہر یک از ان گروہ بنام آن امام منسوب است و از ان جملہ است زید بن امام زین العابدین کہ زیدیہ با و منسوب اند او روزے نزد ہشام بن عبد الملک رفت و سلام گفت السلام علیک زید گفت اتق اللہ ہشام گفت تو مرا امرے کنی زید گفت کسیکہ بتقوی امرے کند از و نیز گتر تر نباشد ہشام گفت کہ گمان برم کہ خیال خلافت داری و مادر تو کنیزک و از اکہ مادر درم خریدہ باشد شائستہ خلافت نبود زید گفت آن عیسے نیست مادر اسمعیل عرم نیز کنیزک بود ہشام بر نجید و او را از مجلس بیرون کرد انیدند بکوفہ شتافت و در سال یک صد و دوازدہ ہجری خروج کرد یوسف بن عمر ثقفی امیر عراقین نائب

هشام رومی روی با و نهاد و کوفیان زید را گفتند که از ابوبکر و عمر تبرا کن زید ابا کرد و گفت رفضوا فی کر فیان از و جدا شدند زید با جمعی قلیل با و بهت رزم کرد و شهید شد چنانچه شمه از ان بتفریب ذکر ضمن احوال علی علیه السلام گفته شد و پسرش یحیی بن زید بعد پدر در ابتدای حکومت ولید خروج کرد و شهادت یافت زیدیه که فرقه شیعه اند به امامت امام زید قایل اند و اتوی گویند از امام حسین فرزندی نماند و از فرقه شیعه مگر از پسرش امام حسین زین العابدین و او فرزندی نداشت مگر از دختر عم خود امام حسن عرم که نامش امام محمد باقر بود با لجمله همچنین نزد بعضی مهدی موعود اسمعیل بن امام جعفر است و آن گروه را اسمعیلیه گویند و اولاد او بسلطنت مصر رسیدند اول انها عبید الله مهدیست و ضمن سلاطین مصر مرقوم است و همچنین بسیاری از اولاد علی عرم و پسران حسین عرم سوای نه تن از دوازده امام از امام زین العابدین تا امام محمد مهدی بفتوای امام جعفر گانه عنصر چون امام پاک و امام اعظم حنفی کوفی در زمان خلفای بنی امیه و بنی عباس خروج کردند و باتفاق دیگر اهل خروج مثل مختار عبده تقفی که از دعات امام محمد حنفیه بود و او پنجاه هزار کس بقول بعضی هشتاد هزار نفر از بنی امیه در ابتدای خلافت عبد الملک بن مروان با ان کس بنگ و کربلا امام حسین عرم را شهید کرده بودند بقتل رسانید و همچنین دیگر از احفاد علی عرم بعضی بتفریق اتفاق اعانت دیگران خروج کردند و بشهادت رسیدند از ان جماعه واقع فتخ است و آنچنان بوده که حسن بن علی بن امام حسن بن علی عرم المعروف بشیخ شیوخ بنی هاشم بوده و در عهد هادی عباسی خروج کرد و والی مدینه را کشت و بمکه شتافت هادی محمد بن سلیمان عباسی را با لشکر عظیم بدفع او فرستاد حسن بموضع فتخ از مضافات مکه با و رزم کرد تا بسیاری از علویه بشهادت رسیدند سر او را نزد هادی فرستادند و بقولی شهادت او بعهد مهدی بن هادی اتفاق افتاد و از امام محمد نفسی مرد یست که بعد از واقعه کربلا بهیچ واقعه اهل بیت سخت تر از واقعه فتخ نگذشته با لجمله همچنین از اولاد و احفاد علی عرم در هر عهدی که خروج کردند بی نیل مقصود و بشهادت رسیدند و بسیاری در حبس خلفا و بنی امیه و بنی عباس گرفتار ماند و کسری از ان نجات یافتند و اکثر در حبس بمردند و گروهی با قطار عالم پراگنده شدند و برخی از انها بحکومت بعضی دیار مثل مصر وغیره رسیدند چون احوال فرزندان حضرت عباس عرم بسیار است و این اوراق متحمل تفصیل آن نمی شود بنابران در غایت اختصار سطری چند بقلم آمد —

یمامیه ولایتیست منسوب به یمامه بنت مره و آن مهدی به بحرین و صدی به یمامه و صدی به یمن و اردو سکانش در غایت حسن و ملاحت می باشند و خدمتگاران و آن دیار بعد هزار دینار بیع و شری می شوند و دیگر کنند حیث طاسا رسد که آنرا بینا المامیه خوانند و از غایت شنگرفی او را بعودی فروشند و خرما آنمقام نیز بنام است و از مردم یمامیه سیکی

مسیلمه کذاب داود سال دوم از هجرت بخدمت محمد صلعم آمد و ایمان آورده و چون باز گشت دعوی نبوت کرد و او در سجعه و نیز سخنان ماهر بود از ان جمله است که تخم مرغ را در حل خمیر کنند نهادی تا نرم شدی و آنرا چون ریسمان کشیدی و در شیشه افگندی و گفتی معجزه من است و دیگر در برابر آیات بینات و فرقان ترتیب می داد از ان جمله است که در برابر سوره فیل کیف افعل ما الفیل له ذنب و بیل و خرطوم طویل و ان دانگ من ربنا بعلیل با لجمله بعد از رحلت محمد صلعم کارش بزرگ شده و بقولی صد هزار کس اعرابی با و پیوستند و در ان آوان سجاح بنت عارث بقصد ابطال دعوی نبوت کرد و جمع کثیر با و گرویدند مسیب بن الربیع موذن او در بانگ نمازی گفت شهید ان سجاحا رسول الله شجاع بعزم رزم مسیلمه متوجه

بنا میسر شد و چون بآن حدود رسید میان ایشان مصالحه اتفاق افتاد و بالآخر بعقد مسیلمه در آمد مردم گفتند مهر تو چه مقرر کرده سجاح گفت
هیچ گفتند نشست باشد که زن بی مهر شود کنیز سجاح مسیلمه حال باز گفت امر کرد تا ندا در دادند که مسیلمه رسول نماز فریقین را بمهر سجاح
از قوم برداشت و سبب آن این بود که در لشکرگاه سجاح [illegible] نماز در دادن سجاح از ان منکر گشتند سجاح توهم نمود و موجب
رفت و گویند که مسلمان شد و گفته اند که مسیلمه بعد از مراجعت سجاح بزرگ شد خالد بن ولید بفرمان ابوبکر روی با و نهاد و مسیلمه با جمعی
بیرون آمد و صف قتال بیاراست خالد با وی رزم [illegible] کرد و شب تیره در معرکه گذشت و یک روز خالد مسلمانان را هزیمت داده
حمله آورد و ظفر یافت مسیلمه گریخته در حدیقه [illegible] تا قاتل حمزه عم رسول وحشی رضی الله عنه با و رسید و او را بقتل رسانید هرمز از اعمال احساست
که [illegible] از مضافات [illegible] ساخت و بهرمز موسوم گردانید چون از مرور زمان رفته رفته آن قلعه
ویران شد [illegible] قطب الدین نامی که حاکم آنجا بود و بندر جرون که اکنون هرمز عبارت از اوست رفته متوطن گردید
و در [illegible] صاحب می نویسد که ایاز نام ترکی از غلامان امیر محمود قلات بندر جرون را دار الملک ساخت و چون سلطان
شهاب الدین بر مسند حکومت نشست و ظلم آغاز نهاد درویشی نور الدین مکرر نصیحت کرد مؤثر نیفتاد لاجرم نور الدین
راند و فرنگیان کوه فرستاد و ایشان را در گرفتن بندر جرون اغوا نمود فرنگیان این معنی را غنیمت دانسته با وجود [illegible] بر کناره
دریای جرون آمدند و در یک روز قلعه بنا نهادند و اهل هرمز هر چند کثرت جنگها کردند کاری از پیش نرفت ناچار لاجرم قطع تعلق
کرده بر قرار رسم گذشته فرنگیان [illegible] مصالحه وقت پادشاه هرمز [illegible] حاصل آنجا
نصف فرنگیان [illegible] پادشاه [illegible] بعد از ان هرمزیان سلطان
محمد بن سلطان سیف الدین بن سلطان تورانشاه [illegible] که در ان زمان بسلطنت برداشته بودند در هرمز سکونت
نمودند و از ان زمان فرنگیان [illegible] متصرف شدند و ملوک آن دیار را [illegible] نماند مؤلف صبح صادق گوید که در
موافق ایام جزیره هرمز [illegible] سلجوق شاه [illegible] صاحب فارس [illegible] گذشت
سلجوق شاه که اول ملوک هرمز است [illegible] دیار [illegible] ششصد و هفتاد و یک هجری
محمود [illegible] قطب الدین [illegible] ولایت هرمز [illegible] سلجوق شاه [illegible] گرفت و استیلا یافت و بعد از و برادرش
[illegible] شاه [illegible] رکن الدین مسعود نصیرشاه را بقتل رسانید و بحکومت نشست شهاب الدین
دیار [illegible] سلجوق شاه [illegible] جزیره جرون را از تکفان [illegible] که والی آنجا بود [illegible]
[illegible] در گذشت و بعد از و گردانشاه که [illegible]
و بعد از و پسرش قطب الدین بسلطنت رسید و بعد از و پسرش توران شاه جانشین شد و برسم ملوک تاج بر سر
نهاد [illegible] گرفت و با پادشاه شجاع والی فارس که [illegible] دوستی گردانید و بعد از و برادرش محمد شاه والی
گشت و اطاعت امیر تیمور گورکان نمود پس از و پسرش فیروزشاه و سیف الدین ابن فیروزشاه و برادرش توران شاه
و شهاب الدین بن تورانشاه و سلجوق شاه بن شهاب الدین و توران بن سلجوق شاه فرنگیان در نهصد و سیزده هجری بر جرون
استیلا یافتند و بعد از سلغر شاه پسرش توران شاه حاکم شد و در زمان او فرنگیان مستقل شدند و جز نام سلطنت با و

نگذاشتند و بعد از و فرنگیان محمد شاه را که از ان دور دراز ابود حاکم کردند و بعد از و پسرش فرخ شاه نام حکومت یافت و در هزار و
دو هجری در گذشت و بعد از و فرنگیان نام سلطنت بر دیگری نهادند و آن جزیره در تصرف فرنگیان بود تا آنکه شاه عباس صفوی
در هزار و سی هجری آن جزیره را گرفت و با دشاه و اخبار او سیر خواهد شد و آن دیار تصرف کاستمای صوبه در آمد کپتان جوزف نام انگلاند از
کتب فرنگ بار اقم حروف گفت که شاه عباس بعد از گرفتن آن جزیره هرمز را فرنگیان بزنهار گرفت و محصول آنجا را با نگریز الله
و حاصل شد کار بجرا به شاه عباس نمی رسید و لکن مملکتی است که در حیطه و لاتحتمل از هر جهت و بنا بر سست و در دکن سیصد و شصت قلعه رفیع
است و هر که هم سر بر اوج فلک کشیده اند و مملکت دکن عبارت است از صوبجات هندوستان که بسمت جنوب دریای نربده واقعست
و بر بدن حدی حاصل است باین صوبجات از صوبجات شمال هندوستان بدو مالوه و احمد آباد و گجرات که بر طرف نربده
سمت شمال واقع است خارج از دیار دکن است بقضیه انبطه مالوه و احمد آباد گجرات را از امصار دکن شمرده اند و نه چنان است
چرا که گجرات هم این طرف نربده است و دکن شش صوبه دارد صوبه دولت اباد که متصل شهر اورنگ آباد از ابنیه عالمگیر پادشاه
است دوم صوبه گلکنده که در حوالی آن شهر حیدر اباد معروف بهاگ نگر تعمیر یافته سوم صوبه کرناتک که سمندر کاتنه حاکم نشین
آن صوبه است چهارم صوبه برار و دیگر محمد اباد بیدر و شستم خاندیس و برهان پور و این صوبه شهر تو احداث است مخفی نماند که
ملک هندوستان مشترک است با قلیم اول و دوم و سوم و چهارم و در اقلیم اول از بندر جزیره سراندیپ است و ذکر ان در گذشت
و چون دکن و گجرات و دیگر ولایات داخل اقلیم دوم است و بعد از دکن کرده شد باقی امصار هندوستان را در تحت هر اقلیمی
که تعلق بران اقلیم دارند کور خواهد ساخت بمولف صبح صادق می رسید که تمامی ساکنان مملکت دکن از اولاد هندبن جام بن
نوح عرم اند چه هندبن حام چهار پسر داشت اول را نام یورث و او ولی عهد پدر بوده و دوم عید که مملکت تبک بنام او بوده سوم دکن
و چهارم نهروان و اکنون این شهرها بنام ایشان منسوب اند احوال تبک بعد ازین اقلیم در مملکت بنگاله و احوال یورپ در اقلیم
سوم اندرد کی گفته آید پسر سوم دکن بن هند را پسر بوده مرهت و تلنگ و کرناتک اما لی دکن از اولاد ایشان اند و پسران اول
بن هند نیز پسر داشت نهروج و کنهانب و مارواح هریک بنام خویش از هری به نهروالا ساکنند و در انجا استقامت گزیدند و اول
کسیکه از سلاطین دهلی بر ولایت دکن دست یافت سلطان علاء الدین خلجی بود اول بر دیوگیر که عبارت از دولت اباد است
تاخت برد و در اخر عهد سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بر مملکت دکن که متصرف شده حسن کانگو است که از جمله ملازمان سلطان
محمد شاه در زمره امرای عمده بوده باتفاق امرای چنده دکن خروج کرد و بران استیلا یافت و ایشان را سلاطین بهمنیه گفتند که بعد ازین
نیز گویند و او خود را از اولاد بهمن بن اسفندیار بن گشتاسپ شهرت دهی لهذا ایشان را بهمنی گفتند و گفته اند بهمن پسر بهمن است
که تحریف یافته و حسن کانگو بهمنی عهد تغلق شاه صاحب دهلی کانگوی برهمن منجم سلطان محمد شاه بن تغلق شاه
سر بر دی روزی نزد کانگوی رفت و از قلب حال شکایت کرد کانگوی مزرعه خفت کاوی با و داد حسن انجا قلبه بر اند
روزی قلبه بر زمین مستحکم شد حسن زمین بکند و ظرفی پر از زر یافت و مشتی از ان نزد کانگوی برد و حال باز گفت کانگو
برهمن بر دیانت او آفرین کرد و ان سخن به سلطان محمد رسانید و او به پدر باز گفت بادشاه او را نبوخت و اسیر چنده ساخت
روزی کانگوی او را گفت که از نجوم معلوم می شود که عنقریب به سلطنت رسی با من عهد کنی که وزارت بمن و اولاد من دهی

و وفا نمی‌توانی من باز گذاری و نام من و نام خود کنی حسن با وی عهد کرد و همان روز خود را حسن کانگو می‌بهمنی خواند
پس روی سلطان المشایخ نظام الدین اولیا رفت نظام الدین اولیا رفت همان لحظه سلطان محمد شاه بن تغلق شاه از
خدمت بیرون آمد شیخ گفت سلطانی رفت و سلطانی می‌دید پس با نیکه بهر اقطار خویش نهاده بودند انگشت نهاده
بحسن داد و بآن بصورت چیزی نمود شیخ فرمود که این چیزیست که ترا بدکن رسد حسن دل بر سلطنت نهاد بعد فوت تغلق شاه پسرش
محمد شاه پیوست و سلطان محمد شاه چون بدکن رسید قتلغ خان از حکومت دولت اباد داد و حسن را با دیگر امرای چنیده باو
بگذاشت و در ان ایام که سلطان محمد شاه امیر ان چنیده گجراتی را به قتل رسانید و امرای چنیده دکن را با لشکر خواند حسن
کانگوی و دیگر امرای چنیده از بیم جان از حدود چین را که بفرمان سلطان ایشان را بگجرات می‌بردند راه بگشتند و بدولت آباد
باز گشتند بسیاری از اهالی دکن از بیم سیاست سلطان بحسن پیوستند عماد الملک سر لشکر ترکمان که داماد سلطان
بود و حاکم برار و خاندیس قصد ایشان کرد سپاهش که از سلطان در بهر اس بودند با امرای چنیده دیار شدند عماد الملک
بسلطان پور باز رفت لشکریان عماد الملک سلطان پور را غارت کردند و بحسن پیوستند عالم الملک حاکم دولت آباد
در قلعه متحصن شد امرای قلعه عالم الملک را بگرفتند و بیرون آمدند و با امیران چنیده اتفاق کردند پس اسمعیل شیخ افغان را که از
امرای چنیده بود و برادرش ملک بل که بفرمان سلطان ایالت مالوه داشت بسلطنت برگرفتند و مملکت را میان یک دیگر
قسمت کردند حسن کانگو به گلبرگه که اقطاع یافت سلطان محمد شاه از گجرات قصد ایشان کرد ملک بل افغان و والی مالوه و عماد الملک
سر بر خدمت بنهشتند امرای چنیده با سلطان رزم کرده هزیمت می‌پیوستند حسن کانگو به گلبرگه که و اسمعیل بیجاپور دولت آباد گرفتند سلطان دولت
آباد را محاصره کرد عماد الملک را بگلبرگه فرستاد و با آخر فوجی را بمحاصره قلعه دولت گذاشته بگجرات مراجعت نمود عماد الملک
بجدود بندر رسید حسن کانگوی از راجه تلنگ مدد خواست راجه با بیست و ده هزار سوار کوکاس نزد او فرستاد حسن با عماد الملک
رزم کرد و ظفر یافت و او را بکشت و ملک سیف الدین غوری را بمحاصره قلعه بندر و قندهار که بتصرف کاسته های سلطان محمد
شاه بود باز داشت و بدولت آباد فرستاد امرای سلطان که دولت آباد را محاصره کرده بودند از سلطان بگجرات رفتند اسمعیل
پنج که سلطان ناصر الدین شده بود حسن را استقبال کرد و امرا جمع آورد و گفت که شایسته سلطنت حسن است ایشان نیز بآن رضا دادند و در هفتصد و
چهل و هشت هجری تاج بر سر نهاد و چتر سیاه بر سم نبی عباس بر افراخت و خطبه و سکه و طغرای خویش را بر آن موجب نوشت مکتبن بنده
حضرت سبحانی علاء الدین کانگوری بهمن و بگلبرگه رسید و از انجا گاه ساخت و حسن آباد نام کرد و وزارت و دفاتر به کانگوی برهمن و خویشان
او حواله کرد از ان هنگام تا اکنون دفاتر دکن بر خلاف دیگر بادشاهان هند بر برهمنه تعلق دارد و اسمعیل افغان را بسبب
غدری که ملک سیف الدین غوری خسر سلطان محمد شاه بن حسن کانگوی اندیشیده بود بکشت و پسرش بهادر خان را بجای
او نصب کرد و مبارک خان لودی را به کرناتک فرستاد و وزر بیشمار علاوه از دو بیست هزار تولچه طلا و دو بیست فیل و هزار کنیز ک
رقاص گرفته باز گشت و در هفت صد و پنجاه و بست هجری از گلبرگه دولت آباد شد و با پنجاه هزار سوار عزم گجرات کرد و از راه
باز گشت و از مناهی توبه کرد و حسن آباد گلبرگه را ملک سیف الدین غوری و دولت اباد به برادر خرد جاه محمد بن علی شاه
و بندر و قندهار و کوکاس با عظم همایون بن سیف الملک لاهوری و اگر بعضی خان سیستانی سپرد و شاهزاده محمد شاه را

ولی عهد کرد و در غرهٔ ربیع الاول هفت صد و پنجاه و نه هجری در گذشت و بعد از و پسرش سلطان محمد شاه بهمنی بر تخت نشست و او عادل و شجاع و جواد بود و در زمان خویش قواعد و آئین نهاد و ملازمان را بخطاب ها و نام ها مخصوص ساخت و چون بار دار دسلاحدار و رخاصهٔ فیل و امثال آن و حاکم دولت آباد را مسند عالی و والی هزار را مجلس عالی و امیر الملک و بندر را اعظم همایون و نائب گلبرگه را بیجاپور را ملک نائب خطاب داد و امر کرد که پانچ نوبت زدند و چون در ان ملک صرافان زر را سکه کفار روان همیداوند و بسیاری از ایشان را بگشت و آن رسم برانداخت و پس از ان مدتها در دکن از اسلامیان رواج بود تا آنکه در عهد محمود بهمنی دیگر باره چون نخفتای داد که مسلوک بنام رایان بیجانگر است رواج یافت باجمله چون محمد شاه بهمنی بادشاه شد امر کرد که هر چه در خزانه است بکلبرگه برند و بهر تزویج زوج مدرنش مستحقان و هندو پس چهار صد من طلا و هفت صد من نقره بوزن در آمد امر کرد که خزانه تهی نباید کرد سلطان در ین باب از ملک سیف الدین که خسرنش بود مشورت خواست ملک سیف الدین گفت که خزانه تهی نباید کرد اما مالیکه از خزانه بنیت مستحقان بر آمده باز نباید گردانید سلطان گفت راست گفتی پس آن مال با مادر خویش ملکه جهان بگلبرگه فرستاد و بگلبرگه برفت و باز گشت و در خلال این احوال رایان ملک بیجاپور باغوای امرای سلطان برخی از مملکت او را دز خواسته سلطان مدتی تولان را بحن باز داشت و در ان ایام امرای منافق را بکشت و موقوفان را بنوخت پس رسولان رایان گفت خراج سالهای گذشته ام باید که پیشکش های لایق بفرستند رای بلیغ پسر خود ماکد گوبند و بجل به تسخیر کولاس فرستاد و رای بیجانگر بست هزار سوار بمدد او روان کرد سلطان محمد شاه امیر الامرا بهادر خان بن اسمعیل پنیج افغان و اعظم همایون بن سیف الدین غوری و مجلس عالی صفدر خان سیستانی را بر زم ایشان فرستاد بهادر خان با ماکد اند قتالیه کرد و ظفر یافت و تا در نکل بر آمد و یک لک هون و بست و پنج فیل پیشکش گرفت و باز گشت گویند که جمعی از تجار نجد دست آمده عرض کردند که اول مال مایان را ماکد بود در دیلم پتن از ما گرفت سلطان همان روز سراپرده بیرون فرستاد و روی بدیلم پتن نهاد روزی بر فیل سوار می میرفت یکی از ندیمان گفت بعد از چند روز بدیلم پتن رسم ندیم گفت اگر چنین رویم سال دیگر آنجا باشم سلطان آنشب بدر روز دیگر به پانشست و پانصد هزار سوار را بلیغار کرد و با هزار سوار بدیلم پتن رسید خود را بشهر افگند و ماکد بو را بگرفت و آتش عظیم بر افروخت و او را بمنجنیق نهاده در آتش افگند و دیلم را بسوخت و باز گشت رایان ملیک راه بر و گرفتند سلطان جنگ کنان متوجه تخت گاه شد و در نگی در معارک زخمی گشت و مظفر و منصور به گلبرگه رسید رای ملیک به کین پدر سلطان فیروز والی دهلی را به تسخیر دکن تحریص کرد سلطان محمد شاه آگاه گشت و روی به ملیک اورد و اعظم همایون را به کالکنده و هندو خان سیستانی را به دکل فرستاد رای ملیک سیزده لک هون و صد فیل و دو بست اسپ پیشکش نمود و شهر گلکنده را بملازمان سلطان سپرده و تخت مرصع که برای سلطان دهلی ساخته بود و ندی داد سلطان باز گشت و آن تخت را تخت فیروزه نام نهاد و در هفت صد و شصت و هفت رای بیجانگر قصد دیار اسلامیان کرد قلعه مدکل بگشود و هشت صد تن از مسلمانان بگشت سلطان بشنید و روی بر زم رای نهاد و از بکبار بگذشت و ناگاه بار و وی رای آمد رای را کشته شد و بهزیمت رفت و هفتاد هزار کس از همراهیانش به قتل رسیدند سلطان دو هزار فیل و سه صد شتر به توپه و هفت صد [illegible] یافت و برسات در مدکل گذرانیده روی به بیجاپور

نهاد و پس رای والی بیجانگر سورج مل رای با چهل هزار سوار و پنج لک پیاده بر زرم سلطان فرستاد و مقدمهٔ سلطان با در زرم صعب
کرد و سلطان از عقب لجد و خشن رسید بهورج مل رای زخمی شده بگیر بخت پس رای به بیجانگر پناه برد و سلطان بیجا صره پرداخت چون
فتح و شوار بود خدعه کرد چه از پای قلعه برخاست رای اورا تعاقب کرد سلطان باز گشت و بعد از زرم ظفر یافت کشن رای
بگیر بخت و عاصر آمد تاج و خزان پذیرفت سلطان به گلبه که مراجعت نمود درین اثنا بهرام خان مازندرانی پسر خواندهٔ سلطان
علاء الدین حسن کانگوی قلعه دار دولت آباد بنا کرد سلطان متوجه دولت آباد شد مقدمهٔ سلطان در صدد و مین با بهرام
زرم کرد و ظفر یافت بهرام خان بدولت آباد گریخت و شیخ زین الدین دولت آبادی مشورت خواست شیخ گفت با عیال
و اطفال ازین شهر بیرون رو بهرام خان چنین کرد سلطان بدولت آباد رسید و این حدیث شنیده بر نجید و با و پیغام داد شنیده ام
که مرا به شراب خمر نسبت میکنی اکنون باید که بمجلس من حاضر شوی و با من بیعت کنی که شاه شیخ دکن با من بیعت کرده اند شیخ فرمود
که سیدی و عالمی و محتشمی بر دست کافران اسیر شدند کافران هر سه را به بتخانه بردند گفتند بت را سجده کنید و گرنه شما را به قتل
رسانم عالم گفت قال الله تعالی لا تلقوا بایدیکم الی التهلکة پس بت را سجده کرد سید متابعت او نمود محتسب گفت
نه علم دارم و نه سیادت تا در پناه آن گریزم بت را سجده نکرد و به شهادت رسید اکنون مثل من مثل همان محتسب است بمجلس
تو حاضر نشوم و با تو بیعت نکنم سلطان گفت که از شهر من بیرون رو ی شیخ بر تربت برهان الدین عرب دهلوی رفت و نشست
و گفت اکنون مرد باید که مرا ازینجا برخیزاند سلطان پشیمان شد و این مصرعه به سیج نوشت ؎ من زان قوم نوزان من باشی
شیخ فرمود که اگر محمد شاه غازی در حفاظت متوجع گردد او را از من دوستی نرسد و این رباعی در جواب نوشت رباعی
تا من نبرم بجز نکوئی نکنم ✻ جز نیک ولے و نیک جوئی نکنم ✻ آنها که بجای من بدی ها کردند ✻ گر دست رسد بجز نکوئی نکنم
سلطان شاد شد و لفظ غازی که بر زبان شیخ رفته بود بر لقاب خویشین بیفزود و در هفت صد و هفتاد و هفت هجری در گذشت
و او بزرگترین سلاطین بهمنیه بود بعد از و پسرش محمد شاه بهمنی در نوزده سالگی بادشاه شد و گلبرگه روی به بیجانگر نهاد
و کشن رای را طاقت رزم او نماند و به بیجانگر پناه برد سلطان بنگر اسیر رسید و مسجدی را که سلطان علاء الدین خلجی صاحب
دهلی آنجا ساخته بود تعمیر کرد و به بیجانگر شد و بجا صره پرداخت رای از شهر بیرون آمد و رزمے صعب کرد و منهزم به قلعه باز گشت
رای سیلان و رای بلیا که اطاعت را سے بیجانگر مے کردند به مدد او سپاه فرستادند سلطان فتح قلعه متعذر دیده از
اطراف شهر کوچ کرد و هفتاد و نه کس از کافران اسیر گشت و چون سجد و مدکل رسید باداد و دهان که اعظم سلطان بود و دیگر
امرا بشکار رفت داؤد خان بسبب آنکه روزی او را سلطان فرستاده داده بود شبے بخر کاوش در آمد و سلطان را بکشت صفدر خان
سیستانی و اعظم همایون بدولت آباد و برار که اقطاع ایشان بود رفتند و چون محمد شاه را فرزندے نبود دیگر امرا انجمن
داؤد خان پیوسته داد و را هفت صد و هفتاد و نه هجرے بادشاه خواندند و بعد از و در اول محرم سن هفت صد و هشتاد و
هجرے سلطان محمود شاه بن سلطان علاء الدین حسن کانگوی بمسند سلطنت نشاند او بسلامت نفس خلق و لطف طبع
موصوف بوده از هیچ واقعه غمگین نگشتے و خط نیکو نوشتی و قرآن یاد از خوش خواندی و فارسی و عربی فصیح گفتے و به عیش و
طرب پرداختے و بهیچ جانب لشکری نکشیدی پس فخر شاد را به ارسطو تغییر کردندے و او پیش از سلطنت در لباس تکلف کردے

ودر ابام سلطنت چنان بساط سخنوری و نکته دانی گسترده بود که هر شاعر و سخنوری که از ایران و توران و روم و شام و عرب و عجم بدین خزانه آمدی است زیاده تر احتیاج خود صرف نموده اند کرد در عهد او میر فضل الله انجو تلامذه مولانا سعد الدین تفتازانی خواجه حافظ شیراز را بدکن خواند خواجه باکشتی نشست و در راه باد موسی مخالف وزید خواجه هرمز رسان گشت و شیراز باز گشت و عرب بمیر فضل الله فرستاد و از انجمله است که پس ازان می نویسد اول غم دریا بودی در غلط کردم که موجش یک بعد تن رسد آزرده میر فضل الله خان پسلطان عرضه داشت سلطان گفت که شاید که بی نصیب بماند پس هزار تنکه طلا انجواجه فرستاد باحمایه محمود شاه و قاتلان محمد شاه برگشت و رای بیجانگر اطاعت او کرد سلطان برنبای مسجد و مدارس و خوانق و تعمیر ملک پرداخت بعد از و غیاث الدین و پس از و شمس الدین و بعد از و ابو مظفر فیروز شاه روز افزون پیشه سلطان داود شاه بن حسن کانگوی بهمنی پسلطنت نشست و او کالبرگه تودومان است و از رای بیجانگر دختر گرفت و تاج مرصع بصورت دستار ساخته برسر نهاد و در هفته روز شنبه و دوشنبه و چهارشنبه شرح مقاصد و تعلیمات و دیگر کتب ادرس کردی و از نهیات بجز شرب خمر و استماع اطان اجتناب نمودی و گفتی که نغمه مرا بذکر خوشنودان می سازد و شراب در نفس من فتنه نمی انگیزد و در مجمع زمان شرحی عظیم داشت روزی گفت که و شرع زیاده از چهار زن حایز نیست اگر پیش ازین خواهم چاره چیست میر فضل الله انجو که او ستاد و وکیل او بود ملک نایب خطاب داشت گفت متوجه مذهب امامیه حلال است و آن در عهد پیغمبر صلعم و ابو بکر سلطان در یک روز صد ان را متعه کرد و شهر فیروز آباد را بنا نهاد و کوشکهای عالی ساخت و هر کوشک را مخصوص یکی از ازواج گردانید و امر فرمود که هر کدام بزبان خویش خویش سخن گوید و خود بزبان عربی و فارسی و ترکی و دکنی و بر پیمانی و فرنگی و خطائی و افغانی و بنگالی و گجراتی و تلنگی و کشمیری مرتبه نیک دانستی و با هر کدام زن بزبان او سخن گفتی و در شصت صد و یک هجری دیوراجی و اسے بیجانگر با سی هزار سوار و نه لک پیاده عزم تسخیر مدکل کرد و بر سنگر رای و اسے قلعه کمبه باغوای حکام خاندیس و مالوه شصد و ناهور تاخت آورد سلطان اکثر سپاه بضبط آن دیار نوستاد و خود با دو هزار سوار متوجه دیوراجی شد و یک بار آب کشنا رسید چون دیوراجی آن طرف بود عبور متعذر بود قاضی سراج که از امرای عمده بود گفت که اگر مرا اجازت دهید از آب بگذرم و خبر بردی سازم سلطان اجازت داد و قاضی با هفت کس در یک کشتی فقرا از آب گذشته و بلشکر دیوراجی رسید و با طریه اظهار عاشقی کرد و گفت خواست که نزد سپر دیوراجی که ولیعهد بود رود قاضی گفت مرا نزد سپر باخود بگفت تو آنجا راه نیابی گفت ازین معنی آگاه ام و شمشیر خوب مے نهم و طریه او را باخود برد قاضی سریع در مجلس رای سرود گفت و شمشیر نرخنه رست قرصه جلاد بر اورده رگشت و بیرون آمد و همراهان خویش که بیرون بودند چندکس را بکشتند و با دیگر شتافتند دیوراجی چون آواز در افتاد که سلطان از آب گذشته و شبخون آورده سلطان فرصت یافت و با سپاه بر سید و بسیاری که در حال گذشتن بودند از آب گذشته دیوراجی را محال اقامت نهر لمبت رفت سلطان تا محمود بیجانگر تعاقب نمود و یازده لک هون پیشکش گرفت و بگلبرگه باز گشت و بفرمود تا شمال بر سنگر رای والی کهرله متوجه شد و هزار سوار بر سنگر رای بلشکر کنند و اره بر سنگر رای سلطان غالب آمد میر فضل الله بعد از نهر لمبت پیش سلطان آمد و آوازه افگند که سلطان در رسید برهمنان باتفاق محمد نمودند هر سنگر رای نهر لمبت رفت و در قلعه کمبه متحصن شد و ده هزار سوار بلشکر

کشته شدند و پیرش اسیر گشت میر فضل الله مجاصره قلعه کهرله پرداخت زرنگه را ی معسکر سلطان که در ایلچپور بود رفت و استمداد کرد و دختر با و داد و چهل فیل و پنج من طلا و پنجاه من نقره پیشکش نمود سلطان او را نیوخت و مدار المهام باز گشت و در شهر صد و چهار هجری میر فتح الله شد انجو داماد میر فضل الله از راه دریا با تحف و هدایا نزد امیر تیمور صاحبقران فرستاد صاحبقران او را فرزند خواند و در جواب نوشت که سلطنت دکن و گجرات و مالوه تبوارزانی داشتم و کمر و شمشیر مرصع و چهار اسپ سیاه بهزاد فرستاد سلاطین گجرات وغیره از حال آگاه شدند و متوهم شدند و دیورای را ی بیجانگر را بفرستید تا بادی مخالفت آغاز نهاد و دران آوان محبوبه از اهالی مدکل دختری داشت پرتهان نام که در حسن نظیر نداشت پدر هر چند خواست که او را بشوهر دهد دختر قبول نکرد این حدیث بدیوارای رسید برهمنے با مالی وافر فرستاد تا او را بدست آرد دختر هیچ وجه راضی نشد برهمن بے مقصود باز گشت دیورای با سپاه روی بدکل نهاد و پنج هزار سوار از پیش فرستاد تا او را بدست آرد پیش از رسیدن ایشان پدر پرتهان او را بگرفت و دیگر سخت لشکریان حدود مملکت سلطانی را تاخته باز گشتند سلطان آگاه شد و روی به بیجانگر نهاد و رای بقلعه پناه برد و بالآخره بشفاعت میر فضل علے دولکهه هون و پنج من مروارید و پنجاه فیل و دو هزار کنیزک متعینه پیشکش کرد و دختر بسلطان داد سلطان چهل روز بیجانگر بشهور پرداخت و متوجه تخت گاه شد و پرتهان را بدست آورد و در حسن او حیران بماند و گفت من پیرام و او جوان پس به شاهزاده حسن خان او را دو شصت صد و یازده شکر بکمندوار کشید و سه صد قتل غنیمت گرفت و در شصت صد و یازده هجری سلطان فیروز شاه شاهزاده حسن خان را که مردی عیاش صاحب عقل بود ولایت عهد دارد و عزم تسخیر بالکل که گلکنده مشهور است کرد چون بمقصد رسید در لشکرش و با افتاده دیورای فرصت یافت باغبوے انبوه روی باو آورد میر فضل الله سلطان را بر حمت اشاره کرد سلطان به پذیرفت و رزمے مصعب کرد میر فضل الله شهادت یافت سلطان منهزم باز گشت دیورای بسیاری از مملکتش را برگرفت سلطان به بندر رسید و رنجور شد غلامان خود بشیار عین الملک و بیدار نظام الملک را مدار المهام ساخت و وصیت نمود که بعد از و حسن خان را بسلطنت نشانند ایشان گفتند تا که احمد خان باشد اینکار پیش نرود سلطان خواست که احمد خان را اهبل کنند او در یافت و با پسر خود علاء الدین نزد سید محمد کیسو دراز رفت و حال باز گفت سید محمد دستار خود را دو پاره کرد و بر سر ایشان بست و هر دو را نوید سلطنت داد احمد خان همان شب با چهار صد مرد بروی نوادی فراز نهاد خلف حسن بصرے با خراو را در راه دید و همراهی او گزید و دیگر روز فیروز شاه از کار برادر آگاه شد عین الملک و نظام الملک را با چهار هزار سوار در تعاقب او فرستاد احمد خان در راه بقافله رسید که سه صد اسپ و دوازده هزار کاو و غله و اسپند با شاره خلف حسن بآخر ایشان را گرفت و پیادگان را سوار ساخت و بر هر گاوے علمے نصب کرد و روی بزرم عین الملک و نظام الملک نهاد و در سایه درختے بخواب رفت و درویشے را دید که تاج سرد و ازده برگ در دست داشت احمد خان او را استقبال کرد درویش تاج بر سر نهاد و گفت که تاج سلطنت است بهر تو فرستاده اند احمد خان بیدار گشت و شاد شد و برزم گاه شتافت جمعے از لشکریانش بموجب مواضعه باکاوان از گوشه پدید آمدند و آوازه در انداختند که فلان فلان که با ما اتفاق داشتند رسیدند و عین الملک و نظام الملک مسلمها بدیدند و هزیمت رفتند احمد خان ظفر یافت و سجده و پند رفت فیروز شاه که مریض بود بر پالکی سوار شد و بیرون آمد ناگاه

خبر فوتش شهرت یافت اکثر امرا با احمد خان پیوستند و طائفه دیگر فیروز شاه را که از بیهوشی رفته بود به قلعه بردند احمد خان بر غایت ابوت تعاقب نمود فیروز شاه متحصن شد و حسن خان را بخواند و گفت که سلطنت باتفاق سپاه توان کرد و ایشان بزعم تو متفق اند همان بهتر که ملک با دلگذاری آنگاه بفرمود که درهای قلعه باز کردند و احمد خان را بخواندند احمد خان بیامد و در آمد و بگریست فیروز شاه گفت شکر خداوند که در زندگی ترا بادشاه دیدم نسبت پدری بجای آن بود که فرزندرا وصیی عهد کنم اکنون ترا بخداوندی فرزند حسن خان را بتو سپردم سلطان شهاب الدین احمد شاه بهمنی در شهور سنه ثمانین و ثمانمایه هجری بسلطنت نشست و بعد از یازده روز فیروز شاه در گذشت احمد شاه در اعزاز سید محمد گیسو دراز کوشید و در تعظیم سادات و علما مبالغه کرد و خلف حسن را ملک التجار لقب نهاد و هوشیار عین الملک را امیر الامرا ساخت و نظام الملک را حکومت دولت آباد داد و برادر خود حسن خان را فیروز آباد افضلی داده مقرر نمود که تا چهار گروهی آن پایتخت کار برآید حسن خان آنجا رفت و بعیش مشغول شد احمد شاه متوجه بیجانگر شد و راجه در نکل بدیوارهای قلعه تحصن کرد و ناگاه بایشان رسید رای در نکل بگریخت دیوراجی نزدیک لشکر از حصه بود سپاه سلطانی لشکر را غارت کردند و او را بدست آوردند و گمان لشکریان آن بود که فرار است پس پشته را همه لشکر برسرش نهادند و پیش خود بردند و ندیدند دیواری ایشان را غافل کرد و بگریخت و سپاه خویش پیوست و به بیجانگر رفت سلطان بملک او در آمد و سپاه بغارت و تاراج باطراف فرستاد و بتقبیل عام فرمان داد هرگاه عدد کشتگان از بست هزار رسیدی در نصف که رسید نیم روز توقف کردی و نقاره بنواختی اهالی بیجانگر بجان رسیدند و پنج هزار کس با یک دگر بمرگ عهد بستند و قصد سلطان کردند و او را با طائفه قلیل در شکارگاه یافتند سلطان به محوطه پناه برد ایشان بحاصره پرداختند و نزدیک بآن شد که آنرا بگیرند و دران در آهنین ناگاه عبد القادر پیرهٔ عماد الملک سر تبر که از امرای سلطان بود با سه هزار مرد در رسید و بر آن جماعه حمله آورد و ظفر یافت سلطان همان روز عبد القادر را برادر جان نخش و یار حق گذار و جانبخان خطاب داد و حکومت برار تفویض فرمود و برادرش عبد اللطیف خان را اعظم همایون لقب خواند و امارت تلنگ داد خان جهان عمری دراز یافت و چهل سال در برار حکومت کرد عماد شاه صاحب برار از غلام زادگان اوست بالجمله سلطان از آن مملکت نجات یافت و شهر بیجانگر را محاصره کرد و دیواری صلح خواست سلطان گفت خراج چندین ساله فیلان بارکش و بانقاره و قرناے و نفیر سپه خود ده تا بدرگاه آورد دیواری چنان کرد سلطان بسیار و زر برگرفت و خلعت و کمر و خنجر مرصع داد و بپایتخت گاه بازگشت و دران سال قحط غله پدید آمد و باران نبارید مشایخ بدعاے استسقا رفتند و نومید بازگشتند و خلق سلطان را شوم خواندند سلطان بشنید و تنها بصحرا رفت و روی بر خاک نهاد و تضرع کرد تا آنکه ابرے پدید آمد و بسیے ببارید سلطان گفت از دست آلهی نگریزم و همچنان ایستاده شد خلایق فریاد برآوردند که اے احمد شاه آبی ولایت تو بار معلوم شد اکنون بازگرد سلطان بازگشت و پس از آن زر با حمد ولی اشتهار یافت و در شهور سنه ثمان و ثمانمایه هجری رای در نکل را در رزم هفت هزار مرد بقتل رسانید و بدر نکل آمد و خزائن را بان آنجا بدست آورده مراجعت نمود و بسال دیگر بجاهور رفت و کلم شد و کان الماس را که در تصرف والی کنده واره بود بدست آورده و خواست که مالوه و گجرات با کشاید سلطان هوشنگ والی مالوه آگاه شد در دو [illegible]

گشتند و هوشنگ در شصت صد و سی و دو هجری قصد کهرله کرد و در سنگه صاحب کهرله از سلطان مدد خواست سلطان باج پور
آمد و هوشنگ نوشت که ما و تو هر دو مسلمانم و در سنگه مطیع است بهر دو میان ما و تو محاربه سزاوار است بدیا نتوشیں باز گرد
که ما باز گشتیم پس از ان بلج پور متوجه گلبرگه شد هوشنگ جواب نوشت و سلطان را تعاقب نمود سلطان باز
گشت و رزمی صعب نمود و ظفر یافت و هوشنگ بمالوه گریخت و ازیں گرفتار گشت سلطان باغرائیں او فرستاده مولف
هفت اقلیم مے نویسد که در سنگ مطیع هوشنگ بود و سلطان بر و لشکر کشید در سنگه راجه کهرله هوشنگ را بجد خود طلبید نشنید لشکر
هر روز سه لک تنکه جهت خرج او بدهد سلطان با جمله بکهرله رفت در سنگه یک من جواهر نذر کرد و سلطان بدار الملک مراجعت
نمود آورده اند که روزی سلطان بشکار رفت در صحرا روباهے پدید آمد سگان روی با و نهاد در روباه باز گشت و بسگان حمله
آورد سلطان متحیر بماند و گفت این تاثیر این زمین است آنجا شهرے سازم و دار الملک کنم پس نزدیک بموضعی که در سوابق
ایام قلعه بدر انجا بود شهرے طرح انداخت و احمد اباد بدر نام نهاد و در موضعی که حصار بود بدر دار الایالت ساخته و در کتب
هنود مشهور است که بدر تخمگاه ملک و کن بود راجه نل در پے مالوه بر دختر راجه انجا بهم شد که دمن نام داشت عاشق شده
و او را بخواست و قصه ایشان شیخ فیضے بنظم آورده و آن در احوال راجه نل در ضمن مالوه مرقوم است و آنجوره و
کتوره و دیگر ظروف بدری منسوب بآن شهر اند و بغایت پسندیده بودند و در دیگر شهرها نیز تتبع کرده اند اما بخوبی نساخت
بدر نمی رسند بالجمله احمد شاه بهمنی پسر خویش علاء الدین را ولیعهد ساخت و در نجل و ماهور پسر دیگر محمود خان و ملنگ پسر
دیگر داود خان و ملک التجار ملک نائب را ایالت دولت اباد داد و باکو کن و سواحل عمان بگشاد و جزیره مهایم از گجراتیان
بگرفت ظفر خان پسر احمد شاه گجراتی ملک التجار را از جزیره بگرفت احمد شاه بهمنی بانتقام رو کمود سنوار احمد شاه
گجراتی با و رزمی صعب کرد احمد شاه بهمنی منهزم باز گشت و در سی صد و هشت هجری در گذشت و بعد از و پسرش سلطان
علاء الدین بن احمد شاه بهمنی بادشاه شد و لشکر بیجانگر فرستاد ایشان هشت لک من و بست فیل بهشت آوردند و
باز گشتند و در هشت صد و چهل هجری دلاور خان را بکوکن فرستاد و بر اجهای انجا ظفر یافت و در هشت صد و چهل و یک
هجری نصیر خان والی خاندیس لشکر به برار کشید خانجهان حاکم برار در قلعه نرنالہ بر و نیز گریخته محصور شد سلطان ملک انجا
والی دولت اباد را بر زم او فرستاد و ملک التجار گفت من بعهد سلطان احمد شاه در مهایم از نفاق و کمینیان و حبشیان
با نتم اکنون امرای مغول همراه کنید سلطان قاسم بیگ صف شکن و مردان او و همراه بیگ لنگر باز و علی خان پسر
و دیگران را باو فرستاد ملک التجار با نصیر خان رزم کرد و ظفر یافت و باز گشت سلطان مغولان را بهشت او تقرر نمود که
میمنه سپاه مغلان را باشد و میسره دکنیان و حبشیان ایشان حمله برند و کمینه مغلان در دل گرفته در میان ایشان
عداوت یافت و در عهد علاء الدین دیوراے راجه بیجانگر مستقل عظیم گشت و بمسلمانان براک در صدد و ملکت او انوا مست
داشتند بخواند و بر نوخت و قران را بر کرسے نهاد و بوجود پهلوے کرسی بر زمین نشست و گفت محمد دم تصا قران است هر گاه
پیش من بیاید قران را سلام و تعظیم کنید بسیاری از مسلمانان بروی گرد آمدند دیوراے را روی بدیوار نهاد و در پشت
و چهل و هفت هجری قلعه مدکل بگشود و سپاهش تا شاغر بیجاپور بتاخت و رده اند سلطان با او رزم کرد و ظفر یافت

ولیعهد و پسر ارشد خانزمان حاکم بیجاپور بمقابل رسید و بپیرای چهل فیل و مال و افر پیشکش فرستاد و سلطان باز گشت
و در شصت و پنجاه هجری ملک التجار رومی بولایت اباد بموجب فرمان روی باستقبال رایان کوکن نهاد یکی از ایشان نزد او
آمد و مسلمان شد ملک التجار او را اسمعیل ساخت و وی رفت تا بعد از سه روز بجنگل هولناک رسید و رهنما گریخت و رای سنگلو
خبر کرد و او با سپاه بسیار بیامد و ملک التجار را با پانصد تن از سیادات و بسیاری از مسلمانان بکشت و کمتر از سپاه رهائی
یافتند امرای دکنی که ملک التجار بجنگل در نیامده بودند بسلطان نوشتند که ملک التجار باتفاق مغلان سر خلافت داشت
لاجرم از وجه شدیم و باو نرسید اکنون بعقیبش رسید اکنون بعقیبش از آن مهلکه نجات یافتند سر یعنی دارند سلطان شیر الملک و دکنی
و نظام الملک غوری را بدفع ایشان فرستاد و مغلان ناچار در قلعه جالکیر متحصن شدند شیر الملک و نظام الملک دو ماه
محاصره پیوستند پس نامه نوشتند که شما را امان است هر جا که خواهید بروید ایشان از قلعه بر آمدند شیر الملک و نظام الملک ایشان
را بیفتیافت خواندند سایر آن قوم که اکثر ایشان جماعت سادات بودند بجز قاسم بیگ و صفشکن خان و فرزندان کرد احمد بیگ
که تا از نزد دکنیان رفتند دکنیان همه را بکشتند قاسم بیگ و غیره را احمد آباد فرستادند مخالفان تعاقب قاسم بیگ و غیره جنگ
کنان بدر رفتند تا به بدر رسیدند و فرصت سلطان دریافتند و حال باز گفتند سلطان گفت تا حال چرا عرض نکردند گفتند
نگذاشتند بودیم بزرگان درگاه که دکنی اند رسانیدند سلطان منطفی دکنی را که عمر ایشان ظاهر نکرده بودند بکشت و قاسم بیگ
را ملک التجار نام نهاد و به ایالت طرف آباد فرستاد و اکثری از وزرای دکنی را که باعث این فتنه بودند بکشت و خانه شیر الملک
و نظام الملک را غارت کرد و عنقریب ایشان مبروص شده در گذشتند و اولاد ایشان بجای شاهان در بازار نشستند گویند
که سلطان روز جمعه بمسجد شهر بمنبر رفتی و خطبه خواندی و خود را بدین القاب ستایش کردی السلطان العادل الکریم الحلیم الرؤف علی العباد و
البلاد ابن اعظم السلاطین شهاب الدین احمد شاه ولی البهمنی روزی اعرابی که اسبی چند با و فروخته بود و بهبانیافته در مسجد حاضر آمد چون
سلطان القاب خود را تمام کرد اعرابی خواست و گفت لا واللہ لست بعادل ولا حلیم ولا کریم انما انا ظالم و الکذاب المتقبل الذریعة
الطاهرة و متکلم بهذه الکلمات علی بناء المسلمین سلطان ستانرشد و زار زار بگریست و قیمت اسبان او را داد و گفت نجات نیابند
از غضب الهی اما که چون بزید مرا بدنام کردند پس نجانه زیست و بیرون نیامد تا آنکه جنازه اش را از درشت صد و شصت و دو هجری
بیرون آوردند و بعد از و پسرش همایون بادشاه ظالم بن سلطان علاء الدین بن احمد شاه ولی البهمنی بادشاه شد و او
مردانه و قراره و مدبر بود لیکن در خشم و کینه جوی و از کباب معاصی کوشیدی و این عیوب هنرهای او پوشیدی لاجرم از بهمنیان نگفتند
و قاسم نام نهادند و او گناه گاران را بانواع عقوبت هلاک کردی و بسیاری از اکابران را بکشت و هر که را وارث ملک
یافتی به قتل رسانید و دست تعدی بر عیال و اطفال مردم دراز کرد و بفرموده او عروس از میان راه گرفته بحرم سرای
آوردندی و از اهل کمال کشته بخانه شوهرش فرستادی و اهل حرم بی موجب بکشتی و بقولی اهل حرمش از بیم جان با یکدیگر
اتفاق کرده در وقتیکه باستراحت مشغول شده بود گلوگاه جنبتی او را بقتل رسانیدند و بعد از و پسرش نظام شاه در عمر هشت
سالگی رمادر شش مخدومه جهان که عورتی عاقله بود بدار الملک گشت و در بدو دولتش اورنجه با نفاق رایان تلنگ لشکر
بدکهن کشید و بهزیمت رفت و بدستور محمود شاه مالوی روی بملک او آورده نظام شاه بعد از خرم شهر م بفیروز آباد رفت

سلطان محمود خلجی بدر را محاصره کرد و بسیاری از دکهن بگرفت بزرگان دکهن از سلطان محمود بنگره بگرانی مدد خواستند سلطان محمود بنگره بگرانی مدد خواستند سلطان محمود بنگره با بشتاد سوار روی بدکهن نهاد سلطان محمود خلجی بمالوه باز گشت و در هشتصد و شصت و هفت هجری سلطان محمود خلجی دیگر بار با نود هزار روی بدکن نهاد سلطان محمود بگرانی و عدد دکهنیان برخاست و ایلی مالوه باز گشت و در ذی قعده آن سال نظام شاه در عمر ده سالگی در گذشت بعد از و برادرش محمد شاه شکری بن همایون شاه هفت ده ساله سالگی بادشاه شد مادرش مخدومه جهان از خواجه جهان ترک متوهم گشت و او را بکشت و بعد از و ملک التجار خواجه محمود گاوان خواجه جهان لقب یافت دران وقت خواجه جهان لقب نهادند گفت این خطاب درین دودمان یمن ندارد اول کسی که خواجه جهان شد مظفر حسین علی استر آبادی بود و بعد از و خواجه جهان ترک آن هر دو بقتل رسیدند اکنون من شدم بدانم که بر سر من چه آید و بالآخر چنان شد که اندیشیده و گفته بود بامجد شاه شکری نظام الملک ترک را حکومت برارداد و او تسخیر قلعه کهرله از گماشتگان محمود خلجی مالوی که متصرف شده بودند و سکنان قلعه را که مالویان بودند بیرون کرد و احلاف کهنیان را به آن قوم سخنان نامناسب گفتند و در جنوب از ایشان هم برآمدند و نظام الملک گفتند که مثل تو بهادری ندیده ام اجازت ده تا پای ترا ببوسم و از قلعه بیرون روم نظام الملک با ایشان سلاح ندید هر دو پیش خواند یکی خنجر دکنی از کمر برآورد و در شکم نظام الملک نهاد و او را بگشت و حاضران هر دو را به قتل رسانیدند و خواجه جهان محمود گاوان در شهور صد و هفتاد و سوم هجری بموجب فرمان محمد شاه شکری سواحل دریای عمان و جزیره گوه را مسخر ساخت و بعد از سه سال باحمد آباد پدر باز گشت و مخدومه جهان او را برادر خواند و سلطان یک هفته بخانه او بماند گویند چون سلطان از خانه او بیرون آمد خواجه جهان خلعتهای سلطان را بکشید و جامه سفید بپوشید و فضلا را بخواند و آنچه در ایام تجارت و امارت اندوخته بود بخیرات کتاب و اسب و فیل بر مستحقان قسمت کرد و گفت منت خدایی را که از تسلط نفس امارهٔ رستم آن گاهی که مخدومه جهان مرا برادر خود خواند و سلطان بخانه من آمد عجب دگرگشتی روی بمن نهاد و اسباب تجمل را که موجب آن بود از خود دور کردیم و کتاب و قف علماست و اسب و فیل بادشاه راست امروز بکسی نتوانم داد پس از ان شب های جمعه صره های را بر گرفته و گرد شهر گشتی و همچنان جان دادی سلطان باستصواب خواجه حسان محمود گاوان راجه اودیسه را که قوت کرده بود و سپر خوانده راجه متونی شکراخ نامی جانشین شده نظام الملک بحری را بمدد عمزاده او فرستاد تا شکراخ را بر آمد نظام الملک بحری رایچ مندری و کندیل مسخر ساخت و بخدمت آمد و حکومت ملیک یافت و دیگر سلطان یوسف عادل خان را که صد عادل شاهیان است امارت دولت آباد دار و او تواکرد تصرف مرتبه بود بکشود و بخدمت آمد همدرین شتاب کیب رای راجه قلعه ملکوان بفرمان اجابت رای راجه بیجانگر عزم تسخیر خزیره گوه کرد سلطان به ملکوان آمد و چون سه خواجه جهان حصار بیرون بکشود برگشت رای بخدمت آمد و نوازش یافت و از امرای کبار گشت و روی ملکوان با قطاع خواجه جهان داد سلطان محمد شاه اعظم خان ابن اسکندر خان ابن جلال خان نبیره زاده احمد شاه بهمنی را در تحمل گماشت نظام الملک را از شرکت اعظم خان بر نجید و سپر خود ملک احمد را در ارجمندی گذاشته بدرگاه آمد و سلطان بتاخیر ولایت رسنگه که مابین ملیگ و کرناتک تا مچهلی پتن در تصرف او بود شتافت خواجه جهان در ان سفر ساعتی تحمل نمود سلطان در باره او بسی عواطف فرمود و جامه خود را در پوشید و جامه او را در بر خود آمگند و چون بکندپور رسید شاهزاده محمود خان

وخواجه جهان را آنجا گذاشت وبولایت نرسنگه آمد وخرابی بسیار کرد ودرسنه شصت وهشتاد وپنج هجری مراجعت نمود ودر پنجم صفر درسنه هشت صد وهشتاد وشش هجری خواجه جهان را به قتل رسانید تفصیلش آنکه خواجه جهان محمود کاوان بعهد امارت خویش در فوانین حسن کانکو بمعنی تصرفات کرده بود ازان جمله آنکه حسن کانکو یه چهار صد لشکر داشت والی دولت آباد مرهٹ وحاکم هزار ونائب گلبرکه وبیجاپور ودولی ملیک وخواجه جهان مملکت را هشت قسم کرد از برارنا کاپل بفتح الله عماد الملک وماهور را بخداوند خان حبشی سپرد ومرهٹ دولت آباد را به نواب یوسف عادل خان وبشیر وملکوان را بافخر الملک که از خویشان خواجه جهان ترک بود داد واز گلبرکه وبیجاپور مار انجور ومدکل به گماشتگان خویش حواله نمود وگلبرکه وساغر وسولاپور بدستور بدینا رخواجه سرای حبشی داد واز ملیک ناوند خمبندری وگلکنده ونظام الملک بحری وزرکل به اعظم خان سپرد ودیگر آنکه بیشتر قلاع در تصرف سرلشکران بود خواجه جهان امر کرد که خربک قطعه باشیان نه گذارند وحکام دیگر قلاع از درگاه روند نظام الملک بحری چون با اعظم خان بیدر وملیک سرنگ امر شده بود کمر عداوت خواجه جهان بربیان بست ومتفق حبشی وظریف الملک باو بارشدند وباغلام حبشی که مهر واز خواجه بود درساختند ودر مجلس بسراب اورا بغر نفیتند با مهر خواجه برکاغذ سفید نما وظریف الملک ذمصلح حبشی آنرا نزد نظام الملک بحری بردند نظام الملک از زبان خواجه جهان بران کاغذ نامه مراجعه اورشه نوشت که روی براج مندی از که نبو پیوندم وسلطان را به قتل رسانم ومملکت میانه خود قسمت کنیم پس در وقتیکه سلطان مست بود ظریف الملک ومفتاح حبشی آن نامه با وداد ند نظام الملک بمعرض نشانه عنان گفت تا سلطان خواجه جهان را بخواند وفرستاده نزد خواجه آمد وحال با گفت ودستان خواجه گفتند که سلطان مست است درین وقت نباید رفت خواجه گفت ازینهمت نمی ترسم پس نزد سلطان شد سلطان گفت زیرا که قصد ولی نعمت کند چه باید کرد گفت بقتلش باید رسانید سلطان نامه با ومنود گفت این مهر من است لیکن خط من نیست سلطان گفت که اکنون انکار سود ندارد پس بحرم سرای رفت وجوهر حبشی را به قتل اوشاره کرد حبشیان اورا با اسد خان گیلانی که از خویشان بود بگشتند سلطان روز دیگر نظام الدین حسن گیلانی را که خازن ومحرم اسرار خواجه جهان بود بخواند ومال او خواست نظام الدین حسن گفت خداوندا مال وخزانه است یکی خزانه سلطان گفتند ودیگری را خزانه دروشیان نامندی خرج سپاه وفیل واسپ ومطبخ وما یحتاج سپاه از خزانه سلطان شدی ودران سه هزار لاری وسه هزار هن بست خزانه دروشیان خاصه اشیان بوده ودران سه صد لاری جواهر وست پس ضبط اموال خواجه جهان گردید غیر ازان وجه دس هزار کتاب واندکی فراشخانه وآلات مطبخ چیز نیافتند نظام الدین آمد برسید وگفت ای سلطان صد چون خواجه جهان گاوان فدای تو باد اکنون چیزها مفقود ودر امنفوند اری رحال نوشته ودر اکه آنرا در رای او شیعی بردبخوانی تا گوید که وهرو کفران نعمت او خلق را معلوم شود ونزد اهل بیت گفتند سلطان از کشتن خواجه پشیمان شد واز مجلس برخاست وایل نامه ارشاعان درخواست و گردان را بکار بجرم سرای فرستاد وروز سوم شاهزاده محمود خان را بزیارت مرقد خواجه جهان فرستاد وبعد از وسلطنت سلطان ورزیدن افتاد واهل شبستان گریستند ودر شهر ما بیرون آمد وقرار بگرفتند سلطان بعد از شش ماه از غایت غم مریض گشت وبرگذشت وگفتند که خواجه جهان نجم الدین محمود کاوان گیلانی اصلش از قریه کاوان گیلان است از آنش خواجه گاوان گفتند جد اعلای خواجه جهان در عهد سلطان علاؤ الدین بغرض تجارت

دکن آمد وجای بماند و در عهد همایون شاه امارت ملیک وخطاب ملک التجار یافت و در عهد محمد شاه لشکری نخواجه جهان مخاطب گشت و بالآخر بموجب حکم محمد شاه لشکری به قتل رسید چنانچه گذشت مصرع بگینه محمود گاوان شد شهید ۹۰۰ این مصرعه تاریخ قتل اوست بالجمله بعد از محمد شاه لشکری پسرش محمود شاه بهمنی بادشاه شد و با وجود نزلزلی که در سلطنت کرد چهل و هفت سال سلطنت کرد و در شصت صد و نود و پنج هجری بوصف عادل خانی رفتح الله عماد الملک و ملک احمد بن نظام الملک بحری باتفاق یکدیگر نام سلطان را در خطبه بیفگندند و در ممالک خویش برسنا بر خویش یعنی اعادل شاه و عماد الملک و نظام شاه خواندند و در نهصد و بیست و سه قطب الملک والی بلیک نام سلطان را از خطبه بیفگند و خود در خطبه شاه خواند و ملک قاسم یزید بر سلطنت محمود شاه بهمنی متصرف شد و سلطان محمود شاه شراب خوردی و از سلطنت باقی خوشنود بودی و در نهصد و بست و چهار هجری در گذشت ملک قاسم یزید بعد فوت او بر رسم ملوک باطراف تمام سلطنت بر خود متوانست نهاد سلطان احمد شاه بن محمود شاه بهمنی را بر تخت نشاند و در قصر سلطنت موقوف داشت و اسباب عیش او را مهیا کرد و جمعی را بر ابواب گذاشت تا مردم را از رفتن آنجا مانع آیند و بعد از و بدستور نیز سلطان علاء الدین بهمنی و بعد از و سلطان ولی الله بن احمد شاه بهمنی نام سلطنت نهاد و پس از ان سلطان کلیم الله را از سلطنت برداشت او بنان و بیاله قناعت کرد و در نهصد و سی و دو هجری که بابر بادشاه بر هندوستان استیلا یافت اسمعیل عادل شاه و برهان نظام شاه و سلطان قطب شاه به بابر بادشاه نوشتند سلطان کلیم الله نیز نامه نوشت ملک قاسم بر ید آگاه شد و بر نجید کلیم الله بتبر سید و در نهصد و سی و چهار هجری بیجاپور پیش عادل شاه که خال او بود رفت عادل شاه قصد گرفتن کرد و کلیم الله بگریخت و نزد برهان شاه رفت و عنقریب با احمد نگر در گذشت و بعد از و کسی از بهمنیه سلطنت نیافت و در دکن هیچ کس بسروری نرسید ند عادل شاه در بیجاپور و نظام شاه در دولت آباد و قطب شاه در بلیک و عماد شاه در برار و بیدر شاه در بیدر رشرح احوال هر یک بیاید

ذکر ملوک عادل شاهیه که در بیجاپور سلطنت کردند اول ایشان یوسف عادل شاه بود و غلام سلطان محمد شاه لشکری بهمنی بوده بعون عنایت خواجه کاوان بمراتب دولت رسید و عادل خان خطاب یافت و بعد از قتل خواجه کاوان بکلی مستقل بیجاپور رسید و در شصت صد و نود و پنج هجری خطبه و سکه بنام خود کرد و فرمود تا بر عادل شاهی خواند و سوای بهندی سبعی را گویند که بر عدد ی بیفزایند چون مملکت او از ملک نظام شاه و عماد شاه آن قدر زیاده بود بآن مشهور شد و او در بیجاپور و گلبرگه و مرج کلیان و گلبرگه و دیگر محال در تصرف داشت و او در روزی مجه نهصد و هشت هجری در مملکت خویش خطبه بنام ائمه اثنا عشری خواند و در نهصد و پانزده هجری برندر کوه فرنگیان استیلا یافتند عادل شاه متوجه ایشان شد و بسیاری را بکشت بیجاپور باز گشت و بعد از و پسرش اسمعیل بن عادل شاه در عمر دوازده سالگی در نهصد و شانزده هجری بادشاه شد و کلمان مدار الملکش با فرنگیان کوه صلح کرد و در نهصد و بست و پنج هجری شاه اسمعیل صفوی بایلچی با شمشیر مرصع و فرمان بهزاد فرستاد اسمعیل عادل شاه شد و امر کرد که سایر لشکریان بدستور قزلباش کلاه بر سر نهند و هر که ابا نماید او را از مملکت دیار بیرون کنم و امر فرمود که برسنا بر بنام شاه اسمعیل صفوی خطبه خواندند و این حکم تا عهد علی عادل شاه روان بود و او بادشاهی حلیم و کریم بود و در شصت صد و چهل و یک هجری در گذشت بعد از و پسرش ابراهیم عادل شاه بادشاه شد و شب و روز مدام بر دخت و کار مملکت نقطه پیش گرفت

برادرش ابراهیم عادل شاه امور را بگرفت وسیل کشید ابراهیم عادل شاه بن اسمعیل عادل شاه بادشاه شد و دل کسی است از دو دمان که قوانین پدر و جد عدول نمود و نام ائمه اثنا عشر از خطبه بیفگند و مذهب امام ابوحنیفه را رواج داد و دفتر های فارسی بسوخت و برهمنان را تربیت کرد و امر فرمود تا بدستور عهد سلاطین بهمنیه دفتر هندی ترتیب دهند و شجاعت خان و دیگر صد تن دیگر نگاه داشت و همه مغلان را اخراج نمود و حبشیان و دکنیان را نیز خواست رام راج صاحب بیجانگر مغلان را بخواند و مصحفی نزد یک خود برکرسی نهاد و گفت چون مسلمان هستند شایسته است پیش من فرود آیند مغلان نهادیم که آداب دربار ایران بجا آرند مغلان شاد شدند و با پیوستند ابراهیم عادل شاه از اعیان متوهم شده با یک صد و دو کس از مسلمانان و برهمنان معتبر بگشت دیگران متوهم شده خواستند که برادرش عبد الله را بسلطنت برگزینند ابراهیم عادل شاه آگاه شد و بسیاری بگشت عبد الله بکوه گریخت و بفرنگیان پناه برد ابراهیم عادل شاه از سعد خان متوهم گشت و او را از ملکوان بخواند هنوز سعد خان بیجاپور نرسیده بود که عبد الله از نظام شاه و قطب شاه و سلاطین دولت آباد و بیدر استمداد نمود ایشان از دو جانب روی بیجاپور نهادند و فرنگیان چتر برسر عبد الله برافراشته و در حرکت آمدند و نظام شاه گمان داشت که سعد خان با وفا خواهد پیوست از آن ناامید گشت و مراجعت نمود قطب شاه و فرنگیان نیز باز گشتند و در سنه صد و پنجاه و شش هجری سلطان درگذشت امیری کاروان وضابطه و بلندهمت بود اول کسی است که از بن برشیت نیل نهاد و او را منت کمال تحریک نشست پا او را مطیع ساخت در ایام بیجانگر و سلاطین دکن با وملامیت کردندی هر روز صد من برنج و پنجاه گوسفند و پانصد مرغ در مطبخ او صرف شدی و حادثات زمان او غیر از محاربات میان او و نظام شاه و قطب شاه و دیگران نیست و در همه نوبت او را بود بگرد تن رام که برهمان نظام شاه و نجم یک رام راج غرم تسخیر گلبرگه کرد ابراهیم عادل شاه با وی مصاف داد و ظفر یافت و بعد از و پسرش علی عادل شاه بن ابراهیم عادل شاه در سنه صد و شصت و پنج هجری بادشاه شد از مذهب پدر برتر افتاد و دین صد گزید و مذهب شیخ سابق ساخت و خطبه بنام اثنی عشر خواند و امر فرمود که در بازارها نقل کنند و در اندک زمان خزانه پدر را بمردم بخشید علما و فضلا و سادات را وظائف مقرر نمود و در بیجاپور و مدکل و کلیان و شولاپور که از تصرف پدرش بیرون رفته بود از والی بیجانگر و دیگران بدست آورد و دیگر از مملکت بیجانگر بیکاپور و ادونی و چندرکوتی و دردازنجر ساخت و با نظام شاه و قطب شاه مقرر نمود که باتفاق یک دیگر بدفع رام راج پردازند پس حسین بطعام شاه دفتر خود بیجاپور را بعلی عادل شاه داد و خواهر علی عادل شاه از بهر پسر خود در عقد نکاح است و در سنه صد و نهتاد و دو هجری علی عادل شاه و حسین نظام شاه و ابراهیم قطب شاه و بریدشاه و والی بندر و دریا بیجاپور جمع آمدند و روی بیجانگر نهادند رام راج والی بیجانگر ایشان را با هفتاد هزار سوار و ده لک پیاده استقبال کرد نظام شاه در قلب جای گرفت و علی عادل شاه را بمیمنه فرستاد و قطب شاه و بریدشاه را بمیسره فرستاد رام راج برسنگماسن متوجه میدان شد او را گفتند روز جنگ بر سریر باید نشست از غایت غرور نشنید بمقابله عظیم اتفاق افتاد میمنه و میسره سپاه اسلام بهزیمت رفتند نظام شاه بجهان در قلب بایستاده بود تا توپ ملک میدان برابر پیل سپاه یعنی فلوسها مس و ریزهای آهن پرکرده سر داده تزلزل عظیم در سپاه [illegible] افتاد گویند رام راج در آن معرکه از سنگماسن فرود آمد و برکرسی مرصع نشسته شایسته تحمل زره و زی که اطراف آن از گوهرهای رنگین مختلف آگنده

داشت و سلسله های آن از مروارید بود بر پای کرده چون توپ ملک میدان را سپرد و اندر امراء برخاست و در سنگماشن نشست حسین نظام شاه بر او حمله برد و حمالان سنگماشن را بگذاشته بگریختند رام راج اسیر گشت و بقتل رسید و در تواریخ آن واقعه گفته اند بی نهایت خوب واقع گشت قتل رام راج چه نهایت نقطه قتل رامراج هیچ است اگر حذف کنند مطلب بحصول پیوندد و باجمله سلاطین اسلام ناسجد و دیجانگر آمدند بر رام راج جماعت کرد پس ازان بیجانگر هرج مرج پدید آمد در امان نجود در ماندند و دیگر سرکشان بر بلاد اسلام رسید سلاطین اسلام باغنایم بسیار بسلاد خود ها باز گشتند و مدتی بیاسودند و در نهصد و هفتاد و چهار هجری علی عادل شاه با تفاق مرتضی نظام شاه لشکر بر آکشید و خرابی بسیار کرده باز گشت و بر دو شهر بیجاپور حصاری بنا نهادند و در نهصد و هفتاد و نهم هجری کشور جان بدست مرگ داد نظام شاه به قتل رسید و نظام شاه بر دو هزار و سیصد و پانزده و با آخر میان هر دو بادشاه صلح شد و در نهصد و هشتاد و یک هجری عادل شاه روی بیجانگر نهاد و قلعه پورکل را نجاه محاصره کرده نگشود و قلعه دار در دیکا پور قهرا قهرا بگشود و مسخر ساخت و بسال دیگر مصطفی خان را بحیدر کولی گذاشت و بر دیه بیجانگر باز گشت مصطفی خان بغت و پنج هزار تن از انان بیجانگر پیشکش و مقرر نمود و هر سال سه لک و پنجاه هزار آهن بخزانه رسانید علی عادل شاه دیگر بار متوجه بیجانگر شد ایمان انجا بخدمت آمدند چند کس از حکام آن دیار را بمان بودند علی عادل شاه امر فرمود که همه خلعت پوشند امر انجو استند که لباس زنان پوشند ایشان گفتند که ملک شمشیر گرفته ایم شاید که خلعت زنانه پوشیم علی عادل شاه بر ایشان آفرین کرد و بخلعت شمشیر همه را نبوخت گویند اکنون سرداران دیار زنان و اند و شهر ایشان چون سایر امراء خدمت بکنند باجمله چون علی شاه را فرزندے نبود برادر زاده خود ابراهیم طباسپه او بعهد ساخت و در گذشت و بقولی از خواجه سرا ابراهیم بادشاهت کرد و کاردی با خود داشت بر علی عادل شاه زد و در نهصد و هشتاد و شش هجری در گذشت و او بادشاهی خلیق و سخی طبع موصوف بوده و خط ثلث و نسخ و رقاع خوب نوشتی و در روی مقطعات نام خود را بمنوجب نوشته که علی صوفی قلندر و در عهد علی عادل شاه و دولت بایمان محمد اکبر بادشاه بیجانگر آمدند بعد از و برادر زاده علی ابراهیم عادل شاه و نه سالگی بتخت نشست و کامل خان بر امور ملک مستولی گشت و در شش سال او را بیجاپوری زوجه عادل شاه باز گذاشت و ابراهیم عادل شاه نشست که بر خلاف عم و پدر از تشیع تبرا نمود و باطاعت شاه زاده دکن یعنی بادشاهزاده محمد مراد بن محمد اکبر بادشاه نمود و در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه عرائض بخدمت او نوشت و پیشکشها سے لایق فرستاد و در سنه هزار و سی و سه هجری در گذشت و پسرش سلطان محمود عادل شاه بحکومت نشست بدستور پدر متابعت شاهجهان بادشاه نمود و آخرین بادشاه از عادل شاهیان سکندر شاه است که از سپاه اورنگ زیب عالمگیر در قلعه بیجاپور محاصره کرده با آخر در یک هزار و نود و هفت هجری [illegible] عالمگیر بادشاه آمد و سوء مراجم بادشاهی بگردید و بخطاب سکندر خان ممتاز گشت و [illegible]

در آمد مخفی نماند که از مضافات [illegible]

که میسور در کرناٹک بالا گهاٹ [illegible]

بناظم گلکنده که در حوالی بهاگ نگر [illegible]

انجا پنجاه لک روپیه پیشکش گذرانید [illegible]

اجمیر جاه و سر اکثر روسای دکن هوای ایشان بجهد همدیگر و آنها ملک منشور تصرف حیدر علی المشهور بحیدر نایک در آمد و ابتدای احوال حیدر نایک آنست که پدرش فتح نایک سرهنگی کم مایه از دهاقین بیجاپور بود و نایک در اصطلاح آن دیار رتبه ایست از ارذل ترین مسلمانان ایجا باشند و بزرگترین آنجا عده بردرگاه پیادگی اعتبار دارند بالجمله فتح نایک مدتی ملازم سعادت الله خان ناظم ارکاٹ بود بعد انقضای دولتش در کوئله بوهن گزیده تبلاش روزگار باد و پسر خود سانبار و حیدر علی برآمده در سر داران ملازم راجه مندراج زمیندار میسور شد و بعد چندی جمعدار سه صد پیاده گشت و پس از چند سال درگذشت پسر کلانش اشتهار بجای پدر نشست حیدر نایک همدیره از برادر عبد الله ملازم مرتضی خان جاگیردار مکور شد چون اشتهار خان نایک درگذشت حیدر نایک طمع ریاست مورونی شریک پتن آمد براجه آنجا بر خلاف پدر و برادرش کرده از همدان خویش گرد آمد هنگامی که در سنه هزار و یک صد و شصت و شش دیوان کلاجورین بنیابت راجه میسور در جستجای نکونک محمد علی خان ابن نور الدین علی خان گوپاموی آمده بود حیدر نایک همراه دیوان بود چون دیوان موصوف از رنجشهای مرهیت شریک پتن نمود مردم سپاه بنا بر تنخواه شورش کردند حیدر نایک که آنوقت سردار سه هزار پیاده بود قضیه سپاه را بر نصفی تنخواه انفصال داد از ان روز اعتبارش افزون گشت حیدر نایک مردم سپاه را با خود متفق ساخته وقت فرصت دیوان کلاجورین را گرفت و حبس کرد راجه را بطریق نظر بند بر مسند ریاست گذاشت و در اندک فرصت بر تمامی دفاتر و خزائن راجه متصرف شد و بتالیف قلوب سپاه و رعایا پرداخت و در اندک ایام در حشمت و جوانمردی شهره آفاق گشت اما صفاتش را کسانیکه همراه بودند می گویند

حیدر نایک مردیست امی پرشده اسیزه خوشرو و جوان بظاهر مسلمان و بباطن شیطان میل بنماز و روزه ندارد جنوبی شریک پتن ملکیست وسیع بنایت آبادانی انجا زنی ست ملقب بملکه رانی و در ان ملک بتخانه ایست کلان و افضلتر بین نذر آن بت نبی مرد انست که بدانجا نیاز کنند چنانچه جملگی دران از طرف رانی مهوز بلکه راندتا از وارد صادر و باشنده انجا بنے را بقدر معین بدغا و ذبح حاصل کرده و بحیل تکاره می کنند در عوض آن انعام و افرازونی می گیرند حیدر نایک بارانی آنجا اتحادی بهم رسانید و شارکت و سعادت آورده این شرط مسهوده سبب بهبود خود دانست عالمے را مقطوع الالف ساخت چه کفاره پر گناه بینی بریدن قرار داده بوقت تشکر نیش از تکلیف مالا یطاق بتنگ آمده راه فرار گرفتند و گرفتار شده بخدمتش آمدند بینی های ایشان را بیکدیگر بریدن فرمود و سر بینی بریدگان علیحده قائم نمود و شراب نوشی بنایت رواج داد و محسن نایک از جمله سنه ضروریه انگاشت و سنه نکاح درمیان برداشت و از اذیل را بظلم گرفته ازاله بکارت می کرد و تعداد ان مراجعتش آنجا نایک سنین عمرش انقصت در گذشته در قوی فتوری نرفته بود و از جمله اختیارات وست سترون قوی تمامی بدن چشم و ابرو و مژه بر روز مقرر داشته و دیگر اشتران که در رزم بدست مے آمدند مردان جوان متعینه بازیگران اسطبل و زنان پاکیزه تا ازاله بکارت و اهل محل و صبیان حواله تالیق در زمره حیله ها و از جمله عصمتیان رد کرده اوکسانی را که فرقه سپاه برگزینند در قیمت ایشان چیزی مقرر و تنخواه انکس وضع می کرد و انچه از اسیران کسے نمی گرفت موقوف و لالان فروخته از اهل خزانه مے نمود و انکار را بعد ازاله بکر با حیله های هم سن قطع نظر از کفو و نسب و لشکر نه خفت مے کرده و مکالمه کلب مخلوق اندرای مصاحبت و خبر ریی مزاج آن قدر که تاب و بیمان کهنه از اسطبل وغیره را بخشو و بدزین و پالان بکار

سے بر دو یا بدست کاغذ بان بے فروخت وملازمان خود را خصت نمی دادو مراد شس رکناری نهاد و می گفت که اهل خانه بطلبند وبهمین جا کتند انخوندو خط فرستادن بافغان وفرخ این همه مقصود بوده ازین قبیل بسیاست اما در جوانمردی وشجاعت وشکر کشی وقواعد رزم جوئی وملک داری وعدالت پروری وعدالت سرآمد روزگار بوده بر سپاه ورعایا حکم نافذ می داشت بالجمله چون از نظم ونسق نشور وغیره مطمئن شد بملک بدنور که ملکیست وسیع ورزخیز ملحق بمدود میسور که ریاست آنجا نیز نسبی مشترک مسلم بود حیدر نایک الملک را به تدبیر صائب ازو انتزاع نمود واز غنایم آنجا مرفه وصفو گشت درخلال این احوال محمد محفوظ خان برادر کلان محمد علی خان گویا موی خفیه با حیدر نایک دوستی بهم رسانید وبحیله غربت طوات بیت الله محمد علی خان رخصت گرفته براه خشکی روانه گردید ونواح سرینگپتن رسید حیدر نایک باستقبال شتافت وملاقات نمود ورواج فرنگیان انگریز که از کرناتک با محمد علی خان متفق بودند مشورت خواست محمد محفوظ خان گفت اول نظام الدوله بن نظام الملک را بهم کرناتک تحریص داده باتفاق یکدیگر لشکر کشی نموده آید چندر نایک محمد محفوظ خان را جاگیر لک روپیه داد واز طرف خود با تحف وهدایا پیش نظام الدوله فرستاد محمد محفوظ خان در حیدر آباد پیش نظام الدوله رسیده در خلوت عرض نمود که انگیزان که در ملک کرناتک محمد علی خان را باغ سبز نمود لشکر کشی نماید صلاح دولت آنست که باتفاق دولت خواهان مستقل حیدر نایک ومرهته ملک کرناتک را متصرف باید بود نظام الدوله بی الفور خیمه بیرون کرده مرهته را طلب نمود محمد محفوظ خان را سه خلعت ماهی ومراتب وخطاب فتح جنگ برای حیدر نایک رخصت آن طرف داد ودر سن یک هزار ویک صد وشتاد هجری نظام الدوله باتفاق مرهته وحیدر نایک متوجه ارکاٹه گردید محمد علی خان باتفاق انگریزان در سیدان برتامل رزمی صعب نمود نظام الدوله مثلث ورزید حیدر نایک سپاه را شکست داد نظام الدوله را از رزمگاه برآورد وخود به حفاظت نهر پتیان پرداخت محمد علی خان ظفر یافت نظام الدوله بحیدر آباد رسید بعد چندی محمد علی خان وانگریزان بر شهر یک بتن غرمیت کردند واکثر قلاع شمل کشن گده وبریل وغیره تصرف درآوردند همدرین اثنا محمد علی خان بیمار شد وبخانه مراجعت نمود حیدر نایک سے وپنج لک روپیه نذرانه قبول نموده با انگریزان صلح کرد انگریزان قلاع اورا باو داده ندود اخل سیلاپور شدند حیدر نایک تعاقب انگریزان تا ارکاٹه شتافت ودر راه بازیندارن وقلاع هیچکس معترض نشده راه راست تعجیل درسیدان فرنگی گده در خورد و بنا بر مصیبت دست بغارت اطراف دراز کرد وبملک خویش مراجعت نمود ومحمد علی خان بفراغ خاطر در سیلاپور گذرانیده وتمام قوت خود را بطراف نمود این همه پیش حیدر نایک رفتند ونوکر شدند ودر خلال الدین احوال در سال دوم از صلحنامه در صدود شهر یک بتن مرهته تاخت آورد حیدر نایک بر طبق صلحنامه استدعا کمک از انگریزان نمود ایشان انتظار کوسل نمودند حیدر نایک ناچار با مرهته صلح مستمره کرد ودر سنه یک هزار ویک صد ونود ویک هجری فراسیسیان از دست انگریزان ومحمد علی خان پناه به پهلوے بندر گه قلعه استوار دارد برده ند واز زمهای فراسیسیان بامان برآمدند وقلعه وشهر را انگریزان خراب کردند بعد خرابی پهلوے موسی لائے فراسیس رفاقت صلابت جنگ بن نظام الملک آصف جاه اختیار کرد وبعد چندی بحیدر نایک پیوست حیدر نایک الوب رسل ورسائل با بادشاه فرانسیس معرفت او مفتوح ساخت وفوجے از بادشاه فرانسیس بامداد حیدر نایک تعین شد حیدر نایک با انگریز مستمره ارس که گورنر خطاب داشت پیغام جنگ فرستاد گورنر وکیل خود را مع نقل صلحنامه شهر یک بتن فرستاد حیدر نایک

حکم نمود که وکیل با جماعه خود بیرون شهر خیمه زند و مردم این جانب با بخانج آذوقه بسیار نبده باشند در ملاقات وکیل مذکور مکتوب گورنر و حیدر نایک رسانید مشتمل بر آنکه اینک سبقت جسته و شکست بجان و دست از چه راه است حیدر نایک در جواب گفت که پیشتر گمان من آن بود که راستی و وفای محمد بر انگیزان تنهم است اکنون برخلاف آن مشاهده افتاد چه در جنگ مرتبه که طلب کمک نمود بلیت محمل کذرانیدند تا آنکه ناچار شده از مرتبه صلح کردم و مارا از مصالحه شما حاصل چه اگر کارپرگاه کمک خواهم بغیر از فتوی و حکم کوسل قدمے پیش نهند و بر نقد بر حکم کوسل متبقا قضیه خیر از محمد علی خان بے شنود او وکیل پرداخته آخر العهد نزاولی بسیار اجناس و جواهر خود را بخسارت تمام فروخته بشتاب و بدانزمان تیاری اسباب روزها صرف نمود و خیمه بیرون زدند و آهسته آهسته یک کوچ دو مقام تا صدود این جانب رسید این دار و گیر را مدتی طویل مے باید و ما که فوج سواره داریم که نادره فرسنگ تاختن و باز آمدن میعاد دارند و خزانه و سامان بسیار داریم که مهمات سالها کفایت کند پس سوا گفت و نمایین نمی تواند شد این بگفت و جواب مکتوب بنوشت و وکیل را رخصت نمود و در سنه هزار و یک صد و نود و چهار هجری حیدر نایک با سے هزار سوار و چهل هزار پیاده متوجه کرناتک شد و هم چنین سنه مذکور بالای کماست عبور کرده اکثر قلاع توابع ارکاٹ را متصرف شد و نصیر الدوله برادر محمد علی خان متحصن قلعه چتور بود با عیال و اطفال گرفتار آمد و بسیوس گشت گورنر مدارس این خبر شنیده کلنل سیکی را روانه آن سمت نمود و کلنل بیلی را روانه آن سمت نمود و کلنل در میدان بلول خیمه زد حیدر نایک با تمام سپاه خویش و فرانسیس با او رزمے صعب کردند تا گاه از زبان حیدر نایک آتش بارود خانه انگریز افتاد و شیرازه جمعیت ایشان از هم گسیخت سوار ان حیدر نایک از اطراف و جوانب حمله آوردند و بسیاری از سپاه انگریز بکشتند کلنل بیلی اسیر گشت حیدر نایک ظفر یافت و روز سوم متوجه ارکاٹ شد و هم پناه ارکاٹ را محاصره کرد راجه سر پریا محمد علی خان در ارکاٹ متحصن شد و کمک از محمد علی خان نرسیده راجه مسطور بعد دو ماه با حیدر نایک صلح کرد حیدر نایک قلعه در آمد و هر چه یافت ضبط کرد و ناموس سکنه آنجا را تلف نمود و لاله چیلی رام را با ده هزار سوار بتاخت اطراف فرستاد او در ان دیار دیار رنگ گذاشت و عمارت را سوخت قول حیدر نایک راست گشت که میگفت من قهر خدایم که بتنبیه مردم کرناتک نازل شده ام بعد ازین قضیه یا محمد علی خان مع اجمال و اثقال و متعلقان خویش بمدارس آمده اقامت گزید و چون طریق آمد و شد و خشکی از تاخت فوج سواره حیدر نایک منقطع شد و در تری از تخالف هوا که آن وقت بجهاز موافق نبود ممنوع گشت روسای کوسل هیوب غله را از فروختن فرق و منع نمودند و بتوسلان کمپنی از ذخیره سرکار پنج رتب فی تفریک آثار مجرا سے و فی روپیه دوازده آثار مقرر نمودند در ان قحط عالمے هلاک شد بعد چند ماه غله بسیار بر جهازات شرقی از بنگاله متواتر رسیدن گرفت و در آخر شوال سنه یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری جنرل براپر کوٹ که پیش ازین در کرناتک کارهای بانام کرده بود بحکم پیٹن گورنر صاحب کلان کلکته براه دریا بدانجا رسید و قریب چهار هزار تلنگه بحفاظت شهر پناه مدارس گذاشته با دوازده هزار تلنگه و چهار هزار ترک سوار در آخر محرم سنه هزار و یک صد و نود و پنج هجری که از فرنگی گده کوچ نموده متوجه شد سپاه چندر نایک که قلعه دیواسی را محاصره داشت بجنگ برخاسته رفت جنرل کوٹ بانتظار فوج بنگاله و جهازات و لابت در جنگ متوقف بود و باستحکام قلاع دنیا در مقبوضه خویش مے گذرانید روزے از محمود بندر کوچ نموده متوجه سلیم گردید حیدر نایک با تمام فوج خویش تعجیل مقابل جنرل شد و بارش گوله و بان چون

نگرگ نموده سپاه جنرل مرزانه نکوشیدند قتالی فاحش و نمود حیدر نایک منهزم با لشکر خود آمد جنرل کوٹ ظفر یافت و داخل سلیمر شد و در آخر سال کور قریب شش هزار پیاده سبر گردگی کلنل تامس دین برس از بنگاله براه خشکی روانه شده در بادچلکا عبور کرده و مردم تهانجات شمل گنجام پیلی بندر وغیره براه گرفته یازدهم شعبان سنه مذکور با جنرل کوٹ ملاقات کرد و بصلاح یک دیگر در عرصه فرنگی کوٹ لشکرگاه ساخت آن وقت هشت هزار تلنگه همراه جنرل کوٹ کلنل تامس بود و جنرل متوجه قلعه برناور شد و آنرا قهراً اگشود و بست دوم شعبان سنه مذکور سپاه کوچا بیشتر نمود تیپو سلطان خلف حیدر نایک با هزار سوار بطریق فراوانی بمقابله مبادرت کرده پیش فوج حیدر نایک نمی رفت تا انگریز بمیدان گول که پیش ازین جنگ انجا شده بود رسید حیدر نایک آنرا بمبارک دانسته صف قتال بیاراست انگریزان رزمی صعب کردند موسی لانی فرانسیس نهر میت رفت و حیدر نایک عقب او بگرفت انگریزان ظفر یافتند و دیگر روز رسد بمدارس رسانیدند و همچنین در اوایل شوال سنه مذکور سپاه حیدر نایک نهر میت داده رسد را در قلعه ویلور رسانیدند بمدارس باز آمدند همچنین دو هزار جمول دار از ولایت انگریز به بندر بنیغ گر سنه باسرداران خسر پوره حیدر نایک که از مدت قلعه بلوی را که از مدت محدود شهر بایتر بود محاصره داشت رزم کرده بقتل رسانیدند سپاهش منهزم رفت و قریب هزار آدم بهمت تلنگه های انگریز افتاد۔

ذکر بریدشاهیه که بدر حکومت کردند اول ایشان قاسم بریدست و او غلامان سلطان بهمنیه است و در عهد محمد شاه لشکری بدانجانب کشید و بر کفار رمپته ظفر یافت و در عهد سلطان محمود بهمنی بر امور سلطنت مستولی گشت و خبر نامی بر محمود نگذاشته بالاخر در قلعه اوڑیسه و قندهار به تجویز عادل شاه و نظام شاه بنام خود خطبه خواند و بعد از و پسرش امیر بریدبن محمد قاسم جانشین شد گویند که او شبی در زمستان شراب می خورد آواز شغالان شنید گفت که شبها چرا شغالان فریاد می آرند گفتند از سرما پاسلطان تظلم می نمایند امیر برید حکم کرد تا سه هزار غلاف پر از پنبه در صحراها و باغها بر افگنند تا شغالان زیر آن روند و از سرما ایمن باشند و بعد ازین دیگر آواز نشنید گفت که حالا چرا آواز نمی کنند گفتند که شکر نعمت می کنند امیر بخندید بعد از و پسرش علی بریدشاه بحکومت نشست اول کسی است که خود را بریدشاه خواند نظام شاه در عهد او قلعه کلیان و اوڑیسه و قندهار را از و بگرفت و بجز بندر رونواحی آن که حاصلش زیاده از چهار لک هون نبود با و گذاشت بریدشاه را خوشوقتی نماند و در سن نهصد هجری درگذشت آفرین آن طائفه امیر بریدشاه در هزار و هفتاد و پنج هجری والی شد و بسی نگذشت که بندر بتصرف عادل شاهیان در آمد ٭

احمد نگر از بلیه احمد نظام شاه بحریست که در حدود دباغ نظام شهری بنا نهاد و تخت آن شهر بعافت آب و هوا و کوه و صحرا و بی اشجار از جمیع شهرهای دکن نمینی است و در ظاهر شهر صدقات حاریه پیوسته جریان دارد و از باغات آنجا یکی باغ دلکشا فرح بخش است و در وسط باغ حوضی ساخته اند در کمال وسعت در درون آن نزدیک عمارتی رفیع بنا نهاده اند و بریک موضع شهر قلعه در غایت حصانت است و بروایت مؤلف صبح صادق ملوک نظام شاهیه در احمد نگر و مرهٹ و دولت آباد حکومت کرده اند و اول آن گروه نظام الملک حسن بحریست بهر یونام دانشت چرا از اعیان بیجانگر بود چون احمد شاه بهمنی لشکر بیجاپور کشید او را اسیر ساخت و حسن نام نهاد و حسن شهر نو شهرت یافت بحری بهر نواست که تحریف یافته و گویند که

که محمد شاه لشکری بهمنی بحری خاص خود با او سپرده بود از ان او را بحری گفتندی و محمد شاه بسیاری در عهد خویش او را اشرف الملک همایون نظام الملک هجری لقب نهاد و با یالت بلنگ فرستاد نظام الملک بعد از قتل خواجه گاوان اعتباری عظیم یافت بملک نائب مخاطب گشت و هشت صد و نود و یک هجری در عهد سلطان محمود بهمنی بر دست بندگان به قتل رسید و بعد از و پسرش ملک احمد نظام شاه خود را نظام الملک خواند و دعوی استقلال کرد و چتر برگرفت و نام سلطان بهمنی از خطبه بیفگند و نام خود خواند و خواجه جهان دکنی و دیگر امرا نپسندند نظام الملک نام خود را از خطبه بفگند و بدستور چتر برگرفت و گفت این علامت سلطنت است ملک بر فرق حرارت آفتاب است امر گفتند که اگر چنین است هر که خواهد چتر برگیرد نظام الملک بان رضا داد پس هر که خواست بر خویش چتری بخواست و در تمام دکن ان شایع شد راقم حروف گوید اکنون روسای دکنی که جمعدار سی و پنجاه کس هستند از طرف خود اوندان خویش همراه نهند و ان مشهور به آفتابی است باقی را بتصواب خطبه بنام خود خواند و خود را نظام شاه بحری لقب نهاد و دفتر خود بملک وجیه دانی قلعه دولت آباد داد و او را پسری آمد ملک اشرف برادر وجیه از راه حسد آن زن را با پسرش و برادر خود بکشت و بر دولت آباد و اهور استیلا یافت و اطاعت محمود بنگره بگرانی نمود نظام شاه دهشت صد و نود و هجری دولت آباد را محاصره کرد چون فتح متعذر دید باز گشت و در صدد باغ نظام شهری بنا نهاد تا انجا سکونت کند و پیوسته بر دولت آباد تاخت برد پس آن شهر را احمد نگر نام نهاد و از مرهٹه استقلال یافت ملک اشرف سلطان محمود بنگره گجراتی را بتسخیر دکن تحریص نمود و والی گجرات قصد دیار نظام شاه کرد با تفاق عماد الملک عماد شاه عادل شاه خاندیسی غرم رزم دکن کردند و اهالیان گجرات را اجمال بفرقیت ناشی فیل را که نزدیک سرا پرده شاه بسته بودند رها کردند شورشی عظیم در لشکر گجرات افتاد و گمان بردند که نظام شاه شبخون آورده سلطان محمود گجراتی از راه دیگر بیرون رفت چون لشکر متفرق شده بود با مخالفان صلح نمود و بگجرات باز گشت بعد از مدتی نگذشت که ملک اشرف در گذشت نظام شاه بر دولت آباد و اهور استیلا یافت و در منصد و چهارده در گذشت او بصفات حمیده موصوف بوده هرگاه که سوار شدی سر نیزه بر افراختی رفتی رفتی ملوک چون سوار شوند عوام الناس بدیدنش رغبت کنند ترسم که اگر نظر بر بمین و یسار بر نامحرمی افتد و این نکوهیده بود و با وجود این صفات حمیده عیبی در دست او چون در تشمیر باری ماهر بود خلق را بانکار ترغیب نمودی تا انکه بسبب آن میان جنوبان نزاع پدید آمد و ایشان هر گاه بیک دیگر برتری بهندی نزد او رفتندی تا میان ایشان حکم کند او در حضور خویش هر دو را بتشمیر باری فرمودندی و هیچ زخم نبودی که در بارگاهش چند کس بقتل رسیدی و از قبائل هیچ کس باز خواست نکردی و رفته رفته انکار رجهان شایع گشت که در کوچه و بازار از هر که خواستی بان استیصال نمودی هیچ کس مانع نیامدی و اکنون گویند که آن عمل نزدیک دکنیان بعضی جا شایع است و از ایک رنگ گویند و بعد از و پسرش برهان نظام شاه در هفت سالگی جانشین گشت فیض جاوید تاریخ جلوس او یافت و رشید دولتش بکمل خان برامور ملک و مال مستولی گشت و در منصد و چهار هجری برهان نظام شاه بر بانوئی امیه عاشق شد بکمل خان مهر و کالت پیش بادشاه نهاد و گفت تا خداوند خورد سال بود بپردازم اکنون چون بسن رشد بکار ملک تواند پرداخت برهان نظام شاه هر چند گفت قبول نکرد شیخ جعفر دکنی بوکالت رسید و در منصد و بیست هجری شاه طاهر با احمد نگر آمد و اعزاز یافت چون برهان نظام شاه از سلطان بهادر بگجراتی منهزم گشت در منصد و سی و شش خطبه

بنام سلطان بهادر بگجراتی فرستاد تا او بگجرات بازگشت دیگر سال برهان نظام شاه طاهر را با تحف و هدایا بگجرات فرستاد سلطان
بهادر از فصلت آگاه شد و بر جمع امرا و ارکان دولت عرض داد و شاه طاهر با لشکر بگجرات مناظره کرد و غالب آمد و رخصت آن طرف
یافت و چون در ۹۳۰ که سلطان بهادر بر مالوه استیلا یافت برهان نظام شاه دیگر بار شاه طاهر را با رسالت
فرستاد و بوساطت او محمد شاه خاندیسی بران مقرر گشت و برهان نظام شاه به برهان پور آمد و سلطان بهادر را ملامت کرد
پس برهان نظام شاه به برهان پور شد محمد شاه به استقبال او شتافت برهان نظام شاه طاهر را گفت چون سجده
سلطان بهادر رسم ناچار بجای باید آستاد و زیادت ازان تعظیم من نکند چه چاره باید کرد شاه طاهر گفت حیلتی اندیشیده ام که چون
تراینید ناچار از تخت برخیزد و فرود آید پس مصحف که بتخط علی علیه السلام بود بر سر نهاد و به بارگاه سلطان بهادر آمد
سلطان از خداوندخان بگجراتی پرسید که این چیست که شاه طاهر بر سر گرفته گفت مصحف بخط علی عم سلطان از تخت فرود
آمد و استقبال کرد و مصحف بوسید و بر سر نهاد و برهان نظام شاه شرایط سلطانی بجا آورد سلطان بر تخت نشست و نشست
برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر ایستاده بودند سلطان شاه طاهر را امر بجلوس فرمود او معذرت نمود سلطان
دیگر بار او را بجلوس اشاره کرد طاهر گفت سر طه ادب نباشد که خداوندم بر پای بود و من بر پای بشینم سلطان فرمود
که او نیز بنشیند پس برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر بنشستند سلطان به شاه طاهر گفت بعد ازین ترا با برهان
نباید آمد تا تعظیمت قوت نشود آنگاه بشمشیر کمر خود را به کمر برهان نظام شاه بست و او را که با برهان بخواندند نظام شاه
خطاب کرد و سراپرده و سرخ تفویض فرمود و چتر سفید که از سلطان مالوه گرفته بود بفرمود تا بر سرش افراختند و دیگر اسپ
و فیل و خلعت خاص داده رخصت فرمود برهان نظام شاه باحمد نگر رسید و در ۹۳۴ و چهل و چهار برهان نظام شاه باحمد نگر
رسید و در ۹۳۴ و چهل و چهار برهان نظام شاه برهمنوی شاه طاهر نام اصحاب کرام از خطبه بیفگند و بنام اثنی عشر خطبه خواند
دختر خود را که سفید بود سبز ساخت و امر کرد تا در مساجد رقص کنند و با اثنا عشریه مذهب امامیه پیش نهاد ساخت سلطان محمود
بگجراتی بعد از سلطان بهادر بگجراتی بادشاه شده بود و ابراهیم عادل شاه والی بیجاپور و مبارک شاه خاندیسی و عماد شاه
والی برار ازین معنی برنجیدند و خواستند که او را از اصل سازند برهان نظام شاه به تحف و هدایا محمود و مبارک شاه را راضی
ساخت و لشکر بر عادل شاه والی بیجاپور کشید و بصلح بازگشت و بعد از چهل سال شاه طهماسپ صفوی از ایران جهت
برهان نظام شاه کشید و تحف و هدایا فرستاد و ازان جمله غلامی بود شاه قلی نام که دران دولت صلابت خان خطاب یافت
و برهان نظام شاه در ۹۵۰ و شصت و یک درگذشت و همدران سال اسلام شاه والی دهلی و سلطان محمود بگجراتی
برادرزاده سلطان بهادر بگجراتی درگذشتند غلام علی هندوشاه گوید سه خسرو را زوال آید بیک سال که هند از عدل شان
دارالامان بود یکی محمود شاه بگجرات که همچون دولت خود نوجوان بود دوم اسلام شاه سلطان دهلی که در هندوستان
صاحب قران بود سوم آمد نظام الملک بحری که در ملک دکن سلطان نشان بود هندسن تاریخ فوت این سه خسرو چه پیر سه
زوال خسروان بود بعد از و پسر بزرگش حسین نظام شاه بادشاه شد و در عهد او سیف عین الملک بگجراتی که از امرای
سلطان بهادر بگجراتی بود و بعد فوت او بدکن دیده در خدمت حسن نظام شاه سر بسر بردتوهم نموده به برار رفت و فوج

اضطرار با و پیوست سیف الملک حسین نظام شاه در آمد حسین نظام شاه قاسم بیگ حکیم را نزد او فرستاد و او را بخواند سیف
عین الملک گفت که بسه شرط بخدمت آیم اول آنکه حسین نظام شاه مرا استقبال کند دوم آنکه وقت ملاقات از اسپ فرود نیایم
و سوم آنکه با من باز کردم تو در اردوی من باش تا اگر حسین نظام شاه غدر اندیشد یاران من ترا هلاک کنند قاسم بیگ بپذیرفت و
نزد حسین نظام شاه رفت و بلاد را در خود مالید تا سر و روشن آماس کرد و بخانه بخفت عین الملک او را بخواند تا او را در اردوی
خود باز دارد و پیش نظام شاه برود فرستاده او را بدان حالت بدید و حال بعین الملک باز گفت عین الملک را اجل فرا
رسیده بود آن شرط بگذاشت و روی بقلعهٔ احمد نگر نهاد حسین نظام شاه باستقبال شتافت عین الملک دستگیر شد و با
خواهرزاده و پسر صلابت خان بقتل رسید حسین نظام شاه در سنه صد و هفتاد و دو هجری باتفاق سلاطین دکن متوجه بیجانگر
شد و رام راج را بیجانگر بگذاشت چنانچه در ضمن احوال عادل شاهیان گذشت و در بیجانگر نیز یاد بالجمله بعد از قصد
بر رام راج حسین نظام شاه با احمد نگر رسیده در همان سال بگذشت آفتاب دکن شد تاریخ است و او در پس پرده است مرتضی
و برهان بعد از و سر بر کرانتش مرتضی نظام شاه بادشاه شد و در سنه صد و نود و فرنگیان رنگبزیده سلمانرا ابتدای رسانیدند قصد ایشان
کرد و محاصره نمود و خلاص و فرهاد خان حبشی از فرنگیان رشوتها گرفتند و آنچه خواستند بقلعه فرستادند ناگاه کشتی مسلمانان بدانجا
رسید فرنگیان آنرا بگرفتند دو جوان غریب در کشتی بودند رستم خان و شمشیر خان نام فرنگیان آثار شجاعت در ایشان دیده
مقبله بردند و بزرم سپاه مرتضی نظام شاه امر کردند ایشان در یافتند که حبشیان و سایر امرا با فرنگیان متفق اند پس بنوشتند و
بر سر تیری بستند و بعسکر مرتضی نظام اند افتند و مرقوم نمودند که از سپاه اسلام برک و ترک سمهید تمام حرکت کنید پس بهنگام شب
بر رستم خان گریخته نزد مرتضی نظام شاه ماندند و مرتضی نظام شاه دلها داد و اخلاص جان را حبس نمود و برگ و ترک را چنگیز خان
خطاب داد و پیشوا ساخت و با احمد نگر باز گشت و در سنه صد و شصت و دو مرتضی نظام شاه برهان عماد و عادلخان و برید
عماد را با پسرش شمشیر الملک کشت و بر پسری صاحب خان نامی عاشق شد و صاحب خان با چنگیز خان عداوت گرفت
و بمرتضی نظام شاه گفت که او را سلطنت هست و در ان ایام چنگیز خان بیمار شد مرتضی نظام شاه شربت مسموم با حکیم محمد
مصری پیش او فرستاد چنگیز او را بخورد و از حال آگاه شد و در حالت نزع این عریضه نوشته بنظام شاه فرستاد و در گذشت
مخلص دولت خواه سپر گشته ام برگ شد که آفتاب عرش شصت درجه طی کرده معروض می دارد شه بنی که بآب حیات سرشته
بود کرشید و چشم از شاهده اعتبار به پوشید چندانکه مرا فنا گشت شاه را بقا باد و التماس آنکه مرا حبا و مهیا از دولتخواهان
شمرده استخوانهای مرا بکربلای معلی نفرستند و سید مرتضی سبزواری و شاه قلی صلابت خان غلام مرسله شاه طهماسب
صفوی و مرزا تقی نظری و امین الملک نیشاپوری و قاضی بیگ جبرانی را از نوکران کارآمدنی شمرده نعرت خاطر بگوشند
و آن قدر مغل که در سرکار من اند سیان صلاح و ازان جمع نمایند مرتضی نظام شاه رقعه بر خواند و از کرده پشیمان شد و بر چیل
خویش نفرین کرد و سید مرتضی را حکومت بر اد و حکیم محمد مصری را که پیشوا ساخته بود عزل کرد و قاضی بیگ را پیشوا
ساخت و گفت که فرزندان من هند است و او را وکیل نپذیرفتم اگر در قیامت ازین پرسند که چرا ملک تو کسی بر
کسی ظلم کرد گویم از قاضی بیگ پرسید پس ازان عزلت گزید و قلعه احمد نگر منزوی گشت و پاسبانی خود شاه قلی صلابتخان

سپرده حکم کرد که خبر صاحب خان بمعشوق کسے پیش او نیاید و شانزده سال منزوی بماند خلق او را دیوانه گفتند
و در این مدت خویشان و دوستان کسے پیش او نرفتند بزرگان دولت را چون کاری بزرگ پیش آمدی عریضه نوشتندے و آنچه
در جواب نوشتی بدان عمل کردندی محمد اکبر بادشاه از حال او آگاه شد و سید دوماله را فرستاد بیگ رقعه نوشت مرتضے
نظام شاه دست اجابت پالکی خواست سوار شد و امر کرد تا اطراف او را بپوشند پس روی بتماشا نهاد و اکبر بادشاه
به اکبرآباد بازگشته بود مرتضے نظام شاه بدولت آباد رفت و یگانه درویشانه پوشیده نظیر نیارفتند و مرتضے بیرون آمد
بیرون رفت چنانچه صاحب خان نیز اطلاع یافت اعیان دولت آگاه شدند و کسان فرستادند و او را بدست آوردند
و بسیاله تمام بازگردانیدند مرتضے نظام شاه باحمدنگر شد و در باغ نشست منزوی گشت صاحب خان بسیارے
از خویشان خود را به امارت رسانید و همه روز با تمین و سپاه دو سه هزار مرد مرتضے را نوبت زدند در کوچه و بازار میگشت و زنان و پسران
مردم را بزور میکشند امرا از ان حالت به تنگ آمدند صاحب خان که پسر حسین خان بود گمان نبردند که امرے بر او بود پیغام
فرستاد که نام خود را تغیر دهد حسین خان بآن رضا نداد و صاحب خان بایاران خود بیامد و قوت و عزم بازگشت و زود مرتضے
نظام شاه بیرون آمد و گفت فرمان بادشاه است که مغلان را استقبال رسانید و کمینان و پیشیان خواستند که بفرموده عمل نمایند
امرای متحول جمع شدند و عزم رزم کردند صاحب خان مرتضے نظام شاه را گفت مغلان بے خویشند که تو استقبال رسانند مرتضے
نظام شاه پیاده از باغ بیرون آمد و چون مغلان را سلیح دید بر فیل سوار و کمینان و پیشیان بمقابله امر فرمود سید مرتضے برادر
و قاضے بیگ طهرانی با مرای متحول پیغام دادند که با خداوند خود حرب نتوان کرد پنهانی خان رهبای جان او زیک حسین خان
سلمه کمان برسر وے تیر انداز خان از اسپ فرود آمد و از در و پیشیه بادشاه سر فرود آورد و با لشکریان راه ممالک
عادل شاه و قطب شاه پیش گرفتند صاحب خان بایاران بشهرے رفت و بهرکه از مغلان یافت بکشت قاضے بیگ رقعه
بادشاه نوشت و صلابت خان حال عرضه داشت بادشاه گفت بشهر رود صاحب خان او را بازگردان صلابت خان
[illegible] بازگردانید صاحب خان قصد صلابت کرد صلابت خان بگریخت مرتضے نظام شاه خبر یافت و او را بخواند و دلداری
نمود و در ان ایام قاضے بیگ بجنابت منصوب شد سایبان از بادشاه اجازت خواستند که دیوانخانه بادشاه
واجب گفت و نوشت که هرگاه سید محمد چیزے از خزانه ما تبه کند مرو ت نباشد از و باز خواستن و گرفتن او را با عیال و
اطفال بکشتی نشانید و خلق انبر نشتید چنان کردند صاحب خان از مرتضے لطف بادشاه جهت آنکه صلابت خان را دلدار
[illegible] بندر شتافت اهالے بندر چند ضرب توپ رها کردند و چندے از همراهیان او را بکشتند بادشاه در پالکی سوار شده
[illegible] صاحب خان روان شد چون بحدود آندیار رسید او را پیش خود خواند صاحب خان گفت صلابت خان را از پیش خود بران
و پیوسته را بگیر و با قطاع سی ده تا نزد تو آیم بادشاه صلابت خان را به برگه اقطاع او بود فرستاد و بدرگاه حاضر کرد و در ان اثنا
شنیدند که برادرش برهان که در قلعه چیتر لود خروج کرده متوجه احمدنگر است بادشاه باحمدنگر شد و صلابت خان را آنجا نداد صاحب خان
دیگر بار بر بجید و بادشاه توجهے نکرد و باحمدآباد بشتافت و در بازار بدکان عطارے رسید و گفت داروی داری که دیوانه را
سود دهد گفت اجزای جلاب موجود است بادشاه گفت ندانم که من دیوانه ام که تا مراد از سلطنت می خواهم و با برادرم

که بے موجب لشکری شد عمارگفت او دیوانه است که قدر خون تو برادر همی داند بادشاه بخندید را و نرا رهون باد بخشید و
اسد خان را بزم برهان فرستاد برهان منهزم گشت و برسم ماشتافت یکراب افتاد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت
مرتضے نظام شاه سید مرتضے و الی برار را امر فرمود که صاحب خان را بدست آرد و بخدمت فرستد و اگر مازران ابا نماید به قتلش
رساند سید مرتضے بفرمان او صاحب خان را بگشت و صلابت خان در امور ملک استقلال یافته مملکت را ضبط کرد و اکبر بادشاه
مشروحان را برسالت نزد مرتضے نظام شاه فرستاد مرتضے نظام شاه بارداد و او را نزد خود خواند مشروحان گفت که مرا
بادشاه ازان فرستاده که سبب آبروی شما معلوم کنم مرتضے نظام شاه گفت سپاه برمن بسیار جمع شده و قبایل ولایت
بخرج ایشان وفا نکند لاجرم ارشدم کنم بیرون مے آیم و در منصد و نود و دو هجرے از پیش اکبر بادشاه خان اعظم را با تفاق
برهان برادر مرتضے شاه قصد و کهن کرد صلابت خان و میرزا احمد نظری قصد او کردند خان اعظم منهزم بگجرات افتاد و میرزا محمد تقے
نظری با احمد نگر شتافت و دران فتح شاه لولی که بجاے صلابت خان خدمت مرتضے نظام شاهی کرد مرتضے نظام شاه شیفته
او بود بعرض رسانید که امرا از آبروی تو بجان رسیده اند می خواهند که پسرت حسن را سلطنت برگزینند مرتضے نظام شاه بر قتل پسر
ساعی شد و دران ایام سپاه عادل شاه بحدود مملکت او رسید مرتضے نظام شاه آنرا تحریک صلابت خان دانست پس
او را بخواند و گفت مے خواهم که ترا بحبس کنم بر اندرندارم صلابت خان گفت قلعه را تعین ما باید نمود با بخارا روم مرتضے نظام
شاه گفت قلعه و مدرج پوری صلابت خان بخانه رفت در بجر بناے خود نهاد بر بالکی نشست و راه قلعه ندکور پیش گرفت
هواخواهان هر چند مانع آمدند هیچ در نگرفت گفت آنچه بکردم بهر خداوند بود اکنون که نخواهد مرا بافضولی چه کار مرتضے نظام شاه
قاسم بیگ را پیشوا ساخت و میرزا محمد تقے نظری را وزارت داد و بعادل شاه صلح کرد و دیگر بار قصد قتل پسر نمود و او را
بخواند و نزد خود در حجره جاے داد شبے او را در نهانی بکشید و دران زد شاهزاده حسین برخاست و بگریخت مرتضے نظام شاه
دیگر روز بحجره رفت و او را نیافت فتح شاه لولی را گفت حسین چه شد گفت ببرد گفت بخوانهاے چه شد گفت خاک شد گفت
با مدرک تنش چگونه از استخوانهاے آدمی خاک شود فتح شاه را تهدید کرد فتح شاه گفت که او بگریخت و اکنون نزد قاسم بیگ رفت چکنم
و میرزا محمد تقے نظری است مرتضے نظام شاه او را از ایشان درخواست هر دو انکار کردند و محبوس گشتند و امور ملک بمرزا صادق
و بنراو الملک تفویض شد ایشان نیز چون در باب قتل شاهزاده اطاعت نکردند محبوس شدند و بعد از ایشان سلطان حسین
بن سلطان حسن سبزواری که در دکهن متولد شده بود میرزا خان خطاب یافت و پیشوا شد و لاور خان عادل شاهے
لشکر بملکت مرتضے نظام شاه کشید میرزا خان بهانه رفع او از شهر بیرون آمد و بدولت آباد شد و خواست که شاهزاده
حسین را که آنجا محبوس بود بدست آرد و بسلطنت نشاند مرتضے نظام شاه آگاه شد صلابت خان و قاسم بیگ حکیم
و میرزا محمد تقے و حکیم محمد معمری را احبس بنجات داد و بدرگاه خواند میرزا خان بتعجیل تمام شاهزاده حسین را برگرفت و متوجه
احمد نگر شد و مرتضے نظام شاه او را حامی کرم باز داشت و در گلخن چندان آتش افروخت که از حرارت آن در بیرون هم عجب
سه شش صد و نود و شش هجری در گذشت مدت ملکش بست و چهار سال و دران جمله قریب شانزده سال منفردی بود
و او بادشاهی با شجاعت بوده و او در منصد و هفتاد و هفت هجرے زدم کشور خان عادل شاهی کرد کشور خان و قلعه دار

متحصن شد مرتضے نظام شاہ سوگند با و کرد کہ از اسپ فرود نیاید تا قلعہ نگشاید پس با سپاہ یورش کرد جمعے از لشکر یافش بہ تیر و تفنگ و توپ ہلاک شدند و چند تفنگ بجوش بادشاہ رسید و کور خان برخم تبر در ما در آمد مرتضے نظام شاہ قلعہ بگرفت با محل معہذا زو پسرش حسین نظام شاہ بن مرتضے نظام شاہ بادشاہ شد و جمعے از مغلہ کان را امارت داد و سوم نکوہیدہ پیش گرفت شبہا در کوچہا بگشتی و ہر کہ را یافتی بکشتی میرزا خان او را گرفت و ابراہیم و اسمعیل پسران برہان بن حسین نظام بن برہان نظام شاہ را بخواند و اسمعیل را کہ کہتر بود سلطنت برداشت جمال خان و جمعے کثیر از دکنیان و حبشیان بر بن سخن انکار کردند و بدر قلعہ احمد نگر شدند و گفتند حسین نظام شاہ کجاست میرزا خان گفت او قابل سلطنت نیست و بادشاہ اسمعیل است جمال خان گفت بادشاہ مرا بگذار مرزا خان حسین نظام شاہ را بگشت و سرش برنیزہ کرد و بر برجے داشت و گفت کہ اگر جنگ بہر او ست اینک بہ قتل رسید جمال خان وغیرہ چون این حال بدیدند پیش از پیش در کشود قلعہ کوشیدند و ہنگام شام قہرا قہرا را بکشودند محمد خان و صلابت خان و امین الملک را بگشتند و بہ قتل مغلان فرمان دادند میرزا خان بگریخت و میرزا احمد تنے چند نظرے و مرزا صادق و دیگران گرفتار شدہ بہ قتل رسیدند و دیگر روز جمال خان اسمعیل نظام شاہ را بر تخت نشاند و میرزا خان بعد از چہار روز گرفتار شدہ بہ قتل رسید و جمال خان بر دولت اسمعیل نظام شاہ مستولی شد و او مہدوی بودہ و اسمعیل نظام شاہ را مہدوی ساخت و در منصد و نود و بست صلابت خان کہ بفرمان میرزا خان در کہرلہ محبوس بود خروج کرد و روے باحمد نگر نہاد و عادل شاہ نیز از بیجاپور قصد اہلک کرد جمال خان با صلابت خان رزم کرد و ظفر یافت و صلابت خان از و امان خواست و ہمان سال در گذشت و جمال خان با عادل شاہ صلح کرد و برہان کہ در خدمت اکبر شاہ بود عرض کرد کہ در کہن بادشاہے صاحب جود است اگر تجدد دشوم شاید بدولت رسم اکبر بادشاہ او را اجازت داد برہان بہ برہان پور شد و با تفاق راجہ علی خان و الی خاندیس روی باحمد نگر نہاد و بسیاری از امرای برار با و پیوستند جمال خان در منصد و نود و نہ ہجرے با برہان راجہ علی خان رزم کرد و باخداوند خان مہدوی بہ قتل رسید اسمعیل نظام شاہ اسیر شد و او را نزد پدرش آوردند و برہان سر را نبوخت راجہ علی خان را با تحایف بخاندیس باز گردانید و برہان نظام شاہ بعد از و پسر خود اسمعیل شاہ بادشاہ شد و ہر کجا مہدوے یافت بکشت و خطبہ بنام آئمہ اثنی عشر خواند و در ہزار و یک لشکر بر نگر بدہ فرستاد و بسیارے از فرنگیان بکشت و دیگر سال فرنگیان غالب آمدند و بسیاری را از مسلمانان بکشتند و بعد از و پسرش ابراہیم نظام شاہ چند ماہ حکومت کرد و بعد از و احمد نظام شاہ بحرے بسے میان منجھو بادشاہ شد و در عہد او سپاہ نظام شاہیان چہار کرورہ شدند و ہیچ طاعت نمی کردند اول میان منجھو داو با احمد نظام شاہ در قلعہ او سہ خطبہ بنام آوے خواندند دوم چاند بی بی و شمشیر خان در قلعہ احمد نگر بنام بہادر خطبہ ے خواندند صلاتجان در صدد و دولت اہا دموتے نام طفلے را نظام شاہ می خواند چہارم اینک خان حبشے داد در صدد و در تزیدہ بود شاہ علی بن برہان نظام شاہ بحر بر اکہ قریب ہفتاد سال عمر داشت و از بیجاپور خواندہ بود خطبہ بنام اوے خواندند و ہمدران آوان سلطان مراد ابن اکبر بادشاہ و خان خانان عبد الرحیم خان سپہ سالار احمد نگر را محاصرہ کردند و چند جا نقب کردہ ہر چہ زر بزرگ بدید آوردند چاند بی بی بر قعہ بر سر افگندہ و سلاح در دست گرفتہ بر سر رخنہ آمد احمد نظام شاہ ہشت ماہ بود و بعد از و بہادر نظام شاہ بسے چاند بی بی در احمد نگر بادشاہ شد و در ہزار و

ششصد هجری اکبر بادشاه شاهزاده دانیال را بجای شاهزاده مراد که فوت شده بود باحمان خانان عبدالرحیم به تسخیر دکن فرستاد و آله بیگ خان حبشی که قلعه احمدنگر را محاصره داشت پیشتر رفت و شاهزاده دانیال بمحاصره احمدنگر پرداخت حامد سلطان قصبه خان خواجه سرا که از امرای او بود گفت قلعه را بایشان باید داد و بدولت آباد رفت باو گفت که حامد سلطان با مخالفان متفق شده قصد قتل شما دارد پس باتفاق یک دیگر در غره محرم یک هزار و نه هجری آن شیرزن را کشت بعد از چند روز شاهزاده دانیال قلعه را قهراً بگرفت و حبیب خان وغیره را به قتل رسانید و بهادر نظام شاه را بخدمت اکبر بادشاه فرستاد و بهادر محبوس گشت و بمرور بعد از فتح احمدنگر امرای نظام شاهی در نصب نظام شاه بن شاه علی را و در دولت اباد بادشاه خواندند و ملک عنبر حبشی غلام سبرک و مرگ المخاطب بچنگیز خان عظیم مستقل گشت و مملکت نظام شاهی از سرکشان صافی ساخت و شهر کهرکے را در تشویش کرده و دولت آباد بنا نهاد و بعد از نظام شاه پسرش برهان نظام شاه را بسلطنت نشاندند و در هزار و بست و نه هجری امرای اکبر شاهی را از بالاگهات برآمد نور الدین محمد جهانگیر بادشاه شاهزاده جهان شاه را بقلع و قمع او فرمان داد و لشکر به بالاگهات فرستاد و ملک عنبر بهزیمت رفت و خراج بپذیرفت و چون عنبر درگذشت پسرش فتح خان بن ملک عنبر را برهان نظام شاه خواست که در امور ملک دخل بدهد فتح خان برنجید و در هزار و سی و نه هجری برهان نظام شاه را به قتل رسانید و پسرش که خورد سال بود نظام شاه خواند خانجهان و مهابت خان در هزار و چهل و سه از برهان پور روی بدولت آباد نهادند فتح خان در قلعه متحصن شد مهابت خان بر شهر و دولت آباد استیلا یافت و در تضییق حصار کوشید با قوت جان حبشی با لشکر انبوه قصد مهابت خان کرد مهابت خان طائفه را بضبط دولت آباد باز گذاشت و از شهر بیرون آمد و با با قوت خان رزمے صعب نمود ظفر یافت با قوت خان به قتل رسید مهابت خان بدولت آباد باز گشت و قهراً قلعه را بگشود و فتح خان و نظام شاه و تمامی اولاد نظام شاهیان را بدست آورد و مظفر و منصور به برهان پور باز گشت و فتح خان و نظام شاه را بدرگاه والا فرستاد نظام شاه و غیره محبوس گشته صوبه دولت آباد که مرتبه عبارت ازوست و مرتبه ساکنان آنجا باشند در زمان سابق بدولتگر شهرت داشتند و پیش از ظهور اسلام همیشه دار الملک بوده و مردمش نساخ اند و ان فن را نیک ورزیده اند و کاغذ آن مقام بانام است چه بعد از روم و فضا ابدان لطافت و صفا تتبع آن نمیوده و قلعه اش از امهات جهان است و چند طبقه دارد و مؤلف خلاصه تاریخ گوید که در زمان شهر مذکور بهار انگری موسوم بوده و بعد ازان مدنوکر معروف شد چون سلطان فخر الدین جونا المخاطب سلطان محمد شاه بن تغلق شاه والی دهلی تمام مملکت را ضبط نمود قلعه دیوگیر را دولت اباد نام نهاد و دار السلطنت ساخت و بعد او آن ولایت بالکل از تصرف حاکمان دهلی بدر رفت و بعد از سه صد سال در عهد شاه جهان بادشاه بحین سعی مهابت خان خانخانان بسیمه قلعه مذکور به تسخیر در آمد و چون اورنگ زیب عالمگیر در ایام شاهزادگی بصوب مملکت دکن تعین گردید در پیشگی قلعه مذبور جاے که قصبه کهرکے بود شهر خجسته بنهاد و اورنگ اباد طرح افگند خشت آن نشیمن گاه محکام گردید پیش ازین در ملک نظام الملک والی دکن کهرکے نام داشت و پیش از موضع ویرانه نبوده غیر جنسے صاحب مدار و دلتش بنا بر او جاے بنا نهاد و بسبب قلت آب نهر از رود خانه برسول در حویلی خود آورده با و تالاب عالی متصل شهر ساخت و اکنون اورنگ اباد شهر لبست و بیست و هوایش معتدل و هفت منزل از انجا شهر برهان پور است و دران شهر بدستور دیگر شهر ها ے هند

چهار ماه باران می شود و اقسام میوه در کمال خوبی پیدا می آید و از خطوط میر غلام علی آزاد بالگرامی که اخیرا اقامت دارد معلوم شده که درخت انبه دو فصل بار می دهد و غله همیشه ارزان و انواع اقمشه و جواهر نفیسه و زیبا از آن شهر فراوان می آید ساکنانش حسین و خوش شکل و نیکو معاش می باشند طول آن صوبه یکصد و پنجاه کروه و عرضش صد کروه است و هشت سرکار مشتمل بر هشتاد و محال و محال بمعنی پرگنه باشد تابع این صوبه است و بموجب جمعبندی راجه تودرمل رجمع و تحصیل تمام صوبهای مملکت مبلغ سی و نوشته پنجاه و یک کرور و شصت و دو لک و هشتاد هزار دام مدخل این صوبه است و چهل دام را یک روپیه رائج الوقت مقرر است پس یک کرور و شصت و نه لک و هفت هزار روپیه می شود باجمله اورنگ آباد در عهد سلطنت محمد شاه بادشاه هنگام نظامت نظام الملک آصف جاه و پسرش ناصر جنگ کمال رونق داشته و اکنون که سنه یک هزار و یک صد و لاو پنج هجری است نظام الدوله ابن نظام الملک آصف جاه بر مسند امارت اقتدار قیام می دارد و بر اکثر ممالک دکن متصرف است اما تاشمین گاهش حیدرآباد شنیده می شود چون شهر بست مشتمل بر آبهای خوشگوار و اثمار حلاوت آثار و قلعه بغایت متین دارد سیوال بر ساحل دریا عمان که سمندر و دریای عمان نامند واقع است و از بنا دمشوره دکن است و قلعه ریگدیده در حدود آن از ناحیه فرنگیان پرتگال است و تلنگانه نیز نامند و رهیت تلنگانه بتلنگ بن دکن بن هند بن حام بن نوح عم منسوب است و آن ولایتیست مشتمل بر مضافات بسیار و بغایت آباد دان و در زمان سلف همیشه یکی از ارکان معتبره هندوستان بران مملکت فرمان روا بوده اند و هزار و یک هجری دارالملک شان گلکنده بوده که بسبب افزونی باغات و عمارت و پاکیزگی بر زمین مستثنی از دیگر ولایات هند است و ساکنانش بهم بلیغ و نمکین باشند کپتان جوناتهان اسکاٹ بارقسم حروف می گفت که در صفوبه گلکنده کان الماس است که در آب و تاب بر هر فلج بر همه کانهای الماس می دارد مولف صبح صادق گوید اول از ملوک گلکنده سلطان قطب شاه است و او بخدمت محمد شاه شکری بهمنی نبوشت و خاصخان لقب یافت و به لیک شد و بسیاری از اهالی انجا را بکشت و در عهد سلطان محمود بهمنی قطب الملک خطاب یافت و به امارت بلنگ رسید و در نهصد و بیست و ده هجری نام سلطان محمود بهمنی از خطبه میفگندند و بنام اسمعیل صفوی خطبه خواندند اما حقوق سلطان محمود منظور داشته پیوسته نهراو تحایف می فرستاد پس چون شنید که شاه اسمعیل صفوی در ایران استقلال یافت خطبه بنام او خواند و بعد ازو فرزندانش برسنت او عمل می کردند بعد ازان پسرش **جمشید قطب شاه** و پس از و برادرش قطب که دختر نظام شاه در نکاح او بوده بر حکومت نشست و با نفاق نظام و عادل شاه و بریدشاه و امراج والی بیجاپور را در زعم بکشت چنانچه گذشت و بعد از و پسرش **محمد علی قطب شاه** بادشاه شد گویند روزی بر فیل سوار بر اهی می رفت درویشی با و رسید گفت ترا بایه اسمی عسر سوگند است که این فیل مرا دهی قطب شاه فرود آمد و آن فیل را با یک زنجیر طلا و پرچه بر و بود بدرویش داد بهاگ نگر که بحیدرآباد مشهور است از انجمله اوست گویند در دولت سلطنت خویش بر سولی بهاگ متی نام عاشق شد بنام او آن شهر در حوالی گلکنده بنا نهاد بعد از و برادرش محمد امین قطب شاه بسلطنت نشست و در عهد او شاهجهان بادشاه از دکن متوجه بنگاله شد و از میان مملکت او گذشت قطب شاه هدایات پسندیده بجا آورد و آخرین بادشاه از قطب شاهیان ابوالحسن است که بتاناشاه مشهور بوده است و از اولاد امجاد قطب الملک بوده در سن یک هزار و نود و هشت هجری مطابق سال سی و یکم جلوس عالمگیری قلعه حیدرآباد که در حوالی گلکنده است بر دست سپاه اورنگ زیب عالمگیر بادشاه مفتوح شد و آن معرکه تاریخ ست فتح الملک نیز بادشاهی کردی

و آن مملکت بخوجه تغیر عالمگیر و زاهد و ابوالحسن بر گذاشته و ایشان بعیش می گذرانیدند تا آنکه در گذشت بلبهار و ملیوار و ملیار نیز ناغه و
آن ولایتیست معطوع و سکنانش همه خوشخس روی و خوشخوی اند اما در بعضی اکثر چندان جمالی ندارند کپتان چوناتهان اسکاٹ
بارها رفته و آمده که در ملیوار گفت بارها زنان برهنه که هیچ لباس ندارند مطلق برهنه می گردند و هر قدر که خواهند مردم را شوهری گیرند
و رسم آنجاست که اگر یکی بخانه گیرد هیچکه خواهد رفته با زنی مباشرت کند و کفش خود را بر در گذارد و اگر مردی دیگر آید و کفش بر در بیند
باز گردد و اگر نه بیند بخانه در آید و جماع کند بروایت مولف صبح صادق حکام مینوا از در ایام سابق رایان بیجانگر را اطاعت کردندی
و از چندگاه حاکم علیحده دارد و بر بسیاری از بنادر آن فرنگیان مستولی اند و ظهور اسلام در ان دیار در سن دو صد هجری اتفاق
افتاده و در تاریخ مذکور سے گوید وقتی طائفه از مسلمانان سراندیب سے رفتند کشتی ایشان بلد یکلو که قاعده ملیبوار است افتاد و بے
آنجا مردے دانا بود و سامری نام داشت ایشان را بخواند و از دین سوال کرد گفتند هست محمد صلعم گفت او را معجزها بود گفتند آرے
و چندی از ان شمردند چون بمعجزه شق القمر رسید سامری گفت این معجزه قوی است اگر شجر نباشد شاید اهالی ربع مسکون آنحالت را
مشاهده کرده باشند پس گفت رسم ما چنین است که هرگاه واقعه غریب اتفاق افتد آنرا در دفاتر ثبت کنند اگر این واقعه صحیح است در
دفتر ثبت باشد پس دفاتر آبا و اجداد را تفحص سے کرد تا در موضعے نوشته دید که در فلان سال ماه دو پاره گشت و بار یک دگر پیوست
و از آن پیش از زمان دولت او بدو بیست سال نوشته بودند سامری گفت از عهد پیغمبر شما چند سال گذشته گفتند دویست سال سامری
تصدیق کرده ایمان آورد کپتان چوناتهان اسکاٹ قایل این مراتب نیست بالجمله چون خواست که بحج رود از اعیان مملکت که نایب پیر
بودند نایب بست و مے الله یشیر و گفت که آنرا و اگذارم و بعد ازین شما را آنچه باید دید پس عهدنامه نوشت و از همه بهان گرفت که از
مضمون آن عدول نکنند آنگاه مملکت را بر امر قسمت کرد و گفت که بر ولایت یک دیگر تصرف نکنند اگر احیاناً در میان مخاصمه افتند
بخرابے مملکت یکدیگر قانع شوند بالجمله چون سامری از قسمت مملکت باز پرداخت یکے از امرا که حاضر نبود بیامد سامری را پذیرای نموده لبو
شمشیر خود با و بخشید و گفت باین هر قدر که تواند از مملکت بگیر پس او را سامری لقب نهاد و گفت باید که بعد از تو هر که از اعقاد
تو بسلطنت رسد همین نام بر خود نهند آنگاه بگوشه رفت و آنجا بعبادت مشغول شد و گفت باید که کسے نزد من بیاید سامری خود را
بکشتی مسلمانان رسانید و با ایشان متوجه حجاز شد و چون هفته بگذشت اطراف بیعت و رفتند و از نشانی نیافتند گفتند او با سمان
رفته زود باشد که باز آید سامری به بندر سحر رسید و مریض شد و از مسلمانان چون کرد گفت خواهم که پیوسته بملیبار روید تا
پیش شما کافران آنجا مسلمان شوند پس نامه به ملیباریان نوشت که بامر خدا از شما عهد کرده ایم باید که از عهدنامه و پیمان من تجاوز
نکنید و مالک بن دینار فلان فلان را چون آنجا آمد رعایت کنند و بگذارند هر وجه که خواهند ببرند و بسی نگذشت که سامری
در گذشت و به بندر شهر مذفون گشت و هرگاه که مالک بن دینار رفتے نامه سامری به ملیباریان رسانیدے بلبار یان
مالک و رفقاے او را اکرام کردندے و مالک در اندک مدتے بسیاری از ایشان مسلمان گردانید و جمعے کثیر از رهاے آن دیار مسلمان شدند و مذهب شافعی
گزیدند امرای سامری بطناً بعد بطن حکومت می کردند تا آنکه فرنگیان بر بنکاله مستولی شدند چه در نهصد و چهار هجری که سلاطین بهمنیه
دکن ضعیف شدند فرنگیان دست بستند که از ایشان بملیباریان مدد نخواهد رسید جرم مخرم قبر آن مملکت کردند پس در نهصد و پنج هجری کشتی فرنگ
به بندر کالیکوت رسید و چون سلطان آنجا زمورین سامری صاحب ملیبار قوت بدفع ایشان فرستاد فرنگیان منهزم شدند یکے از

بکجام فوجی کہ با سامری مخالفت داشت متوصل شدند و ایشان را بکوہے متوطن ساخت آن طائفہ آنجا قلعہ و کلیسا ساختند
و این اول قلعہ بود کہ فرنگیان بدیار ہند تعمیر کردند پس صاحب پرتگال کشتی بسیار بکوے فرستاد تا آن حصار را محکم نماید بکوے رسیدند و
سرحن از بلوک اکدور را کہ در دست فرنگیان بود ندانستند و بجامرہ کوچے پرداخت و کاری نساخت و باز گشت و بلوک آفاق نامہ نوشت
کہ فرنگیان در دریا را بند ہم سلام نشوند اندر مراد و نخاید پس چون نامہ سامری بقاصوی والی مصر رسید سیزدہ عرابہ بساحل دریاے
ہند فرستاد سلطان محمود گجراتی والی گجرات و سلطان بحمود بہمنے والی دکن از بنادر ممالک خود عرابی چند نمود تا انہا فرستادند فرنگیان بحمود
مسوال جمع شدہ بودند افواج سامری در آنجا رسید و با فرنگیان رزمے صعب کردند فرنگیان ظفر یافتند و مصریان بہ بندر پیشتا فتند
و چون ملک ہند بتصرف قاصوی نزدیک گردید سلطان سلیم صاحب روم بر مصر استیلا یافتند فرنگیان بساحل دریاے ہند مستقل گشتند
و در بعضے اماکن بندر با ایشان محاربہ و مقاتلہ آغاز کردند و بجامع بسوختند لیکن باران روی باشان نہادند و با آخر عکس رنگ گشتہ فرنگیان بہ بندر
کوکم کہ قریب قلعہ دیو است آنجا در سال ۹۶۷ ہجری در آن سال بر کوہ استیلا یافتند سامری از غایت اندوہ بیمار گشت و بعد دو سہ یک
و نیم ماہ بدرک واصل شد و با فرنگیان صلح کرد و با آخر میان ایشان و خشت خاست و مکرری ربات اتفاق افتاد و شش صد و
ہشت و ہشت ہجری قلعہ جالیات را در دو فرسخی کالنکوت ساختند و قلعہ ریکندہ در سہ و دو ہجری بنا نہادند و شش صد و چہل و یک
[illegible] و ہفتصد و ہفتاد و ہفت ہجری سلطان بہادر والی گجرات احمد آباد و دیب و دمن از بہادر گجرات بگرفتند و در کدہ کلو
قریب افتادہ و تعلال عظیم یافتند سلطان سلیم بن سلطان سلیم صاحب روم در نہصد و چہل و ہجری سلیمان پاشا را مامور گشتے
بقلع و قمع ایشان فرستاد و قلعہ دیب را محاصرہ کردہ کاری نساختہ باز گشت و در نہصد و شصت و شش فرنگیان بر بندر بہر مر استیلا
یافتند چنانچہ در اقالیم اول در ضمن احوال بندر بہر مر گذشت و در ہمان سال بر بندر سلت کہ مسقط نیز نامند و معطرہ و سیلا پور و پاک پتن و
تکلو و سیلان ہم استیلا یافتند با صدور اجمیے جلو ہا ساختند و بنگالہ شتافتند و طائفہ از ایشان بندر بیجولی متوطن شدند سلطان
والی اجمیے قلعہ مظفر را قہرا قدرا از دست فرنگیان بگرفت و سامری والی ملیبار عادل شاہ و نظام شاہ بقلع و قمع ایشان نمودند
و در نہصد و نود و ہجری قلعہ مذکور را محاصرہ کردہ بگرفت و عادل شاہ متوجہ کوہ گشت و نظام شاہ روی بر کدہ نہاد ہر دو کار
ناختہ باز گشتند فرنگیان در ایام سلطنت اکبر شاہ بر کشتیہاے مسلمانان کوشیدند و کشتی چند از بہادر احمد آباد گجرات بگرفتند و مسلمانان را
اہانت بسیار نمودند و بسیارے از تجار بہادر را کہ در بنادر ملک ساکن گشتند و ہزار و بست ہجرے جہانگیر بادشاہ بن محمد اکبر بادشاہ کورکانی
ایشان را از بنادر بصورت بیرون راند و طائفہ انگریز را کہ دشمن فرنگیان پرتگال اند آنجا جاے داد و در سہ ہزار و سی و پنج ہجری شاہ
عباس صفوی امام قلی خان بن آلہ وردی خان را فرمان داد تا سپاہ بہر قرستاد و آن بندر را از فرنگیان پرتگال انتزاع نمود
و ہزار و نود و ہفت ہجری حکم شاہجہان بادشاہ ابن جہانگیر بادشاہ قاسم خان صاحب بنگالہ قصد تسخیر ہگلے کرد فرنگیان پرتگال را کہ فساد
بسیار کردند از انجا براندند و ہگلی را از فرنگیان پرتگال بگرفت و لکہ بنادر کہ گذارش رفتہ در تصرف فرنگیان پرتگال بماند راقم حروف
بنابر دریافت احوال فرنگیان پرتگال در حین تحریر این اوراق بتر دد بود چہ بالفعل کہ نہ ہزار و یک صد و نود و دو ہجری است پرتگالیان
ہر کدام نہاد و انصار استیلا دارند در خلال این احوال سنہ حونا تہان اسکاٹ از خالکالون بکنوکا ندہ پور رسید راقم حروف نخست بشہر
رفت روزی استفسار احوال فرنگیان پرتگال کرد فرمود اکنون کہ ہزار و یک صد و نود و سہ ہجری است زیادہ از دو سہ بندر تصرف

فرنگیان بیرنگال ست و انگریزان را بهت اخراج پرتگالیان ازان بنا در محاربه درمیان است و فراسیس غیر ازنشیمنگاه خویش هیچ بندر ندارند اکنون تمام بنادر و قبضه تصرف انگریزان است راقم حروف گوید درین وقت انگریزان بر اکثر شهرهای هندرسیده اند و در لباس ریاست می کنند زنهار و رفتاد که از زبردستی و قوی الشیاطی اعراض و اغماض بکنند پوشیده نماند که درین ولا از بنگاله و پتنه و اوده و الله آباد و فرخ آباد و تانجیور گرد کز زاهیه نجیب خان المخاطب بنجیب الدوله و از دهلی متصل و رسیدن بر همه آن دیار متصرف اند اما دل و خویش فرمانبردار ایشان نیست و تفصیل این اجمال نازل روان آنکه

احوال مهابت جنگ

و سراج الدوله چون مهابت جنگ علی وردیخان نائب بنگاله فوت کرد نسبت سراج الدوله پسر دختر او که ولیعهد شش بود در سنه یک هزار شصت و پنج بر بنگاله که مسکن و ماوای انگریزان بود لشکر کشید و انگریزان را از انجا براند و متصرف گشت سال دیگر انگریزان کشتیها بکلکته آوردند و از انجا اشتگان او استراع نمودند و مادهٔ حرب سراج الدوله شدند سراج الدوله با فوجی شایسته بنگاله برآمد و متصل بارست انگریزان یا میر محمد جعفر خان که از اعظم رؤسای سراج الدوله بود در ساختند سراج الدوله گشته و خود با اندک چندی بر دست میر محمد جعفر خان گرفتار شده بحکم پسرش صادق خان عرف میران بقتل رسید صاحبان انگریز میر محمد جعفر را بریاست و ایالت مقصود آباد بنگاله نشاندند چون دو سال بر آن بگذشت میر محمد قاسم خان داماد میر محمد جعفر خان بر ریاست بنگاله با صاحبان انگریز رسم اتحاد پیش نهاد و باعانت ایشان باوای مسلخ بریاست بنگال رسید و میر محمد جعفر خان همراه انگریزان به کلکته شتافت میر محمد قاسم خان باعانت شاهزاده عالی گهر ابن غازی الدین عالمگیر ثانی که از چهار سال پیشتر بعزم تسخیر عظیم آبادی کوشیده بود و او را در عظیم آباد بر تخت نشانده چنانچه در ضمن شاهجهان آباد در احوال عالمگیر ثانی گذشت پیوسته آخر سنه یکهزار و یکصد و هشتاد و سه سال میان میر محمد قاسم خان و صاحبان انگریز مخالفت رویداد آخر کار بجدال و قتال کشید و بسیاری از آنگروه بدست میر قاسم خان مستقتل گشت بنا بر وحشتی که از انگریزان اندیشه ناک گردید و منکر استقامت گزید از بنگاله بسمت بهار شتافت و سوال و جواب معافی محصول بال یک کوتهی که نه لایق دوستی بود میان آمد چه انگریزان معافی آمز انخواستند میر محمد قاسم خان نپذیرفت و انگریزان آمز ابرو ندادند و لهاسه طرفین بمدگشت انگریزان میر محمد قاسم خان را بتکلیف برفتن بنگاله کمر ندادند و بسیاری از گذاشتند در خلال این احوال تجرنیس راجه نیپال بر اجه های دامن کوه که بار اجه موصوف مخالفت داشت لشکر کشید و گرکین خان را که مقدم لشکرش قلعه بکوار که بر قرار کوه بود محاصره کرد و کاری نساخته از پای قلعه برخاست میر محمد قاسم خان بنا بر صوابدید کودکان ناعاقبت اندیش راه کوه و گهاتهای دشوار گذار در انجا بنکر مراجعت کرد و از دل انگریزان صولتش برفت میرزا مهدی که از جانب میر محمد قاسم خان ایالت پتنه داشت و صاحبان انگریز در کوتهی باقی پور که دو کروه از پتنه بود اقامت داشتند میرزا مهدی از طرفین خویش را بشهر پتنه در آورد و بر اهل شهر مستولی گشت و هنگام شب بمسکن خود های رفتند شبی انگریزان بران شهر شبخون آوردند چه همه جا بنای دیوار شهر پناه بیاندند و چند کس بر دیوار شهر پناه متصل دروازهٔ شهر فرستادند ایشان از دیوار فرود آمده بر دروازهٔ شهر پناه آمدند و نگهبانان دروازه که معدودی چند بخواب غفلت خفته بودند بکشتند و دروازه باز کردند و انگریزان جمعیت خویش و ضرب توپ بشهر پناه در آمدند و دست بقتل و غارت دراز کردند میرزا مهدی بی جنگ بهر سمت رفت دروازهٔ بلند پیش گرفت و در راه شهر پتنه که قلعه دیگر حاکم نشین بود یک هزار سی با جماعه خویش بمخالفت آن گروه شتافت و برزم پای ثبات و رزیدند

انگریزیان بآن بلطفت نشده دست تاراج بسکنه دراز کردند و متفرق گشتند نیز از مهدی دوست کرده اشینه رفته بود آنجا با ماکار و شمر دوذوالنون نصاری که میر محمد قاسم خان عباکر بسیار بامداد او فرستاده بود ملاقی شده با تفاق یکدیگر متوجه پتنه شدند و آن طرف دریچه شهر پناه که مشرف بدریا بود در آمدند هزاری اشیان را باندرون گرفت مرزا با فوج باره از قلعه بیرون آمد و با انگریزان مصاف داد و ظفر یافت و بسیاری از ایشان را کشت و بسیاری را اسیر ساخت و منکر پیش محمد قاسم خان فرستاد او همه را بقتل رسانید و آن باعث از دیاد خصومت گشت انگریزان در ابتدای موسم برشگال میر محمد جعفر خان را با امارات برداشته از کلکته بر آمدند و میر محمد تقی خان حاکم پیرتهم را در رزم بکشتند میر محمد قاسم خان از منکر میرزا اسد الله خان را که راقم حروف بخشی و داروغه داغ بعمله او بود و بر فاقت ذوالنون و شمر دو ماکار نصاری با فوجی آراسته بر انگریزان تعین فرمود تلاقی فریقین بر رود ستوفی دست داد و رزمی صعب اتفاق افتاد انگریزان ظفر یافتند اسد الله خان وغیره منهزم بر ناله او دهور که متصل راج محل ست آمدند و پناه دیواری که از ساحل گنگ تا دامن کوه از شمال تا جنوب کشیده بودند چنانچه نیز بیاری درمیان آن و راج شده بود قیام نمودند میر محمد جعفر خان و انگریزان آنجا رسیدند و بمورچال سلامت کوچه پرداختند یکنیم ماه رزم توپخانه درمیان ماند شبی انگریزان بر فوج میرزا شبخون زدند و بسیاری از لشکریان میرزا قتل کردند هنگام عبور نالهٔ و کارتها غریق گشتند و میرزا و دیگر روسای لشکر منهزم متصل منگر پیش محمد قاسم خان که مجولانه از منگر بر آمده بود آمدند میر محمد قاسم خان منکر مراجعت نمود و بعد از چند روز از صلابت و ناطق در تصرف خود می داشت باجبری انبوه از منگر بر آمد راقم حروف درین قضایا حاضر بود بالجمله میر قاسم خان بتوقع امداد پیش شاه عالم ثانی عالی گهر بادشاه وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ناظم اوده و آله آباد رفته بود بالجمله انگریزان بر آمدند و بر خاستند و بعد از رزمهای متواتر که در عظیم آباد کردند منهزم و یکسر بر ساحل دریای گنگ جهاوئی نمودند شجاع الدوله شاه وزیر با مداد او بر خاستند و بعد از رزمهای متواتر که در عظیم آباد کردند منهزم و یکسر بر ساحل دریای گنگ جهاوئی نمودند شجاع الدوله از میر محمد قاسم خان سوء مزاج گشته او را حبس کرد و آنچه داشت از و گرفتند و بعد چندی سنجات داد میر محمد قاسم خان بعد از قضایا روزی بار راقم در میان کمند و بریلی و آنوله می گفت که منجمله اسباب غارتی که شجاع الدوله از ما بگرفت سی و شش زنار ریش الوقت جواهر نفیسه بود بالجمله انگریزان در آخر برشگال آن سال که هزار و یک صد و هفتاد و هشت هجری بود یکسر آمده رزمی صعب کردند وزیر الممالک منهزم به لکهنو آمد انگریزان تا آله آباد آمدند و قلعه آله آباد را قهراً قهراً گشودند چنانچه در ضمن آله آباد مرقوم است در صوبه اوده بی منازعتی تصرف گشتند و شجاع الدوله از دیار او بر آمدند و از سکنه آن ممالک قتل غارت احدی از نجانیده بلکه با تباع داران و وظیفه خواران هر دو صوبه را تعرض نشدند وزیر الممالک پیش احمد خان بن محمد بنگش حاکم فرخ آباد و حافظ رحمت خان و دوندی خان روسای روهیله بریلی و آنوله رفت و کسی با و نپرداخت و بکالپی رفت انگریزان او را آنجا نیز مجال اقامت ندادند و همدرین اثنای بادشاه انگریزان پیوست انگریزان آله آباد را بادشاه مع داخل آن و جهانآباد دادند و از مداخل بنگاله و غیره بست و پنج لک روپیه پیشکش هر ساله نمودند و از آنگاه که بادشاه در آله آباد بود بالتعرض بمی رسانیدند و چون بادشاه بریلی نهضت فرمود ان سوم موقوف کردند بالجمله شجاع الدوله صلح کرده بموجبهای خود از طرف انگریزان شرط موافقت و دوستی استقلال یافت و شوکتی عظیم بهم رسانید چند انکه بعد از چند سال که احمد خان نامش و دیگر روسای روهیله با جل طبیعی در گذشتند و غیر از حافظ رحمت بقتل رسید شجاع الدوله ظفر یافت و در معنی بین تصرف

نصاری کردند شجاع الدولہ بر ملک روہیلہ مستولی شد و خرابی بسیار در ان دیار نمود پس ازان مریض شد و باستصواب صاحبان
انگریز با فیض اللہ خان ابن علے محمد علی خان ن روہیلہ صلح کرد و سکن او را کہ رام پور بود بنام او بحال داشت و ہمان حالت بجائے
از لال و انگ کوچ کرد باودہ رسید و در گذشت پسرش مرزا امانی الخاطب بامعتصف الدولہ وزیر الممالک بحکومت نشست و
با مرسلطنت پرداخت اکنون کہ یک ہزار و یک صد و نود و چہار ہجری است صاحبان انگریز از کلکتہ بلکہ از سورت تا بنگالہ تا بحیث گنده
کہ متصل شاہجہان اباد است کوٹھی ہا ساختہ محیط و دایر اند و کلکٹر کادر کہ بانگلوکہ بزبان انگریز عبارت است از شکر در یکہزار
و یک صد و نود و دو ہجری بعد فوت کلنل بیلے رئیس لکھنؤ شدہ از راہ برنا و چیرگدہ و ملکت پسران چہ سال دلکنہ متوجہ مندرج
و بمبئی کہ کوٹھی انگریزان است گردیدہ تا مکھانے کول گنج رسیدہ پیش ازین برگشتہ راو ابن باجے راو دکھنے رئیس پونا کہ سکر
اجداد باجے راو است نزاع اورا کہ اولاد نانہا ابن باجے راو بودہ بتقریب وعدہ بکشت رؤسای دکھنیان با او مخالف شدہ
رزم کردند رگھناتھ راو منہزم پیش انگریزان سورت رفت و بصوابدید ایشان بہ بمبئی شتافت انگریزان از بمبئی کہ چہل کروہ از پونا
مسافت دارد با جمعیت بست پلٹن و پنجاہ ضرب توپ بامداد رگھناتھ راو متوجہ پونا شدند و در آخر ذی قعدہ سن ہزار و
یک صد و نود و دو ہجری در کوئل کہ مابین بمبئی و پونا واقع است اشجار از جنگ بریدہ حصاری چوبین بستند سیکارام بابو رکن دولت
دکھنیان و بابا بہر نویس کہ نیز بزبان انسان دیوان را گویند و سید احمد عرب و مہاجے سندیہ و بکوجے ہولکر و دیگر رؤسای
مرہٹہ با پنجاہ ہزار سوار از پونا برآمدہ با انگریزان ہنگامہ رام ٹریا کردند از بہت تو پخانہ انگریز نزدیک حصار چوبین رفتن تو انستند
انگریزان دو پلٹن کہ عبارت از دو ہزار تلنگہ پچھے تفنگچی تخمیناً باشد و حصار گذاشتہ یک گروہ از حصار برآمدند و ما موضع سرکاور رسیدند
دکھنیان بہمت اجماع حملہ آوردند و رزمے صعب کردند و اکثر از آلات حرب غنیمت بدست دکھنیان افتاد انگریزان دیگر روز
صلح کردند و فلاح ساسی وغیرہ را کہ بالفعل از دکھنیان گرفتہ بودند باز دادند و بست نجم ذی حجہ ایشان بہ بمبئی باز گشتند و اکنون
شنیدہ می شد کہ کلنل کادر بہ بمبئی رسید و در یک ہزار و یک صد و نود و سہ ہجری کمپنی دیگر کہ رئیس انجمامہ کپتان مایم و مصاحبش
مسٹر جونا تھان اسکاٹ صاحب راقم حروف و کامرن درہ است قصد آن طرف مے دارد چنانچہ شروع گوالیار و کوہ را قمزدہ
کلک بیان گردد و اکنون یک ہزار و یک صد و نود و پنج ہجری است جنرل ہسٹن المعروف بہ بیٹن صاحب کلان کلکتہ از مشرق
بہ بنارس آمدہ بگفتہ اوشان سود و دیگران کہ مخالف راجہ چیت سنگھ ابن راجہ بلوند سنگھ راجہ بنارس بودند بہرہ یعنے چوکے
و سرادل فرستاد و طلب مبالغ بیحد گردہ کہ سپاہیان بروسخنے می کردند مردمان راجہ بہرہ را بجان کشتند و راجہ را برکشتے
نشانیدہ بہ رام نگر بردند و بست ہشتم شعبان امسال بعد از سہ چہار روز این واقعہ صاحب کلان یک پلٹن برام نگر فرستاد
ایشان در شہر داخل شدند مردم راجہ از اطراف و جوانب بالای نام و برزن برآمدہ سپاہیان پلٹن را بزد و تیر و تفنگ گرفتہ
بسیاری را کشتند و بقیہ سیف برگشتہ بہ بچنار آمدند راقم حروف درین وقت بچنار با جمال و اقبال صاحب خویش بود در مقبرہ
شاہ قاسم سلیمانی استقامت می داشت باقی احوال در ضمن بنارس مرقوم خواہد شد چون برخے از احوال وقوع انگریزان
مرقوم قلم شد اکنون سطرے چند مشتمل بر سخنانیکہ بر سبیل حکایات راقم از مستر جونا تھان اسکاٹ بمیان آمدہ بقلم مے آرد چہ رسنے
پیش ازین مستر جونا تھان اسکاٹ از راقم پرسید کہ ذکر کدام شہر آباد است گفتم کہ بالفعل اودہ و لکھنؤ کمال آبادے دارد گفت

ویران مطلق اند گفتم که احمد آباد و گجرات بسیار آباد است زیرا که مردم آنجا در غایت افزونی مال و منال زندگانی میکنند گفت این نیز
ویران عامر مردم آن شهر را آباد گویم که آوازگه او فقیر بطریق سوال بسمع نرسد و مصارد و یاری ما که شهر لندن تخت گاه انگریز است
و دیگر نوابع همچنین باشند گفتم بچه سبب فقر او گدا در آنجا نباشند فرمود که دانایان پیشین مارسم و آئین نهاده اند که بر اهل
خرقه و سپاهی هر چه در روز پیدا کنند از ان حصه تعین که مردم بادشاهی دران باشند ببرند و بادشاه و امرا نیز هر چه در ملک
حاصل کند حصه معهوده آنجا نفرستند و همچنین هر گاه یکه تجاران از راه دور و دراز بیایند از مال خود آنچه که مقرر گشته اند ادای مرسوم
نمایند و چون سال آخر شود فقرا و گدا در بر منادی جمع آیند ملاحظه کنیم شخصی که چون تندرست و قوی الحال باشد او را ازان جماعه برانم و
بر کسب و فروری اشاره کنم و آنکه از مرد و زن پیر و ضعیف و کور شل و لنگ و کنگ که قابل محنت نباشد او را بپرسم که چند کس ضعفا
در خانه داری قوت هر روزه ایشان را احتساب یک سال هر چه شود از ان مال که جمع کرده ایم تسلیم او کنیم همین یک سال بعلاقه
سوال از خانه بیرون نیاید و در شهر و قصبه همین زمین مقرر باشد و رسم دروغ گوئی در شهر ما نیست که کسے بدروغ گوئی حصه زیاده برد
و اگر چنین کند بعد اظهار عقوبت سخت ببرد گفتیم که دیگران عبرت برند گفتم که اندرین باب پیغمبر ما محمد صلعم فرموده که هر کس بعد فراغ از دو
مدیون و چهل روپیه یک روپیه رکات برآرد و بآن دستگیرے محتاجان نماید اما کنون در میان ما و صاحبان فرق است چه خلیفه
و بادشاه صاحب ضبط ندارند که مردم را از جاده شریعت بیرون شدن ندهند و قتش خوش گشت روزے گفت ایشان را
هر چه هست دل است که محل اندیشه و خیال های متنوعه است پس هر چه در دل گذارد بی محابا باید گرد و مانع دل خود باید ماند از انفعالات
در بیان تزویکے افعالے عم خود در اطلاع مال گشته بر ملاش متصرف گشته بود و ضد مستکار منوفے پیش کلنل اسپیرت که رئیس لکهنؤ ما بین بلگرام
و ملانوه بود باجرای کشته شدن خداوند خویش بر دست برادر زاده بگفت مردم کلنل برفتند و قاتل را از سرای ملانوه مع اموال مقتول
حاضر آوردند کلنل قاتل را حبس کرد و مال را امانت نگاه داشت و بمرتضے خان رساله دار ملازم آصف الدوله که قاتل و مقتول در رساله او
نوکر بودند بلکه متوطن خبر فرستاد و بطلبش قاتل را با مال مقتول پیش او فرستاد رقسم این روئداد وقوعے را تقریر کردم و گفتم که افغان
موصوف را آنچه در دل گذشت سطیع و مانع آن شدم عم خویش را بقتل رسانید پس همچنین هر کس که طالب لذت جماع باشد آن
و دختر هر کس را که از مغلوبان دلش بخواهد و با غالب را بحکم و حیله و یکباشتن و دفع نموده و یا نذر دهی بر مال کسے متصرف شود چرا که مناسبت
دل خویش کرده این افعال مجمل آورده طرفه فتوری در عالم روی دهد باید دانست که چون دل ایشان جای ظهور نیکی و بدی و دروغ
و راستی است لهذا حق تعالے پیغمبران و حکیمان و دانایان و بادشاه و خلیفه و قاضے تعین فرموده که ایشان مردم را از انچه که منجر
بفساد باشد باز دارند که در حقیقت هر این کس در ان متصور است و همه آنرا بیاموزند و بعدل و داد پردازند و معاش بآئین پسندیده
کنند تا از فتنه و بلا محفوظ باشند و در عالم و عالمیان رونق پدید آید بعد چند روزی گفتم که انجیل مطبوع است کتابے مختصر بر سم برآورد
و بمن داد و فرمود که این انجیل است گفتم که معنے این را صاحب من فهمند فرمود که این همه ترجمه انجیل است گفتم که پاتن است گفت
که متن انجیل در میان نیست چه دانایان نفس معنے از زبان نوشته اند پرسیدم که ترجمه چه بیانست گفت که تعریف گاو زبان
ایشان را خداوند انا مسند و احوال عیسے علیه السلام گفتم که نسق و شیرازه از کجا بعمل آرند فرمود که سخنے دانایان سلف گفته اند بران مے روم
کرناٹک ولایتے است وسیع لیکن معلوم نشد که در کدام اقلیم است چون مملکت دکن پیوسته است و اکثر سلاطین دکن

بران دیار غزا کرده اند بنا بران در ولایت دکن فرشته می آید ولایت کرناٹک به کرناٹک بن دکن بن مهدین جام بن نوح علیه السلام منسوب است مسٹر جونا تهان اسکاٹ بار قسم حروف مے فرمود که کرناٹک دو اند یکے در بالا گهات که بیجاپور و میسور در کرناٹک بالا گهاٹ است و در ضمن سلاطین بیجاپور که عادل شاهیه اند مرقوم شده و کرناٹک دیگر در مابین گهاٹ که بیجانگر و ارکاٹهه در مابین کرناٹک و گهات است و آن مرقوم شود و گویند که پیش ازین بیجانگر دار الملک کرناٹک بوده اما ارکاٹهه نشیمن گاه آن ولایت است ـ

بیجانگر هوائے معتدل و آبدو گل میوه فراوان بود و بادشاه آنجا را رای گویند و او بوفور خزاین معروف است سید محمد خان نهوکنده دکنے وقتے بار قسم می گفت که راجه آنجا را رسم است که هر روز صبح و شام دو بدره از دخل خزانه می کند و نام آن خزانه جورا و بهورا باشد و این رسم از عهد بکرماجیت شیوع یافته باجمله در خانمه روضة الصفا می نویسد که قسمت ولایت کرناٹک از سرحد سرا ندیپ تا ولایت گلبرگه و از ناحیه ملیبار تا حدود بنگاله زیاده از هزار فرسنگ باشد و اکثر آبادانی سه فرسخ تخمیناً دارد و وضع عمارت آن شهر چنان است که هفت شهر بند حصار بدور بالای کوه از سنگ و بن یکپیر امون یک دیگر کشیده اند میان حصار اول و دوم باسوم ساتین مزارعه و باغات و کمتر عمارت است و در حصار چهارم باششم و فور عمارات و دوم اهل حرفه و درکاکین بر ابر یکدیگر در غایت عرض و طول واقع شده و قصر رای در حصار هفتم است بالکمال فرحت و زینت وزیر و دیوان آن ملک را خطاب نایک باشد که بمهمات تمامے ملک مے پردازد و در سالی رای آن دیار و اهالی آن سکنه یکنوبت عید کنند و بزم خسروانه در غایت خوشی ترتیب دهند و اعیان تمامے قلمرو در ان جشن با فیلان آراسته و تجمل شایسته از جاهاے دور و نزدیک بار گاه رای حاضر آیند و تا سه روز هنگامه حسن بر پا دارند بعد ازان بانعامات رای سرفراز گذشته باطراف ممالک خویش روند و دیگر در شهر بیجانگر خراب خانه ایست وسیع در غایت ارستگی بکوشکها و کاخها متعلقه و انجا بعد نماز صبح محاسبان خود را بلباسهاے رنگارنگ و زیورهاے متنوعه و گلهاے خوشبو آراسته بر درهاے کرسے انداخته می نشیند هر که طالب ایشان باشد آنجا رود و هر که از خویش کند اجرت مقرری آنرا بدهد دست پا و سر بر و صبح بکار خویش رود در قسم حروف گوید کسانی که با احمد آباد و گجرات رفته بودند می گفتند که در ان شهر نیز چنین رسم است و آن جاے و مقام را جواره گویند و اکنون در لکهنؤ و شکرانگر نیز جائیکه لولیان مسکن و مقام دارند آنرا چکله نامند باجمله پل که آنرا هنود بیت بندر میسور نامند و آنرا راجه رام چند المشهور بر ام والی اوده که برادرش لچهمن است و در ترتیا جگ بوده بر دریای عمان بسته و ران گذشته بلیکار رفته زوجه خود سیتا را از دست راون مرزبان لنکا خلاص کرده آورد و هنگام مراجعت چند طاق ازان پل بگوشهٔ کمال رسید و آنرا شکست در کتب هند به تفصیل مرقوم است و پل مذکور در اقاصے کرناٹک است و بروایت لوامع صبح صادق و تاریخ محمد قاسم فرشته در اقصای کرناٹک که آنجا تا آنزمان صبب اسلام نرسیده بود سلطان علاء الدین خلجی در هفت صد و دو هجری مسجد مختصر تعمیر نمود و بانگ محمدی آنجا بگفت و خطبه بنام خویش خواند و آن مسجد را تا هنوز کافران آن دیار بنا بر سبب بے ایمان مسلم گذاشته اند چه وقتے که در عمارت مسجد شکستی رویداد و هم در ان ایام در اندیار وبا پدید و خلقی کثیر هلاک گشتند اهالے شهر از افسون و افسانه در دفع وباحیله ها کردند هیچ در نگرفت لاجرم مضطرب گشته دانا سے به تعمیر شکستگی ها

مسجد پرداختند فی الفور و بابر طرف شد از ان زمان هرگاه در مسجد کشتی رومی مے دهد ساکنان آنجا آنرا عمارت می کنند
و چون در هفت صد و هفتاد هجری مجاهد شاه بهمنی در ایام سلطنت خویش از گلبرگه بکشن رای والی بیجانگر لشکر کشید و به بست بندر
رسید آن مسجد را مرمت کرد و از انجا متوجه بیجانگر شد و بحاصره آن پرداخت چنانچه گذشت باجمله در بیجانگر رایان رفیع حکومت
مے داشتند اول آن جماعه را جه بجے چند است که شهر بیجانگر از آثار اوست و بعد از و اولادش بطنا بعد بطن در ان دیار حکومت
مے کردند تا نوبت بشیورای رسید و او معاصر سلاطین بهمنی دکن بوده بعد از و دو پسر او ارلے یکدیگر بر بایست پرداختند و
پس از ایشان بمرزبح امیر الامرا گشت و بر رای مرلے که از ان خود بان بود نام سلطنت نهاد و بالآخر او بر گشت و خود را
راجه خواند و بر سایر ممالک بیجانگر استیلا یافت و از شش صد و نود و شش هجری تا شصد سی و پنج با قتدار گذرانید
و بعد از و پسرش رامراج والی شد و در زمان او سلاطین دکن اتفاق یکدیگر متوجه بیجانگر شدند رامراج با هفتاد هزار
سوار و نه لک پیاده با ایشان مصاف داد و در نهصد و هفتاد و دو با صد هزار کس مقتول رسید چنانچه در ضمن اخبار عادل شاه
و الے بیجاپور و نظام شاه صاحب احمد نگر مرقوم است —

حصوبه ارکاٹهه در دیار بیجانگر اکنون نشیمن گاه حکام آنولایت است پوشیده نماند که چون نادر شاه والی ایران
در عهد محمد شاه حاضر ماند و چون نادر شاه شاهجهان اباد قتل عام نموده و خزائن بسیار از انجا گرفته و محمد شاه را بدستور به سلطنت
نشانده باز ان مراجعت نمود نظام الملک در سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و سه از محمد شاه رخصت دکن شده به برهان پور
رسید پسرش ناصر جنگ باغوای مغویان باز اراده تاصوب در عین برسات با هفت هزار سوار به اورنگ آباد آمد آصف جاه
بدفع او قیام نمود بستم جمادی الاول سنه یک هزار و یک صد پنجاه و چهار جنگ قایم شد بالآخر ناصر جنگ با سعدودی چند فیل
خود را تا فته فریب قبیل نظام الملک رسید و زخمی شده گرفتار گشت نظام الملک عزم تسخیر کرناتک پائین گهاٹ نمود اول
قلعه برچنا بلی را محاصره کرده از دست مرهٹه منتوع ساخت و بعد از ان ملک ارکاٹهه را از قوم نوایت که در تصرف داشتند انتزاع
نمود و حکومت انجا به انور الدین خان شهامت جنگ گوپاموی داد و به اورنگ آباد مراجعت نمود و در سن یک هزار و یک صد و
شصت و یک هجری آمد آمد احمد شاه ابدالی از جانب کابل شاه جهان آباد گرم شد نظام الملک از اورنگ اباد ببرهان پور
نهضت نمود خبر رسید که احمد شاه ابدالی از احمد شاه بن محمد شاه منهزم بکابل رفت همدرین اثنا نظام الملک بیمار شد و عزیمت
اورنگ اباد نمود چهارم جمادی الآخر سنه هزار و یک صد و هشت و یک در گذشت غلام اورا بلگرامے رحلتش را متوجه بهشت
یافته بعد از و پسرش نظام الدوله ناصر جنگ رسید بجای پدر بر مسند ایالت دین نشست او امیرے دیندار و صاحب عزم
بود وقتے بگفته مغویان از پدر مخالف گشته آخر کارش بر دست پدر بسیر گشت چنانچه گذشت و در هزار و یک صد و پنجاه و پنج
آصف جاه اورا از عتاب بر آورده در سنه هزار و یک صد پنجاه و هشت در حیدر آباد فوت شد از شش فرمود و نظامت اورنگ آباد
با و داده رخصت آن بلاد نمود و در سن هزار و یک صد و پنجاه و نه آصف جاه از حیدر آباد بدیدار و رسید ناصر جنگ حسب الطلب
پدر شش بخدمت پیوست و نظام الملک او را از دکن بطرف میسور فرستاد و خود با اورنگ آباد شتافت ناصر جنگ پسرے
رنگ بٹن که بحال اقامت راجه میسور است رسیده اند آنجا پیشکش گرفته با اورنگ آباد رسید و عنقریب آن نظام الملک

آصف جاه درگذشت پسرش ناصر جنگ برمسند امارت و ایالت دکن نشست همدرین اثنا احمد شاه بادشاه ابن محمد شاه
اورا بخواند ناصر جنگ باوصف موانع مفاسید خصوص بعضے ہدایت محی الدین خان دخترزاده نظام الملک که درعهد نظام الملک
بحکومت رایچور داود لے می پرداخت بموجب حکم عازم هندوستان شد و تا دریاے بریدخود را رسانید درین ضمن شقه احمد شاه
مشتمل بر منع آمدن ورود نمود ناصر جنگ مراجعت باورنگ آباد نمود و برسالت آنجا گذرانید درین صورت حسین دوست تبصرف
چند از نواب ارکاٹه بهدایت محی الدین خان پیوسته اورا بگرفتن ارکاٹه تحریص نمود و بوساطت چند افوجے او فرنگیان فرانسیس
ساکن بهلوے بندر رفتن ہدایت محی الدین خان شدند ہدایت محی الدین خان بانور الدین خان گوپاموی که از دولت نظام الملک
در ارکاٹه لوای ریاست می افراخت شانزدهم شعبان سنه هزار و یک صد شصت و دو زے مصعب کرده اورا شکست
ناصر جنگ باستماع این سانحه با هفتاد هزار سوار و توپخانه بسیار و یک لک پیاده تا پهلوے بندر که یا نصد گروه جریبے از
اورنگ آباد دست شتافت و بستم بیع الآخر سنه هزار و یک صد شصت و سه هجری سه پاس کامل آتشخانه فرنگ گرم بود
بالآخر فرنگیان فرانسیس نهزیمت فرستند و ہدایت محی الدین خان کبر آمد و مجبوس شد ناصر جنگ متوجه ارکاٹه گردید فوجے
بدفع فرانسیس منهزم تعین نمود از اتفاقات برفوج گرپور چشم زخم از دست فرانسیسیان رسید و قلعه نصرت گڈه چنجے که پاے
تخت کرناٹک است بتصرف فرانسیسیان درآمد ناصر جنگ یازدهم شوال سنه هزار و شصت و سه ارکاٹه کوچ نموده سرداران
افاغنه کرناٹک مثل همت خان بینی وغیره که همراه بودند باطناً با فرانسیسیان درساختند و جواسیس خود فرستاد فرانسیسیان را
که در زیر قلعه چنجے اجتماع داشتند بقصد شبخون طلبیده در هفتدهم محرم سنه هزار و یک صد شصت و چهار هجرے آخر شب رسیده
یکبارگی جنگ انداختند ناصر جنگ در عین گیرودار فیل سواری خود را جانب افاغنه براند تا باتفاق آنها فرنگیان را
بشکنند عین که فیل سواری ناصر جنگ قریب قتل همت خان رسید همت خان بگلوله تفنگی بر سر وارد و آن بسینه ناصر جنگ رسید
و او ازان درگذشت بعد شهادت او افاغنه و نصاری ہدایت محی الدین خان را بریاست برداشتند ہدایت محی الدین با فرانسیسیان
عزیمت آباد و بر سر ارکاٹه عبور نمود و در ملک افاغنه در آمد تا خوشے ہدایت محی الدین و افاغنه که ازچندگاه مضمر بود علانیه شد
طرفین قتالی فاحش نمودند همت خان و دیگر روساے افاغنه بقتل رسیدند و ہدایت محی الدین خان نیز بقتل رسید و این واقعه
در هفتدهم ربیع الاول سنه هزار و یکصد و شصت و چهار هجری واقع شده و بعد ازان سرداران لشکر صلابت جنگ ابن نظام الملک
را بریاست رسانیدند و آخر کار چندا پیر بدستور دیگر قاتلان ناصر جنگ بقتل رسید چه محمد علی خان ابن انور الدین خان
گوپاموی بعد شهادت پدرش نور الدین خان قلعه برجا بلے را که نشیمن گاه او بود قائم کرد و چون ناصر جنگ بارکاٹه آمده بود
محمد علی خان بخدمت پیوست و اعزاز یافت و بعد شهادت ناصر جنگ قلعه برجا بلے تباه کرد و درین وقت ریاست ارکاٹه
بچندا که به پهلوے بندر نشسته بود عاید گشت و با عمامه فرانسیس به برجا بلے رفت و محاصره کرد و محمد علی خان متحصن شده و کس
بطلب مدد از صلابت جنگ نمود میرنث محمد علی خان ناچار فرنگیان انگریز ساکن چنپتا پٹن درساخت و با ایشان بمقابله
چندا برآمد و رزمے صعب نمود چندا دستگیر شده نوزدهم شعبان سنه هزار و یک صد و شصت هجری بدار بوخ شد و قلعه
یک هزار و پانصد فرانسیس کاروے نزد محمد علے خان اسیر آمدند محمد علی خان ارکاٹه مستقل گشت آنزمان ایالت

دکھن نظام الدولہ بن آصف جاہ رسیدہ بود و در سنہ ہزار و یک صد و ہشتاد ہجری نظام الدولہ بامرہٹہ و چندر بانک کہ ذکرش در میسور گذشت در ضمن احوال بیجاپور بعد احوال سکندر شاہ گذشت برسر ارکاٹہ لشکر کشید محمد علی خان باتفاق انگریزان با او رزم کردہ نظام الدولہ و چندر بانک و مرہٹہ منہزم گشتند محمد علی خان ظفر یافت و عزم مستقل گشت دیگر بار چندر بانک با سہ ہزار سوار و چہار ہزار پیادہ آمد در سنہ ہزار و یک صد و نود و چہار ہجری شہر پناہ ارکاٹہ محاصرہ کرد راجہ میر نائب محمد علی خان دو ماہ متحصن شدہ جنگ نمود و کمک از محمد علی خان نرسید ناچار صلح کرد و چندر بانک قلعہ و شہر بگرفت و ہر چہ یافت ضبط نمود نواح ارکاٹہ بے چراغ نمود ناموس عالمی بباد رفت و عنقریب آن در سال مذکور جنرل کوٹ و صاحب کلان کلکتہ بدانجا رسید و با حیدر نایک رزمے صعب نمود حیدر نایک منہزم گشت چنانچہ در میسور نوشتہ شدہ مولف ہفت اقلیم بذکر آن پردازد انشاء اللہ تعالیٰ

بر دکھن کہ نام مجموعہ ولایتے است اکتفا کردہ در آئین اکبری و خلاصۃ تاریخ می نویسد ہزار صوبہ وسیع است میان دو کوہ جنوبے آب و ہوا نیک مے دارد و در صحرای آن فیلان بسیارے باشند و درین صوبہ شمار گدہ قلعہ سنگین برپشتہ رفیع واقع است و سہ طرف آنرا دور دو گرفتہ و ایضاً حصار بر نالہ کہ نیز گویند حصاریست سنگین بر روی زمین مسطح و در میان کوہ منجہ کہ بدو ہندوان بیائش کنند و در چہار گزدہنے آن چاہ است بر استخوان کہ در و افتد سنگ گردد و بدستور چشمہ است کہ ہر چہ در وے افتد سنگ مے شود و در ان صوبہ معدن الماس است و اہل حرفہ آنجا پارچہ نیک یافتند و در آمد دو بریل کان فولاد است و آوند سنگین در آنجا نیک می تراشند و خروس آنجا را گوشت و استخوان سیاہ باشد و در ان جائیش کہ نام جائی است معبد گاہ ہندوان و آن چشمہ است عمیق و بدر ازی پنہای یک کروہ و اطرافش بلند چون کوہ و آب شورے دارد و مایہ آبگینہ و صابون و شورہ از انجا پدید مے آید و در ان نواح میمون و بوزنہ بسیار می باشد و درین صوبہ شرما و روہا بسیار از انجا گنگ گویند کہ بتمام گویم عابد مشہور است و آنرا گوداوری گویند و از کوہا نزدیکتر مے جوشد و از ولایت احمد نگر گذشتہ بصوبہ برار تلنگانہ رود و بر دو طرف بدریاے عمان فرو ریزد و طول آن صوبہ از بیانہ تا بیر گدہ دو صد کروہ و عرضش از بدر تا ہنہ نہ صد و ہشتاد کروہ شرقے بیر گدہ و شمالے بدر و غربے بنانہ و جنوبے بلکانہ و دہ سرکار مشتمل دو صد پرگنہ تابع این صوبہ است و مدخلش صد کرور و ہفتاد و دو لک و ہفتاد و ہزار است و سلاطین بنرار راملوک عادل شاہیہ نامند و اول ایشان فتح اللہ عماد است و از اہالی بیجانگر بود بغلامے افتاد و در سلک غلامان خاجہان کہ قبل از سلطان بہمنیہ حکومت برار داشت منخرط گشت و بعد فوت خان جہان در خدمت سلاطین بہمنیہ مقرر و معتبر گشت و در عہد محمد شاہ لشکرے بہون عنایت خواجہ جہان گاوان حکومت برار و خطاب عماد الملک یافت و ہشت صد و نود و پنج ہجرے خطبہ و سکہ بنام خود کردہ و خود را عماد شاہ خواند و پس از و پسرش در باین علاء الدین عماد شاہ و بعد از و نقا خان دکنے کہ از غلامانش بود برہان عماد شاہ بن دریا عماد شاہ را در طفلے بر تخت نشاند و با اختر با ابراہیم قطب شاہ والے خاندیس اتفاق کرد و نام برہان عماد شاہ را از خطبہ بیفگندند و بنام خود خطبہ خواندند در نہ صد و ہشتاد و ہشت ہجرے نقا خان و پسرش شمشیر خان و برہان عماد شاہ بر دست نظام شاہ بحرے والی احمد نگر و دولت آباد و مرہٹہ بہ قتل رسیدند و دولت عماد شاہیان بسر می گشت

صوبۂ خاندیس صوبہ مختصر است و برہان پور در ان شہر نوبہ باد است و ملک نصیر خان ابن ملک ارجا آنرا تعمیر نمودہ

از اورنگ آباد هفت منزل مسافت دارد و از اکبرآباد برهان پور دویست و هفت گروه جریبی به پیمایش آمده در خلاصه تواریخ مسطور است که شهر مذکور بر ساحل دریای تپتی واقع است و مردم اهل هنر در آن شهر آباد اند و در حوالی آن شهر باغات فراوان است و زعفران بسیار بهم رسد و عود بخور نیز بسیار پیدا شود و کسب کار آنجا اکثر مردم بافتن جاشای نیک و متوسط بسیار باشد و پارچه های صاف و رادبانگری و سالو برهان پور بهتر از همه بنادر و نهرهای آن شهر بدریای دکن و بوریا و کوپه و بینه و طول این صوبه دلنور کالوکه بینه به پیوسته است تا ایلیچ که متصل ولایت احمدنگر گجرات است هفتاد و پنج کروه و عرضش از جانوکه بالوه سال دارد پنجاه کروه و شرقی آن برار و شمالی آن مالوه و جنوبی خاندیس و پنج سرکار مشتمل بر دوازده محال تابع آن صوبه است و مداخلش چهل و چهار کرور و شش لک نوزده هزار دام است و بروایت مولف صبح صادق ملوک خاندیس فاروقی اند و اول آن طائفه ملک راجاست و نسبتش بقبولی به برهان العارفین ابراهیم ادهم المتخلص پیوسته بفاروق عمر ابن الخطاب می رسد باجمله ملک راجا این خان جهان که پدرش از امرای سلاطین دهلی بود بعد پدر بمسند دولت افتاد و با آخر در لشکریان فیروزشاه دهلوی سفر باشد و او بتنگامیل تمام داشت و هر روز سگی با خود گرفتی و بشکار رفتی روزی فیروزشاه در شکارگاه از سپاه دور افتاد و گرسنه گشت ملک راجا را از دور بدید که شکار میکرد پیش او رفت و گفت گرسنه ام ملک راجا آنچه داشت پیش آورد سلطان در حالش پرسید ملک راجا حال باز گفت سلطان فرمود که بدارالامارت پیش من آئی دیگر روز ملک راجا بدرگاه او آمد سفان بلده تهانیسر از بلاد خاندیس باقطاع او داد و ملک راجا در هفت صد و هفتاد و هفت هجری به تهانیسر رسید و رای تلنگانه را بایان آنجا بود از مطلع ساخت و بر گویدوارة تافت برد تا کره کنکه بر اندیشکش گرفت و تحف و هدایا به سلطان فرستاد سلطان او را اقطاع غیرد و عادل خان لقب نهاد و ملک راجا دختر خود به پسر هوشنگ والی مالوه دختر او را بهر خویش ملک نصیر بخواست و او را ولی عهد ساخت بعد از ملک راجا پسرش ملک نصیرخان فاروقی جانشین گشت و خطبه نام خود کرد و از سلطان احمد گجراتی نصیرخان خطاب یافت و چتر بر گرفت و سرا پرده شنج کرد و شهر برهان پور بنا نهاد و قلعه اسیر بکشود و در زمان او آن ولایت بخاندیس معروف شد بعینه ولایت خان گویند قلعه اسیر در تصرف شاهیر از رجگذران دیار بوده و آن قلعه بنام او مشهور است اجداد او انحصار برای محافظت کله و رمه ساخته بود و چون شاه جانشین پدر شد آمد از گچ و سنگ ساخت و پنج هزار کاوپنجهزار گاو میش و شصت هزار گوسفند جمع آورد و بکثرت مال از سایر زمینداران آن ممالک ممتاز گشت نصیرخان خواست که آن قلعه را بدست آرد پاسخ نوشت که راجه بکلانه و غیره عزم رزم دارند و قلعه تهانیسر در تصرف بر آورم ملک افتخار است و قلعه الینگ بدشمنان متصل است خواهم که اطفال مراد رقلعه جادهلی بسایان رضا داد نصیرخان دو صد محفه ترتیب داد و دویست مرد در آن نشاند و به قلعه فرستاد بانشنید که مادر نصیرخان آمده لاجرم باستقبال شتافت مردان محفه بیرون آمدند و او را بکشتند و بر قلعه استیلا یافتند نصیرخان و بعد از و فرزندانش در اموال بعینه تصرف بکردند و آن اموال بود تا آنکه اکبر بادشاه قلعه اسیر بکشود باجمله بعد از نصیرخان پسرش میران عادل شاه در قلعه الیک بجای پدر نشست و بعد از و پسرش میران مبارک شاه دلش از و میران عیسا بن مبارک بحکومت

نشست و خود عادل شاه خواند و ایشان گوندیوا را مطیع ساخت و لشکر بیجاپور کشید و مظفر بازگشت و از جگرائیان مخالفت آغاز نهاد و خراج باز گرفت و باز از کرده استغفار کرد و پیشکش چند ساله در نهصد و چهار به سلطان محمد بنگره جگرائی که متوجه خاندیس بود فرستاد و بعد از و میران داور شاه برادر میران علیشاه بن مبارک شاه بحکومت نشست و چون درگذشت پسرش غزنین خان و عالم خان و دختر زادگان نظام شاه که از احفاد نصیر خان بودند چند روز با دیگر بحکومت نشستند و بعد ازین اثنا عادل خان بن نصیر خان که دختر او سلطان محمد بنگره جگرائی بود از سلطان سلطنت خاندیس خواست سلطان محمود بنگره بخاندیس آمد و استیلا یافت امرای خاندیس بخدمت پیوستند سلطان محمود بنگره دختر پسر خود سلطان مظفر العادل خان زاد و او را اعظم همایون لقب نهاد و سلطنت خاندیس بآرزانی داشت عادل خان اعظم همایون قصد قلعه کالیسه کرد و از وی آنجا پیشکش گرفت و از و پسر دختر زاده سلطان محمد جگرائی محمد شاه بادشاه شد و چون همایون بادشاه گورکانیه بر سلطان بهادر جگرائی ظفر یافت بعد از فتح عزم تسخیر خاندیس کرد نظام شاه و عادل شاه و قطب شاه خواستند که بمدد محمد شاه برهانپور آیند همایون بادشاه ازان عزیمت درگذشت و بقلع و قمع سید شاه افغان روی به بنگاله آورد محمد شاه با تفاق قادر شاه مالوی مالوه را از تصرف سپاهیان همایونی برون آورد و بعد از و برادرش مبارک شاه و پیش از و پسرش میران محمد شاه و پیش از پسرش حسن خان که خورد سال بود بحکومت نشست راجه علی خان بن مبارک شاه که بدرگاه اکبر بادشاه در عهد برادر رفته بود بخاندیس آمد و بسلطنت نشست و او عاقل و شجاع و عالم بود و هدایا بدرگاه اکبر شاه می فرستاد و بعد از و پسرش خضر خان بن راجه علی خان در برهان پور بسلطنت رسید و خود را بهادر شاه خواند و بعیش پرداخت و چون شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه بدکن آمد مخالفت ورزید اکبر بادشاه متوجه خاندیس گشت بهادر شاه با شیر خان متحصن گشت و بالآخر قلعه بسپرد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت و در هزار و بست هجری دولت خاندیس بآمد و بهادر شاه در حبس بمرد -

سرگذشت دکهنیان

پوشیده نماند که در باب حسب و نسب فرمان روایان ممالک دکهن از تواریخ پیشین روایات بسیار است و نیز هیچ از ان درین اوراق مرقوم شده اکنون کسانی که درین زمان در ملک دکهن متصرف اند برخی از انها بقلم آرد که بعضی از مملکت دکهن در عهد محمد اکبر بادشاه بسپرش نور الدین محمد جهانگیر بادشاه و خلف ارشدش شهاب الدین بادشاه سلاطین گورکانیه متصرف در آمده اند بقیه آنرا احمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه بن شاهجهان در عهد خویش در مدت بست و دو سال بحیطه ضبطه آورد و آن سه قرین را از خاشاک دغا سید و مقاهیر مثل سبور و پسرش سمها وغیره صافی گشت و چون عالمگیر درگذشت راجه ساهو این سمها که در عهد عالمگیر اسیر شده بود و بالآخر حواله نصرت جنگ ذوالفقار خان شده علانیه خلاصی او را اصلاح ندیده بشارت شاهزاده محمد اعظم شاه این عالمگیر گریز انیدند راجه ساهو راه دکهن پیش گرفت راقم حروف نبذی از احوال راجه ساهو و امرای او بقلم آرد راجه ساهو قوش راجپوت است و رانا اودے پور همقوم اوست چون راجه ساهو از قید گریخته بدکهن آمد جمعیت کثیر بهم رسانید و غارت گری پیش گرفت و بالآخر بستاره گذه بحکومت نشست و سمهاجی

برادر زاده راجه ساهو فرمانروای مملکت برنالہ کہ آبروی دریای گشتاسپ بوده و با اباجے پنڈت یکے از نوکران عمده راجه ساهو از جمله است بردهان بوده است برادران ایشان نیست و بردهان امراے عمده راگویند چون راؤ ساهو درگذشت و او پسر نداشت کہ ولیعهد شود امراے عظام مملکت راسپانه خود با مشورت کرده گرفتند زوجه راجه ساهو شخصے راجارام نامے را از اقربا ے خویش و بقولے مجهولے را انتخاب بدست آورده از اقرباے مادرے خود قرار داده بجاے راجه ساهو نشانیده و امر استانبخش کردند او مجهولانه در ستاره گده بیش پروخت بالاجے پنڈت کہ ذکرش گذشت و پسر نداشت پسر بزرگش باجے راو و دیگر چمانجے اپا نام چون بالاجے درگذشت پسرش باجے راو بن بالاجے بجاے او نشست و پونا نشیمن گاه ساخت و در عهد محمد شاه بفرمان راجه ساهو کہ اوقات در قید جات بود لشکر بهندوستان کشید و بتاخت و غارت پرداخت و از اکثر ناظمان صوبجات چوتهه بطریق تعلبندی گرفت و بر بعضے صوبه مثل مالوه بالتمام متصرف شد راو و پسر نداشت یکے رگهناته راو تا اکنون کہ سنه هزار و یک صد و نوزده هجری است بقید است و با قلیل گاه در متفق شده با برادرزاده ای خود متفق گشته باعانت انگریزی جنگد و دیگر را نام بالاجے بنام نهاد مشهور بوده و بر پاست پونا قیام داشته و هنگام امارت و حکومت بر سر هفت امراے عظام غالب اند و بر مملکت هاے ایشان مستولی شد و قلیلے بایشان گذاشت و رام راجا کہ بجاے راجه ساهو در ستاره گده بر مسند ریاست قیام مینماید بطریق نظر بند باختیار خود است چنانچه تا اکنون پیش راجه رام سپاه او لاد بالاجے در خدمت مے نامند بالجمله بانها رتن باجے راو سه پسر داشت یکی لسبوس او نام بوده و او است کہ بها لو جمعیت کثیر او را بنابر نشانیدن بر تخت دهلے از دکهن آورده بود و آنرا احمد شاه ابدالی در اثنای مع نهاد این چاجے اپا در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانے باتفاق احمد خان بنگش فرخ اباد می و دوندیخان و حافظ رحمت روهیله و شجاع الدوله ابن وزیر الممالک ابو المنصور خان بهادر وغیره امراے هندوستان را در صعب کرده بقتل رسانید تفصیلش آنکه لسبوس از دهلی دار دکن آمده بود ندانه از انجا بوضع مالی بدست شتافت بناء علیه ابدالی بعضے دانایان از هیبت احمد شاه ابدالی کہ سکر عبارت از حضار جوین است نشست و با سپاه دران استقامت گزید احمد شاه ده ده کرده اطراف حضار را گذاشته تاختن گرفت و رسد غله بند نمود گویند پنڈت حاکم کوه جهان اباد بارنشد موفور از غله وغیره بجمعیت دوازده هزار سوار عزیمت لشکر بها و نمود احمد شاه از جاسوسان این خبر شنیده بگذاشته فوج خود کہ قریب پنج شش هزار سوار باشند بر گوبند پنڈت تعین نمود ایشان بر جناح استعجال شبگیر زده هفتاد و شتاد کروه قطع مسافت کرده قدرے روز بر آمده بر گوبند پنڈت چون بلاے ناگهانے رسیدند پنڈت کہ ازین دست برد غافل بود مضطرب گشته روی بهزیمت نهاد ابدالیان از پس گمانها تعاقب کرده همه را الا عده قلیل بتیغ بیدریغ بگذاشتند و سر گوبند پنڈت را بریده مظفر و منصور داخل لشکر احمد شاه شدند سر او را بامراے هندوستان تحقیق کرده عرض نمودند کہ سر گوبند پنڈت است بالجمله چون بعد از بیرون بالشکر رسیدن متعذر شد سپاهان و غیره دو آب لاغر و ناتوان و مردم از بے قوتی ضعف و نا قوت گشتند اما با مطار رسد گوبند پنڈت بگوشت اسپ و شتر اوقات بسر مے بردند چون خبر کشته شدن پنڈت و تاراج رفتن لشکر بسمع دکهنیان سنگر رسید مالوس مضطرب الحال شده ملهار راو با نها ملحق شده گفت مصلحت نیست کہ از حضار جوین برآیم و از رم گریز بر کتان بر کشتابم بها و پسندیده گفت کہ لسبوس را و سایر اے لشانیدن بر تخت دهلے آورده ام حالا بثبات قدمے لازم باید کرد دیگر اسپان و سپاهیان مراطاقت گریز و جنگ گریز نیست

پس ابراهیم خان کار دیده را با نوبنیاد بسنگین درحصار گذاشته خود با فوج برآمد و صف قتال بیاراست احمد شاه ابدالی امرای هندرا مقدمساخت افغانان و روهیله ها متواتر رزمے صعب کردند و کمینیان بخروش آمده قتالی فاحش نمودند چندگام ایشان را پس بردند افاغنه و روهیله بحمیت و غضب ریشهاے خود را بدندان گرفته شمشیرها کشیده همه سخت آوردند کمینیان ثبات ورزیده رزمے صعب نمودند قریب بود که در فوج هندوستان تشکلے افتد و هزیمت در وبدهد احمد شاه ابدالی با فوج خود ایستاده تماشا میکرد میمنه و میسره خویش را باشارهٔ حکم قتل فرمود و از قلب گاه نقش خویش هشتاد و هزار سوار جرار در حرکت آمد و تقویت دو هندیان گردید و از هجوم و یورش لشکر خونخوار دران را گیر و دار شکستگی فاحش بر کمینیان افتاد و یک چشم زدن از کشته ها پشته ها گردید بسوے او به فیل رسید و بها و معلوم نشد که چه شد و تمام روساے لشکر به قتل رسیدند احمد شاه ابدالی ظفر یافت و این واقعه در هزار و یک صد و هشتاد و دو هجرے اتفاق افتاد و خلایق مشهور است و معروف که بها و در ان معرکه زخمی شده خود را در زیر مردها پنهان کرد و هنگام فرصت راه دکن پیش گرفت و بقدر طاقت قطع مسافت کرده در رودت بعید بدکن رسید و به پونا رفت کسی او را نشناخت خصوصاً برادرش او را داخل ندادند و او هرگونه علامات و نشانها داد فائده نکرد ملک بجبل افتاد و سنجات یافت و کجا کجا که نرفت تا آنکه در بنارس آمد و از روے استدلال مبالغ از مهاجن بنارس بگرفت و در هزار و یک صد و نود و چهار سیاه فراهم کردن گرفت بیت سنگه راجه بنارس او را بگرفت و بانگریزان سپرد انگریزان او را در قلعه چنار حبس کردند اکنون که هزار و یک صد و نود و پنج هجرے است بها در قلعه چنار محبوس است و مردم دیده مے آیند پیش ازین وقتے از امیر خان بهیو کهه که از امراے متقدمین باجے راو بود و از مرگ و حیات بها و پرسیدم او مجنده دید چون او بدهلی ماند دلو در رزم بها و حاضر بود زبانے ملهار راو که در ان معرکه حاضر بوده و جان بسلامت برده بار اقم حروف بیان کرده که بها و مقتول رسید و می گفت که در ان لشکر سوار بوده و اهل حرفه و خدمه بیرون از شمار بودند افواج ابدالی نامتهر اتعاقب ایشان نمودند و درین اثنا هر کرا یافتند بقتل رسانیدند از ان لشکر قریب سه چهار هزار کس از عرصه گاه که نمونه محشر بود بیرون بردند در دکن با سالهاے دراز نبوده لشکر و سپاهے نبوده اکنون که دوازده سال از ان گذشته این قدر سپاه که حالاے بیند فراهم آمده که والے پونا از طرف خود رام چند کنبتی پیشوا نموده با شاهجے پنڈت دیوان و شهنکوجی بهکر و سیندهیه پیشوا و دیگر روساے هندوستان فرستاده درهمان ایام رقم حروف ان لشکر را دیده بود قریب پنجاه هزار سوار به جهت پنڈارها بوده باشد و قریب شش صد ضرب توپ از خود پراگ دار و باز ارش بکثرت موفور بدستور اردوے بادشاه و شاهزادگان اندرون اردو جولانگاه که پارچه یافتند و کلال که ظروف گلے می ساختند و روغن فروش که تیلی باشد اینها همه اسباب و آلات حرفه خود را مبرا دی داشتند و دکان بقول فروشان بکثرت بوده و هزاران هزار قسم کلے از گل اینها شته بکشتیها در ان زمان عرض کرده بودند و آن سرسبز شده شاخ و برگ برآورده بنگام کوچ ضرور ان بر سر گرفته همراهے برودند کمینیان را مصالح چسپنے است که برای نان خورش بکارے برند و دیگر از اتردهام و کثرت صرافه و بزازه و عطاران و بقالان و غیره اهل حرفه چگونم هر کس هر چیزے را که تمنا کنند در ان اردو موجود بود بالجمله پسر دوم نانا ماد هوراو و سوم نارائن راو نام داشتند چون بانها خبر قتل بها و و غارت شدن لشکر رسید از غم مریض شد و در گذشت پسرش مادهوراو این نانا هم چون بنا بسند حکومت است و

بعد نہ سال در گذشت و بعد از و زراین راو ابن نانہا بحکومت نشست و یک سال حکومت کرد و گنانتہ راو ابن باجے راو و
دیر راو زادۂ خود زراین راو را بہ چیل و قریب گذشت و اعیان ملک از و منفر شدند و بریاستش راضی نگشتند و خلال این احوال
زوجۂ زراین راو پسری را بہند و مادہور و نام نہاد و اعیان ملک مادہور راو ابن زراین راو ابن نانہا ابن باجے راو را بریاست نشاندند
اکنون کہ ہزار و یک صد و نود و پنج ہجری است عمرش بہ نہ دہ سال رسیدہ بریاست پرتاپ قیام مے دارد و در گنانتہ زادۂ علم ریاست
بانگریزان در ساختہ صدر نشورش است چنانچہ رام ہاے سیاریان گنانتہ راو و افواج مادہور او واقع شدہ و مے شود
چنانچہ در ہزار و یک صد و نود و ہفت در گنانتہ راو با تفاق خیل گاذر کہ اکنون بخطاب چترل مخاطب گشتہ احمد آباد گجرات از دست
مہاجے سندیہ و بکوجے ہلکر و غیرہ روساے عمالکہ مادہور راو بر زمہای متواتر انتزاع نمودہ بنا بر تسخیر دیگر جاہا فیما بین رگنانتہ راو
و لشکریان مادہور راو مائدہ حرب و قتال اشتعال مے دارد و در گنانتہ راو را یک پسر صلبے بودہ است کہ باجے راو
نام دارد و دیگر ملطفے کہ پسر خواندہ گویند و آنرا امرت راو نام داشت و جمنا جے اپا بر او در باجے راو کلان را یک پسر بودہ کہ بہاد
نام داشتہ و او نیست کہ در رزم ابدالی مع بسوس او بہ قتل رسید چنانچہ گذشت مخفی نماند اخفاد باجے راو در پونا نشیمن
سیندیا زور در اکثر ممالک دکن متصرف اند و سپاہے از مملکت ہندوستان بنا بر ضعف سلطنت در عہد محمد شاہ مستولی شدہ بودند
چنانچہ تا جنوبے کنار گنگ فتوح و ظہور و کورہ دوآبہ و بطرف مشرق صوبہ اودیہ را کہ کتک نامند و آنرا اہمابت بنگالہ علی وردی خان
ناظم بنگالہ را گہاے بہ سلہ و کنی را کہ از براہمن در تصرف راجہ ساہو بود در جوٹہ بنگالہ بعد از زرمہاے بسیار دادہ
بودند و بطرف مغرب و جنوب شاہجہان آباد و اکبر آباد بر تمام راجپوتانہ مثل اٹھور و کچھواہہ و راناے اودے پور مسلط بودند
و ملکہ ایشان را ادو بخش کردہ یکی از ان بر راجپوتان دادہ بودند و دیگر بخش خود متصرف شدہ بودند احمد شاہ ابدالی آنرا
بر انداخت چہ ملک مابین گنگ و جمن از ان ہنگام بیرون رفت از ان جملہ کورہ دوآبہ بوزیر الممالک شجاع الدولہ بہادر دادہ بحافظ
رحمت خان روہیلہ و دیگر بہ بخشی الممالک احمد خان بنگش کہ پیشتر در تصرف ایشان بود تفویض نمود اکنون از ساحل جنوبے
جمن کہ قلعۂ گوالیار است و برزنگریزان ایشان را بر انداخت و در نواح نربدہ با سپاہ انگریزان کہ رئیس انجماعہ کلنل گاڈرنام
دارد ہنگامہ رزم برپاے دارند و قسم حروف نیز در ان قضایا حاضر بودہ چنانچہ این قضایا در ضمن اوجین و سروج مرقوم
است و اکنون کہ ہزار و یک صد و نود و پنج ہجری است از مملکت ہندوستان صوبہ اوجین در تصرف مہاجی سندیہ است
و گویند کہ مہاجے سندیہ غلام و غلام زادہ اخفاد باجے راو است و بکوجے ہولکر گویند کہ برادر زادہ ملہار ہلکر است پوشیدہ
نماند کہ اکنون در دکن ہندیان برہمن کہ از گروہ باجے راو اند و دیگر خویشان راجہ ساہو کہ بہ سلہ اند اکثر جاہا ریاست سیدارند
مثل مرد ہاجے این خانوجے این را گہوجے بہ سلہ کہ در ناگپور علم ریاست مے افرازد اورلیہ نیز در تصرف اوست بہ مالوہ
اجین نامند و اہل ہندوستان است از دیار دکن تعلق سیدارد چہ این طرف زیدہ و واقع است بدستور احمد آباد گجرات
دور یاے نربدہ حدی فاصل است در میان ہندوستان و دکن و ساحل جنوبے آنرا در دکن مے شمارند بالجملہ اجین بروایت
مؤلف خلاصۃ تاریخ شہریست قدیم کہ در زمان سابق تخت گاہ راجہ بکرماجیت است برادرش راجہ بھرتہری و نیز راجہ نل
آنجا حکومت کردہ و راجہ نل است کہ بر دمن دختر بہیم سین والی بدر عاشق شد و او را بخواست و قصۂ ایشان را

شیخ فیضی نیافتی نظم آورده هنودان گویند که تخت گاه راجه کرن مزور بوده راقم حروف احوال قلعه مزور را در ضمن اکبر آباد نوشته است و مؤلف صبح صادق گوید که این از رنبهٔ بکرماجیت است و قصهٔ تولد او چون عجیب است در ضمن دهلی مرقوم نموده و بکرماجیت در اواین رصدی بسته که معمول هندیان بر ان ریج است و حالا سابر برنج جیسلکه سوای است که درجے نگر تعمیر یافته بوده باشد اما چون راقم حروف بعد تتبع این اوراق تحقیق نمود معلوم شد که ریج جیسلکه سوائی نانمام ماند چه او را دست اجل فرصت نداد که باتمام رساند مؤلف خلاصهٔ تاریخ گوید رودے شور بانان این گذرد و شگفت آنکه گاه گاه بر رود هور سبز شیرین از ان رود برآید و مردم ازان سبز صرفها بر سازند و بکار برند۔

سرکار چندیرے

شهر بست قدیم و قلعه سنگین دارد و زمان پیشین سه صد و هشتاد و چهار بازار در و بوده اکنون چندان آبادے ندارد و پارچه تفید محمودے و امسال آنجا بانام است پرین قصبه است و تنخانه در انجاست که اگر نقاره در و نوازند از بیرون هیچکس آواز آن نشنود و مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که بدان زمانه راجها کال نام بوده و از رنبهٔ بکرماجیت است مندسور شهر بست بزرگ و دوازده کروه و در آن قلعه بود در ایام سابق راجه هاے آندیار را و دران ملک بوده و اکثر مزار سلاطین خلد آنجاست که سلطنت آنجا کرده اند در انجا واقع است و هارکه پیران مشهور است شهر بست مختصر و در تاریخ صبح صادق می نویسد که از رنبهٔ بکرماجیت است و آن تخت گاه راجه بهوج و غیره نود سه روح پرگنه است و شهر سرونج عمارات و دکاکین سنگین و آبادے نیک دارد و در زمان پیشین شهر پناه جام میداشت و اکنون اثرے ازو پیدا نیست اکثر اقامت در انجا سکونت مے دارند و جهت خام و دستار باندهنون بانام است راقم حروف بهمه اینے انگیز ان آن شهر را تماشا کرده تفصیل این مانشے راند بعد از سلاطین سلف نوشته بود باجمله آب و هوای صوبهٔ اجین معتدل است بارش انجا چهار ماه باشد و زمین این صوبه نسبت مزروعات دیگر جا کشت زار فصلین نیک مے شود و خشخاش و گندم و شکر و انبه و خربزه و انگور بهتر مے شود و سالی دو فصل و نبتون بنهایت پاکیزه و خوشبو و بادام بهمول مے پیوندد و در اکثر این صوبه فیل بسیار است و مردم انجا پیشه کشاورزی و بقال و اهل جرعه باشند و از جمله دریای این صوبه نربده و منور است و حول این صوبه از پایان کده تا پایان بانسواره دویست و چهل کروه و عرضش از چندبرے تا نربداد و صد سے کروه و شرقے آن باندهو و غربے آن احمد آباد گجرات و اجمیر و شمالے آن مزور و جنوبے آن بگلانه از ناسیک و نرنگ پیوسته است و از شهر بانگ بیونسب درمیان راه است باجمله سرکار این صوبه در ایین و چندبرے و سارنگ پور و کوچے مدینه و غیره دوازده سرکار مشتمل بر سه صد و نه محال و مدخلش سے و شش کرور و نود لک و هفتاد و هزار دام است و در تاریخ صبح صادق گوید اول کسیکه از سلاطین اسلام بر مملکت مالوه و اجین دست یافت و شمس الدین التمش راے دهلے بود و از مملکت برگشوده و به یکے از امرا سپرد و به دهلی باز گشت و بعد ازان دیگر بار هنودان بگرفتند سلطان ناصر الدین محمود بن التمش دیگر بار آن دیار را مستخلص ساخت و سلطان علاؤ الدین خلجے آثار صنائے ساخت پس از ان از قبل سلاطین امیرو سپهے بکلوهت

آن دیار پرداختند چون سلطان محمد شاه بن فیروز شاه در دهلی بر تخت نشست حسین غوری را که از احفاد سلاطین غور بود و به نسبت با او پسر پروی نبود خطاب دلاور خان لقب نهاد و بحکومت مالوه فرستاد دلاور خان غوری بمالوه رسیده و در دیار تو طن گزیده و مستقل گشت در هشتصد و یک هجری سلطان محمود دهلی که از دست سپاه صاحبقران امیر تیمور گورکان باو پناه اورد و دلاور خان با حترامش کوشید و سلطان چندی در آنجا بماند و بدهلی بازگشت و در گذشت پسرش به سلطان هوشنگ مخاطب شده بادشاه شد و او را اکشه با سلطان مظفر گجراتی و پسرش رزم و صلح رومی داد و در هشتصد و سی و دو هجری احمد شاه بهمنی والی دکن روی بکهرله آورد هوشنگ با او رزم کرد و منهزم بازگشت و رشش اسیر گشت سلطان با عزاز تمام ببند و فرستاد و هوشنگ در آخر عمر لشکر بگوه جانیر کشیده و دمار از ان بر آورد و هوشنگ آبادیکه از ابنیهٔ او بود اقامت گزید و در گذشت قبرش در مند و است و همیشه آب ازان می چکد و ساکنان آنجا از کرامات او می دانند و بعد از و پسرش محمود شاه غوری پس از و محمود خلجی بن ملک سعید از اولاد دلاور خان غوری بادشاه شد و مدارس و خوانق بنا نهاد و متوجه چیتور شد و قلعه کومبلمیر مکشود و بیلانه منجر ساخت و با صد هزار سوار عزم تسخیر گجرات کرد و در راه خبر فوت سلطان محمد شاه گجراتی شنید با وجود عداوت تغزیت داشت و رسولے به پرسش نزد سلطان قطب الدین گجراتی فرستاد با وجود آن بر و دوغارت ساخت و روی برام آورد و میان هر دو بادشاه مقابلهٔ عظیم اتفاق افتاد مالویان بهزیمت رفتند و زیاده از دو صد سوار بسلطان محمد خلجی نماندند او از معرکه برون آمد و خود را بلشکرگاه سلطان قطب الدین گجراتی رساند و بسراپردهٔ خاص درون رفت و تاج و کمر مرصع سلطان قطب الدین برگرفت و به اردوے خود بازگشت و او آزه انداخت که در گجراتیان شجون بے برم سپاه گجرات در توهم تعاقب او نکردند سلطان محمود همان شب راه مند و پیش گرفت و مبارک خان فاروقی والی خاندیس را گشت و بیرانا لشکر کشید و رانا پیشکش و سلطان در ان مان اصلا التفات نه نمود او برنجید و پیشکش بازگردانید و در حرکت آمد رانا عجز کرد و مالے و افر بهراه فرستاد تا بازگشت و بمالیه شد و الی آنجا گاهے بهرا در زم نگشت و اجمیر را به سیف خان داد و بار دیگر عزم مملکت رانا کرد و مانده را قهراً قهراً بگرفت و پیخانه خراب ساخت و عزم تسخیر دکن کرد نظام شاه بهمنی با و رزمے صعب کرد مالویان بهزیمت رفتند و کمینیان بغارت مشغول شدند سلطان محمود خلجی که ثبات و رزیده بود بر قلب نظام شاه حمله برد و ظفر یافت و کمینیان به بدر رفتند سلطان بدر را محاصره کرد چون شنید که سلطان محمود بنگره گجراتے بامداد کمینیان متوجه است از راه کوهستان گوندواره بمالوه مراجعت نمود و ببند و رسید و متوجه کچهواره شد و دران دیار قلعه جلال پور بنا نهاد و ببند و بازگشت و در هشتصد و هفتاد و سه هجری در گذشت و او همیشه شنیدن اخبار سلاطین سلف اشتغال نمودی و از آثار ایشان قواعد جهان داری و رزمی آموختی و هر کرا مال تلف شدے از خزانهٔ خویش دادی و آن وجه را از نگاهبانان طرق باز یافت کردی روزی شیرے کلی بگذشت امر کرد که هر کجا در ملک سن سبعے به بینند حاکم آن موضع را بالقتل رسانند حکام بمالک او بشکار سباع قیام نمودند و از انها اثر نگذاشتند چنانچه بعد از فوت او سالها در مالوه کسے شیر و گرگ ندید و بعد از و پسرش غیاث الدین خلجی بادشاه شد او کریم و عیاش بود با مرا گفت که در عهد پدر بسیار لشکر کشی کردم اکنون ترک آن کنم و بر آسایم پس انچه در تصرف داشت بان قناعت کرد و مندو را شادی آباد نام نهاد و پانزده هزاران در شبستان جمع آورد و میان ایشان امیر و وزیر و عارض و دبیر و صدر و مدرس و حکیم و ندیم و قاضی و محتسب

وسوزن ومحافظ واشتال آن تعین نمود و پانصد کنیزک را تیراندازی ونیزه بازی آنوقت وبرسینه جای داد و پانصد کنیزک را شمشیربازی تعلیم کرد وبرسیره گماشت ودرحرم بازارساخت وعلوفه سایر کنیزکان دوتنکه نقره که هرتنکه بشست آنه باشد ودوتنکه یک روپیه میشود ودومن یعنی دوآثار برنج مقرر نمود هرجانوریکه درحرم او باشد چندین علوفه روزمره یابد چنانچه طوطی واشارک واشتال آنرا همان علوفه باشد روزی سوشی درخانه دید بفرمود دومن غله ودوتنکه نقره نزد یک سوراخ او نهاده باشند وامر کرد هرگاه خدای را شکر گوییم بجاه تنکه مستحقان رسانند وباهرکه سخن گوییم هزار تنکه بادبهند واو بغایت صالح وپرهیزگار بود در مدت آن عمر نماز تهجد او فوت نشد ومکرات نخورد یکی سم خری پیش او برد وگفت که خرعیسی است سلطان پنجاه هزار تنکه باو داد پس سه تن دیگر برنگ آن سی بیاوردند وگفتند سم خرعیسی است سلطان هرسه را بی نیاز کرد بعد چندی دیگرے بیامد وسی بیاورد که سم خرعیسی است سلطان گفت اورا پنجاه هزار تنکه نقره بدهند تا گفتند مگر خرعیسی را پنج سم بودند که خداوند تعالی هریکرا ازان پنج تن که سم آورده چندین نان داده سلطان بخندید گفت تواند بود که یکی ازان پیشتر آورده دروغ گفته باشد باجمله شانزده سال ازسلطنتش بگذشت وحرکتے نکرد سلطان بهلول لودی والے دہلی طمع درمالوه کرد ودرهشت صد وهشتاد ونه هجرے بجدود رنتهور رسید سلطان شیرخان حاکم چندیری را بدفع او تعین نمود بهلول لودی بازگشت وسلطان غیاث الدین درنه صد شش هجرے درگذشت بعد ازو پسرش ناصرالدین بلقب بشهاب الدین بادشاه شد وخونریزی وشرب خمر پیش گرفت وبکچهواره شتافت وخرابی بسیار کرد ولشکر بجنور کشید وزنی را ازخویشان را تانجواست وبمندو بازگشت وآخر ازملاهی ومناهی توبه کرد ودرنهصد وبیست وسه هجری درگذشت بعد ازو پسرش سلطان محمود بادشاه شد ودر اوائل عمرخویش ازتقلب میدنے رای که ازبرگرفتگان او بود عاجز آمد چندانکه بنجرد ویست کس ازمسلمانان درخدمت سلطان نماندند وبسیاری ازحرم اورا راجپوتان متصرف شدند وخواستند که میدنی رای را سلطنت برگیرند سلطان آگاه شد و بهانه شکار بگرنجیت وبگجرات رفت سلطان مظفرگجراتی اورا اعزاز کرد وباخود برتخت نشاند وبه امداد او بحکومت مالوه رسید ونوزده هزار راجپوت بکشت میدنی رانا سانگا باسلطان رزم کرد واکثر امرای سلطان بقتل رسیدند سلطان منهزم وبشیر آماده قتال شد قریب صد زخم باو رسید راجپوتان ازشجاعت سلطان متحیر بماندند وبفرمان رانا زندهٔ بگرفتش آوردند رانا اورا چون بدید دست بسته پیش ایستاد وبه معالجهٔ جراحت او پرداخت وچون نیک شد باهزار سوار بمیدنے فرستاد وسلطان دیگر بار سلطنت رسید لیکن کارش رارونق نماند چه سکندرخان فرزند به میدنی رای وچند پرگنه وسلهدی ازخویشان میدنی رای ورسارنگ پور استقلال داشتند سلطان بسلهدی رزم کرد وظفر یافت وصد پیل بدست آورد وسلهدی اطاعت کرد ودر نهصد سے ودو حامدخان برادر سلطان بهادر والے گجرات باو پناه برد وبهادر اورا طلب نمود سلطان جوابی بگفت که چون رانا سانگا درگذشت درعهد پسرش بتی لرزه خان بفرمان سلطان تاصدود چتور غارت کرد بهوپت وله سلهدی وغیره ازسلطان منهزم بگجرات نزد سلطان بهادر رفتند سلطان درکار خویش حیران گشت ونامه بسلطان بهادر نوشت که تربیت یافتگان آبای خان وانم خواهم که بخدمت آیم وبمراد رسم سلطان بهادر اورا نزد خود خواند سلطان محمود خلعتے توهم نمود ودران عزیمت درگذشت سلطان بهادر بر بجبه ولشکر مندو وشید محمود شاه متحصن شدند ودرقلعه بعیش پرداخت امرا گفتند که هنگام عیش نیست سلطان گفت دانم که دولت

بسر آمده بنابران زندگی چند در عشرت شادی گذرانیم پس در نهصد و سی و هفت سلطان بهادر بر قلعه استیلا یافت چاند خان برادر سلطان بهادر بدکن گریخت و سلطان محمود خلجی تاجار نزد بهادر شد بهادر راه را تکریم کرد پس چون در سخن درشتی کرد محبوس و مقتول گشت مملکت مالوه بسلطان بهادر گجراتی رسید سلطان سلهدی را اجین و سارنگ پور اقطاع داد و بگجرات بازگشت و دیگر بار بمالوه آمد و او را با قوم و اتباعش بکشت و اجین بدریا خان مالوی و مندو بافتیار خان داد و این سلطان عالم حاکم کالپی داد و بگجرات بازگشت روز نهصد و چهل و دو هجری بلوخان بن ملوخان که از غلام زادگان سلاطین مالوه بود و بفرمان سلطان بهادر گجراتی حکومت سارنگ پور داشت چون همایون شاه به بنگاله شتافت از سپاه گورکانیه آنملک را بگرفت و محمود را ملو قادرخان خواند و خطبه بنام خود کرد چون شیرشاه آن ملک را بگرفت شجاع خان که از امرای بزرگ شیرشاه بود و بسخا و سخن اشتهار داشت شیرشاه حکومت اجین باو داد و چون سلطان محمد عدلی به سلطنت رسید شجاع خان بر مالوه مستقل گشت و خواست که خطبه و سکه بنام خود کند اما اجلش امان نداد قصبه سجادل از آثار اوست و بعد از و پسرش میان بازید بن شجاع خان معروف بسخاوت خان بجای پدر نشست و از هندیه که نشیمنش بود بسارنگ پور رسید و برادر خود دولت خان را که بفرمان پدر حاکم اجین بود بقتل رسانید و بملک مالوه استیلا یافت در نهصد و شصت و سه هجری خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را بازبهادر شاه خواند و متوجه ملک الین و بیلسه شد و برادر دیگر خود مصطفی خان را آنجا را هزیمت داد و استیلا یافت و باده و دام عیش و شرب مدام پرداخت و او در موسیقی مهارت تمام داشته و بر اقسام روپ متی که در حسن نظیر ندانشته عاشق شد و شب و روز باده و عیش و طرب بسر بردی و بکار دیگر نه پرداختی و در نهصد و هشت ادهم خان و پیر محمد خان شروانی بفرمان محمد اکبر بادشاه به تسخیر مالوه شتافتند و بجد و سارنگ پور رسیدند بازبهادر از مجلس رزم برخاست و بمیدان رزم شتافت و منهزم نجاند پس گریخت ادهم خان بر سارنگ پور استیلا یافت و روپ متی را بدست آورد و خواست که با او مباشرت کند روپ متی زهر خورد و بمرد و گویند که بازبهادر در مقام فرار امر کرد تا او را بکشند و آنگه که بازبهادر بایمان نزد اکبر بادشاه آمد و در سلک امرای دو هزاری منسلک گشت و بود تا آنکه در گذشت و دولت و مملکت مالوه بگماشتگان سلاطین گورکانیه رسید و در عهد محمد شاه گورکانیه راجه گردهر نام ناگر بصوبه داری مالوه قیام داشت دکنیان غالب آمده در رزم او را بکشتند و بر مالوه متصرف گشتند اکنون احیاجی سیندیه غلام زاده احقاد باجی راو دکنی بر صوبه داری مالوه قیام میدارد پوشیده نماند که در شهر صفر سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری کلنل کمک که بذری از احوال او در گوالیار مرقوم است بحکم هستن گورنر صاحب کلان کلکته بعزم تسخیر صوبه مالوه به مزدر رسیدند و کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم حروف که در همان ایام از حضور صاحب کلان بخطاب کپتان سرفراز شده بود از گوالیار بصدر آمدش تعیین گردید کامرن گڈه کپتان و چند صاحب دیگر مقدمه فوج انگریز شیوپوری از توابع مرور که در تصرف دکنیان بود رسیده طرفی از حصار را بضرب توپ مسمار ساخته قهراً قلعه را بگرفتند کلنل از مزدر شیوپوری آمده قدم جرات بتسخیر اجین پیش نهاد و تا به بودها و دیگر جا رسید صاحب بمشورت راقم از کلنل ظاهر ساخت که دیهات تمامی اطراف این ضلع را که در تصرف دکنیان است انتزاع نمودن صلاح است قبول نه افتاد در سر مساعدت کرده از بندارهای دکنیان جنگ کنان بشهر سرونج رسید و بست و سه روز آنجا بیفائده

رخت اقامت افگند و پیش ازین که امام علی ولد مصطفے حسین پسر خوانده والد راقم که در نیپال نوکر فیض الله دله حیات محمد خان والی نیپال بود و راقم حروف تدبیری از کوهداور ارقایم نوشته ارحسن مروت و اخلاق ستوده صاحب خویش و دیگر انگریزان مطلع ساخت چندانکه بسمع محمد حیات خان رسانید و علاوه برین پیش ازین همراه کرنل کاو در کپتان بایم که حالا میجر شده است بنیپال فته بود بکنوع شناسای با حیات محمد خان میداشت اکنون ابواب مراسل فیمابین حیات محمد خان میجر بایم و کپتان جوناتهان اسکاٹ مقطوع گشت چون میجر بایم در قلعه گوالیار مقیم شد و کرنل کمک تبخیر اوجین مامور گردید حیات محمد خان بدستور سابق خطوط متضمن برطلب فوج انگریز بحسن سعی صاحب ما با کرنل کمک مربوط داشته وکیل خود را با تحایف در مقامات نزدیک پیش از تحریر شکوی در خدمت فرستاده مکرر و مطلب کرنل قایم نوشت چون کرنل بسروج رسید هرچند صاحب راقم حروف و وکیل حیات محمد خان بنا بر پیش رفتن عجلت سعی نمودند مقبول نه افتاد و به صلاح مردم گندم نمای جو فروش مائل گردیده بیست شبانروز داده زرگاه در سروج مقرر نمود و مردم شهر از تاخت دکنیان ترسیده هیچ یک از بازاریان و رین بست و سه روز در بازار و دکاکین نشستند کار بر لشکریان از طرف غله شوار شده چه بنا بر تاخت و تاراج دکنیان آمد و شد از بیرون و شوار شد ناچار از سکنه شهر جبرا و قهرا هرچه یافتند غذای خویش میساختند و در خلال این احوال پیش ازین در هر منزل و مقام مکرر خطوط والی نیپال بکرنل کمک متضمن بر عزیمت نیپال میرسیده و هرچند کرنل کمک عرض نموده میشد که در شیر مساعدت فرماید و استقامت سروج موجب خلل هاست و بهتر وکیل جانسین صاحب که در نیپال بود او نیز در نیاب جبرس جنبانی کرد و مکرر نوشت که در رسیدن نیپال والی امکان ما تفاق کمر حاضر است و مخالف را دل سست می شود آخر کرنل با کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب در جواب همه آن گفت که ما را از طرف والی نیپال اطمینان کلی نیست و میدانم که مخالف ماست هرچند که باستمالت گفته شد گوش شنوا نگردید و گوشش بجای نرسید در خلال این احوال سیندیه هیتل والی مالوه از اوجین با فوج و توپخانه بسیار ایلغار کرده با سپاه خود که پیش ازین در سروج بمقابله انگریز تاخت اطراف بود ملحق گردید هر روز جنگ توپخانه در میان بود کار بر لشکر انگریز از طرف غذا تنگ گردید بحصول غله بر سکنه شهر ظلم رفت چندانکه لشکریان نان گرسنه را بتفنگ می زدند و لقمه از دهان مردم شهری ربودند غربا و فقرا را جان از تعالب برآمد چون غله شهر آخر شد رای برخاستن بر نشستن غالب نشست کرنل از غایت بزدلی دو پا یکموزه کشیده از شهر سروج طبل بازگشی کوفت و از نواح شهر و نه نشست کوچ کرد و دکنیان همانوقت اطراف و جوانب لشکر انگریز را چون احاله ها الله بدر و میان گرفتند و از وقت کوچ تا رسیدن منزلگاه هر روز بازار کارزار گرم بود و شورش عظیم برپا بود و هر روز بنگاه انگریز بدست مخالفان غنیمت میرفت و اکثر از سپاهیان لشکر طرفین زخمی و کشته میشدند فیل سواری راقم حروف که از سرکار کپتان جوناتهان اسکاٹ بود داد نبا تدبیرات جنگ با طایفه انگریزان پیاده تردد میکرد و راقم بران سوار میشد بضرب بان مجروح گشت اما زخمی سهل برداشت بالجمله مریان بشجاعت تمام رزم میکردند بعد سه روز بموضع مهیب پور رسیدند روزی در شهر پناه مهیب پور بنگاه را گذاشته جرده رزم دکنیان کردند و بر سر انها رسیدند مخالفان دو گروه شدند پنداری با فوجی از دکنیان قریب پنجهزار سوار شهر پناه مهیب پور محاصره کردند و متواتریان ها سر دادند و انطرف توپ و خبر از سر میدادند بسیا قتیل و زخمی گشتند و کاری پیش نبردند جماعتی دیگر یعنی مهاجی سیندیه که با فوجی کثیر قریب هشت هزار سوار بمقابله انگریزان پای ثبات ورزیدند و در هنگامه

رزم چندان بآنها سرداد ندکه گوئی بارش باران ست انگریزان مخالفان را منهزم ساخته متصل لشکرگاه آنها که بنگاه را گرفتند بودند
رفته ساعتی بالستاده دند وچون برگشتند مخالفان بدستور اطراف وجوانب را از دور گرفته می آمدند چندانکه انگریزان داخل خیمه شدند مخالفان
همچنان محاصره داشتند بدینوع بست وسوم ربیع الاول هزار ویکصد ونود ونهج هجری بکلارس کوشش کرده ازسیری وشیرده کرده
مزدور بطرف جنوب واقع ست رسیدند قحط غله بنابر عدم رسد همچنان تاخت مخالفان بدستور که اگر کسی بنابرکمی ویاکاری از لشکر
بیرون رود بدست آنها گرفتار شده هرچه درکمر ودر برداشته باشد ازدست وهر روزے انگریزان از محاصره وکنیان ملول
گشته درآخر ماه ربیع الاول بنگام نماز مغرب بنگاه در قلعه کلارس گذاشته مجریده بر فوج وبنگاه مهاجی سیندیه که اینطرف رود ها
وبکمر وما بین بهدر داس دوسه جا افتاده بودند تاختند سندیه پیش از رسیدن ایشان منهزم رفته بود انگریزان بتعاقب
پرداختند وشبگیر زده در رود ها وبهدر داس رسیدند ویک ضرب وقلیلے ازپس مانده های بنگاه وکنیان بدست آمد کرنل
کمک از غایت حزم بران اکتفا کرد وبیشتر رفتن را مانع نمود اما اکثر صاحبان مثل صاحب راقم وبروس وکامرن همتے کرده
قدم جرأت پیشتر نهادند هنگام طلوع آفتاب بر بهر سندیه رسیدند چون آبش تا بزانو بود وکنیان معه نبه ازان عبور
کرده بودند اندک از احمال واثقال آنها چنانچه ذکر شد بضرب توپ ودو زنبورک فیل بایک نشان وپنجاه شتر بایک نقاره شتر
ودیگر اشیای متفرقه از ظروف مس وبرنج وقلیلے از نقره آلات وبند وقبهای چقمانی وپارچه های ملبوسات ومثل آن بدست
انگریزان رسیده شجاعان لشکر بازحوصله تعاقب هزیمتیان نمودند وخواستند که تا بهسرای نوبه نگر کرنل نگذاشت که کسی پیشتر
رود آنروز را بر کنار دریا بسر بردند هنگام شب کوچیده مابین بهدر داس ورود ها ودیگر استقامت نمودند وشب دوم غنیم
موفوره در سیر سارعت کرده یکپاس روز برآمده بکلارس رسیدند سیندیه قلیلی بنگاه خود را بشاه وهورا دبهه ونجن وشلو
ولشکر منهزم را جمع ساخته بدستور اطراف لشکر انگریز را دور دور فروگرفت ودخال انجال از طرف صاحب کلان کلکته
کرنل منور تبسخیر صوبه اجمین مامور شد وکرنل کمک معزول شده بفتح آباد رفت چنانچه اکنون کرنل مهر بنزورود دکمرے
رسیده با دکنیان مقابله نمود وبالآخر بعد چند ماهی بصلح انجامید وپیش ازین از آنجا کیتان جوناتهان اسکاٹ بگوالیار
نزد سیجه پایم آمد وبسفارشتافت وحالا باشعوب آنجا گرفتاریم وآن قضایا درضمن احوال بنارس مرقوم ست **اجمیر شهرے**
قدیم ست وبروایت مولف هفت اقلیم راجه پتهورا آنجا والی بوده که براندر پتهے هلی متصرف گشته احوالش درضمن دهلی
مرقوم ست ومتصل اجمیر قلعه تپلی از بنیه راناست واکباست ومزار سرایا انوار خواجه معین الدین چشتی درشهر اجمیر
برتالاب جهاره زیارت گاه خاص وعام ست وچهارم اکبر پادشاه را آن جناب عقیدتی تمام بوده چون شاهزاده سلیم نورالدین
محمد جهانگیر متولد شد اکبر پادشاه از اکبرآباد بسبب نذری که کرده بود پیاده بزیارت مرقد آنحضرت باجمیر شتافت گویند منارها
وزراه از اکبرآباد تا اجمیر بتعمیر یافته از آثار محمد اکبر ست در صوبه اجمیر قوم مینا بسیار اند وآن در زوی معروف اند ودیگر قوم جنبیه
که زنان ایشان را چنی نامند آن در شکل وشمایل بی نظیر اند ودر صوبه اجمیر اکثر ریگستان ست وآب چاه دور تر برآید مزروعات
آنجا مدار ببارانست جوار وباجره وموٹهه آنجا فراوان میشود وهفتم وهشتم حصه غله آنجا که درمحصول سلطانی سبد نقد کم
رواج میدارد وفصل ربیع کمتر میشود زمستان باعتدال وتابستان بسیار گرم بود واکثر جاها سمت جنوب آن کوه های وشوار گذار

واقع است و راٹھور و دیگر راجپوتان درین صوبه مسکن میدارند و نسبت قلت آب عساکر بادشاهی دارالملک نتواند رسید طول
این صوبه از انبرا سالکانیر بولا یکصد و شصت کروه و عرضش از اجمیر تا بانسواره یکصد و پنجاه کروه شرقی این صوبه اکبرآباد
و غربی دیبال پور از توابع ملتان و شمالی پرگنات شاهجهان آباد و جنوبی احمدآباد گجرات سرکارش رنتهور و چتور و جوهپور
و سروهی و سالکانیر ناگور مشتمل بر یکصد و بست محال است مدخلش پنجاه و پنج کرور و سه لک و شصت هزار دام است سانهر
از توابع اجمیر و جای خوبست و نمک سانبهر آنجا پیدا می شود ناگور شهری مختصر و معروف است سکانش سفرات تبتیغ نموده
از دیگر شهرهای هندنیک میسازند و شاه اهل تصوف شیخ حمیدالدین ناگوری ازان شهرست و دیگر از توابع اجمیر قلعه چتور
است کوه و حصانت و متانت نظیر ندارد و کان جست در کوگده و معدن الماس در حسین پور عمله ماندن واقع است و راجهای آنجا
خود را از اولاد نوشیروان عادل و بقولی از برادرش میشمارند و خود را رانا لقب می نهند حکایت آتن سین رجه چتور روز جمعه
پدماوت که او را از سنکلدیپ که جزیره ایست جانب جنوب خط استوا انجمن بسیار آورده داد که در حسن و نازکی نظیر نداشت
و لشکرکشی سلطان علاؤالدین خلجی والی دهلی از طول زمان محاصره قلعه چتور بتنگ آمد و راجه نیز عاجز گشت طرفین بمصالحه
راضی شدند بشرط آنکه با یکدیگر ملاقات کنند و مهمان گدیگر شوند اول سلطان بقلعه رفت و رتن سین در عقد متش بمهمانداری که
روز دیگر راجه بمهمانی سلطان بلشکرگاه سلطان او را اسیر کرده بدهلی مراجعت کرد و مخلصی او را بر آمدن پدماوت
موقوف داشت پدماوت بشنید و در باب مخلصی شوهر فکری اندیشید آنکه سلطان را مژده وصال خود داد و هزار محافه زنانه
ترتیب نموده و هر محافه بسلاح مسلح نشاند و دو نفر دلاور بطریق خدمتگار و دو هزار سوار شجاعت شعار همراه محافه ها کرد و کوررا
بادل از پیمهداران خویش را برانجماعه امیر ساخت و یک محافه را رعایت تکلف کهسواری پدماوت دران تصور تواند نمود
و در میان محافه ها کرده روانه دهلی ساخت و او را گفتند که پدماوت پیش سلطان می آید سلطان بانتظار پدماوت بیگذارند چون
انجماعه بنواح دهلی رسیدند و نزول کردند امیر لشکر بموجب تعلیم پدماوت بسلطان پیغام کرد که چون این ضعیفه از بیشتر در عقد زوجیت
رتن سین ست الحال سلطان خواستگاری این کمینه مینماید بی اجازت شوهر بموجب حکم شرع بر سلطان حلال نمی شوم اگر رتن سین را
اینجا بفرستند تا اجازت از و گرفته بسرای بادشاه بیایم سلطان از غایت اشتیاق پدماوت بلا توقف رتن سین را با کسان
خویش اینجا فرستاد چون رتن سین در گروه خویش رسید کسانیکه در محفه ها همراه او بودند کسان سلطان را برانداختند و رتن
سین را گرفته متوجه چتور شدند سلطان متعاقبش فوجی سنگین تعین نمود چون لشکریان سلطان نزدیک رسیده یکی ازان
سپهدار بمقابله و مقاتله سپاه سلطان پیرداخت و رزمی صعب کرد و بقتل رسید و دیگری با رتن سین بایلغار متوجه چتور شد
و راجه بسلامت داخل چتور شد و چندی زندگانی کرد و بالآخر در جنگ با بنای خویش بقتل رسید و پدماوت ستی شد
یعنی خود را بسوخت سلطان جلجی دیگر بار روی بدانجانب نهاد و در محرم سنه هفت صد و سه هجری قهرا قهرا قلعه چتور را بگشود
و بر پسر خود خضرخان داد و آنرا خضرآباد نام نهاد و با دیگر یان و با راجه ها مستولی شدند و سالها حکومت کردند و اکثر سلاطین
مالوه احمدآباد گجرات را با ایشان محاربات واقع شده چنانچه در ضمن احوال مالوه و سلاطین گجرات مرقوم است و در غضد
و هفتاد و دو محمد اکبر بادشاه روی برانا او و بسکه نهاد و رانا در قلعه چتور متحصن شد محمد اکبر بادشاه بمحاصره پرداخت و قهرا

دادی بر او و محاصره در آمدن او و انا را اسلطان مالوه محمود خلجی و نصرت یافتن رانا بر سلطان و از آنست که چون سلطان علاءالدین خلجی والی دهلی

قهرا بگرفت واز راجه های راٹهور دختر بگرفت وهم نسبت گردید وابن رسم تا محمد فرخ سیر بادشاه ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه
ابن عالمگیر مستمر ماند بعد ازان بنا بر ضعف سلطنت از عهد محمد شاه نبیرهٔ بهادر شاه موقوف گشت ودشمن راجهای راٹهور
در جودهپور ریسر ٹهه از توابع اجمیر ست پوشیده نماند که راجه اودیپور را که از قوم سسودیه ست رانا گویند وراجه جودهپور را
که از قوم راٹهور ست آنرا مهاراجه وراجه امیر را که از قوم کچهواهه ست آنرا امیر زاراجه نامند در هندوستان این سه گروه راجه
عظیم الشان وجلیل القدر اند در بزرگی کلدنی مانند ایشان در هندوستان راجه نیست ومهاراجه اجی سنگه عرف دیوکل سنگه و
نیز برادرش بخت سنگه راٹهور والی جودهپور انانند که در گجرات بامبازرا الملک سربلند خان رزمی صعب کرده بودند منهزم گشتند چنانچه
این حکایت در ضمن احمد آباد گجرات مرقوم ست احمد گجرات بقول مؤلف هفت اقلیم بسبب لطافت آب وهوا وکیفیت
آبادانی بر تمام شهرهای هند رجحان دارد و بازارش برخلاف دیگر شهرهای هند نهایت وسعت وپاکیزگی دارد وکانیش
دو منزله وسه منزله در کمال تکلف وزینت ساخته شده وسکانش از گوناگون اناث همه نازنین باشند واحمد آباد از شهرهای
جدید ست وسلطان احمد شاه بن سلطان محمد بن مظفر شاه همت بر انا والی آن گماشت گویند که چون سلطان احمد آب
وهوای قصبهٔ بساول را موافق مزاج خود یافت بستصواب حقایق پناه شیخ احمد کنهوی که از کبار مشائخ آن روزگار بوده در
ویقعده سنه شصت وسیزده هجری بر ساحل آب سارمتی خشت تعمیر شهر احمد آباد را برزمین نهاد وقلعه ومسجد وبازارها طرح
انداخت وبیرون شهر سرصد شوست پوره مشتمل بازارها ومسجد ودیوار بند آباد ان ساخت چون نوبت به سلطان محمود
ثانی رسید در دوازده کروهی احمد آباد شهری بنا نهاد ومحمود آباد نام نهاد از احمد آباد تا انجا بازار دو رویه ساخت ومردم
را فرمودند تا بر اطراف آن عمارت ساختند که در حقیقت آن هر دو یک شهر شده بود وتاریخ بنای شهر احمد آباد را در لفظ باخیر یافته اند
در خلاصة التاریخ از تاریخ گجرات نویسد که در زمان سابق تختگاه این ولایت شهر پٹن وچندی جا نیز بوده چون سلطان
احمد در هشتصد ودوازده هجری به سلطنت رسید شهر احمد آباد طرح انداخت وآنرا تختگاه ساخت وچون سی ودو سال
از سلطنت او بگذشت معه سه صد پوره شهری عظیم گشت وساکنان آنجا اکثر زیر خانه راه پنهان گذارند که در مرور ازان
راه بدر روند وبعضی از ارباب تمول در حویلی سردابه از کچ وصاروج ساخته اطراف سردابه را بعمارات مطبوع مزین نموده وعمارات وصحن
خانه وجدار وسقف آنرا از کچ مصفا کرده اند تا آب باران از سقف وجدار وصحن خانه پاک وصاف در صحن سردابه که مانند حوض
از خشت وکچ ساخته اند جمع شود وآن آب تا یک سال ذخیره باشد واز ان خرج کنند وآن سردابه را برهان الملک
ناکهه نامند واهل حرفه آنجا قلمدان وصندوقچه وپارچه وزرنار وکمخاب وزربفت ومشروقماقته ومخمل بغایت
نیک بافند ومیسازند وشمشیر جوهر تیز کمال آنشهر بانام بوده راقم حروف این همه را بچشم دیده فی الواقع هر جنس بی
نظیر بود ورودهای گجرات سایر مینی ونربده بسرستی وبران وهندوی ست محول این صوبه از برهان پور تا دوارکا سه صد کروه
وعرضش از مانور تا بندر وبن دو صد وشصت کروه شرقی خاندیس وغربی دوارکا بر ساحل دریای عمان ست وشمالی جالور
وجنوبی بندر وبن دکن یت وسرکارهای آن پٹن وناودتا وجانپیر دکروهر وسورٹهه ومرد جی وغیره نه سرکار مشتمل بر یک
صد وهشتاد وهشت محال وسبزده بندر ومدخلش پنجاه وهشت کرودی وهفت لک نود هزار دام ست پوشیده نماند

که در سوابق ایام رایان گجرات از بسیاری خزانه و سپاه و علوفه روجاه از اکثر رایان هند ممتاز بودند و از ایشان بود
بهیم دیو که در پانصد و هفتاد و چهار با سلطان شهاب الدین غوری والی غزنین رزم کرد و ظفر یافت و بعد از بهیم دیو
فرزندانش بطنا بعد بطن حکومت میکردند تا نوبت برای کرن رسید و در عهد سلطان علاؤالدین خلجی صاحب دهلی الغ خان
و نصرت خان را به تسخیر گجرات فرستاد رای کرن در هفتصد و نود و هفت هجری در حدود پٹن با ایشان مصاف داد و منهزم
بدکن گریخت پس ازان امرای علاؤالدین و پسرش مبارک شاه و دیگر سلاطین دهلی دران دیار حکومت میکردند تا در
عهد سلطان فیروز شاه فرحت الملک راستی خان با ایالت گجرات رسید و ظلم آغاز نهاد و سلطان محمد شاه بن فیروز شاه در
عهد خویش بر طبق تظلم گجراتیان ایالت گجرات با عظم همایون ظفر خان تفویض فرمود و چتر سفید و بارگاه سرخ که خلاصهٔ
سلاطین بود او را داد و یک منزل بمنا لعتش از دهلی بیرون آمد در منشور حکومت گجرات القاب او بخط خاص برنیموجب
نوشت برادرم مجلس اعلی خان معظم عادل باذل مجاهد عضد السلطنت یمین الملک سعد الملة والدین ظهیر الاسلام والمسلمین
قامع الکفره والمشرکین قاطع الفجره والمتمردین قطب سماء المعالی نجم فلک المعالی صفدر روزگار تهتن قلعه گشا کشور گیر
آصف تدبیر ضابطهٔ امور نظم مصالح جمهور ذی المیامن والسعادت صاحب الرای والکفایة ناشر العدل والاحسان
دستور صاحب قران الغ قتلغ اعظم همایون ظفر خان بالجمله ظفر خان متوجه گجرات شد و در حدود پٹن در هفتصد و نود و
چهار راستی خان با او رزم کرد و منهزم شد و بقبل رسید ظفر خان به پٹن نشستافت و عدل داد آغاز نهاد و به کنبایت رفت و
باز گشت و از راجه اندر باج گرفت و عزم ملک راجا عادل خان فاروقی والی خاندیس که بسلطان پور بدر بازمراجعت رسایند
بود نمود و ملک راجا در قلعه تهانیسر متحصن شد عظما و فضلا و حکمار اشفیع آورد و هدایا بخدمت فرستاد ظفر خان باز گشت
و بسومنات شتافت و بسیاری از کافران آنجا را بکشت و بقلع و قمع راجپوتان بندل گڈه رفت رای دوارکا امان خواست
ظفر خان برو نه بخشود و بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر شتافت و از راه جلواره و ملواره متوجه تخت گاه شد و بسیاری
از کافران آنحدود را بکشت و در هشتصد هجری پسرش تاتار خان که در دهلی بسر می برد از ملوا قبا لخان منهزم بگجرات آمد و
پدر را به تسخیر دهلی تحریص نمود و همدران زمان امیر تیمور صاحبقران گورکان روی بآن جانب نهاد لاجرم ازان عزیمت درگذشت
و قریب آن سلطان محمود صاحب دهلی با و پناه آورد و در رعایت نیافت و رنجیده بمالوه پیش دلاور خان غوری رفت مظفر خان
در هشتصد و سه هجری قلعه اندر بگرفت راجه رنمل والی اندر بگریخت و در هشتصد و چهار هجری متوجه سومنات شد و با کفار آندیار
که دران ایام بر سپاه اسلام ظفر یافته بودند رزمی صعب کرد و راجه ایشانرا با عیان آنقوم بدست اورد همه را بپای
فیل هلاک کرد و بعد ازان در هشتصد و شش هجری پسر خود تاتار خان را غیاث الدین لقب نهاد و خواست که قصد دهلی
کند و او را بجای بر تخت نشاند همدران ایام تاتار خان درگذشت و گفته اند که تاتار خان پدر را بگرفت و حبس کرد و عم خود شمس خان
را نصرت خان لقب نهاد و وکالت داد ظفر خان معتمدی را نزد برادر فرستاد تا تاتار خان را سنتور بزهر هلاک کرد ظفر خان از حبس بیرون
آمد و بجای پسر بر تخت نشست و خود را مظفر شاه خواند و بروایتی در سالی که باجمیر رفت خود را سلطان خواند بالجمله لشکر بمالوه
کشید و مالوه از هوشنگ بگرفت و به برادر خود نصرت خان سپرد و بگجرات باز گشت مالویان یغی کردند نصرت خان را مجال

اقامت ننماند مظفرشاه مالوه را بستور بهوشنگ داد و باز گشت و در هشتصد و چهارده در گذشت و او را بعد از وفات خدایگان کبیر نوشتند و بعد ازانا و نبیره اش ابو الفتح ناصر الدین سلطان احمد شاه بن محمد شاه بن مظفر شاه بر تخت نشست و او عادل و باذل و با مروت بود و گجراتیان در عهد او بآسایش گزراینده ندی سلطان در هشتصد و پانزده هجری بتصواب شیخ احمد کنبو بر کنار رنهر سابرمتی شهر احمد آباد بنا نهاد و دیگر تال که حالا بحوض مشهور است شتافت راجه آنجا برای رزنهاد باج فرستاد و در هشتصد و نوزده هجری عزم دهلی کرد و بنالور رسید رایات اعلی خضر خان صاحب دهلی روی باو آورد سلطان باز گشت و بتوجه خاندیس شد ملک نصیر بر سریر سلطنت سلطان هوشنگ مالوی باغوای راجه اندر و راجه جاجنپی و راجه نندل گده و راجه ناندود عزم تسخیر گجرات کرد سلطان بایلغار و یک هفته از بدر بار بمهراسه رسید هوشنگ بی جنگ باز گشت سلطان در هشتصد و بست و دو هجری عزم تسخیر مالوه کرد سلطان هوشنگ والی مالوه روی بزرم نهاد سپاه گجرات بهم برآمدند و نزدیک بود که بهزیمت روند عماد الملک از میسره سلطان احمد شاه در پی هوشنگ در آمد و ظفر یافت احمد شاه در هشتصد و بست و سه بمجانیز شتافت راجه آنجا بر سالة خراج پذیرفت سلطان احمد شاه در سارنگ پور هوشنگ مالوی را محاصره کرد شبی هوشنگ با لشکر سلطان احمد شاه شبخون برد و بسیاری از لشکر یانش را بکشت احمد شاه از معرکه بیرون رفت و در صحرا بایستاد جمعی بر و گرد آمدند و چون صبح طلوع کرد خبر یافت که سپاه مالوه بغارت مشغول اند و هوشنگ بمعدودی چند در میان ایستاده پس با هزار سوار روی بهوشنگ نهاد و مقابله عظیم اتفاق افتاد و هر دو بادشاه زخمی شدند در اثنای رزم فیلبانی از گجراتیان که بر دست مالویان اسیر شده قبلیان فیل را بجانب هوشنگ راند و بهزیمت رفت و بقلعه سارنگ پور متحصن شد سلطان بمحاصره پرداخت و کاری نساخت و متوجه گجرات شد هوشنگ تعاقب نمود سلطان باز گشت و دیگر بار مصاف دادند ظفر یافت و پنجهزار مرد از مالویان بکشت هوشنگ بقلعه پناه برد سلطان بگجرات شتافت و سه سال حرکت نکرد تا سپاهش بیاسودند و در هشتصد و بست و نه هجری باندرشتافت و در انجا دو قصبه بحمد نگر بنا نهاد و مصر جعت کرد و دیگر سال باز روی بدانجانب نهاد و راجه اندر بگریخت و از اسیر در افتاد و بهلاک شد پسرش بر سالة سه لک تنکه خراج پذیرفت سلطان صفدر جنگ را در احمد نگر گزاشت و باز شد و بسی قلاع بگشود و تهانها بکند و مساجد بنا نهاد و در سال هشتصد و سی و سه هجری جزیره مهایم که بتصرف ملک التجار امیر سلاطین دکن رفته بود بگرفت و چون او در گذشت او را خدایگان مغفور نوشتند و بعد از و پسرش سلطان محمد شاه بادشاه شد و لشکر بابد کشید و راجه آنجا دختر با داد و در هشتصد و پنجاه و چهار متوجه جانیز شد راجه آنجا از سلطان محمود خلجی والی مالوه مدد خواست و مقرر نمود که هر سال یک لک تنکه بخزانه او رساند سلطان محمود روی بگجرات نهاد هراسی عظیم بر محمد شاه مستولی شد اثقال و اطفال بسوخت و تا احمد آباد بشتافت و از بقالی که در خدمتش تقرب داشت مشورت خواست بقال گفت بسورت باید گریخت امرا هر چند خواستند که سلطان را عزم رزم کند هیچ در نگرفت ناچار بزبنش در ساختند و او را بزهر هلاک کردند و بقال را معاتبت داشتند گفت مرا گناهی نیست اگر سلطان را عزم برزم بودی از شما مشورت خواستی چون از من رای جست دانستیم که او را گریز است اشارت نمودم و او را بگذاشتند از انجاست که دانایان گفته اند هر کاری و هر مردی با بجمله بعد فوت او خدایگان کریم گوشتند مطابق انیوا قعه انچه راقم حروف مشاهده کرده است که چون راجه نول رای نائب صوبه اوده از طرف خداوند خویش

وزیر الممالک ابو منصور خان بر مملکت احمد خان نبکش فرخ آبادی متصرف گشت بقنوج اقامت گزید احمد خان باتفاق رستم خان
افغان ساکن مؤ متوجه او شد و راجه که در موسم برسات از قنوج برآمد و بر نهر کالپی نی از کشتیها پل بسته عبور نمود و دو کروه پیشتر
رفته لشکرگاه ساخت دران هنگام بالعل جی نامی پیشکار دیوان که کلید عقلش بود مشورت کرد او گفت که سپاه بیدل و ناخوشنود
است و اکثر سادات و شیوخ اندازسوء مزاجی و بیدلی تن بمحاصره نخواهند داد پس صلاح آنست که گرد لشکر خندق کشید و لشکریان بر سر
خندق خیمه زده محافظ باشند و امر شود که کسی زین بر اسپ نه نهد و اگر نافرمانی کند بسزا رسد و هنگام رزم پل را بشکنند مشهور است که
بجای هندوستان طاقت رفتن پیاده پای چنان ندارند و دیگر وقت هزیمت اندیشه افتادن در خندق و علاوه بران شکست
پل که راه گریز هم نخواهد ماند چاره ناچار خواهند جنگید راقم گوید که چون آن ناکرده کار شنیده بود که سپاه هند خصوص بجفاهر گاه یکه
در رزم پیاده شوند خوب می جنگند باین تدبیر جنگیدن با راجه گفت و ندانست که پیاده شدن بجاعه هندوستان وابسته بخوشنودی دلها
و موقوف بر تعظیم و اعزاز ایشان است نه بسیر و فریب آنجا هیچ رستمی نجهد و نرهد و برخاست و غیره تمام بوده با جمله راجه نول رای
بمشورت او کار کرد سپاهش از سوار و پیاده حوالی خندق کفایت نکرد و کمتر آمد و صد و دو صد سوار متصدیان مثل لال جی و غیره از هر
دفتر که سلاحش غیر از کارد و خنجر هندوان با خود نداشتند همراه فیل راجه اطراف خندق را طواف میکرد فردا روزی احمد خان بر طبق خبر
جاسوسان از عقب لشکر کرآ نطرف خندق کمتر بود و عمیق نبود بر لشکر حمله آورد راجه با هان جماعه اهل قلمان سوار شده برگشت جماعتی
که بمقابله احمد خان بر سر خندق بودند بایستادند و بجا دشان و نقیبان حکم فرمود که در لشکر ندا کنند که بر اسپ کسی زین نه بندد و از
جای خود حرکت ننماید احمد خان بر سر خندق رسید و رزم کرد و جماعه مقابل را هزیمت داد و بر سر راجه رسید بانک زد و خود ظفر یافت
راجه اگر متصدیان بقتل رسید سپاهش پیاده از حوالی خندق برخاستند و اکثری اسپان را فقط بجام بر سر کشیدند بقبیح ترین وجهی منهزم
گردیدند و بسیاری در نهر کالپی که بنا بر موسم برسات آب بسیار داشت غریق بحر فنا گشتند راقم نیز دران بلیه گرفتار بود با جمله
بعد سلطان محمد شاه پسرش سلطان قطب الدین بن محمد شاه بن احمد شاه گجراتی در نسبت سالگی بادشاه شد و روی بسلطان
محمود خلجی که قلعه سلطان پور بدربار از گجراتیان بامان گرفته بود آورد و هر دو بادشاه بر زم گاه شتافتند سلطان محمود
بانفس خویش بمباشر حرب گشت و چندان تیر که در ترکش بود بینداخت بالآخر لشکرش بهزیمت رفت و سلطان قطب الدین
ظفر یافت محمود با سیزده مرد از معرکه بیرون آمد و بار دوی گجراتیان شده بسر اپرده سلطانی رفت و تاج مرصع را از تخت برگرفت
و بمالوه شتافت سلطان قطب الدین هشتاد و یک فیل غنیمت یافت و باز گشت و آخر در میان آن هر دو بادشاه بمصاط اتفاق
افتاد گویند که در هشتصد و شصت هجری فیروز خان بن شمس خان در گذشت و ندانی ایالت الور داشت برادرش مجاهد خان بجای او
نشست شمس خان بن فیروز خان از عم بگریخت و نزد رانا کوهباوالی چیور رفت رانا کو بمن گفت این حصار بگشایم و ترا سپارم
بشرط آنکه سه کنگره از آن ویران سازی شمس خان بپذیرفت و با او متوجه ناگور شد مجاهد خان بگریخت شمس خان بر قلعه ناگور رفت
و خواست که وعده وفا کند یکی از اهالی اینجا گفت کاشکی فیروز خان را بجای این دختر بودی تا ناموس پدر بر باد ندادی
شمس خان را حمیت ازان مانع آمد و قلعه را محکم کرد و برانا پیغام داد که در ناموس من نگنجد که کنگره های قلعه را منهزم سازم رانا
در غضب شد و باز گشت و با سپاه موفور روی بناگور با نتقام نهاد شمس خان قلعه معتبر ان سپرد و بگجرات شد سلطان

قطب الدین او را نبوا خت و دختر ش را بخواست و لشکر بنا گور فرستاد رانا بآن سپاه رزم کرد و ظفر یافت سلطان بر آشفت
و با سپاه انبوه روی برانا نهاد و عماد الملک بنهرم باز گشت غضب سلطان زیاده گشت و بمهر وهی رسید و با خویشان رانا
رزم کرد و بسیاری از ایشان بکشت و روی بگجرات نهاد رانا در ان حدود با او مصاف داد و بنهرمیت رفت و پیشکش فرستاد
و سلطان باز گشت و در ان ایام تاج خان وزیر سلطان محمود خلجی به فرمان مخدوم خود از مالوه بیامد و مقرر نمود که باتفاق
یکدیگر از دو جانب بملک رانا در آیند و آنرا متاصل سازند و در شصد و شصت یکهزار بمهر بار نهاد ند رانا با سلطان قطب الدین رزم
کرد و بنهرمیت رفت و دیگر بار بمقابله پیش آمد و بگریخت و چهار من طلا بخدمت فرستاد سلطان باز گشت و دیگر سال رانا با پنجهزار
سوار تتو به ناگور شد سلطان بسر وهی شتافت و خرابی بسیار کرد و باز گشت و در شصد و شصت و سه در گذشت و او
بادشاهی قهار بوده و پیوسته شراب خوردی و بقتل بگیناهان فرمان دادی بعد از وفات او را خدایگان غازی نوشتند
و بعد از و عمش سلطان داؤد بر تخت نشست و فراشی را که همسایه اش بود وزیر کرد امرا بر نجیدند و بعد از هفت روز عزل کردند
و محمود خان را که چهارده ساله بود بر تخت نشاندند سلطان محمود شاه بن محمد شاه بن احمد شاه مشهور بسلطان بنکره بادشاهی
سخی و مهربان و رهبت گو و سنجی و بردبار بود از غایت حیا در خلوت سر پای خویش از نامحرمان پوشیدی و هرگز کس را دشنام
ندادی و او را ازان بنکره گفتندی بنکره بندگی ویرا که شاخهای پیچیده داشته بود و سبلت بآن مشابهت داشت و گفته اند که بے
بگجراتی دور باشد و گذاره بکان فارسی قلعه بود چون قلعه جونا گذاره و جانیر از بیشتر از سلاطین اسلام هیچ کس بران دست
نیافته بود بکشود و بآن اشتهار یافت و در شصد و شصت و نه بنا در بندر ون که میان گجرات و کوکن است شتافت و ظفر یافت
و در هشتصد و هفتاد با حمد نگر رفت بهادر الملک بن الغ خان که از اکابر امرا بود یکی را بے سوجب بکشت و از بیم قصاص با بدر
گریخت سلطان ملک محمد حاجی عماد الملک را ملک کالو عضد الملک را بتعاقب او فرستاد و ایشان او را بگرفتند و بنابر دوستے
که با و داشتند دو تن از نوکرانش را بفریفتند تا نزد سلطان اقرار کردند که مقتول را ما کشته ایم سلطان بموجب فتوای علماء هر دو
بگناه را بگشت و چون از حال آگاه شد در غضب رفت و عماد الملک و عضد الملک را بقتل رسانید و در هشتصد و هفتاد و
دو بخواب دید که رسول صلعم در طبق میوه با و داد و آنرا نقل مبارک دانست و در همان اثنا قصد قلعه کرنال که بجونگذه مشهور است
کرد و بسیاری از کافران بکشت و شنیدند که راجه ندلیک صاحب کرنال جواهر قیمتی دارد و بر دست و گردن می بندد و بآن آئین
باز میدهد سلطان از و بخواست رای که بتوه آمده بود آنرا فرستاد سلطان همه را در ان مجلس بمطربان بخشید و با احمد آباد
باز گشت و در هشتصد و هشتاد و چهار دیگر بار سوی کرنال شد و محاصره کرد بسال دیگر قهرا قهرا بگشود رای مندلیک صاحب
کرنال بخدمت پیوست و ایمان آورد خانجهان خطاب یافت و از کنار امرا گشت و سلطان در حدود کرنال شهر مصطفی آباد
بنا نهاد و تو طن گزید و بر قوم بلوچ که در حدود سند اقامت داشتند و از انجا به بندر جگت معبد براهمه ست لشکر کشید و مظفر
با احمد آباد باز گشت قصد تسخیر قلعه جانیر کرد و بعد از محاصره بگشود بسیاری از راجپوتان بکشت و آنقلعه را محمد آباد نام نهاد
و در هشتصد و شانزده هجری سلطان سکندر بودی صاحب دهلی برا و تحفه فرستاد و پیش ازان هیچ یک از سلاطین دهلی بهیچ شاه
گجرات تحفه نفرستاده بود و همدران ایام شنیدند که باوکار قزلباش بفرمان شاه اسمعیل صفوی برسالت می آید گفت که خدایا

رو بمنی لباشان نمای که سب صحابه میکنند پس چنان شد که گفته بود چه پیش از رسیدن ایشان در گذشت بعد از وفات او اورا خدایگان جلیم گفتند
پس از و سلطان مظفر شاه بن محمود شاه در محمد آباد جانیر بر تخت نشست و او بادشاهی محدث و زاهد و خوش نویس بود پیوسته قرآن کتابت
کردی و چون تمام شدی باملی وافر بجربین سر بلفین فرستادی و در عهد او بسیاری از علماء فضلاء و هنرمندان از ایران بگجرات آمدند و
مظفر شاه در نهصد و بیست و نه بادر یعین الملک والی پتن که از راجه اندر منهزم گشته بود لشکر کشید راجه بست لک روپیه پیش کش فرستاد سلطان
مراجعت نمود و عزم تسخیر مالوه کرد و دیار بگرفت و باز گشت و در نهصد و بیست و یک راجه اندر در گذشت رای مل از خویشان یا و یا شارت
رانا ساگر بحکومت اندر نشست سلطان باندر شتافت و او را بر بهار اهل پسر راجه اندر را بجای پدرش نشاند و نظام الملک را حکومت
احمد نگر داد و به احمد آباد شد و جشنی عظیم کرد و شاهزادگان سکندر خان و بهادر خان و لطیف خان و اختیار خان و نصرت الملک را بحکومت
احمد نگر فرستاد و نظام الملک حاکم سابق احمد نگر و ظهیر الملک را با صد سوار آنجا گذاشت و متوجه درگاه شد رای مل بر ظهیر الملک تباشت
و او را بابست و هفت تن بقتل رسانید و در این اثنا سلطان محمود مالوی از تسلط میدنی رای بهتر راجپوتان پوربیه بسلطان پناه آورد
سلطان او را استقبال نمود و متوجه مالوه شد میدنی رای راجپتوارا در قلعه مندو بگذاشت و با ده هزار سوار بدبار شتافت و با سلطان
مصاف داد و منهزم عزم رانا سالکا رفت سلطان قلعه مندو را محاصره کرد رانا سالکا با سپاهی انبوه بمدد میدنی رای بجدود اجین
رسید سلطان مظفر شاه عادل خان خاندیسی را که خواهرزاده و داماد سلطان بود با قوام الملک سلطانی بجرب رانا فرستاد و خود در قصبه صبار
کوشید در چهار دهم صفر سنه نهصد و بیست و چهار قهراً بگشود و بقتلعام فرمان داد راجپوتان رزمی صعب کردند نوزده هزار تن بقتل رسید
محمود مالوی بخدمت آمد و گفت خداوندا بنده راچه فرماید سلطان گفت آن میفرمایم که بر تخت مالوه نشینی پس قلعه مندو او را داد و بارده
خود رفت عزم رزم رانا کرد یکی از راجپوتان که در جلیش تاخیر بود بگریخت و نزد رانا رفت و حال باز گفت و در همان مجلس از غایت هراس
که بر و مستولی شده بود بمرد رانا بی جنگ بچتور گریخت عادل خان او را تعاقب کرد و بسیاری از لشکریانش بکشت و باز گشت و سلطان
مهمان سلطان مالوی شده بگجرات باز گشت و باندر رفت و نصرت الملک را عزل نمود و مبارز الملک را حکومت اندر داد و مراجعت نمود
مبارز الملک در اندر روزی بار داده بود باو فروشی بباید و سمنه از شجاعت رانا گفت مبارز الملک بر نجید و سگی را بنام نهاد و بر در قلعه بست
باد فروش نزد رانا شد و حال باز گفت رانا در غضب رفت و تا حدود سروهی غارت کرد و روی باندر نهاد مبارز الملک با سلطان
عرضداشت چون در را با و مخالفت بود جوابی نیافت رانا بجدود اندر رسید مبارز الملک خواست که از قلعه بیرون آید و در میدان با رانا
رزم کند همراهیان گفتند سپاه ما عشر عشیر سپاه او نیست بهتر که بقلعه احمد نگر برویم پس او را مشاوران با حمد نگر بردند رانا باندر رسید و
و مبارز الملک را ندید چونکه از شجاعت مبارز الملک آگاه بودند گفتند او آن نیست که بگریزد همانا که با حمد نگر رفته باشد رانا متوجه احمد نگر
شد همان باد فروش با شاره رانا تر د مبارز الملک آمد و گفت اگر با رانا در میدان رزم کنی ناچار بقتل رسی همان بهتر که در قلعه متحصن
شوی تا رانا نیاید و اسپ خود را در جوئیکه نزدیک قلعه است آب دهد و بهمین اکتفا نماید و باز گردد مبارز الملک گفت نگذارم که بکنار جوی
آید پس بر اسپ بر نشست و با تفاق اسد خان و صفدر خان و سپاهی اندک از قلعه بیرون آمد در صف رانا حمله برد و مقابله عظیم کرد
و اسد خان و بسیاری از همراهیان مبارز الملک بقتل رسیدند و مبارز الملک و صفدر خان را زیاده از صد زخم رسید بقیه مردم سپاه آن مرد
را که از جراحت بی شعور شده بودند بگرفتند و به احمد آباد گرفتند رانا بر احمد نگر مستولی شد باز گشت سلطان آگاهی یافت مبارز الملک قیصر خان را

باسپاهی انبوه بدفع او فرستاد و خود نیز متوجه شد در محرم سنه نهصد و بست و هفت هجری باحمد نگر رسید و ملک ایاز خاص سلطانی را با چند هزار سوار و چند پیل از پیش او قوام الملک با هشت هزار سوار بملک رانا فرستاد ایشان دران دیار خرابی بسیار کردند و رانا را در مندسور محاصره کردند چون فسخ قلعه نزدیک رسید امرای گجرات با یکدیگر مخالفت و نفاق آغاز نهادند ملک انا برنجید و با رانا صلح کرد و بازگشت سلطان او را معاتب داشت و باحمد آباد طلبید نمود و دیگر بار روی به رانا نهاد و رانا تحف و هدایا فرستاد سلطان بازگشت و در نهصد و سی عالم خان بن سکندر خان لودی صاحب دهلی که بادشاه آورده بود بمدد مستظهر ساخت و برزم برادرش ابراهیم خان لودی بدهلی فرستاد بسال دیگر بهادر خان از پدر برنجید و نزد رانا رفت رانا او را استقبال کرد و پیشکشها گذرانید بهادر خان هیچ نگرفت و به اجمیر رفت و از انجا به بیوانه و از انجا بدهلی شتافت سلطان ابراهیم لودی او را اعزاز کرد امرائے ابراهیم که از و متنفر بودند خواستند که بهادر خان را به سلطنت برگیرند ابراهیم دریافت قصد قتلش کرد بهادر خان آگاه شد و بگریخت و بجونپور رفت سلطان مظفر در نهصد و سی و سه درگذشت بعد از و پسرش سکندر شاه در محمد آباد جانشین پدر تخت نشست و نوکران خود را ترتیب کرد و از امرائے پدر حسابی برنگرفت امرای پدر بعلت مالا و قتل رسانیدند و نصیر خان بن مظفر شاه را سلطان محمود لقب نهاده بر تخت نشاندند بهادر خان بن مظفر شاه خبر فوت پدر شنیده از جونپور به گجرات رسیده در دار السلطنت احمد آباد بر تخت نشست بسلطان شاه بهادر مخاطب گشت قاتلان سکندر شاه را بقتل رسانید و به محمد آباد گجرات جانیز که دران اوان دار الملک گجرات بود دیگر بار بر تخت نشست و کارهای بانام کرد و در نهصد و سی و پنج با صد و بیست هزار سوار قصد تسخیر دکن نمود عماد شاه در برار بنام او خطبه خواند و برهان شاه والی احمد نگر در نهصد و سی و شش نیز خطبه و سکه بنام او کرد سلطان بازگشت و در نهصد و سی و هشت متوجه دیار شد و سلهدی پوربیه را از مرا که رانا سلمانان و سلاطین مالوه را در حرم خود جاے داده مربی کرده بود حبس کرد عماد الملک را به رزم پسر او بهوپت که در چندیری بود فرستاد و خود باچین شد و دریا خان مالوی را حکومت آندیار داد و به بهلسه رفت بیست و سه سال بود که راجپوتان پورنه برآندیار استیلا داشتند و قهار اسلام برانداخته بهوپت پسر سلهدی به چیتور رفت تا رانا را بمدد آرد و لکهم برادر سلهدی در قلعه ایرسین متحصن شد سلطان بر ایرسین شتافت راجپوتان از شهر برآمده رزمی صعب کردند و منهزم به قلعه پناه بردند سلهدی دران ایام امان آورد و سلطان او را اطلاق نمود و به قلعه فرستاد تا برادران را بایمان بیاورد او برفت و باز آمد و بدفع الوقتی مشغول گشت و منتظر رانا می بود پس روزی بفرمان سلطان نزدیک قلعه رفت و در پای برجے شکسته استاد با برادران نصیحت آغاز نهاد و گفت قلعه را بسپارند و اگرنه سلطان بهمین راه به قلعه درآید و به قتل رساند و غرضش آن بود که رخنه را مسدود کند سلطان از خدع سلهدی آگاه شد و حبس فرمود و سپاه بفرستاد تا پسرش را که برائے آوردن رانا متوجه چیتور بود به قتل رسانیدند گویند که دران زمان سلطان را لشکرے زیاده نبود رانا و بهوپت پسر سلهدی با غرور موفور روی به سلطان آوردند سلطان محمد شاه خاندیسی عماد الملک را بدفع ایشان فرستاد پورنمل ولد سلهدی با دو هزار سوار از قلعه بیرون آمده برانا بهوپت رانا رسولان بفرستاد و از گناهان استغفار کرد و غرضش آن بود که از عدد سپاه سلطان آگاه شود سلطان دریافت و گفت اکنون سپاه را رویش از سپاه ماست و این خیال او را در غرور افگند بعد از جنگ اگر استغفار کند گناهش به بخشم رسول را نا بازگشت منوز زمام اتفاق نه افتاده بود که خبر رسید که ملک خان با سی هزار سوار و فیلخانه و توپخانه گجرات در رسید رانا و بهوپت بی جنگ بگریختند سلطان منقاد کرده ایشان را تعاقب کرد و بازگشت و در قفیق رایسین کوشید لکهمن برادر سلهدی عاجز آمد و التماس کرد که سلهدی را بفرستند

تا نجدست آیم سلطان سلهدی را به قلعه فرستاد رانی درگاوتی بنت راتا سالکا که زن سلهدی بود او را گفت که عمر ها ست که درین دیار سلطنت
کرده ایم اکنون ذلت نتوان کشید شجاعت و حمردی آن بود که جوهر کنند یعنی اشیا بسوزند و عیال و اطفال را بقتل رسانند و چندان
جنگ بکنند که کشته شوند ملک علی شیراز امرای سلطان باسلهدی که در قلعه رفته بود گفت که ای سلهدی این زن دیوانه شده است
و تو مسلمان شده انچه گوید بپسند سلهدی گفت او راست میگوید چه هر روز یک کروبان را که پنجاه هزار روپیه باشد و هر روپیه دو صد بان
می شود و چندین روغن و کافور و عطریات در خانه من صرف میشد و هر روز سه صد جامه نو می پوشیدند زن دیگر بسیر نخواهد آمد تا چنان باید
یا نباید بود پس آتشی عظیم برافروختند رانی درگاوتی طفل شیر خواره خود را در برگرفته خود را در آتش انداخت و باهفتصد زن بسوخت
سلهدی با لکهمن و برادران و فرزندان و یاران و خویشان آن روز بر خاستند و بمیدان شتافتند و چندان رزم کردند که به قتل رسیدند
و این واقعه در نهصد و سی و نه رویداد و درین سال سلطان عالم والی کالپی از آسیب سپاه همایون بادشاه به سلطان بهادر پناه آورد
در اسیر و چندیری انقطاع یافت سلطان روی به قلعه کاکرون نهاد و بگرفت و بر قلعه رنتهور که در تصرف رانا بود استیلا یافت و بگجرات
بازگشت و در نهصد و چهل متوجه چیتور شد محمد زمان میرزا که از حبس همایون بادشاه گریخته بود پناه آورد همایون شاه به سلطان بهادر نوشت
که او را از مملکت بیرون کن بهادر نشنید و میرفت تا بچیتور رسید رانا در قلعه متحصن شد و پیشکش هر ساله بپذیرفت سلطان بازگشت پس
سلطان علاء الدین بن سلطان بهلول لودی را که از همایون بادشاه گریخته بادپناه آورده بود به سلطنت دهلی بیسرد نا تارخان را که
بشجاعت معروف بود بمدد و ممالک همایون بادشاه فرستاد و محمد زمان میرزا را به پنجاب روان کرد تا در ان دیار رفته فتنه برانگیزد تاتارخان به بیانه
رسید و قهرا آنرا بگرفت و تا حدود آگره تاخت نمود همایون بادشاه میرزا هندال را بحرب او فرستاد تاتارخان رزمی صعب کرده به قتل رسید
سلطان بهادر دیگر بار متوجه چیتور شد و محاصره نمود همایون بادشاه باسپاهی عظیم قصد او کرد سلطان بهادر شاه از امر اشورت خواست
صدر خان که بزرگترین امرا بود گفت که کافران را محاصره کرده ایم بادشاه مسلمان اگر بحرب ما آید همین بدنامی او را پسند بود صورت آنست
که در فتح قلعه سعی نکنیم سلطان نپسندید و در تضییق حصار کوشید و بخدمه رسازنگ پور همایون بادشاه رسید او هما نجا توقف کرد سلطان بهادر
قلعه چیتور را که از قلاع محکم هندوستان است قهرا قهرا بگشود و بسیاری از راجپوتان بکشت پس روی برزم همایون بادشاه کرد و در نواح
مندسور رسید علیخان خراسانیان که بر مقدمه بودند به قلب پیوستند سلطان در جنگ زرمی خواست صدر خان گفت فردا جنگ باید کرد زیرا که
دارو غه توپخانه که ضمنا با همایون بادشاه اتفاق داشت گفت که توپ و تفنگ بسیار است صواب آنست که بر دور سپاه خندق کنیم و ایشان بر ما بزم
آیند هدف توپ و تفنگ شوند دولت سلطان بهادر که بکمال رسیده بود میل زوال داشت این رای به پسندید و چنان کرد آن دو لشکر
دو ماه برابر یکدیگر بنشستند سپاه همایون اطراف اردوی ما فتن گرفتند گجراتیان از فقدان قوت بجان رسیدند سلطان توقف را صواب
گرفتاری دانست شبی با پنج تن که محمد شاه خاندیسی و سلطان عالم والی کالپی و صدر خان و ملوخان بن ملوخان از ایشان بودند از عقب سراپرده
بیرون گریخت و بمندو رفت و از انجا بگجرات شتافت و خزانه از جنابیز به بندر دیو بن فرستاد و بکنانت رفت صدر خان و سلطان عالم والی
کالپی بر دست سپاه همایون بادشاه اسیر شدند همایون بادشاه به احمد آباد شتافت آنشهر بمرزا عسکری و پتن بباد گار ناصر میرزا و بر جای
باییری سپرده بسرمان پور رفت و از انجا به مندو رشد غضنفر خان از امرای عسکری مرزا به احمد آباد گریخت و به سلطان بهادر پیوست سلطان متوجه
احمد آباد شد مرزا عسکری و ناصر میرزا از گجرات بگذشتند و بگریختند سلطان دیگر بار بسلطنت گجرات رسید و چون پیش ازان از فرنگیان کوه دیده

و صول

وصول مدد خواسته بود تو هم نمود که اگر ایشان بیایند برنیا در گجرات دست نیابند لاجرم به دیپ رفت شش هزار فرنگی آنجا آمدند و نشستند
که بجایتی و دیپ را بدست آرند مهتر فرنگیان تعارض کرده سلطان را گفت تو تو هم نموده نزد ما نیامده سلطان برخواست و با معدودی چند کشتی
اورفت و آثار غدر شاهد این دعوی خود رو د فرنگیان کشتی خود را از کشتی او جدا کردند سلطان در آب افتاد و فرنگیان نیز ها بروز دند
تا غریق بحر فنا گشت و این واقعه در نهصد و چهل اتفاق افتاد بعد از قتل او گجراتیان قلعه دیپ را بگذاشتند و بگرفتند فرنگیان بران
مستولی شدند چنانچه در همین اقلیم در بحث ملیار گذشت مخدومه جهان نادر سلطان متوجه احمد آباد شد و در راه شنید که محمد زمان مرزا که
بفرمان سلطان جهاد به پنجاب رفته بود و با سپاه خود در صحبت سلطان لباس سیاه پوشیده بود به تغریبتی آمد مخدومه جهان امرا را
باستقبال فرستاد و او را ضیافت کرد و لباس او را که سیاه بود او را تغیر داد دیگر روز هنگام کوچ محمد زمان مرزا بر خزانه رفت و هفتصد صندوق
گرفت و برفت و امرای گجرات محمد شاه فاروقی خاندیسی را که ولیعهد و خواهر زاده سلطان بود در احمد آباد بر تخت نشاندند و عنقریب آن برادر زاده
سلطان بهادر محمود خان بن لطیف خان بن مظفر خان در ذی حجه سنه نهصد و چهل و چهار هجری بر تخت نشست و به سلطان محمود شاه
مخاطب گشت و امیران مخالف را برانداخت پس شمل دریا خان و عالم خان گریخته نزد شیر شاه رفتند سلطان محمود شاه استقلال یافت و مملکت
گجرات را که خراب شده بود بحالت اصلی آورد و محمود آباد بر دوازده گروهی بنا نهاد و چون فرنگیان بمسلمانان نزدیکی میرسانیدند آقا حداوند خان
بفرمود تا قلعه سورت بنا نهادند پس ازان بعیش و طرب کوشید و زنان صاحب جمال جمع آورده آهو خانه که دور آن هفت گروه بود بساخت
و در انجا چند جا عمارت عالی بساخت و پیوسته بازنان آنجا بسر بردی و با ایشان شکار کردی و بر اعتماد خان اعتماد عظیم داشت و او را بر اهل
حرم گماشته بود و امر کرده هر زنی که حامله شود حمل او اسقاط کنند و اعتماد خان رجولیت خود را ساقط کرده بود لاجرم از سلطان نرینه فرزندی نماند
گویند که سلطان محمود شاه بیشتر بصحبت علما و فضلا گذرانیدی و در ماهی چند بار فقرا را سفره نهادی و خود طعام پیش ایشان گذاشتی
و سفره پارچه بود که چون طعام بر چیدی آنرا بشستندی و سلطان لباس خاص ازان ترتیب دادی او بگجرات پادشاه بود تا آنکه در نهصد
و شصت و یک هجرت برهان که از مقربان او بود با جمعی در ساحت دشمنی آن پادشاه را هلاک کرد و همدرین سال اسلام شاه بن شیر شاه صاحب
دهلی و نظام شاه بحری والی دکن در گذشتند چه پیرسی زوال خسروان بود تاریخ ست چنانچه در احوال ملوک دکن مرقوم است بالجمله
برهان نیز بدست اعتماد خان و امرای سلطان به قتل رسید اعتماد خان طفلی را اظهار کرد که از اولاد محمود شاه است و او را بر تخت نشاند
و احمد شاه خواند بجز نام سلطنت با و نگذاشت و بالآخر بر دست اعتماد خان به قتل رسید پس اعتماد خان طفلی نهنو نام را آورد و در مجالس امر اسوگند
یاد کرد که با دراین از سلطان محمود حامل بود و او را در این سپرد تا حمل او ساقط کنم چون بنجاه شده بود به آن راضی نشدم و چون بلوغ رشد نزدیک شد
پرداختم پس او را بر تخت نشاند و سلطان مظفر شاه خواند و بدستور وکیل گشت امرای مملکت گجرات را در میان یکدیگر قسمت کردند کسی
و پتن بوسیله خان و برادرش شیر خان فولادی در از هن و نور دان نواحی به فتح بلوچ و سورت و بادوت و جانیر به چنگیز خان عماد الملک
ترک و بر قیع رستم خان خواهر زاده چنگیز خان و دولقه و دندجه به رسید میران مبارک بخارائی و جونگده و سورت به امین خان غوری رسید و
در میان اعتماد خان و فولادخان وغیره محاربه و مصالحه واقع شده و در نهصد و هفتاد و چهار هجری محمد حسین مرزا و مسعود حسین مرزا و ابراهیم حسین مرزا
و غافل حسین مرزا طایع میرزا و اولاد سلطان محمد مرزا از اخفاد عمر شیخ میرزا از ان امیر صاحبقران تیمور گورکان که ایشان را میرزایان گویند
و گجراتیان پنج برادر خوانند از بیم محمد اکبر بادشاه چنگیز خان بنیاد آوردند بالآخر کرده مخالف بالوه شتافتند و بر قلعه مندو استیلا یافتند

واز آنجا بسیاه اکبری قلعه سندور را بگذاشتند وحنایر وسورت وبروج نگرفتند این مصرعه از جمله تاریخ فتح بروچ است تاریخ شد انکه فتح بروچ کردند و درین اثنا سلطان مظفر شاه از استیلای اعتماد خان عاجز شد وشبی بگریخت وبشیر خان فولادی پیوست شیر خان اعتماد خان را در احمد آباد محاصره کرد اعتماد خان پیوسته آمد وبجلال الدین محمد اکبر بادشاه عرایض نوشت واورا بتسخیر گجرات تحریص نمود اکبر بادشاه در نهصد وشصتاه بحری بناگور رسید آنجا بشنید شیر خان از در احمد آباد برخاست وبگوشه گریخت واعتماد خان ودیگر امرای گجرات بخدمت اکبر بادشاه شتافتند سلطان مظفر شاه بیشتر از شیر خان جدا شده بخدمت اکبر بادشاه آمد مملکت گجرات به گماشتگان اکبر بادشاه متعلق شد ومظفر شاه را بمنعم خان خانخانان سپرده به بنگاله فرستاد پس باز خواند وبعد چندے بحبس فرمان داد مظفر بگریخت وبگجرات رسید جمعی گشیر باو پیوستند مظفر بروچ محاصره کرد وبگرفت وبر احمد آباد استیلا یافت وخطبه بنام خود خواند بادشاه میرزا خان خانخانان را برزم او فرستاد خانخانان بظاهر احمد آباد باو رزم کرد ومظفر یافت مظفر بجونده گریخت ودر هزار ویک بحری بردست خان اعظم گرفتار شد ودر راه خود را باستر فکشت ودولت سلاطین گجرات بسر آمد پس ازان امرای سلاطین غوریه دران مملکت بایالت حکومت کردند تا آنکه در عهد محمد شاه بادشاه نبیره بهادر شاه این اورنگ زیب عالمگیر جغتری چاندخان اعظم وزیر الممالک نظام الدوله آصف جاه ببهادر الملک لاورجنگ سربلند خان الالت آنجا تفویض شد والد راقم حروف بعلاقه نوکری ومنصب توجی باشی که بزبان هندی بخشی گویند همراش بود سربلند خان اورا از مقام جانور که ده منزل از گجرات است با هفت هزار سوار معه روسای دیگر مثل خواجه امان نورانی ورای راجه برکرن ومرزا غلام علی بیگ داروغه توپخانه وهمت دل خان وغیره در مقدمه روان ساخت والد راقم آدینا نام ده روزه راه در دو سه روز شیکر زده ایلغار کرده پنج چهار کروهی متصل گجرات رسید آنجا عرایض صلابت خان مالوی واسد خان غوری ورای شهر که با سربلند خان اتفاق داشتند رسید اکنون رسیدن فوج وفرستادن آن فائده ندارد چراکه حامد خان با شصت هزار سوار ودکنیان باستماع فوج مقدم جهت محافظت شهر از سورت امروز یکپاس روز برآمده براه گذر دهلی پشت بقلعه وشهر داده لشکرگاه ساخت وفردا ساعت داخله او بشهر اندراست والد راقم برمضمون خط آگاه شد دو سه گهری روز که باقی بود توقف نموده هنگام شب برسبیل استعجال برنشست وبا هفتصد وبا هزار سوار که مرگ را بقرار قرار داده بودند یلغار کرده وبراهبرے هر کاره های پاسبان لشکر حامد خان را دست راست گذاشته سنکزده از طرف دروازه پشت شهر داخل شهر گردید وبا رؤسای شهر بدروازه گذر دهلی آمده ایستاد ودیگر دروازها را بحکم بست وبمحافظت شهر پناه کوشید روز دیگر حامد خان تعمد شهر کرد واحوال دگرگون یافت درغضب رفت وبرجاعه عقب مانده با رنجیت خواجه امان ورائی برکرن رزمے صعب کرده بقتل رسید حامد خان پیش نظام الملک بدکن شتافت ودکنیان را بتاخت مملکت گجرات تعین نمود والد راقم حسب الحکم مبارز الملک چند سال بمقابله دکنیان پرداخت والیشانرا آنا نزیده براندوآنروی آب کرد جون محمد شاه هفتاد ودو لک روپیه بنابر اخراجات سپاه هر سال بمبارز الملک بطریق انعام وامداد قرار کرده بود یک سال بآن وفا کرد وبعد ازان سوقوف نمود مبارز الملک از عهده ادای تنخواه سپاه عاجز آمد چون ملک گجرات از تاخت دکنیان خراب میشد وزر محصول بمعرض وصول نمی آمد مبارز الملک ناچار شده بر داد جهته صوبه گجرات از دکنیان صلح کرد ودو سال عساکر بنواح گجرات کشید وبحسن سعی والد راقم قلاع بل بندر ورانا وجهانیان بندر وامثال آن مفتوح گشت پس ازان بگنج شتافت وآنرا محاصره کرد پیش ازین مبارز الملک بزعم آنکه کسے ایالت این صوبه را قبول نخواهد کرد کس بشفاعت صوبه بدرگاه بادشاه فرستاده بود بالآخر معرفت عصام الدوله خاندوران خان صوبه گجرات

از درگاه محمد شاه بنام راجه ابهی سنگه عرف دهونکل سنگه راٹهور تفویض شد ابهی سنگه با فوج راجپوتیه قریب سی هزار سوار و پیاده بی شمار
که مردم صوبهٔ گجرات و رؤسای شهر با او متفق بودند متصل گجرات رسید مبارز الملک بغی کرد و والد راقم را جهت محافظت خدمه محل نزد پسر خود
شاهنواز خان عرف میر محمود گذاشت و از شهر برون آمد و پشت بشهر و دریای سابرمتی داده صف قتال بیاراست و رزمی صعب کرد همینه
و میسره مبارز الملک هم آمد و از هر دو جانب بقلب گاه پیوست سپاه هراول تزلزل گشت سربلند خان پیش قدمی کرده با ایشان پیوست
و با سه چهار صد سوار در میدان پای ثبات افشرده مخالفان از سه طرف محاصره کردند رزمی عظیم در میان بود و در شهر خبر قتل مبارز الملک
شایع گشت والد راقم با جماعهٔ خویش و آقا محمد امین بیگ شتابان از شهر برآمد آقا پیش مبارز الملک رفت والد راقم بر بخت سنگه برادر خورد راجه
دهونکل سنگه با ده هزار سوار از دست چپ مبارز الملک فوج میسره انتباه ساخته دو نیروی عظیم داشت خود را بنیرو و قتالی فاحش کرد و او را از
بخت سنگه نهریمت خورد با فوجیکه از هراول مبارز الملک معامله و مقاتله میداشت به پیوست غازیان بران حمله آوردند مبارز الملک از قلب گاه
نیز حرکت کرد راجپوتان رزمی عظیم نمودند و در همان گیرودار و اشتغال نایره قتال والد راقم بضرب کاله تفنگ که یکی بر سینه و دومی بر پهلوت رسیده بود شهید
شد و در گجرات برابر قبر رستم علیخان با دیگر شهدا از اقربای خویش مدفون گردید و از عجائب اتفاقات آنکه انیطرف والد راقم حروف بزخم
فیل بے جان شده غلطید و آنطرف سپاه مخالف عنان بهزیمت پیچید و گویند که راجه ویرا در شش از فیلبان فرود آمده برساندنی که عبارت
از ناقه تیز رفتار است سوار شده از میدان رزم بدر رفتند مبارز الملک ظفر یافت و تاسه کروه جریی سپاه مخالف را تعاقب نموده بحشمت بخشگری
والد راقم را بود زبانی اهل کاران است که میگفتند که آنوقت هشت هزار سوار و پانزده هزار پیاده بکسر یه ملازمی مبارز الملک بود و از انجمله دو هزار سوار
و سپه بودند بالجمله روز دیگر مهاراجه صلح کرد و زاد راه و بار بردار پیشکش کرد مبارز الملک متوجه اکبر آباد شد و یک سال آنجا در اعتراضی
محمد شاه ببسر بر د راقم حروف را که نه ده ساله بود از بلگرام طلب نموده بخطاب و خدمات پدر سرافراز گردانیده تربیت فرمود از انچه که از صباحت
و ناطق پدرم بود عطا نمود بالجمله صوبهٔ گجرات را مهاراجه ابهی سنگه در تصرف داشت اما بندوبست نتوانست کرد و رفته رفته از دست او بعد از دو
و کنیان بران متصرف شدند و ناظم مجهول از طرف محمد شاه می ماند برلے نام و آخر الامر دکنیان مسلط گشتند و کامرانی کردند اکنون که هزار
و یکصد و نود و چهار هجری است احمد آباد گجرات را جنرل گاردنر فرنگی باتفاق گهناته راؤ ابن باجی راو دکنی از گماشتگان والی پونا مثل مهاجی
سندیه و دیگو جی هولکر وغیره رزم های صعب کرده انهارا بهزم ساخته متصرف شده است **چانیر** بروایت مؤلف خلاصهٔ تاریخ بفهریست
پسندیده بر کوهیکه از ارتفاع نیمکروه دارد واقع ست و آنشهر چندگاه دار الملک گجرات بوده **پتن** شهریست قدیم در سابق ایام تختگاه سلاطین
گجرات بوده و در قلعه استوار و کلی سنگین و دیگرے خشتی گاه آنجا بغایت بهتر بود مؤلف هفت اقلیم پتن را در تحت احمد نگر نوشته شاید ان
دیگر باشد **بهروچ** در خلاصهٔ تاریخ میوید که قلعه متین دارد و دریای نربده پایان آن در گذشته بدریای شور ریزد و آن شهر نیز بندگاه
دار الملک حکام بوده و چند جنا در از بهروچ تعلق میدارد و پارچه اینجا آنجا مشهور ست راقم حروف پارچه سفید از قسم تافته که بتافته بهروچ
مشهور ست بسیار در لباس استعمال کرده و رصافی و لطافت بی نظیر بود و از ان انچه در سرکار مبارز الملک خرج میشد قیمت یک تهان مانند
و صد و صد و سیه زیاده بران بوده اکنون ندانم که چگونه باشد سرکار سورٹهه ملکی ست وسیع هوایش سازگار مردم و جمله حیوانات است
و گل سرخ و میوه آنجا از قسم انگور و خربزه بسیار بهمی شود و طول اینملک از بندر او امیر یکصد و بست نیج گروه و عرضش از سرحد دیار تا
بندر دیولی هفتاد و دو کروه گویند که مزربان آنجا یک لک پیاده و پنجاه هزار سوار ملازم داشت و با حاکم گجرات مطیع نبود عبد الرحیم خان

فاتح خان اکبر شاهی آن ملک را بکشود چونا گڈه قلعه سنگین دارد سلطان محمود بکره گجراتی بجاره آنرا گرفت و نزدیک آن دیگر قلعه نیانند اردوارکا در خلاصة تاریخ مینویسد معبد هندوان است که از قدیم چون کشن از مترا برآمد آنجا توطن گزید و نزدیک آن قصبه کاشی است مسکن قوم اهیران و ایشان اگنیش هنود خارج اند چه پخته همه کس میخورند و حسن فراوان دارند و مشهور است که کنیا یعنی کشن هنگامیکه کوپی یعنی زن داشت و کولی کاف عجمی مضموم لفظ هندیست و آنجا رسم است که چون حاکم تو آنجا برسد اهیران از و پیمان میگیرند که از پارسائی زنان مواخذه نکنند و اگر چنان کنند ترک وطن کنیم بنابران آنجا زنان ایشان بعشق و زنا گذرانند و بعشق و عاشقی و معشوقی ببر برند و متصل دوارکا زمینی است به طول زیاده از صد کروه پیش از موسم برسات دریای عمان بجوشد و آن زمین را فروگیرد و آنرا بزبان هندی زن می گویند و چون باران شروع شود آن زمین خشک گردد و نمک فراوان ازان حاصل آید کیفیه بروایت خلاصة تاریخ ولایتی علحده است طول و عرض او دو صد و پنجاه کروه غربی آن سند و در اکثر جا ریگستان ست و شتر در آنجا بسیار بود و اسپ تازی آنولایت را کمتر نامند در جلدی و چالاکی بی نظیر بود وقت نظامت مبارز الملک بسیار کسان راهمان آسان بوده اکثر در اکبر آباد به قیمت دو هزار تا سه هزار و سه چهار هزار و پنج هزار روپیه اسپ فروخته شده کمتر ازان هزار روپیه دیک اسپ کمی یاکره نام در خانه راقم حروف از جمله اسپان طویله به قیمت چهار هزار و دو صد رسی و یک روپیه بخرج فروخته شده و آنرا راجه بهدو به خریداری نمود بالجمله هوائے دیار کچهه قریب باعتدال است اکثر کشتکار آنجا جاروبا جرا است ربیع کمتر شود گندم و دیگر غلات از اجمیر و مالوه و برنج از دکن انجامی آید و درختان انبه افزون تر از دیگر اشجار است چنانکه از تین تا بر دو دو صد گروه درخت انبه زار است فرنگا گوآن دیار درین دیار تا پانصد روپیه قیمت میدارد مبارز الملک بعد صلح از دکنیان به تسخیر آنولایت شتافت و به قتل و غارت دیهات راه پرداخت و به کچهه رسید راجه آنجا تحصن شد مبارز الملک بحاصره پرداخت لشکریان چند روز معامله بازار لشکر گذرانیدند پس ازان بحسب رسد برآمدند و دیهات قریب را چند روز کمتی کرده خوردند چون دیهات قریب خراب شد مردم رعایا کشته جمو بات را سوخته گرفتند لشکریان از قلت زاد اندک عاجز آمدند و مردم لشکر را بافواج جهت آوردن رسد بدیهات بعید مسافت شب و میان شتافتند سپاه بروز دوم بدیهات رسیده غله وافر بدست آوردند و بازگرده روان شدند در اثنای راه افواج راجه کچهه سد راه شدند و زرم کردند و تمام کمیتی را غارت نمودند شتران و گاوان را کشتند و مجروح ساختند فوج خالی دست بروز پنجم در لشکر رسید زبانی مردم انوقت است که ارزگندم یک آثار به قیمت پانزده روپیه و همچنین نرخ هر چیز بگرانی تمام برزبانها بوده و جوینده رابیدانه و دیگر میگفتند که کاشکے دیدیم که گاوے دم گاوی اگر سنگے بخورد مبارز الملک ازپای قلعه برخاست آخر همان سال معزول شد چنانچه در ضمن احمد آباد گذشت و به صعوبت و سختی تمام به گجرات رسید کهنیایت و بندر سورت بروایت مؤلف هفت اقلیم از مضافات این اقلیم است در خوبی و معموری مانند دارو و بندر سورت قلعه بغایت متین دارد و در خلاصة تاریخ مینویسد که چند بندر دیگر تابع اوست و دریای نمی نزدیک او گذرد و هفت کروه جاری شده بدریای شور ریزد و از میوه های آنجا انناس فراوان باشد گویند صنعر افغانی غلام سلطان محمود گجراتی که خداوندخان خطاب داشت در سال نهصد و چهل و هفت سورت را ساحل دریای عمان جهت محافظت یورش فرنگیان پرتگال ساخته و پیش از انکه قلعه تعمیر یابد فرنگیان انواع ایذا بسکنه آنجا رسانیدند و دران ایام که خداوندخان بعمارت آن پرداخت فرنگیان چند نوبت کشتیهای جنگ سامان نموده بقصد محافظت اندپیش رفت نشد و چون باتمام رسید تعمیر چوکنڈی بر در قلعه خواستند فرنگیان گفتند که سبلغهای کلی ازین بگیرند و چوکنڈی بسازند صورت نیافت و چوکنڈی ساخته شد عرض آن پانزده درعه وارتفاعش بست درعه است و در شهر سورت

فارسیان آتش پرست که دین مجوسی دارند سکن میدارند وجهانگیر بادشاه ابن محمد اکبر بادشاه فرنگیان پرتکال را از انجا اخراج کرده طایفه انگریز را مقام داده واکنون انگریزان بران بلاد متصرف اند مولف تاریخ صبح صادق گوید که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را بامان بگرفت اشرف خان منشی در تاریخ فتح القلعه گفته ازان جمله است ۵ تاریخ فتح شد که عجب قلعه گرفت + درنبولا از افراد وقایع دریافت شد که در آخر جمادی الاول سنه یکهزار ونود وشش هجری طوفانی عظیم از باد مواج سورت ومنی ودیگر جا ها رو داد و در دریای شور بسیاری از جهازات تباه وشکسته گردیده در آب غرق گشتند ودر شهر سورت زلزله وباد سخت واقع شد ودران حادثه بسیاری از عمارات شهر وطرف از قلعه سورت از پا افتاد وبعضی ازان بزمین فرو رفت وقریب پنجاه هزار خانه از آتش زدگی بسوخت ومردم بسیار دران حادثه هلاک شدند وآب دریای سمندر بسیار طغیانی کرده اکثر جزائر سعه عمارات وخلایق کثیر دراب فرو رفتند که نشانے ازان پیدا نشد بکلانه درمیان سورت وبندر مارکوستان است آباد که آنرا بکلانه نامند بکلانه ولایتی است معمور وخوش آب وهوا ومنفا لو دسیب وانار وانگور وبرنج وانبه آنجا خوب می شود وهفت قلعه مامور میدارد ازانجمله سالیهر ومولیهر مشهور است ذمیدار آنجا اقوام راشهور است واز هزار وچهار صد سال راجهوران بریاست آنجا قیام میداشتند وطول ولایت بکلانه صد وعرضش هفتاد کروه شماسی وچهار پرگنه وهزار ویک قریه ومحاصل چهار لک روپیه دارد صاحب تاریخ صبح صادق گوید وقتی که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را گرفت درجهان ایام اشرف خان منشی بادشاه مرزا شرف الدین حسین را بدست آورده بجبوس بدرگاه فرستاد ودر عهد سلطنت شاهجهان در سنه هزار وچهل وهشت هجری شاهزاده اورنگ زیب به تسخیر آنولایت شتافت هرچی زمیدار آنجا بملازمت آمد وقلعه بکلانه تفویض شاهزاده نمود

سومنات بروایت مولف هفت اقلیم شهریست برساحل دریای عمان ودربت خانهاے آن شهربت های زرین بسیار بود وبت بزرگ را سومنات گفته اند ودر زمان پیغمبر علیه السلام آن بت را از خانه کعبه برآورده بدست اهل هند برابر جواهر در هندوستان بدست راجهای آن دیار فروختند وایشان بتخانه جهت او ساخته سومنات نام کردند وباعتقاد بعضے آن بت از دریا برآمده وبرخی گویند که ابراهیم فرود آمده فرخی گوید ۵ منات لات وعزی درکه سه سا بودند + زدست بربریت آرای آنزمان آذر + دوزن پیمر شکست دهرزو را امروز + فگنده اند بتان پیش کعبه بی سروبر + منات را زمیان کافران بدزدیدند + بکشور دگر اندر اختندزان کشور + خبر فگنند براندر جهان که از دریا + بتے برآمده زینگونه وبرین پیگر + مدبر همه خلق است وکرکار جهان + بمیاد هنده شمس هست ونو بخشش قمر + کروه دیگر گفتندی که این بت را + برآسمان برین بود جایگاه آور + کسی نیاوراندین مقام که این + از آسمان بجدلے خود آمده است ایدر + بدین بگوید روز ودین بگوید شب + بدین بگوید بحر وبدین بگوید بر + واز کتب هنود معلوم می شود که این بت از زمان کشن که چهار هزار سال می شود معبود هنود است وبقول ایشان کشن آنجا غیب کرده ودر تاریخ حبیب السیر مسطور آمده که سومنات باتفاق ارباب هنش بیست است که هنود آنرا اعظم اصنام دانند وساکنان سومنات ودیگر هنود جمع مردم هندوستان محبان دلدادهٔ این بسته اند وهر شب آن بت را بآب تازه گنگ غسل میدهند واز سومنات تا گنگ زیاده از دویست کروه ودرین مابین مردم گماشته می بودند هر روز آب تازه می آوردند وهزار قریه معموره وقف آن بتخانه در بحر اطلا بوزن دویست من هند درانجا آویخته بودند ودران زنجیر زنگولها بقیمه کرده بودند وهر وقت که آن زنجیر بحرکت می آورده بودند براهمه برآواز آن شروع درعبادت میکردند وسه صد کس بواسطه سرتراشی مقرر بوده وسه صد سازنده وبانصد کنیزک رقاص داشته واکثر رایان دختران خود را نذر آن بتخانه میکردند ودر خلاصة التاریخ از تاریخهای

هنود مینویسد که سومنات پرستش گاه هنود از قدیم است و از انجا سه کروه دریای عمانست و پنج بندر از سومنات تعلق دارد و چشمهٔ سرستی
از نزدیک سومنات برآمد و مشهور است که پیش ازین قریب پنج هزار سال میگذرد که پنجاه و شش کرور آدم میان دو دریا که سرستی و هرن است
افتاده غرق گشتند اما سبب آنرا نه نوشتند و در نیم کروهی سومنات بهاکا هکانیست که کشن را از دست صیاد ماهی گیر تیری بر پاشنه رسید و
بر کنار دریای سرستی زیر درخت پیپل ازان زخم درگذشت و آن درخت را پیپل سرنامند و نواح سومنات سولسر نام قصبه ایست
و انجا معبدیست مشهور بدیو هر مهادیو هر سال پیش از برسات جانوریکه اورا مردم آبی سنگه گویند و در انجا پدید آید خرد تر از کبوتر در رنگش
سفید و سیاه و بوی آن گنده برفراز سقف معبدی نشیند و تفرج کند و بال و پر بیفشاند مردم آنجا خوشبوئیها بسوزند و از مقدار سیاهی
و سفیدی رنگ او اندازهٔ کمی و بیشی باران میگیرند از سیاهی بارندگی و از سفیدی خشکسالی تعبیر کنند پوشیده نماند که سلطان محمود غازی
غزنوی در سنه چهار صد شانزده هجری بعزم انهدام بتخانهٔ سومنات از غزنین در حرکت آمد و در وقت محاصره بین الجانبین زدی صعب
اتفاق افتاد بالآخر قهراً قهراً بگشود و پنجاه هزار کس را همه بقتل رسیدند و سلطان بعد از فتح بدرون بتخانه درآمد منزلی دید بغایت
طویل و عریض مشتمل بر پنجاه و شش ستون که هریک ازان ستونها بانواع جواهر نفیسه ترصیع یافته بود و بنات صنمی بود از سنگ مقدار
پنج گز آنرا در زمین فرو برده بودند سلطان بگزری که در دست داشت او را در هم شکست و قطعهٔ ازان سنگ را بغزنین برده در آستانهٔ جامع مسجد
غزنین فرش کرد و آن تا حال موجود است گویند که سلطان خواست که آن بت را بشکند براهمه باحسن میمندی درساختند که سلک
روپیه نقد میدهیم اگر بت نشکنی حسن بسلطان گفت که مبالغ باید گرفت و بت را نباید شکست سلطان گفت مضایقه ندارم اما بکروه
میدارم آنکه روز محشر مرا محمود بت فروش خوانند و اگر امروز بت نشکنم فردا محمود بت شکن نداکرده شوم بالآخر سلطان آن بت
را بشکست و قریب سه کرور روپیه را جواهر نفیسه از شکم آن بت برآمد سلطان شاد شد و بعد از فتح سومنات خواست که سکسے را
بضبط آنمالک گذارد گفتند از سلاطین این دیار و البشلیمیان از سائر ملوک اطراف ممتاز اند و یکی از ایشان مدتے است بی صاحب
میگذراند سلطان اورا بخواند و سلطنت داد و البشلیم مرتاض گفت از خویشان ما و البشلیم است که با من مخالف است اگر سر او را از تن
رفع کند برابر خراسان مال بغزنین فرستم سلطان و البشلیم را بدست آورد و بدو البشلیم مرتاض سپرد و البشلیم مرتاض گفت کشتن ملوک نزد
ما عیبے است بزرگ و آنرا که این کار کند شکریان اطاعت او نکنند و مقرر است که چون دشمن بدست آید بادشاه زیر تخت خود خانه سازد
و در آنرا مسدود کند و جز سوراخے دران نگذارد که آب و نان بدان راه فرستند تا باشد چنان باشد اکنون مرا قوت آن نیست که او را
چنین محبوس دارم پس سلطان را باید که او را بغزنین همراه برد و چون ملک را ضبط کنم نزد من فرستد سلطان چنان کرد و البشلیم
مرتاض استقبال یافت و مالے وافر بغزنین فرستاد و او را طلبداشت چون حقوق خدمت و دانش و رسوخ عقیدت این دا البشلیم
در دل سلطان متمکن شده بود بخواست که او را رخصت انصراف دهد اما بنا بر عهد و پیمان نتوانست نگاه داشتن طوعاً و کرهاً آن را
بسومنات فرستاد و در حق او دعا کرد و البشلیم مرتاض بدستور رسم خود باستقبال شتافت چه رسم آن بود که چون دشمن را به جنگ
آرند ملک سوار شده او را استقبال کند و چون باو رسد و او را دریابد طشت دابریق بر سر خصم نهد و پیاده پیش مرکب خود بداند چون
بخانه آید او را بدستور یکه مقرر است حبس نماید پس چون از شهر بیرون رفت لشکر پرداخت و چون هوا گرم شد هر کس بگوشه فرود آمد
و البشلیم مرتاض نیز زیر درختی بخفت و رومال سرخ بر رو افگند غلبوانی به گمان گوشت از هوا در آمد و چنگ بران زده منقار فرو برد

آزان سبب یک چشم و اقلیم مرتاض کور گشت در نخالت و اقلیم مسافر حاضر آمد اعیان ملک و اقلیم مرتاض را کور دیده بمقتضای قانون خود که معیوب را هرگز شاهی نداده او را خلع کردند و برون و اقلیم که جنس او مقرر بود آزاد سلطنت برگرفتند و چندے را که مخالفت نمودند بکشتند و همان طشت و ابریق را بسر و اقلیم مرتاض نهادند و تا بارگاه بدوانیدند و بزندانیکه بهر خصم ساخته بودند فرستادند و این از عجایب اتفاق است صوبه ٹھٹھه شهریست قدیم از ائمینه بن سند بن حام بن نوح عم مؤلف هفت اقلیم ٹھٹھه را در هیچ اقلیم ننوشته و همچنین تبان را و راقم حروف خواست که در اقلیم چهارم بعد از کابل و کشمیر بنا بر قربت مرقوم سازد سورنے گفت که هر دو شهر در اقلیم دویم باشند لهذا موافق خلاصة التاریخ بعد از ولایت احمد آباد گجرات مرقوم ساخت پوشیده نماند که ٹھٹھه سند نامتد و در زمان قدیم برهمن آباد نام شهرے بزرگ تختگاه حکام آن دیار بوده و قلعه آن هزار و چهار صد برج داشته هر یک بمقابله یک طناب و پس ازان او بیور تختگاه و بعد ازان دیول و ٹھٹھه و دبیل دار الحکومت است و آن جامع جمیع اشیاء خاصه مروارید که از بنادر آرند و درین ایام حصه ارکسار میگیرند و کان نمک لبن بسیار محصول و بهدوشش کروه آن کان سنگ زرد است و بکار عمارت برند و اکثر مدار برکشتی است که آمد رفت بران کنند و شکار گور خر و خرگوش و خوک آنجا بسیار است و خورش ساکنان آنجا برنج جزات و ماهی شاهی ها را خشک ساخته بر کشتی ها بار کرده به بنادر می برند و مزه دوغ آنجا تا چهار راه برنگردد و از میوها انبه خوب می شود و زنان افسون گر آنجا طفلان را بدیدن جگری ربایند و هفتاد کروه از ٹھٹھه هنگلاج مکانے است منسوب بدرگا مها و شمال و غرب آن دریای شور است از بے آبی و بسیاری پایان راه دشوار است فقرا ایان بسختی روند سرکار سیوستان تابع این صوبه است و بر کنار دریای سند واقع شده و درین حدود کولاب بزرگ است دو روزه راه و آنرا بجز ماهی بر سختی ماهی گیران بر فراز آب زمین سطح ساخته سکونت میدارند چنانچه در کشمیر نیز بر روی آب زمین میسازند و در نیصوبه از حدود ملتان از اچ تا کچ دیگران بطرف شمال کوهای خارا بلند سر کشیده و درانجا قوم افغان و بلوچ سکونت دارند جانب جنوب از اچ تا گجرات کوهای ریگ مساکن قوم بهٹی که سابق ایام رئیس آنها بلمیر بوده دیگر قوم راجپوت نیز مسکن دارند و از بهکر تا نصیر پور و امرکوٹ مردم سومره و دیگران مقیم اند و بزرگترین دریاے این ولایت دریای شور است و تجاران ملتان بهگیر و ایوال را بر کشتیها نهاده در ٹھٹھه می آرند بلک مسافران و قطاع الطریق بر کشتی نزدیکی کنند کمتر وقتے باشد که براه خشکی لشکر رود طول این صوبه از بهگیر تا کچ دیگر آن دو صد پنجاه کروه و عرضش از قصبه مدین تا بندر لاهری صد کروه شرقی آن گجرات و غربی آن کچ دیگران و شمالی بهگیر و جنوبی دریاے شور و سرکارش ٹھٹھه و سیوستان و نصیر پور گجرات و امرکوٹ اینچهار سرکار شتمل بر پنجاه و هفت محال و پنج بندر است و جمله دو نه لک و هفتاد هزار دام مداخل این صوبه است از عجایب اتفاقات در عهد محمد فرخ سیر بادشاه دران دیار در مقدار نیم صد کاهزار جریب ریزهای قند و نبات از آسمان بارید میر عبد الجلیل بلگرامی وقایع نگارے اند باز داشت این رباعی در وقایع نگاشت

رباعی

فوج سیران شهنشه بارکات ۔ فیض از ادب او شده شیرین حرکات
در سال هزار و یکصد و بست چها ۔ باران بارید ریزهٔ قند و نبات

چون وقایع بنظر بادشاه گذشت بر او اعتراض فرمود و معروضش کردند میر عبد الجلیل مخبرے در باب باریدن ریزهای قند و نبات بمهر و دستخط خدا یار خان ایلچی ناظم صوبه آنجا و دیگر روسای معتبر و قاضی و غیره ارباب شرع آن شهر درست کرده دیعقد آمد که شتر بار ریزهای قند و نبات آسمانی از انجا بار نموده بشاهجهان آباد آمد و معرفت حسین علیخان سادات بارهه بخدمت بادشاه رفت و چند خریطه از دراے پر از ریزه های قند و نبات بنذر بادشاه گذرانید بادشاه او را بوقایع نگاری آندیار فرستاد ریزه های قند و نبات بسیار در یکدام آمده بود

وتا سالها مادر در رنگ وصافی وبراقی چون ژاله ونمک سنگ وقوامش بانچنان سخت بود که در هاون وسمه آهنی بشکسته می شد
وخواهش آن بود هر کسے که چند روز در چشم کشیدی ناخنه وجاله ومانده وگل چشم واشتال آن که مانع ابصار باشد بر طرف میکرد وبصر صحیح
چشمان را روشنائی چشم مے افزود ودر داشتن او در چشم باشتغال دفع مینمود در تاریخ صبح صادق مے نویسد اول کسی که بر مملکت سید
در سلمانان دست یافت عماد الدین محمد قاسم بن عقیل واما دحجاج بن یوسف ثقفی بود وبعهد خلافت ولید بن عبد الملک باشش هزار
مرد پسند آمد ودر سنه نود وسه هجری شهر دنبل بگشود وبلدة ترون به امان بگرفت و ستان رفت رای داهیر صاحب سند با پنجاه هزار
سوار مصاف داد وبقتل رسید محمد قاسم بملتان رفت وبگشود ودختران رای داهیر را فرستاد وچون فوت کرده جود بدمشق نزد
ولید بن عبد الملک بردند او بریکی عاشق شد وبشبستان خویش خواند ودختر گفت من خلیفه را نشایم چه عماد الدین محمد قاسم در من تصرف
کرده ولید برنجید وبه محمد قاسم نوشت که خود را درپوست گاو کرده بدار الخلافت بشتاب او چنان کرد ودر راه هلاک شد ولید بدختر گفت
بدیدی که محمد قاسم را بیجا کرده بود بچه عقوبت هلاک کردم دختر گفت او را بے گناه کشتی واز عقل بهره نداری وبقوت طالع ملک
میرانی من نگویم پدر او را متهم ساختم تا به قتل رسید ولید از مکر او تعجب کرد ومنفعل گشت بالجمله بعد از محمد قاسم چندی از احفاد بعد انصار
دران دیار حکومت کردند پس ازان رسیدا ران آنجا که ایشان را سومره گفتندی متصرف شدند ودر عهد ایشان سلطان شهاب الدین
غوری متصرف شد وبسی گذشت که شمس الدین ایلتمش صاحب دهلی بران مملکت استیلا یافت وپس از چندے سومران دیگر بار بگرفتند
وسالها حکومت کردند ودر عهد سومران طائفه از اهالی سند که ایشان شمسه گفتندی وخود را از اولاد جمشید شداد شمردندے خروج کردند
ومملکت بگرفتند وخود را حام لقب نهادند اول ایشان حام آنرا بود وآخر آن طائفه حام فیروز است ودر نهصد وبست وهفت شاه بیگ
بن امیر ذوالنون بیگ ارغون حاکم قندهار کز ذکرش معته ترخانیه که اندرلے او بود در قندهار بیاید تخته را از حام فیروز بگرفت واستقلال
یافت خرابی سند از بحبت بعد ازان حام فیروز چند سال سرگردان ماند تا آنکه در نهصد وچهل ودو بر دست سپاه همایون بادشاه بقتل رسید
ودر خلاصه تاریخے مے نویسد که حام فیروز ملازم بهادر شاه ابن مظفر شاه گجراتی وخترخود را بنکاح بهادر شاه داد وهمانجا در گذشت ودر
عهد اکبر شاه بادشاه آن ولایت بر دست او مفتوح شد وآن دیار تا عهد محمد شاه در تصرف سلاطین امیر تیمور گورکانی ماند وهم در عهد او وقتیکه
نادر شاه از هندوستان مراجعت کرد ندا یار خان لغی حاکم سند بخدمت شتافت ومطمئن باز گشت ازان زمان آن ملک از تصرف سلاطین
غوریه بدر رفت والکنون که هزار ویکصد ونود وپنج هجری است دران دیار دمنان تیمور شاه ابن احمد شاه ابدالی بادشاه کابل وقندهار متصرف
است **صوبه ملتان** شهرے قدیم است واز بنیه ملتان بن سندبن حام بن نوح عرم است ستان آنجا باعتدال وتابستان بافراط وباران
کمتر بود وچست دشطرنجے انجا نیکو بافند نیکو مے سازند ومزار اکبر اولیا در انجا است چنانچه قبر شیخ بهاؤ الدین ذکریا اندرون قلعه واقع است
وآن طرف دریای سند قبر سلطان سرور است ودر قصبه اچ قبر شیخ جلال نبیره بخارے مشهور بمخدوم جهانیان است سرکار دیالپور
اثر ایران پائین نیز مانند وطرف مشرقی ملتان است ومزار شیخ فرید گنج شکر که از نژاد فرخ شاه کابلیست در انجا است ودرین سرکار گورخر وگورکو
دیو سکونت دارند وهر سال دو برسات از دریای ستلج ویاه ودرین سرکار طوفان آب می شود ودر خریف غله خوار ودر ربیع گندم پیدا می شود
وچیل کروه سمت غربی ملتان در دامن کوه بلوچان مقیم اند وسمت جنوب ملتان بمکر قلعه ایست متین ودر دریای سند بالچ رود پنجاب یکی شده
بحوالے آن قلعه میرسد ودو شعبه شده یک شعبه بجنوب ودیگر سال بقلعه مذکور میگذرد ودر ان دیار تا بستان بسیار دبارش کمتر بود وسیوه نیشکر خوب

می شود و بهکر دستے فراخ است و در تابستان آنجا باد سموم تردد و چون دریای سند از جنوب به شمال میل کند آبادی دیهات را خراب سازد لهذا اکثر عمارت آنجا از کاه و چوب سازند طول این صوبه از فیروزپور تا سیوستان چهار صد کروه و عرضش از جیسلمیر یکصد و بست و پنج کروه شرقی پیوسته بسرکار سرهند غربی بکچ و کچران و شمالی سورکوٹ و جنوبی صوبهٔ اجمیر و سرکارش ملتان و دیالپور و بهکر این سه سرکار مشتمل بر نود و شش محال است و مداخلش بست و چهار کرور و چهل و شش لک و پنجاه هزار دام است و ظهور اسلام از ملتان بسعی عماد الدین محمد قاسم داماد حجاج بن یوسف ثقفی چنانچه در محله گذشت و گویند که بعد از محمد قاسم ملاحده بران دیار دست یافتند و سلطان محمود غزنوی ایشان را دفع کرد و آنجا نایب گذاشت و چند کس از فرزندان سلطان دران دیار حکومت کردند پس دیگر بار ملاحده مستولی شدند و سلطان شهاب الدین غوری آن دیار بگرفت و بناصر الدین قباچه که از اکابران امرای غلامان سلطان بود بسپرد و شمس الدین ایلتمش در عهد خویش قصد ملتان کرد چنانچه طاقت رزم نداشت و به قلعهٔ بهکر رفت نظام الملک وزیر ایلتمش اینج بگرفت و روی به بهکر آورد چنانچه بر کشتی نشست و خود در بیاض رساند ناگاه بادے سخت وزید و کشتی غرق شد و این واقعه در شش صد و بست چهار اتفاق افتاد و ایلتمش در ملتان نایب گذاشت و همچنین امیرے از امرای ملوک دهلی حکومت ملتان میکردند تا آنکه سلطان محمد شاه نبیرهٔ رایات عالی مرزا خان بحکومت آن دیار رسید و چون کار بادشاهی ضعیف گشت و حلکے در ملتان از آسیب سپاه شاهرخی بجان آمدند بمقتضاے عقیدتیکه با شیخ بهاؤالدین زکریای ملتانی داشتند شیخ یوسف را که تولیت روضهٔ شیخ داشت بسلطنت نشاندند راے سهره که اسیر تنگاه بود بخدمت نوشت شیخ یوسف برسم ملوک دختر و پیرانجو است و او را بعد ودے چند بشهر راه داد راے سهره خود را بیاران انداخت و کاسهٔ پر خون بخورد و قی کرد و خود را بمردن افگند و گفت قوم حرامکه بیرون شهر اند بخوانند تا هیبت کنم جمعے کثیر از ایشان به شهر در آمدند راے سهره برخاست و شیخ یوسف را بگرفت و حبس کرد بالآخر نزد سلطان بهلول لودے والی دهلی فرستاد سلطان شیخ را اعزاز کرد و دختر خود را به پسر او داد بالجمله راے سهره خود را به قطب الدین لنگاه ملقب ساخت و در هشت صد و چهل و نه هجری خطبه بنام خود خواند و بعد از و پسرش سلطان حسین لنگاه بحکومت نشست درین اثنا سلطان بهلول لودی پسر خود بابک شاه را بتاتارخان بتسخیر ملتان فرستاد و هر دو بمحاصرهٔ ملتان پرداختند سلطان حسین لنگاه برادر خود شهاب الدین را که یعنے کرده بود گرفته حبس کرده بملتان شتافت و خود را بشهر افگند روز دیگر باد او زده هزار مرد م بزرگ گاه شتافت و امر کرد تا تمامی سپاه پیاده شدند و هر کدام سه تیر افگنند بابک شاه و تاتارخان بهزیمت رفتند سلطان حسین ظفر یافت گویند وقتے یکی را برسالت نزد سلطان مظفر گجراتی فرستاد و گفت که طرح قصر گجراتیان را بر کاغذ نقش کرده بیارے تا آنچنان بسازم رسول برفت و بازگشت سلطان از قصر گجراتیان پرسید رسول گفت ای سلطان اگر حاصل همه مملکت خویش صرف کنی یک قصر آنچنان ساختن نتوانی سلطان غمگین گشت عماد الملک وزیر گفت سبب غم چیست گفت من بادشاه ام در قیامت حشر من با بادشاهان خواهد بود از سلطنت بی نصیب ام چه قدرت ساختن قصرے ندارم وزیر گفت ازین رنجه مباش هر مملکتی را از خیرے شرفی است شرف گجرات همان است و شرف ملتان آنست که اینجا علما اند بسیار که یکی مثل ایشان در گجرات نیست یکی از ایشان شیخ یوسف بوده به دهلی رفت و سلطان بهلول لودے دختر پسر او را داد سلطان شاد شد و وزیر را بنواخت بالجمله آخر من آن طائفه سلطان حسین لنگاه این سلطان محمود لنگاه است که در عهد مرزا شاه حسین ارغون والی قندهار رسند که لشکرش در قندهار مرقوم است شهر قندهار را قهراً گرفت و لشکریانش هر کرا یافتند اسیری گرفتند و المتنیان انچه

خواستند کردند پس شاه حسین ارغون لشکر خان و شمس الدین را بملتان گذاشته بسیند بازگشت لشکر خان باتفاق ملتانیان شمس الدین را
براند و مستقل گشت و در عهد همایون بادشاه ملتان را بمرزا کامران سپرد و چون شیر شاه دهلی بگرفت آن ولایت را نیز متصرف گشت
و در عهد محمد اکبر بادشاه تودرمل آنولایت را بر ملوخان مسلم داشت و در میان هند و خراسان ترک مقرر داشت و در جلد دهم کشور شهر شی استوار
بنا نهاد و اکنون که یک هزار و یکصد و نوزدهم هجری است تیمور شاه بن احمد شاه ابدالی والی قندهار بران دیار استیلا سیدارد اوڑیسه
از گنگ نیز نامند و آن مملکت سمت مشرق و بنگاله مایل بجنوب است سی و چهار لک روپیه جمعدار را و صوبهٔ اوڑیسه مشتمل بر دو پنج
سرکار است و در خلاصة التاریخ مسطور است که هژده سرکار دارد و اهل آندیار را نکاح از برگ انار و قلم آهنین سرتیز بود که ازان بر برگ
مارنویسند پیچ وقت آن زائل نشود و اوڑیسه را کج بتی نیز نامند و در موضع پوری پوراز اعمال کلچ بتی بتخانه بس عظیم که جگناتهه نام بسیار
یعنی بلهدر و جواهر از صندل ساخته تفصیل این اجمال آنکه بنوبے بدارای پنجاه و دو انگشت بعض کمینم دست از عجائبات قدرت
در نظر آورده آنملک که اندرون نام داشت و سابق ازین آنرا ظهور نهیعنی اشارت شده که بساحل دریا و در آمد راجه آنرا از دریا
برآورده در جوف قالب بلهدر نهاده بجگناتهه موسوم ساخت کالا پهار نوکر سلیمان گیرانی چون برین دیار چیره دستی یافت آن چوب را
در آتش انداخت بسوخت سپس در دریا بشور افگند باز مردمان آنرا برآورده بدستور در جوف قالب نهادند نمایش گاه هر کدمه بدو فرسنگ
سگرف برگذارند طول آنصوبه بست یک کروه و عرضش صد کروه و سرکار آن میدنی جیلمیر و بیدرک و گنگ و کلنگ و راجمندر
وغیره بیزده سرکار شتمل بر دو صد و شش و دو محال از کرور روپیه ایزاد باشد و مداخلش چهل و چهار کروه و یک لک و پنج هزار دام است
مولف هفت اقلیم مینویسد که در زمان سابق قبل از استیلای سلمانان راجه اوڑیسه بوده مکند دیو نام و او را چهار صد زن بوده و
جهت هر یک خانه علحده ساخته و یک دست رخت پوشیدنی در هر منزل ترتیب داده و حجامی وظیفه خوار تعین ساخته که اگر عربے وارد
شود آن حجام آنرا غسل دهد و رخت پوشاند و بران منزل برود آن شخص بازان منزل شرط ثلوث بجا آرد و روز دوم خرج راه یافته
رخصت شود و این را از جمله خیرات اخروی سید انست و شوکت آنرا چه مرتبه بود که در حین سواری او چهار هزار کس با تخته ها و دستمالهای
پر از گل و ریاحین بر سر و دوش گرفته برهمین دیسار آوبر فتند و چون بمنزل میرسید در فور بیلداران باغچه در کمال لطافت ترتیب میدادند
و گویند در سابق ایام گاه گاه از رایان بنگاله چون لکهمن وغیره بران دیار متصرف بودند هرگاه داؤد خان کراتی از امرای شیر شاه افغان
بنگاله استیلا یافت و به سلطنت نشست بفرمان محمد اکبر بادشاه منعم خان خانخانان بجنگ و صلح او را مطیع ساخت و بنگاله ازو گرفت
و اوڑیسه را با و باز گذاشت و بعد ازو قتلو خان افغان برادر اوڑیسه استیلا یافت و پس ازان اکبر بادشاه منهزم به سلهٹ رفت و استیلا یافت
و راجه بچیمار را که قصد سلهٹ داشت بشکست و چهار صد فیل بدست آورد و باز میدان بنگاله محاربات کرد و چون اسلام خان حبشی بفرمان
جهانگیر بادشاه والی بنگاله شد شجاعت خان وغیره امرای را بزرم او فرستاد و عثمان خان سپاهش بسیار اندک بود رزمی صعب کرد و ظفر
یافت و بسیاری از امرای جهانگیر بقتل رسید مه شجاعت خان حیران بامعدودی چند در سیدان ایستاده بود ناگاه تفنگے به عثمان خان رسید
و در گذشت افغانان که ظفر یافته بودند در هزار دست و یک بهزیمت رفتند و بعد ازو روزگار افاغنه ازان دیار سپری شد و از عهد
جهانگیر بادشاه تا زمان محمد شاه بنیره بهادر شاه بن اورنگ زیب بادشاه عالمگیر از طرف ناظم بنگاله بران مملکت نائب می نشست تا آنکه
در عهد محمد شاه مهابت جنگ علی وردی خان ناظم بنگاله بعد از محاربات بسیار از دکنیان عاجز گشته آندیار را در بست سوای سرکار میدنی پور

در جوٹہ مملکت بنگالہ بر رگھوجی بھوسلہ دکھنی کہ از نزد یکان راجہ ساہو بود داد و بعد از و پسرش جانوجی بن رگھوجی بھوسلہ کہ ناگ پور نیز در تصرف داشت مستولی شد و بعد از و اکنون دو ہزار و یک صد و نود و پنج ہجری است پسرش سوداجی بن جانوجی بن رگھوجی بھوسلہ دکھنی مرہٹہ بران دیار متصرف است در ینولا شنیدہ می شود کہ جنا پسر سوداجی با سپاہ بسیار بعزم کلکتہ و بنگالہ از ناگ پور تا بتالیسر بندر رسید جنرل بیٹن گورنر صاحب کلان کلکتہ کہ روی عافیت اندیش است قریب چہل لک روپیہ او را تواضع کرد تا راضی گشت و کلاے سوداجی از رقم حروف در چاربٹین صاحب کلان جاہ دیدہ و صاحب کلان ایشان را بسیار خاطر میکردند فرمارا ج بہ نزدیک اوڑیسہ ملکے ست کہ زنان آنجا ریاست کنند و مردان آنہا مانند زنان زیور بر خود بندند و زنان جز ستر عورت پوشش از برگ درختان بود و زنان چون مردان کار کنند و شغل کشت کار و حرب وغیرہ و مردان کار منزل و سرائے و خانہ بکنند و ہنگام مہمانی زنان بر مردان شوند و مردان را بزیر افگنند بنگ و بنگالہ مؤلف تاریخ صبح صادق گوید کہ بنگ بن ہمد بن حام بن نوح را فرزندان بسیار شدند و بنگالہ آباد کردند و بقول مؤلف ہفت اقلیم بنگالہ ملکے ست در غایت وسعت و ہوائے آنجا نہایت اعتدال دارد و بہ قوی قریب بہ اعتدال و ہستان میانہ و حاصلش برنج و فوفل و فلفل و راز و آبریشم است و انجا ضبط غلہ بخشی نیست رعایا بواجب نقد موجب اقساط ماہواری داخل خزانہ بادشاہی میکنند و از میوہ ہا انبہ و اناناس و کیلہ و کٹھل بسیار بود و دیگر در حدود بنگالہ درخت کہ انبہ و انگور بار می آورد اما اکنون کسے ازان نشان ندادہ و الیصا لکن میوہ ایست برابر کردکان دارو طعم انار مفہوم می شود و سکاشر نساجی را نیک بیع کردہ اند چہ خاصہ و ململ و دیگر اقسام پارچہ آنملک پانام بودہ چنانچہ در ضمن ہر شہر مرقوم شود و گویند کہ تاج خان کرانی برادر سلیمان خان افغان حاکم بنگالہ از امرائے شہر شاہ جہان مولانا غزالی مندلی فرستادہ بود کہ بست و ہفت درعہ طول و یکنیم درعہ عرض صداشت و ہر گاہ درشت گرفتندے ہمہ پنہان شدی و طول مملکت بنگالہ بروایت مؤلف ہفت اقلیم سہ صد کروہ و عرضش دو صد و ہفتاد کروہ و ہر کروہ یک میل است شرقیش متصل آب شور و غربیش پرگنہ سورج گڈہ و شمالش بولایت کوچ منتہی شود و جنوبش پرگنہ جسوہ است کہ مابین اوڑیسہ و بنگالہ واقع شدہ و از متعلقات بنگالہ است و مجموع ولایت بنگالہ منقسم بہ بست و دو تومان از غلبہ است او سرد سالکا پوکہ جالکا تومان مند و مالدہ و سری و کوچ و بروایت مؤلف خلاصۃ تاریخ طول انصوبہ از بندر حالکا تا ملیا گڑھی چہار صد کروہ و عرضش از شمال تا سرکار مدارن دو صد کروہ و شرقی رویہ دریای شور است و غرب صوبۂ بہار و سرکارہای انصوبہ بکلانہ و سلیم آباد و تاج پور و بنجرہ و نارنگ آباد و ماروہہ و سلمت و فتح آباد و مانڈہ و حبیب آباد و ستارگانون و چاٹگانون و شریف آباد و مدارن و کہوارہ گہاٹ وغیرہ بست و ہفت سرکار مشتمل بر یکہزار و یکصد و نود محال و مداخلش صد کرور و بست و نہ لک دام و چہار ہزار و دو صد توپ و چہار ہزار و چہار صد کشتی است و وجہ تسمیہ بنگالہ بر غم مردم آنديار آنکہ در موسم برنگال تا شش ماہ آنجا باران می بارد و فرمارواياں سابق آنديار را بنا بر کثرت طغیانی آب در سائر الکا خیابانہا بعرض بست گز و زیادہ بران بارتفاع دہ گز بستہ اند و آنرا بزبان آنديار آلہ گویند لفظ آلہ در آخر لفظ بنگ در آوردہ بنگالہ نامند بالجملہ در برسات زمین ہمہ آب فرو شود و آن بستہ و خیابانہا بیرون باشد و اماے آنديار را مدار اکثر مدار بر کشتی باشد و غذاے مردم آنجا شیر برنج و ماہی است و برنج را نچتہ در آب سرد نگاہ دارند و روز دوم غذا کنند و بقول شرینی بیشتر خورند مخفے نماند کہ چنانکہ صوبۂ بنگالہ در عہد شاہ عالم بہادر شاہ ابن اورنگ زیب عالمگیر بجاگیر شاہزادۂ عظیم الشان خلف

بہادر شاہ مقرر بود از طرف شاہزادہ مبارز الملک سربلند خان آنجا حاکم بود کسانیکہ ہمراہ والد راقم حروف ملازم سربلند خان بودند
می گفتند کہ سربلند خان جائیکہ اکنون مہاجن نولی قسمت عمارتے قالی جہت استقامت خویش و اطراف آن جہاونی لشکر بہتہام
معتبر مقصود بنگ نامی طرح انداخت آن بہ مقصود آباد معروف گردید و بعد سربلند خان رفتہ فرضہ شہر عظیم گشت چون مرشد قلیخان
ناظم آن دیار شد سعی موفورہ در آبادی آن نمود و مرشد آباد نام نہاد و ہالکہ موسوم بجہانگیر نگر شہر نیست در غایت خوبی عمارات
و باغات کہ ثانی آن ندارد گویند کہ نان و پنیر و حاضری آنجا بنام است و ظروف مس آنجا خوب می سازند در زمان سابق دار السلطنت
مملکت بنگالہ بودہ و جہانگیر بادشاہ آنرا موسوم بجہانگیر نگر گردانید چاٹ گانون کہ سالکانویز نامند از بنا در مشہور است و در آنجا
خاصہ و آبخورہ و صحن و دیگر آشنہ نیک و فیل بسیار پیدائی دارد و فیل سفید نیز بدست می آید اما کمتر و اسپ و شتر و خر گران و بزو گاو و گاؤمیش
اندک باشد و در ہزار و یکصد و نوہجری جہاونی کمپنو انگریز متصل نگرام بود مردم چاٹ گانون سے گفتند کہ گاؤ و گاومیش آنجا بسیار
سے شود و شاید کہ در وقت مؤلف خلاصۂ تاریخ گاؤ و گاومیش آنجا پیدائی نداشتہ باشد لیکن گاومیش ارنہ صحرائی آنجا باشد
دارنگا و میش خانگی عظیم الجثہ بود و با شیر و فیل مقاومت کند و اکثر مردم آندیار سیاہ فام و کوسہ باشند و در دینداری
و مسلمانی بغایت مستعد باشند و حصر آنجا کہ سیتل پاٹی نامند پسندیدہ بود و از جملہ عجائبات چاٹ گانون یکی آنست کہ وقتے
راقم حروف خطی مشتمل بر عجائب و غرائب چند از ہر دیار بخدمت کپتان جوناتہان اسکاٹ نوشتہ بچاٹ گانون فرستاد صاحب
در جواب آن برقلم نوشت کہ چون آنمہربان برلے تفرج خاطر اینجانب سعی و تردد کردند دو سند ارنیز برای مطالعۂ آنمہربان
یکی از غرائب چاٹ گانون مینویسد کہ میان دو کوہ رفیع چاہ ایست و دران شعلۂ آتش در کمال جوشش غلغلہ برمی آید اما آب
آن چاہ چندان گرم نیست جماعۂ سنود آنجا کہ نادان اند آنرا معجزہ پنداشتہ بر اطراف آن چاہ عبادت خانہا از خشت و گچ
ساختہ اند مہربان من سبب آنش ظاہر است کہ خاک چاٹ گانون اکثر جا از نقب و گوگرد است بہم آمیختہ و ہوائے گرم
منفوشش اندآن ہر دو کہ در زمین بہ جنبش آید بآن آب میرسد و ازین سبب بآمیزش آن آتش افروختہ می شود و گاہ باشد
کہ ازین سبب زلزلہ نیز حادث شود گویند کہ اگر کشتی در دریای عمان تباہ شود در بندر چاٹ گانون برآید وقتی شیخ محمد فاخر مشایخ
ساکن آباد کہ راقم نیز با او ملاقات داشت بعزم حج در ہگلی بندر بکشتی نشست و نوزدہ روز برفت باد مخالف کشتی را بر دد
و تباہ گردانید کشتی بہ چاٹ گانون رسید محمد فاخر از راہ خشکی تا آگرہ آباد آمد و چندے بماند و باز بہ حج شتافت و دریای چاٹ گانون
یکی گنگ است و دوم برمہ ہر کہ از گنگ بگذرد می آید و کارندہ ہا سراب سازد و بشورہ دریا در شود مؤلف خلاصۂ تاریخ گوید کہ
بسر حد چاٹ گانون ملکے ست کہ آنرا ارجنگ و ہر جنگ نامند و معدن الماس و یاقوت و زر و نقرہ و مس و نفت و کبریت
در آنجا بود و ساکنان دیار کمہ را با مردم ہر جنگ مخاصمت باشد و زبانی ساکنان کمہ دریافت شد کہ ارجنگ و کمہ نام یک ملک
واحد است نہ آنکہ ارجنگ و لایتی جدا ست و کمہ ملکی دیگر است بالجملہ کمہ کہ از جنگ گویند از چاٹ گانون راست بطرف مشرق
افتادہ و دستر خوناتہان اسکاٹ کہ در چاٹ گانون بود بسیار مردم کمہ در چاٹ گانون آمد رفت میداشت زبانی ایشان بارا قم
ہی فرمود کہ چون شاہزادہ محمد شجاع ابن شاہجہان بادشاہ از برادر خود محمد اورنگ زیب عالمگیر منہزم بکمہ رفت راجہ
آنجا مقدم او را معتبر داشت محمد شجاع آنجا بیاسود و بعد چندے راجہ آنجا بشنید کہ در سیستان شاہزادہ کامگار خترے ماہ رویہ است

هوس آن کرد و اندیشید که تا محمد شجاع زنده است تو اصلت دست ندهد پس با عیان مملکت خویش گفت که محمد شجاع را خیال ریاست این دیار در سر پیدا شده صلاح چنین افتاده که شجاع را از میان بردارید راجه فوجی بر سر خانه شجاع فرستاد و شاهزاده با سپاه راجه رزم کرد و چند کس از رفیقان شاهزاده کشته شدند شاهزاده بر کشتی نشست ملاحان کشتی که از ملاک راجه بودند کشتی را سوراخ کردند آب در کشتی آمد و کشتی غرق شد محمد شجاع شناوری میدانست شناوری کردن گرفت چون نزدیک کنار رود رسید مردم راجه که بر ساحل ایستاده بودند به تیر و سنگ و نیزه زدن گرفتند تا محمد شجاع مجروح و ناتوان شد و غرق گشت و هلاک گردید راجه کمله بر در آن دختر را برسم هنود بعقد خویش در آورد و هنگام زفاف آن دختر خود را دیوانه کرد و پارچه خویش و راجه بدندان گرفت و پاره کرد و دیگر حرکات دیوانگان و المخولیان ظاهر نمود و تن بمباشرت نداد راجه برنجید و او را در یک خانه حبس کرد و هیچ چیز از اسلحه و آهن و سنگ و چوب پیش او نگذاشت و دختر چون دید که مردم ما را تنها درین خانه گذاشته بیرون رفتند و در را به بستند بعد ساعتی برخاست و سر خود را چند نوبت بدیوار زد و جان داد دیگر روز که خبر از در گرفتند او را مرده یافتند بسیار تاسف کردند چون خبر بحضرت بستن راجه بر محمد شجاع و کشتن او رسید گرفتن دختر و جان دادن دختر این همه با عیان ممالک و شهر شایع شد مردم مملکت بر راجه بشوریدند و او را از سند برخاست خلع نمودند و دیگری را بر مسند راجه نشاندند و کفش های محمد شجاع را بر سند آویختند چنانچه وقتیکه بر مسند بنشیند آن کفش و نعلین مثل چتر بر سر او باشد و رفته رفته آن نعلین را مثل درفش کاویانی بجواهر نفیسه ترتیب کردند و تا اکنون آن نعلین موجود است و هر کسیکه بر مسند راجه نشیند آن نعلین بر سرش بجای چتر باشد و ارجنگ مملکتی وسیع است مولف صبح صادق گوید که فقیر خان از امرا بار یک بادشاه از خلیفه آباد که بسمتش بود روی به ارجنگ آورد و مستولی یافت و در آن دیار نائب گذاشت و باز گشت چنانچه در احوال ملوک بنگاله بنا بر لکنوتی بروایت مولف خلاصة تاریخ شهریست قدیم و در زمان سابق دار الملک بنگاله بود همایون بادشاه هوای آنجا خوش یافته به جنت آباد موسوم گردانید و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که کور را جنت آباد نام نهاد بالجمله لکنوتی قلعه استوار دارد و در شرقی آن کولاتی است اگر در بندان شکستی رود شهر در آب غرق شود و مولف هفت اقلیم گوید که آن کولاتی بسر خود است و جتار سوتی که قسمی از پارچه است درین تومان نیک می شود ململ لکینم آباد نیز گویند سرکار سلهٹ در آن کهار است و سپاری انجا مشهور است و میوه سنکره که نارنگی خام و ازان بزرگتر است آنجا بسیار شیرین پیدا می شود و چوب چینی و درخت عود افزون تر میباشد و در یکی از مضافات او محمود آباد نام فلفل دراز بسیار بکارند و اگر بدست کارند درشت و صمیم شود و فیل در آنجا بسیار می شود باواجب ان پنج لک و نود و هفت هزار و پانصد و هفتاد و پنج است و در بعضی پرگنات آن تومان ابر بشم حاصل می شود شریف آباد در بعضی مواضع آن عورات برابر ذکر آدمی چیزی از گل و سفال ساخته بعد از فراغت استخوان سفال بدبر فیل اشتغال کرده رفع آلودگی مینمایند و هر چند حکام سعی کردند که این شیوه را برطرف سازند صورت نیافت مداران در یکی از مسوباتش سر پورنام کان الماس می باشد و در بعضی مضافات آن بومان نیک راوکاه آنرا که شود سرسبزی وارد می سوزانند و خاکستر آنرا در دیگ چندان می جوشانند که نمک حاصل می شود سنارگانون سه لک و سه هزار روپیه حاصل میدارد و بجز نمک چیزی حاصل نمی شود و از اقسام پارچه خاصه و ململ و نین سکمه و کفایل آنمقام بنام است سیری ساکنان آنجا اکثر اولاد خود را خواجه سرا می سازند و در دیگر بومان بنگاله نیز خواجه سرا می کنند و آن سه قسم می باشد اول صندلی که آلت و خصیتین را دور سالی

از پیچ بیرند و طلسے نیز گویند و دوم بادامی که قدری آلت بصلی داشته باشد سوم کافوری که خفتین را در خورد بسالی نمایش نمایند
کرده باشند مالده پارچه مالدی آنجا باتام است کور در زبان سابق دار الملک بنگاله بود و همایون بادشاه آن را بجنت آباد موسوم ساخته
و قلعه کور از بنیه علاء الدین حسین شاه شریف در ازمنهٔ سابق از قلعه معتبر هندوستان بوده غربی آن قلعه آب گنگ است و سه طرف
دیگر آن هفت خندق داشته و فاصله مابین دو خندق تخمیناً سه طبقات بوده و عمقش آنقدر دارد که فیل از عبور آن عاجز آید و اکنون
آن قلعه خراب است و بسیاری از سکنای آنجا انگریزان برکشتی گذاشته بکلکته برند بلج محل مابین شهر عظیم آباد و شهر مرشد آباد واقع
است شهرے مطبوع بر ساحل دریای گنگ که دریا از طرف شمال آن گذرد واقع ست سه کروهی آن برطرف مشرق شهر نالهٔ رود
هوا از کنار گنگ تا کوه سمت جنوب بمسافت نیمکروه تخمیناً از سنگ تیار می بوده باشد دیوار گلی ساخته و دروازه دران نصب کرده اند
افواج میر محمد قاسم خان از مقام سوفی منهزم از انگریزان شده در انجا یکنیم ماه با میر محمد جعفر خان و انگریزان بجنگ توپ و تفنگ
پرداخته بالآخر انگریزان بر الیشان شب خون زده شکستے فاحش دادند راقم حروف در فوج میر محمد قاسم خان حاضر بوده هر چند بعضے
تدبیرات جنگ را با میر اسد الله خان و دیگران گفت نشنیدند و بر وز بدگرفتار شدند راقم حروف از اتفاقات پایندگی یعنی از شاهد رود
بتفصیلش در نسخهٔ لوح محفوظ رقم نموده چه دو روز پیش از شبخون دیده بود تدبیری اندیشید و آن مطابق تقدیر آمد و ازان حادثه نعم
احمال و اقبال خویش نجات یافت بارنگ آباد از ابنیهٔ بارنگ شاه بن ناصر شاه است نیشکر و فلفل گردد فلفل دراز پارچه خاصه دهوتی
وغیره آنجا نیک میشود و خاصه استیار پوری بهترین خاصه آن لوتان است سرکار بکلانه این بکلانه دیگر است بروایت خلاصه تاریخ
بر دریاے شور واقع است و در حواشی قلعه آن درخت زاریست و در آغاز برماه الهی دریا تموج خیز برآید و مواج بسان کوه برخیزد
و از یازدهم تا آخر ماه مرتبه مرتبه بکاهد چنانچه نو ماه کمتر شود آن نیز کم شود و این را مدو جزر دریا گویند و نزدیک آن دریا کامروت است که
آنرا کامور و گویند حسن ظاهری آنجا دجادوگری و طلسم سازی بسیار بود هر کرا خواهند تسخیر قلوب کرده مطیع سازند و دیگر بافسون گرے
و سحر از گردش فلکی و حادثات آینده و گرانی و ارزانی غلات و درازی و کوتاهی عمر خبر دهند و زن استنی را بعد گذشتن ایام معهود
تکلم در بچه بیرون آرند و معالجه شکم زن کرده درست سازند و مؤلف تاریخ صبح صادق گوید مملکت کامروت بعد از عبور شهر بیت
که گرشست از اجداد رستم بن زال در عهد ضحاک باری بران پل بسته سرکار کوره گهاٹ پارچه ابریشمی و بانات هندو اسپ کوٹ انجا
می شود و میوه هندی بسیار بود و خواجه سرائے آنجا افزون شود و بقیمت سهل و اندک بدست آید کوچ مابین شرقی و شمالی بنگاله
واقع شده و یک حد او بولایت خطا منتهی شود و حد دیگرش کوره گهاٹ است و از سرحد خطا که آن موضع اسام خوانند تا ولایت کوچ
بست روزه راه است پس مابین کوچ و ولایت خطا ملک اسام واقع است باین نوع که سرحد کوچ پیوسته است بملک اسام و سرحد
اسام پیوسته است بسرحد خطا و همیشه مردم خطا در ملک اسام شده بکوچ آمد و رفت می دارند و بروایت مؤلف خلاصه تاریخ اسام
ولایت وسیع است فرمان روای انجا را چون روزگار بسرے شد اعیان ملک همه مال او مدفون کنند و حاصل کوچ آبریشم و فلفل و
اسپ نامگن است مؤلف هفت اقلیم گوید که در ولایت کوچ غار یست که بعقیده اهالی آن ولایت المنزل دیو است و نام آن اهی
است و مردم آن دیار را با نهی اعتقاد تمام است و در سالی یکروز عید کنند و در انروز هر قسم جانور در ولایت الیشان می باشند می کشند
و ثواب ان بتے آید میسازند و هم چنین دران دیار رهبوکیان جماعتے اند که خان خود را فداے راه آن بتے مے کنند و می گویند

که مارا انبی طلب کرده است و دران روز یکه ایشان بهوکی می شوند هرچه میخواهند میکنند و با زن و دختر هرکه خواهند صحبت می دارند و بعد از یکسال دران روز عید گشته می شوند و در مآثر عالمگیری نویسند که در سال هزار و شصت و هفت در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه پیم نرائن راجه کوچ خبر بیماری شاه جهان شنیده بعضی از ممالک پادشاهی جدید را خود را متصرف گشته و همدرین ایام راجه اشام بجی سنگه نام لشکرے عظیم از راه خشکی جهت تسخیر ولایت کامروپ تعین نموده چون اورنگ زیب عالمگیر ابن شاه جهان بسلطنت هند رسید بیزدهم ربیع الاول سال چهارم جلوس عالمگیری مطابق سنه هزار و هفتاد و یک هجری خانخانان حسب الحکم عالمگیر از خضر پور روانه آنسمت گردید و شهر کوچ را فتح کرده بعالمگیر نگر موسوم ساخت و فی الفور از راه کوره گهاٹ بجانب ولایت اشام شتافت و خطه بکر کالونه که دار الملک اشام است در مدت پنج ماه ششم آن سال مفتوح ساخت و غنائم موفور بدست آورد و چون ایام برسات رسید خانخانان در شهر اپور استقامت گزید و تمام روی زمین را آب گرفت آشامیان شورش انگیخته از کرگانو و دیگر مواضع کسان خانخانان را برانند و متعرض شدند همچنین بیم نرائن کوچ را از مردم خانخانان انتزاع نمود چون برسات آخر شد و آب روی بکمی آورد و نوین نمودار شد افواج خانخانان از هر سو بتاخت و تاراج پرداختند و خلقے کثیر به قتل رسیدند راجه بکوهستان گریخت و التماس مصالحه نمود خانخانان قبول نکرد در خلال این احوال خانخانان بمرض شدید گرفتار شد لشکریان از خوف بر آمدن حیات او در جان مکان متزلزل شده جدائی از و خواستند خانخانان از وقوف انمعنی چهارم جمادی الآخر سنه هفتاد و هزار و دو مطابق جلوس عالمگیری یک منزل بپیشتر رفته و بنابر ضرورت راضی صلح شد و راجه بتوسل دلیر خان بست هزار تولچه طلا و یک لک و هشت هزار تولچه نقره و چهل پنجیر فیل پیشکش داد خانخانان از دیهه کوهستان کامروپ کوچ کرده عزیمت بنگاله نمود و بکجلی رسید و از انجا بموضع باندو که مقابل کواتی آنروے آب واقع است نزول نمود و رشید خان را بقوجداری کامروپ فرستاد و عسکر خان را به تسخیر کوچ که پیم نرائن بازبران مستولی شده بود تعین نمود و خود بجانب خضر پور روان شد و دهم رمضان ششم سال جلوس مطابق سنه هزار و هفتاد و سه هجری در دو کروهی خضر پور در گذشت و در تاریخ صبح صادق مست که در سنه پانصد هجری در دیار بنگاله راجه بود که او را لکهمن گفتندی و بمندوستے را یان ممالک را بتیغ اطاعتش کردندی و در سنه پانصد و یازده هجری فوت کرد زنش که حامله بود بر تخت نشاندند و چون ایام وضع حمل نزدیک رسید منجمان گفتند که اگر بعد ازین بدو ساعت مولود او متولد شود هشتاد سال بادشاهی بعدل کند زن فرمود تا پاهای او را بسته نگونسار آویختند و چون ساعت موعود رسید فرو گرفتند پسرے زائید مادرش از شدت الم در گذشت و پسرش را رای لکهمیه خواندند چون بسن تمیز رسید بعدل و داد سلطنت کرد و کسی را از ملک روپیه کم نه بخشید و چون عمرش بهشتاد سال رسید منجمان گفتند نزدیک رسیده این مملکت بصرف مسلمانان در آید و آنکه برین دیار مستولے شود مردے بود که چون برپای ایستد دو دست با فرو گذارد از زانوی او بگذرد راجه کسان به بهار و آنحدود فرستاد فرستادگان تفحص کردند و این علامات در محمد بختیار خلجی یافتند و دیگر سال محمد بختیار برانبار استیلا یافت آورده اند که محمد بختیار خلجی مردے جلد و فرزانه بود و در غزنین بدرگاه سلطان شهاب الدین غوری پیوست و خواست که چاکر شود عارض سپاه بسبب کوتاهی قد و قامت و ضعف تن قبول نکرد او بهندوستان افتاد عمش محمد بن محمود در خدمت علی ناگورے بسر بردی علی ناگوری از امرائے قطب الدین ایبک بود و فتوح اقطاع داشت کسمندے بجاگیر محمد بن محمود داد محمد بختیار بعم پیوست و با او بود تا که محمد بن محمود در معرکه کفار بشهادت رسید محمد بختیار جانشین عم گشت و با کافران آن حدود نزد مهارکرد برادوده استیلا یافت و به بهار تاخت برد غنیمت بسیار آورد و ذکر شجاعت او منتشر گشت و به قطب الدین ایبک رسید

ابن بختیار خلجی که از خواص سلطان شهاب الدین غوری بود و در غزنین پیوست و بهندوستان آمد و بعد از فتوحات بسیار در بنگاله بقتل رسید

قطب الدین بهر او خلعت فرستاد محمد بختیار مستظهر شد و لشکر به بهار کشید و بگرفت و باز گشت و نزد قطب الدین ایبک بدهلی رفت و اعزاز یافت
بزرگان درگاه برو حسد بردند و قطب الدین گفتند او را عزم جنگ فیل است قطب الدین او را ازان سوال کرد محمد بختیار بران بانمود و روی
برزم فیل آورد و بیک گرز که خرطوم فیل زد فیل ازو هزیمت رفت و قطب الدین او را خلعت خاص داد و امر کرد که امرای خود را علی قدر مراتبهم
صله و مهد مالی وافر بادرسید تمامی آنرا هم در مجلس ایثار کرد و بالتشریف سلطانی باز گشت و به بهار شد و رعب او در دل کافران بنگاله
جا گرفت محمد بختیار در اثنی و تسعین و خمس مائة با لشکر قصد بنده کرد و با یازده هزار سوار ناگاه در رسید و جرم سرای راى لکهمر رفت
راى از پس سرای بگریخت سپاه محمد بختیار از پی در رسیدند راجه بجگناتهه گریخت و در همان سال در گذشت محمد بختیار بنده خراب کرد
و لکهنوتی آباد ساخت و دختر برگرفت و خطبه و سکه قایم کرد و مال بسیار در خدمت قطب الدین ایبک فرستاد و در بالصد و نود و هفت هجری
سائر بنگاله ضبط کرد و خواست که ترکستان و تبت را بصرف آرد لاجرم با ده هزار سوار از راه کوچ متوجه آن دیار شد یکی از رؤسای کوهستانیان
که میان کوچ و تبت است بخدمت آمده مسلمان شد و را علی شیخ گفتندی وکیل محمد بختیار گشت محمد بختیار بشهرے رسید که آنرا دیوین کوت
گفتندی و پیش ازان آبی بود و عرضش سه برابر گنگ و بالای آن آب پلی بسته بود ندبست و رندطاق که در عهد ضحاک یافریدون
چون گرشسب از اجداد رستم بن زال از چین باز گشت و بانجا رسید آنشهر و آن پل بنا نهاد و ازهمان راه بسیستان آمد بالجمله محمد بختیار
از آب بگذشت راجه کامروب یاد گفته فرستاد که امسال باز گردی و دیگر سال بشیرو باشم محمد بختیار نه شنید و شانزده روز در جبل رفت
و بقلعه رسید و محاصره کرد جمعی کثیر از طرفین به قتل رسیدند و چندے از اهالی آن دیار اسیر گشتند گفتند در پنج فرسخی ازینجا شهریست
که آنرا کرم پلی خوانند بنجاه هزار سوار آنجا موجود اند هر روز در بازار آن شهر هزار و پانصد اسب فروخته می شود و محمد بختیار از انجا باز گشت و
در اثنای راه او و قشونا یاب بود و لشکر یانش اسب میکشتند و میخوردند چون به پل رسیدند و طاق ازان ویران دیدند محمد بختیار هنگام
رفتن آنجا دو اسیر گذاشته بود ایشان با گمدیگر مخالفت کرده ترک محافظت نموده بودند اهالی کامروب آمده آنرا خراب ساختند چون
عبور از اب متعذر نمود محمد بختیار به جمخانه که دران نزدیکی بود پناه برد راجه کامروب در ضعف سپاه او آگاه شد و با لشکری عظیم گرد جمخانه فرو
گرفت محمد بختیار یکبار حمله آورد و ایشان را بکشت و بکنار آب آمد سواری یک تیر پرتاب در آب رفت دیگران در آب رفتند دانستند
که پایاب است یکبار در آمدند و چون بیشتر رفتند آب بیشتر بود اکثر غرق گشتند و محمد بختیار با معدودے چند نجات یافت و بدیوکوت آمد
و از غایت اندوه مریض شد علی مردان خلجی از امرای او بخدمت محمد بختیار رفت و چادر از رویش برگرفت و بر خم کار و آنرا در سنه ششصد
و دو هجری هلاک ساخت و بعد از و غیاث الدین محمد سران خلجی از اقربای محمد بختیار که در لکهنوتی نیابت داشت به سلطنت رسید و علیمردان
را حبس نمود علی مردان از حبس بگریخت و بدهلی نزد قطب الدین ایبک رفت و بمدد مستظهر گشته بنگاله آمد و غیاث الدین محمد را بکشت و علیمردان
بجای او نشست و خطبه بنام قطب الدین ایبک خواند و بعد از و پسرش علاؤ الدین خلجی بحکومت نشست و بعد از فوت ایبک خطبه خود
خواند و او مردی شجاع و جلد بود اما از عقل بهره نداشت نقل است که تاجرے را در بنگاله بعهد او مال تلف شد علاء الدین بشنید و گفت
آو از کدام شهر است گفتند از اصفهان گفت منشور حکومت اصفهان بنام او نویسند کسی را قدرت نبود که سخن گوید یکی گفت والی اصفهان
را مالی باید که خیر سپاه کند و آنجا رود و دام کرد تا مال وافر تاجر و هندو او بی موجب بسیاری از امرای خلج را بکشت باز ماندگان به قتلش رسانیدند
و بعد از و حسام الدین خلجی باتفاق امرا بر مسند سلطنت نشست او مردی تاجر بود از غور که مسکن خلجیان است بترکستان افتاد و آنجا دو خرقه پوش بود

حسام الدین

حسام الدین دری چند بایشان داد ایشان از اطعامی نخشیدند و بر غبت تمام بخوردند و گفتند تر ا بهند باید رفت که سلطنت ملکی ازان تو شود
حسام الدین به هند شد و به بنگاله اقتدا در خدمت محمد بختیار انتیار یافته بود تا آنکه بسلطنت رسید و خود را سلطان شمس الدین و یا غیاث الدین
خواند و رست بخیرات برکشاد و با سپاه شمس الدین ایلتمش صلح نمود و پیشکش بدهلی فرستاد چون در سنه شش صد و نسبت و چهار هجری بنیاد
صلح منهدم شد ایلتمش سپه بزرگ خود ناصر الدین محمود را برزم او فرستاد حسام الدین با و رزم کرد و به قتل رسید پس ازان امیری از امرای
سلطانان دهلی بحکومت بنگاله قیام نمودی و چون غیاث الدین بلبن با وشاه شد طغرل را حکومت بنگاله داد طغرل در شش صد و سی و هشت
هجری لشکر بجیا جنگر کشید و رای آنجا را منهزم ساخت و غنیمت بسیار بدست آورد و بغی و رزید بلبن به بنگاله آمد و او را بگرفت بکشت و پسر خرد
ناصر الدین بقرخان را حکومت لکنوتی داد و او آنست که امیر خسرو دهلوی قران السعدین در ذکر ملاقات او و پسرش معز الدین کیقباد و صاحب
دهلی بنظم آورده بالجمله ناصر الدین بقرخان سالهای دراز در بنگاله سلطنت کرد و در هفتصد و بست و چهار هجری که سلطان تغلق شاه
دهلوی متوجه بنگاله شد و بخدمت پیوست تغلق شاه او را اجزا داد و بلکنوتی باز گردانید و چون ناصر الدین در گذشت دیگر بار بنگاله مضاف
سلاطین دهلی آمد و از قبل ایشان امیرے آنجا حکومت کردی و در آخر عهد سلطان محمد تغلق شاه قدر خان خلجی بایالت بنگاله رسید فخر الدین
سلاحدار که از مقربانش بود او را بقدر بکشت و بعد از و ملک فخر الدین به سلطنت نشست و خطبه و سکه بنام خود کرد و ملک علی عارض قدر خان
در هفتصد و چهل و یک هجری لشکر بلکنوتی کشید و ملک فخر الدین را بگرفت و بکشت و خود را سلطان علاء الدین خواند و ملک حاجی الیاس
را در لکنوتی تابیگذاشت بستارگانو رفت ملک الیاس لشکریان لکنوتی را با خود یار ساخت و بغی کرد علاء الدین را در رزم بکشت و خود را در
هفتصد و پنجاه سه هجری سلطان شمس الدین بنگره خواند و به سلطنت نشست و بجاجیگر شتافت و مظفر باز گشت و فیل بسیار بدست آورد
و با سلطان فیروز شاه والی دهلی در ظاهر لکنوتی رزم کرد و منهزم به قلعه بکدله متحصن شد چون برشکال در رسید فیروز شاه بدهلی رفت سال
شمس الدین تحف و هدایا بخدمت او فرستاد و همدران اثنا در گذشت مسجد جامع پندوه از آثار اوست و بعد از و پسرش سکندر شاه
و پس از و پسرش سلطان شمس الدین بن سلطان اسلاطین بحکومت نشست و به لهو و لعب پرداخت و در هفتصد و هفتاد و شش
هجری در گذشت بعد از و راجه کانس که از رؤسای اران بنگاله بود بلکنوتی استیلا یافت و در ترویج رسوم کفر کوشید مسلمانان خواستند
که خروج کنند ایزد تعالی در سنه هفتصد و نود و پنج هجری شر او را کفایت کرد و بعد از و پسرش جانشین شد و خود را سلطان جلال الدین
خواند و عدل کرد و انچه پدرش رواج داده بود بر انداخت و هفده سال ملک راند و بعد از و پسرش سلطان احمد والی شد و در شهد
وسی وفات یافت و از و عقب نماند غلامش ناصر خود را سلطان ناصر الدین خواند امرا بعد هفت روز بقتلش رسانیدند و یکی از امفاد
سلطان شمس الدین بنگره را بدست آورد و به سلطنت نشاندند و ناصر شاه خواندند و او در هشتصد و شصت و دو هجری در گذشت بعد از
پورش باربک شاه بجای پدر نشست و باربک آباد بنا نهاد و خلایق در عهد او رفاهیتی عظیم داشتند در عهد او قیصر خان که از اکابر امرای بود
خانجهان لقب یافت و از خلیفه اباد که نشیمنش بود بار جنگ شتافت و استیلا یافت و آنجا نائب گذاشته باز گشت و در گذشت چنانکه
در چالنگا نو مرقوم است و او را اهالی بنگاله از اولیا شمارند و پسر خانجهان را گو بند که هشتاد هزار بیلدار داشت و بهر منزلی که فرود آمدے
مسجدی بنا نهادی آثار او در چالنگا نو بسیار است راقم حروف گوید که تا عصر شاه جهان بادشاه آثارش اکثر بحال بوده که مولف صبح صادق
بیان نموده اما اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری ست از مردم تحقیق کردم گفتند که هیچ آثارے ازان باقی نمانده که دیده شود

مدفن پسر خانجهان خلیفه آباد بود در آنوقت آن شهرے عظیم بوده چنانچه هزار مسجد داشت و بابر بک شاه در هشت صد و هفتاد و نه درگذشت و بعد از و پسرش یوسف شاه و پس از و سکندر شاه و بعد از و فتح شاه یکی بعد دیگرے بحکومت رسیدند و فتح شاه را خواجه سرای او بقتل رسانید و خود را بابریک شاه خواند و بر تخت نشست و گفته اند که سلطان شاهزاده مخاطب گشت و ملک ابدال حبشی را که از امراے کبار بود بخواند و بقرآن کریم سوگند داد که قصد او نکند ملک ابدال سوگند یاد کرد و گفت تا بر تخت باشی از من بتو ضررے نرسد پس بخانه باز گشت و با ولبان بساخت و شبے آنکافر نعمت شراب خورده بر تخت خفته بود خود را با ور سانید و از سوگند یاد کردن ناگاه آن مخذول بغلطید و از تخت بزیر افتاد ملک ابدال او را بکشت و بادشاه شد و خود را سلطان فیروز شاه خواند و در هشتصد و نود و نه هجری در گذشت بعد از و پسرش سلطان محمود بحکومت رسید و بر دست سیدی بدر دیوانه به قتل رسید سیدی بدر خود را سلطان مظفر شاه حبشی خواند و بسیاری از امرا و صلحا را بکشت دیگران از و متنفر شدند شریف حسین مکی که از بزرگترین امرا بود در نهصد و سی هجری خروج کرد مظفر شاه در کور متحصن شد چون کار بر او تنگ شد از قلعه بمیدان شتافت و رزمی صعب نمود و بقتل رسید و بعد از و سلطان علاء الدین حسین شاه شریف مکی بحکومت بنگاله رسید و بالکان را از حراست منع کرد و حبشیان را اخراج نمود و بعدل پرداخت و قلعه کور بنا نهاد و در عهد او بنگاله چنان آباد شد که کفدست زمین نامزروعه نماند و او بست و هفت سال ملک راند و نهصد و بست و نه هجری در گذشت بعد از و پسرش سلطان نصیب شاه بادشاه شد و خود را نصرت شاه خواند و برادران خود را که هفده تن بودند اقطاع لایق داد و هیچ یک را نیازرده و چون بابر بادشاه دهلی بکشور بسیاری از افاغنه بادشاه آوردند اینها را اقطاع داد و در نهصد و سی و هفت هدیه بدرگاه بابر بادشاه فرستاد و همچنین نقایس بنگاله جهت سلطان بهادر گجراتی بمند و ارسال داشت و در آخر عمر بظلم و جور برعیت کرد و در نهصد و چهل و سه هجری در گذشت بعد از و پسرش سلطان محمود بقولی از امراے نصیب شاه بود بحکومت رسید و چون دو سال حکومت کرد شیر شاه از بهار روی باو نهاد سلطان محمود با او مصاف داد و زخمی شده بگرنجپور بهایون بادشاه در نهصد و چهل و پنج هجری پناه برد و در ان سال هایون بادشاه به بنگاله شتافت و استیلا یافت و کور را جنت آباد نام نهاد و چندے آنجا بسر برد و چون خواست که باگره و جهانگیر قلی بیگ را در ان دیار گذاشت شیر شاه در حدود خوشسار بر هایون بادشاه ظفر یافت و به بنگاله شتافت و جهانگیر قلی بیگ را بعد از رزم به قتل رسانید و بر بنگاله متعرف گشت و پس از ان امراے شیر شاه و پسرش اسلام شاه در ان دیار حکومت کردند و چون اسلام شاه فوت کرد محمد خان سور حاکم بنگاله خطبه و سکه بنام خود کرد و به جلال محمد شاه مخاطب گشت و لشکر به هند کشید و با سلطان محمد عدلی رزم کرد و به قتل رسید بعد از و پسرش بهادر شاه سور در بنگاله بحکومت نشست و با نتقام پدر لشکر بخیار کشید و سلطان محمد عدلی را در رزم گشت و بهادر شاه سور بر دست برادر خود تربیت خان به قتل رسید و بعد از و سکندر شاه سور از آسیب سپاه محمد اکبر بادشاه به بنگاله افتاد و مستولی شد و عنقریب در گذشت و بعد از و ناصحان کرانی که از اکابر امراے شیر شاه و اسلام شاه بود در حدود بهار بسر می برد بر بهار و بنگاله مستولی شد بعد از و برادرش سلیمان جانشین شد و خود را حضرت اعلی خواند لیکن سکه و خطبه بنام خود نکرد و لفظ شاهی بر هم خود تقرر نمود او را گفتند چرا خطبه و سکه بنام خود نکنی گفت بادشاهی چون جلال الدین محمد اکبر بادشاه در آگره است مرا نرسد که خطبه بنام خود خوانم لاجرم بفراغ بالی سلطنت کرد بعد از و پسرش بایزید کرانی بحکومت نشست و او جرع سفرط داشت که بچوکان باری بر دو جانب بمیدان خوانهای جلوا و سبوسه نهادندی و او را در انتهای بازی از ان

بخوردی و بعد سیزده روز به قتل رسید بعد از و برادرش داؤد شاه کرانی بن سلیمان کرانی که در بنگاله بود خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را داؤد شاه خواند و با اکبر بادشاه مخالف گشت لودیخان که در پٹنه و بهار بود از و توهم نمود و بخانخانان منعم خان که در جونپور بود صلح کرد داؤد شاه باغوای قتلوخان متوجه پٹنه شد تا لودیان را به قتل رساند لودی منعم خان را از جونپور بخواند منعم خان متوجه آن جانب شد لودی از کرده خود پشیمان گشت درین اثنا داؤد به پٹنه رسید لودی باستقبال او رفت داؤد امر کرد که او را حبس کنند قتلوخان خواست مراورا بگیرد یکی از نوکران لودی تیغی بگردن قتلوخان زد و کار گر نیامد پس ازان نوکران لودی را کشتند و لودی را حبس کردند لودی گفت قتلو ازین زخم جان به سلامت خواهد برد گفتند انکار گر نیاید گفت زود باشد که به سلطنت رسد و همچنان شد که گفته بود بالجمله چون لودی مشوش گشت و منعم خان بحدود پٹنه رسید داؤد شاه لودی را بخواند و مشورت خواست لودی گفت من از قوم افغان ام هرگز نخواهم که ملک از افغان بدیگرے رسد لاجرم از طلب منعم خان پشیمان شده نخدمت تو آمدم سزاوار نبود که مرا حبس کنی اکنون که کردی سزاوار آنست که مرا به قتل رسانی و در میدان با منعم خان خانخانان رزم کنی و باید که بعهد و قول مغولان مغرور نشوی که ایشان فرصت را از دست ندهند داؤد او را بگشت و همان صلح که لودی با خانخانان کرده بود اعتماد نمود منعم خان در رسید داؤد به پٹنه متحصن شد و عنقریب اکبر بادشاه به پٹنه رسید داؤد بر کشتی نشست و راه بنگاله پیش گرفت اکبر بادشاه منعم خان را به بنگاله فرستاد داؤد با او محاربات کرد و منعم خان زخمی گشت داؤد خان منهزم به اوڑیسه گریخت و همدران سال بمصالحه اتفاق افتاد داؤد بعد صلح پیش منعم خان آمد و شمشیر را از کمر واکرد و پیش او نهاد و گفت شمشیر که بدان خون عزیزان را ارجمند بر سد نباید بست منعم خان شگون دانست و شمشیر او را بگرفت و هنگام وداع شمشیر مرصع برمیان او بست و گفت اکنون که مطیع بادشاه نشدی شمشیر برمیان بند پس منعم خان از اوڑیسه باو باز گذاشت و چون خانخانان منعم خان فوت کرد داؤد یغی کرد و باز بر بنگاله مستولی شد خانجهان بفرمان اکبر بادشاه ایالت بنگاله یافت و داؤد را در نهصد و هشتاد و سه میان گڑهی و مانده در رزم به قتل رسانید و دولت افاغنه از بنگاله بسر رسید گشت و پس از چندے قتلوخان که ذکرش گذشت برادوڑیسه استیلا یافت و احوالش در اوڑیسه مرقوم است بالجمله بنگاله بتصرف سلاطین تیموریه گورکانیه در آمد و امیرے از قبل ایشان بایالت بنگاله می پرداخت چنانچه در عهد جهانگیر بادشاه تا عهد محمد شاه نبیرهٔ بهادر شاه اسلام خان حبشی که ذکرش در ضمن اوڑیسه گذشت و اسلام خان حبشی و دیگر آن و سیف خان برادر عمدة الملک امیر خان وغیره مبارز الملک سربلند خان که از قبل شاهزادهٔ عظیم الشان این بهادر شاه که بنگاله را بجاگیر ش بود و جعفر خان المخاطب بمرشد قلیخان که شمه از ذکر هر دو در ضمن بنگاله مرقوم گشت ایالت آنجا سید اشتهند و بعد از مرشد قلیخان داماد ش شجاعت خان و بعد از و سرفراز خان از پی یکدیگر بایالت بنگاله و علی وردی خان و برادرش حاجی احمد که هر دو اعظم شاهی بودند بنا بر نوکری پیش مرشد قلیخان آمدند مرشد قلیخان چون ایشانرا بدید گفت مظنهٔ خاطر آنست که خاندان ما را از ایشان گزندے رسد و آخر چنان شد بالجمله چون مرشد قلیخان ایشان را نوکر داشت ایشان بر فاقت شجاعتخان داماد مرشد قلیخان قیام نمودند و چون شجاعتخان بریاست بنگاله رسید علی وردی خان را بعد چندے نظامت پٹنه داد علی وردیخان به پٹنه شتافت و باستقلال یافت برادرش حاجی احمد در بنگاله پیش شجاعتخان ماند و مقرب آنحضرت گردید و اعتبارے بهم رسانید و چون شجاعت خان در گذشت و پسرش سرافرازخان بجای او نشست حاجی احمد بغایت متغیر شد علی وردی خان خیال یعنی بخاطر آورد و برادر خود حاجی احمد را از مکنون خاطر خویش آگاه ساخت گویند که حاجی احمد سرافرازخان را عیاشی فهوت پرست داشته به برادر خود علی وردی خان نوشت

با او هوس ریاست بنگاله بخاطر آورد و متوجه بنگاله شد حاجی محمد رسوخ وفد و بیت علی وردی خان عرض میداشت و گفت که
علی وردی خان میخواهد که سعادت قدمبوس حاصل نماید بسیاری ازین نوع سخنان رسوخ آمیز بزبان میراند و هر روز از طرف
علی وردی خان تحف و هدایا بنظر میگذرانید و او را بمکر و فریب غافل ساخت علی وردی خان از شکرے کلی عبور نمود حاجی احمد سرافراز خان
را از مرشد آباد برآورد و برسوتی شکرگاه ساخت علی وردی خان نیز در انجا رسید دیگر روز با سپاه خویش سوار شد و عسکرم رزم کرد
سرافراز خان چهار نا چار سوار شد اکثر سپاهش را که حاجی احمد با خود متفق ساخته بود در جنگ حرکت ندبوجی کرده پراگنده شدند سرافراز خان
به قتل رسانید سید دلیر علی از رؤسای بلگرا نوکه دلیر گنج در مرشد آباد از اینیه اوست و دیگر محمد غوث که ایشان هر دو معداران عمده ملازم
پدرش شجاعت خان بودند آماده رزم گشتند علی وردی خان که سرفراز خان کشته بلا گفته که اکنون جنگ برای چیست و من در برابر خود
شمایان را در حشمت و شوکت خواهم داشت گفتند که خداوند کشته شد زندگانی به بدنامی نخواهیم و حمله آوردند سید دلیر علی با سی و چهل
کس شهید شد هیبت جنگ علی وردی خان در هزار و یکصد و پنجاه و دو بر بنگاله استیلا یافت میر محمد باقر خان که پسرش از طرف
نادر به سلاطین صفویه می پیوندد وقتیکه در ایران سلطان محمد افغان غازی قندهاری استیلا یافت اولاد سلاطین صفویه را بدست
آورد و بکشت میر محمد باقر خان از راه دریا به بنگاله آمد شجاعت خان او را معتبر داشت و دختر خود را بعقد ش داد و ایالت اوڑیسه
با و تفویض نمود چون سرافراز خان کشته شد میر محمد باقر خان موصوف و میر حبیب که از اکابر رفقای شجاعت خان و پسرش سرافراز خان
بودند باتفاق دکنیان کمر با علی وردی خان محاربات کردند و منهزم بازگشتند آخر الامر میر محمد باقر خان از حبیب جدا شد و کجا گجا رفت
وقتیکه شاهزاده عالی گهر عظیم ابادرا محاصره داشت میر محمد باقر خان بغازیپور آمد دران هنگام راقم حروف در غازیپور بوده او تکلیف
رفاقت کرد بعذر موقوف ماندم و او پیش عالی گهر آمد و بخشی سوم شد و چون شاهزاده در پٹنه جلوس نمود و تخت نشست همراهش باکه آباد
آمد و بیمار شد و درگذشت و چون میر حبیب فوت کرد رگهوجی بهوسله بفرمان راجه ساهو والی ستاره گذره بر بنگاله تاختن گرفت علی وردی خان
با و کمر مصاف داد و ظفر یافت و نوبتی اکثر روسای دکنیان را نیز بر مصالحه در شکر طلبید و بلندر بکشت و سپاه منهزم بازگشت سال دیگر
دکنیان باز یورش آوردند و همچنین هر سال میساختند تا آنکه علی وردی خان از دست دکنیان عاجز آمد و بار گهوجی صلح کرد و اوڑیسه
و جهته بنگاله با و داد چندی مطمئن نشست و درگذشت و بعد از و سراج الدوله ابن زین الدین احمد ابن حاجی احمد که از بطن آمنه بیگم
بنت علی وردی خان متولد شده بود و علی وردی خان پسر نداشت و او را و لیعهد خویش گردانیده بود بجاے او نشست گویند که
علی وردی خان هنگام رحلت سراج الدوله را وصیت کرد که زنهار با انگریزان مخالفت نکنی و ایشان را بخیال ایشان گذاری و دیگر
آنکه مخالف نگذاشتم میر محمد جعفر خان شوهر همشیره من هر چند گفت که اکنون نخالف نمی بینم اما از و هوشیار باشی بالجمله سراج الدوله در
ایالت خویش لشکر به کلکته کشید و انگریزان را از انجا براند و دران شهر گماشته خویش بگذاشت و بمرشد آباد مراجعت نمود سال دیگر
انگریزان کشتی های خود را به کلکته آوردند و گماشته های سراج الدوله را از کلکته براندند سراج الدوله متوجه کلکته شد انگریزان آماده
حرب گشتند و با میر جعفر خان در ساختند سراج الدوله رزم کرد و منهزم بازگشت و مجال اقامت در مرشد آباد ندید و آواره گشت
بالآخر بدست میر محمد جعفر خان گرفتار شده به قتل رسید انگریزان میر محمد جعفر خان را بحکومت بنگاله و عظیم آباد نشانیدند میر محمد جعفر خان
بریاست رسید و همدرین اثنا شاهزاده عالی گهر که رام نراین ناظم پٹنه را زده شبه دوم در پٹنه محاصره داشت میر محمد جعفر خان پسر خود

صادق علیخان

صادق علیخان عرف میرن را با فوج کثیر و جماعهٔ انگریزان بعظیم آباد فرستاد میرن باعلی گهر رزم کرده ظفر یافت شاهزاده بشوکت کامران تحانی
راجهٔ پٹن از راه چهار کنڈه به بنگاله شتافت تا میر محمد جعفر خان که در بنگاله با ندک سپاه استقامت میدارد بدست آرد میرن به تعاقب
شاهزاده پرداخت چنانچه یک منزل پشتر نمیرفت میر محمد جعفر خان باستماع توجه شاهزاده از مرشد آباد برآمده بمنگل کوٹ رفت عالی گهر
به بردوان شتافت میرن بمیر محمد جعفر خان پیوست شاهزاده عالی گهر باز از راه چهار چهار کنڈه مراجعت به پٹنه کرد در خلال این احوال
خادم حسین خان که از قتل میر محمد جعفر خان در بوزینه بحکومت می پرداخت بغی کرد میران عبور گنگ نمود و خادم حسین را از بوزینه
براند و متعاقبش پرداخت و نیخواست که خادم حسین خان را دستگیر کرده بجانب پٹنه شتابد و قریب رسیده بود که او را اسیر کند درین اثنا بر میران صاعقه
افتاد و هلاکش کرد سپاه میران از تعاقب خادم حسین خان برگشت در غضون شمس الدوله انگریز صاحب کلان کلکته که با میر محمد قاسم خان و میر محمد جعفر خان
دوستی سیداشت بصوابدید او میر محمد جعفر خان را از حکومت بنگاله عزل کرد و میر محمد قاسم خان را بحکومت آنجا نشاند و احوال میر محمد قاسم خان در ضمن ملکها
گذشت و چون میر محمد قاسم خان بر ریاست بنگاله برخاست انگریزان دیگر بار میر محمد جعفر خان را بریاست بنگاله نشانیدند و بعد از دو نام ریاست بر پسرش
نجم الدوله گذاشتند و همچنین بعد از و بر برادرش سیف الدوله ابن میر محمد جعفر خان نام ریاست نهادند داود سال حکومت کرد و بمرض هیضه درگذشت و اکنون که
هزار و یکصد و نود و پنج هجریست مبارک الدوله ابن میر محمد جعفر خان بر ریاست بنگاله متمکن است و صاحبان انگریز شانزده لک روپیه سالیانه بنابر اخراجش میدهند
و منصب دیوانی بنگاله از طرف عالی گهر بنام کمپنی است کلکته بندر شهریست بسمت مشتری بنگاله مائل بجنوب و از مرشد آباد هشت و نه منزل میانه مسافت دارد
و اکنون آن شهریست در غایت وسعت و آبادی و عمارت عالیه و قلعه استوار میدارد و همه اشیای جهان در انجا موجود بالفعل
در بندی تختگاه هندوستان و مسکن انگریزان است و صاحب کلان کلکته بر تمامی صاحبان انگریز تا بنگاله و ماتهر گذه و نجیب گذه
که متصل شاه جهان آباد است فرمان رواست و پیش ازین کلکته آبادی مختصر داشته سراج الدوله نیره علی وردی خان در عهد سلطنت
خویش انگریزان را از انجا راند و باز انگریزان بران مستولی شدند چنانچه در ضمن ملیار و بنگاله گذشت از ان زمان آبادی و رونق انجا
روی بترافع دارد و پٹنه که عظیم آباد نامند چون بعهد شاه عالم بهادر شاه ابن عالمگیر صوبهٔ مذکور بجاگیر و اقطاع شاهزادهٔ عظیم الشان بوده بعظیم آباد
مسمی گردانید اکنون دار الحکومت است که در زمان پیشین بهار دار الحکومت بود چنانچه در دفاتر پٹنه را صوبهٔ بهار می نویسند بالجمله
پٹنه شهریست بزرگ که برشمال آن دریای گنگ برتصل بگذرد در قسم حروف از بهار مراجعت بوطن کرده به پٹنه رسید و با شاه سنعم
در و پیش که دران عصر با نجا بود ملاقات کرد و مسئله چند از تصوف و طریق برزخ پرسید شیخ فرمود که چگونه برزخ میکنند گفتم به شغل
صورت مرشد را گاه گاه بر دست راست خیال میکنم فرمود که خود را هفته بر صورت مرشد اندیشه باید کرد و خود باقی نماند انیست فنا فی الشیخ
و الرسول و فنا فی الله الحق که راست فرمود شاعر گوید ؎ گر در دل توکل گذر د کل باشی ✤ ور با بل بتوار با بل باشی ✤ تو خود هوس
وحق کل است اگر روزی چند ✤ اندیشه کل پیشه کنی کل باشی ✤ و سمی کرده از پٹنه جانب جنوب در دامن کوه گیا نام جائیست
که بعد هنود انست آبادی مختصر دارد و حسن اناث در انجا زیاده از دو کوراست و در عظیم آباد و بابستان بسیار گرم و دستان قریب باعتدال
باشد و کساری نام غله تیر انجا بسیار بود و این بلاد اکثر از کثرت دریا سرسبز و شاداب باشد و باد مند کمتر وزد و غله شالی خوب پیدا
میشود و آبپاری و نیشکر و برگ تنبول خصوصا کهی و میوه کهل بغایت بزرگ و کس آنرا بردارند انجا فروان پیدائی دارد و دریاهای
این بلاد گنگ بود و سون از جانب آمده و جله و نربده از یک بوته نزدیک گذه خوش میریزد نربده بجانب دکن میرود و سون و جله

جانب شمال آمده بگنگ داخل شود و سر جوار کوسهار آمده نزدیک شهر آگنگ می پیوندد و گندک نیز از کوه شمال می آید و متصل حاجی پور داخل گنگ می شود و گویند که تا چهل کروه گندک سنگ سالک رام برمی آمد که هنود را آن سنگ اعتقادے تمام است و نزد راقم حروف سالک رام سنگ موسی است و یا سنگ محک که هر دو سیاه میباشند و گویند که چون سالک رام را بشکنند مقدار طلا ازان برمی آید و آن سنگ اکثر شکسته بدست می آید چه طلا ازان گرفته باشند و سنگ سالک رام مختلف الشکل و متنوع الاوضاع بسیار ازان پیدا می شوند و در بعضے سوراخهای و در اندرونی خانهای ستون دار و در اکثرے دائرهٔ تو بر تو که آنرا دهندی چکر نامند و اکثر ازان طلا برآید باعتقاد هنود ازانزمان لچهمی نراین خوانند لیکن ازین قسم کمتر بدست آید و دیگران باسامی های مشهوره اعتقاد بهنود به بسیار پیدائی دارند و دیگر کرم ناسا از کوه جنوب آمده و در گذر جوسا بگنگ ملحق شود و پن پن نیز از جنوبی کوه آمده در پٹنه بگنگ داخل شود حاصل آنکه بهفتاد و دو دریای خورد و بزرگ از جنوب و شمال بگنگ اتصال یافته دریای کلان می شود و دیگر رودهای خورد و بزرگ را شماری هست طول انصوبهار گنگ تا رتهاس یکصد و بست کروه و عرضش بترتیب تا کهسار جنوبی دو صد کروه شرقی آن بنگاله و غربی ان آله آباد و از و شمال و جنوب آن کوه بزرگ سرکار شهار و حاجی پور و مونگیر و حسارن و سارن و نرپهست و رهتاس وغیره مشتمل بر صد و چهل محال سے و هشت کروڑ و هفت لک و سی هزار دام بود و مونگیر شهر مختصر است در عهد محمد اکبر بادشاه راجه ٹوڈرمل آنجا قلعهٔ گلی ساخته بود شاهزادهٔ محمد شجاع ابن شاه جهان بادشاه بر دریای گنگ سمت جنوب قلعه سنگین با کاخهای کهن عمارت نمود در نظاست میر محمد قاسم خان شهر مذکور کمال آبادی سید هشت و بطرف مشرق آن شهر بفاصلهٔ قلیل از دریای گنگ تا کوه سمت جنوب دیواری کشیده اند و درے دران نهاده و آنرا تیلیا گڈهے می نامند و سر حد بنگاله می شمارند و درون قلعه چاه هست که در قلعه در یک سال یکبار تبدیل بوقت تالقین از تهٔ آب آوار سار و سرود بگوش ساکنان میرسد هر چند انگریزان و دیگر دانایان در حل این معما تردد مینمایند حاصلی نمی شود و باعتقاد آنشهر آسایش گاه فهد هست و بجوالی چاه مسطور مقابر بسیار است العیب عند العدو از سرکار مذکور در دامن کوه چهار کنڈ مقامی است منسوب بمهادیو و مشهور بیتیاتهه زیارتگاه هنودان در هر سال روزی معین برهمنان و دیگر اقوام مختلفهٔ هنود از هر دوار آب گنگ می آرند و ازان آب اورا غسل سید هند و مجاوران انجا برلے گرم بازاری از خود خطے نوشته و آنرا مالی بیتیاتهه نامیده بر هر یکه از هنودان معتمدان مالی یعنے دستک بزند آن بیچاره بهر طوریکه باشد آن مبلغ را ادا نماید سرکار تهست از دیر باز دار العلم کتب مندی بوده آب و هوا نیک می دارد و طرف شمال عظیم آباد واقع است و عجزات آنجا یکے از مزه و دقایقه نامند و رسم است که آنجا آب را در شیر بیاندازند و اگر چنین کنند سفرے عظیم بدنشان رسد و گاو میش آنجا قوی الحال بود که شیر آنرا شکار نتواند کرد و هنگام برشگال آهو و گوزن و شیر بسبب کثرت بارش از جنگل و دشت آبادی درآیند و مردم آنرا شکار کنند جارن و سارن دو سرکار نجزند بطرف شمال دریای گنگ در جارن تخم ماش را در زمین قلیه نارانده برنیزند و بی زحمت کشتکار برآید و در جنگل آن فلفل دراز بسیار بود و سرکار سارن قصبه ایست سیوان نام و بر اتصال آن آبادی کنج علی گنج از انبیهٔ راجه علی بخش فاروقی است که دران مجمع فضلا و علما عصر زی تبتی بوده و اکنشه باد اطعمه و استعفه دیار شرقی و شمالی خصوص اجساد و متطرقات مانند مس که از نیپال آرند و دیگر رصاص و آهن وغیره متطرقات چون زرنیخ اصفر و احمر و کبریت وغیره بغایت پسندیده و ازانجا باشد و شتر از انجا هفت منزل سے کوبند و اکثر مردم آن نواح بدانجا آمد و شد میدارند راقم حروف یکدو سال پیش راجه علی بخش بسر برده اوقات شبانروزی او بر کردنگر و اشتغال بدرس مثنوی مولوی روم و تبلادت

قرآن مجید وصوم وصلوٰة معمور دیده واز فقر وتصوف حالتی وهمت واز شجاعت همتی دران زمانه نظیر او نبوده واگر به تفصیل آن بپردازد
از مطلب باز می ماند بریک احوال اکتفا رفت چه در سوسم برسات از یک تا صد واز صد تا هزار سوار و پیاده بی روزگار در انجا می آمد ومی
خواهم که برسات اینجا بسر برم قبول سید اشت وکاه وبانس وغیره اسباب چهاونی بآنها می بخشید وظیفه هر روزه سه سوار چهار آنه ونی
پیاده یک آنه از بقال جنس مقرر کرده سیدا تا آخر برسات آن جا رسیده بود دو طرفه آن که ده دوازده هزار سالتمام او را محاصل بود وخراج
بنهایت مختصر داشت وهمیشه مقرر وضع می ماند از آنجا است که گفته اند همت بدل است نه بمال رهتاس قلعه سربفراز کوه رفیع دارد که گذاره
بران دشوار بود در کمال وسعت واستحکام که در هند مثل آن نباشد وآن از بهبیه راجه بهت بن سنکل است وسنکل معاصر کیکاوس
کیانی بوده واحوال سنکل در شاهنامه فردوسی طوسی مرقوم است وافراسیاب والی توران اورا مطیع ساخته بجنگ کوه همایون فرستاد
وبروایتی بردست رستم بن زال در معرکه به قتل رسید بالجمله هرجا که دران قلعه حفر سه چهار درعه کنند آب خوش طعم ازان برآید انگزبان
که در قلعه کشائی سر آمد روزگار اند چون قلعه رهتاس را دیدند گفتند که این قلعه از جنگ بدست نه آید بفریب وصلح وتاریخ صلح صاف
گوید که همایون بادشاه جهت استقبال شیرشاه افغان که بر بنگاله وعظیم آباد مستولی شده بود عازم بنگاله گشت شیرشاه شهر کور بگذاشت
واز راه چهار کهنده به بهار آمد ونامه براجه رهتاس صاحب رهتاس نوشت که خزاین وعورات ما را در قلعه جاده تا بخاطر جمع بدفع مغولان
پردازم راجه در خزاین اوطمع کرده بآن رضا داد شیرشاه هزار محفه ترتیب داده در هریک مردی باسلاح نشاند ودو محافه چند کهتی می بردند
زنی چند راجا داد وپانصد مرد را بدره های زر برسر نهاد وهریک راجوبی بجای عصا بدست داد وبقلعه فرستاد مردمان راجه چند محفه را
که پیش پیش می بردند تفحص کردند زنان وبندکسان شیرشاه باکسان راجه گفتند که لایق نباشد که بیگانگان زنان خداوندان ما را ببینند
راجه لازمان خود را در تفحص مانع آمد محفه های مرد وزن چون به قلعه درآمدند مردان از محفه با شمشیرهای کشیده برآمدند ومردوران را چوب بستی ها
یا ایشان یار شدند ودروازه بسرای راجه نهادند راجه بگریخت واز قلعه بیرون رفت وقلعه بدست کسان شیرشاه آمد کپتان جوناتهان
اسکاث احوال تسخیر قلعه از شیرشاه نامه که در عهد محمد اکبر بادشاه عباس بن شیرعلی شروانی تالیف کرد بارا قم می فرمود که شیرشاه قلعه
رهتاس را بوسیله برهمنی که پیش راجه رهتاس معتبر بود مبلغ داد بگرفت بشرط آنکه چند کسان راجه هم در قلعه باشند عیال واموال
شیرشاه بخوشی راجه داخل رهتاس شدند ومردم راجه چندی موالفت گذرانیدند وبالآخر قضیه شد مردم شیرشاه کسان راجه را از قلعه برانداختند
ودر تسخیر قلعه روایت اول از محفه وغیره فرستادن مرقوم است غلط است ورهتاس دیگر در صوبه لاهور است سرکار بهار شهریست بغایت
خوش آب وهوا وسه منزل از عظیم آباد بسمت جنوب واقع است وسیوه چرودنجی ونار جیل دران ضلع ازان باشد ودو منزل بهار بسمت جنوب
کوه برجیست ودران کوه معدن طلق سفید است که از انجای آرند وازان فروشند وراجه آنجا کامگار خان یمن کیه نهایت سپاه دوست بوده
ورسوم ونوادر می نشسته واو آنست که بخدمت شاهزاده عالی گوهر هنگام شاهزادگی اعتباری عظیم داشت ودر محاربات عظیم آباد ودیگر
کوششهای بلیغ نموده میر محمد قاسم خان در نظامت خویش اورا اخراج کرده وآن ضلع را بغم زاده خویش ابوعلیخان داد بعد از
یک سال اورا عزل کرده بغمزاده دیگر مرزا اسدالله خان ابن محمد حسین خان تفویض نمود او را با ده هزار سوار بدانجا فرستاد واقم حروف
را بخشی او ساخت راجه کامگار خان بسمت جنوب برام گڈه واز انجا به ناگپور رفت مرزا اسدالله خان در نواده دهسوه مستقل
گشت وبتعاقب او شتافت وبعد از یک ماه بقطع مسافت کوهها وبیشه های سهمناک متصل کندنجیت رسیده برام گڈه بازگشت

وچون بدانجا رسید شهری مختصر دید که اطراف آن کوهستان و مابین آن قطع زمین وسیع و منقطع دران آبادی رام گذه بوفور باغات ازانجمله
دنارنج و مانند آن و قلعه از سنگ و گچ بغایت استوار برافراشته و دری از هفت جوش باآستانه روئین در آنجا گذاشته و بالای آن چوکندی
مختصر ساخته و آن قلعه چهار برج داشته مرزا اسد الله خان بمحاصره آن پرداخت ساکنان قلعه توهمی بدل خود راه داده روز دیگر هنگام
شب بگریختند مراد رانجا محافظان گذاشت و تا یکماه به تاخت و تاراج دیهات آن قرار پرداخت و درخلال این احوال هر چهار برج و دروازه
قلعه مجموعه پنج جا لقب زده و باروت دران انباشته آتش داد و همه را برانداخت و آن مشل تلی خراب شده بود و چون غله روئیدنی
نبود ازانجا مراجعت کرد و از راه گهائی اندریه حربه و کرزمه در شش روز نبوده آمد و انطرف گهائی اندره صربه پرگنه آنجا را از راجه رام گده
انتزاع نموده متصرف گشت و درانجا قلعه خام بغایت استحکام احداث کرده و نام آنرا اشکر بگذاشت و تا پایان اقبال بدگرفتند عنقریب
آن میر محمد قاسم خان از انگریزان سنهرم شده و اشکر کنام کرگسان و زاغان نموده و بعد از هزیمت میر محمد قاسم خان راجه کامگار خان
از تاگپور برآمده بر ملک خود استقلال یافت میر محمد قاسم خان موقع کمک پیش وزیر الممالک نواب شجاع الدوله نشتافت و راقم حروف
بعارضه بیماری در بهار ماند بعد از اعتدال مزاج برطبق معرفت سابق و سلوکی که والد راقم با نامدار خان برادر کامگار خان بلند فرخ سیر
بادشاه در وقت نظامت پٹنه کیمار ز الملک سربلند خان کرده بود با راجه کامگار خان ملازمت کرد و او عنقریب بمرض اسهال درگذشت
راجه دارث علی خان ابن نامدار خان برادر کامگار خان بجایش نشست او سلوکی شایسته با راقم الحروف نمود و یکنیم سال آنجا اتفاق اقامت
افتاد و داث علیخان را کار از کشمکش انگریزان رونق نگرفت مسوده اوراق بغربت بلگرام و عظیم آباد رسید یوز الحسن خان ابن روشن خان بلگرامی صوبه
که برفاقت راجه شتاب رای آنجا اقامت کنم پذیرفتم از پٹنه سطی مسافت کرده ببردولی در یا آباد عملهٔ صوبه اوده آمدیم و با محب یکرنگ مرزا نوید یک
صاحب برادر حیدر بیگ خان که از جانب وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر از بارهٔ بنکی تا اکبر پور سرپور عامل بود ملاقات نمودم مرزای موصوف
سلوکی مناسب نمود اسپان را در انجا گذاشته به آنوله و اثر جهدی نزد محمد قاسم خان رسیدم و زیاده از سابق مغزز و مکرم گشتم بالجمله
برسم اجره در ملک بهار بغایت پسندیده مشاهده و ملاحظه رفته و آنچنان است که زمین را مثل تالاب فرسنگها حفر کنند و با ارتفاع یک قد آدم
و زیاده بران بعرض پنج شش گز که راه گذار بران باشد پشته و مانده می بندند هنگام برشگال آب از کوهسار و صحاری آنجا جمع شود
و آن آب در فصل ربیع و یا در سالیکه بارش کمتر بود صرف زراعت کنند سهسرام اول شهریست مختصر و مقبرهٔ شیر شاه افغان که مملکت هندوستان از همایون بادشاه
انتزاع نموده بود آنجا واقع است درمیان تالابی فراخ که آبش بغایت عمیق است و جهت آمد و شد مسافران بران بسته بودند وقت نظامت میر محمد قاسم خان
بسکنهٔ شهر بدعتی رفته ایشان نقود خود را در مقبره گذاشتند و دو طاق ازان پل شکستند و اکنون مردم آنجا کشتی نشسته می روند رقم حروف آن شهر را
بسیار تماشا کرده و همدران اثنا دختری از قوم افغان لودی ساکن سهسرام اون بنکاح درآورده و در بلگرام اون از دلبزهٔ شوال پیش از طلوع آفتاب در هزار
و یکصد و نود و هجری پسری متولد شد و برطبق مشاهده رویا فیشره بغلام سمیه یحیی باش محمد یحیی ذیلقرن تاریخ تولدش یافته هرچند این حکایات از سیاق
تاریخ بیرون است اما اکثر از واقعات حالی مرقوم ست ازان قبیل است القصه در سهسرام اون از قدیم قوم بهوج پوریه مفسد ند چنانچه در عهد فرخ سیر بادشاه نظامت
عظیم آباد به تغیری میر جمله ترخان بشرط استیصال راجه و بهر بهوج پوریه که سرحلقهٔ متمردان و بکثرت خزان و عساکر معروف و مغرور بوده مبارز الملک سربلند خان مقرر شد
سربلند خان که نظامت آله آباد داشت از انجا معزول شده بدان جانب شتافت و برشگال در پٹنه گذرانیده و بعد انقضای برسات باده هزار سوار الا ماشاء
والد راقم حروف شیخ عبد الصمد غازی پوری در مقدمه روان ساخت ایشان که باتفاق یکدیگر دو سه منزل پیش پیش میر فتند با راجه

دو بیر محاربات کردند و او را ہزیمت دادند و آخرین ہزیمت او در جنگل بدرونہ واقع شدہ چہ از بیسر وغیرہ جا ہا و تاھجات ہزیمت خوردہ با جمعیت
سی ہزار سوار و پیادہ در جنگل بدرونہ اقامت کردند مقدمہ سر بلند خان چون اینجا رسید راجہ نا بیرہ جدال و قتال برافروخت چون یکپاس
روز باقی ماندہ بود سپاہ راجہ تفنگ ہا بدست گرفتہ صف بصف جنگل برآمدہ بر والد راقم و شیخ عبد اللہ کہ در میان ایشان یک تیر پرتاب
مقابلہ بود حملہ آوردند سپاہ سرداران ارگلہ ہای تفنگ بسیار خستہ و شکستہ شدند تاب یورش گنواران نیاوردہ ہزیمت خوردند
سرداران با معدودی چند ثبات ورزیدند یک ضرب توپ در غول والد راقم و ضربی دیگر در غول شیخ عبد اللہ پر از فلوس مس و ریزہ ہای
آہنین تیار ہمینکہ آتش دادن باقی بود گلولہ اندازان آنرا در میان گذاشتہ گریختہ بودند یک دو کس از سواران تفنگ انداز قوی دل
بران یقین شدہ انتظار وقت می نمودند تا گنواران با راجہ دہیر شادان و فرحان نیز رسیدہ بودند آنگاہ سپاہیان آن ہر دو توپ را
سر دادند میدان رزم از سپاہ راجہ از گشتہ با پشتہ با گشت و بقیۃ السیف بجنگل خزیدند از اتفاقات یک فلوس بر سینۂ راجہ دہیر رسید
رؤسای مقدمۃ الجیوش فتح را مغتنم انگاشتہ متعاقبش نپرداختند و شب را آنجا بترس و خوف بسر بردند چہ مردم آن وقت نقل میکردند
کہ ہنگام شب از جنگل کرم شب تاب کہ می درخشید مردم را گمان بود کہ جا بگی تفنگ است کہ سید رخشید و اینک بر سر شبخون می آرند چون
دم صبح شد شیخ عبد اللہ و شیخ آلہ بار بجنگل در آمدند مردم واسپان بسیار زخمی افتادہ دیدند از ایشان تفحص احوال راجہ دہیر نقل کردند
یکی گفت کہ او بر سینہ زخم کاری از گولی میدارد و یک ماہ در تعاقبش پرداختند و او را بہ قتل رسانیدند و غنایم موفور را صلحت باطن
بدست آوردند و اکنون در وقت انگریزان سید نور الحسن خان بلگرامی پرگنہ سہسرانون را تاجارگرفت و تمام بھوجپور یہ را استیلا
ساخت آلہ آباد کتب ہنود ان پیاک و پیراک نامند و راجہ فورانہ خویشان راجہ کایون کہ بر قنوج استیلا داشت پیاک دار الملک او بودہ و
در عہد اوسکندر رومی متوجہ ہند شد او در حدود سرہند با او مصاف دادو اسیر شد سکندر ظفر یافت و پس ازان سکندر از راہ بنگالہ
بچین شتافت چنانچہ در سکندر نامہ گویند ؎ جو فارغ شد از کینۂ فوریان ؎ کمر بست بر کین فغفوریان ؎ باجملہ تمام صوبۂ آلہ آباد
آب و ہوای خوش دارد و گل و میوہ فراوان مے شود و زراعت نیک و نرخ غلہ و دیگر اجناس ارزان باشد و پارچہ جہونہ آنجا بنام است
طول آنصوبہ از بنجھوتی تا کوچریک صد و شصت کروہ و عرضش از گذر دریای جوسا کہ گنگ است تا گماتم پور یکصد و بست کروہ و شرقی
آنصوبۂ بہار و غربی ان اکبر آباد و شمالی اودہ و جنوبی ماندو گڈہ و سرکار رشن غازی پور و رامنیہ و چنار و بنارس و جونپور و کانجر
وار بل و کنوار و مانک پور و شاہزادپور وغیرہ شانزدہ سرکار شتمل بر صد و چہل و ہفت محال و مداخلش سی و ہفت کروڑ و ہفت ہزار دام
است و قلعہ آلہ آباد از قلاع صفیر ہند است از بنیۂ محمد اکبر بادشاہ کہ در میان گنگ و جمن قلعہ سنگین مثلث الشکل با کاخہای رفیع
بساخت و معراط عام کہ بزبان ہندی ماندہ گویند بر ساحل گنگ بہ بست تا آب طغیانی کردہ شہر را مضرت نرساند و بر ماندۂ مذکور شہرے
طرح انداخت و آلہ اباس موسوم ساخت و شاہجہان بادشاہ نیز محمد اکبر بادشاہ در عہد سلطنت خویش آن شہر را آلہ آباد
موسوم نمود و قتیکہ پیش راجہ ٹوڈل رائے نائب صوبۂ اودہ و آلہ آباد کاغذ نقشہ قلعۂ آلہ آباد معہ عمارات وغیرہ از انچہ دران قلعہ
تعمیر رفتہ در عہد محمد اکبر بادشاہ کشیدہ بودند آوردند راقم حروف دران مجلس حاضر بود دران نوشتہ بودند کہ بسلغ دو کروڑ و
چند لک و ہزار و صد روپیہ کہ تعداد ہر یک اکنون بنا بر مرور دہور از یاد رفتہ و عدد دو کروڑ سہ آنہ بیاد ماندہ در تعمیر آن خرج شدہ
و نیز مرقوم بود کہ دران وقت فی روپیہ پنجاہ و دو تنکہ خام از مس رائج بودہ باجملہ دریای جمن از جنوب قلعہ پر متصل بدیوار او میگذرد

و دریای گنگ از جنوب موضع پهاپهامئو و شمال قلعه بمسافت دو کروه میماند و میل کلی بطرف جنوب کرده است بمسافت نیم کروه تخمیناً
از دیوارش قلعه واقع است و در موسم برشگال آب گنگ طغیانی کند و بپای قلعه رسیده میرود چنانچه آنروزها آب جانب شرق آبادی
جنوبی درگاه شاه تقی پهلوان است و انطرف مغرب شهر کهنه آله آباد واقع است و دریای گنگ متصل دروازه تربینی که یکی از دروازهای
جنوبی قلعه است بدریای جمن میرود و گویند که از قلعه چشمه برآمده درمیان هردو دریا میگذرد و آنرا سرستی می نامند و تربینی بزبان گویندگان
۱۱ در کتب هنود آن برآمدن سرستی از انجا مذکور نیست مگر در زبان عوام و دیگر در قلعه سروایه است که پیال پوری نامند شخصیکه برای تماشا
انجا میرود در بهمنی چراغ بدست گرفته او را دران سروایه می برد هردو طرف آن عمارت سنگین میدارد و تا جایی می برد که آنجا یک
درخت برگدنشک است بی شاخ و بی برگ و بر متصل آن دریچه ایست که آدمی بدشواری دران تواند رفت زن برهمن او را تا آنجا برده
سخنان چند پریشان گفته برمیگرداند چه گویند پیش ازین درویشی جوگی با مشعل و روغن بسیار دران دریچه رفته بود باز نگردید راقم حروف
شهر آله آباد را کمر دیده اول در سن بانزده سالگی همراه زالملک سربلند خان که دران هنگام جهاوئی سربلند خان در باغ سپه دار خان
و به سال دیگر در باغ سلطان خسرو بوده بعد ازان در نظامت پسرش شاه نواز خان که از طرف پدر نائب آله آباد بود هشت سال
آنجا بسر برده و بعد ازان همراه راجه نول رای و دیگر بعد از کشته شدن راجه نول رای در انجا بود وقتیکه احمد خان بنگش فرخ آبادی
وزیر الممالک صفدر جنگ نواب منصور خان را بعد قتل راجه نول رای نرسیت داد و تا آله آباد آمد بقا الله خان و رای پرتاب سنگه
وزیر علی قلی خان القاطلب بحمید قلی خان دران قلعه متحصن شدند احمد خان بجا صره قلعه پرداخت و برهمی سنگه راجه پرتاب گڈه باحمد خان
متفق گشت و احمد خان چون شنید که وزیر الممالک بالمهار راؤ دکنی با هشتاد هزار سوار متوجه فرخ آباد گشته و عنقریب رسیده بعد پنجاه
و چهار روز از پای قلعه کار تا کرده بفرخ آباد شتافت راقم حروف رفاقت بقاء الله خان و دیوان موصوف در قلعه متحصن بوده آنوقت
قلعه را بسیار سیر کرده قلعه مذکور را از اطراف چهار طبقه دارد عمارت طبقه ازان از منازل و سقوف پیدا و عمارت طبقه چهارمی ناپیدا است
بسبب آنکه از مدت ها بر و رهای آن عمارت گل و خاک چندان افتاده دازهر سو پوشیده و پنهان گشته و مانند زمین گشته و گیاه بران
رسته روزی از یکی ساکنان منازل دوم که بر سقف عمارت دوم بود یعنی در انجائی ماند طعام بحیت و خاکستر با انگر آغشته و سوراخی که زیر آن
عمارت بود بر بحیت دید انست خود آنرا دوتا بدان بروتی طرف دریای جمن انداخت روز دوم هنگام شب آن آتش قوی گشت چه
انجا ذخیره هیزم بود و آن بسوخت و زبانه شعله زدن گرفت و از روزن ها و نیز مکشتیهای قلعه سمت دیوار جنوب که بر ساحل آن بود
شعله ها مانند مشعل برآمدن گرفت و دو سه شبانروز همچنان بماند که بشب چراغان عمیق بی نمود و بروز غیر از دود چیزی مرئی نمی بود
بعد از انکه نیک سرد شد زمین آنجا را حفر کردند در ها بآستان سنگین برآمدند که زیر خاک پنهان گشته بودند مردم اندرون قلعه بساحل
باسقف های سنگین دیدند دریافتند که اطراف قلعه همچنین عمارات دارد چند جا پهلوی آن حفر کردند هر جا دری برآمد و اندرون غیر
از ذخیره هیزم نبود بغایت پوسیده و کرم خورده بعد پنج شش کوشک و ایوان دیوارهای دیدند آنطرف دیوار هم بدستور ایوان دیگر بود
بنابران هیزم یک ایوان که در طول مقدار چهل یا پنجاه درعه بود بخت و باقی ایوان طرفین بسبب انسداد دیوار از سوختن محفوظ ماندند
روزی دیگر حفر کردند و دران ایوان دو ضرب توپ میانه و سی جزایر را تفنگی و یک جزی مثل توپ از پوست خام گاومیش و باغت تا کرده
توبر توا ستوار نشانده در طول هفت درعه برآمد و آن در صحن دروازه تربینی افتاده ماند کسی ندانست که آن چیست و برای چکار ساخته اند

اما وقتیکه راقم حروف در خدمت کپتان جوناتهان اسکاط رسید روزی از توپ پوست خام نقل کردم فرمود که اختراع توپ اول از هندوستان است که بنود در زمان پیشین از پوست حیوانات میساختند و آنرا از سه چهار پرته سر میدادند بعد ازان از کار میرفت و از نقه مسموع شده که از چوب درخت املی توپ ساخته اند و آنرا زباده از دو مرته سر نتوان داد چه سوخته و شکسته می شود بالجمله بدستور از جای بار و بخردار برآمد مانند خاک و آنرا باز مصالحه داده بکار برند الحاصل قلعه عجیب و لبنایت متین است اما اعتبار حصانت و استواری آنرا انگریزان برآب زدند چه وقتیکه شجاع الدوله را انگریزان از بکسر بهزیمت دادند بآله آباد رسیده قلعه را محاصره کردند و در چند روز از ضرب گوله توپها در عرض و طول پانزده درعه دیوار قلعه را از پا در افگندند حاکم قلعه با انگریزان تسلیم نمود و بیرون رفت چنانچه در فصل ملیار تقریری شمه ازان گذشت و نیز در یکی از حمام های قلعه درختی برگذ بوده از قدیم که سقف حمام را شگافته سر بالا زد و آنرا هندوان اکهی برنبت یعنی پایدار و در کتب هنود آنرا درخت دایمی پیش از ظهور آدم پیش می نویسند جهانگیر بادشاه آنرا درخت را از بیخ بکندند و تابه آهن گرم کرده بر جای بیخ آن گذاشت و بران حمام بساخت بعد چندی آن درخت تابه شگافته سر برآورد و بزرگ شد و سقف حمام شگافته سر بالا کشید و شاخ و برگ برآورد وقتی راقم آنرا در سنه هزار و یکصد شصت و سه هجری مشاهده کرده بود اما وقتیکه در سنه هزار و یکصد و شش هجری همراه کپتان جوناتهان اسکاط بتماشای قلعه رفتم آن حمام را از سابق ویران و خراب دیدم و آن درخت را ندیدم القصه در زمان پیشین بعضی هنود بقصد ریاضت گاری آخرت و یا به نیت راج و بادشاهی و امثال آن در جنم دیگر که عبارت از تناسخ است هر چه در دل از راج و پادشاهی اراده داشته باشند شوند خود را بساحل گنگ جائی که اتصال جمن است از اره بدنیم می زدند شاهجهان بادشاه در عهد خویش آن اره و دیگر آلات دونیم زدن را دور کرده و اکثر کسان دور کردن آنرا نسبت باکبر بادشاه کنند هندوی بقدر کمن سال که بالجمله در تواریخ هندی مهارتے میداشت بار راقم نقل میکرد که اکبر بادشاه در زمان سابق درویشی هندو بوده کمند نام داشته و در برابر جوسی آن روی جمن نشسته و سه چیله معتبر داشته بازروی سلطنت در جنم دیگر خود را هوم کرد یعنی اعضای خود را بریده در آتش انداخت و خود را بسوخت هر سه چیله او زندگانی نخواستند به پای اره آمدند و به نیت آنکه در جنم دیگر همراه گرد کمند باشم خود را باره دونیم زدند و بمرور ایام کمند در قالب همایون بادشاه جنم گرفت یعنی پیدا شد و بمجد اکبر موسوم گردید و بسلطنت رسید و رفته رفته از هر سه چیله اش که پیر برهمن و تودرمل ذتان سین و بقولی خانخانان بودند بخدمت اکبر بادشاه آمدند روزی محمد اکبر باین هر سه چو سر بساخت فرمود که هر یکی از شما دایک یک مصرعه هندی بگوئیم تا چار مصرعه شده یک بیت شود و خود بیتین انداخت و مصرعه بگفت تا آنکه مصرعه چهارم بیربر اشکار و راقم حروف را سه مصرعه از یاد نیست مصرع چهارمین این است مصرع مکل درت هارے برجهاری یعنی بالجمله محمد اکبر دانست که ایشان از تفهیای ناقص باخبر اند محمد اکبر از ایشان سوال نمود ازان میان بیربر حقیقت هوم و دفن صفوه پرس زمین که آتش هوم بران افروخته بود بتی که گذشت همه بیان نمود محمد اکبر صفوه پرس مدفون را ازانجا طلب داشت و آن اره و آلات دو نیمه را که در تربینی یعنی جائیکه اتصال گنگ و جمن است بود بشکست جهت آنکه بلاشک هر کس که خواهد تمنای چیزے کرده خود را بکشتن دهد و در جنم دیگر بر تمنای خویش ظهور کند پس بنابران آنرا دفع کردند گویند که آن اره نبود چیزی از آهن مینخ مثل داس بغایت آبدار و تیز بوده که آنرا بفارسی کرکاف تازی میگفتند و طرفین آن حلقه داشته و ریسمانی در گذاشته بر چوبی استوار بسته بودند هر کسیکه میخواست کردن خود را بران مے نهاد و بامر یک حرکت سر او بریده می شد پوشیده نماند که راقم حروف را تلاش آن سه مصرعه هندی بود از اتفاقات ازینجا ان یعنی علمای هنود استفسار این حکایت کردند بیان دوم ستار یعنی تا بتاریخ

آوردند و ازان طول وطویل بخواندند و بیان کردند از گفتگوی ایشان اقتباس کرده سطری چند مرقوم ساخت راست و کذب بگردن اوست
چه محمد اکبر بادشاه در زبان سابق درویشی مستغنی بوده مکنده نام و یک چیله یعنی مرید برجسته داشت که بیرن نام و اشلوک بیرن را بالآخر دهم یعنی پیدایش
دیگر که تناسخ نامند بیرن نام شد بالجمله مکنده بر صفحه پرس اشلوک به کبت مشتمل بر وقت و روز و تاریخ و ماه و سال و نیت و خواهش آن چیز که خود را برای آن
هوم کرد یعنی بسوخت نیوشت و نقش کرد و آنرا در مکان خود دفن کرد و بران آتش افروخت و هوم کرد چنانچه گذشت بعد ازان بیرن مرید او نیز خود را بحسب دهم
بکشت چه نفس دوم را چندان ضبط کرد و بند نمود که نفس زور کرده قحف دماغ را شکسته بیرون رفت و بیرن مرد پس مکنده بخانه همایون بادشاه جنم
گرفت و محمد اکبر سوم گشت و همچنین بیرن در خانه برهمن متولد شد و نامش بیربر گذاشتند محمد اکبر چون به سن تمیز رسید مصرعه چارمین اشلوک اکثر بر زبانش
میرفت روزی بیربر حاضر بود بادشاه این مصرع برخواند ٥ سکل درت هاری برهجاری مکنده بیربر مصرعه اول رامع مصرعه چارمین فی الفور برخواند
و آن این است اشلوک پس نده بان چندر تیرتهه راجیه پریاکی + مگ بهل لیچی داودشی پورب جامی + مکه سکهه تن هوی سرب همیا مده تی + سکل درت
هاری برهجاری مکنده + بادشاه دانست که بیربر از احوال ماضیه خبر دارد و این همان بیرن مرید من است پس او را بفرستاد و او بار دیگر آمد و از ان
مکان آن صفحه پرس منقوشه که هنگام هوم اشلوک مذکور بران منقوش بود برآورده بخدمت محمد اکبر بپیوست و اشلوک و ترجمه اش اینست (پس)

معنی هشت است و ازان مراد هشت عدد است (رندر) یعنی نه و ازان مراد نود است (بان) یعنی پنج و ازان مراد پانصد است (چندر) یعنی
یک و ازان مراد یک هزار است (تیرتهه) دریاکه هنود آنرا پرستش کنند مثل گنگ و جمن و غیرها (راجیه) یعنی راجه (پریاگی) ای پریاگ یعنی در الهآباد
حاصل معنی مصرعه اول آنکه در سنه یکهزار و پانصد و نود و هشت سمت یعنی سنه بکرماجیت در الهآباد که راجه و بادشاه یعنی افضل و بزرگ تر از همه
پرستش گاه هنود است مصرعه دوم (مگ) یعنی ماه مگهر (بهل) یعنی روزهای افزونی نور ماه (لیچی) یعنی پاگهه باید دانست که در هر یک ماه بحساب هنود
دو پاگهه می شود یعنی یک ماه را دو بخش میکنند پاگهه اول یعنی بخش اول از روزی که ماه از برج آفتاب و قران آن برآید و جدا شود ازان
تا روزی که بدر میشود یعنی نور ماه تمام شود آن یک پاگهه باشد و پاگهه دوم از روزی که نور ماه نقصان پذیرد تا آنکه تحت الشعاع گردد و او شی جاریخ
داود روز هم منهدوان و دهم مسلمانان باشد چرا که منهدو آنرا روزی که ماه از آفتاب جدا میشود آنروز را تاریخ اول گویند و تاریخ مسلمانان قبل از ماه
را بینند صبح آن غره و تاریخ اول حساب کنند پس باین حساب غره مسلمانان تاریخ سوم منهود باشد (پورب) یعنی اول (جامی) یعنی یکپاس حاصل معنی مصرعه دوم
آنکه در ماه مگهه یعنی وقت تحویل آفتاب ببرج جدی که بهندی مکر گویند بوقت تاریخ دوازدهم آن ماه اول پاس روز مصرعه سوم (مکه) یعنی ناحس (سکهه) یعنی متحن یعنی جسم
ای همه بدن هوی یعنی بهند بهند جدا کرده در آتش خواهش سوختن بسرب یعنی تمام و اینجا سرب بمعنی نوشتن مے آید اما منهود در خواندن سرب را سه می خوانند و سه بمعنی یک باشد
بهیانده یعنی زمین تی یعنی راجه و بادشاه حاصل معنی مصرعه سوم چنین باشد از ناحس پاک هوے سیر یعنی تمام بدن را بهند بهند جدا کرده در آتش بسوخت بمثابه آنکه جسم دیگر نماند
کهنده مین یعنی یک بخش زمین که عبارت از هندوستان است راجه و بادشاه تنوم مصرعه چهارم (سکل) یعنی همه (درت هاری) گذاشتن اجناس حبوب یا کوله سوا سیوه جات (برهجاری) یعنی
درویش برهجاری گروهیست از درویشان هنود چون بیراگی و سنیاسی و مانند آن و عقاید برهجاری است که همه اوست و او همه یعنی قایل وحدت وجود باشد کنه مصرعه چهارم درویش حاصل
مصرعه چهارم چنین باشد یعنی طعام اگذشته فقط بر سیوه میگذراینده برهجاری باشد یعنی درویش کهنده یعنی در حالت گرسنگی از میوه جات و ثمر درختان بخورد پس حاصل معنی اشلوک اینست که در سمت
بکهزار و پانصد و نود و هشت راجه بکرماجیت در الهآباد در تاریخ دوازدهم روزهای شب مهتاب از پاس روز مطابق سنه نهصد و پنجاه و پنج هجری قمری بخواهش راج هندوستان برهجاری
کننده از سر تا بپایان همه بدن خود را بریده در آتش بسوخت و تولد اکبر بادشاه روز یکشنبه پنجم رجب در سنه نهصد و چهل و یک هجری مورخان می نویسند پس وقتیکه برهجاری مکنده خود را
هوم کرد و در هندوستان عرصه خانه همایون بادشاه جنم گرفت یعنی آنجا مکنده بسوخت و بخانه همایون بادشاه حمل شد و بمعنی از تطابق سمت شمسی بکرماجیت سنه هجری قمری واضح میشود

تبعادت ادراک و باید که سنه هجری قمری بحساب سنه های شمسی کنند بغیب عند الله نیست مذهب تناسخیان و نزد اسلامیان مردود است بالجمله آله آباد را
هنود و معبد قدیم و بادشا جمیع معبدوا مندو و قتیکه آفتاب بیرج چهی رسد و آنرا بهندی ماه ناگهه نامند که ابتدای فصل زمستان است
خلقی کثیر از هندوان دور و دراز از مرد و زن در انجا جمع آیند و تا یک ماه بفصل گنگ و جمن خیرات و موی سر و ریش تراشی پردازند و
مبالغ کثیر ازان بجوم بصیغه محصول در سرکار ناظم صوبه الله آباد می آید و شهر نو الله آباد در آخر عهد محمد اکبر بادشاه و جهانگیر بادشاه تعمیر یافته
اما معلوم نشد که ازانبیه یکیست گویند و قتیکه آب گنگ طغیانی کرد و باندازه ازین طرف بمشکست و اکثر عمارات شهر خراب گردید اهالی شهر
متفق شده بمسافت دو کروه ازان سمت مغرب سکونت اختیار کردند و آن بمرور دهور شهرے کلان شد و بشهر نو اشتهار یافت
و شهر قدیم بشهر کهنه موسوم گردید و عمارات شهر کهنه را انگریزان در وقت خویش براندا ختند تا پیش قلعه میدان باشد نقل کنند که وقتی
محمد اکبر بادشاه با پیر برفسود که احمق بیار تا دانم که احمق چگونه باشد پیر برگفت که یک کس چه اگر حکم شود یک شهر احمق بیارم اکبر گفت چگونه و کجا
بیست بعرض کرد که جمله ساکنان شهر کهنه آله آباد احمق اند بادشاه پرسید که چگونه گفت که هر سال در موسم برسات از طغیانی آب دریا
ایشان را کم و بیش اذیت و رنج برسد در انوقت گویند که اگر برسات بگذرد جائی دیگر مسکن گیریم و چون برشگال بگذرد ازان یاد نه آرند و
شکست و ریخت آنجا را باز ندوهر سال همچنین گذرانند اکبر بخندید و گفت فی الواقع این علامات احمق است در ابتدای سلطنت محمد شاه
نظامت آله آباد بقطر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی بوده و او بر چهار سال و کیه مهم نموده و او را عاجز [illegible] بالآخر چهار سال بامداد باجی راؤ
دکهنی برحمد خان بنگش ظفر یافت چنانچه در ضمن فرخ آباد مرقوم است و چون او معزول شد سر بلند خان بایالت انجا رسید و پسرش
شاه نواز خان بجای پدر نیابت پرداخت آن وقت شهر بویرانی داشت اما در وقت نظامت امیر خان و راجه نول راے و محمد قلیخان میرزا کوچک
آبادیش روی به ترقی آورد و بعد ازانکه شاه عالم عالی گهر بادشاه چند سال در انجا قیام نمود آبادی شهر آله آباد در کمال افزونی و رونق
بود و چون بادشاه بشاه جهان آباد شتافت و آله آباد آن آبادی و رونق نماند و اکنون آبادیش روی بتنزل میدارد رقم حروف
آن شهر را اکثر اوقات تماشا کرد سرکار اریل سمت جنوب شهر آله آباد و بر ساحل جنوبی جمن واقع است و شهر اریل آبادی مختصر
دارد و در عهد نظامت و نیابت شاهنواز خان ابن سربلند خان سید محمد خان که برادر سی ابوالفتح خان داماد سربلند خان بود
حکومت آنجا داشت و دران هنگام آبادی اریل رونقی تمام داشت چه اکثر ایران صاحب منش عمده روزگار عمارات عالیه در انجا
تعمیر نموده زینت بخش آن مکان شده بودند و دران سرکار اکثر راجها از راه سرکشی مصدر فساد و شورش اند محمد شجاع جد رقم حروف
و عمزاده اش محمد اسحاق در وقت ایالت سپهدار خان ابن خان جهان بهادر کوکه عالمگیر بادشاه حاکم اریل بودند و در رزم راجه
انبا گڈه که دران هنگام سرحلقه مفسدان آن ضلع بود شهید شدند و علم و نقاره و شمشیر بغارت رفت نعش ها را در آله آباد آورده و
بریل لابهی سمت شمال همه را دفن کردند روح الامین خان داماد محمد شجاع خان در تاریخ شهادت قطعه گفته این مصرعه از انست
مصرع از بهر هزار یکصد و هفت بدان ✤ و چون در عهد محمد فرخ سیر بادشاه سربلند خان بایالت آله آباد رسید والد رقم حروف
حکومت اریل تمنا کرد و سربلند باو تفویض نمود او فوجے فراهم آورد و به اریل شتافت و انبا گڈه را محاصره نموده و در پانزده روز برجے
از برج قلعه را نقب زده از باروت انباشته بر انداخت و یورش کرد مخالفان بران رخنه جمع شدند تا شام رزمی صعب کردند آلاخر
القصه قلعه بتصرف لشکریان بتعاقب شتافتند و قتل عام نمودند قلعه فتح شد و روز دیگر تباخت و بیهات و برداخت و چند روز بعد دین منوال بگذشت راجه انبا گڈه

کہ بیرون قلعہ بود عاجز شدہ بخدمت آمد و پیشکش گذرانید والد راقم اسباب غارتی پدر خویش طلب داشتہ راجہ بہمان شمشیر و نقارہ و علم تسلیم نمود و دوستا ربدل شد و آن نقارہ قبیلی بودہ بغایت بلند آواز راقم آنرا بنظر راجہ قبول رائے داد و چون در عہد محمد شاہ دیگر بار نظامت الہ آباد بمعزولی محمد خان بنکش فرخ آبادی پسر بلند خان رسید پسران راجہ انبا گذہ برقسم تواضع آوردند و اتحاد سابق را تازہ کردند دیگی از سرکشی راجہ اریل تنکہ شاہ نواز خان کہ از طرف پدرش سر بلند خان حکومت الہ آباد داشت از درگاہ محمد شاہ ایالت الہ آباد بنام محمد خان بنکش فرخ آبادی مقرر گشت سر بلند خان از شاہجہان آباد بہ پسر خود شاہنواز خان نوشت کہ دخل ندہد جسونت سنگہ راجہ سرمان ضلع بہندوی کہ پیش ازین ہنگام نظامت محمد خان بنکش دختر خود در العقد محمد خان بنکش دادہ بود داماد محمد خان بنکش مے شد باشارہ محمد خان بنکش بنواحی اریل رفت و دو ہزار سوار و بست ہزار پیادہ و تفنگچی فراہم آورد و لعل بکر ماجیت این جوگراج کہلوار راجہ سنجی پور و غیرہ از سرکار اریل با وی متفق شدہ با سید محمد خان حاکم اریل آمادہ رزم شدند شاہ نواز خان آگاہ شد و از گذہی لال حالوہ برگشتہ سی کرور با ہزار سوار یلغار کرد محمد خالق داد خان این زیتیان افغان ترین را با شش صد سوار در لشکر گذاشت و راقم حروف را مقدمۂ اکرمنودہ و شبگیر زدہ از کہات کسونتین عبور گنگ نمود جسونت سنگہ پیش دستی کردہ با سید محمد خان مصاف داد فوج خان موصوف بہزیمت رفت و خود با جماعۂ قلیل از جزایر اندازان ثبات ورزید کہ ناگاہ راقم حروف بر سر مخالفان رسید و بلا توقف با ایشان رزمے صعب کرد و شاہنواز خان از دست چپ بر مخالفان حملہ آورد و راجہ و بابوان کہ قبل ازین پیادہ شدہ تماشائے ہزیمتیان سید محمد خان میکردند و اسپان کہ بدست سائیسان عقب محول بود نداز آمد آمد شاہ نواز خان سائیسان معہ اسپان گریختند راجہ و بابوان قتالے فاحش کردند و آخر بہزیمت رفتند شاہ نواز خان ظفر یافت روز دیگر ہزار و ہفت صد و بست کس از مخالفان مقتول بہ شمار آمدند و از لشکریان شاہ نواز خان ہیجدہ و سہ کس زخمی و ہفت کس گمنام کشتہ شدند مرزاپور کہ در کنپ است از بندر باشی قریب تر است آبادی مختصر دارد و اکثر آنجا تجاران و بیوپاریان مال و اجناس خود را از شہر ہائے دور و دراز خصوص شال کشمیر و نینی تال و کمایون و لہاسہ و مشرق مے آرند و می فروشند و از انجا بجائے دیگر می برند اکثر چیزہا آنجا بسبب تمنا ارزان بدست می آید خصوص اقمشۂ پشمی و پارچہ سفید پور بی بازرگانہا کہ خواہند خرید کنند و ہمچنین اشیاء بقول مشل کیلہ وغیرہ مرزاپور از حملہ اریکہ است و اریکہ آنرا گویند کہ جملہ اشیا آنجا خرید و فروخت میشود و شمال مرزاپور بتخانہ ایست مسمی بہ بندباشنی دیبی و از عجائب آن بتخانہ کہ ہندوان دوران سکان رفتہ زبان خود را از کار و بریدہ نذر آن بت می کنند بعضے را فی الفور صدمۂ خیالی العود سہ چہار روز زبان بدستور درست می شود راقم این را از معتبران شنیدہ اما صحیح ندیدہ بالجملہ در وقت نظامت مبارز الملک سر بلند خان جوگراج و پسرش لعل بکر ماجیت کہلوار کہ ذکرش گذشت راجہ آنجا دیجی پور وغیرہ بود از چندگاہ گویند جیت بن بکر ماجیت اخراج شدہ بتاہی سیکندرا بند و بلونہ سنگہ راجہ بنارس آن مکانات را بتصرف خود میداشت و مالگذار شجاع الدولہ بود آصف الدولہ بنارس وغیرہ بانگریزان تواضع نمود و سالی دو بران برآمد و در سنہ یکہزار و یکصد و نود پنج ہجری بچہ پایم و جناتہان اسکاٹ صاحب راقم حروف حسب الحکم صاحب کلان کلکتہ از قلعۂ گوالیار بمرزاپور رسیدہ جہازی نمود ند و خود بہ بنارس و چنار شتافتند درین اثنا با صاحب کلان کلکتہ و راجہ جیت سنگہ کمال رنجیدگی بمیان آمد و آن در ضمن بنارس مرقوم است کالنجر قلعۂ بغایت متین دارد بر کوہ رفیع از منیۂ راجہ کیدار است و او اطاعت کیکاؤس کیانی ابن کیقباد بادشاہ ایران مے کرد و دران قلعہ معبد کال بیرون مشہور است و آن قلعہ را

رام چند بعد از فوت سلیم شاہ بن شیر شاہ گرفتہ بود و در نہصد و ہفتاد و ہفت ہجری مشایخش محمد اکبر بادشاہ نمود و بتصرف سلاطین تیموریہ گورکانیہ ماند تا آنکہ در عہد سلطنت محمد شاہ بنا بر ضعف سلطنت اولاد چرمسال ڈنکہ از قلعہ دار کالنجر کہ میر مونگا و میر موتی نام داشتند ایشان از برادر زادگان عمدۃ الملک امیر خان بودند تواضع و سلوک بگرفت میر مونگا و میر موتی از انجا برخاستہ در آلہ آباد آمدند بالجملہ اکنون راجہ ہندو بت و مکہ دلپرش در تصرف دارد و در جنگل آن آنبوس و درختان میوہ خود روبسیار است و فیل صحرائی از ان جنگل آرند و نزدیک آن کان آہن و از بعضے جا الماس ریزہ بدست می آید بر ناشہریست متوسط از ابنیۂ شرسال کہ چت سال نیرش ہند و اکنون نشیمن راجہ ہندو بت از احفاد چترسال و مکہ است راقم حروف را میر محمد قاسم خان از اتر چہندی و آنولہ انجا فرستادہ بود بکورہ جہان آباد شدہ سرگروہ سمت جنوب قطع مسافت نمودہ عبور جمن کردہ منزل بدینا منزل نمود و از انجا براہ جاری جوربی در چہار پنج روز بموضع سنگ گڈہ کہ زیر گہاتی برنا واقع است رسید متصل آن در کوہی کان آہن است آہنگران از انجا سنگہا مخلوط از آہن آوردہ در سنگ گڈہ می گذرانند تا بنظر فہما سازند و آن باطراف و اکناف می رود و قلعہ سنگین بر فراز کوہ رفیع در غایت استواری مانند قلعہ کالنجر و ف بموضع سنگ گڈہ کہ اجے گڈہ نامند روز دیگر راقم حروف از سنگ گڈہ بر گہاٹی رفت سہ چہار کروہ بر ارتفاع کوہ مسافت بصعوبت میدارد و در حاق وسط مسافت گہاٹی عمارتے مختصر و حوضی میانہ از سنگ بغایت مقطع ساختہ اند و اشجار متنوعہ در انجا نشو و نما دارند و صادر و انجا ساعتے می آساید با جملہ از گہاتی گذشتہ بمعدن الماس رسیدم مردم بسیار جا بجا بجفر و کندن سنگہا و بر آوردن الماس مشغول بودند از انجا بشہر برنا رسید شہرے دید مختصر کہ اکثر عمارت از سنگ میداشت و اناث و ذکور آنجا اکثر در حسن و ملاحت بی نظیر و مشہور است چتر بی کہ از جملہ چہار اقسام اناث است و آن از پدمنی فروتر و از سنکھنے و ہستنے در حسن و سیرت افزون تر باشند آنجا پیدا می شود و در برنا جا کمیت با تکلف و آراستگی تمام با عمارات مطبوع و صحن مقطع و در وسط آن عمارتے بہیئت کورے کہ آنرا چبوترہ گویند مانند مذہب و مرصع بجواہر ساختہ اند و فرش زرتار بر آن گسترده و آنرا نشست گاہ پران ناتھ درویش میگویند و یک طرف آن بر کرسی قرآن شریف نہادہ و بطرف دیگر بر کرسی پران کہ کتاب ہنود است مانند قرآن مجید و سمت قرآن علما و فضلاے دین محمدی و بسوی پران ہندو آن بید خوان نشستہ با خود ہا مباحثہ علمی میدارند و ہر کس آنجا رود و از دین و آئین سخنے پرسد جواب آن بصواب دہند و اکثر سخنہای ایشان مشتمل بر توحید بود و احوال پران ناتھ چنین گویند درویشے از مسلمانان در لباس ہنود با فقیری ہند محقق و عارف کہ در وقت راجہ چترسال و مکہ در انجا وارد شد و چترسال را معتقد خویش گردانید و معدن الماس در کوہ برنا بتصرف خویش نشان داد و آن برنا بر از دیاد اعتقاد چترسال گشت چترسال شہر برنا بر نام آن درویش طرح انداخت و پران ناتھ طبع چترسال را بطرف دین محمدی مائل ساخت و میخواست کہ جملہ سکنۂ آن دیار را از ضلالت کفر و کافری برآورده بر جادۂ اسلام آرد اما از دست برد اجل فرصت نیافت کہ مافی الضمیر را بالکل از قوۃ بفعل آرد چترسال اکثر تعریف رسول بزبان ہندی کبت بسیار گفتہ از انجملہ است کبت چترسال لولاک لما کل مان حج رحوت نور نبی کو ستو جو بہلم ہران جارا جا کی نوال تہی بہر اجی بہین ہین کہدیجہ کی بلم + لجائی جنہاتہ صورت کی سین لوک کنولاک بلم + محبوب نبی رب اللہ کی صلی اللہ علیہ وسلم بالجملہ چون در مجلس راجہ ہندو بت رسیدم و دیدم کہ مردم مسلمان از عیان راجہ اکثر در حکایت ساعت بساعت می گفتند یا محمدای رسول اللہ و گاہ اوقات راجہ بموافقت آنہا نیز می گفت راقم حروف از راہ استعجاب تفحص نمودم مردم احوال پران ناتھ و چترسال بیان کردند کہ اکنون یاد آنحضرت در زبان این راجہ کمتر است چہ ہندوان مزاج راجہ را منحرف کردہ اند اما چیزے بظاہر نمی توانند گفت پوشیدہ نماند کہ ملک

ڈنکھائی بالکل در صوبہ آلہ آباد است راجہ نرسنگہ کہ احوالش در دتیا از توابع اکبر آباد مرقوم است آن ملک را تاخت و تاراج بدست آورد و بنابران آنملک بڈنکھائی معروف گشت و برادرزادہ خود جیت رائے تفویض نمود جیت رائے و ڈنکھائی مستقل گشت حدود ملک ڈنکھائی بدینگونہ است سمت مشرق تا موضع برگدیہ کہ از آلہ آباد بست کروہ است و آلہ آباد از موضع مائل بشمال افتادہ و بطرف مغرب تا پرگنہ کنار بہ سہ حد نزور و کرولے و عمل راجہ ہرشن سنگھ گوجر کہ در سبزپشمین وارد پیوستہ است و جانب شمال ڈنکھائی دریاے جمن است کہ ساحل جنوبی جمن و ملک ڈنکھائے و ساحل شمالی در چکلہ کورہ جہان آباد میباشند و سرحد جنوبی ڈنکھائی دریاے نربدہ است کہ آنرا دریاے رلوا نیز نامند و دریاے مذکور از مشرق تا مغرب بخلاف آبہاے دیگر جریان مے دارد اما دریاے مشہورۂ ڈنکھائی یکی کمپن است کہ مابین شہر برنا و راج گڈھ بمفاصلۂ یک و نیم کروہ از راج گڈھ و متصل از برنا مسافت چہار کروہ میگذرد دوم دریاے دھناد است کہ از مابین مغرب و جنوب می آید و بمفاصلۂ یک و نیم کروہ از کوٹلہ مساوات گذشتہ مابین موضع کمناو کھناد رنہر بیت دیتی میریزد و از انجا نامش بیت دیتی باشد و نہر و بہاند سمت مغرب ڈنکھائی سرحد ملک ڈنکھائی است و آن روے نہر مذکور ملک اورچہ است سوم نہر بیت دیتی است و آن نیز بجمن میریزد و در تابستان کشتی مطلوب نیست و از جملہ شہرہاے مشہورۂ ڈنکھائی یکی برناست از بانیۂ چتر سال ابن جیت رائے و آن گذشت و از جیت رائے کہ احوالش در ضلع اکبر آباد مرقوم است پسرش چتر سال بحکومت در ڈنکھائے قیام نمود و او در ابتدا چندان حشمت نداشت ہرگاہ کہ پران ناتھ درویش با او ملاقات نمود و معدن الماس در کوہ برنا نشان داد ستارۂ اقبالش روی بعروج نہاد و او چند پسر داشت اما نامور از انہا ہردی شاہ و جگت راج بودند در عہد سلطنت محمد شاہ بعد شہادت سید حسین علی خان و عبد اللہ خان سادات بارہہ غضنفر جنگ محمد خان بنکش فرخ آبادی کہ نظامت صوبۂ آلہ آباد رسیدہ بود با فوجی از افاغنہ بار اجہ چتر سال ڈنکھہ رزم ہاے صعب کرد و او را مغلوب ساخت چتر سال بظاہر تمہید صلح و آشتی آورد و در خفیہ باجی رائے کوکنی را بمدد خویش طلبید باجی راو با عساکر موفور از دکن باعانت چتر سال رسید محمد خان بنکش با او رزم ہاے صعب کرد و بالآخر بقلعہ جیت پور پناہ برد و متحصن گشت باجے راؤ بمحاصرہ پرداخت و بہ اندک ادرسد غلہ کار ساکنان قلعہ تنگ گشت و مرتبہ کہ ۵ ہر کرا دیدند از نان بودی ہوس قرص خور بر آسمان دیدی و بس و در خلال این احوال پسرش قائم خان بنکش کہ قائم جنگ خطاب داشت با الوس افاغنہ بمدد محمد خان بنکش رسید و پیش ازین محمد خان بپیغام صلح داده بود چون موسم برسات غنقریب رسیدہ بود دکنیان بصلح رضا دادند و بدکن شتافتند محمد خان بنکش از قلعہ برآمد و در آلہ آباد محمد اکبر خان را نائب گذاشتہ بہ فرخ آباد شتافت و چتر سال در سوائی مستقل گشت و بعد از چتر سال پسرانش ملک ڈنکھائی دو حصہ بہ کم و بیش اندک کردند پسر کلانش ہردی شاہ ابن چتر سال بر حصہ سوائی متصرف گشت و پسر دیگرش جگت راج بر حصۂ دوم مستقل گشت و چون ہردے شاہ در گذشت پسرش سبھا سنگھ بجاے او نشست و گڈھ کالنجر از دست میر مونگا و میر موتی قلعہ دار بادشاہی بصلح و رعایت موفورہ بگرفت و بعد ازو پسرش مان سنگھ ابن سبھا سنگھ بر مسند ریاست نشست او جود بسیار داشت برادرش ہندوبت با او رزم کرد و ظفر یافت و او را بہ قتل رسانید و بحکومت مستقل گردید قسم حروف ہندوبت را دیدہ بود و آن در برنا بگذشت مردی سبک رنگ خوش شکل بامروت و خوش خلق بود او سہ پسر داشت سرہت سنگھ و ارنت سنگھ و دھوکل سنگھ بعد فوت ہندوبت میان سرہت سنگھ

وارنت سنگه محاربات بسیار واقع شده آخر بحسن سعی بنیے حضوری ریاست برامرت سنگه قرار گرفت چنانچه اکنون که سنه هزار و یکصد و نوزده هجری ست امرت سنگه در برما بحکومت قیام میدارد و جگت راج پسر دوم چهرسال که برحصه دوم ریاست میکرد دو پسر میداشت گمان سنگه و کهان سنگه بعد فوت جگت راج پسر اشل مملکت مقبوضه اورا دو بخش کردند هر برادر تا اکنون متصرف اند چون هردی شاه بگدنخت و باجی راو و ملهار راو دکنی با لشکر موفور رو بمملکت ڈنکهائے آوردند مجموعه اولاد چهرسال باتفاق یکدیگر تا سه سال با دکنیان محاربات کردند بنا بر ضعف سلطنت کسی به آنها نه پرداخت بالآخر میان فریقین بمصالحه اتفاق افتاد هنگام ملاقات باجی راو با جگت راج گفت وقتیکه راجه چهرسال ما را طلبیده محمد خان بنگش را در قلعه جیت پور محاصره نمود گفت که شما مانند هردی شاه و جگت راج پسر بدپسر سومی چهرسال و برادر شما من باشم و حصه خود را از شما نخواهم آنزمان جگت راج یک حصه از ملک خود و بدستور از مملکت هردی شاه متوفی جدا کرد یعنی ملک ڈنکهائی را حصه نموده و بخش سومی به باجی راو داد چنانچه تا اکنون که هزار و یکصد و نوزده هجریست دکنیان بحفاظ چهرسال بران حصه ها مستقل اند و معدن الماس نیز بدستور میان هر سه مشترک است اما هیچ یک از قلاع نامی ڈنکهائی مثل اجے گڈه جیت پور و کالنجر وغیره به باجی راؤ نه داده اند شورام و سکرور و سکندره هر سه محال از توابع آله آباد آن روی آب گنگ سمت شمال واقع اند و در سکندره مقبره شاه معصوم سرکاهے شایسته است و شورام از آله آباد پنج کروه سمت شمال مسافت میدارد در اتمم حروف در عهد ایالت سربلند خان و پیش شاه نواز خان هر سه محال در تنخواه خویش داشتی شیخ مجاهد جمعدار عمده ملازم سربلند خان آورده دوالدر اتمم حروف بوده و در موسم قانونگویی از توابع شورام توطن داشته بندی از احوالش در ضمن سنبل مراد آباد بیاید پیش از نظامت سربلند خان این هر سه محال را راجه جی سنگه سوم متنی بصیغه اجاره در تصرف خود میداشت سربلند خان از و انتزاع نموده در تنخواه رقسم داد حکایتی عبرت انگیز را تمم حروف در وقت فوجداری خود به سن دوازده سالگی قلعه موضع مرؤن عمله برگنه شورام را محاصره نمود چون تسخیرش در توقف دید یک ضرب توپ از شاه نواز خان استدعا نمود توپ از آله آباد بمرؤن رسید و دو گهڑی روز مانده به نزدیک قلعه گذاشتند زمینداران قلعه از اندرون پیغام دادکه قلعه بگیرند و ما را از جان امان دهند کار پردازان قبول نکردند و کمر بر قتل شان بستند و آن توپ را بسر دادند آواز توپ خورد تر از رعد شد بر کله انداز غضب کردند کله انداز باروت زیاده داده و کله گذاشته آتش داد و آوازے سخت تر از انچنانکه زمین در لرزه آمد و گوش سامعان ساعتے کر گشت و آن توپ بشکست و پارهاب یارباط اف آن پریده جا بجا افتاد و کله انداز و سه چهار کس دیگر عقب توپ ایستاده بودند زخم کاری برداشته جان دادند برادرم ایزد بخش مردی ظریف بود چون توپ بشکست و پارهاے آن بعقب و در ترفت و کسان را زخمے ساخت بشنید و بخندید و گفت که اگر بامید نشستم که توپ خواهد شکست و از عقب کار خواهد کرد پشت توپ را بطرف قلعه میکردیم تا همه اندرون قلعه میرمجت و مخالفان را ضائع میکرد بالجمله رقسم حروف را بعد چهل چند سال ازین واقعه همراه مکرن انگریز بالبه آباد رفتن شد چون کشتی مکرن صاحب بگهاٹ پہاپہائو مشتمل دیهی بود نده رقم حروف بر کنار آن دره زیر درخت املے فرود آمد و از کسے پرسید که این دیهه چه نام دارد گفت مراؤن حکایت محاصره آن بیاد م آمد برای سیر دیهه و قلعه رفتم دیهه پاره آبادی نمیداشت و قلعه ویران مطلق بود اما آثار آن از برج و خندق باقی بود مورچال جاے ایستادن خود همه مشاهده نمودم و بر انقلاب زمانه حیران شدیم ساعتی انجا ایستاده بخاطرم گذشت که سبحان الله که قبل ازین کس با سواری فیل و کثرت سپاه حاکم آن ضلعه شده این قلعه را محاصره داشت و اکنون اگر کس همان سواران بیچ و بجای آن

همه با یک اسپ و یک نفر غریب زیر درختے بخاک می غلطم خنده بے اختیار بر بے ثباتی کارہاے روزگار دست داده شکر گویان بمکان
نشسته آدم و گفتم مصرع که مبادا ازین بدتر گردد و خواستم که سال خورده از دیهه طلبیده گذشته احوال گذشته را ازو بپرسم برهمنی جوان که خانه اش
قریب بود از در برون آمد پرسیدم که این دیهه چه نام دارد گفت مرون و گفتم چرا ویران است گفت این دیهه چهار رئیس داشته و
اکنون سه ازان ویران اند و یکی آباد است گفتم که قلعه چرا خراب است و از کدام وقت چنان شده گفت بیاد م نیست مگر از پدر خود شنیده
ام که میگفت حاکمی این را محاصره کرده بود و اینجا توپ شکسته شده پس ازین قلعه فتح شد و ویران و خراب گشت ازان زمان ویران است
گفتم در انوقت چند کس در قلعه بودند که جنگ میکردند گفت که بست و چهار نفر و پنجهے بدرین و شصتے زمیندار رئیس که فلان نام داشت
این مجموعه بست و شش کس بودند **پرتاب گڈه** از عمائه شورام جائے خوش و دلپذیر بود شهر پناهش از گل خام که از بیرون
هر چهار طرف دو سه کروه جنگل منیلان خصوص سه طرف آن بمرتبه بود که سواران را مجال رفتن اندرون نبوده و یکطرف اندک و کمتر بود
و بعد ازان حصار دوم مستحکم از گل خام کشیده و دران حصار معتبران و متصدیان راجه استقامت میداشتند بعد ازان حصار سوم در
غایت متانت تعمیر نموده و اندران عمارت پخته از خشت و گچ برائے اقربا و اولاد و احفاد و محل سرائے راجه و دیوان خانه هاے متعدد و
غایت وسعت و آبادی و تعمیرش دو منزله و سه منزله کرسی بلندی کشیده مسکن و نشیمن گاه راجه بوده و اکنون در کمال خرابی و ویرانی است
راجه پرتاب سنگه سوم تنی در حکومت خویش بنام خود آنرا بنا کرده پرتاب گڈه نام گذاشت و چون او در گذشت پسرانش با خودها
در باب ریاست منافقه و جدال داشتند در خلال این احوال روح الامین خان علم راقم حروف که از قبل سپه دار خان ناظم آله آباد
بحکومت آله آباد دو سنگر رود سکندره می پرداخت جی سنگه ابن راجه پرتاب سنگه بخدمتش آمد و مخالفت برادران ظاهر ساخت
روح الامین خان باتفاق او با برادرانش رزم کرد و ظفر یافت و جی سنگه را بریاست نشانید جی سنگه بحد قلاع اندرونی
پرتاب گڈه عمارات رفیع تعمیر نمود و چون در عهد محمد شاه نظامت آله آباد بسر بلند خان تفویض شد جی سنگه بمعرفت راقم حروف
بخدمت سربلند خان آمد و پیشکش بست و پنج زنجیر فیل بنظر گذرانید و رخصت آنطرف نیافت و یک سال در گذشت و او
در حیات علی علیه السلام اعتقادی تمام داشت و بر دستار سفید قطعه از پارچه سبز می بست و در محرم هر سال چهار پنج مهدی ساخت
و بر فرق عشره خود عقب مهدها میرفت و تعزیه میکرد و خیرات بسیاری نمود بالجمله بعد ازو پسرش جیترد هارے بخطاب راجه چیتر سنگه
سرفراز شد اکثر بخدمت شاه نواز خان پسر سربلند خان که نائب صوبه آله آباد بودے ماند و جیترد هارے را دو پسر بود ند از زنے
اولین میدنی سنگه و بوده سنگه و میدنی سنگه از پدر یکه راج گرفته بود و بعد از چندے راجه چیتر سنگه رانی دیگر مسمے بسجان کنور که
بغایت حسن و جمال داشت در عقد ازدواج کشید و ازو دو پسر بوجود آمدند کلانش پرتهی پت و دیگر پرامبند و پت نام بوده راجه شیفته
سجان کنور بود و تمامی اختیار ملکی با و داد و چشم ریاست بر پسر خود پرتهی پت نهاد میدنی سنگه از استیلای سجان کنور رنجیده از
پرتاب گڈه برآمده فساد انگیزے شعار خود ساخت راجه چیتر سنگه اکثر در باب تنبیه او فوج از شاه نواز خان می طلبید راقم حروف آن امور
میشد چنانچه با میدنی سنگه اکثر زرها اتفاق افتاد و در همه آن جنگها ظفر راقم را بوده و وقتیکه میدنی سنگه با لشکر سوار و قریب شش هزار
پیاده فراهم آورد سنگڈه را که آنوقت از قلاع معتبره آنقطع بوده متصرف گشت و فساد انگیخت شاه نواز خان بر طبق عرایض
راجه چیتر سنگه راقم حروف را با دو هزار سوار از مردم برادری آورده بآن سمت رخصت نمود و رن سنگه پسر راجه چیتر سنگه که از خواص بود

با سه هزار پیاده با راقم ملحق شده با سیدنی سنگه هنگامه آرای رزم شد سیدنی سنگه رزمی صعب کرد و بالآخر منهزم بقلعه شنگده پناه برد راقم حروف ورن سنگه تعاقب بشش پرداخت سیدنی سنگه فیال از قلعه دیدکسان در قلعه گذاشته روی بهزیمت نهاد و بموقت شام بقلعه رانقوح ساخت و شیخ قرین حال گردید سبحان کنور تکلیف ضیافت راقم بسیاه کرده در قلعه پرتاب گده آمده ضیافت خورند و سه گهڑی فرمانده سوار شده هنگام شام بشهر پناه اولین پرتاب گده در آمدیم و در عرصه چهار گهڑی شب گذشته بر در قلعه سوهی رسیدیم و بر دیوار دروازه قلعه بمسافت دو سه جریب تفاوت یکدیگر مشعلها بران نصب کرده روشنی تا برآمدن همچنان مشتعل بود بالجمله حصار سوهی را حل کرده بر در عمارت رسیدیم و پیاده شده اندرون رفتیم صحنی وسیع دیدیم در سه طرف آن ایوان و کوشک های آن همه دو منزل بوده و سایر دیوار بالاخانه همه سنگین و شبک بوده و آن صحن و کوشکها همه فرش سفید و چاندنی دشمه و بر بام خانه ها رانی ها در انجا نشسته شمع و چراغ افروخته از سنگه های دیوار تماشای مردم میکردند و اطراف صحن را بادرختان دوساخته آبنی باچهل دسته شاخه روشن کرده بودند و بر فرش چاندنی شمعدان دو رویه افروخته چون بر سر فرش رسیدیم و تسلیم رسیده بر مسند نشستم بالصد کس از برادران و همراهیان همراه بودند همه صف راه نشستند رن بست سنگه و اهلکاران و دیگر رفقاء سه جبره راجه نمود و سلمان آمده در خدمت حاضر شدند و دستارخوان کشیدند و چهار چلچی و آفتابه کیکی از نقره بود فراشان برای شویدن دست آوردند و بعد ازان در صحنک های سین قلعی دار و چندی از ان نقره همه مملو از طعام های متنوعه از قلیه و دوپیازه و پلاؤ نمکین و شیرین و نقول های گوناگون و نان های شیرمال و باقرخانی و نغذیه هندی چون پوری و کچوری که بر یک پوری مقدار سیر کلانی بوده و دو سی پوره و اقسام شیرینی رنگ برنگ و اچار ها و عرق لغناع و سرکه پیش نهادند برادران راقم از گوشت پرند و چرند پرسیدند که چگونه است مردم راجه گفتند که معمار راجه بهار مطبخ و باورچی خانه مسلمانان میدارد و قطع نظر ازین جمله ماحضر بوجه بردین مسلمان مستعمل است حاصل کلام ازان طعام تناول کرده شد چون فراغت نموده شد تکلیف برخاستن از انجا نموده بصحن سرای دیگر که ازان بزرگتر و صاف تر بوده آورده نشاندند و بهمان دستارخوان الملحمه را بر طعام نشانیدند و کسانیکه در لشکر مانده بودند در پیش اینها دیگهای طعام برهنگی و میانه ها بار کرده بلشکر فرستادند که در مکان دیگر چون نشستن اتفاق افتاد پان و تمکو و صحنهای کوچک بافوفل یعنی سپاری و الایچی دلونگ مذکور بپیچه و بادام پیش آوردند چون اهل ضیافت فراغت از طعام کرده خاسته شدند رای برخاستن برنشستن غالب آمد و دیگر بار یک پاندان نقره پر از باسول پیچه گهڑه با نوامل و عطر آوردند و آن چلچی و آفتابه نقره و ظروف نقره بابت انعذیه که پیشکش گذاشته بودند مرصعه پاندان خالی و هزار روپیه نقد و یک صد و یک اشرفی در کیسه دارای سرخ و دو رأس اسپ یکی از ان ترکی برنگ ابلق صندلی و دومی تازی سمند سیه زانو که هر یک تخمینا بقیمت پانصد و شش صد روپیه باشند بنذر گذرانیدند و گفتند که شطرنجی و چاندنی با معه مسند و توابع آن که بران نشسته طعام خورده اند همه آنرا فراشان صاحب برداشته بسرکار برید آن زمان راجه چتر سنگه پیش شاه نواز خان بود وقت رخصت سبحان کنور را بقصد پیشوندن راقم که از لشکر تا بقلعه آمده بود نمود یکنیم پاس شب مانده باشکر خود رسیدیم بالجمله راجه چتر سنگه در آخر عمر مفارق گشت و سه سال در آن حالت زندگانی کرد سیدنی سنگه را بامضای سبحان کنور از ریاست راج بی نصیب گردانید و پسر خود پرتهی پت را که از سبحان کنور متولد شده بود و بعهد خویش گردانید پرتهی پت این راجه چتر سنگه هم سن راقم بوده بریاست برتاب گده نشست چندان جمال زیبا داشت که از تعریف و توصیف بیرون بوده استادان هنرفن نوکر داشته در فنون کامل شده و بزبان ترکی و عربی و فارسی و افغانی و دیگر هنرها مثل تیراندازی و نیزه بازی

واسپ تاختن وچوگان باختن وغیرہ ہنر سپاہگری وعلم مجالس یگانہ عصر شد ودر علم تواریخ مہارتے کلی حاصل کردہ
وروزمرہ فارسی آنچنان درست داشت کہ اگر پس پردہ سخن میگفت کسی در سخن گوئی از لہجہ مقول ولایت را فرق نمیکرد وبصفات
اخلاق پسندیدہ از حلم وتواضع وسخاوت وشجاعت موصوف بودہ وبطریق اسلامیان موصوف بودہ ومعاش نیز بطور ایشان بود
وبند جامہ بدست راست چنانچہ مسلمانان دارند میداشت ومجالس بطریق ایران نامدار میداشت واز مطیعان وزیر الممالک
ابو المنصور خان بود ہنگامیکہ ابو المنصور خان از احمد خان بنگش فرخ آبادی ہزیمت خورد واحمد خان تا الہ آباد رسید آپرتاب بنگہ
دیوان ابو المنصور خان وعلی قلیخان ناظم الہ آباد کہ حیدر قلیخان خطاب یافتہ بود وخان عالم بقاء اللہ خان این ہر سہ قلعہ
الہ آباد متحصن شدند احمد خان بجامرہ قلعہ پرداخت پرتھی پت با احمد خان موافق گردید وبجامرہ قلعہ کوشید چون ابو المنصور خان
بامداد ملہار راو دکھنی احمد خان وسعد اللہ خان روہیلہ را بعد از زرم منہزم ساختہ بکوہ کماؤن در لال ڈانک محاصرہ کرد وبالآخر صلح
نمود وبصوبۂ خود الہ آباد داوہ مراجعت نمود وپرتھی پت حسب الفرمان نجدت شتافت ابو المنصور خان او را بمکر وفریب بر دست
علی بیگخان خارجی بہ قتل رسانید وخان مذکور را مخاطب بشتاب جنگ ساخت وبعد از وپورش دنیا پت در دوازدہ سالگی بحکومت
پرتاب گڈہ نشست واو در حسن وجمال افزون تر از پدر خود بودہ وبعد از چندے او نیز بر دست شجاع الدولہ ابن ابو المنصور خان
آوارہ شدہ بہ قتل رسید وضلع پرتاب گڈہ را چندین عمالان شجاع الدولہ متصرف شدند وپس ازان ہندو پت برادر پرتھی پت ابن چترسنگہ از پٹنہ
شجاع الدولہ بحکومت پرتاب گڈہ رسید وچون از عہدۂ مالگذاری بر نیامد باز گماشتگان شجاع الدولہ متصرف شدند ہندو پت بخدمت شجاع الدولہ رفت
بطمع ریاست آبائی سلمان شد وزمرۂ چیلہ ہای شجاع الدولہ منسلک گشت وبحکومت پرتاب گڈہ رسید چون شجاع الدولہ در گذشت خلف الرشید ش
آصف الدولہ میرزا امانی بر ضلع پرتاب گڈہ دست گماشتگان خویش گماشت واکنون شنیدہ میشود کہ اکنون ہندو پت نوسلم از طرف آصف الدولہ بر سیدنی گنج
کہ متصل پرتاب گڈہ ست وآبادی مختصر دارد قیام میدارد چنار شہرے است مختصر وقلعہ سنگین برقرار کوہچہ مشرق بدریای گنگ بسمت
شمال آنقلعہ بر متصل سے گذرد وآن قلعہ را در نہ صد وہفتاد ویک ہجری فتو نام غلام عدلی پشکش محمد اکبر بادشاہ نمود وآن ہمچگاہ
از دست سلاطین تیموریہ بیرون نرفت واکنون انگریزان آن قلعہ را از مردم شجاع الدولہ برزم بگرفتند وبران متصرف اند ودر این
قلعہ مقبرہ شاہ قاسم سلیمانی وپورش شاہ واصل نام جای وسیع وسیر گاہ پسندیدہ است وقلعہ مذکور در متانت نظیر ندارد ومقبرہ
پسر دوم بالا پرنام در قنوج مکانے بانام است وفقیران مقبرہ شاہ قاسم گویند کہ ایشان در عہد محمد اکبر بادشاہ بودہ ودر عہد
جہانگیر بادشاہ فوت کردہ واو از افغانان منی رائے خود را سید میگویند واین حکایت دراز است بنارس سے وچہل کروہ از الہ آباد
بسمت مشرق شہریست از عمارات سنگین بازیب وآئین شایستہ آراستہ وہندوان آنرا از بنیہ مہادیو میدانند واعتقاد ایشان بر شہر ہا
قدیم است گویند ہر کہ در انجا بمیرد از آمد رفت یعنی تناسخ ازماند وبرین اعتقاد اکبر ہنود از دور ودراز در انجا رخت اقامت می اندازند
ومعاش میکنند تا آنکہ بمیرند وآن شہر معدن حسن ودلفریب است بعضی مردم در انجا مدام دوانہ زلف وخال محبوبان ولب و
رخسار معشوقان گرفتار شدہ ترک خانمان کردہ بمرض عشق مبتلا گشتہ می گذرانند وبنارس را کاشی نامند وعالمگیر نام آنرا محمد آباد
گذاشتہ وچنانچہ بر سکہ محمد آباد بنارس منقوش است وشہر مذکور بر ساحل گنگ سمت شمال واقع است ودریا بطرف جنوب متصل آن
میگذرد وتمولان آنجا اکثر حویلی خود ہا در یا نردمان ہاے سنگین ساختہ اند ودر وقت خویش راجہ بنود سنگہ بطرف جنوب بر ساحل گنگ

عمارت عالی

عمارت عالی ساخته و آن نیز شهرے سیانه شده برام نگر موسوم گشته بنارس و رام نگر هر دو شهر بر ساحل جنوب و شمال دریای گنگ واقع شده اند دریا ازمابین انها میگذرد و بنارس معدن فضیلت و مدرسهٔ علم اهل هند است و صاحب تاریخ مبهج صادق گوید راجه سوج که از بزرگان هند بفرمان رستم بن زال بسلطنته هند رسید و قنوج آباد کرد و دار السلطنت ساخت و آبادی بنارس را تمام گذاشته بمرد پیش بهرایچ که شهر بهرایچ از ابنیهٔ اوست آبادی بنارس را باتمام رسانید و از اجهای بنارس انچه که راقم دیده اول منسارام برهمن منیدار چندروضع او در رستم علیخان که از طرف ابو المنصور خان بایاست بنارس داشت او را بمرتبهٔ اعلی رسانید و بخطاب راجگی موسوم گردانید و چون رستم علیخان از قلعهٔ ابو المنصور خان گذاشته نظر عمدة الملک امیر خان نایب صوبهٔ آله آباد گشت محمد علیخان رساله دار ابو المنصور خان بطریق نزاول بنابر تحصیل زر منسارام تعین شد منسارام دختر خود را بعقد محمد علیخان داد و معتبر گشت چندانکه بے نزاول ندر معهوده سرکار را قسط بقسط باهوار سے میفرستاد و بعد ازو پسرش بلوند سنگه در بنارس بحکومت نشست و در سستی و درستی معاملات و زر رسانی سرکار ثانی نداشت او را ابو المنصور خان پسرش شجاع الدوله خواستند که بخدمت آید و در خلال این احوال ابو المنصور خان پرتهی پت را به پرتاب گڈه را بفریب بقتل رسانیده بود بلوند سنگه از وقوع انمنی تر سید و بخدمت نیامد و یا خود عهد کرد که بخدمت هیچکس از امرا نیاید ابو المنصور خان و شجاع الدوله بسیار خواستند صورت نه بست و بلوند سنگه چند مرتبه بنابر همین اخراج شد و بمکری کهوه گر بحبت و میگفت که جناب خداوند کشتیبان خداست و کسی که پیش خدا مبرو دریا نمی آید منکه بخدمت بے آیم سیدانم که باز نخواهم آمد و مبالغ معهوده مع اصل و سود و اضافه هر سال میرسانم دیگر از آمدن من خداوند چه میخواهد شهر رام نگر از ابنیهٔ اوست و او در حکومت خویش بیجگڈه که محکمترین قلعه بر قعر زمین رفیع واقع است و صوبت راج چندانکه پیاده بعسرت تمام بران قلعه رفتن تواند بود از زمان آن قلعه مبالغ خطیر داده آنرا بتصرف خود در آورد و خزاین خود را در انجا گذاشت و در رام نگر مطمین نشست اما آب و هوائے آنقلعه بغایت بد است و سازگار ابدان انسان نیست بعد شش ماه مردم اولین انجا بیایند و دیگران بجائے ایشان روند و بعد از پورش جیت سنگه پسر بلوند سنگه بر سند حکومت نشست آصف الدوله مرزا امانی خواست که او را از بنارس طلبداشته اخراج کند جنرل هشتن صاحب کلان کلکته او را در ظل حمایت خویش گرفت آصف الدوله ازان عزیمت درگذشت و ملک بنارس را بصاحب کلان در جلدوی خدمت تواضع نمود راجه چیت سنگه در بنارس مستقل شده مبالغ ده خود بصاحب کلان میرسانید لیکن آخر الامر کفران نعمت کرد و احسانهائے صاحب کلان را فراموش کرد و در باطن با صاحبان کونسل در ساخت و دیگر حرکات خلاف مزاج صاحب کلان از و در خفیه بوقوع آمد صاحب کلان ازین تغافل میگذرانید و سالے چند برین آمد که آخر شعبان سنه هزار و یکصد و نود و پنج هجری عزیمت لکهنؤ کرده متصل بنارس رسید راجه چیت سنگه در ظاهر باستقبال تا بکسر رفت صاحب کلان خواست که او را مجلس راه ندهد اما بمقتضای مروت صورت نه بست راجه با صاحب کلان در بنارس آمد صاحب کلان بصلاح بعضے بنابر سرانجام زر باقیات و دیگر معاملات نزاول و بهره بر راجه فرستاد نزاولان او را تنگ گرفتند و خواستند که پیش صاحب کلان ببرند مردم راجه دست بشمشیر بردند و دو سه صاحبان را که بنزاولے آمده بودند با چند کس از سپاهیان بکشتند و راجه از کشتی نشسته بر رام نگر بردند راجه از انجا هراس نموده با متعلقان خود بلطیف گڈه رفت و رام نگر خالی گذاشت انگریزان تحیر در بنارس نشستند چون این را به دیدند کسے به رام نگر نمے آید بعد سه چهار روز مسجان سنگه برادر راجه برام نگر آمد و آنرا محکم ساخت و بنای قلعه از سر عمارت کرد و در موضع سهرام چیادن با فوجی از سوار و پیاده قریب شش و هفت هزار کس گذاشت بعد سه چهار روز سافر صاحب با چند ضرب توپ و کپنی بابرام نگر رفت و کله بازد و اندرون قلعه و شهر در آمد چون سپاه انگریزان داخل شهر شدند تفنگ اندازان

راجه از بام حویلیهاے اطراف وجوانب که بکمین نشسته بودند بسیاری را بکشتند سیاه فرصاحب و رئیس فراسیسیان تا پنجاه شصت فراسیس و بسیاری از ملکتیهاے جوان کشته شدند سپاه انگریز منهزم برگشتند اثقال و رکار انگریزان راه یافت بعد دو سه روز صاحب کلان با جمعه انگریز که همراهش بودند اقامت خود در بنارس مصلحت ندیده بنگاه خود را در باغ مادهو داس که فرود آمده بودند گذاشته بغنگام شب در کمال سرانجامے که اکثرے ازان سواری نداشتند از انجا برآمده بر آب گنگا رسیده بجهاز در یا کرده داخل چنار شدند صاحب راقم که دران محن گرفتار بود رقم که پیش ازین در چنار رسیده بود بخدمت رفت و قریب هزار روپیه از سرکارش همراه داشت ازان خبر داد صاحب موصوف آنرا باکثر صاحبان که ازان حادثه تهی دست شده بودند داد و بعد چند روز صاحب کلان بحر پایم را بجهت استیصال راجه چیت سنگه تعین نموده فرمود که ساخته و پرداخته شما همه وجوه پذیرا است و انچه بعد فتح قلعه بجے گذه از نقد و جنس بدست آید کسانیکه در جنگ قلعه باشند نصیبه آنها است و بسته خاص و عام بکمان سلفے ایالت بنارس بر بحر پایم شهرت یافت و بعد از فتح از فوت بفعل خواهد آمد و کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم را به خدمت ترجمه نویسی و مصاحبت بحر موصوف مقرر کرد بحر پایم با دو پلٹن خیمه از چنار بیرون آورده بر ساحل رود حرکو علم اقامت برافراشت شبی دو سه صاحب را با پنج شش کپتنی که قریب چهار صد و پانصد کس سپاهی تفنگ باشند باسه ضرب توپ بر سر فوج راجه چیت سنگه که قریب پنج شش هزار سوار پیاده متصل سه بهره رام جیاون بوده دو دویم کرده از لشکر انگریز مسافت داشت تاختن فرمود فوج انگریزان نیز قتالی فاحش کردند سپاه راجه منهزم بجنگل گنجه پناه بردند انگریزان ظفر یافته دو دو سه ضرب توپ غنیمت آوردند ازان روز سپاه انگریز قوے دل شده بعد ازین قضایاے آصف الدوله میرزا اماسے با سالار جنگ و حیدر بیگ خان و الماس علیخان خواجه سرا از کانپور رسیدند صاحب کلان از ایشان یارے بخواست سپاه انگریز جوق جوق از کانپور و آله آباد و دیگر جاها از شرق و مغرب و چنار پیش صاحب کلان فراهم شده و در خلال این احوال بحر پایم بقلعه رام جیاون در قلعه گنجه متحصن شد بحر بمجاصره آن پرداخت رام جیاون رزم کرد بعد سه روز بهزیمت رفت به قلعه گنجه روز دیگر بفطر آنمال سنخر گشت سبحان سنگه برادر راجه چیت سنگه دو سه روز پیش ازین با همان روز دوازده نفر فراسیس که اسیر شده محبوس بودند بقتل رسانید و در معنی مثل میر محمد قاسم خان بناے دولت خود را بر کند و راجه چیت سنگه و لطیف گذه استقامت داشته پیش ازین فوجی بر سر او از انگریز بعقب لطیف گذه که راه برآمد چیت سنگه بود رسید چیت سنگه فوجے بمقابله ایشان تعین نمود ایشان در موضع نهره رسیده با سپاه انگریز رزم کرده منهزم رفتند و چیت سنگه پس از فرستادن فوج روز یکه رام جیاون از گنجه برآمده بود از لطیف گذه به بجے گذه شتافت و چند روز انجا بماند و مادر خود را مے ماتا را با زوجه خویش و تمامی عیال و اطفال را سه خزاین و ذخایر که در بجے گذه بود بمعتمدان و سپاهیان خود سپرد و قلیل از زر و جواهر گرفته بموضع رکوری رفت عوام مے گویند که اشرفی یک کرور روپیه بر فیلان و شتران بار کرده همراه خود برد و در رکوری نیز بخوف تعاقب انگریز بمجال اقامت نیافت و بنواح بلدی شتافت و ازانجا نیز آوازه دشت او بار گردید بالآخر بنواح دتیا و گوالیار پیش مهاجی سیندهیه که بر سر قلعه گوالیار با راجه رانا چتر سنگه راجه گوهد پرخاش داشت رفت صاحب کلان ریاست بنارس و راج انجا بمهپت نراین داد و او را اعزاز و احترام کرد و سان سنگه یکی از عمده هاے بلوند سنگه را که در آخر مخالف چیت سنگه شده بود و بالطاف صاحب کلان مے گذرانید مدار المهام رئیس کار او ساخت اگرچه بعد از چند روز او کناره گرفت و در پیشه بهتری که سکن داشت رفته بنشست مهپت نراین بخلاع اسپ و شمشیر سرفراز گردیدند کمان بحر پایم که در اسنه

خاص و عام بوطنبور رسید و مارکم صاحب باکثار مامور گشت باجمله بیجرپایم از ٹھٹھه بطبیف گڈه و از انجا به بجے گڈه رسید رانی ثمانے و دهوندل و یوان راجه چیت سنگه در قلعهٔ بجے گڈه متحصن شدند بیجرپایم بروز یکشنبه پانزدهم شوال سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری بحاصرهٔ بجے گڈه پرداخت کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم فرمود که توغے باید انديشيد تا جان و آبروئے متحصنان قلعه برباد نرود و این قلعه بسخر شود راقم بوسیلهٔ معرفت سابق که هنگام نظامت آله آباد بسر بلند خان باراجه منسارام و پسرش بلوند سنگه میداشت و ازان وزیر هیبن کار راجه چیت سنگه در درستی کار سے موفور کرد در منباب پیش ازین باراجه چیت سنگه مراسلات میداشت اما راجه موصوف از غرور و تکبر فتح قتل رام نگر که بر سیاه انگریز یافته بود و دیگر بدمستی خان ناآزموده کاران نصیحت راقم نشنید و از لطیف گڈه به بجی گڈه رسیده آواره گشت چنانچه گذشت و خطوط راجه که قبل ازین بارقام آمده بودند در قلعه بجے گڈه پیش مادرش رانی ماتا فرستاد و دست و الله گهوروانشان دادرانی معتمدان خود را پیش او فرستاد و راقم با کپتان موصوف ایشان را پیش بیجرپایم برد قرار بر اینمعنی شد که رانی ماتا هرگاه از قلعه برآید تلاشی نخواهم گرفت و انچه از نقد و جنس از قلعه بدست آید فی صد پانزده روپیه برانی داده شود و برائے استقامت او مصرف او بر زاپور گشت که دولک روپیه سالیانه محاصل میدارد بدهم و هرگاه رانی موصوف ارادهٔ رفتن پیش پسر خود چیت سنگه نماید کسان کپتان جوناتهان اسکاٹ تا بسرحد خود که کنارهٔ آب جون است عبور کنانیده و هرچون این همه درست شده و دستخط بیجرپایم باقی ماند که تا استحکام پذیرد یعنی رابیجرپایم بصاحب کلان نوشت صاحب کلان قبول نکرد و در جواب نوشت که رانی باستقلال جنگ میکرده باشد اگر عاجز شده برستانه تا افتد اگر بخاطر ما خواهد آمد چیزی خواهم داد یا نخواهم داد ساخته و پرداخته شود بیجرپایم برادر رفت و باز جنگ از سر شروع شد بعد چند روز اقرار برانکه اگر صاحب کلان چیزے وظایف دهد بهتر والا کپتان جوناتهان اسکاٹ مارا نزد چیت سنگه رسانیده و هر بست دوم ذیقعده سنه هزار و یکصد و نود یعنی هجری رانی از قلعه برآمد و قلعه مفتوح شد و غنیمت قلعه بصاحبان و سپاه که قلعه را محاصره داشتند علی قدر مراتبهم رسید و منجمله آن بیجرپایم فی صد پنجروپیه بقولے پانزده روپیه برانی ماتا داد و کپتان موصوف اورا سه اسباب تا به نبارس رسانید و صاحب کلان رانی را از جاگیر تعیین نداد و به کلکته شتافت رانی دل تنگ شده به کپتان پیغام داد که مارا نزد چیت سنگه رسانید کپتان بکلکته درخدمت صاحب کلان نوشت و درخواست راستے نمود صاحب کلان بمارکم حکم داد که از نبارس چند تلنگه همراه رانی تعین نمود و بآله آباد رسانند و رانی از آله آباد نزد چیت سنگه که همراه مهاجی سیندیه بود در تعلقهٔ گوالیار بدولت سرکار جونپور بر ساحل نهر گومتی شهرلیست از انجمله فیروز شاه تغلقی والی دهلی گویند که چون فیروز شاه شهر جونپور بنا نهاد خواست که فیروز آباد نام نهد شبے عم خود سلطان یوسف شاه را که جونا نام داشت بخواب دید که گفت که این شهر بنام من کن سلطان آنرا جونپور نام کرد نعم خان که بعهد همایون بادشاه در نهصد و شصت و یک هجری ایالت کابل داشت و بعهد محمد اکبر بادشاه خانخانان خطاب داشت و بعد از قتل خانزمان بایالت جونپور رسید و لشکر به پٹنه و بنگاله کشید و آندیار صافی ساخت و هما نجا در نهصد و هشتاد و سه هجری در گذشت پل جونپور و عیدگاه آنشهر آثار دولت تاریخ تعمیر دارد طاق شرقی و جنوبی بود لفظ صراط المستقیم بر سنگی منقوش است راقم حروف مکرر آنشهر را تماشا کرده و پل مذکور از سنگ سرخ است و عرض بوسعت دارد چندانکه باطرافش دکاکین تعمیر یافته مردم اندران نشسته بیع و شری میکنند و روغن خوشبوی بیله آنشهر و دیگر روغن سوگنداری که ادویهٔ معطر و ماشه بآن میسایند از تحائف روزگار است دو کون آن بغایت معطر و قوی ابدان است و آنشهر را دیدم

معدن علما و فضلاست و مردم نامی ازان دیار بسیار برخاسته اند و بجایی آنخطه استقامت مزاجی و سلیم طبعی تمهور از مولوی رشن علی ساکن آنجا
مروی بامروت و فقیر دوست و آشنا پرورست و برادرش مولوی علی جوانی شایسته بزیور علم و ادب آراسته و پیرایسته ست و مولوی علی اعلی هوشی
حلیم و متواضع از زمرهٔ اهل دانش است و دیگر مولوی باسط علی و مرفضان علی در حسن اخلاق و تواضع از نباهای روزگار رجحان دارند و در زمرهٔ سپاهیان
فقیر را نخان آن ملازم سر بلند خان بود و مقتصد شترنال اهنی همراه او میرفت و دیگر در زبان سابق مردم معروف ازان دیار بسیار برخاسته اند و بیگاه
آشنا از وجود مردم مشهور خالی نبوده تخصیصی در تعیینی گفته سواد جونپور با سواد دیده تشبیه ست چه که از وی بر نمیخیزد غیر از مردم بینا و بخلی نماند که بلوک
جونپور را سلاطین شرقی گویند و ایشان بملک الشرق ملک سرور منسوب اند و او از خواجه ایاز فیروز شاه شکاری صاحب دلی بوده چون سلطان محمد بن تغلق شاه
شکاری در عهد خویش او را وزارت داد و خواجه جهان لقب نهاد و در مقتصد و نود و شش هجری ملک الشرق خطاب داد و بحکومت قنوج و جونپور و بهار فرستاد
ملک الشرق در ضبط ملک و آبادی بدر مضا نمود و از حکام بنگاله باج گرفت و ارکهلکانون باریری ضبط کرد و چون سلاطین دهلی را شوکتی نماند خود سلطان الشرق
خواند بعده پسر خوانده اش ملک مبارک قرنفل جانشین شد و خود را مبارک شاه شرقی خواند و سکه و خطبه بنام خود کرد و بعد از و برادرش سلطان
ابراهیم شرقی بادشاه شد و او عالم و فاضل بوده علما و فضلا را محترم داشتی و از حال فقرا و مساکین خبر گرفتی قاضی شهاب الدین ملک العلما جونپوری تفسیر بحر
المواج و فتاوای ابراهیم شاهی و دیگر کتب بنام او نوشته گویند وقتی سلطان ابراهیم قصری خست چون باتمام رسید شبی شنید که یکی میگفت قصر سلطان
تمام شد بمرور دهور حیاتی نماند معاش از کجا بدست خواهم آورد دیگر روز سلطان امر کرد تا آن قصر را خراب کردند و دیگر بار بنا نهادند بعد از و پسر سلطان محمود
شرقی بحکومت رسید و بعد از او کوشید و لشکر بهاؤ لیسه کشید و بسیار از کفره آن دیار بکشت و مظفر بازگشت و بلول لودی بادشاه دهلی با او فضایا بسیار واقع شد
و آن در ضمن سلاطین دهلی در احوال بهلول لودی بیاید و بعد از و پسرش سهیل خان را مر اسلطنت برداشتند و محمد شاه شرقی نام نهاد نداو ظالم و ستمگار بوده بعضی
از بزرگان بر رنجیدند و باتفاق او را بی بی راجی برادرش سلطان حسین را در جونپور بر تخت نشاندند سلطان حسین شرقی مستقل گشت با سلطان بهلول لودی
چهار سال صلح کرد و در آبادی ملک کوشید و سه لک سوار و هزار و چهار صد فیل جمع آورد و لشکر بهاؤ لیسه کشید و ازانجا سه صد اسپ و سی فیل پیشکش گرفت و مظفر
بازگشت و بگوالیار شتافت و از راجه آنجا باج گرفت و در مقتصد و هفتاد و یک هجری با خواهی زوجهٔ خود ملکه جهان بنت علاؤ الدین که از اولاد رایات عالی خضر خان بود
و خود را از عهد صاحبقران تیمور گورکان وارث ملک دهلی میدانست تا صد و چهل هزار سوار و بی پایان آورد و بسیار از سلطنت سلطان بهلول لودی بگرفت
بهلول از بسیاری لشکر ترسید و ایلچی فرستاد و عرض نمود که سلطان اگر دهلی بگیرد ناچار بما میرسد و ما را از جا بر اندازد مرا میزید همان کار دو با نزده کروهی من
تسلیم دارد سلطان حسین این قبول آن ابا نموده بهلول ناچار با پانزده هزار سوار عزم رزم کرد سپاه سلطان حسین را از عبور جمن مانع آمدند و منتظر فرصت بودند یکبار
سلاطین معظم شاه سلطان تاب خفت نیاورد نا گاه از آب بگذشت و مظفر یافت و سلطان حسین بهزیمت رو بملک جهان که مایهٔ فساد بود گرفتار گشت بهلول او را باغزاز تمام جونپور
سلطان فرستاد سلطان حسین باز دیگر با لشکر بدهلی کشید بهلول بعد از چند روز زاری بسیار و گریه و خضوع بسیار و تحفهای بسیار و پیشکشهای بسیار
و بالآخر بهلول بر جونپور و اکثر بلاد او مستولی گشت سلطان حسین در مقتصد و نود و یک هجری بگوالیار رفت و ملک مهوبت و کهلکانون را مدتی که در تصرف
او در صدد و نه گاله بود قناعت کرده بهلول پسر خود را بر کشاه را حکومت آنجا داد و روزگار سلاطین شرقیه بسر شد گشت غازی پور شهریست قدیم بر ساحل شمالی رود
گنگ و جاحل جنوبی گنگ آبادی زمانیه واقع است در غازی پور گل سرخ بیدائی میدارد و گلاب و عطر آن شهر بغایت مشهور است شیخ عبد الله ساکن عظیم آباد مشهور بغازی پوری
حاکم غازی پور خواست که عطر کره از گلاب بگیرد میسر نشد و آن غیر از کابل و کشمیر نباشد و الدر راقم حروف از کابل عطر کره آورده بود و آن خوشبوی بیرون
از حد توصیف بوده عطاران جهان آنرا بدیک تولچه را قیمت نهاده در پیسی گفتند و الدر راقم بخندید و گفت که این برای استعمال است بجهت فروختن و عجب آنکه کنون

مغول تجار از کابل آمدند و عطر و اشتند رقم یک توله بقیمت بست روپیه گرفت و امتحان کرد پیاده بود نه کره الا برابت از عطر مذکور ستان پسندیده بود
به غازی پور در حویلی شیخ عبد الله غازی پوری عمارت چهل ستون که زیاده از شتاد ستون میدارد از ابنیه اولغایت پسندیده است و برابت است
چهل ستون که زیاده از شتاد ستون میدارد از ابنیه بغایت پسندیده است و برابت از چهل ستون قلعه الله آباد بهتر است و از عجایب عمارت آنجا
نواره بالای سقف چهل ستون برده اند و نهرها در اطراف ستون جاری کرده راقم حروف در حکومت پسرش فضل علیخان ابن شیخ عبد الله
بعلاقه نوکری پسر خود غلام رسول چند سال در غازی پور بسر برده وقتی آنجا بحسن سعی برادرش شیخ حمید الدین در قریشی بسن نوزده یا بیست
ساله دو چار گشت و پرده از روی کار برداشت و علمی از کیمیا بر دست راقم کنانید که دران شاید از غریب بنود و آلق تقسیم چنانچه از دو سالها
دراز از آیات قرآن مجید تاویل تطبیق داد و آن در کتاب نوح محفوظ که تالیف راقم است مرقوم گشته و ابتدای آن بسجه از آیت بسکه من فی السموات
والارض از سوره رحمن نموده و آن عمل دهی است و طرفه آنکه با وجود مشاهده و عمل که از دست خود کرده بار بار دست بعمل برد و نیافت اتعجب التعجب
حسرت آنکه در حضور عامل بکر رنگر دمانک پور شهر لیست بر ساحل دریای گنگ سمت شمال واقع است و آنطرف دریا شهر کره بسمت جنوب دریا
از مانک پور مائل بطرف مغرب ابادی دارد و در مانک پور سادات کرد بری بسیار سکونت دارند و مقبره حضرت پیر نصیر الدین
که بروی بزرگ نباید برآمدن حاجات بر سر خرمهره و یاسه فلوس سر و باسه روپیه یا اشرفی فاتحه کنند در مانک پور است از ان
دریافت می شود که آن بزرگ صاحب مقام تثلیث بوده راقم حروف تحقیق اینمعنی کرده که نصیر الدین چراغ دهلی دیگر است که مزارش
در دهلی است و در کره مزار بانوار شاه کرک مجذوب است از کرامات شش نقلهای عجیب مشهور است و از انجمله وقتیکه علاء الدین فلجی
حاکم کره جهت ملاقات خسرو خویش سلطان جلال الدین خلجی اماده عزم شد متوجه آنصوب گردید و از شاه کرک التماس اعانت
برزبان او گذشته فرموده ؎ هر که بیاید با تو بجنگ ✤ تن در کشتی سر در گنگ ✤ و همچنان شد و تفصیل اینواقعه در ضمن دهلی و فصل
احوال سلاطین اسلام در اخبار علاؤ الدین خلجی مرقوم شود پنج کروه تحمیناً از مانک پور سمت جنوب بر ساحل جنوبی شهر گنگ شاه زاد پور
است چهیٹ و گزی آنجا پسندیده بود و در زمان سابق تیاری خیمه های سلاطین و امرای دران شهر میشد از شاه زاد پور پانزده
شانزده کروه تحمیناً شهر الله آباد سمت مشرق واقع است کوڑه جهان آباد دو شهر است چه جهان آباد شهرے دیگر متصل
کوڑه است و کوڑه را از چکلا نامند و حاکم علیحده در انجا می نشست و از الله آباد و اکبر آباد علاقه نداشته بست و پنج لک یاسی لک
روپیه در وقت نظامت برهان الملک سید سعادت خان شیخ عبد الله غازی پوری تحصیل کرده و نهر بد متصل کوره میگذرد
و مهاجن هندو نام بران حرملے از خشت و گچ بسته وقتیکه مبارز الملک سربلند خان از اکبر آباد ناظم صوبجه الله آباد شده از راه
کوره و اناوه بدانصوب می آید راقم حروف بسن یازده سالگی همراه رکاب بود در انوقت آن حرملا نو احداث بوده بالجمله
مهاجنان هندی دال انجا استقامت میدارند و عمارت عالیه دو کاکین و باغات مطبوع و بازار فراخ و کشاده دارد و سمت
جنوب کوره مسافت سه چهار کروه دریاے جمن است و آن طرف زمینها چهار سال دنکهه است و نه کروه سمت شمال کوره دریاے
گنگ می گذرد و بر ساحل جنوبی گنگ کانپور نام جائیست که اکنون بهاؤنی انگریزان متصل آنجاست و کوره از الله آباد سمت
مغرب شش منزل میانه مسافت میدارد شهر اناوه جانب مغرب کوره است وقتیکه مبارز الملک در اکبر آباد ناظم صوبه الله آباد
شده بدانجا رسید جان نثار خان برادر زن قمر الدین خان وزیر که ایالت کوڑه داشت جهت ملاقات مبارز الملک سربلند خان

باشکوه خویش که پانزده زنجیر فیل باهی و مراتب و علم داشته شتافت و ازان تمرد بهگونت ابن اژاژ و زمیندار کوره شکایت کرد و اعانت خواست مبارز الملک چیزے ازو نپذیرفت طلبید اشت جان نثار خان سرانجام نداد و مبارز الملک بپشت گانون رسید بهگونت زمیندار سعرفت راقم حروف و دیگر رؤسائے لشکر نجدمت مبارز الملک آمد و سه لک روپیه پیشکش نمود و رخصت انصراف یافت مبارز الملک به الله آباد رسید دیگر سال بهگونت دربخیری ناگاه خود را با شکر جان نثار خان زود او را به قتل رسانید و لشکرش تاراج نمود و غنیمت بسیار بدست آورد یکے از محفل نشینان سرایش با سیرے بر دوان پرده نشین عصمت و عفت با لقلاب خ دوا همخوابه پسرش روپ سنگه بن بهگونت گشت قمر الدین خان وزیر از قتل جان نثار خان آگاه شد بعساکر بادشاهی که عبارت از بالسی ست از شاهجهان آباد متوجه اوشد بهگونت در قلعه غازی پور عمله کوره متحصن شد وزیر بمحاصره پرداخت درخلال این احوال امیر الدوله صمصام الملک خاندوران خان متوهم شد و باندیشید آنکه قمر الدین خان وزیر در نواح چکله کوره است و مبارز الملک ناظم آله آباد و سید سعادت خان حاکم اوده که هریک استصال امر بایکدیگر متفق شده با وزیر درسازند و بر ما شورند کار بطول رسد ازراه دوراندیشی مبارز الملک را امیدوار منصب وزارت ساخته در طلبش شقه با دستخط خاص محمد شاه حاصل کرده فرستاد مبارز الملک از آله آباد در موسم برسات بر خباح استعجال بدهلی شتافت قمر الدین خان وزیر بدریافت این خبر محمد خان بنکش را بمحاصره قلعه غازی پور باز داشته خود متوجه شاهجهان آباد شد محمد خان بنکش با بهگونت دارمدار کرده بفرخ آباد مراجعت نمود بهگونت بر چکله کوه مسلط گشت بعد از چند سال محمد شاه ایالت کوره برهان الملک سید سعادت خان تفویض نمود برهان الملک بنواح کوره رسید بهگونت ازراه تهور و مردانگی با سه هزار سوار از قلعه غازی پور هنگام فرود آمدن لشکر ناگاه بر سر برهان الملک که قریب سی هزار سوار و توپخانه بسیار داشت برخیث و رزمی صعب کرد بسیاری از سپاه بهگونت بضرب گلوله توپ به قتل رسیدند بهگونت از توپخانه گذشته صفوف مقدمه را که سالارش ابو تراب خان بود برهم زد و ابو تراب خان را بقتل رسانید و متوجه برهان الملک شد میر خدایار خان با شش هزار سوار شتربچه ها دیابکی تفنگ انداز که پیش روے برهان الملک ایستاده بود بزرم پیش آمد بهگونت دست بردی عظیم کرد و او را هزیمت داد و متوجه غول برهان الملک شد شیخ روح الامین خان عم راقم و شیخ عبد الله غازی پوری و دو جن سنگه چودهری کوره انیمنه و دلاور خان و عظمة الله خان افغان پنج بهیه از میسره برهان الملک حمله آورده بهگونت متوجه ایشان شد و قتالی واقع شد و برد کسان دو جن سنگه چودهری به قتل رسید و برهان الملک ظفر یافت و سرش بریده بدهلی فرستاد و ایالت چکله کوره از طرف خویش شیخ عبد الله غازی پوری تفویض فرمود و خود بلکنو رفته مراجعت نمود فصل در ذکر برخی از نشانهاے قیامت دوم پوشیده نماند که اصحاب رسول عرم عبارت ست از آنانکه بایمان مشرف شده شرف مجالس رسول عرم دریافته اند و تابعین آن کسانند که بمجالس اصحاب رسیده اند و تبع تابعین آنکه در مجالس تابعین مستفیض شده باشند حمزه بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول و برادر رضاعے آن جناب بود در سال ششم از بعثت رسول ایمان آورد و بعد از هجرت بمدینه رفت و به رسول پیوست و در غزوه بدر اولے حاضر آمد و در غزوه احد بر دست وحشی غلام جبیر بن مطعم شهادت یافت و چون حمزه از زخم وحشی کشته شد وحشی شکمش بشگافت و جگرش بیرون آورد و نزد هنده زوجه ابو سفیان که مادر معاویه بود و دران رزم حاضر بود نزد هنده از غایت بغض و غصه آنرا بگید لاجرم بجگر خوار اشتهار یافت عباس بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول عرم است آنجناب را بمنزله پدر دانستی گویند بغایت جسیم الخلقت عظیم الصوت بود روزی از خواب برخاست و صحیفه زد اکثر زنان حامله که آن آواز

شنیدند شکم بنداختند بعضے برانند کہ عباس قبل از غزوۂ بدر ایمان آوردہ بود و گفتہ اند کہ چون عباس در بدر گرفتار شد ایمان آورد و رسول عزم چون بمکہ رسید و بکشود و غنایت نزم او را داد و او را دہ پسر بودند خلفاے عباسی کہ در بغداد بحکومت رسیدند از اولاد عباس اند عبد اللہ ابن عباس از اشراف صحابہ ملازم رکاب علی عزم بودہ و بفرمان علی عزم چندے امارت یمن و چندا مارت حج داشت و در جود و سخاوت با دخل زنند ہر روز جمعے کثیر از خوان احسانش بہرہ مند و حتی طائفۂ خواستند کہ با او ظرافت کنند و او را خجل سازند پس کسان بخانہاے اعیان فرستادند و از جانب او پیغام دادند کہ فردا برہنہ حاضر شوند دیگر روز عبد اللہ نشستہ بود قوم در آمدند و بشستند عبد اللہ از کار آگاہ شد مطبخ و غلامان را بہ ترتیب طعام فرمان داد ایشان در اندک زمانی چندان طعام حاضر آوردند کہ پسند بود انگاہ امر کرد کہ ہر روز چندان طعام بسازند و ہر روز چندان کس بر بادیہ اش حاضر آیند عبد اللہ صفوان امیہ روزے با ابن زبیر امیہ مکہ گفت کہ دعوی خلافت بمکنی و پسران عباس در تو بہیچ فضیلتے نگذاشتند ابن زبیر بعبد اللہ گفت تو چہ گوئی کہ از ین شہر بیرون رو عبد اللہ ابن عباس گفت انچہ تو گفتہ اند امراست بجزوہ سہ کس کہ از من فقہ می آموزند و چند در درشکہ در خانۂ برادرم می باشند کسی از ما بہرہ نے یابد و او بعد از علی عزم بخدمت امام حسن عزم بسر بردی چون معاویہ بن ابو سفیان قصد عراق کرد اما او را در مقدمہ روان ساخت معاویہ عبد اللہ را بفریفت و ہزار درم بہر او فرستاد و عبد اللہ شب بلشکر معاویہ رفت ابو جعفر عبد اللہ بن جعفر طیار یہ جود و سخا ممتاز بود و قتیکہ او را بسیاری عطا عتاب کردند گفت جمعی با نعام من خو کردہ اند می ترسم کہ اگر انعام خود را از ایشان قطع کنم حق تعالے عطای خود از من قطع کند ابو ذر جندب غفاری از بزرگان صحابہ و تابعین اولین است محمد عزم در باب او فرمودہ کہ ابو ذر در امت من در رتبہ شبیہ است بعیسے عزم وقتے غلام را گفت چرا گوسفندرا رہا کردے کہ علف اسپ بخورد گفت میخواستم کہ ترا بغضب آرم گفت من بغضب تو در عزم شیطان و تو بغضب در دم و کنون بدین راسے ترا آزاد کردم قربت اے اللہ ابو یحیے صہیب بن سنان رومی از بزرگان صحابہ بودہ محمد عزم با او مزاح کردی و او نیز سخنہا گفتے روزے پیش رسول عزم شد و یک چشمش رمد داشت نزد رسول عزم خرما نہادہ بود صہیب پرہیز نمیکرد رسول عزم فرمود کہ خرماے خوری و چشم تو درد میکند گفت از جائی میخورم کہ درد نمیکند رسول بخندید و او را نوازش فرمود گویند صہیب باز موصل بود و بدست رومیان اسیر شد خداوندش بمکہ آورد و بہ عبد اللہ بن جدعان سے بفروخت بنابران در اقلیم دوم مرقوم شد ابو عبد اللہ خواط بن جبیر انصارے از بزرگان صحابہ بود بشجاعت اشتہار داشتہ از و منقولست کہ با رسول اللہ در منزل مر الظہران نزدیک مکہ فرود آمدہ بودم از خیمہ بیرون شدم زنی چند صاحب جمال دیدم پیش ایشان بہ نشستم رسول عزم از خیمہ بیرون آمد و فرمود یا ابا عبد اللہ چرا نزد ایشان نشستہ خجل شدم و گفتم یا رسول اللہ شترے بغور و جستہ دارم میخواہم کہ این زمان بر او رسنی جنبانم پس از ان رسول عزم ہرگاہ کہ بمن رسیدے فرمودی السلام علیکم یا ابا عبد اللہ شتر بغور تو چہ شد و من خجل میشدم تا آنکہ ترک صحبت آن کردم و نزد او کمتر میرفتم روزی در مسجد در آمدم خلوت بود بنماز در ایستادم رسول عزم از حجرہ بیرون آمد و در رکعت نماز بگذارد و بنشست من نماز دراز کردم بحیاں آنکہ آنجناب ملول شود و بر خیزد و فرمود ہر چند کہ نماز دراز کنی ملول نشوم پس چون سلام دادم گفت السلام علیک یا ابا عبد اللہ شتر بغور تو چہ شد گفتم یا رسول اللہ با تجارت برسستی فرستادہ آن شتر از انگاہ کہ ایمان آوردہ بودم بغور شد و مطیع است فرمود کہ یرحمک اللہ پس دیگر بار ازان سخن نگفت ابو ظرف عدی من حاتم طائے از اکابر صحابہ است او را جواد بن جواد طائی گفتندی

در سال ہفتم از ہجرت بخدمت رسول عزم پیوست و ایمان آورد و آنحضرت ردای مبارک خود بگسترد تا بران بنشست او در عہد خلافت علی
عزم بخدمت علی مسیر پردی و در واقعہ جمل یک چشمش از نور عاطل ماند بعد از علی عزم روزے بمجلس معاویہ رفت عبد اللہ بن زبیر آنجا
بود خواست کہ با او مزاح کند گفت کدام روز چشم ترا آفت رسیدہ گفت آنروز کہ پدر تو از معرکہ گریخت و بہ قتل رسید معاویہ گفت پسران تو
ظراف و ظریف و ظرفہ چہ شدند گفت در راہ علی شہادت یافتند معاویہ گفت علی با تو انصاف نورزید کہ پسران خود را سلامت داشت
و پسران ترا بکشتن داد جواب داد کہ من با او انصاف نورزیدم کہ او شہادت یافت نعمان بن عمر انصاری از اصحاب بدر بود
در محشرے گفتہ کہ مزاح بر و غالب بود نزد پیغمبر آمدی و با صحابہ مزاح کردی و آنجناب او را فرمودہ کہ نعمان بہشت رود و ہمچنین
چندان نوبتے اعرابی نزد رسول عزم آمد و ناقۂ خود را نزدیک مسجد خوابانید و درون رفت نعمان باتفاق جمعے ناقۂ را بکشت بسیر
فضلہ ازان پیرند اعرابی بیرون آمد و ناقۂ را کشتہ دید فریاد برکشید رسول بشنید نعمان از بیم بجائے یکی در زیر عاتق پنہان شد رسول
بدانجا رسید داور را از زیر عاتق بیرون آورد و فرمود آنچہ کارست گفت یا رسول اللہ و اللہ آنکہ ترا بین دلالت کردہ مرا این
فعل فرمودہ رسول تبسم نمود و بہائے ناقۂ اعرابی را داد و گفت در سخن نعمان نکتۂ بدیع است محرقہ بن نوفل زہیرے پیری بود از
مہاجرین صد و پانزدہ سال از عمرش بگذشتہ نابینا شدہ روزے بقضا از مسجد برخاست نعمان او را دست گرفتہ ہر طرف بگردانید
و بالآخر نزدیک مردم مسجد بنشاند بقضاے حاجت مشغول شد مردم زبان بملامتش کشادند گفت واللہ آنکہ دست مرا گرفتہ اینجا بنشاند
و گفت این موضع خالی است ہمانا کہ با ما ظرافت کردہ اگر او را بیابم این عصا بر سرش بشکنم گفتند آن نعمان بود پس روزے چند بگذشت عثمان
کہ خلیفہ بود در پیش محراب بہ نماز ایستاد نعمان نمد و محرقہ آمد و آواز خود تغییر داد و گفت اینک نعمان نماز میگذارد گفت ای فرزند مرا
باور سان نعمان دست او بگرفت و نزدیک بمحراب برد و بگذاشت محرقہ عصا برکشید و بر عثمان زد مردمان بدیدند و متحیر بماندند و گفتند
ای محرقہ چہ کردی گفت نعمان را زدم گفتند این خلیفہ بود خویشان محرقہ بمعذرت نزد عثمان رفتند و گفتند اگر فرمائے نعمان را زجر کنیم
عثمان گفت او را بگذارید کہ از بدریانست و رسول عزم بر او عنایتے خاص داشت ابو یزید ربیع بن خثیم لوری از اکابر تابعین
بودہ اور اگفتند ہرگز کسے را عیب نمیکنی گفت اگر از عیب خود رہائی یابم بعیب دیگر پردازم ابو عبد اللہ و قیل ابو محمد سعد بن جبیر
از اکابر تابعین بودہ در تاریخ ابن خلکان مسطور است کہ او شطرنج غایتہ میباخت و ازین ظاہر میشود کہ شطرنج باختن حلال است
و او را حجاج بن یوسف ثقفی در شعبان سنہ نود و پنج ہجری بشہادت رسانید سوال و جواب او در وقت کشتن با حجاج بسیار است
از انجملہ کہ بعد از سوال و جواب حجاج گفت کہ او را پیش من بکشند چون جلاد بیامد سعید گفت کل نفس ذائقۃ الموت یعنی ہر ذے
جان را مرگ است پس روی بقبلہ آورد و گفت وجہی للذی فطر السموات والارض حنیفا و ما انا من المشرکین حجاج بفرمود تا
روے او را از قبلہ بگردانند سعید گفت اینما تولوا فثم وجہ اللہ ہر طرف کہ روے آرند ہمانطرف روی خدا است حجاج گفت او را فگنند
سعید گفت اشہد ان لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ و اشہد ان محمدا عبدہ و رسولہ پس سر او را از تن جدا کردند عمران بن حطان
سدوسی خارجی مفتی خان بجیان و زاہد و شاعر ایشان بود گویند بکراہیت تمتع معروف بود و زنے جمیلہ داشتہ روزے زنش گفت ہیچ شک
نیست کہ من دو تو ہر دو در بہشت خواہیم بود گفت چگونہ گفت ہر روز تو مرا می بینے و شک نمیکنی کہ زن جمیلہ دارم و من بدست چو مفلس
گرفتارم و صبرے کنم ایزد تعالے فرمودہ کہ شاکران و صابران از اہل جنت اند ابو حازم یکے از بزرگان تابعین است و نخعان

اورا کلید مشکلها گفتندے از سخنان اوست که اندکے از دنیا تراشغول دارد از بسیار چیز آخرت عمر بن عثمان الصوفی استاد مشهور علاج بود از سخنان اوست که صبر استادن باشد با خدا در فتن بلا بخوشی و آسانی محمد بن اسحاق اول کسی که متصدی تالیف سیر گشته سلیمه کذاب دریمامه گذشت فرزدق شاعر شیرین کلام است در مدح امام زین العابدین علیه السلام قصیده در زبان عربی گفته مرجعه مطلع اش نیست سه بسوء باغ احمد مختار + لاله باغ حیدر کرار + گویند که فرزدق روزے پر شکنج میرفت وقتی شخصے ازروے هزل اورا گفت که شکنج هاے رو تو مانند فرجهاے عورات مینماید گفت فرج مادرت را ملاحظه نما که کدام است ابو تمام و ابو دلامه زرنجی گویند از شعراے عرب و صاحب نوادر اخبار بوده روزی ابو دلامه قصیده در مدح خلیفه مهدی عباسی گفته بود برخواند مهدی شاد شد و گفت چه میخواهی گفت سگی شکاری مهدی در غضب رفت و گفت تو مرا به بخل نسبت میکنی که از من چیزے محقر میطلبی گفت حاجت مراست نه ترا انچه میخواهم مراد مهدی سگے شکاری بود داد ابو دلامه گفت سگ پیاده بشکار نتوان برد مهدی اسپی اورا داد ابو دلامه گفت سگ چون شکار کند ناچار من از اسپ فرود آیم تا آنرا فربه کنم اسپ که نگاه دارد مهدی غلامی با و داد ابو دلامه گفت چون با غلام و اسپ و شکار از صید گاه بازآیم گوشت صید را که پزد مهدی کنیزکے اورا بخشید ابو دلامه گفت تنها بودم اکنون صاحب غلام و اسپ و کنیزک شدم خانه باید که با ایشان دران بگنجم مهدی خانه با و داد ابو دلامه گفت قوت ایشان از کجا خواهد بود مهدی گفت هزار جریب عامر و هزار جریب غیر عامر ترا دادم ابو دلامه گفت عامر را دانم که مزروع و معمور بود و غیر عامر چیست گفت غیر عامر زمین خراب بود که دران هیچ نباشد گفت زمین خراب بخشیدن فضلے نبود من خود صد هزار جریب در بیابان امیر المؤمنین را بخشیدم مهدی گفت دو هزار جریب عامر با و دهند ابو دلامه گفت این دو هزار زمین عامر را بیکجریب عامر مصالح و عوض کنم مهدی گفت آن جریب عامر کدام است ابو دلامه گفت بیت المال مهدی گفت خزانه را از انجا بجاے دیگر نقل کنید و یک جریب ازان با و دهید ابو دلامه گفت هرگاه خزانه را ازان کنند غیر عامر باشد نه عامر مهدے بخندید و او را صله جزیل داد وقتے روح بن مهلب والی نهروان با جمع طائفه از خراسانیان که عصیان ورزیده بود ندروی بایشان آورد یکی از خراسانیان بمیدان آمد و تنی چند از سپاه روح را بکشت و دیگر بار مبارز خواست روح ابو دلامه به قتل او فرمان داد ابو دلامه هرچند عذر خواست هیچ ورنگرفت چاره ندید گفت ایها الامیر الامر امر و زاول آخرت است این را نوشته میباید روح گفت انچه خواهد با و دهند ابو دلامه نان و کباب و صراحی شراب با خود برد و تیغ برکشید و بر خراسانی حمله آورد و چون خراسانی قصد او کرد ابو دلامه تیغ فرو نیام نمود و گفت شتاب مکن و سخنی چند از من بشنو خراسانی گفت بگو گفت من ابو دلامه ام مرا نباید کشت گفت نام ترا شنیده ام دیدے که چندین از یاران ترا بکشم تو چرا بجنگ من آمدی گفت بهر جنگ نیامده ام شجاعت ترا خواستم که با تو بارے کنم و سخنی چند ترا بگویم که از جنگ بهتر است خراسانی گفت بگو گفت دیدم که محنت بسیار کشیدی دانستم که گرسنه باشی نان و کباب بهر تو آورده ام بیا تا بگوشه رویم و با تو خورد بخوریم پس از جنگگاه بیرون آمدند و بگوشه رفتند خراسانی چون مست شد ابو دلامه گفت روح از بزرگزادگان است و به سخاوت شهرت دارد بهر تو اسپی تازے با زین زرین و کنیزکے جمیله تیار ساخته بیا تا نزد او رویم خراسانی گفت اهل و عیال را چکنم گفت هر کجا که باشی اهل و عیال بهم رسد پس باتفاق بلشکر نهروان آمدند ابو دلامه نزد روح رفته گفت خراسانی ممکن نبود از قتل تو چنان و چنین گفتم و او را بخدمت آوردم روح بخندید و خراسانی را بخواند ابو دلامه انچه پذیرفته بود با و بخشید ابو العلای اشعث بن جبیر طلاع از شاکر

جہان است پدر او مولی مصعب بن زبیر بود و اشعث بزہد و علم و فضل اشتہار داشتہ و از غایت ظرافت خود را بطباع شہرت میدارد و او را گفتند از صحابہ کرا دوست میداری گفت علی را از آنکہ اول آن عین است و آن زر باشد و بعد ازان ے یعنی مراست از سخنان اوست کہ ہرگز دو دہی ندیدم کہ از خانہ برآید و گمان ببرم کہ اہل آنخانہ بہر من طعام میفرستند او را دیدند کہ دامن بدست گرفتہ بصحرا میدوید حال پرسیدند گفت دو مرغابی دیدم کہ باہم جفت شدہ می پریدند در شانہ مرغابی باده میزدم کہ اگر بیضہ از و جدا شود در وا نہم افتد او را گفتند از خود طماع تر کسے را دیدہ گفت آری زن من از من طماع تر است روزی قوس قزح را دید گمان برد کہ طناب رنگین است کہ از آسمان فرو ہشتہ اند قصد گرفتن او کرد چشم و دیدہ بدان بدوخت ناگاہ از بام بافتاد و گردنش بشکست ابو العیش جی از بذلہ و ارہ است اعراب و حمق با و مثل زنند و او مردے ظریف بودہ و گفتہ اند کہ از غایت لطف طبع سخنان بر خود می بست تا او را احمق خوانند موسے بن عیسے ہاشمی روزی بر دیگدشت دید کہ در صحرا زمینے حفر میکنند گفت چہ میکنی گفت درین صحرا درمے چند دفن کردہ ام میجویم و نمے یابم گفت بایستے علامتی بران مے نہادی گفت نہادہ بودم گفت ابری سیاہ بر سرش سایہ افگندہ بود اکنون اثرے ازان نمی بینم او را گفتند خواہی کہ پدرت نمیرد گفت لا و اللہ خواہم کہ او را بکشند تا میراث و دیعت بر و بستانم در خانۂ او را بدزدیدند بر فت و در مسجد بکند گفتند چرا چنین کردی گفت در خانہ مرا فرو دیدہ اند و خدا دزد را میداند او را ایمن نماید و در خانۂ خود بستاند او در کودکی شاگرد ے خیاط کرد روزی خیاط قدرے عسل بخانۂ خود برد و خواست کہ بکاری رود گفت ای پسر ازین زہر است زنہار کہ نخوری پس بر فت چمچے و صابۂ جامہ بر د جباری ہر دو ان بگرفت و با عسل تمام بخورد و خیاط باز آمد و صابۂ جامہ نجواست و با او عتاب نمود گفت مرا مزن و سخن راست از من بشنو گفت بگو گفت غافل شدم یکی و صابۂ جامہ را در ربود بر سیدم و با خود گفتم کہ در کاسہ زہر است بخورم تا تو نیائے مردہ باشم ہمہ را بخوردم و نمردم خیاط بخندید و او را براند خالد یزید بن ہارون بن راوان واسطے از علمائے اصحاب حدیث بودہ از و منقولست کہ در بغداد یکی از تابعین را دیدم گفتم مرا حدیثے بیاموز آن گفت حدیثی انس بن مالک عن رسول صلے اللہ علیہ وسلم ابتلاء اللہ ببلائی فلیصبر الصبر یعنے گفت آن تابعین کہ گفت از من انس بن مالک از رسول آنکہ اگر مبتلا کرد اللہ تعالے ببلائی پس صبر کن بران پس باز گشتم و بواسط رفتم و ہنگام شب بدر خانہ رسیدم گرامیت داشتم در خانہ کوفتن تو عیکہ تو انستم در خانہ بکشودم و بخانہ در شدم زن من بر بام خانہ بود من نیز بر بام شدم او را با جوانے امرد خفتہ یافتم غیرت در من آویخت سنگے گران بر داشتم خواستم کہ بر سر جوان بکوبم آن حدیث بیادم آمد و نہ زدم دوم بار نیز قصد کردم و ہمان حدیث مرا مانع آمد پس زن خود را بیدار کردم زن مرا بدید و خورم شد و خوان را گفت برخیز و پدر خود را بہین و حال آن بود کہ من زن خود را حاملہ گذاشتہ بودم و بسفر رفتہ و بعد از بست سال باز آمدم سجدۂ شکر کردم کہ متابعت نفس نمودم و این از برکت آن حدیث بود امام مالک بن انس مدنی از اعلام مجتہدین و صاحب مذہب مستقل است و امام شافعی شاگرد او بودہ و مالک با شکوہ عظیم بود و در حدیث و سنگاہے عظیم داشتہ و با این ہمہ ترا شیدن شارب نکردہ ثمر صے و ریش سفید و دراز داشتہ کہ بناف میرسیدہ و بقولے گویند پنج بودہ و اقدی گوید بمساجد آمدے و بر جنازہ حاضر شدی کہ بعیادت مریضان رفتہ و در اواخر عمر ہمہ ترک کردہ بہ نماز جمعہ و عیدین ہم نمیرفت و از سخنان اوست ہر کرا شصت ہزار دینار نباشد او را توانگر نتوان گفت ابو عبد اللہ محمد معروف بابو الفنیا از شاہیر ظرفاے

جہان

جہان بودہ اصلش از نخجوان ست مادرش مولد شد مولف ہفت اقلیم در اقلیم سوم در بصرہ نوشتہ چہ آنجا نشو و نما یافتہ او در جوانی نابینا گشتہ نوادر اخبار او بسیار ست از انجملہ آنکہ وقتے متوکل عباسے عمارتے ساخت ابو الحنیا نزد او رفت متوکل گفت خانہ تو خوب ست در باب آن سخنے بگو گفت جہانیان خانہ در جہان سازند و تو جہان در خانہ ساختہ متوکل را خوش آمد و او را تکلیف ملازمت نمود گفت ہر کہ در مجلس تو آید باید کہ خدمت تو کند و من صریرام و دیگر ترا باید تا خدمت من کنند خدمت تو چگونہ توانم نمود روزی در سرمای سخت بدیدن عبد الرحمان خاقان رفت عبد الرحمان گفت با سرما چگونہ گفت کثرت ضعف تو نمیگذارد کہ اثر سرما بسر ما رسد روزی بعیادت وزیر رفت و از غلام او پرسید کہ وزیر چگونہ ست غلام گفت چنانکہ تو میخواہی پس گفت چرا آواز گریہ مے آید روزی دیر تر نزد وزیر عصر رفت گفت چرا دیر آمدی از انکہ مرکب مرا دزد برده گفت چگونہ برد گفت با او ہمراہ نبود مرتا دانم کہ چگونہ برد روزی با یکے سرگوشی مے کرد وزیر گفت با یکدگر چہ دروغ مے سازند گفت مدح شما میگویم وقتی بر لبے میرفت مردی ایستادہ بود گفت تو کیستی گفت مردے ام از بنی آدم گفت خدائے ترا دیر دارد کہ گمان من آن بود کہ نسل آدم منقطع شدہ الحمد للہ کہ چیزے باقیست روزی یکے را گفت کہ زنی بخواہ ام گفت مشتاق مرگ او با شی گفت لا واللہ تخواہم کہ بمیرد گفت چرا گفت ترسم کہ از بسیاری شادی نمیرم وقتی نزد عبد اللہ بن سلیمان بن وہب رفت و از قلت حال شکایت کرد گفت من بہر تو بفلان نوشتہ بودم گفت آرے لیکن بحال من نہ پرداخت گفت تو او را اختیار کردہ بودی گفت چنین ست اما بر من ملامت نیست چہ موسے علیہ السلام ہفتاد تن از قوم خود اختیار کرد و ایشان بکی رسیدہ نبود و رسول عرم عبد اللہ بن معین ابی سرح را بہ کتاب وحے اختیار کرد او مرتد شد و میان کافران رفت و علی عرم ابو موسے اشعری را حکم ساخت و او بعزل آنجناب فتوے داد عبد اللہ بن سلیمان بخندید و او را صلہ جزیل بخشید و ازو منقولست کہ از ہیچ کس چنان منفعل نشدم کہ از کودک خورد سال چہ او را گفتم کہ مثل تو پسرک میخواہم اما پدر تو ترا نفروشد گفت اگر چون من پسرے میخواہی پدر مرا پیش زن خود بہتر تا خون من پسری ترا حاصل آید و ہم از و منقولست کہ زنی بود او را ظلمہ خوارہ گفتندے در طفلی کہ بمکتب رفتی قلم دوات طفلان دزدیدی و چون بالغ شد بزنا مشغول گشت و چون کہولت رسید قبادہ میکرد و چون پیر شد و از زنا باز ماند فوجی بخرید و بکرایہ میداد تا بر گوسفندان میکشیدند و ہم ازو منقولست کہ روزی فجاس رقیم کنیزکے دیدم کہ سوگند میخورد کہ دیگر بخانہ این سید نروم گفتم چرا چنین مبالغہ میکنی گفت سید من طریقہ عجب دارد و من طاقت تحمل آن ندارم گفتم آن چیست گفت جماع ایستادہ میکند و نماز نشستہ میگذارد و دشنام بحیدر لفظ میگوید و قرآن بلحن میخواند و دوشنبہ و پنجشنبہ روزہ میدارد و در رمضان افطار میکند و نماز صبح نمیگذارد و تا چاشت کاہ خفتہ میماند و چون برخاست نماز چاشت میگذارد ابو یعقوب اسحق بن محمد بہر جوزی از علماء صوفیہ بودہ و با جنید و عمر بن عثمان مکی صحبت داشتہ و سالہا بمکہ مجاورت کردہ و من کلامہ الدنیا نہر و الآخرۃ ساحل و المرکب النفوس و الناس علی سفر یعنے دنیا نہریست و آخرت کنارۂ آن و مرکب نفوس و مردمان در سفر اند و قال عرف الناس بالله ترکوہ فیہ یعنی ہر کسیکہ بشناخت حق تعالے زیادہ شد او را بحیرت دران راہ زیادہ شد و بحیرت دران شیخ بہاء الدین ذکریا ملتانی از اکابر اولیا و علماء عصر بودہ او را شیخ شہاب الدین سہروردیست و من کلامہ سلامتی بدن در اندک خوردن و سلامتی روح در ترک خوردن و سلامتی دین در فرستادن صلوۃ بر رسول صلی اللہ علیہ وسلم است خواجہ معین الدین چشتی سنجری سیستانی مرید خواجہ عثمان ہارونی است در علوم ظاہر سے

وباطنے یگانہ زمان بودہ از سیستان بہند آمدہ در اجمیر مقیم گشت واکنون مزارش در اجمیر زیارت گاہ خاص وعام است گویند کہ
چون او فوت نمود بر پیشانیش نوشتہ یافتند کہ مات حبیب اللہ فی حب اللہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری یکے
از اکابر مشائخ ہند است ومرید خواجہ معین الدین چشتی بود از سخنان اوست کہ نام معشوق نتوان گرفت چہ اگر عاشق او را حاضر
داند در حضور نام بردن بے ادبی است واگر غایب شمارد عاشق نباشد شیخ حسن افغان از مشائخ ہندوستان ومریدہا الدین
ذکریاے ملتانی است شیخ در باب او گفتہ اگر در قیامت مرا پرسند کہ چہ آوردی گویم حسن افغان را گویند او امی بود لیکن
ہرگاہ سطری از قرآن مجید یا حدیث یا قول مشائخ نوشتہ بود از سخنان اوست کہ نام معشوق نتوان گرفت چہ اگر عاشق او را حاضر
داند در حضور نام بردن بے ادبی است واگر غایب شمارد عاشق نباشد شیخ حسن افغان از مشائخ ہندوستان ومریدہا الدین
ذکریاے ملتانی است شیخ در باب او گفتہ اگر در قیامت مرا پرسند کہ چہ آوردی گویم حسن افغان را گویند او امی بود لیکن
ہرگاہ سطری از قرآن مجید یا حدیث یا قول مشائخ نوشتہ بود از سخنان اوست کہ نام معشوق نتوان گرفت چہ اگر عاشق او را حاضر
روزی برلبے میرفت بمسجدے رسید جمعی نماز میگذاردند یکی امام بود شیخ حسن با او اقتدا کرد وچون از نماز فارغ شد شیخ با امام گفت
بہ بنگالہ رفتی وبردہ خریدے وبملتان بردی پس بغزنین شتافتی ومن بے تو حیران وسرگردان شدم امام بپاے او افتاد ومرید
شیخ او حمد الدین عبد اللہ ملتانی شیخ عہد بود یکی از یاران او در غارے منزوی بود ماری دید ست بران در از کرد مارش
بگزید نزد شیخ آورد ند شیخ گفت چرا دست بآن در از کردے کہ ترا زخم زد گفت نہ تو گفتی کہ جز خدا نبود من آنرا جز خدا ندیدم گفت
چون خدا را در لباس قہر بینی از وبگریز پس دعا بر خواند وبرود مید تا شفا یافت از سخنان اوست کہ خدا ے را باشی واگر خدا را
نیاشی خود را مباش وچون خود را نباشی خدا ے را باشی گفت درویشی آن بود کہ از کس رنجی وچون اینجا حاصل کنی واصل
گردی شیخ شرف الدین یحیے منیرے از اکابر عرفاے ہند بود او اول کسی است از مشائخ کہ بر زبان اہل توحید سخن گفتہ
در ریاضت شاقہ کشیدہ از سخنان اوست چون مطلوب را نہایت نیست طالب ہر چہ یافتہ است نیافتہ است وگفت اخلاص آنست
کہ خلق را از میان برگیرے وصدق آنکہ خود را از میان بر دارے گفت عارف ہر چہ کہ بیند نظر بر حقیقت او اندازد لاجرم معدوم نماند
لہذا دل بران نبند د شیخ احمد معشوق از اکابر اولیاے ہند بودہ نقل است کہ روزے بہر غسل بہ آبی در آمد وگفت آلہے
بادشاہی واز اطاعت بندگان بے نیازی تا مرتبۂ خود در خدمت تو ندانم از آب بیرون نہ آیم ندا رسید کہ بسیار یر الشفاعت
تو از آتش دوزخ مجات دہم گفت الٰہی رحمت ونعمت ترا نہایت نیست باین اکتفا بکنم ندا رسید کہ من ترا معشوق خود میدانم
تو طالبان را عاشق کن شیخ از آب بیرون آمد وروی بخانہ نہاد ودر راہ از در ودیوار می شنید کہ شیخ احمد معشوق می آید در آخر
حال او را جذبہ رسید کہ از نماز باز ماند علماے ظاہر تکلیف بہ نماز ش کردند گفت نماز کنم لیکن فاتحہ نمیتوانم خواند گفتند نماز
بی فاتحہ درست نبود گفت فاتحہ بخوانم لیک ایاک نعبد وایاک نستعین نگویم گفتند فاتحہ بے آن درست نبود بس بتکلیف ایشان
نماز بایستاد چون بایاک نعبد وایاک نستعین رسید از ہر تن مویش قطرۂ خون چکید وخرقہ خونین شد نماز قطع کرد وگفت اے
بزرگان من را خلیفہ ام نماز درست نباشد ملا دوپیازہ از ظرفاے زمانہ بود قبرش در ہنڈیہ از توابع مالوہ است گویند وقتے
کہ بموضع ہنڈیہ رسید پرسید کہ نام این شہر چیست گفتند ہنڈیہ گفت اکنون دو پیازہ از ہانڈی بکنار رود واز جملہ ہر لیات اوست ✣
الرسول خیر خواہ خلایق ✣ الیفسل اول معشوق خدا ✣ الفرشتہ چغل مخفے ✣ الیادشا وشاہ کابل بان ✣ الوکیل محمل دروغ ✣ السردار
ریسمان جاروب ✣ الکوتوال نمونۂ ملک الموت الڈولے ہاون شہوت ✣ الرفدیلہ شہوت ✣ الکوکہ گوسالۂ غیرست کہ بر وبیچ می چنبید
السپاہی ہمیشہ سرگردان ✣ الخواجہ سراے واہ بے کس ✣ الکزماکوز حکومت ✣ الکروری تغر خز گوش در نہر ✣ الجولش آمد کوتازہ روزگار

المستوفی مردہ شود دروغ گو ✣ القانو گوجنبل مورسے ✣ البہادر واقع طلب ✣ المدرسہ محلہ ملقبان ✣ الزیارت گاہ تماشہ
دار فسق ✣ المسجد خوابگاہ یتیمان ✣ المفلس کان تصوف ✣ الثایب از لذت جہان محروم ✣ التواضع ریاد علامت بخیل ✣
المجلال پاسبان کس ✣ المجرد امید وار کون ✣ البیوقوف کروری دیانت دار ✣ القدیمے یا بوی کہنہ بس طویلہ ✣ المحسب
آلت قاضی ✣ الہادم اللذات یوم ماہ رمضان ✣ الخانہ بنج رشیں ✣ الخالقاہ گوزگاہ مسافران ✣ القاضی بنج در گل ✣
المتفکر قحبہ تنہا ✣ العاشق پاک انکہ گاید ونگوید ✣ الدامادبوک مادرزن ✣ الخانہ خراب زن خوش طبع درخانہ ✣ الدیوان
نشانہ براہ بیکاران ✣ البخشے ماہمہ کس در تلخی ✣ الکرماخایہ از ریش دراز تر ✣ السرماہے از مقعد غایط ✣ البرشکال ساسل بوا نداد
وہمچنین سطرے چند در ہر لیات از کلام عبید راکانے درضمن اقلیم چہارم مرقوم است ابو محمد برہان الدین قطب عالم بن شاہ
محمود بن مخدوم جہانیان از بزرگان زمان بودہ بگجرات درگذشت وولد ارشد او شاہ عالم نیز از اولیا بود بگجرات می باشد
واکنون اولاد ایشان دران دیار بر مسند ارشاد متمکن اند ✣ ✣

وبدانکہ آن اقلیم دوم سہ ارآن عرضیست کہ عرض آن بیست ونیم درجہ باشد وغایت درازی روز سیزدہ ساعت وربع وطرف جنوبی او سیزدہ
وہشت صد وچہل وہشت فرسخ وسدس فرسخ ست وطرف شمالی آن سہ ہزار ہشت صد وچہل وہشت فرسخ وسدس فرسخ ست
وطرف شمالے آن سہ ہزار وبالصد وچہل وہشت فرسخ ونصف عشر فرسخ ست واز طرف شرقی وغربے او یکصد وپنجاہ فرسخ ست
وساحت سطح این اقلیم بالصد وہفتاد ودو ہزار وششصد وشصت فرسخ ومندس فرسخ ست ویلہ از بلاد افریقہ است
وافریقہ دوازدہ شہر عظیم دارد واہل رویلہ در معرفت اقدام مہارت تمام ست بمرتبہ کہ میان اثر قدم غریب ومتوطن فرق
وزن وزرد وبندہ گرنخیتہ فرق کنند حماس شہرے بزرگست در بلاد بربر وبلاد بربر ہر سہ شہر است بابین سودان وحبشہ
وشہر حماس سیزدہ دروازہ دارد ودو برجانب غربی آن نہریست کہ بران سہ ہزار طاحونہ است ودر داخل شہر ششصد وشصت
چشمہ است ودر ہر نہرے جوی آب بستانیست در شرق وغرب مثل آن شہر نیست جزیرہ معانیہ در بحر بندا است مردم
آنجا روی بر سینہ دارند نزدیک آن جزیرہ کوہ است کہ نشیب آتش عظیم نماید ودر روز بخار دود بسیار چیزے بنظر نہ آید
وہیچکس نزدیک نتواند شد جزیرہ سقوطرہ در بحر مغرب ست صبر دوم الاخوین از انجا آورند جمعے از حکماے یونان دران
جزیرہ ساکن اند واز نسل ایشان آنجا مردم اند کہ با غیر خود مواصلت نکنند ✣

اقلیم سوم

مبدأ آن موضعیست که عروض آن بیست و هفت و نیم درجه باشد و غایت درازی روز سیزده ساعت و ربع ساعت طرف جنوبی آن سی هزار و یکصد و چهل و هشت فرسخ و نصف عشر فرسخ است طرف شمالی آنشهر سه صد و شش و دو فرسخ و سدس فرسخ است و هر یک از طرف شرقی و غربی یکصد و سی و شش فرسخ و عشر فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم چهار صد و شصت و هشت هزار و چهار صد و نود و یک فرسخ و دو خمس فرسخست ایضاً شهریست قدیم از دیار مصر بر شرقی رود نیل و بلاد مصر بیست و هفت شهرست و بسبب اعمال بد حق سبحانه تعالی همه ساکنان اقطار اسنگ ساخته و حالا مشاهده کنند صورت زن که با زوج خفته و قصاب که گوشت پاره می کند و طفل در گهواره و نان در تنور و مانند آن همه سنگ شده اند راقم حروف بزبان سیاحان شنیده که در روک جایست اگورد نام آنجا تمام سکنهٔ شهر در زمان سابق سنگ شده اند بلهرم شهریست در مغرب قبرار سطو حکیم رانجاست و نصاری از زیارت کنند بیت اللحم قریه ایست بر دو فرسخ از بیت المقدس تولد عیسی آنجا بوده است و آب معموریه که نصاری بآن آب فرزندان خود را غسل میدهند و اعتقاد دارند که تا بآن نشویند نصرانی نشود در انجاست جیفیص از بلاد کرمانست اندرون آن شهر باران نبارد و بیرون آن بارد و مندان از بلاد کرمان است در کوه آن غاریست که از درون آن آواز آب برمی آید و بخار مثل دود از انجا برمی آید و با حوالی در غار متکاشف شود و چون بسیار شود مردم آنرا جمع کنند و آن نوشادر خالص است سنون از دیهات کرمانست و در وسط آن حصاریست که دران موش نباشد اگر موشی را بدانجا برند چون بزمین او رسد بمیرد صعبد ناحیه ایست در ولایت مصر و در کوه آن غاریست که دران موتی اندازند آدمی و مرغ و سگ و گربه و مثل آن همه بکفن بکفن کنان و همه بر حال خود بی تغیر دران ظاهر نمیشود و آنجا سنگهای خورد است بر شکل درم و دینار گویند که دراهم و دنانیر قوم نوح اند که بدعای موسی همه سنگ شده جزیره از دیار مصر است مدینه پادشاه ریان بوده در محاذی آنشهر غرفه ایست شرقی و دنیل بر دیوار آن شرف

رود نیل و بر دیوار آن غرفه کتوبست که سخن یوسف ع صعلبیه از جزائر مغرب ست در مقابل افریقیه در بلاد و دیهات آن جزیره معدن احساد سبعه منظرفه چون زوعه منظرفه چون شب دراج و نشادر و سیماب است و در صحرای آن زعفران بسیار است و آنجا کوهیست که آنرا جبل النار گویند هنگام شب در آن کوه آتش بسیار مشتعل شود و بروز دود سیاه نماید و عجب تر آنکه قلعه آن کوه هیچ گاه از برف خالی نباشد طبریه شهریست نزدیک دمشق و در آنجا نهریست عظیم که آب آن نصف گرم و نصف سرد است و بیکدیگر آمیخته شود قبر لقمان حکیم در طبریه است و آنجا هفت چشمه اند که در هفت سال از ان آب بسیار برآید و هفت سال دیگر خشک گردد کدوال ولایتیست در جبال افریقیه آنجا کمین گندم که زراعت کنند با نصد من حاصل آید کواره قلعه ایست بطبرستان بعضی اهل تواریخ گفته اند که بلندی آن بمرتبه ایست که مرغ از ان بلندتر نپرد و ابر در کمر قلعه باشد چه گاهی مرقلعه باران نبارید و این از غرائب است چه ارتفاع ابر تا هفتاد فرسخ میرسد چنانچه در کتب هیئت مرقوم است و ارتفاع دیوار هفتاد فرسخ بیرون از قیاس است موفه در حدود شام است زمین آن بعد در اقبول نکند اگر بهودی را در آن موضع در قبر کنند از قبر بیرون می افتد و از عجایب آنجا آنست که زنان بعد از زایدن بکارت خود کنند ناصره قریه ایست بقرب طبریه و اشتقاق نصاری از انست و اهل آن قریه مریم را تهمت کرده بودند بشومی آن دختری که آنجا متولد شود بکر نباشد +

اقلیم چهارم

مبدا آن موضعیست که عرض آن سی و سه درجه و ثلثان درجه باشد و غایت درازی روز چهارده ساعت و ربعی باشد و طرف جنوبی آن سه هزار و سه صد و سی و دو و سدس فرسخ ست و طرف شمالی سه هزار و یک صد و چهارده فرسخ و هر یک از طرف شرقی و غربی آن یک صد و هفتده فرسخ و خمس فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم سه صد و هفتاد و هشت هزار و سی و هشت فرسخ و ربع فرسخست باکتر ناحیه ایست میان شام و عمان و مدن و قریه بسیار دارد و از عجائب آن چشمه ایست و آنرا بسنگ و ارز بتحکم کرده اند و یک تقبه دران گذاشته اند و ازان آب بسیار بیرون می آید و اگر آن تقبه کشاده تر شود آنشهر از آب خراب گردد شهر زور موضع ایست نزدیک همدان اهل آن اکثر اکراد و قطاع الطریق اند و طالوت ملک بنی اسرائیل ازانجا بوده و حب الزلم که ازاد و یه بابیه است بجز آن موضع جای دیگر نباشد شبین در ولایت آذربایجان است و از عجائب آنجا آنکه هر سنگ رعد که بجانب آنشهر اندازند در انشهر نه افتد هر چند که نزدیک بشهر ان باشد و زردشت آتش پرست ازانشهر بوده و آنجا آتشکده ایست که دایم آتش دران میکنند اصلا خاکستر جمع نشود طمغاج شهری بزرگ است از بلاد ترک و دیهات بسیار دارد و زنان و مردان آنجا منوی بریدن ندارند و از عجائب آنست که زنان آنجا را بعد از مباشرت هر نوبت بکارت عود نماید فرسین میان همدان و حلوان است مؤرخان گویند که قباد بن فیروز آنجا تختی از سنگ ساخته صد و راع در صد و راع و ارتفاع ان بیست و راع و سنگها را بشامیر آهنی نوعی فصل کرده اند که مفاصل آن مرئی نمیشود و در زنان کسری و خسرو ملوک روی زمین بخدمت ملازمت او جمع آمدندی و بران تخت نشستندی مثل فغفور پادشاه چین و خاقان ملک ترکستان و داهر فرمانروای هندوستان و قیصر سلطان روم و گفته اند که از سطح کسری تا این موضع چهار فرسخ بوده است غلامان او از سطح تا اینموضع صف کشیده طبق های طعام بدست یکدیگر تا باینموضع میرسانیدند

گزان شهرے است بین ترک از ناحیۂ تبت و دران چشمہ ایست کہ ہر اجساد متطرقہ چون دران اندازند بگداز د مانند
موضعی است نزدیک ان و آنجا ایوان عظیم ست و در پیش آن ایوان اثر باغ عظیم است گویند کہ آن باغ بہرام گور بودہ و
از عجائب آن ایوان آنست نصف کہ بجانب کوہ وارد و بران برف می افتد و بر نصف دیگری نمی افتد شہا و ندر شہر ایست
بسمدان از ابنیۂ نوح آنجا چشمہ ایست در شعب کوہی چون کسے محتاج آب باشد در شعب آن کوہ در آید و بآواز بلند
گوید کہ محتاج آب بعد ازان بجانب زراعت خود روان شود آب از عقب او جاری شدہ گشت آرزویش را
سیراب سازد چون برآماش آب گردد یعنی زراعت او بقدر خواہش سیراب شود بار دیگر نزدیک آن شعب رود
و بزور پاے بر زنده بدستور بگوید کہ آب کفایت است فی الفور آب منقطع گردد فینوے شہر ایست بر شرقی دجلہ
نزدیک موصل یونس آنجاے بودہ و آنجا نلے است کہ دعاے قوم یونس بر ان نل مستجاب شدہ و آنرا نل توبہ گویند
و غیب جمعہ مردم رت ان نل روند صاحب تحفۃ الغرایب گوید کہ آنجا طاحونہ ایست کہ ہمہ آلات آن از سنگ است
و چون آسیا بان ہذ کہ ساکن شود گوید اسکن بحق یونس پیغمبر سنگ آسیا ساکن شود و چون فارغ شود گوید از خود فارغ
شدم سنگ در حرکت آید و اسط شہر ایست میان کوفہ و بصرہ در سنہ ہشتاد و چہار ہجرے حجاج بن یوسف ثقفی آنجا
تعمیر ساختہ و نہادہ و آن زندان مظلم بودہ و بعد از مرگ او در انشہر جمعی کثیر از ارباب علم و فضل پیدا شدند +

اقلیم پنجم

ابتدای آن موضعیست که عرض آن سی و نه درجه باشد و غایت درازی روز چهارده ساعت و ربع ساعتی و طرف جنوبی آن سه هزار و یکصد و چهارده فرسخست و طرف شمالی آن دو هزار و نهصد و بست و هشت فرسخ و نصف فرسخ است و هریک از طرف شرقی و غربی آن نود و نه فرسخ و نصف فرسخی و مساحت سطح این اقلیم دویست و نود و نه هزار و چهارصد و نود و سه فرسخ و سه عشره فرسخ [illegible] ارمینیه ناحیه است مابین آذربایجان و روم صاحب تحفه الغرایب گوید که آنجا آتش خانه است که سطح آن از صاروخ است و میزاب از نحاس دارد و در تحت میزاب حوضیست از رخام چون آتش در آتش خانه برافروزند و آب بر سطح ریزند هم از میزاب سطح بیرون آید و در حوض رود باران چندان آید که سطح آن شسته گردد و آن حوض پر آب شود **ارزن الروم** آنجا چشمه ایست که آنرا عین الفرات گویند هرکس در بهار ازان آب غسل کند دران سال بیمار نگردد **استونه** شهریست در اندلس بر کنار دریا و در آنجا کوهیست و دران سنگهاست که در شب چون چراغ روشنائی دهد **افیوس** شهریست از بلاد روم و آن نخستگاه دقیانوس بوده و اصحاب کهف از آنشهر فرار نموده بودند و مابین شهر و کهف دو فرسخست و در کهف بجانب بنات النعش است آفتاب دران کهف درنیاید و بر در کهف مسجدیست که دعا دران مستجاب شود و آن مسجد از شهر مرئی میشود **بستم** موضعیست ناحیهٔ فرغانه معدن زر و نقره دارد و در کوهی از کوههای آنجا غاریست و ازان نجار بحوالی در آن غار متحجر میشود و آن نشادرست **بشترین** شهریست باندلس بر ساحل بحر بر سومل عنبر شهب ازانجا آورند و بعضی اوقات دریا آنرا بساحل اندازد و دیگر حیوانی ازان بحر بیرون می آید و خود را بر سنگها مالد و پشمی از وجدا شود بغایت نرم و برنگ زر سرخ و مردم آنرا جمع کنند و ازان جامه سازند در غایت حسن و آنجامه را از انشهر بیرون نبرند **طرطوشه** شهریست قدیم از بلاد اندلس و در نزدیکی آنشهر غاریست و دران هیچ آتش ظاهر نیست و هر چیز که در الغار افتد مشتعل شود و بسوزد **طلیطله** شهریست بزرگ

از بلاد اندلس آب وهوای نیک دارد و در نزدیکی آن شهر سنگیست که چون آنرا قائم سازند باران پیدا شود و چون آنرا بیندازند باران بایستد قیره شهریست قدیم از بلاد اندلس و در انجا غاریست چون جامه یا چیزی در آن فرستند باد آنرا بیرون اندازد و بجانب علو بالا نزدیکی از ملوک بنی امیه بفرمود تا آنغار پرکاه کردند و مردم بر در آنغار نشستند باد زور بران کاه کرد و هیچکس را معلوم نشد که آنکاه بکدام جانب رفت قسطلونه شهریست قدیم ست باندلس در کوه آن غاریست و در آن غار میتی است که هیچ تغیر دران پیدا نشده و معلوم نیست که آن چه کس است قیصریه شهریست عظیم است از بلاد روم و در انجا حمامیست از ابنیه بلیناس حکیم که بجهة قیصر ساخته از عجائب دنیاست چنانکه در زیر آن روشن کنند گرم می شود لورقه شهر بزرگ است در اندلس و در انجا یک دانه گندم بوزن صد دانه گندم متعارف حاصل میشود سنطیله از بلاد روم است و آنجا نوعی از بوستین است که ببشش دران پیدا نمی شود مایطه از بلاد روم است در کوه آن چشمه ایست چون حیوانات ازان آب خورند متنفر شوند و چون آن آب اندک مسافت از چشمه جاریست شود و سنگ گردد یونان ولایتی است بقول مورخان اسلام اینهمه دیار در آب غرق است و بروایت اهل فرنگ بعضی از مواضع یونان در آب معمورست و بسیاری ازان اکنون آباد است چنانچه در ضمن فصل گفتهای صاحب والامناقب کپتان جوناتهان اسکاٹ گذشت +

اقلیم ششم

مبدا ر آن موضعیست که عروض آن چهل وسه ونیم رجه بود وغایت درازے روز پانزده ساعت وربعی وطرف جنوبے آن دو هزار وهفصد وهشت ونصف فرسخت وطرف شمالے آن دو هزار وهفتصد وپانزده فرسخ وخمس فرسخ وهریک ازطرف شرقی وغربی او هشتاد وثلث فرسخت ومساحت سطح این اقلیم دویست وسی وپنجهزار وسے وچهار فرسخ وثلثان فرسخ است البولدان شهرے بزرگست در بلاد فرنگ وبناهاے آن از سنگست وبانی آن وصیت کرده است که زنان در آنشهر درنیایند بنابران زنان آنجا نروند وآنجا زر وسرخ ولقره بسیار است واکثر سکنه آنجا را همه عمارت از طلا ولقره است اشت از بلاد فرنگ است چون ساکنان آنجا متاعی نخرند قیمت انرا بران نویسند خریدار آن قیمت را آنجا بگذارد وآن متاع برگیرد امطرخنه شهری عظیم است از بلاد فرنگ آنجا هیزم نباشد لکن آنجا مرغزاریست که چون در تابستان آب آن کم شود از گل بر شکل طوق قرصها سازند وخشک کنند در آفتاب وآنرا بعوض هیزم بسوزند وآنهمه خاکستر شود وانگشت ازان حاصل نشود شابر شهریست در نواحے باب الابواب وآنجا چاهے عمیق است که آنرا چاه سرن گویند وافراسیاب سرن را در انجا بند کرده وسنگے عظیم بر سر آن چاه گذاشته ورستم بن زال بر سر آن چاه رسیده وآن سنگ را از سر آن چاه دور ساخته وسرن را بیرون آورده واین دستان را فردوسی در شاهنامه بیان کرده وآن سنگ در حوالے آنچاه افتاده است هرکس که در آنجا میرسد تعجب میکند که رستم این سنگ را چگونه برگرفته مدینة لسنا شهریست غایت بزرگ در جزیرهٔ بحر مغرب آنجا همه زنان باشند وحکم هیچ مرد بر ایشان جاری نیست بر اسپ سوارے کنند وجنگ محکم نمایند وغلامان مملوک دارند چون شب در آید غلامان نزدیک سیدهٔ خود با موجب طلب پنهان روند وخدمت کنند وپیش از طلوع بیرون آیند واگر پسر زایند اورا بکشند واگر دختر زایند نگاه دارند +

اقلیم هفتم

مبدا ار آن موضع است که عروض آن جهل و هفت درجه و ربعی باشد و روز در آنجا پانزده ساعت و سه ربع و طرف جنوبی دو هزار و هفتصد و پانزده فرسخ و خمس فرسخت و طرف شمالی دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسخ و هریک از طرف شرقی و غربی شصت و نه فرسخ و ثلثان فرسخت و مساحت سطح این اقلیم یکصد و هفتاد و هفت هزار و هفتصد و بیست و یک فرسخ و ثلثان فرسخت و در این اقلیم عمارات کمتر است بجنبه موضعیست ملاد ترک و آنجا کوهیست و بر قله کوه مشبهه خرگاهی از سنگست و در داخل خرگاه چشمه است که از خرگاه می ریزد و از کوه بزرین می آید و آن بوی خوش می دارد بلغار و سقلاب درین کتاب در ضمن اقلیم هفتم گذشت معیقه شهرے وسیع است از بلاد سقلاب بر کنار دریا بیشهای سهناک بسیار دارد و لشکر دران گذر نتواند کرد و مهر زنان آنجا بسیار بود و فرزندای مهر بدران از زواج حلال هر کرا پسران متعدد باشند و روشن شود و آنکه دختران بسیار دارد تونگر گردد و اطر برون قلعه محکمست بر زمین سقلاب و آنجا چشمه است که آنرا چشمه شهد گویند چه طعم آب آن چشمه مانند شهد شیرین است و چون چشمه قدری بر رود طعم او متغیر شود بسبب عروق اشجار که بر کنار آن است هر قلعه شهریست از بلاد روم و در شرقی اصحاب کهف و رقیمست و هارون رشید خلیفه عباسے آنرا ویران کرد بحول و قوت الهی معرفت اقالیم سبع و مانیا بسهایانجام رسید اکنون مبدا عمارت جانب شمال خارج اقالیم سبع که ماسوای الاقالیم و الدنیا گویند تا آخر عمارت و اخر عمارت تا انتهای ربع مسکون می نویسد پوشیده نماند که مبدا عمارت خارج از اقالیم سبع در جانب شمال موضعیست که عروض آن پنجاه درجه و ثلثی باشد و غایت درازی روز شانزده ساعت و ربعی و انتهاے آن موضعے بود که عروض آن شصت و شش درجه و نیم درجه باشد و روز دراز آنجا بست و چهار ساعت و طرف جنوبی آن دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسخ و طرف شمالی آن یکهزار و پانصد و هشتاد و دو فرسخ است و هریک از طرف شرقی و غربی آن سه صد و پنجاه و سه فرسخ و ربع فرسخت و مساحت سطح آن هفتصد و پنجاه هزار و سی و دو فرسخ و ربع فرسخت صودق و صوادق نیز نامند از بلاد قلزم است و آن بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و ساکنان آنجا همه مسلمان اند و

نصاری نیز سکونت دارند و دیگر جزیرهٔ برطانیه و برطانه تباے فوقانی نیز خوانند و آن در بحر محیط است و بقولے در بحریست
که متصل بحر محیط است جزیرهٔ صواسق و برتانیه درین کتاب در ضمن اقلیم هفتم مرقوم شد جزیرهٔ برتانیه بقول کپتان جوناتهان اسکاٹ
سکن اصلی انگریزان است و آنرا جزیره انکلاند نیز کویند و دران جزیره شهر لندن تختگاه بادشاه انگریزان است و روز دراز
در جزیرهٔ مذکور هفده ساعت و سی دقیقه بخوے میشود و خرد ترین روز نه ساعت باشد و بیان آن در آخر این کتاب اندر فصلے
که از کپتان مذکور ست در ضمن انکلاند مرقوم است جزائر بلغار که ورائے بلاد بلغار است و میان آن و بلغار سه ماهه راه مسافت
دارد اهل بلغار و بازرگانان تجارت آنجا روند و هر کس متاع خود را نشان کرده در موضع نهند خرید و فروخت مانند شهر بویه کنند
و ساکنان اکثر مواضع آنجا در زمستان از شدت سرما در حمام ها بسر برند چنانچه گذشت و همدرین قطع موضعیست که در اوایل تابستان
چون آفتاب غروب کند هنوز تمام شفق غروب نا شده اثرے از صبح صادق ظاهر شود و بقول مؤلف تاریخ صبح صادق امیر تیمور
صاحبقران گورکان در تعاقب لقمیش خان جوجی نژاد بسوی شمال بجائی رسیده بود که قبل از غیبت شفق صبح ظاهرے شد چنانچه
اندرین کتاب در اقلیم هفتم در ضمن احوال سیر تیمور کورکان مرقوم است معرفت آخر عمارت که خارج از اقالیم شبعه است تا آخر
ربع مسکون یعنے تا آنجا که قطب شمالی برسمت الراس باشد طرف جنوبی این قطعه چنانچه مذکور شد یکهزار و پانصد و هشتاد و دو
فرسخ و شمالی این قطعه یکهزار و چهل و چهار فرسخ و چهار تسع فرسخت و مساحت سطح این قطعه چهار صد و بیست و دو هزار و چهار صد
و هفت فرسخ و مجمس فرسخت و اکثر اهل هیئت گفته اند که درین قطعه اصلا عمارت نیست و بقولے در قطع مذکور یورا شهریست نزدیک
بظلمات و روز دراز آنجا چهل شبانروز اینجا یکروز آنجا باشد درین عرض شصت تا نه درجه بلکه تا هفتاد و نود درجه است و بقول مؤلف
اقصاص تا بعرض هشتاد و نیم درجه جانب شمال خط استوا عمارات عظیم و غیر عظیم هست چنانچه سابق ازین مرقوم شده و یکروز آنجا
برابر چهار ماه بلکه از چهار ماه هم ترقی کند و بعد ازان عمارت نیست پس بقول مؤلف اقصاص تا هشتاد و نیم درجه عمارت هست
و نه و نیم نود درجه باقیمانده آن عمارت ندارد چه از شدت آب و برف و سرمای سخت نبات آنجا نروید و حیوان زندگانی نتواند کرد
پوشیده نماند ازانجمله که بعرض تحریر آمد اندران دیار امرقه که عبارت از دنیای نو است و اکنون اهل فرنگ بدانجا رسیده اند پیدا است
مگر اسمار و جزائر جانب جنوبی خط استوا از قطعهٔ غربی شاید امرقهٔ جنوبی باشد و در جانب شمال خط استوا که عمارت از ربع مسکون است
دران امرقه شمالی یافته نمی شود و بنا بران گفته می شود که شاید بر نصف کرهٔ ارض بجاے که مقاطر عبارت از دست بوده باشد که سید
اندالغیب عند الله حکایتے در عجائب البلدان بنظر راقم رسیده که سکندر ذوالقرنین جماعهٔ تجار را که ماهر اکثر لغات و السنه بودند
فرمود که در کشتیها نشینند و از طرف مشرق تا محاذی طلوع کواکب بروند و ما را از معموره خبر کنند جماعهٔ بازرگانان بعد از یکسال
و نیم بساحل بحر محیط رسیدند و جمیع آنجا ساکن دیدند گفتند شما چه مردمان اید آنجماعه متحیر ماندند تجاران برگردیدند و نزد سکندر آمدند
و تمام احوال عرض کردند سکندر نیکه از اوضاع افلاک و زمین واقف بودند با ذوالقرنین گفتند سخن تجاران راست است چه آب
احاطه زمین کرده و ایشان از جهت مشرق رفتند تا آنکه از زیر زمین متوجه بساحل مغرب گردیدند و الله اعلم بالصواب و در کتب
منجمان مسطور است که بدستور اینجا در پاتال یعنے زیر زمین که عبارت از ارض مقاطر تحتانی است عمارت هست و فرمان روایان با شنهم

خاتمۃ الطبع

تاج زیبای سرسخن حمد شاہنشاہیست کہ دوجہان را بیک امر کن از پردۂ عدم بجلوہ گاہ ظہور آوردہ و رونق و آرایش کلام او ای نعت خیر الانام جناب حضرت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ و آلہ و اصحابہ وسلم کہ نظم و نسق عالم را بقبضۂ اقتدار شہر عیتش دادہ اما بعد بر روشن سواد ان ارباب بصیرت و ذکاوت و شائقین دریافت سوانح پیشین سابقہ و وقائع ملوک ماضیہ بیان آفتاب بے حجاب سحاب در پردہ و متوارے مباد کہ فی نفس الامر علم تاریخ علمی ہست کہ قرا و ان سوانح عجیبہ و قضایا و وقائع عظیمۂ پیشینان و باستانیان از ملوک و کملا بوسیلۂ آن مفہوم ضمیر گردد کہ دل را از قید غم برہاند و بجادۂ راحت راہ نماید ہنگام ہست کہ شنیدن را فرد رساند و سامعہ را قوت افزاید حالا البشارت تازہ باد کہ درین نزدیکی فرخ کتابے و نجستہ صحیفۂ بل گلدستہ ایست کہ با دختران روزگار بر و بر سیدہ یا چمنیست کہ ہزاران بلبل در و نغمہ سرا گردیدہ متضمن حالات عمدہ تاریخے قابل قبول فطرت سلیم مسمی بہ حدیقۃ الاقالیم تالیف مورخ ہمہ دان و واقف ہر فن ماہر حالات انقلابات روزگار نو و کہن چہرہ آرای حسن کلام نسخۂ بیرای صحیفۂ ایام نقش کارنامۂ حقیقت نگارے فضل خاتم فراست و نادرے مرتضی حسین المخاطب بہ الہ یار عثمانی بلگرامے کہ در سرکار شاہان ہند و امرائے عظیم الشان امتیاز داشتند بالآخر منصب منشی گری صاحب الاشان کپتان مسٹر جوناتھان اسکاٹ صاحب بہادر ممتاز گردید و ہمان زمان بایمای و ارایش این گلدستہ خندان را ترتیب دادہ و از اخبار انبیائے اولوالعزم و سلاطین روزگار و برخے از احوال کرہ ارض و ربع مسکون و اقالیم سبعہ و ہر انچہ در ہر اقلیم از اقالیم سبعہ از بلاد و بحار و انہار و جبال و قلاع و نامی از عمارتہا و واقع شدہ حالات بنائے ہر ہمہ مشروحا نگاشتہ و بندے از احوال حکما و فضلائے مشاہیر امصار زیب رقم یافتہ ملتمس مرام اینکہ این تاریخیست لب لباب کتب تاریخہا جویندہ ہر چہ جوید درین یابد و این تاریخ برائے ناظرین و شایقین بلاد اعظم ہند مانند دہلی و لاہور و لکھنؤ زیادہ تر نفع بخش ہست کہ حالات خزنیات ہر واقعہ مبانہ می آید الحاصل ہر گاہ این کتاب قلمے مبہم رسید بر منافع و فوائدش ناظرین آگاہے یافتند و باصرار طبعش پرداختند لاجرم نظر باشاعت علوم و نفع عام ببذل ہمت بلند و نہمت ارجمند سرچشمۂ دانش و فتوت جناب منشی نولکشور صاحب دام اقبالہ مالک مطبع در مطبع نامی گرامی واقع لکھنؤ حضرت گنج کوٹھی خاص مالک مطبع بماہ جنوری شروع مطابق ماہ صفر سنہ ۱۲۹۰ھ با راول از رنگ مطبع برآراستہ شد و ارائے جہان مقبول عالم فرماید

بالوف منہ و کمال کرمہ

آمین

تاذکرہ خلافت سلطنہ بالشد بہت صحت کے ساتھ نہایت عمدہ چھپی ہے

روضۃ الصفا۔ تصنیف محمد خاوند شاہ یہ تاریخ کی عمدہ مبسوط کتاب ہے۔

تحقیق الانساب معروف بمنظم الحق یہ مصنف سید اکرمان صاحب کلیانوی در تحقیق انساب

شواہد النبوت۔ از جزو تا کل احوال حضرت خاتم المرسلین و حالات ائمہ اطہار و صحابہ کرام بہت مبسوط ملا عبد الرحمن جامی نے لکھا ہے کہ ایسا مدارج النبوت اور رسارج النبوت مین اوس بسط کے ساتھ نہین ہے۔

سیر الاقطاب فارسی شاہ المدینہ ذکر کرامات

اولیاء اللہ۔

دبستان مذاہب۔ فارسی عقائد مذاہب مرقوم ہین۔

گنجینہ سروری۔ معروف بہ گنج تاریخ فارسی از بقی غلام سرور لاہوری تاریخ ولادت و وفات اولیاء و سلاطین ہند۔

کتب تاریخ زبان اردو

تاریخ ناٹور راجستان۔ بانقشجات و تصویرات بینادر مبسوط تاریخ راجپوتان کے یادگار جسکو صحیح صحیح تاریخی حالات سے شوکت و سطوت قوم راجپوتون کی آشکار ہے قابل دید ہے کاغذ نفیس چھاپہ پاکیزہ بڑے اہتمام سے چھپی

صولت افغانی۔ از محمد واسمین واقعات فرمانروایان ہندوستان و تحقیق انساب افغانان ہمراز محمد زردار خانصاحب بہادر۔ فتوحات ہند۔ خلاصہ تاریخ واقعات ہند از عنایت حسین صاحب۔

اقوام الہند۔ بیان اقوام مختلف کا نہایت عمدہ ہے۔

تاریخ چین۔ جیمس کارکن صاحب مرحوم کی تصنیفات سے ہے حالات ملک چین ابتدای طوفان سے لغایت ۱۸۲۰ء شرح حالات اور عجائبات ملک چین کے مندرج ہین۔

تذکرۃ الکاملین۔ مشاہیر حکماء علماء کا تذکرہ مع تصاویر عجائبات روزگار تصنیف جناب لاشرام چندر صاحب بہادر بیان اشیاء و مقامات مع تصاویر ہو

علم ہند۔ جسمین احوال تمامی راجگان ہنود از برہما رابعہ بعد مشتراد راجد افتتام سلطنت جملہ راجاؤن کے احوال سلطنت بادشاہان اسلام کا سے تا عہد واجد علی شاہ

تاریخ عہد نامجات و اقرار نامجات و عطای سند متعلقہ ریاستہای ہندوستان و عہود و سندات کل سات جلد

جلد اول۔ جسمین عہد نامجات و اقرار نامجات و عطاے سند متعلقہ لفٹنٹ گورنری بنگالہ و کچھا و جنیا و کورسیاد متی پور و آسام و کوچ بہار و شکم و سرحدات جنوبی و مغربی و شمالی و ممالک کنک و برہما و ملاین پینشولا و پراگ مین

جلد دوم۔ جسمین عہد نامجات و اقرار نامجات و عطاے سند متعلقہ اضلاع شمالی و مغربی ہندوستان دہلی و رام پور و فرخ آباد و بنارس و اودھ و بیالہ و پنجاب و ممالک سرحدی پنجاب وغیرہ ہین۔

جلد سوم۔ جسمین عہد نامجات و عطاے سند متعلقہ خاندان پیشوا و ناگپور اور دیل کھنڈ

جلد چہارم۔ جسمین عہد نامجات و عطاے سند متعلقہ خاندانہاے ملک راجپوتانہ و وسط ہند و مالوہ۔

جلد پنجم۔ جسمین عہد نامجات و اقرار نامجات و عطاے سند متعلقہ ریاستہاے حیدر آباد و میسور و گورک و احاطہ سند راس اور جزیرہ سیلون یعنے سنگلدیپ۔

جلد ششم۔ جسمین عہد نامجات و اقرار نامجات و عطاے سند متعلقہ پریزیڈنسی بمبئی یعنے ستارا و کلہاپور و سانت و اڑی و جاگیر ہاے گوا و گلا پو و جنجیرا و سورت و سمین و باسین و جوار و ڈنڈ و بارہ و کنکنی و گوا کوار و کاٹھیاوار و کچھ و پھلن پور و ماہی کانٹا و لوا کانٹا۔

جلد ہفتم۔ جسمین عہد نامجات و اقرار نامجات

وسندہاے متعلقہ سندھ و بلوچستان و فارس و ہرات و عرب و ترکستان فارس و ساحلان عرب وافریقہ ہین۔

تاریخ جدولیہ۔ یہ مشہور تاریخ مولفہ منشی خادم حسین صاحب اکبر آبادی آدم سے تا ایندم جدول کے اندر جزو کل کیفیت تاریخی بقید سنہ مختصر مختصر روایت درج ہوتی ہین۔

تاریخ نپولین بونا پارٹ۔ مشہور شہنشاہ فرانس کی ہے اسکا ترجمہ مولوی شتاق حسین صاحب منصرم نے فرمایا۔

سفرنامہ۔ جناب منور سائیکہ صاحب بہادر کمشنر جنجھون نے غطہ عیسوی مین یورپ کا سفر فرمایا متضمن حالات اوس دیار کے قصص الانبیاء اردو۔ مولفہ محمد طاہر در حالات انبیاء۔

قصص الانبیاء اردو۔ مطبوعہ مطبع شعلہ طور۔

عجائب القصص اردو۔ دو جلد انبیاء و اولیا کے حالات مبسوط ہین۔

تاریخ بغاوت ہند۔ یہ تحریر بہ عظیم ہند رسٹہ عیسوی کی تاریخ بغاوت ہند اسمین اکثر مقامات کے مفصل حال مسرکہ کو درج ہین چند انگریزی کتاب سے بندت کنہیا لال صاحب منصرم نے ترجمہ و تالیف کیا۔

مجموعات علم وغیرہ کتب نایاب زمانہ

عجائب المخلوقات۔ تمامی مخلوقات کے اشکال اور احوال اسمین مندرج ہین باتصویر نہایت عمدہ چھپی ہے۔

ایضاً۔ رنگین۔

مطلع العلوم و مجمع الفنون فارسی۔ از حکیم

و بدعلیخان مخلص واجد۔

ترجمہ اردو مطلع العلوم و مجمع الفنون۔

از منشی زین العابدین خان مرحوم۔

سلوات الآفاق۔ یہ کتاب اسم بامسمی ہو اسمین تمام دنیا کے حالات اور وسعت و

آبادی و ویرانی مع رنگ مع تصویرات۔

ایضاً۔ بلا رنگ مع تصویرات۔ ریالا

مطلع العجائب۔ ترجمہ سلوات الآفاق

ریاض الفردوس۔ مصنفہ مولوی محمد حسن صاحب مثل مطلع العلوم۔

اعجاز عیسوی — اردو ترکیب علمیات و نقوش
مجربہ مطبوعہ مطبع گلزار محمدی —
اعجاز خسروی — تصنیف حضرت امیر خسرو
دہلوی حسین صنائع و بدائع لفظی و معنوی ہر
کے ضمن میں شامل ہے اور یہ پانچ رسائل
کی یہ کتاب کارغذ پر کارومدہ پر چھپی ہے —
عجائبات فرنگ — یعنی حالات ملک انگلستان
و کیفیت سفر یوسف خان کمل پوش نامی سیاح
ممالک یورپ قابل دید ہے —
اندر جال اردو — اسمین ہر قسم کے نقش و
شعبدہ و منتر ہین —
تاثیر الانظار — سید محمد نقی صاحب لکھنوی نے
کتاب طلسم فرنگ سے منتخب کیا ہے —
اعجاز محمدی معمی بہ اندر جال — مرتبہ پنڈت
بجناتھ صاحب —
خزینۃ الامثال — اردو و فارسی و عربی کی
مثلین زبان زد مندرج ہین —
تسہیل النثار — فن سنار مین مولفہ مرزا رحیم
صاحب —
مجموعہ طلسم اسکندر ذوالقرنین — مشتمل بر فنون
ہنگامہ یعنے کیمیا و سیمیا و ریمیا و لیمیا —
ترتیب کیا ہوا مولوی محمد عثمان خانصاحب کا ہے
رسالہ علم موسیقی — تصنیف مولوی محمد عثمان
خان شہید —
مخزن العلوم — کل علوم صرف و نحو و منطق و

وبیان و معانی و عروض و ریاضی و حساب و
ہیات و طب و اخلاق و نجوم و ریل و سیاسی و
حکمت منزلی و حدیث و فقہ و قیافہ و جغرافیہ یعنے
علم ارض و نباتیکا بھید اور بھی بعض فروع کا
بیان ہے —
انشاے اسرار — فرہشن فارسی فرہشن کا اسرار
اسمین لکھا ہے —
طلسم فرنگ — علم مقناطیسی مین یہ ایک کتاب
نادر ہے —
نشستان نکات و گلستان لغات — یہ
یہ ایک نادر کتاب صنائع و بدائع لفظی کی
کہ جسکی ہر ایک لفظ و فقرہ سے ایک لطف
صنعت کا ظاہر ہوتا ہے یہ کتاب بڑی
کوشش سے بوسیلہ جناب نواب محمد
مرد افضلی خان بہادر بہم پہونچی — تصنیف
مولوی عبد الفتاح قنائی
قانون ستار — مصنفہ سید صفدر حسین خان
اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر دہلی —
رسالہ علم قیافہ — تصنیف منشی دیبی پرشاد
صاحب سب ڈپٹی انسپکٹر بدایون —
نقش سلیمانی — عملیات و نقشہ جات مصنفہ
خواجہ محمد اشرف علی صاحب —
ہفت تماشاے مرزا قتیل — ہر ملت و مذہب
کے تحقیق مین ہے —
سراج الریل — فن ریل مین یہ ایک کتاب نادر ہے

طلسم عجائب — نقوش و اعمال حب
بغض ہر قسم کے از مرزا نادر حسین صاحب
طبع حدید
چمنستان بہار — مجموعہ اشعار اور سماز
منشی رگھبر زاین صاحب —
مصداق الریل — ریل مین از محمد عطا
صاحب ریال لاہوری —
نیر اعظم — آفتاب نجوم علم نجوم مین نادر کتاب
از خیر اللہی صاحب —
محبوب الرمل — علم رمل مین تصنیف محبوب علی
شاہ صاحب رمال نامور —
حرز سلیمانی — یہ کتاب مجموعہ نادر روزگار
ہے دین و دنیا کے کار آمد مفید خاص
عام جسمین کل اعمال سالانہ و ماہوار
و ہفتہ وار اور حاضرات جن اور پریون کی
و نقوش و اعمال تسخیر و حب و بغض مع
ترکیب نقش ہر نے کی مولوی اشرف علی
صاحب نے خوب لکھی ہے لائق دید ہے
تازہ تصنیف ہے —
طلسم روحانی — جداول مین کیفیت خواب
اور اونکے تعبیر کا حال نہایت آسانی کے
ساتھ لکھا ہے از مولوی حسین احمد
صاحب

مثنویات قصص نظم و نثر فارسی

مثنوی مخزن اسرار — تصنیف مولانا نظامی
مثنوی تحفۃ العراقین — مختصر تصنیف حکیم
افضل الدین خاقانی —
مثنوی تحفۃ الاحرار — تصنیف ملا جامی —
ایضا — شرح بالا —
مثنوی یوسف زلیخا جامی — مختصر تیسری مرتبہ
چھاپی گئی —
ایضا — مثنوی یوسف زلیخا جامی — سہ مصرع
متن حاشیہ مین مختصر ہے
یوسف زلیخا ناظم ہروی — بجواب یوسف زلیخا
جامی —
یوسف زلیخا فردوسی — منظوم چو مصرعہ کر
طبع ہوئی —
نگارستان — عیار دانش کا انتخاب —

انوار سہیلی — مختصر تصنیف ملا حسین واعظ
مشہور کتاب ہے
سدن الجواہر — تصنیف ملا طرزی یہ کتاب
اندرز و تہذیب الاخلاق بایراد حکایات
تمثیلہ نادر الوجود ہے —
گشفر نامہ مولانا ہاتفی — تیمور کی فتوحات
کا حال بطور سکندر نامہ ہے —
مفرح القلوب — عرف گیڈر نامہ تک
و سنک کا قصہ ہے —
مثنوی سنبلستان — بہ تتبع بوستان سعدی
تصنیف منشی ہرگوپال تفتہ —
تلمیذ فارسی — تصنیف فیاضی مثنویات مین
ہمسایہ زلیخاے جامی ہے —
لیلی مجنون ملا ہاتفی — مشہور قصہ ہے اور بلا

مین بمثل ہے —
لیلی مجنون خسرو — امیر خسرو کی پنج گنج سے
یہ ایک کتاب ہے —
مثنوی ہشت بہشت امیر خسرو — نادر مثنوی
از تصنیفات حضرت امیر خسرو مشہور دہلی
لیلی مجنون نظامی — تصنیف مولانا نظامی
پنج گنجوی —
خسرو شیرین نظامی — گنجوی مشہور کتاب ہے
ہفت پیکر نظامی — تصنیف نظامی گنجوی
قدس سرہ —
سکندر نامہ بری — تصنیف نظامی گنجوی
قدس سرہ —
ایضا — کاغذ گند و سفید و گلابی —

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی۔ مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔